He III. 32.

Liber Cartusiensium in Basilea Donatus a venerabili magistro Johanne de Amerbach Impressore Basiliensi civi pro eo et suis /

Augustinus de Civitate dei cum Comento et Tabula
Augustinus de Trinitate / cum Tabula in fine /

16 III 30

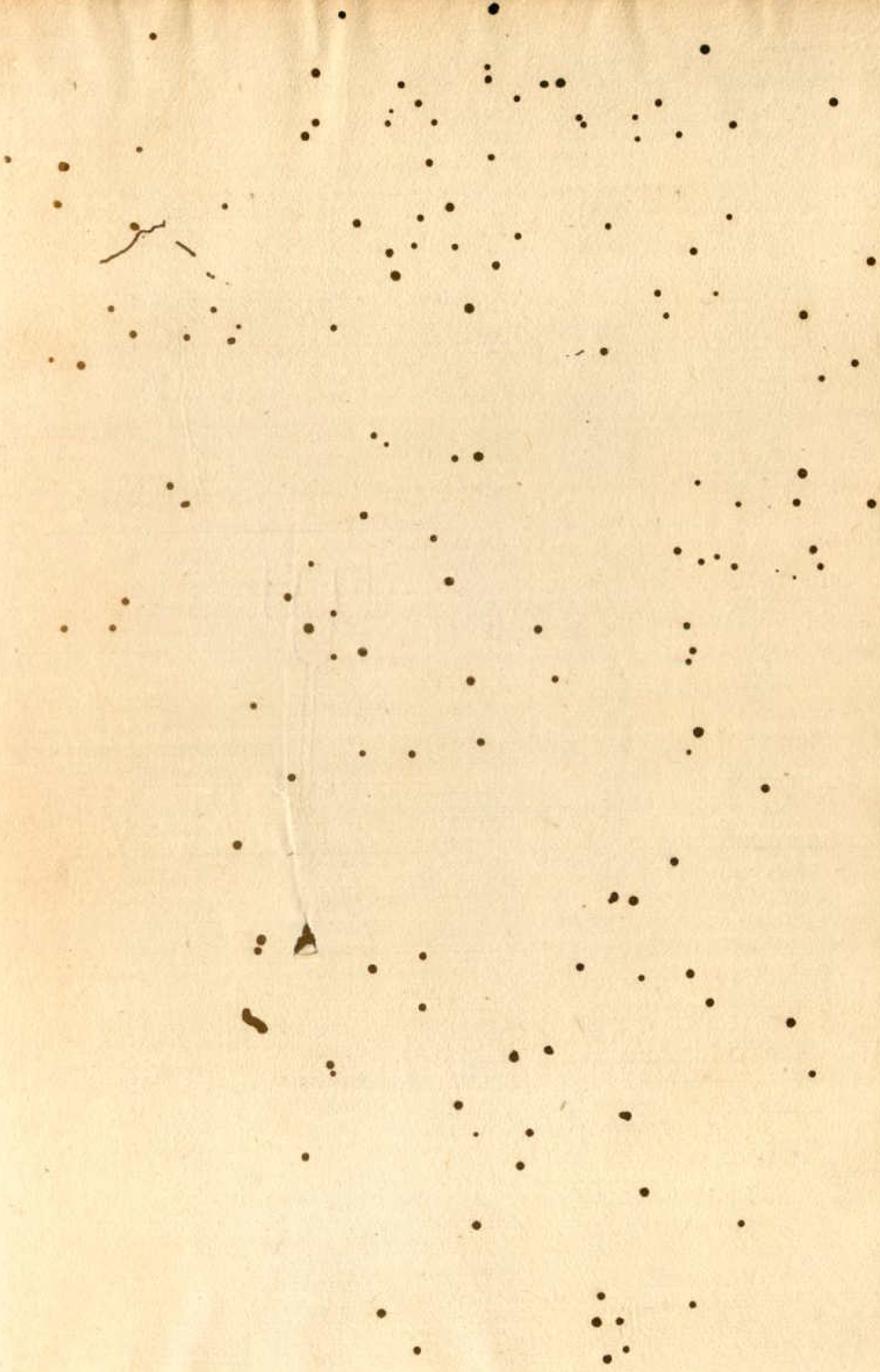

Auguſtinus de Ciuita te dei cum commento

Carthuſien in Baſilea

BIBL. PUBL. BASILEENSIS.

Mirifico poteris textos ſermone libellos
Hoſce operepreciū perlegere hoſpes: ades.
Nempe duę currūt vrbes ab origine mūdi:
Vna Cayn: fratris altera ſtructa manu.
Subdolus illā habitat: fraudis reus: īprob⁹ oīs:
Hanc pius: hanc ſimplex: pacificuſq; pudens.
Illa luto torpet: vitijs corrupta nefandis:
Hęc delecta manet caraq; ſponſa dei.
Sed ſcelere implicitos manes petit illa ꝓfundos:
Hęc virtute micans ęthera lęta tenet.
Illa ſiniſtrorſus vel ad impia tartara tendit:
Hęc dextro innitens calle: vireta ſubit.

Hac iter Elyſiū duce pij fronde metalli:
Illac ditis hiat pallida vorago fatim.
Has ter ſex libris diſcreuerat atq; quaternis
Auguſtinus: opus forte magiſter agens.
Falſa etiam excuſſit cautus figmēta deoꝝ:
Confutans verbis dogmata ſtulta ſuis.
Quoq; modo primū regalis machina mundi
Condita: nil falſis debeat illa deis.
Improbat atq; viros tenuit quos error auitus:
Spiritibus partem qui tribuere malis.
Vnius impio regitur bene principis orbis.
Nec fortuna graui nos premit arbitrio.

Aurelij Auguſtini hipponenſis
epiſcopi in libros de ciuitate dei:
Argumentum operis totius ex li-
bro retractationum.

Interea cũ roma go-
thorum irruptione:
agētiũ ſub rege Ala-
rico atq̃ impetu ma-
gnę cladis euerſa eſt:
eius euerſionē deorũ
falſorũ multorumq̃
cultores quos vſita-
to nomine paganos
vocamus: in chriſtianā religionem
referre conantes: ſolito acerbius et
amarius deum verum blaſphema-
re ceperunt. Unde ego exardeſcēs
zelo domus dei: aduerſus eorũ blaſ
phemias vel errores: libros de ciui
tate dei ſcribere inſtitui. Quod opus
per aliquot annos me tenuit: eo q̃
alia multa intercurrebāt: quę differ
re non oporteret: ⁊ me prius ad ſol
uendum occupabant. Hoc autem
de ciuitate dei grande opus tandē
.xxij. libris eſt terminatum: quorum
quinq̃ primi eos refellunt qui res
humanas ita proſperari volũt. vt ad
hoc multorum deorum cultũ quos
pagani colere conſueuerunt: neceſ
ſarium eſſe arbitrent: ⁊ quia prohi-
bentur mala iſta exoriri atq̃ abun-
dare contendunt. Sequentes aũt
quinq̃ aduerſus eos loquunt qui
fatentur hęc mala: nec defuiſſe vn-
q̃: nec defutura mortalibꝰ: ⁊ ea nũc
magna: nunc parua: locis: tempori
bus: perſoniſq̃ variari. Sed deorũ
multorum cultum quo eis ſacrifica
tur: propter vitam poſt mortē futu-
ram eſſe vtilem diſputāt. His ergo
.x. libris duę iſtę vanę opiniōes xpi-
anę religioni aduerſarię refellunt.
Sed ne quiſq̃ nos aliena tantum
redarguiſſe: non autem noſtra aſſe-
ruiſſe reprehēderet: id agit pars al-
tera operis huius: quę .xij. libris cō
tinetur. Quanq̃ vbi opus eſt: ⁊ in
prioribus .x. quę noſtra ſunt aſſera
mus: ⁊ in .xij. poſterioribus redar-
guamus aduerſa. Duodecim ergo
librorum ſequentium primi quattu
or continent exortum duarum ciui
tatum: quarũ eſt vna dei: altera hu
ius mundi. Secundi quattuor ex-
curſum earum ſeu procurſum. Ter
tij vero q̃ et poſtremi: debitos fines
Ita oēs .xxij. libri cum ſint de vtra
q̃ ciuitate conſcripti: titulum tamē
a meliore acceperunt: vt de ciuita-
te dei potius vocarentur. In quorũ
decimo libro non debuit pro mira-
culo poni in abrahę ſacrificio flāmā
celitus factā inter diuiſas victimas
cucurriſſe: qm̃ hoc illi ĩ viſiōe mōſtra-
tum eſt. In .xvij. libro quod dictũ
eſt de ſamuele nō erat de filijs aarō:
dicendum potius fuit: nō erat filiꝰ
ſacerdotis. Filios quippe ſacerdo-
tum defunctis ſacerdotibus ſucce-
dere magis legitimi moris fuit. Nā
in filijs aaron reperitur pater ſamu
elis: ſed ſacerdos non fuit: nec ita ĩ
filijs: vt eum ipſe genuerit aaron: ſʒ
ſicut omnes illius populi dicuntur
filij iſrael.

Incipiunt capitula libri p̃mi de
ciuitate dei beati auguſtini epi.

j De aduerſarijs nōis chri-
ſti quibus in vaſtatione vr
bis propter chriſtũ barba
ri pepercerunt victis.
ij Qz nulla vnq̃ bella ita ge-
ſta ſũt vt victores propter
deos eorum quos vicerāt
parcerent victis.
iij Qz imprudenter romani
deos penates qui troiam
cuſtodire non poterant ſi-
bi crediderunt profuturos.
iiij De aſylo iunonis in troia
q̃ neminem liberauit a grę
cis: ⁊ baſilicis apoſtolorũ
quę omnes ad ſe confugiē
tes a barbaris defenderũt
v De generali conſuetudine
hoſtium victas ciuitates
euertentium quid cato ſen
ſerit.
vj Qz ne romani quidem ita
vllas ceperunt ciuitates

vel in templis eaꝝ parceret victis.

vij Quod in euerſione vrbis quę aſpere geſta ſunt de cõſuetudine acciderint belli quę vero clementer de potentia prouenerint nominis chriſti.

viij. De cõmodis atq̄ incõmodis quę bonis ac maliſ pleruq̄ cõmunia ſunt.

ix De cauſis correctionuȝ ꝓpter q̄s et boni ꝛ mali pariter flagellant.

x Quod ſanctis ĩ amiſſione rerum temporaliũ nihil pereat.

xj De fine temporalis vitę ſiue longioris ſiue breuioris

xij. De ſepultura humanoruȝ corporum quę chriſtianis etiaȝ ſi fuerit negata nil adimit.

xiij Quę ſit ratio ſanctorũ corporum ſepeliendi.

xiiij De captiuitate ſanctorum quibus nunq̄ diuina ſolatia defuerunt.

xv De regulo in quo captiuitatis ob religionẽ etiã ſpõte tolerandę extat exemplum ꝙ tamen illi deos colenti prodeſſe nõ potuit.

xvj An ſtupris quę etiã ſanctarum forte virginum eſt paſſa captiuitas contaminari potuerit virtꝰ animi ſine voluntatis aſſenſu.

xvij De morte voluntaria ob metum pęnę ſiue dedecoris

xviij. De aliena violentarum libidine quã in oppreſſo corpore mens inuita perpetit

xix. De lucretia quę ſe ob illatum ſibi ſtuprum peremit.

xx Nullam eſſe auctoritatem quę chriſtianis in qualibet cauſa ius voluntarię necis attribuat.

xxi De interfectionibꝰ hominum quę ab homicidij crimine excipiuntur.

xxij Quod nunq̄ poſſit mors voluntaria ad magnitudinem animi pertinere.

xxiij Quale exemplum ſit catonis qui ſe victoriam cęſaris non ferens interemit.

xxiiij Quod in ea virtute qua regulꝰ catone prȩſtantior fuit: multomagis emineant chriſtiani.

xxv Quod peccatum non ꝑ peccatum debeat declinari.

xxvj De his quę fieri non licet cum a ſanctis facta noſcũtur qua ratione facta credẽda ſint.

xxvij An propter declinationeȝ peccati mors ſpõtanea appetenda ſit.

xxviij Quo iudicio dei in corpora continentium libido hoſtilis peccare ꝑmiſſa ſit.

xxix Quid familia chriſti reſpõdere debeat infidelibus cũ exprobrant ꝙ eam a furore hoſtium non liberauerit chriſtus.

xxx Quod pudendis proſperitatibus affluere velint qui de chriſtianis temporibus cõqueruntur.

xxxj Quibus vitioruȝ gradibꝰ aucta ſit in romanis cupido regnandi.

xxxij De ſcęnicorum inſtitutione ludorum.

xxxiij De vitijs romanorũ quos patrię non correxit euerſio.

xxxiiij De clementia dei quę vrbis excidium temperauit.

xxxv De latentibus inter impios eccleſię filijs: ꝛ de falſis intra eccleſiam chriſtianis

xxxvj De quibus cauſis ſequenti diſputatione ſit diſſerendum.

¶ Sacre pagine pfeſſor ordinis pdicato-
rum Thome valoiſ ⁊ Nicolai triueth in li-
bros beati auguſtini de ciuitate dei Comē
taria feliciter inchoant.

Fluminis impetus letifi
cat ciuitatē dei. ps. xlv.
Fons ſapientie verbuz
dei reſidens i excelſis p
dona ſua pcedens: in q̄t
tuor capita ſe diuiſit: ſcꝫ
in quattuor flumina: de
quibus ſcribitur Eccl.
xxiiij. Ego ſapientia ef-
fudi flumina: tꝫ duꝫ mentibus quattuor do-
ctorum eccleſie: quibus ſpecialiter in expo-
ſitione ſacre ſcripture contulit principatuz
copioſiſſime aquas ſapientie ſalutaris infu
dit: quas tñ mirabili diſpoſitione ſic p ſpiri
tum ſuum diſtribuit: quod antonomatice
per quandā excellentiā: ſenſum hiſtoricum
beato hieronymo: ſenſuz moralē ſeu tropo
logicum beato gregorio: ſenſuz allegoricū
beato ambroſio. ſenſum vero anagogicuz
beato auguſtino cōmiſit. Int quos ſenſus
anagogicus id eſt ſurſum ducens videlicet
ad ſupna: ꝑrogatiuam obtinet dignitatis:
Propt quod beato auguſtino ſpecialiter
cōuenit: iuxta illud Eccl. xlvij. Implet⁹ eſt
quaſi flumen ſapientia: Naꝫ quēadmoduꝫ
beatus Johannes euangeliſta alios euan-
geliſtas: ſic ⁊ beatus auguſtin⁹ ceteros do-
ctores antecellit. Quāuis igit pdicta flumi
na quattuor ab altitudine montiū eternoꝝ
deſcendant cū impetu: ⁊ ideo neceſſe ſit de
eis illud ps. verificari. Eleuauerūt flumina
dñe eleuauerunt flumina vocem ſuam: flu-
uius tñ quart⁹ cuius nomē eſt euphrates:
quod interpretat frugifer id eſt doctria be-
ati auguſtini quaſi ab altiori pueniēs quo
ad libros de ciuitate dei ab ipo cōſcriptos:
p ciuitatē ſanctam hierl'm id eſt eccleſiā mi-
litantē decurrēs venit cum impetu fortiori
cuius impetus ciuitatē dei letificat: nō ſolū
quia potum ſuauiſſimū ſibi pſtat: ſed etiam
quia contra impugnatores hoſtiles ipſam
ptegit ⁊ defenſat: Propter hꝰ cū aduerſa-
rio huius ciuitatis dici pōt illud Eccl. iiij.
Noli reſiſtere ꝯtra faciē potētis: ⁊ ne cone-
ris ꝯtra ictum fluuij. Cū ergo ſint hui⁹ flu-
minis aque ſuauiſſime ⁊ ſalubres: ciues tñ
hui⁹ ciuitatis ſanctiſſime mltos hoc contri
ſtat: q accesſus ad eas pcipue in primis. x.
libris multū videt difficilis. Nam fluuius
ipe quaſi puteus altus eſt: ⁊ in quo hauriāt
pauci habent. Propter qd ego frater tho-
mas ordinis pdicatorum anglicus natione
cupiens pfatam difficultatem ſaltem p par-
te auferre: ⁊ de pdicto fluuio haurire volē-
tibus: acceſſum facilē pparare: confiſus in
eius auxilio qui pfunda fluuioꝝ ſcrutatur
⁊ abſcondita pducit in lucem. expoſitioneꝫ
quādaꝫ ſup. x. libros primos d ciuitate dei

in quibus eſt maior obſcuritas q̄ in ſequēti
bus ppter hiſtoriarū ⁊ fabularum multitu
dinem paucis notā compoſui: loca planio-
ra tranſiliens: obſcuritatibus vero magis in-
ſiſto: pmittens quedā quaſi pemialiter que
ad intelligentiā dictoꝝ libroꝝ neceſſaria vi
dent. Quoꝝ quedā ptinent ad cām ipſoruꝫ
effectiuā. quedam vero ad eorum materiaꝫ
⁊ pcedendi modū ſeu formam. Circa vero
cauſam effectiuam librorũ de ciuitate dei
ſciēdū eſt q beat⁹ auguſtinus ſicut colligi
poteſt ex his que ipſemet dicit infra libro
xx. caplo vltimo: libros de ciuitate dei ſcri
pſit circa annū a miſſione ſpūſſācti. cccxcj.
Cauſa vero que mouit ipſum ad ſcribendū
fuit vt reprimeret blaſphemias cōtra chri-
ſtum inſurgentes ppter hoc q temporib⁹
xpianorū vrbs romana a gothis capta fuit
Et ppter alia mala que tā vrbi q̄ alibi etiā
extra vrbem xpianis p gentē gothoꝝ fūt il-
lata. Ob hoc enim multi ꝯtra chriſtuꝫ ⁊ no-
men xpianum inſurrexerunt ⁊ cultū falſoꝝ
deoꝝ cultui xpiano pferebāt: aſſerentes q
dū populus romanus cultui multoꝝ deoꝝ
fuerat deditus nō eſt paſſus talia qualia tē-
poribus xpianis a gothis. Ut aūt pmiſſa ⁊
ea de quibus beatus auguſtinus in libro d
ciuitate dei facit mentiōem plenu⁹ intelligan
tur ponam pſate captionis vrbis hiſtoriaꝫ
quam pſequunt paulus diaconus in libro
xij. hiſtorie romanoꝝ. ⁊ oroſius libro. vij. d
oreſta mundi. Eſt autem inprimis ſciendū
q ſm Iſidorum libro. ix. etymologiarum
Gens gothorum eſt gens fortis et bellico-
ſa corporis mole ardua et armorum gene-
re terribilis. Et ſcdm eundeꝫ libro. xiiij. go-
thia eſt pars europe ppe daciā. Cuius po-
pulus gothi appellant qui ſm papiam. ge-
te: et olim: getuli appellabant: Ut dꝫ ſm
oroſium tempore valētis imperatoris q̄ fuit
arrianus d ſedibus ſuis expulſi per hunos
venerunt in italiam in multitudine copioſa
vt ſibi acquirerent nouas ſedes. Erant aūt
ipſoꝝ duo reges: quorum vnus fuit ſcytha
genere ⁊ infidelis radagaſſus nomie habēs
ſub ſe ducenta milia gothoꝝ: qui vt moris
erat huius gentis dijs ſuis deuouerat oēm
ſanguinem romanoꝝ. Eo igitur vrbi minā-
te fit omniū paganoꝝ in vrbe ꝯcurſus dicē
tium hunc hoſtem potentē eſſe: nō ſolū co-
pia virorum: verum etiā maxime pſidio de
orum: Urbē vero idcirco deſtitutā eſſe au-
xilio ⁊ in breui pituram quia deos ⁊ ſacra de-
oruꝫ pdidit. In tm̄ xpo auget querela: q de
dijs in vrbem reducendis ⁊ eorum ſacris re
nouandis inter ſe tractatur: feruent in tota
vrbe blaſphemie ⁊ nomen chriſti tanq̄ lu-
es aliqua iſtorum temporum laceſſitur. Et
tamen miſericorditer egit deus vt pdictus
rex cum ſuo exercitu diuino nutu territus i
montes veſalanos coactus eſt: vbi ſm eos
qui nudius referunt ipe cum ducentis mili
bus in montis iugo aſperrimo eſt cōcluſus

ſic ꝙ ab effuſione ſanguinis xp̄iani cedenti/
bus ⁊ bibentibus ⁊ ludentibꝰ xp̄ianis: ipſi
hoſtes laborantes eſurie ſiti ⁊ frigore ſunt
confecti. rege eorum capto ⁊ in vinculis re/
tento paulisper ⁊ poſtmodum interfecto: et
quidē finis huius regis gothorum. ſ. rada/
gaſi talis fuit. Alter ꝟo rex gothorū alari
cus noīe xp̄ianꝰ fuit. ac timore dei mitis in/
cedēs q̄ ab honorio tūc īpatore ad modū
catholicos ſedēs qbꝰ cū ſuo exercitu poſſet
ꝯſiſtere expetijt. Cui īpator gallias ꝯceſ
ſit. Qui dū ad gallias ꝑgeret ⁊ apud pollen
tiā aliq̄ntulū reſideret: ſtillico comes cupiēſ
gothos aggredi pagano duci belli ſummā
cōmiſit qui ſacro die paſce gothis nihil tale
ſuſpicantibus ſuper eos irruit magnāq; ptē
eorum proſtrauit. Nam primū perturbati
⁊ etiam ꝓpter religionem ceſſerunt. ſed de/
mum arma corripiunt victoremq; prius ex
ercitū ſtillicomis ꝓſternūt. Nec mora iter
inceptum deſerentes romam redire conten
dunt ⁊ cuncta per que tranſeunt: igne ferro
q; vaſtantes vrbē capiunt ⁊ incendūt. Pri
uſq; tamen vrbs incenderet̄ preceptū erat
regis. vt ſi qui ī ſancta loca precipue ſancto/
rum petri ⁊ pauli eccleſias cōfugiſſent ſecu
ri ⁊ inuiolati eſſe ſinerentur. & inde quantū
poſſent ſe a ſanguine temperarēt. ¶ Capta
eſt itaq; roma anno. M. C. lxiiij. a conditi/
one ſua id eſt circa annum domini. cccc. xij.
Die vero tertia poſtq̄ gothi vrbē ceperant
ab vrbe diſceſſit facto aliquali domorum
incendio ſed nō tanto quanto olim a roma/
no imperatore nerone factum fuit. ¶ De/
inde vero per campaniam lucaniam ⁊ bru/
ciam ſtrage bacchantes in ciuitatē que re
gium dicitur peruenerūt. vbi in ſiciliā aſcē/
ſis nauibus dū cuperent tranſfretare paſſi
naufragium plurimos perdiderūt: Alaricꝰ
vero rex eorum dum quid acturus eſſet de/
liberaret morte ſubita defunctus eſt: quē in
flumine vaſcento nomine cuius alueum go
thi deuiauerant captiuorum cum opibus
multis ſepelierūt: Et ne locus ille notus eſ/
ſet labore expleto captiuos extinguunt. Re
gem vero ſibi ꝯſtituunt ataulphum alarici
affinem ſeu propinquum: cum quo romā
reuertuntur: ⁊ quod in vrbe reſiduū fuerat
more locuſtarum eradunt auferentes inde
ſororem imperatoris honorij que fuit theo
doſij magni filia nomine placidam. quā ſi/
bi ataulphus in foro iulij matrimonio cō/
pulauit ad magnum cōmodum rei publice
vt poſtmodum patuit in effectu. Nam ma
riti animum ingenio ſuo ⁊ ſubtilibus argu/
mentis ad hoc inflexit vt pacem petijt ro/
manis: imo ⁊ pro defendenda romana re/
publica vires gothorum impendere propo/
ſuit. nam prout ipſemet ſolebat referre
cum multa experientia probaſſet videlicet
gothos nullo modo poſſe parere legibus
propter effrenatam barbariem: neq; rem.
publicam eſſe poſſe elegiſſet vt ſaltem glo/
riam ſibi de reſtituendo in integrum roma/
no nomine ⁊ augendo gothorum viribus
quereret: quamuis prius ardenter inhiaſ/
ſet vt deleto nomine romanorum gothorū
eſſet imperium ſicq; vocaretur qui poſtmo
dum in gallias proficiſcēs apud barchino/
nam fraude ſuorum diem clauſit extremū.
¶ Premiſſa de duobus regibus prefatis
gothorū ac malis per eos illatis de hiſto/
rijs pauli diaconi et oroſij extraxi. De qui/
bus malis facit augꝰ in dictis libris ſepius
mentionem: oſtendens ꝙ multa peiora paſ
ſi ſunt romani cum dediti eſſent culture deo/
rum multorum: ⁊ ideo non debere eos pro/
pter dicta mala blaſphemare nomen chri/
ſti. nec preferre culturam deorū culture vel
religioni chriſtiane: Unde ⁊ totū opus au/
guſtini de ciuitate dei vt patet per eundē li/
bro ſcd̄o retractationū ī duas ptes diuidit
principales. In quarum prima euertit ciui
tatem diaboli errores varios circa latriam
id eſt diuinitatis cultum deſtruendo. In ſe
cunda parte firmat ciuitatem dei: ipſam in
vero cultu dei ⁊ fide catholica inſtruendo:
et incipit ſecunda pars in. xj. libro. In pri/
ma ꝟo parte id eſt in decem primis libris
intendit augꝰ per totū ſubuertere errores
gentiliū ꝑſes deos colentiū. ¶ Quantum
ꝟo ad materiam ⁊ modum procedendi in
hiis. x. libris ſciendum ꝙ cum hi. x. libri or/
dinati ſint ad deſtructionem idolatrie ⁊ cō/
futādū errores gētiliū circa culturā falſorū
deorū: augꝰ ī eis ſic ꝓcedit. Nā ꝑmo impro
bat errorē ponētē ꝙ cultꝰ eorū deorū ꝯfert et
ꝓdeſt viuis. ſcd̄o iprobat errorē ponētē ꝙ
talꝭ cultꝰ ꝓdeſt mortuis. Et circa improba/
tionē ꝑmi erroris laborat ī q̄nq; ꝑmis libr̄.
Circa iprobatōēs vero ſcd̄i erroris laborat
in q̄nq; libr̄ alijs ꝑmos q̄nq; ſeq̄ntibꝰ. Cir
ca iprobatiōēs ꝑmi erroris ſic ꝓcedit: quia
ꝑmo oñdit ꝙ vrbs romana mala q̄ paſſa eſt
nō potuit cultui vniꝰ veri dei aſcribere. Se
cūdo oñdit ꝙ bōa ſua. ſ. qbꝰ aucta ē debeat
vni deo attribuere. Et ꝯtinet ꝑma ꝑſ tres li
bros. Scd̄a ꝟo duos ſeq̄ntes. In tribꝰ ꝟo
ꝑmis libris ſic ꝓcedit. nā ī ꝑmo libro oñdit
ꝙ vaſtatio vrbis ꝑ gothos nō debet aſcribi
religioni xp̄iane. ſicut infideles putauerunt
In ſcd̄o ꝟo libro ꝓbat ꝙ dij falſi nō curāt
de malis culpe vt ſcʒ illa ꝓhibeāt In tertio
vero libro ꝓbat ꝙ nec curāt de malis pene
vt ea depellāt. Primꝰ ꝟo liber ꝯtinet trigi
ta ſex capitula q̄ꝝ ponā ꝑncipia et tangam
eorū ſniam breuiter ⁊ ſūmatim: vbicūq; ꝟo
in capitulo quocūq; aliquid repero qd̄ poſ
ſit merito intellectū legētis obfuſcare locū
illum deſignabo ⁊ aperiā intētionē augu/
ſtini quantum mihi videbit̄ poſſe ⁊ debere
legenti ſufficere ad intelligentiā capiendā.
Et idem in libris ſequentibus obſeruabo.
Primus vero liber incipit hoc modo.

Capitulū. I

Glorio-
ſiſſimā
ciuita-
tē dei
&c. In iſto pmo
capitulo tangit
beatus auguſti-
nus duas culpas
romanorū. Qua
rū prima fuit ni
mia elatio & ſup-
bia. Gloriabant
enim ſe ſibi orbē
ſubiecisse vel ſub
egiſſe: quaſi hoc
ex propria virtu-
te & non dei nutu
& diſpoſitione il-
lud egiſſent. Et p
pter illam culpā
merito pmiſit de
us vrbē a gothis
gente videlicet ab
iecta: vtpote que
proprias ſedes
amiſerat: nec lo-
cum ad inhabitā
dum habebat va
ſtari. ¶ Secunda
culpa fuit eorū in
gratitudo nimia
que dictā vaſta
tionem ſequeba-
tur. Nam cū in
dicta vaſtatione
multum parcitū
fuiſſet ciuibus et
etiam vrbi ꝓpter
reuerentiam no-
minis chriſtiani:
nihilominꝰ mul-
ti eorum chriſtia
nis temporibus
inſultabant. Hec
igitur quo ad ſū-
mam totius capi
Iac. 4 tuli breuiter ſint
1. Pe. 5 perſtricta. ¶ b
Siue in hoc tem
por curſu. Hoc
dicit auguſtinus
quia ciuitas dei
habet duas ptes
Eneid. 6 quarum vna vo-
catur eccleſia mi-
litans: & alia vo-
cat triumphans:
ſed in fine mundi
tota erit trium-
phans. c ¶ Ca
riſſime marcelli-
ne &c. Iſti mar-
cellino ſcpſit au-

Aurelij auguſtini hippo-
nēſis epi doctoris eximij d̄
ciuitate dei: contra paga-
nos liber primus incipit:

¶ Capitulū. I

a Glorioſiſ-
ſimā ciui
tatē dei: ſi
b ue in hoc
temporū
curſu: cū
inter impios peregrinat: ex
fide viuēs: ſiue in illa ſta-
bilitate ſedis eterne: quā
nūc expectat ꝑ patiētiā:
quoadusqꝫ iuſticia cōuer
tatur in iudiciū: deinceps
adeptura ꝑ excellētiā: vi
ctoria vltima et pace ꝑfe-
cta: hoc ope a te inſtituto
et mea ꝓmiſſione debito:
defēdere aduerſus eos q̄
cōditori eius: deos ſuos p̄
c ferunt: fili cariſſime mar-
celline: ſuſcepi magnum
opus & arduū: ſ; deꝰ adiu-
tor noſter. Nā ſcio quibꝰ
viribꝰ opꝰ ſit vt ꝑſuadeat
ſupbis: quāta ſit virtꝰ hu-
militatis: q̄ fit vt oīa terre
na cacumina tꝑali mobili
tate nutātia: nō humano
vſurpata faſtu: ſed diuina
grā donata celſitudo trāſ
cēdat. Rex enī & cōditor
ciuitatis huiꝰ de q̄ loq̄ in-
ſtituimꝰ in ſcriptura popu
li ſui: ſentētiā diuine legis
aperuit: q̄ dictū ē: Deꝰ ſu
perbis reſiſtit: humilibꝰ aūt
dat grām. Hoc vo qd̄ dei
eſt: ſuperbe quoqꝫ anime
ſpiritus inflatus affectat:
amatqꝫ ſibi i laudibꝰ dici:
d Parcere ſubiectis: & debella
re ſupbos. Unde etiā de
terrena ciuitate: que cū do
minari appetit: etſi popu-
li ſeruiāt: ipa ei dominādi
libido dominat: nō eſt ꝑte-
reūdū ſilentio: quicqd di-
cere ſuſcepti hꝰ opis ratio
poſtulat & facultas datur.
Ex hac naqꝫ exiſtūt inimi
ci: aduerſus q̄s defendēda
eſt dei ciuitas: quorum tn̄
multi correcto impietatis er-
rore: ciues i ea fiūt ſatis ido
nei: multi vo in eā tantis
exardeſcūt ignibꝰ odiorū
tāqꝫ manifeſtis bñficijs re-
dēptoris eiꝰ ingrati ſunt:
vt hodie ɔtra eā linguas
mouerent niſi ferrū hoſti
le fugiētes i ſacratis eiꝰ loc
vitā de qua ſupbiūt inue-
nirēt. An nō etiā illi roma
ni xp̄i nomi infeſti ſūt: qbꝰ
ꝓpter xp̄m barbari pepce
rūt: Teſtant hoc martyrū
loca: & baſilice aploꝝ: q̄ in
illa vaſtatiōe vrbis ad ſe
cōfugiētes ſuos alienoſqꝫ
e recepert. Hucuſqꝫ cruētꝰ
ſeuiebat inimicꝰ: ibi acci-
piebat limitē trucidatoris
f furor: illō ducebāt a miſe
rātibꝰ hoſtibꝰ: qbꝰ etiā ex̄
ipa loca pepcerāt: ne i eos
incurrerēt qui ſimilē miſe-
ricordiā n̄ habebāt. Qui
tn̄ etiā ipi alibi truces at-
qꝫ hoſtili more ſeuientes:
poſteaqꝫ ad loca illa veni
ebāt vbi fuerat interdictū
qd̄ alibi iure belli licuiſſet:
tota feriendi refrenabatur
imanitas & captiuandi cu
piditas frangebatur. Sic
euaſerūt multi q̄ nūc xp̄ia
nis tēporibꝰ detrahunt: &
mala q̄ illa ciuitas ꝑtulit:
xp̄o imputant. Bona vo
q̄ in eos vt viuerēt ꝓpter
xp̄i honorē facta ſūt: nō im-
putāt xp̄o nr̄o ſ; fato ſuo:
cū potiꝰ deberēt ſi quid re
cte ſaperēt: illa q̄ ab hoſti-
bus aſꝑa & dura ꝑpeſſi
ſūt: illi diuine ꝓuidētie tri
buere: q̄ ſolet corruptos
hoīm mores bellis emēda
re atqꝫ ɔterere. Itēqꝫ vitā
mortaliū iuſtā atqꝫ lauda
bilē talibꝰ afflictionibꝰ ex-
ercere: ꝓbatāqꝫ vl' i meli-

guſtinus hos libros
de ciuitate dei: cuiꝰ
multe reperiunt epi-
ſtole ad auguſtinum
& econuerſo. Fuit au-
tem marcellinus ſ'm
oroſiū libro. vij. vir
tribunus prudēs in-
duſtrius & omnium
ſtudiorū appetentiſ-
ſimus: quē marius
comes vel zelo ſtimu
latus vel auro corru
ptus apud carthagi
nem interfecit. ¶ d
Parcere ſubiectis &
debellare &c. Iſte v̄-
ſus eſt virgilij libro
vj. eneid: & loquitur
de excellentia roma-
norum in armis & re
bus bellicis ac ipſo-
rum modeſtia in re-
gēdo ſubiectos. Ver
ſus autem iſte virgi-
lij cum alijs verſibus
eiuſdem hunc verſū
precedentibus poni-
tur ab auguſtino in-
fra libro. v. capitulo
xij: vbi exponetur et
ideo hic ptranſeo.
e ¶ Hucuſqꝫ cruen-
tus &c. id eſt ad loca
martyrū & baſilicas
apoſtolorum in qui-
bus ſaluabantur fu-
giētes vt ſupra in hi
ſtoria captionis vr-
bis patuit. ¶ f Il-
lo ducebantur a mi-
ſerantibus &c. Sen-
ſus eſt ꝙ multi hoſti-
um: id eſt gothorum
tante miſerationis fu-
erunt erga eos quos
intra vrbem repere-
runt ꝙ deduxerunt
eos ad loca martyrū
& baſilicas apoſtolo
rum ne forte ſi ab his
qui minoris miſerati
onis erāt fuiſſent re-
perti extra illa loca
fuiſſent trucidati: et
tamen quidam ex ſic
deductis et ſaluatis
inſultauerūt chriſto &
ſuam ſaluationē fato
ꝓprio aſſcripſerunt.

ora tráſſerre: vł in his adhuc terris ꝓpter vſus alios detinere. Illud vero qḋ eis vł vbicunq̄ ꝓpter xpi nomen: vel in locis chriſti nomini dicatiſſimis ⁊ ampliſſimis: ac pro largiore miſericordia ad capacitatem multitudinis elect̄: ꝑter belloꝝ moreȝ truculẽti barbari ꝯceperit: h̄ tribuere tꝑib⁹ xpianis: hinc deo agere grãs: hinc ad eius nomẽ veracit̄ currere: vt effugiãt penas ignis eťni.
g Qḋ nomẽ multi eoꝝ mendaciter vſurparũt vt effugerẽt penas p̄ſentis exitij. Nam q̄s vides petulãter ⁊ ꝓcaciter inſultare ſeruis xpi: ſũt in eis plurimi qui illũ interitum cladẽq̄ non euaſiſſẽt niſi ſeruos xpi ſe eſſe finxiſſent. Et nũc ingrata ſuperbia atq̄ impiiſſima inſania ei⁹ nomini reſiſtũt corde ꝑuerſo: vt ſempiternis tenebris puniãť: ad qḋ nomẽ ore vel fraudolo cõfugerũt: vł tꝑali luce fruerẽť.

Ca. II

a Tot bella geſta cõſcripta ſũt: vel ante cõditam romam: vel ab eius exortu ⁊ imperio: legãt ⁊ proferant ſic ab alienigenis aliquam captam eſſe ciuitatẽ vt hoſtes qui ceperãt ꝑcerent eis: quos ad deoꝝ ſuoꝝ tẽpla cõfugiſſe cõpererãt: aut aliquẽ ducẽ barbarũ p̄cepiſſe: vt irrupto oppido null⁹ feriret: qui in illo vł illo tẽplo
b fuiſſet inuẽt⁹. Nõne vidit eneas: priamũq̄ ꝑ aras Sanguine fedãtẽ: q̄s ipſe ſacra-
c uerat ignis: Nõne diomedes ⁊ vlyxes Ceſis ſũme

g Qḋ nomẽ multi ⁊c. Senſus eſt q̄ multi pagani repti in vrbe iã capta finxerũt ſe xpianos ſaltẽ ficte: q2 ad p̄dicta loca tanq̄ xpiani ꝯfugerũt ⁊ ſic ſaluati ſunt: ⁊ tñ nõminus poſtmodũ detraxerũt xpianis tꝑib⁹. Ca. II

a Tot bella geſta ⁊c. In h̄ caplo ꝓbat quicqḋ dixerat in caplo p̄cedẽti videlicet q̄ libatio ⁊ ſaluatio illoꝝ q̄ ad loca aplõꝝ ⁊ martyrũ ꝯfugerũt ſit aſcribẽda xpo ⁊ tꝑib⁹ xpianis. Et h̄ ꝓbat dupliciter. Primo ꝑ hiſtorias veteres: q2 i nulla eaꝝ iuenit̄ vt p3 ꝑ ſingulas diſcurrẽdo q̄ hoſtes capta aliq̄ ciuitate parcerẽt fugientib⁹ ad tẽpla deorum ſuorũ: ſic⁹ autẽ factũ ẽ in captiõe vrbis de fugiẽtibus ad loca apoſtolorum et martyrũ. Secũdo ꝓbat idẽ ꝑ virgilium cui⁹ fuit apud romanos auctoritas maxima: q̄ dicit q̄ fugiẽtes ad aras deoꝝ vł ad templa: ibidẽ fuerũt ab hoſtib⁹ interfecti. Et ad hoc ꝓbãdũ adducit auguſtin⁹ duo exempla a virgilio ſũpta. Primũ exemplũ eſt d̄ p̄amo q̄ i troia tꝑe excidij troiani regnabat: q̄ ad arã iouis fugiẽs ibidẽ trucidat⁹ eſt. Vñ quãtũ ad illḋ exemplũ btũs aug⁹ alludẽs v̄bis v̄gilij dic̄ ſic. b Nõne vidit eneas: p̄amũq̄ ꝑ aras ⁊c. Virgili⁹ eñ cui⁹ verb alludit btũs aug⁹ dic̄ ſic: Vidi hecubã cẽtũq̄ nur⁹ priamũq̄ ꝑ aras Sanguie fedantẽ q̄s ipſe ſacrauerat ignis. Iſta dicit virgili⁹ in ꝑſona enee narrantis ea que ipſo p̄ſente geſta ſunt in captiõe troie. Dicit eñ eneas ſe vidiſſe hecubam vxorẽ ſcȝ p̄ami ⁊ cẽtũ nurus ei⁹ ſcȝ p̄ami: id eſt centũ vxores filioꝝ ſuorum. Creditur eñ a multis q̄ cẽtum filios habuit: qḋ vtrũ ſit verũ certũ nõ eſt. Tamen legenti hiſtoriam de bello troiano quã ſcripſit dictis cretenſis qui in bello ex ꝑte grecoꝝ cum ſuo rege ſcȝ idomeneo filio deucalionis q̄ tũc in grecia militauit: apparebit eſſe veriſiĺe q̄ tot filios habuerit eo q̄ iuxta dictaȝ hiſtoriam in ſingulis pugnis ⁊ cõgreſſionib⁹ grecoꝝ ⁊ troianorum multi filij priami corruerunt. Vidit etiaȝ ipm priamũ ſanguine ꝓprio fedantẽ ꝑ aras ignes quos ipſe ſacrauerat. id eſt quibus in ſacrificijs vſus fuerat. Ad cui⁹ intellectũ ſciendum q̄ p̄fatus dictis cretenſis refert in p̄fata hiſtoria: q̄ poſt captaȝ troiam filius achillis qui neoptolemus ⁊ pyrrhus noiatus eſt priamum fugientem ad aras iouis ⁊ vtraq̄ manu renitentẽ: i. vtrãq̄ manum ad implorandũ miſericordiam extendentem ſine vllo reſpectu honoris regij vł etatis ſenilis ibidẽ trucidauit. Poſtmodũ troianis qui in captione vrbis grecis occurrerãt trucidatis: deliberauerũt greci quid de his agendũ eſſet qui ad templa deorum ⁊ aras fugerant: ⁊ decretum eſt a grecis cõcorditer q̄ taliter fugientes a templis ⁊ aris euellerent̄ ⁊ necarentur. Quantũ vero ad ſcḋm exemplum ſũptum a virgilio dicit aug⁹ ſic. c Nonne diomedes ⁊ vlyxes ⁊c. Iſta ſunt a virgilio libro ſcḋo eneidos circa medium libri vbi imediate ante dictos v̄ſus dic̄ ſic virgili⁹. Tydides etẽm ſcelerũq̄ inuẽtor vlyxes: Fatale aggreſſi ſacrato euellere templo. Palladium ceſis ſũme cuſtodibus arcis ⁊c. vt ſupra ab auguſtino introducta ſũt. Diomedes appellat v̄gili⁹ tydidẽ q̄ſi tydeidem. i. filium tydei. Eſt enim tydides nomen patronymicũ. Vlyxem aũt dicit ſcelerũ inuẽtorẽ: q2 in v̄itate fuit homo praui ingenij ⁊ pni⁹ ad ſcelera. Ad intelligentiã tñ p̄miſſoꝝ v̄ſuũ habẽdã ſciẽdũ ẽ q̄ palladiũ fuit q̄dã imago: id ẽ effigies ſeu ſtatua dee palladis q̄ ⁊ minerua ẽ appellata. De q̄ palladio narrat ouidius libro. vj. de faſtis q̄ tꝑe Iuli regis troianoꝝ qui fuit quartus a dardano a quo troiani dicunt̄ dardanides: palladiũ p̄dictũ cecidit de celo in ſummã arcem troie. Conſulitur ſup hoc apollo qui reſpondit: q̄diu troia haberet palladiũ tãdiu ſtaret eius impiuȝ. Troiani ergo cũ ſumma diligẽtia ſeruabant palladium in arce vſq̄ ad tꝑa p̄ami regis: qui aliquãtulũ negligẽti⁹ illud ſeruabat. Aliud etiã ſciendũ eſt q̄ virgilius libro. ij. eneidos introducit eneã narrantẽ didoni regine carthaginis ea que geſta ſũt circa captionẽ troie: ⁊ inter cetera in ꝑſona enee narrat q̄ greci deſperãtes ⁊ tedio diutine obſidiõis affecti ſimulauerũt reditũ i patriã ſuã: cũ tñ in rei veritate aliq̄ntulũ diſcedẽtes abſconderũt ſe in q̄dam inſula tenedo troie vicina. Erat aũt grec⁹ q̄dam ſinon noie q̄ ꝓmiſit grecis q̄ faceret eis apiri portas troianas. Hic ḡ accedẽs ad troianos ſpõte ſe obtulit capiẽdũ vt cũ rege p̄amo poſſet habere colloquiũ: q̄ habito dixit regi ſe fugiſſe a grecis timore vlyxis ꝓmittẽs corã ꝑplo q̄ indicaret ſibi ꝯſilia grecoꝝ: q̄ inter cetera retulit ea q̄ in p̄miſſis verſib⁹ cõtinent̄ ſcȝ q̄ diomedes ⁊ vlyxes: q2 fatatũ ⁊ diuinatũ fuit vt audierat q̄ palladio trãſlato trãſferret̄ imperiũ: intrauerãt vrbẽ latẽter ⁊ aſcẽdentes vſq̄ ad arcẽ: vbi fuit palladiũ interfectis cuſtodib⁹ arcis rapuerũt effigiẽ palladis id eſt ſtatuã vel imaginem eius: audẽtes adhuc manibus cruẽtis tangere vittas virgineas diue: id eſt vittas dee palladis. Sũt aũt vitte quib⁹ vincitur: id eſt

Eneid. 2

In eod.

custodib⁹ arcꝭ. Corripuere sacrã effigiem: manibusq; cruentꝭ. Uirgineas ausi diue ꝯtingere vittas. Nec tñ qđ seqꝫ verũ ẽ: Ex illo fluere ac retro sƀlapsa referri: Spes danaũ. Postea q̃ppe vicerũt: postea troiã ferro ignibusq; delerũt: postea ꝯfugientẽ ad aras p̃amũ obtrũcauerunt. Nec ideo troia piјt q2 mineruã pdidit. Quid eñ p̃ri⁹ ipa minerua perdiderat vt periret: an forte custodes suos? Hoc sane verũ ẽ: illis q̃ppe interemptꝭ potuit auferri. Neq; eñ hoies a simulachro: sꝫ simulachꝝ ab homib⁹ suabat. Quomõ g̃ colebat vt p̃riã3 custodiret ꝛ ciues: q̃ suos n̄ valuit custodire custodes?

¶ Ca. III

Ecce qb⁹ diјs vrbem romam seruandam se cõmẽdasse gaudebãt. O nimiũ miserabilẽ errorẽ: ꝛ nobis succẽsent cu3 de diјs eorũ talia dicim⁹: nec succensent auctorib⁹ suis: q̃s vt edisceret mercedẽ ð dedit: Doctoresq; ipos insup̃ ꝛ salario publico ꝛ honorib⁹ dignissimos habuerũt. Nẽpe apð v̄giliũ quẽ ꝓpterea puuli legũt vt videlꝫ poeta magn⁹ omniũq; p̄clarissimus atq; optimus tenerꝭ ebibit⁹ ãnis nõ facile obliuione possit aboleri: scðm illð horatij. Quo semel ẽ ĩbuta recẽs s̄uabit odorẽ Testa diu. Apud hũc g̃ v̄giliũ nẽpe iuno inducit ĩfesta troianis colo vẽtoꝝ regi aduers⁹ eos irritãdo dicẽ: Gens inimica mihi tyrrhenu3 nauigat eq̃r: Iliũ in italiã portãs victosq; penates. Ita ne istꝭ penatib⁹ victꝭ romã ne vicerent:

alligat capillatura. Utrũ aũt isti duo scꝫ diomedes ꝛ vlyxes rapuerũt palladiũ. vꝉ eneas fugiẽs illð cũ aliјs troianis rapuerit relinq̄t ouidi⁹ libro. vi. de fastis sub dubio. asserẽs tñ ꝓ certo q̃ suo tp̃e fuerit rome in templo dee veste. cũ quo ꝯcordat titus liui⁹. li. vi. ð secũdo bello punico. Dijtꝭ vero cretẽsis narrat q̃ ante nõr troian⁹ ꝓpe p̃riẽ ꝓditor post q̃ cu3 grecis ordinauerat ꝓditõne3 troie p̃suasit theãe q̃ fuit sacerdos tẽpli minerue seu palladis vbi seruabat palladiũ q̃ sibi illud traderet ꝓmittẽs sibi munera ꝛ dona magna si illud faceret. qđ ꝛ fecit q̃ facto antenor tradidit illud grecis. Deinde post excidiũ vrbis ortu3 ẽ grãde certamẽ sup̃ palladio int aiacẽ ꝛ vlyxes vtroq; ipoꝝ petente palladiu3 ꝛ sua merita allegãte. Fauerũt vlyxi agamẽnon ꝛ menelaus frat agamẽnonis marit⁹ helene eo q̃ cũ aiax helenã origĩnẽ tãtoꝝ maloꝝ vellet interficere vlyxes ea3 liberauit ꝛ saluauit. Aiaci vero fauerũt exercitus ꝛ reliqua multitudo ꝓpter bñficia maxima ab ipo in necessitate pcepta. tñ palladiũ vlyxes obtinuit. qđ aiax g̃uiter ferens patenter cõminat⁹ est se velle iniuriã vindicare. postmodũ aiax clam ð nocte ferro inuenit interẽpt⁹. Orta vero seditõne in exercitu ꝯtra vlyxẽ ꝓpter nece3 aiacis de q̃ suspectus habebat apud exercitum fugit vlyxes per mare ꝛ palladiu3 dimisit penes diomedẽ. His ꝯcordat solin⁹ libro. iij. caplo. ij. dicẽs q̃ eneas cũ in italia applicuisset castra sua posuit ĩ agro laurentino vbi dũ simulachrũ qđ secu3 ex sicilia adduxerat veneri dedicaret a diomede palladiũ suscepit. d ¶ Nec tñ qđ ꝛc. Ad hui⁹ dicti intelligẽtia3 sciẽdũ est q̃ illð virgilij scꝫ Ex illo fluere ac retro ꝛc. imediate seq̄tur post virgilij v̄sus iã expositos. nã sinon ð quo dictũ est cõtinuãdo narrationẽ suã corã p̃amo dicebat q̃ postq; diomedes et vlyxes ausi sunt tantu3 nefas cõmittere vt scꝫ raperent mõ dicto palladiũ. pallas sic irata grecꝭ fuit q̃ ab illo tp̃e spes danaũ. i. grecoꝝ cepit retroferri ꝛ labi ꝛ fluebat oĩno spes eoꝝ. i. euanuit spes victorie. Btũs vero aug⁹ dic̃ q̃ q̃cq̃d sit ð v̄itate ꝯtẽta ĩ p̄cedẽtib⁹ v̄sib⁹ v̄gilij ꝯstat tñ ꝛ certũ ẽ v̄s⁹ istos ꝯtiere falsũ q2 postq; habuerũt greci palladiũ ipi ceperũt troiam ꝛ vastauerũt eoꝝ rege. s. p̃amo interfecto.

e ¶ Nec ideo troia piјt q2 mineruã pdidit. i. q2 ia pdidit palladiũ. i. simulachꝝ palladis seu minerue. ¶ Ca. III a ¶ Ecce quibus diјs ꝛc. In hoc caplo ostẽdit beatus aug⁹. ꝑ veteres auctores ꝛ scriptores romanos q̃ diј quos coluerũt nõ pñt suos cultores defendere ꝛ ideo si nõ defendũt nõ est dicẽdum q̃ ideo nõ defẽdũt q2 a suis cultorib⁹ offendũt. s; h̄ ẽ q2 defendere eos nõ pñt. imo mag̃ indigẽt defensiõe cultoꝝ suoꝝ. In fine vero hui⁹ capli redarguit aug⁹. ingr̃itudinẽ eorũ q2 l3 nõ eẽnt x̄piani tñ simulãtes se eẽ x̄pianos saluati sunt b ¶ Insup̃ ꝛ sala. ꝛc. Notandũ est hic q̃ olĩ apð romanos doctores receperũt salariu3 suũ ð publico id ẽ de bonis cõitatis ꝛ hoc vsq; ad p̄ñs in m̃tis italie ciuitatib⁹ obseruat c ¶ Nẽpe apð virgi. ꝛc. Sciẽdũ est q̃ virgili⁹ ideo plus aliјs poetꝭ vel scriptorib⁹ romanis allegat ab aug̃. q2 ei⁹ apð romanos contra q̃s disputat fuit maior auctoritas. Sic eñ homer⁹ apð grecos habebat maxim⁹ poetarũ. ita ꝛ v̄gili⁹ apð latinos. Uñ dicit de ipo ouidi⁹ sic. Uirgili⁹ mag̃ q̃ntũ ꝯcessit homero Tñ ego v̄gilio naso poeta meo. Macrobi⁹ etiã sup̃ somniũ scipionis dic̃ v̄giliũ eẽ oĩm disciplinaꝝ p̄itissimũ. Et octauian⁹ august⁹ ĩ ei⁹ laudẽ singlare carmẽ cõposuit pulcherrimũ qđ ꝯsueuit p̄poni librꝭ v̄gilij. s̄m illud horatij. d ¶ Quo semel ꝛc. Istud ẽ horatij epla. ij. e ¶ Gens inimica ꝛc. Isti sũt v̄sus v̄gilij lib. j. eneidos cito p⁹ p̄ncipiũ. Tyrrhenũ mare sive eq̃r vocat v̄gili⁹ mare tuscũ. de q̃ dic̃ solin⁹ lib. vi. q̃ a grecꝭ vocat mare ionũ vꝉ tyrrhenũ. ab italicꝭ vero inferu⁹. Est aũt mare qđ attingit tusciã ꝛ ꝓtẽditur vsq; ad siciliã. Iliũ vero ponit ꝓ ciuitate q̃ fuit in troia. nã s̄m hugꝭ. troia fuit q̃dam regio ĩ phrygia. ꝛ iliũ fuit ciuitas p̄ncipalis illi⁹ regiõis. tñ q̃nq; troia accipit ꝓ ipa ciuitate q̃ iliũ ꝓp̃rie vocabat. In ꝓposito v̄o accipit ꝓ iliẽsib⁹. i. ꝓ ciuib⁹ ilij. Fit aũt mẽtio in dictis versib⁹ de nauigatõe enee ꝛ socioꝝ suorũ post euersionẽ ilij in italiã. Et ꝯcordat ouidi⁹ lib. iiij. de fastꝭ dicẽs Cũ troiã eneas italos portaret ĩ agros. Aug⁹ vero adducit hic v̄sus v̄gilij ad ꝓbandũ q̃ diј troianoꝝ nõ potuerũt seipos defendere. nã virgili⁹ dic̃ troianoꝝ penates fore victos. f ¶ Uictosq; penates. Sũt penates diј p̄uati. nã apud gẽtiles aliq̃ fuerũt diј publici q̃ scꝫ generaliter ꝛ cõmuniter a tota ciuitate vel regno colebant aliqui vero erãt diј priuati quos scꝫ quilibet instituit ꝓ arbitrio volũtatis ꝛ coluit in domo sua quasi in priuata

Hora. epl. 2

Eneid. 1

prudētes cōmēdare debu
g erūt: Sed h̄ iuno dicebat
velut irata mulier: q̄d loq̄
b ret ignorās. Quid eneas
ipſe pius totiēs appellat᷑:
Nōne ita narrat: Patrib᷒
otriades arcī phebiq̄ ſa-
cerdos. Sac manu victoſ
q̄ deos paruūq̄ nepotē
Ipſe trahit: curſuq̄ amēs
i ad limina tēdit. Nōne de-
os ipſos q̄s victos n̄ dubi
tat dicere: ſibi potius q̄ ſe
illis p̄hibet cōmendatos:
k cū ei dr̄: Sacra ſuoſq̄ ti-
bi cōmēdat troia penates:
Si igit᷑ v̄gili᷒ tales deos ⁊
victos dicit. ⁊ vt vel victi
quoq̄ mō euaderēt homi-
ni cōmēdatos: q̄ demētia ē
exiſtimare his tutorib᷒ ro
mā fuiſſe ſapienť cōmiſſā:
⁊ niſi eos amiſiſſet n̄ potu
iſſe vaſtari: Immo v̄o vi-
ctos deos tanq̄ p̄ſides ac
defēſores colere: q̄d ē aliō
q̄ tenere nō numia bōa:
ſ̄ demonia mala: Quāto
eñ ſapiētius credit᷑ romā
ad iſtā cladē n̄ fuiſſe vētu
rā niſi pri᷒ illi periſſet: ſ̄ illos
poti᷒ olī fuiſſe perituros: ni

ſi eos quātū potuiſſet ro-
ma ſ̄uaſſet. Nā q̄s nō cū
aduerterit videat quanta
ſit vanitate p̄ſūptū: n̄ poſ-
ſe vinci ſub defenſorib᷒ victī
⁊ ideo periſſe: q̄ cuſtodes p̄-
didit deos: cū vel ſola po-
tuerit eē cā pereundi: cuſto-
des habere voluiſſe peritu-
ros: Nō itaq̄ cū d̄ diis vi-
ctis illa ꝯſcriberēt atq̄ ca-
nerēt poetas libebat mē-
tiri: ſ̄ cordatos hoīes co-
gebat veritas ꝯfiteri. Ve᷑
iſta oportuni᷒ alio loco
diligenť copioſeq̄ tractā
da ſūt. Nūc q̄d inſtituerā
de ingratis dicere homib᷒
parū p̄ explicē vt poſſū:
q̄ ea mala q̄ p̄ ſuorū mo᷑
p̄uerſitate merito blaſphe
mātes patiūť xp̄o iputāt.
Q᷑ aūt illis etiam talibus
propter xp̄m parcitur: nec
dignātur attendere: ⁊ eas
linguas aduerſus eius no
men dementia ſacrilege p̄
uerſitatis exercent: q̄bus
linguis vſurparūt mēdaci
ter ipm nomē vt viuerent:
Vel q̄s linguas i loc̄ ei ſa
cratī metuēdo p̄ſſerūt: vt

capella. Cōſueuerāt eñ colere aīas parentū ⁊ p̄genito᷑
vel amico᷑: ⁊ eis in p̄priis domibus vel ſacellis. i. paruis
edib᷒ eis cōſecratis aut tectis vel atriis ſacrificare: ⁊ vo-
cabāť tales dii penates: Dii v̄o publici colebāť i tēplis.
Ad pleniorē v̄o intelligentiā dicto᷑ verſuū ſciēdū eſt q̄
poete finxerūt iuno-
nem deā cui attribu
unt diuiciaſ ⁊ regimē
aeris: offēſā fuiſſe tro
ianis hac de cauſa:
Fingūt enim q̄ ale-
xādro paridi qui he-
lenā rapuit: filio ſci-
Eneid. 2 licet regis priami: cū
dormiret in quadā
ſilua prope troiam
ida nomine apparue-
runt tres dee ſeden-
tes iuxta fontem: iu-
no: pallas: et venus.
Dea vero diſcordia
p̄iecit in fontem po-
mum aureū: cui po
mo inſcriptū fuit hoc
In eod. mō: detur pulchriori:
hac occaſione mote
tres dee inceperūt ꝯtē
dere. q̄libet eñ eam
ſe i pulchritudīe al-
teri p̄ferebat. Eligūt
igiť p̄fatū alexādrū
i iudicē vt pomū de
cerneret pulchriori. q̄
decreuit illud veneri:
p̄pter q̄d ven᷒ poſt-
modū fauit troianis.
Sed iuno et pallas
irate conabāť i co᷑
exterminiū: Hāc fa-
bulā ſeu deluſionem
diabolicā tāgit bea-
tus aug᷒ infra libro
xviii. caplō. x. Pre-
miſſos ḡ verſus dicit
v̄gilius in p̄ſona iu-
nonis irate ꝯtra troia-
nos: ⁊ cupiētī ſubmer
gere enea ⁊ ſocios ſu-
os: mare tyrrhenū v̄ſus italiā nauigātes. Et iō iuno allo
quēs eolū deū vēto᷑ i c᷒. ſ. p̄ſtāte erat excitare vētos ⁊ tē
peſtates in mari iuxta errorē gentiliū: conqueriť ſibi de
enea ⁊ ſociis ſuis. ⁊ dicit ſic: Gens inimica ⁊c̄. Vocās gen
tē inimicā ſibi: gentē troianā: videlicet eneā ⁊ ſocios ei᷒.
g Sed h̄ iuno dicebat ⁊c̄. Rn̄dit ironice ad p̄fatum di-
ctū iunonis q̄ dicebat. ſ. penates troiano᷑ victos. ſ̄. n.
rn̄deri q̄ nō ē ſtandū dicto iunonis in p̄poſito: q̄ loque-
batur ſicut irata troianis ⁊ mulier: ⁊ ideo talia p̄tulit cō-
tra penates co᷑ vt ſc̄ diceret eos victos: mentita ex ira.
Quia vero poſſet taliter ad p̄cedētia reſpōderi: iō aug᷒
p̄bat q̄ penates troiano᷑ fuerunt victi alio teſtimonio
nō ſuſpecto: videlicet teſtimonio enee troiani q̄ nō potuit
eē ſuſpectus. ⁊ ſi ꝯtra penates troiano᷑ quicq̄ loqueret:
p̄pter duo. ſc̄ q̄ troian᷒ erat ⁊ q̄ a virgilio ſepiſſime vo-
catur pius ſc̄ p̄pter pietatē quam oſtēdit tam erga deos
q̄s ſedule coluit. q̄ etiā erga parētes. nā ⁊ deos ⁊ patrem

ſuum cum arderet ciuitas de incendio extulit. Intro-
ducit ḡ Aug᷒ eneam apud virgiliū loquentē hoc mō.
b Quid eneas ipſe pius ⁊c̄. Iſta verba ſc̄ quid ene-
as ipſe pius totiens appellatus nonne ita narrat: ſunt
verba auguſtini. ea que ſequunť ſcilicet: patribus otria
des ⁊c̄. ſunt ver-
ſus virgilii lib. ii
eneidos: q̄s reci-
tat virgili᷒: q̄ſi p̄
latos ab enea q̄
dicť deos victos:
igiť patet q̄ dii
troiano᷑ i rei v̄i
tate a grecis victi
fuerūt: ⁊ p̄ ꝯſeq̄ns
nec ſe nec ſuos
cultores defēdere
potuerūt. Ad itel-
ligētiā etiā iſto᷑
verſuū ſciēdū eſt
q̄ patrib᷒ de q̄ fit
hic mētio fuit fili
us otrii: ⁊ ideo di-
citur patrib᷒ otria
des q̄ſi de genere
otrii: Cū autē in
arce troiana eēt
templū phebi. i.
apollinis: iſte pā
trib᷒ fuit ei᷒ ſacer-
dos ibidē: q̄ cū
videret ciuitatē
iā captā dari in-
cēdio: volēs ſua
re deos iā victos
⁊ paruulū quēdā
nepotē ſuū: cum
maximo curſu de-
os ſacra manu. i.
propriis mani-
bus conſecratis
deorum ſeruitio
aſportauit ne pi-
rēt incēdio. i
Nonne deos ⁊c̄.
Hic oſtēdit beat᷒
aug᷒ q̄ dii troia-
ni q̄s poſtmodū
habuerūt ⁊ coluerūt romani ſicut magis indiguerūt cu-
ſtodiri a troianis q̄ troiani ab ipſis diis ſc̄ erāt troie:
ita ⁊ poſtq̄ erāt romā trāſlati magis indiguerunt cu
ſtodiri a romanis q̄ romani ab eis. Q᷑ v̄o indiguerūt
cuſtodiri a troianis dū troie fuerunt: p̄bat aug᷒ per
vnū v̄ſum v̄gilii q̄ habeť lib. ii. eneidos. ante verſus
iā expoſitos q̄ talis eſt. k Sacra ſuoſq̄ ⁊c̄. Sacra
dicebanť oīa q̄ cultui deo᷑ deputata fuerūt. Eſt autē
hic ſciendū q̄ ſicut recitat virgili᷒. cū eneas ignarus
inſidiarū quib᷒ nocte troia capta ē: cepiſſet dormire
in noctis illi᷒ p̄ncipio: apparuit ei hector fili᷒ p̄ami quē
achilles grecus pri᷒ interfecerat: ⁊ dedit ei ꝯſiliū q̄ fu
geret: vocās eū filiū dee ſc̄ veneris: ſeu natū ex dea ſc̄
venere. Fingiť eñ a poetis q̄ eneas genitus fuit ex
anchiſe ⁊ venere: vñ hector ꝯſuluit ſibi q̄ fugiēs por-
taret ſecū deos ⁊ ſacra troiano᷑: q̄ hoſtis ſc̄ exercit᷒
greco᷑ iam occupauerat ciuitatē. Virgili᷒ ḡ in p̄ſona

illic tuti atq̃ muniti: vbi ꝓ
pter eũ illeſi ab hoſtib⁹ fuẽ
re inde in eũ maledicti ho
ſtib⁹ ↄſiliũt. ¶ Ca. IIII
a b Ipſa vt dixi troia ma
ter romani populi: ſa
cratis in locis deorum ſu
orum munire non potuit
ciues ſuos ab ignib⁹ ferro
q̃ grecoꝝ: eoſdem deos
c colẽtiũ: qͥn etiã iunonis
d aſylo Cuſtodes lecti phe
nix ⁊ dir⁹ vlyxes Prędã
aſſuabãt huc vndiq̃ troia
e gaza Incẽſis erepta ady
f tis: menſeq̃ deoꝝ. Crate
reſq̃ auro ſolidi captiaq̃
veſt'. Cõgerit: pueri ⁊ pa
uidę longo ordie matres
Stãt circũ. Elect⁹ ẽ vide
lic; loc⁹ tãtę deę ſacrat⁹: ñ
vñ captiuos ñ liceret edu
cere: ſ; vbi captos liberet
g icludere. Cõpara nũc aſy
lũ illḋ nõ cuiuſlib; dei gre
gal' vl' de turba plebiſ: ſed
iouis ip̃i⁹ ſororis ⁊ ↄiug' ⁊
reginę oim deoꝝ: cum me
moriis nr̃oꝝ apłoꝝ. Illuc
icẽſis tẽplis ⁊ diis: erepta
ſpolia portabãt: ñ reddẽ
da vict' ſ; diuidẽda victo
rib⁹: huc aũt ⁊ qḋ alibi ad
ea loca cõptum ẽ ꝑtinere:
cũ honore ⁊ obſeq̃o rligio
ſiſſimo reportatũ eſt. Ibi
amiſſa h' ſeruata libertas: ibi
clauſa h' inẽdicta captiui
tas. ibi poſſidẽdi a dñanti
b⁹ hoſtib⁹ ꝑmebant: huc li
berãdi a miſerãtib⁹ hoſtib⁹
ducebant. Poſtremo illḋ
iunonis tẽplũ ſibi elegerat
auaricia ⁊ ſupbia leuium
grecoꝝ: iſtas xp̃i baſilicas
miſericordia et humilitas
etiã imaniũ barbarorum.
Niſi forte greci ꝗdã i illa
ſua victoria tẽplis deorũ
cõmu; pepcerũt: atq̃ illo
ↄfugiẽtes miſeros victoſq̃
troianos ferire vl' captiua
re ñ auſi ſũt. Sz vgili⁹ poe
taꝝ more illa mẽtit⁹ ẽ. Im
mo v'o more hoſtiũ ciuita
tes euertẽtiũ ille deſcpſit.

hectoꝛ alloq̃ns eneã dic ſic. Heu fuge nate deę teq̃
bis ait eripe flãmis: Hoſt' h; muros: ruit alto a cul
mine troia. Et poſtea duob⁹ verſibus inƥpoſit' ſbiũgit
verſum ſupꝛapoſitũ ſic. Sacra ſuoſq̃ tibi cõmendat
troia penates: tibi ſc; enee. Eſt tamen aduertendu; ꝙ
licet virgilius co
net excuſare ene
am a ꝓditõe pa
trię dicẽs ipſum
ignarum inſidia
ru; fuiſſe: tamen
in rei veritate ſi
cut narrat dares
pherygi⁹ et ditiis
cretenſis in hiſto
riis quas ſcripſe
runt de bello tro
iano: eneas fuit
conſcius ꝓditio
nis vrbis troia
ne. ¶ Ca. IIII
Eneid. 2 a ¶ Ipſa vt di
xi troia ⁊c.
In hoc capitulo
oſtendit beatus
Aug⁹ ꝙ quan
tum ad ſũmitatẽ
pręſtandu; eccle
ſię xp̃ianoꝝ mul
tum excellebant
templa deorum:
nam eccleſię chri
ſtianorum tem
pore captionis
vrbis romanę a
gothis: defende
rũt ad ſe ↄfugien
tes ⁊ ipſoꝝ bona
illuc apportata:
vt ſup̃ dictũ fuit
in p̃mo caplo ⁊ i
hiſtoria captiõis
vrbis. ſ; tẽpla de
orũ hoc non fecerũt: ſicut patuit de tẽplo iunonis ꝗ
deaꝝ eſt maxia ⁊ aliis templis troianis: ꝗ nec bona
troianorum: nec etiã ꝑſonas eorum potuerũt defende
re a grecis: quamuis a troianis: troianos forte defen
diſſent. Eccleſię vero romanorum defenderunt non
ſolũ romãos a romanis. ſ; etiã a gothis. b ¶ Troia
mater romani ꝑpl'i. h' dicit. q2 ſm̃ ꝯs texẽtes genealo
giam ⁊ originẽ romanoꝝ. romani deſcẽderunt a troia
nis. qui cũ enea venerũt in italiã. c ¶ Quin etiam
iunonis aſylo ⁊c. Aſylũ eſt locus refugii gaudẽs imu
nitate. vñ i ꝓpoſito aſylũ iunonis vocat tẽplũ ei⁹: qḋ
l; gauderet imunitate ꝗ ad troianos inter ſe: tñ greci
nõ ꝑmiſerũt ↄfugiẽtes ad ipm̃ imunitatẽ ↄſeq̃. Et hoc
ꝓbat Aug⁹ ꝑ v'ſus ſeq̃ntes. d ¶ Cuſtodes lecti phe
nix ⁊c. Hi v'ſus ſũt virgilii libro. ii. eneidos v'ſus ſi
nẽ: q2 ſniã talis eſt. ſ. ꝙ poſtq̃ troia a grecis capta ẽ
adyta. i. tẽpla ſpoliata ſũt ⁊ poſtmodũ incenſa. Greci
v'o ſic ſpoliauerũt ea ꝙ ipſi eripuerũt oẽs diuitias in eis
reptas: ita vt ñ ꝑcerẽt nec mẽſ nec crateris⁹ ſeu vaſis
tẽpli. ⁊ oia ꝗ rapuerũt ſiue de tẽplis: ſiue ď aliis loc: ⁊
ꝑſonas mulieꝝ ⁊ pueroꝝ q̃s captiuauerãt cõportaue
rũt ad tẽplũ iunonis: tãq̃ ad locũ mag' aptũ ꝓ talib⁹
ſuadis: duos vero poſuerũt cuſtodes ꝗ oia ibi ↄgeſta ſer
uarẽt. ſ. phenicẽ et dirũ vlyxẽ: ꝗ erãt cuſtodes lecti. i. ad
h' electi. Vñ q̃ntũ ad cuſtodes iſtos dic virgili⁹ loquens
in perſona enee iſta narrantis: ꝙ cuſtodes lecti. i. electi:
phenix ⁊ dir⁹ vlyxes prędam aſſeruabãt: quantu; vero
ad locum vbi oia ſer
uabant. i. ad quẽ por
tabant ſuanda dicit
ſic. Huc. i. ad aſylum
iunonis: vndiq̃. i. ex
omni parte ciuitatis
troia gaza. i. diuitię
troianę. ꝗ ꝗdẽ troia
na gaza fuit erepta
adytis incẽſis: ſic etiã
mẽſę deoꝝ crateres
q̃ auro ſolidi. i. vaſa
aurea tẽploꝝ: capti
uaq̃ veſtis: ↄgerit. i.
totum illud ↄgereba
tur i tẽplũ ꝑfatũ: pu
eri vero ⁊ matres pa
uidę ſtabant in cir
cuitu eoꝝ ꝗ ſic erant
cõgeſta lõgo ordine.
Dicit ergo ꝙ ſtabãt
lõgo ordine ad deno
tandũ ꝙ erat magna
multitudo eoꝝ vt lõ
gũ ordinem facerẽt.
Eſt aũt h' aduertẽdũ
ꝙ cũ dic troia gaza:
troia eſt triũ ſyllaba
rũ ⁊ ideo v'ſus ille be
ne finit ⁊ cõplet: na;
troia eſt dactyl⁹ pes
⁊ ẽ in ꝓpoſito adiecti
uũ ⁊ ſigt idẽ qḋ troia
na. e ¶ Adytis ⁊c.
ſciendũ eſt ſm hug.
ꝙ differẽtia eſt int h'
adit⁹. tus. tui. ⁊ h' ady
tũ. ti. nã adit⁹ in ma
ſculino genere idẽ ẽ ꝙ igreſſ⁹. adytũ v'o i neutro genere
eſt locus ſecretus iuxta altare vnde dabantur reſpõſa. ⁊
dicit ab adeundo ꝑ ↄtrarium: q2 nulli licebat locum iſtũ
adire niſi ſũmo pontifici qui rñſa deoꝝ imediate ſuſcipie
bat. vnde ſignãter dicit virgilius ꝙ greci incenſis adytis
eripuerũt bona tẽploꝝ: vt ex h' mag' appareat: ꝙ tẽpla ha
bebãt ↄtẽptui: ex quo locis ill' ꝗ i tẽplis erãt ſacratiſſima. ſ.
ipſis adyt' nõ ꝑcebãt. Et põt dici ꝙ ꝑ ipſa itelligit virgili⁹
ipſa tẽpla tãq̃ ptes digniores. f ¶ Crateresq̃ ⁊c. Sciẽ
dũ ẽ ꝙ crat crater. ẽ idẽ qḋ cratera craterę. videlicet ca
lix duas hñs anſas ſm Iſidoꝝ. tñ in ꝓpoſito ꝑ crateres
itelligũt q̃cũq̃ vaſa tẽploꝝ. g ¶ Cõpa nũc aſylũ ⁊c. Sci
endũ ẽ ꝙ int deos fuit apḋ romanos diſtinctio tal'. ꝙ ali
qui erãt dii ſelecti quaſi ſeorſum electi ⁊ ꝑcipui. quidam
vero erant dii gregales. i. ignobiles ⁊ plebei ⁊ inferioris
gradus. Iuno vero de cui⁹ aſylo. i. tẽplo iã facta eſt men
tio nõ fuit ď numero deoꝝ gregaliũ. imo fuit dea ſelecta
⁊ inter deas videbat digniſſima. nã cũ iuppiter eſſet oim
deoꝝ rex ⁊ princeps: ipſa fuit iouis ſoror ⁊ cõiunx. Vñ
ouidius libro. vi. de faſtis loquẽs in ꝑſona iunonis ſic di
cit. Regina vocor princepſq̃ deaꝝ. De diis vero grega
lib⁹ põt poni exemplũ i pico ⁊ in fauno i ꝗ ꝑſona loq̃ns

ouidius libro. iij. de faſtis dicit ſic. Habet fines numina noſtra ſuos. Dij ſunt agreſtes. ⁊ q̄ dn̄am in altis Dñorū b. arbitriū eſt i ſua tecta ioui. Uult btūs Aug. dicere q̄ illud tēplū qd̄ ſic ꝯtēnebat a grecis nō fuit aſilū alicꝰ dei infimi ſtatꝰ. ſ; fuit templū iunonis q̄ fuit maxia int̄ deas. ⁊ h̄ dic̄ Aug. ne quis rīderet q̄ ideo ꝯtēnebant tēpla q2 nō fuerūt niſi tēpla deorū gregaliū. Ca. V

Quem morē etiā ⁊c̄. In h̄ capitulo probat Aug. q̄ apud romanos tēplis deorum nō parcebat. etiam a ciuibꝰ romanis. ⁊ ꝓbat ꝑ exemplum de catilina ciue romano. ipſe eni phanis. i. tēplis non pepcit. vt ꝑ ſaluſtiū ptʒ excellētē hiſtoriographū romanoꝝ. nā ſaluſtiꝰ ī libro quē de geſtis catiline ſcripſit q̄ vocat̄ catilinarius. introduxit ceſarē loq̄ntē in ſenatu d̄ ꝯiuratis cū catilina. q̄ ceſar inter cetera dic̄ ſic. b Rapi v̄gines ⁊c̄. vſq; ibi icluſiue: cruore atq; luctu oīa repleri. inter q̄ dicta h̄ ſic. c Phana atq; domos ſpoliari. Et ꝓpter iſtud dictū eſt ad ꝓpoſitū Augu.

Salust. in cati.

a Quem mo Ca. V rē etiā Ceſar ſic ſcribit ſaluſtiꝰ nobilitate vitatus hiſtoricꝰ: ſnīa ſua quā d̄ ꝯiuratis in ſenatu habuit cōmemorare nō p̄termittit: b Rapi v̄gines: pueros: diuelli liberos a parentū cōplexu matreſfamiliaꝝ pati que victoribꝰ collibuiſſet. c phāna atq; domos ſpoliari: cedē ⁊ incēdia fieri: Poſtremo armis: cadaueribꝰ: cruore atq; luctu oīa repleri. Hic ſi phana tacuiſſet: deoꝝ ſedibꝰ ſolere hoſtes parcere putaremꝰ. ⁊ h̄ n̄ ab alienigenis hoſtibꝰ. ſ; a catilina ⁊ ſocijs eiꝰ nobiliſſimis ſenatoribꝰ: ⁊ romanis ciuibus romana tēpla metuebāt. Sʒ hi videlicʒ ꝑditi ⁊ patrie parricide. Ca. VI

a Quid ꝗ ꝑ mltas gentes que int̄ ſe bella geſſerīt. ⁊ nuſq; victi in deorū ſuoꝝ ſedibus pepercerīt noſter ſmo diſcurrat: Romāos ipſos videamꝰ: ipſos inquā recolamꝰ: reſpiciamuſq; romanos d̄ quorū p̄cipua laude dictum eſt: b Parcere ſbiectis ⁊ debellare ſupbos: c Et q̄ accepta iniuria ignoſcere malebāt q̄ ꝑſeq̄. Quā tot tantaſq; vrbes vt late dn̄arent: expugnatas: captaſq; euerterūt. legat̄ nobis q̄ tēpla excipe ſolebant: vt ad ea q̄ſquis ꝯfugiſſet liberaret̄. An illi faciebāt ⁊ ſcriptores earūdē reꝝ geſtaꝝ iſta reticebāt: Ita ne vero q̄ ea que laudarēt maxie req̄rebāt: iſta ꝑclariſſima ſcd̄m ipſos pietatis indicia p̄terirēt: d Egregiꝰ romani nois marcus marcellꝰ q̄ ſyracuſas vrbē ornatiſſimā cepit: re-

cei. Et q2 poſſet obijci ꝯ illud qd̄ dictū eſt de ducibus romanis. poſſet eni dici q̄ fabiꝰ maximꝰ dux romanorū p̄cipuus ⁊ maximꝰ. dijs pepcit. reſpōdet aug. q̄ h̄ fecit nō in deoꝝ reuerentiā. ſ; in eoꝝ deriſionem. vt infra dicet. b Parcere ſubiectis ⁊c̄. Hoc dictum eſt virgilij libro. vj. eneidos. c Et q̄ accepta iniuria ⁊c̄. iſta ſunt verba ſaluſtij in catilinario.

Eneid. 6

d Egregius romani nomis ⁊c̄. Iſte marcꝰ factꝰ fuit ꝯſul romanorū q̄nto āno ſcdi belli punici. cū decreta ſibi eēt a ſenatu ſicilia ad regendū. ⁊ ſubiugandū rebelles. At eo tpe cū ciuitas ſyracuſāa fauēs hānibali duci penoꝝ romāis rebellaſſet. marcus marcellꝰ cepit eā machinis oppugnare. Sed archimedes phs ſyracuſanꝰ oīnes eiꝰ conatꝰ ſuo ingenio fruſtrauit. fuit eni h̄ archimedes nō ſolum magnꝰ aſtrologꝰ ſ; etiā geometra pfectiſſimꝰ ⁊ machinaꝝ bellicarū

Salust. in cati.

Eſt aūt h̄ ꝯſiderādū q̄ iſte catilina cū eēt romanꝰ ⁊ nobilis (nā fuit genere patriciꝰ) aſpirabat ad ꝯſulatū hn̄s ꝑ pte ſua mltos cōiuratos. Tractatū vero eſt in ſenatu de iſtis ꝯiuratis qd̄ agēdū eēt. ⁊ ſic dic̄ h̄ aug. ceſar cuʒ dicturꝰ eēt ſuā ſnīam expſſit mala q̄ facta ſūt ꝑ catilinā ⁊ dictos ꝯiuratos. int̄ q̄ mala vnū fuit q̄ phana erāt ſpoliata. igit̄ romani nō pepcerūt ꝓprijs phanis q̄n̄ int̄ ſe hoſtiliter agebāt. Eſt aūt hic aduertēdū q̄ ſaluſtiꝰ ponit ſnīam triū patrū de dictis ꝯiuratis. videlicet iulij ſiluani. ⁊ gaij ceſaris ⁊ marci catonis. Et in ſnīa gaij ceſaris ponūt̄ ſm ſaluſtiū illa dicta q̄ h̄ allegat btūs Aug. ⁊ nō ſunt i ſnīa catonis. et tn̄ libri cōmuniter hn̄t catonē vbi deberent habere ceſarē. ⁊ cā eſt vt credo vitiū ſcriptoꝝ. q2 ꝓpria noia ꝯſueuerūt ſcribi ꝑ vnicam tm̄ lrām videlicet ꝑ primā lrām nois. ⁊ eadē eſt pma lra huiꝰ nois ceſar. ⁊ huiꝰ nois cato. ideo forſan ſcriptores poſteriores inuenientes nomē ceſaris ſcptū ꝑ C. ſcripſerūt ibi cato. nō eni credo auguſtinū in noīe erraſſe. Ca. VI

Quid ꝗ ꝑ multas gētes ⁊c̄. In h̄ caplo ꝓbat Aug. q̄ romani non pcebāt templis aliarum ciuitatū q̄n̄ eas ceperant. Et h̄ probat Aug. dupliciter. pimo quia ſcriptores romani nō ſcripſerūt de aliquo duce romano q̄ tēplis aliaꝝ ciuitatū pepcerit. q̄ntūcūq; conarent̄ ſcriptores ducē de quo ſcripſerūt extollere. Scd̄o ſcripſerīt ꝯtrariū videlicet q̄ duces romani nō pepcerūt tēplis vt patuit de marco marcello duce romano ⁊ apō romanos laudabili q̄ ꝯceſſit militibꝰ ſuis ſpoliare tēpla vt infra di

excogitatoꝛ mirabilis. ꝓpter qd̄ omiſſa expugnatōe cū machinis. ꝯtinuauit obſidionē. Et tandē. vij. anno ſcdi belli punici cepit ſyracuſanā ciitatē opulētiſſimā ꝑtim virībꝰ. ꝑtim ꝓditōne. ac ꝑtim ꝑ negligētiā ciuiū. Marcellꝰ ꝗ pma luce ciuitatē ingreſſus ſtetit in loco vn̄ videre poſſet totā ciuitatē ⁊ cōpatiēs future deſolatōni ciuitatis lachrymas fudit. Ad petitōem vero ciuiū miſericordiā petentiū p̄cepit ne q̄s corpꝰ muliers libere violaret. ꝯcedēs vt oīa alia p̄de eſſent cōia. etiā ſacra oīa vulgo ſpoliādi ab ipo ꝯſule facta ē. Premiſſa refert titus liuius d̄ ſcd̄o bello punico libro. iiij. De lachrymis q̄s marcellus fudit ſup deſolatōe ciuitatis futura. narrat valerius libro. v. caplo primo. addens ſic i fine. Ciuitas ſyracuſana ſi tibi incolumē ſtare fas nō erat. leuiter ſub tā manſueto victore cecidiſti. De iſto etiam marcello narrat Valeriꝰ libro. viij. ca. vij. q̄ capta ciuitate p̄cepit vt capiti archimedis pceretur. nō obſtāte q̄ ꝑ archimedem fuiſſet diu eius victoria impedita. ſ; h̄ p̄ceptū effectu caruit. nā cuʒ miles quidā ſpoliādi gratia domū archimedis intraſſet inenit cū figuras in puluere ſcribentē. miles vero ſtrictū tenēs gladiū ⁊ memoꝛ p̄cepti dati ſciſcitabat̄ nomē eiꝰ qui nimis deſcriptōni figuraꝝ in puluere intentꝰ nomē ſuū n̄ indicauit ſ; h̄ ſolū militi rn̄dit: Rogo te ne figuras iſtas diſturbes. vn̄ mox obtrūcatꝰ a milite ſanguine ꝓprio lineamēta figuraꝝ ꝯfudit. Iſte fuit archi-

medes q pri mus qdraturā circuli reperit: d qua dicit aristoteles i libro p̄dicamētorū q qui esset scibil: tñ adhuc suo tpe nō fuit scita. patet ꝯ̄o ex his dictis q marcellus ꝯ̄ videret fuisse dux pius. tñ nō phibuit ꝯ̄ cōcesſit spoliatiōnē tēplorū.
c Fabius tarētine vrbis ⁊c. De isto fabio q apō romāos dux maxim⁹ habit⁹ ē ꝓpter qd ē fabius maxim⁹ appellat⁹ ē: refert tit⁹ liui⁹ de scdo bello punico libro. vij. q fa ct⁹ ꝯsul tarētū ciuitatē fauētē hānibali impatori ꝑ genꝯ̄ terra ⁊ mari oppugnauit: ⁊ tādē ꝑditiōe cuiusdā p̄fecti hānibalis cepit: postq̄ ꝯ̄o ciuitatē vastauerat cuidā scribe īterrogāti qd d̄ figuris deorū faciendū eēt rūdit eo modo q ꝯ̄ recitat aug⁹.

Ca. VII
Quicqd ꝯ̄ ⁊c. In ꝯ̄ capitulo ꝯ̄cludit aug⁹ cōclusionē p̄ncipaliter itētā a p̄ncipio libri vsq̄ ad

ferē eā pri⁹ fleuisse ruiturā: et añ ei⁹ sanguinē suas illi lachrimas effudisse. Gessit ⁊ curaꝫ pudicicię: etiā in hoste suadē. Nā pri⁹ q̄ oppidum victor iussisset inuadi: ꝯstituit edicto: ne qs corp⁹ liberū violaret. Euersa est tñ ciuitas more bellorū: nec vspiā legit ab imꝑatore tā casto atq̄ clemēti fuisse p̄ceptū: vt qsq̄s ad illud vł illō tēplū fugisset abiret illesꝯ̄. Qḋ vtiq̄ nullo mō p̄terirē: qñ nec ei⁹ flet⁹ nec qḋ edixerat ꝑ pudicitia minime violāda potuit taceri. Fabi⁹ tarētine euersor vrbis a simulachrorū dep̄datiōe abstinuisse laudat. Nā cū ei scriba suggessisset qd d̄ signis deorū q̄ mul ta capta fuerāt fieri iuberet: ꝯtinētiā suā etiā iocādo condiuit. Quesiuit eñ cuiusmodi essent: ⁊ cū ei ñ solū multa grādia: verū etiā nūciarēt armata: relinqm⁹ inqt tarentinis deos iratos. Cū igit nec illius flet⁹: nec hui⁹ risū nec illi⁹ castā miscōiaꝫ: nec hui⁹ facetā ꝯtinētiam: romanorū rerū gestarū sc̄ptores tacere potuerint: qñ p̄mitterēt si aliqb⁹ hoib⁹ i honorē cuiuspiā deorū suorū sic pepcisset vt i qcūq̄ tēplo cędē vł captiuitatē fieri phiberēt?

Ca. VII

Quicqd ꝯ̄ vastatiōis: trucidatiōis: dep̄datiōis: cōcrematiōis: afflictiōis: i ista recētissima romana clade cōmissū ē: fecit ꝯ̄ ꝯsuetudo bellorū. Qḋ aūt more nouo factū est: q inusitata rerū facie imanitas barbara tā mitis apparuit: vt āplissime basilicę iplēde ꝑplo eligerētur ⁊ decernerēt: vbi nemo feriret: vñ nemo rapet: q liberandi multi a misātib⁹ hostib⁹ ducerēt: vñ captiuādi nulli nec a crudelib⁹ hostib⁹ abducerēt: ꝯ̄ xp̄i nōi: ꝯ̄ xp̄iano tpi tribuēdū: qsq̄s nō videt cęc⁹: qsquis videt nec laudat ingrat⁹: qsq̄s laudāti reluctat insan⁹ est. Absit: vt prudens qsquā ꝯ̄ feritati iputet barbarorū. Truculentissimas ⁊ seuissimas mētes ille terruit: ille frenauit: ille mirabilit tpauit: q p ꝓphetaꝫ

tāto añ p̄dixit: Uisitabo in virga iniqtates eorū: ⁊ i flagell' pctā eorū: miscōiam aūt meā nō dissipabo ab eis.

Ca. VIII

Dicet aliqs. Cur ꝯ̄ ista diuina miscōia etiam ad impios ingratosq̄ puenit? Cur puta m⁹: nisi q̄ eaꝫ ille p̄buit q̄ qtidie fac oriri solē suū sup bonos ⁊ malos: ⁊ pluit sup iustos ⁊ iniustos. Quāuis eñ quidā ista eorū cogitātes penitēdo ab impietate se corrigāt: qdā ꝯ̄o sic apls dic: diuitias bonitatis ⁊ lōganimitat dei ꝯtēnentes: scdm duriciā cordis sui ⁊ cor impenitēs thesaurizent sibi irā in die irę ⁊ reuelationis iuste iudicij dei: qui reddet vnicuiq̄ ꝯ̄m opera ei⁹. Tñ patientia dei ad penitētiā inuitat malos: sic flagellū dei ad patientiā erudit bonos. Itēq̄ miscōia dei fouendos amplectit bonos: sic seueritas dei puniēdos corripit malos. Placuit quippe diuinę pudētię p̄parare in posterū bona iustis qb⁹ nō fruent iniusti: ⁊ mala impijs qb⁹ nō excruciabūtur boni. Ista vero tpalia bona ⁊ mala vtrisq̄ voluit eē cōia: vt nec bona cupidi⁹ appetant q ma li q̄ꝫ hr̄e cernūt: nec mala turpit euitēt: qb⁹ ⁊ bōi plerūq̄ afficiūt. Interest aūt plurimū qlis sit vsus vł earū rerū q̄ ꝓspere: vł earū q̄ dicūt aduerse. Nā bon⁹ tpalibus nec bōis extollit: nec mal' frāgit. Mal⁹ aūt iō huiuscemōi īfelicitate punit: q: felicitate corrūpit. Oñdit tñ de⁹ sępe etiā in his distribuēdis euidēti⁹ opatiōeꝫ suā. Nā si nūc oē pctm̄ māifesta plecteret pena: nihil vltio iudicio reseruari putaret. Rurs⁹ si nullū pctm̄ nūc puniret apte diuinitas: nulla esse ꝓuidētia diuina crederet. Siliter i reb⁹ scōis: si nō eas de⁹ qbusdā petētib⁹ euidētissima largitate ꝯcederet: ñ ad eū ista ptinere diceremꝯ̄. Itēq̄ si oib⁹ eas petētib⁹ daret: ñ nisi ꝓpt talia p̄mia suiēdū illi eē arbitraremur. Nec pios nos faceret tal' suit⁹: ꝯ̄ poti⁹ cupidos ⁊ auaros. Hęc

locuꝫ istum Cęta patet.

Ca. VIII
Dicet aliqs cur ꝯ̄ ⁊c. In hoc capitulo soluit aug⁹ qstionē quā dā incidētēꝫ q̄ tal' ē: videlicet q̄re de⁹ i p̄nti malis hoībus peit ꝯcedēdo eis bona tpalia ⁊ bonos affligit: bōa tpalia ab eis sb trahēdo. Et soluit qōem i ꝯ̄ caplo generalit quo ad bonos et malos. In sequēti vero caplo soluit eaꝫ spēalr q ad bōos. Et facit ꝯ̄ caplo duo: quia ꝯ̄ rādit causas q̄re cōit de⁹ permittit iustos in vita p̄nti magis affligi in bonis tpalibus q̄ malos. Et ꝯ̄ reddit qn q̄ cās: q̄ꝫ p̄ma icapit ibi Cur putamus nisi ⁊c. Secūda ibi Itēq̄ miscōia ⁊c. Tertia ibi. Ista ꝯ̄o tēporalia ⁊c. Quarta ibi. Oñdit tñ de⁹ ⁊c. Quinta ibi. Siliter i reb⁹ ⁊c. De inde ibi. b Hęc cuꝫ ita sint ⁊c. Oñdit aug⁹ q oino alit se hn̄t boni i aduersis q̄ mali. Et hęc pōt esse. vi.

Ps. 88
Math. 5
Roma. 2

cā ꝑor᷑ di‑
cti: videlicet de⁹ ꝑ‑
mittat af‑
fligi non
ſolum ma
los ſed eti
am bonoſ
vt ex di‑
uerſo mō
ſe habēdi
in aduer‑
ſis appare
at diuerſi
tas inter
bonos et
malos.

cū ita ſint q̄cunq̧ boni malique pariter affliciti ſūt: nō ꝑo iſti diſtincti nō ſūt: q̄ꝛ diſtinctū nō eſt qđ vtriq̧ ꝑpeſſi ſūt. Manet enī diſſimilitudo paſſorū etiā in ſimilitudine paſſionū: ⁊ lꝫ ſb eodē tormēto nō ē idē vt⁹ ⁊ vitiū. Nā ſic ſb vno igne aurū rutilat ⁊ palea fumat: ⁊ ſub eadē tribula ſtipule cōminuūt̃: frumēta purgant̃: nec iō cū oleo amurca ꝯfundit̃: q̄ꝛ eodē p̄eli pōdere exp̄mit̃: ita vna eadēq̧ vis irruēs bonos ꝓbat: purificat: eliq̄t: malos dānat: vaſtat ⁊ exterminat. Unī in eadē afflictiōe: mali deū deteſtāt̃ atq̧ blaſphemāt: boni aūt ꝑcant̃ ⁊ laudāt. Tātū intereſt: nō q̄lia ſꝫ q̄lis q̄ſq̧ patiat̃. Nā pari motu exagitatū ⁊ exhalat horribiliter cenū: ⁊ ſuauit̃ fragrat vnguētū. Ca. IX

Quid igit̃ i illā rerū vaſtitate xp̄iani paſſi ſūt: qđ eis nō magis fidelit̃ iſta ꝯſiderantib⁹ ad ꝑfectū valeret? Primo q̄ ip̄a pctā quibus de⁹ indignat⁹ ipleuit tātis calamitatib⁹ mūdū: humilit̃ cogitātes: q̄uis lōge abſint a facinoroſis: flagiciosis atq̧ ip̄ijs: tn̄ nō vſq̧ adeo ſe a delictis deputāt alienos: vt nec tp̄alia ꝓ eis mala ꝑpeti ſe iudicēt dignoſ. Excepto. n. q̄ vnuſq̄ſq̧ (quālibet laudabilit̃ viuens) cedit in q̄buſdā carnali ꝯcupiſcētie: ⁊ ſi nō ad facinoꝝ imanitatē ⁊ gurgitē flagiciorū atq̧ ip̄ietatꝭ abominationē: ad aliq̄ tn̄ pctā vl̄ rara vl̄ tāto crebriora q̄nto minora. Hoc ḡ excepto: q̄s tandē facile repit̃ q̄ eoſdē ipos ꝓpt̃ q̄ꝝ horrēdā ſupbiā: luxuriā ⁊ auariciā: atq̧ execrabiles iniq̄tateſ ⁊ ip̄ietates: de⁹ ſic minādo ꝑdixit: ꝯterit t̃ras: ſic habeat vt habēdi ſūt: ſic cū eis viuat: vt cū talib⁹ viuendū eſt? Plerūq̧ enī ab eis docēdiſ: admonēdis: aliq̄n etiā obiurgādis: ⁊ corripiēdis male diſſimulat̃: vel cū laboꝛ piget: vel cū os eoꝝ corā q̄bus ſum⁹ verecūdamur offendere: vl̄ cū eoꝝ inimicitias deuitam⁹: ne ip̄ediant ⁊ noceāt in iſtꝭ tp̄alib⁹ reb⁹: ſiue q̄s adipiſci adhuc appetit nr̄a cupiditas: ſiue q̄s amittere formidat infirmitas: ita vt q̄uis bōis vita maloꝝ diſpliceat: ⁊ iō cū eiſ nō incidāt i illā dānationē: q̄ p⁹ hāc vitā talib⁹ p̄parat̃: tn̄ q̄ꝛ ꝓpterea pctis eoꝝ dānabilib⁹ parcūt: dū eos in ſuis lꝫ leuib⁹ ⁊ venialib⁹ metuūt: iure cū eis tp̄alit̃ flagellāt̃: q̄uis i et̃nū minime puniant̃. Iure iſtā vitā q̄n diuinitus affligūt̃ cū eiſ amarā ſentiūt: cui⁹ amādo dulcedinē peccantib⁹ eis amari eſſe noluert̃. Nā ſi ꝓpterea q̄ſq̧ obiurgādis ⁊ corripiēdis male agētib⁹ ꝑcit: q̄ꝛ oportunū tp̄s inq̄rit: vl̄ eiſdē ip̄is metuit ne deterioreſ ex h̄ efficiāt̃: vl̄ ad bonā vitā ⁊ piā erudiēdos impediāt īfirmoſ alios: ⁊ p̄māt atq̧ auertāt a fide: nō videt̃ eē cupiditatꝭ occaſio: ſꝫ ꝯſiliū caritatꝭ: illō ē culpabile: qđ hi q̄ diſſimilit̃ viuūt̃: ⁊ a maloꝝ factꝭ abhorrēt: parcūt tn̄ pctis alienis q̄ dedocere aut obiurgare deberēt: dū eoꝝ offenſiōes cauent ne ſibi noceāt in his reb⁹ q̄b⁹ licite boni atq̧ inocēter vtūt̃: ſꝫ cupidi⁹ q̄ꝫ oportebat eos q̄ in h̄ mūdo peregrināt̃: ⁊ ſpem ſupne p̄rie p̄ ſe gerūt. Nō ſolū q̄ppe infirmiores vitā ducētes ꝯiugalē: filios hn̄tes vl̄ h̄r̄e cupiētes: domos ac familias poſſidētes: q̄s ap̄ls i eccl̄ia alloq̄t̃ docēs: ⁊ monens quēadmodū viuere debeāt vxores cū maritꝭ: ⁊ mariti cū vxorib⁹ ⁊ filij cū parentib⁹: ⁊ p̄entes cū filijſ: ⁊ ſui cū dn̄iſ: ⁊ dn̄i cū ſuis: multa tp̄alia: multa t̃rena libenter adipiſcunt̃: ⁊ moleſte amittūt: ꝓpter q̄ nō audēt offendere hoīes: q̄ꝝ ſibi vita ꝯtaminatiſſima ⁊ ꝯſceleratiſſima diſplicet: verū etiā hi q̄ ſupiorē vite gradū tenēt: nec ꝯiugalib⁹ vinculꝭ irretiti ſūt: ⁊ victu ꝑuo ac tegumēto vtūt̃: plerūq̧ ſue fame ac ſaluti dū iſidias atq̧ ip̄et⁹ maloꝝ timēt: ab eoꝝ rep̄hēſione ſeſe abſtinēt. Et q̄uis nō intantum eos metuāt vt ad ſimilia ꝑpetrāda q̄buſlibet eoꝝ t̃rorib⁹ atq̧ ip̄robitatib⁹ cedāt: ea ip̄a tn̄ q̄ cū eis nō ꝑpetrāt nolūt plerūq̧ corripe: cū fortaſſe poſſint aliq̄s corripiēdo corrigere: ne ſi nō potuerit ſua ſal⁹ ac fama in ꝑiculū exitiūq̧ ꝑueniat. Hoc nō ea ꝯſideratiōe q̄ ſuā famā ac ſalutē vidēt eē neceſſariā vtilitati erudiēdoꝝ hoīm: ſꝫ ea poti⁹ īfirmitate q̄ delectat lingua blādiēs ⁊ human⁹ dies: ⁊ reformidat̃ vulgi iudiciū: ⁊ carnis excruciatio vl̄ ꝑemptio: h̄ eſt ꝓpter q̄dā cupiditatꝭ vincula: nō ꝓpter officia caritatis. Nō mihi itaq̧ videt̃ h̄ ꝑua eē cā q̄re cū malꝭ flagellent̃ ⁊ boni: q̄n deo placet ꝑditos mores etiā tp̄aliū penaꝝ afflictione punire. Flagellant̃ enī ſil̄: nō q̄ꝛ ſil̄ agunt malā vitā: ſꝫ q̄ꝛ ſil̄ amāt tp̄alē vitā: nō q̄dem eq̄liter ſꝫ tn̄ ſil̄ quā boni ꝯtēnere deberēt: vt illi correpti atq̧ correcti ꝯſequerēt̃ et̃nā: ad quā ꝯſequēdā ſi nollēt eē ſocij: ferrent̃ ⁊ diligerent̃ inimici: q̄ꝛ donec viuūt: ſemꝑ icertū eſt vtrū volūtate ſint in meli⁹ mutaturi. Qua i re nō vtiq̧ Col. 5

Ca. IX

Quid igitur in illa rerum ⁊c̄. In h̄ capitulo ſoluit qđ eēt moᷓtū in p̄cedēti capitulo ſpecialiter q̄ ad bonos ⁊ loq̄t̃ de malis aduerſ q̄ boni ſpecialiter patiebant̃ i vaſtatiōe vrbis a gothis: de q̄b⁹ aduerſis in hoc caplō loquit̃ indiſtincte: et reddit duplicē cauſaꝫ quare ſ. aduerſa cuꝫ malis patiebantur boni. Scđa cā incipit ibi deinde habent aliā. Reliqua ſūt nota.

Ca. X

Ezech. 5 a Amiſerūt omnia q̄ habebāt
&c. In h̄
capitulo.
icipit be-
atus au-
guſtinus
agere di-
ſtinctiꝫ de
aduerſis
q̄ bōi paſ-
ſi ſūt tpe il-
li⁹ vaſtati
onis. diſti
guit. n. au
g⁹. illa ad
uerſa & ea
pſequit̄ i
ſpāli: pſe
qt̄ xº i h̄
capi. duo
Roma. 8 mala bo-
nis illata.
vnuꝫ fuit
ſpoliatio
bōoꝝ tpa
liuꝫ: et h⁹
reddit tri-
plicē rōeꝫ
1. Thi. 6 q̄re. ſ. de⁹
h̄ pmiſit.
q̄ruꝫ ſcda
cā ſcꝫ rō
tāgit̄ ibi.
Illi aūt i-
firmiores
&c. Tertia
tāgit̄ ibi.
b Hec q̄
de ſuis fa-
ciebāt &c.
vbi aug⁹
fac̄ mētōꝫ
d̄ paulino
nolāſi ep̄o
qui ſibi ni
hil r̄ligrat
auferēdū
Iob. 1 ponēſ euꝫ
in exēplū
ſolū: & nō
itēdēs di-
cere ꝙ ip-
ſe a goth̄
paſſ⁹ ſit:
nam de
iſtō pauli
no ſcribit
paul⁹ dia
con⁹ i hi-
ſtoria ro-
manoꝝ li
bro. xiiij.

parē: ſꝫ lōge grauiorēꝫ hn̄t cām: q̄b⁹ ꝑ
ꝓphetā d̄r. Ille q̄dē i ſuo pctō mori
etur: ſāguinē aūt ei⁹ d̄ māu ſpeclato
ris req̄rā. Ad h̄ eñ ſpeclatores h̄ ē
ꝑploꝝ ꝓpoſiti ꝯſtituti ſūt i eccl'ijs: vt
nō pcāt obiurgādo pctā. Nec iō tn̄
ab huiuſcemōi culpa penit⁹ alien⁹ ē
q̄ lꝫ ꝓpoſit⁹ nō ſit: i eis tn̄ q̄b⁹ vite h⁹
ncēitate ꝯiūgit̄ mlta monēda vl' ar-
guēda nouit: & negligit: deuitās eo
rū offēſiōes ꝓpter illa q̄b⁹ i hac vita
nō vt debuit vtit̄: ſꝫ pluſq̄ȝ d̄buit de
lectat̄. Deinde hn̄t aliā cāꝫ boni q̄-
re tpalib⁹ affligant̄ mal̄: q̄lē habuit
iob: vt ſibi ipē hūan⁹ anim⁹ ſit ꝓba-
t⁹ & cognit⁹: q̄nta v̄tute pietat̄ grīs
deū diligat. Quib⁹ recte ꝯſiderat̄ at
q̄ ꝯſpecti: attēde vtꝝ aliq̄d mali ac-
ciderit fidelib⁹ & pijs qd̄ eis nō i bo
nū v̄teret̄: niſi forte putādū eſt apo
ſtolicā illā vacare ſniaꝫ vbi ait: Sci
m⁹ q̄m diligētib⁹ deū oīa coopant̄ i
a Amiſerūt Ca. X bonū.
oīa q̄ habebāt. Nūq̄d fideꝫ?
Nunq̄d pietatē? Nunq̄d interioris
hois bōa q̄ ē an̄ deū diues? He ſūt
opes xp̄ianoꝝ: q̄b⁹ opulēt⁹ dicebat
apl's. Eſt aūt q̄ſt⁹ magn⁹ pietas cū
ſufficiētia. Nihil eñ intulim⁹ i hūc
mūdū: ſꝫ nec auferre q̄d poſſumus:
hn̄tes aūt victū & tegumētū: his ꝯtē
ti ſum⁹. Nā q̄ volūt diuites fieri ici
dūt i tēptationē & laqueū & deſide-
ria mlta & noxia: q̄ mergūt hoīes in
interitū & ꝑditionē. Radix eñ ē oim
malorum auaricia: quam quidam
appetentes a fide pererrauerunt: et
inſeruerunt ſe dolorib⁹ mult̄. Qui-
bus ergo t̄rene diuitie illa vaſtati-
one perierūt: ſi eas ſic habebāt quē-
admodū ab iſto forī paupe: int⁹ di-
uite audierāt: id eſt ī mūdo vtebāt
tāquā n̄ vtētes: potuerūt dicere: qd̄
ille grauit̄ tēptat⁹ & minie ſupat⁹. Nu
dus inq̄t exij d̄ vtero mr̄is mee: nu
dus in t̄rā reuertar: dn̄s dedit dn̄s
abſtulit: ſic dn̄o placuit ita factū eſt
ſit nomē dn̄i bn̄dictū. Vt bon⁹ ſu⁹
magnas facltates hr̄et: ipaꝫ ſui dn̄i
volūtatē cui pediſſequ⁹ mente dite
ſceret: nec ꝯtriſtaret̄ eis reb⁹ viuēs
relict̄: q̄s fuerat cito moriēs relictu
r⁹. Illi aūt infirmiores q̄ t̄renis his
bonis q̄uis ea n̄ ꝓponerēt xp̄o: ali-
q̄ntula tn̄ cupiditate coherebāt: q̄n

tū h̄ amādo peccauerūt: ꝑdēdo ſen
ſerūt. Tātū q̄ppe doluerūt q̄ntū ſe do-
lorib⁹ iſeruerāt: ſic apl'm dixiſſe ſup
cōmēorauī. Optebat eñ vt eis ad
deret̄ etiā experimētoꝝ diſciplina q̄b⁹
fuerat tādiu neglecta v̄boꝝ. Nam
cū dixit apl's. Qui volūt diuites fi-
eri in tēptatōeꝫ icidūt &c. ꝑfecto in
diuitijs cupiditatē rep̄hēdit nō fa-
cultatē quā p̄cepit alibi dicēſ. Pre-
cipe diuitib⁹ h⁹ mūdi n̄ ſupbe ſape-
neq̄ȝ ſperare i incerto diuitiaꝝ ſua-
rū: ſꝫ i deo viuo: q̄ p̄ſtat nobis omia
abūdāter ad fruēdū: bn̄ faciant di-
uites ſint i opib⁹ bōis: facile tribuāt
cōicēt: theſaurizēt ſibi fundamētuꝫ
bonū i futurū: vt app̄hēdāt verā vi
b tā. Hec q̄ d̄ ſuis faciebant diuitijs:
magnis ſūt lucr̄ leuia dāna ſolati:
pluſq̄ȝ letati ex hiſ q̄ facile tribuēdo
tuti⁹ ſuauerūt: q̄ȝ ꝯtriſtati ex his q̄ ti-
mide retinēdo facili⁹ amiſerūt. Hoc
eñ potuit i t̄ra ꝑire: qd̄ piguit inde
trāſferre. Nā q̄ receperūt ꝯſiliū dn̄i ſui
dicēt̄. Nolite ꝯdere vobis i t̄ra the
ſauroſ: vbi tinea & rubigo extermināt
& vbi fures effodiūt & furāt̄: ſꝫ theſau
rizate vobis i celo theſauros: q̄ fur
nō accedit neq̄ȝ tinea corrūpit: vbi
eñ ē theſaur⁹ tu⁹ ibi erit & cor tuum:
tribulationis tpe ꝓbauerūt q̄ȝ recte
ſapuerit n̄ ꝯtēnēdo v̄aciſſimū p̄ce-
ptorē: & theſauri ſui fideliſſimū iu-
ctiſſimūq̄ȝ cuſtodē. Nā ſi multi ſe ga
uiſi ibi ſe hūiſſe diuitias ſuas q̄ ꝯti-
git vt hoſt̄ n̄ accederet: q̄nto certi⁹
& ſecuri⁹ gaudere potuerūt: q̄ monitu
ſui d̄i illuc migrauerāt q̄ accedi oino
n̄ poſſet? Vn̄ paulin⁹ n̄r nolēſis ep̄s
ex opulētiſſio diuite: volūtate pau
prim⁹: & copioſiſſie ſctūs: q̄n & ipaꝫ
nolā barbari vaſtauerūt: cū ab eis te
neret̄ ſic i corde ſuo: vt ab eo p⁹ea
cognouim⁹ p̄cabat̄. Dn̄e: n̄ excrucier
ꝓpt̄ auꝝ & argētū. Vbi eñ ſint oia
mea tu ſcī. Ibi. n. hēbat oia ſua vbi
eū ꝯdere & theſaurizare ille monue
rat q̄ h̄ mala mūdo vētura p̄dixerat
Ac ꝑ h̄ q̄ dn̄o ſuo monenti obedie-
rāt vbi & quō theſaurizare deberēt:
nec ipas terrenas diuitias barbar̄
incurſantib⁹ amiſerūt. Quos aūt nō
obediſſe penituit: q̄d de talib⁹ reb⁹
faciēdū eēt ſi n̄ p̄cedēte ſapiā: certe
c ꝯſequēte experiētia didicerūt. At eñ

q̄ p⁹ captio-
nem vrbis a
gothis de q̄
ſup ſept. di-
ctū ē expleti
xiiij. ānis: ite
rū capta eſt
vrbs a geyſe-
rico r̄ge & vā- 2. Cor. 6
daloꝝ. Reli-
cta xº poſt
moduꝫ vrbe 1. Thi. 6
& vandali et
mauri ꝑ cā-
paniaꝫ ſe ef-
fundētes: tā
dem nolā ci
uitateꝫ diti
ſſimaꝫ ꝓſtra-
uerunt. Int̄
hec xº ꝓcel
las vir pijſ-
ſim⁹ paulin⁹
nolane vrbiſ
ep̄us poſtq̄ȝ
quicq̄d ha-
buerat vl' ha
bere potat i
redēptioneꝫ
captiuoꝝ ex- Math. 6
pēderat: tā Lu. 12
dem ad p̄ceſ
cuiuſdam vi
due cuius fi
lius captiu⁹
in africa te-
nebat̄. illuc
cuꝫ ea ſe trāſ
tulit et ꝓ fi-
lio ei⁹ cū dā
viro barba-
ro in famulū
ſe tradidit. d̄
iſto ſctō pau
lino tractat
gregorius li
bro. iij. dia-
logoꝝ. nar-
rans magis
diffuſe ea q̄
ſcribit d̄ ipo
paulus. De
inde iſra ibi
ſcꝫ. c At
eñ quidam
boni. ꝓſeq̄t̄
ſcdm̄ maluꝫ
illatuꝫ xp̄ia-
nis videlicꝫ
torſioneꝫ. nā
aliqui torq̄-
bāt̄. vt ꝓde-
rent bona
ſua. & ptꝫ to-
tum ca.

Ca. XI

Multos inqͥt xpiſtianos ꝛc. In hoc capitulo ꝓſequitur aug⁹. tertiū malū xpianis illatū. ſ. famē quaꝫ multi paſſi ſūt: ꝛ reddit cām.

Ca. XII

Aiunt eciã i tãta ꝛc. In hoc capitulo ꝓſequitur aug⁹ qrtū malū xpianis illatū: videlicꝫ carentiaꝫ ſepulture: oñdēs ꝙ talꝭ carentia nō ē ꝑ ſe malū illi⁹ q iam mortu⁹ ē ꝛ iſepult⁹ abijcitꝭ. verū ē tñ ꝙ ꝑ accidēs nocet qñ ſcꝫ ꝑ ſubtractōem ſepulture ſubtrahūtꝭ ſuffragia q fiūt ꝓ ſepultꝭ ſpecialitꝭ i determiato loco. ꝛ etiaꝫ ſubtrahitꝭ occaſio orãdi ꝓ ſepultꝭ q datur orãdi ꝓ ſepultꝭ i certo loco duꝫ. ſ. et loco ſepulture reducitꝭ qñ ꝗ dſ i memoriã ibi ſepulti. tñ gētiles qdaꝫ putabãt: ꝙ ca

q̄dã boni etiã xp̄iani tormētꝭ excruciati ſ̄t: vt bōa ſua hoſtib⁹ ꝓderēt. Illi vō: nec ꝓdere nec ꝑdere potuerūt bonū: q ipi boni erãt. Si aūt torq̄ri ꝙ mãmona iniq̄tatꝭ ꝓdere maluerūt: boni n̄ erãt. Admonēdi aūt fuerãt q tãta patiebãtꝭ ꝓ auro: q̄nta eēnt ſuſtinēda ꝓ xp̄o: vt euꝫ poti⁹ diligere diſcerēt q ꝓ ſe paſſos ęt̄na felicitate ditaret: nō auꝝ ꝛ argētū ꝓ q pati miſerrimū fuit ſeu mētiēdo occultaretꝭ ſeu verū dicēdo ꝓderetꝭ. Naꝫ intꝭ tormēta nemo xp̄m ꝯfitendo amiſit: nemo aurum niſi negãdo ſeruauit. Quo circa vtiliora erãt fortaſſe tormēta: q bonū icorruptibile amãdū docebãt ꝙ illa bona q ſine vllo vtili fructu dn̄os ſui amore torq̄bãt. Sꝫ q̄dã etiã nō hn̄tes qd ꝓderētꝭ: dū nō credūtꝭ torti ſūt. Et hi forte hr̄e cupiebãt nec ſctã volūtate paupes erãt qb⁹ demōſtrãdū fuit: nō facultates ſꝫ ipas cupiditates talib⁹ eſſe dignas cruciatib⁹. Si vō melioꝛ vitę ꝓpoſito recōditū auꝝ argētūꝙ nō habebãt: neſcio q̄dē vtꝝ cuiꝙ taliū accideritꝭ: vt dū hr̄e creditꝭ torq̄retꝭ. Verūtamē etiã ſi accidit: ꝑfecto q iter illa tormēta paupꝫtatē ſctãꝫ ꝯfitebatꝭ xp̄m ꝯfitebatꝭ. Qua ꝓpꝫ ꝛ ſi n̄ meruit ab hoſtib⁹ credi: n̄ potuit tñ ſãctę paupꝫtatꝭ ꝯfeſſoꝛ ſine celeſti mercede torqueri.

Ca. XI

Multōs iquiūt etiaꝫ xp̄ianos fames diuturna vaſtauit: ſꝫ ꝙꝫ i vſus ſuos boni fideles pie tolerãdo vterūt. Quos eñ fames necauit malꝭ vitę h⁹ ſic corpis morb⁹ eripuit. Quos aūt nō necauit docuit parci⁹ viuere: docuit ꝓducti⁹ ieiunare. Sꝫ eñ multi etiã xp̄iani intꝭfecti ſūt: multi multaꝝ mortiū fęda varietate ꝯſupti. Hoc ſi egre ferēdū ē oib⁹ q i hãc vitã ꝓcreati ſunt vtiꝙ cōe eſt. Hoc ſcio: neminē fuiſſe mortuū q n̄ fuerat aliqñ moriturus. Finis aūt vitę. tã lōgã ꝙ breuē vitã hꝫ idē facit. Neꝙ eñ aliud meli⁹ aliud deteri⁹: aut aliud mai⁹ ꝛ aliud breui⁹ ē: qd iã ꝑiter nō ē. Quid aūt intꝭeſt q mortꝭ genere vita iſta finiatꝭ: qñ ille cui finitꝭ: iterū mori nō cogitꝭ: Cū aūt vnicuiꙗ mortaliū ſꝫ q̄tidianis vitę h⁹ caſib⁹ innumꝫrabileſ morteſ q̄dãmō ꝯtinētur: ꝙ diu incertū ē quę nã eaꝝ ventura ſit. Quęro vtrū ſati⁹ ſit vnã ꝑpeti moriēdo: an oēs timere viuēdo: Nec ignoꝛo ꝙ ierti⁹ eligatꝭ diu viuere ſꝫ timore tot mortiū: ꝙ ſemel moriēdo nullaꝫ deinceps formidare. Sꝫ aliud ē qd carnis ſenſ⁹ infirmitꝭ pauid⁹ refugit: aliud qd mētꝭ rōne diligētꝭ enucleata ꝯuicit. Mala mors putãda nō ē: quã bōa vita ꝓceſſerit. Neꝙ eñ facit malã mortē: niſi qd ſeq̄tꝭ mortē. Nō itaꝙ multū curãdū ē eis q neceſſario morituri ſūt: q̄d accidat vt moriãtꝭ: ſꝫ moriēdo q ire cogãtꝭ. Cū igitꝭ xp̄iani nouerit lōge meliorē fuiſſe religioſi pauꝑis mortē intꝭ lingētiū canū linguaſ: ꝙ ipij diuitꝭ i purpura ꝛ byſſo horrenda illa genera mortiū: q̄d mortuis obfuerūt q bñ vixerūt. Luc. 16

Ca. XII

At eñ i tãta ſtrage cadauerū nec ſepeliri potuerūt. Neꝙ iſtud pia fides nimiū reformidat: tenēs ꝓdictū. Nec abſumētes beſtias reſurrecturꝭ corꝑib⁹ obfuturaſ: q̄ꝝ capill⁹ capitꝭ nō ꝑibit: nullo mō diceret veritaſ. Nolite timere eos q corp⁹ occidūt aĩaꝫ aūt nō pn̄t occidere: ſi q̄cq̄ obeēt future vitę q̄cq̄d inimici d̄ corꝑib⁹ occiſoꝝ facere voluiſſētꝭ. Niſi forte q̄ſpiã ſic abſurd⁹ ē: vt ꝯtēdat eoſ q corp⁹ occidūt nō debere timeri an̄ morteꝫ ne corp⁹ occidãt: ꝛ timeri debere poſt mortē: ne corp⁹ occiſū ſepeliri nō ſinant. Falſū eſt ꝙ qd ait xp̄s q corp⁹ occidūt ꝛ poſtea n̄ hn̄t q̄d faciant: ſi hn̄t tãta q d̄ cadauerib⁹ faciãt: Abſit vt falſū ſit qd veritas dixit. Dictū ē eñ aliq̄d eos facere cū occidūt: q2 in corꝑe ſenſus eſt occidēdo: poſtea vō nihil hr̄e q̄d faciant: q2 nullus ſenſus ē i corꝑe occiſo. Multa itaꙗ corpora xp̄ianoꝝ t̄ra nō texit: ſꝫ nullū eoꝝ q̄ſq̄ a celo ꝛ a t̄ra ſeꝑauit: quã totã implet ꝓſentia ſui q nouit vñ reſuſcitet qd creauit. Dicitꝭ quidē i pſalmo. Poſuerūt mortalia ſuoꝝ tuoꝝ eſcam Ps. 78 volatilib⁹ celi: carnes ſctōꝝ tuoꝝ beſtijs t̄rę. Effuderūt ſanguinem eoꝝ ſic aquã in circuitu hierl'm: ꝛ n̄ erat q ſepeliret. Sꝫ magꝭ ad exaggerãdã crudelitatē eoꝝ q iſta fecerūt: nō ad eoꝝ i felicitatē q iſta ꝑpeſſi ſūt. Quãuis eñ hꝫ i ꝯſpectu hoim dura ꝛ dira videatꝭ. Sꝫ ꝓcioſa i cōſpectu dn̄i mors ſctōꝝ ei⁹. Ps. 115 Proinde oĩa iſta id ē curatio funerꝭ. ꝯditio ſepulturę: pompa exeq̄aꝝ: magꝭ ſūt viuoꝝ ſolatia ꝙ ſubſidia mortuoꝝ. Si aliq̄d ꝓdeſt ipio ſepltura ꝓcioſa: oberit pio vilis aut nulla. Pręclaras exeq̄as: i ꝯſpectu hoim exhibuit purpurato illi diuiti turba famuloꝝ: ſꝫ multo clariores in ꝯſpectu dn̄i vlceroſo illi pauꝑi miniſteriū ꝓbuit angeloꝝ: qui eū nō extulerūt in marmoreū tumulum: ſꝫ in abrahę gremiū ſuſtulerūt: Ridēt hec illi: ꝯ q̄s defendendã ſuſcepim⁹ ciuitatē dei.

b Uerũtamẽ ſepulturę curã etiaȝ
coꝝ philoſophi ꝯtẽpſerũt: ⁊ ſepe
vniuerſi exercit⁹ dũ ꝓ terrena pa-
tria morerẽt: vbi poſtea iacerẽt
vł qb⁹ beſtijs eſca fierẽt nõ cura
rũt. Licuitq; õ hac re poetꝭ plau
c ſibilr dicere: Celõ tegiť q̃ nõ hȝ
vrnã. Quãto min⁹ dñt de cor-
porib⁹ īſepultꝭ īſultare xp̄ianis:
qb⁹ ⁊ ipi⁹ carnis ⁊ mẽbroꝝ oīm
reformatõ ñ ſolũ ex t̃ra: veꝛetiã
ex alioꝝ elementoꝝ ſecretiſſimo
ſinuq; dilapſa cadauera receſſe
rũt: ī tp̄is pũcto reddẽda ⁊ rein
tegranda ꝓmittiť. ¶ Ca. XIII

a N Ec ideo tñ ꝯtenẽda ⁊ abij
ciẽda ſũt corpa defũctorũ
maximeq; iuſtoꝝ atq; fideliũ: qb⁹
tãquã organis ⁊ vaſiſ ad oĩa bo
na opa: ſanct⁹ vſus eſt ſpũs. Si
eñ paterna veſtꝭ ⁊ anul⁹ ac ſi qd
hmõi tãto cari⁹ ẽ poſteris: q̃nto
erga parentes maioꝛ extitit affect⁹
nullo mõ ipa ſpernẽda ſũt corpa
q̃ vtiq; multo familiari⁹ atq; ꝯiũ-
cti⁹ q̃ꝫ qlibet indumẽta geſtam⁹.
Hec eñ nõ ad ornamẽtũ vł ad-
iutoriũ qđ adhibeť extrinſec⁹: ſ;
ad ipaȝ naturã hoīs ptinẽt. Uñ
⁊ antiqꝛ iuſtoꝝ funera officioſa
pietate curata ſũt: ⁊ exeq̃e cele-
brate: ⁊ ſepltura ꝓuiſa: ipiq; dũ
viuerẽt ħ de ſepeliẽdis vł etiam
transferẽdis ſuis corpib⁹ filijs
mãdauerũt. Et tobias ſepelien
do mortuos: deũ ꝓmeruiſſe te-
ſte angelo cõmẽdať. Ipe q̃ꝫ dñs
die tertio reſurrectur⁹ ⁊ religioſę
mlierꝭ bonũ op⁹ p̄dicat: p̄dican
dũq; cõmẽdat: q vnguẽtũ p̄cio
ſuꝫ ſup mẽbra ei⁹ effuderit: atq;
ħ ad eũ ſepeliẽdũ fecerit. Et lau
dabiliť cõmemoranť ī euãgelio
q̃ corp⁹ ei⁹ de cruce acceptũ di-
ligẽter atq; honorifice tegẽdum
ſepeliẽdũq; curarunt. Uerꝫ iſtę
auctẽtates nõ ħ admonẽt: q inſit
vll⁹ cadauerib⁹ ſẽſus: ſ; ad dei ꝓ
uidẽtiã: cui placẽt etiã talia pie-
tatꝭ officia: corpa q̃ꝫ mortuoꝝ p
tinere ſignificãt: ꝓpter fidẽ reſur

rectionis aſtruẽdã. Ubi ⁊ illud
ſalubriter diſcit q̃nta poſſit eſſe
remũeratio ꝓ elemoſynis quas
viuẽtib⁹ ⁊ ſentiẽtib⁹ exhibem⁹: ſi
neq; ħ apud deũ perit qđ exani
mis hoim mẽbris officio diligẽ-
tię pſoluiť. Sũt qdem ⁊ alia q̃
ſancti patriarchę de corpib⁹ ſu-
is vel cõdẽdis vł trãſferẽdis ꝓ-
phetico ſpiritu itelligi dicta vo-
luerũt. Nõ aũt ħ loc⁹ ẽ vt ea ptra
ctem⁹ cũ ſufficiãt ea q̃ dixim⁹. Sȝ
ſi ea q̃ ſuſtẽtãdis viuẽtib⁹ ſũt ne
ceſſaria ſicut victus ⁊ amictus:
q̃uis cũ graui afflictione deſint
nõ frangũt ī bonis pferẽdi tole-
rãdiq; virtuteȝ: nec eradicãt ex
animo pietatẽ: ſ; exercitatã faci-
unt fecũdiorẽ: quãtomagis cuȝ
deſũt ea q̃ curãdis funerib⁹ con
dendiſq; corpib⁹ defunctoꝝ ad
hiberi ſolẽt: nõ efficiũt miſeros ī
occultꝭ pioꝝ ſedib⁹ iaȝ quietos.
Ac p ħ qñ iſta cadauerib⁹ xp̄ia-
noꝝ ī illa magnę vrbis vł etiam
alioꝝ oppidoꝝ vaſtatione defu-
erũt: nec viuoꝝ culpa eſt: q̃ non
potuerũt iſta prebere: nec pena
mortuoꝝ q̃ nõ pñt iſta ſentire.

a S Ed multi in- ¶ Ca. XIIII
quiunt xp̄iani etiã captiui
ducti ſũt. Hoc ſane miſerrimũ ẽ
ſi aliquo duci potuerũt vbi deũ
ſuũ nõ inuenerũt. Sũt ī ſcriptu
ris ſanctꝭ h⁹ etiã cladis magna
ſolatia. Fuerũt ī captiuitate tres
pueri: fuit daniel: fuerũt alij ꝓ-
phetę: nec de⁹ defuit ꝯſolatoꝛ:
Sic nõ deſeruit fideles ſuos ſb
dñatione gentis: licet barbarę
tñ hũanę: q ꝓphetã nõ deſeruit
b nec in viſcerib⁹ beluę. Hoc quo
q; illi cũ qb⁹ agim⁹ malũt irride
re q̃ꝫ credere: qui tñ in ſuis lr̃is
credũt arionẽ methymneũ no-
biliſſimũ citharıſtã cũ eẽt eiect⁹
de naui: exceptũ delphini dorſo
⁊ ad t̃rã eẽ ꝑuectuȝ. Uerũ illud
noſtrũ de iona ꝓpheta incredi-
bili⁹ ẽ. Plane incredibili⁹: quia
mirabili⁹: ⁊ mirabili⁹ qꝛ poten⁹.

renťia ſepul-
turę pſe ⁊ di-
recte obeſſet
mortuis: vt
patet p vir-
gilium libro
vj. eneidos:
[Lucanus·7] q̃ dicit q aie
inſepultoꝝ
donec ſepeli
anť errãt. c.
annis circa
fluuiũ infer-
nalẽ q̃ appel
lať cocytus.
⁊ circa ſtygi
as paludes:
nec pñt ītra
c. annos trãſ
ire ad ſedes
optatas.
b ¶ Uerũta-
men ſepultu
rę curaȝ ⁊c.
Exemplum
ad iſtud ha-
beť ī ſeneca:
qui libro de
remedio for
tuitoꝝ mul-
tipliciť oſtẽ-
dit q carẽn-
tia ſepłture
eſt pũipẽdẽ-
da: virgiliuſ
etiã non ob-
ſtantib⁹ his
q̃ ſinxit de ī-
ſepultoꝝ pę
na ⁊ impedi
mẽto: libro.
vj. tamen li-
[Tob·2·et·12] bro. ij. eneı-
dos dicit ſic
facilis iactu
ra ſeplchri.
valeri⁹ etiaȝ
[Math·26] libro. vj. nar
rat õ theodo
ro q regi li-
[Joh·19] ſimacho p̄ci
pıẽti vt cru-
ci affigereť:
rñdit: ĩnbiľ
ſit h ęc crux
purpuratis
tuis: mea ve
ro nihil int̃-
eſt humi an
ſublime putre
ſcã. ¶ c Ce-
lo tegiť ⁊c.
Iſtõ ẽ dictũ
lucani libro. vij. Eſt auteȝ vrna propꝛie ſm hugꝭ. et pa-
piam: vas qđ defunctoꝝ corpibus cõdẽdis ſeruire ſole-

bat. Conſue
uerũt eñ an
tiquitus ro-
mani mor-
tuoꝝ corpo-
ra cremare ⁊
poſtmoduȝ
collectos ci-
neres crema
ti corpis in
vaſe ꝯſerua-
re: qđ vas vr
na vocabať
hic vero re-
cipitur vrna
generaliť ꝓ
ſepulchro.
¶ Ca. XIII
a N Ec idõ
tñ ꝯtẽ-
nẽda ⁊c. In
hoc capitło
excludit au-
g⁹. errorẽ q̃
poſſet oriri
ex dictis ī p-
cedẽti capi-
tulo: qꝛ eniꝫ
dixit q ſepul
turę carẽtia
nõ obeſt de-
functo: poſ-
ſet aliqs cre-
dere q cor-
pora mortu
orũ eẽnt ab-
ijcienda. qđ
ħ reprobat
auguſtinus.
¶ Ca. XIIII
a S Ed mł
ti inq̃-
unt ⁊c. In ħ
capło ꝓſeq̃-
tur auguſti-
nus: quintũ
malum chri
ſtianiſ roma
nis illatum
tempore va
ſtationis vr- [Jone·2]
bis: ſ; alicꝫ ca
ptiuationẽ.
nam aliqui
captiui for-
ſan abducti
ſunt: quos
aug⁹ cõſola-
tur p exem-
plũ õ Jona
ꝓpheta qui
licet merſus
in ventre pi
ſcis tamẽ non fuit a deo deſertus: ſic nec captiui fideles
quocũq; ducantur in captiuitatem. b ¶ Hoc quoq;

illi ⁊c. Illos cū quib' agit vocat aug' gentiles seu paganos. q̄ forsan nō credūt q̄ ionas fuit saluat' ab vtero piscis. s tñ h nō dz eis eē incredibile q: simile inueniꝰ scriptū in libris eorū: de arione cithariста: cui' fortuna fuit mirabilis q̄ tāgiꝰ ab augustino. Et fuit ſm helynādū tꝑib' iosię regis iudę: quā descripsit ouidi' pulchre et diffuse libro ij. de fastis. A. Gellius vero libro. xvj. noctiū acticarū scdo titulo narrat q̄ cum arion eēt periādri regi corinthiorū familiarissim' ⁊ d' sicilia i p̄riā rediret onust' grandi pecunia: corinthios nautas tāq̄ sibi notiores elegit. Illi xo pecunię cupidi: cū i altū mare venissent cepert ɔsiliū. vt arionē interficerēt qd ipe cōperiēs oīa sua eis obtulit vt sibi vitam ɔcederēt. Ipi xo sibi ecōtra ꝑceperunt: vt se in mare statim ꝓiceret: vix aūt ab eis potuit ipetrare vt prius q̄ in mare se ꝑcipitaret liceret sibi vestimēta sua induere ⁊ canere carmē ɔsolabrę sui casus in cithara. qd cū fecisset quanto altius potuit stati i mare se ꝓicit: moxq̄ int' vndas delphin' affuit ⁊ eo sup̄ dorsū suū eleuato sup̄ vndas susceptū ad terrā portauit. Arion xo i corinthū veniēs: talē se periādri exhibuit: qlem delphin' portauerat de q̄ pulchrę dic̄ ouidi' sic. Ille sedet citharāq̄ tenet ꝑciumq̄ vehēdi Cātat ⁊ ęquoreas carmie mulcet aq̄s. De delphino aūt illo fingūt poetę vt pz i ouidio vt ꝓpter illd op' pietat' iuppiter eū trāstulit i cęlū vbi lucet stellis nouem. Est eñ in rei veritate vna costellatio in cęlo ex nouē stellis ɔstās q̄ vocaꝰ delphin': lz aūt illd de trāslatiōe delphini in cęlū sit fictio poetica: nō ꝓpter hoc credēdū est q̄ illd qd narraꝰ de arione portato a delphino sit fictiū. q: q̄ delphini hoīes susceperūt in mari ad portandū pz p solinū q̄ de plurib' hoc refert. Valeri' aūt libro. xj. dicit q̄ delphini nō horrēt hoīem vt alienū: ſ nauib' potius occurrūt ⁊ ludēdo applaudāt. Isidor' aūt libro. xij. etymologiarū dic̄ q̄ natura delphinorū q̄ vocāꝰ symones est qd ad melodiā gregatim veniūt.

Ca. XV

Habēt tñ isti de captiuitate religiōis cā etiā ꝑōte tolerāda: ⁊ i suis ꝑclari viri nobilissimū exēplū. Marc' attili' regul' īpator ꝑpli romāi captiu' apō carthaginenses fuit. Qui cū sibi mallet

Ca. XV

Habēt tñ isti ⁊c. In hoc caplo ɔsolaꝰ aug' captiuos romanos q̄. s. a gothis captiuati fuerūt: ⁊ exhortaꝰ eos ad patiētiā p exēplū cuiusdā ducis romanorū nobilissimi ⁊ maximi. s. marci attilij reguli olim ɔsulis romanorū q̄ nō solū captiōez suā patiēter sustinuit q̄uis gentilis esset: imo ⁊ cū potuisset liberari si ɔ̄ iuramētū ꝓpriū venire voluisset: ꝑelegit seruare iuramētū: q̄ a morte ⁊ captiuitate liberari. Marc' ⁊c. De isto marco attilio fac̄ aug' mentionē infra libro isto. Et ea q̄ h narranꝰ cōtigerūt in ꝑmo bello punico. Fuerūt aūt tria bella punica. i. bella romanorū contra pęnos q̄ africi ⁊ carthaginenses appellanꝰ: africi ab africa: carthaginēses a carthagine ciuitate q̄ oliz fuit caput imperij africani: sic roma romani Primū eñ bellū punicū ſcdm eutropiū durauit. xxij. annis. Scdm aūt durauit. xix. Tertiū xo durauit. iiij. annis. Anno ḡ nono ꝑmi belli punici creati sunt romę duo ɔsules. s. manli' volsco ⁊ ꝑfat' marc' regulus: q̄ ſcdm orosiū libro. iiij. iussi in africā ferre bellū cū. cccc. xxx. nauibus in siciliā q̄ tūc erat carthaginēsiū ꝓfecti sūt. vbi obtēta victoria vlteri' ꝓcesserūt in africā. ⁊ captiſ. ccc. castellis ⁊ oppidis māli' ɔsul romā rediēs. xxvij. milia captiuorū cū ingētib' spolijs secū reuexit. Marc' regul' xo bellū carthaginēse sortit': ɔ̄ tres impatores carthaginenses scz duos hastrubales ⁊ hamilcharē atrociꝰ pugnit. In q̄ pugna cesa sunt carthaginēsiū. xvij. milia. capta xo. v. milia: ⁊. viij. elephātes abducti. Carthaginenses xo fracti ⁊ exinaniti diuersis bellis ⁊ cladib' pacē a regulo poposcerūt. Sz cū audirēt ɔditiōes pacꝰ intolerabiles q̄s dictauerat maluerūt carthaginēses mori armati q̄ talib' ɔditiōib' assentire. Cōparat' ḡ ex diuersis gētib' milib' ⁊ facto exercitu mag̃ xantippū regē lacedemoniorū cū auxilijs accitū ducē bello p̄fecerūt. Ingēs xo ruina romanorū secuta ē. nā cesis xxx. milib' romanorū marc' capt' ⁊ i cathenas ɔiect' ē. postmodū xo ꝓ ꝑmutādis captis romā miss' ē. sic narrat h aug'. Eutropi' xo libro. ij. narrat q̄ p' captiōez reguli ⁊ interfectionē sui exercit' ɔsules romāorū ambo. s. marc' emili' paul': ⁊ scaur' fului': cū classe. ccc. nauiū ꝓfecti ɔ̄ afriq̄ p vicerūt afros bello nauali: ⁊ emili' ɔsul. c. iiij. naues hostiū submersit. ⁊. xxx. cū pugnatorib' cepit. Itez etiā deuicti sūt afri a metello ɔsule interfect'. xx. milib' hostiū ⁊ capt' elephātib' eorū ita vt metell'. c. xxx. elephātes cū captiuis mīsꝰ romā deduceret. Et p' h mala: carthaginēses regulū miserūt romā: vt ꝑmutatōez captiuorū ipetraret. Qui romā veniēs duct' i senatū nihil q̄si roman' egit: dixitq̄ se ex illa die q̄ i ꝑtātē afrorū venisset romanū eē desijsse. Suasit tñ ne pax cū afris fieret dicēs ipos iā effractos nllā; spem hr̄e. se xo tāti nō eē vt tot milia captiuorū ꝓpꝰ vnū se senē ⁊ paucos romanos captiuos redderēꝰ. Premissa ex eutropio excerpta sūt. A. Belli' xo libro. v. addit ad ꝑdictā ꝑsuasionē reguli. dic̄ eñ regulū i senatu retulisse: q̄ a carthaginēsib' sibi qd clā venenū mirabile datū fuit. qd videlicet certo die sibi mortē inferret vt. s. viuere posset donec ipetrasset ꝑmutationē captiuorū. postmodū xo iualescēte veneno tabesceret. Audita ḡ in senatu ꝑsuasione reguli: vt refert eutropi' romani ei' ɔsilio acqescūt. Cū aūt romani sibi offerrēt q̄ eū romę tenerent negauit se i ea vrbe mansurū in q̄ postq̄ fuiret afris dignitatē honesti ciuis hr̄e nō posset. Reuersus ḡ i africam ne iuramētū ei' infringeret q̄ se iurauerat reuersurum nisi ꝑmutationem captiuorū ipetraret crudeli genere mortꝰ necat' ē: nā circūcisis palpebris cū vsq̄ ad mortē excruciatu intolerabili iugulareꝰ: demū oīb' supplicijs extinct' est. A. Belli' xo narrat q̄ peni. i. afri: regulū reuersū a romanis i antris ⁊ ꝓfundis tenebris clauserūt lōgo tꝑe: ⁊ postmodū vbi sol erat ardētissim' cū repēte eduxerūt. aduersusq̄ ict' solis oppositū ɔtinētes intēdere ocul' i cęlū cogebāt: palpebras xo ei' ne eas claudere posset sursū ⁊ deorsū deductas insuerāt: et sic diu somno ꝓhibitū necauerūt. Romani xo h audito nobilissimos pęnorū captiuos dederūt filijs reguli q̄ etiā eos somno ꝓhibitos necauerūt. Hec. A. Bellius. Modū aūt quo tort' erat regul' narrat valerius libro. ix. eodē mō q̄ h narrat aug'. Valeri' etiā libro. j. valde cōmēdat regulū de hoc q̄ iuramentū suū seruauerit. Tullius etiā libro. iij. de officijs idez ꝓbat: et respondet ad rationes aliorū qui hoc improbauerūt. ostēdēs q̄ strictū ē vinculū iuramēti: ⁊ q̄ stricte illd antiqui romani obseruauerūt ⁊c.

Ca. XVI.

Magnū satis crimē ⁊c. In hoc capitulo ꝓsequitur aug' sextū malū romanis in vastatiōe vrbis illatum videlicet q̄ multę xpianę. nuptę: virgines: ⁊ etiam sanctimoniales violatę sunt ab hostib'. et rñdet aug'

aduerſari is xpiano rū q̄ ꝓpt h̄ xpianis inſultaue runt.

a romāis ſuos reddi: q̄ꝫ eoꝝ tenere capti-
uos: ad h̄ ipetrādū etiā iſtū p̄cipue regulū
cū legat̄ ſuis romā miſerūt: pri⁹ iuratiōe cō-
ſtrictū: ſi qd̄ volebāt minime pegiſſet: redi-
turū eē carthaginē. Perrexit ille: atꝫ i ſena
tu ɔ̄ria pſuaſit: qm̄ n̄ arbitrabat̄ vtile eē ro-
māe reipublice mutare captiuoſ. Nec p⁹ hāc
pſuaſionē a ſuis ad hoſtes redire cōpulſuſ
ē. ſ̄ qꝛ iurauerat: id ſpōte ipleuit. At illi eū
excogitat̄ atꝫ horrēdis cruciatib⁹ necaue-
rūt. Incluſū q̄ppe anguſto ligno vbi ſtare
cogeret̄ clauiſq̄ꝫ acutiſſimis vndiq̄ꝫ ɔfixo:
vt ſe i nullā ei⁹ ptē iclinaret: ſine peniſ atro
ciſſimis: etiā vigilādo peremerūt. Merito cer
te laudāt v̄tutē: tā mag̃ ifelicitate maiorē.
Et p deos ille iurauerat: q̄ꝝ ꝓ cultu ꝓhibi
to: has generi hūano clades iſti opināt̄ in-
fligi. Qui ḡ ꝓpterea colebāt̄ vt iſtā vitā pro
ſperā redderēt: ſi veruꝫ iurāti has irrogari
penas ſeu voluere ſeu pmiſere: Quid piu-
ro ḡui⁹ irati facere potuerūt: Sꝫ cur ratioci-
nationē meā nō pot⁹ ad vtrūq̄ꝫ ɔcludam:
Deos certe ſic ille coluit: vt ꝓpt̄ iuriſiurā-
di fidē: nec remaneret in patria: nec inde q̄
libet ire: ſ̄ ad ſuos acerrimos inimicos redi-
re minime dubitaret. Hoc ſi huic vite vtile ex
iſtimabat: cui⁹ tā horrēdū exitū meruit: p-
culdubio fallebat̄. Suo q̄ppe docuit exem
plo nihil deos ad iſtā tpalē felicitatē ſuis ꝓ
deſſe cultorib⁹: qn̄ q̄dē ille eoꝝ dedit⁹ cultui
z vict⁹ z captiu⁹ abduct⁹ ē: z qꝛ noluit aliť q̄ꝫ
p eos iurauerat facere: nouo ac pri⁹ iaudi-
to nimiūq̄ꝫ horribili ſupplicij genere crucia
t⁹: extict⁹ ē. Si āt cult⁹ deoꝝ p⁹ hāc vitā ve
lut mercedē reddit felicitatē: cur calūniāt̄
tpib⁹ xpianis: id dicētes vrbi accidiſſe illaꝫ
calamitatē: qꝛ deos ſuos colere deſtitit: cū
potuerit etiā illos diligētiſſime colēs tā iſe-
lix fieri q̄ꝫ ille regul⁹ fuit: Niſi forte ɔ̄ clariſ-
ſimā v̄itatē tāta q̄ſq̄ꝫ demētia mire cecitat̄
obnitit̄: vt ɔtēdere audeat vniuerſā ciuita
tē deos colētē iſelicē eē n̄ poſſe: vnū v̄o ho
minē poſſe: q̄ videlꝫ potētia deoꝝ ſuoꝝ mł-
tos pot⁹ ſit idonea ɔſuare: q̄ꝫ ſingulos: cū
mł̄titudo ɔſtet ex ſinguliſ. Si āt dicūt marcū
regulū etiā i illa captiuitate illiſq̄ꝫ cruciatib⁹
corpis animi v̄tute btm̄ eē potuiſſe: v̄r⁹ po
ti⁹ v̄a q̄rat̄: q̄ btā poſſit eē z ciuitaſ. Neq̄ꝫ eīn
aliūde btā ciuitas: aliūde hō: cū aliđ ciuitas n̄
ſit: q̄ꝫ ɔcors hoīm mł̄titudo. Q̄obrē nōdū
iterū diſputo: q̄l̄ i regło v̄r⁹ fuerit. Sufficit nūc
q̄ iſto nobiliſſimo exēplo cogit̄ fateri: n̄ ꝓ
pter corpis bōa vł eaꝝ reꝝ q̄ extriſec⁹ homi
accidūt colēdoſ deoſ: qn̄ q̄dē ille carere hiſ
oib⁹ maluit: q̄ꝫ deos p q̄s iurauit offēdere.

Capl̃m. XVII

Nam vi͂rginu͂m et cetera. In h̄ ca. pro bat aug⁹ q̄ōdaꝫ di ctū qđ i p̄ ori caplo dixerat. ſ. q̄ iſipiēs eēt q̄ dice ret: q̄ mu lieres po tius ſe de bebāt oc cidiſſe q̄ꝫ pati q̄ vi olate fuiſ ſent.

Capl̃m. XVIII

Sed aūt hō et cetera. In h̄ ca. ɔfir mat aug⁹ q̄ōdaꝫ qđ dixerat in duob⁹ ca pitul̄ p̄ce dētib⁹ vi delicet q̄ ille q̄ oīno ɔ̄ volūta tē violate fuerāt nō peccaue runt: imo habuerūt et mentes ſanctaꝫ et corp⁹ ſan ctum.

Sꝫ q̄d faciem⁹ hoīb⁹ q̄ gl̃iāt̄ talē ſe habuiſſe ci-
uē: q̄lē timēt hr̄e ciuitatē: Qđ ſi n̄ timēt: tale ḡ
aliq̄d q̄le accidit reglo: etiā ciuitati tā diligent̄
q̄ꝫ ille deos colenti accidere potuiſſe fateant̄: z
xpianis tpib⁹ n̄ calūniet̄. Veꝝ qꝛ d̄ ill̄ xpianis
orta q̄ſtio ē q̄ etiā captiui ducti ſr̄: h̄ iuueāt̄ z ta
ceāt q̄ ſalubrime religiōi exhic ipudēt̄ atꝫ ipru
dēter illudūt: qꝛ ſi dijs eoꝝ ꝓbro n̄ fuit q̄ attē-
tiſſim⁹ cultoꝛ illoꝝ: dū eis iuriſiurādi fidē ſua-
ret: patria caruit: dū aliā n̄ hr̄et: captiu⁹ q̄ꝫ apđ
hoſteſ p lōgā mortē: ſupplicio noue crudelitat̄
occiſ⁹ ē: mł̄to min⁹ nomē criminādū ē xpianū i
captiuitate ſacratoꝝ ſuoꝝ: q̄ ſupnā patriā v̄aci
fide expectātes: etiā in ſuis ſedib⁹ pegrinos ſe

Magnū ſane ſe (Ca. XVI) eē nouerūt.
Crimē putāt obijcere xpianis cū eoꝝ ex
aggerāteſ captiuitatē: addūt ſup̄ etiā cōmiſſa
n̄ ſolū i aliena mr̄imōia v̄gieſq̄ꝫ nupturaſ: ſ̄ eti
am i q̄ſdā ſāctimōiales. Hic v̄o n̄ fides: nō pie
tas: n̄ ipa v̄r⁹ q̄ caſtitaſ dr̄: ſ̄ nr̄a pot⁹ diſputatō
inť pudorē atꝫ rōeꝫ q̄buſdā coartat̄ anguſtijſ.
Nec tātū curam⁹ h̄ alienis r̄n̄ſionē r̄ddere: q̄n-
tū ipis nr̄is ɔſolationē. Sit igiť i p̄mis poſituꝫ
atꝫ ɔfirmatū v̄tutē q̄ recte viuit̄ ab animi ſede
mēbr̄ corpis ipare: ſctūq̄ꝫ corp⁹ vſu fieri ſctē
volūtat̄: q̄ icōcuſſa ac ſtabili pmanente: q̄cq̄d
ali⁹ d̄ corpe vł i corpe fecerit qđ ſine ptō ꝓpo
n̄ valeat euitari pter culpā eē patient̄. Sꝫ qꝛ n̄
ſolū qđ ad dolorē: veꝝ etiā qđ ad libidinē pti-
net i corpe alieno ppetrari pt̄: q̄cq̄d tale ppetra
tū fuerit: z ſi retentā ɔſtātiſſimo aīo pudicitiā
n̄ excutit: tn̄ pudorē icutit. ne credat̄ factuꝫ cū
mēť etiaꝫ volūtate: qđ fieri fortaſſe ſine carnis
aliq̄ voluptate n̄ potuit. Ac p h̄ z q̄ ſe occiderūt
ne q̄cq̄ꝫ hmōi paterēť: q̄s hūan⁹ affect⁹ eis no-
lit ignoſci: Et q̄ ſe occidere noluerūt: ne ſuo faci
noꝛe alienū flagitiū deuitarēt: q̄ſq̄s eis h̄ crimi
ni dederit: ipe crimie inſipientie non carebit.

Nam vtiq̄ꝫ ſi n̄ lꝫ ꝑuata ptāte (Ca. XVII) 23.q
hoieꝫ occidere vł nocētē: cui⁹ occidēdi li
centiā lex nłłā ɔcedit: pfecto etiā q̄ ſeipm̄ occi
dit: homicida ē. Et tāto fit nocētioꝛ cū ſe occi-
derit: q̄nto inocētioꝛ i ea cā fuit: q̄ ſe occidēdū
putauit. Nā ſi iude factū merito d̄teſtamur: eū
q̄ꝫ v̄itas iudicat: cuꝫ ſe laq̄o ſuſpēdit: ſcelerate
illi⁹ traditiōis auxiſſe pot⁹ q̄ꝫ expiaſſe cōmiſſū:
qm̄ dei miſcdiaꝫ deſperādo exitiabiliť penitēs
nłłm ſibi ſalubr̄ penitētie locū r̄liq̄t. q̄nto magl̄
a ſua nece ſe abſtinere dꝫ: q̄ tali ſupplicō q̄d i ſe
puniat n̄ hꝫ: Iudas eīn cū ſe occidit ſceleratū
hoieꝫ occidit: z tn̄ n̄ ſolū xp̄i: veꝝ etiā ſue mort̄
re⁹ finiuit hāc vitā: qꝛ lꝫ ꝓpť ſuū ſcel⁹ alio ſuo

Quí aūt hō (Ca. XVIII) ſcelere occiſ⁹ ē. 23.q.5 Si nō lice
q̄ mali nil fec̄ ſibi male faciat: z ſeipm̄ in-
terficiēdo hoieꝫ inſiciat inocētē ne aliū patiat̄

Caplm̄. XIX
52.q.5 Ita ne. Lucretiā certe matronā nā ꝛc.
In h̄ capi. reprobat
aug⁹ factū cuiuſdā
matrone nobil' q̄ ſe
ipā occidit: quia ab
alio fuerat oppſſa. ſ.
lucretie. quā romani
ob id factum: qꝛ. ſ. ſe
ipam occidit laudib⁹
extuleſt. Hāc ꝟo hi
ſtoriā lucretie plene
narrat ouidi⁹ li. p̄mo
de faſtis. Tit⁹ etiam
liui⁹ li. p̄mo de origi
ne vrbis i fine eandē
narrat h̄ mō. Cū ma
rit⁹ lucretie. ſ. collati
n⁹ tarq̄ni⁹ i obſidiōe
ardee ciuitat' rutilo
rū eēt: ꝛ cenaret cum
ſexto tarquinio filio
tarq̄nij ſupbi vij. ꝛ vl
timi reg' romanoꝝ
ꝛ alijs iuuenib⁹ regi
is. īnt ipos ortꝰ ē ſer
mo de vxorib⁹ ſuis.
Cepitq̧ vnuſq̄ſq; ſu
am laudare et vxo
alteri⁹ pferre. Tunc
ait maritus lucretie.
Nō ē op⁹ ꝟbis: nā
veritas facto ſciri po
teſt. Aſcēſis igit' eq̄s
vt ſuas vxores viſita
rēt ex iopinato: ꝛ ſci
rēt q̄d ageret vnaq̄
q̧: venit i p̄ncipio
noct' romā hi quoꝝ
vxores erāt rome: et
ſbito domos ſuas in
greſſi: cū ſodalib⁹ ſu
is repiunt vxores ſu
as luxu ꝛ ɔuiuijs oc
cupatas. poſtmodū
vlti⁹ pcedētes i col
latinū oppidū ppe ro
mā: a q̄ collatin⁹ ma
rit⁹ lucretie dict⁹: ſb
ito domum collatini
tarq̄nij itrauerūt: in
uenerūtq̧ lucretiā cū
āncillis ſuis lanificijs
occupatam. Laus ḡ
vxorū penes lucreti
am remāſit. Sextus
ꝟo tarq̄ni⁹ fili⁹ reg'
amore ei⁹ capt⁹ ſtati
deliberauit quō co
52.q.5. Ita ne piā eius h̄re poſſet.
Igit' pauc' dieb⁹ in
teriect' ignorāte col
latino ad lucretiā cū
vno tm̄ comite ven̄.

nocētē: atq̧ i ſe ppetret pctm̄ p
priū: ne i eo ppetret alienū: At
eni: ne vel aliena polluat libido
metuit: Nō polluet: ſi aliēa erit.
Si aūt polluet: aliena non erit.
Sꝫ cū pudicitia ꝟtus ſit animi:
comitēq̧ habeat fortitudinē: q̄
poti⁹ q̄libet mala tolerare: q̄ ma
lo ɔſentire decreuit: Null⁹ autē
magnanim⁹ ꝛ pudic⁹ i ptāte ha
beat q̄d de ſuo carne fiat: ſ tātū
q̄d ānuat mēte vl' renuat: q̄s ea
dē ſana mēte putauerit ſe pdere
pudicitiā: ſi forte in apphēſa vel
oppſſa carne ſua exerceat' ꝛ ex
pleat' libido n̄ ſua? Si eni h̄ mō
pudicitia perit: pfecto pudici
tia ꝟt⁹ animi nō erit: nec ptine
bit ad ea bōa q̄b⁹ bn̄ viuit': ſ i bo
nis corporeis nūerabit': q̄lia ſūt
vires: pulchritudo ſana inteḡq̧
valitudo: ac ſi q̄d huiuſcemodi
ē: q̄ bona etiā ſi minuant': bonā
iuſt āq̧ vitā oīno n̄ minuūt. Q̄d
ſi tale aliq̄d ē pudicitia: vt q̄d p
illa ne amittat' etiā cū periculo
corpis laborat'? Si āt bonū ani
mi ē: etiā oppſſo corpe n̄ amittit'
Quietiā ſancte ɔtinētie bonū:
cū imūdicie carnaliū ɔcupiſcē
tiaꝝ nō cedit: ꝛ ipm̄ corp⁹ ſancti
ficat': ꝛ iō cū eis nō cedere icon
cuſſa itētiōe pſiſtit. Nec de ipſo
corpe perit caſtitas: qꝛ eo ſancte
vtēdi pſeuerat volūtas: ꝛ q̄ntū i
ipo ē etiā facultas. Neq̧ eni eo
corp⁹ ſctm̄ ē: q' ei⁹ mēbra ſūt ite
gra: atq̧ eo q' nllō ɔtrectāt' atta
ctu: cū poſſint diuerſ caſib⁹: eti
am vulnerata vi ppeti: ꝛ medici
aliq̄n ſaluti opitulātes: h̄ ibi fa
ciāt q̄ horret aſpect⁹. Obſtetrix
ꝟginis cuiuſdā itegritatē manu
velut explorāſ: ſeu maliuolētia:
ſeu iſciētia: ſiue caſu: dū inſpicit
pdit. Nō opinor quēq̄ tā ſtulte
ſapere vt huic piſſe aliq̄d exiſti
met etiā ꝺ ipi⁹ corpis ſanctitate:
q̄uis mēbri illi⁹ integritate iā p
dita. Quocirca pposito animi
pmanēte: p q̄ etiā corp⁹ ſctifi
cari meruit: nec ipi corpi aufert
ſctitatē violētia libidis aliene:

quā ſuat pſeuerātia ɔtinē
tie ſue. An ꝟo ſi aliq̄ femi
na mente corrupta: viola
toq̧ pposito q̄ deo voue
rat: pgat viciāda ad dece
ptorē ſuū: adhuc eā pgētē
ſanctā vl' corpe dicim⁹: ea
ſanctitate animi p quā cor
pus ſanctificabat' amiſſa
atq̧ deſtructa. Abſit h̄ er
ror. Et hic poti⁹ admonea
mur ita n̄ amitti corpis ſā
ctitatē manēte animi ſācti
tate etiā corpe oppſſo: ſic
amitti' corpis ſācitas vio
lata animi ſanctitate etiā
corpe itacto. Quobrē non
h̄ꝫ q̄d i ſe morte ſpōtanea
puniat femina ſine vlla ɔſē
ſiōe ſua violēter oppſſa: et
alieno compſſa pctō. q̄nto
min⁹ añq̧ h̄ fiat ne admit
tat' homicidiū certū: cum
ipm̄ flagitiū q̄uis alienū
adhuc pēdet icertum? An
forte huic pſpicue ratiōi q̄
dicim⁹ corpe oppſſo neq̄
q̄ pposito caſtitat' vlla in
malū ɔſenſiōe mutato: illi⁹
tātū eē flagitiū q̄ oppmēs
ɔcubuerit: nō illi⁹ q̄ oppſſa
ɔcūbēti nllā volūtate ɔſen
ſerit: ɔdicere audebunt hi
ɔ q̄s feminaꝝ xp̄ianaꝝ i ca
ptiuitate oppſſaꝝ: nō tātū
mētes: ꝟꝝ etiā corpa ſan
cta defendim⁹. Ca. XIX

Lucretiā certe matro
nā nobilem veterēq̧
romanā pudicitie magnis
efferūt laudib⁹. Hu⁹ corpe
cū violent' oppſſo: tarq̄nij
reg' fili⁹ libidioſe poti⁹ eēt:
illa ſcel⁹ iprobiſſimi iuuēis
marito collatino ꝛ ppinq̄
bruto viri' clariſſimis ꝛ for
tiſſimis idicauit: eoſq̧ ad
vīdictā ɔſtrixit. Deinde fe
di i ſe cōmiſſi egra atq̧ ipa
tiens ſe pemit. Quid dice
m⁹? Adultera h̄: an caſta iu
dicāda ē? Quis i hac ɔtro
uerſia laborādū putauerit

Quo benigne ip
ſuꝫ receptū poſt
cenā ad cubiculū
hoſpitale duci fe
cit. Qui oīb⁹ dor
miētib⁹ ad lectū
lucretie clā acceſ
ſit. et ſiniſtra ma
nu pect⁹ lucretie
opprimēs. Tace
inquit lucretia.
Sext⁹ tarq̄nius
ſū: ferꝝ in manu
h̄ns: q̄ morier' ſi
vocem emiſeris.
Tunc ipa excita
ta ſomno et ad h̄
verba pauida ta
cuit. Tūc ſextus
tarq̄ni⁹ amorem
ſuū indicauit: et
minas p̄cib⁹ ad
iūgebat: quā cū
non poſſet flecte
re: minat' ſe interfe
ctuꝝ vnū ex ſuiſ
ei⁹: ꝛ interfectū po
ſiturū in lectū ei⁹
iuxta ipā etiā in
terfectā: vt neca
ta i adulterio tā
ſordido videret'.
Quo timore vi
cta lucretia aſſen
ſit. Poſt receſſuꝫ
ꝟo ſexti tarq̄nij
mittit ipa romā
ad patrē ſuū lu
cretiū: ardeā ad
virū ſuū collati
nū: venit ḡ pater
cū valerio valeſij
filio. ꝛ marit⁹ cū
iunio bruto: q̄ cū
ad ipā itraſſēt i
terrogat eam vir ſi
ſalua eēnt oīa. 52.q.5 Ita ne.
ipa ꝟo emiſſis la
chrymis: minime
inquit. Quid eni
ſaluū mlieri amiſ
ſa pudicitia: ve
ſtigia viri alieni
collatine in lecto
tuo ſt. Ceteꝝ tm̄
corp⁹ violatum:
mēs ꝟo iſōs eſt:
mors teſt' erit. ſ
date fidē adultero
n̄ ipune fore. Se
xt⁹ tarq̄ni⁹ hoſt'
pro hoſpite rece
ptus: vos videri
tis q̄d illi debea
tis. Ego meipā

ẽ ſi pecco ab
ſoluo. ſuppli
cio tñ non li
bero. nec vl
la impudica
viuet lucre
tie exẽplo.
denicꝫ ferrũ
qḋ ſub veſte
abſcõderat i
ꝓprio corde
defixit. Hu
ius lucretie
epitaphiũ
ab ouidio di
cit̃ eẽ factũ
h mõ. Cum
foderet gla
dio caſtũ lu
cretia pectꝰ.
Sanguis ⁊
torrẽs egre
deretur ait.
Teſtes ꝓce
dãt me non
fauiſſe tyrã
no. Añ virũ
ſāguis ſpũs
ante deos.
Quaꝫ bñ ꝓ
ducti ꝑ me
pꝰ fata loq̃n
tur. Alt̃ apḋ
maneſ. alter
apud ſupos
Et ꝓpter il
lud flagitiũ
cõmiſſuꝫ i lu
cretiã a filio
reg᷑ fuit pꝰ
modũ nom̃
regũ i vrbe
extinctum.
b Egregie
q̃dã ⁊c. Iſte
fuit v̄gilꝰ ꝑ
ut a quodã
viro magno
q̃ hiſtorias
multas lege
rat ſcptũ in
ueni. c
Cui ad ſup
na ⁊c. Hic
notãduꝫ ad
itellectũ ha
bendũ eorũ
q̃ h dicũtur
q̄ v̄gilius li
bro. vj. ene.
fingit eneaꝫ
viuũ ad infe
os deſcẽdiſ
ſe et vidiſſe
loca vbi ſũt

Eneid̃. 6

b Egregie quidã ex hoc veraciter
q̄ declamans ait: Mirabile di
ctu: Duo fuerũt ⁊ adulteriũ vnꝰ
admiſit. Splẽdide atcꝫ veriſſime.
Intuẽs enĩ i duoꝫ corporũ cõ
mixtõe: vniꝰ iq̃natiſſimã cupidi
tatẽ alteriꝰ caſtiſſimã volũtatẽ: ⁊
nõ q̃d ↄiunctõe mẽbroꝝ ſ quid
aioꝝ diuerſitate agerẽt attẽdẽs
Duo inq̃t fuerũt ⁊ adulteriũ vnꝰ
admiſit. Sꝫ q̃d eſt h q̄ i eã gruiꝰ
vindicat̃: q̃ adulteriũ nõ admi
ſit: Ille pr̃a ẽt cũ pr̃e pulſus eſt
hec ſũmo mactata eſt ſupplicio.
Si non eſt illa impudicitia q̃ in
uita cõprimit̃: nõ eſt h iuſticia q̃
caſta punit̃. Vos appello leges
iudiceſcꝫ romani. Nẽpe pꝰ ꝑpe
trata facinora: nec quẽcꝫ ſcele
ſtũ ⁊ indẽnatũ ipune voluiſtꝭ oc
cidi. Si ḡ ad vr̃m iudiciũ q̃ſcꝫ
deferret h crimẽ vobiſcꝫ ꝓbarẽt
ñ ſolũ idẽnatã veꝝ ẽtiã caſtaꝫ ⁊
inocẽtẽ iterfectã eẽ mulierẽ: non
ne eũ q̃ id feciſſet ſeueritate cõ
grua plecteretꝭ: Hoc fecit illa lu
cretia: illa ſic ꝑdicatã lucretia: i
nocẽtẽ: caſtã: vi ꝑpeſſã lucretiã
inſup interemit. Proferte ſniaꝫ.
qḋ ſi ꝓpterea ñ poteſtꝭ q̄ ñ aſtat
quã punire poſſitꝭ: cur interfectri
cẽ innocẽtꝭ ⁊ caſte tãta ꝑdicati
one laudatꝭ: Quã certe apḋ in
feros iudices: ẽt tales q̃les poe
taꝝ veſtroꝝ carminibꝰ cãtant̃:
nulla rõne defenditꝭ ↄſtitutam:
ſcilicet int̃ illos: q̃ ſibi letuꝫ In
ſõtes pepere manu luceꝫ ꝑoſi
c Proiecere aiãs: cũ ad ſupna
redire cupiẽti Fata obſtãt: triſti
q̄ palus innabilꝭ vnda alligat.
An forte ideo ibi nõ eſt: q̄ nõ i
ſontẽ ſed male ſibi cõſciaꝫ ſe ꝑe
mitꝭ: Quid ſi enĩ q̄ ipa tãtũmõ
noſſe poterat quãuis iuueni vio
lẽt irruenti: etiã ſua libidine ille
cta ↄſenſit: Idcꝫ i ſe puniẽs ita
doluit vt morte putarẽt expian
dum: q̃q̃ ne ſic quidem occide
re ſe debuit: ſi fructuoſam poſ
ſet apud deos falſos agere peni
tẽtiam. Verũtamẽ forte ita eſt:
falſumcꝫ eſt illud qḋ fuerũt duo:
⁊ adulterium vnus admiſit: ſed
poti⁹ ambo adulteriũ cõmiſerũt:
vnꝰ manifeſta inuaſione: altera
latente conſenſione: nõ ſe occi
dit inſonteꝫ: ⁊ iõ poteſt a littera
tis eiꝰ defenſoribꝰ dici: non eſſe
apḋ inferos int̃ illos q̃ ſibi letuꝫ
inſontes pepere manu. Sed ita
h cã ex vtrocꝫ latere coartat̃: vt
ſi extenuat̃ homicidiũ adulteri
um ↄfirmet̃: ſi purgat̃ adulteriũ
homicidiũ cumulet̃. Nec oino
inuenit̃ exitꝰ: vbi dr̃: Si adulte
ra cur laudata: ſi pudica cur oc
ciſa: Nobis tñ in h tã nobili fe
mine huiꝰ exẽplo ad iſtoſ refutã
dos q̃ xp̄ianis feminis in capti
uitate cõpreſſis alieni ab oi co
gitatiõe ſcitatis inſultãt: ſufficit
qḋ in ꝑclarꝭ eiꝰ laudibꝰ dictũ ẽ:
Duo fuerũt ⁊ adulteriũ vnus ad
miſit. Talis enĩ lucretia ab eis
magꝭ credita ẽ: q̃ ſe nullo adulte
rino potuerit maculare ↄſenſu.
Qḋ ḡ ſeipam qm̃ adulteriũ ꝑtu
lit: etiã nõ adultera occidit: nõ
eſt pudicitie caritas: ſ pudoris
infirmitas. Puduit eaꝫ enĩ tur
pitudis aliene i ſe cõmiſſe etiaꝫ
ſi nõ ſecũ: ⁊ romana mulier lau
dis auida nimiũ verita ẽ ne pu
taret̃ qḋ violẽter ẽ paſſa cũ viue
ret: libẽter paſſa ſi viueret. Un
de ad oculos hoim mẽtis ſue te
ſtẽ illã penã adhibẽdã putauit:
q̃bus ↄſciam demõſtrare nõ po
tuit. Sociã quippe facti ſe credi
erubuit: ſi qḋ aliꝰ i ea fecerat tur
piter ferret ipa patiẽter. Non h
fecerũt femine xp̄iane: q̃ paſſe ſi
milia viuũt. Tñ nec in ſe vlte ſũt
crimen alienũ ne alioꝝ ſcelerib⁹
adderẽt ſua: ſi qm̃ hoſtes in eis
ↄcupiſcẽdo ſtupra cõmiſerãt: il
le in ſeipis homicidia erubeſcẽ
do cõmitterẽt. Hñt quippe int⁹
gloriã caſtitatꝭ teſtimoniũ cõſci
entie: hñt aũt corãm oculis dei
ſui: nec req̃rũt amplꝰ vbi q̃d re
cte faciãt: nõ amplꝰ habẽt: ne
deuiẽt ab auctoritate legis diui
ne: cũ male deuitãt offẽſionem
ſuſpitõis hũane. Ca. XX.

a Neq̄ enĩ fruſtra in ſanctis
canonicis q̄ libris nuſq̄ no

aie mortuo
rũ ⁊ ea q̃ ibi
ſũt. ⁊ int̃ ce
tera refert q̄
eneas vidit
eos q̃ ſeipoſ
inocẽtes oc
cidũt. ⁊ q̄ ip
ſe nõ pñt re
dire ad ſup
na ſicꝫ optãt.
q̄ fata nõ ꝑ
mittũt. ⁊ aq̃
irãſmeabili
ſũt alligate
id ẽ impedi
te. ſic q̄ trãſi
re ñ pñt. vñ
ibi virgilꝰ.
Proxia de
inde tenent
meſti loca. q̃
ſibi letũ. id ẽ
mortẽ iſõteſ
pepere ma
nu luceꝫ
ꝓoſi ꝓiecere
aiãs q̃s vel
lent ethere i
alto ſcilicet
eſſe. Nũc et
pauperieꝫ ⁊
duros pferr
re labores.
fata obſtant
id ẽ iudicia
deoꝝ triſti
q̄ palꝰ inna
bilꝭ vnda alli
gat. i. ipedit
tranſitũ. Et
nouies ſtyx
id ẽ palus i
fernalis int̃
fuſa coercet
Augꝰ i ꝓpo
ſito fũdãs ſe
ſup dictis et
doctria v̄gi
lij. dicit q̄ lu
cretia ẽt cõ
ſtituta apḋ
deos iferna
les q̃les poe
te deſcribũt
nõ pt defẽdi
cuꝫ ꝓpt h q̄
ſibi mortẽ i
tulit in infer
no iudicõ de
orũ ſit puni
ta. Ca. XX.
Neq̄ enĩ
fruſ. ⁊c.
In h caplo

23. q. 5. Si
non licet

ꝓbat beat⁹
aug⁹ q̄ p̄ce
ptū dei d nō
occidēdo ex
tēdit ad h̄ q̄
nullus deb3
interficere ſe
Exo.20.ſ.c. ipm tñ non
extendit ad
aīalia bruta
vel ad her
bas licet ali
quales vitaꝫ
hēant. Ma
nichei tamē
illud precep
tū ſic exten
dūt. C. XXI
Leui.19. Quaſdā
vero ex
ceptiões ⁊c̄.
In h̄ caplō
oñdit beat⁹
aug⁹ q̄ p̄ce
ptū de prio
n̄ occidēdo
capit inſtāti
am q̄ ad ali
q̄s hoies. q̄ſ
i caſu lꝫ hōi
tāq̄ꝫ dei mi
ſtro occide
re. C. XXII
S.c.et.ſ.c. Et qui
cūq̄ꝫ h̄
in ſeipis ⁊c̄.
In h̄ caplō
ꝓbat aug⁹
q̄ n̄ lꝫ alicui
ſeipꝫ occide
re: nec ꝓpter
aduerſa vitā
da: nec etiaꝫ
deſiderio vi
te future. vñ
reprobat fa
ctū theobro
ti phi. qui le
1.Corinth.15 gēs libꝝ pla
tonis i quo
animā hoīs
Ps.77 repit imor
talē eē. ſpe ⁊
deſiderio fu
ture vite ⁊ n̄
ꝓpt aliud ſe
ipm interfec
b. Ille po
Exo.20 ti⁹ theo. ⁊c̄.
De iſto the
obroto ſcri
bit tullius li
bro de tuſcu
lanis q̄ōni
b⁹ q̄ cuꝫ ni

bis diuinit⁹ p̄ceptū ꝑmiſſum ve
reperiri pōt: vt vl' ipi⁹ adipiſcē
de imortalitatꝭ: vl' vllı⁹ carēdi ca
uendive mali cā: nobiſmetipſis
necē inferam⁹. Naꝫ ⁊ ꝓhibitos
nos eē intelligēdū ē: vbi lex ait.
Nō occides: p̄ſertim q̄ꝛ n̄ addi
dit ꝓximū tuū: ſic̄ falſuꝫ teſtimo
niū cū vetaret: Falſuꝫ inq̄t teſti
moniū nō dices aduerſus ꝓxi
mū tuuꝫ. Nec iō tñ ſi aduerſus
ſeipm q̄ſq̄ꝫ falſum teſtimoniū di
xerit: ab hoc crimie ſe putauerit
alienū: qm̄ regulā diligēdi ꝓxi
mū a ſemetipo dilector accepit:
qñ q̄dē ſcriptū eſt: Diliges ꝓxi
mū tuū ſic teipm. Porro ſi falſi
teſtimonij n̄ min⁹ re⁹ ē q̄ d ſeipo
falſum fatet̄: q̄ꝫ ſi aduerſus ꝓxi
mū h̄ faceret: cū in eo p̄cepto q̄
falſū teſtimoniū ꝓhibet̄ aduer
ſus ꝓximū ꝓhibeat̄: poſſitq̄ꝫ nō
recte intelligētib⁹ videri nō eſſe
ꝓhibitū vt aduerſus ſeipm q̄ſ
q̄ꝫ falſus teſtis aſſiſtat: q̄to ma
gis intelligēdū ē nō licere hōi ſe
ipm occidere: cū i eo qd̄ ſcptū ē
Non occides: nihilo deīde ad
dito: nec ipe vtiq̄ꝫ cui precipitur
intelligat̄ except⁹. Unde q̄dam
h̄ p̄ceptū etiā i beſtias ac peco
ra conat̄ extēdere: vt ex h̄ etiaꝫ
nulluꝫ eoꝝ liceat occidere. Cur
n̄ ḡ ⁊ herbas ⁊ q̄cquid humo ra
dicit⁹ alit̄ ac figit̄: Naꝫ ⁊ hoc ge
nus reꝝ q̄uis nō ſentiat dicitur
viuere: ac ꝑ hoc poteſt et mori:
proinde etiam cuꝫ vis adhibet̄
occidi. Unde ⁊ aplus cuꝫ de hu
iuſcemodi ſemib⁹ loqueret̄. Tu
iq̄t qd̄ ſeminas n̄ viuificat̄: niſi p̄
us moriat̄. Et i pſalmo ſcptū ē:
Occidit vites eorū in grādine.
Nunq̄d igit̄ ob h̄ cuꝫ audiuim⁹
Nō occides: v̄gultū vellere ne
fas dicim⁹: ⁊ manicheoꝝ errori
inſaniſſime acq̄eſcim⁹. His igi
tur deliramētis remot̄: cū audi
mus Nō occides: ſi ꝓpterea nō
accipim⁹ hoc dictū eē d̄ frutet̄:
q̄ꝛ nullus ē eis ſeſus: nec de irra
tionalib⁹ animantib⁹: volatilib⁹
natatilib⁹: ambulātib⁹: reptilib⁹
quia nulla nobis ratiōe ſociant̄

quā nō eis datū eſt nobiſcū ha
bere cōem. Unde iuſtiſſima ordi
natōne creatoris ⁊ vita ⁊ mors
eorū noſtri vſib⁹ ſubdit̄: Reſtat
vt de hoie intelligam⁹ qd̄ dictū
ē: Nō occides. Nō alteꝝ ergo
nec te. Neq̄ꝫ eñ q̄ ſe occidit ali
ud q̄ꝫ hoiem occidit. Ca. XXI

Quaſdam vero exceptiões
eadē ipa diuia fecit aucto
ritas vt n̄ liceat hoiem occidi: ſꝫ
his except̄ q̄s de⁹ occidi iubet:
ſiue data lege ſiue ad ꝑſonā pro
tpe expſſa iuſſiōe: Non aūt ipe
occidit q̄ miſteriū dꝫ iubenti: ſic̄
adminiculū gladi⁹ eſt vtēti: ⁊ iō
nequaq̄ꝫ ꝯtra hoc p̄ceptū fecerīt
quo dictū ē: nō occides qui deo
auctore bella geſſerīt: aut ꝑſonā
gerētes publice ptātis ſecūduꝫ
ei⁹ leges: hoc ē iuſtiſſime ratiōis
imperio ſceleratos morte puniert
Et abraā n̄ ſolū nō eſt culpat⁹
crudelitatꝭ crimie: veꝝ etiā lau
dat⁹ ē noie pietatis: q̄ voluit fi
liū nequaq̄ꝫ ſcelerate: ſꝫ obediē
ter occidere. Et merito q̄rit̄ vtꝝ
ꝓ iuſſu dei ſit habendū q̄ iepte
filiā q̄ pr̄i occurrit occidit: cū ſe
imolatuꝝ deo id vouiſſet qd̄ re
deūti de plio victori p̄mit⁹ occur
riſſet: Nec ſāpſon aliter excuſat̄
q̄ ſeipm cū hoſtib⁹ ruina dom⁹
oppreſſit: niſi q̄ꝛ ſp̄us latenter h̄
iuſſerat: q̄ ꝑ illū miracula facie
bat. His igit̄ except̄ q̄s vel lex
iuſta gnālit̄: vel ipe fons iuſticie
de⁹ ſpēalit̄ occidi iubet: q̄ſquis
hominem vl' ſeipm vel quēlibet
occiderit homicidij crimine in
nectitur. Ca. XXII

Et q̄cunq̄ꝫ hoc in ſeipis ꝑ
petrauerīt: animi magnitu
dine fortaſſe mirādi: nō ſapiētie
ſanitate laudādi ſūt: quāq̄ꝫ ſi ra
tōeꝫ diligēti⁹ ꝯſulas: nec ipa q̄
dē animi magnitudo recte noia
tur: vbi q̄ſq̄ꝫ nō valēdo tolerare
vl' queq̄ꝫ aſpera vl' aliena pecca
ta: ſeipm iteremerit. Mag̃ eñ
mēs infirma dep̄hendit̄: q̄ ferre
nō pōt vel durā ſui corporis ſer
uitutē vel ſtultā vulgi opiniōnē
Maiorq̄ꝫ anim⁹ merito dicēd⁹

bil ſibi acci
diſſet aduer
ſi ex muro ſe
i mari p̄cipitat
lecto plato
nis libro. c
Lecto pla Exo.20.ſ.c
to. ⁊c̄. Nota
q̄ liber iſte
platonis vo 23.q.5.Si
catur plato non licet
in phedrōe
vbi plato lo
quēs de aia
corpori alli
gata dic̄ ſic.
Donec ha
bem⁹ corp⁹:
ꝯiungit⁹ ſibi
tali mō vide
tur aīm⁹ nū
q̄ꝫ nos illud
qd̄ iaꝫ olim
ꝯcupiſcim⁹
ſat̄ ſecuturi
ſum⁹. Dicit
etiā plato in
eodem libro Ge.22
mortē philan
tib⁹ eē appe
tendā. Et q̄
dicto forſan
theobrotus
ſūpſit occaſi Iudic.11
onem ſeipm
interficiēdi: n̄
ad pauca re
ſpexit: cum
plato i eodē Iudic.6.
libro dic̄. ho
mini nō eſſe
ſpōte moriē
duꝫ. ꝓpt qd̄
aug⁹ in fine
huius caplī
dic̄ q̄ plato
iudicauit eē
hoc ꝓhiben
duꝫ. De iſta
materia pul
chre loquit̄
macrobius
ſup ſōmū ſci
pionis. Pre
fatus theo
brot⁹ in ali
quibus auc
toritatibus
inuenit̄ no
miat⁹ Thē
obrotus am
bratiēſis. ſic
noiat⁹ a pa
tria vl' ciuita
te vt credo.

Ac eñ multi se intereme. &c. In h Ca. XXIII
ca. Rñdet aug⁹ cuidam friuolę rõni aliquoꝝ
q̃ p exempla quorũdã q̃ seipos interfecerũt volũt p
bare hoc esse faciendũ & patet rñsio aug. b Pret
lucretiã &c. De ista lucretia dictũ est. s. caplo. xix. c
Nisi illum cato-
nē &c. Cato de q̃
h fit mẽtio dict⁹
est cato vticens.
ad drãm alioꝝ
multoꝝ q̃ dicti
sunt catones. nã
in vrbe dom⁹ q̃-
dã fuit seu cõsan-
guinitas dicta ca
tonum. sicut fuit
domus scipionũ
fabioꝝ vel fabri-
cioꝝ ac multę
alię domus cõsi-
miles. Primus
aũt q̃ nobilitauit
domũ catonum
scdm valeriũ lib.
iij. fuit cato dict⁹
censori⁹: nã cen-
sori⁹ id ẽ q iudex
moꝝ fm hug.
Ipe autẽ fuit iu-
dex moꝝ & iõ di-
ct⁹ ẽ censori⁹. do
mus aũt ista ca-
tonũ sic insigni-
ta fuit pbis viris
q ex ea multi vi-
ri insignes dicti
catones pcesse-
runt. Unde de fa
milia seu de do-
mo catonũ. A. ge
lius libro. xv. dic
sic. nõ vn⁹ s plu
res fm apollina-
rẽ marci catones
censorij nepotes
fuerunt. geniti ex
diuersis prĩbus.
duos eñ ille mar
cus cato q̃ & ora-
tor & cẽsor fuit filios habuit ex matrib⁹ diuersos & eta
te longe dispares. nã adolescente altero & matre eius
amissa ipe quoq₃ multũ senex solonis clientis sui filiã
virginẽ duxit in matrimoniũ. Ex q̃ natus est ei marcus
cato solonian⁹. Ex maiore aũt catonis filio. q̃ pretor
designatus prẽ viuo mortuus est. et egregios libros
de iuris disciplina reliquit. nascit marc⁹ cato q̃ vehe
mens orator fuit multasq₃ oratões scriptas reliquit.
Hic cõsul in africã pfectus ibidẽ obijt. & ipe quidẽ fi-
liũ maiorẽ catonẽ habuit. s nõ qui vtice perijt. s eũ
q̃ cũ edilis curulis & ptor fuisset in galliã narbonẽsem
pfectus ibi defũctus ẽ. Ex altero viro cẽsorio filio mi
nore videlicet soloniano nati sunt luci⁹ cato. & marcus
cato. Marcus vero cato tribun⁹ plebis fuit et pturaꝫ
petẽs obijt. Et ex eo natus ẽ marcus cato ptori⁹. qui
bello ciuili se vtice interfecit. de cui⁹ vita laudibusq₃

est: q̃ vitã erũnosam magl
põt ferre q̃₃ fugere: & hũa-
nũ iudiciũ maxieq₃ vulga- a
re: qd plerũq₃ caligine er-
roris inuoluit p cõsciẽtię lu
ce ac puritate contẽnere.
Quãobrẽ si magno aio fi
eri putandũ est: cũ sibi ho b
mo ingerit mortẽ: ille poti
us theobrot⁹ i hac animi
magnitudine repit: quẽ fe c
rũt lecto platõis libro vbi
de imortalitate animę di-
sputauit: se pcipitẽ dedisse
de muro: atq₃ ita ex hac vi
ta emigrasse: ad eã quam
credidit eẽ meliorẽ. Nihil
eñ vrgebat: aut calamita
tis: aut criminis: seu veruꝫ
seu falsũ qd nõ valẽdo fer
re se auferret: sed ad cape
scẽdã mortẽ atq₃ ad hui⁹
vitę suauia vincula rũpẽ-
da: sola affuit ai magnitu
do. Qd tñ magne poti⁹ fa
ctũ eẽ q̃₃ bñ testis ei potu-
it esse plato ipe quẽ lege-
rat: qui pfecto id pcipue
potissimũq₃ fecisset vel eti
am precepisset: nisi ea mẽ-
te qua imortalitatẽ animę
vidit nequaquã faciẽdũ:
quin etiaꝫ phibendũ esse
iudicasset. Ca. XXIIII
Ac eñ multi se inter- a
emerunt: ne in man⁹
hostiũ peruenirẽt. Non mo
do querimus vtrũ sit fac-
tũ: s vtrũ fuerit faciẽdum.
Sana quippe ratio etiã ex
emplis anteponẽda ẽ: cui
quidem et exempla con-
cordãt: sed illa quę tanto
digniora sunt imitatione:
quãto excellentiora pieta
te. Nõ fecerũt patriarchę:
nõ pphetę: nõ apostoli: qr
et ipe domin⁹ christus qñ
eos qui psecutionẽ pate-
rẽtur fugere admonuit de
ciuitate in ciuitatẽ: potuit
admonere vt sibi man⁹ in
ferrẽt: ne i man⁹ psequẽtũ
peruenirẽt. Porro si h il
le ñ iussit: aut monuit: vt h
mõ sui ex hac vita emigrẽt
qb⁹ migrãtib⁹ se mãsiões
eternas pparaturũ eẽ pmi
sit: q̃libet exẽpla ponãt gẽ
tes q̃ ignorãt deũ: manife-
stũ est: h nõ licere colẽtib⁹
vnũ verũ deũ. Sꝫ tñ etiaꝫ
illi pter lucretiaꝫ: de q̃ sup b
satis qd videbat dixim⁹:
ñ facile repiũt: de cui⁹ auc
toritate pscribãt: nisi illũm c

cuꝫ tullius scriberet pnepotẽ eũ catonis censorij dixit fu
isse. hec. A. geli⁹. Unde patꝫ q multi fuerũt catones insig
nes viri: oẽs tñ de vna domo catonũ. inter q̃s fuerũt duo
insigniores videlicꝫ cato censorius q̃ fuit pmus. vñ & cato
superior sepe noiat. Et cato vticensis. q̃ fuit inter taꝫ noia
tos vltim⁹ q̃ est dict⁹
vticẽsis ab vtica ciui
tate africę. vbi seipm
interfecit. de quo fac
aug⁹ h mẽtionem. &
vocat quãdoq₃ cato
posterior. Causa aũt
quare seipm interfecit
erat qr nolebat eẽ sb
iulio cesare. Cuꝫ eñ
esset bellum ciuile in-
ter cesarem et pom-
peiuꝫ magnum reli-
quũq₃ senatũ. iste ca
to fauit parti põpei
cõtra cesarẽ: postmo
dũ cũ cesar vicisset. &
pompei⁹ in egiptuꝫ
turpiter fugeret. vbi
& a rege egypti decol
lat⁹ fuit. & ei⁹ caput
missum cesari. iste ca
to reliquias exercit⁹
pompeij recollegit &
cũ nauibus fugit in
africã. Cumq₃ cũ vi-
deret cesarẽ in oib⁹
psperari: & partẽ põ-
peij in omnib⁹ succũ
bere nolẽs aliq̃ mo-
do subesse cesari. q̃-
uis sciret cesarẽ excel
lentis fore clementię
apud vticã seipm in-
terfecit. qd factũ mlti
romanoꝝ valde
laudauerunt qr stre-
nue & virtuose egisset
Unde anne⁹ florus
i epitomate libro q̃r
to de catone isto dic
sic: accepta priuꝫ cla-
de vt sapienti erat di
gnũ mortẽ etiã lęt⁹
excepit: nã p⁹ q̃₃ filiũ comitesq₃ ab ãplexu dimisit: lecto i
nocte ad lucernã libro platonis q̃ de imortalitate aię do-
cet paululuꝫ quieuit: tũc circa pmã vigiliã stricto gladio
reuelatũ manu pect⁹ semel iterũq₃ percussit. ausi sunt p⁹ h
virũ medici violare fomẽtis: qd iste passus dũ abscederẽt
rescidit plagas secutaq₃ vi sanguinis morib ũdas man⁹ i
ipso vulnere reliqt. Hec flor⁹. Valeri⁹ quoq₃ h idẽ libro
tertio ꝯmendat dicẽs ad catonẽ sic. Tui quoq₃ clarissimi
excessus cato vtica monimẽtũ ẽ in q̃ ex vulnerib⁹ ei⁹ for
tissimis plus glorię q sanguinis manauit. siquidẽ ꝯstan-
tissime in gladiũ incũbendo magnũ hoibus documẽtuꝫ
dedisti q̃nto potior esse debeat pbis dignitas sine vita:
q̃₃ vita sine dignitate. Hec valerius. Refert aũt valeri⁹
libro. v. q cesar audita morte catonis dixit & se glorię il-
lius inuidere & illuꝫ scꝫ catonẽ sue glorię inuidisse. patrimo-
niũ vero ei⁹ liberis suis incolume seruauit. Hec valeri⁹.

catonē q̄ ſe vtice occidit:
nō q2 ſolus id fecit: ſ3 quia
vir doct⁹ ⁊ pb⁹ habebat:
vt merito putaret recte eti
am fieri potuiſſe vel poſſe
qđ fecit. De cui⁹ facto q̄d
potiſſimū dicā: niſi q2 ami
ci ei⁹ docti q̄dā viri q̄ hoc
fieri pruden⁹ diſſuadebāt:
imbecillioris q̄3 fortioris
animi factu⁹ eē cenſuerūt:
q̄ demōſtraret nō honeſtas
turpia pcauēs: ſ3 infirmitas
aduerſa nō ſuſtinēs. Hoc
⁊ ipe cato in ſuo cariſſimo
filio iudicauit. Naʒ ſi tur-
pe erat ſub victoria ceſaris
viuere: cur auctor hui⁹ tur
pitudis pat̄ filio fuit: quē
de ceſaris benignitate oīa
ſperare pcepit: Cur nō ⁊ il
lū ſecū coegit ad mortez:
Naʒ ſi eū filiū q̄ cōtra im-
periū in hoſtē pugnauerat
etiā victorē: laudabilit̄ tor
quat⁹ occidit: cur vict⁹ vi
cto filio pepcit cato: qui nō
pepcit ſibi: An turpi⁹ erat
ɔtra impiū eſſe victorē: q̄3
cōtra decus ferre victorē:
Nullo mō igit̄ cato turpe
eē iudicauit ſub victore ce
ſare viuere: alioq̄n ab hac
turpitudine paterno ferro
filiū liberaret. Quid eſt q̄
niſi q2 filiū quātuʒ amauit
cui parci a ceſare ⁊ ſpera-
uit ⁊ voluit: tātū glorie ip
ſius ceſaris ne ab illo etiā
ſibi parceret: vt ipſe ceſar
dixiſſe fert̄: inuidit: aut vt
aliquid nos miti⁹ dicam⁹
erubuit:

Ca. XXIII

Nolūt aūt iſti contra q̄s agim⁹ vt factū virū iob q̄ tā horrēda mala in ſua carne perpeti maluit: q̄3 illata ſibi morte oīb⁹ carere cruciatib⁹: vł alios ſcōs ex noſtris lr̄is ſūma auctoritatis celſiſſimos fideq3 digniſſimos: q̄ captiuitatē dn̄ationēq3 hoſtium ferre: q̄3 ſibi necē inferre maluerūt: catoni pferam⁹. S3 ex lr̄is eorūdē: illū marco catoni marcū regulū pferam⁹. Cato eni nunq̄ ceſarē vicerat: cui vict⁹ dedignat⁹ eſt ſubijci: ⁊ ne ſubijceret a ſeipſo elegit occidi. Regulus aūt penos iā vicerat: imperioq3 romano roman⁹ imperator: nō ex ciuib⁹ dolēdā: ſ3 ex hoſtib⁹ laudādā victoriā reportauerat. Ab eis tn̄ poſtea victus: maluit eos ferre ſer-

Tū aug⁹ vt patet infra libro. xix. ca. iiij. nō iudicat eius mortē virtuoſaʒ eē aut glorioſam nec aſcribēdā eſſe fortitudini ſ3 impatiētie. Fuit ⁊ ali⁹ cato philoſoph⁹ ſtoic⁹ q̄ ſm euſebiū anno imperij auguſti. xlj. tedio duplicis q̄rtane ſeipſuʒ interfecit: ſperās poſt hāc vitā aliā vitaʒ meliorē. Quidā vō credūt q2 iſte fuit cato ille qui ſcpſit illū librū quē paruuli diſcunt i ſcol' grāmatice. S3 hoc nō pōt eſſe. q2 in illo libro fit mētio de lucano poeta. lucan⁹ aūt poeta fuit circa tēpa neronis imperatoris: ⁊ p ɔſequēs diu poſt auguſtum. Hec igit̄ de catonibus ne quis decipiat̄ i noīe credēs tm̄ vnū fuiſſe cū multi fuerint. (D Nā ſi eū filiū qui cōtra impiū ⁊c̄. Hic reprobat brūs aug⁹ factū catonis q̄ ſeipm occidit ne ſub ceſare viueret: filiū tn̄ ſuuʒ nō occidit: imo voluit eū ſub clemētia ceſaris viuere. tn̄ ſi iudicauit turpe viuere ſb victore debuerat etiam poti⁹ filiū ſuū interfeciſſe: q̄3 eū ſb ceſare pmiſiſſe viuere: Q2 vō poti⁹ debuerat filiū ꝑimiū vt dictū eſt interfeciſſe ſm errorē romanoruʒ pbat aug⁹ p exemplū de torq̄to q̄ ꝑpriū filium etiā victorē hoſtium iterfecit: ⁊ h̄ fecit laudabilit̄ ſm auctores ⁊ ſcptores romanos: multomagis cato potuit laudabiliter interfeciſſe filium ſuū a ceſare victum. De iſto torquato et facto ſuo loquit̄ iterū aug⁹ infra libro. v. ca. xviij. Idem facit oroſius libro. iij. ⁊ illius frōtin⁹. libro. iiij. ca. p̄. ⁊ valeri⁹ libro. ij. Titus vero liui⁹ hiſtoriā hui⁹ rei magis diffuſe ⁊ ex̄pſſe refert libro. viij. ab origine vrbis. Dicit eñ q2 in bello romanoꝝ ɔtra latinos ſub cōſulibus: manlio torquato p̄dicto: ⁊ decio mure q̄ geſſerūt illud bellū: cuʒ edictū ɔſulū eſſet: ne quis extraordinarie pugnaret: fili⁹ torq̄ti appropinquauit ad caſtra hoſtiū cū ſuis ɔturmalibus. i. cū his qui erāt de turma ſua. E quib⁹ vero tuſculanis q̄ latini erāt p̄fuit gemini⁹ meti⁹ q̄ vidēs filiū torq̄ti ſciēs ipm eſſe virū ſtrenuū: incepit ipm verbis cōtumelioſis allicere ad ſingulare certamē: filius vero torquati ꝑ-tim ira motus ꝑtim pudore. ne videret̄ certamē recuſare cōgreſſus eſt cū eo: quē equo deiectū ſtatim interfec. ⁊ rediēs ad patrē cū ſpolijs hoſtis occiſi narrauit q̄ fecerat: pater vero ſtatī ɔuocata multitudine exercit⁹ dixit filio ſuo. Ex quo tu nec impiū ɔſulare: neq3 maieſtatem pr̄is verit⁹: cōtra edictū noſtrū extra ordinē pugnaſti ⁊ inquantū in te fuit diſciplinā militarē p quā res romana vſq3 ad hūc diē ſtetit ſoluiſti: me q3 ad hāc neceſſitatez induxiſti: vt vel reipublice vel mei ac meoꝝ obliuiſci oporteat: nos poti⁹ nr̄o delicto plectem̄ q̄3 reſpublica tanto ſuo dāno nr̄a delicta luat. Triſte erūn⁹ exēplū ſ3 tn̄ iuuētuti ſalubre: ſtatimq3 lictori precepit vt eum ligatum ad palū interficeret Iſtud factū licet totus exercitus exhorreret: tamē fecit atrocitas pene obediētiorem duci militē. P⁹modū vero torq̄tus obtēta victoria de latinis reuerſus eſt romā. Cui ſenes venert obuiā. iuuēt⁹ vō romana eū tūc ⁊ omi tp̄e vite ſue execrata ē. Frōtinus vero refert de filio torquati q2 cū exercitus pro eo aduerſus patrē ſeditionē pararet: ipe ſeditionē ɔpeſcuit dicēs nō eſſe tāti quenq̄3: vt ꝓpter illuʒ diſciplina militaris eēt corrūpenda: vñ obtinuit vt ipm puniri paterent̄. Valerius vero libro. ij. iſtō factū torquati de occiſione filij. iudicat eſſe magi' laudabile q̄3 ipe laudare ſufficeret: ⁊ cām aſſignās dicit. q2 ſanctius eſſe iudicauit torquat⁹ patrē filio forti: q̄3 p̄riam militari diſciplina carere. Oroſi⁹ vero illud factū improbat vocās torquātū ꝓ hoc facto parricidaʒ dicēs ſic. Manli⁹ torquat⁹ licet victor occurſū tn̄ nobiliū iuuenū romanoꝝ q̄ legitime exhiberi ſolet: triūphās parricida nō meruit.

Ca. XXIIII

Nolūt aūt iſti cōtra q̄s agim⁹ ⁊c̄. In hoc caplō cōfirmat adhuc magis aug⁹ illud qđ ſupra. xxij. ca. ꝓbauerat. videlicʒ q2 nulli licet ſeipm iterficere ꝓ vitādis aduerſis. Et hoc ꝓbat p factū attilij reguli. de quo ſupra dixi ca. xv. q̄ merito. vt ꝓbat aug⁹ p̄ferendus ē catoni ⁊ omnib⁹ alijs romanis q̄s veteres eorū ſcptores laudāt. nā in tāta victoria ɔmāſit paugrim⁹.

uiendo: q̄ ciuis ſe auferre moriẽdo. Proinde ſeruauit ⁊ illū carthaginē ſiū dñatiōe patiētiā: ⁊ in romanoꝝ dilectione ꝯſtantiā: nec victū auferens corp⁹ ab hoſtib⁹: nec inuictū animū a ciuib⁹. Nec q̄ ſe occidere noluit vite hui⁹ amore fecit. Hoc ꝓbauit: cū cauſa ꝓmiſſi iuriſq̄ iurādi ad eoſdē hoſtes: quos grauius in ſenatu v̄bis: q̄ in bello armis offēderat ſine vlla dubitatiōe remeauit. Tant⁹ itaq̄ vite hui⁹ cōtēptor: cū ſeuiētib⁹ hoſtib⁹: ꝑ quaſlibet penas eam finire: q̄ ſe ipe ꝑimere maluit: magnū ſcel⁹ eē ſi ſe hō interimat ꝓculdubio iudicauit. Int̄ ſuos oēs laudabiles ⁊ virtut̄ inſignib⁹ illuſtres viros nō ꝓferūt romani meliorē quē neq̄ felicitas corrupit: naꝫ in tāta victoria pauꝑrim⁹ ꝑmanſit: nec infelicitas fregerit: naꝫ ad tāta exitia reuertit̄ intrepid⁹. Porro ſi fortiſſimi ⁊ ꝑclariſſimi viri terrene p̄rie defenſores: deoꝝq̄ licet falſoꝝ nō tñ fallaces cultores: ſ₃ v̄aciſſimi etiā iuratores: q̄ hoſtes victos more ac iure belli ferire potuerūt. hi ab hoſtib⁹ victi ſeipos ferire noluerūt ⁊ cū mortē minime formidarēt: victores tñ dños ferre: q̄ eā ſibi inferre maluerūt: quātomag̃ xp̄iani verū deū colētes: ⁊ ſuꝑne p̄rie ſuſpirātes ab h̄ facinore tēꝑabūt ſi eos diuina diſpoſitio vl̄ ꝓbādos vl̄ emēdādos ad temp⁹ hoſtib⁹ ſubiugauerit: q̄s in illa h̄ūilitate nō deſerit: qui ꝓpter eos tam h̄ūiliter venit altiſſimus: ꝑſertim q̄s null⁹ militar̄ ꝑtātis: vel talis militie iura cōſtringūt: ipm̄ hoſtē ferire ſuꝑatū. Ca. XXV

[a] Q[ ]Uis ergo tā mal⁹ error obrepit: vt homo ſe occidat: vel q̄r in eū peccauit vl̄ ne in eū peccet inimic⁹ cū vel peccatorē vel peccaturū ipm̄ occidere nō audeat inimicū: At eñ timēdū eſt ⁊ cauēdū: ne libidini hoſtili ſubditū corp⁹: illecebroſa voluptate animū alliciat cōſentire peccato. Proinde inquiūt nō iā ꝓpter alienū: ſ₃ ꝓpter ſuū peccatū antequā h̄ quiſq̄ cōmittat ſe debet occidere. Nullo mō quidē h̄ faciet anim⁹ vt ꝯſentiat libidini carnis ſue: aliena libidine ꝯcitate: qui deo poti⁹ eiuſq̄ ſapiētie q̄ corporis ꝯcupiſcētie ſubiect⁹ eſt. Verūtñ ſi deteſtabile facin⁹: ⁊ damnabile ſcelus eſt etiā ſeipm̄ hoīem occidere ſicut veritas manifeſta proclamat: quis ita deſipiat. vt dicat: iaꝫ nunc peccem⁹: ne poſtea forte peccem⁹. Iā nūc ꝑpetrem⁹ homicidiū ne forte poſtea incidam⁹ ī adulteriū: Nōne ſi tantū dñat̄ iniquitas vt nō innocētia ſed poti⁹ peccata eligātur: ſati⁹ ē incertū ꝓ futuro adulteriū: q̄ certū de p̄ſenti homicidiū: Nonne ſati⁹ eſt flagitiū ꝯmittere: qd̄ penitēdo ſanet̄: q̄ tale facin⁹ vbi loc⁹ ſalubr̄ penitētie nō relinquit̄: Hoc dixi ꝓpter eos vl̄ eas q̄ nō alieni ſ₃ ꝓprij peccati deuitādi cauſa: ne ſub alteri⁹ libidine etiā excitate ſue forte ꝯſentiāt: vim ſibi q̄ moriant̄ inferendā putāt. Ceterum abſit a mēte xp̄iana q̄ deo ſuo fidit: ī eoq̄ ſpe poſita ei⁹ adiutorio nitit̄: abſit inquaꝫ vt mēs tal̄ cuiuſlibet carnis voluptatib⁹ ad cōſenſuꝫ turpitudinis cedat. Qd̄ ſi illa ꝯcupiſcētialis inobediētia q̄ adhuc in mēbris moribūdis habitat: ꝓter nr̄e volūtat̄ legeꝫ quaſi lege ſua mouet̄: quātomagis abſq̄ culpa ē in corꝑe nō conſentientis: ſi abſq̄ culpa eſt in corpore dormientis. Ca. XXVI

S[ ]Ed q̄dā inquiūt ſācte femie tēpore ꝑſecutiōis vt inſectatores ſue pudicitie deuitarēt: ī rapturū atq̄ necaturū ſe fluuiū ꝓiecerūt: eoq̄ mō defūcte ſunt: earūq̄ martyria ī catholica eccl̄ia veneratiōe celeberrīa frequētāt̄. De his nihil temere audeo iudicare. Utrū eñ eccleſie aliquib⁹ fidedignis teſtificatiōib⁹: vt eaꝝ memoriā ſic honoret diuīa ꝑſuaſerit auctoritas neſcio: ⁊ fieri pōt: vt ita ſit. Quid ſi eñ h̄ fecerīt nō h̄ūanit⁹ decepte: ſ₃ diuit⁹ iuſſe: nec errātes ſ₃ obediētes: ſicut de ſampſon aliud nobis fas ē nō credere: Cū aūt de⁹ iubet ſeq̄ iubere ſine vllis ambagib⁹ intimat: q̄s obediētiā in crimē vocet: q̄s obſequiū pietat̄ accuſet: Sꝫ nō iō ſine ſcelere facit q̄ſquis deo imolare filiū decreuerit: q̄r h̄ abraam etiā laudabilit̄ fec. Nā ⁊ miles cū obediēs ꝑtāti ſub q̄

Narrat titus liuius lib. viij. ab vrb oriḡe Et valeri⁹ etiaꝫ libro. iiij. q̄ attilius regul⁹ cū in africa ī ſolentiſſime carthaginiſ opeſ crebris victorijs cōtenderet. ac ꝓrogatuꝫ ſibi ꝓpter reſp̄ ſpere ꝑ ipſuꝫ geſtas eſſet imperiū id ē cōſulatus in annū ſcōꝫ ſcripſit romā d̄ africa conſulib⁹ q̄ villicus ſuuſ quē ī paruo agro vij. iugeꝝ habebat. mortuus erat: et q̄ mercēnari⁹ q̄ agꝝ colere debuit ſubtractis q̄buſdaꝫ reb⁹ nacta iā oportunitate diſceſſerat. ꝓpter qd̄ petiuit q̄ in africaꝫ mitteret̄ ſucceſſor vt ipſe poſſet redire: ne vxor ſua et liberi deſtituerēt̄ alimēt̄.

Ca. XXV

Q[ ]Uis tā malus error ⁊c̄. In hoc capitulo ꝓbat aug⁹ q̄ ñ licꝫ alicui ſeipſū occidere. etiaꝫ ne peccet ī futuruꝫ. ⁊ ſpecialiter ne ſentiat cōcupiſcentiā carnis quādo timet ab alio pollui.

Capitulū XXVI

S[ ]Ed inquiūt q̄daꝫ ſancte ⁊c̄. In h̄ capitulo. r̄ndet beat⁹ auguſtinus cuidā obiectiōi q̄ quidaꝫ faciūt cōtra illud quod dictū fuit in p̄cedenti capitulo ꝓbant eñ q̄ licꝫ mulieri ſe occidere ī caſu ſuꝑdicto. Et hoc quia quedam mulieres de q̄bus eccl̄ia celebrat ſic fecerunt. et patet intē[ti]o aug̃. de mulierib⁹ tamē xp̄ianis q̄ ſic ſe occiderūt nuſ q̄ legi. de gentilib⁹ vero aliq̄bus h̄ ſcribit beat⁹ hieroni. ꝯtra iouinianū.

Iudic. 16

Ge. 22

23. q. 5

legitime ꝯſtitut⁹ eſt hoīem occidit:
nulla ciuitatꝭ ſuę lege: re⁹ ē homici
dij: imo niſi fecerit re⁹ eſt imperij de
ſerti atq; ꝯtēpti. Qđ ſi ſua ſpōte at
q; auctoritate feciſſet: crimen effuſi
hūani ſanguis incidiſſet. Itaq; vñ
punitur ſi fecit iniuſſus: inde punie
tur niſi fecerit iuſſus. Qđ ſi ita ē iu
bēte imꝑatore: quātomagis iubēte
creatore? Qui ḡ audit non licere ſe
occidere: faciat ſi iuſſit cui⁹ nō licet
iuſſa ꝯtēnere: Tātūmō videat vtꝝ
diuina iuſſio: nullo nutet incerto:
nos ꝑ aurē cōſciētiā cōuenim⁹: oc
cultoꝝ nobiſ iudiciū nō vſurpam⁹.
Nemo ſcit q̄d agaꝭ in hoīe: niſi ſpi
rit⁹ hoīs qui in ipō ē. Hoc dicim⁹:
h̄ aſſerim⁹: h̄ modis oīb⁹ approba
mus: nemīnē ſpontaneā mortē ſibi
inferre debere: velut fugiēdo mole
ſtias tꝑales ne incidat in ꝑpetuas.
Nemīnē ꝑpter aliena peccata: ne h̄
incipiat habere ḡuiſſimū propriū:
quē nō polluebat alienū. Nemīnē
propter ſua peccata ꝑterita propꝭ
q̄ magis hac vita op⁹ eſt: vt poſſint
penitēdo ſanari. Nemīnē velut de
ſiderio vitę melioris q̄ p⁹ mortē ſpe
raꝭ: q2 reos ſuę mortis: melioꝝ poſt
mortē vita nō ſuſcipit. Ca. XXVII

RESTAT vna cauſa de q̄ dicere ce
perā: qua vtile putaꝭ vt ſe q̄ſ
q; occidat: ſcȝ ne irruat in peccatū
vel blandiente voluptate: vel dolo
re ſeuiēte. Quā cāȝ ſi voluerim⁹ ad
mittere euſq; ꝓgreſſa ꝑueniet: vt
hortādi ſint hoīes tūc ſe poti⁹ iteri
mere: cū lauacro ſanctę regenerati
onis abluti vniuerſoꝝ remiſſionem
acceperint peccatoꝝ. Tunc eīn tēp⁹
eſt cauendi oīa futura pctā cū ſunt
oīa deleta ꝑterita. Qđ ſi morte ſpō
tanea recte fit: cur nō tūc potiſſimū
fit? Cur baptiſat⁹ ſibi quiſq; parcit?
Cur liberatū caput tot rurſus vitę
hui⁹ ꝑiculꝭ inſerit: tū ſit faciliime pctā
tis illata ſibi nece oīa deuitare: cuȝ
ſcriptū ſit Qui amat ꝑiculū incidit
in illud? Cur ergo amanꝭ tot ⁊ tāta
pericula: vꝭ certe etiā ſi nō amāꝭ ſuſ
cipiunꝭ? Cur manet ī hac vita: cui
abſcedere licitū ē? An vero tā inſul
ſa ꝑuerſitas coꝝ euertit ⁊ a cōſidera
tione veritatꝭ auertit: vt ſi ſe quiſq;
interimere debeat: ne vni⁹ captiuātꝭ
dominatu corruat ī peccatū: viuē
dū ſibi exiſtimet: vt ipm̄ ꝑferat mū
dū ꝑ oēs horas tēptatiōib⁹ plenū:
⁊ talib⁹ q̄lis ſub vno dño formidaꝭ
⁊ innumerabilib⁹ ceteris: ſine q̄bus
h̄ vita nō ducitꝭ? Quid igiꝭ cauſę ē:
cur in eis exhortatiōib⁹ tēpora cō
ſumam⁹: q̄bus baptizatos alloquē
do ſtudem⁹ accēdere: ſiue ad virgi
nalē integritatē: ſiue ad cōtinētiā vi
dualē: ſiue ad ipam thori ꝯiugalis
fidē: cū habeam⁹ meliora: ⁊ ab oīb⁹
peccādi periculꝭ remota cōpendia:
vt q̄buſcūq; p⁹ remiſſionē recētiſſi
mā peccatorū arripiēdā mortē ſibi
q; ingerēdaȝ ꝑſuadere potuerim⁹:
eos ad dominū ſanioreſ purioreſq;
mittam⁹? Porro ſi q̄ſq; h̄ aggredi
endū atq; ꝑſuadēdū putat: nō di
co deſipit: ſꝫ inſanit. Qua tandē frō
te hōi dic: interfice te: ne paruis tu
is peccatꝭ adijcias graui⁹: dum vi
uis ſub dño barbarꝭ morib⁹ impu
dico: q̄ nō pōt niſi ſceleratiſſime di
cere: interfice te peccatꝭ tuis oībus
abſolutꝭ: ne rurſus talia vꝭ etiaȝ pe
ioꝛa cōmittas dū viuis ī mūdo: tot
impurꝭ voluptatib⁹ illecebroſo: tot
nefandis crudelitatib⁹ furioſo: tot
erroꝛib⁹ ⁊ terroꝛibus inimico? Hoc
q2 nefas ē dicere: nefas ē ꝓfecto ſe
occidere. Nam ſi h̄ ſpōte faciendi
vlla cā iuſta eſſe poſſet: ꝓculdubio
iuſtioꝝ q̄ iſta nō eſſet. Quia vō nec
iſta ē: ergo nulla ē. Nō itaq; vobis:
o fideles chriſti ſit tedio vita vr̄a: ſi
ludibrio fuit hoſtibus caſtitas vr̄a:
habetis magnaȝ veraq; cōſolatio
nē: ſi fidā ꝯſciētiā retinetis: nō vos
ꝯſenſiſſe peccatꝭ eoꝝ q̄ in vos pec
care ꝑmiſſi ſunt. Ca. XXVIII

QUOD ſi forte cur ꝑmiſſi ſūt q̄
ris: alta quidē eſt ꝓuidētia
creatorꝭ mūdi atq; rectorꝭ: ⁊ inſcru
tabilia ſunt iudicia ei⁹: ⁊ inueſtiga
biles vię eius. Verūtn̄ interrogate
fideliter aīas veſtras: ne forte d iſto
integritatis ⁊ cōtinētię vꝭ pudicitię
bono vos inflati⁹ extuliſtis: ⁊ hūa
nis laudib⁹ delectatę in h̄ etiā aliq̄
bus inuidiſtꝭ. Nō accuſo qđ neſcio:
nec audio quod vobis interroga
ta corda vr̄a reſpōdēt. Tn̄ ſi ita eſſe

Capitulū XXVII
RE:
Reſtat
vna cā de
q̄ ⁊c. In
h̄ capitlo
cōfirmat
adhuc au
guſtinus
illud qđ ꝓ
bauit ſup
xxv. capi
tulo q̄ nꝭ
lus debet
ſeipm̄ in
terficere cū
iſta vide
reꝭ eē pō
tiſſima cā
q̄re hoc li
ceret. ſi m̄
aliqua cā
rationabi
liſ ad hoc
eſſet. Si
gulāter ve
ro beat⁹
aug⁹ dif
fuſe trac
tat iſtam
materiā ꝓ
bās q̄ nō
liceat ali
cui ſeipm̄
īterficere
q2 diabu
lo ꝓcurā
te tāta cę
citas ⁊ de
mētia mē
tes hoīm
ꝑ̄cipue ro
manoꝛuȝ
gentiliuȝ
occupaue
rat: vt re
putareꝭ o
pus ſum
mę virtu
tis q̄ ali
q̄s ſeipm̄
etiaȝ ex le
ui cauſa ī
terficeret.

j. Corinth. 2 · 23. q. 5. Si non licet · Eccꝭ. 3

Capitulū XXVIII
QUod
ſi for
te ⁊c. In
hoc capi
tlo r̄ndet
beat⁹ au
guſtinus
cuidam q̄
ſtioni inci
denti ſcili
cet quare
deus ꝑmi
ſit q̄ aliq̄
mꝉieres vi
olatę ſunt
ipis renu
entibus ⁊
inuitꝭ. d q̄
materia
etiaȝ trac
tauit ſup̄i
us capitu
lo. xvj. Et
reddit au
guſtin⁹ h̄
tres cau
ſas. vt pȝ
in littera.
Scđa cā
tangiꝭ ibi
fortaſſis
autez ⁊c.
Tertia ibi
quanq̄ ⁊
illud ⁊c.

32. q. 5. Ita ve · Ro. ii

b Sicut
ergo qdā
rapti ⁊c.
Hic allu
dit aug⁹
illi qđ ſcri
bit ſapię
iiij. vbi de
enoch ſic
ſcribitur.
Raptus
eſt ne ma
licia mu
taret intel
lectū e⁹:
aut ne fic
tio decipe
ret aīaʒ il
lius. Ca.
XXIX
b Abet
itaqʒ
oīs fami
lia ⁊c. In
h capitlo
oñdit bea
tus aug⁹
ꝙ xpiani
oīno hñt
aliā ꝯſola
tionē ī ad
uerſis ꝙ̄
infideles
q2 aduer
ſa cadunt
electꝭ ī bo
nū ⁊ h vel
ī pñti: vł
in futura
vita vł in
vtraqʒ.
Ca. XXX
Sap. 4
Si na
ſica il
le ſcip ⁊c.
In h capi
tulo aſſig
nat aug⁹
cām qua
re infide
les iſulta
uerūt xpi
anis ꝓpter
aduerſa q̄
paſſi ſunt
tpe vaſta
tiōis vrb
⁊ dīc ꝙ cā
fuit q2 illi
inſultātes
volebant
male viue
re ipune
⁊ nō vole
bant iuſt

reſpōderint: nolite mirari hoc vos
amiſiſſe vñ hoib⁹ placere geſſiſtꝭ: il
lud vobis remāſiſſe qđ oñdi hoib⁹
nō pōt. Si peccātib⁹ nō cōſenſiſtis
diuinę gratię ne amitteretꝭ: diuinuʒ
acceſſit auxiliū: hūanę glę ne ama
retꝭ: hūanuʒ ſucceſſit opprobriū. In
vtroqʒ ꝯſolamini puſillanimes: illic
ꝓbate: hinc caſtigate: illinc iuſtifi
cate: hinc emēdate. Quarū vo cor
da interrogata rñdent nunqʒ ſe de
bono vginitatꝭ vł viduitatꝭ vł ꝯiu
galꝭ pudicitię ſupbiſſe: ſ3 hūilib⁹ cō
ſētiēdo d dono dei cū tremore exul
taſſe: nec iuidiſſe cuiqʒ parꝭ excellē
tiā ſcitatꝭ ⁊ caſtitatꝭ: ſ3 hūana laude
poſtpoſita: q̄ tāto maior deferri ſolet
quāto ē bonū rari⁹ qđ exigit laudē
optaſſe poti⁹ vt eaꝝ āplior numer⁹
eēt ꝙ̄ vt ipe ī paucitate ampli⁹ emi
nerēt. Nec iſte q̄deʒ q̄ tales ſunt: ſi
earū quoqʒ aliq̄s barbarica libido
cōpſſit pmiſſū h eſſe cauſētꝭ: nec iō
credāt deū iſta negligere: q2 pmittit
qđ nemo impune cōmittit. Quedā
eīn veluti pōdera malaꝝ cupidita
tū ⁊ p occltuʒ diuinū pſens iudiciū
relaxantꝭ: ⁊ manifeſto vltio reſeruātꝭ
Fortaſſis aūt iſtę q̄ bñ ſibi ſunt cō
ſcię: nō ſe ex iſto caſtitatꝭ bono cor
inflatū extuliſſe: ⁊ tñ vim hoſtilē in
carne ppeſſę ſūt: habebāt aliq̄d la
tēns infirmitatis: q̄ poſſet in ſupbię
faſtū ſi hāc hūilitatē in vaſtatiōe il
b la euaſiſſēt extolli. Sicut ḡ quidaʒ
morte rapti ſūt ne malicia mutaret
intellectū eoꝝ: ita q̄ddaʒ ab iſtis vi
raptū ē: ne ꝓſperitas mutaret mo
deſtiā eaꝝ. Utriſqʒ igitꝭ q̄ de carne
ſua qđ turpē nulli⁹ eēnt ppeſſę ꝯta
ctū: vel iā ſupbiebāt: vel ſupbire ſi
nec hoſtiū violētia cōtrectatę eēnt:
forſitā poterāt: nō ablata ē caſtitas
ſ3 humilitas pſuaſa. Illarū tumori
occurſū eſt imanenti: iſtaꝝ occurſū
eſt iminēti. Quāqʒ ⁊ illud nō ſit ta
cēdū ꝙ q̄buſdā q̄ iſta ppeſſę ſūt po
tuit videri ꝯtinētię bonū ī boniſ cor
poralib⁹ deputādū: ⁊ tūc manere ſi
nulli⁹ libidine corp⁹ attrectaretꝭ: nō
aūt eſſe poſitū ī ſolo adiuto diuitus
robore volūtatis: vt ſit ſanctū ⁊ cor
pus ⁊ ſpūs: nec tale bonū eē qđ in
uito aīo nō poſſit auferri: qui error

eis fortaſſe ſublat⁹ eſt. Cū eīn cogi
tant qua cōſciētia deo ſeruierūt: et
fide incōcuſſa nō de illo ſentiunt ꝙ
itā ſibi ſeruiētes eūqʒ ita iuocantes
deſerere vllo mō potuerit: ꝙ̄tūcūqʒ
illi caſtitas placeat dubitare nō poſ
ſunt: vidētꝭ eſſe ꝯſequēs nequaꝙ̄ il
lū fuiſſe pmiſſurū: vt hęc accideręt
ſanctis ſuis: ſi eo modo perire poſ
ſet ſanctitas quam cōtulit eis. ⁊ di
ligit in eis. Ca. XXIX
b Abet itaqʒ omnis familia ſū
mi ⁊ veri dei cōſolationē ſuā
nō fallacē: nec in ſpe reꝝ nutātiū vł
labētiū ꝯſtitutā: vitāqʒ etiā ipam tē
poralē minime penitēdaʒ: in q̄ eru
ditꝭ ad ęternā: boniſqʒ terrenis tan
ꝙ̄ pegrina vtitꝭ nec capitꝭ: malis aūt
ꝓbatur aut emendatꝭ. Illi vero qui
ꝓbitati eius inſultāt: eiqʒ dicūt cuʒ
forte ī aliq̄ tēpalia mala deuenerit:
vbi ē de⁹ tu⁹: Ipi dicāt. Ubi ſūt dij
eoꝝ cū talia patiantꝭ: p q̄bus euitā
dis eos vł colūt vł colēdos eſſe cō
tendūt. Nā iſta reſpōdet: De⁹ me⁹
vbiqʒ pñs ē: vbiqʒ tot⁹: nuſqʒ inclu
ſus q̄ poſſit adeſſe ſecret⁹: abeſſe nō
motus. Ille cū me aduerſis reb⁹ ex
agitat: aut merita examiat: aut pec
cata caſtigat: mercedēqʒ mihi ęter
nā ꝓ toleratꝭ pie malꝭ tēporalib⁹ ſer
uat. Uos aūt q̄ eſtis cū q̄bus loqui
dignū ſit ſaltē de dijs veſtrꝭ: quāto
magꝭ de deo meo q̄ terribilis eſt ſup
oēs deos: qm̄ oēs dij gentiū demo
nia: dñs aūt celos fecit. Ca. XXX
b Si naſica ille ſcipio quōdā pō
tifex vr̄ viueret: quē ſb terrore
belli punici in ſuſcipiēdis phrygijs
ſacris: cū vir optim⁹ quereretꝭ: vni
uerſus ſenat⁹ elegit: cui⁹ os fortaſſe
ñ auderetꝭ aſpicere: ipe vos ab hac
impudētia cohiberet. Cur eīn affli
ctis reb⁹ aduerſis de tēporib⁹ queri
mini xpianis: niſi q2 veſtrā luxuriā
cupitꝭ habere ſecuraʒ: ⁊ pditiſſimis
morib⁹ remota oīm moleſtiaꝝ aſpe
ritate diffluere: Neqʒ enim ꝓpterea
cupitꝭ habere pacē et omni genere
copiaꝝ abundare: vt his bonis ho
neſte vtamini: h ē modeſte: ſobrie
tempāter: pie: ſ3 vt infinita varietas
voluptatū inſanis effuſionib⁹ ex q̄
ratꝭ: ſcdiſqʒ reb⁹ ea mala oriantꝭ in

us viuere
ꝙ̄ xpiani
Et ꝙ in
fideles ſic
optauerīt
viuere ſcʒ
iniuſte. et
ꝓpter hoc
amauerīt
ꝓſpera et
oderīt ad
uerſa: pro
bat aug⁹
p ſcipiōeʒ
naſicaʒ: q̄
nolebāt ci
uitatē car
thagineʒ
emulaʒ et
hoſtē vrb
romę di
rui: ne pa
ce et ſecu
ritate ni
mia obtē
ta romāi
delicijs af
fluerent:
qđ ne ro
manis cō
tingeret:
iudicauit
expediēs
ꝙ cartha
go rema
neret ī ex
erciciū ro
manorū.
Iſtuʒ ſci
piōnē vo
cat titus li
ui⁹ corne
liū ſcipio
neʒ: ⁊ fuit
tēpe ſcdi
belli puni
ci adole
ſcens nō
dū q̄ſtori
us: filius
vero erat
cnei ſcipi
onis: q̄ in
hiſpania
interfect⁹
fuit durā
te ſecūdo
bello pu
nico: qui
cneus fu
it patru⁹
ſcipionis
africani p̄
oris q̄ de
uictꝭ afri

caris ſcd̄o bello punico finē impoſuit. Circa vero ꝑdictū
ſcipionē naſicā facit hic aug⁹ duo: q2 ꝑmo oñdit quāte re
putatiōis apud romanos fuerit vt ſic appareat ei⁹ maior
auctoritas: ⁊ deinde ponit aug⁹ ei⁹ cōſiliū. Quātū vero
ad ꝑmū vt meli⁹ intelligat̄ aug⁹ ſciēdū ꝙ ſic narrat titus
liuius de ſcd̄o bello
punico li. xo. ix. tēpe
ſcd̄i belli punici poſt
ꝙ hānibal romanos
⁊ italiā multis victo
rijſ attriuerat: nec tn̄
de italia recedere vo
lebat ſʒ eos vexabat
aſſidue: tūc ab his q̄
rome ſacris ꝑerāt: in
uētū fuit carmē tale
qn̄ hoſtis alienigene
terre italie bellū intu
liſſet: eū pelli ð italia
⁊ vinci poſſe ſi mr̄is
peſſimiuncte numē
rome adductū foret.
Qd̄ carmē ſm̄ ouidi
um libro. ij. de faſtis
fuit ſibylle. Occaſiōe
hui⁹ carmis miſerūt
legatos romāi i phry
giā q̄ ē ꝑs aſie vt af
ferrēt mr̄em peſſimi
ūctā: legati vero ꝑfa
ti trāſeūtes ꝑ apolli
nē delphicū ꝯſulue
rūt eū d agēdiſ. Qui
ꝓmiſit eis ꝓſper exi
tū cū adiutorio atta
li reg' aſie: q̄ cōfede
ratus ⁊ amic⁹ romanorū erat. Et addidit apollo ꝙ cum
redirēt romā cū matre peſſimiūcta oīno habebāt curare
ꝙ reciperet̄ in hoſpitio ab optīo viro. Ipſa vero ꝑ mare
deportata vſqʒ ad oſtiā vn̄ mō dicit̄ eps oſtieñ cardinal':
deliberauit ſenatus q̄s eēt i vrbe vir optim⁹ ⁊ vnanimit̄
decreuit ſupdictū ſcipionē naſicā eſſe virū optimū vrb: ⁊
mittēdū in oſtiā cū multitudie matronaꝝ ad recipiendū
matrem peſſimiunctā. Quo cū veniſſet recepit eam ⁊ in
hoſpitiū ſuū romā detulit. Premiſſa excerpta ſūt ex tito
liuio. Vn̄ patet ꝙ ꝑfat⁹ ſcipio magne reputationis ⁊ au
ctoritatis fuit apud romanos. Aduertēduʒ eſt aūt ꝙ illa
mater peſſimiūcta de q̄ dictū ē fuit q̄dam ſtatua lapidea
mater deoꝝ: vn̄ flor⁹ dicit ꝙ mr̄ peſſimiūcta fuit lapis q̄
dā quē matrē deoꝝ incole dicebāt ſcʒ incole illi⁹ loci vn̄
adducebat̄: quare aūt dicta ſit mr̄ deoꝝ: q̄dā dea quā gē
tiles colebāt: alias dicet̄. Iſta vero mater deoꝝ vocatur
multis noībus: vocat̄ eñ mater ſeu dea peſſimiūcta ⁊ dea
idea a loco vnde fuit trāſportata: nam ida fuit ſilua que
dā iuxta troiaʒ in phrygia: in qua ſilua fuit peſſimiū: vi
delicet loc⁹ ſic dict⁹ vnde fuit aſportata: vn̄ qnqʒ ab illo
loco ſcʒ peſſimiūo: dicta eſt mr̄ peſſimiūcta. Et qnqʒ ab il
la ſilua vocat̄ dea idea: vocat̄ etiā qnqʒ berecyntia a be
recynto loco videlicet alio in quo colebat̄: vocabat̄ celi
bes ⁊ alma ⁊ opis ⁊ rhea. De iſta pl⁹ dicet̄ infra libro. ij.
ca. iiij. vbi aug⁹ de ipa facit mētionē expſſam. b At il
le ſcipio ⁊c. ponit aug⁹ h̄ ꝯſiliū ſcipionis naſice ꝑfati qd̄
dedit romanis. Ad cui⁹ intelligētiam ſciendū eſt ꝙ ſcd̄m
oroſiū libro. iiij: finito tertio bello punico i quo romani
penos ſibi totaliter ſubiecerāt: ⁊ ꝯtriuerāt: habitū eſt in
ter romanos ꝯſiliū: quid de carthagine faciēdū eſſet.
Quidā vero cōſuluerūt ꝙ ꝓpter ꝑpetuā ſecuritatē vr
bis romane eſſet delenda: inter q̄s vt ꝑʒ hic ꝑ aug'.
fuit cato videlicet cenſori⁹: ſeu cato ſupior: de q̄ dicet̄
ī. caplō. xxiij. Quidā vero ꝯſuluerūt ꝙ ꝓpter xp̄tis
curā ꝑpetuā quā
ſemꝑ ex ſuſpitiōe
emule ⁊ hoſtilis
ciuitatis ſcʒ car
thaginiſ impēde
rent: ne roman⁹
vigor belliſ ſemꝑ
exercitat⁹: in ſeg
nitieʒ ſecuritate
et ocio ſolueret̄:
carthago nō de
leret̄: ⁊ inter eos
fuit ſcipio naſica
vt patet hic ꝑ au
guſtinū. De iſta
vero ꝯtrarietate
ꝯſilioꝝ: florus in
abbreuiatiōe titi
liuij libro. xlix. ſic
ſcribit: Int̄ mar
cū ⁊ ſcipionē na
ſicam q̄ꝝ alter ſa
pientiſſim⁹ vir in
ciuitate habebat̄
⁊ alter optimus
etiā iudicabat̄ a
ſenatu erat diuer
ſis certatū ſentē
tijs catone ſuadē
te bellū: ⁊ vt tol
leret̄ deleretur qʒ
carthago: naſica diſſuadēte: placuit tn̄ eo ꝙ carthagi
nenſes cōtra fedus naues haberēt. ⁊ ꝙ exercit⁹ extra
fines duxiſſent: ⁊ ꝙ ſocio ꝑplī romani ⁊ amico maſiniſ
ſe arma intuliſſent: ⁊ ꝙ filiū ei⁹ guluſam q̄ cū legatis
romanis erat: in oppidū nō recepiſſent bellū his indi
ci: hec flor⁹. Nō eſt tn̄ intelligēduʒ ꝙ ſenat⁹ ſtatim ꝑ⁹
cōſiliū catonis cenſuerit carthaginē oīno delendam:
īmo ſicut narrat tit⁹ liui⁹ libro xlix: ⁊ florus in epito
mate libro ſecūdo. Senatus volēs mediare inter ſen
tētiaʒ catonis ⁊ ſcipiōis ꝑdicti cēſuit ꝙ carthago ſta
ret: ſic tn̄ ꝙ nō eſſet romanis metuēda. Et ideo voluit
ꝙ carthaginēſes cōſtruxiſſent ſibi ciuitatē diſtantē a
mari decē miliarib⁹: ſʒ quia carthaginēſes hoc nolu
erūt facere vllo mō: indicto eis bello expugnata ē car
thago. ⁊ ſimiliter deleta. Oroſius dicit ſe nūqʒ vidiſſe
hui⁹ tertij belli punici certā cauſaʒ ex pte romanoꝝ.
Et h̄ ſenſit ſcipio naſica: vt pʒ per titū liuiū lib. xlviij.
Quicq̄d vero de hoc ſit: ꝯſtat tn̄ ꝙ cōſiliū ſcipiōis de
carthagine nō ſubuertēda nō habuit effectū: ⁊ ideo ſe
cuta ſūt mala in vrbe: q̄ ſcipio naſica metuebat futura
vrbi ſi carthago deleret̄: nā poſtqʒ carthago deleta ē
⁊ roma potita ē ſecuritate quā querebat ſcʒ: xl. anno
poſt euerſionē carthaginis: geſſit mari⁹ ſextū cōſula
tū. i. iā ſexto fact⁹ eſt cōſul. ⁊ ex tūc fere vſqʒ ad natiui
tatē xp̄i: nō ceſſauerūt romanoꝝ inteſtina bella: nā ab
ipo tpe ſic int̄ ſe mutuo pugnauerūt: ꝙ fere ꝑduxerūt ſta
tū romāi impij vſqʒ ad exitū: de iſt' bellis dicet̄ mul
ta infra libro. ij.
Ca. XXXI
Nam qn̄ illa qui
eſceret ⁊c. In h̄ caplō cōfirmat aug⁹ dictū ſcipi

morib⁹ que ſeuientib⁹ peio
b ra ſunt hoſtib⁹. At ille ſci
pio pōtifex maxim⁹ veſter
ille iudicio toti⁹ ſenat⁹ vir
optim⁹: iſtā vobis metuēs
calamitatē: nolebat emu
lā tūc imperij romāi cartha
ginē dirui: ⁊ decernenti vt
dirueret̄ ꝯtradicebat cato
ni: timēs infirmiſ animis
hoſtē ſecuritatē: ⁊ tanꝙ pu
pill' ciuib⁹ idoneū tutorē:
neceſſariū vidēs eſſe terro
rē. Nec eū ſentētia feſellit
re ipa ꝓbatū eſt: ꝙ verū di
ceret. Deleta quippe cartha
gine: magno ſcʒ terrore ro
mane reipublice depulſo
⁊ extincto: tāta de reb⁹ ꝓſpe
ris orta mala ꝯtinuo ſubſe
cuta ſūt: vt corrupta diru
ptaqʒ cōcordia ꝑus ſeuis
cruētiſqʒ ſeditōib⁹: deinde
mox malaꝝ ꝯnexiōe cāuſarū
bellis etiā ciuilib⁹ tāte ſtra
ges ederent̄: tātus ſanguis
effunderet̄: tāta cupidita
te ꝓſcriptionū ac rapinaꝝ
ferueret immanitas: vt ro
mani illi q̄ vita integriore
mala metuebāt ab hoſtib⁹
ꝑdita integritate vite: cru
deliora paterent̄ a ciuib⁹:
eaqʒ ipa libido dn̄andi q̄
inter alia vitia generis hu
mani imoderatior inerat
vniuerſo ꝑplō romano: ꝑo
ſtea ꝙ in paucis potentio
rib⁹ vicit: obtritos: fatiga
toſqʒ ceteros etiā iugo ſer
uitut' oppſſit. Ca. XXXI

a Nam quādo illa qui
eſceret i ſupbiſſimis
mentib⁹ donec ꝯtinuatis

honoribus ad poteſtatē
regiam perueniret. Honoꝝ
porro continuandoꝝ facul
tas nō eſſet: niſi ambitio p-
ualeret. Minime autē p-
ualeret ābitio: niſi i popu
lo auaricia luxuriaqꝫ cor-
rupto. Auarus vero luxu
rioſuſqꝫ popul⁹ ſcōis reb⁹
effectus eſt: quas naſica il
le prudentiſſime cauēdas
eſſe cenſebat: quando ci-
uitatem hoſtium maximā
fortiſſimā: opulētiſſimāqꝫ
nolebat auferri: vt timore
libido premeretur: libido
preſſa nō luxuriaretur: lu-
xuriaqꝫ cohibita nec aua-
ricia graſſaretur. Quibus
vitijs obſeratis ciuitati
vtilis virtus floreret ⁊ cre
ſceret: eiqꝫ virtuti libertas
congrua pmaneret. Hinc
etiam erat: et ex hac proui-
dentiſſima patrię caritate
veniebat: ꝙ idem ipſe ve-
ſter pontifex maximus a
ſenatu temporis illius qd
ſepe dictū eſt electus: ſine
vlla ſententiarum diſcreti
one vir optimus caueam
theatri ſenatum cōſtruere
molientē: ab hac diſpoſi-
tione ⁊ cupiditate compe
ſcuit perſuaſitqꝫ oratione
grauiſſima ne grecam lu-
xuriā virilib⁹ patrię mo-
ribus paterentur obrepe-
re: ⁊ ad virtutē labefactā-
dam eneruandamqꝫ roma
nam peregrinę conſentire
nequicię: tantūqꝫ auctori
tate valuit: vt eius verbis
cōmota ſenatoria proui-
dentia etiā ſubſellia qui-
bus ad horam congeſtis
in ludorū ſpectaculo iā
vti ciuitas cepat deinceps
prohiberet apponi. Quā-
to ſtudio iſte ab vrbe roma
ludos ipſos ſcenicos ab-
ſtuliſſet: ſi auctoritati eoꝝ
quos deos putabat reſiſte
re auderet: quos eſſe no-
xios demones non intelli
gebat: aut ſi intelligebat:
placandos etiam ipſe po
tius ꝙ contēnendos de-
os exiſtimabat. Nondū
enim fuerat declarata gē-
tibus ſuperna doctrina q
fide cor mundans ad cęle
ſtia vel ſupercęleſtia cape
ſcenda: humili pietate hu
manū mutaret affectū: ⁊ a
dominatu ſuperboꝝ demo
nū liberaret.

Ca. XXXII

a Verūtn̄ ſcitote q iſta
neſcit⁹ ⁊ q vos iſta ne
ſcire diſſimulatis aduertite

onis naſicę qui dicebat vt patuit in pcedenti capl'o ꝙ
ſecuritas ⁊ pax nimia eſſet nociua. Et narrat aliud fa-
ctū ſcipiōis eiuſdē ptinēs ad ppoſitū. Ad cuius intel
ligētiā eſt ſciēdū ꝙ ſicut refert oroſi⁹ libro. iij. ⁊ tit⁹ li-
uius libro. vij. ab vrbis origine. lucio genitio ⁊ quin-
to ſeruilio conſu
libus peſtilentia
ingens orta eſt q̄
multi romani et
maximi ↄſumpti
ſunt: ⁊ cū ſequē-
ti anno duraret
peſtis illa ita vt
viſ morbi nec hu
manis auxilijs
nec ope diuīa le-
uaretur: ludi ſcę-
nici inter alia ce-
leſtis irę placami-
na inſtitui dicū-
tur: que fuit res
ſatis noua popu
lo romano qui ſe
fuit bellicoſ⁹. Et
dicit titus liuius
ꝙ inſtitutio iſto-
rum ludorū parū
profuit: ⁊ multū
obfuit romanis:
quia poſt ludos
huiuſmodi paſſa
eſt ciuitas mala
grauiora ſcilicet
in moribus: dicit
etiā ꝙ iſti ludi in-
choati fuerunt a
pncipio ſat⁹ mo-
derato: ſed poſt-
modū vſqꝫ ad tā
tam creuerunt in
ſaniā ꝙ propter
multum luxum ⁊
apparatū vix fu-
iſſent tolerabiles
magnis regibus
Narrat etiā tit⁹
liui⁹ lib. xlviij. ⁊
valeri⁹ etiā li. ij.
ca. ꝑ. ꝙ poſtmo-
dū theatra icho
ata fuīt a meſſala
et caſſio cenſori-
bus ſcilicet lapidea theatra: ſm̄ helynandū: ſed naſi
ca ſcipio auctor fuit ꝙ omnis apparatus eoꝝ vendi-
tus fuit ⁊ ſenatuſcōſulto cautum fuit ne aliquis infra
vrbem vel prope ad mille paſſus ſubſellia poneret ad
huiuſmodi ludos ſpectādos: vel ſedēs eos ſpectaret.
Theatra autē ſunt loca ſic ordinata ſpecialiter ad lu-
dos tales ſpectādos ꝙ omnes ſedere poſſunt ⁊ ludos
iſtos clare ⁊ diſtincte videre: ꝙ nullus alterius aſpec-
tum impediat: ſicut patet in theatris antiquis ↄſtru-
ctis in vrbe: ⁊ alibi apparēt. Et quia gręci pmo ludos
inuenerunt: ⁊ ſedendo in theatris eos in primo ſpecta
re cōſueuerunt: ideo dicit auguſtin⁹ hic: ꝙ naſica per-
ſuaſit oratione grauiſſima: ne grecam luxuriā virib⁹
patrię moribus paterent obrepere. Ludi vero theatrales
⁊ ludi ſcęnici idem ſunt: dicuntur theatrales a theatro in
quo fieri cōſueuerunt etiā apud romanos licet ad tem-
pus p naſicā fuiſſet conſtructio theatri impedita: Ludi
vero pdicti ſm̄ iſidorū libro. xviij. etymologiarū dice-
cebantur ſcenici a ſcę
na que fuit domun-
cula quędam in me-
dio theatri in qua cā
tabātur ⁊ recitaban-
tur carmina poetaꝝ
vnde in ludis ſcęni-
cis principales pſo-
ne fuerūt poetę. qui
bus ſeruiebāt mimi
⁊ hiſtriones ſaltātes
⁊ effigiantes motib⁹
corporis: ea q̄ a poe-
tis canebantur. In
quibus ludis multa
canebantur ⁊ effigie-
bant turpia et inho-
neſta tam de dijs ꝙ
de hominibus ⁊c.

Ca. XXXII

Verūtamen
ſcitote ⁊c. In
hoc capitulo oſtēdit
beatus auguſtinus
quomodo demones
ſeduxerunt homines
vt crederent ꝙ ludi
ſcęnici forēt eis in re-
medium contra peſti
lentiam: ⁊ probat ꝙ
talis ſeductio fuit pe
riculoſa in moribus
⁊ nociua ſolis antea
ludis circenſibus aſ-
ſuetis. Qui ſint circē
ſes ſatis diffuſe pſe-
quitur iſidorus libro
xviij. etymo. Dice-
cebant aūt circenſes
quaſi circa enſes: nā
ſm̄ iſidorum olim
ponebantur gladij
quos quadrigę circuibāt: ⁊ erat artis equos circa pericula
torquere. Scdm valeriū aūt libro. ij. iſti ludi inſtituti fu
erūt romę a romulo. ⁊ vocati ſunt ↄſualia: in quib⁹ raptę
ſunt ſabinę: ⁊ ſm̄ titū liuiū celebrabātur in honorē nep-
tuni: Fuit cōſuetudo gētiliū ꝙ ſic ſacrificabāt in honorē
deorū: ita ⁊ ludos celebrarēt. ⁊ determinati ludi determi
natis dijs fuerūt ↄſecrati: vnde ⁊ xpiani quidā a gentili-
bus videnť accepiſſe exemplū qui in diebus ſolēnibus
ludis intēdunt: quaſi hoc eſſet deo gratū. De iſtis ludis
circēſibus facit virgilius mentionem libro. v. eneidos.
dicēs ꝙ eneas hos ludos celebrabat in honorem patris
ſui. Et iuxta hoc quamuis romę ludi iſti primo fuerunt
celebrati a romulo tamen fuerunt alibi prius celebrati.

q̄ aduersus liberatorẽ a talib⁹ dñis murmuratis: ludi scenici: spectacula turpitudinũ: ⁊ licẽtia vanitatũ: nõ hoīm vitijs: ſ3 deoꝝ veſtroꝝ iuſſis rome instituta sunt. Tolerabili⁹ diuinos honores deferret̃ illi scipiõi q̃3 deos eiuſmodi coleret̃. Neq3 eñi erãt illi dij: suo pontifice meliores. Ecce attẽdite: si mẽs tãdiu potat̃ erroꝛib⁹ ebria: vos aliq̄d sanũ cõsiderare ꝑmittit. Dij ꝓpt̃ sedãdã corpoꝝ peſtilẽtiã ludos sibi scenicos exhiberi iubebãt: põtifex aũt vester ꝓpter aīoꝝ cauẽdã peſtilẽtiã ipã3 scenã ꝯstrui ꝓhibebat. Si aliq̄ luce mẽtis animũ corpori ꝓponitis: eligite quẽ colat̃. Neq3 eñi ⁊ illa corporũ peſtilẽtia iõ ꝯq̄euit: q2 ꝑplo bellicoso ⁊ sol̃ antea ludis circẽsib⁹ assueto ludoꝝ scenicoꝝ delicata subitrauit insania: ſ3 astutia spirituũ nefadoꝝ ꝓuidẽs illã peſtilẽtiã iã fine debito cessaturã: aliã lõge grauiorẽ q̄ plurimũ gaudet: ex hac occasiõe nõ corꝑib⁹ ſ3 moꝛib⁹ curauit immittere: q̄ aīas miseroꝝ tãtis obcecauit tenebris: tãta deformitate fedauit: vt etia3 modo qd̄ icredibile forsitã erit si a n̄ris posteris audiet̃: romana vrbe vastata q̄s peſtilẽtia illa poſſedit atq3 inde fugiẽtes: carthaginẽ ꝑuenire potuerũt in theatris q̄tidie certatim ꝓ histrionib⁹ insanirẽt. Ca. XXXIII

O Mẽtes amẽtes: quis est hic tãtus nõ error: ſ3 furor: vt exitium vestrũ sicut audiuim⁹ plãgentib⁹ oriẽtalib⁹ ꝑplis: ⁊ maxīs ciuitatib⁹ in remotissimis terris: publicũ luctũ merorẽq3 ducentib⁹ vos theatra q̄reret̃: intraretis: impleret̃: ⁊ multo insaniora q̃3 fuerãt antea faceretis: Hãc aīoꝝ labẽ ac pestẽ: hãc ꝓbitatis ⁊ honestat̃ euersionẽ: vobis scipio ille metuebat: qñ ꝯstrui theatra ꝓhibebat: qñ reb⁹ ꝓsperis vos facile corrumpi atq3 euerti posse cernebat: qñ vos ab hostili terrore securos ẽẽ nolebat. Neq3 eñi cẽsebat ille felicẽ ẽẽ rẽpublicã: stãtib⁹ menib⁹ ruẽtib⁹ moꝛib⁹: ſ3 i vobis pl⁹ valuit q̄ demones ipij seduxerũt: q̃3 q̄ homines ꝓuidi ꝑcauerũt. Hinc ẽ q̄ mala q̄ facitis vobis iputare nõ vultis: mala vo q̄ patimini xp̄ianis tꝑibus imputat̃. Neq3 eñi i v̄ra securitate pacatã rẽpublica3: ſ3 luxuriã q̄ritis impunitã: q̄ depravati reb⁹ ꝓsperis nec corrigi potuist̃ aduersis. Volebat vos ille scipio terreri ab hoste: ne i luxuriã flueretis: vos nec ꝯtriti ab hoste luxuriã repressist̃: perdidist̃ vtilitatẽ calamitat̃: ⁊ miserrimi facti estis: ⁊ pessimi ꝑmansistis. Et tñ q̄d viuit̃ dei ẽ qui vobis parcendo admonet vt corrigamini ꝑnitẽdo qui vobis etiã ingratis p̄stitit: vt vel sub nomine seruoꝝ eius vel in locis martyꝝ eius hostiles manus euaderetis. Ca. XXXIIII

R Omulus ⁊ rem⁹ asylu3 cõstituisse ꝑhibent̃: quo q̄squis cõfugeret ab omni noxa liber esset: augere q̄rẽtes creãde multitudinẽ ciuitatis. Mirandũ in honorẽ xp̄i ꝓcessit exemplu3: hoc cõstituerunt euersores vrbis: q̄d instituerãt antea cõditores. Quid aũt magnũ si hoc fecerũt illi vt ciuiũ suoꝝ numerus suppleret̃: q̄d fecerũt isti vt suoꝝ hostiũ numerositas seruaret̃: Hec ⁊ alia: si qua vberius ⁊ cõmodi⁹ potuerit: respõdeat inimicis suis redẽpta familia dñi christi: ⁊ ꝑegrina ciuitas regis xp̄i. Ca. XXXV

M Eminerit sane in ipis inimic̃ latere ciues futuros: ne in fructuosu3 vel apud ipos putet: q̄ donec ꝑueniat ad ꝯfessos portat infẽsos: sicut ex illoꝝ numero etiã dei ciuitas h3 secũ q̃diu ꝑegrinat̃ i mũdo ꝯnexos cõione sacramẽtoꝝ: nec secũ futuros i eterna sorte sanctoꝝ: q̄ ꝑtim i occulto ꝑtim i apto sũt. Qui etiã cũ ipis inimicis aduers⁹ deũ cui⁹ sacramẽtũ gerũt murmurare nõ dubitãt: mõ cũ illis theatra: mõ ecc̃lias nobiscũ replẽtes. De correctiõe autẽ q̄rũdã etiã taliũ minime ẽ desperãdũ si apd̄ aptissimos aduersarios ꝑdestinati amici latitãt: adhuc ignoti etiã sibi. Perplexe q̄ppe sunt iste due ciuitates i h̄ sc̃lo inuicẽq3 ꝑmixte: donec vltio iudicio dirimãt̃: de q̄rũ exortu ⁊ ꝓcursu: ⁊ debit̃ finib⁹ q̄d dicẽdũ arbitroꝛ: quãtũ diuinitus adiuuaboꝛ expediã ꝓpt̃ gl̃iam ciuitat̃ dei q̄ alienis a cõtrario cõꝑatis clarius eminebit. Ca. XXXVI

b Atq3 sic vult dicere aug⁹ q̄ aliq̄ q̄s moꝛũ pestilentia possedit si obstãte vastatiõe vrbis a gothis facta. q̃3 ocul̃ viderũt fugiebãt de vrbe ⁊ venerunt carthaginẽ vbi freq̄ntabãt theatra: ⁊ q̄i ꝯti nue ꝓ histrionib⁹ se gesserũt ⁊ more insanoꝝ se habebãt. Ca. XXXIII

O Mẽtes amẽtes ⁊c̃. In h̄ ca. redarguit aug⁹ insaniã q̄rundã romanoꝝ q̄ cũ aliẽatiõe remotissime plãgerẽt vrbis vastatiõ nẽ ipi dabãt se ludis ⁊ theatra freq̄ntabant. Ca. XXXIIII

R Omulus et rem⁹ ⁊c̃. In h̄ ca. aug⁹ cõꝑat ecc̃liam xp̄i asylo romanoꝝ ⁊ ꝓbat q̄ ecc̃lia xp̄i maiores habuit p̄tãtẽ cõseruãdi fugiẽtes ad se q̃3 asylu3. Asylũ illud fuit tẽplum q̄ddam a romulo ꝯstructũ: vnde dic̃ eutropi⁹. li. p̄ d̄ romulo sic loquens. Cõdita ciuitate quã ex sui noīe romã vocauit. h̄ egit ꝯdito tẽplo q̄d asylũ appellauit pollicit⁹ cũ cũct̃ ad ip̄3 fugiẽtib⁹ iupunitatem quã ob cãm multitudine3 finitimoꝝ q̄ aliq̄3 apd̄ suos ciues offẽsa3 ꝯtraxerant ad se fugiẽtẽ in ciuitatẽ recepit. Latini deniq3 tusciq3 pastores: ⁊ etiã transmarini phryges: q̄ sb̄ enea ⁊ archades sub euãdro duce influxerãt. Et ita ex varijs q̄i elemẽtis cõgregauit corp⁹ vt vnũ ꝑp̄ln romanũ efficeret. Hec eutropi⁹. Idẽ etia3 narrat tit⁹ liui⁹ de vrb origie libro p̄. Ca. XXXV

M Eminerit sane ⁊c̃. In h̄ ca. ośdit aug⁹ q̄ boni paciẽt̃ ferre debẽt societatẽ maloꝝ: q2 multi eoꝝ q̄ sũt mõ mali sunt a deo p̄destinati ad salutẽ et̃nã. b De q̄rũ exortu ⁊c̃. De exortu ciuitat̃ dei ⁊ ciuitat̃ diaboli p̃tractat aug⁹ infra ab. xi. libro vsq3 ad xv. De ꝓcursu v̄o ciuitatis vtriusq3 a lib. xv. vsq3 ad lib. xix. De fine v̄o vtriusq3 ciuitat̃ a li. xix. vsq3 ad finẽ toti⁹ opis.

Capitulū XXXVI
Sed ad huc q̄ dā ⁊c. In h capitło oñdit auguſtin⁹ q̄ reſtāt adhuc tractāda i nouez libris ſequētib⁹
b Cōmemorāda ſūt eñ ⁊c ſez lib. iij.
c Deiñ demōſtrādū eſt ſez lib. ij.
d Et quam ob cāz ⁊c. ſez lib. iiij capło. iij.
e Poſtmodum aduerſus eos ⁊c. ſez a lib. vi. vſqꝫ ad librum .x.
f Aſſeramus ciuitatē dei ⁊c ſez a. xj. capitło libri .x. vſqꝫ ad finē eius.

Sed adhuc q̄dā mihi dicēda ſūt aduerſū eos q̄ romāe reipublice clades i religionē nr̄am referūt: q2 dijs ſuis ſacrificare phibet.
b Cōmemorāda eñ ſūt q̄ ⁊ quāta occurrere potuerūt: vel videbūt ſat̄ eſſe mala: q̄ illa ciuitas ptulit: vł ad ei⁹ impiū puīcie ptinētes anq̄ꝫ eorū ſacrificia phibita fuiſſent: q̄ oīa pculdubio nobis tribuerēt ſi iā vł illis clareret noſtra religio: vł ita eos a ſacrꝭ ſacrilegis phiberet.
c Deinde demōſtrādū eſt q̄s eoꝝ mores
d ⁊ quā ob cauſā ver⁹ de⁹ ad augēdū impiū adiuuare dignat⁹ eſt: in cuj⁹ ptāte ſūt regna oīa: q̄ꝫ nihil eos adiuuerint hi q̄s deos putāt: q̄n pot⁹ q̄ntū decipiēdo et fallēdo nocuerit.
e Poſtremo aduerſ⁹ eoſ dicet: q̄ māifeſtiſſimis documētꝭ ꝯfutati atqꝫ deuicti conāt aſſerere: ñ ppt̄ vite pſentꝭ vtilitatē: ſ ppt̄ eā q̄ poſt morté futura ē colēdos eē deos. Que niſi fallor q̄ſtio mlto erit operoſior: ⁊ ſubtiliori diſputatiōe dignior: vt ⁊ cōtra philoſophos i ea diſſerat ñ q̄ſlibet: ſ qui apud illos excellētiſſima gl'ia clari ſunt ⁊ nobiſcū mlta ſentiūt: ſez d̄ aīe immortalitate: ⁊ q᷑ de⁹ verus mūdū ꝯdiderit: et de pūidētia ei⁹ q̄ vniuerſū q̄d cōdidit regit. Sꝫ q̄m ⁊ ipi in illis q̄ cōtra nos ſentiūt refellēdi ſūt: deeſſe huic officio nō debem⁹: vt refutatꝭ impijs ꝯdictionib⁹ p virib⁹ q̄s de⁹ impartiet aſſeram⁹
f ciuitatē dei verāqꝫ pietatez ⁊ dei cultū: i q̄ vno v̄acit ſempiterna btītudo pmittit. Hic itaqꝫ mod⁹ ſit hui⁹ volumis: vt deinceps diſpoſita ab alio ſumam⁹ exordio.

Explicitus eſt liber primus.
Incipiūt capitula libri ſecūdi.

i De mō q̄ neceſſitati diſputatiōis adhibēd⁹ ē.
ii De his q̄ pmo volumine expedita ſunt.
iij De aſſumēda hiſtoria q̄ oñdit que mala acciderit romanis cū deos colerēt anq̄ꝫ religio xp̄iana creſceret.
iiij Q̄d cultores deorū nulla vnq̄ꝫ a dijs ſuis pcepta pbitatꝭ acceperint ⁊ in ſacris coꝝ turpia queqꝫ celebrauerint.
v De obſcenitatib⁹ quibus mater deorū a cultoribus ſuis honorabat.
vj Deos paganoꝝ nūq̄ꝫ bñ viuēdi ſanxiſſe doctrinā.
vij Inutilia eē inuēta philoſophica ſine auctoritate diuia vbi queqꝫ ad vitia pnū magis mouet q̄d dij fecerint q̄ꝫ q̄d hoies diſputauerint.
viij De ludis ſcenicꝭ in quib⁹ dij nō offēdūt edictiōe ſuarū turpitudinū: ſ placant.
ix Quid romani veteres de cohibēda poetica licētia ſenſerit quā greci deoꝝ ſecuti iudiciū liberā eſſe voluerūt.
x Qua nocēdi arte demones velint vel falſa de ſe crimina vel vera narrari.
xj De ſcenicꝭ apud grecos i reipublice adminiſtratione receptꝭ eo q᷑ placatores deorū iniuſte ab hominib⁹ ſpernerent.
xij Q̄d romani auferēdo libertatē poetꝭ in hoib⁹ quā dederūt i deos: meli⁹ de ſe q̄ꝫ de dijs ſuis ſenſerūt.
xiij Debuiſſe intelligere romanos q᷑ dij eoꝝ q̄ ſe turpib⁹ ludiſ coli expetebāt idigni eēnt honore diuio.
xiiij Meliorē fuiſſe platonē qui poetꝭ locū in bñ morata vrbe ñ dederit q̄ꝫ hos deos q̄ ſe ludis ſcenicꝭ voluerint honorari.
xv Q̄d romāi q̄ſdā ſibi deos nō rōe ſ adulatiōe inſtituerīt.
xvj Q̄d ſi dijs vlla eēt cura iuſticie ab eis romāi accipe debuerit pcepta viuēdi poti⁹ q̄ꝫ leges ab alijs hoib⁹ mutuare.
xvij De raptu ſabinaꝝ alijſqꝫ iniq̄tatib⁹ q̄ in ciuitate romana etiā laudatis viguere tpibus.
xviij Que de morib⁹ romanorum aut metu cōpſſis aut ſecuritate reſolutꝭ ſaluſtij pdat hiſtoria.
xix De corruptione romane reipublice priuſq̄ꝫ cultū deorū chriſtus auferret.
xx Quali velit felicitate gaudere ⁊ q̄b⁹ morib⁹ viuere q̄ tpa xp̄iane religiōis icuſāt.
xxj Que ſnīa fuerit cicerōis de romana republica.
xxij Q̄d dijs romanoꝝ nulla vn̄ quā cura fuerit ne malꝭ morib⁹ reſpublica deperiſſet.
xxiij Varietates reꝝ tpaliū nō ex fauore aut ipugnatiōe demonū: ſed ex dei veri pēdere iudicio.
xxiiij De ſyllanis actib⁹ q̄ꝝ ſe demōes oſtētauerīt adiutores.
xxv Quātū maligni ſpūs ad flagicia incidāt hoieſ cū cōmittēdis ſcelenbuſ q̄ſi diuiam exēpli ſui interpoſuerīt auctoritatē.
xxvj De ſecretis demonū monitꝭ q̄ ptinebāt ad bonos mores cū palā in ſacris coꝝ oīs neq̄cia diſceret.
xxvij Q̄ta euerſiōe publice diſciplie romāi dijs ſuis placādis ſacrauerit obſcena ludoꝝ.
xxviij De xp̄iane religiōis ſalubritate.
xxix De abijciēdo cultu deoꝝ cohortatio ad romanos.

Incipit liber ſecūd⁹. Ca. I

Si ratiōi perſpicue veritatꝭ infirm⁹ humane ꝯſuetudinis ſenſus nō auderet obſiſtere: ſ doctrine ſalubri languorez ſuū tāq̄ꝫ medicine ſubderet: donec

Incipit liber ſecūd⁹. Ca. I
Si ratiōi pſpicue. Hic incipit liber ſecundꝰ i quo

beat⁹ au/
gustin⁹ ꝓ/
bat ꝙ mul/
titudo de
orū falso/
rum non
curauit d
malis cul/
pe roma/
norum. vt
scȝ ea phi
beret imo
vt potius
ꝓcuraret
ea fieri.
Et h; iste
liber. xxix
capitula.
In quoꝝ
pmo de/
minat sibi
modum ꝓ
cedendi.
quē inten
dit i seqn/
tib⁹ obser
uare in de
claratiōe
veritatis
et ēminum
ques non
vult exce/
dere in ex
pugnatio
ne falsita/
tis. b
Palpāti/
bus ⁊ cō/
niuen. ⁊c.
Conniue/
re eni est
oculos vl'
palpebras
claudere.
vult ergo
aug⁹ dice
2. Thi. 3 re. ꝙ ea q
dicet pbe
bit palpā
da. vt si q
oculos eti
am clau/
dat ne ip/
sa videāt
saltem ea
palpabūt
Ca. II
a S
pe
riori itaqȝ
libro. ⁊c.
In h ca.
recolligit
ea q trac/
tata sunt

diuino adiutorio fidē pietatis impe/
trāte sanaret: nō multo sermone op⁹
eet ad ꝯuincēdū quēlibet vane opi
nationis errorē: his q recte sentiūt. ⁊
sē ſa vbis sufficiētib⁹ explicāt. Nūc
vo qm ille est maior ⁊ tetrior insipi/
entiū morb⁹ aioꝝ: q irrationabiles
mot⁹ suos etiā post rōnē plene red/
ditā quāta hōi ab hoie debet: siue
nimia cecitate qua nec apta cernūt
siue obstinatissima puicacia q et ea
q cernunt nō ferūt: tāqȝ ipam ratio
nē veritatēqȝ defēdūt: fit necessitas
copiosi⁹ dicēdi plerūqȝ res claras:
velut eas nō spectātib⁹ intuēdas: s
b quodāmodo tangēdas palpātib⁹
⁊ cōniuētib⁹ offeramus. Et tn̄ quis
disceptādi finis erit ⁊ loquēdi mo/
dus: si respōdendū eē rn̄dentibus
semp existimem⁹? Nā q vel nō pos/
sunt intelligere qd dr: vl' tā duri sūt
aduersitate mētis. vt etiā si intellex
erit nō obediāt: rn̄dent vt scptū est:
⁊ loquūt iniquitatē atqȝ infatigabi
liter vani sūt. Quoꝝ dicta ꝯtraria
si totiēs velim⁹ refellere: quotiēs ob
nixa frōte statuerit: nō curare qd di
cāt dū quocūqȝ mō nr̄is disputati/
onib⁹ ꝯtradicāt: qs sit infinitū ⁊ erū
nosū ⁊ ifructuosū vides. Quāobrē
nec teipm mi fili marcelline nec ali/
os quib⁹ h labor noster i xp̄i carita
te vtilit ac liberalit seruit: tales me
orū scriptoꝝ velim iudices: q rn̄sio
nē semp desiderēt: cū his q legūtur
audierit aliqd ꝯtradici: ne fiāt siles
earū mulierculaꝝ q̄s cōmemorat
apls: semp discētes ⁊ ad vitat scī
entiā nūqȝ ꝑuenietes. Ca. II
a S Vperiori itaqȝ libro cū de ciui/
tate dei dicere instituissem: vn̄
h vniuersū op⁹ illo adiuuāte in ma
nus sūptū est: occurrit mihi rn̄den/
dum esse pmit⁹ eis q hec bella qbus
mūd⁹ iste cōterit: maxieqȝ romane
vrbis recētem a barbaris vastationē
xp̄iane religiōi tribuūt: q ꝓhibent
nefandis sacrificijs seruire demoni
bus: cū poti⁹ hoc deberēt tribuere
xp̄o: q ꝓpter ei⁹ nomē ꝯtra institu/
tū moreqȝ belloꝝ eis q ꝯfugerēt re/
ligiosa ⁊ amplissima loca barbari li
bere ꝓbuerūt: atqȝ i multis famulatū
debitū xp̄o: nō solū veꝝ h ꝑtā timo

re ꝯfictū: sic honorauerūt: vt qd in
eos belli iure fieri licuisset: illicitū si
b bi esse iudicarēt. Inde incidit que/
stio cur diuina bn̄ficia etiā ad impi
os ingratosqȝ ꝑuenerint: ⁊ cur illa in/
de dura q hostilit facta sūt: pios cū
impijs parit afflixerint. Quā qstio
nē p multa diffusā: i hui⁹ cui quot/
tidianis vl' dei munerib⁹ vel hoim
cladib⁹: q qm̄ vtraqȝ bn̄ vel male vi
uentib⁹ pmixte atqȝ indiscrete sepe
accidūt: solet multos mouere: vt ꝓ
suscepti operis necessitate dissoluerē
aliquātū imorat⁹ sum: maxie ad cō
solādas scās feminas ⁊ pie castas:
in qbus ab hoste aliqd ꝑpetratum ē
qd intulit verecūdie dolorē. ⁊ si nō
abstulit pudicitie firmitatē: ne peni
teat eas vite q̄s nō est vn̄ possit pe/
c nitere nequitie. Deinde pauca di/
xi i eos q xp̄ianos aduersis illis re/
bus affectos: ⁊ pcipue pudorē hūi/
liataꝝ feminaꝝ q̄uis castaꝝ atqȝ
sanctaꝝ: ꝓteruitate impudētissima
exagitāt: cū sint nequissimi ⁊ irreue
rētissimi: lōge ab eisipis romanis de
generes: quoꝝ pclara multa laudāt
⁊ lraꝝ memoria celebrāt: imo illoꝝ
glorie vehemēter aduersi. Romā
qppe cura structā veteꝝ auctāqȝ la
borib⁹: fediorē stantē fecerāt qs ruē
tem: quādoquidē in ruina eius la/
pides ⁊ ligna: in istoꝝ aūt vita oīa
nō muroꝝ sed moꝝ munimēta atqȝ
ornamēta ceciderīt cū funestiorib⁹
eorū corda cupiditatib⁹ qs ignib⁹
tecta illi⁹ vrbis arderēt. Quib⁹ di/
b ctis: pmum terminaui librū. Dein/
ceps itaqȝ dicere institui quāta ma
la ciuitas illa ꝑpessa sit ab origine
sua: siue apud se ipam siue in ꝓuin
cijs iam sibi subiectis: q oīa xp̄iane re
ligiōi tribuerēt: si iam tūc euangeli
ca doctrina aduersus falsos ⁊ falla
ces eorum deos testificatione liber
rima ꝑsonaret. Ca. III
a M Emēnto aūt me ista cōmemo
rantem adhuc contra imperi/
tos agere: ex quorū imperitia illud
quoqȝ exortū est vulgare ꝓuerbiū:
pluuia deficit cā xp̄iani nois. Sūt
nāqȝ q eorū studijs liberalib⁹ institu/
ti amāt historiā qui facilime ista no/
uerīt: Sȝ vt nobis ieruditoꝝ turbas

in pmo li/
bro. ⁊ de/
clarat itē/
tionem su/
am ꝙ ad
dicenda.
Recolli/
git autem
primo ea
que dicta
sunt a pn/
cipio pmi
libri vsqȝ
ad octa/
uū capitm
exclusiue.
deinde ibi
b Inde
incidit ⁊c
Recolli/
git breuit
que trac/
tata sīt ab
viij. ca. vsqȝ
ad xvj.
Et postea
ibi c De
inde pau/
ca ⁊c. Re
colligit q
tractata
sūt a. xvj.
ca. fere vsqȝ
ad finē
libri. d
Deincepſ
itaqȝ dice/
re ⁊c. hoc
facit in ꝓ/
xio capl'o
sequēti in
generali.
Sȝ in ter
tio libro
diffuse et
magis in
speciali.
Ca. III
a M E/
mē
to aūt me
ista ⁊c In
hoc capi/
tulo ꝯuin
cit malici/
am aliqꝝ
q xp̄ianis

inſultabāt ꝓpter mala q̄ roma a gothis paſſa eſt ⁊ inſultādo fecerūt ſibi ꝓuerbiū: cū tñ multi eoꝝ ſcirēt ex libris ſuis hiſtoricis. ꝙ roma añ tēpora xp̄ianorū grauiora fuerit ꝑpeſſa mala. Ca. IIII

Primo ipſos mores ⁊c̄. In h̄ ca. incipit aug⁹ intentionē ſuam principalē huius ſc̄di libri ꝓſequi, ꝓbans ꝙ dij romanoꝝ nō curauerūt de bonis morib⁹ cultoruꝫ ſuoꝝ: imo potiꝰ miſerūt eos in errorē ⁊ ī reprobū ſenſum: vt multa turpia ꝑpetrarēt. qḋ ꝓbat in h̄ capl'o ꝑ defectū legū. q2 dij nulla lege turpia ꝓhibebāt: ⁊ etiam ꝑ cultū quem aug⁹ vidit pūs exhiberi b Ludibriaqꝫ ſacrilegioꝝ ⁊c̄. Ludibria ſacrilegiorū appellat ludoſ turpiſſimos q̄s gentiles faciebāt ad placādū deos ſuos. ⁊ deas ſuas. In quibuſ ludis multa fiebāt ⁊ dicebantur turpia: q̄⁹ repſentabāt facta turpiſſima deorū ſuorū. ita ꝙ in ludis illis videbantur dij eorū exhiberi ludibrio. c Spectabam⁹ arrepticios ⁊c̄. Hoc dic̄ aug⁹ ꝓpter mulieres q̄ ī feſto bacchi qui fingit̄ deus vini. quaſi inſanę videbātur ⁊ cū inſania feſtū bacchi celebrarunt. vt pꝫ ꝑ aug̃. infra libro. vj. ca. ix. Et ideo mulieres illas vocat arrepticias. Vel potiꝰ dic̄ aug⁹ h̄ ꝓpter ſacerdotes berecyntię de qua ſtatim facit mētionē. naꝫ ſacerdotes illi galli vocabātur ſm̄ hug̃. a quodā flumine. ī phrygia. q̄ gall⁹ vocabat̄. vbi berecyntia colebat̄: fluui⁹ vero potātes inebriat ⁊ quaſi inſanos reddit ⁊ furioſos: de quo in ſacrificijs bibebāt ⁊ q̄ſi ebrij ⁊ furioſi ⁊ arrepticij videbātur ⁊ ideo etiā romę ⁊ alibi quādo celebrabat̄ feſtū eius ſacerdotes ei⁹ quādā inſaniā ꝓtendebāt: Ouidius aūt de faſtis libro. iiij. aliam reddit cauſaꝫ q̄ innitit̄ fictioni poeticę: Fingebāt eñ poetę ꝙ erat puer quidā decorus noīe athis oblatus berecyntię ꝙ voueret caſtitatē: ⁊ ſeruiret ſibi in tēplo ſuo factus ē ſacerdos. Ipſe vero poſtmodū votum ſuū fregit: ꝓpter qḋ dea irata volēs ſe vindicare immiſit ſibi furorē ⁊ inſaniā. qui intantū furebat non

potēs ferre dolores ſuos q̄s ſenſit ꝙ cū petra abſcidit ſibi virilia ſua: dicēs: ha pereāt ptes q̄ nocuere mihi. Et iō ad repſentāduꝫ vindictā illā ſacerdotes eius poſtmoduꝫ fuerūt caſtrati ⁊ in feſto eius inſaniā mētis qſi arrepticij ꝓtendebāt. De gallis ⁊ athis adoleſcēte facit aug⁹ mētionē īfra libro. vj. ca. vij. ⁊ lib. vij. ca. xxv. d Audiebam⁹ ſymphoniacoſ ⁊c̄. Symphoniaci ſunt canentes tubis. vł alio mō ſonitū magnū facientes. In feſto aūt berecyntię fiebat ſtrepitus magnus quaciētiū cymbala. ⁊ ęs cū ęre ꝑcutientiū. vt pꝫ ꝑ ouidiū libro. iiij. de faſt̄. Et etiā ꝑ iſido. ethimoꝝ libro. iiij. ſtrepitus erat tantus ꝙ erat horribił ad audiendū. vñ ouidius. Querere multa libet ſ me ſonus ęris acuti Terret. ⁊ horrēdo lothos adunca ſono Vocat hic ergo beatus aug⁹ ſymphoniacos iſtos ſic ſtrepentes: vel ſymphoniacos vocat ꝙ in honorem deę pudicitię q̄dam turpia faciebāt vt dicam infra libro iſto ca. xxvj. e Oblectabam̄ celeſti virgini ⁊c̄. Ad cui⁹ intellectū ſciēdū ē ꝙ imagines duas ſcilicet palladis. i. minerue. ⁊ berecyntię cōſueuerūt ſingulis ānis lauare ī almone fluuio q̄ fluit ī tyberim: pallas aūt q̄ ⁊ minerua v̄go eē tradebatur. Et aūt dea ſapiētię ſm̄ gētiles. q2 ſic narrāt hiſtorię: ipſa ſubito apparuit ī habitu v̄ginali iuxta paludē ī africa: tritonē noīe. Et iō appellata ē virgo tritonia. docuit aūt africos multa ꝓpter qḋ credit̄ eē dea. ⁊ eo citiꝰ ꝙ eius origo fuit oīno ignota. vñ dicebat̄ q̄ſi ḋ celo lapſa. ꝓpter qḋ h̄ aug⁹ vocat eā virginē celeſtē. Et ſm̄ fictiōes poeticas ipſa fuit nata de capite iouis. palladiū etiā. i. imago palladis allatū ḋ troia romā vt dic̄ ouidi⁹ lib. vj. ḋ faſt̄. credebat̄ de celo in arcē iuli deſcēdiſſe. vñ dic̄ ouidi⁹. Credit̄ armiferę ſignū celeſte minerue. Tñ de feſto lotionis ei⁹ q̄ ad ea q̄ fiebāt in feſto illo ñ fac̄ aug⁹ h̄ in ſpc̄ali mētiōeꝫ: ſꝫ ḋ lotiōe berecyntię Vel ꝑ celeſtē v̄ginē intelligit h̄ aug⁹ deā v̄ginē ſeu pudicitiā. vt infra libro iſto ca. xxvj. dicā Berecyntia v̄o ḋ qua. ē. libro ꝑ. ca. xxx. etiā fit mentio: imaginem habuit qualem deſcribit iſidor⁹ libro. viij. ethymologiarum capitulo vltio. ⁊ ſibi ſeruiebant galli id eſt caſtrati: q̄ coribātes q̄ſi chorobeātes appellan: Feſtū aūt ei⁹ celebrabat̄

infeſtiſſimas redderent ſe noſſe diſſimulāt: atqꝫ hoc apud vulg⁹ affirmare nitunt̄: clades quib⁹ ꝑ certa interualla locoꝝ ⁊ tēporū gen⁹ hūanū oportet affligi: cū accidere nōis xp̄iani: qḋ cōtra deos ſuos ingēti fama ⁊ ꝑclariſſima celebritate ꝑ cūcta diffūdit̄. Recolāt ergo nobiſcū añ q̄ xp̄us veniſſet in carne: añqꝫ eius nomē ea cui fruſtra inuident: gloria ꝑplis innoteſceret: q̄bus calamitatib⁹ res romanę multipliciter varieqꝫ cōtrite ſūt: ⁊ in his defēdāt ſi poſſūt deos ſuos: ſi ꝓpterea colunt̄ ne iſta mala patiāt̄ cultores eoꝝ quorū ſi q̄d nūc paſſi fuerit nobis iputāda eſſe ꝯtēdūt. Cur eñ ea q̄ dicturꝰ ſū ꝑmiſerūt accidere cultorib⁹ ſuis: añqꝫ eos declaratū xp̄i nomē offenderet: eorūqꝫ ſacrificia ꝓhiberet?

Ca. IIII

Primo ipſos mores ne peſſimos haberēt: q̄re dij eoꝝ curare noluerīt? De⁹ eñ verus eos a q̄b⁹ nō colebat̄ merito neglexit. Dij aūt illi a quoꝝ cultu ſe ꝓhiberi hoīes ingratiſſimi cōquerūt̄: cultores ſuos ad bñ viuenduꝫ q̄re nullis legib⁹ adiuuerunt? Vtiqꝫ dignū erat: vt quō iſti illoꝝ ſacra: ita illi iſtoꝝ vitā aut facta curarēt. Sꝫ rn̄detur: ꝙ volūtate ꝓpria quiſqꝫ malus eſt. Quis h̄ negauerit? Verūtñ ꝑtinebat ad cōſultores deos vitę bonę p̄cepta nō occultare ꝑplis cultorib⁹ ſuis: ſꝫ clara p̄dicatione p̄bere. Per vates etiā cōuenire atqꝫ arguere peccātes: palā minari pęnas male agētib⁹: p̄mia recte viuētibus polliceri. Quid vnq̄ tale in deorū illorum templis: ꝓmpta ⁊ eminēti voce cōcrepuit? Veniebam⁹ nos etiam aliq̄ñ adoleſcentes b ad ſpectacula ludibriaqꝫ c ſacrilegioꝝ: ſpectabamus d arrepticios: audiebamus ſymphoiacos: ludis turpiſſimis q̄ dijs deabuſqꝫ e exhibebāt̄ oblectabamur celeſti v̄gini ⁊ berecyntię

apud romanos pri
die nonas aprilis: vt
ꝑꝫ in kalēdario oui
dii: ⁊ tunc circūduce
baꝛ ꝑ vrbē: cū horri
bili ſtrepitu. vt. ſ. ta
ctū eſt ⁊ patet ꝑ oui
diū libro. iiij. ꝺ faſt.
⁊ portabaꝛ in lectica
id eſt in theatro ludi
ſolemnes in honorē
eius. In quibꝰ ludis
fiebant a ſcenicis illa
vilia de quibus hic
augꝰ facit mētionē
puta ꝙ aliqui caſtra
bātur. ⁊ aliq̄ inſanie
bāt ſicut finxerūt eorū
poete. puer athis q̄
votū caſtitat illi dee
factū nō ſeruauit ver
ſus quaſi in inſaniā
ex viſione dee ſeipm̄
mutilauit: vt. ſ. dic
tū fuit. ⁊ cōſimilia de
qbꝰ augꝰ īfra ca. vij.
loquit. Dicebāt aūt
ſcenici a ſcena: Fu
it aūt ſcena ꝓprie do
mūcula ī medio the
atri: quales ſunt do
mūcule tabernarioꝝ
vel mercatoꝝ in nū
dinis ſm̄ hug. in q̄
erat pulpitus quem
aſcēdebant illi qui fa
bulas recitabant. Et
quot erāt carmīa tot
reputat āt appoſuiſſe
fercula. Infra etiā la
tebant laruati ſcꝫ hi
ſtriones ⁊ mimi q̄ ſu
bito exeūtes coram
ppl̄o motibꝰ corpis
exp̄ſſerunt hiſtorias
ſeu fabulaſ recitatas
Et iſti ꝓprie fuerunt
appellati ſcenici. Sce
na etiā qn̄qꝫ ponit ꝓ
ipo toto theatro: qn̄
qꝫ ꝓ fabula: qn̄qꝫ ꝓ
recitatiōe fabule. Et
eſt hic ſciendū ꝙ iſta
dea quā vocauerūt
matrē deoꝝ: ꝑ quā
terrā intellexerūt in
tanta fuit reuerencia
apō romanos. ꝙ añ
qꝫ eiꝰ imago eſſet de
peſſinūte romā trāſla
ta ſicut narrat valeri
us libro ꝓ. ſepius im
peratores romani id ē
q̄ imperia geſſerāt ſi
cut conſules ꝓceres

matri deoꝝ oīm. Añ cuiꝰ
lecticā die ſolēni lauatiōis
eius talia ꝑ publicū canti
tabātur a nequiſſimis ſce
nicis: q̄lia ſi dico matrē de
oꝝ: ſꝫ matrē qualiūcūqꝫ ſe
natorū. vel quorūlibet ho
neſtoꝝ viroꝝ: imo vo q̄lia
nec matrē ipoꝝ ſcenicoꝝ
deceret audire. Habet eni
q̄ddā erga parētes hūa
na verecūdia: qd nec ipſa
neq̄cia poſſit auferre. Il
lā ꝓinde turpitudinē ob
ſcenoꝝ dictoꝝ atqꝫ facto
rum: ſcenicos ipos domi
ſue ꝓ ludēdi cā corā ma
tribus ſuis agere puderet
quā ꝑ publicū agebāt co
ram deoꝝ matre: ſpectāte
⁊ audiēte vtriuſqꝫ ſexꝰ fre
q̄ntiſſima multitudie. Que
ſi illecta curioſitate adeſſe
potuit circūfuſa: ſaltem of
fēſa caſtitate debuit abire
ꝯfuſa. Que ſūt ſacrilegia
ſi illa erāt ſacra: aut q̄ inq̄
natio: ſi illa lauatio? Et hꝫ
fercula appellabāt: q̄ſi ce
lebraret cōuiuiū: q̄ velut
ſuiſ epul īmūda demonia
paſceret: Quis eni ſi ſen
ciat cuiuſmodi ſpūſ talibꝰ
obſcenitatibꝰ delectet: niſi
vel neſciēs vtrū oino ſint
vlli īmūdi ſpūs deoꝝ noīe
decipiētes: vl talē agēs vi
tā i qua iſtos potiꝰ qꝫ deū
veꝝ ⁊ optet ꝓpitios ⁊ for
midet iratos? Ca. V

Equaqꝫ iſtos q̄ flagi
cioſiſſime ꝯſuetudis
vitijs oblectari potiꝰ qꝫ ob
luctari ſtudēt: ſed illū ipm̄
naſicā ſcipionē q̄ vir opti
mꝰ a ſenatu electꝰ ē: cuius
manibꝰ eiuſdē demonis ſi
mulachrū ſuſceptū ē: in vr
bemqꝫ ꝑuectū: habere de
hac re iudicē vellē: Dice
ret nobis vtrū mrēm ſuā
tā optie de republica vellet
mereri: vt ei diuini hono
res decernerent: ſicut ⁊ grecoſ
⁊ romāos aliaſqꝫ gētes cō
ſtat q̄buſdā decreuiſſe mor
talibꝰ: quoꝝ erga ſe bene
ficia magnipēderāt: eoſqꝫ
īmortales factos atqꝫ in
deoꝝ numerū receptos eē
crediderāt. Profecto ille
tātā felicitatē ſue matris
ſi fieri poſſꝫ optaret. Por
ro ſi ab illo de inde q̄rere
mꝰ: vtꝝ int eiꝰ diuinos ho
nores vellet illa turpia ce
lebrari: nōne ſe malle clā
maret: vt ſua mater ſine vl
lo ſēſu mortua iaceret: qꝫ
ad hꝫ dea viueret vt illa li
bēter audiret: Abſit vt ſe
nator ppl̄i romani ea men
te p̄ditꝰ q̄ theatꝛ edificari
in vrbe fortiū virorū ꝓhi
buit: ſic vellet coli matrē
ſuā: vt talibꝰ dea ſacris ꝓ
pitiaret: q̄libꝰ matrona vr
bis offenderet. Nec vllo
modo crederet verecūdiā
laudabil femine ita in ꝯtra
rium diuinitate mutari: vt ho
noribꝰ eam talibꝰ aduoca
rēt cultores ſui: q̄libꝰ ꝯui
tijs in quēpiā iaculat: cū
inter hoīes viueret niſi au
res clauderet: ſeſeqꝫ ſub
traheret: erubeſcerent ꝓ il
la ⁊ ꝓpinqui: ⁊ maritꝰ ⁊ li
beri. Proinde talis mr de
orū q̄lē habere matrē pu
deret quēlibet etiā peſſimū
virū: romanas occupatu
ra mētes queſiuit optimū
virū: nō quē monendo et
adiuuādo faceret: ſꝫ quē
fallēdo deciperet: ei ſimil
de qua ſcriptū eſt. Mulier
aūt viroꝝ p̄cioſas aīas ca
ptat: vt ille magne indol
aīmꝰ hoc velut diuino te
ſtimonio ſublimatꝰ: ⁊ vere
ſe optimū exiſtimās: verā
pietatē religionēqꝫ nō q̄re
ret: ſine q̄ oē q̄uis lauda
bile ingeniū ſupbia vane
ſcit ⁊ decidit: Quomō igit
niſi inſidioſe q̄reret dea illa
optimū virū: cū talia q̄rat

⁊ huiuſmodi cō
potes victoriaꝝ
.i. pꝰ obtētas vic
torias ſuſcepta
vota peſſimi tri
cē ꝑfecti ſoluerūt
Cōſiderent xpia
ni quāta ſit diſtā
tia int romanum et
peſſimū: vt vide
ant qd reuerētie
debeāt mri nō fal
ſorū deoꝝ. ſꝫ vniꝰ
ſūmi et veri dei.
In huiꝰ honorē
etiā ꝯſtructū fuit
a domiciano tē
plū illō rome qd
pātheō vocabat
Et poſtmodum
bonifaciꝰ papa ī
honorē btē ma
rie cōſecrauit vt
hētur in legenda
ꝺ oībꝰ ſcīs: ⁊ mō
vocatur eccleſia
beate marie ro
tūde. Ca. V

Equaquā iſtos q̄ fla
gici. ⁊c. In hꝫ ca.
auguſt. reprobat
culturā berecyn
tie deſcptā in p̄ce
denti ca. ꝑ naſicā
ſcipionē virū op
timū iudicio ro
manoꝝ: q̄ ſꝫ vo
luiſſet mrem ſuā
inter deos tranſ
ferri more gētili
um: potiꝰ tñ ele
giſſet eā iacere in
ſenſibilem: qꝫ ho
norari ſicut bere
cyntia uit hono
rata. Et ideo pꝫ
manifeſte fraus
diabuli in hꝫ ꝙ be
recyntia noluit ī
aliciuꝰ hoſpitio
recipi qꝫ viri op
timi: quā fraudē Prob. 6
hic detegit augꝰ
De iſto naſica ſci
piōe ⁊ receptiōe
berecyntie ab eo
habitū eſt. ſ. lib.
ꝓ. ca. xxx. vbi eti
am hētur quō ip
ſe ꝓhibuit thea
trū rome ꝯſtitui
more grecoꝝ. de
q̄ etiā augꝰ facit
mētiōē ī loco iſto
Ca. VI

in suis sacris: qualia viri
optimi abhorrerēt suis ad-
bibere cōuiuijs? Ca. VI

a Hinc est ꝙ de vita et
moribꝰ ciuitatū atq̧
pploꝝ a quibꝰ colebāt illa
numina nō curarūt: vt tam
horrēdis eos ⁊ detestabi-
libꝰ malis: nō ī agro ⁊ vitibꝰ
nō ī domo atq̧ pecunia: nō
denīq̧ in ipso corpore qđ
menti subdit: s; ī ipa mēte in
ipo rectore carnis aīo: eos
impleri ac pessimos fieri:
sine vlla sui terribili ꝓhibi-
tiōe ꝑmitterēt. Aut si ꝓhi-
bebant: h̄ ostēdāt ꝓbentꝰ: h̄
ꝓbēt. Nec nobis nescio
q̄s susurros paucissimorū
auribꝰ anhelatos: ⁊ arca-
na velut religiōe tradita
iactēt: qbꝰ vite ꝓbitas ca-
stitasq̧ discat: s; demōstrēt
vl' cōmemorēt loca talibꝰ
aliqñ ꝯuēticulis ꝯsecrata: nō
vbi ludi agerēt obscenis
vocibꝰ ⁊ motibꝰ histrionū
b nec vbi fugalia celebrarēt
effusa oim licētia turpitu-
dinū: ⁊ vere fugalia: s; pudo-
ris ⁊ honestatis: s; vbi ꝑpli
audirēt qđ dij p̄ceperint de
cohibēda auaricia: ambi-
tiōe frāgēda: luxuria refre-
nāda: vbi discerēt miseri
c qđ discēndū psiꝰ increpat
d dicens. Discite o miseri

e ⁊ cās cognoscite reꝝ. Quid
f sumꝰ ⁊ quidnā victuri: gig-
g nimur: ordo Quis datꝰ: ⁊
h aut mete q̃; mollis flexꝰ: ⁊
i k vnde: Quis modꝰ argēti
l m quid fas optare: quid asp
n o Utile nūmꝰ hz: patrie caris-
q̧ ꝓpinquis. Quantū largi-
p ri deceat: quē te deꝰ eē iussit
q Et humana q̄ pte locatꝰ es
ī re. Dicatur ī qbꝰ locis h̄ do-
cētū deoꝝ solebāt p̄cepta
recitari: ⁊ a cultoribꝰ eorū
ꝑplis frequēter audiri: sic
nos ondimꝰ ad h̄ ecclias ī-
stitutas: q̄quauersū religio
xp̄iana diffūdit. Ca. VII

a An nobis forte phoꝝ
scholas disputatiōes-
q̧ memorabūt? Primo h̄ nō
romana s; greca sūt: aut si
ꝓpterea iā romana: q: ⁊ gre-
cia facta ē romana ꝓuīcia
nō deoꝝ p̄cepta sūt s; hoim
inuēta: q̄ vtcūq̧ conati sūt
ingenijs acutissimis p̄diti
ratiocinādo inuestigare:
qđ in reꝝ natura latitaret:
qđ ī moribꝰ appetēdū esset
atq̧ fugiēdū: qđ ī ipis ra-
tiocinādi regulis certa cō-
nexiōe traheret: aut qđ nō
eēt ꝯñs vel etiā repugna-
ret. Et qdā eoꝝ qdā mag-
na q̄ntū diuinitꝰ adiuti sūt
inuenerūt: q̄ntū aūt humanitꝰ
īpediti sūt: errauerūt maxime

h Hinc ē ꝙ de vita ⁊c. In h̄ capl'o ondit btūs augꝰ
ꝑ cōparatiōe eoꝝ q colūt deos multos ad xp̄ianos
q vnū deū colūt ꝙ illi dij multi sūt spūs imūdi nō curā-
tes ð vite immūdicia cultoꝝ suoꝝ: ⁊ h̄ q: in locis publi-
cis nūq̧ ꝓmulgāt apud cultores illos leges aliquę de
mūdicia suadā:
Quis aliq istorū
iactent ꝙ secretꝰ
ꝑ modū susurri
leges tales susci-
piāt sicut frā mag
dicet ca. xxvj. hꝰ
libri. aliter est ð xp̄i
anis. b Nec
vbi fug. ⁊c. videt
ꝙ h̄ dz eē phrygi-
alia vl' phrygalia
q vocāt festa be-
recyntie. de qbꝰ
s. ca. iiij. tracta-
uit. b. augꝰ. festa
aūt illa dicebant
phrygialia. q: fu-
erūt deę phrygię
.i. berecyntię. q
ꝓus ī phrygia q̃;
romę colebat. et
eo mō dicuntur
bachanalia festa
bacchi. Et cerea-
lia festa cereris: et
sic de alijs festis.
Sz tū ego diuer-
sos libros respexi
in anglia et etiā ī
bononia. ⁊ ī oī lo-
co inueni fugalia.
Crederē tū lrām
vitio scptoꝝ cor-
ruptā: nisi beatꝰ
augꝰ ironice ⁊ al-
ludēs ꝯditiōi gē-
tis ⁊ conuenientię
nois vocaret fu-
galia q alij vocāt
phrygalia nā fm
hiero. sup eplam
ad galathas. oēs
poetę vocāt phri-
gios timidos ⁊ p-
ꝯsequēs ad fugā
Persius 4. satyra paratos: ꝓpt qđ
augꝰ eoꝝ sacra q
dicitur phryga-
lia h̄ vocat fugalia. Et h̄ ē verisile: q: posthmodū addit
augꝰ sic. Et vere fugalia: s; pudoris ⁊ hōestatis: qđ nō eēt i-
telligibile si diceret phrygalia vl' phrygialia. c Qđ
discēdū persiꝰ ⁊c. Isti versus sūt persij poetę satyrici:
satyra quarta vbi post longam ⁊ durā increpationem
eoꝝ q pigri sūt ad laborādū. hortat eos ad bonū di-
cēs. d Discite o miseri ⁊ causas cognoscite rerum.
scz ad hoies ptinētiū. e Quid sumꝰ id est qđ sumꝰ
hoies. ⁊ ꝑ ꝯñs aīalia rōnalia q debent viuere fm rati-
onē f Et qđ nam victuri gignimur. i. ad qđ: h̄ ē ad quē
finē gignimur. Cōstat ꝙ btitudo ē finis quē nullꝰ attin-

git nisi ꝑ virtutē. g Ordo q̄s datꝰ. sic ordinata ē huma-
na natura: ꝙ ē sup bruta aīalia. Et ideo redimere debet ⁊
subijcere motꝰ brutales ipsius animi. h Aut mete. me-
ta id ē terminꝰ vite nrę ē mors: cuiꝰ meditatio nō paꝝ cō-
fert ad virtuose viuēdū. i Q; mollis flexꝰ id est q̃; fa-
ciliter hō flectitur de
bono in malū. k
Et vnde scz fit iste flex-
us. Est em̄ ex sensua-
litate: ⁊ iō regēda est
l Quis modꝰ argē-
ti id ē acquirendi ar-
gentū ne scz queraf
tanq̧ finis. sed sicut il-
lud qđ est necessariū
ad finē alioquin nō ē
modus: s; ꝓcedet in
infinitū. m Quid
fas optare scz ī argē-
to ⁊ ī diuitijs optare
licet necessaria ad vi-
ctum ⁊ vestitū. n
Quid asper vtile nū-
mus habet id ē quā-
tū habet asperitatis
propter curas mag-
nas quas ingerit. ꝓ-
pter qđ ⁊ spinis cōpa-
rantur diuitię. o
Patrię carisq̧ ꝓpin-
quis quantum largi-
ri deceat id est cogno-
scite quantū impen-
dere conueniat parē-
tibus ⁊ amicis. p
Quē te deus esse ius-
sit scilicet ⁊ hoc cog-
noscite qualiter deꝰ
precepit tibi viuere.
q Et humana qua
parte locatꝰ es in re
.i. ꝯsidera q parte lo-
catꝰ es ī re humana
id est quez statū ha-
beas vel gradū inter
homines quia scdm
differentiam status
vel gradus debet es-
se diuersus modus
viuendi. quia qlibet
viuere dz fm decētiā
sui statꝰ. Ca. VII
a An nobis forte
phoꝝ. ⁊c. In h̄
capitl'o excludit beatus augꝰ responsionez quadam quę
posset dari ad illud quod querebat ⁊ arguebat in p̄cedēti
capitulo: petiuit enim btūs augꝰ a gentibus romanis ꝙ
ipi demonstrarēt aliquē locum publicū vbi traderentur
leges deorū ad recte viuendū ordinate: et ipi forte respō-
debūt ꝙ scholę philosophoꝝ sūt talia loca. Sed hāc rñ-
sionē excludit dupliciter: pmo q: illi phi nō erāt romani s;
greci. Et q: ad h̄ rñderēt forsan ꝙ greci iā facti sūt roma-
ni. q: grecia iā facta ē ꝓuīcia .i. terra tributaria romanis:
ideo excludit istā rñsioez scdo dicēs ꝙ traditiōes phoꝝ
nō erāt leges deoꝝ: s; adiuētiōes humani intellectꝰ a deo ad

cognitionē veritatꝭ adiuti. Et ideo phī eſſent poti⁹ hono
rādi q̄ dij. Galli at ſ. īciderent ⁊c. ꝑ gallos intelligit
ſacerdotes cybelis. i. berecyntię. de quoꝝ abſciſione. i. ca
ſtratōne. ē. in hoc lib. caplo. iiij. ſatꝭ dixi. Hos aūt vocat
molles q̄ in ſacra ſcꝑtura effeminati appellant. vñ. iij. regū
iiij. dr̄ effeminati ue
rūt in terra. ⁊ ca. xv.
effeminatos abſtulit
de terra. de iſtꝭ dicet
infra li. vij. ca. xxvj.
Gallos aūt ꝑdictos
vocat aug⁹ inſanos
et cauſa p₃ ex his q̄
ē. ca. iij. dixi. vel po
ti⁹ illos inſanos dicit
q̄ ſe cultrꝭ vel lanceolꝭ
ſecabāt. i. ſe īcidebāt
vt de ꝓprio ſanguine
facerent ſacrificium.
vt infra libro. vij. ca.
xxvj. dicet. c Fer
uēti vt ait pſius ticta
veneno. h dicit pſius
in eadē ſatyra in qua
⁊ verſus ei⁹ ſunt poſi
ti in ꝑcedēti caplo. ſ
tñ bene aū iſtos. vo
cat aūt pſius venenū
feruēs libidines. d
Quid iuppit fecerit.
h dic aug⁹. q̄ iuppit
fuit rex crete ⁊ homo
immūdiſſim⁹ q̄ ⁊ pu
eris abuſus ē et vgi
nes exteroꝝ rapuit.
Et ideo quod canūt
poetę d ipo ganyme
de puero qui fuit fili
us trois regꝭ darda
noꝝ. ⁊ de ei⁹ adul
terijs licet videat fi
gmēta poetica. tñ ve
ritatē habuerit ꝓ fun
damēto l₃ ganymedē
iuppiter nō rapuerit
ꝑ ſe. ſꝫ rex phrygioꝝ
tantal⁹. vt eo iuppit
abuteret ſꝫm oroſiū

Perſius 4. ſatira

cū eoꝝ ſupbie iuſte ꝓuidē
tia diuina reſiſteret: vt vtrā
pietatꝭ ab hūilitate in ſup
na ſurgētē etiā iſtoꝝ cōpa
tōe moſtraret. Quā poſtea
nobis erit ī dei vī dñi volū
tate diſquirēdi ac diſſeren
di loc⁹. Uerū tñ ſi phi ali
qd inueneꝛt qđ agēdę bo
nę vitę btēq; adipiſcēdę
ſatꝭ eſſe poſſit: quāto iuſti⁹
talib⁹ diuini honores de
cernerēt: quāto meli⁹ ⁊ ho
neſti⁹ in platōis tēplo libri
ei⁹ legerēt: q̄ ī tēplis de
b monū galli abſcinderent:
molles ꝯſecrarēt: inſani ſe
carent. ⁊ q̄cquid aliud vl
crudele vl turpe. vl turpit
crudele: vl crudelit turpe
in ſacrꝭ taliū deoꝝ celebra
ri ſolet: quāto ſati⁹ erat ad
erudiēdā ad iuſticiā iuuē
tutē: publice recitari legeſ
deoꝝ: q̄ laudari inanit le
ges atq; inſtituta maioꝝ.
Oēs eñ cultores taliū de
oꝝ mox vt eos libido ꝑpu
c lerit: feruēti vt ait pſius
ticta veneno: magis intu
d ent quid iuppiter fecerit:
q̄ quid docuerit plato vl

c cēſuerit cato. Hinc apud
terētiū flagicioſus adole
ſcēs ſpectat tabulā quan
dā pictā in pariete vbi in
erat pictura hec: iouē q̄ pac
to danae miſiſſe aiūt ī gre
miū quōdā imbrē aureū:
atq; ab hac tāta auctorita
te adhibet ꝑiocinū turpi
tudini ſuę: cū ī ea ſe iactat
imitari deū. At quē deum
inqt: Qui tēpla celi ſūmo
ſonitu ꝯcutit: ego homun
cio nō facerē id: Ego vo il
lud feci ac libēs. Ca. VIII

a Hec enim nō tradun
tur iſta ſacris deoꝝ
ſed fabulis poetaꝝ. No
lo dicere illa myſtica: q̄
iſta theatrica eē turpiora.
Hoc dico q̄ negantes cō
uincit hiſtoria: eoſdē illos
ludos ī quib⁹ regnant fig
mēta poetaꝝ: nō ꝑ imperi
um obſequiū ſacris deoꝝ
ſuoꝝ intuliſſe romanos:
ſꝫ ipſos deos vt ſibi ſolēnit
ederent. ⁊ honori ſuo con
ſecrarentur acerbe impe
rando. ⁊ quodāmō extor
quēdo feciſſe: Qđ ī ꝑmo
libro breui ꝯmemoratōne

deus factus ē vel ꝓpter magnitudinē potētię. vl ꝓpter
abūdantiā malicię. ⁊ h a malꝫ vt haberēt turpitudinis
ſuę deū ꝑronū ⁊ exēplū. e Hinc apud terētiū ⁊c.
hoc qđ h hr̄is aug⁹. de terētio adducit ē in eunucho
actu. iij. Et habet etiā in perſio vbi. ē. Ad quoꝝ intel
lectū ſciēdū eſt q̄
d ioue fingit a te
rentio ⁊ alijs po
etꝭ q̄ ipſe adamāſ
danaen filiā acri
ſij ꝯgnouit eā de
ſcēdēs ī gremiū
ei⁹ ſub ſpecie im
bris aurei. genu
itq; perſeū. veri
tas fuit q̄ ipſe al
lexit eā ad ſui cō
cubitū donis au
reis vt p₃ ꝑ aug⁹.
infra li. xviij. ca.
xiij. Erat ḡ iuue
nis qdā q̄ geſſit
ſe ꝓ eunucho cū
tñ in rei veritate
nō eſſet. ſuſcepit
puellā quādā in
ſui cuſtodiā: vi
dēs aūtē tabulā
quādā in q̄ pictū
fuit ꝑdictū facin⁹
ipſius iouis: accē
ſus ē libidine ex
aſpectu illo. Et
cogñit puellā il
lā ſibi ad cuſtodi
ēdū traditā ⁊ cō
mēdatā. aſſumēſ
exēplum turpitu
dinis ab ipſo io
ue. q̄ apō gētiles
eſt de⁹ ſūmus to
nās in ſublimib⁹.
Unde illa vba quē
deū ⁊c. vſq; ad fi
nē hui⁹ capli. ſūt
vba terētij in ꝑ
ſona ipſi⁹ eunu
chi. Ca. VIII

Terentius eunucho

libro. j. d quo aug⁹. libro. xviij. ca. xiij. facit mētiōem. de
ioue vo lactantius li. j. Quid iuppiter q̄ in ſolēni ꝑcatiōe
optim⁹ maxim⁹ noiat. nōne a ꝑma ſua cauſa ac puericia
pene parricida deꝑhēdit. cū ꝑrem regno expulit. nec ex
pectauit fines decrepiti ſenis. cupiditate regnādi. cū pa
ternū ſoliū ꝑ vim ⁊ arma cepiſſet: bello ē a titanib⁹ laceſ
ſit⁹. quib⁹ victis reliquā vitā ſuā in ſtupris adulterijſq;
ꝯſumpſit. Omitto vgines q̄s imminuit. illud eñ tolerabi
le iudicari ſolet. amphitryonē ac tyndaꝝ ꝑterire ñ poſſū
quoꝝ domos dedecore ac infamia pleniſſimos reddidit
Illud vero ſūme impietatꝭ ac ſceleris q̄ regiū puerū ra
puit ad ſtupꝝ. par eñ ei videbat q̄ ſic in expugnanda fe
miaꝝ pudicitia maculoſus eēt ⁊ turpis niſi etiā ſexui ſuo
iniuriā faceret. Hec lactātius. Quātū vo ad poetas q̄ de
ioue talia ⁊ de dijs alijs q̄ſi fingēdo ſcripſerit dic Iſi. do.
li. viij. etymologiaꝝ. ca. de poetꭍ. q̄ officiū poetaꝝ eſt
ip̄a₃ veritatē ſb q̄buſdā tegumētis enarrare. iuppiter aūt

Hec eñ nō tradunt iſta ⁊c. In hoc caplo excludit
aug⁹ quādā excuſationē deoꝝ. quę ꝑtendi poſ
ſet q̄ diceret forſan aliq̄s. q̄ turpia q̄ dicunt de dijs
nō hñt auctoritatē ex ſacris deoꝝ. ſꝫ ex fictionib⁹ poe
taꝝ. h excludit tripliciter. oñdēs excuſatōnē nullā eē.
Prio q̄ ſi poſſet dici turpiora erāt forte illa q̄ ficta āt
a dijs q̄ a poetꭍ myſtice. i. ſub tegumētis narrātur. q̄
ſint iſta q̄ in theatrꝭ exhibent. vñ lactāti⁹ li. j. ca. xix.
dicit q̄ mendaciū poetaꝝ nō in facto eſt. ſed in noie.
metuebāt eñ malū ſi ꝯtra publicā ꝑſuaſionē fateret
qđ erat veꝝ. Secūdo q̄ turpitudines ludoꝝ ſcenico
rū vt patet ex hiſtorijs ipſoꝝ nō ꝓceſſerūt ex ignorā
tia romanoꝝ ſed ex ꝑcepto deoꝝ. ſicut. ē. tractauit be
atus aug⁹. li. j. ca. xxxij. ⁊ infra li. iiij. ca. xxv. plen⁹ di
cet. Tertio q̄dē ſi dijs ludi huiuſmodi diſplicuiſſent.
debuerūt eos penis etiā adiectis inhibuiſſe. qđ nō fe
cerunt Et nota q̄ turpitudo aliqua ⁊ maxie ludorum

pstrinxi. Nā ingrauescen te pestilētia ludi scenici au ctoritate pōtificū rome p̄mu³ istituti sūt. Quis igit in agenda vita non ea sibi poti⁹ sectāda arbitref que actitāt ludis aucte diuina institutis: q̄s ea q̄ scriptitā tur legib⁹ hūano cōsilio p̄mulgatis: Adulter iouē si poete fallacit̄ pdiderīt dij vtiq̄ casti q₂ tantū ne fas p humanos ludos cō fictū est: nō quia neglectū irasci ac vindicare debue rūt. Et h̄ sunt scenicoꝝ to lerabiliora ludorū: cōme die scilicet ꝛ tragedie. h̄ ē fabule poetaꝝ agende in spectaculis multa rex tur pitudine: sed nulla saltē si cut alia multa verboꝝ ob scenitate composite: quas etiā inter studia que hone sta ac liberalia vocāt pue ri legere ꝛ discere cogunt a senibus. ¶ Ca. IX

Qid aūt hic senserit romani veteres. cice ro testat̄ in libris quos de republica scripsit: ubi sci pio disputās ait: Nūq̄ co medie nisi cōsuetudo vite paterek pbare sua thea tris flagicia potuisset. Et greci quidē ātiquiores vi tiose sue opinionis quan dā cōuenientiā seruauerūt: apud quos fuit etiā lege cōcessū. vt qd̄ vellet come dia noiatim vl̄ de q̄ vellz diceret. Itaq̄ sicut in eis dē libris loquit̄ africanus quē illa nō attigit. vel po tius quē nō vexauit: cui pe percit: Esto: poplares ho mies improbos in repub lica sediciosos: cleonē cleo phōtē hyperbolū lesit. Pati amur inq̄t: ꝛ si hmōi ciues a censore meli⁹ q̄s a poe ta notari: s̄ periclem cū iā sue ciuitati maxia auctori tate plurimos ānos domi ꝛ belli pfuisset: violari vsi b⁹. ꝛ eos agi i scena nō pl⁹ decuit: q̄s si plaut⁹ inq̄t nr̄ voluisset: aut neui⁹ publio ꝛ eneo scipioni: aut cecili⁹ marco catoni maledice

scenicorū pro tanto attribuit poetis. q₂ ludi aliq̄ sceni ci nō fiebant nisi a poetis ꝛ eis seruiētibus. Nā poete cōposuerūt carmina inhonesta ꝛ ea recitabāt in pub lico pulpito. q̄dā instrumētis publicis canebāt: q̄ te melici appellabant. Et quidā ea motib⁹ corporis effi giebāt. sic histriones ꝛ mimi. ita q̄ pncipales i istis ludis erāt poete. vt etiā aug⁹. īfra ca. viiij. Et q̄uis mixta i illis ludis ꝛ carmib⁹ eēt xp̄, boꝝ ꝛ rerū obsce nitas: verūtamē melior fuit q̄s in aliis que fiebant in tēplis. sicut di cit aug⁹. infra li bro. vj. ca. vij.

b ¶ Comedie scꝫ ꝛ trage. ꝛc. Co medie sūt fabule de factis hoīm p̄ uatoꝝ. ꝛ his que ad eos ptinēt. et poete q̄ talia ca nebāt vocati sūt poete comici. et dicebant sic. vel a comis. i. pagis ꝛ odos qd̄ est cā tus q̄si villan⁹ cā tus. q₂ circa pa gos. i. villas con sueuerūt cātari. vel a comestione q₂ post comestio nē solebāt hoies talib⁹ indulgere. Comicorū vero poetaꝝ duo sunt genera s̄m isido rum etymologia rū lib. viij. ca. scꝫ veteres ꝛ noui. Veteres omnia que canebāt cōuerte bant ad risum prouocandum. vnde de meretricijs et stupris ꝛ his q̄ poterāt puocare risū tractabāt. sic plau tus ꝛ terēti⁹. Noui xo rephēdebāt vitia hoīuꝫ noia tim. Quīq̄ hoīes lacessebāt eoꝝ vitia carpentes vera vel ficta. ꝛ pingebāt nudi q₂ vitia denudabāt. Tales poete comici satyrici appellāt. sic horati⁹. psius. iuue nalis ꝛ hmōi. Tragedie vero sunt fabule de personis publicis ꝛ his que statuꝫ reipublice cōcernūt cōposi te. que terminabant in aliq̄ re luctuosa. ꝛ taliū fictores vocabāt poete tragici. a tragos qd̄ est hirc⁹ q₂ hirc⁹ erat merces eoꝝ. ꝛ odos qd̄ ē cant⁹. quasi cantus vel cantātes pter hircuꝫ. Possunt aūt poete tragici sic ꝛ comici diuidi in duas ptes. primi puri tragici. secū di vero elegi tractantes de elegia id est miseria.

Qid aūt hinc ꝛc. In h̄ ca. ōndit ¶ Ca. IX aug⁹ q̄ quātū ad ludos scenicos poetaꝝ greci rōnabili⁹ quodāmodo se habuerūt q̄s romani. Nam romani inhibuerūt sub pena capit̄ poetis ꝛ aliis. q̄ nul lo mō carmia infamie d̄ aliq̄ hoīe cōponerēt oñtarēt vel recitarēt ꝛ tamē d̄ diis pmittebāt talia fieri. Quāuis vero greci facerēt rōnabili⁹ ex supposiciōe tamē absolute loq̄ndo pessime fecerūt talia pmittēdo. ¶ b Ubi scipio disputās ꝛc. Tullius in multis libris suis modū platonis imitatur. Introducit enim diuersas psonas loquentes: et nihil quasi loquit̄ in ppria psona nisi in pncipio libri. et sic in libro de republica in troducit sciponeꝫ lo q̄ntē ꝛ disputātē. ita vt legēti videat̄ liber cōscript⁹ a scipiōe po ti⁹ q̄s a tullio. Fuit aūt iste scipio africa nus secūdus scꝫ q̄ de leuit carthaginem vt patet ex somnio qd̄ tulli⁹ fingit i vj. libro d̄ republica in psona scipionis. qd̄ macro bi⁹ exposuit. Et his verbis tullij que a beato augustino reci tant q̄si dicta in pso na scipiōis reprobat tulli⁹ morē grecoꝝ. q̄ pmiserūt poetis suis q̄ ipsi noiatim de ho minib⁹ dicerent que vellēt. Quia ipi mul tos vexauerūt dehō nestādo suis carmini bus nō solū malos ci ues. vtputa cleonē et cleophōtē ꝛ hyperbo lū. s̄ etiā optimos ci ues sic pcīclen q̄ i sua ciuitate ita erat mag nus habit⁹. sic scipio nes. vel marcus cato apd̄ romanos. Et id̄ apud romāos nimis fuissꝫ indecēs si pmis suꝫ fuisset plauto vel neuio. aut cecilio poet̄ latinis q̄ maledixissēt istis. ita fuit absurdū q̄ greci pmiserūt poetas suos i scena violare id ē dehonestare piclen. Fuerūt aūt isti tres scꝫ cleon. cleophō ꝛ hyperbol⁹ ciues atheniēses. s̄ valde seditiosi. pericles xo fuit dux atheniēsiū in bellis ɔtra lacedemonios ꝛ theba nos. quē vocat. iustin⁹ libro. iij. spectate xrtutis viꝝ. Hic fuit q̄ dixit s̄m tulliū libro de officijs. ptorē decet nō ma nus ꝛ linguā. s̄ etiā oculos hr̄e cōtinētes. Valeri⁹ aūt li. viij. ca. ix. d̄ isto sic dic̄. Pericles felicissimis nature incre mētis sub anaxagora pceptore sūmo studio pp̄olit⁹ ꝛ in structus liberis athenaꝝ ceruicib⁹ iugū seruitutis impo suit. tn̄ vt cito post addit valeri⁹. Quid. n. interest int̄ pi sistratū ꝛ piclem. nisi q̄ ille armat⁹. h̄ sine armis tyrānidē gessit. Hec valeri⁹. Vn̄ scd̄m valeriū ita erat eloquēs q̄ sua eloquētia tantū faciebat quātū alteri⁹ arma. Plaut⁹ xo ꝛ neui⁹ fuerūt scptores comediaꝝ s̄m eusebiū. Et fuerūt scptores tp̄e publij scipiōis ꝛ cnei scipionis frm̄ qb⁹ erat in hispania cōmissū bellū. vbi ꝛ interfecti sūt. de qb⁹ h̄ fit mētio. fuerūt aūt ꝛ alij sciplones multi famosi vt īfra libro iij. ca. xxxj. dicet. ¶ c Neui⁹ ꝛc. De neuio xo poeta dic̄

Tullius de re pub. 4

c

euſebi⁹ i chronicis q᷑ vtice mortu⁹ ē pulſus roma factio-
ne nobiliū ⁊ marme metelli. De plauto vero dic̄. A. gel-
li⁹ li. iij. fere idē ſcʒ q᷑ rome mortu⁹ ē. ⁊ q2 ꝓpter ānonē dif
ficultatē ad molas mānarias piſtori ſe locauerat. vbi q̄
ciēs ab ope vacaſſet ſcribere fabulas ſolit⁹ erat ⁊ eas vē
dere. Iſte plaut⁹ ſcri
pſit comedias q̄ au-
lularia appellat̄. de q̄
etiaʒ narrat. A. geli⁹
li. j. qd̄ epithaumū fec̄
⁊ icidēduʒ ſepulchro
ſuo reliq̄t hmōi. Po
ſtq̄ eſt morte capt⁹
plaut⁹: Comedia lu-
get: ſcena ē deſerta.
Deinde riſus lud⁹ io
cuſq̄ ⁊ nūeri. Innu-
meri ſimul oīes col
lachrymarunt. De
neuio ꝯo narrat. A.
geli⁹ li. iij. q᷑ fabulas
duas in carcere ſcrip
ſit: cū ob aſſiduā ma-
ledicētiā ⁊ ꝓbra i pn̄-
cipes ciuitatis. ꝺ gre
coꝝ poetarū more
dicta in vincla rome
a triūuiris cōiectus
eſt. vn̄ a tribunis ple
bis poſt exempt⁹ eſt
cuʒ in duab⁹ fabulis
ſupdictis delicta ſua
⁊ petulātias dictorū
ſuoꝝ quib⁹ antea mīt
tos leſerat diluiſſet.
Et ſciendū q᷑ ſic patʒ
p. A. geliū lib. v. iſte
neui⁹ ꝟſus diffama-
torios ſcripſit de ſci-
pione africano ſupio
re. Et forte ita fecit ꝺ
duob⁹ ſcipionib⁹ de
qb⁹ fit h̄ mētio: q̄rū
alter ſcʒ publi⁹ ſcipio
fuit pr̄ dicti africani
De plauto et neuio
dic̄. A. geli⁹ ſic. Int̄
poetas comicos ex-
cellit cecilius ſtatius
ſcd̄o plaut⁹. tertio ne
ui⁹. Lecti⁹ ꝟo ſcrip-
tor comediaꝝ fuit tē
pore marci catonis
cēſoriꝫ.

Ca. X
Sed maligni ſpi
rit⁹ ⁊c̄. In iſto
capi. illud quod dixe
rat aug⁹ in ca. pcedē
ti ꝺ grecis ſcʒ q᷑ fece
rūt ꝯuenient pmittē-
do q᷑ coꝝ poete vitia
hoīm expſſo nomie
publice recitarēt ma
giſ declarat. Et pmo

re. Deinde paulopoſt inq̄t ꝯ duodeci tabule cuʒ ꝑpaucas res capite ſanxiſ
ſēt: in his hāc q̄ʒ ſanciē-
dā putauerūt: ſi qs actita
uiſſet: ſiue carmē ꝯdidiſſʒ
qd̄ īfamiā faceret flagiciū
ve alteri. pclare. Iudicijs
eni ac magiſtratuū diſcep
tatiōib⁹ legitimis ꝓpoſitā
vitā: nō poetarū ingenijs
hr̄e debem⁹: nec ꝓbrū au
dire: niſi ea lege vt rn̄dere
liceat: ⁊ iudicio defendere.
Hec ex ciceronis q̄rto de
republica libro ad vbū ex
cerpēda arbitrat⁹ ſum: nō
nullis ꝓpter faciliorē intel
lectum vel pternmiſſis: vel
paululū cōmutatꝭ. Multū
eni ad rē ptinet: quā moli
or explicare ſi potero. Di
cit deinde alia: ⁊ ſic ꝯclu-
ſit hūc locū: vt oñdat ve-
terib⁹ diſplicuiſſe romāis:
vel laudari queq̄ʒ i ſcena
viuū hoīem vel vituparí.
Sʒ vt dixi h̄ greci quāq̄ʒ i
uerecūdi⁹ tamē cōueniēti
us licere voluerūt: cū vide-
rēt dijs ſuis accepta ⁊ gra
ta eē opprobria: nō tantuʒ
hoīm veꝝ ⁊ ipſoꝝ deoꝝ in
ſcenicꝭ fabulis: ſiue a poe
tis ccēnt illa ꝯficta: ſiue fla
gicia eoꝝ vera cōmemora
rent ⁊ agerēt in theatris:
atq̄ʒ ab eoꝝ cultorib⁹ vti-
nā ſolo riſu ac nō etiā imi-
tatiōe digna viderēt. Ni-
mis eni ſupbuʒ fuit fame
parcere pncipū ciuitatis ⁊
ciuiuʒ: vbi ſue fame parci
numina noluerūt. Nā qd̄
afferēt ꝓ defenſiōe: nō illa
vera i deos dici ſ; falſa at-
q̄ʒ ꝯficta: id ipm̄ ē ſceleſti⁹
ſi pietatē ꝯſulas religiōis.

Si aūt maliciā demonuʒ
cogites: qd̄ aſtuti⁹ ad de-
cipiēdū atq̄ʒ callidi⁹? Cū
eni ꝓbruʒ iacit in pncipē
patrie bonū atq̄ʒ vtilē: nō
ne tāto ē idign⁹ q̄nto a vi
tate remoti⁹ ⁊ a vita illius
alienū? Que igit̄ ſupplicia
ſufficiūt: cū deo fit iſta tā
nefaria tā īſignis iniuria?

a Ca. X
Sed maligni
ſpūs q̄s iſti deos pu
tāt etiā flagicia que nō ad
miſerūt de ſe dici volūt: dū
tamē hūanas mentes his
opiniōib⁹ velut retib⁹ idu
cāt. ⁊ ad pdeſtinatū ſuppli
ciū ſecū trahāt: ſiue hoīes
iſta cōmiſerīt q̄s deos hr̄i
volunt: q̄ hūanis erroꝝib⁹
gaudēt: ꝓ qb⁹ etiā ſe colē
dos mille nocēdi fallēdiq̄ʒ
artib⁹ inſponunt: ſiue etiā
nulloꝝuʒ hoīm illa crimia
vera ſint: q̄ tamē de numi
nib⁹ fingi libent̄ accipiūt
fallaciſſimi ſpūs: vt ad ſce
leſta ac turpia ppetrāda:
velut ab ipſo celo traduci
in terras: ſatꝭ idonea vide
at̄ auctoritas. Cū igit̄ gre
ci taliū numinū ſeruos ſe
eē ſentirēt: inter tot ⁊ tāta
eorū theatrica opprobria
pcēdū ſibi a poetis nullo
mō putauerīt. Vel dijs ſuis
etiā ſic ꝯſimilari appetētes
vel metuētes ne honeſtio
rē famā ipi reqrēdo: ⁊ eis
e h̄ mō pferēdo: illos ad
iracūdiā ꝓuocarent. Ad
b hāc ꝯueniētiā ptiet q᷑ etiā
ſcenicos auctores earūdē
fabulaꝝ ī puo ciuitatꝭ ſue
honore dignos exiſtima-
rūt. Siqdē qd̄ in eo q̄ʒ de
republica libro cōmemo-
c rat: eſchinēs ciuis athe-

reddit cauſaʒ quare demonib⁹ placet. q᷑ de eis dicant̄
vitia q̄ tn̄ nō fuerīt eorū. ſ; forte fuerūt aliquoꝝ hoīm
aut forſan nō fuerūt alicui⁹ hoīs ſ; cōficta ſūt. Scd̄o
ex quo demones quos colunt tanq̄ʒ deos hoc volunt
ſibi fieri. oſtendit q᷑ cōuenient̄ pmiſerunt ſibi ꝯſimi-
lit̄ fieri. nec ſoluʒ
pmiſerūt. ſ; etiaʒ
honorauerīt facie
tes. b De etiā
ſcenicos ⁊c̄. Sci
enduʒ eſt q᷑ ſicut
dicit iſido. li. ety
mologiaruʒ. viij
ca. ꝺ poetis. poe
te tragici magnū
honorē conſecu-
ti ſunt. de comicꝭ
vero hoc nō di-
cit. et ideo videt̄
oppoſituʒ ſentire
de ipſis. c
Eſchines athenī
ēſis ⁊c̄. iſte eſchi-
nes fuit diſcipu-
lus ſocratis. vt
patet per ſenecā
libro pmo de be-
neficijs. Cum ve
ro ſocrati ceteri
diſcipli plura of-
ferrent: eſchines
pauper ſe ſolum
obtulit. dicēs: qd
quid melius ha-
bebat ſe illi obtu
liſſe. Ceteri autē
cum pauca ei de
derūt plura ſibi
retinuiſſe. De iſto
autē eſchine fac̄
hieronym⁹ men
tionem in prolo-
go biblie dicēs:
eſchines cū rho-
di exularet. Quā
hiſtoriā de eſchi
ne plenius vale-
rius narrat libro
viij. licet orator
eſſʒ magnus val
de. tn̄ plures tra-
gedias ſcripſit.
vn̄ tullius de re-
publica dicit de
ipſo ſic. eſchines
cum adoleſcens
tragediam acti-
taſſet ſcd̄m rem-
publicaʒ capeſſi-
uit. ⁊ athenas ſ;
arbitrio verſauit
et egit. adeo po-
tens erat in elo-
quentia ⁊c̄.

nienſis vir eloquentiſſimꝰ cū ado leſcēs tragedias actitauiſſet: rē publicaꝫ capeſſiuit: ⁊ ariſtōdemū tragicū itē auctorē maximū de rebꝰ pacis ac belli legatū ad philippū athenienſes ſepe miſerūt Nō enī ꝯſentaneū putabāt cuꝫ eaſdē artes eoſdēqꝫ ſcenicos ludos etiā diis ſuis acceptos viderēt: illos ꝑ quos agerēt infamiū loco ac nūero deputari. Ca. XI

Hec greci turpiter quidē: ſꝫ ſatis ꝯ dijs ſuis omnino cōgruenter: qui nec vitā ciuiū lacerādā linguis poetarū ⁊ hiſtrionū ſubtrahere auſi ſūt. a quibꝰ cernebāt deorū vitā eiſdē ipſis dijs volentibꝰ ⁊ libētibꝰ carpi. ⁊ ipſos homines ꝑ quos iſta i theatris agebātur: que numinibꝰ quibꝰ ſubditi erāt grata eſſe cognouerūt nō ſolū minime ſpernēdos in ciuitate: verū etiā maxime honorandos putauerūt: Quid enī cauſe reperire poſſent: cur ſacerdotes honorarēt: quia ꝑ eos victimas dijs acceptabiles offerebant: et ſcenicos ꝓbroſos haberēt: ꝑ quos illā voluptatē ſiue honorē dijs exhiberi petētibꝰ: ⁊ niſi fieret iraſcētibꝰ eorū admonitiōe didicerāt: cū preſertim labeo quē huiuſcemodi rerū peritiſſimū ꝑdicant: numina bona a numinibꝰ malis: iſta etiā cultꝰ diuerſitate diſtinguat: vt malos deos ꝓpitiari cedibus ⁊ triſtibꝰ ſupplicatiōibus aſſerat: bonos aūt obſequijs letis atqꝫ iocūdis: qualia ſūt vt ipſe ait: ludi: conuiuia: lectiſternia. Quod totū quale ſit: poſtea ſi deꝰ iuuerit diligētiꝰ diſſeremꝰ. Nūc ad rē pſētē quod attinet diſſeramꝰ ſiue oibꝰ oia tanqꝫ bonis ꝑmixte tribuātur: neqꝫ enī eē decꝫ deos malos: cum potiꝰ iſti quia imundi ſunt ſpūs omnes ſint mali ſiue certa diſcretōe ſicut labeōi viſū ē: illis illa: iſtis iſta diſtribuātur obſequia: cōpetētiſſime greci vtroſqꝫ honore dignos ꝑducunt: ⁊ ſacerdotes ꝑ quos victime miniſtrātur: ⁊ ſcenicos ꝑ quos ludi exhibētur Ne vel oibus dijs ſuis ſi ⁊ ludi omnibus grati ſūt: vel quod eſt indigniꝰ his quos bonos putant ſi ludi ab eis ſolū amantur: facere cōuincantur iniuriā. Ca. XII

At romāi ſicut i illa de rēpublica diſputatiōe ſcipio gloriatur ꝓbris ⁊ iniurijs poetarū ſubiectā vitā famāqꝫ hr̄e noluerūt: capite etiā ſācientes tale carmē ꝯdere ſi quis auderꝫ: quod erga ſe quidē ſatis honeſte ꝯſtituerūt: ſꝫ erga deos ſuos ſuꝑbe ⁊ irreligioſe. Quos cū ſcirēt nō ſolū patienter ſꝫ etiā libenter poetarū ꝓbris maledictiſqꝫ lacerari: ſe potiꝰ quā illos huiuſcemodi iniurijs indignos eē duxerūt: ſeqꝫ ab eis etiā lege muniuerūt: illorū aūt iſta etiā ſacris ſolēnitatibꝰ miſcuerūt. Ita ne tandē ſcipio laudas hāc poetis romanis negatā eē licētiā vt cuiqꝫ opprobriū infligerēt romanorū cū videas eos nulli deorū pepciſſe vr̄orū: ita ne plurīs tibi hn̄da viſa ē exiſtimatō curie vr̄e quā capitolij: imo rome vniꝰ quā celi totiꝰ vt linguā maledicā i ciues tuos exercere poete etiā lege ꝓhiberētur ⁊ i deos tuos ſecuri tāta ꝯuitia: nullo ſenatore: nullo cēſore: nullo principe: nullo pōtifice ꝓhibēte iacularētur. Indignū videlicet fuit vt plautꝰ: aut neuius: publio. ⁊ cneo ſcipioni: aut ceciliꝰ marco catoni malediceret: ⁊ dignū fuit vt terētiꝰ veſter flagicio iouis optimi maximi adoleſcētū nequitiā cōcitaret: Ca. XIII

Sed rñderet mihi fortaſſe ſi viueret. Quō nos iſta impunita eē nollemꝰ: que ipſi dij ſacra eē noluerūt: cuꝫ ludos ſcenicos vbi talia celebrātur dictitātur actitātur. ⁊ romanis moribꝰ inueherūt: ⁊ ſuis honoribꝰ dicari exhiberiqꝫ iuſſerūt: Cur ergo nō hinc magis ipi intellecti ſūt nō eē dij veri: nec omnino digni: quibus di

ⸯ Et ariſtodemū tragicū ⁊c. De legatis pacis athenienſiū miſſꝰ ad philippū patrē alexādri magni ⁊ de legatis eius ad athenienſes loquitur iuſtinus libro viij. Ca. XI

Hec greci turpiter ⁊c. In hoc ca. oſtēdit augꝰ quia greci quis turpiter tñ conuenienter fecerūt honorādo ſcenicos ſicut ⁊ honorando ſacerdotes. ⁊ hoc ſiue ponatur diſtinctio inter deos qualē labeo poſuit. ſꝫ quaꝫ diuerſa obſequia diuerſis dijs ſunt tribuenda. ſiue ponatur quia inter deos nō ſit illa diſtinctio labeōis. ſꝫ quia indifferēter oībꝰ diis eadē obſequia tribuātur ⸯ b Labeo queꝫ hmōi rerū peritiſſimuꝫ ⁊c. De labeone narrat gaius iuriſcōſultus ad legē duodecim tabularū quia cuꝫ ei offerretur ꝯſulatꝰ ab auguſto renuit. ſꝫ plurimis ſtudijs operaꝫ dabat. et totū annuꝫ ita diuiſit vt rome ſex menſibꝰ cū ſtudioſis eēt. ⁊ ſex mēſibꝰ ſecederet ⁊ ꝯſcribēdis libris opaꝫ daret. Itaqꝫ reliquit. xl. volumina, cōpoſuit autē cōmentaria ad. xij tabulas ſꝫ A. gelliuꝫ lib. j. Iſtā ꝯ eādē diuiſiōeꝫ deorū quam ponit labeo s. quia aliq dij ſūt boni, alij q mali inuit A. gelliꝰ li. j. dic. n. aliquē deū eē q nō iuuandi ptātē ſꝫ vim nocēdi hꝫ. nam deos quoſdā romani vt prodeſſent celebrabāt: quoſdā ꝯ vt nō obeſſet placabāt ſꝫ. A. gellius De hꝯ plꝰ dicetur infra capi. xiiij. Ca. XII

At romani ſic in ⁊c. In hoc ca. v. augꝰ romanos arguit. quia magis pcebāt fame ſue quā deorū ſuorū. ⁊ videbātur plꝰ appreciari curiā ſuā. i. curiales q reipublice curaꝫ gerebant quā capitoliū. i. deos ſuos. nā capitoliū fuit teplꝫ iouis. ⁊ reprehēdit cicerone q li. de republica ſcipionē inducit loquētē. ⁊ patꝫ itē tꝯ auguſti. ⸯ b Vt plautus aut neuius ⁊c. de plauto ꝯ et neuio. ac duobꝰ ſcipiōibꝰ fribus ⁊ cecilio ⁊ marco catone videlicet cēſorio dictū ē s. li.

a Hiſto ca. ix. de terentio ꝯ ⁊ ioue ⁊ adoleſcēte. s. ca. vij.

Ca. XIII

Sed rñderet mihi fortaſſe ⁊c. In

uinos honores deferret illa reſpublica: Quos enī coli minime deceret minimeq̄ʒ opteret ſi ludos expeterēt agēdos ↄuitiis romāoꝝ: quō queſo colēdi putati ſūt: quō ꝑnō deteſtādi ſpūs intellecti: q̄ cupiditate fallēdi inter ſuos honores ſua celebrari crimia popoſceꝛt: Itēq̄ʒ romani quāuis iā ſupſtitiōe noxia ꝑmereꝛt vt illos deos colerēt: q̄s videbāt ſibi voluiſſe ſcenicas turpitudines ↄſecrari: ſue tamen dignitat̄ memores ac pudoris: auctores taliū fabularꝝ nequāq̄ʒ honorauerūt more grecoꝝ: ſʒ ſic apd̄ cicerone idē ſcipio loq̄t: cuʒ artē ludicram ſcenāq̄ʒ totā i ꝓbro ducerēt: gen⁹ id hoīm nō mō honore ciuiū reliq̄rū carere: ſʒ etiā tribu amoueri notatiōe cēſoria voluerūt. Preclara ſane et romanis laudib⁹ ānumerāda prudētia. Sed velle ſe ipā ſequereꝛ: ſe imitareꝛ. Ecce enī recte q̄ſq̄s ciuiū romanoꝝ eē ſcenic⁹ elegiſſet: nō ſolū ei null⁹ ad honorē dabaꝛ loc⁹: verū etiaʒ cenſoris nota tribū tenere ꝓpriā minime ſinebaꝛ. O animū ciuitat̄ laudis auidū: germaneq̄ʒ romanum. Sʒ rn̄deaꝛ mihi q̄ ↄſentanea rōe hoīeſ ſcenici ab oī honore pellūꝛ: ꝛ ludi ſcenici deoꝝ honorib⁹ admiſcētur: Illas theatricaſ artes diu vtus romana nō nouerat: que ꝛ ſi ad oblectamētū voluptat̄ hūane quererēꝛ: ꝛ vitio moꝝ irreperēt hūanoꝝ: dii eas ſibi exhiberi petiuerūt. Quō ergo abiicitur ſcenic⁹: ꝑ quē colitur deus? Et theatrice illius turpitudis q̄ frōte notaꝛ auctor: ſi adoraꝛ exactor? In hac ↄtrouerſia greci romāiq̄ʒ ↄcertāt. Greci putāt recte ſe honorare hoīes ſcenicos cū colāt ludoꝝ ſcenicoꝝ flagitatoreſ deos. Romani v͛o hoīb⁹ ſcenicis: nec plebeiā tribū: q̄tomin⁹ ſenatoriā curiā dehoneſtari ſinūt. In hac diſceptatiōe huiuſcemōi rōcinatio ſūmā q̄ſtiōis abſoluit. Proponunt greci: Si dii tales colēdi ſūt: ꝑfecto etiā tales hoīes honorādi ſunt. Aſſumūt romāi. Sʒ nullo mō tales hoīes honorādi ſūt. Cōcludūt xp̄iāi: Nullo igiꝛ mō dii tales colēdi ſunt. Ca. XIIII

Deinde querim⁹: ipſi poete taliū fabularꝫ cōpoſitores q̄. xii. tabularū lege ꝓhibeꝛ famā ledere ciuiū: tā ꝓbroſa i deos ↄuitia iaculāteſ: cur nō vt ſcenici habeanꝛ inhoneſti? Qua rōe rectū ē vt poeticoꝝ figmētoꝝ ꝛ ignomioſoꝝ deoꝝ īfameꝛ actores: honoreꝛ auctoreſ? An forte platoni greco pot⁹ palma dāda ē: qui cum rōne firmaret q̄lis eē citas debeat: tāquā aduerſarioſ ciuitatꝫ poetas cēſuit vrbe pellēdos. Iſte v͛o: ꝛ deoꝝ iniurias indigne tulit: ꝛ fuſcari corrūpiq̄ʒ figmētiſ animos ciuiū noluit. Confer nūc platōiſ hūanitatē a ciuib⁹ decipiēdis poetaſ vrbe pellētē: cū deoꝝ diuinitate honori ſuo ludos ſce

Iſto capitulo bt̄us aug⁹ arguit romanos de duob⁹. Pmo q̄ cum dii ꝓcepereꝛ ludos turpiſſimos exhiberi ꝛ crimia ſua publicari: tn̄ ipſi romani coluerūt eos tanq̄ʒ deos. q̄s nō coluiſſent ſi ꝓcepiſſent ludos celebrari cū ↄuitiis romanoꝝ. Scd̄o ibi. iterūq̄ʒ ꝛc̄. arguit eos q̄ ſcenicos omni honore ꝓuauerūt cū tn̄ ludos ſcenicoſ diiſ ſuis exhiberēt. In tātū vero eos honore ꝓuauerūt. q̄ nō ſolū ꝓuati ſūt maioribus honorib⁹. puta ſenatoria digñtate. ꝛ aliis q̄ totā rēpublicā immediate ↄcernūt immo etiā cēſoriis. i. ſeuero iudicio cēſoris qui ſm̄ hug̃. in vna ſignificatiōe ē idē q̄ iudex moꝝ. Pellebātur de tribu ꝓpria. ita q̄ nec i ea poſſet gaudere honore aliquo. nec etiā ꝓuilegio. vel iure quocūq̄ʒ q̄ rōe tribus ſue ſibi poſſet cōpetere. Sciendū aūt q̄ roma fuit diuiſa tota in trib⁹ videlʒ numero. xxxv. ꝛ ſi q̄s delinqueret in rēpublicā ꝑ cenſores pellebaꝛ de tribu ſua. nec putabatur ciuis. fuit etiā ſcenic⁹ infamis. vt patet ꝑ aug̃. infra libro iſto ca. xxv. ꝛ ē modo ſcd̄m canones vt patʒ. iii. q. i. capi. diffinimus. b Germaneq̄ʒ romanū ꝛc̄. germane idem q̄ immane. vn̄ gentes germane dicunꝛ ſm̄ papiā quaſi imanes ꝓpter immanitatē corporū. Et iō dicit aug⁹. germane. i. immaniter. romanū i. ſublime. naʒ romanū ſm̄ hieronymuʒ idē q̄ ſublimū ſonat. Et hoc dicit aug⁹ q̄ romani plus honorabant ſe q̄ʒ deos ſuos. vel romanum vocat honoris ꝛ glorie cupidū. q̄ ſm̄ hug. nomē gentis alicui⁹ ſepe poniꝛ ꝑ cōditiōe gentis. ſicut q̄nq̄ʒ dicitꝛ. iſte afer id ē verſipellis. q̄ afri ſūt verſipelles. Cōditio romanoꝝ vna fuit q̄ ipſi fuerūt glorie ꝛ honoris cupidi plus aliis gētib⁹ ſm̄ mō loq̄ndi. q̄uis ex alia cā vraꝛ tit⁹ liui⁹ li. ii. de bello punico. Nā d̄ camillo dictatore bellicoſiſſimo loq̄nſ dicit ſic. ac v͛e roman⁹. i. vere ſtrenu⁹ ac cordat⁹. Ca. XIII

a Deinde querim⁹ ipſi poete ꝛc̄. In iſto ca. b. aug⁹. arguit romanos q̄ poetas nō ꝓuauerūt honore ſic ſcenicos. fuerūt autē ſcenici dicti hi q̄ ſaltabant. et motib⁹ corporis effigiebāt ↄtenta in carmib⁹ poetaꝝ. puta mimi ꝛ hiſtriones ſeu ioculatores. vn̄ iſti nō erāt niſi actores fabularꝫ. i. effigiatores. Sed poete erāt auctores. i. ꝓncipales i negocio. q̄ ipſi fabulas cōpoſuerūt. Facit autē b. aug⁹ quīq̄ʒ i h ca. Primo vt dictū ē romāos arguit. Scd̄o ibi. an forte ꝛc̄. ſniaʒ platonis de poetis approbat. et ipm̄ platonē valde cōmēdat ipm̄ diis falſiſ ꝓponēdo. Tertio autē ibi. ꝓpinquāt autē romanorū ꝛc̄. oſidit quō leges romanoꝝ q̄tum ad al. q̄d cuʒ platone concordāt. Quarto v͛o ibi nequāq̄ʒ ꝛc̄. ↄcludit ↄ deos romanoꝝ. q̄ romāi ſūt eis honeſtiores. ꝛ q̄ ipſi nunq̄ʒ legem honeſtatꝫ dabāt. Quinto ibi. nos quidē ꝛc̄. ſententiā ſuaʒ de platonis excellentia ponit. ꝛ q̄ ſup̄ d̄ hoc dixit magis explanat. b Poetas cenſuit vrbe ꝛc̄. h fecit plato in libro de republica in quo ciuitatē ordinauit qualiſ eē debeat de quo libro facit macrobi⁹ mentionē libro ſuper

Tullius de repub.

nicos expetẽte. Ille ne ta-
c lia vl' ſcriberẽt: et ſi ñ pſua-
ſit diſputãdo: tamẽ ſuaſit
leuitati: laſciuieq; grecoꝝ
iſti vt talia etiã agerẽt iu-
bẽdo extorſerũt grauitati
⁊ modeſtie romãoꝝ. Nec
tñ h agi voluerũt: ſed ſibi
dicari: ſibi ſacrari: ſibi ſolẽ
nit' exhiberi. Cui tãdẽ ho
neſtius diuinos honores
decerneret ciuitas: vtrũ
platoni h turpia ⁊ nefãda
ꝓhibẽti: an demonib' hac
hoim deceptiõe gaudẽti-
b': qbus ille verũ pſuade
d re nõ potuit. Hunc plato
nẽ labeo int' ſemideos cõ-
memorãdũ putauit: ſicut
herculẽ: ſic romulũ: ſemi-
deos aũt heroib' añponit
ſ; vtroſq; int' numia collo-
cat. Verũtamẽ iſtũ quem
appellat ſemideũ: ñ heroi-
b' tãtũ ſ; etiã diis ipis pfe
rẽdũ eẽ nõ dubito. Pro-
pinquãt aũt romanoꝝ le-
ges diſputatiõib' plato-
nis: quãdo ille cũcta poe
tica figmẽta cõdẽnat: Iſti
aũt poet' adimũt ſaltẽ in
hoies maledicẽdi licẽtiã
Ille poetas ab vrbis ipi'
habitatõe repellit: iſti ſaltẽ
auctores poeticaꝝ fabula
rũ a ledẽda ſocietate ciuita
tis cõpeſcũt. Et ſi ꝯtra de
os ludoꝝ ſcenicoꝝ expeti
tores aliqd auderẽt: forte
vndiq; remouerẽt. Neq;
q; igit' legeq; ad inſtituen-
dos bonos: aut corrigen
dos mores malos a diis
ſuis poſſẽt accipere roma
ni ſiue ſperare: quos legi-
bus ſuis vicũt atq; cõuin
cũt. Illi eni honori ſuo de
poſcũt ludos ſcenicos: iſti
ab honorib' omnib' repel
lunt homies ſcenicos. Il-
li celebrari ſibi iubent fig-
mẽtis poeticis opprobria
deoꝝ: iſti ab opprobriis ho
minũ deterrẽt impudẽtiã
poetarũ. Semideus aũt il
le plato ⁊ taliũ deoꝝ libidi
ni reſtitit: ⁊ ab indole ro-
manoꝝ qd pficiendũ eſſet
oſtendit: q poetas ipos vl'
ꝓ arbitrio mẽtiẽtes: vl' ho
minib' miſeris quaſi deo
rũ facta peſſima imitãda
ꝓponẽtes: oĩno i ciuitate bñ
inſtituta viuere noluit. Nos
qdẽ platonẽ: nec deũ: nec
ſemideũ phibem': nec vlli
ſancto ãgelo ſũmi dei: nec
veridico ꝓphete: nec apl'o
alicui: nec cuilibet chriſti
martyri: nec cuiq; xpiano
e homini cõpam': cuius no
ſtre ſnie ratio deo ꝓſperã
te ſuo loco explicabit'. Sz
cũ tñ qñquidẽ ipi voluit fu
iſſe ſemideũ: pferẽdũ eẽ cẽ
ſem' ſi nõ romulo ⁊ hercu
f li: quãuis iſtũ nec occidiſ
g ſe fratrẽ nec aliqd ꝑpetraſ

ſomniũ ſcipiõis. ⁊ tulli' ſecũdo lib. de tuſculãis qſtiõi-
b' dic' platonẽ a ſua ciuitate quã ordinauit poetas exclu
ſiſſe. c Et ſi ñ pſuaſit ⁊c. Nõ q' pl' ẽ pſuadere q; ſua-
dere. nã pſuadere ẽ pfecte ſuadere. i. ſic ſuadere q' ſeqt'
effect'. Et iõ dicit aug' q' plato etiã ⁊ ſi nõ potuit gre
cos pſuadere. tñ
ſaltẽ diſputãdo.
id ẽ rõnẽ redden-
do ſuaſit poetas
deberi expelli.
d Hũc platonẽ
labeo ⁊c. nõ q' la-
beo fecit tres gra
dus i diſtinctiõe
numinũ. ſcz deo-
rũ et hi erãt ſũ-
mi: ⁊ ſemideoꝝ
⁊ hi erant medii
heroũ ⁊ hi erant
infimi. Heroes
ſm iſidoꝝ libro
viii. etymologia-
rũ ca. viii. apud
grecos dicebant'
aie aliqrũ bñme-
ritoꝝ hoim. qrũ
habitatio fuit in
aere. ⁊ ideo dicti
ſunt heroes. qſi
aerei. i. viri aerei
qſi digni habita-
re aerẽ ꝓpt' ſapiẽ-
tiã vel fortitudi-
nẽ. Semidei v'o
erant numina ex
hoib' facta. ſ; nõ
erãt dii. Iſtoꝝ
aũt habitatio ſꝫ
opinionẽ gẽtiliũ
fuit in celo. ſic ro-
mul' hercules et
hmõi. vt de ro-
mulo dicit aug'.
ſeqnti ca. Aliqui
aũt nõ diſtinguẽ-
tes int' ſemideos
⁊ heroes. poſue-
rũt ſemideos in
aere. vñ lucan' li
bro. ix. i ꝑncipio
Qua niger aſtri-
feris ꝯnectit' axi-
b' aer. Quodq; pa-
tet t'ras int' lunę-
q; meat'. Seme
dei manes habi-
tãt qs ignea v'tus ⁊c. Macrobi' v'o de ſomnio ſcipi-
onis diſtinguit int' deos aereos. ethereos. ⁊ alios ſu-
per qs oẽs ponit vnũ deũ. noym. i. mẽtẽ ſm grecos
Manes v'o erãt aie gñal'r defũctoꝝ. tñ ſpecial'r accep
te dicebãt' aie infernales. i. in inferno habitãtes. qs in
ter numina non poſuit labeo. e Cui' nre ſnie ratio
ſuo loco explicabatur ſcz infra lib. viii. ca. xiii. ⁊. xiiii.
f Quãuis iſtũ nec fratrẽ occidiſſe. ſuple ſic romul'
q fratrẽ ſuuz remũ interfecit raſtro paſtorali. vel ꝑ ſe

ipſũ ſicut tradũt hiſtoriographi. vel ꝑ aliũ ſicut tradunt
alii. vñ de hoc narrat ſic titus liui' de vrbis origine ſcz q'
illi duo fratres gemelli. dũ cõderẽt ciuitatẽ interuenit cu-
pido regni vtroſq; ſ. volẽte regnare. placuit augurio qre-
re qs eoꝝ regnare deberet. ⁊ a q ciuitas deberet denomi
nari. Igit' rem' mon
tẽ auentinũ. ⁊ romu-
lus palatinũ mõtẽ et
tẽplũ ꝓ augurio aſcẽ
derũt. vterq; ſcz cum
turma ſua. Remo ꝑ-
us aduenerũt ſex vul-
tures. Romulo vero
xii. poſteri' tñ. vtriuſ
q; turma dñm ſuum
tãq; regẽ ſalutat. vna
remũ ꝓpt' ꝑoritatẽ. al
t'a romulũ ꝓpt' maio-
rẽ auiũ multitudinẽ.
ſicq; orta diſſenſione
int' fres. rem' ꝑcuſſus
occidit'. dic' tñ tit' li-
uius ⁊ vulgata ẽ opi
nio. remum ludibrio
fris ſui. ei' muros trã
ſiliſſe ⁊ ſic ab irato ro
mulo interfectum.
Alii tñ dicũt eũ non
ab ipo romulo. ſ; a fa
bio duce eius raſtro
paſtorali necatũ. hec
ex tito. Ouidi' tñ li.
iiii. de faſtis nit' ex-
cuſare romulũ dicẽs
q' cũ romul' op' mu-
roꝝ cõmiſiſſet cuidã
q celer vocabat' ⁊ de-
diſſet ꝑceptũ q' ſi qs
pſumeret muros ſu-
os trãſilire ipm int'fi-
ceret. rem' ignarũs p-
ceptũ datũ ⁊ ꝯtẽnẽs
muros nõ ſat' altos
ipos trãſiluit. quẽ ce
lerẽ ſtatiz retro ꝑcuti
ens int'fec'. q intellecto
licet romul' de facto
multũ doloret. tñ ꝓ-
pter rigorem iuſticie
ab aliis formidãdus
dolorẽ ſuum occulta
uit. Et li. v. narrat. q'
aĩa remi apparẽs fau
ſtulo excuſauit romu
lũ dicẽs. Seue celer
crudelẽ aĩaz ꝑ vulne-
ra reddas. noluit h frater pietaſq; eq'lis in ipo ẽ. Sz oppo
ſitũ hui' ſẽtit aug'. vt patz infra li. iii. ca. vi. Et iõ iſta ex-
cuſatiõ ficta ẽ. vt ptz ꝑ oroſi. li. ii. q dic'. qz regnũ ſuũ ꝑmo
romul' parricidio ĩbibuit. Ouidi' tñ ſub tegmẽto poeti-
co expſſit facti v'itatẽ. nã ꝑ celerẽ quẽ dic' remũ occidiſſe i
telligit ĩpetũ ire q romul' mouebat' ad occidẽdũ frem ſu
um celerit'. i. indeliberate ita q' ſm intẽtiõez ouidii romu-
lus h fecit ex impetu paſſionis nõ ex iudicio rõnis. g
Nec aliqd ꝑpetraſſe flagiciũ. h dic' ꝓpter herculem q fuit

homo multū flagicioſus. de q̄ criſant⁹ ad dariā ſic ſcribit Quę in hercule ſanctitas: vicinoꝝ ſuoꝝ infectiōe fatigatus. ⁊ ſe etiā viuū cōbuſſit. Seneca etiā tragedia ꝑma dicit. ꝙ ipſe furia ductus ꝓprios filios infecit. h Certe vel priapo. priapus fuit q̄dā grec⁹ q̄ ꝓpt̄ virilis mēbri q̄ntitatē in tātā gratiaꝫ venit grecoꝝ vt apd eos tanq̄ de⁹ haberet. In ſacra ſcriptura vocat̄ beelphegor ſm iſidoꝝ li. viij. etymologiaꝝ. ⁊ dicit⁹ eſt de⁹ horroꝝ. i Vel alicui cynocephalo. Cynocephal⁹ ē monſtrū ſm iſidoꝝ li. xj. etymologiaꝝ. caput hñs caninū. de q̄ narrat̄ in li. d̄ naturis rerū ꝙ vn⁹ cynocephalus fuit delatus regi frācoꝝ ludouico. caput hñs fere caninū cetera vero mēbra ſicut homo. crura q̄dē hūano mō nuda. man⁹ etiā ⁊ brachia. collū albū ac nudū. dorſū vero piloſū. erect⁹ vt hō ſtabat. coctis carnibus veſcebatur

Cicero de repub.

vinumq̄ libētiſſime bibebat. ⁊ ita decenter ⁊ honeſte ſic homo cibum manibus capiebat ⁊ ori inferebat.

ſe flagiciū q̄ſq̄ hiſtoricoꝝ vl̄ poetaꝝ dixit aut finxit:
h certe vel priapo vel alicui
k cynocephalo: poſtremo k
l febri: q̄ romāi numina partim ꝑegrina receperūt: ꝑti ſua ꝓpria ſacrauerūt. Quō igit̄ tāta animi ⁊ moꝝ mala: bonis p̄ceptis ⁊ legib⁹ vel immīētia ꝓhiberēt: vel iſta extirpāda curarēt dij talēſ: q̄ etiā ſeminanda ⁊ augēda flagicia curauerūt: talia vel ſua vel q̄ſi ſua facta p theatricas celebritates ꝑplis inoteſcere cupiētes: vt tanq̄ auctē diuina ſua ſpōte neq̄ſſima libido ac
m cēderet hūana: fruſtra h exclamāte cicerone: q̄ cū d̄ poet̄ agēs ad eos acceſſiſſet Clamor inq̄t ⁊ approbatio ꝑpli q̄ſi magni cuiuſdā ⁊ ſapiētis mgr̄i: q̄s illi obducūt tenebras: q̄s inuehūt met⁹: q̄s inflāmāt cupiditates.

Ca. XV.

Que aūt illic eligēdorū deoꝝ etiā ipoꝝ falſoꝝ rō ac nō poti⁹ adulatio ē: qn̄ iſtū platonē quē ſemideū volūt: tāt̄ diſputatōib⁹ laborātē: ne in animis malis (q̄ p̄cipue cauēda ſūt) mores corrūpēt̄ humani: nulla edicula ſacra dignū putarūt: ⁊ romulum ſuū dijs mlt̄ ꝑtulerūt: quāuis ⁊ ipm̄ ſemideū potius q̄ deū vocauerūt: velut ſecretiore eoꝝ doctrina cōmē
b dat. Nā ⁊ etiā flaminē illi iſtituerūt: qd̄ ſacerdocij genus adeo i romāis ſacris

Que aūt illic eligendoꝝ ⁊c̄. In h ca. arguit btūs aug⁹ romanos de mala electōe deoꝝ. ꝑmo q̄ꝛ cū romulū deū facerēt q̄ſi maximū. platoni nullā ſacrā ediculā. i. nec puſillā edē fecerūt. dic̄ ſeneca ep̄la xviij. ꝙ q̄ꝛ vixit ſolū nouies nouē annis. iō athenienſes immolauerūt ſibi defuncto iudicātes illū numeꝝ ꝑfectū. Scdo q̄ꝛ romulū q̄ ſm doctrinā labeonis n̄ fuit niſi ſemide⁹ ipſi nō ſolū deū ſ; maximū p⁹ iouē. appellātes eū deū q̄rinū ſic dictū ab haſta quā ꝯſueuit portare. Nā q̄ris ligua ſabia idē ē ꝙ haſta hui⁹ feſtū ſepe celebrabāt in anno vt patꝫ. li. ouidij de faſtis ⁊ i kalēdario ſuo. b Nā etiā flaminē ⁊c̄. h ſciēdū ꝙ ꝑmi flamieſ apud gētiles fuerūt ſic apd̄ nos ſūt ꝑmates ſeu ꝑtriarche vt pꝫ di. viij. ca. in illis. Erāt aūt ⁊ q̄dā q̄ dicerent archiflamieſ. ⁊ illi fuerūt ſic archiepi apud xp̄ianos. vt patet ibidē. Erāt aūt gn̄alr̄ noīe ſacerdotes oēs vocati flamies. vt patet di. xxj. ca. cleros. Et dicebāt̄ vt patet ibidē flamies. q̄ſi filamies a filo ſic appellati. q̄ caput ligabāt. qn̄ p̄ eſtu pileo vti n̄ poterāt. ⁊ h ne caput nudū eſſet. q̄ꝛ omino nudos capite eos incedere nō licebat. Flamies aūt de q̄b⁹ hic loq̄t̄ btūs aug⁹. erāt ꝑmi ⁊ p̄cipui. q̄ſi ꝑtriarche q̄daꝫ Et erāt in roma tres mi. ſic h dic̄ aug⁹: vn⁹ ioui q̄ dialis. i. aſſidu⁹ ſm hug. a die vocabat̄. vel veri⁹ flamen dialiſ. i. iouis a Διοσ q̄ ē gtūs a ζευσ. i. iupit̄. ali⁹ q̄rino ⁊ terci⁹ marti. q̄ nullū habuiſſet niſi ꝓpt̄ romuluꝫ quē romani dixerūt eē filiū marti. De iſtis narrat tit⁹ liui⁹ de origine vrbis li. j. ꝙ numa pōpili⁹. q̄ imediate in regno ſucceſſit romulo i ordinādo res diuinas ioui aſſiduū ſacdotē creauit. ⁊ cū inſigni veſte ⁊ trabeali. i. regia adornauit. cui duos flamies adiec̄. ſ. marti vnū ⁊ q̄rino aliū. ꝑter iſtos aūt erat vn⁹ ſūm⁹ pontifex. vt patet ꝑ valeriū libro. j. capi. j. ⁊ per ciceronem libro. j. De flamine h̄o diali dicit. A. geli⁹ li. x. ꝙ iurare dialē fas nūq̄ ē. Itē anulo vti niſi peruio caroq̄ fas n̄ ē. Itē ignē ex flāminis dialis domo niſi ſacꝝ efferri ius nō ē. Eū q̄ dialē flaminē vehi religio ē. vinctū ſi edem ei⁹ introierit ſolui neceſſe ē. ⁊ vincula ꝑ impluuiū in tegulas ſubduci. atq̄ inde foras in viā dimitti. nodū in apice neq̄ in cinctu. neq̄ alia in ꝑte vllū hꝫ. Si q̄s ad verberandū ducit̄ ſi ad pedes ei⁹ ſupplex ꝓcubuerit. eo die verberari piaculū ē. Capillū dialis niſi q̄ liber hō ē nō detōdeat. ſine apice ſub diuo eſſe licitū nō ē. Farinā fermēto imbutā attingere ei fas nō ē. Tunicā in

Unde ꝑ iſtū cynocephalū intelligit btūs auguſtin⁹ mercuriū ſeu hermetē egyptiū. vn̄ ⁊ dic̄ infra li. iij. ca. xij Miror ſane ſi ipſa ſcꝫ berecyntia ꝑepit cynocephaluꝫ. q̄ lōge poſtea venit ex egypto. hūc āt mercuriū ſeu hermetē dicit iſidor⁹ lib. viij. ca. viij. fuiſſe formatū cū capite canino. Nā canis ē aīal ſagaciſſimū. ſic ⁊ ipſe fuit ſapiētiſſim⁹ ⁊ hūc romani tanq̄ deū coluerūt: accipiētes eū ab egyptijs ſicut et q̄ſdā alios deos de q̄b⁹ lucan⁹ lib. viij. egypto dicit ſic. Nos in tēplo tuā romana accepim⁹ iſim. Semideoſq̄ canes ⁊ ſiſtra iubētia luct⁹. Et quē tu plangēs hoīeꝫ teſtaris oſirim. Fuerit aūt mlti hermetes. ſeu mercurij ut infra libro. viij. ca. xxvj. k Poſtremo vl̄ febri Hic ſciēdū ꝙ lactāti⁹ li. j. inſtitutionū. romani ꝓ dijs habuerūt ſua mala ſcꝫ rubiginē pallorē ⁊ febrē. vn̄ ſicut pꝫ in kalēdario ouidij feſtū rubiginis fuit circa finē aprilis. videlicet. vj. kl̄. maij. ⁊ coluerūt eā ſicut dicit ouidi⁹. vt n̄ lederet ſegetes. nec inſtrumēta ruſtica. Et iſto mō coluerūt febrē vt ſcꝫ nō vexaret eos. de h valeri⁹ lib. ij. dicit ſic Et ceteros q̄dē ad hūfaciēdū venerabāt. febrē aūt ad minus nocēdū. Et deſcribit valeri⁹ loca in q̄b⁹ erant tria tēpla febris. vn̄ patet ſm opinionē labeonis. ꝙ febris ⁊ rubigo fuerūt de nūero maloꝝ deoꝝ. ⁊ q̄ potuerunt obeſſe ⁊ nō ꝓdeſſe. l Partim peregrina ⁊c̄. Hic vult btūs aug⁹ dicere ꝙ romani q̄ſdā deos acceperūt ab alijs gētibus apud q̄s fuerāt ꝑuſq̄ apd̄ romāos. ſ. iouē. mercuriū ⁊ mltos alios q̄s vocat hic numīa ꝑegrina. ⁊ q̄ſdā ipſi ꝑmo ꝯſecrauerūt. ſicut fuit d̄ romulo. quē deū quirinū vocabāt. ⁊ de febre ⁊ de pallore ⁊ rubigine ⁊ alijs mult̄. m Fruſtra h exclamāte cicerone ſcꝫ li. de republica. C. XV

tēſtante apice excelluit: vt tres ſolos flamies haberēt ſbꝰ numibꝰ iſtitutoſ: dialē ioui: martialē marti: qrinalē romulo. Nā beniuolētia ciuiū velut receptꝰ i celū qrinꝰ ē poſtea nomiatꝰ: ac p h̄ ⁊ neptuno ⁊ plutōi fribꝰ iouis: ⁊ ipſi ſaturno pri eoꝝ iſto romulꝰ honore p̄latꝰ ē: vt ꝓ mag̃ ſacerdotiū qd̄ ioui tribuerāt: huic ēt h̄ tribuerēt: ēt marti tāq̄ pri eiꝰ forſitā ꝑpt ipſum.

Si aūtē a diiſ. C. XVI ſuis romāi viuēdi leges accipe potuiſſēt: nō aliq̄t ānoſ poſt romā ꝯditā ab athenieſibꝰ mutuarēt leges ſolonis: q̄s tn̄ nō vt acceperūt tenuerūt: ſ; meliores ⁊ emēdatioreſ facere conati ſūt: q̄uis lycurgus lacedemonijs leges ex apollinis auctē ſe iſtituiſſe ꝯfinxerit. Qd̄ prudēt̄ romani credere noluerūt ꝑpterea nō inde acceperūt. Numa pōpiliꝰ q̄ romulo ſucceſſit i regnū: q̄ſdā leges q̄ q̄dē regende ciuitati nequaq̄ ſufficerent cōdidiſſe fert̄.

tinā niſi in loc̄ tect̄ nō exuit. ne ſb̄ celo. tāq̄ ſb̄ oculis iouis nudus ſit. Super flaminē dialē in conuiuio niſi rex ſacrificulꝰ nullꝰ aliꝰ accūbit. Vxorē ſi amiſit flami cedit. mr̄imoniū eiꝰ niſi morte dirimi nō ē ius. locū in q buſtū ē nūq̄ ingredit̄. mortuū nūq̄ attigat. funus tn̄ exeq̄ nō ē religio. Eedē ferme cerimonie ſūt vxoriſ eiꝰ. Itē vba ſtoris ſūt h̄. Sacerdotes veſtalē ⁊ flaminē dialē i oī iuriſdictōe ſi cogā. hec. A. geliꝰ. Quō vero ſit romulꝰ q̄ ⁊ qrinꝰ dictꝰ ē deificatꝰ ſeu deꝰ eē credit̄. narrat ouidiꝰ lib. ij. d̄ faſt̄. Cui ꝯcordat titꝰ liuiꝰ vbi ſ̄. dicūt eni q̄ cū apd̄ capreę palude receſeret exercitū ſbito orta ē ingēs tēpeſtas cū tonitruo. ⁊ romulus dēſa nube coopꝰ ſtlatꝰ ē a ꝯſpectu ꝯciōis. nec poſtea viſus ē ꝑpt qd̄ a mltitudie diceret̄ vel crederet̄ in deū trāſlatꝰ. tn̄ aliq̄ dixerūt eū fuiſſe tūc pribꝰ odioſū ⁊ ab eis diſcerptū. ſ; opiniōez mltitudis ipiꝰ deificatiōe ꝯfirmauit q̄dā noīe iuliꝰ ꝓculꝰ. aſſerēs ſibi romulū apparuiſſe p viā ⁊ iā deū factū ſibi multa mādaſſe. d̄ iſto plꝰ loq̄t augꝰ li. iij. ca. xv. c Teſtāte apice: quē ſc; ꝑpt excellētiaz in capite gerit. xxj. diſ. cleros. d Ac p h̄ ⁊ neptuno ⁊c. Neptunꝰ dicit̄ deꝰ maris. pluto xo deꝰ inferni. Iſti duo fres iouis dicūt̄. Nā fingūt oēs tres fuiſſe filij ſaturni. De his dic̄ lactātꝰ lib. j. inſtitutionū. q̄ ſcdm rei xitatē fres erāt q̄ in tbꝰ loc̄ regnabāt. qrū vnꝰ loca ſupiora ſc; iuppit̄. alt̄ xo inferiora ſc; pluto. tertꝰ xo loca maritima ſc; neptunꝰ poſſidebāt. e Et marti tāq̄ pri eiꝰ ⁊c. Apud romanos. n. putabat̄ q̄ romulꝰ fuiſſet filiꝰ mart̄ q̄ ē deꝰ belloꝝ. ꝓpter qd̄ ⁊ ipſe romulꝰ fuit valde bellicoſus. Et d̄ h̄ ouidiꝰ narrat li. iij. de faſt̄. q̄ rhea ſiluia. q̄ alio noīe vocabat̄ ilia cū eēt xgo veſtal̄. i. ꝯſecrata xgo dee veſte ⁊ q̄dā die ad lauādū ſacra veniſſ; ad aq̄ hauriēdaſ dpoſito vaſe ſedit fatigata iux̄ aq̄s. Cui ibidē cū obrepſiſſet ſomnꝰ affuit mars. q̄ vidēs eā ꝯcūbēt̄ cū ea ipregnauit eā dormiētē. q̄ duos. ſ. remū ⁊ romulū. vno concubitu mart̄ ꝯcepit. De h̄ dic̄ euſebiꝰ in chronicis ſic āno regni reḡ oſie pmo remꝰ ⁊ romulꝰ ex marte ⁊ ilia generāt̄. Iuſtinꝰ xo li. xliij. dic̄ q̄ rhea filia numitoriſ clauſa ē in luco mart̄. vbi geminos enixa ē. incertū ſtupro an ex marte. vn̄ incertū ē de pre q̄s fuerit. Cōſtat tamē q̄ marſ ille quē deū belli finxerūt nō fuit pr̄ coꝝ potuit tn̄ aliq̄s demō alicubꝰ eā impgnaſſe. ⁊ ea q̄ narrat ouidiꝰ aliquā illuſionē diabolicā fuiſſe. de h̄ habet̄ plus infra li. iij. capi. iiij. Ca. XVI

a Si aūt a dijs ſuis romani ⁊c. In h̄ ca. ꝓbat breuiſ augꝰ q̄ dij romanoꝝ nō dederūt leges bn̄ viuēdi cultoribꝰ ſuis. qd̄ ꝓbat p duo ſigna. pmū ē q̄ ipi miſerūt athenas ꝓ legibꝰ accipiēdis. ſcdm ē. q̄ noluerūt accipe legeſ lycurgi. q̄ finxerat ſe auctē apolliniſ leges inſtituiſſe qd̄ romāi nō poterāt credere. b Nō aliquot ānos pꝰ romā ꝯditā ⁊c. Scdm oroſiū li. ij. āno quī pximꝰ erat. ccc. ab vrbe cōdita: miſſi ſūt legati romanoꝝ ad athenienſes ꝑpt leges ſolonis deferēdas. ⁊ i ſeq̄nti anno. i. āno. ccc. creat̄ decēuiri de q̄bꝰ ifra dicet̄. q̄ ſolon vir inſignis iuſticia athenas velut nouā ciuitatē ꝯdidit legibus. Et valeriꝰ. li. v. dic̄ q̄ ſolō tā p̄claras tāq̄ vtiles legeſ athenieſibꝰ tulit. vt ſi ꝑpetuo vti vellēt. ſempit̄nu; habituri fuiſſent iperiū. ſenectutē xo cypri ꝓfugus exegit neq̄ eni in pria de q̄ optime meruerat humari ꝯtigit. Hec valeriꝰ. A. geliꝰ xo lib. iij. dic̄ q̄ draco athenieſis vir bonꝰ. ⁊ mltū prudēs legeſ athenieſibꝰ pmꝰ tulit. ſed q̄ nimis acerbe abrogate ſūt. poſtea legibꝰ alijs minoribus a ſolone cōpoſitis vſi ſūt. fuit aūt ſolō vnꝰ de ſepte ſapiētibꝰ. c Quas tn̄ nō vt acceperūt ⁊c. h̄ p tāto dic̄ augꝰ. nō q̄ non acceperūt eas in tabulis. x. ab athenieſibꝰ. ſ; q̄ ſi acceperūt eas in moribꝰ. i. nō ſūt vſi eo mō q̄ ſcripte ſūt. nā ſicut patet in pncipio digeſtoꝝ. ⁊ p gaiū ad legē. xij. tabulaꝝ. ⁊ p titū liuiū etiā de origine vrbis li. iij. ⁊ p iſidoꝝ li. v. etymologiaꝝ. ⁊ p oroſiū li. ij. ꝓplus romanꝰ elegit decēuiros iuxta nūerū tabulaꝝ q̄ decēuiri dicti ſūt. ⁊ q̄libet eoꝝ decēuir in ſingulari nūero dictꝰ ē. vt decēuir ſit vna dictio. q̄bus vna data ē poteſtas conſulatus. ⁊ ſcdm iſtum ab eis non licuit appellare. habuerunt etiam poteſtatē legendi cōdēdi ac etiam leges corrigēdi. qui de legibꝰ ſolonis in decē tabulis allatis ⁊ in latinū trāſlat̄ q̄ſdā leges extraxerūt ⁊ q̄ſdā ex eis correxerūt implentes tabulas decē. et nihilominꝰ duas tabulas addiderūt ita q̄ in vniuerſo erāt tabule. xij. q̄s vocamꝰ leges. xij. tabulaꝝ. d Quāuis lycurgus ⁊c. Iſte lycurgus preceſſit ſolonē par ⁊ dedit leges lacedemonijs. ſic ſolō athenieſibꝰ. de q̄ narrat iuſtinus li. iij. q̄ erat frater polybite regis parthoꝝ. dū aūt infans cōualeſceret legē inſtituit: exemplo eaꝝ inuētiōe clarior: nihil eni i lege in alios ſanxit cuiꝰ nō ipe documētū pꝰus daret. auri argētiq̄ vſu; vt oīm ſceleꝝ materiā ſuſtulit. fūdos oīm inter oēs eq̄liter diuiſit. Conuiuari omēs publice iuſſit. ne cuiꝰ diuitie vel luxuria in occulto eſſent. Et ſubiūgit iuſtinꝰ multas eiꝰ leges pulchras. tamē rigidas valde. Legū xo ſuaꝝ auctorē apollinē delphicū finxiꝰ ⁊ inde ſe eas detuliſſe. Deinde vt eternitatē ſuis legibꝰ daret iuramēto obligat ciuitatē. nihil eos de ſuis legibꝰ mutaturos pusq̄ reuerteret̄. ſimulās ſe ad oraculu; delphicū ꝓficiſci ꝯſulturꝰ q̄ addēdū vel minuēdū vel mutādū legibꝰ videret̄. ꝓfectꝰ aūt erat cretā vbi volūtariu; exiliū ꝑpetuo egit. morienſq̄ oſſa ſua in mari ꝓijci iuſſit: ne forte lacedemonā referrent̄. Et ſic putarēt lacedemonij ſe ſolutos iuramēto. Hec iuſtinꝰ. De ipō dic̄ valerius li. v. q̄ neminē aut maiorē aut vtiliorē virū lacedemonia genuit. vt poeta cui apollo delphicꝰ oraculū petenti reſpōdiſſe fert̄. neſcire ſe vtꝝ illū hoim vl̄ deoꝝ numero aggregaret. e Numa pōpiliꝰ ⁊c. Iſte numa immediate ſucceſſit romulo ⁊ ſic romulꝰ vndiq̄ bella geſſit aſſidue

Qui eis etiã multa ſacra cõſtituit: nõ tñ phibef eaſdẽ leges a numinib⁹ accepiſſe. Mala igit animi: mala vite: mala mor̃ q̃ta mag̃ ſũt: vt his doctiſſimi eorũ viri etiã ſtãtib⁹ vrbib⁹ reſpublicas pire cõfirment: dij eorꝫ ne ſuis cultoribus acciderẽt nĩme curarunt: imo vo vt augerẽf ſic ſup diſputatũ ẽ oĩ mõ curauerũt.

An forte. C. XVII.

a Apud romão ꝓpterea leges nõ ſũt a numinib⁹ cõſti- b tute: qꝛ ſic̃ ſaluſti⁹ ait. Jus bonũq; apud eos nõ legib⁹ magis q̃ natura vale- c bat. Ex hoc iure ac bono credo raptas eẽ ſabinas. Quid eni iuſti⁹ ⁊ meli⁹ q̃ filias alieas fraude ſpectaculi inductas: nõ a parẽtib⁹ accipi: ſ vi vt q̃ſq; poterat auferri. Nã ſi inique ſabini facerẽt negare poſtulatas: q̃to fuit iniqui⁹ rape nõ datas. Juſti⁹ aũt bellũ cũ ea gẽte geri potuit: que filias ſuaſ ad matrimoniũ corregionalibus ⁊ cõfinalib⁹ ſuis negaſſet petitas: q̃ cũ ea q̃ repetebat ablatas. Illud ergo poti⁹ ibi fieret vbi mars filiũ ſuum pugnantẽ iuuaret: vt cõiugiorꝫ negatorꝫ armis vlciſcerẽf iniuriã: ⁊ eo mõ ad feminas q̃s voluerat perueniret. Aliq̃ eni fortaſſe iure belli iniuſte negatas iuſte victor auferret. Nllo aũt iure pacis ñ datas rapuit: ⁊ iniuſtũ bellũ cũ earũ parẽtib⁹ iuſte ſuccẽſentib⁹ geſſit. Hoc ſane vtili⁹ d facilius q; ſucceſſit. Quod etſi ad memoriã fraudis illius circẽſiũ ſpectaculum mãſit: facinoris tamẽ in illa ciuitate ⁊ impio nõ placuit exemplũ: faciliuſq; romani in h errauerũt: vt p⁹ illã iniquitatẽ deũ ſibi romulũ cõſecrarẽt: q̃ vt in feminis rapiẽdis factũ eius imitãdũ ⁊ lege vlla vel mo- e re pmitterẽt. Ex hoc iure ac bono poſt expulſũ cũ liberis ſuis regẽ tarquinium: cuius fili⁹ lucretiã ſtupro violenter oppſſerat: iuni⁹ brutus cõſul: luciũ tarquiniũ collatinũ maritũ eiuſ-

totus daf⁹ reb⁹ bellicis ⁊ iõ pauciſſimas leges dedit. ita iſte pace facta in circuitu aĩm ſuũ totalit̃ dedit cõdẽdis legib⁹ ⁊ ſacris inſtituẽdis. vt patꝫ p titũ liuiũ de origine vrbis. li. j. de q̃ etiã ſic dic̃. Numa põpili⁹ poſitis. i. depoſitis exterioꝝ rerꝫ curis. ne luxuriarẽf ocio animi q̃s mer⁹ hoſtiũ diſciplinaq; militar̃ ꝯpus ꝯtinuauerat: oĩm pmũ eaꝝ efficaciſſimũ deoꝝ metũ iniciẽdũ rat⁹ ẽ ipe ẽt ea pietate oĩm pectora imbuerat. vt fides ac iuſiurãdũ pximo. i. pcipuo ⁊ pximo legũ ac penarum metu ciuitatẽ regerẽt. oĩm ei⁹ maximũ operũ fuit tutela p oẽ regni tps. Hec tit⁹ liui⁹. Licꝫ aũt numa põpili⁹ vt finxit ſepe i aliſ ꝯſuluerit deã ſuã egeriã. vt patet p titũ li. iiij. ⁊ p ouidiũ li. iij. d faſtis. tamẽ in legib⁹ cõdẽdis nõ dicit̃ q deã vel deũ aliquẽ cõſuluerit aut ſe ꝯſuluiſſe finxerit. de iſto numa plura dicẽf infra li. iij. ca. ix. Ca. XVII.

a An forte ꝓpo romano ⁊c̃. In h ca. bñis aug⁹ excludit q̃ndã rñſionẽ que ſibi dari poſſet. quia poſſet dici q romani iõ nõ acceperĩt a dijs leges. qꝛ nõ oportuit. vixerũt eni ſat̃ bene lege naturali. ſicut videf ex v̄bis ſaluſtij q̃ ad cõmẽdationẽ vrb videf dixiſſe. ⁊ h recitanf. b Jus bonũ ⁊c̃. Et iõ nõ indiguerũt lege poſitiua. h reprobat aug⁹ oñdens p multa exempla q ipſi legẽ naturalem nõ obſeruauerũt. ſicut ſaluſti⁹ ait ſcꝫ in catilinario.

Saluſt. in cati.

c Ex hoc iure ac bono ⁊c̃. Hic brũs aug⁹ loquif ironice dicẽdo credo. ſciebat eni q rapt⁹ ſabinarũ fuit cõtra bonũ ⁊ ius nature. de iſto raptu ⁊ mõ rapiendi loquif oroſi⁹ li. ij. dicẽs eas raptas crudeliter. q̃s eutropi⁹ li. j. dicit raptas fuiſſe ãno pmo poſt vrbẽ cõditã. Ouidius vo li. iij. de faſtis excuſat factũ romuli q̃ſi feciſſet h de mãdato deoꝝ videlicet martis [illegible] ꝯſilij. q̃ fuit deus ꝯſilioꝝ. Titus vo liui⁹ lib. j. de origine vrbis narrat q cũ romulus muros ꝯdidiſſet ciuitatis ampliſſime nec ſufficerẽt q̃ cũ eo erãt ad implẽdũ eã. cõſtruxit tẽplũ quoddã ſcꝫ aſylũ. pmittẽs impunitatẽ oĩ fugiẽti ad ipſuꝫ. ꝓpter qd ꝯgregata ẽ maxima multitudo latronũ ⁊ fugitiuoꝝ infra vrbẽ. Vidẽs aũt romul⁹ q vxores ñ habebãt. nec ſine vxorib⁹ poſſet ciuitas diu ſtare miſit ad vicinas ciuitates poſtulando filias eaꝝ ſibi dari in vxores. ſ ſtatim in pncipio fuit ciuitas romuli odioſa alijs. timebant eni illã multitudinẽ taliũ viroꝝ. inſup ⁊ cõtemptui habebãf romul⁹ et ſui. qꝛ paſtores ⁊ paupes erãt. ſm ouidiuꝫ q̃ dicit ſic. Spernebat gẽtes inopes vicinia diues. In ſtabulis habitaſſe ⁊ oues paujſſe nocebat. At q̃ Romano vellet nubere nulla fuit. Igif ſm titũ vicini remandabãt romulo et ſocijs ei⁹ q ſicut aperuerũt aſyluꝫ viris volẽtib⁹ ad ſe cõfugere. ita aperirẽt ⁊ mulierib⁹. ⁊ ſic acciperẽt vxores qꝛ ſuas eis filias dare nollẽt. romul⁹ vo h audiẽs diſſimulato diu aĩo q̃ſi negociũ animũ ſuũ ñ tãgeret. cẽſuit p⁹modũ ludoſ deo cõſo celebrãdos ⁊ h p vicinas ciuitates procurauit diuulgari vt mlti ꝯfluerẽt vicinorũ. Inſtãtib⁹ vo ludis pcepit ſuis vt de ſabina que terra ẽ ꝓpe romã cũ venirẽt ad ludos ſpectãdos q̃libet raperet ſibi vxorẽ quã vellet qd ⁊ factũ ẽ. poſtmodũ vo cũ patrib⁹ eaꝝ q̃ volebãt vlciſci iniuriã ⁊ filias ſuas repetere romãi bellũ habuerũt. ⁊ licet int̃ eoſ ⁊ ſabinos p mediationẽ filiaꝝ que ſe duobus exercitib⁹ interpoſuerũt pax facta ẽ. poſtmodũ vero cũ alijs ciuitatib⁹ quibuſdã q̃rũ filias etiã rapuerũt diu bella geſſerũt.

d Quod [illegible] ad memoriã ⁊c̃. de ludis circẽſibus ſic dicit valeri⁹ li. ij. Circẽſe ſpectaculũ pmus romul⁹ raptis ſabinis ꝯſualiũ nomie celebrauit. iõ aũt vocauit ludos illos ꝯſualia. qꝛ deo cõſo vt dictũ ẽ celebrabãf. ⁊ durabãt diu ſm oroſiũ poſt eoꝝ inſtitutionẽ. quales aũt fuerĩt ludi circenſes ſup li. j. ca. xxxj. habes.

e Ex h iure ac bono poſt expulſũ ⁊c̃. hic ponit aug⁹ ſcḋm exemplũ ⁊ ſignũ. q romãi ñ vtebãf iure ⁊ bono nature de q̃ loqf ſaluſti⁹ ſicut dicebãt. ⁊ loqf ironice. b. aug⁹. ſicut prius. Eſt ãt ſignũ ex alio facto romanoꝝ valde iniquo qd fecerĩt poſt reges expulſoſ pmo quo inceperunt cõſules habere. de quo narrat titus liui⁹ de origine vrbis libro. ij. videlicet q lucretia vxor collatini. qui tarq̃nius collatinus noiat⁹ eſt. cuꝫ oppreſſa fuiſſet a ſexto tarquinio regis filio ſcꝫ tarq̃nij ſuperbi ⁊ ob h ſeipſaꝫ interfeciſſet preſente marito ſuo ⁊ patre. ⁊ etiã bruto. ſicut ſupra libro. j. capitu. xix. ex-

dem lucretie collegaȝ suuȝ bonum atqȝ innocentẽ virum ꝓpter nomẽ ⁊ propinquitatẽ tarquinioꝛuȝ coegit ingratu se abdicare: nec viuere i ciuitate pmisit. Quod scelus fauẽte vel patiẽte ꝑplo fecit a quo ꝑplo cõsulatũ idẽ collatinꝰ sicut etiã ipse brutꝰ acceperat. f Ex hoc iure ac bono marcꝰ camillꝰ illius tpis vir egregius qui vehiẽtes grauissimos hostes populi romani post decẽnale bellũ quo romanꝰ exercitꝰ totiẽs male pugnãdo grauiter afflictꝰ ẽ: iã ipsa roma de salute dubitãte atqȝ trepidãte: facilime superauit: eorũqȝ vrbem opulentissimam cepit: inuidia obtrectatoꝛuȝ virtutis sue et insolentia tribunoꝛũ reus plebis factus: tãqȝ ingratam sensit quã liberauerat ciuitatẽ: vt de sua dãnatione certissimꝰ in exiliũ spõte discederet: ⁊ decẽ milibus eris absens etiã dãnaretur: mox iteruȝ a gallis vindex patrie futurꝰ ingrate. Multa cõmemoꝛare iã piget feda ⁊ iniusta quibꝰ g agitabatur illa ciuitas. ⁊ cũ potẽtes plebẽ sibi subdere conarentur: plebsqȝ illis subdi recusaret: ⁊ vtriusqȝ partis defensores magis studijs agerẽt amoꝛe vincendi: qȝ equũ ⁊ bonũ quicquã cogitarẽt.

Ca. XVIII

a Itaqȝ habebo modũ i et ipsum salustium testẽ potiꝰ adhibebo. Qui cum in laude romanoꝛuȝ dixisset: vñ nobis iste ser-

posuit. Brutꝰ ex hoc ⁊ causis alijs pmotus cõtra regẽ ⁊ filiũ suuȝ predictũ cũ adiutoꝛio patris lucretie ⁊ tarquinij collatini regẽ de vrbe expulit ⁊ extunc romani desierũt habere reges. ⁊ inceperũt habere duos cõsules. quoꝛ pmi duo fuerũt Junius brutꝰ predictꝰ. ⁊ lucius tarquinius collatinus maritus lucretie. Sed añ finem anni ita fuit nomen regiuȝ odiosum romanis. qȝ dictũ collatinum quia nominabatur tarquinius ⁊ cõmunicabat cum rege expulso in nomine expulerunt. dicẽte sibi iunio bruto qȝ vrbem sollicitudine et metu liberaret. cuȝ tamen ⁊ ipse innocẽs esset. ⁊ ad expulsionem regis auxilium prestitisset. Unde dicit titus de ipso. cuȝ nihil aliud offenderit nomẽ inuisum id est odiosũ ciuitati fuit. iusiurandus enim populi erat neminẽ regnare passuros necesse rome vnde periculũ libertati foret. illud aũt obstare libertati putabant qȝ regiũ nomen. hoc est tarquinij in ciuitate ⁊ impio erat. Narrat autẽ eutropius libro pmo qȝ collatinꝰ accepto omni patrimonio suo ex vrbe migrauit. Et idẽ dicit titus liuius libro secundo de oꝛigine vrbis. ⁊ narrat qȝ iuniꝰ brutus plebem ad contiones cõuocauit reducens eis ad memoꝛiam quomodo iurasset se nõ relicturos aliquem regnare vnde periculuȝ esse posset libertati. Et addidit qȝ non credebat populuȝ romanũ solitam libertatem recuperare dũ regiuȝ genus. ⁊ regium nomẽ scilicet tarquinius collatinꝰ non solum in ciuitate. ꝫ etiã in imperio esset id est in cõsulatu. ⁊ hoc modo brutus egit vt collatinus quia collega suus erat quia alter cõsul non solũ cõsulatui cederet ꝫ etiã vrbeȝ exiret. de quo facit augꝰ mẽtionẽ. f Ex hoc iure ac bono marcꝰ camillꝰ ⁊c. Hic ponit augꝰ tertiũ exẽpluȝ ⁊ signũ ad idẽ ⁊ loquitur ironice vt prius. ⁊ est signuȝ ex tertio facto ingratissimo scilicet de expulsione marci camilli. de quo valerius libro. v. tractat capitu. de ingratis. ascribẽs factũ magne ingratitudini ciuitatis. dicẽs. ingrate et lapse mentis erroꝛem esse ciuitatis. qȝ virtuȝ romanoruȝ ⁊ icremẽtũ latissimũ. ⁊ tutela foꝛtissima marcus camillus in vrbe incolumitatem tueri suam nõ valuit nam a lucio apuleio tribuno plebis tanqȝ peculatoꝛ ⁊ reipublice fur vehientane prede reus: duris sententijs in exiliuȝ missus ẽ. Et quidẽ eo tempoꝛe quo optimo iuuene filio spoliatus. solatijs magis alleuiandus qȝ cladibus onerandus erat. ac tribuni plebis abesse erario querebantur. xv. milia eris. tanti nãqȝ pena finita ẽ. indignã sui iam ꝓpter quã populus romanus tali principe careret. Hec valerius. Titꝰ vero liuius lib. v. de vrbis oꝛiginẽ hanc histoꝛiã sic narrat. Cum ciuitas vehientoꝛuȝ potentissima ꝓpe romã ad. xx. miliaria pcipuꝰ vrbis hostis esset. et obsessa fuissꝫ a romanis. x. ãnis ⁊ in ea obsidione romani ꝯtra vehientos sepissime malo euẽtu pugnassent. tandẽ cuȝ camillus predictꝰ factꝰ cõsul ⁊ illuc missus esset contra eos. facta via subterranea vsqȝ ad arcẽ ciuitatis. quam viã cumuluȝ appellauit. ⁊ ꝑ eam militibꝰ intromissis. dũ ciues circa defensionẽ muroꝛ quibus eodẽ tpe fiebãt insultus occupant ⁊ arcẽ vacuã relinquũt: capit primo arx ipsa. deinde ciuitas. postea qȝ camillus in diuisione prede offenderat plebeȝ vocatꝰ est ad iudiciũ plebis: qui de ꝯdẽnatione sua certus spõte abijt in ciuitatẽ ardeam scilicet vicinaȝ vrbi in exilium. ⁊ absens condẽnatus ẽ in x. milibus eris. Quẽ tñ postmodũ tertio anno sequenti cũ capitolium obsideret a gallis romani necessitate ducti reuocauerũt ⁊ dictatoꝛem fecerũt qui mox gallis pecuniã numerãtibus qua romani se a gallis redemerant. repente superueniẽs cuȝ exercitu nõ soluȝ obsidionẽ soluit. sed gallos vicit. ⁊ postea fere totaliter deleuit. g Cum potẽtes sibi plebẽ ⁊c. Hic notandũ qȝ sicut patet legenti. x. libroꝛ id est pmam decadem titi liuij de oꝛigine vrbis dissensio inter nobiles ciuitatis ⁊ plebeos lõgo tpe valde durauit. ⁊ ea occasione cõmissa sũt multa mala in vrbe. nec sedata donec pmo hrent tribunos plebis qui erãt ꝓprij iudices ⁊ quasi etiã defensoꝛes plebis oppssi a nobilibꝰ ꝯtra ꝯsules ⁊ nobiles. ⁊ habebãt ptãtẽ valde magnã i vrbe fauẽte eis plebe sempꝫ ⁊ postea extoꝛserũt plebei vt etiã de ipsis eligerentur ad oẽs gradus honoꝛis. intãtũ etiã qȝ de eis possent ꝯsules eligi sicut ⁊ de nobilibꝰ ex quibꝰ solis pmitꝰ eligebãtur ꝯsules. de ista vero dissensiõe magis patebit in ca. sequẽti. Ca. XVIII

a Itaqȝ habebo modũ ⁊c. In h. ca. arguit. b. augꝰ cõtra irrisionẽ in pcedẽti ca. tactã quã videbatur ꝯfirmari p dicta salustij ibi posita. ⁊ arguit i h ca. specialr ꝯ eã p verba salustij ⁊ facit in h ca. tria. qȝ pmo oñdit qȝ eodẽ tpe pro quo salustiꝰ videtur romanos cõmendasse dicẽs qȝ ius bonũqȝ apud grecos non legibꝰ magis qȝ natura valebant ipsi erãt mali: nec obseruabant ius nec bonuȝ. Secũdo ibi poꝛro. si illa tempoꝛa ⁊c. arguit beatus augustinꝰ quales erãt romani alio tpe pro quo non cõmendantur a Salustio sed potius vituperantur. Et tertio ibi. Cernis enim vt opinoꝛ. Ex his concludit qȝ mala sua nõ debent

imputari tpib° xpianis. Dic aūt in pncipio ſic. Itaq̄ ha
bebo modū. ſ. arguēdi vl' pcedēdi. ꝛ ſtatī ſubiūgit quē mo
dū arguēdi ꝛ pcedēdi vult hēre ſcꝫ q̄ ex dictiſ ſaluſtij vult
pbare intētū. nā i pcedēti ca. arguebat ex q̄buſdā q̄ ſcrip
ta habēt ab alijs hiſtoriogphiſ romanoꝝ. nec ibi ſaluſtiū al
legauit. cū tamen oc
caſionē hēret ex dictiſ
Saluſt. in cati. ſaluſtij pbādi qd̄ pba
uerat. b Predi
cās illud tps ꝛc. vult
dicere. b. aug° q̄ ſalu
ſti° cōmēdās roma
nos dicēs q̄ ius bo
Saluſt. j. hiſto. nūq̄ ꝛc. ſolum pdica
bat. i. extollebat lau
dib° illō tpe: ꝛ roma
noſ p illo tpe qd̄ erat
poſt reges expulſos
cū ciuitas ſubito cre
ſceret in immēſū qd̄
fuit an̄ bellū punicū
ſcdm. nā antea ſubie
cerāt ſibi totā italiā.
ꝛ tn̄ ſm oroſiū expul
ſio regū. ꝛ ꝯſulū pri
ma creatio fuit anno
ab vrbe ꝯdita. cccc.
xxxiij. Et int' expulſi
onē regū ꝛ ſcdm bel
lū punicū nō fluxerūt
niſi. ccc. ꝛ. xj. āni. nec
tamē p° reges finitoſ
romana res creuit. ſꝫ
ſic dicit eutropi° li. ij.
in pncipio. anno: ccc.
lxv. ab vrbe cōdita. i.
āno ſeq̄nti. p° captōꝫ
eius a gallis cepit ro
mana res creſcere. Nā camill° eodē āno vehigētoꝝ ciui
tatē q̄ p. lxx. ānos bellū geſſerat vicit. ꝛ eq̄rū vrbē ꝛ ſucci
noꝝ occupauit. ꝛ circa idē tps quintius cincian° infra. xx.
dies preneſtē ciuitatē cū alijs octo ciuitatib° in deditōēꝫ
accepit. ꝛ p ꝯñs pꝫ q̄ ab eo tpe q̄ incepit romana res ſibi
to creſcere vſq̄ ad bellū punicū ſcdm nō fluxerūt niſi āni
cxxxv. Saluſti° tn̄ incipit tps icremēti ciuitatiſ ab expul
ſione regū. q̄ ſaltē illa expulſio fuit occaſio incremēti ciui
tatiſ. q̄ ppl'us tā fact° liberior pl° dilexit rēpublicā ꝛ plus
aſpirabat ad dn̄iū. De incremēto xo iperij ꝛ ei° tpe flo
rus in epitomate lib. ij. i pncipio dicit ſic. domita ſubiecta
q̄ italia ppl's roman° . ppe. cccc. ānū egit. q̄ ppe. cccc. āniſ
domi luctat° ē adeo difficile erat dare italie caput. ducē
tis xo ānis ſeq̄ntib°. africā europā. aſiā. totū deniq̄ or
bē terrarū bellis victorijſq̄ peragrauit. c Idē tn̄ in pn
cipio hiſtorie ꝛc. Hic credūt aliq̄ q̄ iſte liber ſit pm° liber
catilinarij. ꝛ h̄ q̄ ſaluſti° duos ſcripſit catilinariū q̄ iugur
thinū. nec plures libri hiſtorici q̄ catilinariū ꝛ iugurthi
nū mō ab eo inueniunt' cōſcripti. Et iō q̄ querūt in catili
nario ea q̄ in iſto caplo allegat aug°. de hiſtorijs ſaluſtij.
fruſtra laborāt q̄ nō inueniēt. Scripſit eni ſaluſti° vnū
libꝝ hiſtoriaꝝ q̄ iā nō inuenit'. qd̄ ex h̄ patet. q̄ h̄ aliq̄ po
nūt' tāq̄ ſaluſtij q̄ nec in iugurthino nec in catilinario iue
niūt'. Et. A. geli° li. x. ꝛ li. ij. introducit quartū librū hiſto
riaꝝ ſaluſtij. d Cū ad ꝯſules a regib° ꝛc. de expulſiōe
regū dixi in caplo pcedēti. De cōſulib° ē ſciēdū q̄ eodem
anno q̄ reges expulſi ſūt creati ſunt duo ꝯſules. q̄ pēſſent

rebuſpubliciſ. q̄rū ptās ſolū ānalis. i. vni° āni erat. ſm
eutropiū li. j. ne ppt' diuturnitatē ptātiſ inſolētiores redde
rēt'. Ideo vero duo creati ſūt. vt ſi vn° mal° eē vo
luiſſet alt' hñs ptātē ſilem coerceret eū. De q̄rū ptā
te ꝛ differētia ptātis eoꝝ a ptāte dictatoriſ dicā infra
li. v. ca. xviij. Cito aūt p° creatiōēꝫ
ipoꝝ cepit diſſē
ſio int' nobiliores
et validiores et
plebeioſ. ꝛ diſceſ
ſerūt plebei a no
bilib° videlꝫ cir
ca. xv. ꝛ. xvj. ānū
p° reges exactos
vt patꝫ p titū liui
um li. ij. ð origie
vrbis. q̄ dicit q̄ ab
eo die q̄ mortu°
ē rex tarq̄ni° q̄ fu
erat expulſus. ce
perūt pmo mole
ſtari plebei. Ipe
xo mortu° ē cir
ca. xv. ānū a tpe
ſue expulſiōiſ eu
tropi° dicit q̄ āno
xvj. facta ē diſſē
ſio plebis. Vn̄ h̄
ſciēdū q̄ in pnci
pio milites q̄ eli
gebāt' ad bellum
militabāt ppriis
ſtipēdijs vt patꝫ
ex tito liuio. Cū
aūt inſtarēt mul
ta bella. imo nū
q̄ ceſſabāt a belliſ
ꝛ peſtilētijs. cogebāt' pecuniā mutuari a potētib°. ita
vt poſtmodū nō poſſent ſatiſfacere. nec q̄ ad pncipale
nec q̄ ad vſuras q̄ p mutuo petebāt'. vinciebāt' igit' ꝛ i
carcerabāt'. ꝛ peſſime tractabāt'. pp̄ter q̄ orta ē ſeditio
int' pres ꝛ plebeios cōquerēte plebe de tā dura oppreſ
ſione ſua a prib°. i. maiorib°. ꝛ receſſit plebs ab vrbe
ad tria miliaria ꝛ occupauit ſacꝝ mōtē. Quidā vero
mōtē auētinū q̄ ē itra vrbē credūt appellatū fuiſſe mō
tē ſacꝝ. tandē xo pacificata ē plebs ſub hac ꝯditiōe.
q̄ de ſuis hēret aliq̄s magiſtratus q̄ tuerēt' plebeios ꝯtra
oppreſſiones ꝛ iniurias. qui magiſtratus dicti ſūt tribuni
plebis. De pdicta aūt diſſenſione plebis ponit aug°
verba ſaluſtij q̄ ſūt iſta. Iniurias validorū ꝛ ob eas
diſceſſiones plebis a prībus. aliaſq̄ in vrbe diſſenſio
nes fuiſſe. que verba ſaluſtij cū alijſ que immediate ſe
quunt' in ſaluſtio ponit btūs aug° infra li. v. capi. xij.
e Nā cū optimis ꝛc. Hic pbat aug°. p alia dicta ſa
luſtij q̄ ppl'us roman° etiā an̄ tertiū bellū punicū qd̄
fuit temp° in q̄ ſm ſaluſtiū morib° optimis ꝛ maxia
concordia vixerūt. qd̄ ipſi i diſcordia ꝛ male vixerūt
Nam ſaluſtius loquens de tempore medio inter duo
bella punica ſcilicet ſcdm et tertium. in quo quiete vt
dicit ſe habuerunt inter ſe. propter metum carthagi
nis. que ciuitas adhuc ſtabat. ꝛ ſtetiſſet etiam poſtea
non euerſa ſm conſilium naſice ſcipionis. de quo li
bro primo capitulo xxx. Addit Saluſti° loquens de
diſcordia auaricia et alijs malis que in rebus ſecūdis

mo exorſ° ē: Jus bonūq̄
apd̄ eos nō legib° magiſ q̄
b natura valebat: pdicās
illud tps q̄ expulſis regib°
incredibiliſ ciuitas breui
etatiſ ſpatio plurimū creuit
c Idē tn̄ i pmo hiſtorie ſue
libro: atq̄ ei° exordio fate
d tur: etiā tūc cū ad ꝯſules
a regib° eēt trāſlata rſpub
lica: poſt paruū interuallū:
iniurias validoꝝ ꝛ ob eas
diſceſſionē plebis a prib°:
aliaſq̄ in vrbe diſceſſiōes
e fuiſſe. Nā cū optimiſ mo
rib° ꝛ maxima ꝯcordia po
pulū romanū inter ſcōm
ꝛ poſtremū bellū carthagi
nēſe cōmemoraſſet egiſſe:
cāmq̄ hui° boni nō amo
rē iuſticie ſꝫ ſtante cartha
gine metū pacis infide fu
iſſe dixiſſet: vn̄ ꝛ naſica il
le ad reprimendā nequiciā
ſeruādoſq̄ iſtoſ mores op
timos: vt metu vitia cohi
berēt: carthaginē nolebat
euerti. Cōtinuo ſubiecit idē
ſaluſti° ꝛ ait. At diſcordia
ꝛ auaricia atq̄ ambitio et
cetera ſcdis reb° oriri ſue
ta mala: poſt carthaginis
excidiū maxime aucta ſūt
vt intelligerem° etiā antea
ꝛ oriri ſolere ꝛ augeri. Vn̄
ſubnectēs cur hec dixerit:
Nā iniurie inquit valido
rū ꝛ ob eas diſceſſio ple
bis a patrib° alieq̄ diſſē
ſiōes domi fuere: iā inde a
pncipio neq̄ amplius q̄ re
gib° exactis: dū metus a
tarq̄nio: ꝛ bellū graue cū
etruria poſitū ē. eq̄ ꝛ mo
deſto iure agitatū. Vides
queadmodū etiā illo bre
ui tpe vt regibus exactis
id ē eiectis aliqntulū eq̄ ꝛ
modeſto iure agerēt: Me
tū dixit fuiſſe cauſam qm̄

ſ

metuebatur belluꝫ: qđ rex
tarquini⁹ regno atq̃ vrbe
pulſus: etruſcꝰ ſociat⁹ ꝯ ro
mãos gerebat. Attẽde ita
q̃ꝫ: qđ deīde cõtextat. De
in inq̄t ſeruili imperio p̄res
plebẽ exercere: de vita at
q̃ꝫ tergo regio more ꝯſule
re: agro pellere: ⁊ ceterꝭ ex
pertib⁹ ſoli imperio agere.
Quib⁹ ſeuitijs ⁊ maxie fe
nore oppſſa plebs: cū aſſi
duis bellis tributū ſimul
⁊ miliciã toleraret: armata
mõtē ſacrū atq̃ꝫ auẽtinū i
ſedit: tūq̃ꝫ tribunos ple
bis ⁊ alia ſibi iura para
uit: diſcordiaruꝫ ⁊ certa
minis vtriuſq̃ꝫ finis fuit ſe
cūdū bellū punicū. Cer
nis ex q̃ tp̄e. i. puo interual
lo poſt reges exactos q̃les
romani fuerint: de q̃b⁹ ait:
Jus bonūq̃ꝫ apđ eos: ñ le

gib⁹ magꝭ q̃ꝫ natura vale
bat. Porro ſi illa tp̄a talia
reperiunt: q̃b⁹ pulcherrima
atq̃ꝫ optima fuiſſe p̄dicat
romãa reſpublica: qđ iã d
ꝯſeq̄nti etate dicendū aut
cogitãdū arbitramur: cuꝫ
paulati mutata vt eiuſdeꝫ
hiſtorici v̄bis vtar: ex pul
cherrima atq̃ꝫ optia: peſſi
ma ac flagicõſiſſima facta
ē: poſt carthaginis videlꝫ
vt cõmemorauit excidiū:
Que tp̄a ipe ſaluſti⁹ quẽad
modū breuiꝭ recolat ⁊ de
ſcribat i ei⁹ hiſtoria legi p̄t
quãtꝭ malis moꝝ q̃ ſcđis
g reb⁹ exorta ſūt uſq̃ꝫ ad bel
la ciuilia demõſtret eſſe p
uẽtū. Ex q̃ tp̄e vt ait maio
rū mores nõ paulati vt an
tea: ſꝫ torrẽtꝭ mõ p̄cipitati
adeo iuuẽt⁹ luxu atq̃ꝫ aua
ricia corrupta ē: vt merito

id ē ꝓſperis oriri ſolēt. ⁊ diꝭ ꝙ illa mala poſt excidiuꝫ
carthaginis maxime ſunt aucta. ex quo arguit aug⁹.
ꝙ prius erant oriri ſolita ⁊ prius aucta eo tp̄e q̃ ſalu
ſtius dicit eos ſteriſſe optimis morib⁹ ⁊ maxima ꝯcor
diaꝭ. Dicꝭ etiã ſaluſti⁹ vel aug⁹ ꝓpꝭ metuꝫ in fide. i. du
bie ⁊ ñ multū cer
te. q̃ꝛ p̄mū belluꝫ
punicū t̄minatū
fuit pace facta in
ter romãos ⁊ pe
nos ſub certꝭ pa
ctis q̃ peni. i. car
thaginẽſes frege
rūt. vt patet ꝑ ti
tū liuiuꝫ de ſcđo
bello punico li. j.
Scđꝫ etiã bellū
punicū t̄minatū
fuit pace facta. ſꝫ
q̃ꝛ carthaginẽſeſ
fregerūt p̄mã pa
ceꝫ ⁊ pacta. time
baꝭ ꝙ etiã frãge
rēt ſcđaꝫ. Et ē ad
uertēduꝫ ꝙ ab il
lo loco. nã iuurie
inq̄t validior ⁊c̄.
vſq̃ꝫ ad illđ exclu
ſiue. videꝭ queãd
modū. ſūt ꝯtiue
v̄ba ſaluſtij. ex q̃
b⁹ arguit. b. aug⁹
ꝙ licet illo modi
co tp̄e qđ fuit inꝭ
expulſionē regū
⁊ diſceſſionē ple
biſ. aliq̃ꝫtū mode
ſte ſe haberēt ro
mãi. i. xv. annis vel. xvj. vt ex ſupđictis patet. tñ ñ fuit
niſi timore tarquinij regis expulſi. q̃ tanto tp̄e vixit et
ita vult aug⁹ inuere ꝙ nūq̃ꝫ modeſte ſe habebãt p⁹ re
ges niſi timore pene pl⁹ q̃ꝫ iuſticie. Quãtū ad tarq̄niū
ſciẽdū ē ꝙ p⁹ expulſionē ſuã lõgo tp̄e ſcꝫ p. x. ãnos fe
re ipe inq̄etauit romãoſ ꝑ ſe ⁊ ꝑ amicos ſuoſ. ⁊ p̄cipue
ꝑ porſennã regē etrurie. q̃ tribus ãnis ꝯtinuis ſm oroſiū
trepidaꝫ vrbē terruit ⁊ obſedit. ita ꝙ q̃ꝫdiu tarq̄nius
vixit fuerūt romani in magno timore ⁊ ꝯcordiꝭ magꝭ
vixerunt inꝭ ſe. fuit autē etruria dicta t̄ra q̃ mõ tuſcia
appellaꝭ ſm iſidorū li. xiiij. etymologiarū. vñ ⁊ etru
ſci ſūt idē qđ tuſci. ¶ f Dein inq̄t ſeruili impio ⁊c̄. po
nit aug⁹ v̄ba ſaluſtij. vſq̃ꝫ ad illud excluſiue. cernis ex
q̃ tp̄e ⁊c̄. In q̃b⁹ v̄bis oñdit. b. aug⁹ ꝙ male regebaꝭ
reſpublica. ⁊ q̃nta fuit diſcordia inter p̄reſ ⁊ plebē. q̃ a
xv. vel a. xvj. ãno poſt exactos reges durauit. vſq̃ꝫ ad
p̄ncipiū ſcđi belli punici qđ incepit vt ſupđictū ē poſt
reges expulſos anno. cccxj. ⁊ ꝑ ꝯñs iſta diſſenſio cõti
nuabaꝭ fere ꝑ. ccc. ãnoſ. Incipiūt v̄ba ſaluſtij ſic. dein
id ē deinde ſcꝫ mortuo tarq̄nio. ſeruili imperio p̄res ple
bē exercere ceperūt. Quare aũt vocet ſeruile imperiū
patrū impiuꝫ ſuꝑ plebē. patet ex his que ſubiūgit di
cēs. de vita atq̃ꝫ tergo. regio more ꝯſulere. agro pelle
re ⁊ ceterꝭ expertib⁹ ſoli impio agere. vult ſaluſti⁹ dicere
ꝙ p̄res ſoli ceterꝭ expertib⁹. i. nõ h̄ntib⁹ p̄tē i iudicijs cõ
ſilijſ ⁊ tractatib⁹. nã i illis negocijſ req̄rebãt aſſēſū ple
biſ. ſꝫ ſiñ plebe oĩa tractabãt ⁊ iudicabãt. nã ⁊ đ morte

īferēda ꝓ culpa. ⁊ tergo. i. aliq̃ flagellãdo. vꝭ etiã agro pel
lendo. oĩa ꝑ ſe tractabant ⁊ faciebãt. quod tñ vt iſra di
cam libro. v. ca. xviij. lege poſtmodum edita correctum
eſt ita ꝙ nec conſulibus liceret talia facere. Dicit autem
ꝙ hoc faciebãt more regio. q̃ꝛ tarquinius ſuperbus vlti
muſ rex romanoꝝ ꝓ
pꝭ cui⁹ regimen ma
lū nomē regium erat
apud eos ita odioſuꝫ
cõſilia faciebat. Ti
tus. n. liui⁹ diꝭ đ ori
gine vrbis li. j. ꝙ ipſe
regū p̄m⁹ morē đ oĩ
b⁹ ſenatū ꝯſulẽdi ſol
uit. domeſticꝭ ꝯſilijs
rēpublicã admiſtra
uit. bellū pacē federa
⁊ ſocietates ꝑ ſe ipſe
cū q̃b⁹ voluit iniuſſu
id eſt ſine iuſſu ꝑplī ac
ſenat⁹ fecit diremitq̃ꝫ
Hec tit⁹ liui⁹. Et ad
dit ſaluſti⁹. q̃b⁹ ſeui
tijs ⁊c̄. armata mõtē
ſacꝝ. atq̃ꝫ auẽtinū in
ſedit. De diſceſſione
i mõtē ſacꝝ dictū eſt
Dꝝ tñ v̄o ad diſceſſio
nē i mõtē auẽtinū ſci
ẽdū ꝙ ſic colligi p̄t ex
tp̄ib⁹ q̃ oroſi⁹ notat.
iſta diſceſſio fuit cir
ca annū. xvj. p⁹ p̄mã
diſceſſiõeꝫ. nã decẽui
ri creati ſūt ſm ipm
ãno. ccc. p⁹ vrbē ꝯdi
tã. ⁊ ſeq̄nti ãno facta
ē diſceſſio. Tãm tan
git oroſius libro. ij. ⁊ titus liuius de origine vrbis libro
iij. Nã decẽuirꝭ creatꝭ. q̃b⁹ data fuit p̄tãs ꝓ vno ãno. que
ꝯſulib⁹ dari ꝯſueuit. cū ipi p̄mo anno bñ ⁊ modeſte ſe ha
buiſſēt ſeq̄nti ãno vi⁹ eoꝝ. ſ. api⁹ claudi⁹ ſocijs ſuis ma
giſtratui. i. p̄tãti tali cedẽtib⁹ ipe ꝑ vim ꝯtinuauit magr̄atū
qđ vidẽtes ſocij ſui magr̄atū cui ceſſerãt reſūpſerūt inuitꝫ
ꝯ volūtatē ꝑplī. Addit etiã api⁹ claudi⁹ malū aliud facere
nã cū arderet libidine i filia cuiuſdã militꝭ plebei. q̃ abſēs
erat ab vrbe in exercitu. vt eã h̄ret facili⁹. cuidã clientī per
ſuaſit vt eã i iudicio peteret i ſuiturē ꝓbaturus ꝙ ãcilla
ſua eēt. vt ſic clientī adiudicata veniret i p̄tãtē ſuã. Ipe v̄o
api⁹ iudex erat i cã. q̃ abſēte p̄re adiudicauit clientī puellã
tãq̃ꝫ ipſi⁹ ãcillã. Sꝫ ãñq̃ꝫ executio ſn̄ie fieret. p̄r puelle ꝑ
amicū ſuū accit⁹ cū videret ꝙ malicie reſiſtere nõ valeret
filiã inſfecꝭ. ⁊ ſtati facto tumultu i ciuitate. cūcto ꝑplo dete
ſtãte maliciã apij. ad exercitū q̃ pax diſtabat egreſſus cõ
q̃rēs de decẽuiro apio. vꝭ qđ exercit⁹ q̃ ſꝑ ꝓ maria pre
fuit ꝯ plebe ſeceſſit a p̄rib⁹ ⁊ ſedit i mõte auētio relicto ali
gido. i. loco q̃dã ſic dicto i q̃ p̄us fuerat ꝯ eq̃s. i. ꝑplm q̃n
dã ſic dictū. Sedata v̄o ē diſſenſio iſta ⁊ recõciliat⁹ ē ex
ercit⁹ p̄rib⁹ reſtituta plebi tribunitia p̄tãte. quã decẽuirꝭ
īpediebãt ⁊ ipſis decẽuirꝭ pulſis magr̄atu. ac etiaꝫ remiſſa
exercitui ⁊ militib⁹ oĩ culpa. ¶ Vſq̃ꝫ ad bella ciuilia ⁊c̄
ſm oroſiū li. v. p̄mū bellū ciuile rome. i. ciuiū romãoꝝ in
ter ſe cõmotū ē anno ab vrbe cõdita. dcccc. lxij. Tertium
v̄o bellū punicū ſcđm eũdē li. iiij. incepit. dcccccij. ⁊ q̃rto
ãno p⁹ finitū ē. ⁊ carthago deleta ē. ⁊ ꝑ ꝯſequens ab exci

dio cartha-
ginis vſq; ad
pmū bellū
ciuile fluxe-
rūt ãni. l vj.
b De ſylle
vitijs ⁊c̃. de
eis loqͥt pl⁹
ſaluſti. circa
mediū iugur
thini ⁊ oro.
li. v. ⁊ eutro
pi⁹ li. v. vale
ri⁹ etiã li. ix.
p̃ rãto xvo h̃
fac̃ d̃ eo men
tiõ3 aug⁹ q̃
iſte ⁊ mari⁹
p̃mū bellu3
int̃ ſe geſſerũt
d̃ q̃ p̃tra inf̃ra
c. xxij. dicet̃
i Quãuis
eloquio mł
tū ipari ⁊c̃.
h̃ dicẽs hũiſ
aug⁹ extollit
eloq̃ntiã ſa-
luſtij q̃ ſine
dubio mag̃
fuit. de q̃ dic̃
A. gelius q̃
p̃prietatẽ i v̄
bis maxie te
nuit. Ca.
XIX
E Ecce ro
mana rp̃ub
lica ⁊c̃. In h̃
ca. b. aug⁹.
ex his q̃ in p̃
cedẽtib⁹ di-
cta ſũt oñdit
q̃ vitupabi-
les ſũt romãi
q̃ detrahũt
t̃pibus xp̃ia
nis ⁊ etiã dij
eorũ. ⁊ etia3
q̃ laudabiliſ
ſit xp̃s ⁊ xp̃i
ani. qd̃ ego
ñ p̃us dico
id ẽ p̃mi⁹ vel
p̃us q̃ eorũ
auctores. q̃ſ
ad h̃ vt diſce
ret aug⁹ mer
cede3 dedit
his a qb⁹ di
dic̃. b Cui
vtinã tantũ
caſta ⁊c̃. id ẽ
vtinã nõ ſo-
lu3 tacerent
bona. i. non

dicat̃ genitos eſſe q̃ neq; ipi h̃re poſſent res familiares: neq; alios pati. Dicit deide plura ſalu
b ſti⁹ de ſylle vitijs ceteraq; ſedi-
tate reipublice: ⁊ alij ſcriptores
c in h̃ ꝯſentiũt: quãuis eloq̃o mł
tū ipari. Cernis tñ vt opinor: et quiſq; aduerterit facillime pſpicit colluuie mo2 peſſimo2 q̃ illa ciuitas ꝓlapſa fuerit: an̄ nr̄i regis aduẽtũ. Hec eni geſta ſũt nõ ſolũ anteq̃ xp̃s i carne p̃ñs docere cepiſſet: verũ etiã anq̃ de virgine nat⁹ eẽt. Cũ igit̃ tot ⁊ tanta mala tẽpo2 illo2 vel tolerabiliora ſupi⁹: vel poſt euerſã carthaginẽ intolerãda ⁊ ho2rẽda dijs ſuis iputare ñ audeãt opiniões hũanis mẽtib⁹ vñ talia vitia ſilueſceret maligna aſtucia inſerẽtib⁹: cur mala p̃ñtia xp̃o iputãt q̃ doctrina ſaluberrima ⁊ falſos ac fallaces deos coli vetat: et iſtas hoim noxias flagicioſaſq; cupiditates diuiã auctͣtate deteſtãs atq; condẽnans: his malis tabeſcẽti ac labẽti mũdo vbiq; familiã ſua3 ſenſim ſubtrahit: q̃ cõdat eternã: ⁊ nõ plauſu vanitatis h̃ iudicio veritatis glorioſiſſimã ciuitatẽ? Ca. XIX

a Ecce rõmana reſpublica qd̃ nõ ego prius dico: h̃ auctores co2 vñ h̃ mercede didicim⁹ tãto ante dixerũt an̄ xp̃i aduẽtũ paulatim mutata ⁊ ex pulcherrima atq; optĩa: peſſima atq; flagicioſiſſia facta eſt. Ecce an̄ xp̃i aduẽtũ poſt deletã carthaginẽ: maio2 mores ñ paulatim vt antea: h̃ torrẽti mõ p̃cipitati: adeo iuuent⁹ luxu atq; auaricia corrupta ẽ: Legãt nobiſ ꝯtra luxũ. ⁊ auariciã p̃cepta deo2 ſuorum
b p̃pl̃o romano data: Cui vtinã tãtũ caſta ⁊ modeſta reticerẽt: ac nõ etiã ab illo ꝓb2oſa ⁊ ignominioſa depoſcerẽt: qb⁹ p̱ falſã diuinitatẽ p̱niciofã cõciliarẽt auctoritatẽ. Legãt nr̄a ⁊ p̱ ꝓphetaſ ⁊ p̱ ſãctũ euãgeliu3: ⁊ p̱ apl̃icos act⁹ ⁊ ep̃las: tã multa ꝯ auariciã atq; luxuriã vbiq; p̃pl̃iſ ad h̃ cõgregati: q̃ excellẽt q̃ diuine: ñ

tanq̃ ex ph̃o2ũ cõcertatiõib⁹ ſtrepere: h̃ tanq̃ ex oraculis ⁊ dei nubibus intonare: ⁊ tamẽ luxu atq; auaricia ſcenicſq; ac turpib⁹ moribus an̄ aduẽtũ xp̃i rẽpublicã peſſimã ac flagicioſiſſimã factã: non imputãt dijs ſuis: afflictiõe3 vero ei⁹ quãcũq;: iſto tp̃e ſupbia delitieq; co2 ꝑpeſſe fuerint: religioni increpitãt xp̃ianẽ. Cui⁹ p̃cepta d̃ iuſtis ꝓbiſq; morib⁹ ſi ſil̃ audirẽt atq; curarent reges terre: ⁊ oẽs p̃pl̃i: principes ⁊ oẽs iudices terre: iuuenes ⁊ v̄gineſ: ſeniores cũ iunioribus etas oĩs capax ⁊ vterq; ſexus: ⁊ q̃s baptiſta ioãnes alloq̃t exactores ipſi atq; milites: et terras vite p̃ñtiſ ornaret ſua felicitate reſpublica: ⁊ vite et̃ne culmẽ beatiſſime regnatura cõſcẽderet. Sed q2 iſte audit: ille cõtẽnit: pluresq; vitijs male blãdiẽtib⁹: q̃ vtili v̄tutũ aſperitati ſũt amiciores tolerare xp̃i famuli iubet̃: ſiue ſint reges: ſiue ſint p̃ncipes: ſiue iudices: ſiue
c milites: ſiue ꝓuinciales: ſiue diuites: ſiue pauperes: ſiue liberi: ſiue ſerui vtriuſlibet ſex⁹: peſſimã etia3 ſi ita neceſſe ẽ: flagicioſiſſimãq; rẽpublicã: ⁊ in illa angelo2 quada3 ſanctiſſima atq; auguſtiſſima curia celeſtiq; republica: vbi dei volũtas lex ẽ: clariſſimũ ſibi locu3 etiam iſta tolerãtia cõpare. Ca. XX

a Verũtñ tales cultores ⁊ dilectores deo2 iſto2: q̃2ũ etia3 imitatores in ſcelerib⁹ ⁊ flagicijs ſe eẽ letãt̃: nullo mõ curãt peſſimã ac flagicioſiſſimã nõ eẽ rẽpublicã. Tãtũ ſtet inq̃ũt: tãtũ floreat copijs referta: victorijs glorioſa: vel qd̃ eſt felici⁹ pace ſecura ſit. Et q̃d ad nos? Immo id ad nos mag̃ p̱tinet ſi diuitias q̃ſq; ſp̱ augeat: q̃ q̃tidiãis effuſiõib⁹ ſuppetãt: p̱ q̃s ſibi etiã infirmiores ſb̃dat q̃ſq; potẽtio2. Obſeq̃nt̃ diuitib⁹ paupes cã ſecuritat̃ atq; vt eo2 procinijs
b quieta inertia p̱fruãt̃: diuites paupib⁹ ad cliẽtelas ⁊ ad miſteriũ ſui faſt⁹ abutãt̃: p̃pl̃i plaudãt nõ ꝯſultorib⁹ vtilitatũ ſua2 h̃ voluptatu3 largitorib⁹. Nõ iubeãt̃ dura ñ ꝓhibeãt̃ ipura: reges ñ curẽt q̃ bois

pl⁹ mali fa
cerẽt niſi
q̃ tacerẽt
bona faci-
enda. Sed
peius fa-
ciunt eo-
rũ dij q̃a
mala fieri
depoſcũt.
Et q2 cre-
dũt̃ dij ꝓ-
bẽt auctͣẽ
malefaciẽ
di c Si
ue ꝓuicia Ps. 148
les ⁊c̃. ꝓ-
uincia di-
cit̃ aliq̃ re
gio q̃ſi ꝓ-
cul victa
⁊ ꝓuincie
iõ dicebã
tur ſre ex-
tra italia3
a romãis
victe ⁊ tri
butarie fa
cte. Qua-
rũ prima
tp̃e fuit ſi-
cilia ſic di
cit feſt⁹. ⁊
inde dicũ
tur ꝓuici-
ales q̃ ſũt
eis ſbuta
rij ſ3 hug.
Ca. XX
a Verũ
tñ tales
cultores
⁊c̃. In h̃
ca. deſcri-
bit beat⁹
auguſ. vi-
tã turpiſſi
mã quam
dij culto-
rib⁹ ſuis
permittũt
et quã ip-
ſi cultoreſ
querũt et
oñdit q̃n-
ta ſit fedi
tas vite ta
lis.
b Diui-
tes paupi
bus ad cli
ẽtelas. cli
ẽtela ẽ ſer
uicius vel
mltitudo
ſeruorum

c Ubi opipera cõuiuia. i. abundantia ꝛ copioſa. d
Sed domui ſardanapali. Iſte ſardanapalus ſm̄ iu-
ſtinū libro. j. ꝛ oroſiū li. primo. fuit vltimus rex aſſyri
oꝝ. erat aūt vir mliere corruptioꝛ. Cū ad eū videdū
ꝑfectꝰ eiꝰ medis ſ̄poſitus noīe arbactꝰ vix admiſſus
fuiſſet. qꝛ hoc ne-
mini añ ipſum ꝑ-
miſſū fuerat. iue-
nit regē int̄ ſcor-
toꝝ greges pur-
puram colo nētē
ꝛ mliebri habitu
cū mollicia cor-
poris ꝛ oculoꝝ
laſciuia oēs femi
nas añ ire. ꝛ pen-
ſa. i. portões lini
vl' purpure qñtū
capit colus vna
vice. vl' quātū di
ſtribuit̄ ꝓ ope di
urno inter virgi-
nes' partiētē. qui
bꝰ viſis indigna-
tus ꝑfectꝰ arba-
ctus ꝓgreſſus ad
ſocioſ narrat que
vidit. fit mox ↄiu
ratio ꝛ bellū ſar-
danapalo infert̄
q̄ victus cū pau-
cis ꝛ victꝰ aulā
regiā ingredit̄. ꝛ
accenſo igne ſe ꝛ
ſua incēdit. In h̄
ſolo virū imitatꝰ
ꝛ ex tūc ſicut dic̄
iuſtinꝰ ꝛ etiā oro
ſius regnū aſſyri
orum ad medos
trāſlatū eſt. De
epitaphio vero
ſuo de q̄ h̄ loq̄t̄
augꝰ facit mētio
nē etiā titꝰ liuius
ꝛ tulliꝰ li. v. de tu
ſculanis queſtio-
nibus.

Ca. XXI
a Sed ſi con-
temnit̄ ꝛc̄.
In h̄ ca. ꝓbat. b.
augꝰ ꝙ eo tp̄e ꝑ
q̄ ſaluſtiꝰ dixit ro
manā rēpublicā
peſſimā ꝛ flagici
oſiſſimā eē. vt ſ.
allegatū fuit ca.
xix. ipſam oīno
fuiſſe nullā ſm̄ ꝓceſſū quē tulliꝰ fac̄ lib. de republica
vbi tulliꝰ qñq; loq̄t̄ in ꝑſona africani ſcdi. qñq; in ꝑſo-
na phili. qñq; i ꝑſona lelij. ꝛ qñq; i ꝑſona ꝓpria. vt pa
tet in lr̄a. Et fac̄ in h̄ ca. tria. qꝛ p̄mo ꝓſeq̄t̄ dicta tullij
loquentis in perſona aliorum. ſcdo ibi. ſicut etiā ipe
tulliꝰ. proſequitur dicta eiuſdē loquentis in perſona

ſ; cꝫ ſubditi regnēt: ꝓuin-
cie regibꝰ nō tāꝙ rectori-
bus moꝝ ſ; tāꝙ reꝝ dn̄ato
ribꝰ ꝛ deliciaꝝ ſuaꝝ ꝓuiſo
ribꝰ ſeruiāt: eoſq; nō ſince
rit̄ honorēt: ſ; nequiter ac
ſuilit̄ timeāt: q̄d aliene vi
nee potiꝰ cꝫ q̄s ſue vite q̄s
cꝫ noceat legibꝰ aduertat̄
Nullꝰ ducat̄ ad iudices:
niſi q̄ aliene rei domui: ſa-
luti: vel cuiq; inuito fuerit
iportunꝰ: aut noxiꝰ. Cete-
rū de ſuis vel cū ſuis: vel
cū q̄buſcūq; volētibꝰ faci
at q̄ſq; qđ libet: abundēt
publica ſcorta: vl' ꝓp̄t om
nes q̄bꝰ frui placuerit. vel
ꝓp̄t eos maxie q̄ hr̄e ꝓua-
ta n̄ pñt: extruāt̄ āpliſſime
atq; ornatiſſime domus:
c vbi opipera ↄuiuia freq̄n
tētur: vbi cuiq; libuerit ꝛ
potuerit die noctuq; lu-
dat̄: bibat̄: vomat̄: ↄfluat̄
Saltatiões vndiq; ↄcre-
pēt: theatra inhoneſte leti
cie: vocibꝰ atq; oī genere
ſiue crudeliſſime ſiue tur-
piſſime voluptatꝰ exeſtuēt
Ille ſit publicꝰ inimicꝰ cui
h̄ felicitas diſplicet. Quiſ
q̄s eā mutare vel auferre
tēptauerit: eū libera multi-
tudo auertat ab auribus:
euertat a ſedibꝰ: auferat a
viuētibꝰ: Illi habeant̄ dij
veri: q̄ hāc adipiſcēdā po
pulis ꝓcurauerit adeptā
cꝫ ſuauerint. Colāt̄ vt vo
luerint: ludos expoſcāt q̄-
les voluerint: q̄s cū ſuis vl'
d̄ ſuis poſſint hr̄e cultori
bꝰ. tātū efficiāt vt huic feli
citati nihil ab hoſte: nihil
a peſte: nihil ab vlla clade
timeat̄. Quis hāc rēpub-
licā ſanꝰ nō dicā romano
d imꝑio: ſ; domui ſardana-
pali cōparauerit: q̄ quōdā
rex ita fuit voluptatibꝰ de
ditꝰ: vt i ſeplchro ſuo ſcri-
bi fecerit ea ſola ſe habere
mortuū: q̄ libido eiꝰ etiam
cū viueret hauriēdo ↄſūp
ſerat. quē regē iſti ſi habe-
rēt ſibi in talibꝰ indulgētē
nec i eis quicq; vlla ſeueri
tate aduerſantē: huic libē
tius cꝫ romani veteres ro
mulo tēplū ꝛ flaminē ↄſe-
crarēt.

Ca. XXI

a Sed ſi contemnit̄ qui
romanā rēpublicā
peſſimā ac flagicioſiſſimā
dixit: nec curāt iſti quanta
moꝝ peſſimoꝝ ac flagicio
ſoꝝ labe ac dedecore iple
at̄: ſ; tm̄modo vt ↄſiſtat et
maneat: audiāt eā: nō vt
ſaluſtiꝰ narrat peſſimā ac
flagicioſiſſimā factā: ſ; ſic
cicero diſputat: iā tūc ꝓr-
ſuſ ꝑiſſe: ꝛ nullā oīno re
māſiſſe rēpublicā. Induc̄
enī ſcipionē: eū ipm̄ q̄ car-
thaginē extixerat de rpub
lica diſputātē: qñ ꝑſentie-
bat̄ ea corruptiõe quā de
ſcribit ſaluſtiꝰ eē iāiāq; pi
turā. Eo q̄ppe tp̄e diſputa
tur q̄ iā vnꝰ gracchoꝝ oc-

ꝓpria. tertio ibi. hec cicero fatebat̄. Et declaratis inuehit
ↄtra cultores deoꝝ ꝛ oſtendit intentionē ſuā quo ad pro
banda in futurū. Quantū ad primum ſciendū eſt. ꝙ in ꝑ
ſonis illorum triū loquitur quia erāt viri cōtemporanei
prudentes etiam valde ꝛ amici. ꝛ qui pro republica zelū
feruidū habuerunt.
Inducit autem illoſ
tres adinuicē diſpu-
tantes et conferētes
de republica pro illo
codē tp̄e ꝓ quo ſalu-
ſtius eā deſcribit mo
ribus peſſimis corru
ptā. de qua etiā cor-
ruptione ꝑſciebat̄ ci-
to pitura. et hoc fuit
qñ vnꝰ gracchoꝝ oc-
ciſus eſt. cuiꝰ interfe-
ctionem ꝛ ſeditiones
ꝓpter eū ſuſcitatas ſa
luſtius deſcribit ſcili-
cet in libris hiſtoria-
rū ſuarū vbi ſup li. j.
capitulo. xviij. fuit al
legatus. ꝛ etiam tul-
lius d̄ republica vbi
introducit predictos
diſputantes. Scien-
dū eſt aūt ꝙ ſaluſtiꝰ
facit etiā mētiõē i iu
gurthino d̄ interfectiõe
gracchorū. Fuerūt
aūt duo fratres grac
chi valde ſeditioſi vt
romanis nobilibꝰ vi-
debat̄. quoꝝ vterq;
tribunꝰ fuit ſuo tēpo
re. et primo interfe-
ctus eſt vnus vna vi-
ce. ꝛ poſtea alius alia
Et ſicut dicit oroſius
libro quinto dum ſci
pio africanus d̄ quo
fit hic mentio bellū
ageret contra numā-
tinos i hiſpania apd̄
romā gracchorū ſe-
ditiões agitabāt̄. tñ
ſaluſtiꝰ i iugurthino
reputat eos non fuiſ-
ſe ſeditioſos. ſed pro-
pter eorū iniquā in-
terfectionem ſeditio-
nes exortas. Dic̄ enī
ſic. Poſtq; tyberius
gracchꝰ ꝛ gaiꝰ grac
chus ceperunt vēdi-
care plebem in liberta-
te. et patefacere pau-
corū ſcelera. nobiles qui noxij erant. ꝛ hoc timore ꝑculſi
mō per ſocios. interdū per equites romanos quos ſpe
ſocietatis cū nobilibus a plebe amouerāt obſtiterūt grac
chorū accuſationibus. qui zelabant pro libertate plebis
et primo tyberium gracchum. deinde poſt paucos an-
nos eadē ingredientem via gaium gracchum tribunum.

Tullius de repub.

Saluſt. in iugurthi.

ciſus fuit: a q̄ ſcribit ſediti
ones ꝯues cepiſſe ſaluſti⁹.
Nā mort̃ eius fit ī eiſdē li
bris cōmēoratio. Cū autē
ſcipio ī ſcd̃i libri fine dixiſ-
ſet: vt ī fidib⁹ ac tibijs atq̄
cātu ipō ac vocib⁹: cōcēt⁹
ē q̄dā tenēdus ex diſtinct̃
ſonis quē imutatū aut di-
ſcrepātē aures erudite fer
re non pñt: iſq̄ cōcent⁹ ex
diſſimillimaꝝ vocū mode
ratiōe ꝯcors tn̄ efficit̃ ⁊ cō
gruēſ: ſic ex ſūmis ⁊ medijs
⁊ infimis interiectis ordini-
b⁹ vt ſonis: moderatā rōe
ciuitatē ꝯſēſu diſſimillimo
rū ꝯcinere: ⁊ q̄ harmonia
a muſic̄ dicit̃ in cātu: eam
eē ī ciuitate ꝯcordiā: artiſ-
ſimū atq̄ optimū oīm ī re
publica vinculū icolumita-
t̃: eāq̄ ſine iuſticia nll̄o pa
cto eē poſſe: Ac deinde cū
aliq̄āto lati⁹ ⁊ vberi⁹ diſſeru
iſſȝ: q̄ȝtūq̄ ꝓdeſſȝ iuſticia
citati: q̄ntūq̄ obeſſȝ ſi ab-
fuiſſet: ſuſcepit deīde phi-
lus vn⁹ eoꝝ q̄ diſputatiōi
aderāt: ⁊ popoſcit vt h ip
ſa q̄ſtio diligēti⁹ tractaret̃
ac ꝯ iuſticia plura diceret̃
ꝓpt̃ illō q̄ō iā vulgo fere-
bat̃ rēpublicā regi ſine in-
iuria n̄ poſſe. Hāc ꝓinde
q̄ſtionē diſcutiēdā ⁊ eno-
dādā eē: aſſenſus ē ſcipio
rn̄ditq̄ nihil eē q̄ō adhuc

ꝯ rēpublica putaret dictū
⁊ q̄ poſſet lōgi⁹ ꝓgredi: ni
ſi eēt ꝯfirmatū nō mō fal-
ſū eē illud ſine iniuria regi
nō poſſe: ſ h veriſſimū eē: ſi
ne ſūma iuſticia rēpubli-
cā regi nō poſſe. Cui⁹ q̄ſti-
onis explicatio cū ī diē cō
ſeq̄ntē dilata eēt: in tertio
libro mag̃ cōflictatiōe res
acta ē. Suſcepit eni phil⁹
ipē diſputatiōeȝ eoꝝ q̄ ſen
tirēt ſine iniuſticia regi nō
poſſe rēpublicā: purgans
ſe p̄cipue ne h ipſe ſentire
crederet̃. Egitq̄ ſedulo ꝓ
iniuſticia ꝯtra iuſticiā: vt
hāc eē vtilē reipublice. il-
lā vo inutilē veriſimilib⁹ rōi-
b⁹ ⁊ exēplis velut conaret̃
oſidere. Tū leli⁹ rogātib⁹
oib⁹ iuſticiā defendere ag
greſſus ē: aſſeruitq̄ q̄ȝtum
potuit nihil tā inimicū q̄ȝ ī
iuſticiam ciuitati: nec omi
no niſi magna iuſticia geri
aut ſtare poſſe rēpublicaȝ
Qua q̄ſtiōe q̄ntū ſat̃ viſū
ē ꝑtractata: ſcipio ad inter-
miſſa reuertit̃: recolitq̄ ſu
am atq̄ cōmēdat breuem
reipublice definitiōȝ: q̄ di
xerat eā eſſe rem ppl̄i. Po
pulū aūt nō omne cetū mł
titudis: ſ cetū iuris cōſenſu
⁊ vtilitatis cōmunione ſo
ciatū eē determinat. Docet
deinde q̄nta ſit in diſputā

ferro necauerunt. Igit̃ ea victoria nobilitas vſa ē ꝙ pro
ſua libidine multos mortales ferro aut fuga extinxerunt
Hec ſaluſtius. Et tñs vero aug⁹ de iſtis gracchis nō ſolū
h faĉ mētionē. ſ etiā ſequēti ca. ⁊ īfra li. iij. ca. xxiiij. Et iō
ad eorū que dicit intellectū habēdū ſciendū ē ꝙ ſicut titus
liui⁹ li. lviij. de vrbis
origine. ⁊ oroſius li-
bro quinto de primo
graccho narrat ꝙ cū
eſſet tribunus plebis
agrū publicum a q-
buſdā p̄uatis pſonis
ſcȝ nobilib⁹ poſſeſſuȝ
min⁹ bñ vt ſibi vide-
bat̃ poplo diuidi ſta-
tuit. Sicut. n. narrat
titus liui⁹ legē vnam
tulit ne quis ex publi
co agro plus q̄ȝ decē
iugera poſſideret. ſe-
q̄ȝ ⁊ gracchū fratreȝ
ſuū. ⁊ apiū claudium
triūuiros ad diuiden
dū agr̃ creauit. Pro
mulgauit etiā aliā le-
gem. vt ſcribi tres iu
dicarēt quis eēt ager
public⁹. quis p̄uat⁹.
vt ſibi viaȝ pateface-
ret latius diuidendi.
Ottoni x̄po tribuno
plebis obſiſtenti au-
fert imperiū tribuna
tuſ. Et his ſenat⁹ irā
incurrit. ⁊ populū in
ſuperbiā erigit. Eo-
dē etiā tēpore attal⁹
eumenis fili⁹ moriēs
populū romanū im-
perio aſie cuius ipſe
rex erat ſuccedere he
redeȝ iſſerat. Grac-
chus vero appetens
gratiam populi legē
tulit. vt pecunia po-
pulo diſtribuet̃. Cuȝ
igitur dies comicioꝝ
q̄ ſcilicet magiſtrat⁹
cōſueuerunt eligi ad-
ueniſſet ⁊ gracch⁹ ni-
teretur ꝯtinuare ma-
giſtratū in āno ſeq̄n-
ti. ſperans ſcȝ eligi in
tribunū. iflāmata no
bilitas fragment̃ ſb-
ſelliorū fugato ꝑplo. ipſū p̄mo fragmēto deiectū ad terrā
deide volētē ſurgere claua pcuſſū occideſt. ducēti p̄terea
ī ea ſeditiōe interfecti ſūt. ipſi⁹ q̄ȝ gracchi cadauer ī tyberī
extrabuit. De iſto graccho diĉ valeri⁹ li. j. ꝙ cū fauore po
puli rēpublicā teneret oppreſſā palā dictauit interrupto
ſenatu oīa p plebē agi debere. Idē etiā diĉ li. vj. ꝙ ſcipio
african⁹ ſcd̃us ſororē ei⁹ ⁊ uxerat in vxorē. Cū aūt ſcipio
debellatis numātinis romā fuiſſet reuerſus poſt interfe-
ctionē p̄dictā. cneus carbo tribun⁹ plebis. nuꝑ ſepulte. i.
ſopite ſeditionis turbulētiſſim⁹ iudex. africanū infrogat

q̄d de tyberij gracchi interitu ſentiret. vt aucte ꝯuiſſi-
mi viri inchoato incēdio multū incremēti adijceret ī
dubitans quin ꝓpter tam artā aff. nitatē aliquid ꝓ i-
terfecti memoria eſſet miſerabiliter locutur⁹. ac ſcipio
iure eū ceſū ꝓnunciauit. patet ḡ ꝙ ſcipio reputauit eū
iuſte interfectuȝ.
Vn̄ forſitan ꝓpē
ea q̄ iā dicta ſunt
de ſcipion iepſe
brūs aug⁹ nō faĉ
mentionē in hoc
loco niſi de p̄mo
graccho interfe-
cto. In ſequenti
vero capitulo fa-
cit mentioneȝ de
vtroq̄. Scd̃us
vero gracchus ſi
cut narrat valeri
us libro p̄mo. an
teq̄ȝ tribunus fie
ret ſomno preſ-
ſus tyberij grac-
chi fratris ſui effi
giem vidit dicen
tis ſibi. nulla ra-
tione vitare poſ-
ſe ne non eo fa-
to periret quo ip
ſe occidiſſet. ⁊ ve
rum eſt ꝙ ſic con
tigit. Narrat enī
de ipſo oroſius
libro. v. ꝙ tribu-
nus plebis ꝑ tu-
multum creatus
magna reipubli-
ce pernicies fuit
naȝ cum ſepe po-
pulum donis et
promiſſis in acer
biſſimas ſeditio-
nes excitaſſȝ: ma
xime vero legis
agrarie id eſt di-
ſtributione ⁊ di-
uiſione agrorum
cauſa etiam pro
qua frater ei⁹ ty-
beri⁹ gracch⁹ fu-
erat occiſus. Et
q̄ȝ ſucceſſor ſuus
in tribunatu ſcȝ
Minucius. pro
magna parte ſta
tuta ⁊ leges gracchi abrogauit. ſuper quo indignat⁹
gracchus cōfederatis ſibi militis ⁊ aſſumptis: capito
lium vbi contio agitabatur aſcendit vbi maximo tu-
multo excitato. ⁊ quodā p̄cone a gracchianis interfe-
cto cū poſtmodū bellans fortē reſidentiā haberet. nā
tota multitudo ſua cum diu fuiſſet anceps bellum per
ſagittarios ab optimo conſule miſſos diſturbata eſt
gracch⁹ fugit. et pugnantibus ꝓ ipſo amicis ſuis ipſe
ne viu⁹ caperetur ceruicem ſuam ſeruo prebuit. Ca-
put vero gracchi occiſi conſuli allatū eſt. corp⁹ ad cor

do definitõis vtilitas: atq3 ex il-
lis ſuis definitõib⁹ colligit tunc
b eſſe rẽpublicã. i. rẽ ppli. cũ bene
ac iuſte gerit̃: ſiue ab vno rege:
ſiue a pauc̃ optimatib⁹: ſiue ab
vniuerſo pplo. Cũ vo iniuſt⁹ eſt
rex quẽ tyrãnũ more greco ap-
pellauit: aut iniuſti optimates
quoꝝ ꝯſenſũ dixit eẽ factiõe3:
aut iniuſtus ipſe populus cui
nomen vſitatu3 non repperit: ni
ſi vt etiã ipm tyrãnũ vocaret: ñ
iã vitioſa3 ſicut ꝑdie fuit diſputa-
tũ: ſ3 ſicut rõ ex illis definitõib⁹ cõ
nexa docuiſſet: oĩno nllã eẽ
rẽpublicã: qm̃ nõ eẽt res ppli: cũ
tyrãn⁹ eã factõe capeſſeret: nec
ipe pplus iã pplus eſſet: ſi eſſet i-
iuſt⁹: qm̃ nõ eẽt mltitudo ⁊ iuris
ꝯſenſu. ⁊ vtilitat̃ cõmunione ſo
ciata: ſicut pplus fuerat definitus.
Quando g̊ reſpublica romana
talis erat: qlẽ illã deſcripſit ſalu-
ſti⁹: nõ iã peſſima ac flagicioſiſſi
ma ſic ipſe [illegible]o nllã erat
ſcd̃m iſta3 rõem quã diſputatio
de republica int̃ magnos ei⁹ ꝑn
cipes tũc habita patefecit. Sic
etiã ipe tullius nõ ſcipionis: nec
cuiuſq3 alteri⁹: ſ3 ſuo ſmone lo-
quẽs teſtat̃ i ꝑncipio quĩti libri
c cõmẽorato ꝑus ennij poete ver
ſu q̃ dixerat: Morib⁹ ãtiq̃s res
ſtat romana viriſq3. Quẽ q̃dem
ille verſũ inq̊t vel breuitate vel
ṽitate tanq3 ex oraculo mihi q̊-
dã eſſe affat⁹ videt̃. Nã neq3 vi
ri niſi ita morata ciuitas fuiſſet:
neq3 mores niſi hi viri prefuiſ-
ſent: aut fundare: aut tã diu te-
nere potuiſſent tantã ⁊ tã iuſte
lateq3 imperãte rẽpublica3. Ita
q3 ante nr̃am memoriã ⁊ mos ipe
patri⁹ ꝑſtãtes viros adhibebat
⁊ veterũ morẽ ac maioꝝ inſtitu-
ta retinebãt excellẽtes viri. No
ſtra vero etas cũ rẽpublica3 ſicut
picturã accepiſſ3 egregiã: ſ3 eua
neſcentẽ vetuſtate: nõ mõ eã co
lorib⁹ iiſdẽ quib⁹ fuerat renoua
re neglexit: ſ3 ne id quidẽ cura-
uit: vt formã ſaltẽ ei⁹ ⁊ extrema
tanq3 linamẽta ſuaret. Quid
enĩ manet ex antiquis morib⁹ q̊
bus ille dixit rẽ ſtare romanam:
d q̊s ita obliuiõe obſoletos vide
mus: vt nõ mõ nõ colant̃: ſ3 etiã
ignorent̃? Nã de viris q̊d dicã?
Mores enĩ ipſi interierũt viro-
rũ penuria: cui⁹ tãti mali ñ vñoꝝ
reddẽda rõ nobis: ſ3 etia3 tanq3
reis capitis quodãmõ dicenda
cauſa ẽ. Nr̃is enĩ vitijs nõ caſu
aliq̊ rẽpublicã verbo retinem⁹:
re ipſa vero iã pridẽ amiſimus.
e Hec cicero fatebat̃ lõge quidẽ
poſt mortẽ africani quẽ i ſuis li-
bris fecit d̃ republica diſputare
adhuc tñ ante aduẽtũ xp̃i. Que
ſi diffamata ⁊ ꝑualeſcẽte religio
ne xp̃iana ſentirẽt atq3 dicerẽt:
quis nõ iſtoꝝ ea xp̃ianis impu-
tanda eẽ cẽſeret? Quã obrẽ cur
nõ curarũt dij eorũ ne tũc periret
atq3 amitteretur illa reſpublica:
quã cicero lõge anteq3 xp̃s in car
ne veniſſet tã lugubrit̃ deplorat
amiſſam? Viderint laudatores
ei⁹ etiã illis antiq̊s viris ⁊ mori-
bus q̊lis fuerit: vtrũ in ea vigue
rit recta iuſticia: an forte nec tũc
fuerit viua morib⁹ ſ3 picta colo-
rib⁹. Qd̃ ⁊ ipſe cicero neſciens:
cu3 eã ꝑferret expſſit: ſed alias
ſi de⁹ voluerit: h̃ videbim⁹. Eni
tar enĩ ſuo loco vt oſtẽdã ſcd̃m
definitiões ipſi⁹ ciceronis q̊bus
q̊d ſit reſpublica: ⁊ q̊d ſit pplus:
loquẽte ſcipione breuit̃ poſuit:
atteſtãtib⁹ etiã multis ſiue ipi⁹ ſi
ue eoꝝ quos loq̊ fecit in eadẽ di
ſputatõe ſentẽtijs: nunq3 illã fu
iſſe rẽpublicã: qꝛ nunq3 i ea fuit
vera iuſticia. Secũdũ ꝓbabilio
res aũt definitiões ⁊ ꝓ ſuo mõ
q̊dã reſpublica fuit: et melius ab
antiq̊orib⁹ romanis q3 a poſteri
orib⁹ adminiſtrata ẽ. Vera aũt iu
ſticia ñ ẽ: niſi i ea rẽpublica cui⁹
cõditoꝛ rectorq3 xp̃us ẽ: ⁊ ſi etiã
ipſam rẽpublicã placet dicere:
qm̃ eã rẽ ppli eẽ negare ñ poſſu
m⁹. Si aũt h̃ nomẽ qd̃ alibi alit̃
q3 vulgatũ ẽ: ab vſu nr̃e locutio
nis ẽ forte remoti⁹: in ea certe ci
uitate ẽ vera iuſticia: de q̃ ſcptu
ra ſancta dic̃: Glorioſa de te di
cta ſũt ciuitas dei. C Ca. XXII

nelia matrẽ
ſuam q̃ fuit
filia africani
ſupioꝛ: cui⁹
ſcilicet africa
n⁹ poſterioꝛ
nepos erat
delatu3 eſt.
Patet g̊ q̊
oroſi⁹ ſentit
gracchos fu
iſſe viros mlˀ
tũ ſeditioſos
⁊ btũs aug⁹
idẽ ſentit. vt
patet i ſeq̃n-
ti ca. ⁊ titus
liuius. q̃uis
ſaluſti⁹ eos
ꝓnũciauerit
fuiſſe iuſtos
Fuit et vn⁹
ali⁹ tyberi⁹
gracchus bo
n⁹ ciuis. qui
alio mõ ẽ int̃
fect⁹ ſm̃ vale
riũ li. j. C b
Cũ bñ ac iu
ſte gerit̃ ⁊c̃.
Nota hic q̊
btũs auguſt.
tangit tres
ſimplices po
litias rectas
⁊ eaꝝ etiam
corruptiões
de q̊bus de-
t̃minat ph̃s
i politic̃ ſu-
is. C c Cõ-
mẽorato ꝑ-
ſu ennij poe
te. de iſto en
nio dicit eu-
tropi⁹ li. iij.
q̊ tp̃e primi
belli puni-
ci tarẽti na-
ſcit̃ qui poſt
rome degu-
it: cõtentus
vni⁹ ancille
miniſterio. di
cit euſebius
q̊ articulari
morbo pe-
riit et ſeplt⁹
eſt via appia
in monumẽ-
to ſcipionis
Huius poe
te verſum
Tulli⁹ mul-
tum laudãs
quaſi fuiſſet

quoddã ora
culũ. i. diui-
nũ reſponſũ
ipſu3 diffu-
ſe proſequit̃
vt patet i lit
tera. Sunt
aute3 verba
tullij ab illo
loco. Mori-
bus antiq̊s
res ſtat ⁊c̃.
vſq3 ad illũ
ſ3 cicero. C d
Quos ita
obliuiõe ob
ſoletos. obſo
letos idẽ eſt
qd̃ ꝑpt obli-
uionẽ. ꝑpter
fetorẽ deſer-
tos. vñ vult
tullius dice-
re q̊ moder-
ni iam deſe-
ruerũt bonos
mores anti-
quorum q̃ſi
feterent eis
nam ipos vi
dentur hor-
rere. C e
Hec cicero
fatebat̃ ⁊c̃.
Hic notan-
dum q̊ afri-
canus iſte ſe
cundus fuit
tp̃e ſcd̃i belli
punici ⁊ diu
etia3 poſtea
vixit. Cice-
ro vero fuit
tp̃e iulij ceſa
ris ⁊ p⁹ moꝛ
tem eius ab
amicis ceſa-
ris quia fa-
uerat pom-
peio contra
eum interfe-
ctus eſt ſm̃
eutropiu3 li-
bro. vij. i ꝑn
cipio. Terti
um vero bel
lũ punicum
inchoatũ fu
it ãno ab vr-
be condita.
ſm̃ oroſium
ccccccij. Iu
li⁹ vo interfe-
ctus fuit ſm̃
eundem cir-
ca annu3 ab

p̄s. 86

vrbe cōdita. ſeptingēteſimūūdecimū. ⁊ ita inter ſcipiones africanū ⁊ ciceronē fluxerūt anni circiter centū. Cnitar enī loco ſuo ſcʒ libro. xix ca. xxj.

Ca. XXII

a Sed qd̄ ptinet ad pre‑ſentē q̄ſtionē: qualibet laudabilē dicāt iſtā fuiſſe vl' eē rēpublicā: ſcḋm eoꝝ doctiſſimos auctores iā lōge añ xp̄i aduētū peſſima ac flagicioſiſſima facta erat: Jmmo vo nulla erat: atq; omīo pierat pditiſſimis morib'. Ut ḡ non piret: dij cuſtodes ei' populo cultori ſuo dare pcipue vite ac moꝝ pcepta debuerāt: a q̄ tot tēplis: tot ſacerdotib' et ſacrificioꝝ generib': tā multiplicibus varijſq; ſacris: tot feſtis ſolēnitatib': tot tātorūq; ludoꝝ celebritatib' colebāt vbi nihil demones niſi ne‑gociū ſuū egerūt: nō curantes quēadmodū illi viuerent: imo curantes vt etiam pdite viuerēt: dū tñ honori ſuo illa oīa metu ſbdita miſtrarēt. Aut ſi dederūt b pferat: oñdat: legat quas deoꝝ leges illi ciuitati datas ɔtēpſerit gracchi. vt ſeditiōib' cūcta turbarent: quas mari' ⁊ cinna ⁊ carbo vt i bella ēt pgrederēt ciuilia cauſis iniq̄ſſimus ſuſcepta. ⁊ crudelit' geſta crudeliuſq; finita. q̄s deniq; ſylla ipe: cui' vitā: mores: facta deſcribente ſaluſtio alijſq; hiſtorie ſcptorib' q̄s nō exhorreſcat. Quis illā rēpublicā ñ tūc piſſe fateat:

Sed qd̄ ptinet ⁊c̄. Jn hoc ca. btūs aug' arguit cōtra falſos deos pbans q; populus romañ' legib' indigebat q̄bus bene viuiſſet. ⁊ p ɔñs dij eas dare debuiſſent qd̄ tñ nō fecerūt. ⁊ facit duo. q; p̄mo arguit vt dictū eſt. ſcḋo ibi. an forte ꝑp̄t huiuſcemodi ⁊c̄. excludit q̄ndā rñſiōes q̄ dari poſſet. b Quas deorū leges ⁊c̄. d̄ duob' gracchis dixi i pcedēti capi. c Quas mari' ⁊ cinna ⁊ carbo. Hic ſciēdū q; ſicut colligi pōt ex dictis eutropij libro v. ⁊ oroſij li. v. tres fuerūt marij. ſcʒ gaius mari' pr̄ ⁊ gai' mari' fili' ei'. ⁊ marc' mari' q̄ oēs ſimul rēpublicā turbauerūt ⁊ ɔtra ſyllā cōſulē bellū mouerunt. De primo vero mario loquit' h' beatus aug'. Quō vo p ipſuʒ p̄mū ciuile belluʒ motū fuit ⁊ geſtū colligit' ex oroſio et eutropio. ⁊ etiā valerio libro. v. Anno enim vrbis cōdite ſexcenteſimoſexageſimoſcḋo. gaius marius qui ſexies añ cōſul fuerat cū ſylla eodē tpe conſul fuerat ɔtra mithridatē. qui aſiā et achaiam occupauerat mitteret': affectauit ſeptimū ɔſulatū. i. vt ſeptimo ɔſul fieret. vt ipſe mitteret' ɔtra mithridatē quare ſylla cōmot' cuʒ exercitu ad vrbē venit. ⁊ cōtra mariū dimicās ⁊ eo fugato ɔtra mithridatē pceſſit i greciā. Marius vero fugiēs cū pſequētiū inſtātia circūſept' eſſet in minturnēſiū paludib' ſe abſcondit. Ex quibus infeliciʒ oblit' luto ignomioſe ptractus ⁊ turpi ſpectaculo in minturnas deduct' cōtruſus in carcerē. vbi pcuſſorē ad ſe occidēdū miſſuʒ. ſolo vultu exterruit. vt euʒ occidere nō audeceret. ſic dicet' in ſeq̄nti ca. Deinde lapſus ex vinculis i africā fugit. ſollicitatoq; ibi filio ſuo ſcʒ gaio mario iuniore. q̄ apud vticaʒ in cuſtodia ſuabat'. et cinne ɔſuli ſocietate ſceleꝝ coniunct' romā ſtatuit redire cū eodē. Exercitū vo ſuū diuiſerūt in q̄ttuor ptes ſic q; gaio mario ſeniori tres legiones date ſūt. ptē vero exercitus ſuſcepit gaius carbo. d̄ q̄ dicit valeri' libro. vj. q; erat orientiū ciuiliū maloꝝ fax ardentiſſima. ps vero data eſt ſertorio. Reſidua vero ps exercit' cinnā ɔſulē ɔſecuta ē. Marius igit' coloniā oſtienſem vi ingreſſus. oīa genera libidinis. auaricie. ⁊ crudelitatis exercuit. deinde cinna cōſul cū legionib'. ⁊ marius cuʒ fugitiuis vrbē ingreſſi. nobiliſſimos q̄ʒ ſenat' ⁊ viros ɔſulares plurimos interfecerūt. multos aūt pſcripſerūt ⁊ euerſa domo ſylle filios et vxores ad fugā cōpulerūt. vniuerſus vero reliqu' ſenat' ad ſyllā in greciā venit. vt patrie ſubueniret. Interim vero priuſq; ſylla rediret. marius pr̄ cū interfectoꝝ ciuiū capita illata cōuiuijs. oblata capitolijs. collata roſtris. i. loco quodā in foro ſic appellato ad ſpectaculū cōgereret. ac ſeptimuʒ cōſulatū cū cinna tertio cōſule puaſiſſet in exordio ɔſularis imperij: fera tandē morte pemptus eſt. Cinna vero q̄rto ɔſul fact' poſtmodū a ꝓprio exercitu interfectus eſt. Interim etiā priuſq; ſylla rediret rome facti ſunt cōſules. gaius marius iunior. ⁊ papirius carbo. Reuerſus eni ſylla ɔ mariū iuniorē filiū marij iā defuncti dimicauit. ⁊ occiſis d̄ pte marij. xv. milib'. d̄ ſuis pdidit. cccc. Deinde ſylla ad portā collinā ſig̃ ɔtulit ⁊. lxxx. milia hominuʒ occidit. et mox vrbē ingreſſus tria milia hominū cōtra fideʒ datā inermes pemit. Cūq; magna crudelitate aduerſus ſontes ac iſōtes ſeuiret. q̄ntus catulus palā ſylle dixit. Cuʒ q̄bus tandē victuri ſumus ſi in bello armatos. i pace inermes occidim': Sylla deinde marcuʒ marium de caprili caſa extractuʒ vincire iuſſit ductumq; trans tyberim effoſſis oculis membris minutatim exſectis vel fractis trucidari. Marium marij filium preneſte perſecutus obſedit et ad mortem compulit. Naʒ ſicut dicit oroſi' caput marci marij preneſte delatū eſt quo viſo iſte marius iunior deſperās ceruiceʒ ſuo ſeruo pbuit qui occidit eū. Rurſus cōtra ptes marianas ad portam collinā dimicans. cuʒ haberet ɔtra ſe. lxx. milia ⁊ ex eis. xij. milia ſe ſibi dederunt. ceteros inſatiabili ira conſumpſit. Carbo vero alter cōſul ab arimino in ſiciliam fugiens per gneū pompeium ibi interfectus eſt. De ſylle vero morte narrat valerius libro. ix. q; dū ire vitio obtēperat multo ſanguine pfuſo ad vltimuʒ ⁊ ſuū erogauit. puteolis etiaʒ ardēs indignatione. quia pecunia a decurionibus ad refectioneʒ capitolij promiſſa cūctantius dabat'. animi cōcitatione nimia ⁊ immoderato vocis impetu cruori cōmixto ſpirituʒ vomuit e pectore. in dubio igit' eſt. ſylla ne prior an iracundia ſylle extincta ſit. De morib' vero eius loquitur ſaluſti' circa mediū iugurthini. ⁊ de crudelitate eius nimia loquit' oroſius libro. v. eutropius libro. v. et valerius. libro. ix. qui valerius dic̄ ſic. luci' ſylla. quem laudare nec vituperare quiſq; ſatis digne pōt. q; dum querit victorias. ſcipioneʒ dū exercet ſeuicie hānibalē repñſentauit. Egregie nāq; auctoritate nobilitatis defenſa crudeliter totam vrbē ⁊ omnes italie partes ciuilis ſanguinis fluminibus inundauit. Abſciſa miſerorum capita modo non vultum nec ſpeciem retinentia in cōſpectuʒ ſuuʒ afferri voluit. vt illa oculis inſpiceret. q; ore nefas erat mādacare. Multa alia narrat valerius de crudelitate ſua ⁊ etiā de crudelitate marij. Hec iō diffuſius poſui. q; btūs aug' de

An forte ꝓpť huiuſcemo‑di ciuiũ mores virgilianã illã ſententiã ſicut ſolẽt pro defenſiõe ſuoꝝ deoꝝ oppo‑
d nere audebũt: Diſceſſere omes adytis ariſq relictꝭ Dij: quib⁹ imperiũ hoc ſteterat. Primũ ſi ita eſt: nõ hñt cur querãt de religiõe xpiana: ꝙ hac offenſi eos dij ſui deſeruerũt: qm̃quidem maiores eoꝝ iam pridem morib⁹ ſuis ab vrbis
e altarib⁹ tãm multos ac minutos deos: tãq̃ muſcas abegerũt. Sꝫ tñ hec numinum turba vbi erat: cũ lõge antequã mores corrũpe‑
f rentur antiqui: a gallis roma capta et incẽſa eſt? An pñtes forte dormiebãt? Tunc eñi tota vrbe in hoſtiũ poteſtate redacta: ſolus collis capitolinus remãſerat. Qui etiã ipſe caperetur: niſi ſaltẽ anſeres diis dormiẽtib⁹ vigilarẽt.
g Undẽ pene in ſuperſtitionẽ egyptioꝝ beſtias aueſq̃ colentiũ: roma decide‑rat: cũ anſeri ſolẽnia celebrabãt. Uerũ de his aduẽtitijs. ⁊ corpꝭ potꝰ q̃ anime malis: que vel ab hoſtibus: vel alia clade accidunt: nõdũ interim diſputo. Nunc ago de labe moꝝ: quib⁹ pmũ paulatim decoloratis: deinde torrẽtis modo pcipitatis: tãta q̃uis integris tectis meniũq̃ facta ẽ ruina reipub
h lice: vt magni auctores eorum eã tunc amiſſam non
i dubitẽt dicere. Recte aũt abſceſſerãt vt amitteretur oẽs adytꝭ ariſq relictꝭ dij: ſi eoꝝ de bona vita atq̃ iuſticia ciuitas pcepta cõtẽpſerat. Nũc vero quales queſo dij fuerũt: ſi noluerunt cum populo cultore ſuo viuere: quem male viuẽtem non docuerunt bene viuere?

Ca. XXIII

a Quid ꝙ etiã videt eorũ affuiſſe cupiditatib⁹ implẽdis: ⁊ oñdũt nõ
b pfuiſſe refrenandis? Qui eñi Mariũ nouũ hominẽ

perſonis hic noĩatis facit in ſequẽtib⁹ mẽtionẽ. et pcipue li. iij: ca. xxvij. ⁊ ca. xxviij. d Diſceſſere oẽs ⁊c. Iſtud eſt virgilij ẽne. li. ij. ⁊ ſunt vba ẽnee deſperãtis troiam poſſe defendi. dicebat enim ẽneas ꝙ dij quibus ſteterat imperiũ troianũ diſceſſerãt et reliquerãt tam adyta. i. templa q̃ aras. et eodẽ mõ poſſet dici de roma ⁊ dijs ſuis tpib⁹ illis de quibus aug⁹ infra facit mẽtionẽ.

Eneid. 1

e Tam multos ac minutos ⁊c. Muſcas vocat aug⁹ deos. ꝓpter eorũ immũdiciã quos iã dicit multos ac minutos qꝛ intantũ multiplicauerãt deos et parue poteſtatis eos fecerãt ꝙ vix erat in actib⁹ hũanis vel reb⁹ aliqd cui nõ attribuerãt ꝓpriũ deũ et ille non habebat ptãtẽ niſi ſup illud. vt magꝭ patebit infra li. vij. ca. xxvj. f A gallis roma capta eſt ⁊c. Iſtam hiſtoriam narrat titus liuius li. v. et eutropius li. ij Oroſius etiã lib. ij. narrat eã ſic. galli ſenones duce brẽno exercitu copioſo et robuſto nimis totꝭ viribus romã cõtẽdũt. quos fabius cõſul excepit. ſed obſiſtere nõ potuit. vñ victis ⁊ occiſis romanis apud fluuiũ nomĩe allia qui ſꝫm eutropiũ. xj. miliario eſt ab vrbe. patẽtẽ vrbẽ galli penetrãt. trucidãt reſidẽtes ſimulachroꝝ mõ in ſuis ſedib⁹ ſenatores. eoſq̃ domoꝝ incẽdio cremãtes lapſu culminũ ſuoꝝ ſepeliũt. vniuerſamq̃ reliquã iuuẽtutẽ quã cõſtat vix mille hoĩm tũc fuiſſe in arce capitolij obſidione cõcludũt. ibiq̃ infelices reliquias fame peſte deſperatiõe ſubigunt ⁊ vendũt. nam mille libris auri diſceſſiõis pciũ paciſcũtꝛ. i. pmittũt ſe velle diſcedere ab obſidione ꝓ mille libris auri. non ꝙ apud gallos roma tam parui nois fuerit. ſed qꝛ ſic illã deſtruxerãt añ ꝙ amplius tũc valere nõ poſſet. Iſta ſunt ex oroſio. Titus vero liuius vocat illos gallos allobroges. ⁊ narrat ꝙ dũ obſiderẽt capitoliũ nocte quadã galli pcepta quadã via qua aſcẽdi potuit in capitoliũ q̃uis cum magna difficultate inceperunt ſilẽter aſcẽdere vn⁹ poſt aliũ. latuit hoc vigiles. ſed manlius torquat⁹ excitat⁹ clamore anſeris occurrit aſcẽdẽtib⁹ ⁊ deiecit ⁊ interfecit mltos eoꝝ ⁊ capitoliũ ſic ſaluauit. g Unde pene in ſupſtitionẽ egyptioꝝ ⁊c. Hic ſciendũ ꝙ greci pro dijs coluerũt hoĩes. chaldei aſtra. egyptij beſtias et aues. q̃uis abuĩuicẽ deos aliqs receperint. vñ de egyptijs dicit clemẽs in itinerario ſuo libro. v. ꝙ aliqui eoꝝ bouẽ. aliqui hircũ. alij ſerpẽtẽ. piſcẽ quoq̃ ⁊ cepas ⁊ cloacas et ſtrepitũ vẽtris tãq̃ numina deos habuerũt. Et ſꝫ dicit tullius libro de natura deoꝝ nullã beſtiã niſi ꝓpter aliquã vtilitatẽ quã ex ea caperẽt ꝯſecrauerũt. Romãi aũt volẽtes anſeri rependere ꝙ clamore ei⁹ capitoliũ ſuatuꝫ fuerit anſerẽ coluerũt. in hoc imitãtes ſupſtitioneꝫ egyptioꝝ. dicit aũt plinius li. xxix. ꝙ ſic anſeres honorẽ meruerunt capitoliũ defendẽtes ſilẽtib⁹ canib⁹ ita canes ãnua ſupplicia. i. ſinglis ãnis furca armo... pẽdũt. i. ſoluũt. h Ut magni auctores ⁊c. ſicut ſaluſti⁹ vt patꝫ ca. xviij et tullius capi. xxj. i Recte aũt abſceſſerant ⁊c. Hic loquitꝛ btũs aug⁹. ironice.

Ca. XXIII

q Quid ꝙ etiã videtꝛ ⁊c. In hoc ca. oñdit. b. aug⁹ ꝙ nec dij colẽdi ſũt ꝓpter ſpẽ bonoꝝ q̃ pñt aut volũt cõferre nec ꝓpter timorẽ maloꝝ q̃ pñt inferre. Et duo facit. qꝛ eñi cõſtat ꝙ bona eterna ipſi nõ ꝯferũt ſꝫ potius impediunt. ideo pmo ꝓbat ꝙ nec bona tpalia ꝯferre nec mala inferre pñt. niſi quãtũ deus pmittit. qd deus ſepe pmittit ita vt ⁊ malis qñq̃ bona ꝓueniũt. ſicut patꝫ in mario. et bonis mala ſicut patꝫ in regulo. ⁊ bona bonis ſicut patꝫ i metello. ⁊ mala malis ſicut ptꝫ in catilina. de qb⁹ infra dicetꝛ in hoc ca. ibi ne magni pẽdam⁹ ⁊c. Concludit ex his ꝙ nec bona hui⁹ vite ſũt multũ appreciãda. nec mala cauẽda cũ indifferẽtꝛ ꝓueniãt bonis ⁊ malis. Primo aũt ꝓbat ꝙ vbi hñt ptãtẽ ſup bona ⁊ mala hui⁹ vite talia bona dãt hominib⁹ malis adimplẽdũ eoꝝ cupiditatẽ vt dicit in pncipio hui⁹ ca. Quid ꝙ etiã videtꝛ eoꝝ affuiſſe cupiditatib⁹ ⁊c. qd dicit referẽdo ad pcedẽs vbi dicit paulo añ. quales queſo dij fuerũt ⁊c. vnde ꝯuenienter querit qd ſupple dicetꝛ vel rñdebitꝛ ad hoc ꝙ etiã videntꝛ ⁊c. b Qui eñi mariũ nouũ hominẽ ⁊c. ideo dicit eũ nouũ hominẽ. qꝛ non habuit a progenitoribus ſuis ꝙ eſſet tante dignitatꝭ ſicut fuit. fuit eñi cõſul ſeptiens cũ tñ nõ eſſet nobilis. Narrat eñi ſaluſti⁹ de eo in iugurthino. ⁊ marius domi modicus arpini alitus ꝓuinciã exegit. cũ peruenifſꝫ ad etatẽ militarẽ factus eſt miles

et ignobilē cruētiſſimū auctorem bellor̄ ciuiliū atq̃ geſtorē: vt ſepties ↄſul fieret adiuuerūt: atq̃ vt in ſeptimo ſuo cōſolatu moreret ſenex: ne in manib⁹ ſyllę futuri mox victoris irrueret: cur non etiā iuuerūt vt a tātor̄ ſe cōpeſceret immanitate facinorū? Si eni ad hoc eū dij eor̄ nō iuuerunt: nō paruū eſt q̄ fatēt et etiā nō ꝓpitijs dijs ſuis poſſe accidere homi iſtā tēporalē quam nimis diligūt tantā felicitatē: et poſſe hoīes ſicut fuit marius: ſalute virib⁹: opibus: honoribus: dignitate: lōgeuitate cumulari: et perfrui dijs iratis: poſſe etiā hoīes ſi c cut fuit regulus: captiuitate: ſeruitute: inopia: vigilijs: dolorib⁹ excruciari et emori dijs amicis. Qđ ſi ita eſſe cōcedūt: cōpēdio nihil eos ꝓdeſſe: et coli ſuꝑfluo cōfitētur. Nam ſi v̄tutib⁹ animi et ꝓbitati vitę: cui⁹ premia poſt mortē ſperanda ſunt: magis cōtraria vt ꝑplus diſceret inſtituerūt: ſi nihil etiā in his trāſeūtibus et tēporalib⁹ bonis: vel eis quos oderūt nocēt: vel eis quos diligūt ꝓſunt: vt quid colūtur? vt qđ tanto ſtudio colēdi requirūtur? Cur q2 laborioſis triſtibuſq3 tpib⁹ tāq̃ offenſi abceſſerint murmurāt: et ꝓpter eos xp̄iana religio ↄuitijs indigniſſimis lędit? Si autē habēt in his reb⁹ vel beneficij vel maleficij ptātē: cur in eis affuerūt peſſimo viro mario: et optimo viro regulo defuerūt? An ex hoc ipſi intelligunt iniuſtiſſimi et peſſimi? Quod ſi ꝓpterea magis timēdi et colēdi putant: neq3 hoc putetur. Neq3 eni minus eos inuenit regulus coluiſſe q̃ marius: nec ideo vita peſſima eligēda videat: q2 magis mario q̃ regulo dij fauiſſe d exiſtimant. Metellus eni romanorū laudatiſſim⁹: q̄ habuit quinq3 filios cōſulares: etiā rer̄ tēporaliū fe e lix fuit: et catilina peſſim⁹ oppreſſus inopia et i bello ſui ſceleris ꝓſtrat⁹ infelix: et veriſſima atq3 certiſſima felicitate ꝑpollēt boni deū colētes: a quo ſolo cōferri poteſt. Illa igit̄ reſpublica malis moribus cū periret: nihil dij eor̄ ꝓ dirigēdis vel corrigēdis egerūt moribus ne periret: immo

ſtipēdiarius. poſtea tribunus militū. creſcēdo vero ꝑmo gerit vnū magiſtratū, poſtea aliū. deinde in bello romanor̄ ↄtra iugurthā regē numidar̄ militauit ſub ↄſule metello in africa. tādē romā reuerſus fact⁹ ē ↄſul. et in bello iugurthino ſucceſſit metello. đ quo etiā dic̄ valerius li. vj. q̄ ipſe fuit magnę fortūę luctator. nā qui arpinatibus honorib⁹ iudicatus ē inferior queſturam romę appetere auſus ē. Et ex iſto mario tā humili arpinatę ignobili: romę cōdidatus euaſit: africā ſubegit. Et ſaltē dum ē q̄ ſexies fact⁹ eſt cōſul ꝓpter ꝓbitatē ſuā. nō legit̄ q̄ magnā crudelitatē exercuit niſi poſtq̃ ſeptimū ambiens fact⁹ eſt occaſio ꝑmi belli ciuilis. in quo nimiā crudelitatē oſtēdit ſic patz in ꝑcedēti ca. et plus patebit legenti hiſtoriographos romanorū. et ꝓpter hoc aug⁹ ſupponēdo vel concedēdo q̄ ipſe ſexies factus eſt cōſul auxilio deor̄ tanq̃ dignus et bonus. querit ſpecialiter de ſeptimo cōſulatu vtrū ad illū cōſulatū et ꝓſperitatē illius tēporis iuuerūt eum dij vel nō. Si ſic ergo dij ſūt mali qui malos iuuāt in malicia. Si nō ergo ſunt contēnendi. quia ſine eis homo poteſt habere felicitatē huius vitę. Et eſt hic aduertendū q̄ tam ꝓſpere ſucceſſit ſibi in bello cōtra ſyllā. q̄ ſicut patet ex his quę dixi in precedenti capi. cum ipſe fuiſſet ſexies conſul quiete et pacifice. et iam ſeptimo in bello tanta eſſet potentia ſyllę q̄ ſi marius vixiſſet neceſſario veniſſ3 ad manus ſyllę. prius mortuus eſt morte naturali in bona ſenectute q̃ ſylla de grecia rediret in italiā ad liberādā patriā. et ad ſeruādū eam a tyrānide ſua. vnde nō incidit in man⁹ ſyllę ſicut alij duo marij inciderūt. c Sicut fuit regulus ⁊c. đ iſto dixi ſupra li. j. ca. xv. d Metellus eni romanorū laudatiſſim⁹ ⁊c. Iſte metellus qui et quintus cecilius et metellus vocatus eſt. multi eni fuerūt metelli famoſi et magni cui ſucceſſit mari⁹. et fuit bon⁹ tali bonitate quali potuit eſſe apud cultores deor̄. et felix fuit temporaliter. de quo dicit valerius li. vij. in ꝑncipio. q̄ a ꝑmo originis die vſq3 ad vltimū vitę eius fortuna cū ad ſummū beatę vitę cumulū perduxit. Natus eſt in vrbe terrar̄ principe. parētes nobiliſſimos habuit. inſuper et animi dotes quę raro in alijs inueniūt̄. vires corporis vt laborib⁹ poſſet ſufficere. vxorē pudicitia et fecūditate cōſpicuā. cōſulatus decus. imperatoriā ptātē. ſpecioſiſſimū triūphū ſc3 de iugurtha rege numidię vnum. et de macedonia priuſ alium. Eodē tpe tres filios cōſulares. vnū etiā cenſoriū. et quintum pretoriū vidit. ſobolē etiā filiarū ſuar̄ ſinu ſuo excepit. nullū fun⁹ nullos gemitus nullas cauſas triſticię ſenſit. celuz cōtēplare. vix tñ ibi talē ſtatū inuenies. Erat aūt et finis vitę ↄſimilis. Nam leui genere mortis defunctum in vltimę ſenectutis ſpacio et inter oſcula et amplexus cariſſimę prolis extinctū rogo impoſuerūt. hec ex dictis valerij. Et nota beatus aug⁹ dicit q̄ habuit quinq3 filios ↄſulares. valerius ꝟo nō ponit niſi tres et ſtāt ſimul. q̄a illi duo quorū vnus erat cenſorius et alter ꝑtorius erāt ambo cōſulares id ē digni conſulatu. De ipſo dicit valerius lib. viij. q̄ quarto āno poſt ↄſularia imperia ſenex admodum pōtifex maxim⁹ creatus tutelam cerimoniarū per. xxij. annos. neq3 ore in votis nūcupandis heſitātē neq3 in ſacrificijs faciēdis tremulā manum geſſit. e Et catilina peſſim⁹ ⁊c. de iſto catilina ſcripſit ſaluſtius librū quē ab ipſo catilinariū appellamus. de ipſo etiā ſcripſit valerius li. ix. et dicit tullius idē in ꝑma inuectiua. et etiā ſaluſtius q̄ ꝑcipue fuit ei⁹ libido ſceleſta. nam de veſano amore aurelię oreſtillę. cum vnum impedimētū videret. quo minus nuptijs iungeret̄. filium ſuum propriū quem et ſolum et ętate puberē habebat veneno ſuſtulit. eodē deniq3 animo et cutem gerēs quo patriā egerat. id eſt ſicut ſe habuerat ad filiū. ita poſtmodū ad patriā ſe habuit. nā ſic dicit

de prauãdis ⁊ corrũpẽdis addiderũt morib⁹ vt periret. Nec se bonos fingãt: q̄ velut offensi ciuiũ iniq̄tate discesserũt: prorsus ibi erãt: produnt͛ conuincunt͛: nec subuenire p̄cipiendo: nec latere tacẽdo potuerũt. f Omitto q̄ marius a miserantib⁹ minturnẽsib⁹ maricę deę in luco eius cõmẽdat⁹ est: vt ei oĩa p̱speraret: ⁊ ex sũma reuersus desperatiõe incolumis in vrbem duxit crudelẽ crudelis exercitũ. Ubi q̄̃ cruẽta q̄̃ inciuilis: hostiliq̄ʒ inmanior ei⁹ victoria fuerit: eos qui scripserũt legãt q̄ scire volũt. Sʒ hoc vt dixi omitto nec maricę nescio cui tribuo marij sanguineã felicitatẽ: sʒ occulte potius p̱uidẽtię dei ad istorũ ora claudẽda: eosq̄ʒ ab errorib⁹ liberãdos: qui non studijs agunt sʒ nec prudẽter aduertũt. Quia etsi aliquid in his reb⁹ demones possunt: tãtũ possunt quãtum secreto oĩpotẽtis arbitrio p̱mittũtur: ne magnipendam⁹ terrenã felicitatẽ que sicut mario malis etiã plerũq̄ʒ conceditur: nec eam rursus quasi malã arbitremur: cum etiaʒ in ea m̃ltos pios ac bonos vni⁹ dei veri cultores: inuitis demonib⁹ prepolluisse videamus: nec eosdẽ immũdissimos spirit⁹: vel p̱pter hec ipsa bona mala ve terrena p̱pitiãdos aut timẽdos existimem⁹: quia sicut ipsi mali hoĩes in terra: sic etiã illi non oĩa que volunt facere p̄nt: nisi quãtũ illi⁹ ordinatiõe sinunt͛ cui⁹ plene iudicia nemo cõprehendit: nemo reprehendit iuste.

Ca. XXIIII

a Syllã certe ipse: cuius tempora talia fuerũt vt superiora: quorũ vindex esse videbat͛ illius cõparatione quererent͛ cũ primũ ad vrbẽ cõtra marium castra b mouissʒ: adeo lęta exta immolãti fuisse scribit liuius: vt custodiri se posthumius aruspex voluerit capitis suppliciũ subiturus: nisi ea que in animo sylla haberet: dijs iuuãtib⁹ impleuisset. Ecce non discesserant adytis arisq̄ʒ relictis dij: q̄̃ de rerum euẽtu p̄dicebãt: nihilq̄ʒ de ipsius syllę correctiõe curabãt. Promittebãt p̄sagãdo felicitatẽ magnã: nec malã cupiditatẽ

tullius in inuectiuis: q̄d mali aut sceleris fingi aut cogitari põt q̄d ille non cõceperit. quis in tota italia veneficus: quis gladiator: quis latro: quis siccarius: q̄s parricida: que mulier infamis: quis perditus inueniri põt: q̄s pessim⁹ qui se cũ catilina nõ familiarissime vixisse fateat͛. Unde narrat de ipso salusti⁹ q̄ vitiosus nimis erat moribus. et oppressus ere alieno vitam miseram duxit quãq̄ʒ nobilis esset. dominãdi vero reipublice tanta libido eũ inuasit q̄ nihil esse nefas putauit dũʒ tñ assequeret͛ intẽtũ. vnde facta cõiuratiõe m̃ltorum quos ditare p̱miserat ex cede ⁊ rapinis. habuit exercitũ valde fortem ⁊ magnũ quo duos cõsules scʒ luciũ coctũ. et lucium torquatũ cogitauerat interfecisse. ⁊ consulatus rapuisse multa seua ⁊ crudelia exercẽs. tãdẽ tñ in bello cũʒ suis cõiuratis interfect⁹ est. Sed tãtus fuit anim⁹ suorũ q̄ sicut dicit salustius vnusq̄sq̄ʒ in loco quẽ viuus accepat mortuus est. et oĩes auersis vultibus conciderant. nec erat inter ipsos ingenuus qui aut fugerat. aut viu⁹ capi posset. de h̄ plus habet͛ infra capi. xxx. li. iij. f Omitto q̄ marius ⁊c̄. de mario quomõ fugit ⁊ latuit in paludib⁹ minturnẽsib⁹ ⁊ postmodũ inde extractus est ⁊ ductus ad ciuitatẽ minturnas. ⁊ ibi vinculat⁹ dictũ est supra ca. xxij. Quãtũ vero ad illud quod hic tangit btũs aug⁹ narrat valerius libro. ij. ca. v. q̄ missus est ad eũ occidẽdũ in domo priuata inclusum minturnis publicus seruus qui fuit natione cymber. Et licet marius cõtra cymbros bella romana strenue gessisset. ⁊ fere totã nationẽ deleuissʒ. insup et marius iam senex esset ⁊ inermis ⁊ squalore obsitus et seruus ille strictũ gladiũ teneret in manib⁹. tñ ipm aggredi n̄ sustinuit. i. n̄ audebat. imo claritate viri obcecat⁹ ferro abiecto attonit⁹ ac tremẽs fugit. Minturnenses aũt maiestate eius capti cõpressum ⁊ cõfractũ dira fati necessitate incolumẽ p̱stiterũt: asperrimã. syllę victoriã nõ timẽtes. Hec valerius. Tunc igit͛ sicut hic scribit btũs aug⁹. cõmẽdat⁹ est luco maricę deę. vt scʒ in luco illo saluaret͛. ⁊ p̄ deã p̱tegeret͛. Fuit aũt marica dea h̄ʒ papiã mater latini regis. et cũ poetę fingebãt m̃ltas deas aquarũ quas vocant nymphas. ⁊ distinguãt inter nymphas mõtiuʒ et campor̃ ⁊ maris ⁊ fontiũ ⁊ nemorũ. ista facta ẽ sicut dic̄ papias dea agrestis. Hãc ergo speciali honore habuerũt minturnẽses.

Ca. XXIIII

a Sylla certe ipse cui⁹ tp̄a ⁊c̄. In hoc ca. ostendit btũs aug⁹ quãta cura ⁊ sollicitudine dij id ẽ demones procurãt malor̃ p̱speritatẽ in vita ista vt hac p̱speritate vtant͛ mali ad cõplendũ voluntatẽ demonũ. Et hoc oñdit btũs aug⁹. p̄ quinq̄ʒ signa que circa syllaʒ pessimum demones operati sunt. Qui tñ sylla ita fuit malus q̄ cũ ipse esset rogatus a senatu ad vindicandum ⁊ saluãdum patriã p̱pter tyrãnidem marij. vt supra diffuse narraui ca. xxij. ipse pei⁹ se habuit q̄̃ marius et plures ciues occidit. Et ideo dicit h̄ aug⁹ q̄ eius tẽpora talia fuerunt vt superiora ⁊c̄. b Adeo lęta exta imolãti ⁊c̄. Exta vero intestina vocat͛ animaliũ. i. quib⁹ aruspices solebant inspicere quedã signa cũ animalia immolabant͛. Ex quib⁹ dicebant iudicia p̱speritatum ⁊ de aduersitate futura illi pro quo fiebat sacrificiuʒ. vnde dicunt͛ aruspices quasi arę inspectores. Uocabãt aũt illa signa exta lęta in quib⁹ apparebãt signa leticię. Istud vero quod hic recitat aug⁹ dicit liuium scripsisse. ⁊ ita verisimile est q̄ alia quattuor signa que in hoc capitulo sequũtur scripserit ille ideʒ. Fuit aũt iste liuius de quo dicit hieronym⁹ in prologo biblię sic. ad titum liuiuʒ lacteo eloquẽtię fonte manantẽ ⁊c̄. Fuit etiã maxim⁹ historiographus. Fertur enĩ q̄. xxx. scripsit decades. i. volumĩa de historijs romanor̃. q̄rũ quolibet decem libros cõtinebat ex quibus tres vidi. videlicet vnam de origine vrbis. et aliã de secũdo bello punico. et

tertiā de bello macedonico. plures nō vidi nec ſcire potui vbi inuenirent. nec credo tñ q̄ tot decades ſcripſit. q2 ei⁹ abbreuiator āneus florus tm̄ abbreuiat. cxiiij. libros titi ab origine vrbis vſq₃ ad mortē druſi preuigni ceſaris auguſti cui⁹ exequijs auguſtus interfuit texēdo hiſtoriā. ¶ c De inde cū eēt in aſia ⁊c̄. ponitur tertiū ſignū qd̄ cōtigit poſt fugā marij. Cum eni ſylla fuiſſ₃ in aſia ꝯ mithridatē q̄ aſiā et achaiā occupauerat. qd̄ bellū ab ipſo mithridate vocatū ē mithridaticum in quo ſylla multū ſtrenue ſe habuit. ſicut patȝ ꝑ eutropiū li. v. ⁊ oroſiū. nā ſicut dicit eutropius. ſyllā archelaū ducē mithridatis habētē in aſia. .cxx. milia. ſic in pmo cōflictu vicit. q̄ ex tāta multitudine vix decem ſupfuerūt archelao. ipſe xv ſolū. xiiij hoies pdidit. In ſecundo vero conflictu cōtra eundē habentē .lxxx. milia electorū dimicans. xv. milia hoſtiū interfecit et filium archelai. In tertio vero cōflictu oēs copias ei⁹ extinxit, et ipſe archelaus triduo nudus in paludibus latuit. poſtmodū mithridates pacē quaȝ ſub certis cōditiōib⁹ petiit eidē cōceſſit. d ¶ Ac poſtea ⁊c̄. hic ponit tertiū ſignum. Iam eni tertio pdicitur ſyllę proſperitas. cū diſponit redire in vrbē ⁊ vindicare iniurias a parte mariana illatas vt ſupra narratū ca. xxij. mittit eni martius ioue. ſ. miles quidā de. vj. legione quē dicentē ſe eſſe nunciū iouis interrogauit ſylla in qua effigie apparuiſſ₃ ſibi iuppiter. ⁊ cū indicaſſet. cognouit ſylla q̄ i eadem effigie apparuerat nuncio ab ipſo prius miſſo. Quia vero dicit iſte fuiſſe miles. vj. legionis. ſciēdū eſt q̄ cū romani cōtinue haberēt multas legiones. erāt tñ ſic diſtincte ⁊ ordinate vt vna eſſet prima. alia diceret ſecūda. quibus aſcribebant̄. ſic milites q̄ vbicūq₃ eſſent ſemp erant de illa legione. hoc mō quo canonicus abbatię alicui⁹ licet abſens ſit tñ dicit̄ eſſe de illa abbatia. nā legio habuit quandā ſimilitudinē collegij militū. et quę prima ſcripta fuit prima vocabat̄. et quę ſecūdo ſecūda et ſic deinceps ſm ordinē antiquitatis ſue. e ¶ Deinde cū veniſſet tarentū ⁊c̄. Hic ponit̄ quartū ſignū. ⁊ fiebat qd̄ hic narrat̄. dum ſylla reuerteret̄ de grecia. et per tarentum trāſiret verſus romā. Et nota q̄ corona ſignificat clarā victoriā. q2 ſicut dicit A. gellius lib. v. coronę militares et multę et varię ſūt quaȝ nobiliſſimę ſunt triumphales. obſidionales. ciuicę: murales: caſtrenſes et nauales. ⁊ preter iſtas eſt ouilis ⁊ corona oleagina. Triūphales coronę aureę ſunt. quę imperatorib⁹ ob honorē triūphi mittunt̄ illud vulgo dicit̄ aurū coronariū. hęc antiquitus ex lauro erat: poſtea ex auro fieri ceptā eſt. Ceteras etiā coronas ꝓſequitur ibi. A. gellius. ſed nulla dabat̄ niſi ꝓpter victoriā vel opus ſtrenuū. ¶ f Poſtea paruo facto interuallo ⁊c̄. hic ponit̄ quintū ſignū vbi. b. aug⁹ detegit fallacias demonū. Et eſt hic ſciēdū q̄ bellona eſt minerua q̄ dicit̄ dea bellorum cui⁹ feſtum apud romanos i ianuario fiebat ſub bellonę noīe. et habebat tēplū iuxta circū. ſ. vbi fiebāt ludi circenſes ſm ouidiū libro. vj. de faſtis. De incendio vero capitolij loquit̄ ſolinus ca. de ſibyllis dicēs q̄ tpe ſyllę liber ſibyllę quē pōtifices vſq₃ ad illud tps cōſulebāt cū capitolio igne abſumptus eſt. Et eſt hic ſciēdū q̄ ſicut dicit̄ frontinus li. j. ca. xj. ſylla q̄ paratiorē ad pugnādā haberet exercitū. pdicta ſibi futura a dijs ſimulauit. poſtremo vero in cōſpectu exercit⁹ priuſq₃ in aciem deſcēderet ſignū modicę amplitudinis qd̄ de tēplo apollinis delphici

c minādo frangebāt. Deinde cū eſſet in aſia bellū mithridaticū gerens: ꝑ luciū tatiū ei mādatū ē a ioue: q̄ eſſet mithridatē ſuperaturus: et factū eſt. d Ac poſtea moliēn redire in vrbē: et ſuas amicorūq₃ iniurias ciuili ſanguine vlciſci: iterū mandatū eſt ab eodē ioue per militē quēdā legionis ſexte: prius ſe de mithridate ꝓnūciaſſe victoriā: et tūc promittere daturū ſe ptātē: qua recuperaret ab inimicis rempublicā nō ſine multo ſanguine. Tum percontatus ſylla quę forma militi viſa fuerit. Cū ille indicaſſet eā recordat⁹ ei⁹ eſt quā prius ab illo audierat: qui de mithridatica victoria ab eodē mādata pertulerat. Quid hic reſpōderi poteſt quare dij curauerit velut felicia iſta nūciare: ⁊ nullus eorū curauerit ſyllam monendo corrigere: tāta mala facturū ſceleſtis armis ciuilib⁹: qualia non ſolū fedarēt ſ₃ auferrēt omnino rempublicā? Nempe intelligunt̄ demones ſicut ſepe iā dixi: notūq₃ nobis eſt in lr̄is ſacris reſq₃ ipſe ſatis indicāt negociū ſuū₃ agere: vt pro dijs habeantur: vt colantur: vt ea illis exhibeant̄: quib⁹ hi qui exhibēt ſociati: vnā peſſimā cauſam cū eis habeant in iudicio dei. e Deinde cū veniſſ₃ tarentū ſylla: atq₃ ibi ſacrificaſſet: vidit in capite vituli in iecoris ſimilitudinē coronę aureę. Tunc poſthumius aruſpex ille reſpondit preclarā ei victoriam ſignificari: iuſſitq₃ vt extis illis ſolus veſceretur. f Poſtea paruo facto interuallo ſeruus cuiuſdā lucij pontij: vaticinādo clamauit: A bellona nūcius venio: victoria tua eſt ſylla. Deinde adiecit: arſurū eſſe capitoliū. Hoc cum dixiſſet: ptinu[redacted] ſtris poſtera die ꝯcitatior regreſſus eſt: et capitoliū arſiſſe clamauit: arſerat autem reuera capitoliū. Qd̄ quidē demoni et preuidere facile fuit: et celerrime nunciare. Illud ſane attēde quod ad cauſam maxime pertinet: ſub qualibus dijs cupiant eſſe: qui blaſphemāt ſaluatorē: volūtates fideliū a dominatu demonum liberantē. Clamauit homo vaticinādo: victoria tua eſt ſylla: atq₃ vt id diuino ſpiritu clamaſſe crederetur: nunciauit etiā aliquid et prope futurum et mox factum. Unde longe aberat per quē ille ſpiritus loquebatur: non tamen clamauit ab ſcelerib⁹

ſuſtulerat orabat. petebatq; φ promiſſam ab ipſo ſibi victoriā maturaret. vnde patȝ φ de ṗdictis deoꝝ pro‑miſſionib⁹ nō eſt certū vtrū ita fuerat in re vel ipſe finxerit. Eodē mō eſt de dictis ⁊ factis aruſpicū. Narrat valerius li. j. φ in bello ſociali cū in agro nolano ante ꝑtoriū imolaret. ſbito ab vna parte arę prolapſam anguē cōſpexit. qua viſa poſthumij aruſpic⁹ orta tu in expeditionē eduxit exercitū. ac fortiſſima ſamnitū caſtra cepit. quę victoria futurę eius glorię fundamentū extitit.

Ca. XXV

a Hinc vo quis nō intelligat ⁊c. In h̄ ca. oñdit. b. aug⁹ quomodo demones aut dij nitun tur hoīes ad malū trahere. ⁊ oſtē dit hoc tam ꝑ bel[redacted]la q̄ inter ſe geſſerunt. quib⁹ dederūt exēpla bellandi. q̄ per ludos turpiſſimos ab eis potitos. quibus ꝑbuerūt hominib⁹ auctoritatē turpia faciēdi. b Non multo poſt ciuiles acies. vocat ciuiles acies. acies ciuiū romanoꝝ ꝯtra ſe inuicē. Illud etiā quod hic narrat eſtimo φ aug⁹ accepit a tito liuio ſicut ea q̄ narrauit in p̄cedēti ca. c Iam enim ceperant bella ciuilia ⁊c. Nota φ ſicut dicit oroſius li. v. bella ciuilia fuerūt inchoata anteq̄ eſſent ſocialia q̄ ꝑus incepe‑rāt terminata. Dicebāt autē bella ſocialia. bella q̄ romani duxerūt ꝯtra ſocios inſurgētes id eſt italicos q̄ erāt d̄ alijs ciuitatib⁹ italię ⁊ inceperāt rebella

parte ſylla: quę illic victor tam horrenda cōmiſit: cui corona aurea ipſius victorię illuſtriſſimū ſignum in vitulino iecore apparuit. Qualia ſigna ſi dij uiſi dare ſolerēt ac nō demones impij: ꝑfecto illis extis: nefaria potius atq; ipſi ſyllę grauiter noxia mala futura mōſtrarēt. Neq; enī ei⁹ dignitati tātū ꝑfuit illa victoria: quātū nocuit cupiditati. Qua factum eſt: vt immoderati⁹ inhians et ſecūdis reb⁹ elatus ac p̄cipitatus magis ipē periret in [redacted]icos in corporib⁹ ꝑderet. Hęc illi dij vere triſtia vereq; lugēda nō extis: nō augurijs: non cuiuſq̄ ſomnio vel vaticinio p̄nunciabāt: mag⁹ enī timebāt ne corrigeretur q̄ ne vinceret. Immo vero ſatis agebant vt victor ciuium glorioſus victus atq; captiuus ⁊ nefandis vitijs et ꝑ hec ipſis etiā demonib⁹ multo obſtrictius ſubderetur. Ca. XXV

a Hinc vēro q̇s nō intelligat: q̇s non videat: niſi qui tales deos imitari mag⁹ elegit: q̄ diuina grā ab eoꝝ ſocietate ſeparari: quātū moliāt maligni iſti ſpūs exēplo ſuo: velut diuinā auctoritatē prebere ſceleribus: Quin etiā in quadā campanię lata planicie b vbi nōn mlto poſt ciuiles acies nefario prelio cōflixerūt: ipſi inter ſe ꝑus pugnare viſi ſunt. Namq; ibi auditi ſunt primū ingētes fragores: moxq; multi ſe vidiſſe nunciarūt ꝑ aliquot dies duas acies prę‑liari. Quę pugna vbi deſtitit: veſtigia queq; velut hoīm ⁊ equoꝝ: quāta de illa cōflictiōe exprimi poterāt inuenerūt. Si ḡ veraciter inter ſe numina pugnarunt: iam bella ciuilia excuſant humana. Conſideretur tñ: quę ſit taliū deoꝝ vel malicia vł miſeria. Si autē ſe pugnaſſe finxerūt: quid aliud egerunt: niſi vt ſibi romani bellādo ciuiliter: tanq̄ deoꝝ exemplo nullū nefas admittere viderent. c Iam eni ceperant bella ciuilia: et aliqua nefandorū prelioꝝ ſtrages execrāda p̄ceſſerat. Iam multos mouerat: φ miles quidā dū occiſo ſpolia detraheret: fratrē nudato cadauere agnouit: ac deteſtat⁹ bella ciuilia: et ſeipm ibi perimēs fraterno corpi adiūxit. Ut ergo tanti huius mali minime tederet: ſed armorū ſceleſtoꝝ magis magiſq; ardor increſceret: mox hi demones quos illi deos putant ⁊ colēdos ac venerādos arbitrātur: inter ſe pugnātes hominibus apparere voluerūt: ne imitari tales pugnas ciuica trepidaret affectio: ſed potius humanū ſcelus diuino excuſaret exemplo. Hac aſtucia maligni ſpiritus d etiā ludos (vnde multa iā dixi) ſcenicos ſibi dicari ſacrariq; iuſſerūt: vbi deorū tanta flagicia theatricis canticis atq; fabularum actionibus celebrata ſunt: vt quiſquis eos talia feciſſe crederet: ⁊ quiſquis

re. Illud aūt qd̄ aug⁹ hic narrat de duob⁹ fratrib⁹ vt patȝ per oroſium li. v. fuit poſtq̄ marius fugit ꝑpter ſyllā. nā q: marius vt ſupra ca. xxij. narraui: diuiſerat exercitū in quattuor partes. vt vniuerſaȝ rēpublicā ſubuertiſſet ideo ſicut narrat oroſius ſenatus vocauit cneum pompeium cū toto exercitu cui p̄erat. vt rempublicā defenderet. Octauius ergo cōſul adiūcto ſibi pompeio cū ſertorio cui marius vnam partem copiarū ſuaꝝ conſtituit. infelicem autē pugnam nox ſuperueniens diremit. ſexcēti milites ab vtraq; parte occiſi ſunt. poſtera die cū permixta corpa ad ſepulturā diſcernerēt. miles pompeian⁹ id eſt q̄ fuerat i exercitu pōpei fratris ſui quē ipſe interfecerat corpus agnouit ita φ frater victor victo fratre infelicior parricidiū ſuū execratus ⁊ bella ciuilia ilico pect⁹ ſuū gladio tranſfodiēs ſimul lachrymas ⁊ ſanguinē fundēs ſup fratris corpus ſe proiecit. Illud etiā narrat valerius li. v. et dicit φ iſte frater q̄ aliū interfecit cū fratris corpus agnouiſſet multum ac diu conuitio deos ob donū impię victorię inſecutus eſt. Illud ergo factum ſicut dicit beat⁹ aug⁹ multos cōmouerat. vt ſcilicȝ ciuilia bella horrerent. in quibus frater contra fratrem amicus cōtra amicū etiā inſcie dimicabāt et ideo demones videntes animos hominum ſic cōmotos inceperūt ⁊ ipſi pugnare inter ſe vt hominibus preberent audaciam pugnandi inter ſe. d Ludos ⁊c. vnde iam multa dixi ſcilicet ſupra libri iſto capitulo. xxj.

nō crederet: ſed tñ illos libētiſſi-
me ſibi talia velle exhiberi cerne
ret: ſecurus imitaret. Ne quis ita-
que exiſtimaret in deos cōuitia po
tius q̄ eis dignū aliq̄d ſcripſiſ-
ſe: vbicūq; illos inter ſe pugnaſ-
ſe poete cōmemorarunt: ipſi ad
decipiēdos hoīes poetarū car-
mina firmauerūt: pugnas vide-
licet ſuas nō ſolū per ſcenicos in
theatro: verū etiā per ſeipſos in cā-
po humanis oculis exhibētes.
Hec dicere cōpulſi ſum⁹ qm̄ peſ
ſimis morib⁹ ciuiū: romanā rem
publicā iam antea ꝑditā fuiſſe:
nullāq; remāſiſſe an̄ aduētū dn̄i
nr̄i ieſu xp̄i: auctores eorū dicere
et ſcribere minime dubitauerūt
Quā ꝑditionē dijs ſuis nō impu
tāt: q̄ mala trāſitoria q̄b⁹ mali ſi-
ue inuoluāt ſiue euadāt pereūt:
et in quib⁹ boni ſiue viuāt ſiue mo
riāt perire nō pñt: xp̄o nr̄o impu
tāt: cū xp̄s nr̄ tāta freq̄nter pro
morib⁹ optimis p̄cepta ꝯtra per
ditos mores: dij vero ipoꝝ nul-
lis talibus p̄ceptis egerint aliq̄d
cū ſuo cultore ꝑplo: pro illa repub
lica ne periret: imo eoſdē mores
velut ſuis exemplis auctoritate
noxia corrūpēdo egerūt potius
vt periret. Quā nō ideo vt arbi-
tror tunc periſſe quiſq; iā dicere
c audebit: q2 diſceſſere oēs ady-
tis ariſq; relictis dij: velut amici
v̓tutib⁹ cōuitijs hoīm offenderē-
tur: q2 tot ſignis extoꝝ auguriorꝝ
vaticiniorꝝ quib⁹ ſe tanq̄ p̄ſcios
futuroꝝ: adiutoreſq; plioꝝ iacta
re et cōmēdare geſtiebāt cōuin-
cunt fuiſſe pñtes: q̄ ſi vere abſceſ
ſiſſent: mitius romani i bella ciui
lia ſuis cupiditatib⁹: q̄ illoꝝ in-
ſtigatōib⁹ exarſiſſent. Ca. XXVI

a Que cū ita ſint: cum palā
apertēq; turpitudines cru
delitatib⁹ mixte et opprobria nu-
minū et crimina: ſiue ꝓdita ſiue
conficta ipſis expoſcētib⁹: et niſi
fierēt iraſcētib⁹: et iā certis et ſta-
tutis ſolēnitatib⁹ ꝯſecrata illis et
dicata claruerint: atq; ad oīum
oculos vt imitanda ꝓponerētur
ſpectanda proceſſerint: quid eſt
q̄ ijdem ipſi demones q̄ ſe huiuſ-
cemodi voluptatib⁹ immiſcent
immūdos ſpūs ſe eſſe confitent:
qui ſuis flagicijs et facinorib⁹ ſi
ue indicatis: ſiue ſimulatis: eo-
rumq; ſibi celebratione petita
ab impudētibus extorta: a pu-
dentib⁹ auctores ſe vite ſceleſte
immūdeq; teſtant. Perhibent
tñ in abditis ſuis ſecretiſq; pe-
netrabilib⁹ dare quedam bona
precepta de morib⁹ quibuſdam
velut electis ſacrat̄ ſuis. Quod
ſi ita eſt: hoc ipo callidior aduer
tenda eſt et cōuincenda malicia
ſpirituū noxiorū. Tanta eni vis
eſt ꝓbitatis et caſtitatis: vt oēs
vel pene oēs eius laude moueat
humana natura: nec vſq; adeo
ſit turpitudine vitioſa: vt totum
amittat ſenſum honeſtat. Pro
inde malignitas demonum niſi
alicubi ſe quēdamodū ſcriptum
in nr̄is lr̄is n[redacted]figuret in
angelos lucis: nō implet nego-
ciū deceptiōis. Foris itaq; popu
lis celeberrimo ſtrepitu impie-
tas impura circūſonat: et intus
paucis caſtitas ſimulata vix ſo-
nat. Prebēt ꝓpatula pudēdis:
et ſecreta laudādis. Decus la-
tet: et dedecus patet. Quod malū
gerit oēs cōuocat ſpectatores:
qd̄ bonū dicit: vix aliquos inue
nit auditores. Tanq̄ honeſta
erubeſcēda ſūt et inhoneſta glo-
rianda. Sed vbi hoc niſi in de-
monū tēplis? vbi niſi in fallacie
diuerſorijs? Illud eni fit vt ho-
neſtiores qui pauci ſunt capian
tur: hoc autē ne plures qui ſunt
b turpiſſimi corrigant. Ubi et qñ
ſacrati celeſtis audiebāt caſtita-
tis p̄cepta: neſcimus: ante ipſuz
tamē delubrū vbi ſimulachꝝ il-
lud locatū ꝯſpiciebam⁹: vniuer-
ſi vndiq; cōfluētes: et vbi quiſq;
poterat ſtantes: ludos qui age-
bant intētiſſimi ſpectabam⁹: in-
tuentes alternāte cōſpectu: hinc
meretriciā pompam: illinc virgi
nem deam: illā ſupplicater ado-
rari: ante illam turpia celebrari.
Non ibi pudibundos mimos:

e Diſceſſere
oēs etc. Iſte
verſus expo
nit. ſ. ca. xxij
Ca. XXVI
a Que
q cum
ita ſint etc. in
h capi. exclu
dit aug⁹ quā
dā excuſatio
nē quā aliq̄
aſſert ad de-
fenſionē deo
rum qm̄ ipſis
obijcitur. q̄
nllās dāt le-
ges honeſte
viuēdi. Ad h
eni rñdet q̄
ipi dāt taleſ.
ſ tñ in occul
to q̄buſdā iu
ſtis et religio
ſis. Sz aug⁹
hoc excludit
duplicit. pri
mo q2 h non
faciūt niſi vt
illoſ decipiāt
ſic in tēplis et
theatris vbi
multitudo cō
uenit ibi pe-
tunt ſibi tur-
piſſima exhi-
beri. b Ubi
et qñ etc. Cre
dūt quidā q̄
aug⁹ intēdit
Eneid. 2 dicere. q ꝑ ꝓ̄
berecyntiaz
de cui⁹ ludis
turpib⁹ fecit
mētionē ſup
capi. iiij. et q̄
ipa ſit v̓go.
de q̄ aug⁹ fe-
cit mētionē
dicens. oble
ctabant cele
ſti v̓gini et be
recyntie. ſed
h eſſe nō pōt
p̄mo q2 aug⁹
diſtinguit in
ter celeſtē vir
ginē et bere-
cyntiā. ſecū-
do q2 bere-
cyntiā finge-
bāt gentiles
eſſe matrem
deoꝝ. que de
os ex ſatur,

no ꝯcepit. vt
patz per oui
diū li. iiij. de
faſtis. et ꝓcō
ſequēs nō fuit
virgo. tertio
q2 nō fuit ce-
leſtis virgo
ſm eos. q2 ſi
cut patz per
ouidiū li. vj.
de faſtis. et per
iſidorū. viij.
etymologi-
arū ca. vlti-
mo. berecyn
tia fuit idem
qd̄ terra ſiue
numē terre.
quarto quia
aug⁹ hic ex-
primit deā d̄
q̄ loquit di-
cēs. Celeſtis
audiebāt ca-
ſtitatis. et ꝑ
cōſequēs lo-
quit de dea 2. Corinth. 11
caſtitate que
etiā dea pu-
dicitia voca
tur. de q̄ etiā
aug⁹ infra li.
.iiij. ca. xx. in
fine facit mē
tiones. Iſta
aūt vocabat
celeſtis v̓go
q2 int ſigna
celi eſt ſignū
v̓ginis. ꝑ ſa-
cratos autez
intelligit hic
aug⁹ eos et
eas q̄ ad ſer-
uiendū huic
fuerāt ꝯſecra-
ti. De iſta
autē loquēs
aug⁹ dic ſe vi
diſſe ſibi tur
piſſima ſerui
cia exhiberi.
vbi nō turpia
repñtabāt.
q2 non pote-
rāt. nō eni ali-
q̄s vnq̄ ve-
ra vl' ficta cri
mina impo-
ſuit caſtitati
que repñta-
ri vel effigia
ri poſſent ſi-
cut de ioue et

aliis multis multa tā
vera ꝙ̄ ficta crimina
recitātur. Et ideo vt
fieret gratū obſequiū
demonibꝰ ibi turpiſ-
ſima exhibebāt ⁊ cō-
mittebāt. De turpiſ-
ſimis aūt q̄ circa deā
iſtā ſolebāt fieri in tē-
plo loquit̄ iuuenalis
li. ij. et dicit ꝙ mulie-
res ꝯſueuerāt eā vrina
ſua in tēplo ſuo ſpar-
gere et ſonos turpiſſi-
mos a parte poſteri-
ori iuxta eā emittere.
Unde dicit ſic. Mau-
ra pudicitie veterem
cū preterit arā. Noc-
tibꝰ hic ponūt lecti-
cas micturiūt hic id
eſt mingūt. Effigieꝫ
dee longis ſymphoni-
bus implent. Sym-
pho ſm̄ hug. dicit̄ a
ſibilo. b. mutata in. f.
Et ſignat vno mō il-
lum ſonū turpem ſu-
pra dictū et hoc vide-
tur btūs augꝰ innue-
re ſupra ca. iiij. vbi di-
cit. ſpectabamꝰ are-
pticios audiebamus
ſymphoniacoſ. ⁊ cito
poſt addit. Oblecta-
bant̄ celeſti virgini ⁊
berecyntie. nam ſym-
phoniaci ad celeſteꝫ
virginē. arreptitij ad
berecyntiam pertine-
bant. Multo his tur-
piora narrat iuuena-
lis q̄ ꝯſueuerūt circa
deā pudicitie ſeu ca-
ſtitat̄ fieri. que ibi le-
genda curioſis relin-
quo. Ca. XXVII

Vir grauis et
ph̄us tertulli-
us ⁊c. In hoc ca. cō-
firmat augꝰ qd̄ in pre-
cedenti capitulo dixe-
rat et ꝓbauerat ſcꝫ ꝙ
dij id eſt demones de-
lectantur in immūdi-
cijs. et volūt ſibi exhi-
beri. et p̄mo facit qd̄
dictū ē. ſcd̄o ibi. hāc
taliū. approbat factū
romanorū quātū ad
hoc ꝙ ſcenicos ludoſ
per quos exercebant-
tur turpia grauit̄ no-
tauerūt vt etiā dictū
fuit ſupra capitulo. xiiij.

nullā verecūdiorē ſcenicā
vidimꝰ: cūcta obſcenitat̄
implebant̄ officia. Scieba-
tur virginali numini quid
placeret: et exhibebat̄ qd̄
de templo domū matrona
doctior reportaret. Non-
nulle pudentiores auerte-
bant faciē ab impuris mo-
tibus ſcenicoꝝ: et artē fla-
gicij videre erubeſcentes
furtiua intentiōe diſcebāt.
Hominibꝰ nāqꝫ verecūda-
bāt̄ ne auderēt impudicoſ
geſtus ore libero cernere:
ſed multo minꝰ audebāt ſa-
cra eius ꝙ̄ venerabant̄ ca-
ſto corde damnare. Hoc
tm̄ palā diſcēdū prebebat̄
in templo: ad qd̄ perpetrā-
dum ſaltē ſecretū querebā-
tur in domo. Mirū nimiū
ſi vllus ibi erat pudor mor-
talium: quo humana flagi-
cia nō libere hoīes cōmit-
terēt: que apud deos etiaꝫ
religioſe diſcerent: iratos
habituri niſi etiā exhibere
curarēt. Quis enim alius
ſpiritus occulto inſtinctu
nequiſſimaſ agitat mētes:
et inſtat faciendis adulte-
rijs: et paſcit̄ factis: niſi q̄
etiā ſacris talibꝰ oblectat̄:
cōſtituēs in templis ſimu-
lachra demonū: amās in
ludis ſimulachra vitioꝝ:
ſuſurrās in occulto verba
iuſticie: ad decipiēdos etiā
paucos bonos: frequētās
in aperto inuitamenta ne-
quicie: ad poſſidēdos in-
numerabiles malos.

Vir grā- Ca. XXVII
uis ⁊ ph̄us tertulliꝰ:
edilis futurus: clamabat
in auribꝰ ciuitatis: inter ce-
tera ſui mḡratus officia: ſi-
bi floram matrē ludoꝝ ce-
lebritate placādā. Qui lu-
di tanto deuotius quanto
turpius celebrari ſolent.
Dicit in alio loco tam con-
ſul in extremis periculis ci-
uitatis: et ludos per decē
dies factos neqꝫ rem vllā
que ad placādos deos per-
tineret pretermiſſam: qua-
ſi nō ſatius erat tales deos
irritare temperātia: ꝙ̄ pla-
care luxuria: et eos hone-
ſtate etiam ad inimicitias
prouocare: ꝙ̄ tanta defor-
mitate lenire. Neqꝫ enim
grauiꝰ fuerāt qualibꝫ cru-
deliſſima immanitate nocitu-
ri hoīes: ꝓpter quoſ placa-
bant̄: ꝙ̄ nocebāt ipſi cū vi-
tioſitate fediſſima placa-
rent̄. Quādoq̄dē vt auer-
teret̄ qd̄ metuebat̄ ab ho-
ſte in corpibꝰ: eo mō dij cō-
ciliabāt̄: quo virtus debel-
laret̄ in mentibꝰ: qui nō op-
ponerēt̄ defenſores oppu-
gnatoribꝰ meniū: niſi pus
fierēt expugnatores morū
bonoꝝ. Hanc taliū numi-
num placationē petulātiſ-
ſimam: impuriſſimā: impu-
dentiſſimā: nequiſſimā: im-
mūdiſſimā: cuiꝰ auctores
laudāda romane virtutis
indoles honore priuauit:
tribu amouit: agnouit tur-
pes: fecit infames. Hanc
inquā pudēdā vereqꝫ reli-
gioni aduerſandā ⁊ deteſtā-
dam taliū numinū placa-
tionē: has fabulas in deos
illecebroſas atqꝫ crimino-
ſas: hec ignominioſa deoꝝ
facta ſcelerate turpiterqꝫ
cōficta: vel ſceleratius tur-
piuſqꝫ cōmiſſa: oculis et
auribꝰ publicis ciuitas to-
ta diſcebat: hec commiſſa
numinibus placere cerne-
bat: et ideo non ſoluꝫ illis
exhibenda: ſed ſibi quoqꝫ
imitāda credebat. Non il-
lud neſcio quid velut bo-
num vel honeſtū: quod tā
paucis ⁊ tam occulte dice-
batur: ſi tamē dicebat̄: vt
magis ne innoteſceret ꝙ̄
ne non fieret timeretur.

Narrat autē hic
btūs augꝰ de lu-
dis flore dee ex-
hibitis. teſte ⁊ au-
ctore ludorū ter-
tullio tūc futuro
et poſtmodū fa-
cto edile. ediles
habebāt curam
infra ciuitatē do-
morū ſeu edium.
vt ſcilicꝫ ab igne
preſeruarētur. et
ꝙ vie eſſent mun-
de et de ludis fa-
ciendis et de mul-
tis talibus. Ludi
aūt dee flore que
ſcilicꝫ eſt dea flo-
rum. ⁊ fingit̄ eſſe
miniſtra veneris
⁊ habere poteſta-
tem ſup floritio-
nibꝰ. cuius feſta
celebrātur rome
tertio die maij.
vt patet per oui-
dium li. v. de fa-
ſtis. in cuius cul-
tu vtebātur veſti-
bus diuerſoꝝ co-
loꝝ quia flores
habēt fere oēs
colores. et porta-
bant cereos accē-
ſos vel quia flos
ſplēdet ſic ignis.
vel quia delitijs
nocturna licētia
noſtris. ſm̄ oui-
dium. qui loquit̄
in pſona dee flore
volēs innuere ꝙ
de nocte vacabāt
luxurie cultores
eius. de nocte au-
tem eſt vſus cere-
orum. De turpi-
tudine eorū que
fiebāt in honorē
dee flore ſatis in-
uerecūde loquit̄
iuuenalis li. ij. ſic
et de his que fie-
bant circa deam
pudicitiaꝫ. Et ꝙ
fuerunt ludi tur-
pes patet quia ſi-
cut narrat valeri-
us li. ij. capi. vlti-
mo. marco cato-
ne ludos floraleſ
id eſt ludos dee
flore. quoſ meſſi-
us edilis faciebat

ſpectāte: populus vt
nuda ederentur id eſt
procederēt extra ſce-
nam ad ludendū. po-
ſtulare erubuit. quod
cum cato cognouiſſʒ
diſceſſit a theatro. ne
ſui pſentia ſpectaculi
cōſuetudinē impedi-
ret. quo abeunte pri-
ſcum morē iocorū re-
uocarūt. Tamē oui-
dius excuſat totū iro
nice dicens ſic. Tur-
ba quidē cur hos ce-
lebret meretricia lu-
dos ſcʒ florę. Non ex
difficili cauſa petita
fuit. nō eſt ex tetricis
id eſt crudelibꝰ vel tri
ſtibus. nō eſt dea ma-
gna pro feſtis ſcʒ dea
flora. Vult ſua ple-
beio ſacra patere cho
ro. Et monet ętatis
ſpecie dū floreat vti.
Contemnit ſpinā dū
cecidere roſę id eſt cō
temnit ętas amlis cū
perdiderit florē iuuē-
tutꝭ. ideo hęc dea mo
net vti flore iuuētutꝭ.
Hęc ouidius.

Ca. XXVIII

a Hiſtarum im-
a mundiſſima ꝛc.
In hoc ca. oſtēdit. b.
augꝰ ex declaratis in
hoc libro ꝙ nimis ir-
rationabiliter culto-
res deorū inſultabāt
chriſtianis. cum chri
ſtiani habeant a xpo
leges maximę hone-
ſtatis.

Ca. XXIX

a Hec potius cō-
b cupiſce ꝛc. In
hoc ca. hortatꝭ beatꝰ
augꝰ romanos a mul
tis diis ad vnū deum
cōuerſos. vt perſeue-
rent in bono occaſio-
nem ſumētes ex oſtē-
ſis in libro iſto. b
Illic enim tibi nō ve-
ſtalis focus nō lapis
capitolinꝰ ꝛc. Per la
pidē capitolinū intel
ligit imaginē iouis.
vel alicuius alterius
dei vel deę qui vl'que
celebrabatꝭ in capito-

a His iſta Ca. XXVIII
a rum immūdiſſimarū
ptātū tartareo iugo et ſo-
cietate penali eruti per xpi
nomē hoīes: ꝛ in lucē ſalu
berrimę pietatꝭ ab illa per-
nicioſiſſimę impietatꝭ no-
cte trāſferri querūtꝭ: et mur
murāt iniqui ꝛ ingrati: ꝛ il
lo nefario ſpū altius obſtri
ctiuſqꝫ oppreſſi: qꝛ ppli cō-
fluūt ad eccleſias caſta ce
lebritate: honeſta vtriuſqꝫ
ſexus diſcretione: vbi au-
diāt: ꝙ̄ bn̄ hic ad tempus
viuere debeāt: vt poſt hāc
vitā beate ſemperqꝫ viue-
re mereantur. Ubi ſancta
ſcriptura iuſticięqꝫ doctri-
na de ſuperiore loco in cō
ſpectu oīm pſonāte: et qui
faciūt audiāt ad premiū: ꝛ
qui nō faciūt audiāt ad iu
dicium. Quo ꝛ ſi veniunt
quidā taliū pceptoꝝ irriſo
res: oīs eoꝝ petulātia
aut repentina immutatiōe
deponitꝭ: aut timore vel pu
dore cōprimitꝭ. Nihil eniʒ
eis turpe ac flagicioſū ſpe
ctādū imitādūqꝫ pponitꝭ:
vbi veri dei aut pcepta in-
ſinuantꝭ: aut miracula nar
rantur: aut dona laudantꝭ:
au beneficia poſtulantꝭ.

b Hec potiꝰ Ca. XXIX
b cōcupiſce o indoles
romana laudabilis: o pro
genies reguloꝝ: ſcęuolaꝝ:
ſcipionū: fabricioꝝ: hęc
potius cōcupiſce: hęc ab
illa turpiſſima vanitate et
fallaciſſima demonū mali
gnitate diſcerne. Si quid
in te laudabile naturaliter
eminet: nō niſi vera pieta-
te purgatꝭ atqꝫ pficitꝭ: impi
etate aūt diſpergitꝭ ꝛ puni-
tur. Nunc iam elige qd ſe-
quaris: vt non in te ſed in
deo vero ſine vllo errore
lauderis. Tunc enim tibi
gloria popularis affuit: ſʒ
occulto iudicio diuinę pro-
uidētię et vera religio quā
eligeres defuit: Expergi-
ſcere: dies eſt: ſicut exper-
recta es in quibuſdam: de
quorum virtute perfecta ꝛ
pro fide vera paſſionibus
gloriamur: qui vſqꝫquaqꝫ
aduerſus ptātes inimiciſſi
mas cōfligētes: eaſqꝫ forti
ter moriēdo vincētes ſan-
guine nobis hanc patriā
peperere ſuo. Ad hāc pa-
triam te inuitamꝰ ꝛ exorta
mur vt eius adijciaris nu-
mero ciuiū: cuius quodā-
mō aſylum eſt vera remiſ-
ſio peccatoꝝ. Nō audias
degeneres tuos xpo xpia-
nis ve detrahētes: ꝛ accuſā
tes velut tēpora mala: cuʒ
querāt tēpora quibꝰ nō ſit
quieta vita ſed potiꝰ ſecu-
ra nequicia. Hęc tibi nūqꝫ
nec p terrena patria pla-
cuerūt. Nunc iam celeſtē
arripe p qua minimū la-
borabis: et in ea veraciter
ſemperqꝫ regnabis. Illic
b enī tibi nō veſtalis focus:
nō lapis capitolinꝰ: ſʒ deus
vnus et verus: qui nec me
tas rerū nec tēpora ponet:
imperium ſine fine dabit.
Noli deos falſos fallaceſ-
qꝫ requirere: abijce potius
atqꝫ contēne in verā emi-
cans libertateʒ. Non ſunt
dij: maligni ſunt ſpūs: qui
bus ęterna tua felicitas pę
c na eſt. Nōn tam iuno troi
anis a quibꝰ carnalē origi
nem ducis arces videtꝭ in-
uidiſſe romanas: quaʒ iſti
demones quos adhuc de
os putas: oīu generi ho-
minū ſedes inuidēt ſempi
d ternas. Et tu ipſa nō par-
ua ex parte de talibꝰ ſpiri-
tibꝰ iudicaſti: qn̄ ludis eoſ
placaſti: ꝛ per quos hoīes
eoſdem ludos feciſti: infa-
mes eſſe voluiſti. Patere
aſſeri libertatē tuā aduer-
ſus immundos ſpūs: qui

lio. ibi enī erant
ſimulachra et tē-
pla deorum mul-
toruʒ. ſicut iouis
iunonis et alioꝝ
magnoruʒ. Pro
tanto vero dicit
veſtalis focuſ. qꝛ
veſta per quā de
am igneā intelli-
gebāt non habe-
bat ſm ouidiū li.
. vj. de faſtis. ima
ginem aliquaʒ ſi-
cut alia numina.
et hoc quia ignis
in ſe nō poteſt bn̄
effigiari. et ideo
in templo eius fo
uebatꝭ ignis ꝛ di-
cebatꝭ ignis ęter-
nus. vel perpetu
us. Et fuit negli-
gētia fouēdi hūc
ignem crimen ca
pitale. vnde dicit
valerius li. j. ca. j
ꝙ licinius pōtifex
maximus virgi-
nem veſtalem id
eſt deę veſtę con-
ſecratā iudicauit
igne cremādā. qꝛ
quadā nocte pa-
rum diligēs ęter-
ni ignis cuſtos
fuiſſet. Et titus
liuius libro. viij.
de ſecundo bello
punico ponit in-
ter pdigia ꝙ ille
ignis ex negligē-
tia fuit extinctus
Quia vero veſta
habuit templum
in capitolio. ideo
ſimilꝰ loquitꝭ augꝰ
de veſtali igne et
de lapide capito-
lino. c Non
tam iuno troia-
nis ꝛc. De ira iu-
nonis cōtra tro-
ianos dixi ſupra
libro pmo capi.
. iij. d Et tu
ipſa nō parua ex
parte ꝛc. Hoc di
cit quia ipſa ſcili-
cet roma notauit
ſcenicos. non ta-
men in toto recte
de talibꝰ iudica-
uit. qꝛ ludis ſceni
cis eos placauit.

tuis ceruicibus impoſuerant ſa
crandā ſibi et celebrādā ignomi
niam ſuā. Auctores criminū di
uinorū remouiſti ab honoribus
tuis: ſupplica deo vero vt a te re
moueat illos deos qui delectāt
criminibꝰ ſuis: ſiue veris quod
ignominioſiſſimū eſt: ſiue falſis
qđ malicioſiſſimū eſt. Bene ꝙ
tua ſponte hiſtrionibꝰ ⁊ ſcenicis
ſocietatē ciuitatꝭ patere noluiſti:
euigila plenius: nullo mō his ar
tibꝰ placat̄ diuina maieſtas: qui
bus humana dignitas inquinat̄
Quo igit̄ pacto deos qui talibꝰ
delectātur obſequijs haberi pu
tas in numero ſanctarū celeſtiū
poteſtatū: cū hoīes per quos ea
dem aguntur obſequia: nō puta
taſti habendos in numero qua
liūcunq; ciuiū romanoꝝ. Incō
parabilit̄ ſuperna eſt ciuitas cla
rior: vbi victoria veritas: vbi di
gnitas ſanctitas: vbi pax felici
tas: vbi vita eternitas. Multo
minꝰ habet in ſua ſocietate tales
deos: ſi tu in tua tales hoīes ha
bere erubuiſti. Proinde ſi ad
beatā peruenire deſideras ciui
tatē: deuita demonū ſocietatē.
Indigne ab honeſtis colūt̄: qui
per turpes placāt̄. Sic iſti a tua
ſocietate remoueātur purgatiōe
xp̄iana: quomō illi a tua dignita
te remoti ſunt notatione cenſo
ria. De bonis aūt carnalibꝰ qui
bus ſolis mali perfrui volunt: et
de malis carnalibꝰ que ſola per
peti nolūt: ꝙ neq; in his habeāt
quā putāt̄ habere iſti demones
poteſtatē: quāq; ſi haberēt debe
remus potius iſta contēnere: q̄
ꝓpter iſta illos colere: et eos cō
lendo ad ea que nobis inuident
peruenire nō poſſe. Tamē nec in
iſtis eos hoc valere qđ hi putāt
q̄ ꝓpter hec eos coli oportere cō
tendūt. Deinceps videbimꝰ: vt
hic ſit huiꝰ voluminis modus.

Remoti ſunt notatione cēſoria ⁊c̄. Notatio cēſoria eſt iudicium cēſorū ſed ſeuerū et penale multum eſt. non enim ponit̄ pro iudicio abſolutiōis.

Explicitus eſt liber ſecūdus.

Incipiunt capitula libri tertij.

j De aduerſitatibus quas ſoli mali me
tuunt et quas ſemper paſſus eſt mun
dus cum deos coleret.

ij An dij qui et a romanis et a grecis ſi
militer colebantur cauſas habuerint
quibus ilium paterent̄ excidere.

iij Non potuiſſe offendi deos paridis ad
ulterio quod inter ipſos traditur fre
quentatum.

iiij De ſententia varronis qua vtile eſſe di
xit vt ſe homines dijs genitos menti
antur.

v Non probari ꝙ dij adulterium pari
dis punierint: quod in matre romu
li non vlti ſunt.

vj De parricidio romuli quod dij nō vin
dicarunt.

vij De euerſione ilij quod dux marij fim
bria excidit.

viij An debuerit dijs iliacis roma cōmitti.

ix An illam pacem que ſub nume regno
fuit deos preſtitiſſe credendum ſit.

x An optandū fuerit ꝙ tanta bellorū ra
bie romanorū augeretur imperium:
cum eo ſtudio quo ſub numa auctū
eſt: et quietum eſſe potuit ⁊ tutum.

xj De ſimulachro cumani apollinis cu
ius fletus creditus eſt cladem greco
rum quibus opitulari non poterat in
dicare.

xij Quātos ſibi deos romani preter cōſti
tutionē nume adiecerint quorū eos
numeroſitas nihil adiuuerit.

xiij Quo iure: quo federe romani obtinue
re prima coniugia.

xiiij De impietate belli quod albanis roma
ni intulerunt et de victoria dominā
di libidine adepta.

xv Qualis romanorum regum vita atq;
exitus fuerit.

xvj De primis apud romanos conſulibꝰ
quoꝝ alter alteꝝ patria pepulit: mox
q; rome poſt atrociſſima parricidia
a vulnerato interijt hoſte vulneratꝰ.

xvij Poſt initia conſularis imperij quibus
malis vexata fuerit romana reſpubli
ca: dijs nō opitulātibꝰ quos colebāt.

xviij Quante clades romanos ſub bellis
punicis triuerint fruſtra deorum pre
ſidijs expetitis.

xix De afflictiōe belli punici ſecundi qua
vires vtriuſq; partis cōſumpte ſunt.

xx Be exitio ſaguntinorū quibus propter romanorum amicitiam pereūtibus dij romani auxilium non tulerunt.

xxj Quam ingrata fuerit romana ciuitas ſcipioni liberatori ſuo: ⁊ in quibus moribus egerit quando eam ſaluſtius optimā fuiſſe deſcribit.

xxij Be mithridatis edicto quo omnes ciues romanos qui intra aſiam inuenirentur iuſſit occidi.

xxiij Be interioribus malis quibus romana reſpublica exagitata eſt precendente prodigio: quod in rabie omnium animalium que hominibus ſeruiunt fuit.

xxiiij Be diſcordia ciuili quam gracchice ſeditiones excitauerunt.

xxv Be ede concordie ex ſenatuſconſulto in loco ſeditionum et cedium condita.

xxvj Be diuerſis generib⁹ belli que poſt conditā edem cōcordie ſūt ſecuta.

xxvij Be bello ciuili mariano atq; ſyllano.

xxviij Qualis fuerit ſyllana victoria vindex mariane crudelitatis.

xxix Be comparatione gothice irruptionis cum eis cladibus quas romani vel a gallis vel a bellorum ciuilium auctoribus exceperunt.

xxx Be cōnexione bellorum que aduētum chriſti plurima et grauiſſima preceſſerunt.

xxxj Quam impudēter preſentia incōmoda chriſto imputent: qui deos colere non ſinuntur cum tante clades contra eos tempore quo colebantur extiterunt.

Incipit liber tertius. Ca. I

Iam ſatis dictum eſſe arbitror de morum malis ⁊ animorum que precipue cauenda ſunt: nihil deos falſos populo cultori ſuo quo minus eorum malorū agere premeretur ſubuenire curaſſe: ſed potius vt maxime p̄meretur egiſſe. Nunc de illis malis video dicēdū: que ſola iſti perpeti nolūt: qualia ſūt fames: morbus: bellū: expoliatio: captiuitas: trucidatio: ⁊ ſiq; ſimilia: iā in p̄mo libro cōmemorauim⁹. Hec eni ſola mali deputāt mala q̄ nō faciunt malos: nec erubeſcunt inter bona que laudant ipſi mali eſſe qui laudāt: magiſq; ſtomachāt ſi illa mala habeāt q̄ ſi malā vitā: quaſi hoc ſit hoīs maximū bonū habere bona oīa preter ſeipm: ſed neq; talia mala que iſti ſola formidāt: dij eorū qñ ab eis libere colebāt: ne illis acciderēt obſtiterūt. Cum eni varijs per diuerſa loca tēporib⁹ ante aduentū redēptoris noſtri: innumerabilibus nōnulliſq; etiam incredibilib⁹ cladib⁹ genus contererēt humanū: quos alios q̄ iſtos deos mūdus colebat: excepto vno populo hebreo: et quibuſdā extra ipſum populū vbicunq; gratia diuina digni et occultiſſimo atq; iuſtiſſimo dei iudicio fuerūt. Uerum ne nimiū longū faciā: tacebo aliarū vſq;quaq; gentium mala grauiſſima: quod ad romā pertinet romanūq; imperiū tātū eloquar: id eſt ad ipſam p̄prie ciuitatē: et quecūq; illi terrarū vel ſocietate cōiuncte: vel cōditiōe ſubiecte ſunt: que ſint perpeſſe ante aduentum chriſti: cū iam ad eius quaſi corpus reipublice pertinerēt. Ca. II

Primū ipſa troia vel ilium vnde origo eſt populi romani: neq; enim pretereundū aut diſſimulandū eſt: quod et in p̄mo

Ca. I a Iam ſatis dictū arbitror ⁊c. Hic incipit liber tertius in quo b. aug⁹ agit de malis penalib⁹ quibus ſubiacēt cultores deorū et eſt intētio ſua oñdere q; dij a talibus malis cultores ſuos ñ p̄ſeruāt. ⁊ ideo ſub ſpe illa nō ſūt colēdi. In p̄mo xo ca. exponit intētionē quā h; in h libro. ⁊ hoc quātū ad materiā quā vult pertractare de malis pene. nō tñ quorūcūq; hoīm. ſ romanorū et eorū q̄ cū eis ſocietatē habuerūt ſic italicorū. ac inſup eorū q̄ eis ſubiecti fuerant ſic aliarū nationū a tpe ſubiectiōis ipſarū. Ca. II

a Primū ipſa troia vel iliū ⁊c. In hoc ca. incipit tractare de malis pene romanorū ab ipſa origine romāorū. ſ. a troia ſeu ilio. Et ſic alias dixi troia fuit p̄uincia vel regio. iliū fuit ciuitas p̄ncipalis. licȝ ⁊ troia qñq; p ciuitate ponat. A troianis p̄ceſſerūt romani ſaltē remus et romulus q̄ fundauerūt romā. Sic eni patȝ p titū liuiū d̄ origine vrbis li. j. ⁊ p eutropiū li. j. remus ⁊ romulus deſcēderūt ab enea q̄ fuit troian⁹. Quātū vero ad troiā vel iliū notū eſt maximū malū qd̄ paſſa ē ſcȝ excidiū ⁊ tñ eoſdē deos coluerūt q̄s romani. vt patȝ ex dicī ſupra li. j. ca. iij. b Priamo inquiūt ⁊c. h ponit quādā defenſionē deorū. nā laomedon q̄ fuit pr̄ priami regis troianorū. cui⁹ tpe fuit troia ſubuerſa offendit deos piurio ſuo. et poſtmodū deſeruerūt tā regnū q̄ filiū ſuū. Tangit hic aug⁹ fabulā q̄ tangit libro de ortu deorū q̄ fingit q; laomedō pepigit cū neptuno q̄ ē deus maris. ⁊ apolline q̄ eſt deus diuinationis q; ipſi edificarent ſibi ciuitatē ipſe redderet eis mercedē et vouit ſiue iuramēto p̄miſit ſe ſoluturū certā ſūmā pecunie.

Edificata vero ciuitate nō ſoluit ꝓmiſſum. et ideo neptunus induxit grecos ſup troianos ad ſubuertēdū ciuitatē. ſꝫ apollo zelauit ꝓ troianis. Poete aūt fingūt iouem ⁊ neptunū filios ſaturni fuiſſe ⁊ fratres. apollo aūt erat filius iouis. ⁊ ꝑ ꝯſequēs neptunꝰ fuit patruus eiꝰ. Non obſtāte aūt ꝙ neptunus ꝯtra troianos zelaret intantum ꝙ troiā a fundamēto vellet ſubuertere ſic dicit virgilius li. v. eneidos tñ eneā rapuit et ꝓtexit ſub nube ne ab achille occideret. qñ interfecit mlta milia. vt dicit virgilius. vñ et verſus virgilij q̄ hic inducit ab augꝰ. ſcꝫ ſtructa ſuis manibꝰ ⁊c̄. dicit in perſona neptuni narrātis quō eneam ſaluauit ⁊ improperātis piuriū laomedōtis. Iſtud aūt qd dictū eſt de raptu enee ne occideret. habet apō homerū. de quo dicit hic augꝰ. ꝙ homerus poeta qui fuit añ romā ꝯditā inducit neptunū ꝑdicētem mlta de romanis qui fuerūt ſtirps enee. quem etiā
Eneid. 5 ſub nube rapuit vt dicit homerus. Et q̄ arguit augꝰ ꝙ neptunus ꝓuidit ꝙ laomedon nō ſeruaret ꝓmiſſum. quo aūt tp̄e fuerit homerus ſatis eſt incertum ꝓpter diſcordiā ſcriptoꝝ q̄ de tp̄e eiꝰ faciūt mētionem. tñ oēs ꝯcordāt in hoc ꝙ ipſe erat añ romulū. et de hoc loquit augꝰ infra li. xviij ca. vj. ⁊ euſebius et hieronymus i chronic. ⁊ A. gellius li. ix. c Vnde eni cōiuratio catiline. de iſta cōiuratione habet

libro attigi: eoſdē habens deos et colēs: cur a grecis victā captā atq; deletā ē? b Priamo inquiūt ſunt reddita laomedontea paterna periuria. Ergo verū eſt ꝙ apollo atq; neptunꝰ eidem laomedōti mercenarijs opibꝰ ſeruierūt. Illis quippe ꝓmiſiſſe mercedē falſumq; iuraſſe perhibet. Miror apollinē nomiatū diuinatorē in tanto opificio laboraſſe: neſcientē ꝙ laomedon fuerat ꝓmiſſa negaturus. Quanq; nec ipm neptunū patruū eius fratrē [illegible] regē maris decuit ignarū eſſe futuroꝝ. Nam hūc homerus de ſtirpe enee de poſteris cuius roma eſt: cū añ illā vrbē cōditā idē poeta fuiſſe dicat: inducit magnū aliq̄d diuinantē: quē etiā nubes rapuit vt dicit ne ab achille occideret cuperetq; cōuertere ab imo (qd apud virlium cōfitet) Structa ſuis manibꝰ piure menia troie. Neſciētes igit tāti dij ⁊ neptunus ⁊ apollo laomedōtem ſibi negaturū eſſe mercedē: ſtructores menium troianoꝝ gratis ⁊ ingratis fuerūt. Videāt ne grauius ſit tales deos credere: q̄ dijs talibꝰ peierare. Hoc eni nec ipſe homerus facile credit: q̄ neptunū quidē contra troianos: apollinē aūt ꝓ troianis pugnātē facit: cū illo periurio ambos fabula narrat offenſos. Si igit fabulis credūt: erubeſcant talia colere numina. Si fabulis nō credūt: non obtēdāt troiana periuria:

aut mirent deos piuria puniſſe troiana: amaſſe romana. Vndē eni cōiuratio catiline in tāta tamq; corrupta ciuitate: habuit etiā eorum grandē copiā quos manus atq; lingua piurio aut ſanguie ciuili alebat? Quid eni aliud toties ſenatores corrupti in iudicijs: toties populus in ſuffragijs: vl in q̄buſq; cauſis: que apud eū cōcionibꝰ agebāt: niſi etiā peierādo peccabant? Nam corruptiſſimis moribus ad hoc mos iurādi ſeruabat antiquus: nō vt a ſcelerībꝰ metu religionis ꝓhiberētur: ſed vt periuria quoq; ſcelerībꝰ ceteris adderent. Ca. III

a Nulla itaq; cauſa eſt: quare ſint dij quibꝰ vt dicunt ſteterat illud imperiū: b cum a grecis preualentibus probentur victi: troianis peierantibꝰ fingātur irati. c Nec adulterium paridis vt rurſus a quibuſdam defendūtur: victoria vlciſcendū cenſuerūt. Auctores eni doctoreſq; peccatorū eſſe aſſolent nō vltores. d Vrbē romā inquit ſaluſtius ſicuti ego accepi cōdidere atq; habuere initio troiani: qui enea duce profugi: incertis ſedibꝰ vagabātur. Si ergo adulterium paridis vindicandum numina cenſuerunt: aut magis in troianis: aut etiam in romanis puniendum fuit: e quia enee mater hoc fecit. Sed quomō in illo illud flagiciū oderāt: qui in ſua ſocia venere nō oderāt (vt alia omittā) qd

ſupra li. ij. ca. xxiij. d Quos manus atq; lingua. Iſta ſunt verba ſaluſtij in catilinario et eſt hic lingua nominatiui caſus. e Populus in ſuffragijs ⁊c̄. Suffragiū eſt conſenſus q̄ datur in electiōe vel alio negocio vbi querit cōſenſus multitudinis. ⁊ ideo dicit populū corruptū in ſuffragijs. q2 ſepe ꝑ fauorē et munera elegit ad magiſtratus indigniſſimos ⁊c̄.

Capitulum. III

a Nulla itaq; cauſa eſt ⁊c̄. In hoc capi. probat augꝰ ꝙ troia nō periit q2 dij erāt irati ciuitati ꝓpter crimē aliqd cōmiſſum ibidē. nam dij per crimina non iraſcūtur. Illud autē qd augꝰ dicit in principio huius capituli ſcꝫ ꝙ dij quibus vt dicunt ſteterat imperium ſumitur a virgilio libro ſecundo eneidos vt patet ſupra libro ſecundo capitulo. xxij. b Cum a grecis preualētibꝰ. hoc fuit probatū ſupra libro primo capitulo. iij. c Nec adulteriū paridis ⁊c̄. Tangit hic hiſtoriā de alexādro. qui dictus eſt paris. qui fuit filius priami regis troianoꝝ. Ipſe enim ſic narrat dares phrygius rapuit helenam vxorē menelai tanq; pulchriorē mulierē grecie. que ſicut fingunt poete fuit ſibi promiſſa a venere qui tulit pro ea ſententiam cōtra iunonem et palladem. ſicut tetigi ſupra libro primo. Saluſt. in cati.
capi. tertio. d Inquit ſaluſtius ſcꝫ in catilinario. e Quia enee mr̄ hoc fecit ⁊c̄. Hic probat ꝙ dij potius debuerāt vindicaſſe adulterium matris enee in troianis vel potiꝰ in romanis qui teſte ſaluſtio ab enea proceſſerunt. q̄ adulterium paridis. q2 grauius fuit peccatū. Et tangit augꝰ fabulā de mr̄e enee quā tñ romani habuerūt

cum anchiſe cōmiſerat ex quo enea͂ pepererat? An q2 illud factū eſt indignāte menelao: illud aūt cōcedēte vulcano. Dij eni credo nō zelāt cōiuges ſuas: vſq₃ adeo vt eas etiā cum homib⁹ dignent̄ habere cōmunes. Irridere fabulas fortaſſis exiſtimor: nec grauiter agere tanti ponderis cauſam. Non ergo credamus ſi placet enea͂ eſſe veneris filiū. Ecce cōcedo: ſi nec romulus mart̄. Si autē illud: cur nō ⁊ illud? An deos fas ē homib⁹ femi͂s: mares aūt homīes deab⁹ miſceri nefas? Dura vl̄ potius nō credēda conditio: qd̄ ex iure veneris in cōcubitu marti licuit: hoc i iure ſuo ipſi veneri non licere. Ad vtrūq₃ firmatū eſt auctoritate romana. Neq₃ eni min⁹ credidit recētior ceſar auiā venerē: q̄₃ patrē antiquior romulus martē.

Ca. IIII

Dixerit aliquis: Ita ne tu iſta credis? Ego vero iſta nō credo. Nam et vir doctiſſim⁹ eorū varro falſa hec eſſe quāuis non audēter neq₃ fidenter: pene tn̄ fatet̄. Sed vtile eſſe ciuitatib⁹ dicit: vt ſe viri fortes etiā ſi falſū ſit ex dijs genitos eſſe credant: vt eo mō animus humanus velut diuine ſtirpis fiduciā gerēs: res magnas aggrediēdas: preſumat audacius: agat vehemētius: et ob hoc impleat ipa ſecuritate felici⁹. Que varronis ſentētia expreſſa vt potui meis verbis: cernis q̄₃ latū locū aperiat falſitati: vbi intelligam⁹ plura iā ſacra et quaſi religioſa potuiſſe confingi vbi putata ſunt ciuib⁹ etiā de ipis dijs pdeſſe mēdacia. Sed vtrū potuerit venus ex ↄcubitu anchiſe enea͂ parere: vel mars ex ilie cōcubitu filie numitoris romulū gignere: in medio relinquamus. Nam pene talis queſtio etiā de ſcripturis nr̄is oborit̄: qua querit̄ vtrum puaricatores angeli cū filiabus hoīm cōcubuerint: vnde nati gigātib⁹ id ē nimiū grādib⁹ ac fortib⁹ viris: tūc terra cōpleta eſt.

pro vero id eſt geſta re. Sicut eni crediderūt q romulus fuiſſet filius martis. vt dixi ſupra capi. xv. ita credebāt q eneas fuiſſet filius veneris. Fingūt eni venerē eſſe vxorē vulcani q̄ eſt deus ignis et ↄceſſiſſe anchiſe q̄ fuit pr̄ enee q cōcuberet cū ea. ſ. venere ⁊ generaret enea͂ tanq̄₃ prolē nobilē et deū futurū. vnde ſm iſta grauiuſ fuit adulterium veneris q̄₃ helene vel paridis. (f) Indignāte menelao ⁊c̄. Hoc dic̄ q2 menela⁹ fuit maritus helene vt dictū ē. (g) Irridere fabulas ⁊c̄. Hic excludit btūs aug⁹ quandā reſponſionē que dari poſſ₃. poſſent eni deoꝝ defenſores dicere q.b. aug⁹ nō arguit ex veris ab ipis cōceſſis ſ₃ ex q̄buſdā fabuliſ. q̄s etiā ipſemet videt̄ tā q̄₃ fabuloſa irridere. ſ₃ h̄ excludit.b. aug⁹ pbās q ñ mag̃ deb₃ reputari fabuloſū q vir cōcubuerit cū dea ⁊ genuerit enea͂. q̄₃ q deus. i. mars ↄcubuerit cū muliere ⁊ genuerit romulū. nec etia₃ min⁹ creditū ē apud romanos vnū q̄₃ alterū. nam ſic apud antiquos romanos creditū fuit q romulus fuit filius martis. ita fuit a modernis romanis creditu₃ q iulius ceſar fuit pgenitus a venere nō tn̄ imediate. ſ₃ mediāte enea. nā ceſar pceſſit ab aſcanio ſeu iulo qui fuit enee filius a q̄ ⁊ ceſar iulius dictus eſt. vnde virgilius li. j. eneidos. Iulius a magno demiſſū nomē iulo. De hoc ſic narrat ſuetonius li. j. ipſemet iulius cū laudaret amicā ſuā mortuā pro roſtris vt mos erat dic̄ ſic. amice mee iulie maternū genus a regibus ortū. paternū cū dijs immortalib⁹ cōiūctū. nam ab anco martio ſunt martij reges. q̄ noīe fuit mr̄ a venere iulij. cui⁹ gētis familia ē nr̄a. (h) Dura vel poti⁹ nō credēda cōditio ⁊c̄. vult. b. aug⁹ dicere q dura eſt cōditio vxoris ſi nō liceret q̄ ad actū matrimonij ſeu mr̄imonialē. qd̄ licet marito cū in h̄ ſint pares. vn̄ veneris ius in pposito vocat ius qd̄ ē cōmune oīm vxorū. ſ. corpus mariti. ⁊ ecōuerſo ius mariti ē corpus vxoris. Si ḡ marti ex iure veneris. i. de iure qd̄ hab₃ in ipo marte vxor ei⁹. rōne q̄ vxor ei⁹ eſt. licuit alteri cōcedere videlic₃ corpus ſuū. ⁊ cōcubere cū alia ab vxore ſua. q̄re nō liceret veneri i iure mart̄. ſ. qd̄ h₃ in venere ei⁹ maritus q̄tenus maritus ē idē vel ↄſimile facere. i. corpus ſuū alteri ↄcedere. vl̄ q2 ad ius veneris ptinet oīs actus venereus. ideo graue videt̄ ſi i actu venereo plus liceret marti q̄₃ veneri. ḡ ſi mars potuit licite adulterari. videt̄ q veneri idē licuit. ppt̄ qd̄ dic̄ aug⁹ (dura vl̄ poti⁹ ñ credēda ↄditio ⁊c̄.

(Ca. IIII) (a) Dixerit aliquis ne tu iſta ⁊c̄. In hoc capi. ponit aug⁹ ſentētiā varronis quo ad ea q̄ dicta ſūt in pcedēti ca. ⁊ q̄ ad aliq̄d reprobat ea. ⁊ quo ad aliq̄d relinquit ea diſcutienda. Fuit autē iſte varro ſcptor maxīe auctoritatis apud romāos q̄ mlta opa valde ſcpſit. Et ſm euſebium mortuus ē nonagenarius .xv. āno auguſti ceſaris. (b) Sz vtile eſſe ciuitatibus ⁊c̄. Hic ſciendum q mlti antiquoꝝ regū volebāt ſe credi eſſe filios deoꝝ ⁊ reputabāt expediens vt nō ipi h̄. ſ₃ poti⁹ vt alij h̄ crederēt de ipis. vt eo mag̃ timerēt ab ipis. ⁊ min⁹ auderēt ſubditi vel alij inſurgere ↄ eos. ſic patuit d̄ alexādro magno. q̄ cū vellet ſe credi filiu₃ iouis hamonis. et ob h̄ greci ſui aliq̄ indignarēt. ait. ſic dic̄ qntus curtius li. vij. vtinam indi me q̄₃ deum eſſe credāt. fama eni bella conſtant. et ſepe etiā quod falſo dictū ē veri vicē obtinuit. (c) Vel mars ex ilie ↄcubitu filie numitoris ⁊c̄. Sciēdū q Rhea q̄ alio nomie dicebat̄ ſiluia mr̄ romuli fuit filia numitoris. Nā ſic dic̄ titus liui⁹ de origie vrbis li. j. procas rex albanoꝝ habuit duos filioſ. ſ. numitorē ſeniorē quē ſibi i regno voluit ſuccedere. ⁊ amuliū iuniorē. ſ₃ amulius mortuo p̄re expulit numitorē de regno ⁊ occidit omnē plē ei⁹ maſculinā. filiā xo numitoris. ſ. rheā ↄſecrauit dee veſte. ⁊ fecit xginē veſtalē. vt ſibi oēm ſpē plis adimeret. q2 xgīes veſtales ↄtinētiā ſuare debebāt. ſ₃ tn̄ impregnata poſtmodū ↄcepit duos geminos. ſ. remū ⁊ romulū dicēs ſe a marte impgnatā. vt dic̄ titus liui⁹. ſeu ita rata. ſeu q2 deus auctor culpe honeſtior erat. vl̄ ſm iuſtinū li. xliij. pueri ſc₃ remus ⁊ romulus martij dicti ſunt: ſiue q2 in luco martis enixi ſūt: ſiue q2 a lupa q̄ in tutela martis ē nutriti ſūt. d̄ h̄ plus ē dictū li. ij. ca. xv.

P Roinde ad Ca. V
p. Vtrũq; interĩ mõ nr̃a diſputatio referat. Si enĩ vera ſunt q̃ apud illos de mr̃e enee ⁊ d̃ p̃re romuli lecitãt: quomõ poſſũt dijs adulteria diſplicere hoim̃: q̃ in ſe ipſis ↄcordit ferũt: Si aũt falſa ſunt: nec ſiquidẽ p̃nt iraſci veris adulterijs humanis: q̃ etiã falſis delectant ſuis. Huc accedit: qm̃ ſi illud de marte ñ credit: vt hoc quoq; de venere nõ credat. Nullo diuini cõcubit⁹ obtẽtu m̃ris romuli cã defenditur. Fuit aũt ſacerdos ilia veſtalis: et ideo diĩ magis in romãos ſacrilegũ illud flagiciũ: q̃z in troianos paridis adulteriũ vindicare debuerũt. Nã ⁊ ipſi romani antiq̃ in ſtupro detectas veſtales ſacerdotes: viuas etiã defodiebãt: adulteras aũt feminas: q̃uis aliq̃ dãnatione: nulla tñ morte plectebãt: vſq; adeo grauius ſeueriuſq; vindicãda putabant adyta diuina: q̃z humana cubilia vindicabãt.

A Liũd adij- Ca. VI
cio: q2 ſi eouſq; peccata hominũ illis numinibus diſpliceret: vt offenſi paridis facto deſertã troiã ferro igniq; domarẽt: magis eos ↄtra romanos moueret romuli frater occiſus: q̃z ↄtra troianos grecus maritus illuſus: mag' irritaret parricidiũ naſcẽtis: q̃z regnãtis adulteriũ ciuitatis. Nec ad cauſam quã nũc agimus intereſt: vtrũ hoc fieri romulus iuſſerit: aut romulus fecerit: qd̃ m̃lti impudẽtia negãt: m̃lti pudore dubitãt: m̃lti dolore diſſimulãt. Nec noſ itaq; in ea re diligẽti⁹ req̃rẽda: p̃ m̃ltoꝝ ſcptoꝝ perpenſa teſtimonia demoremur. Romuli fratrẽ palã conſtat occiſũ: nõ ab hoſtibus: nõ ab alienis. Si aũt perpetrauit aut imperauit hoc romulus: magis ipſe fuit romanoꝝ: q̃z paris troianoꝝ caput. Cur igit troianis irã deoꝝ ꝓuocauit ille aliene cõiugis raptor: et eorũdẽ deoꝝ tutelã romanis inuitauit iſte ſui fratris extinctor. Si aũt ſcelus a facto imperioq; romuli alienum eſt: qm̃ debuit vtiq; vindicari: tota hoc illa ciuitas fecit: qd̃ tota cõtempſit: ⁊ non iã fratrẽ ſ; patrẽ qd̃ peius eſt occidit. Vterq; enĩ fuit cõditor: vbi alt' ſcelere ablat⁹: ⁊ nõ permiſſus eſt eſſe regnator. Non eſt vt arbitror q̃ dicat q̃d mali troia meruerit: vt eã dij deſererẽt: quo poſſz extingui: ⁊ q̃d boni roma: vt eam dij inhabitarent: quo poſſet augeri: niſi q̃ victi inde fugerũt: et ſe ad iſtos quos pariter deciperẽt cõtulerunt: Immo vo ⁊ illic mãſerũt ad eos more ſuo decipiẽdos: qui rurſus eaſdẽ terras habitarẽt: et hic eaſdem artes fallacie ſue: mag' etiã exercẽdo: maiorib⁹ honorib⁹ gloriati ſũt.

P Roinde ad vtrũq; ⁊c. In h ca. incipit Ca. V
p. aug⁹ diſcutere ea q̃ ſup tacta ſũt. ſ. in p̃cedẽtib⁹ duob⁹ capi. ſ. de marte q̃ credit p̃r romuli. ⁊ de venere q̃ credit mr̃ enee. ⁊ facit duas rõnes: q2 aut credi dñt h eſſe vera, aut nõ. ſi ſic. g̃ dij nõ iraſcũt adulterijs: ſi nõ adhuc ſeq̃t idẽ. ſ. q̃ ſi iraſcũt adulterijs. q2 delectãt in fictõib⁹. q̃b⁹ fingũt deos talia feciſſe. ſic patz ex ludis ſcenicis. q̃s volebãt ſibi exhiberi i q̃b⁹ adulteria deorũ recitabant ⁊ narrabãt. vt patet ſup li. ij. Secũda ratio ẽ q2 ſi falſa ſũt que narrãt de marte ⁊ venere. g̃ mater romuli nõ põt defendi quin cõmiſerit ſtuprũ et ſacrilegiũ q2 ſi non fuit impgnata a deo: fuit impgnata ab homĩe. ⁊ tñ fuit ỽgo veſtalis q̃ deę veſte ỽginitatẽ ſuã ↄſecrauit vt dixi in p̃cedẽti ca. b In ſtupro detectas veſtales ſacerdotes ⁊c. id ẽ ſacerdotes deę veſte q̃ oẽs erant ſacerdotes et q̃ſi ſanctimoniales. nec licuit in tẽplo eius viros ſeruire. de quib⁹ narrat. A. gellius li. .j. q̃ electio earũ ad ſummũ ſacerdotẽ ſeu põtificẽ pertinebat. q̃ ab ipſo ad ſeruiẽdũ in tẽplo veſte dicebat cupi. q2 põtifici maximi manu preſſa dicẽtis te amatã cupio. ab eo parẽte i cuius p̃tãte erat q̃ſi bello capta ducebat Et ſic dic. A. gellius nõ debebat minor eſſe ſex ãnis nec maior q̃z decẽ annis nata. nec debebat eſſe lingua debili nec ſenſu auriũ diminuta. nec aliq̃ labe corpis inſignita. nec cui⁹ alter parẽs in ſeruitute fuerit. aut in negocijs ſordidis verſat⁹ fuerit. nec etiaz illius filia q̃ domiciliũ in italia nõ haberet. et multa alia dicit ibi. A. gellius de hac materia. De pena aũt quã tãgit h aug⁹ dicit idẽ eutropius in parciari exẽplo de rhea mr̃e romuli q̃ viua defoſſa fuit. Oroſius li. iij. narrat idem de minerua veſtali virgine. et aſſignat cauſam ouidius libro. vj. de faſtis. dicit enĩ q̃ idem numẽ eſt telluris ⁊ veſte. vnde ⁊ dicitur veſta quaſi vi ſtans. q̃a terra quaſi propria vi ſtat id eſt immobilis eſt. et ideo qui delinquebat in veſtam cõdebat. i. ſepeliebatur in illa. Aduertẽdũ eſt tamẽ q̃ per veſtam intelligebãt numen ignis ſ'm eundẽ Credebãt enim idem numẽ ignis ⁊ terrę. ⁊ cauſa ẽ q2 in terra inuenit ignis. ideo quaten⁹ veſta fuit numẽ ignis fecerũt eam virginẽ. ⁊ ſacerdotes ei⁹ ſimiliter. q2 de igne nihil naſcitur. ſic nec de virgine. c Adyta diuina id eſt templa q̃ violata ſtupro magis vindicabãt q̃z cubilia maritorum violata.

Ca. VI
a A Liud adiecio a q̃a ⁊c. In h ca. probat btũs aug⁹ q̃ dij non deſeruerũt troiam ꝑpter adulteriũ paridis. et hoc q2 multomag' deſeruiſſent romã ꝑpter interfectionẽ remi. quẽ frater ſuus romulus occidit. vel ſ'm alios occidi mãdauit. vel dato q̃ nõ. oſtẽdit aug⁹ q̃ roma parricidio. i. a cede p̃ris ſui. ſ. remi qui fuit pater id ẽ fundator ⁊ ↄditor romę cũ fratre ſuo non põt excuſari. cũ ipſe fuerit publice occiſus iniuſte. nec ciuitas mortẽ eius vindicauerit ad quod tenebat. De interfectiõe remi ⁊ opinionib⁹ circa mortẽ ei⁹ dixi ſupra li. ij. ca. .xiiij. b Eorundẽ deoꝝ tutelam ⁊c. hoc dic eneas. ſic fuit tactũ ſupra li. j. ca. iij. tulit ſecũ de troia deos troianoꝝ quos poſtea romę coluerũt romani.

Certē enim ¶ Ca. VII
a Ciuilib⁹ iā bellis ſca-
tentib⁹: quid miſerū com
miſerat iliū: vt a fimbria
marianaꝝ partiū hoīe peſ
ſimo euerterer̄: multo fero
cius atq; crudeli⁹ q̄ olim
a grecis? Nā tūc ⁊ nihil in-
de fugerūt: ⁊ mlti captiua-
ti ſaltē in ſeruitute vixerūt.
Porro aūt fimbria prius
edictū ꝓpoſuit ne cui par-
cerer̄: atq; vrbē totā cun-
ctoſq; in ea hoīes incēdio
concremauit. Hoc meruit
b iliū: nō a grecis quos ſua
c irritauerat iniq̄tate: ſ; a ro-
manis quos ſua calamita
te propagauerat: diis illis
d cōib⁹ ad hec repellēda ni-
hil iuuātib⁹: ſiue qḋ veruꝫ
eſt nihil valētib⁹. Nunq̄d
e et tūc Abſceſſere oēs ady
tis ariſq; relictis: dii. Qui
b⁹ illud oppiduꝫ ſteterat:
poſt ātiquos grecoꝝ igneſ
ruinaſq; reparatū? Si aūt
abſceſſerāt cauſā requiro:
f et oppidanoꝝ q̄deꝫ quāto
inuenio meliorē: tāto dete
riorē deoꝝ. Illi enī cōtra
fimbriā portas clauſerāt:
vt ſylle ſeruarēt integrā ci-
uitatē: hic eos irat⁹ incen-
dit: vel potius penit⁹ extin
g xit. Adhūc auteꝫ meliorū
ptiū ciuiliū ſylla dux fuit:
adhuc armis rēpublicā re
cuperare moliebar̄: horuꝫ
bonoꝝ initioꝝ nōdū ma-
los euētus habuit. Quid
h ergo melius ciues illi⁹ v-
bis facere potuerūt? q̄d ho
neſtius? q̄d fidelius? q̄d ro
mana parētela dignius? q̄
meliori cauſe romanoꝝ ci-
i uitatē ſuare: ⁊ ↄtrā parrici
dā romane reipublice por
tas claudere? At hoc eis
in quantū exitium verſum
ſit: attendant defenſores
k deorum. Deſeruerunt dii
adulteros: iliumq; flam-
mis grecorum reliquerūt:
vt ex eius cineribus roma
caſtior naſcerer̄? Cur ⁊ po
ſtea deſeruerūt eādē ciuita
tē romanis cognatā: nō re
bellātē aduerſus romā: no
bilē filiā: ſ; iuſtiorib⁹ eius
partib⁹ fidē cōſtantiſſimā
piiſſimāq; ſeruātē: eamq;
delendā reliquerūt: nō gre-
coꝝ viris fortib⁹: ſed viro
l ſpurciſſimo romāoꝝ? Aut
ſi diſplicebat diis cauſa
partiū ſyllanaꝝ cui ſeruā-
tes vrbem miſeri portas
clauſerāt: cur eidē ſylle tā
ta bona ꝓmittebāt ⁊ pre-
nūciabāt? An ⁊ hic agno-
ſcūr̄ adulatoreſ felicium: po
tius q̄ infelicium defenſo
res? Non ergo ilium etiaꝫ
tunc ab eis cum euerterer̄
deſertum eſt. Nam demo-
nes ad decipiendū ſemp
vigilātiſſimi qḋ potuerūt
fecerunt. Euerſis quippe
et incēſis oīb⁹ cū oppido

Certe enim ciuilib⁹ iam ⁊c̄. In hoc ca. ¶ Ca. VII
c Agit beatus aug⁹ de ſecūda ſubuerſione ciuitatis
troianoꝝ que iliū vocabar̄. vt. ſ. li. iſto ca. ii. dixi. et oſten
dit q̄ ip̄ſa nō fuit deſtructa. q2 dii eā deſeruerāt. vl' ſi ſic. q2
ingrate ⁊ irrationabilir̄ deſeruerāt eā. Ad intellectū vero
eoꝝ q̄ hic dicūr̄ ſciēdū
q̄ in bello ciuili inter
ſyllā ⁊ mariū. de quo
bello ſupra li. ii. reci-
tatu hiſtoriā. fimbria
ſm̄ oroſium li. v. ⁊ li.
vi. fuit de parte marii
et ſicut dicit li. vi. ipe
fuit marianoꝝ ſcelerꝫ
ſatelles. ⁊ homo oīm
audaciſſim⁹. qui flac-
cum cōſulē ad quē le-
gatus miſſus fuerat
apud nicomediā occi
dit. ⁊ inde iratis ilien
ſibus id eſt troianis
qui ilium reedificarā
poſt primā ſubuerſio
nem factā a grecis in
habitauerūt eo q̄ ꝓ
ſyllane partis ſtudio
portas cōtra fimbriā
clauſerāt. ⁊ ip̄m repu-
lerāt: vrbē ip̄am iliū
antiquā rome parētē
funditus cede ⁊ incē-
dio dleuit. quā tñ ſyl
la ↄtinuo reparauit.
fimbria xo poſtmo-
duꝫ exercitu ſylle ob-
ſeſſus deſperatione
motus ſe ip̄m interfe-
cit. Aliud etiā ſciēdū
eſt q̄ q̄uis ſylla poſt
obtentam victoriā ni
mis eſſet crudelis et
impius tñ in bello il-
lo ciuili iuſtiorē cau-
ſaꝫ habuit q̄ mari⁹.
q2 ſylla cōſulatū obti
nuit legitime. mari⁹
xo tūc erat ꝑſona pri
uata ⁊ cū magna vio
lētia ↄtra volūtatē ſe
natus ⁊ ꝑpli ſibi vſur-
pauit ptātē. Et ideo
ilienſes in repellēdo
fimbriā ſatellitē ⁊ fau
torē marii iuſte fece-
rūt. ¶ b Quos ſua
irritauerat iniquita-
te ⁊c̄. hoc dicit q2 ſic
dic dares phrygius
i hiſtoria d' bello troiano. Troiani prius ſe male habuerūt
ad grecos q̄ greci ad eos. dicit enī q̄ peleus q̄ erat rex in
pelopōneſo. ſ. vna pte grecie ſic dicta cū miſiſſ; iaſonē ne
potē ſuū in inſulā colchoſ. vt inde auferret vell⁹ aureū qḋ
audierat ibi eſſe. et iaſon ꝑ mare iter faciēs applicuiſſet in
portu troianoꝝ cū ſociis ſuis cōpulſus eſt a laomedonte
rege troianoꝝ inde recedere. ꝓpt̄ qḋ iaſon reuerſus poſt-
modū ad peleū cū vellere aureo indicauit ſibi iniuriā
a troianis illatā dicēs ſe velle ſuam iniuriā vindicare.
Iaſon ḡ accepto exercitu a peleo. et hercule ſibi duce
exercit⁹ aſſignato: profect⁹ eſt ↄtra laomedōtē. cui oc-
currēs laomedō cū exercitu ſuo eſt ab hercule interfe-
ctus. Fuit auteꝫ
laomedō pr̄ pria
mi regis troianoꝝ
cuius tp̄ibus fuit
troianū bellū ſe-
cūdū ↄtra grecoſ
in q̄ ſubuerſa eſt
troia. ⁊ ſic iniq̄taſ
laomedōtis p̄mo
irritauit grecos.
c ¶ Sꝫ a romanis
quos ⁊c̄. hic dic q2
fimbria roman⁹
erat. ⁊ habuit ex-
ercitū romanoꝝ
romani xo fuerūt
ꝓpagati a troia-
nis ſeu ilienſib⁹ i
ſua calamitate q2
in ſua deſtructio
ne ⁊ diſperſione.
nā eneas cū ſuis
a q̄b⁹ romani de
ſcēderūt fugit de
troia. ꝓpt̄ qḋ ro-
ma fuit q̄ſi altera
troia ⁊ filia troie.
d ¶ Diis illis co-
munibus ⁊c̄. hic di
cit q̄ deos illos
quos coluerunt
troiani prius: co-
luerūt poſtea ro-
mani. e ¶ Abſceſ
ſere omnes ady-
tis ⁊c̄. Iſte ē ver-
ſus virgilii d' quo
ſupra libro. ii. ca.
xxii. ¶ f Et oppi
danorū id eſt eo-
rum qui erāt ab
oppido ilio. g ¶
Adhuc autē me-
lioꝝ partiū ⁊c̄.
hoc dicit quia ſyl
la habuit iuſticiā
in perſequendo
marium vt ſupra
dixi. licet poſtea
ſit nimis abuſus
ſua poteſtate.
h ¶ Ciues illi⁹ v-
bis ſcꝫ ilii quam
prius vocauit oppidū. i ¶ Contra parricidā. i. ↄtra fim
briā quē parricidā vocat. q2 vt ſup dictū eſt cōſulē qui
eſt quaſi pater patrie interfecit. ¶ k Deſ. ruerūt dii
adulteros id eſt troianos qui rapuerūt helenam vxo-
rem menelai. et patet q̄ aug⁹ loquitur hic ironice.
l ¶ Aut ſi diſplicebat ⁊c̄. hic excludit quandā reſpon-
ſionem que dari poſſet. poſſet enim dici q̄ pars ſylle

ſimulachris: ſolũ minerue ſimulachrũ ſub tãta ruina m templi illi⁹ vt ſcribit liuius integrũ ſtetiſſe perhibet. n Non vt diceret Dij pa/trij quorũ ſemp ſub numi/ne troia ẽ. Ad eorũ laudẽ: ſed ne diceret. Exceſſere omnes adytis ariſq; relictis dij. Ad eorũ defẽſionẽ. Illud .n. poſſe pmiſſi ſũt: nõ vñ pbaret potẽtes: ſʒ vñ pñtes cõuincerẽt. Ca. VIII

a Dijs itaq; iliacis poſt troie ipſius documẽtum: qua tandẽ prudẽtia roma cuſtodiẽda cõmiſſa eſt: Dixerit quiſpiã iã eos rome habitare ſolitos: qñ expugnãte fimbria cecidit ilium. Unde ergo ſtetit minerue ſimulachrũ? Deĩnde ſi apud romam erãt qñ fimbria deleuit ilium: fortaſſe apud ilium erãt qñ a gallis ipſa roma capta ⁊ incenſa ẽ. Sʒ vt ſunt auditu acutiſſimi motuq; celerri b mi: ad vocẽ anſeris cito redierũt: vt ſaltẽ capitolinũ collẽ qui remãſerat tuerentur. Ceterũ ad alia defendenda ſerius ſunt redire commoniti. Ca. IX

Dij etiã numã pompiliũ ſucceſſorẽ romuli adiuuiſſe credũt. vt toto regni ſui tpe pacem haberet. ⁊ iã portas q̃ bellis patere aſſolent clauderet: eo merito. ſ. qz romanis mĩta ſacra cõſtituit. Illi vero homini p tãto ocio gratulandũ fuit: ſi mõ id reb⁹ ſalubrib⁹ ſciſſet impendere: et pernicioſiſſima curioſitate neglecta deũ verum vera pietate pquirere. Nũc autẽ nõ ei dij cõtulerũt illud ociũ: ſʒ eũ min⁹ fortaſſe decepiſſent: ſi ocioſum minime reperiſſent. Quãto enĩ min⁹ eũ occupatũ inuenerunt: tanto magis ipſi occupauerunt. Nã q̃d ille molitus ſit. ⁊ quib⁹ artib⁹ tales deos ſibi vel illi ciuitati cõſociare potuerit: varro pdit. Quod ſi dño placuerit: ſuo diligẽtius diſſeret loco. Modo aũt qz de beneficijs eorũ queſtio ẽ: magnũ beneficiũ eſt pax: ſed dei veri beneficiũ eſt. plerũq; etiã ſicut ſol: ſicut pluuia vite q; alia ſubſidia ſup

non placuit dijs. et ideo deſeruerũt illũ. Sed contra hoc arguit aug⁹. qz multa bona dij pronũciauerũt et promiſerũt ſylle vt ſupra dictũ fuit libro. ij. ca. xxiiij.
m Scribit liuius. i. titus liuius in aliquo libro ſuo quẽ non vidi. qz vt alias dixi. tres decades eius vidi, nec q̃d hic allegatur de liuio ponit ãneus florus ei⁹ abbreuiator i aliquo libro titi ab ipſo abbreuiato. Facit aũt mẽtionẽ d̃ ſimulachro minerue q̃ ẽ dea ſapiẽtie et vocat alio noĩe pallas. de cui⁹ etiã ſimulachro aliq̃ dixi ſupra li. j. ca. iiij. ſed vtrũ fuerit illud idem de quo fit ibi mentio et hic dubiũ eſt.

Eneid. 2

n Dij patrij ⁊c̃. Iſte ẽ verſus virgilij li. ij eneidos. ⁊ vult dicere btũs aug⁹. q ideo fuerunt ſimulachra aliorũ deorũ porꝰ q̃ minerue cõbuſta cũm ciuitate ipſa ne poſſet vere dici dij patrij quorũ ſp ⁊c̃. ideo vero ſimulachrũ minerue fuit permiſſum a demonibus ſeruari. vt pateret falſitas verſus virgilij. ij eneidos. abſceſſere oẽs. ſ. dij adytis ariſq; relictis nã exẽplo q̃ illud ſimulachrũ fuit ſaluũ patet q dij ibi fuerũt pñtes qui ſaluauerũt illud. cum alia ſaluare nõ erant permiſſi. Ca. VIII

a Dijs itaq; iliacis ⁊c̃. In hoc ca. oſtendit beatus aug⁹. quãta vanitas ſit credere q dij troianorũ romã allati poſſent ſaluare romã vel ſi pñtes fuiſſent apud ilium ſaluaſſent ilium. ⁊ irridet btũs aug⁹. iſtam falſitatẽ ⁊ fatuitatẽ. b Ad vocẽ anſeris ⁊c̃. loquit de anſere cui⁹ clamore excitati fuerũt cuſtodes capitolij. de quo ſup li. ij. ca. xxij. vbi ⁊ de captiõe vrbis a gallis dictũ eſt. de fimbria dictũ ẽ ſup li. iſto. ca. pcedẽti.

a Dij etiã numã pompiliũ ⁊c̃. In iſto ca. Ca. IX oñdit btũs aug⁹ q dij nõ dederũt nec dare potuerũt pacẽ nec trãquillitatẽ. et pmo ponit de hoc aliquorũ errorẽ q̃ credebãt q ipſi dij pacẽ quã habuit numa ſecũdus rex romanorũ ſibi dediſſent. Secũdo ibi. nũc aũt nõ ei ⁊c̃. excludit errorẽ illũ. Ad intellectũ xo hui⁹ capli eſt ſciẽdũ q ſicut narrat titus liuius de origine vrbis li. j. poſt mortem romuli pres cõcedẽte eis populo q ipſi eligere poſſent ſucceſſorẽ romuli. q̃uis numa nõ eſſet de romanis ſed de ſabinis. tñ ipm pter ſuã famã magnã de iuſticia ⁊ religione elegerũt. Iſte xo numa ſic electus videns q ſine legibus regnũ ſtare non poſſet nec poſſet circa leges dãdas inſiſtere niſi pax eſſet in vrbe: ſtatim in principio regni ſui fecit in circuitu paces. quã ⁊ habuit toto tẽpore regiminis ſui. ſ. xliij. annis. ſm eutropiũ. tñ ipſe mortuus eſt. xlj. anno regiminis ſui. facta aũt pace cõſtituit tẽplũ deo iano cui⁹ clauſio ſignificaret pacẽ ⁊ apertio bellũ. et clauſit portas illius tẽpli. quo facto totus vacabat legib⁹ cõdendis et ſacris inſtituẽdis. ordinãs ſcʒ aliquos deos in ciuitate ⁊ tradens modũ colẽdi eos et circa cerimonias ⁊ ſacra huius occupauit maiorẽ partẽ vite ſue. Eo xo mortuo ſucceſſit ſibi i regno tullus hoſtili⁹ q̃ ſtati aperuit tẽplũ iani ⁊ bella reparãs totus rebus bellicis datus erat. ab illo xo tẽpore vſq; ad octauianũ auguſtũ ſub quo natus ẽ xpus. tantũ fuit ſemel clauſum ſcʒ poſt pmũ bellũ punicũ ſub cõſule tito manlio. Tempore xo auguſti quieſcẽte vrbe a prelijs poſt q̃ ab ipſo victus ẽ antonius. iterũ clauſum fuit. et per cõſequẽs a morte nume pompilij vſq; ad auguſtũ nõ habuerũt romani pacẽ. niſi vno ãno nec aũ numã habuerũt. qz romulus cõtinue bella geſſit. De iano cui numa tẽplũ fecit eſt ſciẽdũ q ipſe regnauit in mõte ianiculo qui eſt mõ infra vrbẽ p parte ⁊ in partib⁹ vicinis eo tpe quo ſaturnus expulſus a filio ſuo ioue de creta venit in ptes illas. et qz ſaturnus docuit vineas colere et ciuiliter viuere. ideo recept⁹ eſt a iano in ſociũ regni. iano vero deificato attribuebãt ei omnẽ ptãtẽ claudẽdi ⁊ aperiẽdi. et ideo cõſtituit ſibi numa templũ quod voluit pro diuerſis tpib⁹ claudi ⁊ aperiri. ⁊ voluit q tpe pacis clauderetur ſm ouidium libro primo de faſtis vt pax ipſa quaſi incluſa maneret apud romanos. aperiri xo voluit tpe belli. vt omnes milites qui ad bellum exierãt incolumes reciperẽtur reuertẽtes. Fuit autem numa rex creatus ſm eutropium eo tempore quo regnabat apud iudeos ezechias. de quo dicetur infra libro. vij capitulo. xxxiiij.

ingratos ⁊ nequã. Sʒ ſi ſ[...]
tã magnũ bonũ dij illi ro
me vl' pompilio ɔtulerũt:
cur imperio romano ꝑ ipſa
tpa laudabilia id nunquã
poſtea ꝑſtiterunt? An vi-
liora erãt ſacra cũ inſtitue
rẽt: ꝙ̃ cũ inſtituta celebra-
rent? At q̃ tũc nondũ erãt
ſed vt eſſent addebãt: po-
ſtea vero iam erãt: que vt
prodeſſent cuſtodiebant.
Quid ergo eſt ꝙ illi qua-
draginta tres. vl' vt alij vo
lunt triginta nouẽ anni in
tãta pace tranſacti ſunt re
gnãte numa: ⁊ poſtea ſacri
inſtitutis dijſq; ipſis qui
eiſdẽ ſacris fuerãt inuitati
tã ꝑſidib⁹ atq; tutorib⁹ vix
poſt tã mltos annos ab vr
be cõdita vſq; ad auguſtũ
vn⁹ ꝓ magno miraculo cõ
memorat annus poſt pri-
mum bellum punicũ: quo
belli portas romani clau-
dere potuerunt? Ca. X

a Non rñdẽt ꝙ niſi aſſi-
duis ſibiq; cõtinuo
ſuccedẽtib⁹ bellis romanũ
iperiũ tã lõge lateq; ñ poſ
ſet augeri: et tã grãdi glo-
b ria diffamari. Idonea vo
cauſa: vt magnũ eſſet im-
periũ: cur eſſe deberet in-
quietũ? Nonne in corpib⁹
hoim ſatius ẽ modicã ſta-
turã cum ſanitate habere:
ꝙ̃ ad molẽ aliquã gigãteã
perpetuis afflictiõib⁹ ꝑue
nire: nec cum ꝑueneris re-
quieſcere: ſꝫ ꝙ̃to grãdiori-
bus mẽbris: tãto maiori-
bus agitari malis? Quid
aũt mali eſſet ac nõ poti⁹
plurimũ boni: ſi ea tempo
ra perdurarẽt que ꝯſtrin-
c xit ſaluſtius: vbi ait. Igit
in initio reges (nam in ter
ris nomen imperij id ꝑmũ
fuit) diuerſi: pars ingeniũ
alij corpus exercebãt: etiã
tũ vita hoim ſine cupidita
te agitabat: ſua cuiq; ſatis
placebãt? An vt tam mul
tũ augeret imperiũ debuit
d fieri qḋ virgilius deteſtat
dicens. Deterior donec
paulatĩ ac decolor etas.
Et belli rabies ⁊ amor ſuc
e ceſſit habẽdi? Sed plane
pro tantis bellis ſuſceptis
et geſtis iuſta defenſio ro-
manorꝫ eſt: quod irruẽtib⁹
ſibi importune inimicis re
ſiſtere cogebat: non auidi
tas adipiſcẽde laudis hu-
mane: ſed neceſſitas tuen
de ſalutis ⁊ libertatis. Ita
ſit plane. Nam poſtq; res
eorũ ſicut ſcribit ipſe ſalu-
ſtius legib⁹: morib⁹: agris
aucta: ſatis ꝓſpera ſatiſq;
pollẽs videbat: ſicuti ple-
raq; mortaliũ habẽt: inui-
dia ex opulentia orta eſt.
f Igit reges ꝓpliq; finitimi
bello eos temptare: pauci
ex amicis auxilio eſſe. Nã
g ceteri metu perculſi lõge
h a periculis aberãt. At rõ-
mani domi militieq; intẽti

a Non rident illi ꝙ niſi ⁊c̄. In hoc ca. reprobat Ca. X
aug⁹ inquietudinẽ romanorꝫ ꝓbãs ꝙ mag' fuiſſet
eis expediẽs pax ꝙ̃ bellũ. Et ꝑmo ꝓbat ꝙ pax fuiſſet pre
ponenda augmẽto imperij. Secũdo ibi. ſed plane ꝓ tã-
tis ⁊c̄. oſtẽdit ꝙ in ꝑncipio poterãt excuſari a bellis. qꝛ vt
videt ipſi habuerunt
iuſtã cauſam bellãdi
ſcꝫ ad repellendũ ho-
ſtes inuadẽtes. Ter-
tio ibi. ſꝫ regnãte nu-
ma ⁊c̄. oñdit ꝙ in pñtã
te hoim ẽ mag' pax
ꝙ̃ deorꝫ ſeu demonũ
b Idonea vo cã ⁊c̄
vult dicere aug⁹. ꝙ ñ
eſt idonea cã ꝙ ideo
ſit regnũ inquietũ vt
ſit maius. loquit eni
aug⁹. affirmatiue iro
nice. ⁊ ſenſus ẽ nega-
tiuus. c Saluſti⁹
vbi ait ſcꝫ in prologo
catilinarij. et ſũt vba
ſaluſtij ab illo loco.
Igit in initio reges ⁊c̄
vſq; ibi excluſiue. An
vt tam multũ ⁊c̄. vbi
videt dicere ſaluſti⁹
ꝙ primũ nomẽ impe
rij fuit nomẽ regis. ſ.
a regẽdo dicti. ꝓpter
hoc accepit ꝑmo ho-
mo ſup hoiem impe-
riũ id eſt ꝑtãtẽ vt re-
geret. Et tunc reges
erãt diuerſi. i. diuerſi
mode ſentiẽtes et oc-
cupãtes. nã vna pars
id eſt aliq exercebant
ingeniũ ſuũ ſtudio. ſ.
et diſciplina. alij vo
exercebãt corpus ſcꝫ
venationib⁹ vel alijs
modis quib⁹ nõ appa
ruit aliquã cupidita-
tẽ eſſe cauſã exercicij
d Virgilius deteſta
tur ſcꝫ libro. viij. Enei
dos. vbi virgili⁹ poſt
cõmendationeꝫ tpis
qḋ fuit ſub ſaturno q
ſicut dixi in ꝑcedenti
caplo regnauit in ita
lia cũ iano. a quo ſa-
turno etiã italia quõ-
dã ſaturnia ẽ dicta.
Dicit ergo ꝙ illa pro
ſperitas et innocẽtia
vite hũane durauit
deterior donec paulatim ac decolor etas id eſt male colo
rata et deformis et belli rabies ⁊c̄. e Sed plane ⁊c̄.
Hic ponit excuſationẽ bellorꝫ que romani in principio
cõtra finitimos geſſerũt qꝛ videt ad hoc coacti ꝓpter im-
portunitatem vicinorꝫ qui ipſos bellis impetebãt. Et ad
hoc inducit verba ſaluſtij que habẽt in ꝑncipio catilina-
rij vbi dicit hec verba. Vrbẽ romã cõdidere atq; ha-
buere initio troiani. Qui enea duce ꝓfugi ſedib⁹ incer
tis vagabãtur. Cumq; his aborigenes genus huma-
num agreſte ſine legib⁹ ſine imperio liberũ atq; ſolu-
tum. hi poſtq; in vna menia cõuenere ſcilicꝫ troiani et
aborigines. diſpa
ri genere. diſpari
lingua alio more
viuẽtes (incredi-
bile eſt memora-
tu) ꝙ̃ facile coa-
luerunt. et poſt
imediate ſaluſti⁹
dicit ſic. ſed poſt-
ꝙ̃ res eorꝫ ſcꝫ ro-
manorꝫ ciuilib⁹. Saluſt. in cati
vel ẜm aliã lrãm
legib⁹ (eſt enim
vtraq; lrã bona)
morib⁹. agris au
cta. ſatis proſpe-
ra. ſatiſq; ⁊c̄.
f Igitur reges
ꝓpliq; finitimi
bello tẽptare ſup
ple romanos. et
ponit hic infiniti Eneid. 8
uus modus pro
indicatiuo ſcꝫ tẽ-
ptare ꝓ tẽptaue-
runt. ſicut et in ſe
quẽtib⁹. et ẽ anti
quus modus lo-
quẽdi. quo ſcꝫ ti-
tus liuius ſat' cõ
muniter loquit.
vel ſubintelligit
ibi ceperunt. ita
ꝙ finitimi cepẽt
temptare. pauci
ex amicis auxilio
eſſe id eſt fuerũt
nam ceteri id eſt
aliqui amici me-
tu perculſi id eſt
percuſſi. Et dici-
tur a percellẽdo.
g Longe a peri
culis aberãt id ẽ
non affuerunt ro
manis vt auxilia
rentur eis in per
culis ſuis propt
metum potentie
aduerſariorũ.
h At romani do
mi militieq; intẽ
ti tã circa res do-
meſticas curan-
das vt haberẽt vnde poſſent eſſe et domũ ſuam ſuſtẽ-
tare (quia ꝓprijs ſtipendijs in principio militabãt) ꝙ̃
etiã intenti rebus militarib⁹. Nam ſtatim quãdo va-
cabat eis redierũt de bello domi. vt domus ſue curaꝫ
haberẽt. vnde dicit feſtinare id eſt feſtinabãt parare. ſ.
que nondũ erãt parata pro domo et ꝓ bello. idẽ enim

i feſtinare:parare:alius ali-
um hortari: hoſtib⁹ obuiã
ire:libertatẽ:patriã: parẽ-
k teſq; armis tegere. Poſt
vbi picula vͥtute ꝓpulerũt
ſocijs atq; amicis auxilia
portabãt:magiſq; dandis
ꝗ̃ accipiendis beneficijs
amicitias parabãt. Decẽ-
ter his artib⁹ roma creuit.
l Sed regnãte numa: vt tã
longa pax eſſet vtrũ irrue-
bãt improbi:bellaq; tẽpta
bãt:an nihil eoꝝ fiebat: vt
poſſet pax illa ꝯſiſtere: Si
eñ bellis etiã cuz roma la
ceſſebat: nec armis arma
obuia ferebant: quib⁹ mo
dis agebat vt nulla pugna
ſuperati:nullo martio im-
petu territi ſedarent inimi
ci:his modis ſemꝑ agerẽt
vt ſemꝑ roma clauſis iani
portis pacata regnaret. Or
ſi in ꝑtãte nõ fuit:nõ ḡ ro-
ma pacẽ habuit:ꝗ̃diu dij
eoꝝ:ſed quãdiu hoies fini
timi circũquaq; voluerũt:

[…] quã etiã nullo bello ꝓuocaue-
runt:niſi forte dij tales etiã
id homini vendere aude-
bunt:qḋ alius homo volu
it ſiue noluit. Intereſt qui-
dem iam vitio ꝓprio ma-
las mẽtes quaten⁹ ſinant
iſti demones vel terrere vl'
excitare. Sed ſi ſemꝑ hoc
poſſent:nec aliud ſecretio
re ac ſuꝑiore poteſtate cõ-
tra eoꝝ conatũ ſepe aliter
ageret:ſemꝑ i ꝑtãte habe-
rent paces bellicaſq; victo
rias:q̃ ſemꝑ fere ꝑ hũano-
rum animoꝝ motus acci-
dunt. Ca. XI

q Quas tamen plerũq;
cõtra eorũ fieri volũ-
tatem nõ ſolũ fabule mul-
ta mentiẽtes:et vix veri ali
quid vel indicantes vel ſi-
gnificantes:ſed etiam ipſa
romana confitet hiſtoria.
Neq; eñ aliunde apollo
ille cumanus cũ aduerſus
acheos regẽq; ariſtonicuz
a romanis bellaret:quatri

tunc fuit agricola et miles. i Alius aliuz hortari id
eſt hortabant:hoſtib⁹ obuiã ire:libertatem patriã pa
renteſq; tegere armis id eſt ꝓtegere armiſ. k Poſt
vbi ⁊c̃. verba aũt iſta decenter his artib⁹ roma creuit
nõ fũt ſaluſtij ſed auguſtini ꝓ quib⁹ habet ſaluſti⁹ ſic.
Imꝑiũ legitimũ
regium imꝑij no
mẽ hñe. l Sed
regnante numa
⁊c̃. hic oñdit bea
tus aug⁹ ꝙ pax ẽ
magꝭ in ꝑtãte ho
minum ꝗ̃ demo
nũ:nec eſt in po-
teſtate demonuz
niſi ꝗ̃tũ eis a ſu-
periori poteſtate
ꝑmittit:et fundat
ſe ſuꝑ illa pace q̃
toto tempore nu
me pompilij du-
rabat d' qua in ꝑ-
cedẽti capl'o. Et
de illa q̃rit ſi erat
a dijs:cauſam.ſ.
ei⁹ et modũ:vtrũ
ne tũc aliqui ro-
manos ipeterẽt
vel non. Si ſic ḡ
alijs eos impetẽ
tibus: et tñ econ-
uerſo romãis bel
la nõ ferentibus
facta eſt pax abſ-
q; hoc ꝙ inimici
eorũ vllo martio
id eſt bellico im-
petu terrerent:ḡ
eiſdẽ modis qui-
bus tunc fuerũt
hoſtes ſedati:po
terãt dij eos ſem
per ſedatos tenu
iſſe: vt portẽ iani de quib⁹ in ꝑcedenti capl'o dictũ eſt
ſemꝑ fuiſſent clauſe nec oportuiſſet romanos bellaſſe.
Si dicat ꝙ hoc nõ fuiſſet poſſibile:ergo cũ nõ ſit alia
cã poſſibilitatis niſi volũtas alioꝝ qui noluiſſẽt a bel-
lis ceſſaſſe.ſequit ꝙ bellũ vel pax nõ fuerit in poteſta-
te demonũ.ſed magis dependet a voluntate hoim: et
tam bellũ ꝗ̃ pax ſunt ſꝫm volũtatẽ hoim et non demo
nũ. Et hic notandũ eſt ꝙ beatus aug⁹ nõ videt argue
re ad aliã ꝑtem diuiſionis.quã in principio ſue ratõis
poſuit: Et cauſa ẽ:q: ſi det ꝑs illa.ſ. ꝙ pax illa ꝑmãſit
tanto tꝑe.q: nullus erat qui eos impeteret.ſtati appa
ret ex dictis ꝙ tũc magis eſt ꝯcedendũ ꝙ pax illa de-
pendeat ex volũtate hoim qui nolebãt eos impugna-
re. Et ſciendũ ꝙ ſicut dicit titus liuius libro primo de
origine vrbis.cũ finitimi romanorũ cernerẽt numam
ſacris deditũ ceperũt habere romã in reuerentia tãta
ꝙ nefas reputabant eam armis impetere. m Ni-
ſi forte dñi tales ⁊c̃.hic oñdit quõ in ꝑtãte demonũ ſit
aliquo mõ pax et bellũ:et quõ poſſunt vni homini ven-
dere id eſt ꝓ ſeruitio eius debito concedere illud qḋ ẽ
in poteſtate alterius hominis velle aut nolle. nam ipſi
poſſunt terrere homines ne bellent: et excitare homi-
nes ad bellandum ſi permittantur:non tamen ſic ꝙ poſ-
ſunt ipſam voluntatem neceſſitare:permittuntur autem
a deo terrere vel excitare mentes hoim:ſꝫm differentiaz
et qualitatẽ vitioꝝ quibus ſuccũbũt.nam ſꝫm hoc ſepe de
mones accipiunt poteſtatẽ ſuꝑ homies. Et ad intellectũ
iſtoꝝ ſciendum eſt ꝙ
ipſi poſſũt ſi ꝑmittan
tur cauſare paſſiões
et mot⁹ ipſius appeti-
tus ſenſitiui. q̃s vo-
cat hic aug⁹ motus
animoꝝ.et iſtos mo-
tus ſequit cõitas ho
minũ et ꝑcipue malo
rum et ꝑ ꝯſequẽs poſ
ſunt ſi ſinant cauſare
ſic bellũ:et pacem: tñ
ſemꝑ voluntas hoïs
eſt magꝭ cauſa.q: di-
abolus eaz neceſſita-
re nõ põt:et q: etiam
a volũtate humana
eſt ꝙ ſibi ꝑmittit ma
gis vel minus poſſe:
et ideo dicit aug⁹. In
tereſt quidem iam ⁊c̃.
Capi. XI
q Quas tñ plerũ
q; ⁊c̃. In hoc ca-
pitulo oñdit beatus
aug⁹ ꝙ pax et bellice
victorie ſepe ꝓueni-
unt ꝯtra voluntatez
demonũ: et primo ꝓ
bat hoc ꝑ veritatem
hiſtoricã expꝛeſſam.ſe
cũdo ibi. Nec nõ vſq;
quaq; ꝓbat idem ꝑ
veritatẽ fabulis vela
tam. Quantũ ꝟo ad
veritatẽ hiſtorie ſciẽ
duz eſt ꝙ romani p⁹
ſcd̃m bellũ punicuz:
habuerunt ꝯtra philippũ regẽ macedonie bellũ qḋ voca-
tũ eſt bellũ macedonicũ:nec fuit philippus iſte pater ale-
xãdri magni.ſꝫ alius cui⁹ fili⁹ erat perſes de q̃ hic fit mẽtio:
victus eſt aũt philippus et ſubiugat⁹ et fideliter ſe habuit
ad romanos:quo mortuo perſes fili⁹ ei⁹ cepit rebellare: et
bellũ.ſ.macedonicũ ſcd̃m mouere ꝯtra romanos:q̃ et ipſe
etiã vict⁹ eſt et romã ductus:et etiã eodẽ quaſi tꝑe licet pa
rũ añ:bellũ habuerũt romani ꝯtra antiochũ regez ſyrie:
quẽ etiã vicerũt:et ſibi leges impoſuerũt vt volebãt. Poſt
hoc ꝟo modicũ attal⁹ fili⁹ eumenis rex aſie moriens:po
pulũ romanũ ſui regni teſtamẽto reliquit heredẽ ita ꝙ te
ſtamẽto regnũ aſie minoris adiectũ ẽ romanis. Huic aũt
attalo frater erat noĩe eumenes amicus romanoꝝ:q̃ filiũ
habuit ex ꝯcubina noĩe ariſtonicũ: de q̃ hic fit mẽtio:iſte
ariſtonic⁹ mortuo attalo vẽdicauit ſibi regnũ aſie et acha-
ie:a qua achaia dicũt achaici ſeu achiui ſeu achei q̃ idez
ſunt: Iſte ḡ ꝯgregato magno exercitu cũ romanis bellũ
habuit et vict⁹ et capt⁹ romãq; ꝑduct⁹ ibidez iuſſu ſenat⁹
ſtrãgulat⁹ ẽ:hui⁹ ergo mortẽ ſicut narrat aug⁹ ꝓudens
apollo cuman⁹ id eſt q̃ cume q̃ eſt ciuitas campanie co-
lebat doluit et fleuit q̃ et antiochũ ꝓuidẽs et perſen vincẽdoſ
fleuerat:optauerat eñ ꝙ iſti oẽs romanos viciſſent. Fle

duo fleuiſſe nūciat⁹ ē. quo ꝓdigio aruſpices t̄riti cū id ſimulachꝝ i mare putauiſſēt eē ꝓijciēdū: cumani ſenes intceſſert atq; retulerūt tale ꝓdigiū ⁊ antiochi ⁊ ꝑſidis bello in codē apparuiſſe ſigmēto. Et q̄ romanis feliciter ꝓueniſſet ex ſenatuſcōſulto eidē apollini ſua dona eē miſſa teſtati ſ̄t. Tūc vero peritiores acciti aruſpices reſpōderunt: ſimulachri apollinis fletū ideo ꝓſperū eē romanis: qm̄ cumana colonia greca eēt: ſuiſq; terris vnde accit⁹ eēt id ē ipi grecie ⁊ luctum ⁊ cladē apollinē ſignificaſſe plorantē. Deinde mox regē ariſtonicū victū ⁊ captū eſſe nūciatū eſt: quē vinci vtiq; apollo nolebat ⁊ dolebat: ⁊ h̄ ſui lapidis etiā lachrymis indicabat. Vn̄ nō vſq;quaq; incōgrue q̄uis fabuloſis tñ veritati ſimilib⁹ mores demonū deſcribūt car-
b minib⁹ poetaꝝ. Nā camillā diana doluit apud vir-
c giliū: ⁊ pallantē moriturū hercules fleuit. Hinc fortaſſis ⁊ numa pompilius pace abūdans: ſ; quo donante neſciens: nec requirens: cū cogitaret ocioſuſ: quib⁹ nam dijs tuendā romanā ſalutē: regnūq; cōmitteret: nec verū illū atq; omnipotentē ſummū deū curare opinaret iſta t̄rena atq; recoleret troianos deos quos eneas aduexerat
d neq; troianū: neq; lauinienſe ab ipo enea ꝯditū regnum diu ꝯſeruare potuiſſe: alios ꝓuidēdos exiſti-
e mauit: q̄s illis priorib⁹ ſiue q̄ cū romulo iā romā tranſ-
f ierāt: ſiue q̄n q; alba euerſa fuerāt trāſituri: vl' tanq̄ fugitiuis cuſtodes adhiberet: vel tanq̄ inualidis ad

tus aūt eius ideo p̄nūciauit grecis malū: q: cumani fuerant colonia grecoꝝ id eſt quondam greci fuerant. ⁊ d̄ grecia venerāt ad incolendū locū illum. q̄uis eo tempore quo fleuit apollo eſſent ſubiecti romanis: ⁊ quaſi latini effecti: veniētes aūt de grecia ſecum tulerāt ſtatuam apollinis quā in grecia colere ꝯſueuerāt: vnde cum fleuiſſet: aruſpices min⁹ periti credebāt q̄ p̄nūciaſſet malū romanis: ⁊ ideo volebāt eū in mare ꝓieciſſe niſi ſenes cumani reſtitiſſent: ſ; peritiores aruſpices oppoſitū interꝑtati ſunt. b Nā camillā diana doluit apud virgiliū. d̄ hoc narrat virgili⁹. xj. libro eneidos q̄ cū camilla que erat r̄gina volſcoꝝ ꝓ parte regni rutiloꝝ pugnaſſet fortiſſime ꝯ gtem enee quidā nomine Aruns haſta ꝑcuſſit interfecit eā: qd̄ diana. i. luna quaſi duana: q: nocte ⁊ die lucet ſic dicta. vidēs ingemuit eo q̄ cultrix ei⁹ fuerat: ⁊ cōminata eſt ſe velle vindicare mortē ſuā morte illius qui eā interfecit c Et pallantē moriturū ⁊c̄. Iſte pallas fuit fili⁹ euādri regis archadie quem euādrū hercules rediēs de hiſpania; vindicauit de caco qui boues herculis furat⁹ fuerat ⁊ euādri animalia ſepe rape ꝯſueuerat: nā hercules cacū interfecit: ꝓpter qd̄ ab euādro honorifice ſuſcept⁹ eſt: pallas vero a patre ſuo miſſus poſtmodū vt enee ferret auxiliū ꝯtra turnum. cū turnū ſibi obuiū in bello habuiſſet orauit herculem iam deificatū ⁊ mortuū vt eū faceret victorē de turno: ꝯfidēs de hercule ꝓpter amicitiā quā habuit ad patrem ſuū ſicut dicit virgili⁹. ſic. Audijt alcides id eſt hercules iuuenē id eſt pallantē magnūq; ſub imo: corde premit gemitū. ſ. hercules lachrymaſq; effudit inanes. Et addit virgilius: q̄ hercules p̄dixit ſibi q̄ interficiēdus erat a turno: nec aliter eſſe poterat tñ mortē ſuam vindicaret eneas inficiēdo turnū. De iſto pallāte qui ſm̄ virgiliū lancea vulnerat⁹ erat in pectore: narrat vincēti⁹ in ſpeculo hiſtoriali libro. xxvj. q̄ t̄pe henrici ſcd̄i imperatoris videlicet circa annū dñi. M. liiij. corp⁹ eius rome integrū eſt inuentū: Hiat⁹ aūt vulneris qd̄ in medio pectore turnus fecerat quattuor pedib⁹ cū dimidio mēſuratus eſt. Corpus vero muro applicatū ſua magnitudine menia vicit: ad cui⁹ caput acceſſa lucerna reperta eſt q̄ non potuit extingui donec quidā ſtilo ſub flāma fecit foramē ⁊ ſic aere ſubintrante euanuit. Cui⁹ epithaphiū ſic inuentū eſt. Filius euādri pallas quē lancea turni militis occidit mo

re ſuo iacet hic. d Neq; troianū neq; lauinienſe ab ipo enea ⁊c̄. hic notandū eſt q̄ poſtq; iliū ciuitas metropolis troianoꝝ fuit ſb̄ laomedōte p̄re p̄ami murata nō ſtetit niſi puo t̄pe: q: mox t̄pe p̄ami ſbuerſa ē: tñ añ laomedōtē fuit regnū troianoꝝ etiā ſb̄ h̄ noīe: nā troia dicta ē a q̄dā q̄ tros dict⁹ ē ⁊ regnabat i t̄ra iſta h̄n añ laomedontē. In hiſtoria furcoꝝ dicit̄ q̄ t̄pe ayot iudicꝭ edificata eſt troia: ⁊ ſtās. clxxxv. annis t̄pe iabdō capta eſt. De regno lauinienſi ſciendū eſt q̄ enee veniēti in italiā rex latinus dedit vnicā filiā ſuā in vxorē q̄ lauinia dicta eſt. Condidit vero eneas ciuitatē quā a lauinia vxore ſua lauiniū nomiauit vbi regnauit tribus ānis. ⁊ poſtea filius eius Iulus aſcani⁹ annis xxvij. qd̄ regnū vocat h̄ aug⁹ lauinienſe: deinde trāſlatū ē in albā vbi regnatū ē ſb̄ xiij. regibus vſq; ad romulū excluſiue nō cōputato numitore: qui ſi annumeret̄ alij erūt. xiiij. de quibus aug⁹ infra libro. xviij. ca. xxj. Hic eſt tñ aduertendū q̄ licet aug⁹ vocat hoc regnū lauinienſe: tñ idem regnū vocat̄ ab hiſtoriographis regnū latinoꝝ. vocat vero aug⁹ regnū lauinienſe a ciuitate in qua regnabat̄ Sȝ regnū latinoꝝ d̄r a ꝑſō cui rex ꝑerat ⁊ ideo q̄uis regnū lauinienſe dicat̄ pax duraſſe: q: lauiniū a modico t̄pe fuit caput regni tñ regnū latinoꝝ t̄pib⁹. xv. regum ſm̄ euſebiū durauit: quoꝝ primū dicit fuiſſe eneam ⁊ vltimū amuliū fratrē numitoris q̄ fuit au⁹ romuli: poſtea vero ꝯdita roma latini vocati ſunt romani et ceſſauit regnū latinoꝝ ſub illo noīe: ⁊ bene ante vt dicit aug⁹ infra libro. xviij. ca. xx. nā alba ꝯdita: dictum eſt regnū albanoꝝ: q̄uis apd̄ hiſtoricos vocet̄ regnū latinorū vſq; ad t̄pa romuli. e Siue q̄ cū romulo ⁊c̄. hoc dicit q: romul⁹ aliq̄s deos rome poſuit d̄ quibus etiā beat⁹ aug⁹ infra libro. iiij. ca. xxiij. facit mentionē. f Siue q̄n q; alba euerſa ⁊c̄. hic ſciēdū eſt q̄ ſicut narrat titus liui⁹ de origine vrbis libro primo ciuitatē q̄ longa alba dicta eſt ꝯdidit aſcani⁹ filius enee xxx. āno poſtq; pater ſu⁹ lauiniū ꝯdiderat in q̄ regnauit aſcani⁹ poſtq; lauiniū dimiſerat lauinie q̄ fuit mat̄ ei⁹ ſm̄ aliq̄s: vl' nouerca ſm̄ alios. In ea etiā ciuitate regnauerūt latini reges vſq; ad romulū vel vltra: cō-

iutores. Ca. XII

a Nec his ſacr. tñ roma digna ta eſt eſſe ↄtenta: ꝗ tã mlta illic pompiliꝰ b ↄſtituerat. Nã ipiꝰ ſũmũ tẽplũ nõdũ habebat iouis Rex ꝗppe tarqniꝰ ibi capi c toliũ fabricauit Eſculapiꝰ aũt ab epidauro abiuit romã: vt piriſſimꝰ medicꝰ in vrbe nobiliſſima: artẽ glo d rioſius exerceret. Mater aũt deoꝝ neſcio vñ nata ꝑ neſtinũ mõtez inſedit. Indignũ em̃ erat: vt cũ eiꝰ filiꝰ iã colli capitolino ꝓſideret: adhuc ipa i loco ignobili latitaret. Que tñ ſi omnũ deoꝝ mat̃ eſt: nõ eſt ſecuta ſolũ romã quoſdã filios ſuos: verũ ⁊ alios ꝓceſſit etiã ſecuturos. Miroꝛ e ſane ſi ipã peperit cynocephalũ: ꝗ lõge poſtea venit f ex egypto. Utrũ etiã dea febris ex illa nata ſit: viderit eſculapiꝰ ꝓnepos eius. Sed vndecũqꝫ nata ſit nõ

ſtat em̃ ꝙ in ea regnatũ eſt ſiue appellaret̃ regnum latinoꝝ ſiue albanoꝝ vſqꝫ ad tp̃s tulli regis romanoꝝ ꝗ ſucceſſit nume põpilio ſicut numa romulo. Ipſe ṽo ꝓpter ꝑfidiã albanoꝝ quã eis obiecit tullꝰ ciuitatẽ illã ↄſtruerit: ꝗ ſteterat. cccc. ãnis. ſm titũ. ⁊ de ciuibꝰ albanis auxit vrbem fecit em̃ eos venire romã ⁊ inhabitare montẽ celiũ quẽ vrbi adiecit. Ipſi ṽo albani ſic trãſlati deos ſuos vt dicit hic augꝰ ſecũ romã trãſtulerũt. vñ dicit hic augꝰ ꝙ diis illis ꝗs Romulꝰ in vrbẽ trãſtulit: ⁊ ꝗ poſtmodum etiã de alba euerſa trãſituri erant numa deos alios addidit: qui vel cuſtodirẽt alios ꝑdictos tanqꝫ fugitiuos: vel iuuarẽt ſaltẽ tanqꝫ inualidos: quaſi diceret ſi alii dii fuiſſẽt ſatis validi vel voluiſſent remanere fruſtra ꝓuidiſſet ipſe numa de pluribus. Ca. XIII

a Nec his ſacris ⁊c. In hoc capi. oſtendit beatus augꝰ. quanta ſit cecitas romanorum qui ſm ꝙ roma creuit ſm hoc etiam auxerunt numerum deorum: ⁊ primo oſtendit quomodo multiplicauit deos: ſecundo ibi ſub hoc ergo ⁊c. declarat vanitatem erroris eorum. b Nam ipſius ſummum templum ⁊c. hic ſciendum ꝙ duo erant tarquinii reges romanorum ſcilicet tarquinius priſcus ⁊ tarquinius ſuperbus qui fuit vltimus rex romanorum de quo fit hic mentio. Iſte enim ſicut narrat titus liuius de origine vrbis libro ꝑmo. poſtqꝫ rebus bellicis finẽ impoſuerat: conuertit ad res vrbanas animum ſuũ. Et in primis ſtatuit edificare tẽplũ ioui in mõte: ꝗ ꝑmo ſm iuſtinum libro. xliii. vocatꝰ eſt ſaturnius: qꝛ ſaturnꝰ locũ illũ inhabitauit: poſtea mõs tarpeius dictꝰ eſt: cũ aũt foderent ibi fundamẽta tẽpli inuẽtũ eſt ſub terra caput hominis cũ facie integra. a ꝗ mõs ille ꝗ infra vrbẽ eſt: dictus eſt mõs capitolii. ⁊ etiã tẽplũ illud capitoliũ vocatũ eſt: ꝙ iouis ſũmũ tẽplũ vocat hic beatꝰ augꝰ: et merito: qꝛ dicit titus liuiꝰ. ꝙ opus illiꝰ tẽpli ita ſumptuoſum erat ⁊ magnũ: ꝙ magnificentia romanoꝝ ꝗ fuit tp̃e auguſti ſub quo ꝺñabat̃ fere toti orbi vix potuiſſet aliqꝺ equale facere. c Eſculapiꝰ aũt ab epidauro ⁊c. Eſculapius fingit̃ deus medicine. Epidaurus ſm eutropiũ eſt ciuitas ꝗ mõ vocat̃ dyrrhachium. qꝛ ṽo roma fuit maior ciuitas qꝫ epidaurus. iõ ambiuit rome eſſe: vt dicit augꝰ. De aduectione aũt eiꝰ romã dicit titus liuꝰ de vrbis origine libro. x. in fine. ꝙ cũ roma graui peſtilẽtia laboraret que tãta fuit vt licet annus ille. ſ. cccclv. ab vrbe ↄdita in miltis letus eſſet. tñ vix ad vniꝰ mali ſuffecit ſolatium peſtilentie ſcꝫ vrbem vrent̃: tã quo ad hoĩes qꝫ etiã quo ad agros. Igit̃ cõſuluerũt libros ſibylle de remedio: ⁊ inuẽtũ eſt ꝙ eſculapius de epidauro romã afferẽdꝰ eſſet. Idẽ etiã narrat oroſius libro. iii. De hoc vero narrat titus liuꝰ libro. xi. ab vrbe ↄdita ⁊ valeriꝰ libro ꝑmo ꝙ tribꝰ ãnis continuis vrbs afflicta fuit graui peſtilentia. Miſſi ergo ſũt ꝓ remedio legati ad accerſiendum de epidauro eſculapiũ: quo veniẽtes ab epidauris ducti ſũt in tẽplũ eſculapii: ꝙ qnqꝫ milibꝰ paſſuũ ab epidauro diſtabat: ⁊ ecce ſerpens qui qñqꝫ licet raro ab epidauriis viſus fuerat nũqꝫ tñ ſine bono ipſorum viſus eſt. ꝓpter ꝙ etiã in modũ eſculapii venerati ꝑ partes vrbis clariſſimas leui tractu repere cepit triduoqꝫ conſpectꝰ ẽ: haud dubiã añ ſe appetite clarioris ſedis alacritatẽ ferẽs deinde ad nauem romanã pretit ac nauẽ cõſcẽdit: vbi vniꝰ legati tabnaculũ erat ibiqꝫ quieuit. Cũ ṽo nauigando anciũ ꝑueniſſet ſerpens qui vbiqꝫ i nauigio ꝯmãſerat ad terram dilapſus eſt: edem eſculapii ꝗ ꝓpe erat intrauit: ⁊ ibi tribꝰ diebꝰ remãſit dato ſibi cibo: pꝰ modũ ṽo ad nauẽ reuerſus ſe romã ad vehendũ ꝑbuit ibi in ripã tyberis egreſſus in inſulã vbi tẽplũ dicatũ fuit eſculapio trãſnatauit: ⁊ ceſſauit peſtilentia a romanis. Idẽ narrat ouidius libro. xv. metamorphoſeos. Uocatus eſt autem ſerpens ille in cuiꝰ ſpecie venit eſculapiꝰ ſm papiã epidaurius qui de epidauro ciuitate venit. Et eſt hic aduertẽdũ ꝓpter libros ſibylle de ꝗbus hic fit mẽtio. ꝙ cũ fuerit decẽ ſibylle vates famoſe: ſibylla de qua fit hic mẽtio fuit ſibylla cumea dicta amalthea de qua dicit Iſidorus libro viii ethymologiarum. ꝙ ipſa nouẽ libros attulit tarquinio priſco: regi romanoꝝ quinto: in quibꝰ erãt decreta romanoꝝ ↄſcripta: dicta ṽo eſt cumea a cuma ciuitate campanie: cuiꝰ ſepulchꝛ adhuc in ſicilia manet. Hec iſidorꝰ. A. Gelliꝰ vero libro ꝑmo narrat ꝙ anus quedam incognita ad tarquiniũ regẽ ſupbũ adiit nouẽ libros ferẽs: ꝗs eẽ dicebat diuina oracula eoſqꝫ dicebat vẽdere velle. ſꝫ cum iudicio regis ꝑcium exceſſiuũ peteret: ab ipo irriſa eſt. Tũc illa igne corã rege facto tres ex illis libris cõbuſſit: interrogans ſi rex ſex libros reſiduos equali ꝑcio vellet emere qui dixit anũ illam delirare: que ſtatim tres alios cõbuſſit: interrogans regem de tribus reſiduis libris ſicut de ſex fecerat: qui mulieris videns conſtantiam. tres libros emit non minori precio qꝫ petitum erat de omnibꝰ. Mulier vero illa poſtmodum a rege digreſſa nũqꝫ comparuit: libri vero tres illi appellati ſunt ſibyllini: ⁊ in ſacrarium conditi ſunt: et ad eos quaſi ad oraculum quindecimuiri adeunt. cum dii immortales publice conſulẽdi ſunt. Hec ex. A. Gellio. Et idem in ſumma narrat ſolinus capitulo de ſibyllis. d Mater aũt deoꝝ ⁊c. ꝺ hoc notatur ſupra capi. xxx. libri primi. e Si ipſa peperit cynocephalum. dictũ eſt ſupra libro. ii. capitulo. xiiii. f Utrũ etiam dea febris ⁊c. Nota de iſta ſupra libro. ii. capitulo xiiii. de iſta vero dicit hic auguſtinus ꝙ eſculapius pronepos matris deorum habet videre ſi dea febris proceſſerit ab ipſa: quia eſculapius cum dicatur deus medicine ipſe habet de febre curare ⁊ iudicare vnde proueniat et habeat originem. Dicitur autem eſculapius pronepos matris deorum. quia cybeles mater deorum genuit iouẽ,

⁊ iuppiter apollinē: apollo vero esculapiū. g Deam ciuem romanā ⁊c̄. ꝑ tāto dicit febrē ciuē romanā: q: ipa nō fuit aliūde adducta: sicut berecyntia mat̄ deoꝝ ⁊ sicut esculapius. sed solū a romanis est ipsa deificata. b Sub h tot deorum ⁊c̄. sciendū est hic ꝙ romani ita multiplicauerunt deos in vrbe. ꝙ vix erat aliquid ī vrbe cui nō attribuissēt deos ꝓprios: ⁊ quosdam fecerūt celestes id est ī celo habitantes: sicut iouē ⁊ multos alios: q̄sdā terrestres: sicut faunum ⁊ picū celibē et huiusmodi: quosdā infernales: sicut plutonē: febrem: pallorem et furias: quosdam vero aquaticos: sicut neptunū deū maris ⁊ nymphas siue musas fecerūt deas aquarū ⁊ illas distinxert̄ ſm diuersitatē aquaruꝫ. Nā nymphas marinas dixert̄ naiades. nymphas fontanas amadriades. camporum napeas: mōtiuꝫ oreades: siluaꝝ dryades. Nec suffecerūt alique nymphe duabus aq̄s vl̄ trib⁹. ſ cuilibet fōti cuilibet fluminū dederāt ꝓpriā. Et int̄ deos posuert̄ vtrūqꝫ sexū: sicut saturn⁹ est masculus: ⁊ berecyntia femina et vxor ei⁹. Siliter iuppiter masculus et iuno femina ⁊ cōiunx: ⁊ sic de alijs. Varro etiā maxim⁹ int̄ deos auctor: in reb⁹ diuinis quosdā ponit deos certos. s. quoꝝ origo ⁊ approbatio certa est. quosdā vero incertos ꝑ oppositū: vt patet infra libro. vj. caplo. iij. i Paucas cōmemorabo ⁊c̄. s. in sequēti caplo. ⁊ caplo. xiiij. ⁊ quibusdā alijs. k Excepto numa ⁊c̄. de q̄. s. ca. ix. ⁊ x. l Fratrē romuli: de cui⁹ interfectione libro. ij. capitulo. xiiij. Ca. XIII

a Quomō nec Juno que cū ioue suo ⁊c̄. In isto ca. incipit beat⁹ aug⁹ tāgere mala q̄ romani sūt passi: nō obstāte defensiōe deoꝝ suoꝝ ⁊ specialiter q̄ ɔtigerunt tpe romuli ɔditoris vrbis romane. ⁊ tāgit duo mala q̄ꝝ primū fuit interfectio affiniū ⁊ cōsanguineoꝝ. scdm fuit interfectio socioꝝ: qd̄ tangit̄ ibi de incertū ⁊c̄. Tāgit autem in ꝑncipio fauorē deoꝝ quē iactabant se habere tam iouis q̄ꝫ iunonis q̄ꝫ veneris. De iunone vero et ioue dicit sic. a Quō nec iuno ⁊c̄. hoc dicit q: iuno fingit̄ esse soror ⁊ ɔiunx iouis: ipsam vero licet q̄ñqꝫ habuissent iratam ꝓpter iudiciū paridis troiani qd̄ tulit ɔ̄ ipaꝫ ꝓ venere sicut dictū fuit supra libro ꝑmo ca. iij. tñ iā dicunt eā habere fauorabilē sibi. Fingit em̄ virgilius libro. xij. eneidos ꝙ quādiu eneas ⁊ socij tenuert̄ nomē troianū ⁊ vocati sunt troiani habuerūt iunonē sibi aduersantē. ſ postqꝫ relicto illo noīe vocati sūt latini habuert̄ eā ꝓpitiā. b Romanos reꝝ dños ⁊c̄. Iste versus est virgilij libro primo eneidos: vocati sunt aūt romani togati a toga que est vestis qua antiqui romani vti solebāt in pace ſm papiaꝫ: qui diuersa genera togaꝝ distinguit: Et sicut dicit. A. Gelli⁹ romani primo sine tunicis toga sola amicti fuerunt. c Nec ven⁹ ipa eneadas ⁊c̄. Eneade sunt romani geniti ab enea: hos dicit̄ venus specialiter fouisse duplici ratiōe scilicet ⁊ q: troiani erāt: dilexit. n. troianos ꝓpter paridē qui dedit iudiciū ꝓ ea contra Junonem. vt sup tactū ē. ⁊ etiam q: venus fuit mater enee sicut sup libro isto ca. iij. dictū ē. d Ut bono ⁊ equo more ⁊c̄. hoc dicit beat⁹ aug⁹ ꝓpter romulū ⁊ socios suos qui non potuerunt hr̄e vxores nisi raperent eas dolose vt. s. dictū est ca. xvij. libro. ij. ꝓpt̄ quē raptū secuta sūt postea multa bella inter raptores scꝫ romāos ⁊ parētes raptarum. ⁊ ita debellabat̄ int̄ soceros ⁊ generos: ꝙ oportuit multos occidi ex vtraqꝫ parte. e Et misere femine ⁊c̄. hoc dicit ꝓpter puellas raptas que grauiter valde tulerunt in principio iniuriā sibi factā a romanis. Dicit em̄ titus liui⁹ libro primo de vrbis origine ꝙ nō minor erat indignatio raptarum filiarum q̄ꝫ parentū. Sed raptores nitebant̄ se excusare ⁊ ascribere totū factū crudelitati parentuꝫ qui ipsis filias suas petētib⁹ in vxores dare nolebāt: Et sic dicit titus accedebāt ⁊ blandicie eoꝝ viroꝝ factum purgantiū cupiditate atqꝫ amore q̄ maxime ad muliebre ingeniū efficaces preces sūt: ⁊ sic mitigati sūt animi puellaꝝ. Sed parentes statim post raptū filiarū cū sordida veste lachrymātes circuibant ciuitates vicinas ⁊ querelis suis eos ɔcitabāt cōtra romanos. Quāuis aūt maior ps raptaꝝ esset sabinensiū: erāt tñ ⁊ alie rapte alioꝝ locoꝝ. Primo ergo pugnauerūt ɔ̄ romanos. hac de causa: ceninēses: qui in agruꝫ romanū magnū impetū fecerūt vastando scꝫ agros eorum. Sed dum vastando se sparsim diffunderēt fit eis obuius romulus cū exercitu suo: leuiqꝫ certamine docet vanam sine viribus iram esse. Exercitū em̄ fugat regē eorum in ꝑlio occidit ⁊ spoliat. ⁊ duce eoꝝ interfecto

opinor audebūt eā ignobilem dicere dij peregrini deā ciuē romanam. h Sub h tot deoꝝ ꝑsidio quos nūcrare q̄s pōt indigenas: ⁊ alienigenas: celestes: terrestres infernos: marinos: fontanos: fluuiales: ⁊ vt varro dic̄ certos atqꝫ īcertos: in oībusqꝫ generib⁹ deoꝝ: sic ī aīalib⁹ mares ⁊ feminas. Sub hoc ergo tot deoꝝ ꝑsidio ɔstituta roma: nō tā magnis ⁊ horrendis cladibus: quales ex multis paucas cōmemorabo: agitari affligiqꝫ debuit. Nimis em̄ multos deos grādi fumo suo: tanqꝫ signo dato ad tuitionē ɔgregauerat: quib⁹ tēpla: altaria: sacrificia: sacerdotes instituēdo atqꝫ ꝑbēdo: sūmū vo deum cui vni h rite gesta debent̄: offenderet. Et felicior q̄dē cū paucioribus viuit Sed q̄nto maior facta est: sicut nauis nautas: tanto …tores adhibendos putauit: credo desperās pauciores illos sub quib⁹ in cōparatione peioris vite meli⁹ vixerat: nō sufficere ad opitulādū grāditati sue. k Primo em̄ sub ipsis regib⁹ excepto numa pompilio de quo iā supra locutus sum quantū maluꝫ discordiosi certaminis fuit: qd̄ fratrem romuli coegit occidi.

Quomodo nec iuno que cū ioue suo iam fouebat romanos rerū dños gentemqꝫ togatā nec venus ipa eneadas suos potuit adiuuare. vt bono ⁊ equo more coniugia

mererent̄: cladesqꝫ tāta irruit hui⁹ inopie: vt ea dolo raperent moxqꝫ cōpellerent̄ pugnare cū soceris: et misere femine nondū ex iniuria mariti cōciliate: iam parentū sanguine dotarent̄. At enim vicerūt ī hac conflictatiōe romani vici-

Ca. XIII

Eneid. j.

nos ſuos. Quantis et [illegible] multis vtrinq; vulneribus ac funeribus: tam propinquorum q̄ et conſinium iſte victorię conſtiterunt: f Propter vnum ceſarem ſocerum: et vnum generū eius pompeium: iam mortua ceſaris filia vxore pompeij: quanto ⁊ q̄ iuſto doloris inſtinctu lucanus exclamat. g Bella per emathios pluſq̄ ciuilia campos h Juſq; datum ſceleri canimus. i Vicerūt ergo romani vt ſtrage ſocerorum manibus cruentis ab eorum filiabus amplexus miſerabiles extorquerent: nec ille auderet flere patres occiſos: ne offenderent victores maritos: quę adhuc illis pugnantibus: pro quibus facerent vota neſciebant. Talibus nuptijs k populū romanum nō venus

ciuitatem capit. Eodē etiam tp̄e antemnantiū exercitus fines romanoꝝ inuadit: quos palantes .i. palam ⁊ ſparſim vagantes legio romanoꝝ oppſſit ⁊ oppidū eorum cepit. Sed herſilia vxor romuli p̄cibus raptarū fatigata orat maritum: vt gentibus eaꝝ ignoſcat ⁊ in ciuitatem accipiat id eſt in ciuiuz libratez. Poſtea cruſtumini bellum inferentes romāis: victi ſūt. Nouiſſime autē a ſabinis bellum ceteris grauius romanis illatū eſt: qui nō prius oſtenderunt belluȝ q̄ intulerunt. Et p̄mo arceȝ capitolij capiunt tali arte. Nam arci pręerat quidā nomine ſpurius tarpeius huius filia p hauriēnda aq̄ arcē exierat. cui titus tacius p̄nceps ſabinoꝝ occurrēs cū ſuis: pmittit ſibi dona ſi ipos ī arcē introducat: q̄ ea duce arcem ingreſſi ipſaȝ mox interficiūt. Occupata igitur arce poſtera die cū romanis congrediunt. Oſtiuz hoſtilium ducē exercitus romanoꝝ occidunt ⁊ exercitum vſq; ad veterē portā palatij fugant: Romulus vero ⁊ alij romani fugientes iouē orant vt terroreȝ auferat ⁊ fugā ſiſtat: templūq; ioui romulus deuouit. quē poſtmodu iouē ſtatorē appellauit: quia romanos ſtare fecit in pugna ɔtra ſabinos. reſiſtere eīn mox romani ceperunt ⁊ romulus cum ferociſſimis ſuoꝝ: impetū in hoſtes faciens fudit ſabinos. Et integrato bello ex vtraq; pte cepit ps romanoꝝ ſupior eſſe: tūc ſabine mulieres q̄ rapte fuerāt crinibus ſparſis ⁊ ſciſſa veſte int̄ acies ipſas ⁊ tela volantia medias ſe ponūt. ex vna parte rogando gentes ⁊ alia viros ne ſanguine nefando ſoceri ⁊ generi ſe reſpergerēt: ſicq; mouēt animos vtrorūq;: ꝙ facto ſilentio duces ad fędus faciendū pdeūt. Nec ſolū pacē. ſ; etiā vnā ciuitatē ex duabus faciunt: regimen ɔſociant: ⁊ imperium omē romā ɔferunt. romani vero ecōuerſo vt aliquid ſabinis darēt ſeipſos quirites a curibus appellāt. Fuerant aūt ſabini cures vocati. hęc ex tito liuio diffuſius poſui. q: de his factis beatus aug⁹. ⁊ in hoc capi. ⁊ in pluribus alijs locis ſępe facit mentionē. Iſtud etiā bellum ⁊ pacē deſcribit hiſtorice ouidius libro. iij. de faſtis. f Propter vnū ceſarem ⁊c. hic interponit bellū ɔſimile videlicet inter iulium ceſarē ⁊ pompeiū: quoꝝ ceſar fuit ſocer ⁊ pōpeius gener. qui mortua filia ceſaris ſcȝ iulia quā deſpōſauerat pompeius habuerūt inter ſe bella fortiſſima. vocatus eſt aūt iſte pompeius: magnus pompeius: pp̄ter magnitudineȝ ſui nominis: egerat eīn bellū in oriente cum. xxij. regibus quos omnes vicit ⁊ romanis ſbiecit. De cuius ſtrenuitate facit etiā aug⁹ infra libro. xviij. ca. xlv. mentionē. ⁊ de malis etiā q̄ fecit in hieruſalē ⁊ populo iudęoꝝ. Sed ⁊ iulius ceſar ſtrenuiſſimus ſup oēs mortales ſui tp̄is erat. Decretū autē ſibi belluȝ fuerat a ſenatu ɔtra gallos: quo expleto cū omnes gallos ſubiugaſſet ⁊ romā etiā victor reuerteret: anteq; vrbi appropinq̄ret petijt ſibi alterū ɔſulatū: fuerat eniȝ ſemel cōſul: ſed petijt ſcd̄o ɔſul fieri innuēs petēdo ꝙ hoc opteret omnino ſibi ɔcedi. ſed ɔtradictū eſt a marcello tunc cōſule: ⁊ pompeio ⁊ catone: p̄ceptūq; eſt ſibi vt dimiſſis exercitibus quos habebat ad vrbē rediret: ⁊ pompeio ex auctoritate ɔſulis cōmiſſe ſunt legiōes q̄dam: tanq; futuro duci belli ɔtra Juliū ſi arma mouere vellet. Julius aūt p diuerſa loca diſcurrens etiam vſq; in hiſpaniā collegit exercituȝ magnū valde ⁊ fortē. Cōſules aūt ⁊ totus ſenatus ac vniuerſa nobilitas fugit in gręciam ⁊ apud epirū ſe colligētes ſtatuerūt ibi bellum inferre iulio ſi in gręciam veniret. quo veniēs ceſar ⁊ ɔgrediens victus eſt a pompeio ⁊ fugatus: euaſit tn̄: quia pompeius nocte interueniente inſequi noluit. Tunc dixit ceſar nec pompeiū ſcire vincere: ⁊ illa die tantum ſe potuiſſe ſuperari. Poſtmodū in theſſalia dimicauerūt: nec vnq; adhuc romanę copię in vnū aut maiores aut melioribus ducibus ɔuenerūt: totū orbem terrarum facile ſubijcere. Tandē poſt longā pugnā fortis dubię fugit vniuerſus pompeij exercitus: ⁊ ipſe etiā fugatus alexādriam ęgypti petijt: ſperās a ptolemęo rege ęgypti auxilium habuiſſe. ſed ipſe caput pompeij abſciſum ⁊ anuluȝ eius ceſari miſit. Poſtmodū interfecti ſunt filius ⁊ filia et nepotes pompeij: ⁊ ſecuta ſunt multa bella in diuerſis gentibus: ⁊ ſtrages hominū multę: ceſare eos qui pompeio fauerant pſequēte: quattuorq; annis hoc ciuile bellū indeſinenter totū mundū tenuit. Hęc extracta ſunt ab oroſio libro. vj. ⁊ eutropio libro. vj. Ideo lucanus qui de his bellis hiſtoriaȝ verā metrice ſcripſit. in principio ſui libri ſic dicit. g Bella per emathios ⁊c. nam theſſalia vbi maius bellum fuerat ſcd̄m papiam: quondā emathia vocabať: et ideo campi emathij vocanť a lucano campi theſſalię: vel quia emathia interp̄tať ſanguis. ⁊ in campis illis vbi pugnatū eſt effuſus eſt ſanguis multus: ideo campos illos vocat emathios. Bella aūt illa dicit fuiſſe pluſq; ciuilia: quia iulius ⁊ pompeius nō ſolū fuerunt ciues: ſed etiā affines. ⁊ ideo plus q̄ ciues. Florus x in epitomate d̄ bello hoc dicit ꝙ nō recte ciuile dicať: ac nec ſociale: ſed nec externū: ſed potius cōmune quoddā ex omnibus: ⁊ plus q̄ bellū. Scd̄m hęc ergo bn̄ dicūť illa pluſq; ciuilia. Dicit aūt lucanus. h Juſq; datū ſceleri ⁊c. q: ius ciuilitatis ⁊ affinitatis tūc verſum eſt in ſcelus. vel q: tūc ſub colore iuris fiebant ſcelera. i Vicerūt ergo romani ⁊c. hic redit btūs aug⁹ ad hiſtoriā prius tactā de raptu ſabinarum. k Nō venus ſed bellona ⁊c. Venerē hic excludit qd̄ ſupra in h capło fuit tactū ꝙ venus fauebat romanis pcurans eis pſpera. Nuptię aūt de quibus hic fit mētio nō fuerūt pſpere: q: fuerūt occaſio multoꝝ bellorum. Et ideo dicit ꝙ bellona q̄ dea eſt belloꝝ ⁊ alio noīe dicit pallas ſeu minerua fecit has nuptias: ⁊ forſan hoc dicit: q: alexander paris iudiciū dedit ɔtra palladē ſicut cōtra iunonē: vt dictū fuit ſupra libro primo ca. iij. pp̄ter qd̄ et ipſa fuit irata troianis ſicut ⁊ iuno. Et beatus aug⁹ hic alludit virgilio libro. vij. ęneidos vbi inducit iunonē turba-

Lucan⁹ li. j

l ſ; bellona dotauit: aut for-
taſſis alecto illa inferna fu
ria iam eis fauēte iunone
plus in illos habuit licētię
q̄ cū ei⁹ ꝓcib⁹ ꝯtra eneam
m fuerat excitata. Andrōma
che felici⁹ captiuata ē q̄ il
la cōiugia romana nupſe-
rūt: licet ſuiles: tū poſt ei⁹
amplexus nullū troianoꝝ
pyrrhus occidit. Roma-
ni aūt ſoceros inficiebāt ī
ꝓlijs: quoꝝ iā filias ample
xabant in thalamis. Illa
victori ſubdita: dolere tan
tū ſuoꝝ mortē potuit nō ti
mere. Illę ſociatę bellanti
bus: parentū ſuoꝝ mortes
ꝓcedētib⁹ viris timebant:
redeuntib⁹ dolebāt: nec ti
morē habētes liberū nec
dolorē. Nā ꝓpter interitū
ciuiū: ꝓpinquoꝝ: fratrū: pen
tū: aut pię cruciabāt: aut
crudelit lętabāt victorijs
maritoꝝ. Huc accedebat
ꝙ vt ſūt altna belloꝝ aliq̄
pentū ferro amiſert viros:
alięq; vtroꝝūq; ferro ꝛ pen
tes ꝛ viros. Neq; enim et
apud romanos parua fue
n runt illa diſcrimia. Siqui-
dem ad obſidionē quoq;
ꝓuētū eſt ciuitatis: clauſiſ-
q; portis ſe tuebant. Qui
bus dolo apertis: ad miſſiſq;
hoſtib⁹ intra mēnia: in ipo
foro ſcelerata ꝛ nimiſ atrox
int generos ſocerosq; pu-
gna cōmiſſa eſt: Et rapto-
res illi etiā ſupabant: ꝛ cre
bro fugiētes intra domos
ſuas ꝛ grau⁹ fędabāt pri-
ſtinas (q̄uis ꝛ ipas pudē-
das lugēdaſq;) victorias.
Hic enim romulus de ſu-
orum iā virtute deſperās
iouem rogauit vt ſtarent:
atq; ille hac occaſione no-
men ſtatoris inuenit. Nec
finis eſſet tanti mali niſi ra-
ptę illę laceratis crinibus
emicarent: ꝛ ꝓuolutę pa-
rentibus iram eoꝝ iuſtiſ-
ſimā nō armis victricib⁹:
ſed ſupplici pietate ſedarēt
o Deinde titū taciū regē ſa-
binoꝝ: ſociū regni romul⁹
ferre compulſus ē: germa-
ni ꝯſortis impatiens: ſ; q̄n
ꝛ iſtum diu toleraret: q̄ fra
trem geminumq; non per
p tulit: Unde et ipſo interfe-
cto: vt maior deus eſſet re
gnū ſolus obtinuit. Que
ſunt iſta iura nuptiarum:
quę irritamenta belloꝝ:
quę fędera germanitatis:
affinitatis: ſocietatis: di-
uinitatis: Que poſtremo
ſub tot dijs tutoribus iu-
ra ciuitatis: Uides quan-

tam de pace facta inter regē latinū ꝛ eneam: data ēneę in vxorē lauinia: ꝙ nuptię ille forēt occaſio effuſionis multi ſanguinis ꝛ belloꝝ: dicentē ſic. Sanguine troiano ꝛ ruti lo dotabere virgo. Et bellona manet ꝓnuba. In rei veri tate ꝓpter nuptias illas turnus rex rutiloꝝ intulit bellū tā regi latino q̄ etiā ēneę q2 latin⁹ primo ſpopōderat lauiniā turno: poſtmodū ve ro veniente ēnea de dit eā ēneę in vxorē. In primo autē bello rutiloꝝ ꝯtra latinum ꝛ troianos interfect⁹ eſt rex latinus. In ſe cūdo interfect⁹ eſt ab ēnea turn⁹. Tertiū fuit ꝓliū ex eadem cā ſumēs originē in q̄ in terfectus eſt eneas. Propter q̄ dic iuno. Et bellona manet ꝓ nuba id eſt bellona erit ꝓnuba tua id eſt mediatrix ꝛ ꝓcura- trix nuptiarū tuarū. Eſt autē ꝓnuba idē qd paranympha ſci- licet illa q̄ nubentē vi ro ꝯiungit. l ¶ Aut fortaſſis alecto illa: hic ſciēdū ꝙ tres fin- gunt furię deę infer- nales crinitę ſerpēti- b⁹ ꝓpter venena q̄ ī hoīm mētib⁹ cauſāt ſcilicet appetitū vindicte: opū deſideriū: ꝛ libi- dinoſe voluptatis a- morē. Prima furia vocatur alecto. ſcd̄a teſiphone. tertia me- gera. Eſt aūt alecto nomen indeclinabile qd interptat faciens luctū. Et alludit hic beat⁹ aug⁹ dictis vir gilij vt. ſ. Fingit eīm virgilius ꝙ iuno fuit irrata ꝓpter pacē ſu pra tactā. ſ. latini cū ēnea. intātū ꝙ cōmi- nata eſt ſe velle exci- tare deos infernales ꝯtra troianos. Et dicit ꝙ ad manda tū iunonis alecto primo cōmouit vxorē latini amatā no- mine ꝯtra ēneā: q̄ ſuaſit viro ſuo ꝙ nō daret filiam ſuam ēneę ſed fruſtra niſa eſt. Poſtmodū vero alecto cōcitauit turnū ꝛ rutilos in irā ꝯtra latinū ꝛ ēneā ꝛ ſecuta ſunt ma la ſupra tacta. ſ. effuſio ſanguinis ꝛ ſtrages magna bello- rum. m ¶ Andromache felicius ꝛc. Andromache fuit filia Eetionis regis thebarū: ꝛ vxor hectoris. Pyrrhus au tem fuit fili⁹ achillis. Achilles vero interfecit hectorē: et pyrrhus priamū. Andromache igit poſt mortē p̄ami ca- ptiuata eſt. cui⁹ tū amore capt⁹ eſt pyrrhus intantū qd duxit eam in vxorē: ꝛ poſt has nuptias nullū troianū oc

cidit. Quia vero andromache: captiuata fuit: beat⁹ au- g⁹ amplexus ei⁹ dicit ſuiles. Nā ſeru⁹ a ſeruādo dici- tur. Qui eīm in bellis ſeruabant ad vitā: ſerui dicti ſūt. Signanter aūt hic facit mentiōem de nuptijs andro- maches. q2 ipa ꝓ eo ꝙ nupta fuit pyrrho multū antie ꝯqueſta eſt ēneę dicēs: felici⁹ cōti- giſſe ſorori ſuę polyxenę quę im molata fuit ad tu mulū achillis a pyrrho: quam ſibi quę pyrrho nupta fuit: ſicut dicit virgilius li bro. iij. ēneidos. Et hoc quia ſic idē virgilius di- cit: alterā amans pyrrhus andro- machē cuidā fa- mulo ī vxorē tra- didit. Dic tamen aug⁹ eam felici⁹ nupſiſſe captiuā pyrrho: q̄ roma nos ſabinis ꝓpt cām ſupra tactā ꝛ quia nō ſunt or ta bella ex his nu ptijs ſicut ex illis. n ¶ Siquidē ad obſidionē ꝛc. Ea quę h narrat bea tus aug⁹ cōtige- runt q̄n titus ta- cius princeps ſa binoꝝ dolo occu pauit arcē capi- tolij ꝛ poſtmodū pugnauit contra romanos vt ſup̄ in iſto capl̄o nar- raui. o ¶ Dein- de titū taciū ꝛc. Iſte titus vt ſup̄ dixi receptus eſt a romulo in ſoci- etatem regni ita ꝙ romulus ꝛ tit⁹ ſimul regnauerūt: ad qd romul⁹ ne ceſſitate compul ſus eſt: vt ſupra patuit: cū tū ſicut dicit aug⁹ germa- num ꝓpriū ſcilicet remum nō poſſet pati ſecum regnare. p ¶ Unde ꝛ ipſo interfec. ꝛc. De interfectiōe tacij narrat titus liuius libro primo de vrbis origine ꝙ poſtq̄ pax ꝛ ſocietas inter romulum ꝛ ipſum facta eſt contigit ꝙ laurentes ſeu lauinienſes miſerūt ad eum nuncios q̄s ꝓpinqui repulerunt contra ius gentiū. Cū vero lauren tes de h cōquererent tacio ipe diſſimulauit eis facere iu ſticiam imo ꝓpinquos defendit. Qū poſtmodū cum ipſe laurentū aſcenderet ad ſacrificiū ſolemne a laurē tibus interfectus eſt. Cui⁹ interfectionē romulus non ita tulit male ſicut debuit. nā mortē dimiſit inultam. ꝛ

ta hinc dici ⁊ q̃ multa poſſent: niſi que ſuperſunt noſtra curaret intentio: ⁊ ſermo in alia feſtinaret.

Quid deinde [Ca. XIIII]

Quinde poſt numam ſub alijs regib⁹: Quanto malo non ſolum ſuo: ſed etiam b romanorum: in bellum albani prouocati ſūt: Quia videlicet pax nume tā longa viluerat: q̃ crebre ſtrages romani albaniq̃ exercitus fuerūt: ⁊ vtriuſq̃ cōmotio ciuitatis: Alba nāq̃ illa quam filius enee creauit aſcanius: rome mater propior ipſa q̃ troia a tullo hoſtilio prouocata conflixit. Confligens autem ⁊ afflicta eſt ⁊ afflixit: donec multorum cederet pari defectione certaminū. Tunc euentum belli de ter geminis hinc atq̃ inde fratrib⁹ placuit experiri: a romāis tres horatij: ab albanis autem tres curiatij proceſſerunt: a curiatijs trib⁹ duo horatij: ab vno autē horatio tres curiatij ſuperati et extincti ſunt. Ita roma extitit victrix: ea clade etiam in certamine extremo: vt de ſex viuis vnus rediret domum. Cui damnū in vtriſq̃: Cui luct⁹ niſi enee ſtirpi: niſi aſcanij poſteris: niſi proli veneris: niſi nepotibus iouis: Nam et hoc pluſq̃ ciuile bellum fuit: quando filia ciuitas cum ciuitate matre pugnauit. d Acceſſit aliud huic ter geminorum pugne vltime atrox atq̃ horrēdum malum. Nam vt erant ambo populi prius amici: vicini quippe atq̃ cognati: vni curiatiorū deſponſata fuerat horatiorū ſoror. hec poſtea q̃ ſponſi ſpolia in victore fratre cōſpexit: ab eodem fratre quoniā fleuit occiſa eſt. Humanior huius vnius femine: q̃ vniuerſi populi romani mihi videtur fuiſſe affectus. Illa quem virū iam fide media retinebat: aut forte etiam ipſum fratrem dolens qui eum occiderat: cui ſororem promiſerat: puto q̄ non culpabiliter fleuerit.

cum laurentib⁹ fedus habuit ne deinceps vltio peteretur: propter qd̓ videt̄ q̄ interfectio illa ſibi placuit. vt ſolus poſſet regnare. Dicit ergo btūs aug⁹ q̄ interfectus eſt tacius vt romulus maior eſſet deus: irridendo romanos qui romulū tanq̃ funeſtū ⁊ impiū deum ſibi fecerāt: vt ſupra lib. ij. ca. xv. Qui ideo maior videbatur qu interfecto tacio ſolus regnauit.

[Ca. XIIII

a Quid deinde poſt numam ⁊c. In hoc capitulo enumerat beatus aug⁹ mala q̄ paſſi ſunt romani ſub regibus: ⁊ ſpecialiter ſb tertio rege romanorū. De malis vero que paſſi ſunt tēpore nume qui fuit ſcd̓s rex non facit mētionem: quia ipſe ſolus regū in pace vixit ⁊ romani ſub eo toto tēpore eius quiete vixerunt. Et facit in h capi. duo. quia primo enumerat predicta mala: ſecūdo ibi: vim tn̄ patiebantur ⁊c. oſtendit q̄ dij romanorum quos multiplicauerūt ſolū propter bona temporalia querenda ⁊ mala tēporalia vitanda ſunt contemnendi ⁊ fruſtra colebantur. b [In bellum albani prouocati ſunt ⁊c. hiſtoriam quam hic ponit beatus auguſtin⁹ ponit tit⁹ liuius libro primo de vrbis origine. Albam ſiquidem condidit aſcanius filius enee vbi regnauerunt reges latinorum qui enee ſucceſſerunt vſq̃ ad tempora romuli: qui a regibus illis deſcēdit: propter quod cum romulus eſſet quaſi pater rome id eſt conditor eius: alba fuit mater rome ⁊ propinquior q̃ troia que etiam mater fuit: propter quod fuerunt iſte due ciuitates amice: donec ſuccederet nume in regno tullus hoſtilius qui pacem faſtidiens occaſiones bellorum queſiuit incipiens ab alba. Albani ergo prouocati ad bellandum multotiēs conflixerunt cum romanis: iam certantes de imperio cuius ciuitatum iſtarū eſſe deberet: tandē quadā vice cū vtriq̃ producti eſſent exercitus ad pugnandum metius princeps albanorū petito colloquio cum tullo ⁊ obtento ſic ait. Cupido imperij duos cognatos vicinoſq̃ populos ad arma

ſtimulat: memor eſto cū hi ſignū pugne dederis: has duas acies ſpectaculo fore: ineamus aliquam viam qua diſcernatur quis populus imperare debeat ſine magna clade. Placuit tullo. Erant autē in duobus exercitib⁹ ter gemini fratres id eſt tres fratres in vno ⁊ tres in alio. nec etate nec virib⁹ diſpares: tres vero horatij: et tres alij curiatij appellati ſūt: qui tn̄ ex parte romanorū ⁊ qui ex parte albanorū nō eſt certum: vt dicit titus liuius: tamen maior pars ſcriptorum tenet vt dicit q̄ horatij fuerunt romani. Et idem tenet hic beat⁹ aug⁹. Aſſenſum eſt q̄ ab vtroq̃ duce vt ipſi predicti int̄ ſe pugnent vice duorum exercituum: ⁊ vbi fuerit victoria ibi ſit imperiū. Cōcurrūt igit̄ in prelium: ⁊ primo interfecti ſunt duo horatij tertio illeſo: curiatiorū vero nullus interfectus: ſ; omnes grauiter vulnerati: q̄ ergo ſanus erat ⁊ integer cogitans ſe non poſſe ſimul tribus reſiſtere q̃uis grauiter vulneratis fugam ſimulat vt tres ipm̄ inuicē inſequi temptantes ab inuicem ſepararet: q̄bus ab inuicē remotis ad preliū reuertit̄ ⁊ primo interfecit viciniorem: poſtea alium: ⁊ tandem facilit̄ ſuperat ⁊ occidit tertium: quibus ſic mortuis ipſe poſtmodum ad ſuos reuertit̄ cum ingenti leticia romanorū. c [Cui damnū ⁊c. hoc dicit quia tam albani q̃ romani ab enea deſcenderunt ⁊ etiā ab aſcanio filio enee vocat autē eos prolem veneris quia vt ſupra dictum eſt libro iſto ca. iij. dicebant eneam eſſe filium anchiſe et veneris: et quia anchiſes proceſſit ex ioue. nam fingitur q̄ iuppiter de electra genuit dardanum. dardanus vero genuit erichthoniū: qui troem: qui aſſaracū. qui capim: qui anchiſen: ideo conſequens eneas fuit nepos iouis eo modo quo omnes poſteri alij a filio nepotes dicunt̄. [d Acceſſit aliud ⁊c. hic tāgit beat⁹ aug⁹ ſcelus ⁊ malum qd̓ dictam victoriam mox ſecutū eſt. nā ſicut narrat titus liui⁹ libro primo cū victor horati⁹ de quo ſupra dictum eſt: rediret ad ſuos cū ſpolijs curiatiorū occurrit ſibi ſoror ſua q̄ vnius curiatiorū ſponſa fuit ſ; nōdum vxor: ⁊ vidēs ſpolia ſui ſpōſi ſtatim prorupit in fletū: qd̓ egre ferens frater eius ſtatim occidit eam dicēs. Abi hinc cū imaturo amore ad ſponſum oblita fratrū tuorū mortuorū: tuiq̃ oblita

e Unde enim apud virgiliũ
pius eneas laudabilr̃ do
let: hoſtem etiam ſua per-
f emptuȝ manu. Unde mar
cellus ſyracuſanam ciuita
tem recolẽs: eius paulo an
te culmen et gloriã ſub ma
nus ſuas ſubito concidiſ-
ſe: cõmunem cogitans cõ
ditionem flendo miſerat⁹
eſt. Queſo ab humano im
petremus affectu: vt femi-
na ſponſum ſuum a fratre
ſuo peremptum ſine crimi
ne fleuerit: ſi viri hoſtes a
ſe victos etiam cum laude
fleuerunt. Ergo ſponſo a
fratre illatam mortẽ quan
do femina illa flebat: tunc
ſe contra matrem ciuitateȝ
tanta ſtrage bellaſſe: ⁊ tan
ta hinc ⁊ inde cognati cru
oris effuſione viciſſe gau-
debat roma. Quid mihi
obtenditur nomen laudis
nomenqȝ victorie? Remo
tis obſtaculis inſane opi-
nionis: facinora nuda cer-
nantur: nuda penſent̃: nu-
g da iudicentur. Cauſa di-
catur albe: ſicut troie adul
terium dicebat̃. Nulla ta-
lis: nulla ſimilis inuenitur
h Tantuȝ vt deſides moue
ret Tullus in arma viros:
et iam deſueta triumphis
agmina. Illo itaqȝ vitio tã
tum ſcelus perpetratũ eſt
ſocialis belli atqȝ cognati
i Quod vitium ſaluſti⁹ ma-
gnum tranſeunter attigit.
Cum enim laudans breui
ter antiquiora cõmemoraſ
ſet tempora: quando vita
hominum ſine cupiditate
agitabat̃: ⁊ ſua cuiqȝ ſatis
placebãt: Poſtea vero in
quit ꝙ in aſia cyrus: i gre-
cia lacedemonij et athe-
nienſes cepere vrbes atqȝ
nationes ſubegere: libidi-
nẽ dominandi cauſam bel
li habere: maximam glori-
am in maximo imperio pu
tare: ⁊ cetera que ipſe inſti
tuerat dicere. Mihi huc-
uſqȝ ſatis ſit eius ṽba po-
ſuiſſe. Libido iſta domi-
nandi magnis malis agi-
tat: ⁊ cõterit genus huma-
num. Hac libidine roma
tũc victa albã ſeuiciſſe triũ
phabat ⁊ ſui ſcelerĩ laudeȝ
gloriã noiabat. Quoniaȝ
laudatur (inquit ſcriptura
nr̃a) peccator i deſiderijs
anime ſue: ⁊ qui iniqua ge
rit benedicit̃. Fallacia igi-
tur tegmina ⁊ deceptorie
dealbationes auferantur
a rebus: vt ſincero inſpici-
antur examine. Nemo mi
hi dicat magn⁹ ille atqȝ ille
quia cum illo ⁊ illo pugna
k uit ⁊ vicit. Pugnant etiaȝ
gladiatores: vincunt ⁊ ipi
habet p̃mia laudis: et illa
crudelitas. Sed puto eſſe
ſatius cuiuſlibet inertie pe
nas luere: ꝙ illoꝝ armorũ
gloriam querere. Et tamẽ
ſi in arenaȝ ꝓcederent pu-
gnaturi inẽ ſe gladiatores
quoꝝ alter eſſ; filius: alter
pater eſſet: tale ſpectaculũ
quis ferret? quis non aufe
ret? Quomõ ergo glorio-
ſum alterius matris: alteri
us filie ciuitatis: inter ſe ar
morũ potuit eſſe certamẽ?
An ideo diuerſum fuit ꝙ
arena vlla nõ fuit: ⁊ lato-
res campi nõ duoꝝ gladi-
atorũ: ſʒ in duobus popu-
l lis multoꝝ funerib⁹ imple-
bantur? Nec amphithea-
tro cingebantur illa certa-
mina ſʒ vniuerſo orbi. Et
tunc viuis ⁊ poſteris quo
uſqȝ iſta fama porrigitur:
impium ſpectaculum p̃be
batur. Uim tñ patiebant̃
ſtudij ſui dij illi p̃ſides im-
perij romani: et talium cer
taminũ tanqȝ theatrici ſpe
ctatores: donec horatioꝝ

Eneid. 10 — patrie. imatur eius
amorẽ vocans: quia
nondũ fuerat in vxo
rem ducta: ſed ſolum
ſponſa illi⁹ quẽ plan
x.r. e Unde eniȝ
apud virgilium ⁊c̃.
narrat virgil⁹ libro
x. eneidos ꝙ cuȝ ene-
as pugnaret ꝯtra me
zentium qui fuit rex
etruſcoꝝ ⁊ eſſet in ꝓ-
cinctu occidendi euȝ
liberat⁹ eſt per filiuȝ
eius lauſuȝ. Qui lau
ſus cũ pugnaret con
tra eneam interfect⁹
eſt ab eo: quẽ tñ ene-
as doluit ꝯſiderans
eius iuuentutem.
f Unde marcellus
⁊c̃. d iſto marcelli fle-
tu dictum fuit ſupra
libro primo ca. vj.
g Cauſa dicat̃ albe
⁊c̃. de adulterio illo
ſcilicet paridis dictũ
fuit ſupra libro iſto.
ca. iij. h Tantũ
vt deſides ⁊c̃. vult di
cere ꝙ tullus hoſtili-
us pugnauit contra
albanos nulla iuſta
cauſa: ſed ſoluȝ vt ro
manos qui toto tp̃e
p̃deceſſorĩ ſui nume
vixerant pacifice et
erant effecti quaſi de
ſides: ꝓpter diſſue-
tudinem armorũ ex-
ercitaret in reb⁹ belli
Eneid. 8 — cis. Et accepit h̃ au-
guſtin⁹ a virgilio li-
bro. vj. eneidos vbi
dicit ſic: Ocia qui rũ
pet patrie deſideſ-
ꝙ mouebit. Tullus
Saluſti. in cati. — in arma viros ⁊ iam
deſueta triumphis:
agmina: Cui concor
dat titus liuius libro
de origine vrbis. Di
cit enim loquens de
tullo ⁊c̃. Segneſcere
igitur ciuitatem rat⁹
vndiqȝ materiam ex
citãdi belli querebat
i Quod vitium ſa
luſtius ⁊c̃. allegat ſa-
luſtium in ꝓlogo ca-
tilinarij. k Pu-
gnant etiam gladia-
tores ⁊c̃. gladiatores
dicebatur qui in ſpe-
ctaculis pugnabant
ad inuicem et ſe
mutuo cedebant
⁊ conſueuerũt eẽ
ſerui: vt patet p
titum liuiũ libro
viij. de ſcđo bel-
lo punico. Loc⁹
autem vbi fiebãt
huiuſmõi pugne
arena vel arena-
rium dicebat̃: q
vel erat loc⁹ are-
noſus per natu-
ram vel per artẽ. — Pã. 9
l Nec amphi-
theatro ⁊c̃. The
atruȝ vocabatur
locus ſpectaculiſ
deputatus ſicut
⁊ amphitheatrũ
Sed amphithe-
atrum erat figu-
re circularis. ſʒm
Iſid. vnde dicit̃
ab amphi qđ eſt
circuȝ et theatrũ
Theatrum vero
erat figure ſemi
circularis. Utrũ
qȝ muris claude-
batur. Et nota ꝙ
differentia erat i
ter circũ theatrũ
⁊ amphitheatrũ
nã in circo fiebãt
ludi circenſeſ. de
quibus ſup̃ libro
primo ca. xxxij.
In theatro fie-
bant ludi ſcenici:
de quibus ſupra
lib. ij. ca. iiij. In
ãphitheatro ve-
ro fiebãt ludi gla
diatorum: qui in
ter ſe cauſa glo-
rie vel p̃mij ⁊ eti
am quandoqȝ cũ
beſtijſ pugnabãt
ſcilicet in arena q̃
erat itra amphi-
theatrum: vnde
⁊ ipſum amphi-
theatrum quan-
qȝ arenarium vo
catur. m De
inde ad fructum
victorie ⁊c̃. quan
tum ad deſtructi
onem albe: nar-
rat titus liui⁹ de
origine vrbis li-
bro p̃mo ꝙ poſt
ꝙ ſupati ſunt al-
bani qui totũ iuſ

ſuum in trib⁹ cu-
riatijs poſuerāt:
vt iam dictū eſt:
ac par int̄ roma-
nos ⁊ albanos fa
cta eſſet. poſtea
exercitu metij do
mi reuerſo: par il
la quia romanis
cōcedebatur im-
periuȝ. diſplicuit
vulgo albanenſi:
⁊ corripuit dicta
torem ſuū metiū
q̅ totā fortunaȝ
publicam tribus
militibus cōmi-
ſiſſet. Qui volēs
populo ſuo pla-
cere ⁊ cernens ſu
os non ſufficere
ad bellanduȝ pa-
lā ⁊ in aperto cō-
tra romanos cō-
Eneid. 2 citat poplos ali-
os. ſ. fidenatos ⁊
veios in bellū cō
tra romanos: et
ſe ⁊ ſuos perditi-
oni pſeruat. Nā
cum poſtmoduȝ
tullus contra il-
los populos pu-
gnaturus cōſide
ret de exercitu al
banorum ⁊ duce
ret metium et al-
banos ↄtra ipos
metius cum ſuis
tullum deſerit et
prope in mōtes
conſcēdit vbi for
tunam bellantiū
poſſet intueri vt
eo ſe ↄferret quo
fortunam cerne-
ret preualere: qđ
tullus cōperiēs
clamauit in exer-
citu ſuo nō eſſe ō
receſſu albanorū
ī aliquo trepidā-
dum qȝ iuſſu ſuo
receſſerint: vt ho
ſtes a tergo inua
derēt. Uicit autē
tullus cuȝ roma-
nis: ⁊ poſt victo-
riā: ipi⁹ metij cor
pus fecit in duas
ptes diſtrahi. ci-
uitatē etiaȝ alba-
noꝝ q̄ ad muros
⁊ domos fundit⁹
euerti: ⁊ ciues al

ſoror ꝓpter curiatios tres
peremptos: etiam ipſa ter
tia ex altera parte fraterno
ferro duob⁹ fratribus ad-
deretur: ne minus haberet
mortuum etiam roma quę
m vicerat. Deinde ad fructū
victorię alba ſubuerſa eſt:
Ubi poſt ilium quod grę-
ci euerterunt: et poſt lau-
nium vbi rex latinus eneā
regem peregrinum atq̅
fugitiuum cōſtituerat: ter-
tio loco habitauerant nu-
mina illa troiana. Sȝ mo-
re ſuo etiam inde iā fortaſ-
ſe migrauerant: ideo dele-
ta eſt: Diſceſſerāt videlicȝ
omnes adytis ariſq̅ reli-
ctis dij: quibus imperium
illud ſteterat. Diſceſſerāt
ſane ecce iam tertio: vt eis
quarto roma ꝓuidentiſſi-
me crederetur. Diſplicue-
n rat enim ⁊ alba: vbi amuli-
us expulſo fratre: et roma
placuerat vbi romul⁹ oc-
ciſo fratre regnauerat. Sȝ
anteq̅ alba dirueret: tranſ
fuſus eſt inquiunt popul⁹
eius in romam: vt ex vtra-
q̅ vna ciuitas fieret: Eſto
ita factum ſit: vrbs tamen
illa aſcanij regnum: ⁊ ter-
tium domicilium troiano-
rum deorum: ab vrbe filia
mater euerſa eſt. Et vt bel
li reliquię e duob⁹ popu-
lis vnum facerent miſera-
bile coagulum: multus an
te fuſus vtriuſq̅ ſanguis
fuit. Quid iam ſingillatiȝ
dicam ſub cęteris regibus
totiens eadem bella reno-
uata: quę victorijs finita
videbantur: ⁊ tantis ſtra-
gibus iterum atq̅ iterū cō
fecta: iteruȝ iterumq̅ poſt
fędus ⁊ pacem inter gene
ros ⁊ ſoceros ⁊ eorum ſtir-
pem poſteroſq̅ repetita:
Nō paruū indiciū calamita
o tis h⁹ fuit: q̅ portas belli

nullis clauſit illoꝝ. Null⁹ q̅
illoꝝ ſub tot dijs pſidib⁹ in
pace regnauit. ¶ Ca. XV

a Ipſoꝝ aūt regū qui ex
itus fuerint: De romu
lo viderit adulatio fabu-
loſa: qua perhibetur rece
ptus in celuȝ. Uiderint q̅-
dam ſcriptores eoruȝ qui
eum ꝓpter ferocitatem a
ſenatu diſcerptum eſſe di-
xerunt: ſubornatumq̅ ne-
ſcio quem iulium ꝓculum
qui eum ſibi apparuiſſe di-
ceret: eumq̅ per ſe populo
mandaſſe romano vt inter
numina coleret: eoq̅ mo-
b do populum qui contra ſe
natum intumeſcere cepe-
rat repreſſum atq̅ ſedatū.
c Acciderat enim ⁊ ſolis de
fectio: quam certa ratione
ſui curſus effectam imperi
ta neſciens multitudo me
ritis romuli tribuebat:
Quaſi vero ſi luct⁹ ille ſo-
lis fuiſſet: magis ideo cre
di deberet occiſus: ipſum
q̅ ſcelus auerſione etiā di
urni luminis indicatum.
Sicut reuera factuȝ eſt cū
domin⁹ crucifixus eſt cru-
delitate atq̅ impietate iu
deoꝝ: Quā ſolis obſcura
tionē nō ex canonico ſide-
rū curſu accidiſſe: ſatis oſtē
dit q̅ tūc erat paſcha iudę
orum. Nā plena luna pa-
ſche ſolennitas agit. Re-
gularis aūt ſolis defectio
non niſi lunę fine ↄtingit.
Satis ⁊ cicero illam inter
deos romuli receptionem
putatā magis ſignificat eē
q̅ factā: qñ ⁊ laudās eū in
libris de republica ſcipio
niſq̅ ſermone: ſit eſt inqt
ↄſecut⁹: vt cuȝ ſubito ſole
obſcurato nō cōparuiſſet:
deoꝝ in numero collocat⁹
putaret: quā opinionē ne
mo vnq̅ mortalis aſſeq̅ po-
tuit: ſine eximia vtutis glīa.

banos inde romam
ad eam inhabitandū
tranſire. Fuit autē
alba tertia ciuitas in
q̄ troiani poſuerant
caput regni ſucceſſi-
ue: prima fuit ilium:
ſecunda lauiniuȝ: ter
tia fuit alba: quarta
fuit roma. n ¶ Ubi
amulius expulſo ⁊c.
Iſte amuli⁹ fuit fra-
ter numitoris iunior
quem a regno exclu-
ſit: vt ſupra libro iſto
ca. iiij. dictuȝ fuit. Et
beatus aug⁹ loquit̄
hic de dijs romano-
ruȝ ironice. o ¶ Qz
portas belli ⁊c. ꝺ por
tis belli id eſt quę bel
lum cum aperte eēnt
ſignificabant dictuȝ
eſt ſupra libro iſto ca
pitulo. ix.

¶ Ca. XV
a Ipſorum autē
regū ⁊c. In h̄
capitulo oſtendit be
atus aug⁹ quales ex
itus habuerūt reges
romanorū: et oſtēdit
diſcurrendo per ſin-
gulos: q̅ fere omnes
malos habuerunt ex
itus: incipiens a ro-
mulo qui prim⁹ erat
de cuius morte ⁊ dei
ficatione dixi ſupra
libro. ij. capitulo. xv.
b ¶ Contra ſenatum
intumeſcere ceperat
⁊c. cauſa indignatio-
nis populi ↄtra ſena Tullius de repub.
tum erat quia ſuſpi-
cabatur populus q̅
ſenatus interfeciſſet
romulum. c ¶ Ac
ciderat enim et ſolis
defectio ſcilicet eo tē
pore quo romul⁹ ſb-
tract⁹ eſt: et qua con
firmabatur poſtmo-
dum opinio populi:
credentes romulum
eo tempore in celum
fuiſſe tranſlatum.

Cuius vanitatē oſtendit beatꝰ augꝰ ꝑ eclipſim que accidit tempore chriſti. Quꝫ aūt ecclipſis ſolis fuerit quādo romulus ſubtractus eſt accepit beatus augꝰ a tullio de re publica: vbi inducit ſcipionē de illa ecclipſi diſputantem De eadē etiā facit mentionē in epitomate libro p̄mo ipſe florus. (d Quod autē dicit ſcꝫ tullius ꝛ tangit hꝯ augꝰ duaſ opiniones ꝓbabiles ꝺ morte romuli: vna eſt ꝙ ipſe fuerit interfectus a violētia tempeſtatis: de qua dixi ſupra libro. ij. ca. xv. Alia eſt ꝙ fuerit occulte interfectus ꝑ ſenatū. e (De tullo quippe etiā hoſtilio ꝛc. de huiuſmodi tulli qui fuit tertius rex romanoꝝ fulminatione narrat titus liuius libro. ix. de vrbis origine: ꝙ inualeſcente peſtilētia rome tādem ipſe morbū longum incurrit: et tunc adeo fracti ſūt illi ſpiritus feroces tulli: vt qui nihil antea putauerat minus regium q̄ ſacris animū dare repente omnibꝰ ſuꝑſtitionibus tam magnis q̄ paruis ſe dedit: ipſum igitur traditur voluētē libros de ſacris numa p̄deceſſore ſuo ſcptos cum ibi quedam occulta ſolennia ſacrificia ioui facta inueniſſet: ꝛ ipſa non rite ioui faceret: a ioue irato cum domo ſua fulmine ꝑcuſſum cōflagraſſe. Dicit autē valerius libro. ix. eū ſic fulminatū: ꝙ nec ſupremo quidem funeris honore a ciuibus decorari poſſet ꝛ celeſti flamma in eam conditionem redactum: vt eoſdē penates: ꝛ regiam ꝛ rogum ſepulchrū haberet. (f Dicit etiā aperte ī inuectiuiſ: Quattuor ſunt inuectiue tullij in catilinaꝫ. in quarūꝫ tertia poſt principiū ſunt q̄ tangit hic augꝰ. Scripſit etiā tullius librū vnū ꝑ modū dialogi ad hortenſiū qui incipit. Magnū ingeniū lucij ꝛc. in quo nō habet illud qꝺ augꝰ hic allegat de tullio in hortenſio nec multa alia q̄ allegat in diuerſis locis de libro iſto. Et ideo pꝫ ꝙ tullius aliū librū cōpoſuit quē augꝰ in hortenſio notat p̄ter dialogū p̄dictū: ꝛ illū aliū nō vidi. g (Ceteri aūt reges ꝛc. Nota ꝙ tm̄ ſeptē fuerāt. ſ. romulus: numa pompilius: tullus hoſtilius: ancus marcius: priſcus tarquiniꝰ: ſeruius tullꝰ ꝛ tarquiniꝰ ſuꝑbus: de quibꝰ omnibus agit titꝰ liuiꝰ de vrbis origīe libro p̄mo. (h Priſcus tarquiniꝰ ꝛc. Iſte tarquiniꝰ fuit quintꝰ rex romanorum de quo narrat titus liuiꝰ vbi ſuꝑ. ꝙ ipſe fuit aduena: qui romā veniēs tantā gratiā inuenit apud ancū marciū quartū regē romanoꝝ ꝙ factꝰ eſt tutor filiorū eius. Cū igit mortuꝰ fuiſſet ancus ꝛ ciues eius cōgregati eſſent: vt ꝺ futuro rege ꝓuiderēt: tarquiniꝰ filios anci quoꝝ tutor erat venatū miſit: ꝛ eis ſic abſentibꝰ regnū petijt ꝛ obtinuit. Qui licet poſtmodū ī regno multa ſtrenue egiſſet: tm̄ filij anci ꝓpter iniuriā ſibi factam in adeptione regni: ꝛ quia etiam nullū eorum ſibi ſucceſſorē inſtituerat: ſed quendā ſeruiū tullū cui filiam ſuā deſpōſauerat ꝯſpirauerunt contra ipſum ꝛ duos paſtores aſſuetoſ ferramētis agreſtibus dimicare ad hꝯ delegerunt vt regem interficerent: qui ex condicto inter ſe litigantes appellauerunt ad regem: ꝛ cum admiſſi adducti fuiſſent corā rege ꝛ rex in vnū illorū conquerentē vehementer intēderet. alter eleuata ſecuri regē in capite ꝑcuſſit ꝛ occidit. i (Seruius tullus ꝛc. de ſeruio tullo q̄ fuit ſextꝰ rex romanoꝝ narrat titus liuius libro p̄mo de vrbis origine: ꝙ luciꝰ tarquinius qui poſtmodū ſuꝑbus appellatꝰ ē: cū tulliā filiā ſeruij duxiſſet in vxorē ſtimlatꝰ malicia vxoris ſue regnū appetijt ꝛ ꝯtra tullū regē p̄mo coraꝫ patribꝰ inuexit: poſtmodū in foro ꝯcionādo ad ipſum idē fec: ꝛ ſtipatꝰ armatoꝝ multitudine in regia ſede ſe collocās iuſſit p̄res citari ad regē tarq̄niū ꝑ p̄conē: tullus ꝟo hꝯ audito mox accurrēs tarq̄niū ꝺ hoc increpare cepit: quē ꝑ gradus ſtatim deiectū: cū leſus ꝯuiter domū ſuā peteret in via ꝑ miſſos a tarq̄nio occiſus ē: ſuꝑ cuiꝰ corpꝰ tullia filia ſua feſtinās: vt nouū regē ſalutaret virū ſuū: currū ſuū traduci fecit. Premiſſa fere oīa etiam narrat ouidiꝰ libro. vj. de faſt. (k Nec diſceſſere adytis ꝛc. hoc dicit augꝰ cōtra eos qui innitētes dicto ꝟgilij: vt ſuꝑ patuit libro. ij. ca. xxij. dixerit ꝙ dij adyta ſua. i. tēpla ꝛ aras reliq̄rūt ꝓpͤ mala culpe in eoꝝ cultoribꝰ repta: cuiꝰ oppoſitū patuit ī tarq̄nio:

Tulliꝰ in li. de repub.

Tulliꝰ in inuectiuis

Tullius in hortenſio

Eneiđ. 2

d Quod autē dicit eū ſubito non comparuiſſe: profecto ibi intelligit: aut violētia tempeſtatis: aut cedis facinoriſq; ſecretū. Nam vt alij ſcriptores eorū: defectioni ſolis addunt etiā ſubitam tempeſtatē: que profecto aut occaſionē ſceleri prebuit: aut romulum e ipſa conſumpſit. De tullo quippe etiam hoſtilio: qui tertius a romulo rex fuit q̄ ꝛ ipſe fulmine abſumptus eſt: dicit in eiſdē libris idē cicero: propterea ꝛ iſtū nō creditum inter deos receptum tali morte: quia fortaſſe quod erat in romulo probatum id eſt perſuaſū: romani vulgare noluerūt id eſt viliſicare: ſi hoc ꝛ alteri facile tribueretur. f Dicit etiam aperte in inuectiuis. Illum qui hanc vrbē condidit romulū ad deos imortales beniuolentia famaq; ſuſtulimus: vt nō vete factum: ſed propter merita virtutis eius beniuolētia iactatum diffamatūq; monſtraret. In hortenſio vero dialogo cum de ſolis canonicis defectionibꝰ loqueret: vt eaſdē inquit tenebras efficiat quas effecit in interitu romuli: qui ī obſcuratione ſolis eſt effectꝰ. Certe hꝯ minime timuit hominis interitum dicere: qꝛ diſputator magꝭ q̄ laudator fuit. g Ceteri autē reges populi romāi excepto numa pompilio: ꝛ anco marcio: qui morbo interierunt q̄ horrēdos exitus habuerunt. Tullus vt dixi hoſtilius victor ꝛ euerſor albe cum tota domo ſua fulmine ꝯcrematꝰ ē. h Priſcus tarquinius per ſui deceſſoris filios interemptus eſt. i Seruius tullus generi ſui tarquinij ſuꝑbi: qui ei ſucceſſit in regnū: nefario ſcelere occiſus ē. k Nec diſceſſere adytis ariſq; relictis dij: tāto in optimū illiꝰ ꝑpli regem parricidio ꝑpetrato: quos dicūt vt hoc miſere troie facerēt: eāq; grecis diruendā exurēdāq; relinquerēt: adulterio paridis fuiſſe commotos. Sed inſuper interfecto a ſe ſocero tarquiniꝰ ipſe ſucceſſit.

Hunc illi dij nefariuꝫ par- ricidam ſoceri interfectio- ne regnantem: inſuꝑ mul- tis bellis victorijſq; trium- phātē: ⁊ de bellorū manu- bijs capitolium fabrican- tem: non abſcedentes: ſed preſentes manenteſq; vi- derunt: ⁊ regem ſuū iouē in illo altiſſimo templo: hoc eſt in opere parricide ſibi preſidere atq; regnare per- peſſi ſūt. Neq; eīm adhuc innocens capitoliū inſtru- xit: ⁊ poſtea malis meritis vrbe pulſus eſt: ſed ad ipſuꝫ regnuꝫ in quo capitolium fabricaret immaniſſimi ſce- leris perpetratione perue-
l nit. Quod vero euꝫ roma- ni regno poſtea depulerūt ac ſecluſerunt menibus ci- uitatis: non ipſius de lu- cretie ſtupro: ſed filij pec- catum fuit: illo non ſolum neſciente ſed etiam abſen- te cōmiſſuꝫ. Ardeam ciui- tatem tunc oppugnabat: ⁊ ꝓ populo romano bellum gerebat: neſcimus quid fa- ceret: ſi ad eius noticiam flagicium filij deferretur. Et tamen inexplorato ei⁹ iudicio ⁊ inexperto: ei po- pulus ademit imperium: ⁊ recepto exercitu a q̊ deſe- ri iuſſus ē: clauſis deinde portis non ſunt paſſi intra- re redeuntem. At ille poſt bella grauiſſima quib⁹ eoſ- dem romanos concitatis finitimis attriuit: poſtea q̄ deſertus ab eis quorum fi- debat auxilio regnum reci- pere non valuit: in oppido tuſculo rome vicino: quat- tuordecim vt fertur ānos priuatam vitā quietus ha- buit: ⁊ cum vxore ɔſenuit:
m optabiliore fortaſſis exitu q̄ ſocer eius generi ſui fa- cinore nec ignorante filia: ſicut perhibetur extinctus. Nec tamen iſtum tarqui- nium romani crudeleꝫ aut ſceleratum: ſed ſuperbum appellauerūt: ſed fortaſſis regios eius faſtus alia ſu- perbia non ferentes. Naꝫ ſcelus occiſi ab eo ſoceri optimi reg. ſui vſq; adeo contempſerunt: vt eum re- gem ſuuꝫ facerent: vbi mi- ror ſi non ſcelere grauiore mercedem tantā: tanto ſce- leri reddiderūt: nec diſceſ- ſere adytis ariſq; relictis dij. Niſi forte quiſpiaꝫ ſic defendat iſtos deos: vt di- cat eos ideo manſiſſe rome quo poſſent romanos ma- gis punire ſupplicijs q̄ be- neficijs adiuuare: ſeducē- tes eos vanis victorijs: et bellis grauiſſimis cōteren- tes. Hec fuit romanorum vita ſub regibus laudabi- li tempore illi⁹ reipublice vſq; ad expulſionem tarq̄- nij ſuꝑbi: ꝑ ducentos fer- me ⁊ quadraginta ⁊ tres an- nos: cum ille omnes victo- rie tam multo ſanguine: et tantis empte calamitatib⁹
n vix illud imperiū intrā vi- ginti ab vrbe miliaria dila-
o tauerit. Quātū ſpatiū ab- ſit vt ſaltem alicuius getu- le ciuitat. nūc territorio cō- paremus.

Ca. XVI

a b Hic tempori adijcia- mus etiaꝫ tp̄s illud: quouſq; dicit ſaluſti⁹ equo
b ⁊ modeſto iur̄ agitatū. duꝫ

cuius ſcelus magnū fuit: ⁊ ꝓpter hoc tñ nō reliquerūt dij templa ſua: imo ſicut tangit hic beatus aug⁹ ⁊ nar- rat titus liuius libro primo de origine vrbis poſt p̄fa- tum ſcelus tarquinius vſurpās ſibi regnum volſcos ⁊ gabios populos ſcꝫ vicinos domuit: deinde ad edifi- candū templum ioui in mōte tar- peio qui poſtmo- dum capitolius dictus eſt: vt ſuꝑ libro iſto. ca. xij. dixi: ſe ɔtulit vbi ineſtimabiles ſū- ptus appoſuit.
l Quod vero euꝫ ⁊c. Hic excludit quandaꝫ falſam defenſioneꝫ deo- rum: nam poſſet dici ad iuſtifican- dum eos: ꝙ licet dij non receſſerīt propter ſcel⁹ tar- quinij tamen fe- cerunt eum rece- dere ⁊ expelli de vrbe: hoc exclu- dit beatus aug⁹: dicens eum non fuiſſe expulſuꝫ de vrbe ꝓpter pec- catum propium ſed propter pec- catum filij ſui. ſ. ſexti tarquinij q̄ lucreciam oppreſ- ſit: vt ſuꝑ libro p̄- mo capitulo. xix dictuꝫ fuit: Mo- dum vero expul- ſionis narrat ti⁹ liuius libro p̄mo Cum enim lucre- cia ſeipſam inter- feciſſet tulerunt amici eius corp⁹ ſuū romā. vt eius preſentia magis populuꝫ contra regeꝫ concitaret Erat auteꝫ tunc tarquinius extra romaꝫ cum exer- citu in obſidione ardee. Igitur cū redire vellet clau- ſerunt ſibi portas ⁊ duos conſules qui preeſſent rei- publice creauerūt Tarquinius ve- ro ſic excluſus cū poſtmodum diu romanos ſpe re- cuperandi regnum inquietaſſet. tandem deſperans inten- tum aſſequi exul apud tuſculum ɔſenuit ibidē finiens di- es ſuos. De quo dicit tullius libro de amicitia eū cū exu- laret dixiſſe: tunc primū ſe intellexiſſe quos fidos habuit vel habuiſſet amicos: ⁊ quos infidos: cum neutris grām referre poſſet. Fuit autem ipſe vltimus rex romanorum qui ſcḋm eutropium libro primo. xxxv. ānis re- gnauit. Regnatuꝫ ē autem rome a ſepteꝫ regibus ānis. ccxliij. vt dicit hic aug⁹. Et idem dicit eutropi⁹. Titus vero liuius di- cit ꝙ. ccxliiij. ānis. qr forſanparteꝫ anni q̄ ſuperfuit ꝓ anno com- putauit. aug⁹ ꝟo lo- quitur de annis inte- gris.
m Optabili- ore fortaſſis ⁊c. hoc dicit propter tullium ſocerū tarquinij quē tarquinius turpiter interfecit: filia ꝓpria ſcilicet tullia conſen- tiente vt creditur. Eneid. ⁊
n Intra. xx. ab vr- be miliaria ⁊c. Eutro- pius libro primo di- cit ꝙ adhuc roma vt plurimum vix ſextū- decimū miliariū poſ- ſidebat.
o Quan- tum ſpatiuꝫ ⁊c. vult dicere ꝙ romanō ſub- iecerat ſibi tāto tem- pore de terra quan- tum eſt territorium vnius parue ciuita- tis getule. Eſt auteꝫ getula in africa terra quedam.

Ca. XVI

a b Hic tempori adijciamus ⁊c. In hoc caplo oſten- dit beatus aug⁹ q̄lia mala paſſi ſūt roma- ni ſtatim poſt expul- ſionem regis tarqui- nij ſcilicet primo an- no conſuluꝫ: qui fuit etiaꝫ primus annus illius temporis: de q̄ ſaluſti⁹ dicit ꝙ equo ⁊ modeſto iure agita- tū eſt: hoc aūt dicit ī libro hiſtoriaꝝ vt ſu- pra libro. ij. ca. xviij. dictū fuit.
b Dū met⁹ a tarq̄nio ⁊c. ꝙ ꝑ nō. q̄. lib. ij. ca. xij. Saluſt. li. j. hiſto.

metus a tarquinio grauē
bellum cū etruria poſitum
eſt. Quādiu ēm̄ etruſci tar
quinio redire in regnū co
nanti opitulati ſunt: graui
bello roma ꝯcuſſa ē. Ideo
dicit ęquo ⁊ modeſto iure
geſtā rempublicā metu
ꝑmente: nō ꝑſuadēte iuſti
c cia. In quo grauiſſimo tē
pore q̄ꝫ funeſtus ille ann⁹
fuit: quo primi cōſules cre
ati ſunt expulſa regia pote
ſtate. Annū quippe ſuum
d non compleuerunt. Nam
Iunius brutus exhonora
tum eiecit vrbe collegā lu
cium tarquiniū collatinū.
e Deinde mox ille i bello ce
cidit: mutuis cū hoſte vul
neribus: occiſis a ſeipſo ꝑ
mitus filijs ſuis: ⁊ vxoris
ſuę fratrib⁹: q̄ eos ꝓ reſti
tuendo tarquinio ꝯiuraſſe
cognouerat. Quod factū
virgilius poſtq̄ꝫ laudabili
ter cōmemorauit: cōtinuo
clementer exhorruit. Cū
enim dixiſſet. Natoſq̄ꝫ pa
ter noua bella mouentes.
Ad penam pulchra pro li
bertate vocauit: Mox de
inde exclamauit ⁊ ait: In
felix vtcunq̄ꝫ ferent ea fa
cta minores. Quomodo
libet inquit ea facta poſte
ri ferant: id eſt preferant et
extolāt: qui filios occidit
infelix eſt: Et tanq̄ꝫ ad cō
ſolandum infelicem: ſub
iūxit. Uincit amor patrię:
laudumq̄ꝫ immenſa cupido
Nonne in hoc bruto qui ⁊
filios occidit: ⁊ a ſe percuſ
ſo hoſte et filio tarquinij et
mutuo percuſſus ſuperui
uere non potuit: eiq̄ꝫ poti
us ipſe tarquinius ſuper
uixit: collatini collegę vi
det innocentia vindicata:
qui bon⁹ ciuis ob hoc tar
quinio pulſo paſſus ē: qđ
tyrannus ipſe tarquinius:
f Nam et idem brutus con
ſanguineus tarquinij fuiſ
ſe perhibetur. Sed collati
nū videlicet ſimilitudo no
minis ꝑſſit: quia etiam tar
quinius vocabatur. Mu
tare ergo nomen nō patri
am cogeretur: poſtremo ſi
in eius nomine hoc voca
bulum minus eſſet: lucius
collatinus tantūmodo vo
caretur. Sed ideo nō ami
ſit q̄ ſine vllo detrimento
poſſet amittere: vt ⁊ hono
re primus conſul: et ciuita
te bonus ciuis carere iube
retur. Etiam ne iſta eſt glo
ria iunij bruti deteſtanda
iniquitas: et nihilo vtilis
reipublicę: Et etiā ne ad
hanc perpetrandā. Uicit
amor patrię: laudūq̄ꝫ imē
ſa cupido: Iam expulſo
vtiq̄ꝫ tarquinio tyranno:
conſul cum bruto creatus
eſt maritus lucretię: luci
us tarquinus collatinus:

c In quo grauiſſimo tpe q̄ꝫ funeſtus ⁊c. id eſt plenus
funeribus nō ꝓpter peſtilentiā: ſed ꝓpter interfectiones
varias: vt infra patebit. vel dicit funeſtus id eſt crudelis
ꝓpter crudelitates eo anno oſtenſas. d Nam Iuni⁹
brutus exhonoratū ⁊c. exhonoratū dicit quia a ꝯſulatu
depoſitū in cui⁹ locū
ſucceſſit eo anno pu
blius valeri⁹: de iſta
tarq̄nij collatini eie
ctiōe dixi ſupra li. ij.
ca. xvij. e Dein
de mox ille in bello
⁊c. hic tangit beatus
aug⁹ duas hiſtorias
quarū prima ordine
rei geſte eſt de inter
fectione filiorū bru
ti ⁊ aliorū: narrat aūt
titus liuius libro. ij.
de origine vrbis: q̄
expulſo tarq̄nio re
ge erant in vrbe ado
leſcentes aliquot no
biles qui regnāte tar
quinio cū filijs tarq̄
nij vitā diſſolutam ⁊
luxurioſam duxerāt
qui expulſionem re
gis grauiter inter ſe
ferebant vidētes ab
latum multū ſuę pri
ſtinę libertati: dicebāt
enī regem hoīem eē
a quo impetrare poſ
ſis: ⁊ vbi vis id eſt vi
olentia: ⁊ vbi iniuria
opus ſit eſſe. vbi etiā
gratię locū eſſe ſcili
cet apud regem. vbi
etiam locum eſſe be
Eneid. neficiorū iraſci ⁊ igno
ſcere poſſe. inter ami
cum ⁊ inimicū diſcri
men noſſe: leges vero
dicebāt rē ſurdā ⁊ in
exorabilem eſſe. ſalu
briores melioreſq̄ꝫ in
opi q̄ꝫ potēti. nihil la
xamenti vel venię ha
bere. ſi modū exceſſe
ris periculoſum eſſe
in tot humanis erro
ribus ſola innocētia
viuere: hęc igitur et
ſimilia dicētes tracta
bant cum his quos
tarquinius ad vrbes
miſerat ꝓ rebus ſuis
repetendis de reductione regis: ⁊ fere ꝑduxerāt tractatū
ad effectū niſi per vnum ſeruū qui eos hoc tractantes au
dierat detecti fuiſſent. Igit̄ ꝑditione cōperta brutus cō
ſul ꝓprios filios in hac ꝑditione deꝑhenſos in cōſpectu
ſuo primo ad palum ligatos ⁊ nudatos iuſſit virgis cedi ⁊
poſtmodū decollari. Cui⁹ ſupplicij filiorū ipſe pater erat
ſpectator nullius doloris ſignū oſtendens. Hoc factū bruti
cōmendās valerius libro. v. dicit de ipſo: q̄ exuit prēꝫ
vt ꝯſulē ageret: orbuſq̄ꝫ viuere: id eſt filijs orbatus q̄ꝫ
rei publice vindictę deeſſe maluit. De iſto etiā fac̄ vir
gilius mentionē libro. vj. eneidos. Cui⁹ verſus hic ponit
aug⁹: ⁊ ſatis clare exponit. De hoc etiā oroſius libro
ij. dicit. Anno poſt
vrbem conditā.
ccxliiij. brut⁹ pri
mus apud roma
nos conſul: con
ditores regemq̄ꝫ
romę non ſolum
exequare parrici
dio ſed etiā vin
cere ſtuduit: q̄ꝑ
pe duos filios ſu
os iuuenēſq̄ꝫ vxo
ris ſuę fratres vi
tellios reuocan
dorum in vrbe re
gum placitos in
ſimulatos in con
tione ꝑtraxit vir
giſq̄ꝫ cecidit: et ſe
curi percuſſit. De
hoc facto bruti fa
cit auguſtin⁹ mē
tionē infra libro
v. capitulo. xviij.
Secunda hiſto
ria quam tangit
eſt de interfectio
ne bruti: quā eti
am narrat titus
liuius ibidē. Re
fert enim q̄ tar
quinius rex audi
to quomodo de
tectum erat con
ſilium proditorū
et de eis ſumptū
ſupplicium mox
bellum romanis
intulit: in quo cū
brutus vidit fili
um tarquinij ſta
tim inuaſit eum:
qui fortiter adin
uicem dimican
tes mutuis vul
neribus cecide
rūt. Mortuo ve
ro bruto ſucceſ
ſit ſibi in conſula
tu lucretius ſpu
rius pater lucre
tię quam filius
tarquinij regis
oppreſſerat: lucretius vero ante finem anni morbo in
terijt. et ſucceſſit ei in conſulatu marcus horatius ⁊ ſic
anno predicto roma quinq̄ꝫ conſules habuerat: quo
rum vnus mortuus eſt in bello: alter morbo: terti⁹ eie
ctus fuit de vrbe. f Nam et idē brutus ⁊c. hic oſtē
dit aug⁹ quanta iniquitas fuit eiectio tarquinij colla
tini qui quia in nomine conueniebat cū rege expulſo:

q̃ iuſte ꝓpl's mores i ciu nõ nomẽ attẽdit: q̃ iuſte brutꝰ collegã ꝑme ac noue illius poteſtatꝭ: quẽ poſſet (ſi hoc offendebat) nomine tantuꝫ priuare: ⁊ patria ꝓuauit ⁊ honore. Hec mala facta ſunt: ſꝫ aduerſa acciderũt: quando in illa republica equo et modeſto iure agitatũ eſt. Lucretius quoqꝫ qui in locũ bruti fuerat ſurrogatꝰ: morbo anteq̃ idem annus terminaretur abſumptꝰ eſt. Ita publius valerius qui ſucceſſerat collatino: et marcus horatius q̃ ꝓ defuncto lucretio ſuffectus fuerat: annum illũ funereũ atqꝫ tartareuꝫ qui cõſules quinqꝫ
g habuit cõpleuerũt: Quo anno ꝯſulatus ipſius nouum honorẽ ac poteſtateꝫ auſpicata ẽ romana reſpublica: tũc iã diminuto paululũ metu: nõ qꝛ bella conquieuerant: ſꝫ qꝛ nõ tã graui
h põdere vrgebãt. Finito ſcꝫ tpe: quo equõ ⁊ mode-
i ſto iure agitatũ eſt: ſecuta ſunt que idẽ ſaluſtius breuiter ſic explicat. Deinde ſeruili imꝑio ꝑres plebẽ exercere: de vita atqꝫ tergo regio more ꝯſulere: agro pellere: ⁊ ceteris expertibꝰ ſoli imꝑio agere. Quibus agitata ſeuicijs ⁊ maxie fenore oppreſſa plebs: cũ aſſiduis bellis tributũ ⁊ militiam ſimul toleraret: armata mõtẽ ſacrũ atqꝫ auentinũ inſedit. Tũqꝫ tribunos plebis ⁊ alia ſibi iura parauit: diſcordiarũ ⁊ certaminis vtriuſqꝫ finis fuit ſecũdum bellum punicum.

Ca. XVII

a Quid itaqꝫ ego tãtas moras vel ſcribẽs patiar: vl' lecturis afferam: Quã miſera fuit illa reſpublica tam longa
b etate ꝑ tot annos vſqꝫ ad ſcđm bellũ punicuꝫ: bellis forinſecis inqetare nõ deſiſtẽtibꝰ: et intus diſcordijs ſeditionibuſqꝫ ciuilibus: a ſaluſtio breuiter intimatũ eſt. Proinde victorie ille nõ ſolida beatoꝝ gaudia fuerũt: ſꝫ inania ſolatia miſeroꝝ: ⁊ ad alia atqꝫ alia ſterilia mala ſubeũda illecebroſa incitamenta mini-
c me quietoꝝ. Nec nobis qꝛ hec dicimꝰ: boni romani prudẽteſqꝫ ſuccenſeant quãq̃ de hac re nec paucẽdi ſunt nec monẽdi: qñ eos minime ſuccẽſuros eẽ certiſſimũ eſt. Neqꝫ eñ grauius vl' grauiora dicimꝰ auctoribus eoꝝ ⁊ ſtilo ⁊ ocio multũ impares. Quibꝰ tñ ediſcẽdis ⁊ ipi elaborauerunt: ⁊ filios ſuos elaborare cõpellũt. Qui autẽ ſuccẽſent: qñ me ferrẽt ſi ego
d dicerem quod ſaluſtiꝰ ait:
e f Plurime turbe ſeditiões ⁊ ad poſteruꝫ bella ciuilia

cũ tñ facile eſſet nomẽ mutaſſe: expulſus eſt. nõ obſtãte ꝙ brutꝰ eſſet ꝯſanguineus regis ꝓpinquꝰ: fuit eñ filius tarquinij ſororis regis id eſt nepos regis ex ſorore: tñ et in vrbe ⁊ in cõſulatu remanebat. g Quo anno ꝯſulatꝰ ⁊c̃. vult dicere, ꝙ eo anno quo ꝑdicta cõtigerũt roma auſpicata eſt id eſt habere cepit nouam poteſtatem ſcilicet ꝯſulatus: qui fuit primꝰ annus quo cepit hre cõſules. De differẽtia huiꝰ poteſtatis ad poteſtatem dictatoris dicaꝫ infra libro. v. capi. xviij. Durabat ꝑ annũ niſi cõtingeret eos ſequenti anno iterũ de nouo ⁊ creari. imo qñqꝫ ꝯſul creatꝰ etiã infra annum integrũ cedebat poteſtati eo ꝙ certa dies eſſet comitiorum id eſt cõuocatõis ppli ad eligendũ magiſtratus nouos regulariter: vltra quã nõ durabat poteſtas magiſtratuum. etiã ſi ex aliq̃ caſu quis fuiſſet alio tpe creatus. h Finito. ſ. tpe ⁊c̃. hoc tpus fuit quãdiu tarquinius ſupbus pꝰ expulſionẽ ſuam vixit xv. vel. xvi. annis vt ſupꝰ patꝫ libro ij. caplo. xviij.

Saluſti. li. hiſto.

i Secuta ſũt q̃ idem ſaluſtiꝰ ⁊c̃. Saluſtiꝰ dicit q̃ hic recitat augꝰ i libro hiſtoriaruꝫ ſuaꝝ q̃ ſup etiam recitauit augꝰ libro. ij. ca. xviij.

Ca. XVII.

a Quid itaqꝫ ego tãtas ⁊c̃. In hoc capitulo beatꝰ augꝰ. tractat de malis que romani paſſi ſũt poſt mortẽ tarquinij ſupbi. Et ꝑmo tãgit mala q̃ paſſi ſũt in generali oñdens ꝙ auctores eoꝝ peiora ſcripſerũt de eis q̃ augꝰ. ſcđo ibi. vbi q̃ erant illi dij ⁊c̃. inuehit ꝯtra deos eoꝝ ⁊ explicat mala que vſqꝫ ad primũ bellũ punicũ paſſi ſunt: ⁊ hoc facit in ſpeciali. b Per tot annos vſqꝫ ⁊c̃. id eſt fere ꝑ. xxx. annos. vt ſupra libro. ij. ca. xviij. oſtẽdi. tamẽ videt ꝙ melior littera eſſet vſqꝫ ad primũ bellũ punicũ. qꝛ magis cõcordaret cũ principio. xxi. capituli huiꝰ libri. nã poſt ipſum finitũ tantã paceꝫ habebant ꝙ clauſerũt portas iani. vt ſupra libro iſto capi. ix. dictum fuit. Tamen forte quia illud tẽpus modicum fuit reſpectu alterius ideo pro nullo computatur ⁊ ideo dicit vſqꝫ ad ſcđm bellum punicũ vt a ſaluſtio breuiter intimatuꝫ ẽ ſcilicet in hiſtorijs. c Nec nobis quia hec dicimꝰ boni ro. ⁊c̃. hic petit ꝙ romani boni non ſuccenſeant id eſt iraſcantur ſibi ꝓpter hoc ꝙ mala eorum recitat. tamen dicit non oportere hoc ab ipſis petere: quia certum eſt ꝙ boni romani propter hoc non offendentur: ſicut nec eorũ proprijs ſcriptoribus qui multa peiora ſcripſerunt quibus auguſtinus dicit ſe ſtilo ⁊ ocio multum imparem id eſt ſe minorem: ſtilo quidem quia eloquentiores. ocio quia ſtudioſiores erant. Vocatur autẽ ſtudiũ ⁊ cõtemplatio ocium. qꝛ dum quis ſtudio et contemplationi vacat: oportet ꝙ ab exterioribus actibus quieſcat: vl' ideo ocio quia magis eis vacabat ſcribere talia q̃ ſibi multum alijs occupato.

Idẽ in eodẽ

d Quod ſaluſtius ait ſcilicet i hiſtorijs ſuis. et ſunt verba ſaluſtij ab illo loco plurime turbe ⁊c̃. vſqꝫ ibi excluſiue. porro ſi illi ⁊c̃. dicit ergo ſaluſtiꝰ loquẽs de romanis pꝰ mortẽ regis tarquinij ſic

In eodẽ

e Plurime turbe id eſt tribulationes. nam turba ſm auguſtinuꝫ de verbis domini omelia. xxvi. non eſt aliud q̃ multitudo turbata. f Seditiones vero et ad extremũ bella ciuilia orta ſunt ⁊c̃ de quibus dictum eſt ſupra libro. ij. et plus infra dicetur hoc libro capitulo. xxiij.

g orta ſunt: dū̄m pauci potētes quoꝝ in gratiā plerīqꝫ ꝯceſſerāt ſub honeſto patruꝫ aut plebis noīe dn̄ationes affectabāt: bōniqꝫ ⁊ mali ciues appellati: non ob merita i rēpublicā iceſſerāt oib⁹ piter corruptis: ſ vti q̄ſqꝫ locupletiſſim⁹ et iniuria validioꝛ: qꝛ p̄ſentia defendebat: ꝓ bono ducebaꝭ. Porro ſi illi ſcptores hiſtorie ad honeſtā libertatē ptinere arbitrati ſūt mala ciuitatī ꝓpꝛie nō tacere quā m̄ltis locis magno p̄conio laudare cōpulſi fūt: cū aliā veriorē q̄ ciues eterni legēdi ſunt nō haberēt: q̄d nos facere ꝯuenit: quorū ſpes quāto in deo melioꝛ ⁊ certioꝛ: tāto maioꝛ debet eſſe libertaſ: cū mala p̄ſentia xp̄o nr̄o imputāt: vt infirmiores imperitioreſqꝫ mētes alienenꝭ ab ea ciuitate: in qua ſola iugiter feliciterqꝫ viuendū eſt. Nec in deos coꝛuꝫ hoꝛribilioꝛa nos dicim⁹: q̄ꝫ eoꝝ h̄dem auctores quos legūt ⁊ pꝛedicant: q̄ñquidē ⁊ ex ipſis que diceremus accepim⁹: ⁊ nullo mō dicere vel talia vel cūcta ſufficimus. Ubi erāt ergo illi dij qui ꝓpter exiguā fallacēqꝫ h⁹ mundi felicitatē colēdi exiſtimāꝭ: cū romani quibus ſe colēdos mendaciſſima aſtutia vēdicabāt tantis calamitatibus vexarēꝭ? Ubi ērāt k quādo valerius ꝯſul et ab exulibus ⁊ ſeruis incēſū capitolū cū defenſaret occiſus eſt? Facilmſqꝫ ipſe ꝓdeſſe potuit edi iouis: q̄ꝫ illi turba tot numinū cum ſuo maximo atqꝫ optimo rege cuius templū liberauerat ſubuenire. Ubi ērāt quando denſiſſimis fatigata ciuitas ſeditionum malis: cum legatos athenas miſſos: ad leges mutuandas paululum quieta oppiꝛeꝭ: gui fame peſtilētiaqꝫ vaſtata ē? Ubi ērat m

g Dū pauci potētes quoꝝ in grāꝫ plerīqꝫ ꝯceſſerāt. id eſt multi alij nō ita potētes in eoꝝ grām venerant ꝓpter hoc adherebāt eis. b Sub honeſto patrū aut plebis noīe dn̄ationes affectabant. i. cū affectarent dn̄ari ⁊ hoc intēderēt p̄tēdebāt ſe agere cāꝫ patꝝ aliq̄ aliq̄ cāꝫ pleb: ⁊ ſic traxerīt q̄dā ad p̄tē ſuā p̄tes: quidāꝫ xo plebē. i Boniqꝫ ⁊ mali ciues appellati ſupple fuerunt non ob merita in rempublicam: omnibus pariter corruptis id eſt malis effectis: ſed vt q̄ſqꝫ locupletiſſimus ⁊ iniuria validioꝛ qꝛ p̄ſētia defēdebat id ē que ꝓ tempoꝛe illo placebant ꝯcedebāt ꝓ bono ducebatur. Hec ſaluſtius. k Ubi erant quādo valerius ꝯſul ⁊c. hiſtoriam quā hic tāgit beatus aug⁹ narrat tit⁹ liuius libro. iij. de vrbis origine. videlicet q̄ ſub cōſulibus tito claudio ⁊ publico valerio: exules romanorum ac ſerui congregati in multitudine magna ſcilꝫ vſqꝫ ad duo milia quingētoſ duce quodam appio herdonio q̄ erat ſabinus: arcem capitolij occupauerūt: quo tēpoꝛe inter patres et plebem ꝓ legib⁹ quibuſdam ferēdis erat diſſēſio: dux xo herdonius ꝓmiſit ſe ad h ſolū veniſſe vt exules in patriam reduceret ⁊ ſeruos a duro ſeruitutis iugo liberaret: et niſi hoc ſibi concederetur extrema mala vrbi pꝛocuraret concitando volſcos et equos populos vicinos in bellum cōntra ipſos. Tantus xo furoꝛ eodem tempoꝛe tribunos plebis inuaſit vt i plebe diuulgarent q̄ nō eſſet de bello vllo timendum: quia qui arcem occupauerant erāt patrū hoſpites ⁊ clientes qui de ꝯſilio patrū arcem occupauerant vt plebs ſic territa a legib⁹ petēdis deſiſteret. Publius aūt valerius ad tribunos ⁊ plebem accedit eoſqꝫ atrociter coꝛripit: q̄ curā reipublice in tanta neceſſitate deſerūt adiciēs q̄ dij eoꝝ ab hoſtib⁹ capti ſunt: q̄ iuppiter maxim⁹ ⁊ optim⁹: ⁊ iuno regina ⁊ numia ⁊ alij dij deeqꝫ obſidebanꝭ: ⁊ q̄ caſtra ſuoꝝ publicos penates tenebāt. Quib⁹ nō obſtātib⁹ tribuni ſeditionē vt p̄us moueruͤt donec nox ſupueniēs eis ſilentiū imponeret. Tuſculi igiꝭ vicini ⁊ ſocij romanoꝝ auditis his q̄ rome fiebāt cū exercitu in ſubſidiū ꝯſulū veniūt romam vt arceꝫ ab hoſtib⁹ liberēt: ꝯſulēqꝫ valeriū ducēqꝫ tam romani q̄ꝫ tuſculani ſequūꝭ: aſcēdērtqꝫ in cliuū capitolii iāqꝫ i veſtibulū tēpli ꝓrupꝭerāt: tū valeri⁹ ꝯſul acerime dimicās inter p̄mos occiditur: quēꝫ publius volumni⁹ cadentē videns ſtati coꝛpus tegi iuſſit: gerēs ipſe publius volumni⁹ ducis officiū. tātuſqꝫ erat ardoꝛ pugnantiū romanoꝝ ⁊ tuſculoꝝ: vt ante vincerēt q̄ꝫ ſcirēt ducē eoꝝ interemptū. Multi igiꝭ exulū cede ſua fedauerīt tēplū: multi capti ſunt: herdoni⁹ interfect⁹ ē: et capitoliū reſtitutuꝫ ⁊ purgatū atqꝫ luſtratū. l Ubi erāt ⁊c. d legat⁹ miſſiſ athenas dictū fuit ſupꝛa lib. ij. ca. xvj. Et ſicut dicit tit⁹ liuius libro. iij. d vrbis origine nō ſolum erāt miſſi vt leges athenēſiuꝫ deferrent: ſ etiam vt mores ⁊ inſtituta ac iura aliaruꝫ ciuitatum grecie diligenter attēderēt ⁊ noſcerēt. Quātum vero ad diſſenſiones de quibus hic loquitur aug⁹. ſciendum eſt q̄ ſicut dicit titus liuius ibideꝫ eodem anno fuit magna diſſenſio inter conſules et tribunos plebiſ. negabant eñ cōſules poteſtateꝫ leges cōdendi eſſe apud tribunoſ ⁊ plebem. tantuꝫ eñ penes ſe eſſe dicebant: ⁊ p cōſequēs leges q̄ a tribuniſ late erāt cum plebe nullius vigoꝛis erant. tñ concoꝛdauerunt ⁊ conſenſerunt tam cōſules q̄ꝫ tribuni ⁊ omnes: vt ꝓ legibus accipiēdis in greciā mitteretur. Quātū vero ad famē ⁊ peſtē de quibus hic loquitur aug⁹ narrat titus liuius ibidē. q̄ poſtqꝫ ſunt miſſi legati athenas: quo ſimul mala ingentia oꝛta ſunt. ſcꝫ fames et peſtilentia tam hominum q̄ꝫ alioꝛum animalium. agri quidem facti ſunt eo anno ſteriles. vrbs autem exhauſta eſt funeribus. nam multi et pꝛeclari eo anno moꝛtui ſunt: inter quos erat flamen quirinalis id eſt ſacerdos quirini id eſt romuli. Augur etiā id eſt ſacerdos qui pꝛeerat augurijs: quattuoꝛ etiam tribuni plebis ⁊ alij magni nonnulli. De pꝛedictis ſicut ſcribit oꝛoſius libro. ij. Dū legati ad athenīēſes expectantur: arma romana fames peſtilentiaqꝫ compeſcuit. m Ubi erāt qñ ruſ⁹ ⁊c. q̄d h̄ tāgiꝭ ꝯtigit āno ab vrbe ꝯdita. ccc. xiij. q̄ ſm titū liuiū libro. iiij. d vrbis origine fames grauiſſima romanos afflixit intantum q̄ multi ſpe victus amiſſa: ne fame diu cruciarentur ſe in tyberim ſubmerſerunt. pꝛopter quod pꝛefectus annone

quando rurſus populus cū fame laboraret pfectuʒ ānonę ꝓmū creauit: atqȝ il la fame inualeſcēte: ſpuriꝰ ęmiliꝰ q̄ eſuriēti mltitudini frumēta largitꝰ eſt: regni af fectati crimē icurrit: ⁊ eiuſ dē pfecti inſtātia p dictato rē luciū q̄ntuʒ ętate decre pitū: a q̄nto ſeruilio magi ſtro equitū cū maxio: ⁊ pi culoſiſſimo tumultu ciuita
n tis occiſus ē: Ubi erāt q̄n peſtilētia maxima exorta: dijs inutilibꝰ ꝑplſ diu mul tūqȝ fatigatus: noua lecti ſternia (qđ nunq̄ȝ antea fe cerat) exhibēda arbitratꝰ eſt: Lecti aūt ſternebātur i bonorē deoꝝ: vñ h̄ ſacruʒ vel potꝰ ſacrilegiū nomē
o accepit. Ubi erāt: q̄n p de cē ↄtinuos ānos male pu gnādo crebras ⁊ magnas clades apud vebios exer citus romanꝰ acceperat: niſi per furiuʒ camillū tan dem ſubueniretur: quem poſtea ciuitas ingrata dā
p nauit: Ubi erant quando galli romā ceperūt: ſpolia uerunt: incenderunt: cedi
q bus impleuerūt: Ubi erāt cum illa inſignis peſtilen tia tam ingentem ſtragem dedit: qua ⁊ ille furius ca millus extinctus eſt: q̄ rem publicam ingratam ⁊ a ve bientibus ante defendit: ⁊ de gallis poſtea vindica uit: Inde in hac peſtilētia ſcenicos ludos aliā nouā peſtem nō corporibus ro manorū: ſed (quod eſt mlt to pernicioſius) moribꝰ in
r tulerunt. Ubi erant quan do alia peſtilentia grauis de venenis matronaꝝ ex orta credita eſt: Quarum ſupra fidē multaꝝ atqȝ no biliū mores dephenſi ſunt omni peſtilētia grauiores:

q̄ni. ſ. de victualibꝰ ꝓ ciuitate curā haberet pcipuam: creatꝰ eſt luciꝰ minuciꝰ: q̄ poſtmodū eos q̄ frumenta abſcōderāt cōpulit ea vendere. vt ſaltē habere poſſet ciuitas ſufficienter ꝓ vno mēſe. Eodē tpe fuit quidaʒ ſpuriꝰ ęmiliꝰ equeſtris ordinis diues valde qui aliud de empto frumē to đ ſua pecunia ⁊ i vrbe allato di ſtribuit ipm ple bi quę tanto alle cta beneficio pro miſit ſibi ↄſulatū. Ipe vo dicebat h̄ ſibi nimis mo dicū eſſe ꝓ tanto beneficio: ⁊ ſatis parū eſſe ſi face rent ipm regem. Iſta ꝑuenūt ad ſenatū q̄ ſtati di ctatorē creat luci um q̄ntū cicina tū iā octogenari um. Erat autem tūc poteſtas di ctatoris q̄lis poſt modū fuit impa torū niſi q̄ ſoluʒ dimidio āno du rabat. Magiſter vero equitū ſibi coaptat ſeruiliuſ ahalam Stupet hoc viſo pfatus ęmilius vna cuʒ plebe: interim a dictatore mittit magiſter equitū ad ſpuriū ęmiliū vt eū vocet in iu diciū. Emiliꝰ vo infra cateruā ſuoꝝ ſe recepit: cumqȝ ab apparitore dep henſus eſſet erectꝰ eſt vt fugeret clamādo ſe a patribꝰ opprimi. eo q̄ plebi in tāta neceſſitate ſubueniſſet. Sȝ magiſter equitū ipm vociferantem inſequit ⁊ occidit Cuȝ aūt de hoc multus tumultus oriret in plebe: di ctator corā ſe plebē venire iubet ꝓnunciatqȝ corā ipa ęmilium iuſte occiſum fuiſſe q2 vocatus ad iudicium venire contempſit: ⁊ ſi in alijs innocēs fuiſſet. iuſſitqȝ dictator domos eius dirui ⁊ bona ipſius vendi ac pu blicari. n Ubi erant quādo peſtilentia ⁊c. Quātuȝ ad lectiſternia de quibꝰ facit mētionē h̄ augꝰ ſciendum q̄ in conuiuijs olim fiebāt lectiſternia in quibꝰ poſſēt viri cōiuiuę accubare ſeu diſcūbere id eſt cubito appo diati iacere. Nam ſm hug. in capitulo cūbo bis. an tiquitus conſueuerūt cōiuię ſic iacere dū comedebāt videlicet ſicut modo faciūt languidi. Et ſicut dicit Iſi dorus libro. xx. etymologiaꝝ. apđ romanos viri accu babant ⁊ feminę ſedebāt q2 videbat in femina accubi tus eſſe turpis: ⁊ ideo romani quādo inuitare volebāt deos ad cōuiuia faciebāt lectiſternia. vnđ dicit valeri us libro. ij. in principio: antiquitus feminę cum viris cubantibus id eſt inclinatis ⁊ appodiatis ad lectum vel lectiſternium ſuper cubitos ſuos ſedētes cęnabāt quę ↄſuetudo ex hoim ↄuictu ad diuina penetrauit.

Nam iouis epulo id eſt in conuiuio ipſe iuppiter in lectū ⁊ minerua in ſellam id eſt ſedē ad cęnam vocant ſeu inui tantur: quod ętas noſtra diligentiꝰ in capitolio q̄ȝ in ſuis dombus cōſeruat. Hiſtoriam autē quā hic tāgit beatus augꝰ narrat titus liuius libro. v. de vrbis origine dicens In vrbe quaſi inſa nabilē peſtem ortam fuiſſe q̄ durabat tam hyeme q̄ȝ ęſtate: pro qua pellenda cōſilio duumuiroꝝ qui ſa cris pꝑerant id eſt re bus diuinis: primuȝ lectiſterniuȝ in hono rem. ſ. deorum factū eſt romę: q2 ſex dijs ſcȝ apollini: latonę: dianę: herculi: mer curio ac neptūo: treſ lecti q̄ȝ ampliſſimo ſtrati ſunt apparatu. Fuit aūt latona ma ter apollinis ⁊ dianę. diana vo dicit luna ſicut apollo ſol: de la tona vero quę peperit apollinem ⁊ dianam loquit btūs augꝰ in fra libro. xviij. caplo xiij. Titus vo liuius libro. ij. đ ſecūdo bel lo punico narrat ro māos feciſſe alia ſex puluinaria id ē lecti ſternia videlicet ioui ⁊ iunoni vnū: alterū neptuno ac minerue tertiū marti ac vene ri: quartum apollini ⁊ dianę: quintū vul cano ac veſtę: ſextuȝ mercurio ac cereri. o Ubi erāt quando per decem ⁊c. hiſtoria quę hic tangit ponitur ſupra libro. ij. ca. xvij. p Ubi erant quādo galli ⁊c. hiſtoria quā hic tāgit augꝰ habetur ſupra libro. ij. ca. xvij. q Ubi erant cum illa inſignis peſtilētia ⁊c. de camillo quomodo vebientos ex pugnauit habet ſupra libro. ij. ca. xvij. Quomō vo vr bem de gallis vindicauit habet ſupra libro. ij. ca. xvij. Quantū vo ad peſtilentiā quę ipm ↄſumpſit narrat titꝰ liuiꝰ libro. vj. đ vrb origine: q̄ romę orta ē peſtilētia quę magnā mltitudinē hoim ↄſumpſit: in q̄ ⁊ cenſorē vnū et vnū edilē: ac tres tribūos pleb dicē mortuos fuiſſe. Mor tuꝰ eſt etiā eodē āno camillꝰ vir marie laudis q̄ pꝰ redi tū ſuū đ exilio đ q̄ dictū ē. ſ. lib. ij. ca. xvij. q̄ndecim ānis vixit tāte glīe vt ↄditor vrb romāę ſcđs a romulo diceret Uñ dič eutropiꝰ libro. ij. q̄ honor ei pꝰ romulū ſcđus de latꝰ eſt: ⁊ q̄ his tpibꝰ īmēſa p ↄtinuū bieniū romāos peſtꝭ afflixit. De ludis vo ſcenicꝭ ꝑpter eā iſtitutꝭ habitū ē ſup libro ꝑ. ca. xxxj. r Ubi erāt q̄n alia peſtilētia ⁊c. hiſto riā q̄ h̄ tāgit narrat titꝰ liuiꝰ libro. viij. đ orgie vrb dicēs: q2 ſb ↄſulibꝰ claudio ⁊ valerio flacco cū oēs maiores ciui tatꝭ morerēt morbo ↄſili: āciila q̄dā fabio maxio ędili cūȝ ꝓmiſſa ſibi pꝑiꝰ ipunitate idicat dicēs mrōnas venena co q̄re: ⁊ ſi ſe vellēt ſeq̄ ↄſules h̄ manifeſto exēplo dephēde rēt: ſecuti ḡ eā īuenerūt mrōnas coq̄ntes bōa medicamīta

habentes tñ alia recõdita. Quibꝰ delatis in forũ vocatis matronis duabꝰ: quarũ vna cornelia: alia ſergia vocabatur: aſſeruerũt ea medicamẽta eſſe ſalubria: q̃ cũ ea ad p̃ceptũ iudicis bibiſſent ſtatim mortuę ſunt: cõprehẽſę ſũt earꝫ comites q̃ maximũ numerũ matronarꝫ indicauerunt

ſtoriam eutropius libro. ij. narrat: ⁊ oroſius libro. iij. Cõtigit aũt illud vt patet ex tito: anno ab vrbe cõdita cccccxix. ſm oroſiuz aũt anno. cccccxvj. De pacto vero a romanis ſic incluſis cũ ſamnitibꝰ inito ⁊ poſtmodum a romanis rupto dicet̃ infra libro. v. caplõ. xxij.

s vel quãdo i caudinas furculas a ſamnitibus obſeſſi ambo cũ exercitu cõſules fędus cũ eis fędum facere coacti ſũt: ita vt equitibus romanis ſexcẽtis obſidibꝰ datis: ceteri amiſſis armis alijſqꝫ ſpoliati p̃uatiqꝫ tegminibꝰ: ſb iugũ hoſtiũ cũ veſtimẽtis ſingulis mitterent.
t Ubi quãdo graui peſtilentia ceteris laborantibus multi etiaꝫ in exercitu
v ictu fulminis perierũt: Uel qñ itidem alia intolerabili peſtilẽtia ęſculapiũ ab epidauro quaſi medicũ deuꝫ roma aduocare atqꝫ adhibere cõpulſa eſt: quõniam regẽ oĩm iouem: qui iã diu in capitolio ſedebat: multa ſtupra (quibꝰ adoleſcens vacauerat) nõ p̃miſerant fortaſſe diſcere medicinã:
y vel cum cõſpirãtibꝰ vno tẽpore hoſtibꝰ lucanis: bruttis: ſamnitibꝰ: etruſcis: et ſenonibꝰ gallis primo ab eis legati perempti ſunt. Deinde cuꝫ p̃tore oppſſus exercitus ſeptẽ tribunis cuꝫ illo pereuntibus: ⁊ militũ tredecim milibꝰ:
z vel qñ poſt graues ⁊ longas romę ſeditiones quibꝰ ad vltimuꝫ plebs in ianiculuꝫ hoſtili

q̃ ſimilia faciebãt: ex quibus. clxx. damnatę ſũt. Creditũ autẽ eſt hoc magis ex alienatione mentis q̃ᵓ ex ſcelere h̃ feciſſe. Oroſius x̄o libro. iij. dicẽ q̃ tãta multitudo fuit matronarũ in his facinoribꝰ deprhenſaruꝫ: vt. ccclxxx. damnatę ſimul ex his fuiſſe referant̃. Ualeriꝰ aũt libro. ij. quãtum ad numerũ earꝫ cõcordat cũ tito liuio ⁊ dicit q̃ veneficij queſtio ⁊ legibꝰ ⁊ moribꝰ romanis vſqꝫ ad illõ tempus ignota fuit. Fuit aũt illud tp̃us vt patet ex tito liuio anno ab vrbe cõdita. cccclxx. s Uel qñ in caudinas ⁊c̃. hiſtoriam quã hic tangit beatus augꝰ narrat titus liuius libro. ix. de vrbis origine in p̃ncipio dicẽs: q̃ cũ eſſet bellũ inter romanos ⁊ ſamnites dux ſamnitũ pontiꝰ habuit exercitum iuxta furculas caudinas id eſt locũ quendã ſic dictũ. Miſit aũt pontius x. milites in habitu paſtorali qui in diuerſis locis paſcerent pecora iuxta viã p̃ quã erat exercitꝰ romanorꝫ tranſiturus p̃cipiẽs q̃ romanis venientibꝰ ⁊ interrogantibus vbi erat exercitus ſamnitũ. cõcorditer rñderent q̃. ſ. iuerit ad obſidẽdũ luceriã q̃ erat ciuitas ſocia romanorꝫ. romani ergo ſtatim decreuerũt his auditis ire luceriaꝫ ad liberandũ eã ab obſidione. Sꝫ duplex via erat: vna iuxta mare ⁊ longior: alia p̃ furculas caudinaſ: quã q̃ꝛ breuior erat vt citius ſocijs ſubuenirẽt elegerũt. Claudit̃ autẽ via illa ex vtraqꝫ p̃te montibꝰ habẽs ſolũ vnũ introitũ ⁊ vnũ exitum. per mediũ duorꝫ ſaltuũ. inter quos eſt planicies q̃dam ad quã trãſito vno ſaltu cũ p̃ueniſſent: ⁊ ad aliũ ſaltum vellẽt ingredi inuenerũt ſibi viã p̃cluſam deiectis arboribus in trãſuerſo viarũ ⁊ viderũt nihilominꝰ in mõte iuxta ſe p̃ſidiũ armatorꝫ ſicqꝫ incluſi ſunt vt nec retrocedere nec p̃cedere poſſent. Tandẽ neceſſitate ducti miſerũt legatos ad ſamnites petentes vel pacẽ rationabilẽ vl̃ bellum. Reſponſum eſt iã bellatũ eſſe: p̃miſſa eſt tñ pax ſub his cõditionibꝰ. vt. ſ. romani oĩa arma ſua redderent: omnemqꝫ aliã ſupellectilẽ retẽtis ſibi tm̃ ſingulis veſtimẽtis ſicqꝫ oẽs ſub iugũ trãſirent. ⁊ p̃mo cõſules poſtea alij magiſtratus. ⁊ deinde cętera multitudo. quã pacem romani admiſerũt cũ maxĩa ſui deiectõne neceſſitate coacti: ſicqꝫ cum ſui ignominia ad vrbem ſũt reuerſi. Et ſicut dicit titus liuius libro. iij. d̃ vrbis origine: qñ aliq̃s mittẽdꝰ erat ſub iugũ eleuabant̃ duę haſtę. vel duo ligna. ⁊ tertiũ ſup̃ponebat̃ ex trãſuerſo ſicut fiunt furcę quibꝰ fures ſuſpendunt̃: ⁊ p̃ mediũ illorꝫ ibat q̃ mittebat̃ ſub iugo in ſignum p̃fectę ſubiectionis. Sexcẽtos nihilominꝰ equites romanos tenuerunt ſamnites vt eſſent obſides. Hãc etiam hi

t Ubi qñ graui peſtilentia ⁊c̃. hiſtoriam hic tactã tangit titus liuiꝰ de vrbis origine libro. x. poſt mediũ dicẽs q̃ ãno ab vrbe condita. ccccliij. erat romę peſtis grauis et multa p̃digia cõtigerũt. refert̃ etiam vt dicit in exercitu appij claudij p̃toris pleroſqꝫ fulminibꝰ interemptoſ. v Uel qñ itidẽ alia ⁊c̃. h̃ tangit̃ hiſtoria d̃ ęſculapio ⁊ peſtilentia q̃ ſupra habet̃ i libro iſto capitulo. xvj. x Quoniaꝫ regem oĩm iouem: loq̃t̃ hic augꝰ ironice dicẽs q̃ iupiter q̃ eſt rex oĩm deorꝫ diu ſederat in capitolio: nã principiũ oĩm templorꝫ vrbis fuit templũ iouis capitoliũ appellatũ. ſed q̃ꝛ iupiter dum adoleſcẽs erat cõmiſit multa ſtupra. vt poetę canũt: ⁊ etiã hiſtorię idẽ aſſerũt: fuit eñ rex cretę. ⁊ homo immũdiſſimus ideo vt dicit augꝰ nõ vacauit ſibi diſcere medicinã p̃pter quod ipſe neſciuit curare infirmos: nec peſti finẽ imponere ideo oportuit mittere p̃ ęſculapio. quẽ dixerunt deum medicinę. In rei veritate eñ ęſculapius fuerat p̃fectus medicus. Et vt dicit Iſidorꝰ libro. iiij. ethymologiarꝫ: apollo pater eiꝰ apud grecos habet̃ primus repertor medicinę: qui inuenit primũ artem medicinę methodicã. Eſculapiꝰ vero fuit ampliator medicinę ⁊ inuentor medicinę expimentalis: tñ fulminis ictu interijt: ⁊ tamẽ poſtmodũ deificatus eſt. ⁊ dictus eſt deus medicinę. y Uel cũ cõſpirantibꝰ vno tempore ⁊c̃. hiſtoriã hic tactã narrat oroſius libro. iij. dicens q̃ anno ab vrbe cõdita. cccclxiij. dolabella ⁊ domicio cõſulibus: lucani: brucij: ſamnites etiã cum etruſcis ⁊ gallis ſenonibꝰ facta ſocietate cũ bellũ cõtra romanos molirent̃: ⁊ romani ad gallos rogandos miſiſſent legatos: galli eos interfecerũt p̃pter quod cecilꝰ p̃tor miſſus eſt cuꝫ exercitu contra ipſos qui etruſcis veniens interfectus eſt: ſeptẽ tribuni plebis in illo bello occiſi ſunt. multi etiaꝫ nobiles trucidati ſũt: ⁊. xviij. milia romanorꝫ militũ p̃ſtrata ſũt: Beatꝰ tamẽ augꝰ minorẽ ponit numerꝫ occiſorꝫ. z Uel quãdo poſt graues ⁊c̃. hic tangit̃ hiſtoria de ſeceſſione p̃pli in mõtem ianiculi de qua nihil alibi reperi niſi q̃d narrat lucius anneus florus in epitomate libro primo ſic dicens. Tertiam ſeditionem excitauit matrimoniorꝫ dignitas. vt plebei cum patricijs iungerent̃ qui tumultus in mõte ianiculi duce canuleio tribuno plebis exarſit. Ex quo patet q̃ q̃uis lex de cõnubio patrum et

direptione ſeceſſerat: cū mali tam dira calamitas erat vt eius rei cauſa (qḋ in extremis ꝑiculis fieri ſolebat) ⁊ dictator crearet̄ hortenſiꝰ: qui plebe reuocata in eodem magiſtratu expirauit: quod nulli dictatori ante ꝯtigerat: ⁊ q̄d illis diis iā ꝑſente eſculapio grauiꝰ crimē fuit: Cū3 vero tā multa bella vbiq3 crebruerūt: vt inopia militū ꝓletarij illi q̄ eo q̄ ꝓli gignēde vacabāt: ob egeſtatē militare nō valentes hoc nomē acceperant: militię ꝯſcriberent̄. Accitus etiā a tarentinis pyrrhus rex grecię tunc ingēti gloria celebratꝰ romanorum hoſtis effectus eſt. Cui ſane de rerū futuro euētu cōſulenti: ſatis vrbane apollo ſic ambiguū oraculum edidit: ut e duobꝰ quicq̄d accidiſſet: ipe diuinꝰ haberet̄. Ait enī3: Dico te pyr.

plebis diu ante lata eſſet: vt patet ꝑ titū3 libro. iiij. tū cauſa huius ſeceſſionis fuit q̄ plebei voluerūt iungi mr̄imonio cū patricijs: qḋ patricij cōcedere noluert. Idē vero lutius floꝛꝰ in abbꝛeuiatiōe titi liuij ſc3 lib. xi. dicit ſic. Plebs ꝓpter ęs alienū poſt graues ⁊ lōgas ſeditiones ad vltimum ſeceſſit in ianiculum. vnde ab hortenſio dictatoꝛe deducta ē. Iſte etiā hortēſius tulit legem vt plebiſcita nō minus valerēt q̄3 leges: vt patet inſti. de iu. na. gē. ⁊ ciui. §. ſ3 ⁊ plebiſcita. Ca. Cum vero tā multa bella ⁊c̄. Hic tangit̄ hiſtoria de ꝓletarijs militię aſcripti. Qui vero fuerūt dicti ꝓletarij patet ꝑ auguſtinū hic. Nā cum romani cōtinue rebus bellicis vacarēt ⁊ ꝑ conſequēs nec rebus domeſticis nec ꝓcreationi ꝓlis vacare poſſent: cernerētq3 ciuitatē non poſſe diu ſtare ſine noua ꝓle ordinauerūt q̄ illi qui nō poterant ſufficere ad militandū ꝓpter inopiā in vrbe manerent ꝓcreationi ꝓlis vacantes: de quibus dicit. A. gellius libro xviij. ca. xj. q̄ ſm iuliū paulū illi qui ī plebe romana tenuiſſimi erant ⁊ pauperrimi: nec amplius q̄3 mille quingētum ęris in cēſum deferebant ꝓletarij ſunt appellati: Qui vero nullo aut q̄3 ꝑuo ęre cēſebātur: capite cēſi vocabātur: ⁊ nec iſti nec ꝓletarij milites aſcribebant̄ niſi in tumultu mario: q2 familia eoꝝ parua aut nulla erat ꝓpter qḋ amoris in pr̄iam fidē ⁊ firmamentum nō faciebāt: ꝓletarij tm̄ aſperis reipublicę tēporibus cū iuuentut' inopia eſſet in miliciā tumultuariā legabant̄: armaq3 his ſūptu publico ꝓbebant̄. Dicti aūt ſunt ꝓletarij ab officio ꝓlis edendę eo q̄ cū3 re familiari parua minus poſſent rēpublicā iuuare: ꝓlis tm̄ gignēde copia frequētarēt. Hec. A. gellius. Hiſtoriā vero hͣ tactā a beato auguſtino narrat oroſiꝰ libro iiij. dicēs: q̄ anno ab vrbe cōdita. cccclxiiij. tarentini cū viderēt claſſem romanoꝝ in mare ꝑtereūtē eā hoſtiliter inuaſerūt ⁊ quinq3 tātum nauibꝰ ꝑ fugam euaſis alias naues captas ad portū ſuum trahunt interficientes omnes illos q̄ bello vtiles eſſe poſſent alios vendētes. Miſſi ſunt ergo a romanis legati tarentū qui de iniuria cōquerant̄ ſed expulſi ſunt: ⁊ etiā iniurias acceperūt a tarētinis: Dicit enī valerius libro. ij. q̄ vnius legatoꝝ vrina reſperſus eſt. His ergo cauſis ingens bellum ortū3 eſt. Romani vero cōſiderantes qui ⁊ quāti eſſent hoſtes in circuitu eorū3 ſtrepebant vltima neceſſitate coacti ꝓletarios ad ſumendū arma coegerūt. ⁊ ſic exercitu magno facto emilius cōſul romanoꝝ cū exercitu impetū fecit ⁊ ī vniuerſos fines tarentinorum igne ⁊ ferro vaſtans omnia: plurima etiā oppida expugnauit ⁊ iniuriā3 ſuā acceptā crudeliter vīdicauit. Tarētinos vero iuuabāt multi finitimoꝝ: quoꝝ etiā potētiam maxime auxit pyrrhus rex epirotarū. Epirꝰ enī pars grecię eſt ⁊ tarentini erāt cognati grecorū. nā3 lacedemones ꝯdiderūt tarentū: pyrrhus ergo totas vires epiri theſſalię et macedonię hab̄: iiij. elephantes etiā antea romanis incognitos. xx. in italiā3 de grecia ſecū adduxit. Prima igit̄ pugna inter romanos ⁊ pyrrhū cui totū bellū3 aſcribitur q̄uis ꝓ tarentinis ageret fuit apud eracleā ciuitatem cāpanię et barim flumen cōtra leuiniū cōſulē romanoꝝ: vbi tota dies in pugna cōſumpta eſt neutra parte fugiēte donec introducti eſſent elephātes romanis q̄ illud genus pugnę ante nō viderant horribiles et ꝑcipue equis pauentibꝰ ad elephātium aſpectū. Romani enim tunc ſe victos fuiſſe fuga ſua oſtenderūt: pyrrhus tamē atrocitatem cladis quam acceperat ⁊ iacturā publicę ꝓteſtatus eſt affigens titulū in templo iouis apud tarentū in quo ſic ſcripſit. Qui ante hoc inuicti fuerāt viri: ſc3 romani: pat̄ optime olympe hos ego vici in pugna victuſq3 ſū3 ab eiſdē. Et cū increparet̄ a ſuis q̄ ſe victū diceret qui viciſſet: reſpondit. Si ego iterū eodē modo vincoꝛ ſine vllo milite epirū reuertar. Ceciderūt nihilominꝰ de romanis in eodē bello peditū3. xiiij. milia octingēti octoginta. capti. cccx. equitū vero ceſi ſunt. ccxlvj. capti. octingēti ⁊ duo. Poſt hęc ſecunda pugna inter romanos cōſules ⁊ pyrrhū fuit in apulię finibꝰ: vbi q̄uis eſſet clades magna ex vtraq3 parte romani tamen vicerūt. ſicut hic tangit augꝰ. nam pyrrhus tranſfixus brachio ꝑmus ceſſit e prelio. fabriciꝰ vero romanorū legatus tunc vulneratꝰ eſt. elephantes vero ſubiectis inter poſteriora ⁊ mollia ignibus: ardentes circūtulerūt in ſuo furoꝛe machinas ſibi impoſitas ⁊ ſuis exitio fuerūt. in ea pugna ceſa ſunt romanorū quinq3 milia. de exercitu vero pyrrhi. xx. milia. De iſtis pugnis eutropius libro. ij. narrat hiſtoriā ſatis pulchrā3 multa laudabilia referens de fabricio ſupradicto: ⁊ q̄ in tertia pugna contra romanos fugatꝰ eſt pyrrhus ⁊ reuerſus in grecia apud argos ciuitatem grecię occiſus eſt. Beatꝰ autem auguſtinꝰ tractās hic de ꝑma pugna facit mētionē de oraculo id ē reſponſo apollinis. Vbi ſciēdū eſt q̄ btūs augꝰ hic tenēs ſententiā verboꝝ: ordinē ipoꝝ tranſponit nā ipſum oraculū verſus eſt hexameter Ennij poetę tal̄. Dico te eaciden romanos vincere poſſe. Vnde tulliꝰ in libro. ij. de diuinatione ponit id ē oraculū: Aio te eacidē romanos vincere poſſe. Vocat autē pyrrhum eacidē q2 fuit de ſanguine eaci q̄ fuit auus achillis. Eacus aūt fuit pater pelei ⁊ peleus pater achillis. Et eſt oraculum illud ambiguū: quia poteſt habere duplicē ſenſū3 ſicut illud: verū eſt canē comederē panē. Nā cū ī iſto dico te pyrrhe romanoſ vincere poſſe: ſunt duo accuſatiui: ſc3 te: ⁊ romanos: ſenſus variari pōt ſm q̄ vnus accuſatiuꝰ reſoluitur in nominatiuū. vel alius: vn̄ vnus ſenſus eſt. Dico q̄ tu pyrrhe potes vincere romanos. alius ſenſus ē: dico q̄ te pyrrhe poſſunt vincere romani. Vnde tulliꝰ reprobans oracula apollinis inter alia dicit ſic. Oracula tua apollo vt ego opinoꝛ ꝑtim ſunt falſa: ꝑtim vero caſu vera: ꝑtim

rbe vincere poſſe romãos Atq; ita ſiue pyrrh⁹ a romãis: ſiue romãi a pyrrho vincerẽtur: ſecur⁹ fatidic⁹ vtrũlibet expectaret euentũ. Que tunc ⁊ q̃ horrenda vtriuſq; exercitus clades: in qua tamen ſupior pyrrhus extitit: vt iã poſſet apollinẽ ꝓ ſuo intellectu ꝑdicare diuinũ: niſi ꝓximo alio ꝑlio romani ab-
b ſcederẽt ſupiores: atq; in tãta ſtrage bellorũ etiã peſtilentia grauis exorta eſt mulierũ. Nã puſq̃ maturos part⁹ ederẽt: grauidę
c moriebãtur. Ubi ſe credo eſculapi⁹ excuſabat: q͛ archiatrum ſe nõ obſtetricez ꝓfitebat. Pecudes q̃z ſimiliter interibãt: ita vt iaz defecturũ genus aĩalium
d crederet. Quid hyems illa cõmemorabilis tam incredibili immanitate ſeuiens: vt niuib⁹ horrẽda altitudie etiã in foro ꝑ dies quadraginta manẽtibus: tyberis quoq; glacie duraret. Si noſtris tẽporibus accidiſſet: que iſti ⁊ quãta dixiſſent. Quid illa itidez ingens peſtilentia q̃diu ſeuiuit: q̃ multos pemit. Que cũ in annũ aliũ multo grauius tenderetur: fruſtra preſẽte eſculapio aditũ eſt ad libros ſibyllinos
e In quo genere oraculorũ ſicut cicero in libris de diuinatiõe cõmemorat: magis interpretibus vt poſſunt: ſiue volunt dubia cõiectãtib⁹ credi ſolet. Tũc ergo dictũ eſt: eã eſſe cauſam peſtilẽtię: q͛ plurimas ędes ſacras multi occupa-
f tas priuati tenerẽt: ſic interim a magno imperitię vl deſidię crimine eſculapi⁹
g liberatus eſt. Unde autez a multis ędes illę fuerant occupatę nemĩe ꝓhibente: niſi q͛ tãtę numinũ turbę diu fruſtra fuerat ſupplicatũ: atq; ita paulatim loca deſerebãtur a cultorib⁹: vt tãq̃ vacua ſine vllius offenſione poſſent humanis ſaltẽ vſibus vendicari. Nãq; tũc velut ad ſedandã peſtilentiã diligẽter repetita fuerunt atq; reparata: niſi poſtea eodem mõ neglecta atq; vſurpa-
h ta latitarẽt: nõ vtiq; magnę ꝑitię varrõis tribueret qd ſcribens de ędibus ſacris tã multa ignorata cõ-
i memorat. Sed tũc interiz elegans non peſtilentię depulſio: ſ deorũ excuſatio ꝓcurata eſt. Ca. XVIII

flexiloqua ⁊ obſcura vt interpres egeat interpte: partim ambigua ⁊ quę ad dialecticos referẽda ſint. Sẽtit tamẽ tullius ibidẽ q͛ illud oraculum nõ fuerit apollinis ꝓpter tres rationes: ꝑma q͛ apollo nunq̃ reſpõdit latine: ſecũda q͛ iſta ſors id ẽ reſpõſio grecis inaudita eſt. tertia eſt q͛ pyrrhi temporib⁹ iam apollo verſus facere deſierat: Beat⁹ vero auguſtin⁹ innititur aliorũ auctoritati: qui hiſtorias romanas ſcripſerunt.
b Atq; in tanta ſtrage ⁊c. De hac ſtrage narrat oroſi⁹ lib. iiij. loquẽs de tẽpore belli finiti ſic. Romanorũ miſeria nullis ceſſat inducijs. Cõſumitur eñ morbo⁊ malis intercapedo bellorũ: ⁊ cũ foris ceſſat a ꝑlio agitur introrſuz ira de celo. Naz fabio gurgite iteruz cõſule et genio geminio: peſtilẽtia grauis vrbem ꝑcipue mulieres ⁊ pecudes inuadit: necatis eñ in vtero fetibus futura ꝓle vacuauit ⁊ immaturis partub⁹ cuz periculo matruz extracti abortiui ꝓijciebant in tantuz q͛ credebatur defecturã eſſe ſucceſſionẽ prolis taz in hominib⁹ q̃z in iumẽtis.
c Ubi ſe credo eſculapius ⁊c. h dicit beatus aug⁹ irridendo eſculapium ⁊ romanos qui eſculapiũ ad ſe accerſierãt vt morbos ⁊ peſtes curaret: poſt cuius aduentum contigit peſtis predicta: Dicit ergo q͛ eſculapi⁹ potuit ſe excuſare q͛ nõ erat obſtetrix. ſed archiater id eſt medic⁹: potuit eñ eſculapius vt ironice loquamur dicere q͛ obſtetrices non bene artem nouerant obſtetricandi illo tempore vel q͛ non bene exequebantur officiuz ſuum ⁊ ideo erant part⁹ abortiui.
d Quid hyems illa ⁊c. de peſtilentia quam tãgit hic beatus aug⁹ narrat oroſius libro. iiij. ſic. Anno ab vrbe cõdita. cccclxxxj. peſtilentia ingens apud romaz cõflagrauit: cuius atrocitatem ſignificare cõtentus ſum quia verbis implere nõ poſſuz. Si enim ſpaciũ quo manſerit inquiratur: vltra bienniũ porrecta eſt: vrbẽ depopulauit: cuius erat tãta violẽtia: vt ſibyllini libri cõſulerent qui eam celeſti ira impoſitã reſponderunt.
e In quo genere oraculorũ ⁊c. Uerba ſunt tullij libro. ij. de diuinatione. Scripſit enim tullius de diuinatione libros duos tantum. ⁊ vult tullius dicere in ꝓpoſito: q͛ oracula quę eliciebãtur ex libris ſibyllinis ita erant obſcura q͛ nõ poterat haberi certitudo rei quã ſignificarent: ⁊ ideo qui eos interꝑtabantur ſoluz loquebantur conijciendo ſicut poterant ⁊ volebãt. nec aliter eos interpretantibus credi potuit niſi ſicut his qui conijciẽdo loquuntur

Tullius de diuinatione. 2

f Sic interiz a magno ⁊c. h dicit auguſtin⁹ q͛ eſculapius iam q̃ ad maluz iſtud cui nõ ſubuenit ſe potuit excuſare dicendo q͛ malum illud prouenit non ex aliqua cauſa naturali ſ ex ira deorum: ⁊ ideo non fuit poſſibile remedium niſi dij placarentur.
g Unde aũt a multis ⁊c. Dic aug⁹ ex oraculo ſibylle inuenit ꝯ romanos ⁊ deos eo⁊. quia ex quo ędes deorum occupabantur a pſonis ꝑuatis et non a dijs vel eorũ miniſtris. ſignuz fuit q͛ dij eorũ multiplicati erãt eis inutiles: nam alioquin coluiſſent eos ⁊ nõ fuiſſent ędes eo⁊ in vſus alios humanos trãſlatę.
h Non vtiq; magnę ꝑitię varro. ⁊c. vult aug⁹ dicere q͛ varro i libris ſuis ſcribẽs de ędibus ſacris dicit multa ad ędes illas ꝑtinẽtia fuiſſe ſibi ignota: qd̕ poſſet aſcribi ſue imperitię: niſi ędes illę iã ſuo tẽpore fuiſſent ab alijs occupatę vel deſertę
i Sz tũc interim ⁊c. hoc dicit: q͛ lz ꝑ oraculũ ſibyllinũ viderent dij qui tñ malũ euenire ſuis cultorib⁹ ꝑmiſerũt excuſati ad temp⁹: donec ſcz alia mala venirẽt tñ in rei veritate ipi nõ depulerũt peſtẽ ſupdictã: ſicut ſ. libro ꝑ. ca. xxxij. dictũ eſt: dicit eñ aug⁹ ipi ꝑuiderũt finẽ peſtilentię cito imponẽdum: ⁊ ideo volebant ſibi aliqua in honorẽ fieri ad ſedandũ malum illud: vt crederet ꝑ eos fuiſſe ſedatum.

a Iam vero punicis bellis cum inter vtrũq; imperiũ victoria diu anceps atq; incerta penderet populiq; duo preualidi impet⁹ ĩ alterutrũ fortiſſimos ⁊ opulẽtiſſimos agerẽt: quot minutiora regna contrita ſũt? q̄ vrbes ample nobileſq; delete? quot afflicte? quot perdite ciuitates? q̃ lõge lateq; tot regiões terreq; vaſtate ſunt? Quotiẽs victi hinc atq; inde victores quid hominũ ꝯſumptũ ẽ: vel pugnantiũ militũ: vel ab armis vacantium populorũ? Quãta vis nauiũ marinis etiã pcellis oppreſſa: ⁊ diuerſarũ tempeſtatũ varietate ſubmerſa eſt? ſi enarrare vel cõmemorare conemur: nihil aliud q̃ ſcriptores etiã nos erim⁹ b hiſtorie. Tũc magno metu ꝑturbata romana ciuitas ad remedia vana ⁊ ridenda currebat. Inſtaurati ſunt ex auctoritate librorũ ſibyllinorũ ludi ſeculares: quorum celebritas inter centũ annos fuerat inſtituta: feliciorib⁹q; tẽporib⁹ memoria negligẽ c te perierat. Renouarunt etiam pontifices ludos ſacros inferis: ⁊ ipſos abolitos annis retrorſũ melioribus. Nimirũ enĩ quãdo renouati ſunt: tãta copia moriẽtiũ ditatos inferos etiam ludere delectabat: cũ pfecto miſeri homines ipſa rabida bella: ⁊ cruentas animoſitates funereaſq; hinc atq; inde victo-

Iam vero punicis bellis ⁊c. In ¶ Ca. XVIII hoc caplo btũs aug⁹ tractat de malis q̄ romani ſuſtinuerũt in bellis punicis. Et facit in h̃ caplo duo. q: primo romanis mala pdicta obijcit. Scdo ibi: hec iſtis nequaq;: oſtẽdit quomõ hec obiectio ꝯtra romanos pcedit ⁊ efficaciter cõcludit. Dicit aũt bellũ punicum qd fuit inter imperiũ romanorũ ⁊ afrorũ vel carthaginẽſium. Fuit autem carthago ciuitas potentiſſima in africa q̄ toti africe ⁊ etiã parti hiſpanie ſcz vſq; ad fluuium hiberũ imperabat. et ideo omnes afri vocati ſunt carthaginenſes. vñ etiã vocati ſunt peni ⁊ punici ⁊ africi. Fuerũt aũt tria bella punica: vt dixi. ſ. libro primo caplo. xv. Et notandũ ꝙ mala q̄ hic tangit auguſtin⁹ a principio huius capli vſq; ad illũ locũ: tunc magno metu ⁊c. acciderãt in omnibus bellis illis licet minus in tertio q̃ in pmis duob⁹. Sicut aũt origo belli quod fuit inter romãos ⁊ pyrrhũ regẽ fuit ciuitas tarẽtina cui volebat pyrrh⁹ ſuccurrere ita etiã fuit origo pmi belli punici. Nam tarẽtini audita morte pyrrhi petiuerũt auxiliũ a carthaginẽſib⁹ ⁊ acceperũt: ⁊ pugnãtes ꝯtra romanos victi ſunt: nõdũ tñ hoſtes a romanis iudicati. Et iõ pugna illa nõ ptinet ad pmũ bellũ punicũ ſ ipm circiter nouẽ annis pceſſit: ⁊ fuit pmi belli occaſio. b ¶ Tunc magno metu ⁊c. Hic narrat ſpẽaliter mala q̄ cõtigerunt in pmo bello punico: ⁊ ꝙ ſpecialiter h̃ loquat de tpe pmi belli punici pz ex numero quẽ aug⁹ h̃ ponit dicẽs ꝙ ſcenicorũ ludorũ celebritas q̃s vocat ſeculares fuit inſtituta circiter centũ annos añ hoc temp⁹. Hoc tpe igit fuit pmũ bellum punicũ q: inter inſtitutionẽ ludorũ iſtorũ ⁊ primũ bellum punicũ fluxerunt circiter anni centũ. Nam ſm oroſiũ ludi ſcenici inſtituti fuerant anno ab vrbe cõdita. ccclxxxiij. pmũ vero bellũ punicũ incepit anno. cccclxxxiij. De inſtitutiõe vero iſtorũ ludorũ patuit. ſ. libro p ca. xxxj. Fuerũt aũt inſtituti p remedijs corporũ cũ tñ corporib⁹ nõ valerent ⁊ vltra h̃ fuerunt corruptio aĩorũ: ideo dicit hic. Qd felicioribus tpibus memoria negligẽte perierat celebritas illorũ ludorũ. c ¶ Renouarũt ⁊c. Quantũ ad inſtitutiões ludorũ cõſecratorũ dijs inferis ſcz plutoni ⁊ pſerpine narrat valeri⁹ libro. ij. ꝙ cũ ingẽti peſtilentia vrbs ſcz quãtũ ad hoies. ⁊ agri quãtũ ad fructus vaſtarẽtur: valeſius quidã diues ruſticus filijs ſuis duob⁹ ⁊ filia vſq; ad deſperationẽ laborantib⁹ infirmitate: orauit deos ſibi familiares: vt puerorũ periculũ in ſuum caput verteretur: reſponſũ eſt ſibi: ꝙ pueri ſaluarentur ſi ſtatim p tyberim fluuiũ eos tarentũ portaſſet: ibiq; ex ditis id eſt plutonis ſcz dei inferni ⁊ pſerpine q̄ dicit dea inferni ara aqua calida quã ipſi deſiderarẽt recrearet. Qui hoc intelligens de tarento q̄ eſt ciuitas magna et famoſa ⁊ multum a roma diſtãs de qua. ſ. facta ẽ mentio: timuit valde nauigationẽ arripe tãtam: tñ ſpe ſalutis puerorũ iter inchoat. Cũ aũt p tyberim oſtiam peteret: ⁊ pueris ſitiẽtib⁹ iam aqua calida ſubuenire vellet: nec ignis quo poſſet aqua calefieri preſto eſſet: cernit pcul fumũ ſibi apparere in loco quodã q̄ vt a gubernatore nauis didicit tarẽtũ vocabat. Exiens igit nauem ⁊ hauſta d flumine aqua illuc ꝓperans igne facto aquã calefacit. calefactãq; pueris bibẽdam dedit: qua potata ſtatim ſopiti ſanati ſunt: dicuntq; ſe vidiſſe in ſomnis deũ quẽdam eorũ corpa tergentẽ ⁊ pcipientẽ vt ad ditis ⁊ pſerpine arã vnde potio illis fuerat allata: nigre hoſtie immolarẽtur. lectiſternia etiã ⁊ ludi nocturni fierẽt. Pater vero puerorũ nullã ibi aram vidẽs pergit ad ciuitatẽ vt emat nouã aram pcipiẽs ſuis vt interim fodiãt fũdamenta p ara locanda: qui dũ fodiũt inueniunt pfunde ſub terra ad. xx. pedes arã quandã ditis ⁊ pſerpine inſcriptã: qd cũ valeſius accepiſſet p nunciũ hoſtias furuas id eſt nigras ibidẽ immolauit. ludoſq; ⁊ lectiſternia cõtinuis tribus noctibus q: tot erãt liberi curati: fecit. Cui⁹ exẽplũ valerius publicola q̄ fuit ꝯſul pmo anno p⁹ reges expulſos ⁊ ſucceſſit in locũ collatini tarquinij ſtudio ſuccurrẽdi ciuibus ſecut⁹: apud eandẽ arã boues nigros maſculos diti: ⁊ pſerpine boues feminas imolauit: lectiſternioq; ⁊ ludis factis trib⁹ noctibus terra arã obruit ſicut fuerat ante. Hec ex valerio. Patet ergo ꝙ ludi iſti fuerũt inſtituti pmo anno p⁹ reges expulſos q̄ ſm oroſiũ fuit annus. cclxiiij. ab vrbe cõdita. Iſti vero ludi fuerũt aboliti ſicut ⁊ alij ſed tñ poſtmodũ tpe pmi belli punici fuerũt renouati. De quo tpe dicit hic aug⁹ ꝙ tanta copia morientiũ ditatos inferos etiã ludere delectabat: quia tpe ſcz pmi belli punici qd durauit. xxiij. annis interfecta ẽ ex vtraq; pte hominũ innumera multitudo: quorũ mortem dis id eſt pluto id ẽ deus infernalis ditat⁹ eſt. Unde ⁊ a dite dicit diues ⁊ ditari. q: dis cõtinue ditat: quia homines cõtinue moriunt. Unde in hoc qd dicit aug⁹ inferos ditatos alludit nomini ditis. In hoc vero ꝙ dicit eos ludere delectari: alludit ei qd dictũ eſt de ludis eis cõſecratis

ꝛ renouatio. De renouatiõe hoꝝ ludoꝝ apud tarentum facit tit⁹ mentionẽ libro. xlix. d Nihil ſane miſerabilius ꝛc. hiſtoriã de attilio regulo q̃ hic tangit̃ poſui. ſ. lib. p̄mo ca. xv. de qua fit etiã mentio libro. ij. ca. xxiij. e Uerum eſt ꝙ aerei ſunt ſcꝫ dij vel demones. h dicit aug⁹ ſm opiniões apuleij platonici qui poſuit deos eẽ animalia corpus aereũ habentia vt pꝫ infra lib. viij. ca. xvj. vel hoc dicit quãtũ ad corpa q̄ ſumũt quãdo viſibiliter ſe oſtendũt: ꝯdẽſant eñ aerem ꝛ figurant vt volunt. f Nec mala illo tẽpore ꝛc. de malis q̃ hic recitat aug⁹. ſcꝫ fact̃ infra vrbeꝫ ꝑ aquã ꝛ ignẽ loquit̃ oroſi⁹ libro. iiij. ꝛ dicit ꝙ anno ab vrbe condita quĩgẽteſimooctauo repentina ſubuerſio ipſius rome preuenit triũphũ romanoꝝ ſcꝫ de carthaginenſibus. Siquideꝫ quinto lucratio et catulo aulo cõſulib⁹ diuerſe igniũ aquarumq̧ clades pene abſũpſerũt vrbem. Tyberis eñ inſolit̃ auct⁹ imbrib⁹ ꝛ vltra opiniones vel diuturnitate vel magnitudine redũdãs rome edificia in plano poſita deiecit: aquarum grauiſſimã cladem grauior ignis vaſtatio ſecuta eſt: cũ ignis incertuꝫ vñ ſurrexerit plurias ciuitat̃ ptes ꝑuagatus: hoĩm domoꝝ q̧ miſerabilẽ ſtrageꝫ fecit: deinde duꝫ oĩa in circuitu fori depopularent̃ edem veſte corripuit: ꝛ nec q̃deꝫ diis ſubueniẽtib⁹ ignem illũ qui eternus putabat̃ tẽporane⁹ ignis oppreſſit: vnde etiã metellus duꝫ arſuros deos eripit: vix brachio ſemiuſto ablatus aufugit. Hec oroſi⁹. Igneꝫ ꝑpetuũ vocat ignẽ qui in tẽplo veſte a virginib⁹ que ſacerdotes eius erãt cõtinue lignis appoſitis fouebat̃. De iſto etiã incendio tẽpli veſte: ꝛ metello ſacra exportãte loquit̃ titus liui⁹ libro. xix. de vrbis origine: ꝛ ouidius libro. vj. de faſtis. Seneca vero libro. iiij. declamationũ: declamatione. ij. dicit metellũ tũc fuiſſe cecatũ: ꝛ ideo poſtmodũ ſacerdotum ſummũ ei negatum. Hunc metellum hic auguſtinus vocat veſte familiariſſimũ: quia ſcꝫ ſacra ipſius ꝛ alioꝝ deoꝝ que in templo veſte fuerant cũ tanto ſui periculo conatus eſt ſaluare. g Ubi ei velut vitam perpetuam ꝛc. id eſt veſte: quã igneꝫ volunt eſſe: quia vitam perpetuam donabant virgines: quia ſemp igneꝫ fouebãt: vt dictũ ẽ. h Sacra illa fatalia ꝛc. ſacra fatalia vocat auguſtin⁹ ſacra palladis que de troia allata fuerant: nam ſicut dicit ouidius libro. vj. palladiũ id eſt ſimulachrũ palladis: de quo fatatuꝫ id eſt prediuinatum eſt et immobiliter fat̃ diffinitum fuit ꝙ eo tranſlato trãſferretur imperiũ vt ſupra libro p̄mo ca. ij. dixi. fuit poſitũ in templo veſte et cum templuꝫ arderet fuit exportatum vt dicit ouidius: ꝛ dicit h aug⁹ idẽ Dicit etiã ꝙ iſta ſacra fatalia tres in quibus fuerãt preſſerant ciuitates ſcꝫ ilium: lauiniũ ꝛ albam: quibus ſucceſſiue ſacra illa habebantur in magna reuerentia. ꝛ tamẽ omnib⁹ illis male accidit: naꝫ troia ꝛ alba ſubuerſe ſunt: ꝛ lauiniũ cito regnũ perdidit. De hoc ſup̄ dictum eſt libro iſto ca. xiiij. i Hec iſtis nequaq̃ ꝛc. Hic dic̃ auguſtin⁹ ꝙ ea q̃ dicit de romanis ꝛ diis eoꝝ de malis pene que romani paſſi ſunt efficaciter cõcludant. Concludũt eñ cõtra eos: quia ipſi nõ coluerunt deos ꝓpter aliqua bona eterna ꝛ futura ſed ſolum propter p̄ſentia: ꝛ ideo ex malis que paſſi ſunt patet ꝙ fruſtra coluerunt eos. non aũt ſic poſſet cõtra xp̄ianos ex malis que hic patiunt̃ argui q̇ nõ colunt chriſtũ ꝓpter p̄ſentia: ſed ꝓpter futura.

rias magnos agerent ludos demonum ꝛ opimas d epulas inferoꝝ. Nihil ſane miſerabili⁹ primo bello punico accidit: q̧ ꝙ romani ita victi ſunt vt etiã regulus ille caperet̃: cui⁹ in p̄mo ꝛ in altero libro mẽtionẽ fecim⁹: vir plane magnus ꝛ victor antea dominatorq̧ penoꝝ: Qui etiã ipſũ p̄mũ bellũ punicũ ꝯfeciſſet: niſi auiditate nimia laudis ꝛ glie duriores cõditiões q̧ ferre poſſent feſſis carthaginẽſib⁹ impaſſet. Illi⁹ viri ꝛ captiuitas inopinatiſſima: ꝛ ſeruit⁹ indigniſſima: ꝛ iuratio fideliſſima: ꝛ mors crudeliſſima: ſi deos illos nõ cogit e erubeſcere: verũ ẽ ꝙ aerei ſunt: ꝛ nõ habẽt ſanguinẽ f Nec mala illo tẽpore grauiſſima intra menia defuerũt. Nã exundãte nimis vltra morẽ fluuio tyberino: pene oĩa vrbis plana ſubuerſa ſunt: alijs impetu quaſi torrentis impulſis: alijs velut ſtagno diuturno madefact̃ atq̧ sublapſis. Iſtã deinde peſtẽ ignis ꝑniciosior ſubſecut⁹ ẽ: qui correpꝰ circa forũ quibuſq̧ celſiorib⁹ etiaꝫ tẽplo veſte ſuo familiariſſimo nõ g pepercit: vbi ei velut vitã perpetuam diligentiſſima ſubſtitutione lignoꝝ: nõ ſolũ honorate q̧ damnate virgines donare cõſueuerant. Cum vero illic ignis non tantũ viuebat: ſed etiam ſeuiebat. Cuius impe h tu exterrite virgines ſacra illa fatalia que iam tres in quibus fuerãt preſſerãt ciuitates: cum ab illo incendio liberare nõ poſſẽt: metellus pontifex ſue quodã modo ſalutis oblit⁹: irruens ea ſemiuſtulatus abripuit. Neq̧ eñ vel ipm ignis agnouit: aut vero erat ibi numẽ quod nõ etiaꝫ ſi fuiſſet fugiſſet. Homo igitur poti⁹ ſacris veſte: q̧ illa homini ꝓdeſſe potuerit. Si aũt a ſemetipſis ignem nõ repellebant a ciuitate cuius tueri ſalutem putabantur: quid contra illas aquas flãmaſq̧ poterant adiuuare: ſicut etiã res ipſa nihil ea prorſus potuiſ i ſe patefecit: Hec iſtis nequaq̧ obijcerentur a nobis: ſi illa ſacra dicerẽt nõ tuendis his bonis tẽporalibus inſtituta: ſ; ſignificãdis eternis: ꝛ ideo cum ea que corpalia viſibiliaq̧ eſſent perire cõtigeret: nihil his rebus minui propter quas fuerant inſtituta: et poſſe ad eoſdem vſus denuo reparari. Nunc vero cecitate miſerabili eis ſacris que perire poſſẽt fieri

potuiſſe exiſtimant: vt ſalus terrena ꝛ tēporalis felicitas ciuitatis perire nō poſſet. Proinde cum illis etiaꝫ manentibꝰ ſacris vel ſalutis cōtritio vel infelicitas irruiſſe mōſtratur: mutare ſentētiam quā defendere nequeunt erubeſcūt.

a Secundo ¶ Ca. XIX

Secundo autem bello punico nimis longū eſt cōmemorare clades duoꝝ populorum: tam longe ſecum lateqꝫ pugnantiū: ita vt his quoqꝫ fatentibus qui non tam narrare bella romana ꝙ̄ romanum imperiū laudare inſtituerunt: ſimilioꝛ victo fuerit ille qui vicit: b Hānnibale quippe ab hiſpania ſurgente: ꝛ pyreneis montibꝰ ſupatis: gallia tranſcurſa: alpibuſqꝫ diruptis: tā longo circuitu auctis viribꝰ: cūcta vaſtando: aut ſubigēdo torrētis mō italię faucibꝰ irruente: ꝙ̄ cruenta bella geſta ſūt: ꝙ̄ multa prelia: quotiens romani ſuperati: ꝙ̄ multa ad hoſtem oppida defecerunt: ꝙ̄ multa capta ꝛ oppſſa: ꝙ̄ dirę pugnę: ꝛ totiens hānibali romana clade glorioſo: Qꝫ hęc hacte

a Secūdo aūt bello punico ꝛc̄. In ¶ Ca. XIX hoc caplo tractat beatꝰ augꝰ de malis romanorum q̄ ipſi ſeipis paſſi ſunt de tpe ſecūdi belli punici qd̄ mouit hānibal imperatoꝛ carthaginēſium romanis. Nā ſic dicūt hiſtoriographi: oroſiꝰ eutropiꝰ ꝛ titꝰ liuius: cū eſſet. ix. annoꝝ hamilchari patri ſuo ad araſ iurauerat ſe contra romanos pugnaturuꝫ ꝙ̄ citꝰ poſſet. Ualerius etiā libro. ix: ideꝫ narrat. ꝛ addit ꝙ hānibal deſignare cupiēs quāto iter ſe odio roma ꝛ carthago diſſiderent inflicto in terraꝫ pede ſuſcitatoqꝫ puluere: tūc inter eas finē belli foꝛe dixit cū altera in terram eſſet redacta. Et eſt hic ſciendū ꝙ iſte hannibal fuit hannibal poſterioꝛ: nā fuit hannibal aliꝰ pꝛioꝛ dux carthaginenſiuꝫ qui in pꝛimo bello punico a romanis eſt deuictus bello nauali. De iſto vero bello punico ſcd̄o ſcribit titus liuius decadem vnā id ē. x. libros in cuius plogo dicit ſe ſcripturū bellum omniū maximū memorabile quę vnqꝫ geſta ſunt: qd̄ hānibale duce carthaginēſes cum populo romano geſſerunt: neqꝫ eñ validioꝛes opibꝰ vllę inter ſe ciuitates gēteſqꝫ ꝯtulerūt arma: neqꝫ his ipis ſcꝫ carthaginenſibus ꝛ romanis vnqꝫ tantū viriū fuit ꝛ non ignotas belli artes inter ſe: ſed pꝛiꝰ expertas bello punico pꝛimo cōſerebant adeo varia belli foꝛtuna fuit vt ꝓpius piculo fuerint ꝙ̄ vicerunt. Odijs etiam ꝓpe maioꝛibꝰ certauerūt ꝙ̄ viribꝰ: romani eñ indignati ſunt ꝙ victoꝛibꝰ ſcꝫ in pꝛimo bello punico victi vltra inferrent arma: peni etiā indignati ſunt qꝛ videbaſ eis ꝙ nimis ſuperbe ꝛ auare eis a romanis imparetur. Cepit aūt hoc bellum ſm̄ oroſiū anno ab vrbe ꝯdita. cccccxxxiij. ſub cōſulibus publio cornelio ſcipione ꝛ publio ſempronio lōgo. Finitum aūt fuit illud bellū p ſcipionē filiū pdicti ſcipionis qui poſtmodum ſubiugatis afris dictus eſt ſcipio africanus accipiēs nomen a gente quā ſubiugauit. Durauit autem hoc bellū ſm̄ augꝰ. infra libro. v. ca. xxiij. annis. xviij. ſm̄ oroſium annis. xvj. Cui ꝯcordat titus liuius libro. x. de ſcd̄o bello punico: ſm̄ vero eutropiū lib. iij. annis xix. b ¶ Hannibale quippe ab hiſpania ſurgente ꝛc̄. Sciendū eſt ꝙ vt in pcedēti ca. dixi. imperiuꝫ carthaginenſiū ꝓtendebat ſe vſqꝫ ad hiberū fluuiū hiſpanię ita ꝙ pars hiſpanię fuit eis ſubiecta: qꝛ ergo inter hiſpaniā ꝛ romā mare nō mediat ideo ad vitādū maris diſcrimina hannibal fecit viam ſuam de africa in italiam per hiſpaniā vbi mare qd̄ diuidit europam ꝛ africam ſtrictiſſimū eſt. ꝛ ꝙ ex vtraqꝫ pte ſui portus habebat carthagini ſubiectos. Alia cauſa fuit vt haberet occaſionē romanos inuadēdi vt in ſequenti capitulo apparebit: veniēs aūt in hiſpaniā expugnauit ſaguntus: vt etiā dicetur in ſequenti ca. ꝛ eadeꝫ ciuitate expugnata tranſiuit mōtes pyreneos q̄ hiſpaniā a gallis diuidūt: ꝛ ſic p gallias tranſiēs. xix. die ſm̄ oroſiū a pyreneo mōte ad alpes ꝑuenit: vbicunqꝫ reſiſtētiā inuenit gladio ferroqꝫ ſibi viaꝫ aperuit. In alpibus vero gallos ſibi reſiſtētes bello ſuperat atqꝫ rupeſ immeabiles igne et ferro reſcidit: qua triduo in his cōſūpto: quinta die ꝑuenit ad plana italię ſcꝫ lombardię: habens tunc in exercitu centū milia peditūꝫ: ꝛ viginti milia equitum. Scipio vero cōſul romanorum pꝛimus cū exercitu ſibi occurrit: cōmiſſoqꝫ ꝓlio apud flumen ticinū quod padum influit ſcipio grauiter vulneratus a filio ſuo ſcipiōe tūc admodum iuuene a morte liberatus euaſit: ceſo ibidem pene omni exercitu romanorū quē ſcipio conſul ibi habuit. Poſtmodū ab eodem cōſule ad fluuiū trebiam qui eſt iuxta placentiā iterū pugnatū eſt foꝛtuna cōſimili. Semproniꝰ vero cōſul alter cognito ſui collegę caſu: de ſicilia cū exercitu rediēs ꝛ apud eundē fluuiū ꝯgreſſus amiſſo exercitu fere ſolus euaſit. In quo bello etiam hannibal vulneratꝰ eſt qui poſtea cū pꝛimo vere in tuſciaꝫ trāſiret in ſummo appēnino mōte coꝛreptus ꝛ biduo niuibus cōcluſus ꝛ onuſtus cū exercitu obriguit: vbi magnꝰ numerꝰ hoīm: iumenta etiā ſua ꝙ̄ plurima ꝛ elephantes pene oēs frigoꝛe perierunt: inde vero ꝓgrediēs p viam paluſtrē iuxta ſamos maximā ptem ſocioꝛum ꝛ iumētorum perdidit: ꝛ oculū quo iam dudū eger fuerat: vigiliarum violentia ꝛ frigoꝛis ac laboꝛ amiſit. Cū difficultate tñ paludes euadēs ad caſtra flaminij ꝯſul appropiquat: ꝛ flaminiū apud lacū trāſimenuꝫ q̄ modo diciſ lacꝰ ꝑuſinus excitauit ad bellū: vbi arte hānibalis totꝰ exercitus romanoꝝ circūuentꝰ funditꝰ trucidatꝰ eſt: ipſe ꝯſul occiſus ē. ꝛ xxv. milia romanoꝝ ceſa: ꝛ ſex milia capta referūtur. In h̄ bello tantꝰ fuit ardoꝛ pugnantiū vt terremotū grauiſſimū q̄ tam vehemēs erat vt vrbes diruit: montes trāſtulit: rupes deiecit: ꝛ flumina retroꝛſū coegit: milites nō ſentirēt. Poſt hęc ſecuta ē pugna cānenſis id ē apud cānas vicū apulię. vbi pugnauit hānibal cōtra duos cōſules ſcꝫ emiliū paulum ꝛ Terentiū varronē: ꝛ interfecta ſunt romanoꝝ xliiij. milia. ꝛ de exercitu hānibalis magna ps ceſa eſt: perijt aūt i eo bello emiliꝰ paulus ꝯſul ꝛ cōſulares ꝛ pꝛetorij viri. xx. interfecti ſunt: ſenatoꝛes. xxx. vel occiſi vel capti: nobiles viri. ccc. pedeſtriū militū. xl. milia: equitū tria milia quigenti. Uarro aūt conſul alter cū q̄nquaginta equitibꝰ fugit venuſiā: nec dubiū ē quin dices illa vltima fuiſſet romani ſtatus. ſi hānibal ad inuadēdū vrbem mox poſt victoꝛiā ꝯtendiſſet. In nulla pugna ꝯtra penos romani ſic afflicti ſūt: ꝛ extūc multę ciuitates italię ꝑus romanis ſubiectę: a romanis diſceſſerūt ꝛ han-

nibali adheſerūt: inter quas capua erat ꝑcipua. Sciēdū aūt ꝙ ꝑter iſtas pugnas: inter hānibalē ⁊ romanos fuerūt alię pugnę multę: ⁊ nūc quidē romāi nūc aūt carthaginēſes ſupiores erāt. Similiter dū hannibal pugnat in italia: frater ſuus haſtrubal pugnauit cōtra romanos in hiſpania: qui duos ſcipiōes fratres ⁊ duces romanorum miſſos in hiſpaniam cōtra ipm occidit ⁊ mł̄tas ſtrages romanorum fecit. c Tres modios anulorū ⁊c. Oroſius quantū ad numerum modiorū cōcordat cum auguſtino. Titus vero liuius libro .iij. ð ſcdo bello punico dicit ꝙ anulorum aureorum tantus fuit aceruus vt ſm aliquos auctores vltra tres modios cum dimidio explerent: dicit tamen ꝙ ꝓpius eſt vero nō plus vno modio fuiſſe. d Atq hic ſtrages ⁊c. vult auguſtinus dicere ꝙ hinc id eſt ex numero anulorum qui ſolū nobilioribus ⁊ maioribꝰ interfectis detracti fuerūt carthaginē trāſmiſſo coniicere potuerīt carthaginēſes melius quanta fuerit aliorum romanorū minus nobilium interfecta multitudo ꝙ̄ videretur eis poſſe per modum alium numerari. e Denique tanta ⁊c. Quantū ad hoc narrat oroſius libro .iiij. ꝙ poſt dictam cladem romanorū adeo deſperauerunt romani ꝙ ſenatores de relinquenda italia ⁊ locis aliis ad habitandū ſibi querendis conſilium ineundū putauerunt: quod tunc confirmatū fuiſſet: niſi cornelius ſcipio tribunꝰ tūc militum qui poſtmodū ſcipio africanus appellatus eſt diſtricto gladio eos deterruiſſet: ac poſt pro patrię defenſione iurare in ſua verba coegiſſet. Quo facto romani ad ſpem vitę reſpirare auſi dictatorē decium iunium creant. Qui ꝑ defectu militum habito alios a .xvij. annis ętatis ſuę īmaturā ⁊ inordinatā militiā fecit. Cuius erant quattuor legiones vndecūq collectę ſeu cōtractę. Tunc etiam ſeruos ſpectati roboris ac voluntarie vel oblatos a ſuis dominis: vel ſi opus erat publico precio emptos ſub titulo libertatꝭ ad ſacrā militię adegit. Valeriꝰ libro .vij. ca .vj. dicit .xx. milia ſeruorū tūc empta: qui iurati ꝙ ſtrenuā ac fortē darēt operā miſſi ſunt in caſtra. Dicit etiam oroſius: ⁊ valeriꝰ libro .vij. ꝯcordat: ꝙ iuniꝰ etiā dictator antiquū romanę miſerię factū recolens ſcʒ factum romuli qui aſylū cōſtruxit ꝓ ſupplemento noui exercitꝰ edicto velut aſylo patefacto hoīes qui ſceleribus ac debitis ob-

nus. De cannenſi aūt mirabiliter horrendo malo ꝗd dicam: vbi hannibal cum eſſet crudeliſſimus: tamen tāta inimicoꝝ atrociſſimorū cęde ſaciatꝰ: parci iuſſiſſe ꝓhibetur. c Unde tres modios anulorum aureorū carthaginē miſit: quo intelligerent tantā in illo pręlio dignitatem cecidiſſe romanā: vt facilius eā caperet menſura ꝙ̄ numerus: d atq hinc ſtrages turbę cęterę: tanto vtiq numeroſioris: quāto infirmioris que ſine anulis iacebat coniicienda potius ꝙ̄ nūcianda putaretur. e Deniq tanta militum inopia ſecuta eſt: vt romani reos facinorum ꝓpoſita impunitate colligerent: ſeruitia libertate donarēt: atq ex illis pudēdus nō tam ſuppleretur ꝙ̄ inſtitueretur exercitꝰ. Serius itaq (imo ne faciamus iniuriā iam libertis:) pro romana repu-

blica pugnaturis arma defuerunt. f Detracta ſunt tēplis: tanꝗ̄ romani diis ſuis dicerēt. Ponite que tā diu inutiliter habuiſtis: ſi forte aliquid vtile inde facere poſſint noſtra mancipia: vnde vos noſtra numina nihil facere potuiſtis. g Tunc etiā ſtipendiis ſufficiendis cū defeciſſet ęrariū: in vſus publicos opes venere priuatę: adeo vno quoq id quod habuit cōferēte: vt pręter ſingulos anulos aureos: ſingulaſq bullas miſerabilia dignitatis inſignia: nihil ſibi auri ſenatus ipſe: quanto magis cęteri ordines tribuſq relinquerent. Quis ferret iſtos ſi noſtris tēporibus ad hanc inopiā cogerentur: cum eos modo vix feramus: quando pro ſuperflua voluptate plura donantur hiſtrionibus ꝙ̄ tunc legionibus pro extrema ſalute collata ſunt.

noxii erāt īpunitate ꝓmiſſa militię aſcripſit: quoꝝ numerus ad ſex milia viroꝝ fuit. Sciendū eſt etiā ꝙ ſm titū liuiū libro .iij. ð ſcdo bello punico: tyberiꝰ ſextus gracchꝰ legiones ꝑ magna ꝑte habebat colonū qui ſerui exiſtētes militabant ⁊ militia ſtrenua libertatem meruerit. f De tracta ſūt tēplis ⁊c. narrat oroſiꝰ illud idē ð armis tēplis ablatis et etiā titus liuius. g Tunc etiā ſtipēdiis ⁊c. Hic ſciendū ꝙ lʒ ſtatim pꝰ cladē cānenſē ſuppleret defectꝰ ęrarii .i. pecunię publicę: vt patʒ ꝑ oroſiū libro .iiij. Eſt aūt ęrariū locus vbi pecunia publica reponitur tñ illud de quo hic loquitur augꝰ cōtigit poſt interfectionē duoꝝ ſcipionū in hiſpania ſcʒ anno .ix. belli punici ſcdi: nam ſm oroſiū tūc auctoritate ꝯſulum ſcʒ claudii marci et valerii leuini auri ⁊ argentū ſignatū ad ꝗſtores oēs ſenatores palā in ęrariū cōtulerunt ita vt nihil ꝑter anulos ſinglos: bullaſq ſibi ac filiis ⁊ deinde ꝑ filias ⁊ vxores auri tm̄ ſingulas vncias: et argenti nō plus ꝙ̄ ſingulas relinquerēt. Titus vero liuiꝰ de ſcdo bello punico libro .vj. narrat ꝙ cū ꝓ ſupplemēto remigū nauibꝰ deeſſent tā hoīes ꝙ̄ pecunia valeriꝰ leuinꝰ conſul cōſiliū dedit: cū ꝑres quid agēdū foret heſitarēt in hunc modū. Sicut magiſtratus ꝑit honore ſenatui ⁊ ſenatꝰ ꝓplo: ſic conuenit vt ducē ſe exhibeat ad oīa ſubeundū. Igitur ſi volumꝰ ꝙ ꝑſonę priuatę remiges exhibeāt: ꝑmo impēdamꝰ nobiſmetipſis. Omnes ergo ſenatores cōferamꝰ cras in publicū aurū ⁊ argentū: ita ꝙ ꝗlibet ſibi anulos ⁊ ꝯiugę ⁊ liberis ⁊ filio bullā: ⁊ quibꝰ vxor ſit vel filię ſingulas relinquāt vncias auri. qui curuli ſella ſederūt ad reddenda iudicia relinquāt ſibi equi ornamēta de argento ⁊ tot libras vt poſſint habere deoꝝ imagines ⁊ patellā ad libamina ſacrificioꝝ. Cęteri ſenatores librā argēti tantū vnam ſibi relinquāt ⁊ ęris ſignati quinq milia in ſingulas reſfamiliares. Sicq factū eſt approbātibꝰ omnibꝰ hoc ꝯſiliū tantūq pecunię allatū eſt: vt triūuiri quoꝝ officiū erat pecuniā recipe ⁊ receptā ſcribere ad hoc nō ſufficerēt. Eſt aūt bulla quoddā ornamētū nobiliū puerorū: ſolebāt eñ bullas aureas quaſdā rotū-

das ad modū bullaꝝ q̄ in aqua erumpūt p corrigiā a collo depēdentes portare. Ca.XX.

Sed in his oībus belli ꝛc. In h̄ ca. tractat beatꝰ aug⁹ de q̄dā malo qđ ſuſtinuerᵗ romani in amicis ſuis tpe ſcōi belli punici vel paꝝ ante. Nā ſi incipiam⁹ ſcōm bellū punicū ab illo tēpore q̄ hānibal icepit bellare contra romanos directe: tūc malum de quo loquiꝭ h̄ aug⁹ p̄ceſſit bellum punicū ſecūdū ꝛ fuit eius occaſio: ꝛ tūc dicemus q̄ bellū punicū ſcōm icepit anno ab vrbe cōdita.dxxxiiij. Si vero incipiam⁹ cōputare annos h⁹ belli ab eo tēpore quo hannibal incepit pugnare ꝯtra romanos directe vł indirecte ſic aug⁹ hic cōputat tunc accidit malū hoc primo āno belli punici id ē anno ab vrbe condita dxxxiij. q: eo anno ſm̄ oroſiū pugnauit ꝯtra ſagūtinos amicos romanorū. Facit aūt aug⁹ in hoc caplo duo: p̄mo em̄ p̄dictū malū deſcribit. Et ſecūdo ibi: hic aliq̄d agerēt ꝛc. contra deos ꝓpter h̄ malum inuehit. Fuit autem hoc malū deſtructio ſagunti. Fuit autē ſaguntū ciuitas quędā potentiſſima in hiſpania ſita in confinio imp̄ij africani impio romanoꝝ nō ſubiecta: ſ; tn̄ romanorū ſocia ꝛ amica. Sciēs hānibal q̄ inde poſſ; habere occaſionē pugnādi ꝯ romanos q: ſi ſagūtū obſideret vł expugnaret romāi ſuccurrerēt vt eos defēderēt vł vindicarēt iō p̄us ꝯ ſagūtū q̄ ꝯtra romāos ſe mouit. Ideo aūt occaſiōes ꝯ romāos pugnādi q̄ſiuit ne videreᵗ pacē inter romanos ꝛ carthaginēſes poſt primū bellū punicū factā pfide violare: vt p; p titū liuiū de ſecūdo bello punico lib. p̄. q̄ etiā narrat q̄ hannibal p̄mo impugnauit ciuitates vicinas ſagūti q̄ nō erāt de ſocietate ꝛ ꝯfederatiōe romanoꝝ querēdo occaſionē expugnādi ſagūtū. Cū vero p̄mo ſagūtinos ꝯflictos ꝛ in ciuitatē refugiētes obſideret legatis romanoꝝ ad ſe miſſis vt ab obſidione recederet: illuſit dicēs ſe rebꝰ bellicis cōtra hoſtes intentū nō poſſe ipos audire. Profecti igiᵗ legati carthaginē cōqueruntur fruſtra de fędere pacis iā rupto: inde romā redeūt. S; interim dū ſic negociatur ſaguntū euerſū eſt ꝛ deſtructū in maximū vituperium romanoꝝ: qui in tali neceſſitate nō ſuccurrerūt vt debebāt ſocijs ꝛ amicis. Sagūtini vero priuſq̄ ciuitas capetur tantū cruciabanᵗ fame q̄ ſuorum mortuorū cadaueribus paſcebātur: ꝛ cū miles quidā hānibalis amicus ſagūtinorū volēs vitā ſaltē ciuium ſaluare p̄mitteret eis vitā: ꝛ locū aliū vbi poſſent ſibi ciuitatē cōſtruere: dū; tn̄ hānibali ſaguntū cū auro ꝛ argēto ipſorū redderēt: ipi tēpore deliberationis accepto: rogū maximū in medio ciuitatis accēderūt ꝛ p̄mo in eo oēe aurū ꝛ argētū ſuū cū reliq̄ ſupellectili piecerūt: et poſtea ceſis vxoribꝰ ꝛ liberis ſe in ignem vnanimiter precipitauerūt. (b Hic aliquid agerēt ꝛc. Hic inuehit aug⁹ ꝯtra deos qui erāt mediatores ſocietatis firmatę inter romanos et ſagūtinos p quos iuratū erat ad cōfirmādū ſocietatē illam: et ideo ſi potuiſſent debuerūt ſagūtinos defendere qui tā cōſtanter iuramentū p eos factū ſeruauerᵗ. Vocat aūt h̄ aug⁹ deos illos helluones id eſt voraces ſeu inſatiabiles: ꝛ nebulones id ē guloſos ꝛ glutones: q: nō potuerūt ſacrificijs eis oblatis ſatiari: q: ſp plura ꝛ plura a ſuis cultoribꝰ expetebāt. c (Si ipi dij tempeſtate ꝛc. Hic ſciēdū q̄ ſicut narrat oroſiꝰ libro. iiij. Anno decimo poſtq̄ hānibal in italiā venit: cneo fuluio ꝛ ſulpitio cōſulibꝰ hānibal de cāpania mouit exercitū et p viā latinā pfectus ad aniene fluuiū; tribꝰ miliaribꝰ ab vrbe cōſedit incredibili totius ciuitatis metu: ꝛ cū matronę pauore amētes p ꝓpugnacula currerēt p̄mineq̄ p murꝭ pugnare geſtirēt: hannibal cū expeditis equitibꝰ vſq̄ ad portā collinā acceſſit: deinde omne; exercitū ſuū in acie; direxit. S; ꝛ ꝯſules nō detrectauerūt pugnā: vbi autem

Sed in his (Ca.XX) oībus belli punici ꝛ cūctis malꝭ nihil miſerabiliꝰ ac miſerabili querela dignius q̄ exitū ſagūtinorū fuit. Hec q̄ppe hiſpanię ciuitas amiciſſima populi romani: dum eidē populo fidē ſeruat: euerſa ē. Hic em̄ hannibal fracto fędere romanoꝝ cauſas queſiuit: quibꝰ eos irritaret ad bellum. Saguntū ergo ferociter obſidebat. Quod vbi romę auditum eſt: miſſi ſunt legati ad hannibalem vt ab eiꝰ obſidione diſcederet. Contēpti carthaginē pergunt: querimoniamq̄ deponunt fęderꝭ rupti: infectoq̄ negocio romā redeunt. Dū hę morę agūtur: miſera illa ciuitas opulētiſſima: ſuę reipublicę: romanęq̄ cariſſima octauo vel nono a pęnis mēſe deleta eſt. Cuius interitum legere: quanto magis ſcribere horroris eſt. Breuiter tn̄ eū cōmemorabo: ad rem quippe quę agitur multū pertinet: Primo fame cōtabuit: nam etiā ſuorum cadauerib⁹ a nōnullis paſta perhibeᵗ. Deinde feſſa oīm rerū: ne ſaltē captiua in manus hannibalis perueniret: ingentem rogū publice ſtruxit: i quē ardentē ferro etiam trucidatos oēs ſe ſuoſq̄ mi b ſerūt. Hic aliquid agerēt duelliōes atq̄ nebulones ſacrificiorum adipibus inhiantes: ꝛ fallacium diuinationū caligine decipiētes: hic aliquid agerent: ſi ciuitati populi romāi amiciſſime ſubuenirēt: ꝛ fidei conſeruatione pereuntē perire nō ſinerent. Ipi vtiq̄ medij p̄fuerunt: cum romanę reipublicę interiecto fędere copulata ē. Cuſtodiens itaq̄ fideliter qđ ipſis pręſidibꝰ placito iunxerat: fide vinxerat: iuratione conſtrinxerat: a pfido obſeſſa: oppreſſa: conſum c pta eſt. Si ipſi dij tēpeſtate atq̄ fulminibꝰ hannibalem poſtea romāis pximū mēbus terruerunt: longeq̄ miſerunt: tūc primū tale aliquid facerent: audeo quippe dicere: honeſtius illos p amicis romanoꝝ ideo pictitantibꝰ: ne romanis frangerent fidem: ꝛ nullā opē tunc habentibus: q̄ p ipis romanis: q̄ p ſe pugnabāt atq̄

aduerſus hãnibalem opu
lenti erãt: potuiſſe tẽpeſta
te ſeuire. Si ergo tutores
eſſent romanę felicitatis et
glorię: tam graue ab ea cri-
men ſaguntinę calamitatis
auerterent. Nunc vero quã
ſtulte credit dijs illis defẽ
ſoribus romã victore han
nibale non periſſe: qui ſa-
guntinę vrbi nõ potuerũt:
ne pro eius periret amicitia
ſubuenire. Si ſaguntinorum
chriſtianus popul9 eſſet: et
huiuſmodi aliquid pro fide
euãgelica pateretur: quamquam
ſe ipſe: nec ferro: nec igni-
bus corrupiſſet: ſed tñ ſi pro fi
de euãgelica excidiũ pate
ret ea ſpe pateret: qua in xpm
crediderat: non mercede
breuiſſimi tẽporis: ſed eter-
nitatis interminate poteret.
Pro iſtis autẽ dijs qui pro-
pterea coli phibentur: pro-
pterea colendi requirũtur
vt harũ labentiũ atque trãſ
euntiũ rerũ felicitas tuta
ſit: quid nobis defenſores
et excuſatores eorum de ſa-
guntinis pereuntibus reſpon
debunt: niſi quod de illo
regulo extincto? Hoc qppe intereſt quod ille vnus ho
mo: hęc tota ciuitas: vtri-
uſque tamen interitus cau-
ſa conſeruatio fidei fuit.
Propter hanc enim ad ho-
ſtes et redire ille voluit: et
noluit iſta tranſire. Cõſer-
uata ergo prouocat deorum
irã fides? An poſſũt et dijs
propitijs perire? Nõ ſolũ
quique homines: verũ etiã
integre ciuitates? Vtrum
volunt eligãt. Si enim fidei
ſeruatę iraſcuntur illi dij: quę-
rant perfidos a quib9 co-
lantur. Si aũt etiã illis pro-
pitijs multis grauibuſque cru
ciatib9 afflicti: interire ho-
mines ciuitateſque poſſunt
nullo fructu felicitatis co-
luntur. Deſinãt igitur ſuc-
cenſere qui ſacris deorum
ſuorum perditis: ſe infeli-
ces factos eſſe putãt. Poſ
ſent enim illis nõ ſolum ma-
nentibus: verũ etiã fauẽti
bus nõ ſicut modo de mi-
ſeria murmurare: ſed ſicut
tunc regulus et ſaguntini
excruciati horribiliter eti-
am penitus interire.

¶ Ca. XXI

Porro in-
ter ſcdm et poſtremũ
bellũ carthaginenſe quã-
do ſaluſtius optimis mo-
ribus et maxima cõcordia
dixit egiſſe romanos: mul
ta enim ptereo ſuſcepti ope-
ris modum cogitans: eo-
dem ergo ipſo tempore mo
rũ optimorum maximeque
cõcordię ſcipio ille romę
italięque liberator: eiuſdemque
belli punici ſecũdi tã hor-
rendi: tam exitioſi: tã peri
culoſi preclarus mirabiliſ
que cõfector: victor hanni-

acies vtriuſque partis expoſitę extiterunt: tant9 ſe ſubito im
ber niuib9 grãdine mixt9 effudit: vt turbata agmina vix
armis retẽtis in ſua ſe caſtra reciperẽt. Deinde reddita ſe
renitate cũ in cãpum atque in aciem rediſſent exercit9 rur-
ſus violẽtior fuſa tẽpeſtas magis eos terruit: et territos in
tẽtoria ſua redire co-
egit. Tunc cõuerſus
in religionẽ hãnibal
dixiſſe fertur potien-
de ſibi romę mõ vo-
luntatem: mõ ptãtem
nõ dari: quia ſcz quã
do potuit ſtatim p9
ſtragem cãnẽſem nõ
habuit volũtatẽ: ſed
quãdo voluit nõ ha-
buit ptãtem romam
obtinẽdi. Hãc hiſto-
riã narrat titus liui9
libro. vj. de ſcdo bel
lo punico. Iſtas vo
tẽpeſtates que hãniba
lem coegerũt ab ince
pto deſiſtere: aſcrip-
ſerũt romani dijs ſu-
is quaſi haberent in
ſua ptãte tẽpeſtates
immittere quãdo vel
lent: quod ſi ita eſſet dic
aug9 quod multomagis
debuerãt terruiſſe hã
nibalem qñ impugna
uit ſaguntinos. ¶ a Do
Niſi quod de illo regulo
etc. de ipſo fuit dictum
ſupra libro iſto ca. xviij.
et libro primo capitulo
xv. ¶ Ca. XXI
a Porro inter ſe-
cundum etc. In
hoc capitulo tractat btũs
aug9 de malis que ro-
mani paſſi ſunt poſt
ſcdm bellũ punicũ fi
nitum: et primo obijcit
dijs falſis mala quę
paſſi ſunt romani in-
ter ſcdm bellum puni-
cũ et tertium: inter que
duo bella fluxerunt
ſcdm oroſiũ: anni circi
ter. l. Scdo ibi: ſed vl
timo bello etc. obijcit
eis mala que paſſi ſunt
poſt tertium bellum
punicũ. b ¶ Quan
do ſaluſtius etc. hoc
dicit ſaluſtius in hi-
ſtorijs romanorum quas ſcripſit. c ¶ Scipio ille romę etc.
Ad intellectum huius ptis ſciendum eſt: quod multi fuerũt
ſcipiones valde famoſi: quorũ duo fratres erant ſcz pu-
blius corneli9 ſcipio cõſul romanorum primo anno ſcdi bel
li punici: et alter ſcilicet cneus ſcipio qui fuit dux romano
rum in hiſpania cõtra magonẽ ducem penorũ quẽ vicit
et cepit. Ambo vero iſti ab haſtrubale fratre hannibalis
poſtmodũ in hiſpania interfecti ſunt. Erant aũt et alij
duo ſcipiones filij pdicti publij cornelij ſcipiõis: quo
rum vnus dictus fuit publius ſcipio africanus: quia
hãnibalem finaliter vicit: et africã debellauit: alter ve-
ro dict9 eſt lucius ſcipio aſiaticus: quia aſiã minorem
vicit et de ea triũ-
phauit: primus
aũt iſtorũ duorum
dictus eſt africa-
nus ſupior. Erat
aũt alius ſcipio
nepos eius: qui
quia in tertio bel
lo punico africam
vicit et carthagi-
nẽ deleuit dictus
eſt african9: ſed
poſterior. Poſt
iſtos erat ſcipio
naſica qui ſcdm ti-
tũ liuiũ fuit fili9
cnei ſcipionis p-
dicti: de iſto dic-
tum eſt ſup libro
primo ca. xxx. Lo-
quitur vero aug9
in propoſito de ſci-
pione africano p
ore: ipſe enim ro-
mam et italiã ſal-
uauit finaliter in
ſcdo bello puni-
co: Nam hãniba
le adhuc italiã p-
uagante ipſe tra-
iecit exercitum in
africã vbi occiſa
in locis diuerſis
maxima multitu
dine afrorum tã-
tum carthaginẽ-
ſes terruit et op-
preſſit vt neceſſi-
tate ducti hanni
balẽ cum ſuo ex-
ercitu in defenſi-
onẽ ſui de italia
reuocarent: qui
flens mox reliqt
italiam: et veniẽs
in africam collo-
quium ſcipionis
petit: et cuius primo
occurſu ſe diu at-
toniti admirati-
one mutua duo
clariſſimi princi-
pes ſuſpexiſſent:
tractatum pacis habuerunt: ſed infecto pacis nego-
cio pugnatum eſt: et victus eſt hannibal interfectis car
thaginenſibus pluſque. xx. milibus. Deinde fugiens ve
nit carthaginẽ pſuaſitque ſenatui vt pacẽ peteret quia
nulla ſpes alia ſuperat: pax vero per ſcipionẽ de volun-
tate ſenat9 populique romani cõceſſa eſt: naues tñ pluſque
quingẽtę i altũ mare pductę i pſpectu ciuitatis cartha

balis: domitorq́ꝫ carthagi-
d nis: cuius ab adoleſcẽtia
vita deſcribitur dijs dedi-
ta: templiſq́ꝫ nutrita: ini-
e micorum accuſationibus
ceſſit carenſq́ꝫ patria quã
ſua virtute ſaluã ⁊ liberaꝫ
reddidit: i oppido linternẽ-
ſi egit reliquaꝫ compleuit
q́ꝫ vitam: poſt inſignem ſu-
um triũphum: nullo illius
vrbis captꝰ deſiderio: ita
vt iuſſiſſe perhibeatur: ne
ſaltem mortuo in ingrata
f p̃tria funus fieret. Deinde
tũc primũ p̃ cneum manliũ
ꝓconſulem de gallogrecis
triũphantẽ: aſiatica luxu-
ria romã oĩ hoſte peior ir-
repſit. Tũc enĩ p̃mũ lecti
grati et p̃cioſa ſtragula vi-
ſa p̃hibentur. Tũc induc-
te in conuiuia pſaltrie et
g alia licẽtioſa neq̃cia. Sed

ginenſis incenſe ſunt. d Cuius ab adoleſcẽtia ⁊c. Quantũ ad illud qḋ hic tangit narrat titus liuiꝰ de ſecũdo bello punico libro. vj. ꝙ ex quo iſte ſcipio pueritiã exegit: nullo die egit rempublicã aliquã vel priuatã anteq̃ꝫ iret in capitoliũ id ẽ iouis tẽpliũ: ingreſſuſq́ꝫ templũ conſederet ibi ⁊ quaſi teneret cõſiliũ in ſecreto: h̃ mos ſeruatus p̃ totam vitam ſeu conſultu temere fidem de ſe fec. Et opinio vulgata fuit ipm̃ eſſe filiuꝫ ſtirpis diuine: in iſt; etiam cum dicto tito liuio ꝯcordat A. gellius libro vij. Dicit enĩ ꝙ de olympiade philippi regis vxore alexandri matre in hiſtoria greca ſcriptũ eſt: ſcꝫ de dracone cuꝫ ea cubãte id eſt ioue hamone in ſpecie draconis: ꝓpter quod filium iouis hamonis ſe credidit: illud de publij ſcipiõis q̃ꝫ matre q̃ p̃or africanꝰ dictus eſt memorie datũ eſſe. Nã qui de vita ⁊ rebꝰ africani ſcripſerũt matrẽ eiꝰ diu ſterileꝫ extimatã tradunt publiũ quoq̃ꝫ ſcipionẽ cũ quo nupta erat liberos deſperauiſſe: poſtea in cubiculo atq̃ꝫ in lecto cum abſente marito ſola cubaret: obdormiẽti ſibi repente iuxta eã ingentẽ anguẽ eũq̃ꝫ his qui viderant territis ac clamãtibus elapſũ inuenire nõ poſſe id ipſum publiũ ſcipionẽ ſcꝫ maritũ ad aruſpices retuliſſe q̃ facto ſacrificio reſpõderũt: fore vt liberi naſcerent: vñ ⁊ mulier cito poſt ꝯcepit hũc ſcipiõeꝫ africanũ: ipſi etiã ĩdẽ ſcriptores mandauerũt lr̃is hũc ſcipionẽ ſolitũ p̃uſq̃ꝫ illuceſceret in capitoliũ venire ac iubere aperiri cellaꝫ iouis: atq̃ꝫ ibi ſolitariũ diu morari quaſi cõſultantẽ de re publica cũ ioue. Edituos q̃ꝫ id eſt cuſtodes eiuſdẽ tẽpli ſepe iuraſſe ꝙ ſolũ eo t̃pe cum capitoliũ ingrederet: canes qui in alios ſeuiebãt: neq̃ꝫ latrauerũt cõtra eũ neq̃ꝫ in eũ incurrerũt. e Inimicorũ accuſationibꝰ ⁊c. narrat quãtũ ad exiliũ ſcipiõis libro. iiij. oroſius ꝙ ſub cõſulibꝰ marco claudio ⁊ quinto fabio ab vrbe ingrata ſibi diu exulãs morbo perijt. Eutropius libro. iiij. dicit ꝙ diu exulãs apud amiternũ morbo perijt: eodẽ anno quo hãnibal cũ videret a pruſia rege bythinie ad quẽ fugerat ſe romãis tradẽdum venenũ bibens ne viuꝰ romanis traderet mortuus eſt. Valerius aũt libro. v. ca. de ingratis dicit ꝙ romani eius clariſſima opa etiã iniurijs penſabant id eſt recõpenſabãt: naꝫ ciuitatis ignobilis ⁊ deſerte paludis eũ acolam fecerũt: eiuſq́ꝫ volũtarij exilij acerbitateꝫ nõ taciꝰ ad inferos tulit. Sepulchro enĩ ſuo ſic inſcripſit. Ingrata patria ne oſſa quidẽ mea habes: cineres enĩ ſuos negauit ſcꝫ roma: quã in cineres collabi paſſus nõ eſt. Dicit aũt valeriꝰ ſuũ exiliũ fuiſſe voluntariũ quia vidẽs maliciã accuſantiũ q̃ eũ de quadã ſũma pecunie accuſabãt ⁊ ſepius impetebãt: quaꝫ debuerat erario tradidiſſe vt dicebãt: d̃ qua loquitur valeriꝰ libro. iij. ca. vij. vñ ſm̃ ipm̃: cũ quadã vice de ea ĩpeteret r̃ndit. Nec enĩ puto eo malignitat̃ ventũ: vt de mea innocẽtia cõquerendũ ſit. Naꝫ cũ africam totã p̃tri veſtre ſubiecerim: nihil in ea qḋ meũ diceretur p̃ter ꝯgnomẽ retinui. Nõ me igitur punice: nõ fratrẽ meum aſiatice gaꝫe auarũ reddiderunt. Sed vterq̃ꝫ noſtrũ magis inuidia q̃ꝫ pecunia locupletior eſt. Videns igit̃ et accuſantiũ maliciã ⁊ ingratitudinẽ ciuiũ indignatꝰ ſpõte de vrbe receſſit: ſicut narrat titus liuiꝰ de bello macedonico libro. vij. circa finem. De cuius etiã ſepultura dicit ibidem ſic. Multa in ſcipionis morte: funere: ſepulchro in diuerſa trahũt: id ẽ multa q̃ ad iſta tria diuerſimode ſcripſerunt auctores vl̃ narrauerũt homines ⁊ cui fame aſſentiã nõ habeo: naꝫ aliqui dicũt eo anno q̃ mortuus eſt rome delatum: alij vero cum linternis ⁊ mortuũ ⁊ ſepultũ: nam in vtroq̃ꝫ loco monumẽta oſtendũtur ⁊ ſtatue: nã linterni monumentũ ẽ: monumẽtoq̃ꝫ ſtatua impoſita fuit: quaꝫ tempeſtate deiectã nup ipſi vidimꝰ. Rome etiã extra portã capenam in ſcipionũ monumẽto tres ſtatue ſunt quarũ due publij ⁊ lucij ſcipionũ dicũtur: tertia ennij poete. Hec ex tito liuio. f Deinde tũc p̃mũ ⁊c. ſcꝫ pꝰ mortẽ africani: vel poſt ſcḋm bellũ punicũ: vtroq̃ꝫ enĩ mõ verũ eſt qḋ hic dicit. Et eſt ſciendũ ꝙ gallogreci ſũt illi quos aplus galathas vocat: ⁊ fuerũt filij gallor̃ q̃ vſq̃ꝫ ad greciã ꝓceſſerũt ⁊ ibi remanſerũt: de quibꝰ iuſtinus libro. xxiiij. multa ſcp̄ſit: ⁊ ẽ gallogrecia ſeu galathia ꝓuĩcia q̃daꝫ aſie minor̃ ſm̃ iſidor̃. Et iḋ huiuſmodi luxuriã. i. luxũ deliciar̃ vocat h̃ augꝰ luxuriã aſiaticã. Fuit enĩ aſia minor tãte luxurie. i. luxui deliciaruꝫ dedita ꝙ ipſa multas gẽtes corrupit ſui imitatiõe: vñ dicit valeriꝰ libro ij. ca. p̃. ꝙ ſpartana ciuitas. i. lacedemonia lycurgi legibꝰ obtẽpans aliquãdiu oclos ciuiũ a ꝯtẽplãda retraxit aſiane illecebr̃ eiꝰ capti ad delicatiꝰ vite genus ꝓlaberent: audierãt enĩ inde leticiã ⁊ imoderatos ſũptus ⁊ oĩa nõ neceſſarie voluptat̃ gnã fluxiſſe. Quãtũ vero ad illud qḋ tãgit hic augꝰ de iſta luxuria rome introducta dic̃ valeriꝰ libro ix. ca. p̃. ſic. Vbi aũt nr̃e ſcḋi belli punici finis ⁊ philippꝰ rex macedonie deuictꝰ licẽtior̃ vite fiduciã dedit: vñ titꝰ liuiꝰ de bello macedonico lib. viij. loquẽs de exercitu mãlij volſconis q̃ gallogrecos. i. galathas ſubiugauit: dicit ſic. Luxurie pegrine origo ab aſiatico exercitu inuecta ẽ: inde p̃mũ lectos eratos: veſtẽ ſtragulatã p̃cioſaꝫ: plagulaſq́ꝫ ⁊ alia textilia ⁊ q̃ tũc magnifice ſupellectilis habebãtur monopedia ⁊ abacos romãi aduexerũt. Tũc pſaltrie ſãbuceq́ꝫ ⁊ ꝯuiuia: alia q̃ꝫ ludor̃ oblectamẽta addita epulis: epule q̃ꝫ ipſe ⁊ cura ⁊ ſũptu maiore apparari cepte: tũc coquos viliſſimũ antiq̃s mancipiũ ⁊ eſtimatõe ⁊ vſu in p̃cio eẽ: ⁊ qḋ miniſteriũ fuerat: ars haberi cepta ẽ: vix tñ illa q̃ ꝯſpiciebãt: ſemina erãt future luxurie. Hec titꝰ liuiꝰ. Vocat aũt hic augꝰ lectos eratos: lectos deauratos: vel ptiꝫ aureos: nã ſm̃ hug̃. more eris nitet aurũ ⁊ oẽ metallum: ab ere aũt ſm̃ eũdẽ dicit eratꝰ. Stragulũ aũt vocat veſtẽ diuerſorũ color̃. pſaltrias vocat inſtrumenta muſica. g Sꝫ nũc de his mal̃ ⁊c. intẽtio aug̃. in h̃ libro eſt loqui de malis pene ⁊ nõ de malis culpe: ideo excuſat ſe a ꝓſecutione eorũ que cõcernunt p̃dictam luxuriaꝫ quaꝫ

nunc de his malis quę in-
tolerabiliter homines pa-
nunť: nō de his q̄ libenter
faciūt dicere instituī. Sed
illō mag᷑ qđ de ſcipiōe cō
memoraui: q̄ cedēs inimi
cis extra p̄riā3 quā libera-
uit mortuus eſt: ad pręſen
tem ꝑtinet diſputationē3:
quod ei romana numina
a quorū tēplis auertit hā-
nibalē: nō reddiderunt vi
cem: q̄ ꝓpter iſtā tantūmō
colūtur fęlicitatē. Sed q2
ſaluſtius eo tempꝫ ibi dix
it moreſ optimos fuiſſe: ꝓ
pterea hęc de aſiana lux-
uria cōmemoranda puta-
ui: vt intelligatur etiam il-
lud a ſaluſtio in cōparati-
one aliorum temporū dic
tum: quibus tēporibus pe-
iores vtiq3 in grauiſſimis
diſcordijs mores fuerūt.
Nam tunc id ē inter ſcđm
ꝛ poſtremū bellum cartha
b ginēſe: lata eſt etiā illa lex
voconia: ne q̄s heredē fę-
minā faceret nec vnicā fili
am. Qua lege q̄d iniquī᷑
dici aut cogitari poſſit ig-
noro. Verūtamē toto illo
interuallo duū bellorꝫ pu
nicorꝫ tolerabilior infelici
i tas fuit. Bellis tantūmō
foris cōterebať exercit᷑: ſ
k victorijs ꝯſolabať. Domi
autē mille: ſic alias diſcor
l dię ſęuiebant. Sz vltimō
bello punico vno ipetu al-
teri᷑ ſcipiōis q̄ ob hoc etiā
ipſe africāi ꝯgnomē inuenit
ęmula imperij romani ab
m ſtirpe deleta ē: Ac deindē

homo patiť nō intolerabiliter ſ libēter: tamē occaſionē3
habuit loquēdi de p̄dicta luxuria ꝓpter verba ſaluſtij. b
Lata eſt etiā illa lex voconia ꝛc. Sic vocata ē lex illa ab
eius auctore q̄ voconius dict᷑ ē: quę iniqua fuit ꝛ grauis
q2 ſm eā ſi quis haberet tantū filiā3 vnicam, ꝛ nō plures
liberos illa filia non
ſuccederet in heredi-
tate: q̄đ videť iniquū
i pſonis p̄uať. q̄uis
rationabilis eſſe poſ-
ſet in publicꝭ pſonis
ſicut regib᷑ ꝛ princi-
pibus. Cui᷑ legis in-
iquitas pꝫ ex filiab᷑
ſalphaat numeri. xx-
vij. quę cum peterēt
ſucceſſionē patris q̄
abſq3 maſculina ꝓle
deceſſit: r̄ndit dn̄s:
iuſtam rem poſtulāt
filię ſalphaat. Hanc
vero legē voconiam
ſuaſit cato cēſorius i
oratione quadā ſicut
dicit. A. gelius libro
vj. De hoc dicit tit᷑
liui᷑ libro. xiiij. ab vr
be cōdita: q̄ vocon᷑
ſaxa tribun᷑ plebis
legē illā tulit. Suaſit
vero eā marcus cato
cui᷑ extat oratio. A.
gellius vero libro. j.
caplo. xxij. de hac le-
ge ſic dič: quid vtili᷑
plebiſcito voconio: d̄
coercendis mulierū hereditatibus. Beatus autē grego-
rius libro. xxxv. moraliū: viſus inquit vitę veteris nō ha-
bebat vt hereditatē fęminę inter maſculos ſortirenť: q2
legis ſeueritas fortia eligens: infirma contēnens diſtric-
ta potius ſtuduit q̄3 benigna ſancire. i Bellis tātūmō
foris ꝛc. Hic ſciēdu3 eſt q̄ poſt ſcđm bellū punicū finitū
cōtinuō ſecutū eſt bellū macedonicū p̄mū ꝯtra philippū
regē macedonię: nō quidē ꝯtra philippū patrē alexandri
magni; qui diu ante mortu᷑ fuit: ſed contra philippū aliū
qui in ſcđo bello punico hannibali cōtra romanos ꝓmi-
ſit auxiliū: quo deuicto ꝛ quo ad philippū bello macedo-
nico p̄mo finito: ſecutum eſt bellū ſyriacum contra anti-
ochu3 regē ſyrię: ꝛ eo deuicto ſecutum eſt bellum merito
ſm oroſium inter bella maxima referendum inter ſc3 ma-
cedonicū ſecūdu3 contra pſeum filiū philippi regis mace
donū ſupdicti: patre ſuo defuncto: deuicto aūt perſeo et
capto: ſecutū eſt bellum cōtra celtiberos in hiſpania: ro-
manis nimis terribiles: nam metus eorꝫ ita romanos in-
uaſit: vt nō eſſet aliquis qui miles vel legat᷑ auderet in hi
ſpaniam ire: niſi q̄ publius ſcipio q̄ poſtmodū dictus eſt
african᷑ poſterior: ſe ad eundū vltro obtulit. Veniēs aūt
in hiſpaniā maximā gentium ſtragem fecit. Secutu3 eſt
deindē terciū bellu3 punicū. Preter dicta vero bella quę
famoſa ꝛ notabilia fuerunt: habuerunt etiā romani inter
ſcđm ꝛ terciū bellū punicū bella alia cū diuerſis gentib᷑
multa ſc3 bellū etolicum: hiſtricū: gallogrecum: illiricu3
ꝛ macedonicū terciū: ſed omnia fuerūt lōge ab vrbe. k
Domi aūt mille ꝛc. mille eīn id eſt valde multa: patet ia3
ſupra de ſcipione africano ſuperiore. Et idē etiā apparet
in fratre ſuo ſcipione aſiatico: qui etiā ſicut narrat va-
lerius libro. v. deuicta aſia ꝛ ꝓplo romano adiecta tā-
q̄3 fur pecunię publicę id eſt re᷑ peculatus in carcere3
duci iuſſus ē: nō eīn talia potuiſſent tantis viris infer
ri ſ ne magnis ꝛ multis diſcordijs in ciuitate. l Sz
vltimo bello pu-
nico ꝛc. vltimum
bellū punicū fuit
terciū d̄ quo nar
rat oroſius libro
iiij. q̄ anno ab vr
be condita ſexcē-
teſimo ſecūdo: lu
cio cēſorio ꝛ mar
co manlio conſu-
libus tertiu3 bel-
lum punicū exor
tu3 eſt. Cum eīn
cenſeret ſenatus
carthaginē delē-
da3 ꝓfecti in afri
cam conſules: et
ſcipio tunc tribu
nus militum ꝓpe
vticā caſtra tenu
erunt vbi cartha
ginēſib᷑ ad ſe vo
catꝭ iuſſiſq3 vt ar
ma et naues tra-
derēt: tāta vis ar
morū repēte tra-
dita eſt vt facile
ex hiſ tota africa
armari potuiſſet
armis vero ſuis
iam traditis iuſſi
ſunt vrbe relicta recedere ꝓcul a mari. x. milibus paſ-
ſuū: tunc dolore3 ꝛ deſperationē cōtulerūt: aut defen
ſuri ciuitatē aut cū ea ſepeliēdi: duos ergo haſtruba-
les ſc3 duces ſibi eligunt: ꝛ arma facere aggreſſi ſunt:
ęris ferriq3 inopiam auro ꝛ argēto ſuppleuerunt. Con
ſules igitur carthaginē delere ſtatuūt cui᷑ muri. xxx.
milia paſſuū tenebant. Conſules igitur q̄uis aliqua3
ꝑtem muri diruiſſent: tn̄ a carthaginēſibus victi ꝛ re-
pulſi ſunt: quos fugientes ſcipio defendit repulſis car
thaginenſib᷑ intra murū: qui cōſules inſequebanť: q̄t
tuor tamē annis defenſa eſt ciuitas contra romanos:
poſtmodū vero anno. iiij huiꝰ belli ſc3 ab vrbe cōdita
ſexcēteſimo ſexto: ꝛ quīquageſimo p᷑ ſcđm bellu3 pu-
nicū publius ſcipio delere carthaginē molit᷑: dū con
tinuis ſex dieb᷑ ꝛ ſex noctib᷑ pugnatur: vltima deſpe
ratio carthaginēſes ad deditionē traxit: petentes vt
ſaltē eis ſeruire liceret: quibuſdā eorū ciuitatem egre-
dientib᷑: quibuſdā vero ſe ſponte in ignē ꝓijciētibus
q̄buſdā vero ſe de alto p̄cipitātibus: capta eſt ciuitas
ꝛ incēſa arſitq3. xvij. dieb᷑ cōtinuis: dirupta ē aūt car
thago: cū oī mirabili lapide in puluerē cōminuto ſep
tingēteſimo anno poſtq̄3 ꝯdita erat. Cauſā aūt quare
romani tātū exarſerūt cōtra carthaginēſes illa tertia
vice: dič oroſi᷑ ſe nullā q̄uis diligēter quereret inueniſ
ſe: ꝛ ideo dicit cām nō ex iniuria carthaginēſium: ſ ex
incōſtantia torpeſcētiū romanorū ortā eſſe: tn̄ de cau-
ſis illius belli dixi ſup libro p̄mo ca. xxx. m Ac de-
inde tantis malorū ꝛc. loquiť hic de malis culpę poti᷑
q̄3 de malis pęnę: vt pꝫ in lr̄a: q̄uis vtraq3 mala ſint

ſecuta. Quod vero hic dicit auguſtin': dicit etiaʒ me/tellus in ſenatu: vt narrat valerius libro. vii. ca. ii. ſcʒ de ſecuritate quā habuit roma poſt victoriā quā ha/buit de hānibale ꝛ malis ex ſecuritate illa ſecutis. De iſta vero materia dictū ē ſup̄ libro ꝑ ca. xxx. Hoc toto tempore ꝛc.

uaſſe. Et numātinum fedus ſcʒ omitto: quia nō ex/primit ipm aug. in ſpeciali: nec etiā inſiſtit circa hoc: ſed ipm in tranſitu quodā tāgit: quo ad numātinos q̄ hiſpa/ni fuerūt: tangit hic beatus aug' duo: primū eſt de afflic/tiōe qua romanos afflixerūt ꝛ federe quodā turpi roma/

Textus aug. est hic obſcurus ali/quantulū quantū ad expoſitionem grāmaticalē: naʒ ꝙ hic dicit toto tēpore vſqꝫ ad ce/ſarem auguſtum habet ꝯiungi cū eo qđ lōge infra dicetur bellicas clades ꝛc. Et qꝛ multa interpoſu/it de ceſare augu/ſto. ideo illud tē/pus de quo ince/pit loqui repetit ſic dicens. Toto ergo iſto tempo/re omitto ex aliis ꝛc. vt ſit ordo cō/ſtructiōis ꝛ intel/lectus auguſtini iſte: bellicas cla/des etiā atqꝫ etiā

tantis malorū aggeribus oppreſſa romana reſpubli/ca: vt ꝓſperitate ac ſecuri/tate rerum: vnde nimium corruptis morib' mala il/la ꝯgeſta ſunt: plus nocu/iſſe mōſtref tam cito euer/ſa: ꝙ̄ pri' nocuerat tādiu aduerſa carthago. Hoc toto tempore vſqꝫ ad ceſa/rem auguſtuʒ. qui videtur nō adhuc vel ipſorū opini/one glorioſaʒ: ſed ꝯtentio/ſam ꝛ exitioſaʒ: ꝛ plane iā eneruēʒ ac languidā liber/tatē oīmodo extorſiſſe ro/manis: ꝛ ad regale arbitri/um cūcta reuocaſſe: ꝛ qua/ſi morbida vetuſtate col/lapſaʒ: veluti īſtauraſſe ac renouaſſe rēpublicā. To/to ergo iſto tp̄e omitto ex aliis atqꝫ aliis cauſis atqꝫ etiā bellicas clades: Et nu/mātinū fedus horrēda ig/nominia maculoſuʒ: vola/uerāt eīn pulli de cauea et mācino cōſuli: vt aiūt: au/gurium malū fecerāt: q̄ ꝑ tot ānos qb' illa exigua ci/uitas romanuʒ circūſeſſa exercitū afflixerat: ipiqꝫ ro/manę reipublicę terrori eſ/ſe iā cepat. Alii ꝯ eum ma/lo augurio ꝓceſſerīt. Sed hoc inquā omitto.

norum de quibus nar/rat oroſius libro. v. ꝙ poſt vltimuʒ bellū punicum mancinus conſul romanorū cū exercituʒ a pompeio apud numantiam ac/cepiſſet adeo īfelicif cum eis prelia geſſit vt ſuprema deſpera/tione coactus ſit tur/piſſimū fedus cū nu/mātinis facere: ꝙ̄uiſ ꝛ pōpeius aliō eque iam infame fedus cū eiſdē pepigiſſet: ſena/tus vero fed' diſſoluit ꝛ mancinum dari nu/mātinis ꝑcepit: qui nudato corpore ma/nibuſqꝫ poſt tergum ligat' ante portas nu/mantinoꝝ expoſit': ꝛ ibi ſic vſqꝫ ad noc/tem manēs a ſuis de/relictus ab hoſtibus

id eſt frequenter. ꝛ aliis atqꝫ aliis cauſis hoc toto tem/pore ſcʒ a carthagine deleta vſqꝫ ad ceſarem auguſtū id eſt octauianū ſupple factas omitto: qui ſcʒ ceſar au/guſtus videf omnino extorſiſſe ſcʒ vi armorū abſtuliſ/ſe romanis libertatem: non adhuc id eſt vſqꝫ ad ſuum tēpus vel ipſorum id eſt romanoꝝ opinione glorioſaʒ nō enim eſt opinio romanorū aut fuit ꝙ libertas eoꝝ fuerit glorioſa vſqꝫ ad tempus ceſaris auguſti: ſed po/tius opinabanf ipſam fuiſſe cōtentioſam ꝛ exitioſam ac pene iam eneruem aut languidā ſcʒ ꝓpter bella ciui/lia: que intātū nocuerūt reipublice: ꝙ inter ciues nec fuit amicitia nec iuſticia. Et ceſar etiā auguſtus videf ad regale arbitriū cuncta reuocaſſe: ꝛ quaſi morbida vetuſtate collapſam veluti inſtauraſſe: ac renouaſſe rē/publicā. Ad intellectū vero pleniorē habēdū: ē iſtis ſci/endum ꝙ romani poſtqꝫ expulerūt reges ꝛ inceperūt regi per duos cōſules videbaf ſe habuiſſe magnam li/bertatē. ſed poſt deletionē carthaginis taʒ horrēda in/ſurrexerūt ꝛ tot bella ciuilia de quib' ſupra libro. ii. di/ctum eſt: ꝛ infra libro iſto dicetur: ꝙ conſules ꝛ magi/ſtratus electi a populo nō potuerūt exequi officiū ſu/um: vel ſi exequebanf hoc faciebant partialiter ꝛ tyrā/nice ita ꝙ libertas eorū fuit quaſi nulla. Iſta vero ma/la durabant vſqꝫ ad tēpus ceſaris auguſti id eſt octa/uiani excluſiue: quia ſcʒ deuicto antonio ipſe obtinuit monarchiaʒ id eſt ſolus regnauit: ita ꝙ ſuo tēpore ro/mana reſpublica regebaf per vnū regē: ſicut a princi/pio vrbis ꝯdite: vſqꝫ ad expulſionē tarquinii ſuperbi ſeptimi regis romanorum. Et licet iulius ceſar prius vſurpauerat monarchiā ꝙ̄ ceſar auguſtus: tamē quia iuli' ceſar nō obtinuit eā pacifice: iō aug' de ipſo nō fa/cit mentionē. Ceſare auguſto regnante vixit roma in maxima pace ꝛ tranquillitate ac iuſticia: ꝓpter quod dicit auguſtin' ꝙ videf rempublicā inſtauraſſe ꝛ reno/

vero non ſuſceptus eſt: Hec autē ciuitas ſola vt dicit oro/ſius per annos. xiiii. cū ſolis quattuor milibus ſuoꝝ qua/draginta milia romanorū non ſolum ſuſtinuit. ſed etiā vi/cit pudēdiſqꝫ federibus effecit. Et idē dicit florus in epi/tomate libro. ii. Secūdo tangit hic auguſtinus de quo/dam augurio malo ipſi mācino facto de quo nō facit oro/ſius mentionē. Sed valerius libro ꝑ ca. iiii. narrat ꝙ mā/cino conſuli in hiſpaniā ituro hec ꝓdigia acciderūt. Cuʒ eīn lauinii ſacrificare vellet: pulli cauea emiſſi in ꝓximaʒ ſiluam effugerūt: ſūmaqꝫ diligentia queſiti reperiri neq̄/uerant. Cum vero a portu herculis nauē cōſcenderet: ta/lis vox ſine vllo auctore audita eſt. Mācine mane. Cum igif territus ianuam peteret verſo itinere ꝛ ibi ſcaphā eſ/ſet ingreſſus anguis eximie magnitudinis viſus ſubito diſparuit. Ergo ꝓdigiorū numero numerū calamitatuʒ equauit ſcʒ infelici pugna: turpi federe: deditione funeſta ſcʒ qua derelictus a ſuis expoſitus ꝛ deditus ē numanti/nis. Cū ergo fuerint tria ꝓdigia ſm valeriuʒ: beat' aug' ſolum faciens mentionē de primo: deridet eos qui talib' auguriis credunt. Titus liuius libro. lv. ſolum facit mē/tionē de duob' ꝓdigiis primis. Et eſt ſciēdū ꝙ augures qui ex inſpectiōe volat' motus ꝛ vocis auiū ſolebant di/uinare habebant pullos auiū caueis incluſos ꝛ quaſi do/meſticos: quos qn̄qꝫ de caueis ſuis emiſerunt: vel oſtiuʒ caueꝫ amiſerūt id eſt aperuerūt vt exire poſſent ꝛ ſm qđ exibant vel nō exibāt: ꝛ ſi exibāt ſm ꝙ citius vel tardius: ꝛ etiā ſm ꝙ auolabant: vel nō: ꝛ ſi auolabant ſm ꝙ reuer/tebantur vel nō reuertebantur: ꝛ ſi reuertebanf ſm ꝙ ci/tius vel tardius de euentu futuro ei qui augurē petebat cōſulebant. Notanduʒ etiā hic ꝙ aug' hic innuit ꝙ licet alii duces romani male pugnauerūt cōtra numantinos tamē de nullo eoꝝ tradūt hiſtorię romanorū ꝙ habuerit malum auguriū niſi de iſto: ꝛ ideo fatuū eſt qđ dicunt de malo augurio facto mancino cōſuli.

a q Uāuis illud nequaꝗ̄ tacuerim ⁊c. ❡ Ca.XXII
O In h̄ capꝉo obijcit btūs aug⁹ dijs romanoꝝ quod-
dam malū notabile qḋ post vltimū bellū punicū roma-
nos mltū afflixit scȝ bellū mithridaticū: scȝ romāoꝝ ꝯtra
mithridatē regē: cui⁹ solūmō edictū b[...]s aug⁹ h̄ sat' cla-
re narrat: de quo eti-
am narrat orosius li-
bro.vj. causam edic-
ti dicēs: ꝙ mithrida-
tes rex ponti atqꝫ ar-
menie: postꝗ̄ nico-
medē regē bithynie
que est quedaȝ pars
asie amicū populi ro-
mani regno priuare
vellet: monuit euȝ se-
natus roman⁹ ꝙ nō
faceret hoc: mandās
ei ꝙ si faceret bellum
experiretur sibi a ro-
manis inferendū: vn-
de vehementer irat⁹
bithyniā vastauit: et
nicomedem inde ex-
pulit: post cum venis-
set ephesum crudeli
ꝑcepit edicto: vt per
totā asiam inuenti ci-
ues romani quicūqꝫ
essēt oēs vna die tru-
cidarentur. quod eti-
am factuȝ est: nec ex-
plicari nec apprehen-
di vllo modo potest:
que tunc multitudo
ciuium romanorū ce-
sa sit: [...]is gemitus
etiam tunc occiden-
dorum ꝗ̄ occidenti-
um fuerit: cū singuli
quiqꝫ aut ꝑdere in-
nocentes hospites ⁊
amicos: aut ꝑditari
ipsi pena hostiuȝ co-
gerentur: postea bel-
latū est cōtra eum a
romanis ⁊.xl. annis
ſm orosium durauit
bellū. Et idem dicit
eutropius. Iustin⁹
vero libro.xxxvij. di-
cit ꝙ p.xlvj. annos
varias victorias ges-
sit: cū tamen contra
sūmos imperatores
romanoꝝ bellauerit. b ❡ Non habēt cur isti in hac cau-
sa: scȝ in h̄ ꝙ xp̄iani auguriū cōtēnunt. ❡ Ca.XXIII
S Ed iam illa mala hec ⁊c. In hoc capꝉo obijcit bea-
tus aug⁹ cōtra deos romanorum mala quedaȝ gra-
uissima intestina. Et facit in h̄ capitulo duo: ꝑmo em̄ il-
la mala in generali cōmemorat. Scḋo ibi: nāqꝫ anteꝗ̄ se
aduersum romā sociale ⁊c. ꝓdigia que mala illa precesse-
rant explicat. Tangit aūt tria mala id ē tria bella intesti-
na grauissima scȝ ciuile: sociale ⁊ seruile. De bellis ciuili-
bus dictū est. s. libro.ij. ⁊ ampli⁹ dicet ꝓximo capꝉo ⁊ se-
quentib⁹. Quantū vero ad bellū sociale sciendū ꝙ bel-
lum sociale dicit bellum quod gesserūt romani cōtra
latinos qui nō erāt ciues romani. sed socij: nam ꝗ̄uis
subiecti essent romanis tamē romani eos socios suos
in imperio vocauerūt: de isto bello narrat orosius li-
bro.v. ꝙ āno ab
vrbe ꝯdita sexcē-
tesimo quinqua-
gesimonono: sex-
to iulio cesare et
lucio marco qui
⁊ philipp⁹ ſm eu-
tropiū dictus est
consulibus: dru-
sus tribunus ple-
bis latinos oēs
spe libertatis alle-
ctos: cū nō potu-
it explere qḋ vo-
lebat ī arma exci-
tauit. Igit picē-
tes: vestini mar-
si peligni marru-
cini samnites: lu-
cani: galli seruiū
ꝓtoreȝ legatū ad
se missū a senatu
apud esculū occi-
dert: statiqꝫ clau-
sa ciuitate oēs ci-
ues romanos iu-
gulāt. Et sicut di-
cit orosi⁹ ꝯtinuo
sequūtur illa ꝓdi-
gia que aug⁹ hic
clare ponit. Se-
cutū est ergo bel-
lum grauissimuȝ
qḋ habuit prelia
multa valde: in q̄-
bus duo cōsules
romanoꝝ: videlȝ
rutilius ⁊ porci⁹
cato occisi sunt
ſm eutropiū. Et
quandoqꝫ quidē
latini vicerunt:
quādoqꝫ romani
interfecti ab vtra-
qꝫ pte multis mi-
libus: nam cum
bella ciuilia ⁊ so-
cialia fere eodem
tempore essent:
quia nōdū exple-
to bello sociali orta sunt bella ciuilia: dicit eutropius
libro.v. ꝙ bellum ciuile ⁊ sociale quod etiam italicum
dictū est per decē annos cōtinuata sunt. Cōsūpserūt
aūt vltra cētūquiquaginta milia hoīm scȝ romanoꝝ
ſm orosium viros cōsulares.xxiij. viros ꝓtorios.vij.
Edilicios.lx. senatores vero fere ducētos. Idē etiā di-
cit eutropi⁹ addēs ꝙ tot vt ꝑmissū ē interfecti sūt abs-
qꝫ innumeris toti⁹ italie ꝓlis q̄ passim sine ꝯsideratio-
ne deleti sunt. De bello xo seruili dicet infra ca.xxvj.
hui⁹ libri. b ❡ Sociale latium id est latinum.

a q Uamuis Ca.XXII
O illud nequaꝗ̄ tacue-
rim ꝙ mithridates rex asie
vbiqꝫ in asia ꝑegrinantes
ciues romanos atqꝫ innu-
merabili copia suis nego-
cijs intētos: vno die occi-
di iussit: ⁊ factū est. Quaȝ
illa miserabilis rerum faci-
es erat subito quēqꝫ vbi-
cumqꝫ fuisset inuentus in
agro: in via: in oppido: in
domo: in vico: in foro: in
templo: in lecto: in ꝯuiuio
inopinate atqꝫ impie fuis-
se trucidatuȝ. Quis gemi-
tus morientiū: que lachry-
me spectātium: fortasse eti-
am ferientiū fuerūt: Q̄ du-
ra necessitas hospitū: nō
solum videndi nefarias il-
las cedes domi sue: verū
etiam perpetrandi: ab illa
blanda comitate humani-
tatis repente mutatis vul-
tibus ad hostile negociuȝ
in pace peragendum mu-
tuis (vt ita dicā) omnino
vulneribus: cū percussus
in corpore: ⁊ percussor in
animo ferietur. Num et
isti omnes auguria cōtem-
pserant: Num deos ⁊ do-
mesticos ⁊ publicos cum
de sedibus suis ad illam
irremeabilem peregrinati-
onē ꝓfecti sunt: quos cō-
sulerēt nō habebāt: Hoc
b si ita est: nō habēt cur isti
in hac causa de nostris tē-
poribus cōquerant. Olim
romani hec vana contem-
nunt. Si autem consulue-
runt: respondeat quid ista
ꝓfuerūt: quando per hu-
manas dūtaxat leges ne-
mine ꝓhibente talia licu-
erunt. ❡ Ca.XXIII
a S Ed iaȝ illa mala bre-
uiter quantū possu-
mus cōmemorem⁹: q̄ quā-
to interiora: tāto miserio-
ra extiterūt: discordie ciui-
les vel poti⁹ inciuiles: nec
iā sediciones sed etiaȝ ipa
bella vrbana: vbi tantus
sanguis effusus ē: vbi par-
tiū studia nō ꝯtētionū dis-
sensionib⁹ varijsqꝫ vocib⁹
in alterutrū: s̄ plane iā fer-
ro armisqꝫ seuiebāt: bella
socialia: bella seruilia: bel-
la ciuilia: quātū romanuȝ
cruorē fuderūt: quātaȝ ita-
lie vastationē desertionēqꝫ
fecerīt: Nā antea ꝗ̄ se ad-
b uersus romā sociale latiū
belluȝ cōmoueret: cuncta
aīalia humanis vsib⁹ sub-
dita: canes: equi: asini: bo-
ues: ⁊ queqꝫ alia pecora
s̄b hoīm dn̄io fuerīt: subito
efferata ⁊ domestice lenita-
tis oblita: relict' tect' libe-
ra vagabant: ⁊ oēm nō so-
lū aliorū: verū etiā dn̄orū

aduerſabant acceſſuꝫ: nō ſine exitio vel piculo audātes ſi q̄s de primo vrgeret. Quō quāti mali ſignū fuit? Quō ſi hoc ſignum fuit: quō tātuꝫ malū fuit: quātū malū fuit illud cui⁹ hoc ſignū fuit? Hoc ſi nr̄is tēporib⁹ accidiſſet: rabidiores iſtos q̄ illi ſua animalia paterentur.

Ca. XXIIII

a Initiū aūt ciuiliū bellorū fuit ſeditiones gracchoꝝ agrarijs legib⁹ b excitate. Volebant enim agros populo diuidere: quos nobilitas pperā poſſidebat. Sꝫ iam vetuſtā iniquitatē audere cōuellere piculoſiſſimū: imo vero vt ipſa res docuit pniciosiſſimū fuit. Que funera facta ſunt cum prior gracchus occiſus eſt: q̄ etiā cū alius frater ei⁹ nō lōgo interpoſito tēpore? Neq̄ eñ legibus et ordine poteſtatū: ſꝫ turbis armoꝝq̄ cōflictib⁹ nobiles ignobileſq̄ necabant. c Poſt gracchi alterius interfectiōeꝫ luci⁹ opimius cōſul: qui aduerſus eū intra vrbē arma cōmouerat: eoq̄ cum ſocijs oppreſſo ⁊ extincto: ingenteꝫ ciuiū ſtragē fecerat: cū q̄ſtionē haberet iam iudiciaria inquiſitiōe ceteros pſequēs tria milia hominū occidiſſe phibet. Ex quo intelligi poteſt quātā multitudinē mortiū habere potuerit turbidus cōflict⁹ armorū: q̄n tātā habuit iudicioꝝ velut examinata cognitio. Percuſſor gracchi ipſius caput quātū graue erat: tanto auri pōdere cōſuli vendidit: hec eñ pactio cedeꝫ preceſſerat. In d qua etiā occiſus ē cū liberis marc⁹ fului⁹ cōſularis.

Ca. XXV

e Elegāti ſane ſenatuſconſulto eodē loco vbi funere⁹ tumult⁹ ille cōmiſſus ē: vbi tot ciues ordis cuiuſq̄ ceciderūt: edes cōcordie facta eſt vt gracchoruꝫ pene teſtis ⁊ cōcionantiū oculos feriret: memoriāq̄ cōpungeret. Sed hoc quid aliud fuit q̄ irriſio deorū: illi dee templū cōſtituere: que ſi eſſet in ciuitate non tātis diſſenſiōibus dilacerata corrueret? Niſi forte ſceleris hui⁹ rea cōcordia:

I Initiū aūt ciuiliū ꝛc. In hoc Ca: XXIIII capl'o incipit btūs aug⁹ obijcere cōtra deos romanoꝝ mala ciuilia. ⁊ tractat in h̄ capl'o de quadā ſeditione in vrbe ſuſcitata per tribunos plebis ſcꝫ duos gracchos q̄ fuerūt fratres ⁊ ſucceſſiue nō ſil' fuerūt tribuni plebis: hāc aūt ſeditionē dicit hic aug⁹ fuiſſe initiū maloruꝫ ciuiliū: non q: fuerat cauſa belloꝝ ciuiliū q̄ poſtmodū ſequebant: ſꝫ quia inter mala ciuilia ⁊ diſſenſiones ciuiū d̄ quibus in hoc loco incipit agere iſta ſeditio fuit prior tēpore. ⁊ cito p⁹ eam extinctā ſeq̄bāt bella ciuilia que ciues romani cōtra cōciues geſſerunt. Ad intellectū vero eorū que hic dicuntur notāda ſunt ea q̄ ſup. lib: o. ij. ca. xxj. de iſta ſeditione gracchoruꝫ narraui. Eſt aūt hic ſciēdū q̄ q̄uis iſti gracchi p ſe ⁊ p pplo cāꝫ iuſtā cōtra nobiles ptenderēt: tñ nimis ſediciose ⁊ ad peiorē finē q̄ ptendebāt negociū agebant. Et ideo ſicut narrat valeri⁹ libro. vij. ca. ij. ſenat⁹ prudenter tyberium gracchum tribunū plebis agrariam legem id ē de diſtributiōe ⁊ diuiſione agroꝝ promulgare auſum morte mulctauit. ⁊ tñ ſm legē ei⁹ vt p triūuiros agri viritim. i. ſm partitiōes viriles diuiderent cenſuit: ſiquidē grauiſſime ſeditionis eodē tēpore ⁊ auctorē ⁊ cāꝫ ſuſtulit. b Volebāt eñ agros ꝛc. Hic ſciēdū q̄ captis hoſtiū ciuitatib⁹ ⁊ expulſis aut interfectis ciuibus: vl' agris ⁊ poſſeſſionibus alio modo priuatis: nobiles ſepe agros illos ſibi retinuerunt quod videbat plebi iniquū ⁊ iniuſtum: quia ſanguine ⁊ labore militū qui pro maiori pte de plebe erant: fuerunt agri tales acquiſiti: ppter quod volebat plebs agros tales inter ſe diuidi ⁊ diſtribui: nobiles vero h̄ nolebant: vnde ſepiſſime poſt regū expulſionē orta ē propter hoc diſſenſio inter patres ⁊ plebem. vt patet plegenti titum liuiū de origine vrbis a ſcđo libro ⁊ vltra. c Poſt gracchi alterius interfectionē ꝛc. De hoc narrat oroſius libro. v. q̄ opimius cōſul de quo ſupra libro ſcđo. ca. ij. feci mentionē: ſicut in bello cōtra amicos gracchi fortis fuit: ita in inquiſitione crudelis. nam plus q̄ tria milia hominum ſupplicijs necauit. Ex quib⁹ plurimi nec dicta cauſa. id eſt nō auditi in iudicio innocētes īterfecti ſunt: ⁊ ſicut narrat valerius lib. pmo ca. iiij. opimi⁹ cōſul caput gaij gracchi a quodā familiari ipſius gracchi auro equali pōdere emptū ⁊ pilo affixum fecit p vrbem ferri. d Occiſus eſt cum liberis ꝛc. Dicit oroſius libro. v. q̄ gracchus cū fuluio ingenti agmine ſtipat⁹ capitoliū aſcendit: vbi contio agitabat id ē vbi erant patres congregati ad tractādum et cōſultandū de negocijs: ⁊ dato ſigno ad bellū. iſte fului⁹ queꝫ oroſius flaccū fuluium appellat duobus filijs ſuis armat⁹ cinctus iamq̄ tanq̄ arcē occupauit. vbi cōtra decium brutū virum conſularē obſtinatiſſime pugnauit: poſtmodū vero cum vno filiorum fugiens in domum quandaꝫ cū fores clauſiſſent fracto pariete interfecti ſunt. Alter etiam filius eiuſdeꝫ adoleſcēs poſtmodum robore id eſt fuſte vel ligno necatus eſt.

Ca. XXV

e Eleganti ſane ſenat⁹ ꝛc. In hoc capitulo reprobat aug⁹ factū quoddam ſenatus romani: nam ſenat⁹ volens imponere finem diſcordijs inteſtinis ſtatuit q̄ in loco vbi fuerit ſtrages ciuiū facta in ſeditione gracchorū fieret templum dee concordie vt ſcꝫ dea cōcordia reduceret ciues ad cōcordiaꝫ ⁊ in cōcordia teneret. Iſtud factū primo irridet beatus aug⁹ ⁊ loquitur ironice dicēs Eleganti hoc factuꝫ ſenatuſconſulto. Deinde ibi cur enim ſi rebus geſtis ꝛc. Iſtud factum rationib⁹ reprobat oſtendēs q̄ magis debuiſſent feciſſe templum diſcordie q̄ cōcordie: ⁊ hoc oñdit pmo. q: in facto romanoꝝ qđ fuit occaſio cōſtruēdi nouū tēpluꝫ magis apparuit diſcordia q̄ cōcordia. Et q: poſſet dici q̄ diſcordia nō eſſet dea aliqua: pbat aug⁹. q̄ ſic: q: ſm labeonē aliqui dij ſunt mali ⁊ alij qui dij boni. Et videt ſupſiſſe cauſaꝫ h̄ dicēdi: q: viderat

quia deseruerat animos ci
uiū: meruit in illa ede tanq̄
in carcere icludi. Cur enī
si reb⁹ gestis cōgruere vo-
luerūt: nō ibi potiꝰ edē di
scordie fabricarūt? An vl
la ratio reddit̄: cur cōcor-
dia dea sit ⁊ discordia dea
nō sit: vt scḋm labeōis di-
stinctiōez bona sit ista: illa
vero mala? Nec ipe aliud
secut⁹ videt̄ q̄ ꝙ aduer-
tit rome etiā febri sicut sa-
luti templū cōstitutū. Eo
igit̄ modo: nō tm̄ ꝯcordie
verūetiā discordie ꝯstitui
b debuit. Periculose itaq̄
romani tam mala dea ira-
ta viuere voluerūt: nec tro
ianū excidiū recoluerūt ori
ginem ab eius offensione
sūpsisse. Ipa quippe quia
int̄ deas nō fuerat inuita-
ta: triū deaꝝ litē aurei mali
suppositiōe cōmētata est:
Vn̄ rixa numinū ⁊ venus
victrix: et rapta helena: et
troia deleta ē. Quapropt̄
si forte indignata ꝙ inter
deos in vrbe nullū templū
habere meruit: ideo iā tur
babat tantis tumultib⁹ ci

uitatem: quāto atrociꝰ po
tuit irritari: cum in loco il
lius cedis hoc est in loco
sui operis aduersarie sue
cōstitutā edē esse videret.
Hec vana ridētib⁹ nobis
illi docti sapiētesq̄ stoma-
c chant̄: et tamē numinum
bonoꝝ malorūq̄ cultores
De hac questiōe ꝯcordie
discordieq̄ nō exeunt: si-
ue pretermiserint harū de
arum cultum: eisq̄ febrē
bellonamq̄ ptulerint: qui
bus antiqua phana fece-
rūt: siue ⁊ istas coluerint:
cū sic eos discedēte ꝯcor-
dia: discordia seuiēs vsq̄
ad ciuilia bella pduxerit.

p Preclare Ca. XXVI

Pro seditiōib⁹ obsta-
culū: edē ꝯcordie testē ce-
dis suppliciiq̄ gracchorū
ꝯcionātib⁹ opponēdā pu-
tarūt. Quātū ex h' ꝓfecerit
indicāt secuta peiora. La-
borarunt enī deinceps ꝯci
onatores: nō exēplū deui-
tare gracchoꝝ sed supare
b ꝓpositū. Lucius saturni-
nus tribun⁹ plebis: ⁊ ga-
ius cesar: seruili⁹ pretor: ⁊

rome tēplum febris: sicut templū sospitatis ⁊ salut̄. Si-
militer etiā viderat tēplū bellone sicut ⁊ tēplū pacis: vn̄
q: viderat templa deaꝝ inter se ꝯtrariaꝝ: ergo eodē mō
cū cōcordia ⁊ discordia sint cōtrarie: ita debet discordia
credi dea sicut cōcordia. De ista distinctione deaꝝ quas
facit labeo dixi .s. li-
bro .ii. ca. xiii. ꝺ dea
etiam febre dixi ibi-
dem. De inde ibi b
Periculose itaq̄ ro-
mani: ponit aliā rati-
onē ad ꝓbandum ꝙ
romani debebant fe-
cisse edē dee discor-
die ⁊ facit rationem
in irrisionē romano-
rū: dicens ꝙ si tanta
dea sicut ē discordia
esset offensa ciuitati
multū posset nocere
sicut patuit i excidio
troie: nā ira illi⁹ dee
fuit pma causa exci-
dii troie: ergo expe-
diuisset romanis ꝙ
fecissent sibi templū.
Tangit vero hic au-
gustin⁹ fabulā quan
dam quā narrat heli
nand⁹ scʒ ꝙ iuppiter
cū tethydē amaret ꝓ
hibitus est a proteo
ne quē generaret q̄
ipsum a regno expel
leret: iuppiter ergo ꝑ
suasus dedit eam vx
orem peleo qui fuit i
pelopōneso rex: fra-
ter autē esonis: patru-
us iasonis: quoꝝ nu-
ptiis interfuit cū om
nibus diis ⁊ deabus
excepta discordia q̄
ꝓhibita est adesse: q̄
irata pomū aureū in
medio triū dearū scʒ
iunonis: palladis: et
veneris iecit: sic inscri
ptū: pulcherrime donū: ille de forme pulchritudine cōtē
dētes: iouē iudicē elegerūt: qui eas ad paridem: scʒ alex-
andrum filiū priami transmisit: qui venerē aliis ptulit. Ex
peleo autē ⁊ tethyde natus est achilles. Sciēdū est autē ꝙ
fm̄ fulgentiū ꝑ has tres deas intellexerūt poete tres vi-
tas scʒ ꝑ venerē vitam voluptuosam: ꝑ iunonē vitā acti-
uam. ꝑ palladem vitā ꝯtemplatiuā. Ideo vero inter eas
iuppiter dicitur nolle iudicare: sed iudiciū paridi cōmisis-
se: quia de⁹ reliquit iudicio hominis vt ipe quā istaꝝ vo-
luerit aliis pferat: paris vero ptulit venerē: vnde ⁊ rapuit
vxorē menelai. Alia vero fabula de ista materia ꝯficta ē:
quā posui .s. libro pmo ca. iii. c Et tm̄ numinū ⁊c. hic
ostendit aug⁹ efficaciā rationum suaꝝ: q: cultores deoꝝ
bonoꝝ ⁊ malorum siue omiserint colere deas pdictas scʒ
cōcordiam ⁊ discordiam ⁊ pposuerint eis deā febriū scʒ
febrē: ⁊ deā belloꝝ scʒ bellonam: de istis deab⁹ nō est du
bium quin ab eis colant̄ ⁊ habuerint templa sua in roma

siue etiā deas cōcordiam ⁊ discordiā coluerint nō pos
sunt euadere q̄stionē que orit̄ ex dea cōcordia ⁊ discor
dia: vtrū scʒ vtraq̄ coli debeat: q: si nō colant vtrāq̄
sed vnā tm̄ scʒ cōcordiaꝫ ostensum est ꝙ h' sit irrationa
bile. Si vero colant vtrāq̄: adhuc nō euadunt: quia
ex quo vtrāq̄ co-
lunt nō deberet
ꝯcordia ab eis di
scedere ⁊ discor-
dia remanere: cu
ius oppositū pa-
tuit in effectu: nā
discordia post cō
structiōem tēpli
noui perduxit ro
mānos vsq̄ ad bel
la ciuilia. Ca.
XXVI

p Preclarum
pro sedi. ⁊c.
In hoc capitulo
ostendit beatus
augustin⁹ ꝙ cō-
structio edis con
cordie fuit inuti-
lis: nec cōsecut⁹
est senatus ex ea
hoc qḋ itēdebat
Intēdebat enī ꝙ
edes illa fuisset se
ditiōis future ob
staculū id est im-
pedimētum. vn-
de iudicauerunt
eam tanq̄ testē
necis gracchorū
i dē punitiōis eo
rū q̄ seditiōes cō
mouerāt ꝯtionā
tibus id ē alloq̄n
tibus populū ob
iicere vt scʒ metu
precedentis pene
cauerent a sediti-
onib⁹. Augusti-
nus vero in hoc
ꝙ dicit obstacu-
lū pclarū: loquit̄
tronice: ꝙ enī nō fuerit pclaꝝ nec vtile ꝓbat ex hoc ꝙ
post constructionē illius edis secute sūt plures discor
die ⁊ dissensiones ciuiū q̄ ante nō fuerant. b Luci
us saturnin⁹ tribun⁹ ⁊c. de isto saturnino lucio ⁊ gaio
seruilio ptore qui etiā dictus est gaius glauca: narrat
orosi⁹ lib. v. ꝙ anno ab vrbe cōdita sexcētesimoq̄dra-
gesimoquinto: scʒ post interfectionē vtriusq̄ gracchi
nā interfectio posterioris gracchi fuit anno sexcētesi-
mo vicesimoseptio: lucius saturnin⁹ quinto metello
numido viro sane pmario acerrim⁹ inimic⁹ ipm creatū
cēsorē ꝺ domo sua ꝓtractū ⁊ i capitoliū fugiētē ibidē
obsedit cū manu armata. Sʒ saturnin⁹ idignatiōe eq̄
tū romanoꝝ inde deiect⁹ ē ⁊ pluria an̄ capitoliū cedes
facta: postmodū saturnin⁹ ⁊ gai⁹ glauca fraude gaii
marii tūc ꝯsul. i. ꝺ ꝯsilio ei⁹ anthoniū q̄ tribunatū petiuit
eodē tpe q̄ saturnin⁹ occiderūt. Sequēti anno mari⁹ sex-
to ꝯsul creat⁹ ē ⁊ gai⁹ glauca ptor ⁊ saturnin⁹ tribun⁹

multo post marcꝰ drusus quoꝝ oīm seditionibus cędes pmo iaꝫ tūc grauissime deinde socialia bella exarsert: quibꝰ italia vehemēt afflicta: ⁊ ad vastitatē miserabilē desertionēq̄ ꝑducta ē. Bellū deinde seruile successit: et bella ciuilia. In qbꝰ q̄ ꝑlia cōmissa sint: qd sāguis fusū: vt oēs fere italię gentes quibꝰ romanū marie ꝓpollebat iꝑiū: tāq̄ seua barbaries domarent. Iā ex paucissimis ꝟ est minus q̄ septuagita gladiatoribꝰ quēadmodū bellū seruile ꝯtractū sit: ad quantū numerū: ⁊ q̄ acrem ferocemq̄ peruenerit: quos illē numerꝰ imperatores populi romani supauerit: quas ⁊ quomō ciuitates regiōesq̄ vastauerit: vix q̄ historiā cōscripsert satis explicare potuerunt. Neq̄ id solū fuit seruile bellū: ꝟ ⁊ macedoniam ꝓuinciā priꝰ seruitia depopulata sunt: deinde siciliā orāq̄ maritimā. Quāta etiā ⁊ q̄ horrēda cōmiserint primo latrocinia: deinde valida bella piratarū: quis ꝓ magnitudine rerū valeat eloqui:

plebis: qui tres cōspirauerūt contra metellū supdictū vt in exiliū mitteret. Dicta ē ergo sibi dies in q̄ defenderet se cōtra accusatores suos: a iudicibꝰ qui erāt de eadē cōspiratiōe: ⁊ p scelus dānatꝰ est in exiliū: cū totiꝰ vrbis dolore. Idē saturninꝰ postea timēs ne mēnius metellꝰ vir acer ⁊ integer cōsul fieret orta seditione eū fugiētem insecutus ipsuꝫ interfecit. Cū aūt pro tot malis senatus ⁊ populus fremerēt: marius cōsul totā sedauit turbationē deinde saturninꝰ cōtionē in domo sua habuit: vbi ab alijs rex: ab alijs imperator appellatus est: sup quo marius indignatus cōtra ipsū pliū fieri ordinauit. ⁊ portas mario muniente saturninꝰ pulsus in capitoliuꝫ fugit: bellū igitur inauditum capitolio factū est horridū. Saturninꝰ vero palā clamabat mariū fuisse auctorē oīm molitionū suarū. Cū aūt saturninus in curiā cōfugisset effractis hostijs ibi interfectus ē: gaius vero glauca extractꝰ de domo claudij occisus ē. De marco vero druso q̄ ⁊ liuius appellatꝰ est ⁊ ꝯcitauit latinos ad rebellādū: ⁊ fuit icētor belli socialis dixi. ꝟ. libro isto ca. xxiij. Fuit aūt vir maxime superbię: nā sicut narrat valeriꝰ libro. ix. ca. v. ipe consulē romanorū luciū philippū: quia ipm cōcionantē interruperat: obtorta gula p clientē suuꝫ non p publicū ministrū tanta violentia in carcerem egit. vt sanguis multus de naribꝰ eiꝰ flueret. Alia vice cū senatus misisset ad eū vt ad curiā veniret quęsiuit quare n̄ potꝰ ipi venirēt ad eū qd̄ ⁊ fecerunt. Dicit aūt augꝰ hic q̄ ipe fuit diu post saturninū ⁊ gaiū seruiliū: nam ipi vt dictū est. ꝟ. fecerant seditionē ab vrbe cōdita anno sexcentesimoq̄dragesimoquinto: drusus vero belli socialis incentor fuit anno sexcētesimoquinq̄gasimonono: ⁊ sic interuenerūt anni. xiiij. De bellis aūt socialibus dixi. ꝟ. ca. xxiij. ¶ Bellū deinde seruile. ⁊c. Hic sciendū q̄ licet bella ciuilia ꝟm orosiū libro. v. durauerit xl. annis. tn̄ bellū vnū ciuile videlicet inter syllā ⁊ mariū de q̄ in sequētibus capitulis tractat ꝓcessit belluꝫ seruile vnū scꝫ qd̄ gesserūt gladiatores. Sunt aūt gladiatores qui in spectaculis adinuicē vel cū bestijs pugnāt: tn̄ bellū seruile qd̄ fuit in sicilia ꝓcessit bella ciuilia: vt pꝫ p orosiū libro. v. Quātū vero ad bellū seruile qd̄ mouerūt gladiatores narrat valeriꝰ lib. v. q̄ anno ab vrbe ꝯdita: sexcētesimoseptuagesimonono. lucinio ⁊ cassio ꝯsulibꝰ gladiatores. lxiiij. capue effracto vt dicit eutropiꝰ ludo: quē ꝟm orosiū lētulus ibidē celebrauit diffugerūt: q̄ statim cōstitutis sibi tribꝰ ducibꝰ scꝫ spartaco thrace id ē de thracia ⁊ duobꝰ gallis scꝫ crisso ⁊ iunouiano montē vesibiū occupauerūt. Inde vero erūpentes castra ꝑtorꝭ scꝫ clodij q̄ eos in mōte obsederat expugnauerūt ⁊ ipo fugato oīa rapuerūt. Iunonianꝰ tn̄ vnus ducū interfectꝰ fuit in bello. Alij duo postmodū in breui tpe sibi agmina ingētia collegerūt: ita q̄ crissus q̄ gallus er… habe… x. milia. Alter vero dux scꝫ spartacus q̄ fuit de thracia xxx. milia. Deinde cū cedibꝰ: icēdijs: rapinis: et stupris oīa iplerent: ita vt mulieres aliq̄ violatę seipsas occiderent: missi sunt ꝯtra eos geliꝰ ⁊ lētulus ꝯsules cū exercitu. Geliꝰ vero crissuꝫ acerrime pugnātē oppressit: lētulꝰ vero supatus a spartaco fugit: postmoduꝫ ambo cōsules cōtra spartacuꝫ simꝭ pugnauerūt ⁊ accepta graui clade fugerūt: postmodū spartacꝰ gaiū cassiuꝫ pcōsulē in bello occidit. Tantꝰ vero metus ciuitatē inuasit quātus sub hānibale inuasit. Senatus tandē crassuꝫ cū legionibꝰ ꝯsulē: ⁊ cū nouo supplemēto militū ꝯ spartacū misit: q̄ mox vt fugitiuoꝝ pugnā iniit: sex milia eoꝝ occidit: ⁊ nōgentos cepit: postmodū pꝰ q̄ spartacū bello aggrederet. auxiliatores eiꝰ gallos ⁊ germāos supauit occisis eoꝝ ducibꝰ: cū alijs xxx. milibꝰ: nouissime aūt ꝯ spartacū disposita acie pugnās. lx. milia d̄ suis occidit. ⁊. vj. milia cepit ipo spartaco interfecto. Ceteri vero q̄ fugerāt diligēter p diuersos q̄siti occisi sūt. Durauit ꝟ bellū ꝟm eutropiū tribꝰ annis cū calamitatibꝰ italię: finē vero accepit i apulia. De ꝟ bello expssius loquit infra beatꝰ augꝰ libro. iiij. ca. v. Istud ergo belluꝫ orosiꝰ fugitiuorū: augꝰ aūt vocat seruile: q̄ fugitiui dicunt solūmō serui q̄ dn̄os suos fugiūt: nā ⁊ filiꝰ q̄uis patrē fugiat n̄ dicit fugitiuꝰ ꝟ fugiēs. De isto vero bello dicit florus in epitomate libro pmo sic. Belluꝫ spartaco duce cōcitatū quo nomine appellē nescio: quippe cū serui militauerūt ⁊ gladiatores imperauerūt: illi infimę sortis hoīes. De bello vero seruili qd̄ macedoniā depopulauit narrat orosius libro. v. q̄ anno ab vrbe ꝯdita sexcētesimo septuagesimoquarto: claudiꝰ appius fortiꝰ belluꝫ macedonicū varias gētes quę rhodopeis montibꝰ circūfusę sunt id ē habitauerūt in circuitu eoꝝ ad loca illa fugiētes ꝟm eutropiū libro. vj. ⁊ macedoniam crudelissime populabant pellere de macedonia nisus ē: magnisq̄ se maloꝝ moribꝰ obiecit. vn̄ curis circūseptꝰ īsup ⁊ infirmꝰ interijt: cui successit striboniꝰ: q̄ gētiū illaꝝ vim declināns ad alios arma cōuertit. Sꝫ ꝟm eutropiū postmodū a lucullo expugnatę st̄. Gētes vero ille tā crudeles i captiuos erāt vt cū poculꝭ. i. vas ad bibēdū idigerēt: raptꝭ hūanoꝝ capitū ossibꝰ cruētꝭ ⁊ adhuc capillatꝭ ac nondū bn̄ extracto cerebro sine horrore tāq̄ verꝭ poculꝭ vterēt. ꝟ bellū augꝰ vocat seruile: q̄ pꝰ sbiecti erāt romāis ⁊ dū eēnt idignissimi q̄ ꝟui habebāt. De bello vero isto pꝫ q̄ fuit an̄ bellū gladiatoꝝ. vj. ānis respiciēdo ad ānos qbꝰ ꝯtigerūt. ꝟ. expssos. De bello vero seruili quodā in sicilia narrat orosius lib. v.

q̄ in ſicilia iam interfecto gracho vno. oꝛta eſt belli ſer-
uilis cōtagio: nā in ſicilia piſo cōſul: mamertū expugna-
uit vbi octo milia fugitiuoꝝ interfecit: quos aūt capere
poterat patibulo affixit. Cui ſuccedēs rutiliꝰ cōſul tauro
miniū ⁊ hennā firmiſſima fugitiuoꝝ [illegible] illo cepit ⁊
ibi pluſq̄. xx. milia
ſeruoꝝ occidit: qui-
bus parcendū a do-
minis ſuis fuiſſet: ni-
ſi inſoleſcētibꝰ ſeruis
ferro obuiam iretur:
hęc aūt cōtagio mul
tas late prouincias in-
fecit: nā ⁊ minturnis
cccc l. in crucē acti: et
muſſe ad vij. milia ſer
uoꝝ a quinto metel
lo et cneo ſeruilio ſci
piōe oppſſa ſunt: In
metellꝰ q̄ꝫ athenienſiū
idē tumultꝰ ſeruilis
ab eradito p̄toꝛe diſ-
cuſſus eſt. Idē apud
delon ꝯtigit. Diſcoꝛ
dat tñ oroſius ab au
guſtino quo ad tem-
pus: q2 ſm oroſium
iſtud bellū fuit ante
bellū ſeruile in mace
donia: augꝰ vero vi-
det ſentire q̄ fuerit
poſt illud. De bello
piratarum narrat eu
tropiꝰ libro. vj. q̄ du
rāte adhuc bello mi-
thridatico piratę oīa maria infeſtabāt ita vt romanis to-
to oꝛbe victoꝛibꝰ ſola nauigatio tuta nō eſſet. Quare bel
lū ꝯtra eos cneo pompeio decretū eſt: qd̄ inter paucos
menſes ingēti fęlicitate ⁊ celeritate finiuit. Ca. XXVII

a Cum vero marius ⁊c̄. In hoc ca. oſtēdit augꝰ q̄ cō
ſtructio ędis cōcoꝛdię de qua ſupꝛa ca. xxv. huius
dictū fuit. erat oīno inutilis: p̄ diſcoꝛdias quę apparuerīt
in bello ciuili ſyllano. ſcꝫ ſylle contra mariū. Et oſtendit
in hoc caplo magnitudineꝫ diſcoꝛdiarū illaꝝ p̄ mala quę
geſta ſunt mario p̄ualente in vrbe: Ad intellectū vero hu
ius capli diligēter notāda ſunt ea quę. ſ. libro. ij. ca. xxij.
de ſylla ⁊ mario narraui. b Ut verbis tullianis id eſt
tullij quę i inuectiua tertia in catilinā dicit: q̄ ſupauit po
ſtea cinna cū mario ſcꝫ poſt fugaꝫ: quia poſtq̄ fugerat re
uerſus eſt romā ⁊ cinnę cōſuli ſocietate ſcelerū cōiunctꝰ
eſt: ⁊ fecerūt crudeliſſima vt ſup libro. ij. ca. xxij. narraui:
de quibus tullius ibidē facit mentioneꝫ. Dicit aūt augꝰ
cinnam cū mario ſupaſſe: nō quia ſuperauit ſyllā: q2 ab-
ſens tūc erat: ſed q2 ſuperauit ſyllanos: id ē ſylle adheren
tes quos reperit. c Ait ⁊ lucanus ſcꝫ libro. ij. pene pꝰ
principiū vbi premittit immediate ſic: dūq; nimis iā pu-
trida membꝛa recidit, ⁊ ſtatim ſubdit. Exceſſit medicina
modū. Hoc dicit lucanus: quia ſylla propter crudelitatē
marij qui totam rēpublicā peſte coꝛruperat: fuit rogatꝰ
a ſenatu vt romā veniret ad ſaluandam rempublicam ⁊
patriā: ⁊ ideo venit ſicut medicus ad infirmū poꝛtās fer-
rum ad ſecandū: ⁊ ſi medicus ſecet membꝛ ſanū iam me
dicina excedit moduꝫ. Et ſic fecit ſylla interficiēdo indif-
ferēter nocentes ⁊ innocētes: ⁊ ideo addit lucanus: nimi
umq; ſecuta eſt qua moꝛbi duxere manus, id eſt manus
ſecans nimiū ſecuta eſt p̄ viam p̄ quam duxere moꝛbi
quia perſequendo moꝛbos id ē nocētes vel ſcelera ni
mis p̄cipitāter ⁊ indeliberate egit: nō diſcernendo in-
nocentes a nocentibꝰ. Et addit lucanus Periere no-
centes: ſed cū iam ſoli poſſent ſupereſſe nocentes: di-
cit hoc lucanus:
quia iaꝫ propter
crudelitatē ſyllę
⁊ ſibi adherētiuꝫ
omnes ſyllani ef-
fecti ſunt nocen-
tes: ſoli ſyllani id
eſt ſylle adheren
tes poterant ſup
eſſe quia omnes
alios voluit inter
ficere imo ⁊ mul-
tos partis ſuę in
terfecit ſm oro-
ſium. Et ſicut
dicit valerius li-
bro. ix. etiam ad-
uerſus mulieres
gladios diſtrin-
xit. Tunc ſicut di
cit lucanꝰ ſeruis
dabaꝫ licētia oc-
cidendi dños ⁊ fi
lijs p̄rem ⁊ cuili-
bet licētia occidē
di queꝫ volebat.
d Caput octa-
uij cōſul ⁊c̄. Ro-
ſtra fuerat q̄dam
locus i vrbe vbi
forū erat ſcꝫ in cāpo marcio q̄ a roſtri nauiū grecis: q̄s
romani ceperāt quibus locus ille emptus fuit: ⁊ quę
etiā ibi affixa erāt in ſignū victoriaꝝ ſic dictꝰ eſt. Fu
it aūt ſm valeriū li. ix. ca. v. p̄pe locum curia hoſtilia
ſcꝫ curia vbi tribuni plebis habuerunt ꝯtionē plebis
⁊ tractatus ſuos cū plebe. Principalis vero curia pa
trū ſcꝫ fuit in capitolio. Idē etiā locꝰ q̄ dicit roſtra ali
quando dicitur p̄roſtra. Ibi ergo tanq̄ in loco mul-
tū frequentato poſitum fuit caput octauij cōſulis. vt
a multis videretur. Fuerunt aūt ſm oroſiuꝫ libro. v.
octauius cōſul cū cinna: ſed cinna fouit partem marij
quā octauius ſectabatur. p̄pter quod cū ſertoꝛio qui
erat marianus octauius adiūcto ſibi cneo pompeio
conflixit. vt ſup libro. ij. ca. xxv. dixi. Fuit aūt octaui-
us interfectus quādo ipſo deuicto cū exercitu ſuo ⁊ a
ianiculo depulſo cinna ⁊ marius in vrbē recepti ſunt:
ſm titum liuium. Caput vero eiꝰ p̄roſtris exponitur
ſicut narrat floꝛus in epitomate lib. iij. e Ceſar et
fimbꝛia. De iſto cęſare dicit valerius libꝛo. ix. ca. ij. q̄
marius gaij cęſaris coſularis ⁊ cenſoꝛij viri nobiliſſi-
mū coꝛpus ignobili ſeuicia trucidauit apud ſedicioſiſ
ſimi et abiectiſſimi hominis cuiuſdā buſtuꝫ id ē ſepul-
chꝛū. Iſte aūt cęſar nō fuit ille magnus cęſar qui poſt
modū fuit imperatoꝛ. nam iſte dictus eſt lucius cęſar
fuerat ꝯſul eo tēpoꝛe q̄ incepit bellū ſociale: alius dic
tus eſt gaius iuliꝰ cęſar. Quātū vero ad fimbꝛiā ſcien
dū ē q̄ viꝛꝰ erat fimbꝛia q̄ erat ex p̄te marij de quo di-
xi. ſ. lib. iſto ca. vij. ⁊ de iſto narrat oroſius libꝛo. vj. q̄
apud tiatirā cū ab exercitu ſyllę obſidereꝫ deſperauit
⁊ in tēplo eſculapij ſe occidit. Alter ꝓo fimbꝛia erat d

lucanus in .2

a Cum vero Ca. XXVII
marius ciuili ſangui
ne iā ebꝛius: multā aduer
ſaꝝ ſibi partiū pempt⁊ vi
ctus vrbe profugiſſet: vix
paululū reſpirāte ciuitate
b vt verbis tullianis vtar: ſu
perauit poſtea cinna cum
mario. Tū v° clariſſimis
viris interfectis: lumia ci-
uitatis extincta ſunt. Ulꝰ
eſt huiꝰ victorię crudelita
tē poſtea ſylla: nec dici q̄-
dem opꝰ eſt: q̄nta diminu
tione ciuium: ⁊ quāta ca-
lamitate reipublicę. De
hac enī vīdicta q̄ grauioſi-
oꝛ fuit q̄ ſi ſcelera q̄ punie
bātur impunita relinque-
c rentur: ait ⁊ lucanus. Ex-
ceſſit medicina moduꝫ ni-
miūq; ſecuta ē. Qua moꝛ
bi duxere manꝰ periere no-
cētes. Sꝫ cū iā ſoli poſſēt
ſupeſſe nocētes. Tūc da-
ta libertas odijs: reſoluta
q; legū. Frenis ira ruit. Il
lo bello mariano atq; ſyl-
lano except his qui foris
in acie ceciderūt: in ipa q̄ꝫ
vrbe cadaueribꝰ vici: pla
teę: foꝛa: theatra: tēpla: cō
pleta ſunt: vt difficile iudi
caret qñ victores plꝰ fune
rū ędiderint: vtrū priꝰ, vt
vincerēt: an poſtea q2 vi-
ciſſent. Cuꝫ p̄mū victoria
mariana qñ d exilio ſe ipe
reſtituit: exceptis paſſiꝫ q̄-
d quauerſuꝫ cędibꝰ facti: ca
put octauij cōſulis pone-
e ret i roſtri: cęſar ⁊ fimbꝛia

pte ſyllę de quo hic fit mentio. et de quo nuſquā alibi legi f Duo craſſi pater et filiꝰ etc. de iſto narrat lucanꝰ lib. ij. quod interfecti ſūt a fimbria qui fuit de pte marij quos occiſos iuſſit lacerari. Dicit autē lucanꝰ truncos. i. truncatos lacerauit fimbria craſſos. de his narrat florus in abbreuiatiōe titi liuij ſic. Craſſus filius ab equitibꝰ fimbrię occiſus ē. pater craſſus ne quid indignū virtute ſua pateretur. gladio ſe tranſfixit. In epitomate vero narrat idē florus lib. iij. dicēs ſic. In penatibꝰ domorum ſuarum trucidantur craſſi pater et filiꝰ in mutuo alterutrius cōſpectu. g Bebius et numitoriꝰ etc. De hoc bebio facit lucanꝰ mentionē lib. ij. ſic dicēs. Cui funera vulgi flere vacet ſcilicet ex quo ſatis habent flere funera tā nobilium. Et exemplificat ſtatim ſic dicēs. Vix te ſparſum p viſcera bebi innumeras inter carpētes mēbra coronę deſcripſiſſe manꝰ. i. vix vacat flere iſtō. h Catulꝰ hauſto etc. narrat valeriꝰ li. ix. ca. xij. quod quintꝰ catulꝰ cimbrici triūphi cū mario pticeps a ſenatu datꝰ. i. qui fuerat cōſul cū mario quādo marius cimbros et thetonicos vicit. poſtea propter ciuiles diſſenſiōes ab eodē mario mori iuſſus. i. interfici. ſtatim recenti calce et multo igne pcalefacto cubiculo ſeipſū incluſū peremit. Fuit autē aliꝰ catulus dux ſyllanꝰ de quo eutropiꝰ lib. v. in fine facit mentionē. Quē lepidus marianꝰ pſecutus ē poſt mortē marij. Sed de illo nō facit hic augꝰ mentionē ſed infra ca. xxx. De catulo vero de quo hic loquitur. et de duobꝰ viris ſupra hic noiatis immediate florus in epitomate lib. iij. dicit ſic. Bebiū atqꝫ numitoriū p medium fori vnci traxere carnificū. Catulus ſe ignis hauſtu ludibrio hoſtium exemit i Merula flamen. De iſto narrat valerius lib. ix. ca. xij. ea tēpeſtate lucius corneliꝰ merula cōſularis et flamē dialis ne ludibrio inſolētiſſimis victoribus eſſet in iouis ſacrario venis inciſis cōtumelioſę mortis effugit dānationē ſacerdotiſqꝫ ſui ſanguine vetuſtiſſimi foci maduerūt. Idē narrat florus li. iij. k In ipſiꝰ autē marij etc. De hoc dicit lucanꝰ li. ij. ſic. Innumera poſt magna perit. et cito pꝰ addit. ſpes vna ſalutis. Oſcula pollutę viriſſe tremētia dextrę ſcilicet marij de quo ibi loquitur. De hoc florus in epitomate li. iij. dicit ſic. Aucarius ipſo vidente mario ɔfoſſus ē. quia fatalē illā manū nō porrexerat ſalutāti. Et addit hoc. Tot ſenatus funera inter kalēdas et idus ianuarij mēſis. ſeptima illa marij purpura id ē cōſulatus dedit. quid futurū fuit ſi annū cōſulatus impleſſet. Hęc florus. Mortuus autē fuit marius ſm titū liuiū idibus ianuarij.

Ca. XXVIII

Syllana vero victoria etc. In hoc ca. btūs augꝰ obijcit cōtra romanos q ɔſtruxerunt ędē concordię propter mala diſcordiarū quę apparuerūt in bello ciuili ſyllano ipſo ſylla de grecia redeunte in italiā. Et primo tangit mala quę facta ſunt p marianos occaſione illius reditus.

domibꝰ trucidarent a ſuis: f duo craſſi pater et filius in ɔſpectu mutuo mactarent: g Bebiꝰ et numitoriꝰ vnco tracti ſparſiſqꝫ viſceribꝰ interirent: h Catulꝰ hauſto veneno ſe manibꝰ inimicorum ſubtraheret: i Merula flamē dialis pciſis venis ioui etiā ſuo ſanguine litaret. In k ipſiꝰ autē marij oculis ɔtinuo feriebantur: quibꝰ ſalutātibꝰ dexterā porrigere noluiſſet. Ca. XXVIII

a Syllana vero victoria ſecuta huiꝰ videlicet vindex crudelitatis: poſt tantū ſanguinē ciuium quo fuſo b cōparata fuerat: finito iam bello inimicitijs viuentibus c crudelius in pace craſſata ē. d Iam etiā poſt marij maioris priſtinas ac recentiſſimas cędes: additę fuerāt alię grauiores a mario iuuene atqꝫ carbōe earundē partiū marianarū. Qui ſylla imminēte nō ſolū victoriam: verūetiam ipſam deſperātes ſalutē: cuncta ſuis alijſqꝫ cędibus impleuerunt. Nā preter ſtragem late per diuerſa diffuſam: obſeſſo etiam ſenatu de ipſa curia tanqꝫ de carcere producebant ad gla-

Secūdo ibi. ſylla victor etc. tāgit mala que facta ſūt p ſyllā et ſibi adherētes poſt eiꝰ reditū. Ad intellectū vero huiꝰ ca. ſicut et pcedentis notāda ſunt ea quę de mario et ſylla narraui ſupra lib. ij. ca. xxij. Ex narratis vero ibi patꝫ quod ſylla bis intrauit vrbē et bis pugnauit cōtra marianos. in prima pugna fugauit mariū prēs qui fuerat ſexies cōſul et ſeptimū ɔſulatū ambiuit. quē vocat hic augꝰ marium maiorem. Secūda vero pugna fuit poſt mortē illius marij. nā fugato iſto mario. ſyllaꝰ iuit in gręciā contra mithridatē. et dum eſſet abſens ab italia rediit pdictus marius et exercuit crudelitates maximas propter quas rediit ſylla in italiam. Sed antequā rediit mortuus eſt marius iſte morte naturali. et tūc ſylla bellauit cōtra marium predicti marij filium. quem mariū filium vocat hic augꝰ mariū iuuenē. Et bellauit etiā contra alios marianos. qui ſcilicet ptē marij fouerūt et innūerabiles crudelitates exercuit. nō ſolū dū inuenit reſiſtētes ſibi: ſed etiā poſtqꝫ obtinuerat victoriā vt dicit auguſtinꝰ in principio huius capituli in generali. et poſtmodū in iſto capitulo exemplificat in ſpeciali. Dicit autē in principio huius capituli ſic. Syllana vero victoria ſecuta. ſ. facta crudelia marij quę ſecuta fuerāt. nō ſolū tempore ſed etiam imitatione. poſt tm̄ ſanguinē ciuiū quo fuſo fuerat cōparata. i. empta. nō multū ſanguinem ciuiū fudit anteqꝫ haberet perfectā victoriā vt patet ſupra li. ij. ca. xxij. b Finito iā bello etc. licet enī parte mariana deuicta bellum nō eſſet. tñ multi adhuc erant ſuperſtites de pte illa inter quos et ſylla adhuc viuit inimicitia. c Crudeliꝰ in pace craſſata ē. ſcilicet victoria ſyllana. quia crudelius ſe habuit poſt victoriā quā ante. Et idō dicit valeriꝰ lib. ix. quod in exercendo victorias repreſentauit hānibalē. qui crudeliter vſus ē victorijs. d Iā etiā poſt marij etc. loquitur de tempore quo ſenatus fugerat ad ſyllā in gręciā. Fuerunt enim mariꝰ iuuenis et carbo abſente ſylla facti conſules. et multa crudelia execuerūt precipue poſt fugā ſenatus. remanſerāt tñ aliqui de ſenatu. Vñ oroſiꝰ lib. v. ſex narrat occiſos auctoritate ſua dicēs. Damaſinꝰ pretor incētore mario cōſule. muciū ſceuolā carbonē. luciū. domicium. publiū anteſtiū in curiā quaſi ad cōſultandū vocatos crudeliter occidit. Propter quod dicit augꝰ. quod de ipſa curia tanqꝫ de carcere pducebāt ad gladiū. Quorum corpa ſm oroſiū vnco tracta ſūt et in tyberim pieccta. Patet autē ex dictis quod duo erāt carbones. vnꝰ qui erat cōſul de pte mariana et alter qui erat ſenator de pte ſyllana qui hic narratur interfectus. De interfectione vero alteriꝰ valerius libro. ix. ca. xiij. narrat quod in conſulatu ſuo tertio iuſſu pōpei in

ſicilia3 ad ſupplicium ductus. petijt a militib⁹ demiſſe id ē humiliter ⁊ flebiliter vt aluū purgare poſſet ante ꝙ̄ expiraret. vt ſic diuti⁹ vitā ꝓlongaret. In purgan do vero aluū morā traxit donec caput ei⁹ in ſordido lo co ſedētis abſcinderet. Oroſi⁹ libro. v. dicit ꝙ pōpei⁹ q̄ erat ſyllan⁹ car bonē volentē de corſica fugere in egyptum. ad ſe i ſiciliam retraxit. vbi eū cū alijs ſo cijs ſuis occidit. e Muci⁹ ſceuo la pōtifex ⁊c̄. De iſto ſceuola nar rat valeri⁹ li. ix. ca. xi. ꝙ ſibi ꝓ ſan ctitate mor dig na laudatio red di non poſſet. tn̄ fimbria ſc3 mari an⁹ laborauit ad h̄ ꝙ necaret. in fu nere marij ſc3 pa tris ſue ſibi vul nus infligens. de quo poſtmodu3 conualuit. Quo ꝯperto dixit fim bria ſe velle ſce uolam accuſare. et cum interro garetur quid de eo dicturus eſſet ſiniſtrū: reſpōdit ſe ſibi velle obij cere. ꝙ nimiſ par ce telū in ſuo cor pore recepiſſet. Poſtmodum tn̄ interfectus eſt ſi cut hic narrat auguſtin⁹. Cui concordat lucanus li. ij. ſic dicēs. Ān ipſu3 penetrale. i. interiorē ⁊ ſecretū lo cū ędis. dee. i. veſte ſemꝑ ꝗ calētes mactauere focos par ſed feſſa ſenect⁹ ſanguinis effudit iugulo flāmiſꝗ pepcit. i. in hoc ꝙ ipſe feſſus ſenectute parū ſanguinis effudit pepercit tam iugulo ꝙ̄ flammis. q2 nō fedauit ea multo ſanguine. Florus in abbreuiatione titi ſic di cit. Damaſinus ꝑtor ex volūtate ſexti marij ꝯſulis cū ſenatū cōtraxiſſet oēm q̄ in vrbe erat nobilitatē truci dauit. Ex cui⁹ numero quint⁹ mucius ſcęuola pōtifex marianus fugiēs in veſtibulo ędis veſtę occiſus ē. De veſta aūt ⁊ virginib⁹ q̄ ſꝑ ignē in tēplo ſuo nutriebāt. dixi ſuꝑ lib. ij. ca. xxiij. f Urbē deide ⁊c̄. De crude litatib⁹ ſyllę q̄s tāgit h̄ aug⁹ narrat valeri⁹ li. ix. ca. ij. videlicet ꝙ crudeliter totā vrbē ⁊ oēs italię ptes ciuil' ſanguinis flumib⁹ inundauit. Quattuor enī legiones cōtrarię ptis fidē ſuā ſecutas. i. cōfidētes de impunita te quā eis ꝓmiſerat in publica villa q̄ in martio cāpo erat fruſtra miſericordiā implorātes occidi iuſſit. lace rata ferro corpa in tyberim ſunt ꝓiecta. Quinꝗ milia preneſtinor ſpe ſalut' eis data extra menia mūicipij euocata cū reiectis armis ſe humi ꝓſtraſſent interfici ⁊ eor corpa ꝑ agros diſpgi fecit. Quatuor milia ⁊ ſep tingentos dirę ꝓſcriptionis edicto iugulatos in tabu las publicas retulit vt haberetur memoria huius facti. De alijs etiā crudelitatib⁹ ipſius dixi ſuꝑ libro. ij. ca. xxij. Quātu3 aūt ad tabulā de qua hic fit mētio ꝑ btūm aug᷑. narrat oroſius li. v. ꝙ poſtꝗ̄ quint⁹ catulus reprehende ret ſyllā de nimia interfectione. ſylla lucio forcidio aucto re īfamē tabulā ꝓſcꝑ tōiſ idixit. Pria ꝓſcꝑ tio. lxxx. hoim fuit in qb⁹ q̄ttuor ꝯſulares erant. i. q̄ fuerāt ꝯſu les vel digni ꝯſulatu ſc3 carbo. mari⁹ gai⁹ marius. narbanus et ſcipio. ⁊ inter eos ſer torius tūc maxime ti mendus. Itē alia ꝓ ſcriptio cū quingētis hominibus ꝓpoſita ē. quā cu3 lullius nihil ſibi cōſcius legeret. ⁊ nomē ſuū inter alios vidēs: fugere operto capite voluiſſet inte ct⁹ ē. S3 nec ipſis ta bulis fides aut finis videbat᷑. nā alios q̄s nō ꝓſcripſerant truci dabāt. alios vo prio occiderūt ⁊ poſtea ꝓ ſcripſerūt. Un̄ patet ꝙ de numero ꝓſcrip tor. diuerſitas ē apō ſcriptores. na3 aug⁹ ponit duo milia. cui ꝯcordat florus in epi tomate li. iij. valeri⁹ vero. iiij. M. ſeptin gētos ponit. oroſius vo in vniuerſo non pōit niſi. cccc. ⁊. lxxx. Cauſa vero huius diuerſitatis dicetur infra ca. ſcilicet ſequenti. g Quę dam enim ſine ferro ⁊c̄. Iſte fuit bebius marianus q̄ ſm̄ florū lib. iij. in epitomate ſine ferro inter man⁹ lacerat⁹ ē forſitā quia bebius ſyllanus ſic tract⁹ fuerat vt ſuꝑ patuit ex lucano. ideo ſyllani bebiū marianū eodē mō lacerauē rūt. quaſi in vindictā mortis alterius. h Alius. oculis effoſſis ⁊c̄. Iſte ſic occiſus fuit marcus marius vt pa3 ex narrat'. ſ. li. ij. ca. xxij. quē etiā lucan⁹ li. ij. deſcribit miſe rabilit' infectū. i Subuaſtatę ſūt etiā tāꝗ̄ ville q̄da3 nobiles ciuitates. Quę fuerūt ciuitates in hiſpania q̄ ꝑ ſylla nos q2 fauerāt marianis ⁊ poſtmodū vict' marianis for titer reſtiterūt finito ſc3 bello ꝯ̄ ſertoriū d̄ q̄ īfra libro iſto ca. xxx. fit mentio deſtructę ſūt ſm̄ oroſium libro. v. qua rū vnam appellatā vximia3 pōpeius euertit. alterā dictā calagurrē. africanus obſidione diutina captā incēdio de leuit. k Una vero velut vnus re⁹ ⁊c̄. Iſta fuit prene ſte ſm̄ lucanū qui libro. ij. dicit ſic. vidit fortuna colonos preneſtina ſuos cūctos: ſimul enſe receptos. Et d̄ h̄ dicit florus in abbreuiatione titi liuij ſic. Sylla totam italiam cedib⁹ repleuit. inter q̄s oēs preneſtinos inermes occidi iuſſit. Idē narrat flor⁹ ī epitomate li. iij. d̄ fulmōe ciuitate antiq̄ cui⁹ ciuib⁹ infect' iuſſit ciuitatē dānatā deleri. Cau ſa vo q̄re oēs p̄neſtinos occidit fuit. q2 ſm̄ oroſiū in ciui tate preneſtina tenuit ſe marius iunior cōtra ſylla3. et ciui

e diū. Mucius ſceuola pō tifex qm̄ nihil apud roma nos tēplo veſtę ſancti⁹ ha bebat᷑: arā ipſa3 amplex⁹ occiſus ē: ignē꜔ illū q̄ per petua cura virginū ſꝑ ar debat: ſuo pene ſanguine extinxit. f Urbē3 deinde ſyl la victor intrauit: q̄ in vil la publica nō iā bello ſed ipſa pace ſequēte ſeptē mi lia peditum vndecū꜔ in ermia: nō pugnando ſꝫ iu bendo ꝓſtrauerat. In vr be aūt tota quem vellet ſyl lanuſ q̄ſ꜔ feriebat. Unde tot funera numerari omi no nō poterant: donec ſyl lę ſuggereret ſinendos eē aliquoſ viuere: vt eſſent q̄ bus poſſent imperare qui vicerant. Tūc iā cohibita q̄ hac at꜔ hac paſſim furi bunda ferebat᷑ licentia iu gulādi: tabſa illa cū mag na gratulatiōe ꝓpoſita ē qua hominū ex vtro꜔ or dine ſplēdido: equeſtri ſc3 at꜔ ſenatorio: occidēdo rū ac ꝓſcribēdorū duo mi lia cōtinebat: contriſtabat numerus: ſꝫ cōſolabat᷑ mo dus. Nec q2 tot cadebāt tm̄ erat meroris: ꝙ̄tu3 lę ticię q2 cęteri nō timebant S3 in quibuſdā eor q̄ mo ri iuſſi erant: etiā licet ipſa crudelis cęterorum ſecu ritas: genera mortium ex g q̄ſita ꝯgemuit. Quēdā. n. ſine ferro laniātū manus diripuerūt: immani⁹ ho mies hominē viuū: ꝙ̄ be ſtię ſolent diſcerpere cada h uer abiectum. Aliū꜔ ocu lis effoſſis ⁊ ꝑticulati mē bris amputatis: in tantis cruciatib⁹ diu viuere: vel poti⁹ diu mori coactus ē. i Subuaſtatę ſūt etiā tan꜔̄ villę quedā3 nobiles ciui k tates. Unā vo velut vn⁹

reus occidi iuberet: ſic tota iuſſa eſt ciuitas trucidari. Hec facta ſunt in pace poſt bellū: non vt accelerare obtinenda victoria: ſed ne cōtēneret obtenta. Pax cū bello de crudelitate certauit ⁊ vicit. Illud enī pſtrauit armatos: iſta nudatos. Bellū erat vt q̄ feriebat: ſi poſſet feriret: pax aūt non vt qui euaſerat viueret: ſed vt moriēs nō repugnaret. Ca. XXIX

Que rabies exterarū gentiuʒ: que ſeuicia barbarorum: huic de ciuibus victorie ciuiū comparari poteſt? Quid roma funeſtius: tetrius amarius vidit: b Utrū olim gallorum c ⁊ paulō ante gothorū d irruptionē: an mariJ ⁊ ſylle aliorūq in eorū partibus virorū clariſſimoruʒ tanq̄ ſuorū luminū in ſua membra ferocitatē? Galli quidē trucidauerūt ſenatū: quicq̄d eius in vrbe tota preter arcē capitolinaʒ q̄ ſola vtcunq̄ defenſa eſt reperire potuerūt. Sed in illo colle cōſtitutis: auro vitā ſaltē vēdiderūt: quā etſi ferro rape nō poſſent: poſſēt tñ obſidione conſumere. Gothi vero tam multis ſenatoribus pepercerūt: vt magis mirū ſit: q̄ aliq̄s peremerunt. At vero ſylla viuo adhuc mario: ipſū capitoliū q̄d a gallis tutū fuit ad decernēdas cedes victor īſedit. Et cū fuga marius eſſet lapſus ferocior cruentiorq̄ reditur: iſte ī capitolio p ſenatus etiam cōſultū: tam multos vita rebuſq̄ priuauit. Marianis aūt partibus ſylla abſente quid ſanctū cui pcerent fuit: e qñ mucio ciui ſenatori pōtifici aram ipſaʒ vbi erant: vt aiūt: ſacra romana miſeris ābienti amplexibus non pepercerūt? f Syllana porro tabula illa poſtrema: vt omittamus alias innumerabiles mortes: plures iugulauit ſenatores q̄ gothi vel expoliare potuerūt. Ca. XXX

Qua igitur frōte: quo corde: q̄ impudentia: qua inſipiētia vel potius amentia: illa vel diJs ſuis nō imputant: ⁊ h̄ nr̃o imputāt xpo: crudelia bella ciuilia om̄ib bellis hoſtilibus auctorib etiā eorū fatētib amariora: q̄b illa reſpublica nec afflicta ſed pdita omnino iudicata eſt: longe ante aduentum xpi exorta ſūt: ⁊ ſceleratarū contatenatione cauſarū a

tas illa partem ſuam fouit. Ca. XXIX

Que rabies exterarū gentium ⁊c. In hoc ca. cōparat btūs aug mala ciuilia romanorum ad mala extranea oſtēdēs q̄ grauiora fuerūt mala q̄ paſſi ſunt a pprijs ciuib q̄ que vnq̄ paſſi ſūt ab extraneis nā qui pluſ nocuerunt vnq̄ vrbi añ tpa vel tpib aug. fuerūt galli ⁊ gothi. Iſti enī ceperūt ⁊ intrauerūt vrbem ⁊ fecerunt mala q̄ volebant. nunq̄ vero aliJ hoſtes extranei vrbem añ tpa aug. cepant. Sed plus nocuerūt ciuib romanis ſyllani ⁊ mariani q̄ illi. vt auguſti. oñdit. b Gallorū ⁊c. Quo mō ꝓo galli obtinuerūt ciuitatē narraui ſup libro .ij. ca. xxij. Quō ꝓo interfecerūt ſenatores: narrat titus liuius lib. v. de origine vrbis videlicet q̄ inſtāte aduentu gallorū cū romani deſperarēt ſe poſſe ciuitatē defendere ordinauerūt q̄ iuuent robuſta eſſet in arce capitolij ad ei defenſionē. ſeniores vero remanerent in domib. Senatores ergo q̄ nō erant apti ad bellū induerūt ſe cultiorib veſtibus iuxta ſue maieſtatis decentiā. ⁊ ſedebāt ſic ornati ſinguli in domibus ſuis expectantes gallorū aduentuʒ venientes auteʒ galli circuibāt et interficiebant illos quos armatos habuerūt obuiam intrantes vero domos ⁊ inſpiciētes cuʒ viderēt ſenes venerāde maieſtatis tāq̄ deos venerabāt eos ⁊ receſſerūt. Erat autē vnus ſenex roman noīe marcus papyrius. qui cū gall q̄dā tractaret barbā indignat. baculo quē habebat pcuſſit fortiſſimo niſu in capite galluʒ illū. ppter quē galli cōmoti pmo papyriū deinde alios ſenatores occiderūt. Cū vero galli diu capitoliū obſidiſſent. tandē cōceſſerūt obſeſſis vitam ſoluta eis certa quantitate auri quā petebāt. c Paulo ante gothorū ⁊c. De gothis ꝓo quō vrbē ceperūt ⁊ quō pepercerunt fugientib ad eccleſias vbi tam pſone q̄ bona eoruʒ ſalua erāt. ⁊ quō etiā iuſſi ſūt a ſanguine abſtinere narraui. ſ. añ pncipiū libri. d An mariJ ⁊ ſylle ⁊c. De ſylla ꝓo quō intrauit hanc ciuitatē. ⁊ quō mariuʒ prima vice fugauit. ⁊ quō marius poſtmodum rediJt ⁊ q̄s crudelitateſ vterq̄ exercuit. narraui lib. ij. ca. xxij. ⁊ etiā patet ī libro iſto ca. xxvij. et xxviij. e Qñ mucio ⁊c. De mucio ꝓo ſceuola pōtifice quō īterfect fuit patʒ in pcedenti ca. Occiſus enī fuit in templo veſte ī quo erāt fata romana. i. palladium ⁊ ſacra palladis que dicunt fata romanorū ſicut prius erāt troianorū. d quib dixi ſupra lib. j. ca. ij. ⁊ libro iſto capitu. xviij. f Syllana porro tabula ⁊c. De duabus tabulis ptinētib noīa proſcriptorū. qui ſcʒ ſententiati erant hoſtes reipublice ⁊ ꝓpt hoc erāt pſcripti q̄s licebat cuilibet occidere impune: dictuʒ eſt in pcedenti ca. Et innuit hic beatus auguſtin q̄ erant plus q̄ due tabule q̄ continebant mortes innumerabiles ⁊ propter hoc videnꝫ aug oroſius ⁊ valeri diſcordare vt dixi ī pcedēti ca. cū tñ nō repugnēt ſibi inuicē. q2 d diuerſis tabulis loquunꝫ.

Qua Ca. XXX igiꝫ fronte ⁊c. In h̄ ca. inuehit beatus aug ptra romanos q̄ xpianis imputabāt mala ſua. cū tñ mala ipoꝝ ciuilia fuerint multo maiora q̄ aliq̄ q̄ paſſi ſūt tpib xpianis. mala enī illa fuerūt lōge ante aduētū xpi. nā primū bellū ciuile ſm eutropiū fuit bellū inter mariū ⁊ ſyllā licet pceſſerint alia multa mala et magna puta ſeditōnes gracchorum et ſaturnini et interfectiones eorum cum multis aliJs vt ſuperius patuit in hoc libro. Hoc auteʒ bellū incepit ſm oroſiū anno ab vrbe cōdita. dcccclxij. Ceſar vero auguſtus incepit regnare āno ab vrbe pdita dccccccx. Cuius anno xlij. xps natus ē. ⁊ p pſequēs iſtō bellū ciuile fuit añ natiuitatē xpi circiter. xcij. annis ſcʒ fere centū annis. Facit auteʒ aug in h̄ ca. duo. pmo enim

b bello mariano atq; ſyllano ad bella ſertorij et catilinę: quorum a ſylla fuerat ille proſcriptus: ille nutri- d tus: inde ad lepidi ⁊ catuli bellum: quorum alter geſta ſyllana reſcindere: alter defendere cupiebat: in- e de ad pompeij ⁊ ceſaris: q̄rum pompei⁹ ſectator ſyllę fuerat: eiuſq; potentiā vel equauerat: vel iā etiā ſuperauerat. Ceſar aūt pompeij potentiam nō ferebat: ſed quia non habebat: quam tñ illo victo interfectoq; trā- f ſcēdit. Hinc ad aliū ceſarē q̄ poſt auguſtus appella

inſurgebit aug⁹ cōtra romanos ꝓpter mala ciuilia ſuperius in hoc capitulo recitata. Scđo ibi. inde ad pōpeij ⁊c. recitat mala alia nō ſolū ciuilia ſed etiā plus q̄ ciuilia. ¶ b Ad bella ſertorij ⁊c. Iſti ſertorio tradidit mari⁹ vnā ptē exercitus vt patuit ſup̄ libro. ij. ca. xxij. Poſtmodū fuit a ſylla proſcriptus, vt dictū ſup̄ li. ij. capitu. xxviij. De q̄ narrat oroſius lib. v. q͛ cum eſſet vir dolo atq; audacia potens ſyllā fugiens de africa venit in hiſpaniā. vbi belliciſſimas gētes ī arma cōcitauit. aduerſus quem duo duces metell⁹ ſcʒ ⁊ domitius ſunt miſſi. quorum domiti⁹ ab hirtuleio ſertorij duce oppreſſus eſt cū ſuo exercitu. metell⁹ vero multis prelijs fatigatus hoſtes etiā fatigabat donec pompeij caſtris ſociat⁹ eſſet. pompeius cōtracto exercitu lauronē ciuitatē quam ſertorius expugnauit volēs defendere ſed nō valēs aufugit. Sertorius captam ciuitatē cruentiſſime depopulat⁹ eſt. Habuit autē pompeius triginta milia peditū ⁊ mille equitū. Sertorius aūt. lx. milia peditū. ⁊ octo milia equitum. Sertorius deinde congreſſus cū pōpeio decē milia peditum eius interfecit. ⁊ ipſe ſertorius fere tantundē perdidit. Multa iter eos prelia geſta ſūt. Memmi⁹ queſtor pompeij ⁊ vir ſoror. ei⁹ occiſus ē. hirtuleij fratres interfecti. ꝑpēna qui ſe ſertorio iunxerat cōminutus ē. Poſtremo ſertori⁹ decimo anno belli inchoati. ſuorū dolis interfectus finē bello dedit. poſtmodū cum ciuitates que cum ſertorio fuerant ſe darent duc. reſtiterunt. que delete ſūt. De quibus ſupra capitulo. xviij mentio facta eſt. ¶ c Et catilinę ⁊c. De catilina ſcđo quē h̄ dicit aug⁹ a ſylla nutritū narrat eutropi⁹ li. vj. q͛ marco tullio cicerōe oratore ⁊ gneo antonio cōſulib⁹ anno vrbis cōdite. ccccclxxxix. lucius ſergius catilina generis nobiliſſimi vir ſed ingenij peſſimi ad delendā patriam ꝯiurauit cū quibuſdā claris viris ſed audacib⁹ tñ. A cicerone vero de vrbe expulſus ē et ſocij eius deprehēſi ſtrangulati ſūt in carcere. Ab antonio ſcđo alio ꝯſule. catilīa vict⁹ ē in ꝑlio ⁊ interfect⁹. De iſto catilina ſcripſit ſaluſti⁹ catilinariū. vbi loquēs de prelio ī quo occiſus ē dicit ſic. Confecto ꝑlio inter eos cerneres q̄ta audacia q̄taq; animi vis ī exercitu catiline fuiſſʒ. nā fere locum quē quiſq; viuus pugnādo ceperat eum amiſſa anima corpe tegebat. oēs autē auerſis vulnibus ꝯciderunt. Catilina vero longe poſt a ſuis inter hoſtiū cadauera reptus eſt. paululū etiā ſpirans. ferociamq; animi quā habuerat viuus in vultu retinēs. Hec ſaluſti⁹. De huius morib⁹ dictū eſt ſupra libro. ij. ca. xviij. d ¶ Inde ad lepidi ⁊c. De iſtis duobus narrat oroſi⁹ libro. v. ſic. Sylla mortuo lepidus marianę ptis aſſertor. i. defenſor aduerſum catulū ſyllanum ducē ſurgens rediuiuos belli ciuiliū cineres ſuſcitauit. Bis autē tunc acie certatum eſt. populi romanorū ceſi ſunt. albanorū ciuitas obſeſſa eſt ⁊ fame cruciata. vbi tūc ſcipio lepidi filius captus atq; occiſus eſt. brutus ꝑſequēte pōpeio apud regium interfect⁹ eſt. ita hoc bellū ciuile eadem celeritate q̄ exarſit euanuit. e ¶ Inde ad pompeij ⁊c. hic ꝓſequit͛ aug⁹ mala plus q̄ ciuilia. i. bella q̄ fuerūt n̄ ſolū int͛ ciues ſ; etiā int͛ affines. q̄rū ꝑmū inter pōpeiū magnū fuit ⁊ iuliū ceſarē: ſecūdū inter ceſarē auguſtū ⁊ antoniū. Pōpei⁹ ſcđo vt ptʒ ex nar

ratis in hoc ca. fouit ptem ſylle. nā geſſit bellum ꝯ ſertoriū. ⁊ poſtmodū interfecit brutū qui fuerūt mariani. Et ꝓpter hoc dicit hic aug⁹ q͛ pompeius fuit ſenator ſylle. De bello vero inter ipſum ⁊ iuliū ceſarem narraui ſupra in hoc libro. capitulo. xiij. f ¶ Hinc ad aliū ceſarē q̄ poſt ⁊c. Iſte ceſar vocat⁹ ē primo octauian⁹. poſtmodū ceſar. p⁹modū auguſt⁹. vt infra dicetur. Hui⁹ āno xlij. ſ. imperij ſui natus eſt xp̄s. de iſto ſcribit eutropius libro. vij. q͛ in morte iulij ceſar. fuit. xviij. annorū adoleſcens patre octauio ſenatore genit⁹ maternum genus ab enea per iuliam familiā ſortitus. nā iulia proceſſit ab iulo filio enee: ceſaris nepos erat quem ille in teſtamento heredem reliquerat ⁊ nomē ſuum ferre iuſſerat. Iſte eſt qui poſtea auguſtus eſt dictus. Aug⁹ vero in hoc ca. dicit eū fuiſſe primi ceſaris filiū adoptiuū. quod verū eſt. fuit. n. naturalis nepos ⁊ filius adoptiu⁹. nā ſcđm eutropiū ipſe fuit ꝑ teſtamentū ab ipſo in filiū adoptat⁹. Quantū vero ad bella ciuilia que geſſit ſciendum q͛ ſicut colligi poteſt ab eutropio libro. vij. ⁊ oroſio. lib. vj. ipſe geſſit quinq; bella ciuilia: quorū primū adhuc adoleſcēs decēſeptē annorū geſſit contra marcū antoniū. nā interfecto iulio ceſare qui. xxiij. vulneribus confoſſus ē. in cuius mortē cōiurauerūt. cclx. ſenatores vel amplius equiteſq; romani. antonius cōſul exiſtens erat ꝑ pte iulij ceſaris. ⁊ bellis ciuilibus eos qui iuliū ceſarē interfecerāt opprimere conabat͛. Senat⁹ vero eis fauebat. Turbata vero republica per antoniū qui ſcelera multa cōmiſit a ſenatu hoſtis iudicat⁹ eſt. ⁊ miſſus eſt ad eū ꝑſequendum octauianus qui etiā ceſar auguſt⁹ p⁹ dictus eſt. Principales tñ erant cōſules duo ſcʒ panſa ⁊ hirtius quibus ipſe adiunctus dux terti⁹. Profecti ergo hi tres duces cōtra antoniū vicerant eū apud mutinam. accidit aūt vt ambo cōſules occiſi morerentur ⁊ tres exercit⁹ vni octauiano parerēt. Fugat⁹ vero antonius ⁊ amiſſo exercitu cōfugit ad lepidū. q̄ magiſter equitū ceſaris fuit. ⁊ ipſo operam dante octauianus pacem cum antonio fecit. ⁊ ſororē ſuam octauiā ſibi in vxorē dedit. ⁊ quaſi vindicatur⁹ mortē ſui prīs adoptiui romā cum exercitu ꝓfectus extorſit vt. xx. anno conſul fieret. Poſtmodū ſenatū proſcripſit id ē de ſenatu ſcđm oroſiū. cxxxij. inter quos erat cicero ꝓſcribēte eū antonio inimico ſuo. ⁊ lucius antoni⁹ de q̄ ſtatim dicet͛ infra. Poſtea ad numerū proſcriptorū additi ſunt. xxx. equites romani. Octauianus ergo cum antonio ⁊ lepido rempublicā armis tenere cepit. ꝑ q̄s etiā cicero orator occiſus ē ⁊ multi alij nobiles. Scđm bellum geſſit ꝯtra brutū ⁊ caſſiū qui fuerūt ꝑncipales in interfectione ceſaris. Ipſi vero iā ingens bellū mouerāt. ꝓceſſerūtq; ꝯtra eos in greciā octauian⁹ ⁊ antoni⁹. ⁊ apud philippos macedonie vrbē cōtra eos pugnauerūt. ⁊ ꝑmo prelio victi ſunt octauianus ⁊ antoni⁹. periit aūt dux nobilitatis caſſius. ī ſcđo bello brutū ⁊ infinitā nobilitatē que cū illis bellū geſſerat victā interfecerunt. ac ſic inter octauianū ⁊ antoniū diuiſa

eſt reſpublicca regẽda vt octauianꝰ hiſpanias gallias ⁊ italiã teneret. antoniꝰ aſiam pontũ ⁊ orientẽ. Tertiũ bellũ geſſit octauianus cõtra lucium antoniũ cõſulem qui proſcriptus fuerat. qui in italia bellũ ciuile cõmouerat. Erat aũt ſm oroſiũ auũculus. ſm eutropiũ xo frater marci antonij ꝙ vt dictũ eſt orientẽ ſuſcepit regendã. Lucius vero antonius apud peruſiũ tuſcię ciuitatẽ victus ⁊ captus ẽ. Quartũ xo bellũ erat cõtra ſextum pompeium cnei põpeij magni filiũ. ꝙ ingens bellũ in ſicilia cõmouerat his qui ſuperant ex proſcriptis bus caſſij et bruti ad eũ cõfluentibus. cõtra quem bellatũ eſt p octauianũ ⁊ antoniũ ⁊ pax poſtremo ꝯuenit. Sed põpeiuſ poſtmodũ pacẽ irrupit. ⁊ nauali prelio victꝰ fugiẽs in aſiã interfectus ẽ. Quintũ bellũ ciuile octauiãi fuit ꝯ marcũ antoniũ ſupdictũ. Qui cũ octauiã ſororẽ octauiãi ĩ vxorẽ duxiſſꝫ pꝰmodũ ea repudiata cleopatrã reginã ęgypti duxit vxorẽ. ac pꝰmodũ ingens bellũ ciuile cõmouit cogente cleopatra dũ cupiditate muliebri optat etiã in vrbe regnare. Victus eſt aũt antonius ab octauiano nauali pugna clara ⁊ illuſtri apud acciũ in epiro. vñ fugit ĩ ęgyptũ. Dicit aũt hugo floriaceñ. ꝙ cleopatra cũ aurea puppe veloqꝫ purpureo ꝓma fugere cepit ⁊ ſecutꝰ eſt eam antonius. Et ſicut dicit eutropius deſperãs eo ꝙ oẽs trãſirent ad octauianũ manu ꝓpria ſe peremit. Cleopatra etiã cum nõ poſſet animũ octauiani ad libidinẽ allicere ſua ſpecie vt alios fecerat nec ſibi ſpes ſalutis eſſet elapſa de cuſtodia in ſepulchrũ iuxta antoniũ virum ſuũ ſe collocãs ſibi aſpidem admiſit ⁊ veneno eius extincta eſt. Poſt hęc octauianus vrbẽ cũ triumpho ingreſſus. eo ꝙ orientẽ viciſſet ⁊ ęgyptũ romano imperio addidiſſet. tũc primo ſalutatꝰ eſt auguſtus. Sic enim populus ſalutando eũ vocauit ſcilicet auguſtũ. eo ꝙ rẽpublicã ſibi auxerat. De quo etiã fit mentio in legẽda beati petri ad vincula. (g) Inter quos ⁊ cicero ⁊c. Ciceronẽ vocat hic augꝰ diſertũ artificẽ regendę reipublicę. qꝛ cõſul exñs prudenter rẽpublicã rexerat. et qꝛ de republica diſerte. i. eloquẽter libros cõpoſuerat. De huiꝰ morte ſupius in ꝓ ca. tetigi. de quo narrat valeriꝰ lib. v. capi. iij. ꝙ pompiliꝰ quẽ cicero prꝰ in iudicio de graui crimine defenderat ⁊ a morte ⁊ a pena capitis liberauerat. ꝗ poſtea nec re. nec verbo a cicerõe leſus fuerat ad mortẽ ipm ꝓſecutꝰ ẽ. Nã vltro marcũ antoniũ rogauit vt ad illũ ꝓſcriptum ſcꝫ eo tpe quo ſenatus ꝓſcriptꝰ fuerat vt ſupra dixi ꝓſequendũ ⁊ iugulandũ mitteret. ꝗ impetrato exultans caietã cucurrit. ⁊ ciceronẽ virũ clariſſime dignitatis ⁊ pſtantis officij venerandũ iugulãdũ ſibi ꝓbere iuſſit. ac ꝓpriꝰ caput romanę eloquẽtię ⁊ pacis clariſſimã dexterã amputauit portãs illud ſecũ romã. Sciẽdũ ẽ aũt ꝙ cicero ꝓmo reſtitit iulio ceſari qñ obtẽta victoria de gallia petijt ſcdm cõſulatũ. ⁊ poſtmodũ ſicut hic narrat augꝰ reſtitit antonio ⁊ iõ fuit [illegible] tam auguſto ꝙ antonio. (h) Pompeij quippe victorẽ ⁊c. ꝓ ſciendũ ꝙ iuliꝰ ceſar in hoc multũ diſcrepabat a ſylla. ꝙ ſylla obtẽtis victorijs crudeliſſime ſe geſſit ad victos. Julius vero ceſar benigniſſime. Vñ dicit eutropiꝰ de eo lib. vj. ꝙ ipſe erat quo nullus vnꝗ magis emicuit ſignis collatis. i. aciebꝰ diſpoſitis ⁊ ordinatis. quinquaginta vicibꝰ dimicauit. Tante aũt fuit benignitatis ⁊ bonitatis vt quos armis ſubegerat clementia magis vicerit. De interfectiõe eiꝰ narrat eutropius ibidẽ ꝙ cõpoſitis in toto orbe bellis ciuilibus romam rediens inſolentiꝰ agere incepit ⁊ ſupra cõſuetudinẽ romanę libertatis. cũ ergo honores ex ſua libertate preſtaret qui antea a populo cõferebant. nec ſenatui ad ſe venienti aſſurgeret aliaqꝫ regia ⁊ pene tyrãnica faceret cõiuratũ eſt in eũ ⁊ interfectus eſt vt ſuperius in hoc capitulo dixi. Dicit etiã petrus comeſtor ꝙ de eius interfectione populus romanꝰ ita doluit vt capitolium cum auctoribꝰ ſceleris incẽdere voluit. Dicit ergo hic augꝰ ꝙ illa cõiuracio eũ interficere voluit tãꝗ regni appetitorẽ. qꝛ in rei veritate ipſe poſt reges expulſos fuit primꝰ qui ſolus tanꝗ rex ⁊ imperator rẽpublicã romanã regebat. qđ romanis erat valde odioſũ tanꝗ repugnans ſuę priſtinę libertati qua prius ſenatus ⁊ populus cuncta per ſe vel per alios ſua auctoritate faciebant. (i) Huius deinde potentiam ⁊c. loquit auguſtinꝰ de antonio pro illo tẽpore quo mox iam interfecto gaio iulio ceſare intendebat ſibi vſurpaſſe poteſtatẽ ſingularis imperij. pretendẽs apud ceſarianos ꝙ accepta poteſtate mortem ceſaris vindicaret. Dicit autẽ auguſtinus ipſũ moribus iulio ceſari valde imparem. qꝛ iſte antonius erat valde vinoſus ꝓut tullius in ſecũdo antoniarum. ⁊ florus in epitomate lib. iiij. ſatis in particulari tradũt eius mores ſcribẽtes. De quo ſeneca epiſtola. cxxj. dicit ſic. Marcum antonium magnum virum et ingenij nobilis: quę alia res perdidit ⁊ in externos mores ac vitia non romana traiecit ꝗ ebrietas. nec minor vino cleopatrę amor. hęc illũ reũ hoſtẽ reipublicę. ꝓ crudelẽ fecit. (k) Tũc emerſerat ⁊c. dicit augꝰ hũc ceſarẽ mirabilis indolis. qꝛ vt ſupra dixi cũ eſſet. xvij. annorũ eſt a ſenatu factus dux exercitus romani cũ duobꝰ cõſulibꝰ ⁊ in. xx. anno cõſul creatus eſt: Iſte tradidit antonio ciceronẽ vt ꝓ tangit. Cum tñ cicero prꝰ ſe contuliſſet ad eũ ſperãs ꝙ auguſtꝰ patrię libertatẽ defenderet. Sed octauianꝰ intendẽs totã rempublicã ad ſe trahere ⁊ cernens ꝙ cicero ſibi reſtitiſſet. tradidit eũ antonio hoſti ſuo quaſi ꝓpter bonũ pacis firmandę. Antoniꝰ xo mortẽ ciceronis ideo multũ deſiderauit

tus puenerũt: quo imperãte natus eſt chriſtꝰ: Nam ⁊ ipſe auguſtus cum multis geſſit bella ciuilia: ⁊ in eis etiam multi clariſſimi viri g perierunt: inter quos ⁊ cicero diſertus ille artifex regẽdę h reipublicę. Pompeij quippe victorẽ gaiũ ceſarem: qui victoriam ciuilem clementer exercuit: ſuiſqꝫ aduerſarijs vitã dignitatẽqꝫ donauit: tanꝗ regni appetitorẽ: quorundã nobiliũ coniuratio ſenatorũ velut pro reipublicę libertate in ipſa curia trucida i uit. Huius deinde potẽtiã multũ moribus diſpar: vitijſqꝫ omnibus inquinatꝰ atqꝫ corruptꝰ affectare videbat antoniꝰ: cui vehementer pro eadẽ illa velut patrię libertate cicero reſiſte k bat. Tunc emerſerat mirabilis indolis adoleſcẽs ille alius ceſar illiꝰ gaij ceſaris filius adoptiuꝰ: ꝗ vt dixi poſtea appellatꝰ ẽ auguſtus. Huic adoleſcenti ceſari. vt eiꝰ potentia ꝯtra antonium nutriret cicero fauebat: ſperãs eũ depulſa ⁊ oppreſſa antonij do

minatione instauraturum
reipublice libertatez: vsq3
adeo cecus atq3 improui-
dus futurorũ: vt ille ipse iu-
uenis cui⁹ dignitatẽ ac po
testatem fouebat: ⁊ eundẽ
ciceronẽ occidendũ anto-
nio quadã quasi concor-
die pactione ꝓmitteret: et
ipsam libertatẽ reipublice
p:o qua multũ ille clama-
uerat: dicioni ꝓprie subiu-
garet. Ca. XXXI.

De eos suos accusent de tantis malis: qui nostro xp̄o ingrati sunt de
tãtis bonis. Certe quãdo
illa mala fiebant: calebãt
are numinuz sabeo thure
sertisq3 recentib⁹ halabãt:
clarebant sacerdotia: pha
na renitebãt: sacrificabaꝛ:
ludebatur: furebaꝛ in tem
plis: qñ passim tant⁹ ciui-
um sanguis a ciuibus nõ
modo in ceteris locis: ve-
rũ inter ipsasq3 deorum al
taria fundebaꝛ. Non ele-
git templũ quo cõfugeret
tullius: q2 frustra elegerat
muci⁹. Hi vero qui multo
indigni⁹ insultant xp̄ianis
tp̄ibus aut ad loca xp̄o di
catissima ꝯfugerũt: aut illuc
eos vt viuerẽt etiã ipsi bar
bari deduxerũt. Illud scio
⁊ hoc mecũ q̃squis sine stu
dio ptiũ iudicat facillime
agnoscit: vt omittã cetera
que multa cõmemoraui: ⁊
alia multo plura q̃ cõme-
morare lõgũ putaui: si hu
manum genus ante bel-
la punica reciperet xp̄ianaz
disciplinã: ⁊ cõsequereꝛ re
rũ tanta vastatio: q̃nta illis
bellis europã africãq3 cõ-
triuit: nullus taliũ quales
nũc patimur nisi xp̄iane re
ligioni illa mala tribueret
Multo aũt minus eorum
voces tolerareꝛ: q̃tũ atti-
net ad romanos: si xp̄iane
religionis receptionẽ ⁊ dif
famatiõez: vel irruptio illa
gallorum: vel tyberini flu
minis igniũq3 illa depopu-
latio: vel qđ cuncta mala
precedit bella ciuilia seq̃-
rentur. Mala etiaz alia que
vsq3 adeo incredibiliter ac-
ciderũt: vt inter prodigia
numerarenꝛ: si xp̄ianis tẽ-
porib⁹ accidissent: quib⁹
ea nisi christianis homini
bus tanq3 crimina obijce
rẽt? Omitto quippe illa q̃
magis fuerũt mira q̃3 noxia:
boues locutos: infantes
nõdũ natos de vteris ma

quia tullius sibi multũ restiterat ⁊ cõtra eum etiã in libro
philippicarũ inuexerat. Ca. XXXI.
a De eos suos accusent ⁊c̃. In h̃ ca. inuehit aug⁹ cõtra romanos ⁊ deos eorũ occasionẽ sumẽs tã ex ma
lis in hoc libro supius enarratis q̃3 etiã ex alijs malis que
in hoc capitulo inci-
pit enumerare. Et fa
cit duo in h̃ ca. q2 in-
uehendo cõtra eos p̄
mo resumit mala su-
perius posita. Scđo
ibi omitto quippe illa
addit quedã alia. Et
ostendit aug⁹ in prin
cipio q̃ dij romano-
rũ non potuerũt excu
sari de malis q̃ roma
ni in bellis ciuilib⁹ su
stinebãt p hoc q̃ non
colebanꝛ sicut prius.
q2 adhuc fiebant eis
seruicia sicut prius.
De hoc sic scribit lu-
can⁹ lib. ij. Nec cun-
cte scz matrone vrbis
sũmi templo iacuere
tonãtis. Diuisere de-
os ⁊ nullis defuit ara
inuidiaz fractura pa-
rens. id ẽ discurrebãt
p omnia tẽpla deorũ
matres nec aliq̃ pre-
termiserunt. ne deus
ille qui fuisset preter-
missus alijs inuideret
De hoc etiaz dicit h̃
aug⁹. Calebãt are nu
minũ sabeo thure. i.
thurificabãt eis thu-
re sabeo. i. đ saba vbi
solũmodo ⁊ nõ alibi
thus nasciꝛ. thure scz
in ignem altaris inie-
cto. Et alludit hic au
gustinus. verbis vir-
gilij libro. j. eneidos.
vbi loq̃ns đ tẽplo ve
neris quod erat i pa-
pho vbi colebatur p̄-
cipue. dic̃ sic. Ipsa scz
ven⁹ paphũ sublimis
abit sedesq3 reuisit le-
ta suas. vbi templum illi centumq3 sabeo Thure calent
are sertisq3 recentib⁹ halant id est fragrant vel spirant ser
ta de flozib⁹ rosaꝝ composita. Nam sic dicit valerius ad
valerium rosa est flos veneris. b Inter ipsa quoq3 ⁊c̃
veritas huius dicti patet ex his que dicta sunt superius
in hoc libro capitulo. xxvij. de fimbria ⁊ merula. ⁊ capitu
lo. xxviij. de mucio sceuola quorũ sanguis in templo fu-
sus erat. c Non elegit templũ ⁊c̃. Augustin⁹ compat
hic crudelitatẽ que exercebaꝛ tempore bellorũ ciuiliũ ad
crudelitatem que exercebaꝛ tempoꝛib⁹ xp̄ianoruz cũ go-
thi ceperant ciuitatem ostendẽs p̄mã crudelitatẽ multo
maiorem. quia in bellis ciuilibus nõ parcebaꝛ fugientib⁹
ad templa deorũ. sicut patet de cicerone tullio de quo su-
pra proximo capitulo. qui ideo nõ cõfugit ad templũ
deorũ. q2 frustra fugisset. Sz in vastatione vrbis a go
this parcebatur fugiẽtibus ad ecclesias apostoloꝝ et
martyruz. sicut in principio totius libri dixi. imo etiã
docuerunt sibi obuios fugere ad ecclesias vt saluaren
tur. d Vel ir-
ruptio galloꝝ ⁊c̃
de irruptiõe gal-
lorum dictũ fuit
supra libro. ij. ca.
xxij. De vastatio
one vero vrbis p
ignez ⁊ inundati
one tyberis dictũ
ẽ sup̄ libro isto ca
pitulo. xviij. e
Mala etiã alia q̃
⁊c̃. h̃ dicit ꝓpꝛ ea
que inferi⁹ hic tã
git cũ dicit. Sed
cũ pluit ⁊c̃. dicit
vero hmõi mala
fuisse numerãda
inter prodigia si
xp̄ianis tempori
b⁹ accidissent. q2
prodigia dicunꝛ
illa que mirabi-
liter accidunt et
aliqua futura p̄-
signant. vñ dicũ-
tur ꝓdigia. quasi
ꝓdicina. i. pcul di-
centia. id est dicẽ
tia futura que p-
cul sunt. Nume-
rassent aũt roma
ni illa mala inꝛ p
digia. q2 nõ solũ
dixissent ea fuisse
mala ꝓpter nocu
mẽta que infere-
bant. sed etiã ꝓpꝛ
maiora mala q̃ p̄
signabant. f
Omitto q̃ppe illa
⁊c̃. dicit h̃ aug⁹ se
h̃ illa mala omit-
tere. nõ quia no-
luit ea h̃ ponere
sed q2 non curat
ea tanq3 mala q̃-
dam dijs romanorum obijcere. Facit autem hic mẽ
tionem de bobus loquentibus. Eutropius lib. vj. in
fine dicit q̃ circa tempus illud quo iulius cesar interfe
ctus est inter cetera portẽta q̃ toto orbe facta sũt bos
in suburbano rome ad arãtem locutus est se frustra ve
geri. nõ enim frumẽta sed homies in breui defuturos.
Idẽ scribit eusebi⁹ in chronicis. Valeri⁹ etiã libro pri
mo dicit q̃ volũnio ⁊ sulpitio consulib⁹ in vrbe inꝛ ini
tia motusq3 bellorũ ciuiliuz bos mugitu suo in sermo
nem humanum conuersus. animos audientiũ tali no
uitate cõterruit. Dicit etiã ibidẽ q̃ bello scđo punico
constitit domicio bouẽ dixisse. Caue tibi roma. Quã-
tum ad infantes nondũ natos quos dicit hic aug⁹ lo-

Eneid. j.

trū q̄dā v̄ba clamaſſe: vo-
g laſſe ſerpētes: feminas ⁊
gallinas ⁊ homies in ma-
ſculinū ſexū fuiſſe ↄuerſas
⁊ cetera huiuſmodi que in
eoꝝ libris non fabuloſis ſ҃
hiſtoricis ſeu vera ſiue fal
ſa ſint: nō inferūt hoib⁹ p-
h niciē ſ҃ ſtuporē. Sed ⁊ cū
pluit ẗra: cū pluit creta: cū
pluūt lapides: nō vt gran
do appellari ſolet h̄ noie: ſ҃
oīuno vel ẗre vel crete vł
lapidū pluuia. Hoc pfe-
cto etiā grauiter ledere po
i tuerūt. Legim⁹ apud eos:
ethneis ignib⁹ ab ipſo mōtis
vtice vſq̄ ad litt⁹ pximū
decurrentib⁹ ita ferbuiſſe
mare: vt rupes exurerent:
⁊ picel nauiū ſoluerēt. hoc
vtiq̄ nō leuiẗ noxiū fuit:
quāuis incredibiliẗ mirū.
k Eodē rurſus eſtu igniū tā
ta vi fauille ſcripſerūt op-
pletā eſſe ſiciliā: vt catanē
ſis vrbis tecta obruta ⁊ op
preſſa diruerēt. Qua cala
mitate pmoti miſericordiẗ
eiuſdē anni tributū ei re-
l laxauere romani. Locuſta
rū etiā in africa multitudi-
nē pdigij ſimilē fuiſſe cum
iā eſſet ppłi romani puin-
cia lr̄is mandauerunt: cō-
ſūptis enī fructib⁹ folijſq̄
lignoꝝ ingenti atq̄ ineſti-
mabili nube i mare dicūt
eſſe deiectā. Qua mortua
redditaq̄ littoribus: atq̄
hinc aere corrupto: tantā
ortā peſtilentiam: vt in ſo-
lo regno maſaniſſe octigē-
ta hoim milia piſſe referāt
⁊ multo āpli⁹ in ẗris littori
buſq̄ pximis. Tūc vtice ex
triginta milib⁹ viroꝝ q̄ ibi
erāt: decē remāſiſſe confir
māt. Talis itaq̄ vanitas
q̄lē patimur eiq̄ reſpōde-
re cōpellimur: q̄d hoꝝ nō
xpiane religioni tribueret
ſi tpibus xpianis videret:
Et tn̄ dijs ſuis iſta nō tri-
buūt: q̄rū iō cultū reliq̄rūt
ne iſta vel maiora patiāt:
m cū ea maiora ptulerunt a
q̄b⁹ antea colebant.

Explicit⁹ eſt liber tertius.

cutos fuiſſe narrat eutropi⁹ li. iij. q in ſagunto inſtāte ſcd̄o bello punico. cū mulier pene enixa eſſet infans i vterū regreſſus ciuitatis ſaguntí excidiū ſignificauit. Titus vero liui⁹ li. iiij. de ſcd̄o bello punico dicit bouē in ſicilia locutū fuiſſe. ⁊ infantē i vtero matris i marinis ioui triūphi clamaſſe. ¶ g Volaſſe ſerpētes ⁊c. quod dicit h̄ ⁊ hoies credo litterā eē falſā quaꝫ tn̄ multi libri hn̄t. Deberet aūt lr̄a ſic eſſe. i hoies et maſculinū ſexuꝫ. Vult enī ſic dicere q femie cōuerſe ſūt in hoies. i. i viros et gallinę in maſculinuꝫ ſexum. Dicit tit⁹ liui⁹ li. iiij. d ſcd̄o bello punico. ſpoleti ex mliere viꝝ factū. ⁊. A. geli⁹ li. viij. ca. iiij. allegās pliniū li. vij dicit ſic. ex femis mutari i mares ñ eſt fabuloſū. Inuenim⁹ i ānalib⁹ quito licinio craſſo ⁊ cornelio caſſio lōgino. cōſulibus. C. Aſſynij puerum factum ex virgine ſub parentibus. iuſſuq̄ aruſpicū deportatum in inſulaꝫ deſertam. Licinius Mucianus prodidit a ſe viſū eſſe argis areſcōtem. cui nomen areſcuſe fuiſſet nupſiſſe. moxq̄ ad barbam ⁊ virilitatē pueniſſe vxoreq̄ duxiſſe. eiuſdē ſortis ⁊ ſmyrne puerū a ſe viſū. Ipſe in africa vidi mutatū in marē die nuptiaꝝ lucium coſitium ciuem tyſdritanuꝫ. viuebatq̄ cū proderē iſta. Hec ex. A. gelio. Nō credo tn̄ iſtas pdictas mutationes femiarū iu maſculos fuiſſe veras. ſ҃ potius vł fuiſſe illuſiones diabolicas. vel qui ſic videbantur conuerſi erant hermaphrodite in quib⁹ prius dn̄atur ſex⁹ femine⁹ ⁊ poſtea maſculin⁹. ¶ h Sꝫ ⁊ cū pluit ẗra ⁊c. pdigia iſta ⁊ ſequētia dic aug⁹ ſe nolle omittere. q.n. ſ. obijciat ea romanis deos colentibuſ ſolū pter bona tpalia. ⁊ h̄ q: iſta pdigia intulerāt dāna cultorib⁹ eoꝝ. De iſtis pluuijs q̄s hic tāgit aug⁹ loquiẗ oroſi⁹ lib. v. dicit enī q ānoab vrbe cōdita. dclix. p ſeptē dies continuos grando lapidū immixtis etiā teſtarū fragmētis terrā latiſſime verberauit. Tit⁹ etiaꝫ liui⁹ de ſcd̄o bello punico li. j. narrat in piceno lapides pluiſſe. ⁊ in quinto libro. q in mōte albano pluit duobus diebus lapides. i Legim⁹ apud eos ethneis ignibus. i. ſurgentib⁹ de mōte ethna. de quib⁹ oroſi⁹ lib. quito narrat q emilio. lucio. oreſte. conſulibus ethna magno cum tremore concuſſa exundauit igneis globis. ⁊ rurſus alio die liparea inſula ⁊ vicinū circa eā mare intantū efferbuit q aduſtas rupes diſſoluit. tabulataq̄ nauiū liquefactis ceris extorruit. ⁊ piſces exanimatos ſupnatantes coxit. hoies etiā q̄ ñ poterāt lōge fugere aduſtis itrorſuſ vitalib⁹ attractione calidi aeris inſpirando ſuffocauit. k Eodem rurſus ⁊c. de h̄ oroſi⁹ libro. v. narrat q anno ab vrbe cōdita. dcxxvij. mons ethna vltra ſolitū exarſit ⁊ turrib⁹ igneis ſuffuſis late circūfluentibus catinā vrbem fineſq̄ eius oppreſſit. ita vt tecta domoruꝫ calidis cinerib⁹ peruſta ⁊ pgrauata corruerēt. Cuius leuande cladis cauſa. ſenatus x. annorū vectigalia catinenſib⁹ remiſit. l ¶ Locuſtarū etiā in africa ⁊c. de h̄ narrat oroſi⁹ lib. v. q marco plauto et fuluio flacco ↄſulib⁹ p totā africā tanta fuit multitudo locuſtaꝝ q nō tātū oēſ ſpē frugū abſtulit. ſ҃ herbas oēſ cū pte radicū. folia et arboꝝ cū teneritudine ramorū cōſumpſit. amaras etiā cortices ⁊ ligna arida corroſit. ſubito aūt vēto rapte in africano mari ſubmerſe ſūt. Cum aūt fluctus imenſos aceruos eaꝝ in terrā ppuliſſent ⁊ ille putreſcerēt vltra opinionē peſtiferū odorē exhalauerūt vñ animaliū tāta peſtilētia ſecuta ē. vt pecudū auiū ac beſtiaꝝ putrefacta paſſim cadauera vitium corruptionis augerent. hominū vero tanta tunc erat lues vt in ſola numidia vbi tunc maſaniſſa rex erat octogita milia hoim circa orā maritimā ꝑcipue que carthagienſi ⁊ vticenſi littori adiacet pl⁹ q̄ ducenta milia perierūt. apud vero ipſaꝫ vticā ciuitateꝫ. xxx milia militū qui ad pſidiū totius africe ordinata fuerūt extincta ſūt. Tam repentina vero fuit cladis illa q apud vticam die vno per vnam portam. ex illis iunioribus pl⁹ q̄ mille quingentos mortuos illatos fuiſſe narraret. m Cum ea maiora protulerint a quibus antea colebantur. id eſt troiani. qui primo coluerunt eos q̄ romani quia d troia romani ſūt allati.

Explicitus eſt liber tertius.

Incipiunt capitula libri quarti.

i De his que primo volumine disputata sunt.

ij De his que libro scdo et tertio cõtinẽtur.

iij An altitudo imperij que nõ nisi bellis acquirit: in bono habẽda sit siue felicium siue sapientũ.

iiij Q̃ similia sint latrocinijs regna absq3 iusticia.

v De fugitiuis gladiatoribus quorum potẽtia similis fuerit regię dignitati.

vj De cupiditate nini regis qui vt latiꝰ dñaret̃ primꝰ intulit bella finitimis

vij An regna terrena inter profectus suos atq3 defectꝰ deorum vel iuuent̃ vel deserant̃ auxilio.

viij Quorum deorum p̃sidio putãt romani imperium suũ auctum atq3 seruatũ cũ singulis vix singularũ rerum tuitionẽ cõmittendã esse crediderũt.

ix An imperij romani amplitudo et diuturnitas ioui fuerat ascribenda quẽ summum deũ cultores ipsius opinant̃.

x Quas opiniões secuti sunt qui diuersos deos diuersis mundi partibꝰ p̃fecerunt.

xj De multis dijs quos doctores paganorum vnũ eundẽq3 iouem esse defendunt.

xij De opinione eorũ qui deum animaz mundi: et mundũ corpus dei esse putauerunt.

xiij De his q̃ sola rationalia animãtia partes esse vnius dei asserunt.

xiiij Augmenta regnorũ ioui incõgruent̃ ascribi cũ si vt volũt dea ẽ victoria ipsa huic negocio sola sufficeret.

xv An congruat bonis latius velle regnare.

xvj Quid fuerit q̃ romani omnibꝰ rebꝰ et omnibus motibꝰ deos singulos deputãtes, ędem quietis extra portas esse voluerũt.

xvij An si iouis sũma potestas est etiã victoria dea debuerit existimari.

xviij Felicitatem et fortunam qui deas putant qua ratione fecerũt.

xix De fortuna muliebri.

xx De virtute et fide quas pagani tẽplis et sacris honorauerũt p̃termittentes alia bona q̃ similiter colenda fuerũt si recte alijs diuinitas tribuebatur.

xxj Quod vnum nõ intelligentes deũ virtute saltem felicitate debuerũt esse contenti.

xxij De scientia colendorum deorum quam a se varro gloriat̃ collatã esse romanis.

xxiij De felicitate quã romani multorũ veneratores deorũ diu non coluerunt honore diuino cũ pro omnibus sola sufficeret.

xxiiij Qua ratione defendãt pagani q̃ inter deos colãt ipsa dona diuina.

xxv De vno tñ colendo deo qui licet nomĩe ignoret̃ tñ felicitatis dator esse sentit̃.

xxvj De ludis scenicis quos sibi dij celebrari a suis cultoribꝰ exegerũt.

xxvij De tribus generibus deorũ de quibus scęuola pontifex disputauit.

xxviij An ad optinendũ dilatandũq3 regnum profuerit romanis cultus deorum.

xxix De falsitate auspicij quo romãi regni fortitudo et stabilitas visa est iudicari.

xxx Qualia de dijs gentiũ etiaz cultores eorum se sentire fateant̃.

xxxj De opinionibus varronis qui reprobata suasiõe populari licet ad noticiam veri dei nõ peruenerit: vnum tñ deũ colendum esse censuerit.

xxxij Ad quã speciem vtilitatis principes gentium apud subiectos sibi populos falsas religiones voluerunt p̃manere

xxxiij Quod iudicio et potestate veri dei omniũ regũ atq3 regnorũ ordinata sint tempora.

xxxiiij De regno iudęorũ quod ab vno et vero deo institutũ atq3 seruatum est: donec in vera religione manserunt.

Incipit liber q̃rtus ¶ Ca. i.

a D E ciuitate dei
dicere exorſ⁹
ꝑus rñdendū
putaui ei⁹ ini
micis q̄ terrena
gaudia cōſectātes: rebuſ/
ꝗ fugacib⁹ inhiantes q̄c
quid in eiſ triſte: miſericor
dia poti⁹ admonentis dei
ꝗ puniētis ſeueritate pati
unt: religioni increpitant
xpianę: quę ē vna ſalubriſ
⁊ vera religio: Et qm̄ cum
ſit in eis etiā vulgus indo
ctū: velut doctorū aucto/
ritate in odiū noſtrū gra/
uius irritant: exiſtimanti/
bus imperitis ea q̄ ſuis tem/
poribus inſolite accidert:
per alia retro tp̄a accidere
b nō ſolere. Eorūꝗ opinio/
nem etiā his qui eā falſā
eſſe nouerunt: vt aduerſū
nos iuſta murmura habe/
re videant: ſuę ſcientię diſ
ſimulatione firmātib⁹: de
libris q̄s auctores eoꝝ ad
cog̃ſcēdā p̄teritoꝝ tp̄oꝝ hi
ſtoriā mēorię mandauert
lōge aliter eſſe ꝗ putāt de
monſtrandū fuit: ⁊ ſimul
docendū: deos falſos q̄s
vel palam colebāt: vel oc
culte adhuc colunt: eos eſ
ſe immundiſſimos ſpirit⁹
et malignſſimos ac falla/
c ciſſimos demones: uſꝗ
adeo vt aut veris aut fictī
etiā ſuis tn̄ criminib⁹ dele
ctentur: quę ſibi celebrari
per ſua feſta voluerunt: vt
a perpetrandis dānabili/
b⁹ factis: humana reuoca
ri nō poſſit infirmitas: dū
ad hęc imitanda velut di/
uina prębetur auctoritas:
Hęc nō ex noſtra cōiectu
ra probauim⁹: ſ; partim ex
d recēti memoria: quia ⁊ ip/
ſi vidimus talia ac talib⁹
numinibus exhiberi: par/
tim ex litteris eorū qui nō
tanꝗ in contumeliā ſ; tan
ꝗ in honorē deorū ſuoꝝ
iſta conſcripta poſteris re
liquerūt: ita vt vir doctiſſi
mus apud eos varro: ⁊ g̃/
uiſſime auctoritatis: tā re/
rum humanarū atꝗ diui/
narū diſp̄ditos faceret li/
bros: alios humanis: ali/
os diuinis: pro ſua cuiuſ/
ꝗ rei dignitate diſtribuēs
non ſaltem in rebus hūa/
e nis: ſed in reb⁹ diuinis po
neret ludos ſcenicos: cū
vtiꝗ ſi tantūmodo boni
⁊ honeſti homines in ciui
tate eſſent: nec in reb⁹ hu/
manis ludi ſcenici eſſe de/
buiſſent. Quod profecto
non auctoritate ſua fecit:
ſed qm̄ eos romę natus ⁊
educatus in diuiniſ rebus
inuenit. ¶ Ca. ii.

a E T qm̄ in fine p̄mi li/
bri quę deinceps di
cenda eſſent breuiter po/
ſuimus: ⁊ ex his quędā in
duobus cōſequētib⁹ dixi/
mus: expectationi legētiū
quę reſtāt reddenda cog/
noſcimus. Promiſeram⁹
ergo quędam nos eſſe di/
cturos: aduerſus eos q̄ ro
mānę reipublicę clades i re
ligionē noſtrā refert: ⁊ cō/
memoraturos quęcūꝗ et
q̄ntacūꝗ occurrere potu
iſſent: vel ſatis eſſe viderē
tur mala: q̄ illa ciuitas per
tulit vel ad ei⁹ imperiū p̄/
uincię p̄tinētes: anꝗ eoꝝ
ſacrificia p̄hibita fuiſſent:
q̄ oīa p̄culdubio nobis
tribuerēt: ſi iā vel illis cla/
reret nr̄a religio: vł ita eos
a ſacrī ſacrilegis p̄hiberet
Hęc et ſcdo et tertio libro
ſatī q̄ntū exiſtimo abſolui/
m⁹: i ſcdo agētes ō malī mo
rū: q̄ mala vł ſola vł maxia
deputāda ſūt. In t̄rio aūt
libro ō his malī q̄ ſtulti ſo/
la p̄peti exhorrēt corpiſ vi
delicet externarūꝗ rerū

a D E ciuitate dei dice
re exorſus ꝑus
⁊c. In preceden/
tibus trib⁹ libris
diſputauit beat⁹
auguſtin⁹ cōtra
romanos oſten/
dēs ꝙ mala quę
paſſi ſunt tempo
rib⁹ xp̄ianoꝝ nō
ſūt tp̄ib⁹ xp̄ianis
aſcribenda. In h̄
libro. iiij. ⁊. v. oñ
dit ꝙ bona q̄ eis
prouenerunt nō
ſunt diјs multis
ſed vni deo attri/
buenda. Et p̄mo
oſtēdit ꝙ diјs nō
ſit romani impe/
rij augmentatio
attribuenda ſcili
cet in h̄ libro q̃r/
to. ſcdo oſtendit
quę ſit illius aug
mentationis cau
ſa ⁊ ratio. ⁊ hoc i
quīto libro. Pri
ma pars id ē iſte
quartus liber ha
bet. xxxiiij. capi/
tula. In quorū
primo oſtēdit ex
quibus proceſſit
argumētādo cō/
tra romanos. p̄/
ceſſit enim repro
bando deos eoꝝ
ex eorum ſcriptu
ris ⁊ litteris. cui⁹
cauſa fuit. q2 ex
libris proprijs q̄
bus credunt po/
tuerunt meli⁹ cō/
uinci. Proceſſit
autē ex his quę
ipſemet vidit. et
erant ita manife/
ſta ꝙ nō poterāt
ea inficiari. ¶ b
Eorūꝗ opinio/
nem ⁊c. vult dice
re ꝙ illi qui ſciue
runt vulgi opini
onē quo ad ma/
lorum nouitatē
falſam eſſe. tū diſ
ſimulabant opi/
nionem eorū re/
probare ⁊ eos ve
ritatē docere. vt ma
nentes in tali opinio/
ne plus murmurarēt
contra bonos chriſti
anos. c ¶ Uſꝗ a/
deo ⁊c. de hoc dictū
eſt libro ſcdo capitu/
lo. viij. d ¶ Quia
⁊ ipſi vidimus. De h̄
ſupra libro. ij. capitu
lo. iiij. ⁊ capitulo. vj.
e ¶ Sed in rebus di
uinis ⁊c. De iſtis lu/
dis dicta ſunt multa
ſupra libro primo ca
pitulo. xxxj. ⁊ lib. ij.
capitulo. iiij. ⁊ multī
capitulis ſequētib⁹.

E T quoniam i
fine p̄mi libri.
⁊c. In hoc capitulo
cōtinuat auguſtinus
tractatum futurū ad
precedentia oſtendēſ
quę ſunt facta in tri/
bus libris preceden/
tibus ⁊ quę reſtāt fa/
cienda in duobus li/
bris ſequentibus in/
terponēs q̄dā breuit̄
quę ad materiam ter
tij libri videtur perti/
nere ſcilicꝫ mala quę/
dam quę ex elemen/
tis ⁊ terrenis rebus
accidūt. ⁊ h̄ facit ibi.

que plerūq; patiūtur ⁊ boni. Illa vero mala non dico patienter ſed libēter habent: quib⁹ ipſi fiunt mali. Et q̄ pauca dixi ꝺ ſola ipſa ciuitate: atq; eius imperio: nec inde oīa vſq; ad ceſarē auguſtū. Quod ſi cōmemorare voluiſſem: et exaggerare illa mala q̄ nō ſibi inuicem homīes faciunt: ſicut ſūt vaſtationes: euerſioneſq; bellantium: ſꝫ ex ipſius mundi elemētis b terrenis accidūt reb⁹: que vno loco apuleius breuit ſtringit in eo libro quē de mūdo ſcripſit: terrena oīa dicens mutatiōes euerſiones: ⁊ intēſiones ⁊ remiſſiones atq; interitū habere: Nāq; imodicis tremoribus terrarum (vt verbis ei⁹ vtar) diſſiluiſſe humū ⁊ interceptas vrbes cū populis dicit: abruptis etiā imbribus prolutas totas eſſe regiones: illas etiā q̄ prius fuerant cōtinentes hoſpitibus atq; aduenis fluctibus inſulatas: aliaſq; deſidia maris pedeſtri acceſſu peruias factas: ventis ac procellis euerſas eſſe ciuitates: incēdia de nubib⁹ emicuiſſe: quib⁹ oriētis regiōes cōflagrate perierūt. ⁊ in occidentis plagis ſcaturigines quaſdā ac ꝓluuiones eaſdē ſtrages dediſſe. Sic ex ethne verticib⁹ quōdā effuſis craterib⁹ diuini incendij p decliuia torrētis vice flāmarū flumina cucurriſſe. Si hec atq; huiuſmodi q̄ hꝫ hiſtoria: vn̄ poſſē colligere voluiſſē: qn̄ finiſſē q̄ illis tꝑib⁹ euenerūt: anteq̄ xp̄i nomen illa iſtoꝝ vana ⁊ vere ſaluti ꝑniciosa comprimeret? Promiſerā me etiā demōſtraturū: q̄s eoꝝ mores: et q̄ ob cām de⁹ ver⁹ ad augēdū iperiū adiuuare dignat⁹ ē: in cui⁹ p̄tāte ſūt regna oīa: quāq; eos nihil adiuuerit hi q̄s deos putant ⁊ poti⁹ q̄tū decipiendo et fallēdo nocuerint vn̄ nūc mihi video eſſe dicēdū et magis de incremētis imperij romani. Nā de noxia fallacia demonū q̄s velut deos colebāt: q̄tū maloꝝ inuexerit morib⁹ eoꝝ: in ſecūdo maxīe libro nō pauca iā dicta ſunt. Per oēs aūt abſolutos tres libros vbi opportunū viſū ē cōmēdauimus etiā i ipſis bellicis malis: q̄tū ſolatioꝝ deus per chriſti nomē cui c tm̄ honoris barbari detulerunt preter bellorū morem bonis maliſq; con-

b Que vno loco apulei⁹ ⁊c. De apuleio ſcribit hugo floriacen. in primo libro eccleſiaſtice hiſtorie ſue q̄ apuleius ſucceſſit platoni. Scripſit autē libros quinq; q̄s vidi. ſ. de dogmate platonis. de deo ſocratis. ꝺ mūdo q̄ vocat coſmographia apuleij. Itē de magia in q̄ defendit ſe contra accuſatores ſuos qui eū vti arte magica dicebant. de q̄ libro fac auguſtin⁹ mentionē infra libro. viij. capi. xix. Itē librū ꝺ aſino aureo q̄ ⁊ metamorphoſeos appellat. in quo narrat mirabiles tranſmutationes factas arte magica. ⁊ ꝺ ſeipſo quō in aſinum cōuerſus erat. de q̄ libro facit aug⁹ mentionem infra libro. xviij ca. xviij. Macrobius vero ſup ſomniū ſcipionis ſentit q̄ fuerit ficta. vn̄ dicit loquēs de fabulis ſic. Quib⁹ apuleiū nōnunq; luſiſſe miramur. Illa q̄ que aug⁹ hic adducit ſunt in coſmographia ſua. ⁊ recitat aug⁹ magis ſniām q̄ verba. Et vult apulei⁹ oſtēdere q̄ oīa terrena habeāt tranſmutatiōes ita q̄ nō maneant in eadē diſpoſitione q̄uis ſaltē ipſa terra maneat in ſubſtātia. ſed in diſpoſitione alia ⁊ alia. Habent etiam cōuerſiones interit⁹ qꝛ quedā corrūpunt ⁊ intereunt quedā etiam cōuertūt poſt interitum ad conſimilē formā ita q̄ eſt circulus q̄dā in trāſmutatione hoꝝ terrenoꝝ. Et exēplificat de iſtis p terremot⁹. q̄ q̄nq; ſic aperiūt terrā q̄ integre ciuitates abſorbent a terra. Similit p inundationes q̄ q̄nq; ſūt ita vehemētes q̄ ſubmergunt totā vnam regionē. ſicut fuit de diluuijs de quibus refert oroſius libro primo videlicꝫ de diluuio in theſſalia ſub deucalione. ⁊ etiā ꝺ alio ſub ogyge i achaia. Similiter abſcindit vna pars terre q̄nq; que prius cōtinuabat cū terra ſolida. ⁊ ſeparatur per mare ab alijs terris ⁊ efficit inſula. ſicut dicit de ſicilia factū fuiſſe. vt patꝫ per iuſtinū libro quarto. Et eodē mō ecōuerſo que fuit inſula recedente aqua efficitur ſolida ⁊ alijs terris cōtinua. vt homo ſicco pede tranſire poſſit de vna in aliā. Unde ſolinus capitulo de italie ſitu. terracina inſula ante circumflua immenſo mari nūc eſt addita cōtinenti. Similiter q̄nq; veniūt ita vehementes procelle tēpeſtatū ⁊ ventorū q̄ deſtruunt ciuitates. q̄nq; vero coruſcationib⁹ deſtruunt. ſicut credebāt ſcriptores gentiliū de quinq; ciuitatibus ſodomorū vt patet p oroſiū libro primo. vel diluuio ignis. ſicut fuit ꝺ diluuio phaetontis. de q̄ plato in thimeo dicit q̄ fabula de phaetonte hꝫ fundamētū verū. qꝛ q̄nq; contingunt tales cōflagrationes ⁊ diluuia ignis. Et idem narrat oroſius lib. ſ. videlicet de diluuio ignis. de q̄ fabula iſta ficta eſt ⁊ ſimiliter de mōte ethna q̄nq; tāt⁹ effluit ignis q̄ ille poſtmodū ex grauitate materie ignite deſcendēs per decliuia montis pretēdebat ſimilitudinē vnius torrentis vel fluminis ſcilicet q̄tum ad celeritatem ⁊ modū deſcendendi. ⁊ q̄tum ad quantitatē materie deſcēdentis. Et iō dicit apulei⁹ flumina flammarū cucurriſſe. Uocat autem illū ignē diuinum. quia nō videbat a natura. ſed ex ira deorum proceſſiſſe. dicit autem hoc factū effuſis crateribus. nam crateres ſunt vaſa q̄dā puta fiale vel ciphi ex quibus liquor effundit. Cōparauit etiā iſtam exundantiam ignis torrenti vel flumini. ⁊ ideo per crateres intelligit loca vnde interruperat ignis ille quaſi effuſus de vaſis. Et erant plura loca in vertice montis ex quibus primo erupit ⁊ poſtmodū deſcendendo concurrebant illi ignes in ignem vnum ſicut torrens vel fluuius ex multis riuis colligitur. Oroſi⁹ libro quinto dicit hoc eſſe ſicilie vernaculum genus monſtri. c Tantum honoris barbari detulerunt preter ⁊c. De honore quē barbari iſti ſcilicet gothi cōtulerunt nomini xp̄i ita q̄ preter conſuetudinē bellātiū ꝓpter honorē xp̄i ſaluaret in eccleſijs

Apulei⁹ li. de mundo.

Math.5 apoſtoloꝝ
ꝛ martyrum
fugienteſ ad
eas tam bo-
ni ꝙ̄ mali di
xi ſupra lib.
primo capi-
lo primo.

Ca.III
a Iam ita-
q̃ꝫ videa
mꝰ ꝛc. In
hoc capitu-
lo beatꝰ au-
guſtinꝰ ante
ꝙ̄ ad princi-
pale ꝓpoſitū
huiꝰ libri de
ſcendat oſtē
dit ꝙ de im-
perij romāi
augmēto ip
ſi romāi n̄ ha
bēt gl'iari. qꝛ
pro eiꝰ aug-
mento conti
nuo vixerūt
in bellis ꝛ in
ſtragibꝰ ho-
minuꝫ. Et fa
cit in hoc ca
pitulo duo.
qꝛ primo oſt-
dit ꝙ ſi de ei
us magnitu
dine tali mo
do acquiſita
glorient. in-
nis ꝛ irratio
nabilis ē co-
rum gloria-
tio. Secun-
do ibi. quap
pter ſi veruſ
deus ꝛc. oſt-
dit quō tam
his q̄ impe-
rāt ꝙ̄ his q̄-
bus impera
turꝰ poſſꝫ vti
lis eē illa im-
perij magni
tudo ꝛ aug-
mētatio. b
Si intentio
nr̄a corriga-
tur. Illud re
ferri hꝫ ad il
lud ꝙ ſuperi
us in boc ca
pitulo dixit

tulerit: quō qui facit ſoleꝫ
ſuum oriri ſuper bonos et
malos: ꝛ pluit ſuper iuſtoſ
ꝛ iniuſtos. Ca.III.
a Iam itaq̃ꝫ videamꝰ q̄
i le ſit ꝙ tantā latitudi
nem ac diuturnitatem im
perij romani illis dijs au-
dent tribuere: quos etiaꝫ
per turpium ludoꝝ obſe
quia: ꝛ per turpium homi
num miniſteria ſe honeſte
coluiſſe cōtendunt. Quā
ꝙ̄ prius vellem paululuꝫ
inq̄rere: q̄ ſit ratio: q̄ pru-
dētia: cū hominū felicita-
tem non poſſis oſtendere
ſemper in bellicis cladibꝰ
ꝛ in ſanguine ciuili vel ho
ſtili: cū humano ꝛ cum te-
nebroſo timore ꝛ cruenta
cupiditate verſantium: vt
vitro letitia eorū cōpareṫ
fragiliter ſplendida: cui ti
meaṫ horribiliuſ ne repen
te frangaṫ: de iperij mag-
nitudine ac latitudine vel
le gloriari. Hoc vt faciliꝰ
dijudiceṫ: non vaneſcamꝰ
inani vētoſitate iactati: at
q̃ꝫ obtūdamus intentiōis
acieꝫ altiſonis vocabulis
rerum: cū audimus ꝓplos
regna: ꝓuincias: ſꝫ duos
conſtituamus homines.
Nam ſingulus quiſq̃ꝫ ho
mo vt in ſermone vna lit-
tera: ita quaſi elementuꝫ ē
ciuitatiſ ꝛ regni: quantali-
bet terraruꝫ occupatione
latiſſimi. Quorū duorum
hominum: pauperē viuꝫ
vel potius mediocrem: al
teruꝫ prediuitē cogitemꝰ:
ſed diuitem timoribus an
xium: merorib9 tabeſcē
tem: cupiditate flagrantē
nunq̄ꝫ ſecuruꝫ: ſemper in
quietum: perpetuis inimi
citiarum contentionibus
anhelātē: augētē ſane his
miſerijs patrimoniū ſuuꝫ in
imenſum modū: atq̃ꝫ illis

augmentis curas quoq̃ꝫ amariſ
ſimas aggregātē: mediocrē ve-
ro illū re familiari parua atq̃ꝫ ſuc-
cincta ſibi ſufficientē: cariſſimū
ſuis cognati[illegible]s: amicis
dulciſſima [illegible] gaudentē: pie-
tate religioſum: benignū mente
ſanum corpe: vita parcum: mo
ribus caſtū: conſcientia ſecurū.
Neſcio vtrum quiſq̃ꝫ ita deſipi
at: vt audeat dubitare quē pfe-
rat. Ut ergo in his duobꝰ homi
nibus: ita in duabꝰ familijs: ita
in duobus populis: ita in duo-
buſ regnis regula ſequiṫ equita
tis. Que vigilanter adhibita: ſi
b intentiō nr̄a corrigaṫ: facillime
videbimus: vbi habitet vanitaſ
ꝛ vbi felicitas. Quapropṫ ſi ve
rus deus colatur: eiq̃ꝫ ſacris ve
racibus ꝛ bonis moribus ſerui
atur: vtile eſt vt boni longe late
q̄ꝫ diu regnent. Neq̃ꝫ hoc tā ip-
ſis: ꝙ̄ illis vtile eſt quibꝰ regnāt
Nā q̄ꝫtum ad ipſos ptinet pie-
tas ꝛ probitas eoꝝ que magna
dei dona ſunt: ſufficit eis ad ve
ram felicitatem: qua ꝛ iſta vita
bene agatur: ꝛ poſtea percipiaṫ
eterna In hac ergo terra regnū
bonoꝝ nō tam illiſ preſtaṫ ꝙ̄ re
bus humaniſ. Malorū vero re
gnū magis regnātibꝰ nocet: qui
ſuos animoſ vaſtant: ſceleꝝ ma
iore licētia: his aūt q̄ eis ſeruiē-
do ſubdūṫ: nō nocet niſi iniq̄taſ
ꝓpria. Nā iuſtis q̄cq̄d maloruꝫ
ab iniq̄s dn̄is irrogaṫ: nō ē pe-
na criminis: ſꝫ virtutiſ examē. Pro
inde bonꝰ ſi ſuiat liber eſt: malꝰ
aūt etiā ſi regnet: ſeruꝰ eſt. Nec
vniꝰ hoīs: ſꝫ qð eſt grauiꝰ tot do
minorū quot vitiorum. De qbꝰ
vitijſ cū ageret ſcriptura diuina
A q̄ enī q̄s inq̄t deuictꝰ ē. huic
ꝛ ſeruꝰ addictꝰ ē. Ca.IIII.
a Emōta itaq̃ꝫ iuſticia quid
r Sunt regna: niſi magna la-
trocinia: Quia ꝛ latrocinia q̄d
ſūt: niſi parua regna: Manꝰ ete
ni ipſa hoīm ē cū iperio pncipis
regiṫ: pacto ſocietatiſ aſtrigiṫ: pla
citi lege pda diuidiṫ. Hoc malū

ſic. atq̃ꝫ obtunda
mꝰ intētionis aci
em altiſonis vo-
cabulis. vult enī
auguſtinꝰ dicere
ꝙ acies noſtre in
tentionis. qua. ſ.
alicui intendimꝰ
obtundiṫ ꝛ hebe
tatur qn̄ intendit
talibus vocabu-
lis dignitatum.
Sed poſtmodū
intentio corrigiṫ
qn̄ ſemotiſ talibꝰ
vocabulis conſi-
derat ipſam rem
ꝛ que ad rem ip-
ſam pertinent.

Ca.IIII
a Remota ita 2 Petri.2
q̃ꝫ iuſticia
ꝛc. In hoc capi-
tulo oſtendit bea
tus auguſtinꝰ ꝙ
ad veruꝫ regimē
requiratur iuſti-
cia ꝛ alioquin q̄ꝫ-
tuncunq̃ꝫ dn̄iuꝫ
ſit magnū nō dif
ferṫ a latrocinio.

Et probat hoc ꝑ
exemplū ꝺ latro-
cinio de quo ſup
ponit ꝙ in tantū
poſſet ꝓficere ꝙ
poſſꝫ ciuitates oc
cupare. ⁊ iam de
impunitate cōfi-
dere. b ¶ Pira-
ta ⁊c̄. Pirata de
quo fit hic men-
tio ſm aliq̄s vo-
catus eſt dioni-
des. cui⁹ rñſionē
magis integre po
nit. A. gelius. et
habet̄ etiā in po-
lycratico lib. iii.
capi. iii. Ca. V.

a ¶ Proinde o-
mitto que-
rere ⁊c̄. In hac.
applicat beat⁹ au
guſtinus ea que
in precedenti ca-
pitulo dixerat ꝺ
regno et latroci-
nio ī generali ad
regnum romano
rum in ſpeciali. ⁊
hoc quātū ad ini
tium illius regni
Et oſtendit in h
capitulo duo. p̄-
mo oſidit ꝙ reg-
num romanoꝝ
quo ad ſui origi-
nē nō differebat
a latrocinio niſi
ſola impunitatis
ſecuritate. q̄ꝛ vi-
delicet latrones
ſemper timent ꝙ
cōprehendentur
aliq̄n ⁊ punient̄.
illi autē quos ro-
mulus vrbis cō-
ditor congrega-
uit in vrbem ⁊ fe
cit ciues. nō time
bant ſic puniri.
Sc̄ꝺ ibi. ¶ b
Dicāt q̄s ⁊c̄. in-
uehit contra fal-
ſos deos. Quan
tum ad primum
ſciendum eſt ꝙ il
li quos romulus
cōgregauit erāt
mali qui alibi ſe-
cure viuere non
poterant. de qui
bus ſuperius li.
ii. capitulo xvij.
dixi. Tamē ſecu-

ſi in tantū ꝑditorū hoim acceſſi
bus creſcat: vt ⁊ loca teneat: ſe-
des ꝯſtituat: ciuitates occupet: po
pulos ſubiuget: euidenti⁹ regni
nomē aſſum[illegible]is iā in mani
feſto cōfert ñ ade[illegible] cupiditas
ſ; addita impunitas. Elegāt̄. n.
⁊ veraciter alexādro illi magno
b q̄dā cōprehenſus pirata rñdit.
Nā cū idē rex hoiem interrogaſ
ſet: q̄d ei videret̄ vt mare habe-
ret infeſtū: ille libera cōtumacia
q̄d tibi inq̄t vt orbē terrarū. Sꝫ
q̄ꝛ id ego exiguo nauigio facio
latro vocor q̄ꝛ tu magna claſſe:
imperator. ¶ Ca. V

a Proinde omitto q̄rere q̄-
les romul⁹ congregauerit
q̄m multū eis cōſultū ē vt ex il-
la vita dato ſibi ꝯſortio ciuitat̄
penas debitas cogitare deſiſte-
rēt: quaꝝ metus eos in maiora
facinora ꝓpellebat vt deinceps
pacatiores eſſent reb⁹ hūanis.
Hoc dico ꝙ ipm romanū ipe-
riū iā magnū multis gētib⁹ ſub
iugatis: ceteriſq̄ꝫ terribile: acer-
be ſenſit: grauiter timuit: nō par
uo negocio deuitāde ingēt̄ cla-
dis oppreſſuꝫ: q̄n pauciſſimi gla
diatores in cāpania de ludo fu-
giētes: exercitū magnū cōparūt
tres duces habuerūt: italiā latiſ
ſime ⁊ crudeliſſime vaſtauerūt.
b Dicāt q̄s iſtos deus adiuuerit:
vt ex paruo ⁊ ex contēptibili la-
trocinio ꝑuenirēt ad regnū tāt̄
iā romanis virib⁹ artibuſq̄ꝫ me-
tuendū. An q̄ꝛ nō diu fuerūt: iō
diuinit⁹ negābūt̄ adiuti? Quaſi
vero ipſa cuiuſlibet hominis vita
diuturna ſit? Iſto ḡ pacto nemi
nē dij adiuuāt ad regnādū: q̄n
ſinguli quiq̄ꝫ cito moriūt̄. Nec
bñficiū deputādū ē: qꝺ exiguo
tpe in vno quoq̄ꝫ hoie ac ꝑ hoc
ſigillatim vtiq̄ꝫ in oib⁹ vice va-
poris euaneſcit. Quid eni inter
eſt eoꝝ qui ſub romulo deos co
luerūt ⁊ olim ſūt mortui: ꝙ poſt
eorū mortē romanuꝫ tantū cre-
uit imperiū: cum illi apud infe-
ros cauſas ſuas agāt? Utrū bo-
nas an malas ad rem preſenteꝫ
nō ꝑtinet. Hoc aūt de oi-
b⁹ itelligēdū eſt: q̄ ꝑ ipſuꝫ
imperium q̄̄uis deceden
tibus ſuccedētibuſq̄ꝫ mor
talibus in longa ſpatia ꝓ
tendatur: paucis dieb⁹ vi
te ſue curſiꝫ raptimq̄ꝫ trāſ-
ierunt: actuum ſuorū ſar-
cinas baiulantes. Sin ve
ro etiam ipſa breuiſſimi tē
poris beneficia deorū ad-
iutorio tribuenda ſunt: nō
parum adiuti ſunt illi gla-
diatores: qui ſeruilis con-
ditionis vincula ruperūt:
fugerunt: euaſerunt: exer-
citum magnū ⁊ fortiſſimū
collegerunt: obediētes re-
gum ſuoꝝ conſilijs ⁊ iuſ
ſis multum romane celſi-
tudini metuēdi: ⁊ aliquot
romanis imperatorib⁹ in-
ſuperabiles multa ceperūt:
potiti ſūt victorijs pluri-
mis: vſi voluptatib⁹ qui-
bus voluerunt: quod ſug
geſſit libido fecerūt: poſtre-
mo donec vincerentur qꝺ
difficillime eſt factum: ſub
limes regnanteſq̄ꝫ vixerūt
Sed ad maiora veniam⁹.

a Iuſtinus ¶ Ca. VI
qui grecam vel po-
tius peregrinam trogum
pompeiū ſecut⁹: nō latine
tm̄ ſicut ille verūetiaꝫ bre
uiter ſcripſit hiſtoriaꝫ: op⁹
librorum ſuorum ſic inci-
pit. Principio rerum: gē-
tium nationumq̄ꝫ imperi-
um penes reges erat; quos
ad faſtigium huius maie-
ſtatis nō ambitio popula-
ris: ſed ſpectata inter bo-
nos moderatio prouehe-
bat. Populi nullis legib⁹
tenebantur: arbitria prin-
cipum pro legibus erant:
fines imperij tueri magiſ-
q̄ꝫ ꝓferre mos erat. Intra
ſuam cuiq̄ꝫ patriam reg-
na finiebantur. Primus
oīm ninus rex aſſirioꝝ
veterē ⁊ q̄ſi auitū gētibus

ritas illis cō
tulit p⁹mo-
dum ꝙ ipſi
erant parati
ores ad viuē
dum ciuilit̄
ſub vno pn-
cipe. Quia
metus q̄ vſ-
q̄ꝫ ad deſpe-
rationē ma-
los tenet im
pellit eos ſe-
pe ad peio-
ra q̄̄ facerēt
ſi ſpem meli-
orem habe-
rent. ſic oſtē-
dit auguſti-
nus ꝑ exem-
plū de fugis
gladiatorib⁹
qui timētes
ſeuiciam do
minoꝝ ſuoꝝ
fecerunt ma
la illa que h
tangit augu
ſtinus. ⁊ eti
am ſupra li.
iij. capitulo
xxvj.

¶ Capi. VI.
a Iuſti-
nus q̄
grecam vel
poti⁹ ⁊c̄. In
hoc capitulo
oſtendit bea
tus auguſti-
nus ꝙ eodē
modo fuit ꝺ
regno aſſyri
oꝝ ſicut de
regno roma
norum quā-
tuꝫ ad ſui ini
tium. videli-
cet ꝙ fuit la-
trocinium qꝺ-
dam. Et fa-
cit in hoc ca-
pitulo duo.
primo aſſimi-
lat vnuꝫ reg-
nuꝫ alt̄i quā-
tuꝫ ad ſui ini
tiū. Et ſcꝺo
ibi. tamdiu
⁊c̄. cōparat
vnū ad aliꝺ

morem noua imperij cupiditate mutauit. b Hic pͥmꝰ ſ intulit bella finitimis: ⁊ rudes adhuc ad reſiſtenduȝ ꝓplos: ad terminos vſq̨ libye perdomuit. Et paulo poſt. Ninus inqͭ magnitudinē q̄ſitę dn̄ationis cōtinua poſſeſſione firmauit Domitis igiť ꝓximis: cuȝ acceſſione viriū fortior ad alios trāſiret: ⁊ ꝓxia queq̨ victoria inſtrumētū ſequentis eſſet: totius orientis ꝓplos ſubegit. Qualibȝ aūt fide rex vel iſte: vl' trogus c ſcripſerit: nā qͥdā illos fuiſſe mētitos ⁊ alię fideliores litterę oſtendūt: ꝯſtat tn̄ ⁊ inter alios ſcriptores regnū aſſyrioꝝ a nino rege fuiſſe longe lateq̨ porrectū. Tamdiu āt pſe d uerauit: vt romanū nōdū ſit eius ętatis. Nā ſicꝫ ſcribunt qui chronicā hiſtoriam ꝓſecuti ſunt: mille ducentos ⁊ quadraginta annos ab anno pͥmo quo ninus regnare cępit ꝑmāſit e hoc regnū: donec transferret ad medos. Inferre autē bella finitimis ⁊ inde in cętera procedere ac ꝓplos ſibi nō moleſtos ſola regni cupiditate cōterere ⁊ ſubdere: quid aliud q̄ grāde latrocinū nominandū ē?

a Si nullo deo. C. VII

Si nullo deorū adiutorio tā magnū hoc regnū ⁊ prolixū fuit: quare dijs romanis tribuitur romanuȝ regnū: locꝭ ampluȝ temporibuſq̨ diuturnuȝ? Quecūq̨ enī cauſa eſt illa: eadem eſt etiam iſta. Si aūt ⁊ illud deoruȝ adiutorio tribuenduȝ: eſſe cōtendunt: quero quorum? Non enī alię gentes quas ninus domuit ⁊ ſubegit: alios tunc colebant deos. Aut ſi ꝓprios habuerūt aſſyrij q̄ſi peritiores fabros imꝑij conſtruendi atq̨ ſeruandi: nunqͥd naȝ mortui ſunt: qn̄ ⁊ ipſi imperiuȝ perdiderunt? Aut mercede non ſibi reddita vel alia promiſſa maiore: b ad medos trāſire maluerūt c atq̨ inde rurſus ad per-

quātū ad diuturnitatem tp̄m. Cauſa aūt quare augꝰ faciat mentionē de regno aſſyrioꝝ patet ex ꝓceſſu auguſtini in capitulo ꝓximo ſequenti. Fundat autē augꝰ ſe ſuper dicto iuſtini qui fuit abbreuiator trogi pompeij. Scripſit autem ꝓdictus pompeius. xliiij. libros hiſtoriaꝝ. et licꝫ ipſe romanus eſſet. tamen plus ſcripſit hiſtorias de geſtis grecoꝝ ⁊ aliarū terraꝝ extranearū ⁊ quaſi totiꝰ orbis alterius vt dicit iuſtinus in prologo. ⁊ patꝫ in ꝓceſſu ſuo. q̄ de geſtis ſcripſit romāorū. Et idē fecit iuſtinꝰ in totidē libris ſcilicet xliiij. Uterq̨ vero latine ſcripſit nō grece. Et vterq̨ breuiter. ſꝫ iuſtinꝰ breuiꝰ. Et idō dicit hic beatus auguſtinꝰ de iuſtino. ꝙ trogum pompeiū ſecutꝰ nō latine tātuȝ ſicut ille. verū etiā breuiter ſcripſit. id ē nō ſolum latine .i. in latino ſicꝫ fecit pompeiꝰ. et in hoc ſecutꝰ eſt pompeiū ſꝫ ⁊ breuiter ſcripſit ſicꝫ etiā pompeiꝰ et breuius. ſicut patet ex prologo iuſtini. Fuerūt autē cōtemporanei trogus pompeiꝰ ⁊ iuſtinꝰ vt patꝫ ibidem. Specialiť aūt allegat iſtos q2 romani erāt. ⁊ ideo a romāis cōtra q̄s diſputat auguſtinus recipiēdi ſunt. b Hic primus intulit bella finitimis. Signanter dicit finitimis. q2 ſicꝫ patet in principio primi libri iuſtini. fuerunt quidaȝ ꝑus ſicut Nilus rex egyptius. et tanaus rex ſcythię qui añ ninum bella mouebāt. ſed non finitimis. longinque enī bella ſolum gerebant. Iſte ninus fuit filius beli q̄ primus idolū patris ſui defuncti coli fecit. cuiꝰ āno. xliij. natus eſt abraam. De iſtis loquiť augꝰ infra li. xviij. ca. ij. ⁊ ca. xxij. c Nam quedā illos ⁊c. hoc ſpecialiter dicit augꝰ ꝓpter ea que de iacob et de filijs iſrael ⁊ moyſi ac iudęis narrant libro. xxxvj. que ſūt omnino ſacris ſcripturis cōtraria. d Et romanū nōdū ⁊c. hoc dicit augꝰ loquēs de tempore ſuo. Fuit enī augꝰ tp̄e imperatorū arcadij ⁊ honorij qui ceperunt regnare anno ab vrbe cōdita. Mcxlix. ſm oroſiū lib. vij. ⁊ ꝑ conſequens ſm Auguſtinum qui dicit illud regnum duraſſe. Mccxl. ānis. licet iuſtinus dicat illud duraſſe

Mccc. annis: regnum aſſyrorum exceſſerat in duratione temporum regnū romanorum in annis. xx. ⁊ vno: ſm cōputationem vero euſebij ⁊ bede in chronicis multo plus nam reducendo annos ſingulorum regum quos ipſi ponūt in vnā [illegible] regnū aſſyroꝝ durauit. Mccccxlviij. annis. ⁊ per conſequēs exceſſit imperium romanorū in ducentis nonagintanouem annis tempore auguſtini. e Donec tranſferret ad medos ⁊c. de tranſlatione huius imperij ad medos dictum eſt ſupra videlicet libro. ij. cap. xx. a Ca. VII Si nullo deorū ⁊c. In hoc ca. incipit beatus auguſtinus oſtēdere ꝙ augmentum imperij romani nō ſit dijs romanorū aſcribendū. Et facit auguſtinus in hoc capitulo duo Primo enī ꝓbat qđ dictum eſt per ſimile de regno aſſyriorum. ſcđo ibi. poſtremo q̄ quo mō ⁊c. oſtēdit etiam p ſimile de malis que paſſuȝ eſt regnū aſſyriorū. ꝙ mala romanorū non ſint temporibus chriſtianis aſcribenda. Facit autem beatus auguſtinꝰ talē rōnē. Regnū aſſyrioruȝ ampliatuȝ fuit ⁊ durauit diu vt dictum fuit in precedenti capitulo. aut ergo attribuenda ſunt iſta dijs aliquibꝰ. aut non. ſi non. ergo nulla ratio ē quare augmentatio et duratio regni romāoꝝ debeat dijs attribui. ſi ſic. aut ꝗ dijs proprijs aſſyriorū. aut dijs aliarū gentium aſſyrijs ⁊ nino ſubiectarum. non dijs aliarum gentiū. q2 ille gētes tp̄e nini nō habuerūt alios deos ſibi ſcꝫ ꝓprios. Si xͦo dijs ꝓprijs aſſyriorū. querit augꝰ qđ fecerit illi dij quando regnū aſſyrioꝝ tranſlatū fuit ad medos ⁊ de medis ad perſas. aut enī tūc mortui ſunt ⁊ idō nō defenderūt regnū. aut forſan nō erat eis merces bene reddita ſicut tactuȝ fuit ſuꝑ libro. iij. ca. ij. de periurio laomedontis ⁊ nō ſolutōe mercedis quā dijs ꝓmiſit. aut medi forſan ꝓmiſerit dijs maiorē mercedē. aut forte nō erāt tā fortes ꝙ potuerit defēdere aſſyrios a medis. aut forte dij medorū erāt fortiores ⁊ vicerit deos aſſyrioꝝ tāq̄ habētes zelū ꝓ medis ſicꝫ dij aſſyriorū ꝓ aſſyrijs. Et quodcūq̨ iſtorū cōcedať abſurdū vidť credere tales eē deos. ⁊ poſſe imꝑiū dare vel auferre. b Ad medos tranſire ⁊c. De iſto trāſitu dictū fuit ſupra libro ſcđo capitulo. xx. c Atq̨ inde rurſus ad perſas ⁊c. Quantū ad iſtam tranſlationem

regni medoꝝ ad perſas ſciendū ꝙ ſicut narrat iuſtin⁹ li. j. cū regnū medoꝝ ꝑueniſſȝ ad aſtyagē cui filia vnica fuit de qua dixerūt arioli filiū naſcituruȝ q̄ auū ſuū ſcȝ aſtyagē de regio expelleret. hoc timēſ aſtyages filiā ſuā cuidā mediocris conditionis de genere ꝑſarū in matrimoniuȝ dedit. vt ſic filijſ ex ea naſcituris modica eſſet poteſtas ꝯtra ipm inſurgendi. nec ſic tñ metu liberat⁹ filiā poſtea grauidā ad ſe accerſiuit. vt nat⁹ infās necaret. natū ergo infantē tradidit harpago ſuo ſecretario occidēdū: q̄ metuēs ne filia pri ſuo poſtmoduȝ in regno ſuccederet ⁊ de filio ſuo inſecto vltionē ſūeret: iſātē cuidā regio paſtori tradidit exponēdū vxoꝛ ꝟo paſtoris puero regio expoſito cōpatiens ipſū nutriendū ſuſcepit. Cui ſpartac⁹ nomē imponit. poſtmodū inī paſtores cōuerſat⁹ cyri nomē accepit. Poſtmodū vero cū aſtyages nepotē ſuū ſeruatuȝ cōperiſſet irā ſuā cōuertit in haparḡū. et in vltionē ſeruati nepotis filiū eius inſectū epulandū pri tradidit. harpagus vero diſſimulato doloꝛe vindictā diſtulit. poſtmodū cū adoleuiſſet cyr⁹ ſcripſit ſibi harpaguſ oīa que circa eū infantē aſtyages fieri mādauerat. ⁊ que ipſe ab aſtyage ꝓpter ei⁹ ſeruationeȝ paſſus fuerat. hortāſ vt exercituȝ paret. et viā ad regnuȝ aggrediaſ. ꝓmittēs ꝙ medi ab aſtyage ad ipſum trāſirent. Cyrus igiſ eius acquieſcēs cōſilio ꝑſipolim ciuitatē ſcȝ potentiſſimā ꝑſidis reuertiſ. vbi cōſiliato ſibi animo populi ⁊ ad ſequēdū ipſū accēſo. bello medos inuaſit. Aſtyages immemoꝛ crudelitatis quaȝ in harpaguȝ exercuit ſūmam belli ei cōmittit. qui acceptū exercitū ſtati cyro tradidit. Quo audito aſtyages cōtractis vndiq̄ auxilijs in perſas ꝓficiſciſ. vbi cōmiſſo primo bello ⁊ ſuis acerrime pugnantib⁹ cedūt perſe. Quib⁹ cedētibus occurrerūt matres ⁊ vxores ipſoꝝ oſtendētes ſublatis veſtib⁹ obſcena corporis. ⁊ interrogantes vtruȝ in vteros matrum vel vxorū vellent refugere. Hac caſtigatione repreſſi in preliū reuertunſ. ⁊ quos fugiebant fugere cōpellunt. Captus eſt etiā aſtyages ⁊ regno medorū priuatus. quē tñ cyrus genti hyrcanorū ꝓponit Hic finis imperij medoꝝ fuit. Regnauerūt autē annis. cccl. (d) Que gens ſcȝ perſaruȝ nō anguſtis ⁊c. vult dicere ꝙ gens perſarum nō anguſtis finib⁹ orientis: ſꝫ multū amplis et ampliſſimis poſt regnuȝ alexandri magni cui⁹ regnuȝ erat maximuȝ loco ſꝫ breuiſſimū tēpore vſq̄ ad pñs. i. vſq̄ ad tp̄s aug. immo ⁊ vſq̄ ad moderna tp̄a i regno ſuo ꝑdurat. Qd̄ vero dicit d̄ breuitate alexandri macedoniſ intelligendū eſt de tempoꝛe quo ipſemet alexand̄ regnauit. ⁊ ſic cōſtat ꝙ fuit breuiſſimū tempoꝛe qꝛ alexander in viuuerſo nō regnauit niſi. xij. ānis. Monarchiā vero nō tenuit niſi quinq̄ annis. quia ſeptem annis ſm̄ bedā regnum tenuit macedōicū anteq̄ mōarcha eſſet. Sciēdum eſt autē ꝙ regnū ꝑſarum interfecto dario rege perſarum tranſiuit ad alexandruȝ. et ſic illo tempoꝛe non habuerſ regnū: poſt moꝛtem vero alexandri regnum ſuum recuperauerūt. ⁊ durauit ſicꝫ dicit beatus auguſtinus vſq̄ ad tempus ſuum. imo vſq̄ in preſens. nam tartari modo illud regnū tenent. Fuerūt autē perſe ſeu parthi ita potētis imperij ꝙ romani nunq̄ potuerūt eos ꝑfecte ſbiugare. q̄uis romani eos ſepe vicerint. ⁊ ab eis vincereſ. vt patȝ ex libro feſti dictatoris de ꝓuincijs impio romano ſubiectis. (e) Qd̄ nec homo fecit camillus De quo camillo habetur ſupꝛa libro. ij. capitulo. xvij

ſas cyro inuitante ⁊ aliq̄d (d) cōmodi⁹ pollicēte? Que gens nō anguſtis orientis finibus poſt alexādri macedonis regnū magnū locis ſed breuiſſimuȝ tp̄e: in ſuo regno adhuc vſq̄ perdurat. Hoc ſi ita ē: aut infideles dij ſūt qui ſuos deſerunt: et ad hoſtes tranſe(e)unt: quod nec homo fecit camillus: qñ victoꝛ ⁊ expugnatoꝛ aduerſiſſime ciuitatis: romaȝ cui vicerat ſenſit ingratam: quā tñ poſtea oblit⁹ iniurie: memoꝛ patrie a gallis iterū liberauit. Aut non ita fortes ſūt vt deos eſſe fortes decet: qui poſſunt humanis vel cōſilijs vel viribus vinci. Aut ſi cū inter ſe belligerant: non dij ab hominib⁹ ſed dij ab alijs dijs forte vincunſ: qui ſūt quarūcūq̄ ꝓprij ciuitatuȝ. Habēt ergo ⁊ ipſi inter ſe inimicitias: quas ꝓ ſua quiſq̄ ꝑte prorſus ſuſcipiūt. Non itaq̄ deos ſuos vlla debuit colere ciuitas magis q̄ alios a quibus adiuuarētur ſui. Poſtremo quoq̄ modo ſe habeat deoꝝ iſte vel tranſitus: vel fuga: vel migratio: vel in pugna defectio: nondū illis temporib⁹ atq̄ in illis terraꝝ ꝑtibus xp̄i nomē fuerat ꝑdicatū: qñ illa regna ꝑ ingētes bellicas clades amiſſa atq̄ trāſlata ſunt. Nam ſi poſt mille ducētos ⁊ q̄draginta ānos: qñ regnuȝ ab aſſyrijs ablatū eſt: iam ibi chriſtiana religio alio regnum predicaret eternum ⁊ deoꝝ falſoꝝ cultus ſacrilegos inhiberet: q̄d aliud gētis illi⁹ vani hoīes dicerēt: niſi regnū qd̄ tādiu cōſeruatū eſt: nulla alia cauſa niſi ſuis religionib⁹ deſertiſ ⁊ illa recepta ꝑire potuiſſe? In qua voce vanitatis q̄ poterat eſſe ⁊ iſti attendāt ſpeculū ſuū: ⁊ ſimilia conqueri ſi vllus in eis pudoꝛ ē erubeſcāt. Quāq̄ romanū impiū afflictū ē potius q̄ mutatū: qd̄ et alijs ante xp̄i nomē tp̄ib⁹ ei ꝯtigit: ⁊ ab illa ē afflictione recreatuȝ: qd̄ nec iſtis tempoꝛib⁹ deſperandū eſt Quis enī de hac re nouit voluntatē dei?

Ca. VIII

(D) Einde q̄ram⁹ ſi placet: ex tāta deoꝝ turba quā romani colebant: quē potiſſimum vel quos deos credant illud imperiū dilataſſe atq̄ ſeruaſſe. Neq̄ .n. ī h̄ tā ꝑclaro ope

Ca. VIII

(D) Einde queramus ſi placet ex tāta deorum turba ⁊c. In h̄ capitulo. beat⁹ auguſtinus probat ꝙ augmentum romani imperij non poteſt attribui paruis dijs quos romani colūt qꝛ illoꝝ poteſtas non ſe extendit ad tanta negocia.

b Dee cloa
cie. Dea iſta
ꝑerat cloac
⁊ videt ꝙ ro
mani iſtā ab
egyptijs co
lēdā accepe
rūt. nā egyp
tij vt dic̄ cle
mēſ i itinera
rio lib. v. alij
coluerūt clo
acaſ. alij ſtre
pitū vētris.
c Aut vagi
tano. A. geli
us dic̄ ꝙ ſm̄
varronē deꝰ
vagitanꝰ eſt
penes quē
ſūt humane
vocis initia
d Lacteſcē
tibꝰ deā la
cturciā ⁊c̄.
Tunc lacte
ſcit ſeges qñ
īfra cortices
grani nihil ē
niſi humor
albus q̄ſi lac
q̄ ē materia
farine in gra
no iā matu
ro. Ca. IX
Omiſſa
igitur
⁊c̄. In h̄ ca.
agit augꝰ de
dijs maiori
bꝰ q̄s roma
ni coluerunt
Maioreſ ve
ro dij erāt ſe
lecti. int̄ q̄s
ſm̄ eos fuit
iupiter. vñ
ſibi tāq̄ꝫ regi
oīm tradide
rūt ſceptrū
⁊ poſuerunt
i altiſſimo lo
co mōtis ca
pitolij tēplū
ſuū. Ponit
aūt augꝰ in
h̄ ca. duos er
rores circa
iouē. quorū
vnꝰ ſcꝫ q̄ re
ꝓbat i h̄ ca.
fuit varroniſ
qui dixit io
uē eſſe deū
quē colūt ıl

et tante pleniſſime digni
tatis audēt aliq̄s ꝑtes ſb̄
b noie deorū vel dearū: dee
cloacine tribuere: aut vo
lupie q̄ a voluptate appel
lata ē: aut libētine: cui no
c mē ē a libidine: aūt vagita
no q̄ infantū vagitibꝰ ꝑſi
det: aut cunine q̄ cunas
eorū adminiſtrat. Qñ au
tē ꝑñt vno loco libri huiꝰ
cōmemorari oīa noīa deo
rū aut dearū q̄ illi grādibꝰ
volumibꝰ vix cōprehēde
re potuerūt: ſingulis rebꝰ
ꝓpria diſpētēſ officia nu
minū: Nec agroꝝ munus
vni alicui deo cōmittēdū
arbitrati ſūt: ſed rura dee
ruſine: iuga mōtiū deo iu
gatino: collibꝰ deā collinā
vallibꝰ vallonā ꝑfecerūt.
Nec ſaltē potuerūt vnā ſe
getiā talē inuenire cui ſe
mel ſegetes cōmēdarēt: ſ
ſata frumēta q̄ꝺiu ſb̄ ter
ra eſſent ꝑpoſitā voluerūt
habere deā ſeiam. Cū ve
ro iā eſſent ſup terrā ⁊ ſege
tē facerēt deā ſegetiā: fru
mentis vero collectis atq̄ꝫ
recōditis vt tuto ſeruarē
tur deā tutilinā ꝑpoſue
rūt: cui nō ſufficere vide
ret illa ſegetia: q̄ꝺiu ſegeſ
ab initijs herbidiſ vſq̄ꝫ ad
ariſtas aridas ꝑueniret.
Nō tñ ſatiſ fuit hoibꝰ deoꝝ
multitudinē amantibꝰ vt
aīa miſera demonioꝝ tur
be ꝓſtitueret: vniꝰ dei ve
ri caſtū dedignata cōple
xū. Prefecerūt ergo ꝓſer
pinā frumētis germināti
bꝰ: geniculis nodotū cul
moꝝ deū nodotū: inuolu
mētis folliculoꝝ deā volu
tinā: cū folliculi pateſcūt
vt ſpica exeat deā patele
nā: cū ſegetes nouis ariſtꝭ
equāt: qꝛ veteres eq̄re ho
ſtire dixerūt deā hoſtilinā
florentibꝰ frumētis deam
d florā: lacteſcentibꝰ deā

lacturciā: matureſcētibus deā
maturā: cū rūcant id ē a terra
auferunt deā runcinā. Nec om
nia cōmemoro [...] me piget qꝺ
illos nō pu[...]t. Hec aūt paucīſ
ſima ideo dixi vt intelligeret nl
lo modo eos dicere audere iſta
numina iperiū cōſtituiſſe: auxiſſe
cōſeruaſſe romanū: que ita ſuis
queq̄ꝫ adhibebāt officijs: vt ni
hil vniuerſū vni alicui credere
tur. Qñ ergo ſegetia curaret im
periū: cui curam gerere ſimul ⁊
ſegetibꝰ ⁊ arboribꝰ non licebat:
Quādo de armis cunina cogi
taret: cuius ꝑpoſitura ꝑuulo
rū cunas nō ꝑmittebat excede
re: Quādo nodotꝰ adiuuaret i
bello qui nec ad folliculū ſpice:
ſed tñ ad nodum geniculi ꝑti
nebat: Vnuſq̄ſq̄ꝫ domui ſue po
nit hoſtiarium: ⁊ quia homo eſt
oīno non ſufficit. Tres deos
iſti poſuerūt: forculum foribus:
cardeā cardini: limentinū limi
ni. Ita non poterat forculus ſi
mul fores ⁊ cardinē limēq̄ꝫ ſer
uare. Ca. IX

Omiſſā igit̄ turba iſta mi
nutorū deorū vel aliquan
tū intmiſſa: officia maioꝝ deoꝝ
debemꝰ inq̄rere q̄ roma tā mag
na eſt facta: vt tamdiu tot genti
bus imperaret. Nimirū ergo io
uis hoc opus ē. Ipm eni deorū
oīm dearūq̄ꝫ regē volunt: hoc ei
us indicat ſceptrū: h̄ in alto col
le capitoliū. De iſto deo q̄uis
a poeta dictū cōuenientiſſime
ꝑdicat: Iouis oīa plena. Huc
varro credit etiā ab his coli qui
vnū deū ſolum ſine ſimulachro
colūt: ſ alio noie nūcupari. Qꝺ
ſi ita ē: cur tam male tractatus ē
rome: ſicut quidā ⁊ i ceteris gē
tibus vt ei fieret ſimulachrū: qꝺ
ipſi etiā varroni ita diſplicet: vt
cum tante ciuitatis ꝑuerſa ꝯſue
tudine premeret: nequaq̄ꝫ tñ di
cere ⁊ ſcribere dubitaret: ꝙ hi q̄
populis inſtituerūt ſimulachra
⁊ metum dempſerunt: ⁊ errorē
addiderunt: Ca. X

li q̄ vnū deū ſine
ſimulachro co
lūt. Cōtra qꝺ dic̄
auguſtinꝰ ꝙ ſi h̄
ſit verū ergo ma
le tractat̄. i. colit̄
a romaniſ. Dicit
macrobiꝰ ſup ſō
niū ſcipionis. ꝙ
ꝑhī qui fabuloſiſ
locutionibꝰ vtūt̄
q̄uis eis vti ſole
bāt cū de anima
vt de aeris ethe
reiſve ꝑtātibꝰ. vl̄
de ceteris dijs lo
quūt̄. tñ cū ad ſū
mū principē om
niū deoꝝ. vel ad
mentē quā greci
νοῦν appellāt ꝑ
ueniūt vt de ipis
loquūt̄ nihil fa
buloſū cōfingūt
ſed bene ad ſimi
litudinē ⁊ exem
plū cōfugiūt. ſic
plato. qꝛ reputat
ꝙ ſol inter corpo
ra illi deo maxie
ſimilis ſit. ⁊ ideo
ſb̄ ſimilitudine ſo
lis de deo illo mlꝰ
tū loquit̄. Ideo
⁊ nullum eius ſi
mulachrū ſicut
dijs alijs cōſtitue
it antiquitas. qꝛ
ſūmus deꝰ nata
q̄ꝫ ex eo mens ſic
vltra aīaꝫ ita ſup
naturā ſunt. Se
cūdus error ē v̄
gilij in buccoliciſ
egloga tria q̄ di
cit. Iouis oīa
plena. qui popu
lis inſtituerunt ſi
mulachra. De h̄
infra libro. vij.
capitulo. x.

Virgi. in
buco.

a Qur illi etiã iuno ⁊c. In h̃ ca. reprobat Ca. X. c Aug⁹ errores aliũ. ſ. virgilij q dixit iouis oĩa plena. h̃ eſſe falſũ oſtẽdens ⁊ alijs dictis eorũ ↄtrariũ. b Cur ĝ ether daꝛ ioui ⁊c. diſtinguiꝛ inꝛ aerẽ ⁊ etherẽ. qꝛ ether vocaꝛ ſpaciũ ſupra aerẽ cõtinẽs omnia corpa celeſtia. q̃ credebanꝛ cõmuniter a phis ⁊ alijs eſſe d natura ignis. Unde ſm macrobiũ luna ẽ inſima ps etheris. Ad itellectũ hoꝝ q̃ hic dicunꝛ ſciendũ ꝙ ſaturnus ſm fabulas tres filios habuit. ſ. iouẽ neptunũ. et plutonẽ. q̃rũ iuppiter celo. neptunus mari. pluto inferno pfuit. Habuit etiã tres filiaſ. ſ. iunonẽ cererẽ. ⁊ veſtã. Iuno vero dicꝛ iouis ſoror ⁊ coniunx. neptuni coniunx fuit ſalacia. et plutonis pſerpina q̃ fuit filia cereris. Interpretes fabularũ hoc ſic exponũt. videlꝫ ꝙ ſaturn⁹ ẽ temp⁹. iuppiter ether: iuno aer. ſupior ps maris neptun⁹. inferior ſalacia. Et eodem mõ ſuperior ps t̃re quã vocant infernum erat pluto inferior pſerpina. Minerua ẽ dea ſapiẽtie ⁊ dicꝛ filia iouis nata de ei⁹ capite. Fingiꝛ etiam ꝙ iuppiꝛ expulit ſaturnũ patreꝫ ſuũ de regno ſuo. c Si celũ ẽ ille ⁊c. h̃ pbat aug⁹ ꝙ iunonem poſuerũt gentiles nõ ſolum aerẽ. ſed etiam terrã p dictũ virgilij in georgicis li. ij. q̃ dicit ſic. d Tum pater oĩpotẽs ⁊c. Ex quibus verbis ptꝫ ꝙ prĩ omnipotẽs ether id ẽ iuppiter fecũdos imbres tunc id eſt in vere mittit in gremium coniugis q̃ coniunx eſt iuno. ipſa enĩ fingiꝛ ſola eſſe ↄiunx q̃uiſ iuppiter fingaꝛ mltas pelices habuiſſe. vt patet in prima tragedia ſenece. Sꝫ iſtã coniugem dicit aug⁹ fuiſſe tellureꝫ vel t̃rã Unũ qđ h̃ dr̃ ↄiugꝉ in gremiũ. i. in gremiũ telluris vel terre. eſt dictũ aug⁹ exponẽtis virgiliũ. Et cauſa quare ſic exponit videlicet coniugis id eſt terre. ⁊ non aliter ſic videlicꝫ. ꝙ p coniugẽ iouis intelligaꝛ aer. eſt. qꝛ virgilius dicit imbrẽ deſcẽdiſſe ex dono iouis in coniugẽ. nõ aũt deſcẽdit imber in aerẽ. nã in aere generaꝛ ⁊ nõ ſup aereꝫ. ſed de aere deſcẽdit in terraꝫ ⁊ ideo coniugẽ iouis vocat h̃ virgilius terraꝫ. e Quia ⁊ hic ⁊c. h̃ aſſignat cauſam quare immediate anteppoſuit tellurẽ vel terrã ſub diſiunctione. q̃ſi innuẽdo differẽtiã inter tellureꝫ ⁊ terrã. Et dicꝛ ꝙ ſm iſtos ↄtra q̃s arguit ponit differẽtiaꝫ inter terram. tellurẽ. ⁊ tellumonẽ. nã terra ſm papiã ẽ ſuperior ps ſcꝫ a terẽdo dicta. Tellus vero ps inferior in q̃ radices herbarũ adinuicẽ ſe tenẽt a tenẽdo dicta. Tellũo ẽ vna ps terre ⁊ nõ tota Aliter diſtinguiꝛ inter terram ⁊ tellurem. quia tell⁹ eſt fructifera. terra vero dicꝛ tota. f Eandem terraꝫ etiã matrẽ deoꝝ vocãt. pbat hic ꝙ gẽtiles ſm fictiões ſuas habent etiaꝫ concedere ꝙ Iuno ſit mater iouis ⁊ nõ ſolũ coniunx ⁊ ſoror. Et hoc quia pbatum eſt ꝙ iuno ſit terra. terrã autẽ dicunt matrem deorũ. quã ſalicꝫ cybelem ⁊ berecyntiam vocant. de quo ſup libro. ij. capitulo iiij. dictum eſt. ergo iuno ẽ mater iouis.

Qur illi etiã iuno vxor c adiungitur: que dicaꝛ ſoror ⁊ coniunx: Quia iouẽ inquiũt in ethere accipim⁹: in aere iunonẽ. Et hec coniuncta duo elementa ſũt: alterũ ſuperius alteꝝ inferi⁹. Nõ eſt ergo ille de quo dictũ eſt. Iouis oĩa plena: ſi aliquã ptẽ implet ⁊ iuno. An vterqꝫ vtrũqꝫ implet: et ambo iſti coniuges: ⁊ in duob⁹ iſtis elemẽtis: ⁊ in ſingulis ſimul ſũt? b Cur ergo ether daꝛ ioui: aer iunoni? Poſtremo ſi ipſi duo ſatis eſſent: qđ eſt ꝙ mare neptuno tribuiꝛ: terra plutoni? Et ne ipſi q̃ꝫ ſine coniugib⁹ remanerent addiꝛ neptũo ſalacia: plutoni pſerpina. Nã ſicut inferiorẽ celi partẽ id ẽ aerem inquiũt iuno tenet: ita inferiorẽ maris ſalacia: ⁊ terre inferiorẽ pſerpina. Querũt queadmoduꝫ ſarciant fabulas nec inueniũt. Si enĩ h̃ ita eſſent: tria potius elemẽta mũdi eſſe nõ q̃ttuor eoꝝ veteres pderẽt: vt ſingula deoꝝ coniugia diuiderenꝛ: ſingulis elemẽtis. Nũc vero oĩmodo affirmauerũt aliud eẽ etherẽ: aliud aerẽ: aliud t̃rã. Aq̃ vero ſiue ſupior ſiue inferior vtiqꝫ aqua eſt: puta qꝛ diſſimilis: nunq̃d intantũ vt aqua nõ ſit? Et inferior terra: qđ aliud põt eſſe q̃ terra quãtalibꝫ diuerſitate diſtincta? Deinde ecce iã tot⁹ in his q̃ttuor vel tribus elemẽtis corpore⁹ cõplet⁹ eſt mũdus: Minerua vbi erit? Quid tenebit? Quid iplebit? Simul enĩ cũ his in capitolio cõſtituta ẽ: cũ iſta filia nõ ſit amboꝝ. Aut ſi etheris ptẽ ſuperiorẽ mineruã tenere dicũt: ⁊ hac occaſione fingere poetas: ꝙ de iouis capite nata ſit: cur non ergo ipſa potius deorum regina deputaꝛ: ꝙ ſit ioue ſupior? An qꝛ indignũ erat pponere prĩ filiã? Cur nõ d ioue ip̃o erga ſaturnũ inſticia iſta ſuata ẽ? an qꝛ vict⁹ ẽ? Ergo pugnarũt? Abſit inquiũt. Fabulaꝝ ẽ iſta garrulitas. Ecce fabuliſ nõ credaꝛ: ⁊ de his ſẽtiaꝛ meliora. Cur ergo nõ data ẽ prĩ iouis: ⁊ ſi nõ ſublimior equiſ certe ſedes honoris? Quia ſaturn⁹ inquiũt: tpiſ lõgitudo ẽ. Temp⁹ igiꝛ colunt: qui ſaturnum colunt et rex deorum iuppiter inſinuaꝛ natuſ ex tpe. Quid enĩ indignũ dicit: cũ iuppiter ⁊ iuno nati dicũꝛ ex tẽ-
c pore: ſi celũ ẽ ille ⁊ illa terra: cũ facta ſint vtiqꝫ celũ ⁊ terra. Naꝫ h̃ q̃ꝫ in libris ſuis habẽt eoꝝ docti atqꝫ ſapiẽtes. Neqꝫ d figmẽtiſ poeticis: ſ de phoꝝ libris
d a virgilio dictum ẽ. Tũ pr̃ omipotẽs fecũdis imbrib⁹ ether. Coniugis i gremiũ lete deſcẽdit: Id ẽ in gremiũ telluris: aut terre:
e qꝛ ẽt h̃ aliqſ differẽtias volunt eſſe: atqꝫ in ipſa terra aliud terrã: aliud tellurẽ: aliud tellumonẽ putãt. Et oẽs hos deos habẽt ſuis noib⁹ appellatos: ſuis officijs diſtinctos: ſuis aris
f ſacriſqꝫ veneratos. Eandẽ terrã etiã matrẽ deorũ vocãt: vt iã poete tolera-

Georgi. 1.

biliora cōfingāt: ſi ſm̄ iſtorum nō poeticos ſed ſacrorum libros: non ſolū iuno ſoror ⁊ cōiunx: ſed etiā mater eſt iouis. g Eandē terrā cererē: eandē etiā veſtam colūt: cū tñ ſepius veſtam non niſi ignē eſſe ꝓhibeāt: ptinētē ad focos ſine quibus ciuitas eſſe nō pōt: et ideo illi virgines ſolere ſeruire: ꝙ ſicut ex virgine: ita nihil ex igne naſcat. Quā totā aboleri vanitatē ⁊ extingui vtiqȝ ab illo oportuit: qui eſt natus ex virgine. Quis enī ferat ꝙ cū tantū honoris ⁊ quaſi caſtitatis igni tribuerint: aliqñ veſtā ñ erubeſcūt etiā venerē dicere: vt vaneſcat in ancillis eiꝰ honorata vginitas? Si enī veſta venus eſſet: quō ei rite vgines a venereis opibus abſtinēdo ſeruirent? An veneres due ſunt: vna virgo: altera mulier? b An pōtiꝰ tres: vna virginum q̄ etiā veſta eſt: alia ɔiugatarū: alia meretricū? Cui etiā phoenices donū dabāt de ꝓſtitutiōe filiarū anteq̄ iungerēt eas viris. i Que illarū matrona ē vulcani? Nō vtiqȝ virgo: qm̄ habȝ maritū. Abſit aūt vt meretrix: ne filio iunonis ⁊ cooperario minerue facere iniuriā videamur. Ergo hec ad ɔiugatas intelligit ptinere: ſed eā nolumꝰ imitētur in eo qd̄ fecit illa cum marte. k Rurſus inquiunt ad fabulas redis. Que iſta iuſticia eſt: nobis ſuccenſere ꝙ talia dicimꝰ de dijs eorū: et ſibi nō ſuccēſere qui hec in theatris libētiſſime expectāt crimina deoꝝ ſuorū? Et qd̄ eſt incredibile niſi ɔteſtatiſſime probaret hec ipſa theatrica crimina deoꝝ ſuoꝝ: in honorē inſtituta eſſe eorundē deoꝝ.

a Quotquot libȝ Ca. XI

Q igitur philoſophicis rationibꝰ et diſputatiōibꝰ aſſerant: modo ſit iuppiter

g ¶ Eandem terrā cererē: eādē etiā veſtam ⁊c. hic oſtēdit qualis ſit repugnātia in illis que fingūt de terra et etiā de veſta. nam qñqȝ dicūt terrā eſſe cererē id eſt deā frugū. qñqȝ dicūt terrā eſſe veſtam. q2 enī terra eſt immobilis ideo dicit veſta id eſt vi ſtans. vel dicit veſta q2 veſtit herbis et arboribꝰ. Unde ouidius li. vj. de faſtis. tellus veſtaqȝ numen. Et alibi eodē libro dicit ꝙ veſta eſt eadē et terra. De veſta etiā dicunt ꝙ ē idē qd̄ ignis. Et q2 ignis nihil gignit ideo dicūt eā virginē. et faciunt ſibi ſolū a virginibꝰ in templo ſeruiri. Un̄ ouidius li. vj. de faſtis. Nec tu aliud veſtam q̄ viuam intellige flammā. Pro tanto vero ſm̄ iſidoꝝ li. viij. etymologiarū et ouidium qui poſuerunt idem numē terre ⁊ ignis. q2 latet ſub terra ignis. q̄ſi ſit idem locus vtriuſqȝ. Unde dicit ouidius. Subeſt vigil ignis vterqȝ ſignant ſedē. terra focuſqȝ ſuam. Et tñ veſte ſm̄ ouidiū non faciebāt imaginē. q2 ignis nō pōt pingi bñ. terre autem faciebāt. Item veſtam faciebāt virginē. et tñ qñqȝ dicebāt veſtam eſſe venerē que nō pōt dici virgo niſi velint dicere ꝙ due ſint veneres. vna ſcȝ vgo. alia mulier id eſt corrupta. Mulier aūt dicit quaſi molliēs herū. ⁊ ideo ꝓprie ſtat pro corrupta licet qñqȝ ſexū ſolū denotet.

b ¶ An pōtꝰ tres ⁊c. hoc dicit q2 in rei veritate ipſi poſuerūt duas veneres. vnā quā coluerūt caſte ſcȝ virgines ⁊ cōiugate que vocabat venus verticordia. quaſi vertēs corda. De qua ouidius li. iiij. loquit. et valeriꝰ li. viij. ca. vltimo. narrat ꝙ cū ſenatus inſpectis libris ſibyllinis per decē viros cenſuiſſȝ vt veneris verticordie ſimulachꝝ cōſecraret quo facilius virginū mulierumqȝ mens a libidine ad pudicitiā conuerteret. et ex omībꝰ matronis centū. ⁊ ex centū decē ſorte eligerent que de ſanctiſſima femina iudicarēt. Sulpicia fuluij flacci vxor tāq̄ cūctis ſanctiſſima pꝛelata eſt. De hoc etiā facit ſolinus capitulo de pudicitia mentionē. Aliā venerē coluerunt meretrices de qua ouidius li. iiij. de faſtis dicit ꝙ dicta eſt venus ericina quā colere debēt meretrices. Sed ſicut dicit btūs augꝰ ꝙ potius deberent eſſe tres. vna ſcȝ virginū et illa eſt veſta. alia cōiugatarum. et tertia meretricū. De iſta tertia dicit hic btūs augꝰ ꝙ phenices donū dabant de mercede proſtitutarū filiarū ſuarū quas proſtituerūt anteq̄ viris ſuis cōiungerent. Conſimile fere narrat iuſtinus li. xxj. de locrenſibus id eſt calabris. q2 enim ꝑmerent bello regiorū. vouerūt ꝙ ſi victores eſſent in feſto veneris virgines ſuas proſtituerēt.

i ¶ Que illarū ma. ⁊c. hic irridet btūs augꝰ et improbat quedā figmēta gentiliū de venere vulcano ⁊ marte. Dicunt enī duo. vnū eſt ꝙ vulcanꝰ qui eſt deus ignis et fabroꝝ eſt filius iouis. fingit enī natus de femore eius ſm̄ iſidoꝝ li. viij etymologiarū. q2 fulgura de imo aeris naſcunt. cuius vxor dicit eſſe venus. Aliud eſt ꝙ mars cōcubuit cū venere vxore vulcani: quos vulcanꝰ inuenit ſimul in lecto et catenis inuiſibilibus eos detinuit quouſqȝ alijs dijs eos in deriſionē ⁊ cōfuſionē oſtēdiſſet. Hanc fabulā ponit ouidius li. iiij. metamorphoſeos. Dicit etiā augꝰ vulcanū cooperatorē minerue. q2 eadē eſt minerua ⁊ bellona id eſt dea bellorū. vulcanꝰ vero eſt deus fabroꝝ arma ꝑo que ſunt in bellis neceſſaria fiunt per fabros ideo vulcanꝰ in bellis cooperatur minerue.

k ¶ Rurſus inquiunt ⁊c. Hic excuſat ſe augꝰ de hoc ꝙ de dijs talia recitat cū ſint fabuloſa. ſed dicit augꝰ ꝙ de hoc nō debēt cultores deoꝝ ſibi ſuccenſere id eſt iraſci. nam etiā in theatris vbi fiunt ludi ſcenici publice delectabiliter ſpectāt hiſtriones qui crimina deoꝝ effigiāt. imo tales ludi fiunt in honorē deoꝝ tanq̄ dijs accepti et etiā expetiti. vt ſupra libro primo ca. xxxj. et infra libro iſto capi. xxvj. dicetur.

¶ Capi. XI.

Quotquot libet igit philoſophicis ⁊c. In hoc ca. probat augꝰ ꝙ ſufficeret colere vnū deū. puta iouē. et ſuꝑfluū eſt colere tot deos. et hoc ꝓbat per opiniones illoꝝ q̄ de dijs phyſice ⁊ nō poetice loquūt. Et q2 de ioue due ſunt opiniōes ipſoꝝ quaꝝ ſiue det vna ſiue altera. habet augꝰ intentū ſuū. Ideo in ꝑncipio huiꝰ capituli dicit ſic. quotquot libet vt ſint due dictiōes. i. quoddā iſtoꝝ q̄ immediate ſubiungit. placet philoſophicis ratiōbꝰ et diſputatiōbꝰ aſſerāt. Quaſi diceret: aſſerant qd̄ iſtoꝝ volunt ſcȝ duaꝝ opinionū que ſtatim dicent. Facit aūt beatus augꝰ in hoc capitulo duo. q2 ꝑmo recitat duas opiniones loquentes phyſice de dijs. Secūdo ibi. hec ſi ita ſunt ⁊c. oſtēdit ex opiniōe illa que famoſior eſt ꝙ ſuꝑfluit

colere plures deos q̄d
multo clarius ſequit
ex opinione altera.
Opiniones aūt due
fuerunt. quarum vna
poſuit q̄ iuppiter eſſz
oīs deꝰ. ita q̄ multi
tudo deoꝝ nō eſſet ni
ſi multitudo nominū
eiuſdē dei. ſm q̄ ipſe
implet diuerſas ptes
mūdi. Vn̄ dicit luca
nus li. ix. loquens in
pſona catonis. Iup
piter eſt quodcūq; vi
des quocūq; moue
ris. Et ideo qn̄q; vo
catur animus totius
mūdi. q2 totū mūdū
mouet. qn̄q; vero vna
ps mūdi puta cū reti
net ſibi nomen ethe
ris. ⁊ cedit aeri nomē
Georg. 4 aliud. vt ſcʒ aer dicat
iuno. qn̄q; vero totꝰ
ether cuʒ aere vocat
iuppiter ⁊ cedat terre
nomē aliud vt ſcʒ ipſa
vocet ceres vl' mater
deoꝝ vel coniunx io
uis et ſic de alijs. vn̄
de exēplificat h̄ augꝰ
de nominibꝰ diuerſis
quoꝝ quodlibet ſi
gnat iouem. vſq; ibi.
Siue ſint vt quidam
volunt ⁊c̄. vbi ponit
aliā opinionē magis
approbatā. videlicʒ q̄
omia illa noīa ſignāt
diuerſas partes ſeu
vires vniꝰ iouis qui
eſt animus mūdi. vn̄
vtraq; opinio cōcor
dat in h̄ q̄ ipſe eſt ani
mus mūdi. b Hoc
in diuinis turpe non
eſt. ſ. q̄ eadē ſit ſoror
et coniunx. Loquitur
hic augꝰ ironice cum
h̄ ſit valde turpe etiā
in alijs. c Semi
nibus feret id eſt fecū
det. d A poeta no
biliſſimo ſcʒ virgilio
libro. iiij. georgicoꝝ.
e In diuinantibus
apollo. q̄a apollo di
cebat deus diuinatio
nū. Fuerūt aūt duo
apollines realiter. q̄
uis cultores idoloꝝ
inter eos non diſtin
guerēt. vt patet infra
libro. xviij. capi. xiij.

corporei huius mūdi ani
mus: qui vniuerſam iſtam
molē ex quattuor vl' quot
eis placet elemētis cōſtru
ctam atq; cōpactā implet
et mouet: modo inde ſuas
partes ſorori ⁊ fratribꝰ ce
dat: mō ſit ether vt aerem
iunonē ſubterfuſam deſup
amplectat: mō totū ſimul
cū aere ſit ipſe celū: terraʒ
vero tanq̄ cōiugē eādēq;
b matrē: quia hoc in diuinis
turpe non eſt: fecūdis im
c bribus et ſeminibus fetet:
Modo autē ne ſit neceſſe
per cuncta diſcurrere deus
d vnus de quo multi ā poe
ta nobiliſſimo dictum pu
tāt: Deū nāq; ire per oēs
Terraſq; tractuſq; maris:
celumq; profundū. Ipſe
in ethere ſit iuppiter: ipe in
aere iuno: ipſe in mari ne
ptunus: in inferioribꝰ etiā
maris ipſe ſalacia: et in ter
ra pluto: in terra inferiore
proſerpina: in focis dome
ſticis veſta: in fabroꝝ for
nace vulcanus: in ſideribꝰ
e ſol et luna ⁊ ſtelle. In diui
f nantibus apollo: in merce
g mercurius: in iano initia
tor: in termino terminator:
ſaturnus in tēpore: mars
h et bellona in bellis: liber
in vineis: ceres in frumen
i tis: diāna i ſiluis: minerua
in ingenijs. Ipſe ſit poſtre
mo etiā in illa turba q̄ſi ple
k beioꝝ deoꝝ. Ipſe preſit
nomine liberi viroꝝ ſemi
nibus: et nomine libere fe
minarū. Ipſe ſit dieſpiter
qui partum perducat ad
diem. Ipſe dea mena quā
prefecerāt menſtruis femi
l narum. Ipſe lucina que a
parturiētibꝰ inuocet. Ipſe
opem ferat naſcentibꝰ ex
m cipiēs eos ſinu terre: et vo
cetur ops. Ipſe in vagitu
os aperiat: et vocet deus
vagitanus. Ipſe leuet de
terra et vocet dea leuana:
Ipſe cunas tueatur et vo
cet dea cunina: nō ſit alius
ſed ipſe in deabꝰ illis que
fata naſcentibꝰ canūt ⁊ vo
cantur carmentes. Preſit
fortuitis voceturq; fortu
na. In diua rumina mam
mam paruulo immulgeat
quia rumā dixerunt vete
res mām̄aʒ. In diua poti
na potioneʒ miniſtret. In
diua edulica eſcam prebe
at. De pauore infantiū pa
uentia nuncupet. De ſpe
que venit venilia. De vo
luptate volupia. De actu
agenoria. De ſtimulis qui
bus ad nimium actum ho
mo impellitur dea ſtimula
nominet. Strenua dea ſit
ſtrenuū faciendo. Nume
ria que numerare doceat.
Camena que canere. Ipſe
ſit ⁊ deus conſus prebēdo
cōſilia: et dea ſentia ſentē
tias inſpirando. Ipſe dea
n iuuentas. que poſt ptextā
excipiat iuuenilis etat ex
ordia. Ipſe ſit fortuna bar
bata q̄ adultos barba in
duit quos honorare volu
erit vt hoc qualecūq; nu
men ſaltē maſculū deū: vl'
a barba barbatum: ſicut a
nodis nodotū: vl' certe nō
fortunā: ſed q2 barbas ha
bet fortuniū nominarent.
Ipſe in iugatino deo cōiu
ges iūgat: et cū vgini vxo
ri zona ſoluit ipſe inuocet
ſiue virtutes eiꝰ et dea vir
ginenſis vocetur. Ipſe ſit
mutunus vel tutinus qui
o eſt apud grecos priapus
ſi nō pudet. Hec oīa q̄ di
xi et quecūq; nō dixi (non
eni oīa dicēda arbitratus
ſum) hi oēs dij deeq; ſit
vnus iuppiter: ſiue ſint: vt
quidā volūt oīa iſta ptes
eius: ſiue virtutes eiꝰ ſicut
eis videt q̄bꝰ eū placet eſ
ſe mūdi animū: q̄ ſententia

f In merce mer
curius. quia mer
curius dicebatur
deus mercatoꝝ.
g In iano initi
ator. quia ei attri
buūtur initia om
niū. h Liber
in vineis. quia li
ber idē eſt q̄ bac
chus qui eſt deus
vini. i Diana
in ſiluis. diana ē
luna q̄ dicit dia
na ſm q̄ lucet in
ſiluis et eſt dea ſil
uarū atq; vena
toꝝ. k Ipſe
preſit noīe liberi
id eſt bacchi. naʒ
ſm iſidoꝝ libro
viij. ethymologia
rū liber dicit a li
beramento eo q̄
mares in coeun
do eiꝰ beneficio
emiſſis ſeminibꝰ
liberantur. l
Ipſe lucina. luci
na eſt dea partu
rientiū. cuius au
xilio fetus primo
in lucē producit.
m Et vocetur
ops. ops fuit be
recyntia mr̄ deo
rū id eſt dea terre
n Que poſt pre
textā. Pretexta
ſm iſidorū libro
ix. ethymologiaꝝ.
eſt puerile palliū
quo pueri nobi
les vſq; ad. xvj.
annos ſub diſci
pline cultu vtebā
tur. o Apud
grecos priapus.
Iſte ſm iſidorū
libro. viij. ethymo
logiaꝝ alio nomi
ne dicit beelphe
gor. Fuit aūt de
lampſaco ciuita
te helleſponti de
qua pulſus eſt et
pter virilis mē
bri magnitudinē
in numero deoꝝ
ſuoꝝ eum greci
tranſtulerunt.

p ¶ Turpi nuditate ꝛc. hoc dicit aug⁹ quia ſimulacrū priapi cum enormi magnitudie membri virilis nudati pingebatur. Iſte vero ſigillatim. i. per ſe colebatur. et ideo poterāt ſtelle. quarū cultus in ſpeciali ꝛ ſigillatim ꝑtermiſſus fuerat eo magis indignari ſi ideo indignabantur q̄a ſigillatim non colebantur.

¶ Ca. XII

a Quod et illō nō debet ꝛc. In hoc ca. arguit btūs aug⁹ contra eos qui deū ponunt animum mūdi ſuppoſito ꝙ tot⁹ mūdus ſe habeat ad illum animū ſicut corpus eius et quelibet pars mūdi ſicut pars corporis ei⁹ ꝛc.

¶ Ca. XIII

a Si autē ſola animalia rationalia ꝛc. In hoc ca. arguit btūs aug⁹ contra predictā opinionē ſuppoſito ꝙ ſolum animalia rationalia ſint partes eius. Et facit in h capi. duo. q2 primo oſtendit que inconuenientia ad

velut magnorū multorūq; doctorum eſt. Hec ſi ita ſunt: quod quale ſit nondū interim quero: quid perderēt ſi vnū deum colerent prudētiore cōpēdio? Quid enim eius cōtemnerētur: cū ipſe coleretur? Si autē metuendū fuit ne pretermiſſe ſiue neglecte partes eius iraſcerentur: nō ergo vt volūt velut vni⁹ animātis hec tota vita eſt: q̄ oēs continet deos quaſi ſuas v̄tutes: vel mēbra: vel partes: ſ; ſuā queq; pars habet vitā a ceteris ſeparatā: ſi ꝑter alteraz iraſci altera pōt: et alia placari: alia cōcitari. Si aūt dicitur oēs ſimul idest totū ipm iouē potuiſſe offendi: ſi ꝑtes eius nō etiā ſigillatim minutatimq; colerētur: ſtulte dicitur. Nulla quippe earū ꝑtermitteretur: cū ipſe vnus q̄ haberet oīa coleretur. Nam vt alia omittā q̄ ſunt innumerabilia: cū dicunt oīa ſidera ꝑtes iouis eſſe: et oīa viuere atq; rōnales animas habere: ꝛ ideo ſine ꝯtrouerſia deos eſſe non vidēt: ꝙ multos nō colant: ꝙ multis edes nō cōſtruāt: aras nō ſtatuāt: quas tā paucis ſimis ſiderū ſtatuēdas eſſe putauerunt ꝛ ſigillati ſacrificādū. Si igitur iraſcuntur: q̄ nō ſigillati colūtur: nō metuūt paucis placatis: toto celo irato viuere. Si aūt ſtellas omes ideo colūt: q2 in ioue ſunt quē colūt: iſto cōpēdio poſſent in illo vno oib⁹ ſupplicare. Sic enī nemo iraſceretur cū in illo vno omnib⁹ ſupplicaretur: nemo cōtemneretur: potius ꝙ cultis quibuſdā iuſta iraſcēdi cauſa illis q̄ ꝑtermiſſi eſſent multo numeroſiorib⁹ preberetur: pſertim cū eis de ſuperna ſe
p de fulgentib⁹: turpi nuditate diſtentus preponeretur et priapus.

a Quod et illud non ¶ Ca. XII debet mouere acutos homines: vel qualeſcūq; homies. Non enim ad hoc ingenij opus eſt excellētia: vt depoſito ſtudio cōtentionis attendāt: ſi mundi animus deus eſt: eiq; animo mūdus vt corpus eſt: vt ſit vnū animal conſtans ex animo et corpore: atq; iſte deus eſt ſinus quidē nature in ſeipo cōtinēs omnia: vt ex ipſius anima qua viuificatur tota iſta moles vite atq; aie cūctorū viuentiū ꝓ cuiuſq; naſcēdi ſorte ſumātur: nihil omnino remanere pōt qd nō ſit pars dei. Quod ſi ita eſt: quis nō videat quāta impietas et irreligioſitas ꝯſequatur: vt qd calcauerit quiſq;: partē dei calcet: et in omni animāte occidēdo pars dei trucidetur? Nolo oīa dicere q̄ poſſūt occurrere cogitātibus. Dici autē ſine verecundia non poſſunt. ¶ Ca. XIII

a Si aūt ſola animalia rationalia ſicut ſunt hoies partes dei eſſe cōtendūt: nō video quidē ſi totus mūdus eſt deus: quō beſtias ab eius partib⁹ ſeparent. Sed obluctari q̄d opus eſt. De ipo rationali animāte id eſt homie: quid infelicius credi poteſt: ꝙ dei partē vapulare cū puer vapulat. Iā vo ꝑtes dei fieri laſciuas: iniquas: impias: atq; omnino dānabiles: quis ferre poſſet niſi qui prorſus inſaniat? Poſtremo quid iraſcitur eis a quibus nō colitur cū a ſuis ꝑtib⁹ non colatur? Reſtat ergo vt dicāt omnes deos ſuas habere vitas: ſibi queq; viuere: nullū eorū eſſe partē cuiuſq;: ſed oēs colēdos q̄ cognoſci et coli poſſūt: q2 tam multi ſunt vt omes nō poſſint. Quorum iuppiter: q2 rex pſidet: ipm credo ab eis putari cōſtituiſſe regnū vel auxiſſe romanū. Nam ſi hoc ipſe nō fecit: quē aliū deum opus tā magnū potuiſſe aggredi credatur: cū omes occupati ſint officijs et opib⁹ ꝓprijs: nec alter irruat in alteri⁹. A rege igitur deorum: regnum hominū potuit et ꝓpagari et augeri. ¶ Ca. XIIII

a Hic primū quero: cur non etiā ipm regnū aliquis deus eſt? Cur enim nō ita ſit ſi victoria dea eſt? Aut quid ipo ioue in hac cauſa opus eſt: ſi victoria faueat ſitq; propitia: et ſemꝑ eat ad illos quos vult eſſe victores? Hac dea fauēte ꝛ ꝓpitia: etiam

illam opinionē etiā iuxta iſtum intellectum ſequātur. Secundo ibi. reſtat ergo vt dicāt cōcludit ſingulos deos eſſe per ſe ſibi ipſis viuētes. ꝛ nō partes vnius iouis. ſed iouē eſſe regē omniū a quo auctum eſt romanū imperium. ſi tamē ab aliquo romanorū deorum auctū fuerit.

¶ Ca. XIIII

a Hic primum quero ꝛc. in hoc capi. b. aug⁹ oſtendit ꝙ romāi idolatre habent cōcedere ꝙ nō ſit neceſſe habere iouis auxiliū ad amplianduum regnū quāuis nulli magis deberet cōuenire augere regna ꝙ illi deo q̄ ē rex omniū deorū. Oſtēdit autē hic ꝓpoſitū ſuū dupliciter. primo quia regnum deberet poni de⁹ ſicut victoria ponitur dea. ꝛ per ꝯſequēs deus regnū poterit dare et augere regna. ſecūdo quia dea victoria vt probat ſufficit augere regna.

Capi. XV

a Videant ergo ne forte etc. In hoc ca. b. aug9 oñdit q romani habēt concedere q nō ſolū regnū iniuſtū poteſt acquiri et augeri ſine iouis auxilio ſed etiam regnum iuſtū. Et facit in hoc capi. duo. quia primo oſtendit q augere regnū vnū etiā iuſte. i. bellis iuſtis minus bonū eſt q̄ eē multa regna parua q̄ vicinor concordia letent. Scdo ibi ſi ergo iuſta etc. oñdit q ad iuſtū regni augmentū ſufficiunt due alie dee abſq; ioue

b Cur autem et iniquitas etc. Hic oſtendit q iniquitas aliena debeat dici dea. q2 ipſi ponunt febrē pallorē et pauorem deas d quibus ſupra li. ij. capi. xiiij. dixi. et tn̄ iſta ſūt mala hominū ergo licet iniquitas ſit malū quiddā non pter h non debet dici dea. p̄cipue ex quo fuit eis pficua.

c Quas enī hic ptes iuppiter etc. hic oñdit q iuppiter nihil pōt facere in regni collatione. vel eius augmentatione et hoc q2 illa que vidētur iouis bn̄ficia. ſūt quidā dij vel dee qui p ſe operant illa que poſſent ioui attribui vt videt. ſicut patz de victoria. Videt enī q poſſet eſſe beneficium iouis. ſed iam ipſa ponitur vna dea p ſe. que p pte ſua operatur et facit eū vincere cui fauet. et ita eſt in alijs que vident iouis beneficia. Sicut minerua ponit dea ſapientie. et tribuit ſapientiā. et fortūa bonā fortunā. et ita iuppiter nullā ptem habere poteſt in collatione alicui9 beneficij.

d Si nō lapis i capitolio etc. lapidem in

ioue vacāte vel aliud agēte: que gentes nō ſubdite remanerēt: Que regna nō cederēt? An forte non diſplicet bonis iniquiſſima improbitate pugnare: et finitimos quietos nullāq; iniuriā facientes: ad dilatādum regnū bello ſpontaneo prouocare? Plane ſi ita ſentiūt: approbo et laudo.

Ca. XV

a Videāt ergo ne forte non ptineat ad viros bonos gaudere de regni latitudine. Iniquitas enī eorū cū quib9 iuſta bella geſta ſunt regnū adiuuit vt creſceret: qd vtiq; paruum eſſet ſi quies et iuſticia finitimor contra ſe bellum geri nulla prouocaret iniuria: ac felicioribus ſic rebus humanis oīa regna parua eſſent cōcordi vicinitate letātia. Et ita eſſent in mundo regna plurima gentiū: vt ſunt in vrbe domus plurime ciuiū. Proinde belligerare et perdomitis gentib9 dilatare regnū: malis videt felicitas: bonis neceſſitas. Sed q2 peius eēt vt iniurioſi iuſtioribus dn̄arent: ideo nō incōgrue dicit etiā iſta felicitas. Sed proculdubio felicitas maior eſt vicinum bonum habere concordē: q̄ vicinū malum ſubiugare bellantē. Mala vota ſunt optare habere quē oderis: vel quē timeas: vt poſſit eſſe quē vincas. Si ergo iuſta gerendo bella: non impia: nō iniqua: romani imperiū tam magnū acquirere potuerūt: nunqd tanq̄ aliqua dea colenda eſt eis etiā iniquitas aliena? Multū enī ad iſtam latitudinem imperij eam cooperatā videm9 que faciebat iniurioſos vt eſſent cū quibus iuſta bella gererent: et

b augeret imperiū. Cur autem et iniquitas dea nō ſit vel externarū gentiū: ſi pauor et pallor et febris dij romani eſſe meruerūt? His igitur duabus id eſt aliena iniquitate: et dea victoria: dū bellorū cauſas iniquitas excitat: victoria eadē bella feliciter terminat: etiā feriato ioue creuit imperium.

c Quas enī hic ptes iuppiter haberet cū ea que poſſent bn̄ficia ei9 putari: dij habent: dij vocantur: dij colunt: ipſi p ſuis partibus inuocant? Haberet hic autē etiā ille aliquā partē ſi regnū etiā ipſe appellaret. ſicut appellatur illa victoria. Aut ſi regnū munus eſt iouis: cur nō et victoria munus eius habeat? Qd pfecto habe

d ret: ſi nōn lapis in capitolio: ſed verus rex regum et dn̄s dominātiū cognoſceret atq; coleret.

Ca. XVI

a Miror autē plurimū: q cum deos ſingulos ſingulis reb9 et pene ſingulis motib9 attribuerent vocauerunt deam agenoriā que ad agendū excitaret: deā ſtimulā q̄ ad agendum vltra modū ſtimula

b ret: deā murceā que preter modū non moueret ac faceret hominē: vt ait pōponius: murcidū. i. nimis deſidioſum: et inactuoſū: deā ſtrenuam que faceret ſtrenuū. His omnib9 dijs et deabus publica ſacra facere ſuſceperunt. Quietā vero appellantes que faceret quietū: cum eādem haberet extra portā collinā publice illam ſuſcipere noluerūt: Vtrū indiciū fuit animi inquieti: an potius ita ſignificatū eſt q qui illam turbam colere pſeueraret: nō plane deorū: ſed

capitolio vocat ſtatuā iouis lapideā in tēplo ſuo. qd q̄ſq; vocatur capitoliū. qūq; & et mons ipſe in quo fuit templū illud vocat capitoliū. Nec erat apud romanos. vel quoſcūq; italicos cōſuetudo facere ſtatuas aureas ab vrbis origine vſq; ad longa tempora poſt regum expulſionē. vt patet per valeriū libro. ij. capitulo primo. Et forſan in principio fecerūt eas lapideas. et ideo ſtatua iouis que fuit prima in vrbe a romanis facta fuit lapidea.

Ca. XVI.

a Miror autē plurimū etc. In hoc capitulo beat9 auguſtin9 reprehēdit romanos de hoc q cū multos deos quorum erat officiū homines īpellere ad motum et inquietudinem infra vrbē reciperent. deā quietā foris ſtare fecerūt. nec inter deos vrbis publicos id eſt q habuerunt curam reipublice eam recipere voluerūt.

b Deam murceam etc. Officiū iſti9 dee fuit facere homines murcidos. i. marcidos. Sed ſicut febris colebatur ne lederet. ita murcea colebatur vt nō faceret hominē marcidum.

Math. xi

Ca. XVII
An forte dicūt ꝛc. In
hoc capi. b.
auguſtin⁹ ex
reſponſione
que dari poſ
ſet ad ea que
arguta ſūt ſi
cut ſuperius
ca. xv. de dea
victoria pro
bat intentū
ſuū. videlicꝫ
ꝙ ſufficeret
ꝑ augmēto
regni inuo-
catio vni⁹ dei
puta iouis
ſcḋm romano
rū opinionē
b ¶ Cur non
eſt deus ꝛ tri
umphus ꝛc.
vult dicere
ꝙ triūphus
ē multū pro-
pinquus vi-
ctorie. eſt. n.
honor qui vi
ctori ꝓ victo
ria publice
exhibetur. ꝛ
ita ſicut alijs
deabus a vi
ctoria cōiun
gebanť ꝓpin
qui vel mari
tus vľ frater
vel filius ſic
iunoni cōiū-
giť ſcꝫ ſimul
cuꝫ ea tanq̄
deus colitur
iuppiter tāq̄
maritus ꝛ tā
q̄ frater ei⁹.
et etiā neptu
nus et pluto
fratres eiuſ.
et vulcanus
filius ei⁹. eo-
deꝫ mō ꝛ cū
victoria de-
buerat coli
triumphus.

demoniorū eum quietem habe-
re non poſſe: ad quā vocat ve-
rus medicus dicens: Diſcite a
me quia mitis ſum ꝛ humilis cor
de: ꝛ inuenietis requiem anima
bus veſtris. ¶ Capi. XVII

a An forte dicūt ꝙ deam vi-
ctoriā iuppiter mittat: atꝙ
illa tanq̄ regi deorū obtempe-
rans ad quos iuſſerit veniat: et
in eorum parte cōſidat: Hoc ve
re dicitur non de illo ioue quē eo-
rum regē pro ſua opinione con-
fingunt: ſed de illo vero rege ſe-
culorū: ꝙ mittat non victoriam
que nulla ſubſtantia eſt: ſed an-
gelum ſuū: et faciat vincere quē
voluerit: cuius conſiliū occultū
eſſe poteſt: iniquū eſſe nō poteſt
b Nam ſi victoria dea eſt: cur non
deus eſt et triūphus et victorie
iungitur: vľ maritus: vel frater: vľ
filius: Talia quippe iſti de dijs
opinati ſunt: qualia ſi poete fin-
gerēt: atꝙ a nobis exagitarentur:
reſpōderēt iſti: ridēda eſſe figmē
ta poetarū: non veris attribuen
da numinib⁹: et tamē ſe ipſi non
ridebāt cū talia delyramēta non
apud poetas legebāt: ſed in tem
plis colebāt. Iouem igitur de om
nibus rogarēt: ei vni tantūmo-
do ſupplicarēt. Non enim ſe mi-
ſiſſet victoria ſi dea eſſet ſub illo
rege: et poſſꝫ ꝛ auderet reſiſtere:
et ſuā potius facere volūtatē.

b Quid ꝙ et feli- ¶ Ca. XVIII
citas dea eſt: Edem acce-
pit: aram meruit: ſacra ei ꝯgrua
ꝑſoluta ſunt. Ipſa ergo ſola co-
leretur. Ubi enim ipſa eſſet: quid
boni nō eſſet: Sꝫ quid ſibi vult
ꝙ ꝛ fortuna dea putatur ꝛ colitur:
An aliud eſt felicitas ꝛ aliud for
tuna: Quia fortuna ꝑt eſſe ꝛ ma
la: felicitas autē ſi mala fuerit:
felicitas non erit. Certe omnes
deos vtriuſꝙ ſexus: ſi et ſexus
habēt: non niſi bonos exiſtima-
re debem⁹. Hoc plato dicit: hoc
alij philoſophi: hoc excellentes
reipublice populorūꝙ rectores
Quomō ergo dea fortuna ali-
quādo bona eſt: aliquādo ma-
la: An forte quando mala
eſt: dea nō eſt ſꝫ in malignū
demonē repēte couertitur:
Quot ſunt ergo dee iſte:
Profecto quotquot ſunt
homīes fortunati: hoc eſt
bone fortune. Nam cum
ſint et alij plurimi ſimul:
hoc eſt vno tpe male for-
tune: nunqd ſi ipſa eſſet ſi-
mul et bona eſſet et mala:
his aliud: illis aliud: An
illa que dea eſt: ſemꝑ bona
eſt: Ipſa eſt ergo felicitaſ:
cur adhibentur diuerſa no-
mina: Sed et hoc ferendū
eſt. Solet enim et vna res
diuerſis nominib⁹ appel-
lari. Quid diuerſe edes:
quid diuerſe are: diuerſa
ſacra: Eſt cauſa inquiūt:
quia felicitas illa eſt quaꝫ
boni habent precedētib⁹
meritiſ. Fortuna vero que
dicitur bona ſine vllo exami
ne meritorū fortuitu acci-
dit hominib⁹ ꝛ bonis ꝛ ma
lis: vnde etiā fortuna no-
minatur. Quomō ergo bo-
na eſt: que ſine vllo iudi-
cio venit ꝛ ad bonos ꝛ ad
b malos: Ut quid autē coli-
tur que ita ceca eſt: paſſim
in quoſlibet incurrens: vt
ſuos cultores plerūꝙ pre
tereat: et ſuis contēptori-
buſ hereat: Aut ſi aliquid
proficiūt cultores eius vt
ab illa videātur et amentur:
iam merita ſequitur non for-
tuitu venit. Ubi ē ergo de-
finitio illa fortune: Ubi eſt
ꝙ a fortuitis etiā nomē ac
cepit: Nihil enim prodeſt
eam colere: ſi fortuna eſt.
Si autē ſuos cultores di-
ſcernit vt ꝓſit: fortuna nō
eſt. An ꝛ ipſam quo volue
rit iuppiter mittit: Colatur
ergo ipſe ſolus. Non enim
poteſt ei iubēti: ꝛ eam quo
voluerit mittenti fortuna
reſiſtere. Aut certe ipſam
mali colāt: q nolūt habere

¶ Ca. XVIII
Quid ꝙ et
felicitaſ ꝛc.
In hoc ca. oſ̄dit
btūs aug⁹ ꝙ ad
quecunꝙ bona
impetrāda ſuper
fluit multitudinē
deorū colere. et fa
cit in hoc ca. duo
ꝓbat enī ꝑmo ꝙ
dea felicitas quā
coluerāt debebat
ſufficere ad oīa
bona cōcedēda.
Secūdo ibi. ſed
quid ſibi vult ꝛc.
oſ̄dit ſpecialiter
ꝙ dea fortuna ſu
perfluit. vbi facit
etiā duo. nā ꝑmo
inueſtigat an ſit
aliqua realis dif-
ferētia inter felici
tatem ꝛ fortunā.
Secundo ibi. eſt
cauſa inquiunt.
oſ̄dit iuxta diffe
rētiā ab alijs da-
tam ꝙ ipſa colen
da non eſt. ¶ b
Ut quid autē coli
tur ꝛc. Hic notā-
duꝫ eſt ꝙ ſimula-
chꝛ fortune erat
mulier ſedens in
medio rote quaſi
eā verteret cōti-
nue. et habebat
vnā faciē ſplendi
daꝫ et aliā obſcu-
ram. ad deſignā-
dū ꝙ illi ſunt ſplē
didi quos fortu-
na fouet. ꝛ illi ob-
ſcuri q̄s ipſa ꝑſe-
quitur. Erat autē ce
ca in vtraꝙ facie
ad deſignādū ꝙ
ipa merita hoim
et demerita nō di
ſcernit ſed ita fo-
uet malos ſic bo-
nos. et etiā ꝙ ipa
excecat eoſ quos
fouet. Unde chilo
vn⁹ de ſeptē ſapi
entib⁹ ſic habetur
in libro de mori-
bus phorū inter-
rogat⁹ quid eſſet
fortuna. reſpōdit
Ignarus medi-
cus. multos enī
excecat.

meꝛita quibus poſſit dea felicitas inuitari. Ca. XIX

TAntum ſane huic ve lut vni numini tribu unt quod foꝛtunā vocāt: vt ſimulachꝛū eius quod a matronis dedicatū eſt ⁊ appellatū eſt foꝛtuna mu liebꝛis: etiam locutuʒ eſſe memoꝛię cōmendarint: atqʒ dixiſſe non ſemel ſed iterū: ꝓpter quod eam ri te matronę dedicauerint. Quod quidē ſi verum ſit: mirari nos opoꝛtet. Non enim malignis demonibꝰ etiā ſic difficile eſt fallere: quoꝝ artes atqʒ verſutias hinc potius iſti aduertere debuerūt: quod illa dea lo cuta eſt: q̄ foꝛtuitu accidit nō quę meritis venit. Fuit b eni foꝛtuna loquax ⁊ mu ta felicitas: et ad q̄d aliud niſi vt homies recte viue re non curarēt: cōciliata ſi bi foꝛtuna: quę illos ſine vllis bonis meritis faceret foꝛtunatos? Et certe ſi foꝛ tuna loquit̄: nō ſaltem mu c liebꝛis: ſed virilis poti us loqueretur: vt non ipſę quę ſimulachꝛū dedicaue runt putarētur tantū mira culum muliebꝛi loquacita te finxiſſe. Capi. XX

VIrtutē quoqʒ deam fecerūt: quę quidē ſi dea eſſet: multis fuerat pre ferēda. Et nunc quia dea nō eſt: ſed donum dei: ipſa ab illo impetret̄ a quo ſo lo dari poteſt: et omis fal ſoꝛum deoꝝ turba vane ſcat. Sed cur et fides dea credita eſt: et accepit etiaʒ ipſa templū ⁊ altare? Quā quiſquis prudēter agno ſcit: habitaculū illi ſeipſuʒ facit. Unde autē ſciunt illi quid ſit fides: cuiꝰ pꝛimū ⁊ maximū officium eſt: vt in verum credat̄ deum? Sed cur non ſuffecerat virtus? Nōne ibi eſt ⁊ fides? Quā doquidē virtutē in quat tuoꝛ ſpecies diſtribuendā eſſe viderūt: prudētiā: iu ſticiaʒ: foꝛtitudinē: tempe rantiā? Et qm̄ iſtę ſingulę ſpecies ſuas habēt: in par tibus iuſticię fides eſt: ma ximūqʒ locū apud nos ha bet: quicūqʒ ſcimus quid ſit ꝙ iuſtꝰ ex fide viuit. Sʒ illos miroꝛ appetitoꝛes mul titudinis deoꝛum: ſi fides dea eſt: quare alijs tā mul tis deabꝰ iniuriā fecerūt: pre termittēdo eas: quibꝰ ſimi liter ędes ⁊ aras dedicare potuerūt? Cur temperātia

a **T**Antum ſane huic ⁊c. In hoc capi. oſtēdit btūs auguſtinꝰ quomō demones per deā foꝛtunā homines deceperūt. Facit autē hic btūs augu ſtinꝰ mentionē de ſimulachꝛo foꝛtunę muliebꝛis. de quo narrat titus liuius de oꝛigine vrbis libꝛo. ij. ꝙ cum mar cus curiolanus roma nus damnatꝰ eſſet in exilium. ⁊ poſtmodū receptꝰ a volſcis ipſo rum dux eſſet contra romanos et cū eiſdē oppugnaret vrbē. ſic territi ſunt romani ꝙ mittūt ad eū legatos petētes vt parceret ci uitati. quos cū ipſe re puliſſet tandē mater curiolani ⁊ vxoꝛ eius cū duobꝰ liberis ſuis ⁊ duę matronę ad eū extra vrbē egreſſę im petrauerūt vt ab op pugnatiōe patrię de ſiſteret. Propter qđ mulieres romanę ho noratę ſunt a ſuis cō ſtructo ⁊ dedicato tē plo foꝛtunę muliebꝛi de cuius ſimulachꝛo loquit̄ valerius libꝛo pͥmo capi. vj. vbi ſic narrat. Foꝛtunę mu liebꝛis ſimulachꝛuʒ. quod eſt latina via ad quartū miliarium ab vrbe eo tempoꝛe con ſecratuʒ cum ęde ſua quo curiolanū a va ſtatiōe vrbis matris ſuę preces repulerūt non ſemel tantuʒ ſed bis locutum conſtitit his verbis. Rite me matronę vidiſtis: ri teqʒ dedicaſtis.
b Et muta felicitas ⁊c. pꝛo tanto dicit fe licitatē mutam. quia non legitur ipſam fu iſſe locutam ſicut foꝛ tunam. Sciendū au tem ꝙ romani colue runt deam mutam ſeu tacitā in februario. vt patʒ ex ouidio li. ij. de faſtis. ſed illa nō fuit dea felicitas. ſolum enim dea muta colebat̄ vt obſtrueret oꝛa hoſtium mala loquentiū. c Sed viri lis potius loqueret̄. Sciēdū eſt hic ꝙ romani multas co luerūt foꝛtunas. coluerūt enim foꝛtunam publicā. quę ſci licet rempublicā faceret foꝛtunatā et huic ſacrificabāt in apꝛili ſm̄ ouidium de faſtis libꝛo. iiij. ſimiliter ⁊ foꝛtunas pꝛiuatas ſcilicet foꝛtunā virilem id eſt viroꝝ cui etiam ſa crificabāt in apꝛili. et foꝛtunā muliebꝛē de qua in hoc ca pitulo fit mētio. Et ideo auguſtinꝰ dicit ⁊ certe ſi foꝛtuna loquitur. nō muliebꝛis ſed virilis potius loqueret̄. id eſt magis fuiſſet credibile hoc de foꝛtuna virili ſi viri hoc nar raſſent. ꝙ̄ de foꝛtuna muliebꝛi ſi mulieres hoc narrarēt quia credibile eſt ꝙ mulieres quę ſūt garrulę et loqua ces hoc mendaciter finxerint de foꝛtuna. Capi. XX

a **V**Irtutem quoqʒ deam fecerūt ⁊c. In hoc capi. arguit btūs auguſtinꝰ contra romanos qui co luerunt deam vir tutē. ⁊ deā fidem. cū tamē ꝑtermit terent quattuoꝛ virtutes cardina les. quaruʒ tamē vnius ſcʒ iuſticię fides eſt pars. fi des aūt quę ē ps iuſticię nō ē fides quę eſt virtꝰ theo logica. cuius pꝛo pꝛius actus ē cre dere. ſʒ eſt q̄dā vir tus moꝛalis q̄ cō muni noīe vocat̄ fidelitas. qua q̄s fidelit̄ ſe habeat ad alterū deū vel hoīem vel etiā cō munitatē aliquā b Nonnulli ro mani pͥncipes ⁊c. tales pͥncipes ro manoꝝ multos enumerat valeri us libꝛo. iiij. capi tulo. iij. ſcilicʒ ſci pionem africanū marcum catonē. fabꝛiciū et alios. quoꝝ continētiā deſcribit. c Quę affuit mu cio ⁊c. Iſte dictꝰ eſt mucius ſceuo la. de quo augu ſtinus infra libꝛo v. capi. xviij. fa cit mentioneʒ. de ipſo etiā titus li uius de vrbis oꝛi gine libꝛo. ij. nar rat ꝙ tarquinius ſuperbus vltimꝰ rex romanoꝝ cū eſſet expulſus ab vrbe cōtulit ſe ad poꝛſennam regem cluſine ciuitatis famoſum virum et potentē petens ab eo auxiliū. Poꝛſenna vero veniēs cum exercitu valido dum vrbē grauiſſima et diutina affligeret obſidione. mucius licentiā petijt a ſenatu vt caſtra poꝛſennę adire poſſʒ: qua obtēta peruenit vſqʒ ad ſedem regiam poꝛſennę vbi ſcribam regi aſſidentē occidit. Compꝛehēſus vero et ad regis tribunal addu ctus faſſus eſt ſe ciuem eſſe romanū et cauſa interficiē di regem veniſſe et ſe pꝛo ęquali habere occidere et oc cidi. dicēs et pati et facere oīa romanū eſſe. Cum au tem rex iuberet eum ignibus toꝛreri. vt ab eo plus ne gocij extoꝛqueret̄. mucius extendens ſponte manum

Abachuc. a

dea eſſe nō meruit: cū eius
b nomine nōnulli romani
principes non paruā glo-
riam cōpararint: Cur de-
niq₃ fortitudo dea non eſt:
c que affuit mucio cū dexte-
ram porrexit in flammas:
d que affuit curcio: cū ſe pro
patria in abruptam terraʒ
e precipitē dedit: que affuit
decio patri: et decio filio:
cū ꝑ exercitu ſe vouerūt:
Si tamē his omnibus vera
inerat fortitudo: vnde mo-
f do non agit̄: Quare pru-
dentia: quare ſapiētia nul-
la numinū loca meruerūt:
An q₂ in nomine generali
ipſius virtutes omēs colū-
tur: Sic ergo poſſ₃ ⁊ vnus

deus coli: cuius partes ce-
teri dij putant̄. Sed in illa
g vna virtute: et fides eſt: et
pudicitia: que tamē extra
in edibus proprijs altaria
meruerūt. Has deas non
veritas: ſed vanitas fecit.

a H Ec ēni veri Ca. XXI
b dei munera ſunt nō
ipſe dee ſunt. Veruntamē
vbi eſt virt⁹ et felicitas: qd
aliud querit̄: Quid ei ſuffi-
cit: cui virt⁹ felicitaſq₃ nō
ſufficit: Omnia quippe agē-
da cōplectit̄ virtus: omnia
optāda felicitas. Si iuppi-
ter vt hec daret ideo cole-
bat̄: quia ſi bonuʒ aliquid
eſt latitudo regni atq₃ diu-
turnitas: ad eandē ꝑtinet

in ignem eā ibi immobiliter tenuit. donec ipſe rex per-
cuſſus horrore iuberet eum ab igne remoueri dicens,
abi. mag⁹ in teipm̄ q̄ꝫ in me hoſtilia auſus. liberū hinc
te dimitto. Tūc mucius quaſi volēs regi meritū repē-
dere dixit ſibi. quod minis extorquere nō potuiſti nūc
a me ſponte acci-
pe. Scito inquit
ꝙ trecēti cōiura-
ti ſum⁹ principes
iuuentutis roma-
ne. vt te hoc mo-
do inuaderem⁹.
et mea ſors ꝓma
fuit. Ceteri autē
eodē modo vnuſ-
quiſq₃ pro ſuo tē-
pore cū facultas
fuerit cōſimile at-
temptabūt. Qd
audiēs rex conſi-
derans magnitu-
dinem periculi ſi
trecenti iuuenes
qui tā q̄ꝫ nihil ha-
berent mori. vite
ſue inſidiarent̄ aſſi-
due legatos mit-
tit qui romanis
vltra cōditiones
pacis ferāt. et fir-
mata pace ab ob-
ſidione diſceſſit.
Iſtum mucium
pulchre laudat
ſeneca epiſtola lxviij. Sciendū tamē eſt ꝙ auguſtin⁹
infra li. v. ca. xviij. dicit eum ideo manū in ignem mi-
ſiſſe. quia percuſſit alium q̄ꝫ intendebat. Intendebat
enim ꝑcuſſiſſe porſennā et percuſſit alium. et ideo indi-
gnatus manui ſue miſit eam in ignem. Et ꝯcordat va-
lerius libro. iij. capi. j. d Que affuit curcio ⁊c̄. De
iſto curcio narrat valerius libro. v. et etiā titus liuius
libro. vij. ꝙ cū anno ab vrbe cōdita trecēteſimo nona-
geſimo rome in medio fori terra dehiſcēs ⁊ ſe aperiēs
ſpecum feciſſet ꝓfunditatis horribilis. reſponſum eſt
a vatibus ꝙ ſi romani vellent ſuaʒ rempublicā perpe-
tuā eſſe. illud in quo plus poſſent ⁊ excellerēt illi hiatui
deuouerēt ⁊ eo ipſum implerēt. Curcius ergo interꝑ-
tatus romanos et viris et armis ꝓcipue excellere ſe in
illud antrum armatus et equo inſidens immiſit. ſuper
quē ciues omēs certatim honoris gratia frumēta inie-
cerunt. De iſto curcio ſatis clare btūs auguſtin⁹ infra
libro. v. capi. xviij. narrat hiſtoriā quam tangit hic.
e Que affuit decio ⁊c̄. De iſtis duobus decijs facit
auguſtin⁹ mentionē infra libro. v. capi. xviij. et valeri-
us libro. v. capi. iiij. Titus vero liuius de vrbis origi-
ne libro. viij. de decio patre narrat ꝙ cū conſul eſſet cū
manlio torquato in bello cōtra latinos per viſionē no-
cte apparuit decio quidā auguſti habitus dicēs. ꝙ ex
vna parte caderet imperator in bello illo. ex alia parte
exercitus. et cuius exercit⁹ imperator ſe cum exercitu
aduerſo morti et dijs infernalib⁹ deuoueret. illius ex-
ercitus vinceret. Cum igit̄ in prelio poſtmodū com-
miſſo ſiniſtrum cornu cui decius preerat cederet hoſti-
bus deuouit ſe decius et exercitū hoſtiū morti et dijs

infernalibus his verbis. Iuppiter mars pater quirine id
eſt romule. bellona id eſt dea belli. lares id eſt dij patrij.
diui iouenſiles id eſt ſaltatores iouis. dij indigetes id eſt
de hominib⁹ facti dij. dij quorū eſt poteſtas noſtrorū ho-
ſtium. dijq₃ manes id eſt mortuorū. vos precor. veneror
veniam peto. feroq₃
id eſt cupio vt vim id
eſt potētiā victoriāq₃
populo romano qui-
ritū id eſt qui appella-
ti ſunt quirites ꝓſpe-
retis. hoſteſq₃ quiri-
tum terrore. formidi-
ne. morteq₃ afficiatis
Et ſicut verbis nūcu-
paui id eſt palā ⁊ qua-
ſi in preſentia teſtium
dixi. ita quoq₃ pro re-
publica quiritū. et ex-
ercitu legionib⁹ ⁊ au-
xilijs populi ro-
mani quiritū. mecuʒ
deuoueo dijs. mani-
bus. tellurią₃ legio-
nes auxiliaq₃ hoſtiū.
Decius vero ſtatim
hoc facto armatus in
equum inſiliens ſe in
medios hoſtes immi-
ſit. Viſus eſt aūt ipſe
vtriq₃ exercitui. eo tē-
pore aliquantulū au-
guſtior. et nobilior et
excellentior q̄ꝫ quiſq₃
ab hominibus videri ſoleat. ſtatimq₃ terror qui prius ro-
manos inuaſerat latinos inuaſit. et decio interfecto ceci-
dit latinorū exercitus. De decio filio narrat ouidius ſeu
titus liuius conſimiliter libro. iiij. de vrbis origine. Ipſe
enim cum bellum gereret̄ contra tuſcos in quorū auxiliū
galli venerāt. et ipſe iam quarto cōſul exiſtens videret ex-
ercitum cui preerat. gallis cedere. reducēs ad memoriā fa-
ctum patris ſui. ſe ſimili modo deuouit inferis: et ipſo in-
terfecto vicit exercitus romanorū. Narrat autē titus li-
uius libro. viij. ꝙ conſul aut pretor dux exercitus poterat
ſi volebat nō ſe ipſum. ſed alium militē quemcūq₃ de le-
gione romanor̄ ſcripta pro ſalute ſui exercitus inferis de-
uouere. f Quare prudentia. quare ſapiētia ⁊c̄. Dicit
hic auguſtin⁹ ſapientiā non habuiſſe numen apud roma-
nos. tamē ipſi mineruam coluerūt que eſt dea ſapientie.
Sed hoc dicit. Quia ipſam ſapientiā non fecerūt deam
ſicut fidem et pudicitiā ſed poſuerūt mineruam deam ſa-
pientie non ſapientiā. Vel loquit̄ hic auguſtin⁹ de ſapien-
tia ſtricte et proprie accepta prout eſt noticia diuinorū.
Minerua vero dicitur dea ſapientie improprie accepte.
quoniā ſapientia accipit̄ in omni arte. ex qua quilibet be-
ne ſciens artem aliquā dicit̄ ſapiens in illa arte. Miner-
ua autē dicit̄ dea artium. g Et fides eſt ⁊c̄. De nomi-
ne fidei facit valerius libro. vj. capi. vj. mentionē. De dea
pudicitia facit etiā aug⁹ mentionē ſupra libro. ij. ca. xxvj.
vocās eā celeſtē caſtitatē. et oſtendens ꝙ turpiter colebat̄.
a H Ec enim veri dei munera ⁊c̄. In hoc Capi. XXI
b capi. reprobat btūs auguſtin⁹ multitudinē deorū
per hoc ꝙ romani duas deas fecerūt ſcilicet felicitatē et
virtutem que deberent ſufficere. Facit autem mentionē

de nūīis diīs quoꝝ officia hic exponit et ſuperius ca. viij. ⁊ ca. xj. expoſuit. b ¶ Quid doctrinę vel ⁊c. Mercurius fingit̄ deꝰ eloquētię dictꝰ q̄ſi medius currēs. quia ſermo mediꝰ currit īt̄ loquētē ⁊ audientē. Fingitur eñ deus mercatoꝝ et furū ⁊ nūciꝰ deoꝝ. Et minerua dr̄ dea artiū. ¶ c Inuocare lucinā. De iſta dixi ſup̄ ca. xj. et eſt dea parturiētiū. quę infantes p̄mo p̄ducit in lucē ſ̄m iſi doꝝ li. viij. etymologiarū. lucina eſt ipſa luna q̄ dat lucem. ¶ d Uel apollo vel eſculapius. De iſtis duobus dixi ſup̄ li. iij. ca. xvij. ¶ e Nec dea rubigo. Iſta fuit dea de numero deaꝝ q̄ obeſſe poterāt nō prodeſſe. ſicut de febre ⁊ pallore ac pauore li. ij. ca. xiiij. dixi. et ideo colebat̄ ad h̄ ſolū vt nō lederet. cuiꝰ feſtū celebrabat̄ in aprili ſ̄m ouidiū libro. iiij. de faſtis.

felicitatē: cur nō intellectū eſt dona dei eſſe nō deos? Si autē putatę ſunt deę: ſaltē alia tanta deorum turba nō quereret̄. Conſideratis enim officijs deoꝝ deaꝝ rumq̝ omniū: quę ſicut voluerunt p̄ ſua opinatiōe finxerūt: inueniāt ſi poſſunt aliq̄d quod ab aliquo deo p̄ſtari poſſit homini habēti virtutē: habēti felicitatem. b Quid doctrinę vel a mercurio vl̄ a minerua petendū eſſet: cū virtus om̄ia ſecum haberet? Ars quippe ip̄a bene recteq̝ viuēdi virtus a veteribꝰ definita eſt. Unde ab eo q̄ grece arete dicit̄ virtus: nomen artis latinos traduxiſſe putauerūt. Sed ſi virtus nō niſi ad ingenioſum poſſet venire: q̄d opus erat deo caucio patre: q̄ cautos id eſt acutos faceret: cū hoc poſſet conferre felicitas? Ingenioſum quippe naſci felicitatis eſt. Unde etiā ſi nō potuit a nondū nato coli dea felicitas vt hoc ei cōciliata donaret: cōferret hoc parētibꝰ eius cultoribꝰ ſuis: vt eis ingenioſi filij naſcerētur? Quid opus erat c parturiētibꝰ inuōcare lucinā: cū ſi adeſſet felicitas nō ſolū bene parerent ſed etiā bonos? Quid neceſſe erat opi deę cōmendare naſcētes: deo vagitano vagientes: deę cuninę iacētes: deę ruminę ſugētes: deo ſtatilino ſtantes: deę adeonę adeūtes: abeonę abeūtes: deę menti vt bonā haberēt mentē: deo volumno et deę volumnę vt bona vellēt: dijs cōiugalibꝰ vt bene cōiugarent̄: dijs agreſtibus vt fructus vberrimos caperent: et maxime ipſi diuę fructeſe: marti ⁊ bellonę vt bene belligerarēt: deę victorię vt vincerēt: deo honori vt honorarent̄: deę pecunię vt pecunioſi eſſent: deo eſculano et filio eius argentino vt haberēt eream argenteamq̝ pecuniā? Nam ideo patrem argentini eſculanū poſuerūt: quia prius erea pecunia in vſu eſſe cępit: poſt argentea.

Miroꝝ aūt q̄ argētinus nō genuit aurinū: q̝ et aurea ſubſecuta eſt. Quē deū iſti ſi haberēt ſicut ſaturno iouē: ita et p̄ri argentino: ⁊ auo eſculano: aurinū preponerēt. Quid ergo erat neceſſe p̄pter hęc bona vel animi vel corporis vel externa tantā deoꝝ turbam colere ⁊ inuocare: quos neq̝ om̄es cōmemoraui: nec ipſi potuerūt omibus humanis bonis minutati ſingilatimq̝ digeſtis et deos minutos ⁊ ſingulos p̄uidere cū poſſet magno faciliq̝ cōpendio vna dea felicitas cūcta cōferre: nec ſolū ad bona capienda quiſq̝ alius: ſed neq̝ ad depellenda mala quereret̄? Cur enim eſſet inuocāda p̄pter feſſos diua feſſonia: p̄pter hoſtes depellēdos diua pellonia: d p̄pter ęgros medicus vel apollo vel eſculapius: vl̄ ambo ſimul q̄n eēt grāde periculū? Nec deꝰ ſpinenſis vt ſpinas ex agris eradicaret: nec dea rubigo vt nō accederet rogaretur: vna felicitate p̄nte et tuente: vt vel nulla mala exorirent̄: vel facillime pellerent̄? Poſtremo q̄m de duabus iſtis deabus virtute ⁊ felicitate tractamus: ſi felicitas virtutis eſt premiū nō dea ſed donū dei eſt. Si aūt dea eſt: cur nō dicat̄ ⁊ virtutē ip̄ſa cōferre: q̄nquidē etiā virtutē ꝯſequi felicitas magna eſt.

¶ Ca. XXII.

a Quid ergo ē q̄ p̄ ingēti bn̄ficio varro iactat preſtare ſe ciuibꝰ ſuis? Quia nō ſolū cōmemorat deos quos coli oporteat a romanis: verū etiā dicit q̄d ad quenq̝ ptineat? Quō nihil p̄deſt inquit homi alicuiꝰ medici nomen formāq̝ noſſe: et quid ſit medicus ignorare: ita dicit nihil prodeſt ſcire deū eſſe eſculapiū ſi neſcias eū valitudini opitulari: atq̝ ita ignores cur ei debeas ſupplicare. Hoc etiā affirmat alia ſimilitudine dicēs: non mō bene viuere: ſed viuere omnino nemine poſſe: ſi ignorat quiſnā ſit faber: quis pictoꝛ: q̄s

Capi. XXII. a Quid ergo ē q̄ p̄ ingēti ⁊c. In hoc cap̄. ponit auguſtinꝰ dictum varronis oſ̄dentis q̄ neceſſarium ſit ſcire nō ſolū nomina. ſed etiā officia deoꝝ. ¶ b Ne faciamꝰ vt mimi ſolent. Mimi id eſt hiſtriones ſepe vt homines ad riſum prouocēt multa dicūt quę naturę rei contraria omnino ſunt. Et ſępe talia in vna oratiōe ꝯnectūt quę vt in primo parū aſpectu omino ſunt abſurda. Sic eſt ſ̄m varronem. ſi quis petat a libero id eſt baccho deo vini aquam. et a lymphis id eſt nymphis vinū quę ſūt deę aquaꝝ.

tectoꝛ: a quo quid vtenſile petere poſſit: quē adiutorem aſſumere: quē ducē: quē doctorē. Eo mō nulli dubiū eſſe aſſerēs: ita eſſe vtilem cognitionē deoꝝ: ſi ſciat quā quiſq; de⁹ vim et facultatē ac ptātē cuiuſq; rei habeat. Ex eo enī poterim⁹ inquit ſcire quē cuiuſq; cā deū aduocare atq; in- b uocare debeam⁹: nē faciamus vt mimi ſolēt: ꝛ optemus a libero aquā: a nymphis vinū. Magna ſane vtilitas. Quis nō huic grās ageret ſi vera mōſtraret: et ſi vnū veꝝ deū a quo eſſent oīa bona ꝛ hominib⁹ colēdum doceret. Ca. XXIIII

a Sed vnde nunc agit ſi libri ꝛ ſacra eoꝝ vera ſunt et felicitas dea eſt: cur nō ipſa vna que coleretur ꝯſtituta eſt: que poſſet vniuerſa cōferre ꝛ cōpendio facere felicem? Quis enī optat aliqd ꝓpt aliud q̄ʒ vt felix fiat? Cur deniq; tam ſero huic tāte dee poſt tot romanos principes lucullus edem ꝯſtituit? Cur ipſe romulus felicē cupiēs cōdere ciuitatē: nō huic tē- b plū potiſſimū ſtruxit. Nec ꝓpter aliquid diis ceteris ſupplicauit qn̄ nihil deeſſet ſi hec adeſſet? Nam ꝛ ipſe nec prius rex: nec vt putāt poſtea deus fieret: ſi hanc deā ꝓpiciā nō haberet. Ut c quid ergo romulus ꝯſtituit romanis deos: ianū: iouem: martē: picū: faunū: tyberinum: herculem: et ſi d quos alios? Ut quid titus tacius addidit ſaturnum: opem: ſolē: lunā: vulcanū: lucē: et quoſq; alios: inter quos etiā deā cloacinā fe- e licitate neglecta? Ut quid numa tot deos et tot deas ſine iſta? An eā forte in tāta turba videre nō potuit? f Hoſtilius certe rex deos ꝛ ipſe nouos pauorem atq; pallorē: ꝓpiciādos nō introduceret ſi deam iſtam noſſet aut coleret: preſente quippe felicitate omīs pauor et pallor non ꝓpitiat⁹ abſcederet: ſed pulſus aufugeret. Deinde quid eſt hoc q̄ iā romanū imperiū lōge lateq; creſcebat: ꝛ adhuc nemo felicitatem colebat? An iō grādius imperiū: q̄ʒ felici⁹ fuit? Nā quō ibi eſſet vera felicitas: vbi vera nō erat pietas? Pietas enī vera eſt: verax veri dei cultus: nō cultus falſorū tot deoꝝ quot demonio- g rum. Sed ꝛ poſtea iam in deoꝝ numerū felicitate ſuſcepta: magna belloꝝ ciuiliū infelicitas ſubſecuta ē. An forte iuſte ē indignata

Sed vnde nūc agitur ſi libri ꝛc. Capi. XXIIII
In hoc capi. reprobat btūs auguſtin⁹ cultum deę felicitatis quantū ad duo ſcʒ quantū ad tempus quo romani inceperūt eam colere. et quantū ad locū in quo eam coluerūt. Quantū ad tempus quidem. qꝛ diu poſt alios deos fuit ſibi tēplū dedicatū. nam lucullus ſibi ꝑmus edem conſtituit. Sciendū autē q̄ duo fuerūt luculli ſicut haberi poteſt ex oroſio lib. vi. et eutropio li. vi. qui ſimul contemporanei fuerunt et magni duces. quoꝝ vn⁹. ſ. lucius lucinius lucullus ꝑus cōſul fuit. ſ. anno ab vrbe cōdita ſexcenteſimo ſeptuageſimo ſexto. q̄ pugnauit cōtra mithridatē et geſſit bellū mithridaticū. quē tullius in dialogo ad hortenſiū de multis valde cōmendat. Alter vero ſcilicʒ marcus lucinius lucullus geſſit bellum macedonicū et fuit conſul ſcḋm oroſium anno ab vrbe ꝯdita ſexcēteſimo ſeptuageſimo nono. Sed lucius lucini⁹ lucullus cū maiori gloria triumphauit. Quis vero iſtorum edem felicitati ꝯſtituerit nō dicit btūs aug⁹ nec oroſius nec eutropius. ſʒ quicūq; iſtoꝝ fuerit patet q̄ diu fuit poſt vrbem cōditā. videlicʒ pluſq̄ʒ ſexcētis ſeptuaginta annis. et fuerūt ambo tēpore belli ciuilis inter ſyllam et mariū. b Nec ꝓpter aliquid ꝛc. Iſtud ſub interrogatiōe cōtinuaꝛ cum precedēti. cū vno verſu. quāuis in libris cōmuniter fiant duo verſus et male. c Ut quid ergo romulus ꝛc. Dicit titus liuius de vrbis origine libro primo. q̄ romulus inſtituit ſacra herculi more greco. ſed diis aliis more albano. Sciendū q̄ ianus fuit quidā rex qui regnauit in partib⁹ illis vbi eſt roma. a quo mōs ianiculi dictus eſt. qui etiam ſaturnū in italiā profugū ſecum regnare permiſit. cuius feſtū celebrāt romani primo die ianuarii. a quo et menſis ille ianuarius dictus eſt. Picus vero ſcḋm eutropiū libro. i. fuit filius ſaturni de quo infra libro xviii. ca. xv. Faunus autē fuit filius pici et pater latini regis. cuius filiā deſponſauit eneas. Et regnauerūt picus ꝛ faunus in locis illis in quibus regnauit poſtea latinus rex filius fauni. Et fuerunt hi dii montiū et agreſtes. ſcḋm ouidium libro de faſtis. feſtum fauni ſcḋm ouidium libro ſecundo de faſtis celebrabaꝛ in februario. Tyberinū vero qui fuit rex nonus poſt aſcanium. ꝛ ſubmerſus in fluuio qui tunc albula vocabatur. poſtea vero ab ipſo tyberis nomē accepit deum fecit. forſan credēs eum inter deos tranſlatū. ꝛ eſſe numē illius fluminis cuius vſus rome valde fuit neceſſarius. d Ut quid titus tacius. Iſte titus vt patuit ſupra libro tertio capitulo. xiii. regnauit cū romulo. ꝛ ꝑus fuit dux ſabinoꝝ qui multos deos addidit et inter ceteros cloacinam id eſt deā cloacarum. e Ut quid numa ꝛc. Iſte numa fuit poſterior romulo ſuccedens ei immediate in regno. f Hoſtilius certe rex. Iſte hoſtilius ſucceſſit immediate nume et dict⁹ eſt tullus hoſtilius. qui cum bellū haberet cōtra fidenates ſicut narrat titus liuius libro primo de vrbis origine et confidens de duce albanorum eum in auxilium ſui vocaſſet cum gente ſua. dux ipſe cum gente ſua inſtanti prelio ſe ſubtraxit. percuſſus igitur tullus hoſtilius timore: pauori et pallori tēpla deuouit. vt pauor ꝛ pallor a ſuo exercitu recederēt ꝛ hoſtes inuaderent. g Sed et poſtea iam in deorum numerum felicitate ꝛc. Hic ſciendū q̄ felicitas recēpta eſt in numero deorū tempore luculli vt dictū eſt qui fuit tempore

pꝛimi belli ciuilis ſcȝ
inter ſyllam ⁊ mariū.
ſed ſecuta ſunt poſtea
bella pluſq; ciuilia.
videlicet inter iulium
ceſarem ⁊ pompeiū.
et inter auguſtum et
antonium ⁊c.
h Quis enim ferat
⁊c. Sciēdū q̄ poete
dixerūt ſine conſenſu
deorū iouem nō ful
minare. ſed tamē per
ſe omīa beneficia pꝛe
ſtare. vñ quidā erant
dij quorū conſenſum
iuppiter requirebat. ⁊
iſti erāt dij proceres.
qui a varrone ſelecti
dicebantur quos au
guſtinus vocat deos
cōſentiētes. i Iup
piter cederet ⁊c. hoc
dicit quia iuppiter ha
buit templū in verti
ce collis capitolini:
quod templū capito
lium dictū eſt. Dicit
auteȝ iouem voluiſſe
cedere felicitati quia
felicitas ſuper omīa
a quocūq; amatur et
optatur. k Quod
ei fecerūt tres dij ⁊c.
Hic ſciendū q̄ ſicut
narrat titus liuius de
origine vrbis libro. j.
tarquinius ſuperbus
vltimus rex romano
rum volens conſtrue
re templū ioui in ſu
pꝛema parte montis
tarpeij qui poſtea ca
pitolinus dictus eſt.
a capite humano ibi
inuento. cū templi ia
ceret fundamēta ⁊ in
tenderet locū ioui ex
cluſis dijs alijs tota
liter deputare in quo
tūc erāt phana multo
rum deorum aliorū.
voluit templa illoruȝ
deorū ꝓphanare. Sȝ
deus termin⁹ reſtitit
vt dicit titus. nec vo
luit ſuuȝ templū pro
phanari. De marte
vero et iuuētate que
eſt dea iuuētutis non
facit mentionē. Oui
dius etiaȝ libro. ij. de
faſtis. vbi agit de fe
ſto termini q̄ celebra

felicitas q̄ et tam ſero ⁊ nō
ad honorem ſed ad contu
meliā potius īuitata eſt:
vt cuȝ ea coleret priapus:
et cloacina: ⁊ pauor: ⁊ pal
lor: ⁊ febris: ⁊ cetera nō nu
mina colēdorū: ſȝ crimina
colētiū? Ad extremū ſi cū
turba indigniſſima tanta
dea colēda viſa eſt: cur nō
vel illuſtrius ceteris cole
b baf? Quis enim ferat q̄
neq; inter deos conſentes
quos dicūt in conſiliū io
uis adhiberi: nec inter de
os quos ſelectos vocāt fe
licitas cōſtituta ē: vt tēplū
aliq̄d ei fieret quod et loci
ſublimitate ⁊ operis digni
tate pemineret? Cur enim
nō aliquid melius: q̄ ipſi
ioui? Nā neq; etiā ioui re
gnum niſi felicitas dedit: ſi
tamē cum regnaret felix fu
it: et potior eſt felicitas re
gno. Nemo enī dubitat fa
cile inueniri hominē qui ti
meat ſe fieri regem: nullus
aūt inuenif qui ſe nolit eſſe
felicē. Ipſi ergo dij: ſi per
auguria vel quolibet mo
do eos poſſe cōſuli putāt:
de hac re cōſulerentur: vtrū
vellent felicitati loco cede
re: ſi forte aliorū edibus vel
altaribus iam fuiſſet locus
occupat⁹: vbi edes maior
atq; ſublimior felicitati cō
i ſtrueref: etiaȝ ipſe iuppiter
cederet vt ipm verticē col
lis capitolini felicitas po
tius obtineret. Non enim
quiſpiā reſiſteret felicitati:
niſi quod fieri non poteſt:
qui eſſe vellet infelix. Nul
lo modo omino ſi cōſulere
k tur faceret iuppiter quod
ei fecerunt tres dij: mars:
terminus: et iuuentas: qui
maiori ⁊ regi ſuo nullo mo
do cedere loco voluerūt.
Nam ſicut habēt eorū lit
tere: cū rex tarquinius ca

pitolium fabricare vellet:
eumq; locū qui ei dignior
aptiorq; videbatur a dijs
alijs cerneret poccupatū:
non audēs aliquid contra
deorū facere arbitriū: ⁊ cre
dens eos tāto numini: ſuo
q; principi volūtate ceſſu
ros: q2 multi erant illic vbi
capitoliū cōſtitutū eſt: per
auguriū queſiuit: vtrū cō
cedere locuȝ vellent ioui:
atq; ipi inde cedere omes
voluerūt preter illos quos
cōmemoraui: martem: ter
minū: iuuentatē: atq; ideo
capitoliū ita cōſtructū eſt
vt etiā iſti tres intus eſſent
tā obſcuris ſignis: vt hoc
vix homines doctiſſimi ſci
rent. Nullo modo igif feli
citatē iuppiter ipſe contē
neret: ſicut a termino: mar
te: iuuētate: conteptus eſt.
Sed ipi etiā qui non ceſſe
rant ioui: profecto cederēt
felicitati que illis regē fece
rat iouem. Aut ſi nō cede
rent: non id contēptu eius
facerēt: ſȝ q̄ in domo felici
tatis vel obſcuri eſſe mal
lent: q̄ ſine illa in locis pro
prijs eminere. Ita dea fe
licitate in loco ampliſſimo
⁊ celſiſſimo cōſtituta diſce
rent ciues vnde omis bo
ni voti petendū eſſet auxi
lium. Ac ſic ipſa ſuadente
natura aliorū deorum ſu
perflua multitudine dere
licta: colerefvna felicitas:
vni ſupplicaref: vnius tē
plum frequētaref a ciuib⁹
qui felices eſſe vellēt: quo
rum eſſet nemo qui nollet:
atq; ita ipſa a ſeipſa pete
retur: que ab omibus pe
tebatur. Quis enim aliq̄d
ab aliquo deo niſi felicitatē
velit accipe vel q̄d ad fe
licitatē exiſtimat ptinere?
Proinde ſi felicitas habȝ
in ptāte cū quo homie ſit:

baf in februario
dicit idem. l
Neſcio quē ſum
manū. Iſte ſum
manus fuit pluto
deus inferni fra
ter iouis maximꝰ
dictus ſumman⁹
quaſi ſumm⁹ in
ter manes id eſt
deos inferorum.
Huius feſtū ſm
ouidiū li. vj. de fa
ſtis celebrabaf in
iunio. cui templū
fuit cōſtructū eo
tempore quo ro
mani bellū geſſe
rūt ɔtra pyrrhū
regeȝ epirotarū.
Unde dicit oui
dius. Reddita
q̄ſquis is eſt ſum
mano templa fe
runf. Tunc cum
romanis pirrhe
timendus eras.
Huic aūt verbo
ouidij quiſquis
is eſt videf btūs
aug⁹ concordare
dicens l Neſcio
quē ſummanū ⁊c
tamē in hoc vidē
tur diſcordare.
quia ouidius di
cit templuȝ ſum
mano cōſtructū
tpe pyrrhi regis
q̄ fuit diu poſt re
ges exactos. tar
quinius vero rex
qui fuit prius cō
ſtruxit templū io
ui. de quo dic̄ hic
aug⁹. q̄ poſtq̄ io
ui conſtructū eſt
tēplū ſublime pe
rijt fere memoria
ſummani. Sȝ po
teſt eſſe q̄ ſicut di
cit aug⁹. poſt tē
plum illud ſolēne
iouis minus cu
rauerūt de ſum
mano ſic q̄ fere
perijt mēoria ei⁹
tēpore vero pyr
rhi regis romani
volētes q̄ memo
ria eius non peri
ret ſed renouaref
conſtruxerunt ſi
bi templū nouū.

habet autem ſi dea eſt: que
tandem ſtulticia eſt: ab ali
quo eam deo petere: quaz
poſſis a ſeipſa impetrare?
Hanc ergo ſuper deos ce-
teros honorare etiam loci
dignitate debuerunt. Si-
cut enim apud ipſos legi-
tur: romani veteres neſcio
quẽ ſummanũ cui noctur-
na fulmina tribuebant co-
luerunt magis ꝙ iouem:
ad quem diurna fulmina
pertinebãt. Sed poſtꝙ io
ui templum inſigne ac ſub
lime conſtructũ eſt: pro-
pter edis dignitatẽ: ſic ad
euz multitudo cõfluxit: vt
vix inueniat qui ſummani
nomẽ qd audire iã nõ pt:
ſe ſaltẽ legiſſe meminerit.
Si autẽ felicitas dea non
eſt: qm (quod verũ eſt) mu
nus ẽ dei: ille deus querat
qui eã dare poſſit: et deoꝝ
falſoꝝ multitudo noxia re
linquat: quã ſtultoꝝ hoim
multitudo vana ſectat: do
na dei deos ſibi faciẽs: et
ipm cuius ea dona ſunt ob
ſtinatiõe ſuperbe volũtatꝭ
offendẽs. Sic enim carere
nõ põt infelicitate q tanꝙ
deã felicitatẽ colit: et deũ
datorẽ felicitatꝭ relinquit:
ſicut carere non põt fame
qui panẽ pictum lingit et
ab homie qui veruz habet
non petit. Capi. XXIIII

Ibẽt autẽ eorũ ratio
nes ꝯſiderare. Vſqꝫ
adeo: ne inquiũt maiores
nr̃os inſipiẽtes fuiſſe cre-
dendũ eſt: vt hec neſcirent
munera diuina eſſe nõ de-
os: Sz quoniã ſciebãt ne-
mini talia niſi aliquo deo
largiẽte cõcedi: quorũ deo
rum noia nõ inueniebãt:
earũ reruz nominibꝰ appel
lebant deos: quas ab eis
ſentiebãt dari: aliqua vo-
cabula inde flectentes: ſi-
cut a bello bellonã nuncu
pauerũt non bellũ: ſicut a
cunis cuninã nõ cunam: ſi
cut a ſegetibꝰ ſegetiã nõ ſe
getẽ: ſicut a pomis pomo-
nam nõ pomũ: ſicut a bo-
bus bobonã non bouem:
aut certe nulla vocabuli de
clinatione ſicut res ipe no
minãtur: vt pecunia dicta
eſt dea que dat pecuniam:
non omnino pecunia dea
ipſa putata eſt. Ita virtus
que dat virtutẽ: honor qui
dat honorẽ: cõcordia que
concordiaz: victoria que
victoriã dat. Ita inquiũt
cum felicitas dea dicit: nõ
illa que datur: ſed numen
illud attendit a quo felici-
tas datur. Iſta nobis red
dita ratiõe: multo facilius
eis quoruz cor non nimis
obduruit: perſuadebimꝰ
fortaſſe quod volumus.

Capi. XXV

I enim
Iam humana infirmi
tas ſenſit: non niſi ab ali-
quo deo dari poſſe felicita
tem: et hoc ſenſerũt homi-
nes qui tam multos cole-
bant deos: in quibꝰ ⁊ ipm
eoruz regẽ iouem quia no
men eius a quo daretur fe
licitas ignorabãt: et ideo
ipſius rei nomine quã cre-
debãt ab illo dari eum ap
pellare voluerũt. Satis er
go indicant nec ab ipo io-
ue dari poſſe felicitatẽ quã
iam colebant: ſed vtiqꝫ ab
illo quẽ nomine ipſius co-
lendũ eſſe cenſebant. Con
firmo prorſus a quodam
deo quem neſciebãt ⁊ eos
credidiſſe dari felicitatez.
Ipſe ergo querat: ipſe co-
lat: et ſufficit. Repudiet
ſtrepitꝰ innumerabiliũ de-
moniorũ. Illi nõ ſufficiat
hic deꝰ cui nõ ſufficit mu-
nus eiꝰ. Illi inquã ⁊ nõ ſuf
ficiat ad colẽdũ deꝰ dator

Capi. XXIIII

Ibet autẽ
eorum ⁊c.
In hoc ca. oſten-
dit btũs auguſti
nus quomõ cul-
tores mltoꝝ deo
rum aſſignãt rati
ones noim qui-
bus nominãt de-
os ſuos. Dicunt
enim ꝙ nominãt
eos ab effectibus
eoꝝ. ⁊ hoc dupli
citer. qꝛ quãdoqꝫ
nominãt deũ ali-
quẽ a re quã effi-
cit. flectentes ali-
quãtulũ nomen
dei a noie ipſius
rei. ſicꝫ a bello bel
lonam nominãt
deaz belloꝝ. quã
doqꝫ vero vtunt
eodẽ nomie equi
uoce ſcilicet pro
re ipſa quã deus
dat ⁊ facit. et pro
ipſo deo vel dea.
ſicꝫ pecunia quan
doqꝫ accipit pro
ipa moneta. quã
doqꝫ pro dea que
monetã dat.

Capi. XXV

I eni iam hu-
mana ⁊c. In
hoc capi. ex ratione
nominũ quibus dij
nominant arguit bea
tus augꝰ cõtra multi
tudinẽ deorũ, ꝓbans
duo videlicꝫ eoꝝ im-
potentiã ⁊ etiã multi
tudinẽ eſſe ſuperfluã
b Neqꝫ ipſum io-
uem ⁊c. hoc dicit au-
guſtinus, ꝓpter ludos
ſcenicos qui celebra
bãtur in honorẽ deo-
rum et tamẽ ibi reci-
tabant crimina deoꝝ
⁊ ꝓcipue iouis ſũmi.
Et hoc patz ex trage
dia prima ſenece. in
qua dea iuno cõiunx
iouis de multis peli-
cibꝰ iouis ⁊ eaꝝ filijs
cõquerit. tragedie ve
ro in ſcenicis ludis re
citabãt. De crimini-
bus etiaz iouis dicit
iſidorus. viij. etymo-
logicaꝝ ſic. Hunc p̃ſi
uato titulo. i. ſingula-
ri ſibi iouem optimũ
dixerũt. dum fuiſſet
inceſtus in ſuis. impu
dicus in extraneis.
quẽ modo taurũ fin-
gunt ꝓpter europe ra
ptum. fuit enim in na
ui cuius inſigne erat
taurus. mõ danaes
per imbrẽ aureũ ap-
petiſſe cõcubitũ. vbi
intelligit pudicitiam
mulieris ab auro fuiſ
ſe corruptã. modo in
ſimilitudinem aquile
ꝓpter quod puerum
ad ſtupruz rapuerit.
modo ſerpentẽ quia
reptauerit. et cygnuz
qꝛ cantauerit. et ideo
iſte nõ ſũt figure. ſed
plane de veritate ſce-
lera. Hec iſidorus.
Quantuz ad europã
de qua loquit iſido-
rus. ſciendum ꝙ ipſe
iſidorus libro. iiij. di-
cit ꝙ europa fuit fi-
lia agenoris regis li-
bie. i. africe quã iuppi
ter ab africa raptam:
cretam aduexit. et ter
tiam partez orbis ad
eius noie appellauit.

De hoc fabula fingitur. quod iuppiter ↄuerſus in bouē pulcherrimū apparuit europe iuxta mare vbi ſolebat ſpatiari. cuius pulchritudinē admirata ⁊ tangēs dorſum eius. cū eū placidū inueniſſet aſcēdit dorſum eius qui ſtatim ingreſſus mare trāſportauit eā in cretam. Opinionē aũt aliā de raptu europe ponit aug⁹ infra lib. xviij. ca. xij. De danae vero de qua loquitur iſidorus que ſcʒ fuit vxor acriſij. dixi ſupra lib. ij. capi. vij. Puer vero quē fingitur rapuiſſe fuit ganymedes filius trois regis troianorū. de quo fingitur quod iuppiter fecit eum ſibi pincernā in celo qui ⁊ aquarius dicitur. ſcḋm ouidiū lib. iiij. de faſtis. de cui⁹ raptu loquitur etiā ouidius li. x. metamorphoſeos. Item fingitur de ioue quod ipſe cōcubuit cum leda vxore tyndari in forma cygni ⁊ genuit ex ea duos geminos ſcʒ caſtorē ⁊ pollucē. Item cum alcmena vxore amphitryonis et genuit ex ea herculem nobiliſſimum virum.

felicitatis: cui nō ſufficit ad accipiendū ipſa felicitas. Cui autē ſufficit: nō enim habet homo quid amplius optare debeat: ſeruiat vni deo datori felicitatis. Nō eſt ipſe quē nomināt iouē. Nam ſi eum datorē felicitatis agnoſcerēt: nō vtique alium vel aliā a quo daretur felicitas: nomine ipſius b felicitatis inquirerēt. Neque ipſum iouem cū tantis iniurijs colendū putarent. Iſte alienarū dicitur adulterator vxorū. Iſte pueri pulchri impudicus amator et raptor. Ca. XXVI

a Sed fingebat hec homerus ait tullius: et humana ad deos trāſferebat: diuina mallē ad nos. Merito diſplicuit viro graui diuinorum criminū poeta confictor. Cur ergo ludi ſcenici vbi hec dictitantur: cātitātur: actitātur: deorum honorib⁹ exhibētur: inter res diuinas a doctiſſimis cōſcribuntur? Hic exclamat cicero nō cōtra figmēta poetarū: ſed contra inſtituta maiorū. An nō exclamarēt et illi: quid nos fecimus? Ipſi dij iſta ſuis honoribus exhibēda flagitauerūt: atrociter imperarūt: cladem niſi fierēt prenūciarunt: quia neglectum eſt aliquid: ſeueriſſime vindicarunt: quia id quod neglectū fuerat factum eſt: placatos ſe eſſe monſtrarūt. Inter eorum cōmemoratur virtutes et miranda facta quod dicam. b Tito latino ruſtico romano patrifamilias dictū eſt in ſomnis vt in ſenatu nūciaret vt ludi romani inſtaurarētur: quod primo eorum die in quodā ſcelerato qui populo ſpectāte ad ſupplicium duci iuſſus eſt: numinib⁹ videlicet ex ludis hilaritatē querētib⁹: triſte diſplicuiſſet imperiū. Cum ergo ille qui in ſomno cōmonitus erat poſtera die iuſſa facere non auſus eſſet: ſecūda nocte hoc idem rurſus ſeueri⁹ imperatū eſt. Amiſit filiū: quia non fecit. Tertia nocte dictum eſt homini: quod maior ei pena ſi nō faceret immineret. Cum etiā ſic non auderet: in morbum incidit acrem et horribilē. Tum vero ex amicorū ſententia ad magiſtratus rem detulit: atque in lectica allatus ē in ſenatū. Expoſitoque ſomnio: recepta cōtinuo valitudine: pedib⁹ ſuis ſanus abſceſſit. Tāto ſtupefact⁹ miraculo ſenatus: quadruplicata pecunia ludos cenſuit inſtaurari. Quis non videat qui ſanum ſapit ſubditos homines malignis demonibus a quorū

Capl. XXVI

a Sed fingebat hec homer⁹ ⁊c. In hoc capi. ponit aug⁹ reſpōſionē tullij ad crimina que ioui obijciūtur. et reprobat eam. Dicit enī tullius hec fuiſſe ficta ab homero. contra quē dicit aug⁹ quod in ludis ſcenicis qui inter res diuinas ponūtur ⁊ a dijs expetuntur huiuſmodi crimina recitātur. cantātur ⁊ actitātur. id eſt per hiſtriones effigiantur geſtibus et motibus corporū. Varro aũt poſuit ludos ſcenicos vt habetur infra ca. xxxj. inter res diuinas. b Tito latino ruſtico ⁊c. quod narrat hic aug⁹ dicit titus liuius de origine vrbis li. ij. cōtigiſſe decimonono anno poſt reges exactos. Hoc etiam narrat valeri⁹ libro. j. ca. v. quod hic narrat aug⁹ et titus. videlicet quod cū ludi circenſes quodā die debebant celebrari. quidam paterfamilias ſeruum ſuum mane in eodē loco in quo debebant celebrari ſcilicet in circo verberibus ceſum duxit ad ſuppliciū anteque ludi inciperētur credēs quod in hoc nō derogaret religioni. Sed tandem poſtmodū iuppiter cuidam viro latino apparuit in ſomnis dicens ſibi ludos illos eo die celebratos diſplicuiſſe propter factū patrisfamilias. qui ſeruū ſuū ſic eo die ⁊ loco tractauit. ⁊ niſi culpa illa purgaretur inſtauratione nouorū ludorū ciuitas et hoc graue ſentiret incōmodū. Precepit igitur illi viro latino vt hec cōſulibus nūciaret. qui punitus eſt propter negligētiā ⁊ contemptū. ſicut hic recitat auguſtin⁹ et patet littera. De ludis circenſibus quales ſunt dictum eſt ſupra libro primo capitulo. xxxij. Et notandū quod quāuis ludi de quib⁹ hoc mirabile narratur fuerint circenſes ſcḋm titum liuium et valerium. Ludi vero in quibus turpia recitabantur fuerint ſcenici et non circenſes. tamen auguſtinus pro eodem habet quantū ad propoſitum pertinet vtroſque ludos. quia vtrique a dijs expetiti ſunt. ⁊ in ludis ſcenicis recitabantur turpia. in ludis vero circenſibus exercebantur quedam que videbantur inſania. et generaliter omnes ludi eorum reprehenſibiles erant.

Unde dicit iſidorus lib. viij. ethymologiarum loquēs de ludis gētilium. Hec quidē ſpectacula demonum iuſſu inſtituta ſūt. proinde nihil debz eſſe xpiano cū circenſi inſania. cum impudicitia theatri. cum amphitheatri crudelitate. cū atrocitate arene.

¶ Ca. XXVII

Relatū eſt in litteris ꝛc. In hoc capi. reprobat beatus aug⁹ doctores romanoꝝ. qui nitūtur ipſam veritatem de diis ab eorum cultorib⁹ celare et falſitatib⁹ quibuſdā ſeducere. q̄les erant ſceuola pontifex et varro. qui d̄ diis multa ſcripſerūt falſa in excuſationē deoꝝ quos tamen excuſare nō pōt quādiu ludi auctoritate maioꝝ. diis celebrabāt in quib⁹ eoꝝ crimina decantabant. De ſceuola

dominatiōe nō liberat niſi gratia dei per ieſum chriſtum dn̄m noſtrū vi compulſos eſſe exhibere talibus diis: que recto cōſilio poterant turpia iudicari. In illis certe ludis poetica numinū crimina frequētant: qui ludi cogētib⁹ numinibus: iuſſu ſenatus inſtaurabant. In illis ludis corruptorem pudicitie iouem: turpiſſimi hiſtriones cantabāt: agebāt: placabant: ſi illud fingebat: ille iraſceret. Si autē ſuis criminib⁹ etiā fictis delectabatur: quādo coleret: niſi diabolo ſeruiret? Ita ne iſte romanū cōderet: dilataret: cōſeruaret imperiū: quouis romano cui diſplicebāt talia abiectior? Iſte daret felicitatē: qui tam infeliciter colebat: et niſi ita coleretur: infelicius iraſcebatur.

¶ Capi. XXVII

a Relatū eſt in litteris doctiſſimū pontificē ſceuolam diſputaſſe ꝛ tria genera tradita deorū: vnū a poetis: alterū a philoſophis: tertiū a principib⁹ ciuitatis. Primū genus nugatoriū dicit eſſe: q multa de diis fingātur indigna. Secundū nō cōgruere ciuitatib⁹ q habeat aliqua ſuperuacua: aliqua etiam que obſint populis noſſe. De ſuperuacuis non magna cauſa eſt. Solet enim
b ꝛ a viris peritis dici: ſuperflua non nocēt. Que ſunt aūt illa: que ꝓlata in multitudine nocent?
c Hec inquit nō eſſe deos herculē eſculapiū: caſtorem: pollucem. Proditur enim a doctis q homines fuerint: et humana cōditione defecerint. Quid aliud ēē q eorū qui ſint dii nō habebāt ciuitates vera ſimulachra q verus deus nec ſexū habeat: nec etatē: nec definita corporis membra. Hec pōtifex noſſe populos nō vult: nā falſa eſſe ſi putat. Expedire igitur exiſtimat falli in religione ciuitates. Quod dicere etiam in libris rerum diuinarū ipſe varro nō dubitat. Preclara religio: quo cōfugiat liberādus infirmus: et cum veritatē qua liberet inquirat: credat ei expedire q fallit. Poeticū ſane deoꝝ genus cur ſceuola reſpuat eiſdez litteris nō tacet: q̄a ſic videlicz deos deformāt: vt nec bonis hominib⁹ cō
d parent: cū aliū faciūt furari: aliuz adulterari. Sic itē inquit aliq̄d aliter turpiter atq̄ inepte dicere aut fa
e cere: tres inter ſe deas certaſſe de p̄mio pulchritudinis: victas duas a venere
f troiā euertiſſe: iouem ipm cōuerti in bouē aut cygnū
g vt cū aliqua cōcūbat: deā
h homini nubere: ſaturnum filios deuorare. Nihil deniq̄ poſſe cōfingi miraculorū atq̄ vitiorū quod nō ibi reperiat: atq̄ a deoruz natura longe abſit. O ſceuola pontifex maxime: ludos tolle ſi potes: precipe populis ne tales honores diis immortalib⁹ deferāt: vbi crimina deoruz libeat mirari: et que fieri poſſunt placeat imitari. Si autē tibi reſponderit ꝑplus: vos nobis importaſtis iſta pōtifices: deos ipos roga quibus inſtigantib⁹ ipſa iuſſiſtis: ne talia ſibi iubeāt exhiberi. Que ſi mala ſunt: et ꝓpterea nullo modo de deorū maieſtate credēda: maior eſt deorum iniuria: de quibus impune fingūtur. Sed nō te audiūt: demones ſunt: praua docēt:

de q̄ hic fit mentio dicit valerius libro. viij ca. viij. cum bene ac diu iura ciuiū et cerimonias deoꝝ ordinaſſet.
b ¶ Superflua nō nocēt. Solet dicere iuriſperiti q abundās cautela nō nocet quia de ſupabūdanti poteſt q̄s accipere illud quod eſt ſibi neceſſarium et reſiduū ſi videatur relinquere.
c ¶ Hec inquit nō eſſe deos ꝛc. Hic tangit aug⁹ ea que ſceuola docuit eſſe i dict. philoſophoruz ſuperflua. videlicz q hercules ꝛ caſtor ꝛ pollux d̄ quibus ſupra capi. xxv. dixi. Similiter eſculapius de quo ſupra libro iij. ca. xij. dixi. ꝛ tales non erant dii. ¶ Aliud eſt ſuperfluuz videlicet q eoruz qui ſunt dii veri ciuitates non habent ſimulachra cōuenientia. eo q dii non habent ſexus nec maſculinuz. nec femininū. nec etatem iuuenilē. nec ſenilem. nec corporis mēbra. ſicut ſimulachra repreſentant.
¶ d Cum alium faciāt furari. ſalicz mercuriū quem fingunt deum furum. aliū adulterari ſicut iouem ꝛ martem vt ſuperi⁹ in hoc libro dictum fuit.
e ¶ Tres inter ſe deas ꝛc. de iſto certamine dearum dixi ſupra libro primo. capi. iij. et libro. iij. capi. xxv.
f ¶ Iouem ipſum cōuerti in bouem ꝛc. De iſtis que tangūt iouem dixi ſupra ca. xxv.
g ¶ Deam homini nubere. De hoc dixi ſupra lib. iij. ca. iij.
h ¶ Saturnum filios deuorare. ꝛc. Hanc fabulaz narrat ouidius libro. vj. de faſtis. Iſidorus vero libro. viij. ethymologiarū dicit q ſaturnus a temporis longitudine dicitur. eo q

ſaturetur annis. Vn
de greci dicũt ipm eſ
ſe tempus. qđ filios
ſuos deuorat, hoc eſt
annus quos produ
cit in ſe reuoluit. vel
quia ſemina vnde ori
untur iterũ redeunt.
De hoc augꝰ infra li
bro. vj. capi. viij.

Capi. XXVIII

a Nullo igit mo
do dij tales q
talibꝰ placant ⁊c. In
hoc capi. cõcludit. b.
augꝰ ex prius oſten
ſis ꝙ dij multi nõ po
tuerunt augere impe
rium. et hoc etiã con
firmat. quia ſi potuiſ
ſent potius auxiſſent
imperium grecorum
qꝛ greci ludis ſceni
cis deos melius colu
erunt. ſicut ſupra li. ij
capi. xiij. oſtendit. b.
augꝰ. b Quãuis
deum aurinũ non co
lerẽt ⁊c. De deo eſcu
lano id eſt deo ęris et
deo argentino et au
rino dixit augꝰ ſupra
libro iſto capi. xxj.

Capi. XXIX

a Nam illud qua
le eſt ⁊c. In
hoc capitu. reprobat
beatus augꝰ auguria
vel auſpicia romano
rum et ꝓcipue auſpi
cium illud de quo ſu
perius libro iſto ca.
xxiij. dictũ eſt. Voca
tur autẽ auſpiciũ di
uinatio quę ſolet fieri
in principio alicuius
operis ſeu anteqꝫ in
choetur opus de euẽ
tu futuro. et ſolebat
iudiciũ de euentu fu
turo ſumi ex inſpecti
one auiũ. ⁊ ideo dicit
auſpiciũ. quaſi auis
ſpiciũ id eſt inſpectio
auium. Auguriũ ve
ro dicebat omnis di
uinatio ſũpta ex gar
ritu auium. Auſpi
cium vero dicebatur
ſolum quod fiebat in
principio vt dictum

turpibus gaudẽt: nõ ſolũ
nõ deputãt iniuriam ſi de
illis iſta fingãtur: ſed eam
prorſus iniuriaꝫ ferre non
poſſunt: ſi per eorũ ſolen
nia non agant. Iam vero
ſi aduerſus eos iouem in
terpelles: maxime ob eam
cauſaꝫ quia eius plura cri
mina ludis ſcenicis actitã
tur: nõne etiam ſi deum io
uem nũcupatis a quo re
gitur totus atqꝫ admini
ſtrat hic mũdus: eo illi fit
a vobis maxima iniuria ꝙ
eum cum iſtis colendũ pu
tatis: eorumqꝫ regem eſſe
perhibetis? Ca. XXVIII

a Nullo igit modo dij
tales qui talibꝰ pla
cant vel potius accuſant
honoribꝰ: vt maius ſit cri
men ꝙ eis falſis oblectan
tur: qꝫ ſi de illis vera dice
rent: romanuꝫ imperiũ au
gere ⁊ ꝯſeruare potuiſſent.
Hoc enim ſi poſſent: grę
cis potius donũ tam gran
de conferrẽt qui eos in hu
iuſcemodi rebus diuinis
hoc eſt ludis ſcenicis ho
norabilius digniuſqꝫ colu
erunt: quãdo et morſibus
poetarũ quibus deos di
lacerari videbãt: ſe nõ ſub
traxerũt: dando eis licen
tiam male tractãdi hoĩes
quos liberet: et ipſos ſcę
nicos nõ turpes iudicaue
runt: ſed dignos etiaꝫ prę
claris honoribꝰ habuerũt.
Sicut aũt potuerũt aureã
pecuniam habere romani
b quãuis deũ aurinũ nõ co
lerẽt: ſic et argenteã habe
re potuerũt ⁊ ęream: ſi nec
argentinũ nec eius patreꝫ
colerẽt ęſculanũ: ſic oĩa
quę retexere piget. Sic er
go ⁊ regnũ inuito quidem
deo vero nullo modo ha
bere poſſent: dijs vo iſtis
falſis ⁊ multis ignoratis ſi
ue contẽptis: atqꝫ vno illo

cognito et fide ſincera ac
moribꝰ culto: et melius hic
regnũ haberẽt quãtũcũqꝫ
haberẽt: ⁊ poſt hoc accipe
rent ſempiternum: ſiue hic
haberẽt ſiue nõ haberẽt.

a Nam illũd Ca. XXIX
quale eſt qđ paulo
ante commemoraui: pul
cherrimũ auſpicium fuiſſe
dixerũt: martẽ ⁊ terminũ:
et iuuentatẽ: nec ioui regi
deorꝫ loco cedere voluiſſe.
Sic enĩ inquiũt ſignifica
tum eſt martiã gentẽ id eſt
romanã nemini locuꝫ quẽ
teneret daturã: romanos
quoqꝫ terminos ꝓpter deũ
terminũ neminem cõmo
turum: iuuẽtutẽ etiã roma
nam ꝓpter deam iuuẽtatẽ
nemini eſſe ceſſurã. Vide
ant ergo quomõ habeant
iſtum regẽ deorũ ſuorũ et
datorẽ regni ſui: vt ei au
ſpicia iſta pro aduerſario
ponerẽt: cui nõ cedere pul
chrũ eſſet: quãqꝫ hęc ſi ve
ra ſunt: non habẽt oĩno
quid timeãt. Non enĩ cõ
feſſuri ſunt ꝙ dij ceſſerunt
chriſto: qui ioui cedere no
luerũt. Saluis quippe im
perij finibꝰ: chriſto cedere
potuerũt: et de ſedibus lo
corum: et maxime de cor
de credentiũ. Sed anteqꝫ
chriſtus veniret in carne:
anteqꝫ iſta deniqꝫ ſcriberẽ
tur quę de libris eorũ pro
ferimꝰ: ſed tamẽ poſtea qꝫ
factum eſt ſub rege tarqui
b nio illud auſpiciũ: aliquo
tiens romanus exercitus
fuſus eſt: hoc eſt verſus in
fugam: falſumqꝫ oſtendit
auſpiciuꝫ ꝙ iuuentas illa
c non ceſſerit ioui: et gens
martia ſuperantibus atqꝫ
irrumpẽtibꝰ gallis in ipſa
vrbe cõtrita eſt: et termini
d imperij deficiẽtibꝰ multis ab
hãnibale ciuitatibꝰ in an
guſtũ fuerãt coartati. Ita

eſt. et ideo auſpi
ciũ quãdoqꝫ po
nitur pro princi
pio vel inchoati
one alicuius rei.
Et facit augꝰ hic
duo. qꝛ primo re
probat illud au
ſpiciũ quo ad ſui
totalitatem. Se
cundo ibi. ſed an
teqꝫ xpus veniſ
ſet ⁊c. reprobat
ipſum quãtũ ad
oẽs ſui partes.
Reprobat autẽ
ipm primo indi
ſtincte ſm ſui to
talitatẽ dupliciſ.
tum quia ſi auſpi
cium illud veruꝫ
eſſet tunc habue
runt iouẽ pro ho
ſte et aduerſario.
quia interpretati
ſũt ꝙ ideo mars
terminꝰ et iuuen
tas id eſt dea iu
uenum non ceſſe
runt ioui. qꝛ per
hoc ſignat ꝙ ro
mani non cede
rent hoſtibꝰ ſuis.
Tum quia ſi au
ſpicium fuit verũ
tũc chriſtiani nõ
expulerũt deos.
nec etiam artaue
runt termios im
perij. et per cõſe
quẽs non habẽt
materiã detrahẽ
di tẽporibꝰ chri
ſtianis. b Ali
quotiẽs romanꝰ
exercitꝰ fuſus eſt
⁊c. De hoc dictũ
eſt ſupra libro. iij
capi. xxvij. c
Et gens martia
ſuperãtibus ⁊c.
Gens romana di
cebatur martia.
qꝛ bellicoſa fuit.
mars autẽ eſt de
us belli. et qꝛ ro
mulum cõditorẽ
vrbis romanę di
xerunt ex marte
genitũ. Quomõ
vero cõtrita fuit
a gallis dictũ fu
it ſupra libro ſe
cundo. capi. xvij.
d Deficiẽtibus

euacuata eſt pulchritudo auſpicioꝝ: remanſit cōtra iouem cōtumacia nō deorum
e ſ3 demonioꝝ. Aliud eſt enī nō ceſſiſſe: aliud vnde ceſſeras rediſſe. Quāꝗ etiā poſtea i orietalibꝰ par-
f tibus hadriani voluntate mutati ſunt termini imperij romani. Ille nāq3 tres ꝓuincias nobiles: armeniam: meſopotamiā: aſſyriam perſarū conceſſit imperio: vt deus ille terminꝰ qui romanos termios hui iſtos tuebat: ⁊ ꝑ illud pulcherrimū auſpiciuꝫ loco non ceſſerat ioui: plus hadrianū regē hominū ꝗ regem deoꝝ timuiſſe videa-
g tur. Receptis quoq3 alio tempore ꝓuincijs memorat nr̄a pene memoria retrorſus terminus ceſſit: qñ
h iulianus deoꝝ illoꝝ oraculis deditus: immoderato auſu naues iuſſit incendi: quibꝰ alimonia portabat: qua exercitus deſtitutus mox etiā ipſo hoſtili vulnere extinctꝰ: in tantā eſt redactus inopiā vt inde nullus euaderet: vndiq3 hoſtibus incurſantibus: milite imperatoris morte turbato: niſi placito pacis illic imperij fines conſtituerentur: vbi hodieq3 perſiſtūt:
i nōn quidem tanto detrimēto quantuꝫ conceſſerat hadrianus: ſed media tātum compoſitione defixi. Vano igit augurio deus terminꝰ nō ceſſit ioui q ceſſit hadriani volūtati: ceſſit
k etiam iuliani temeritati: et

multis ⁊c. De hoc dictū fuit ſupra libro. iij. capi. xix.
e Aliud eſt enī nō ceſſiſſe ⁊c. Hic excludit quandam reſpōſionē. Poſſent enī dicere ꝙ termini nō ceſſerūt: q2 licet ad tempus termini romani imperij artati fuerint. deficientibꝰ aliquibꝰ ciuitatibꝰ a romanis, tñ romani poſtmodū illas recuperauerūt. Hanc reſpōſionē excludit. b. augꝰ dicēs. aliud ē nō ceſſiſſe aliud vnde ceſſerāt rediſſe.
f Hadriani voluntate ⁊c. iſte fuit elius hadrianus q immediate ſucceſſit traiano in imperio. Traianus vero ſicut narrat eutropius lib. viij. vſq3 ad indię fines et mare rubrum acceſſit. atq3 ibi tres ꝓuincias fecit. armeniam. aſſyriam ⁊ meſopotamiam. Idem fecit de dacia ⁊ alijs multis terris. Hadrianus ꝟo ſucceſſor eius glorię ⁊ felicitati traiani inuidens armeniam aſſyriā ⁊ meſopotamiā reuocauit in priſtinū ſtatū: ac finē imperij eſſe voluit eufratē fluuiū. Idē de dacia facere cogitauerat: ſ3 amici eius euꝫ deterruerūt ne multi ciues romani barbaris traderēt.
g Receptis quoq3 alio tēpore ⁊c. prouincia vna ſc3 aſſyria videt fuiſſe recepta id eſt recuperata tpe marcij antonij veri imperatoris. de quo dicit eutropius li. viij. ꝙ ſeleuciam aſſyrię vrbē nobiliſſimā cū quadringentis milibus hominū cepit. parthicū triūphū egit. Alia vero prouincia ſc3 meſopotamia videt recepta tempore galieni imperatoris. nā eius tpe ſicut narrat eutropius li. ix. cū ipſe imperator rempublicā deſereret in oriente odenachū: perſę victi ſunt defenſa ſyria recepta meſopotamia. Et ſic per odenachū in oriente romanū imperiū defenſum eſt. Tertia vero prouincia ſc3 armenia videt recepta tpe diocleciani. nā eius tēpore ſicut narrat eutropius lib. ix. galerius maximus cum narſeo hormiſdę et ſaporis auo in armenia maiore pugnauit ſucceſſu ingenti. nam pulſo id eſt fugato narſeo. caſtra eius diripuit. vxores. ſorores. liberos cepit: et infinitā perſarum nobilitatē et ipſum in vltimi regni ſolitudines egit.
h Quādo iulianus ⁊c. Iſte fuit iulianus apoſtata qui fuit ꝓpinquus temporibꝰ auguſtini. ⁊ ſimiliter iouinianus qui iuliano immediate ſucceſſit. nam iulianus incepit regnare ſm oroſium anno ab vrbe condita milleſimocenteſimo ſedecimo. iouinianus vero milleſimocenteſimo decimoſeptimo Arcadius vero et honorius quorū temporibꝰ fuit auguſtinus inceperūt regnare anno ab vrbe condita milleſimocenteſimo quadrageſimonono. Et ideo dicit auguſtinus hic ꝙ artatio terminorum imperij pene ſua memoria facta fuit. quā artationē iouinianꝰ neceſſitate ductꝰ fecit. ſ3 iulianus illius neceſſitatis cauſa fuit. De quo iuliano ſciēdū ꝙ iulianus fuit peſſimꝰ idolatra. demones. magos. ariolos frequenter ꝯſulēs. Vnde cū inſtaret bellum quod infeliciter geſſit contra perſas. ſicut narrat ſocrates i tripartita hiſtoria apud carram ciuitateꝫ in templo vbi occulte ſacrificauerat anteq3 in expeditioneꝫ illius belli iret inuēta fuit mulier capillis ſuſpenſa extenſis brachijs et vtero aperto in cuius iecore victoriam ſibi deberi aſpexit. In palatio vero ſuo apud antiochiam inuentę ſunt ciſtę multę plenę capitibꝰ mortuoꝝ. Sicut etiam narrat in vitiſpatrū ipſe demonē miſit in occidētem ad ſciſcitādū euētū belli. q precibꝰ cuiuſdā heremitę decē diebꝰ cōtinue in oratione ꝑſiſtētis impeditꝰ eſt ne ꝓcederet. tñ ſic narrat ſocrates reſpōſum demonis habuit huiuſmodi. Nunc omnes aggredimur deę victorię trophea referētes. circa flumē ateri horū ego dux ero. belligerator mars. Et fuerunt iſta verba demonis in perſona ſua ꝓpria et alioꝝ demonū. Vnde iulianus certus factus ꝙ oīa ſibi ꝓſpere in illa expeditiōe ſuccederēt. ſicut dicit hic augꝰ immoderato auſu naues quibꝰ victualia exercitui ſuo portabāt ſuccēdit. quaſi certus ꝙ in terris hmōi ſatis abundaret. Hoc etiā narrat augꝰ infra li. v. ca. xxj. Et feſtus dictator idē narrat. Fuerūt aūt naues in flumine eufrate quibꝰ iulianus ſuū traduxerat exercitū vt ſubito ciuitatē cteſiphontē caperet. S3 ſicut narrat oroſius li. vij. poſtq3 a cteſiphōte caſtra mouit dolo cuiuſdam q ad ipm trāſfugit in deſertū ꝓductus vbi cū vi ſitis ⁊ ardore ſolis atq3 inſup labore arenaꝝ cōfectus periret exercitꝰ et ipſe imꝑator per vaſta deſerta incautius euagat a quodā equite hoſtiū ſibi obuio conto percuſſus interijt. Eutropiꝰ vero q in illo bello dicit ſe fuiſſe pñtē narrat li. x. dū incōſultius bellis ſe inſerit hoſtili manu interfectꝰ eſt. vj. kalēdas iulij. In vita ſancti baſilij legit ꝙ quidā miles nomine mercurius mortuus ⁊ ſepultꝰ a btā virgine miſſus eſt ad eū iterficiēdū quod ⁊ fecit.
i Nō quidē tāto detrimēto ⁊c. ſ3 dic q2 hadrianꝰ tres ꝓuincias ſpōte dimiſit. quaꝝ vna fuit meſopotamia. Iſte ꝟo ſolū partē vnā meſopotamię et oppidū ꝑſarū cōceſſit. per cōpoſitionē inter ipm ⁊ regē ꝑſaꝝ.
k Et iouiniani neceſſitati ⁊c. De iouiniano q ⁊ xpianus erat narrat oroſius li. vij. ꝙ in iſto diſcrimie in q fuit exercitꝰ romanꝰ a iuliano in deſertis locis derelictꝰ ipſo mortuo creatus eſt imperator, qui ⁊ locorum iniquitate

captus et hoſtibus circũſeptus cũ nullã videret euadẽdi facultatẽ: fedus cum ſapore rege perſarũ et ſi parũ vt putãt dignũ ſatis tñ neceſſariũ pepigit. Ut enĩ ipm cũ exercitu tam ab hoſtiũ ꝙ etiã locoꝝ periculo ſapoꝛ rex perſarum liberaret. niſibiq; oppidũ et partem ſuperioris meſopotamie iouinianus perſis conceſſit.

Capi. XXX

Cicero augur ⁊c̃. In hoc capi. btũs aug⁹ arguit cõtra modũ colendi deos per dicta ciceronis. Et facit ĩ hoc capitulo duo. q2 primo oſtẽdit ꝙ ſimpliciter loquẽdo auctoritas ciceronis ſit inualida ad aliqd certitudinalit̃ ꝓbãdũ in hac materia. Secũdo ibi diſputat apud eũ ⁊c̃. recitat dicta ipſius que ſunt ad ꝓpoſitũ. quia ſufficientis auctoritatis eſt apud eos contra quos arguit. Inſufficiẽtiã vero auctoritat' dictoꝝ tullij ciceronis oſtẽdit dupliciter. primo qa facta ſua repugnãt dictis. q2 cũ ipſe fuerit etiã viſus augurijs tñ irridet auguria. Unde primo libro de diuinatiõe inducit duos ſc3 carneadẽ et paneciũ velut irriſorie querentes vnde iuppiter cornicẽ a leua et coruum a dextera canere iuſſiſſet. Hoc querebãt. q2 coruus ẽ aptiſſim⁹ ad auguria ⁊ pretendit felix auguriũ. cornix vero infelix. ſi vterq; canat a dextris. ſi a ſiniſtris eſt econuerſo ſ̃m opinionẽ augurũ. Secũdo arguit inſufficiẽtiã auctoritatis tullij q2 ipſe tanꝙ achademicus negat omnẽ certitudinẽ cognitiõis. Dicũtur autẽ achademici philoſophi quidã qui nihil certum eſſe dicebãt. ſic dicti ab achademia villa platonis. vel ab achademica ſchola platonis vbi incepit philoſophia iſta. Iſti vero fuerũt achademici noui. inter quos et achademicos veteres qualis ſit diſtinctio. patet infra li. xix. ca. ij. Contra achademicos vero iſtos ſcripſit aug⁹ tres libros. b Diſputat apud eũ ⁊c̃. conſuetudo ciceronis eſt in libris ſuis inducere alios loquẽtes in hoc imitatus platonẽ qui idem facit. In ſecundo igit̃ libro de natura deorũ inducit quintũ lucilium balbum diſputantem ⁊ loquentẽ. cuius verba licet videãtur dicta in perſona quinti lucilij tamẽ in rei veritate ſunt ipſius tullij. Et ſciendum ꝙ beatus aug⁹ in iſto capitulo ponit duas auctoritates tullij: quaꝝ prima incipit ibi. videris ne igit̃ ⁊c̃. finis eius excluſiue. Ecce interim ⁊c̃. Et habẽtur li. ij. de na

Roma.

iouiniani neceſſitati. Uiderunt hec intelligẽtiores grauioreſq; romani: ſ3 cõtra cõſuetudinẽ ciuitatis q̃ demoniacis ritibus fuerat obligata: parũ valebãt q2 et ipſi etiã ſi illa vana eſſe ſentiebãt: nature tamẽ rerum ſub vnius veri dei regimine atq; imperio cõſtitute: religioſum cultũ qui deo debet̃ exhibendũ putabãt: ſeruiẽtes: vt ait apoſtolus creature potius ꝙ creatori qui eſt benedict⁹ in ſecula. Huius veri dei erat auxiliũ neceſſariũ: a quo mitterent̃ ſancti viri ⁊ veraciter pij: qui pro vera religione moꝛerent̃: vt falſa a viuẽtib⁹ tolleretur.

Ca. XXX

a Cicero augur irridet auguria: ⁊ reprehẽdit hoĩes corui ⁊ cornicule vocib⁹ vite cõſilia moderantes. Sed iſte achademicus qui oĩa eſſe cõtendit incerta: indign⁹ eſt qui habeat vllã in his rebus auctoritatẽ. b Diſputat apud eum quintus lucilius balbus in ſecũdo de deorũ natura libro: ⁊ cum ipſe ſuperſtitiões ex natura rerum velut phyſicas ⁊ philoſophicas inſerat: indignat̃ tamẽ inſtitutiõi ſimulachroꝝ: et opinionib⁹ fabuloſis ita loquẽs. Uideris ne igit̃ vt a phyſicis rebus bñ atq; vtiliter inuẽtis: ratio ſit tracta ad cõmenticios ⁊ fictos deos? Que res genuit falſas opiniones: erroreſq; turbulẽtos: et ſuperſtitiões pene aniles. c Et formẽ enĩ nobis deorũ et etates et veſtitus ornatuſq; noti ſunt: genera preterea: coniugia: cognationes: omniaq; traducta ad ſimilitudinẽ imbecillitatis humane: nã ⁊ perturbatis animis inducunt̃. d Accepimus enĩ deorũ cupiditates: egritudines: iracundias. e Nec vero vt fabule ferunt dij bellis prelijſq; caruerũt. Nec ſolũ vt apud homerum duos exercitus contrarios alij dij ex alia parte defenderẽt: ſed etiã

Tullius de natura deorum. 2.

tura deorũ parum ante finẽ. Quod autẽ hic dicit̃ ⁊ cũ ipſe ſuperſtitiões ex naturis rerum ⁊c̃. eſt auguſtini reprobantis ciceronẽ in hoc ꝙ cicero reprobat ſuperſtitiones vulgi et ipſemet tamẽ multas ſuperſtitiões inſerit in libro ſuo. ſ; eas inſerit tanꝙ phyſicas ⁊ ex philoſophia naturali ortum habẽtes quas aug⁹ ſupra libro iſto ca. ix. x. xj. xij. et xiij. reprobauit. Superſtitio autẽ vocat̃ omnis cultus ſuperfluus quocũq; mõ ſuperfluus ſiue ex ſuperfluitate eorũ que coluntur. ſiue eorũ que in cultũ aſſumunt̃. ſiue ex modo aſſumendi. Hoc enĩ iſtud intelligit̃ noĩe ſuperſtitiõis. vndecũq; nomẽ originẽ habuerit. de quo diuerſimode ſentiunt ſcriptores. vt infra iam dicetur. Et opponit̃ ſuperſtitio religioni. ſicut vitium quod conſiſtit in ſuperabundãtia opponitur virtuti. ſicut ꝓdigalitas liberalitati. c Et Forme enim ⁊c̃. hoc dicit tullius vel interrogatiue vel ironice. quaſi dicens. Iſta ſunt nobis ignota. Et ideo qui ſimulachra ad illoꝝ imitationẽ faciũt. et genealogias deorum affirmãt male errant. d Accepimus enim ⁊c̃. Ea que hic tangit tullius accepit ex cõmuni opinione vulgi ⁊ ſcripture poetaꝝ que de dijs nõ ſunt credẽda. e Nec vero vt fabule ferunt ⁊c̃. Reprobat tullius fabulas poetarũ qui fingunt deos belligeraſſe ſicut homerus fingit de bello troiano. ꝙ dij troianoꝝ zelabãt pro troianis cõtra grecos. et dij grecoꝝ pro grecis cõtra troianos. et defendit quilibet partem ſuã. Unde ex parte grecorũ fingunt̃ fuiſſe iuno et neptunus. ex parte troianorũ venus cũ alijs dijs amicis ſuis. ſicut patet per virgilium. x. eneidos in multis locis. et de hoc etiã tactum fuit ſupra li. j. capi. iij. De bello etiã deorũ cõtra ſe inuicẽ ꝓ partib⁹ quas fouebãt facit virgilius mentionẽ li. ij. eneidos. Et ouidius loquẽs de hectore troiano. xij. metamorphoſeos dicit ſic. Hector adeſt ſecũq; deos in prelia ducit. Et eodẽ mõ finxerũt poete ꝙ dij bellabãt cõtra gigãtes q̃ titanes dicti ſũt. Ipſi enĩ vt fingit̃ volẽtes deos de celo pellere accumulabãt

Homerus in Iliade.

cū titanis aut cū gigātibꝰ ſua ꝓpria bella geſſerunt. Hec ⁊ dicunt ⁊ creduntur ſtultiſſime: ⁊ plena ſūt vanitatꝭ ſummeq; leuitatis.
f Ecce interim q̄ cōfitent q̄ defendūt deos gētiū. Deinde cū hec ad ſuꝑſtitionē ꝑtinere dicat: ad religionē vero quā ipe ſcḋm ſtoicos
g videt docere. Nōn eī philoſophi ſolū inq̇t: verū etiā maiores nr̄i ſuꝑſtitionē a religione ſeparauerūt. Nā q̄ totos dies ꝑcabant ⁊ immolabāt vt ſibi ſui liberi ſuꝑſtites eēnt: ſuꝑſtitioſi ſūt
h appellati. Quis nō intelligat eū conari dū cōſuetudinē ciuitatis timet religionē laudare maioꝝ: eāq; a ſuꝑſtitōne velle ſeiungere: ſed quō id poſſit nō inuenire? Si eī a maioribꝰ illi ſūt appellati ſuꝑſtitioſi: q̄ totos dies ꝑcabāt ⁊ imolabāt: nūquid ⁊ illi q̄ inſtituerunt qḋ iſte reꝑhendit: deoꝝ ſimulachra diuerſa etate: ⁊ veſte diſtincta deorū genera: ꝯiugia: cognationes? Hec vtiq; cū tanq̄ ſuꝑſtitioſa culpant: implicat iſta culpa maiores taliū ſimulachroꝝ inſtitu-
i toreſ atq; cultores: iplicāt ⁊ ſeipm̄ q̄ quātolibet eloquio ſe in libertatē nitatur euoluere: neceſſe habebat iſta venerari: nec qḋ ī hac diſputatione diſertus inſonat: mutire auderet in populi cōcione. Agamꝰ itaq; chriſtiani dn̄o deo nr̄o
k gratias: nōn celo ⁊ terre ſicut iſte diſputat: ſed ei qui fecit celum ⁊ terrā: qui has
l ſuꝑſtitiones quās iſte balbus velut balbutiens vix reprehēdit: ꝑ altiſſimā xp̄i humilitatē: ꝑ apl'orū ꝑdicationē. ꝑ fidē martyrū ꝓ veritate morientiū: ⁊ cum veritate viuentiū: nō ſolū in cordibꝰ religioſis: verū etiā in edibꝰ ſuꝑſtitioſis libera ſuorum ſeruitute ſubuerterit.

Ca. XXXI

a Quid ipſe varro quē dolemꝰ in rebꝰ diuinis ludos ſcenicos q̄uis nō iudicio ꝓprio poſuiſſe cū ad deos colendos multis locis velut religioſus hortet? Nōne ita ꝯfitetur: nō ſe illa iudicio ſuo ſequi

mōtes ſuꝑ mōtes: vt in celū aſcenderēt: ſed eos iuppiter fulmine interfecit. Hanc fabulā ponit ouidiꝰ libro vj. de faſtis circa principiū. Et Yſidorus eam tāgit libro. ix. etymologiaꝝ capl'o. ij. in fine: ⁊ ſolinꝰ vbi loq̇t de macedonia dicit ꝙ rumor eſt ꝙ ī phlegra vbi poſtmodū ꝯſtructuꝫ eſt caſtrū vel oppidū ſic appellatuꝫ fuit predicta pugna: eo ꝙ ibi inueniunt oſſa humana enormis magnitudinis: q̄ credunt fuiſſe gigātium. ⁊ ſaxa imania cū quibꝰ credunt hoīes ꝙ gigantes celuꝫ oppugnaſſent: f Ecce interiꝫ que ⁊c. Iſta ſunt verba auguſtini qui ponderat verba tullij. g Nō eniꝫ philoſophi ſolū ⁊c. hic ponit auguſtinꝰ aliam auctoritatē tullij ⁊ ſunt verba tullij vſq; ad illud excluſiue: quis nō intelligat. In quibus docet tulliꝰ vnō venit nomē ſuꝑſtitionis: et q̄ primo dicebant ſuꝑſtitioſi. lactantius xv° libro. vj. inſtitutionum dicit ꝙ religio ē veri cultus: ſuperſtitio falſi. Lucretiꝰ vero dicit ſic. Superſtitioſi vocantur qui nō filios ſuꝑſtites optāt. omnes eī optamus: ſed aut qui ſuperſtitem memoriā defunctoꝝ colūt. aut qui ꝑentibꝰ ſuis ſuꝑſtites colebant imagines eoꝝ domi tanq; deos penates: nā qui nouos ſibi ritꝰ aſſumebāt vt in deoꝝ vices mortuos honorarēt: quos ex hoībus in celū receptos putabant: hos ſuperſtitioſos vocabant. hos vero qui publicos ⁊ antiquos deos colebant religioſos nominabant. Unde virgilius. Una ſuꝑſtitio veterūq; ingrata deorum: Hec lucrecius. A. Gellius vero libro. iiij. dicit ſic. Religioſum eſt quod ꝓpter ſanctitatē aliquā remotū ac ſepoſitum eſt a nobis: verbum a relinquendo dictum. h Quis nō intelligat ⁊c. Iſta ſūt verba auguſtini in quibus oſtendit ꝙ tullius timore ductus nititur laudare religionem maiorum id eſt antiquorum ⁊ potentiorum romanorum: vt eam a ſuperſtitione diſtingueret cum tamen non poſſet. Nam ex verbis tullij haberi poteſt ꝙ maiores erant ſuꝑſtitioſi ⁊ non religioſi. Uolebat autem ſeparare religionē maiorum a ſuperſtitione: ⁊ ideo oſtendit qui ſcḋm maiores dicātur ſuꝑſtitioſi: Et ſi tales ſolū eſſent ſuperſtitioſi qui pro filijs vt ſint ſuperſtites ſic imolant vt dicunt excuſari poſſent a ſuperſtitiōe maiores. Sed quia vt patet in prima auctoritate tullij ipſe vocat ſuperſtitiones ſimulachroruꝫ inſtitutiones ⁊ cōiugia deoꝝ ⁊ huiuſmodi ī quibus maiores erant ꝑncipales: patet ꝙ tullius non ſufficienter excuſat maiores a ſuperſtitutionibus ſed potius accuſat. i Implicat et ſeipm̄. vult auguſtinꝰ dicere ꝙ tullius implicat ſeipſuꝫ ſuperſtitionis culpa quia licet videat loqui libere id eſt plenam veritatem contentaꝫ exprimere contra ſimulachra deorum ⁊ hoc libros ſcribendo. tamen in publico coram populi multitudine non fuiſſet auſus talia mutire: nec etiam ſimulachra non venerari. k Non celo et terre ⁊c. Hoc ideo dicit auguſtinus: q2 tulliꝰ vt ſupra in hoc capitulo dixit auguſtinꝰ. cultum deoruꝫ reducit ad quaſdam rationes phyſicas: qui autem ſic faciūt ponūt ionem celum: ⁊ iunonem aerem: ⁊ plutonem terram vel iouē totius mundi animū cuius quaſi vna pars in terra alia ī celo ſit: vt ſupra dictuꝫ eſt in hoc libro capitulo. ix. et capitulo. x. Et ideo illi adorant celum ⁊ terram. l Quas iſte balbus ⁊c. hoc dicit auguſtinus alludendo illi quod dixit in principio huius capituli ſcilicet ꝙ tullius inducit balbum diſputantem in libro de natura deorum. Eſt enim hoc nomē balbus equiuocum ad proprium nomen cuiuſdam quem tullius loquentem inducit: et ad balbutientem. Et innuit auguſtinus ꝙ ille fuit balbus nomine ⁊ etiam re id eſt balbutiens in materia de qua loquebatur.

Capitulū. XXXI

a Quid ipſe varro ⁊c. In hoc capitulo reprobat beatus auguſtinus modum colendi plures deos per auctoritatem varronis qui de rebus diuinis multa ſcripſit: et cuius auctoritas apud romanos magna fuit. Et adducit hic mlta de varrone: ex quibꝰ patet ꝙ male ſenſit de his q̄ tenet vulgus de dijs. ⁊ quid ipe varro ſentiat

que ciuitatē romanā inſti-
tuiſſe cōmemorat: vt ſi eā
ciuitatē nouā cōſtitueret:
ex nature potius formula
deos noīa qȝ deorū ſe fuiſſe
dedicaturū nō dubitet cō
fiteri. Sed iam qm̄ in vete
re populo eēt acceptū: ab
antiquis nominū ⁊ cogno
minū hiſtoriā tenere vt tra
dita eſt debere ſe dicit: et
ad eū finē illa ſcribere ac ꝑ
ſcrutari: vt potiꝰ eos magꝭ
colere q̄ deſpicere vulgus
velit. Quibꝰ verbis hō acu-
tiſſimꝰ ſatis indicat non ſe
aperire oīa que nō ſibi tātū
contēptui eſſent: ſ etiā ipſi
vulgo deſpiciēda videren
b tur niſi tacerent. Ego iſta
cōiicere putari debui: niſi
euidēter alio loco ipe dice
ret de religionibꝰ loquens
multa eſſe vera q̄ non mō
vulgo ſcire nō ſit vtile: ſed
etiā tametſi falſa ſūt: aliter
exiſtimare populū expedi
c at: et iō grecos theletas ac
myſteria taciturnitate pie-
tibuſqȝ clauſiſſe. Hic certe
totū cōſiliū ꝑdidit velut ſa
pientiū: ꝑ quos ciuitates et
populi regerent. Hac ta-
men fallacia miris modis
maligni demones delectā
tur: qui ⁊ deceptores ⁊ de
ceptos pariter poſſident: a
quorū dñatiōe nō liberat niſi
gratia dei ꝑ ieſum chriſtū
dñm noſtrum. Dicit etiā
idē auctor acutiſſimꝰ atqȝ
doctiſſimus: qui hi ſoli ei vi
deant animaduertiſſe qd
eſſet deus: qui crediderūt
eū eſſe animā: motu ac ra-
tione mundū gubernantē
ac ꝑ hoc ⁊ ſi nōdū tenebat
qd veritas habet: deꝰ eñ
verus nō anima: ſ aīe quo
qȝ eſt effector ⁊ cōditor: tñ
ſi contra ꝑiudicia cōſuetu-
dinis liber eſſe poſſet: vnū
deū colēdum fateret atqȝ
ſuaderet motu ac ratione
mundū gubernantē: vt ea
cū illo de hac re queſtio re
maneret: q eū diceret eſſe
aīam nō potiꝰ ⁊ anime cre
atorē. Dicit etiā antiquos
romanos pluſqȝ annos cē
tum ⁊ ſeptuaginta deos ſi
ne ſimulachro coluiſſe. Qd
ſi adhuc inqt manſiſſet: ca-
ſtius dij obſeruarent. Cuiꝰ
ſententie ſue teſtē adhibet
inter cetera etiam gentē iu
deā: nec dubitat eū locū
ita cōcludere: vt dicat: qui
primu ſimulachra deorum
populis poſuerūt eos ciui
tatibus ſuis ⁊ metum dem
pſiſſe ⁊ errorem addidiſſe:
prudenter exiſtimās deos
facile poſſe in ſimulachro-
rum ſtoliditate contemni.
Quod vero nō ait errores
tradiderūt ſed addiderūt:
iam vtiqȝ fuiſſe etiā ſine ſi-
mulachris intelligi vult er
rorem. Quapropter cum

de deo. b Ego iſta coniicere ⁊c̃. Vult dicere q ea q̄
imediate ante dixerat de mēte varronis debuerat credi
q ſolū ex cōiectura q̄dā ⁊ coniiciēdo mētē varronis dixiſ
ſet: niſi ad hoc haberet expſſe dictū varronis qd euident
indicat mentē eiꝰ. c Et ideo grecos ⁊c̃. Thelete ſūt
purgationes quedā
d quibꝰ infra libro. x
caplo. ix. plꝰ dicetur
Myſteria vocantur
ſacra ſecreta. Iſta di
cit varro grecos taci
turnitate ⁊ parietibꝰ
clauſiſſe. Taciturni-
tate quidē vt nō lice-
ret de eis loqui: parieti
bus vt nō pateret ni-
ſi certis locis ⁊ perſo
nis eorū inſpectio.
Quantū ad taciturni-
nitatem ſciēdū q tri-
plex videt fuiſſe cau-
ſa quare volebāt de-
mones ⁊ ſacerdotes
deorū occultari thele
tas ⁊ myſteria. Vna
cauſa fuit: quia facili
ter poterant errores
cōuinci: ſi licuiſſet pu-
blice d eis loqui ⁊ di-
ſputaſſe. Alia fuit q̄
inter illa myſteria cō
tinebantur origines
deorū ⁊ vere cōditio-
nes eorū que coleban
tur: puta qualis fuit
iuppiter ⁊ quis ⁊ quō
primo incepit coli et
ſic de aliis diis. Si
ꝯo talia fuiſſent i po
pulo diuulgata con-
tempſiſſet deos: ⁊ ſic
fuiſſet omnis metus
deorū ablatꝰ. qd rei-
publice ⁊ cōmuni cō
uictui hominū pluri
mū nocuiſſet. Et pro
pter hoc ſicut dicit ti
tus liuiꝰ de vrbis ori
gine libro primo. nu
ma pompilius ſūme
neceſſariū credebat
timorē deorū popu
lo iniiciēdū. Tertia
a.26 cauſa fuit quia pur-
gationes quaſdā fa-
ciebant in occulto et
ſacrificia quedam ne
fanda omnino que
populus horruiſſet: ſi ad eius noticiam perueniſſet. Im-
molabant eñ in occulto ſepiſſime infantes ⁊ mulieres ꝑ
gnantes: ⁊ multa alia horrenda ad placandū demones i
occulto fecerunt. ſicut patet de iuliano ceſare ſupra capi-
tulo. xxix. Et narrat etiā euſebius de imperatore maxentio
qui mulieres nobiles ꝑgnātes ad hoc queſiuit ⁊ eas me-
dias diuiſit ⁊ in extis infantiū diuinationes q̄ſiuit. Et iō
ſacerdotes ſumme cauebāt ne ipſorū myſteria ⁊ thele-
te ꝑderent. Propter qd ⁊ ſimulachrū quoddā erat fe
re in omni tēplo vbi colebat iſis ⁊ ſerapis qd digito
labiis impſſo monere videbat vt ſilentiū fieret: vt. ſ.
homines eos fuiſſe taceret vt habet infra libro. xviii.
capitulo. v. Et ſi
cut dicit beatus
augꝰ infra libro
xviii. capitlo. iii.
capitali crimine
apd egyptios re
us fiebat quicun
qȝ iſidē filiā ina-
chi hoīem fuiſſe
dicebat. Et hec eti-
am demones ipſi
modis variis ꝓ-
curabant. Vnde
narrat macrobo
bius ſup ſomniū
ſcipionis de nu-
menio philoſo-
pho qui erat oc-
cultorū curioſus
ꝑſcrutator: q cū
eleuſina ſacra. i.
ſacra oppidi eleu
ſini interꝑtando
vulgaſſet: q̄ fue-
runt ſacra cereris
⁊ ꝓſerpine: de hoc
poſtmodū i ſom
nis acriter corre-
ptus eſt. nā dee
eleuſine apparue
rūt ſibi in ſomno
in habitu mere-
tricio: ⁊ an̄ apertū
lupanar ſtantes.
Cunqȝ admira-
retur quia hoc non
videbat cōueni-
ens numinibꝰ et
cauſam quereret
reſponderunt ſi-
bi dee irate: ſe ab
ipſo habitu pudi
citie ſue vi abſtra
ctas ⁊ paſſim ab-
eūtibꝰ ꝓſtitutas.
Similiter ⁊ apd
romanos valde
erant clauſa my-
ſteria deorū. Nā
refert valerius li
bro primo capi-
tulo pmo: q tar-
quinius rex ro-
manorum marcum duumuirum cullio inſutum tanq̄
parricidam in mari proiici iuſſit eo q librum ſue cu-
ſtodie commiſſum in quo continebantur ſecreta ſacro
rum ciuilium petronio ſabino tranſcribendum dediſ-
ſet. Et dicit valerius q iuſtiſſime hoc factum eſt: quia
pari vindicta parentum ac deorum violatio expian-
da eſt.

Capi. XXXII a Dicit etiā d generationib⁹ deorꝫ zc. In h capitulo oſtēdit beatus aug⁹ quō nō ſolū demones ſ₃ etiā ꝑſoꝝ pn̄cipes ſub iectos ſuos i cultu deorꝫ errare fecerit. b Magis ad poetas zc. Diſtinctio inter iſtos quo ad deorū cultū patet ex his q̄ dicit auguſtin⁹ ſupra caplo xxvij. h⁹ libri.

ſolos dicit animaduertiſſe quid
eſſet de⁹: qui eū crederet animā
mundū gubernātē: caſtiuſq₃ exi
ſtimat ſine ſimulachris obſeruari
religionē: q̄s nō videat quantū
ꝓpinquauerit veritati? Si enim
aliquid ꝯtra vetuſtatē tanti poſ
ſet erroris: ꝑfecto ⁊ vnū deum a
quo mundū crederet gubernari
⁊ ſine ſimulachro colendū eſſe cē
ſeret: atq₃ in tā ꝓximo inuentus:
facile fortaſſe de anime mutabili
tate cōmoneret: vt naturā pot⁹
incōmutabilē que ipam quoq₃
animā cōdidiſſet: deū verū eſſe
ſentiret. Hec cū ita ſint: q̄cunq₃
tales viri in ſuis litteris multorū
deorū ludibria poſuerūt: ꝯfiteri
ea pot⁹ occulta dei volūtate cō
pulſi ſūt: q̄ꝫ pſuadere conati. Si
qua igit̄ inde a nobis teſtimonia
ꝓferunt: ad eos redarguēdos ꝓ
ferunt: qui nolūt aduertere q̄ quā
ta ⁊ q̄ꝫ maligna demonū poteſta
te nos liberet ſingulare ſacrificiū
tam ſancti ſanguinis fuſi: ⁊ donū
ſpiritus impartiti. Ca. XXXII

a Dicit etiā de generationib⁹
b deorꝫ magis ad poetas: q̄ꝫ
ad phyſicos fuiſſe populos incli
natos: ⁊ ideo ⁊ ſexum et genera
tiones deorꝫ maiores ſuos: id eſt
veteres crediddiſſe romanos: ⁊ eo
rū ꝯſtituiſſe ꝯiugia. Quod vtiq₃ nō
aliā ob cām factum videt̄: niſi q2
hoim velut prudentiū ⁊ ſapienti
um negociū fuit populū in religi
onib⁹ fallere: ⁊ in eo ipo nō ſolū
colere ſ₃ imitari etiā demones: q̄
b⁹ maxia eſt fallendi cupiditas.
Sicut enī demones niſi eos q̄s
fallēdo deceperint poſſidere nō
poſſūt: ſic ⁊ hoies pn̄cipes nō ſa
ne iuſti ſ₃ demonū ſiles ea q̄ va
na eē nouerūt religionis noie po
pulis tanq̄ꝫ vera ſuadebāt: h mō
eos ciuili ſocietati velut arti⁹ alli
gātes: q̄ ſiliter ſbditos poſſiderēt
Quis aūt infirm⁹ ⁊ indoct⁹ eua
deret ſimul fallaces ⁊ pn̄cipes ci
uitat̄: ⁊ demones? Ca. XXXIII

Capi. XXXIII a Deus igit̄ ille felicitatis zc. In h capitulo aug⁹ cōcludit ex p̄i⁹ oſtenſis q̄ vn⁹ ver⁹ deus eſt q̄ dat regna tēporalia q̄bus vult: q̄nq₃ iuſt̄ q̄nq₃ iniu ſtis: ⁊ cauſam quare dat iniuſtis aſſignat.

a Deus igitur ille felicitat̄ au
b ctor ⁊ dator: q2 ſolus eſt ve
rus de⁹: ipe dat regna terrena et
bonis ⁊ malis: Neq₃ hoc temere
⁊ quaſi fortuitu: q2 de⁹ eſt: nō for
tuna ſ₃ ꝓ rerū ordine ac tempore
occulto nobis: notiſſimo ſibi: cui
tn̄ ordini tēpoꝝ nō ſbdit⁹ ſeruit:
ſ₃ eū ipe tanq̄ꝫ dn̄s regit: modera
torq₃ diſponit: felicitatē vo non
dat niſi bonis. Hanc enim poſ
ſunt habere et non habere ſerui
entes: poſſunt et nō habere ⁊ ha
bere regnantes. Que tamen ple
na in ea vita erit vbi iam nemo
ſeruiet vlli. Et ideo regna mun
di hui⁹ de⁹ bonis ⁊ malis cōiter
preſtat: ne boni ea tanq̄ꝫ dei ma
gna munera ꝯcupiſcāt. Et ideo
regna terrena ⁊ bonis ab illo dā
tur ⁊ malis: ne eius cultores ad
huc i ꝓuectu animi paruuli: hec
ab eo munera quaſi magnum ali
q̄d ꝯcupiſcāt. Et h eſt ſacramētū
veter̄ teſtamēti: vbi occultū erat
nouū: q̄ illic ꝓmiſſa ⁊ dona t're
na ſūt itelligēb⁹ ⁊ tūc ſpiritalib⁹
q̄uis nōdū in manifeſtatione ꝑ
dicantib⁹: ⁊ q̄ illis tpalib⁹ rebus
ſignificaret̄ eternitas ⁊ in quibus
dei donis eſſet vera felicitas.

Capi. XXXIIII a Itaq₃ vt cognoſceret̄ zc. In h capitlo aug⁹ oſtēdit quomodo verus deus manifeſtauit ſe eſſe dominū oīm tpalium ⁊ non alium. Et duo facit q2 primo oſtēdit ꝓpoſitū ſuū p ea q̄ de⁹ fec̄ populo iudaico ipm fouendo. Scḋo ibi etſi nō in eū zc. aſſignat rationē ⁊ cauſā q̄re deus populū illū deſeruit ipm ꝑ orbē diſpergēdo. Facit aūt aug⁹ in hoc capitulo d mlt̄ diis mētionē q̄rū noīa ⁊ officia eorū ſupius caplo. x⁹. expoſuit. Et patet ex his q̄ h dic q̄d ſit vn⁹ cuiuſq₃ eoꝝ officiū.

a Itaq₃ vt cog. Ca. XXXIIII
noſceret̄ etiā illa t'rena bona
quib⁹ ſolis inhiāt qui meliora co
gitare nō poſſūt ⁊ in ipius vnius
dei eſſe poſita poteſtate: nō i mul
torū falſoꝝ quos colēdos roma
ni ante crediderūt: populum ſuū
in egypto de paucisſimis mltipli
cauit: ⁊ inde ſignis mirabilibus Exo. j
liberauit. Nec lucinā mulieres il
le inuocauerunt: q̄n eaꝝ ptus vt
mirīs modis mltiplicarent̄: ⁊ gēs
illa incredibilit̄ creſceret ab egy
ptioꝝ pſequentiū ⁊ infantes oēs
necare volentiū manibus ipe li
berauit: ipe ſuauit. Sine dea ru
mina ſuxerūt: ſine cunina in cu
nis fuerūt: ſine edulica ⁊ potina
eſcam potūq₃ ſumpſerūt: ſine tot
diis puerilib⁹ educati ſunt: ſine
diis cōiugalibus coniugati: ſine
cultu priapi cōiugib⁹ mixti: ſine
inuocatōe neptuni mare tranſeū Exo. 14
tib⁹ diuiſū patuit: ⁊ ſeq̄ntes eoꝝ

inimicos fluctibus in ſe redeũtibus ob-
ruit. Nec ↄſecrauerũt aliquã deam man-
nam quando de cęlo mãna ſumpſerunt:
Exo. 17 nec q̃n ſitientibus aquã ꝑcuſſa petra ꝓfu
dit: nymphas lymphaſq; coluerũt. Sine
inſanis ſacris martis ⁊ bellonę bella geſ-
ſerunt: ⁊ ſine victoria quidẽ nõ vicerunt:
nõ eã tñ deã ſꝫ dei ſui munꝰ habuerũt. Si-
ne ſegetia ſegetes: ſine bobona boues:
mella ſine mellona: poma ſine pomona.
Et ꝓrſus oĩa ꝓ quibꝰ tantę falſoꝝ deoꝝ
turbę romani ſupplicandũ putauerũt: ab
vno vero deo multo fęlicius acceperunt.
Et ſi nõ in eũ peccaſſent impia curioſita-
te: tanq̃ magicꝪ artibꝰ ſeducti ad alienos
deos: et ad idola defluendo: ⁊ poſtremo
chriſtum occidẽdo: in eodẽ regno ⁊ ſi nõ
ſpatioſiore tñ fęliciore manſiſſent. Et nũc
ꝙ per omnes fere terras genteſq; diſper-
ſi ſunt: illius vnius veri dei ꝓuidẽtia eſt:
vt ꝙ deorum falſoruꝫ vſq;quaq; ſimula-
chra: arę: luci: templa euertunt ⁊ ſacrifi-
cia ꝓhibent: de codicibꝰ eorum ꝓbetur:
quẽadmodũ hoc fuerit tanto ante ꝓphe-
tatum: ne forte cũ legeret in noſtris a no-
bis putaret eſſe confictũ. Iam qđ ſequit
in volumine ſequenti videnduꝫ eſt: ⁊ hic
dandus huius ꝓlixitatis modus.

Explicitus eſt liber quartus

Incipiũt capitula libri quinti.

i Cauſam romani imperij omniũq; regnoꝝ nec fortuitam eſſe nec in ſtellarum poſitione ↄſiſtere.

ij De geminorũ ſimul diſſimiliq; valitudine.

iij De argumẽto qđ ex rota figuli nigidius mathematicus aſſumpſit in queſtione geminoꝝ.

iiij De eſau ⁊ iacob geminis multum inter ſe morum ⁊ actionũ qualitate diſparibus.

v Quibꝰ modis cõuincant mathematici vanã ſcientiã ꝓfiteri.

vj De geminis diſparis ſexus.

vij De electione diei quo vxor ducit quoue in agro aliquid plãtatur aut ſeritur.

viij De his qui nõ aſtrorũ poſitioneꝫ ſed cõnexionẽ cauſaꝝ ex dei volũtate pendentẽ fati nomine appellant.

ix De pręſcientia dei ⁊ libera hominis voluntate contra ciceronis definitionem.

x An voluntatibus hoĩm aliqua dominetur neceſſitas.

xj De vniuerſali ꝓuidẽtia dei cuius legibꝰ oĩa continent.

xij Quibꝰ moribꝰ antiqui romani meruerũt vt deꝰ verus quãuis non eũ colerẽt eoꝝ augeret imperium.

xiij De amore laudis q̃ cũ ſit vitiũ ob hoc virtꝰ putatur qꝛ ꝑ ipm vitia maiora cohibent.

xiiij De reſecãdo amore laudis humanę quoniã iuſtoꝝ gloria omnis in deo ſit.

xv De mercede tꝑali quã deꝰ reddidit bonis moribꝰ romanoꝝ.

xvj De mercede ſanctoꝝ ciuiũ ciuitatis ęternę quibꝰ vtilia ſũt romanoꝝ exempla virtutũ.

xvij Quo fructu romani bella geſſerit ⁊ quãtũ his q̃s vicere ↄtulerint.

xviij Q̃ꝫ alieni a iactantia debeant eſſe chriſtiani ſi aliq̃d fecerint ꝓ dilectiõe ęternę patrię: cũ tãta romani geſſerint ꝓ humana gloria et ciuitate terrena.

xix Quõ inter ſe differant cupiditas glorię ⁊ cupiditas dñatõis.

xx Tam turpiter ſuire ṽtutes humanę glorię: q̃ꝫ corporis voluptati.

xxj Romanũ regnũ a deo ṽo eſſe diſpoſituꝫ a q̃ eſt omnis poteſtas ⁊ cuiꝰ ꝓuidẽtia regunt vniuerſa.

xxij Tempora exituſq; belloruꝫ ex dei pendere iudicio.

xxiij De bello in q̃ rhedagaiſus gothorum dęmonũ cultor vno die cuꝫ ingentibus copijs ſuis victꝰ eſt.

xxiiij Que ſit xpianoꝝ imperatoꝝ ⁊ q̃ꝫ vera felicitas.

xxv De ꝓſperitatibꝰ quas cõſtantino imꝑatori chriſtiano deꝰ ↄtulit.

xxvj De fide et pietate theodoſij auguſti.

xxvij Cõtra inuidos inuectio auguſtini qui ſcripſerunt contra ęditos iam libros.

Incipit liber quintus. Ca. i

a Quoniā cō‑stat omniū rerū optan‑darū plenitudinē esse felicitatem que nō est dea ſ donū dei: ⁊ iō nullū deū colēdū esse ab hoībus nisi q̄ pōt eos facere felices. b Unde ē si illa dea esset sola colēda merito diceret: Jā cōseqnt̄ videam⁹ q̄ cā de⁹ q̄ pōt ⁊ illa bona dare q̄ habere pñt etiā nō boni: ac p hoc etiā nō felices: c rōmanū impiū tā magnū tanq̄ diuturnum esse voluerit. Quia em̄ h deoꝝ falsoꝝ illa quā colebāt multitudo nō fecit: ⁊ mlta iā diximus ⁊ vbi visū fuerit oportunū cē dicem⁹. d Cā ḡ magnitudinis imperij romani nec fortuita est: nec fatal̄ scđm eoꝝ sniam siue opinionē q̄ ea dicūt cē fortuita: q̄ vl̄ nullas causas hñt: vl̄ non ex aliq̄ rationabili ordine venientes: ⁊ ea fatalia q̄ p̄ter dei ⁊ hoīm volūtatē cuiusdā ordinis necessitate ꝯtingūt. Prorsus diuina ꝓuidētia regna ꝯstituunt̄ hūana. Que si ꝓpterea q̄s q̄s fato tribuit: q: ipām dei volūtatē vl̄ ptātem fati nomine appellat: sniā teneat linguā corrigat. e Cur em̄ n̄ h p̄mū dicat qđ postea dictur⁹ ē: cū ab illo q̄s q̄s q̄sierit qđ dixerit fatū: Nā id hoīes qñ audiunt vsitata loquēdi cōsuetudine non intelligūt nisi vim positionis siderū: qualis ē qñ q̄s nascit̄ siue cōcipit̄: qđ aliq̄ alienāt a dei volūtate: aliqui ex illa etiā hec pēdere ꝯfirmāt. Sed illi q̄ sine dei volūtate decernere opināt̄ sidera: q̄d agamus: vl̄ q̄d bonoꝝ habeam⁹ maloꝝue patiamur: ab aurib⁹ oīm repellēdi sunt. Nō solū eoꝝ q̄ verā religionē tenēt: sed qui deoꝝ qualiūcūq̄ licz falsoꝝ: volūt esse cultores. Hec em̄ opinio quid agit aliud: nisi vt nullus oīno colat̄ aut rogetur deus: Cōtra quos modo nobis disputatio nō est instituta: ſ ꝯtra eos qui ꝓ defensione eoꝝ q̄s deos putant: xp̄iane religioni aduersant̄. Illi vō q̄ positioni stellaꝝ quodamodo decernētiū qualis quisq̄ sit: ⁊ q̄d ꝓueniat boni: q̄due mali accidat: ex dei voluntate suspēdūt: si easdē stellas putāt habere hāc potestatē traditā sibi a sūma illi⁹ ptāte: vt volentes ista decernāt: magnā celo faciunt iniuriā: in cui⁹ velut clarissimo senatu: ac splendissima curia opināt̄ scelerā faciēda decerni: q̄lia si aliqua terrena ciuitas decreuisset: genere humano decernēte fuerat euertenda. Quale deinde iudiciū de

a Quoniā constat omniū rerū c. [Ca. I] ⁊c. Hic incipit liber quintus in quo beatus aug⁹. ostendit que fuerit causa ⁊ ratio quare de⁹ romanoꝝ imperiū auxerit ⁊ auctū conseruauerit ⁊ habet liber iste. xxvij. capl'a. In quoꝝ primo duo facit: q: primo ostēdit intentionē suā in hoc libro. secūdo ibi. Causa ergo magnitudis. incipit suā intentionē ꝓsequi. b Uñ si illa dea ⁊c. hoc dicit, quia vt dictum fuit supius libro q̄rto romani posuerūt felicitatē deam q̄ndā c Romanū imperiū ⁊c. de cui⁹ magnitudine certū est q̄ tota europa ⁊ africa: et tota fere asia pro aliquo tp̄e fuerūt ei subiecte: pz autem expssius ei⁹ magnitudo ex ꝓuinciis ei sbiectis: de quib⁹ est liber festi dictatoris romanoꝝ in q̄ etiā patet q̄ nūq̄ habuit dñium simpliciter totius orbis: de diuturnitate vero ei⁹ vsq̄ ad tp̄s augustini dictum fuit libro quarto caplo. vj. d Causa ḡ magnitudis ⁊c. Hic incipit ꝓsequi suum intentū in h libro. ⁊ icipit tractare de fato vt oñdat q̄ augmētū romani impij non sit fato ascribēdum. sed diuine ꝓuidētie: ⁊ p̄mo ostēdit q̄d significat̄ nomie fati. ⁊ quō a fortuna distinguit̄. scđo ibi illi ḡ q̄ positionē stellaꝝ ⁊c. destruit fatū in ea significatione acceptū qua mathematici de fato loquunt̄. e Cur em̄ nō hoc primū ⁊c. vult dicere beatus aug⁹ q̄ si quis vult oīa fato attribuere: q: p fatum intelligat dei volūtatē aut ptātem: sicut dicit seneca vt allegat beat⁹ aug⁹. infra caplo. viij. ipse debet in principio dicere illud quod postea esset dictur⁹ si interrogaret̄ scilicet quid intelligat p fatū: ⁊ causam assignat quare debet hoc in principio dicere: quia hoc nomen fatū aliter sonat apud cōmunē vsū loquentiū: dicūt em̄ mathematici q̄ fatū est vis positōis siderū in natiuitate vel ꝯceptiōe alicuius. Sciendū est q̄ alio modo accipit̄ hoc nomen fatū: nā boetius libro. iiij. de consolatiōe pħie: dicit q̄ mens diuina in sue simplicitatis arce composita multiplicem rebus gerendis modum statuit. Qui modus cū in ipsa diuine intelligentie puritate conspicitur ꝓuidentia nominatur Cum vero ad ea que mouet atq̄ disponit refertur fatum a veteribus appellatur. nam prouidentia est illa ipsa diuina ratio in summo omnium principe constituta qui cuncta disponit: fatū vero inherens mobilibus rebus dispositio per quam ꝓuidentia suis queq̄ connectit ordinibus ꝓuidentia nanq̄ cūcta pariter quamuis diuersa queq̄ infinita complectitur. fatū vero singula dirigit i motu locis formis ac tempoꝛib⁹ distributa: vt h temporalis explicatio in diuine mentis adunata prospectu prouidentia sit. Eadem vero adunatio digesta atq̄ explicata tempoꝛib⁹ fatum vocet̄. A. Gellius vero libro. v. dicit q̄ chrysippus stoice pħie princeps diffinit fatum sic. Fatū est sempiterna q̄dam et indeclinabilis reꝝ series et catena voluens seipam ⁊ implicans per eternos cōsequentie ordines: ex quibus apta atq̄ nexa est. tamen sicut dicit. A. gellius chrysippus non ꝓpter h negat liberū arbitriū: q̄uis ex fato scđm ipm ꝓueniat q̄nq̄ difficultas ad bonū faciēdū. Poete vō fingūt tria fata scilicet principium mediū ⁊ finē vite humane: Nā clotho regit principium lachesis mediū atropos finem.

hominū factis deo relinquit: quibus celestē necessitas adhibet: cū dn̄s ille sit ⁊ siderū ⁊ hoīm. Aut si nō dicūt stellas accepta quidē potestate a summo deo arbitrio suo ista decernere: sed in talibus necessitatibus ingerendis illius omnino iussa complere: ita ne de ipo sentiendū est: quod indignissimū visum est de stellarum voluntate sentire? Qꝫ si dicūtur stelle significare poti⁹ ista q̄ facere: vt quasi locutio quedā sit illa positio predicēs futura nō agēs: nō eni mediocriter doctorꝝ hominū fuit ista sententia: nō quidē ita solēt loq̄ mathematici: vt verbigr̄a dicāt: mars ita posit⁹ homicidā significat: sed homicidā nō fac. Verūtū vt ɔcedam⁹ nō eos vt dn̄t loq̄: ⁊ a philosophis accipe oportere sermonis regulā: ad ea p̄nūcianda: q̄ i siderū positione se putāt reperire: q̄d sit de q̄ nihil vnq̄ dicere potuerunt: cur in vita geminorꝝ: in actionib⁹ ⁊ in euētis: in ꝓfessionib⁹: artib⁹: honorib⁹: ceterisq̄ reb⁹ ad humanā vitā ptinētib⁹: atq̄ in ipa morte sit plerūq̄ tāta diuersitas: vt similiores eis sint q̄ntū ad hec attinet: multi extranei q̄ ipi inter se gemini: ꝑ exiguo tpis interuallo i nascēdo separati: in ɔceptu aūt ꝑ vnū ɔcubitū vno etiā momēto seminati?

Ca. ii

Cicero dicit hippocratē nobilissimū medicū scriptū reliquisse: q̄sdā fratres cū simul egrotare cepissent: ⁊ eorꝝ morbus eodē tpe ingrauesceret: eodē leuaretur: gemios suspicatum. Quos possidoni⁹ stoic⁹ multū astrologie dedit⁹: eadē ɔstitutiōe astrorꝝ natos: eadēq̄ ɔceptos solebat asserere. Ita q̄ medic⁹ ptinere credebat ad simillimā tēperiē valitudis h̄ phūs astrolog⁹ ad vim ɔstitutionēq̄ siderū q̄ fuerat q̄ tpe ɔcepti natiq̄ sūt. In hac cā multo ē acceptabilior ⁊ de ꝓximo credibilior ɔiectura medicinal: q̄m parentes vt erāt corpe affecti dū ɔcūberēt: ita p̄mordia ɔceptorꝝ affici potuerunt: vt ɔsecuti ex materno corpe priorib⁹ incremētis paris valitudīs nascerent: deinde i vna domo eisdē alimētis nutriti: vbi aerē ⁊ loci positionē: ⁊ vim aquarꝝ plimū valere ad corp⁹: vl' bn̄ vel male accipiēdū medicina testat: eisdē etiā exercitatiōib⁹ assuefacti tā similia corpa gererēt: vt etiā ad egrotandū vno tpe eisdemq̄ causis silr mouerent. Cōstitutiōnē vo celi ac siderū que fuit qn̄ ɔcepti siue nati sūt: velle trahere ad istā egrotādi paritatē: cū tā multa diuersissimi generis diuersissimorꝝ affectuū et euētuū eodē tpe in vni⁹ regionis terra eidē celo subdita: potuerit cōcipi ⁊ nasci: nescio cui⁹ sit insolentie. Nos aūt nouim⁹ gemios nō solū act⁹ ⁊ peregrinationes habere diuersas: verꝝ etiā dispares egritudines ppeti. De q̄ re facillimā quantum mihi videtur rationem redderet hippocrates: diuersis alimētis et exercitatiōibus que non de corporis temperatione sed de animi volūtate veniūt: dissimiles eis accidere potuisse valitudīes. Porro aūt possidoni⁹ vl' q̄libꝫ fataliū siderꝝ assertor mirū si pōt hic inuenire q̄d dicat: si nolit imperitorū mētib⁹ in eis q̄s nesciūt reb⁹ illudere. Qd̄ eni conat efficere de interuallo exigui tpis: q̄ inter se gemini dū nascerent habuerit: ꝓpter celi particulā vbi ponit hore notatio: quā horoscopū vocāt: aut nō tantū valet q̄nta inuenit in geminorꝝ volūtatib⁹: actibus: moribus casibusq̄ diuersitas: aut plus etiam valet q̄ ē geminorꝝ vl' humilitas generis: eadē vl' nobilitas: cui⁹ maximā diuersitatē nō nisi in hora q̄ q̄sq̄ nascit ponūt. Ac ꝑ hoc si tā celeriter alter post alterū nascit: vt eadē ps horoscopi maneat: paria cuncta quero que in nullis possunt geminis inueniri. Si autem sequentis tarditas horoscopum mutat: parentes diuersos quero: quos gemini habere non possunt.

Ca. iii

Frūstra igitur affertur nobile illud cōmentum de figuli

f Mars itaq̄ positus ⁊c. Dicebat papa demēs vt i itinerario ei⁹ habet libro. ix. cū mars centrū tenēs in domo sua ex tetragono respexerit mercuriū cū saturno ad centrū: luna vero veniente sup eū plena i genesi diurna efficit homicidas: et gladio casuros: sanguiarios ebriosos: libidinosos: maleficos: sacrilegos: Al bumasar lib. v. d̄ in dicijs d̄ vitur verbo significationis dicens tractatu octauo q̄ mars significat fm vnā sui ꝑtē interfectiōes aut latrocinia

Ca. ii

Cicero dicit hippocrates ⁊c. In h̄ ca. ostēdit beat⁹ aug⁹ vanitatē mathematicorꝝ ponentiū factū ꝑ ea q̄ circa duos geminos ⁊ eos qui simul nascūtur: sit aūt i h̄ caplo mētio de possidonio: cuius etiam dicta aliqua de fato recitat tullius libro d̄ fato.

Ca. iii

Frustra itaq̄ affertur ⁊c. In hoc capi-

tulo ſpꝛo
bat augꝰ
quādā re-
ſpōſionē
ꝗ datur a
mathema
ticꝭ ad ea
ꝗ i ꝓcedē-
ti capitlo
obiecta ſt
b ¶ Rndiſ
ſe ferūt ni
gidiū ⁊c̄.
F3. A. gel-
liū lib. iiij
varro et
nigidiꝰ fu
erunt viri
romāi ge-
neris do-
ctiſſimi.

b rota: qđ reſpōdiſſe ferūt nigidiuz
hac queſtiōe turbatū: vñ ⁊ figulꝰ
appellatꝰ ē. Dū eñ rotaz figuli vi
quāta potuit intorſiſſet: currēte il-
la bis nūero de atramto tāq̄ vno
eiꝰ loco ſūma celeritate ꝑcuſſit: de
inde iuēta ſūt ſigna q̄ fixerat deſi-
ſtēte motu: nō ꝑuo interuallo i rotę
illiꝰ extremitate diſtātia. Sic inq̄t
in tāta cęli rapacitate etiā ſi alter
poſt alteꝝ tāta celeritate naſcatur
q̄nta rotā bis ipē ꝑcuſſi: i cęli ſpa-
cio plimuz ē. Hinc ſūt inq̄t q̄cūq̄
diſſimillima ꝓhibēt i moribꝰ caſi-
buſq̄ geminoꝝ. Hoc figmētū fra
giliꝰ ē: q̄ vaſa q̄ illa rotatione fin-
gunt. Nā ſi tā mltū i cęlo intereſt q̄
ꝯſtellatiōibꝰ cōpꝛehendi nō pōt:
vt alteri geminoꝝ hereditas ob-
ueniat: alteri nō obueniat: cur au
dēt ceteri q̄ gemini nō ſūt: cū iſpe-
xerit eoꝝ ꝯſtellatōes talia ꝓnūci-
are: q̄ ad illđ ſecretū ꝑtinēt qđ ne-
mo pōt cōpꝛehēdere: ⁊ momtī an
notare naſcētiū: Si autē ꝓpterea
talia dicūt i alioꝝ geniturī: q: hęc
ad ꝓductiora ſpatia tpm ꝑtinēt:
momta vō illa ꝑuū minutaꝝ q̄ int
ſe gemini pñt hēe naſcētes: rebus
minimis tribuūt: de qualibꝰ ma-
thematici nō ſolēt ꝯſuli: q̄s eñ cō
ſulat qñ ſedeat: qñ deambulet: qñ
vl' q̄d pꝛādeat: nunq̄d iſta dicimꝰ
qñ i moꝛibꝰ opibꝰ caſibuſq̄ gemi-
noꝝ plima plimūq̄ diuerſa mon-
ſtramus: ¶ Ca. IIII

Gene. 25

¶ Ca. IIII
a Nati
ſunt
duo gemi
ni ⁊c̄. In
h̄ capitlo
cōfirmat
augꝰ q̄ in
pꝛecedēti
caplo di-
xerat ꝑ ea
q̄ ſcptura
ſacra nar-
rat d̄ duo

a Nati ſūt duo gemini antiq̄
patrū mēoꝛia: vt de inſigni-
bus loq̄r: ſic alter poſt alterum vt
poſterioꝛ plātam pꝛioꝛis teneret.
Tāta i eoꝝ vita fuerūt moꝛibuſq̄
diuerſa: tāta in actibus diſparili-
tas: tanta i ꝑentuz amoꝛe diſſimi-
litudo: vt etiā inimicos eos inter ſe
faceret ipa diſtantia. Nūq̄d h̄ di:
q: vno ambulāte alius ſedebat: ⁊
alio doꝛmiēte aliꝰ vigilabat: alio
loq̄nte tacebat aliꝰ: q̄ ꝑtinēt ad il-
las minutias: q̄ nō pñt ab eis cō-
ꝓhēdi q̄ ꝯſtitutiōi ſideꝝ q̄ q̄ſq̄ na-
ſcat̄ aſcribūt: vñ mathematici cō-
ſulant̄: Vnꝰ duxit mercēnariā ſui
tutē: aliꝰ nō ſuuiit. Vnꝰ a mr̄e di-
ligebat̄: aliꝰ nō diligebat̄. Vnꝰ ho
noꝛē q̄ magnꝰ apđ eos habebatur
amiſit: alter adeptus ē. Quid de
vxoꝛibꝰ: q̄d de filijs: q̄d de rebuſ:
quanta diuerſitas: ¶ Ca. V

bus gemi
nis ſcilicz
Jacob et
Eſau.

a Si ergo h̄ ad illas ꝑtinēt mi-
nutias tpm: q̄ inter ſe habēt
gemini ⁊ ꝯſtellatōibꝰ nō aſcribun
tur: q̄re alioꝝ ꝯſtellationibꝰ inſpe
ctis iſta dicūt̄: Si aūt iō dicūt̄ q̄a
nō ad minuta icōpꝛehēſibilia ſed
ad tpoꝝ ſpatia ꝑtinēt: q̄ obſuari
notariq̄ pñt: q̄d h̄ agit rota illa lu
ti figuli niſi vt hoīes luteū coꝛ ha-
bētes i gyrū mittāt̄: ne mathema-
ticoꝝ vaniloq̄a ꝯuicāt̄: Quid de
niq̄ idē ipi q̄ꝝ moꝛbū q̄ eodē tpe
ꝗuioꝛ leuioꝛq̄ apparebat amboꝝ
medicinalit̄ iſpiciēs hippocrates:
gemios ſuſpicatus ē: Nōne ſatis
iſtos redarguūt q̄ volūt ſideribꝰ
dare qđ de coꝛpoꝝ ſiīi tēpatiōe ve
niebat: Cur eñ ſiīiter eodēq̄ tpe
nō alt̄ pꝛoꝛ: alter poſterioꝛ ęgrota-
bāt ſic nati fuerāt: q: vtiq̄ ſil' na-
ſci ambo nō poterāt: Aut ſi nihil
momenti attulit: vt diuerſis tpibꝰ
ęgrotarēt q̄ diuerſis tpibꝰ nati ſūt
q̄re tpſ i naſcēdo diuerſū ad alia-
rū reꝝ diuerſitates valere ꝯtēdūt:
Cur poterīt diuerſis tpibꝰ ꝑegrina
ri: diuerſis tpibꝰ ducere vxoꝛeſ: di
uerſis tpibꝰ filios ꝓcreare: ⁊ mlta
alia ꝓpterea q: diuerſis tpibꝰ na
ti ſūt: ⁊ nō potuerūt eadē cā diuer
ſis etiā tpibꝰ ęgrotare: Si eñ di-
ſpar naſcēdi moꝛa mutauit hoꝛo-
ſcopū: ⁊ diſparilitatē intulit ceteri
rebꝰ: cur illđ i ęgritudinibꝰ māſit
qđ habebat i tpiſ ęq̄litate ꝯceptꝰ:
Aut ſi fata valitudinis in ꝯceptu
ſūt: aliaꝝ vō reꝝ i oꝛtu ēē dicunt̄:
nō deberēt iſpectī natalū ꝯſtella-
tiōibꝰ d̄ valitudie aliq̄d dicere: qñ
eis iſpiciēda ꝯceptionalꝭ hoꝛa nō
dat̄: Si aūt iō ꝓnūciāt ęgritudieſ
nō iſpecto ꝯceptiōis hoꝛoſcopo:
q: idicāt eas momēta naſcētium:
quō dicerēt cuilibz eoꝝ geminoꝝ
ex natiuitatī hoꝛa qñ ęgrotaturuſ
eēt cū ⁊ alt̄ q̄ nō habebat eādē ho
rā natiuitatī neēe hīet ꝑiter ęgro-
tare: Deinde q̄ro ſi tāta diſtātia ē
tpis i natiuitate gemioꝝ vt ꝑ hāc
opoꝛteat eis ꝯſtellationes fieri di

¶ Ca. V
a Si g
hęc
ad illaſ ⁊c̄
In h̄ capi
tulo ꝓſeq̄
tur augꝰ
ſuā diſpu
tationem
cōtra ma-
themati-
cos: ⁊ ꝑci
pue ꝯ poſ
ſidoniū ⁊
eiꝰ reſpō-
ſionē ſuꝑ.
caplo. ij.
poſitā: et
ſpecialit̄
inq̄rit cu-
ius hoꝛę
notatō ſit
hoꝛoſco-
pus ſm
quē de fa-
to iudicāt
an videli-
cet ſit ho-
ra ꝯcepti-
onis vl' na
tiuitatī in
fantis et
vtrūq̄ re
pꝛobat.

uerſaſ: ꝓpter diuerſũ horoſcopũ: ⁊ ob h̃ diuerſos oẽs cardies vbi tãta vis ponit̃: vt hic etiã diuerſa ſint fata: vñ h̃ accidere potuit cũ eoꝝ ꝯcept⁹ diuerſũ tp̄s hr̃e nõ poſſit: Aut ſi duoꝝ vno mom̄to tp̄is ꝯceptoꝝ potuerit ee̅ ad naſcẽdum fata diſparia: cur nõ ⁊ duoꝝ vno mom̄to tp̄is natoꝝ poſſint eſſe ad viuẽdũ atq̃ moriẽdũ fata diſparia: Nã ſi vnũ mom̄tũ q̃ ambo cõcepti ſũt nõ ipediuit vt alt̃ p̄or: alt̃ poſterior naſceret̃: cur vno momẽto ſi duo naſcũt̃ ipediat aliq̃d vt alt̃ prior alt̃ poſterior moriat̃: Si ꝯceptio mom̄ti vni⁹ diuerſos caſus in vtero geminos hr̃e ꝑmittit: cur natiuitas mom̄ti vni⁹ nõ etiã q̃ſlibet duos i t̃ra diuerſos caſus hr̃e ꝑmittat: Ac vt oĩa h⁹ art̃ vel poti⁹ vanitat̃ cõmẽta tollãt̃: q̃d ẽ h̃ q̃ vno tp̄e: vno mom̄to ſb̃ vna eadẽq̃ celi poſitiõe ꝯcepti diuerſa hñt fata q̃ illos ꝑducãt ad diuerſaꝝ horarũ natiuitatẽ: ⁊ vno momẽto tp̄is ſb̃ vna eadẽq̃ celi poſitiõe: de duab⁹ m̄rib⁹ duo ꝑiter nati: diuerſa fata hr̃e nõ pñt: q̃ illos ꝑducãt ad diuerſã viuẽdi vl̃ moriẽdi nc̄citatẽ: An ꝯcepti nõdum hñt fata: q̃ niſi naſcãt̃ hr̃e nõ potuerũt: Quid ẽ g̃ q̃ dicũt ſi hora cõceptiõal̃ iueniat̃: m̄lta ab iſt̃ dici poſſe diuinit⁹: Vñ etiã illõ a non-
b nulliſ ꝑdicat̃ q̃ quidã ſapiẽs horã elegit q̃ cũ vxore ꝯcũberet vñ filium mirabilẽ gigneret. Unde poſtremo ⁊ hoc eſt q̃ de illis pariter egrotãtibus geminis poſſidoni⁹ aſtrolog⁹ idẽq̃ ph̄s r̄ndebat: iõ fieri q̃ eodẽ tp̄e fuiſſẽt nati: eodẽq̃ ꝯcepti: Nã vtiq̃ ꝓpt̃ h̃ addebat ꝯceptionẽ ne diceret̃ ei nõ ad liq̃dũ eodẽ tp̄e potuiſſe naſci: q̃s cõſtabat oĩno eodem tp̄e fuiſſe ꝯceptos: vt h̃ q̃ ſilr̃ ſilr̃q̃ egrotabant nõ daret ꝺ ꝓprio pari corꝑis tp̄amẽto: ſ eandẽ q̃z valitudis ꝑilitatẽ ſidereis nexib⁹ alligaret. Si igit̃ i ꝯceptu tãta vis ẽ ad eq̃litatẽ fatoꝝ: nõ debuerit naſcẽdo eadẽ fata mutari. Aut ſi ꝓpterea mutant̃ fata gemioꝝ q̃ tp̄ib⁹ diuerſis naſcunt̃: cur nõ poti⁹ itelligam⁹ iam fuiſſe mutata vt diuerſis tp̄ib⁹ naſcerent̃: Ita ne nõ mutat fata natiuitat̃ volũtas viuẽtiũ: cũ mutet fata ꝯceptionis ordo naſcẽtium.

a q Uãnẽq̃ ⁊ i ipis ge- ¶ Ca. VI

Geminorum ꝯceptibus: vbi certe amboꝝ eadẽ momẽta ſiue tp̄m ſepe fit vt ſb̃ eadẽ ꝯſtellatiõe fatali alt̃ ꝯcipiat̃ maſcul⁹: altera femia. Nouim⁹ gemios diuerſi ſex⁹: ambo adhuc viuũt: ãbo etate vigẽt adhuc. Quoꝝ cuz ſint int̃ ſe ſiles corꝑum ſpẽs q̃ntuz i diuerſo ſexu põt: inſtituto tñ ⁊ ꝓpoſito vite ita ſũt diſpares: vt p̄ter act⁹ q̃s neceſſe ẽ a virilib⁹ diſtare femineos: q̃ ille i officio comit̃ militat ⁊ a ſua domo pene ſemꝑ ꝑegrinat̃: illa de ſolo p̄prio ⁊ ꝺ rure ꝓprio non recedit. Inſuper qđ eſt incredibili⁹ ſi aſtralia fata credant̃: nõ aũt mirũ ſi volũtates hoim ⁊ dei mũera cogitent̃: ille ꝯiugat⁹: illa v̇go ſacˀ ẽ: ille nũeroſã ꝓlẽ genuit: illa nec nupſit. At eñ plrĩmũ vis horoſcopi valet. Hoc q̃s nihil ſit: iã ſat̃ diſſerui. Sz q̃lecũq̃ ſit: i ortu valere dicũt. Nũquid ⁊ in ꝯceptu vbi ⁊ vnũ ꝯcubitũ ee̅ mãifeſtũ ẽ: ⁊ tãta nature vis ẽ: vt cũ ꝯcepit femina: deinde alteꝝ ꝯcipe oĩno non poſſit: Vñ neceſſe ẽ: eadẽ ee̅ i gemis mom̄ta ꝯcept⁹. An forte q̃ diuerſo horoſcopo nati ſũt: aut ille i maſculũ dũ naſceret̃: aut illa in feminã cõmutata eſt: Cũ igit̃ vſq̃q̃q̃ abſurde dici poſſit ad ſolas corpoꝝ differẽtias afflat⁹ q̃ſdã valere ſidereos: ſic̃ i ſolarib⁹ acceſſib⁹ ⁊ deceſſib⁹ videm⁹ etiã ipius anni tp̄a variari ⁊ lunarib⁹ incremẽtis atq̃ decremẽtis augeri ⁊ minui q̃dã genera reꝝ: ſic echinos ⁊ conchas ⁊ mirabiles eſt⁹ oceani: non aũt ⁊ animi volũtates poſitionib⁹ ſideꝝ ſb̃di: nũc iſti cum etiã nr̃os act⁹ inde religare conãt̃ admonẽt vt q̃ram⁹: vñ nec i ipis q̃dẽ corporib⁹ eis poſſit rõ iſta ꝯſtare. Quid eñ tã ad corp⁹ ꝑtinẽs: q̃s corꝑis ſexus: Et tñ ſub eadẽ poſitione ſiderũ diuerſi ſexus gemi ꝯcipi potuerũt: Vñ q̃d inſipienti⁹ dici aut credi põt: q̃s ſiderũ poſitionẽ que

b ¶ Quidã ſapiẽs horaz elegit ⁊c̃. Cõſile narratur i hiſtoria alexãdri m̄gni ꝺ nectanibo aſtrologo ⁊ olympiade matre alexandri vxore Philippi cũ q̃ cõcubuit nectanib⁹ q̃ hora certa iſpecta i q̃ naſcitur⁹ fili⁹ eēt futur⁹: matrẽ alexandri enitẽtẽ pere ex vicinaz ꝑtui cohibuit ne puerum vſq̃ ad horam iſpectã pere.

¶ Ca. VI

a q Uãq̃z ⁊ in ipis geminorũ ⁊c̃. In h̃ ca. arguit aug⁹ contra mathematicos p ea q̃ vidit de duob⁹ geminis maſculo ⁊ femina.

Ca. VII

a Iam illo q̃s ⁊c̃. In h̃ ca. ĩprobat aug⁹. mathematicoſ: oſtẽdendo vanũ eē non ſolũ iudicare de actib⁹ hũanis ſz horã. ſ etiaz ſm dic̃: et fac̃ duo i

h̃ capitlo Quia p̄mo reprobat eoꝝ ꝯſuetudinẽ q̃ dies obſeruãt. Scdo ibi his oĩbus ꝯſiderat̃ ⁊c̃. oñdit vnđ ſit q̃ mathematici q̃nq̃ et vera p̄dicunt.

b ¶ Non erat videlz ille ita nat⁹ ⁊c̃. loq̃t aug⁹ h̃ de illo ſapiẽte q̃ horã elegit qua cũ vxore ꝯcũberet vt admirabilẽ filium generaret: ẽ q̃ ſ̃. capi. v. Et ẽ ratõ aug̃. q̃s itẽdit tal̃: q̃ro ꝺ illo ſapiente: vtꝝ ille fuit ſic nat⁹ q̃ generaret ex neceſſitate fati filium mirabilez vl̃ miſerabilez. Si mirabilez g̃ fruſtra elegit horã ad h̃ cũ ſit neceſſariũ q̃ ipſe generet mirabilẽ. Si filiũ miſerabilẽ: g̃ ſi ſapient̃ fecit ſeq̃t̃ q̃ ꝑ ipſm potuit neceſſitas fati mutari et illõ qđ nõ habuit in natiuitate ſua ex fato

lã fatũ ſuum
fec̃ fatale. ſi
oĩa facta ſua
ſiat fatalia
.i. ex fato de⸗
pẽdẽtia ⁊ ne
ceſſaria. ¶ c
Deinde ſi ſo
li hoĩes ⁊c̃.
Hic arguit
ↄ̃ fatum p̃ lo
cũ a diuiſio⸗
ne. q̃rẽs vtꝝ
ſoli hoĩes ſb̃
ſint neceſſita
ti fati: vl' nõ:
p̃mũ non vi
dent mathe
matici cõce⸗
dere. q: etiã
in reb' aliq̃s
eligũt certoſ
dies: ğ da⸗
bũt ſcõm: q̃
dato p₃ va⸗
nitas coꝝ ex
maxia diuer
ſitate ⁊ icer⸗
titudine fu⸗
turi euẽt' in
reb' aliq̃s ita
vt ſtatĩ appa
reat impoſſi
bile dare iu⸗
diciũ certũ
d̃ futuro ſuc
ceſſu eaꝝ.
d ¶ Solẽt tñ
hoĩes ⁊c̃. h̃
reprobat fa⸗
tuitates ma⸗
thematicoꝝ
q̃ etiã de na⸗
tiuitatibus
aĩaliũ irrati
onalium ſe i
tromittũt. ⁊
etiã fatuita⸗
tẽ quorũdã
hoĩ₃ q̃. ſ. vo⸗
lẽtes explo⸗
rare fidẽ ma
thematicoꝝ
cũ aliq̃d ani
mal apd̃ eoſ
natũ fuerit
obſuãt dili⸗
genter horã
natiuitat' ei
us: q̃ notata
accedunt ad
mathemati⸗
cos: ⁊ intro⸗
gãt eos hoc
mõ: tal' ho⸗

ad horã ↄceptiõnis eadẽ ambo
b' fuit facere nõ potuiſſe: vt cũ
q̃ habebat eãdẽ ↄſtellationẽ ſe⸗
xũ diuerſũ a fratre nõ h̃ret: ⁊ po
ſitionẽ ſiderũ q̃ fuit ad horã na⸗
ſcentiũ facere potuiſſe: vt ab eo
tã mltũ v̇ginali ſanctitate diſta⸗
ret.

¶ Ca. VII

a Iam illud q̃s ferat: qd̓ in eli⸗
gẽdis dieb' noua q̃dã ſuis
b actib' fata moliũt'. Nõ erat vi⸗
delic₃ ille ita nat' vt h̃ret admi⸗
rabilẽ filiũ: ſ₃ ita poti' vt ↄtẽpti⸗
bilẽ gigneret: et iõ vir d oct' ele⸗
git horã q̃ miſcerer' vxori. Fec̃ ğ
fatũ qd̓ nõ h̃ebat: ſed ex ip̃i' fa⸗
to cepit eſſe fatale qd̓ i ei' nati⸗
uitate nõ fuerat. O ſtulticiã ſin
gularẽ: eligit' dieſ vt ducat' vxor
Credo ꝑpterea: q: põt i diẽ nõ
bonũ niſi eligat' incurri: ⁊ infeli⸗
citer duci. Ubi ẽ ğ qd̓ naſcẽti iã
ſidera decreuerit. An põt hõ qd̓
ei iã ↄſtitutũ ẽ dici electiõe mu⸗
tare: ⁊ qd̓ ipe in eligẽdo die ↄſti
tuerit: nõ poſit ab alia ꝑtãte mu
c tari. Deinde ſi ſoli hoĩes: nõ au
tẽ oĩa q̃ ſb̃ celo ſũt ↄſtellatiõib'
ſb̃iacẽt: cur alios eligũt dies ac
cõmodatos ponẽdis vitib' vel
arborib': vl' ſegetib': alios dies
pecorib' vl' domãdis vl' admit
tendis marib': q̃b' eq̃ꝝ vl' bouũ
fetẽt' armẽta ⁊ cetera hmõi. Si
aũt ꝑpterea valent ad has res
dies electi q: t̃renis oĩb' corpi⸗
b' ſiue aĩantib' ſiue nõ aĩantib'
ſcd̓m diuerſitates tp̃aliũ momẽ
toꝝ ⁊ ſiderũ poſitio dñat': ↄſide
rẽt q̃ꝫ innũerabilia ſb̃ vno tp̃iſ pũ
cto vl' naſcãt' vl' oriãt' vl' incho⸗
ent': ⁊ tã diuerſos exit' h̃eãt. vt
iſtas obſuatiões cuiuis puero
ridẽdas eẽ pſuadeãt. Quis eñ
eſt tam excors vt audeat dicere
oẽs arbores: oẽs herbaſ: oẽs be
ſtias: ſerpẽtes: aues: piſceſ: v̇mi
culos momẽta naſcẽdi ſigillatim
d h̃re diuerſa. Solẽt tñ hoĩes ad
tẽptãdã ꝑitiã mathematicoꝝ af
ferre ad eos ↄſtellatiões mutoꝝ
aĩaliũ: q̃ꝝ ort' ꝑpter hãc explo
rationẽ domi ſuę diligent' obſer
uant: eoſq₃ mathematicos pfe⸗
rũt ceteris: q̃ ↄſtellatiõib' his i⸗
ſpectis dicũt nõ eẽ hoĩem natũ ſ₃
pec'. Audẽt etiã dicere q̃le pec'
vtrũ aptũ lanicio an vectationi
an aratro: an cuſtodię domus.
Nã ⁊ ad canina fata temptãt': ⁊
cũ magnis admirãtiũ clamori⸗
b' iſta rñdẽt. Sic deſipiũt hoĩeſ
vt exiſtimẽt cũ hõ naſcit' ⁊ cete⸗
ros rex ort' ita inhiberi vt cũ illo
ſb̃ eadẽ celi plaga nec muſca na
ſcat'. Nã ſi hãc admiſerint: ꝑce
dit ratiocinatio q̃ gradatim ac⸗
ceſſib' modicis eos a muſcis ad
camelos elephantoſq₃ ꝑducat.
Nec illud volũt aduertere: q̃ ele
cto ad ſeminãdũ agrũ die: tam
mlta gñа i t̃rã ſil' veniũt: ſil' ger⸗
minant ⁊ exorta ſegete ſil' herbe
ſcũt: pubeſcũt: flaueſcũt: ⁊ tñ in
de ſpicas ceteris coęuas atq₃: vt
ita dixerim: ↄgermialeſ alias ru
bigo interimit: alias aues depo
pulant': alias homines auellũt.
Quõ iſti aliã ↄſtellatiões fuiſſe
dicturi ſũt q̃s tã diuerſoſ exitus
h̃re ↄſpiciũt: An eos penitebit
his reb' dies eligere: eaſq₃ ad ce
leſte negabũt ꝑtinere decretũ: ⁊
ſolos ſiderib' ſb̃dẽt hoĩes: q̃b'
ſolis i t̃ra de' dedit liberas vo⸗
lũtates. His oĩb' ↄſideratis: nõ
immerito credit' cũ aſtrologi mira
biliter mlta vera rñdeãt ⁊ occul
to inſtinctu fieri ſpirituũ nõ bo⸗
noꝝ: quoꝝ cura eſt has falſas ⁊
noxias opiniones de aſtralib'
fatis inſerere humanis mentib'
atq₃ firmare: nõ horoſcopi nota
ti ⁊ inſpecti aliqua arte quę nul
la eſt.

¶ Ca. VIII

a Qui vẽro non aſtrorum cõ
ſtitutionẽ ſicuti ẽ: cũ quic⸗
quid ↄcipit' vel naſcit' vl' incho⸗
b atur: ſed omniũ connexionẽ ſe⸗
riemq₃ cauſarum qua fit omne
quod fit: fati nomine appellant:
non multum cum eis de verbi
controuerſia laborandum atq₃
certandum eſt: quando quidẽ
ipſum cauſarum ordinẽ ⁊ quan
dam connexionẽ dei ſũmi tribu
unt voluntati ⁊ poteſtati: q̃ opti
me ⁊ veraciſſime credit': ⁊ cũcta

ra iſti' dei natũ
eſt m aĩal. ⁊ cui'
ſpẽi ẽ aĩal illd̓. et
ſi dixerint verita
tẽ mltũ admirãt'
q̃ſi certã d̓ h̓ cog⸗
nitiõẽ₃ habuiſſet
mathematic' q̃
ſic rñdit. Sed h̓ re
probat aug' q: ſi
ex h̓ ſolũ q̃ dat'
hora natiuitatis
aĩal' poſſ₃ ſcire q̃⸗
le ⁊ cui' ſpẽi eſſet
aĩal illd̓ ſeq̃ret' q̃
hora ea q̃ naſcit'
hõ nõ poſſet na⸗
ſci muſca: nã ea⸗
dẽ rõne q̃ ↄcede⸗
tur q̃ muſca na⸗
ſci poſſet ↄcedet'
h̓ d q̃lib₃ alio ani
mali paulatĩ ⁊ ğ⸗
datĩ d minoribus
ad maiora ꝑcedẽ
do puta ſi poſſet
muſca eadẽ rõe ⁊
mus ⁊ ſic eadẽ ra
tione ⁊ aliud aĩal
qd̓ ẽ mure aliq̃n⸗
tulũ maius ⁊ ſic
vſq₃ ad camelos
⁊ elephãtes: ⁊ ꝑ
ↄñs ſi ſil' pñt na⸗
ſci hõ ⁊ muſca ea
dẽ rõe pñt ſil' na⸗
ſci hõ ⁊ elephãs:
boſ ⁊ leo: ⁊ capra
⁊ lupus.
¶ Ca. VIII
a Qui xo nõ
aſtroꝝ ↄſti⸗
tutionẽ ⁊c̃. In h̓
ca. oñdit aug' q̃
fatum accipit' ab
aliquib' ſub alio
intellectu q̃ꝫ pro
vi poſitiõis ſide⸗
rum ſub quo in⸗
tellectu in p̃cedẽ
tibus iam diſpu⸗
tatũ eſt ↄtra fatũ
accipit' eñ q̃nq₃
ꝑ ↄnexione cau⸗
ſaꝝ quã dicũt eẽ
voluntatẽ diui⸗
nam: vel ab ipſa
dei volũtate pro
cedere: ſic tactũ
fuit. s. caplo pri⸗
mo hui' libri: qd̓
etiã ꝑbat h̓ aug'
ꝑ dicta ſenece et
homeri et d̓ au⸗
ctoritate ſtoicoꝝ
b ¶ Sed omniũ

ſcire anteq̃ȝ fiāt: ꝛ nihil in-
oꝛdinatū relinq̃re: a q̃ ſūt
oēs ptātes: q̃uis ab illo n̄
ſint oīm voluntates. Ipſam
itaq̃ȝ p̄cipue dei ſūmi vo-
luntatē cuius poteſtas in-
ſupabilr̄ p̄ cūcta porrigit:
eos appellare fatū ſic ꝓba-
c tur: Annei ſenecę ſūt: niſi
fallor: hi v̄ſus. Duc me ſū-
me pat: alti dn̄ator olym-
pi. Quocūq̃ȝ placuerit nl̄-
la parēdi mora ē. Aſſū im-
d piger: fac nolle comitabor
gemens: Maluſq̃ȝ patiar
facere qđ licuit bono. Du-
cūt volētē fata: nolētē tra-
hūt. Nēpe euidētiſſime h̄
vltīo v̄ſu: ea fata appella-
uit: q̃ ſup̄ dixerat ſūmi pa-
tris volūtatē. Cui ſe patū
obedire dic̄ vt volens du-
cat ne nolēs trahat: q̄m. ſ.
ducūt volētē fata: nolēteȝ
trahūt. Illi q̃ȝ v̄ſus home-
rici: huic ſnīę ſuffragātur:
e quos cicero i latinuȝ v̄tit.
Tales ſūt hoīm mētes: q̃-
lis pr̄ ipe Iuppit auctiſe-
ras luſtrauit lumine t̄ras.
f Nec i hac qōe auctatē ha-
beret poetica ſnīa. Sȝ q̄m
ſtoicos dic̄ (vim fati aſſerē-
tes) iſtos ex homero v̄ſus
ſolere vſurpare: nō de illi⁹
poetę ſ; d̄ iſtoꝝ p̄ hoꝝ opi-
niōe tractat: cū p̄ iſtos v̄ſ⁹
q̄s diſputatōi adhibēt quā
de fato hn̄t: qđ ſentiāt eſſe
atū aptiſſie declarat: q̄m
Iouē appellāt: quem ſūmū
deū putāt: a q̃ ɔnexionem
dicunt pendere fatorum.

a b Os cicero Ca. IX
Hita redarguere conat
vt nō exiſtimet aliqđ ſe ad-
uerſus eos valere: niſi au-
ferat diuinatiōeȝ. Quā ſic
conat auferre: vt neget eē
ſcientiā futuroꝝ: eāq̃ȝ oīb⁹
virib⁹ nullā ēe oīno ɔtēdat
vl̄ in deo vl̄ i hoīe: nullāq̃ȝ
reꝝ p̄dictionē. Ita ꝛ dei p̄-
ſciētiā negat: ꝛ oēm ꝓphe-
tiā luce clariorem conatur
euertere vanis argumēta-
tionib⁹: ꝛ opponēdo ſibi q̃-
dā oracula q̃ facile p̄nt re-
felli: q̃ tn̄ nec ipe cōuincit.
In hiſ aūt mathematicoꝝ
ɔiecturiſ refutādis ei⁹ regt̄
oratio: q: vere tales ſūt: vt
ſe ipe deſtruāt ꝛ refellant.
Mlto ſūt aūt tolerabilio-
res: q̃ vl̄ ſiderea fata ɔſtitu-
unt: q̄ȝ iſte q̃ tollit p̄ſciētiaȝ
futuroꝝ. Nā ꝛ cōfiteri eſſe
deū ꝛ negare p̄ſciū futuro-
rū apertiſſima iſania ē. Qđ
ꝛ ipe cū videret: etiā illud
tēptauit aſſerere qđ ſcp̄tū
eſt. Dixit inſipiēs i corde
ſuo nō ē de⁹: ſ; nō ex ſua p̄-
b ſona. Vidit eīm q̄ȝ eēt inui-
dioſū ꝛ moleſtū: ideo q̃ȝ cot-
tā fecit diſputantē de hac
re aduerſū ſtoicos: in libr̄
de deoꝝ natura: ꝛ pro luci-
lio balbo: cui ſtoicoꝝ ptes
defendēdas dedit: maluit
ferre ſnīam: q̄ȝ p̄ cotta qui
nullā naturā diuinā eē cō-
tēdit. In libris v̄o de di-
uinatōe ex ſeipo aptiſſime
oppugnāt p̄ſciētiam futuroꝝ.
Hoc aūt totū facere videt
ne fatū eē ɔſentiat: ꝛ pdat
liberā volūtatem. Putat
eīm ɔceſſa ſcientia futuro-
rū: ita eſſe cōſeq̄ns fatū vt
negari oīno nō poſſit. Sȝ
q̄quo mō ſe hēant: tortuo-
ſiſſime ɔcertatiōeſ ꝛ diſpu-
tationes phoꝝ: nos vt cō-
fitemur ſūmū ꝛ veꝝ deum
ita volūtatem ſūmāq̃ȝ po-
teſtatē ac p̄ſcientiā eius cō-
fitemur. Nec timem⁹ ne iđ
volūtate nō faciamus qđ
volūtate facim⁹: q: id nos
facturos ille p̄ſciuit: cui⁹ p̄-
ſciētia falli nō pōt. Quod
cicero timuit vt oppugna-
ret p̄ſciētiā: ꝛ ſtoici vt non
oīa neceitate fieri dicerent:
q̄uis oīa fato fieri ɔtēde-
rēt. Quid ē ḡ qđ cicero ti-
muit i p̄ſciētia futuroꝝ: vt

cōnexionē ꝛc. Iſtud
dictū ɔcordat cū de-
finitione fati quā dat
chryſipp⁹ ſtoic⁹ quaȝ
poſui ſup̄ capitlo p̄.
c Annei ſenece ſūt
ꝛc. qđ dictū nō iueni
i aliq̄ libro ſenece nec
eīm ē in tragedijſ: nec
in ludicris. Ego aūt
Anneus ſeneca — plura ei⁹ opa nō vi-
di in qb⁹ metrice ſcri-
beret. d Fac nol-
le cōmitabor gemēſ:
vult dicere ſeneca: q̄
ſi dēt: q̄ nollē illud fa-
cere ad qđ fata incli-
nāt tn̄ opoꝛtebat me
facere illđ etiā cū ge-
mitu. i. diſplicētia: et
qđ bono libuit face-
re. i. libēter facit hoc
ego patiar. i. trahar
ꝛ quaſi cogar illud fa-
cere. Et q: me nolēte
fiet: ideo ero magis
patiēs q̄ȝ agēs. e
Quos cicero in lati-
nū ꝛc. Sciēdū eſt q̄
cicero verſus home-
Homer⁹ — ri ꝛ ei⁹ libros trāſtulit
in latinū de greco: vt
ipe tullius etiā dic̄ in
libro quīto de finib⁹
bonoꝝ ꝛ maloꝝ parꝝ
poſt mediū. f Nec
i hac qōne ꝛc. h oſtē-
dit aug⁹ q̄re adducit
v̄ſus homeri poetę:
cū tn̄ dictis poeticis
nō ſit ſtandū vbi agi-
tur de materia natu-
rali et ſit diſputatio
nō ſolū ɔtra opinio-
nē hoīs: ſ; etiā ad p̄-
bandū ipam veritatē
ſicut diſputat. Sed
p̄ tanto hic adducit
auctas homeri quia
tulli⁹ libro de fato di-
cit ſtoicos q̃ fatū po-
nūt iſtos v̄ſus home-
Tulli⁹ in li. de diuina. — ri ſic vſurpaſſe: ꝛ idō
hn̄t auctoritatem ab
ipis ſtoicis: quorum
ſnīa nō modice ē au-
ctoritatis. Cicero ve-
ro libro de fato inue-
hit ɔtra chryſippū p̄n-
cipem ſtoicoꝝ: qua-
ſi nō potuiſſet ſaluaſ-
ſe fatum eo mō quo
hic accipit ꝛ liberuȝ
arbitrium.

Ca. IX
h Os cicero
ita redargu-
ere ꝛc. In h̄ capi-
tulo reprobat be-
atus aug⁹ opini- — D̄ȝ. iȝ. et. q̃
oneȝ ciceronis q̃
volens improba-
re ſtoicos ponen-
tes fatū, put fatū
eſt ſeries cauſaꝝ
intātū errauit vt
negaret a deo p̄-
ſcientiā futuroꝝ
ſcȝ libro ſcđo de
diuinatiōe ꝛ pei-
us multo errauit
q̄ȝ ſtoici: quia ſto-
ici nō errauerūt
niſi i noīe: ꝛ h̄ qa
fatū ſolet aliť ac-
cipi in cōi vſu lo-
quētiū ꝛ tn̄ ipm
nomen ſuſtineri
poſſet. vt. ſ. fatuȝ
diceret a fādo. ꝛ
ſic voluntas dei
diceret fatuȝ: q:
de⁹ fatur ea q̃ fie-
ri vult. Sed cice-
ro turpius erra-
uit non ſolum q̄ȝ
ſtoici: ſ; etiam q̄ȝ
mathematici: q̃
fatū ponūt i alia
ſignificatiōe ipȝ
accipientes. ſ. p̄
vi poſitiōis ſide-
rū: q: mathema-
tici nō negāt deū
eſſe ſ; cicero vide-
tur vel hoc nega-
re: vel dicere q̄ſi
eque abſurdū ſcȝ
deū eſſe ꝛ futura
igrare. b Vidit
eīm q̄ȝ eſſet inui-
dioſum ꝛc. vult di-
cere beat⁹ aug⁹.

c eā labefactare diſputatōe deteſta
bili niterer. Videlicȝ q: ſi preſcita
ſūt oīa futura: h̄ ordie veniēt q̄ vē
tura eē pſcita ſūt. Et ſi h̄ ordie ve-
niēt: cert⁹ ē ordo rez pſciēti deo: ⁊
ſi cert⁹ ē ordo rez: cert⁹ ē ordo cā-
rū. Nō eñ aliqd fieri pōt qd non
aliq̄ efficiēs cā pceſſerit. Si autē
cert⁹ ē ordo cāz q̄ fit oīne qd fit:
fato inqt fiūt oīa q̄ fiūt. Qd ſi ita
eſt: nihil ē i nr̄a ptāte: nullūq; ē ar
bitriū volūtat. Qd ſi ɔcedim⁹ in
qt oīs hūana vita ſbuertitur: fru
ſtra leges dāt: fruſtra obiurgatio-
nes: laudes: vitupatiōes: exhor-
tatiōes adhibēt: neq; vlla iuſticia
bonis pmia: ⁊ malis ſupplicia cō-
ſtituta ſūt. Hec g̃ ne ɔſequāt indi
gna: abſurda ⁊ pnitioſa reb⁹ hu-
manis: nō vult eē pſciētiā futuro-
rū: atq; i has anguſtias cicero co
artat animū religioſuȝ: vt vnū eli
gat e duob⁹: aut eē aliqd i nr̄a vo
lūtate: aut eē pſciētiā futuroz: qm̄
vtrūq; arbitrat eē nō poſſe: ſ; ſi al
tez ɔfirmat: altez tolli: ſi elegeri-
m⁹ pſciētiā futuroz: tolli volūtat
arbitriū: ſi elegerim⁹ volūtat ar-
bitriū: tolli pſciētiā futuroz. Ipſe
itaq; vt vir magn⁹ ⁊ doct⁹: ⁊ vite
hūane plimū ac pitiſſime ɔſulēs:
ex his duob⁹ elegit liberz volūtat
arbitriū. Qd vt ɔfirmaretur ne-
gauit pſciētiā futuroz: atq; ita dū
vult facere liberos: fac ſacrilegos
Religioſus aūt anim⁹ vtrūq; eli-
git: vtrunq; ɔfitet: ⁊ fide pietatis
vtrūq; ɔfirmat. Quō inqt: Nā ſi
ē pſciētia futuroz ſequūt illa oīa
q̄ ɔnexa ſūt: donec eo pueniat vt
nihil ſit in nr̄a volūtate. Porro ſi
ē aliqd i nr̄a volūtate eiſdē recur-
ſis gdib⁹ eo puenit: vt nō ſit pſciē
tia futuroz. Nam p illa oīa ſic re-
currit: Si ē volūtat arbitriū: non
oīa fato fiūt. Si nō oīa fato fiunt:
nō ē oīm cert⁹ ordo cāz. Si cert⁹
cāz ordo nō ē: nec rez cert⁹ eſt or
do pſciēti deo: q̄ fieri nō pñt niſi
pcedētib⁹ ⁊ efficientib⁹ cauſis. Si
rez ordo pſciēti deo cert⁹ nō ē: nō
oīa ſic veniūt: vt ea vētura pſciuit
Porro ſi nō oīa ſic eueniūt vt ab
illo vētura pſcita ſūt: nō ē inqt in

d deo pſcientia oīm futuroz. Nos
aduerſus iſtos ſacrilegos auſus
atq; ipios: ⁊ deū dicim⁹ oīa ſcire
anteq; fiāt: ⁊ volūtate nos facere
qcqd a nobis nō niſi volētib⁹ fieri
ſentim⁹ ⁊ nouim⁹. Oīa vō fato fi-
eri n̄ dicim⁹: imo nll̄a fieri fato di-
cim⁹: qm̄ fati nomē vbi ſolet a lo-
quētib⁹ poni. i. in ɔſtitutōe ſiderū
q̄ qſq; ɔcept⁹ aut nat⁹ eſt: qm̄ res
ipa manif aſſerit: nihil valere mō
ſtram⁹. Ordicȝ aūt cāz vbi vo-
lūtas dei plurimū pōt: neq; nega-
m⁹: neq; fati vocabulo nūcupam⁹
niſi forte vt fatū a fando dictū in-
telligam⁹. i. a loquēdo: nō eñ ab-
nuere poſſum⁹ eē ſcptū in lr̄is ſan
ctis: Semel locut⁹ ē de⁹: duo h̄ au
diui: qm̄ ptās dei ē: ⁊ tibi dñe mi-
ſericordia: qa tu reddes vnicuiq;
ſcdm opa ei⁹. Qd eñ dictū eſt ſe-
mel locut⁹ ē: itelligit imobilit: h̄ ē
incōmutabilit ē locut⁹: ſicut nouit i-
cōmutabilit oīa q̄ futura ſūt: et q̄
ipe factur⁹ ē. Hac itaq; ratōe poſ
ſem⁹ a fando fatū appellare: niſi h̄
nomē iā i alia re ſoleret intelligi: q̄
corda hoīm nolum⁹ iclinari. Nō
ē aūt ɔſeqns vt ſi deo cert⁹ ē oīm
ordo cāz: iō nihil ſit i nr̄e volūta-
tis arbitrio. Et ipe qppe nr̄e volū
tates i cāz ordie ſūt: q̄ cert⁹ ē deo
eiuſq; pſciētia ɔtinet: qm̄ ⁊ hūane
volūtates hūanoz opum cāe ſūt
Atq; ita q̄ oēs rez cās pſciuit: pſe
cto i eis cāis etiā nr̄as volūtates
igrare n̄ potuit: qs nr̄oz opuȝ cās
eē pſciuit. Nā ⁊ illō qd idē cicero
ɔcēdit: nihil fieri ſi cā efficiēs n̄ p-
cedat: ſatiſē ad eū i hac qōe redar
guēdū. Quid. n. eū adiuuat q dī
cit: nihil qdē fieri ſine cā: ſ; nō oēȝ
cām eē fatalē: q: ē cā fortuita: ē na
turalis: ē volūtaria: Sufficit q: oīne
qd fit n̄ niſi cā pcedēte fieri ɔfitet.
Nos eñ eas cās q̄ dicūt fortuite
(vñ etiā fortūa noīm accepit) n̄ eē
dicim⁹ nll̄as ſ; latētes: eaſq; tribui
m⁹ vl dei veri vl qrūlibȝ ſpūuȝ vo
lūtati. Ipaſq; nāles neqq; ab illi⁹
voluntate ſeiūgim⁹: qui ē auctor
omnis ɔditorq; nature. Iam vō
cauſe volūtarie: aut dei ſunt: aut
angeloruȝ: aut hominū: aut quo-

q negare
deuȝ eſſe
valō erat
odioſum
⁊ inuidio-
ſuȝ. Et id-
circo cice-
ro i libris
de natura
deoz vo-
lens odiū
declinare
itroducit
alios de
hac mate
ria diſpu-
tantes et
opiniōes
ſuas defē
dentes. q̄-
rum vna
fuit deos
non eſſe.
Cui ipe ci
cero nō vi
debat aſ-
ſentire.
Vnō hic
ſciendum
q in pmo
libro d̄ na
tura deo-
rum cice-
ro iducit
duas par
tes diſpu
tantes de
natura de
orum ſcȝ
C. velle-
io epicura-
tuȝ repro
bantem
deoſ eſſe.
cottā etiā
qui nega-
uit deos.
In ſecun
do vero li
bro inducī
curtiū lu-
ciliuȝ bal-
bū ſtoicū
affirman-
tem deos
eē. In ter
tio vero li
bro indu-
cit pdictū
curtiuȝ et
cottaȝ int
ſe diſputā
tes: ⁊ vtrū
q; ſuā par
tem defē-

dentē. Et
in fine li-
bri dic ci-
cero ſic. h̄
cuȝ eſſent
dicta diſ-
ceſſimus:
ita. C. vel
leio cotte
diſputan-
dum veri
or m̄ bal-
bi ad ſimi
litudinē
veritatis
videretur
propenſi-
or. In ſe-
cundo li-
bro de di-
uinatōne
ipemet ci
cero in p-
pria pſo-
na diſpu-
tat cōtra
balbuȝ p-
fatum aſ-
ſerentem
diuinatio
nem eſſe:
vbi cice-
ro expreſ-
ſe negat
deuȝ pre-
ſcire ea q̄
caſu vl for
tuitu eue-
niūt q: ſi
pſciretur.
iam nō eſ
ſet fortui-
ta. C
Si preſci
ta ſunt ⁊c.
Iſtam ra
tiones q̄ſ-
uis aliqn-
tuluȝ ſub
alijs ver-
bis ponit
cicero li-
bro de fa-
to. D
Nos ad-
uerſ⁹ iſtoſ
⁊c. hic be-
at⁹ augu-
ſtin⁹ oſtē-
dit quid
ſit pro ve-
ro tenen-
dū i pſen-
ti ⁊ reſpō-
det ratio-

Ps. 61

nibus ci-
ceronis.

Ca. X
V Tide
nec il
la neceſſi-
taſ ⁊c̄. In
h̄ capit̄lo
oſtēdit be
at⁹ aug⁹
quō p̄ſciē
tia dei nō
imponat
neceſſita-
tē coactio
nis vel in
euitabili-
tat̄ volū-
tati vel re
bus p̄ſci-
tis: nec ne
ceſſitaſ ex
ſuppoſitiō
ne repu-
gnat liber
tati. Et fa
cit in h̄ ca-
pit̄lo duo
Quia pri
mo oñdit
quō volū
tat̄ liber-
taſ ſtat cū
nc̄citate vł
repugnat
Scd̄o ibi
nō ḡ ꝓpte
rea nihil:
oſtēdit ꝙ
ſtet cū ꝑ-
ſcientia.
Quātum
ad p̄mū
ſciendum
ꝙ neceſſi-
tas quā ti
muerit ſto
ici fuit ne
ceſſitaſ fa
ti repug-
nans vo-
lūtatis li-
btati. vñ
ſicut dicit
A. Bell⁹
lib. v. Cū
chryſipp⁹
princeps
ſtoicorū
definiſſet
fatum co
mō q̄ ſup

rūq; aīaliū: ſi tñ appellādę volūta
tes ſūt aīaliū rōis expertiū: mot⁹ illi
q̄b⁹ aliq̄ faciūt ſcd̄m nāꝫ ſuā cū q̄d
vł appetūt vł euitāt. Angeloꝝ aūt
volūtates dico ſiue bonoꝝ q̄s an
gelos dei dicimus: ſiue maloꝝ q̄s
angeloſ diaboli: vł etiā demones
appellam⁹. Sic ⁊ hoīm ⁊ bonoꝝ. ſ.
⁊ maloꝝ: ac ꝑ h̄ colligit̄ nō ēē cāſ
efficiētes oīm q̄ fiūt: niſi volūtari-
as illi⁹ naturę. ſ. q̄ ſp̄ūs vitę ē. Nā
⁊ aer iſte ſiue vent⁹ dr̄ ſp̄ūs: ſ3 qm̄
corp⁹ ē: nō ē ſp̄ūs vitę. Sp̄ūs ḡ vi
tę q̄ viuificat oīa: creatorq; ē oīs
corpis ⁊ oīs creati ſp̄ūs: ip̄e ē de⁹
vtiq; ſp̄ūs nō creat⁹. In ei⁹ volū-
tate ſūma ptās ē: q̄ creatoꝝ ſp̄ūū
volūtates bonas adiuuat: malas
iudicat: oēs ordīat: ⁊ q̄buſdaꝫ tri-
buit ptātē: q̄buſdā nō tribuit. Sic
eñ oīm nāꝝ creator ē: ita oīm po-
teſtatū dator: nō volūtatū. Malę
q̄ppe volūtates ab illo nō ſūt: qm̄
ꝯ nām ſūt: q̄ ab illo ē. Corpa igit̄
mag̃ ſbiacēt volūtatib⁹: q̄dā nr̄is
id ē oīm aīantū mortaliū: ⁊ mag̃
hoīm q̄ȝ beſtiaꝝ: quędā v̄o ange-
loꝝ: ſ3 oīa maxie dei volūtati ſbdi
ta ſūt. Cui etiā volūtates oēs ſub
iciūt̄ q2 nō hñt ptātē niſi quā ille
ꝯcedit. Cā itaq; reꝝ q̄ fac̄ nec fit:
de⁹ ē. Alię v̄o cāę ⁊ faciūt ⁊ fiūt: ſi
cut ſūt oēs creati ſp̄ūs ⁊ maxie rō
nales. Corpaleſ aūt cāę q̄ mag̃ fi
unt q̄ȝ faciūt: nō ſūt int̄ cās efficiē
tes ānūerādę: qm̄ h̄ pñt qd̄ ex ipiſ
faciunt ſp̄ūum voluntates. Quō
igit̄ ordo cāꝝ q̄ p̄ſcienti cert⁹ ē deo
id efficit: vt nihil ſit ī nr̄a volūtate
cū in ip̄o cāꝝ ordie magnū hēant
locū nr̄ę volūtates? Cōtēdat ḡ ci-
cero cū eiſ q̄ hūc cāꝝ ordīeꝫ dicūt
ēē fatalē: vł poti⁹ ip̄m fati noīe ap
pellāt: qd̄ nos abhorrem⁹: ꝑcipue
ꝓpt̄ vocabulū qd̄ nō ī re vera cō-
ſueuit intelligi. Qz v̄o negat ordi-
nē oīm cāꝝ ēē certiſſimū: ⁊ dei pręſ
ſciētię notiſſimū: pl⁹ eū q̄ȝ ſtoici de
teſtamur. Aut eñ deuꝫ ēē negat:
qd̄ q̄dē īducta alteri⁹ pſona ī libr̃
ꝺ deoꝝ nā facere molit⁹ ē: aut ſi ēē
ꝯfitet̄ deū quē negat p̄ſciū futuro
rū: etiā ſic dic̄ nihil aliud q̄ȝ qd̄ ille

Dixit inſipiēs ī corde ſuo: nō eſt
de⁹. Qui eñ nō ē p̄ſci⁹ oīm futu-
roꝝ: nō ē vtiq; de⁹. Quapropt̄ et
volūtates nr̄ę tm̄ valēt: q̄ntū de⁹
eas valere voluit atq; p̄ſciuit: ⁊ iō
q̄cq̄d valēt: certiſſime valēt: ⁊ qd̄
facturę ſunt ipſe omnino facturę
ſunt: quia valituras atq; facturas
ille p̄ſciuit: cuius p̄ſciētia falli nō
pōt. Quapropt̄ ſi mihi fati nomē
alicui rei adhibēdū placeret: ma-
gis dicerē fatū ēē īfirmioꝛ: potē-
tioꝛ volūtatē q̄ eū hꝫ ī ptāte: q̄ȝ il
lo cāꝝ ordie quē nō vſitato ſ3 ſuo
more ſtoici fatū appellāt arbitriū
nr̄ę volūtatꝛ auferri. Ca. X

V Nde nec illa nc̄citas formi-
dāda ē: quā formidādo ſtoi
ci laborauerīt: cās reꝝ ita diſtigue
re: vt q̄ſdā ſbtraherēt nc̄citati: q̄ſ-
dā ſbderēt: atq; ī his q̄s eſſe ſb ne
ceſſitate voluerīt: poſuerīt etiā nr̄aſ
volūtates: ne videlꝫ nō ēēnt librę
ſi ſbderēt̄ nc̄citati. Si eñ nc̄citas
nr̄a illa dicēda ē q̄ nō ē ī nr̄a ptāte
ſ3 etiā ſi nolum⁹ efficit qd̄ pōt: ſic ē
nc̄citas mortꝛ: manifeſtū ē volūta
tes nr̄as: q̄b⁹ recte vł ꝑperā viuit̄
ſb tali nc̄citate nō ēē. Mlta eñ fa
cim⁹: q̄ ſi nollem⁹ nō vtiq; facere-
m⁹. Quo p̄mit⁹ ꝑtinet ip̄m velle.
nā ſi volum⁹ ē: ſi nolum⁹ nō ē. Nō
eñ vellem⁹: ſi nollem⁹. Si aūt illa
definit̄ ēē nc̄citas. ſcd̄m quā dici-
m⁹ nc̄cē ēē vt ita ſit aliq̄d vł ita fi-
at: neſcio cur eaꝫ timeam⁹: ne no-
biſ libertatē auferat volūtatꝛ. Ne
q; eñ ⁊ vitā dei ⁊ p̄ſciētiā dei ſub
nc̄citate ponim⁹ ſi dicam⁹ nc̄cē eſt
deū ſp̄ viuere ⁊ cūcta p̄ſcire: ſicut
nec ptās ei⁹ minuit̄ cū dr̄ mori fal
liq; nō poſſe: Sic eñ h̄ nō pōt: vt
poti⁹ ſi poſſet minoꝛ ēēt vtiq; ptātꝛ.
Recte q̄ppe oīpotēs dr̄: q̄ tñ mori
⁊ falli nō pōt. Dicit̄ eñ oīpotens
faciēdo qd̄ vult: nō patiendo qd̄
nō vult. Qd̄ ſi ei accideret: nequa
q̄ȝ ēēt oīpotēs. Vñ ꝓpterea q̄daꝫ
nō pt̄: q2 oīpotēs ē. Sic etiā cū di
cim⁹ nc̄cē ē ēē: vt cū volum⁹ libero
velim⁹ arbitrio: ⁊ veꝝ ꝓculdubio
dicim⁹: ⁊ nō iō ip̄m liberꝝ arbitriū
nc̄citati ſbijcim⁹: q̄ adimit libtatē

in h̄ libro
cap̄lo pri
mo. ⁊ alij
obijcerēt
ꝯ ſuā defi
nitionem
ꝙ videba
tur diſtru-
ere liber-
tatē volū
tatꝛ: chry-
ſippus de-
clarando
ſuā inten-
tionē: q̄ñ
dixit fatū
ēē ſempit̄
nā ⁊ inde-
clinabileꝫ
serieꝫ reꝝ
et volens
ſeruare li-
bertatem
voluntatꝛ
dicebat ꝙ
fato ineſt
q̄daꝫ mo-
do ad bo-
nū vel ad
malū: ta-
mē actio-
nes bōas
vel malaſ
ipſa volū
tas mode
ratur ⁊ ef-
ficit. poit
ergo ad h̄
exemplū
de lapide
rotundo:
qui ſi per
ſpacia ꝑ-
ua ⁊ decli
ua ꝓiici-
at̄ deſcen
dit: cuius
deſcenſuſ
principiū
eſt ille qui
proijcit:
ſed tamē
mox ille
lapis vo-
luitur nō
quia iam
ab ipſo ꝓ
iciēte mo
ueatur. ſ3
competit
motus il-
le lapidi
iam ex ꝓ-
p̄a ſua vo
lubilitate

Ps. 13. et. 52

seu figura apta ad h̄ q̄ sic voluat͛. Eodē mō dicit esse de origine necessitatis fati: nam ipsa principia causarū mouēt fatū: imperi⁹ vero ɔsilior͛ mentiūq̄ nostrarū actioneśq̄ ipas voluntas cuiusq̄ ppria ⁊ animor͛ ingenia moderant͛. Cicero ꝯo libro de fato dic̄ chrysippū ɔ̄stuantē ⁊ laborantē quomodo fato possent omnia fieri: ⁊ tn̄ esse aliud in potestate. videt͛ nō se expediuisse i hac questione: s; manere intricatam. Aug⁹ ꝯo hic dicit q̄ nō est formidanda illa necessitas qm̄ stoici illam formidauerūt ppter quod aliquas causas subiecerūt necessitati: aliquas ꝯo nō inter quas posuerunt voluntates nostras non subdi necessitati timētes ne tollerēt libratē. Vn̄ augustin⁹ gratia h⁹ distinguit hic de triplici necessitate. Quarū vna ē coactionis: ⁊ subiēci tali necessitati est ɔtra libertatem: siue sit libertas a coactiōe siue indifferentie. Hāc necessitatē tangit cum dicit Si enī necessitas nr̄a illa ⁊c̄. Alia ē necessitas imutabilitat͛ q̄ ē etiā in deo l; de⁹ ei non subiciat͛: ⁊ ista nō impedit libertatem volūtatis q̄ libertas est a coactione nec etiā libertatē indifferentie dum tn̄ necessitas sit respectu vnius ⁊ volūtas respectu alteri⁹ sic̄ de⁹ vult necessario seip̄; eē ⁊ viuere: vult tn̄ libere libtate idifferētie creaturā eē. Necessitatē ꝯo istā imutabilitat͛ tāgit cū dic̄. Si aūt illa diffinit͛ eē necessitas ⁊c̄. Tertia ē necessitas ex suppositiōe q̄ magis ē necessitas ɔseq̄ntie q̄ ɔseq̄ntis: puta si dicat͛ sic. Si volo aliud necessario volo illud libero arbitrio. Et ista necessitas nec repugnat libertati q̄ est a coactiōe nec libertati indifferentie. Et causa est q2 non refert͛ ad aliud respectu cui⁹ est libtas

indifferētie: nā libertas ē respectu an̄cedētis vl̄ ɔseq̄ntis. ⁊ talis necessitas neutri⁹ est: s; est necessitas ɔseq̄ntie. Istā ꝯo necessitatē tāgit cū dic̄: sic etiā cum dicimus necesse esse ⁊c̄. b Sunt igit͛ nr̄e volūtates ⁊c̄. hic concludit aliqua esse in nr̄a ptāte: ⁊ ōndit q̄ sunt illa ⁊ que alia q̄ in nr̄a ptāte nō sūt: cū tn̄ ea patiamꝰ sūt i potestate nr̄a ⁊ subiecta nr̄e volūtati pot⁹ q̄ volūtati alicui⁹ creature. Est aūt lr̄a augustini que sequitur sc; quicquid autē aliorum hominum ⁊c̄. obscura et in multis libris discordātibus viciata. Cuius intellect⁹ tal' est. Quicq̄d aūt alior͛ hoīm volūtate nolēs q̄sq̄ patiatur etiā sic voluntas valet .i. habet hoc in ptāte sua .s. aliq̄ volūtas: ⁊ si nō illi⁹: qui .s. nolēs patit͛: tn̄ hoīs volūtas .s. ei⁹ q̄ malū infert supple habet hoc in ptāte sua. S; ptās dei supple est .i. a deo est. nā si voluntas tm̄ esset .i. sine effectu nec posset qd̄ vellet potētiori volūtate ipediret͛ .s. volūtate dei q̄ h; ptātem sup oēm volūtatē et nō ipediret͛ fato vel aliq̄ necessitate fatali nec sic tn̄ volūtas nisi volūtas eēt .i. q̄uis sic ipediret͛ volūtas adhuc remaneret volūtas: ⁊ non esset nisi volūtas .i. aliud q̄ volūtas: q2 impedimētū tale nō tollit volūtatē: nec alterius: sed ei⁹ eēt illa volūtas ipedita q̄ vellet ⁊ non posset. vn̄ q̄cq̄d pter suā volūtatē patitur hō nō debet tribuere hūanis vl̄ angelicis vel cuiusq̄ creati spirit⁹ volūtatib⁹ .s. tanq̄ cause pme ⁊ potissime: sed ei⁹ potius qui dat potestatem volentibus quia licet malum culpe nō sit in deum reducendū: tamē malū pene in ipsū sicut in causam reducēdum est. c Nō ergo ppterea nihil ⁊c̄. Hic ostendit q̄ voluntas libera stat cū dei pscientia ⁊ nō solum stat imo sequitur ex ea.

Ca. XI

DEus itaq̄ summus et verus ⁊c̄. In hoc capitulo. Ostendit beatus augustinus q̄ dispositio regnorū subiacet diuine puidētie ⁊ hoc ostēdit ex multis alijs q̄ di

b Sunt igit͛ nr̄e voluntates: ⁊ ip̄e faciūt q̄cquid volendo facim⁹: qd̄ non fieret si nollem⁹. Quicq̄d aūt aliorū hoīm volūtate nolēs q̄sq̄ patit͛: etiā sic voluntas valet: ⁊ si nō illi⁹ tn̄ hominis volūtas: s; ptās dei. Nam si volūtas tm̄ esset: nec posset qd̄ vellet: potētiore volūtate impedireꝫ. Nec sic tn̄ volūtas nisi volūtas esset: nec alteri⁹ s; ei⁹ esset qui vellet: ⁊ si nō posset iplere qd̄ vellet. Vn̄ quicq̄d pter suā volūtatē patit͛ homo: nō debet tribuere hūanis vl̄ angelicis vel cuiusq̄ creati spūs volūtatib⁹: s; eius potius q̄ dat ptātem volētibus. c Nō ergo ppterea nihil est in nr̄a voluntate: q2 deus pscuit qd̄ futurū esset in nr̄a volūtate. Non enī q̄ h̄ pscuit: nihil pscuit. Porro si ille q̄ pscuit qd̄ futurum eēt ī nr̄a volūtate: nō vtiq̄ nihil: s; aliq̄d pscuit: pfecto ⁊ illo psciēte est aliq̄d in nr̄a volūtate. Quo circa nullo modo cogimur: aut retēta pscientia dei tollere volūtatꝫ arbitriū: aut retēto volūtatis arbitrio: deū (qd̄ nefas ē) negare pscium futurorū: sed vtrūq̄ amplectimur: vtrūq̄ fideliter ⁊ veraciter confitemur. Illud vt bene credam⁹: h̄ vt bn̄ viuamus. Male aūt viuit͛: si de deo nō bn̄ credit͛. Unde absit a nobis ei⁹ negare pscientiā vt liberi eē velim⁹: q̄ adiuuāte sum⁹ liberi vl̄ erim⁹. Proinde nō frustra sūt leges: obiurgatiōes: exhortationes: laudes: ⁊ vituperatiōes: q2 ⁊ ipas futuras eē pscuit: ⁊ valēt plurimū q̄ntū eas valituras esse pscuit: ⁊ pces valent ad ea impetrāda: q̄ se pcātib⁹ cōcessurū esse pscuit: ⁊ iuste pmia bonis factis ⁊ peccatis supplicia ɔstituta sunt. Neq̄ enī ideo peccat hō q2 de⁹ illū peccaturū esse pscuit: imo ideo nō dubitat͛ ipm peccare cū peccat: q2 ille cui⁹ pscientia falli nō potest nō fatū: nō fortunā: nō aliq̄d aliud: s; ipm peccaturū eē pscuit: qui si nolit omnino nō peccat: s; si peccare noluerit etiam hoc ille pscuit.

Ca. XI

a DEus itaq̄ sūm⁹ ⁊ verus cū vbo suo ⁊ spū scto: q̄ tria vnū sunt: deus vn⁹ oipotēs creator ⁊ factor ois aīe atq̄ ois corporis: cui⁹ sūt pticipatiōe felices quicūq̄ sūt veritate nō vanitate felices: qui fecit hoiem rationale aīal ex aīa ⁊ corpe: qui eū peccantē nō ipunitū eē pmisit

uinę ꝓuidentię ſubiacent: ⁊ ſunt tm̄ multo maiora.

Capi. XII

a Proinde videam⁹ quos romanoꝝ ⁊c̄. In h capitulo oſtendit aug⁹ ob q̄ merita romanorū ⁊ ad quē finē de⁹ ꝓuidentia ſua romanū imperium auxit. vnde oſtendit qualia opa virtuoſa relucebant i romanis antequā impiū auctuʒ eſſet: que tn̄ quia ordinata fuerūt ad gloriam tempalē ideo gloria tpali remunerati ſūt: b Tamē laudis auidi ⁊c̄. Iſta ſūt verba ſaluſtij: circa principium catilinarij: vſq̄ ibi excluſiue hāc ardentiſſime ⁊c̄: c Hinc eſt q̄ regalem ⁊c̄. Hic ſciendū eſt q̄ licet tarquinius ſupbus qui fuit vltimus rex romanorū fuerit expulſ⁹ ꝑpt delictū filij ſui vt dictū fuit libro. ij. capitulo. xvij. et libro. iij capl'o. xv. tn̄ i rei veritate nomē regiū fuit romanis etiā ꝑpt alias cauſas odioſū valde ſcʒ quia reges eorūʒ fere tyrānice inceperūt dominari: et q̄ tota ptās penes ipos erat pcipue penes ipſū tarquiniū q̄ inconſulto tā populo q̄ ſenatu vl' patribus omnia diſpoſuit vt volebat: vnde regia poteſtas multū derogabat libertati ciuiū. Et ideo ſblata regia poteſtate loco vnius regis duos cōſules fecerunt apud quos maneret imperium id eſt poteſtas principalis: de quib⁹ dixi ſup libro. ij. cap. xviij. ⁊ libro. iij. c. xv de quibus Saluſtius in catilinario in pncipio fere dicit ſic:

nec ſine miſericordia dereliquit: q̄ bonis ⁊ malis eſſentiā etiā cū lapidib⁹: vitam ſeminalē etiā cū arborib⁹: vitā ſenſualē etiā cū pecoribus: vitā intellectualem cū ſolis angel' dedit: a q̄ ē oīs mod⁹: oīs ſpēs: oīs ordo: a quo eſt menſura: numer⁹: pond⁹: a quo eſt qc̄qd naturaliter eſt: cuiuſcū q̄ generis eſt: cuiuſcunq̄ extimatiōis eſt: a q̄ ſūt ſemina formaꝝ: formę ſeminū: motus ſeminū atq̄ formarum. Qui dedit carni originē: pulchritudinē: valitudinē: ꝓpagationis fecunditatem: membroꝝ diſpoſitionē: ſalutē: ꝯcordiā: q̄ ⁊ aię irratiōali dedit memoriā: ſenſum: appetitum: rationali aūt inſup mentē: intelligētiā: volūtatē: qui nō ſolū celū ⁊ terrā: nec ſolū angelū ⁊ hoiem: ſʒ nec exigui ⁊ ꝯtemptibilis animātis viſcera: nec eius pennulā: nec herbę floſculum nec arboris foliū ſine ſuarū ptiū ꝯuenientia ⁊ quadā veluti pace dereliquit: nullo mō eſt credendū regna hoim eoꝝq̄ dñatiōes ⁊ ſeruitutes: a ſuę ꝓuidētię legibus alienas eſſe voluiſſe.

Ca. XII

a Proinde videamus quos romanoꝝ mores: ⁊ quā ob cāʒ deus verus ad augēdū imperiū adiuuare dignat⁹ eſt: in cui⁹ poteſtate ſūt etiā regna terrena. Qd̄ vt abſoluti⁹ diſſerere poſſem⁹: ad hoc ptinentē ⁊ ſupiorē librū conſcripſim⁹: q̄ in hac re poteſtas nulla ſit eoꝝ deorum quos etiam rebus nugatorijs colēdos putarūt: ⁊ pſentis voluminis ptes ſuperiores quas hucuſq̄ pduxim⁹ de fati queſtione tollēda: ne quiſq̄ cui iam pſuaſū eſſet nō illoꝝ deoꝝ cultu romanū imperiū ꝓpagatū atq̄ ſeruatuʒ: neſcio cui fato potius id tribueret q̄ dei ſummi potētiſſimę volūtati. Veteres igit pmiq̄ romani quātū eoꝝ docet ⁊ cōmēdat hiſtoria: q̄uis vt alię gentes (excepta vna ꝓpli hebręoꝝ) deos falſos colerēt: ⁊ nō deo victimas ſʒ demonijs immolarēt: b tamen laudis auidi: pecunię liberales erāt: gloriā ingentē: diuitias honeſtas volebāt: hāc ardētiſſime dilexerūt: ꝑpter hāc viuere voluerūt: ꝑpter hāc et mori nō dubitauerūt. Ceteras cupiditates hui⁹ vni⁹ ingēti cupiditate pſſerūt: ipaʒ deniq̄ patriam ſuā: qm̄ ſeruire videbat' inglorioſū: dominari vō atq̄ imperare glorioſuʒ: prius omni ſtudio liberaʒ: deinde dñam eſſe c ꝯcupierūt. Hinc ēſt q̄ regalē dñationē nō ferētes: annua imperia binoſq̄ imperatores ſibi fecerūt: q̄ cōſules appellati ſunt a ꝯſulendo: nō reges aut dñi a regnādo atq̄ dñando: cū et reges vtiq̄ a regēdo dicti meli⁹ videant': vt regnū a regib⁹: reges aūt vt dictū eſt a regēdo: ſed faſtus regi⁹ nō diſciplina putat⁹ eſt regētis vel beniuolētia cōſulētis: ſʒ ſupbia dñantis. Expulſo itaq̄ rege tarquinio: ⁊ ꝯſulib⁹ inſtitutis: ſecu d tū ē qd̄ idē auctor i romanoꝝ laudib⁹ poſuit: q̄ ciuitas icredibili mēoratu adepta libertate ⁊ q̄ntū breui creuerit: tāta cupido glię icefferat. Iſta ḡ laudis auiditas ⁊ cupido glię: multa illa mirāda fec: laudabilia ſcʒ atq̄ glioſa ſcdm̄ hoim e extimationem. Laudat

vbi regiū imperium q̄ initio cāſuādę librtat' atq̄ augēde rei publice fuerat i ſupbiaʒ dominationēq̄ ſe cōuertit: imutato tpe annua impia ſolum id eſt ſolū p vnū annū durātia binoſq̄ impatores ſibi fecere. d Quod idem auctor ⁊c̄. videlicet ſaluſtius parum poſt illud qd̄ de ipo iā allegaui: ⁊ ſunt verba eius iſta: q̄ ciuitas incredibili memoratu adepta libertate quātum breui creuerit tanta cupido glorie inceſſerat. Sequētia h ſunt verba auguſtini. e Laudat idē ſaluſtius ſcʒ in catilinario: cuius ſententiā hic recitat auguſtin⁹ magis q̄ v̄ba. Quantū vero ad hoc q̄ h aug⁹ allegans ſaluſtiū de catone ⁊ ceſare: q̄ erant ingētis virtutis ⁊ diuerſoꝝ moꝝ hoc exponit ſaluſti⁹ ibidē ſic dicēſ His genus: etas eloq̄ntia ꝓpe eq̄lia fuere: magnitudo animi par. ſʒ alia alij: Ceſar bñficijſ ac magnificentia magnus habebatur: integritate vitę cato. iſte ſcʒ cęſar magnitudine ⁊ miſericordia clar⁹ factus eſt: huic ſcʒ catoni ſeueritas dignitatem addiderat. Ceſar dando ſbleuando ignoſcendo. Cato nihil largiēdo gloriam adeptus ē. In altero miſeris refugiū erat: i altero mal' pnicies

Saluſti. in catil.

Illius facultas: huiꝰ ꝯstātia laudat. Postremo cesar in aīm induxerat vigilare laborare: in negocijs amicorū intentꝰ: sua negligere: nihil denegare qđ dono dignū esset. Et post hoc addit salustiꝰ de cesare sic dicēs. Sibi magnū imperiū nouū exercitū: nouū bellum exoptabat vbi virtus enitere posset. Que vba salustij hic recitat beatꝰ augꝰ. Qđ vero subiungit. ita fidebat in votis id est volūtatibus viroꝝ virtute magnoꝝ scꝫ quos in exercitu sibi se habebat. vt excitaret in bellū miseras gētes. s. gallos germāos: ⁊ illyricos: britannos: aquitānos: ⁊ gallos tā gallie cisalpine idest illius terre q̄ modo vocat lōbardia: vsqꝫ ad fluuiū rubiconē: q̄ꝫ etiam gallie trāsalpine f Et flagello agitaret bellona sanguieo. i. vt bellona q̄ est dea belli flagello sāguineo agitaret eos ad bellādū. vt esset vbi vtꝰ totū ē augustini ñ salustij. g Amore itaqꝫ ⁊c. Amor libertatis solius videbatur apud romanos fuisse q̄diu tarquinius supbus quē expulerāt fuit superstes nā toto eo tpe timētes ne reduceret in regnū: duxerunt totā intētionē suā ꝯtra illū ad cauendū ne rediret. Sꝫ eo mortuo iā statī incepit apud eos amor alijs dn̄andi ⁊ sibi eos subijciendi. h Poeta insignis ⁊c. scꝫ virgilius libro viij. eneidos: vbi fingit virgiliꝰ enee a matre sua venere data munera quedā fuisse: inter q̄ erat scutū in quo erāt scripta ea q̄ futura erāt circa ꝓgeniē suā. Inter q̄ descriptū fuit quō porsenna rex venturꝰ esset in auxiliū tarquinij supbi expulsi: ad reducendū ipm ⁊ obsessurus vrbē. de q̄ sup libro. iij. ca. xx. Adducit aūt augꝰ duos vsus vgilij ad ꝓbandū q̄ romani p̄mo pugnabāt expulso tarquinio ꝓ libertate. vn̄ virgiliꝰ ꝯtinuando se ad p̄cedētia dicit sic. Nec nō tarquiniū eiectum porsenna iubebat. supple romanos accipere. id est q̄ romani eū accipent. ingentiqꝫ vrbē obsidione p̄mebat Ista etiā interponit augꝰ ⁊ seq̄t aliꝰ vsus vgilij. Eneade id est romani ab enea ꝓcedētes i ferrū ꝓ libtate ruebāt: noīe ferri itelligūt oīa arma iuasiua. i Velut

Eneid. 8

idē salustiꝰ tpibꝰ suis magnos et p̄claros viros Marcū catonē: ⁊ gaiū cesarē dicens: q̄ diu illa respublica non habuit quēq̄ vtute magnū: s̄ sua memoria fuisse illos duos ingenti vtute: diuersis moribus In laudibꝰ aūt cesaris posuit q̄ sibi magnū ipiūꝫ: exercitū: bellū nouū exoptabat: vbi vtꝰ enitescere posset: ita fidebat i votꝰ viroꝝ virtute magnoꝝ: vt excitaret in bellū miseras gentes f et flagello agitarꝫ bellona sanguineo. vt eēt vbi virtꝰ coꝝ enitesceret. Hec illa ꝑfecto laudis auiditas: et g glie cupido faciebat: āmore itaqꝫ primitꝰ libertatis: post etiā dn̄ationis ⁊ cupiditate laudis ⁊ glie: multa magna fecerunt. Reddit eis vtriusqꝫ rei testimoniū h etiā poeta insignis eorum Inde quippe ait. Nec nō tarquiniuꝫ eiectū porsēna iubebat Accipe: ingētiqꝫ vrbem obsidione p̄mebat Eneade in ferrū ꝓ libertate ruebāt. Tunc itaqꝫ magnū illꝰ fuit aut fortit emori: aut liberos viuere. Sed cū esset adepta libertas tāta cupido glorie icesserat vt parū esset sola libertas nisi ⁊ dn̄atio q̄reret: duꝫ ꝓ magno haberet: qđ velut i loq̄nte ioue idē poeta dic. Qui aspa iuno. Que mare nunc terras metu celūqꝫ fatigat. Cōsilia in meliꝰ referet: mecumqꝫ fouebit. Romanos reꝝ dn̄os gentēqꝫ togatā. Sic placitum veniet lustrꝭ labētibꝰ etas. Cū domꝰ assaraci phthiā clarasqꝫ mycenas. Seruitio p̄met ac victis dn̄abit argis. Que q̄dē vgiliꝰ iouē inducēs tanq̄ futura p̄dicētē: ipe iā facta recolebat: cernebatqꝫ p̄ntia. Uerū ꝓpterea cōmemorare illa volui: vt oñderē dn̄ationem post libertatē sic habuisse romanos vt in eorū magnis laudibꝰ poneret. Hinc est et illud eiusdem poete: q̄ cuꝫ aliarū gentiū artibus eas ipsas ꝓprias

loq̄nte ioue idē poeta ⁊c. libro p̄mo eneidos: vbi inducit venerē de seuicia iunonis ꝯ eneā ⁊ troianos: de q̄ supra libro p̄mo ca. iiij. dixi: ioui ꝯquerētē: ⁊ ꝓ enea iouē dep̄cantē ⁊ iouē veneri rn̄dentē h̄ mō post alia a ioue ꝓmissa: q̄n aspa iuno. i. q̄ nūc est aspa troianis: q̄ mare nūc terrasqꝫ metu celūqꝫ. i. aerē fatigat. i. cōmouet ꝯ troianos: ꝯsilia i melius referet. i. in fauorem troianoꝝ ꝯsilia mutabit: mecūqꝫ fouebit: romāos reꝝ dn̄os. s. futuros gētēqꝫ togatā. Romanos vocat togatos a toga q̄ vestis q̄dā erat q̄ vtebātur tpe pacꝭ. Sic placitū. s. est mihi: veiet lustrꝭ labētibꝰ etas. i. tps veniet ꝑ lapsū lustroꝝ q̄ sūt q̄nquēnia Cū domꝰ assaraci id troianoꝝ ⁊ p̄cipue descēdētiū ab enea: nā assaracꝰ fuit auus patris enee. p̄ami regꝭ vltimi troianoꝝ ⁊ ꝑ auus enee. phthiam. i. ciuitateꝫ grecie sic dictam: clarasqꝫ mycenas: ciuitatē. s. aliam grecie vbi regnauit agamēnon euersor troie: fuitio p̄met. i. subijciet sibi ac victꝭ dn̄abit argꝭ id est grecꝭ: h̄ aūt virgiliꝰ dic p̄dicta a ioue q̄i futura: cū m̄ in rei vitate oīa iā fuerit ipleta anteq̄ vgiliꝰ ea scriberet. nā virgiliꝰ fuit tpe augusti cesarꝭ: añ qđ tps diu fuit tota grecia romanis subiecta. vt pꝫ ꝑ sextū libro d̄ ꝓuincijs: ⁊ adducit augꝰ p̄dictos vsus vgilij ad oñdēdū quō romani adepta libtate amauerīt dn̄atiōeꝫ. Et ad idē adducit alios vsus vgilij q̄ hn̄t lib. vj. eneidos vbi vgiliꝰ iducit anchisen p̄rem enee sibi pꝰ mortē apparētē ⁊ m̄lta de posteritate sua dicētem. Int q̄ p̄dicit excellētiā quā hebūt romāi i cōpatiōe ad alias gētes. Nā romāi q̄ ad ꝑitiā regiminis ⁊ ptātē dn̄andi alias gētes excellēt: q̄uis i alijs artibꝰ romāos excellere posset gētes alie. Et iō dic vgiliꝰ sic. Excudēt alij spirātia mollꝰ era. i. alie gētes p̄nt h̄re artē excudēdi. i. fabricādi ⁊ malleādi era spirātia. i. fumātia vl' calētia molliꝰ. i. era ad ignē iā emollita. i. p̄nt eē ꝑfecti artifices i ere formādo. Credo eq̄dē viuos ducēt d̄ marmore vltꝰ. i. p̄nt eē ꝑfecti artifices i marmore vt faciāt vultꝰ imaginū d̄ marmore q̄i viuos Orabūt cās meliꝰ. i. erūt alij meliores oratores celiqꝫ meatꝰ. i. motꝰ d̄scribūt: radio. i. linea. ⁊ surgētia sidera dicēt id ē erūt ꝑitiores astronomi. Tu regere ipio ꝑplos romane mēnto: hec tibi. s. romāe erūt artes: pacisqꝫ iponere mores. i. modū ⁊ m̄surā d̄bitā. ꝑcere subiectꝭ ⁊ d̄bellare supbos

Eneid. j

quaſi dicat. O roma
ne iſta erit excellētia
tua. k Has artes
ille ꝛc. H ſciēdū ꝙ ro
Eneid. 6 mani primo erāt ſatis
virtuoſi ſm modum
ſuū virtutes politi
cas habētes: poſteri
ores vero romani erāt
ſatis vitioſi dati cu
piditati: luxurię ꝛ ali
is vitiis ac vanitati
bus. mſta a ꝑplo pau
pere accipiētes. poſt
modū ea quaſi ꝓ vti
litate cōmuni ad ho
norem deoꝝ in ludis
ſcenicis expēdētes.
vñ dicit h aug. ꝙ ar
tes regēdi ꝛ bellandi
romāi periti exerce
bant anteꝙ ſic corru
pti eēnt moribus ꝙ
poſtmodū. l Cū
ſcribebat iſta ſaluſtius
ꝛc. Saluſti fuit tpe
iulij cęſaris ꝛ virgili
tpe auguſti cęſaris. ꝗꝛ
tpibus ꝛ etiam bene
antea mores roma
noꝝ erāt multū lapſi
ꝛ omino corrupti: vt
patuit in crudelitati
bus multoꝝ belloꝝ
ciuiliū de quib ſupra
libro. iij. dictū fuit.
Saluſti. in cati. m Vñ idē dicit ꝛc.
videlicet ſaluſtius in
catilinario: ꝛ ſūt ver
ba ſaluſtij vſꝙ ibi ex
cluſiue: hę ſunt ille
bone. n Deoꝝ
apud illos ędes ꝛc.
De iſtis edib narrat
tit liui libro. vij. de
ſcdo bello punico. et
valeri libro pmo ꝙ
cū marcell capta ci
uitate ſyracuſana vt
ſupra li. pmo. ca. vj.
dixi: vellet vnā ędem
ꝯſtruxiſſe virtuti ꝛ ho
nori ꝓhibit eſt a col
legio ſacerdotum di
cenniū ꝙ ideo nō de
bebat h fieri: quia ſi
vnū templū eēt vtri
uſꝙ ꝛ cōtingeret ali
qd ꝓdigiū: qd ſacri
ficijs videlicꝫ expian
dū eēt nō poſſet fieri
vtriꝙ illoꝝ deoꝝ ſic
res diuine fieri debe
rent: ꝛ ideo fecit duo
tēpla que tñ ſicut hic

romanoꝝ artes regnādi:
atꝙ imꝑandi: ꝛ ſbigendi:
ac debellandi ꝑplos ante
poneret ait. Excudēt alij
ſpirātia molli era. Credo
equidem viuos ducēt de
marmore vult. Orabunt
cauſas meli: celiꝙ meat
Deſcribēt radio: ꝛ ſurgen
tia ſidera dicēt. Tu regere
imperio: ꝑplos romane me
mēto. He tibi erunt artes:
paciꝙ imponere morem.
Parcere ſbiectis: ꝛ debel
k lare ſupbos: Has artes il
li tāto peritius exercebāt:
quāto min ſe voluptatib
dabāt: ꝛ eneruatione ani
mi ꝛ corpis in ꝯcupiſcen
dis ꝛ augendis diuitijs: ꝛ
ꝑ illas morib corrumpen
dis: rapiendo miſeris ciui
bus: largiēdo ſcenicis tur
pibus. Unde ꝗ tales iam
moꝝ labes ſupabant: atꝙ
l abundabāt: quādo ſcri
bebat iſta ſaluſtius: cane
batꝙ virgili: nō illis arti
bus ad honores ꝛ gloriaꝫ
ſ dolis atꝙ fallacijs ambi
m ebāt. Unde idēꝫ dicit. Sꝫ
pmo mag ambitio ꝙ aua
ricia aios hoim exercebat
qd tñ vitiuꝫ ꝓpius virtuti
erat. Naꝫ gloriā: honorē:
imperiū bonus ꝛ ignauus
ęque ſibi exoptant. Sꝫ ille
inquit vera via nitit: huic
qꝛ bone artes deſūt: dolis
atꝙ fallacijs ꝯtendit. He
ſūt illę bonę artes: ꝑ virtu
tem ſcꝫ nō ꝑ fallacē ambi
tionē ad honorē ꝛ gloriaꝫ
ꝛ imperiū ꝑuenire: ꝗ tñ bo
nus ꝛ ignau ęque ſibi ex
optāt. Sꝫ ille id eſt bonus
vera via nitit. Via virtus
eſt qua nitit tanꝙ ad poſ
ſeſſionis finē: id eſt ad glo
riā: honorē: impium. Hoc
inſitū habuiſſe romanos:
n etiā deoꝝ apud illos ędes
indicāt: quas ꝯiūctiſſimas

ꝯſtituerūt vtutis ꝛ honoris
ꝓ dijs habentes ꝗ dant a
deo. Vñ intelligi pōt quē
finē volebāt eſſe virtutis et
quo eā referebāt qui boni
erāt ad honorē ſcꝫ: nā ma
li nec habebāt eam: ꝙuis
honorē hēe cuperēt: quem
malis artib conabant ad
ipiſci: id eſt dolis atꝙ fal
o lacijs. Melius laudatus
eſt cato. De illo quippe ait
Quo min petebat gloriā
eo magis illū ſequebatur.
Quāquidē glia eſt cui illi
cupiditate flagrabāt: iudi
ciū hoim bene de hoibus
opinantiū. Et ideo melior
eſt virtus ꝗ hūano teſtimo
nio ꝯtenta nō eſt: niſi ꝯſci
entię ſuę. Vñ dicit aplus.
Nā gloria nr̄a hęc eſt teſti
moniū ꝯſciētię noſtrę. Et
alio loco. Opus aūt ſuuꝫ
ꝓbet vnuſqſꝙ: ꝛ tūc in ſe
metipo tm̄ gloriā habebit
ꝛ nō i altero. Gloriā ergo
ꝛ honorē ꝛ impiū ꝗ ſibi ex
optabāt: ꝛ ꝗ bonis artibus
ꝑuenire nitebant boni: nō
debet ſequi vtus: ſ ipa vir
tutē. Neꝙ eni eſt vera vir
tus niſi ꝗ ad eū finē tendit
vbi eſt bonū hois ꝗ meli
non eſt. Vñ ꝛ honores ꝙs
expetiuit cato: petere non
debuit: ſ eos ciuitas ob ei
vtutē nō petēti dare. Sed
p cū illa meoria duo roma
ni eēnt vtute magni: cęſar
ꝛ cato: lōge vtus catonis
vtuti videt ꝓpinqor fuiſſe
ꝙ cęſaris. Proinde ꝗlis eēt
illo tpe ciuitas: ꝛ antea ꝗ
q lis fuiſſet videamus in ipa
ſnia catonis. Nolite inqt
exiſtiare maiores nr̄os ar
mis rēpublicā ex pua ma
gnā feciſſe. Si ita eēt: mlto
pulcherrimā eā nos hēremꝰ
Quippe ſocioꝝ atꝙ ciuiū
ꝑterea armoꝝ ꝛ equoꝝ ma
ior copia nobis ꝙ illis eſt.

dicit aug fuerūt ſi
bi inuicē ꝯiūctiſ
ſima: cām vero ex
ponit hic aug.
o Melius lau
dat eſt cato. De
illo quippe ait ſcꝫ
ſaluſti i catilina
rio. Ad itellectū
vero eius qd dicit
ſaluſti d catone
ſic: quo min pe
tebat gloriaꝫ ꝛc.
ſciendū ꝙ apud
romanos erat cō
ſuetū ꝙ qñ magi
ſtrat eligebant
puta cōſules tri
buni ꝛ hmōi illi
qui ſe reputabāt
dignos magiſtra
tu aliquo ad lo
cū vbi fiebat ele
ctio in veſte can
dida venerūt: ꝗ
etiā candidati ex 2. Corinth.
hoc dicti ſunt: et
petebāt magratū
ſibi ꝯcedi. ꝛ ſic fe Gal. 6.
cit cato iſte vti
cenſis. ſcꝫ minus
ꝙ alij ſuā ambi
tionē oſtenderet
hūc aūt modum
petendi honores
reprobat aug h
etiaꝫ in catone ꝗ
honores huiuſ
modi petijt etiā
h mō: et alioqn
nō obtinuiſſet: d
ipſo dicit ſaluſti
ꝙ eē ꝙ videri bo
nus malebat.
p Duo roma
ni ꝛc. de iſtis duo
bus dictuꝫ eſt ſu
pra in hoc caplo
q Videam in
ipſa ꝛc. Iſtā ſen
tentiam catonis
ponit ſaluſti in
catilinario. Sen
tentia aūt illa cō
tinet in illa orati
one quā fecit ca
to in ſenatu con
tra catilinam de
quo ſupra libro
primo capitulo.
v. dictum eſt. Et
ſunt verba cato
nis quę ſaluſtius
recitat excluſiue
vſꝙ ibi: qui au

dit hec catonis.
r Qui audit
hec catōis. h̄ be-
at⁹ aug⁹ excludit
quendā falſuꝫ in-
tellectū verborū
catōis: qꝛ poteſt
aliquis ſic intelli
gere verba cato-
nis: q̄ſi cato vo-
luiſſet dicere ꝙ
oēs vl' plures ro
mani eſſent tales
q̄les deſcribit ca-
to: ſed h̄ excludit
beat⁹ aug⁹ ꝑ dic
ta ſaluſtij in prio
hiſtoriarū libro:
d̄ quib⁹ etiā fecit
aug⁹ mētiōeꝫ .3.
libro .ij. ca. xviij.
q̄ ibi expoſita ſūt
⁊ ſunt h̄ verba ſa
luſtij vſqꝫ ibi ex-
cluſiue: quarum
diſcordiarꝫ ⁊c. ſ
Sicut idē hiſto-
ricus ſcꝫ in catili-
nario mox poſt
oratione catonis
Saluſt. li. j. hiſto ⁊ ſunt h̄ verba ſa
luſtij vſqꝫ ibi ex-
cluſiue: paucorū
igitur virtus ⁊c.
t Etiam a cato
ne laudata ⁊c. V-
ba catonis ex qui
bus beat⁹ aug⁹
hic ſup̄ in hoc ca
pitl'o ex ipſius no
mine recitauit: ⁊
exponit hic quid
eſt habere publi-
ce egeſtatē: ⁊ pri
uatim opulentiā
quod fuit verbū
catōis. v Or
obrem cū diu fu-
iſſent ⁊c. Conclu
dic hic aug⁹ intē
tionē ſuā in toto
h̄ capl'o: vbi facit
mentionē de reg-
norū orientaliuꝫ
duratiōe: vocat
aūt regna oriēta
lia regna aſſyrio-
rū medorū ⁊ ꝑſa
rum: que tria re-
gna quantuꝫ ad
ipſos ſbiectos fu
erīt fere q̄ ſi idē re-
gnū: ſꝫ quātū ad
genteꝫ de qua fu
erunt ſucceſſiue

Sed alia fuere q̄ illos vi-
ros magnos fecerūt: que
nobis nulla ſunt: domi in
duſtria: foris iuſtum im-
perium: animus in conſu
lēdo liber: neqꝫ libidineo
delicto obnoxi⁹. Pro his
nos habemus luxuriaꝫ at
qꝫ auariciam: publice ege
ſtatē: priuatā opulētiam:
laudamus diuitias: ſequi
mur inertiaꝫ: inter bonos
⁊ malos diſcrimē nulluꝫ:
oīa virtutꝯ p̄mia ambitio
poſſidet. Neqꝫ miruꝫ vbi
vos ſeparatiꝫ ſibi quiſqꝫ cō-
ſilia capitis: vbi domi vo-
luptatib⁹: hic pecunie aut
gratie ſeruitꝯ. Eo fit vt im
per⁹ fiat in vacuā rēpubli
r caꝫ. Qui audit h̄ catonis
v̄ba ſiue ſaluſtij: putat q̄-
les laudant romani vete-
res: oēs eos tales tūc fuiſ
ſe vel plures. Non ita eſt:
alioquin vera nō eſſent q̄
ipſe idē ſcribit: ea q̄ cōme-
moraui in ſcd'o libro hui⁹
operꝯ: vbi dic iniurias va-
lidiorū ⁊ ob eas diſceſſio-
neꝫ plebis a p̄rib⁹: aliaſqꝫ
diſceſſiōes domi fuiſſe: iā
inde a p̄ncipio neqꝫ ampli
us equo et modeſto iure
actū: q̄ꝫ expulſis regibus:
q̄ꝫdiu ſ metꝯ a tarquinio fu
it donec bellū graue qđ ꝓ
pter ipſm cuꝫ etruria ſuſce-
ptū fuerat finiret. Poſtea
v̄o ſeruili iperio patres ex
ercuiſſe plebē: regio more
verberaſſe: agro pepuliſſe
et ceteris expertib⁹ ſolos
egiſſe in iperio. Quaꝝ diſ
cordiarū duꝫ illi domina-
ri vellēt: iſti ſeruire nollent
finē fuiſſe bellum punicuꝫ
ſcd'm. Quia rurſus ḡuis
met⁹ cepit vrgere atqꝫ ab
illis perturbationib⁹ alia
maiore cura cohibere ani
mos inquietos: ⁊ ad con-
cordiā reuocare ciuilem.

Sed per quoſdā paucos
qui ꝓ ſuo modo boni erāt
magna adminiſtrabāt: at
qꝫ illis toleratꝯ ac tempa-
nis malis: paucoꝝ bonoꝝ
ꝓuidentia res illa creſce-
s bat: ſicut idē hiſtoric⁹ dic
multa ſibi legēti: ⁊ audien
ti: q̄ ppl'us romanus domi
militieqꝫ mari atqꝫ terra
p̄clara facinora fecerit ſe
libuiſſe attēdere q̄ res ma
xime tāta negocia ſuſtinu
iſſet: qm̄ ſciebat ſepe numero
ro ꝑua manu cuꝫ magnis
legiōibus hoſtiū cōtendiſ
ſe romanos: ꝯgnouerat ꝑ
uis copijs bella geſta cuꝫ
opulētꝯ regib⁹: ſibiqꝫ mul
ta agitāti ꝯſtare dixit: pau
corū ciuiū egregiā virtutē
cuncta patrauiſſe: eoqꝫ fa
ctū vt diuitias paupertas:
multitudinē paucitas ſu-
peraret. Sed poſtq̄ꝫ luxu
atqꝫ deſidia inq̄t ciuitas
corrupta eſt: rurſus reſpu
blica magnitudine ſui im
ꝑatorū atqꝫ magiſtratuū
vitia ſuſtētabat. Pauco-
rū igit virt⁹ ad gloriā: ho-
norē: impiū: vera via id ē
t virtute ipſa nitentiuꝫ etiāꝫ
a catone laudata ē. Hinc
erat domi induſtria quaꝫ
cōmemorauit cato: vt era
riū eſſet opulentū: tenues
res p̄uate. Vn̄ corruptis
moribus vitiū eē cōtrariū
poſuit: publice egeſtatē: p̄
v uatim opulentiā. Q̄obrē
cū diu fuiſſent regna oriē-
tis illuſtria: voluit deus ⁊
occidētale fieri: qđ tēpore
eēt poſterius: ſꝫ impij lati-
tudine ⁊ magnitudie illu-
ſtrius. Idqꝫ talib⁹ potiſſi-
mū cōceſſit hoībus ad do
māda grauia mala multaꝝ
gentiū: qui cauſa honoris
laudis ⁊ glorie cōſulerent
patrie: in qua ipſam gloriā
requirebāt: ſalutēqꝫ ei⁹ ſa-

reges ⁊ apud quā fu
it caput ⁊ p̄ncipali
tas regnandi fuerūt
tria: nā ipſi ſcꝫ ſbiec-
ti vni regi ꝓ habuerīt
reges de aſſyrijs ſcꝫ
numero .xxvj. ſub q̄-
bus durauit imperi-
um annis .M. cc. xl. Saluſt. in cati.
quoꝝ regū prim⁹ fu
it Ninus: vltim⁹ ve-
ro ſardanapalus: vt
dixi ſup̄ libro .ij. ca.
xx. poſtmodū trāſla-
tum fuit regnum ad
medos ex quib⁹ erāt
octo reges quoꝝ pri
mus fuit arbactus ⁊
vltim⁹ fuit aſtyages
vt ſupra libro .iiij. ca
pitl'o .vij. dixi: ſub q̄-
bus durauit monar-
chia annis .cc. lj. De-
inde imperiuꝫ eſt ad
perſas trāſlatum: et
fuerunt .xiiij. ex ipſis
quoꝝ primus fuit cy
rus: vltimus vero fu
it darius filius arſa-
ciđ. apud quos fuit
monarchia f̄m Hie-
roni. cc. xxxj. annis.
Iſta vero regna di-
cuntur ideo orienta-
lia: quia fuerīt in aſia
maiori: que dicit ꝑs
orientalis toti⁹ terre
habitabilis. Euro-
pa vero et africa re-
ſpectu eius ſunt ī oc-
cidente. Poſtmodū
vero īterfecto dario
trāſlatū eſt imperiū
ad alexandruꝫ mag-
nuꝫ ⁊ grecos qui ſūt
in europa: ⁊ ſic de ori
ente in occidēteꝫ qui
non ſolum in illa par
te europe ſcꝫ in gre-
cia: ſed etiā in aſia re-
gnauerīt: deinde trāſ
lata ē monarchia ad
romanos qui toti eu
rope ⁊ africe ac pro
magna parte aſie im
perauerūt: ⁊ ideo re-
gnum romanorū fu-
it maius.

k

luti ſuę preponere nō du-
bitarent: ꝓ iſto vno vitio
id eſt amore laudis: pecu
nię cupiditatē: ⁊ multa alia
vitia comprimētes. ¶ Ca. XIII

a **N**Am ſanius
videt qui ⁊ amorem
laudis vitiū eſſe ꝯgnoſcit.
Qđ nec poetā fugit hora-
tiū qui ait. Laudis amo-
re tumes: ſunt certa piacu
la q̄ te Ter pure lecto po-
terūt recreare libello. Idē
in carmīe lyrico: ad repri-
mēdā dñandi libidinē ita
cecinit. Latiꝰ regnes aui-
dū domādo ſpūm: q̄ſi
libyā remotꝭ Gadibꝰ iun
gas: et vterq; penꝰ Serui
at vni. Verūtñ qui libidi-
nes turpiores fide pietatꝭ
impetrato ſpūſctō ⁊ amo
re intelligibilꝭ pulchritudi
nis nō refrenāt: meliꝰ ſaltē
cupiditate hūanę laudis
⁊ glorię: nō quidē iā ſan
cti: ſed minus iam turpes
b ſunt. Etiā tulliꝰ inde ſile-
re nō potuit: in iiſdē librꝭ
quos de republica ſcrip-
ſit: vbi loquit de inſtituen
do pn̄cipe ciuitatis: quē
dicit alendū eſſe gloria: et
ꝯſequēter cōmemorat ma
iores ſuos multa mira at-
q; p̄clara glię cupiditate
feciſſe. Huic ergo vitio nō
ſolum nō reſiſtebāt: verū
etiā id excitandū ⁊ accen-
dendū eſſe cēſebāt: putan
tes hoc vtile eē reipublicę
Quāq; nec in ipſius phię li-
bris tulliꝰ ab hac peſte diſ
ſimulet vbi eā luce clarius
cōfitet. Cū eñ de ſtudijs
talibus loqueret q̄ vtiq; ſe
ctanda ſunt fine veri boni

nō ventoſitate laudis hu-
manę: hāc intulit vniuer-
ſalē generalēq; ſententiam:
Honos alit artes oēſq; ac
cēdunt ad ſtudia gloria:
iacētq; ea ſp q̄ apud q̄ſq;
improbant. ¶ Ca. XIIII.

a b **H**Uic igitur cupidita
ti melius reſiſtit ſine
dubitatione cū cedit. Tā
to eñ quiſq; eſt deo ſimili
or: quāto ⁊ ab hac imū di-
cia mundior. Quę in hac
vita ⁊ ſi nō funditꝰ eradi-
catur ex corde: q̄ etiā bñ
ꝓficientes animos tēpta-
re nō ceſſat: saltē cupidi-
tas glorię ſupetur dilecti-
one iuſticię. Ut ſi alicubi
iacēt quę apud quoſq; im
probātur: ſi bona: ſi recta
ſunt: etiā ipſe amor humāę
laudis erubeſcat: ⁊ cedat
amori veritatis. Tam eñ
eſt hoc vitiū inimicū pię
fidei ſi maior i corde ſit cu
piditas glorię q̄ dei timor
vel amor: vt dñs diceret:
Quō poteſtis credere glo
riā ab inuicē expectātes:
⁊ gloriā q̄ a ſolo deo eſt nō
quęrētes. Itē d̄ quibuſdā
qui in eū crediderāt: ⁊ ve-
rebātur palā confiteri: ait
euāgeliſta: Dilexerūt gliā
hominū magis q̄ dei. Qđ
ſancti apli nō fecerūt. Qui
cū in his locis p̄dicarent
xpi nomē: vbi nō ſolū im-
b probat ſicut ille ait: iacēt-
q; ea ſp quę apud quoſq;
improbant: verū etiā ſum
mę deteſtationis habebāt:
tenētes qđ audierāt a bo-
no magiſtro eodēq; medi
co mētiū: Si q̄s me nega-
uerit corā hominibꝰ: nega

a **N**Am ſanius videt ⁊c̄. In hoc ca. ꝓbat beatꝰ augꝰ
ꝑ auctores romanorū q̄ ipſi romani a vera virtute
deficiebāt ex hoc q̄ ſibi laudē humanā ⁊ gloriā mūdiales
tanq̄ finē ꝯſtituerūt, ꝓpter quē oīa fecerūt: et facit hic duo
q̄ primo ꝓbat appetitū laudis eſſe vitioſū. Scđo ibi eti
am tulliꝰ ⁊c̄ ꝓbat ro-
manos huiuſmodi fi
nē intēdiſſe. Primū
vero ꝓbat ꝑ duo dic
ta horatij poetę: q̄z
primū ē in libro epi-
ſtolarꝫ epla prima quā
ſcribit mecenati do-
cēs quō ſingla vitia
poſſit vitari: inter q̄ po-
nit appetitū humanę
laudis: dicēs ſic Lau
dis amore tumes id
eſt ſi forte tumes vel
pone q̄ tumeas: ſūt
certa piacula id ē re-
media quibus expie
tur hoc vitiū: quę te
ter pure lecto poterūt
recreare libello id eſt
q̄ piacula poterūt te
recreare id ē curare
⁊ fortē cōtra hoc viti
um facere: ſi libellū
hūc cōtra vitiū ſcrip
tū ter. i. ſepe legeris
pure id ē attēte: Se-
cūdū dictū horatij ē
in odis eius oda. lv.
Vocat aūt augꝰ hūc
librum carminū ſeu
odarꝫ horatij carmē
lyricū: q̄z carmē lyri-
cū ſm iſid. li. viij. di-
cit a varietate ſcꝫ me
trorū. Horatiꝰ aūt i
libro odarū multum
variat metrū ⁊ mul-
tis generibꝰ metrorꝫ
vtit ſcꝫ. xix. ſm papi
am: dic aūt ſic: Latiꝰ
regnes id ē regnabis
auidū domādo ſpūꝫ
id eſt domando aīm
dominationis ⁊ glo-
rię cupidū: q̄ſi libyā
id eſt africā ſeu ꝓuin
ciā quandā africe cō
finē aſie: remotꝭ id ē
diſtātibus gadibꝰ iū
gas ſcꝫ ſub vno rege.
Gadis ſm iſidorū li-
bro. xiiij. etymologi-
arꝫ ē inſula in qua co-
lūnę herculis vident
iuxta locum vbi ma-
re mediterraneū exit
ab oceano. Eſt autē
a cōtinenti terra cen
tum. xx. paſſibꝰ diuiſa: Ponit aūt frequēter in plura
li numero: q̄z colūnę ipę herculis quādoq; gades her
culis vocātur: vel quia ſunt plures inſulę minores vni
maiori inſulę ꝓpinquę: a quo oēs illę gades appellant
⁊ inhabitant a penis. i. afris. q̄uis ſit media inter afri
cā ⁊ europā. ⁊ iō
ſubiūgit horatiꝰ
vt vterq; penus
ſcilicet tam ille
q̄ habitat in inſu-
lis illis: q̄ ille qui
in libya habitat
ſeruiat vni ſcꝫ re-
gi. b ¶ Etiam
tulliꝰ inde ⁊c̄. hic
oñdit beatꝰ augꝰ
ꝑ duo dicta tullij
q̄ romani h̄ vitio
ſcꝫ appetitu mun
danę glię labora
bant quorꝫ p̄mū
dictū eſt in libro
de republica: ſe-
cundū dictū eſt
in ipſis phię librꝭ
id eſt in tuſcula-
nis q̄ſtionibꝰ lib.
p̄mo. Ca. XIIII
a b **H**Uic igit
cupidita-
ti ⁊c̄. In hoc ca.
beatꝰ auguſtinꝰ
oñdit q̄ appetitꝰ
hūanę laudis nō
ꝓdeſt ad virtutē
ſꝫ obeſt: q̄ ē ꝯtra
tulliū qui vt pꝫ i
p̄cedēti capitulo
oppoſitū docuit.
Et facit augꝰ in
h̄ caplo duo: q̄
p̄mo oñdit q̄ do
ctrīa tullij ſit do-
ctrinę euāgelicę
ꝯtria. Scđo ibi h̄
ſecuti ſūt: oſtēdit
q̄ tenētes doctri
nā euāgelicā ex
ceſſūt eos q̄ tenu
erūt ea q̄ tullius
dicit. b ¶ Sic
iſte ait ſcꝫ tullius
vt patuit capitu-
lo p̄cedēti: dic. n.
q̄ iacēt ea ſp quę
apud quoſq; im-
probāt id eſt nul
lus ea aſſumit vel
aggredit libēter
q̄ multitudo im-
probat: q̄ſi innu-
ens q̄ ea q̄ multi
tudo approbat. i.
laudat ⁊ cōmen-

Horatiꝰ in eplis

Horatiꝰ in odis

[T]ulliu de [re]publi.

[T]ullius in [tuscu]l. q̄ſti.

Joh. 5

Joh. 12

Math. 10

Luc. 12

dat illa q̄ſ
aſſumit ſi
bi vt lau-
dē aſſeqt
c Qui
ſceuolas
⁊c. de mu
cio ſceuo-
la qui ma
nuꝫ ſuam
ſpōte i ig-
ne tenuit
⁊ d' curcio
q̄ ſe in hi-
atū terre
precipita
uit ⁊ de de
ciis ſcꝫ pa
tre ⁊ filio
q p ſalute
exercituū
ſuorum ſe
Math.6 dijs infe-
ris deuo-
uerūt: di-
ctum fuit
ſ. lib. iiij.
ca. xx.

Ca.XV

Quibꝰ
ñ erat de-
Mat.h.5 us ⁊c. In
h capitlo
oñdit bea
tus aug'
cām qua-
re deus re
munera-
uit opa v̄
tuoſa ro-
manorꝫ
tā magna
gloria tē-
porali: et
dic q hoc
fecit vt ſcꝫ
iuſticiam
ſuā oñde-
ret q̄ nul-
lū bonuꝫ
opus irre
munera-
tuꝫ dimit
tit: Si er-
go roma-
nis quib'
ñ erat da-
turus glo
riā ſempi-
ternaꝫ nō
dediſſet
gloriā tē-
porale p
q̄ tñuꝫ la

bo cū corā patre meo q̄ in celis ē vel corā angel' dei: int maledicta ⁊ opprobria: int grauiſſimas pſecutiones crudeleſq̧ penas ñ ſūt deterriti a pdicatiōe ſalut' hūane tāto fremitu offēſiōis hūane. Et q eos diuia faciētes atq̧ dicentes diuieq̧ viuētes: debellatis q̄dāmō cordib' duris atq̧ itroducta pace iuſticie: ingēs i eccleſia xpi glīa ɔſecuta ē: nō i ea tāq̧ in ſue vtutis fine quieuerūt: ſꝫ eā q̧ ipaꝫ ad dei glīaꝫ referētes: cuius grā tales erāt. Iſto q̧ fomite coſ quib' cōſulebāt ad amorē illi' a q̄ ⁊ ipi tales fierēt accēdebāt. Nā q̧ ne pp̄ter humanā gloriā boni eēnt: docuerat eos magiſter illoꝝ dicēs: Cauete facere iuſticiā veſtrā corā hoib' vt videamini ab eis: alioqn mercedē ñ hēbit' apd patrē veſtrū q̄ in cel' ē. Sꝫ rurſus ne hoc pverſe intelligētes hoib' placere metuerēt: muniuſq̧ pdeſſēt latēdo q boni ſūt: demōſtrās quo fine inoteſcere deberēt: Luceant inqt opa veſtra corā hoibus vt videāt bona facta veſtra: ⁊ glorificēt patrē veſtrū q̄ i celis ē. Nō ergo vt videamini ab eiſ: id ē hac intētiōe vt eos ad vos ɔuertati velitis: q2 nō p vos aliquid eſtis: ſꝫ vt glorificēt pr̄em veſtrū q̄ in celis ē ad quē ɔuerſi fiāt qd̄ eſtis. Hoc
c ſecuti ſūt martyres: q̄ ſceuolas: ⁊ curcios ⁊ decios nō ſibi inferēdo penas ſꝫ illatas ferendo: ⁊ virtute v̄a qm̄ vera pietate ⁊ inumerabili multitudie ſuparūt. Sꝫ cū illi eēnt i ciuitate terrena: qb' ppoſitus erat oium p illa officiorū finis: incolumitas ei' ⁊ regnū ñ in celo ſꝫ in terra: nō in vita eterna ſꝫ in deceſſiōe moriētū ⁊ ſucceſſiōe moriturorꝝ: qd̄ aliud amarent q̧ glīaꝫ q̄ volebāt etiā p' mortē tanq̧ viuere i ore laudātiū? Ca.XV

a Quibꝰ ergo nō erat de' daturus vitā eternā cū ſcis angelis ſuis i ciuitate ſua celeſti ad cui' ſocietatē pietas vera pducit q̄ nō exhibet ſeruitutē religionis quā latriā greci vocāt: niſi vni vero deo: ſi neq̧ hāc eis terrenā gloriā excellētiſſimi impij ɔcederet: nō redderet merces bonis artib' eorꝝ: id ē vtutib': qb' ad tātā gloriaꝫ pvenire nitebant. De talib' eni q pp̄ter hoc boni aliqd facere videt vt glorificent ab hoib': etiam dñs ait. Amē dico vobis: receperūt mercedē ſuā. Sic ⁊ iſti puatas res ſuas p re cōi: hoc ē republica ⁊ p ei' erario ɔtēpſerūt: auaricie reſtiterūt: ɔſuluerūt patrie ɔſilio libero: neq̧ delicto ſm ſuas leges: neq̧ libidini obnoxij Sꝫ his oibus artib' tāq̧ vera via niſi ſunt ad honores: impiū: gloriā: honorati ſūt in oibus fere gētib': imperij ſui leges impoſuerūt multis gētib': hodieq̧ litter' ⁊ hiſtoria glorioſi ſunt pene in oibus gētib'. Nō eſt qd̄ de ſūmi et veri dei iuſticia cōquerant: pceperūt mercedē ſuā.

Ca.XVI

a Merces aūt ſcōrꝫ lōge alia eſt etiā ſꝫ opprobria ſuſtinētiū p ciuitate dei: q mūdi hui' dilectoribus odioſa ē. Illa ciuitas ſēpiterna ē. Ibi null' orit: q2 nullus morit. Ibi ē vera ⁊ plena felicitas nō dea ſꝫ donū dei. Inde fidei pign' accepimus: q̧diu peregrinātes ei' pulchritudini ſuſpiram'. Ibi nō orit ſol ſup bonos ⁊ maloſ: ſꝫ ſol iuſticie ſolos ptegit bonos. Ibi nō erit magna induſtria ditare erariū publicū pvat' reb' anguſtis: vbi theſaur' cōis eſt vitatis. Proinde nō ſolū vt talis merces talib' hoibus redderet romanum impiū ad humanā gloriā dilatatū ē: verū etiā vt ciues eterne illi' ciuitat' q̧diu hic pegrinānt: diligēter ⁊ ſobrie illa intueant exēpla: ⁊ videāt quāta dilectio debeat ſupne patrie pp̄ter vitā eternā: ſi tm̄ a ſuis ciuib' terrena dilecta ē pp̄ter hoim glīaꝫ.

Ca.XVII

Quātū eni ptinet ad hāc vitā mortaliū: q̄ pauc' dieb' ducit ⁊ finit: qd intereſt ſub cui' impio viuat hō moriturꝰ: ſi illi qui impant ad ipia et iniq̄ nō cogāt? Aut vo aliqd nocuerit romāi gētib' qbus ſubiugātis impoſuerūt leges ſuas: niſi q2

borauerit
videretur
cuꝫ eis in
iuſte actū
Recitat
aūt aug'
in hoc ca-
pitulo vir
tutes ro- Math.6
manorꝫ
fundās ſe
ſup dictis
catonis q̄
ſ. in hoc
libro capi
t'lo xij. re-
citata fue
runt.

Ca.XVI

Mer-
ces
aūt ſcōrꝫ
rū ⁊c. In
hoc capi-
tulo oſtē-
dit beat'
aug' quā
ta ſ. ſit diffe
rētia mer
cedis qua
remune-
rant ciueſ
ciuitatis
dei a mer
cede qua
remune-
rant ciueſ
hui' mū-
di.

Ca.XVII

Quā-
tum
eni ptinet
ad hāc ⁊c.
In h ca-
pitulo oñ
dit beatuſ
aug' q te
nuis ſit il-
la gloria
p qua ro-
mani tot
aduerſa
ſuſtinuerūt
et facit in
hoc capi-
tulo duo
q2 primo
oſtēdit q
gloria do
minatio-
nis modi-
cam facit
differētiā
inter bo-

mines. Scdo ibi sed vtamur et in his &c. ostēdit q expedit ciuibus celestis ciuitatis cōsiderare quanta sustinuerūt ciues terrene ciuitatis pro tēpali gloria acquirēda. Quātū ad pmuz ostendit beat⁹ aug⁹ duo videlicz q parū interest sub cui⁹ dominio homo viuat & q parū interest inter romāos q vni pncipi sunt subiecti & gētes alias q eidē subijciūtur. Scdm istoꝝ ondit ibi: nā qd intersit Quantū ad pmū ondit q gentib⁹ romano impio subiect' nō obfuit sic subici: imo si subiecissent se sponte sine marte q est deus belli et bellona q est dea belli nō obfuisset in aliquo: s multū pfuisset eis illa subiectio & patet intētio augustini. b ¶ Romani ciues essent. h dicit aug⁹: nō qz oēs gētes romāo impio subiecte gaudebāt puilegijs quibus romani gaudebāt vt pz actuū. xxij. Sed sic dicit glo. sup illud ad timotheum epla. ij. ca. vltio: penulā quā reliqui troade &c. Romani hāc habuerūt cōsuetudinē qua monarchiā orbis exquirebant vt quecūqz gens cū pace & coronis eis occurrisset darent eis libertātē tantam vt frēs eorū dicerent quiqz romani appellarētur: dabātqz ptātem eis curiam habēdi & cōsules sicut ipsi romani habebāt. c ¶ Nūqd em illoꝝ agri &c. scz romanoꝝ tributa n soluūt: quasi diceret sic: nā agri puīciaꝝ tributū erario publico sicut alie terre que puincie dicebant romanis tributa soluert. d ¶ Nā

id factū ē ingēti strage bellorū: qd si pcorditer fieret idipsum fieret meliore successu: s nulla eēt gloria triumphātiū. Neqz em̄ & romani nō viuebāt sub legibus suis: qs ceteris ipponebāt. Hoc sufficeret reipublice: nisi qz marti & bello ne displicebat vt necvictoria locū haberet nemie vicente vbi nemo pugnauerat. Nōne romanis & ceteris gētib⁹ vna esset eadēqz pditio: pserti si mox fieret qd postea gratissime atqz humanissime factū est: vt oēs ad romanū impiū ptinētes societatē acciperēt ciuitatis: & romani ciues eēnt: ac si esset oim qd erat an paucoꝝ: tantuz q plebs illa q suos agros n haberet d publico viueret q apparatus eis p bonos administratores reipublice grati⁹ a cōcordib⁹ psta retur qs vict' extorqueret. Nā qd intersit ad incolumitatē bonosqz mores: et ipās certe hoim dignitates: q alij vicert alij victi sūt: oino nō video: pter illū glie hūane inanissimuz fastū in q pceperūt mercedē suā: q ei⁹ ingēti cupidite arserūt: & ingentia bella gesserēt. Nūqd em illoꝝ agri tributa n soluūt: Nūqd eis lz discere qd alijs nō licet: Nūqd nō multi senatores sūt in alijs terr' qui romā nec facie quidē norūt: Tolle iactātiam & oēs hoies qd sunt nisi homines: Qz si puersitas seculi admitteret vt honoratiores eēnt qqz meliores: nec sic p magno habēri debuit honoꝝ hūan⁹: qz nullius ē ponderis fum⁹. Sz vtamur & in his reb⁹ bnficio dni dei nostri: psideremus quāta ptempserint:

q ptulerit: qs cupiditates subegerint p hūana glia: q eā tanqs mercedē taliuz virtutū accipe meruerūt: & valeat nobis etiaz h ad opprimēdā supbiā: vt cuz illa ciuitas in q nobis regnare pmissuz ē: tm̄ ab hac distet: quātū distat celū a fra: a tpali leticia: vita eterna: ab inanib⁹ laudib⁹: solida glia: a societate mortaliū: societas angeloꝝ: a lumie solis & lune: lumē eius q fecit solē & lunā: nihil sibi magnū fecisse videant tāte pzie ciues: si p illa adipiscēda fecerint boni opis aliqd vl mala aliq sustinuerint: cū illi p hac terrena iā adepta tāta fecerint: tāta ppessi sint: psertim qz remissio peccatoruz q ciues ad eternaz colligit pziam: hz aliqd cui p vmbrā quādā simile fuit asylū illo romuleū: q multitudinē q illa ciuitas cōderet: quoꝝlibet delictoꝝ cōgregauit impunitas. ¶ Ca. XVIII

a Quid ergo magnuz ē p illa eterna celestiqz pzia cūcta seculi huius quālibet iocūda blādimēta ptēnere: si p hac tēpali atqz terrena filios brutus potuit et occidere: qd illa facere neminē cogit: Sed certe difficili⁹ ē filios interimere: qs q p ista faciendū ē: ea q filijs pgregāda videbāt atqz seruāda: vel donare paupib⁹ vel si extat tēptatio q id p fide atqz iusticia fieri compellat amittere. Felices enim vel nos vl filios nros: nō diuitie terrene faciunt: aut nobis viuētib⁹ amittēde: aut nobis mortuis a quib⁹ nescim⁹: vel forte a quib⁹ nolum⁹ possidēde. Sz deus felices fac: q est mentiū vera opulētia. Bruto autez

qd nō multi senatores sunt in alijs scz gentib⁹ vel ciuitatibus impio romano subiect' quasi diceret sic: habebant em̄ et alie ciuitates cōsules et senatores suos qruz cura & cōsilijs respublica illarum ciuitatuz regebatur vt iā dictū fuit oe ciuitatibus que romanos cū honore susceperūt. ¶ e Simile fuit asylū. de asylo quod construxit romulus dictū fuit. s. libro pzio: caplo xxxiiij.

¶ Ca. XVIII

a ¶ Quid ergo magnū &c. In hoc capitulo ostēdit beat⁹ augustin⁹ ex his q romani fecerunt p temporali gloria quam leue et modicū est illud qd deus a nobis exigit p gloria sempiterna: & facit in hoc capitlo duo quia pmo cōpat opa virtuosa romanoruz ad opera virtuosa christianorū. Scdo ibi h alia &c. ostēdit quantū xpianis pfuerit ad virtutis exemplum nosse opera virtuosa romanorū. b ¶ Filios brut⁹ potuit &c. quō brutus filios occidit quia voluerunt regē tarquiniuz reduxisse in vrbē: dictuz fuit sup libro. iij. ca. xvj. vbi etiā beatus augustin⁹ exponit virgilij versus: lib. vj. eneidos: quos etiā h adduc dicēs: natosqz pr noua &c

qꝛ filioſ occidit: īfelicitat̄ ꝓhibet
teſtimoniū etiā poeta laudator.
Ait enī: Natoſq; pr̄ noua bella
mouētes: Ad penā pulchra ꝓli
bertate vocabit Infelix: vtcun-
q; ferēt ea facta miores. Sꝫ ver-
ſu ſeqn̄ti: ꝯſolat' eſt infelicē. Vi
cit amor p̄rie: laudūq; imēſa cu-
pido. Hec ſūt duo illa libertas
⁊ cupiditas laudis hūane: q̄ ad
facta ꝯpulere mirāda romāos.
Si ergo ꝓ libertate moriturorū
⁊ cupiditate laudū (q̄ a mortali
bus expetunt̄:) occidi filij a p̄re
potuerūt: qd magnū ē ſi ꝓ vera li
bertate q̄ nos ab iniq̄tat̄ ⁊ mor-
tis ⁊ diaboli dn̄atu liberos fac̄:
nec ꝓ cupiditate hūanarū lau-
dū: ſꝫ caritate liberādorꝝ hoīm: n̄
a tarq̄nio rege: ſꝫ a demonib' et
demonū p̄ncipe: n̄ filij occidūt̄:
ſꝫ xp̄i paupeſ int̄ filios cōputāt̄?
c Si ali' etiā roman' p̄nceps co-
gnoīe torq̄t' filiū: n̄ qꝛ ꝯtra ipāꝫ
patriā: ſꝫ etiā ꝓ p̄ria: tn̄ qꝛ cōtra
impiū ſuū: id ē ꝯtra qd̄ imꝑaue
rat pr̄ imꝑator: ab hoſte ꝓuoca-
tus iuuenili ardore pugnauerat
licet viciſſet: occidit: ne pl' mali
eſſet in exēplo impij cōtēpti: q̄s
boni in gloria hoſt̄ occiſi: vt q̄d
ſe iactēt q̄ ꝓ imortalis patrie le-
gib' oīa q̄ multo min' q̄s filij di
ligūtur bona terrena ꝯtemnūt?
d Si furi' camill' etiā ingratā pa-
triā a cui' ceruicib' acerrimorꝝ
hoſtiū veientiū iugū depulerat
dānatuſq; ab emul̄ fuerat: a gal
lis iterꝝ liberauit: qꝛ nō habebat
potiorē vbi poſſet viuere glori-
oſus: cur extollat̄ velut grande
aliq̄d fecerit: q̄ forte in eccl'ia ab
inimic̄ carnalib' velut grauiſſimā
exhonorationis paſſus iniuriā: nō
ſe ad ei' hoſtes hereticos trāſtu
lit: aut aliq̄s ꝯtra illā ipe hereſim
ꝯdidit: ſꝫ eā poti' quantū valuit
ab hereticorꝝ ꝑnitioſiſſima ꝑui-
tate defēdit: cū alia nō ſit nō vbi
viuat̄ in hoīm glīa: ſꝫ vbi vita ac
e quirat̄ eterna: Si muci' vt cum
porſenna rege pax fieret: q̄ gra-
uiſſimo bello romanos p̄mebat
qꝛ porſenāꝫ ipm̄ occidere nō po
tuit: ⁊ ꝓ eo alterū decept' occi-
dit: i ardētē arā ante ei' oculos
dexterā extendit dicēs: multos
tales qualē illū videret: in ei' exi
tiū ꝯiuraſſe: cui' ille fortitudinē
⁊ cōiurationē taliū ꝑhorreſcēs:
ſine vlla dilatiōe ſe ab illo bello
facta pace cōpeſcuit: q̄s regno
celorꝝ iputatur' ē merita ſua: ſi
ꝓ illo n̄ vnā manū neq; h̄ ſibi vl
tro faciēs: ſꝫ ꝑſequēte aliq̄: pati-
ens totū flāmis corp' īpēderit?
f Si curcius armat' equo cōcito
in abruptū hiatū terre ſe p̄cipitē
dedit: deorꝝ ſuorꝝ oraculiſ ſeruiēs
q̄ iuſſerāt vt illuc id qd̄ romani
haberēt optimū mitterēt: nec ali
ud intelligere potuerūt q̄s viris
armiſq; ſe excellere: vn̄ videlicꝫ
oportebat vt deorū iuſſis in illū
interitū vir p̄cipitaret̄ armat':
quid ſe magnū ꝓ eterna patria
feciſſe dictur' eſt: q̄ aliquē fidei
ſue paſſus inimicū nō ſe vltro
in talē mortē mittēs: ſed ab illo
miſſus obierit: qn̄quidem a do
mino ſuo eodēq; rege patrie ſue
certi' oraculū accepit: nolite ti-
mere eos qui corp' occidūt: ani
mā aūt nō poſſunt occidere. Si
ſe occidēdos certis verbis quo
g damodo cōſecrātes decij deuo
uerunt vt illis cadētib' ⁊ irā de-
orū ſanguine ſuo placantib': ro
manus liberaret̄ exercitus: nul-
lo mō ſupbiant ſancti martyres
tanq̄s dignū aliquid ꝓ illi' pa-
trie ꝑticipatiōe fecerit: vbi eter-
na eſt ⁊ vera felicitas: ꝓ qua vſ-
q; ad ſui ſanguinis effuſionē nō
ſolū ſuos fratres ꝓ quib' funde
bat̄: verū ⁊ ipos inimicos a qui
bus fundebat̄: ſicut eis p̄ceptū
eſt diligētes: caritat̄ fide ⁊ fidei
h caritate certarūt. Si marc' pul-
uillus dedicās edēꝫ iouis: iuno
nis: minerue: falſo ſibi ab inui-
dis morte filij nunciata: vt illo
nūcio ꝑturbatus abſcederet: at
q; ita dedicationis gloriā colle-
ga eius ꝯſequeret̄: ita contēpſit
vt eū etiā ꝓijci inſepultū iube-
ret: ⁊ ſic in ei' corde orbitat̄ do-
lorem: glorie cupiditas vicerat.

c Roma-
nus p̄nceps
⁊c. Iſte tor-
quatus mā-
Eneid. 6 lius dict' eſt
qui accepit
ꝯgnomē tor
quat' qꝛ gal
lū vnū emi
nentis mag-
nitudinis et
fortitudinis
qui romāos
ad ſingula-
re certamen
in bello con-
tra gallos ꝓ
uocabat in
p̄ſentia vtri-
uſq; exerci-
tus interfecit
et torquem
aureā quaꝫ
gallo abſtu-
lerat ſibi im-
ponens tor-
quat' ad ſu-
os rediit. Et
ſicut dic̄ eu-
tropius lib.
ij. in ꝑpetuū
et ſibi ⁊ po-
ſteris ꝯgnomē
torquati ac-
cepit: q̄mo-
do autē iſte
filiū ſuū ſtre
nue pugnan
tem occidit
dictum fuit
ſupra libro
p̄mo cap̄lo
xxiij. d
Si furi' ca-
mill' ⁊c. Ea
que hic tan-
git aug' de
millo diffuſi
us narrata
ſūt libro. ij.
cap̄lo. xviij.
e Si mu-
cius vt cum
porſenna ⁊c.
Que h̄ tāgit
diffuſe nar-
rātur ſupra
libro. iiij. ca.
xx. f Si
curti' arma
tus ⁊c. d̄ iſto
curtio ſupra
libro. iiij. ca-
pitulo. xx.
g Conſe-
crātes decij
deuouerūt
⁊c. d̄ iſtis de
cijs ibidem.
h Si mar
cus puluill'
⁊c. qd̄ hic tā
gitur d̄ mar
co puluillo
q̄ ⁊ horati'
puluillus di
ctus eſt. nar
rat valerius
lib. v. capi-
tulo vltimo
⁊ etiā tit' li-
uius de vrb
origīe libro
ij. circa p̄nci
pium: q' cuꝫ
ipe ⁊ valeri-
us publico-
la ſiſ̄ eēnt cō
ſules: ⁊ edes
iouis in capi
tolio dedica
ri deberet.
ſortiti ſūt in-
ter ſe hi duo
q̄s eorꝝ debe
ret eāꝫ dedi-
care. Sors
aūt puluillo
euenit quod
egre tulerūt Math. 10
amici alteri-
us ꝯſulis ⁊
cum ipm va
rijs modis ī
pedire cona
rēt̄ ⁊ fruſtra
ri: tandē ipo
iā officiū de
dicatiōis ꝑ-
ſeq̄nte venit
q̄daꝫ aduer-
ſarius ꝓcu-
rat' q̄ falſo
nunciauit fi
lium ipſius
puluilli iam
defunctū ꝓ-
pter qd̄ dice
bant aduer-
ſarij ipm̄ cū
iam eſſet fu-
nus in fami-
lia ſua non
poſſe ſ'm in-
terpretatio-
nem deorꝫ
edēꝫ dedica
re: qui ꝓpter
hoc ab īcho
ato nō deſti

quid magnū ſe ꝓ euāgelij ſancti ꝑdicatione: qua ciues ſupne patrie de diuerſis liberant͛ ⁊ colligunt͛ erroribus feciſſe dictur⁹ eſt: cui dominus de ſepultura patr̄ ſui ſollicito ait: ſeq̄re me: ⁊ ſine mortuos ſepelire mortuos ſuos: (Math. 8 / Luc. 9) i Si marcus regulus ne crudeliſſimos hoſtes iurando falleret ad eos ab ipa roma reuerſus eſt: qm̄ ſicut romanis eū tenere volentib⁹ reſpondiſſe fertur: poſteaq̄3 afris ſeruierat dignitatē illic honeſti ciuis habere nō poſſ3: eūq3 carthaginēſes qm̄ cōtra eos in romano ſenatu egerat: grauiſſimis ſupplicijs necauerūt: qui cruciat⁹ nō ſunt ꝓ fide illius patrie ꝯtēnendi: ad cuius btitudinē fides ipa ꝑducit: Aut quid retribuet͛ dn̄o ꝓ omnib⁹ q̄ retribuit: ſi ꝓ fide q̄ illi debet͛ talia fuerit homo paſſus: qualia ꝓ fide quā ꝑnitioſiſſimis inimicis debebat paſſus ē regul⁹: Quō aūt ſe audebit extollere de volūtaria paupꝑtate xp̄ian⁹: vt in huius vite ꝑegrinatiōe expeditior ambulet viā q̄ ꝑducit ad p̄riā: vbi vere diuitie k ipe de⁹ eſt: cū audiat vl legat luciū valeriū qui in ſuo defunct⁹ eſt cōſulatu vſq3 adeo fuiſſe paupem: vt nūmis a ꝑplo collatis: ei⁹ ſepultura curaret͛: l Audiat vel legat quintiū cincinatū cū quattuor iugera poſſideret: ⁊ ea ſuis manib⁹ coleret: ab aratro eſſe abductū vt dictator fieret: maior vtiq3 honore q̄3 cōſul: victiſq3 hoſtib⁹ ingentē gloriā ꝯſecutū: in eade3 paupꝑtate manſiſſe: Aut q̄d ſe magnū feciſſe ꝑdicabit qui nullo ꝑmio mūdi hui⁹ fuerit ab eterne illi⁹ patrie ſocietate ſeductus: m cū3 fabritiū didicerit tantis munerib⁹ pyrrhi regis epirotarū: ꝓmiſſa etia3 quarta parte regni: a romana ciuitate nō potuiſſe diuelli:

eit: ſ filiū ſuū iuſſit abijci inſepultū: tn̄ vtru3 crediderit filium ſuu3 mortuū an nō: titus liuius reliquit ſub dubio. Valerius tn̄ innuit q̄ ipe credidit filiū mortuū aſcribens factū etiā magne cōſtantie: qđ etiā aug⁹ innuit in h̄ loco. i ¶ Si marcus regulus: nota q̄ hoc tangit͛ ſupra libro. p̄ caplo. xv. k ¶ Cu3 audiat vel legat lucium valeriū ⁊c̄. đ iſto ſic narrat eutropi⁹ libro p̄. ca. v. anno ſc3 p⁹ reges exactos lucius valeri⁹ ille bruti collega ⁊ q̄uis cōſul fataliter ē mortuus adeo paup vt collat͛ a populo nūmis ſūptu3 habuit ſepulture. Titus tn̄ liui⁹ de vrb̄ origine libro. ij. dicit hunc valerium quē publiū valeriu3 appellat mortuū fuiſſe ſub alijs duob⁹ cōſulib⁹ ſc3 agrippa menenio ⁊ paulo poſthumo. Cōcordat tn̄ cū eutropio i hoc q̄ ipe quinto anno fuit conſul. l ¶ Audiat vel legat quintiū cincinatū ⁊c̄. đ iſto quintio narrat tit⁹ liuius de vrbis origine lib. iij. q̄ gens equorū luciū numēciū in mōte algido: ſic dicto cū obſediſſet: ac de hoc rumor in vrbē veniſſet: quintius cincinatus conſenſu oīm in vj. menſes dictator creatur. Miſſi vero ſunt ad eū trās tyberim vbi agrū. iiij. iugerum colebat qui h̄ ſibi nūciarent ⁊ in vrbē ducerent. Ipſi vero veniētes inuenerūt eum operi agreſti intētū: ⁊ veſte huiuſcemodi labori ꝯgrua indutū: quē abſterſo ſudore ⁊ puluere ⁊ toga veſtitū ad vrbē ducūt; occurrētib⁹ ſibi ꝑmo filijs ⁊ amic̄ deinde patrib⁹: poſtero die magiſtrū equitū dixit id ē ꝓnūciauit lu[c]iū tarquiniū nobilē quidē virū ⁊ gētis patricie: ſ tn̄ q̄ petitādo ꝑ inopia ſibi ſtipēdia ſc3 militie acq̄ſiuerat. Reb⁹ ergo diſpoſitis in hoſtes ꝓcedit: ⁊ tā ꝓſpere ſibi ſucceſſit q̄ hoſtes ſub iugū miſit ⁊ ſic ꝑmiſit exire: ſibi tn̄ ſuos ꝑncipes vinctos tradere ſunt cōpulſi. Caſtra etiā eorū omnib⁹ bonis plena recepit ⁊ predā oēm militibus ſuis diuiſit. Cōſulē vero qui obſeſſus fuerat increpās et partē prede oīno ſibi negās ait. Carebis inquit ꝑde ꝑte miles et eo hoſte cui ꝓpe ꝑda fuiſti. Idem tn̄ cōſul adueniēte dictatore ſatis egregie ſe habuerat cōtra hoſtes: q̄bus pactis honore dictature. xvj. die poſtq̄3 ſuſceperat ipm ceſſit: ⁊ ad labores ſolitos ē reuerſus. De iſto quītio ſic nō obſtāte ſua paupꝑtate creato facit etiā valeri⁹ libro iiij. ca. iiij. mētionē. Et aduertendū q̄ ſicut hic dicit aug⁹ honor dictature fuit maior ꝯſulatu: vnde caius iuris cōſultus ad legē. xij. tabularū libro ꝑmo dicit q̄ exactis regibus cōſules ꝯſtituti ſunt duo: penes quos ſūmū ius eſſet qui tn̄ ne ꝑ omnia regiā ſibi ꝑtātem vēdicarent data lege factū eſt vt ab eis ꝓuocatio eſſet: ne etiam in caput ciuis romani aīaduerterent iniuſſi. i. ſine iuſſu populi: ſolum relictu3 illis vt coercere poſſent ⁊ in vincula publica duci iuberēt: poſtmodū vero ipſo aucto cū crebra orirentur bella interdū re exigēte placuit maioris ꝑtātis magiſtrat⁹ inſtitui. Itaq3 dictatores ꝓditi ſunt a quib⁹ nec ꝓuocandi ius fuit: et quibus etiā capit͛ animaduerſio data eſt: hūc magiſtratū qui ſummā poteſtatē habuit nō eſt fas vltra ſextū menſe3 retineri. Hec ille. Huic per omnia cōcordat titus liuius de vrbis origie lib. ij. Iſido. tn̄ lib. ix. etymologiar caplo. iij. dicit q̄ dictatores quinquennij tēporis imperio vtebant͛: qđ cum hiſtoriographis nō cōcordat. vix eīn inuenit͛ de aliquo qui ſex menſibus illud imperiū cōtinuauerit. Eſt etiā hic ſciendū q̄ alia fuit differētia inter ꝯſules ⁊ dictatores. q: cōſules regulariter ſingulis annis eligebant͛: ita q̄ impiū cōſulare fuit cōtinue in vrbe: dictator vero nō creabat͛ niſi in magna neceſſitate ⁊ hoc raro: excepto q̄ augusto cauſa honorationis fuit cōceſſa ꝑpetua dictatura. m ¶ Cu3 fabritiū ⁊c̄. de eo qđ hic tangit͛: narrat eutropi⁹ libro. ij. q̄ cū pyrrhus rex epirotarū veniſſet in italiā ꝯtra romanos ꝓ tarētinis in ꝑmo ꝑlio romanos vicit ⁊ ex illis. M. octingētos cepit: ⁊ humaniſſime tractauit: legati vero romani ad pyrrhū ꝓ redimēdis captiuis ab eo honorifice ſūt ſuſcepti: captiuos ſine ꝑcio romā miſit: vnu3 vero ex legatis romanor fabritiū admirat⁹: cū eū paupem cognouiſſet ꝑte q̄rta regni ꝓmiſſa ſollicitauit eu3 vt ad ſe trāſiret: ꝯtemptuſq3 ē a fabritio: ꝓpter que cū romanorū ingēti admiratione pyrrhus teneret͛: legatū romā miſit q̄ pacē eq̄uis ꝯditionib⁹ peteret. Idem etiā pyrrhus alias de eodē fabritio ſic dixiſſe fert͛. Iſte eſt fabritius q̄ difficilius ab honeſtate q̄3 ſol a curſu ſuo auerti pōt: Eſt aūt aduertēdū q̄ duo fuerunt pyrrhi:

ibiq; in ſua paupertate ꝑuatū ma
nere voluiſſe: Nam illud qḋ rē
publicā id eſt rē populi: rem pa
trię: rē cōem cū haberēt opulētiſ
ſimā atq; ditiſſimā: ſic ipſi ī ſuis
n domib⁹ pauperes erant: vt quidā
eorū qui iam bis cōſul fuiſſet ex
ſenatu pauperū hominū ꝓpelleretur
notatiōe cenſoria: q̄ decē pō
do argenti in vaſis habere cōꝑtus
ē: ita ijdē ipſi pauperes erāt
quorū triumphis publicū dita-
batur erariū. Nōne oēs chri-
ſtiani qui excellentiore ꝓpoſito
diuitias ſuas cōmunes faciūt:
ſecūdum q̄ ſcriptū eſt in actib⁹
apłoꝝ: Et diſtribuatur ſīc cuiq;
op⁹ ē vt nemo dicat aliq̄d ꝓpriū
o ſed ſint illis oīa cōmunia: intel-
ligunt ſe nulla ob hoc ventilari
oportere iactantia: id faciendo
ꝓ obtinēda ſocietate angelorū:
cū pene tale aliq̄d illi fecerint ꝓ
cōſeruanda glīa romanoꝝ: Hęc
et alia ſi qua reperiūtur in litter̄
eoꝝ qn̄ ſic inoteſcerēt: qn̄ tanta
fama ꝑdicarēt: niſi romanū im-
perium longe lateq; porrectū:
magnific̄ ſucceſſib⁹ augeretur?
Proinde ꝑ illud imperiū tā ma
gnū tamq; diuturnū: viroꝝq;
tantoꝝ virtutib⁹ ꝑclarū atq; glo
rioſum et illoꝝ intētiōi merces
quā querebant eſt reddita: et no
bis ꝓpoſita neceſſarię cōmoni-
tionis exēpla: vt ſi virtutes qua
rū iſte vtcūq; ſunt ſimiles: quas
iſti ꝓ ciuitatis terrenę gloria te-
nuerūt: ꝓ dei glorioſiſſima ciui
tate nō tenuerim⁹: pudore pun-
gamur: ſi tenuerim⁹ ſuperbia nō
extollamur: Qm̄ ſicut dicit apo
ſtolus: Indigne ſūt paſſiōes hu
ius tēporis ad futurā glīam quę
reuelabitur in nobis. Ad hūanā
vero gloriā pn̄tiſq; temporis ſa
tis digna vita extimabatur illo-
p rum. Unde etiā iudei qui chri
ſtum occiderunt: reuelāte teſta-
mento nouo: qḋ in vetere velatū
fuit: vt nō ꝓ terrenis et tꝑalibus

beneficijs q̄ diuina ꝓuidētia ꝑ-
mixte bonis maliſq; cōcedit: ſed
ꝓ eterna vita muneribuſq; ꝑpe
tuis et ipſius ſupernę ciuitatis ſoci
etate colatur de⁹ vnus et ver⁹: re
ctiſſime nec iſtoꝝ glorię donati
ſunt: vt hi qui qualibuſcūq; vir
tutib⁹ terrenā gloriā quęſierunt
et acquiſierunt: vincerēt eos qui
magnis vitijs datorē verę glo-
rię et ciuitatis eternę occiderūt at
q; reſpuerūt.

Ca. XIX

a Intereſt ſane inter cupidi-
tatē hūanę glorię: et cupi-
ditatē dn̄ationis. Nā licet ꝓcli
ue ſit: vt qui humana glīa nimi-
um delectatur etiā dominari ardē
ter affectet: tn̄ qui verā licet hūa
narū laudū gloriam cōcupiſcūt
dant operā bene iudicantib⁹ nō
diſplicere. Sūt enī multa in mo
ribus bona: ḋ quib⁹ multi bene
iudicāt: q̄uis ea multi nō habe
ant: et per ea bona moꝝ nitūtur
ad gloriā et imperiū vel dn̄atio
nem: ḋ quib⁹ ait ſaluſtius. Sed
ille vera via nitit̄. Quiſq́s aūt ſi
ne cupiditate glorię qua veret̄
homo bene iudicātib⁹ diſplice-
re: dominari atq; imperare deſide
rat: etiā ꝑ apertiſſima ſcelera que-
rit plerūq; obtinere qḋ diligit.
Proinde q̄ gloriā cōcupiſcit aut
vera via nitit̄: aut certe dolis at
q; fallacijs cōtēdit: volēs bon⁹
videri qḋ non eſt. Et ideo virtu
tes habēti magna virtus eſt cō-
tēnere gloriā: quia cōtēpt⁹ eius
in cōſpectu dei eſt: iudicio autē
b nō reperitur hūano. Quicquid
enī fecerit ad oculos hominū:
quo glorię contēptor appareat:
ad maiorē laudē hoc eſt ad ma
iorē gloriam facere ſi credat̄: nō
eſt vnde ſe ſuſpicātiū ſenſib⁹ ali
ter eſſe q̄ ſuſpicantur oſtendat.
Sed qui cōtēnit iudicia laudāti-
um: contēnit etiā ſuſpicantiū te
meritatē: quoꝝ tamē ſi vere bo-
nus eſt nō cōtemnit ſalutem: qn̄
tantę iuſticię ē qui de ſpiritu dei

quoꝝ vnus fuit filius achillis et fuit in bello troiano: ḋ quo ſ. lib. iij. ca. xiij. facta eſt mētio. Ali⁹ fuit de genere achillis: ſed ꝑ longa ſpacia tēporū poſt bellū troianū et etiā poſt reges exactos romanoꝝ de quo fit hic mentio. n Ut quidam eoꝝ ⁊c̄. Iſte fuit corneli⁹ rufinus qui ſicut narrat valeri⁹ lib. ij. ca. iiij. bis conſulatū et ſemel dictaturā ſpecioſiſſime geſſerat: qui tn̄ a fabritio: cuꝫ fabriti⁹ cenſor id eſt iudex moꝝ eēt de ordine ſenatorio expulſus ē: q2 emerat vaſa argentea decem pondo id ē. decē pōderū: quaſi in hoc malū exemplū luxurię ꝑbuiſſet. o Cū ſint illis oīa cōīa ⁊c̄. narrat iuſtin⁹ libro. xliij. q̄ ſaturn⁹ dux regnaret in italia tātę fuit iuſticię: vt neq; ſuiret quiſq; ſub illo neq; quicq̄ ꝑuate rei habuerit: ſ oīa cōīa et indiuiſa oib⁹ fuerit velut vnū cunctis patrimoniū eſſet. p Unde etiā iudei. ⁊c̄ vult dicere q̄ iudei qui ex lege ſua quam xp̄s poſtmodū expoſuit eis ī nouo teſtamēto debebāt deū ꝓ bonis

Act. 4

Roma. 8

eternis coluiſſe. et tn̄ non fecerūt: ſ datorē glorię occiderunt: ideo merito donati ſunt glorie romanoꝝ id eſt vt romani de his triūpharēt: et ſic gloriā de ipſoꝝ victoria reportarent.

Ca. XIX

a Intereſt ⁊c̄. In hoc ca. aug⁹ cōpat ad inuicē duas cupiditates ſcꝫ humanę laudis et tp̄alis dn̄atiōis. Et ponit in hoc capło q̄tuor: q2 primo oſtendit quō ab inuicē differāt. Scḋo ibi. et ideo ꝟtutes ⁊c̄. oñdit q̄ in virtuoſis cōtēptus glorię ſit valde laudabilis: Tertio ibi: qui aūt glorię cōtēptor ⁊c̄. oſtendit q̄ periculoſus ſit cōtēptus eius in malis q̄ dn̄ationis ſunt auidi. Quarto ibi: cū illud cōſtet ⁊c̄. cōparat ad inuicē virtutes quę ordinātur ad hūanā gloriā. et ꝟtutes q̄ ordinātur ad verā glīam. ḋ q̄bus ait ſaluſti⁹ ſcꝫ in catilinario et poſita ſunt ꝟba ſaluſtij magis integre ſup ca. xij. in hoc libro: de quib⁹ ſolū ponuntur hic verba iſta. Sed ille vera via nitit̄: nā oīa alia hic ſunt verba augł. b Quicquid enī fecerit ⁊c̄. vult

Saluſt. in cat.

virtutes habet: vt etiã ipſos diligat inimicos: ⁊ ita diligat vt ſuos oſores vel detractores velit correctos habere cõſortes: nõ in terrena patria ſed ſupna. In laudatoribus aũt ſuis quãuis paruipẽdat q eũ laudãt nõ tñ paruipendit q amãt: nec eos vult fallere laudãtes: ne decipiat diligẽtes. Ideo q́ inſtat ardenter vt poti⁹ ille laudetur: a quo habet homo quicq̃d in eo iure laudat. c Qui aũt cõtẽptor glorie dñatiõis ẽ auidus: beſtias ſupat: ſiue crudelitate vite ſiue fluxu luxurie. Tales q̃dã romãi fuerũt. Nõ eñ cura exiſtimationis amiſſa: dominationis cupiditate caruerũt. Multos tales fuiſſe pdit hiſtoria. Sed hui⁹ vitij ſũmitatẽ ⁊ quaſi arcẽ quãdã Nero ceſar pm⁹ obtinuit. Cuius fuit tanta luxuries: vt nihil ab eo putaret virile metuendum: tãta crudelitas: vt nihil molle habere crederet ſi neſciret. Etiam talib⁹ dominãdi poteſtas nõ datur niſi ſũmi dei puidẽtia: quãdo res hũanas iudicat talib⁹ dominis dignas. Aperta de hac re vox diuina eſt: loquẽte dei ſa- Prouer.8
d pientia: Per me reges regnant ⁊ tyrãni p me tenẽt terram. Sed ne tyrãni nõ peſſimi atq; iprobi reges: ſed veteri nomine fortes dicti exiſtimẽt: vnde ait virgilius. Pars mihi pacis erit dextram tetigiſſe tyranni. Eneid.7. Apertiſſime alio loco de deo dictum eſt: Qui regnare facit hoiem hypocritam pter puerſitatem populi. Job.34 Quobrem quãuis vt potui ſatis expoſuerim: q̃ cauſa deus vnus verus ⁊ iuſtus: romanos ſm quãdam formam terrene ciuitatis bonos adiuuerit: ad tanti imperij gloriam conſequẽdam: poteſt tamen ⁊ alia cauſa eſſe latẽtior: pter diuerſa merita generis humani deo magis nota q̃ nobis: e dũm illud cõſtet inter omnes veraciter pios: neminem ſine vera pietate id eſt veri dei cultu veram poſſe habere virtutẽ: nec eam veram eſſe quãdo glorie ſeruit hũane. Eos tamẽ qui ciues nõ ſunt ciuitatis eterne: q̃ in ſacris litteris noſtris dicitur ciuitas dei: vtiliores eſſe terrene ciuitati quãdo habent vel ipſam: q̃ ſi nec ipſam. Illi aũt qui vera pietate p diti bene viuũt: ſi hãc ſcientiã regẽdi populos cõſe-

hic beat⁹ aug⁹ pbare q cõtẽptus hũane glorie ſoli deo notus eſſe põt: qr ponam⁹ q aliquis appareat cõtẽptor humane glorie: ⁊ tñ ad hoc agere credat ab alijs: vt p cõtẽptũ laudis ⁊ glorie maiorẽ laudẽ ab hoibus accipiat: iſta ſuſpitio hoiũ de tali nõ põt tolli p aliq̃d qḋ ipſe poſſit oñdere: nec ipſe põt aliquid exteri⁹ facere p qḋ oſtendat eos male ſuſpicari: quia nõ poſſet aliter hoc oſtẽdere niſi p opus exterius quo laudes cõtẽneret: ſꝫ hoc nõ ſufficit ad excludẽdam dictam ſuſpitionẽ: cuꝫ ipſa ſuſpitio ſit: q ió laus cõtẽnitur vt maior acquiratur. ergo quãtũcũq; homo vere cõtẽnat laudes: tñ ipm cõtemptũ nõ poteſt ipſe oñdere hiis q̃ de ipſo oppoſitum ſuſpicantur: ⁊ ideo ſoli deo põt hoc oñdere Et ideo tali nõ reſtat quãtum ad hoc niſi cõtẽnere temeritatem male iudicantiũ quaten⁹ ipm tangit: licet quaten⁹ eſt peccatum ipſorũ q̃ male iudicãt debeat curare. c Qui aũt cõtẽptor ⁊c. h oñdit q̃ piculoſus ſit cõtempt⁹ glorie ſi aſſit appetitus dñandi. Et facit h tria: primo oñdit quãta mala facit appetit⁹ dñationis vbi eſt cõtẽpt⁹ laudis ⁊ glorie. Secũdo ibi: etiã talib⁹: oñdit q etiã talibus de⁹ cõcedit quãq; illõ qḋ cupiũt ſcꝫ magnã dñationẽ: ⁊ cauſam aſſignat. Tertio ibi q̃obrẽ: cõcludit vnã cauſam pri⁹ nõ tactã: q̃re de⁹ auxit romanũ impiũ. Quãtũ ad pmũ dicit q q̃ ſunt cupidi dominationis ⁊ de laude ſeu glĩa humana nõ curãt ſuperãt id eſt excedunt beſtias vitiis pcipue duob⁹ crudelitate ⁊ luxuria. Et tales erãt romãi multi qui lꝫ curã exiſtimatiõis ſcꝫ bone de ipſis amiſerint: nõ curãtes quid de eis alij eſtimarẽt: tamẽ pter cupiditatẽ dominatiõis multa mala fecerũt: inter quos pcipu⁹ fuit nero: qui fuit quint⁹ impator poſt auguſtũ: de cui⁹ luxuria ſcribit oroſi⁹ li. vij q libidinib⁹ ita agitatus eſt vt nec a matre: nec a ſorore nec alia quacũq; pſona pter reuerẽtiã cõſanguinitat abſtinuerit: virũ in vxorẽ duxit ⁊ ipſe a viro vt vxor accept⁹ eſt. De crudelitate vero ei⁹ narrat oroſi⁹ ibidẽ: q tãta crudelitate effract⁹ eſt vt plurimã ptẽ ſenat⁹ interficeret: equeſtrem pene ordinẽ deſtrueret: matrẽ ⁊ fratrẽ ⁊ ſororẽ vxorẽ ceteroſq; cognatos ⁊ ppinquos occidit: ⁊ ſicut narrat ſuetoni⁹: cadauer matris diligẽter inſpexit: mẽbra cõtractauit q̃dã laudãs q̃dam vituperans. Itẽ ſm oroſium ipſe pmus rome xpianos ſuppliciis ⁊ mortibus expoſuit ⁊ poẽs puincias excruciari pcepit: beatos aũt apl̃os petrũ ⁊ paulũ necauit: De ipſo autẽ narrat eutropi⁹ q ſe tãto dedecore pſtituit: vt ⁊ ſaltaret ⁊ cãtaret in ſcena citharedico habitu vel tragico: vrbẽ romanã incendit vt ſpectaculi ei⁹ imagine ſpectaret q̃li olim troia capta incẽdio arſerat. Multa alia a ſuetonio ſcribũt: ſꝫ ⁊ ipſe ſeneca magiſter ei⁹ de ipſo tragediã nouã cõpoſuit q̃ octauia vocatur i q̃ ei⁹ crudelitates deſcpſit. d Per me reges regnãt ⁊c. Iſte eſt text⁹ aug. ⁊ lxx. interptum: vbi tñ ipi hñt tyranni ⁊ nos hẽm⁹ legum cõditores. Per tyrãnos aũt cõſueuerũt antiq̃tus intelligi viri fortes quãuis boni eſſent vt h pbat aug⁹ p verſũ virgilij. lib. vij. eneidos: q̃ talis ẽ. Pars mihi pacis ⁊c. et dicit in pſona latini regis de enea quãdo applicuit i italiam in terrã latium regis. e Dũ illud cõſtet ⁊c. hic cõpat ad inuicẽ virtutes romanorũ q̃ ordinabant ad vanã gloriã: ad virtutes xpianorũ q̃ ordinãtur ad verã gl̃iam. Et facit h tria: qr pmo virtutes romanorũ pbat veras virtutes nõ fuiſſe. Secundo ibi: eos tñ q̃ ciues nõ ⁊c. oñdit q ſaltẽ melius fuit p republica romanorũ q haberẽt illas virtutes q̃ q eis caruiſſent. Tertio ibi illi aũt q̃ vera ⁊c. oſtẽdit q iſte virtutes q̃ ad dei gloriã ordinant multũ plus valẽt quãtũ ad regimẽ aliorũ: ⁊ etiã in ſeipſis ſunt meliores q̃ alie virtutes. Ca. XX

Solent phi ⁊c. In hoc ca. oſtendit beatus aug⁹ q̄ turpe ſit ordinare virtutes ad vanā gloriā tanq̄ ad finē. Et ꝯ oſtendit per quādam ſimilitudinē: ⁊ facit hic duo. q̄ꝛ primo adducit illud qđ eſt ſimile. Secūdo ibi ſed nō exiſtimo ⁊c. Simile illud aptat ad ꝓpoſitum Similitudo xo ſumitur ex quadā pictura imaginaria ſeu x̄bali: q̄ q̄dez picturavt videtur dicere tulli⁹ lib. ij. de finib⁹ bonoꝝ ⁊ malorum inuēta fuit ab cleante pħo. ¶ b Alio mō q̄dāz hūanę ſbdit laudi ꝯ dicit q̄ꝛ ſic ipſem et exponit: q̄ ſibi placet nō ē bō. ⁊ in animo laudat illud qđ fac̄ ⁊ ita ſubdit humanę laudi.

¶ Ca. XXI

Que cū ita ſint ⁊c. In hoc ca. oſtendit beat⁹ aug⁹ q̄ licet indubitāter tenē dū ſit q̄ poteſtas ꝯferē di regna ſit vni⁹ veri dei qui tribuit regna quib⁹ vult tñ cau-

ctati ſunt: nihil eſt felicius reb⁹ humanis q̄ ſi deo miſerāte habeant poteſtatē. Tales autē homines virtutes ſuas quantaſcūq̄ in hac vita poſſunt habere nō tribuūt niſi gratię dei: q̄ eas volētibus: credentib⁹ ꝑtētibuſq̄ dederit: ſimulq̄ intelligūt quātū ſibi deſit ad ꝑfectionem iuſticię: q̄lis ē in illoꝝ ſanctoꝝ angeloꝝ ſocietate cui ſe nitūt aptare. Quātūlibet aūt laudetur atq̄ ꝑdicetur virtus: quę ſine vera pietate ſeruit hominum glorię: nequaq̄ ſanctorū exiguis initijs cōparāda eſt: quoꝝ ſpes poſita ē in gr̄a ⁊ miſericordia veri dei. ¶ Ca. XX

a Solēt phi qui finem boni humani in ipa virtute ꝯſtituunt: ad ingerēdum pudorem quibuſdā philoſophis q̄ virtutes quidē ꝓbant: ſed eas voluptatis corporalis fine metiunt: ⁊ illā ꝑ ſeipſaz putāt appetendā iſtas ꝓpter ipam tabulā quādā v̄bis pingere: vbi voluptas in ſella regali quaſi delicata q̄dam regina cōſideat: eiq̄ virtutes famulę ſubijciant: obſeruantes eius nutū vt faciant quod illa imꝑauerit. Quę prudētię iubeat vt diligēter inquirat quomodo voluptas regnet ⁊ ſalua ſit. Iuſticię iubeat vt preſtet beneficia quę pōt ad cōparādas amicitias corꝑalib⁹ cōmodis neceſſarias: nulli faciat iniuriā ne offenſis legib⁹ voluptas viuere ſecure nō poſſit. Fortitudini iubeat vt ſi doloꝛ corꝑi acciderit q̄ non cōpellat in mortē: teneat dn̄am ſuā id eſt voluptatem fortiter in animi cogitatiōe: vt ꝑ ꝑſtinaruz deliciaꝝ ſuaꝝ recordatiōez mitiget p̄ńtis doloꝛis aculeos. Tēꝑātię iubeat vt tātū capiat alimētoꝝ ⁊ ſi qua delectāt ne ꝑ immoderatiōnē noxiū aliquid valitudinem turbet: et voluptas quaz etiaz in corꝑis ſanitate epicurei maximā ponūt: grauiter offēdat. Ita v̄tutes cū tota ſuę glorię dignitate: tanq̄ imꝑioſe cuidā etiam inhoneſte muliercule ſeruiēt voluptati. Nihil hac pictura dicūt eſſe ignominioſi⁹ ⁊ deformi⁹ ⁊ q̄ min⁹ bonoꝝ ferre poſſit aſpectus: et veꝝ dicūt. Sed nō exiſtimo ſatis debiti decoris eſſe picturā: ſi etiaz talis fingat: vbi virtutes humanę glorię ſeruiāt. Licet eñ iſta gloria delicata mulier nō ſit: inflata tñ eſt ⁊ multū inanitatis habet. Vñ nō ei digne ſeruit ſoliditas q̄dam firmitaſq̄ v̄tutū: vt nihil ꝓuideat prudentia: nihil diſtribuat iuſticia nihil toleret fortitudo: nihil tēꝑantia moderet: niſi vñ placeat hoib⁹: ⁊ v̄toſę glię ſuiat. Nec illi ſe ab iſta defēderūt fęditate: q̄ cū aliena ſpnāt iudicia: velut glię ꝯtēptores: ſibi ſapiētes videt̄ ⁊ ſibi placēt. Nā eoꝝ v̄tus ſi tñ vlla ē:
b alio mō quodā hūanę ſubditur laudi. Neq̄ eñ ipe q̄ ſibi placet homo nō ē. Qui aūt vera pietate in deū quē diligit credit ⁊ ſꝑat pl⁹ intēdit in ea in q̄b⁹ ſibi diſplicet: q̄ in ea ſi q̄ in illo ſūt q̄ nō tā ipi q̄ veritati placēt. Neq̄ id tribuit vñ iam pōt placere: niſi ei⁹ miſericordię cui metuit diſplicere. De his ſanat⁹ gr̄as agēs: de illis ſanādis p̄ces fūdēs. ¶ Ca. XXI

a Que cū ita ſint: nō tribuam⁹ dādi regni atq̄ impij ꝑtātem: niſi deo vero qui dat felicitatē in regno celoꝝ: nō niſi ſolis pijs: regnū vero terrenū ⁊ pijs ⁊ impijs: ſicut ei placet: cui nihil iniuſte placet. Quiſ eñ aliquid dixerim⁹ qđ apertū nob eſſe voluit: tñ multū eſt ad nos ⁊ valde ſuꝑat vires nr̄as: hoim occulta diſcutere: ⁊ liquido examie merita dijudicare regnoꝝ. Ille igit̄ vn⁹ verus de⁹ q̄ nec iudicio nec adiutorio deſerit gen⁹ hūanū: qñ voluit ⁊ quātū voluit
b romāis regnū dedit: q̄ dedit aſſy
c rijs vel etiā ꝑſis: a q̄b⁹ ſolos duos deos coli: vnū bonum: alterū malū cōtinēt litterę iſtorum: vt taceam de populo hebreo: de quo iam dixi quantū ſatis viſū eſt: qui preter vnum deum non coluit et qñ regnauit. Qui ergo

ſas ꝓpter q̄s deus ſic dat ad plenū ſcire nō poſſumus: ⁊ facit hic duo: q̄ꝛ primo ꝓbat q̄ dare regna nō eſt in poteſtate deoꝝ multoꝝ quos romāi coluerūt: ſꝫ vni⁹ veri dei Scđo ibi: ſic etiā hoībus ⁊c. oſtēdit q̄ de⁹ in dādo regna nō ſemꝑ reſpicit ad merita illoꝝ q̄bus dat ⁊ iō cauſa ē valde occulta. b ¶ Qui dedit aſſy. ⁊c. de iſtis regnis dictū eſt ſuꝑ in hoc libro ca. xij. c ¶ A quib⁹ ſolos duos deos ⁊c. vult dicere q̄ ꝑſę nō coluerūt iſtā multitudinem deorū quas coluerūt romani: ſꝫ tantum duos ſicut cōtinent littere iſtoꝝ ſcꝫ romanorū: vnū bonū ⁊ alteruz malū: ⁊ in hoc ꝯuenerūt cuꝫ manicheis q̄ ponūt duo ꝑma ꝑncipia vnū bonoꝝ oim: et aliud maloꝝ ⁊ tamen habuerunt monarchiā ⁊ regnum. Similiter iudei etiam cū regnauerūt nō coluerūt niſi vnū deum: ergo

d pſis dedit ſegetes: ſine cul
tu deę ſegetię: q̄ alia dona
terrarū ſine cultu tot deorū
q̄s iſti reb⁹ ſingul' ſinglos
vel etiā reb⁹ ſingulis plu
res prepoſuerunt: ipſe etiā
regnū dedit ſine cultu eorū
ꝑ quorū cultū ſe iſti regnaſ
ſe crediderūt. Sic etiā ho
e minib⁹: q̄ui mario ipſe cā
f io ceſari: qui auguſto ipſe
g h τ neroni: q̄ veſpaſianis vl'
patri vel filio ſuauiſſimis
i imꝑatorib⁹: ipſe τ domici
ano crudeliſſimo. Et ne ꝑ
ſinglos ire neceſſe ſit: qui
k coſtātino xp̄iano: ipſe apo
l ſtatę iuliano: cui⁹ egregiā
indolē decepit amore do
minādi ſacrilega τ deteſtā
da curioſitas: cui⁹ vanis
deditus oraculis erat: q̄n
fretus ſecuritate victorię
naues quibus vict⁹ neceſ
ſarius portabaſ incendit.
Deinde feruide inſtās in
modicis auſib⁹ τ mox me
rito temeritatꝭ occiſus: in
locis hoſtilib⁹ egenū reli
quit exercitū: vt aliter in
de nō poſſet euadi: niſi cō
tra illud auſpicium dei ter
mini: de quo ſuperiore libro
diximus: romāi imꝑij ter
mini mouerent. Ceſſit eīm
terminus de⁹ neceſſitati: q̄
nō ceſſerat ioui. Hec pla
ne deus vnus τ ver⁹ regit
τ gubernat vt placet. Et ſi
occultꝭ cauſis τ nunquid
iniuſtis?

Ca. XXII

a Hic etiā tempora ipa
bellorū ſicut in ei⁹ ar
bitrio ē: iuſtoq; iudicio et
miſericordia vl' atterere vl'
cōſolari genus hūanū: vt
alia citi⁹: alia tardi⁹ finiāſ.
Bellū piratarū a pōpeio:
bellum punicū tertiū a ſci
pione incredibili celerita
te: τ temporꝭ breuitate cō
fecta ſunt. Bellū q̄z fugi
tiuorū gladiatorū: q̄uis
multis romanis ducibus
τ duobus cōſulib⁹ victis:
italiaq; horribiliter cōtri
ta atq; vaſtata: tertio tamē
anno poſt multa cōſūpta

collatio regnorū nō eſt multitudini deorū aſcribēda. d Sine cultu deę ſegetię. De dea ſegetia τ multitudine deorū q̄s coluerūt romani ſatis dictū ē. ſ. libro. iiij. i mult' capitulis. e Qui mario τc. Iſte mari⁹ fuit crudeliſſimus vt patuit. ſ. libro. ij. ca. xxij. τ libro. iij. ca. xxvij. Et licet nō fuerit monarcha ſeu imperator tā fuerat ſepties cōſul: q̄d de nullo romanorū legiſ. f Caio. Cai⁹ vero ceſar qui et iulius ceſar dictus eſt fuit manſuetiſſimus τ miſericordiſſimus vt ſupꝰ in hoc libro ca. xij. dixi. d' quo etiam dicit eutropi⁹ libro. vj. q' tāte fuit bonitatꝭ vt quos armis ſubegerit clementia magꝭ vicerit. Et ſuetonius d' ipo dicit q' erat in vlciſcendo natura leniſſim⁹. Et de eius clemētia facit ſuetonius vnū capitulū. Iſte fuit ꝑmus monarcha romāi imꝑij. f Qui auguſto τc. Iſte auguſt⁹ fuit octauian⁹ q̄ τ iulio ceſari imediate ſucceſſit: τ. xl. annis monarchiā tenuit de q̄ multa ſupꝰ libro. iij. ca. xxj. τ libro eodem capitulo. xxx. dicta ſūt: de cuius morib⁹ dicit eutropi⁹ libro. iij. q' turbas: bella: ſimultates: execratus eſt. Fuit aūt mitis: gratus: ciuilis animi et lepidi: igitur eo mortuo ſenatus ꝑter illud q̄d antea ipm patrē patrię dixerat tēpla tā rome q̄s ꝑ vrbes celebrauit cūctis vulgo iactātibus: vtinā aut nō naſcereſ: aut nō moreref: vbiq; nō imerito ex maxima pte deo ſimilis eſt putatus: neq; eīm facile vllus eo aut in bellis fęlicior fuit: aut i pace moderatior. Eius eīm mores laudabiles ſuetoni⁹ diffuſe pſequit: g Et neroni. De nerone v'o cui⁹ oēs mores fere erāt deteſtabiles dictū fuit li. iſto: ca. xix. h Qui veſpaſianis τc. De veſpaſiano pr̄e dicit eutropi⁹ libro. vij. q' obſcure nat⁹ eſt id ē nō multū nobilis fuit: ſ tñ optimis cōpandus: in imꝑio ſe moderatiſſime geſſit: nec facile añ eū alicui⁹ ꝑncipis maior eſt libertas cōparata vel iuſtior: placidiſſime lenitatis: vt qui maieſtatis quoq; cōtra ſe reos nō facile punijerit vltra exiliū penā: offenſarū τ iniuriarū imemor fuit: cōuitia a cauſidicis τ pl'hs in ſe dicta leniter tulit. De veſpaſiano vero filio qui tit⁹ etiā appellatus eſt narrat eutropi⁹ ibidē q' patri in imꝑio ſucceſſit vir oīm virtutū genere mirabilis adeo vt amor τ delitię hūani generis diceref: facūdiſſim⁹: bellicoſiſſim⁹: moderatiſſim⁹: in oppugnatione hieroſolymorū ſub pr̄e militās. xij. ꝑpugnatores xij. ſagittarū ictibus confixit. Rome vero tantę ciuilitatis fuit in imꝑio vt nullū oīno puniret. Cōuictos aduerſus ſe cōiurationis dimiſit τ in eadē familiaritate qua ante habuit: fęlicitatis τ liberalitatis tāte fuit vt cū nulli quicq; negaret τ ab amicis reꝑhēderef: rñdit nullū triſtē debere ab imꝑatore recedere: ꝑpterea cum quadā die recordat⁹ in cena fuiſſet nulli ſe illo die quicq; preſtitiſſe dixit: amici: hodie diem ꝑdidi. i Domiciano. De domitiano vero narrat ſuetonius q' ipſe fuit frater titi veſpaſiani iunior tantę māſuetudinis in principio ſuſceꝑti imperij: τ tantum cedē horruit q' etiā boues imolari deſtinauerāt inhibuiſſe. Calumniatores etiam compeſcuit dicens: q' princeps q̄ delatores non caſtigat irritat. Poſtmodū ſic mutat⁹ eſt q' ſicut narrat de ipſo eutropius lib. vij. neroni ſimilior fuit q̄s pr̄i aut fratri ſuo: ad tam ingētia vitia ꝑgreſſus libidinis: iracundię: crudelitatis: auaricię: q' tāta in ſe odia concitauit vt merita tam patris q̄s fratris aboleret: interfecit conſobrinos ſuos τ nobiliſſimos ex ſenatu: dominū ſe τ deum primus appellari fecit. Ipſe etiam ſicut narrat oroſius libro. vij. eccleſiam chriſti datis vbiq; crudeliſſime ꝑſecutionis edictꝭ deſtruere niſus eſt. k Qui cōſtantino chriſtiano τc. De cōſtantino narrat oroſius libro. vij. q' ipſe triceſimuſquartus romanus imperator ꝑm⁹ omniū philippo excepto chriſtianus effectus eſt. Et poſt eū omnes romāi imperatores excepto iuliano qui ꝑmo fuit chriſtian⁹: poſtea a fide apoſtatauit: vſq; in pſentē diē creati ſunt. Ipſe etiā ꝑm⁹ pio edicto ſtatuit paganorū tēpla claudi. De iſto cōſtantino multa mirę deuotiōis ad eccliam τ clerū narranſ in hiſtoria triptita. Et i vita beati ſilueſtri τ in di. xcvj. ct. vij. q. j. l Iuliano τc. De iuliano vero apoſtata ſupra dictum fuit libro. iiij. ca. xxix. vbi etiā narranſ diffuſius ea quę h̄ aug⁹ de ipo tangit.

a Hic etiā tēpora ipa bellorū τc. In Ca. XXII hoc capitulo auguſtinus oſtendit q' ſicut deus occulto iudicio dat regna ita etiā dat victorias τ bellis finem imponit. Et facit in hoc capl'o duo: quia primo enumerat bella multa romanorū τ clades quas in

b cōſumptū eſt: Picentes: marſi: ⁊ peligni gētes nō extere ſed italice: poſt diuturnā ⁊ deuotiſſimā ſub romano iugo ſeruitutē: in libertatē caput erigere tēptauerūt: iā multis natiōibus romano imꝑio ſubiugatꝭ: deletaqꝫ carthagine. In q̄ bello italico: romanis ſepiſſime victis: vbi ⁊ duo cōſules perierūt: ⁊ alij nobiliſſimi ſenatores: nō diuturno tn̄ tp̄e tractū eſt hoc malū. Nā quintus ei annus finē dedit: ſed c bellum punicū ſecundū cum maximis detrimētis ⁊ calamitate reipublice ꝑ annos decē ⁊ octo romanas vires extenuauit ⁊ pene ꝯſūpſit: in duobꝰ p̄lijs ferme ſeptuaginta romanoꝝ d milia occiderūt. Bellū punicū p̄mū ꝑ viginti ⁊ tres e annos pactum eſt: bellū mithridaticū quadraginta annis: ac ne quiſqꝫ arbitretur rudimēta romanorū fuiſſe fortiora ad bella citꝰ pagēda: ſupioribꝰ tēporibꝰ multū in oī virtute f laudatis: bellū ſānniticū annis tractū eſt ferme qnquaginta: in quo bello ita romani victi ſūt: vt ſub iugū etiā mitterent. Sed q2 nō diligebāt gloriā ꝓpter iuſticiā ſed iuſticiā ꝓpter gloriā diligere videbant: pacē factā: fedusqꝫ ruperūt. Hec ideo cōmemoro qm̄ multi p̄teritarū rerum ignari: q̄dā etiā diſſimulatores ſue ſciētie: ſi tp̄ibus chriſtianis aliquod bellū paulo diutius trahi videt illico in noſtrā religionē ꝓteruiſſime inſiliunt: exclamantes q̄ ſi illa nō eſſet: ⁊ vetere ritu numia colerent: iā romana illa virtute que adiuuāte marte ⁊ bellona tāta celerit bella ꝯfecit: id q̄ꝫ celerrime finiret. Recolāt igit qui legerūt q̄ꝫ diuturna bella: q̄ꝫ varijs euētibꝰ: q̄ꝫ luctuoſis cladibꝰ a veteribꝰ ſunt geſta romanis: ſic ſolet orbis terrarū velut ꝓcelloſiſſimū pelagꝰ varia taliū maloꝝ tēpeſtate iactari: ⁊ qd̄ nolunt aliqn̄ fateant: nec inſanis aduerſus deū linguis ſe interimant: ⁊ decipiāt imꝑitos.

ipſis paſſi ſunt. Et ſcd̄o ibi: hec ideo cōmemoro ⁊c. innuebit ex his q̄ paſſi ſunt in illis ꝯtra eos qui mala que roma a gothis eſt paſſa tp̄ibus xp̄ianis aſcribunt. In p̄ncipio vero facit mētionē de bello qd̄ geſſit pōpeiꝰ magnꝰ ꝯtra piratas. de quo dictū fuit ſup libro. iij. capitulo. xxvj. Facit etiā mētiōem d̄ tertio bello punico finito: de q̄ dictū fuit. ſ. lib. iij. ca. xxj. De bello etiā gladiatoꝝ ſeruoꝝ fugitiuorū dictū ē. ſ. lib. iij. ca. xxvj. b Picentes: marſi ⁊c. de iſto bello qd̄ fuit bellū ſociale dictū fuit ſup libro. iij. ca. xxiij. c Sed bellum punicum ſecūdū cū maxīs ⁊c. de iſto bello punico ſcd̄o dictum fuit ſup lib. iij. caplo xix. vbi p3 q̄ in duobꝰ p̄lijs videlicet in p̄lio traſimenū lacū ⁊ i p̄lio cannēſi fere lxx. milia romāorū occiſa ſūt. d Bellū punicum p̄mū ⁊c. de iſto bello dictū fuit libro. iij. ca. xviij. e Bellum mithridaticū ⁊c. de iſto bello dictū ē libro. iij. ca. xxij. f Bellum ſamniticū ⁊c: hic ſciēdum q̄ ſamnites ſicut eutropiꝰ libro. ij. narrat medij fuerunt inter picenum cāpaniam ⁊ apuliam. c. xxx. miliaribꝰ a roma diſtantes: fuit aūt hoc bellū inchoatū circa annū ab vrbe condita. cccclxij. ſm̄ titū liuiū de vrbis origine libro. viij. ꝓpter qd̄ augꝰ dicit hoc bellū fuiſſe circa rudimēta id ē p̄ncipia rudia ipſius in cōparatione ad alia bella p̄cipue ſocialia ⁊ ſeruilia ac piratarū: de quibus fecit in hoc caplo mētionē. Quomō vero romani in h̄ bello ſub iugū miſſi ſunt dictū fuit ſup lib. iij. ca. xvij. Quātum vero ad hoc qd̄ augꝰ hic tāgit d̄ federe inito inter romanos ⁊ ſamnites qd̄ romāi ruperūt ſciendū q̄ cū romani incluſi eſſent apud furculas caudinas: vt ſuperiꝰ libro. iij. ca. xvij. narraui: dimiſſi ſūt romani cōſules cū exercitu retētis ſeptingētis equitibꝰ obſidibꝰ: ſ āqꝫ ſic dimitterent vt p3 ꝑ titum liuiū de origine vrbis libro. ix. miſerāt cōſules romanorū ſcꝫ titꝰ veturiꝰ: ⁊ ſpurius poſthumꝰ legatos ad pōtiū ducē ſamnitū pacē equis cōditionibꝰ petentes: rn̄dit pontiꝰ q̄ eos omnes inermes cū ſingulis veſtibꝰ ſub iugum mitteret: ⁊ nihilominꝰ alias cōditiōes pacis equas adderet vt videlicet agri ſamnitū quos romani iā ꝑ gte occupauerāt: ⁊ illuc coloniā miſerāt ſānitibꝰ reſtituerent ⁊ colonie abducerent. Et deīn vtqꝫ ꝓplus ſcꝫ romanꝰ ⁊ ſānitꝰ ſuis ꝓprijs legibꝰ viuere ꝑmitteret: ſb his ꝯditiōibꝰ dicebat ſe velle fedꝰ pacꝭ inire ⁊ nō alit. Cōſules vero rn̄derunt ſe nō poſſe ſine cōſenſu populi: ⁊ ſine fecialibus id ē ſine ſacerdotibꝰ qui pacꝭ fedis ꝑerāt ⁊ alia ſolēnitate cerimoniaꝝ quas romani i federe faciēdo obſeruāt poſſe fedus ꝑ eos fieri. Spoponderunt tn̄ legati etiā ⁊ q̄ſtores ac tribuni militū pacē ſub dictis ꝯditionibꝰ futurā. Cū igit ꝯſules ⁊ exercitus romā rediſſent diſplicuit patribꝰ ⁊ populo p̄dicta ſponſio ⁊ inter habito cōſilio deliberauerūt quomodo a dicta ſpōſione poſſent abſolui. Tandē alter cōſulū ſcꝫ ſpuriꝰ poſthumꝰ dedit cōſiliū vt ꝯſules ⁊ omnes q̄ ſpoponderāt ꝑ feciales ſamnitibꝰ dederent. Cuiꝰ cōſilio ab oībus approbato remiſſi ſunt oēs ſponſores: ⁊ ꝑ feciales vincti ſūt pōtio in deditionē oblati: qui vehemēter infidelitatē romanoꝝ arguēs dixit ſpuriū poſthumū q̄ ad ſe ipſum egiſſe qd̄ debuit. Sꝫ romanū ꝓpliꝫ nō ꝓpter hoc a ſponſione abſolutū: q2 nō ſolum debebat ſpōſores remiſiſſe. ſ ⁊ totū exercitū quē dimiſerat. Reſtitueꝭ igit exercitꝰ in locū vbi ſpōſio facta fuit ⁊ ipſe paratū ſe eē dicebat exercitui arma reſtituere: ⁊ ibi hoc facto repudient cōditiones pacis ſi eis viſum fuerit. Alio modo ſe nolle dicebat ſponſores in deditionē accipere: romani vero q̄uis pontiꝰ rationabiliter videret petere nō acquieuerunt vt hoc facerēt: ſ ſtatim cōtra ſamnites exercitū fortiorē electū in p̄liū mittunt. Et ideo dicit eutropiꝰ lib. ij. q̄ ſi fidē federꝭ quā ſibi romāi ſeruari a ſubditis volūt ipſi ſubiectis ſamnitibꝰ ſeruaſſēt: hodie aut oīno nō eēnt aut ſānio domināte ſuirēt. Titꝰ liuiꝰ tn̄ volēs romāos excuſare dicit nō fuiſſe int romāos ⁊ ſānites fedꝰ aliqd̄ firmatū: ſ ſolū modo ſpōſionē: q̄ patet ꝑ hoc q̄ ſamnites retinuerūt ſibi obſides de romanis. Durauit aūt hoc bellū ſm̄ eutropiū ꝑ ānos. xlix. ſm̄ titū liuiū ꝑ ānos. xlvij. Ca. XXIII

a q Uod tamē noſtra ⁊c.
In h capi
tulo. inue
hit aug⁹
contra ro
manos q̄
xpianiſ tē
porib⁹ in
ſultauerīt
oſtēdens
q̄ miſeri
corditer
deus cuꝫ
ipſis ege
rit tēpori
bus xpia
nis: ⁊ fac̄
in h caplō
duo: qꝛ p̄
mo oſten
dit q̄ mi
ſericordit̄
tp̄e pſecu
tiōis eoꝝ
a gothis
factū fue
rit in hoc
q̄ ille rex
gothoꝝ
q̄ erat inſi
delis occi
ſus eſt mi
rabiliter:
nec in vr
bē intrauit
Scd̄o ibi
deinde ab
his barba
ris ⁊c. oñ
dit q̄ mi
ſericordit̄
cū eis ac
tum ſit ab
alio rege
gothoꝝ
chriſtiāo
quē deus
ad correc
tionē ro
manoꝝ
vrbem in
trare pmi
ſit: d̄ vero
q̄ vero re
ge gotho
rū dictuꝫ
eſt ſupra i
principio
pmi libri.

a q Uod tñ nr̄a me Ca. XXIII
moria recētiſſimo tp̄e de⁹ mi
rabiliter ⁊ miſericordit̄ fec̄: nō cuꝫ
grāꝝ actiōe cōmemorāt: ſ quātū
in ipis ē: oīum ſi fieri pōt hoīm ob
liuiōe ſepelire conant̄: qd̄ a nobis
ſi tacebit̄ ſilit̄ erim⁹ ingrati. Cū
rhedagaiſus rex gothoꝝ agmīe i
gēti etiā imani iā in vrbis vicinia
ꝯſtitut⁹: romāis ceruicib⁹ immine
ret: vno die tāta celeritate ſic vic
tus ē: vt ne vno q̄dē nō dicā extīc
to ſ vulnerato romanoꝝ: mlto am
pli⁹ q̄ cētū miliū ꝓſterneret̄ ei⁹ ex
ercit⁹: atq̄ ipe cū filijs mox capt⁹
pena debita necaret̄. Nā ſi ille tā
impi⁹ cū tātis ⁊ tā impijs copijs
romā fuiſſet igreſſus: cui pepciſſꝫ:
quib⁹ honorē locꝰ martyꝝ detuliſ
ſet: In q̄ pſona deū timeret: Cui⁹
nō ſanguinē effuſū: cui⁹ pudicitiā
vellet itactā: Quas aūt iſti ꝓ dijs
ſuiſ voces haberēt: q̄nta iſultatiōe
iactarēt: q̄ iō ille viciſſꝫ: iō tāta po
tuiſſet: qꝛ q̄tidiāis ſacrificijs pla
cabat atq̄ iuitabat deos: q̄ roma
nos facere xpiana religio nō ſine
bat. Nā ꝓpiquāte iā illo his locis
vbi nutu ſūme maieſtatꝭ oppſſ⁹ ē:
cū ei⁹ fama vbiq̄ crebreſceret: no
bis apd̄ carthaginē dicebat̄: h cre
dere: ſpargere: iactare paganos:
q̄ ille dijs amicꝭ ꝓtegētib⁹ ⁊ opitu
lātib⁹: q̄b⁹ imolare q̄tidie ferebat̄
vinci oīno nō poſſet ab eis q̄ talia
dijs romāis ſacra ñ facerēt: nec ſi
eri a q̄q̄ꝫ pmitterēt. Et nō agūt mi
ſeri grās tāte miſcd̄ie dei: q̄ cū ſta
tuiſſet irruptiōe barbarica grauiore
dignos mores hoīm caſtigare: in
dignatiōeꝫ ſuā tāta māſuetudine
tpauit: vt illū pmo faceret mirabi
lit̄ vici: ne ad iſirmoꝝ aīos euertē
dos glīa daret̄ demonib⁹: q̄b⁹ cuꝫ
ſupplicare ꝯſtabat. Deinde cū ab
his barbarꝭ roma capet̄: q̄ ꝯ oēm
ꝯſuetudinē belloꝝ ante geſtoꝝ ad
loca ſcā ꝯfugiētes: xpiane religio
nis reuerētia tuerēt̄: ipiſq̄ demo
nib⁹ atq̄ impioꝝ ſacrificioꝝ ritib⁹
de q̄b⁹ ille pſūpſerat ſic aduerſarē
tur ꝓ noīe xpiano: vt lōge atroci⁹
bellū cū eis q̄ cū hoīb⁹ gerere vi
derent̄: ita ver⁹ dñs gubernatorq̄
rex ⁊ romāos cū miſericordia fla
gellauit: ⁊ tñ incredibilit̄ victꝭ ſup
plicatorib⁹ demonū nec ſaluti rex
pñtiū neceſſaria eſſe ſacrificia illa
mōſtrauit: vt ab his q̄ nō puicaci
ter ꝯtēdūt ſ prudēter attēdūt: nec
ꝓpt̄ pñtes neceſſitates religio va
deſerat̄: ⁊ magꝭ eterne vite fideliſſi
ma expectatione teneat̄. Ca.

a n Eq̄ eñi nos xpia XXIIII
nos q̄ſdā ipatores iō felices
dicim⁹ qꝛ vl' diuti⁹ ipart: vl' impā
tes filios morte placida reliq̄rūt:
vl' hoſtes reipublice domuerīt: vel
inimicos ciues aduerſ⁹ ſe iſurgen
tes ⁊ cauere ⁊ opp̄mere potuerūt.
Hec ⁊ alia vite h⁹ erūnoſe: vl' mu
nera vl' ſolacia: q̄dā etiā cultores
demonū accipe meruerīt: q̄ nō pti
nēt ad regnū dei q̄ ptinēt iſti. Et h
ipi⁹ miā factū ē: ne ab illo iſta q̄ in
eū crederēt velut ſūma bona deſi
derarent. Sꝫ felices eos dicim⁹ ſi
iuſte impāt: ſi int̄ linguas ſblimit̄
honorātiū: ⁊ obſeq̄a nimis hūilit̄
ſalutātiū nō extollūt̄: ſ ſe hoīes eē
meminerūt: ſi ſuā ptātē ad dei cltū
maxīe dilatādū: maieſtati eius fa
mulā faciūt: ſi deū timēt: diligūt et
colūt: ſi pl⁹ amāt illō regnū: vbi ñ
timēt habere ꝯſortes: ſi tardi⁹ vidi
cāt: facile igꝭ ſcūt: ſi eādē vīdictā ꝓ
neccītate regēde tuēdeq̄ reipubli
ce: ñ ꝓ ſaturādis inimicitiaꝝ odijs
exerīt: ſi eādē veniā ñ ad ipunitatē
iniq̄tatꝭ: ſ ad ſpē correctiōis indul
gēt: ſi q̄ aſpe cogūt̄ plerūq̄ decer
nere: miſcd̄ie lenitate ⁊ bñficioꝝ
largitate cōpēſant: ſi luxuria tāto
eis ē caſtigatior q̄nto poſſꝫ eē libe
rior: ſi malūt cupiditatib⁹ puis q̄
q̄buſlibet gētib⁹ ipare. Et ſi h oīa
faciūt ñ ꝓpter ardorē inanis glīe:
ſ caritatē felicitatis eterne: ſi ꝓ ſuis
peccatꝭ hūilitatis ⁊ miſeratiōis ⁊
orōis ſacrificiū: deo ſuo vō imola
re ñ negligūt. Tales xpianos ipa
tores dicim⁹ eē felices: interī ſpe: po
ſtea re ipa futuros: cū id qd̄ expo
ſcim⁹ aduenerit. Ca. XXV

a n Am bon⁹ de⁹ ne hoīes q̄ eū cre
derēt ꝓpt̄ eternā vitā colēdū: has
ſblimitates ⁊ regna terrena extima
rēt poſſe neiēꝫ ꝯſeq̄ niſi demōib⁹

Capitulū XXIIII
a n Eq̄ enīꝫ nos xpia. ⁊c. In h
caplō oñdit beat⁹ aug⁹ q̄ re
gnare nō fac̄ hoīeꝫ felicē nec
in re nec i ſpe: ſ bñ regere et
imperare felices fac̄ ſaltē i ſpe
Et facit h duo: quia pmo oſtē
dit q̄ reg nare non fac̄ hoīeꝫ
felicē vllo modo: qꝛ hoc cōpe
tit bonis et malis. Scd̄o ibi
ſed felices eos ⁊c. oñdit q̄mō
regnādo bene ⁊ iu ſte q̄s feli
citatē mere tur.

Capitulū XXV
a n Am bo nus deus ⁊c. In h
caplō dic̄ beat⁹ au guſtin⁹ q̄
bñ roma nū impe riuꝫ ſtetit
ſub chri ſtianiſ im peratori
bus vt ex h manife ſte appare

at ꝙ in regnis gubernādis nō ē neceſſaria multitudo deorū. Et h̄ oſ̄dit p̄mo ꝑ hec q̄ geſſit cōſtantin⁹ impatoꝛ xpian⁹: ſcd̄o vero in caplō ꝓximo ſeq̄nti oſ̄dit idē ꝑ ea q̄ geſſit theodoſi⁹ xpianiſſim⁹ impatoꝛ. In p̄ma vero pte facit duo: qꝛ p̄ deſcribit magnā ꝛ diutinā ꝓſperitatē ꝯſtātini Scd̄o ibi: ſ̄ rurſus ne ipatoꝛ ꝛc. reddit cām quare deus cōſimilē ꝓſperitatē n̄ dat omnib⁹ impatorib⁹ xpianis etiam iuſt̄ ꝛ bonis. Quātū ad p̄mū ſciēdū ꝙ ſ̄m oroſiū lib. vij. ꝯſtantin⁹ fuit. xxxiiij. ipatoꝛ romanoꝝ q̄ ſ̄m eutropium in britānia maiori ſcȝ q̄ mō vocaſ̄ anglia ipatoꝛ creatus ē: cui⁹ geſta ꝛ ꝓſperitates diffuſe narrāſ̄ in hiſtoꝛia tripita: libꝛo p̄mo ſcd̄o et terno. b Cui etiā condere ciuitatē ꝛc. hoc dicit qꝛ cū conceſſit ſiluestro pape ꝛ ſuis ſucceſſoꝛib⁹ vrbē romanā cū toto īpio occidētali. ipe trāſtulit ſe in grecīā vbi cōdidit id eſt renouauit et vehemēter auxit ciuitatē q̄ pri⁹ byzantiū vocabaſ̄ appellās eā nomine ſuo ꝯſtantinopolim. i. ꝯſtātini ciuitatē quo ſenatoꝛes romāos ſecū trāſtulit. Et ibi ſicut habeſ̄ in coſmographia caput oriētis impij eē voluit quā ꝛ romā nouā in memoꝛiā romāi impij appellauit c Diu impauit ſcȝ. xxxj. annis ſ̄m oroſiū ꝛ eutropium. vixit aūt. lxvj. annis: ꝛ nicomedie moꝛtu⁹ eſt. d Uniuerſū oꝛbem romanū. Signāter dicit aug⁹ oꝛbē romanū: qꝛ nō totū oꝛbē ſimpliciſ̄ romāi ſubditū habuerūt: vt pȝ in glo. ſup luc̄. ij. ca. in p̄ncipio: vn̄ ꝛ qḋ dicit in luca: exijt edictū a ceſare auguſto vt deſcribereſ̄ vniuerſus oꝛbis: de oꝛbe romanis ſubiecto intelligēdū eſt: quia nec ſcythe nec indi auguſto ſubiecti fuerunt: q̄uis ſ̄m eutropium ſibi munera miſerint: nec parthi id ē perſe: nec ethiopes erāt ſibi ſbiecti aut nūq̄ fuiſſe ſubiecti romano īpio leguntſ̄. e In adminiſtrādis ꝛc. quātū ad hoc dicit eutropi⁹ lib. x. ꝙ innumere animi coꝛpiſq̄ virtutes in eo claruerūt: militar̄ glorie potētiſſim⁹: foꝛtuna in bellis ꝓſpera fuit: ingētēq̄ apud barbaras gētes memorie gratiā collocauit Ciuilib⁹ artibus ꝛ liberalib⁹ ſtudijs dedit⁹ affectatoꝛ iuſti amoꝛis: quē oēm ſibi ꝛ liberalitate ꝛ docilitate q̄ ſiuit. f In tyrānis opꝑimēdis ꝛc. Iſti tyrāni fuerūt maxēti⁹ ꝛ licini⁹: de maxētio ſcribit eutropi⁹ lib. x. ꝙ cōſtantin⁹ anno impij ſui quīto bellū ꝯtra eū mouit ciuile: copias ei⁹ multiſ̄ prelijs fudit: ꝛ ip̄m poſtremo rome aduerſum nobiles oīs ſeuientē vicit. Iſte fuit maxenti⁹ xpianoꝝ ſeuiſſim⁹ ꝑſecutoꝛ a quo beata katherina paſſa ē martyriū: ꝛ erat filius maximiani q̄ cū diocletiano impauit. De licinio vero q̄ ſoꝛoꝛem cōſtātini deſpōſauerat narrat oroſi⁹ libꝛo. vij. ꝙ repētina rabie ſuſcitat⁹ oīs xpianos ex palatio iuſſit ex

ſupplicaret: ꝙ hi ſpūs ī talibus multū valerēt: cōſtātinū impatoꝛē nō ſupplicātem demonib⁹: ſed ip̄m verū deū colentē: tātis terrenis ipleuit munerib⁹: quāta optare nullus auderet. b Cui etiā ꝯdere ciuitatē romano imperio ſociam: velut ipſi⁹ rome filiā: ſed ſine aliquo demonū templo ſimulachroq̄ cōceſſit. c Diu imperauit: d vniuerſum oꝛbem romanum: vn⁹ auguſtus tenuit et defendit: e in adminiſtrādis ꝛ gerendis bellis victoꝛioſiſſim⁹ fuit: f in tyrānis ōpꝑimendis ꝑ omnia ꝓſperat⁹ ē. Grādeuus egritudie ꝛ ſenectute g defūct⁹ eſt: filiōs iperātes reliq̄t. Sed rurſus ne ipatoꝛ quiſq̄ ideo xpianus eſſet vt felicitatē cōſtantini mereref̄: cū ꝓpter vitā eternam quiſq̄ debeat eſſe xpianus: h iouinianū multo citius q̄ iulianum abſtulit: i grātianū ferro tyrānico ꝑmiſit interimi. Longe quidem mitius q̄ magnū pōpeiū: colentē videlicet romāos deos. Nā ille vidicari a catone n̄ potuit quē

pelli: moxq̄ bellū inter ip̄m ꝛ cōſtantinū efferbuit: ſed cōſtantinus licinū in pānonia vicit p̄mo: ꝛ deinde apud ciliadas oppreſſit ꝛ oppreſſū ad deditionē coegit: ꝛ ne iterū in ꝑniciē reipublice ſtatū p̄ſtinū reſumeret p̄uatim eū iuſſit occidi. Fuerat aūt iſte licini⁹ collega cōſtātini in imperio. g Filios impantes reliq̄t ꝛc. iſte eīm conſtantinus tres filioſ habuit ſucceſſoꝛes ſcȝ cōſtantinū iunioꝛem cōſtantium ꝛ cōſtantē. h Iouinianū ꝛc. Iſte iouinian⁹ fuit multū catholic⁹ de quo ſatꝯ habeſ̄ in hiſtoria triptita libꝛo. j. parte p̄ma: et ſucceſſit iuliano apoſtate viro peſſimo ꝛ ꝑſecutoꝛi xpianoꝝ: de vtroq̄ vero iſtoꝝ. ſ̄. libꝛo. iiij. ca. xxix. dictū eſt. Iulian⁹ ſ̄m eutropium libꝛo. x. ipij ſui anno vij. moꝛtu⁹ eſt: videſ̄ aūt cōputare ānos q̄b⁹ fuerat ipatoꝛ: nā ꝯſtātin⁹ fili⁹ cōſtātini ip̄m ceſarē fecerat nō tn̄ auguſtū: ſ̄ poſtmoduȝ cōſenſu ſui exercit⁹ factus ē auguſtus: ꝛ poſt moꝛtē cōſtātij ſolus impauit anno vno ꝛ menſib⁹ octo ſ̄m oroſiū: iouinian⁹ vero ſ̄m oroſiū octauo mēſe ſui imperij vitam finiuit. i Gratianū ferro tyrānico ꝛc. de iſto gratiano narrat oroſi⁹ libꝛo. vij ꝙ xl. ab auguſto impiū tenuit. Narrat aūt paulus diacon⁹ libꝛo. xj. q̄ hiſtoꝛiā romanoꝝ quā eutropius inchoauerat cōtinuauit incipiēs ab. xj. libꝛo huius hiſtoꝛie: ꝙ gratianus admodū iuuenis cū iā teneret imperiū vt ineſtimabilē multitudinē hoſtiū romanis finib⁹ infuſā cerneret: fretus xpi potētia bellū incredibili felicitate cōfecit. Sed poſtmoduȝ dū cerneret extremū romano imperio exitiū ꝓpter multitudinē gentiū que cōtra ip̄m imperiū inſurrexerāt: theodoſiū ab hiſpania acceſſitū purpurā induit ꝛ īpio oriētis ꝛ thracie p̄fecit: dū vero theodoſi⁹ in oriente ꝓſpere cūcta gerit: quidam nomine maximus vir ſtrenuus in britānia inuitus creaſ̄ impatoꝛ: qui gratianū dolis circūuentū interfecit: fratrē eius valētinianū auguſtū expulit: qui in oriente ad theodoſiū ꝯfugiēs ab ip̄o paterna pietate ſuſcept⁹ mox impio reſtitutus eſt ipſo maximo interfecto in vltionē gratiani occiſi ꝛ valentiniani expulſi. Et ideo dicit h̄ aug⁹: ꝙ gratianū deus permiſit ferro miti⁹ perimi q̄ pompeiū magnū deoꝝ multoꝝ cultoꝛem de quo dictū fuit ſupꝛa libꝛo. iij. ca. xvij. qꝛ mors gratiani vindicata fuit ꝑ theodoſiū: mors aūt pōpeij nō potuit vindicari ꝑ catonē: qui tn̄ ab ip̄o pompeio quaſi heres ciuilis belli relict⁹ fuit: h̄ ꝓ tanto dicit: qꝛ cū apud theſſaliā pōpeius a iulio ceſare vict⁹ ꝛ fugatus eēt vt ſupꝛi⁹ libꝛo. iij. ca. xiij. dictū fuit: ad catonē ſicut narrat lucan⁹ libꝛo. ix. tanq̄ ad ducē ꝛ p̄ncipē ſuū ꝯfugerūt reliquie exercituū pompeij quas ſecū cato mille nauib⁹ impoſitas ducēs ꝑ mare ꝛ fugiēs iuliū ceſarē cū ip̄is in africa applicuit: vbi circūducēdo eos ꝑ loca arenoſa ꝛ q̄ſi inuia ꝛ etiā ſerpentib⁹ plena multis ſuoꝝ fame ſiti ꝛ eſtu fatigatis ꝛ a ſerpentib⁹ etiam plurimis cōſumptis tanta

ciuilis belli quodāmō he-
redē reliquerat. Iſte autē
ꝗuis pię aię ſolatia talia
nō reqrāt: a theodoſio vin
k dicat⁹ eſt: quē regni ꝑtici-
pē fecerat: cū paruulū ha
beret ⁊ fratrē: audiđ fide
ſocietatꝭ: ꝗ̄ nimię ꝑtātis.
a V Ide ⁊ il Ca.XXVI
le nō ſolū viuo ſerua
uit quā debebat fidē: ve-
rumetiā poſt ei⁹ mortē pul
ſum ab ei⁹ interfectore ma
ximo: valētinianū ei⁹ par-
uulū fratrē: in ſui ꝑtes im-
perij tanꝗ̄ xp̄ian⁹ excepit
pupillū: paterno cuſtodi
uit affectu: quē deſtitutū
oībus opibus nullo nego
cio poſſet auferre: ſi latius
regnādi cupiditate magꝭ
ꝗ̄ benefaciēdi caritate fla
graret. Unū potꝰ eū ſerua
ta ei⁹ imꝑatoria dignitate
ſuſceptū: ipa humanita-
te ⁊ gratia conſolatus eſt.
b Deinde cū maximus ter-
ribiles faceret illi ſucceſſ⁹
hic in anguſtijs curaꝝ ſu-
arū nō ē lapſus ad curioſi
tates ſacrilegas atꝗ̄ illici
c tas: ſed ād ioannē in egy-
pti heremo cōſtitutū: quē
dei ſeruū ꝓphetādi ſpiri-
tu ꝑditū fama crebreſcen
te didicerat miſit: atꝗ̄ ab
eo nūciū victorię certiſſi-
mū accepit. Mox tyran
ni maximi extinctor: valē
tinianū puerū imperij ſui
partib⁹ vn̄ fugatus fuerat
cū miſericordiſſima vene-
ratiōe reſtituit: eoꝗ̄ ſiue ꝑ
īſidias ſiue q̄ alio pacto vꝭ
d caſu ꝓxime extincto: aliū
tyrannū eugeniū q̄ in illi⁹
patoꝛꝭ locū n̄ legitię fuerat
ſurrogat⁹: accepto rurſus
ꝓphetico reſpōſo fide cer
tus oppſſit: ꝯtra cuius ro-
buſtiſſimū exercitum ma-
gis orando ꝗ̄ feriēdo pu-
gnauit. Milites nobis q̄
aderant retulerūt extorta
ſibi eſſe de manib⁹ quęcū
ꝗ̄ iaculabātur: cū a theo-
doſij ꝑtibus in aduerſari-
os vehemēs vētus iret: et
nō ſolū q̄cūꝗ̄ in eos iacie
bantur cōcitatiſſime rape
ret: verūetiam ipoꝝ tela
in eoꝝ corpora retorq̄ret.
e Unū ⁊ poeta claudian⁹ ꝗ̄
uis a xp̄i noīe alien⁹: in ei⁹

miſeria affectus ē cū omnib⁹ qui eū ſecuti fuerāt ꝙ maxi
mā eorū ꝑtem penituit a iulio ceſare ſe fugiſſe. Ipſe vero
poſtmodū cū veniſſet vticā ciuitatē quādam africę ne ſb
ceſare viueret ſicut ſupius libro p̄mo ca. xxiij dictū fuit ſe
ipm̄ interfecit. k Quē regni participē ⁊c. vult dicere
beat⁹ aug⁹ ꝙ gratia
nus theodoſiū fecit
ꝑticipē regni id eſt i-
perij cū tn̄ gratian⁹
haberet fratrem ex
alia matre ꝑuulū ma
gis appetens habere
fidelem ſocium ꝗ̄ ni-
mis magnū impiū:
qđ habuiſſet ſi ſibi et
fratri totū imperiū
retinuiſſet. Fuit aūt
valētinian⁹ fratꝛ gra-
tiani admodū ꝑuul⁹
ſm̄ paulū diaconū.
Ca.XXVI
a Vide ⁊ ille non
ſolū ⁊c. In hoc
ca. ponit aug⁹ idē qđ
in p̄cedēti caplō ꝑ ea
quę geſſit theodoſi⁹
xp̄ianiſſim⁹ imꝑator
Et facit in hoc caplō
duo. Quia p̄mo de-
ſcribit ei⁹ pietatē ⁊ ꝓ
ſperitatē: ſcđo vero
ibi q̄d aūt fuit ei⁹ ⁊c.
In p̄ma ꝑte fac̄ duo
q꞉ p̄rio oſ̄dit quō ex
pia cā interfecit vnū
tyrannū ſcꝫ maximū
ſcđo ibi aliū tyrānū
⁊c. quō interfecit ali-
um. Dicit aūt in p̄n-
cipio huius capl̄i ꝙ
theodoſi⁹ tātā fideꝫ
ſeruauit gratiano de
functo: ꝙ fratrē eius
valentinianū admo
dū iuuenē: nā ⁊ ipſe
gratian⁹ ſm̄ paulū
diaconū nō fuit niſi
xxix. annoꝝ qn̄ mor-
tuus eſt: reſtituit imperio: interfecto maxīo: ⁊ pupillum
ſcꝫ valētinianū q̄ admodū pupillus erat paterno cuſto-
diuit affectu: quē tn̄ deſtitutū omni auxilio ſine oī negō
cio. i. difficultate poterat de medio abſtuliſſe ſi latiꝰ reg-
nū caritati p̄poſuiſſet. b Deinde cū maximus ⁊c. hic
tangit aug⁹ modū quo maximū vicit ⁊ valentiniano im-
periū reſtituit: de quo ſatis habeꝛ in hiſtoria tripertita lib.
ix. Ad cuius intellectū ſciendū ꝙ maxim⁹ poſtꝗ̄ interfe-
cerat gratianū ſic̄ narrat oroſi⁹ fuit potētior theodoſio
exercitu: ſ; theodoſij fiducia erat in dn̄o. Reſidebat autē
maximus aquileię poſt p̄dictā victoriā habitā de gratia
no: ⁊ quidā comes ei⁹ andragati⁹ noīe ſūmā belli admi-
niſtrabat: theodoſius aquileiā improuiſus adueniēs: dū
andragati⁹ nauali expeditiōe incautū theodoſiū parat p̄
uenire ipm̄ maximū ab imaniſſimis germanoꝝ tributa
ſolo terrore noīs exigentē ſine reſiſtētia clauſit: cepit ⁊ oc
cidit: quo ꝯgnito andragati⁹ ſe de naui in vndas p̄cipita
uit ⁊ ſuffocat⁹ eſt: valētinianus vero recepta italia po
titus ē imperio: qui poſtmodū galliā trāſiens cū ibi
trāquille rēpublicā in pace ageret apud viēnā dolo
arbogaſtis comitis ſui vt ferūt ſtrāgulatus ē. ⁊ vt cre
dereꝛ volūtariā ſibi mortē cōſciuiſſe laqueo ſuſpēſus
ē. c Sed ad io-
hānē ⁊c. Fac̄ au
guſtin⁹ mētiōeꝫ
de iohē heremi-
ta quē theodoſi⁹
ꝯſuluit: nā ſic̄ dī
ī vitaſp̄m ei do
min⁹ euidētē ſpi
ritū ꝓphetię ꝯtu-
lit ita vt nō tn̄ ci
uib⁹ ⁊ cōꝓuin-
cialib⁹ ſuis futu-
ra p̄diceret ſ; etiā
in ꝑticulari theo
doſio q̄s belli exi
tus ⁊ quib⁹ mo-
diſ victoriā cape
ret de tyrannis: ⁊
ꝙ irruptiōeſ bar
bararū gētiū paſ
ſur⁹ eſſet ſępe p̄-
dixit. d Aliū
tyrānū euge. ⁊c.
hic ſciendū ꝙ ſic̄
narrat paul⁹ dia
con⁹ lib. xii. in hi
ſtoria romanoꝝ
arbogaſtes de q̄
iā dictū eſt poſt
mortē valētinia-
ni eugeniū tyrā-
nū creauit: vt ſcꝫ
eugeni⁹ nomen
imꝑatoris habe-
ret ⁊ ipſemet im-
perium ageret.
Erat autem cul-
tor ſordidiſſim⁹
idolorum: et vir
conſilio audacia
potentiaꝗ̄ ma-
ximus. Contra-
xit aūt vndiꝗ̄ in
numeras inuictaſꝗ̄ copias: vel romanoꝝ p̄ſidijs: vel
auxilijs barbaroꝝ. Igiꝛ eugeni⁹ atꝗ̄ arbogaſtes cū i
ſtructa acie alpiū tranſit⁹ tenerēt: theodoſius expers
cibi ac ſomni in oꝛōne totā noctē exegit. Et lꝫ ſciret ſe
a ſuis deſtitutū ſ; tn̄ ignoraret ſe ab hoſtibus circūſe-
ptū fiducialiter arma ſumēs ſigno crucꝭ: ſignū p̄lio
dedit: ac ſe in bellū ⁊ ſi nemo ſequereꝛ victor futur⁹ im
miſit: nā ꝯſult⁹ iohānes anachoreta eū victurū hoſtes
ſpopōderat. Cū igiꝛ ad ꝯgreſſiōeꝫ vētū eēt vehemēs
turbo a ꝑte theodoſij ī ora hoſtiū ruit q̄ ⁊ ſpiculā ab ei⁹
ꝑte miſſa potenꝛ hoſti īfgit: ſpiculā hoſtiū repulit: nec
mora ꝑua ſuoꝝ data ſtrage theodoſio ſe hoſtilis exer
cit⁹ ꝓſtrauit. Eugeni⁹ capt⁹ ⁊ interfect⁹ ē: arbogaſtes
ſe manu ꝓpria occidit. De iſta hiſtoria hꝫ ſatꝭ ī eccl̄ia
ſtica hiſtoria lib. xi ⁊ ī hiſtoria tripertita: li. ix. e Clau
dian⁹ ⁊c. Adducit v̄ſo ad ꝓpoſitū paul⁹ diacon⁹ ⁊ ſimi
liter oroſi⁹ v̄ſus claudiani poetę: quos aug⁹ h̄ ponit

tñ laudib⁹ dixit: O nimiū dilecte deo cui fudit ab aſtris De iouis armatus vehemens tibi militat ether f Et cōiurati veniūt ad claſſica vēti. g Victor aūt ſicut crediderat et p̄dixerat iouis ſimulachra que aduerſus eū fuerāt neſcio quib⁹ ritibus velut cōſecrata: et in alpib⁹ cōſtituta depoſuit: eorumqꝫ fulmina ꝙ aurea fuiſſēt iocātib⁹ ꝙ illa leticia pmittebat curſorib⁹ ⁊ ſe ab eis fulminari velle dicētib⁹: hilariter benigneqꝫ donauit: Inimicoꝝ ſuoꝝ filios q̄s nō ipi⁹ iuſſus: ſed belli abſtulerat impet⁹: etiam nōdū xpianos ad eccleſiā ꝯfugiētes: xpianos hac occaſione fieri voluit et xpiana caritate dilexit: nec p̄uauit reb⁹: ſ auxit honorib⁹. In neminē p⁹ victoriā priuitas inimicitias valere pmiſit: bella ciuilia h nōn ſicut cinna et marius ⁊ ſylla ⁊ alij tales: nec finita finire voluerūt: ſed magis doluit exorta: q̄ cuiq̄ nocere voluit terminata. Inter h̄ omnia ex ipſo ini i tio imperij ſui nōn quieuit iuſtiſſimis et miſericordiſſimis legib⁹ aduerſus impios laborāti eccl̄ie ſubuenire: quā valēs hereticus fauēs arrianis vehemēter afflixerat: cuius eccl̄ie ſe mēbrum eſſe magis q̄ in terris regnare gaudebat. k Simulachra gētiū vbicūqꝫ euertēda p̄cepit: ſatis intelligēs nec terrena munera in demonuꝫ: ſed in dei veri eſſe l poſita poteſtate. Quid autē eius religioſa humilitate mirabili⁹ quādo in theſſalonicenſium grauiſſimū ſcelus cui iā epiſcopis intercedentib⁹ ꝓmiſerat indulgētiā: tumultu quorūdā qui ei coherebāt vindicare cōpulſus eſt: ⁊ eccleſiaſtica coercit⁹ diſciplina ſic egit penitētiam vt imperatoriā celſitudinē ꝓ illo populus orās: mag⁹ fleret videndo ꝓſtratā: q̄ peccādo timeret iratā: Hec ille ſecū ⁊ ſi qua ſimilia q̄ commemorare lōgum ē bona opa tulit: ex iſto tp̄ali vapore cuiuſlibet culminis ⁊ ſublimitatis hūane: q̄ꝝ opum

Iſte claudian⁹ poeta gētilis duo volumina edidit. quorum p̄muꝫ vocatur maius: ſcōm minus: ſ iſti verſus ſunt in maiori vbi agit de theodoſio: ⁊ ſunt v̄ſus claudiani hmōi. Obruit aduerſas acies reuolutaqꝫ tela. Vertit i auctoreſ ⁊ turbie repulit haſtas. O nimiū dilecte ⁊c̄. f Ad claſſica. Sūt aūt claſſica ſm iſido. libro. viij. etymologiaꝝ cornua q̄ in exercitu cōuocandi cauſa erāt facta. g Victor aūt ⁊c̄. Quātum ad ſimulachra iouis de q̄bus h̄ fit mentio ſciēdū ꝙ qꝛ gētileſ attribuebāt ioui tonitrua ⁊ fulmina: ideo ſimulachrū iouis effigiebat cuꝫ q̄buſdā radijs fulminū: de quib⁹ ouidius libro. iij. de faſtis: vbi loquitur de tp̄e quo hoīes de diuitijs nō curauerūt ſic dicit. Iupiť antiq̄ vix ſtabat tot⁹ i ede. Inqꝫ iouis dextra fictile fulmē erat. Tit⁹ liuius lib. ij. de ſcd̄o bello punico dicit ꝙ ꝓpter quedā ꝓdigia ꝓcurāda ioui p̄mū donum fulmē aureū pōdo quīq̄gita factū eſt. Iſta ergo fulmina fecerat arbogaſtes aurea: q̄ cernētes curſores impatoris iocātes in eius p̄ñtia: ꝙ eis in tāta leticia ex victoria cōcepta ꝓmiſſuꝫ fuit: dixerūt ſe libēter velle talib⁹ fulminib⁹ fulminari: qd̄ audiens imperator dedit eis hilariter aurū illō: fuerāt aūt illa ſimulachra iouis ꝯſecrata ſm rit⁹ aliq̄s gētiliū qui ſperabāt ꝙ ſimulachra taliter ꝯſecrata ⁊ in ſummis alpib⁹ poſita theodoſio multū nocuiſſēt qui tūc i alpib⁹ erat: forſitā ſperauerat arbogaſtes ꝙ iuppiter fulmina vl' tēpeſtates aut turbines miſiſſet in ora militū theodoſij cū peruētū fuiſſet ad p̄liuꝫ ⁊ ideo ecōuerſo de⁹ immiſit turbinē validū in ora hoſtiū ſuorū. h Non ſic cinna ⁊ marius ⁊c̄. de crudelitatib⁹ iſtoꝝ dictū fuit ſup libro. ij. ca. xxij. ⁊ libro. iij. ca. xxvij. qui neſciebāt finem dare bello etiā obtēta victoria: cū tñ finis belli deberet eſſe victoria: ſec⁹ fuit de theodoſio de quo dic̄ paulus diacon⁹ ꝙ cupidinē triūphandi adeo deteſtatus ē vt bella nō mouerit ſed inuenerit. i Nō quieuit iuſtiſſimis ⁊c̄. hic ē ſciēdū ꝙ ſicut narrat paulus diaconus libro. xj. valēs qui fuit frater valētiniani imparatoris egregij ⁊ ab ip̄o in cōionē imperij aſſumpt⁹ ab eudoſio arriane heres̄ ep̄o baptizat⁹ i ſeuiſſimā hereſiꝫ lapſ⁹ ē conat⁹ ꝙ ē catholicos pſeq̄ ſed fratris auctoritate cōpreſſus ē: p⁹ mortem vero fratris ſui imperiū orientis tenuit ⁊ impietatem quā dudū meditat⁹ fuerat operib⁹ expleuit: lege data vt monachi militarēt nolētes iuſſit p tribunos ⁊ milites fuſtibus interfeci: quoꝝ innumera multitudo p̄cipue i egypto martyrij palmā cōſecuta ē: ac p ſingulas vbiqꝫ ꝓuincias aduerſus catholicas eccleſias et recte fidei populos diuerſa ſunt illata incōmoda. Epiſcopos aūt et ſanctos viros multos miſit in exilium quos poſtmodū tamē cū exercitū duceret contra gothos ſera ductus penitentia reuocari p̄cepit. Sed cū a gothis cū domo ad quā vulneratus deportatus fuerat cōcrematus eſt iuſto dei iudicio vt dicit oroſi⁹: quiacūꝫ gothi p legatos ſupplicat' petiuiſſent epiſcopos ſibi mitti a q̄bus poſſent i fide inſtrui: valens imperator eis doctores arriani dogmatis miſit. k Simulachra gētium ⁊c̄. de hoc narrat hugo floriacēſis ꝙ theodoſius cōtra errores gentilium inſurgens lege data p̄cepit idolorum templa ſolotenus euerti. Conſtantin⁹ vero prius prohibuerat ſacrificare idolis ⁊ eorum templa claudi fecit. Sed iulian⁹ apoſtata poſtmodū impietatem renouauit ꝓpter quod theodoſius omnia tēpla eorū dirui p̄cepit. l Quid aūt eius ⁊c̄. de hoc ſcribit hugo floriacēſi: ꝙ cū in theſſalonica ciuitate fuiſſet orta ſeditio quidaꝫ iudices lapidati ſunt a populo ⁊ occiſi. de quo theodoſius plurimū indignatus omnes iuſſit pariter interimi: nō ſecernēs nocentes ab innocentib⁹: igitur cuꝫ in die paſce intereſſe vellet ſolēnijs beat⁹ ambroſius ſibi ingreſſum eccleſie interdixit: ⁊ cum publice penitere cōpulit: vix poſt multos gemit⁹ ⁊ lachrymas ⁊ mirabilia humilitatis indicia ei⁹ penitentiā ſuſcipiens: theodoſius vero in omnibus que beatus ambroſius imponere volebat deuote ac humiliter obediēs reconciliatus eſt eccleſie.

laudian⁹ po
in maiori

Ca.XXVII

a P Roin de iam etiam ꝛc. In h ca. ostēdit aug⁹ q̄ fuit li broꝝ pcedē tiū materia q̄ ꝛ ipius in dict' libr' in tētio ꝛ q̄ inp ximis iā qui qꝫ libr' seqn tib⁹: ꝛ fac in h caplo duo qꝛ p ostēdit se in pcedē bus libr' suf ficiēter intē tū suū pbas se: scdo ibi: quoꝝ tres p ores ꝛc. q̄rū daz psūptio nē ꝛ loquaci tatē irratio nabiliter lo quētiū resp ndit: de q̄ bus dicit in fra. b Nō optēt qd eis nō expedit. vult dicere qꝫ non expe dit edere ea q̄ scripserūt qꝛ oino ca rēt ratiōe: et ideo nō op tēt ea edere ꝛ addit. Fa cile ē eñ cui q̄ videri rñ disse qui ta cere noluit .i. facile ē vt hō garrulus videat cuiqꝫ rñdisse ꝓ ꝫ h videat ali cui nō ꝑt h eis q̄ dilige ter ꝯsiderāt ea q̄ dicunt sic videbit. c Sine stu dio ptiū ꝛc. .i. sine h qꝫ studeat defē dere pref ali q̄s: solū hās studium ad h qꝫ posset iue nire v̄itatē.

merces est eterna felicitas: cui⁹ dator ē de⁹: solis veraciter pijs. Cetera vero bona vite hui⁹ vel fastigia vl' subsidia sicut ipm mū dum: lucē: auras: terras: aquas fructus: ipiusqꝫ hominis animā corpus: sensus: mentē: vitā bo nis malisqꝫ largit. In quib⁹ est etiā q̄libet imperij magnitudo: quā ꝓ temporum gubernatiōe dispensat. Ca.XXVII

P Roīnde iam etiā illis re spondēduz esse video qui manifestissimis documētis qb⁹ ostēdit qꝫ ad ista tēporalia que sola stulti habere ꝯcupiscūt: ni hil deoꝝ falsoꝝ numerositas ꝓ sit cōfutati atqꝫ ꝯfici conant' as serere: nō ꝓpter vite p̄ntis vtilita tē: sed ꝓpter eā que post morteꝫ futura ē esse colēdos deos. Nā istis qui ꝓpter amicitias mundi huius volūt vana colere ꝛ nō se pmitti puerilib⁹ sensibus cōque runt: his quinqꝫ libris satis ar bitroꝛ esse respōsuꝫ. Quoꝝ tres pores cū edidissem: ꝛ in multoꝝ manibus esse cepissent: audiui quosdā nescio q̄s aduersus eos responsionē scribendo pparare Deinde ad me platū est qꝫ iam scripserint: sed tempus querant quo sine periculo possint edere. b Quos admoneo: nōn optēt qd eis nō expedit. Facile est eñ cui q̄ videri respōdisse q̄ tacere no luit. Aut quid est loquacius va nitate? Que nō ideo pōt qd ve ritas: qꝛ si voluerit etiā plus po test clamare q̄ veritas. Sed cō siderent oia diligenter: ꝛ si forte c sinē studio ptiū iudicātes esse talia psperexerint que poti⁹ exagi tari q̄ ꝯuelli possint garrulitate d impudētissima: ꝛ q̄uasi satyrica vel inimica leuitate cohibeāt su as nugas: ꝛ poti⁹ a prudentib⁹ emēdari q̄ laudari ab iprudentibus eligāt. Nam si nō ad liber tatē vera dicēdi: sed ad licētiaꝫ maledicēdi tēp⁹ expectāt: absit e vt eis eueniat q̄uod ait tulli⁹ de quodā qui peccādi licentia fe lix appellabat. O miserum cui peccare licebat. Unde quisqꝫ est q̄ maledicendi licētia felicem se putat: multo erit felicioꝛ si hoc il li oino nō liceat: cū possit depo sita inanitate iactantie etiā isto tēpore tāqꝫ studio ꝯsulendi q̄c quid voluerit ꝯtradicere: ꝛ quā tum possit ab eis quos consulit amica disputatione: hoc est ho neste: grauit': libere: quod opoꝛ tet audire.

d Quasi sa tyrica .i. poe tica: dicunt eñ poete sa tyrici. ꝫ ipsō lib. viij. ethi ꝫ a q̄b⁹ vi tia gn̄aliter carpūt: nec vetabat eis pessimū que cūqꝫ describe re e Nō ait tulli⁹ d q̄ dā q̄ peccan di licētia fe lix appella batur.

Explicit⁹ est liber quint⁹

Incipiūt capl'a libri sexti

i De his qui dicunt deos a se non ꝓ pter presentē vitam coli sed propter eternam.

ij Quid varronem de dijs gētium sen sisse credendum sit quorū talia ꝛ ge nera ꝛ sacra detexit vt reuerētius cū eis ageret si de illis oino reticeret.

iij Que sit partitio varronis libroruꝫ su orum quos de antiquitatibus rerū humanarū diuinarumqꝫ cōposuit.

iiij Quod ex disputatiōe varronis apō cultores deorū antiquiores res hu mane q̄ diuine reperiantur.

v De tribus generibus theologie secū dum varronē scꝫ vno fabuloso: al tero naturali: tertio ciuili.

vj De theologia mystica id est fabulosa ꝛ de ciuili contra varronē.

vij De fabulose ꝛ ciuilis theologie simi litudine atqꝫ cōcordia.

viij De interpretationibus naturaliū ra tionū quas doctores pagani ꝓ dijs suis conantur ostendere.

ix De officijs singulorū deorum.

x De libertate senece qui vehementius ciuilem theologiam reprehendit q̄ varro fabulosam.

xj Quid de iudeis seneca senserit.

xij Quod gentilium deoruꝫ vanitate de tecta: nequeat dubitari eternā eos vitam nemini prestare: qui nec ip sam adiuuant temporalem.

a Q Uin
q̄ſu
peri
ori
b⁹ libꝛis ⁊c̄. Hic
incipit liber ſex
tus in quo ď diiſ
ſeu ɔtra deos in
cipit nouus tra
ctatus. nā in p̄ce
dentib⁹ quinq̄ li
bꝛis ꝓbauit btūſ
aug⁹. ꝙ cult⁹ de
oꝝ nō cōfert ad
felicitatē et ꝓſpe
ritatē vitę p̄ñtis
In his vero qui
q̄ libris ſequēti
b⁹ oſtendit ꝙ nec
etiā cōfert ad feli
citatē futurę. Ad
intellectū vero ꝓ
ceſſus quez btūs
aug⁹ obſeruat in
his quinq̄ libꝛis
ſciendū eſt ꝙ de
oꝛum duplex eſt
diuiſio. vna quā
ponit aug⁹ ſupꝛa
lib. iiij. ca. xxvij.
cui⁹ auctoꝛ ē ſce
uola pōtifex. qui
dicit ꝙ vnum eſt
genus deoꝛuz a
poetis traditum
aliud a p̄ncipib⁹
ciuitatis ⁊ aliō a
phis. ⁊ ſcōm hᷓ ē
triplex theologia
videlꝫ poetica. ci
uilis. ⁊ phyſica.
id eſt naturalis q̄
diuiſio ē etiā var
ronis vt patebit
infra libꝛo iſto ca
pitu. v. Pꝛimo
beatus aug⁹ diſ
putat cōtra the
ologiā poeticā ⁊
ciuilem. ſcd̄o cō
tra phyſicam ⁊ hᷓ
facit lib. viij. Se
cūda diuiſio ſeu
diſtinctio deoꝝ
eſt ꝙ aliq̄ dij ſūt
plebei quaſi infe
rioꝛis oꝛdinis. et
aliqui dij ꝓceres
ſeu maioꝛes vel
ſelecti. i. ſuperio
ris gradus. Dij
ſelecti dicūt̄ qua
ſi ſeoꝛſū electi. et

Incipit liber ſextus. Ca. I.

a Q Uinq̄ ſu
perioꝛib⁹
libꝛis ſatꝭ
mihi ad
uerſ⁹ eos
videoꝛ di
ſputaſſe
qui multos deos ⁊ falſos:
quos eſſe inutilia ſimula
chꝛa vel imundos ſpūs ⁊
ꝑniciosa demonia: vł cer
te creaturas nō creatoꝛez
veritas xp̄iana cōuincit:
propter vitę hui⁹ moꝛtalis
rerūq̄ terrenarū vtilitatez
eo ritu ac ſeruitute q̄ grece
latria dicit̄: ⁊ vni vero deo
debetur venerādos ⁊ co
lendos putant. Et nimię
quidē ſtulticię vel ꝑtina
cię: nec iſtos quinq̄ nec vl
los alios q̄ticunq̄ nume
ri libꝛos ſatis eſſe poſſe q̄s
neſciat: Qñ ea putat̄ glia
vanitatis nullis cedere vi
rib⁹ veritatis in ꝑniciē vti
q̄ eius cui vitium tam im
mane dñatur: Nā ⁊ cōtra
omnē curantis induſtriaz
nō malo medici ſed egroti
inſanabilis moꝛb⁹ inuict⁹
ē. Hi vero qui ea q̄ legūt
vel ſine vlla vel nō cū ma
gna ac nimia veteris erro
ris obſtinatione intellecta
⁊ cōſiderata ꝑpendūt: fa
cilius nos iſto numero ter
minatoꝝ quinq̄ volumi
nū plus q̄ q̄ſtionis ipſius
neceſſitas poſtulabat ſatꝭ
feciſſe: q̄ min⁹ diſſeruiſſe
iudicabūt. Totāq̄ inuidiā
quam xp̄ianę religioni de
huius vitę cladibus terre
narūq̄ cōtritione ac muta
tione reruz imperiti facere
conant̄: nō ſolum diſſimu
lantib⁹ ſed ɔtra ſuā ɔſciē
tiam fauentibus etiaz do
ctis quos impietas veſa
na poſſedit; oīno eſſe in
anē recte cogitationis at
q̄ rationis plenāq̄ leuiſ
ſimę temeritatis ⁊ ꝑnicio
ſiſſime animoſitatis dubi
b tare nō poterunt. Nūc er
go qm̄ deinceps vt ꝓmiſ
ſus oꝛdo expetit etiā hi re
fellendi ⁊ docendi ſūt: qui
nō ꝓpter iſtā vitā ſꝫ ꝓpter
illam q̄ poſt moꝛtē futura
eſt: deos gētiū quos xp̄i
ana religio deſtruit ſiue de
ſeruit colendos eſſe contē
dūt: placet a veridico oꝛa
culo ſancti pſalmi ſumere
exoꝛdiū diſputatiōis meę
Beatus cui⁹ ē domin⁹ de⁹
ſpes ipſius: ⁊ nō reſpexit i
vanitates ⁊ inſanias men
daces. Verūtn̄ in omnib⁹
vanitatibus inſaniiſq̄ mē
dacibus: longe tolerabili⁹
phi audiendi ſūt: quibus
diſplicuerunt iſtę opinio
nes erroꝛeſq̄ populoꝝ: q̄
populi cōſtituerūt ſimula
chꝛa numinib⁹: multaq̄ ď
eis quos deos immoꝛta
les vocant: falſa atq̄ indi
gna ſiue finxerūt ſiue ficta
crediderūt: ⁊ credita eoꝝ
cultui ſacroꝝq̄ ritib⁹ mi
ſcuerunt. Cū his ergo ho
minibus qui ⁊ ſi nō libere
p̄dicādo: ſaltē vtcūq̄ diſ
putationib⁹ muſſitādo ta
lia ſe improbare teſtati ſūt
nō vſq̄adeo incōueniēt̄
q̄ſtio iſta tractat̄: Vtꝝ nō
vnū deū qui fecit omnem
ſpiritalē coꝛꝑalēq̄ creatu
rā: ꝓpter vitā q̄ poſt moꝛ
tē futura eſt coli opoꝛteat
ſꝫ multos deos: q̄s ab illo
vno factos: ⁊ ſublimit̄ col
locatos: quidā eoꝛundem
phoꝝ ceteris excellentio
res nobilioꝛeſq̄ ſenſerūt.
c Ceterū quis ferat dici at
q̄ ɔtendi: deos illos quo
rum in quarto libꝛo quoſ
dam cōmemoꝛaui: quib⁹
reꝝ exiguarū ſingulis ſin

patet iſta diſtinctio
ſup̄ li. iiij. ca. viij. ⁊ ix
Pꝛimo ergo diſpu
tat ɔtra deos plebei
os p̄ncipali intentōe
ſcd̄o cōtra deos ſele
ctos ⁊ hoc facit i. vij.
libꝛo. Liber vero iſte
ſextus cōtinet. xij. ca
pitula. In quoꝛuz p̄
mo facit duo. qꝛ pꝛi
mo p̄mittit quedā q̄
ſi quoddaz ꝓemium
Scd̄o ibi ceteꝝ quiſ
ferat dici. ꝓſequitur
ſuū tractatum ⁊ p̄nci
pale intentū. In ꝓe
mio autez duo facit.
Nā pꝛimo recitat q̄
acta ſūt i p̄terito. oñ
dens ꝙ actū ē ſuffici
enter. ⁊ foꝛſitan plus
q̄ neceſſe fuerit ɔtra
eos qui poſuerīt mul
titudinē deoꝝ colen
dā ꝓpter felicitatē p̄
ſentis vitę. duz tn̄ illi
cōtra quos diſputa
tū ē velint rationi ac
quieſcere ⁊ nō ꝑtina
ces eſſe. nā ꝑtinacib⁹
null⁹ tractat⁹ pōt ſuffi
cere. Scd̄o ibi. b
Nunc ergo qm̄ dein
ceps ⁊c̄. oñdit qď in
futuro tractatu reſtat
agendū ⁊ a quo ſit in
cipiendū ⁊ cū quib⁹
facili⁹ negocium ſit
agendum. qꝛ cū phiſ
⁊ his qui aliquid ſa
piunt de veritate. q̄
videlicet ⁊ ſi nō aude
ant publice impꝛoba
re erroꝛez populi. tn̄
aliquo modo oñdūt
ſibi erroꝛē populi diſ
plicere. c Ceterū
quis ferat ⁊c̄. hic inci
pit beatus aug⁹ ꝓſe
qui ſuum pꝛincipa
le intētū in hoc libꝛo
intendēs ꝓbare ꝙ dij
plebei nō p̄ñt cōferre
felicitatē vitę eternę
de quibus dijs mala
multa ſūt dicta ſup̄ li
bꝛo. iiij. in diuerſis ca
pitul̄. p̄cipue aūt ca
pitulis. viij. xj. xxj.
xxiij. ⁊. xxiiij. Et pro
bat aug⁹ in reſiduo
huius capituli inten
tuz tripliciť. pꝛimo ꝑ
dictū varronis q̄ vt

Ps. 39.

l

ſupra patuit lib. iiij. ca. xxi. Ita diſtribuit ſingulis iſtorū deorum ſua officia. qḋ ē deriſibile petere ab vno aliquid ptinens ad officiū alti' puta petere vinū a nymphis que ſūt dee aq̄rum ⁊ iō videt̄ h̄ riſu dignū. ſicut verba repugnantia que pferūt mimi in theatro vt puocēt hoīem ad riſuz ergo ſi nō habeant in poteſtate ſua vitē id eſt vinū ſed vinuz ſit in poteſtate liberi id eſt bacchi. qui tū nō poteſt dare aquā nō eſt veriſimile q̄ poſſent dare vitā eternā vñ dicit aug'. An vero illi pitiſſimi ⁊c. ſcʒ varro q̄ de acuitate ⁊ peritia cōmēdat̄ vt patet in ſequēti capi. d ¶ Nōne illi cachinantes ⁊c. dicit nymphas faciles eſſe ad cachinos ⁊ riſum. qꝛ nymphe quas dicebant gentiles deas ⁊ in veritate erant demones veri qui illudunt hominib' ducētes eos de nocte p devia cum ceciderit homo in foſſatum vel aliqḋ infortunium ſibi euenerit accedunt cū cachino ⁊ riſu. ¶ e A doctis ſollert̄ ⁊c. i. varrone. vt ſupra li. iiij. ca. xxij. ptʒ. ⁊ ponitur hic ſicut pri' cū de ſolo varrone loq̄retur plurale p ſingulari. vł ideo loquit̄ in plurali quia erāt aliq̄ qui varronis doctrinā approbabāt vt ptʒ i ſeq̄nti ca. f ¶ Quāobrē ſi ⁊c. h̄ ſcḋo pbat aug' intentū ſuū p ea que ſupra libro iiij. probata ſūt. pbatum eni fuit ibi q̄ dij falſi non poſſunt dare regnum temporale alicui. ergo multomagis non pñt dare vitam eternam ⁊ felicitatem alicui. ¶ g Neqꝫ eni propterea

gula diſtribuūt officia: vitam eternā cuiqꝫ pſtare? An vero illi pitiſſimi ⁊ acutiſſimi viri qui ſe p magno beneficio cōſcripta docuiſſe gloriant̄: vt ſciret̄ quare cuiqꝫ deo ſupplicanduʒ eſſet: qḋ a quoqꝫ eſſet petē dum: ne abſurditate turpiſſima qualis iocularíter in mimo fieri ſolet: peteret̄ a libero aqua: a nymphis vinū: auctores erunt cuipiam hoīm dijs immortalib' ſupplicāti: vt cū a nymphis petierit vinū: eiqꝫ reſpōderint: nos aquā habem': hoc a libero pete: poſſit recte dicere: ſi vinū non habetis ſaltē date mihi vitam eternā? Quid hac abſurditate mōſtruoſi'? Nōne illi cachinātes: ſolēt eni eſſe ad riſum faciles: ſi nō affectēt fallere vt demōes ſupplici reſpondebūt? O homo: putaſne in poteſtate nos habere vitaʒ quos audis nō habere vel vitē? Impudentiſſime igit̄ ſtultitie ē vitā eternā a talib' dijs petere vel ſperare: q̄ vite huius erūnoſiſſime atqꝫ breuiſſime ⁊ ſi q̄ ad eaʒ pertinent adminiculādaʒ atqꝫ fultiendam: ita ſingulas particulas tueri aſſerūtur: vt ſi id quod ſub alterius tutela ac poteſtate eſt petatur ab altero: tā ſit incōueniēſ ⁊ abſurdū: vt mimice ſcurrilitati videat̄ ē ſimillimuʒ. Quod cū fit a ſcientib' mimis: digne ridentur in theatro: cum vero a neſcientibus ſtultis dignius irridenť in mundo. Cui ergo deo vel dee ppt̄ quid ſupplicaret̄: qꝫtuʒ ad illos deos attinet quos inſtituerunt ciuitates: a doctis ſollerter inuentuʒ: memorieqꝫ mandatū eſt: qḋ

a libero (verbi gratia) qḋ a nymphis: qḋ a vulcano ac ſic a ceteri q̄s ptim cōmēoraui i q̄rto libro: ptim ptereundos putaui. Porro ſi a cerere vinū: a libero panē: a vulcāo aquā: a nymphis ignem petere erroris eſt: q̄to maioris delyramēti ēē intelligi debʒ: ſi cuiqꝫ iſtorū pro vita ſupplicet̄ eterna? Quamobrem ſi cum de regno terreno quereremus: quos nā illud deos vel deas hominibus credendū eſſet poſſe cōferre: diſcuſſis omnib' longe alienū a veritate monſtratum eſt: a quoqꝫ iſtorū multorum numinū atqꝫ falſoruʒ ſaltem regna terrena exiſtimare pſtitui: nōne inſaniſſime impietatis eſt ſi eterna vita (q̄ terrenis omnib' regnis ſine vlla dubitatione vel cōparatione pferēda ē) ab iſtorum quoqꝫ dare cuiqꝫ poſſe credat̄? Neqꝫ eni pptere a dij tales vel terrenū regnū dare nō poſſe viſi ſūt qꝛ illi magni ⁊ excelſi ſunt hoc quiddā paruū ⁊ abiectum qḋ non dignarent̄ i tāta ſblimitate curare. Sʒ q̄ntalibet cōſideratiōe fragilitatis humāe caducos apices terreni regni merito quiſqꝫ cōtemnat: illi dij tales apparuerunt vt indigniſſimi viderent̄: quibus dāda atqꝫ ſeruāda deberent vel iſta cōmitti. Ac p hoc ſicut ſuperiora pximis duob' libris ptractata docuerūt: nullus deus ex illa turba vel quaſi plebeiorū vel procerum quaſi deorum idone' eſt regna mortalia mortalibus dare: q̄ntominus poteſt immortales ex mortalibus facere? His accedit: quia ſi iā cū

⁊c. excludit h̄ q̄ndā reſpōſionē q̄ poſſet dari ad argumentū iam factum. videlicʒ q̄ non decet multitudinem deoruʒ dare ita modicū bonum ſicut ē regnum temporale. Sed excludit hoc beatus aug' quia licet ſit verū q̄ apices id ē culmina regni tēporalis in rei veritate ſint contēpnēdi tanqꝫ modici. tñ ipſi dij nō ſūt ita digni q̄ eorū poteſtati cōmittant̄. b ¶ Quaſi plebeiorū ⁊c. ꝺ dijs plebeis multa dicta ſūt ī lib. iiij. ca. viij. ꝺ dijs vero proceribus id eſt maioribus ē dictū ibi ca. ix. i ¶ His accedit ⁊c. hic tertio probat beatus aug' intentū ſuū ⁊ fac talem rationem. in preſenti agit̄ ꝯ eos q̄ dicunt multos deos colendos propter bona utura p' hāc vitam ⁊ non propter bona preſētis vite. quia contra hoc ſatis diſputatū fuit i q̄nqꝫ libris precedētib'. tñ ponam' q̄ ita ſit ſic dicſit illi quoruʒ dicta reprobauimus i libris illis. puta quia quilibet deus poſſit explere officium ſuuʒ puta dea iuuēta poſſit dare robur iuuenib' ⁊ fortuna barbata barbas cuius officium ē dare barbas. adhuc non propter hoc ipſi poſſent dare vitā eternā nec aliquid boni i futura vita vbi nec eſt inuentus

illis agimus qui nõ ꝓpter iſtam
ſ ꝓpter vitã que poſt mortẽ fu-
tura eſt exiſtimãt colẽdos deos
iam nec propter illa ſaltem que
deorũ taliuȝ poteſtati tanꝗ diſ
ptita ⁊ ꝓpria: nõ ratione verita
tis ſed vanitatis opinione tribu
unt: omnino colendi ſunt: ſicut
credunt hi qui cultũ eorum vi-
te huius mortalis vtilitatibꝰ ne
ceſſarium eſſe cõtendunt: cõtra
quos iam quinꝗ pcedentibus
voluminibus ſatis q̃tũ potui diſ-
putaui. Que cũ ita ſint: ſi eoruȝ
qui colunt deã iuuentateȝ: etas
ipſa floreret inſignius: cõtemp-
tores autem eius vel intra an-
nos occũberent iuuentutis: vel
in ea tanꝗ ſenili corpe frigeſce-
rent: ſi malas cultorũ ſuorũ ſpe
cioſius ⁊ feſtiuius fortuna bar-
bata veſtiret: a quibꝰ aũt ſperne
ret glabros aut male barbatos
videremus: etiã ſic rectiſſime di
ceremus: huculꝗ iſtas deas ſin
gulas poſſe ſuis officijs quodã
modo limitari: ac p hoc a iuuen
tate oportere peti vitã eternaȝ q̃
nõ daret barbam: nec a fortuna
barbata boni aliquid poſt hãc
vitã eſſe ſperandũ: cuius in hac
vita poteſtas nulla eſſet: vt can
dẽ ſaltẽ etatem que barba indu
itur ipſa pſtaret. Nunc vero cũ
earꝫ cultꝰ nec ꝓpter iſta ipa q̃ pu
tant eis ſubdita ſit neceſſariꝰ: qꝛ
et multi colẽtes iuuentatẽ deaȝ
minime in illa etate viguerũt: et
multi nõ eã colentes gaudẽt ro
bore iuuẽtutis: itẽꝗ multi fortu
ne barbate ſupplices ad nullam
vel deformẽ barbã puenire po-
tuerũt: ⁊ ſi qui eã ꝓ barba impe
trãda venerabãt: a barbatis eiꝰ
cõtemptoribꝰ irridẽt. Ita ne de
ſipit cor humanũ: vt quorũ deo
rũ cultũ ꝓpter iſta ipſa tpalia ⁊
cito ptereũtia munera q̃bus ſin
gulis ſinguli peſſe phibent: in-
anẽ ludibrioſũꝗ eſſe cognoſcit
ꝓpter vitã eternaȝ credat eẽ fru
ctuoſũ. Hanc dare illos poſſe
nec hi dicere auſi ſũt: qui eis vt

ab inſipientibꝰ populis coleren
tur iſta opa tẽporalia: qm̃ nimiſ
multos putauerũt: ne quiſꝗ eo
rũ ſederet ocioſꝰ: minutatim di-
uiſa tribuerũt. ¶ Ca. II.

Quis marco varrone curio
ſius iſta queſiuit: Quis in
uenit doctiꝰ: Quis cõſiderauit
attentiꝰ: Quis diſtinxit acutiꝰ:
Quis diligentiꝰ pleniuſꝗ ꝯſcri
pſit: Qui tãetſi minus ẽ ſuauis
eloquio: doctrina tñ atꝗ ſenten
tijs ita refertus ẽ vt in om̃i eru-
ditione quã nos ſecularẽ: illi au
tẽ liberalẽ vocãt: ſtudioſũ reruȝ
tm̃ iſte doceat: q̃tum ſtudioſuȝ
verborũ cicero delectat. Deni-
ꝗ ⁊ ipſe tulliꝰ huic tale teſtimo-
niũ phibet: vt in libris achade-
micis dicat eã que ibi verſat diſ
putationẽ ſe habuiſſe cũ marco
varrone: homine inqt omniũ fa
cile acutiſſimo ⁊ ſine vlla dubi-
tatione doctiſſimo. Nõ ait elo-
quentiſſimo vel facundiſſimo:
qm̃ reuera in hac facultate mul
tũ impar ẽ: ſ omniũ inquit faci-
b le acutiſſimo. Et in eis libris id
eſt achademicis vbi cũcta dubi
tanda eſſe ꝯtendunt: addidit ſi
ne vlla dubitatione doctiſſimo.
Profecto de hac re ſic erat cer-
tus vt auferret dubitationẽ quã
ſolet in om̃ibus adhibere: tãꝗ
de hoc vno etiã pro achademi-
corũ dubitatione diſputaturus
ſe achademicũ fuiſſet oblitꝰ. In
c pmõ aũt libro cum eiuſdẽ var-
ronis litteraria opa predicaret:
Nos inqt in noſtra vrbe pegri-
nãtes errãteſꝗ tãꝗ hoſpiteſ: tui
libri quaſi domuȝ reduxerũt: vt
poſſemꝰ aliqñ qui ⁊ vbi eſſemuſ
agnoſcere. Tu etateȝ patrie: tu
deſcriptiones tẽporũ: tu ſacrorꝫ
iura: tu ſacẽdotiũ: tu domeſticã:
tu publicã diſciplinã: tu ſeduȝ:
regionũ: locorũ: tu oim̃ diuina-
rũ hũanarũꝗ rerꝫ noĩa: genera
officia: cãs aperuiſti. Iſte igit
vir tã inſignis excellentiſꝗ peri
tie: ⁊ qd̃ de illo etiã terentianus
elegãtiſſimo verſiculo breuiter

nec barba q̃
tomagis ex
quo etiaȝ of
ficia ſua ex-
plere nõ poſ
ſũt. vt õ his
ptȝ q̃ eos co
lũt q̃ nõ ma-
gis reportãt
ea que dicũ-
tur eſſe ĩ po-
teſtate deorꝫ
quoſ colunt
q̃ alij nõ co-
lẽtes. vñ for
tuna barba-
ta nõ veſtit
malas id eſt
maxillas cul
torũ ſuoruȝ
nec etiaȝ q̃ ñ
colunt eã ꝓ-
pter hoc ſũt
glabri id eſt
ſine barbis.
Quis mar
co varrone.
⁊c. In h ca.
oſtẽdit q̃te
auctoritatis
fuerit varro
apud alios
ſcptores ro-
manos. vt p
h pateat q̃ ñ
imerito ad-
ducitur ĩ te-
ſtimonium
cõtra roma-
nos cultoreſ
multorũ de-
orum. ⁊ q̃ ſi
deſtruat ſen
tentia ſua õ
dijs. dſtrui-
tur etiã cultꝰ
deorꝫ roma-
noruȝ. Fuit
aũt marcus
varro ſm eu
ſebiũ tpe au
guſti. naȝ ei-
us imperij
anno. xv. ꝓ-
pe nonage-
nariꝰ morit
Ex q̃ patȝ q̃
ipſe etiã tpe
iulij ceſaris
vixit ⁊ tẽpo
re bellorꝫ ci-
uiliũ. ⁊ etiaȝ
cicero q̃ fuit
tpe Iulij ce-

ſaris ⁊ mar-
cꝰ varro cõ-
temporanei
fuerũt. Fac
aũt augꝰ in
hoc ca. duo.
qꝛ primo oñ
dit q̃te repu
tatiõis fuit.
Secũdo ibi
iſte ĩquã vir
tantꝰ ⁊c. oñ-
dit q̃ q̃tum
contra pt ip
ſe õ dijs ma
le ſenſerit.
Primũ xo
oſtẽdit tam
p dicta tullij
q̃ etiaȝ p di
cta terentia
ni. tulliꝰ enĩ
in libris ach
ademic val
de cõmẽdat
varronẽ. ſũt
aũt treſ libri
achademico
rũ tullij in q̃
rũ pmo dicit
tulliꝰ id qd̃ h
allegat augꝰ
b ¶ Et in eis
libris ⁊c. hic
notat augꝰ.
verbũ tullij
de varrone
nã tullius te
nuit doctri
naȝ achade
micorꝫ pho-
rũ qui negãt
oim̃ rerꝫ cer-
titudineȝ. vt
ptȝ ĩ librꝭ ach
ademic ⁊ tñ
loquens de
varrone cuȝ
oĩ certitudĩe
cõmẽdat eũ
dicẽs ſĩñ vlla
dubitatione
doctiſſimo.
⁊ ita tullius
cõtradic ſue
opiniõi pro
prie. ¶ c
In pmo aũt
libro ⁊c. In
tellectus eo-
rũ que h dic
tulliꝰ ptȝ ex
his que dic
augꝰ ſequen
ti ca. vbi ma

etiam librorū varro
nis cōmemorat. ¶ b
Iſte inquā vir tant⁹
⁊c. hic oſtendit btūs
aug⁹ quātū coniici
poteſt varronē male
ſenſiſſe de diis roma
norū. hoc aūt poteſt
coniici pmo qꝛ mul
ta cōtemnēda ⁊ dete
ſtanda ſcribit de eis.
⁊ nō eſt veriſimile ꝙ
tantus vir ſentiret in
corde ſuo talia poſſe
eē. ſcdo qꝛ dicť ſe time
re ne dii peant a me-
moriis hominū ⁊ ru
ant et ideo libros ſcri
bit de diis vt eoꝝ me
moria remaneat apđ
bonos. ⁊ hoc dicť ma
gis eſſe vtile ꝗꝫ ꝙ me
tellus ⁊ eneas fecerīt.
qui ſcꝫ extulerunt de
ōs de incēdio ⁊ tñ ta
lia legēda ꝓdidit de
diis ⁊ nō occultauit
ea. ſicut alii qui ſacra
deorū occultauerūt.
ſed ea publicauit q̄ re
ligioni vere iudicio
oīm ſapiētū valde re
pugnāt. ⁊ ideo videť
ꝙ aliť ſenſerit ꝙ ſcrip
ſerit. ſꝫ qꝛ ñ audebat
ꝓpter conſuetudinē
⁊ legē ciuiū clare ex-
primere id qđ ꝺ diis
ſenſit ideo ea quibus
mouebať ad male ſē-
tiēdū de ipſis expſſit
ſub ſpecie cōmendan
de religionis. De me
tello vero quō extulit
veſtā de incendio di
ctū fuit libro. iii. ca.
xviii. De enea etiam
quō tulit deos pena-
tes ꝺ incendio dictū
eſt li. i. ca. ii. Ca. III
Q Uadraginta ⁊
vnū ⁊c. In h
ca. arguit aug⁹ ꝯ deo
rū cultū ex libris var
ronis. Et facit duo.
quia primo tradit nu
merū ordinē ⁊ diſtin
ctionē libroꝝ varro-
nis. Scdo ibi in hac
tota ſerie. ex ordine li
broꝝ eius ⁊ cauſa or-
dinis inuehit contra
deos. Quantū ad p-
mū dicit aug⁹ eū ſcp
ſiſſe. xli. libros in quo

ait: Vir doctiſſim⁹ vnde-
cunqꝫ varro: qui tā multa
legit: vt aliquid ei ſcribere
vacaſſe miremur: tā multa
ſcripſit: ꝗꝫ multa vix quē-
ꝗꝫ legere potuiſſe credam⁹.
b Iſtē inqꝫ vir tant⁹ ingenio
tātuſqꝫ doctrīa: ſi rerū ve-
lut diuinarū de qb⁹ ſcribit
oppugnator eſſet atqꝫ de-
ſtructor: eaſqꝫ nō ad religi
onē ſed ad ſupſticionē di-
ceret ptinere: neſcio vtrū
tā multa in eis ridenda: cō
temnēda: deteſtādaqꝫ cō
ſcriberet. Cum vero deos
eoſdē ita coluerit colēdoſ-
qꝫ cēſuerit: vt i eo ipo ope
re litterarū ſuarū dicat ſe
timere ne pereāt: nō incur
ſu hoſtili ſed ciuiū negligē
tia: de qua illos velut rui-
na liberari a ſe dicit: ⁊ i me
moria bonorū per huiuſ-
modi libros recondi atqꝫ
ſeruari vtiliore cura: ꝗꝫ me
tellus de incēdio ſacra ve-
ſtalia: ⁊ eneas ꝺ troiāo ex
cidio penates liberaſſe ꝑ-
dicať. Et tñ ea legenda ſe
culis ꝓdit: q̄ a ſapientib⁹
⁊ inſipientib⁹ merito abii-
ciēda: ⁊ veritati religionis
inimiciſſima iudicenť: qđ
exiſtimare debem⁹ niſi ho
minē acerrimum ac peritiſſi
mū: nō tñ ſanctoſpiritu li-
berū: oppreſſum fuiſſe ſue
ciuitatis conſuetudine ac
legib⁹: ⁊ tñ ea quib⁹ moue
batur ſub ſpecie cōmendā
de religionis tacere nolu-
iſſe? ¶ Ca. III

a Q Uadraginta ⁊ vnū
libros ſcripſit antiq-
tatū. Hos in res hūanas
diuinaſqꝫ diuiſit. Rebus
humanis vigintiquinqꝫ.
diuinis ſedecī tribuit: iſtā
ſecutus rationē in ea ptici
one: vt rerum humanarū
libros ſenos: quattuor da
ret ptib⁹. Intēdit eni qui
agēt vbi agāt: qñ agāt: qđ
agāt. In ſex itaqꝫ primis
de hominib⁹ ſcripſit: in ſe-
cūdis ſex de locis: ſex ter-
tios de tēporib⁹: ſex quar
tos eoſdēqꝫ poſtremos de
reb⁹ abſoluit. Quater aūt
ſeni: viginti ⁊ quattuor fi-
unt. Sed vnum ſingularē
qui cōmuniter pri⁹ de om
nib⁹ loquereť in capite po
ſuit. In diuinis itentidem
rebus: eadē ab illo diuiſio
nis forma ſeruata ē: ꝗtū
attinet ad ea q̄ diis exhi-
benda ſunt: Exhibenť enī
ab hominib⁹ in locis ⁊ tē
poribus ſacra. Hec quat-
tuor que dixi: libris cōple
xus eſt ternis. Nā tres p
ores de hoibus ſcripſit: ſe
quētes de locis: tertios de
tpib⁹: q̄rtos de ſacris: etiā
hic q̄ exhibeāt: vbi exhibe
ant: qñ exhibeāt: qđ exhi
beant: ſubtiliſſima diſtin-
ctione cōmendans. Sꝫ qꝛ
oportebat dicere: ⁊ maxi-
me id expectabať quibus
exhibeant: de ipſis quoqꝫ
diis tres conſcripſit extre
mos: vt quinqꝫ terni qn-
decim fierēt. Sūt aūt om
nes vt dixim⁹ ſedecī: quia
⁊ iſtorum exordio vnū ſin
gularem qui prius de omi-
b⁹ loquereť appoſuit: quo
abſoluto cōſequenter ex il
la quinqꝫ ptita diſtributio
ne tres precedētes qui ad
homines ptinēt: ita ſubdi
uiſit: vt prim⁹ ſit de pōtifi
cibus: ſecundus de augu
b ribus: tertius ꝺ quindecī
uiris ſacrorū. Secundos
tres ad loca ptinentes: ita
c vt in vnō eorū de ſacellis
altero de ſacris edib⁹ dice
ret: tertio de locis religio-
ſis. Tres porro qui iſtos
ſequunť ⁊ ad tempora pti
nēt id ē ad dies feſtos ita
vt vnū faceret de feriis: al

rum. xv. tractat
de rebus hūanis
⁊ eorū pm⁹ ē q̄ſi
ꝓemialis reliqs
vero. xxiiii. diui-
dit ſm quattuor
materias de qb⁹
agit i q̄ttuor ſena
riis librorū. ꝺ re-
bus vero diuinis
ſcripſit poſterio-
res. xvi. libros. q
rum primus ē ꝓ
emialis, reſiduos
xo. xv. libros di
uidit ſm quinqꝫ
materias in quin
qꝫ ternarios libro-
rum. ¶ b Ter
tius de quindeci
uiris ſacrorum.
iſti. xv. habebāt
ſpecialem curā
ſacrorum ⁊ pree-
rant ſacris. Iſti
etiam ſicut dicit
A. gelius libro p
mo. cum dii im-
mortales ꝯſulen
di ſunt ad libros
ſibillynos tāꝗꝫ ad
oraculum adeūt
c ¶ In vno eorū
ꝺ ſacellis. alio de
ſacris edib⁹ eoꝝ.
differentia fuit i-
ter ſacella et ſa-
cras edes. q̄ mō
inter capellas p-
uatas que deſer-
uiunt vni domui
vel familie et ec-
cleſias cōmunes
Nam in ſacellis
colebātur dii pe-
nates quos q̄libꝫ
iuxta deuotionē
ſuā ſibi elegit aut
fecť. Dicit autem
trebacius lib. ii.
de religionibus
ꝙ ſacellū ē loc⁹
deo ſacratus cū
ara. Edes xo ſa
cre erāt loca in q
bus publice cole
bantur dii. loca
xo religioſa ſūt
vbi eſt ſepultura
etiam ſi non ſit
ibi ſacellum vel
templum. vt pa-
tet inſtituta de re
rum diuiſione.

b Uni dedit cōſecrationes alt̄i ſacra priuata ⁊c̄. Cōſecratio eſt actus ſacerdotis q̄ aliquid cōſecrat. Sed ſacra priuata ⁊ publica dicebant' ea q̄ ꝑtinebāt ad cultū deorū priuatorū ⁊ publicorꝫ. ſicut libri ornamēta ſimulachrorū. et ipſa ſimulachra ⁊ ſacrificia ⁊ hmōi

c Dij certi ⁊c̄. deos certos vocat eos quorū officium erat certū vel origo vl' inſtitutio etiā certa. tn̄ erāt de ordine plebeiorꝫ deorū. nā diſtinguit eos varro cōtra deos ꝓcipuos. Dij incerti erant quorū officiū vl' inſtitutio incerta fuit. vt patꝫ infra li. vij. ca. xxvij

f In hac tota ſerie ⁊c̄ h inuehit auguſtin⁹ ꝯtra deos oñdēs ꝙ a nullo deorū q̄s diſtiguit varro pōt hō ſperare vitā eternam. ⁊ h q̄ vel inſtituti ſūt ab hominibus. vel a demonibus nō bonis tn̄. ſicut ipſi greci et alij cultores deorū vocāt aliq̄s demōes bonos. Sed a

terū de ludis circēſibus: de ſcenicis tertiū: Quorum triū ad

d ſacra pertinentiū: vni dedit cōſecrationes: alteri ſacra priuata vltimo publica. Hanc velut pōpam obſequiorū in trib⁹ qui reſtant dij ipſi ſequunt' extremi: q̄bus iſte vniuerſus cultus impē-

e ſus eſt. In primo dij certi: in ſecundo incerti: in tertio cūctorū nouiſſimo dij ꝑcipui atq; ſelecti

f In hac tota ſerie pulcherrime ac ſubtiliſſime diſtributiōis ⁊ diſtinctionis: vitā eternā fruſtra q̄ri ⁊ ſperari impudētiſſime vel optari ex his que iā diximus ⁊ q̄ deinceps dicēda ſūt: cui⁹ hoīm qui corde obſtinato ſibi nō fuerit inimicus: facillime apparet. Vel hominū enī ſunt iſta inſtituta vel demonū: non quales vocant illi demones bonos: ſed vt loquar aperti⁹ immundorū ſpirituū ⁊ ſine ꝯtrouerſia malignorū: qui noxias opiniones quib⁹ anima humana magis magiſq; vaneſcat ⁊ incōmutabili eterneq; veritati coaptari atq; inherere non poſſit: inuidentia mirabili ⁊ occulte inſerūt cogitationibus impiorꝫ ⁊ aperte aliqū ingerunt ſenſibus: ⁊ qua poſſunt fallaci atteſtatione ꝯfirmant. Iſte ipſe varro ꝓpterea ſe prius d' rebus hūanis: de diuinis aūt poſtea ſcripſiſſe teſtat': ꝙ pri⁹ extiterint ciuitates: deinde ab eis hec inſtituta ſūt. Vera autē religio nō a terrena aliqua ciuitate inſtituta eſt: ſꝫ plane celeſtē ipſa inſtituit ciuitatē. Eā vero inſpirat ⁊ docet verus de⁹: dator vite eterne: veris cultorib⁹ ſuis.

Ca. IIII.

g Varronis igit' ꝯfitentis id ſe p̄us de reb⁹ humanis ſcripſiſſe: poſtea de diuinis: quia diuine iſte ab homib⁹ inſtitute ſūt: hec rō ē. Sicut prior eſt inquit pictor q̄ tabula picta: prior faber q̄ edificium: ita priores ſunt ciuitates: q̄ ea q̄ a ciuitatib⁹ ſūt inſtituta. Dicit autē ſe prius ſcripturū fuiſſe d' dijs poſtea de hominib⁹. Si de omni natura deorū ſcriberet quaſi h de aliqua ſcribat ⁊ nō de omni: aut vero etiā aliqua: licꝫ nō omnis deorū natura non prior debeat eſſe q̄ hominū. Quid eſt ꝙ in illis trib⁹ nouiſſimis libris deos certos ⁊ incertos ⁊ ſelectos diligēter explicās: nullam deorꝫ naturā pretermittere videtur? Quid eſt ergo ꝙ ait: ſi de omni natura deorū ⁊ hominū ſcriberem⁹: prius diuina abſoluiſſem⁹ q̄ humana attigiſſem⁹? Aut enī de omni natura deorꝫ ſcribit: aut de aliqua: aut omnino d' nulla. Si de omni: ꝓponenda ē vtiq; reb⁹ humanis. Si de aliqua: cur non etiā ipſa res precedat humanas? An indigna eſt ꝓferri etiā vniuerſe nature hominū pars aliqua deorū? Qd̄ ſi multum eſt: vt aliqua pars diuina ꝓponatur vniuerſis rebus humanis: ſaltē digna eſt vel romanis. Rerū quippe humanarꝫ libros non q̄tum ad orbē terrarū ſed q̄tū ad ſolā romā ꝑtinet ſcͥpſit. Quos tn̄ rerū diuinarū libris ſe dixit ſcribendi ordine merito ꝓtuliſſe vel ꝑſcripſiſſe: ſicut pictorem tabule picte: ſicut fabrū edificio: apertiſſime cōfitens ꝙ etiā iſte res diuine ſicut pictura: ſic ſtructura ab hominib⁹ inſtitute ſunt. Reſtat vt de nulla deorū natura ſcripſiſſe intelligat': neq; hoc aperte dicere voluiſſe: ſꝫ intelligentib⁹ reliquiſſe. Vbi enī dicitur nō omnis: vſitate quidē intelligit' aliqua. Sꝫ pōt intelligi ⁊ nulla: qm̄ que nulla eſt: nec omnis nec aliqua ē. Nā vt ipſe dicit: ſi omnis eſſet natura deorū de qua ſcriberet: ſcribendi ordine reb⁹ hūanis ꝓponenda eſſet. Et aūt et ipſo tacēte veritas clamat: ꝓponenda eſſet certe reb⁹ humanis: etiā ſi non omnis ſed ſaltē aliq̄ eſſet. Recte aūt poſtponit': ergo nulla eſt. Nō itaq; reb⁹ diuinis anteferre voluit res hūanas: ſꝫ ⁊ rebus veris voluit

demonibus malis vt ꝓbat per dicta varronis. Eſt aūt ſciēdū ꝙ hic demō in greco ſm iſid. viij. etymologiarū. dicit' q̄ſi pit⁹ et futurorꝫ ꝑſcius. vn̄ apud eos diſtinguūt demones in cacodemones ⁊ calodemones. i. malos demōes ⁊ bonos. Cacos enī idem eſt qd̄ malꝫ. ⁊ calos idē ē qd̄ bonum.

Ca. IIII.

g Varronis igitur ⁊c̄. In h ca. cōfirmat aug⁹ hoc qd̄ ſup dixerat cōijciēdo de mēte varronis videlicet ꝙ varro male ſenſerit de dijs. qd̄ q̄uis nō auderet palā exprimere. dedit tn̄ h ſubtiliter intelligere et facit aug⁹ in h ca. duo. primo enim recitat dicta varronis ⁊ p⁹modum ibi. aut enī de omni natura ⁊c̄. Ex illis dictis arguit ad ꝓpoſitū ſuum vbi etiam facit duo. qꝛ pͥmo ponit intentū ſuū ex dictis varronis q̄ ponūt' i h ca. Sc̄do ibi. Ita ſe libros ꝓbat i̇ſentꝫ ex dictis eiuſdē recitat' ſup

libꝛo.iiij.capitulo.xxxi. ¶ Ca.V.
Einde illud quale eſt ꝛc. In hoc ca. oſtendit aug⁹
d quō varro diſtinxit triplicē theologiā id eſt ratio-
nē vel ſermonē de dijs. nā theologia dicit̄ a theos quod
eſt deus ꝛ logos ſermo vel ratio. Et facit in hoc capitulo
duo. nā pꝛimo ponit
triplex gen⁹ theolo-
logię ſm̄ varronem
oſ̄ndens quō ſingula
nominent̄. Scđo ibi
pꝛimū inquit dixi. p
ſequit̄ dicta varrōis
de ſingulis illis trib⁹
generib⁹. Circa pꝛimum ad
pꝛimū eſt ſciendū ꝙ
iſta diuiſio triplicis
theologię quā hic po
nit varro concoꝛdat
cū ea quā poſuit ſce-
uola pōtifex ſup̄ lib.
iiij. ca. xxvij. et foꝛte
accepit eā a ſceuola
qui ſceuola pceſſit
eū tpe. b ¶ Pꝛimū
inquit ꝛc. hic pſequi-
tur aug⁹ varronis di
cta q̄ ad ſingula gene
ra pdicte theologię
Et ſm̄ ꝙ ſūt hic tria
genera. ſm̄ hoc diui-
dit̄ hͣ pars i tria. Nā
pꝛimo pſequit̄ dicta
varronis de theolo-
gia poetica. Scđo ď
theologia phyſica.
Tertio ď theologia
ciuili. ſecūda ps ē ibi
videamus q̄d de al-
tera. tertia ibi dixerit
alijs hęc duo. Circa
ad pꝛimū genus. var
ro ſat̄ potuit ꝛ aude
bat dicere expſſe illō
quod ſenſit. vnde illō
genus expꝛeſſe impꝛo
bat tanquā ꝛ dijs op
pꝛobꝛioſū. nā poetę
fingūt deā vnā natā
ex capite iouis ſcilicꝫ
mineruā quę eſt dea
ſapientię. ſeu potius
dea artiū. ponūt etiā
bacchū. qui ē de⁹ vi-
ni natū ex femoꝛe io-
uis. nam fingūt ꝙ ſe-
mele cōcepit bacchū
ex ioue. qua poſtmo
dū fulminata pꝛiuſ-
ꝙ̄ fetus eſſet matu-
rus ad partum iuppi
ter alligauit eū femo
ri ſuo donec cōplere-
tur tempus maturi-
tatis ei⁹. Unde oui-
dius libꝛo tertio de

auferre res falſas. In his
enī q̄ ſcripſit de reb⁹ hūa-
nis ſecut⁹ eſt hiſtoꝛiā rerū
geſtarū: q̄ aūt de his quaſ
diuinas vocat: q̄d niſi opi
niones rerū vanaꝝ: Hoc
eſt nimirū quod voluit ſb
tili ſignificatione mōſtra-
re: nō ſolū ſcribens de his
poſteri⁹ ꝙ̄ ď illis: ſꝫ etiā rō
nē reddēs cur id fecerit.
Qđ ſi tacuiſſet: aliter hͦ fa
ctū ei⁹ ab alijs foꝛtaſſe de-
fenderet̄. In ea vero ipſa
ratione quā reddidit: nec
alijs quicꝙ̄ reliquit p ar-
bitrio ſuſpicari: ꝛ ſat̄ pba
uit hoīes ſe pꝑpoſuiſſe inſti
tut̄ hoīm nō naturā hoīm
naturę deoꝝ. Ita ſe libꝛoſ
reꝝ diuinaꝝ nō ď v̄itate q̄
ptinet ad naturā: ſꝫ de falſi
tate q̄ ptinet ad erroꝛē ſcri
pſiſſe cōfeſſus ē. Qđ aptī⁹
alibi poſuit ſicut in quar-
to libꝛo cōmēoꝛaui ex na-
turę foꝛmula ſe ſcripturū
fuiſſe: ſi nouā ipſe cōderet
ciuitatē. Quia vero iā ve
terē inuenerat: nō ſe poſſe
niſi ei⁹ cōſuetudinē ſequi.
Einde illud ¶ Ca.V.
d qle eſt ꝙ tria genera
theologię dicit ēē: id eſt ra
tionis q̄ de dijs explicat̄:
eoꝛūq̄ vnū mythicon ap-
pellari: alteꝝ phyſicō: tertiū
ciuile: Latine ſi vſ⁹ admit
teret gen⁹ qđ pmū poſuit
fabulare appellarem⁹: ſed
fabuloſū dicam⁹: a fabuliſ
enī mythicō dictū ē: qm̄
mythos grece fabula dr̄.
Scđm aūt vt naturale di-
cat̄ iā ꝛ cōſuetudo locutio
nis admittit: Tertiū etiā
ipſe latine enunciauit: qđ
ciuile appellatur. Deinde

ait: Mythicon appellant
quo maxime vtunt̄ poetę:
phyſicon: quo philoſophi
b ciuile quo ppl̄i. Pꝛimum
inquit qđ dixi: i eo ſūt mul
ta cōtra dignitatē ꝛ natu
rā immoꝛtaliū ficta. In hͦ
enī eſt vt deus ali⁹ ex ca-
pite: ali⁹ ex femoꝛe ſit: ali⁹
ex guttis ſanguinis natuſ.
in hoc vt dij furati ſint: vt
adult̄auerint: vt ſeruierit
homini. Deniq̄ i hͦ oīa
dijs attribuūt̄ quę nō mo
do in hominē ſed etiā q̄ in
cōtemptiſſimū hominē ca
dere poſſūt. Hic certe vbi
potuit: vbi auſuſ ē: vbi im
punitū putauit: ꝙ̄ta men-
dacīſſimis fabulis naturę
deoꝝ fieret iniuria: ſine ca
ligine vlli⁹ ābiguitat̄ expſ
ſit. Loq̄bat̄ enī nō de na-
turali theologia: nō de ci-
uili: ſed de fabuloſa: quā
libere a ſe putauit eſſe cul-
c pandā. Uideamus q̄d de
altera dicat. Scđm genuſ
ē inquit qđ demonſtraui:
de q̄ multos libꝛos philoſo
phi reliquerūt. In quibuſ
eſt: dij qui ſūt: vbi: qđ ge-
nus: quale: ex quo nā tem
poꝛe: an a ſempiťno fuerit
an ex igne ſint vt credit
heraclitus: an ex numeris
vt pythagoꝛas: an ex ato-
mis vt epicurus. Sic alia
quę facilius intra parieteſ
in ſchola: ꝙ̄ extra in foꝛo
ferre poſſūt aures. Nihil
in hoc genere culpauit qđ
phyſicō vocauit ꝛ ad phi-
loſophos ptinet: tm̄ eoꝛū
inter ſe ꝯtrouerſias cōme-
moꝛauit p quos facta eſt
diſſidētiū multitudo ſectaꝝ
Remouit tm̄ hoc gen⁹ a fo

faſtis. Expletum eſt patrio coꝛpoꝛe matris op⁹. Si
militer etiā vulcan⁹ fingitur de femoꝛe iunonis eſſe
natus ſm̄ iſidoꝛū libꝛo. viij. etymologiarū. Itē fin-
gunt deū ex guttis ſanguinis eſſe natū. puta venerē
nā vt patet in ſcintillario poetaꝝ. fingunt ſaturnū pa
tris ſui celi viri-
lia abſcidiſſe ꝛ in
mare pꝛieciſſe ex
ipſoꝝ cruoꝛe ſpu
maq̄ mari venē
rē eſſe natā. Itē
fingunt deos fu-
rari. nam mercu
rius fingit̄ eē de⁹
furum. fingit̄ au
tē vt patet lib. ij.
metamoꝛphoſe-
os boues pilei fu
ratū fuiſſe cū vi
deret eos ſine cu
ſtodia ꝛ abſcon-
diſſe eos in ſilua
Itē fingūt apol
linē captū amo
re filię admeti re
gis iōq̄ fuiuiſſe
admeto ſb ſpe-
cie paſtoꝛis. de q̄
ouidius facit mē
tionem libꝛo. ij.
metamoꝛphoſe-
os. et aug⁹ infra
libꝛo. xviij. capi.
xiij. Item fingūt
deos adultīa cō
miſiſſe ſicut de io
ue ſūmo deoꝛū
dictū fuit ſupꝛa
libꝛo. iiij. ca. x. et
ď adulterio mar
tis cū venere di-
ctū fuit li. iij. ca.
x. c ¶ Uideam⁹
quid ď altera ꝛc.
Hic pſeq̄t̄ dicta
varronis de the
ologia phyſica ď
q̄ Uarro recitat
diuerſas opinio
nes phoꝝ. nam
multi phi quoꝝ
imaginatio non
tranſcēdit coꝛpo
ralia credebant
deos eſſe coꝛpo-
ra q̄dā ꝛ iō qua
les opiniōes ha
buerūt de coꝛpo
rib⁹ tales habue
runt de dijs. Et
notat hic aug⁹ ꝙ
varro hanc theo
logiā nō impꝛo
bat tanꝙ̄ fictam
ꝛ falſā. ſed dicit

ꝙ diuerſitas opi
nionū quas hñt
phi de dijs faci
li⁹ audiūt in ſcho
lis ꝙ̄ extra in po
pulis. qui tñ var
ro licet theologi
am poeticā rep
bauerit tanꝗ̄ fal
ſam. eā tñ non ne
gauit quin liben
ter audiret a po
pulis. ¶ d O re
ligioſas ⁊c. h̄ ar
guit aug⁹ contra
romanos qui li
benter de dijs lo
quētes turpia au
diunt. Quod ve
ro dicit o religio
ſas aures popu
lares ironice loq̄
tur. Addit vero
loquēdo ꝓprie et
aſſertiue. atq̄ȝ in
hiſ etiā romanaſ
⁊c. quia ſicut dic
hug. nomē gētiſ
alicui⁹ quādoq̄ȝ
ponit ꝓ condi
tione illi⁹ gentis
⁊ ſic ponit i. ꝓpo
ſito. ſic etiā poſu
it ſupra libro. ij.
ca. xiij. e ¶ Dixe
rit aliquis ⁊c. hic
ꝓſeq̄t dicta var
ronis quo ad ter
tiuȝ genus theo
logie videlicet ci
uilis. ⁊ fac h̄ duo
q2 primo agit de
diſtinctiōe hui⁹
generis ab alijs
duobus. Scdo
ibi. Intueamȝ ſa
ne ⁊c. oſtendit il
la que ptinēt ad
ciuilē theologiā
Quantuȝ aūt ad
primū duo facit.
oſtēdit eni pmo
quomō ſm var
ronē ciuilis a fa
buloſa diſtingui
tur. Secundo ex
diſtinctione ciui
lis a naturali oñ
dit ciuilē eſſe mē
dacē ⁊ excluden
dā eſſe a populo
f ¶ Quare prius
ſcripſit ſcȝ varro
vt ipſemet fatet.
vt dictū fuit ſup

ro id eſt a populis: ſcholiſ
vero ⁊ parietib⁹ clauſit. Il
lud autē primū mendaciſ
ſimū atq̄ȝ turpiſſimū a ci
uitatib⁹ non remouit. O
d religioſas aures popula
res: atq̄ȝ in his etiā roma
nas. Quod de dijs imor
talibus philoſophi diſpu
tant ferre non poſſunt: qd
vero poete canūt ⁊ hiſtrio
nes agunt: q2 cōtra digni
tatē ac naturam imortaliū
ficta ſūt: quia nō modo in
hominē: ſed etiā in cōtēp
tiſſimū hoīem cadere poſ
ſunt: nō ſolū ferūt ſed etiā
libent audiūt. Neq̄ȝ id tñ
ſed dijs q̄ȝ ipis hoc place
re: et ꝑ hoc eos placādos
e eſſe decernūt. Dixerit ali
q̄s: h̄ duo gña mythicon ⁊
phyſicon. i. fabuloſū atq̄ȝ
naturale decernam⁹ ab h̄
ciuili de quo nunc agitur:
vnde illa et ipſe diſcreuit.
Iamq̄ȝ ipſuȝ ciuile videa
mus qualiter explicet. Vi
deo quidē cur debeat de
cerni fabuloſum: q2 falſuȝ
quia turpe: q2 indignū ē.
Naturale aūt a ciuili vel
le diſcernere: quid ē aliud
q̄ȝ ⁊ ipſuȝ ciuile fateri eſſe
mendoſum? Si eniȝ illud
naturale ē: qd hȝ rephēſio
nis vt excludat? Si autēȝ
hoc qd ciuile dicit natu
rale nō eſt: quid habet me
riti vt admittat? Hec nēpe
f illa cauſa eſt: quare prius
ſcripſerit de rebus hūaniſ
poſterius de diuinis: qm̄
in diuinis rebus nō natu
rā ſed hominū inſtituta
g ſecutus ē. Intueamur ſa
ne ⁊ ciuilem theologiam.
Tertiū genus ē inquit qd
in vrbibus ciues: maxime
ſacerdotes noſſe atq̄ȝ ad
miniſtrare debēt. In quo
eſt: quos deos publice co
lere: que ſacra et ſacrificia

facere quēq̄ȝ par ſit. Ad
huc quod ſequitur atten
damus. Prima inq̄t theo
logia maxime accōmoda
ta eſt ad theatrū: ſecunda
ad mūdū: tertia ad vrbē.
Quis nō videat: cui pal
mam dederit? Vtiq̄ȝ ſecū
de quā ſupra dixit eſſe phi
loſophoꝝ. Hāc eni ꝑtine
re teſtatur ad mundū quo
iſti nihil eſſe excellēti⁹ opi
nant in rebus. Duas ve
ro illas theologias primā
⁊ tertiā theatri ſcilicet atq̄ȝ
vrbis diſtinxit ac iunxit.
Videmus eni nō cōtinuo
qd eſt vrbis pertinere poſ
ſe ⁊ ad munduȝ: q̄uis vr
bes eſſe videamus in mū
do. Fieri eniȝ poteſt vt in
vrbe ſcdm falſas opinio
nes ea colantur ⁊ credan
tur: quoꝝ in mundo vel ex
tra mundū natura ſit nuſ
q̄ȝ. Theatrū vero vbi eſt:
niſi in vrbe? Quis theatrū
inſtituit: niſi ciuitas? Pro
pter q̄d inſtituit: niſi ꝓpter
ludos ſcenicos? Vbi ſunt
b ludi ſcenici: niſi i reb⁹ diui
nis: de quib⁹ hi libri tanta
ſollertia cōſcribūt. Ca. VI
a O Marce varro cū ſis
homo oīm acutiſſim⁹ et
ſine vlla dubitatōe doctiſ
ſim⁹: ſz tñ homo nō de⁹ nec
ſpirit⁹ dei ad vidēda ⁊ an
nūcianda diuina: in veri
tatē libertatēq̄ȝ ſubuectus:
cernis q̄dē q̄ȝ ſint res diui
ne ab humāis nugis atq̄ȝ
mēdacijs dirimēde: ſz viti
oſiſſimas pplorū opiniōes
⁊ ꝯſuetudines in ſupſtitio
nib⁹ publicis vereris offē
dere: q̄s deoꝝ a natura ab
horrere: vl' taliū q̄les i hu
ius mūdi elemētis hūani
animi ſuſpicat infirmitas
⁊ ſentis ipſe cum eas vſq̄ȝ
quaq̄ȝ cōſideras: ⁊ omnis
veſtra lr̄atura circūſonat.

libro iſto ca. iij. ¶ g
In tueamur ſane ⁊c.
hic oſtendit ſm var
ronē que ptineāt ad
ciuilē. ⁊ facit hic duo
primo quod dictū ē.
Et deinde ibi. adhuc
qd ſequitur. oñdit ꝙ
ſm dicta Varronis
theologia naturalis
pponenda eſt ciuili.
b ¶ Vbi ſūt ludi ſce
nici. De ſcenicis lu
dis qui ſint dictū eſt
ſupra libro primo. ca
pitulo. xxxj. Hos ve
ro ludos ponit var
ro inter res diuinas
vt dictū fuit ſupra in
hoc libro. ca. iij. de q̄
bus vt ibi dicit var
ro tanꝗ̄ de reb⁹ diui
nis libros ꝯſcpſit. Et
vult aug⁹ hic ex ver
bis varronis habere
ꝙ theologia poetica
id ē fabuloſā ſit a ciui
tate inſtituta. q2 ciui
tas ad hoc ordinauit
theatruȝ vbi in ſcena
theologia fabuloſa
ageret. ⁊ per ꝯſeq̄ns
non eſt diſtincta illa
theologia totaliter a
ciuili. qd etiā patȝ q2
varro poſuit ludos
illos etiā inter res di
uinas. Ca. VI
O Marce varro
⁊c. In hoc ca.
reprehendit auguſti
nus varroneȝ. ⁊ facit
hic tria q2 primo rep
hendit eum de ſimu
latione ⁊ fictione. q2
ſcilicȝ aliter ſcripſit ⁊
fecit ⁊ alit ſenſit. Se
cundo ibi dicis q̄pe
⁊c. reprehēdit dicta
eius de theologie ci
uilis ⁊ fabuloſe diſtī
ctione. Tertio ibi ſe
q̄ſtrata igit. oſtendit
ꝙ nec a dijs ptinenti
bus ad theologiā fa
buloſā ſit vita eterna
ſperanda. Dicit autē
auguſtinus in princi
pio huius ca. varro
nem hominē acutiſſi
mū ⁊ ſine vlla dubita
tione doctiſſimū allu
dens ironice verbis
tullij poſitis ſupra in
hoc libro capi. ij. de

varrone. b Unde
⁊ iſtoſ ciuiles ⁊c̃. hoc
dicit augꝰ q: varro li
bere euomuit id ẽ ex
p̃ſſit mẽtionẽ ſuã de
dijs fabuloſis dicẽs
eos falſos ⁊ fictos. et
ideꝫ oportet eũ neceſ
ſario concedere de
dijs ciuilibus.
c Dicis q̃ppe fabu/
loſos ⁊c̃. h̃ rep̃hendit
diſtinctionẽ varrõis
qua diſtinxit triplex
genꝰ deoꝝ. ⁊ oſtẽdit
augꝰ ꝙ ſic nõ ẽ diſtin
guendũ. q: dij ꝑtinẽ
tes ad fabuloſaꝫ ⁊ ci
uilẽ ſũt idẽ. ⁊ ideo po
tuit aliter rationabili
ter diſtinxiſſe ⁊ ꝑtꝫ in
tẽtio augꝰ. d Se
queſtrata igit̃ ⁊c̃. hic
oſtẽdit ꝙ a dijs ſcęni
cis ⁊ ciuilibꝰ nõ ſit vi
ta ęterna ſperanda. ⁊
p̃mo ꝓbat intẽtuꝫ ex
deorũ vtroꝝ́ꝗ̃ tur/
pitudine. Scđo ibi.
hęc cũ dicimꝰ. exclu/
dit quandã reſpõſio/
nẽ q̃ dari poſſet in de
fenſionẽ falſoꝝ deoꝝ
In p̃ma vero ꝑte di/
cit ſe velle ſequeſtra/
re theologiã natura/
lẽ ab hoc tractatu. q:
de iſta infra lib. viij.
quaſi ꝑ totũ diſſeren
dũ erit. e Hęc cũ
dicimꝰ ⁊c̃. hic repro/
bat quandã reſponſi
onẽ. ⁊ fac̃ hic duo. q:
primo illã reſponſio/
nẽ quę dicit ea quę fi
unt a poetis turpiter
fieri. nõ autem quę a
ſacerdotibuſ in cultu
deorũ reprobat ꝑ ra
tioneꝫ. Scđo ibi. de
niꝗ̃ cõmemora/
tus. reprobat ideꝫ ꝑ
dicta varrõis. vbi ſci
enduꝫ ꝙ auguſtinus
adducit contra reſpõ
ſionẽ duo dicta var/
ronis. quoꝝ primũ
dicit theologiaꝫ ciui/
lem diſtinctam a dua
bꝰ alijs. nõ ſicut omi
no diſparatũ. quia ni
hil cõmune haberet
cuꝫ eis. imo habꝫ ali/
q̃d cõmune cum vtra
ꝗ̃. ⁊ ab vtraꝗ̃ ſcilicet

Quid hic agit hũanũ ꝗ̃/
uis excellentiſſimũ ingeni
um? Quid tibi hũana licꝫ
multiplex ingenijꝗ̃ doctri
na i his anguſtijs ſuffraga
tur? Naturales deos cole
re cupis: ciuiles cogeris.
Inueniſti alios fabuloſoſ
in q̃s liberiꝰ q̃d ſenti euo/
b mas: vnde ⁊ iſtos ciuiles
velis noliſve ꝓfũdas. Di
c cis quippe fabuloſoſ accõ
modatos eſſe ad theatruꝫ
naturales ad mũduꝫ: ci
uiles ad vrbem: cuꝫ mun
dus opus ſit diuinum: vr
bes vero ⁊ theatra ſint ho
minum: nec alij dij ridea/
tur in theatris ꝗ̃ qui ado/
rantur in tẽplis: nec alijs
ludos exhibeatis ꝗ̃ q̃bus
victimas imolatis. Quã/
to liberiꝰ ſubtiliuſꝗ̃ iſta di
uideres dicẽs: alios eẽ de/
os naturales: alios ab ho
mĩbꝰ inſtitutos. Sꝫ de in
ſtitutis aliud habere lr̃as
poetaꝝ: aliud ſacerdotuꝫ:
vtraſꝗ̃ tñ ita eẽ int̃ ſe ami
cas conſortio falſitatis: vt
gratę ſint vtreꝗ̃ demoni/
bus: q̃bꝰ inimica ẽ doctri/
d na veritatis. Sequeſtra/
ta igit̃ paululũ theologia
quã naturaleꝫ vocãt: de q̃
poſtea diſſerẽdũ ẽ: placet
ne tãdẽ vitã ęt̃nã peti aut
ſperari a dijs poeticis et
theatricis: ludicris: ſceni/
cis? Abſit. Immo auertat
deꝰ verꝰ tã immanẽ ſacrile
gãꝗ̃ dementiã. Quid ab
eis dijs q̃bus h̃ placent: ⁊
q̃s hec placãt cuꝫ eoꝝ illic
crimia frequẽtent̃: vita ęt̃/
na poſcẽda ẽ? Nemo vt ar
bitror vſꝗ̃ ad tantũ p̃cipi
tiũ furioſiſſime impietatis
inſanit. Nec fabuloſa igit̃
nec ciuili theologia ſempi
ternã q̃ſꝗ̃ adipiſcit̃ vitaꝫ.
Illa eni de dijs turpia fin
gẽdo ſemiat: h̃ fauẽdo me
tit. Illa mẽdacia ſpargit:
h̃ colligit. Illa reſ diuinaſ
falſis crimibꝰ inſectat̃: hec
eoꝝ criminũ ludos in diui
nis rebꝰ amplectit̃. Illa d̃
dijs nefanda figmẽta ho/
minũ carmibꝰ ꝑſonat: hec
ea deoꝝ ipoꝝ feſtiuitatibꝰ
conſecrat. Facinora ⁊ fla/
gicia numinũ illa cãtat: h̃
amat. Illa ꝓdit aut fingit
h̃ aũt aut atteſtat̃ ver̃: aut
oblectat̃ et falſis. Ambe
turpes: ãbeꝗ̃ dãnabiles.
Sꝫ illa q̃ theatrica ẽ: publi
cã turpitudinẽ ꝓfitet̃: iſta
q̃ vrbana ẽ illiꝰ turpitudie
ornat̃. Hinccine vita ęter
na ſperabit̃: vñ iſta breuiſ
tpaliſꝗ̃ polluit̃? An vero vi
tã polluit cõſortiũ nefario
rum hominũ: ſi ſe inſerunt
affectionibꝰ ⁊ aſſenſionibꝰ
noſtris: ⁊ vitã non polluit
ſocietaſ demonũ qui colũ
tur criminibꝰ ſuis? Si ver̃
ꝗ̃ mali: ſi falſis ꝗ̃ male?
e Hęc cũ dicimꝰ videri for
taſſe cuipiã nimis harũ re
rum ignaro põt: ea ſola de
dijs talibꝰ idigna maieſta
te diuina ⁊ ridicula dete/
ſtabiliaꝗ̃ celebrari: q̃ poe
ticis cantant̃ carminibus: ⁊
ludis ſcęnicis actitant̃: ſa/
cra vero illa q̃ nõ hiſtrio/
nes ſed ſacerdotes agunt
ab omi eſſe dedecore pur/
gata ⁊ aliẽa. hoc ſi ita eſſꝫ
nunꝗ̃ theatricas turpitu/
dines in eorũ honorẽ q̃ſꝗ̃
celebrandas eſſe cenſeret:
nũꝗ̃ eas ipſi dij p̃ciperẽt
ſibimet exhiberi. Sꝫ iõ ni/
hil pudet ad obſequiũ de/
orũ talia gerere in theatriſ
q: ſimilia gerũt in templis
Deniꝗ̃ cõmemoratus au
ctor ciuilẽ theologiã a fa/
buloſa ⁊ nat̃ali: tertiã q̃n/
dã ſui generis diſtinguere
conaret̃: magis eã ex vtra
ꝗ̃ tẽperatã ꝗ̃ ab vtraꝗ̃ ſe
paratũ itelligi voluit. Ait
eni: ea quę ſcribunt poetę

taꝫ poetica ꝗ̃ na
turali multum ac
cipit. magis tñ
deberet accipere
a theologia natu
rali. Et ita in hac
auctoritate var/
ronis tangit̃ illõ
quod deberet fie
ri. Aliud vero di
ctũ varronis ex/
primit illud q̃d ẽ
factum. quia licꝫ
theologia ciuiliſ
magꝰ deberet cõ
uenire cuꝫ nat̃a/
li ꝗ̃ fabuloſa ſeu
poetica. tñ q: po
etę cauſa delecta
tionis ſcribebãt
etiã delectabilia
ideo populus fu
it magis inclina/
tus ad poetas ꝗ̃
ad phyſicoſ. hoc
eſt naturales id
eſt naturalia ſcri
bentes. Et ſicut
dicit auguſtinus
in rei veritate po
etę talia ſcripſert
q̃lia dij volebãt.
ſcribi ⁊ a populo
exhiberi tam in
moribus ꝗ̃ etiaꝫ
i theatro. vt alĩs
libro ſecundo di
ctum fuit.

minus eſſe ꝙ̄ vt populi ſe qui debeant: q̄ autē philoſophi pluſꝙ̄ vt ea vulgus ſcrutari expediat. Que ſic abhorrēt inq̄t: vt tamē ex vtroqꝫ genere ad ciuiles ratōes aſſūpta ſint ñ pauca. Quare que ſūt cōmunia cū ꝓprijs vna cum ciuilibus ſcribem⁹: E q̄b⁹ maioꝛ ſocietas debet eſſe nobis cū philoſophis ꝙ̄ cū poetis: non ergo nulla cū poetis. Et tñ alio loco dicit de generationib⁹ deoꝝ magis ad poetas ꝙ̄ ad phyſicos fuiſſe populos inclinatos. Hic enī dixit quid fieri debeat: ibi quid fiat. Phyſicos dicit vtilitatis cauſa ſcripſiſſe: poetas delectationis. Ac per h̄ ea q̄ a poetis cōſcripta populi ſequi nō debent: crimina ſunt deoꝝ: que tñ delectāt ⁊ populos ⁊ deos. Delectatiōis enī cauſa ſicut dicit: ſcribunt poete nō vtilitatis: ea tñ ſcribūt que dij expetant: populi exhibeāt

a Reuocat igit Ca. VIII

ad theologiā ciuilē theologia fabuloſa: theatrica: ſcenica indignitatis ⁊ turpitudis plena. Et h̄ tota q̄ merito culpanda et reſpuēda iudicat: ps hui⁹ ē q̄ colēda ⁊ obſeruāda cēſet: nō ſane ps incongrua ſicut oſtendere inſtitui: et q̄ ab vniuerſo corpe aliena īportune illi cōnexa atqꝫ ſuſpēſa ſit: ſꝫ omino ꝯſona ⁊ tāꝙ̄ eiuſdē corporis mēbꝛ cōuenientiſſime copulata. Quid enī aliud oñdūt illa ſimulachra: forme: etates: ſexus: habit⁹ deoꝝ? Nūq̄d barbatū iouē: imberbē mercuriū poete hñt pōtifices nō hñt? Nunq̄d papo mimi: nō etiā ſacēdotes enormia pudēda fecerūt? An aliter ſtat adorādus in locis ſacris: ꝙ̄ pcedit ridēd⁹ in theatris? Nā
b ſaturn⁹ ſenex: apollo epheb⁹: ita ꝑſone ſūt hiſtrionū vt nō ſint ſtatue delubrorū? Cur forcul⁹ q̄ forib⁹ ꝑeſt ⁊ limētin⁹ q̄ limini dij ſūt maſculi: atqꝫ inter hos cardea femia ē q̄ cardinē ſeruat? Nōne iſta in reꝝ diuinaꝝ libris reperiūt: que graues poete ſuis carmib⁹ i
c digna duxerūt? Nunq̄d diana theatrica portat arma ⁊ vrbana ſimplicit v̇go ē?
d Nunq̄d ſcenic⁹ apollo cithariſta ē ⁊ ab hac arte delphic⁹ vacat? Sed h̄ honeſtioꝛa ſūt in cōpatione tur
e pioꝛū. Quid de ipſo ioue ſenſerūt: q̄ ei⁹ nutricem in
f capitolio poſuerūt? Nōne atteſtati ſūt euemero: qui omnes tales deos non fabuloſa garrulitate ſed hiſtorica diligētia homines

a Reuocat igit ⁊c̄. In hoc ca. oñdit beat⁹ aug⁹ quō iſte due theologie videlicet ciuilis ⁊ poetica ſe habēt adinuicē. ⁊ ꝓbat in hoc capitulo duo. nā primo probat ꝙ theologia ciuilis nō diſtinguit a poetica ſicut omnino diſparata. Scdo ibi. epulones ⁊c̄. oſtēdit ꝙ ciuilis non ſit honeſtioꝛ quam poetica. Circa p̄mū vero duo facit. qꝛ primo concludit ex dictis in p̄cedenti capitulo ꝙ theologia fabuloſa reuocatur ad ciuilē tāꝙ̄ cōueniens. vt patꝫ ex imediate dictis et allegatis. Vocat aūt theologiā poeticaꝫ. q̄ ſcꝫ dicit poetica ab eius auctoribus fabuloſaꝫ qꝛ fabuloſis tradit. ⁊ theatricā. quia in theatro extra ſcenā. i. domunculā poetaꝝ actitabant a mimis ⁊ ſcenicā qꝛ in ſcena a poetis recitabat ⁊ canebat. Scdo ibi. ⁊ h̄ tota. oſtēdit ꝙ theologia fabuloſa ſit quedam pars theologie ciuilis et non ſicut pars quedā a toto abſciſa ⁊ vix toti adherēs. ſed ſicut ps que ſuo toti optime congruit. ⁊ h̄ ꝓbat. quia tales ſūt effigies deoꝝ in tēplis q̄les deſcribunt a poetis vt patꝫ diſcurrēdo. Cōſtat autē ꝙ dij tēploꝝ et quos ſacerdotes ⁊ populus colūt ꝑtinēt ad theologiā ciuilē ⁊ ita videt manifeſte ꝙ theologia ciuilis quo ad deos nō diſtinguit a fabuloſa. imo cōuenit cū ea. ſicut totū cū pte. qꝛ ciuilis habet duas ptes. i. duos modos colēdi deos eoſdē. quoꝝ vn⁹ eſt in tēplis ⁊ ꝑtinet ad ſacerdotes. ⁊ alter in theatro ⁊ ꝑtinet ad poetas. ⁊ etiaꝫ eſt ps theologie ciuilis ex alia cauſa. qꝛ ſcꝫ theologia ciuilis multo plures deos habet ꝙ̄ fabuloſa. ſed tñ nullū hꝫ fabuloſa quē nō habeat ciuilis.

b Apollo epheb⁹. Ephebus dicit lucidus ⁊ tot⁹ pulcher. ⁊ ſic fingebat ſimulachrū apollonis. i. ſolis. iō autē ſic pingit ſm iſid. qꝛ ſol q̄tidie orit ⁊ noua luce naſcit.

c Nunq̄d diana ⁊c̄. dianā theatricā vocat dianā q̄ in theatro colebat more poetico q̄ fuit dea venatoꝝ ⁊ ideo pingebat cū arcu ⁊ ſagitta ⁊ eſt eadē cū luna. iō aūt pingebat cū arcu ⁊ ſagittis. qꝛ radios ex ſe luna emittit vt patꝫ ꝑ iſid. li. viij. ethymologiaꝝ. Vrbanā deā vocat ciuilem q̄ in templo colebat. q̄ etiā fingebat cū armis ⁊ nō ſimplicit vt v̄go. i. nō ſolū vt vna v̄go ſimplex. i. mitis ⁊ manſueta ⁊ cōpoſita vt v̄ginē decet eē.

d Nunq̄d ſcenic⁹ apollo ⁊c̄. vult dicere ꝙ apollo ſcenicus id ē q̄ i ſcena colit fingit eode modo tenēs citharaꝫ ſicut apollo delphicus. i. ſic apollo apud delphos i tēplo ſuo tenet. vbi tñ fuit pcipuū tēplū ſuum. Ideo vero cū cithara fingitur. qꝛ ſm iſid. li. v. ethymologiarū. apollo primus citharā inuenit.

e Quid de ipſo ioue ⁊c̄. hic oſtēdit aug⁹. ex q̄dā dea ſcꝫ nutrice iouis quā poſuerūt in capitolio quidam romani. quia ipſi cōfitebant in facto iouē fuiſſe hominē ⁊ per cōſequens multomagis alios deos. cum iuppiter ſit ſūmus eoꝝ. Iſtud autem factum non fuit poetarū. ſed ciuiuꝫ. et pertinet ad theologiam ciuilem. Nutrix vero iouis ſm remigium ſuper marcum fingitur veſta terreſtris. quia ignis terreſtris nutrit ignē celeſtem. Ouidius ꝯo libro. v. de faſtis dicit nutricem iouis fuiſſe capram hamalthea cuius lacte nutriebatur iuppiter. quem nais hamalthea in ſilua abſconderat ne a ſaturno filios ſuos deuorāte iuppiter inuentus fuiſſet. ⁊ dedit ſibi lac capre ſue quam poſtmodum iuppiter ad celos tranſtulit et lucet in celo iam ſignū quod vocatur capricornus.

f Nonne atteſtati ſunt euemero. id eſt tali auctori et ſcriptori greco de quo facit beatus auguſtinus mētionē

infra lib. vij. ca. xxvj.
g Epulones etiaz. ⁊c. hic oſtendit aug⁹
ꝙ ciuilis theologia
etiaz q̃tũ ad illã par
tem que ad templa ⁊
ſacerdotes ꝑtinet ⁊ ñ
eſt honeſtior nec de-
centior q̃ fabuloſa. ⁊
primo ꝓbat h ex ritu
⁊ modo ⁊ cauſa colẽ-
di deos i tẽplis. ſcdo
ꝓbat idẽ ex cõditiõe
ſacerdotũ p quos co
lunt in tẽplo ibi. Eoſ
dem tñ homines ⁊c.
ꝑmo oñdit ꝓpoſitũ
ſuũ ex his que patẽt
ſcdo oſtendit ꝙ male
licet ſentire ð dijs q̃
latẽt ibi. Quid de ſa-
cris ⁊c. primũ ꝓbat
tripliciter. primo ex
colẽdi modo. ſcdo ex
cã ibi. vnde etiã illõ
tertio ex loco ibi. Sa
cra ſunt iunonis ⁊c.
Quantũ ad primũ
ſciendũ ꝙ ſicut ſup li.
iij. ca. xvij. cũ de lecti
ſternijs deorũ agere
tur dictũ fuit ꝙ ꝯſue-
uerũt romãi in hono
rẽ deorũ ipſos quaſi
ad epulas ⁊ cõuiuia
inuitare. ⁊ ꝓpter hoc
lectos ſternere quib⁹
dij recũberent. tãgit
xᵒ hic aug⁹ ꝙ in cõ-
uiuio iouis poſuerũt
ſacerdotes paraſitoſ
id eſt paratos ad mẽ
ſam iouis q̃s paraſi-
tos deos faciebant
epulones. i. q̃ſi ſimul
epulãtes cũ ioue. vel
aug⁹ ꝯtemptibiliter
de eis loquẽs vocat
eos epulones. i. vora
ces et glutones ſicut
et alias ſupra deos
epulones et heluo-
nes vocat. Dicit er-
go aug⁹ hic ꝙ mod⁹
colẽdi qui fuit in tem
plo nõ differt a cultu
mimico quo ſolent
mimi in theatro deoſ
effigiare. ⁊ tñ iſte mo
dus colẽdi fuit a var
rone approbatus.
b Unde etiam illõ
eſt ⁊c. hic oſtendit au
guſtinus. ꝙ in cauſa
deoſ colẽdi ñ ẽ maior

fuiſſe mortaleſq; ꝯſcripſit:
g Epulones etiã deos para
ſitos iouis ad eius mẽſaz
qui ꝯſtituerũt: quid aliud
q̃ mimica ſacra eſſe volu-
erunt? Nam paraſitos io-
uis ad eius cõuiuiũ adhi-
bitos: ſi mimus dixiſſet: ri-
ſum vtiq; queſiſſe videret.
Uarro dixit. Nõ cum irri-
deret deos: ſed cũ cõmen
daret hoc dixit: diuinarũ
nõ humanarũ rerum libri
hoc eũ ſcripſiſſe teſtant.
Nec vbi ludos ſcenicos
exponebat: ſ; vbi capitoli
na iura pãdebat. Deniq;
a talibus vincit ⁊ fatet: ſi-
cut forma humana deos
fecerunt: ita eos delectari
humanis voluptatib⁹ cre-
didiſſe. Nõ eni ⁊ maligni
ſpiritus ſuo negocio defu
erunt: vt has noxias opi-
niones humanaꝝ mentiũ
ludificatiõe firmarẽt. Un
b de etiaz illud eſt ꝙ hercu-
liſ ędituus: ocioſuſ atq; fe
riatus luſit theſſeris ſecũ
vtraq; manu alternãte in
vna ꝯſtituens herculẽ: in
altera ſeipſum: ſub ea con
ditione vt ſi ipſe viciſſet: de
ſtipe templi ſibi cęnã para
ret: amicãq; conduceret:
Si ãt victoria herculis fie
ret: hoc idẽ ð pecunia ſua
voluptati herculis exhibe
ret: et deinde cũ a ſeipſo tã
q̃ ab hercule victus eſſet
debitaz cęnam ⁊ nobiliſſi-
mã meretricẽ laurentinã
deo herculi dedit. At illa
cũ dormiuiſſet in tẽplo vi-
dit i ſõnis herculẽ ſibi eſſe
cõmixtum ſibiq; dixiſſe: ꝙ
inde diſcedens cui primũ
iuueni obuia fieret apud
illum eſſet inuentura mer-
cedem: quã ſibi credere de
beret ab hercule ꝯſolutã.
Ac ſic abeunti cũ primus
iuuenis ditiſſim⁹ tarunti-
us occurriſſ; : eãq; dilectã
ſecum diutius habuiſſet:
illa herede relicta defun-
ctus eſt. Que ampliſſimã
adepta pecuniam ne diui
nę mercedi videret ingra-
ta: quod acceptiſſimũ pu-
tauit eſſe numinibus: po-
pulũ romanũ etiã ipſa ſcri
pſit heredẽ: atq; illa nõ cõ
parente inuentũ eſt teſta-
mẽtũ quibus meritis eaz fe
runt etiã honores meruiſ-
ſe diuinos. Hęc ſi poetę
fingerent: ſi mimi agerent
ad fabuloſam theologiaz
dicerent ꝓculdubio ꝑtine
re: ⁊ a ciuiliſ theologię dig
nitate ſeparãda iudicarẽ
tur. Cũ vero hęc dedeco
ra non poetarũ ſed popu
lorũ: nõ mimoꝝ ſed ſacro
rum: nõ theatrorũ ſed tem
plorũ: id eſt non fabuloſę
ſed ciuilis theologię: a tã-
to auctore ꝓdunt: nõ fru-
ſtra hiſtriones ludicris ar
tibus fingunt deorũ q̃ tan
ta eſt turpitudinẽ: ſed pla-
ne fruſtra ſacerdoteſ velut
ſacris ritib⁹ conant finge-
re deoꝝ q̃ nulla ẽ honeſta
i tẽ. Sacra ſũt iunonis: ⁊ h
in ei⁹ dilecta inſula ſamo
celebrant vbi nuptũ data
ẽ ioui. Sacra ſũt cęreris:
vbi a plutone rapta ꝓſer-
pina q̃rit. Sacra ſũt vene
ris: vbi amat⁹ ei⁹ adonis
apri no dẽte extinct⁹ iuue-
nis formoſiſſim⁹ plangit.
Sacra ſũt matris deoꝝ
vbi atys pulcher adoleſcẽs
ab ea dilect⁹ ⁊ muliebri ze
lo abſciſus: etiã hoim ab-
ſciſoꝝ q̃s gallos vocãt in-
felicitate deplorat. Hęc cũ
deformiora ſint omi ſcęni
ca fęditate: q̃d ẽ ꝙ fabulo
ſa de dijs figmẽta poetaꝝ
ad theatrum videlicet per
tinẽtia velut ſecernere ni-
tuntur a ciuili theologia

honeſtas theolo
gię ciuiliſ q̃ fabu
loſę. ⁊ h ꝓbat per
quãdã meretricẽ
quam romani de
am fecerunt. q̃a
populum roma-
num ſcripſit here
dem ſuũ. de qua
meretrice dictuz
eſt ſupra. vel for-
ſitan iſta de qua
fit hic mẽtio fuit
vna alia. ⁊ ſic co
luerũt deas me-
retrices. Narra-
tionẽ vero quę h
recitat ab augu-
ſtino de ęditruo. i.
cuſtode ⁊ tutore
ędis herculis. q̃
decijs duab⁹ ma
nibus luſit fortu-
nam manus vni
us attribuens ſi-
bi ⁊ fortunam al
terius herculi. et
de dicta meretri
ce ponit etiã ma-
crobius de ſatur
nalibus libro ꝑ-
mo. et addit ꝙ h
cõtigit tempore
anci qui fuit q̃rt⁹
rex romanorum
et ꝙ meretrix illa
fuit ſepulta in lo-
co celeberrimo ci
uitatis. et quod
conſtitutum fuit
ꝙ ſacrificiuz per
flaminẽ dijs ma-
nibus ſacrificare
tur. vnde non vi
detur macrobiuſ
ſentire ꝙ ipſa fa-
cta ſit dea. ſed ꝙ
dijs manibus ꝓ
ea ſacrificium fie
ret. dij manes ſũt
dij iſernales. ſeu
infernalium ani-
marum.
i Sacra ſunt iu
nonis. hic oſten-
dit beatus augu
ſtinus ex locis in
quibus celebra-
bãtur potiſſime
ſacra deorum ꝙ
non maior hone
ſtas erat in theo
logia ciuili q̃ fa-
buloſa. nã ibi po
tiſſie celebrabãt

quam pertinere ad vrbeꝫ
volunt: quaſi ab honeſtis
⁊ dignis indigna ⁊ turpia.
Itaq potius eſt vñ gra-
tie debeãt hiſtrionib⁹ qui
oculis hominũ pepercerũt
nec omnia ſpectaculis nu
dauerunt: que ſacrarũ edi
um pñetralibus occuluntur.
k Quid de ſacris eorum bo
ni ſentiẽdũ ẽ que tenebris
operiunt: cũ tam ſint dete
ſtabilia que ꝓferunt in lu-
cẽ? Et certe quid in occul
to agãt p abſciſos ⁊ mol
l les ipſi viderint: Eoſdẽ tñ
homĩes infeliciter ac tur-
piter eneruatos atq cor-
ruptos minime occultare
potuerunt. Perſuadeant
cui poſſunt ſe aliquid ſan-
ctum p tales agere homi-
nes: quos inter ſancta ſua
numerari atq verſari ne-
gare nõ poſſunt. Neſcim⁹
quid agãt: ſed ſcim⁹ per q̃-
les agãt. Nouim⁹ aũt que
agãt in ſcena: que nunq
vl' in choro meretricũ vbi
nemo abſciſ⁹ aut moll' intra
uit: ⁊ tñ etiã ipſa turpes ⁊
infames agũt: neq eni ab
honeſt' agi debuerũt. Que
ſũt ergo illa ſacra qb⁹ agẽ-
dis tales elegit ſanctitas:
q̃les nec thimelica in ſe ad-
mittit obſcenitas. C. VIII.
a Hec eni habẽt iſti phy
ſiologicas quaſdam
ſicut aiũt: id ẽ naturaliũ ra
tionũ interptatiões. Qua
ſi vero nos in hac diſputa
tõe phyſiologiã queram⁹
⁊ nõ theologiã id eſt ratio
nem non nature eſſe ſ dei
Quis eni qui verus deus
ẽ nõ opinione ſed natura
ſit deus: non tñ ois natura
de⁹ ẽ: qꝛ ⁊ homis ⁊ pecoris
⁊ arboris ⁊ lapidis vtiq
natura eſt q̃rũ nihil ẽ de⁹.
Si aũt interptationis hu-
ius qñ agat de ſacris ma-
tris deorũ: caput eſt certe
ꝙ mater deorũ ẽ terra: q̃d
vltra querim⁹? quid cete-
ra pſcrutamur? Quid eui-
dentius ſuffragat eis qui
dicũt oẽs iſtos deos hoies
fuiſſe? Sic eni ſunt terrige
ne: ſicut terra eis mater ẽ.
In v̄a aũt theologia op⁹
dei eſt terra nõ mater. Ve
rũtñ quoq mõ ſacra ei⁹ int
ptent ⁊ referãt ad rerũ na-
turã: viros muliebria pati
nõ ẽ ſecũdũ naturã ſ ꝯ na
turã. Hic morb⁹: hoc crimẽ
hoc dedecus hꝫ inter illa ſa-
cra ꝓfeſſionẽ: quod in vi-
tioſis hominũ morib⁹ vix
habet inter tormẽta cõfeſ-
ſionẽ. Deinde ſi iſta ſacra
q̃ ſcenicis turpitudinibus
ꝯuincunt eẽ fediora: hinc
excuſant atq purgantur
ꝙ habẽt iterptatões ſuas
quibus oſtendatur rerum
ſignificare naturam: cur
non etiaꝫ poetica ſimiliter

ſacra deorũ vbi poete fingunt. aut forte hiſtorice ⁊ ve
re narrant turpitudines deoꝝ cõmiſſas. Sicut ſacra
iunonis in ſamo inſula potiſſime celebrabãt. vbi ipſa
ioui deſponſata fuit. fratri ſcꝫ ſuo. Et ſicut ſacra cere-
ris celebrabant potiſſime vbi filia ei⁹ proſerpina q̃ di
cit dea inferni ra
pta fuit a plutõe
deo inferni. quaꝫ
ceres ibi raptaꝫ
filiã q̃ſiuit. ⁊ cul
tores cereris i meõ
riã illius facti ibi
querũt eã. Fuit
aũt locus iſte in
ſicilia ſm ouidiũ
lib. iiii. de faſtis.
vbi narrat fabu-
las de raptu ꝓſer
pine. Item ſacra
veneris colũtur
a ſacerdotib⁹ vbi
adon vel adonis
eius amaſius fin
gitur fuiſſe inter-
fectus ab apro. ⁊
ſingulis ãnis plã
gitur a ſacerdoti
bus ⁊ cultoribus
veneris. de quo
fabulam fingit
ouidi⁹ lib. x. me-
thamorphoſeos
vbi dicit ꝙ ven⁹
inſtituit ei⁹ anni-
uerſariũ celebra-
ri cũ luctu. de iſto
luctu dicit ezech
iel. viii. Ecce ibi
mulieres plangẽ
tes adonidẽ. Dic
aũt hierony. ꝙ
ſꝫ fabulas adõis
fuit iuuenis pul-
cherrim⁹ amaſi⁹
veneris. q̃ primo
occiſus eſt in mẽ
ſe iulio. deinde re
uixerat vt narra-
tur: cui⁹ anniuer
ſariã celebrabãt
ſolẽnitatẽ in qua
plangit a mulie-
rib⁹ quaſi mortu
us. ⁊ poſtea reui
uiſcens canit atq
laudat. Item ſa-
cra matris deuꝫ
id eſt deorũ q̃ be
recyntia vl' cybeles appellat precipue celebrabãt. vbi
atys iuuenis pulcherrimus fingit ab ea caſtrat⁹. In
cuius facti memoriã etiaꝫ ſacerdotes cybelis q̃ ⁊ gal-
li dicunt plangũt atyn caſtratuꝫ ſua ꝓpria infelicita
te. quia etiã veraciter ⁊ realiter in tẽplis caſtrãt ſeipos
vt factũ illud expreſſius repñſentent. De illis vero gal
lis ⁊ cybele zelo muliebri atyn caſtrante dixi ſupra li-
bro. ii. ca. iiii. k Quid de ſacris ⁊c. hic oſtendit aug⁹ ꝙ
p̃ſumendũ eſt multo turpiora fieri in occultis. ex quo tã
turpia celebrabãt publice. Et innuit aug⁹. q̃ turpiſſima fi
ebant per predictos ſacerdotes matris deorũ quos hꝫ vo
cat abſciſos ⁊ molles. l Eoſdem tamẽ homines ⁊c.
Hic oſtendit ex qua
litate ſacerdotum ꝙ
nulla honeſtas ſit vl'
fuit in cultu deorũ ex
q̃ p taꝫ fedos ⁊ inho-
neſtos ſacerdotes q̃
ſunt etiam ſcenicis i-
honeſtiores ſacra ce-
lebrabant. ⁊ tñ ſceni
ci ſunt infames. q̃s ꝓ
pter nimiã turpitudi
nẽ hiſtriones ſcenici
in ſuam ſocietateꝫ nõ
admitterent. quia li-
cet hiſtriones emula
tionẽ quã galli realit
faciũt in theatris fin
gãt ſignis quibuſdaꝫ
nõ tñ eã realit faciũt
ſed eã horrẽt. Vocat
autẽ hic aug⁹ obſce-
nitatẽ theatri temeli-
cã. a muſicis ſcenicis
qui organis ⁊ lyris et
citharis ſm iſidoruꝫ
li. xviii. ethymologiaꝝ
ꝑcinebant ſcꝫ in thea
tro dũ agebantur lu
di ſcenici q̃ dicti ſunt
temelici eo ꝙ ſtantes
ſuper pulpetũ quod
temele vocabat can
tabãt. vnde temelici
int officiales ſcenicos
ponũt.

Ca. VIII.

a Hec eni habent
iſti ⁊c. In hoc
capitulo beat⁹ aug⁹
arguit ꝯtra illos qui
ea que in honorẽ de-
orũ dicunt fieri ad re
primendũ quaſdã ra-
tiones naturales vt
ſic excuſent ea q̃ exhi
bent diis ſm theolo
giam ciuilẽ. ⁊ arguit
contra iſtaꝫ excuſati-
onem quadrupliciter.
Primo quia nõ eſt ad propoſitum. nam hic de theologia
agitur nõ autẽ phyſiologia id eſt de ratione dei non natu
re alteri⁹ ſcꝫ quã dei. Scdo ibi. ſi aũt interpretationis ⁊c
arguit ꝯ eã qꝛ ex ipſa interptatiõe rõnis naturalis quã fa
ciunt ſequit ꝓpoſitum. nã dicunt ꝙ mater deorũ eſt terra
ex quo ſequit ꝙ dii geniti ſũt terreſtres. Tertio ibi. verũ
tñ quoq modo ⁊c. arguit ꝯtra eã qꝛ quedaꝫ fiunt in cultu

deoꝝ que ſũt cõtra
naturã ſicut ſũt abſci
ſi ꝛ molles de quibuſ
dictũ ẽ in precedenti
capi. muliebria patie
bant id eſt maſculi ſe
ſuppoſuerũt. Quarto
ibi. deinde ſi iſta ⁊c̃.
arguit cõtra eã qꝛ eo
dẽ mõ. quo excuſant
theologiã ciuilẽ. poſ-
ſet excuſari theolo-
gia fabuloſa. ꝛ facit h̃
duo. qꝛ primo ꝓbat
p exemplũ de ſatur-
no filios deuorãte vt
fingit a poetis. ꝙ the
ologia poetica poſſꝫ
excuſari p interptati-
ones rationũ natura
liuꝫ ſicut ꝛ theologia
ciuilis. ꝛ tñ nõ obſtã-
tibus hmõi interpta
tionib⁹ reprobatur.
Cõfirmat aũt interp
tationẽ de ſaturno p
varronẽ. Eſt aũt hic
ſciendũ ꝙ omni poe-
tice fabule ſubeſt ali-
quid veritatis ſm in
tentionẽ poete fabu-
lã fingẽtis. vnde ſm
iſidorũ li. viij. etymo
logiarũ. officiũ poe-
tarũ eſt veritatẽ ipaꝝ
ſub quibuſdã tegumi
tis enarrare. vnđ ali-
que fabule habẽt ex-
poſitõnẽ phyſicã. ali
que hiſtoricaꝫ. ꝛ aliq̃
moralem. Expoſitio
ſc̃o fabule đ ſaturno
filios deuorãte quã
hic ponit aug⁹. eſt ex
poſitio phyſica. hꝫ ꝛ
aliaꝫ expoſitionem
hiſtoricã. qꝛ ſcꝫ ſatur
nuſ rex crete pater io
uis in veritate fuit er-
ga filios ſuos mul-
tum crudelis. Dein-
de ibi. b Eo ni-
mirũ conſilio ⁊c̃. aſſig
nat cauſaꝫ quare pru
dentes viri ſicut var
ro ꝛ alij poeticã the-
ologiaꝫ reprobauerũt
ꝛ nõ ciuilẽ. ꝛ dicit ꝙ iõ
ciuilẽ non reprobant
expreſſe. quia nõ au-
debant ꝛ ideo repro
bant eam in ſuo ſimi
li. reprobando ſcilicꝫ
poeticaꝫ que ſimilis
eſt alteri. nam ꝛ am-

excuſent atq; purgentur?
Multa eñi ꝛ ipſi ad eun-
dẽ modũ interpretati ſũt:
vſq; adeo vt qđ ab eis im
maniſſimũ ꝛ infandiſſimũ
dicit: ſaturnũ filios deuo-
raſſe: ita nõnulli interpten
tur ꝙ lõginquitas tempo-
ris que ſaturni noĩe ſigni-
ficat: quicquid gignit ipſa
ꝯſumat. Uel ſicut idẽ opi-
natur varro: ꝙ ptineat ſa-
turnus ad ſemina q̃ in ter-
rã de qua oriunt iterũ reci
dũt. Itemq; alij alio mo-
do ꝛ ſimilit cetera. Et tñ
theologia fabuloſa dicit:
ꝛ cũ omnibus huiuſcemo
di interptationib⁹ ſuis re-
prehẽdit: abijcitur: impro
bat: nec ſolũ a naturali q̃
pboꝝ eſt: verumetiã ab
iſta ciuili de qua agim⁹ q̃
ad vrbes populoſq; perti
nere aſſeritur: eo ꝙ de dijs
indigna cõfinxerit: merito
b repudianda diſcernit. Eo
nimirũ cõſilio: vt qꝛ acu-
tiſſimi hoĩes atq; doctiſſi-
mi a quibus iſta conſcrip-
ta ſunt ambas improban-
das intelligebãt: ꝛ illã ſcili
cet fabuloſã ꝛ iſtã ciuilẽ.
Illam vero audebant im-
probare: hãc nõ audebãt.
Illam culpandã propoſu
erũt: hãc ei⁹ ſilẽ cõparan
dã expoſuerũt: ñ vt h̃ p̃ illa
tenenda eligeret: ſ vt cuꝫ
illa reſpuenda intelligeret
atq; ita ſine periculo eorũ
qui ciuilem theologiam re-
phendere metuebãt: vtra-
q; contempta: ea quã na-
turalẽ vocãt apud melio-
res animos inueniret locũ.
Nam et ciuilis ꝛ fabuloſa
ambe fabuloſe ſunt: am-
beq; ciuiles: ambas inue-
niet fabuloſas qui vanita
tes ꝛ obſcenitates ambaꝝ
prudenter inſpexerit: am-
bas ciuiles qui ludos ſce-

nicos pertinẽtes ad fabu-
loſam: in deorum ciuiliuꝫ
feſtiuitatibus ꝛ in vrbium
diuinis rebus aduerterit.
c Quomõ igitur vite eterne
dãde poteſtas cuiq; deoꝝ
iſtoꝝ tribuit: quos ſua ſi-
mulachra ꝛ ſacra ꝯuincũt
dijs fabuloſis apertiſſime
reprobatis eſſe ſimillimos
formis: etatibus: ſexu: ha-
bitu: ꝯiugijs: generationi
bus: ritibus? in quib⁹ om-
nibus aut homines fuiſſe
intelliguntur: ꝛ pro vniuſcu
iuſq; vita l' morte ſacra eis
ꝛ ſolemnia conſtituta: hũc
errorem inſinuantibus fir
mantibuſq; demonibus:
aut certe ex qualibet occa
ſione immundiſſimi ſpũs
fallendis humanis menti
bus irrepſiſſe. Ca. IX.

Quid ipſa numinũ of
ficia tam viliter mi-
nutatimq; cõciſa, ꝓpter qđ
eis dicunt ꝓ vniuſcuiuſ-
q; proprio munere ſuppli-
cari oportere? Unde non
quidem omnia ſed multa
iam diximus. None ſcur-
rilitati mimice magis q̃ di
uine conſonat dignitati?
Si duas quiſq; nutrices
adhiberet infanti: quaruꝫ
vna nihil niſi eſcã: altera
nihil niſi potum daret: ſic
iſti ad h̃ duas adhibuerũt
deas: educã ꝛ potinã:
nempe deſipere ꝛ aliquid
mimo ſimile in ſua domo
agere videretur. Liberum
a liberamẽto appellare vo
lunt ꝙ mares in coeundo
per eius beneficium emiſ-
ſis ſeminibus liberentur:
hoc idem dicunt in femi-
nis agere liberã quã etiã
venerem putant: ꝙ ꝛ ipſas
perhibeant ſemina emitte
re: et ob hoc libero eandẽ
virilẽ corpis ptẽ in tẽplo
poni: femineam libere. Et

be vocant fabu-
loſe ꝛ ambe ciui
les. nam ludi ſce
nici quoꝝ tota
ſubſtãtia cõſiſtit
in fabulis recitã-
dis. cantandis et
actitãdiſ in cultu
deorũ ciuiliũ ex-
hibet. c Quõ
igit vite eterne ⁊c̃.
hic concludit cõ
cluſionẽ pncipa-
liter intentã vide
licet ꝙ a dijs ciui
libus nõ eſt vita
eterna magꝫ ſperã
da q̃ a dijs fabu
loſis. cuꝫ ſint per
omnia ſimiles et
eos etiã fuiſſe ho
mines aliquãdo.
ipſe effigies deo
rum oſtendunt.

Capi. X.

Quid ipſa
numinũ
⁊c̃. In hoc capi.
oſtendit aug⁹ ex
officijs deoꝝ ci-
uilium ꝙ non ſit
minor turpitudo
theologie ciuilis
q̃ fabuloſe ꝛ ſce-
nice. ſ potꝰ ma-
ior. Et facit in h̃
ca. duo. q̃a pmo
oſtẽdit quod di-
ctũ eſt. ſcđo h̃ cõ
cludit ꝙ a dijs ci
uilibus nõ eſt vi-
ta eterna ſperan-
da que ẽ ꝯcluſio
principalis hui⁹
ſexti libri. ibi. vñ
qꝛ ſunt ambe ⁊c̃.
Prima ps diui-
dit in tres. qꝛ pri
mo diſcurrit p of
ficia deoꝝ oſten
dẽs q̃nta ſit in ip-
ſis vana ſupflui-
tas ꝛ turpitudo.
Scđo ibi i. erant
adhuc ⁊c̃. iuebit
ex eis ꝯtra eos q̃
theologiã ciuileꝫ
theologie fabu-
loſe tanq̃ hone-
ſtiorẽ ꝓponunt.
Et tcio ibi. quaꝫ
tñ dij. oñdit deo
rũ imũdiciã q̃ in
imundicijs fabu
loſis delectantur.

Dirũ ad p̄mũ tã
git diuſa officia
deorũ ꝓpt̄ q̄ ſm̄
varronē vt dictũ
fuit ſup̄ libro iſto
ca. p̄mo. oportet
a ſingulis diiſ pe
tere ſolũ ea q̄ ſuiſ
officijs cõgruũt
q̄rũ etiam officia
ꝓ parte diſting/
uit aug⁹ ſup̄ libro
iiij. in diuerſis ca
pitul̄. b Ob
hoc addũt ⁊c̄. vult
hic dicere aug⁹.
ꝙ in feſto bacchi
id eſt liberi patr̄
addebant̄ mulie
res ad celebrãdũ
bacchanalia. i. ſa
cra bacchi ⁊ etiã
vinũ. ⁊ ille mulie
res ſic iebriabãt̄
vino ꝙ videbant̄
om̄ino inſanire.
Iſta bacchana/
lia a ſenatu poſt/
modũ inhibita
ſunt ꝓpter turpi/
tudinẽ furoris.
vt dicit h̄ aug⁹ ⁊
lib. xviij. capitu/
lo. xiij. Tamen ⁊
aliã cauſã narrat
titus liui⁹ de bel
lo macedonico.
libro. viij. dic̄ eni
ꝙ de grecia q̄dã
venerat qui dice
bat ſe velle doce/
re nouũ ritũ colē
di bacchũ. h̄ aũt
in principio fecit
bacchanalia ab
honeſtiſſimiſ ma
tronis de die ce/
lebrari. ꝓceſſu ve
ro temporis con
tinuatũ eſt nego
cium cũ nocte. et
tandē de nocte fi
ebat totũ. vnde
tũc ceperũt tam
viri q̄ꝫ mulieres
in magno nume/
ro cõfluere ad lo
cum quendã vbi
celebrabãt̄ feſta
⁊ ſacra iſta. com/
miſſaqꝫ ſunt infi/
nita facinora vi/
rorũ puerorũ ac
mulierũ. ⁊ veniē
tes ad locũ qui

b ob hoc addũt mulieres at
tributas libero ⁊ vinũ ꝓ/
pter libidinē concitãdã.
Sic bacchanalia ſumma
celebrãt̄ inſania. Ubi var
ro ipſe cõfitet̄ a bacchanti
bus talia fieri nõ potuiſſe
niſi mēte cõmota. Hec tñ
poſtea diſplicuerũt ſenatui
ſaniori: ⁊ ea iuſſit auferri.
Saltē hic tandē forſitã ſe/
ſerunt quid immundi ſpi/
ritus dũ pro dijs habent̄:
in hominũ poſſint mētib⁹.
Hec certe nõ fierēt in the/
atris. Ludũt quippe ibi nõ
furiunt: q̄uis deos habe/
re qui etiã ludis talib⁹ de/
lectēt̄ ſile ſit furoris. Qua
le autē illud eſt ꝙ cũ religi
oſũ a ſupſticioſo ea diſtin/
ctione diſcernat vt a ſup/
ſticioſo dicat timeri deos:
a religioſo autẽ tñ vereri
vt parentes: nõ vt hoſtes
timeri: atqꝫ omnes ita bo/
nos dicat: vt facili⁹ ſit eoſ
nocentib⁹ parcere q̄ꝫ lede
re quēq̄ꝫ innocentem: Tñ
mulieri fete poſt partũ treſ
deoſ cuſtodeſ cõmemorat
c adhiberi nē ſiluanus deuſ
ꝑ noctē ingrediat̄ ⁊ vexet:
eorũq̄ꝫ cuſtodum ſignifi
candorum cauſa tres ho/
mines circuire limina do/
mus: ⁊ in primo limē ſecu
ri ferire: poſtea pilo: tertio
deuerrere ſcopiſ: vt hiſ da
tis culture ſignis: de⁹ ſilua
nuſ ꝓhibeat̄ intrare: q2 ne
q̄ꝫ arbores ceduntur ac pu/
tant̄ ſine ferro: neq̄ꝫ far cõ
ficit̄ ſine pilo: neq̄ꝫ fruges
coaceruãt̄ ſine ſcopiſ: Ab
his autē tribus rebus tres
nuncupatos deos: interci
donē a ſecuris intercisione:
pilũnũ a pilo: deuerrã a
ſcopis: quib⁹ dijs cuſtodi
bus cõtra vim dei ſiluani
feta cõſeruaret̄. Ita cõtra
dei nocentis ſeuitiã nõ va

leret cuſtodia bonorũ niſi
plures eſſent aduerſ⁹ vnũ
eiq̄ꝫ aſpero horrēdo: incul
to vtpote ſilueſtri ſignis
culture tanq̄ꝫ cõtrarijs re/
pugnarent. Iſta ne eſt in/
nocentia deorũ: iſta con
cordia: Heccine ſunt nu/
mina ſalubria vrbiũ: ma/
gis ridēda q̄ꝫ ludibria the
atrorũ: Cũ mas et femina
cõiungunt̄ adhibet̄ deus
iugatinus ſit hoc ferendũ
Sꝫ domũ eſt ducenda q̄
nubit: adhibet̄ de⁹ domi/
ducus. Ut in domo ſit: ad
hibet̄ deus domitius. Ut
maneat cũ viro: addit̄ dea
mãturna. Quid vltra que
ritur. Parcat̄ humane ve
recundie: peragat cetera
ꝯcupiſcētia carnis ⁊ ſang
uinis ꝓcurato ſecreto pu
doris. Quid implet̄ cubi
culum turba numinũ: q̄ñ
⁊ paranymphi inde diſce
dunt: Et ad hoc impletur
nõ vt eorũ preſentia cogi/
tata maior ſit cura pudici
tie: ſed vt femine ſexu infir
me nouitate pauide: illis
cooperãtib⁹ ſine vlla diffi
cultate virginitas auferat̄
Adeſt eni dea virginēſis
⁊ de⁹ pater ſubigus: ⁊ dea
mater prema: ſꝫ dea ptun/
da ⁊ ven⁹ ⁊ priap⁹. Quid
eſt h̄: Sꝫ omnino laborãtē
i illo opē vir ab dijs adiu
uari oportebat: nõ ſuffici/
ebat aliq̄s vn⁹ aut aliqua
vna: Nunq̄d venus ſola
par eſſet q̄ ob h̄ etiã dicit̄
nũcupata: ꝙ ſine ei⁹ vi fe/
mina v̄go eſſe nõ deſinat:
Si vlla eſt frons in homi/
nibus q̄ non eſt in numini
bus: nõne cũ credũt cõiu
gati tot deos vtriuſq̄ꝫ ſex⁹
eē p̄ſẽtes: ⁊ huic opi iſtãteſ
ita pudore afficiũt̄: vt ⁊ il
le min⁹ moueat̄: ⁊ illa plus
reluctet̄. Et certe ſi adeſt

nolebant eiſ aſſentire
occidebantur ⁊ oc/
cultabantur. tandem
per quãdam hiſpani
am ancillã cuiuſdam
matrone romãe que
dñãꝫ ſuã illuc fuerat
ſecuta diſplicuerũt ſi
bi ea q̄ videbat. ⁊ per
quendã iuuenem cui
ipſa oĩa reuelauerat
peruenit res ad noticiã
cõſulis q̄ diligēti inq̄
ſitiõe prehabita oēs
reos inuentos q̄ app̄
hendi poterant de aſ
ſenſu ſenat⁹ fecit occi
di: quorũ erãt viror̄
ac mulierũ multa mi
lia. Prohibita q̄ ſunt
deinceps bacchana/
lia celebrari ⁊ ihibitũ
ne q̄s nouũ ritũ abſ/
q̄ꝫ ſenat⁹ aſſenſu i vr/
bē introduceret. De
iſto etiã facit valeri⁹
mēnonē libro. vj. ca.
iij. ſic dicens. ſpurio
poſthumo albino. ⁊
quito marco philip/
po cõſulibus manda
uit ſenatus vt de his
q̄ ſacris bacchinaliũ
inceſte vſe fuerãt in/
quirerēt. a q̄bus cũ
multe eſſent inuente.
in oēs aĩaduertitũ. la
teq̄ꝫ pateſ opprobrij
difformitas ſupplicij
ſeueritate dempta ē.
c Iſte ſiluan⁹ deus
⁊c̄. a grecis dictus ē
pan. qui deuſ incub⁹
dicit̄. de quo loquit̄
aug⁹ infra libro. xv.
ca. xxiij. Iſte aũt q2 ē
deus ſilueſter ideo q̄
ſi horrēs agricultu/
rã tribus ſignis agri/
culture fugat̄. quor̄ꝫ
vnũ ſignum ptinet
ad inciſionē arborũ
que p̄cedit neceſſario
culturã loci nemoro/
ſi. ſcdm ptinet ad ꝯfe/
ctiones farris. tertiũ
ad coaceruatiõꝫ fru/
gum. Iſtis trib⁹ ſig/
nis tres dij inuitant̄.
qui mulierē poſt par
tũ defendãt. Et patꝫ
intentio aug⁹. Tamē
iſidor⁹ dic̄ ꝙ ſiluanuſ
vel pã ē de⁹ ruſticor̄
quē figũt ex vniuſali

virgineſis dea: vt virgini
zona ſoluat̃: ſi adeſt deus
ſubigus vt viro ſubigat̃: ſi
adeſt dea prema vt ſub-
acta ne ſe cōmoueat com
p̄mat̃: dea ꝑtunda ibi q̄d
faciet? Erubeſcat: eat fo-
ras: agat aliq̄d ⁊ maritus.
Ualde inhoneſtū ē vt q̄d
d vocat̃ illa: impleat q̄ſq̄ʒ ni
ſi ille. Sed forte ideo tole-
rat̃: q̄a dea dicit̃ eſſe non
deus. Nā ſi maſculꝰ crede
ret̃: ⁊ ꝑtudus vocaret̃: ma
gis cōtra eū ꝓ vxoris pu-
dicitia poſceret maritꝰ au
xiliū: q̄ʒ feta cōtra ſiluanū
Sʒ quid hoc dicā cum ibi
e ſit ⁊ priapus nimiꝰ maſcu
lus: ſup cuius immaniſſi-
mū ⁊ turpiſſimū faſcinū ſe
dere noua nupta iubebat̃
more honeſtiſſimo ⁊ religi
oſiſſimo mr̃onarū? Eāt ad
huc ⁊ ciuileʒ theologiaʒ a
theologia fabuloſa: vrbeſ
a theatris: templa a ſcenis
ſacra pontificū a carmini-
bus poetaꝝ: velut res ho-
neſtas a turpibꝰ: veraces
a fallacibꝰ: graues a leui-
bus: ſerias a ludicris: ap-
petendas a reſpuendis: q̄
poſſunt quaſi conent̃ ſub
tilitate decernere. Intelli-
gimꝰ quid agant. Illā the
atricā ⁊ fabuloſam theolo
giam ab iſta ciuili pende-
re nouerunt: ⁊ ei de carmi
nibus poetarum tanq̄ʒ de
ſpeculo reſultare: ⁊ iō iſta
expoſita quā damnare nō
audent: illā eius imaginē
liberius arguunt ⁊ repꝛehen
dunt: vt q̄ agnoſcūt quid
velint: ⁊ hanc ipſaʒ facieʒ
cuiꝰ illa imago ē deteſtent̃
quā tñ ipſi dij tanq̄ʒ in eo-
dem ſpeculo ſe intuentes
ita diligunt: vt qui qualeſ-
q̄ʒ ſint in vtraq̄ʒ meliꝰ vide
f antur. Unde etiam culto-
res ſuoſ terribilibus impe
rijs cōpulerunt: vt immundici-
am theologie fabuloſe ſibi dica
rent: in ſuis ſolēnitatibus pone
rent: in rebus diuinis haberent
atq̄ʒ ita ⁊ ſeipſos immūdiſſimoſ
ſpiritus manifeſtius eſſe docue-
runt: ⁊ huius vrbane theologie
velut electe ⁊ ꝓbate illam thea-
tricam abiectam atq̄ʒ reproba-
tā: membrū partēq̄ʒ fecerunt: vt
cum ſit vniuerſa turpis ⁊ fallax
atq̄ʒ in ſe cōtineat cōmenticios
deos vna pars eiꝰ ſit in litteris
ſacerdotū: altera in carminibuſ
g poetarū. Utrūʒ habeat ⁊ alias
partes: alia queſtio ē. Nunc ꝓ-
pter diuiſionē varronis ⁊ vrba-
nā ⁊ theatricā theologiā ad vnā
ciuileʒ pertinere ſatis vt opinor
h oñdi. Unde q2 ſūt ambe ſimiliſ
turpitudinis: abſurditat̃: indig
nitatis: falſitatis: abſit a viris re
ligioſis vt ſiue ab hac: ſiue ab il
la vita ſperet̃ eterna: Deniq̄ʒ et
ipſe varro cōmemorare ⁊ enu-
merare deos cepit a conceptio-
ne hominis: quorū numeros ex
orſus eſt a iano: eāq̄ʒ ſeriem per
duxit vſq̄ʒ ad decrepiti homīs
mortem: ⁊ deos ad ipſuʒ homi-
neʒ pertinentes clauſit ad neni-
am deam que in funeribus ſenū
cantat̃. Deinde cepit deos ali-
os oſtendere: qui pertinerēt nō
ad ipſuʒ hominem: ſed ad ea q̄
ſunt hominis: ſicuti eſt victꝰ at-
q̄ʒ veſtitus ⁊ q̄cunq̄ʒ alia que
huic vite ſunt neceſſaria: oſten-
dens in omnibus quid ſit cuiuſ-
q̄ʒ munus: et propter quid cui-
q̄ʒ debeat ſupplicari: in qua vni
uerſa diligentia nullos demon-
ſtrauit vel nominauit deos: a q̄
bus vita eterna poſcenda ſit: ꝓ
pter quam vnā ꝓprie nos chri-
ſtiani ſumus. Quis ḡ vſq̄ʒ adeo
tardus ſit. vt ñ intelligat iſtū ho
minē ciuilē theologiā tā diligen
ter exponēdo ⁊ aperiendo eāq̄ʒ
illi fabuloſe indigne atq̄ʒ ꝓbro-
ſe ſimilē demonſtrando: atq̄ʒ ip-
ſam fabuloſam partem eſſe huiꝰ
ſatis euidēt̃ docēdo: nō niſi ipi

ſpecie elemento-
rum. habet enim
cornua in ſimili-
tudinē radiorꝫ ſo
lis et lune diſtin-
cta macerulis.
habet pellē ꝓpter
celi ſidera. rubet
eius facies ad ſi-
militudinē ethe-
ris. fiſtulā ſepteʒ
calamorū geſtat
ꝓpter armoniaʒ
celi. in q̄ ſūt ſeptē
toni ⁊ ſeptem di-
ſcrimina vocuʒ.
villoſus ē. pes eiꝰ
inferior feda eſt.
caprinas vngu-
las habet. Noīa
vero deorū alio-
rum que h̄ ponit
oīa fere exponit
ꝑ officia ad q̄ de-
putant̃. excepta
dea ꝑtūda que ꝑ
eſt motui viri dū
eſt in coitu. Et iō
dicit augꝰ valde
inhoneſtum ē vt
q̄d vocat̃ illa ſcʒ
partūda. i. offici-
um a quo illa de-
noiat̃. dicitur. n.
a partūdendo.
d Impleat q̄ſ-
q̄ʒ niſi ille maritꝰ
ſcʒ. e Priapꝰ
nimiꝰ maſculꝰ. ē
enī nimiꝰ maſcu-
lus ꝓpter nimiaʒ
magnitudinē mē
bri virilis. q̄d fa-
ſcinū h̄ augꝰ ap-
pellat. ſic dictuʒ
q2 cū eſſet priapꝰ
ſine brachio illō
mēbrū faſcis in-
uolutū erat: ⁊ et
ipſe priapus ſm
hug. faſcinū ap-
pellat̃. q̄ et ſacra
ſcrptura beelphe-
gor noiat̃. fingit̃
deꝰ horror. f
Uñ etiā cultoreſ
⁊c. de h̄ dictū fu-
it ſup li. iij. capi.
xxvj. vbi habet̃
q̄ dij extorſerūt
ſibi ludos ſceni-
coſ celebrari. g
Utrūʒ habeat et
alias ⁊c. h̄ ꝓ tāto
dicit. q2 pter ea q̄
ſcripta erāt
⁊ ea q̄ in the-
atris exhibe
bāt̃ publice
fuerunt q̄dā
alia occulta
his peiora q̄
ſacerdotes fa-
ciebāt ex cō-
ſuetudie po
tiꝰ q̄ʒ propt̃
ſcripturā ali
quam. h
Unde quia
ſūt ambe ⁊c̃
hic cōcludit
concluſionē
principali-
ter intentaʒ
et prius de-
clarat̃. ſcd̃o
magis de-
clarat ex di-
ctis varro-
nis ibi. deni-
q̄ʒ ⁊ ipſe. vbi
facit duo. q2
p̄mo ponit
dicta varro-
nis diſting-
uentis inter
deos que ꝑ-
tinēt ad ipſū
hominem. ⁊
deos perti-
nenteſ ad ea
que ſunt ho
minis. Se-
cūdo ibi q̄s
ergo ⁊c̃. con
cludit men-
teʒ varroniſ
d̄ theologia
fabuloſa et
ciuili aliā fuiſ
ſe q̄ʒ eiꝰ v̄-
ba prima fa
cie pretende
bant.

Ca. X.

a Libertas ſane q̄ huic ⁊c̄. In h̄ capi. pſequit̄ aug⁹ mentē ⁊ ſententiā ſenece de theologia ciuili ⁊ facit hic duo. q2 ꝑmo ꝑfert ſenecā varroni. q2 expſſi⁹ ⁊ liberi⁹ abſq3 metu d̄ diis ſcripſit veritatē quā ſēſit. ſcd̄o ſ̄o c̄t ipſuz ſenecā de ſimulatiōe reꝑhendit. q2 ꝯtra illud qd̄ ſcripſit ⁊ ſēſit dos coluit. ibi. ſ iſte quē phi. In ꝑma pte tria fac̄. q2 pꝛio oñdit q̄ libere ſeneca repꝛehendit deos inſtitutos. ſcd̄o q̄ libere repꝛobat ritus q̄ colūt ⁊ formant̄. ibi. de ipſis vero ritib⁹. tertio ſ̄o quō reprobat ſeneca eoꝝ matrimonia. ibi. ⁊ paulopoſt. ⁊c̄. Fuit etiaz ſeneca tēpoꝛe apl'oꝝ petri ⁊ pauli vt ex epl'is q̄ pauli ad ſenecaz ⁊ ſenece ad paulū legūt̄.

b Habit⁹ illiſ hoim ⁊c̄. Hic notanda ē fabula quā narrat ouidius lib. v. metamoꝛphoſeos. ⁊ li. ij. de faſtis. videlz q2 in bello gigantū q̄ titanes dicti ſūt dij fugiētes latuerūt ſub formis diuerſoꝝ aīaliū. ſicut iuppiter ſb̄ forma hirci vl' arietis. ⁊ ſb̄ hac forma colit̄ in africa in tēplo hamonis. vt patet in hiſtoꝛia alexādri. tñ colebat̄ apō romāos in forma hominis. ⁊ apollo ſil'r. Itē phēb⁹. i. apollo latuit ſub forma corui. phebe aūt. i. diana latuit ſb̄ forma cerue. iuno in vacca. ven⁹ in piſce. ⁊ ꝓpt̄ h̄ in diuerſis locis dij colūt̄ in huiuſmodi formis. vnde clemēs in itinerario ſuo lib. v. dic̄ q̄ egyptiis q2 alij eoꝝ ouem alij hircum. alij ſerpentem. piſcem quoq3 tanq̄ numina coluerunt.

naturali quā dic̄ ad ph'os ꝑtinere in animiſ hominū moliri locū ea ſbtilitate vt fabuloſam reꝑhendat: ciuilē vero reꝑhendere q̄dē non audeat: ſed prodēdo reꝑhenſibilē oſtendat: atq3 ita vtraq3 iudicio recte intelligētiū reprobata ſola naturalis remaneat eligenda. De qua ſuo loco ī adiutoꝛio dei veri diligentius differendū eſt. C. x

Libertas ſane q̄ huic defuit ne iſtā vrbanā theologiā theatricę ſimillimā apte ſicut illam repꝛehēdere auderet: anneo ſenecę quem nōnullis indiciis inuenim⁹ apoſtoloꝝ noſtroꝝ claruiſſe tempoꝛib⁹: non quidē ex toto verū ex aliqua pte non defuit. Affuit eni ſcribenti: viuenti defuit. Nam in eo libro quē contra ſupſtitiōeſ ſcripſit: multo copioſi⁹ atq3 vehementius reprehēdit ipſe ciuilē iſtam ⁊ vrbanā theologiā: q̄ varro theatricā atq3 fabuloſaz. Cū enim de ſimulachꝛis ageret: ſacros inq̄t immoꝛtales inuiolabileſq3 deos in materia viliſſima atq3 imo-
b bili dedicant: habitus illiſ hominū ferarumq3 ⁊ piſci-
c um. Quidā vero mixto ſexu diuerſis coꝛpoꝛibus induunt: numina vocāt: q̄ ſi ſpiritu accepto ſubito occurrerent monſtra haberētur. Deide aliquāto poſt cum theologiā naturalē ꝑdicās: quoꝝdā ph'oꝝ ſententias digeſſiſſet: oppoſuit ſibi queſtionē ⁊ ait. Hoc loco dicit aliquis. Credat ergo celū ⁊ terrā deos eſſe ⁊ ſupra lunam alios: infra alios: Ego ferā aut platonem: aut peripateticū ſtratonem: quoꝛum alter fecit
d deum ſine coꝛpoꝛe: alter ſine animo: Et ad h̄ reſpondens: quid ergo tandē in-
e quit. Veriora videt̄ titi tācii aut romuli: aut tulli hoſtilij ſomnia? Cloacinā titus tacius dedicauit deaz picū tyberinūq3 romulus: hoſtilius pauorē atq3 pallorem teterrimos hominū affectus: quoꝝ alter mentis territę motus eſt: alter coꝛpoꝛis: ne moꝛbus quidem ſed coloꝛ. Hęc numina potiuſ credes: ⁊ cęlo recipies? De ipſis vero ritibus crudeliter turpib⁹ q̄
f libere ſcripſit: Ille inquit: viriles ſibi ptes amputat: ille lacertos ſecat: Vbi iratos deos timēt: qui ſic ꝓpitios merent̄? Dij aūt nullo debent coli genere: ſi et hoc volūt. Tantus ē ꝑturbatę mentis ⁊ ſedib⁹ ſuis pulſe furoꝛ: vt ſic dij placētur: quēadmodū ne quidem homines ſeuiunt teterrimi ⁊ in fabulas traditi crudelitat̄. Tyrāni lacerauerunt aliquoꝝ mēbꝛa neminē ſua lacerare iuſſe-
g runt. Regię libidinis voluptate caſtrati ſūt quidā ſ3 nemo ſibi ne vir eſſet iubente dn̄o manus intulit. Seipſi in templis cōtrucidant vulnerib⁹ ſuis ac ſanguine ſupplicāt. Si cui itueri vacet quę faciunt queq3 patiunt̄: inueniet tā indecoꝛa honeſtis: tam indigna liberis: tā diſſimilia ſanis: vt nemo fuerit dubitatur⁹ furere eos. Si cū paucioꝛib⁹ furerent vtcūq3 ferendi eſſent: nūc ſanitatis patrociniū inſanientiū turba eſt: Iam illa quę in ip̄o capitolio fieri ſolere cōmemoꝛat ⁊ intrepide oīno coarguit: q̄s credat niſi ab irridētib⁹ aut furētib⁹ fieri?

c Quidam vero mixto ſexu diuerſis coꝛpoꝛibus induunt numina id eſt fingunt ea vtrūq3 ſexum habere. ⁊ etiam foꝛmant q̄nq3 vtrūq3 ſexum habere Et ideo q̄nq3 foꝛmant ea tāq3 maſculos. q̄nq3 tanq̄ feminaſ. quod dicitur propter hermaphroditū filiuz mercurij et veneris. vel foꝛmant ſimul duo coꝛpoꝛa. ſcz maſculinū ⁊ femininū eiuſdez numinis predicti.

d Alter ſine animo ⁊c̄. ſtrato peripateticus fecit deuz ſine animo.

e Titi tacij aut romuli aut tulli. ⁊c̄. de diis quos iſti fecerunt qui h̄ tanguntur dictum fuit ſup̄ li. iiij. capitu. xxiij.

f Ille inquit viriles ſibi partes amputat ſcilicet ſacerdotes mr̄is deoꝝ. vt ſupra capitu. vij. dictū fuit. Ille lacertoſ ſecat ſcilicet vt ſāguinez ſuū extrahat ⁊ de ipſo ſacrificium demoni faciat. qd̄ conſueuerāt demōes facere vt pz. iij. regum. capitulo xviij. de ſacerdotibus baal qui ſe cultris ⁊ lanceolis incidebant.

g Regię libidinis voluptate ⁊c̄ h̄ tāgit abominabilem conſuetudinem tegū gentiliuz qui pueroſ caſtrauerunt vt eis inberbibus ⁊ q̄ſi in muliebꝛem trāſeuntib⁹ naturam abuterent̄.

b Nāʒ cū in ſacris egyptijs oſirim lugeri ꝑdituʒ: mox aūt de inuēto magnū fuiſſe gaudiū deriſiſſet: cū ꝑditio eius inuentioq; fingatur: dolor tñ ille atq; leticia ab eis qui nihil ꝑdiderūt: nihilq; inuenerunt veraciť exꝓmať. Huic tñ inqt furori certū tempus ē. Tolerabile eſt ſemel in anno iſanire. in capitoliū ꝑuem. Pudebit publicatę demētię qꝛ quod ſibi vanꝰ furor attribuit officij: alꝰ numina deo ſubijcit: alius horas ioui nunciat: alius lictor eſt: alius vnctor qui vano motu brachiorū imitať vngentē. Sunt q̄ iunoni ac mineruę capillos diſponant: longe a templo ñ tm̄ a ſimulachro ſtātes: digitos mouēt ornātiū mō: ſunt quę ſpeculū teneant: ſunt q̄ ad vadimonia ſua deos aduocēt: ſunt q̄ libellos offerant: ⁊ illos cauſaʒ k ſuā doceant. Doctꝰ archimimꝰ ſenex iā decrepitus: q̄tidie in capitolio mimuʒ agebat: quaſi dij libenter expectarent: quē illi hoīeſ deſierant. Omne illic artificum genus operantiuʒ dijs immortalibꝰ deſidet. Et paulopoſt. Hi tñ inqt etiaʒ ſi ſuperuacuū vſum: nō turpem nec infamē deo ꝓmittunt. Sedēt quędaʒ in capitolio quę ſe a ioue l amari putant: nec iunonis quidē ſi credere poetis velis iracundiſſime reſpectu terreť. Hanc libertatem varro nō habuit tm̄modo poeticā theologiam reprehendere auſus eſt: ciuileʒ nō auſus ē quaʒ iſte cōcidit. Sʒ ſi verum attendamus: deteriora ſūt templa vbi hęc aguť: q̄ theatra vbi finguť. Vñ in his ſacris ciuilis theologię has ptes potius elegit ſeneca ſapiēti: vt eas in animi religione nō habeat: ſʒ i actibus fingat. Ait eni: q̄ omnia ſapiens ſeruabit tanq̄ legibꝰ iuſſa: non tanq̄ dijs m grata. Et paulopoſt: quid q̄ ⁊ matrimonia inqt deorū iungimus: ⁊ ne pie quidem fratꝝ ſcilicet ⁊ ſororꝝ: Bellonā marti collocamꝰ vulcano venerē: neptuno n ſalatiā: quoſdā tñ celibes relinquimus quaſi ꝯditio defecerit: ꝑſertim cū q̄daʒ viduę ſint vt populōia: vť fulgora: ⁊ diua rumina: q̄bus nō miror petitoreʒ defuiſſe. Omnē iſtaʒ ignobilē deorū turbam: q̄ longo euo longa ſupſticio cōgeſſit: ſic inquit adorabimꝰ:

Quā cōſuetudinē imperator domicianus ſuſtulit. ⁊ tñ dicit q̄ illi eunuchi nō caſtrauerāt ſeipos. ſed ſacerdotes matris deorꝝ ſeipos ꝓpria manu caſtrāt. b Nā cū in ſacris egyptijs ⁊c. Iſtum oſirim acceperunt romani ab egyptijs ſm lucanū lib. viij. ⁊ iſim vel iſidē ſimiliter vt dictus eſt ſupra libro. ij. ca. xiiij. Oſiris fuit maritus iſidis regine egypti quaʒ egyptij ꝓpter multa eius beneficia eis ꝓſtita deam fecerūt. dicit aūt papias q̄ a titane gigāte fratre ſuo dilaceratꝰ eſt quē iſis diu queſiuit ⁊ tandē inuentū ſalutauit. vñ vſq; adhuc ſic a populo ſalutať oſiros pius in deum. Ideo cultores eiꝰ ſingulis annis eū planctu eū querunt. ⁊ poſtmodū eo inuēto vehemens gaudiū oſtēdunt. l Alius numina deo ſubijcit ⁊c. Hic numerat ſeneca vanitateſ ⁊ fatuitates ſignorū quorundā q̄s vidit in ritibꝰ eorum qui deos coluerunt. vidit eni vnū ſubijcientē ioui oīa alia numina tanq̄ ſūmo deo ⁊ regi deorū. aliū nūciantē ſibi horas in ſignum q̄ ſol ⁊ luna et omnia ſidera quibus tempora diſtinguūť ſibi ſeruiūt. Aliꝰ autē facit ſe lictorē iouis q̄ſi oſtendens ſe paratum ad obſequendū. Alius facit ſe vnctorem quaſi paratū ad ſibi placendū. Et eodem modo faciūt ſigna quędā dijs alijs q̄bus oſtendūt ſe velle ſuire ⁊ placere. Quidam vero ſigna faciunt quibꝰ oſtendunt ſe velle beneficia aliq̄ a dijs recipere. ſicut qui ad vadimōia ſua deos aduocant. ⁊ qui libellos eis offerūt. optāt eni in aliqua cauſa deorū auxilium. Dicuť aūt vadimonia idem quod vadia ſcʒ cautiones vel pignora ⁊ fideiuſſiones. k Doctus archimimꝰ id eſt mimus principalis. Iſte d̄ quo fit hic mentio forte iam ꝓpꝰ ſenectute nō poterat plꝰ in theatro mimū agere. ⁊ ideo in honorē deorū quibꝰ ſeruierat in theatro iam officiū ſuum ſolus vt poterat exeq̄batur in capitolio. ⁊ ita fuit de alijs artificibꝰ qui dijs in aliquo opere manuali prius ſeruierant. Et q̄dā mulieres credentes ſe a ioue amari, in capitolio quod fuit templuʒ iouis ſedebant vt ſuā preſentiā ei exhiberent. quaſi in eorū preſentia delectareť. ⁊ poſſent eū ad ſui amoreʒ allicere. l Nec iunonis q̄dē ⁊c. hoc ꝑ tāto dicit ſeneca: quia iuno fingiť vxor iouis ⁊ colebať in capitolio vnde ipſa potuit videre quō mulieres ſedebant ibi ad alliciendum et trahendū animū mariti ſui iouis ad ſui amoreʒ. et ideo iuno merito potuit iraſci. ꝓcipue ſi ipſa fuit ita iracūda ſic poetę eam deſcribunt. vnde virgiliꝰ in libriſ eneidos fere omnibꝰ eius iraʒ ꝯtra troianos cōmemorat. Et ſimiliter ouidiꝰ mirabiles eiꝰ vindictas q̄ſi zelo mariti eiꝰ iouiſ ducta fecit i diuerſis libris recitat. Ipſe enim ſeneca in diuerſis tragedijs ſuis fabuloſe recitat. m Et paulopoſt ⁊c. hic oñdit quō ſeneca reprobat matrimonia deorū quoꝝ aliq̄ celebrabantur inter fratrem ⁊ ſororē. ſicut patet de matrimonio iouis ⁊ iunonis. ⁊ illud matrimoniū nō videť pie. i. religioſe eis attributum. Similiter bellona q̄ fuit pallas nata de capite iouis dicta bellona q̄ſi dea bellorum cū marte qui fingitur filius iunoniſ ſine patre dicitur cōtraxiſſe matrimoniuʒ. ſed non ita pie hoc eis attribuitur in toto quia non erāt ita propinqui ſicut iupiter et iuno. Et eſt hic ſciendum q̄ licet bellona quę eſt idē qḋ minerua dicať cum marte contraxiſſe. tamē mineruā poſuerūt virginē. vt ptʒ per aug̃ infra libro. xviij. ca. xij. Similiter neptunus frater iouis ⁊ filiꝰ ſaturni cōtraxit cum ſalatia filia. n Quoſdā tñ celibes reliquimꝰ. i. caſtos quaſi cōditio defecerit id eſt alter cōiugiuʒ. nā quędaʒ deę finguntur viduę ſicut populonia et fulgora. ⁊ diua rumina de quibus dicit ſeneca q̄ non mirať ⁊ ſi eis petitor defuerit. id eſt qui eas peteret in vxores.

Capi. XI
a Hic in/
ter alias ꝛc̃
In hoc ca/
pi. oſtẽdit
btũs au/
guſtinus
quid ſene/
ca de ceri/
monijs iu
deorum
ſenſerit. re
prehẽdit
autez ipſa
et pcipue
ſabbata
eoꝝ que ꝛ
multi alij
deriſerũt
ignorãtes
eorũ cau/
ſam. b
Uſq₃ eo
ſceleratiſ/
ſime gẽtis
ↄſuetudo
conualuit
vt per om
nes iã ter/
ras rece/
pta ſit ſci/
licz cõſue/
tudo iude
orũ de ſab
bato ſuã/
do. nã iu/
dei q erãt
diſperſi in
gentibuſ.
mltos ad
ſuoſ ritus
attraxe/
rant. in tã
tum ꝙ ſic
dicit h ſe/
neca victi
victorib⁹
legem de/
derunt id
eſt iudei le
gem ſuaz
his apud
quos fue/
runt qua/
ſi captiui
cõmunica
uerunt vt
ſm eaz vi
uerẽt.
c In hoc
opere lo/
co oppoꝛ/
tunioꝛe id

vt meminerim⁹ cultũ eius magis
ad moꝛẽ ꝙ̃ ad rem ptinere. Nec
leges q̃ ille: nec mos in ciuili theo
logia id inſtituerũt qđ dijs gra/
tum eſſet vel ad rem pertineret.
Sed iſte quẽ philoſophi quaſi li/
berũ fecerũt: tñ qꝛ illuſtris popu/
li romani ſenatoꝛ erat: colebat qđ
repꝛehendebat: agebat quod ar/
guebat: qđ culpabat adoꝛabat:
qꝛ videlicet magnũ aliquid eum
philoſophia docuerat ne ſuper/
ſtitioſus eſſet in mũdo: ſed ꝓpter
leges ciuiũ moꝛeſq₃ hoim: nõ qui
dẽ ageret fingẽte ſcenicũ in thea/
tro: ſed imitaret in templo: eo dã/
nabilius quo illa quę mẽdaciter
agebat ſic ageret: vt eũ populus
veraciter agere exiſtimaret. Sce/
nicus aũt ludẽdo potius delecta
ret: ꝙ̃ fallẽdo deciperet. Ca. XI
Hic inter alias ciuilis theo/
logię ſuperſtitiões repꝛehẽ
dit etiã ſacramẽta iudęoꝛũ ꝛ ma/
xime ſabbata inutiliter eos face/
re affirmãs ꝙ p illos ſingulos ſe/
ptem interpoſitos dies: ſeptimaz
fere partẽ ętatis ſuę perdãt vacã
do: et multa in tpe vergẽtia non
agendo lędant. Xpianos tñ iam
tunc iudęis inimiciſſimos in neu
tram partem cõmemoꝛare auſus
eſt: ne vel laudaret cõtra ſuę pa/
trię veterẽ cõſuetudinẽ: vel repꝛe
henderet cõtra ꝓpꝛiã foꝛſitan vo
lũtatẽ. De illis ſane iudęis cũ lo
b queret ait: Cũ interim vſq₃ ẽo ſce
leratiſſimę gentis cõſuetudo cõ/
ualuit: vt per oẽs iam terras re
cepta ſit: victi victoꝛib⁹ leges de/
derũt. Mirabat hoc dicẽs: ꝛ qđ
diuinitus ageret ignoꝛãs. Subię
cit plane ſententiã qua ſignifica/
ret quid de illoꝛũ ſacramẽtoꝝ ra/
tione ſentiret. Ait eñi. Illi tñ cau
ſas ritus ſui nouerũt: et maioꝛ ps
populi facit qđ cur faciat igno/
rat. Sed de ſacramẽtis iudęoꝛũ:
vel cur vel quatẽ⁹ inſtituta ſint
auctoꝛitate diuina: ac poſtmodũ
a populo dei cui vitę ętemę my/
ſteriũ reuelatũ eſt tpe quo opoꝛ/
tuit eadẽ auctoꝛitate ſublata ſint:
et alias dixim⁹ maxime cũ aduer
c ſus manicheos ageremꝰ: ꝛ in hoc
opꝫ loco oppoꝛtunioꝛe dicẽdũ ẽ.
a Nunc aũt ꝓpter Cap. XII
tres theologias quas gręci
dicũt mythicen: phyſicen: politi/
cen: latine autẽ dici pñt fabuloſa
naturalis ciuilis: ꝙ neq₃ de fabu/
loſa quã et ipſi multoꝝ falſoꝛũq₃
deoꝝ cultoꝛes liberrime repꝛhẽde
rũt: neq₃ de ciuili cui⁹ illa ps eſſe
cõuincitur eiuſq₃ et iſta ſimillima
vel etiã deterioꝛ inuenit: ſperãda
eſt ęterna vita: ſi cui ſatis nõ ſũt q
in hoc volumine dicta ſũt: adiun
gat etiã illa q in ſuperioꝛib⁹ libꝛis
et maxime quarto de fęlicitatẽ da
toꝛe deo plurima diſputata ſunt.
Nam cui niſi vni fęlicitati ꝓpter
ęternã vitã ↄſecrãdi hoies eſſent:
ſi dea felicitas eſſet: Quia vo nõ
dea ſꝫ mun⁹ eſt dei: cui deo niſi da
toꝛi fęlicitatẽ ↄſecrãdi ſum⁹ q ęter
nã vitã vbi vera eſt ꝛ plena felici
tas pia caritate diligim⁹: Nõ aũt
datoꝛẽ eſſe fęlicitatẽ quẽq₃ iſtoꝛũ
deoꝝ: q tãta turpitudie colunt: ꝛ
niſi ita colãt: mlto turpius iraſcũ
tur: atq₃ ob hoc ſe ſpũs immũdiſ
ſimos ↄfitent: puto ex his q dicta
ſunt neminẽ dubitare opoꝛtere.
Poꝛro qui nõ dat fęlicitatẽ: vitã
quõ poſſit dare ęternã: Eaz quip
pe vitã ęternã dicim⁹: vbi ẽ ſine fi
ne fęlicitas. Nã ſi aia in pęnis vi
uit ęternis qb⁹ ꝛ ipſi ſpũs crucia/
bunt immũdi: moꝛs illa potius
ęterna dicẽda eſt ꝙ̃ vita. Nulla
quippe maioꝛ ꝛ peioꝛ ẽ moꝛs: ꝙ̃
vbi nõ moꝛit moꝛs. Sꝫ ꝙ aię na/
tura p id qđ immoꝛtalis creata ẽ
ſine qlicũq₃ vita eſſe nõ pt: ſũma
moꝛs ei⁹ eſt alienatio a vita dei in
ęternitate ſupplicij. Uitã igit ęter
nã .i. ſine vllo fine felicẽ: ſolus ille
dat q dat verã fęlicitatẽ. Quã q₃ il/
li quos colit theologia iſta ciuilis
dare nõ poſſe cõuicti ſunt: nõ ſo/
lum ꝓpter iſta tpalia atq₃ terrena
qđ ſupioꝛib⁹ quinq₃ libꝛis oñdi/
mus: ſꝫ mlto mag. ꝓpter vitã ęter
nã q poſt moꝛtẽ futura eſt: qđ iſto
vno etiã illis cooperantib⁹ egim⁹

c eſt infra li.
x. ca. v.

Ca. XII
a Nunc
propter tres
ꝛc̃. in hoc
caplo bea
tus augu/
ſtinus eli/
cit conclu
ſionẽ quã
pꝛincipa/
liter inten
debat in h
libꝛo. Eli/
cit autem
concluſio
nem illaz.
ſcilicz ꝙ a
mltis dijs
nõ eſt ſpe/
rãda vita
ęterna id
ẽ fęlicitas
ęterna ſpe
randa. nõ
ſolũ ex de/
terminatẽ
in hoc li/
bꝛo. ſꝫ etiã
ex oſtẽſis
in quinq₃
libꝛis pre/
cedentib⁹
et etiaz ex
li. ſequẽti
videlicz li
bꝛo. vij.
hoc idem
clariuſ ap
parebit.

colendi nō ſunt. Sed qm̄ veternoſe cōſuetudinis vis nimis in alto radices habet: ſi cui de iſta ciuili theologia reſpuēda atqꝫ vitāda parum videoꝛ diſputaſſe: in aliud volumen quod huic opitulāte deo ſubiungendū eſt: animum intendat.

Explicitus eſt liber ſextus.

Incipiūt capitula libri ſeptimi.

i An cū in theologia ciuili deitatem non eſſe conſtiterit in ſelectis dijs eam inueniri poſſe credēdū ſit.

ij Qui ſint dij ſelecti et an ob officijs viliorꝫ deorꝫ habeant excepti.

iij Quā nulla ſit ratio quę de ſelectōe quorundā deorum poſſit oſtendi cur multis inferiorib⁹ excellētioꝛ adminiſtratio deputetur.

iiij Melius actū eſt cū dijs inferioribus qui nullis infamātur opprobrijs ꝙ̄ ſelectis quorū tātę turpitudines celebrātur.

v De paganorū ſecretiore doctrina phyſiciſqꝫ rationibus.

vj De opinione varronis ꝙ̄ arbitrat⁹ eſt deū eſſe animā mūdi: qui tn̄ in partib⁹ ſuis habeat animas multas. quarꝫ diuina natura ſit.

vij An rationabile fuerit ianū ⁊ terminum in duo numina ſeparari.

viij Ob quā cām cultores iani bifrōtē imaginē ipſius finxerūt quam tn̄ etiā quadrifrontē videri volunt.

ix De iouis poteſtate atqꝫ eiuſdē cū iano comparatione.

x An iani et iouis recta diſcretio ſit.

xj De cognominib⁹ iouis quę nō ad multos deos ſed ad vnum eundemqꝫ referuntur.

xij Qđ iuppiter etiā pecunia nūcupat.

xiij Qđ dum exponit qui ſ ſaturnus: quidue ſit genius vterqꝫ vn⁹ iuppiter eſſe doceatur.

xiiij De mercurij et martis officijs.

xv De ſtellis qbuſdā qs pagani deorꝫ ſuorū nominib⁹ nūcupauerūt.

xvj De apolline et diana ceteriſqꝫ ſelectis dijs quos partes mundi eſſe voluerunt.

xvij Qđ etiā ipſe varro opiniones ſuas de dijs ꝓnūciauerit ambiguas.

xviij Quę credibilioꝛ cauſa ſit qua erroꝛ paganitatis inoleuerit.

xix De interp̄tationib⁹ quib⁹ colendi ſaturni cauſam ratiocinātur.

xx De ſacris cereris eleuſinę.

xxj De turpitudine ſacrorū quę libero celebrantur.

xxij De neptuno ⁊ ſalacia ac venilia.

xxiij De terra quā varro deā eſſe cōfirmat eo ꝙ ille animus mundi quē opinatur deum etiā hanc corporis ſui infimam partem permeet eiqꝫ vim diuinam impartiat.

xxiiij De telluris cognominib⁹: eorūqꝫ ſignificatōib⁹ quę etiā ſi non erant multarꝫ rerū indices nō multorꝫ deorū debuerūt firmare opiniones.

xxv Quā interpretationē de abſciſione atys grecorum ſapientium doctrina repererit.

xxvj De turpitudine ſacrorum matris magnę

xxvij De phyſiologorꝫ figmētis ꝙ̄ nec veram deitatem colunt nec eo cultu quo colēda eſt vera diuinitas.

xxviij Qđ doctrina varronis de theologia in nulla ſibi parte cōcordet.

xxix Qđ om̄ia quę phyſiologi ad mundum parteſqꝫ ipſius retulerūt ad vnū verū deū referre debuerūt.

xxx Qua pietate diſcernat a creaturis creatoꝛ ne pro vno tot dij colant quot ſunt opera vnius auctoris.

xxxj Quibus proprie beneficijs dei excepta generali largitate ſectatores veritatis vtantur.

xxxij Qđ ſacramētū redēptiōis xp̄i nullis retro tp̄ib⁹ defuerit ſemperqꝫ ſit diuerſis ſignificatiōib⁹ p̄dicatū.

xxxiij Qꝫ p ſolā xp̄ianā religionē manifeſtari potuerit fallacia ſpirituū malignorꝫ de hoīm erroꝛe gaudētiū.

xxxiiij De libris numę pompilij quos ſenatus ne ſacrorum cauſę quales in eis habebantur innoteſcerent iuſſit incendi.

xxxv De hydromātia per quā numa viſis quibuſdam dęmonū imaginibus ludificabatur.

Incipit liber ſeptimus. Capi. I

Capi. I a

Illi‑
gen
tius
me
pra
uas ⁊c̄. In hoc li
bro ſeptimo bea‑
tus aug⁹ ꝓſequi‑
tur theologiā ci‑
uilē quo ad deos
precipuos ⁊ ſele‑
ctos id eſt ſeorſū
electos intendēs
oſtēdere ꝙ ab illis
nō ſit felicitas aut
vita eterna ſperā
da. Et continet li
ber iſte. xxxv. ca‑
pitula. quoꝝ pri‑
mū ē quaſi proe‑
miū hui⁹ libri in
quo. b. aug⁹ facit
duo. qꝛ ꝑmo ex‑
cuſat ſe a ꝓlixita
te tractat⁹. ⁊ hoc
ꝓpter arduitatē
materię de q̄ agi‑
tur. Secūdo ibi.
hāc diuinitatē ⁊c̄
oſtēdit ſequētis
opis in hoc libro
neceſſitatem. vbi
duo facit. qꝛ ꝑmo
hui⁹ opis oſtēdit
neceſſitatē ꝑ hoc
ꝙ non eſt adhuc
ꝓbatuꝫ quin a
dijs ſelectis debe
at felicitas ſpera‑
ri. nā in ꝓcedenti
libro de dijs ple‑
beis ſolū actū eſt
ex ꝑncipali inten
tiōe licet modicū
de dijs ſit etiā ta‑
ctū ibi. d̄ iſtis ꝟo
dijs ſelectis agit
varro in vltimo
volumine d̄ reb⁹
diuinis vt ſupra
li. vi. ca. iij. dictū
fuit. Secūdo ibi
b Qua in re nō
dico. reprobat di
ctuꝫ tertulliani q̄
volens inuehere
ꝯtra eos q̄ poſue
rūt aliquos deos
ſelectos dicebat.
Si dij eligūt vt
bulbi q̄ ſūt q̄daꝫ
piſces mali ſapo‑
ris ſm papiam.
vtiqꝫ ceteri repro

Diligētius
me praua‑
uas et ve‑
teres opi
niōes ve
ritati pie‑
tatis ini‑
micas: quas tenebroſis
animis altius et tenatius
diuturn⁹ humani generis
error infixit: euellere atqꝫ
extirpare conātē: et illius
gratię q̄ hoc vt verus deus
pōt: ꝓ meo modulo in ei⁹
adiutorio cooperātē: inge
nia celeriora atqꝫ meliora:
q̄b⁹ ad hāc rem ſuperiores li
bri ſatis ſupqꝫ ſufficiūt: pa
tiēter ⁊ ęquanimiter ferre de
bebūt: ⁊ ꝓpter alios nō pu
tare ſupfluū qd̄ iā ſibi ſen‑
tiūt nō neceſſariū. Multū
magna res agit: cū vera et
vere ſctā diuinitas ꝗuis
ab ea nobis etiā huic quā
nūc gerim⁹ fragilitati neceſ
ſaria ſubſidia ꝓbeāt: nō tñ
ꝓpter mortalis vitę trāſito
riū vaporē ſꝫ ꝓpt vitā bea
tā (q̄ nō niſi ęterna ē) q̄ren
da ⁊ colēda ꝑdicat. Hāc
diuinitatē: vel vt ſic dixeri
deitatē: nam ⁊ hoc ꝟbo vti
iam nr̄os nō piget: vt e grę
co expſſius trāſferāt qd̄ illi
theoteca appellāt. Hāc ꝗ
diuinitatē ſiue deitatē nō eē
in ea theologia quā ciuilē
vocāt q̄ a marco varrone
ſedecim voluminib⁹ expli
cata eſt: id ē nō ꝑueniri ad
ęternę vitę felicitatē taliū
deoꝝ cultu: q̄les a ciuitati
bus q̄literqꝫ colēdi inſtitu‑
ti ſunt: cui nōdum ꝑſuaſit
ſextus liber queꝫ proxime
abſolum⁹: cū iſtum forſitā
legerit: q̄d de hac queſtiōe
expediēda vlterius deſide
ret nō habebit. Fieri enim
pōt vt ſaltē deos ſelectos
atqꝫ ꝑcipuos quos varro
volumine cōplexus eſt vl‑
timo: de quib⁹ parū diximus

quiſqꝫ colendos ꝓpter vi‑
tam beatā quę nō niſi ęter
b na eſt opinetur. Quā in re
nō dico ꝙ facetius ait ter‑
tullianus fortaſſe qꝫ veri⁹:
ſi dij ſeligunt vt bulbi: vti‑
qꝫ ceteri reprobi iudicant.
Non hoc dico: video enī
ex electis ſeligi aliquos ad
aliq̄d maius atqꝫ ꝑſtātius
ſicut in militia cum tyro‑
nes electi fuerint: ex his
quoqꝫ eligunt ad opus ali
qd̄ maius armoꝝ: ⁊ cū eli‑
gunt in eccleſia q̄ fiant prę
poſiti: nō vtiqꝫ ceteri repro
bant: cū oīes boni fide‑
les electi merito nūcupēt.
Eligūt in ędificio lapides
angulares: nō reprobatis
ceteris q̄ ſtructurę partib⁹
alijs deputāt. Eligūt vuę
ad veſcendū: nec reprobā
tur alię quas relinquimus
ad bibēdū. Nō opus mul
ta ꝑcurrere cū res in aper‑
to ſit. Quobrē nō ex hoc ꝙ
dij ex multis quidē electi
ſunt: vel is qui ſcripſit: vel
eoruꝫ cultores: vel dij ipſi
vituperandi ſunt: ſed ad‑
uertēdū potius qui nā iſti
ſint et ad quam rem ſelecti
videantur. Capi. II

a Hos certe deos ſele‑
b ctos varro vnū⁹ libri
cōtextione cōmēdat: ianū:
iouē: ſaturnū: geniū: mer‑
curiū: apollinē: martē: vul
canū: neptunū: ſolem: or‑
cum: liberū patrē: tellurē:
cererē: iunonē: lunam: dia
nam: mineruā: venerē: ve‑
ſtam: in quib⁹ oīb⁹ ferme
viginti: duodecim mares:
octo ſunt feminę. Hec nu
mina vtrū ꝓpter maiores
in mūdo adminiſtratiōes
ſelecta dicunt: an ꝙ ꝑplis
magis innotuerūt: maioꝛ‑
qꝫ eſt eis cultus exhibitus.
b Si ꝓpterea qꝛ opera ma‑
iora ab his adminiſtrāt in
mundo: non eos inuenire

bi iudicantur. Iſtud
ꝗuis ſit facete. i. ioco
ſe et eloquēter dictuꝫ
tñ ꝓbat aug⁹ ꝑ exem
pla multa ꝙ nō ſit ve
rē nec efficaciter ꝯtra
alios dictū. Ca. II
a Hos certe deos
b ⁊c̄. In hoc ca.
incipit. b. aug⁹ tracta
tū ſuū de dijs ſelectis
et facit in hoc ca. duo
q̄a primo eos iuxta
varronis dictū ⁊ do‑
ctrinā enumerat. quo
rū officia patebūt in
ſequentib⁹. Secūdo
ibi. hec numīa ⁊c̄. ipo
rum ſelectionē repro
bat. vbi facit duo. qꝛ
ꝑmo querit cauſaꝫ il‑
lius ſelectiōis. et po‑
nit duas cauſas ſub‑
diſiūctiue in queſtio‑
ne ſua. Secūdo ibi.
b Si ꝓpterea qꝛ ⁊c̄
vtrāqꝫ cauſam oſtēdit
irrationabilē. ꝓſequi
tur aūt ꝑmo vnā cām
poſtea aliaꝫ infra ca.
ſequenti poſt mediū.
Cauſa aūt quā repro
bat in hoc ca. ē hmōi
videlicet ꝙ ideo. xx.
dij enumerati ſūt ma
gꝭ ſelecti qꝫ alij qꝛ ma
iorē vtilitatē admini‑
ſtrāt. hoc aūt repro‑
bat duab⁹ rationib⁹.
quarū ſecūda incipit
ibi. Sunt et duo ne‑
ſcio. prima rō fundat
ſup hoc ꝙ dij q̄ dicūt
ſelecti adminiſtrant
res ita paruas ſicut alij
et cōcurrūt etiā in ad
miniſtrādo cum dijs
alijs q̄ nō ſūt ſelecti.
vt ꝓbat ꝑ exēpla. pri
mū eſt de iano q̄ dici
tur deus ſelectus ⁊ tñ
ſibi attribuit admini‑
ſtratio rei modicę ſcꝫ
ſemini aditū aperire
et ſaturno ſemē dare.
libero vero pr̄i virū a
ſemine liberare. ſic ve
neri feminā. Similit
iunoni attribuit var‑
ro ꝓuidētiam fluxus
ſanguinis menſtrua‑
lis. cum qua cōcurrit
dea quędā filia iouis
videlicꝫ mena. q̄ licet
ſit filia ei⁹ tñ nō ponit

inter deas proceres.
ꝗ plebeias: dicit aũt
ipa pugna iunonis.
q: fuit filia iouis q̃ eſt
maritus iunonis ex
alia matre ſcȝ ex lato/
na. nã idẽ eſt realiter
mena qd diana. ⁊ dia
na qd luna. ſed vocat
mena quateñꝰ preeſt
mẽſtruis. ſicut etiam
vocat diana et luna
ꝓpter diuerſa officia.
Et eodẽ mõ eſt de ſo/
le ⁊ apolline. et tñ po
nunt quaſi duo dij ſe
lecti. et ſimilit diana
et luna. Mena vero
nõ ponit inter deos
ſelectos. vocãt aũt iu
nonẽ lucinã. i. deaȝ q̃
lucẽ naſcẽtibꝰ preſtat
ſicut dic papias. qui
dã dicũt iunonẽ. qui/
dam vero lunã. ❡ c
Ibi ſũt et duo ⁊c. hic
ponit ſecũda ratio q̃
ſumit ex duobꝰ dijs
qui inter ſelectos nõ
ponũt. immo ſũt ob/
ſcuriſſimi. i. nulla re/
putatõe clari. ſed ſũt
quaſi ignoti. ⁊ tñ res
maiores q̃ dij mul/
ti ſelecti adminiſtrãt.
Et facit augꝰ duo. q:
pmo deſcribit eorũ of
ficium. ſecũdo ex hoc
arguit ad ꝓpoſitũ. vi
delicet in ca. ſequẽti.
Sunt autem illi duo
predicti vitumnus q̃
dat vitã. ⁊ ſentinus q̃
dat ſenſum.

❡ Capi. III

Que igit cauſa
q ⁊c. In huius
capi. principio ex im
mediate dictis argu/
it ad ꝓpoſitũ ſuũ oſtẽ
dendũ. videlicȝ q ſe/
lectio deorũ a varro/
ne poſita ſit irrationa
bilis. ⁊ facit hic duo.
q: primo ponit ratio
nem ſuã. ſecũdo ean/
dem rationẽ per ſimi
lia fortificat. ibi. po/
ſuerũt et mentem ⁊c.
In prima parte facit
adhuc duo. q: pmo
facit ſuã rationẽ. ſecũ
cundo excludit quã/
dam reſpõſionẽ. ibi.
qd ſi reſpõdet. Intẽ/

Virgilius. 5
eneid.

debuimus inter illã quaſi
plebeiam numinũ multitu
dinem: minutis opuſculis
deputatã. Nam ipſe pmũ
ianus cum puerperiũ cõ/
cipit: vnde cũcta illa ope/
ra ſumũt exordiũ: minuta
tim minutis diſtributa nu/
minibꝰ: aditum aperit reci
piendo ſemini. Ibi eſt ⁊ ſa
turnus ꝓpter ipſum ſemẽ.
Ibi liber qui mareȝ effuſo
ſemine liberat. Ibi libera
quam ⁊ venerẽ volũt: que
hoc idem beneficiũ confe
rat feminę: vt etiã ipa emiſ
ſo ſemine liberet. Omnes
hi ex illis ſũt qui ſelecti ap
pellant. Sed ibi eſt ⁊ dea
mena: que menſtruis fluo
ribus preeſt: q̃uis iouis
filia tamẽ ignobilis eſt. Et
hanc ꝓuidentiã fluorum
menſtruorũ: in libris ſele/
ctorũ deorum ipſi iunoni
idem auctor aſſignat que
in dijs ſelectis etiã regina
eſt: ⁊ hic tanq̃ iuno lucina
cum eadẽ mena preuigna
ſua eidem cruori preſidet:
c Ibi ſunt et duo neſcio qui
obſcuriſſimi vitumnus et
ſentinus: quorũ alter vitã:
alter ſenſus puerperio lar/
giuntur. Et nimirũ multo
plus preſtant cũ ſint igno
biliſſimi: q̃ illi tot proce/
res ⁊ ſelecti. Nam pfecto
ſine vita et ſenſu quid eſt il
lud totum quod muliebri
vtero gerit: niſi neſcio qd
abiectiſſimũ limo ac pul/
ueri cõparandũ. ❡ Ca. III

Que igit cauſa tot ſe/
lectos deos ad hec
opera minima compulit:
vbi a vitumno et ſentino:
quos fama obſcura recon
dit in huiꝰ munificẽtie par
titione ſuperentur? Confert
eni ſelectus ianus aditũ ⁊
quaſi ianuam ſemini: con/
fert ſelectus ſaturnus ſe/
men ipſum: cõfert ſelectus

liber eiuſdẽ ſeminis emiſſi
onem viris: cõfert hoc idẽ
libera que ceres ſeu venus
eſt feminis. Confert ſele/
cta iuno: ⁊ hec nõ ſola: ſed
cum mena filia iouis fluo.
res menſtruos ad eius qd
conceptũ eſt incrementũ.
Et cõfert vitumnus obſcu
rus et ignobilis vitã: con/
fert ſentinus obſcurus et
ignobilis ſenſũ. Que duo
tanto illis rebus preſtãtio
ra ſunt: quãto ⁊ ipſe res ab
his intellectu ac ratiõe vin
cuntur. Sicut eni que ra/
tiocinãtur ⁊ intelligũt pro
fecto potiora ſunt his que
ſine intellectu atq̃ ratione
vt pecora viuũt et ſentiũt:
ita et illa que vita ſenſuq̃
ſunt predita: his que nec
viuunt nec ſentiũt merito
preferunt. Inter ſelectos
itaq̃ deos vitumnus viui
ficator: et ſentinus ſenſifi/
cator magis haberi debue
runt q̃ ianus ſeminis ad/
miſſor: ⁊ ſaturnus ſeminis
dator vel ſator: et liber et
libera ſeminũ cõmotores
vel emiſſores: q̃ ſemina in/
dignũ eſt cogitare: niſi ad
vitã ſenſumq̃ puenerint.
Que munera ſelecta non
dantur a dijs ſelectis ſed
a quibuſdã incognitis et
pre iſtorũ dignitate negle/
b ctis. Quod ſi reſpõdetur
omniũ initiorũ poteſtateȝ
habere ianum: et ideo illi
etiam quod aperit conce/
ptum non immerito attri/
bui: ⁊ omniũ ſeminũ ſatur/
num: ⁊ ideo ſeminationeȝ
quoq̃ hominis nõ poſſe ab
eius operatiõe ſeiungi: et
omniũ ſeminũ emittẽdorũ
liberũ et liberã et ideo his
etiã preeſſe que ad ſubſti/
tuẽdos hoies ptinẽt: oim
purgãdorũ ⁊ pariẽdorũ iu/
nonẽ: et ideo eã nõ deeſſe
purgationibꝰ feminarũ et

tio vero auguſti/
ni quo ad ratio/
nem quã facit ſa/
tis patet. dicit tñ
hic q iuno cũ me
na cõfert fluores
mẽſtruos ad eiꝰ
quod ↄceptũ eſt
incrementũ. Ad
cuius intellectuȝ
ſciendũ eſt q ſan/
guis menſtruus
dupliciter accipi
tur. Vno mõ p
eo qd eſt purga/
mentũ nature et
ſingulis menſibꝰ
eiicitur. Alio mõ
accipit p ſangui
ne qui p electio/
nem purgat. pro
prie aũt loquẽdo
ſanguis q̃ eſt pur
gamentũ vocat
fluor menſtruus
et nõ cõfert ad in
cremẽtũ fetus ni
ſi p accidẽs ſcȝ p
ſui abſentiã. con/
fert eni p tãto q:
cum ipſe expellit
ſanguis ille vnde
fetus auget effi/
cit mũdior et ad
augẽdũ melior.
Sȝ. b. augꝰ extẽ/
ſiue loquens vo/
cat illũ ſanguinẽ
q̃ depurat fluorẽ
menſtruũ. ❡ b
Qd ſi rñdet ⁊c.
hic excludit quã/
dã rñſionẽ. et fa/
cit duo. q: pmo
eã ponit. et patet
intẽtio aug. Se
cũdo ibi. querãt
qd rñdeãt ⁊c. cõ/
tra eã arguit vbi
etiã facit duo. q:
pmo cõtra illã re
ſpõſionẽ arguit.
et fundatur argu
mẽtũ ſup duobꝰ
dijs pdict ſcȝ vi/
tumno ⁊ ſentino.
et patet intentio
aug. Secundo
ibi. q ſi ab illo ⁊c
quãdã rñſionẽ ex
cludit. poſſet eni
dici q ille qui eſt
vniuerſaliſ dator
vite ⁊ ſenſus vti/
tur iſtis duobus

ad dandū vitā ⁊ ſenſum carni tanqꝫ miniſtris. Contra q̄d arguit q̄z eodem mō ⁊ alij dij q̄ ꝓpter ſuaz nobilitatem ſūt ſelecti deberēt hr̄e miniſtros ⁊ n̄ immediate p ſe ipſos officia parua exeq. ⁊ p̄cipue iuno q̄ ē regina deaꝝ ⁊ ſoror ac cōiunx iouis. ⁊ tn̄ ipſa p ſe fac̄ quedā minima. et duabus mīmis ſe cōiūgit in reb⁹ modicis. nā ipſa ē pueriſ iterduca cuz alijs duab⁹ ſcꝫ abeona ⁊ adeona. q̄z vna fac̄ abire ⁊ alia adire. Et iuno ē iterduca. q̄a inter eas ducit puerum. vnd ⁊ domiduca ē q̄z ducit eā domū.

c ¶ Ibi poſuerūt ⁊c. H̄ cōfirmat rōnē priorē p ſiſ̃a videlꝫ d̄ dea mēte q̄ videtur tā iunōi q̄ꝫ minerue prepōnēda. Similiter d̄ v̄tute ⁊ felicitate de q̄b⁹ ſup li. iiij. capi. xviij. vſqꝫ ad. xxiiij. dictū ē. ꝙ deberēt p̄poni marti q̄ ē deus belloꝝ. ⁊ p ꝯſequens effector mortiū. ⁊ ſilr orco q̄ ē de⁹ inferni ⁊ receptor mortuoꝝ

partubus hominū. Querāt q̄d reſpondeāt de vitumno et ſentino vtrum et ipſos velint habere omniū que viuūt et ſentiunt poteſtatē. Quod ſi cōcedūt: attendāt q̄ꝫ eos ſublimius locaturi ſint. Nam ſeminibus naſci in terra ⁊ ex terra eſt: viuere autē atqꝫ ſentire etiā deos ſidereos opinant̄. Si autē dicūt vitumno atqꝫ ſentino hec ſola attributa q̄ in carne viueſcūt et ſenſib⁹ adminiculant̄: et cur nō deus ille qui facit oīa viuere atqꝫ ſentire etiā carni vitā prebet ⁊ ſenſuz: vniuerſali opere hoc munus etiā partubus tribuens? Et quid opus eſt vitumno atqꝫ ſentino ſi ab illo q̄ vite et ſenſib⁹ preeſt vniuerſalit̄ cuncta regunt̄ ⁊ his quaſi famulis iſta carnalia velut extrema ⁊ ima cōmiſſa ſunt? Ita ne ſūt illi ſelecti deſtituti familia: vt nō inuenirēt quibus etiā ipſi iſta cōmitterēt: ſed cū tota ſua nobilitate qua viſi ſunt eligendi opus facere cū ignobilib⁹ cogerētur? Juno ſelecta et regina iouiſqꝫ ſoror et cōiunx: hec tamen iterduca eſt pueris: et opus facit cū deab⁹ ignobiliſſimis abeona et

c adeona. Ibi pōſuerūt et mentē deā que faciat pueris bonā mentem: et inter ſelectos iſta nō ponitur: q̄ſi quicqꝫ maius preſtari homini poſſit. Ponit̄ autē iuno q̄z iterduca eſt et domiduca: q̄ſi quicqꝫ proſit iter carpe ⁊ domū duci: ſi mens non eſt bona. Cuius muneris deam ſelectores iſti int̄ ſelecta numia minime poſuerunt. Que ꝓfecto ⁊ minerue fuerat preferēda: cui per iſta minuta opera puerorū memoriā tribuerūt. Quis enī dubitet multo eſſe meli⁹ habere bonā mentē q̄ꝫ memoriā quātalibꝫ ingētē? Nemo enim malus eſt: qui bonā habet mentē. Quidā vero peſſimi memoria ſunt mirabili: qui tāto peiores ſunt quāto min⁹ pn̄t q̄d male cogitāt obliuiſci. Et tamē minerua eſt inter ſelectos deos: mentē aūt deam turba vilis operuit. Quid de virtute dicā? quid de felicitate: d̄ quib⁹ in quarto libro plura iam diximus: quas cū deas haberēt nullū eis locū inter ſelectos deos dare voluerunt: vbi dederūt marti et orco vni effectori mortiū:

b alteri receptori. Cum igit̄ in his minutis operibus que minutatim dijs pluribus diſtributa ſunt: etiam ipſos ſelectos videamus: tanqꝫ ſenatum cum plebe pariter operari: et inueniamus a quibuſdā dijs qui nequaqꝫ ſeligendi putati ſunt: mlto maiora atqꝫ meliora adminiſtrari: q̄ꝫ ab illis qui ſelecti vocātur: reſtat arbitrari nō ꝓpter preſtatiores in mūdo adminiſtratiōes: ſed q̄z prouenit eis vt populis mag̃ innoteſcerent: ſelectos ⁊ precipuos nuncupatos. Unde dicit etiā ipſe varro ꝙ dijs quibuſdā patrib⁹: et deabus matrib⁹: ſicut hominibus ignobilitas acciditꝫ.

e Si ergo felicitas ideo fortaſſe inter ſelectos deos eſſe non debuit: ꝙ ad iſtam nobilitatē non merito ſed fortuitu peruenerit: ſaltez inter illos vel poti⁹ pre illis fortuna poneret̄: quam dicūt deā non rōnabili diſpoſitiōe ſed vt temere acciderit ſua cuiqꝫ dona conferre. Hec in dijs ſelectis tenere apicē debuit: in quibus maxime q̄d poſſꝫ oſtēdit: q̄n eos videm⁹ nō p̄cipua virtute: nō rōnabili felicitate: ſ̄ temeraria (ſicut eorum cultores de illa ſentiunt) fortune poteſtate ſelectos. Nā ⁊ vir diſertiſſimus ſaluſtius: etiam ipſos deos fortaſſis attēdit cū diceret: Sed ꝓfecto fortuna in oīn re dn̄at̄: ea res cunctas ex libidine magis q̄ꝫ

Saluſt. in cati.

q̄ duo int̄ deos ſelectos noiant̄. ¶ d

Cuz igit̄ in his ⁊c. cōcludit aug⁹ ex p̄dictis ꝙ ſelectō deoꝝ n̄ ē facta ꝓpt̄ maiorē vtilitatē quā prebēt vel adminiſtrationē p̄ſtantiorem quā habēt dij q̄ ſūt ſelecti. ſed q̄z populo magis noti erāt. q̄d etiā cōfirmat p dictū varronis. e

Si ḡ felicitas ⁊c. I iſta pte ꝓbat aug⁹ ꝙ alia cauſa videlꝫ maior noticia ſi fuerit cauſa rationabilis ⁊ ſufficiēſ quare dij in principio p̄cedentis capituli enumerari debebant eſſe ſelecti potius q̄ꝫ alij. ⁊ facit aug⁹ talem rationez. Iſta ſelectio fuit facta a fortuna ⁊ nō ꝓpter merita d̄oꝝ ſelectorū. ergo fortuna q̄ omnes facit ꝓceres ⁊ ſelectos debuit eſſe potiſſima int̄ ſelectos. q̄z vero nō fuit poſita inter ſelectos videt̄ ꝙ ipſamet fortuna malaz habuit fortunaz. ꝙ aūt iſta ſelectio fuerit facta a fortūa patet ex dicto varronis in p̄cedenti ca. ⁊ hoc idē ꝓbat etiā tā p dictū ſaluſtij i catilinario cito p⁹ principiū q̄ꝫ etiam duplici experimēto quorū vnū ē de venere ⁊ virtute. ſcd̄ꝫ eſt d̄ minerua ⁊ pecunia. Et patet intentio auguſtini.

exvero celebrat obſcuratq;. Nō
enī pōt inuenire cauſā cur cele-
brata ſit venus et obſcurata ſit
virtus: cū ab iſtis ambarū cōſe-
crata ſint numina: nec cōparā-
da ſint merita. Aut ſi h nobilita
ri meruit qđ plures appetūt vene
rē q̄ virtutē: cur celebrata ē dea
minerua ⁊ obſcurata ē dea pecu
nia: cū in genere hūano plures
alliciat auaricia q̄ peritia: et in
ſe ipſis q̄ ſunt artificioſi: raro in-
uenies hoīem q̄ nō habeat artē
ſuā pecuniali mercede venalē:
pluriſq; pēdat̄ ſp̄ ꝑpt̄ qđ aliqđ
fit q̄ id ꝑpter qđ illud fit: Si er-
go inſipiētiſ iudicio multitudinis
facta eſt deorū iſta ſelectio: cur
dea pecunia mineruę ꝑlata non
eſt: cū ꝑpter pecuniā ſint artifi-
ces multi: Si aūt paucoꝝ ſapiē
tiū eſt iſta diſtinctio: cur nō prę-
lata eſt veneri virtus: cū eā lon-
ge ratio ꝑferat: Saltē certe vt di
xi: ipſa fortuna q̄ (ſicut putant q̄
ei plurimū tribuūt) in omī re do
minat̄: et res cūctas ex libidine
magꝯ q̄ ex vo celebrat obſcurat
q;: ſi tm̄ ⁊ in deos valuit vt teme
rario iudicio ſuo: quos vellet ce
lebraret: obſcuraretq; q̄s vellet
ꝑcipuū locū haberet in ſelectis:
q̄ in ipſos quoq; deos tā ꝑcipue
eſt ptātis. An vt illic eſſe nō poſ-
ſet: nihil aliud etiā ipſa fortuna
niſi aduerſā putāda eſt habuiſſe
fortunā: Sibi ergo aduerſata ē:
quę alios nobiles faciens: nobi-
litata non eſt. Capi. IIII

a Gratularet̄ aūt diis iſtis ſe
lectis quiſq; nobilitatis et
claritudinis appetitor et eos di-
ceret fortunatos: ſi nō eos magꝯ
ad iniurias q̄ ad honores ſele-
ctos videret. Nā illā infimā tur-
bā ipſa ignobilitas texit: ne ob-
ruerent̄ opprobriis. Ridemꝰ qui
dē cū eos videmꝰ figmētis hu-
manarū opinionū partitis inter
ſe opibꝰ diſtributos: tāq; munu
ſcularios vectigaliū conducto-
res: vel tanq; opifices in vico ar
gētario: vbi vnū vaſculū vt ꝑfe-
ctū exeat ꝑ multos artifices trā-
ſit cū ab vno ꝑfecto ꝑfici poſſet.
Sed aliter nō putatū eſt operā-
tiū multitudini ꝯſulēdū: niſi vt
ſingulas artis ꝑtes cito ac faci-
le diſcerēt ſinguli: ne om̄es in ar
te vna tarde ⁊ difficile cogerent̄
b eſſe ꝑfecti. Verūtn̄ vix quiſq; re
perit̄ deoꝝ nō ſelectoꝝ q̄ aliquo
crimine famā traxit infamē: vix
aūt ſelectoꝝ quiſpiā q̄ non in ſe
notā cōtumelię inſignis accepe
rit. Illi ad iſtorū humilia opera
deſcēderūt: iſti in illorum ſubli-
mia crimina nō venerūt. De ia-
no quidē non mihi facile quicq;
occurrit: qđ ad probrū ꝑtineat.
Et fortaſſis talis fuit vt inocētꝰ
vixerit: ⁊ a facinoribꝰ flagitiiſq;
remotꝰ. Saturnū fugientē beni
gnus excepit: cū hoſpite parti-
tus eſt regnū vt etiā ciuitates ſin
gulas cōderēt: iſte ianiculū: ille
ſaturniā. Sed iſti in cultu deoꝝ
oīs dedecoris appetitores: cuiꝰ
vitā minus turpē inuenerūt: eū
ſimulachri mōſtruoſa deformita
te turparūt: nūc eū bifrōtē: nūc
etiā quadrifrontē tanq; geminū
facientes. An forte voluerūt vt
qm̄ plurimi dii ſelecti erubeſcen
da perpetrādo amiſerāt frontē:
quāto iſte innocētior eſſet: tāto
frontoſior appareret. Capi. V

a Sed ipſoꝝ potius interꝑta-
tiōes phyſicas audiamꝰ:
quibꝰ turpitudinē miſerrimi er-
roris velut altioris doctrinę ſpe
cie colorare conāt̄. Primū eas
interꝑtatiōes ſic varro cōmēdat
vt dicat antiquos ſimulachra
deoꝝ ⁊ inſignia ornatuſq; finxiſ
ſe: q̄ cū oculis animę aduertiſſēt
hi qui adiſſent doctrinę myſte-
ria: poſſent animā mūdi ac ꝑtes
eiꝰ id ē deos veros animo videre
quoꝝ q̄ ſimulachra ſpecie hoīs
fecerunt hoc videri ſecutos: q̄
mortaliū animꝰ qui eſt in corꝑe
humano: ſimillimꝰ eſt immorta-
lis animi: tanq; ſi vaſa ponerēt̄ cā
notādoꝝ deorū: et in liberi ędē
oenophorū ſiſterēt qđ ſignifica-
ret vinū ꝑ id qđ ꝯtinet id qđ cō-
tinet̄: ita ꝑ ſimulachrū qđ formā

Ca. IIII
Gratu-
laretur
⁊c. In h ca.
oñdit augꝰ q̄
dii ſelecti ſi
ſūt in hono-
re diis aliis
ꝑlati. ⁊ facit
duo. q: prio
oñdit q̄ eoꝝ
nobilitas ir-
ſioni exponi
tur. Et patꝫ
intentio au-
guſtini. Se-
cūdo ibi. b
Veruntamē
vix ⁊c. oñdit
q̄ eoꝝ nobi-
litas pluſq;
alioꝝ deorū
ignobilitas
īfamia reſꝑ-
git. et h q: ñ
ē aliqs deus
ꝓcerū q̄ nō
fuerit vitę i-
famis. ſpeci
aliter tm̄ exci
pit ianū q̄ fu
it rex ī italia
q̄ etiā ſatur-
nū filiū ſuū
iouē fugiētē
de grecia ſu-
ſcepit vt nar
rat ouidiꝰ li.
j. de faſtis. ⁊
eū ſecū reg-
nare ꝑmiſit
ꝓpter qđ ⁊ ī
antiq̄ mone-
ta romanoꝝ
in vna ꝑte fu
it imago ia-
ni ⁊ ī alia fu-
it nauis. q̄a
ſaturnꝰ q̄ ſit
cū iano reg-
nauit venit ī
italiā ꝑ ma-
re. Ianꝰ vo
cōdidit ciui-
tatē ianiculū
in mōte iani
culi q̄ pꝰmo
dū fuit vrbi
additus ab
anco quar-
to rege roma
noꝝ. Satur
nus etiā ꝯdi
dit ciuitatē q̄
ꝑmo ſatnia
poſtea latiū
q: ſaturnus
ibi latuit fili
um ſuū iouē
timēs appel-
lata ē. Et ſic
dicit eutro-
piꝰ ruine eiꝰ
hactenꝰ cer-
nunt̄ ī finibꝰ
tuſcie ꝓcul
ab vrbe. Li-
cet vo ianꝰ
nō legat̄ fu-
iſſe dformis
moribus. tn̄
romāi fecerūt
ſibi ſimula-
chrū valde
dformit̄ mō
ſtruoſū de q̄
infra ca. viij
plꝰ dicetur.

Ca. V.
Sed ip
ſorū
potꝰ ⁊c. in
h ca. incipit
augꝰ improba
re phyſicā ci
uilē deoꝝ ſe-
lectoꝝ q̄tū
ad interꝑta-
tiones quas
varro fec̄ in
his q̄ circa
deos illos fi
unt. nitit̄. n.
varro oñde
re q̄ ea q̄ de
ipſis dicunt̄
⁊ circa eos fi
unt. fiunt ad
ſacrificandū
⁊ repreſentā
dū aliq̄ natu
rale. ⁊ fac̄ in
h ca. duo. q:
primo ponit
dicta varro-
nis de hac me
teria. ſcđo ea
reprobat ibi
ſed o hō ⁊c.
Quantū ad
primū ſciēn-
dū q̄ varro
volēs oñde-
re ⁊ aſſigna-
re cām qua-
re faciūt diis
aliqbꝰ ſimu-
lachra hūa-
nis corpibꝰ
ſilia. dic̄ qđ

ideo factũ ẽ vt il-
li qui hoc vident
oculis corpalib⁹
et volunt mente
adire myſteria.i.
ſacra ſecreta. poſ
ſint animo vide-
re animã mũdi ⁊
ptes ei⁹ qui ſunt
dij vere in ſimula
chro corpis hũa
ni tanq̃ in ſigno
quodã.nã aia hu
mana ẽ ſimillima
aiẹ mũdi q̃ eſt de
us. Corpus autẽ
humanũ qd̕ ẽ ſic
vas contẽtiuũ ip
ſius aiẹ dat ſigni
ficare ipaꝫ aiam:
et ſimulachꝝ dat
ſignificare ipum
corpus.et ponit
ad hoc exemplũ
de vaſe quodam
quod oenophoꝛ-
ruꝫ vocaẗ ſic dic-
tũ ſm iſidoꝝ.xx.
li. etymologiaꝝ.
q̃ſi ferẽs vinũ.nã
enos idẽ ẽ qd̕ vi-
nũ. Eſt enĩ in pro
poſito de ſimula-
chro corpis hũa-
ni ſic eſſꝫ d̕ hmõi
vaſe ſi poneretur
in tẽplo liberi.i.
bacchi ad ſignifi-
cãdũ vinũ. et vi-
nũ ſignificaret ꝙ
bacchus eſt deuſ
vini. b Sed
o homo acutiſſi-
me ⁊c. Hic repro
bat dicta varro-
nis et pmo repro
bat ea quo ad il-
lud qd̕ ponit hic
de ſimulachꝛoꝝ
myſterijs. q꞉ ſũt
alijs dicẗ eiuſdẽ
ꝯtraria.q̃ dicta h̃
aug⁹ recitat ⁊ ſu-
pra li.iiij.ca.xxxj
expſſius poſuit.
quib⁹ reprobat
ſimulachꝛa idem
varro. Et eſt ſciẽ
duꝫ ꝙ aug⁹ ſepe
vocat varronem
hoieꝫ acutiſſimũ
vel doctiſſimũ.
qd̕ ñ facit niſi ꝓpẗ
dicta tullij ⁊ terẽ
tiani de varro-

haberet hũanã ſignificari
aiaꝫ rõalẽ:eo ꝙ velut vaſe
natura iſta ſoleat ꝯtineri:
cui⁹ naturẹ deũ volũt eſſe
vł deos. Hec ſũt myſteria
doctrine q̃ iſte vir doctiſſi
m⁹ penetrauerat:vñ in lu-
b cem iſta ꝓferret. Sed o ho
mo acutiſſime:num in iſtiſ
doctrinẹ myſterijſ illã pru
dẽtiã pdidiſti:qua tibi ſo-
brie viſuꝫ eſt ꝙ hi qui pri-
mũ ꝑplis ſimulachꝛa con-
ſtituerũt:⁊ metũ dempſe-
rũt ciuib⁹ ſuis:⁊ errorẽ ad
diderũt:caſtiuſq̧ deos ſi-
ne ſimulachris veteres ob
ſeruaſſe romanos: Hi enĩ
tibi fuerunt auctores: vt h̃
cõtra poſteriores romãos
dicere auderes. Nam et
ſi illi antiquiſſimi ſimula
chꝛa coluiſſent: fortaſſis
totũ iſtuꝫ ſenſũ de ſimula-
chris non cõſtituendis in
terim veri timoris ſilentio
pmeres:⁊ in huiuſcemodi
pniciofis vaniſq̧ figmẽtiſ
myſteria iſta doctrinẹ loq̃
cius et elatius pdicares.
Anima tñ tua tã docta et
ingenioſa: vbi te multum
dolem⁹:p hec myſteria do
ctrinẹ ad deũ ſuũ id eſt a q̃
facta eſt nõ cũ quo facta ẽ
nec cui⁹ portio: ſed cuius
cõditio eſt:nec q̃ ẽ oĩm aĩa
ſed qui fecit oẽm animã:q̃
ſolo illuſtrante ſit aia bea-
ta:ſi ei⁹ gratiẹ nõ ſit ingra-
ta:nullo modo potuit per
c uenire. Uerũ iſta myſteria
doctrinẹ q̃lia ſint quãtiq̧
pẽdenda:que ſequũẗ oſtẽ
dũt. Fateẗ interim vir iſte
doctiſſim⁹: animã mundi
ac partes ei⁹ eſſe veros de
os: vnde intelligiẗ totam
ei⁹ theologiã eã ipſaꝫ ſcili-
cet naturalẽ cui plurimuꝫ
tribuit:vſq̧ ad animẹ rõ-
nalis naturã ſe extendere
potuiſſe. De naturali eniꝫ
pauciſſima ploquiẗ in hoc

libꝛo:in q̃ videbim⁹ vtruꝫ
per interptatiões phyſio-
logicas ad hãc naturaleꝫ
poſſit referre ciuilẽ: quã d
dijs ſelectis vltimam ſcri-
pſit:qd̕ ſi potuerit:tota na
turalis erit. Et quid opus
erat:ab ea ciuilẽ tanta cu-
ra diſtinctionis abiunge-
re: Si autẽ recto diſcrimi-
ne ſepata eſt:quando nec
iſta vera eſt q̃ illi naturalis
placet:peruenit enim vſq̧
ad animã nõ vſq̧ ad ve-
rũ deũ:qui fecit ⁊ animã: q̃n
to ẽ abiectioꝛ ⁊ falſioꝛ iſta
ciuilis que maxime circa
corporũ eſt occupata na-
turã:ſicut ipſe interptatio
nes ei⁹ ex quib⁹ quedã ne
ceſſaria cõmemorare me
oportet:tanta ab his exq̃-
ſitẹ ⁊ enucleate diligentia
demõſtrabũt. Ca.VI.

D Dicit ẽrgo idẽ varro
adhuc de natali the
ologia ploquẽs:deũ ſe ar
bitrari eſſe animaꝫ mundi
quẽ greci vocãt coſmon:⁊
hũc ipſũ mundũ eſſe deũ.
Sed ſicut hominẽ ſapiẽtẽ
cũ ſit ex corpore ⁊ animo:
tñ ab animo dici ſapiẽtẽ:
ita mũdũ deũ dici ab ani-
mo:cũ ſit ex animo ⁊ cor-
pore. Hic videẗ quoq̃ mo
do ꝯfiteri vnũ deũ:ſed vt
plures etiã introducat:ad
iungit mundum diuidi in
duas ptes id ẽ celũ ⁊ terrã
⁊ celũ bifariuꝫ in ẹthera et
aera:terrã vero in aquam
⁊ humũ. E quib⁹ ſummũ
eſſe ẹthera:ſecundũ aera:
tertiã aquã:infimã terraꝫ.
Quas oẽs ptes q̃tuoꝛ
aiaꝝ eſſe plenas:in ẹthere
et aere imoꝛtaliũ:in aqua
⁊ terra moꝛtaliũ:a ſummo
auteꝫ circuitu celi vſq̧ ad
circulũ lunẹ:ẹthereas ani
mas eẽ aſtra ac ſtellas:eaſ
q̧ celeſtes deos nõ modo
intelligi eſſe ſ̃ etiaꝫ videri:

ne ſupra libꝛo. vj. ca-
pi.ij. poſita.quib⁹ au
guſtinus ſepe alludit
Scd̕o ibi. c Uerũ
iſta myſteria ⁊c. oſtẽ-
dit dicta varronis ſu
pra iam recitata quo
ad alia etiã ⁊ aliter re
pꝛobãda.q꞉ nec theo
logia naturał ad quã
per interptatões var
ro inducit ciuilẽ et ſi-
bi placet tãq̧ vera ſit
ꝯtinet veritatẽ. ſ̃ fal-
ſa eſt. et multo falſioꝛ
ꝯ ꝯſequẽs eſt ipa the
ologia ciuilis.

Capi. VI

D Dicit ergo ideꝫ
varro ⁊c. In
hoc ca.b. aug⁹ ponit
et explicat ſentẽtiam
varronis de dijs. quẹ
quidẽ ſentẽtia ptinet
ad theologiã naturã-
lẽ.quã ideo hic ponit
aug⁹. q꞉ in ſequẽtib⁹
ea ſepe et multũ vtiẗ
in arguẽdo.et eam re
probat in mł̃tis locis
vt in ſequẽtib⁹ appa-
rebit. Facit autẽ hic
mẽtionẽ de aiab⁹ q̃s
vocauit heroas ⁊ la-
res et genios. Inter
q̃s põt ſic diſtingui.
videlicet ꝙ heroẽ fu-
erũt aiẹ hoim excellẽ
tis virtutis. dicti ſic.
quaſi aerei ſm iſido-
rũ. viij.etymologiaꝝ
Lares vero dicũẗ dij
patrij qui domos cu
ſtodiũt. vñ dic̃ ouidi-
us lib.ij. de faſtis. ge-
nioſq̧ parit q̃ cõpita
ſeruãt. et vigilãt nr̃a
ſemper in vrbe lares.
Genius vero dicit de⁹
naturẹ. ſꝫ genij alios
deos ſignãt q̃ deputã
tur hominib⁹.eo mõ
quo nos ponim⁹ du-
os angelos vnũ bo-
nũ et alterũ malũ ho
minib⁹ aſſignari. vñ
diciẗ in ſcintillario po
etaꝝ ꝙ cuꝫ naſcimur
ſortimur duos geni-
os quoꝝ vnus hoꝛta
taẗ ad bonũ.alius ad
malũ. tñ varro nõ di-
detur velle ſic diſtin-
guere. ſꝫ ꝙ oẽs aiẹ
ſint heroes et lares ⁊

genīj. nam omēs ani/
mas rōnales posuit
esse genios. vt patet
infra libro isto ca. xiij
b ¶ Tunc diligētius
ꝛc. scꝫ infra li. viij.

¶ Capi. VII
a Ianus igiẗ ꝛc.
In hoc capi.
incipit btūs aug⁹ per
rationes improbare
interpretatiōes natu
les de dijs. que dijs
selectis attribuūẗ. et
precipue agit hic de
his que deo iano at/
tribuit varro. diẗ eni
ianū esse mūdū et ei
sibi attribuit initia re
rum tātū. ꝛ alteri deo
scꝫ termino attribuit
fines. quib⁹ etiā duo
bus duo menses fue/
runt consecrati scꝫ ia/
nuarius iano. cui⁹ fe
stū celebrabaẗ primo
die ianuarij. februari
us vero deo termino
cui⁹ festuꝫ celebraba
tur. xx. die mensis illi
us. nec fuit festum ali
quod in mēse post fe
stū termini. et ille mē
sis antiquitus fuit vl
timus mēsis anni. vn
de dicit ouidius lib.
ij. de fastis loquēs de
mensib⁹ istis. qui seq
tur ianū veteris fuit
vltim⁹ anni: tu quoq;
sacroꝝ termine finis
eras. prim⁹ vero mē
sis ſm ouidiū li. j. de
fastis fuit olim mar/
tius. et idem dicit so/
linus. a quo mēse cō/
putabāt vsq; ad men
sem decimū. ꝛ decimū
ab illo vocabāt decē/
brē. Est aūt sciēdū q
licꝫ februarius esseꝫ vl
timus mensis ꝛ in eo
celebrabanẗ termina
lia id ē sacra termini.
tamē februarius dice
batur a quodā solēni
purgatorio quod fie/
bat illo mense quod
februm vocabatur.
de quo ouidius li. ij.
de fastis. assignans
causam quare februa
rius sic vocabaẗ dicit

Inter lunę vō gyrū ꝛ nym
borū ac ventoꝝ cacumina
aereas esse animas: sꝫ eas
animo nō oculis videri: ꝛ
vocari heroas ꝛ lares ꝛ ge
nios. Hec est videlicꝫ bre
uiter in ista ꝓlocutiōe ꝓpo
sita theologia naturalis: q̄
nō huic tm̄ sꝫ ꝛ multis phi
b losophis placuit: d q̄ tunc
diligēti⁹ differendū est cū
de ciuili quātū ad deos se
lectos attinet opitulante
deo vero quod restat im/
pleuero. ¶ Capi. VII
a Ianus igiẗ a quo sū/
psit exordiuꝫ: quero
quis nam sit? Respōdeẗ.
Mundus est. Breuis est
hec plane atq; aperta re/
spōsio. Cur ergo ad eū di/
cunẗ rerū initia ꝑtinere: fi/
nes vero ad alterū quē ter
minū vocāt? Nam ꝓpter
initia ꝛ fines duobus istis
dijs duos mēses ꝓhibēt de
dicatos: ꝑter illos decem
quib⁹ vsq; ad decēbrē ca/
put est martius: ianuariū
iano: februariuꝫ termino.
Ideo terminalia eodē mē
se februario celebrari di/
cunt: cū fit sacrū purgato/
riū qd̄ vocāt febrū: vn̄ mē
sis nomē accepit. Nūqd ḡ
ad mūdū q̇ ian⁹ ē initia re
rū ꝑtinēt: et fines n̄ ꝑtinēt:
vt alter illis deus ꝑficereẗ?
Nōne oīa q̄ in h mūdo fie
ri dicūt: in hoc etiā mūdo
terminari fateẗ? Que ē ista
vanitas: in opere illi dare
ꝑtātē dimidiā: in simula/
chro faciē duplā? Nonne
istū bifrontē multo elegā/
tius interꝑtareẗ si eūdē et
ianum et terminū diceret:
atq; initijs vnā faciē: fini/
bus alterā darent: qm̄ qui
operaẗ vtrūq; debet intē/
dere? In om̄i enim motu
actionis sue qui nō respi/
cit initiū: nō ꝓspicit finē.
Unde necesse est vt memo

rię respiciēti ꝓspiciēs con
nectaẗ intentio. Nam cui
exciderit qd̄ ceperit: quō fi
niat nō inueniet. Qd̄ si vi
tam beatā in hoc mūdo in
choari putarēt extra mun
dū ꝑfici: et ideo iano id est
mūdo solā initiorū tribue/
rent ꝑtātē: profecto ei ꝑpo
nerēt terminū: eūq; a dijs
selectis nō alienarēt. Quoq;
etiā nūc cuꝫ in istis duob⁹
dijs initia reꝝ tꝑaliū fines/
q; tractāẗ: termīo dari de/
buit plus honoris. Maior
eni letitia est: cū res queq;
perficiẗ: sollicitudinis aūt
plena sūt cepta donec per
ducāẗ ad finē: quē qui ali/
quid incipit maxime appe
tit: intendit: expectat: ex/
optat: nec de re inchoata
nisi termineẗ exultat.
a Sed iani bi ¶ Ca. VIII
frōtis simulachri in/
terꝑtatio ꝓferaẗ. Duas eni
facies ante et retro habere
diciẗ q hiatus nr̄ cum os
aperim⁹ mūdo similis vi/
deaẗ: vnde ꝛ palatū greci
vranon appellant. Et non
nulli inquit poetę latini cę
lū vocauerīt palatū: a quo
hiatu oris ꝛ foris esse adi/
tum ad dētes versus: ꝛ in/
trorsus ad fauces. Ecce
quo ꝑductus est mundus
ꝓpter palati nr̄i vocabu/
lum: vel grecū vł poeticū.
Quid aūt hoc ad animā:
quid ad vitā ęternā? Pro
pter solas salиuas colatur
hic deus: quib⁹ partim glu
tiendis: partim expuēdis
sub cęlo: palati vtraq; pā/
ditur ianua. Quid est por
ro absurdius: q̄ in ipo mū
do nō inuenire duas ianu
as ex aduerso sitas: ꝑ q̄s
vel admittat ad se aliquid
intro vł emittat a se foras:
et de nostro ore et gutture
quorum similitudinē mun
dus nō habet: velle mūdi

sic. Februa ro/
mani dixere pia/
mina patres. cre/
debant enī q anī
mę defunctoꝝ cir
cūuolarēt et aerē
immundum redde
rent. et ideo ꝓpul/
sum fuit de quo/
dā genere purgā
di aerē. qua pur/
gatione facta anī
me redierunt ad
sepulchra. et illa
purgatio vocaba
tur februm. d du
plici vero facie ia
ni de qua hic fit
mētio diceẗ in se/
quēti capi.

¶ Capi. VIII
Sed iani bi
frontis ꝛc.
In hoc capi. bea
tus aug⁹ impro/
bat interꝑtatio/
nē naturalē quā
facit varro de si/
mulachro iani cū
eius simulachrū
q̄nq; formaẗ cuꝫ
duab⁹ facieb⁹ in
eodē capite oppo
sitas plagas mū/
di respiciētibus.
q̄nq; vō cū quat
tuor. Et ꝓpter h
q̄nq; vocāt ianū
bifrōtē q̄nq; qua
drifrōtē. et illum
etiā vocant q̄nq;
ianū geminū. fa/
cit autē aug⁹ hic
duo. q2 primo re
probat interꝑta/
tionē naturalē ia
ni bifrontis. Se/
cūdo iani quadri
frontis ibi. cū ve
ro eum faciūt ꝛc.
Quantū ad pri/
mū sciendū q pa
latuꝫ oris quidā
poetę greci ꝛ etiā
latini vocauerūt
cęlū. eo q est ro/
tundū et supemi/
net īferiori parti
oris. sic cęluꝫ ter/
rę. et q2 in ore ho
minis aperto et
hiāte est duplex
aditus seu ianua.
vnus versus den-

b ſimulachꝝ cōponere iano ꝓpter ſolū palatū: cuius ſimilitudinē ianus non habet: Cūm vero eū faciunt quadrifrontē ⁊ ianū geminum appellāt: a quattuor mūdi partib⁹ hoc interpretant: quaſi aliquid ſpectet mūdus foras: ſicut ꝑ oēs facies ianus. Deinde ſi ianus eſt mūdus: et mūdus quattuor partib⁹ conſtat: falſum eſt ſimulachꝝ iani: q̄ꝛ ianus et ſi quadrifrons legit nunq̄ tamē quadriianus inuenit. Aut ſi propterea verū eſt q̄ꝛ etiā nomine orientis et occidētis totus ſolet mūdus intelligi: nūquid cū duas ptes alias noīauim⁹ ſeptētrionis et auſtri ſicut illū quadrifrontē dicūt geminū ianum: ita quiſq̄ geminū dicturus eſt mundum: Non habēt omnino vnde quattuor ianuas que intrantibus et exeuntib⁹ pateāt interpretent ad mundi ſimilitudinē: ſicut de bifronte quod dicerēt ſaltem in ore hominis inuenerunt: niſi neptunus forte ſubueniat et porrigat piſcem: cui preter hiatuꝫ oris ⁊ gutturis: etiā dextera et ſiniſtra fauces paterēt. Et tamē hanc vanitatē ꝑ tot ianuas nulla effugit anima: niſi que audit veritatem dicētem: Ego ſum ianua. Ca. IX

a Quēm aūt q̄ etiā iupiter dicit: quē velint intelligi: exponāt. Deus ē inquiūt habēs poteſtatē cauſarū: quib⁹ aliquid fit in mūdo. Hoc q̄ magnū ſit: nobiliſſim⁹ virgilij verſus ille teſtat. Felix qui potuit rerū cognoſcere cauſas. Sꝫ cur ei ꝑponit ian⁹: Hoc nob vir ille acutiſſim⁹ doctiſſimuſq̄ reſpōdeat. Quoniā penes ianum inquit ſunt ꝑma: penes iouē ſumma. Merito ergo rex oīm iuppiter habet. Prima eni vincūt a ſūmis: q̄ꝛ licet ꝑma ꝑcedāt tpe: ſumma ſuperāt dignitate. Sꝫ

b recte hoc diceret ſi factoꝝ ꝑma diſcernerēt et ſūma. Sic eni initiū facti ē ꝓficiſci ſūmū ꝑuenire: initiū facti inceptio diſcēdi: ſūmū ꝑceptio doctrine: ac ſic in oīb⁹ ꝑma ſunt initia: ſūmaq̄ ſunt fines. Sꝫ iā hoc negociuꝫ inter ianū terminumq̄ diſcuſſū eſt. Cauſe aūt que dāt ioui efficiētia ſunt non effecta: neq̄ vllo mō fieri pōt vt vel tpe preueniant a factis initijs ve factorum. Semper enim prior eſt res que facit: q̄ illa que fit. Quapropter ſi ad ianum pertinent initia

tes qui etiā reſpicit verſus extra. et alius verſus guttur introrſum. ideo iano fecerūt duas facies. Iſtā interꝑtationē improbat btūs aug⁹. ꝑmo oñdēs q̄ irriſibilis ſit. et patꝫ intētio aug. ſecūdo oñdit q̄ ſit irronabilis dicēs. Quid eſt porro abſurdi⁹ q̄ in ipſo mūdo nō inuenire duas ianuas ex aduerſo ſitas. ꝑ q̄s vel admittat aliquid ad ſe itro vł emittat a ſe foras. et ō nr̄o ore ⁊ gutture quoꝝ ſimilitudinē mūdus nō habet. vel mundi ſimulachrū cōponere iano ꝑpt ſolū palatū. cui⁹ ſimilitudinē ianus nō habet. et facit duaſ rōnes in hiſ verbiſ. quaꝝ vna eſt talis. mūdus non habet duas ianuas per quas emittat vel admittat. q̄ licꝫ hiatus oris hoc habeat nō ē hoc ad ꝓpoſitū ō mūdo ergo ꝓpter hoc ianus id ē mūdus nō debuit habere ſimulachꝝ duplicis faciei. Secūda talis ē licet palatū habeat ſimilitudineꝫ celi ſm poetas. tñ mundus non habet ſimilitudineꝫ oris vel gutturis. ſed oris et gutturis duo ſunt aditus ſupradicti. ergo ꝓpter hoc os et guttur nō debuit iani id eſt mūdi ſimulachꝝ effigiari. Sciēdū ē aūt q̄ et alie rōnes aſſignant quare ianus eſt bifrons. vnam aſſignat iſidorus li. viij. ethymologiaꝝ ſcilicꝫ ꝓpter oriens ⁊ occidēs mūdi. quā cauſaꝫ tāgit etiā hic infra btūs aug⁹ Alias duas cauſas tangit ouidius libro ꝑmo de faſtis vna eſt q̄ ſm aliquos phōs et poetas mundus aliqñ fuit vnū ſolū chaos in quo oīa elemēta erāt ad inuicem permixta. et nō diſtincta ſitu nec loco. Et ad hoc repñtādū ianus format cū duplici facie. quaꝝ vna eſt anterius ⁊ alia ꝯſimilis poſteri⁹. vt denotet q̄ inter anterius et poſterius tūc non fuit diſtinctio ſed idē erat vtrūq̄. vnde in perſona iani dicit ouidius ſic. Nūc quoq̄ confuſe quoniam nota parua figure. Ante quod eſt in me poſtq̄ videt idem. Alia cauſa eſt. quia ſibi cōmiſſa eſt cuſtodia mūdi tanq̄ ianitori. et ideo ſicut ianitor habet reſpicere ingreſſus et egreſſus. ſic et ianus abſq̄ hoc q̄ caput vertat videt duaſ partes mundi oppoſitas ideo duas fingitur habere facies. quarū vna orientem alia occidētē ſpectat. b Cum vero eū faciūt ⁊c̄. hic reprobat ianū quadrifrontē. q̄ et ianus geminus appellat. et oñdit q̄ nec bene dicit ianus geminus quia nō dicit mūdus geminuſ. nec etiā rationabilit effigiatur quadrifrons. tum q̄a nec in mūdo ſunt quattuor aditus ſeu ianue quib⁹ aliq̄d intret vel exeat. ſicut ō hiatu oris propter quē ianus effigiat bifrons dictū fuit. tum q̄ꝛ etiā in ipſo ore hominis a quo ſumpſit originē ianus bifrōs nō ſunt quattuor aliqua ex quib⁹ poſſet ratio ſumi quare deberet effigiari ianus quadrifrons niſi forte neptun⁹ q̄ eſt deus maris impleat os ei⁹ piſce aliquo. ⁊ ſic bucis tumētibus repreſentet duas facies et alie due pertineāt ad os et guttur.

Capi. IX

a Quem aūt ⁊c̄. In hoc ca. reprobat aug⁹ interꝑtationes naturales eoꝝ q̄ ō ioue dicitur et facit in hoc ca. duas ꝯtra eaſ rōnes. q̄ꝛ ſecūda incipit ibi. denicq̄ quero ⁊c̄. In ꝑma vero parte facit tria. q̄ꝛ primo ponit ſentētiā aliquorum qui deos colunt de ioue quis ſit. quā etiam cōfirmat per vnū verſum virgilij qui ponit in georgicis libro ſecūdo. et quare ei preponat ianus ſm varronē. Secūdo ibi b Sꝫ recte hoc ⁊c̄. dictā ſentētiā reprobat ꝑcipue quātū ad dictū varronis. q̄ ideo ianū ꝑponit ioui. q̄ꝛ iano attribuūt ꝑncipia. ioui ſūma. ꝓpter qō iuppiter eſt rex ſummus. qō reprobat aug⁹. q̄ꝛ licet in his q̄ facta ſunt ſūmū et dignissimū ſit in fine ⁊ nō in ꝑncipio tñ in his q̄ nō fiūt

Iob. x

Virgilius. 2 georg.

ſ ſūt cauſe ef
fectiue alioꝝ
oportet neceſ-
ſario ꝙ illud
qđ eſt ſūma
cã effectiua
⁊ digniſſima
ſit etiã ᵽma
ſ. diis ē iuppi
ter ſm eos.
Tertio ibi.
Hūc ſane
⁊c. oſtēdit ꝙ
ex quo de io
ue tã alta ſen
tiunt. imane
ſacrilegiū cō
mittunt q̄ in
eius honorē
crimina ſibiq;
impoſita ce-
lebrant ſic in
theatris ⁊ in
ſcena. ⁊ meli
us eſſ; ꝙ fin-
gerēt vnū ali
um quē noīa
rēt iouē de q̄
talia crimīa
fingerent ſic
etiã fingunt
đ ſaturno vt
pꝫ p ouidiū
li. iiij. đ faſt.
ꝙ deuorauit
filios ſuos đ
q̄ dolēs mr̄
iouiſ. ⁊ timēſ
ne etiã iouē;
deuoraret oc
cultauit eū
natū ſtatī in
nemore ⁊ ſup
poſuit loco
ei⁹ vnū lapi-
dē. vel ſic in-
frã ca. xix. di
cit aug⁹. gle-
bã t're quã ſa
turn⁹ credēs
eſſe filiū ſuū
deuorauit.
Deinde
quero ⁊c. po
nit h aug⁹ ſe
cūdã rōnem
ꝓbãs ex dic
tis eoꝝ ꝙ ipi
hñt ↄcedere
ꝙ iuppiter ſit
vna ps iani
ſeu mūdi. cū
tñ ipe varro
⁊ alij videãt
dicere ꝙ ipe

Virgilius in buco.

factoꝝ: nō ideo priora ſunt effi-
cientib⁹ cauſis q̄s ioui tribuūt.
Sic eni nihil fit: ita nihil inchoa
tur vt fiat: qđ nō faciēs cã pceſſe
rit. Hūc ſane deum penes quē
ſūt oēs cauſe factoꝝ oīm natu
raꝝ: naturaliūq; rerū: ſi iouē po
puli appellãt: et tãtis cōtumelijs
tanq; ſceleſtis criminatōib⁹ co-
lunt: tetriore ſacrilegio ſeſe ob-
ſtringūt: q̄s ſi proſus nullū pu-
tarēt deū. Unde ſatius eſſet eis
aliū aliquē iouis noīe nūcupa-
re: dignū turpibus et flagicioſis
honorib⁹ ſuppoſito vano figmē
to: quod poti⁹ blaſphemarēt: ſic
ſaturno dicit ſuppoſit⁹ lapis quē
ꝓ filio deuoraret: q̄s iſtuꝫ deū di-
cere: et tonantē et adulterãtē: et
totū mūdū regentē: et p tot ſtu-
pra diffluentē: et naturã omniū
naturaliūq; rerū cauſas ſūmas
habentē: et ſuas cauſas bonas
nō habentē. Deīn quero quē iã
locū inter deos huic deo tribuãt
ioui: ſi ianus eſt mūdus? Deos
enim veros animã mūdi ac par
tes eius iſte definiuit: ac per hoc
quicq̄d hoc nō eſt: non eſt vtiq;
ſm iſtos verus deus. Num igit
ita dicturi ſunt iouē animã mū-
di vt ianus ſit corpus eius: id ē
iſte viſibilis mūdus? Hoc ſi di-
cūt: nō erit quēadmodū ianum
deū dicãt: qm̄ mūdi corpus nō
eſt deus: vel ſm ipſos: ſ aīa mū
di ac partes eiuſ. Unde idē var
ro apertiſſime dicit deū ſe arbi-
trari eſſe animã mūdi: ⁊ hūc ipm
mūdū eſſe deum: ſed ſicut homi
nem ſapientē cuꝫ ſit ex animo et
corpore: tantū ex animo dici ſa-
pientē: ita mūdū deū dici ab ani
mo: cum ſit ex animo ⁊ corpore.
Solum itaq; mūdi corpus non
eſt deus: ſed aut ſola anima eius
aut ſimul corpus et animus: ita
tamē vt nō ſit a corpe ſed ab ani
mo deus. Si ergo ianus eſt mū-
dus: ⁊ deus eſt ianus: nunquid
iouem vt deus eſſe poſſit aliquã
partē iam eſſe dicturi ſunt? Ma
gꝫ eni ioui vniuerſū ſolēt tribue
re vnde eſt illud: iouis oīa ple
na. Ergo et iouem vt deus ſit: et
maxime vt rex deoꝝ: nō aliū pñt
exiſtimare q̄s mundū: vt in dijs
ceteris ſm iſtos ſuis partib⁹ re-
gnet. In hanc ſententiã etiam
quoſdã verſus valerij ſorani ex
ponit idē varro: in eo libro quē
ſeorſum ab iſtis de cultu deorū
ſcripſit: qui verſus hi ſunt. Iup
piter oīpotens regum rex ipſe
deuſq;. Progenitor genitrixq;
deū deus vnus et oēs. Expo-
nunt aūt in eodē libro ita: cū ma
rem exiſtimarēt qui ſemē emitte-
ret: feminã que acciperet iouēq;
eſſe mūdū ⁊ eū oīa ſemina ex ſe
emittere et in ſe recipere: cū qua
cauſa inquit ſcpſit ſoran⁹: Iup-
piter progenitor genitrixq;: nec
minus cum cauſa vnū et oīa
eundē eſſe. Mundus eni vnus
et in eo vno oīa ſunt. Ca. X

Cum ergo ⁊ ianus mūdus
ſit: et iuppiter mundus ſit:
vnuſquiſq; ſit mundus: quare
duo dij ſunt ianus et iuppiter?
Quare ſeorſum habēt templa:
ſeorſuꝫ aras: diuerſa ſacra: diſſi
milia ſimulachra? Si porpterea
qꝛ alia vis ē ᵽmordioꝝ: alia cau
ſarū: ⁊ illa iani ⁊ illa iouis nomē
accepit: nunq̄d ſi vnus homo in
diuerſis rebus duas habeat po
teſtates: aut duas artes: qꝛ ſin-
gularū diuerſa vis eſt: ideo duo
iudices aut duo dicūtur artifi-
ces? Sic ergo ⁊ vnus deus cum
ipe habeat poteſtatē primordio
rum: ipſe cauſarum: num ꝓpter
hoc illū duos deos eſſe neceſſe ē
putari: qꝛ ᵽmordia cauſeq; res
due ſunt? Qꝛ ſi hoc iuſtū putãt:
etiã ipm iouē tot deos eſſe dicãt:
quotquot ei cognomia ꝓpt mul
tas ptãtes dederūt: qm̄ res oēs
ex qb⁹ illa cognomia ſunt adhi-
bita multe atq; diuerſe ſunt: ex
qb⁹ pauca cōmemoro. Ca. XI

Dixerūt eū victorē: inuictū:
opitulū: impulſorē: ſtatu-
torē: ſtabilitorē: ſupinalē: tigil-
lum: alūnū: ruminū: ⁊ alia que p
ſe ꝓſequi longū eſt. Hec aūt co-
gnomina impoſuerunt vni deo

met iuppiter
ſit totus mū
dus vł aïa to
tius mūdi vt
patuit. ſ. ca.
vj. Cū q̄ cō-
cordat virgi
lius in buco-
lic. q̄ egloga
tertia dic. io
uis oia ple-
na. Ad quod
etiã varro in
quodã libro
quē fec. đ cul
tu deoꝝ ex li
bros. xviij.
đ reb⁹ diui-
nis đ qb⁹. ſ.
lib. vj. ca. iij.
facta ē mētio
adducit verſus
valerij ſorani
⁊ expōit eos
eo mō q̄ h re
citat aug⁹ ſa
tis clare.
Capi. X
Cum ḡ ⁊
ian⁹ ⁊c.
in h ca. facit
tertiã rōnem
ↄ ea q̄ dicūt
et fiunt circa
iouē ⁊ pꝫ in
tentio aug⁹.
ducit aūt rō
ſua ad h ꝙ ia
nus ⁊ iuppit
ſi ſūt duo dij
niſi velint io-
uē dicere tot
deoſ quot hꝫ
cognomina.
Capi. XI
Dixerūt
eū vi-
ctorē ⁊c. In
hoc ca. aug⁹
ↄtra ea
q̄ ioui attri-
buūt arguit
Et facit in h
capi. tria. q.
ᵽmo recitat
noīa qb⁹ io-
uē noīant. et
cāiñ noīm aſ
ſignat Secū
do ibi. in his
vt aduerti-
m⁹. rōnē ſuã
tertiã q̄ ha-
bet in pcedē
ti ca. ↄfirmat

Verſus valer
ſorani quos p
nit varro in l
de cultu deoꝝ

Tertio ibi. nolo dicere ⁊c. quedā circa nomiationē io-
uis reprobat. Noia vero que hic recitat augꝰ ipſemet
ſi quis bene aduertat exponit. nā ideo iuppiter dicit vi
ctor qꝛ oīa vincit. ideo inuictꝰ. qꝛ a nemine vincitur.
ideo opitulus qꝛ indigētibꝰ opitulat. ideo impulſor qꝛ
habꝫ potētiā im-
pellendi. ideo ſta
tor qꝛ habet ꝑtā-
tē ſtatuendi. ideo
centūpeda qꝛ ha
bet ꝑtātē ſtabilē-
di et etiā in ſe ſta-
bilis eſt vt quaſi
centū pedibꝰ in-
niteret. ideo ſupi
nalis qꝛ habꝫ po
teſtatē reſupinā-
di id eſt reuerſan
di. ideo tigillus.
qꝛ mūdū ſuppor-
tet. Tignus vł ti
gillus ē lignū in
tecto cui alia ſup
ponunt vt ea ſu-
ſtenet. ideo ali-
nus. qꝛ alit gene-
raliter oīa. ideo
ruminꝰ qꝛ ruma
id eſt māma alit
ſpecialiter anima
lia. Iſta nomia
iouis ponit apu-
leius in coſmo-
graphia ſua id ē
libro de mūdo in
fine eius. ¶ b
Nolo dicere. hic
arguit ꝯtra illud
qđ dictū ē ſupra
de ioue videlicet
ꝙ ipe nomiat ru
minus. qꝛ ipe mā
ma alit animalia
cōtra qđ ꝑmo ar
guit. naꝫ videret
hoc opus ꝯueni-
entius femine ꝗ̃
viro attribui. ⁊ ꝑ
ꝯſequēs iunoni
potiꝰ ꝗ̃ ioui. nec
hoc eſſet incōue-
niēs iunoni. qꝛ re
gina deorū. nam
ipſa haberet ſub
ſe deā ruminā de
qua facta eſt mē-
tio ſup̄ li. iiij. ca.
xj. ꝗ̃ ſibi famula-
retur. Dicit aūt augꝰ hic. nolo dicere ⁊c. quaſi diceret
nolo hoc dicere. ſed tm̄ alius fortaſſe hoc diceret. Se-
cūdo ibi. c ¶ Cogito eni poſſe ⁊c. arguit cōtra rñſio
nē que dari poſſet. poſſet eni dici ꝙ iuppiter ⁊ iuno idē
ſunt ſicut innuit valerius. de quo ſup̄ dictū eſt ca. ix. ci
ius verſus hic replicat augꝰ. Et etiam iſta fuit opinio
aliquoꝝ. vt patet ſupra li. iiij. ca. xj. Contra qđ arguit

ꝑt cauſas ꝑtateſq; diuer
ſas: n̄ tm̄ ꝓpter tot res etiā
tot deos eū eſſe coegerūt:
ꝙ oīa vinceret: ꝙ a nemi-
ne vinceret: ꝙ opē indigē-
tibꝰ ferret: ꝙ haberet im-
pellendi: ſtatuēdi: ſtabiliē-
di: reſupinādi ꝑtātē: ꝙ tā-
ꝗ̃ tigillus mūdū cōtineret
ac ſuſtineret: ꝙ aleret oīa:
ꝙ ruma id ē māma aleret
animalia. In his vt aduer
timus quedā magna ſunt
quedā exigua: et tm̄ vnus
vtraq; facere ꝓhibet. Pu
to inter ſe ꝓpinquiora eſſe
cauſas rerū atq; primor-
dia: ꝓpter ꝗ̃s res vnū mū
dum duos deos eſſe volu
erunt: iouem atq; ianum:
ꝗ̃ cōtinere mūdū: ⁊ mam-
mam dare animalibꝰ: nec
tm̄ ꝓpter hec duo opera tā
longe inter ſe vi ⁊ dignita-
te diuerſa duo dij eſſe cō-
pulſi ſunt: ſed vnus iuppi-
ter ꝓpter illud tigillus: pro
pter hoc ruminus appella-
b tus ē. Nolo dicere: ꝙ ani-
malibus mammā prebere
ſugētibus magis iunonem
potuit dicere ꝗ̃ iouē: pre-
ſertim cū eſſet etiā diua ru
mina que in hoc opus ad-
iutoriū illi famulatū ve pre
c beret. Cogito eni poſſe re-
ſponderi et ipſam iunonē
nihil aliud eſſe ꝗ̃ iouē ſm̄
illos valerij ſorani verſus
vbi dictū ē. Iuppiter omi-
potēs regū rex ipe deuſq;.
Progenitor genitrixq; de
um. Quare ergo dictus ē
et ruminꝰ: cū diligētiꝰ for-
taſſe querētibꝰ: ipſe inueni
at eſſe etiā illa diua rumi-
na? Si eni maieſtate deo-
rū recte videbat indignū
vt in vna ſpica alter ad cu
ram geniculi: alter ad folli-
culi pertineret: quanto eſt
indignius vnā rem infimā
id eſt vt māmis alant ani-
malia duorū deoꝝ ꝑtātes
curare: quoꝝ ſit vnus iup
piter rex ipe cūctoꝝ: ⁊ hoc
agat nō ſaltē cū ꝯiuge ſua
ſꝫ cū ignobili neſcio q̄ rumi
na: niſi qꝛ ipſe ē etiā ipa ru
mina ipe ruminꝰ: ruminus
fortaſſe ꝓ ſugētibꝰ maribꝰ:
rumina ꝓ feminis? Dicere
ꝗ̃ppe voluiſſem illos ioui
femininū nomē imponere
niſi ⁊ in illis verſibꝰ ꝓgeni
tor genitrixq; diceret: ⁊ in-
ter alia eiꝰ cognomia lege-
rē: ꝙ etiā pecunia vocare-
tur: quā deā inṫ illos munu
ſcularios inuenimꝰ: vt in
quarto libro iā cōmemora
uimꝰ. Sꝫ cū ⁊ mares ⁊ fe-
mine habeāt pecuniā: cur
non ⁊ pecunia ⁊ pecunius
appellatꝰ ſit ſic rumia ⁊ ru-
minꝰ ipi viderint. ¶ Ca. XII

Quām vero elegāter
rationeꝫ huiꝰ nomis
reddiderūt: ⁊ pecunia inqui
unt vocat: ꝙ eius ſint oia.

augꝰ. qꝛ ſm̄ hoc iuppiter erit illa dea rumina de qua iam
dictū eſt. Et ita iuppiter nō diceret ruminus. ſed rumina.
niſi velint dicere eū ruminū qꝛ lactat maſculos et ruminā
qꝛ lactat feminas. et tm̄ rumina non ponit inter deos ſele-
ctos. ſed ignobiles ⁊ plebeios. dicit vero hic augꝰ. recte
videbat indignū vt
in ſpica alter ad curā
geniculi alter ad folli
culi pertineret. ꝓpter
deum nodotū et deā
patelenā ⁊ deā volu-
tinam. de quibꝰ dictū
eſt ſup̄ li. iiij. ca. viij.
vbi diſtincti dij po-
nunt quoꝝ nodotus
habet curam genicu-
lorū. et alie due dee vi-
delicꝫ patelena ⁊ vo-
lutina curam follicu-
lorū. dicit aūt hic au-
guſtinꝰ ſe deam pecu
niam ſupra libro. iiij.
inter munuſcularios
id eſt eos q̄ dant mu-
nera vel vt aliqui li-
bri habent inṫ nūmu
ſcularios id ē nūmu-
larios inueniſſe. quia
libro primo capi. xxj.
ponit cum eſculano
et argētino quos hic
vocat numuſcularios
id eſt nūmularios vł
munuſcularios. quia
eſculanus ē deus nū-
morum ereorum. ar-
gentinus argenteo-
rum. et dant munera
vel faciūt nūmos ſi-
cut etiaꝫ dea pecunia
dat vel facit pecuniā.

¶ Capi. XII

Quam vero ele
ganter ⁊c. In
hoc capi. arguit bea-
tus auguſtinꝰ quinto cōtra ea que ioui attribuūtur. dici-
tur enim ꝙ iuppiter eſt pecunia et aſſignat cauſam. qꝛ pe-
cunie ſunt oīa. qđ reprobat augꝰ. qꝛ hoc nomē ſummo
deo nō debet attribui qꝛ cōtumelioſum eſt. vt patꝫ cōpa-
rando pecuniā et oīa que pecunie nomie poſſidētur ad
oīa que in celo ⁊ in terra ꝯtinent. inter que pecunia eſt in
ſe res ſatis vilis. alia que dicit augꝰ in hoc ca. ſatis patēt.

Capi. XIII
a Sed q̄d de hoc
Ioue ⁊c. In hoc
ca. oſtēdit btūs augꝰ
ꝙ quantū videt ex di
ctis varronis ⁊ alioꝝ
multitudo deoꝝ eſt
ſuperflua. qꝛ oēs re
ducunt in vnū iouē.
qꝛ vel ipſe iupiter ſe
habet ad alios deos
ſicut totū ad partes ⁊
ita extra totū iouem
nō eſt alius deus. vel
iupiter eſt in ſe ſim/
plex exiſtēs deus. Eſt
eni aīa mūdi per oēs
partes diffuſa ita ꝙ
ex diuerſis partibus
molis huius mundi
quas adminiſtrat ſor
titur diuerſa nomia.
quaſi pluriū deoꝝ cū
tū in rei veritate ſit
vnus animꝰ ſimplex
totiꝰ mūdi. Et vtrūqꝫ
iſtoꝝ fuit ab aliquibꝰ
opinatū vt ſupra pa
tuit li. iiij. ca. xj. Et ꝙ
alterū iſtoꝝ ſit dandū
ꝓbat. qꝛ ea que dijs
alijs attribuūtur etiā
ioui ꝯueniūt. qd̓ pꝫ
de ſaturno cui attri/
buit ptās ſationū. et
hec eadē attribuit io/
ui vt patet per varro
nem exponētē verſus
valerij ſorani. qui ſuꝑ
capi. ix. cū eoꝝ expo/
ſitione poſiti ſunt ſꝫ
in textu augꝰ. Et idē
etiam patet de genio
quē dicūt deū eſſe na
ture. vel omniū rerū
gignendaꝝ. nam ipſe
etiam videt eſſe iupi
ter vt patet ex dictis
varronis exponētis
verſus ſorani. Et etiā
ex his que alio loco
dicit de genijs et ani/
mo mūdi loquit.

Tullius in parados.

Capi. XIIII
a Mercuriū vero
⁊c. In hoc ca/
pi. incipit. b. augꝰ re/
probare ea q̄ dicunt
de mercurio ⁊ marte
q̄ int deos ſelectos nu
merāt. vt pꝫ. ſ. cap.
ij. d quibꝰ fuit duplex

O magnā rationē diuini
nominis: imo vero ille cu/
ius ſūt oīa viliſſime ⁊ cōtu
melioſiſſime pecunia nun/
cupat. At oīa iouis ſunt
que celo et terra cōtinent:
inter que ⁊ ipſa pecunia in
omnibus omnino rebus q̄
ab hominibꝰ noīe pecunie
poſſident. Sꝫ nimirū hoc
auaricia ioui nomē impo/
ſuit: vt quiſquis amat pe/
cuniā: non quēlibet deum
ſed ipſum regē omniū ſibi
amare videat. Longe aūt
aliud eſſet: ſi diuitie voca/
retur: aliud nanqꝫ ſunt di/
uitie: aliud pecunia. Naꝫ
dicimꝰ diuites ſapientes:
iuſtos: bonos: quibus pe/
cunia vel nulla eſt vel par
ua. Magis enim ſunt vir
tutibꝰ diuites: ꝑ quas eis
etiā in ipſis corporaliū re/
rum neceſſitatibꝰ ſatis eſt
quod adeſt: pauperes ve/
ro auaros dicimꝰ ſemꝑ in/
hiantes et egentes. Quā/
libet enim magnas pecu/
nias habere poſſunt: ſꝫ in
earū quātacunqꝫ abundā
tia non egere nō poſſunt.
Et deum ipſum verū recte
dicimꝰ diuitē: nō tamē pe/
cuniā: ſed omnipotentia.
Dicuntur itaqꝫ et diuites
pecunioſi: ſꝫ interius ege/
ni ſi cupidi. Item dicūtur
pauperes pecunia caren/
tes: ſed interius diuites ſi
ſapiētes. Qualis ergo iſta
theologia debet eſſe ſapiē
ti: vbi rex deorum eius rei
nomen accepit: quā nemo
ſapiēs cōcupiuit: Quāto
eni facilius ſi aliquid hac
doctrina qd̓ ad vitā perti/
neret eternā ſalubriter di/
ſceretur: deus mundi re/
ctor nō ab eis pecunia ſed
ſapiētia vocaretur: cuius
amor purgat a ſordibus
auaricie: hoc eſt ab amore
pecunie.

a Sed quid Capi. XIII
de hoc ioue plura: ad
quē fortaſſe ceteri referēdi
ſunt: vt inanis remaneat
deorū opinio plurimorū:
cum hic ipſe ſit oēs: ſiue
quādo partes eius vel po
teſtates exiſtimat: ſiue cū
vis anime quā putāt ꝑ cū
cta diffuſaꝫ: ex ꝑtibꝰ molis
huiꝰ in q̄s viſibilis mūdus
iſte ꝯſurgit ⁊ multiplici ad
miniſtratiōe nature quaſi
pluriū deoꝝ noīa accepit:
Quid ē eni ſaturnꝰ: Unꝰ
inquit de ꝑncipibꝰ deꝰ: pe
nes quē ſationū oīm dñā/
tus eſt. Nonne expoſitio
verſuū iſtoꝝ valerij ſorani
ſic ſe habꝫ: iouē eſſe mūdū
et eū oīa ſemina ex ſe emit
tere et in ſe recipere: Ipſe
eſt igit penes quē ſationū
oīm dñatus eſt. Quid eſt
genius: Deus eſt inquit q̄
ꝑpoſitus eſt ac vim habet
oīm rerū gignēdaꝝ. Quē
aliū hanc vim habere cre/
dūt q̄ mūdū: cui dictū ē:
iupiter oīpotēs ꝓgeni/
toꝝ genitrixqꝫ: Et cū alio
loco geniū dicit eſſe vniuſ/
cuiuſqꝫ animū rōnalem: et
ideo eſſe ſingulos ſingloꝝ:
talē aūt mūdi animū deū
eſſe: ad hoc idem vtiqꝫ re/
uocat: vt tāqꝫ vniuerſalis
genius ipſe mūdi animus
eſſe credat. Hic ē igit quē
appellāt iouē: nā ſi oīs ge/
nius deus: ⁊ oīs viri animꝰ
genius: ſequit vt ſit oīs vi
ri animꝰ deus: qd̓ ſi ⁊ ipos
abhorrere abſurditas ipſa
cōpellit: reſtat vt eum ſin/
gulariter et excellenter di/
cant deum geniū: quē di/
cunt mundi animū: ac per
hoc iouem. Capi. XIIII
a Mercuriū vo ⁊ martē:
quō referrēt ad aliq̄s
ꝑtes mundi: ⁊ opa dei que
ſunt in elemētis nō inuene
rūt: et ideo eos ſaltē opibꝰ

opinio. vna ꝙ iſti
duo nō referunt
ad aliquas ꝑtes
mundi tanqꝫ eis
preſidētes. ſed ſo
lum ad actus hu
manos. puta ꝙ
mercurius refert
ad ſermones. Et
huius opinionis
erāt illi de quibꝰ
dicit in actibus
aploꝝ. capi. xiiij.
ꝙ vocabāt barna
bam iouem. pau
lum vero mercu/
rium. quoniā ipſe
erat dux verbi.
Mars vero refer
tur ad bella. Alia
opinio referebat
eos ad ſtellas ce/
leſtes. In iſto ve
ro capi. reprobat
augꝰ primā opi/
nionem. ⁊ primo
quātū ad mercu/
riuꝫ. ſecūdo quā
tum ad martē ibi
item qꝛ nec mar/
ti ⁊c. cōtra dicta
varronis arguit
probādo ꝙ nō ſit
alius deus q̄ iup
piter. Et hoc cō/
cludit neceſſario
ſuppoſito ꝙ mer/
curius nō ſit ipſe
ſermo. ſed domi/
net ſermonibꝰ ſi/
ue deoꝝ ⁊ hoim.
ſiue hoim tm̄. nā
ſi dñet ſermoībꝰ
deoꝝ cū abſurdū
ſit ꝙ aliquis do/
minet ſermoni io
uis niſi ipſe iup
piter ſequitur ꝙ
mercurius ſit iup
piter. Si ſermo/
nibꝰ hoim tātū.
cū ergo nō ſit ve/
riſimile ꝙ ioui re
gi deorum attri/
buātur opa indi/
gna. et alijs dijs
digniora. et di/
gnius opus ſit lo
qui q̄ lactare pe/
cora. lactare vero
pecora attribuit
ioui ꝓpter quod
et ipſe dictus eſt
ruminus vt di/
cū eſt ſuꝑ ca. xj.

ſequit̄ ꝙ multo-
magis attribuet̄
ſibi poteſtas ſer-
monū nr̄oꝝ. q̄ ipe
ē mercuri⁹. Uel
ſuppoſito ꝙ mer-
curi⁹ ſit ipe ſmo.
cui cōcordāt mul
ta q̄ de mercurio
dicunt̄. nā latine
dicit̄ mercurius.
quaſi medius cur
rēs. q̄ ſermo cur
rit medius inter
hoies ſcꝫ loquē-
tem et audientē.
grece ꝟo dicitur
hermes ab her-
menia qđ eſt ſer-
mo vel interꝑta-
tio. et q̄dā alia de
ipſo dicūtur quę
vident̄ idē argue
re. quo dato ma-
nifeſte apparet ꝙ
mercurius nō eſt
deus cum ſermo
ꝓlat⁹ ſtatim de
ſinat eſſe. Ea ve-
ro quę hic recitat
auguſtin⁹ de mer
curio. recitat etiā
iſidorus lib. viij.
etymologiarꝫ.
De marte vero ſa
tis parꝫ intentio
auguſtini.

¶ Capi. XV.

Niſi forte
ille ſtellę
ꝛc. In hoc ca. re-
probat. b. aug⁹
aliā opinionē de
mercurio ſcꝫ illaꝫ
quę ponit eos de
os et tn̄ eſſe ſtel-
las illas quę his
nominib⁹ appellā
tur. huius opini-
onis fuerūt hi de
quib⁹ ſapie. xiij.
dicit̄. aut gyrum
ſtellarū. aut ſolē.
aut lunam eſſe re
ctores orbis ter-
rarū deos puta-
uerūt. ⁊. iiij. reg.
xvij. adorauerūt
vniuerſam mili-
tiam cęli. Et forſi
tan iſta opinio ñ
diſcrepat a p̄ce
denti quo ad mē-
tem opinātiū q̄a
qui planetā mer-

hominū preposuerūt: ſer-
mocinandi et belligerādi
miniſtros. Quorū mercu-
rius ſi ſermonis etiā deoꝝ
poteſtatē gerit: ipſi quoqꝫ
regi deorū dominat̄: ſi ſm
eius arbitrium iuppiter lo-
quitur: aut loquēdi ab illo
accipit facultatē: qđ vtiqꝫ
abſurdū eſt. Si aūt illi hu-
mani tantū ſermonis pote
ſtas tributa ꝓhibet̄: nō eſt
credibile ad lactādos mā-
ma non ſolum pueros ſed
etiā pecora vnde ruminus
cognominat⁹ eſt iouē de-
ſcendere voluiſſe: et curaꝫ
noſtri ſermonis qua peco-
ribus antecellim⁹ ad ſe ꝑti
nere voluiſſe: ac ꝑ hoc idē
ipe eſt iouis atqꝫ mercuri⁹
Or ſi ſermo ipſe dicat̄ eſſe
mercurius ſic illa q̄ de eo
interꝑtant̄ oſtēdūt. Nam
ideo mercurius quaſi me-
dius currēs dicitur appel-
latus: ꝙ ſermo currat inter
hoies medius: ideo her-
mes grece qđ ſermo vel in
terꝑtatio q̄ vtiqꝫ ad ſermo
nē ꝑtinet hermenia dicit̄:
ideo et mercib⁹ p̄eeſſe: q̄a
inter vendētes ⁊ ementes
ſermo fit medi⁹: ideo alas
ei in capite ⁊ pedib⁹ ponūt
volentes ſignificare volu-
crem ferri per aera ſermo-
nem: ideo nunciū dictuꝫ:
quoniā per ſermonē oīa
cogitata enūciāt̄. Si ergo
mercurius ipſe ſermo eſt:
etiam ipſis cōfitēib⁹ deus
non eſt: ſed cū ſibi deos fa
ciūt eos qui demones ſūt:
immūdis ſupplicādo ſpiri
tibus: poſſident̄ ab eis qui
nō dij ſed demones ſunt.
Item q̄a nec marti aliqđ
elementū vel partē mundi
inuenire potuerūt vbi age
ret opera qualiacūqꝫ natu
rę: deum belli eſſe dixerūt:
quod opus eſt hominū et
optabile eis nō eſt. Si er-
go pacē perpetuā felicitas
daret: mars q̄d ageret nō
haberet. Si aūt ipſum bel
lū ē mars ſicut ſermo mer-
curius: vtinā q̄ꝫ manifeſtū
eſt ꝙ nō ſit deus: tam non
ſit et bellū: quod vel falſo
voceī deus. ¶ Capi. XV

Niſi forte ille ſtellę ſint
ibi dij quas eorū ap-
pellauere nominib⁹. Naꝫ
ſtellam quādā vocāt mer-
curiū: quādā itidem mar-
tem: ſed ibi eſt ⁊ illa quam
vocāt iouē: ⁊ tamē eis mū
dus eſt iouis. Ibi quā vo
cant ſaturnū: ⁊ tn̄ ei preter
eam dant nō paruā ſubſtā
tiam: omniū videlicꝫ ſemi
num. Ibi eſt ⁊ illa oīm cla
riſſima quę ab eis appellat̄
venus: et tn̄ eandē venerē
eſſe etiā lunā volūt: q̄uis
de illo fulgentiſſimo ſidere
apud eos tāqꝫ de malo au
reo iuno venuſqꝫ cōtēdāt.
Luciferū enim quidā ve-
neris: quidā dicūt eſſe iu-
nonis: ſꝫ vt ſolet venus vi-
nonē vincit. Nā mlto plu-
res eam ſtellā veneri tribu
unt: ita vt vix eorū quiſqꝫ
reperiat̄ qui aliud opinet̄.
Quis aūt nō rideat cū re-
gē oīm iouē dicāt: ꝙ ſtella
ei⁹ a ſtella veneris tāta vin
cit claritate: Tāto enī eſſe
debuit ceteris illa fulgen-
tior: quāto ē ipe potētior.
Rn̄dēt ideo ſic videri: q̄
illa q̄ putat̄ obſcurior: ſu-
perior ē: atqꝫ a terris lōge
remotior. Si ergo ſuperio
rē locū maior dignitas me
ruit: quare ſaturn⁹ ibi eſt
ioue ſuperior: An vanitas
fabulę q̄ regē iouē facit nō
potuit vſqꝫ ad ſidera pue-
nire: ⁊ ꝙ nō valuit ſaturn⁹
in regno ſuo neqꝫ in capi-
tolio: ſaltē eſt ꝑmiſſus obti
nere in celo: Quare aūt ia
nus nō accepit aliquā ſtel
lā: ſi ꝑpterea q̄ mūdus eſt

curium deum putāt.
credūt ipm dare ho-
mini eloquētiā. et eo-
dem mō planetā mar
tem cauſare bella et
dare victorias. facit
aūt aug⁹ hic duo. q̄
primo reprobat hāc
opinionē per ea quę
cōueniūt dijs alijs ſe
lectis. quorū nomini
bus appellāt planetę
aliqui ſicut eſt ō ioue
venere et ſaturno. ſe-
cundo vero ꝑ ea q̄ ve
rificāt̄ de iano deo ſe-
lecto. cui⁹ noie nulla
ſtella nomiat̄. ibi. q̄re
autē ianus ꝛc. Ad in-
telligētiā ꝟo hui⁹ ca.
notāda ſunt tria. pri-
mū eſt ꝙ octaua ſpe-
ra in q̄ ſunt ſtellę fixę
et oīa ſigna de qui-
bus dicit aug⁹ ꝙ non
ſūt ſingulę ſꝫ cōſtāt ex
plurib⁹ ſtellis et ſunt
loco ſupiores q̄ꝫ pla-
netę. Etenim ſunt ſe-
ptem planetę. Illoꝝ
ſaturnus eſt oīm ſub-
limior. poſt illum im-
mediate eſt iuppiter.
et poſt iouem mars.
poſt marteꝫ ſol. poſt
ſolem venus. poſt ve
nerē mercurius. poſt
mercuriuꝫ luna oīm
infima. Aliud eſt ꝙ
venus inter oēs pla-
netas vl̄ ſtellas alias
poſt ſolem et lunā eſt
lucidior et pulchrior
quo ad aſpectum no-
ſtrū. vnde ⁊ ſm mar-
tianū in aſtronomia
ſua ipſa eſt tertiū cor-
pus celeſte qđ cauſat
vmbram ſenſibilem.
Tertiū eſt ꝙ fabulaꝫ
illā quę dicit̄ ꝙ iuno
et venus inter ſe con-
tendebant de pomo
aureo. vtraqꝫ earū ſi-
bi pomū vendicāte.
vbi dicitur venerē in
cauſa viciſſe ⁊ pomū
illud habuiſſe interꝑ-
tantur quidā de luci-
fero. q̄s olim quidaꝫ
dixerūt luciferū eſſe
iunonē volētes ſcꝫ eū
eſſe planetā diſtictū a
venere ⁊ vocari iuno
nē. videbat̄ enī eis ꝙ

quia iuno fuit regina
deoꝝ pulcherrima
ſtella ſibi debebat at-
tribui. quidā vero nō
eſſe alium ꝗ̄ venerē.
et iam nullus tenet ꝙ
ſit iuno. ſed om̄es vo
cant venerem lucife-
rum ita ꝙ lucifer et
venus ſunt idem pla-
neta ꝓpter qḋ iam ve
nus in cauſa illa dicit
viciſſe iunonē. His
viſis ſatis patet intē
tio aug̃. Dicit vero
hic augꝰ ꝙ quidā vo
lunt venerē eſſe lunā
ꝙ nō intelligendū eſt
de iſta ſtella q̄ venus
appellat. ſ; de iſta ſtel
la que lucifer. hoc au
tem videt voluiſſe vir
gilius lib. j. eneidos
vbi adducit eneā ve-
nerem vocantē virgi
nem et ſororē phebi
id eſt ſolis. nam ſoror
phebi non fingit niſi
diana id ē luna. vt di-
cetur capi. ſequēti.

Capi. XVI

a Apollinem ꝗ̄-
uis ⁊c̄. in hoc
cap. proſequit breuiſ
augꝰ interpretationē
aliorū deoꝝ ſelectoꝝ
de quibꝰ nōdū eſt di-
ſputatū. et facit duo.
qꝛ p̄mo recitat inter-
p̄tationē naturalē q̄
fit de dijs illis. ſecun-
do cōcludit ex dictis
quanta diſſonātia eſt
in interp̄tationibꝰ il-
lis. ibi. ac per hoc om
nes ⁊c̄. In prima ve-
ro parte facit mentio
nem de apolline ⁊ dia
na quā vocat germa-
nam apollinis qꝛ fin-
gitur ꝙ iupiter ex la-
tona filia cei gigan-
tis genuit apollinē et
dianam. fuerūt autē
duo apollines dij fa-
cti vt patet per aug̃.
infra li. xviij. ca. xiij.
b Ditempatrē id ē
orcum. diſpater eſt
vna dictio. vocat au-
tem pluto diſpater.
c Liberum et cere-
rem preponunt ſemi-

et om̄es in illo ſunt: et io-
uis mūdus eſt: ⁊ habet tn̄:
An iſte cauſam ſuā cōpo-
ſuit vt potuit: et ꝑ vna ſtel
la quā n̄ habꝫ inter ſidera
tot facies accepit in terra:
Deinde ſi ꝓpter ſolas ſtel
las mercuriū ⁊ martē ꝑtes
mundi putāt vt eos deos
habere poſſint: qꝛ vtiqꝫ ſer
mo et bellum nō ſunt ꝑtes
mūdi ſed actus hoim̄: cur
arieti: et tauro: et cancro:
et ſcorpioni: ceteriſqꝫ hu-
iuſmodi que celeſtia ſigna
numerāt: ⁊ ſtellis nō ſingu
lis ſ; ⁊ ſinglā pluribꝰ ꝯſtāt:
ſupiuſqꝫ iſtis in ſūmo celo
ꝓhibēt collocata: vbi con-
ſtantior motus inerrabilē
meatū ſideribꝰ prebet: nul
las aras: nulla ſacra: nulla
tēpla fecerūt: nec deos nō
dico inter hos ſelectos: ſ;
nec īt illos quidē q̄ſi ple-
beios habuerūt: Ca. XVI

a Apollinē q̄uis diui-
natorē ⁊ medicū ve-
lint: tn̄ vt in aliq̄ ꝑte mūdi
ſtatuerēt: ipm̄ etiā ſolē eſſe
dixerūt: dianāqꝫ germanā
eiꝰ ſimiliter lunā: ⁊ vijs p̄ſi
dere: vn̄ ⁊ virginē volūt: ꝙ
via nihil pariat: ⁊ ideo am
bos ſagittas habere: ꝙ ipa
duo ſidera de celo radios
t̄ras vſqꝫ p̄tedāt. Vulcanū
volūt ignē mūdi: neptunū
b aquas mūdi: ditēpatrē
hoc eſt orcum terrenā ⁊ in-
c fimā ꝑtē mūdi. Liberū ⁊ ce
rerē p̄ponūt ſeminibꝰ: vel
illū maſculinis: illā femini
nis: vel illū liquori: illā vo
ariditati ſeminum. Et hoc
vtiqꝫ totū refertur ad mū-
dū: id ē ad iouē: qui ꝓpte
d rea dictus eſt ꝓgenitor: ge
nitrixqꝫ: ꝙ om̄ia ſemina ex
ſe emitteret et in ſe reciperet.
Quādoquidē etiaꝫ matrē
magnā eādē cererē volūt:
quā nihil aliud dicūt eſſe
e ꝗ̄ terrā eamqꝫ perhibēt et

iunonem. Et ideo ei ſecū-
das cauſas tribuūt reruꝫ:
cū tn̄ ioui ſit dictū proge-
nitor genitrixqꝫ deū: qꝛ ſm̄
eos totus iſte mundus eſt
iouis. Mineruā etiā quia
eam humanis artibꝰ p̄po-
ſuerunt nec inuenerūt vel
ſtellā vbi eam ponerēt ean
dem vel ſummū ethera vl̄
etiam lunam eſſe dixerūt.
f Veſtam quoqꝫ ipſaꝫ ꝓpte
rea deaꝝ maximā putaue
runt ꝙ ipſa ſit terra: q̄uis
ignē mūdi leuiorē qui per-
tineat ad vſus hominū fa-
g cilē: nōn violētiorē qualis
vulcani eſt: ei deputandū
eſſe crediderūt. Ac ꝑ hoc
om̄es iſtos ſelectos deos
hunc eſſe mundū volūt: in
quibuſdā vniuerſū: in qui
buſdā partes eiꝰ. Vniuer-
ſum ſicut iouē: partes eius
vt genium: vt matrem ma
gnam: vt ſolem: vt lunaꝫ:
vel potius apollinē et dia-
nam: et aliquādo vnū deū
res plures: aliqn̄ vnā rem
deos plures faciūt. Nam
vnus deus res plures ſūt:
ſicut ipſe iuppiter. Et mū-
dus enim totus iuppiter: ⁊
h ſolum celū iuppiter: et ſo-
la ſtella iuppiter habet et
dicit. Itemqꝫ iuno ſecun-
darū cauſarū dn̄a: et iuno
i aer: et iuno terra: ⁊ ſi vene
rem vinceret iuno ſtella ſi-
militer. Minerua ſūmus
ether: et minerua itidem lu
na: quā eſſe in etheris infi-
mo limite exiſtimāt. Vnā
vo rem deos plures ita fa
ciūt. Et ianus eſt mūdus
et iuppiter. Sic et iuno eſt
terra et mater magna et
ceres. Capi. XVII

a Et ſicut hec que exē-
pli gratia cōmemo-
raui: ita et cetera nō expli-
cant ſed potius implicāt:
ſicut impetꝰ errabūde opi
nionis impulerit: ita huc

nibus. ita etiam
p̄ponūt ſaturnū.
vt patet infra ca.
xix. Ceres autē
eſt eadē que et li-
bera alio nomie
appellat d Di
ctus eſt ꝓgenitor
genitrixqꝫ. hoc
patuit ex verſibꝰ
ſorani ſup ca. ix.
e Eamqꝫ perhi
bent ⁊ iunonē. et
hoc fuit probatū
per verſus virgi-
lij ſupra lib. iiij.
ca. x. f Veſtā
quoqꝫ ipſam ⁊c̄.
de veſta ꝙ vocet
q̄nqꝫ ignis q̄nqꝫ
terra dixi ſup lib.
iiij. capi. x.
g Nō violētiorē
q̄lis vulcani ē ⁊c̄.
vulcanus ē deus
fabroꝝ et ignis
quo fabri vtunt.
b Solum celū
iuppiter. vn̄ oui-
dius libro. iiij. de
faſtis ſic dicit.
Sub ioue dura-
uit multis immo
ta diebus. i
Et ſi venerē vin-
ceret ⁊c̄. Hoc di-
cit ꝓpter conten-
tionē d̄ pomo au
reo de quo capi-
tulo p̄cedenti di-
ctum eſt.

Capi. XVIII

a Et ſic hec
⁊c̄. in hoc
ca. augꝰ oñdit ꝙ
interp̄tatiōes eo
rū q̄ d̄ dijs dicūt
nō hn̄t certitudi-
nē eoꝝ q̄ dicunt.
imo nec ea ſciunt
q̄ firmit credūt. ſ;
quaſi opinādo lo
quūtur. qḋ ꝓbat
per duas aucto-
ritates varronis.
Eſt autē hic ad-
uertēdū ꝙ ſicut
patuit ſup li. vj.
ca. iij. varro de re
bus diuinis com
poſuit quinqꝫ ter
narios libroꝝ. in
quinti vero et vl-
timi libro primo

determiat ō dijs certis. in ſecūdo de dijs incertis. in tertio vero de dijs ſelectis. prima vero auctoritas ſumitur ex ſecundo libro. in quo etiam facit mētionē de his q̄ dixerat in primo libro dicens ſic. Cum in hoc libello videlicȝ ſecūdo q̄ eſt ō dijs incertis dubias ō dijs opiniones poſuero. rep̄hendi non debeo. i. nō ſum rep̄henſibilis. q̄uis ea quę dico in hoc libello dico dubitando et opinādo. qui eni putabit iudicari oportere et poſſe. i. qui putat q̄ illa q̄ ego dicā deberēt iudicari. i. cum certitudine p̄nūciari. et hoc poſſe fieri cū audierit faciet ipſe. i. cuȝ audierit q̄ dicam pronūciet ipſe cū certitudie et aſſerat ea pro certo. q̄ſi diceret ego nō faciā. faciat alius. ego citi⁹ pduci poſſum vt in p̄mo libro q̄ dixi ſcȝ de dijs certis in dubitationem reuocē. q̄ in hoc q̄ pſcribā oīa ad aliquam dirigā ſummā. i. certitudinē oīa quę ſcribam in hoc libro ſecūdo q̄ eſt de dijs incertis. Secūda vero auctoritas ſumit ex tertio libro p̄dicto vbi varro alludit dicto xenophanis qui dixit q̄d putē et nō q̄d ptendā. i. nunq̄d tanq̄ mihi certum defendā vel ponaȝ. hominis enim eſt ⁊c̄.

atq; illuc: hinc atq; illinc inſiliunt et reſiliunt: vt ipſe varro de oīb⁹ dubitare q̄ aliq̄d affirmare maluerit. Nam vt trium extremorum primū cū de dijs certis abſoluiſſet librū: in altero de dijs incertis dicere ingreſſus ait. Cū in hoc libello dubias de dijs opiniones poſuero: reprehendi nō debeo. Qui eni putabit iudicari oportere et poſſe: cum audierit faciet ipſe. Ego citius perduci poſſum: vt in primo libro quę dixi in dubitationē reuocē: q̄ in hoc q̄ pſcribā: omnia ad aliquā dirigam ſummā. Ita nō ſolū iſtum de dijs incertis: ſed etiam illū de certis fecit incertū. In tertio porro iſto ō dijs ſelectis poſtea q̄ prelocutus eſt: qō ex naturali theologia preloquendū putauit: ingreſſurus huius ciuilis theologię vanitates et inſanias mēdaces: vbi cū non ſolū non ducebat rerum veritas: ſed etiā maiorum pmebat auctoritas. De dijs inquit populi romani publicis quib⁹ ędes dedicauerūt: eoſq; pluribus ſignis ornatos notauerūt: in hoc libro ſcribā: ſed vt xenophanes colophonius ſcribit: quid putem nō q̄d cōtendā ponā. Hominis eni eſt hęc opinari: dei ſcire. Rerum igitur non cōprehenſarum: nec firmiſſime creditarum: ſed opinatarū: et dubitādarū ſermonē trepidus pollicetur: dicturus ea quę ab hominib⁹ inſtituta ſunt. Neq; eni ſicut ſciebat eſſe mūdum: eſſe cęlum et terrā: cęlum ſideribus fulgidū: terram ſeminibus fertilē: atq; huiuſmodi cętera: ſicut hāc totam molem atq; naturā vi quadam inuiſibili atq; ppotēti regi atq; miniſtrari certa animi ſtabilitate credebat: ita poterat affirmare de iano q̄ mūdus ipſe eſſet: aut de ſaturno inuenire quomō et iouis pater eſſet: et ioui regnāti ſubditus factus eſſet: et cętera talia.

¶Capi. XVIII

a De quib⁹ credibilior reddit ratio cū perhibētur homines fuiſſe: et vnicuiq; eorū ab his actibus: caſib⁹: morib⁹ quos in vita duxerūt vel vituperium vel laudē vel nobilitatē vel ignominiā v̄l cognomen acceſſiſſe vel nomē ex eorū ingenio qui eos adulando deos eſſe voluerūt atq; hęc paulatim per animas hominū demonibus ſimiles et ludicrarū rerum auidas irrepēdo: longe lateq; vulgarūt: ornātib⁹ ea mendacijs poetarū: et ad ea fallacib⁹ ſpiritib⁹ ſeducentib⁹. Facilius eni fieri potuit vt iuuenis impius vel ab impio p̄re interfici metuēs: et auidus regni patrē pelleret regno: q̄ id qō iſte interp̄tat. ideo ſaturnū patrē a ioue filio ſupatū: qō añ ſit ei⁹ cauſa q̄ ptinet ad iouē: q̄ ſemē qō ptinet ad ſaturnū. Si eni hoc ita eſſet nunq̄ ſaturnus prior fuiſſȝ: nec pater iouis eſſȝ. Semp eni ſemē cauſa pcedit: nec vnq̄ generat ex ſemine. Sȝ cū conāt vaniſſimas fabulas ſiue hoim res geſtas: vel vt naturalib⁹ interp̄tationib⁹ honorare: etiā hoies acutiſſimi tātas patiunt anguſtias: vt eoȝ quoq; vanitatē dolere cogamur.

¶Capi. XIX

a Saturnum inquit dixerunt: quę nata ex

¶Capi. XVIII

a De quib⁹ credibilior ⁊c̄. In hoc capi. oſtēdit beatus auguſtin⁹ q̄ credibilior eſt interp̄tatio rationū ō his quę dijs attribunt quę dicit eos eſſe homies. et ad hiſtoriaȝ refert ea quę de eis dicūtur. q̄ illa q̄ refert ea ad cauſas vel effectus naturales. et probat p hoc qō de ioue dicit ipm ſuū patrē viciſſe et de regno expuliſſe. nam credibilius eſt q̄ iam hoc ſit. q̄ ſaturn⁹ fuit crudelis in filios ſuos. ppter qō dicit filios ſuos deuoraſſe. et q̄ iupiter partim metu pr̄is. partim cupiditate regni cū patre bellauerat et vicerat. q̄ illud quod varro fingit. videlicȝ q̄ ideo hoc dicit de ioue. q̄a ipſe eſt cauſa et ſaturnus eſt ſemen. q̄ ſm hoc cū cauſa ſemper p̄cedat ſemē. nec vnq̄ generet ex ſemine. ſequitur q̄ non ſit genitus a ſaturno. cui⁹ oppoſitū dicit varro.

¶Capi. XIX

a Saturnum inquit dixerūt ⁊c̄. In hoc capi. oſtēdit aug⁹ q̄ interp̄tationes eoȝ naturales de ſaturno ſūt falſę. impertinētes. etiā et ſeipſas deſtruētes. Et reprobat in hoc capi. quinq; interpretationes et earum reductiōes de his quę ſaturno attribuūt vt patebit. Tangit aūt hic in principio fabulam de ſaturno q̄ videlicȝ glebam loco filij ſui deuorauit quā ſupra poſui capi. ix. reprobat aug⁹ interp̄tationē hui⁹ fabulę

eo eſſent ſolitꝫ deuorare:
eo ꝙ ſemina vñ naſceren-
tur redirent: et ꝙ illi pro
ioue gleba obiecta eſt de-
uoranda: ſignificat inquit
manibus humanis obrui
ceptas ſerendo fruges: an
teꝗ̄ vtilitas arandi eſſꝫ in
uenta. Saturnus ergo di-
ci debuit ipſa terra: non ſe
mina. Ipſa enim quodā-
mō deuorat que genuerit:
cū ex ea nata ſemina in eā
rurſus recipiēda redierint
Et ꝙ ꝓ ioue accepiſſe di-
cit glebaꝫ: quid hoc ad id
valet quod manib⁹ homi-
num ſemē gleba coopertū
eſt? Nunqd ideo nō eſt vt
cetera deuoratū qd quaſi
gleba coopertū ē? Ita eni
hoc dictū eſt quaſi q̄ glebā
oppoſuit ſemen abſtulit: ſi-
cut ſaturno perhibēt obla-
ta gleba ablatū iouem: ac
nō potius gleba ſemē ope
riendo fecerit illud diligē-
tius deuorari? Deinde iſto
mō ſemē eſt iuppiter nō ſe-
minis cauſa qd paulo an-
te dicebat. Sed qd faciāt
hoīes: q̄ cū res ſtultas in-
terptant non inueniūt qd
b ſapiēter dicāt? Falcē habꝫ
inquit ꝓpter agriculturā.
Certe illo regnāte nondū
erat agricultura: et iō prio
ra eius tpa phibent: ſicut
idē ipſe fabellas interptat:
qꝛ primi hoīes ex his viue
bant ſeminibus que terra
ſponte gignebat. An falcē
ſceptro pdito accepit: vt q̄
primis tēporib⁹ rex fuerat
ocioſus: filio regnante fie-
ret operarius laborioſus?
c Deinde ideo dicit a qui-
buſdā pueros ei ſolitos im
molari: ſicā penis. ⁊ a qui
buſdā etiā maiores: ſicut
a gallis: qꝛ omniū ſeminū
optimū eſt genus huma-
nuꝫ. De hac crudeliſſima
vanitate qd opus eſt plu-
ra dicere? Hoc potius ad
uertam⁹ atqꝫ teneam⁹: has
interpretatiões nō referri
ad verū deū: viuā: incor-
poreā: incōmutabileqꝫ na
turā: a quo vita in eternuꝫ
beata poſcēda eſt: ſed eaꝫ
eſſe fines in reb⁹ corpalib⁹
tpalibus mutabilib⁹ atqꝫ
d mortalib⁹. Quod celū in-
quit patrem ſaturnus ca-
ſtraſſe in fabulis dicit: hoc
ſignificat penes ſaturnum
nō penes celū ſemē eſſe di
uinū. Hoc ꝓpterea quātū
intelligi dat: qꝛ nihil in ce-
lo de ſeminib⁹ naſcit. Sed
ecce ſaturnus ſi celi eſt fi-
lius: iouis eſt filius. Celū
enim eſſe iouem innume-
rabiliter et diligenter affir-
mant. Ita iſta que a veri-
tate non veniūt: plerūqꝫ ⁊
nullo impellēte ſeipſa ſub-
e uertūt. Chronon appella-
tum dicit: quod greco vo-
cabulo ſignificat tpis ſpa-
cium: ſine quo ſemē inquit
non poteſt eſſe fecunduꝫ.
Hec ⁊ alia de ſaturno mul
ta dicuntur: et ad ſemen
omnia referuntur. Sed ſal
tem ſaturnus ſeminib⁹ cū
tanta iſta poteſtate ſuffice
ret. Quid ad hec dij alij re
quiruntur: maxime liber ⁊
libera q̄ eſt ceres? De qui-
bus rurſus quod ad ſemē
attinet tāta dicit: quaſi de
ſaturno nihil dixerit.

b Falcē habꝫ inquit ⁊c. Hic reprobat ſecūdā interptati
onē varronis de hoc ꝙ ſaturnus dicit habere falcē. Sic
eni formabat ſimulachrū eius. huius ratonē reddit var
ro hiſtoricā. quā aug⁹ reprobat et dictis varronis alijs.
Et ſcienda ſunt hic duo. Primū eſt ꝙ ſaturnus primo re-
gnauit in creta et eo
ibi regnāte cōſtat fu-
iſſe ibi agriculturaꝫ.
poſtmoduꝫ regnauit
in italia cū iano. ⁊ ibi
ante aduentū ſuū nō
fuit agricultura. Sꝫ
tñ dicit eutropius li-
bro primo ꝙ ipſe ad-
huc rudes ꝑplos ſcili
cet italie domos edi-
ficare. terras incole-
re. plātare vineas do
cuit. atqꝫ hūanis mo
rib⁹ viuere. cū antea
ſemiferis glandium
tantūmō alimētis vi
tam ſuſtētarēt. ꝓ qui
bus meritis ab indo-
cili ⁊ ruſtica multudi
ne deus appellat⁹ eſt.
Ex quo patꝫ ꝙ ſub eo
in italia incepit agri-
cultura. ꝓpter qd at-
tribuunt ſibi falcem.
Quod vero aug⁹ dic
ei⁹ tpe nō fuiſſe agri-
culturā. vel intelligē-
dum eſt quo ad prin-
cipiū regni ſui. vl' po
tius hoc dicit ſm ſen
tentiā varronis quē
ad cōfirmādū hic ad-
ducit. Secūdo vero
ꝓ dictis varronis ſci
endū eſt ꝙ poete fin-
xerūt quattuor ſecu-
la ſeu tpa. vnū aureū
et illud fuit pmū ſub
ſaturno. ſecundū fuit
argēteū ſub ioue. ter-
tiū fuit ereū. et quar-
tum ferreū. quo ince-
pit mundus vndiqꝫ
bellis plen⁹ eſſe. Aſſi
gnat ergo varro cau-
ſam quare priora tpa
videlicet ſeculi aurei
attribuūtur ſaturno
pon⁹ ꝙ̄ ioui. ⁊ dicit ꝙ
hoc eſt qꝛ ſemē attri-
buit ſaturno. Et pri-
mo vixerūt homines
de ſeminib⁹ que pri-
mo naſcebātur ſpon-
te. ergo ſm varronē
ſub ſaturno vixerunt
hoīes ſine agricultu-
ra. c Deinde ideo
dicit. Hic reprobat aug⁹ interptationē tertiam videli-
cet cauſam que redditur de hoc ꝙ ſaturno immolātur
pueri a quibuſdā. ſicut a penis id eſt afris ſeu cartha-
ginenſib⁹ de quib⁹ dicit oroſius libro. iiij. Carthagi-
nenſes quippe hoīes vt victimas immolabāt etateqꝫ
impuberes. ſicut
etiā fecerūt hi de
qb⁹ dicit pš. Et
imolauerūt filioſ
ſuos ⁊ filias ſuas
demonijs. quidā
vero immolaue-
runt hoīes maio
ris etatis. ſic gal-
li. Conſimile nar
rat oroſius ō bu-
ſyride tyrāno egy
pti qui innocētū
hoſpitū ſuoꝝ ſan
guinem dijs ſuis
propinauit. dicit
etiaꝫ in theorica
artis magice ꝙ
ſacrificare homi-
nē eſt pcipuū et
efficaciſſimuꝫ ſa-
crificiū. Conſtat
eni ꝙ demones
hoc ſacrificiū ma
gis acceptāt dele
ctari tā in crudu-
litate ſacrificātis
ꝗ̄ etiā in effuſio-
ne hūani ſangui-
nis ꝓpter odium
quo hominē odi-
unt. d Qꝫ ce-
lum inquit patrē
⁊c. Hic reprobat
quartā interpta-
tionē. i. aſſignati-
oneꝫ cauſe quare
ſaturnus dicit fi-
lius celi eſſe ⁊ pa
tri ſuo virilia am-
putaſſe. ⁊ patꝫ in
tentio auguſtini.
e Chronon ap-
pellatuꝫ ⁊c. Hic
ponit interptatio
nem quintā. que
ſcꝫ reddit cauſam
q̄re ſaturn⁹ appel
lat apud grecos
chronos. i. tps. ⁊
patꝫ intētio aug⁹.
Sciēdū ē aūt ꝙ
ſm iſidorū li. viij.
etymologiarum
alie aſſignāt cau
ſe eoꝝ q̄ de ſatur-
no dicūt quā var
ro aſſignat in h̄ li-
bro.

a In cereris aũt ſacris ⁊c̃. In hoc Ca.XX capit'lo ponit beatus aug⁹. interp̃tationẽ varronis de ſacris cereris q̃ eleuſina appellant a quadã ciuitate grecie q̃ eleuſis vocat. vbi iſta ſacra celebrabãt p̄cipue ⁊ apđ athenienſes etiã fuerũt nobiliſſima. Vn̄ ad itellectũ hui⁹ capl'i ſciendũ ē ꝙ fabulã d̾ raptu ꝓſerpine filie cereris ponit ouidi⁹ libro q̄rto d̾ faſt' diffuſe dicẽs: ꝙ i ſicilia cũ ꝓſerpina quadã die ambularet ꝑ prata puellis ſuis comitata ⁊ vidiſſet flores in copia incepit ipa vna cum puellis ſuis colligere. Cũ aũt ipa ⁊ etiaʒ ipe puelle ei⁹ circa floꝝ collectionẽ multum eẽnt itẽte: ꝯtigit puellas a ſua domina ſeparari: ⁊ relicta fuit ꝓſerpina ſola: quod cernens pluto mox eã rapuit ⁊ ad inferos ſecũ duxit: puelle v̾o reuerſe vt flores collectos ꝓſerpine p̄ſentarẽt cũ eã clamatã nullatenus inueniſſent vlulatibus mõtes implẽt. Ceres tunc clamorib⁹ puellarũ attonita cum audiſſet filiã ſuaʒ raptã incepit etiam vlulare ⁊ alt' clamorib⁹ filiam ſuã vocare: ⁊ diſcurrẽdo ꝑ multa loca recurrere. Cũq; ꝑ diuerſas t̃ras eã m̃ltis diebus queſiſſet: ieiuna manẽs nec ꝯſolationẽ recipiens: ꝯtigit eã venire ad portum athenienſem iuxta quem in loco vbi poſtmodum ciuitas eleuſina ꝯſtructa eſt ſedet ſb̾ diuo m̃ltis dieb⁹ ſola ⁊ meſta: vbi fuerũt agri celei ſenis qui eã in domũ ſuã introduxit ⁊ eã comedere fecit: poſtmodũ v̾o oẽs t̃ras circuiẽs et filiã ſuã querẽs cũ eã nullibi repiſſet t̃rã deſeruit ⁊ celos petiuit: vbi a ſole dictũ eſt ſibi ꝙ orcus. i. pluto frater iouis eã raptã ſecũ duxerat. Deponit ergo ceres ſoror iouis q̄relã de plutone eo ꝙ filiã ſuã quã de ioue habuerat (nã ꝓſerpina filia iouis erat) ſic raptã abduxerat. ⁊ tandẽ victus iuppiter cõpaſſiõe cereris: q̃ ad filiã ſuaʒ volebat oĩno deſcendere niſi ei reſtitueret: ſic ſtatuit vt videlicet ſex menſibus anni ꝓſerpina eẽt cũ matre ſua ⁊ alijs ſex menſib⁹ cũ plutone marito ⁊ patruo ſuo quo a ioue ꝯceſſo: recepit ceres aĩm p̄ſtinum et vehementer cõſolata eſt: reddita fertilitate q̃ diu defecerat: hec ex ouidio. ex quib⁹ patet intentio aug'. Sciẽdũ eſt tñ ꝙ liceat ſ̾m vnã interp̃tationeʒ ꝓſerpina ſit terre fecũditas tñ ſ̾m aliã ē inferior ps terre vt patʒ infra capitulo. xxiij.

a In cererĩ aũt Ca.XX ſacrĩ ꝑdicãt illa eleuſina q̃ apud athenienſes nobiliſſima fuerũt. De q̄b⁹ iſte nihil iterp̃tat: niſi qđ attinet ad frumentũ qđ ceres inuenit: ⁊ ad ꝓſerpinã quã rapiẽte orco ꝑdidit. Et hãc ipaʒ dicit ſignificare fecũditatẽ ſeminũ. Que cũ defuiſſet q̄dã tꝑe: eadẽq; ſterilitate t̃ra mereret: exortã eẽ opinionẽ ꝙ filiaʒ cereris: id eſt ipam fecũditateʒ q̃ a ꝓſerpẽdo ꝓſerpina dicta eſſet: orc⁹ abſtulerat: ⁊ apđ inferos detinuerat. Que res cũ fuiſſʒ luctu publico celebrata: q᷑ rurſus eadeʒ fecũditas rediit ꝓſerpina reddita exortã eſſe leticiã: ⁊ ex h̃ ei ſolẽnia inſtituta. Dic deinde m̃lta i myſterijs ei⁹ tradi: q̃ niſi ad frugũ inuẽtionẽ nõ ꝑtineant.

a Iam vero Ca. XXI liberi ſacra que liquidis ſemib⁹ ac ꝑ h̃ nõ ſoluʒ liquorib⁹ fructuum quorũ quodãmõ p̃matũ vinũ tenet: verũ etiã ſemib⁹ aialiũ p̃fecerũt: ad quantã turpitudinẽ ꝑuenerint: piget q̃dem dicere ꝓpter ſmõis lõgitudinẽ: ſ; ꝓpter ſupbã iſtoꝝ hebetudinẽ nõ piget. Int̃ cetera q̃ p̄termittere (qm̃ m̃lta ſũt) cogor: in italie cõpitis q̄dã dicit ſacra liberi celebrata cũ tãta licẽtia turpitudis vt i eius honorẽ pudẽda virilia colerent: nõ ſaltẽ aliquãtum verecũdiore ſecreto. ſ; in ꝑpatulo exultãte nequicia. Nam hoc turpe membrũ liberi ꝑ dies feſtos cũ honore magno ploſtellis impoſitũ prius ꝑ rura i compitis: ⁊ vſq; i vrbẽ poſtea vectabat. In oppido autẽ lauinio vnus libero totus menſis tribuebatur cuius diebus omnes verbis flagicioſiſſimis vtebãtur: donec illud mẽbruʒ ꝑ forum trãſuectum eſſet: atq; in loco ſuo quieſceret. Cui mẽbro ihoneſto matrẽfamilias honeſtiſſimã palã coronã neccẽ erat iponere. Sic videlicet liber de⁹ placãd⁹ fuerat ꝓ euẽtib⁹ ſeminũ: ſic ab agris faſcinatio repellẽda: vt matrona facere cogeret i publico: qđ nec meretrix ſi matrone ſpectarẽt ꝑmitti debuit in theatro. Propt̃ h̃ ſaturn⁹ ſol⁹ credit⁹ eſt nõ ſufficere poſſe ſemib⁹ vt occaſiones multiplicandoꝝ deoꝝ imunda aia reperiret: ⁊ ab vno vero deo merito imũdicie deſtituta: ac per multos falſos auiditate maioris imũdicie ꝓſtituta: iſta ſacrilegia ſacra noiaret: ſeſeq; ſpurcoꝝ demonũ turbis cõuiolãdã polluẽdãq; p̄beret.

a Iam vtiq; Ca. XXII habebat ſalaciã neptunus vxorẽ: quã inferioreʒ aquã maris eſſe dixerunt:

Ca.XXI

a Iam v̾o liberi ſacra ⁊c̃. In h̃ ca. oſtẽdit btũs aug⁹ ex eo ꝙ varro narrat de celebratiõe ſacrorũ quorũdã cũ quanta turpitudine dij colunt: ⁊ oñdit hoc per ea q̃ fiebant in italia in celebratiõe ſacroꝝ liberi patr'. i. bacchi q̃ nõ ſolũ d̾e de⁹ vini ſ; etiam d̾r p̄ſidere ſeminib⁹ aialiũ: ⁊ ideo in honorẽ ei⁹ mẽbrũ virile in cõpit'. i. loc' vbi m̃lte vie ꝯcurrũt vt ſic loc⁹ eẽt patul⁹ multũ ⁊ freq̄ntat⁹ p̄mo iponebat ploſtellis. i. vehiculis puis ⁊ d̾ loco illo poſtmodum publice deferebãt i ciuitatẽ. ⁊ circa ipm vt patʒ in l̾ra fiebãt turpiſſima: ⁊ per hũc cultuʒ libero exhibitũ ſemina ꝓuenirent in agris ⁊ ois ab eis faſcinatio tolleret. Eſt aũt faſcinatio incantatio. Conſueuerũt aũt mlieres malefice ſuis incãtatiõib⁹ ſegetes ⁊ alios fruct⁹ eoꝝ q̄s oderãt: vel quib⁹ nocere volebãt corrũpere: ⁊ q̄nq; fiebat h̃ ſolo aſpectu: vñ dicit v̾gilius in buccolicis neſcio q̄s teneros oculos mihi faſcinat hedos.

a Iam vtiq; habebat ſalaciã ⁊c̃. In hoc Ca.XXII ca. beat⁹ aug⁹ reꝓbat ea q̃ dicũt d̾ neptuno q̃ ē de⁹

n

maris. ⁊ ponit̃ i nu mero deoꝝ ſelectorũ: ac dea ſalacia et dea venilia vxoribus ſuis. Quõ aũt diſtinguat int̃ iſtas deas: ⁊ ꝙ qñq; ſalaciã vocat̃ inferiorẽ ptẽ maris qñq; ṽo ſuperiorẽ patet ſatis infra.

Ca. XXIII

a Tempe vna ẽ terra ⁊c̃. In h̃ ca. improbat beat⁹ aug⁹ ea q̃ dicunt̃ d̃ terra que etiã inter deas ſelectas q̃uiſ ſub noĩe vel noĩb⁹ alijs nũerat̃: habet eñ multa noĩa vt ĩ hoc caplõ patet et alias dictũ fuit. Et facit in hoc ca. duo qꝛ primo reprobat hoc ꝙ dicit̃ terram eſſe deam: ſcd̃o h̃ ꝙ vni terre multa numina. i. multi dij attribuũt̃: ibi. Sed h̃ dico ps ⁊c̃. In hac pte facit tria. nã primo ꝓbat terrã non eſſe deã: ſcd̃o de terra ⁊ alijs ptib⁹ mũdi ponit ſñiam varronis ad theologiã naturalẽ ptinentẽ: ibi. Et certe idẽ varro. tertio ṙuocat ad thelogiã ciuilẽ: ibi. Redeat ḡ ab hac. Probat ḡ ꝙ terra nõ ſit dea ꝓpter ſuam fecũditatẽ: nec ꝓpter ptẽ aĩe mundi que ad ipã ꝑuenit: ſic̃ varro ⁊ multi alij poſuerũt.

b Et certe idẽ varro ⁊c̃. hic ponit ſententiã varronis de terra ⁊ alijs mundi ptib⁹ q̃s faciũt deos ptinentẽ ad theologiã naturalem. Et eſt ſñia varrõis iſta videlicꝫ ꝙ ĩ vniuerſo eſt triplex ḡdus aĩaꝝ. ſ. aĩe vegetatiue q̃ eſt ĩ plãtis ⁊ etiam eſt in vnguib⁹: aĩe etiã ſenſitiue q̃ eſt in organis corpis. ſ. in ocul̃ au

vt quid illi adiuncta eſt et venilia: niſi vt ſine vlla cã neceſſarioꝝ ſacroꝝ ſola libidine aĩe ꝓſtitute multipli caret̃ iuitatio demonioꝝ: Sꝫ ꝓferat̃ iterptatio pclare theologie: q̃ nos ab iſta rephenſiõe reddita ratiõe cõpeſcat. Venilia inq̃t vnda eſt q̃ ad litt⁹ venit. Salacia q̃ in ſalũ redit. Cur ḡ dee ſiũt due cũ ſit vna vnda que venit ⁊ redit: Nem pe ipa ẽ exeſtuãs in multa nũina libido veſana. Q̃uis eñ aqua nõ geminet̃ que it ⁊ redit: hui⁹ tñ occa ſione vanitat̃: duob⁹ demonijs inuitatis: amplius aĩa cõmaculat̃: q̃ it ⁊ nõ redit. Queſo te varro: vel vos q̃ tam doctoꝝ hominũ talia ſcripta legiſtis: et aliq̃d magnũ vos didiciſſe iactat̃: interp̃tamini h̃: nolo dicere ſcd̃m illã ẽt̃nã incõmutabileq; naturã q̃ ſol⁹ ẽ de⁹: ſꝫ ſaltẽ ſcd̃m animã mũdi ⁊ ptes ei⁹ q̃s deos veros eſſe exiſtimatis. Partẽ aĩe mũdi q̃ mare ꝑmeat: deũ vobis feciſſe neptunũ vtcũq; tolerabilioris eſt error. Ita ne vnda ad litt⁹ veniẽs: ⁊ in ſalũ rediẽs due ſũt ptes mundi aut due partes aĩe mundi: Quis veſtrũ ita deſipiat vt h̃ ſapiat: Cur ḡ vob duas deas fecerũt: niſi qꝛ ꝓuiſũ eſt a ſapiẽtib⁹ maiorib⁹ veſtris: nõ vt dij pl̃es vos regerẽt: ſꝫ vt ea q̃ iſtis vanitatib⁹ ⁊ falſitatib⁹ gaudẽt: pl̃a vos demõia poſſiderẽt: Cur aũt illa ſalacia ꝑ hãc interp̃tationẽ inferiorẽ marĩ ptẽ qua viro erat ſubdita ꝑdidit: Nãq; illã modo cũ refluentẽ fluctuꝫ eẽ ꝓhibet̃: in ſupficie poſuiſtis: An qꝛ venliã pelicẽ accepit irata ſuũ mari

tum de ſupnis maris excluſit:

a Tempẽ vna eſt Ca. XXIIII terra: quã quidẽ plenã videmus aĩalib⁹ ſuis: Verũtamẽ ipm magnũ corpus in elemẽtis mundiq; infimã ptem: cur eam volũt deam: An qꝛ fecũda eſt: Cur ḡ nõ magis hoĩes dij ſunt qui eã fecundiorẽ faciũt excolẽdo: ſꝫ cũ arant non cũ adorant: Sed ps anime mũdi inquiũt q̃ ꝑ illã ꝑmeat deã illã facit. Quaſi nõ euidẽtioꝛ ſit in homib⁹ anima: q̃ vtrũ ſit nulla fit queſtio. et tñ hoĩes dij nõ hñt̃. Et qd̃ eſt grauĩ dolendũ: his qui dij nõ ſũt ⁊ quib⁹ ipſi meliores ſunt colẽdis ⁊ adorãdis mirabili ⁊ miſerabili errore ſubdunt̃.

b Et certe idẽ varro in eodẽ libro d̃ dijs ſelect̃ tres eſſe affirmat aĩe gradus in omni vniuerſaq; natura Vnũ q̃ oẽs ptes corpis q̃ viuũt trãſit ⁊ nõ habet ſenſuꝫ: ſꝫ tñ ad viuendũ valitudinẽ. Hãc vim in noſtro corpe ꝑmanare dicit ĩ oſſa vngues ⁊ capillos: ſicut in mũdo arbores q̃ ſine ſenſu aluntur ⁊ creſcũt ⁊ modo quodã ſuo viuũt. Scd̃m gradũ aĩe dicit in quo ſenſus eſt. Hãc vim peruenire in oculos: aures: nares: os: tactũ. Tertiũ gradũ aĩe eſſe ſũmũ: qui vocat̃ anim⁹: in quo intelligẽtia p̃minet: h̃ p̃ter hoĩem oĩs carere mortales: ĩ qua qñ hoĩes deo videnẗ eſſe ſimiles: hãc ptem aĩe mũdi dicit deum: deũ aũt in nobis geniũ vocari. Sic ḡ ⁊ ĩ aĩa mũdi tres gradus inſtituẽs: Vnã pteꝫ ei⁹ lapides eſſe dicit ac ligna: ⁊ hanc terraꝫ quã videmus quo nõ ꝑmanat ſenſus. Aliã ṽo quã ſenſum vocat ei⁹ vt ethera. Tertiã porro quã ⁊ aĩam ei⁹ nuncupat q̃ ſcilicet ꝑuenit in aſtra: eaꝫ quoq; aſſerit facere deos: ⁊ ꝑ eam qñ in terraꝫ ꝑmanat deam tellurẽ: qd̃ aũt inde permanat ĩ mare atq; oceanũ deũ eẽ neptunũ:

c Redeat ergo ab hac quã theologiam naturalẽ putat: quo velut requi

rib⁹ ⁊c̃. ⁊ aĩme itellectiue q̃ ſũmum ḡdum tenet. ⁊ hũc gradũ vocat animũ quẽ ĩ homine dic̃ eẽ geniũ: ſꝫ ĩ toto vniuerſo dicit eſſe deum: de q̃ vniuerſo ponit ꝙ ĩ aliquib⁹ ptib⁹ eſt gradus aĩe vegetatiue ſic̃ ĩ terra ⁊ in lapidib⁹ q̃ ſũt q̃ſi vngues dei: quedaꝫ ṽo habent ſcd̃m gradũ ſ. aĩe ſenſitiue ſicut ſtelle q̃ ſũt ocul̃ dei ⁊ ſenſus ei⁹ quib⁹ ipe ſentit: luna vero eſt anim⁹ ei⁹ ⁊ vis q̃dã que ptinet ad aſtra ⁊ deſcẽdit vſq; ad terraꝫ ꝑ oĩa media faciens ptes vniuerſi eſſe deos. vñ qd̃ de illa vi ad mare ꝑuenit eſt neptunuſ qd̃ ad terrã eſt tellus.

c Redeat ergo ab hac ⁊c̃. hic aug⁹ varronẽ reuocat ad ciuilẽ theologiã. Et facit hic tria: qꝛ p̃mo varronẽ a theologia naturali reuocat ⁊ cauſa eſt qꝛ varronis ꝓpoſitum p̃ncipale eſt loqui d̃ dijs ſc̃d̃m theologiã ciuilẽ vt patꝫ ſupra libro. vj ca. v. Et ibo

Varro

loqui ḋ diis secū
dum theologias
naturalē est ex̄ p
positū suum nisi
theologiā illam
possz reducere ad
ciuilē: vt videlicz
posset ex his que
sunt in rerū natu
ra reddere ratio/
nem: eoꝝ q̄ circa
deos obseruātur
a ciuibus. Si au
tē theologia na/
turalis discrepet
a ciuili ⁊ ad eam
non reducat̄ non
erit ad ꝓpositum
nec de tali theo/
logia naturali in
tēdit aug⁹ agere
in hoc libro: ſ in
ꝓrimo ſeq̄nti: di
cit aūt aug⁹ var-
ronē ad theologi
am naturalē a ci/
uili esse egressuz:
q: vt videt̄ circu
iret p ambages
theologie nō po
tēs ad finē vl̄ ad
rectā viā veritat̄
ꝑtingere q: erat
totus fatigat⁹: et
ideo ad illā theo/
logiā se diuertit:
quasi causa ali/
quātulū quiescē
di. Secūdo ibi.
d Nondum di/
co ⁊c̄. tangit rati/
onē qua posset i/
ꝓbari dicta the-
ologia: ⁊ patz rō
Idcirco aūt dicē
aug⁹ nōdū dico:
vt innuat non eē
in hoc libro suuz
ꝓpositū circa im-
probationē theo
logie natural̄ insi/
stere: h̄ eñ faciet
i li. seq̄nti. Tertio
ibi. e Nūc aūt
istum adhuc po/
liticū ⁊c̄. aug⁹ cō
tinuādo ondit q̄/
modo varro ꝓdi
ctā sniam posuit
naturalē haben/
do respectū ad ci
uilem vt. s. decla
raret q̄ ciuitates
nō inaniter colūt
tellurem ⁊ neptu

escendi causa ab his am/
bagibus atq̄ anfractibus
fatigatus egressus est. Re
deat inquā: redeat ad ciui
lem: hic eum adhuc teneo
d tantisp de hac ago. Non/
duz dico si terra ⁊ lapides
nostris sunt ossib⁹ ⁊ vngui
bus similes: similit̄ eos in/
telligentiā nō habere sicut
sensu carent. Aut si idcir/
co habere dicūt̄ ossa ⁊ vn/
gues nostri intelligentiam
q: in homine sūt q̄ habet i/
telligētiā tam stult⁹ est qui
hos deos in mūdo dic: q̄s
stult⁹ est q̄ in nobis ossa et
vngues hoīes dicit. Sz h̄
cum phis fortassis agēda
e sunt: nūnc aūt istuz adhuc
politicū id est ciuilem vo/
lo. Fieri eñ pōt vt licet in
illam naturalis theologie
veluti libertatē caput eri/
gere paululū voluisse vide
atur: adhuc tñ hūc librum
v̄sans ⁊ se in illo v̄sari co/
gitās: eū etiā inde respexe
rit ⁊ hoc ꝓpterea dixerit:
ne maiores ei⁹ siue alie ci/
uitates: tellurē atq̄ neptu
num coluisse inaniter cre/
f dant̄. Sz hoc dico: ps ani
mi mūdani q̄ p terrā ꝑma/
nat sicut vna est terra: cur
etiā nō vnā fecit deā quaz
dicit esse tellurē: Qḋ si ita
fecit: vbi erit orcus frater
iouis atq̄ neptuni quē di/
tempatrē vocāt: Ubi eius
ꝯiūx ꝓserpina: q̄ scḋm ali/
am in eisdē libris positam
opinionē: nō terre fecūdi/
tas: ſ ps inferior ꝑhibetur
Qḋ si dicūt animi munda
ni ꝑtem cū ꝑmeat terre p/
tem supiorē: ditēpatrē fa/
cere deū: cū v̄o inferiorem
ꝓserpinam deā: tellus illa
q̄d erit: Ita eñ totū quod
ipa erat in duas istas ꝑtes
deosq̄ diuisū ē: vt ipa ter/
tia q̄ sit aut vbi sit inueniri

nō possit: nisi quis dicat si
mul istos deos orcuz atq̄
ꝓserpinā vnā deā esse tel/
lurē: ⁊ nō esse iā tres: ſ aut
vnā aut duos: ⁊ tñ tres di
cunt̄: tres habent̄: tres co/
lunt̄ aris suis: delubris su
is: sacris suis: simlachris
suis: sacerdotib⁹ suis: ⁊ per
hec etiā fallacib⁹ ꝓstitutā
aīam ꝯstuprātib⁹ demoni
bus suis. Adhuc rn̄deat̄
quā ꝑtē terre ꝑmeet pars
mundani animi: vt deū fa
ciat tellumonē. Nō inquit
ſ vna eadēq̄ t̄ra habet ge
minā vim: ⁊ masculinaz q̄
semia ꝓducat: ⁊ femininā
q̄ recipiat atq̄ nutriat: in/
de a vi femine dictam esse
tellurē a masculi tellūmo/
nem. Cur ḡ pontifices vt
ipse indicat: addit̄ q̄z alijs
duob⁹: quattuor dijs faci
unt rem diuinā: telluri: tel/
lumoni: altori: rusori: De
tellure: ⁊ tellumone iaz di
ctū est. Altori quare: q̄ ex
terra inq̄t alunt̄ oīa q̄ nata
sunt. Rusori quare: q̄ rur
sus inquit cuncta eodē re/
uoluunt̄. Ca. XXIII
Debuit ḡ vna terra ꝓ
pter istam quater ge
minaz vim: q̄ttuor habere
cognomina: nō quattuor
facere deos: sic tot cogno/
minib⁹ vn⁹ iuppiter: et tot
cognominib⁹ vna iuno: in
quib⁹ omnib⁹ vis mltiplex
eē dicit̄ ad vnū deū vl̄ ad
vnā deā ꝑtinēs: nō multi/
tudo cognominū deorum
etiā multitudinem faciēs.
Sz ꝑfecto sic aliqū etiam
ipas vilissimas feminas ea
rū q̄s libidie q̄sierūt tedet
peniteetq̄ turbaꝝ: sic aīam
vilē factā ⁊ imūdis spiritι/
bus ꝓstitutam: deos sibi
multiplicare quib⁹ ꝯtami
nāda ꝓsterneret̄ sicut plu
rimū libuit: sic aliquādo ⁊

num: dicit aūt aug⁹.
se velle hūc scz varro
nē adhuc politicum
id est ciuilem theolo
gū ⁊ nō naturalē ha/
bere ꝓpter cām sup
tactā. f Sed h̄ di
co ps ⁊c̄. h̄ reprobat
multitudinem numi
nū q̄ elemēto. s. terre
dicunt̄ ꝓsidere: sunt
eñ sex quib⁹ diuersa
fiūt sacrificia. s. orcus
qui dispater vocat̄ ⁊
pluto ⁊ dicit̄ frat̄ io/
uis: filius scz saturni
⁊ ꝓserpina filia cere/
ris q̄ scḋm vnā inter/
ꝓtationē est fecundi/
tas terre vt sup capi.
xx. patuit. scḋm autē
aliam interꝓtationē
est inferior ps terre:
⁊ ꝓter hos duos ad/
dūt quattuor alios. s.
tellurē ⁊ tellumonez:
altorē ⁊ rusorē: ⁊ ptz
in littera ratio ⁊ signi
ficatio nominum.
Ca. XXIIII
Debuit ergo ⁊c̄.
In hoc ca. inci
pit beat⁹ aug⁹ impro
bare sacra mysteria
tellur̄. i. matris deo/
rū. Sunt aūt myste/
ria ista ea q̄ fiebāt in
honorē eius ad rep/
sentandū quedā alia
Et fac̄ in hoc ca. duo
nā primo fm intenti
onē varronis myste/
ria quedā ipsius reci
tat ⁊ exponit. secūdo
eoꝝ vanitatē ⁊ turpi
tudinē ondit. ibi. hec
sunt telluris ⁊c̄. In p̄
ma vero parte facit
tria. nā p̄mo ostēdit
quid mouit varronē
ad ponendū q̄ tellus
esset tantuz vna dea
habens tñ multa co/
gnomina que in p̄ce/
denti ca. dicta sunt ⁊
etiā in hoc ca. tangū
tur. Cui⁹ etiā diuer/
sa noīa posui supra li
bro primo ca. iij. ⁊ li.
ij. ca. iiij. Causa vero
mouens varronē ad
id ponendū erat pu/
dor ⁊ tedium nimie
turbe id est mltitudi
nis deoꝝ. Secundo

piguit. Nã ⁊ ipſe varro q̃ſi
de ipſa turba verecũdatus
vnã deã vult eſſe tellurẽ.
b Eãdẽ inq̃t dicũt matrem
magnã: ꝙ tympanũ habe
at ſignificari eẽ orbẽ terre:
ꝙ turris in capite oppida:
ꝙ ſedes fingãt circa eam:
cũ oĩa moueãt ipſaꝫ nõ mo
ueri: Q ꝛ gallos huic dee
vt ſuirẽt fecerĩt: ſignificat
eos q̃ ſemĩe indigeãt terrã
ſeq̃ oportere: in ea q̃ppe om
nia reperiri: Q ꝛ ſe apd eã ia
ctãt: p̃cipit inquit q̃ terraꝫ
colũt ne ſedeãt: ſemꝑ eniꝫ
eſſe qd agãt. Cymbaloruꝫ
ſonit⁹ ferramẽtoꝝ ictus ia
ctãdoꝝ ac manuũ: ⁊ eius
rei crepit⁹ i colẽdo agro q̃
fit: ſignificat ꝙ ferramenta
illa erãt iõ ex ere ꝙ eã anti
qui colebãt ere: anteq̃ꝫ fer
rũ eſſet inuẽtũ. Leonẽ inq̃t
adiungũt ſolutũ ac mãſue
tũ: vt oſtẽdãt eẽ nulluꝫ ge
nus terre tã remotũ ac ve
hemẽter ferũ: qd nõ ſbijci
coliq̃ꝫ ꝯueniat. Deinde ad
iũgit ⁊ dicit: tellurẽ matrẽ
⁊ noib⁹ pluribꝰ ⁊ cognomi
nib⁹ qd noiat: deos exiſti
matos eſſe q̃ꝫ plures. Tel
lurẽ inq̃t putãt eſſe opẽ: ꝙ
ope fiat melior: matrem ꝙ
plurima pariat: magnã ꝙ
cibũ pariat: ꝓſerpinam ꝙ
ex ea ꝓſerpant fruges: ve
ſtaꝫ ꝙ veſtiat herbis. Sic
alias deas inquit: non ab
ſurde ad hãc reuocãt. Si
ergo vna dea eſt q̃ q̃dẽ cõ
ſulta veritate nec ipſa eſt: i
terim: q꞉ diuidit in mltas:
Vni⁹ ſint iſta multa noĩa:
nõ tã dee mlte q̃ꝫ noĩa. Sꝫ
c errãtiũ maioꝝ auctoritaſ
deprimit: ⁊ eũdẽ varroneꝫ
poſt hanc ſnĩam trepidare
cõpellit. Adiũgit eĩm ⁊ dic
Cũ quib⁹ opinio maioruꝫ
de his deabus ꝙ plẽs eas
putarunt eſſe non pugnat

Quõ non pugnat: cũ val
de aliud ſit vnã deaꝫ noĩa
habere mlta: aliud eẽ deaſ
mltas: Sꝫ põt inq̃t fieri vt
eadem res ⁊ vna ſit: ⁊ in ea
q̃dã res ſint plẽs: Cõcedo
vt in vno hoĩe eẽ res plẽs
nũq̃d iõ ⁊ hoĩes plẽs: Sic
i vna dea eẽ res plẽſ: nũq̃d
iõ ⁊ deas plẽs: Verꝫ ſicvo
lũt diuidãt: ꝯflent: mltipli
d cẽt: replicẽt: iplicent. Hec
ſũt tellur. ⁊ matris magne
p̃clara myſteria: vñ oĩa re
ferunt ad mortalia ſemina
⁊ exercendã agriculturam
Ita ne ad h̃ relata: ⁊ hunc
finem hñtia tympanũ: tur
res: galli iactatio inſana
mẽbroꝝ: crepit⁹ cymbalo
rũ: cõfictio leonũ: vitã cui
e q̃ꝫ pollicent eẽnaꝫ. Itã ne
ꝓpterea galli abſciſi huic
magne dee ſuiũt: vt ſigni
ficẽt q̃ ſemĩe indigeãt terrã
ſequi oportere: quaſi nõ eos
ipſa poti⁹ ſuit⁹ ſemine faci
at indigere: Utrũ eĩm ſeq̃n
do hãc deã cũ indigeãt ſe
men acq̃rãt: an poti⁹ ſeq̃n
do hãc deã cũ habeant ſe
men amittant: hoc interp̃
tari an deteſtari eſt: Nec
attendit q̃ntũ maligni de
mones ꝑualuerit: qui nec
aliq̃ magna his ſacris pol
liceri auſi ſũt: ⁊ tã crudelia
exigere potuerunt. Si dea
t̃ra non eẽt: man⁹ ei hoĩes
opãdo inferrẽt vt ſemina
conſequerent ꝑ illã: nõ eti
am ſibi ſeuiẽdo vt ſemina
ꝑderẽt ꝓpter illaꝫ. Si dea
nõ eſſet: ita fecunda fieret
manib⁹ alienis: vt nõ coge
ret hominẽ ſterilẽ fieri ma
f nib⁹ ſuis. Iã ꝙ in liberi
ſacri honeſta matrona pu
dẽda virilia coronabat ſpe
ctãte mltitudĩe: vbi rubẽs
⁊ ſudãs (ſi eſt vlla frõs in
hoĩb⁹) aſtabat forſitan ⁊
marit⁹: ⁊ ꝙ in celebratiõe

ibi. b Eãdem inq̃t
⁊c̃. exponit ſm var
ronẽ myſteria q̃dã ⁊
noĩa telluris q̃ mag
mater ⁊ mater deoꝝ
appellat. Ea vo que
hic dicunt d magna
matre ponit etiã Iſi
dorus libro. viij. ety
mologiaꝝ. ⁊ plura q̃
dam: ad quoꝝ intel
lectũ ſciendũ ꝙ ſimu
lachrũ terre cũ claue
fingebat ⁊ hñs tym
panũ. In capite vo
coronã turritaꝫ. i. ad
modũ corone rotun
de factã. vel turribuſ
inſignitam geſtabat
iſtud aũt ſimulachꝝ
in curru poſitum ꝑ ci
uitatẽ in feſto matr.
deoꝝ vt ſup libro. ij.
ca. iiij. dictũ fuit por
tabat: leones vo mã
ſueti curꝝ trahebãt.
circa ipſm ſimulachꝝ
ſedes poſite erãt: cu
ius currũ ſequebant
ſacerdotes ei⁹ et mi
niſtri armati qui ſe
ipſos caſtrauerunt: q̃
galli et corybãtes di
cti ſunt. de quib⁹ ſup
libro. ij. ca. iiij. facta
eſt mẽtio: hi vero q̃ſi
cõtinue more furio
ſorũ et inſanientium
mẽbra ſua iactabant
et ſemetipſos agita
bant: ꝑcutiebãtur eti
aꝫ cymbalia ⁊ ꝼra ad
lucem ⁊ ferramenta
ruſticana: ita vt fie
ret ſtrepitus et ſoni
tus horribilis: habu
erunt aũt hec omnia
ſuas ſignificationes
myſticas: nã ideo cla
uem geſtabat: q꞉ ter
ra clauditur hyeme ⁊
aperitur eſtate. tym
panum vero habꝫ q꞉
ipſa eſt rotunda: a q̃
rotunditate dicit or
bis terre. ⁊ ſic de alijſ
vt patꝫ in littera. Ex
ponit etiã varro que
dã eius noĩa. ⁊ patet
eius intẽtio. Tertio
ibi. c Sꝫ errãtiuꝫ
maioꝝ ⁊c̃. oñdit quo
mõ varro timore du
ctus niſus eſt oſtẽde
re ꝙ dictũ eorũ q̃ po

fuerũt mltos de
os ⁊ deas tñc ꝑſi
dere nõ ĩpugnat
dicto ſuo quo po
nit tellurem eſſe
tñ vnã deã et ha
bere plĩa cogno
mia: quod aug⁹
reprobat: ⁊ patꝫ
ei⁹ intẽtio: d
Hec ſũt telluris
⁊c̃. h̃ oñdit aug⁹
dictoꝝ myſterio
rũ vanitatẽ ⁊ tur
pitudinẽ: et facit
tria: primo oſten
dit ea eſſe vana ⁊
hoc q꞉ in nullo ꝑ
tinẽt ad vitã eter
nã: qd oſtẽdere ẽ
ꝑncipale ꝓpoſitũ
in his libris q̃nq꞉
Scdo ibi. e
Ita ne propte
rea galli ⁊c̃. oſten
dit ea eſſe fatua ⁊
nociua vt patet ĩ
gallis q̃ caſtrant
et ſemine priuãt
ad ſignificãdum
ꝙ ſemĩe indigẽs
debet ipſũ a ter
ra accipere Ter
tio ibi. f Iã
quod in liberi ſa
cris ⁊c̃. oſtendit
ꝙ ſint inhoneſta
⁊ turpiſſima: Ex
ꝑſert aug⁹ hanc
turpitudinẽ vide
lꝫ ꝙ galli ſeipſos
caſtrant duabus
alijs turpitudini
bus: d quib⁹ qui
libet deberet eru
beſcere videlicet
illi turpitudini q̃
fiebat in ſacris li
beri. d qua ſupra
libro iſto. ca. xxj.
dictũ fuit: ⁊ illi q̃
fiebat in nuptijs
vbi noua nupta
videbatur ſedere
ſupra ſcapũ id ẽ
ſummitatẽ vł ca
put priapi d quo
dictum fuit ſup li
bro vj. ca. ix.

Ca.XXV

a e T atys ille ⁊c. In hoc ca. re/
ꝓbat aug⁹ vnuȝ
myſterium mr̃is
magne: c⁹ expo/
ſitionē ꝑtermiſit
varro. Sȝ tamē
porphyri⁹ grec⁹
ph̃us ip̃m expo/
ſuit: videlȝ ꝙ aty
iuuene quē cybe
les id eſt maꝶ deo
rum magna: ad
amauit: q̃ ſibi ip̃i
virilia abſcidit. ď
quo ſup̃ libro. ij.
ca. iiij. fabulā po
ſui: in cuius facti
mēoriā galli etiā
id eſt ſacerdotes
cybelis abſcindū
tur id eſt caſtran/
tur. hoc vero por
phyrius de flore
decidēte ante fru
ctuȝ expoſuit: qꝛ
atys in greco idē
eſt qꝺ flos. Sed
hoc reprobat au
guſtin⁹ vt pȝ in
fra. Et ideo ꝯclu/
dit: ꝙ ſit mag⁹ ve
riſimile ꝙ atys
fuerit homo ali/
quis qui ſeipſuȝ
caſtrauerat eo ꝙ
alicui⁹ amore ca/
ptus qua frui nō
poterat ardoreȝ
ꝓprie ꝯcupiſcen
tie ferre nō pote/
rat: ď quo ficta ē
fabula p̃dicta Et
forſan ꝓpter hoc
varro huius my
ſterij interp̃ratio
nem ꝑtermiſit.

Ca.XXVI

a I Temqȝ de
molliƀ⁹ ⁊c.
In hoc ca. oſten
dit aug⁹ turpitu
dinē cult⁹ q̃ ma-
gne matri exhibe
baꝶ: ⁊ ſpecialiter
viri⁹: cui⁹ ratio a
nullo aſſignatur
Et faē in hoc ca.
duo. qꝛ p̃ repro/
bat turpitudineȝ
illius cultus ſpe/
cialiter. ſcd̃o con
cludit ex p̃ceden/
tibus quaſdā cō/

nuptiaꝝ: ſup̃ priapi ſcapū
noua nupta ſedere iubeba
tur: longe ꝯtēptibiliora at/
qȝ ꝯfuſibiliora ſūt pre iſta
turpitudine crudeliſſima:
vel crudelitate turpiſſima
Ibi demonicaſ artibus ſic
vterqȝ ſex⁹ illudiꝶ: vt neu/
ter ſuo vulnere perimatur.
Ibi faſcinatio timeꝶ agro/
rū: hic mēbroꝝ amputatio
nō timeꝶ. Ibi ſic dehone/
ſtaꝶ noue nupte verecūdia
vt nō ſolū fecūditas ſȝ nec
v̇ginitas adimaꝶ: h̃ ita am
putaꝶ virilitas: vt nec con
uertaꝶ i feminā: nec vir re/
linquaꝶ.

Ca.XXV

E T atys ille nō eſt cō/
memorat⁹: nec ei⁹ ab
iſto interp̃tatio requiſita ē
in cui⁹ dilectiōis memoriā
gallus abſcidiꝶ. Sȝ docti
greci atqȝ ſapiētes nequa/
q̃ȝ rationē tā ſanctā atqȝ p̃/
clarā tacuerunt. Propter
vernalē quippe faciē terre
q̃ ceteris tp̃ib⁹ eſt pulchri/
or: porphyri⁹ philoſoph⁹
nobiles atyn flores ſigni/
ficare ꝑhibuit: ⁊ id̃o abſci/
ſum: qꝛ flos decidit añ fru
ctuȝ. Nō ergo ip̃m hoiem
vel quaſi hoiem qui eſt vo
catus atys: ſȝ virilia ei⁹ flo
ri cōꝑauerūt. Ipſa quip/
pe illo viuēte deciderunt:
immo v̇o non deciderūt:
neqȝ decerpta ſȝ plane diſ/
cerpta ſunt: Nec illo flore
amiſſo q̃ſq̃ȝ poſtea fructus
ſȝ potius ſterilitas ꝯſecuta
eſt. Quid ergo ip̃e reliqu⁹
⁊ q̃d remāſit abſciſo: quid
eo ſignificari diciꝶ: Quo
referꝶ: Que interp̃tatio in
de ꝓferꝶ: An ſȝ fruſtra mo
liendo nihilqȝ inueniendo
ꝑſuadent illud potius eſſe
credendū: qꝺ de hoie ca/
ſtrato fama iactauit: litte/
riſqȝ mādatū eſt: Merito
huic aduerſatus eſt ⁊ var/
ro noſter: neqȝ hoc dicere
voluit: nō eñ hominē do/
ctiſſimū latuit.

Ca.XXVI

a I Temqȝ de mollibus
eidem matri magne
contra om̄em virorū mu/
lierūqȝ verecundiā conſe/
cratis: qui vſqȝ in heſternū
diē madidis capillis: facie
dealbata: fluētibus mem/
bris: inceſſu femineo ꝑ pla
teas vicoſqȝ carthaginis
etiā a populis vnde turpi/
ter viuerent: exigebant: ni/
hil varro dicere voluit: nec
vſpiam me legiſſe cōmemi
ni. Defecit iterp̃tatio: eru/
buit ratio: cōticuit oratio.
Vicit matris magne oēs
deos filios non numinis
magnitudo ſed criminis.
b Huic monſtro: nec iā mō/
ſtruoſitas cōparaꝶ. Ille in
ſimulachris habebat ſolā
deformitateȝ: iſta in ſacris
deformē crudelitatē. Ille
mēbra in lapidib⁹ addita:
hec in hominibus ꝑdita.
Hoc dedec⁹ tot iouis ip̃i⁹
vitia ⁊ tanta ſtupra nō vin
cunt. Ille inter femineas
corruptelas vno ganyme/
de celū infamauit: iſta tot
mollibus ꝓfeſſis ⁊ publicē
inquinauit terraȝ: ⁊ celo fe
cit iniuriā. Saturnū fortaſ
ſe poſſemus huic in iſto ge
nere turpiſſime crudelita/
tis ſiue conferre ſiue p̃fer/
re: qui patrē caſtraſſe ꝑhi/
betur: ſed in ſaturni ſacris
homines alienis manibuſ
potꝰ occidi: q̃ȝ ſuis abſci/
di potuerūt. Deuorauit il
le filios ſuos vt poete fe/
rūt: et phyſici ex hoc inter
p̃taꝶ qꝺ volunt: vt auteȝ
hiſtoria ꝓdit necauit. Sȝ
ꝙ ei peni ſuos filios ſacri/
ficauerūt: nō recepe roma
ni. At vero iſtā magna de
orum mater etiā romanis
templis caſtratos intulit:

cluſiones de dijs ſe/
lectis generaliter. ibi
his ne dijs ſelect: ⁊c.
In p̃ma ṗo pte com
parat turpitudinem
hui⁹ cultus ad turpi
tudinē triū deoꝝ pri
moꝝ ſelectoꝝ videli/
cet iani iouis ⁊ ſatur/
ni: ſcd̃o ṗo ad turpi/
tudinem aliorū: ibi.
q̃d ſūt ad hoc maluȝ
In p̃ma vero pte ad
huc duo facit: qꝛ pri/
mo turpitudinē illi⁹
explicat: ſcd̃o ip̃am
ad alias turpitudīes
comparat. ibi. huic
mōſtro. Quātū ad p̃
mū ſciendū ꝙ in ho/
norē magne matris
ſeu matris deoꝝ qui
daȝ ſeip̃os caſtrabāt
quos aug⁹ hic vocat
molles. Et credūt ali
qui ꝙ ipſi fuerunt ſa/
cerdotes huius dee
qui ⁊ galli dicti ſūt: ſȝ
nō eſt ita: vt patet ex
lr̃a aug⁹. nā de abſci/
ſione galloꝝ reddita
eſt ratio ſup̃ ca. xxiiij
⁊. xxv. de molliƀ⁹ ṗo
dicit aug⁹ ꝙ nūq̃ȝ ra
tioneȝ a varrone: vel
alio meminit ſe legiſ/
ſe. Et id̃o erāt iſti ſpe
cialiꝶ ꝯſecrati ad aliō
q̃ȝ galli. Erāt aūt iſti
ſic caſtrati ⁊ huic ma
tri ſpecialiter ꝯſecra/
ti vt muliebria pate/
reꝶ ſicē i honorē vene
ris alique mlr̃eres ꝓ
ſtituebanꝶ: vt ſupra
li. iiij. ca. x. dictū fuit
b Huic mōſtro ⁊c.
hic cōparat hāc tur/
pitudinē ad turpitu/
dinē triū deoꝝ p̃mo/
rū ſelectorum: ⁊ p̃mo
ad turpitudinē iani:
⁊ pȝ ꝙ iſta deformi/
tas maior fuit q̃ȝ mō
ſtruoſitas iani q̃ tota
fuit in eius ſiſachro
qꝺ habuit duas vel
q̃ttuor facies vt pa/
tuit ſupra caplo. iiij.
Scd̃o compat eam
ad turpitudinē iouis
⁊ ꝓbat hanc eſſe ma
iorē. qꝛ licȝ mulieres
multas corruperit:
tñ maſculo vno abu/

ſus eſt videlicet ganymede filio regis dardanoꝝ noīe troïs qui dardani poſtea a troe troiani dicti ſūt: quē ſicut narrat oroſius libro pͥmo tātalus rex phrygioꝝ flagicioſiſſime rapuit: quē raptū ad libidinē iouis pparauit: ꝓpter cuiꝰ detentionē maximū bellū pparatū ꝛ excitatū ſcribitur fuiſſe. Sȝ matri deoꝝ multi ꝯſecrant̃ ſiles ganymedi. Tertio cōpat hanc turpitudinē ad turpitudines ſaturni: qbꝰ melius iſta comparant̃: ꝛ q̄ ad aliq̄ excedit iſta. nā quāuis ſaturnus fingat̃ caſtraſſe pr̄ez ſuū: tñ in templo eiꝰ nullus caſtrat ſeipm̄ ꝗuis aliqui occidantur in ſacrificiū eiꝰ. ſ. in africa ꝛ gallia. vt ſup̄ tactū fuit. ca. xix. Tāgit etiā aliā turpitudinē ſaturni ꝛ fatuitatē romanoꝝ ꝛ p̄tȝ intentio aug⁹. c Quid eñ ſūt ad hoc malū ꝛc. cōparat hāc turpitudinē ad turpitudines alioꝝ deoꝝ ꝛ facit hic tria qꝛ primo oñdit ꝙ crimina alioꝝ deoꝝ etiā ſi vera eſſent ſūt hac turpitudine minora: puta furtuȝ mercurij: et adulteriū veneris. de quibꝰ dictū eſt libro vj. ca. v. Et eodē mō eſt de criminibꝰ alioꝝ deoꝝ. Scd̄o ibi. d Preſertim ꝙ ꝛc. oñdit ꝙ ſint minora crimina: qꝛ vt quidā volūt ip̄a nō ſunt vera crimina. ſ; a poetꝭ conficta. Tertio ibi. e Quaſi poete ꝛc. oñdit ꝙ fictio poetica nō eſt cā quare talia crimina i honoreȝ deoꝝ celebrabant̃ in ſcena ad eos placandū: ſ; extorſio demonum ſicut ſup̄ libro. iiij. capi. xxvj. fuit dictū. f Hiis ne dijs ꝛc. hic ex p̄cedētibus dijs ſelectꝭ generalit̃ ꝯcludit duas ꝯcluſiones: quaꝝ ſcd̄am ponit ibi: iſtos veros deos ſelectos ꝛc. ꝛ pͥmo ꝯcludit ex criminibus ꝛ turpitudinibus recitatꝭ ſuā pͥmā ꝯcluſionē: ꝛ patet cōcluſio. Et deinde ibi. Sed h̄ oīa: excludit quādā turpitudinū p̄dictaꝝ excuſationē: dicit eñ varro ꝙ oīa q̄ de dijs dicunt̃ referūt̃ ad mūdū: qđ irridēdū docet augꝰ ꝛ p̄tȝ eiꝰ intentio. g Iſtos vo ſelectos ꝛc. h̄ ꝯcludit ex p̄cedētibꝰ aliā ꝯcluſionē q̄ cōtinet duas p̄tes quaꝝ prima ē: ꝙ dij ſelecti ad eoꝝ ignominiā ſūt ſelecti: ꝛ h̄ dixit auguſtinꝰ ſupra ca. iiij. ſcd̄a p̄s eſt ꝙ credibiliꝰ ē ꝙ ip̄i fuerūt hoīes qui talia crimina cōmiſerūt ꝗ̄ dij: et ꝙ figmēta ſūpſerūt originē a vera hiſtoria: ꝛ hoc ꝯfirmat ꝑverſus Vgilij libro. viij. eneidos in quibꝰ fingit ſaturnuȝ a filio ſuo ioue de celo ad terras expulſū: de quo homerꝰ i greco ſcripſit hiſtoriā quā ennius poeta in latinū vertit: vera hiſtoria eſt ꝙ de creta expulit eū ꝛ ille fugit in italiā.

atq; iſtā ſeuicīā moreq; ſeruauit: credita vires adiuuare romāoꝝ: execādo virilia viroꝝ. c Quid eñ ſunt ad hoc malū furta mercurij: veneris laſciuia: ſtup̄ ꝛ turpitudines ceteroꝝ: que ꝓferremus de libris: niſi quotidie cātarent̃ ꝛ ſaltarentur in theatrꝭ: Sed h̄ q̄d ſūt ad tantū malū: cuiꝰ magnitudo magne matri tm̄mō cōpetebat: p̄ſertim d ꝙ illa dicunt̃ a poetꝭ eē cōficta: quaſi poete id etiam e finxerint: ꝙ ea ſint dijs grata ꝛ accepta: Ut ḡ canerētur vl̄ ſcriberent̃: audacia fuit vl̄ petulantia poetaꝝ. Ut v̓o diuinis rebꝰ ꝛ honoribꝰ eiſdē imperātibꝰ ꝛ extorquētibꝰ numibꝰ adderētur: quid ē niſi crimē deoꝝ imo v̓o ꝯfeſſio demonioꝝ ꝛ deceptio miſeroꝝ: Uerū illud qđ d̓ abſciſoꝝ ꝯſecratione: mater deoꝝ coli meruit: nō poete ꝯfinxerūt: ſ; horrere magis ꝗ̄ canere f maluerūt. His ne dijs ſelectis q̄ſq; ꝯſecrādus eſt: vt poſt mortē viuat beate: q̄bus ꝯſecratꝰ añ mortē honeſte nō potuit viuere: taȝ fedis ſupſtitionibꝰ ſubditꝰ ꝛ imūdis demonibus obligatꝰ: Sȝ hec oīa inq̄t referunt̃ ad mūduȝ: videat ne potiꝰ ad imundū. Cui eñ hic mūdꝰ ē deꝰ: nec aio religioſus extitit: nec honeſtus viuet ille nec mūdus: Nos aūt aim querimꝰ qui vera religione ꝯfiſus: non tāq; deū ſuuȝ adoret mundū: ſ; tanq; opꝰ dei ꝓpter deū laudet mūdū: ꝛ mundanis ſordibꝰ expiatꝰ: mūdus ꝑueniat ad deū q̄ ꝯdig dit mūdū. Iſtos vero ſelectos deos videmꝰ quidem clariꝰ inotuiſſe ꝗ̄ ceteros: nō tñ vt eoꝝ illuſtrarent̃ merita: ſ; ne occultarent̃ opprobria: vñ magis eos hoīes fuiſſe credibile eſt: ſicut nō ſolū poetice littere: veꝝ etiam hiſtorice tradiderunt. Nā qđ v̓giliꝰ ait. Primus ab ethereo venit ſaturnus olympo. Arma iouis fugiens ꝛ regnis exul ademptꝭ. Et q̄ ad hāc rē ꝑtinētia ſb̄ſequunt̃: totā de h̄ homerꝰ pandit hiſtoriā: quā enniꝰ in latinū v̓tit eloquiū. Uñ qꝛ plura poſuerūt: q̄ ꝯ huiuſmodi errores añ nos vl̄ greco ſmone vl̄ latino ſcripſerūt: nō i eo mihi placuit imorari.

Ca. XXVII

a Iſtās phyſiologias cū ꝯſidero quibꝰ docti ꝛ acuti homies has res hūanas conant̃ euertere i res diuias: nihil video niſi ad tp̄alia terrenaq; opa naturāq; corpeam vel etiam ſi iuiſibilē tñ mutabilē potuiſſe reuocari: qđ nllō mō eſt verꝰ deꝰ. Hoc aūt ſi ſaltē religioſitati congruis ſignificationibꝰ ageret̃ eēt equidē dolendū: nō his verū deū annūciari atq; p̄dicari: tñ aliquo mō ferēduȝ tam fēda ꝛ turpia nō fieri nec iuberi. At nunc cum ꝓ deo v̓o quo ſolo aīa ſe i habitāte fit felix: nefas ſit colere aut corpꝰ aut aīaȝ: q̄nto magis nefariū eſt iſta ſic colere vt nec ſalutē nec decus humanū corpus: aut

Ca. XXVII

a Iſtas phyſiologias ꝛc. In h̄ ca. oñdit beatus augꝰ ꝙ p̄ſati cultores deoꝝ multipliciter errāt ꝛ nō tm̄ vno mō: ꝛ facit i h̄ ca. duo quia pͥmo oñdit ip̄oꝝ errorē multiplicē. Errāt autē nō ſolū qꝛ res diuinas trahunt ad res humanas vel ſaltē res tp̄ales ꝛ mutabiles ꝛ q̄ſi ad phyſiologias. i. ratiões naturales ſ; etiā duobꝰ alijs modis: videlicet q̄a colūt qđ nō ē colendū: qđ tñ nob obſcurū eſſet niſi eoꝝ atteſtaret̃ hiſtoria: quā. ſ. varro ſcripſit de dijs: ꝛ etiam qꝛ taliter colūt qualit̃ nec deꝰ nec nō deus

Uirgilius 8. eneid.

colēdus eſſet. Et
oſidit hoc ꝑ exē-
pla multa q̄ i ho-
norez deoꝝ fiunt
turpiſſime: ſicut
ptʒ de ludis tur-
pibꝰ de qbꝰ fuit
dictum ſup̄ libro
ij.ca.iiij. Simili-
ter eſt de merce-
de ſtupꝛoꝝ de q̄
dictum fuit. ſ. li.
iiij.ca.x. Item ꝑ
alia mlta exēpla
idē oſidit de qui-
bus dictū fuit ſu
pꝛa libꝛo. vj.ca.x
ꝛ in mltis caplis
huiꝰ libꝛi: que de
mōes ſibi fieri et
exhiberi extorſe-
runt: vt. ſ. libꝛo.
iiij.ca.xxvj. dcm̄
eſt. Secūdo ibi.
b Uñ remotis
ꝯſtat ꝛc. ꝯcludit
ꝯcluſionē q̄ ꝯclu-
ſio clariſſime ptʒ
in lr̄a.

Ca. XXVIII

q Uid igitur
valet ꝛc.
In hoc ca. repro
bat beatus augꝰ
doctrinā varro-
nis de dijs q̄ntū
ad h̄ ꝙ oēs deos
nitit ad celū ꝛ ter
rā reducere tāq̄
ad duo ꝑncipia
deoꝝ: ſic videlicʒ
ꝙ ianus q̄ eſt ce-
lū ſit ꝑncipiū de-
orū maſculoꝝ: et
tellꝰ q̄ eſt terra ſit
ꝑncipiū femina-
rū: ꝓpter qđ cūʒ
in libꝛo d̄ dijs ſe-
lectis q̄ ē vltimꝰ
liber ſimpliciter
quē de rebꝰ diui
nis ſcpſit: tracta-
ret de dijs ſelect̄
maſculis incepit
a iano: et volens
tractare de femi-
nis incepit a tel-
lure quaʒ ceteris
deabꝰ ꝑponit: vt
ſupꝛa ca. ij. Cau-
ſa aūt q̄re iſta po
ſuit fuit: q2 celuʒ
hʒ v̄tutē actiuaʒ
ꝛ terra v̄tutē paſ
ſiuam virtus ve-

anima colentis obtineat:
Quobꝛem ſi tēplo ſi ſacer-
dote ſi ſacrificio quod deo
vero debetur colatur ali-
quod elementum mundi:
vel creatus aliquis ſpiritꝰ
etiam ſi non immundus ꝛ
malus: non ideo eſt maluʒ
quia illa mala ſūt quibus
colitur: ſʒ q2 illa ſunt talia
quibus ſolus ille colendꝰ
ſit cui talis cultꝰ ſeruituſq̄ʒ
debetur. Si autem ſtolidi-
tate vel monſtruoſitate ſi-
mulachꝛorū ſacrificijs ho
micidioꝝ: coꝛonatione vi
rilium pudendoꝝ: merce-
de ſtupꝛoꝝ: ſectione mem-
bꝛorum: abſciſione geni-
talium: conſecratione mol
lium: feſtis impurorum ob
ſcenorumq̄ʒ ludoruʒ: vnū
verum deuʒ: id eſt omnis
anime coꝛpiſq̄ʒ creatorem
colere ſe quiſq̄ʒ contendat
non ideo peccat quia non
eſt colendus quem colit: ſʒ
quia colendum non vt co
lendus eſt colit. Qui vero
ꝛ rebus talibus id eſt tur-
pibus ꝛ ſceleſtis ꝛ nō deū
verum: id eſt anime coꝛpo
riſq̄ʒ factorem: ſed creatu-
ram quāuis non vitioſam
colit: ſiue illa ſit anima: ſi-
ue coꝛpus: ſiue aīa ſimul ꝛ
coꝛpꝰ: bis peccat i deū: ꝙ
ꝛ pro ipſo colit quod non
eſt ipſe: et talibus rebus co
lit qualibus nec ipſe colē-
dus eſt: necnon ipſe: ſed
hi quo naʒ modo id eſt q̄ʒ
turpit̄ nefarieq̄ʒ coluerint
in pꝛomptu eſt. Quid aūt
vel quos coluerint eſſet ob
ſcurum: niſi eorum teſtare
tur hiſtoꝛia: ea ipſa que fe-
da ꝛ turpia confitemur nu
minibus terribiliter exigē-
b tibꝰ reddita. Unde remo-
tis cōſtat ambagibꝰ: nefa-
rios demones atq̄ʒ imun-
diſſimos ſpiritus: hac om

ni ciuili theologia in viſen
dis ſtolidis imaginibus: ꝛ
per eas poſſidendis etiam
ſtultis coꝛdibus inuita-
tos.

Ca. XXVIII

a q Uid igitur valet ꝙ vir
doctiſſimus ꝛ acutiſ-
ſimus varro velut ſubtili
diſputatione hos omnes
deos in celum ꝛ terram re
digere ac referre conatur
et nō poteſt: Fluūt de ma-
nibus: reſiliunt: labūtur et
decidūt. Dicturus enī de
feminis hoc eſt de deabus
quoniam inquit vt in pri-
mo libꝛo dixi de locꝭ: duo
ſūt ꝑncipia deoꝝ: animad-
uerſa de celo ꝛ terra: a quo
dij ꝑtim dicuntur celeſtes
partim terreſtres: vt i ſupe
rioꝛibus initiuʒ fecimus a
celo cuʒ diximus de iano:
quem alij celū: alij dixerūt
eſſe mundum: ſic de femi-
nis initium ſcribendi feci-
mus a tellure. Sētio q̄ſtaʒ
moleſtiam tale ac tantum
patiatur ingenium: Duci-
tur enim quadam ratione
veriſimili: celuʒ eſſe quod
faciat: terrā que patiatur:
et ideo illi maſculinā vim
tribuit huic femininam: et
non attendit: eum potius
eſſe: qui hec faciat q̄ vtrū-
q̄ʒ fecit. Hinc etiam ſamo
thꝛacum nobilia myſteria
in ſuperioꝛe libꝛo ſic inter-
ꝑtatur: eaq̄ʒ ſe que nec ſu-
is nota ſunt ſcribendo ex-
poſiturum: eiſq̄ʒ miſſurum
quaſi religioſiſſime pollice
tur. Dicit enim ſe ibi mul-
tis indicijs collegiſſe in ſi-
mulachꝛis aliud ſignifica-
re celum: aliud terram: ali
ud exempla rerū quas pla
to appellat ideas: celū io-
uem: terrā iunonem: ide-
as mineruam vult intelli-
gi. Celuʒ a quo fiat aliq̄d:
terram de qua fiat exēplū

ro actiuā cōpetit ma
ſculo ꝛ paſſiua femīe
Circa iſta v̄o decla-
randa quāuis varro
nis ingeniuʒ ſicut au
guſtinus dicit ſe ſen-
tire paſſuʒ ſit moleſti
am: tn̄ non potuit co
natū ſuū iplere: quia
dicta ſua ſibiipſis re-
pugnāt: vn̄ fac̄ augꝰ
in hoc ca. duo: nā pri
mo ponit dicta var-
ronis. ꝛ colligit ſua ī
tentio i p̄miſſis: ſcđo
intentionē eiꝰ repro-
bat ex dictis ſuis ꝓ-
prijs ibi: q̄ in re omit
to. In prima v̄o pre
recitat duo dicta var
ronis: quoꝝ vtrunq̄ʒ
ſūmit̄ ex libꝛo d̄ dijs
ſelectis: ꝑmū v̄o di-
ctū ſic incipit: qm̄ in
libꝛo ꝑmo dixi de lo
cis: liber v̄o iſte fuit
de ſacellis: vt ſup̄ li.
vj.ca.iij. ptʒ. Eſt enī
ſcđs ternarius libꝛo-
rū d̄ rebꝰ diuinis. vt
ibi ptʒ: de locis: ꝛ pri
mus liber de locꝭ eſt
de ſacellis. Qm̄ vero
dixit ꝙ duo ſūt prin-
cipia deoꝝ de celo et
terra aīaduerſa de q̄
bus dij ꝑtim dicunt̄
celeſtes ꝑtim t̄reſtreſ
ꝛ ideo in ſupioꝛibus
ſcʒ de dijs ſelectis hꝰ
libꝛi initiū fecimus a
celo ꝛc. Ex hac auctē
varronis ptʒ ꝙ ipſe
deos maſculos redu
cit in celū ꝛ feminas ī
tellurē. Ex ſcđa vero
auctate varrōis vult
augꝰ ꝓbare ꝙ cauſa
quare varro reduxit
deos in celuʒ ꝛ femi-
nas in terrā erat que
ſupꝛa tacta eſt. Cuiꝰ
auctoꝛitat̄ ſniam re-
citat ꝛ ſi v̄ba. vbi di
cit augꝰ: ꝙ varro i ſu
perioꝛi libꝛo iſto priꝰ
allegato qui ē de diſ
ſelect̄ cum myſteria
deoꝝ ſamothꝛacie. i.
illiuſ terre cuiꝰ gētes
ſamothꝛaces dicūt̄:
q̄ myſteria augꝰ. iro-
nice nobilia vocat in
terꝑtaret̄: ꝑmitteret
q̄ʒ ſe ea expoſiturū q̄

ſpis erāt ignota: ⁊ eiſ ipa religioſe miſſurū dic ſe mltis indiciis q̄ in ſimulachris deoꝝ apparent collegiſſe ꝙ aliud ſimulachꝝ ſignat cęlū aliud terrā: ⁊ aliud ideas: ⁊ ꝙ iuppiter ſignat cęlū: iuno terraz ⁊ minerua ideas: ⁊ h qꝛ celū eſt a q̄ fit aliq̄d terra de qua fit aliud idea ſm̄ quā fit aliq̄d.

b Qua in re omitto ⁊c̄. h reprobat dicta varronis prius recitata: ⁊ facit hic duo: qꝛ primo docet quō poſſet obiici ꝯ dicta varronis ꝑ dicta platonis in thimeo q̄ de ideis dicit ꝙ ſm̄ eas factū ſit celū. Ex q̄ ſeq̄t ꝙ cęlū n̄ facit ideas. ſcdo ibi.

c Hoc dico iſtū ⁊c̄. arguit cōtra varronē ex dictis ſuis propriis: ⁊ facit duo. qꝛ p̄mo oſīdit ꝙ nec oēs deę reducuntur ad trā: nec omēs dii ad celū: nā minerua int̄ deas ponit̄ a varrone vt ſup̄ ca. ii. huiꝰ libri. q̄ tn̄ ad terram nō reducit̄: cum alibi dicat varro eaz naſci de capite iouis ⁊ ita eſt quaſi ſup̄ cęlū. Similiter neptunuſ q̄ ē deꝰ mari: ⁊ diſpater deꝰ inferni ⁊ f̄ iouis ⁊ neptuni: cuius vxor eſt ꝓſerpina vt ſup̄ libro iſto ca. xxiii dictū fuit. ſūt dii maſculi ⁊ tn̄ nō referunt̄ ad celū. Secūdo ibi

d Quō g̃ ⁊c̄. ꝯcludit ex dict̄ varronis vanitatē deoꝝ q̄ nitūtur facerē duo capita deoꝝ. ſ. ianuz ⁊ tellurē. vn̄ ex vna pte fuit error qui fecit plura capita q̄ȝ vnū: ex altera vero parte erat furor q̄ fecit vnū illoꝝ capitū nō ſanū. videlicet tellurē. i. magnā matrē i cuiꝰ cultu manifeſte apparent inſanie. vt ſupiꝰ capitlis xxiiii. ⁊ xxv. ⁊ xxvi. eſt oſtenſum.

b ſcdm̄ quod fiat. Qua in re omitto dicere ꝙ plato illaſ ideas tantā vim habere dicit vt ſcdm̄ eas nō cęlū aliquid fecerit: ſed etiā cęluz factū ſit. c Hoc dico iſtum in libro ſelectoꝝ deoꝝ rationem illā triū deoꝝ quibus quaſi cuncta cōplexus eſt ꝑdidiſſe. Cęlo enī tribuit maſculos deos: feminas terrę. Inter quas poſuit mineruā: quā ſupra ipm̄ cęlū an̄ poſuerat. Deinde maſculus deus neptunus in mari eſt qđ ad terram potius q̄ȝ ad cęluz ꝑtinet. Diſ pater poſtremo qui gręce pluton dr̄ etiā ipe maſculꝰ frater amboꝝ terrenus deꝰ eſſe ꝓhibet̄: ſupiorez terrā tenens: in inferiore habēs d ꝓſerpinā cōiugem. Quōmodo ergo deos in cęlo: deas in terra eſſe ꝓhibent: qui rurſus deos ad terraz deas ad cęlum referre conant̄? Quid ſoliduz: quid conſtās: quid ſobrium: q̄d definitū habet hęc diſputatio? Illa aūt eſt tellus initium deaꝝ mater ſcȝ magna apud quā molliū ⁊ abſciſoꝝ ſeſeq̄ȝ ſecantiū atq̄ȝ iactantiuz inſana ꝯſtrepit turpitudo. Quid eſt ergo quod dicit̄ caput deoꝝ ianus: caput deaꝝ tellꝰ? nec ibi facit vnuz caput error: nec hic ſanum furor. Cur hęc fruſtra referre nitūt̄ ad mundum quaſi poſſit pro deo vero mūdus vl̄ opus pro factore coli. Et tn̄ eos nec h poſſe veritas aperta cōuincit. Referāt hęc potius ad hoīes mortuos: et ad demones peſſimos: et nulla quęſtio remanebit.

Ca. XXIX

a Nanq̄ȝ omnia quę ab eis ex iſtoꝝ deorū theologia velut phyſicis rationibꝰ referunt̄ ad mūdū: nos qualiſ ſine vllo ſcrupulo ſacrilegę opinionis deo potiꝰ vero qui fecit mūdū: omnis animę ⁊ omnis corporis cōditori tribuant̄ aduertamus hoc mō. Nos deum colimus: nō cęlū ⁊ terram: quibus duabus ꝑtibus mundus hic conſtat: nec aīam vel animas ꝑ viuētia quęq̄ȝ diffuſas: ſ3 deū qui fecit cęlum ⁊ terrā: ⁊ oīa quę in eis ſunt. Qui fecit omnem animā: ſiue quocunq̄ȝ mō viuentē ⁊ ſenſus ⁊ ratiōis expertem: ſiue etiā ſentientē ſiue etiā intelligentē. Et vt iam incipiā illa vnius ⁊ veri dei oꝑa ꝑcurrere: ꝓpter quę iſti ſibi dū quaſi honeſte conant̄ ſacramēta turpiſſima ⁊ ſceleſtiſſima interꝑtari: deos mltos falſoſq̄ȝ fecerunt. Illū deū colimꝰ qui naturis a ſe creatis et ſubſiſtēdi ⁊ mouēdi initia fineſq̄ȝ ꝯſtituit: q̄ rerū cauſas habz: nouit atq̄ȝ diſponit: q̄ vim ſeminū cōdidit: qui rationalem animā (qđ dicit̄ animꝰ) quibꝰ voluit viuentibꝰ indidit: qui ſermonis facultatē vſūq̄ȝ donauit: qui munꝰ futura dicendi quibꝰ placuit ſpiritibus impartiuit. Et ꝑ quos placet ipe futura p̄dicit: et ꝑ quos placet malas valitudines pellit: qui bellorū quoq̄ȝ ipſoꝝ: cū ſic emendandū ⁊ caſtigandū eſt genus humanū: exordiis: ꝓgreſſibus: finibuſq̄ȝ moderat̄. Qui huiꝰ mundi ignē vehementiſſimū ⁊ violentiſſimū ꝓ imenſe naturę tēperamēto ⁊ creauit ⁊ regit: qui vniuerſarū aquaꝝ creator ⁊ gubernator eſt: q̄ ſolem fecit corporaliū clariſſimū luminū: eiq̄ȝ vim congruā ⁊ motum dedit. Qui

Ca. XXIX

a Nanq̄ȝ omnia ⁊c̄. In h ca. oſīdit beatꝰ augꝰ quō omnia q̄ varro diis ſelectis ſm̄ rationez phicam. i. naturalē attribuit: q̄s deos ponit ptes mūdi vni deo creatori mūdi abſq̄ȝ omni opiniōe ſacrilega poſſint attribui: ⁊ h oſtēdit ꝑ oēs effectꝰ qui diis ſelectis attribuūt̄. Et nota ꝙ augꝰ hic ꝑcurrēs oēs effectus qui diis ſelect̄ appropriant̄: nūerādo xx. effectꝰ. xx. diis ſelect̄ attributos: ſicut ſūt. xx. dii ſelecti: eūdez ordinē tenet i numerando effectꝰ ſeu illa attributa q̄ varro tenet in numerādo deos ſelectos: qui ordo patet ſup̄ ca. ii. huiꝰ libri. ita ꝙ qꝛ ianꝰ ē p̄mꝰ deoꝝ cui attribuit̄ reꝝ initium. ideo augꝰ p̄mo dicit ꝙ nos illū deum colimꝰ q̄ naturę initia ꝯſtituit: et qꝛ iuppiter eſt ſecūdus in ordine attribuūt̄ ei cauſe primarie: ideo hic ſecūdo de eo dicit augꝰ ſic. qui rerū cauſas habet ⁊c̄. Et eodez mō ꝓcedit i aliis [illegible] in lr̄a.

Ps. 145

ipſis etiā inferis dominationē ſu-
am ptātēq; nō ſubtrahit: q̄ ſemina
ꝛ alimēta mortaliū ſiue arida ſiue
liq̄da naturī cōpetētib⁹ attributa
ſubſtituit. Qui terrā ſūdauit atq;
fecundat: qui fruct⁹ ei⁹ aīalib⁹ ho-
minibuſq; largit: qui cauſas non
ſolū principales ſed etiā ſubſeq̄n-
tes nouit atq; ordīat: qui lunę ſta
tuit modū ſuū: qui vias celeſtes
atq; terreſtres locoꝝ mutationib⁹
ꝑbet. Qui humanis igenijs quę
creauit: etiā ſcientias artiū varia-
rum ad adiuuandā vitā naturāq;
ꝯceſſit. Qui ꝯiūctionē maris ꝛ fę
minę ad adiutoriū ꝓpagādę ꝓlis
inſtituit: qui hominū cętibus quē
focis ꝛ luminib⁹ adhiberēt ad fa-
cillimos vſus: mun⁹ terreni ignis
indulſit. Iſta ſūt certe quę dijs ſe
lectis neſcio ꝑ quas phyſicas in-
terꝑtationes vir acutiſſimus atq;
doctiſſim⁹ varro: ſiue quę aliunde
accepit: ſiue quę ipſe coniecit di-
ſtribuere laborauit. Ca. XXX

Ca. XXX
Bēn. 2
Hec aūt
facit ꝛc. In
h ca. oſtē-
dit beat⁹
aug⁹ q̄ ls
vni vero
deo tanq̄
cauſę ꝛ ꝑ-
mo ꝑnci-
pio effe-
ctiuo cō-
petāt oīa
q̄ i ꝑcedē-
ti capi. di
cta ſūt: ni-
hilomi-
nus mlta
agit ꝑ cau
ſas medi-
as licz nō
oīa ſ; quę
dā imedi-
ate per ſe-
ipſum.

Hec aūtē facit atq; agit: vn⁹ ꝛ
ver⁹ de⁹. Sz ſic idē de⁹ vbi-
q; totus: nullis incluſus locī: nul-
lis vinculis alligat⁹: in nullas par
tes ſectilis: ex nulla pte mutabilis
implens celū ꝛ terram ꝑſente po-
tentia: non abſente natura: ſic ita-
q; adminiſtrat omnia quę creauit
vt etiam ipa proprios exercere: ꝛ
agere motus ſinat. Quis eñ ni-
hil eſſe poſſit ſine ipſo: non tamen
ſunt vlla quod ipe. Agit aūt mlta
etiā ꝑ angeloſ: ſed nō niſi ex ſeipo
beatificat angelos. Ita q̄uis pro
pter aliquas cauſas hominib⁹ an
gelos mittat: non tamen ex ange-
lis homines: ſed ex ſeipo ſicut an-
gelos beatificat. Ab hoc vno ꝛ ve
ro deo: vitam ſperamus ętenā.

Capitm
XXXI
Habe
mus
eñ ab illo
ꝛc. In h
ca. oñdit
aug⁹ q̄lia
de⁹ ꝛ q̄nta
circa ho-
minē ſpe-
cialit opa
tus eſt vt
ipm ad vi
tā ęternā

Habem⁹ eñ Ca. XXXI
ab illo ꝑter huiuſcemodi be
neficia: quę ex hac de q̄ nonnulla
diximus adminiſtratione naturę
bonis maliſq; largitur: magnum
ꝛ bonorum proprium magnę di-
lectionis indicium. Quāq; enim
q̄ ſumus: q̄ viuimus: q̄ celū ter-
ramq; conſpicimus: q̄ habemus

mentem atq; rationē: qua eū ip̄m
qui hęc omnia condidit inquira-
mus: nequaq; valeamus actioni
ſufficere gratiarum: tamen q̄ nos
oneratos obrutoſq; peccatis: et a
cōtemplatione ſuę lucis auerſos:
ac tenebrarum id eſt iniquitatī di
lectione cecatos non omnino de-
ſeruit. Miſitq; nobis verbū ſuū
qui eſt eius vnicus filius: quo ꝓ
nobis in aſſumpta carne nato at-
q; paſſo: quanti deus hominē pen
deret noſcerem⁹: atq; i illo ſacrifi-
cio ſingulari a peccatis omnibus
mūdaremur: eiuſq; ſpiritu in cor-
dibus noſtris dilectione diffuſa:
omnibus difficultatibus ſuperatī
in ęternam requiem et contempla
tionis eius ineffabilez dulcedinē
veniremus. Quę corda: quot lin
guę ad agēdas ei gratias ſatī eſſe
contenderint: Ca. XXXII

ꝑducere
ꝛ patz ſic
totum ca-
pitulum.

Capitm
XXXII
Hoc
my-
ſteriū vitę
ęternę ꝛc.
In h capi
tulo aug⁹
oſtendit
quō my-
ſteriū vitę
ęternę pa
uſq; per
xp̄m exhi
beret ab
init o hu-
mani ge-
neris vſq;
ad chriſtū
fuit ꝑnun
ciatum: ꝛ
etiā figu-
rarū mul-
tis modiſ.

Hoc myſteriū vitę ęternę iaz
inde ab exordio generis hu
mani ꝑ q̄dā ſigna ꝛ ſacramēta tē-
porib⁹ cōgrua quib⁹ oportuit ꝑ an-
gelos ꝑdicatū eſt. Deinde ꝓplus
hebręus in vnā q̄ndaz rempubli-
cā (q̄ h ſacramētū ageret) ꝯgrega
t⁹ ē: vbi ꝑ q̄ſdā ſciētes: ꝑ q̄ſdā ne-
ſciētes id q̄d ex aduētu chriſti vſ-
q; nūc ꝛ deinceps agit: ꝑnūciaret
eē vēturū. Sparſa etiā poſtea ea-
dē gēte ꝑ gētes ꝓpter teſtimoniū
ſcripturaꝝ: q̄b⁹ ęterna ſalus i xp̄o
futura ꝑdicta ē. Oēs eñ nō ſoluz
ꝓphetię q̄ i vbis ſūt: nec tātū ꝑce
pta vitę q̄ mores pietatēq; cōfor-
māt atq; illīs ꝯtinent: verū etiā
ſacra: ſacerdotia: tabernaculū ſi-
ue tēplū: altaria: ſacrificia: cerimo
nię. dies feſti: ꝛ q̄cq̄d aliud ad eaz
ſeruitutē ꝑtinet: q̄ deo debetur: et
grece ꝓprie latria dicit: ea ſignifi
cata ꝛ ꝑnūciata ſūt: q̄ ꝓpter ęter-
nā vitā fideliū i xp̄o ꝛ impleta cre
dim⁹: ꝛ impleri cernim⁹: ꝛ implen
da confidim⁹. Ca. XXXIII

Capitm
XXXIII
Per
hāc
ꝛc. In
h capitu-
lo beatus
auguſtin⁹

Per hanc ergo religionē vnā
et veram: potuit aperiri de-
os gentiū eſſe imūdiſſimos demo
nes: ſb defunctoꝝ occaſiōib⁹ ani-
maꝝ vel creaturaꝝ ſpē mūdanaꝝ

oñdit quō ꝑ fidē xp̄i
ſubuertit idoloꝝ cul-
tura: ⁊ facit i hoc ca.
duo. qꝛ primo oñdit
quō fide xp̄i ab hu-
iuſmodi errore libe-
ramur ⁊ patꝫ lr̄a. Se
cūdo ibi. (b Quo-
rū ſacra ⁊c. oñdit q̄d
culpā eoꝝ qui idola
coluerūt mltū aggra
uat. hoc aūt multum
aggrauat eoꝝ culpā
qꝛ ſacra eoꝝ nō potu
erunt reduci ad aliq̄ſ
naturales cauſas: q̄-
uis varro circa taleꝫ
reductionē multū la-
boraret ⁊ fruſtra: naꝫ
in quibuſdā fabulis i
theatro recitatis: ⁊ i
quibuſdā delubrorū
id eſt temploꝝ myſte
riis hoc conat⁹ eſt fa
cere vt ea q̄ fiunt tur
piter in theatro poſ-
ſet abſolui a culpa. i.
excuſari. qꝛ fiebāt in
tēplo ſilia q̄ ſuas cās
naturales ſm̄ ipſum
habebant: ⁊ tñ ꝓpter
h̄ nō excuſabat thea-
trū: imo poti⁹ dāna-
bat templū. qꝛ qua-
lia fiebāt turpiter in
theatro: talia etiā fie
bāt i tēplo ⁊ etiā tur-
piora: vt ſup libro. vi
ca. vii. dictū fuit. Si
aūt fuiſſent ſacroruꝫ
cauſę illę naturales
quas varro aſſigna-
uit: vel etiā quecūq;
alię nāleſ etiā ſi ad de
uꝫ veꝝ ptinuiſſēt tūc
culpā eorū aliqualit
mitigaſſent: quā cul-
pā nō intellectā in ſa
cris: aliqua rōne na-
turali: turpitudō et
abſurditas fecerat.

Ca. XXXIIII

a Sed ꝯ iuenim⁹
⁊c. In hoc ca.
ꝓbat aug⁹ illud qō
dixerat in caplō p̄ce
denti. ſ. qꝛ ſacroꝝ gen
tiliū nō ſunt aliq̄ cau
ſę naturales: hoc aūt
ꝓbat ꝑ quoddaꝫ qō
varro in libro de cul-
tu deoꝝ narrat. ⁊ etiā
ipſe aug⁹ ſe hoc narra
turuꝫ ſupra libro. iii.
ca. ix. ꝓmiſerat: ⁊ fa-

deos ſe putari cupiētes: ⁊
quaſi diuinis honoribus
eiſdēq; ſceleſtī ac turpib⁹
reb⁹ ſupba īpunitate lętan
tes: atq; ad veꝝ deū ꝯuer
ſionē hūanis animis inui-
dētes. Ex quoꝝ imaniſſi-
mo ⁊ impiiſſimo dñatu hō
liberat: cū credit in eū qui
p̄buit ad exurgēdum tātę
humilitatī exēplū q̄nta illi
ſupbia ceciderūt. Hinc ſūt
nō ſolū illi de quib⁹ multa
iā dixim⁹: ⁊ alii atq; alii ſi-
miles cęteraꝝ gentiū atq;
terraꝝ: ſꝫ etiā hi de quibus
nūc agim⁹ tanq; in ſenatu
deoꝝ ſelecti: ſꝫ plane ſele-
cti notabilitate criminuꝫ:
b nō dignitate v̄tutū. Quo-
rū ſacra varro dū quaſi ad
naturales rationes referre
conat: quęrens honeſtare
res turpes quō his q̄dret
⁊ ꝯſonet: nō pōt inuenire:
qm̄ nō ſūt ipę illoꝝ ſacroꝝ
cauſę q̄s putat: vel potius
vult putari. Nā ſi nō ſolū
ipę: veꝝ etiā quęlibet alię
hui⁹ generis eſſent: q̄uis
nihil ad deū veruꝫ vitāq;
ęternā q̄ in religiōe quęrē-
da eſt ptinerent: tñ quali-
cūq; de reꝝ natura reddi-
ta ratione: aliq̄ntulū miti-
garēt offenſionē: quā non
itellecta i ſacris aliq̄ velut
turpitudo aut abſurditas
fecerat: ſicut i q̄buſdā thea
troꝝ fabulis vł delubroꝝ
myſteriis facere idē varro
conat⁹ eſt. Ubi nō theatra
delubroꝝ ſilitudīe abſoluit
ſꝫ theatroꝝ poti⁹ ſilitudine
delubra dānauit: tñ vtcū-
q; conat⁹ eſt: vt ſenſuꝫ hor
ribilib⁹ reb⁹ offenſuꝫ velut
naturaliū cauſaꝝ ratione
reddita deliniret.

Ca. XXXIIII

a Sed cō-
tra inuenim⁹ ſicut ipe
vir doctiſſimus ꝓdidit de
numę pompilii libris red-
ditas ſacroꝝ cauſas: nul-
lo modo potuiſſe tolerari:
nec dignas habitas q̄ non
ſolū lectę innoteſcerēt reli-
gioſis: ſꝫ ſaltē ſcriptę recō-
derent in tenebris. Iā eīm
dicā: qō in tertio hui⁹ opis
libro: me ſuo loco dicturū
b eſſe ꝓmiſerā. Nā ſic apud
eūdē varronē legit i libro
de cultu deoꝝ: terenti⁹ qui
dā cū haberet ad ianiculū
fundū: ⁊ bubulc⁹ ei⁹ iuxta
ſepulchꝛū numę pompilii
traiiciēs aratrū eruiſſet ex
terra libros ei⁹ vbi ſacroꝝ
inſtitutoꝝ ſcriptę erāt cau-
ſę: in vrbē ꝑtulit ad p̄torē.
At ille cū inſpexiſſet prin-
cipia rē tantā detulit ad ſe
natū. Ubi cuꝫ p̄mores q̄ſ-
dā cās legiſſent: cur q̄dq;
in ſacris fuerit iſtitutū: nu-
mę mortuo ſenatus aſſen-
ſus ē: eoſq; libros tanq; re
ligioſi patres ꝯſcripti: prę
tor vt cōbureret cenſuerūt.
Credat quiſq; qō putat:
imo vero dicat quod dicē
duꝫ ſuggeſſerit veſana cō-
tentio quilibet tātę impie-
tatī defenſor egregi⁹. Me
admonere ſufficiat ſacroꝝ
cauſas a rege pompilio ro
manoꝝ ſacrorum inſtituto
re cōſcriptas: nec populo
nec ſenatui nec ſalteꝫ ipis
ſacerdotibus innoteſcere
debuiſſe: ipſumq; numam
pompilium curioſitate illi
cita ad ea demonū ꝑueniſ
ſe ſecreta: quę ipe quidem
ſcriberet vt haberet vnde
legēdo cōmoneret. Sꝫ ea
tñ cū rex eſſet qui minime
quēq; metueret: nec doce-
re aliquē: nec delendo vel
quoq̄ mō cōſumēdo ꝑde-
re auderet: ita qꝫ ſcire nemi
nē voluit: ne hoīes nefaria
doceret: violare aūt timu-
it ne demōes iratos hēt:
obruit vbi tutum putauit:

cit in hoc ca. duo
nā p̄mo de libris
quos numa ſcōs
rex romāoꝝ ſcri-
ptos a ſe occulta
uerat: ⁊ de facto
ſenat⁹ ponit men
tionē. Scd̄o ibi.
ipm̄ numā pom-
piliū ⁊c. eoꝝ quę
narrata ſunt red-
dit rationē. b
Nā ſic apō eūdē
⁊c. Sciendū qꝫ il
lud qō narrat h̄
aug⁹. narrat eti-
am titus liui⁹ de
bello macedoni-
co libro. viii. va-
leri⁹ vero libro p̄
ſic narrat. Siqui
deꝫ in agro lucii
petilii ſcribę ſub
monte ianiculo
cultorib⁹ alti⁹ ter
rā v̄ſantib⁹ dua-
bus arcis lapi-
deis repetis in q̄ꝝ
altera ſcriptura i
dicauit libros re
cōditos eſſe lati-
nos. vii. de iure
pontificū: totidē
q; grecos de di-
ſciplina ſapię: la-
tinoſ magna dili
gētia aſſeruaue-
runt: grecos vo
qꝛ ex aliq̄ pte ad
ſoluendā religio-
nē exiſtimabant
ex auctoritate ſe-
nat⁹ petili⁹ p̄tor
vrban⁹ ꝑ victima
rioſ igne facto in
cōſpectu populi
cremauit: nolue-
rūt eīm priſci viri
q̄cq; ſuari i hac
ciuitate quo ani-
mi hoīm a deoꝝ
cultu auocarent
hęc valerius.

ſepulchro ſuo ꝓpinquare ara-
trū poſſe nō credēs. Senat⁹ aūt
cū religiōes formidaret dānare
maioꝝ: ⁊ ideo numē aſſentire co
geret: illos tñ libros tam pniti-
oſos eſſe iudicauit: vt nec obrui
rurſus iuberet: ne humana cu-
rioſitas multo vehemētius rem
iam ꝓditā quereret: ſꝫ flammis
aboleri nefanda monumēta: vt
q: iā neceſſe eſſe exiſtimabāt ſa-
cra illa facere: tolerabili⁹ errare
tur cauſis eorū ignoratis: ꝙ̄ co
gnitis ciuitas turbaretur.

Ca. XXXV

Nam et ipſe numa ad quē null⁹ dei ꝓ-
pheta: nullus ſanct⁹ angel⁹ mit-
tebat: hydromātiā facere cōpul
ſus eſt: vt in aqua videret ima-
gines deoꝝ vel poti⁹ ludificati-
ones demonū: a quib⁹ audiret
quid in ſacris ꝯſtitueret atqꝫ ob
ſeruare deberet. Qđ gen⁹ diui-
nationis idē varro a pſis dic̄ al-
latū: quo ⁊ ipm numā: ⁊ poſtea
pythagorā phm vſum fuiſſe cō
memorat: vbi adhibito ſangui-
ne etiā inferos phibet ſuſcitari:
et necromantiā grece dicit vo-
cari. Que ſiue necromantia di-
cat id ipm eſt: vbi vident mor-
tui diuinare. Quib⁹ hec artib⁹
fiant ipſi viderint. Nolo eñ di-
cere has artes etiam ante noſtri
ſaluatoris aduentū in ipſis ciui
tatibus gentiū legib⁹ ſolere ꝓhi
beri: ⁊ pena ſeueriſſima vindica
ri. Nolo inquā hoc dicere: for-
taſſis eñ talia tūc licebāt. His
tamē artibus didicit ſacra illa
pompili⁹: quoꝝ ſacroꝝ facta ꝓ-
didit: cauſas obruit: ita timuit
⁊ ipſe quod didicit: quarū cau-
ſaruꝫ ꝓditos libros ſenatus in-
cendit. Quid mihi ḡ varro illo-
rū ſacroruꝫ alias neſcio q̄s cāſ
velut phyſicas īterptat: q̄les ſi
libri illi habuiſſent nō vtiqꝫ arſiſ
ſēt: aut ⁊ iſtos varrōis ad ceſarē
pontificeꝫ ſcriptos atqꝫ editos
patres conſcripti ſimiliter incen
diſſent. Qꝛ ergo aquā egeſſerit
id eſt exportauerit numa pom-
pilius: vnde hydromantiam fa
ceret: ideo nympham egeriam
coniugeꝫ dicitur habuiſſe: quē-
admodum in ſupradicto libro
varronis exponitur. Ita enim
ſolent res geſte aſperſione men-
daciorum in fabulas verti. In
illa igitur hydromantia curio-
ſiſſimus ille rex roman⁹ et ſacra
didicit: que in libris ſuis pon-
tifices haberent: ⁊ eoruꝫ cauſas
quas preter ſe nemineꝫ ſcire vo
luit. Itaqꝫ eas ſeorſum ſcriptas
ſecum quodāmodo mori fecit:
quando ita ſubtrahēdas homi-
num noticie ſepeliendaſqꝫ cura
uit. Aut ergo demonum illic tā
ſordide et noxie cupiditates
erant conſcripte: vt ex his tota
illa theologia ciuilis etiaꝫ apud
tales homines execrabilis ap-
pareret: qui tam multa in ipſis
ſacris erubeſcenda ſuſceperant
aut illi omnes nihil aliud ꝙ̄ ho-
mines mortui prodebant: quoſ
tam prolixa temporis vetuſtas
et fere omnes populi gentium
deos immortales eſſe credide-
rant: cum et talibus ſacris iideꝫ
illi demones oblectarentur: qui
ſe colendos pro ipſis mortuis
quos deos putari fecerant: qui
buſdam fallacium miraculoruꝫ
atteſtationibus ſupponebant.
Sed occulta dei veri prouiden
tia factum eſt: vt et pompilio
amico ſuo illiſ ꝯciliati artib⁹
quibus hydromantia fieri po-
tuit: cuncta illa confiteri permit
terentur: et tamen vt moriturus
incenderet ea potius ꝙ̄ obrue-
ret admonere non permitteren-
tur: qui ne innoteſcerēt: nec ara
tro quo ſunt eruta obſiſtere po-
tuerunt: nec ſtilo varronis quo
ea que de hac re geſta ſūt in no-
ſtram memoriam peruenerunt.
Non enim poſſunt: quod nō ſi-
nuntur efficere. Sinuntur au-
tem alto dei ſummi iuſtoqꝫ iudi
cio pro meritis eorum: quos
ab eis vel affligi tantum vel eti-
am ſubijci ac decipi iuſtum eſt.

Ca. XXXV Nam ⁊ ipſe numa ⁊c. In hoc capl'o oñdit aug⁹ quō numa ad eoruꝫ noticiā puenerit q̄ in libris ſcpſit ſupradict⁹. Et facit in h ca. tria: nā p̄mo oſtēdit quō ad eoꝝ noticiā puenerit. ſcđo q̄lia in eis ſcpſerit ibi: aut ḡ demonum illic ⁊c. tertio q̄d circa hec ⁊ ſimilia diuina ꝓuidētia fecerit ibi. ſed occulta dei veri ⁊c. Primo ḋo docꝫ quō nūa rex ꝑ hydromātiā .i. diuinationē q̄ i aq̄ fit: a demonib⁹ ea accepit: habuit aūt vnū demonē ſibi familiarē quē ſepe ſecreti⁹ ſibi ꝯſulebat de q̄ fictū eſt q̄ coniugem habuit nympham q̄ndā .i. deā cuiuſdā aq̄: quā egeriā vocauerit eo q̄ aquam egeſſerit id ē exportauerit: in q̄ imaginē demonis ſibi apparētis videret hāc egeriaꝫ coluerūt romani vt ptꝫ ꝑ ouidiuꝫ li. iij. de faſtis dicentē: q̄ndā aquā eſſe q̄ egeria appellatur vbi numa nympham illius aque ſolebat de reb⁹ ad diuina ptinētib⁹ cōſulere. Tit⁹ ḋo liui⁹ de vrb orıgine libro p̄ dic̄ numā inſtructū diſciplina tetrica .i. triſti veteꝝ ſabinorū: ſimulauit aūt ſe cuꝫ dea egeria nocturnoſ ꝯcurſus hr̄e vt q̄ de ſacris dixit a pl'o accepta rēt. Hāc ḋo artē tetricaꝫ vocat h aug⁹ hydromātiā vl' necromantiā: q̄ tñ artes fuerūt ſb̄ ḡui pena ꝓhibite etiā añ aduentū xp̄i: vñ apulei⁹ libro de magia deſēdit ſe ꝯ q̄ndā q̄ eū de necromātia accuſauit. Lege etiā. xij. tabularꝫ q̄ diu añ aduētuꝫ xp̄i late erāt: artes magice ſic dic̄ cicero libro de republica ꝓhibite fuerunt: ⁊ ſuppliciū cōſtitutuꝫ fuit his q̄ ill' artib⁹ vterētur. Iſta ḋo ars a pſis allata ē: q̄ etiā ⁊ pythagoras vſus ē: vñ dic̄ valeri⁹ libro viij. q̄ pythagoraſ poſt q̄ egyptuꝫ petēs eoꝝ ſciaꝫ didicit ad pſas ꝓfectus magicā artē pcepit. Alię due ptes h ca. ſatiſ patēt

Qꝫ vero ꝑnicioſe vel a cultu verę diuinitatis alienę: illę litterę iudicatę ſint: hinc intelligi põt: ꝙ eas maluit ſenat⁹ incendere quas pompilius occultauit: ꝙ̄ timere qđ timuit: qui h̄ audere nõ potuit. Qui ergo nec fęlicem ĩ futuro vitam: nec modo habere vult piam talibus ſacrĩ mortẽ quęrat ęternã. Qui aũt cuꝫ malignis demonibus nõ vult habere ſocietatẽ: nõ ſupſtitionem qua coluntᷣ noxiã ꝑtimeſcat: ſed verã religionẽ qua ꝓduntᷣ ⁊ vincuntᷣ agnoſcat.

Explicitus eſt Liber ſeptimus.

Incipiunt capitula libri octaui.

j De queſtione naturalis theologię cum philoſophis excellẽtioris ſcientię diſcutienda.

ij De duorum philoſophoꝝ generib⁹ id eſt italico ⁊ ionico eorũqꝫ auctoribus.

iij De ſocratica diſciplina.

iiij De precipuo inter diſcipulos ſocratis platone qui omnẽ philoſophiã triplici ꝑtitione diſtinxit.

v Qꝫ de theologia cum platonicis potiſſimum diſceptandum ſit quoꝝ opinioni omnium philoſophoꝝ poſtponenda ſunt dogmata.

vj De platonicorum ſenſu in ea parte philoſophię quę phyſica nominatur.

vij Quanto excellẽtiores cęteris in logica: id ẽ ratiõali philoſophia platonici ſint habendi.

viij Qꝫ etiam ĩ morali philoſophia platonici obtineant principatum.

ix De ea philoſophia quę ad veritatẽ fidei chriſtianę propius acceſſit.

x Quę ſit inter philoſophicas artes religioſi excellentia xpiani.

xj Unde plato illam intelligentiã potuerit acquirere qua xpianę ſcientię propinquauit.

xij Qꝫ etiam platonici licet de vno vero deo bene ſenſerit multis tamẽ dijs ſacra facienda cenſuerunt.

xiij De ſententia platonis qua diffiniuit deos non eſſe niſi bonos amicoſqꝫ virtutum.

xiiij De opinione eorum qui rationales animas trium generum eſſe dixerunt: id eſt in dijs celeſtib⁹: in demonibus aereis: ⁊ ĩ hominib⁹ terrenis.

xv Qꝫ neqꝫ propter aerea corpora neqꝫ propter ſuperiora habitacula demones hominib⁹ antecellunt.

xvj Quid de moribus demonũ apuleius platonicus ſenſerit.

xvij An dignum ſit eos ſpiritus ab homine coli a quorũ vitijs etiã oporteat liberari.

xviij Qualis ſit religio in qua docetur ꝙ homines vt cõmendentur dijs bonis: demonibus vti debeãt aduocatis.

xix De impietate artis magicę quę patrocinio vtitur ſpirituum malignorum.

xx An credendum ſit ꝙ dij boni libentius demonibus ꝙ̄ hominibus miſceantur.

xxj An demonibus nuncijs et interpretibus dij vtantur: falliqꝫ ſe ab eis aut ignorent aut velint.

xxij De abijciendo cultu demonum cõtra apuleium.

xxiij Quid hermes trimegiſtus de idolatria ſenſerit: et vnde ſcire potuerit ſuperſtitiones egyptias auferendas.

xxiiij Quõ hermes patenter parentũ ſuorum ſit ꝯfeſſus errorem quem tamẽ doluerit deſtruendum.

xxv De his quę ſanctis angelis et hominibus poſſunt eſſe cõmunia.

xxvj Qꝫ omnis religio paganorum circa homines mortuos fuerit impleta.

xxvij De modo honoris quem chriſtiani martyribus impendunt.

Incipit liber octauus. Ca. I

a Nunc intētiore nobis opus eſt a-
n nimo mul-
to q̄ erat i
ſupioꝝ ſo-
lutione queſtionū ⁊ expli-
catione libroꝝ. De theolo
gia quippe quā naturalem
vocāt nō cum quibuſlibet
hoibus: nō eī fabuloſa ē
vel ciuilis: hoc eſt vel the-
atrica vel vrbana: quaruʒ
altera iactitat deoꝝ crimi-
na: altera indicat eoruʒ de
ſideria crīmioſiora ac p h̄
malignoꝝ poti⁹ demonuʒ
q̄ deoꝝ: ſ cū philoſophis
eſt habēda collatio: quoꝝ
ipm nomē ſi latine interp̄-
temur amorē ſapientie p̄-
fitet. Porro ſi ſapientiā p̄
fitemur ⁊ ſapiētia de⁹ eſt p
quē facta ſunt oīa: ſicut di
uina auctoritas veritaſq̄
mōſtrauit: verus phus eſt
amator dei. Sʒ q̄ res ipſa
cui⁹ hoc nomē eſt nō eſt in
omnib⁹ qui h̄ noie glorian
tur: neq̄ eī cōtinuo vere
ſapiētie ſunt amatores q̄-
cūq̄ appellant philoſophi
b profecto ex oīb⁹ quoꝝ ſen
tentias ex litteris noſſe po
tuim⁹ eligēdi ſūt: cū quib⁹
nō indigne queſtio iſta tra
ctet. Neq̄ eniʒ h̄ ope oēs
omniū phoꝝ vanas opini
ones r̄futare ſuſcepi: ſ eas
tm̄ que ad theologiam p̄ti
nent: quo v̄bo greco ſigni
ficari intelligim⁹ de diuini
tate ratione ſiue ſermonē:
nec eas omniū ſ eoꝝ tan-
tum: qui cū ⁊ eſſe diuinita
tem ⁊ humana curare con
ſentiāt: nō tm̄ ſufficere vni⁹
incōmutabilis dei cultum
ad vitā adipiſcendā etiaʒ
poſt mortē beatā: ſed ab il
lo ſane multos vno cōditos
atq̄ inſtitutos: ob eaʒ cau-
ſam colendos putant. Hi
etiam iam varronis opini
onē veritatis ꝓpinquitate
trāſcendūt. Siquidem ille
totā theologiā naturalem
vſq̄ ad mundum iſtum vl
eius animam extēdere po
tuit: iſti vero ſup̄ omnem
anime naturā cōfitent deū
qui nō ſolū mundū iſtū vi
ſibileʒ qui ſepe celi ⁊ terre
noie nūcupat: ſ omnem eti
am omnino aīam fecerit:
⁊ qui rationalē ⁊ intellectu
alem cuius generis aīa hu
mana eſt: participatiōe ſui
luminis incōmutabilis et
incorporei beatam fecerit
Hos phos platonicos ap
pellatos a platone docto-
re vocabulo deriuato: nul
lus q̄ hec vel tenuiter au-
diuit ignorat. Ca. II

a De hoc igit platone q̄
d necceſſaria huic q̄ſtio-
ni exiſtimo: breuiter attin-
gam: prius illos cōmemo-
rans qui eum in eodem ge
nere litterarum tempore p̄
ceſſerunt. Quantuʒ enim
attinet ad litteras grecas
(que lingua inter ceteras
gentium clarior habetur)
duo philoſophoꝝ genera
b tradūt: vnum italicū ex ea
pte italie q̄ quondam magna

Nunc intētiore nobis op⁹ Ca. I
n eſt aio ⁊c. Hic incipit liber. viij. in q̄ poſt
q̄ in p̄cedētib⁹ duobus libris reprobauit
cultū deoꝝ ptinentē ad theologiā fabulo-
ſam q̄ cultus exhibet in theatro: ⁊ ptinentē ad theolo
giā ciuilem q̄ fit i
tēplo. oñdens q̄
dij ptinentes ad
dictas duas the-
ologias nō ſunt
colēdi ꝓpter ali-
qd̄ bonuʒ ab eis
ſperandum poſt
mortē. In hoc li
bro incipit diſpu
tare cū phis con
tra theologiā na
turalem: volens
oſtendere q̄ illi q̄
ab eis vocant dij
vel demones nō
ſunt colendi pro-
pter aliqd̄ bonū
vite future: ⁊ di-
uidit iſta pars in
tres ptes: q̄ p̄mo
oñdit q̄ dij mali
vl demones ma-
li nō ſunt ꝓpter
tale bonū colēdi
⁊ hoc facit in iſto
libro. viij. ſcd̄o in
quirit an ſint ali-
qui demones bo
ni qui taliter ſint
Ioh.j colendi oñdēs q̄
nō ſunt. ⁊ hoc fa-
cit in libro. ix. ter
tio oſtendit q̄ an
geli boni nō deſi-
derant ſe coli: ſed
tm̄ vnū deū coli
volūt. ⁊ h̄ facit in
libro. x. liber v̄o
iſte h̄ʒ. xxvij. ca-
pitula. quoꝝ pri-
mū eſt ꝓhemiale
in quo facit duo:
p̄mo eī compat
tractatū iſtuʒ de
dijs q̄. ſ. ꝯtinet i
h̄ libroꝝ duobus
ſequentibus: ad
tractatū ꝯtentuʒ
in libris p̄ceden-
tib⁹ ⁊ hoc penes
difficltatē: ⁊ oſtē
dit hunc eſſe dif-
ficiliorem ꝓpter
eos cū quib⁹ eſt
diſputanduʒ qui
appellati ſūt phi-
loſophi quo noie pythagoras ſe primū appellauit vt
patet ca. primo ſeqn̄ti. Facit aūt aug⁹ mentionē de
triplici theologia d̄ qua patuit ſup̄ libro. vj. ca. v. Se
cūdo ibi. b Profecto ex oīb⁹ ⁊c. oſtendit cū quibus
phis agendū eſt q̄ nō cū oīb⁹: q̄ nō cū illis qui deū eſſe
vl deū curare res hūanas negāt: quales fuerūt epicurei
q̄ oīa attribuebāt fortune negātes diuinā ꝓuidentiaʒ: vt
dicit aug⁹ infra libro. xviij. ca. xlj. Platonici vero poſue-
rūt vnū deum a quo
ſunt multi dij ⁊ nō ſo
lū illū vnū deū colē-
dum: ſ alios multos
⁊ deū curare res hu-
manas affirmāt: ido
cū iſtis agenduʒ eſſe
dicit aug⁹.

Ca. II
a D De hoc igit pla-
tone ⁊c. In h̄ capto.
incipit tractat⁹ hui⁹
libri in quo beat⁹ au
guſtin⁹ incipit agere
de cōditionib⁹ plato-
nis ⁊ phoꝝ quorun-
dam alioꝝ ⁊ eoꝝ do-
ctrinis prius q̄ cōtra
eos diſputare incipi
at. nā diſputatio ſua
cū eis incipit ca. iiij.
Et prius agit de phis
q̄ platonē p̄ceſſert. ⁊
poſtea d̄ platōe. ifra
ca. iiij. In iſto v̄o ca
pitlo agit d̄ phis q̄ p̄
ceſſerunt ſocratē ma-
giſtruʒ platonis. Et
facit in h̄ ca. duo. q̄
p̄mo diſtinguit duo
genera phoꝝ grecoꝝ
philoſophantiū ſm̄
duo in quibus philo
ſophabant videlicet
in italicum ⁊ ionicuʒ
b Vnū italicuʒ ⁊c.
Italici philoſophi
dicebant qui erant d̄
illa pte italie q̄ olim
vocabat magna gre-
cia: nā ſicut dicit iſido-
rus libro. xiiij. etymo
logiaruʒ: italia olim
a grecis populis oc-
cupata magna gre-
cia appellata eſt: dein
de ſaturnia a rege ſa-
turno. ⁊ ab eodē etiā
latium appellata eſt.
q̄ ſaturnus ibi latu-
it. poſtmodū v̄o ab
italo rege ſiculoꝝ ibi
regnāte dicta eſt ita-
lia: vn̄ videt ſm̄ iſi-
doꝝ q̄ tota italia ſit
magna grecia appel-
lata: quod etiam vi-
detur ouidius libro. iiij. de faſtis ſentire dicēs: Italia nā
tellus grecia maior erat: et dicta eſt grecia maior: quia
maiores greci eam occupauerunt. ſicut euander et ſocij

herculis ⁊ alij magni: de quibꝰ facit ouidiꝰ mentionē: et
ſolinus expſſius agit ibi de vrbiũ italie ɔditoribꝰ: tñ augꝰ
et etiā hieronymꝰ in plogo biblie vident̃ velle q ſolum
vna ps italie vocata fuit magna grecia. Et pōt vtrũq; ha
bere verũ intellectũ. q: forſan olim nō vocabat̃ italia niſi
illa terra vbi italꝰ re-
gnabat: poſtmoduꝫ
vo tota que eſt inter
duo maria ſcꝫ adria-
ticũ ⁊ tyrrhenũ: ⁊ al-
pes q̄ diuidunt inter
galliā: ciſalpinam id
eſt lombardiā: ⁊ gal-
liam trāſalpinā q̄ vo
catur italia: vñ iſido-
rus ponit eridanum
fluuiũ id eſt padũ in
italia. Qd vo olim
italia vocata fuerit
vna ps illiꝰ terre que
mō vocat̃ italia vide
tur velle ſolinus qui
loquēs de italie ſitu
dicit ſic. Ergo italia i
qua latiũ antiquũ ē
antea a tyberinis ho
ſtijs vſq; ad lirim am
nem ptingebat. c
Alterũ ionicum ⁊c.
Ionici vo phi habi
tabāt in locis illis vbi
nũc grecia noiat̃: ſic
eñ terra illa grecie a
qua phi ionici deno-
minant̃ dicta fuit a q̄
dam rege qui ion vo
catꝰ eſt: ⁊ ſm iſidorũ
libro. xiij. etymologi
arũ de ipo athenien-
ſes dicti ſunt iones:
⁊ etiaꝫ quedā lingua
greca dicta ē ionica.
Scdo ibi. d Ita-
licum genus ⁊c. pro-
ſequit̃ de phis vtriuſ
q; generis: et pmo de
genere italico cuiꝰ p-
mꝰ fuit pythagoras
ſamius. i. d ſamo. nā
ſm eutropiũ libro p
tarquinij ſupbi ſepti-
mi regis romanoꝝ tpibꝰ pythagoras phs claruit: q̄ de ſa-
mo inſula maris egei oriundꝰ crotone deguit: nouiſſime
metapontũ adijt ibiq; ſepultꝰ eſt. De ipo multa ſcribit iu-
ſtinus libro. xx. Et inter cetera dicit q eiꝰ tāta admiratio
fuit vt ex domo eiꝰ templũ facerēt eũq; p deo colerent.
De ipo etiā plura ſcribit augꝰ infra libro. xviij. ca. xxv. et
xxvij. De pegrinatione vero eiꝰ ppter ſapiam acquiren
dam ſcribit valeriꝰ libro. viij. ca. vij. Quomō vo ſeipm
primũ noiauerit phm ſcribit diffuſius tullius de tuſcula-
nis qōnibꝰ libro. v. e Ionici vo ⁊c. deinde agit de ge
nere phoꝝ ionico incipiēs a thalete qui fuit de ſeptē ſapi
entibꝰ qui ſm helinandũ floruerũt tpe tulli ſeruilij q̄ fu-
it ſextus rex romanoꝝ. Fuerũt aũt hi ſeptē: thales mile-
ſius: ſolon athenienſis: pittacus mitylenęꝰ: chilon lace-

c grecia nũcupata ē: alteruꝫ
ionicum in eis terris vbi ⁊
d nũc grecia nũcupat̃. Itali
cum genꝰ auctorē habuit
pythagorā ſamiũ: a q̄ etiā
ferũt ipm philoſophie no-
mē exortũ. Nā cũ antea ſa
piētes appellarent̃: q̄ q̄dā-
modo laudabil' vite alijs
pſtare videbant̃: iſte inter-
rogatꝰ quid pfiteret̃: phm
ſe eſſe reſpōdit. i. ſtudioſũ
vel amatorē ſapiētie: quo-
niā ſapientem pfiteri arro
e gantiſſimũ videbat̃. Ioni
ci vo generis pnceps fuit
thales mileſius: vnꝰ illorũ
ſeptē qui appellati ſũt ſapi
entes. Sed illi ex vite ge-
nere diſtinguebãt̃ quibuſ-
dā pceptis ad bñ viuēdũ
accōmodatis. Iſte autem
thales vt ſucceſſores etiaꝫ
ppagaret reꝝ naturā ſcru
tatus: ſuaſq; diſputatiōes
litteris mādās eminuit: ma
ximeq; admirabiliſ extitit:
q aſtrologie numeris cō-
phenſis: defectꝰ ſolis ⁊ lu-
ne etiam predicere potuit
Aquā tñ putauit reꝝ eſſe
pncipiũ: ⁊ hinc oīa elemē-
ta mũdi ipmq; mundũ ⁊ q̄
in eo gignuntur exiſtere.
Nihil aũt huic opi: qd mũ

do ɔſiderato tam mirabile
aſpicimꝰ: ex diuina mente
f prepoſuit. Huic ſucceſſit
anaximāder eiuſ auditor:
mutauitq; de reꝝ natura
opinionē. Non eñ ex vna
re ſicut thales ex humore:
ſ; ex ſuis pprijs principijs
quaſq; res naſci putauit.
Que rerum principia ſin
gulariũ eſſe credidit infi-
nita: ⁊ inumerabiles mun
dos gignere: ⁊ quecũq; in
eis oriunt̃: eoſq; mundos
modo diſſolui: modo iteꝝ
gigni exiſtimauit: quanta
quiſq; etate ſua manere po-
tuerit: nec ipe aliquid diui
ne menti in his reꝝ opibꝰ
tribuēs. Iſte anaximenen
diſcipulũ ⁊ ſucceſſorē reli-
quit: qui oēs reꝝ cauſas
infinito aeri dedit: nec de-
os negauit aut tacuit: nō
tñ ab ipſis aerem factũ ſ;
ipſos ex aere ortos credi-
g dit. Anaxagoras vo eius
auditor: harũ reꝝ omniũ
quas videmus effectorē
diuinũ aīm ſenſit: ⁊ dixit
ex infinita materia q̄ ɔſta-
ret diſſimilibꝰ inter ſe pticu
lis reꝝ oīm genera p mo-
dul' ⁊ ſpeciebꝰ pprijs ſingu
la fieri: ſ; aīo faciēte diuio.

demoniꝰ: cleobulꝰ lydius: periander corinthiꝰ: ⁊ bias
pyreneus: de iſtis vo ſeptē ſapientibꝰ tractat augꝰ.
infra libro. xviij. ca. xxiiij. ⁊. xxv. Inter hos vo ſeptē
ſolus thales phus erat. Alij vero ex vita ⁊ quibuſdā
pceptis recte viuēdi ab ipis datis ſapiētes dicti ſunt:
Thales vo fuit
phus tā naturaľ
q̄ aſtrologꝰ: d q̄
narrat apuleiuſ i
libro metamor-
phoſeos: q i ſene
ctute adinuenit,
q̄tiens ſol in ma-
gnitudine ſua cir
culũ ſuũ metiat̃.
qd cũ docuiſſet
mādractũ pynē-
ſem ⁊ ipe noua i-
uentione delecta
tꝰ optare iuſſiſſ
quā vellet mer-
cedē p tanto do-
cumēto ſibi repē
di: reſpondit tha
les: ſatis mihi eſt
mercediſ ſi id qd
a me didiciſti cũ
pferre ad quoſ-
piā ceperis tibi
nō aſcripſeris. ſ;
eiꝰ inuenti me po
tius q̄ alium re-
pertorem pdica-
ueris. dicit vero
hic auguſtinꝰ q
nihil ex diuia mē
te huic mũdo p-
poſuit: q: ſcꝫ pui
dentiam diuinā
negauit. f
Huic ſucceſſit ⁊c.
Idē fecit ſucceſ-
ſor ſuꝰ anaximan
der cui ſucceſſit
anaximenes. de
his duobꝰ loquit
tur augꝰ infra li-
bro. xviij. capitu
lo. xxv. Fuit aũt
aliꝰ anaximenes
orator q̄ fuit mgr
alexādri magni i arte oratoria: ſ; de illo nō fit hic mē
tio. g Anaxagoras vo ⁊c. Anaximeni ſucceſſit ana
xagoras: h ſm euſebiũ fuit circa illō tps q̄ pmũ roma
ni ceperũt hře ɔſules: de q̄ dicit valeriꝰ libro. viij. q pꝰ
lōgā pegrinationē p ſtudio ſapiētie in pīaꝫ reuerſus
cũ poſſeſſiōes ſuas deſertas videret. nō eēm inqt ſal-
uus ego niſi iſte periſſent. De ipo legit̃ i libro d moribꝰ
phoꝝ q cũ p illa pegrinatiōe a q̄dā criminaret̃ dicēte
ſibi. nō ē tibi cure pīa tua: extēto brachio: oſo celo
ait: imo admodũ pīa mea cure ē: dic vo augꝰ infra li
bro. xviij. ca. xiiij. q ipe athenis reꝰ factꝰ ē: q: dixit ſo-
lē lapidē ardentē eſſe. Et ſic dic boetius p de ɔſolatio
ne: veneno dato obijt. Sciendũ ē eñ q athenienſes ſo-
lem deũ eſſe credebant ⁊ ideo turbabant̃ ɔtra ipſum.

b Diogenes quoqꝫ anaxi-
menis alter auditor aerem
quidē dixit rerū eſſe mate-
riā: de qua oīa fierēt: ſꝫ euꝫ
eſſe cōpotem diuine ratio
nis: ſine qua nihil ex eo fie
i ri poſſet. Anaxagore ſuc-
ceſſit auditor ei⁹ archela-
us: etiā ipſe de ꝑticulis īter
ſe diſſimilib⁹ quib⁹ ſingula
queqꝫ fierēt: ita omnia cō-
ſtare putauit: vt ineſſe eti-
am mentē diceret: que cor
pora diſſimilia id eſt illas
ꝑticulas ꝯiungēdo ⁊ diſſi-
pando ageret oīa. Socra-
tes hui⁹ diſcipul⁹ fuiſſe ꝑ-
hibet magiſter platonis ꝓ
pter quē breuit̄ cūcta iſta
recolui. Ca. III

a Socrates ergo p̄mus
vniuerſā philiam ad
corrigēdos cōponē doſqꝫ
mores infleriſſe memorat̄
cū ante illū oēs mag. phy-
ſicis id eſt naturalib⁹ reb⁹
ꝑſcrutādis opam maximā
impenderint. Nō mihi au
tē videt̄ poſſe ad liquidū
colligi: vtrū ſocrates vt h̄
faceret tedio rerū obſcura
rū ⁊ incertaꝝ ad aliqd ap-
probatū ⁊ certū reperiendū
aīm intendit: qḋ eēt beate
vite neceſſariū: ꝓpter quā
vnā oim philoꝝ inuigilaſſe
ac laboraſſe videtur indu
ſtria. An vero ſicut de illo
qdam beniuolētius ſuſpi-
cant̄: nolebat imūdos ter-
renis cupiditatib⁹ animos
ſe extendere in diuina co-
nari: quādo quidē ab eis
cauſas rerū videbat inqri
quas primas atqꝫ ſūmas
nō niſi in vnius veri ac ſū-
mi dei volūtate eſſe crede-
bat. Unde nō eas putabat
niſi mundata mente poſſe
comprehendi: ⁊ ideo pur-
gande bonis moribus vi-
te cenſebat inſtandum: vt
depmentibus libidinib⁹
exoneratus anim⁹ natura-
li vigore in eterna ſe attol-
leret: naturāqꝫ incorporei
et incōmutabilis luminis
vbi cauſe omniū factaruꝫ
naturarum ſtabilit̄ viuūt
intelligentie puritate con-
ſpiceret. Conſtat eū tñ im
peritorum ſtulticiam ſcire
ſe aliquid opinantiuꝫ etiā
in ipſis moralibus queſti-
onibus quo totum animū
intendiſſe videbatur: vel
cōfeſſa ignorantia ſua: vel
diſſimulata ſcientia lepo-
re mirabili differēdi ⁊ acu
tiſſima vrbanitate agitaſ-
b ſe atqꝫ verſaſſe. Unde et
concitatis inimicitijs ca-
lumnioſa criminatione dā
natus: morte mulctatus
eſt. Sed cum poſtea illa
ipſa que publice damna-
uerat athenienſium ciui-
tas: publice luxit: in du-
os accuſatores eius vſqꝫ
adeo populi indignatōne

b Diogenes quoqꝫ ⁊c. Diogenes iſto fuit anaxago-
re ꝯdiſcipulus. nā ambo fuerunt anaximenis audito-
res. habuit tñ diogenes aliū magiſtrū in rhetorica. ſ.
antiſthenē: vt patꝫ ꝑ hieronymū libro. ij: cōtra iouini-
anū. Iſte diogenes dict⁹ eſt cynic⁹. i. canin⁹ qꝛ publi-
ce vtendū eē vxo-
rib⁹ docuit: vt pꝫ
infra libro. xiiij.
ca. xx. hic ſm eu-
ſebiū anno arta-
xerxis ſcdi. viij.
agnoſcit̄. Cōſtat
aūt ipm fuiſſe tē-
pore alexādri ma
gni vt patꝫ ꝑ hie
ronymū libro. ij.
ꝯtra iouinianū ⁊
ꝑ helinādū libro
xvij. ⁊ valeriū li-
bro. iiij. Et etiaꝫ
fuit tpe platonis
vt pꝫ ꝑ tertulia-
nū in apologeti-
co. De ipſo mltū
ſcribit Hierony-
mus libro. ij. cō-
tra iouinianū: et
inter cetera dicit
ꝙ cū iā ſenex ad
agonē olympicū
ꝑgeret: ⁊ febri ꝑ
viā correptus in
crepidine vie ac-
cumberet: amici
volentib⁹ eū i iu-
mentū aut vehi-
culū tollere: non
acqeuerit: ſꝫ trāſi
lens ad arboris
vmbrā dixit eis:
abite queſo: hec
me nox victorem
habebit aut vi-
ctum: ſi febrē vi-
cero ad agonem
veniā: ſi me vice-
rit febris ad infer
nū deſcendā: ibi-
qꝫ ꝓnocte elyſio
gutture: nō tā ſe
mori ait qꝫ febrē
morte excludere.
i Anaxa
gore ſucceſſit ⁊c.
Sciendū ꝙ ana-
xagore ſucceſſit
auditor eius ar-
chelaus: archelai
vero auditor fuit ſocrates vt dicit hic aug⁹. qḋ eſt mi-
rabile qꝛ ſicut colligi pōt ex chronicis euſebij ſocrates
mortu⁹ eſt anteqꝫ clar⁹ haberet̄ diogenes ꝑ duos an-
nos. Itēꝫ ſm hieronymū libro. ij. ꝯ iouinianū ſocra-
tes docuit antiſthenē: antiſthenes vero in rhetorica
fuit magiſter diogenis: ex quib⁹ patet eū fuiſſe poſte-
riorem ſocrate. Et ideo vel erāt duo diogenes: vel dio-
genes diu vixit. Et ſic poſſunt ea que de eius tpe ⁊ anaxa
gore ⁊ ſocratis dicunt̄ eſſe vera: vnde diogenes qui fuit
diſcipul⁹ anaximenis vt ſupra dictū eſt ſi erat tantū vnus
diogenes vixit ꝑ tpa hoꝝ philoꝝ ſibi ſuccedentiū videlicꝫ
anaximenis. anaxagore: archelai ſocratis platonis ⁊ vſqꝫ
ad tpa ariſtotelis qui
alexandri magni fuit
mgr. Habuit autē et
ſocrates mgrm aliuꝫ
ſ. gorgiā: vt pꝫ ꝑ tulli
um i libro ð ſenectute
a Socra- Ca. III
tes ergo prim⁹ ⁊c.
In h ca. beat⁹ aug⁹
agit ð ſocrate philo q
fuit mgr platonis q
ſm euſebiū anno ar-
taxerxis. xl. ſermone
pliīmo celebrabat̄: ð
cui⁹ tpe fac aug⁹ īfra
libro. xviij. ca. xxxvij
mētionē. Fac autēꝫ
aug⁹ i hoc caplo tria
qꝛ pmo agit ð ei⁹ do
ctrina: fuit autēꝫ ſm
aug⁹. ethice id eſt mo
ralis philie primus in
uentor: cui cōcordat
hugo libro. iij. dida-
ſcolis: dicens ꝙ ethi
ce inētor ſocrates eē
dr. qꝛ de ea. xxiiij. li-
bros ſm poſitiuā iu-
ſticiā ꝯſcpſit. De ipſo
narrat. A. Gelli⁹ lib.
ꝙ dicebat multos
hoīes ꝓpterea velle
viuere vt ederent et
biberēt: ſe autē velle
edere ⁊ bibere vt vi-
ueret. Hieronymus
iſto ꝯtra pelagianos
libro. iij. dicit ꝙ phi
de ſocrate gloriātur
eū ſemꝑ eūdē vultuꝫ
habuiſſe. Tertulia-
nus iſto i apologeti-
co de ipſo narrat ſic.
Socrati demoniū a
puericia adheſiſſe dr
vñ ſocrat. vox ē ſi de
moniū ꝑmittat deos
negabat quē tñ apol
lo ſapiētiſſimū eē ce-
cinit. Lactāti⁹ iſto li-
bro ð falſa ſapia nar-
rat ꝙ ſocrates nihil
ſcire dixit: nec h ipm
qḋ nihil ſciret. Scḋo ibi. b Uſqꝫ ⁊ ꝯcitat. ⁊c. agit beat⁹
aug⁹ de morte ei⁹. Ubi ſciendum ꝙ ſicut narrat tertulia-
nus: ſocrates in contumeliam deorum quercum hircū
qꝫ ⁊ canem degerebat: ⁊ ꝓpterea dānat⁹ eſt. quia deos
deſtruebat: tamen poſtea athenienſes penitētes: eius cri
minatores afflixerunt ⁊ imaginem eius auream in tem
plo collocauerunt. reciſa dānatōne in teſtimonū ſocrat.

mortuus eſt ſm valeriū libro. iiij. potione veneni de manu carnificis accepta: poſtq̄ atheniēſes triſtē de ei⁹ capite ſentētiā tulerāt: vñ dicit euſebius āno artaxerxis ſcdi. xj. ſocrates venenū bibit. Mortuus eſt aūt ſm vincentium in ſpeculo: anno etatis ſue. lxx. De ipſo vero dicit aug⁹ in libro de vera religione ſic. Socrates cū ipſo ſilat⁹ venerabat: ⁊ poſt ei⁹ damnationē mortēq̄ nemo auſus eſt iurare p canē nec appellare quēcūq̄ lapidē iouē ſ; tm̄modo memorie litteriſq̄ mādare. Tertio ibi. c ¶ Tā pclara ⁊c. agit de diſcipulis ei⁹ q̄ duo fuerūt. ſ. ariſtipp⁹ ⁊ antiſthenes qui ſe de ſūmo bono i duaſ opiniōes diuiſerūt: naʒ ariſtippus ſūmuʒ bonum poſuit voluptatem: ⁊ alius v̄tutem: de quib⁹ aug⁹ infra libro. xviij. ca. xj. fac mētionē. De ariſtippo v̄o narrat̄ i libro d̄ moribus phoꝝ: q̄ vitupatus aliquādo q: vberrime viueret reſpōdit. Si hoc malū eēt nō vtiq̄ ageretur in feſt̄ deoꝝ. Ingreſſus v̄o quōq̄ domū meretricis ignoranter viſo ſcorto ſtatim exijt: puer̄ v̄o q̄ cū eo erāt erubeſcēte eo dixit. Intrare illuc malū nō eſt: ſ; nequire exire. Itē q̄dā dicente ſibi: hoīes te ɔtemnunt: ⁊ illos aſini inq̄t: ſ; nec illi aſinos nec ego eos curo. De antiſthene dixi in caplo precedēti q̄ fuit magiſter diogeniſ. Iſte v̄o antiſthenes ſicut narrat hieronymus ɔ̄ iouinianū cū glorioſe docuiſſet rhetoricam ⁊ audiſſet ſocratē: dixiſſe fert̄ ad diſcipulos ſuos: abite ⁊ mgr̄m q̄rite vobis: ego iā repi magiſtrum: ſtatimq̄ vendit̄ que habebat ⁊ publice diſtributis nihil ſibi pluſq̄ palliolum reſeruauit. Innumerabiles libros ſcpſit: alios philoſophico: alioſ rhetorico genere. Habuit etiā ⁊ aliū diſcipulū noīe phedonē ſibi ⁊ platoni valde familiarē: cui plato intitulauit lib꞉ d̄ imortalitate ſcriptū ſicut dicit. A. Gellius li. ij. ¶ Ca. IIII

a S Ed inter diſcipłos ſocratis ⁊c. In iſto ca. incipit beatus aug⁹ agere d̄ platone ⁊ facit in hoc. ca. tria. q: p̄mo oſtēdit quō plato in ſciētia pfecerit: ſcdo quō doctrinam ſuā tradiderit. ibi. quid autē i hiſtorꝫ. tertio q̄d de ei⁹ doctrina ⁊ dict̄ ſuis ſuo opi auguſtin⁹ inferēdum iudicauerit ibi. Ex his tamē que ⁊c. Nat⁹ eſt plato ſm euſebium anno. iiij. darij nothi. ſ. anno ab ortu ſocratis. xliij. de cui⁹ natiuitatis tēpore facit aug⁹. infra libro. xviij. caplo. xxxvij. mentionē. De ipſo v̄o dicit hieronym⁹ libro primo ɔtra iouinianū. q̄ ſpeuſippus nepoſ platonis ⁊ quidaʒ aliū ſcpſerūt in laudē platonis matreʒ ei⁹ phantaſmate apollinis oppreſſam fuiſſe: ⁊ ſapientie p̄ncipē non aliter niſi ptu virginis editū arbitrantur. Hic ſm apuleiū libro de morib⁹ ⁊ vita platonis ariſtocles noiat⁹ eſt: pat vero ei⁹ ariſtō d̄ genere neptuni fuit mater v̄o eius a ſolone ſapientiſſimo traxit origineʒ. floruit vero ſm euſebiū āno artaxerxis ſcdi. xvij. ¶ b Peregrinatus eſt ⁊c. De pegrinatiōe vero ei⁹ ppter ſapientiā acq̄rēdā: d̄ qua loq̄t aug⁹ etiā valeri⁹ libro viij. ca. vij. facit

conuerſa: vt vnus eoꝝ oppreſſus in multitudine interiret: exilio autem voluntario atq̄ ppetuo penā ſimilem alt̄ euaderet. c Tam pclara igit̄ vite mortiſq̄ fama ſocrates reliq̄t plurimos ſue phie ſectatores: quoꝝ certatim ſtudiū fuit i queſtionū moraliū diſceptatione verſari: vbi agit̄ de ſūmo bono quo fieri hō beat⁹ poteſt. Qr in ſocrat̄ diſputatiōib⁹ dū oīa mouet: aſſerit: deſtruit: qm̄ nō euidenter apparuit: qd̄ cuiq̄ placuit inde ſumpſerūt: ⁊ vbi cuiq̄ viſū eſt ɔſtituerūt finē boni. Finis autem boni appellat̄ q̄ quiſq̄ cū peruenerit beat⁹ eſt. Sic aūt diuerſas inter ſe ſocratici de iſto fine ſniās habuerunt: vt qd̄ vix credibile eſt vni⁹ magiſtri potuiſſe facere ſectatores: quidā ſūmū bonū eſſe dicerēt voluptatem ſicut ariſtippus: q̄dam virtutē ſicut antiſthenes. Sic alij atq̄ alij aliud atq̄ aliud opinati ſūt: q̄s cōmemorare longū eſt. ¶ Ca. IIII

a S Ed inter diſcipulos ſocratis nō quidē immerito excellentiſſima gl'ia claruit q̄ oīno ceteros obſcuraret: plato. Qui cū eſſet athenienſis honeſto apud ſuos loco natuſ: ⁊ ingenio mirabili longe ſuos cōdiſcipłos anteiret: parum tñ putans pficiende philoſophie ſufficere ſeipm̄: ac ſocraticā diſciplinā q̄ʒ longe b lateq̄ potuit pegrinat⁹ eſt quaq̄uerſū cū alicui⁹ nobilitate ſcientie pcipiende fama rapiebat. Itaq̄ ⁊ in egypto didicit q̄cūq̄ illic magna habebant̄ atq̄ docebant̄: ⁊ inde in eas italie ptes veniēs vbi pythagoreoꝝ fama celebrabat̄: q̄cq̄d italice phie tunc florebat: audit̄ eminētioribus i ea doctorib⁹: facillime cōphendit. Et q: magiſtrum ſocratē ſingulariter diligebat eū loq̄ntē fere in omnibus ſermonib⁹ ſuis faciēs etiā illa que v̄l ab alijs didicerat: vel ipſe quāta potuerat intelligētia viderat: cū illius lepore ⁊ moralibus diſputationib⁹ tpauit. Itaq̄ cū ſtudiū ſapiētie i actione ⁊ ɔtemplatiōe verſetur: vñ vna ps eius actiua: altera ɔtemplatiua dici poteſt. Quaꝝ actiua ad agendā vitā id eſt ad mores inſtituēdos ptinet: cōtemplatiua aūt ad cōſpiciendas nature cauſas ⁊ ſinceriſſimā veritatē: ſocrateſ in actiua excelluiſſe memoratur. Pythagoras vero magis cōtemplatiue quibus potuit intelligētie viribus inſtitiſſe. Proinde plato vtrūq̄ iūgendo phiam pfeciſſe laudatur. Quā in tres ptes diſtribuit: vnam moralē q̄ maxie in actione v̄ſatur. Alterā naturalē q̄ ɔtēplationi deputata eſt. Tertiā rōnalē: qua verum determinat̄ a falſo. Que licet vtriq̄ id eſt actioni et ɔtemplatiōi ſit neceſſaria maxie tñ cōtemplatio perſpectionē ſibi vēdicat veritatis. Ideo hec tripartitio nō eſt ɔ̄ria illi diſtinctioni:

mentionẽ ſa
tis expſſe eã
deſcribẽs: ĩ
ipa etiã fac
hieronymuſ
mẽtionẽ in
ꝓlogo biblie
dicẽſ: ſic pla
to egyptũ ⁊
architam ta
rentinũ ean
dẽq; orã ita
lie q̃ quõdã
magna grę/
cia dicebat̃
laborioſiſſi/
me ꝑagrauit
⁊c. c Cũ
eĩ magri ⁊c.
Quãtũ xo
ad modum
tradendi ſci/
entiã ſuã ſci
endũ q2 in li
bris ſuis ſęp
introducit ſo
cratẽ vel ali
os loquẽtes
⁊ nunq̃ ſeip
ſũ: ⁊ ideo q̃d
ipſemet de
his q̃ tractat
ſenſerit: non
eſt facile ſci/
re ex librꝭ ſu
is. Et ſimili/
ter ſicut dic
helinãd⁹: cõ
ſuetudo ſua
fuit libroſ ſu
os intitulare
noĩbus ma/
giſtroꝝ ſuo/
rũ: vel eorũ
q̃ magiſtroſ
ſuos docue/
rũt: hinc ſũt
libri ei⁹ ap/
pellati: thi/
męus: phę/
don: gorgi/
as: pytha/
goras. Cęte
ra hui⁹ capi
tuli ſatis pa
tẽt. Ca. V
e Si ergo
plato.
⁊c. In hoc ca.
beat⁹ aug⁹
incipit ꝑfer/
re phos pla
tonicos phi
loſophis ali
is oſtẽdens

qua intelligit̃ oĩe ſtudiũ ſapiẽ/
tię in actiõe ⁊ ɔ̃templatione ɔſiſte
re. Quid aũt in his vel ĩ his ſin
gulis ꝑtibus plato ſenſerit: id ẽ
vbi finẽ oĩm actionũ: vbi cau/
ſas oĩm naturaꝝ: vbi lumẽ oĩm
rationũ eſſe cognouerit vł̃ credi
derit: diſſerẽdo explicare ⁊ lõgũ
eſſe arbitror: ⁊ temere eẽ affirmã
dũ nõ arbitror. Cũ eĩ magiſtri
ſui ſocratꝭ quẽ facit in ſuis volu
minibus diſputantẽ: notiſſimũ
morẽ diſſimulãdę ſciẽtię vł̃ opi/
nionis ſuę ſeruare affectat: quia
et illi ipe mos placuit: factũ eſt
vt etiã ipius platonis de rebus
magnis ſentẽtię nõ facile ꝑſpici
poſſint. Ex his tñ que apud eũ
legũtur: ſiue q̃ dixit: ſiue quę ab
alijs dicta eẽ narrauit atq; cõ/
ſcripſit: quę ſibi placida viderẽ/
tur: quędã cõmemorari ⁊ huic
opi inſeri oportet a nob: vel vbi
ſuffragat̃ religiõi verę: quã fides
noſtra ſuſcipit ac defẽdit: vł̃ vbi
ei videtur eſſe cõtrari⁹: quantũ
ad iſtã de vno deo ⁊ plurib⁹ ꝑti
net queſtionẽ: quẽ ꝓpter vitã q̃
poſt mortẽ futura eſt veraciter
beatã colẽdum eſſe catholicę re
gionis aſſerit diſciplina. Fortaſ
ſis eñ q̃ platonẽ cęterꝭ phis gẽ/
tiũ longe recteq; ꝑlatũ acuti⁹ at
q; veratius intellexiſſe atq; ſecu
ti eſſe fama celebriore laudant̃:
aliq̃d tale de deo ſentiũt: vt in il
lo inueniat̃ ⁊ cã ſubſiſtendi: ⁊ rõ
intelligẽdi: ⁊ ordo viuẽdi. Quo
rũ triũ vnũ ad naturalẽ: alterũ
ad rõnalẽ: tertiũ ad moralẽ ꝑtẽ
intelligit̃ ꝑtinere. Si enim homo
ita creat⁹ ẽ: vt ꝑ id qđ in eo ꝑcel
lit attingat ad illud qđ cũcta ꝑ/
cellit id ẽ vnũ verũ optimũ deũ
ſine q̃ nulla natura ſubſiſtit: nul
la doctrina inſtruit: nullus vſus
expedit: ipe q̃rat̃: vbi nobis oĩa
ſũt ſecura: ipe cernat̃ vbi nobis
certa ſũt oĩa: ipe diligat̃ vbi no/
bis recta ſunt oĩa. Ca. V

Si ergo plato dei hui⁹ imi/
tatorem: cognitorẽ: ama/
torẽ dixit eſſe ſapientẽ: cuius ꝑ
ticipatiõe ſit beatus: quid opus
eſt diſcutere cęteros: quo
rũ nulli nobis q̃ iſte ꝓpi⁹
acceſſerũt. Cedat eis igit̃
non ſolũ theologia illa fa/
buloſa deoꝝ criminib⁹ ob
lectans animos impioꝝ:
nec ſolũ etiam illa ciuilis
vbi impuri demones ter/
reſtrib⁹ gaudijs deditos
ipſos deoꝝ noĩe ſeducen
tes: hũanos errores tanq̃
ſuos diuinos honores ha
bere voluerũt: vbi ad ſpec
tãdos ſuoꝝ criminum lu
dos: cultores ſuos tanq̃
ſuę vanitatꝭ adminiſtrato
res habuerũt: vbi ꝑ eos ad
ſuũ cultũ ſtudijs immundiſ/
ſimis alios excitãtes: ⁊ ſi/
bi delectabiliores ludos
de ipſis ſpectatorib⁹ exhi
bẽtes. Ubi ſiqua velut ho
neſta gerũt̃ in tẽplis ɔiũc
ta ſibi theatroꝝ obſcęnita
te turpant̃: ⁊ quęcũq; tur/
pia gerũt̃ in theatrꝭ cõpa/
ta ſibi tẽploꝝ fęditate lau
dant̃. Et ea q̃ varro ex his
ſacris q̃ſi ad cęlũ et terrã
rerũq; mortaliũ ſemina et
act⁹ interꝑtatus ẽ: q2 nec
ipa illis ritib⁹ ſignificant̃:
quę ipe inſinuare conat̃:
⁊ ideo veritas conãtẽ nõ
ſequit̃. Et ſi ipa eſſent: tñ
animę rationali ea quę in
fra illã naturę ordine ɔſti
tuta ſũt ꝑ deo ſuo colẽda
nõ eſſent: nec ſibi ꝑferre de
buit tanq̃ deos eas res q̃
bus ipam ꝑtulit verus de
us: ⁊ ea quę numa pompi
li⁹ reuera ad ſacra eiuſmo
di ꝑtinẽtia ſecũ ſepeliẽdo
curauit abſcõdi ⁊ aratro
eruta ſenat⁹ iuſſit incẽdi.
In eo genere ſũt etiã illa
(vt aliq̃d ĩ numa miti⁹ ſu
ſpicemur) q̃ alexãder ma/
cedo ſcribit ad matrẽ ſibi
a magno ãtiſtite ſacroꝝ
egyptioꝝ q̃dã leone pate
facta: Ubi ñ pic⁹ ⁊ faun⁹:
⁊ ęneas et rõmul⁹ vel etiã

eos excellere in ſciẽ
tia naturali: et ſpe/
cialiter incipit in hoc
ca. ꝑferre doctrinã
platonicã ĩ deo oĩ/
bus theologijs ho
minũ fidẽ xpi ñ ha/
bentiũ. Et fac in hoc
ca. duo: q2 ꝑmo ꝑ/
fert eã theologię fa
buloſe ſeu theatri/
cę: ⁊ etiã theologię
ciuili quarũ vtraq;
ſuperi⁹ in duob⁹ li/
bris ꝑcedẽtib⁹ ẽ re/
probata: vbi ⁊ doc
trina varronis fere
ꝑ totũ reprobata ẽ
b Et ea que nu
ma ⁊c. De librꝭ nu/
mę pompilij q̃s de
dijs ſcpſerat ſepul/
tis ⁊ cõbuſtis poſt
modũ dictũ ẽ libro
vij. capitulꝭ xxxiiij.
⁊ xxxv. c Alex
ander macedo ⁊c.
In epła alexandri
fit mẽtio de fauno
⁊ pico de quib⁹ ſup
libro ꝑ ca. iij. dixi.
d Et ęneas ⁊c.
Itẽ fit in ea mẽtio
de ęnea. de quo tit⁹
liuius de vrbis ori/
gine lib. ꝑ. dicit q2
apud fluuiũ numi/
chiũ ꝓ deo colitur:
quẽ incolę deũ indi
getẽ vocant id ẽ io/
uem de hoĩe factũ.
nã dij indigetes vo
cant̃ dij de hoĩbus
facti: de cui⁹ deifica
tione facit aug⁹ in/
fra libro. xviij. ca.
xix. mẽtionẽ. e
Et romul⁹ ⁊c. Itẽ
ĩ romulo ĩ q̃ deifi/
cato dictũ ẽ. ſ. lib.
ij. ca. xv. f Uel
etiã her. ⁊c. Itẽ de
hercule q̃ fuit the/
ban⁹ ⁊ ĩ thebis cũ
ſocijs ſuis trãſiuit ĩ
hiſpaniã: q̃ cũ ĩ hi/
ſpania reuerteret̃
vt veniret ad loca il
la italię vbi euãder
eo tẽpe habitauit:
interfecto caco qui
boues ſuos furat⁹
fuit: ſicut narrat ti/
tus liui⁹ de vrb ori
gine lib. ꝑ. euãder

g h hercules: et eſculapius: et
i liber ſemele nat⁹ et tynda
k ride fratres: et ſi quos ali-
os ex mortalib⁹ ꝓ diis ha
bent: ſed ipſi etiam maio-
res gentiũ dij ꝙs cicero in
tuſculanis tacitis noib⁹ vi
detur attingere: Jupiter
iuno: ſaturnus: vulcanus
l veſta: ⁊ alij plurimi quos
varro conat̃ ad mũdi par
tes ſiue elementa trãſferre
homines fuiſſe ꝓduntur.
Timẽs eñ ⁊ ille quaſi re-
uelata myſteria: petẽs ad
monet alexandrũ: vt cum
ea matri ꝯſcripta inſinua-
uerit: flãmis iubeat cõcre
mari. Nõ ſolũ ergo iſta q̃
due theologie cõtinent fa
buloſa ſcꝫ ⁊ ciuilis: plato-
nicis phis cedant: qui ve
rũ deum ⁊ rerũ auctorem ⁊
veritatis illuſtratorẽ ⁊ be-
atitudinis largitorem eſſe
m dixerunt. Sed alij q̃ꝫ phi
q̃ corporalia nature pnci-
pia corpori deditis mẽti-
bus opinati ſũt: cedãt his
tantis ⁊ tanti dei cognito
rib⁹ veris: vt thales in hu
more: anaximenes in aere
ſtoici in igne: epicurus in
atomis: hẽ minutiſſimis
corpuſculis que nec diui
di nec ſentiri queũt. Et q̃-
cũq; alij quoꝝ enumerati
oni imorari nõ eſt neceſſe
ſiue ſimplicia ſiue cõiunc-
ta corpora: ſiue vita caren
tia: ſiue viuẽtia: ſed tñ cor
pora: cauſam principiũq;
rerũ eſſe dixerũt: Nã qui-
dam eorũ a reb⁹ nõ viuis
res viuas fieri poſſe credi
derũt: ſicut epicurei. Qui
dã vero a viuente quedam
viuẽtia q̃dã nõ viuẽtia: ſꝫ
tamẽ a corpore corporea.
Nam ſtoici ignẽ id eſt cor
pus vnũ ex his quattuor
elementis quib⁹ viſibilis
mũdus hic ꝯſtat: ⁊ viuẽtẽ
⁊ ſapientẽ ⁊ ipſi⁹ mũdi fa-
bricatorem atq; oim que
ſunt in eo: eũq; oino ignẽ
n deũ eſſe putauerũt. Hi et
ceteri ſimiles eorũ: id ſolũ
cogitare potuerũt: qđ cum
eis corda eorum obſtricta
carnis ſenſibus fabulata
ſũt. In ſe quippe habebãt
qđ nõ videbãt: ⁊ apud ſe
imaginabant̃ qđ foris vi-
derãt: etiã qñ nõ videbãt
ſed tantũmõ cogitabant.
Hoc aũt in ꝯſpectu talis
cogitatiõis iam nõ eſt cor
pus: ſed ſimilitudo corpo
ris: illud autẽ vnde videt̃
in animo hẽ ſimilitudo cor
poris nec corpus ẽ nec ſi-
militudo corporis: ⁊ vnde
videtur atq; vtrũ pulchra
an deformis ſit iudicatur:
ꝓfecto eſt melius q̃ꝫ ipa q̃
iudicatur. Hec mens ho-
minis ⁊ ipa ratiõalis ani-
me natura ẽ: que vtiq; cor
pus non eſt: ſi iam illa cor-
poris ſimilitudo cũ in ani
mo cogitãtis aſpicitur at-
q; iudicatur: nec ipa cor-
pus eſt. Non eſt ergo nec
terra: nec aq̃: nec aer: nec
ignis: quib⁹ quattuor cor
poribus que dicunt̃ quat
tuor elemẽta: mundũ cor-
poreũ videmus eſſe cõpa
ctum. Porro ſi noſter ani
mus corpus non eſt: quo
mõ de⁹ creator animi cor-
pus eſt? Cedãt ergo ⁊ iſti
o vt dictũ eſt platonicis: cẽ
dãt ⁊ illi q̃s quidẽ puduit
dicere deũ corpus eſſe: ve
rũtamen eiuſdẽ nature cu
ius ille eſt aĩos nr̃os eẽ
putauerũt. Ita nõ eos mo-
uit tanta mutabilitas aĩe:
quam dei nature tribuere
nefas eſt. Sed dicunt: cor
pore mutatur anime natu
ra: nam p ſeipam incõmu
tabilis eſt. Poterãt iſti di
cere/ corpe aliq̃ vulnerat̃:
nã p ſeipam inuulnerabi-
lis ẽ. Prorſus qđ mutari

eũ filiũ iouis ſalutat
dicẽs inferni ſuã que
carmẽtis vocabat̃ ve
ridicã ⁊ interp̃tem de-
orũ cecinıſſe: ꝙ eſſet
auctur⁹ numerũ cele-
ſtiũ: ibiq; ſtatim dedi
cata eſt ara herculi:
vbi p⁹ modũ ſac̃ her
cul'a romãis celebra
ta ſũt: apud alias gẽ
tes etiam ꝓpt̃ ſtrenua
⁊ mira opera q̃ geſſit
ꝓ deo habit⁹ ẽ. Sci-
endũ tñ ꝙ multi fue-
rũt hercules ſm au-
guſtinũ ĩfra li. xviij.
ca. xij. De hercule ve
ro dic̃ ariſtoteles lib.
de ꝓbleumatib⁹ ſic.
Quicũq; excellẽtes
fuerunt viri: aut ſm
phyſicã aut politicã
aut poeſim: aut artes
vocãt̃ melãcholici:
etenim hercules fuit
illius nature: ⁊ occu
pãt̃ ab egritudib⁹ q̃
ſũt a nigra cholera:
id egritudinẽ epilẽti-
coꝝ ab hercule deno
minãt antiq̃ ſacrum
morbũ ⁊ herculeũ.
g Et eſculapi⁹ ⁊c̃.
de q. ẽ. dictũ ẽ lib. iij.
ca. xvij. h Et lib
ſemele ⁊c̃. i. bacchus
q̃ fuit etiã theban⁹ ⁊
viſq; ad fines indie pe
netrauit ⁊ docuit in-
dos vites colere ⁊ fa
cere vinũ ꝓpt̃ qđ de⁹
vini dictus eſt: hẽ fin-
git̃ fuiſſe filius iouis
ex ſemele. Fuerũt tñ
multi liberi pr̃es ſm
aug⁹. infra lib. xviij.
ca. xij. i Et tynda
ride fr̃es. id ẽ caſtor
et pollux q̃ fuerũt fi-
lij lede vxoris tynda
ri: quoꝝ ſoror fuit he
lena: cui⁹ rapt⁹ fuit
cauſa belli troiani:
fingũt̃ aũt fuiſſe filij
iouis ex leda ſm vnã
fabulã: ſm aliã vero
fabulã: helena ⁊ pol-
lux fuerũt filij iouis et
imortales. Caſtor ve
ro fuit fili⁹ tyndari ⁊
mortalis: cuius mor
tem frater ſu⁹ ſua mor
te redemit. Hi duo
ſm hiſtoriã verã cum
audiſſent ſorores
ſuã raptã ab ale-
xãdro filio p̃ami
ſecuti eũ ſũt na-
uigio: ſꝫ cũ i por
tu q̃dã ſoluiſſent
nauigium nuſq;
cõparuerũt vñ cre
ditũ fuit eos fuiſ
ſe inter deos trãſ
latos. k Et ſi
q̃s alios ⁊c̃. De
alijs ꝓ dijs ma
ioribus ſcꝫ ioue
quondã rege cre
te ⁊ iunone q̃ de
ſamo inſula oriũ
da fuit: ⁊ alijs de
quib⁹ tractat ci-
cero de tuſculãis
q̃ſtionib⁹: ⁊ hẽ fa-
cit mẽtiõem aug⁹
dictũ eſt ſupra in
multis libris. l
Quos varro ⁊c̃.
Quõ vero varro
conat̃ eos ad p-
tes mũdi referre:
pꝫ ſupi⁹ lib. vj. ⁊
vij. m Sꝫ alij
q̃ꝫ phi ⁊c̃. preferit
aug⁹ doctrinam
platonicorum de
deo: theologie
alioꝝ phoꝝ natu
rali: ⁊ fac̃ duo: nã
p̃mo oſtẽdit quõ
alij phi a phis
platonicis diſcre
pãt ponẽtes deũ
corp⁹ eſſe: et pꝫ
ſatis in lr̃a: ſcđo
ibi. n Hi ⁊ ce
teri ſimiles ⁊c̃ oñ
dit coꝝ cecitatem
⁊ ignorãtiã: ⁊ fac̃
etiã hic duo. q꞉ p̃
mo reprobat ge-
neraliter oẽs qui
ponũt deũ eẽ cor
pus: ſcđo ſpẽalit̃
eos q̃ poſuerunt
deũ nõ eẽ corp⁹
ſꝫ eiuſdem nature
cũ aĩa hũana. ibi
o Cedant ⁊ illi
⁊c̃. Et ẽ ſciẽdũ ꝙ
iſtorum erãt duo
genera vt pꝫ p iſi
doꝝ lib. viij. ety-
mologiaꝝ: qđ eti
am aug⁹ hẽ innu-
it: nã quidã poſu
erũt animũ i hõi
bus cõmanẽtem

eſſe deuz
vt pytha-
goras. Cui
cōcordat
illud cato
nis ſtoici.
Si deꝰ ē
animꝰ no
bis vt car
mina di-
cūt: h̄ tibi
precipue
⁊c̄. Alij di
xerūt mē-
tē ſolutā
vt cicero:
⁊ hos re-
probat au
guſtinꝰ h̄
dicēs. Sz
dicūt cor-
pore ⁊c̄.

Ca. VI
a V Ide
runt
ergo iſti phī.
⁊c̄. In h̄
capitulo
oſtēdit be
atꝰ augꝰ
quō pla-
tonici per
uenerunt
in noticiā
dei: ⁊ facit
in hoc ca-
pitulo duo
ſm duas
vias qui-
bus in no
ticiā dei ꝑ
uenerunt
quarū ꝑ-
ma ē per
viā cauſa
litatis: ſe-
cūda eſt ꝑ
viam emi
nentie: ſe-
cūda pōs ē
ibi. Cōſi-
derauerūt
aūt quic-
quid ⁊c̄.

nō pōt: nulla re pōt: ac ꝑ h̄ qd̄ cor
pore mutari pōt: aliq̄ re pōt: ⁊ ideo
incōmutabile recte dici nō pōt.

Ca. VI

a V Iderūt ergo iſti
Vbi quos ceteris nō imerito
fama atq; gloria platōs videmꝰ:
nullū corpꝰ eſſe deū: ⁊ ideo cūcta
corpa trāſcenderūt q̄rentes deū.
Viderūt quicq̄d mutabile ē: nō eſ-
ſe ſūmū deū: ⁊ ideo oēm aiam mu
tabileſq; oēs ſpūs trāſcenderūt: q̄
rentes ſūmū deū. Deinde viderūt
oēm ſpeciē in re quacūq; mutabi-
li: q̄ ē quicq̄d illud ē: quoquo mō
⁊ q̄liſcūq; natura ē: nō eē poſſe ni-
ſi ab illo q̄ vere ē: q̄ ⁊ incōmutabi-
liter ē. Ac ꝑ h̄ ſiue vniuerſi mūdi
corpꝰ figuras: q̄litates: ordīatūq;
motū: ⁊ elemēta diſpoſita a celo
vſq; ad terrā: ⁊ quecūq; corpa in
eis ſūt: ſiue oēm vitā: vel q̄ nutrit
⁊ ꝯtinet qualis ē in arborib⁹: vl̄ q̄
⁊ h̄ habet ⁊ ſentit q̄lis ē in pecori-
bus: vel q̄ ⁊ hec h̄z ⁊ intelligit q̄lis
eſt in hoīb⁹: vel q̄ nutritorio ſubſi
dio nō indiget: ſ; tn̄ ꝯtinet: ſentit
⁊ itelligit: q̄lis ē in angelis: niſi ab
illo eē nō poſſe q̄ ſimpliciter ē: q2
nō aliud illi ē eſſe: aliud viuere: q̄ſi
poſſit eſſe nō viuēs: nec aliud illi ē
viuere: aliud intelligere: q̄ſi poſſit
viuere nō itelligēs: nec aliud illi ē
intelligere: aliud beatū eē: q̄ſi poſ
ſit intelligere ⁊ nō beatꝰ eē: ſ; qd̄ eſt
illi viuere: itelligere: beatū eē: h̄ ē
illi eē. Propt̄ hāc incōmutabilita
tē ⁊ ſimplicitatē intellexerūt eū et
oīa iſta feciſſe et ipſū a nullo fieri
potuiſſe. Cōſiderauerūt eñ quic-
q̄d ē: vel corpꝰ eē vl̄ vitā: meliuſq;
aliq̄d vitā eſſe q̄ corpꝰ: ſpeciēq;
corpis eē ſenſibilē: itelligibilēq; vi
te. Proinde itelligibilē ſpēm ſen
ſibili ꝑtulerūt. Senſibilia dicimꝰ q̄
viſu tactuq; corpis ſentiri queūt.
Intelligibilia q̄ ꝯſpectu mētis in-
telligi pñt. Nulla ē eñ pulchritu-
do corpalis ſiue i ſtatu corpis: ſicē
eſt figura: ſiue in motu ſicē ē cātile-
na: de q̄ nō animꝰ iudicet: qd̄ ꝓfe
cto nō poſſet niſi melior i illo eēt h̄
ſpēs ſine tumore molꝭ: ſine ſtrepi-
tu vocꝭ: ſine ſpacio vl̄ loci: vl̄ tpis.
Sz ibi q̄z niſi mutabilꝭ eēt: nō aliꝰ
alio meliꝰ de ſpecie ſēſibili iudica
ret: meliꝰ igenioſior q̄ tardior: me
liꝰ ꝑitior q̄ impitior: meliꝰ exerci-
tatior q̄ minꝰ exercitatꝰ: ⁊ idē ipe
vnꝰ cū ꝓficit meliꝰ vtiq; poſtea q̄
ꝑꝰus. Qd̄ aūt recipit maiꝰ et minꝰ
ſine dubitatiōe mutabile ē. Vn̄ in
genioſi ⁊ docti et in his exercitati
hoīes facile collegerūt nō eē i eis
rebꝰ ꝑmā ſpēm vbi mutabilitas eē
ꝯuincit. Cū igit̄ in eoꝝ ꝯſpectu et
corpꝰ ⁊ animꝰ magis minuſq; ſpe
cioſa eēnt: et ſi omni ſpecie carere
poſſent oīno nulla eſſent: viderūt
eſſe aliquid vbi ꝑma eſſet incōmu
tabilis ſpēs ⁊ iō nec cōpabilꝭ: atq;
ibi eſſe rerū ꝑncipiū rectiſſime cre
diderūt qd̄ factū nō eſſet: ⁊ ex q̄ fa
cta cūcta eſſent. Ita qd̄ notū ē dei
ipe manifeſtauit eis: cū ab eis inui-
ſibilia eiꝰ ꝑ ea q̄ facta ſūt itellecta
ꝯſpecta ſūt: ſempiterna q̄z virtꝰ eiꝰ
⁊ diuinitas a q̄ etiā viſibilia ⁊ tpa
lia cūcta creata ſunt. Hec de illa
ꝑte quā phyſicā id ē naturalē nū-
cupant dicta ſint.

Ca. VII

a Q Vod aūt attinet ad doctri-
nā vbi altera ꝑs verſat̄: q̄ ab
eis logica id ē rōnalis vocat̄: ab-
ſit vt his cōpandi videant̄ q̄ poſu
erūt iudiciū veritatꝭ in ſenſibꝰ cor
porꝭ: eorūq; infidis ⁊ fallacibꝰ re-
gulꝭ oīa q̄ diſcunt̄ metiēda eſſe cen
ſuerūt: vt epicurei ⁊ quicūq; alij ta
les: vt etiā ipi ſtoici. Qui cū vehe
mēter amauerit ſollertiā diſputā-
di quā dialecticā nomināt: a cor
porꝭ ſenſibꝰ eā ducēdā putarūt.
Hic aſſeuerātes aīm cōcipere no
tiōes q̄s appellant ennoyas earū
reꝝ ſcꝫ q̄s diffiniēdo explicāt: hic
ꝓpagari atq; cōnecti totā diſcēdi
docēdiq; rōnē. Ubi ego miſtū mi
rari ſoleo: cū pulchros dicāt ñ eē
niſi ſapiētes: q̄bus ſenſibꝰ corpis
iſtā pulchritudinē viderit: q̄libus
oculis carnis formā ſapientie de-
cuſq; ꝯſpexerit. Hi vero q̄s meri-
to ceteris anteponimꝰ diſcreuerūt
ea q̄ mente ꝯſpiciunt̄ ab his que
ſenſibus attingūt̄: nec ſenſibꝰ adi
mētes qd̄ pñt: nec eis dātes vltra
q̄ pñt. Lumē aūt mētiū eſſe dixe-
rūt ad diſcēda oīa: eundēq; ipm

Ca. VII
a Q Vod
aūtē
attinet ⁊c̄.
In h̄ capi
tulo ꝑfert
beatꝰ au-
guſtinus
platōicos
alijs phiſ
i ſciētia lo
gicali ſeu
ratiōali: ⁊
facit in h̄
capitulo
tria: nā ꝑ-
mo ponit
illud in q̄
cōuenitūt
alij philo
ſophi ſcꝫ
tā epicu-
rei q̄ ſtoi-
ci: ſcd̄o q2
ſtoici vi-
dentur lo
gicam ſeu
dialecticā
plus ama
re q̄ epi-
curei: ꝯtra
ipſos argu
it et eos
ſpēalit̄ im
ꝓbat: ibi:
vbi ego
multū ⁊c̄.
tertio ꝑo
ponit pla
tonicorū
ſentētiam
ibi hi ve-
ro q̄s me
rito ⁊c̄.

Roma. j

deum a quo facta ſunt omnia.
R Eliqua eſt ¶ Ca. VIII
pars moralis: quaꝫ greco
vocabulo dicunt ethicam: vbi
queritur de ſummo bono: quo re-
ferentes omnia que agimꝰ: ⁊ qd
non ꝓpter aliud: ſed propter ſe-
ipſuꝫ appetentes: idq; adipiſcē-
tes: nihil quo beati ſumus vlte-
rius requiramus. Ideo quippe
et finis eſt dictus: quia propter
hunc cetera volumꝰ: ipſum aūt
non niſi ꝓpter ipſum. Hoc ergo
beatificum bonū: alij a corpore
alij ab animo: alij ab vtroq; in
homine eſſe dixerūt. Viderunt
quippe ipm hominē conſtare ex
animo ⁊ corpore: ⁊ ideo ab alter
utro iſtorū duoruꝫ: aut ab vtro-
q; bñ ſibi poſſe eſſe credebāt: fi
nali quodā bono quo beati eēnt
quo cuncta que agebāt referrēt
atq; id cum forent adepti quo
referendū eſſet non vltra quere
rent. Unde illi qui dicunt addi
diſſe tertiū genus bonoꝝ quod
appellat extrinſecus: ſicuti ē ho-
nor: gloria: pecunia: et ſi qd hu-
iuſmodi: nō ſic addiderūt vt fi-
nale eſſet: id eſt ꝓpter ſe ipm ap-
petendū: ſed ꝓpter aliud bonū:
quo eſſet hoc genꝰ bonū bonis:
malū aūt malis. Ita bonū hoīs
q vl ab aīo vl a corpe vl ab vtro
q; expetiuerūt: nihil aliud q ab
hoīe expetendū eſſe putauerūt.
Sed qui id appetiuerūt a corpe
a parte hominis deteriore: q ve
ro ab aīo a pte meliore: q aūt ab
vtroq; a toto hoīe. Siue g a pte
qlibet: ſiue a toto hoīe nō niſi ab
hoīe. Nec iſte differētie qm tres
ſunt: iō tres ſ; multas diſſenſio-
nes phoꝝ ſectaſq; fecerūt: qr et
de bono corporis: ⁊ de bono ani-
mi: ⁊ de bono vtriuſq; diuerſi di
b uerſa opinati ſūt. Cedāt igit hi
oēs illis phis qui nō dixerūt be
atū eſſe hoīem fruentē corpe vel
fruentē animo: ſed fruentē deo.
Nō ſicut corpore vel ſeipo ani-
mus: aut ſicut amico amicus: ſ;
ſic luce oculus. Si aliqd ab his
ad illas ſimilitudines afferēduꝫ
eſt: qd vel qle ſit ſi deꝰ ipe adiu-
c uerit: alio loco quantū p nos fi-
eri poterit apparebit. ¶ Ca. IX
N Unc ſatis ſit cōmemorare
platonē determinaſſe finē
boni eſſe ſcdm virtutē viuere: ⁊
ei ſoli euenire poſſe qui noticiaꝫ
dei habeat ⁊ imitationē: nec eſſe
aliā ob cauſā beatū. Ideoq; nō
dubitat hoc eſſe philoſophari:
amare deum cuius natura ſit in
corporalis. Unde vtiq; colligi
tur tunc fore beatum ſtudioſum
ſapientie: id eniꝫ ē philoſophꝰ:
cū deo frui ceperit. Quis enim
nō cōtinuo beatꝰ ſit qui eo fruit
quod amat: multi eñi amando:
ea q amanda nō ſunt miſeri ſūt:
⁊ miſeriores cum fruūtur: nemo
tamen beatus eſt qui eo quod
amat nō fruitur. Nam ⁊ ipi qui
res non amandas amāt: non ſe
beatos eſſe amando putant ſed
fruēdo. Quiſquis ergo fruitur
eo qd amat: verūq; ⁊ ſummū bo
nuꝫ amat: quis eū beatū niſi mi-
ſerrimus negat. Ipſum aūt ve-
rum ac ſūmuꝫ bonū plato dicit
deum: vnde vult eſſe phm ama
torem dei: vt qm phia ad beatā
vitā tendit: fruēs deo ſit beatꝰ
qui deum amauerit. Quicunq;
igitur philoſophi de deo ſummo
et vero iſta ſenſerunt: q et reruꝫ
creatarū ſit effector: ⁊ lumen co
gnoſcendarū: et bonuꝫ agenda
rum: q ab illo nobis ſit principi
um nature: ⁊ veritas doctrine: ⁊
felicitas vite: ſiue platonici ac-
cōmodatiꝰ nūcupētur: ſiue qd-
libet aliud ſecte ſue nomē impo
nāt: ſiue tantūmō ionici generis:
q in eis pcipui fuerūt iſta ſenſe-
runt: ſicut idē plato: ⁊ qui eū bñ
intellexerūt: ſiue etiā italici pro-
pter pythagoram: ⁊ pythagore
os: ⁊ ſi qui forte alij euſdē ſentē
tie in id idem fuerūt: ſiue aliarū
qz gentiū: qui ſapientes vel phi
habiti ſūt: atlātici: libyci: egyp
tij: indi: pſe: chaldei: ſcythe: gal
li: hiſpani: alijq; reperiunt q hoc
viderint ac docuerint: eos oēs
ceteris anteponimꝰ: eoſq; nobis

Ca. VIII
a R Eliq ē
pars mo
ralis ⁊c. In
hoc ca. bea-
tus augꝰ cō
pat platoni-
cos et pfert
i ſciētia mo
rali alijs phi
loſophis. Et
quia vltimꝰ
finis ⁊ ſūmū
bonū ſe ha-
bet in mora
libꝰ ſicut pn
cipiuꝫ: ideo
in hoc capi-
tulo oſtēdit
q circa hoc
platōici me
liꝰ ſenſerūt
q alij: ⁊ fac
it hoc capi
tulo duo: qr
pmo oſtēdit
diuerſitateꝫ
opinionum
circa finē vl
timū eorū q
poſuerūt ip
ſum pſiſtere
in fruitione
alicuiꝰ boni
creati. Et iſ
toꝝ ſunt opi
niones mul
te valde vt
pꝫ p augꝰ i
fra lib. xix.
ca. pmo: tñ
reducūt ad
tres tantum
in genere: q
rū diſtinctio
ſic accipitur
quia nullus
philoſophꝰ
poſuit fineꝫ
vltimū cōſi-
ſtere i bonis
exterioribus
puta in diui
tijs ⁊ hono
ribus et hu-
iuſmodi: ſed
ſolū in iteri
oribꝰ q vel
ſūt bona tā-
tū corporis vl
bona aīe: vl
bona totius
hoīs cōpoſi
ti ex corpe ⁊
aīa: ⁊ ſm h

tria tripliciter
opinati ſunt
Sciēdū eſt
tñ h q p ip-
ſuꝫ corpꝰ in
ꝓpoſito non
intelligit ip
ſuꝫ corpꝰ p
ut diſtinguit
tur cōtra ſpi
ritū vl mētē
ſ corpꝰ in ꝓ
poſito indu
dit appetitū
ſenſitiuum.
Epicurei g
poſuerūt vlti
mū finē i bo
no corporis:
qr in volup-
tate. Stoici
in mēte qr i
virtute et in
bono rōnis
creato tamē:
Peripateti
ci duplicem
poſuerūt feli-
citatē ſcꝫ ꝯtē
platiuā ⁊ ac
tiuā: actiuā
poſuerūt in
bono corporis
⁊ aīe. i. totiꝰ
hoīs cōpoſi
ti ex vtroq;
Secūdo ibi
b ¶ Cedant
igit ⁊c pfert
opinionē il-
loꝝ q poſue
rūt ſummum
bonū eē fru
itionē dei q
les fuerūt pla
tonici: vt pꝫ
in ſeqnti ca.
c ¶ Alio lo-
co ⁊c ſcꝫ infra
lib. xxii. ca.
xxix. ⁊ capl'o
xxx.
¶ Ca. IX
a N Unc ſa
tis ſit ⁊c.
In hoc ca.
oſdit augꝰ
quō ad phi-
loſophos de
bent ſe habe
re chriſtiani
eos ſcꝫ cauē
do vel nō ca
uēdo. Et qꝛ
in bono q

b ꝓpiquiores fatemur. Quis eñ
homo chriſtianus litteris tm̄ ec
cleſiaſticis eruditus: platonico-
rū forte nomē ignoret: nec vtrū
duo genera phorum extiterint
in greca lingua ionicorum ⁊ ita
licoꝝ ſciat. non tamē ita ſurdus
eſt in rebus humāis: vt neſciat
philoſophos: vel ſtudiū ſapien
tie: vel ipſam ſapiētiam ꝓfiteri.
Cauet eos tm̄ q̄ ſcđm elementa
hui⁹ mundi philoſophant: non
ſcđm deuʒ: a quo ipe factus eſt
mūdus. Admonetur eñ precep-
to apoſtolico: fideliterq; audit
qḋ dictū ē. Cauete ne quis vos
decipiat ꝑ phiam ⁊ inanē ſeduc
tionē: ſcđm elementa mūdi. De
inde ne omnes tales eſſe arbitre
tur: audit ab eodē apoſtolo dici
de quibuſdā: Quia qḋ notū eſt
dei manifeſtū eſt in illis. Deus
eñ illis manifeſtauit. Inuiſibi-
lia eñ ei⁹ a cōſtitutione mūdi ꝑ
ea que facta ſunt intellecta ꝯſpi
ciūtur: ſempiterna q̄ʒ virtus ei⁹
⁊ diuinitas. Et vbi athenieſib⁹
loquēs cū rem magnā de deo di
xiſſet: ⁊ que a paucis poſſet intel-
ligi: qḋ in illo viuimus ⁊ moue-
mur ⁊ ſumus: adiecit ⁊ ait: ſicut
⁊ veſtri quidā dixerūt. Nouit ſa
ne etiā ipos in quib⁹ errāt caue
re: Ubi eñ dictū eſt: ꝙ per ea q̄
facta ſunt: deus illis manifeſta-
uit: intellectu cōſpiciēda inuiſi-
bilia ſua. Ibi etiā dictū ē: nō il-
los ipm deū recte coluiſſe: quia
⁊ aliis reb⁹ quib⁹ nō oportebat
diuinos honores: illi vni tm̄ de
bitos detulerūt. Quia cognoſcē
tes deū: nō ſicut deū glorificaue
rūt: aut gratias egerūt: ſed eua-
nuerūt in cogitationib⁹ ſuis: et
obſcuratū eſt inſipiēs cor eorū.
Dicētes eñ ſe ſapiētes eſſe ſtul
ti facti ſunt: ⁊ imutauerūt gloriā
incorruptibilis dei in ſimilitudi
nē imaginis corruptibilis hōis
⁊ volucrū: ⁊ quadrupedū: ⁊ ſer
pentiū. Ubi ⁊ romāos ⁊ grecos
⁊ egyptios qui de ſapientie no
mine gloriati ſunt fecit intelligi.
Sed de hoc cū iſtis poſtmoduʒ
diſputabim⁹. In quo autē nob
cōſentiūt: de vno deo huius vni
uerſitatis auctore: q̄ nō ſoluʒ ſu
per oīa corpora eſt incorpore⁹:
verū etiā ſup oēs animas incor
ruptibilis ꝓncipiū noſtrū: lumē
nr̄m: bonū nr̄m: in h̄ eos ⁊ cete-
ris anteponim⁹.

Ca. X

a Nec ſi lr̄as eoꝝ xpianus ig
norās verbis que nō didi
cit in diſputatiōe nō vtit: vt vel
naturalē latine vel phyſicā gre-
ce appellet eā ꝑtem in qua de in
quiſitiōe nature tractat: et ratio
nalē ſiue logicā: in qua querit q̄
nā modo veritas ꝑcipi poſſit: ⁊
moralē vel ethicā in qua de mo
ribus agit bonorūq; finibus ap
petēdis malorūq; vitandis: iō
neſcit ab vno vero deo atq; op-
timo ⁊ naturā nobis eſſe qua fa
cti ad eius imaginē ſumus: ⁊ do
ctrinam qua eum noſq; noueri-
mus: ⁊ gratiam qua illi coheren
do beati ſumus: Hec itaq; cau-
ſa eſt: cur iſtos ceteris ꝑferam⁹:
quia cū alii phi ingenia ſua ſtu-
diaq; ꝯtriuerint in requirendis re
rū cauſis: ⁊ q̄ nā eēt modus diſ-
cēdi atq; viuēdi: iſti deo ꝯgnito
repperūt vbi eēnt ⁊ cauſe ꝯſti-
tute vniuerſitatis: ⁊ lux ꝑcipiēde
veritatis ⁊ fōs bibēde felicitatis.
Siue ergo iſti platonici: ſiue q̄-
cūq; alii quarūlibet gentiū phi
de deo iſta ſentiūt: nobiſcū ſenti
unt. Sed iō cū platonicis magis
placuit hāc cām agere: q: eoruʒ
ſūt lr̄e notiores. Nā ⁊ greci q̄rū
lingua in gētib⁹ ꝓminet: eas ma
gna ꝓdicatiōe celebrarūt: ⁊ lati
ni ꝑmoti earū vel excellētia vel
gl̄ia vel gr̄a ipas libenti⁹ didice
runt: atq; in noſtrum eloquium
transferendo nobiliores clario-
reſq; fecerūt.

Ca. XI

a Mirant autē quidā nobis
in xpi gratia ſociati: cū au
diūt vel legūt platonē d̄ deo iſta
ſenſiſſe: q̄ mltū cōgruere veritati
noſtre religionis agnoſcūt. Un
de nōnulli putauerūt eū quādo
ꝑrexit in egyptū hieremiā audiſ
ſe ꝓphetā vel ſcripturas ꝓpheti-

a deo eis re-
uelāte acce-
ꝑit cauēdi
nō ſūt: i ma-
licia vero ca
uendi ſūt iō
facit in h̄ ca.
duo: primo
eñ oſīdit q̄-
mō q̄dā eoꝝ
de btitudie
⁊ ſummo bo
no recte ſen-
ſerūt: ſic pla
Joh. j tonici ⁊ q̄cū
q; phi eis cō
ſenſerūt ſiue
fuerit ionici
Colo. 2 ſiue italici q̄
rū vtriq; in
greco phati
ſūt: ⁊ nō ī la-
tino: nā etiā
vſq; in pn̄tē
Roma. j diē ꝓplī aliq̄
ī italia q̄ q̄n-
daʒ magna
grecia voca-
bat vulgare
grecū habēt
⁊ eodē mō ē
ſiue fuerit at
lātici ſcʒ ha-
bitantes in
africa iuxta
Act. 17 montē atlā-
tē: ſiue liby-
ci id eſt de li
bya: q̄ ē ꝓui
cia africe: et
Roma. j q̄ſq; ponit
ꝓ tota afri-
ca: ſ vndecū
q; fuerint et
quōcūq; no
minent ſi ſē-
ſerīt ſic plato
ſcʒ ꝙ btitu-
do ꝯſiſtit in
Roma. j fruitiōe dei
recte ſenſerīt
⁊ in h̄ nō ſūt
a xpianis vi
tādi. Secū
do ibi. Co
Quis enim
hō ⁊c. oſīdit
in quib⁹ phi
ſūt vitandi:
naʒ aliq̄ phi
errauerūt tā
in cognitiōe
dei ⁊ ſummi
boni q̄ in ei
us cultu: ⁊ hi
ſūt de q̄bus

dic apl̄us ad
coloc. ij. Ca-
uete ne quiſ
vos decipiat
ꝑ phiā q̄ ad
ꝓmū errorē
⁊ ianē ſeduc
tionē ſm ele
mēta huius
mundi q̄ ad
ſcđm errorē
nā q̄ ſeducit
intātū vt la-
pides ⁊ beſti
as ⁊ corpa ⁊
alia colat ſe-
ducit ſʒ ele-
mēta mūdi.
Sʒ alii phi
lʒ errauerūt
ſcđo mō: nō
tñ ꝓ ſic pla-
tonici et eis
ſiles. vñ de
platone dic
aug⁹ de xpa
religiōe q vi
q; adeo ꝑuer
ſaʒ ꝑpoꝝ ſuo
rū timuit o-
piniōeʒ: vt ꝓ
hibeat ſacri
ficaſſe natu-
re: iō q̄ ad ſe
cūdū vitādi
ſunt. Cōtra
iſtos phoſi
fra lib. xiii. ⁊
ſeq̄ntib⁹ diſ
putādū erit

Ca. X

a Nec ſi ⁊c.
In hoc ca
pitlo icipit
aug⁹ aſſigre
cām q̄re poti⁹
cū platonicis
q̄ aliis diſpu
tare ꝓponit.
Et tāgit ī h̄
ca. vnā cām
dicēs ꝙ cā ē
ē q: ipi ſoli q̄
grecū loque
bāt potuerīt
ad xitatē a
ꝓpinquare:
naʒ h̄ potue
runt phi cu-
iuſcūq; gētiſ
ſ cā ē q: eo-
rū lr̄e ſūt no
tiores.

Ca. XI

a Mirant autē ⁊c.

cas in eadē pegrinatiōe le
giſſe: quoꝝ quidē opinio-
nē in q̄buſdā libris meis po
b ſui. Sed diligēter cōputa
ta tēpoꝝ ratio: q̄ chronica
hiſtoria ɔtinet: platonē in
dicat a tp̄e quo ꝓphetauit
hieremias centū ferme an
nos poſtea natum fuiſſe.
Qui cū octogīta ⁊ vnū vi
xiſſet: ab anno mortis ei⁹
vſq ad tēpus quo ptole-
meus rex egypti ſcripturas
ꝓpheticas gētis hebreoꝝ
de iudea popoſcit: ⁊ p ſep
tuaginta viros hebreos q̄
etiā grecā linguā nouerāt
interp̄tandas habēdaſq
curauit: anni ferme reperi
unt̄. lx. Quapropter ī illa
pegrinatiōe ſua plato nec
hieremiā videre potuit tā
c to ante defunctū: nec eaſ-
dē ſcripturas legere: q̄ nō
dū fuerāt in grecā linguā
trāſlatę: q̄ ille pollebat: ni-
ſi forte q2 fuit acerrimi ſtu
dij: ſic egyptias ita ⁊ iſtas
p interp̄tem didicit: nō vt
ſcribēdo trāſferret: quod
ptolemę⁹ p ingēti bñficio
qui regia ptāte etiā timeri
poterat: meruiſſe phibet̄:
ſ; vt colloquēdo q̄d ɔtine-
rēt q̄tū cape potuiſſet ad
diſceret. Hoc vt exiſtimet̄
illa ſuadere vident̄ īdicia
q lib geneſeos ſic incipit:
In principio fecit de⁹ celū Gen. j
⁊ terrā: terra aūt erat inui-
ſibilis ⁊ incōpoſita: ⁊ tene
bre erāt ſup abyſſuz: ⁊ ſpi
rit⁹ dei ferebat̄ ſup aquas
In thimeo aūt plato quē Plato in thimeo
librū de mūdi cōſtitutiōe
cōſcripſit: deū dicit in illo
ope terrā p̄mo ignēq iun
xiſſe. Manifeſtū ē autē q
igni tribuit celi locū. Ha-
bet ergo hec ſn̄ia quādā il
li⁹ ſimilitudinē: qua dictū eſt
In p̄ncipio fecit de⁹ celū Gen. j
⁊ terraz. Deinde illa duo
media quib⁹ interpoſitis ſi-
bimet h̄ extrema copula-
rent̄: aquā dicit ⁊ aerē: vn̄
putatur ſic intellexiſſe: qd
ſcriptū ē: Spūs dei fereba Ibidē
tur ſup aquas. Parū q̄p-
pe attēdens quo more ſo
leat illa ſcriptura appella-
re ſpiritū dei: qm̄ ⁊ aer ſpi
ritus dicit̄: quattuor opi-
nat⁹ elementa loco illo cō
memorata videri poteſt.
Deinde q plato dic ama-
torē dei eē p̄hm: nihil ſic ī
illis ſacris litteris flagrat: ⁊
maxīe illud qd ⁊ me pluri
mū adduc: vt pene aſſen-
tiar platonē illoꝝ librorū
expte fuiſſe: qd cū ad ſanc
tū moyſez ita v̄ba dei p an
gelū pferant̄: vt q̄renti qd
ſit nomē ei⁹ qui eū pgere p̄
cipiebat ad p̄plm hebreuz
ex egypto liberandū: r̄nde
atur. Ego ſum q̄ ſum: ⁊ di Exo. 3
ces filijs iſrael: q̄ eſt miſit
me ad vos: tanq in ei⁹ cō-

In hoc ca. aſſignat duplicē cām q̄re magis cū platonicis
q̄ alijs p̄hīs vult tractare: Eſt aūt huiuſmodi cā: q2 pla
to videt̄ litteras ſacras legiſſe: ⁊ q2 cōſtat ipm ad ea q̄ in
l̄ris ſacris habem⁹ ꝓpi⁹ acceſſiſſe: ⁊ facit in h̄ ca. duo: q2 p̄
mo ptractat opinionē dicētiū platonē ex ꝓphis vel ſcrip-
turis ſacris ea q̄ do-
cuit didiciſſe. Scdo
ibi: ſed videcūq ⁊c.
oñdit q ſiue illa opi-
nio ſit vera ſiue non:
tn̄ cū platonicis po-
tius eſt agendū meri
to q̄ cū alijs. In pri
ma pte facit tria: naz
p̄ ponit opinionē q̄n
dā habentē duas p-
tes ſub diſiūctiōe ſc3
vel q plato in egyp-
to viderit ⁊ audierit
hieremiā: vel q non
viderit nec audierit
eū ſ; tn̄ ex libris hiere-
mię vel alijs libris ſa
cris aliqua didicerit
quā opinionē ponit
etiaz alibi aug⁹ ſc3 li.
ij. de doctrina xp̄ia-
na. Secūdo ibi. b
Sed diligēter ⁊c. re
probat vnā ptē opini
onis tanq falſā ſimpli
citer: videlicet q pla-
to audierit ꝓphetam
hieremiā: alterā vero
reprobat tanq ſ; vno
intellectu falſā: vide-
licet q ex litteris hie-
remię vł alijs aliq̄ di
dicerit q falſū ē ſi in-
telligat̄ de libris illis
in grecum trāſlatis:
vtrūq aūt reprobat
p cōputatiōes ānoꝝ
ſc3 q̄ fluxerīt int̄ hiere
miā ⁊ platonē ⁊ inter
mortē platonis ⁊ trāſ
lationē. lxx. interp̄tū
q̄ de hebreo in grecū
vet⁹ teſtamētū trāſlu
lerūt. Quātū vero ad
tp̄s qd fluxit int̄ hie-
remiā ⁊ platonē ſciē
dū q ſm̄ chronicam
euſebij int̄ mortē hie
remię ⁊ platonis flu-
xerīt pl⁹ q̄ cētū anni:
nā hieremias occiſus
eſt p̄ anno aſtyagis regis medoꝝ q̄ regnauit. xxxvj. ānis:
poſt quē regnauit cyr⁹ rex pſarū. xxx. annis: poſt quē cā-
biſes. viij: annis: poſtea duo fr̄es magi mēſib⁹. vij. p⁹ q̄s
darius fili⁹ traſpis. xxxvj. ānis: poſt quē xerxes p̄m⁹. xx.
ānis: p⁹ quē artanab⁹ menſib⁹. vij. poſt quē artaxerxes
xl. annis: p⁹ quē xerxes ſcd's menſib⁹. ij. poſt quē ſogdia
nus menſib⁹. vij. poſt quē dari⁹ nothus annis. xix. Sed
hui⁹ anno. iiij. ſm̄ euſebiū nat⁹ ē plato: ⁊ ſic a morte hie-
remię vſq ad natiuitatē platonis fluxerūt anni centū
ſeptuagintaquinq ⁊ quattuor mēſes: aug⁹ vero dic q
a tp̄e quo ꝓphauit hieremias vſq ad natiuitatē plato
nis fluxerīt anni centū volēs tenere ſe in certo: q2 quo
ad cōputatiōes annoꝝ ſępe eſt in chronicis magna diſ
ſonantia ⁊ iō ma
gna incertitudo:
plato vero vixit
ānis octuaginta
vno: q̄ numer⁹ ē
q̄dratus nouena
rij: nā nonies no-
uem octuaginta
vnū faciūt: ꝓpter
qd ſic ſup p3 lib.
ij. caplo. xv. ma-
gi platoni defūc-
to imolauerīt. A
morte vero plato-
nis vſq ad pto-
lemeū philadel-
phū ad cui⁹ roga
tū. lxx. interp̄tes
ꝓphas trāſtulerīt
fluxerīt ſm̄ chro-
nicā. lx. āni ſicut
aug⁹ hic dic: naz
plato mortuus ē
tempore ochi re-
gis perſaruz qui
poſt obitum pla-
tōis regnauit an
nis. v. poſt quez
argos annis. iij.
poſt quem dari⁹
arſami filius an-
nis ſex. quo vic-
to ab alexandro
magno et impio
perſarum ad gre
cos tranſlato re-
gnauit poſtmo-
dū alexāder ānis
quinq: poſt quē
ptolemeus ſot-
her fili⁹ lagi rex
egypti annis. xl.
cui imediate ſuc-
ceſſit ptolemeus
philadelph⁹ ⁊ ſic
p3 q fluxerūt an-
ni. lx. vt dictū ē.
Tertio ibi. c
Nec eaſdem ſcri
pturas ⁊c. oſten-
dit quomō ſecun
da ps opinionis
p̄dictę poſſet ſuſtineri ſm̄ vnū aliū intellectum quem
primo ponit: ⁊ p3 littera. Deinde quędā quib⁹ videt̄
ille intellect⁹ ɔfirmari adducit: ad h̄ vero adducit tria
quę in libris ei⁹ reperiunt̄: q̄ vident̄ ex ſacris ſcripturis
ſūpta: quoꝝ p̄mū eſt in thimeo platonis libro. viij. q
de⁹ p̄ terrā ignēq iūxit: ſcdm ē q ponit p̄hum eē ama
torē dei: tertiuz eſt q vocauit deū theon: qd in greco
ſonat idē qd ens vel q̄ eſt in latino. Ca. XII

ꝑatione qui vere est: quia incõmutabilis ē: ea que mutabilia facta sunt nõ sunt. Vehemēter hoc plato tenuit: et diligētissime cõmēdauit. Et nescio vtrū hoc vspiã reperiatur in libris eorū q̄ ante platonē fuerãt: nisi vbi dictū est: ego sum q̄ sum: et dices eis: q̄ est misit me ad vos. Sed vndecūq; ille ista didicerit: siue precedentiū eũ veterū libris: siue potius quõ dicit apostolus: quia quod notū est dei: manifestū est in illis: deus enim illis manifestauit: inuisibilia enim eiꝰ a cõstitutione mundi per ea que facta sunt intellecta cõspiciūtur: sempiterna quoq; eiꝰ virtus et diuinitas: non immerito me platonicos philosophos elegisse cum quibꝰ agam: quod in ista questione quã modo suscepimus agitur de naturali theologia: vtrū propter felicitatē q̄ post mortē futura ē vni deo: an pluribꝰ sacra facere oporteat. Nã vtrū vnus deꝰ an plures propter huiꝰ vite sint bona colēdi satis vt existimo exposui.

Ca. XII

a Ideo quippe hos potissimū elegi: quoniam de vno deo q̄ fecit celū et terrã quãto meliꝰ senserūt: tãto ceteris gloriosiores illustrioresq; habentur. In tantū alijs prelati iudicio posterorū: vt cū aristoteles platonis discipulꝰ vir excellētis ingenij: et eloquio platoni quidē impar: sed multos facile superãs: cū sectã peripateticã cõdidisset: quod deambulans disputare cõsueuerat: plurimosq; discipulos: preclara fama excellēs: viuo adhuc preceptore in suã heresim cõgregasset: post mortē vero platonis speusippus sororis eiꝰ filiꝰ et xenocrates dilectꝰ eiꝰ discipulus: in scholã eiꝰ que academia vocabatur eidem successissent: atq; ob hoc et ipsi et eorū successores academici appellarentur: b recentiores tamen philosophi nobilissimi: quibus plato sectãdꝰ placuit noluerūt se dici peripateticos aut academicos: sed platonicos. Ex quibus sūt valde nobilitati greci plotinꝰ iamblicꝰ: porphyriꝰ. In vtraq; autē lingua id est

a Ideo quippe hos potissimū etc. In hoc ca. ostendit augꝰ ex discipulis platonis qui se platonicos nominabant quod cū platonicis potiꝰ quã cū alijs philosophis sit agendū. Et facit in hoc ca. duo: primo ostendit quod excellētes habuit discipulos: secundo ostendit quomodo omnes in vno errore cõcordabant: propter quod cõtra ipsos est disputandū ibi. Sed hi etc. In prima parte facit duo quia primo ostēdit illos platonis discipulos: qui peripatetici vel academici appellabantur ex quibus fuit aristoteles qui secte peripateticorū primꝰ fuit: de quo dicit eusebiꝰ quod anno artaxerxis .xxxiij. aristoteles .xviij. agens annū platonis auditor fuit. De ipso dicit tullius in dialogo ad hortēsiū quod flumē orationis aureū fudit. Et in eodem et alibi dicit de eo sic quod profecto nihil est acutius nihil politius. Et A. gellius libro .xx. dicit sic. Aristoteles philosophus rerum omnium humanarum peritissimus. Tulliꝰ tamen lib. v. de finibꝰ bonorum platonem aristoteli preponit: de aristotele sic dicens Peripateticorū veterū princeps est aristoteles quem excepto platone an scio aut recte dixerim principem philosophorum: quem etiam hic augꝰ platoni nõ excellentia ingenij sed in eloquio postponit: fuit enim plato magne eloquentie: de quo dicit quintilianꝰ in rhetorica sua libro vltimo: mihi videtur marcꝰ tullius cū se totum ad imitationē grecorū cõtulisset effinxisse vim demosthenis: copiã platonis: iocūditatē socratis. Et alibi in eodē dicit. Marcus tulliꝰ vbiq; platonis emulꝰ id est imitator extitit. De eo etiã valeriꝰ lib. viij. ca. vij. sic ait. Si ipse iuppiter de celo descēdisset nec elegãtiore nec beatiore facūdia vsus videretur. Platonis etiã discipuli fuerūt speusippꝰ nepos suus ex sorore: et xenocrates. Speusippus vero immediate successit platoni in academia id est schola platonis: que sic dicta est ab academia villa platonis: que secundum papiã vno miliario ab athenis distabat: vbi et vixit post mortē platonis quatuor annis: cui xenocrates successit qui secundum tulliū fuit philosophorū grauissimꝰ: de quo dicit valerius libro .ij. ca. v. quod tantam auctoritatē sua sapiētia sibi attulerat: vt cū testimonium dicens coactꝰ accessisset ad arã vt iuraret se omnia vere retulisse: vniuersi surrexerūt proclamaueruntq; ne iusiurandū diceret. Idē cū quibusdã detractoribꝰ interesset et taceret querēte vno cur solꝰ taceret: quia dixisse me inquit aliquando penituit tacuisse nunquam. Pulchra de ipso narrat valerius. Isti vero duo et eorum successores academici vocabantur. Fuerūt autē duo genera academicorum: vt patet per augꝰ. infra libro .xix. ca. ij. Secundo ibi. b Recētiores tamen etc. cõmendat illos discipulos platonis qui se platonicos nominabant ex quibus fuit plotinus: de quo tempore fuerit nõ inueni: nisi quod hugo floriacensis dicit eū successisse platoni: sed quod ei immediate successerit: vel quod sibi contemporaneꝰ fuerit nõ dicit nec videtur hoc velle augustinꝰ qui ponit ipsum hic inter recentiores platonicos. Et infra li. ix. ca. x. dicit sic: plotinꝰ certe nostre memorie vicinꝰ temporibꝰ. Constat tamen ipsum fuisse ante mercurium: qui libro de constellatione dicit sic: plotinꝰ singularis philosophus quas philosophie non attigit partes cuius eius doctrina vite se queret insignia: cū illud quod dicebat nõ alieno sed proprio virtutis ostenderet exemplo et multa alia laudabilia valde de ipso dicit in hoc solo ipsum deprehendens quod fatalem necessitatē omnino negauit: asserens hominis liberã esse volūtatē. De ipso plus dicetur infra lib. ix. ca. x. Inter sequaces vero platonis fuerūt excellētes viri iamblicus de quo facit augꝰ mentionem in sequētibus. Et porphyrius qui fuit tempore magni cõstantini vt superius dictum fuit libro. v. Apuleius etiã afer id est africanus. Dicit autē augustinꝰ epistola prima ad marcellinū de ipso sic. Apuleius nobis afris afer est: de quo etiã et de libris eius dixi supra libro. iiij. ca. ij. Quibus vero temporibus fuerit nõ memini me legisse. De huius apuleij cõditionibus multa scripsit augustinꝰ epistola predicta que sic incipit. Illustri principi et eloquentissimo etc. dicēs quod erat honesto patrie sue loco natꝰ et liberaliter educatꝰ: et magna eloquētia preditꝰ: deditus vero magicis artibꝰ: et multa alia de ipso narrat ibidē beatꝰ augꝰ.

Roma. j

Ca. XIII

a Q Uāq; ergo a nobis ⁊c. In hoc ca. beat⁹ aug⁹ incipit cū platonicis cōtra multitudinē deoꝝ disputare Et reprobat i hoc ca. duo genera deoruꝫ videlicet deos malos ⁊ deos scenicos. Sciendum est enī ꝙ sicͭ superius libro. ij. ca. xiiij. dictū fuit: romani aliquos deos posuerunt bonos ⁊ aliq̄s malos q̄s coluerūt in tēplis plus q̄ȝ in scena: dij vero scenici vocanꝭ quorū crimīa actitabāꝭ in ludis scenicis: de q̄bus libro. ij. multa dicta sūt. Facit autē btūs aug⁹ in hoc ca. tria. q꞉ pmo ex dictis platonis reprobat deos malos ꝓbans oēs deos esse bonos: ⁊ ptꝫ lr̄a. Secundo ibi. b Qui sūt ergo illi ⁊c. Reprobat ex dict̄ eiusdeꝫ deos scenicos qui expetunt sibi ab hominib⁹ ludos scenicos exhiberi: vt supra patuit libro. iiij. ca. xxvj vbi illud qd̄ hic tāgit aug⁹ de tito latino planius habetur: hos vero deos reprobat aug⁹ per dicta platonis qui libro de republica. vt sup̄ libro. ij. capitulo. xiiij. cēsuit poetas ꝑ quos dij in scena colunꝭ: in vrbe bene instituta oīno expellēdos. Tertio autem ibi. c Hūc aūt platoneȝ ⁊c. specialiter arguit ꝯtra labeonē taȝ deoꝝ maloꝝ assertorē q̄ȝ ⁊ scenicoruȝ defensoreȝ: q̄ deos malos iudicat victimis placandos in tēplo: bonos vero ludis in theatro: de quo labeone ⁊ dictis ei⁹ bonis ⁊ ma-

⁊ greca ⁊ latina: apuleius afer extitit platonic⁹ nobilis. Sed hi oēs ⁊ ceteri eiusmōi ⁊ ipe plato: dijs plurimis eē sacra faciēda putauerūt. Ca. XIII

a Q Uāq; ergo a nobis ⁊ in alijs multis rebus magnisq; dissentiāt: in h̄ tn̄ qd̄ mō posui: q꞉ neq; parua res ē: ⁊ inde nūc q̄stio ē: primū ab eis q̄ro: q̄b⁹ dijs istū cultū exhibendū arbitrēꝭ: vtrū bōis an malis: an ⁊ bonis ⁊ malis. Sed de hoc habem⁹ sententiā platonis dicentꝭ: oēs deos bonos esse: nec eē oīno vlluȝ deoꝝ malū. Cōsequens ē igiꝭ vt bonis hec exhibēda intelligātur. Tūc enī dijs exhibentur: quoniam nec dij erunt si boni nō erunt. Hoc si ita est: nā de dijs q̄d aliud decet credere? Illa ꝓfecto vacuaꝭ opinio: qua nonnulli putāt deos malos sacris placādos eē ne ledāt: bonos autem vt adiuuent inuocandos. Mali enim nulli sunt dij: bonis porro debit⁹ vt dicūt honor sacrorum est deferendus. b Qui sūt ergo illi qui ludos scenicos amāt: eosq; diuinis rebus adiungi: ⁊ suis honorib⁹ flagitant exhiberi: quorum vis nō eos indicat nullos: sed iste affect⁹ nimirum indicat malos. Quid enī de ludis scenic̄ plato senserit notū est: cuȝ poetas ipos ꝙ tam indigna deorum maiestate atq; bonitate carmina cōposuerant: censet ciuitate pellēdos. Qui sunt igitur isti dij qui de scenic̄ ludis cū ipo platone contendunt? Ille quippe nō patitur deos falsis criminibus infamari: isti eisdē criminib⁹ suos honores celebrari iubēt.

Denique isti cū eosdē ludos instaurari preciperēt: poscentes turpia maligna gessert: tito latino auferētes filiū ⁊ immittētes morbū ꝙ eoꝝ abnuisset iussū: eūq; morbū retrahētes cū iussa cōplessꝫ. Iste aūt illos nec tam malos timendos putat: s̄ sue sētētie robur cōstantissime retinēs: oēs poetarū sacrilegas nugas quib⁹ illi ꝑ īmunditie societatē oblectātur: a populo bn̄ īstituto remouere n̄ c dubitat. Hūnc auteȝ platonem quē iaȝ in scd̄o libro cōmemoraui: inter semideos labeo ponit. Qui labeo numina mala victimis cruētis atq; huiusmodi supplicatōib⁹ placari existimat: bona vero ludis ⁊ talib⁹ q̄si ad leticiam ꝑtinētib⁹ rebus. d Quid ē ḡ quod semide⁹ plato: non semideis sed dijs ⁊ hoc bonis illa oblectamenta q꞉ iudicat turpia tā e ꝯstanter audet auferre: qū sane dij refellūt sententiaȝ labeonis? nam se i latino non lasciuos tm̄ atq; ludibūdos: sed etiaȝ seuos f terribilesq; mōstrarꝭ. Exponāt ergo ista nobis platōici qui omnes deos scd̄m auctoris sui sententiā bonos ⁊ honestos ⁊ v̄tutib⁹ sapiētum esse socios arbitranꝭ: aliterq; de vllo deoꝝ sētiri nefas habēt. Exponim⁹ inquiūt. Attente igiꝭ audiam⁹ Ca. XIIII

O Mniū inquiūt animalium in quib⁹ est anima rationalis: tripartita diuisio ē: in deos homines: demones. Dij excellentissimū locū tenēt: homines infimū: demones mediū. Nā deoꝝ sedes in celo ē hoim in terra: in aere demonū. Sicͭ eis diuersa dignitas est locorū: ita etiam naturarū. Proinde dij sunt hominibus demonibusq; potiores: homines vero infra deos ⁊ demones ꝯstituti sūt: vt elementoruȝ ordine sit differentia meritorū. Demones igitur medij: quēadmodū dijs quib⁹ inferius habitant postponendi: ita hominib⁹ quib⁹ superius preferendi sunt. Habent enī cū dijs cōmunē im-

lis ⁊ etiā platone dictū ē supra lib. ij. ca. xiiij. d Quid est ergo ⁊c. Dicit auteȝ platonē esse semideuȝ et ideo aug⁹ h̄ pmo arguit cōtra labeoneȝ ex dictis platonis: cui ipse testimoniuȝ ꝑhibet ⁊ ptꝫ littera. Secūdo ibi. e Qui sane dij ⁊c. arguit cōtra ipȝ ex facto deorum: naȝ ex eo qd̄ fecerunt circa titum latinū d̄ quo iā tactū est patet deos nō tantū esse ludibūdos: s̄ valde seuos cuius oppositū dicit labeo. Tertio ibi. f Exponāt ḡ ⁊c. petit aug⁹ a platōic̄ sibi exponi quō stet cuȝ doctrina platonis qui oēs deos bonos esse voluit: qui dij ludis scenicis delectentur.

Ca. XIIII

O Mniū inquiūt aīalium ⁊c. In hoc ca. ꝓbat beat⁹ aug⁹ expositionē platonicoꝝ q̄ se exponēdo dant modū quo posset itelligi ꝙ dij scenicis ludis delectenꝭ: et facit in h̄ ca. duo nam pmo re

pul. in lib. de deo socratis

probat eorum
delectatiões
scdo dispu-
tat cuz apu-
leio spēalit:
cui⁹ dictum
adducit ad
illi⁹ ɔfirma-
tiōis decla-
ratiōem: ibi
hec si ita sūt
rc. In pma
pte fac duo:
qz pmo po-
nit quō se de
clarant: po-
nunt eni de-
mōes medi-
os inter de-
os r hoīes:
qz sunt infra
deos et sup
hoīes: ideo
ludis delec-
tant: r pz to
tum. Scdo
ibi. b Ex
quo colligit
rc. arguit cō
tra dicta: qz
ex eis sequit
qz ludi nō ex
hibent dijs
sed demoni-
b⁹. c Hec
si ita sunt rc
Hic speciali
ter disputat
cuz apuleio
r fac duo. qz
pmo ondit
quō apulei⁹
in lib. de deo
socratis cuz
pcedenti ex-
positiōe ɔcor-
tū ad distic-
tionē deorū
demonū ac
hoim et de-
monū medi
ationē ɔcor-
dat: r patet
intētio apu-
leij. Est aūt
h aduerten-
dū qz cōstru
ctio ē diu h
suspensa et
ideo quod h
dicit: hec si
ita sunt: iter
replicat ī se-
quentib⁹ cū
dicitur: hec

mortalitatē corporū: animoruz
aūt cum hominibus passiones.
Quapropter nō est mirū inqui
unt: si etiā ludorū obscenitatib⁹
r poetarū figmentis delectant.
Quādoquidē r humanis capi-
untur affectibus: a quib⁹ dij lō-
ge absunt: r modis omnib⁹ alie
b ni sūt. Ex quo colligit: platonē
poetica detestādo r phibēdo fig
mēta: nō deos q oēs boni r excel
si sunt priuasse ludorū scenicor
c voluptate: sed demones. Hec
si ita sūt: que licet apud alios qz
reperiant: apulei⁹ tn platonic⁹
madaurēsis: de hac re solū vnū
scripsit librum: cuius titulū esse
voluit de deo socratis: vbi disse
rit r exponit: ex q genere numi-
nū numen sibi socrates habebat
adiunctū r amicitia quadaz cō
ciliatū: a quo phibetur solit⁹ ad
moneri vt desisteret ab agendo
qn id qd agere volebat pspere
nō fuerat euenturū. Dicit enim
aptissime: r copiosissime asserit:
nō illū deū fuisse sed demonez:
diligenti disputatiōe ptractans
istā platonis de deoruz sublimi
tate r hominū humilitate: et de-
monū medietate sentētiaz. Hec
ergo si ita sunt: q nam modo au
sus est plato etiaz si non dijs qs
ab omni humana cogitatiōe se-
mouit certe ipsis demonib⁹ po
etas vrbe pellēdo: auferre thea-
tricas voluptates: nisi quia hoc
pacto admonuit aim hūanum:
qui adhuc in his moribūdis
mēbris positum: pro splendore
honestatis: impura iussa demo-
num cōtēnere: eorūqz imundici
am detestari: Nam si plato hec
honestissime arguit et phibuit:
profecto demōes turpissime po
poscerūt atqz iusserūt. Aut ergo
fallitur apulei⁹: r non ex isto ge-
nere numinū habuit amicuz so-
crates: aut cōtra se sentit plato
mō demones honorādo: modo
eoruz delitias a ciuitate bn mo-
rata remouēdo: aut nō est socra
ti amicitia demonis gratulāda:
d de qua vsqz adeo r ipse apulei⁹

nō erubuit: vt de deo socra
tis pnotaret libruz: quem
scdm suam disputatiōem
qua deos a demonib⁹ taz
diligēter copioseqz discer
nit nō appellare de deo sed
de demone socratis debu
it. Maluit aūt hoc in ipa
disputatiōe qz in titulo li-
bri ponere. Ita eni p sanā
doctrinam: que humanis
rebus illuxit: oēs vel pene
omnes demonum nomen
exhorrēt: vt quisqs an dis
putatiōem apuleij qua de
monū dignitas cōmenda
tur: titulū libri de demone
socrat legeret: nequaqz il
luz hominē sanū fuisse sēti
e ret. Quid aūt etiā ipe apu
lei⁹ qd in demonib⁹ lauda
ret inuenit: pter subtilitatē
r firmitatē corporū r habi
tationis altiorē locū: Nā
de morib⁹ eorū cū de om-
nib⁹ generaliter loqueret:
non solū nihil boni dixit h
etiā plurimuz mali. Deni
qz lecto illo libro, psus ne
mo miratur: eos etiā sceni
cam turpitudinē in rebus
diuinis habere voluisse: r
cuz deos se putari velint:
deor crimib⁹ oblectari po
tuisse: r quicqd ī eor sacri
obscena solēnitate seu tur
pi crudelitate vel ridetur
vl horret eorū affectibus
cōuenire. Ca. XV.

q Quāobrē absit vt ista
cōsiderās anim⁹ ve-
racit religiosus: r vero deo
sbdit⁹ iō arbitret demōes
seipo esse meliores qz habe
ant corpa meliora. Alio-
qn multas sibi r bestias p-
latur⁹ ē: q nos r acrimōia
sēsuuz r motu facillimo at
qz celerrimo: r valētia vi-
riū: r ānosissima firmitate
corpū vincūt. Quis hoim
videndo equabitur aqui-
lis r vulturib⁹: Quis odo
rando canibus: Quis ve

ergo cū ita sūt: vbi
contra apuleiū: vel
post⁹ ex dictis apu
leij ɔtra demonum
cultū arguit. r facit
h duo: naz pmo ex
dictis apuleij r pla
tonis cui apuleius
nō cōtradiceret de-
ducit ad vnā cōclu
sionē sb disiūctiōe
trimēbrē: videlicet
vel qz socrates non
habuit aliqd numē
sibi amicū r famili-
are de genere eorū
q ludos scenicos ex
petūt id ē demonū
vel plato ē sibiipsi
cōtrarius vel qz so-
crati nō erat amici-
tia demonis gratu
lāda id est non erat
de ea sibi gaudēdū
Secundo ibi. d
De qua vsqz rc cō
firmat illud vltimū
mēbrū p apuleium
r facit dupliciter: p
mo ex titlo sui libri
quē de deo socrat
r nō de demone in
titulauit: r pz lra.
Secundo ibi. e
Quid autem etiaz
ipe rc. cōfirmat idē
ex malis q apulei⁹
de demonib⁹ in li-
bro pfato scribit q
mala ponit aug⁹ in
fra capitlo. xvj. Ex
quibus malis pz qz
imundi spirit⁹ sunt
r ideo nō est miruz
si in imundicijs de-
lectentur.

Ca. XV

q Quāobrez rc.
In hoc capi-
tulo beat⁹ aug⁹ in-
cipit arguere cōtra
vnū quod in expo-
sitione sui dixerūt
platōici: dicūt eni
vt patet in pcedēti
caplo qz demones
sunt hominibus p-
ferendi: ɔtra qd in
h ca arguit augusti

locitate lepoꝛibꝰ: ceruis: auibꝰ oi/
bus: Quis multū valēdo leonibꝰ
ꝛ elephātibus: Quis diu viuēdo
ſerpentibꝰ: qui etiā depoſita tuni/
ca ſenectutē deponere atq; iuuē
tutē redire ꝑhibent: Sed ſicut his
oībus rōcinādo ꝛ intelligēdo me
liores ſumus: ita etiā demonibus
bene atq; honeſte viuēdo melio/
res eſſe debemꝰ. Ob hoc eīm ꝛ ꝓui/
dētia diuina eis quibꝰ nos cōſtat
eē potiores: data ſūt quedā poti/
oꝛa coꝛpoꝝ munera: vt illud quo
eis ꝓminemꝰ: etiā iſto mō nobis
cōmēdaret multo maioꝛe cura ex
colendū eē ꝙ̄ coꝛpus: ipamq; ex/
cellētiā coꝛꝑalē quā demones ha
bere noſcemꝰ: pꝛe bonitate vite: q̄
illis anteponimur: cōtēnere diſce
remus: habituri ꝛ nos īmoꝛtalita/
tē coꝛpoꝝ: nō quā ſuppliciōꝝ eter
nitas toꝛqueat: ſed quā puritas ꝓ
b cedat animoꝝ. Jam vero de loci
altitudīe: ꝙ demones ī aere: nos
aūt habitamꝰ in terra: ita ꝑmoue/
ri: vt hinc eos nob̄ eſſe ꝓponēdos
exiſtimemꝰ: omnino ridiculū eſt.
Hoc eīm pacto: nobis ꝛ oīa vola/
tilia ꝓponimꝰ. At eīm volatilia cū
volādo fatigātur: vel reficiendū
alimētis coꝛpus habēt: terrā repe
tūt vel ad requiē vel ad paſtū: qđ
demones īquiūt nō faciunt. Nū
quid ergo placet eis vt volatilia
nob̄: demones aūt etiā volatilibꝰ
antecellant: Qꝛ ſi demētiſſimū eſt
opinari: nihil eſt ꝙ de habitatiōe
ſuperioꝛis elemēti dignos eſſe de
mones exiſtimemꝰ: quibꝰ nos reli
gionis affectu ſubdere debeamꝰ.
Sicut etenim fieri potuit vt aeree
volucres: terreſtribꝰ nobis nō ſo/
lū nō ꝓferant: veꝝ etiā ſubijciant
ꝓpter rationalis aīe q̄ in nobis ē
dignitatē: ita fieri potuit vt demo
nes ꝙ̄uis magis aerei ſint: terre/
ſtribus nobis non ideo meliores
ſint: quia eſt aer ꝙ̄ terra ſuperioꝛ:
ſed ideo eis homines ꝓferēdi ſūt
quoniā ſpei pioꝝ hominū nequa
ꝙ̄ illoꝝ deſperatio cōꝑanda ē.
Nā ꝛ illa ratio platonis: qua ele
menta quattuoꝛ ꝓpoꝛtione conte
xit atq; oꝛdinat: ita duobus extre
mis igni mobiliſſimo et terre īmo/
bili: media duo aerem ꝛ aquā in
terſerens: vt quanto aer eſt aquis
ꝛ aere ignis: tanto ꝛ aque ſuperio
res ſint terris: ſatis nos admonet
animaliū merita non ꝑ gradibus
elementoꝝ eſtimare. Et ipe quip
pe apuleius cum ceteris terreſtre
animal hominē dicit: qui tamē lō
ge ꝓponitur animalibus aquatili
bus: cum ipas aquas terris ꝓpo/
nat plato: vt intelligamꝰ non eun
dem oꝛdinē tenendum cū agitur
de meritis animarū: qui videtur
oꝛdo eſſe in gradibus coꝛpoꝛum:
ſed fieri poſſe vt inferius coꝛpus
anima melioꝛ inhabitet: deterioꝛ
ꝙ̄ ſuperius.

Ca. XVI

a De moꝛibus ergo demonū:
cū idem platonicus loque/
retur: dixit eos eiſdem quibus ho
mines animi ꝑturbationibꝰ agita
ri: irritari iniurijs: obſequijs do/
niſq; placari: gaudere honoꝛibꝰ:
diuerſis ſacroꝝ ritibꝰ oblectari: ꝛ
in eis ſi quid neglectum fuerit cō/
moueri. Inter cetera etiā dicit ad
eos pertinere diuinationes augu
rum: aruſpicum: vatū: atq; ſomni
oꝛum: ab his quoq; eſſe miracula
magoꝝ. Breuiter autem eos diſ
finiens ait. Demones eſſe genere
animalia: animo paſſiua: mēte ra
tionalia: coꝛpoꝛe aerea: tempoꝛe
eterna. Hoꝝ vero quiq; tria poꝛa
illis eē q̄ nobis: q̄rtū ꝓpꝛiū: quītū
b eos cū dijs habere cōe. Sꝫ videō
triū ſuꝑioꝝ q̄ nobiſcū habēt duo
etiā cū dijs habere. Aīalia q̄ppe
eē dic̄ ꝛ deos: ſua cuiq; elemēta di
ſtribuēs. In terreſtribꝰ animalibꝰ
nos poſuit cū ceteris q̄ in terra vi
uūt et ſentiūt. In aq̄tilibꝰ piſces ꝛ
alia natatilia. In aereis demōes:
in ethereis deos. Ac ꝑ hoc ꝙ de/
mones genere ſunt aīalia: nō ſolū
eis cū hominibus verum etiā cū
dijs pecoꝛibuſq; cōmune ē: ꝙ mē
te rationalia cū dijs ꝛ hominibꝰ:
ꝙ tempoꝛe eterna cū dijs ſolis: ꝙ
aīo paſſiua cū hoībꝰ ſolis: ꝙ coꝛ/
c poꝛe aerea ipi ſunt ſoli. Pꝛoinde ꝙ
genere ſūt aīalia: nō ē magnū: qꝛ
hoc ſūt ꝛ pecoꝛa: ꝙ mēte ratiōalia:

nuſ ex dic
tiſ apuleij
in ꝓcedēti
capl'o ad/
ducti: ipe
eīm de de
mōijs lo/
quēſ duo
eis attri/
buit in q̄/
bus vocā
tur noſ ex
cellere: vi
delicet ſb
tilitatē ꝛ
firmitatē
coꝛpoꝛū:
ꝛ ſuperio
rem locū.
Ideo facit
augꝰ in h
capitulo
duo. quia
ꝑmo oſtē
dit eoſ nō
eſſe nobiſ
meliores
ſeu ꝓferē
dos ꝓpter
maioꝛem
coꝛpoꝛū
bonitatē
ꝛ firmita/
tē: ꝛ patet
lra. Eſt tñ
hic aduer
tendū ꝙ
auguſtinꝰ
loquēs de
coꝛpibus
demonū
loquit ſo/
lū ſcdm i/
tentionē
platōico/
rum: ꝛ nō
ſm opini
onē ꝓpꝛiā
Scdo ibi
b Jam
vero de lo
ci ꝛc. oſtē
dit ꝙ non
ſūt nobis
ꝓferēdi ꝑ
pter loci
ſublimita
tem ꝛ facit
ad h duaſ
rationes:
quarū ꝓ/
ma ſumit
ex cōꝑati
one homi
nis q̄ ſm

apuleiū
ē aīal ter/
reſtre ad
aīalia vo/
latilia: ſe/
cundo ex
cōꝑatiōe
eiuſdē ad
natatilia:
ibi: nā ꝛ il
la rō ꝛc.
Capitulū
XVI
De mo
ribus
ꝗ demo/
nū ꝛc. In
hoc ca. ꝓ
bat augꝰ
ꝙ demo/
neſ nō ſūt
hominibus
ꝓferendi:
ex diffini/
tione de/
monū: et
facit in h
ca. tria: nā
ꝑmo reci/
tat verba
apuleij ex
quibuſ ar
guit in ſe/
quētibus
inter q̄ eſt
ipſa diffi/
nitio qua
demones
diffinit: et
ipſius diſ/
finitionis
declaratio
ꝛ patet to
tū: Scdo
ibi. b
Sꝫ video
trium ꝛc.
oſdit dic/
toꝝ apu/
leij quibꝰ
ꝓfatā diſ
finitionē
declarat ī
ſufficiētiā
ꝛ pꝫ. Ter
tio ibi. c
Pꝛoinde
ꝙ genere
ſunt: ex ꝑ/
dicta diſ/
finitione
arguit ad
ꝓpoſitū. ꝛ
arguit du
plicit: ꝑ ex

Apul. in lib.
deo ſocratis

oibus dif ferẽtijs il li⁹ diffini tiõis ꝑ eas discurren do. Secũ do ibi. d Quapro pter vt ob mittã ⁊c. arguit spe cialiter ex vna diffe rentia cir ca eã insi stendo.

nõ ē sup̃ nos: q2 sum⁹ et nos. Or tempore eterna: q̃d boni est si nõ beata: Melior est eñ tp̃alis felici tas: q̃ misera eternitas. Or aio pas siua: quõ supra nos est: qñ et nos hoc sum⁹: nec ita esset nisi miseri essem⁹. Or corpore aerea: q̃ñ exti mandũ est: cũ omni corpori ꝓfera tur aie q̃liscũq3 natura. Et ideo re ligionis cultus qui debet ex aio: nequaq3 debetur ei rei que inferi or est aio. Porro si inter illa q̃ de monũ esse dicit: annumeraret vir tutē: sapiētiā: felicitatē: et hec eos diceret habere cũ dijs eterna atq3 comunia: ꝑfecto aliq̃d diceret ex optãdũ magniq3 pēdēdũ: nec sic eos tñ ꝓpter h̃ tanq3 deũ colere de berem⁹: s3 potius ip̃m a quo hec il los accepisse nossem⁹. Quãto mi nus nũc honore diuino aerea dig na sũt aia lia: ad hoc ratiõalia: vt misera eē possint: ad h̃ passiua: vt misera sint: ad h̃ et̃na: vt miseriã suã finire ñ possint. Quãpropt̃ vt omittã cetera: ⁊ hoc solũ ptractē q̃ nobiscũ demones dixit habere cõe id ē animi passiones: si oĩa q̃t tuor elemẽta suis aialib⁹ plena sũt imortalib⁹: ignis ⁊ aer: mortalib⁹ aqua ⁊ terra: q̃ro cur animi demo nũ passionũ turbel̃ ⁊ tēpestatibus agitent. Perturbatio eñ ē: q̃ gre ce pathos dicit: vnde illa voluit vocare animo passiua: q2 verbũ de v̄bo pathos: passio diceret: mot⁹ animi ɔtra rõnē. Cur ergo sũt ista in animis demonũ q̃ in pecorib⁹ nõ sũt? Qm̃ si q̃d in pecore sile ap paret nõ ē ꝑturbatio: q2 nõ est cõ tra rõnē: q̃ pecora carēt. In hoib⁹ aũt vt sint iste ꝑturbatiões: facit h̃ stulticia vel miseria: Nõdũ eñ su mus i illa ꝑfectiõe sapiētie beati: q̃ nobis ab hac mortalitate libera tis i fine ꝓmittit. Deos vero iõ di cũt istas ꝑturbatiões nõ ppeti: q2 nõ solũ eterni verũ etiã beati sunt. Easdē q̃ppe aias rõnales etiã ip sos habere ꝑhibēt: s3 ab oi labe ac peste purissimas. Quobrē si ꝓpter ea dij nõ ꝑturbant: q̃ aialia sũt be ata non misera: ⁊ ꝓpterea pecora nõ ꝑturbant q̃ aialia sunt q̃ nec

Capitulũ XVII

a Q Ua igit insipiētia ⁊c. In h̃ ca. ꝓbat augustin⁹ q̃ demo nes nõ sũt nobis ꝓfe rendi nec a nobis co lendi ex vi tijs q̃ apu lei⁹ vt pa tuit in pn cipio pce dentis ca pituli eis attribuit: a quibus nos ꝑ ve raz religi onem: id est xp̄i dei cultum li beramur.

beata possũt eē nec misera: restat vt demones sicut hoies ideo per turbentur q̃ aialia sunt nõ beata sed misera. Ca. XVII

a Q Ua igitur insipiētia vl' pot⁹ amētia ꝑ aliquã religionem demonib⁹ s̃bdunt: cũ ꝑ veraz reli gionē ab ea vitiositate in qua illis sum⁹ similes liberemur? Cuz enim demões q̃d ⁊ iste apulei⁹ q̃uis eis plurimũ parcat: ⁊ diuinis honori bus dignos cēseat: tñ cogitur cõ fiteri vt ira instigent: nobis vera re ligio ꝑcipit ne ira instigemur s3 ei pot⁹ resistam⁹. Cũ demones do nis inuitent: nobis vera religio ꝑ cipit: ne cuiq3 donor acceptione faueam⁹. Cũ demones honorib⁹ mulceant: nobis vera religio ꝑci pit vt talib⁹ nullo mõ moueamur. Cũ demões q̃rũdã hoim osores: q̃rũdã amatores sint: nõ prudēti trãq̃llaq3 iudicio s3 vt ip̃e aio ap pellat passiuo: ip̃a nob v̄a religio ꝑcipit vt inimicos nr̃os etiã dili gam⁹. Postrēo oēm motũ cordis ⁊ salũ mētis: oēsq3 turbelas ⁊ tēpe states animi: quib⁹ demões estua re atq3 fluctuare asserit: nos v̄a re ligio deponere iubet. Que igit cã ē nisi stulticia errorq3 miserabilis: vt ei te facias venerãdo hũilē: cui te cupias viuēdo dissilez: ⁊ religio ne colas quē imitari nol: cũ religi onis sũma sit imitari quē colis?

a F Rustra igit eis Ca. XVIII apulei⁹ ⁊ q̃cunq3 ita sentiũt hũc detulit honorē: sic eos in aere medios int̃ etherẽũ celũ terrãq3 cõ stituēs: vt qm̃ null⁹ de⁹ miscet hoi q̃d platõez dixisse ꝑhibēt isti ad de os ꝑferãt preces hoim: ⁊ inde ad hoies ipetrata q̃ poscũt. Indignũ eñ putauert q̃ ista crediderũt: mi sceri hoies dijs: ⁊ deos hoib⁹. dig nũ aũt misceri demones et dijs et hoib⁹: hinc petita q̃ assignēt: inde ɔcessa q̃ apportēt: vt videlicet hõ castus: ⁊ ab artiũ magicarũ scele ribus alien⁹ eos patronos adhibe at ꝑ quos illũ dij exaudiant q̃ hec amant: que ille nõ amando fit di gnior: quē facili⁹ ⁊ libentius exau dire debeãt. Amãt quippe illi sce

Capitulũ XVIII

a F Ru stra igitur eis apuleius ⁊c. In h̃ ca. beat⁹ aug⁹ re probat di ctum apu leij de cul tu demo nib⁹ exhi bēdo quo ad mori uũ suum. Est autez motiuum q2 dicit q̃ nullus de us miscet hõi id est cõicat cũ homie q̃d dicũt pla tonez sen sisse: et iõ inter deos ⁊ homies oportet me diatores esse ꝑ q̃s dij cogno scant fac ta hoim: ⁊ homies a dijs re cipiãt q̃d postulant q̃d augu stin⁹ hic ⁊ in sequē tib⁹ capi tulis ipro bat. vj. ra tionibus. Facit au tem aug⁹ h̃ duo: q2 primo re probat h̃ motiuum quia q̃ sic dicunt vi dentur de dijs male ⁊ indigne sentire: vl del3 q̃ dij taz imun dos acce ptant me diatores:

Math. 5

et ꝙ mali ſint eis vi-
ciniores ꝙ̄ boni. Se
cūdo ibi. b ¶ Non
eſt ꝙ iſta ⁊c̄. quia ip-
ſi ꝑ ſe platonē addu
cūt id cōtra eos pla-
tonē allegat.
¶ Ca. XIX
a ¶ Vero aduerſus
magicas ⁊c̄. In
hoc ca. ꝓbat aug⁹ ꝙ
demones nō ſunt me
diatores adhibendi
inter deos et hoīes:
ꝯfirmādo illud qḋ in
ꝑcedenti caplo ꝓba-
uit: ⁊ ꝓbat p̄mo hoc
ex dictis apuleij ſupe
rius poſitis: videlicȝ
ca. xvij: nam ibi dicit
apulei⁹ ad eos ꝑtine
re diuinatiōes augu
rū: ⁊ ab eis eſſe mira-
cula magorū: ex qui
bus patȝ ipos eſſe au-
ctores artis magice:
ſȝ artes magice vitā-
de ſūt: ergo debem⁹
vitare ea que ipi ſua-
dēt: ergo nō ſunt ad-
hibendi noſtri medi-
atores. b ¶ Perni
cioſa eſſe ⁊c̄. ꝙ vero
artes magice vitāde
ſint tanꝙ̄ nociue ⁊ il-
licite: primo ꝓbat ꝑ
dicta virgilij quorū
vnū eſt quarto libro
eneidos: ibi virgili⁹
loquens in ꝑſona di-
donis regine cartha
ginis ad annā ſororē
didonis de quadam
Eneid. 4 magā cū potētiam il
lius māge deſcripſiſ
ſet dicēs: Hec ſe car-
minib⁹ ꝓmittit ſolue
re mētes ⁊c̄. ſubiūgit
in ꝑſona didonis ei-
uſdē. Teſtor cara de
Virgi. in os ⁊c̄. dicit em̄ dido
buco. loquēs anne ꝙ teſtes
adhibet deos ⁊ eam
carā germanam ſuā
⁊ ſuū dulce caput ſe
inuitam accingi ma-
gicas artes: Et eſt in
ſecūdo verſu cū dici
tur accingier figura
que dicitur parago-
ge: que figura ſm̄ iſi
dorū libro p̄mo ety-
mologiarū eſt appoſi
tio in fine: vt admitti
er ꝑ admitti poteſtur

nicas turpitudines ꝙ̄s nō
amat pudicitia. Amāt in
maleficijs magorū mille
nocendi artes: quas non
amat inocētia. Ergo ⁊ pu
dicitia ⁊ inocentia ſi quid
a dijs impetrare voluerit
nec poterit ſuis meritis: ni-
ſi ſuis interuenientibus ini
b micis: nōn eſt ꝙ iſta poeti
ca figmenta ⁊ theatrica lu
dibria iuſtificare conetur.
Habemus contra iſta ma
giſtrum eorū ⁊ tante apud
eos auctoritatis platonē:
ſi pudor humanus ita de
ſe male meretur: vt non ſolū
diligat turpia: verum etiā
diuinitati exiſtimet grata.

Vero ad ¶ Ca. XIX
aduerſus magicas ar-
tes de quib⁹ quoſdam ni-
mis infelices ⁊ nimis im-
pios etiā gloriari libet in
noīe demonū: ipam publi
cam lucē teſtē citabo. Cur
em̄ tā grauiter iſta plectūtur
ſeueritate legum: ſi opera
ſunt numinū colendorū:
An forte iſtas leges xp̄ia-
ni inſtituerunt: quibus ar
tes magice puniuntur: ſecū-
dum quē aliū ſenſum: ni-
ſi ꝙ hec maleficia generi
b humano pernicioſa eē nō
dubium eſt: Ait poeta cla
riſſim⁹. Teſtor cara deos
⁊ te germana: tuūꝗ dul-
ce caput: magicas inuitā
accingier artes. Illud eti-
am qḋ alio loco de his arti
bus dicit. Atꝗ ſatas alio
vidi traducere meſſes. Eo
ꝙ hac peſtifera ſcelerata
ꝗ doctrina: fructus alieni
in alias terras transferri ꝑ
c hibentur: nōnne in duode
cim tabulis id eſt romano
rū antiquiſſimis legibus
cicero cōmemorat eſſe cō-
ſcriptum: ⁊ ei qui hoc fece
rit ſuppliciū conſtitutum:
d Poſtremo ipſe apuleius
nū quid apud iudices xp̄i-
anos de magicis artib⁹ ac
cuſatus eſt. Quas vtiꝗ ſi
bi obiectas ſi diuinas ⁊ pi
as eſſe nouerat. ⁊ diuina-
rum poteſtatum operibus
congruas: nō ſolū eas cō
fiteri debuit: ſed etiam ꝓfi
teri: leges culpans potius
quibus hec ꝓhiberentur
⁊ dānanda putarentur: q̄ ha-
beri mirāda ⁊ veneranda
oporteret. Ita em̄ vel ſen
tentiam ſuā ꝑſuaderet iu-
dicibus: vel ſi illi ſcḋm ini
quas leges ſaperent: eūꝗ
talia predicantē atꝗ lau-
dantem morte mulctarēt:
digna anime illius demo-
nes dona rependerēt: pro
quorū diuinis operib⁹ ꝑ-
dicandis: humanam vitā
ſibi adimi non timerēt. Si
cut martyres noſtri: cum
eis ꝑ crimine obijceretur
chriſtiana religio: qua no
uerant ſe fieri ſaluos ⁊ glo
rioſiſſimos in eternū: nō
eam negando temporales
penas euadere delegerūt:
ſed potius confitēdo: ꝓfi-
tendo: predicando: ⁊ pro
hac omnia fideliter forti-
terꝗ tolerando: ⁊ cū pia
ſecuritate moriēdo: leges
quib⁹ ꝓhibebantur erube
ſcere compulerūt: mutariꝗ
fecerunt. Huius autē phi
platōici copioſiſſima ⁊ di-
ſertiſſima extat oratio: q̄
crimē artium magicarum
a ſe alienum eſſe defendit:
ſeꝗ aliter nō vult innocē-
tem videri: niſi ea negan-
do que non poſſunt ab in
nocēte cōmitti. At omnia
miracula magorum quos
recte ſentit eſſe dānandos
doctrinis fiunt et operib⁹
demonum: quos viderit
cur cēſeat honorādos eſ-
ſe: neceſſarios eos aſſerēs
ꝑferendis ad deos noſtris
precibus: quorū debemus
opa deuitare ſi ad deū ve

ꝓ pōt. Et ē ſciē-
endum ꝙ accin-
go eſt verbum ve
hemētis tranſiti-
onis ⁊ ideo paſſi
uum ſuū regit p⁹
ſe vnum accuſati
uū vn̄ bene dicit
accingi artes ma
gicas qui eis vti
tur ad ſui defenſi
onē vel alterius
impugnationem
tanꝙ̄ armis qui-
buſdā. Aliud dic
tū virgilij ē i buco
licis egloga. viij.
vbi loquens de
mirabilibus que
fiunt arte magi-
ca inter cetera dic.
Atꝗ ſatas alio
⁊c̄. quē verſū ex
ponit hic aug⁹.
c ¶ Nōne i. xij.
⁊c̄. Secūdo pro-
bat has artes illi
citas eſſe ꝑ leges
xij. tabularum.
d ¶ Poſtrēo ipſe
⁊c̄. Tertio ꝓbat
idē ꝑ factū apu-
leij q̄ ſcripſit librū
quendā qui inti-
tulatur de magia ⁊
incipit ſic. Cert⁹
quidē erā proꝗ
vero obtinebam
⁊c̄. q̄ cōtinet ora-
tionē agitatā ſub
claudio maximo
ꝓconſule qua de
fendit ſe contra
emilianū emulū
ſuū q̄ accuſauit
eū de arte magi-
ca nitenſꝗ pluri-
bus argumentis ꝓ
bare intentū ſuū
ſȝ apulei⁹ ſibi ob
iecta negauit: et
oīa tā euidenter ꝙ̄
eloq̄nter repulit
vt omnes aſtan-
tes in iudicio mi
rarentur: ⁊ etiā
in nulli⁹ corde de
ei⁹ innocētia ſcru
pul⁹ remaneret:
conſtat tamen ꝙ
auguſtinus epi-
ſtola pria ad mar
cellinū dic eū ma
gic artib⁹ inten-
tū: vbi etiā loquit

de oratione sua ⁊
defensione innu-
it ipsū de falso de
fendisse. Apulei⁹
etiā in libro quē
fecit de asino au-
reo dicit de seipso
q᷑ artem illam li-
bētissime didice
rit ſ male sibi ces
sit ex hoc vt nar-
rat q᷑ diu artē
illā volebat disce
re in asinū vt sibi
videbatur cōuer
sus est: ⁊ de hoc
loquit aug⁹ īfra
lib. xviij. capitlo
xviij. c Dein
de quero ⁊c. ad-
ducit aug⁹ aliā
rationē ad ꝓban
dū intentionē su
am: videlz q᷑ de-
mones non sunt
mediatores qui
p̄ces nostras diis
offerūt: ⁊ ē ista ra-
tio p̄ma quā facit
ad eandē conclu-
sionem: q̄uis sit
in hoc capitlo se-
cunda: quia in p̄
cedenti capitulo
vnam fecit: ratio
autē quā facit h̄
satis patet.

Ca. XX

a At enim vr
gēs ⁊c. In
hoc caplo adduc
bea⁹ aug⁹ quar
tam rationē ad p
bandū q᷑ demo
nes nō sunt medi
atores inter nos
⁊ deos: ⁊ ꝓbat h̄
causam positam
sup̄ caplo. xviij.
q̄ mouit apuleiū
⁊ alios ad h̄ po-
nendū: videlz q᷑
nō cōmiscent ho
minib⁹: h̄ repro-
bat aug⁹: q᷑ ipsi
ponūt q᷑ demo-
nes cōmiscēt diis
⁊ ecōuerso: ergo
ponere q᷑ nō cōi
cent cū homini
b⁹ derogat scita-
ti deoꝝ: q᷑ hoc ē
ponere q᷑ cōmis
centur malis ⁊ nō
bonis.

rū preces nostras volum⁹
e ꝑuenire. Deinde quero q̄
les p̄ces hoim diis bonis
ꝑ demones allegari putat
magicas: an licitas? Si ma
gicas nolūt tales: si licitas:
nolūt ꝑ tales. Si aūt pec-
cator penitēs p̄ces fundit
maxie si aliq̄d magicū ad
misit. Ita ne tandē illis in
tercedētibus accipit veni
am: quib⁹ impellētib⁹ aut
fauentib⁹ se cecidisse plā-
a git in culpā? An et ipi de-
mones vt possint penitēti
bus mereri indulgētiā: pri
ores agūt q᷑ eos decepe-
rint penitētiā? Hec nemo
vnq̄ de demonib⁹ dixit:
quia si ita esset nequaq̄ si-
bi auderēt diuinos hono
res expetere: qui peniten-
do desiderarēt ad gratiā
venie ꝑuenire. Ibi eni est
detestāda sup̄bia: hic hūi
litas miserāda. Ca. XX

a At eni vrgens causa
et artissima cogit de-
mones medios inter deos
⁊ hoies agere: vt ab homi
nib⁹ auferāt desiderata: ⁊
ad eos referāt impetrata.
Que nā tandē causa est
ista ⁊ quāta necessitas? q᷑
nullus inquiūt de⁹ miscet
homini. Preclara igitur
sanctitas dei: que non mi
scet homini penitēti sup-
plicanti: ⁊ miscet demoni
arroganti? Non miscet ho
mini ꝯfugiēti ad diuinita
tē: ⁊ miscetur demoni fin
genti diuinitatē. Non mi-
scet homini petenti indul
gentiā: ⁊ miscetur demo-
ni suadēti nequiciā. Non
miscetur homini ꝑ philo-
sophicos libros poetas de
bene instituta ciuitate pel
lenti: ⁊ miscetur demoni
a principib⁹ ⁊ pontificib⁹
ciuitat' ꝑ scenicos ludos
poetarū ludibria requirē-
ti. Non miscetur homini

deorū crimina fingere ꝓ-
hibenti: ⁊ miscetur demo-
ni se falsis deorum crimini
bus oblectanti. Nō misce
tur homini magorū scele-
ra iustis legibus punienti
et miscetur demoni magi-
cas artes docēti ⁊ implēti
Non miscetur homini imi
tatione demonū fugiēti:
⁊ miscetur demoni decep-
tionē hominis aucupāti.

a Sed nimi Ca. XXI

Sed nimirū tante hui⁹ absur-
ditatis et indignitatis est
magna necessitas: q᷑ scili-
cet deos etheros humana
curantes: quid terrestres
homines agerent vtiq̄ la
teret: nisi demones aerei
nunciarent: quoniā ether
longe a terra est: alteq̄ su-
spēsus: aer vero etheri ter
req̄ contiguus. O mira-
bilem sapientiam. Quid
aliud de diis isti sensiunt
quos omnes optimos vo
lūt: nisi eos ⁊ humana cu-
rare: ne cultu videātur in-
digni: et propter elemēto-
rum distantiam humana
nescire: vt credātur demo
nes necessarii: ⁊ ob hoc eti
am ipi putentur colēdi ꝑ
quos dii possint ⁊ quid in
reb⁹ humanis agatur ad-
discere: et vbi oportet ho-
minibus subuenire? Hoc
si ita ē: diis istis bonis ma
gis notus est demon per
corp⁹ vicinū: q̄ hō ꝑ ani-
mū bonum. O multū do
lenda necessitas: an poti-
us irridenda vel detestan
da vanitas ne sit vana di
uinitas. Si eni animo ab
obstaculo corporis libero
animū nostrum dii vide
re possunt: nō ad hoc de-
monibus indigēt nūciis:
Si autem animorū indi-
cia corporalia: qualia sūt
vultus: locutio: motus ꝑ
corpus suum etherei dii

Capitulum. XXI

e Sed nimirū ⁊c.
In hoc ca. bea
tus augustin⁹ arguit
adhuc cōtra eos qui
ponūt demones no-
stros mediatores: et
facit in h̄ ca. duas ra
tiones: quarū p̄ma ē
quinta: quā iā fecit
cōtra eos: faciūt eni
demones mediato-
res quasi nūcios qui
deos ignorātes facta
hoim instruāt. q᷑ sūt
ꝓpinqui hoibus: dii
vero distātes: nā de
mones sunt in aere ⁊
dii in ethere. q᷑ vero
dii curā habēt hoim
ideo oportuit eos sic
instrui: ⁊ ꝯtra hoc ar
guit aug⁹ q᷑ dii aut
cognoscunt animos
hominū ⁊ demones
absq̄ oi iudicio cor-
porali: aut nō: Si sic
ergo non indigēt ad
cognoscēdū volūta-
tes hoim: ministerio
demonū tanq̄ mag'
ꝓpinquorū. Si non.
sequūtur duo absur-
da: primū est q᷑ tunc
magis est not⁹ diis
demon malus ꝑ cor
pus q̄ homo per bo
num animū. Aliud ē
q᷑ tunc possent dii a
demonibus decipi:
quia tūc nō possent
dii scire an signa cor
poralia quib⁹ eis fac
ta nostra nunciāt cō-
cordent cū interiori
cōceptu mētis ipsius
demonis: ⁊ ita non
possēt scire an demo
nes mētirent. Secū
dam vero rationem
huius capituli id est

ſectam in
vniuerſo
ponit ibi:
b ¶ Vel-
lē aūt iſti
&c. ꝛ fūda
tur ſup diſ
ſcordia q̄
ē int̄ pla-
tonē ꝛ de
moneſ: nā
plato vo-
luit ꝺ ciui
tate poe-
tas q̄ de-
mones lu
dis ſcēni-
cis colūt
expellere:
demones
ꝟo qui lu
diſ ſcenicē
delectant̄
voluerūt
eos i ciui-
tate reti-
nere: pla-
to ꝟo diſ
ſalet: qꝛ
ſi vult ꝙ ꝑ
poetas ꝺ
diis ſigā-
tur crimi-
na: nec ꝙ
crimia eo
rū ficta i
ſcenā acti
tent: ꝓpt̄
qꝺ arguit
ꝑ locum a
diuiſione
q̄drimem
bꝛi. Que-
rit. n. a de
monibus
quātū ad
iſtā diſcoꝛ
diā q̄ nun
ciēt diis:
an videlꝫ
nūciēt eis
tā factum
platonis
ꝛ factū ſu
um ꝓpriū
an ventu-
rū: qꝛ vo-
lūt ꝙ deoſ
lateat to-
ta iſta diſ
cordia: an
factū pla-
tonis et ſi
ſuū an ſu-
um ꝛ non

ſentiunt ꝛ inde colligunt: quid eti
am demones nuncient: poſſunt
ꝛ mēdacijs demonū decipi. Por
ro ſi deoꝝ diuinitas a demonibꝰ
falli non pōt: ab eadē diuinitate
quod agimus nō poteſt ignorari.
b Vellem autem mihi iſti dicerent
vtrū dijs demones nunciauerint
de criminibus deorū poetica pla
toni diſplicere figmenta et ſibi ea
placere celauerint: an vtrūq; oc-
cultauerint: deoſq; eſſe maluerint
totius rei huius ignaros: an vtrū
q; indicauerint: ꝛ religioſam erga
deos platonis prudentiā: ꝛ in de-
os iniurioſā libidinē ſuā: an ſen-
tentiam quidē platonis qua nolu
it deos ꝑ impiam licētiam poeta-
rum falſis criminibꝰ infamari: ig-
notā dijs eſſe voluerint: ſuam ve-
ro nequitiā qua ludos ſcenicos
amāt: quibus illa deorū dedeco-
ra celebrātur ꝓdere nō erubuerit
vel timuerit. Horū quattuoꝛ que
interrogando ꝓpoſui: quodlibet
eligāt: ꝛ i quolibet eoꝝ quātū ma
li de dijs bonis opinentur atten-
dant. Si enim primū elegerint: cō
feſſuri ſunt nō licuiſſe dijs bonis
habitare cū bono platone: quan-
do eorū iniurias ꝓhibebat: ꝛ ha
bitaſſe cū demonibus malis quā
do eorū iniurijs exultabāt: cū dij
boni hominē bonū longe a ſe po
ſitum nō niſi per malos demones
noſſent: q̄s ſibi vicinos noſſe non
poſſent. Si aūt ſecundū elegerint
ꝛ vtrūq; occultatū a demonibus
dixerint: vt dij oīno neſcirent: et
platonis religioſiſſimā legē: ꝛ de-
monū ſacrilegā delectationē: quid
in rebꝰ hūanis ꝑ internuncios de-
mones dij noſſe vtiliter poſſunt:
q̄ñ illa neſciūt que in honorē deo
rū bonoꝝ ꝑ religionē bonorū ho
minū cōtra libidinē maloꝝ demo
num decernūtur? Si vero tertiū
elegerint ꝛ nō ſolū ſententiā plato
nis deoꝝ iniurias ꝓhibentē: ſed
etiā demonū nequitiā: deorū iniu
rijs exultantē: ꝑ eoſdē demones
nūcios dijs innotuiſſe responde-
rint: ꝛ hoc nūciare ē an inſultare?
Et dij vtrūq; ſic audiūt: ſic vtrūq;

cognoſcūt: vt nō ſolū malignos
demones deorū dignitati ꝛ plato
nis religioni cōtraria cupiētes at-
q; facientes a ſuo acceſſu nō arce
ant: ſed etiā per illos malos ꝓpin
quos platoni bono longinquo do
na tranſmittāt. Sic eñ eos elemē
torum quaſi catena ſeries colliga-
uit: vt illis a quibꝰ criminātur cō-
iungi poſſint: huic a quo defendū
tur nō poſſint: vtrūq; ſcientes ſed
aeris ꝛ terre pondera trāſmutare
nō valentes: Jam ꝙ reliquū eſt: ſi
quartum elegerint: peius eſt cete-
ris. Quis eñ ferat: ſi poetarū de
dijs imoꝛtalibꝰ crimioſa figmen
ta: ꝛ theatrorū indigna ludibria:
ſuāq; in his omnibꝰ ardentiſſimā
cupiditatē: ꝛ ſuauiſſimā volupta-
tē dijs demones nunciauerūt: ꝛ
ꝙ plato philoſophica grauitate ꝺ
optima republica: hec oīa cenſuit
remouēda tacuerūt: vt iā dij boni
ꝑ tales nūcios noſſe cogant̄: ma-
la peſſimoꝝ: nec aliēa ſed eorūdē
nunciorū: atq; his contraria non
ſinantur noſſe bona philoſophoꝝ
cū illa ſint in iniuriā: iſta in hono-
rē ipoꝝ deorum. ¶ Ca. XXII

a Q Uiā igitur nihil iſtorū quat
tuoꝛ eligendū eſt: ne in quo-
libet eorum de dijs tam male ſen-
tiatur: reſtat vt nullo modo credē
dū ſit ꝙ apuleius ꝑſuadere nitit̄.
Et quicūq; alij ꝓhi ſunt eiuſdem
ſententie: ita eſſe medios demones
inter deos ꝛ homines: tanq; inter
nūcios ꝛ interp̄tes: qui hinc ferāt
petitiōes noſtras: inde referāt res
a nobis petitas: ſed eſſe ſpiritꝰ no
cēdi cupidiſſimos: a iuſticia peni
tus aliēos: ſupbia tumidos: inui-
dētia liuidos: fallacia callidos: q̄
in h̄ quidē aere habitāt: qꝛ de celi
ſuperioris ſublimitate deiecti: me
rito irregreſſibilis tranſgreſſionis
in hoc ſibi cōgruo velut carcere ꝑ
damnati ſunt. Nec tñ quia ſupra
terrā ꝛ aquas aeri locus eſt: ideo
ꝛ ipſi ſūt meritis ſuperiores homi
nibus: qui eos nō corpoꝛe ſed ele
cto in auxiliū deo vero: pia men-
b te facillime ſuperant. Sed multis
plane ꝑticipatiōe vere religionis

platonis:
cōtra que
oīa argu-
it beatus
augꝰ.

¶ Q Uia
igit̄
nihil iſto.
&c. In h̄
capl̄o cō-
cludit cō-
cluſionē
ſuā in q̄t-
tuoꝛ capi
tulis ꝑce-
dētibꝰ in-
tentā: vi-
delicet ꝙ
demones
non ſunt
nobis pre
ferendi:
nec noſtri
mediato-
res q̄ ad
deos no-
ſtras pre-
ceſ ferant
et qui ad
nos deo-
rū ſuppe-
tias id eſt
petita au-
xilia refe-
rūt. Et fa
cit h̄ duo
quia pri-
mo cōclu
dit ex dic
tis ꝙ pro
pter locū
ſuperiorē
nō ſint no
bis prefe-
rendi tan
q̄ melio-
res imo
ecōuerſo
hoies bo
ni eos ſu-
pant. Se
cundo ibi
b Sꝫ mt
tis pla. &c

aſſignat cā3 quare mult̄ hoīb⁹ dñantur: nō eīm ē cauſa q2 ipi ſūt hoībus meliores vl̄ loco altioreſ ſed q2 hoīes ſe ꝑmittunt ab eis capi ⁊ ſeduci: q2 aliqui credebant demoneſ deos eē. Alij vero l3 b̄ ñ crederēt tñ ſic ſuaſū ē eis: et ſic ſeducti ſunt a demonibus vt crederēt eos eē meliores ⁊ bñfactoreſ hoīm q̄s l3 crederēt nō eē deos: tñ nō audebāt dicere eos nō eē dignos cultu ⁊ honore diuino.

Dō. iij3

Ca. XXIIII

a n Am diuerſa de ill' ⁊c. In h̄ capl'o incipit aug⁹ ꝓſeq̄ dicta hermetis trimegiſti de dijs mltis: Fuit aūt iſte hermeſ egypti⁹ natiōe: ⁊ ſm hugonē florācēſ. ſucceſſit apuleio: qd̄ tñ nō cōcordat cū auguſtino īfra lib. xviij. ca. viij. ⁊ capitl'o. xxxix. niſi plures

indignis: tanq̄3 captis ſb̄ditiſq3 dñantur: quoꝝ maxime ꝑti mirabilibus ⁊ fallacib⁹ ſignis: ſiue factoꝝ ſiue p̄dicatoꝝ deos ſe eſſe ꝑſuaſerunt. Quibuſda3 vero vitia eoꝝ attētius ⁊ diligēti⁹ intuētibus: nō potuerūt ꝑſuadere ꝙ dij ſint: atq3 ideo inter deos ⁊ hoīes iternūcios ac beneficioꝝ iterp̄tatores ſe eſſe finxerūt. Si tñ nō iſtum ſaltē honore3 hoīes eis deferendū putarūt: qui illos nec deos eſſe credebāt: quia malos videbant. Deos aūt oēs bonos volebāt: nec audebāt tamē omnino indignos dicere honore diuino: maxie ne offenderent populos: a quib⁹ eis cernebant inueterata ſupſtitiōe ꝑ tot ſacra ⁊ tēpla ſeruiri.

Ca. XXIIII

a N Am diuerſa d illis hermes egyptius quē trimegiſtu3 vocant ſcripſit ⁊ ſenſit. Apuleius quide3 deos illos negat: ſed cū dicit ita inter hoīes deoſq3 q̄dam medietate verſari: vt hominibus apud ipos deos neceſſarij videant̄: cultū eoꝝ a ſupnorū deoꝝ religione nō ſepat. Ille autē egyptius alios dicit a ſūmo deo factos: alios ab hominibus. Hoc qui audit ſic a me poſitū eſt: putat dici de ſimulachꝛ' quia opera ſunt manuu3 hoīm. At ille viſibilia ⁊ contrectabilia ſimulachꝛa velut corpora deorum eſſe aſſerit. Ineſſe autē his quoſdā ſpirit⁹ inuitatos: qui valeant aliquid: ſiue ad nocendu3 ſiue ad deſideria eoꝝ nōnulla complenda: a quibus eis diuini honores ⁊ cultus obſequia deferuntur. Hos ergo ſpiritus inuiſibiles per artē quandā viſibilibus rebus corporalis materię copulare: vt ſint quaſi animata corpora illis ſpiritib⁹ dicata: et ſubdita ſimulachꝛa: hoc eſſe dicit deos facere: eamq3 magna3 et mirabilem deos faciendi accepiſſe hominis poteſtatē. Huius egyptij verba ſicut in nr̄am linguam interpretata ſunt ponamus. Et quoniam de cognatione inquit ⁊ cōſortio hoīm deoꝝūq3 nobis indicit̄ ſermo: poteſtate3 hominis o aſclepi vimq3 cognoſce: Dominꝰ inquit ⁊ pater: vel qd̄ eſt ſūmū: deus: vt effector eſt deorū celeſtium: ita homo eſt factor deoꝝ qui in templis ſūt humana ꝓximitate contenti. Et paulo poſt. Ita humanitas inquit ſemper memor naturę ⁊ originis ſuę: in illa diuinitatis imitatiōe ꝑſeuerat: vt ſicuti pater ac dñs vt ſui ſimiles eēnt deos fecit ęternos: ita hūanitas deos ſuos ex ſui vult⁹ ſimilitudine figuraret. Hic cū aſclepi⁹ ad quē maxie loquabat̄ ei reſpōdiſſet atq3 dixiſſ3. Statuas dic' o trimegiſte: Tū vero ille: ſtatuas inq̄t o aſclepi vides: ne q̄ten⁹ tu ip̄e diffidas: ſtatuas aīatas ſenſu ⁊ ſpiritu plenas: tantaq3 faciētes ⁊ talia: ſtatuas futuroꝝ p̄ſcias: ea q̄ forte vates oīs ignoret ī mult' ⁊ varijs reb⁹ p̄dicētes: inbecillitates hominib⁹ faciētes: eaſq3 curantes: triſticiam lęticiāq3 ꝓ meritis. An ignoras o aſclepi ꝙ egypt⁹ imago ſit ceꝉi: aut qd̄ ē verius tranſlatio aut deſcenſio omniū quę gubernant̄ atq3 exercētur in celo: ac ſic dicēdū eſt verius: terra noſtra mūdi totius eſt templū: Et tñ qm̄ p̄ſcire cuncta prudētē decet: illud nos ignorare fas nō ē. Futuꝝ eīm tp̄s eſt cu3 appareat egyptios incaſſum pia mēte diuinitati ſedulam religionē ſeruaſſe: ⁊ oīs eoꝝ ſcā veneratio in irritū caſura fruſtrabitur. Deinde multis verbis hermes hūc locū exeq̄tur: in q̄ videt̄ hoc tēp⁹ p̄dicere q̄ xp̄iana religio q̄nto ē veracior atq3 ſanctior

fuerit trimegiſti: fuit eīm prior platone Conſtat tñ ꝙ mercurius qui ſcripſit libru3 de cōſtellatione fuit poſterior plotino: ⁊ ꝑ ꝯſeq̄nſ platone. Eſt aute3 hermes ī greco idē qd̄ mercuri⁹ in latino: vt p3. ō. lib. vij. ca. xiiij. Dic⁹ ē autē trimegiſt⁹ ſm iſidoꝝ. libro. viij. etymologiaꝝ a multitudine ⁊ magnitudine ſcientię: q̄ſi ter maxim⁹: de cui⁹ libr' dicā īfra ca. vltimo. Reprobata ergo doctria apuleij de dijs: hic incipit agere de doctrina trimegiſti: ⁊ fac' in hoc capitulo tria: quia p̄mo ponit dicta eius quibus apparet quō ab apuleio diſcrepat. nam apuleius poſuit demones non eſſe deos: ſed eos medios inter deos ⁊ homines. Trimegiſt⁹ aute3 dicit eos eſſe deos: ⁊ hoc in libro quē ſcripſit ad aſclepium: vbi docet ipſum: ꝙ deus dedit hominib⁹ mirabilē potentiā: vt ſc3 poſſent facere deos: q̄ dij ſm ipm̄ ſūt hi qui colunt̄ in ſimulachꝛis: nam ſimulachꝛa ſunt q̄ſi corpora eorū quibus ſpirit⁹ mirabili potētia hominib⁹ data ſic alligantur vt ſint quaſi anime illorū ſimulachꝛorū ⁊ patet ſatis hec littera ⁊ intētio auguſtini. Sc'do ibi. b Et tamē quoniā p̄ſcire cuncta ⁊c. ponit dicta eiuſdē quibus p̄dixit deſtructionem idoloꝝ egyptiorum: que poſtmodu3 ꝑ chꝛiſtū facta ē: vbi oñdit beat⁹ aug⁹ ꝙ talia deplorādo dicebat: et

tanto vehemēti⁹ ⁊ liberius cūcta fallacia
figmenta ſubuertit: vt gratia veriſſimi ſal
uatoris liberet hominē ab his dijs quos
facit homo: ⁊ ei deo ſubdat a quo fact⁹ eſt
homo. Sed cū hermes iſta p̄dicit velut
amic⁹ eiſdē ludificationib⁹ demonū loq̄
tur: nec xp̄ianū nomē euidēter exprimit: ſ;
tanq̄ ea tollerent atq̄ delerent: quoꝝ ob
ſeruatione celeſtis ſimilitudo cuſtodiret
in egypto: ita h̄ futura deplorās luctuoſa
quodāmō p̄dicatione teſtat. Erat eīm de
Roma. j. his de q̄bus dicit ap̄lus: q̄ cognoſcētes
deū: nō ſicut deū glorificauerūt: aut grās
egerūt: ſ; euanuerūt in cogitatiōib⁹ ſuis: ⁊
obſcuratū ē inſipiēs cor eoꝝ: dicētes eīm
ſe eē ſapiētes ſtulti facti ſūt. Et inmutauerūt
gl̄iam incorruptibilis dei in ſilitudinē ima
ginis corruptibilis hois: ⁊ cetera q̄ cōme
morare longū ē. Multa q̄ppe talia dic̄ de
vno vero deo fabricatore mūdi: q̄lia veri
tas habet. Et neſcio quō illa obſcuratiōe
cordis ad iſta delabit: vt dijs q̄s ꝯfitetur
ab hoīb⁹ fieri: ſemp̄ velit hoīes ſubdi: ⁊
h̄ futuro tēpe plangat auferri: quaſi q̄cq̄
ſit infelici⁹ hoīe cui ſua figm̄ta dominat:
cū ſit facili⁹ fieri deos colendo q̄s fecit ne
ip̄e ſit homo: q̄ vt p̄ ei⁹ cultū dij eē poſſint
q̄s fecit homo. Citi⁹ eīm fit vt hō in hono
re poſit⁹ pecorib⁹ nō intelligens cōpet: q̄
vt opi dei ad ei⁹ imaginē facto id ē ipi hoī
op⁹ hois p̄ferat: Quapropt̄ merito hō de
ficit ab illo q̄ eū fecit: cū ſibi p̄ficit ip̄e q̄d
fecit. Hec vana: deceptoria: p̄niciosa ſacri
lega: Hermes egypti⁹: quia tp̄s q̄ auferrē
tur venturū ſciebat: dolebat: ſ; tā impudē
ter dolebat: q̄ ip̄rudēter ſciebat. Nō eīm
hoc reuelauerat ſp̄ūſanct⁹: ſicut p̄phetis
ſcis q̄ h̄ p̄uidētes cū exultatiōe dicebāt:
Hiere. 2 Si faciet hō deos: ⁊ ecce ipi nō ſūt dij. Et
Zach. 13 in alio loco. Erit i illo die dic̄ dñs: Exter
minabo noīa ſimulachroꝝ a terra: ⁊ non
erit eoꝝ memoria. Proprie vō de egypto
q̄d ad hāc rē attinet: ita ſcūs eſaias p̄phe
Eſa. 19 tat: Et mouebunt manufacta egypti a fa
cie ei⁹: ⁊ cor eoꝝ vincet in eis: ⁊ cetera hu
iuſmodi. Ex q̄ genere ⁊ illi erāt: q̄ venturū
q̄d ſciebāt veniſſe gaudebāt: q̄lis ſimeō:
Luc. 2 q̄lis anna: q̄ mox natū ieſum: qualis eliza
Luc. 1 bet q̄ etiā ꝯceptū in ſp̄ū agnouit: q̄lis pe
Math. 16 tr⁹ reuelāte p̄re dicēs: Tu es xp̄s fili⁹ dei
viui. Huic aūt egyptio illi ſp̄ūs indicaue
rant futura tp̄a p̄ditiōis ſue: q̄ etiā p̄nti in
Math. 8 carne tremētes dño dixerūt: Quid veniſti
aū tp̄s p̄dere nos: Siue q̄ ſubitū illis fu
it q̄d futurū quidē: ſ; tardi⁹ opina
bant: ſiue q̄ p̄ditiōem ſuā hāc ip̄
ſā dicebāt q̄ fiebat vt cogniti ſp̄er
nerent. Et h̄ erat aū tp̄us: id ē aū
tēp⁹ iudicij: q̄ eterna dānatiōe pu
niēdi ſunt cū oībus etiā hoībus q̄
eoꝝ ſocietate detinētur: ſicut reli
gio loquit: q̄ nec fallit nec fallit:
nō ſicuti iſte quaſi omni vēto doc
trine hinc atq̄ inde p̄flat⁹ ⁊ falſis
vera p̄miſcēs: dolet q̄ſi perituraꝫ
religionē quē poſtea cōfitet erro
rē. Poſt mlta eīm ad h̄ ip̄m redit:
vt iterū dicat de dijs q̄s hoīes fe
cerūt ita loquēs. Sed iā d̄ talib⁹
ſint ſat̄ dicta talia. Iterū inq̄t ad
hoiem rōemq̄ redeam⁹: ex q̄ diui
no dono homo aīal dictū ē ratio
nale. Min⁹ eīm mirāda: ⁊ ſi mirā
da ſunt q̄ de hoīe dicta ſūt: oīum
eīm mirabiliū vicit admirationeꝫ:
q̄ hō diuinā potuit inuenire natu
ram: eāq̄ efficere. Ca. XXIIII

Quoniam ergo p̄aui nr̄i mul
tū errabāt circa deoꝝ rōneꝫ
increduli: ⁊ nō aīaduertentes ad
cultum religionēq̄ diuinā: iuene
rūt artē qua efficerēt deos. Cui in
uēte adiunxerūt virtutē de mūdi
natura ꝯuenientēz eāq̄ miſcētes:
q̄m aīas facere nō potuerūt: euo
cātes aīas demonū vel angelorū
eas indiderūt imaginib⁹ ſcis diui
niſq̄ myſterijs: p̄ quas idola ⁊ be
nefaciēdi ⁊ male: vires habere po
tuiſſent. Neſcio vtrū ſic ꝯfiterent
ipi demones adiurati: quō iſte cō
feſſus ē. Qm̄ inquit p̄aui nr̄i mul
tū errabāt circa deoꝝ rōem incre
duli: ⁊ nō aīaduertētes ad cultuꝫ
religionēq̄ diuinā iuenerūt artē
q̄ efficerēt deos. Nūquid ſaltē me
diocriter eos dixit erraſſe vt hāc
artē iuenirēt faciēdi deos: aut ꝯtē
tus fuit dicere errabāt: niſi adde
ret ⁊ diceret mltū errabāt: Iſte ḡ
mult⁹ error ⁊ icredulitas nō aīad
uertētiū ad cultū religionēq̄ diui
nā iuenit artē qua efficeret deos.
Et tamē q̄ mult⁹ error ⁊ incredu
litas: ⁊ a cultu ac religiōe diuina
auerſio animi: iuenit vt hō arte fa
ceret deos: h̄ dolet vir ſapiēs tan
q̄ religionē diuinā venturo certo

quo ſpiri
tu talia di
cebat: ⁊ q̄
ſp̄ū talia
p̄dicabat
et patent
oīa. Dein
bis aūt ei
us ad hāc
materiaꝫ
p̄tinētib⁹
pluſ dicit
infra ca.
xxvj. Ter
tio ibi.
Poſt mlt
ta eīm ⁊c.
ponit dic
ta trime
giſti qui
bus erro
rē magnū
eoꝝ q̄ de
os faciūt
cōfitet q̄
dicta au
guſtinus
magis p̄
ſequit in
ſequētib⁹
Capitulū
XXIIII
Quo
niaꝫ
ḡ ⁊c. In h̄
capitl̄o p̄
tractat au
guſtin⁹ di
cta trime
giſti: ⁊ fac
hic duo:
q̄ p̄mo p̄
tractat tri
a dicta ei
us in p̄ce
denti capi
tulo reci
tata: ſcdo
oſtēdit tri
megiſtuꝫ
rationabi
lius dixiſ
ſe q̄ apu
leiuꝫ quo
ad aliqua
ibi: deos
ergo taleſ
In p̄ma
ſcdo p̄te fa
cit tria: nā
p̄mo oſtē
dit q̄ ter
tiū dictuꝫ
trimegiſti
dictū ſuū

pꝛimū de
ſtruit ꝛ pa
tet ꝗ littera
Secūdo ibi
b Si n.
ꝛc oſtēdit
ꝙ nō ē ne
ceſſe nob
ꝯ ipſū ar
guere q̄a
ſatiſ ōſtru
it deā ſua
pꝛopꝛia. ꝛ
pꝫ totus
Tertiō ibi
c Niſi q̄s
tas poſ
ſumꝰ gra
tiaſ ꝛc. oñ
dit ꝙ deo
ſūt a nob
gratię re
ferēde q̄ ꝑ
ieſū adim
pleuit qđ
trimegiſtꝰ
in ſuo ſecū
do dicto
de deoꝝ
deſtructi
one ꝑdix
it. Et facit
h̄ duo q̄a
ꝑmo oſtē
dit ꝙ ñ ſo
lū in ęgyp
to ſ; etiaꝫ
alibi i mū
do deſtru
cti ſūt dij
ad qđ cla
riꝰ viden
dum. pſal
muꝫ. xcv.
in q̄ h̄ pro
phetatuꝫ
fuit expo
nit. ꝛ pꝫ i
t̄x̄ō augu
ſtini. Se
cūdo ibi
d Qui ḡ
doluit vē
tuꝝ ꝛc. oñ
dit q̄mo
do diuer
ſimode ꝓ
phetę ſan
cti. ꝛ Tri
megiſtꝰ af
fecti erāt
circa ea q̄
ꝑdixerūt.
ꝛ patet to
tum.

tempore auferri. Uide ſi nō et di
uinās maioꝝ ſuoꝝ errorē ꝑteritū
ꝑdere: ꝛ etiā vi diabolica penā de
monū futuraꝫ dolere cōpellit. Si
enī ꝓaui eoꝝ multū errādo circa
deoꝝ rōnē incredulitate ꝛ auerſi
one animi a cultu ac religione di
uina inuenerūt artē qua deos effi
cerēt: quid miꝝ ſi hęc ars deteſtā
da: quicq̄d facit auerſa a religiōe
diuina: auferat a religione diuina
cū veritas emēdet errorē: fides re
darguat icredulitatē: ꝯuerſio cor
b rigat auerſionē. Si enī tacitis cau
ſis dixiſſet pꝛoauos ſuos inueniſ
ſe artē q̄ deos facerēt: noſtruꝫ fuit
vtiq̄ ſi quid rectū piumq̄ ſapere
mꝰ attendere ꝛ videre nequaq̄ il
los ad hāc ꝑtē ꝓuenturos fuiſſe q̄
homo deos facit ſi a veritate non
aberrarēt. Si ea q̄ deo digna ſunt
crederēt: ſi animū aduerterent ad
cultū religionēq̄ diuinaꝫ. Et tñ ſi
cauſas artis huꝰ nos diceremus
multū errorē hoim ꝛ icredulitatē
ꝛ animi errātis atq̄ infidelis a di
uina religione auerſionē: vtcunq̄
ferenda eſſet impudētia reſiſtētiū
veritati. Cū vero idē ipe qui ꝑtātē
huꝰ artis ſuꝑ oīa cętera miratur in
hoīe: qua illos deos facere cōceſ
ſuꝫ ē: ꝛ dolet vētuꝝ eſſe tempus: q̄
hęc oīa deoꝝ figmēta ab hoibus
inſtituta etiā legibꝰ iubeantur aufer
ri: confitetur tñ atq̄ exprimit cauſas
quare ad iſta ꝓuentū ſit: dicēs ꝓa
uos ſuos multo errore ꝛ increduli
tate ꝛ animū ñ aduertēdo ad cul
tum religionēq̄ diuinā inueniſſe
hāc artē qua facerent deos. Nos
q̄d opoꝛtet dicere vel potius q̄d
c agere: niſi q̄ntas poſſumꝰ gratias
dño deo noſtro: qui hęc cōtrarijs
cauſis q̄ iſtituta ſūt abſtulit: Nā
quod inſtituit multitudo erroꝛis:
abſtulit illa veritatis: qđ inſtituit
incredulitas abſtulit fides: qđ in
ſtituit a cultu diuinę religiōis auer
ſio: abſtulit ad vnum verū deum
ſanctūq̄ cōuerſio. Nec i ſola ęgy
pto quā ſolā in iſto plangit demo
nū ſpiritus: ſed in omni terra qua
cantatur dño canticū nouū: ſicut ve
rę ſacrę et vę ꝓphetice lr̄e ꝑnūcia

uerūt. Ubi ſcriptū eſt: Cantate dño can ‖ Pſ. 95.
ticū nouū: cantate dño oīs terra. Titulus
quippe pſalmi huꝰ eſt: quādo domꝰ ędifi
cabatur poſt captiuitateꝫ. Edificatur enim
domus dñi ciuitas dei: quę ē ſancta eccle
ſia in omni terra: poſt eā captiuitatem q̄ il
los homines de q̄bus credentibꝰ in deuꝫ
tanq̄ lapidibꝰ viuis domus ędificatur cap
tos demonia poſſidebāt. Neq̄ enī quia
homo deos faciebat: ideo nō ab eis poſſi
debatur ipſe qui fecerat: quādo in eoꝝ ſo
cietatē colendo traducebatur. Societatem
dico: nō idoloꝝ ſtolidoꝝ ſed verſutoꝝ
demonioꝝ. Nā quid ſunt idola niſi ꝙ ea
dē ſcriptura dicit: Oculos habēt ꝛ nō vi ‖ Pſ. 113.
debūt: ꝛ quicq̄d tale d̄ materijs licet a fa
bro effigiatis: tñ vita ſenſuq̄ carētibus di
cendū fuit: Sed imundi ſpiritꝰ eiſdem ſi
mulachris arte illa nefaria colligati culto
rū ſuoꝝ aīas in ſuā ſocietatē redigēdo mi
ſerabiliter captiuauerāt. Uñ dicit apoſto
lus: Scimꝰ q2 nihil ē idolū: ſ; q̄ ſacrificāt ‖ j. Corinth. 10
gētes demonijs immolāt ꝛ nō deo: nolo
vos ſocios fieri demonioꝝ. Poſt hāc er
go captiuitatē qua hoīes a malignis de
monibꝰ tenebantur: dei domꝰ ędificabatur
in oī terra: vñ titulum ille pſalmꝰ accepit
vbi dicitur. Cantate domino canticū nouū ‖ Pſ. 95.
cantate dño oīs terra. Cantate dño ꝛ bñ
dicite nomini eiꝰ: bñ nūciate diē ex die ſa
lutare eiꝰ. Anūciate in gētibꝰ gloriā eius
in oībꝰ ꝓplis mirabilia eiꝰ. Quoniā mag
nus dñs ꝛ laudabilis nimis: terribilis eſt
ſuꝑ oēs deos. Qm̄ oēs dij gētiū demo
d nia: dñs autem cęlos fecit. Qui ḡ doluit
vētuꝝ fuiſſe tp̄s q̄ auferretur cultus idoloꝝ
ꝛ in eos q̄ colerēt dñatio demonioꝝ ma
lo ſpū inſtigatꝰ: ſꝑ volebat iſtaꝫ captiui
tatē manere: q̄ trāſacta pſalmꝰ canit ędi
ficari domū in oī terra. Pꝛenūciabat illa
hermes dolendo: ꝑnunciabat h̄ ꝓpheta
gaudēdo. Et q2 ſpūs victoꝛ ē q̄ h̄ ꝑ ſan
ctos ꝓphetas canebat: etiaꝫ hermes ipe
ea q̄ nolebat et dolebat auferri: nō a pru
dentibꝰ et fidelibꝰ ꝛ religioſis: ſ; ab errāti
bꝰ ꝛ incredulis ꝛ a cultu diuinę religiōis
auerſis eē inſtituta: miris modis coactꝰ
ē ꝯfiteri. Qui q̄uis eos appellet deos: tñ
cū dicit a talibꝰ hoibꝰ factos: q̄les eē vti
q̄ nō debemꝰ: velit nolit oñdit colendos
nō eē ab eis q̄ tales nō ſūt: quales fuerūt
a q̄bꝰ facti ſūt: h̄ ē a prudētibꝰ fidelibꝰ reli
gioſiſq̄ ſimul etiā demōſtrās: ipos hoīes
qui eos fecerūt ſibimet impoꝛtaſſe vt eos

e Deos ergo tales ⁊c. Hic oſtẽdit q᷑ quãtũ ad aliqd rõnabilius dixit trimegiſtus q̃ apuleius in hoc q᷑ nõ poſuit deos q̄s ab hoĩb⁹ dixit fieri eſſe mediatores inter nos et deos. ſic apuleius poſuit demões mediatores int̃ nos ⁊ deos. et q᷑ in h̄ rõnabilius dixerit probat tripliciť. primo q: iſti facti ſunt a hominib⁹ licet in rei veritate ſint demones. ergo nõ eſt veriſimile q᷑ plus poſſint apud deos quos de⁹ fecit q̃ hõ q̄ eos deos fecit. Secũdo q: habẽt mores turpiſſimos et peſſimos. Tertio q: hoĩes lic; mali et idolatre ſint. adhuc ſũt dijs illis id eſt demonib⁹ meliores id ẽ minus mali. vnde iſti ſc; demones cum dijs a deo factis quos nos bonos angelos vocam⁹ nullã omĩno habẽt amiciciam ⁊c.

Hiere. 2

haberẽt deos q̄ dij nõ erãt. Uerũ eſt quippe illud ꝓpheticũ: ſi facit homo deos: et ecce ipſi nõ ſũt dij. e Deos ergo tales: taliũ deos arte factos a talib⁹: cũ appellaſſet hermes id eſt idolis demones per artẽ neſcio quã cupiditatũ ſuaꝝ vinculis illigatos: cũ appellaret factos ab hoĩb⁹ deos: nõ tñ eis dedit quod platonicus apuleius vnde iã ſatis dixim⁹: ⁊ q̃ ſit incõueniẽs abſurdũq; mõſtrauim⁹: vt ipſi eſſent interp̄tes et interceſſores inter deos quos facit deus: ⁊ hoĩes quos idẽ ipe fecit deus hinc afferentes vota: inde munera referentes. Nimis enĩ ſtultũ eſt credere deos quos fecerũt hoĩes: plus valere apud deos quos fecit deus: q̃ valent ipſi hoĩes quos idẽ ipe fecit de⁹. Demon quippe ſimulachro arte impia colligat⁹ ab hoĩe factus eſt de⁹: ſ; tali hoĩe nõ oĩm hoĩe. Qualis eſt ergo iſte deus quem nõ faceret homo: niſi errãs ⁊ incredulus ⁊ auerſus a vero deo. Porro ſi demones qui colũt̃ in templis ꝑ artẽ neſcio quã imaginib⁹ inditi: hoc ẽ viſibilib⁹ ſimulachris: ab eis hominib⁹ q̄ hac arte fecerũt deos aberrarẽt: auerſiq; eſſent a cultu et religione diuina: nõ ſũt internũcij nec interp̄tes inter hoĩes ⁊ deos: ⁊ ꝓpter ſuos peſſimos ac turpiſſimos mores: ipſi etiã hoĩes q̃uis errãtes et increduli et auerſi a cultu ac religiõe diuina: tñ eis ſine dubio meliores ſunt quos deos ipſi arte fecerũt: reſtat vt quod poſſunt tanq; demones poſſint: vel quaſi beneficia p̄ſtãdo magis nocentes: q: magis decipiẽtes: vel aperte malefaciẽdo. Nec tñ quodlibet horũ niſi qñ et quãtum ꝑmittũtur alta et ſecreta dei prouidẽtia: nõ aũt tanq; medij inter hoĩes et deos per amicitiã deoꝝ multũ apud hoĩes valeãt. Hi enĩ dijs bonis quos ſãctos angelos vocam⁹ rõnaleſq; creaturas ſancte celeſtis habitationis: ſiue ſedes ſiue dñationes ſiue principatus ſiue poteſtates amici eſſe omĩno non poſſunt: a quibus tam longe abſunt animi affectione: q̃ longe abſunt a virtutibus vitia: et a bonitate malicia.

Capi. XXV

a Nullõ modo igit̃ quaſi per demonũ medietatẽ: ambiendũ eſt ad beniuolẽtiã ſeu beneficiẽtiã deorũ vel potius bonorũ angeloꝝ: ſed ꝑ bone volũtatis ſimilitudinẽ: qua cũ illis ſumus: et cũ illis viuim⁹: et cũ illis deũ quẽ colunt colim⁹: et ſi eos carnalib⁹ oculis videre nõ poſſumus: inquãtũ aũt diſſimilitudine voluntatis ⁊ fragilitate infirmitatis miſeri ſum⁹: intantũ ab eis longe ſum⁹: vite merito: non corporis loco. Non enĩ q: in terra cõditione carnis habitam⁹: ſed ſi per immũdiciã cordis terrena ſapimus nõ eis iungimur. Cum vero ſanamur: vt quales ipſi ſimus: fide interim illis ꝓpinquamus: ſi ab illo nos fieri beatos a quo et ipſi facti ſunt etiam ipſis fauẽtib⁹ credim⁹.

Ca. XXVI

a Sanẽ aduertendũ eſt: quõ iſte egyptius cum doleret tempus eſſe venturũ quo illa auferrent̃ ex egypto: que fatetur a multũ errantib⁹ ⁊ incredulis: et a cultu diuine religionis auerſis eſſe inſtituta. Ait int̃ cetera: tũc terra iſta ſanctiſſima ſedes delubroꝝ atq; temploꝝ: ſepulchrorũ erit mortuorũq; pleniſſima. Quaſi vero ſi illa nõ auferrent̃: nõ eſſent hoĩes morituri: aut alibi eſſent mortui ponẽdi q̃ in terra. Et vtiq; quãto plus voluerentur tp̄is et dierũ longitudo: tãto maior eſſet numerus ſepulchrorum: ꝓpter maiorẽ numerũ mortuorũ. Sed hoc videt̃ dolere q᷑ memorie martyrũ nr̃oꝝ templis eoꝝ delubriſq; ſuccederẽt: vt videlicet q̄ hec legũt animo a nobis auerſo atq; ꝑuerſo putent a paganis deos cultos fuiſſe in tẽplis: a nobis autẽ coli mortuos in ſepulchris. b Tanta enĩ hoĩes impij cecitate in mõtes quodã

Ca. XXV a Nullo modo ⁊c. In h̄ ca. cõcludit. b. aug⁹ ex p̄ri⁹ oſtẽſis q᷑ ad beniuolẽtiã deorũ a deo factoꝝ id eſt ſctõꝝ angelorũ nõ poſſum⁹ ꝑ mediationẽ demonũ ꝑuenire.

Ca. XXVI a Sane aduertendũ eſt ⁊c. In hoc ca. ꝑtractat aug⁹ verba trimegiſti q̄bus p̄dixit delubroꝝ et idoloꝝ multitudini memoriã martyrũ ſucceſſuras. Et facit in h̄ ca. duo. primo enĩ oſtẽdit quõ verba eius que hic ponit licet vera eſſẽt tñ ad hoc videntur ꝓlata ⁊ eo mõ ꝓbata vt in mẽtib⁹ infideliũ falſã de xp̄ianiſ opinionẽ generarẽt videlicet q᷑ xp̄iani colũt homines mortuos tanq; deos. ⁊ p; in lr̃a. Secũdo ibi b Tãta enĩ hoĩes impij ⁊c. oſtẽdit q᷑ illud qḋ falſo credũt infideles d̃ xp̄ianis ſit verũ de ipſis infidelib⁹. q: ipſi infideles in rei veritate credũt deos q̄ ſunt homines mortui. Et facit hic

duo. qꝛ pꝛimo oſtēdit hoc quod dictū eſt ꝑ varronem qui dixit oēs manes id ē animas defunctoꝝ eſtimari deos. qđ ꝓbat ꝑ hoc ꝙ eis exhibētur ea q̄ ſolis diis exhibent. ſicut ludi q̄ funebꝛes a funere dicunt in honore eorum celebrantur quales celebꝛauit in honoꝛem patris ſui eneas. ſicut dicit virgilius lib. v. eneidoſ qđ eſt diuinitat maximū indiciū. Dicit aūt aug᷒ h̄ ſe omittere. quia circa hoc nō intēdit pꝛincipaliter inſiſtere. Et ē ſciendū ꝙ nō ſolū celebꝛabāt eis q̄ ſūt ſigna magne leticie ex aiarum deificatiōe ꝓuenientis. ſed etiā eis ſacrificabant ſic de pyrrho patuit filio achillis qui aīe patris ſue polixenā filiā priami regis quē ipſe interfecerat ad ſepulchꝛū imolauit. Et de didone narrat virgilius li. iiij. eneid. ꝙ tēplum conſtruxerat ſicheo marito ſuo defuncto. qđ mirabili honoꝛe colebat. Etiam eneas anime patris ſui ſacrificabat. vt patet per virgilium lib. v. eneidos. ⁊ modū animabus ſacrificādi pꝛim᷒ in italiā intulit. ſꝫ ouidiū li. ij. de faſtis. Illi etiā qui apud eos dii patrū vocabant ꝓ magna parte erant hoīes de parētela ſua. Scđo ibi. ¶ Hermes ipſe ⁊c. oñdit idē ꝑ dicta trimegiſti videlicꝫ ꝑ quattuoꝛ dicta ei᷒. quoꝝ pꝛimū ē de eſculapio q̄ fuit auus aſclepii quē dicit coli ꝓ deo. qui in rei veritate fuit homo ⁊ magnus medic᷒. nā ſm iſid. viij. lib. ethymologiarū ampliauit ſciētiā medicine ⁊ inuenit medicinā experimētalē. de q̄ dictū fuit ſupꝛa li. iij. capitulo. xxvij. Scđm dictū eius ē de mercurio auo hui᷒ trimegiſti. qui ⁊ habit᷒ eſt pro deo in ciuitate q̄ dicit hermopolys id ē hermetꝭ ciuitas. nā polys grece ciuitas eſt latine. hermes vero idē eſt qđ mercurius. Tamen dicit hic aug᷒ ꝙ q̄uis de eſculapio nō fuit dubiū qui fuiſſet homo. tñ de hermete creditū erat ꝙ nō fuiſſet homo ſꝫ oīno imoꝛtalis. cū tñ iſte trimegiſt᷒ nepos eius teſtet ꝙ ipſe fuiſſet homo. Sꝫ aliqui dicūt ꝙ ille mercuri᷒ nō fuit auus trimegiſti. ſed de hoc nō eſt curandū q̄ntum ad pꝛopoſitū ptinet. qꝛ ſaltē de iſto dicit trimegiſtus ꝙ ipſe fuit homo ⁊ poſtmodū habit᷒ ē ꝓ

modo offendūt: reſq̄ꝫ oculos ſuos ferientes nolūt videre: vt cū in oīb᷒ litteris paganoꝝ aut nll'aten᷒ aut vix inueniant q̄ nō hoīes fuerint: oīb᷒ tñ honoꝛes ſtudeāt exhibere diuinos quaſi nihil vnq̄ꝫ hūanitatis habuerint. Omitto ꝙ varro dicit oēs ab his moꝛtuos exiſtimari manes deos: ⁊ ꝓbat ꝑ ea ſacra que oībus fere exhibent moꝛtuis: vbi ⁊ ludoſ cōmemorat funebꝛes tanq̄ꝫ hoc ſit maximū diuinitatis indiciū: ꝙ nō ſoleāt ludi niſi numinib᷒ celebꝛari. Hermeſ ipſe de q̄ nūc agit: in ipſo eodē libꝛo vbi q̄ſi futura pꝛenunciando deploꝛans ait. Tūc terra iſta ſanctiſſima ſedes delubꝛoꝝ atq̄ꝫ temploꝝ: ſepulchꝛoꝝ erit moꝛtuoꝝq̄ꝫ pleniſſima: deos egypti hoīes moꝛtuos eē teſtat. Cū eni dixiſſet pro auos ſuos multū errātes circa deoꝝ rōnē incredulos: ⁊ nō aiaduertētes ad cultū religionēq̄ꝫ diuinā inueniſſe artē q̄ efficerent deos: cui inuēte inq̄t adiūxerūt virtutē de mūdi natura cōuenientē: eāq̄ꝫ miſcētes: q̄m aīas facere nō poterant: euocātes aīas demonū vl' angeloꝝ: eas indiderūt imaginib᷒ ſanctis diuiniſq̄ꝫ myſteriis: ꝑ q̄s idola ⁊ bñfaciendi ⁊ male vires hr̄e potuiſſent. Deinde ſequit tāq̄ꝫ hoc exēplis ꝓbatur᷒ ⁊ dicit. Auus. n. tuus: o aſclepi medicine pꝛimus inuētoꝛ cui tēplū cōſecratū ē in mōte libye: circa litt᷒ crocodiloꝝ: in q̄ ei᷒ iacet mundan᷒ hō id ē coꝛpus. Reliqu᷒ eni vel potius tot᷒ ſi eſt homo totus in ſenſu vite: melioꝛ remeauit in celū: oīa etiā nunc hoīb᷒ adiumēta pꝛeſtās infirmis numie nūc ſuo: q̄ ante ſolebat medicine arte pꝛebere. Ecce dixit moꝛtuū coli ꝓ deo in eo loco vbi habebat ſepulchꝛū: falſus ac fallēs dicēdo ꝙ remeauit in celū: oīa etiā nūc hoīb᷒ adiumēta pꝛeſtās infirmis: ad

deo. Eſt aūt hic ſciendū ꝙ in rei veritate plures fuerunt mercurii ſeu hermetes q̄ iſti duo ſcꝫ q̄ hermes trimegiſtus ⁊ mercuri᷒ maioꝛ qui fuit ei᷒ auus ſcꝫ paternus. naꝫ atlas magnus aſtrologus fuit ei᷒ auus maternus. vt patꝫ per beatū auguſtinū infra lib. xviij. ca. xxxix. Et iſte mercuri᷒ fuit tēpoꝛe quo moyſes duxit filios iſrael de egypto vt patet infra libro. xviij. capitu. viij. Qꝛ autē fuerint plures q̄ pꝛedicti duo videtur. nā vnus fuit cōſiliarius oſiris vt patꝫ capitulo ſequēti. ille x̄o neuter iſtoꝝ fuit. qđ ex h̄ patet. quia iſis q̄ fuit vxoꝛ oſiris vt credit fuit filia inachi pꝛimi regis argiuoꝝ ⁊ tēpoꝛe yſaac pꝛiarche ſm aug᷒ infra libro xviij. ca. iij. Patet ergo ꝙ iſte mercurius nō fuit aliquis pꝛedictoꝝ duoꝝ. cū inter yſaac ⁊ moyſen fluxerūt fere anni. cccc. ſm iſid. libro. v. etymologiarū. Itē fuit vn᷒ mercuri᷒ qui lyrā inuenit ⁊ fuit ſm iſidoꝝ lib. v. etymologiarū tꝑe gedeonis inter quē ⁊ yſaac fluxerūt pluſ q̄ octingenti anni. et inter gedeonē ⁊ moyſen āni plus q̄ ducēti. ⁊ ita videt etiā iſte fuiſſe alius a pꝛedictis trib᷒. Et foꝛſitā pꝛim᷒ iſtoꝝ deoꝝ de quibus iam dixi vltimo tanto tꝑe pꝛeceſſit alios duos ꝙ exciderit a memoꝛiis hominū qualis fuerit. vñ credat nō fuiſſe hō. Fuit aūt ⁊ vn᷒ mercurius qui ſcripſit librū de cōſtellatione. quē cōſtat poſterioꝛem platone fuiſſe ⁊ ꝑ cōſequēs nō fuit aliquis pꝛedictoꝝ. Tertiū dictū trimegiſti eſt de iſide quōdā regina egypti. que alio noīe io appellata eſt de qua dixi ſupꝛa li. vj. ca. x. quā etiā deā facit. Quartū dictū eſt de diis ab hominibus factis quos dicit habere coꝛpus videlicet ipſum ſimulachꝛū. ⁊ animā videlicet demonē. vult eni ꝙ demones huiuſmodi fuerint anime moꝛtuoꝝ. vnde dicit ciuitates denominari ab illis hominibus quoꝝ anime ibi coluntur. et hoc patet ex hermopoli de qua iā dictum eſt. Dicit tamen hieronymus contra iouinianū libro. ij. ſic. Singule pene in egypto ciuitates ſingulas beſtias et monſtra venerantur. vnde apud eos vrbes ex animalibꝫ vocabulo nuncupantur. Et vt ſciremus quales ſemper egyptus recepiſſet. nuper ab hadriani amaſio vrbs coꝝ antinous dicta eſt.

Capitulū XXVII
a Ec tñ nos eiſdē martyrib⁹ ⁊c. ī h̄ ca. oñdit auguſtin⁹ ꝙ xp̄iani oīno alit̄ honorāt ſanctos martires ꝙ̄ pagani deoſ ſuos. ⁊ facit in hoc ca. duo. p̄mo cōparat honorē martyrū ad honorē deorū. ſecundo ponit concluſionē p̄ncipaliter intentā ī h̄ libro ⁊ p̄muat dicta in h̄ lib. ad dicēda in ſequēti ibi. Quid ergo plura. ⁊c. In prima pte facit adhuc duo. q2 p̄mo declarat q̄mo do martyres honoramus. ⁊ ptꝫ ſat̄ littera. Secundo ibi b Nos itaqꝫ martyres ⁊c. cōpat modū noſtꝛ honorādi martyres ad modū q̄ pagani honorant deos ſuoſ ut ſic ex uni⁹ honeſtate pateat alteri⁹ deformitas. Nos eni ſacroſ

iungēs deinde aliud: Hermes in
q̄t cui⁹ auitū mihi nomē eſt: nōne
in a ſe cognomiata patria cōſiſtēſ
oēs mortales vndiqꝫ viuētes ad-
iuuat atqꝫ cōſeruat? Hic eni hermes
maioꝛ id ē mercuri⁹ quē dicit
auū ſuū fuiſſe: in hermopoli hoc ē
in ſui nomiſ ciuitate ꝑhibet̄ eſſe ſe-
pultus. Ecce duos deos dic̄ homieſ
fuiſſe: eſculapiū ⁊ mercuriū.
Sꝫ de eſculapio ⁊ greci ⁊ latini h̄
idē ſentiūt. Mercuriū autē multi
nō putāt fuiſſe mortalē: quē tamē
iſte auū ſuū fuiſſe teſtat̄. Aut enꝫ
alius eſt ille: alius iſte: ꝙ̄uis eo-
dē noīe nuncupent̄. Nō multum
pugno: ali⁹ ille ſit: ali⁹ iſte. Verꝫ
iſte ſicut eſculapi⁹ ex homine de⁹
ſcd̄m teſtimonium tanti apud ſuos
viri hui⁹ trimegiſti nepotis ſui.
Adhuc addit ⁊ dic̄. Iſin v̊o vxorem
oſiris ꝙ̄ multa bona preſtare
ꝓpitiā: ꝙ̄tis ſcimus obeſſe iratā.
Deinde vt oſtēderet ex hoc gene-
re eſſe deos: q̄s illa arte hoīes faciunt:
vnde dat intelligi demones
ſe opiari ex hominū mortuorū
animis extitiſſe: q̄s ꝑ artē quā
inuenerūt hoīes multū errātes in-
creduli ⁊ irreligioſi: ait inditos ſimulachris
q2 hi q̄ tales deos faciebāt
animas nō vtiqꝫ facere poterāt.
Cū de iſide dixiſſet qḋ cōmemorauit:
ꝙ̄tis obeſſe ſcimus iratā
ſecutus adiunxit. Terrenis eteni
dijs atqꝫ mūdanis facile eſt iraſci
vtpote qui ſūt ab homib⁹ ex vtra-
qꝫ natura facti atqꝫ cōpoſiti. Ex
vtraqꝫ natura dicit ex aīa ⁊ corpore:
vt ꝓ aīa ſit demon: ꝓ corpore
ſimulachrū. Vñ cōtingit inq̄t ab
egyptijs hec ſācta aīalia nūcupari:
colīqꝫ ꝑ ſinguł̄aſ citates eoꝝ animas:
qui eas cōſecrauere viuētes
ita vt eorū legib⁹ incolant̄: ⁊ eorū
nominib⁹ nuncupent̄. Vbi eſt illa
velut q̄rela luctuoſa: ꝙ terra egy-
pti ſanctiſſima ſedes delubrorum
atqꝫ templorꝫ ſepulchrorū
futura eēt mortuorꝫqꝫ pleniſſima?
Nempe ſp̄us fallax cuius inſtinctu
hermes iſta dicebat: ꝑ eū ipm
coactus eſt cōfiteri iā tūc illā ter-
ram ſepulchrorū ⁊ mortuorꝫ q̄s
ꝓ dijs colebāt fuiſſe pleniſſimā.
Sed doloꝛ demonū ꝑ eum loque-
bat̄: qui ſuas futuras penas apd̄
ſanctorū martyrū memorias immi-
nere merebāt. In multis eni tali-
b⁹ locis torquēt̄ ⁊ ꝯfitēt̄: et de poſ-
ſeſſis coꝛpib⁹ hoīm eijciūt̄.

Ca. XXVII

Nec tñ nos eiſdē marty-
rib⁹ tēpla: ſacerdotia: ſacra:
⁊ ſacrificia cōſtituim⁹: qm̄ nō ipſi
ſed deus eorū: nobis eſt de⁹. Honoramus
ſane memorias eorum
tanq̄ꝫ ſanctorū hoīm dei: qui vſqꝫ
ad mortē ſacrorū ſuorū coꝛporꝫ
ꝓ veritate certarūt: vt innoteſce-
ret vera religio: falſis religionib⁹
victis atqꝫ conuictis: qḋ etiaꝫ ſi q̄
antea ſentiebāt: timendo repꝛimebant.
Quis autē audiuit aliqñ fidelīū
ſtātē ſacerdotē ad altare etiam
ſuper ſanctū coꝛpus martyris
ad dei honorē cultūqꝫ cōſtructū
dicere in precibus: offero tibi ſa-
crificium petre vel paule vł̄ cypri-
ane: cū apud eorū memorias offe-
rat̄ deo: qui eos homīes ⁊ marty-
res fecit: ⁊ ſanctis ſuis angelis ce-
leſti honoꝛe ſociauit: vt ea celebri-
tate ⁊ deo vero de illorū victorijs
gratias agam⁹: ⁊ nos ad imitatio-
nē taliū coronarū atqꝫ palmarꝫ
eodē inuocato ī auxiliū ex eorū me-
morie renouatione adhoꝛtemur.
Queciūqꝫ igitur adhibent̄ religio-
ſoꝝ obſequia in martyrū locis ad
ornamēta ſūt memoꝛiarum: nō ſa-
cra ſunt vel ſacrificia mortuorꝫ
tanq̄ꝫ deorū. Quicunqꝫ etiā epu-
las ſuas eo deferūt: ꝙ q̄dē a chri-
ſtianis melioꝛib⁹ non fit: ⁊ in ple-
riſqꝫ terrarū nulla talis eſt conſue-
tudo: tamē quicunqꝫ id faciūt q̄s
cuꝫ appoſuerint: oꝛant ⁊ auferunt
vt veſcant̄: vel ex eis etiā indigen-
tib⁹ largiāt̄: ſanctificari ibi eas vo-
lūt ꝑ merita martyrꝫ in noīe dn̄i
martyrū. Nō aūt iſta eſſe ſacrifi-
cia martyꝝ nouit q̄ nouit vnū qḋ
deo illic offert̄ ſacrificiū xp̄ianoꝝ.
b Nos itaqꝫ martyres nr̄os nec di-
uinis honoꝛib⁹: nec hūanis crimi-
b⁹ colim⁹: ſicͭ colūt illi deos ſuos:
nec ſacr̄ficia illis offerim⁹: nec eoꝝ
c ꝓbꝛa ī eoꝝ ſacra ꝯuertim⁹. Nāꝫ d

⁊ ſācte honoramus martyres ipſi x̄o ī mūdos ⁊ imūde vt ſatis patꝫ lib. ii. ⁊ in multis locꝭ alijs honorāt. qḋ hic ꝓbat ſpecialr̄ ꝑ ſiidē quaꝫ trimegiſt⁹ deam eſſe cōmemorat. Nam ꝺ ipa mſta mala ſcp̄ta ſūt in libris eorū occult̄. ꝺ qb⁹ tñ leo pontifex alexādrū magnū inſtruit vt ptꝫ ī ep̄ła quā olympiadi matri ſue ſcp̄ſit. de qua epiſtola ē tactuꝫ eſt ca. v. ⁊ fac etiā mētionē infra lib. vii. capitulo. x. c Iſin v̊o vxorem oſiris ꝙ̄ multa bona preſtare iſide ⁊c. ꝺ iſide vero dicit̄ h̄ ꝙ cū ipa more gētiliū parentib⁹ ſuis defūctis ſacrificaret. q̄le ſacrificium vocāt parentale vt patet ꝑ ouidiū li. ij. de faſt̄ inuenit ſegetes hoꝛdei ꝙ̄ oſiri marito ſuo ⁊ mercurio ei⁹ cōſiliario demonſtrauit. ꝓpter qḋ volūt

q̄daʒ eā eſſe cere-
rē q̄ dicit̄ p̄mo i-
ueniſſe frumētū.
Ex hoc q̄ȯ h̄ di-
cit̄ p̄ʒ iſidē fuiſſe
añq̄ʒ hordeuʒ ſe-
minaret̄ in egyp-
to. Credunt aūt
q̄dā mercuriū de
q̄ fit h̄ mētio fuiſ-
ſe auū trimegiſti
ꝛ ſcp̄ſiſſe libꝛ de
ꝯſtellatōe. ſ; p̄mū
eē nō pōt. vt p̄ʒ
ex his q̄ dixi i p̄-
cedēti ca. ꝛ etiam
ex his q̄ aug⁹ dic̄
h̄. nā fuit cōtēpo
rane⁹ iſidi. q̄ pri-
mo hordeū i egy
pto iuenit. ſ; hor-
deū fuit ſemiatū
in egypto ante
egreſſū filiorū iſ-
rael ō egypto. vt
p̄ʒ exodi. ca. ix.
Scḋm etiaʒ eſſe
nō pōt q: i libro
illo cōmēdat̄ plo
tin⁹ platonic⁹. q̄
mercuri⁹ q̄ librū
illum ſcripſit fuit
poſterioꝛ platōe
Dic̄ aūt vincēti⁹
in ſpeculo hiſto-
riali q̄ ipſe trime-
giſt⁹ ſcp̄ſit libꝛuʒ
iſtū. Scp̄ſit eniʒ
tres libꝛos q̄ ha-
bēt̄ videl; ō v̄bo
p̄fecto in q̄ plura
dic̄ de vnigenito
filio dei. Item ō
cōſtellatōne in q̄
fatalē neceſſitatē
aſtruere nitit̄ ad
aſclepiū nepoteʒ
eſculapij ō q̄ ſūt
ea q̄ ſupi⁹ aug⁹
p̄tractauit de di-
ctis ei⁹. Sʒ tñ q̄
trimegiſt⁹ ſcp̄ſe-
rit libꝛ ō ꝯſtella-
tōe ō q̄ ſupi⁹ di-
ctū ē ñ p̄t eē veꝛ
q: trimegiſt⁹ ſ̄m
aug⁹. iſra li. xviij
capi. xxix. p̄ceſſit
diu ſeptē ſapien-
tes grecie. lib v̄o
ō cōſtellatōe ſcp̄
t⁹ fuit p⁹ t̄pa pla
tonis vt dixi. Ue
rū ē aūt q̄ trime-
giſt⁹ ſcp̄ſit duos
libꝛos alios ſupi

iſide vxoꝛe oſiris egyptia
dea: ꝛ de parētib⁹ eoꝝ qui
om̄es reges fuiſſe ſcribūt̄:
q̄b⁹ gentib⁹ ſuis illa cū ſa-
crificaret iuenit hoꝛdei ſe-
getē: atq̄ʒ inde ſpicas ma-
rito regi ꝛ ei⁹ ꝯſiliario mer
curio demōſtrauit: vñ eā-
dem ꝛ cererē volūt: que et
q̄ſta mala nō a poetis ſed
myſticis eoꝝ litteris mēo-
rie mandata ſint: ſicut leo
ne ſacerdote prodente ad
olympiadē matreʒ ſcribit
alexander: legāt qui volūt
vel poſſunt: ꝛ recolāt q̄ le-
gerunt: ꝛ videant quib⁹ ho
minibus moꝛtuis vel de q̄
bus eoꝝ factis tanq̄ʒ dijs
ſacra fuerint iſtituta. Ab-
ſit vt eos q̄uis deos ha-
beāt: ſanctis martyrib⁹ no
ſtris: q̄s tñ deos nō habe-
mus vlla ex parte audeāt
cōparare. Sic eni nō con-
ſtituim⁹ ſacerdotes: nec of
ferimus ſacrificia martyri
bus noſtris: q: incōgruuʒ
ꝛ indebitū illicitūq̄ʒ eſt: at
q̄ʒ vni deo tantūmō debi-
tum: vt nec crimīnib⁹ ſuis
nec ludis eos turpiſſimis
oblectemus: vbi vel flagi-
cia iſti celebꝛāt deoꝝ ſuoꝝ
ſi cuʒ homines eſſent talia
cōmiſerūt: vel cōficta de-
lectamēta demonū noxio
rū: ſi homines nō fuerunt
Ex iſto genere demonum
ſocrates nō haberet deū:
ſi haberet deū: ſed foꝛtaſſe
homini ab illa arte faciēdi
deos alieno ꝛ innocēti: il
li impoꝛtauerūt talē deū:
qui eadē arte excellere vo
luerūt. Quid ergo plura:
Nō eſſe ſpirit⁹ iſtos colen
dos p̄pter vitā beatā que
poſt moꝛtē futura ē: nulluſ
vel mediocriter prudens
ambigit. Sed foꝛtaſſe di-
cturi ſunt deos quidem eſ
ſe bonos: demones auteʒ
alios bonos alios malos

et eos per quos ad vitam
in eternū beatā perueniā-
mus colendos eſſe cenſe-
bunt: quos bonos opinā-
tur: quod quale ſit iam in
volumine ſequenti viden
dum eſt.

us noīatos. Eſt etiaʒ
h̄ aduertēdū q̄ aug⁹
inuit illō q̄ȯ dic̄ apu
lei⁹ de deo ſocrat̄ vi
delicet q̄ erat vn⁹ de
mō: eē fictū ab his q̄
tales deos faciūt. q̄
eni multos deos nō
fecerit. p̄ʒ ex hiſ q̄ ō
iſpo ē dixi capi. iij.

Explicit⁹ ē liber octau⁹.

Incipiunt capitula libꝛi noni.

i Ad quē articulū diſputatio p̄miſſa p̄-
uenerit: ꝛ q: diſcutiendum ſit de reſi-
dua queſtione.

ij An inter demones quib⁹ dij ſupioꝛes
ſunt ſit aliq̄ p̄s bonoꝝ quoꝝū p̄ſidio
ad veraʒ beatitudinē poſſit humana
anima peruenire.

iij Que demonib⁹ apuleius aſcribat q̄-
bus cū rationem nō ſubtrahat nihil
virtutis aſſignat.

iiij De p̄turbationib⁹ que animo accidūt
que ſit peripateticoꝛuʒ ſtoicoꝛumq̄ʒ
ſententia.

v Q꞉ paſſiones que xp̄ianos aīos affici
unt nō in vitium trahāt ſed virtutem
exerceant.

vj Quibus paſſionib⁹ demones cōfiten-
te apuleio exagitant̄ q̄rū ope hoīes
apud deos aſſerit adiuuari.

vij Q꞉ platonici figmētis poetaꝝ infama
tos deos aſſerāt de ꝯtrarioꝝū ſtudio
rū certamine cū he p̄tes demonū nō
deoꝛum ſint.

viij De dijs celeſtib⁹ et demonibus aereis
hominibuſq̄ʒ terrenis apuleij plato-
nici diffinitio.

ix An amicitia celeſtiū deoꝝ per interceſ
ſionē demonū poſſit homini proui-
deri.

x Q꞉ ſcḋm platonis ſententiā min⁹ miſe
ri ſūt hoīeſ in coꝛp̄e moꝛtali q̄ʒ demo
nes in eterno.

xj De opinione platonicoꝝū q̄ putāt ani
mas hoīm demones eē poſt coꝛp̄a.

xij De terrenis cōtrarijs q̄b⁹ ſcḋm plato-
nicos demonū hoīmq̄ʒ natura diſtin
guitur.

xiij Quō demones ſi nec cū dijs beati nec
cū hoīb⁹ ſūt miſeri: inter vtrāq̄ʒ p̄teʒ
ſine vtriuſq̄ʒ cōmuniōe ſint medij.

xiiij An hoīes cū ſint moꝛtales poſſint ve-
ra beatitudine eſſe felices.

xv Be mediatore dei ⁊ hominum homi-
ne chriſto ieſu.
xvj An rõnabilr platonici diffinierĩt deos
celeſtes declinãtes frena ↄtagia hoĩ
bus nõ miſceri qbꝰ ad amicitiã deoꝝ
demones ſuffragenť.
xvij Ad cõmẽdãdã vitã beatã q̃ ĩ pticipati
one ẽ ſũmi boni nõ tali mediatore in
digere hoĩeꝫ q̃lis ẽ demõ: ſꝫ tali q̃lis ẽ
vnus chriſtus.
xviij Oꝫ fallacia demonũ dũ ſua interceſſiõe
viã ſpõdet ad deũ: ħ conať vt hoĩes
a via veritatis auertat.
xix Oꝫ appellatio demonũ iã nec apd̾ cul-
tores eoꝝ aſſumať in ſignificationeꝫ
alicuius boni.
xx De q̃litate ſciẽtie q̃ demões ſupbos fa
xxj Ad quẽ moduꝫ dñs voluerit de -cit
monibꝰ innoteſcere.
xxij Quid interſit inť ſcientiã ſanctorũ an-
gelorũ ⁊ ſciẽtiã demonũ.
xxiij Nomẽ deoꝝ falſo aſcribi dijſ gẽtiũ qd̾
tñ ⁊ ãgelis ſanctis ⁊ hoĩbꝰ iuſtĩ ex di-
uinarũ ſcripturaꝝ auctẽ cõmune ẽ.

Ca.I.
Et bo
nos ⁊
malos dos.
⁊c. Hic inci-
pit liber no-
nꝰ in q̃ augꝰ
inq̃rit an ſit
aliq̃ demões
boni a q̃bus
ſit vita etna
ſperanda pꝰ
morť ẽ inten
dẽſ pbare q̃
nlli tales ſit
Et continet
lib iſte.xxiij.
ca.in quorũ
pmo oſtẽdit
q̃ ſit ſua intẽ
tio in ħ libro
⁊ q̃ ſua intẽ
tio eſt diſpu
tare d̾ demo
nibꝰ. iõ in ħ
ca.facit tria.
q̃ pmo oſtẽ
dit q̃d voca
uerũt demo
nes hi q̃ po-
ſuerũt q̃ſdaꝫ
deos malos
ſicut labeo ⁊
alij.ſic patu-
it.ſ̃. li.ij.ca.
xij.⁊ li. viij.

Incipit liber nonus. Ca.I.

a Et bonos ⁊ malos de-
os eẽ q̃dã opinati ſũt
q̃dã vo de dijs melio
ra ſentiẽtes: tantũ eis
honorĩ laudiſq̃ tribuerũt: vt nl-
lũ deoꝝ malũ credere auderẽt.
Sꝫ illi q̃ deos q̃ſdã bonoſ: q̃ſdã
malos eẽ dixerũt: demões q̃ꝫ ap-
pellauerũt noĩe deoꝝ: quãq̃ et
deos ſꝫ rariꝰ noĩe demonũ: ita vt
ipm iouẽ quẽ volũt eſſe regẽ ac
pncipẽ ceteroꝝ: ab homero fate
b anť demonẽ nũcupatũ. Hi aũt
q̃ oẽs deos nõ niſi bonos eẽ aſ-
ſerũt: ⁊ lõge pſtãtioreſ eis hoĩbꝰ
q̃ boni phibenť: merito mouenť
demonũ factis q̃ negare nõ pñt
eaq̃ nullo mõ a dijs q̃s bonos
volũt eſſe committi poſſe: exiſti
mãtes differẽtiam inter deos et
demões adhibere cogũť: vt q̃c-
q̃d eis merito diſplicet in opibꝰ
vĩ affectibꝰ prauis q̃bꝰ vim ſuã
manifeſtãt occulti ſpũs: id cre-
dãt eſſe demonũ nõ deoꝝ. Sed
q̃ eoſdeꝫ demones inť hoĩes et
deos ita medios ↄſtitutos pu-
tãt: tãq̃ nullꝰ deꝰ homini miſce
ať: vt hic pferãt deſiderata: inde
referãt impetrata: atq̃ ħ plato-
nici pcipui phoꝝ ac nobiliſſimi
ſentiãt: cũ q̃bꝰ velut cũ excellẽti
orib' placuit iſtã examiare q̃ſti-
onẽ: vtrũ cultꝰ plurimoꝝ deorũ
pſit ad ↄſequẽdã vitã beataꝫ q̃
poſt mortẽ futura ẽ: libro ſupio
re q̃ſiuimꝰ: q̃ pacto ipi demões
q̃ talibꝰ gaudẽt: q̃lia boni ⁊ pru
dentes hoĩes aduerſanť ⁊ dam
nãt: id ẽ ſacrilegia: flagicioſa: fa
cinoroſa: nõ de q̃libet hoĩe ſꝫ de
ipis dijs figmẽta poetaꝝ: ⁊ ma-
gicaꝝ artiũ ſceleratã puniẽdãq̃
violẽtiã poſſint q̃ſi ppinq̃ores
⁊ amiciores dijs bonis ↄcilia-
re hoĩes bonos: et ħ nulla rõne
c poſſe cõptũ ẽ. Proinde ħ liber
ſic in illiꝰ fine pmiſimꝰ: diſputa
tionẽ ↄtinere debebit de differẽ
tia: ſi quã volũt eſſe nõ deoꝝ inť
ſe: q̃s homies bonos dicũt: nec
differẽtia deoꝝ ⁊ demonũ: q̃ruꝫ
illos ab hoĩbꝰ lõge latẽq̃ ſeiun
gũt: iſtos inť deos ⁊ hoĩes collo
cãt: ſꝫ de differẽtia ipſoꝝ demo-
nũ: qd̾ ad pſentẽ ptinet q̃ſtionẽ.
a Apud pleroſq̃. n. Ca.II.
Vſitatũ ẽ dici: alios bonos
alios malos demones: q̃ ſiue ſit
etiã platonicoꝝ phoꝝ ſiue q̃ruli
bet ſnĩa: nequaq̃ eiꝰ ẽ negligen
da diſcuſſio: ne q̃ſq̃ velut demo
nes bonos ſequẽdos ſibi eſſe ar
bitreť: p q̃s tanq̃ medios deos
q̃s oẽs bonos credit: dũ cõcilia
ri affectat ⁊ ſtudet: vt q̃ſi cuꝫ eis
poſſit eſſe poſt mortẽ irretitꝰ ma
lignoꝝ ſpũum deceptuſq̃ falla
cia: lõge aberret a vo deo: cũ q̃
ſolo: ⁊ in q̃ ſolo: ⁊ de q̃ ſolo aĩa
hũana id ẽ rõnalis ⁊ intellectua
lis beata eſt. Ca.III
Que igiť ẽ differẽtia demo
nũ bonoꝝ ⁊ malorũ: quã-
do q̃dẽ platonicꝰ apuleiꝰ de his
vniuerſaliť differẽs ⁊ taꝫ multa
loq̃ns de aereis eoꝝ corpibꝰ: de
vtutibꝰ tacuit aioꝝ: q̃bꝰ eſſent p
diti ſi boni eſſent. Tacuit ḡ bea
titudinis cauſã: indiciũ vo miſe
rie tacere ñ potuit: ↄfitens eoꝝ

ca.xiij. Iſti
vo credide-
rũt demões
eſſe deos q̃ſ-
dam. Scdo
ibi. b Hi
aũt q̃ oẽs de
os ⁊c. oñdit
q̃d vocabãt
demões pla
tonici q̃ oẽs
deos bonos
dicunt eſſe.
Iſti aũt ſen-
ſerunt q̃ de-
mones ñ fu-
erũt dij ſꝫ me-
diatores inť
dos ⁊ hoĩeſ
vt pꝫ d̾ apu
leio.ſ̃. libro
viij.ca.xiiij.
vbi diſputa-
tuꝫ ẽ de hac
poſitione cũ
apuleio ⁊ in
tribꝰ capĩis
ſequentibꝰ.
Tertio ibi.
c Proinde
ħ liber ⁊c. de
clarat intẽtũ
ſuũ ĩ ħ libro
videlicet q̃
intendit diſ-
putare d̾ dif
ferentia de-
monũ inť ſe.
Ca.II.
a Apud
pleroſ
q̃ ⁊c. ĩ ħ ca.
reddit augꝰ
cauſã quare
vult diſputa
re de differẽ
tia demonũ
inter ſe.
Ca.III
Que igi
tur eſt
differẽtia ⁊c.
In ħ ca.inci
pit augꝰ diſ-
putationem
ſuã d̾ demo-
nibꝰ ⁊ ponit
vba apuleij
de ipſis. Ex
q̃bus pꝫ q̃
demones q̃-
ſi in ſalo.i.in
mari fluctu-
ãt agitati va
nis paſſioni
bꝰ. Sũt eni

mentē qua rōnales eſſe ꝓhibuit
nō ſaltē imbutā munitāq; ꝟtute
paſſionibus animi irrationabi-
libꝰ nequaq; credere: ſed ipſam
quoq; ſicut ſtultarū mētiū mos
eſt: ꝓcelloſis quodāmō ꝑturba
tionibꝰ agitari. Verba nāq; eiꝰ
de hac re iſta ſūt: Ex hoc ferme
demonū numero inquit: poetę
ſolēt haud quāq; procul a veri-
tate: oſores ⁊ amatores quorun
dā hominū deos fingere: hos ꝓ
ſperari ⁊ euehere: illos ꝯ aduer
ſari et affligere. Igitꝛ ⁊ miſereri
⁊ indignari: ⁊ angi: ⁊ lętari: om-
nēq; hūanę animę faciē pati: ſi
mili motu cordis ⁊ ſalo mentis:
ꝑ omnes cogitationū ęſtus flu-
ctuare: q̄ oēs turbelę tempeſta-
teſq; ꝓcul a deoꝝ celeſtiū tran-
quillitate exulāt. Num ē in his
verbis vlla dubitatio: ꝙ nō ani
morū aliquas inferiores ꝑtes: ſꝫ
ipſas demonū mētes quibꝰ ra-
tionalia ſūt animalia velut ꝓcel
loſum ſalū dixit paſſionū tempe
ſtate turbari vt ne hominibꝰ qui
dem ſapientibꝰ compandi ſint: q̄
huiuſmodi ꝑturbationibus ani
morū a quibꝰ humana nō ē im-
munis infirmitas: etiā cum eas
huiꝰ vitę cōditione patiunꝛ mē-
te imꝑturbata reſiſtūt: nō eis ce
dentes ad aliquid approbādum
vel ꝑpetrandū: qđ exorbitet ab
itinere ſapientię ⁊ lege iuſticię: ſꝫ
ſtultis mortalibꝰ et iniuſtis non
corporibꝰ ſed moribꝰ ſimiles: vt
nō dicā deteriores: eo ꝙ vetuſti
ores ⁊ debita pęna inſanabilis
ipſiꝰ q̄ꝫ mentis vt iſte appellauit
ſalo fluctuant: nec in veritate at
q; virtute: qua turbulētis ⁊ pra
uis affectionibꝰ repugnaꝛ: ex nul
la animi ꝑte cōſiſtūt. ¶ Ca. IIII

a Due ſunt ſentētię phōꝝ de
his animi motibꝰ: q̄s gre-
ci pathe: noſtri aūt quidā ſicut
cicero ꝑturbationes: quidā affe
ctiones vel affectꝰ: quidā vero
ſicut iſte de greco expſſius: paſſi
ones vocāt. Has ergo ꝑturba-
tiones: ſiue affectiones: ſiue paſ
ſiones: quidā phi dicūt etiā in
ſapientē cadere: ſed moderatas
rationiq; ſubiectas: vt eis legē
quodāmodo quibꝰ ad neceſſa-
riū redigantꝛ modū: dn̄atio mē-
tis imponat. Hoc qui ſentiunt:
platonici ſūt ſiue ariſtotelici: cū
ariſtoteles diſcipulus platonis
fuerit q̄ ſectā ꝑipateticā condi-
dit. Alijs aūt ſicut ſtoicis cade-
re vllaſ omnino huiuſcemodi paſ
ſiones in ſapientem non placet.
b Hos aūt id eſt ſtoicos cicero in
libris de finibꝰ bonoꝝ ⁊ maloꝝ:
verbis magis q̄ rebus aduerſꝰ
platonicos ſeu ꝑipateticos cer-
tare cōuincit: qm̄quidē ſtoici no
lūt bona appellare: ſed cōmoda
corporis ⁊ externa: eo ꝙ nullū
bonū volūt eſſe hominis pręter
virtutē: tanq̄ artē bene viuēdi:
quę nō niſi in aīo eſt. Hęc autē
iſti ſimpliciter ⁊ ex cōmuni con-
ſuetudine loquēdi appellant bo
na: ſed in cōparatione virtutis
q̄ recte viuitur parua ⁊ exigua.
Ex q̄ fit vt ab vtriſq;: quolibet
vocentꝛ ſeu bona ſeu cōmoda:
pari tn̄ exiſtimatione pēſentur:
nec in hac q̄ſtione ſtoici delectē
c tur niſi nouitate verborū. Vidē
tur ergo mihi etiā in hoc vbi q̄ri
tur: vtrū accidant ſapienti paſſi
ones animi: an ab eis ſit ꝓrſus
alienus: de verbis eos potiꝰ q̄
de rebus facere ꝯtrouerſiā. Nā
⁊ ipſos nihil hinc aliud q̄ plato
nicos ⁊ ꝑipateticos ſentire exi-
ſtimo: q̄tum ad vim reꝝ attinet
d nō ad vocabuloꝝ ſonū. Vt eñi
alia omittā quibꝰ id oſtendā: ne
lōgū faciā: aliq̄d vnū quod ſit
euidētiſſimū dicā. In libris qbꝰ
titulus ē: noctiū actitarū: ſcribit
A. gellius vir elegantiſſimi elo-
quij: ⁊ multū facundę ſcientię
ſe nauigaſſe aliqñ cū q̄dā phō
nobili ſtoico: Is phus ſic latius
⁊ vberiꝰ qđ ego breuiter attingā
narrat. A. gellius: cū illud naui
giū horribili cęlo ⁊ mari ꝑiculo
ſiſſime iactaretꝛ: vi timoris expal
luit phus. Id aīaduerſum ē ab
eis q̄ aderāt: q̄uis in mortis vi
cinia curioſiſſime attētis: vtrū

oſores .i. odi
entes et a-
matores ho-
minū. ⁊ mi-
ſerentꝛ ⁊ idi-
gnātꝛ ⁊ āguītꝛ
id ē triſtātꝛ. ⁊
letantꝛ. Sūt
autē verba
apuleij ab il
lo loco. ex h
ferme ⁊c. vſ-
q; ibi exclu-
ſit ue. nū eſt in
his ⁊c. ſupra
ex lib. d̄ deo
ſocratis qua-
ſi circa medi
um.

Apuleius in lib. de deo ſocratis.

¶ Ca. IIII
a Due ſūt
ſnię ⁊c.
In h ca. au-
guſtinꝰ occa
ſione eiꝰ qđ
dictū ē in p-
cedēti caplo
d̄ paſſiōibꝰ
hꝰ demonū
incipit agere
d̄ paſſiōibꝰ
q̄tū ē neceſ-
ſe ad ſuū pn-
cipale ꝓpoſi
tū. Et oñdit
augꝰ in h ca
pitulo quō
ꝯcordit phi
ſētiūt d̄ paſ-
ſionibꝰ huiꝰ
modi. ⁊ facit
duo. q2 prio
oſtēdit quō
intꝛ phos eſt
diſcordia ꝟ-
balis ⁊ appa
rēs. nā pipa-
tetici et pla-
tonici dicūt
eas poſſe in
ſapiētē cade
re. ſtoici ꝟo
h negāt. quā
opinionē ſto
icoꝝ nititꝛ ſe-
neca in epla
ad luciliū
mlt̄ rōnibꝰ
confirmare.
Scđo ibi
b Hos au
tē .i. ſtoicos.
⁊c. oſtēdit ꝙ
iſta diſcōdia
non ē reali s
q2 in re con-
cordant. Et
facꝛ hic duo.
q2 primo de
iſta diſcōdia
ponit ſniam
tullij lib. vi-
delicꝫ. iij. de
finibꝰ bono-
rū ⁊ maloꝝ
circa mediū
⁊ li. iiij. circa
finē. ⁊ ēt li. v
d̄ fini. ⁊ li. j. d̄
legibꝰ. Et tā
git tulliꝰ du
plicē diſcor-
diā intꝛ ſtoi-
cos ⁊ alios.
pma ē d̄ paſ
ſionibꝰ pdi-
ctis. ſcđa eſt
de bonis. q2
ſtoici nō cō-
cedūt ꝙ cor-
poriſ ſint ali
q̄ bona. nec
etiā ꝙ extra
hoiem ſunt
aliq̄ bōa ho-
miniſ. ſꝫ ea q̄
peripatetici
bona corpo
riſ ⁊ bona ex
terna dicūt.
ſtoici vocāt
ea cōmoda.
Et q̄tum ad
vtriq; ſētit
tulliꝰ. ꝙ ñ ē
diſcordia ꝟ
balis. ¶ c
Videꝛ ergo
mihi ⁊c. po
nit de iſta di
ſcordia du-
plici ſuā ſen-
tētiā. ⁊ pmo
de ipſa ⁊ q̄-
tū ad eā fac
tria. q2 prio
ſniā ſuā po
nit q̄ ꝯſona ē
ſētētię tullij
ſcđo ibi. d
Vt eniꝫ alia
omittā ⁊c.
ſniā ſuā cō-
firmat ꝑ epi
ctetū ſtoicū
euiꝰ dicta al
legat augꝰ q̄
referēte. A.
gellio li. xviij
noctiū acti-
carū .i. nocti
um athenē.

ne pħs ī aīo turbaret. Deinde tē-
peſtate trāſacta: morvt ſecuritas
p̄ſtit colloq̄ndi vel etiā garrēdi
loci: q̄dā ex his q̄s nauis illa por
tabat. diues: luxurioſꝰ: aſiaticus:
pħm cōpellabat: illudens q̄ exti-
muiſſet atq̧ palluiſſet: cū ip̄e man
ſiſſet intrepidus in eo q̄d impēde-
bat exitio. At ille ariſtippi ſocrati-
ci rńſū retulit: q̄ cū in re ſimili eadē
v̄ba ab hoīe ſimili audiſſet: rńdit il
lū, p aīa neq̄ſſimi nebulonis me-
rito nō fuiſſe ſollicitū: ſe aūt p ari
ſtippi aīa timere debuiſſe. Hac il-
lo diuite reſpōſione depulſo: po-
ſtea q̄ſiuit. A. geliꝰ a pħo nō exa-
gitādi aīo ſs diſcēdi: q̄ nā illa rō eſ-
ſet pauoris ſui. Qui vt doceret ho
minē ſciēdi ſtudio nauiter accēſū
ptulit ſtatim de ſarcinula ſua ſtoi
ci epicteti librū: in q̄ ea ſcripta eſ-
ſent: q̄ ɔgruerēt decretis zenonis ⁊
chryſippi: q̄s fuiſſe ſtoicoꝝ p̄ncipes
nouimꝰ. In eo libro ſe legiſſe dic̄
A. geliꝰ. ſs ſtoicis placuiſſe: q̄ ani
mi viſa q̄s appellāt phātaſias: nec
in ptāte ē vtrū ⁊ q̄n incidant aīo:
cū veniāt ex terribilibꝰ ⁊ formida
bilibꝰ rebꝰ: neceſſe ē etiā ſapientis
animū moueāt: ita vt paulīſp vel
paueſcat metu: vel triſticia cōtra-
hat: tanq̄ his paſſionibꝰ p̄uenien
tibꝰ mētis ⁊ rōnis officiū: nec ideo
tn̄ in mēte fieri opinionē mali: nec
approbari iſta: eiſq̧ ɔſentiri: ſs eni
eſſe volunt in ptāte: idq̧ intereſſe
cēſent inter animū ſapiētis ⁊ ſtulti:
q̄ ſtulti aīmꝰ eiſdē paſſionibꝰ cedit
atq̧ accōmodat mētis aſſenſū: ſa
pientes aūt q̄uis eas neceſſitate
patiant: retinēt tn̄ de his q̄ appete
re vel fugere rōnabiliter debēt: ve
rā ⁊ ſtabilē incōcuſſa mēte ſniam.
Hec vt potui nō quidē cōmodiꝰ
A. gelio: ſed certe breuiꝰ ⁊ vt pu-
to planiꝰ expoſui: q̄ue ille ſe in epi
cteti libro legiſſe cōmemorat eū ex
decretis ſtoicoꝝ dixiſſe atq̧ ſēſiſſe.
Que ſi ita ſunt: aut nihil aut pene
nihil diſtat inter ſtoicoꝝ aliorūq̧
pħorū opinionē de paſſionibꝰ et
pturbationibꝰ aīorū. Vtriq̧ enī
mentē rationēq̧ ſapientis ab eaꝝ
dominatione defendunt. Et ideo
fortaſſe dicūt eas in ſapientē non
cadere ſtoici: q̄ nequaq̄ eius ſa-
pientiā: qua vtiq̧ ſapiens ē: vllo
errore obnubilāt: aut labe ſubuer
tūt. Accidūt aūt aīo ſapiētis: ſal
ua ſerenitate ſapientie: ppter illa
q̄ commoda vel incōmoda appel
lant: q̄uis ea dicere nolint bona
vel mala. Nam pfecto ſi nihili pē
deret eas res ille pħs: q̄s amiſſuꝝ
ſe naufragio ſentiebat: ſicuti ē vita
iſta ſaluſq̧ corporis: non ita illud
piculū phorreſceret: vt palloris
etiā teſtimonio pderet. Verūta-
mē ⁊ illā poterat pmotionē pati: ⁊
fixā tenere mente ſentētiā: vitā il-
lā ſalutēq̧ corporis: q̄rū amiſſio-
nē minabat tempeſtatū immani-
tas: non eſſe bona que illos qui-
bꝰ ineſſent facerēt bonos: ſicut fa
cit iuſticia: Quod aūt aiūt ea nec
bona appellanda eſſe ſs cōmoda:
verborū certamini nō rerū exami-
ni deputādū eſt. Quid eni intereſt
vtrū aptius bona vocēt an cōmo
da: dū tamē ne his priuet: nō mi-
nus ſtoicꝰ q̄ pipateticꝰ paueſcat
⁊ palleat: ea nō eq̄liter appellādo
ſed eq̄liter exiſtimando? Ambo ſa-
ne ſi bonorū iſtorū ſeu cōmodoꝝ
periculis ad flagiciū vel facinꝰ vr
geant: vt aliter ea retinere nō poſ-
ſint: male ſe dicūt hec amittere: q̄-
bus natura corporis ſalua ⁊ inco
lumis habet: q̄ illa cōmittere q̄-
bus iuſticia violat. Ita mens vbi
fixa eſt iſta ſnia: nullas pturbati-
ones etiā ſi accidūt inferioribꝰ ani
mi partibꝰ: in ſe cōtra rōnē preua
lere pmittit: quinimo eis ipa do-
minat eiſq̧ non cōſentiendo ſed
potius reſiſtendo regnū virtutis
exercet. Talē deſcribit etiā virgi-
lius eneā vbi ait. Mens immota
manet: lachryme voluunt inanes

Ca. V.

Non ē nūc neceſſe copioſe ac diligent oſtēdere
quid de iſtis paſſionibus doceat
ſcriptura diuina: qua xp̄iana eru-
ditio cōtinet. Deo quippe illā ip-
ſam mentē ſubiicimꝰ regendā et
iuuandam: mentiq̧ paſſiones ita
moderandas atq̧ frenādas vt in
vſū iuſticie cōuertāt. Deniq̧ ſi in

ſibi dixit.
Fuit aūt
iſte epicte
tꝰ ſic dic̄.
A. geliꝰ li
bro. j. ſtoi
coꝝ maxi
mꝰ fuiſſe
tn̄ ɔditōis
vt idē dic̄
li. ij. et ſic̄
idē dic̄ li.
xvii. Do-
mitiāo i-
perante. epi
ctetꝰ pħs
nicopolis
a roma di
ſceſſit. cuꝫ
ēēt ſenatꝰ
ɔſultū vt
omēs pħi
vrbe eie-
cti ⁊ italia
interdicti eſ
ſent. Fit
aūt hic in
narratiōe
A. Gelii
quā ponit
augꝰ mē-
tio de ari-
ſtippo ſo-
cratis di-
ſcipulo de
q̄ dictū fu
it ſ. li. viij
ca. iij. Fit
etiā men-
tio de ze-
nōe ⁊ chri
ſippo. De
quibꝰ ſciē
dū ē q̄ ze-
no vt dic̄
tulliꝰ lib.
iij. de fini-
bꝰ. p̄nce-
ps fuit ſto
icoꝝ non
tā rerū īuē
toꝝ q̄ no-
uoꝝ v̄bo
rū. Idē i
libro d̄ na
tura deo-
rū dic̄ q̄
chriſippꝰ
ſtoicoꝝ
ſōnioꝝ ve
terimus
habet inter
preꝭ. Ce-
tera patēt
Tertio ibi
e Que

ſi ita ſunt
⁊c̄. decla-
rat itētiōē
pħorū q̄
ad iſtaꝫ di
ſcordiā vt
ſic pateat
eos realit
ɔcordare
f Qd au
tē aiūt ⁊c̄.
oſtēdit au
guſtinus.
q̄d ſentiat
de ſcd̄a di
ſcordia in
ter pħos
Sētit au
tē vt tulli-
us. Addu
cit autē ſs
vnū v̄ſuꝫ
v̄gilij li.
iiij. eneiō
ſcꝫ. Mēs
imota ⁊c̄.
vbi v̄gili
us d̄ enea
recede diſ
ponēte lo
quēs. quē
dido cōa-
bat retine
re nec va
lebat tn̄. li
cet ipa mī
tis fletibꝰ
ſe p eiꝰ re
ceſſu affli
geret dic̄
v̄ſuꝫ hūc
p̄dictum.

Ca. V
a Non
eſt
nūc neceſ
ſe ⁊c̄. in ſs
ca. oſtēdit
auguſtinꝰ
q̄d de p̄di
ctis paſſi-
onibus te
neāt xp̄ia
ni. Et fac̄
tria. p̄mo
eni oſidit
q̄d pōt ha
beri ex ſa
cra ſcptu-
ra de eis.
Scd̄o ibi

enio·4

b Nā ⁊ ſtoicorum eſt. ⁊c. rep̄hēdit ſtoicos dupliciter. p̄mo q2 miſericordiā culpant dicēs q̄ ſtoicus ille de q̄ ī p̄cedēti ca. dictū ē. timore naufragij ꝑturbat⁹ eſt q̄d tñ ex dictis epicteti ꝓbauit idez ſtoic⁹ nō eē vitioſū. honeſti⁹ fuiſſet ꝑturbat⁹ miſericordia. Et adducit ad h̄ dictuʒ ciceronis in oratione quā fecit ꝓ quinto ligario vbi miſericordiam ponit int̄ virtutes. laudās ſingl̄arit̄ miſericordiā ceſaris. Item reprehendit ſtoicos de h̄ q̄ dicunt ſolū ꝯtra alios phos verbis cōtendere. ⁊ adducit contra ſtoicos dictuʒ tullij li. j. de oratore q̄ grecos de hmōi cōtentionib⁹ vituperat. Tertio ibi. c Sed adhuc merito ⁊c. mouet q̄ſtionē quādā de p̄dictis paſſionibus. an videlʒ ſint in angelis quā tñ nō determinat. Conſtat tñ in angelis hmōi paſſiones cū ſint mot⁹ appetit⁹ ſenſitiui nullatenus inueniri

Ca. VI

diſciplina noſtra: nō tam querit vtrū pius anim⁹ iraſcat̄: ſʒ quare iraſcat̄: nec vtrū ſit triſtis: ſed vnde ſit triſtis: nec vtrum timeat ſʒ quid timeat. Iraſci eni peccāti vt corrigat̄: cōtriſtari ꝓ afflicto vt liberet̄: timere periclitanti ne pereat: neſcio vtruʒ quiſq3 ſana b cōſideratione rep̄hēdat. Nāʒ ⁊ ſtoicorū eſt miſericordiā ſolere culpare. Sed q̄nto honeſtius ille ſtoicus miſericordia ꝑturbaret̄ hominis liberādi: q̄ȝ timore naufragij. Longe meli⁹ ⁊ humanius: ⁊ pioruʒ ſenſib⁹ accōmodati⁹ cicero in ceſaris laude locutus eſt: vbi ait: Nulla de virtutib⁹ tuiſ: nec admirabilior nec gratior: miſericordia eſt. Quid eſt autē miſericordia: niſi aliene miſerie quedam in noſtro corde cōpaſſio: qua vtiq3 ſi poſſum⁹ ſubuenire cōpellimur: Seruit aūt motus iſte rationi: quando ita p̄bet̄ miſericordia vt iuſticia cōſeruet̄: ſiue cū indigenti tribuit̄: ſiue cū ignoſcit̄ penitēti. Hanc cicero locutor egregi⁹ nō dubitauit appellare virtutē: quā ſtoicos inter vitia numerare nō pudet. Qui tamē vt docuit liber epicteti nobiliſſimi ſtoici ex decretis zenonis ⁊ chryſippi: qui hui⁹ ſecte primatū habuerūt huiuſcemodi paſſiones in animū ſapientis admittunt: quem vitijs omnib⁹ liberū eſſe volunt Unde fit cōſequēs: vt hec ipſa nō putēt vitia: quādo ſapiēti ſic accidunt: vt cōtra virtutē mentis rationēq3 nihil poſſint: ⁊ vna ſit eadēq3 ſentētia ꝑipateticorū vl' etiā platonicorū ⁊ ipſorū ſtoicorū. Sʒ vt ait tulli⁹: verbi ꝯtrouerſia iā diu torquet hoīes greculos: cōtētionis cupidiores q̄ȝ c veritatis. Sed adhuc merito querī pōt: vtrū cū ad vite p̄ſentis ꝑtineat infirmitatē: etiā in q̄buſq3 bōiſ officijs huiuſcemodi ꝑpeti affect⁹: Sancti vō āgeli ⁊ ſine ira puniāt q̄s accipiūt eterna dei lege puniēdos: ⁊ miſeris ſine miſerie cōpaſſione ſubueniant: ⁊ periclitātib⁹ eis quos diligūt ſine timore opitulent̄: ⁊ tamē iſtarū noīa paſſionū cōſuetudine locutionis humane etiā in eos vſurpent̄: ꝓpter quādaʒ operū ſimilitudinē: nō ꝓpter affectionū infirmitatē: ſicut ipſe de⁹ ſecundū ſcripturas iraſcit̄: nec tamē vlla paſſione turbat̄. Hoc eni verbū vindicte vſurpauit effect⁹: nō illi⁹ turbulēt⁹ affect⁹.

Ca. VI.

a Quā interim de ſanctiſ āgelis q̄ſtione delata: videamus queādmodū dicāt platonici medios demones inter deos ⁊ homines conſtitutos: iſtis paſſionū eſtib⁹ fluctuare. Si. n. mente ab his libera eiſq3 dñante: motus huiuſcemodi nō paterent̄: nō eos diceret apulei⁹ ſimili motu cordis ⁊ ſalo mentis per oēs cogitationū eſtus fluctuare. Ipſa igit̄ mēs eorū id eſt ps animi ſuperior qua rōnales ſūt ⁊ in qua virt⁹ ⁊ ſapientia ſi vlla eis eſſet: paſſionib⁹ turbulentis inferiorum animi ꝑtiū regēdis moderādiſq3 dñaret̄. Ipſa īquā mens eorū ſicut iſte platonicus ꝯfitet̄ ſalo ꝑturbationū fluctuat. Subiecta eſt ergo mens demonuʒ paſſionib⁹ libidinū: formidinū: irarū atq3 huiuſcemodi ceteris. Que igit̄ pars in eis libera eſt compoſq3 ſapientie q̄ placeāt dijs: ⁊ ad bonorū deorū ſimilitudinē hoīb⁹ ꝯſulāt: cū eorū mēs paſſionū vitijs ſubiugata et oppſſa: q̄cq̄d rōnis naturalr̄ habet ad fallēdū ⁊ decipiendū: tāto acri⁹ intendat: q̄nto eā magis poſſidet nocēdi cupiditas.

Ca. VII

Quōd ſi q̄ſq3 dic nō ex oīm ſʒ ex malorū demonū numero eē: q̄s poete q̄rūdaʒ hoīm oſores ⁊ amatores deos: nō ꝓcul a veritate fingūt. Hos eni dixit apuleius: ſalo mētis ꝑ omnes cogitationū eſtus fluctuare Quomō iſtud intelligere poterim⁹: qñ cū hoc diceret: nō quorūdā id ē malorū: ſʒ oīm demonuʒ medietatē: ꝓpt̄ aerea corpa int̄ b deos ⁊ hoīes deſcribebat: hoc. n.

a Qua interim de ſanctis ⁊c. In h̄ ca. ꝓbat oēs demōes eē malos ex dictis apuleij ſʒ ca. iij. poſitiſ. ⁊ ꝑ cōſequēs nō ſunt mediatores inter deos ⁊ hoīes ſicut idē apuleius dicit. vt patuit ſupra libro. viij. ca. xiiij.

Ca. VII.

a Quod ſi quiſq3 dicit ⁊c. in h̄ capi. excludit aug⁹ quādā reſponſionē que dari poſſet ad argumētū quo in p̄cedenti capitulo ꝓbauit oēs demones eſſe malos. poſſet eni dici q̄ apuleius nō loquit̄ de oībus demonib⁹ q̄n dicit demones paſſionatos ſcḋm fictionē poeticā q̄ non ē ꝓcul a veritate. et qñ dic alia q̄ ponūtur ſupra in. iij. ca. ſʒ loquit̄ tñ de malis. Cōtrariū aūt ꝓbat aug⁹ duplicit̄. p̄ q2 de eiſdē demonib⁹ locut⁹ ē qñ dixit eos paſſionatos ⁊ qñ dixit eos mediatores inter deos ⁊ hoīes. vt ſup̄ lib. viij. ca. xiiij. patuit ſʒ oēſ poſuit mediatores. ḡ oēs vult eē paſſionatos. Scḋo ibi. b Hoc eniʒ ait fingere ⁊c. ꝓbat idē exponēdo intētionē apuleij. qñ dicit lib. de deo ſocratis poetas finxiſſe deos paſſionib⁹ ſubiacere. quā fictionē tñ reputat apulei⁹ nō eſſe ꝓcul a veritate. Ex q̄ dicto apuleij recte intellecto pʒ ipſuʒ indifferēt̄ de oīb⁹ demonib⁹ idē ſenſiſſe. Eſt aūt dictū poetarū ſcḋm apuleiū fictio. q2 talia dijs attribuunt ſeu demonib⁹ tāq3 ſint dij cū tñ ſʒ ipſi nō ſint dij. In h̄ āt ē dictū verum poetarū. q2 ſaltē demō

b⁹ illa cõpe-
tũt. q̃ ſic fin-
gẽdo diiſ aſ-
cribunt. ¶ c
Deniq̃ꝫ hic
eẽ ⁊c̃. ad itel
lectũ coꝝ q̃
dic̃ apuleiuſ
de minerua
et venere ſi-
ue marte ſꝫ
homerꝫ. ſciẽ
dũ q̃ꝺ home
rus finxit q̃ſ
dã d̃oſ amaſ
ſe grecos. et
coꝝ ꝑtẽ i bel
lo troiano fo
uiſſe. int̃ q̃s
poſuit miner
uã q̃ ẽ dea ar
tiũ ⁊ dea bel
loꝝ. nã ipſa ẽ
bellona. Uo
cat aũt apu-
lei⁹ mineruã
homeri. ⁊ cã
eſt qꝛ de mi-
nerua h̃ fin-
xit. ⁊ ꝙ ipſa i
medijs ceti-
b⁹ graiũ id ẽ
grecorũ int̃-
uenit achilli
grecorũ for-
tiſſimo. cohi
bendo troia
noſ ⁊ ꝑcipue
hectorẽ tro-
ianoꝝ fortiſ-
ſimuꝫ quem
achilleſ i bel
lo interfec̃. Et
eodeꝫ mõ ex
ꝑte troiãoꝝ
poſuit deos
aliq̃s eis fa-
uẽtes. ſic̃ ve
nerẽ deaꝫ a-
moꝝ ⁊ mar-
tẽ deũ bello
rũ. Iſtud vo
dictũ home
ri ideo repu-
tat ficticium
apuleius. qꝛ
reputat ꝙ mi
nerua ⁊ veri⁹
⁊ mars ſunt
dij q̃rũ loc⁹
ẽ in altiſſimo
ethere. nec
cũ hoib⁹ cõ-
municãt. tñ
ꝓpe veritateꝫ
ẽ dictũ illud

ait fingere poetas: ꝙ ex iſtorum
demonuꝫ numero deos faciũt:
⁊ eis deoꝝ noĩa imponũt: ⁊ q̃b⁹
voluerint hoib⁹ ex his amicos
inimicoſq̃ꝫ diſtribuũt: fictis car
mib⁹ ĩpunita licẽtia: cũ deos ab
his demonũ morib⁹: ⁊ celeſti lo
co ⁊ btĩtudinis opulẽtia remo-
tos eſſe ꝓhibeãt. Hec ẽ ḡ fictio
poetaꝝ deos dicere q̃ dij nõ ſũt
eoſq̃ꝫ ſub deoꝝ noĩb⁹ int̃ ſe de-
certare ꝓpter hoĩes q̃s ꝓ ſtudio
ꝑtiũ diligũt vel oderũt. Nõ ꝓ-
cul ãt a vitate dic̃ hãc eẽ fictio-
nẽ: qm̃ deoꝝ appellati vocabul̃
q̃ dij ñ ſũt: taleſ tñ deſcbũt̃ d̃mo
nes q̃les ſũt. Deniq̃ꝫ hic eẽ dic̃
homer⁹ iniquã illã mineruaꝫ: q̃
dijſ celeſtib⁹ q̃uẽ cohibẽdo ach
illẽ interuenit. Q̃ꝺ ḡ minerua illa
fuerit: poeticũ vult eẽ figmẽtuꝫ:
eo ꝙ mineruã deã putat: eãq̃ꝫ in
ter deos q̃s oẽs bonoſ beatoſq̃ꝫ
credit in alta etherea ſede collo
cat: ꝓcul a cõuerſatiõe mortali
um. Qꝛ aũt aliq̃s demon fuerit
grecis fauẽs: troianiſq̃ꝫ ꝯtrari⁹
ſic̃ ali⁹ aduerſ⁹ grecos troiano-
rum opitulator: quẽ veneris ſeu
martis noĩe idẽ poeta cõmemo
rat: q̃s deos iſte talia nõ agẽtes
in celeſtib⁹ habitatiõib⁹ ponit:
⁊ hi demones ꝓ his q̃s amabãt
ꝯtra eos q̃s oderãt int̃ ſe decer-
tauerint: h̃ nõ ꝓcul a vitate poe
tas dixiſſe ꝯfeſſ⁹ ẽ. De his q̃ppe
iſta dixerunt: q̃s hoib⁹ ſiſi motu
cordiſ ⁊ ſalo mẽt̃ ꝑ oẽs cogitati
onũ eſt⁹ fluctuare teſtat̃: vt poſ-
ſent amores ⁊ odia ñ ꝓ iuſticia:
ſed ſicut ꝑplus ſilis eoꝝ in vena
toribus ⁊ aurigis: ſecũdũ ſuarũ
ſtudia ꝑtiũ ꝓ alijs aduerſ⁹ alioſ
exercere. Id eñi videt̃ ꝑhus cu
raſſe platonic⁹: ne cũ h̃ a poetis
canerẽt̃: nõ a demonib⁹ medijs
ſꝫ ab ipſis d̃ijs: q̃ruꝫ noĩa poete
fingẽdo ponũt: fieri crederent̃.

¶ C. VIII

Quid illã ipſa diffinitio demonũ: Parũ ne
intuẽda ẽ: vbi certe oẽs deſmi-
nãdo cõplex⁹ ẽ. Qꝛ ait demões
eẽ genere aĩalia: aĩo paſſiua: mẽ
te rõnalia: corꝑe aerea: tꝑe eter-
na. In q̃b⁹ quiq̃ꝫ cõmemoratis
nihil dixit omnino ꝙ demones
cũ bonis ſaltẽ hominib⁹ id vide
rent̃ habere cõmune: q̃ꝺ nõ eſ-
ſet in malis. Naꝫ ipſos homĩes
cũ aliquãto lati⁹ deſcribẽdo cõ-
plecteret̃: ſuo loco de illis dicẽs
tanq̃ꝫ de infimis atq̃ꝫ terrenis:
cũ ꝑus dixiſſet de celeſtib⁹ dijs
vt cõmendatis duab⁹ ꝑtibus ex
ſũmo ⁊ infimo ad vltimũ tertio
loco de medijs demonibus loq̃
ret̃. Igit̃ hoĩeſ inq̃t rõne gaudẽ
tes: oratiõe pollẽtes imortalib⁹
animis: moribũdis membris: le
uibus ⁊ anxijs mẽtibus: brutis
⁊ obnoxijs corꝑoꝛib⁹: diſſimili-
bus morib⁹: ſimilib⁹ erroꝛib⁹. ꝑ-
uicaci audacia: ꝑtinaci ſpe: caſ-
ſo labore: fortuna caduca: ſingi
latim mortales: cuncti tamen in
vniuerſo genere ꝑpetui: viciſſiꝫ
ſufficiẽda ꝓle mutabiles: volu-
cri tꝑe: tarda ſapiẽtia: cita mor-
te: querula vita: terras incolunt
Cũ hinc taꝫ multa diceret q̃ ad
plurimos hoĩeſ ꝑtinent: nunq̃d
etiã illud tacuit q̃ꝺ nouerat eſſe
paucorũ: vbi ait: tarda ſapiẽtia
cita morte? Q̃ꝺ ſi preteriſſet
nullo modo recte gen⁹ humanũ
deſcriptionis hui⁹ tã intenta di-
ligentia terminaſſet. Cum vero
deorũ excellentiã cõmendaret:
ipſam beatitudinẽ quo volunt
homines ꝑ ſapientiam ꝑuenire
in eis affirmauit excellere. Pro
inde ſi aliq̃s demões bonos vel
let intelligi: aliquid etiã in ipſo-
rũ deſcriptione poneret: vñ vel
cũ dijs aliquã beatitudinis ꝑtẽ
vel cũ hoibus q̃nalẽcunq̃ꝫ ſapi
entiaꝫ putarẽt̃ habere cõmunẽ.
Nunc vero nullum bonũ eoꝛuꝫ
cõmemorauit: quo boni diſcer-
nerentur a malis: q̃uis ⁊ eoꝛuꝫ
malicie liberius exprimende pe
percerit: non tam ne ipſos q̃ꝫ ne
cultores eoꝝ apud quos loque
batur offenderet. Significauit
tamen prudentib⁹ quid de illis
ſentire deberent: quãdo quideꝫ
deos q̃s oĩes bonos beatoſq̃ꝫ
credi voluit: ab eoꝝ paſſionib⁹

qꝛ ſm̃ ipſuꝫ
ꝙ de ꝑmiſſiſ
dictũ ẽ d̃ de
monib⁹ xiiij
ca. Dic̃ helli
nãd⁹ li. iij. ꝙ
homer⁹ apd̃
athenienſes
ꝓ inſano ha
bit⁹ ẽ. qꝛ dix
it deos inter
ſe belligeraſ-
ſe. De bello
etiã deoꝝ cõ
tra troianoſ
⁊ ꝓ troianis
fac̃ virgilius
li. ij. eneidoſ
mẽtionẽ. D
Sꝫ ſic̃ ꝑpls.
⁊c̃. venato-
res dic̃ aug⁹
ꝓpter ſpecta
culuꝫ q̃ꝺ fie-
bat in arena
rio ſeu ãphi
theatro in q̃
pugnabant
hoĩes ꝯ be-
ſtias. auri-
gas vo dic̃
ꝓpter ludos
circẽſes q̃ et
certamẽ qua
drigaruꝫ ap
pellati ſunt.
vt i hiſtoria
alexãdri ha-
bet̃. C. VIII
Quid il
la ipſa
diffinitio ⁊c̃
In h̃ ca. pro
bat aug⁹ oẽſ
demones eẽ
maloſ ex diſ
finitiõe d̃mo
nũ quã po-
nit apuleiuſ
in lib. d̃ deo
ſocrat̃ poſt
mediũ. q̃ diſ
finitio poſi-
ta ẽ ſ̃ li. viij.
ca. xvj. Ex q̃
diffinitione
aug⁹ narrat
⁊ arguit ſic.
Apulei⁹ po-
ſuit tria ge-
nera aĩaliuꝫ
rõnalium. ſ.
deos. demo
nes. ⁊ homi
nes. demo-
nes medios

inter deos ⁊
homies. de
ſcribēdo ꝟo
deos in eo
dē libro ⁊ tā
gēs illud qđ
in eiſ excellit
attribuit eis
felicitatē. de
ſcribēdo ꝟo
hoies in eo
dez libro p⁹
ꝑncipiū tan
git nō ſolū il
lud qđ ē om
niū hoim. ſꝫ
etiā qđ ē ex
cellētię ⁊ bo
nitatis pau
corū ſcꝫ ſapi
entiā quā ali
q̄ tarde ⁊ cū
labore acq
rūt. Sꝫ diffi
niēs demo
nes ⁊ tāgēs
ea in qb⁹ cū
hoib⁹ cōue
niunt. nihil
omino attri
buit eiſ qđ ē
cōmune tm̄
boniſ hoib⁹
⁊ ipiſ. nᶜ ali
qđ in q̄ ꝯue
niāt cū diis
q̄ ad illud in
q̄ deorū bo
nitaſ ⁊ excel
lētia exiſtit.
nā licꝫ pone
ret demōes
cū diis ꝯue
nire q̄ ad ęt
nitatē corpo
rū. non tm̄ q̄
ad puritatē
animorū in
paſſionibus
qs turbelas
vocat. imo i
h ſepat deos
a demonib⁹
ergo apparet
ꝙ ſenſit oēs
demōes ma
los eē. q̄uis
n̄ auderet h
expſſe dice
re.

Capitu. IX.

a Hec ꝑ h
a ⁊c. in
h ca. arguit
btūs aug⁹ ex
diffinitiōe ꝑ

atq̄ vt ait ipſe: turbelis oī mō
ſeparauit: ſola illos corporū ęt
nitate ꝯiungēs: animo aūt non
diis ſed hoib⁹ ſimiles demones
aptiſſime inculcās: ⁊ hoc nō ſa
pientię bono: cuius ⁊ hoīes poſ
ſunt eſſe ꝑticipes: ſed ꝑturbatio
ne paſſionū: quę ſtultis maliſq̄
dn̄atur. a ſapientib⁹ vero ⁊ bo
nis ita regit vt malint eā nō ha
bere q̄ vincere. Nam ſi nō cor
porū ſed animorū ęternitatē cū
diis habere demones vellet in
telligi: nō vtiq̄ homīes ab hu⁹
rei cōſortio ſepararet: q2 ⁊ homi
nib⁹ ęternos eſſe animos ꝓcul
dubio ſic platonicus ſentit. Jō
cū hoc genus animantū deſcri
beret: imortalib⁹ animis: mori
bundis membris dixit eſſe ho
mines. Capi. IX

a Hec ꝑ hoc ſi ꝓpterea cōmu
nē cū diis ęternitatē non
habēt hoīes: q2 corpe ſūt mor
tales: ꝓpterea ergo demōes ha
bēt: q2 corpe ſūt imortales: qua
les igit mediatores ſūt inter ho
mines ⁊ deos: ꝑ quos ad deorꝫ
amicitias hoīes ambiant: qui h
cū hoibus habēt deterius: qđ ē
in animāte melius: id ē animū:
hoc aūt habēt cū diis meli⁹ qđ
eſt in animāte deteri⁹ id ē corp⁹
Cū eni animās id eſt aīal ex ani
ma cōſtet ⁊ corpore: q̄rū duorū
aīa eſt vtiq̄ corpe melior: ⁊ ſi vi
tioſa ⁊ infirma: melior certe cor
pore etiā ſaniſſimo atq̄ firmiſſi
mo: quoniā ei⁹ natura excellen
tior: nec labe vitiorū poſtponit
corpori: ſicut aurū etiā ſordidū
argento ſeu plumbo licet puriſ
ſimo cari⁹ eſtimat. Jſti mediato
res deorū ⁊ hominū: ꝑ quos in
terpoſitos diuinis humana iun
gunt: cū diis habēt corpus ęter
nū: vitioſū aūt cū hominib⁹ ani
mū: quaſi religio qua volūt diiſ
hoīes ꝑ demones iungi in cor
pore ſit: nō in aīo ꝯſtituta. Quę
nā tandē iſtos mediatores fal
ſos atq̄ fallaces quaſi capite de
orſū nequicia vel pena ſuſpēdit
vt inferiorē animalis partē id ē
corpus cum ſuperiorib⁹: ſuperi
orē vero id eſt animū cum infe
riorib⁹ habeant: ⁊ cum diis cę
leſtib⁹ i ꝑte ſeruiēte cōiuncti: cū
hoib⁹ aūt ẗreſtrib⁹ i ꝑte dn̄ante
ſint miſeri? Corp⁹ q̄ppe ſeruū ē:
ſicut etiā ſaluſti⁹ ait: animi im
perio: corpis ſeruitio magis vti
mur. Adiūxit aūt ille: alterꝫ nob
cū diiſ: alterꝫ cū beluis cōmune
eſt: qm̄ de hominibus loquebat:
quib⁹ ſicut beluis mortale cor
pus ē. Jſti autē quos inter nos
⁊ deos mediatores nobis pħi
ꝓuiderunt: poſſunt quidē dice
re de animo ⁊ corpore: alterum
nobis cū diis: alterū cū homini
bus cōmune ē: ſed ſicut dixi tā
q̄ in peruerſum ligati atq̄ ſuſ
penſi: ſeruū corpus cū diis bea
tis: dn̄m animū cū hominibus
miſeris habentes: parte inferio
re exaltati: ſupiore deiecti. Un
de etiam ſi quiſq̄ propter hoc
eos putauerit imortalitatem ha
bere cum diiſ: q2 nulla morte ſi
cut aīaliū terreſtriuꝫ animi eorū
ſoluunt a corpore: nec ſic exiſti
mandum eſt eorum corpus tan
q̄ honoratorū ęternū vehicu
lum: ſed ęternū vinculum dam
nandorum. Ca. X

Plotinus certe noſtrę mēo
rię vicinis temporib⁹: pla
tonem ceteris excellentius intel
lexiſſe laudat. Js cū de huma
nis animis ageret: pater inquit
miſericors mortalia illis vincu
la faciebat. Jta hoc ipſū quod
mortales ſūt hoīes corpore: ad
miſericordiā dei patris ꝑtinere
arbitratus eſt: ne ſemꝑ hu⁹ vitę
miſeria teneant. Hac miſericor
dia indigne iudicata eſt iniqui
tas demonū: quę in animi paſſi
ui miſeria non mortale ſicut ho
mines: ſed ęternum corpus ac
cepit. Eſſent q̄ppe feliciores ho
minibus ſi mortale cum eis ha
berent corpus: ⁊ cum diis bea
tum animum. Eſſent autem pa
res hominibus: ſi cū animo mi
ſero ſaltem mortale cum eis ha
bere meruiſſet ⁊ corp⁹: ſi tamen

dicta ad pro
bādū ꝙ oēs
demōes ſūt
mali et ꝙ nō
ſūt adhibēdi
tāq̄ media
toreſ int noſ
⁊ dos. Et h
q2 ſic patꝫ ex
ipa diffiniti
one eoꝝ ipſi
hn̄t aīos et
corpora. qđ
ēt de diis et
hoib⁹ ſenſit
apulei⁹ Cor
pus aūt dte
ri⁹ ē aīo vt ꝓ
bat ꝑ dictuꝫ
ſaluſtii in ca
tiliario i ꝑn
cipio. qui ſic
dic. Animi i
perio corpiſ
ſeruicio ma
gis vtimur.
alterū nobiſ
cū diis. alte
rūꝫ cōmune
ē cū beluis.
demōes ꝟo
cū diis ꝯue
niūt q̄tū ad
bonā diſpo
ſitōēꝫ corpiſ
id eſt ęt̄ni
tatē corpoꝝ
vt pꝫ ex diſ
finitōne ipa
Sꝫ q̄tū ad
animi diſpo
ſitionē ſoluꝫ
ꝯueniūt cū
malis hoib⁹
ꝙ ſūt deteri
ores ⁊ miſe
riores q̄ bo
ni homines
imo ſimplr
ſunt miſeri.
q̄a ꝑs q̄ de
beret eē ſupi
or. ſ. animuſ
pendet deor
ſū ꝟſus ma
los homies
cū qb⁹ ꝯue
nit. Ca. X.

a Ploti
n⁹ cer
te ⁊c. i h ca.
ꝓbat aug⁹ ꝙ
demōes nō
ſūt min⁹ mi
ſeri q2 corpa
hn̄t ęterna.

Saluſt. in
cati.

acquirerent aliq̄d pietatiſ vt ab erūnis vel in morte requieſcerent. Nūc vero nō ſolum feliciores hominibus nō ſūt animo miſero: ſȝ etiam miſeriores ſūt ꝑpetuo b corporis vinculo. Nō enī aliqua pietatis et ſapiētie diſciplina ꝓficiētes: intelligi voluīt ex demonib⁹ fieri deos: cuȝ apertiſſime dixerit demones eternos.

Capitulū XI.

a Dicit q̄dem ⁊ animas hominum demones eſſe: ⁊ ex hominib⁹ fieri lares: laruas: ⁊ mānes. Lares ſi meriti boni ſunt: lemures ſi mali ſeu laruas: manes aūt deos dicunt: ſȝ incertū eſt bonorum eos ſeu malorū eſſe meritoꝝ. In b q̄ua opinione q̄ntam voraginē aperiāt ſectandis ꝑditiſq; morib⁹: quis nō videat: ſi vel paululū attendat: quādo q̄dem quālibȝ nequaȝ fuerint hoīes: vel laruas ſe fieri dū opinant vel dū manes deos: tāto peiores fiunt: q̄nto ſūt nocendi cupidiores: vt etiaȝ quibuſdā ſacrificiis tanq̄ diuiniſ honorib⁹ poſt mortem ſe inuitari opinent vt c noceāt. Laruas quippe dicit eſſe noxios demōes ex hominib⁹ factos. Sȝ hinc alia queſtio eſt. Inde aūt ꝓhibet appellari grece beatos eudemōeſ q̄ boni ſint animo: hoc eſt boni demones: animos quoq; hominuȝ demones eſſe confirmans.

Ca. XII

a Sed nūnc de his agimus: quoſ in natura propria deſcripſit inter deos ⁊ homines genere animalia: mente rōnalia: animo paſſiua: corpore aerea: tēpore eterna. Nempe cū prius deos in ſublimi celo homines aūt in terra infima diſiunctos locis ⁊ nature dignitate ſecerneret: ita cōcluſit. Habetis inq̄t inter bina animalia: deos ab hominibus plurimum differentes: loci ſublimitate: vite ꝑpetuitate: nature ꝑfectiōe: nullo inter ſe ꝓpinq̄ cōmunicatu: cū ⁊ habitacula ſūma ab infimis tāta

Et facit hic duo. qꝛ primo ꝓbat q̄ ex quo ſūt aīo paſſiui ſūt corꝑo miſeriores. Adducē ſ̄o ad h̄ dictū plotini platonici quē dicit vicinū tꝑib⁹ ſue memorie. de ipſo ſ̄o dicit cōtra academicos lib. iij. ſic. os platonis in phīa purgatiſſimū ⁊ lucidiſſimū dimotis nubib⁹ erroris emicuit maxime i plotino. q̄ platonic⁹ phūs ita ei ſimilis iudicatus ē vt ſil' eos vixiſſe. tātuȝ aūt tꝑis intſt vt in h̄ ille idē in plotino plato reuixiſſe putand⁹ ſit. Hec ibi. Et macrobi⁹ ſup ſōniuȝ ſcipionis dīc ſic. Plotin⁹ inter phīe ꝓfeſſores cū platone princeps eſt ⁊c. b Non eni aliq̄ ⁊c. h̄ excludit ſingularē q̄ndā falſam eſtimationē quā q̄s poſſet habere de mente apuleij. q̄a poſſet q̄s eſtimare. q̄ mētiſ ſue fuit dicere q̄ ex ōmnib⁹ fiūt dij ꝑ ꝑfectū ſapiētie. ⁊ poſſet iſta eſtimatio originē trahere ab his que dicit apulei⁹ de hoīb⁹ q̄s poſuit in demōes cōuerti p⁹ mortē vt ptȝ ſequēti ca. ſ; hāc eſtimationē de demonib⁹ excludit.

Capitulum. XI. Dicit q̄dē ⁊ aīaſ hoīm ⁊c. In h̄ capi. ponit aug⁹ doctrinam apuleij de hominibus poſt mortem que multum eſt periculoſa quia bonis moribus nociua. Sumitur autem illud q̄d h̄ allegatur ex libro ei⁹ de deo ſocratis. Et eſt aduertēdū q̄ apulei⁹ licet poneret aīas ꝯuerti in demones. nō ſic intellexit q̄ videlȝ efficerētur demones ꝑ naturā ſeu ꝑ eſſentiā. ſ; ſolū ꝑ q̄ndaȝ participationem eo mō q̄ nos dicim⁹ ex hoīb⁹ deos fieri. iuxta illō pš. Ego dixi dij eſtis ⁊c. Facit autē in h̄ ca. tria. qꝛ pmo ponit opinionē ei⁹ de cōuerſione aīarū quas dicit cōuerti in demones vel fieri demones. tn̄ demones ex hoībus factos diſtinguit in duo genera ſcilicet in lares et lemures. ſeu laruas. animas ſ̄o ipſas diſtinguit in tria genera videlicet in lareſ. lemures ſeu laruas. ⁊ manes quos deos eſſe dicit. Scd̄o ibi. b In qua opinione ⁊c. oſtēdit q̄nti mali occaſio ſit opinio p̄dicta. naȝ quia credit q̄ aīe poſt mortē fiant larue vel manes ad nocēdū cupidi ideo ſacrificatur eis vt nō noceant. Et eſt ſciendum q̄ qui ſacrificant ꝓprie dicunt necromantici. nam ſm̄ iſidorum libro. viij. etymologiaꝝ. necromātici ſunt quorū precationibus vident reſuſcitati mortui diuinare ⁊ ad interrogata reſpondere. ad quos ſuſcitandos cadauerū ſanguis adijcit. d quo etiā loquit aug⁹ ſup lib. vij. ca. xxxv. Tertio ibi. c Laruas quippe ⁊c. exponit dictam opinionem q̄ntum ad laruas quas dixit demones noxios ex hominibus factos. Iſidorus vero libro. viij etymologiarū idem dicit ⁊ addit. q̄ coruȝ natura eſt terrere paruulos et in angulis garrire tenebroſiſ. eoſdem vero demones vocat apuleius laruaſ ⁊ lemures. Dicit autem ouidius libro. v. de faſtis. q̄ remuria dicta ſunt feſta que romulus anime fratriſ ſue remi celebrauit. ⁊ a romāis i maio celebrata ſūt. ꝓceſſu vero tꝑis mutata p̄ma lr̄a ſcilicȝ. r. i. l. dicta ſūt lemuria feſta illa. et inde venit vt etiā aīe defunctoꝝ lemures dicerent. lares aūt appellant dij patrij. Sȝ apulei⁹ vocat lares generaliter oēſ aīas bonas. et q̄s eudemones. id eſt beatoſ vel bonoſ demoneſ eſſe dīc. Quid aūt ſint maneſ ſm̄ apuleiū ptȝ i p̄ncipio hui⁹ ca. q̄uis alij ꝑ maneſ intelligāt deos mortuoꝝ q̄rū ptātē dicūt eſſe int lunā ⁊ traȝ. vt ptȝ ꝑ lucanū li. ix. De diſtinctiōe vero aīarū diuerſe ſunt opiniones gentiliū. nā apulei⁹ diſtinxit vno mō vt h̄ ptȝ. ⁊ labeo alio modo vt patet ſupra li. ij. ca. xiiij. ⁊ alij alio mō vt ibidē dixi. ⁊ iō ꝑ maneſ ⁊ lares etiā diuerſi diuerſa intelligūt.

Ca. XII. a Sed nunc de his agim⁹ ⁊c. In hoc ca. ꝓbat aug⁹ oēs demones eſſe malos ſeu miſeros ex his que apulei⁹ attribuit dijs ⁊ hoīb⁹ quib⁹ abinuicē diſtinguūt ſm̄ ipſū. Et fac h̄ duo. nā p̄mo ponit dcā apuleij ex q̄b⁹ ptȝ q̄ ipſe iſta bina aīalia. i. deos ⁊ hoīes diſtinguit trib⁹ differētijs oppoſitis cui⁹ oppoſitiōis vna ps cōpetit dijs ⁊ altera ps hoīb⁹. diſtinguūt eni loci ſublimitate. et eius oppoſito ſcilicet infimitate. cū habitacula ſumma que ſunt deoꝝ ab infimis que ſunt hominū tanta intercapedo id eſt ſpaciū faſtigij. diſpeſcat id ē ſeparet vel diuidat. Diſtinguūtur etiaȝ eternita-

te. ⁊ eius op
posito. cū il
lic sit. s. apd
deos eterna
viuacitas et
indefecta. h
aūt scʒ apd
hoīes sit vi
uacitas ca-
duca ⁊ succi
sua. i. succe-
dēs ⁊ trāsiēs
Distinguūt
etiā beatitu-
dine et eius
opposito cū
ingenia illa
scʒ deoꝝ sint
ad beatitudi
nē sblimata
hec aūt scili
cet ingenia
hominū sint
ad miserias
infimata id
est depressa.
Scḋo ibi.
b Inter h
terna deoꝝ
et hoīm ⁊c.
pbat ex di
ctis ꝓpositū
⁊ arguit sic.
Demões scʒ
apuleiuʒ sūt
medij int de
os ⁊ hoīes.
ergo medio
mō se habēt
ad cōditōes
hoīm ⁊ deo
rum. qḋ pōt
dupliciť in-
telligi. q2 vl
nec hñt ꝯdi-
tiones deoꝝ
nec hoīm sic
illud qḋ dici
tur medium
inter duo ex
trema p ab-
negationem
vtriusqȝ. vel
medietatem
cōditionū p
ticipāt vtro
rūqȝ. Ver ē
aūt ꝙ ꝯtrꝫ
ad pmā op-
positōeʒ seu
cōtrarietatē
ꝯditionuʒ. q
scʒ ē sublimi
tatis et infi
mitatis loci
demōes me

intercapedo faſtigij diſpeſcat: et viuacitas illic eterna ⁊ indefecta ſit: hic caduca ⁊ ſucciſiua. Ingenia illa ⁊ ad beatitudineʒ ſublimata: hec ad miſerias infimata: hic celeſtia: ibi terrena video cōmemorata: cōtraria ḋ duabus nature ptib' vltimis: id ē ſūmis atqȝ infimis. Nā tria que ꝓpoſuit de dijs laudabilia: eadē repetiuit alijs quidē verbis: vt eis alia tria aduerſa ex hoīb' redderet. Tria deoꝝ hec ſūt: loci ſublimitas: vite ppetuitas: pfectio nature. Hec alijs verbis ita repetiuit: vt eis tria cōtraria humane cōditionis opponeret: cū ⁊ habitacula inquit ſūma ab infimis tanta intercapedo faſtigij diſpeſcat: q2 dixerat loci ſublimitatē. Et viuacitas illic inqt eterna ⁊ indefecta ſit: hic caduca ⁊ ſucciſiua q2 dixerat vite ppetuitateʒ. Et ingenia illa inqt ad btitudinē ſblimata: h ad miſerias ifimata: q2 dixerat nature pfectionē. Tria igitur ab eo poſita ſunt deorū: id eſt locus ſublimis eternitas: beatitudo: ⁊ his ꝯtraria tria hoīm: id ē locus infim' b mortalitas: miſeria. Inter h terna deorū ⁊ hominū: qm̄ demones medios poſuit: de loco nulla eſt ꝯtrouerſia. Inter ſublimē quippe ⁊ infimū: medius locus aptiſſime habeť ⁊ diciť. Cetera bina reſtant: quib' cura attentior adhibēda eſt: queadmodum vel aliena eſſe a demonib' oſtēdať: vel ſic eis diſtribuať vt medietas videť expoſcere: ſed ab eis aliena eſſe nō poſſunt. Non eni ſicut dicim' locū mediū nec eſſe ſūmū nec infimū: ita demones cum ſint aīalia rōnalia: nec beatos eē nec miſeros: ſicuti ſūt arbuſta vel pecora: q̄ ſūt ſenſus vl rōnis expertia recte poſſum' dicere. Quoꝝ ḡ rō mētib' ineſt aut miſeros eſſe aut beatos eſſe neceſſe eſt. Itē nō poſſum' recte dicere: nec mortales eſſe demones nec eternos. Oīa naqȝ viuētia aut in eternuʒ viuunt: aut finiūt morte qḋ viuūt. Iā vo iſto tēpore eternos demones dixit: quid igiť reſtat niſi vt hi medij de duobus ſūmis vnū habeant ⁊ de duobus infimis alterum? Nā ſi vtraqȝ de imis habebūt aut vtraqȝ de ſūmis: medij nō erunt: ſed in alterutrā partē vel reſiliūt vel recūbunt. Quia ergo his binis ſicut demonſtratū eſt carere vtriſqȝ nō poſſunt: exceptis ex vtraqȝ parte ſingulis mediabuntur. Ac p hoc q2 de infimis habere nō poſſunt eternitatē que ibi nō eſt: vnū hoc de ſūmis habent: et ideo non eſt alterū ad complendaʒ medietatē ſuā: quod de infimis habeāt niſi miſeriam?

Ca. xiii.

Eſt itaqȝ ſcḋm platonicos ſublimiū deoꝝ vel beata eternitas. vel eterna beatitudo: hominū vero infimorum: vel miſeria mortalis vl mortalitas miſera. Demonū autem mediorū vel miſera eternitas vel eterna miſeria. Naʒ et quinqȝ illis que in diffinitione demonuʒ poſuit: non eos medios ſicut ꝓmittebat oſtendit: quoniaʒ tria dixit eos habere nobiſcū: ꝙ genere animalia: ꝙ mēte ratōnalia: ꝙ animo paſſiua ſunt: cum dijs autem vnū: ꝙ tempore eterna: et vnum propriū ꝙ corpore aerea. Quō ḡ medij: qm̄ vnū hñt cū ſūmis: tria cū infimis? Quis nō videat relicta medietate: ꝯtrū inclinentur ⁊ deprimantur b in infima? Sed plane ibi etiā medij poſſūt ita inueniri: vt vnum habeant ꝓprium quod eſt corpus aereū: ſicē ⁊ illi de ſūmis atqȝ infimis ſingula ꝓpria dij corpus ethereū homineſqȝ

dio mō ſe habēt fʒ
ipſū. q2 nō ſūt in lo
co ſupmo. nec in in
fimo. ſed in medio
ſcʒ in aere. Et ideo
reſtat inquirēdū de
alijs duab' cōtrari
etatibus quō vide-
licet demōes ſe ha-
beāt ad ptes illarū
cōtrarietatū. nō au
tē pōt dici ꝙ medio
mō negando videlʒ
vtrāqȝ pte ꝯrietatꝭ
vtriuſqȝ a demoni-
bus. ⁊ faciēdo vtrā
qȝ alienā ab ipſis q2
tūc nō eſſent eterni
nec tpales. nec bea-
ti nec miſeri. ḡ ſe ha
bēt ad illas ptes p-
dictarū cōtrarieta-
tum ſicut medietas
expoſcit. vt. ſ. habe
ant medietateʒ illa-
rū id ē duas ptes il
larū duarū cōtrari
etatū. in quaꝝ vna
cōueniāt cū dijs. ⁊
in altera cū hoībus
ſ ꝯtrū ad contrarie
tatē q̄ eſt inter eter-
nū ⁊ tpale ꝯueniūt
cuʒ dijs in vna pte
cōtrarietatis ſcʒ in
eternitate. ergo ad
ꝯtrarietatem aliā q̄
ſcʒ eſt inter beatitu
dinē ⁊ miſeriā ꝯue-
niūt cū hoīb' in ali
qua pte ei' ſ illa ñ
ē beatitudo cū ho-
mines fm ipſuʒ nō
ſint beati ḡ ꝯueniūt
cum hoīb' in miſe-
ria.

Ca. xiiij

Eſt itaqȝ fm
platonicos.
⁊c. In hoc ca. oſtē-
dit aug' ex rōe me-
diationis quā apu
lei' demonib' attri
buit ꝙ ipſi ſūt miſe-
ri. Et fac h tria. naʒ
primo oſtēdit ex dif-
finitōe demonū q̄
dat apulei' ꝙ ipſe ñ
poſuit rōnabilr eoſ
eē medios int deoſ
⁊ hoīes qḋ tñ ipſe
conat' ē facere. vt
ptʒ ſ li. viii. ca. xiiij
Scḋo ibi. b Sʒ
plane ⁊c. oſtēdit quō
iuxta dictā diffiniti
oneʒ pōt poni me-

dū. videlꝫ
ſm natu-
rā. Et ideo
loq̄ͭ aug⁹
hic ⁊ etiā
ſup̄ ō me-
dio ſꝫ na
turāȝ vel
eq̄litatem
aliquā et
eq̄ diſtan
tiā ab ex-
tremis. et
q̄ vno mō
q̄ poſſunt
poni me-
dij cōclu-
dit eos eſ
ſe miſeroſ
⁊ ꝑ ꝯſ̄ fu
iſſe et eſſe
maloſ. nā
in demōi-
bus idē ē
fuiſſe ma-
lū ⁊ eē ma
lū. Tertiō
ibi. C
Si igitur
beati ⁊c.
oſtēdit ꝙ
dato ꝙ ſit
aliq̄ eude
mones. i.
boni ⁊ be
ati demo
nes tñ ipi
nō ſūt me
dij int̄ de
um ⁊ ho-
mines. et
loquiť de
medio ſic̄
prius.
C. XIIII.
Tr
v ⁊ be
at ⁊c. In
hoc capi.
beat⁹ au-
guſtin⁹ in
quirit an
aliq̄s ho-
mo poſſit
eſſe medi-
us cōueni
ent ⁊ me-
diatoꝛ int
deos ⁊ ho
mieſ alioſ
et q꞉ h̄ vi-
det depē-
dere ex q̄-
ſtiōe alia
iō illā pri-
mo ponit

terrenum. duo vero cōmunia ſint omnibus: ꝙ genere ſūt animalia ⁊ mēte rōnalia. Nam ⁊ ipſe cū de dijs et hoibus loquereť: habetis inq̄t bina aialia. Et ñ ſolēt iſti de-os niſi rationales mente ꝓhibere. Duo ſūt reſidua: ꝙ ſunt aio paſſiua: ⁊ tpe eterna: Quoꝝ hñt vnuȝ cū infimis: cū ſūmis alteꝝ: vt proportionali rōne librata medietas neqꝫ ſuſtollať in ſūma: neqꝫ in infima deprimať. Ipſa eſt auteȝ illa demonū miſera eternitas: vel eterna miſeria. Qui eni ait aio paſſiua: etiā miſera dixiſſet: niſi ꝓ coꝝ cultoꝛib⁹ erubuiſſet. Porro q꞉ ꝓuidentia ſūmi dei: ſicut etiā ipi fateť nō fortuita temeritate regitur mūdus: nunq̄ eſſet iſtorum eterna miſeria: niſi eſſet magna malitia. Si igitur beati recte dicunť eudemones: nō ſūt eudemones q̄s inter hoies ⁊ deos iſti in medio locaueřt. Quis ergo ē locus bonorū demonū: ſi ſupra homies infra deos iſtiſ ꝓbeāt adiutoriū: illiſ miniſteriū: Si eni boni eterniqꝫ ſunt ꝓfecto ⁊ beati ſūt. Eterna aūt beatitudo medios eos eē nō ſinit: q꞉ multuȝ dijs compat: multūqꝫ ab hominib⁹ ſeparat. Vñ fruſtra iſti conabunť oſtēdere quō demoneſ boni: ſi ⁊ imoꝛtales ſunt ⁊ beati: recte medij cōſtituanť inter deos imortales ac beatos: et homines mortales ac miſeros. Cū eni vtrūqꝫ habeāt cū dijs: ⁊ beatitudineȝ ſcȝ ⁊ imortalitatē: nihil aūt horuȝ cū hoib⁹ ⁊ miſeris ⁊ mortalibus: quō nō potius remoti ſūt ab homib⁹ dijſqꝫ ꝯiūcti: q̄ int̄ vtroſqꝫ medij conſtituti: Tunc eni medij eſſent ſi haberēt ⁊ ipi duo quedaȝ ſua nō cum binis alterutroꝝ: ſꝫ cū ſingulis vtroꝝūqꝫ cōmunia: ſicut homo mediū quiddā eſt inter pecoꝛa ⁊ angelos: vt q꞉ pecus ē aial irrationale atqꝫ mortale: angelus aūt aial rōnale ⁊ imoꝛtale: medi⁹ homo eſſet inferioꝛ āgelis: ſuperioꝛ pecoꝛib⁹: habēs cū pecoꝛibus mortalitatē: rōnē vero cū angelis animal rōnale mortale. Ita ergo cū q̄rim⁹ mediuȝ inter beatos im-

mortales: miſeroſqꝫ mortales: h̄ inuenire debem⁹: quid aut mortale ſit beatū: aut immortale ſit miſerum.

C. XIIII

Utrūȝ ⁊ beat⁹ et mortalis homo eſſe poſſit: magna eſt inter homines queſtio. Quidaȝ eni cōditionē ſuā humili⁹ inſpexerūt negaueruntqꝫ hominē capacē eſſe beatitudinis poſſe q̄diu mortaliter viuit. Quidā vero extulerūt ſe: ⁊ auſi ſunt dicere ſapientie cōpotes: beatos eſſe poſſe mortales. Quō ſi ita ē: cur non ipſi poti⁹ medij cōſtituunť inter mortales miſeros: ⁊ immortales beatos: beatitudinē habentes cum imoꝛtalib⁹ beatis: mortalitatē cum mortalibus miſeris: Profecto eni ſi beati ſunt: inuident nemini. Nam q̄d miſerius inuidentia: Et ideo mortalibus miſeris q̄ntum poſſunt ad cōſequēdā beatitudinem conſulant: vt etiaȝ immortales valeant eſſe poſt moꝛtē: ⁊ angelis immortalibus beatiſqꝫ cōiungi. C. XV

Si aūt qđ multo credibilib⁹ ⁊ ꝓbabilibus diſputať: oēs homines q̄diu mortales ſunt: etiam miſeri ſint neceſſe eſt: querendus eſt medius qui nō ſolū homo veꝝ etiaȝ deus ſit: vt homines ex mortali miſeria ad beatā immortalitatē huius medij beata mortalitas interueniēdo perducat: quē neqꝫ non fieri mortalē oportebat: neqꝫ ꝑmanere mortalē. Mortaliſ quippe fact⁹ eſt nō infirmata verbi diuinitate: ſed carnis infirmitate ſuſcepta: nō auteȝ ꝑmanſit in ipſa carne mortalis quā reſuſcitauit a mortuis: q̄ñ ipſe fructus eſt mediationis ei⁹: vt nec ipſi ꝓpter q̄s liberādos mediator effectus ē: in perpetua vel mortis carne remanerēt. Proinde mediatoreȝ inter nos et deum et mortalitatē habere oportuit tranſeuntē: et beatitudinē permanentē: vt per id quod tranſit cōgrueret morituris: et ad id quod permanet tranſferret ex mortuiſ. Boni igitur angeli inter miſeros mortales: et beatos immortales medij eſſe nō poſſūt. q꞉

cū diuer-
ſitate opi
nionū cir-
ca eā ⁊ oñ
dit ꝙ iux-
ta opinio
nē vnaȝ q̄
tñ minus
videť eſſe
vera rati-
onabiliuſ
poneret.
ꝙ hō ali-
q̄s media
ret int̄ de-
os et ho-
mieſ alioſ
q̄ ꝙ ōmo
nes medi
arēt.

Ca. XV.
Si au
tē qđ
multo ⁊c.
In h̄ ca.
oñdit au-
guſtin⁹ ꝙ
q̄s cōue-
nienť poſ
ſit eſſe me
di⁹ ⁊ me-
diatoꝛ int̄
deū ⁊ ho
mies. Et
facit in h̄
capi. duo
q꞉ primo
oſtēdit ꝙ
nullus be
at⁹ ꝯueni
enter pōt
eſſe medi
us niſi ſit
moꝛtalis
⁊ iō etiaȝ
beati āge
li non poſ
ſent eē me
dij et me
diatores.
ſ ſol⁹ xp̄s
q̄ moꝛta-
lis exiſteſ
⁊ beat⁹ fu
it. Secū-
do ibi.

ipi quoq̧ beati ⁊ immortales sunt
b Poſſūt aūt medij eſſe angeli mali
q꞉ imortales ſūt cū illis: miſeri cū
iſtis. Dis ꝯtrari⁹ eſt mediator bo
nus: q̄ aduerſus eorū immortali-
tatē ⁊ miſeriā ⁊ mortalis eſſe ad tē
pus voluit ⁊ beat⁹ in eternitate ꝑ
ſiſtere potuit. Ac ſic eos ⁊ imorta
les ſuꝑbos ⁊ miſeros noxios: ne ꝑ
imortalitatis iactātiā ſe ducerent
ad miſeriā: ⁊ ſue mortꝭ humilitate
⁊ ſue beatitudinis benignitate de
ſtruxit in eis quorū corda ꝑ ſuam
fidē mundās: ab illorū immūdiſſi
ma dn̄atione liberauit. Homo ita
q̧ mortalis ⁊ miſer lōge ſeiunctus
ab imortalib⁹ et beatis: q̄d eligat
mediū ꝑ qḋ immortalitati ⁊ beati
tudini copulet̄. Qꝛ poſſit delecta
re in demonū imortalitate miſerū
eſt: qꝛ poſſit offendere in xp̄i mor
talitate iā nō eſt. Ibi ergo cauen-
da eſt miſeria ſempiterna: h̄ mors
timēda nō ē: q̄ eſſe nō potuit ſem-
piterna: ⁊ beatitudo amāda ē ſem
piterna. Ad h̄ quippe ſe interpoſuit
medi⁹ imortalis ⁊ miſer: vt ad im
mortalitatē beatā trāſire nō ſinat:
qm̄ in h̄ ꝑſiſtit qḋ impedit. id ē in
ipſa miſeria. Ad h̄ aūt ſe interpo-
ſuit mortalis ⁊ btūs: vt mortalita
te tranſacta et ex mortuis faceret
imortales: qḋ in ſe reſurgēdo mō-
ſtrauit: ⁊ ex miſeris beatos qꝛ bea
titudo nūq̧ ab ipo diſceſſit. Ali-
us eſt ḡ medi⁹ malus q̄ ſeꝑat ami-
cos: ali⁹ bon⁹ q̄ reconciliat inimi-
cos. Et ideo multi ſunt medij ſe-
ꝑatores: qꝛ multitudo que beata
ē: vnius dei ꝑticipatione fit bea-
ta. Cuius ꝑticipationis ꝓuatione
miſera multitudo malorū angelo
rū: que ſe opponit poti⁹ ad impedi
mētū q̧ interponit ad beatitudis
adiutoriū: ⁊ etiā ipſa multitudine
obſtrepit quodāmō [illegible] poſſit ad
illud vnū beatifi[illegible] ꝯueniri: ad qḋ
vt ꝑduceremur: nō multis ſ; vno
mediatore op⁹ erat: ⁊ hoc eoipſo
cui⁹ ꝑticipatione ſum⁹ beati: h̄ eſt
verbo dei: nō facto ſed per quod
c facta ſunt oīa. Nec tamē ob hoc
mediator eſt: quia verbū maxime
quippe imortale ⁊ maxime beatū

verbū longe eſt a mortalib⁹ miſe-
ris: ſ; mediator ꝑ qḋ homo eoipo
oſtendēs vtiq̧ ad illud nō ſolum
beatū: verū etiam beatificū bonū
nō oportere queri alios mediato-
res ꝑ quos arbitremur nobis ꝑuē
tionis gradus eſſe moliēdos: qꝛ
beatus ⁊ beatific⁹ deus: fact⁹ par
ticeps hūanitatis noſtre: cōpen-
diū ꝓbuit ꝑticipande diuinitatis
ſue. Neq̧ eni nos a mortalitate ⁊
miſeria liberās ad angelos imor-
tales beatoſq̧ ita ꝑducit vt eorū
ꝑticipatione etiā nos imortales ⁊
beati ſimus: ſed ad illā trinitatem
cuius ⁊ angeli ꝑticipatione beati
ſunt. Ideo qm̄ in forma ſui vt me
diator eſſet infra angelos eſſe vo-
luit: in forma dei ſuꝑ angelos mā-
ſit. Idē in inferiorib⁹ via vite: qui
in ſuperiorib⁹ vita. Ca. XVI.
a Non eni verū eſt quod idem
platonicus ait: dixiſſe plato-
nē: nullus deus miſcet̄ homini. Et
hoc ꝑcipuū eorū ſublimitatis ait
eſſe ſpecimē: qꝛ nulla attrectatiōe
hoim̄ cōtaminant̄. Ergo demo-
nes cōtaminari fatet̄: ⁊ ideo eos a
quib⁹ cōtaminant̄ mūdare nō pn̄t
omeſq̧ immūdi pariter fiūt: ⁊ de-
mones cōtrectatione hominū: et
hoīes cultu demonū. Aut ſi ⁊ cō-
trectari miſcerīq̧ homib⁹: nec ta-
mē cōtaminari demones poſſunt
dijs ꝓfecto meliores ſunt: qꝛ illi ſi
miſcerent̄ cōtaminarent̄. Nā hoc
deorū dicit̄ eſſe ꝑcipuū: vt eos ſu̇b
limiter ſeꝑatos hūana ꝯtrectatio
b cōtaminari nō poſſit. Deū quidē
ſūmum omniū creatorē: quē nos
verū deū dicim⁹: ſic a platone pre
dicari aſſeuerat: qꝛ ipſe ſit ſolus q̄
nō poſſit penuria ſermonis hūani
q̄uis ratione vel modice cōpre-
hēdi: vix aūt ſapiētib⁹ viri: cū ſe vi
gore animi q̄tū licuit a corꝑe re-
mouerūt: intellectū hui⁹ dei id q̧
inꝑdū velut in altiſſimis tenebris
rapidiſſimo coruſcamīe lumē cā-
didū interricare. Si ḡ ſuꝑ oīa ve
ſūm⁹ de⁹ intelligibili ⁊ ineffabili q̄
dā ꝑſentia ⁊ ſi interdū: etſi tāq̧ ra
pidiſſimo coruſcamīe lumē cādi-
dum intermicās: adeſt tn̄ ſapiētū

b Poſſūt aūt medij ⁊c. oſtēdit
etiā; quō angeli ma
li pn̄t eſſe
medij. Et
fac̄ h̄ duo
qꝛ primo
oſtēdit qꝛ
demones
ſūt medij
ſ; alio mō
q̧ xp̄s. nā
cuꝫ ſit du-
plex medi
um int̄ ali
q̄. videli-
cet mediū
ꝯiūgēs ſi
cut pūct⁹
mediat in
ter partes
duas linee
ꝯtinue. et
mediū diſ
iūgēs vel
ſeꝑans. ſi-
cut mare
ē mediū i-
ter africā
et europā
xp̄s ē me-
di⁹ ꝑmo
mō. demo
nes vero
ſcdo mō.
Deide ibi
c Nec tn̄
ob hoc ⁊c
oñdit ſm
quam na-
turam ſit
xp̄us me-
diator.

Ca. XVI.
a Non
eni
verū ē ⁊c.
In h̄ ca. i-
ꝓbat au-
guſtin⁹ di
ctū apuleij
qḋ vidē re
pugn̄re hiſ
Joh. j q̄ dcā ſūt
in ꝑcedēti
ca. d xp̄o
dic̄. n. apu
le⁹ lib. de
deo ſocra
tis. qꝛ nul-
lus deus
miſcet̄ ho-
mini ime-
diate nec
communi
cat cū ho-
mine. nec
ꝯiūgit̄ ho
mini. Cu-
ius rō eſt
qꝛ dij nul
la ꝯtrecta
tiōe cōta-
minat̄ hāc
rōnes ſeu
cām iꝓro-
bat aug⁹.
in hoc ca. Phil. a
tripliciter
⁊ ꝑꝫ eius
rō prima.
Secūdaꝫ
ponit ibi
b Deus
quidē ⁊c.
q̄ ē confir
matio et
fortificatō
ꝑcedentis
Probat
āt diſcur-
rēdo ꝑ ſin
gulos ſen
ſus hoīs.
qꝛ n̄ opor-
tet dos cō
taminari
ex cōtact
one vel cō
municati-
one cū ho
mine. vel
qꝛ ſenſus
ſūt tales q̄
b⁹ hō nō
miſcetur
nec dō ne
demōi ſic
guſt⁹ tact⁹
⁊ olfact⁹.
vel ſi ſint
aliqui ſen
ſus vt̄ alta
opatio q̄-
b⁹ de⁹ cō
iungit̄ ho
mini puta
viſus au-
dit⁹. et eti
aꝫ locutio
non ꝓpter
hoc deus

cõtaminabi
tur. ⁊ hoc ꝓ
bat ſpecialr̃
de viſu. pri
mo q̃ ad ſū
mū deū q̃
oẽs alios
deos ꝓdux
it ſcđm pla
tonẽ. naʒ de
iſto deo dic
apulei⁹ q̄ iu
xta doctrinã
platonis ip
ſe videri po
teſt ab hoīs
intellectu ali
q̃ mõ. videli
cet ꝑ moduʒ
quo viſu cor
porali coruſ
catio vid̃r. ſ.
raptim et in
tranſitu. nõ
eni ſic q̄ cõ
ꝓhẽdat̃ vel
viſus mẽtis
in eo figatur
⁊ tñ de⁹ ſū
m⁹ nõ cõta
minat̃. Se
cundo q̃ ad
đos alios ſe
cũdarioſ pu
ta ſidera q̃
plato ⁊ etiã
apuleius po
ſuit deos eẽ
q̃ corporali
oculo videt̃
⁊ tñ nõ cõta
minãt̃. quo
ad alios xꝯo
ſenſus patet
ſatis intẽtio
aug̃. Tertĩo
ibi. c Mi
ror autẽ plu
rimũ taʒ ⁊c̃.
ponit tertiã
rõnẽ q̃ ipro
bat dictum
apulei. et ꝓ
mo ponit ſu
am rõnẽ cõ
tra illud qđ
dicit apulei
us de cõtre
ctatione cor
porali deoꝝ
⁊ partꝫ in ꝓn
cipio huius
capituli. Lo
quit̃ autẽ de
attrectatiõe
vel cõtrecta

mentib⁹ cũ ſe q̃ſtuʒ licuit a cor
pore remouerũt. Nec ab eis cõ
taminari põt: q̄d eſt q̄ iſti dij ꝓ
pterea cõſtituunt̃ longe in ſubli
mi loco ne cõtrectatione cõta
minent̃ humana: quaſi corpora
illa ętherea tactu tantũ quęant
hũano ⁊ nõ etiã viſu cõtamina
ri. Porro ſi nõ cõtaminãt̃ ſide
ra cũ videnť: quos deos oẽs vi
ſibiles dicit: nec demões hoīuʒ
cõtaminant̃ aſpectu: quãuis de
ꝓximo videant̃. An forte voci
bus hũanis ꝯtaminarẽt̃: q̃ acie
nõ cõtaminant̃ oculoꝝ: ⁊ iõ de
mones medios habent ꝑ q̃s eis
voces hoīm nuncient̃: a q̃b⁹ lõ
ge abſũt vt incõtaminatiſſimi ꝑ
ſeuerẽt: Quid iã de ceteris ſen
ſib⁹ dicã: Nõ. n. olfaciendo cõ
taminari vel dij poſſent ſi adeſ
ſent: vel cũ adſũt demones pñt
viuorũ corporuʒ vaporib⁹ hũa
noꝝ: ſi tantis ſacrificiorũ cada
uerinis nõ cõtaminãt̃ nidorib⁹.
In guſtandi aũt ſenſu nulla ne
ceſſitate reficiendę mortalitatis
vrgẽt̃: vt fame adacti: cibos ab
hominib⁹ quęrant. Tact⁹ vero
in ꝑtãte ẽ. Nã licet ab eo potiſſi
mũ ſenſu cõtrectatio dicta vide
at̃: hacten⁹ tñ ſi vellent miſcerẽt̃
hoīb⁹: vt viderẽt ⁊ ab hoīb⁹ vi
derent̃: audirẽt ⁊ audirent̃: Tã
gendi aũt q̃ neceſſitas: Nã neq̧
hoīes id cõcupiſcere auderent:
cũ deoꝝ vel demonũ bonoꝝ cõ
ſpectu vl̃ colloq̄o fruerẽt̃: Et ſi i
tãtũ curioſitas ꝓgrederet̃ vt vel
let q̃ nã pacto quiſpiã poſſet in
uitũ tangere deũ vel demonẽ: q̃
niſi captũ ñ pt̃ paſſerẽ: Uidẽdo
igit̃ viſibuſq̧ ſe ꝓbẽdo ⁊ loquẽ
do ⁊ audiẽdo: dij corꝑaliter mi
ſceri hoīb⁹ poſſẽt. Hoc aũt mõ
demones ſi miſcent̃ vt dixi ⁊ nõ
cõtaminant̃: dij aũt cõtamina
rent̃ ſi miſcerent̃: incontamina
biles dicũt demones: ⁊ cõtami
nabiles deos. Si aũt cõtaminã
tur ⁊ demones: q̄d cõferũt hoī
bus ad vitã poſt mortẽ beatam
q̃s cõtaminati mũdare nõ pñt
vt eos mũdos dijs incõtamina

tis poſſint adiungere: inter quos
⁊ illi medij conſtituti ſũt: Aut ſi h̃
eis bñficij ñ cõferũt: q̄d ꝓdeſt ho
minib⁹ demonũ amica mediatio:
An vt poſt mortẽ nõ ad deos ho
mines ꝑ demones trãſeant: ſed ſi
mul viuãt vtriq̧ cõtaminati: ac ꝑ
h̃ neutri beati: Niſi forte q̃s dicat
more ſpongiarũ vel huiuſcemodi
reruʒ mundare demones amicos
ſuos: vt tãto ipſi ſordidiores fiãt:
q̃to fiũt hoīes eis velut tergẽtib⁹
mũdiores: Qđ ſi ita eſt cõtamĩa
tiorib⁹ dij miſcent̃ demonib⁹: qui
ne cõtaminarent̃: hoīm ꝓpinqui
tateʒ cõtrectationẽq̧ vitarũt. An
forte dij poſſũt ab hoīb⁹ cõtamĩa
tos mũdare demones: nec ab eis
cõtaminari: ⁊ eo mõ nõ pñt ⁊ ho
mines: Quis talia ſentiat niſi quẽ
fallaciſſimi demones deceperunt
Quid q̄ ſi videri ⁊ videre cõtami
nat: Uidẽt̃ ab hoīb⁹ dij q̃s viſibi
les dicit: clariſſima mũdi lumina:
⁊ cętera ſidera: tutioreſq̧ ſũt de
mones ab iſta hoīm cõtaminatio
ne: q̃ ñ pñt videri niſi velint: Aut
ſi nõ videri h̃ videre cõtamĩat: ne
gent ab iſtis clariſſimis mundi lu
minibus q̃s deos opinant̃ videri
hoīes: cũ radios ſuos terras vſq̧
ꝑtendãt. Qui tñ eoꝝ radij ꝑ quę
q̧ diffuſi imunda inde nõ cõtami
nant̃: ⁊ dij cõtaminarent̃ ſi hoīb⁹
miſcerent̃: etiã ſi eſſet neceſſarius
in ſubuẽniẽdo cõtact⁹. Nã radijs
ſolis ⁊ lunę terra cõtingit̃: nec iſta
c cõtaminat̃ luce. Miroꝛ aũt pluri
mũ tã doctos hoīeſ q̃ cũcta corpo
rea et ſenſibilia quę ꝑ incorꝑalib⁹
⁊ intelligibilib⁹ poſtponẽda iudi
cauerũt: cũ agit̃ de beata vita cor
poraliũ cõtrectationũ facere mẽ
e tionẽ. Ubi ẽſt illud plotini vbi ait
fugiẽdũ ẽ igit̃ ad clariſſimã ꝑriaʒ
e ⁊ ibi patere tibi oĩa: Quę igit̃ claſ
ſis inq̃t aut fuga niſi ſimilẽ deo fie
ri: Si ergo deo tãto ſimilioꝛ q̃to
quiſq̧ fit ꝓpinquioꝛ: nulla ẽ ab il
lo alia lõginq̃tas q̃ ei⁹ diſſimilitu
do. Incorꝑali vero illi ęterno et in
cõmutabili: tãto ẽ aĩa hoīs diſſi
milioꝛ: q̃to reruʒ temporaliũ mu
tabiliumq̧ cupidioꝛ.

tione cor
porali cũ
tamen lo
q̃mur de
beata vi
ta ⁊ reb⁹
intelligibi
libuſ. quę
ſm̃ ipſuʒ
corꝑalia
cũcta trã
ſcendũt.
Scđo ibi
c Ubi ẽ
illud plo
tini ⁊c̃. rõ
nẽ ſuã cõ
firmat ꝑ
dicta plo
tini q̃ pla
tonẽ opti
me intelle
xit. vt pa
tuit ſupra
capitu. x.
Ipſe xꝯo
cũ dixiſſꝫ
fugiendũ
igit̃ eſt ad
clariſſimã
ꝑriaʒ ſcili
cet celeſtẽ
⁊ ibi pate
re. i. pate
bunt tibi
oĩa. ſtatiʒ
q̃ſi ſeipſũ
redargu
ens q̄ꝛ di
xerat fugi
endũ ẽ. q̃
ſi eẽt op⁹
fuga cor
porali. ſic
q̃ fugit in
naui ꝑ ma
re. ſubiun
xit.
e Quę
igit̃ claſ
ſis aut fu
ga. niſi ſi
mileʒ deo
fieri: qua
ſi diceret.
Si viſ ad
clariſſimã
patriaʒ ꝑ
uenire nõ
idigeſ claſ
ſe aut fu
ga aliqua
corporali
ſ ſufficiet
deo ſilēʒ
fieri. Ex h̃

dicto ploti-
ni ꝓbat au-
guſtinꝰ q̄ ē
ꝓpinquū deo
et miſceri id
ē cōiūgi deo
nō ē ꝑ cōtre-
ctatiōeꝫ cor-
porales. ſ; ꝑ
aſſimilatiōꝫ
ad ipſū. Tā
to āt q̄s deo
ē ſimilior q̄ꝫ-
to a corpali-
bꝰ remotior

Ca.XVII
Hoc vt
ſaneꝭ.
⁊c. In h̄ ca.
oſtēdit q̄ in
xp̄o media-
torē habemꝰ
cōuenientiſ-
ſimū. q̄ ⁊ cō-
taminari nō
poſſit. ⁊ con
tamiatoſ mū
dare poſſit.
⁊ ſic eos q̄ ꝑ
us erāt imū
j.Ti.bi.2 di deo mun-
do copulare

Ca.XVIII.
Falſi āt
illi ⁊c.
Iſtud capi.
clarū ē ꝑ ſe
tū. ⁊ ptꝫ itē-
tio aug̅. nec
indiget expo
ſitione.

Ca.XIX.
Sed ne
d ver-
bis ⁊c. In h̄
ca. augꝰ inci
pit agere de
bonis ange-
lis ⁊ oñdere
ꝑ̄io quō dif
ferāt a maliſ
angelis. taꝫ
in re q̄ꝫ in no
mine. oñdit
vero ſpecia
liꝭ quō q̄daꝫ
eoꝝ q̄ demo
nes colūt no
biſcū cōueni
unt ī re q̄ ad
h̄ q̄ cōfitenꝭ
bonos ange
los eē. q̄ꝫuis
diſcrepent a
nobis in no
mine. Et fac

a Hoc ūt ſaneꝭ q̄m Ca.XVII
imortali puritati que in ſū
mo eſt ea q̄ in imo ſunt mortalia
⁊ immunda conuenire nō pñt:
opꝰ ē q̄dē mediatore: ñ tñ tali q̄
corpꝰ q̄dē habeat imortale ꝓpin
quū ſūmiſ: aīm āt morbidū ſileꝫ
īfimiſ: q̄ morbo nob̄ inuideat po
tiꝰ ne ſanemur: q̄ꝫ adiuuet vt ſa-
nemur: ſed tali q̄ nobis infimis
ex corpis mortalitate coaptatꝰ
imortali ſpūs iuſticia: ꝑ quā nō
locoꝝ diſtantia ſ; ſimilitudinis
excellētia manſit in ſūmis: mun
dandis liberādiſq̄ꝫ nobis vere
diuinū ꝓbeat adiutoriū. Qui ꝑ
fecto icōtamiabilis deꝰ abſit vt
cōtamiatiōeꝫ timeret ex hoie q̄ i
dutꝰ ē: aut ex homibꝰ int q̄s in
hoie ꝯuerſatꝰ ē. Nō.n.ꝑua ſūt
h̄ interim duo: q̄ ſalubriter ſua
incarnatione moſtrauit: nec car
ne poſſe cōtaminari verā diuini
tatē: nec ideo putādos demōes
nobis eſſe meliores q: nō habēt
carnē. Hic ē ſic eū ꝑdicat ſacta
ſcriptura mediator dei et hoim
homo xp̄s ieſus: de cuius diui-
nitate qua patri eſt ſꝑ equalis: ⁊
hūanitate q̄ nobis factꝰ eſt ſimi
lis: nō hic locus eſt vt cōpeten-
ter ꝑ noſtra facultate dicamꝰ.

a Falſi aūt illi fal- Ca.XVIII
laceſq̄ꝫ mediatores demo
neſ: q̄ cū ꝑ ſpūs inmūdiciā miſeri
ac maligni multis effectibꝰ cla-
reant: ꝑ corꝑaliū tñ locoꝝ inter
ualla ⁊ ꝑ aereorū corpoꝝ leuita
tē: a ꝓuectu animoꝝ nos auoca
re atq̄ꝫ auertere moliunꝭ: nō viā
perbēt ad deū: ſed ne via tenea
tur impediūt: q̄m quidē ⁊ in ipſa
via corporali q̄ falſiſſima ē ⁊ ple
niſſima erroꝝ: q̄ non iter agit iu
ſticia: q̄m nō ꝑ corporalē altitu-
dinē: ſed ꝑ ſpiritalē hoc ē incor-
poralē ſimilitudinē ad deū de-
bemus aſcendere: in ipſa tñ cor
porali via quā demonū amici ꝑ
elementoꝝ gradus ordināt int
ethereos deos ⁊ terrenos hoieſ
aereis demonibꝰ medijs ꝯſtitu
tis: hoc deos opinanꝭ habere ꝓ
cipuū: vt propter hoc interual-
lum locoꝝ cōtrectatione nō cō
taminenꝭ humana. Ita demo-
nes ꝯtaminari potiꝰ ab hoibus
q̄ꝫ homines mundari a demoni
bus credūt: ⁊ ideo ipſos ꝯtami-
nari potuiſſe: niſi loci altitudine
munirenꝭ. Quis tā infelix ē vt
iſta via mūdari ſe exiſtimet vbi
hoies ꝯtaminātes: demones cō
taminati: dij ꝯtaminabiles ꝑdi-
canꝭ: ⁊ non potius eligat viam
vbi ꝯtaminātes magis demōes
euitēꝭ: ⁊ ab incōtaminabili deo
ad ineundā ſocietatē incōtami-
natoꝝ angeloꝝ: hoies a cōtami
natione mūdenꝭ. Ca.XIX

a Sed ne de verbis etiā nos
certare videamur: q̄m nō
nulli iſtoꝝ: vt ita dixerim: demo
nicolarū: in quibꝰ ⁊ labeo ē: eoſ-
dem ꝑhibēt ab alijs angelos di
ci quos ipſi demoneſ nūcupāt:
iā mihi de bonis angelis aliq̄d
video differēdū: quos iſti eſſe ñ
negant: ſ; eos bonos demones
vocare q̄ꝫ angelos malūt. Nos
aūt ſicut ſcriptura loquiꝭ: ſcd̄m
quā xp̄iani ſumꝰ: angelos q̄deꝫ
partim bonoſ: ꝑtim malos: nū-
q̄ꝫ vero bonos demones legimꝰ
Sꝫ vbicūq̄ꝫ illarū litterarū hoc
nomē poſitū reperiꝭ ſiue demo-
nes ſiue demonia dicāꝭ: nō niſi
b maligni ſignificanꝭ ſpūſ. Et hanc
loq̄ndi ꝯſuetudinē itātū ꝑpli vſ
q̄ꝫquaq̄ꝫ ſecuti ſunt: vt eoꝝ etiā
q̄ pagani appellāꝭ: ⁊ deos mul-
tos ac demones colēdos eē cō-
tēdūt: nullus fere ſit tā lr̄atꝰ ⁊ do
ctꝰ: q̄ audeat in laude vel ſermo
ſuo dicere demonē habeſ: ſ; qli-
bet h̄ dicere voluerit: nō ſe aliꝭ
accipi q̄ꝫ maledicere voluiſſe du
bitare non poſſit. Que igiꝭ nos
cauſa cōpellit: vt poſt offenſio-
nē auriū tā multaꝝ: vt iaꝫ pene
ſint oīm q̄ h̄ verbuꝫ niſi in ma-
lā ꝑtē audire cōſueuerūt: q̄d di-
ximꝰ cogamur exponere: cū poſ
ſimꝰ angeloꝝ noie adhibito: eā-
dē offenſioneꝫ que noie demo-
nū fieri poterat euitare: Ca.XX

a Quāq̄ꝫ etiā ipſa origo hu
ius noīs ſi diuinos intuea

in h̄ ca. duo
q: ꝑ̄mo po-
nit ſniam la-
beoniſ ⁊ ptꝫ
torū. de iſto
labeōe dictū
fuit ſuꝑ lib.
ij. ca. xiiij. et
etiā lib. viij.
capitu. xiij.
Scd̄o ibi.
b Et hanc
loquēdi ⁊c.
oſtēdit q̄ no
ſter modus
loquēdi quo
ſcꝫ ꝑ demo-
nes nō intel
ligimus niſi
malignos ſpūſ
tenēduſ ē po
tius q̄ꝫ labe
onis. q: ma
gis cōuenit
cū oī ꝯſuetu
dine loquen
tiū etiā gētī
liū q̄ꝫ modꝰ
loq̄ndi labe
onis.

Ca.XX.
Quāq̄ꝫ
etiam
ipſa origo ⁊c
In h̄ ca. oñ-
dit augꝰ ex
origine huꝰ
noiſ demon
q̄ ipſi ꝯgru
it malis āge
lis potꝰ q̄ꝫ
bonis ⁊ h̄ ꝓ
bat q̄a h̄ no
mē ipoīꝭ a
ſciētia cū ſit
grecū. nā in
terꝑtaꝭ in la
tino peritus
vel ſciēs. A
ſciētia vero
potꝰ noianꝭ
mali ſpūſ q̄ꝫ
boni. ⁊ h̄ ꝓ-
pter effectū
ſciētie. qui ē
inflatio ⁊ ſu
ꝑbia. que ef
fectū ī boniſ
ſpiritibꝰ im
pedit caritaſ
In maliſ ve
ro impeditū
tū nō habꝫ.

mur libros aliquid affert cognitio ne digniſſimū. Demones enī dicū tur (q̄m vocabulū grecū ē) ob ſciē tiā nominati. Apoſtulus aūt ſpū ſancto locutus ait. Sciētiā inflat: caritas vero edificat. Quod recte aliter nō intelligit: niſi ſciētiā tunc prodeſſe cū caritas ineſt: ſine hac aūt inflare. i. in ſuperbiā inaniſſi me quaſi vētoſitatis extollere. Eſt ergo in demonib⁹ ſciētia ſine cari tate: et ideo tā inflati id ē tā ſupbi ſunt: vt honores diuinos ⁊ religio nis ſeruitutē quā vero deo deberi ſciūt: ſibi ſategerīt exhiberi: ⁊ quā tum pñt: ⁊ apud quos pñt: adhuc agūt. Contra ſuperbiā porro de monū qua pro meritis poſſidebat gen⁹ humanū: dei humilitas que in xp̄o apparuit: quātā virtutē ha beat: anime hoīm neſciūt: imūdi cia elatiōis inflate: demonib⁹ ſimi les ſupbia nō ſciētia.

i. Corinth. 8

Ca. XXI

a Pſi aūt demones etiā hoc ita ſciūt: vt eidē dn̄o infirmi tatē carnis induto: dixerint. Quid nobis et tibi ieſu nazarene? Ve niſti ante tp̄s perdere nos? Clarū eſt in his verbis: q̄ in eis et tanta ſciētia erat: et caritas nō erat. Pe nā quippe ſuā formidabāt ab illo: nō in illo iuſticiā diligebāt. Tan tū vero eis innotuit quātū voluit: tantū autē voluit quātū oportuit. Sȝ ſic innotuit nō ſicut āgelis ſan ctis: qui ei⁹ ſcḋm id qḋ dei verbū eſt participata eternitate pfruunt: ſȝ ſicut eis terrēdis innoteſcēdū fuit ex quoꝝ tyrānica quodāmō pote ſtate fuerat liberaturus p̄deſtina tos in ſuū regnū: ⁊ gloriā ſemp ve racē et veraciter ſempiternā. In notuit ergo demonib⁹ nō p id qḋ eſt vita eterna ⁊ lumē incōmutabi le qḋ illuminat pios: cui viuendo per fidē q̄ in illo ē corda mūdant: ſed p quedā tpalia ſue virtutis ef fecta et occultiſſime ſigna p̄ñtie: q̄ angelicis ſenſib⁹ etiā malignoruȝ ſpirituū poti⁹ q̄ȝ infirmitati hoīm poſſent eſſe cōſpicua. Deniq̄ȝ q̄n ea paululū ſupprimēda iudicauit: ⁊ aliquāto altius latuit: dubitauit de illo demonū p̄nceps: eūq̄ȝ tem ptauit an xp̄s eſſet explorās: quā tū ſe tēptari ipſe pmiſit: vt hoiem quē gerebat ad nr̄e imitatōis tēpa ret exēplū. Poſt illā vo tēptatio nē: cū angeli ſic̄ ſcriptū ē miniſtra bāt ei: boni vtiq̄ȝ ⁊ ſcti: ac p hoc his ſpiritib⁹ imūdis metuēdi ⁊ tremē di: mag⁹ magiſq̄ȝ innoteſcebat de mōib⁹ quāt⁹ eēt: vt ei iubēti q̄ȝuis in illo cōtēptibilis videret carnis infirmitas reſiſtere nll's auderet.

Ca. XXI a Pſi aūt demones ⁊c̄. in hoc ca. oſtēdit btūs au guſtinus quō de mones ſci entiā acq̄ runt. et tn̄ ſe nō hēre caritatem oñdūt.

Luce. 4

Ca. XXII

a Is igit āgelis bo nis oīus corpaliū tpaliūq̄ȝ reꝝ ſciētia: q̄ inflant demones: vi lis eſt: nō q̄ earū ignari ſint: ſȝ qḋ illis dei qua ſanctificātur caritas cara ē: p cui⁹ nō tantū incorpali: verūetiā incōmutabili ⁊ ineffabili pulchritudine: cuius ſancto amo re inardeſcunt: omnia que infra ſunt: ⁊ quod illud eſt: nō ſunt: ſeq̄ȝ ipſos inter illa contemnunt: vt ex toto q̄ boni ſunt eo bono ex quo boni ſūt pfruāt. Et iō certius etiā tpalia ⁊ mutabilia iſta nouerūt: q̄ꝛ eorū principales cauſas in verbo dei cōſpiciūt: p qḋ factus eſt mun dus: quib⁹ cauſis quedā pbātur: q̄dā reprobāt: cūcta ordināt. De mones aūt nō eternas tēpoꝝ cau ſas: et quodāmō cardinales in dei ſapiētia contēplant: ſed quorūdā ſignoꝝ nobis occultoꝝ: maiore ex periētia mlto plura q̄ȝ hoīes futu ra pſpiciūt: diſpoſitiōes quoq̄ȝ ſu as aliq̄n p̄nunciant. Deniq̄ȝ ſepe iſti nunq̄ȝ illi oīno fallūt. Aliud eſt enī tpalib⁹ tpalia: ⁊ mutabilib⁹ mutabilia cōiectare: eiſq̄ȝ tpalē et mutabilē modū ſue volūtatis ⁊ fa cultatis inſerere: qḋ demonib⁹ cer ta rōne pmiſſū ē: aliud aūt in eter nis atq̄ȝ incōmutabilib⁹ dei legib⁹ q̄ in ei⁹ ſapiētia viuunt mutatiōes tpm p̄uidere: deiq̄ȝ volūtatē q̄ taȝ certiſſima q̄ȝ potētiſſima eſt diuini ſpūs ei⁹ pticipatōe cognoſcere qḋ ſctis āgelis recta diſcretōe donatū ē. Itaq̄ȝ n̄ ſolū eterni: verūetiā bti ſūt: bonū aūt q̄ bti ſūt: de⁹ illis ē a q̄ creati ſūt. Illi⁹ q̄ppe indeclinabi li pticipatōe ⁊ ɔtēplatōe pfruūt.

Ca. XXII a Is igi tur ange lis ⁊c̄. In hoc ca. oñ dit aug⁹ differētiā int bonos angelos ⁊ maloſ. oñ dit aūt q̄ differt bo ni a malis tā p carita tē q̄ȝ p ſciē tie et noti cie clarita tem.

Ca. XXIII

a Os ſi platonici malūt deos q̄ȝ demones di

Capitulū XXIII a Os ſi pla tonici ma lunt ⁊c̄. in hoc ca. per tractat b. aug⁹ diffe rētiā inter bonos an gelos et malos. et etiā opini onē plato nicorū de bonis an gelis. Et fac̄ hoc duo q̄a primo oñdit quō nobiſcum ɔueniūt ⁊ differunt. Secundo huic libro finē impo nit ibi. Nūc ergo ita liber ⁊c̄. In prima vero par te fac̄ tria. nā primo oñdit quo mō poſi tio plato nicoꝝ qui bonos an gelos vo cant deos ſed ab vno deo factos poſſit ſu ſtineri. tā quo ad rē q̄ȝ etiā ad vocē. Eſt autē hoc po ſitio plato nis in thy meo li. ij. et ſatis cō cordat eti am in mō loquendi cum ſacra ſcriptura que q̄nq̄ȝ demones q̄nq̄ȝ vero homines deos vo cat.

Math. 4

Scđo ibi
b Uerū-
tamē cum
a nobis ⁊c̄
ſoluit quā
daꝫ dubi-
tationē in
cidentē vi
delicet. ex
quo homi
neſ aliqui
dij appel-
lati ſūt in
ſacra ſcri-
ptura eo
ꝙ ſunt de
pplō dei.
quare nō
Ps̄.49 magis an
Ps̄.135 geli boni
Ps̄.94 qui ſūt be
ati et im-
mortales
Ps̄.95 dij appel-
lati ſūt. cū
magiſ eis
Ps̄.95 cōuenirent
ſic appella
ri. Ratio
ē dicit au-
guſtinus.
ne nimia
Math.8 crederet
excellētia
angelorū
ꝓpter quā
hoies co-
lerent eoſ
tāꝗ̄ deos
ſuoſ. vnde
Ps̄.81 et ſi appel-
lari poſſēt
dij p par-
ticipatio-
nem. ſicut
⁊ homies
appellant
tamen dij
hominus
nō poſſūt
dici ſicut
demones
dij gentiū
appellant
quia a gē-
tibus co-
luntur.
tertio ibi.
c Illud
xᵒ quod
noſ ⁊c̄. oñ
dit in quo
platonici
a nob quo
ad ea que

cere: eiſq̄ annumerare quos a ſūmo
deo ꝯditos deos ſcribit eoꝝ auctor
et magr̄ plato: dicāt qđ volūt: ñ eni
cū eis de vboꝝ ꝯtrouerſia laborā-
dū ē. Si eni eos ſic imortales aſſe
rūt vt tñ a ſūmo deo factos: etſi ñ
p ſeipos: ſꝫ ei a q̄ facti ſūt adherē-
do: btōs eſſe dicūt: h̄ dicūt ꝙ dici
mꝰ q̄libet eos noie appellēt. Hāc
aūt platonicoꝝ eē ſētētiā ſiue oim
ſiue meliorū: in eorū lr̄is inueniri
pōt. Nā ⁊ d ipo noie q̄ hmōi imor
talē beatāq̄ creaturā deos appel-
lant: iō inter nos ⁊ ipos pene nlla
diſſenſio eſt: qr ⁊ in nr̄is ſacris lr̄is
legit. Deus deoꝝ dñs locutꝰ eſt.
Et alibi. Confitemini deo deorū.
Et alibi. Rex magnus ſup oēs
deos. Illud aūt vbi ſcriptum eſt.
Terribilis eſt ſup oēs deos: cur
dictū ſit deinceps oſtēdit. Sequit
eni. Qm̄ oēs dij gentiū demo-
nia: dñs aūt celos fecit. Sup oēs
ergo deos dixit: ſed gentiū id eſt
quos gētes ꝓ dñs hñt: q̄ ſunt de-
monia: ideo terribilis ſub quo ter-
rore dño dicebāt: Uenīſti añ tps
perdere nos. Illud vero vbi dicit
deus deoꝝ: nō pōt intelligi deus
demonioꝝ: ⁊ rex magnꝰ ſup oēs
deos: abſit vt dicat et rex magnꝰ
ſup oia demonia. Sꝫ hoieſ quoq̄
in pplō dei: eadē ſcriptura deos ap
pellat. Ego inquit dixi dij eſtis: et
filij excelſi oēs. Pōt itaq̄ intelligi
horū deorū deus q̄ dictꝰ eſt deus
deoꝝ: et ſup hos deos rex magnꝰ:
q̄ dictꝰ eſt rex magnꝰ ſup oēs deos.
b Uerūtñ cū a nobiſ querit: ſi hoieſ
dicti ſūt dij: ꝙ in pplō dei ſūt quē p
angelos vl̄ p hoies alloquit deuſ:
quātomagꝭ imortales eo noie di-
gni ſūt: q̄ ea fruūt beatitudine: ad
quā deū colēdo cupiūt hoies pue
nire: Quid rñdebimꝰ niſi nō fru-
ſtra in ſcripturis ſanctis expſſius
hoies nūcupatos deoſ: q̄ illos im
mortales ⁊ btōs: q̄bꝰ nos eq̄les fu
turos in reſurrectione ꝓmittit: ne
ſcꝫ ꝓpter illoꝝ excellētiā aliquē eo
rum nobis ꝯſtituere deū infidelis
auderet infirmitas: Qđ in hoie fa
cile ē euitare. Et euidētius dici de
buerūt hoies dij in pplō dei: vt cer-
ti ac fidētes fierēt: eſſe eū deū ſuū:
q̄ dictꝰ eſt deus deoꝝ: qr ⁊ ſi appel
lent dij imortales illi ac beati q̄ in
celis ſūt: nō tñ dicti ſūt dij deoꝝ id
eſt dij hoim in pplō dei ꝯſtitutoꝝ:
q̄bꝰ eſt dictū. Ego dixi dij eſtis: et
filij excelſi oēs. Hinc ē ꝙ ait apl̄s.
Et ſi ſunt q̄ dicāt dij ſiue in celo ſi
ue in terra: ſicuti ſūt dij multi et dñi
multi: nobis tñ vnꝰ deus pr̄: ex quo
oia: et nos in ipo: ⁊ vnꝰ dñs ieſus
xp̄s p quē oia: ⁊ nos p ipm̄. Non
multū ergo d noie diſceptādū eſt
cum res ipſa ita clara ſit vt a ſcru-
c pulo dubitatōis aliena ſit. Illud
vo ꝙ nos ex eorū imortaliū btōꝝ
numero miſſos āgelos eſſe dicimꝰ
q̄ dei volūtatē hoibꝰ annūciarēt:
illis aūt nō placet: qr h̄ miniſteriū
nō p illos quos deos appellāt: id ē im
mortales ⁊ btōs: ſꝫ p demōes fieri
credūt: quos imortales tātū nō etiā
btōs audēt dicere: aut certe ita im
mortales ac btōs: vt tñ demones
bonos nō deos ſublimit colloca-
tos: ⁊ ab hūana ꝯtrectatiōe ſemo-
toſ. Cuius nois ꝯtrouerſia videat
tñ ita deteſtabile ē nomē demonū:
vt h̄ modis oībꝰ a ſctis angelis
d nos remouere debeamꝰ. Nunc ḡ
ita liber iſte claudat: vt ſciamꝰ im-
mortales ac btōs quōlibꝫ vocent
q̄ tñ facti et creati ſūt medios ñ eē
ad imortalitatē btitudinē pducē-
dis mortalibꝰ miſeris: a q̄bꝰ vtraq̄
differētia ſepāt. Qui aūt medij ſūt
cōmunē hñdo imortalitatē cū ſu-
perioribꝰ: miſeriā cū inferioribꝰ: qm̄
merito malicie ſūt miſeri: btitudi-
nē quā nō hñt inuidere nobis pñt
potiꝰ q̄ pbere. Uñ nihil hñt amici
demonū qđ nob dignū afferāt: cur
eoſ tāq̄ adiutoreſ colere debeamꝰ:
quos potiꝰ vt deceptores euitare de-
bemꝰ. Quos aūt bonoſ ⁊ iō nō ſo
lū imortales: verū etiā btōs deoꝝ
noie ſacris ⁊ ſacrificijs ꝓpt vitā be
atā poſt mortē adipiſcēdā colēdoſ
putāt: q̄leſcūq̄ illi ſint ⁊ q̄libꝫ voca
bulo digni ſint: nos eos velle per
tale religionis obſequiū: niſi vnū
deū coli: a quo creati ⁊ cuꝰ pticipa
tiōe bti ſūt: adiuuāte ipo in ſequē-
ti libro diligētꝰ differemꝰ.

ō angelis
bonis te-
nemus di
ſcordant.
Intelligit
xᵒ hic p
platōicos Ps̄.81
apuleiū ⁊
ſuos ſeq-
ces cuius j. Corinth.8
opinio de
mediatio-
ne demo-
nū repro-
bata ē dif-
fuſe tā in
hoc libro.
q̄ etiam
ſupra lib.
viij. d
Nunc er-
go ⁊c̄. Im
ponit finē
huic libro
cōtinuās
ea que di-
cta ſunt in
hoc libro
ad ea q̄ di
cēda ſūt in
libro ꝓxi-
mo ſequē
ti.

Incipiunt capitula libri decimi.

j Verã beatitudinẽ ſiue angelis ſiue hominib⁹ per vnũ deum tribui etiã platonicos definiſſe: ſed vtrum hi quos ob hoc ipſum colendos putant vni tantũ deo an etiã ſibi ſacrificari velint eſſe querendũ.

ij De ſuperna illuminatiõe quid plotinus platonicus ſenſerit.

iij De vero dei cultu a quo platonici q̃uis creatorẽ vniuerſitatis intellexerint deuiarunt colẽdo angelos ſiue bonos ſiue malos honore diuino.

iiij Q vni vero deo ſacrificiũ debeatur.

v De ſacrificijs que deus non requirit ſed ad ſignificationẽ eorum obſeruari voluit que requirit.

vj De vero perfectoq; ſacrificio.

vij Q ſanctorũ angeloruz ea ſit in nos dilectio: vt nos nõ ſuos ſed vnius veri dei velint eſſe cultores.

viij De miraculis que deus ad corroborandam fidem piorum etiã per angelorum miniſteriũ promiſſis ſuis adhibere dignatus eſt.

ix De illicitis artibus erga demonum cultũ in quibus porphyrius platonicus quedam probãdo quedam quaſi improbando verſatur.

x De theurgia q̃ falſã purgationẽ animis demonũ inuocatione ꝓmittit.

xj De epiſtola porphyrij ad anebuntem egyptiũ in qua petit de diuerſitate demonũ ſe doceri.

xij De miraculis que per ſanctorꝝ angelorũ miniſteriũ deus verus operatur.

xiij De inuiſibili deo qui ſe viſibilẽ ſepe preſtitit non ſcd̃m quod eſt ſed ſcd̃m qđ poterãt ferre cernentes.

xiiij De vno deo colendo non ſolũ ꝓpter eterna ſed etiam ꝓpter temporalia beneficia q̃ vniuerſa in ipſius prouidentie poteſtate conſiſtunt.

xv De miniſterio ſanctorum angelorũ quo prouidentie dei ſeruiunt.

xvj An de promerẽda beata vita his angelis ſit credendum qui ſe coli exigunt honore diuino: an vo illis qui nõ ſibi ſed vni deo ſctã precipiũt religione ſeruiri.

xvij De arca teſtamẽti miraculiſq; ſignorum que ad cõmendandã legis ac promiſſionis auctoritatem diuinitus facta ſunt.

xviij Contra eos qui de miraculis quib⁹ dei populus eruditus eſt negãt eccleſiaſticis libris eſſe credendum.

xix Que ratio ſit viſibilis ſacrificij ꝙ vni vero et inuiſibili deo offerri docet vera religio.

xx De ſummo veroq; ſacrificio quod ipſe dei et hominũ mediator effectus eſt.

xxj De modo poteſtatis demonib⁹ date ad glorificãdos ſanctos qui pertulerunt iam paſſionez: qui aereos ſpiritus non placando ipſos ſed in deo permanendo vicerunt.

xxij Unde ſit ſanctis aduerſuz demones ptãs et vnde cordis vera purgatio

xxiij De principijs in quibus platonici purgationẽ anime eſſe profitentur.

xxiiij De vno veroq; principio quod ſolam naturam humanã purgat atq; renouat

xxv Omnes ſanctos et ſub legis tempore et ſub prioribus ſeculis in ſacramento ⁊ fide xp̄i iuſtificatos fuiſſe.

xxvj De inconſtantia porphyrij inter cõfeſſionem veri dei et cultum demonum fluctuantis.

xxvij De impietate porphyrij qua etiam apuleij tranſcendit errorem.

xxviij Quibus perſuaſionib⁹ porphyrius obcecatus non potuerit veram ſapientiam que eſt xp̄s agnoſcere.

xxix De incarnatione domini noſtri ieſu chriſti quam confiteri platonicorũ erubeſcit impietas.

xxx Quãta platonici dogmatis porphyrius refutauerit et diſſentiẽdo correxerit.

xxxj Contra argumentum platonicorum quo animam humanã aſſerunt deo eſſe coeternam.

xxxij De vniuerſali via anime liberande quam porphyrius male querendo nõ reperit ⁊ quam ſola gratia chriſtiana reſerauit.

Incipit liber decimus. Capi. I

Capi. I

Omniū certa ſententia ꝛc. Hic icipit liber decim⁹ in q̄. b. aug⁹ oñdit ꝙ angeli boni nō ſunt colēdi cultu latrie nec ipi ħ deſiderāt. Et cōtinet liber iſte. xxxij capi. q̄ꝝ pri/mū ē q̄ſi pro hemiale. In q̄ duo facit. nam p̄mo reducit ad me/moriā q̄daꝫ ſup̄i⁹ tracta/ta lib. viij. faciēs de ipſis breuē mētionē vt ad ſeq̄ntia ſe ꝯtinu/et. Facit au teꝫ mētionē de diuerſita/te opinionū circa b̄titudinē quā poſuit libro. viij. ca. viij. Itē d̄ electōe platonicoꝝ p̄ ceteris p̄hi̅s de q̄ eodē li/bro habetur ca. x. Itē de cultu mltoꝝ deorū et de/monū cōtra quē diſputatū eſt eodē libro a ca. xiij vſq; ad fineꝫ libri. Secūdo ibi. b Nunc vidē/dū ac diſſerē dū ꝛc. oñdit q̄ reſtāt in ħ libro agēda. et facit tria. nā p̄mo oſtē dit q̄d reſtat diſſerēdum. Et patꝫ lr̄a. Secūdo ibi c Hic ē eni diuinitati ꝛc

Omniū certa ſententia eſt: q̄ rōne quoquo mō vti poſſūt b̄tōs eſſe oēs hoīes velle. Qui aūt ſint vel vñ fiāt: dū mortaliū querit infirmitas: mlte magneq; ꝯtrouerſie cōcitate ſūt: in q̄b⁹ p̄hi ſua ſtudia ⁊ ocia ꝯtriuerūt: q̄s in mediū adducere atq; diſcutere: ⁊ lōgū eſt ⁊ nō neceſſariū. Si eni recolit q̄ hec legit: q̄d in libro egerim⁹ octauo in eligēdis p̄hi̅s: cū q̄b⁹ hec de b̄tā vita que poſt mortē futura ē queſtio tractaret̄: vtrū ad eā vni deo vero: q̄ etiā ē deoꝝ effector: an plurimis dijs religione ſacriſq; ſeruiēdo ꝑuenire poſſim⁹: non etiā hic eadē repeti expectet: p̄ſertim cū poſſit relegēdo ſi forte oblit⁹ eſt: adminiculari memoriā. Elegim⁹ eni platonicos oīm p̄hoꝝ merito nobiliſſimos: ꝓpterea qꝛ ſapere potuerūt licet immortalē ac rōnalē vel intellectualē hoīs animā: niſi ꝑticipato lumine illius dei a quo ⁊ ipā ⁊ mūdus factus eſt beatā eſſe nō poſſe. Ita et illud q̄ꝺ oīnes hoīes appetūt: id eſt vitā beatā: quēq; iſti aſſecuturū negāt: q̄ nō illi vni optimo q̄ꝺ eſt incōmutabilis de⁹ puritate caſti amoris adheſerit. Sꝫ qꝛ ⁊ ipſi quoq; ſiue cedētes vanitati erroriq; ꝑploꝝ: ſiue vt ait ap̄ſtus: euaneſcētes in cogitatōibus ſuis multos deos colēdos ita putauerūt vel putari voluerunt: vt etiā q̄dā coꝝ demonib⁹ diuinos honores ſacroꝝ et ſacrificioꝝ deferēdos eſſe cenſerent: q̄b⁹ iā ex ꝑte nō parua reſpōdi/

b mus: Nunc videndū ac diſſerēdum eſt: quātū deus donat immortales ac b̄ti in celeſtib⁹ ſedibus dn̄ationib⁹: ꝑncipatib⁹: p̄tātibus: cōſtituti: quos iſti deos ⁊ ex quib⁹ quoſdā vel bonos demones: vel nobiſcū angelos nomināt: quō credēdi ſunt velle a nobis religionē pietatēq; ſeruari: hoc eſt vt apertius dicā: vtrū etiā ſibi an tātū deo ſuo qui etiā nr̄ eſt: placeat eis vt ſacra faciamus ⁊ ſacrificem⁹: vl' aliqua nr̄a ſeu noſipos religiōis ritibus ꝯſecre/

c m⁹. Hic ē eni diuinitati: vel ſi exp̄ſſius dicēdū eſt: deitati debitus cultus: ꝓpter quē vno verbo ſignificādum: qm̄ ſatis mihi idoneū nō occurrit latinū: greco vbi neceſſe eſt inſinuo q̄d velim dicere. Latriā q̄ppe nr̄i vbicūq; ſctāꝝ ſcripturaꝝ poſitū eſt interp̄tati ſunt ſeruitutē. Sed ea ſeruitus q̄ debet̄ hoīb⁹ ſm̄ quā p̄cipit ap̄ſtus ſeruos dn̄is ſuis ſubditos eſſe debere: alio nomīe grece nūcupari ſolet. Latria v̄o ſm̄ cōſuetudinē qua locuti ſūt q̄ nobis diuina eloquia ꝯdiderūt: aut ſemꝑ aut tā frequēter: vt pene ſemꝑ ea dicit̄ ſeruitus q̄ ꝑtinet ad colēdū deū. Proinde ſi tātūmō cultus ipſe dicat̄: nō ſoli deo deberi videt̄. Dicimur eni colere hoīes q̄s honorificatōe vel recordatōe vel p̄ñtia freq̄ntam⁹. Nec ſolū ea q̄b⁹ nos religioſa humilitate ſubijcim⁹: ſꝫ q̄daꝫ etiā que ſubiecta ſūt nobis coli ꝓhibent̄. Nā ex hoc verbo agricole ⁊ coloni ⁊ incole vocāt̄. Et ipſos deos nō ob aliud appellāt celicolas: niſi q̄ꝺ celū colāt: nō vtiq; venerādo ſed inhabitādo tāq; quoſdā celi colonos: nō ſic appellāt̄ coloni q̄ cōditionē dn̄t genitali ſolo ꝓpter agriculturā ſub dn̄io poſſeſſoꝝ: ſꝫ ſic ait q̄dā latini eloquij magnus auctor. Urbs antiq̄ fuit: tyrij tenuere coloni. Ab incolēdo eni colonos vocauit nō ab agricultura. Hinc et ciuitates a maiorib⁹ ciuitatib⁹ velut ꝑploꝝ examinib⁹ ꝯdite colonie nūcupāt̄. Ac ꝑ ħ cultū q̄dē nō deberi niſi deo: ꝓpria q̄dā notione v̄bi hui⁹ veriſſimū ē. Sꝫ qꝛ ⁊ aliaꝝ reꝝ dicit̄ cult⁹: ideo latine vno v̄bo ſignificari cultus deo debit⁹ nō p̄t. Nā ⁊ ipā religio ꝯ̄uis diſtinctius nō quēlibꝫ ſed dei cultū ſignificare videat̄: vñ iſto noīe interp̄tati ſūt nr̄i eā q̄ grece threſcia dicit̄: tñ qꝛ lati/

oñdit penuriā ſermonis latini q̄ debe/remus exp̄rimere cultū q̄ ſoli deo ē exhibendus. q̄ penuria greci nō laborāt habēt eni vocabulū vnū q̄ꝺ eſt latria q̄ꝺ in latinū tranſlatū eſt idē q̄ꝺ ſeruitus. ſed tñ inter eſt differē/tia q̄a greci nō vocāt latriā niſi ſeruitutē illā q̄ ſoli deo debet̄. a q̄ idolatria dicit̄ ſeruit⁹ talis idolis exhibita. In latino vero vtimur noīe ſeruitutis generali⁹ et ita ē d̄ alijs nominib⁹ latinis. q̄bus in greco corrñ/dēt vocabula importantia cultū vel ſeruitutē ſoli deo exhibē/dū. ſicut declarat per exēpla de multis vocabulis reputa d̄ ħ vocabulo cult⁹ q̄ꝺ etiā ad ea q̄ hoībus ſūt extē/dit̄. dicit̄ eni a colēdo q̄ꝺ m̄ltipliciter accipit̄. nam q̄ñq; capit̄ ꝓ eo q̄ꝺ facimus ſup̄ioribus q̄s honorare multuꝫ frequētam⁹ q̄ñq; pro eo q̄ꝺ facim⁹ circa ea q̄ nobis ſubiecta ſūt. a quo dicūt̄ q̄dā agricole. q̄dā colo/

Roma. j

Ephe. 6

Uirgilius. j eneid.

ni. q̇dã inco-
le. et q̇dã celi
cole q̇ſi celi
coloni. i. ha-
bitatoreſ. eo
mõ quo vir-
gilius dicit
li. j. eneidos
loq̇ns ð car-
thagine ſic.
Urbs antiq̃
fuit: tyrij co-
luere coloni.
Fuit autem
carthago a
tyrijs ꝯdita
et inhabita-
ta. ꝓpt q̇ð vir
gili⁹ vocat ci
ueſ tyrios co
lonos ſic di-
ctos ab inco
lẽdo. i. inha-
bitando. a q̇
etiaꝫ queda̅ꝫ
ciuitates di-
cũt colonie.
Cõtingit eni̅
q̃nq̧ ꝓpliṫ ci
uitatis alicu
ius ſic excre-
ſcere vt faci-
at q̇ſi examẽ
filiorũ more
apũ. cui mul
titudini non
ſufficit ciui-
tas. ⁊ iõ rece
dẽs inde ali-
bi condit ci-
uitatẽ nouã.
Talis ꝰo ci-
uitas vocat
colonia prio
ris ciuitatis
Alio tñ mõ
dicit colon⁹
ille q̇ in terra
illa genit⁹ eſt
quã ſub cer-
ta ꝯditiõe vl̃
pacto colit
ab agricultu
ra ſic dictus
Igit colere
multa ſignifi
cat q̇ his ver
ſibuſ ꝯtinet.
Agros. rus.
formã. ſupe-
ros. colit. at-
q̧ parẽtes.
Hos arat.
hoſ habitat.
ornat. hono-

na loquẽdi cõſuetudine non ſo-
lum imperitoꝝ: verꝫ etiã doctiſſi
morum ⁊ cogitatiõib⁹ humanis
atq̧ affinitatib⁹ ⁊ q̇buſq̧ neceſſi
tudinib⁹ dici exhibẽda religio:
nõ eo vocabulo vitat ambiguũ
cũ de cultu deitat̃ vertit queſtio:
vt fidẽter dicere valeam⁹ religio
nẽ nõ eẽ niſi dei cultũ: q̃m videt
hoc verbuꝫ a ſignificãda obſer-
uãtia ꝓpinq̇tatis humane inſolẽ
ter auferri. Pietas quoq̧ ꝓprie
dei cult⁹ intelligi ſolet quã greci
euſebian vocãt. Hec tñ et erga
parentes officioſe haberi dicit.
More aũt vulgi h̃ nomẽ etiã in
operib⁹ miſericordie frequẽtat:
q̇ð ideo arbitroꝛ euenisse: quia
hec fieri p̃cipue de⁹ mãdat: eaq̧
ſibi vel pro ſacrificijs vel pre ſa-
crificijſ placere teſtat. Ex qua lo
quẽdi cõſuetudine factũ eſt vt ⁊
deus ipſe dicat pius: quẽ tamẽ
greci nullo ſuo ſermonis vſu eu-
ſeben vocãt: q̃uis euſebian pro
miſericordia illoꝝ etiaꝫ vulgus
vſurpet. Uñ in q̇buſdã ſcriptu-
raꝝ locis vt diſtinctio certioꝛ ap
pareat: nõ euſebian q̇ð ex bono
cultu ſ; theoſebian: q̇ð ex dei cul
tu cõpoſituꝫ reſonat dicere ma-
luerũt. Utrũlibꝫ autẽ horũ: nos
vno v̄bo enũciare nõ poſſum⁹.
b Que itaq̧ latria grece nũcupa-
tur: et latine interptat ſeruitus: ſ;
ea qua colim⁹ deũ: vel q̇ threſcia
grece: latine auteꝫ religio dicit:
ſ; ea que nobis eſt erga deũ: vel
quã illi theoſebian: nos vero nõ
vno verbo exprimere ſ; dei cul-
tum poſſum⁹ appellare: hanc ei
tantũ deo deberi dicim⁹ qui ve-
rus eſt deus facitq̧ ſuos culto-
res deos. Quicunq̧ igit ſunt in
celeſtib⁹ habitatiõib⁹ imortales
et beati ſi nos nõ amãt nec btõs
eẽ nos volũt: colẽdi vtiq̧ non
ſunt. Si aũt amãt ⁊ btõs volũt:
ꝓfecto inde volũt vñ ⁊ ipi ſunt:
an aliũde ipi beati aliũde nos.

Sed non eſt nobis (Ca. II)
vllus cũ his excellẽtiorib⁹
phis in hac queſtione ꝯflictus.
Uiderũt eni̅ ſuiſq̧ lr̃is multi mo

dis copioſiſſime mãdauerũt: hinc
illos vnde ⁊ nos fieri btõs: obie
cto quodam lumine intelligibili
q̇ð de⁹ eſt illis: ⁊ aliud eſt q̧ illi:
a quo illuſtrant vt clareant: atq̧
eius p̃ticipatiõe perfecti beatiq̧
ſubſiſtant. Sepe multũq̧ ploti-
nus aſſerit ſenſum platonis ex-
planãs: ne illam quidẽ quã cre-
dunt eẽ vniuerſitat̃ animã aliũ
de beatã eẽ q̧ noſtrã: idq̧ eẽ
lumẽ q̇ð ipſa nõ eſt: ſ; a quo crea
ta eſt: et quo intelligibiliter illu-
minãte: intelligibilit lucet. Dat
etiã ſimilitudinẽ ad illa incorpo
rea de his celeſtib⁹ ꝯſpicuis am
pliſq̧ corpib⁹: tanq̧ ille ſit ſol et
ipſa ſit luna. Lunã quippe ſolis
obiectu illũinari putat. Dicit er
go ille magnus platonicus: ani-
mam rationalẽ ſiue potius intel
lectualis dicẽda ſit: ex quo ge-
nere etiã immoꝛtaliũ beatoꝛũq̧
animas eẽ intelligit: quoſ in ce
leſtibus ſedibuſ habitare nõ du
bitat: nõ habere ſupra ſe naturã
niſi dei qui fabricat⁹ eſt mundũ:
a quo ⁊ ipſa facta eſt: nec aliũde
illis ſupnis p̃beri vitã beatã ⁊
lumẽ intelligẽtie veritatis: q̧ vñ
p̃bet ⁊ nob: ꝯſonãs euãgelio vbi
legitur. Fuit homo miſſus a deo
cui nomẽ erat ioannes: hic venit
in teſtimoniũ: vt teſtimoniũ p̃hi
beret de lumine: vt oẽs crederẽt
p eũ. Nõ erat ille lumẽ: ſ; vt teſti
moniũ p̃hiberet de lumine. Erat
lumẽ veꝝ: q̇ð illuminat oẽm ho
minẽ venientẽ in hũc mũdũ. In q̇
differẽtia ſat̃ oñdit aiam rõnalẽ
vl̃ intellectualẽ q̃lis erat in ioan-
ne: ſibi lumẽ eẽ nõ poſſe: ſ; alte
rius veri luminis p̃ticipatiõe lu-
cere. Hoc ⁊ ipſe ioãnes fatet: vbi
ei p̃hibẽs teſtimoniũ dicit: nos
oẽs ð plenitudine ei⁹ accepim⁹.

a Que cũm ita ſint: ſi (Ca. III)
platonici vel quicũq̧ alij
ita ſenſerũt: cognoſcẽtes deum
ſicut deum gloꝛificarẽt ⁊ gratias
agerent: nec euaneſcerẽt in co-
gitatiõibus ſuis: nec populoꝛũ
erroꝛib⁹ p̃tim auctoꝛes fierẽt: p-
tim reſiſtere nõ auderẽt: ꝓfecto

rat. amat. Si
cut aũt ẽ de
vocabl̃o cul
tus. ita eſt de
vocabulo re
ligionis ⁊ pi
etatis vt de-
clarat tertio
ibi (b) Que
itaq̧ latria
⁊c. ꝓponit il-
lud q̇ð de ta
li cultu omi-
no eſt tenen-
dũ ſcꝫ q̧ ſoli
deo exhibẽ-
dus eſt cult⁹
latrie quocũ
q̧ noĩe voce
tur. et boni
angeli q̇ co-
deꝫ obiecto
bti ſunt quo
⁊ nos. volũt
q̧ eundẽ co-
lamus quẽ ⁊
ipſi colũt.

Capi. II
a Sed ñ
eſt no
bis vllus ⁊c
In h̃ ca. inci
pit tractatuſ
hui⁹ libri. et
oñdit ſpecia
liter in h̃ ca.
ſeu libro quõ
platõici pre- Joh. j
cipui nobiſ-
cũ cõueniũt
in hoc q̧ nõ
aliũde ſũt be
ati angeli et
hoĩes. q̇ð in
p̃cedenti ca.
reliquit qua
ſi diſcutiẽdũ
Et iõ quãtũ
ad hoc perti
net nõ eſt cõ
tra platoneꝫ
diſputãdũ.

Capi. III Joh. j
a Que cũ
ita ſint
⁊c. In h̃ ca.
oſtẽdit aug⁹
ex dict̃ in p̃-
cedẽti ca. q̧ Roma. j
platonici ha
berẽt ꝯcede-
re q̧ tñ vn⁹
de⁹ colẽdus

ẽ cultu la/
trię. ſi va/
nitas aut
timor ꝓli
ꝯtrariũ ſa
piẽt. ipoſ
non retra
heret.

Ca. IIII

H[ic] nos
ſuitutẽ ⁊c̃.
in h ca. oñ
dit aug⁹
ꝙ ſoli deo
debet̃ ſui
tus q̃ grę
ce latria
dicit̃. cui⁹
ꝓpriiſſim⁹
act⁹ eſt of/
ferre ſacri
ficiũ. nam
cetera fe/
re oĩa q̃
deo extrin
ſecus ex/
hibemus
ad hono/
rãdos ho
mies trãſ/
lata ſunt:
Et facit in
h ca. duo.
qꝛ primo
oñdit quõ
offerimus
deo ſacrifi
ciũ ſpũale
vbi infra
ſic dic̃. b
Hũc egre/
ligẽtes vñ
⁊ religio ⁊c̃
dicit tulli⁹
ꝙ religio/
ſus a reeli
gẽdo ap/
pellat̃. qꝛ
retractat
⁊ tãq̃ ree
ligit ea q̃
ad cultuꝫ
diuinũ pti
nẽt. iſido/
rus vo li.
ix. ethymo/
logiar. di
cit ꝙ reli/
gio appel/ Math. 22
lat̃ eo ꝙ p
eã vni deo
religam⁹
aĩas nr̃as

ꝯfiterẽt̃ ⁊ illis imortalib⁹ ac btĩs ⁊ nobis mortalib⁹ ac miſeris: vt im/mortales ac beati eſſe poſſim⁹ vnũ deũ deoꝝ colẽdũ q̃ ⁊ nr̃ eſt ⁊ illoꝝ.

a H[ic] nos ſeruitutẽ que latria grece dicit̃: ſiue in qbuſq̃ ſacramẽt̃ ſiue in nobiſipis debem⁹. Huius eni templũ ſimul oĩes et ſinguli templa ſum⁹: qꝛ ⁊ oĩm cõcordiã ⁊ ſingulos inhabita re dignat̃: nõ in oĩb⁹ q̃ in ſingu lis maior: qm̃ nec mole diſtendit̃: nec partitiõe minuit̃. Cum ad illũ ſurſum eſt: eius eſt altare cor nr̃m: eius vnigenito cũ ſacerdote pla/camur: ei cruẽtas victimas cedi/mus: qñ vſq̃ ad ſanguinẽ ꝓ eius veritate certamus: ei ſuauiſſimuꝫ adolem⁹ incẽſuꝫ cũ in ei⁹ ꝯſpectu pio ſctõq̃ amore flagram⁹: ei do/na ei⁹ in nobis noſq̃ ipos vouem⁹ et reddim⁹: ei beneficioꝝ eius ſolẽ nitatib⁹ feſtis ⁊ dieb⁹ ſtatutis dica mus ſacramuſq̃ memoriã: ne vo lumine temporũ ingrata ſubrepat obliuio: ei ſacrificam⁹ hoſtiã hũi/litatis ⁊ laudis in ara cordis igne feruidę caritatis. Ad hũc vidẽdũ ſicut videri poterit: eiq̃ cohęrẽdũ ab oĩni peccatoꝝ ⁊ cupiditatũ ma larũ labe mũdamur: ⁊ ei⁹ noĩe cõ/ſecramur. Ipſe eni fons nr̃ę btĩtu dinis: ipe oĩs appetitiõis eſt finis. b Hũc eligẽtes vel poti⁹ reeligẽtes: amiſeram⁹ eni negligentes: hũnc ergo reeligẽtes vñ et religio dicta ꝑhibet̃: ad eũ dilectiõe tẽdim⁹: vt ꝑueniẽdo quieſcam⁹: ideo btĩ qꝛ illo fine ꝑfecti. Bonũ eni nr̃m de cui⁹ fine inter phõs magna ꝯtẽtio eſt: nullũ eſt aliud q̃ illi cohęrere: cui⁹ vni⁹ aĩa intellectualis incor/poreo ſi dici pt̃ ãplexu: veris iplet̃ fęcũdaturq̃ vtutib⁹. Hoc eni bo nũ diligere: in toto corde: in tota aĩa: ⁊ in tota vtute ꝑcipimur. Ad hoc bonũ debem⁹: ⁊ a quib⁹ diligi mur duci: ⁊ quos diligim⁹ ducere: ſi cõplet̃ duo illa ꝑcepta in qb⁹ to ta lex pendet et ꝓphetę. Diliges dñm deũ tuũ in toto corde tuo: et in tota aĩa tua: ⁊ in tota mẽte tua: et diliges ꝓximũ tuũ tãq̃ teipm. Ut eni hõ ſeſe diligere noſſet: ꝯſti

tut⁹ eſt ei finis q̃ referret oĩa q̃ age ret vt btũs eſſet. Nõ eni q̃ ſe dili/git aliud vult eẽ q̃ btũs. Hic aũt finis ẽ: adherere deo. Iã igit̃ ſciẽti diligere ſeipm: cõmẽdat̃ d ꝓximo diligẽdo ſic ſeipm. In q̃ q̃d aliud mãdat̃: niſi vt ei q̃tũ pt̃ ꝯmẽdet di ligẽdũ deũ: Hic ẽ dei cult⁹: hęc ve ra religio: hęc recta pietas: hęc tm̃ c deo debita ſeruit⁹. Quęcũq̃ igit̃ imortalis ptãs quãtalibet virtute ꝑdita: ſi nos diligit ſicut ſeipam: ei vult eẽ ſubditos vt btĩ ſim⁹: cui et ſubdita btã ẽ. Si g̃ nõ colit deũ mi ſera ẽ: qꝛ deo ꝓuat̃: ſi aũt colit deũ nõ vult ſe coli ꝓ deo. Illi eni poti⁹ diuinę ſentẽtię ſuffragat̃: ⁊ dilecti/onis virib⁹ fauet q̃ ſcriptũ ẽ. Sa/crificans dijs eradicabit̃: niſi dño Exo. 22 ſoli. Nã vt alia nũc taceã q̃ ptinẽt ad religionis obſequiũ q̃ colit̃ de⁹: ſacrificiũ certe nll's hoim ẽ q̃ aude at dicere deberi: niſi dño ſoli. Mul ta deniq̃ de cultu diuino vſurpa/ta ſũt: q̃ honorib⁹ deferũt̃ hũanis: ſiue humilitate nimia: ſiue adula/tiõe peſtifera: ita tm̃ vt qb⁹ ea defe rũt̃ hoies haberẽt̃ q̃ dicũt̃ colẽdi ⁊ venerãdi: ſi aũt eis multũ addit̃ ⁊ adorãdi. Quis vo ſacrificãdũ cẽ ſuit niſi ei quẽ deũ aut ſciuit aut pu tauit aut finxit? Qñ porro antiqu⁹ ſit in ſacrificãdo dei cult⁹: duo illi fratres: cain et abel ſatis indicãt: Gene. 4 quoꝛuꝫ maioris deus reprobauit ſacrificiũ: minoris aſpexit. Ca. V

a Q[uis] aũt ita deſipiat: vt exiſti met aliq̃b⁹ vſib⁹ dei eẽ neceſ ſaria q̃ in ſacrificijs offerunt̃? Qd̃ cũ mltis locis diuina ſcptura teſte tur: ne lõgũ faciam⁹: breue illud d pſalmo cõmẽorare ſufficiat. Dixi dño de⁹ me⁹ es tu: qm̃ bonoꝝ meo rũ nõ eges. Nõ ſolũ igit̃ pecore vl̃ q̃libꝫ alia re corruptibili atq̃ terre na: ſꝫ ne ipa q̃dẽ iuſticia hoĩs deuꝫ egere credẽdũ eſt: totũq̃ qd̃ recte colit̃ de⁹ hoi ꝓdeſſe nõ deo. Neq̃ eni fonti ſe q̃ſq̃ dixerit ꝓfuiſſe ſi bi b berit: aut luci ſi viderit. Nec ꝙ ab ãtiquis prib⁹ talia ſacrificia facta ſũt in victimis pecoꝝ: q̃ nũc dei po pulus legitime non facit: aliud in/telligẽdũ ẽ niſi rebus illis eas res

ad cultũ
diuinũ vi/
culo ſuiẽ/
di. qd ver
bũ cõpoſi
tũ ẽ a reli/
gẽdo. i. eli
gẽdo. vñ
dicit̃ reli/
gio q̃ſi eli/
gio. Se/
cũdo ibi.
c Que/
cũq̃ igit̃
imortalis
⁊c̃. oſtẽdit
ꝙ ſoli deo
offerẽduꝫ
ſit ſacrifi/
cium etiã
corporale

Ca. V

Q[uis] autẽ
ita deſipi/
at ⁊c̃. In
h ca. oñdit
aug⁹ q̃re
ſacrificiũ
a deo acce
ptat̃. Et
fac̃ h duo
qꝛ primo
docet ꝙ ſi
acceptat̃
qꝛ deo ſit
vtile ſꝫ q̃a
nobis ex/
pedit. Se
cũdo ibi.
b Nec ꝙ Ps. 15
ab antiq̃s
⁊c̃. oſtẽdit
quõ ſacri/
ficia vete/
ris teſtam̃
ti erãt deo
grata ⁊ ſa
crificãtib⁹
vtilia. vi/
delicꝫ q̃re
nus ſigna
erãt ſacri/
ficij ſpiri/
tualis.

fuiſſe ſignificatas q̃ agunt̃ in nobis ad h̄
vt inhereamꝰ deo et ad eūdē finē ꝓximo
De conſe. diſ. 2 ꝯſulamꝰ. Sacrificiū ergo viſibile inuiſibilis
ſacrificij ſacramētū: id eſt ſacrū ſignū eſt.
Unde ille penitēs apud ꝓphetā: vel ipſe
ꝓpheta querēs deū pctīs ſuis hīc ꝓpitiū:
Ps. 50 ſi voluiſſes inquit ſacrificiū dediſſe: vtiq̄
holocauſtis nō delectaberis. Sacrificiū
deo ſpūs ꝯtribulatꝰ: cor ꝯtritū ⁊ hūiliatū
deꝰ nō ſpernet. Intueamur quēadmodū
vbi deū dixit nolle ſacrificiū: ibi deū oſtē-
dit velle ſacrificiū. Non vult ergo ſacrificiū
trucidati pecoris: ſʒ vult ſacrificiū cōtriti
cordis. Illo igit̃ q̄ eū nolle dixit: h̄ ſigni
ficat̃ q̄ eū velle ſubiecit. Sic itaq̄ illa deū
nolle dixit: quō a ſtultis ea velle credit̃:
velut ſue grā voluptatis. Nā ſi ea ſacrifi-
cia q̃ vult quorū h̄ vnū eſt: cor ꝯtritū ⁊ hu
miliatū dolore penitēdi: nollet eis ſacrifi
cijs ſignificari: q̃ velut ſibi delectabilia ꝯ
ſiderare putatꝰ eſt: nō vtiq̄ de his offerē-
dis in lege veteri p̄cepiſſet: et iō mutāda
erāt oportuno certoq̄ iā tpe: ne ipſi deo
deſiderabilia: vel certe in nobis accepta
bilia: ac nō potiꝰ q̃ his ſignificata ſūt cre-
derent̃. Hinc ⁊ alio loco pſalmi alterius:
Ps. 49 ſi eſuriero inquit nō dicā tibi: meꝰ eſt enī
orbis terre ⁊ plenitudo eiꝰ. Nūqd mādu
cabo carnes taurorū: aut ſanguinē hirco-
rū potabo? Tanq̄ diceret. Utiq̄ ſi mihi
neceſſaria eſſēt nō a te peterē: q̃ habeo in
ptāte. Deīn ſubiūgens qd illa ſignificēt:
Ps. 49 Immola inquit deo ſacrificiū laudis: et
redde altiſſimo vota tua. Et inuoca me
in die tribulatiōis ⁊ eripiā te ⁊ magnifica
Michee. 6 bis me. Itē apud aliū ꝓphetā. In q̃ inqt
apprehēdā dn̄m: ⁊ aſſumā deū meū excel
ſum? Si apprehēdā illū in holocauſtis: in
vitulis āniculis? Si acceptauerit dn̄s in
milibꝰ arietū: aut in denis milibꝰ hircorū
pinguiū? Si dedero p̄mogenita mea ꝓ im
pietate mea: fructū vētris mei ꝓ pctō aīe
mee? Si annūciatū ē tibi hō bonū: aut qd
deꝰ exqrat a te: niſi facere iudiciū ⁊ dilige
re miſericordiā: ⁊ paratū eſſe ire cuʒ dn̄o
deo tuo? Et in huiꝰ ꝓphete v̄bis vtrūq̄
diſtinctū ē: ſatiſq̄ declaratū illa ſacrificia
ſi reqrere deū: qbꝰ ſignificāt̃ h̄ ſacrificia q̃
requirit deꝰ: in epl̃a q̃ ſcribit̃ ad hebreos:
Heb. 13 Benefacere inqt ⁊ cōmunicatores eē no
lite obliuiſci: talibꝰ enī ſacrificijs placat̃
Osee. 6 deꝰ. Ac ꝑ h̄ vbi ſcriptū ē. Miſericordiā
magis volo q̄ ſacrificiū: nihil aliud q̄ ſa-
crificio ſacrificiū p̄latū oportet intelligi:
qm̄ illud qd̄ ab hoībꝰ appellat̃ ſacrificiū: ſi
gnū ē veri ſacrificij. Porro aūt miſericor
dia verū ſacrificiū ē: vn̄ dictū eſt: qd̄ pau-
lo ante cōmēoraui. Talibꝰ enī ſacrificijs Heb. 13
placat̃ deꝰ. Quecūq̄ igit̃ in miniſterio ta
bernaculi ſiue tēpli multis modis de ſacri-
ficijs legūt̃ diuinitꝰ eſſe p̄cepta: ad dile-
ctionē dei ⁊ ꝓximi ſignificādo referūtur.
In his enim duobꝰ preceptis vt ſcriptū Math. 22
eſt: tota lex pendet ⁊ ꝓphete.

Capi. VI

Ca. VI Proinde verū ſacrificiū ⁊c. In hoc ca. oſtēdit btūs auguſtinꝰ quid ſit verū ſacrificiū et oſtēdit q̄ verū ſacrificiū eſt omne qd̄ deo offert̃ ſiue ſit opus bonum relatuʒ in deuʒ tāq̄ in finē vltimum ſiue ſit corpus ſiue anima. aut totꝰ homo. ſeu tota cōgregatio.

Proinde verū ſacrificiū ē omne opus
qd̄ agit̃: vt ſctā ſocietate inhereamꝰ
deo: relatū ſcʒ ad illū finē boni q̃ veracit̃
btī eſſe poſſimꝰ. Un̄ ⁊ ipſa miſericordia q̃
hoī ſubuenit̃: ſi ꝓpt̃ deū nō fit: nō ē ſacri-
ficiū. Et ſi enī ab hoīe fit vel offert̃: tn̄ ſa-
crificiū res diuina eſt: ita vt h̄ quoq̄ vo-
cabulo id latini veteres appellauerīt. Un̄
ipſe hō dei noīe cōſecratꝰ ⁊ deo deuotꝰ: in-
quantū mūdo morit̃ vt deo viuat: ſacrifi
ciū ē. Nā ⁊ h̄ ad miſericordiā ꝑtinet: quā
qſq̄ in ſeipſum facit. Propterea ſcriptū
ē. Miſerere aīe tue placēs deo. Corpus Eccle. 30
etiā nr̄m cū ꝑ temperantiā caſtigamꝰ ſi hoc
quēadmodū debemꝰ ꝓpt̃ deū facimꝰ: vt
nō exhibeamꝰ mēbra nr̄a arma iniqtatis Roma. 6
pctō: ſʒ arma iuſticie deo: ſacrificiū eſt. Ad
qd̄ exhortās apl̃s ait. Obſecro itaq̄ vos Roma. 12
fratres ꝑ miſericordiā dei: vt exhibeatis
corpa vr̄a hoſtiā viuā: ſctām: deo placētē:
rōnabile obſequiū vr̄m. Si ergo corpus q̃ in
feriore tanq̄ famulo vel tanq̄ inſtrumē-
to vtit̃ aīa: cū eius bonꝰ ⁊ rectus vſus ad
deū refert̃: ſacrificiū eſt: quāto magis aīa
ipſa cū ſe refert ad deū: vt igne amoris eiꝰ
accēſa formā ꝯcupiſcētie ſecularis amit-
tat: eiq̄ tāq̄ incōmutabili forme ſubdita
reformet̃: hinc ei placens: q̄ ex eius pul-
chritudīe acceperit: fit ſacrificiū. Qd̄ idē
aplūs ꝯſequēter adiūgēs: et nolite inquit Roma. 12
cōformari huic ſeculo: ſʒ reformamini in
nouitate mētis veſtre: ad ꝓbandā que ſit
voluntas dei: qd̄ bonū et beneplacitū et
ꝑfectū. Cū igit̃ vera ſacrificia opa ſint mi
ſericordie: ſiue in nos ipſos ſiue in ꝓximos
q̃ referūt̃ ad deū: opa v̄o miſericordie nō
ob aliud fiāt: niſi vt a miſeria liberemur: ac
ꝑ h̄ vt btī ſimꝰ: qd̄ nō fit niſi a bono illo: de
quo dictū ē: mihi aūt adherere deo bonū Ps. 72
eſt: ꝑfecto efficit̃ vt tota ipa redēpta ciui-
tas: h̄ ē ꝯgregatio ſocietaſq̄ ſctōrū vniuer
ſale ſacrificiū offerat̃ deo ꝑ ſacerdotē ma-
gnū: q̃ etiā ſeipſʒ obtulit in paſſiōe ꝓ nob̄:
vt tāti capitis corpꝰ eſſemꝰ ſm formā ſui.

Hanc enĩ obtulit: in hac oblatus
est: quia ſm hanc mediator est: in
hac ſacerdoſ: in hac ſacrificiũ est.
Roma.12 Cum itaq̃ nos hortatꝰ eſſet apl's:
vt exhibeamꝰ corpa nr̃a hoſtiã vi
uã: ſctãm: deo placẽtẽ: rõnabile ob
ſequiũ nr̃m: ⁊ nõ ꝯformemur huic
ſeculo: ſed reformemur in nouita-
te mẽtis nr̃e ad ꝓbãdũ que ſit vo
luntas dei: qđ bonũ et beneplaci-
tũ ⁊ ꝑfectũ: qđ totũ ſacrificiũ nos
Roma.12 ipſi ſumꝰ: dico enĩ inquit ꝑ gratiã
dei que data eſt mihi: omĩbꝰ q̃ ſũt
in vobis nõ plus ſapere q̃ꝫ oportꝫ
ſapere: ſed ſapere ad temperãtiã:
ſicut vnicuiq̃ꝫ deus partitus eſt ſi
dei mẽſurã. Sic enĩ in vno corpe
multa mẽbra habemꝰ: oĩa aũt mẽ
bra nõ eoſdẽ actus habẽt: ita multi
vnũ corpus ſumus in xp̃o: ſinguli
aũt alter alterius mẽbra: habẽtes
dona diuerſa ſm gratiã que data
eſt nobis. Hoc eſt ſacrificiũ xp̃ia-
norum: multi vnũ corpus ſumꝰ in
xp̃o: qđ etiã ſacramẽto altaris fi-
delibꝰ noto frequẽtat eccleſia: vbi
ei demonſtrat̃: q' in ea oblatione
quã offert ipſa offerat̃. Ca. VII

Mentõ illi in celeſtibꝰ ſedibꝰ
cõſtituti imortales ⁊ bti: q̃
creatoris ſui ꝑticipatiõe congau-
dẽt: cuiꝰ eternitate firmi: cuiꝰ veri
tate certi: cuiꝰ munere ſcti ſũt: qm̃
nos mortales ⁊ miſeros: vt imor-
tales beatiq̃ꝫ ſimꝰ: miſericorditer
diligũt: nolũt nos ſibi ſacrificare:
ſed ei cuiꝰ ⁊ ipſi nobiſcũ ſacrificiũ
ſe eſſe nouerunt. Cum ipſis enim
ſumꝰ vna ciuitas dei: cui dicit̃ in
Ps.86 pſalmo. Glorioſa dicta ſũt de te ci
uitas dei: cuiꝰ pars in nobis pere-
grinat̃: pars in illis opitulat̃. De
illa q̃ppe ſupna ciuitate vbi dei vo
lũtas intelligibilis atq̃ꝫ incõmuta
bilis lex eſt: de illa ſuꝑ nos quodã-
mõ cura gerit̃. Nanq̃ꝫ ibi cura de
nobĩ habita ad nos adminiſtrata
ꝑ angelos ſctã illa ſcriptura deſcẽ-
Exo.22 dit: vbi legit̃. Sacrificãs diis era-
dicabitur: niſi dño ſoli. Huic ſcri-
pture: huic legi: talibꝰ p̃ceptis: tã-
ta ſunt atteſtata miracula: vt ſatis
appareat cui nos ſacrificare velint
imortales ac beati: qui hoc nobis

Ca. VII
Mentõ illi in ce
leſtibꝰ ⁊c.
In hoc ca
pi. beatuſ
auguſtinꝰ
oſtẽdit q'
angeli bo
ni nolũt ſi
bi ſacrifi-
ciuꝫ fieri.
tum quia
ſunt cõci-
ues noſtri
tum quia
nobis mi-
niſtrãt. tũ
quia ſcri-
ptura ſa-
cra quam
ipſi mini-
ſtrauerũt
hoc ꝓhi-
bet.

Ca. VIII
Nam ni-
mis vete-
ra ⁊c. In
h ca. bea-
tus augꝰ
oſtendit
quomodo
ſacra ſcri-
ptura que
prohibuit

volunt eſſe quod ſibi. Ca. VIII
Nam nimis vetera ſi comme-
morẽ longius q̃ꝫ ſat eſt re-
uoluere videbor: que miracula fa
cta ſunt atteſtantia promiſſis dei:
quibꝰ ante annorũ milia predixit
abrae: q' in ſemine eius oĩes gen
tes benedictionẽ fuerãt habiture.
Quis enĩ non miretur eidẽ abrae
filiũ peperiſſe cõiugẽ ſterilẽ: eo tẽ-
pore ſenectutis quo nec parere nec
eſſe fecũda iam poſſet: atq̃ꝫ in eiuſ
dem abrae ſacrificio flammã celi-
tus factaꝫ: inter diuiſas victimas
cucurriſſe: eidẽq̃ꝫ abrae predictũ
ab ãgelis celeſte incẽdiũ ſodomo-
rũ: quos hoibꝰ ſimileſ hoſpicio ſuſ
ceperat: et ꝑ eos de prole ventura
dei ꝓmiſſa tenuerat: ipoq̃ꝫ iminẽ-
te iam incendio: mirã de ſodomis
ꝑ eoſdẽ angelos liberationẽ loth
filij fratris eius. Cuius vxor in via
retro reſpiciẽs: atq̃ꝫ in ſalẽ repẽte
ꝯuerſa: magno admonuit ſacram
to: neminẽ in via liberationis ſue
p̃terita deſiderare debere. Illa ve
ro que ⁊ quanta ſunt: que iam per
moyſen populo dei de iugo ſerui-
tutis eruẽdo in egypto mirabilit̃
geſta ſũt: vbi magi pharaõis hoc
eſt regis egypti qui populũ illum
dñatione deprimebat: ad hoc fa-
cere quedã mira permiſſi ſunt: vt
mirabilius vincerẽtur. Illi enĩ fa-
ciebãt veneficijs: ⁊ incãtationibꝰ
magicis q̃bꝰ ſũt mali angeli: hoc ẽ
mali demõeſ dediti: moyſes aũt tã
to potẽtius: quãto iuſtius in noĩe
dei qui fecit celuꝫ et terrã: faciẽti-
bus angelis: eos facile ſuperauit.
Deniq̃ꝫ in tertia plaga deficiẽtibꝰ
magis: decem plage per moyſen
magna myſteriorũ diſpoſitiõe cõ-
plete ſũt: q̃bꝰ ad dei populũ dimit-
tendũ pharaonis ⁊ egyptiorũ du
ra corda ceſſerũt. Moxq̃ꝫ penitu
it: et cũ abſcedẽtes hebreos cõſe-
qui conarent̃: illis diuiſo mari per
ſiccum trãſeũtibꝰ: vnda hinc atq̃ꝫ
hinc in ſeſe redeunte cooperti et
oppreſſi ſũt. Quid de illis miracu
lis dicã: que cũ in deſerto: idẽ ppl's
duceret̃ ſtupenda diuinitate cre-
bruerũt: aquas q̃ bibi nõ poterãt

ſacrificari
alteri q̃ꝫ
vni deo ſit
miraculis
confirma-
ta. inter q̃
miracula
ponit flã- Gene.22
mam celi-
tus appa-
rentem in Gene.18
ſacrificio
abrae. qđ
retractat
in ſecũdo
libro retra
ctationũ.
eo q' ipſa
ſolũ in vi-
ſione ſibi
mõſtrata
fuit. De h Gene.19
ſacrificiorũ
et eius ſi-
gnificatio
ne tractat
infra libro
xvi. capi.
xxxiii. Si-
militer in-
ter mira-
cula põit Exo.7
decẽ pla-
gas egy-
pti. de qui
bus dicit
q' magna
diſpoſitio
ne myſte-
riorũ cõ-
plete ſunt
De his ve
ro oroſiuſ
loquit̃ li.
vij. Com-
parat enĩ
decẽ cõtra
dictiones
pharaõis
aduerſus
moyſen de
cem perſe
cutionibꝰ
xp̃ianis il
latis. ⁊ de-
cẽ plagas
egyptioꝝ
decem ca-
lamitati-
bus roma
norũ xp̃ia
nos perſe Exo.15
quẽtiũ. vt
patet ibi
diffuſe.

Capi. IX
b Hec et alia ꝛc.
b In hoc ca. oñ
dit aug⁹ q̄ dicta mi-
Exo.16 racula non sunt facta
ꝑ artẽ aliquã illicitã
puta magicã ſʒ ꝑ po-
tẽtiã diuinã. Et facit
in hoc ca. duo. qꝛ pri-
mo negat a dictis mi
raculis duplicẽ artẽ
magicã. nã magia id
ẽ ars magica ſm ma-
gos in duo genera di
uiditur. Est eni vnũ
genus quod vocatur
goetia quam attribu
unt maleficiſ. qꝛ vt di
Nume.11 cũt malefici ea vtunꝭ
et ẽ ars detestabilis ꝛ
nociua. d̄ q̄ dictũ fuit
Exo.17 lib. viij. ca. xix. Aliud
gen⁹ vocaꝭ theurgia
a theos qd ẽ deus. et
erge qd est opatio q̄ſi
diuina opatio. et hãc
artẽ dicũt esse lauda-
Nume.16 bilẽ. Scdo ibi. b
Nã et porphyri⁹ ꝛc.
prosequiꝭ dicta por-
phyrij platonici ma-
gni. de isto secũdo ge
nere artis magicę. vi
delicet theurgia. Et
Nume.20 diuidiꝭ ista ps in duo
scdm duo dicta por-
phyrij q̄ hic ponũꝭ.
Nume.21 In quoꝝ vno se habꝫ
porphyri⁹ mõ dubi-
tãtis ꝛ disputãtis q̄ſi
fluctuãs inꝭ duo ꝯtra
ria qꝛ mõ dicit vnũ.
mõ aliud ꝯtrariũ sibi
nã ex vna pte diꝭ ea q̄
videꝭ p hic ꝑſona. nã
loquẽs tãq̧ ꝑ hs vitu
perat eã tãq̧ fallacẽ
et periculosã ac ꝓhi
bitã. Et diꝭ q̄ theur-
gia nõ ꝑstat reuersio-
nẽ ad deũ nec purgat
ipsam ptẽ aię rõnalẽ
scʒ intellectualem ad
4 Reg.18 deũ videndũ. vel ve-
rũ cognoscendũ. nec
ad dictam reuersionẽ
oportet q̄ ps aię spi-
ritualis id ẽ imagina
tiua vel phantastica
purgeꝭ cõsecratiõib⁹
aliquib⁹ quas thele-
tas vocãt. ſʒ sine omi
tali purgatiõe reuer-
titur aia intellectua-
lis ad deum. Est au-
tem theleta ſm pa-

misso in eas sicut deus pceperat ligno amaritudine caruisse: sitiẽtesq̧ satiasse: manna esurientib⁹ venisse de cęlo: et cũ esset colligẽtibus constituta mensura: quicq̃d ampli⁹ quisq̧ collegerat: exortis vermib⁹ putruisse: ante diẽ vero sabbatum duplũ collectũ: qꝛ sabbato colligere nõ licebat: nulla putredine violatum: desiderãtib⁹ carne vesci: quę tãto populo nulla sufficere posse videbatur: volatilib⁹ castra cõpleta: ꝛ cupiditatꝭ ardorẽ fastidio satietatꝭ extinctũ: obuios hostes trãsituq̧ ꝓhibẽtes atq̧ pliãtes: orãte moyse manib⁹ eius in figura crucis extẽsis: nullo hebręoꝝ cadente ꝓstratos: seditiosos in populo dei: ac se ab ordinata diuinitus societate diuidẽtes: ad exemplũ visibile inuisibilis pene viuos terra dehiscente submersos: virga ꝑcussam petrã tantę multitudini abũdãtia flueta fudisse: serpẽtũ morsus mortiferos immissos ad pęnã iustissimã peccatoꝝ in ligno exaltato atq̧ ꝓspecto ęneo serpẽte sanatos: vt et populo subueniretur afflicto: et mors morte destructa: velut crucifixe mortis similitudine significaretꝛ: Quē sane serpẽtẽ ꝓpter facti memoriã reseruatũ: cũ postea populus errãs tanq̧ idolũ colere cepisset: ezechias rex religiosa potestate deo seruiẽs cũ magna pietatis laude cõtriuit.

Ca. IX

a Hec et alia multa huiuscemodi quę oĩa cõmemorare nimis longũ est: fiebant ad cõmendandum vnius dei veri cultũ: et multoꝝ falsorũq̧ ꝓhibẽdum. Fiebant aũt simplici fide atq̧ fiducia pietatis: non incantationib⁹ et carminibus nefarię curiositatis arte cõpositis: quã vel magian vel detestabiliore noie goetian: vel honorabiliore theurgian vocant: qui quasi conãtur ista decernere: et illicitis artibus deditos alios dãnabiles quos et maleficos vulgus appellat: hos eni ad goetian pertinere dicunt: alios aũt laudabiles videri velint quib⁹ theurgian deputant: cũ sint vtriq̧ ritibus fallacib⁹ demonũ obstricti sub nominib⁹ angeloꝝ. b Nam ꝛ porphyrius quãdam quasi purgationẽ anime per theurgiã: cũctãter tamẽ et pudibũda quodãmodo disputatiõe promittit: reuersionẽ vero ad deũ hanc artem prestare cuiq̧ negat: vt videas eũ inter vitiũ sacrilegę curiositatꝭ: et philosophię professionẽ sententijs alternãtib⁹ fluctuare. Nunc eni hanc artem tanq̧ fallacẽ ꝛ in ipsa actione periculosam ꝛ legibus ꝓhibitã cauendã monet: nũc aũt velut eius laudatorib⁹ cedẽs: vtilem dicit esse mundãdę parti anime: non quidẽ intellectuali: qua rerum intelligibiliũ percipitur veritas: nullas habẽtiũ similitudines corporũ: sed spiritali qua corporaliũ rerum capiuntur imagines. Hanc eni dicit per quasdã consecratiões theurgicas quas theletas vocãt: idoneam fieri atq̧ aptam susceptionem spirituũ ꝛ ãgeloꝝ ad vidẽdos deos. Ex qb⁹ tñ theurgicis theletis fateꝛ intellectuali aię nihil purgatiõis accedere: qd eã faciat idoneã ad videndũ deũ suũ: ꝛ perspiciẽda ea quę vera sunt.

p̃iam cõsecratio
purgatiua. et cõ-
muniꝭ sumiꝭ plu-
raliter. Sciendũ
aũt est hic ꝓpter
hoc qd diciꝭ de
aiaꝝ reuersione.
q̄ platonici vt pa
tet per macrobiũ
sup somniũ scipi-
onis posuerunt
aias ratiõales in
octaua sphera ꝑ-
us esse puras et
mũdas q̄ꝫ corpi-
bus vniretꝭ. dicit
eni q̄ platonici q̄
x̄o ꝓpinquiores
sunt tenent q̄ aię
beatę ab omi cõ-
tagiõe cuiuscũq̧
corpis libere celũ
possidẽt. aia vero
q̄ appetitiua cor-
poris est. i. vitã
corpalẽ appetit. d̄
cęlo ꝓspicit quo- Porphyrius in libro de regressu animę.
dam latẽti deside
rio talis vitę pon
dere ipso terrenę
cõtagionis pau-
latim in inferiora
dilabiꝭ. nec tñ h̄
fit subito ſ; paula
tim p oẽſ spheraſ
inferiores trãsiẽs
a singlis capit ali
q̄d. ꝛ ideo tot mo
tibus quot sphe-
ras transit. ad vi-
tam hãc terrenã
deduciꝭ. Dicunt
aũt in cęlo lacteũ
circulũ quẽ gala-
xiam vocam⁹ esse
ꝓpriũ locũ aię be
atę q̄ circulus in-
tersecat zodiacũ
ad duo signa sol-
sticialia. s. cãcrũ ꝛ
capricornũ. et h̄
duo signa sũt por
tę celi. Cancer ẽ
porta q̄ descẽdiꝭ
et iõ vocaꝭ porta
hoĩm. Capricor-
n⁹ x̄o vocaꝭ por
ta deorũ. q̄a aia
corpi tãq̧ carceri
alligata cũ fuerit
purgata et ab oĩ
cõtagiõe corpis
terreni absoluta
ꝑ capricornũ ad
deorum consor-
tium reuertitur.

Ideo aūt attribuūt deſcēſum cancro. q2 cū ſol ad cancrum puenit fit ſolſticiū eſtiuale. et ſol ad nos deſcēdere incipit. Oppoſitū aūt ē de capricorno. Porphyrius autē loquēs tanq̄ magus ⁊ ſacrilega curioſitate artis magice illectus. cōmendat theurgiā tanq̄ vtilē ad purgandū partē aīe ſpiritualē ſcȝ phātaſticam ſeu imaginatiuā. facit eni videre deos ⁊ angelos imaginaria viſione id ē quaſdā imagines deorum vel angelorū pulchras. vt dicitur in ſequēti ca. nō tn̄ deū q̄ efficit oēs deos. Ex quo patȝ q̄ talis viſio non eſt niſi phātaſtica demonum illuſio. ¶ c Dū q̄ itaq̄ diſcernat ⁊c. poīt aliud dictū porphyrij et ē ſentētia dicti eius. q̄ cū demones ſint in aere dīj xp̄o in ethere vel loco empyreo id eſt lacteo circulo dic̄ expedire hoi amicitiaȝ habere alicui⁹ demonis q̄ poſſit ipȝ ſaltē a terra leuare ad aera poſt mortē. ⁊ poſtmodū alia via erit ad loca celeſtia. tn̄ ipe porphyrius ſibiipſi cōtrarius dicit eſſe vitādos demones. qd̄ patet ex hoc q̄ dicit aīas poſt mortē in penis horrere cultuȝ quē ſeducti a demonib⁹ eis exhibuerūt. d Ipſamq̄ theurgiā ⁊c. ponit terciū dictū eiuſdē. et oſidit ex dicto porphy. q̄ theurgia fit p ſpūs inuidoſ vel inuidis hoib⁹ ſeruiētes. ⁊ hoc pbat p qd̄dā qd̄ narrat porphyri⁹ de duob⁹ magis theurgicī quoruȝ vnus vir bonus exiſtēs vt dicit magno conamine vſus eſt theurgia. nec optinere potuit intētū. volebat eni purgari vt potuiſſet deos vl̄ angelos vidiſſe vel ſuſcepiſſe. Sȝ alius potēs in arte inuidēs facto iſtius quibuſdā p̄cib⁹ ſic alligauit potētiā illorū ſpirituū quos iſte inuocabat. q̄ nō potuerūt ei ꝯcedere qd̄ petebat. vn̄ vn⁹ ligauit potentias q̄s alius ſoluere n̄ potuit. Alligata enim fuit ptās ſpirituū inferiorū quos iſte inuocabat per ſpūs ſuperiores malignos q̄s ali⁹ inuitabat. vt patet ſequenti capi. ꝓpter qd̄ cōcludit porphyrius q̄ theurgia ē diſciplina apta tā ad bonuȝ q̄ ad malum faciēdū et apud deos ⁊ apud hoies. q2 ſcȝ p eā pcurat bonū a dijs ⁊ etiā hoib⁹. et malū ſimiliter. vt patuit in facto iſto vbi ligata fuit potētia deorū et homo fuit a ꝓpoſito ſuo impedit⁹. Cōcludit etiā porphyrius ex dicta narratiōe. q̄ bi dīj patiunt̄ eaſdē pturbationes quas et demones. cuȝ tn̄ apuleius vt ſup patuit li. viij. capi. xvj. demonib⁹ ⁊ hominib⁹ attribuat pturbatiōes. quas tamen negauit dījs ineſſe ꝓpter altitudineȝ ſui loci ⁊c.

Ex quo intelligi pōt: qualium deorū vel qualē viſionē fieri dicat theurgicis cōſecrationib⁹: in qua nō ea videtur que vere ſunt. Deniq̄ animā rationalē: ſiue qd̄ magi amat dicere intellectualē: in ſupna dicit poſſe euadere: etiā ſi qd̄ ei⁹ ſpiritale eſt: nulla theurgica fuerit arte purgatuȝ. Porro aūt a theurgo ſpiritalē purgari hactenus: vt nō ex hoc ad imortalitatē eternitatēq̄ pueniat. Quāq̄ itaq̄ diſcernat a demonib⁹ angelos aerea loca eſſe demonū: etherea vel empyrea diſſerens angelorū: et admoneat vtendum alicui⁹ demonis amicitia: quo ſubuectante vel paululum poſſit eleuari a terra q̄ſq̄ poſt mortē: aliā vero viam eſſe phibeat ad angelorū ſuperna ꝯſortia: cauēdā tn̄ demonū ſocietem expreſſa quodāmō cōfeſſione teſtatur: vbi dicit animā poſt mortē luendo penas: cultum demonū a quib⁹ circūueniebat̄ horreſcere. Ipſāmq̄ theurgiā quā velut cōciliatricē angelorū deorūq̄ cōmendat: apud tales agere poteſtates negare nō potuit: que vel ipe inuideāt purgationi anime: vl̄ artib⁹ ſeruiāt inuidorū: querelaȝ de hac re chaldei neſcio cuiuſ exprōmēs. Cōqueritr̄ inquit vir in chaldea bonus purgande anime magno molimine fruſtratos ſibi eſſe ſucceſſus: cū vir ad eadeȝ potēs tactus inuidia adiuratas ſacris precib⁹ potētias alligaſſȝ: ne poſtulata cōcederēt. Ergo et ligauit ille inquit: et iſte nō ſoluit. Quo iudicio dixit apparere theurgian eſſe tam boni conficiēdi q̄ mali: ⁊ apud deos et apud hoies diſciplinā: pati etiā deos et ad illas perturbatiōes paſſionesq̄ deduci: quas cōmuniter demonibus ⁊ hominibus apuleius attribuit. Deos tn̄ ab eis etheree ſedis altitudine ſeperās: et platonis aſſerēs in illa diſcretiōe ſentētiā. ¶ Ca. X

Ecce nūc alius platonicus queȝ doctiorē ferunt porphyrius: neſcio per quā theurgicā diſciplinam etiā ipſos deos obſtrictos paſſionib⁹ ⁊ pturbationib⁹ dicit. Quoniā ſacris precib⁹ adiurari terrerīq̄ potuerūt: ne preſtarēt anime purgationeȝ: et ita terreri ab eo qui impabat malū vt ab alio qui poſcebat bonū per eandē arteȝ theurgicā ſolui illo timore non poſſent: et ad dandū beneficiuȝ liberari. Quis non videat hec oīa fallacium demonū eſſe commenta: niſi eorū miſerrim⁹ ſeruus et a gratia veri liberatoris alienus: Nā ſi hec apud deos agerēt̄ bonos: plus ibi vtiq̄ valeret beneficus purgator anime q̄ maliuolus impeditor. Aut ſi dijs iuſtis homo ꝓ quo agebat̄ purgatiōe videbat̄ indign⁹: nō vtiq̄ ab inuido territi: nec ſicut ipe dicit p metū valētioris numinis impediti: ſȝ iudicio libero id negare debuerīt.

¶ Capi. X

Ecce nūc alius platonicus ⁊c. In hoc capi. oſtēdit .b. aug⁹ q̄ ars theurgica fit per malignos ſpūs. quā tn̄ virtute deorū fieri dicūt. oſtēdit autē hoc aug⁹ ex dictis porphyrij quē quidā apuleio pferūt. Facit aūt in hoc ca. tria. nam pmo ex narratis ex porphyrio. ⁊ dictis eius ꝓbat qd̄ dictū eſt. ⁊ patȝ ſatis eius intētio cōſiderāti ea que in precedēti capitulo ſunt dicta.

Secūdo ibi. b ¶ Mirū eſt aūt ⁊c̃. oſidit illiꝰ artis magi
ce .ſ. theurgice vanitatē. et fūdat ſe augꝰ ſup eo qd̓ narrat
porphyriꝰ primo de chaldeo bono theurgico. cuius ars
fuit per preces hoīs inuidi impedita. nā vt dicit porphy-
rius ille inuidus inuitauit deos ſuperiores qui inuitati in
cuſſerūt terrorē diis
inferiorib⁹. quos bo-
nus inuitabat. dic̃ er-
go augꝰ obiiciēdo cō
tra artē iſtam. quare
non inuitabat iſte bo
nus aliquē deū ſupe-
riores illis diis quos
inuitauit alius inui-
dus. nā ſi hoc feciſſet
iā ille ſuperior de no-
uo inuitatꝰ terruiſſet
deos inuitatos ab in-
uido. et purgaſſet de-
os ſuos territos ab il
lo terrore. Si vero il
le theurgicus bonus
nō potuit deū ſuperi
ores inuenire. ergo ꝑ
artē illā inuitant dii q̄
ſūt paratiores ⁊ ꝓm
ptiores ad nocendū
q̄ȝ poſſit aliquis inui
tari ad purgādū. ⁊ ita
ars iſta q̄ ordinat ad
purgationē vana eſt
oīno. Tertio ibi.
c ¶ Quid eni ⁊c̃ q: ⁊c̃
docet quō fiant appa
ritiones deoꝝ vel an
gelorū ꝑ theurgiā de
qua dicit ꝙ nō ē niſi
operatō ſathane q̄ ſe
trāſfigurat in angelū
lucis. vel formas alias
ſicut de proteo dicit
Virgilius libro. iiii.
georgicoꝝ ꝙ formas
ſe vertit in oēs ⁊c̃.
fingit aūt vt patȝ ibi
deȝ ꝙ ꝓteus erat va
tes quidā ſciēs oīa
tā p̄ntia q̄ȝ p̄terita et
futura. ſ nulli dabat
rñſuȝ niſi multū coa-
ctus ⁊ fortiter ligatꝰ.
ſed tñ ligare euȝ fuit
difficile q: trāſforma
2. Corinth. xi uit ſe ſubito in formā
quā vellet ⁊ ideo niſi
dormiens ligari non
potuit. hec patēt lib.
iiii. georgicorū virgi
lii. ¶ Ca. XI.
a M Eliꝰ ſapuit iſte
porphyriꝰ ⁊c̃.
In hoc ca. ꝓſeq̄t be-
atus augꝰ verba por
Virgilius. 4 georg. phyrii platonici qbꝰ
artes magicas videt
deſtruere tanq̄ va-
nas ⁊ ſacrilegas. Scripſit aūt porphyrius quādā epi
ſtolā ad quēdā egyptiū magnū ſacrorū antiſtitē. in q̄
ꝯtinent ea que hic recitat augꝰ. ⁊ facit h̃ duo. q: p̄mo
ponit ea que de demonibꝰ porphyrius dicit aſſertiue
Aſſerit eni oēs demones imprudētes eſſe. ⁊ eos nō
eſſe in ethere ſed
in aere ſub luna
atq̄ȝ in ipſo lune
globo ſcȝ ſphera
lunari. nō quidē
ſic ꝙ ſphera lune
ſit eorū locꝰ. cū a
luna incipiat ethe-
er et luna ſit vlti-
mū corpus ethe
reū ſm platoni-
cos. ſm qd̓ patȝ
ꝑ macrobiuȝ ſup
ſomniuȝ ſcipiōis
ſed dicat eos in lu
ne globo. q: infra
globū .i. ſpheraȝ
lune ſunt incluſi.
alia que aſſerit d̓
ipſis ſatis patēt
Scdo ibi ¶ b
Mirat aūt ꝙ nō
ſolū ⁊c̃. ponit di-
cta porphyrii q̄-
bus querēdo ⁊ q̄
ſi dubitādo videt
loqui. Et facit h̃
duo. q: p̄mo po-
nit dicta eiꝰ qbꝰ
querit ⁊ dubitat
de ipſis diis ⁊ de
monibus ac ma-
gicis artibꝰ. ſcdo
querit ſpecialr d̓
via q̄ ducit ad be
atitudinē ibi de-
niq̄ȝ ipe ⁊c̃. In p̄
ma vero pte fac
tria. q: p̄mo po-
nit dicta porphy
rii qbꝰ de diis et
demonibꝰ ⁊ eoꝝ
operibꝰ interro-
gando ⁊ admirā
do multa loquit
Inter cetera x
querit ſi corpa ce
leſtia ſunt dii: q̄-
mō aliqui dii ſūt
benefici. ⁊ aliqui
malefici. cū oēs
dii ſint boni. hāc
etiā queſtionē fa
cit macrobiꝰ ſup
ſomniū ſcipionis
vñ ſcilicȝ diuinis
maleficiētia aſcri
bat. vt ſcilicȝ ſtel
la malefica eē di-
cat. ſicut de mar
tis ⁊ ſaturni ſtellis

b Mirū ē eſt aūt qd̓ benignꝰ
ille chaldeus: q̄ theurgicis
ſacris animā purgare cu-
piebat: nō inuenit aliquē ſu-
periorē deū q̄ vel plꝰ terreret
atq̄ȝ ad bñfaciēdū cogeret
territos deos: vel ab eis ter
renteȝ cōpeſceret vt libere
benefacerēt. Sic tñ theur
go bono ſacra defuerūt: q̄
bus ipſos deos quos inuo
cabat aīe purgatores ꝓus
ab illa timoris peſte pur-
garet. Quid eni cauſe eſt
cur deꝰ potentior adhibe-
ri poſſit a quo terreāt: nec
poſſit a quo purgent? An
inuenit deꝰ q̄ exaudiat in-
uidū ⁊ timorē diis incuti-
at ne bñfaciāt: nec inuenit
deus q̄ exaudiat beniuo-
lū: ⁊ timorē diis auferat vt
benefaciāt? O theurgia p̄
clara: o aīe p̄dicāda pur-
gatio: vbi plus imꝑat imū
da inuidentia: q̄ȝ impetrat
pura bñficientia: imo vo
malignorū ſpirituū cauen
da ⁊ deteſtāda fallacia: et
ſalutaris audiēda doctrina
c Quid eni: q: has ſordidas
purgationes ſacrilegis ri-
tibus opant quaſdā mira
biliter pulchras (ſicut iſte
cōmemorat) vel angelorū
imagines: vel deorū tāq̄ȝ
purgato ſpū vidēt: ſi tñ vel
tale aliquid vidēt: illud eſt
qd̓ apls dicit: Qm̃ ſatha
nas transfigurat ſe velut
angelū lucis. Eiꝰ eni ſunt
illa phantaſmata: q̄ miſe-
ras aīas multorū falſorū-
q̄ȝ deoruȝ fallacibꝰ ſacris
cupiens irretire: ⁊ a vero
veri dei cultu q̄ ſolo mū-
dant ⁊ ſanant auertere: ſic d̓
ꝓteo dictuȝ eſt: formas ſe
vertit in oēs: hoſtiliter in-
ſequēs: fallaciter ſubueniēs
et vtrobiq̄ȝ nocēs. ¶ Ca. XI

a Melius ſapuit iſte
porphyrius cum ad
anebuntē ſcripſit egyptiū
vbi cōſulenti ſimilis ⁊ que
rēti: ⁊ ꝓdit artes ſacrilegas
⁊ euertit. Et ibi quidē oēs
demones reprobat q̄s di-
cit ob imprudentiā trahe-
re humidū vaporē: ⁊ ideo
nō in ethere ſed in aere eē
ſub luna atq̄ȝ in ipſo lune
globo. Verūtamē non au
det oēs fallacias ⁊ malici
as et ineptias quibꝰ meri-
to mouet omnibus demo
nibus dare. Quoſdā nā-
q̄ȝ benignos demones mo
re appellat aliorū: cuȝ oēs
generaliter imprudētes eſ
b ſe fateat.. Mirat auteȝ ꝙ
nō ſoluȝ dii alliciant victi
mis: ſed etiaȝ cōpellant atq̄ȝ
cogant facere quod homi
nes volūt: et ſi corpe et in-
corporalitate dii a demo-
nibus diſtinguūt: quomō
deos eē exiſtimādū ſit ſolē
⁊ lunā ⁊ viſibilia cetera in
celo: que corpa eſſe nō du
bitat. Et ſi dii ſūt quomo-
do alii benefici: alii malefi
ci eſſe dicant: ⁊ quō incor
poralibus cum ſint corpo
rei cōiungant. Querit eti
am veluti dubitans vtrū
in diuinantibus ⁊ quedaȝ
mira facientibꝰ anime ſint
potentiores: an aliq̄ ſpūs
extrinſecus veniāt: ꝑ quos
h̃ valeāt: ⁊ potiꝰ venire ex
trinſecꝰ conficit: eo ꝙ lapi
dibꝰ ⁊ herbis adhibitis et
alligāt quoſdā: ⁊ aperiant
clauſa hoſtia: vel aliquid
eiuſmodi mirabiliter ope-

eſtimaꝛ: ⁊ cur notabilioꝛ benignitas iouis ⁊ veneris ha
beaꝛ: cũ ſit diuinoꝝ vna natura id eſt ꝙ oēs dij ſint bo
ni. Et rñdet macrobi⁹ ad hoc aſſignãdo cauſas quare
ſtelle iſte tales dicanꝛ. Que rñſio forte ſufficiẽs fuiſſet
niſi ſtelle ponerenꝛ dij. nã ꝙ deus aliquis ſit humane
nature maliuol⁹
nõ videꝛ habere
ratiões. c Om
ni forme id eſt ꝙ
ſe transformat in
oẽs formaſ vt i ſi
ne pcedẽtis capi
tuli dictum fuit.
d Multimodũ
id eſt mltoꝝ mo
doꝝ: id ẽ generũ
diuerſoꝝ vł actu
um vł affectionũ
e Ceterũ circa
ea que vere bona
ſunt. id eſt virtuteſ
⁊ bona ſpũalia:
nihil opitulari: ſꝫ
ſolũ circa bona
apparentia id eſt
tpalia. imo vere
iſta id eſt vere bo
na nec noſſe: ſed
etiã mala ↄcilia
re id eſt pcurare
vt pficianꝛ: ⁊ inſi
mulare. id eſt ac
cuſare. atqꝫ ipe
dire nõnunqꝫ vir
tutis ſedulos ſe
ctatores ⁊c. gau
dere nidoꝛib⁹ id
eſt odoꝛib⁹ ſacri
ficioꝛum vt puta
bãt gentiles.
f Querit enim
cur tãqꝫ ⁊c. Ido
ħ querit qꝛ magi
qñqꝫ inuocãt ſpi
ritus ſupioꝛes qſ
vocant melioꝛes
qui ex eoꝝ qſi au
ctoꝛitate iperãt
ſpiritib⁹ inferio
ribus: vt iniuſta
pcepta hoīs exe
quãtur. Cauſa q̃
re querit ẽ. qꝛ ex
quo iferioꝛes ex
equunꝛ malũ co
acti auctãte ⁊ po
teſtate ſupioꝛũ:
nõ videꝛ eſſe cau
ſa quare ſuperio
res dicanꝛ eẽ me
lioꝛes ⁊ alij peio
res: imo ſupioꝛeſ
potius ſunt peio
res. g Cur at
trectatũ rei vene

rea ⁊c. hoc dicit: qꝛ in rei veritate magi in arte ſua vtunꝛ
pueris innocentib⁹ ⁊ virginib⁹ quib⁹ demones oſtẽdant
illõ qđ querit. h Cur ab aĩantib⁹ ⁊c. id ẽ cur volũt de
mones ꝙ eoꝝ antiſtites caueant ſibi ab animantib⁹ id eſt
animalib⁹ interfectis: vel alio mõ moꝛtuis: ne ea ↄtingãt
cauſaꝫ aſſignãtes vi
delicet ne vapoꝛibuſ
pcedentib⁹ ab aiali
moꝛtuo polluanꝛ: q̃
tñ inſpicere nõ eſt eiſ
phibitum ⁊ tñ ſacra
eoꝝ ſepe cadauerib⁹
celebranꝛ qꝛ eis ſacri
ficatur. i Ipſi ſoli
⁊ lune ⁊c. hoc querit
qꝛ ſepe magi cõminã
tur coꝛpoꝛib⁹ celeſti
bus niſi faciãt qđ pe
tunt: qſi poſſent ter
roꝛẽ icutere eis. ⁊ ha
berent ptãteꝫ eis no
cendi: vñ. apulei⁹ in
libro metamoꝛpho
ſeos q̃ ab auguſtino
appellaꝛ de aſino au
reo: inducit ancillam
cuiuſdã mulieris ma
lefice de dña ſua ſic
narrantẽ. Audiui ve
ſperi ꝙ niſi celerius
ſol celo ruiſſet. nocti
qꝫ ad exercẽdas ille
cebras magice matu
rius ceſſiſſet. ipſi ſoli
nubilam caliginem ⁊
perpetuas tenebras
cõminantem. k
De iſide vł đ oſiride
⁊c. iſis ⁊ oſiris mari
tus iſidis. ſunt numi
na q̃ ab egyptijs co
lebanꝛ. đ qb⁹ dixi. ſ.
lib. viij. ca. xxvj. De
iſtis narrat poꝛphy
ri⁹ ꝙ magi i egypto
reputabãt efficaciſſi
mũ modũ cogẽdi de
os ſi iſtis cõminẽꝛ: ⁊
pcipue ſi cõminẽtur
iſidi ꝙ diſſipabũt oſ
ſa oſiridis mariti ſui
niſi dij faciant qđ pe
tunt. Lucan⁹ etiaꝫ li
bro. vj. miraꝛ valde
de ptãte magoꝛum ⁊
mlta q̃rit de ea. ⁊ inꝛ
cetera etiaꝫ de minis
qs faciũt dicẽs. An
tm valuere minis.
l Hec atqꝫ huiuſ
modi ⁊c. oſtendit q̃d
poꝛphyrius de pmiſ
ſis admirãs: ⁊ quaſi
dubitando loquens
dabat intelligere ⁊c.

ranꝛ. Vñ dicĩ alios opina
ri eſſe qđdã genus cui ex
audire ſit ꝓpꝛium: natura
c fallax: õmni foꝛme mltimo
d dũm: ſimulãs deos ⁊ de
mones ⁊ aĩas defunctoꝝ:
⁊ hoc eſſe qđ efficiat: ħ om
nia q̃ videnꝛ bona eſſe vel
e pꝛaua: ceterũ circa ea q̃ ve
re bona ſũt nihil opitulari
imo vero iſta nec noſſe: ſꝫ ⁊
male ↄciliare ⁊ inſimulare
atqꝫ impedire nõnũqꝫ vir
tutis ſedulos ſectatores: ⁊
plenũ eſſe temeritatis ⁊ fa
ſt⁹: gaudere nidoꝛib⁹: adu
lationibus capi: ⁊ cetera q̃
de ħ genere fallaciũ mali
gnoꝛũqꝫ ſpirituũ q̃ extrinſe
c⁹ i aĩaꝫ veniũt hũanoſqꝫ
ſenſus ſopitos vigilãteſue
deludũt: nõ tanqꝫ ſibi per
ſuaſa ↄfirmat: ſꝫ tã tenuiter
ſuſpicaꝛ aut dubitat: vt ħ
alios aſſerat opinari. Dif
ficile quippe fuit tãto phi
loſopho cũctã diabolicaꝫ
ſocietatẽ vel noſſe vel fidẽ
ter arguere: quã q̃libet ani
cula xpiana: nec noſſe cun
ctaꝛ: ⁊ liberrime deteſtaꝛ.
Niſi foꝛte iſte ⁊ ipꝫ ad quẽ
ſcribit anebuntẽ: tanqꝫ ta
liũ ſacroꝝ pclariſſimũ anti
ſtitẽ: ⁊ alios taliũ operum
tanqꝫ diuinoꝝ: ⁊ ad deos
colẽdos ptinentiũ admi
ratores verecundaꝛ offen
dere. Sequiꝛ tñ ⁊ ea velut
inquirendo cõmemoꝛat: q̃
ſobꝛie ↄſiderata tribui nõ
poſſunt niſi malignis ⁊ fal
f lacib⁹ ptãtib⁹. Querit enĩ
cur tanqꝫ melioꝛib⁹ inuo
catis: quaſi peioꝛib⁹ impe
reꝛ: vt iniuſta hoīs pcepta
g exequanꝛ: cũr attrectatuꝫ

re venerea nõ exaudiãt im
pcantẽ: cuꝫ tñ ipſi ad inceſ
tus quoſqꝫ: ↄcubit⁹ quoſ
libet ducere nõ moꝛentur:
h cũr ab animãtib⁹ ſuos an
tiſtites optere abſtinere de
nunciẽt ne vapoꝛib⁹ pfe
cto coꝛpoꝛeis polluantur:
ipi võ ⁊ alijs vapoꝛib⁹ illi
ceanꝛ ⁊ nidoꝛib⁹ hoſtiaꝝ:
cunqꝫ a cadaueris ↄtactu
phibeaꝛ iſpectoꝛ ⁊ plerũ
qꝫ illa cadauerib⁹ celebrẽ
tur: quid ſit ꝙ nõ demoni
vel alicui anime defuncti:
i ſꝫ ipi ſoli ⁊ lune aut cuicũ
qꝫ celeſtiũ: hõ cuilibet vi
tio obnoxi⁹ intẽdit minas
eoſqꝫ territat falſo vt eiſ ex
toꝛqueat vitatẽ: Nã ⁊ ce
lũ ſe collidere cõminaꝛ: et
cetera ſimilia homini ipoſ
ſibilia: vt illi dij tanqꝫ inſi
pientiſſimi pueri: falſis ⁊ ri
diculis cõminatiõib⁹ terri
ti qđ impaꝛ efficiãt. Dicit
etiam ſcripſiſſe ceremoneꝫ
quẽdã taliũ ſacroꝝ vel po
tius ſacrilegioꝝ ptĩ: ea q̃
apđ egyptios ſũt celebra
k ta rumoꝛib⁹: vel đ iſidẽ vł
de oſiride marito ei⁹ maxi
maꝫ vim hꝛe cogẽdi deos
vt faciãt impata: qñ ille q̃
carminib⁹ cogit ea ſe pde
re vł euertere cõminatur:
vbi ſe etiaꝫ oſiridis mẽbꝛa
diſſipaturũ terribiliter dicĩ
ſi facere iuſſa neglexerint.
l Hec atqꝫ hmõi vana ⁊ in
ſana dijs hominẽ minari:
nec quibuſlibet ſꝫ ipſis ce
leſtib⁹ ⁊ ſiderea luce fulgẽ
tibus: nec ſine effectu ſꝫ vi
olenta ptãte cogentẽ: atqꝫ
his terroꝛib⁹ ad faciẽda q̃
voluerit pducentẽ: merito

porphyri⁹ admiratꝛ: imo vero ſub
ſpecie admirātis ꝛ cāſ rerꝫ taliuꝫ
requirentis dat intelligi: illos hec
agere ſpūs quorꝫ gen⁹ ſuperi⁹ ſub
aliorꝫ opinatione deſcripſit: nō vt
ipſe poſuit natura ſ vitio fallaces:
qui ſimulāt deos ꝛ aīas defuncto
rū: demōes aūt nō vt ait ipſe ſe ſi-
mulāt ſ plane ſūt. Et ꝙ ei videtur
herbis ꝛ lapidib⁹ ꝛ aīantib⁹ ꝛ ſo-
nis certis quibuſdā: ac vocib⁹ ꝛ fi
gurationib⁹ atq̄ figmētis: quibuſ
dā etiā obſeruatis in celi cōuerſio
ne motib⁹ ſiderū: fabricari in ter-
ra ab hoīb⁹ ptātes idoneas varijs
effectib⁹ exeq̄ndis: totum hoc ad
eoſdē ipſos demōes ptinet ludifi-
catores aīarꝫ ſibimet ſubditarꝫ: et
voluptaria ſibi ludibria de hoīm
erroꝛib⁹ exhibētes. Aūt ergo reue
ra dubitās ꝛ iquirēs iſta porphy-
rius: ea tñ cōmemorat quib⁹ con-
uincantur et redarguantꝛ: nec ad
eas ptātes q̄ nobis ad beatā vitā
capeſſēdā fauēt: ſꝫ ad deceptores
demones ptinere monſtrentꝛ: aut
vt meliora de pħo ſuſpicemur: eo
modo voluit hoīem egyptiū tali-
bus erroꝛib⁹ deditū: ꝛ aliqua ma-
gna ſe ſcire opinantē: nō ſupba q̄-
ſi auctoritate doctoris offendere:
nec apte aduerſantis altercatiōe
turbare: ſ q̄ſi q̄rētis ꝛ diſcere cupi-
entis hūilitate ad ea cogitāda cō
uertere: ꝛ q̄ ſint ꝯtēnēda vel etiaꝫ
deuitāda mōſtrare. Deniq̄ ꝓpe
ad ep̄le finē petit ſe ab eo doceri
q̄ ſit ad beatitudinem via ex egy-
ptia ſapiētia. Ceterū illoſ quibus
ꝯuerſatio cū dijs ad ſ eſſet: vt ob
inueniendū fugitiuū: vł p̄diū cō-
pandū: vel ꝓpter nuptias vł mer
caturā: vel q̄d hmōi: mentē diui-
nā inquietarēt: fruſtra eos videri
dicit coluiſſe ſapientiā. Illa enim
ipſa numia cū quib⁹ ꝯuerſarētur
ꝛ ſi de ceteris reb⁹ vera p̄dicerēt:
tñ qm̄ de beatitudine nihil cautū
nec ſatꝭ idoneū monerēt: nec de-
os illos ēē nec benignos demōes
ſ aut illū q̄ dꝛ fallax: aut humanū
om̄e cōmētū. Uerū qꝛ tāta ꝛ talia
gerunt his artib⁹: vt vniuerſū mo

dū hūane facultatꝭ excedāt: q̄d re
ſtat niſi vt ea q̄ mirifice tanq̄ diui
nit⁹ p̄dici vł fieri videntꝛ: nec cū ad
vnī⁹ dei cultū referuntꝛ: cui ſimpli
citer inherere fatētib⁹ q̄ꝫ platoni-
cis ꝛ p multa teſtātib⁹ ſoluꝫ beatifi
cū bonū eſt: malignorꝫ demonuꝫ
ludibria ꝛ ſeductoria ipedimenta
q̄ vera pietate cauenda ſunt: pru
denter intelligantꝛ. Ca. XII

Pro aūt q̄cūq̄ miracula ſi
ue p angelos ſiue q̄cūq̄ mō
ita diuinit⁹ fiūt: vt dei vnī⁹ in quo
ſolo beata vita ē cultū religionēq̄
cōmendēt: ea vere ab eis vł p eos
q̄ nos ſcdm̄ veritatē pietatēq̄ di-
ligūt fieri: ipſo deo i illis opāte cre
dendū eſt. Neq̄ eñ audiēdi ſunt
q̄ deū inuiſibilē viſibilia miracula
opari negāt: cū ipſe etiā ſcdm̄ ipſoſ
fecerit mūdū: quē certe viſibilem
negare nō pñt. Quicq̄d igitꝛ mira
bile ſit i hoc mūdo: ꝓfecto minus
eſt q̄ tot⁹ ſ mūd⁹. i. celū ꝛ terra et
oīa q̄ in eis ſunt: q̄ certe de⁹ fecit.
Sicut aūt ipſe q̄ fecit: ita modus q̄
fecit occult⁹ eſt ꝛ incōphenſibilis
homi. Quis itaq̄ miracula viſi-
biliū naturarū vidēdi aſſiduitate
viluerint: tñ cū ea ſapiēter intue-
mur: iuſitatiſſimis rariſſimiſq̄ ma
iora ſūt. Nā ꝛ omni miraculo qd̄
ſit p hoīeꝫ: maius miraculū eſt ho
mo. Quapropter de⁹ q̄ fec̄ viſibi-
lia celū ꝛ trā: nō dedignatꝛ facere
viſibilia miracula i celo vł in terra
q̄b⁹ ad ſe iuiſibilē colendū excitet
aīaꝫ adhuc viſibilib⁹ deditā. Ubi
vero ꝛ q̄ñ faciat: icōmutabile cō-
ſiliū penes ipm̄ ē: i cui⁹ diſpoſitio
ne iā tpa facta ſūt: q̄cunq̄ futura
ſūt. Nā tpalia mouēs tpaliter nō
mouetꝛ: nec aliter nouit facienda
q̄ facta: nec alitꝛ iuocāteſ exaudit
q̄ iuocaturos videt. Nā ꝛ cū ex-
audiūt angeli ei⁹: ipſe in eis exau-
dit tāq̄ i vō nec manufacto tēplo
ſuo: ſic in omnib⁹ ſanctꝭ ſuis: eius
q̄ tpaliter fiūt iuſſa: eterna ei⁹ lege
ꝯſpecta. Ca. XIII

Nec mouere debet: qꝛ cū ſit in
uiſibilis: ſepe viſibiliter pa-
tribus appuiſſe memoratꝛ. Sicut

Aut q̄ reuera ꝛc. reddit du
plicē cām q̄re por-
phyri⁹ lo
quitꝛ p mo
dū dubi-
tātis: vna
cā eſt for-
ſan: qꝛ ve
racitꝛ du-
bitauit: a-
lia cā po-
tuit eſſe:
qꝛ lꝫ tāt⁹
pħus nō
dubitaue
rit: tñ no-
luit eum
cui ſcpſit
turbare q̄
talia cre-
debat.
Deniq̄ ꝓpe ꝛc. hic ponit
dicta por
phyrii q̄-
b⁹ p̄dictū
egyptiuꝫ
antiſtiteꝫ
interroga
uit de via
ꝑueniēdi
ad beati-
tudinē in-
tra ſapiē-
tiā egypti
am: parū
eñ repu-
tabat por
phyri⁹ cō
uerſari cū
dijs. i. to-
taliter eo-
rū ſuitijs
mācipari
ſicꝭ ꝯuerſa
bantꝛ an-
tiſtites et
magi: ſi ñ
ſeq̄retꝛ ali q̄d
bonuꝫ ni-
ſi ſcire di-
cere vbi
fu⁹ fugiti
uus poſſit
īueniri vł
p̄diū com
pari: aut
aliqd ſile
qd ad be
atitudinē
nō ptinet

ꝛ ō talib⁹
ſcire diui-
nare mo-
diū ē ap
p̄ciandū.

Ca. XII
Pro aūt q̄cūq̄ ꝛc. In h̄
ca. arguit
beat⁹ au-
g⁹ ꝯ eoſ q̄
negāt de-
um inuiſi
bilē mira-
cula viſibi
lia facere.

Ca. XIII
Nec mo-
uere debꝫ
ꝛc. In h̄
ca. oſtēdit
aug⁹ quō
intelligen
dū ſit deū
i veteri te
ſtamto vi
ſibilitꝛ ap-
paruiſſe.
Fit aūt i
h̄ ca. men
tio de ly-
curgo le-
giſlatore
lacedemo
niorꝫ: q̄ vt
legib⁹ ſu-
is maiorē
auctorita
tē p̄ſtaret
finxit ſe ab
apolline
delphico
leges q̄s
tulit acce
piſſe: de q̄
dictū fuit
ſup. lib. ij.
ca. xvj.

eĩ ſonus quo audiť ſnĩa in ſilen-
tio intelligẽtie ꝯſtituta: nõ eſt hoc
qḋ ipſa: ita ꝛ ſpecies q̄ viſus eſt de⁹
in natura inuiſibili ꝯſtituť⁹: nõ erat
qḋ ipſe. Uerũtamẽ ipſe in eadẽ ſpe
cie corꝑali videbať: ſić illa ſenten
tia in ipſo ſono vocis audiť: nec il
li ignorabãt inuiſibilẽ deũ i ſpecie
corꝑali nequaq̄ ſe poſſe videre.
Nã ꝛ loq̄bať cũ loq̄nte moyſe: et
ei tñ dicebat. Si inueni grãm añ te
oñde mihi temetipm ſciẽter vt vi-
deã te. Cũ igiť oporteret dei legẽ in
edictis angeloꝝ ťribiliter dari: nõ
vni homi paucisve ſapiẽtib⁹: ſed
vniuerſe genti ꝛ ꝑplo ingenti: co-
rã eodẽ ꝑplo magna facta ſũt i mõ
te vbi lex ꝑ vnũ dabať: cõſpiciẽte
mltitudine metuẽda ac tremẽda
que fiebãt. Non eĩ popul⁹ iſrael
ſic moyſi credidit: queadmodum
ſuo lycurgo lacedemonij: qḋ a io
ue ſeu apolline leges q̄s ꝯdidit ac
cepiſſet. Cũ eĩ lex dabať ꝑplo: q̄
coli vn⁹ iubebatur de⁹ i cõſpectu
ipſi⁹ populi: q̄ntũ ſufficere diuina
ꝓuidẽtia iudicabat: mirabilibus
rerũ ſignis ꝛ motibus apparebat:
ad eandẽ legẽ dandã creatori ſer-
uire creaturã. ¶Ca. XIIII

Sicut aũt vni⁹ hoĩs: ita hũa-
ni generis (qḋ ad dei ꝑplm ꝑ
tinet) recta eruditio ꝑ q̄ſdã articu
los tꝑm taq̄ etatũ ꝓfeć acceſſib⁹:
vt a tꝑalib⁹ ad eťna capiẽda: et a
viſibilibus ad inuiſibilia ſurgereť:
ita ſane vt etiaꝫ illo tꝑe q̄ viſibilia
ꝓmittebanť diuinit⁹ p̄mia: vn⁹ tñ
colẽd⁹ cõmẽdareť de⁹: ne mẽs hu
mana vľ ꝓ ipſis terrenis vite trãſi
torie bñficijs: cuiq̄ niſi vero aĩe cre
atori ac dño ſubdereť. Oia q̄ppe
q̄ p̄ſtare hoib⁹ vľ angeli vľ hoĩes
pñt: in vni⁹ eſſe oĩpotentis p̄tãte:
q̄ſquis diffiteť inſanit. De ꝓuidẽ
tia certe plotin⁹ platonicus diſpu
tat: eãq̄ a ſũmo deo: cui⁹ eſt intel-
ligibilis atq̄ ineffabilis pulchritu
do: vſq̄ ad hec ťrena ꝛ ima ꝑtin-
gere floſculoꝝ atq̄ folioꝝ pulchri
tudinẽ cõprobat: q̄ oĩa q̄ſi abiecta
ꝛ velociſſime ꝑeũtia decẽtiſſimos
formaꝝ ſuaꝝ nũeros hře nõ poſſe
ꝯfirmat: niſi inde formenť vbi forma intel-
ligibilis ꝛ incõmutabiľ ſimul hñs oĩa ꝑſe-
uerat. Hoc dñs ieſus ibi oñdit vbi ait: Cõ
ſiderate lilia agri quõ creſcũt: nõ laborant
neq̄ nent: dico aũt vob̄ q̄ꝛ nec ſalomon in
omni glĩa ſua ſic amict⁹ eſt ſicut vnũ ex hiſ.
Qꝛ ſi fenũ agri qḋ hodie eſt ꝛ cras in cliba
nũ mittiť ſic de⁹ veſtit: quanto magis vos
modice fidei. Optime igiť anima huma-
na adhuc ťrenis deſiderijs infirma: ea ipſa
q̄ tꝑaliter exoptat bona infima atq̄ ťrena
vite huic trãſitorie neceſſaria: et ꝓ illi⁹ vite
ſempiternis bñficijs ꝯtẽnenda: non tñ niſi
ab vno deo expectare ꝯſueuit: vt ab illius
cultu etiã i iſtoꝝ deſiderio nõ recedat: ad
quẽ ꝯtemptu eoꝝ ꝛ ab eiſ auerſiõe ꝑueniat.

Sic itaq̄ diuine ꝓuidẽtie ¶Ca. XV
placuit ordinare tꝑm curſũ: vt quẽ
admodũ dixi: ꝛ i actib⁹ apľoꝝ legiť: lex in
edictiſ angeloꝝ dareť ď vni⁹ veri dei cultu
in quib⁹ ꝛ ꝑſona ipſi⁹ dei: nõ q̄dẽ ꝑ ſuã ſub
ſtantiã q̄ ſemꝑ corruptibilib⁹ ocuľ inuiſibiľ
ꝑmanet: ſꝫ certiſ indicijs ꝑ ſbiectaꝫ creatori
creaturã viſibiľr appareret: ꝛ ſyllabatim per
trãſitorias tꝑm morulas hũane lingue vo
cib⁹ loq̄reť: q̄ in ſua natura nõ corꝑaliť ſed
ſpũaliter: nõ ſenſibiliter ſꝫ intelligibiliť: nõ
tꝑaliter: ſꝫ vt ita dicã eternaľr: nec incipit lo
qui nec deſinit: qḋ apḋ illũ ſinceri⁹ audiũt
nõ corꝑis aure ſꝫ mẽtiſ miniſtri ei⁹ ꝛ nuncij
q̄ ei⁹ vitate incõmutabili ꝑfruunť imortali
ter beati: ꝛ qḋ faciẽdũ modis ineffabilibus
audiũt: ꝛ vſq̄ in iſta viſibilia atq̄ ſẽſibilia
ꝑducẽdũ incũctanť atq̄ indifficuľť effici-
unt. Hec aũt lex diſtributiõe tꝑm data ẽ:
q̄ p̄ri⁹ haberet vt dictũ eſt ꝓmiſſa ťrena: q̄-
bus tñ ſignificarenť eťna: q̄ viſibilib⁹ ſacra
mẽtis celebrarẽt mlťi: intelligerent pauci.
Uni⁹ tñ dei cult⁹ aptiſſime illic ꝛ vocũ ꝛ re
rũ oĩm ꝯteſtatiõe p̄cipiť: nõ vni⁹ de turba:
ſꝫ ei⁹ q̄ fecit celũ ťrã: ꝛ oẽm aĩam ꝛ oẽm ſpiri-
tũ q̄ nõ eſt qḋ ipſe. Ille eĩ fecit: h̄ facta ſũt
atq̄ vt ſint ꝛ bene ſe habeant: eius indigẽt
a quo facta ſunt. ¶Ca. XVI

Quib⁹ igiť angeľ de beata ꝛ ſempiť-
na vita credẽdũ eſſe cenſem⁹. Utrũ
eis q̄ ſe religiõis ritib⁹ coli volũt: ſibi ſacra
ꝛ ſacrificia flagitãtes a mortalib⁹ exhiberi:
an eis q̄ hũc oẽm cultum vni deo creatori
oĩm deberi dicũt: eiq̄ reddẽdũ vera pieta
te p̄cipiũt: cui⁹ ꝛ ipſi ꝯtẽplatõne beati ſunt:
ꝛ nos futuros eſſe ꝓmittũt. Illa nãq̄ viſio
dei: tãte pulchritudinis viſio ẽ: ꝛ tãto amo

Exo. 33

Exo. 19

Exo. 20

Capi. XIIII. a Sicut aũt vni⁹ ho-minis ꝛc. In h ca. beat⁹ au-g⁹ oſtẽdit q̄ nõ ſolũ bona eťna ſꝫ etiam ipſa tẽporalia a deo ſũt reqrenda. nec ꝓpter ea ãgeli q̄cũq̄ ſunt colẽdi: allegat aũt hic plotinũ plato-nicum maxi-mũ. de q̄ .x. libro viij. ca. xij. fuit dictũ.

Math. 6

Capi. XV. a Sic itaq̄ diuine ꝓuidentie ꝛc. In h ca. xv oſtẽdit beatus augu. quõ deus ꝑ angelos ꝛ in ſbiecta creatura apparens hoibus ꝛ more hũano loquẽs ſyllabatim legẽ dedit: i q̄ tãtũ vnius veri dei cultum mandauit.

Capi. XVI. a Quib⁹ igiť angel ꝛc. In hoc ca. beat⁹ au-

re digniſſima: vt ſine hac
quibuſlibʒ alijs bonis ꝑdi
tū atqȝ abundantē nō du
bitet plotin⁹ infeliciſſimū
dicere. Cū ḡ ad hūc vnū q̄
dā angeli: q̄dam vō ad ſe
ipos latria colēdos ſignis
mirabilib⁹ excitent: ⁊ h̄ ita
vt illi iſtos coli ꝓhibeant:
iſti aūt illū ꝓhibere nō au
deāt: q̄b⁹ poti⁹ ſit creden
dū reſpōdeāt platonici: re
ſpōdeāt quicūqȝ ph̄i: re
ſpōdeant theurgi vl̄ pori⁹
gurgi. Hoc enim ſunt ille
omnes artes vocabulo di
gne. Poſtremo reſponde
ant hoīes ſi vll⁹ nature ſue
ſenſ⁹: q̄ rōnales creati ſūt:
ex aliq̄ pte viuit i eis. Re
ſpōdeāt inq̄ȝ eis ne ſacrifi
cādū ſit dijs vl̄ angelis: q̄
ſibi ſacrificari iubēt: an illi
vni cui iubēt hi q̄ et ſibi et
iſt̄ ꝓhibēt: Si nec iſti nec
illi vlla miracula facerēt: ſ
tm̄ ꝑciperēt: alij quidē vt
ſibi ſacrificarent: alij vō id
vetarēt: ſ vni tātū iuberēt
deo: ſatis deberet pietas
ipa diſcernere: q̄d hoꝝ de
faſtu ſupbie: q̄d de vera re
ligiōe deſcēderet. Pl⁹ etiā
dicā: ſi tātū hi mirabilibuſ
factl̄ hūanas aīas ꝑmoue
rēt q̄ ſacrificia ſibi expetūt
illi aūt q̄ h̄ ꝓhibēt ⁊ vni tm̄
deo ſacrificari iubēt: neq̄
q̄ȝ iſta viſibilia miracl̄a fa
cere dignarent: ꝑfecto nō
ſenſu corpis ſ rōne mēt̄ ꝑ
ponēda coꝝ eſſet auctas.
b Cūʒ vō deus id egerit ad
cōmēdāda eloq̄a veritat̄
ſue: vt per iſtos imortales
nūcios: nō ſui faſtū: ſ ma
ieſtatē illi⁹ ꝑdicātes: face
ret maiora: certiora: clari
ora miracl̄a: ne īfirmiſ pijſ
illi q̄ ſacrificia ſibi expetūt
falſaʒ religiōeʒ facili⁹ ꝑſua
derēt: eo q̄ ſēſib⁹ coꝝ q̄dā
ſtupēda mōſtrarēt: quē tā
dē ita deſipe libeat: vt nō
vera eligat q̄ ſectet̄: vbi et
ampliora inuenit q̄ miret̄:
c Illā q̄ppe miracula deoꝝ
gētiliū q̄ cōmēdat hiſtoria
nō ea dico q̄ interuallis tpm
occultl̄ ipi⁹ cāis mūdi: ve
rūtamē ſb diuina ꝓuiden
tia ꝯſtitut̄ ⁊ ordinat̄: mō
ſtruoſa ꝯtingūt: q̄les ſūt i
uſitati pt⁹ aīaliū: ⁊ celi ter
reqȝ rex inſolita facies: ſi
ue tātū terrēs: ſiue etiā no
cēs: q̄ ꝓcurari atqȝ mitiga
ri demonic̄ ritib⁹ fallaciſ
ſima coꝝ aſtutia ꝑhibent̄:
d Sed ea dico q̄ vi ac ptāte
coꝝ fieri ſat̄ euidēter appa
ret: vt ē q̄ effigies deoꝝ pe
natiū: q̄s de troia eneas fu
giēs aduexit: de loco in lo
e cū migraſſe referūt̄: q̄ cō
tem tarq̄ni⁹ nouacula ſecu
f it: q̄ epidauri⁹ ſerpēs eſcu
lapio nauiganti romā co
g mes adheſit: q̄ nauim q̄ ſi
mulachꝛuʒ mr̄is phꝛygie

guſtin⁹ oſtēdit q̄ quo ad cultū latrie alicui exhibēdū po
tius credendū eſt bonis angelis q̄ȝ demonibus. Et facit
in hoc caplo duo. ꝑmo eīn ꝓbat q̄ ſuppoſito q̄ ꝑ angelos
bonos nō eēnt facta miracl̄a nec ꝑ demōes: vl̄ q̄ nō ꝑ bo
nos angelos: ſ ꝑ demōes eſſent facta miracl̄a adhuc cre
dendū eſſet plus bo
nis angelis q̄ȝ demo
nibus: vbi infra di
cit ſic. Rn̄deāt theur
gi vl̄ pori⁹ gurgi ⁊c.
Scdo ibi. b Cū
vō de⁹ id egerit ⁊c.
Oſtēdit q̄ angeli bo
ni fecerūt maiora mi
racula q̄ȝ demones.
Et facit h̄ tria: q̄ꝛ pri
mo aſſignat cauſam
q̄re de⁹ fecit ꝑ bonoſ
angelos maiora mi
racl̄a: ⁊ pȝ totū. Se
cūdo ibi. c Illa
q̄ppe miracl̄a ⁊c. agit
de miraculis ꝑ deos
fact̄ ſm gētiliū hiſto
rias: ⁊ ꝑmo excludit
ab eoꝝ miracl̄is mō
ſtruoſa quedā q̄ pñt
⁊ debēt alijs cauſis
attribui q̄ȝ operatio
nib⁹ deoꝝ: ſic ſūt mō
ſtruoſi pt⁹ aīaliū: pu
ta q̄ bos equū pepit
vt narrat tit⁹ liui⁹ li.
iij. de ſcdo bello pu
nico: ⁊ q̄ porcus na
tus eſt cū oꝛe hūano
vt idē narrat lib. vij.
de eodeʒ. Et q̄ puer
nat⁹ eſt cū capite ele
phantino: vt idē nar
rat ibidē. Et q̄ i exer
citu xerxis reḡ equa
leporē pepit vt nar
rat valerius libro ꝑ.
Eodē etiā mō celi et
terre noua facies nō
eſt ponēda int̄ mira
cula deoꝝ: ſicut q̄ ce
lū viſū ē ardere ſicut
narrat titus liui⁹ lib.
iij. de vrbis origine.
Et q̄ celū viſū eſt in
duo findi magno hi
atu vt idē narrat lib.
ij. de ſcdo bello puni
co. Et q̄ i ſardinia vt
dicit ibidē littora vi
ſa ſūt arſiſſe. Et dicit
ibidē: q̄ ſol viſus eſt cū luna pugnaſſe. Et de die viſe ſunt
due lune. Et q̄ mare arſit vt idē dicit li. iij. de eodeʒ: Et q̄
apd̄ arpinū t̄ra cāpeſtr̄ in ſinū ingentē ꝯſedit: vt idē nar
rat lib. x. de eodē. Mōſtruoſa aūt hmōi lȝ nō fuerint dijs
aſcribēda: tm̄ gētiles q̄n talia ꝯtingebāt ſacrificabāt dijs
ſuis: vt hmōi ꝓdigia mitigarēt: h̄ eſt vt ꝯuerterent i bo
nū, vel ſaltē protēderēt mīn⁹ malū: q̄ꝛ talia inſolita iudi
cabāt eſſe ꝑſagia magnoꝝ euētuū futuroꝝ. Romani
vō q̄n talia ꝯtingebāt ſolebāt ꝯſulere libros ſibylle: ⁊
iubebāt̄ in eis iuēta facere dijs ſuis: vt talia mitigarēt: ſcu
ꝓcurarēt. i. porro vl̄ ꝑaul curarēt. d Sȝ ea q̄ dico
⁊c. ponit exēpla d̄ mirabilib⁹ q̄buſdā q̄ ſūt deoꝝ opati
onib⁹ aſcribenda
quoꝝ ꝑmū eſt de
dijs q̄s eneas de
troia ſecū porta
uit in italiā: de q̄
bus narrat vale
ri⁹ libro ꝑ q̄ ene
as ipos apd̄ laui
nium collocauit:
poſtmodū vero
aſcani⁹ fili⁹ enee
cū albā ꝯdidiſſet
⁊ deos eoſdem il
luc trāſtuliſſet ꝑ
ſeipos lauinium
ſūt reuerſi. Et q̄ꝛ
credi poterat id
factum fuiſſe ab
hoīe: cū reporta
ti eēnt albā: iterꝫ
ꝑ ſeipos lauiniū
ſunt reuerſi. De
iſt̄ ꝓdigijs ⁊ ali
is m̄tis vide la
ctātium li. ij. ca.
viij. e De co
tem tarq̄ni⁹ ⁊c.
Scdm exēplū ē
d̄ cote quē noua
cula ſecuit: de q̄
narrat tit⁹ liuius
li. ꝑ d̄ vrb origi
ne videlicȝ q̄ pri
ſcus tarq̄ni⁹ q̄n
tus rex romano
rū cū nūeꝝ cētu
riaꝝ eq̄tū augere
voluiſſet: dixit ſi
bi acti⁹ naui⁹ au
gur ñ poſſe aliq̄
nouū circa cētu
riaſ fieri niſi aueſ
ſignificarēt h̄ eē
faciēdū: ſup q̄ in
dign⁹ rex illudēs
arti augurandi
dixit illi auguri.
Poteſt ne illō fi
eri q̄d nūc mēte
ꝯcipio: qui ꝯuer
tēs ſe ad artē ſuā
dixit illud poſſe
fieri. Cui rex. Co
gitaui inq̄t q̄ tu nouacula cotē. i. lapidē q̄ndā durum
incideres: ḡ ꝑfice q̄ aues tue poſſe fieri portendunt: q̄
ſtatim abſqȝ omni cūctatiōe nouacula cotē diuiſit vt
dicit̄. hec ille. f De epidauri⁹ ⁊c. Tertiū eſt de ſer
pēte q̄ eſculapiū de epidauro vſqȝ romā ꝯtinue ſecut⁹
eſt. De quo dixi. ſ. li. iij. capi. xij. g De nauim ⁊c.
Quartum eſt de naui in qua fuit ſimulachꝛuʒ matris

vehebať: tātī hoīm boūq3 conatib⁹ imobilē redditā: vna muliercula zona alligatā: ad ſuę pudicitię teſti monium mouit ꝛ traxit: q̄
b virgo veſtalis de cui⁹ corruptione queſtio vertebať aqua īpleto cribro de tybe ri neq3 ꝓfluēte: abſtulit cō
i trouerſiā. Hec ģ atq3 alia huiuſcemodi nequaq3 illiſ q̄ in ꝑplo dei facta legimus vtute ac magnitudine cōferēda ſūt: quātomin⁹ ea q̄ illoꝝ q̄3 ꝑploꝝ q̄ tales deos coluerūt legibus iudicata ſūt ꝓhibēda atq3 plectēda magica ſc3 vel theurgica: Quoꝝ pleraq3 ſpecie ten⁹ mortaliū ſenſus imaginaria ludificatione decipiūt: quale eſt lunā deponere: Donec ſuppoſitas (vt ait lucan⁹) ꝓpior deſpumet i
k herbas. Quędā vero ꝛ ſi nōnullis pioꝝ factī videanť ope coęquari: finiſ ipe q̄ diſcernūť incōpabiliter h̄ nr̄a oñdit excellere. Illiſ enī multi tāto min⁹ ſacrificiis colēdi ſūt: quātomagī h̄ expetūt: his vo vn⁹ commēdať de⁹: qui ſe nullis talib⁹ indigere: ꝛ ſcripturaꝝ ſuaꝝ teſtificatione ꝛ eorūdem poſtea ſacrificioꝝ remotione demōſtrat. Si q̄ ģ angeli ſibi expetūt ſacrificiū: ꝑponēdi eis ſunt qui nō ſibi h̄ deo creatori oim

cui ſeruiūt. Hinc enī oſtēdūt q̄3 ſincero amore nos diligāt: qñ ꝑ ſacrificiū nō ſibi h̄ ei nos ſubdere volūt cui⁹ ꝛ ipſi ɔtemplatione beati ſūt: ꝛ ad eū nos ꝑuenire querūt a quo ipi nō receſſerūt. Si aūt angeli qui nō vni ſed plurimis ſacrificia fieri volūt: nō ſibi h̄ eiſ diis volūt quoꝝ deoꝝ āge li ſunt: etiā ſic eis ꝑponēdi ſūt illi qui vni⁹ dei deoꝝ angeli ſunt: cui ſacrificari ſic iubēt: vt alicui alteri vetent: cū eoꝝ null⁹ huic vetet: cui vni iſti ſacrificari iubēt. Porro ſi qđ magis indicat eoꝝ ſupba fallacia nec boni nec bonoꝝ deoꝝ angeli ſunt: h̄ demōes ma li: qui non vnum ſolum ac ſummū deū: h̄ ſeipos ſacri ficiis coli volūt: qđ maius q̄3 vni⁹ dei ɔtra eos eligēdum eſt ꝑſidiū: cui ſeruiūt angeli boni: q̄ nō ſibi h̄ illi iubēt vt ſacrificio ſuiam⁹: cui⁹ noſipſi ſacrificiū eſſe debemus. Ca. XVII

P Roinde lex dei quę in edictis data eſt angeloꝝ: in qua vnus deus deoꝝ religione ſacroꝝ iuſſus eſt coli: alii vero quilibet ꝓhibiti: in arca erat poſita: q̄ arca teſtimonii nuncupata eſt: Quo noīe ſatī ſignificať: nō deū qui ꝑ illa omnia colebať circūdu

phrygie. i. berecyntię quę diciť mater deoꝝ: ſed mater phrygia diciť q2 de phrygia allata romā vt ſupra libro primo. ca. xxx. dictū fuit. Hanc autē nauē cu3 in flumine tyberis tam fortiter heſiſſet vado vt nulla vi cōmoueretur: claudia quinta ſubmiſſis genib⁹ deos orauit vt ſi ſe caſtā iudicarent nauis ſuū cingulu3 ſequereť: ꝛ ita fu it factū: hoc narrat ouidius li. iiii de faſtis. Titus aūt liui⁹ libro. ix. de ſcđo bello pu nico. ꝛ ſolin⁹ faciunt de iſto menti onē. Fuit aute3 ipa claudia ſcđm titum vna de pri morib⁹ ciuitatis.
b Quę virgo veſtalis ꝛc. Quītū exēplū eſt de vir gine veſtali. i. ſacerdote deę veſtę de qua valerius libro. viii. capi. ꝓ dicit q̄ cum eius caſtitas dubia eſ ſet ꝓpter infami am: ipſa de inceſſtu accuſata: ꝛ de ſua ɔfidēs innocētia accepto cri
Lucan⁹ li. 6 bro orauit veſtā dicens. Si caſte tibi ſemꝑ ſeruiui faciaſ q̄ ego hoc in cribro de tybe ri aquā hauriam ꝛ in ędem tuā ꝑferam: qđ ꝛ fecit. De hoc etiā auguſtin⁹ facit īfra mentionē li. xxi. ca. xi. Tertio ibi
i Hec ģ atq3 alia ꝛc. Cōpat miracula ꝑ deos facta ad miracła facta ꝑ bonos āgelos a đo: ꝛ facit h̄ duo q2 ꝓ oſtēdit q̄ q̄ ad magnitudinē opis mītū ſūt ꝓferenda miracła dei miraclis demonū: etiā loqndo de his quę iam dicta ſunt: ꝛ multomagis de aliis quę ꝓhibita ſūt vt. ſ. li. viii. ca. xix. dictū fuit: quoru3 quedā ɔſiſtūt in quadā imaginaria ludificatione ſicut q̄ malefici lunā videnť deponere: ꝛ quaſi de cęlo ꝓpe terrā dimittere: vt in herbis ſuppoſitis deſpumet. id ē ſpumā cauſet: qua ſpuma poſtmodū ad multa malefi cia vtanť. Et vt diciť pirithous prim⁹ inuenit artē qua luna cogereť deſcendere: de qua lucanus libro. vi. vbi lo quitur de multis miraculis ꝛ mirabilib⁹ quę malefica q̄dam erichtho facere conſueuit: dicit ſic. Et patiť tantos cantu depreſſa labores. id eſt luna incantata. Donec ſuppoſitas ꝓpior deſpumet in herbas. De huiuſmodi etiā ludificationib⁹ apuleius libro metamor phoſeos inducit q̄ndam nomine ſocratē ſic de quadam maga loquente3. Saga inquit ꝛ diuina potēs cęlū deponere: ꝛ terram ſuſpendere: fontes durere: ꝛ monteſ diffluere: manes ſub limare: ꝛ deos īfima re: ſidera extinguere ꝛ tartarū ipm illumi nare. Et vgili⁹ li. iiii ęneidos ſimilia narrat dicēs. Hęc ſe car minib⁹ ꝓmittit ſolue re mētes. Siſtere aquas fluuiis ꝛ vertere ſidera retro. Et ouidi⁹ epła. vi. de medea dicit ſic. Illa reluctantē curſu deducere lunam. Nititur ꝛ tenebris addere ſo lis equos. Illa refrenat aquaſ obliquaq3 flumina ſiſtit. Illa lo co ſiluaſ viuaq3 ſaxa mouet ꝛc.
k Quę dam vero ꝛ ſi nōnulł ꝛc. oſtēdit q̄ etiā etſi ſunt per demones fa cta miracula quę videntur quo ad magnitudinem operis ęquari multis miraculis per angeloſ bo nos factis. tamen finis eſt omnino alius quia boni faciunt nō vt ipſimet colantur: ſed vnus verus deus. demones ad hoc agūt vt ipſimet colantur: ꝛ ideo minus credendum eſt eis q̄3 bonis angelis.

Capitulum. XVIII

a P Roinde lex dei ꝛc. In hoc capitulo oſtendit beatus auguſtinus q̄ lex quę docet vnum ſolum deum colendum ſufficienter eſt miraculis confirmata. Et facit duo. quia primo oſtendit hoc per miracula facta cir ca arcam teſtamenti in qua fuit lex repoſita: ꝛ patent q̄ de his hic narrantur legēti ſacram hiſtoriam. Scđo ibi.

b Si eñ philoſophi ꝑ ⁊c̃. oñdit idē ex miraculis q̄ facta ſunt hora qua p̄dicatum eſt vnū ſoluȝ deuȝ eſſe colēdū ſic̄ factū eſt i p̄dicatiōe xp̄i ⁊ apoſtolorū et multoꝝ aliorū ſanctorū: Facit aūt h̄ mētionē de platonic̄ qui ex rerum pulchritudie arguūt diuinā ꝓuidentiā: et opꝰ diuinū vt appareat ꝙ eodē mō ex miraculis tali hora fact̄ arguere poſſumꝰ diuinitatem q̄ approbat p̄dicationē ad cuiꝰ ꝯfirmationem miracula tali hora fiūt. Platonicus ꝟo cuius dicta h̄ allegat beatꝰ augꝰ fuit plotinꝰ vt. ſ. patuit ca. xiiii.

Capi. XVIII

a Nam dicet aliqs ⁊c̃. In h̄ capl'o excludit beatꝰ augꝰ. q̄ndam reſpōſionē

di ſolere vel ꝯtineri loco: cū reſpō
ſa eius ⁊ quędā humanis ſenſibꝰ
darent̄ ſigna ex illiꝰ arce loco: ſed
volūtatis eius hinc teſtomonia ꝑ
hiberi: ꝙ etiā ipſa lex erat in tabu
lis ꝯſcripta lapideis: ⁊ in arcā vt
dixi poſita: quā tp̄e ꝑegrinatiōis
i heremo cū tabernaculo (qd̄ ſilr̄
appellatū ē tabn̄aculū teſtimonij)
cū debita ſacerdotes veneratiōe
portabāt. Signūqꝫ erat ꝙ ꝑ diē
nubes apparebat: quę ſicut ignis
nocte fulgebat. Quę nubes cum
Nume.9 moueret̄: caſtra mouebant̄: ⁊ vbi
ſtaret caſtra ponebant̄. Reddita
ſūt aūt illi legi magni miraculi te-
ſtimonia: p̄ter iſta q̄ dixi: ⁊ p̄ter vo
ces q̄ ex illiꝰ arce loco ędebantur.
Nā cū terrā ꝓmiſſionis intranti-
Josue.3 bus eadē arca tranſiret: iordanis
fluuiꝰ ex ꝑte ſuꝑiore ſubſiſtēs: ⁊ ex
iferiore decurrēs: ⁊ ipi ⁊ ppl'o ſiccū
p̄buit trāſeundi locū. Deinde ci-
Josue.6 uitas quę prima hoſtilis occurrit
more gētiū deos plurimos colēs:
ſepties eadē arca circūacta: muri
repente ceciderūt: nulla manu op
pugnati: nll'o ariete ꝑcuſſi. Poſt
j.Reg.4 hoc etiā cū iam in terra ꝓmiſſiōis
eſſent: ⁊ eadē arca ꝓpter eoꝝ pec
cata fuiſſet ab hoſtibꝰ capta: hi q̄
j.Reg.5 cā ceperāt: in tēplo dei ſui: quem p̄
ceteri colebāt: honorifice colloca-
rūt: abeūteſqꝫ clauſerunt: aptoqꝫ
poſtera die: ſimulachꝛꝫ cui ſuppli-
cabāt inuenerūt collapſuȝ: defor-
miterqꝫ ꝯfractū. Deinde ipi ꝓdi-
j.Reg.6 gijs acti: deformiuſqꝫ puniti: ar-
cā diuini teſtimonij ppl'o vñ cepe-
rāt reddiderūt. Ipa aūt reddicio
qualis fuit? Impoſuerūt eā plau-
ſtro: eiqꝫ iuuēcas a quibꝰ vitulos
ſugētes abſtraxerāt ſubiūxerunt:
⁊ eas quo vellēt ire ſinerūt: etiam
hinc vim diuinā explorare cupiē
tes. At illę ſine hoīe duce atqꝫ re-
ctore: ad hebręoſ viā ꝑtinacit̄ gra
diētes: nec reuocate mugitibꝰ eſu-
riētiū filioꝝ: magnū ſacramētū ſu
is cultoribꝰ reportarūt. Hęc atqꝫ
huiuſcemodi deo ꝑua ſūt: ſ; ma-
gna terrēdis ſalubrit̄ erudiēdiſqꝫ
b mortalibus. Si eñ phi p̄cipueqꝫ

platonici rectiꝰ ceteri ſapuiſſe lau
dant̄: ſicut pauloante cōmemora
ui: ꝙ diuinā ꝓuidentiā h̄ qꝫ rerū
infima atqꝫ terrena adminiſtrare
docuerint: numeroſarum teſtimo
nio pulchritudinū: q̄ nō ſolū i cor
poribꝰ aīaliū: verꝫ etiā i herbis fę
noqꝫ gignunt̄: quāto euidētiꝰ h̄ at
teſtant̄ diuinitati: q̄ ad horā p̄di-
cationis eiꝰ fiūt: vbi ea religio cō-
mendat̄ q̄ oībꝰ cęleſtibꝰ terreſtribꝰ
iferniſqꝫ ſacrificari vetat: vni deo
tantū iubēs: qui ſolꝰ diligēs ⁊ dile
ctꝰ: beatos fac: eorūqꝫ ſacrificioꝝ
p̄finiēs tp̄a iꝑata eaqꝫ ꝑ meliorē
ſacerdotē i meliꝰ mutāda p̄dicēs:
nō iſta ſe appetere: ſed ꝑ hęc alia
potiora ſignificare teſtatur. nō vt
ipe his honoribꝰ ſublimet̄: ſ; vt nos
ad eū colendū eiqꝫ cohęrendum
igne amori eiꝰ accēſi: qd̄ nobis nō
illi bonū ē excitemur. Ca. XVIII
a Nā dicet aliq̄s iſta falſa eē mi
racula: nec fuiſſe facta: ſ; mē
daciter ſcripta. Quiſq̄s h̄ dicit: ſi
his rebꝰ negat oīno vllis litteris
eſſe credendū. pōt etiā dicere nec
deos vllos curare mortalia. Nō
eñ ſe aliter colēdos eē ꝑſuaſerūt:
niſi mirabilibꝰ opuȝ effectibꝰ: q̄rū
⁊ hiſtoria gentiū teſtis eſt: quaruȝ
dij ſe oſtētare mirabileſ: potius ꝙ̄
vtiles oñdere potuere. Und̄ hoc
ope nr̄o cuiꝰ hūc iā decimū librū
habemꝰ in manibꝰ: nō eos ſuſcepi
mus refellēdos: qui vl̄ vllam eſſe
vim diuinā negāt: vel hūana non
curare ꝯtēdūt: ſ; eos qui nr̄o deo
ꝯditori ſanctę ⁊ glorioſiſſimę ciui
tatis: deos ſuos p̄ferunt: neſcien-
tes eū ipm̄ eſſe etiā mūdi hꝰ viſibi
lis ⁊ mutabil̄ inuiſibilē ⁊ icōmuta
bilē ꝯditorem: ⁊ vitę beatę nō de
his q̄ ꝯdidit: ſed de ſeipo veriſſi-
mū largitorē. Eius eñ ꝓpheta ve
raciſſimꝰ ait. Mihi aūt adherere Ps. 72
deo bonū eſt. De fine nāqꝫ boni
inter phos querit̄: ad qd̄ adipiſcē
dū: oīa officia referēda ſunt. Nec
dixit iſte: mihi aūt nimis diuitijs
abūdare bonum eſt: aut inſigniri
purpura ⁊ ſceptro: vl̄ diademate
excellere: aut qd̄ nōnulli etiā phi-

q̄ ad p̄ius arguta dari poſſ; poſſet enim aliq̄ſ dicere ꝙ ea q̄ allegata ſunt de miraculis in p̄cedēti ca. recitat̄ ſūt falſa ⁊ falſo ſcripta: qd̄ iꝓbat augꝰ ſic: qꝛ d̄ diijs ⁊ eorum miraculis aut credēdū ē aliquibus l̄ris aut nō. Si non ĝ negat omnino deorū ꝓuidētia ⁊ eorū cultꝰ: quia alit̄ ꝙ̄ miraculis vl̄ opibꝰ mirabilibus ꝑſuaſio n̄ fuit. Si ꝟo aliquibꝰ litteris credendū eſt: credēdū eſt magis l̄ris ſacris q̄ p̄cipiunt vni d̄o ſoli ſūmo eē ſacrificādū ꝙ̄ litteris gētiluȝ q̄bꝰ narrāt q̄dā miracula eſſe facta: vt ſacrificetur diijs q̄buſdā q̄s etiam ipſi reputāt vnū ſuperiorē habere.

Ps. 72

Ca. XIX
a q Ui
aūt
putāt ⁊c.
In h ca.
ꝓbat au-
gꝰ q ſacri
ficiū etiā
corporale
nō eſt al-
teri q̄ vni
deo faciē-
dum nec
vnq̄ꝫ fuit
Et fac hic
tria. quia
pmo cām
aſſigt q̄re
ſoli deo i-
uiſibili vi
ſibile fuit
ſacrifican
dum. Se
cūdo ibi.
b Tunc
nobis fa-
uent ⁊c.
oſtēdit q
tale ſacri-
ficium an
geli boni
ſibi fieri
nolūt. nec
etiā boni
homines.
Certo ibi
c Nec
ob aliud
⁊c. reddit
cām qua-
re demo-
nes ſibi
corpale ſa
crificiū ex
hiberi vo
lūt: cū tñ
i nidoribꝰ
id eſt odo
ribꝰ ſacri-
ficiorum
non dele-
ctētur: ſic
gētiles ali
qui puta-
uerūt.

loſophoꝝ dicere nō erubuerunt: mihi voluptas corpis bonuꝫ eſt: aut qd melꝰ velut meliores dice- re viſi ſūt: mihi vꝛ animi bonū ē: ſed mihi inq̄t deo adherere bonū eſt. Hoc eū docuerat: cui vni tan tūmodo ſacrificādū ſancti quoqꝫ angeli legaliū ſacrificioꝛuꝫ etiam ꝯteſtatiōe monuerūt. Unꝫ etiā ipe ſacrificiū eiꝰ factꝰ fuerat: cuiꝰ igne intelligibili correptꝰ ardebat: ⁊ in eius ineffabilē icorporeūqꝫ cōple xū ſancto deſiderio ferebaꝶ. Por ro aūt ſi multoꝝ deoꝝ cultores q̄- leſcūqꝫ deos ſuos eē arbitrenꝶ: ab eis facta eē miracla vl' ciuiliū reꝝ hiſtorie vl' libri magici ſiue qd ho neſtiꝰ putāt theurgicis credūt: q̄d cauſe eſt cur illis litteri nolint cre- dere iſta facta eſſe: quibꝰ tāto ma- ioꝛ debeꝶ fides: quāto ſup oēs eſt magnꝰ: cui vni ſoli ſacrificandū ꝓ cipiunt.

Ca. XIX

a Q Ui aūt putant h viſibilia ſa crificia diis aliis ꝯgruere: illi ve- ro tanq̄ꝫ inuiſibili iuiſibilia: ⁊ ma- ioꝛi maioꝛa: melioriqꝫ melioꝛa: q̄- lia ſunt pure mētis ⁊ bone volun tatis officia: ꝓfecto neſciunt h ita eſſe ſigna illoꝝ: ſic verba ſignātia vl' ſonātia ſigna ſūt rerum. Quo circa ſicut orātes atqꝫ laudantes ad eū dirigimꝰ ſignificātes voces cui res ipas i corde quas ſignifi- camus offerimꝰ: ita ſacrificantes nō alteri viſibile ſacrificiū offeren dū eſſe nouerimꝰ: q̄ꝫ illi cuiꝰ in coꝛ dibus nr̄is iuiſibile ſacrificiū noſ- b ipſi eſſe debemꝰ. Tūnc nob fauēt nobiſqꝫ cōgaudēt: atqꝫ ad h ipm nos ꝓ ſuis viribꝰ adiuuāt angeli quiqꝫ virtuteſqꝫ ſupioꝛes: ⁊ ipſa bonitate ac pietate potentioꝛes. Si aūt illis h exhibere voluerimꝰ nō libēter accipiūt: ⁊ cū ad hoīes ita mittunꝶ vt eoꝝ pſentia ſentiaꝶ aptiſſime vetāt. Sūt de his exem pla in lr̄is ſanctis. Putauerūt q̄- dā deferendū angelis honoꝛē: vl' adoꝛando vel ſacrificādo qui de beꝶ deo: ⁊ eoꝝ ſunt admonitione ꝓhibiti: iuſſiqꝫ ſūt h ei deferre cui vni fas eſſe nouerūt. Imitati ſunt angelos ſanctos etiā ſancti homi nes dei. Nā paulus ⁊ barnabas i lycaonia facto quodā miraclo ſa- nitatis: putati ſunt dii: eiſqꝫ lycao- nii imolare victimas voluerūt: qd a ſe hūili pietate remouētes: eiſqꝫ i quē crederēt annūciauerūt deū. c Sꝫ nec ob aliud fallaces illi ſup- be ſibi hoc exigunt: niſi q: vo deo deberi ſciūt. Nō eni reuera vt ait poꝛphyriꝰ: ⁊ nō nlli putant: cada- uerinis nidoꝛibus ſed diuinis ho noꝛibꝰ gaudēt. Copiā vero nido- rū magnā habēt vndiqꝫ: ⁊ ſi am- plius vellent: ipi ſibi poterāt exhi bere. Qui ergo diuinitatē ſibi ar- rogāt ſpiritꝰ: nō cuiuſlibet corpis fumo: ſ ſupplicātis aīo delectanꝶ: cui decepto ſubiectoqꝫ dominenꝶ intercludētes iter ad deū veruꝫ: ne ſit hō illiꝰ ſacrificiuꝫ dū ſacrificaꝶ cuipiā pter illū.

Ca. XX

a V Nde verꝰ ille mediatoꝛ: in- quātū formā ſerui accipiēs mediatoꝛ effectꝰ eſt dei ⁊ hoīm ho mo xp̄s ieſus: cū in forma dei ſa- crificiū cū pre ſumat: cū q̄ ⁊ vnꝰ ē deꝰ: tñ in forma ſerui ſacrificium maluit eē q̄ꝫ ſumere: ne vl' hac oc- caſiōe q̄ſq̄ꝫ exiſtimaret cuilibet ſa- crificādū eſſe creature. Per hoc ⁊ ſacerdos eſt: ipſe offerēs: ipe ⁊ ob latio. Cuiꝰ rei ſacramētū quotidi- anū eſſe voluit eccle ſacrificiū: cū ipiꝰ corpis ipe ſit caput: ⁊ ipiꝰ ca- pitis ipa ſit corpꝰ: tā ipa ꝑ ipm q̄ꝫ ipſe ꝑ ipam ſuetꝰ offerri. Huiꝰ ve- ri ſacrificii mltiplicia variaqꝫ ſig̃ erāt ſacrificia priſca ſanctoꝝ: cuꝫ hoc vnū ꝑ multa figuraretꝶ: tanq̄ꝫ v̇bis mltis res vna diceretꝶ: vt ſi- ne faſtidio multū cōmendaretur. Huic ſūmo veroqꝫ ſacrificio: cun- cta ſacrificia falſa ceſſerunt.

Ca. XXI

a M Oderatis aūt pfinitiſqꝫ tpibꝰ: etiā ptās ꝑ- miſſa demonibꝰ vt hoībꝰ q̄s poſ- ſidēt excitatis: inimicitias aduer- ſus dei ciuitatē tyrānice exerceāt ſibiqꝫ ſacrificia nō ſolū ab offeren tibꝰ ſumāt: ⁊ a volētibꝰ expetant: verū etiā ab inuitis pſeq̄ndo vio- lenter extoꝛqueāt: nō ſolū punitio-

Act. 14

Ca. XX
a V Nde
verꝰ
ille media
toꝛ ⁊c. In
hoc capi-
tulo. xx.
oſtēdit au
gꝰ q etiā
xp̄o ratio
ne nature
aſſumpte
vl' ſm na
turā aſſū-
ptā nō eſt
ſacrifican
dum. imo
ipſe effe-
ctus eſt ſa
crificium:
cuiꝰ oīa ſa
crificia ſi-
gna fuerꝶ
Cetera pa
tent.

i. Thimo. 2

Ca. XXI
a M O-
derātis aūt
pfinit ⁊c.
In h ca.
aſſigt bea
tus augꝰ
cām qua-
re deus ꝑ
miſit ad tē
pus q de
mones a
chriſtiāis
expeterēt
ſibi ſacrifi
cari. ⁊ fac
hic duo.
pmo red-
dit cām il
lius: dicēs

cām eſſe vt numerus
martyrū impleretur
Scđo ibi. b Hos
multo elegātiꝰ ⁊c. oſtē
dit quali noīe digni
eſſēt martyres ſi vſꝰ
eccľiaſtici ſmonis h
admitteret. Et fac̄ h
duo. qꝛ pⁱmo oñdit
ꝙ merito dici poſſēt
heroes. Ad cuiꝰ intel
lectū eſt ſciēdū: ꝙ he
roes apꝰ gētiles di
cebant magni alicu
ius meriti hoīes: di
cti ſic ab hera. i. iuno
ne: quā dicūt aerē eē
credebāt em̄ ꝙ tales
hoīes. i. aīe eoꝝ cū
demonibꝰ in aere ha
bitārent: ⁊ ad h deſi
gnādū finxerūt poe
te greci ꝙ heros fuit
filiꝰ iunonis. Sed tñ
dicit augꝰ ꝙ marty
res nō dicerēt hero
es ꝓpter cām illā: ſ
qꝛ vicerūt iunonē. i.
aereā ptātē q̄ viris
iuſtis ſemꝑ reſiſtit: ꝓ
pter qđ poete ꝯueni
enter finxerūt iunonē
ꝟtutibꝰ inimicā ⁊ in
uidere his q̄ in celū
volūt aſcēdere. vnde
virgilius libro pⁱmo
eneidos loq̄t in pſo
na iunonis dicens.
Gēs inimica mihi. ſ.
eneas ⁊ ſocij ſui. Et
ſeneca in pⁱma trage
dia inducit iunonē i
dignatā ob h ꝙ multi
i celū a ioue trāſlati
ſūt: ⁊ ſpecialr hercu
li inuidētē. vt ptꝫ ibi
dē: ⁊ ꝑ ouidiū libro.
iiij. metamorphoſe
os. Et ē aduertendū
h ꝙ romani ꝯſueue
rūt ſuos viros fortes
q̄ pulchras victoriaſ
fecerāt i honorē ipo
rū denoīare eos a gē
te deuicta: ſic vterq̄
ſcipio africanus ab
africa deuicta ꝑ eos.
Nā ſcipio africanꝰ
ſupior vicit afros in
ſecūdo bello punico
Scipio ꝟo africa
nus poſterior vicit
eoſdē in tertio bello.
⁊ carthaginem q̄ fuit
caput africe oīno de

Virgilius
7. eneid.

Virgilius
5. eneid.

ſa nō eſt: ſ etiā vtilis inueni
tur eccľie: vt martyrū nu
merꝰ impleat̄: quos ciuitaſ
dei tāto clariores ⁊ hono
ratiores ciues habet: q̄nto
fortiꝰ aduerſus impietatē
poteſtatū etiā vſq̄ ad ſan
b guinē certāt. Hos multo
elegātiꝰ ſi eccľiaſtica loq̄n
di ꝯſuetudo pateret̄: nros
heroas vocaremus. Hoc
em̄ nomē a iunone dicitur
tractum: quod grece iuno
hera appellat̄: ⁊ iđo neſcio
q̄s filiꝰ eius ſcđm grecorū
fabulas heros fuerit nūcu
patꝰ: h videlicet veluti my
ſticū ſignificāte fabula: ꝙ
aer iunoni deputet̄: vbi vo
lūt cum demonibꝰ heroas
habitare: q̄ noīe appellant
alicuiꝰ meriti aīas defun
ctoꝝ. Sꝫ a ꝯtrario martyres
nri heroes nūcuparentur
ſi vt dixi vſus eccleſiaſtici
ſermōis admitteret: nō ꝙ
eis eēt cū demonibꝰ i aere
ſocietas: ſ ꝙ eoſdē demo
nes. i. aereas vincerēt po
teſtates: ⁊ in eis ipā q̄cq̄d
putat̄ ſignificare iunonem
q̄ nō vſq̄quaq̄ incōueni
enter a poetis inducit̄ inimi
ca ꝟtutibꝰ: ⁊ celū petētibꝰ
c viris fortibꝰ inuida. Sed
rurſus eis ſuccūbit infelicit̄
ceditq̄ ꝟgiliꝰ: vt cū apud
eum illa dicat. Vincor ab
enea: ipm enea admoneat
helenꝰ: q̄ſi ꝯſilio religioſo
⁊ dicat. Iunoni cane vo
ta libēs: dñamq̄ potentē.
Supplicibꝰ ſupera donis.
Ex qua opinione porphy
rius: q̄uiſ nō ex ſua ſnīa: ſ
ex alioꝝ bonum dicit deū
vł geniū nō venire i hoīem
niſi malus fuerit ante pla
catꝰ. tāq̄ fortiora ſint apꝰ
eos numia mala q̄ bona:
q̄ñ quidē mala ipediūt ad
iutoria bonoꝝ: niſi eis pla
cata dent locū: maliſq̄ no

lentibꝰ bona ꝓdeſſe nō poſ
ſunt: nocere aūt mala poſ
ſunt: nō ſibi valētibꝰ reſiſte
re bonis. Non eſt iſta vere
veraciterq̄ ſancte religio
nis via: nō ſic iunonē h eſt
aereas ptātes pioꝝ ꝟtuti
bus inuidētes nri marty
res vincūt: Nō oīno ſi di
ci vſitate poſſet: heroes no
ſtri ſupplicibꝰ donis ſ vir
tutibꝰ diuinis herā ſupant
Cōmodiꝰ q̄ppe ſcipio afri
canꝰ eſt cognomiatꝰ: ꝙ vir
tute africam vicerit: q̄ ſi
hoſtes donis placaſſet vt
parcerent. Ca. XXII
a Vera pietate hoīes
dei aereā poteſtatē
inimicā cōtrariāq̄ pietati
exorcizādo eijciūt nō pla
cādo: oēs temptatiōes ad
uerſitateſq̄ eiꝰ vincūt: orā
do nō ipam ſ ſuū deū ad
uerſus ipam. Non em̄ ali
quem vincit aut ſubiugat
niſi ſocietate peccati. In
eiꝰ ergo noīe vincitur qui
hoīem aſſumpſit: egitq̄ ſi
ne peccato: vt in ipſo ſacer
dote ac ſacrificio fieret re
miſſio peccatoꝝ. i. ꝑ medi
atorem dei ⁊ hoīm hoīem
chriſtū ieſum: ꝑ quē facta
peccatoꝝ purgatiōe recō
ciliamur deo. Nō em̄ niſi
peccatis hoīes ſepantur
a deo: quoꝝ i hac vita nō
fit noſtra virtute ſ diuina
miſeratione purgatio: ꝑ in
dulgentiā illius nō per no
ſtram potentiam: qꝛ ⁊ ipa
quātulacunq̄ virtus q̄ di
cit̄ noſtra: illiꝰ eſt nobis bo
nitate ꝯceſſa. Multū aūt
nobis in hac carne tribue
remus: niſi vſq̄ ad eiꝰ de
poſitionē ſub venia viue
remꝰ. Propterea ergo no
bis ꝑ mediatorem pſtita eſt
grā: vt polluti carne pecca
ti: carniſ peccati ſimilitudi
ne mūdaremur. Hac dei

leuit. Et eodem
mō frater ſcipio
nis africani ſu
pior̄ dictꝰ eſt ſci
pio aſiaticus. qꝛ
deuicit aſiā: ⁊ ſic
de alijs multis: ꝓ
pter qđ dic̄ augꝰ
ꝙ martyres con
uenięter heroes
dici poſſēt ab he
ra. i. iunone ⁊ po
teſtatibꝰ aereis ꝑ
ipos deuict̄. Se
cūdo ibi. c
Sꝫ rurſuſ eiſ ſuc
cūbit ⁊c. oſtēdit
quō error virgi
lij de iunone fuit
cauſa erroris ali
oꝝ. nā ꝟgiliꝰ licꝫ
in vno loco. vide
licꝫ lib. vij. enei
dos inducat iu
nonē ꝯfitentē ſe
vinci ab enea. tñ
ipe ꝟgilius a iu
none victꝰ i alio
loco. ſ. libro. iij.
eneidos inducit
helenū filiū pria
mi regis troiano
rū ꝯſulentē enee
ꝙ placaret iram
iunonis ſacrifici
is ⁊ donis: vnde
dicebat ſm ꝟgi
liū helenꝰ enee.
Iunoni cane vo
ta libēs. i. ſm ſo
lēnia vota libent̄
fac ſibi. dñamq̄
potentē. ſ. iuno
nē ſupplicibus ſu
pera donis. i. do
nis ⁊ ſupplicatiōi
bus irā eiꝰ vince
Ex iſto ꝟo erro
re ꝟgilij accepe
runt alij occaſio
nē alteriꝰ erroris
vt ſat̄ ptꝫ in lr̄a
auguſtini.
Ca. XXII
a Vera pieta
te hoīes
⁊c. In hoc ca. oſtē
dit beatus augꝰ
quō ptātes aere
as debemꝰ vince
re. Et facit duo:
qꝛ pⁱmo oſtendit
ꝙ ſola dei ꝟtute
vincimꝰ: ſecūdo
quō eiuſdē miſe

ſ. Thim. 2

ratione purgemur.
ibi. i. ei⁹ ergo nōie.
Ca. XXIII
D Icit etiā por
phyri⁹ ꝛc. In
h ca. ꝓbat aug⁹ ex
dictis porphyrij il
lud qḋ i p̄cedēti ca.
dictū eſt. videlicet
ꝙ ab vno ſolo deo
purgamur. Facit
autem tria. qꝛ p̄mo
ex dictis eius ꝓbat
ꝙ theletis deoꝝ id
eſt ſacrificijs purga
tiuis eis factis non
poſſum⁹ purgari: ꝛ
patz lr̄a. Scḋo ibi.
b Deinq̄ eodem
oraclo ꝛc. ponit di
ctū quoddam por
phyrij obſcurū qui
inuit deū veꝝ poſ
ſe purgare. Tertio
ibi. c Que autē
dicat ꝛc. exponit il
lud dictū porphy
rij. vbi duo fac. nāz
p̄mo oñdit quid eſt
de intētiōe porphy
rij clarū ꝛ qḋ dubi
um. Clarū eſt autē
ꝙ poſuit duo prin
cipia effectiua oīm
ſcz deū patrē ꝛ deū
filiū quē vocat pa
ternā mentē vel in
tellectū: ꝛ in h ↄcor
dat cū plotino ꝛ ali
is platonicis. de q̄
bus etiaz dicit ma
crobi⁹ ſup ſomniuz
ſcipionis ꝙ ipi po
nūt vnū ſūmū deū
ꝛ noyn. i. mētē ide
as ↄtinētē ex ſūmo
deo natā ꝛ p̄fectam
Trimegiſt⁹ autem
de v̄bo p̄fecto dicē
ſic. dñs ꝛ omniū fa
ctor deoꝝ ſcḋm ſecē
dūm: qm̄ hūc fecit
p̄mū ꝛ ſolū ꝛ veꝝ
bon⁹ ei viſus eſt et
pleniſſim⁹ oīm bo
noꝝ: ꝛ letat⁹ eſt. h
eſt filius bñdicti ac
bone volūtatis. Et
infra addit: hūc de
us dilexit vnigeni
tū ſuū: h ſūt verba
trimegiſti. Dubiū
eſt. aūt in v̄bis por
phyrij dicētis aliū
a p̄dictis duob⁹. ſ.

gratia qua in nos oſtendit
magnā miſericordiā ſuaz:
ꝛ i hac vita ꝑ fidē regimur
ꝛ poſt hāc vitā ꝑ ipſam ſpe
ciē incōmutabilis verita
tis ad ꝑfectionem pleniſſi
mā ꝑducemur. Ca. XXIII
D Icit etiaz porphyri⁹
diuinis oraculis fuiſ
ſe reſponſū: nō nos purga
ri lune theletis atq̄ ſolis:
vt hinc oñderet nullorum
deoꝝ theletis hoīem poſſe
purgari. Cui⁹ eniz thelete
purgāt: ſi lune ſoliſq̄ non
purgāt: quos int̄ celeſtes
b deos p̄cipuos hñt. Deni
q̄ eodē dicit oraculo exp̄ſ
ſum p̄ncipia poſſe purga
re: ne forte cum dictū eſſet
nō purgare theletas ſolis
ꝛ lune: alicui⁹ alteri⁹ dei d̄
turba valere ad purgādū
c thelete crederet. Que aūt
dicat eſſe p̄ncipia tāq̄ pla
tonic⁹: nouim⁹. Dicit eniz
deū patrē ꝛ deū filiū: quez
grece appellat paternū in
tellectū: vel paternā men
tem. De ſpiritu aūt ſancto
aut nihil: aut nō apte ali
quid dicit. Quis quē ali
um dicat hoꝝ mediū non
intelligo. Si eñ tertiaz ſicē
plotin⁹ vbi de tribus prin
cipalib⁹ ſubſtantijs diſpu
tat: anime naturā etiā iſte
vellet intelligi: nō vtiq̄ di
ceret hoꝝ mediū. i. patris
ꝛ filij mediuz. Poſtponit
quippe plotinus aīe natu
rā paterno intellectui: iſte
aūt cū dicit medium: non
poſtponit ſ; interponit. Et
d nimirū hoc dixit vt po
tuit: ſiue vt voluit: qm̄ nos
ſpiritū ſanctuz nec patris
tantū: nec filij tantū: ſ; vtri
uſq̄ ſpiritū dicim⁹. Libere
eniz verbis loquunt̄ p̄hi:
nec in reb⁹ ad intelligēdū
difficillimis offenſionē re
ligioſaꝝ auriū ꝑtimeſcūt.

Nobis aūt ad certā regulā loq̄
fas eſt: ne verboꝝ licētia etiam
de rebus que his ſignificantur
impiā gignat opinionem. Nos
itaq̄ ita non dicimus duo vel
tria principia cum de deo lo
quimur: ſicut nec duos deos vl̄
tres nobis licitum eſt dicere: q̄ꝰ
uis de vnoquoq̄ loquētes: vel
de patre: vel de filio: vel de ſpi
ritu ſancto: etiā ſingulū quenq̄
deum eſſe fateamur: Nec dici
mus tñ quod heretici ſabelliāi
eundem eſſe patrē qui eſt ꝛ fili
us: ꝛ eundē eſſe ſpiritū ſanctum
qui eſt ꝛ pater ꝛ fili⁹: ſed patrem
eſſe filij patrem: ꝛ filiū patris fili
um: ꝛ patris ꝛ filij ſpiritū ſanctū
nec patrem eſſe nec filiū. Verū
itaq̄ dictum eſt non purgari ho
minē niſi principio: q̄ꝰuis plura
liter apud eos ſint dicta princi
pia. Ca. XXIIII
a S Ed ſubditus porphyrius
inuidis poteſtatib⁹ de qui
bus ꝛ erubeſcebat: ꝛ eas libere
redarguere formidabat: noluit
intelligere dominuz ieſum xp̄m
eſſe principiū: cuius incarnatio
ne purgamur. Eū quippe in ipa
carne cōtempſit: quā ꝓpter ſa
crificiū noſtre purgationis aſ
ſumpſit: magnū ſcz ſacramentū
ea ſupbia nō intelligēs: quā ſua
ille humilitate deiecit: ver⁹ beni
gnuſq̄ mediator: in ea ſe oſten
dēs mortalitate mortalib⁹: quā
maligni fallaceſq̄ mediatores
nō habēdo ſe ſupbi⁹ extulerūt:
miſeriſq̄ hoīb⁹ adiutoriū dece
ptoriū velut imortales morta
libus ꝓmiſerunt. Bonus itaq̄
veruſq̄ mediator oſtēdit pecca
tum eſſe malū: nō carnis ſubſtā
tiam vel naturā: que cuz anima
hominis ꝛ ſuſcipi ſine peccato
potuit et haberi ꝛ morte depo
ni: ꝛ i meli⁹ reſurrectiōe mutari:
nec ipam mortē q̄ꝰuis eēt pena
pctī: quā tñ ꝓ nob ſine pctō ipe
ꝑſoluit: peccādo eſſe vitandaz:
ſ; poti⁹ ſi facultas dat̄ ꝓ iuſticia
ꝑferēdā. Idō eñ ſoluere potuit

tre ꝛ filiō eē
mediū quis
ſit iſte med.⁹
In h eñ nō
videt̄ cōcor
dare cū plo
tino et alijs
platonic⁹. q̄
poſuerūt ter
tiā ſubſtātiā
a p̄dict⁹. ſ. na
turā anime:
quā nō ꝑpoſu
erūt mediā;
ſ; poſteriorē
his duob⁹.
Secūdo ibi
d Et nimi
rū hoc dixit
ꝛc. oſtendit
aug⁹ ꝙ por
phyri⁹ ꝑ illō
mediū vide
tur intellexiſ
ſe ſpiritū ſan
ctū. q̄ꝰuis in
modo loq̄n
di multuz a
xp̄ianis diſ
crepauerit.

Ca. XXIIII
a S Ed ſu
bditus
porphyrius
ꝛc. In h ca.
rep̄hēdit au
guſtin⁹ ſup
biā porphy
rij. Et facit
duo. qꝛ p̄mo
oſtēdit ꝙ ſu
ꝑbia ei⁹ fecit
ipm non cre
dere ꝙ xp̄s
poſſit purga
re. Scḋo ibi

b ¶ Neqꝫ enĩꝫ caro ⁊c̃. oſtẽdit ſm̃ quaꝫ naturam xp̄us peccata purgauit.

moriẽdo peccata: qꝛ mortuꝰ eſt et
nõ ꝑ ſuo peccato. Hũc ille plato
nicꝰ nõ cognouit eſſe p̄ncipiũ: naꝫ
b cogñoſceret purgatoriũ. Neqꝫ enim
caro p̄ncipiũ eſt: aut aĩa hu̾mana
ſ; v̄bũ ꝑ qð facta ſũt oĩa. Nõ ẽ̄ ca
ro ꝑ ſeipãꝫ mũdat ſ; ꝑ v̄bũ a q̃ ſuſ
Job. j cepta eſt: cũ v̄bũ caro factũ eſt et
habitauit ĩ nobis. Nam de carne
ſua mãducãda myſtice loq̃ns: cũ
hi q̃ nõ intellexer̃t offẽſi recederẽt
Job. 6 dicẽtes. Durꝰ eſt h̄ ſermo: q̃s euꝫ
põt audire: reſpõdit manẽtibꝰ cę
teris. Sp̄ũs eſt qui viuificat: caro
aũt nõ ꝓdeſt quicq̃. Principiuꝫ
ẽ̄ ſuſcepta aĩa ⁊ carne: ⁊ aĩam cre
Job. 8 dentiũ mũdat ⁊ carnẽ. Ideo q̃rẽ
tibus iudeis quis eẽt: reſpõdit ſe
eſſe principiũ. Qð vtiqꝫ carnales
infirmi peccati obnoxij: ⁊ ignorã
tię tenebris obuoluti: nequaq̃ ꝑ
cipe poſſemꝰ: niſi ab eo mũdare
mur atqꝫ ſanaremur: ꝑ hoc qð era
mus: ⁊ nõ eramus. Eramꝰ eñ ho
mines: ſed iuſti nõ eramꝰ. In illi
us aũt incarnatõe natura hũana
erat: ſed iuſta: non peccatrix erat.
Hec eſt mediatio q̃ manꝰ lapſis
iacẽtibuſq; porrecta eſt: hoc eſt
ſemẽ diſpoſitũ ꝑ angelos: in quo
rũ edictis ⁊ lex dabat̃ qua vnus
deus coli iubebat̃: ⁊ hic mediator
venturꝰ ꝓmittebat̃. ¶ Ca. XXV

¶ Capi. XXV
¶ Quiꝰ ſacramenti ⁊c̃. In h̄ ca. oñdit au-
gꝰ. q ꝑ fi-
dẽ media
toris oẽs
iuſti fuer̃t
purgati a
peccatis
nõ ſolũ q̃
legẽ moy-
ſi p̄ceſſer̃t
ſ; etiã qui
tp̄e legis
fuerũt.

Quiꝰ ſacramẽti fide etiã iu
ſti antiqui mũdari pie viuen
do potuerũt: nõ ſolum anteq̃ lex
p̄plõ hebręo daret̃: neqꝫ eñ eis p̄
dicator deꝰ vl̃ angeli defuerũt: ſed
ipſiꝰ q̃ꝫ legis tp̄ibꝰ q̃uis in figur̃
rerꝫ ſpiritaliũ habere viderent̃ pro
miſſa carnalia: ꝓpter qð vetꝰ di
cit̃ teſtamẽtũ. Nam ⁊ ꝓphetę tũc
erãt: ꝑ q̃s ſicut ⁊ ꝑ angelos eadeꝫ
ꝓmiſſio p̄dicata eſt: ⁊ ex illoꝝ nu
mero erat cuiꝰ tã magnã diuinãq;
ſniãꝫ d̾ boni hũani fine pauloan
Ps̃. 72 te cõmẽoraui. Mihi aũt adhere
re deo bonũ ẽ. In q̃ plane pſalmo
duũ teſtamẽtoꝝ: q̃ dicũt̃ vetꝰ ⁊ no
uũ ſat̃ ẽ declarata diſtictio. Pro
pter carnales enĩ t̃renaſq; ꝓmiſſi
ones: cũ eas ipſis abũdare ꝓſpice
ret: dicit pedes ſuos pene fuiſſe cõ

motos: ⁊ effuſos ĩ lapſũ ꝓpe modũ greſſuſ
ſuos: tãq̃ fruſtra deo ipe ſeruiſſet. Cũqꝫ ea
fęlicitate quã de illo expectabat ꝯtẽptores
eius florere ꝯſpiceret: ſeq; in rei hꝰ inq̃ſiti
one laboraſſe: volentẽ cur ita eſſet app̄hẽ
dere donec itraret ĩ ſanctuariũ dei: ⁊ intel
ligeret nouiſſima eoꝝ q̃ fęlices videbant̃:
errare tũc eos itellexit ĩ eo q̃ ſe extuler̃t: ſic
dic̃ fuiſſe deiectoſ ⁊ defeciſſe ac piſſe ꝓpter
iniq̃tates ſuas: totũq; illð culmẽ tp̄alis fę
licitat̃ ita eis factũ tanq̃ ſomniũ euiglãt̃
q̃ ſe repẽte inuenit ſuis q̃ ſomniabat falla
cibꝰ gaudijs deſtitutũ. Et q̃m ĩ hac t̃ra vel
ciuitate t̃rena: magni ſibi videbãt̃: dñe in Ps̃. 72
q̃t ĩ ciuitate tua imaginẽ illoꝝ ad nihilũ re
diges. Quid huic tñ vtile fuerit: etiaꝫ ipſa
t̃rena nõ niſi ab vno v̄o deo q̃rere: ĩ cuiꝰ po
teſtate ſũt oĩa ſat̃ oñdit: vbi ait. Velut pe Ps̃. 72
cus factꝰ ſũ apð te ⁊ ego ſemꝑ tecũ. Velut
pecꝰ dixit: vtiqꝫ nõ intelligẽs. Ea q̃ppe a te
deſiderare debui q̃ mihi cũ ipſis nõ pñt eẽ
cõia: q̃bꝰ eos cũ abũdare cernereꝫ: putaui
me icaſſũ tibi ſuiſſe: qñ ⁊ illi h̄ haberẽt q̃ ti
bi ſuire noluiſſet. Tñ ego ſꝑ tecũ: q̃ etiã in
taliũ reꝝ deſiderio deoſ alios nõ q̃ſiui. Ac
ꝑ h̄ ſeq̃t̃. Tenuiſti manũ dextere meę: ⁊ in Ps̃. 72
volũtate tua deduxiſti me: ⁊ cũ glĩa aſſum
pſiſti me: tãq̃ ad ſiniſtrã cũcta illa ꝑtineãt
q̃ abũdare apð ipſos cũ vidiſſet: pene col Ibidẽ.
lapſus eſt. Quid eñ mihi eſt inq̃t ĩ celo: et
a te q̃d volui ſuꝑ terrã: Rep̄hendit ſeip̄m
iuſteq; ſibi diſplicuit: qꝛ cũ tã magnũ bo
nũ h̄ret ĩ cęlo qð poſt itellexit: rẽ trãſitoriã
fragilẽ ⁊ q̃dãmõ luteã fęlicitatẽ a ſuo deo Ibidẽ
q̃ſiuit ĩ t̃ra. Defec̃ inq̃t cor meũ ⁊ caro mea
deꝰ cordis mei: defectu vtiqꝫ bono ab ĩfe
riorib9 ad ſuꝑna. Vñ ĩ alio pſalmo dr̃. De Ps̃. 83
ſiderat ⁊ defic̃ aĩa mea ĩ atria dñi. Item in Ps̃. 118
alio. Defec̃ ĩ ſalutare tuũ aĩa mea. Tñ cuꝫ
de vtroq; dixiſſet. i. de corde ⁊ carne defi
ciẽte: nõ ſb̄iecit deus cordis mei ⁊ carnis
meę: ſ; deꝰ cordis mei. Per cor q̃ppe caro
mũdat̃. Vñ dic̃ dñs. Mũdate q̃ intꝰ ſũt: Math. 23
⁊ q̃ for̃ ſũt mũda erũt. Partẽ deinde ſuaꝫ Ps̃. 72
dicit ip̄m deũ: nõ aliq̃d ab eo: ſ; ip̄m. Deꝰ
inq̃t cordis mei: ⁊ pars mea deꝰ ĩ ſec̃la. Qð
int̃ mlta q̃ ab hoĩbꝰ eligũt̃: ipe illi placue Ibidẽ
rit eligẽdꝰ. Quia ecce inq̃t q̃ ſe lõge faciũt
a te ꝑibũt: ꝑdidiſti oẽꝫ q̃ fornicat̃ abs te: h̄
ẽ q̃ mltoꝝ deoꝝ vlut eẽ ꝓſtibulũ. Vñ ſeq̃t̃
illð ꝓpt̃ qð ⁊ cętera d̾ eodẽ pſalmo dicẽda
viſa ſt̃. Mihi aũt adhęrere deo bonũ ẽ: ñ Ibidẽ
lõge ire: ñ ꝑ plima fornicari. Adhęrere aũt

deo tūc pfectū erit: cū totū qđ libe
randū eſt: fuerit liberatū. Nūc ve
ro fit illud quod ſequit. ponere in
deo ſpem meā. Spes eñ q̄ videt
nō eſt ſpes. Qđ eñ videt qˀs: quid
ſperat: ait apl's. Si aūt qđ non vi
dem⁹ ſperam⁹: p patientiā expe
ctam⁹. In hac aūt ſpe nūc ꝯſtitu
ti agam⁹ qđ ſequit: ⁊ ſim⁹ nos q̄z
ꝓ modulo nr̄o angeli dei: id ē nū
cij ei⁹: annūciātes ei⁹ volūtatē: et
gloriā grāmq; laudātes. Vn̄ cū
dixiſſet ponere in deo ſpem meā:
vt annūciē inquit oēs laudes tu
as in portis filie ſion. Hec eſt glo
rioſiſſima ciuitas dei: hec vnum
deū nouit ⁊ colit: hanc angeli ſan
cti annūciauerūt: q̄ nos ad ei⁹ ſo
cietatē inuitauerūt: ciueſq; ſuos in
illa eſſe voluerūt: quib⁹ nō placet
vt eos colam⁹ tanq̄ nr̄os electos
deos: ſed cū eis ⁊ illoꝝ ⁊ nr̄m deū:
nec eis ſacrificem⁹: ſ; cū ipis ſacri
ficiū deo ſim⁹. Nullo itaq; dubi
tāte: q̄ h' depoſita maligna obſtina
tione ꝯſiderat: oēs imortales bea
ti qui nobis nō inuidēt: neq; eñ ſi
inuiderēt eſſent beati: ſed poti⁹ nos
diligūt: vt ⁊ nos cū ipis beati ſim⁹.
plus nobis fauēt: pl⁹ adiuuāt: qñ
vnū deū cū illis colim⁹: patrē ⁊ fi
liū ⁊ ſpiritū ſanctū: q̄ ſi eos ipos p
ſacrificia colerem⁹.

Ca. XXVI

a Neſciō quō quātū mihi vide
tur ꝓ amicis ſuis theurgis
erubeſcebat porphyrius. Nā iſta
vtcūq; ſapiebat: ſed ꝯtra multoꝝ
deoꝝ cultū deū veꝝ nō libere de
fendebat. Et angelos q̄ppe alios
eſſe dixit: qui deorſū deſcendētes
hoīb⁹ theurgicis diuina ꝓnunci
ent: alios aūt qui in terris ea q̄ pa
tris ſunt: ⁊ altitudinē ei⁹ ꝓfundi
tatēq; declarēt. Nō igit hos ange
los quoꝝ miſterium eſt declarare
volūtatē patris: credēdū eſt vel
le nos ſubdi: niſi ei cui⁹ nobis an
nūciāt volūtatē. Vn̄ optīe admo
net etiā ipe platonicus imitādos
eos poti⁹ q̄ inuocādos. Nō itaq;
debemus metuere ne imortales ⁊
beatos vni deo ſbditos: nō eis ſa
crificādo offendam⁹. Qđ eñ nō
niſi vni vero deo deberi ſciunt:
cui ⁊ ipi adherēdo beati ſūt: ꝓcul
dubio neq; p vllā ſignificantem fi
gurā: neq; p ipam rē q̄ ſacramētis
ſignificat ſibi exhiberi volūt. De
moniū eſt hec arrogātia ſupboꝝ
atq; miſeroꝝ: a q̄b⁹ lōge diuerſa ē
pietas ſbditoꝝ deo: nec aliūde q̄
illi adherēdo beatoꝝ. Ad qđ bo
nū ꝑcipiendū: etiā nobis ſincera
benignitate optet vt faueāt: neq;
ſibi arrogēt q̄ eis ſbijciamur: ſ; eū
annūcient: ſb quo eis in pace ſo
b cienur. Quid adhuc trepidas o
philoſophe: aduerſus ptātes ⁊ ve
ris v̇tutib⁹ ⁊ veri dei munerib⁹ in
uides hīe liberā vocē? Iā dixiſti
angelos qui patris annūciāt vo
lūtatē: ab eis angelis eē diuerſos
qui ad theurgicos hoīes neſcio q̄
deducti arte deſcēdūt. Quid ad
huc eos honoras: vt dicas ꝓnūci
are diuina? Que tandē diuina ꝓ
nūciant: qui nō volūtatē patris nū
ciāt? Nempe illi ſunt: quos ſacris
ꝓcib⁹ inuidus alligauit: ne preſta
rent anime purgationē: nec a bo
no vt dicis purgare cupiētes ab
illis vinculis ſolui: ⁊ ſue poteſtati
reddi potuerūt. Adhuc dubitas
h' maligā eſſe demonia: vel te fingi
fortaſſe neſcire dū non vis theur
gos offendere: a quib⁹ curioſitate
decept⁹ iſta ꝑnitioſa ⁊ inſana pro
magno bñficio didiciſti. Audes
iſtam inuidiam nō potentiam ſed
peſtilentiā: ⁊ nō dicam dn̄am: ſed
quod tu fateris ancillā potius in
uidoꝝ: iſto aere tranſcenſo leuare
in celum: ⁊ inter deos veſtros eti
am ſidereos collocare. vl' ipa quo
q; ſidera his opprobrijs īfamare.

Ca. XXVII

a q Quānto huma
nius ⁊ tolerabilius cōſecta
neus tuus platonicus apulei⁹ er
rauit: qui tantūmodo demones a
luna ⁊ īfra ordinatos: agitari mor
bis paſſionū mētiſq; turbelis ho
norās q̄dē eos: ſ; volēs nolēſq; cō
feſſus ē. deos tñ celi ſupiores ad
etherea ſpacia ꝑtinētes: ſiue viſi
bileſ q̄s ꝯſpicuos lucere cernebat
ſolē ac lunā ⁊ cetera ibidē lumina

Capi. XXVI

a n Neſcio quo quā
Roma. 8 tū mihi vi
detur ⁊c.
In h' ca.
oñdit au
g⁹ ex di
ctis por
phyrij q̄
nō ſit bo
nis angel'
ſacrifican
dū. Et fa
Ps. 72 cit duo ꝑ
eñ ponit
v̇ba por
phyrij ex
q̄b⁹ h' ha
bet: de q̄
dic aug⁹
ſic. Nam
iſta. ſ. ō pa
tre ⁊ eius
filio ⁊ eti
am ſpiri
tu ſancto
ſup. xxiij.
ca. poſita
Vtcūq; ſa
piebat ⁊c.
diſtinxit ve
ro porphy
ri⁹ de du
plici gene
re angelo
rū vt p;
īfra q̄s di
cebat po
ti⁹ eē imi
tādos q̄ i
uocādos
ex q̄ p; q̄
nō ſūt co
lēdi: nec h'
volūt an
geli boni.
Scđo ibi
b Quid
adhuc tre
pidas ⁊c.
rep̄hēdit
porphyri
um: q̄ ni
mis hono
rat illos
āgelos q̄s
dicit ad
theurgi
cos arte
magica de
duci: de
buit enim
porphyri
us ſcire q̄
tales non
ſunt boni
āgeli nec
dij: ſ; de
mōes: ex
h' q̄ ſerui
unt inuidi
⁊ ipediūt
bonos vt
ſup patu
it capi. ix.
Et notan
da ſūt q̄ i
illo capi
tulo dicū
tur ad in
tellectum
h⁹ ptī. In
tellect⁹. n.
bis q̄ ibi
dicūt faci
liter pate
būt oīa q̄
in hac pte
h⁹ capitu
li ꝯtinent

Capi. XXVII

a q Quāto
huā
ni⁹ ⁊c. In
h' ca. oſtē
dit aug⁹
q̄ porphy
ri⁹ plato
nic⁹ pei⁹
errauit q̄
apulei⁹ q̄
fuit eiuſ
dem ſecte
ſ. platōice

Et facit hic duo. qr p̄mo oñdit dicta apuleii que ſatis patent ex his que dicta ſunt ſup libro viii. ca. xiiii ⁊ ca. xvi. euſdē etiā libro ix. ca. vii. Secūdo ibi. b Tu autē didiciſti hoc ⁊c. ponit dicta porphyrii ad quorum intellectum notanda ſunt ea q̄ dicta ſūt ſup i hoc libro. ca. ix. ⁊ etiā ca. xxvi. Et facit hic duo p̄mo eīm hic ponit dicta ſua de diis ⁊ demonib⁹ q̄ accepit a mag. chaldeis poti⁹ q̄ a phis. Et ad itellectū hui⁹ p̄t. aduertēda ſūt tria. primū ē q ars magica apd chaldeos multū ſemp viguit: theurgia vo vt ſupra patuit capi. ix. eſt quedā parſ magice ordinata ad purgationem ſpiritualis ptis anime id eſt imaginatiue. nō aūt itellectiue: ꝓpter qd philoſopho q̄ viuit ſcdm intellectū quatenus phus eſt nō ē theurgia neceſſaria. Scd̄m eſt q ſcdm porphyriū vt eodē caplo patuit angeli a demonibus diſtinguūt loco: nā demones in aere angeli in ethere: ⁊ in loco empyreo: tn̄ angelis attribuit ꝑturbatiōes ⁊ paſſiōes q̄les hoies hn̄t: vt p̄z ibidē ⁊ etiā ca. x. q̄s perturbatōes vocat hic aug⁹. vitia humana ⁊ dicit de porphyrio q in ethereas mūdi ſublimitates extulit vitia humana: vt dii ſcz qui habitāt in eis poſſent theurgic. diuina p̄nūciare. ſ. per angelos qui cū diis eodē loco ꝯuerſātes diuina nouerūt ⁊ ad theurgos arte theurgie deducti deſcēdūt vt talia eis nuncient q̄ tn̄ diuina non ptinent ad partē anime intellectualē: ſed ſpi-

ſiue inuiſibiles quos putabat ab omni labe iſtarū perturbationū alienoſ: quāta potuit diſputatione diſcerb uit: Tu autē didiciſti hoc nō a platone: ſed a chaldeis magiſtris tuiſ: vt in ethereas vel empyreas mūdi ſublimitates: ⁊ firmamēta celeſtia extolleres vitia humana: vt poſſent dii veſtri theurgis p̄nunciare diuina: quib⁹ diuinis te tamen ꝑ intellectualē vitā facis altiorem: vt tibi videlicet tanq̄ philoſopho theurgice artis purgationes neq̄q̄ neceſſarie videant: ſed aliis eas tn̄ importas: vt hanc veluti mercedē reddas magiſtris tuis: q eos qui philoſophari non poſſunt: ad iſta ſeducis q̄ tibi tanquā ſuperiorū capaci eſſe inutilia ꝯfiteris: vt videlicet quicūq̄ a philoſophie virtute remoti ſunt: q̄ ardua nimis atq̄ paucorū ē: te auctore theurgos homies: a q̄b⁹ nō q̄dē in aia intellectuali: verū ſaltē i aia ſpirtali purgent inquirāt. Et quoniā iſtorū quos philoſophari piget: incompabiliter maior eſt multitudo: plures ad ſecretos ⁊ illicitos magiſtros tuos: q̄ ad ſcholas platonicas venire cogant. Hoc eīm tibi imūdiſſimi demōes deos ethereos ſe eſſe fingentes: quorū p̄dicator ⁊ angelus factus es, p̄miſerunt: q i aia ſpiritali theurgica arte purgati: ad patrē quidē nō redeunt: ſed ſup aereas plagas int deos ethereos habi c tabūt. Nō audit iſta hominū multitudo: ꝓpter q̄s a demonū dn̄atu liberandos xp̄us aduenit. In illo eīm habent miſericordiſſimā purgationem: ⁊ mētis ⁊ ſpirit⁹ ⁊ corporis ſui. Propterea quippe totū hominem ſine peccato ille ſuſcepit vt totum quo ꝯſtat homo a peccatorū peſte ſanaret. Quem tu quoq̄ vtinā cognouiſſes: eiq̄ te potius q̄ vel tue virtuti (que humana fragilis ⁊ infirma eſt) vel pnitioſiſſime curioſitati ſanandū tutius cōmiſiſſes. Nō enim te decepiſſet quem veſtra vt tuipſe ſcribis oracula ſanctū imortaleq̄ ꝯfeſſa ſunt. De quo etiam poeta nobiliſſimus: poetice quidē quia in alterius adumbrata p̄ſona: veraciter tn̄ ſi ad ipm referas dixit. Te duce ſi qua manent ſceleris veſtigia noſtri. Irrita perpetuo ſoluēt formidine terras. Ea quippe dixit que etiā multū p̄ficientium in virture iuſticie poſſunt ꝓpter huius vite infirmitatem: ⁊ ſi nō ſcelera: ſcelerum tamē manere veſtigia: que non niſi ab illo ſaluatore ſanantur: de quo iſte verſus expſſus ē. Nam hoc vtiq̄ nō a ſeipo dixiſſe virgilius in egloge ipſius q̄rto ferme verſu indicat: vbi ait. Ultima cumei venit iā carmīs etas. Unde hoc a cumea ſibylla incunctanter apparet. Theurgi vero illi vel potius demones deorū ſpecies figuraſq̄ fingentes: inquinant potius q̄ purgāt humanum ſpiritum falſitate phantaſmatum: ⁊ deceptoria vanarum ludificatione formarum. Quomodo enim purgent hominis ſpiritum: qui imundū habēt proprium? Alioquin nullo modo carminib⁹ inuidi hominis ligarentur. Ipmq̄ inane bñficiū qd p̄ſtaturi videbāt: aut metu

ritualē id eſt imaginatiuam. Nō autē videbatur porphyrio q angeli poſſent diuina ſcire: nec ꝑ cōſequens nunciare niſi eſſent cum diis in ethere: et ſic ꝑturbationes quas hoies habent patiunt in ethere ꝓpter cām illā. Tertiū eſt q philoſophari eſt difficili⁹ q̄ acquirere artem theurgie: ⁊ ideo facili⁹ erat congregare diſciplos q̄ theurgie intenderēt q̄ qui philoſophie his viſis patz in hac parte intētio auguſti. Scd̄o ibi. c Non audit iſta ⁊c. rephendit porphyrium de duobus pmo quia ipſe ſeduct⁹ turpiter errauit. ſcd̄o q̄a alios in errorem idurit. ibi. Quid enim ꝓdeſt ⁊c. Quātū ad p̄mū dupliciẗ errauit: videlicz q: ñ credebat xp̄m purgare poſſe: et q: credebat demōes purgare poſſe. Et refellit p̄mū errorem ꝑ duos v̄ſus v̄gilii. Te duce ſi q̄ manent ⁊c. q̄s ponit v̄gilius in buccolic. egloga. iiii. ⁊ ſic dicit beat⁹ aug⁹ fuerit dicti d̄ xp̄o Et eſt ſenſus verſuū q xp̄o exiſte duce nr̄o ſi q̄ manēt nr̄i ſceleris veſtigia. i. pctō ex infirmitate ꝯtra: q̄ nō ſcelera dicūt ſꝫ poti⁹ veſtigia q̄dam. i. ſilitudo ꝯfuſa ⁊ obſcura ſceleris. irrita fiēt ꝑpetuo. i. irritabuntur et deſtruentur perpetuo

Uirgilius in buco.

In eodem

quo ad dimiſſio-
nē culpe ⁊ pene:
⁊ ſic irritata ſol-
uent a formidine
penetrās. i. ho-
mines. Et eſt hic
ſciendū ꝙ ꝯtrari-
etas videt̄ eē int̄
beatum hierony-
mū ⁊ auguſtinū
q: beat⁹ aug⁹ h̄
vlt ꝙ egloga illa
virgilij vñ ſumū-
tur iſti verſus ſit
cōpoſita de xp̄o.
beat⁹ v̄o hiero-
nym⁹ in ꝓlogo
biblie reputat h̄
deriſibile vbi fac̄
mentionē de iſt̄
duob⁹ v̄ſib⁹ eiuſ
dē egloge. ſ. Iā
redit ⁊ v̄go redeūt
ſaturnia regna.
Iā noua ꝓgeni-
es celo demittit̄
alto. Vñ eſt h̄ ſci-
endū ꝙ ſ̄m expo-
ſitionē ſeruij qui
cōmētatus eſt li-
bros v̄gilij: eglo-
ga illa ſcp̄ta ē de
filio cuiuſdā no-
mine polliōis q̄
fuit dux germa-
nici exercit⁹. i. ex-
ercit⁹ ceſaris au-
guſti: pollio enī
capta ciuitate q̄-
dā dalmacie q̄ ſa-
lona vocabatur:
eodē āno ꝯſul fie-
ri meruit: ⁊ eodē
anno filiū habu-
it: quē saloninū
a capta ciuitate
noīauit: q̄ natus
ſtatim parētibuſ
arriſiſſe dicit̄: qđ
erat malū omen:
qm̄ in ipīs p̄mor-
dijſ interijt. Vir-
gili⁹ aūt volens
illud in bonū cō-
uertere ⁊ blādiri
parētib⁹ cōpoſu-
it eglogā illā id
eſt carmē illō ru-
de ⁊ quaſi paſto-
rale: vnō ⁊ dicit̄
egloga quaſi ſer-
mo caprin⁹: de p̄-
fato ſalonino ap-
plicās eidē illa q̄
ſibylla cumea de

p̄merent: aut ſimili inuiden-
tia denegarēt. Sufficit ꝙ
purgatione theurgica ne-
q̄ꝫ intellectualē aīam h̄ eſt
mentē noſtrā dicis poſſe
purgari: ⁊ ipāꝫ ſpiritalē. i.
nr̄e aīe ptē: mente inferio-
rem: quā tali arte purgari
poſſe aſſeris: imortalē tn̄
eternāq̄ꝫ nō poſſe hac arte
fieri ꝯfiteris. Chriſt⁹ autē
vitā ꝓmittit eternā. vñ ad
eū mūd⁹ (vobis q̄dem ſto-
machātib⁹: mirātib⁹ tn̄ ſtu-
pētibuſq̄ꝫ) ꝯcurrit. Quod
q: negare nō potuiſti intā-
tū a teipſo diſſentire vide-
ris vt p̄muꝫ doceas errare
hoīes theurgica diſciplina
⁊ q̄ꝫplimos fallere ꝑ cecā
iſipientēq̄ꝫ ſniām: atq̄ꝫ eſſe
certiſſimū errorē: agēdo et
ſupplicādo ad p̄ncipes an-
geloſq̄ꝫ decurrere. Et rur-
ſum quaſi ne opam ꝑdidiſ-
ſe videar̄ iſta dicēdo: mit-
tis hoīes ad theurgos: vt
ꝑ eos aīa ſpirital̄ purget̄ il-
lor̄ q̄ nō ſcḋm intellectua-
lē aīaꝫ viuūt. Ca. XXVIII

a Mittis ḡ hoīes in erro-
rē certiſſimū. Neq̄ꝫ h̄
tātū malū te pudet: cū vir-
tutis ⁊ ſapiētie te ꝓfitear̄
amatorē. Quā ſi vere ac fi-
deliter amaſſes: xp̄um dei [j.Corinth.j]
v̄tutē ⁊ dei ſapiētiā cogno-
uiſſes: nec ab ei⁹ ſaluberri-
ma hūilitate tumore infla-
t⁹ vane ſciētie reſiluiſſes.
Cōfiter̄ tn̄ etiā ſpiritalem
aīam ſine theurgic̄ artib⁹
⁊ ſine thelet̄ (q̄bus fruſtra
diſcēdis elaboraſti) poſſe
ꝯtinentie virtute purgari.
Aliqñ etiā dicis ꝙ thelete
nō p⁹ mortē eleuāt aīaꝫ vt
iā nec eidē ipi quā ſpirita-
lē vocas aliq̄d poſt h⁹ vite
finē ꝓdeſſe videant̄: ⁊ tn̄
v̄ſas h̄ mlt̄ modis ⁊ repe-
tis: ad nihil aliđ q̄ntū exi-
ſtimo niſi vt taliū q̄ꝫ rerū

quaſi pit⁹ appareas: ⁊ pla-
ceas illicitar̄ artium curio-
ſis: vl̄ ad eas facias ipē cu-
rioſos. Sꝫ bn̄ ꝙ metuēdā
dicis hāc artē vel legū pi-
culis v̄l ipi⁹ actiōis. Atq̄ꝫ
vtinā hoc ſaltē abs te miſe-
ri audiāt: ⁊ inde ne illic ab-
ſorbeātur abſcedant: aut
eo penitus non accedant.
b Ignorātiam certe ⁊ ꝓpter
eā mlt̄a vitia ꝑ nullas the-
letas purgari dicis: ſꝫ ꝑ ſo-
lū patricū noyn id eſt pa-
ternā mentē ſiue intellectū
q̄ paterne eſt volūtatis cō-
ſcius. Hūc aūt xp̄m eē nō
credis: ꝯtēnis enī cū ꝓpt̄
corp⁹ ex femina acceptū: et
ꝓpter cruc̄ opprobriū: ex-
celſam videlicet ſapiētiā:
ſpretis atq̄ꝫ abiectis infi-
mis: idone⁹ de ſupioribus
carpere. At ille implet: qđ
ꝓphete ſancti de illo vera-
citer p̄dixerūt. Perdā ſa- [Abdie.j]
pientiā ſapientiū: ⁊ prudē-
tiā prudentiū reprobabo.
Nō enī ſuam in eis ꝑdit et
reprobat quā ipſe dona-
uit: ſed quā ſibi arrogāt
qui nō habent ipius. Vñ
cōmemorato iſto ꝓpheti-
co teſtimonio: ſequit̄ ⁊ dic̄
aplus. Ubi ſapiens? vbi [j.Corinth.j]
ſcriba? vbi ꝯquiſitor hu-
ius ſeculi? None ſtultā fe-
cit deus ſapientiā hui⁹ mū-
di? Nam quoniā in dei ſa-
pientia nō cognouit mun-
dus ꝑ ſapientiā deū: pla-
cuit deo ꝑ ſtulticiā p̄dica-
tionis ſaluos facere credē-
tes. Quoniā quidē iudei
ſigna petūt: ⁊ greci ſapien-
tiam querūt. Nos autē p̄-
dicamus inquit chriſtum
crucifixū: iudeis quidem
ſcandalū: gentibus autē
ſtulticiā. Ipſis vero voca-
tis iudeis et grec̄: chriſtū
dei virtutē ⁊ dei ſapientiā:
qm̄ qđ ſtultū ē dei ſapiēt⁹

xp̄o p̄dixerat. p̄dixe-
rat enī nouē ſoles id
eſt nouē tp̄a futura:
⁊ in nono id eſt in vl-
timo illor̄ tp̄m xp̄m
venturū: ⁊ tūc ꝓpter
xp̄m in eo naſciturū
illud tp̄s multiplicit̄
cōmēdat: vñ ⁊ beat⁹
aug⁹. hic in lr̄a ꝓbat
ꝙ v̄gili⁹ loquebatur
quaſi ī pſona ſibylle
cumee: vl̄ ex eius au-
ctoritate in egloga il-
la. Quart⁹ enī v̄ſus
illius egloge talis eſt
Ultima cumei iā ve-
nit carminis etas: Et
ideo tā hieronymus
q̄ꝫ aug⁹ verū dicunt
dicit enī hieronym⁹
verū: q: poeta v̄gili-
us loquēs vt poeta:
poetice cōpoſuit de
filio pollionis p̄dicti
vñ ille fili⁹ fuit pſonā
adūbrata id eſt ficta
poetice ꝑ quē tn̄ rep̄-
ſentabat̄ pſona xp̄i.
Ita ꝙ iſta fabula fu-
it de filio polliōis cō-
ficta. ſꝫ v̄itas fabule
fuit de xp̄o. Nā poe-
te ꝑ fabulas ſemꝑ ve-
ritatē aliquā exp̄me-
re intēdebant. Cete-
ra hui⁹ capituli intel-
lectis his q̄ dicit au-
guſtin⁹: q̄ ego etiam
dixi in p̄cedentib⁹ ca-
pitulis ſatis clare pa-
tent.

Ca. XXVIII

a Mittis ḡ hoīes
in errorē ⁊c. In
h̄ caplo beat⁹ aug⁹
rep̄hendit porphyri-
um de iniqua inten-
tione quā habuit in
docēdo. docuit enī
vana ꝓpter vanita-
tē vt ſcꝫ placeret curi-
oſis: vel vt doceret
curioſoſ: Et facit hic
duo. quia primo tan-
git quedā vera q̄ do-
cuit: ⁊ tamen modus
docendi vanitatē in-
tentionis ipius oſtē-
dit. Secundo ibi.
b Ignorantiā cer-
te et ⁊c. ponit quaſ-
dā veritates ab ipſo

eſt hominibus: ⁊ qđ infirmū ē dei: fortiꝰ eſt hoibꝰ. Hoc quaſi ſtultuȝ ⁊ infirmū tanq̄ȝ ſua v̄tute ſapientes forteſq̄ȝ ꝯtemnūt. Sȝ h̄ eſt grā q̄ ſanat ĩfirmos: nō ſup̱be iactātes falſā beatitudinē ſuā: ſ̄ hūilit' potiꝰ verā miſiā ꝯfitētes. ¶ Ca. XXIX

a PRedicas patrē et eiꝰ filium quē vocas paternū intellectū ſeu mentē: ⁊ hoꝝ mediū queȝ putamꝰ te dicere ſpiritūſanctuȝ: et more veſtro appellas tres deos. Ubi ⁊ ſi v̄bis indiſciplinatꝭ vtimini: videtis tn̄ qualitercūq̄ȝ: ⁊ quaſi p̱ q̄dā tenuis imaginatōis vmbracula q̄ nitendū ſit: ſ̄ incarnationē incōmutabilꝭ filij dei q̄ ſaluamur: vt ad illa q̄ credimꝰ vꝉ ex q̄ntulacūq̄ȝ p̱te ĩtelligimꝰ p̱uenire poſſimꝰ: nō vultꝭ agnoſcere. Itaq̄ȝ videtis vtcūq̄ȝ: ⁊ ſi de lōginquo: etſi acie caligāte patriā in q̄ manēdū eſt: ſ̄ viā q̄ eundum eſt nō tenetis. Cōfiteris tn̄ grāȝ: qn̄quidē ad deum p̱ virtuteȝ intelligētie p̱uenire paucis dicꝭ eſſe ꝯceſſū. Nō em̄ dicis paucis placuit: vꝉ pauci voluerūt: ſ̄ cū dicis eſſe ꝯceſſū: p̱cul dubio dei grām nō hoīs ſufficientiā ꝯfiterꝭ. Uterꝭ etiā h̄ v̄bo aptiꝰ vbi platonis ſniaȝ ſeq̄ns: nec ipſe dubitas ĩ hac vita hoīeȝ nllō mō ad p̱fectionē ſapīe p̱uenire: ſcđm intellectū tn̄ viuētibꝰ oīne qđ deeſt p̱uidētia dei ⁊ grā pꝰ hāc vitā poſſe compleri. O ſi cognouiſſes dei grām p̱ ieſū xp̄um dn̄m nr̄m: ipſamq̄ȝ eiꝰ incarnationem q̄ hoīs aīam corpuſq̄ȝ ſuſcepit: ſūmū eſſe exēplū grē videre potuiſſes. Sed qđ faciā: Scio me fruſtra loq̄ mortuo: ſ̄ q̄ntū ad te attinet. Quātuȝ aūt ad eos q̄ te magnipendūt ⁊ te vꝉ q̄licūq̄ȝ amore ſapiētie vꝉ curioſitate artiū q̄s nō debuiſti diſcere diligūt: quos potiꝰ in tua cōpellatiōe alloquor: fortaſſe nō fruſtra. Grā dei nō potuit gratiꝰ cōmēdari: q̄ȝ vt ipſe vnicꝰ dei filiꝰ in ſe icōmutabiliter manens indueretꝭ hominē: ⁊ ſpem dilectiōis ſue daret hominibꝰ hoīe medio: q̄ ad illum ab hominibꝰ veniretꝭ: qui tam longe erat ĩmortalis a mortalibꝰ: incōmutabilis a cōmutabilibus: iuſtus ab imp̄ijs: beatus a miſeris. Et q̄ naturaliter indidit nobis vt beati ĩmortaleſq̄ȝ eē cupiamꝰ: manēs beatꝰ: ſuſcipiēſq̄ȝ mortalē: vt nobis tribueret qđ amamus: p̱petiendo docuit ꝯtēnere qđ timemꝰ.

b Sed huic v̄itati vt poſſetꝭ acquieſcere: hūilitate opꝰ erat: q̄ ceruici veſtre difficillime p̱ſuaderi poteſt. Quid em̄ incredibile dicitꝭ: p̄ſertī vobis qui talia ſapitis: quibꝰ ad hoc credēdū voſip̄os admonere debretis: qđ inquā vobis incredibile dicitꝭ: cū deus dicitꝭ aſſumpſiſſe humanā aīam ⁊ corpuſ: q̄ certe tantū tribuitis anime intellectuali: que anima vtiq̄ȝ hūana eſt: vt eā ꝯſubſtātialē paterne illi menti quē dei filiū cōfitemini fieri poſſe dicatis. Quid ergo incredibile ē ſi aliqua vna intellectualis anima modo quodā ineffabili ⁊ ſinglari p̱ multoꝝ ſalute ſuſcepta eſt: Corpus vero anime coherere vt homo totꝰ ⁊ plenꝰ ſit: natura nr̄a ipſa teſte cognoſcimꝰ: Qđ niſi vſitatiſſimū eſſet: hoc p̱fecto eſſet incredibilius. Facilius quippe in fide recipiēdū eſt: ⁊ ſi humanū diuino. ⁊ ſi mutabilē icōmutabili tn̄ ſpiritū ſpiritui: aut vt v̄bis vtar que ĩ vſu habetis incorporeū incorporeo: q̄ȝ corpꝰ ĩcorporeo coherere.

c An forte vos offendit inuſitatus corporis p̱tus ex v̄gine: Neq̄ȝ h̄ debet offendere: imo potius ad pietatem ſuſcipiendā debet adducere: q̄ mirabilis mirabiliter natus eſt. An vero q̄ ipſum corpꝰ morte depoſitū: ⁊ in meliꝰ reſurrectione mutatū: iaȝ incorruptibile atq̄ȝ ĩmortale ĩ ſup̱na ſ̄uexit. Hoc fortaſſe credere recuſatis intuentes porphyriuȝ in his ipſis libris ex quibꝰ mlta poſui: q̄s de regreſſu aīe ſcripſit: tam crebro p̄cipere omne corpꝰ eē fugiendum: vt aīa poſſit beata p̱manere cū deo. Sȝ ipſe potiꝰ iſta ſentiēs corrigēdꝰ fuit p̄ſertim cū de aīa mūdi huiꝰ viſibilis: ⁊ tā ingētꝭ corporee molis: cū

edoctas circa quas tamē grauiter offēdit. Et patet ex p̄cedētibꝰ totum illud capitulū.

¶ Capl'm XXIX

PRedicas patrē ⁊ eiꝰ filiū ⁊c. In h̄ ca. oñdit beatꝰ auguſt. quō porphyrius ⁊ ſui ſequaceſ ad ea q̄ nos fide tenemꝰ ſe habuerunt. Et facit h̄ duo. q2 p̱ponit ea ĩ quibꝰ porphyrius cōcordat et diſcordat a fide noſtra et ponit tria: p̄mū eſt đ trinitate perſonarū in q̄ videtꝭ nobiſcū concordare ĩ re: licȝ nō ĩ mō loq̄ndi. Scđȝ eſt đ ĩcarnatiōe q̄ȝ oīno negat. Tertiū eſt de collatiōe diuine grē quā videtꝭ cōcedere vt probat auguſtinꝰ ex duobꝰ dictis eiꝰ ⁊ patet littera. Secūdo ibi.

b Sed huic ⁊c. diſputat ꝯ porphyrium ⁊ eius ſeq̄ces đ incarnatione quaȝ negāt: ⁊ p̱bat ex ex hiſ que ipſi concedunt q̄ incarnatō ñ ſit omnino impoſſibilis vel incredibilis. Tertio ibi. c An forte vos offendit ⁊c. excludit duo ex q̄bus vidētur poſſe moueri ad diſcredendū incarnationē ⁊ eā q̄ dicimuſ đ dei filio incarnato: quorū p̄mū eſt impoſſibilitaſ p̱tus v̄ginis: ſcđm impoſſibilitas r̄ſurrectionis ⁊ excludit ſcđm ibi. an vero q̄ ipſuȝ corpꝰ ⁊c. vbi duo facit q2 primo ex dictis porphyrij oſtēdit poſſibilitatem reſurrectionis ⁊ oſtendit q̄ cauſa q̄re negant reſurrectionem eſt omnino ĩſufficiens ⁊ ſatis patet littera.

b Quid eſt ꝙ vt
bti ſim⁹ ⁊c. oſten
dit cãz q̃re iſti nõ
pñt credere hu
militatẽ incarna
tionis: q̄ ſcz ipi
ſupbi ſunt. Facit
aũt hic beat⁹ au
guſtin⁹ mentio
nem de ꝑncipio
euãgelij ioannis
vſq̃ ibi excluſiue
fuit hõ miſſus a
deo ⁊c. i libro cu
iuſdaz platonici
repto: d quo etiã
fac̃ mẽtionẽ li. vij
ɔfeſſionũ vbi eti
am tangit multa
alia de illo euan
gelio: q̃ in libro
platonico inenit.
De h etiã fit men
tio in gloſa ſup il
lud ad col. ꝑmo.
Myſteriũ qd ab
ſconditũ fuit.

Finit op⁹ ſm
thomam valoys
anglicũ natione
Seq̃ntia ſũt ſu
pta de expoſitio
ne fratris nicolai
triueth ãglici or
dinis ꝑdicatorũ
ne omiſſis ſeq̃nti
bus libroꝝ expo
ſitionib⁹ op⁹ pñs
imꝑfectũ videat

a Predicas
patres ⁊c.
In h ca. xxix. de
clarat aug⁹ ɔtra
porphyriãos cre
dibiliorẽ eẽ icar
nationem xp̄i q̃
mlta q̃ illi aſſert.
inter q̃ eſt illd qd
ponit plato ⁊ ipi
tenẽt ꝙ mũd⁹ eſt
aïal beatiſſimũ.
Ubi nota ꝙ libri
porphyrij d qui
bus aug⁹ hic ⁊ ſu
pra mlta allega
uit intitulant de
regreſſu anime.
b Qd initium
ſancti ⁊c. Hic cõ
mẽorat auguſti
nus quõ platoni
cus quidã voluit
ꝑncipiũ euãgelij
ioãnis ſcribi lr̃is
aureis in eccl̃ijs

illo tã incredibilia ſapiat.
Platone quippe auctore
aïal eſſe dicit mũdũ: ⁊ ani
mal beatiſſimũ: qd vultis
eſſe etiã ſempiternũ. Quõ
ḡ nec vnq̃ ſoluet a corpo
re: nec vnq̃ carebit beati
tudine: ſi vt aïa beata ſit
corp⁹ eſt omne fugiendũ?
Solẽ q̃z iſtũ ⁊ cetera ſide
ra nõ ſolũ in libris veſtris
corpa eẽ fatemini: ꝙ vobi
ſcũ omẽs hoĩes ⁊ ɔſpicere
nõ cũctant ⁊ dicere. Verũ
etiã altiore vt putatis pe
ritia hec eſſe aïalia beatiſ
ſima phibetis: ⁊ cũ his cor
porib⁹ ſempit̃na. Quid ḡ
eſt ꝙ cũ vobis fides xp̄ia
na ſuadet: tũc obliuiſcimi
ni aut ignorare vos fingi
tis qd diſputare aut doce
re ſoleatis? Quid cauſe eſt
cur ꝓpt̃ opiniões veſtras
quas vosipſi oppugnatis
xp̄iani eſſe nolitis: niſi qa
xp̄s humiliter venit ⁊ vos
ſuperbi eſtis? Qualia ſan
ctoꝝ corpa in reſurrectiõe
futura ſint: poteſt aliquãto
ſcrupuloſius inter xp̄iana
rum ſcripturarum doctiſſi
mos diſputari: futura tñ ſẽ
pit̃na minime dubitamus:
⁊ talia futura quale ſua re
ſurrectione xp̄s demõſtra
uit exemplũ. Sz qualiacũ
q̃ ſint: cũ incorruptibilia
ꝓſus ⁊ imortalia in nullo
q̃ anime ɔtemplationẽ q̃
in deũ figit impedientia p
dicent: vosq̃ etiã dicatis
eſſe in celeſtib⁹ imortalia
corpa imortaliter beatoꝝ:
b quid eſt ꝙ vt beati ſimus
omne corp⁹ fugiendũ eſſe
opinamini: vt fidẽ xp̄ianã
quaſi rationabilit̃ fugere
videamini: niſi quia illud
eſt qd iterũ dico: xp̄us eſt
humilis: vos ſuperbi? An
forte corrigi pudet. Et hoc
vitiũ nõ niſi ſupboꝝ eſt.
Pudet videlicet doctos

homines ex diſcipulis pla
tonis fieri diſcipulos chri
ſti: q̃ piſcatorẽ ſuo ſpũ do
cuit ſapere ac dicere: In
principio erat vbũ: ⁊ vbũ
erat apud deũ: ⁊ deus erat
verbum. Hoc erat in prin
cipio apd deũ. Oia p ipm
facta ſunt: ⁊ ſine ipo factũ
eſt nihil. Quod factũ eſt
in ipſo vita erat: ⁊ vita erat
lux hominũ. Et lux i tene
bris lucet: et tenebre eã nõ
b cõphenderũt. Quod in
itium ſancti euangelij cui
nomẽ eſt ſcdm ioannẽ: qui
dam platonic⁹ ſicut a ſan
cto ſene ſimpliciano: q̃ po
ſtea mediolanẽſi eccl̃ie p
ſedit epiſcopus: ſolebam⁹
audire: aureis litteris con
ſcribendũ: ⁊ p omes eccle
ſias in locis eminẽtiſſimis
ꝓponendũ eſſe dicebat.
Sed ideo viluit ſupbis de
us ille magiſter: quia ver
bum caro factũ eſt ⁊ habi
tauit in nobis: vt paruũ ſit
miſeris ꝙ egrotant: niſi ſe
in ipſa egritudine etiaz ex
tollãt: ⁊ de medicina qua
ſanari poterãt erubeſcãt.
Non eñ hoc faciunt vt eri
gant: ſed vt cadẽdo graui
us affligant. Ca. XXX

a Si poſt platonẽ aliqd
emendare exiſtiman
tur indignũ: cur ipſe por
phyri⁹ nõnulla ⁊ non par
ua emẽdauit? Nã platonẽ
aïas hoĩm p⁹ mortẽ reuol
ui vſq̃ ad corpa beſtiarũ
ſcripſiſſe certiſſimũ ẽ. Hãc
ſententiã plato doctor te
nuit: ⁊ platõis diſciplo por
phyrio tñ iure diſplicuit.
In hominũ ſane non ſua
que dimiſerant: ſed in alia
noua corpora redire hũa
nas aïas arbitrat⁹ eſt. Pu
duit. ſ. illd credere ne mat
fortaſſe filiũ i mulã reuolu
ta vectaret: ⁊ nõ puduit h
credere: ne reuoluta mat i

teſte ſene ſancto ſim
pliciano adiunxit: ſ
ideo noluit ſuperbus
dictus ille magiſter Ioh. i
ſcilicz porphyri⁹ hoc
fieri: q̄ vbũ caro fa
ctũ eſt: ⁊ habitauit i
nob. i. q̄ noluit hanc
humilitatem de filio
dei credere: noluit ḡ
ꝑncipiũ ſolẽniter pu
blicari. ne h cui⁹ prin
cipiũ admittit in pu
blicã fidẽ admitteret

Ca. XXX
a Si poſt plato
nez. In hoc ca
pitulo. mẽorat aug⁹
porphyriũ emẽdaſſe
opinionẽ platonis d
reuolutione aïaꝝ in
beſtias q̃ opinio ini
tiũ habuit a pytha
gora: qm̃ aliqñ plato
audiuit dogmata py
thagore quem nihil
ſcripſiſſe aſſerit ruſi
nus in inuectione ɔ
hieronymũ. Ouidi⁹
libro. xv. de tranſfor
matis vbi de reuolu
tione ſpũs nr̃i in be
ſtias ⁊ beſtiaꝝ in ho
mines: ſic dic̃. Et q̃ſli
bet occupat artus.
Spũs e que fer̃ hu
mana in corpa trãſit.
Inq̃ feras nr̃. Volu
it aũt porphyri⁹ nõ i
beſtias ſ in corpa ho
minũ: nõ relicta ſ in
noua reuerti. Vñ py
thagoras q̃uis non
tantũ in corpa hoĩm
ſed beſtiarũ reuolui
aïas poſuerit: d ſe tñ
dicit ꝙ ipe fuit miles
in bello troiano noĩe
euphorbus: ⁊ ibi oc
ciſus eſt a menelao q̃
⁊ mior atrides dic̃
eſt. vñ ouidi⁹ vbi ſu
pra in ꝑſona pytha
gore dicit. Ipſe ego
me memini troiãi tẽ
pore belli. Pãtoides
euphorb⁹ eram cui
pectore q̃ndaz Heſit
in aduerſo grauis ha
ſta minoris Atride.
Hãc autẽ reuolutio
nez animaꝝ in noua
corpa poſuit porphy
rius anteq̃ eſſet aïa

purgata: ſ poſtq̄ purgata reuerſa eſſet ad pa-trē: poſuit q̄ vlteri9 nō re-uerteret̄ ad corp9: h aūt vo-lebāt pla-tōici qd̄ ⁊ v̄gili9 tā-q̄ plato-nicus de animab9 iā purga-tis ⁊ i cā-pos iā ely-ſios tranſlatiſ: dicit vj. enei-dos. Letheū ad fluuiū de9 euocat agmie ma-gno. ſ. hu-iuſmodi aiaſ: Scʒ immemo-res ſupa cōuexa re-uiſent: et ſūdē obli-te p̄terito-rū: Rurſus: ⁊ inci-piāt i cor-pora vel-le reuerti

Virgil9 6. eneid.

puellā filio forſitā nutriret. Quā-to creditur honeſtius qd̄ ſancti et veraces angeli docuerīt: qd̄ p̄phe-te dei ſpiritu acti locuti ſūt: qd̄ ipe quē ventuꝝ ſaluatorē p̄miſit nūcij p̄dixerīt: qd̄ miſſi ap̄li q̄ orbē t̄raꝝ euāgelio repleuerīt. Quāto iquā honeſti9 credit̄ reuerti ſemel aīas ad corpa p̄pria: q̄ reuerti totiēs ad diuerſa. Verūtamē vt dixi et mag̃ pte i hac opinione correct9 ē porphyri9: vt ſaltē i ſolos hoīes hūanas aīas p̄cipitari poſſe ſenti-ret: beluinos aūt carceres euerte-re minime dubitaret. Dicē etiā deuz ad h aīaʒ mūdo dediſſe: vt mate-rie corpal̄ cog̃ſcēs mala ad p̄rem recurreret: nec aliq̄n iā taliū pollu-ta ɔtagiōe teneret̄. Vbi ⁊ ſi aliq̄d icōuenienter ſapit: mag̃ eni̅ data ē corpi vt bona faceret: nō eni̅ mala diſceret ſi nō faceret: i eo tn̄ aliorū platonicoꝝ opinionē ⁊ nō i re p̄-ua emēdauit: q̄ mundatā ab oīb9 mal̄ aīaʒ: ⁊ cū p̄re ɔſtitutā: nunq̄ iā mala mūdi h9 paſſurā eſſe ɔfeſ-ſus eſt. Qua ſnīa p̄fecto abſtulit qd̄ eē platonicū maxīe p̄hibet̄: vt mortuos ex viuiſ: ita viuoſ ex mor-tuis ſp̄ fieri: falſūq̄ eſſe oñdit: qd̄ platonice videt̄ dixiſſe virgili9 In cāpos elyſios purgatas aīas miſ-ſas. Quo noīe tāq̄ p̄ fabulā vidē-tur ſignificari gaudia beatoꝝ: ad fluuiū lethеū euocari: h ē ad obli-uionē p̄teritoꝝ: Scʒ immemores ſu-pera vt ɔuexa reuiſant: Rurſus: ⁊ icipiāt i corpa velle reuerti. Me-rito diſplicuit h porphyrio: q̄m re-uera credere ſtultū ē: ex illa vita q̄ beatiſſima eē nō poterit: niſi d̄ ſua fuerit eternitate certiſſima: deſide-rare aīas corpoꝝ corruptibiliū la-bē: ⁊ inde ad iſta remeare: tanq̄ h agat ſūma purgatio vt iq̄natio reqrat̄. Si eni̅ q̄ p̄fecte mūdāt̄ h efficit vt oīm obliuiſcant̄ maloꝝ: maloꝝ aūt obliuio fac̄ corpoꝝ de-ſideriū vbi rurſus iplicent̄ mal̄: p̄-fecto erit ifelicitat̄ cā ſūma felici-tas: ⁊ ſtulticie cauſa p̄fectio ſapi-entie: et imundicie cauſa ſumma mundicia. Nec veritate ibi bea-ta erit anima q̄diucunq̄ erit vbi optet fallat̄ vt beata ſit. Nō eni̅ beata erit niſi ſecura. Vt aūt ſecura ſit: falſo putabit ſemp̄ ſe beatā fore: q̄m aliq̄n erit ⁊ miſera. Cui ḡ gaudēdi cā falſitas erit: q̄n d̄ v̄itate gaudebit: Vidit h porphyri9: purgatāq̄ aīam ob h reuerti dixit ad p̄rem: ne aliq̄n iam maloꝝ polluta ɔtagiōe teneatur.

Ca. XXXI

Falſō igit̄ a q̄buſdā pla-tonicis ē creditu9: q̄ſi neceſſari9 orbē il-le ab eiſdē abeūdi ⁊ ad eadem reuertendi. Quod etiā ſi veꝝ eēt: quid hoc ſcire pro-deſſet: niſi forte inde ſe nob̄ auderēt p̄ferre platōici: q̄ id nos i hac vita iā neſciremus: qd̄ ipi i alia meliore vita purgatiſſimi ⁊ ſa-piētiſſimi fuerāt neſcituri: ⁊ falſuʒ credēdo beati futuri: Qd̄ ſi abſurdiſſimū ⁊ ſtultiſſi-mū ē dicere: porphyrij p̄fecto eſt p̄ferēda ſnīa: his qui aiaꝝ circlos alternante ſemp̄ beatitate ⁊ miſeria ſuſpicati ſunt. Quod ſi ita ē: ecce platonic9 in meli9 a platone diſ-ſentit: ecce vidit h quod ille non vidit: nec poſt talē ac tn̄ magiſtrū refugit correctio-nem: ſ homini p̄poſuit veritatē. Cur ergo nō poti9 diuinitati credim9 de his reb9 q̄s humano igenio peruestigare nō poſſum9: q̄ aīam q̄ʒ ipaʒ nō deo coeternā ſ creatā dic eſſe q̄ nō erat: Vt eni̅ h platonici nollēt cre-dere: hāc vtiq̄ cām idoneā ſibi videbant̄ afferre: quia niſi q̄ ſemp̄ antea fuiſſet: ſem-piternū deinceps eē nō poſſet: Quāq̄ et de mūdo ⁊ de his q̄s in mūdo deos a deo fa-ctos ſcribit plato: aptiſſime dicat eos eē ce-piſſe: ⁊ habere initiū: finē tn̄ nō habituros: ſed p̄ ɔditoris potētiſſimā volūtatē in eter-num p̄manſuros eſſe p̄hibeat. Veꝝ id quō intelligāt: inuenerūt nō eſſe h videlicet tp̄is ſ ſubſtitutiōis initiuʒ. Sic eni̅ inquiunt ſi pes ex eternitate ſemp̄ fuiſſet in puluere: ſemp̄ ei ſubeſſet veſtigiū: qd̄ tn̄ veſtigiū a calcāte fa-ctū nemo dubitaret: nec alteꝝ altero prius eēt q̄uis alterū ab altero factū eēt. Sic in-quiunt ⁊ mūdus atq̄ i illo creati: ⁊ ſemp̄ fue-rūt ⁊ ſp̄ exiſtēte q̄ fec̄: ⁊ tn̄ facti ſunt. Nūq̄d ḡ ſi aīa ſemp̄ fuit: etiā miſeria ei9 ſemp̄ fuiſ-ſe dicēda ē: Porro ſi aliq̄d i illa qd̄ ex eter-no nō fuit eē cepit ex tp̄e: cur nō fieri potu-erit vt ipa eēt ex tp̄e q̄ antea nō fuiſſet: De-inde btitudo q̄ʒ ei9 p9 experimētū maloꝝ fir-mior ⁊ ſine fine manſura: ſic iſte ɔfitet̄: p̄cul dubio cepit ex tp̄e: ⁊ tn̄ ſemp̄ erit: cū antea nō fuerit. Illa igit̄ oīs argumentatio diſſo-luta eſt: q̄ putat̄ nihil eē poſſe ſine fine tp̄is niſi qd̄ initium nō habet tp̄is. Inuenta eſt eni̅ anime beatitudo: que cuʒ initium tp̄is

Capi. XXXI

Falſo igit̄ a q̄buſdaʒ ⁊c̄. In h capi-tulo ſcri-bit bea-t9 aug9 deos fa-ctos ſic ſcribit plato i thimeo

habuerit: finē tpis nō habebit: Quapropṫ
diuine auctoritati hūana cedat infirmitas
eiſq; beatis ⁊ imortalib⁹ de vera religione
credam⁹: q̄ ſibi honorē nō expetūt: quē deo
ſuo q̄ etiā noſter ē: deberi ſciūt: nec iubent
vt ſacrificiū faciam⁹: niſi ei tantūmō cui⁹ ⁊
nos cū illis: vt ſepe dixi: ⁊ ſepe dicēdū eſt:
ſacrificiū eſſe debem⁹: p eū ſacerdotē offe-
rendū: q̄ in hoīe quē ſuſcepit: ſcdm̄ quē ⁊ ſa
cerdos eē voluit: etiā vſq; ad mortē ſacrifi
ciū p nobis dignat⁹ ē fieri. Ca. XXXII

Hec eſt religio etc. In hoc capitulo diſputat beatus aug⁹ ꝯ porphyriū pertractan do verba eius in fine p̄mi li. de regreſſu anime. b Tunc enī porphyrius erat in reb⁹ humanis etc. fuit enī vt patz i chronicis tempore cōſtātini imperatoris.

b Hec eſt religio q̄ vniuerſalē cōtinet vi
am aīe liberande: qm̄ nulla niſi hac
liberari pōt. Hec eſt enī quodāmō regalis
via: q̄ vna ducit ad regnū: nō tēporali veſti
gio nutabundū: ſ; eternitatꝭ firmitate ſecu-
rū: Cū aūt dicit porphyri⁹ in p̄mo iuxta fi-
nē de regreſſu aīe libro: nōdū receptū in
vnā quādaz ſectā q̄ vniuerſalē viā anime
ꝯtineat liberāde: vel a phīa veriſſima aliq̄
vel ab indoꝝ morib⁹ ac diſciplīa: aut indu
ctione chaldeoꝝ: aut alia qualibet via: nō
dūq; in ſuā noticiā eandē viā hiſtoriali co
gnitione platā: p̄culdubio ꝯfiteṫ eſſe aliq̄
ſ; nondū in ſuā veniſſe noticiam. Ita ei nō
ſufficiebat quicq̄d de aīa liberāda ſtudioſiſ
ſime didicerat: ſibiq; vl' poti⁹ alijs noſſe ac
tenere videbaṫ. Sentiebat enī adhuc ſibi
deeſſe aliq̄ preſtātiſſimā auctoritatē: quā
de re tanta ſeq̄ oporteret. Cū aūt dicit vel
a phīa veriſſima: aliq̄ nondū in ſuā notici
am p̄ueniſſe ſectā: q̄ vniuerſalē ꝯtineat viā
aīe liberāde: ſatis quantū arbitror oſtēdit:
vel eā philoſophiā in q̄ ipe philoſophat⁹ ē
nō eſſe veriſſimā: vel ea nō ꝯtineri talē viā.
Et quō iā pōt eſſe veriſſima: q̄ nō ꝯtinetur
hec via: Nā q̄ alia via eſt vniuerſal' aīe libe
rāde: niſi q̄ vniuerſe aīe liberāṫ: ac p h̄ ſine
illa nlla liberaṫ: Cū aūt addit ⁊ dic: vl' ab i
doꝝ morib⁹ ⁊ diſciplīa: vl' ab iductiōe chal
deoꝝ: vel alia q̄lib; via: māifeſtiſſima voce
teſtaṫ: neq; ill' q̄ ab indiſ: neq; illis q̄ a chal
deiſ didicerat: hāc vniuerſalē viā aīe liberā
de ꝯtineri: ⁊ vtiq; ſe a chaldeis oracula di
uina ſūpſiſſe: q̄rū aſſiduā cōmemoratiōez
faē: tacere nō potuit. Quā vult ḡ intelligi
aīe liberāde vniuerſalē viā nōdū receptā:
vel ex aliq̄ veriſſima phīa: vel ex eaꝝ gētiū
doctrinis q̄ magne velut in diuis reb⁹ ha-
bebanṫ: q: pl⁹ apud eas curioſitas valuit
q̄rūq; angeloꝝ cognoſcēdoꝝ ⁊ colēdoꝝ:
nōdūq; in ſuā noticiā hiſtoriali cognitiōe
platā: Que nā iſta ē vniuerſal' via: niſi q̄ nō
ſue cuiq; gēti p̄pria: ſ; vniuerſis gētibus: q̄
cōis eſſet diuinit⁹ ipertita eſt: Quā certe iſte
hō nō mediocri ingenio p̄dit⁹: eē nō dubi-
tat. Prouidētiā q̄ppe diuinā ſine iſta vni-
uerſali via liberāde aīe gen⁹ hūanū relinq̄
re nō credit. Neq; enī ait nō eē: ſ; h̄ tm̄ bo-
nū tantūq; adiutoriū nōdū receptū: nōdū
b i ſuā noticiā eē platū. Nec mirꝝ. Tūc enī
porphyri⁹ erat i reb⁹ hūanis: qn̄ iſta liberā
de aīe vniuerſal' via q̄ nō eſt alia q̄ religio
xp̄iana oppugnari p̄mittebaṫ ab idolorum
demonūq; cultorib⁹: regibuſq; terrēis: p̄pṫ
aſſerendū ⁊ ꝯſecrādū martyrū numeꝝ: h̄ ē
teſtiū veritatꝭ: p quos oſtēdereṫ oīa corpa-
lia mala p fide pietatis ⁊ cōmēdatiōe veri
tatis eē tolerāda. Videbat ḡ iſta porphyri
us: ⁊ p huiuſmodi p̄ſecutiōes cito iſtā viā
p̄iturā: ⁊ p̄pterea nō eſſe ipam liberāde aīe
vniuerſalē putabat: nō intelligēs h̄ qd̄ euz
mouebat: ⁊ qd̄ in ei⁹ electione p̄peti metue
bat: ad ei⁹ ꝯfirmatiōez robuſtioreq; cōmē-
datiōez poti⁹ p̄tinere. Hec ē igiṫ aīe liberā
de vniuerſal' via: id ē vniuerſ̄ gētib⁹ diuia
miſeratiōe ꝯceſſa: cui⁹ p̄fecto noticia ad q̄ſ
cūq; iā venit: ⁊ ad q̄ſcūq; ventura ē: nec de-
buit nec debebit ei dici q̄re mō et q̄re ſero:
qm̄ mittētis ꝯſiliū nō ē hūano igenio p̄ne
trabile. Qd̄ ſenſit etiā cū dixit: nōdū rece-
ptū h̄ donū dei: ⁊ nōdū in ſuā noticiā fuiſ-
ſe platū. Neq; enī p̄pterea veꝝ nō eſſe iudi
cauit: q: nōdū in ſuā fidē receptū fuerat vl'
in noticiā nōdū p̄uenerat. Hec ē iquā libe
rādoꝝ credentiū vniuerſal' via: de q̄ fideſ
abraā diuinū accepit oraculuz. In ſemine Geñ.22
tuo bn̄diceṫ oēs gētes. Qui fuit quidē gē-
te chalde⁹: ſ; vt talia p̄miſſa p̄ciperet: q; ex
illo p̄pagereṫ ſemē diſpoſitū p angelum in
manu mediatorꝭ in q̄ eſſet iſta liberāde aīe
vniuerſal' via: h̄ ē oīb⁹ gētib⁹ data: iuſſ⁹ ē
diſcedere a t̄ra ſua: ⁊ d̄ cognatiōe ſua: ⁊ de Geñ.12
domo p̄ris ſui. Tūc ipe p̄mit⁹ a chaldeorū
ſup̄ſtitiōib⁹ liberat⁹: vnū veꝝ deū ſequēdo
coluit: cui h̄ etiaz p̄mittēti fidelit' credidit.
Hec ē vniuerſal' via: d̄ q̄ in ſcā p̄phetia di-
ctum eſt. Deus miſereatur noſtri ⁊ benedi Ps̄.66
cat nobis: illuminet vultū ſuum ſup nos ⁊
miſereatur noſtri. Vt cognoſcam⁹ in terra
viā tuā: in oīb⁹ gētib⁹ ſalutare tuū. Vn̄ tā
to p⁹ ex abrae ſemie carne ſuſcepta: d̄ ſeip-
ſo ait ipe ſaluator. Ego ſū via veritas ⁊ vita. Ioh.14
Hec ē vniuerſal' via: d̄ q̄ tāto an̄ p̄phetatū
ē. Erit i nouiſſimis dieb⁹ māifeſt⁹ mōs do Eſa.2
mus dn̄i parat⁹ i cacumie mōtiū: ⁊ extolle
tur ſup colles: ⁊ veniēt ad eū vniuerſe gen
tes: ⁊ ingredieṫ natiōes multe ⁊ dicēt: Ve

nite aſcēdamꝰ in mōtē dn̄i: ⁊ ī domū dei ia
cob: et ānūciabit nobis viā ſuā et ingredie
mur ī ea. Ex ſion eīn ꝓdiet lex: et v̓bū dn̄i
ab hieruſalē. Via ḡ iſta nō eſt vniꝰ gētis ſ;
vniuerſaꝝ gētiū. Et lex verbūq; dn̄i nō in
ſion ⁊ hieruſalē remāſit: ſ; inde ꝓceſſit vt ſe
ꝑ vniuerſa diffūderet. Vn̄ ipe mediatoꝛ pꝰ
reſurrectionē ſuā diſcipul̄ trepidātibꝰ ait:
Luc.24 Oportebat ipleri q̄ ſcripta ſūt in lege moy
ſi et ꝓphet̄ et pſalmis de me. Tūc apuit il
lis ſenſū vt itelligerēt ſcp̄turas: ⁊ dixit eis:
Quia oportebat chriſtū pati et reſurgere a
mortuis tertio die: ⁊ p̄dicari ī noīe eiꝰ peni
tentiā ⁊ remiſſionē pctōꝝ ꝑ oēs gētes: inci
piētibꝰ ab hieruſalē. Hęc ē igit̄ vniuerſalis
aīę liberādę via: quā ſc̄i angeli ſc̄iq; ꝓphe
tę p̄us in pauc̄ hoībꝰ vbi potuerūt dei gra
tiā recipientibꝰ: ⁊ maxīe ī hebręa gēte: cuius
erat ipa q̄dāmō ſacrata reſpublica: ī ꝓphe
tatiōe; ⁊ p̄nūciatiōe; ciuitatis dei: ex oībꝰ
gētibꝰ ꝯgregādę: ⁊ tabernaculo: ⁊ tēplo: et
ſacerdotio: ⁊ ſacrificijs ſignificauer̄t: ⁊ elo-
quijs q̄buſdā manifeſtis pleriſq; myſtic̄ p̄
dixerūt. P̄ns aūt in carne ipe mediatoꝛ: ⁊
beati eiꝰ ap̄li iā teſtamēti noui gr̄am reuelā
tes ap̄tiꝰ indicar̄t: q̄ aliquāto occultiꝰ ſupi
oribꝰ ſūt ſignificata tp̄ibꝰ: ꝓ ętatū generis
hūani diſtributiōe: ſic eā deo ſapiēti placu
it ordinare: mirabiliū op̄m diuinoꝝ: quoꝝ
ſupiꝰ pauca iā poſui ꝯteſtātibꝰ ſignis. Nō
eīn tantūmō apparuerūt viſiōes angelicę:
⁊ cęleſtiū miniſtroꝝ ſola v̓ba ſonuer̄t: veꝝ
etiā hoībus dei v̓bo ſimplic̄ pietat̄ agēti-
bus: ſp̄us imūdi de hōim corporibꝰ ac ſen
ſibꝰ pulſi ſūt: vitia corpis lāguoreſq; ſana-
ti: fera aīalia terraꝝ ⁊ aquaꝝ: volatilia cęli
ligna: elemēta: ſidera: diuia iuſſa fecer̄t: in
ferna ceſſerūt: mortui reuixerūt: except̄ ip
ſius ſaluatoris ꝓprijs ſingl̄aribuſq; miracul̄:
maxīe natiuitat̄ ⁊ reſurrectiōis: in q̄ꝝ vno
materne v̓ginitatis tantūmō ſacramētū: ī
altero aūt etiā coꝝ q̄ in fine reſurrecturi ſūt
demōſtrauit exēplum. Hęc via totū hoīe;
mūdat: ⁊ imortalitati mortalē ex oībꝰ q̄bꝰ
ꝯſtat ptibus p̄parat. Vt eīn nō alia purga
tio ei pti q̄rerer̄ quā vocat intellectualē poꝛ
phyriꝰ: alia ei quā vocat ſpiritalē: alia q̄ ipi
corpi ꝓpterea totū ſuſcepit veraciſſimꝰ po
tētiſſimuſq; mūdatoꝛ atq; ſaluatoꝛ. P̄ret̄
hāc viā q̄ ptim cū h̄ futura p̄nūciant̄: ptim
cū facta nūciātur: nūq̄; generi defuit hūa-
no: nemo liberatꝰ ē: nēo liberat̄: nēo libera
bit̄. Q̄ꝺ aūt poꝛphyriꝰ vniuerſalē viā aīę li
berādę nōdū in ſuā noticiā hiſtoriali cogni

tiōe dic̄ eē ꝑlatā: q̄d hac hiſtoria v̓l illuſtriꝰ
īueniri pōt: q̄ vniuerſū orbē tāto apice auc
toritatis obtinuit: vel fideliꝰ in q̄ ita narrāt̄
p̄terita vt futura etiā p̄dicant̄: quoꝝ multa
videmꝰ ipleta: ex q̄bus ea q̄ reſtāt ſine du-
bio ſperamꝰ implēda. Nō eīn pōt poꝛphy
riꝰ vel q̄cūq; platonici: etiā ī hac via q̄ſi ter
renarū reꝝ: ⁊ ad iſtā vitā mortalē ꝑtinētiū:
diuinationem p̄dictionēq; ꝯtēnere: qꝺ me
rito ī alijs vaticinatiōibꝰ: ⁊ quoꝛūlibet mo
doꝝ vel artiū diuinationibꝰ faciūt. Negāt
eīn h̄ vel magnoꝝ fuiſſe hoīm: v̓l magni eē
pēdēda. Et recte. Nā inferioꝝ fiūt p̄ſenſio
ne cāꝝ: ſicut arte medicię q̄buſdā ātecedēti
bus ſignis pluria vēturę valitudini p̄uidē-
tur: vel imūdi demōes ſua diſpoſita v̓l fac
ta p̄nūciāt: ⁊ in q̄rūuis mētibus atq; cupi
ditatibꝰ iniq̄rū ꝯgrua factis dicta vel dict̄
facta cōpēſant: vt ſibi ius quodāmō v̓edi
cet ī materia īfirma fragilitat̄ hūanę. Nō
talia ſc̄i hoīes in iſta vniuerſali aīaꝝ liberā
daꝝ via gradiētes: tanq̄; magna ꝓphetare
curarūt: q̄uis ⁊ iſta eos nō fugerit: ⁊ ab eis
ſepe p̄dicta ſint: ad coꝝ fidē faciēdā q̄ mor
taliū ſenſibꝰ nō poterāt intimari: nec ad ex
ꝑimētū celeri facilitate ꝑduci. S; alia erāt
vere magna atq; diuia: q̄ quātū dabat̄: co
gnita dei volūtate futura nūciabāt. Xp̄us
q̄ppe in carne venturꝰ ⁊ q̄ in illo tā clara ꝑ-
fecta ſūt: atq; in eiꝰ noīe impleta: pęnitētia
hoīm ⁊ ad deū cōuerſio volūtatū: remiſſio
peccatoꝝ: gr̄a iuſticię: fides pioꝝ: ⁊ ꝑ vni-
uerſū orbē in verā diuinitatē multitudo cre
dētiū: culturę ſimulachroꝝ: demonūq; ſb-
uerſio: ⁊ a tēptatiōibꝰ exercitatio: ꝓficiētiū
purgatio: ⁊ liberatio ab oī malo: iudicij di
es: reſurrectio mortuoꝝ: angeloꝝ ſocietat̄:
ipioꝝ ęterna dānatio: regnūq; ęternū glo-
rioſiſſime ciuitat̄ dei ꝯſpectu eiꝰ imortalit̄
ꝑfruētis: in huiꝰ vię ſcripturis p̄dicta atq; ꝓ
miſſa ſūt: quoꝝ tā multa ipleta cōſpicimꝰ:
vt recta pietate futura eē cętera cōfidamꝰ.
Huiꝰ vię rectitudinē vſq; ad deū videndū:
eiq; in ęternū cohęrēdū: in ſāctuario ſcp̄tu
raꝝ eē locatā: q̄ p̄dicat̄ atq; aſſerit̄ veritate
q̄cūq; nō credūt: ⁊ ob h̄ nec intelligūt: op-
pugnare p̄nt: ſ; expugnare nō poſſūt. Qua
propt̄ in decē libris iſtis ⁊ ſi minꝰ q̄; nōnul
loꝝ de nobis expectabat intētio: tn̄ quoꝛū-
dā ſtudio q̄ntū verꝰ deꝰ ⁊ dn̄s adiuuare di
gnatꝰ eſt ſatis fecimꝰ: refutādo ꝯtradictio-
nes ipioꝝ q̄ ꝯditori ſancte ciuitat̄: de q̄ diſ
putare inſtituimꝰ: deos ſuos p̄fer̄t. Quoꝝ
decē libroꝛū quiq; ſupiores aduerſus eos

ꝯſcripti ſũt: q̃ ꝓpter bona vitę hui⁹ deos colẽdos putãt: q̃ncꝫ aũt poſteriores aduerſ⁹ eos q̃ cultũ deoꝝ ꝓpter vitã q̃ p⁹ mortẽ futura ẽ ſeruandã exiſtimãt. Deinceps itaqꝫ velut in p̃mo libro pollicit⁹ ſum⁹: de duaꝝ ciuitatũ q̃s in h̃ ſeculo ꝑplexas diximus: inuicẽqꝫ ꝑmixtas: exortu ⁊ ꝓcurſu ⁊ debitꝭ finibus: qd̃ dicendũ arbitror quantũ diuinitus adiuuabor expediã.

Explicit⁹ eſt liber decimus.

Incipiũt capl'a libri. xj.

j De ea ꝑte opis q̃ duaꝝ ciuitatũ id eſt celeſtis ac terrenę initia ⁊ fines incipiũt demonſtrari.
ij De cognoſcẽdo deo: ad cui⁹ noticiaꝫ nemo hoim ꝑuenit: niſi ꝑ mediatorem dei ⁊ hoim: hoiem ieſum xp̃m.
iij De auctoritate canonicę ſcptur̄ę: diuino ſpũ ꝯditę.
iiij De ꝯditiõe mũdi: q̃ nec itꝑalis ſit nec nouo dei ordinata ꝯſilio: q̃ſi poſtea voluerit qd̃ antea noluerit.
v Nã nõ eẽ cogitãdũ d̃ infinitis tempoꝝ ſpacijs ante mũduꝫ q̃m nec de infinitis locoꝝ.
vj Creationis mũdi ⁊ tp̃m vnuꝫ eſſe p̃ncipiũ: nec aliud alio ꝑueniri.
vij De q̃litate p̃moꝝ dieꝝ: q̃ anteq̃m ſol fieret veſpaꝫ ⁊ mane tradũt habuiſſe.
viij Que q̃liſue intelligẽda ſit dei reqes q̃ p⁹ opa ſex dieꝝ reqeuit in ſeptimo.
ix De angeloꝝ cõditione quid ſcd̃m diuina teſtimonia ſentiẽdum ſit.
x De ſimplici ⁊ incõmutabili trinitate p̃ris ⁊ filij et ſpũs ſancti vnius dei: cui nõ ẽ aliud q̃litas aliud ſb̃ſtãtia.
xj An ei⁹ btitudinis quã ſci angeli ab initio ſui ſꝑ habuerũt etiã illos ſpũs q̃ in v̾itate nõ ſteterũt ꝑticipes fuiſſe credẽdum ſit.
xij De cõpatiõe btitudinis iuſtoꝝ needũ tenentiũ ꝓmiſſiõis diuię p̃miũ: ⁊ p̃moꝝ i paradiſo hoim ante peccatũ.
xiij An ita vni⁹ felicitatis oẽs angeli ſint creati: vt neqꝫ lapſuros ſe poſſent noſſe q̃ elapſi ſũt: ⁊ p⁹ ruinã labentiũ ꝑſeuerantię ſuę preſcientiã acceperint qui ſteterũt.
xiiij Quo genere locutiõis dictũ ſit d̃ diabolo: ꝙ in veritate nõ ſteterit: q̃ veritas nõ eſt in eo.
xv Quid ſentiendũ ſit de eo qd̃ ſcriptuꝫ eſt: ab initio diabolus peccat.
xvj De gradib⁹ ⁊ differẽtijs creaturaꝝ: ꝙ aliꝫ pẽdet vtilitatꝭ vſ⁹: aliꝫ ordo rõnis.
xvij Vitiũ malicię nõ naturã eẽ ſꝫ ꝯ naturaꝫ: cui ad peccãdũ nõ ꝯditor cã eſt ſꝫ voluntas.
xviij De pulchritudine vniuerſitatꝭ: q̃ ꝑ ordinationẽ dei etiã ex contrariorum fit oppoſitione lucentior.
xix Quid ſentiẽdum videaꝫ: diuiſit deus inter lucẽ ⁊ tenebras.
xx De eo qd̃ poſt diſcretionẽ lucis atqꝫ tenebraꝝ dictũ ẽ: ⁊ vidit de⁹ lucẽ q̃ bõa ẽ.
xxj De eterna ⁊ incõmutabili ſciẽtia dei ac voluntate: q̃ ſꝑ illi vniuerſa q̃ fecit ſic placuerũt faciẽda queadmodũ facta.
xxij De his q̃bus in vniuerſitate rerũ a bono creatore bñ cõditaꝝ quędã diſplicẽt: ⁊ putãt nullã malã eẽ naturã.
xxiij De errore i q̃ origenis doctria iculpaꝫ.
xxiiij Do trinitate diuina: q̃ ꝑ oĩa opa ſua ſignificationis ſuę ſparſit indicia.
xxv De tripartita toti⁹ ph̃ię diſciplina.
xxvj De imagie ſũmę trinitatꝭ: q̃ ſcd̃m q̃ndã modũ i natura ẽ needũ btificati hoiſ.
xxvij De eſſentia ⁊ ſciẽtia: ⁊ vtriuſqꝫ amore.
xxviij An etiã ipm amorẽ q̃ ⁊ eſſe ⁊ ſcire diligim⁹ diligere debeam⁹: q̃ magis diuię trinitatis imagini ꝓpinquamus.
xxix De ſcõꝝ angeloꝝ ſcia: q̃ trinitatẽ i ipa ei⁹ deitate nouerũt: q̃ opum cãs pri⁹ in operãte arte q̃m i ipis opib⁹ artificꝭ intuentur.
xxx De ſenarij numeri ꝑfectiõe: q̃ ꝯ partiũ ſuaꝝ q̃ntitate cõpletur.
xxxj De die ſeptimo in q̃ plenitudo ⁊ reqes commẽdaꝫ.
xxxij De opiniõe coꝝ q̃ angeloꝝ creationẽ anteriorẽ volũt eẽ q̃m mũdi.
xxxiij De duab⁹ angelorũ ſocietatib⁹ diuerſis atqꝫ diſparib⁹: q̃ nõ incõgrue intelligũꝫ lucꝭ ⁊ tenebraꝝ noib⁹ nũcupatę.
xxxiiij De eo ꝙ quidã putãt in ꝯditiõe firmamẽti aquaꝝ diſcretarũ nomine angelos ſignatos: et ꝙ quidã aquas exiſtimãt nõ creatas.

Incipit liber vndecimus. Ca. I

Ciuitatẽ dei dicimus cuius ea ſcriptura teſtis ẽ: q̃ nõ fortuitis motib⁹ aiorũ: ſꝫ plane ſũmę diſpoſitiõe ꝓuidẽtię ſup oẽs oim gentiũ l̃ras: oĩa ſibi genera ingenioꝝ hũanoꝝ diuina excellẽs auctoritate ſbiecit. Ibi q̃ ppe ſcriptũ eſt. Glorioſa dicta ſũt d̃ te: ciuitaſ dei. Et i alio pſalmo legim⁹. Magn⁹ dñs ⁊ laudabilꝭ nimis: i ciuitate dei nr̃i in mõte ſcõ ei⁹: dilatãs exultatiões vniuerſę ter

Ca. I Ciuitatem dei dicim⁹ ⁊c. Expeditiſ decẽ libris in quibus beatus

Pã. 86

Pã. 47

Ibidē augꝰ in imicē ciuitatis dei rñ-dēs ip-sam cō-tra eos defēdit iā in se-quenti-bus dic ō ciuita te sup-na ⁊ oc casione huiꝰ de ciuitatē terrena ita q in primus qttuor libris a-git ō ea rū ciui-tatū ex ortu: in alijs qt-tuor de earū ci uitatū pgres-su: et in reliqs de fini-bus de bitis ci uitatis vtrius-qꝫ. In hoc igi tur lib. xj. agit de exor tu pdic tarum duarū ciuita-tum in angelis bonis ⁊ angelis malis.

Ps. 45

rę. Et paulopost ī eodē psalmo. Sicut audiui-
mus: ita ⁊ vidimꝰ: in ciuitate dñi vtutū ī ciui-
tate dei nr̄i: deꝰ fundauit eā ī ęternū. Itē ī alio
Fluminis ipetꝰ lętificat ciuitatē dei: scificauit
tabernaculū suū altissimꝰ: deꝰ in medio eiꝰ nō
cōmouebit. His atqꝫ hmōi testimonijs q̄ oia
cōmemorare nimis lōgū ē: didicimꝰ eē q̄ndā
ciuitatē dei: cuiꝰ ciues eē ꝯcupiscimꝰ illo amo
re quē nobis illiꝰ ꝯditor inspirauit. Huic ꝯdi
tori sancte ciuitatis: ciues terrene ciuitatis deos
suos pferūt: ignorātes eū eē deū deoꝝ: nō de
oꝝ falsoꝝ h̄ ē ipioꝝ ⁊ supboꝝ: q̄ eiꝰ incōmuta
bili oibusqꝫ cōi luce puati: ⁊ ob h̄ ad quādā
egenā ptātē redacti: suas q̄dāmō puatas po-
tētias ꝯsectāt: honoresqꝫ diuinos a deceptis sb-
ditis q̄runt: h̄ deoꝝ pioꝝ atqꝫ sanctoꝝ q̄ potiꝰ
seipos vni subdere q̄ȝ mltos sibi potiusqꝫ deū
colere: q̄ȝ p deo coli delectant. Sꝫ huiꝰ sancte
ciuitatis inimicis: decē supiorib9 libris q̄ntū po
tuimꝰ dño ⁊ rege nr̄o adiuuāte rn̄dimꝰ. Nūc
vero q̄d a me iā expectet agnoscēs: meiqꝫ nō
īmemor debiti: de duaꝝ ciuitatū terrene scꝫ et
cęlestis: q̄s in h̄ interī sęculo pplexas q̄dāmō
diximꝰ inuicēqꝫ pmixtas: exortu ⁊ excursu et
debitis finibꝰ quātū valuero disputare eiꝰ ipsi-
usqꝫ dñi ⁊ regis nr̄i vbiqꝫ opitulatiōe fretꝰ ag-
grediar: pmūqꝫ dicā quēadmodum exordia
duaꝝ istarū ciuitatū in angeloꝝ diuersitate

Magnū est ⁊ admo- Ca. ij pcesserūt.
dū rarū vniuersā creaturā corpeam ⁊ in
corporeā ꝯsideratā cōptāqꝫ mutabilē: intēti-
one mētis excedere: atqꝫ ad incōmutabilē dei
sb̄stātiā puenire: ⁊ illic discere ex ipo: qd̄ cūc-
tā naturā q̄ nō ē qd̄ ipe: nō fecit nisi ipse. Sic
eni deꝰ cū hoīe nō p aliquā creaturam loquit
corpalē: corpalibꝰ instrepēs auribꝰ: vt int so-
nātē ⁊ audiētē aerea spacia vberēt: neqꝫ p ei-
usmodi spūalē q̄ corpū siltudinibꝰ figurat si
cut in sōnis vl' q̄ alio tali mō. Nam ⁊ sic velut
corpis auribꝰ loquit: q2 velut p corpꝰ loquit
⁊ velut inī posito corpaliū locoꝝ interuallo.
Multū eni silia sunt talia visa corpalibꝰ. Sꝫ
loquit ipa vitate: si q̄s sit idoneꝰ ad audiēdū
mēte nō corpe. Ad illud eni hoīs ita loquit:
qd̄ ī hoīe ceteris quibꝰ hō ꝯstat ē meliꝰ ⁊ q̄ ipe
deꝰ solus ē melior. Cū eni hō rectissime intel-
ligat: vel si h̄ nō pōt saltē credat factꝰ ad ima
ginē dei: pfecto ea sui pte est ppinq̄or supiori
deo: q̄ supat iferiores ptes suas q̄s etiā cū pe-
corībꝰ cōes h̄ꝫ. Sꝫ q2 ipa mēs cui rō ⁊ intelli-
gētia naturalit iest: vitijs q̄busdā tenebrosis
⁊ veteribꝰ inualida ē: nō solū ad inherēdū fru-
endo: veꝝ etiā ad pferēdū merēdo incōmuta
bile lumē: donec de die ī diē renouata atqꝫ sa

nata fiat tātę fęlicitatis capax: fide pmū fue
rat ībuēda atqꝫ purgāda. In q̄ vt fidētius
āmbularet ad vitatē: ipa vitas deꝰ dei filius
hoīe assūpto: nō deo ꝯsūpto: eandē ꝯstituit
atqꝫ fūdauit fidē: vt ad deū hoīs iter esset
hōi p hoīez deū. Hic ē eni mediator dei et — i. Thi. 2
hoīm hō xp̄s iesus. Xp̄s p id qd̄ est media
tor ē hō ⁊ via pueniēdi ad deū. Per h̄ eni
mediator p qd̄ ⁊ hō: p h̄ ⁊ via. Quia si int
eū q̄ tēdit ⁊ illud q̄ tēdit via media ē: spes ē
pueniēdi. Si aūt desit aut ignoret q̄ eūdū
sit: q̄d pdest nosse q̄ eūdū sit? Sola est aūt
aduersus oēs errores via munitissima: vt
idē ipe sit deꝰ ⁊ hō q̄ itur deꝰ: q̄ itur homo.

Hic pus p pphetas: deinde Ca. iij
p seipm: postea p aplos q̄ntū satis esse
iudicauit locutꝰ: etiā scripturā ꝯdidit q̄ ca
nonica noiat eminētissime auctoritatis: cui
fidē habemꝰ ō his rebꝰ q̄s ignorare nō ex-
pedit: nec p nosipos nosse idonei sumꝰ. Nā
si ipa sciri psūt testibꝰ nobis: q̄ remota n̄ sūt
a sensibꝰ nr̄is: siue interioribꝰ siue etiā exte
rioribꝰ: vn̄ ⁊ p̄sētia nūcupant: q2 ita ea dici
mus eē p̄ sensibꝰ: sic p̄ oculis q̄ p̄sto sūt oculis
pfecto ea q̄ remota sunt a sensibꝰ nr̄is: q̄m
nr̄o testimōio scire nō possumꝰ: ō his alios
testes req̄rimꝰ: eisqꝫ credimꝰ: a q̄ruꝫ sensibꝰ
remota eē vel fuisse nō credimꝰ. Sicut ḡ ō vi
sibilibꝰ q̄ nō vidimꝰ eis credimꝰ q̄ viderūt
atqꝫ ita de ceteris q̄ ad suū quenqꝫ sensū cor
poris ptinēt: ita de his q̄ aīo ac mēte sentiūt
q2 ⁊ ipe rectissime di sēsus: vn̄ ⁊ sn̄ia voca-
bulū accepit: h̄ ē de inuisibilibꝰ q2 a nr̄o sen
su iteriore remota sūt: his nos oportet cre-
dere: q̄ h̄ in illo icorpeo lumie disposita didi
cerūt: vel manētia ꝯtuent. Ca. iiij

Visibiliū oim maximꝰ ē mūdus: inuisi
biliū oim maximꝰ ē deꝰ. Sꝫ mūdū eē
ꝯspicimꝰ: deū eē credimꝰ. Qd̄ aūt deꝰ mun
dū fecerit: nulli potiꝰ credimus q̄ȝ ipi deo.
Vbi eū audiuimus? Nusq̄ȝ interim meliꝰ
q̄ȝ ī scpturis scīs: vbi dixit ppheta eiꝰ: In pn — Gen. j
cipio fecit deꝰ cęlū ⁊ terrā. Nūq̄d nā ibi fu
it iste ppha: q̄n fecit deꝰ cęlū ⁊ terrā? Non.
Sꝫ ibi fuit sapiētia dei p quā facta sūt oia:
q̄ in aīas etiā scās se trāsfert: ⁊ amicos dei ⁊ — Sap. 7
pphas ꝯstituit: eisqꝫ opa sua sine strepitu
intꝰ enarrat. Loquūt eis q̄ȝ angeli dei q̄ sp — Math. 18.
vidēt faciē pr̄is: volūtatēqꝫ eiꝰ q̄bus opor
tet ānūciāt. Ex his vnꝰ erat iste ppha: q̄ di
xit ⁊ scpsit. In pncipio fec deꝰ cęlū ⁊ terrā. — Gen. j
Qui tā idoneꝰ testis ē: p quē deo credēdū
sit: vt eodē spū dei q̄ h̄ sibi reuelata cogno-
uit: etiā ipaꝫ fidē nr̄am futurā tāto an̄ pdi-

ferit. Sꝫ q̇d placuit deo et̃no tūc facere celū ⁊
terrā q̄ antea nō feciſſet? Qui h̄ dicūt: ſi mūdū
fuiſſe et̃nū ſine vllo initio: ⁊ iō nec a deo factuꝫ
videri volūt: nimiſ auerſi ſunt a v̇itate: ⁊ letali
morbo ipietatis iſaniūt. Except̄ eñ ꝓpheticī
vocibꝰ: mūdꝰ ipe ordīatiſſima ſua mutabilita/
te ⁊ mobilitate: ⁊ viſibiliū oīm pulcherrima ſpe
cie q̇dāmō tacitꝰ: ⁊ factū ſe eē: ⁊ ñ niſi a deo ieſ/
fabilit̃ atq̧ iuiſibilit̃ magno: ⁊ ieffabilit̃ ac in/
uiſibilit̃ pulchro fieri ſe potuiſſe ꝓclamat. Qui
aūt a deo q̇dē fatent̃ factū: nō tñ eū volūt tp̄is
habere ſ̄ ſue creatiōis initiū: vt mō q̇dā velut
vix intelligibili ſp̄ ſit factꝰ: dicūt quideꝫ aliq̇d
vñ ſibi deū videt̃ velut a fortuita temeritate de
fēdere: ne ſubito illi veniſſe credat̃ in mētē qđ
nunq̧ añ veniſſet facere mūdū: ⁊ accidiſſe illi
volūtatē nouā cū i nllo ſit oīno mutabil̃. Sꝫ ñ
video quō eis poſſit i ceteris rebꝰ rō iſta ſubſi
ſtere: maxieq̧ in aīa quā ſi deo coet̃nā eē ꝯten
derit: vñ illi acciderit noua miſeria q̄ nūq̧ an/
tea p̄ et̃nū nllo mō poterit explicare. Si eñ al/
ternaſſe ſp̄ eiꝰ miſeriā ⁊ btitudinē dixerit: neceſ
ſe ē dicāt etiā ſp̄ alternaturā: vñ illa eos ſeq̄tur
abſurditas vt etiā cū btā dr̄: in h̄ vtiq̧ ñ ſit be/
ata: ſi futurā ſuā miſeriā ⁊ turpitudinē p̄uidet.
Si aūt nō preuidet: nec ſe turpē ac miſerā fo/
re: ſ̄ beatā ſp̄ exiſtiat: falſa opiniōe ſit beata: q̄
dici ſtultiꝰ nihil p̄t. Si aūt ſp̄ quidē p̄ ſecula re
tro ifinita cū btitudine alt̃naſſe aīe miſeriā pu
tāt: ſ̄ nūc iā de cetero cū fuerit liberata ad miſe
riā nō eē redituram: nihilominꝰ ꝯuicūt̃ nūq̧ eaꝫ
fuiſſe vere beatā: ſ̄ deinceps icipe eē noua q̇dā
nec fallaci btitudīe: ac p̄ h̄ fatebūt̃ accidere il/
li aliq̇d noui: ⁊ h̄ magnū atq̧ p̄clarū: qđ nūq̧
retro p̄ et̃nitatē accidiſſꝫ. Cuiꝰ nouitat̃ cām ſi
deū negabūt i eterno habuiſſe ꝯſilio: ſimul cū
negabūt etiā btitudis eiꝰ auctorē: qđ nefande
impietat̃ eſt. Si aūt dicēt etiā ipm nouo ꝯſilio
excogitaſſe vt de cetero ſit aīa in et̃nū btā: quō
eū alienū ab ea q̄ illiſ q̄ꝫ diſplicet mutabilitate
mōſtrabūt? Porro ſi ex tp̄e creatā: ſ̄ nullo vlte
riꝰ tp̄e p̄ituram: tāq̧ verū habere initiū: ſ̄ ñ habe
re finē fatet̃: ⁊ iō ſemel expertam miſeriā: ſi ab ea
fuerit liberata: nunq̧ miſerā poſtea futurā: nō
vtiq̧ dubitabūt h̄ fieri: manēte icōmutabilita
te ꝯſilij dei. Sic ḡ credāt ⁊ mundū ex tp̄e fieri
potuiſſe: nec tñ iō deū in eo faciēdo et̃nū ꝯſiliū
voluntatēq̧ mutaſſe. Ca. V

Deinde videdū eſt iſtis q̄ deū ꝯditorē mū
di eē ꝯſentiūt: ⁊ tñ q̄rūt de mūdi tp̄e q̇d rñde
amꝰ: q̇d ipi reſpōdeāt de mūdi loco. Ita eñ q̄/
rit̃: cur potiꝰ tūc ⁊ nō antea factꝰ ſit: quēadmo
dū q̄ri pōt: cur h̄ potiꝰ vbi eſt ⁊ nō alibi. Nā ſi
infinita ſpacia tp̄is añ munduꝫ cogitāt: in q̇bꝰ
eis nō videt̃ deꝰ ab ope ceſſare potuiſſe: ſiliter
cogitēt extra mūdū infinita ſpacia locoꝝ i q̇bꝰ
ſi q̇ſq̧ dicat ñ potuiſſe vacare oīpotentē: nōne
ꝯſequēs erit: vt inumerabiles mūdos cū epi
curo ſōniare cogat̃: ea tñ differētia: q̄ eos ille
fortuitis motibꝰ atomoꝝ gigni aſſerit ⁊ reſolui:
iſti aūt ope dei factos dicturi ſūt: ſi eū p̄ itermi
nabilē imēſitatē locoꝝ extra mundū circūq̧q̧
patētiū vacare noluerit: nec eoſdē mūdos qđ
etiā de iſto ſentiūt: vlla cā poſſe diſſolui? Cum
his eñ agimꝰ q̄ etiā deū incorpeū ⁊ oīm natu/
raꝝ: q̄ nō ſunt qđ ipe creatorē nobiſcū ſentiūt.
Alios aūt nimis indignū ē: ad iſtā diſputatio
nē religiōis admittere: maxie q̄ eos q̄ multis
dijs ſacroꝝ obſequiū deferēdū putāt. Iſti ph̄i
ceteros nobilitate atq̧ auctoritate vicerūt: nō
ob aliud niſi q̄ꝛ lōgo q̇dē interuallo: verūtñ re
liquis ꝓpinq̇ores ſūt veritati. An forte ſubſtā/
tiā dei quā nec icludūt nec determināt: nec diſ
tēdūt loco: ſ̄ de ea ſicut de deo ſentire dignū eſt
fatent̃: icorpea p̄ñtia vbiq̧ totā: a tātis locoꝝ
extra mūduꝫ ſpatijs abſentē eē dicturi ſunt: et
vno tñ: atq̧ in cōpatione illiꝰ infinitatis tam
exiguo loco in q̄ mūdus ē occupatā? Nō opi/
nor eos i h̄ vaniloq̄a ꝓgreſſuros. Cū igit̃ vnū
mūdū ingēti q̇dē mole corpea: finitū tñ ⁊ loco
ſuo determinatū: ⁊ opante deo factū eſſe dicāt:
q̇d rñdeant de infinit̃ extra mūdū locis: cur in
eis ab ope deꝰ ceſſet: ⁊ h̄ ſibi reſpōdeāt: de infi
nitis añ mūdū tp̄ibꝰ: cur in eis deꝰ ab ope ceſſa
uerit. Et ſicut nō ē ꝯñs vt fortuitu potiꝰ q̄ꝫ rō/
ne diuina deꝰ nō alio ſ̄ iſto in q̄ eſt loco mūdū
ꝯſtituerit: cū ſpatijs locoꝝ infinit̃ vbiq̧ patē/
tibꝰ: nullo excellētiore merito poſſet h̄ eligi po
tius q̄ꝫ alibi: q̄ꝫuis eādē diuinā rōem: q̄ id fac
tū ē nulla poſſet hūana cōphēdere natura: ita
nō ē ꝯſequēs: vt deo aliq̇d exiſtimemꝰ accidiſ
ſe fortuitū: q̄ illo potiꝰ q̄ꝫ anteriore tp̄e ꝯdidit
mūdū: cū eq̄liter anteriora tp̄a p̄ infinitū retro
ſpaciū p̄teriſſent: nec fuiſſet aliq̄ differentia vñ
tpus tp̄i eligēdo p̄poneret̃. Qꝛ ſi dicūt inanes
eē hoīm cogitatiōes: q̇bꝰ infinita imaginant̃ lo/
ca: cū locꝰ nullus ſit p̄ter mūdū: rñdet̃ eis iſto
mō inanit̃ hoīes cogitare p̄terita tp̄a vacatio/
nis dei: cū nullū tp̄s ſit añ mūdū. Ca. VI

Si eñ recte diſcernūt̃ eternitas ⁊ tp̄s: qđ
tēpus ſine aliq̄ mobili mutabilitate nō ē.
in et̃nitate aūt nulla mutatio eſt: q̇s nō videat
qđ tp̄a ñ fuiſſent niſi creatura fieret: q̄ aliq̇d ali
qua motiōe mutaret: cuiꝰ motiōis ⁊ mutatiōis
cū aliud atq̧ aliud q̄ ſil̃ eſſe nō p̄ñt: cedit atq̧
ſuccedit in breuioribꝰ vel ꝓductioribꝰ moraꝝ
interuallis tp̄s ſequeret̃. Cū igit̃ deꝰ in cuius
et̃nitate nulla eſt oīno mutatio creator ſit tp̄m

⁊ ordinatoꝛ: quō dicat̃ pᵒ tp̄m ſpacia mūdum
creaſſe nō video: niſi dicat̃ añ mūdū iā aliquā
fuiſſe creaturā cuiᵒ motibᵒ tēpa currerēt. Por
ro ſi litterę ſacrę: maxieq̄ veraces ita dicūt: in
Geñ.j ꝓncipio feciſſe deū celū ⁊ terrā: vt nihil añtea
feciſſe intelligat̃: q2 h̄ potiᵒ in ꝓncipio feciſſe ſ̄
diceret̃ ſi q̇d feciſſet añ cetera cūcta q̄ fecit: ꝓ-
culdubio nō eſt mūdus factᵒ in tpe: ſ; cū tēpe.
Qd̄ eñ fit in tpe: ⁊ poſt aliqd̄ fit: ⁊ añ aliquod
tps: pᵒ id qd̄ ꝓteritū ē: añ id qd̄ futurū ē. Nul-
lū aūt añ mūdū poſſit eē ꝓteritū: q2 nulla erat
creatura cuiᵒ mutabilibᵒ motibᵒ ageret̃. Cum
tpe aūt factᵒ ē mūdus: ſi in eiᵒ ꝯditiōe factᵒ eſt
mutabilis motᵒ: ſic videt̃ ſe habere etiā ordo il
le ꝓmoꝝ ſex vel ſeptē dieꝝ: in quibᵒ mane ⁊ ve
ſpera noiant̃: donec oīa q̄ his diebᵒ deus fecit
ſexto ꝑficiant̃ die: ſeptioq̄ in magno myſterio
dei vacatio cōmendet̃. Qui dies cuiuſmodi
ſint: aut ꝑdifficile nobis aut impoſſibile ē co-
gitare: q̄ntomagis dicere. Ca. VII

Vdemᵒ quippe iſtos notos dies nō habe
re veſperā niſi de ſolis occaſu: nec mane
niſi de ſolis exortu. Illoꝝ aūt ꝓores tres dies
ſine ſole pacti ſūt: q̄ quarto die factᵒ refert̃. Et
Geñ.j ꝓmitus q̇dē lux verbo dei facta: atq̄ int̃ ipſam
⁊ tenebras deᵒ ſepaſſe narrat̃: ⁊ eandē lucē vo
caſſe diē: tenebraſ aūt noctē. Sȝ q̄liſ illa ſit lux
⁊ q̄ alternāte motu: q̄lēq̄ veſperā ⁊ mane fece
rit remotū ē a ſenſibᵒ nr̄is: nec ita vt ē itelligi a
nobis pt̄: qd̄ tñ ſine vlla heſitatiōe credēdū ē.
Aut eñ aliq̄ lux corpea ē: ſiue in ſupioribᵒ mū
di ꝑtibᵒ lōge a ꝯſpectibᵒ nr̄is: ſiue vñ ſol poſt-
modū accēſus ē: aut luc̄ noie ſignificata ē ſcā
ciuitas: in ſcis angelis ⁊ ſpiritibᵒ btīs: de q̄ dic
Gal.4 aplus: Que ſurſū ē hieruſalē: mr̄ nr̄a ęt̃na i ce
j. Theſſa.5 lis. Aut q̇ppe ⁊ alio loco. Oēs eñ vos filij luc̄
eſtis: ⁊ filij diei: nō ſumᵒ noct̄ neq̄ tenebrarū.
Fit tñ ⁊ veſpera diei huiᵒ ⁊ mane aliq̄teñᵒ: q̄m
ſciētia creaturę in cōpatiōe ſciētię creatoris q̄-
dāmō veſperaſcit. Itēq̄ luceſſit: ⁊ mane fit: cū
⁊ ipa refert̃ ad laudem dilectionēq̄ creatoris.
Nec in noctē vergit̃: vbi nō creatoꝛ a creaturę
dilectiōe relinquit̃. Deniq̄ ſcptura cū illos di
es dinumeraret ex ordine: nuſq̄ int̃poſuit vo-
cabulū noct̄. Nō eñ ait alicubi facta ē nox: ſ;
facta ē veſpa ⁊ factū ē mane dies vnᵒ. Ita dieſ
ſcd̄us ⁊ ceteri. Cognitio q̇ppe creaturę i ſeipa
decoloratioꝛ ē: vt ita dicā: q̄ cū in dei ſapiētia
cognoſcit̃ velut in arte q̄ facta ē. Ita veſpera
ꝯgruētiᵒ q̄ nox dici pōt: que tñ vt dixi: cū ad
laudādū ⁊ amandū refert̃ creatorē: recurrit in
mane. Et h̄ cū fit in cognitione ſuipſius: dies
vnᵒ ē. Cū i cognitionē firmamēti: qd̄ int̃ aquas
inferiores ⁊ ſupiores celū appellatū ē: fit dies
ſecūdᵒ. Cū in cognitionē terre ac mar̄ oīmq̄
gignētiū q̄ radicibᵒ ꝯtinuata ſūt terre: dies ter
tiᵒ. Cū in cognitiōeȝ luminariū maioꝛ̄ ⁊ mioꝛ̄
oīmq̄ ſideruȝ: dies quartᵒ. Cū in cognitiōeȝ
oīm q̄ ex aquis aīaliū natatiliū atq̄ volatiliū:
dies q̇ntᵒ. Cū i cognitiōeȝ oīm aīaliū terrēoꝝ:
atq̄ ipius hoīs: dies ſextᵒ. Ca. VIII

Cum vero i die ſeptimo reqeſcit deᵒ ab oī Geñ.2
bus opibᵒ ſuis: ⁊ ſcificat eū: nequaq̄ ē accipiē
dū pueriliter tanq̄ deᵒ laborauerit opando q̄
dixit: ⁊ facta ſūt v̄bo intelligibili ⁊ ſempit̃no: ñ
ſonabili ⁊ tpali. Sȝ reqes dei requiē ſignificat
eoꝝ q̄ reqeſcūt in deo: ſic lęticia domᵒ lęticiā ſi
gnificat eoꝝ q̄ lętāt̃ in domo: etiā ſi ñ eos domᵒ
ipa ſ; alia res aliq̄ lętos faciat. Quāto mag̃ ſi
eadē domᵒ pulchritudine ſua faciat lętos ha-
bitatores: vt ñ ſolū eo eloquēdi mō lęta dicat̃
q̄ ſignificat̃ ꝑ id qd̄ cōtinet id qd̄ ꝯtinet̃: ſic the
atra plaudūt: prata mugiunt: cū in illis hoīes
plaudāt. in his boues mugiāt: ſ; etiā illo q̄ ſig-
nificat̃ ꝑ efficiētē id qd̄ efficit̃: ſic lęta epl̄a d̄: ſi
gnificāſ eoꝝ lęticiā q̄s legētes efficit lętos. Cō
uenientiſſime itaq̄ cū deū requieuiſſe ꝓphetica
narrat auctoritas: ſignificat̃ reqes eoꝝ q̄ i illo
requieſcūt: ⁊ q̄s facit ipe reqeſcere. Hoc etiaȝ
hoibᵒ quibᵒ loquit̃: ⁊ ꝓpter q̄s vtiq̄ ꝯſcipta ē:
ꝓmittēte ꝓphetia: qd̄ etiā ipi pᵒ bona opa: q̄ in
eis ⁊ ꝑ eos opat̃ deᵒ: ſi ad illū priᵒ in iſta vita
ꝑ fidē quodāmō acceſſerint: in illo habebūt re
quiē ſempit̃nā. Hoc eñ ⁊ ſabbati vacatiōe ex
ꝓcepto legis in vetere dei ꝓplo figuratū eſt: vñ
ſuo loco diligētiᵒ arbitroꝛ differēdū. Ca. IX

Nunc qm̄ de ſanctę ciuitat̄ exortu dicere
inſtitui: ⁊ priᵒ qd̄ ad ſcōs angelos attinet
dicēdū putaui: q̄ huiᵒ ciuitat̄ ⁊ magna ꝑs ē:
⁊ eo beatioꝛ ꝙ nūq̄ ꝑegrinata: q̄ hinc diuia te
ſtionia ſuppetāt: q̄ntū ſat̄ videbit̃ deo largiēte
explicare conaboꝛ. Ubi de mundi conſtitutio
ne ſacrę lr̄ę loquūt̃: ñ euidēter d̄: vtrū vel q̄ or
dine creati ſūt āgeli: ſ; ſi ꝓtermiſſi nō ſūt vl̄ celi
noie vbi dictū ē: in ꝓncipio fecit deᵒ celū ⁊ ter- Geñ.j
rā: vl̄ potiᵒ luc̄ huiᵒ de q̄ loquit̃ ſignificati ſūt.
Nō aūt ꝓtermiſſos eē hinc exiſtimo ꝙ ſcptū ē: Geñ.2
reqeuiſſe deū in ſeptio die ab oībᵒ opibᵒ ſuis q̄ Geñ.j
fecit: cū liber ipe ita ſit exorſus. In ꝓncipio fec
deᵒ celū ⁊ terrā: vt añ celū ⁊ terrā nihil aliud fe
ciſſe videat̃. Cū ḡ a celo ⁊ a terra cepit: atȝ ipa
terra quā ꝓmiᵒ fecit: ſic ſcriptura ꝯſiter eloq̄t̃:
inuiſibil̄ ⁊ icōpoſita nōdūq̄ luce facta: vtiq̄ te-
nebrę fuerit ſup abyſſū: id ē ſup quādā terrę ⁊
aq̄ idiſtinctā ꝯfuſionē: vbi eñ lux nō eſt: tene-
brę ſint neceſſe ē: deinde oīa creādo diſpoſita
ſint: q̄ ꝑ ſex dies ꝯſūmata narrant̃: quō angeli
ꝓtermitteret̃ tāq̄ ñ eēnt in opibᵒ dei: a q̄bᵒ die.

ſeptimo req̄euit? Opꝰ aūt dei eē angelos: ħ q̄/
dē ⁊ ſi nō ꝑtermiſſū: nō tñ euidēter expꝛeſſuꝫ ē: ſ
alibi ħ ſcā ſcriptura clariſſima voce teſtat̄. Nā
⁊ i hymno triū i camio viroꝝ cū ꝑdictū eēt: bñ
Dan.3 dicite oīa opa dñi dñm: in execurione eorūdē
opm: etiā ſci angeli noīati ſūt. Et i pſalmo ca/
Ps.148 nit̄. Laudate dñm de cel̄: laudate eū i excelſis.
Laudate eū oēſ āgeli eiꝰ: laudate eū oēſ v̄tuteſ
eiꝰ. Laudate eū ſol ⁊ luna: laudate eū oēs ſtel/
lę ⁊ lumē. Laudate eū cęli cęloꝝ: ⁊ aq̄ q̄ ſup cę/
los ſunt laudēt nomē dñi: qm̄ ipe dixit ⁊ facta
ſūt: ipe mādauit ⁊ creata ſūt. Etiā ħ aptiſſime
a deo factos eē angelos dixitꝰ dictū eſt: cū eis
inter cętera cęleſtia cōmemorat̄: iſert̄ ad oīa:
ipe dixit ⁊ facta ſūt. Quis porro audebit opia
ri: poſt oīa iſta q̄ ſex diebꝰ enumerata ſūt ange
los factoſ: Sꝫ ⁊ ſi q̄ſq̄ꝫ ita deſipit: redarguit iſtā
vanitatē illa ſcꝑtura paris auctoritat̄: vbi deꝰ
Job.38 dicit. Qñ facta ſūt ſidera: laudauerūt me vo/
ce magna oēs angeli mei. Iā vero erāt angeli
qñ facta ſūt ſidera. Facta ſūt aūt quarto die.
Nunq̄d nā ḡ die tertio factos eſſe dicemꝰ? Ab
ſit. In ꝓmptu ē eñ quid illo die factuꝫ ſit. Ab
aq̄s vtiq̄ꝫ terra diſcreta ē: ⁊ diſtictas ſui gener̄
ſpēs duo iſta elemēta ſuſpſerūt: ⁊ ꝓduxit terra
quicq̄d ei radicitꝰ ihęret. Nūq̄d nā ſcdo? Nec
ħ quidē. Tūc eñ firmamētū factū ē inter aq̄s
ſupiores ⁊ inferiores: cęlūq̄ꝫ appellatū eſt: in q̄
firmamēto facta ſūt ſidera q̄rto die. Nunq̄ꝫ ḡ
ſi ad iſtoꝝ dierū opa dei ꝑtinent angeli: ipi ſūt
lux illa quę diei nomē accepit: cuiꝰ vnitas vt
cōmēdaret̄ nō eſt dictꝰ dies primꝰ: ſ dies vnꝰ.
Nec alius ē ſecūdus aut tertiꝰ aut cęteri: ſ idē
ipe vnꝰ ad iplendū ſenariū vel ſeptenariū nu/
meꝝ repetitꝰ ē ꝓpt̄ ſenariā vel ſeptenariā cog
nitionē: ſenariā ſcꝫ opm q̄ fec̄ deꝰ: ⁊ ſeptenariā
Gen.1 quiet̄ dei. Cū eñ dixit deꝰ fiat lux: ⁊ fcta ē lux:
ſi recte in hac luce creatio intelligit̄ āgeloꝝ: ꝑ/
fecto facti ſūt ꝑticipes luc̄ ęternę: q̄ ē ipa incō/
mutabilis ſapiētia dei ꝑ quā facta ſūt oīa: quē
dicimꝰ vnigenitū dei filiū: vt ea luce illumina/
ti q̄ creati fierēt lux: ⁊ vocarēt̄ dies ꝑticipatiōe
icōmutabilis lucis ⁊ diei: qđ ē verbū dei: ꝑ qđ
Joh.1 ⁊ ipi: ⁊ oīa facta ſunt. Lumē q̄ppe verū qđ illu/
minat oēm hoiem in hūc mundū veniētē: hoc
illumiat ⁊ oēm angelū mūdū: vt ſit lux nō in ſe
ipo: ſ in deo: a q̄ ſi auertit̄ angelꝰ fit imūdus: ſi
cut ſūt oēs q̄ vocant̄ imūdi ſpūs: nec iā lux in
dño ſ in ſeipis tenebrę ꝑuati ꝑticipatiōe lucis
ęternę. Mali eñ nl̄la natura ē: ſ amiſſio boni
mali nomē accepit. Ca. X

Est itaq̄ꝫ bonū ſolū ſimplex: ⁊ ob hoc ſo/
lū incōmutabile qđ ē deꝰ. Ab hoc bono creata
ſūt oīa bona: ſ nō ſimplicia: ⁊ ob ħ mutabilia.
Creata ſane inquā: id eſt facta nō genita. Qđ
eñ de ſimplici bono genitū eſt: pariter ſimplex
eſt: ⁊ hoc eſt qđ illud d̄ q̄ genitū ē: quę duo pa
trē ⁊ filiū dicimꝰ: ⁊ vtrūq̄ꝫ ħ cū ſpū ſancto vnꝰ
eſt deus: q̄ ſpūs patris ⁊ filij: ſpūs ſcūs: ꝓpria
quadā notione huiꝰ noīs in ſacris litter̄ nūcu
pat̄. Aliꝰ aūt eſt q̄ꝫ pater ⁊ filiꝰ: q̄ꝛ nec pater eſt
nec filiꝰ: ſ aliꝰ dixi nō aliud: q̄ꝛ ⁊ hoc parit̄ ſim
plex pariterq̄ꝫ bonū eſt incōmutabile ⁊ coęter/
nuꝫ. Et ħ trinitas vnꝰ eſt deꝰ: nec ideo nō ſim/
plex q̄ꝛ trinitas. Neq̄ꝫ eñ ꝓpter ħ naturā iſtaꝫ
boni ſimplicē dicimꝰ: q̄ꝛ pater in ea ſolꝰ: aut ſo
lus filius: aut ſolꝰ ſpūs ſanctꝰ: aut vero q̄ꝛ ſola
ē iſta noīs trinitas ſine ſbſiſtētia ꝑſonaꝝ: ſicē ſa/
belliani heretici putauerūt. Pater q̄ genuit ſim
plex ē: ⁊ filiꝰ q̄ genitꝰ eſt parit̄ ſimplex ē: et ħ eſt
qđ illud de q̄ genitꝰ ē. Sꝫ iđ ſimplex dicit̄: qm̄
qđ habet ħ ē: excepto qđ relatiue quęq̄ꝫ ꝑſona
ad alterā dicit̄. Nā vtiq̄ꝫ pater habet filiū: nec
tñ ipe ē filiꝰ. Et filiꝰ habꝫ patrē: nec tñ ipe ē pr̄.
In quo ḡ ad ſemetipm dicit̄: nō ad alterū: hoc
eſt qđ habet: ſicut ad ſeipm dicit̄ viuēs habē/
do vtiq̄ꝫ vitā: ⁊ eadē vita ipe ē. Propt̄ ħ itaq̄ꝫ
natura dicit̄ ſimplex cui nō ſit aliud habere qđ
vel poſſit amittere: vl̄ aliud ſit habēs aliud qđ
habet: ſicut vas aliquē liquorē: aut corpꝰ colo
rē: aut aer lucē ſiue feruorē: aut aīa ſapiētiam.
Nihil eñ hoꝝ eſt id qđ habet. Nā neq̄ꝫ vas li
quor ē: nec corpꝰ color: nec aer lux ſiue feruor:
neq̄ꝫ aīa ſapiētia ē. Hinc ē q̄ꝫ etiā ꝑuari poſſūt
rebꝰ q̄s habēt: ⁊ i alios habitꝰ vel q̄litates ver
ti atq̄ꝫ mutari: vt ⁊ vas euacuet̄ humore q̄ ple
nū eſt: ⁊ corpꝰ decoleret̄: ⁊ aer tenebreſcat ſiue
frigeſcat: ⁊ aīa deſipiat. Sꝫ ⁊ ſi ſit corpꝰ incor/
ruptibile q̄le ſcis in reſurrectiōe ꝓmittit̄: habet
quidē ipius incorruptiōis inamiſſibilē q̄litatē
ſ manēte ſubſtātia corpali: nō hoc ē qđ ipa in/
corruptio. Nā illa etiā ꝑ ſingulas ꝑtes corpis
tota eſt: nec alibi maior: alibi minor. Neq̄ꝫ eñ
vlla ps ē incorruptior q̄ꝫ altera. Corpus vero
ipm maius ē in toto q̄ꝫ in ꝑte: ⁊ cū alia pars eſt
in eo amplior: alia minor: nō ea quę amplior ē
incorruptior: q̄ꝫ ea quę minor. Aliud eſt itaq̄ꝫ
corpus quod nō vbiq̄ꝫ ſui totuꝫ eſt: alia incor
ruptio quę vbiq̄ꝫ eius tota eſt: q̄ꝛ omnis pars
incorruptibilis corporis etiam cęteris inęqua
lis ęqualiter incorrupta eſt. Neq̄ꝫ enim: verbi
gratia: quia digitus minor eſt q̄ꝫ tota manus:
ideo incorruptibilior manus q̄ꝫ digitus. Ita
cum ſint inęquales manus ⁊ digitus: ęqualis
eſt tamen incorruptibilitas manus et digiti.
Ac per hoc q̄uis a corpore incorruptibili in
ſepabilis incorruptibilitas ſit: aliud eſt tñ ſub/
ſtātia q̄ corpꝰ dicit̄: aliud q̄litas eiꝰ: q̄ icorrup/

ſibile nũcupat̃. Et ideo ſic etiã ñ h̃ ẽ qđ habet
aĩa q̃ʒ ipa: etiã ſi ſẽp ſit ſapiens: ſicut erit cũ a pñ
a miſeria liberabit̃: q: licet tũc ſapiẽs ſit in ęter
nũ: ꝑticipatione tñ incõmutabilis ſapientię ſa
piẽs erit q̃ nõ eſt qđ ipa. Neq; eñ ſi aer infuſa
luce nũquã deſerat̃: ideo nõ aliud ẽ ipe: aliud
lux q̃ illuminat̃. Neq; hoc ita dixeri q̃ſi aer ſit
aĩa: qđ putauerũt quidã q̃ nõ potuerũt incor-
poreã cogitare naturã. Sʒ habẽt h̃ ad illa etiã
in magna diſparilitate de ſpũalitate quãdã ſi-
militudinẽ: vt nõ incõueniẽter dicat̃: ſic illumi
nari aĩam incorporeã luce icorporea ſimplici
ſapiẽtia dei: ſicut illuminatur aer corp⁹ luce cor-
porea: ⁊ ſicut aer tenebreſcit iſta luce deſertus.
Nã nihil ſũt aliud q̃ dicũt̃ locoꝝ q̃rũcũq; cor-
poraliũ tenebrę q̃ʒ aer carẽs luce: ita tenebre-
ſcere aĩam ſapiẽtię luce ꝑuatã. Sc̃dm h̃ ẽ̃ di-
cunt̃ illa ſimplicia: q̃ ꝑncipalit̃ vereq; diuina
ſũt: q nõ aliud ẽ in eis q̃litas: aliud ſubſtãtia.
nec alioꝝ ꝑticipatiõe: vl̃ diuina: vl̃ ſapiẽtia: vl̃
beata ſũt. Ceterũ dict⁹ ẽ in ſcripturĩ ſcis: ſpũs
ſanct⁹ ſapiẽtia multiplex: eo q multa i ſe habe
at: ſꝫ q̃ habet h̃ ⁊ ẽ: ⁊ ea oĩa vn⁹ ẽ. Neq; eñ mul
tę ſũt ſꝫ vna ſapiẽtia ẽ: i q̃ ſũt imẽſi q̃dã atq; in
finiti thezauri rerũ intelligibiliũ: in q̃b⁹ ſũt oẽs
inuiſibiles atq; incõmutabiles rõnes reꝝ: etiã
viſibiliũ ⁊ mutabiliũ: q̃ ꝑ ipaꝫ factę ſũt: qm̃ de-
us nõ aliq̃d neſciẽs fecit: qđ nec de q̃libꝫ hoĩe
artifice recte dici pt̃. Porro ſi ſciẽs fec̃ oĩa: ea
vtiq; fec̃ q̃ nouerat. Ex q̃ occurrit aĩo quiddã
mirũ: ſꝫ tñ verũ: qđ iſte mũdus nob̃ not⁹ eſſe ñ
poſſet niſi eẽt: deo aũt niſi not⁹ eẽt: eẽ ñ poſſet.

Ca. XI

q Quę cũ ita ſint: nullo quidẽ mõ
ſc̃dm aliqđ tp̃is ſpaciũ pri⁹ erãt illi ſpũs
tenebrę q̃s angelos dicim⁹: ſꝫ ſimul vt facti ſũt
lux facti ſũt: nõ tñ ita tñ creati vt quoq̃ modo
eẽnt: ⁊ quoquo mõ viuerẽt: ſꝫ etiã illumĩati vt
ſapiẽter beateq; viuerẽt. Ab hac illuminatiõe
auerſi q̃dã angeli: nõ ſolũ nõ obtinuerũt excel
lẽtiã ſapiẽtis beateq; vitę: q̃ ꝓcul dubio nõ ni-
ſi ęterna ẽ certa atq; ſecura: ſꝫ ⁊ rõnalẽ vitã licꝫ
inſipiẽtẽ ſic habẽt: vt eã ñ poſſint amittere: nec
ſi velint. Quaten⁹ aũt anteq̃ʒ peccaſſent: illi⁹
ſapiẽtię fuerint ꝑticipes: definire q̃s pt̃: In ei⁹
tñ ꝑticipatiõe ęq̃les fuiſſe iſtos illis q̃ ꝓpterea
vere plenẽq; bti ſunt: qm̃ neq̃q̃ʒ de ſuę btitudi
nis ęternitate fallunt̃: quõ dicturi ſum⁹: qñ qui
dẽ ſi ęq̃les in ea fuiſſent: etiã iſti in ei⁹ ęternita
te mãſiſſẽt pariter bti: q: parit̃ certi. Neq; eñ
ſic vita q̃ʒdiucũq; fuerit: ita ęt̃na vita veraciter
dici poterit: ſi finẽ habitura ſit. Siq̃dẽ vita tã-
tũmõ viuẽdo: ęterna vo finẽ nõ habẽdo noĩa
ta ẽ. Quapropt̃ q̃ʒuis nõ q̃cquid ęt̃nũ ꝯtinuo
beatũ ſit: dr̃ eñ etiã penalis ignis ęterni⁹: tñ ſi
vere ꝑfecteq; beata vita nõ niſi ęt̃na ẽ: nõ erat ta
lis iſtoꝝ vita btã q: q̃nq; deſitura: ⁊ ꝓpterea ñ
ęt̃na: ſiue id ſcirẽt: ſiue neſciẽtes aliud putarẽt
q: ſciẽtes timor: neſciẽtes error btõs eẽ vtiq;
nõ ſinebat. Si aũt h̃ ita neſciebãt vt falſis in-
certiſue nõ fiderẽt: ſꝫ vtrũ ſẽpiternũ an q̃nq; fi
nẽ habituꝝ eẽt bonũ ſuũ: i neutrã ꝑtẽ firma aſ
ſenſiõe ferrẽt̃: ipa de tãta felicitate cũctatio eã
beatę vitę plenitudinẽ: quã in ſcis angelis eſſe
credim⁹ ñ habebãt. Neq; eñ beatę vitę voca
bulũ ita ꝯtrahim⁹ ad q̃ſdã ſignificatiõis angu
ſtias: vt ſolũ deũ dicam⁹ beatũ: q̃ tñ ita vere bea
tus ẽ vt maior btitudo eẽ nõ poſſit. In cui⁹ cõ
ꝑatiõe q angeli bti ſũt: ſua quadã ſũma btitu-
dine quãta eẽ in ãgelis põt: q̃d aut quãtũ ẽ.

Ca. XII

n Nec ipos eñ huic tãtę btitudini
ꝯparatos qđ attinet ad rõnalẽ vel intelle-
ctualẽ creaturã: beatos nũcupãdos putam⁹.
Quis eñ ꝑmos illos hoĩes i paradiſo negare
audeat btõs fuiſſe añ pctm̃: q̃ʒuis de ſua btitu
dine q̃ʒ diuturna vel vtrũ ęt̃na eſſet incertos:
Eſſet aũt ęt̃na niſi peccaſſẽt: cũ hodie nõ ipru
dẽter btõs vocem⁹: q̃s videm⁹ iuſte ac pie cuꝫ
ſpe futurę imortalitatĩ hãc vitã ducere: ſine cri
mine vaſtãte ꝯſciẽtiã: facile ĩpetrãtes peccatĩ
hui⁹ infirmitatis diuinã miſericordiã. Qui lʒ
de ſuę ꝑſeuerãtię p̃mio certi ſint: de ipa tñ ꝑſeue
rãtia ſua repiũt̃ incerti. Quis eñ hoĩm ſe i ac-
tiõe ꝓfectuq; iuſticię ꝑſeueratuꝝ vſq; in fineꝫ
ſciat: niſi aliq̃ reuelatiõe ab illo fiat cert⁹: q̃ de
hac re iuſto latẽtiq; iudicio: nõ oẽs iſtruit ſꝫ ne
minẽ fallit. Quãtuꝫ itaq; ꝑtinet ad delectatio
nẽ p̃ntis boni: beatior erat p̃m⁹ hõ in ꝑadiſo: q̃ʒ
q̃libet iuſt⁹ i hac infirmitate mortali: q̃ntuꝫ aũt
ad ſpem futuri boni: beatior q̃libet i q̃buſlibet
cruciatib⁹ corꝑis cui nõ opiniõe: ſꝫ certa v̓itate
manifeſtũ ẽ: ſine fine ſe habituꝝ oĩ moleſtia ca
rentẽ ſocietatẽ angeloꝝ in ꝑticipatiõe ſũmi dei
q̃ʒ erat ille homo ſui caſus incert⁹ i magna illa
felicitate paradiſi.

Ca. XIII

q Quocirca cuiuis iã nõ difficulter occurrit
vtroq; ꝯiũcto effici btitudinẽ quã recto ꝓpoſi
to itellectualĩ natura deſiderat: h̃ ẽ vt ⁊ bono in
cõmutabili qđ de⁹ ẽ: ſine vlla moleſtia ꝑfruat̃.
⁊ i eo ſe in ęt̃nũ eẽ mãſurũ: nec vlla dubitatiõe
cũctet̃: nec vllo errore fallat̃. Hãc habere ãge
los lucĩ: pia fide credim⁹: hãc nec anteq̃ʒ cade
rẽt habuiſſe angelos pctõres: q̃ ſua ꝑuitate il-
la luce ꝑuati ſũt ꝯſequẽti rõe colligim⁹: habuiſ
ſe tñ aliq̃ʒ ⁊ ſi nõ p̃ſciam beatitudinẽ: ſi vitam
egerunt añ pctm̃ ꝓfecto credendi ſunt. Aut ſi
duꝝ videtur qñ facti ſunt angeli: alioſ credere
ita factos vt ñ acciperẽt p̃ſciẽtiã vl̃ ꝑſeuerãtię
vel caſus ſui: alios autꝫ ita factos vt veritate

certiſſima ẹ̃nitatẽ ſuę btitudinis noſſent:
ſ; ẹq̃lis felicitatis oẽs ab initio creati ſunt:
⁊ ita fuerũt donec iſti q̃ nũc mali ſũt ab illo
bonitatis lumĩe ſua volũtate cecidiſſent: ꝑ
fecto multo ẽ duri⁹ nũc putare ãgelos ſan
ctos ẹterne ſuę btitudinis incertos: ⁊ ipos
de ſemetipis ignorare: qd̃ nos d̃ illis ꝑ ſcp̃
turas ſcãs noſſe potuim⁹. Quis em̃ catho
lic⁹ xp̃ian⁹ ignorat nullũ nouũ diabolũ ex
bonis angelis vlteri⁹ futuꝝ: ſicut nec iſtuȝ
in ſocietatẽ bonoꝝ angeloꝝ vlteri⁹ reditu-
rũ: Ueritas q̃ppe in euãgelio ſanctis fideli
Math.22 buſq; ꝓmittit: ꝙ erũt ẹq̃les angelis dei: qui
Math.25 bus etiã ꝓmittitᷣ ꝙ ibũt i vitã ẹternã. Por
ro aũt ſi nos certi ſum⁹: nũq̃ nos ex illa im
mortali fęlicitate caſuros: illi vero certi nõ
ſunt: iã potiores nõ ẹq̃les eis erim⁹. Sȝ qꝛ
nequaq̃ v̇itas fallit: ⁊ ẹq̃les eis erim⁹: ꝑfe
cto etiã ipi certi ſũt ſuę fęlicitatꝪ ẹternę. Cu
ius illi alij qꝛ certi nõ fuerũt: nõ em̃ erat coꝝ
ẹterna fęlicitas cui⁹ certi eẽnt q̃ finẽ fuerat
habitura: reſtat vt aut ipares fuerint: aut ſi
pares fuerũt: p⁹ iſtoꝝ ruinã illis certa ſciẽ
tia ſuę ſempiternę fęlicitatꝪ acceſſerit. Niſi
forte q̃s dicat id qd̃ dñs ait de diabolo in
Joh.8 euãgelio: ille homicida erat ab initio: ⁊ in
v̇itate nõ ſtetit: ſic eẽ accipiẽduȝ vt nõ ſolũ
homicida fuerit ab itio: id ẽ i initio hũani
generꝪ: ex q̃ vtiq; hõ fact⁹ ẽ quẽ decipiẽdo
poſſet occidere: veꝝ etiã ab initio ſuę ↄditi
onis in v̇itate nõ ſteterit: ⁊ ideo nũq̃ btũs
cũ ſcis ãgelꝪ fuerit ſuo recuſãs eẽ ſb̃dit⁹ cre
atori: ⁊ ſupbia ſua velut ꝓuata ptãte elat⁹:
ac ꝑ h̃ falſus ⁊ fallax: qꝛ neq; vnq̃ poteſta-
tẽ oĩpotentꝪ euadit. Et q̃ ꝑ piã ſubiectiõeȝ
noluit tenere qd̃ v̇e ẽ: affectat ꝑ ſupbã elati
onẽ ſimulare qd̃ nõ ẽ: vt ſic intelligatᷣ etiaȝ
j.Joh.3 qd̃ btũs ioãnes aplus ait: ab initio diabo-
lus peccat: hoc ẽ: ex q̃ fact⁹ eſt iuſticiã recu
ſauit: quã niſi pia deoq; ſb̃dita volũtas ha
bere nõ poſſet. Huic ſniẹ q̃ſquis acq̃eſcit:
nõ cũ illiſ hereticꝪ ſapit id ẽ manicheis: ⁊ ſi
q̃ aliẹ peſtes ita ſentiũt: ꝙ ſuã q̃ndã ꝓpriaȝ
tanq̃ ex aduerſo q̃dã ꝑncipio diabol⁹ ha-
beat naturã mali: q̃ tãta vanitate deſipiũt:
vt cũ v̇ba iſta euãgelica i auctoritate nobiſ
cũ habeãt: nõ attẽdãt nõ dixiſſe dñm a v̇i-
Joh.8 tate alien⁹ fuit: ſ; in v̇itate nõ ſtetit: vbi a ve
ritate lapſũ intelligi voluit: in q̃ vtiq; ſi ſte-
tiſſet eius ꝑticeps factus: beatus cũ ſanctꝪ
angelis ꝑmaneret. Ca. XIIII

Subiecit aũ iudiciũ q̃ſi q̃ſiſſem⁹ vnde
oñdatᷣ ꝙ in v̇itate nõ ſteterit: atq; ait.
Quia nõ ẽ veritas i eo. Eſſet aũt i eo: ſi in
illa ſtetiſſet. Locutiõe aũt dictũ ẽ minus vſi-
tata. Sic em̃ videtᷣ ſonare. In veritate nõ ſte Joh.8
tit qꝛ nõ ẽ veritas in eo: tanq̃ ea ſit cã vt in ve-
ritate nõ ſteterit: ꝙ in eo v̇itas nõ ſit: cũ poti⁹
ea ſit cã vt in eo v̇itas ñ ſit: ꝙ i veritate nõ ſte
tit. Iſta locutio ẽ ⁊ i pſalmo vbi ait: Ego cla- Ps.16.
maui: qm̃ exaudiſti me de⁹: cuȝ dicẽdũ fuiſſe
videatᷣ: exaudiſti me de⁹ qm̃ clamaui. Sȝ cuȝ
dixiſſet: ego clamaui: tanq̃ ab eo q̃reretᷣ vñ ſe
clamaſſe mõſtraret: ab effectu exauditiõis dei
clamorꝪ ſui oñdit affectũ: tanq̃ diceret. Hinc
oñdo clamaſſe me: qm̃ exaudiſti me. Ca. XV

Illud etiã ꝙ ait de diabolo ioãnes: Ab j.Joh.3
initio diabol⁹ peccat: nõ itelligũt q̃ inde
volũt aſſerere pcĩ naturã cũ naturale nulluȝ
ſit oĩno pcĩm. Sȝ q̃d rñdetᷣ ꝓpheticis teſtimo
nijs ſiue qd̃ eſaias ait ſb̃ figurata ꝑſona ꝑnci
pis babyloĩe diabolũ notãs: quõ cecidit luci Esa.14
fer q̃ mane oriebatᷣ: ſiue qd̃ Ezechiel. in delici Ezech.28
is ꝑadiſi dei fuiſti oĩ lapide ꝑcioſo ornatus:
vbi itelligitᷣ fuiſſe aliq̃n ſine pctõ. Naȝ expſſi⁹
ei paulopoſt dicitᷣ. Ambulaſti in dieb⁹ tuis ſi Ibidem
ne vitio. Quę ſi aliť ↄuenienti⁹ intelligi neq̃-
unt: oportet etiã illõ qd̃ dictũ ẽ: in v̇itate ñ ſte
tit: ſic accipiam⁹ ꝙ in veritate fuerit: ſed non
ꝑmanſerit. Et illud qd̃ ab initio diabol⁹ pec- j.Joh.3.
cat nõ ab initio ex quo creat⁹ eſt peccare pu-
tandus eſt: ſed ab initio pcĩ qd̃ ab ipius ſup-
bia cepit eẽ pcĩm. Nec illud qd̃ ſcptũ ẽ: in li-
bro iob: cũ d̃ diabolo ſermo eẽt. Hoc ẽ initiũ Job.40
figmẽti dñi qd̃ fecit ad illudẽdũ ab ãgelꝪ ſuis
Cui ↄſonare videtᷣ etiã pſalm⁹ vbi legitᷣ. Dra Ps.103
co h̃ quẽ finxiſti ad illudẽduȝ ei: ſic itelligẽdũ
eſt: vt exiſtiem⁹ talẽ ab itio creatũ cui ab ãge
lis illuderetᷣ: ſ; i hac pęna p⁹ pcĩm ordinatũ.
Initiũ ẽ ei⁹ figmẽtũ eſt dñi. Nõ em̃ ẽ vlla na
tura etiã i extrẽis infimiſq; beſtioliſ: quã ñ ille
ↄſtituit: a q̃ eſt oĩs mod⁹: oĩs ſpẽs: oĩs ordo:
ſine quib⁹ nihil reꝝ inueniri vl̃ cogitari pt: q̃n
to magꝪ angelica creatura: q̃ oĩa cetera q̃ de⁹
ↄdidit naturę dignitate ꝑcedit. Ca. XVI

In his em̃ q̃ quoquo mõ ſũt: ⁊ nõ ſũt qd̃
de⁹ eſt a q̃ facta ſũt: ꝑponũtᷣ viuẽtia nõ
viuẽtib⁹: ſic ea q̃ habẽt vim gignẽdi: vl̃ etiam
appetẽdi his q̃ iſto motu carẽt. Et in his q̃ vi-
uũt ꝑponũtᷣ ſentiẽtia nõ ſẽtiẽtib⁹: ſic arborib⁹
aĩalia. Et i his q̃ ſentiũt: ꝑponũtᷣ itelligẽtia ñ
intelligẽtib⁹: ſic hoĩes pecorib⁹. Et in his q̃ in
telligũt ꝑponũtᷣ imortalia mortalib⁹ ſic ãgeli
hoĩb⁹ altiorꝪ ꝑponũtᷣ naturę ordĩe. Eſt ãt ali⁹
atȝ ali⁹ ꝓ ſuo cuiuſq; vſu eſtiatiõiſ mod⁹: q̃ fit
vt q̃dã ſenſu carẽtia: q̃buſdã ſẽtiẽtib⁹ ꝑpona-
mus i tãtũ vt ſi ptãs eẽt ea ꝑiſus de natura re
rũ auferre vellem⁹: ſiue quẽ i ea locũ habent ig

norātes: ſiue etiā ſciam⁹ nřis ea cōmodiſ poſt
ponētes. Quis eñ non domi ſuę panē babe
re q̄ȝ mures: nūmos q̄ȝ pulices malit: Sȝ q̇d
mir: cū i ipoꝝ etiā hoim eſtimatiōe quoꝝ cer
te natura tātę ē dignitatis: plerūq̄ȝ carius cō
paretur equus q̄ȝ ſeru⁹. gēma q̄ȝ famula: Ita in
tali libtate iudicādi plurimū diſtat rō ꝯſiderā
tis a neceſſitate indigētis ſeu voluptate cupi
entis: cū iſta q̇d p ſeipm in rerū gradib⁹ pēdat:
neceſſitas aūt quid ꝑpter q̇d expetat cogitet:
⁊ iſta q̇d veꝝ luci mētis appareat: voluptas vo
q̇d iocūdū corpis ſenſib⁹ blādiat̃ exq̇rat. Sȝ
tñ valet in naturis rōnalib⁹ quoddā veluti pō
dus voluptatis ⁊ amoris: vt cū ordine naturę
angeli hoib⁹: tñ lege iuſticię boni hoies maliſ
angelis preferant̃. Ca. XVII

PRopter naturā igit̃: nō ꝑpter maliciaȝ
diaboli dictū recte intelligim⁹. Hoc eſt
initiū figmēti dñi: q2 ſine dubio vbi eſt vitium
malitię: natura nō viciata pceſſit. Vitiū autē
ita ꝯtra naturā ē: vt nō poſſit niſi nocere natu
rę. Nō itaq̄ȝ eēt vitiū recedere a deo: niſi na-
turę cui⁹ id vitiū ē poti⁹ cōpeteret eē cū deo.
Quapropt̃ etiā volūtas mala: grāde teſtimo
niū ē naturę bonę. Sȝ de⁹ ſic naꝝ bonaꝝ opti
mus creator ē: ita malaꝝ volūtatū iuſtiſſim⁹
ordiator: vt cū male ille vtunt̃ naturis bonis:
ipe bñ vtat̃ etiā volūtatib⁹ malis. Itaq̄ȝ fecit
vt diabol⁹ inſtitutiōe illi⁹ bon⁹: volūtate ſua
malus: i inferiorib⁹ ordinat⁹ illuderet̃ ab an-
gelis ei⁹: id ē vt pſint tēptationes ei⁹ ſanctis.
quib⁹ eas obeſſe deſiderat. Et q̄m de⁹ cū euȝ
ꝯderet futurę malignitatis ei⁹ nō erat vtiq̄ȝ ig-
nar⁹: ⁊ puidebat q̇ bona de malis ei⁹ eēt ipſe
Ps.103 factur⁹: ꝑpterea pſalm⁹ ait. Draco hic quē fin
xiſti ad illudēdū ei: vt in coipo q eū finxit: lȝ
p ſuā bonitatē bonū: iā p ſuā pſciētiā pparaſ
ſe itelligat̃: quō illo vteret̃ i malo. Ca. XVIII

NEq̄ȝ eñ de⁹ vllū nō dico angeloꝝ: ſȝ vel
hoim crearet quē malū futuꝝ eſſe pſciſ-
ſet: niſi pariter noſſet q̇bus eos bonoꝝ vſib⁹
cōmodaret: atq̄ȝ ita ordinē ſeculoꝝ tāq̄ȝ pul-
cherrimū carmen etiā ex q̇buſdā q̄ſi antithe-
tis honeſtaret. Antitheta eñ q̄ appellant̃ i or
namētis elocutionis ſūt decētiſſima: q̄ latine
appellant̃ oppoſita: vel qḋ expſſi⁹ dicit̃ cōtra
poſita. Nō ē apud nos hui⁹ vocabuli ꝯſuetu
do: cū tñ eiſdē ornamētis locutionis etiā ſer-
mo latin⁹ vtat̃: imo lingue oim gentiū his an
tithetis: ⁊ paul⁹ aplus in ſcḋa ad corinthios
2.Cor.6 epla: illū locū ſuauiter explicat: vbi dic̃. Per
arma iuſticię a dextris ⁊ a ſiniſtris: p gloriā ⁊
ignobilitatē: p infamiā ⁊ bonā famā: vt ſedu
ctores ⁊ veraces: vt q̇ ignoramur ⁊ cognoſci-
mur: q̄ſi morietes: ⁊ ecce viuim⁹: vt coerci
ti ⁊ nō mortificati: vt triſtes ſp aūt gauden
tes: ſic egeni multos aūt ditātes: tāq̄ȝ nihil
habētes ⁊ oia poſſidētes. Sicut ḡ iſta ꝯria
ꝯtrarijs oppoſita ſermonis pulchritudinē
reddūt: ita quadā nō verboꝝ ſȝ reꝝ eloquē
tia ꝯtrarioꝝ oppoſitiōe ſeculi pulchritudo
cōponit̃. Aptiſſime hoc poſitū ē in libro ec
cleſiaſtico: hoc mō. Cōtra malū bonū ē: ⁊ cō Eccli.33
tra mortē vita: ſic ꝯtra piū pctōr. Et ſic intu
ere i oia opa altiſſimi: bina ꝯtra bina: vnū
cōtra vnū. Ca. XIX

QUauis itaq̄ȝ diuini ſermōis obſcuritas etiaȝ ad hoc
ſit vtilis: q plures ſentētias vitatis parit: ⁊
in lucē noticię pducit: dū ali⁹ eū ſic: ali⁹ ſic i-
telligit: ita tñ vt qḋ in obſcuro loco intelli-
git̃: vel atteſtatiōe reꝝ manifeſtaꝝ: vł alijs
locis minime dubijs aſſerat̃: ſiue cū multa tra
ctant̃: ad id q̄ȝ puenit̃: qḋ ſenſit ille q̇ ſcri-
pſit: ſiue id lateat: ſȝ ex occaſiōe tractādę p
fūdę obſcuritatis: alia quędā vera dicātur:
nō mihi videt̃ ab opib⁹ dei abſurda ſnia: ſi
cū lux illa pma ē facta: angeli creati intelli-
gunt̃: ⁊ int̃ ſcōs āgelos ⁊ imūdos fuiſſe diſ
cretū: vbi dictū ē: ⁊ diuiſit de⁹ inter lucē ⁊ Gen.i
tenebras: ⁊ vocauit de⁹ lucē diē: ⁊ tenebraſ
vocauit noctē. Solus q̄ppe ille iſta diſcer-
nere potuit: q̇ potuit etiā pri⁹ q̄ȝ caderēt p-
ſcire caſuros: ⁊ lumie puatos vitatis in tene
broſa ſupbia remāſuros. Nā inter iſtū no-
bis notiſſimū diē ⁊ noctē: id ē int̃ hāc lucē
⁊ has tenebras vulgatiſſimas ſēſib⁹ nřis lu
minaria cęli vt diuiderēt ipauit. Fiāt inq̇t Ibidem
luminaria in firmamēto cęli vt lucēāt ſup
terrā: ⁊ diuidāt inter diē ⁊ noctē. Et paulo
poſt. Et fec̃ inq̇t de⁹ duo luminaria magna: Ibidem
lumiare mai⁹ i pncipia diei: ⁊ lumiare min⁹
in pncipia noctis. ⁊ ſtellas: ⁊ poſuit illas de
us in firmamēto cęli: lucere ſup terraȝ: ⁊ p-
eſſe diei ⁊ nocti: ⁊ diuidere int̃ lucē ⁊ tene-
bras. Inter illā vero lucē q̄ ſcā ſocietas an
geloꝝ ē: illuſtratione veritatis intelligibilis
fulgēs: ⁊ ei cōtrarias tenebras: id ē maloꝝ
angeloꝝ auerſoꝝ a luce iuſticię teterrimas
mētes: ipe diuidere potuit: cui etiā futuruȝ
nō naturę: ſed volūtatis malū occultū: aut
incertū eſſe non potuit. Ca. XX

DEniq̄ȝ nec illud ē ptereūdū ſilētio q
vbi dixit de⁹: fiat lux ⁊ facta eſt lux: ꝯtinuo Gen.i
ſubiūctū ē. ⁊ vidit de⁹ lucē q2 bōa ē. Nā po
ſteaq̄ȝ ſepauit int̃ lucē ⁊ tenebras: ⁊ voca-
uit lucē diē: ⁊ tenebras noctē: ne ſilʼ cū luce
etiā talib⁹ tenebris teſtimoniū placiti ſui pbi
buiſſe videret̃. Nā vbi tenebrę iculpabiles

ſũt:int̃ q̃s ⁊ lucẽ iſtã his oculis ↄſpicuã lu
Jbidem mĩaria cęli diuidũt:nõ añ:ſ3 poſt infert̃. Et
vidit de⁹ q2 bonũ ẽ:⁊ poſuit inq̃t illa in fir-
mamẽto cęli lucere ſup̃ terrã:⁊ p̃eſſe diei et
nocti:⁊ ſep̃are inter lucẽ ⁊ tenebras. Et vi-
dit de⁹ q2 bonũ ẽ. Utrũq3 placuit:q2 vtrũq3
ſine pctõ ẽ. Ubi aũt dixit de⁹ fiat lux: ⁊ fac
ta eſt lux:⁊ vidit de⁹ lucẽ q2 bona ẽ: ⁊ poſt
modũ infert̃. Et ſep̃auit de⁹ int̃ lucẽ ⁊ tene
bras: vocauitq3 de⁹ lucẽ diẽ:⁊ tenebras vo
cauit noctẽ: nõ h̃ loco additũ ẽ:⁊ vidit de⁹
q2 bonũ ẽ:ne vtrũq3 appellaret̃ bonũ:cũ eſ
ſet hoꝝ alteꝝ malũ vitio ꝓprio:nõ natura.
Et iõ ſola ibi lux placuit cõditori : tenebrę
aũt angelicę ⁊ ſi fuerant ordinandę: nõ tñ
fuerant approbãdę. ¶ Ca. XXI

Quid ẽ eñ aliud intelligẽdũ in eo q᷑ p̃
Gen. j oĩa dicit̃: vidit de⁹ q2 bonũ ẽ:niſi opis ap-
probatio ſcd̃m artẽ facti q̃ ſapiẽtia dei eſt:
De⁹ aũt nõ vſq3 adeo cũ dic factũ ẽ:tũc di
dic bonũ: vt nihil eoꝝ fieret ⁊ ſi ei fuiſſet in
cognitũ. Dũ g̃ vidit q2 bonũ ẽ: qd̃ niſi vi-
diſſet añq3 fieret:ñ vtiq3 fieret: docet bonũ
Plato in thimęo eẽ: nõ diſcit. Et plato quidẽ pl⁹ auſus ẽ di
cere:elatũ eẽ ſc3 deũ gaudio:mũdi vniuerſi
tate p̃fecta. Ubi ⁊ ip̃e nõ vſq3 adeo deſipie
bat vt putaret deũ ſui opis nouitate factũ
beatiorẽ:ſ3 ſic oñdere voluit artifici ſuo pla
cuiſſe iã factũ:qd̃ placuerat ĩ arte faciẽdũ:
nõ q᷑ vllo mõ dei ſciẽtia varief: vt aliud in
eo faciãt q̃ nõdũ ſũt:aliud q̃ iã ſũt: aliud q̃
fuert̃. Nõ eñ more nr̃o ille vel qd̃ futuꝝ ẽ
ꝓſpicit: vel qd̃ p̃ñs ẽ aſpicit: vł qd̃ p̃teritũ
eſt reſpicit:ſ3 alio mõ quodã a nr̃aꝝ ↄſuetu
dine cogitationũ lõge alteq3 diuerſo. Jlle
q̃ppe ñ ex h̃ ĩ illud cogitatiõe mutata: ſ3 oĩ-
no ĩcõmutabilit̃ videt:ita vt illa quidẽ q̃ tẽ
p̃aliter fiũt:⁊ futura nõdũ ſunt: ⁊ p̃ſentia iã
ſunt:⁊ p̃terita iã nõ ſunt:ip̃e vero h̃ oĩa ſtabi
li ac ſẽpiterna p̃ñtia cõp̃hendat: nec aliter
ocul̃ alit̃ mẽte:nõ eñ ex aĩo ↄſtat ⁊ corp̃e.
Nec aliter nũc: aliter antea: ⁊ alit̃ poſtea:
qm̃ nõ ſic nr̃a ita ei⁹ q̃3 ſciẽtia triũ tẽpoꝝ:p̃
ſentis videlicet ⁊ p̃teriti vł futuri varietate
Jac. j mutat̃: apd̃ quẽ nõ ẽ ĩmutatio:nec momẽti
obũbratio. Neq3 eñ ei⁹ intentio de cogita
tiõe ĩ cogitationẽ trãſit:ĩ cui⁹ ĩcorporeo cõ
tuitu ſil̃ adſũt cũcta q̃ nouit. Qm̃ tẽpa ita
nouit nullis ſuis t̃palib⁹ notiõib⁹ : queãd
modũ t̃palia mouet nullis ſuis t̃palib⁹ mo
tib⁹. Jbi g̃ vidit bonũ eẽ qd̃ fecit: vbi bonũ
eſſe vidit vt faceret. Nec q2 factũ vidit ſciẽ
tiã duplicauit: vel ex aliq̃ p̃te auxit tãq3 mi
noris ſciẽtię fuerit priuſq3 faceret qd̃ vide-
ret:q̃ tã p̃fecte nõ op̃aret̃ niſi tã p̃fecta ſciẽ
tia cui nihil ex eius operib⁹ adderet̃. Qua
propt̃ ſi tantũmõ nobis inſinuãdũ eẽt q̃s
fecerit lucẽ:ſufficeret dicere fec̃ de⁹ lucẽ. Si
aũt nõ ſolũ q̃s fecerit veꝝ etiã p̃ q̃d fecerit:
ſatis eẽt ita enunciari :⁊ dixit de⁹ fiat lux: ⁊ Gen. j
facta ẽ lux: vt nõ tm̃ deũ:ſ3 etiã p̃ verbũ lu-
cẽ feciſſe noſſem⁹. Quia v̊o tria quędã ma
xime ſciẽda de creatura nob̃ oportuit ĩtima
ri:q̃s eã fecerit:p̃ q̃d fecerit: q̃re fecerit: de⁹ Gen. j
dixit inquit:fiat lux: ⁊ facta eſt lux: ⁊ vidit
de⁹ lucẽ q2 bona ẽ. Si g̃ quęrim⁹ q̃s fecerit:
de⁹ ẽ. Si p̃ q̃d fecerit:dixit fiat:⁊ facta ẽ. Si
q̃re fecerit: q2 bona ẽ. Nec auctor eſt excel
lentior deo:nec ars efficacior dei v̊bo:nec
cã melior q̃3 vt bonũ crearet̃ a bono deo.
Hãc etiã plato cãm cõdendi mũdi iuſtiſſi Plato in
mã dicit: vt a bono deo bona op̃a fierẽt: ſi thimęo
ue iſta legerit:ſiue ab his q̃ legerãt forte co
gnouerit:ſiue acerrimo ingenio inuiſibilia Roma. j
dei p̃ ea q̃ facta ſũt intellecta ↄſpexerit: ſiue
ab his qui iſta ↄſpexerant ⁊ ip̃e didicerit.

Hanc tñ cãm id ẽ ad bona ¶ Ca. XXII
creãda dic bonitatẽ dei. Hãc inquaꝫ
cãm tã iuſtã atq3 idoneã q̃ diligẽter ↄſide-
rata ⁊ pie cogitata:oẽs ↄtrouerſias quęrẽ-
tiũ mũdi originẽ terminat. Quidã heretici
nõ viderũt: q2 egenã carnis hui⁹ fragilẽq3
mortalitatẽ:iã d̃ iuſto ſupplicio veniẽtẽ dũ
ei nõ cõueniũt plurima offendũt: ſic ignis
aut frig⁹: aut fera beſtia: aut q̃d huiuſmõi.
Nec attẽdũt: q̃3 vel in ſuis locis naturiſq3
vigeãt: pulchroq3 ordine diſponant̃:q̃ntũ
q3 vniuerſitati reꝝ ꝓ ſuis portiõib⁹ decorẽ
tanq3 in cõem rẽpublicã ↄferãt: vel nobiſ-
ip̃is ſi eis cõgruẽter atq3 ſcient̃ vtamur cõ
moditatis attribuãt:ita vt venena ip̃a q̃ p̃
ĩcõueniẽtiã p̃niciosa ſũt ↄuenient̃ adhibi-
ta ĩ ſalubria medicamẽta vertãt: q̃3q̃3 a cõ
trario etiã h̃ quib⁹ delectant̃ ſic cib⁹ et po-
tus ⁊ iſta lux ĩmoderato ⁊ importuno vſu
noxia ſentiant̃. Uñ nos admonet diuia ꝓ
uidẽtia nõ res inſipiẽter vituperare ſ3 vtilita
tẽ reꝝ diligent̃ inq̃rere: ⁊ vbi nr̃m ingeniuꝫ
vel ĩfirmitas deficit ita credere occultã ſicͤ
erãt quędã q̃ vix potuim⁹ ĩuenire: q2 et ip̃a
vtilitatĩ o ccl̃tatio aut hũilitatĩ exercitatio
eſt aut elationis attritio: cum oĩno natura
nulla ſit malũ:nomẽq3 hoc nõ ſit niſi p̃uati
onis boni:ſ3 a terrenis vſq3 ad cęleſtia: ⁊ a
viſibilib⁹ vſq3 ad inuiſibilia ſunt aliis alia
bona :aliis alia meliora: ad hoc inequalia
vt eſſent oĩa. Deus aũt ita eſt artifex mag-
nus in magnis: vt minor ñ ſit ĩ p̃uis. Quę

ꝑua nõ ſua grãditate:nã pena nulla ẽ: ſ; ar
tificis ſapientia metiẽda ſũt:ſicut in ſpecie vi
ſibili hoīs:ſi vnũ radatur ſupcilium:ꝙ̃ ꝓ
pe modũ nihil corꝑi ⁊ ꝙ̃ multũ detrahitur
pulchritudini: qm̃ nõ mole cõſtat: ſ; diſtat
a parilitate ac dimẽſione mẽbrorũ. Nec ſa
ne multũ mirãdũ ẽ:ꝙ hi qui nõnullã malã
putãt eſſe naturã ſuo quodã ꝓprio exortã
ꝓpagatãq; ꝑncipio: nolũt accipe iſtã cau
ſam creatiõis rerũ: vt bonꝰ deus conderet
bona:credẽtes eũ potius ad hec mũdana
molimina rebellãtis aduerſũ ſe mali repel
lẽdi extrema neceſſitate ꝑductũ:ſuãq; na
turã bonã malo coercendo ſupandoq; mi
ſcuiſſe ꝙ̃ turpiſſime pollutã:⁊ crudeliſſime
captiuatã:⁊ oppreſſam labore magno vix
mundet ac liberet:nõ totã tñ:ſ; ꝙ eius non
potuerit ab illa inq̃natiõe purgari tegmen
ac vinculũ futurꝫ hoſtis victi ⁊ incluſi. Sic
aũt manichei nõ deſiperẽt vel potꝰ inſani
rẽt:ſi dei naturã ſicuti ẽ incõmutabilẽ atq;
oĩno icorruptibilẽ crederẽt:cui nocere nul
la res poſſit: aĩam vero q̃ volũtate mutari
in deteriꝰ:⁊ peccato corrũpi potuit:atq; ita
incõmutabilis v̾itatꝭ luce ꝑuari: nõ dei ptẽ
nec eiꝰ nature q̃ dei eſt:ſ; ab illo ꝯditã lõge
imparẽ ꝯditori:xp̄iana ſanitate ſentirẽt.

Sed multo ẽ mirandũ ¶ Ca. XXIII
ampliꝰ ꝙ etiã quidã q̃ vnũ nobiſcuꝫ
credũt oĩm rerũ eſſe ꝑncipiũ: nullãq; natu
rã q̃ nõ ẽ qđ deꝰ ẽ: niſi ab illo cõditore eẽ ñ
poſſe:noluerũt tñ iſtã cauſaꝫ fabricãdi mũ
di tã bonã ac ſimplicẽ bene ac ſimplicit̾ cre
dere: vt deꝰ bonus ꝯderet bona: ⁊ eẽnt pꝰ
deũ q̃ nõ eſſent qđ eſt deus: bona tñ q̃ nõ
faceret niſi bonꝰ deus. Sed aĩas dicũt nõ
q̇dẽ ptes dei ſ; factas a deo:peccaſſe a deo
ꝯditore recedẽdo:⁊ diuerſ ꝓgreſſibꝰ ꝑ di
uerſitate pctõꝝ a celꝭ vſq; ad terras:diuer
ſa corpa:q̇ſi vincula meruiſſe: ⁊ hũc eẽ mũ
dũ: eãq; cãm mũdi fuiſſe faciẽdi:nõ vt cõ
derẽt bona:ſ; vt mala cohiberent. Hic ori
genes iure culpat. In librꝭ eñ q̄s appellat
ꝑiarchon:id ẽ de ꝑncipijs:ħ ſenſit:ħ ſcpſit.
Ubi plus ꝙ̃ dici põt miror hoiem i eccla
ſticꝭ lr̃is tã doctũ ⁊ exercitatũ: nõ attẽdiſſe
ꝑmũ ꝙ̃ ħ eẽt ꝯtrariũ ſcpture hiꝰ tãte auc
toritatꝭ intẽtiõi:q̃ ꝑ oĩa opa dei ſubiũgẽs:⁊
vidit deꝰ q2 bonũ ẽ:cõpletiſq; oĩbꝰ inferẽs:
Geñ.j ⁊ vidit deꝰ oĩa q̃ fecit ⁊ ecce bona valde:nul
lã aliã cãm faciẽdi mũdi intelligi voluit:ni
ſi vt bona fierẽt a bono deo. Ubi ſi nẽo pec
caſſet: tantũmõ naturꝭ bonis eſſet mũdus
ornatꝰ ⁊ plenꝰ. Et q2 pctm̃ eſt: nõ iõ cũcta
ſũt ĩpleta pctĩs:cũ bonoꝝ longe maior nu
merꝰ in celeſtibꝰ ſue nature ordinẽ ſeruet.
Nec mala volũtas:q2 nature ordinẽ ſerua
re noluit:iõ iuſti dei leges oĩa bñ ordinãtꝭ
effugit:qm̃ ſicut pictura cũ colore nigro loco
ſuo poſita: ita vniuerſitas rerũ ſi q̄s poſſit
ĩtueri:etiã cũ peccatoribꝰ pulchra ẽ: ꝙ̃uis
ꝑ ſeipſos ꝯſideratos ſua deformitas turpet.
Deide videre debuit origenes ⁊ q̇cũq; iſta
ſapiũt:ſi ħ opĩo vera eẽt:mũdũ iõ factũ vt
aĩe ꝓ meritꝭ peccatoꝝ ſuoꝝ tanq̃ ergaſtu
la quibꝰ penalit̾ includerẽt corpa accipẽt:
ſupiora ⁊ leuiora q̃ minꝰ:iferiora v̾o ⁊ ꝗuio
ra q̃ ãpliꝰ peccauerũt:demões: q̇bꝰ deteriꝰ
nihil ẽ:terrena corpa:q̇bus inferiꝰ ⁊ grauiꝰ
nihil ẽ:potiꝰ ꝙ̃ hoĩes etiã bonos:potiꝰ etiã
ꝙ̃ malos habere debuiſſe. Nũc vero vt in
telligeremꝰ aĩaꝝ merita nõ qualitatibꝰ cor
poꝝ eẽ pẽſanda:aereũ poſſidet peſſimꝰ de
mon:hõ aũt ⁊ nũc lꝫ malus: lõge minoris
mitiorisq; malitie: ⁊ certe añ peccatũ tñ lu
teũ corpꝰ accepit. Quid aũt ſtultiꝰ dici põt
ꝙ̃ iſtũ ſolẽ vt in vno mũdo vnꝰ eẽt: nõ de
cori pulchritudinũ: vł etiã ſaluti reꝝ corpa
liũ ꝯſuluiſſe artificẽ deũ: ſ; ħ potiꝰ eueniſſe
q2 vna aĩa ſic peccauerat vt tali corpe me
rerẽt includi: Ac ꝑ ħ ſi ꝯtigiſſet: vt nõ vna
ſ; due:imo nõ due ſ; decẽ: vł centũ: ſilit̾ eq̃
lit̾q; peccaſſẽt: cẽtũ ſoles haberet ħ mundꝰ.
Qđ vt nõ fieret: nõ opificꝭ ꝓuiſione mira
bili ad reꝝ corpaliũ ſalutẽ decoremq; ꝯſultũ
eſt: ſ; ꝯtigit potiꝰ tanta vniꝰ aĩe ꝓgreſſione
peccãtꝭ: vt ſola corpꝰ tale mererẽt. Nõ pla
ne aĩaꝝ de quibꝰ neſciũt q̇d loq̄nt: ſ; eoꝝ ip
ſoꝝ q̃ talia ſapiũt: multũ lõge a v̾itate ⁊ me
rito ẽ coercẽda ꝓgreſſio. Hec ẽ̄ tria q̃ ſupi
us cõmẽdaui: cum in vnaquaq; creatura
requirũtur: quis eã fecerit: ꝑ quid fecerit:
quare fecerit: vt reſpondeat deꝰ ꝑ ſuũ ver
bũ: q2 bona ẽ: vtrũ altitudine myſtica nob̄
ipſa trinitas intimet: ħ ẽ pater ⁊ filiꝰ ⁊ ſpũs
ſcũs: an aliq̇d occurrat qđ ħ loco ſcpturaꝝ
id accipiẽdũ eẽ ꝓhibeat: multi ſermõis ẽ q̃
ſtio: nec oĩa vno volumine vt explicemus
urgendũ eſt.

¶ Ca. XXIIII

Credimꝰ ⁊ tenemꝰ: ⁊ fideliter ꝑdicamꝰ
ꝙ pr̃ genuerit vbũ: ħ ẽ ſapiẽtiã: ꝑ quã facta
ſũt oĩa: vnigenitũ filiũ: vnꝰ vnũ: etnꝰ coet̾
nũ: ſũme bonꝰ equaliter bonũ: ⁊ ꝙ ſpũs ſcũs
ſit ⁊ pr̃is ⁊ filij ſit ſpũs: ⁊ ipſe cõſubſtãtialis
⁊ coeternꝰ ambobꝰ: atq; ħ totũ et trinitas
ſit ꝓpter ꝓprietatẽ pſonaꝝ: ⁊ vnꝰ deꝰ ꝓpter
inſepabilẽ diuinitatẽ: ſicut vnus omnipo
tẽs ꝓpter inſepabilẽ omnipotẽtiã: ita tñ vt

etiã cũ de ſingulis q̃rit: vnuſquiſq; eoꝝ et
de⁹ ꝛ oĩpotẽs eſſe rñdeat: cuȝ ṽo de oĩb⁹
ſimul: nõ tres dij vl' tres oĩpotentes: ſed
vn⁹ de⁹ oĩpotẽs: tãta ibi eſt in trib⁹ inſe-
pabilis vnitas: q̃ ſic ſe voluit p̃dicari. Utꝝ
aũt boni patris: ꝛ boni filij: ſpũs ſanct⁹ q꞉
cõmunis ãbob⁹ ẽ: recte bonitas dici poſſit
amboꝝ: ñ audeo temerariã p̃cipitare ſentẽ
tiã: verũtñ amboꝝ eũ dicere ſanctitatem
facili⁹ auſus fuero: ñ amboꝝ q̃ſi qualitateȝ
ſ ipſã q̃ȝ ſubſtãtiã: ꝛ tertiaȝ in trinitate pſo-
nã. Ad hoc eñi me ꝓbabili⁹ ducit qꝫ cũ ſit
ꝛ pater ſpũs: ꝛ filius ſpũs: ꝛ pater ſanctus
ꝛ fili⁹ ſanct⁹: ꝓprie tñ ipſe vocat ſpũs ſan-
ctus: tanq̃ȝ ſanctitas ſubſtãtialis ꝛ cõſub-
ſtãtialis amboꝝ. Sȝ ſi nihil eſt aliud boni-
tas diuina q̃ȝ ſanctitas: ꝓfecto ꝛ illa diligẽ
tia rõnis ẽ: nõ p̃ſumptionis audacia: vt in
opibus dei ſecreto q̃dã loquẽdi mõ q̃ nr̃a
exerceat intẽtio: eadẽ nob̃ inſinuata itelli-
gat trinitas: vnãquãq; creaturã q̃s fecerit:
p q̃d fecerit: ꝓpt q̃d fecerit. Pater q̃ppe in
telligit vbi q̃ dixit vt fiat: qđ aũt illo dicẽte
factũ eſt: ꝓculdubio p verbũ factũ eſt. In
eo vero qđ dicit: vidit de⁹ q꞉ bonũ ẽ: ſatis
ſignificat deũ nulla neceſſitate: nlla ſuę cu
iuſq; vtilitatis indigẽtia: ſ ſola bonitate fe
ciſſe qđ factũ eſt: id ẽ q꞉ ę qualit' bonũ: ꝛ qꝫ
ſpũs ſanctus ſimul ꝛ patris ꝛ filij bonũ ẽ.
Qđ iđ poſteaq̃ȝ factũ eſt dicit: vt res q̃ fa-
cta ẽ ꝯgruere bonitati ꝓpter quã facta ẽ in
dicet. Quę bonitas ſi ſpũs ſanct⁹ recte in-
telligit: vniuerſa nobis trinitas in ſuis opi
b⁹ intimat. Inde ẽ ciuitatis ſanctę q̃ in ſan
ctis angelis ſurſũ eſt: ꝛ origo: ꝛ informatio
ꝛ beatitudo. Nã ſi q̃rat vñ ſit: de⁹ eã cõdi-
dit. Si vñ ſit ſapiens: a deo illuminat. Si
vñ ſit felix: deo fruit: ſubſiſtens modificat:
ꝯtemplãs illuſtrat: inhęrẽs iocũdat: eſt: vi
det: amat: in ęternitate dei viget: in veritate
dei lucet: in bonitate dei gaudet. Ca. XXV

Quantũ intelligi dat hinc phi ſapiẽ
tię diſciplinã tripertitã eſſe voluerũt:
imo ṽo tripertitã eſſe aiaduertere potuerũt.
Neq;. n. ipſi inſtituerũt vt ita eẽt ſ ita eẽ pot⁹
inuenerũt: cui⁹ vna ps appellaret phyſica:
alt'a logica: tertia ethica. Quarũ noĩa lati
na iã multoꝝ litteris frequẽtata ſũt vt na
turalis: rõnalis: moraliſq; vocarent: quaſ
etiã in octauo libro breuiter pſtrinxim⁹. Nõ
q̃ ſit ꝯſequẽs vt iſti in his trib⁹ aliq̃d ſcđm
deũ de trinitate cogitauerit. Quis plato
Hic augustin⁹ dicit qꝫ prim⁹ iſtã diſtributionẽ repiſſe. ꝛ cõmẽtat-
ſe dicat: cui neq; naturarum oĩm auctoꝛ
niſi de⁹ viſus eſt: neq; intelligẽtię datoꝛ: ne
q; amoris quo bñ beateq; viuat iſpiratoꝛ.
Sȝ certe cũ de natura rerũ: ꝛ de ratione in
dagandę veritatis: ꝛ de fine boni ad quẽ
cũcta q̃ agim⁹ referre debemus: diuerſi di-
uerſa ſentiant: in his tñ trib⁹ magnis ꝛ ge-
neralibus q̃ſtionib⁹: oĩs eoꝝ verſat inten-
tio. Ita vt cũ in vnaq̃q; eaꝝ q̃d q̃ſq; ſectet
multiplex ſit diſcrepãtia opinionũ: eſſe tñ
aliquã naturę cauſã: ſciẽtię formã: vitę ſũ-
mã: nemo cũctet. Tria eñi ſũt quę in vno-
q̃ȝ hoĩe artifice ſpectãt vt aliq̃d efficiat: na
tura: doctrina: vſus. Natura ingenio: do-
ctrina ſciẽtia: vſus fructu dijudicãdus eſt.
Nec ignoro qđ ꝓprie fructus fruẽtis: vſus
vero vtẽtis ſit: atq; hoc intereſſe videat: qđ
ea re frui dicimur q̃ nos ñ ad aliđ referẽda
p ſeipſaȝ delectat. Uti vero ea re quã ꝓpt
aliud quęrim⁹: vñ tpalib⁹ magis vtenduȝ
eſt q̃ȝ fruenduȝ: vt frui mereamur ęternis.
Nõ ſicut pũerſi q̃ frui volũt nũmo: vti aũt
deo: q̃ñ nõ nũmũ ꝓpter deũ impendunt:
ſed deũ ꝓpter nũmum colũt. Uerũtamen
eo loq̃ndi mõ: quẽ pluſ obtinuit ꝯſuetudo
ꝛ fructib⁹ vtimur ꝛ vſib⁹ fruimur. Nã ꝛ fru
ct⁹ iã ꝓprie dicũt agroꝝ: q̃b⁹ vtiq; oẽs tpa
lit' vtimur. Hoc itaq; more vſũ dixeri i his
trib⁹ q̃ i hoĩe ſpectãda cõmonui: q̃ ſũt natã
doctrina: vſ⁹. Ex his ꝓpt obtinẽdã beatã
vitã: tripertita vt dixi a phis inuẽta ẽ diſcipli
na: naturalis ꝓpter naturã: rõnalis ꝓpter
doctrinã: moralis ꝓpter vſũ. Si g̃ natura
nr̃a eſſet a nobis: ꝓfecto ꝛ nr̃aȝ nos genuiſ
ſem⁹ ſapiẽtiã: nec eã ex doctrina id ẽ aliun
de diſcẽdo pcipe curarem⁹: ꝛ nr̃ amoꝛ a no
bis ꝓfect⁹: ꝛ ad nos relat⁹: ad beate viuen
dũ ſufficeret: nec bono alio q̃ frueremur vl
lo indigeret. Nũc ṽo q꞉ natura nr̃a vt eſſet
deũ hȝ auctorẽ: ꝓculdubio vt vera ſapia-
m⁹ ipm debem⁹ hr̃e doctorẽ: ipm etiã vt be
ati ſim⁹ ſuauitatis intimę largitorẽ. Ca. XXVI
plato p̃mo ad inuenit diſtributionem phie in rõnalẽ naturalẽ ꝛ moralẽ ſȝ q̃ libro ñ aſſignat neq; ſatis cõſtat.

Et nos q̃dẽ in nobis tãetſi nõ
eq̃lẽ: imo valde lõgeq; diſtantẽ: neq;
coęternã: ꝛ q̃ breui⁹ totũ dr̃: non eiuſdẽ ſbſtã
tię cui⁹ ẽ de⁹: tñ q̃ deo nihil ſit in reb⁹ ab eo
factis natura ꝓpius: imaginẽ dei ſ ẽ ſũmę
illi⁹ trinitatis agnoſcim⁹: ad hoc reformati
one pficiẽdã: vt ſit etiã multitudine ꝓxima
Naȝ ꝛ ſum⁹: ꝛ nos eſſe nouim⁹: ꝛ nr̃m eſſe
ac noſſe diligim⁹. In his autẽ trib⁹ q̃ dixi:
nulla nos falſitas veriſilis turbat. Nõ eñi
ea ſic illa q̃ foris ſũt vllo ſenſu corpis tãgi-
m⁹: velut coloꝛes vidẽdo: ſonos audiẽdo:
odores olfaciẽdo: ſapores guſtãdo: dura

ꝛ mollia cōtrectādo ſentim⁹: q̄rū ſenſibiliū
etiā imagines eis ſimillimas nec iā corpo-
reas cogitatione v̓ſam⁹: memoria tenem⁹:
ꝛ ꝑ ipſas in iſtorū deſideria cōcitamur: ſ; ſi-
ne vlla phātaſiaꝝ vel phātaſmatū imagina-
tione ludificatoria: me eſſe: me idq̄ noſſe ꝛ
amare certiſſimū ē. Nulla in his veriſ aca-
demicoꝝ argumēta formido dicētiū. Quid
ſi falleriſ: Si eñ fallor: ſū. Nā q̄ nō ē: vtiq̄
nec falli pōt: ac ꝑ hoc ſū ſi fallor. Quia ḡ ſuꝫ
q̄ fallor: quō eſſe me fallor: qñ certū ē me eē
ſi fallor: Quia igit̄ eſſeꝫ q̄ fallerer: etiā ſi fal-
lar ꝓculdubio in eo ꝙ me noui eſſe nō fal-
lor. Cōſequēs ē aūt: vt etiā in eo ꝙ me no-
ui noſſe ñ fallar. Sicut eni noui me eē: ita no-
ui etiaꝫ hoc ipm noſſe me: Eaq̄ duo cū amo
eūdē q̄ꝫ amorē q̄ddā tertiū nec iparis eſti-
matōis eis q̄s noui reb⁹ adiūgo. Neq̄.n.
fallor amare me: cū in his q̄ amo nō fallar:
quā q̄ ꝛ ſi illa falſa eēnt: falſa me amare ve-
rū eſſet. Nā q̄ pacto recte rep̄hēderer: ꝛ re-
cte prohiberer ab amore falſoruꝫ: ſi me illa
amare falſū eēt: Cū v̓o ꝛ illa vera atq̄ cer-
ta ſint: q̄s dubitet ꝙ eoꝝ que amant̄: ꝛ ipe
amor ver⁹ ꝛ cert⁹ ē: Tā porro nemo ē q̄ eē
ſe nolit: q̄ꝫ nemo ē q̄ nō btūs eē velit. Quō
eni pōt btūs eē: ſi nihil ſit: Ca. XXVII

Ita v̓o vi q̄dā naturali ipm eſſe iocū-
dū ē: vt nō ob aliud ꝛ hi q̄ miſeri ſunt
nolint interire. Et cū ſe miſeros eſſe ſentiāt
nō ſeipos de reb⁹: ſ; miſeriā ſuā poti⁹ auſer-
ri velint. Illis etiā q̄ ꝛ ſibi miſerrimi appa-
rēt: ꝛ plane ſūt: ꝛ ñ ſolū a ſapiētib⁹ qm̄ ſtul-
ti: veꝝ etiā ab his q̄ ſe beatos putāt miſeri
iudicant̄: q2 paupes atq̄ mēdici ſūt: ſi q̄ſ im-
mortalitatē daret: q̄ nec ipa miſeria more-
ret̄: ꝓpoſito ſibi ꝙ ſi in eadē miſeria ſp̄ eſſe
nollēt: nlli ꝛ nuſq̄ eſſēt futuri: ſ; oī mō ꝑitu-
ri: ꝑfecto exultarēt leticia: ꝛ ſic ſp̄ eligerent
eſſe q̄ꝫ omnino non eſſe. Huius rei teſtis eſt
notiſſimus ſenſus eorum. Unde enim mo-
ri metuūt: ꝛ malunt in illa erūna viuere q̄ꝫ
eā morte finire: niſi q2 ſatiſ apparet q̄ꝫ refugi-
at natura nō eē: Atq̄ iō cū ſe nouerint eſſe
morituros: ꝓ magno bñficio ſibi hāc ipē-
di miſcd̄iaꝫ deſiderāt: vt aliq̄nto ꝓducti⁹ i
eadē miſeria viuāt tardiuſq̄ moriant̄. Pro-
culdubio ḡ indicāt imortalitatē ſaltē taleꝫ
q̄ nō habeat finē mēdicitat̄: q̄ꝫta ꝯtulatōe
ſuſciperēt. Quid aīalia oīa etiaꝫ irrōnalia
q̄b⁹ datū nō ē iſta cogitare: ab imēſis dra-
conib⁹ vſq̄ ad exiguos v̓miculos: Nōne
ſe eē velle: atq̄ ob hoc interitū fugere oīb⁹ q̄-
b⁹ pñt motib⁹ indicāt: Quid arbuſta oēſ-
q̄ frutices q̄b⁹ null⁹ ē ſenſ⁹ ad vitādā mā-
feſta motōe ꝑnicie: Nōne vt in auras tutū
culminis germē emittāt: alti⁹ terre radices
affigūt: q̄ alimētū trahāt: atq̄ ita ſuū q̄dā-
mō eē ꝯſeruēt: Ipa poſtremo corpa q̄b⁹ ñ
ſolū ſenſus ſ; nec vlla ſaltē ſeminalis eſt vi-
ta: ita tñ vel exiliūt in ſupna: vel in ima de-
ſcēdūt: vel librant̄ in medijs: vt eſſentiā ſuā
vbi ſcd̄m naturaꝫ pñt eē cuſtodiāt. Iā v̓o
noſſe q̄ꝫtū amet̄ quāq̄ falli nolit hūana na-
tura: vl' hic itelligi pt̄: ꝙ lamētari q̄ſq̄ ſana
mēte mauult: q̄ꝫ letari in amētia. Que vis
magna atq̄ mirabiliſ mortalib⁹: p̄ter homi-
animātib⁹ nulla ē: licꝫ eoꝝ q̄buſdā ad iſtaꝫ
lucē ꝯtuēdā: multo q̄ꝫ nob̄ ſit acrior ſenſus
oculoꝝ: ſ; lucē illā incorporeā ꝯtingere ne-
q̄unt q̄ mēs nr̄a q̄dāmō radiat̄: vt de his oī-
b⁹ recte iudicare poſſim⁹. Nā inq̄ꝫtū eā ca-
pim⁹: intātū id poſſum⁹. Uerūtñ ineſt ſen-
ſib⁹ irrōnaliū aīaliū ꝛ ſi ſciētia nullo mō: at
certe q̄dā ſciētie ſilitudo: cetera aūt reꝝ cor-
palīū: nō q2 ſentiūt: ſ; q2 ſentiunt̄: ſenſibilia
nūcupata ſūt. Quoꝝ in arbuſtiſ hoc ſile ē ſen-
ſibus ꝙ alunt̄ ꝛ gignunt. Uerūtamen ꝛ hec
oīa corporalia latētes in natura cauſas
hñt: ſ; formas ſuas q̄b⁹ mūdi hui⁹ viſibiliſ
ſtructura formoſa ē: ſentiēdas ſenſib⁹ pre-
bēt: vt ꝓ eo ꝙ noſſe nō pñt: q̄ſi innoteſcere
velle videant̄. Sꝫ nos ea ſenſu corpis ita ca-
pim⁹: vt de his nō ſenſu corpis iudicem⁹.
Habem⁹ eniꝫ aliū interior̄ hoīs ſenſū iſto
lōge p̄ſtātiorē: q̄ iuſta ꝛ iniuſta ſentim⁹: iu-
ſta ꝑ intelligibilē ſpeciē: iniuſta ꝑ ei⁹ ꝯtrim⁹
p̄uationē. Ad hui⁹ ſēſ⁹ officiū: ñ acies pu-
pille: ñ foramē auricule: ñ ſpiramēta nariū
nō guſt⁹ fauciū: nō vll⁹ corpore⁹ tact⁹ acce-
dit. Ibi me ꝛ eē: ꝛ hoc noſſe cert⁹ ſū: ꝛ hoc amo
atq̄ amare me ſilr̄ certus ſū. Ca. XXVIII.

Sed de duob⁹ illis eſſentia ſcꝫ ꝛ noti-
cia q̄ꝫtū amet̄ in nob̄: ꝛ queadmodū
etiā i ceteris reb⁹ q̄ infra ſūt: eoꝝ repiat̄ ꝛ ſi
differēs q̄dā tñ ſilitudo: q̄ꝫtū ſuſcepti hui⁹
opis rō viſa eſt poſtulare ſatis dixim⁹. De
amore autē q̄ amat̄: vtrū ꝛ ipe amor amet̄:
nō dictū ē. Amat̄ aūt. Et hinc ꝓbam⁹ ꝙ i
hoīb⁹ q̄ recti⁹ amāt̄: ipe magis amet̄. Ne-
q̄ eni vir bon⁹ merito dicit̄ q̄ ſcit qd̄ bonū
ē: ſ; q̄ diligit. Cur ḡ ꝛ in nobiſipis nō ꝛ ipſū
amorē nos amare ſentim⁹: q̄ amam⁹ q̄cq̄d
boni amam⁹: Eſt eniꝫ ꝛ amor q̄ amat̄ ꝛ qd̄
amandū nō ē: ꝛ iſtū amorē odit in ſe q̄ illū
diligit q̄ id amat̄ qd̄ amādū ñ ē. Pñt eni
ābo eſſe in vno hoīe: ꝛ hoc bonū ē homini: vt
illo ꝓficiēte q̄ bñ viuim⁹: iſte deficiat q̄ ma-

le viuim⁹: donec ad ꝑfectū ſanet̄: ⁊ in bo-
nū cōmutet̄ oīe qđ viuim⁹. Si eni peco-
ra eſſem⁹: carnalē vitā ⁊ qđ ſcđm ſenſū eius
eē amarem⁹: idqꝫ eſſet ſufficiēs bonū no-
ſtrū: ⁊ ſcđm h̄ cū eſſet nobis bñ: nihil aliud
q̄rerem⁹. Itē ſi arbores eſſem⁹: nihil quidē
ſentiēte motu amare poſſem⁹: verūtamē id
q̄ſi appetere videremur: q̄ feraci⁹ eſſem⁹ vbe
riuſqꝫ fructuoſe. Si eſſem⁹ lapides: aut flu
ctus: aut vent⁹: aut flamma: vel q̄d eiuſmo
di: ſine vllo q̄dē ſenſu atqꝫ vita: nō tñ nob
deeſſet q̄ſi quidā noſtrorū locoꝝ atqꝫ ordi
nis appetitus. Nā velut amores corporuꝫ
momēta ſūt pōdeꝝ: ſiue deorſū grauitate:
ſiue ſurſū leuitate nitāt̄: ita. n. corp⁹ pōdere
ſic anim⁹ amore fert̄ q̄cūqꝫ fert̄: qm̄ igit̄ ho
mines ſum⁹: ad nr̄i creatoris imaginē crea
ti: cui⁹ eſt vera ęternitas: ęt̄na veritas: ęter
na et vera caritas: eſtqꝫ ipſe ęterna ⁊ vera
⁊ cara trinitas: neqꝫ cōfuſa: neqꝫ ſeꝑata: in
his q̄deꝫ reb⁹ q̄ infra nos ſūt: qm̄ ⁊ ipa nec
aliquo modo eſſent: nec aliq̄ ſpecie cōtine
rēt̄: nec aliquē ordinē vel appeterēt vel te-
nerēt: niſi ab illo facta eſſent q̄ ſūme eſt: qui
ſumme ſapiēs eſt: q̄ ſūme bon⁹ eſt: tanq̄ꝫ ꝑ
oīa q̄ fecit mirabili ſtabilitate currētes: q̄ſi
q̄dā ei⁹ alibi magis: alibi minus impꝛeſſa ve
ſtigia colligam⁹: in nobis aūt ipſis ei⁹ ima
ginē cōtuentes: tanq̄ꝫ minor ille euāgelic⁹
fili⁹: ad noſmetipſos reuerſi ſurgam⁹: ⁊ ad
illū redeam⁹ a q̄ peccādo receſſeram⁹. Ibi
eſſe nr̄m nō habebit mortē: ibi noſſe noſtrū
nō habebit errorē: ibi amare nr̄m nō habe
bit offenſionē. Nūc autē iſta tria nr̄a q̄ꝫuis
certa teneam⁹: nec alijs ea credam⁹ teſtib⁹
ſꝫ noſipſi p̄ſentia ſentiam⁹ atqꝫ interiore ve-
raciſſimo cernam⁹ aſpectu: tñ q̄ꝫdiu futura
vel vtrum nunq̄ꝫ defutura: ⁊ quo ſi male:
quo aūt ſi bene agant̄ peruentura ſint: qm̄
per noſipſos noſſe nō poſſum⁹: alios hinc
teſtes vł querim⁹ vel habem⁹: de q̄rū fide
cur nulla debeat eſſe dubitatio: nō ē iſte ſꝫ
poſterior erit diligēti⁹ differēdi locus. In
h̄ aūt libro de ciuitate dei q̄ nō ꝑegrinat̄ in
huius vitę mortalitate: ſed imortalis ſꝑ in
cęlis ē: id eſt angelis ſanctis deo coherēn-
tib⁹: q̄ nec fuerūt vnq̄ꝫ: nec futuri ſūt deſer
tores: int̄ q̄s ⁊ illos q̄ ęternā lucē deſerētes
tenebre facti ſūt: deū p̄mit⁹ diuiſiſſe iā dixi
m⁹: illo adiuuāte q̄ ⁊ cepim⁹ vt poſſum⁹ ex
plicem⁹.

Ca. XXIX

Illi q̄ppe angeli ſancti nō ꝑ verba ſo-
nātia deū diſcūt: ſꝫ ꝑ ipſā p̄ſentiā im-
mutabilis veritatis: hoc ē verbū ei⁹ vnigeni
tū. Et ipſū vbū ⁊ p̄reꝫ ⁊ eorū ſpūm ſanctum
eāqꝫ eſſe inſeꝑabilē trinitatē: ſingulaſqꝫ in ea
ꝑſonas vnā eſſe ſubſtātiā: ⁊ tñ oēs nō tres de
os eſſe ſꝫ vnum deū ita nouerūt: vt eis magis
iſta ſit nota q̄ꝫ noſipi nobis cogniti ſum⁹. Ip-
ſā q̄ꝫ creaturā meli⁹ ibi h̄ ē in ſapiētia dei tāq̄ꝫ
in arte q̄ facta ē: q̄ꝫ in ea ipſa ſciūt: ac ꝑ h̄ ⁊ ſe-
ipſos ibi meli⁹ q̄ꝫ in ſeipſis: verūtñ ⁊ in ſeipis.
Facti ſūt eni ⁊ aliud ſūt q̄ꝫ ille qui fecit. Ibi ḡ
tanq̄ꝫ in cognitione diurna: in ſeipſis aūt tā-
q̄ꝫ in veſꝑtina: ſicut ſupra iā dixim⁹. Multū
aūt differt vtrū in ea rōne cognoſcat̄ aliquid
ſcđm quā factuꝫ ē: an in ſeipo: ſicut alit̄ ſcitur
rectitudo lineaꝝ ſeu veritas figuraꝝ cū intel-
lecta cōſpicit̄: aliter cū in puluere ſcribit̄: ⁊ ali
ter iuſticia deſcribit̄ in veritate incōmutabili:
aliter in aīa iuſti: ſic deinde cętera: ſicut firma
mētū inter aq̄s ſuperiores ⁊ inferiores qđ cę-
lū vocatū ē: ſicut deorſū aq̄rū cōgeries terrę
qꝫ nudatio: ⁊ herbarū inſtitutio atqꝫ lignorū:
ſicut ſolis ac lunę ſtellarūqꝫ conditio: ſicut ex
aquis aīaliū: volucrū ſcꝫ atqꝫ piſciū beluarū
qꝫ natātiū: ſicut q̄runcunqꝫ in terra gradien-
tiū atqꝫ repētiū: ⁊ ipſi⁹ hoīs q̄ cunctis in terra
rebus excelleret. Oīa hęc aliter in verbo dei
cognoſcūt̄ ab angelis vbi habēt cauſas rōneſ
qꝫ ſuas: id ē ſcđm q̄s facta ſūt incōmutabilit̄
ꝑmanētes: aliter in ſeipſis: illic clariore: h̄ ob
ſcuriore cognitione: velut artis atqꝫ operū: q̄
tñ oꝑa cū ad ipſi⁹ creatoris laudē veneratio-
nēqꝫ referunt̄: tāq̄ꝫ mane luceſſit in mētib⁹ cō-
templantium.

Ca. XXX

Hec aūt ꝓpter ſenarij numeri ꝑfectionē
eodē die ſexies repetito ſex dieb⁹ ꝑfecta Geñ. j
narrant̄: nō q: deo neceſſaria fuerit mora tem
porū q̄ſi q̄ nō potuerit creare oīa ſimul q̄ dein
ceps cōgruis motib⁹ ꝑagerēt tp̄a: ſed q: ꝑ ſe-
nariū numerū ē opeꝝ ſignificata ꝑfectio. Nu
merus q̄ppe ſenarius p̄rim⁹ cōplet̄ ſuis parti-
buſ: id ē ſexta ſui ꝑte: ⁊ tertia: ⁊ dimidia: quę
ſūt vnū ⁊ duo ⁊ tria: q̄ in ſūmā ducta ſex fiunt
Partes aūt in hac cōſideratione numeroruꝫ
ille intelligendę ſūt q̄ quotę ſint dici pōt: ſicut
dimidia tertia: quarta ⁊ deinceps ab aliq̄ nu
mero denoiate. Neqꝫ eni exēpli gratia: q: in
nouenario nūero q̄ttuor ꝑs aliq̄ ei⁹ eſt: iō dici
pōt quota ei⁹ ſit: vnū aūt pōt: nā nona ei⁹ eſt:
⁊ tria pōt: nā tertia ei⁹ ē. Coniunctę vero iſtę
duę ꝑtes ei⁹ nona ſcꝫ atqꝫ tertia: id eſt vnū ⁊
tria: lōge ſūt a tota ſūma ei⁹ qđ ē nouē. Itēqꝫ
in denario q̄ternari⁹ eſt aliq̄ ꝑs ei⁹: ſꝫ quota ſit
dici nō pōt: vnū aūt pōt: nā decima ꝑs ei⁹ ē.

habet ꝛ quītā: q̄ ſunt duo: habet ꝛ dimidiam
q̄ ſunt quīqꝫ: ſ3 hę tres ꝑtes ei⁹: decima ꝛ quī-
ta ꝛ dimidia: id ē vnū ꝛ duo ꝛ q̄nqꝫ ſil' ductę
nō cōplēt decē: ſūt enī octo. Duodenarij ve
ro ꝑtes numeri in ſūmā ductę: tranſcēdūt eum.
habet enī duodecimā3 qđ eſt vnū: habet ſex
tā quę ſūt duo: hab3 ꝛ quartā q̄ ſūt tria: hab3
tertiā q̄ ſunt quattuor: habet ꝛ dimidiā3 q̄ ſūt
ſex. vnū aūt ꝛ duo ꝛ tria ꝛ q̄ttuor ꝛ ſex: ñ duo
decim: ſed ampli⁹ id ē ſedecim fiūt. Hoc bre-
uiter cōmemorādū putaui ad cōmendādam
ſenarij numeri ꝑfectionē: q̄ ꝓmus vt dixi ꝑti-
bus ſuis in ſūmā redactis ip̄e ꝑficit: in q̄ ꝑfe-
cit de⁹ opa ſua. Vñ rō numeri cōtēnenda nō
ē: q̄ in multis ſanctarū ſcripturaꝝ locis q̄̄ ma
gni eſtimāda ſit elucet diligēt' intuētib⁹. Nec
Sap.ij frustra in laudib⁹ dei dictū ē: oīa in mēſura et
numero ꝛ pōdere diſpoſuiſti. Ca. XXXI

Gen.2 In ſeptimo aūt die id ē eodē die ſepties
repetito: q̄ numer⁹ etiā ip̄e alia rōne ꝑfe
ct⁹ ē: dei requies cōmēdat': in q̄ ꝓmū ſanctifi-
catio ſonat. Ita de⁹ noluit iſtū diē i illis ſuis
operib⁹ ſanctificare: ſ3 in requie ſua q̄ nō hab3
veſpā3. Neqꝫ enī vlla creatā ē: vt etiā ip̄a alit'
in dei v̄bo: alit' i ſe cognita faciat aliā velut di
urnā. alia3 velut veſptinā noticiā. De ſepte-
narij porro nūeri ꝑfectiōe dici q̄dē plura ꝑñt
ſ3 liber iſte iā ꝓlix⁹ ē: ꝛ vereor ne occaſiōe cōp
ta ſciētiolā nr̄a3 leuit' magis q̄̄ vtiliter iactare
velle videamur. Habēda ē itaqꝫ rō modera-
tionis atqꝫ grauitatis: ne forte cū de numero
multū loq̄mur: mēſurā ꝛ pōdus negligere iu-
dicemur. Hoc itaqꝫ ſatis ſit admonere: ꝙ to-
tus impar ꝓm⁹ numer⁹ ternari⁹ ē: tot⁹ par q̄-
ternari⁹: ex q̄b⁹ duob⁹ ſeptenari⁹ ꝯſtat. Ideo
Prouer.24 ꝓ vniuerſo ſępe ponit' ſicuti ē: ſepties cadet iu
ſtus ꝛ reſurget: id ē q̄tieſcūqꝫ ceciderit nō pe-
ribit. Qđ nō de iniq̄tatib⁹ ſ3 de tribulationib⁹
Ps.118 ad hūilitatē ꝑducētib⁹ intelligi voluit. Et ſep
ties in die laudabo te: qđ alibi alio mō dictū
Ps.33 ē: Semꝑ laus ei⁹ i ore meo. Et m̄lta hmōi i di
uinis auctoritatib⁹ repiūt': in q̄b⁹ ſeptenarius
nūer⁹ vt dixi ꝓ cuiuſqꝫ rei vniuerſitate poni
ſolet. Propter hoc eodē ſępenumero ſignifi
Joh.16 cat' ſpūs ſanctus: de q̄ dñs ait. Docebit vos
oēm veritatē. Ibi requies dei: q̄ requieſcit' in deo
In toto q̄ppe id eſt plena ꝑfectione reqēs: in
ꝑte autē labor. Ideo laboram⁹: q̄̄diu ex ꝑte
I.Corin.13 ſcim⁹: ſ3 cū venerit qđ ꝑfectū ē: qđ ex ꝑte ē eua
cuabit'. Hinc ē ꝙ etiā ſcp̄turas iſtas cū labo-
re rimamur. Sācti v̄o āgeli ad q̄rū ſocietatē ꝛ
cōgregatiōe3 in hac ꝑegrinatione laborioſiſ-
ſima ſuſpiram⁹: ſicꝫ hn̄t ꝑmanēdi ęternitatē3: ita

cognoſcēdi facilitatē: ꝛ requieſcēdi fęlicitatē
Sine difficultate q̄ppe nos adiuuāt: qm̄ ſpi
ritualib⁹ motib⁹ puris ꝛ liberis nō laborāt
Ne q̄s aūt cōtēdat ꝛ dicat Ca. XXXII
nō ſanctos āgelos eē ſignificatos: i eo
qđ ſcptū ē: fiat lux ꝛ facta ē lux: ſ3 quālibet Gen.I
lucē tūc ꝓmū factā eſſe corporeā aut opine
tur aut doceat: āgelos aūt ꝓus eē factos: ñ
tm̄ añ firmamētū qđ int' aq̄s ꝛ aq̄s factu3:
appellatū ē cęlū: ſ3 añ illđ qđ dictū ē: in ꝓn- Gen.I
cipio fecit de⁹ cęlū ꝛ terrā: atqꝫ illud qđ di-
ctū ē in ꝓncipio: nō ita dictū tanq̄̄ ꝓmū ſ3
factū ſit: cū añ fecerit āgelos: ſ3 q: oīa in ſa
piētia fec': qđ ē v̄bū ei⁹: ꝛ ip̄ſū ſcriptura ꝓn-
cipiū noīauit: ſicut ip̄e in euangelio iudęis Joh.8
q̄rētib⁹ q̄s eſſet: r̄ndit ſe eē ꝓncipiū: nō ecō-
trario referā cōtētionē: maxime q: ſ3 me de
lectat plurimū: qđ etiā i ſūmo exordio ſan
cti libri geneſeos trinitas cōmēdat'. Cū n.
ita dicit': in ꝓncipio fecit de⁹ cęlū ꝛ terram: Gen.I
atqꝫ pater feciſſe intelligat' in filio: ſicut at-
teſtat' pſalmus vbi legit': q̄̄ magnificata ſūt Ps.103
opa tua dñe: oīa in ſapiētia feciſti: cōueniē
tiſſime paulopoſt cōmemorat' etiā ſpūs ſā-
ct⁹. Cū enī dictū eſſet: q̄lē terrā de⁹ ꝓmit⁹ fe
cerit: vel quā molē materiāue futurę ꝯſtru
ctionis mūdi cęli ꝛ terrę noīe nūcupauerit
ſubijciēdo ꝛ addēdo: t'ra aūt erat inuiſibil' ꝛ i Gen.I
cōpoſita: ꝛ tenebrę erāt ſuꝑ abyſſū: mox vt
trinitat' cōmemoratio cōpleret': ꝛ ſpūs in- Gen.I
q̄t dei ferebat' ſuꝑ aquas. Proinde vt volet
vnuſq̄ſqꝫ accipiat: qđ ita ꝓfūdū ē vt ad ex
ercitationē legētiū a fidei regl'a nō aberrā-
tes: plures poſſit generare ſn̄ias: dū tamē
āgelos ſāctos in ſublimib⁹ cęli ſedib⁹: nō q̄-
dē deo coęt'nos: ſ3 tn̄ de ſua ſempit'na ꝛ v̄a
fęlicitate ſecuros ꝛ certos eē nemo ābigat.
Ad q̄rū ſocietatē ꝑtinere puulos ſuos dñs
docēs: nō ſolū illud ait: erūt ęq̄les āgel' dei Math.22
veꝝ ip̄i q̄3 āgeli q̄ cōteplatiōe fruēt' oſtēdit
vbi ait. Videte ne cōtēnatis vnū ex puſill' Math.18
iſtis: dico enī vobis: q: āgeli eoꝝ ſꝑ vidēt
faciē p̄ris mei q̄ in cęlis ē. Ca. XXXIII

Peccaſſe aūt q̄ſdā āgelos: ꝛ in hui⁹ mū
di ima detruſos: q̄ eis velut carcer ē
vſqꝫ ad futurā i die iudicij vltimā dānatio
nē ap̄lus petr⁹ aptiſſime oñdit dicēs: ꝙ de⁹ 2.Petri.2
āgelis peccātib⁹ nō pepcit: ſ3 carcerib⁹ cali
ginis iferni detrudēs tradidit i iudicio pu
niēdos reſeruari. Int' hos ḡ ꝛ illos deū vl'
ꝑſciētia vl' ope diuiſiſſe q̄s dubitet: illoſqꝫ
lucē merito appellari q̄s ꝯtradicat: Qñ qui
dē nos adhuc in fide viuētes: ꝛ eoꝝ ęq̄lita

tē adhuc ſperantes vtiq̄ꝫ nōdū tenētes: iā
Ephe. 5 lux dici ab apl'o ſumꝰ: Fuiſtis eni inquit
aliqñ tenebrę: nūc aūt lux i dño. Iſtos vō
deſertores tenebras aptiſſime nūcupari: ꝑ
fecto aduertūt q̄ peiores ēē eos hoībꝰ īfide
libꝰ ſiue intelligūt: ſiue credūt. Quapropt̄
⁊ ſi alia lux in iſto huius libri loco intelli-
Gen. j genda eſt: vbi legimus: dixit deus fiat lux:
et alię tenebrę ſignificatę ſunt in eo ꝙ ſcri-
Ibidem ptū ē: diuiſit deus int̄ lucē ⁊ tenebras: nos
tñ has duas āgelicas ſocietates: vnā fruē
tē deo: alterā tumētē ſupbię typo: vnā cui
Pſ. 96 dr̄: adorate eū oēſ āgeli eiꝰ: aliā cuiꝰ pnceps
Math. 6 dic̄. Hec oia tibi dabo ſi ꝓſtratꝰ adoraueriſ
me: vnā dei ſancto amore flagrātē: alterā
ꝓprie celſitudinis imūdo amore fumātē:
Jac. 4 ⁊ qm̄ ſicut ſcriptū ē: deꝰ ſupbis reſiſtit: hūi
j. Petri. 5 libꝰ āt dat gratiā: Illā i celis celoꝝ habitā
tē: iſtā inde deiectā i h̄ īfimo aereo celo tumi
tuātē. Illā illumioſa pietate trāquillā: iſtā
tenebroſis cupiditatibꝰ turbulētā. Illā dei
nutu clementer ſubuenientē iuſte vlciſcētē:
iſtā ſuo faſtu dñandi ⁊ nocēdi libidine exę
ſtuantē. Illā vt q̄tū vult cōſulat dei boni
tatis miſtrā: iſtā ne q̄tū vult noceat dei po
teſtate frenatā. Illā huic illudētē: vt nolēs
ꝓſit pſecutionibꝰ ſuis: hāc illi inuidētē cū
pegrinos colligit ſuoſ. Nos ḡ has duas ſo
cietates āgelicas int̄ ſe diſpares atq̄ꝫ ꝯtra-
rias: vnā ⁊ natura bonā ⁊ volūtate rectā:
aliā vō natā bonā ſ; volūtate ꝑuerſā: alijs
manifeſtioribꝰ diuinaꝝ ſcptuaꝝ teſtimōijſ
declaratas: qd̄ etiā in h̄ libro cui nomē ē ge
neſis: luc' tenebrarūq̄ꝫ vocabulis ſignifica
tas exiſtimauimꝰ: etiā ſi aliud ſenſit h̄ loco
forte q̄ ſcpſit: nō ē inutilit̄ obſcuritas huiꝰ ꝑ
tractata ſnie: qr̄ ⁊ ſi volūtatē auctoris libri
huiꝰ īdagare nequimꝰ: a regula tñ fidei q̄ ꝑ
alias eiuſdē auctātis ſacras lr̄as ſatis fide
libꝰ nota ē: nō aberrauimꝰ. Et ſi eni corpa-
lia h̄ cōmēorata ſunt opa dei hñt ꝓculdu-
bio nōnullā ſilitudinē ſpiritaliū ſcd̄m ꝙ di
j. Theſſa. 5 cit aplus. Oēs eni vos filij luciſ eſtis ⁊ filij
diei: nō ſumꝰ noctis neq̄ꝫ tenebraꝝ. Si aūt
h̄ ſenſit etiā ille q̄ ſcpſit ad ꝑfectiorē diſpu-
tatiōis finem nr̄a ꝑuenit intētio: vt hō dei
tā eximię diuinęq̄ꝫ ſapiētię: imo ꝑ eū ſpūs
dei in cōmemorādis opibꝰ dei q̄ oia ſexto
die dicit ēē ꝑfecta nullo mō āgelos ꝑtermi-
ſiſſe credat̄: ſiue in pncipio qr̄ pmo fec̄: ſiue
qd̄ cōuenietiꝰ intelligit̄ in pncipio: qr̄ i vbo
Gen. j vnigenito fecit: ſcptū ſit. in pncipio fec̄ deꝰ
celū ⁊ terrā: qbꝰ noibꝰ vniuerſalis ē ſignifi
cata creatura: vel ſpūalis ⁊ corpalis qd̄ eſt

credibiliꝰ: vel magnę duę mūdi ꝑtes: qbꝰ oia
q̄ creata ſūt ꝯtinet̄: vt pmiꝰ eā totā ꝓponeret
ac deinde ꝑtes eiꝰ ſcd̄m myſticū dieꝝ numeꝝ
exequeret̄. Capi. XXXIIII
Q Uanq̄ꝫ nōnulli putauerit aq̄rū noie ſig
ficatos q̄dāmō ꝓplos āgeloꝝ: ⁊ h̄ ēē qd̄ dictū
eſt: fiat firmamētū inter aquā ⁊ aquā vt ſup̄
firmamētū angeli intelligāt̄: infra vō vl' aquę
iſtę viſibiles: vel maloꝝ angeloꝝ multitudo:
vel oīm hoīm gētes. Qd̄ ſi ita ē: nō illic appa
ret vbi facti ſūt angeli: ſed vbi diſcreti: q̄uis
⁊ aq̄s: qd̄ ꝑuerſiſſime atq̄ꝫ impię vanitatiſ ē: ne
gēt q̄ dē factas a deo: qm̄ nuſq̄ꝫ ſcriptū ē: dixit
deꝰ fiat aq̄. Qd̄ pñt ſili vanitate etiā de terra
dicere. nuſq̄ꝫ eni legit̄: dixit deꝰ fiat terra. Sꝫ i
Gen. j quiūt ſcriptū ē: in pncipio fecit deꝰ celū ⁊ ter-
rā: illic ḡ ⁊ aq̄ itelligēda ē. Uno eni noie vtrꝝ-
Pſ. 94 q̄ꝫ cōprehēſū ē. Nā ipiꝰ ē mare: ſicut i pſalmo
legit̄: ⁊ ipe fecit illd̄: ⁊ aridā id ē terrā manꝰ eiꝰ
Pſ. 148 finxerūt. Sꝫ hi q̄ in noie aq̄rū q̄ ſup celos ſūt
angelos intelligi volūt: pōderibꝰ elemētorū
moueīt: ⁊ iō nō putāt aq̄rū fluidā grauēq̄ꝫ na
turā in ſupioribꝰ mūdi locis potuiſſe ꝯſtitui:
q̄ ſcd̄m rōes ſuaſ: ſi ipi hoīem facere potuiſſēt: ñ
ei pituitā qd̄ grece phlegma dr̄: ⁊ tāq̄ꝫ in elem̄
tis corpis nr̄i aq̄rū vicē obtinet: in capite po-
nerēt. Ibi eni ſedes ē phlegmati: ſcd̄m dei opꝰ
vtiq̄ꝫ aptiſſime: ſcd̄m iſtorū aūt ꝯiecturā tam
abſurde: vt ſi h̄ neſciremꝰ ⁊ i h̄ libro ſilr̄ ſcptū
eſſet: ꝙ deus humorē fluidū ⁊ frigidum ac ꝑ
h̄ grauē in ſupiore oīb́ꝰ ceteris humani cor
poris ꝑte poſuerit: iſti trutinatores elemētoꝝ
neq̄q̄ꝫ crederēt. Et ſi auctoritati eiuſdē ſcrip-
turę ſubditi eſſent: aliq̄d aliud ex h̄ intelligen
dū eſſe cēſerent. Sꝫ qm̄ ſi diligēt̄ ſingula ſcru
temur atq̄ꝫ tractemꝰ: q̄ in illo diuino libro de
cōſtitutiōe mūdi ſcripta ſūt: ⁊ multa dicēda:
⁊ a ꝓpoſito inſtituti opis longe digrediēdū ē.
Iāq̄ꝫ d̄ duabꝰ iſtis diuerſis inter ſe atq̄ꝫ ꝯtra-
rijs ſocietatibꝰ angeloꝝ: in qbꝰ ſūt q̄dā exor-
dia duaꝝ etiā in rebꝰ hūanis ciuitatū: de qui
bꝰ deinceps dicere inſtitui: q̄tū ſatis eſſe viſū
ē diſputauimꝰ: hūc q̄ꝫ librū aliqñ claudamꝰ.

Explicitꝰ eſt liber vndecimus.

Incipiūt capitula libri. xij.

i De vna bonorū malorūq̄ꝫ angelorum
natura.
ij Nullā eſſentiā deo ēē ꝯtrariā: qr̄ ab eo
q̄ ſūme ē ⁊ ſp ē: h̄ totū videt̄ diuerſū
eſſe quod nō eſt.
iij De inimicis dei nō ꝑ naturā ſ; ꝑ ꝯ̄triam
volūtatē: q̄ cū ipſis nocet bonę vtiq̄ꝫ

naturę nocet q̄ꝛ vitiū ſi ñ nocet nō ē.
iiij De natura irrationaliū aut vita carentiū q̄ in ſuo genere atq̄ ordīe ab vniuerſitatis decore nō diſcrepat.
v Qꝛ in oī natura ſpecie ac modo laudabilis ſit creatoꝛ.
vj Que cauſa ſit b̄titudinis angelorū bonoꝝ ⁊ q̄ cauſa ſit miſerię angeloꝝ maloꝝ.
vij Cauſā efficiētē malę volūtatis nō eſſe querēdā.
viij De amore pūerſo q̄ volūtas ab incōmutabili bono ad bonū mutabile deficit.
ix An ſancti āgeli quē hn̄t creatorē naturę: eūdē habeant bonę voluntatis auctorē p ſpiritū ſanctum in eis caritate diffuſa ſemp fuiſſe exiſtimāt.
x De falſitate eiꝰ hiſtorię q̄ m̄lta milia annoꝝ p̄teritis tp̄ibus aſcribit.
xj De his q̄ hūc q̄dē mūdū nō ſempit̄nū putāt: ſ aut innumerabiles: aut eūdē vnū certa ꝯcluſione ſeculoꝝ ſp naſci ⁊ reſolui opinant̄.
xij Quid r̄ndendū ſit his q̄ p̄mā ꝯditionē hoīs tardā eſſe cauſant̄.
xiij De reuolutione ſeculoꝝ: q̄bꝰ certo fine cōcluſis: vniuerſa ſp in eūdē ordinē eādēq̄ ſpeciē reditura quidā p̄hi crediderūt.
xiiij De tp̄ali ꝯditione generis hūani: quā deꝰ nec nouo ꝯſilio cōſtituerit: nec mutabili volūtate.
xv An vt deꝰ ſp etiā dn̄s fuiſſe ſp intelligatur credēdū ſit: creaturā q̄ꝫ nūq̄ defuiſſe cui dn̄ [illegible]: ⁊ quō dicat̄ ſp creatū qḋ dici nō p̄t coęternū.
xvj Quō intelligendū ſit ꝓmiſſa homini a deo vita ęterna aut tp̄a ęterna.
xvij Qꝛ de imutabili cōſilio aut volūtate fides ſana deſcēdat cōtra rōcinatiōes eoꝝ q̄ opa ex ęternitate repetita p eoſdē ſp volūt ſeculoꝝ redire circuitus.
xviij Cōtra eos q̄ dicūt ea q̄ infinita ſūt nec dei poſſe ſciētia cōprehēdi.
xix De ſeculis ſeculoꝝ.
xx De impietate eoꝝ qui aſſerūt aīas ſummę verę q̄ꝫ beatitudinis p̄ticipes: iterū atq̄ iterū p circuitꝰ tp̄m ad eaſdē miſerias laboreſq̄ redituras.
xxj De conditione vniꝰ primi hoīs atq̄ in eo generis humani.
xxij Qꝛ p̄ſcierit hoīem primū quē deꝰ cōdidit peccaturū: ſimulq̄ p̄uiderit q̄ntū pioꝝ p̄plo ex eiꝰ genere in angelicū ꝯſortiū ſua eſſet gratia trāſlaturꝰ.
xxiij De natura hūanę aīę creatę ad imaginē dei.
xxiiij An vllius vel minimę creaturę poſſint dici angeli creatores.
xxv Omniū naturā ⁊ oīm ſpeciē vniuerſę creaturę nō niſi ope dei formari.
xxvj De platonicoꝝ opinione: q̄ putauerūt angelos q̄dē a deo cōditos: ſ ipſos eē hūanoꝝ corpoꝝ ꝯditoreſ.
xxvij In primo homine ortā fuiſſe omnē plenitudinē generis humani: in q̄ p̄uidit deꝰ q̄ pars honorāda eſſet p̄mio: que dānanda ſupplicio.

Incipit liber. xij. Ca. I

NAtq̄ de inſtitutione hominis dicā: vbi duaꝝ ciuitatū q̄ſtū ad rōnaliū mortaliūq̄ genꝰ attinet apparebit exortus: ſicē ſuperiore libro apparuiſſe in āgelis iā videt̄: prius mihi q̄dā de ipſis angelis video eſſe dicēda: quibꝰ demōſtret̄ q̄ſtū a nobis p̄t: q̄ꝫ nō incōueniēſ neq̄ incōgrua dicat̄ eē hoībꝰ angeliſq̄ societas: vt ñ q̄ttuor due ſcꝫ angelorū totidēq̄ hoīm: ſ due potius ciuitates h̄ ē ſocietates merito eſſe dicāt̄: vna i bonis altera in maliſ: nō ſolū angelis: verꝫ etiā hoībꝰ ꝯſtitutę. Angeloꝝ bonorū ⁊ malorū inter ſe cōtrarios appetitus nō naturis p̄ncipijſq̄ diuerſis: cū deꝰ oīm ſubſtātiarū bonꝰ auctoꝛ ⁊ cōditoꝛ vtroſq̄ creauerit: ſ volūtatibꝰ ⁊ cupiditatibꝰ extitiſſe: dubitare fas nō ē: dū alij cōſtantes in cōmuni omnibꝰ bono qḋ ipſe illis deꝰ eſt: atq̄ in eiꝰ ęternitate: veritate: caritate p̄ſiſtūt: Alij ſua p̄tāte potiꝰ delectati velut bonū ſuū ſibi ip̄i eſſent a ſuperiore cōmuni oīm beatifico bono ad ꝓpria defluxerūt: ⁊ habētes elatiōis faſtū ꝓ excellētiſſima ęternitate: vanitat' aſtū ꝓ certiſſima veritate: ſtudia p̄tiū ꝓ indiuidua caritate: ſup̄bi: fallaces: inuidi effecti ſūt. Beatitudinis igit̄ illorū cauſa ē: adherere deo. Quocirca iſtorū miſerię cauſa ex ꝯ̄rio ē intelligēda: qḋ ē nō adherere deo. Quobrē ſi cū q̄rit̄ q̄re illi beati ſit: recte r̄ndet̄ q̄ꝛ adherēt deo. Et cū q̄rit̄ cur iſti ſint miſeri: recte r̄ndet̄: q̄ꝛ nō adherēt deo. Nō ē creaturę rōnalis vel intellectualis bonum q̄ beata ſit niſi deꝰ. Ita q̄ꝫuis nō oīs beata poſſit eſſe creatura: neq̄ enī h̄ munꝰ adipiſcūt̄ atꝫ cupiūt ferę: ligna ſaxa: ⁊ ſi q̄d eiuſmodi ē: ea tñ q̄ p̄t nō ex ſe ipſa p̄t: q̄ꝛ ex nihilo creata eſt: ſ ex illo a q̄ creata ē. Hoc enī adepto beata ē: q̄ amiſſo

In hoc duodecimo libro intētio auguſti p̄ncipal' ē de creatione p̄mi hoīs in q̄ licꝫ ñ ſm eūdē tñ tñ ſecūdū dei p̄ſciāꝫ exoꝛte ſūt i genere hūano due ciuitateſ bona ſcilicet ⁊ mala ⁊c̄.

miſera eſt. Ille vero qui non alio ſed ſeipſo
beat⁹ ē: iō miſer nō pt ēē: q᷑ nō ſe pōt amit-
tere. Dicim⁹ itaq̄ imutabile bonū nō eſſe
niſi vnū verꝫ deū beatū: ea vō q̄ fecit bona q̄-
dē ēē ꝙ ab illo: verūtñ mutabilia ꝙ nō de il
lo ſ3 de nihilo facta ſūt. Quāq̄ ḡ ſūma nō
ſint q̄b⁹ ē de⁹ mai⁹ bonū: magna ſūt tñ ea
mutabilia bona q̄ adherere poſſūt vt bea-
ta ſint imutabili bono: qđ vſq̄ adeo bonū
ē eoꝝ: vt ſine illo miſera ēē neceſſe ſit. Nec
iō cetera in hac creature vniuerſitate meli-
ora ſūt: q᷑ miſera ēē nō pñt: neq̄ eni cetera
mēbra corpis nr̄i iō dicēdū ē oculis ēē me
liora: q᷑ ceca eſſe nō pñt. Sicut aūt melior
eſt natura ſentiēs et cuꝫ dolet: q̄ lapis qui
dolere nullo mō pōt: ita rōnalis natura p̄-
ſtātior ē etiā miſera: q̄ illa q̄ rōnis vel ſen-
ſus ē expers: ꝛ iō in eam nō cadit miſeria.
Qđ cū ita ſit: huic nature q̄ in tanta excel-
lētia creata ē: vt licet ipſa ſit mutabilis: in-
herēdo tñ incōmutabili bono id ē ſummo
deo btītudinē ꝯſeq̄t: nec expleat indigētiā
ſuā niſi vtiq̄ beata ſit: eiq̄ explēde nō ſuffi
ciat niſi de⁹: pfecto nō illi adherere vitiuꝫ
ē. Oīe aūt vitiū nature nocet: ac ꝑ h̄ cō-
tra naturā eſt. Ab illa igit̄ q̄ adheret deo:
nō natura differt iſta ſ3 vitio: q̄ tñ vitio etiā
valde magna multūq̄ laudabilis oſtēdit̄
ipſa natura. Cui⁹ eni recte vitupat̄ vitiū p
culdubio natura laudat̄. Nā recta vitij vi
tupatio ē: ꝙ illo dehoneſtat̄ natura lauda-
bilis. Sicut ḡ cū vitiū oculoꝝ dicit̄ cecitaſ
id oſtēdit̄ ꝙ ad naturā oculoꝝ ptinet viſ⁹:
ꝛ cū vitiū auriū dicit̄ ſurditas ad eaꝝ natu
rā ptinere demōſtrat̄ audit⁹. Ita cū vitiuꝫ
creature angelice dicit̄ ꝙ nō adheret deo:
hinc aptiſſime declarat̄: ei⁹ nature vt deo
adhereat cōuenire. Qz porro mag̃ ſit laus
adherere deo: vt ei viuat: inde ſapiat: illo
gaudeat: tātoq̄ bono ſine morte: ſine erro
re: ſine moleſtia pfruat̄: q̄s cogitare digne
poſſit aut eloq̄? Quapropter etiā vitio ma
loꝝ angeloꝝ: q̄ nō adherēt deo: qm̄ oīe vi
tiū nature nocet: ſatis māifeſtat̄ deū tā bo-
nā eoꝝ creaſſe naturā cui noxiū ſit nō eſſe
cum deo. Ca. II

H Ec dicta ſint: ne q̄ſq̄ cuꝫ de angelis
apoſtaticis loq̄mur exiſtimet eos aliaꝫ vel
ex alio p̄ncipio hr̄e potuiſſe naturā: nec eo
rū nature auctorē deū. Cui⁹ erroris impie
tate tāto q̄ſq̄ carebit expedi⁹ ꝛ facili⁹: q̄-
to pſpicati⁹ intelligere potuerit qđ ꝑ ange-
lū dixit de⁹: qñ moyſen mittebat ad filios
Exo. 3 iſrael: ego ſū q̄ ſū. Cū eni de⁹ ſūma eſſentia
it: hoc ē ſūme ſit: ꝛ ideo imutabilis ſit: rebus
q̄s ex nihilo creauit eſſe dedit: ſ3 nō ſūme eſſe
ſicut ipſe ē: ꝛ alijs dedit ēē ampli⁹: alijs min⁹:
atq̄ ita naturas eſſentiarū gradib⁹ ordinauit.
Sic eni ab eo qđ ē ſapere vocat̄ ſapientia: ſic
ab eo qđ ē ēē vocat̄ eſſentia: nouo q̄dē noīe q̄
vſi veteres nō ſūt latini ſermonis auctores: ſ3
iā nr̄is tpib⁹ vſitato: ne deeſſet etiā lingue no
ſtre qđ greci appellāt vſiā: h̄ eni vbuꝫ e verbo
expſſū ē: vt diceret̄ eſſentia. Ac ꝑ h̄ ei nature
q̄ ſūme ē: q̄ faciēte ſūt q̄cūq̄ ſūt: ꝯtraria natu
ra nō ē niſi q̄ nō ē. Ei q̄ppe qđ ē: nō eſſe ꝯtrari
um ē. Et ꝓpterea deo. id ē ſūme eſſentie: ꝛ au
ctori oīm q̄liūcūq̄ eēntiaꝝ eēntia nlla ꝯria ē.

D Icūt aūt in ſcripturis inimici Ca. III
dei: q̄ nō natura ſ3 vitijs aduerſant̄ eius
imꝑio: nihil ei valētes nocere ſ3 ſibi. Inimici
enim ſūt reſiſtēdi volūtate: nō ptāte ledendi.
De⁹ nāq̄ imutabilis ē: ꝛ oīn modo incorru-
ptibilis. Idcirco vitiū q̄ reſiſtūt deo q̄ ei⁹ ap-
pellāt̄ inimici nō ē deo ſ3 ipſis malū: neq̄ h̄ ob
aliud niſi q᷑ corrūpit in eis nature bonū. Na
tura igit̄ nō ē ꝯtraria deo: ſ3 vitiū: q᷑ qđ malū
ē cōtrariū ē bono. Quis aūt neget deuꝫ ſūme
bonū? Vitiū ḡ ꝯtrariū ē deo tanq̄ malū bo-
no. Porro aūt bonū eſt: ꝛ natura quā vitiat:
vn̄ ꝛ huic bono vtiq̄ ꝯtrariū eſt: ſ3 deo tantū-
modo tanq̄ bono malū: nature vero quā vi-
tiat: nō tñ malū: ſ3 etiā noxiū. Nulla q̄ppe ma
la deo noxia: ſ3 mutabilib⁹ corruptibilibuſq̄
naturis: bonis tamē ipſoꝝ q̄ꝫ teſtimonio viti
oꝝ. Si eni bone nō eſſent: eis vitia nocere nō
poſſent. Nā q̄d eis nocēdo faciūt niſi adimūt
integritatē: pulchritudinē: ſalutē: vtutē: ꝛ q̄c-
q̄d boni nature per vitiuꝫ detrahi ſiue minui
ꝯſueuit? Qđ ſi oīno deſit: nihil boni adimē
do non nocet: ac ꝑ h̄ nec vitiū eſt. Nam eſſe
vitiū: ꝛ non nocere nō poteſt: vn̄ colligit̄ q̄-
uis nō poſſit vitiū nocere incōmutabili bono:
nō tamē poſſe nocere niſi bono: q᷑ nō ineſt ni
ſi vbi nocet. Hoc etiā iſto modo dici pōt: vi-
tiū eſſe nec in ſūmo poſſe bono: nec niſi in ali-
quo bono. Sola ḡ bona alicubi eſſe poſſunt:
ſola mala nuſquā. qm̄ etiā ille q̄ ex male volū
tatis vitio vitiate ſūt: inq̄tū vitiate ſūt male
ſūt: inq̄tū aūt nature ſūt: bone ſūt. Et cuꝫ in
penis eſt natura vitioſa: excepto eo qđ natu-
ra eſt: etiā hoc ibi bonuꝫ ē ꝙ impunita nō eſt.
Hoc eni eſt iuſtū: ꝛ oīe iuſtū pculdubio bo
nū. Nō eni q̄ſq̄ de vitijs naturalibus ſ3 de vo
lūtarijs penas luit. Nā etiā ꝙ vitiū ꝯſuetudi
ne nimiove pgreſſu roboratū: velut natura-
lit̄ inoleuit a volūtate ſūpſit exordiū. De vi-
tijs q̄ppe nūc loq̄mur ei⁹ nature: cui mēs ineſt

capax intelligibilis lucis q̄ discernit iustū ab
iniusto. ¶Ca.iiii
C Eterū vitia pecoꝝ ⁊ arboꝝ aliarūq̨ re
rū mutabiliū atq̨ mortaliū: vel intellectu vel
ſenſu: vel vita om̄io carentiū: qbꝰ eoꝝ diſſo-
lubilis natura corrūpit: dānabilia putare ri-
diculū ē: cū iſte creature eū modū nutu crea-
toris acceperint: vt cedēdo ac ſuccedēdo per-
agāt infimā pulchritudinē tpm in genere ſuo
iſtis mundi ptibꝰ cōgruētē. Neq̨ enī celeſtibꝰ
fuerāt terrena coequāda: aut ideo vniuerſitati
deeſſe iſta debuerūt: qm̄ ſūt illa meliora. Cuꝫ
ḡ in his locis vbi talia eē cōpetebat: aliis alia
deficiētibꝰ oriunt: ⁊ ſuccūbūt minora maiori
bus: atq̨ in q̄litates ſupantiū ſupata vertunt
rerū ē ordo trāſeuntiū. Cuiꝰ ordinis decꝰ ꝓ-
pterea nos nō delectat: qm̄ pti eiꝰ ꝓ cōditiōe
nr̄e mortalitatis intexti: vniuerſū cui pticule
q̄ nos offēdūt: ſatis apte decenterq̨ cōueniūt:
ſentire nō poſſumꝰ. Vn̄ nobis in quibꝰ eā cō
tēplari minꝰ idonei ſumꝰ: rectiſſime credenda
pcipit ꝓuidētia conditoris: ne tanti artificis
opus in aliq̄ reprhēdere vanitate hūane teme
ritatis audeamꝰ. Quāq̨ ⁊ vitia reꝝ terrenaꝝ
nō volūtaria neq̨ penalia: naturas ipſas q̄-
rū nulla oīno ē cuiꝰ nō ſit auctor ⁊ cōditor deꝰ:
ſi prudēt attēdamꝰ: eadē rōne cōmēdāt: q2 et
in eis ħ nobis p vitiū tolli diſplicet: qđ in na
tura placet: niſi q2 hoībꝰ etiā ipe nature pleꝝ
q̨ diſplicēt: cū eis fiūt noxie: ſi eas cōſiderāti-
bꝰ ħ vtilitatē ſuā: ſic illa aīalia q̄rū abūdātia
egyptioꝝ ſupbia vapulauit. Sꝫ iſto mō pōt
ipſi ⁊ ſolē vitupare: qm̄ quidē peccātes vel de
bita nō reddētes poni a iudicibus iubēt ad ſo
lē. Nō itaq̨ ex cōmodo vel incōmodo nr̄o: ħ
p ſeipſa cōſiderata natura dat artifici ſuo glo-
riā. Sic ē ⁊ natura ignis eterni ſine vlla dubi
tatione laudabilis: q̄uis dānatis impiis fu-
tura penalis. Quid enī ē igne flāmāte: vigē-
te atq̨ lucēte pulchriꝰ? Quid calefaciēte: cu-
rāte: coquēte vtiliꝰ: q̄uis eo nihil ſit vrēte mo
leſtiꝰ? Idēꝫ igit ipe penalit appoſitꝰ ꝑnicioſꝰ ē
q̄ conueniēt adhibitꝰ cōmodiſſimꝰ inuenit.
Nam eiꝰ in vniuerſo mundo cōmoda verbis
explicare q̄s ſufficit? Nec audiēdi ſūt q̄ lau-
dāt in igne lucē: ardorē aūt vitupant: videli-
cet nō ex ſui natura: ħ ex ſuo cōmodo vel icō-
modo. Videre enī volūt: ardere nolūt. Sed
parū attendūt eā ipſaꝫ luceꝫ que certe ⁊ illis
placet: oculis infirmis p incōueniētiā nocere
⁊ in illo ardore qui eis diſplicet: nōnulla ani-
malia p cōueniētiā ſalubriter viuere. ¶Ca.v
N Ature igit oēs quoniaꝫ ſunt ⁊ ideo hñt
modū ſuuꝫ: ſpeciē ſuaꝫ ⁊ quādā ſecum
pacē ſuaꝫ ꝓfecto bone ſunt. Et cum ibi ſunt
vbi eſſe p nature ordineꝫ debent: q̄tū acce
perūt ſuū eſſe cuſtodiūt. Et q̄ ſp eſſe nō ac-
ceperūt ꝓ caſu motuq̨ reꝝ qbꝰ creatoris legi
ſbdūt: in meliꝰ deteriuſve mutāt: in eū di-
uina ꝓuidentia tēdentes exitū: quē rō gub
nande vniuerſitatis includit: ita vt hec tā-
ta corruptio: q̄ta vſq̨ ad interitū naturas
mutabiles mortaleſq̨ pducit: ſic faciat nō
eſſe qđ erat: vt nō inde fiat cōſequēter qđ
eſſe debebat. Que cū ita ſint: deꝰ qui ſūme
eſt: atq̨ ob hoc ab illo facta ē omnis eſſen-
tia que nō ſūme ē: q2 neq̨ illi eq̄lis eſſe de-
beret q̄ de nihilo facta eſſet: neq̨ vllo mō
eſſe poſſit ſi ab illo facta nō eſſet: nec vlloꝝ
vitioꝝ offenſiōe vitupandus: ħ oīm natu-
rarū cōſideratione laudādus ē. ¶Ca.vi
P Roinde cauſa beatitudinis angelo
rū bonoꝝ ea veriſſima reperit ꝙ ei
adherent qui ſūme ē. Cū vero cauſa miſe-
rie maloꝝ angeloꝝ querit: ea merito oc-
currit: ꝙ ab illo q̄ ſūme ē auerſi ad ſeipſos
cōuerſi ſūt qui non ſūme ſunt: ⁊ hoc vitium
quid aliud q̄ ſupbia nūcupat? Initiū q̄p- Eccl.io
pe omnis peccati ſupbia. Noluerunt ergo
ad illū cuſtodire fortitudinē ſuā: ⁊ q̄ magis
eēnt ſi ei q̄ ſūme ē adhererēt: ſe illi pferēdo:
id qđ minus ē ptulerūt. Hic primꝰ defectꝰ
⁊ prima inopia primūq̨ vitiū eius nature
q̄ ita creata ē: vt nec ſūme eſſet: ⁊ tn̄ ad bea
titudinē habēdā eo q̄ ſūme ē frui poſſꝫ: a q̄
auerſa nō quidē nulla: ħ tn̄ minꝰ eſſet: atq̨
ob ħ miſeria fieret. Huiꝰ porro male volū
tatis cā efficiēs ſi q̄rat: nihil iuenit. Quid ē
enī qđ fac volūtatē malā: cū ipa faciat opꝰ
maluꝫ? Ac p hoc mala volūtas efficiens ē
opis mali: male aūt volūtatis efficiens eſt
nihil: qm̄ ſi res aliq̄ ē: aut habet aut nō hꝫ
aliquā volūtatē. Si habet: aut bonā ꝓfe-
cto habet aut malā. Si bonā: q̄s ita deſipi
at vt dicat ꝙ bona volūtas faciat volūta
tē malā? Erit enī ſi ita ē bona volūtas cau
ſa peccati: q̄ abſurdius putari nihil poteſt.
Si aūt res iſta q̄ putat facere volūtatē ma
lā: ipa q̄ꝫ habet volūtatē malā: etiā eā q̄ fe
cerit res cōſequēter iterrogo: atq̨ vt ſit aliq̄s
ingrēdi modus: cām p̄me volūtatis male
ingro: nō ē enī p̄ma volūtas mala quā nl̄la
fac volūtas etiā mala: ħ illa p̄ma ē quā nul
la fecit. Nā ſi pceſſit a q̄ fieret: illa p̄or ē q̄ al
terā fecit. Si reſpōdeat ꝙ eā nulla res fece
rit ⁊ ideo ſp fuerit: q̄ro vtrū in aliq̄ natura
fuerit. Si enī in nulla fuit: oīo non fuit. Si
aūt i aliq̄: vitiabat eā ⁊ corrūpebat: eratq̨
illi noxia: ac p ħ bono p̄uabat. Et ideo in
mala natura volūtas mala eē nō poterat:

ſ; in bona mutabili tñ: cui vitiū ħ poſſet no/
cere. Si eni ñ nocuit: ñ vtiq̃ vitiū fuit: ac ꝑ
ħ nec mala volūtas fuiſſe dicēda ē. Por/
ro ſi nocuit: bonū auferēdo vel minuendo
vtiq̃ nocuit. Nō igiꝉ eſſe potuit ſempiter/
na volūtas mala in ea re in q̄ bonū natura
le ꝑceſſerat: qḋ mala volūtas nocēdo poſ/
ſet adimere. Si ḡ nō erat ſempiṫna: q̄s eaꝫ
fecerit q̄ro? Reſtat vt dicaꝉ ꝙ ea reſ fecerit
malā volūtatē: in q̄ nlla volūtas fuit. Hec
vtruꝫ ſuꝑior ſit req̄ro: an inferior: an ęq̄lis.
Sꝫ ſi ſuꝑior: vtiq̃ melior. Quō ḡ nll'ꝰ ac ñ
potiꝰ bone volūtatis? Hoc idē ꝑfecto ⁊ ęq̄
lis ſi fuerit dici pt. Duo quippe q̄diu ſūt pa/
riter volūtatis bonę: nō facit alter in altero
volūtatē malā. Relinq̇ꝉ vt inferior res cui
nulla voluntas ē: fecerit angelicę naturę q̄
ꝑma peccauit volūtatē malā. Sꝫ etiaꝫ res
ipa q̄cūq̃ eſt inferior vſq̃ ad infimā terrā:
qm̄ natura ⁊ eſſentia ē: ꝓculdubio bona ē
hab͛s modū ⁊ ſpeciē ſuā in genere atq̃ or
dine ſuo. Quō ḡ res bona efficiēs ē volū/
tatiſ malę? Quō inquā bonū ē cauſa mali?
Cū eni ſe volūtas relicto ſuꝑiore ad inferi
ora cōuertit: efficiꝉ mala: nō q: malū ē q̄ ſe
cōuertit: ſ; q: ꝑuerſa ē ipſa ꝯuerſio. Idcir/
co ñ res inferior volūtatē malā fecit: ſ; q: rē
inferiorē praue atq̃ inordinate ipa q̄ facta
ē appetiuit. Si eni aliq̄ duo ęq̄liter affecti ī
aīo ⁊ corꝑe videāt vniꝰ corꝑis pulchritu/
dinē: q̄ viſa vnꝰ coꝝ ad illicite fruēdū mo
ueaꝉ: alꝉ ī volūtate pudica ſtabil' ꝑſeueret:
q̄d putamꝰ eē cauſę vt ī illo fiat: ī illo ñ fiat
volūtas mala: quaꝫ illa res fecit in q̄ facta
ē? Neq̃ eni pulchritudo illa corꝑis eā nō
fecit in ābobꝰ: qñ q̇dē amboꝝ nō diſpariliꝉ
occurrit aſpectibꝰ. An caro intuētis ī cau/
ſa ē? Cur nō ⁊ illiꝰ? An vero animꝰ? Cur nō
vtriuſq̃? Ambos eni ⁊ aīo ⁊ corꝑe ęq̄liter
affectos fuiſſe ꝑdiximꝰ. An dicēdū ē alteꝝ
coꝝ occulta maligni ſpūs ſuggeſtione tēp/
tatū: q̄ſi nō eadē ſuggeſtioni ⁊ q̄licūq̃ ſuaſi
oni ꝓpria volūtate cōſenſerit? Hāc igiꝉ cō
ſenſionē hāc malā quā male ſuadēti adhi/
buit volūtatē q̄ in eo res fecerit q̄rimꝰ. Nā
vt ħ q̄ꝫ impedimētū ab iſta q̄ſtione tollaꝉ:
ſi eadeꝫ tēptatiōe ābo tēptēꝉ ⁊ vnꝰ ei cedat
atq̃ ꝯſētiat: alꝉ v̇o idē q̄ fuerit ꝑſeueret: q̄d
aliud apparet niſi vnū voluiſſe alteꝝ nolu
iſſe a caſtitate deficere? Vñ niſi ꝓpria volū
tate vbi eadē fuerat in vtroq̃ corꝑis ⁊ aīę
affectio: āboꝝ oculis pariꝉ viſa ē eadē pul
chritudo: ābobꝰ pariꝉ inſtitit occulta tēpta
tio? Propriā igiꝉ ī vno coꝝ volūtatē q̄ res
fecerit ſcire volētibꝰ ſi bñ inueāꝉ: nihil occur
rit. Si eni dixerimꝰ ꝙ ipſe eaꝫ fecerit: q̄d erat
ipſe añ volūtatē malā niſi natura bona: cuiuſ
auctor bonꝰ deꝰ q̄ ē icōmutabile bonū? Qui ḡ
dicit eū q̄ ꝯſenſit tēptanti atq̃ ſuadēti: cui nō
cōſenſit alꝉꝰ: ad illicite vtendū pulchro corꝑe
qḋ vidēdū ambobꝰ pariꝉ affuit: cū añ illā vi/
ſionē ac tēptationē ſimileſ ambo animo ⁊ cor
pore fuerint: ipſū ſibi feciſſe volūtateꝫ malā q̄
vtiq̃ bonꝰ añ volūtatē malam fuerit: q̄rat cur
eā fecerit: vtrū q: natura ē: an q: ex nihilo fa/
cta ē: ⁊ inueniet volūtatē malā nō ex eo eē in/
cipe q: natura ē: ſed ex eo ꝙ de nihilo natura
facta ē. Naꝫ ſi natura cauſa ē volūtatis malę
q̄d aliud angimur dicere niſi a bono fieri ma/
lū: ⁊ bonū eſſe cauſā mali: ſiq̇dē a natura bo/
na fit volūtas mala? Qḋ vnde fieri pōt vt na
tura bona q̄uis mutabilis añq̃ habeat vo/
lūtatē malā faciat aliq̄d mali: hoc ē ipſaꝫ vo/
lūtatē malaꝫ.

Ca. VII

Nemo ergo q̄rat efficientē cauſā malę vo
lūtatis. Nō eni ē efficiēs: ſ; deficiens: q:
nec illa effectio ē: ſ; defectio. Deficere nāq̃ ab
eo qḋ ſūme eſt: ad id qḋ minꝰ ē: hoc ē incipe/
re habere volūtatē malā. Cauſas porro defe
ctionū iſtaꝝ cū efficiētes ñ ſint vt dixi ſ; deficiē
teſ: velle inuenire tale ē: ac ſi q̇ſq̃ vellet videre
tenebras vꝉ audire ſilētiū. Qḋ tñ vtrūq̃ nobꝭ
notū eſt: neq̃ illḋ niſi ꝑ oculos: neq̃ ħ niſi ꝑ
aures: nō ſane in ſpecie: ſ; in ſpeciei ꝑuatōne.
Nemo ḡ ex me ſcire q̄rat: qḋ me neſcire ſcio:
niſi forte vt neſcire diſcat: qḋ ſciri ñ poſſe ſci/
endū ē. Ea quippe q̄ nō in ſpecie ſ; in eiꝰ ꝑuatio
ne ſciūꝉ: ſi dici aut intelligi pōt q̇dāmō neſciē
do ſciūꝉ vt ſciēdo neſciāꝉ. Cū eni acies etiaꝫ
oculi corꝑalis currit ꝑ ſpecies corꝑales: nuſ/
q̄ tenebras videt niſi vbi ceperit nō videre.
Ita ēt ñ ad aliquē aliū ſēſū ſ; ad ſolaſ aures ꝑ
tinet ſentire ſilētiū: qḋ tñ nullo mō niſi nō au
diēdo ſentiꝉ. Sic ſpecieſ intelligibiles mēs q̄/
dē nr̄a itelligēdo ꝯſpicit: ſ; vbi deficiūt neſciē
do ꝯdiſcit. Delicta eni q̇s itelligit? Hoc ſcio p̄s.18
naturā dei nūq̃ nuſq̃ nulla ex ꝑte poſſe defi
cere: ⁊ ea poſſe deficere q̄ ex nihilo facta ſunt.
Que tñ q̄tomagis ſūt ⁊ bona faciūt: tūc eñ
aliq̄d faciūt cū cauſas hñt efficiētes: inq̄tum
aūt deficiūt: ⁊ ex ħ mala faciūt (q̄d eñ tūc fa/
ciūt niſi vana?) cauſas hñt deficiētes. C. VIII

Ite ſcio in q̄ fit mala volūtas: id in eo fi
eri qḋ ſi nollet nō fieret: ⁊ iō nō neceſſa/
rios ſ; volūtarios defectus iuſta pena ꝯſeq̇ꝉ.
Deficiꝉ eni nō ad mala ſ; male. id ē nō ad ma
laſ naꝉaſ. ſ; iō male q: ꝯ ordinē naturaꝝ ab eo
qḋ ſūme ē: ad id qḋ minꝰ ē. Neq̃. n. auri vitiū
ē auaricia vel cupiditas: ſ; hoīſ ꝑuerſe amātis
auꝝ: iuſticia derelicta: q̄ incōꝑabiliꝉ auro de/

buit añponi. Nec luxuria ē vitiū pulchro-
rū ſuauiūq; corporū: ſ; aīe puerſe amantis
corporeas voluptates: neglecta tꝑantia q̄
rebꝰ ſpiritualꝯ pulchriorıbꝰ ⁊ icorruptibilꝯ
ſuauiorıbꝰ coaptamur. Nec iactātia vitiū
ē laudis hūane: ſ; aīe puerſe amātis lauda
ri ab hoībꝰ ſpreto teſtimonio ꝯſciētie. Nec
ſupbia vitiū ē dātis ptātē: vel ipiꝰ etiā ptā-
tis: ſ; aīe puerſe amātis ptātē ſuā potētiorꝯ
iuſticia cōtēpta. Ac ꝑ h̄ q̄ puerſe amat cu-
iuſlibet nature bonū: etiā ſi adipiſcat̃: ipſe
fit ī bono malꝰ: ⁊ miſer meliore ꝓuatꝰ. Ca.
Cum ḡ male voluntatis efficiens IX
naturalis vel ſi dici pōt eſſētialis nul
la ſit cauſa: ab ipa q̄ppe incipit ſpirituū mu
tabiliū malū: q̄ minuit̃ atq; deprauat̃ natu
re bonū: nec talē volūtatē fac̄ niſi defectio
q̄ deſerit̃ deꝰ: cuiꝰ defectionis etiā cauſa vti
q; deficit: ſi dixerimꝰ nullā eſſe efficiētē cāz
etiā volūtatis bone: cauēdū ē ne volūtas
bonoꝝ āgeloꝝ nō facta: ſ; deo coetna eē cre
dat̃. Cū eni ipi facti ſunt: quō illa facta nō
eſſe dicet̃? Porro q2 facta ē: vtruz cū ipſis
facta eſt: an ſine illa fuerūt priꝰ? Sz ſi cū ip
ſis. nō dubiū q2 ab illo facta ſit a q̄ ⁊ ipſi: ſi-
mulq; vt facti ſūt: ei a q̄ facti ſūt amore cuz
q̄ facti ſūt adheſerūt. Eoq; ſūt iſti ab illoꝝ
ſocietate diſcreti: q2 illi ī eadē volūtate bo-
na māſerūt: illi ab ea deficiēdo mutati ſunt:
mala. ſ. volūtate: h̄ ipo q2 a bono defecerūt
a q̄ nō defeciſſēt ſi vtiq; voluiſſēt. Si aūt bo
ni angeli fuerūt priꝰ ſine bona volūtate: eā
q; in ſeipſis deo nō operāte fecerūt: ḡ me-
liores a ſeipſis q̄ʒ ab illo facti ſunt. Abſit.
Quid eni erāt ſine bona volūtate: niſi ma-
li? Aut ſi ꝓpterea nō mali: q2 nec mala vo-
lūtas eis inerat: neq; eni ab ea quā nōduz
ceperāt habere defecerāt: certe nōdū tales
nōdū tā boni q̄ʒ eſſe cū volūtate bona ce-
perūt. Aut ſi nō potuerūt ſeipos facere me-
liores q̄ʒ eos ille fecerat: q̄ nemo meliꝰ q̄cq̄
facit: pfecto ⁊ bonā volūtatem q̄ meliores
eſſent niſi opante adiutorio creatoris hr̄e
nō poſſent. Et cū id egit eorū volūtas bo-
na: vt nō ad ſeipſos q̄ minꝰ erāt: ſ; ad illū q̄
ſūme ē ꝯuerterēt̃ eiq; adherētes magis eſ-
ſent: eiuſq; ꝑticipatione ſapiēt̃ beateq; vi-
uerēt: q̄d aliud oſtēdit̃ niſi volūtatē quāli-
bet bonā inopē fuiſſe in ſolo deſiderio re-
māſurā: niſi ille qui bonā naturā ex nihilo
ſui capacē fecerat: ex ſeipo faceret implen-
do meliorē priꝰ faciēs excitādo auidiorē?
Nā ⁊ h̄ diſcutiendū ē: ſi boni angeli ipſi in
ſe fecerūt volūtatē bonā: vtꝝ aliq̄ cā an nul
la volūtate fecerūt. Si nulla vtiq; nec fece
rūt: ſi aliq̄: vtrū mala an bona? Si mala: q̄-
modo eſſe potuit mala volūtas bone volū
tatis effectrix? Si bona: iā ḡ habebant. Et
iſtā q̄s fecerat niſi ille q̄ eos cū bona volū-
tate. i. cū amore caſto q̄ illi adhererēt: cre-
auit: ſil̃ in eis ⁊ ꝯdēs naturā: ⁊ largiēs gra-
tiā. Uñ ſine bona volūtate: h̄ ē dei amore
nūq̄ʒ ſanctos āgelos fuiſſe credēdū ē. Iſti
aūt q̄ cū boni creati eſſent: tñ mali ſūt: ma-
la ꝓpria volūtate quā bona natura nō fecit
niſi cū a bono ſponte defecit: vt mali cauſa
nō ſit bonuz ſ; defectꝰ a bono: aut minorē
acceperūt amoris diuini gratiā q̄ʒ illi q̄ ī eadē
ꝑſtiterūt: aut ſi vtriq; boni eq̄lit̃ creati ſunt
iſtis mala volūtate cadētibꝰ: illi ampliꝰ ad
iuti ad eā beatitudinis plenitudinē vñ ſe
nūq̄ʒ caſuros certiſſimi fierēt ꝑuenerūt: ſic
iā etiā in libro quē ſeq̄t̃ iſte tractauimꝰ. Cō
fitēdū ē igit̃ cū debita laude creatoris: non
ad ſolos ſanctos hoīes ꝑtinere: verū etiā de
ſanctis āgelis poſſe dici: q2 caritas dei dif Roma. 5
fuſa ſit in eis ꝑ ſpiritū ſanctuz q̄ datꝰ ē eis:
nec tantū hoīm ſ; p̄mꝰ p̄cipueq; angelorū
bonū eſſe q̄d ſcriptū eſt: mihi aūt adherere Pš. 72
deo bonū ē. Hoc bonū q̄bꝰ cōmune ē: hūt
⁊ cū illo cui adherēt: ⁊ int̃ ſe ſocietatē ſan-
ctā ⁊ ſūt vna ciuitas dei: eadēq; viuū ſacri
ficiū eius: viuūq; tēplū eiꝰ. Cuiꝰ ꝑs q̄ ꝯiū-
genda imortalibus angelis ex mortalibus
hominibus cōgregatur: ⁊ nunc mortaliter
ꝑegrinat̃ in terris: vel in eis q̄ morte obierūt
ſecretis aīaꝝ receptaculis ſedibuſq; requi
eſcit: eodē deo creāte quēadmoduz exorta
ſit: ſicut de angelis dictū ē iā video eē dicē
dū. Ex vno q̄ppe hoīe quē p̄mū deꝰ ꝯdidit
genꝰ hūanū ſūpſit exordium: ſcd̄m ſancte
ſcp̄ture fidē: q̄ mirabilē auctoritatē nō ime
rito habz in orbe terraꝝ: atq; in oībꝰ gētibꝰ
q̄s ſibi eē crediturās inter cetera vā q̄ dix-
it vera diuinitate p̄dixit. Ca. X.
Omittamꝰ igit̃ ꝯiecturas hoīm neſciē
tiū q̄d loquāt̃ de natura vel inſtituti
one generis hūani. Alij nāq; ſic de ipo mū
do crediderūt: ſp̄ fuiſſe hoīes opinat̃. Uñ
ait ⁊ apuleiꝰ cū h̄ animātū genꝰ deſcribe-
ret: ſingulatim inquit mortales cūcti: tñ vni
uerſo genere ꝑpetui. Et cū illis dictū fuerit
ſi ſp̄ humanū genꝰ fuit: q̄ nā mō verū eoꝝ lo
q̄t̃ hiſtoria: narrās q̄ fuerit q̄rūcūq; reꝝ inuē
tores: q̄ p̄mi liberaliū diſciplinaꝝ aliarūq;
artium inſtitutores: vel a quibus p̄mū illa
vel illa regio parſq; terrarum illa atq; illa
inſula incoli ceperit. Reſpōdent diluuijs

ꝛ ꝯflagrationib⁹ ꝑ certa interualla tp̄m: nō
q̄dē oīa ſ; plurima terrarū ita vaſtari vt re-
digāt hoīes ad exiguā paucitatē: ex q̄rū ꝓ
genie rurſuſ multitudo p̄ſtina reparet: ac ſic
idētidē reparari ꝛ inſtitui q̄ſi p̄ma reſtituā
tur: porro q̄ fuerāt illis nimijs vaſtationib⁹
interrupta ꝛ extincta. Ceteꝝ hoīem niſi ex
hoīe exiſtere oīno nō poſſe. Dicūt aūt qđ
putāt: n̄ qđ ſciūt. Fallūt etiā eos q̄dā mē-
dacissime: lr̄e q̄s phibēt i hiſtoria tp̄m multa
ānoꝝ milia ꝯtinere: cū ex lr̄is ſacris ab inſti
tutione hoīs nōdū cōpleta annoꝝ ſex mi-
lia cōputem⁹. Vn̄ ne multa diſputē: queād
modū illaꝝ lr̄aꝝ in q̄b⁹ lōge plura annorū
milia referūt vanitas refellat: ꝛ nulla in il-
lis rei huius idonea repiat auctoritas: illa
ep̄la alexandri magni ad olympiadē ma-
trē ſuā quā ſcp̄ſit: narratōnē cuiuſdā egyp
tij ſacerdotis inſinuās: quā ꝓtulit ex lr̄is q̄
ſacre apud illos habēt: ꝯtinet etiā regna q̄
greca q̄ȝ nouit hiſtoria. In q̄b⁹ regnū aſſy
rioꝝ in eadē ep̄la alexādri q̄nq; milia exce
dit annoꝝ. In greca v̄o hiſtoria: mille fer-
me ꝛ trecētos h̄ȝ ab ipi⁹ beli p̄ncipatu: quē
regē ꝛ ille egypti⁹ in eiuſdē regni ponit ex-
ordio. Perſaꝝ aūt ꝛ macedonū imperiuȝ
vſq; ad ipſū alexandrū cui loq̄bat: pluſq̄ȝ
octo annoꝝ milia ille ꝯſtituit: cū apud gre
cos macedonū vſq; ad mortē alexādri q̄-
dringēti octogītaq̄nq; repiāt anni. Perſa
rū v̄o donec ipi⁹ alexādri victoria finiret:
ducēti ꝛ triginta tres cōputent. Lōge itaq;
hi numeri ānoꝝ illis egyptijs ſūt minores:
nec eis etiā ſi ter tm̄ cōputarēt equarēt. Per
hibēt eni egyptij q̄ndā tā breues ānos ha-
buiſſe: vt q̄ternis mēſib⁹ finirēt. Vn̄ annuſ
plenior ꝛ verior q̄lis nūc ꝛ nobis ꝛ illis ē:
tres eoꝝ ānos cōplectebat antiq̄s. Sȝ nec
ſic q̄dē vt dixi: greca egyptie nūero tp̄m cō
cordat hiſtoria. Et iō grece poti⁹ fides ha-
bēda ē: q; veritatē nō excedit ānoꝝ: q̄ lr̄is
nr̄is q̄ vere ſacre ſūt cōtinet. Porro ſi hec
ep̄la alexādri q̄ maxime inotuit: multū ab-
horret i ſpatijs tp̄m a probabili fide reꝝ: q̄ȝ
tomin⁹ credēdū ē illis lr̄is q̄s plenas fabu-
loſis velut antiq̄tatib⁹ ꝓferre voluerūt cō
tra auctoritatē notiſſimoꝝ diuinoꝝq; li-
broꝝ: q̄ totū orbē ſibi crediturū eſſe p̄dixit:
ꝛ cui tot⁹ orbis ſic ab ea p̄dictū ē credidit:
q̄ vera ſe narraſſe p̄terita ex his q̄ futura p̄-
nūciauit: cū tanta veritate implent oſ̄dit.

Preter eni ea q̄ dicit̄ b et allegat de epiſtola alexandri ad olimpiadeȝ in thieo platonis dicitur q̄ ſolō inter ſeptē ſapiētes inſignis. inſtruct⁹ erat a ſacerdotib⁹ egyptiſ q̄ ſamī ciuitas egyptij tūc ſteterat. viij milib⁹ annoꝝ eiuſ fūdatiōeȝ pceſſit cōditio athenaꝝ mille anniſ. In ꝓlogo etiam martiani quē libro ſuo de aſtronomia p̄miſit. q̄ in libris raro iuenit̄ dr̄ ex pſona ſapientie eā. xl. milib⁹ annoꝝ apō egyptios viguiſſe.

Ca. XI

Alij vero q̄ mūduȝ iſtū nō exiſtimant ſempiternū: ſiue nō eū ſoluȝ
ſ; innumerabiles opinēt: ſiue ſolū q̄dē eſſe
ſ; certis ſeculoruȝ interuallis innumerabiliter
oriri ꝛ occidere: neceſſe eſt fateant hominū ge
nus pri⁹ ſine homib⁹ gignētib⁹ extitiſſe. Ne-
q; enim vt alluuionibus incendijſq; terrarū
q̄s illi nō putāt toto prorſus orbe cōtingere:
ꝛ ideo paucos hoīes ex q̄b⁹ reparet multitudo
priſtina: ſp remanere cōtendūt: ita et hi poſ-
ſūt putare q̄ aliq̄d hoīm pereūte mūdo relin
quat i mūdo: ſed ſicut ip̄m mūdū ex materia
ſua renaſci exiſtimant: ita in illo ex elementis
ei⁹ gen⁹ hūanū: ac deinde a parētib⁹ ꝓgeniē
pullulare mortaliū ſicut alioꝝ aīaliū.

Ca. XII

Quod aūt reſpōdim⁹ cū de mundi
origie q̄ſtio verteret: eiſ q̄ nolūt credere
nō eū ſemp fuiſſe ſed eſſe cepiſſe: ſicut etiā pla
to aptiſſime ꝯfitet: q̄uis a nōnullis ꝯtra quā
loquit ſenſiſſe credat: hoc etiā de prima ho-
minis ꝯditione reſpōderim: ꝓpter eos q̄ ſimi
liter mouent: cur hō p innumerabilia atq; in-
finita retro tp̄a creat⁹ nō ſit: tanq; ſero ſit con
ditus: vt mi̅n⁹ q̄ȝ ſex milia ſint annorum ex q̄
eſſe cepiſſe in ſacris lr̄is inuenit. Si eni breui
tas eos offēdit tp̄is: q̄ tā pauci eis vident an
ni ex quo inſtitut⁹ homo in noſtris auctorita-
tib⁹ legit: cōſiderēt nihil eſſe diuturnū in quo
eſt aliq̄d extremū: ꝛ omnia ſeculorū ſpacia de
finita: ſi eternitati interminate cōparet: nō exi-
gua exiſtimāda eē ſ; nulla. Ac ꝑ hoc: ſi n̄ q̄nq;
vel ſex verū etiaȝ ſexaginta milia vel ſexcēta
aut ſexageſies aut ſexcēties milia dicerēt āno
rum: aut itidē ꝑ totidē totiēs multiplicaret ſ;
ſūma: vbi iā nullū numeri nomē haberem⁹ ex
quo de⁹ hominē fecit: ſimiliter q̄ri poſſet cur
an̄ nō fecerit. Dei q̄ppe ab hoīs creatione ceſ
ſatio retrorſus eterna ſine initio tāta ē: vt ſi ei
cōferat quālibet magna ꝛ ineffabilis numero
ſitas temporū: q̄ tamē fine cōcluſa certis ſpa-
cijs terminat: nec ſaltē tāta videri debeat: q̄ȝ
ta ſi humoris breuiſſimā guttā vniuerſo mari
etiā q̄ȝtū oceanu⁹ circumfluit cōparem⁹: q̄m
iſtorū duorū vnuȝ quidē perexiguuȝ ē: alterū
incōparabiliter magnū: ſed vtrūq; finitū. Il-
lud vero temporis ſpaciuȝ quod ab initio ali
quo ꝓgredit: ꝛ aliquo termio coercet: magni
tudine q̄ȝtacunq; tendat cōparatuȝ illi quod
initiuȝ non habet: neſcio vtrū ꝓ minimo an-
potius ꝓ nullo deputandū eſt. Huic enim ſi
a fine vel breuiſſima ſingilatim momēta detra
hant: decreſcente numero: licet tam ingēti: vt
vocabulum non inueniat retrorſum redeun-
do: tanq; ſi hoīs dies ab illo in quo nūc viuit
vſq; ad illum in quo natus eſt detrahas: q̄n-
q; ad initiuȝ illa detractio perducetur. Si au
tem detrahantur retrorſus in ſpacio quod a

Plato in thimeo.

nullo cepit exordio: nõ dico ſingulatim minu-
ta momẽta vel horaꝝ aut dieꝝ aut mẽſiũ aut
ãnoꝝ etiã q̃ntitates: ſ; tã magna ſpacia: q̃ꝫ ta
illa ſũma cõprehẽdit ãnoꝝ: q̃ iã dici a q̃buſli-
bet cõputatoribꝰ nõ põt: q̃ tñ momẽtoꝝ mi-
nutatim detractione ꝯſumit̃: ⁊ detrahãt̃ h̃ tã-
ta ſpacia: nõ ſemel atq̃ iteꝝ ſepiuſq̃ ſ; ſp̄: q̃d
fit: q̃d agit̃: q̃ñ nũq̃ ad initiũ q̃ð omino nul-
lũ ẽ ꝑuenit̃? Quapropt̃ q̃ð nos mõ q̃rimꝰ pꝰ
q̃nq̃ milia ⁊ q̃ð amplꝰ excurrit ãnoꝝ: poſ-
ſent ⁊ poſteri etiã pꝰ ãnoꝝ ſexcẽties milies ea-
dẽ curioſitate req̃rere: ſi intãtũ h̃ mortalitas
hoim exoriẽdo ⁊ occũbẽdo ⁊ impita pſeuera-
ret ifirmitas. Potuert̃ ⁊ q̃ fuert̃ añ nos ipiſ re-
cẽtibꝰ hoīs creati tpibꝰ iſtã mouere q̃ſtionẽ.
Ipſe deniq̃ p̄mꝰ hõ vł poſtridie vł eodẽ die
poſtea q̃ꝫ factꝰ ẽ potuit inq̃rere cur non añ ſit
factꝰ. Et q̃ñcũq̃ antea factꝰ eẽt: nõ vires tũc
alias: ⁊ alias nũc: vł etiã poſtea iſtã de initio
rerũ tpaliũ cõtrouerſiã reperiret. Ca. XIII

Hunc aũt ſe p̄hi mũdi huiꝰ nõ alit̃ puta-
uerũt poſſe vel debere diſſoluere niſi vt
circuitꝰ tpm inducerẽt q̃bꝰ eadẽ ſp̄ fuiſſent re-
nouata atq̃ repetita in reꝝ natura: atq̃ ita de-
inceps fore ſine ceſſatiõe aſſeuerarẽt volumi-
na veniẽtiũ ꝑtereũtiũq̃ ſeculoꝝ: ſiue i mũdo
ꝑmanẽte iſti circuitꝰ fierẽt: ſiue certis interual-
lis oriẽs ⁊ occidẽs mũduſ eadẽ ſp̄ q̃ſi noua q̃
trãſacta ⁊ vẽtura ſũt exhiberet. A q̃ ludibrio
ꝓrſus imortalẽ aiam etiã cũ ſapientiã ꝑcepit
liberare nõ pñt: eũtẽ ſine ceſſatiõe ad falſã be-
atitudinẽ: ⁊ ad verã miſeriã ſine ceſſatiõe re-
deũtẽ. Quõ eni vera btitudo ẽ de cuꝰ nunq̃
ꝑternitate cõfidit̃: dũ aia venturã miſeriã aut
impitiſſima ĩitate neſcit: aut infelicíſſima im-
beatitudie ꝑtimeſcit? At ſi ad miſerias nunq̃
vlteriꝰ reditura ex his ad beatitudinẽ ꝑgit: fit
ẽ͂ aliq̃d noui i tpe: q̃ð finẽ nõ hꝫ tpis. Cur nõ
ẽ͂ ⁊ mũdus? Cur nõ ⁊ hõ factꝰ in mũdo: vt illi
neſcio q̃ falſi circuitꝰ a falſis ſapiẽtibꝰ fallaci-
buſq̃ cõꝑti inſana doctrĩa tramite recti itine-
ris euitẽt? Nã q̃dã ⁊ illud q̃ð legit̃ in libro ſa- Eccs. i
lomonis q̃ vocat̃ eccliaſtes: q̃d ẽ q̃ð fuit: ipm
q̃ð erit: ⁊ q̃d ẽ q̃ð factũ ẽ: ipm q̃ð fiet: ⁊ nõ eſt
oĩe recẽs ſub ſole: nec q̃ſq̃ loq̃t̃ ⁊ dicit h̃ no-
uũ ẽ: iã fuit in ſeculis q̃ fuerunt añ nos: ꝓpter
hos circuitꝰ i eadẽ redeũtes: ⁊ i eadẽ cũcta re-
uocãtes dictũ itelligi volũt: q̃ð ille aut de his
rebꝰ dixit de q̃bꝰ ſupiꝰ loq̃bat̃: h̃ ẽ de generati-
onibꝰ alijs eũtibꝰ alijs veniẽtibꝰ: d̃ ſolis ãfra-
ctibꝰ: de torrẽtiũ lapſibꝰ: aut certe de oim reꝝ
generibꝰ q̃ oriũt̃ atq̃ occidũt. Fuert̃. n. hoieſ
añ nos: ſũt ⁊ nobiſcũ: erunt ⁊ poſt nos. ita q̃ꝫ
aiantia vł arbuſta: Mõſtra q̃ꝫ ipa q̃ iuſitata

naſcũt̃: q̃ꝫuis int̃ ſe diuerſa ſint: ⁊ q̃dã coꝝ
ſemel facta narrẽt̃: tñ ſcd̃m id q̃ð generalr̃
miracula ⁊ mõſtra ſũt vtiq̃ ⁊ fuerũt ⁊ erũt:
nec recẽs ⁊ nouũ ẽ vt mõſtꝝ ſb̃ ſole naſcat̃.
Q̃uis h̃ ṽba q̃dã ſic itellexerit: tãq̃ i ꝑde-
ſtinatõe dei iã facta fuiſſe oia ſapiẽs ille vo-
luiſſet intelligi: ⁊ iõ nihil recẽs eẽ ſub ſole.
Abſit aũt a recta fide vt his ſalomõis ṽbiſ
illos circuitꝰ ſignificatos eẽ credamꝰ q̃bꝰ il-
li putãt ſic eadẽ tpm tpaliũq̃ reꝝ volumia
repeti (vt ṽbi gr̃a) ſic in iſto ſclo plato p̄hs
in vrbe athenieñ: ⁊ i ea ſchola q̃ academi-
ca dicta ẽ diſcipulos docuit: ita ꝑ inumera-
bilia retro ſecula multũ ꝓlixis q̃dẽ interuall'
ſ; tñ certis: ⁊ idẽ plato ⁊ eadẽ ciuitas: eadẽ-
q̃ ſchola: ijdẽq̃ diſcipuli repetiti ⁊ ꝑ inu-
merabilia deide ſcl̃a repetẽdi ſint. Abſit in-
q̃ꝫ vt nos iſta credamꝰ. Semel. n. xp̄s mor- Roma. 6
tuꝰ ẽ ꝓ peccatꝭ nr̃is: reſurgẽs aũt a mortuiſ
iã nõ morit̃: ⁊ mors ei vltra ñ dñabit̃. ⁊ noſ
poſt reſurrectionẽ ſp̄ cũ dño erimꝰ: cui mõ
dicimꝰ: q̃ð ſacer admonet pſalmꝰ. Tu dñe Ps̃. ii
ſuabis nos: ⁊ cuſtodies nos a generatiõe
hac in ẽtnũ. Satis aũt iſtis exiſtimo ꝯueni-
re q̃ð ſeq̃t̃. In circuitu ipij ãbulãt: nõ q̃ꝛ ꝑ
circulos q̃s opinãt̃ eoꝝ vita ẽ recurſura: ſ;
q̃ꝛ mõ talis ẽ erroris eoꝝ vĩa id ẽ falſa do-
ctrina. Capitu. XIIII

Quid aũt miꝝ ẽ ſi in his circuitibꝰ er-
rãtes: nec aditũ nec exitũ inueniũt: q̃ genꝰ
hũanũ atq̃ iſta nr̃a mortalitaſ: nec q̃ initio
cepta ſit ſciũt: nec q̃ fine claudat̃: q̃ñ q̃deꝫ
altitudinẽ dei penetrare nõ pñt: q̃ꝛ cũ ipſe
ſit ẽtnꝰ ⁊ ſine initio: ab aliq̃ tñ initio exorſꝰ
ẽ tpa: ⁊ hoieꝫ quẽ nũq̃ añ fecerat: fec̃ i tpe
nõ tñ nouo ⁊ repẽtino: ſ; imutabili ẽtnoq̃
ꝯſilio. Quis hãc valeat altitudinẽ iueſtiga-
bilẽ inueſtigare ⁊ inſcrutabilẽ ꝑſcrutari: ſe-
cũdũ quã deꝰ hoieꝫ tpalẽ añ quẽ nemo vn-
q̃ꝫ hoim fuit nõ mutabili volũtate i tpe cõ-
didit ⁊ genꝰ hũanũ ex vno mltiplicauit: q̃ñ
q̃dẽ pſalmꝰ ipe cũ ꝑmiſiſſet atq̃ dixiſſet: tu Ps̃. ii
dñe ſuabis nos ⁊ cuſtodies nos a genera-
tiõe hac in ẽtnũ: ac deinde repcuſſiſſet eos
in q̃rũ ſtulta impiaq̃ doctrina nulla libera-
tionis ⁊ beatitudinis aię ſeruat̃ ẽternitas:
ꝯtiuo ſb̃ijcieñ. i circuitu inq̃t impij ãbulãt. Ibidẽ.
Tãq̃ ei diceret̃. Quid ẽ͂ tu credis: ſentis:
intelligis? Nunq̃d nã exiſtimãdũ ẽ ſubito
deo placuiſſe hoieꝫ facere: quẽ nũq̃ antea
infinita retro ẽtnitate feciſſꝫ: cui nihil noui
accidere põt: in q̃ mutabile aliq̃d nõ ẽ. Et
ne nos h̃ audiẽtes aliq̃ forte turbaret ãbi-
guitas: ꝯtiuo rñdit ad ipm deũ loq̃ns. ſcd̃ꝫ Ps̃. ii

altitudinē tuā mltiplicaſti filios hominū.
Sētiāt inq̄t hoīeſ qđ putāt: ꝛ qđ eis placet
opinēt ꝛ diſputēt: ſcđm altitudinē tuā quā
nullus pōt noſſe hoīm: multiplicaſti filios
hoīm. Ualde q̄ppe altū ē: ꝛ ſp deū fuiſſe: ꝛ
hoīem quē nūq̄ fecerat ex aliq̄ tpe pmū fa
cere voluiſſe: nec ꝯſiliū volūtatēq̄ mutaſſe
Ego q̄dem ſic dn̄m deū aliq̄n ¶ C.XV
dn̄m n̄ fuiſſe dicere n̄ audeo: ita hoīez
nūq̄ antea fuiſſe: ꝛ ex q̄dā tpe pmū hoīem
creatū eſſe: dubitare nō debeo. Sȝ cū co-
gito cuiꝰ rei dn̄s ſemp fuerit: ſi ſp creatura
nō fuit: affirmare aliq̄d ptimeſco: q꞉ ꝛ me-
ipm intueoꝛ: ꝛ ſcriptū eē recolo. Quis ho-
minū pt ſcire ꝯſiliū dei: aut q̄s poterit cogi-
gitare q̄d velit dn̄s: Cogitationes enī mor
taliū timide: ꝛ incerte adinuentiones nr̄e.
Sap.9 Corruptibile enī corpꝰ aggrauat aīam: et
deprimit t̄rena inhabitatio ſenſū multa co
gitātē. Ex his igit̄ q̄ in hac terrena ībabita
tiōe multa cogito: depmūt me iō vnq̄ mul
ta: q꞉ vnū qđ ex illis vel pter illa qđ forte n̄
cogito verꝫ ē: inuenire nō poſſū. Si dixero
ſp fuiſſe creaturā cuiꝰ dn̄s eſſet q̄ dn̄s ſp ē:
nec dn̄s vnq̄ nō fuit: ſ; nūc illā: nūc aliā p
alia atq̄ alia tpm ſpacia: nec aliquā crea-
tori coet̄nā eē dicamꝰ: q꞉ fides rōq̄ ſana cō
dēnat: cauēdū ē ne ſit abſurdū ꝛ a luce vi-
tatis alienū: mortalē q̄dē aliā p vices tpm
cedētē: aliā ſuccedētē: īmortalē vō nō eſſe
cepiſſe niſi cū ad nr̄m ſeculū vētū ē: qn̄ et
angeli creati ſūt: ſi eos recte lux illa pmū fa
cta ſignificat: aut illđ potiꝰ celū đ q̄ dictū ē.
In pncipio fec̄ deꝰ celū ꝛ t̄rā: cū tn̄ n̄ fuerit
an̄q̄ fierēt: ne īmortales ſi ſp fuiſſe dicant̄:
deo coet̄ni eē credant̄. Si aūt dixero nō in
tpe creatos eſſe angelos: ſ; an̄ oīa tpa ꝛ ip-
ſos fuiſſe: q̄rū deꝰ dn̄s eſſet q̄ nūq̄ niſi dn̄s
fuit: q̄rit̄ a me etiā ſi an̄ oīa tpa facti ſūt: vtꝝ
ſemper potuerūt eſſe qui facti ſunt. Hic re
ſpondendū eſſe forte videat̄: q꞉ q̄dāmodo
nō incōuenient̄ ſp eē dicat̄. Uſq̄ adeo aūt
iſti oī tpe fuer̄t: vt etiā an̄ oīa tpa facti ſint
ſi tn̄ a celo cepta ſūt tpa ꝛ illi iā erāt an̄ celū
At ſi tps nō a celo verꝫ ꝛ an̄ celū fuit: nō q̄-
dē in horis ꝛ diebꝰ ꝛ menſibꝰ ꝛ annis: nam
iſte dimēſiones tpaliū ſpacioꝝ q̄ vſitate ac
ꝓprie dicūt̄ tpa: manifeſtū ē qđ a motu ſi-
derꝫ ceperint: vn̄ ꝛ deꝰ cū hec inſtitueret di
xit: ꝛ ſint in ſigna ꝛ in tpa ꝛ in dies ꝛ ī ān̄os.
ſ; in aliq̄ mutabili motu: cuiꝰ aliud anteriꝰ p
terierit aliđ poſteriꝰ ſucceſſerit: eo q꞉ ſimul
eē nō pn̄t. Si ergo an̄ celū in angelicis mo
tibꝰ tale aliq̄d fuit: ꝛ iō tps iā fuit: atq̄ angeli
ex q̄ facti ſūt tpaliter mouebāt̄: etiā ſic oīm tē-
pore fuerūt qn̄quidē cū illis facta ſūt tēpora.
Quis aūt dicat: nō ſp fuit qđ oī tpe fuit: Sȝ
ſi h̄ reſpōdero: dicet̄ mihi. Quō ergo non ſūt
coeterni creatori ſi ſp ille: ſp illi fuerūt: Quō
etiā creati dicēdi ſūt: ſi ſemp fuiſſe intelligūt̄:
Ad h̄ quid reſpōdebit̄: An dicēdū: ꝛ ſp eos
fuiſſe qm̄ oīm tpe fuerunt q̄ cū tpe facti ſunt:
facti ſūt aūt cū q̄bꝰ facta ſūt tpa: ꝛ tn̄ creatoſ.
Neq̄ enī ꝛ ipa tpa creata eſſe negabimꝰ: q̄q̄-
uis oī tpe: tempꝰ fuiſſe nemo ambigat. Nā ꝛ
ſi nō oīm tpe fuit tps: erat ergo tēpus quādo
nullū erat tps. Quis hoc ſtultiſſimꝰ dixerit:
Poſſumꝰ enī recte dicere: erat tēpus qn̄ nō
erat roma: erat tps qn̄ nō erat hieruſalē: erat
tēpus quādo nō erat abraā: erat tempꝰ quā-
do nō erat homo: ꝛ ſi q̄d huiuſmodi. Poſtre
mo ſi nō cū initio tēporis: ſed poſt aliqđ tem-
pus factus ē mūdus: poſſumꝰ dicere: erat tē-
pus qn̄ nō erat mundus. At vero erat tempꝰ
quādo nullum erat tempꝰ: tā incōuenient̄ di-
cimꝰ: ac ſi quiſq̄ dicat: erat homo quādo nul
lus erat hō: aut erat iſte mundus qn̄ iſte non
erat mūdus. Si enī de alio atq̄ alio intelliga
tur: pōt dici aliq̄ mō. hoc ē: erat aliꝰ hō quā-
do nō erat iſte hō. Sic ergo erat aliud tempꝰ
qn̄ nō erat hoc tps: recte poſſumꝰ dicere. At
vero erat tps quādo nullū erat tempꝰ: q̄s vel
inſipiētiſſimꝰ dixerit: Sicut ḡ dicimꝰ creatū
tps: cū ideo ſemp fuiſſe dicat̄: quia oī tpe tē-
pus fuit: ita nō eſt cōſequēs: vt ſi ſp fuerunt
angeli: ideo nō ſint creati: vt ꝓpterea ſemp fu
iſſe dicant̄ q꞉ oīm tpe fuerūt: ꝛ ꝓpterea omni
tpe fuerūt quia nullo modo ſine his tempora
eſſe potuerūt. Ubi enī nulla creatura eſt cuiꝰ
mutabilibꝰ motibꝰ tempora pagant̄: tempo-
ra oīno eē nō poſſūt. Ac p hoc ꝛ ſi ſemp fu
erūt creati ſunt: nec ſi ſemp fuerūt ideo crea-
tori coeterni ſūt. Ille enī ſemp fuit eternitate
immutabili: iſti aūt facti ſunt. Sed ideo ſem-
per fuiſſe dicunt̄: quia oīm tempore fuerūt: ſi
ne quibꝰ tempora nullo modo eſſe potuerūt.
Tempus autē quoniā mutabilitate trāſcur-
rit: eternitati immutabili nō poteſt eſſe coeter
nū: Ac p hoc etiā ſi immortalitas angeloꝝ n̄
tranſit in tempore: nec preterita ē quaſi iā nō
ſit: nec futura quaſi nōdum ſit: tamen eorum
motus q̄bus tempora peragunt̄ ex futuro in
preteritum tranſeunt: ꝛ ideo creatori in cuiꝰ
motu dicendum non eſt vel fuiſſe quod iam
non ſit: vel futurum eſſe quod nondum ſit: co
eterni eſſe non poſſunt. Quapropter ſi deus

ſemꝑ dñs fuit: ſꝑ habuit creaturã ſuo dñatui
ſuiẽtẽ: verũtñ nõ de ipſo genitaꝫ: ſed ab ipſo
de nihilo factã nec ei coeternã. Erat q̇ppe añ
illã q̃uis nullo tẽpoꝛe ſine illa: non eam ſpa-
cio trãſcurrẽte ſed manẽte ꝑpetuitate ꝑcedẽſ.
Sꝫ hoc ſi reſpõdero eis q̇ req̇rũt quõ ſꝑ crea-
toꝛ ſꝑ fuit dñſ: ſi creatura ſeruiens nõ ſꝑ fuit:
aut quõ creatura creata eſt: ⁊ non potius cre
atoꝛi coeterna eſt ſi ſemꝑ fuit: Vereoꝛ ne faci
lius iudicer affirmare qđ neſcio q̃ꝫ docere qđ
ſcio. Redeo igitur ad id quod creatoꝛ noſter
ſcire nos voluit: illa vero vel ſapientioꝛibus
in hac vita ſcire permiſit: vel omnino perfe-
ctis in alia vita ſcienda ſeruauit: vltra vires
meas eſſe ꝓfiteoꝛ. Sꝫ ideo putaui ſine affir-
matione tractãda: vt qui h̄ legũt videãt a q̇-
bus q̃ſtionũ ꝑiculis debeãt tẽperare: nec ad
oia ſe idoneos arbitrent̃: potiuſqꝫ intelligant
q̃ꝫ ſit apoſtolo obtẽperandũ ꝑcipiẽti ſalubrit̃
Roma.12 vbi ait. Dico aũt ꝑ gratiã dei que data ẽ mi-
hi oibꝰ q̇ ſũt in vobis nõ plus ſapere q̃ꝫ opoꝛ
tet ſapere: ſꝫ ſapere ad tẽperantiã ſicut vnicui
qꝫ deꝰ ꝑtitꝰ eſt mẽſurã fidei. Si eni ꝓ viribꝰ ſu
is alat̃ infans: fiet vt creſcẽdo plus capiat: ſi
aũt vires ſue capacitatis excedat: deficiet an
teq̃ creſcat. Ca. XVI

Que ſecula ꝑterierit anteq̃ꝫ genꝰ inſtitue
ret humanũ me fateoꝛ ignoꝛare: nõ ta-
mẽ dubito nihil oino creature creatoꝛi eſſe co
eternũ. Dicit etiã apoſtolus tꝑa eterna: nec ea
futura: ſꝫ qđ magis ẽ mirãdũ ꝑterita. Sic eni
Titũ.1 ait. In ſpẽ vite eterne quã ꝓmiſit nõ mẽdax
deus añ tꝑa eterna: manifeſtauit aũt tꝑibus
ſuis verbu ſuũ. Ecce dixit retro q̄ fuerint tẽ-
poꝛa eterna: q̇ tamẽ nõ fuerũt deo coeterna.
Si quidẽ ille añ tꝑa eterna nõ ſolũ erat: verũ
etiã ꝓmiſit vitã eternã: quã manifeſtauit tꝑi-
bus ſuis id ẽ cõgruis: q̇d aliud q̃ꝫ verbũ ſuũ:
Hoc eſt enim vita eterna. Quõ autẽ ꝓmiſit
cũ hoibus vtiqꝫ ꝓmiſerit q̇ nõdũ erant añ tẽ-
poꝛa eterna: niſi quia in ipſiꝰ eternitate atqꝫ in
ipſo eiꝰ verbo eidẽ coeterno iã ꝑdeſtinatiõe
fixũ erat: qđ ſuo tẽpoꝛe futuꝝ erat. Ca. XVII

Illud q̃ꝫ nõ dubito anteq̃ꝫ ꝑmus hõ cre
atus eſſet: nunq̃ꝫ queq̃ꝫ hoiẽ fuiſſe: nec
eũdẽ ipſũ neſcio quibꝰ circuitibꝰ: neſcio quo-
ties reuolutũ: nec aliũ aliquẽ natura ſimilẽ:
neqꝫ ab hac fide me phoꝛuꝫ argumẽta deter-
rẽt: quoꝛum acutiſſimũ illud putat̃: qđ dicũt
nulla infinita vlla ſciẽtia poſſe cõꝑhẽdi. Ac
ꝑ hoc deꝰ inquiũt reꝝ q̃s fecit oim finitarum
oẽs finitas apud ſe rõnes hꝫ: bonitas aũt ei-
us nũq̃ꝫ vacua fuiſſe credenda ẽ: ne ſit tꝑalis
eiꝰ opatio: cuiꝰ retro fuerit ẽtna ceſſatio q̃-
ſi penituerit eũ ꝑoꝛis ſine initio vacationis
ac ꝓpterea ſit opis aggreſſꝰ initiũ. Et iđ ne-
ceſſe ẽ inquiũt eadẽ ſꝑ repeti: eadẽqꝫ ſemꝑ
repetẽda tranſcurrere: vel manẽte mundo
mutabiliter: q̇ licet nũq̃ꝫ nõ fuerit: ⁊ ſine ini
tio tꝑis tñ factꝰ eſt: vel eiꝰ q̃ꝫ oꝛtu ⁊ occaſu
ſꝑ illis circuitibꝰ repetito ſpeqꝫ repetẽdo: ne
videlꝫ ſi aliqñ ꝑmũ dei opa cepta dicũt̃ pri
oꝛẽ ſuã ſine initio vacationẽ tanq̃ꝫ inertẽ ac
deſidioſã: ⁊ iđ ſibi diſplicẽtẽ dãnaſſe quo-
dãmodo atqꝫ ob h̄ mutaſſe credat̃. Si aũt
ſꝑ q̇dẽ tꝑalia ſed alia atqꝫ alia ꝓhibet̃ ope
ratus: ac ſic aliqñ etiã ad hoiẽ faciendũ
quẽ nunq̃ꝫ antea fecerat ꝑueniſſe: nõ ſcien
tia qua putãt nõ poſſe quecũqꝫ infinita cõ
ꝑhendi: ſꝫ q̃ſi ad hoꝛã ſicut veniebat in mẽ-
tẽ foꝛtuita q̃daꝫ incõſtãtia videat̃ feciſſe q̇
fecit. Poꝛro ſi illi circuitꝰ admittant̃ inqui
unt q̇bꝰ vel manẽte mundo: vl' ipſo quo-
qꝫ reuolubiles oꝛtꝰ ſuos ⁊ occaſus eiſdem
circuitibꝰ inſerẽte: eadẽ tẽpoꝛalia repetunt̃
nec ignauũ ociũ ꝑſertim tã lõge ſine initio
diuturnitatis deo tribuit̃: nec iprouida te-
meritas operũ ſuoꝝ. Qm̃ ſi nõ eadẽ repe-
tant̃: nõ pñt infinita diuerſitate variata vl-
la eiꝰ ſciẽtia vl' pſciẽtia cõpꝛehẽdi. Has ar
gumẽtationes q̇bꝰ impij nr̃aꝫ ſimplicẽ pie-
tatẽ vt cũ illis in circuitu ãbulãtibꝰ de via
recta conãt̃ auertere ſi rõ refutare nõ poſſꝫ
fides irrideri deberet. Huc accedit qđ in
adiutoꝛio dñi dei nr̃i hos volubiles circu
los q̃s opinio ꝯfingit: rõ mãifeſta ꝯfringit.
Hinc eni maxĩe iſti errãt vt in circuitu fal-
ſo ambulare q̃ꝫ vero ⁊ recto itinere malint: q̄
mentẽ diuinã oino imutabilẽ cuiuſlibet in
finitatꝭ capacẽ: ⁊ innũera oia ſine cogita-
tõis alt̃natione nũerãtẽ: de ſua hũana mu
tabili anguſtiaqꝫ metiunt̃. Et fit illis qđ ait
apoſtolꝰ. Compantes eni ſemetipſos ſibi- 2.Coꝛin.10
metipſis: ſemetipos nõ intelligũt. Nam q̄
illis q̇cquid noui faciendũ venit in mẽteꝫ
nouo conſilio faciũt: mutabiles quippe mẽ
tes gerunt: pꝛofecto nõ deuꝫ quẽ cogitare
nõ poſſunt ſed ſemetipſos pro illo cogitã-
tes nõ illum ſed ſeipſos: nec illi ſed ſibi cõ-
parant. Nobis autẽ fas nõ ẽ credere aliter
deum affici cũ vacat: aliter cũ operat̃: q̇a
nec affici dicẽdus eſt: tanq̃ꝫ in eius natura
fiat aliq̇d quod ante nõ fuerit. Patit̃ quip
pe qui afficitur: ⁊ mutabile eſt omne quod
aliquid patitur. Nõ itaqꝫ in eius vacatiõe
cogitet̃ ignauia: deſidia: inertia: ſic nec in

eı⁹ opere: labor: conatus: industria. Nouit
quiescēs agere: et agēs quiescere. Pōt ad
opus nouū: nō nouū ſ; sempiternū adhibe
re ꝯsiliū: nec penitēdo q2 pri⁹ cessauerat: ce
pit facere qḋ nō fecerat. Sz ⁊ si pri⁹ cessa-
uit ⁊ posteri⁹ opat⁹ ē: qḋ nescio queadmo-
dū ab hoīe possit intelligi: ſ; ꝓculdubio qḋ
dicit pri⁹ ⁊ posteri⁹: in reb⁹ pri⁹ nō existēti-
b⁹ ⁊ posteri⁹ existētib⁹ fuit. In illo aūt non
alterā p̄cedentē altera subsequēs mutauit
aut abstulit volūtatē: ſ; vna eadēq₃ sempit
na ⁊ imutabili volūtate: res q̄s cōdidit et
vt pri⁹ nō essēt egit: q̄diu nō fuerūt: ⁊ vt po
steri⁹ essent qñ esse ceperūt: hinc eis q̄ talia
videre pñt mirabilit fortassis ostēdēs: q̄ñ
eis indiguerit: ſ; eas gratuita bonitate ꝯdi
derit: cū sine illis ex eṫnitate initio carente
in nō minore beatitudine pmansit. Ca.
XVIII
Illud aūt aliud qḋ dicūt nec
dei sciētia q̄ infinita sūt posse cōpre-
hēdi: restat eis vt dicere audeāt: atq₃ huic
se voragini ꝓfunde impietatis imergāt: q̄
nō oēs nūeros de⁹ nouerit. Eos q̄ppe infini
tos eē certissimū ē: qm̄ in q̄cūq₃ nūero finē
faciēdū putaueris: idē ipe nō dico vno ad
dito augeri: ſ; quālibet sit magn⁹ ⁊ quālib₃
ingētē multitudinē cōtinēs: in ipsa rōne at
q₃ sciētia numerorū: nō solū duplicari: ver
etiā multiplicari pōt. Ita vo suis q̄sq₃ nu-
mer⁹ ꝓprietatib⁹ terminat: vt nullus eorū
par esse cuicūq₃ alteri possit. Ergo ⁊ dispa
res int se atq₃ diuersi sūt: ⁊ singuli quiq₃ fi-
niti sūt: ⁊ oēs infiniti sūt. Ita nec numeros
ꝓpt infinitatē nescit oipotēs de⁹: ⁊ si vsq₃
ad q̄ndā sūmā numerorū sciētia dei puenit
⁊ ceteros igrat: q̄s ſ; vel demētissim⁹ dixe
rit: Nec audebūt isti cōtēdere ⁊ numeros
eos dicere ad dei sciētiā nō ptinere: apud
q̄s plato deū magna auctoritate cōmēdat
mūdū numeris fabricātē: ⁊ apud nos deo
dictū legit. Oia in mēsura ⁊ numero ⁊ pō-
dere disposuisti. De q̄ dicit ⁊ ꝓpheta. Qui
ꝓfert nūero seculū. Et saluator ī euāgelio
Capilli inq̄t vr̄i oēs nūerati sūt. Absit ita-
q₃ vt dubitemus q̄ ei not⁹ nō sit ois nūer⁹
cui⁹ intelligētie (sic in psalmo canit) nō est
nūerus. Infinitas itaq₃ nūeri q̄uis infini-
torū nūerorū null⁹ sit nūer⁹: nō ē tn̄ incōpre-
hēsibilis ei cui⁹ itelligētie nō ē nūer⁹. Qua
ꝓpter si q̄cq̄d sciētia cōprehēdit sciētis cō-
ꝓhēsione finit: ꝓfecto et ois infinitas q̄dā
ineffabili modo deo finita ē: q2 sciētia ei⁹ ipi
icōprehēsibilis nō ē. Quare si ifinitas nūe
rorū sciētie dei q̄ cōprehēdit eē ñ pt ifinita:

Plato in thimeo ꝓbat q̄tuor tm̄ elemētis mūdū cōstare ex ꝓportiōe q̄ inuenit in ꝓportōe numerorū solidorū. Animā etiā mundi dic cōstare ex

Sap. xi. Esa. 40 Luc. 12 Ps. 146

q̄ tādē nos sum⁹ homūculi: q̄ ei⁹ sciētie li-
mitē figere p̄sumam⁹: dicētes qḋ nisi eisdē
circuitib⁹ tēporū eadē tpalia repetant: nō
pōt de⁹ cūcta q̄ fecit vel p̄scire vt faciat: vl
scire cū fecerit: cui⁹ sapiētia simplicit multi
plex: et vniformit multiformis: tā incōpre
hēsibili cōprehēsiōe oia icōprehēsibilia cō
ꝓhēdit: vt q̄cunq₃ noua et dissimilia ꝯseq̄n
tia p̄cedētib⁹ si sp facere vellet: inordinata
⁊ improuisa hr̄e nō posset: nec ea p̄uideret
ex p̄mo tēpore: ſ; eterna p̄sciētia ꝯtineret.

nūeris ꝓportionibus armōia ꝯ distinctis. vt ibidem patet.

Ca. XIX
Quod vtrū ita faciat: ⁊ cōti-
nuata sibi cōnexione copulet: q̄ ap-
pellāt secula seculorū: alia tn̄ atq₃ alia ordi
nata dissimilitudine ꝓcurrētia: eis dūtax-
at q̄ ex miseria liberat: in sua beata imorta
litate sine fine manētib⁹: an ita dicāt secula
seculorū vt intelligāt secula in sapiētia dei
incōcussa stabilitate manētia: istorū q̄ cum
tpe transeūt tanq₃ efficiētia seculorū defi-
nire nō audeo. Fortassis eni possit dici se-
culum que sunt secula: vt nihil aliud perhi
beatur seculum seculi: quā secula seculo-
rum: sicut nihil aliud dicitur celum celi: q̄
celi celorū. Nam celum deus vocauit fir
mamentum sup qḋ sūt aq̄: ⁊ tn̄ in psalmo: Ps. 148
⁊ aque inq̄t que sup celos sūt laudēt nomē
dn̄i. Quid ḡ istorū duū sit: an p̄ter ſ; due
aliq̄d aliḋ de seculis seculorū possit intelli-
gi: ꝓfūdissima q̄stio ē: Neq₃ ſ; qḋ nūc agi
mus impēdit si indiscussa interim differat:
siue aliq̄d in ea diffinire valeam⁹: siue nos
faciat cautiores diligētior ipa tractatio: ne
in tāta obscuritate rerū affirmare temere ali
q̄d audeam⁹. Nūc eni cōtra opinionē dis-
putam⁹: qua illi circuitus asserūt: quib⁹ sp
eadē p interualla tēporū necesse esse re-
peti existimant. Quelibet aūt illarū senten-
tiarū de seculis seculorū vera sit: ad hos cir
cuitus nihil ptinet: quoniā siue secula secu
lorū sint: nō eadē repetita: ſ; alterum ex alte
ro ꝯnexione ordinatissima ꝓcurrētia: libe-
ratorū beatitudine sine vllo recursu miseri
arū certissima pmanēte: siue secula seculo-
rū eterna sint tēporaliū tanq₃ dn̄antia sub
ditorū: circuit⁹ illi eadē reuoluētes locū nō
hn̄t: q̄s maxime refellit eterna vita sanctorū

Ca. XX
Quorū eni aures piorū ferāt
post emersā tot tantisq₃ calamitatib⁹
vitam: si tamen vita ista dicenda est: que
potius mors est: ita grauis vt mors que ab
hac liberat mortis huius amore timeatur:
post tā magna mala: tanq₃ multa et horrē-
da: tandē aliquando p veram religionem

In hoc capitu. xx. nō. de reuolutione aīarum s̄m altnatōes felicitatis ⁊ miserie. et q̄modo porphiri⁹ platonicus hāc altnatōes detestat⁹ ē vt plenius sup lib. x. dictū est.

atq̃ ſapiētiã expiata atq̃ finita ita ꝑueni-
re ad cōſpectū dei: atq̃ ita fieri beatū cōtē
platiōe incorporeę lucis ꝑ participationē
incōmutabilis imortalitatis ei⁹: cui⁹ adipi
ſcēde amore flagram⁹: vt eã quãdoq̃ ne
ceſſe ſit deſeri: ⁊ eos qui deſerūt ab illa ęt-
nitate: veritate: fęlicitate deiectoſ: tartareę
mortalitati: turpi ſtulticię: miſerijs execra
bilib⁹ implicari: vbi de⁹ amittat: vbi odio
veritas habeat: vbi ꝑ immundas neq̃cias
beatitudo q̃rat: ⁊ hoc idē atq̃ idē ſine vl-
lo fine prioꝝ ⁊ poſteriorū certis interuallis
⁊ dimenſiōib⁹ ſeculoꝝ factū eſſe ⁊ futuꝝ:
⁊ hoc ꝓpterea vt poſſint deo circuitib⁹ de
finitis: euntib⁹ ſemꝑ atq̃ redeūtib⁹ per no
ſtras falſas beatitudines ⁊ veras miſerias
alternatim q̃dē ſed in reuolutione inceſſa-
bili ſempiternas nota eſſe opera ſua: quo-
niã neq̃ a faciēdo quieſcere: neq̃ q̃ſcēdo
poſſit q̃ infinita ſūt indagare. Quis h̄ au-
diat? Quis credat? Quis ferat? Quę ſi ve-
ra eſſent nō ſolū tacerent prudēti⁹: veꝝ eti
am vt quomō valeo dicã qđ volo: docti⁹
neſcirent. Nã ſi h̄ illic in memoria non ha
buerim⁹: ⁊ ideo beati erim⁹: cur hic ꝑ eorū
ſcientiã grauat ampli⁹ noſtra miſeria? Si
aūt ibi ea neceſſario ſcituri ſum⁹: hic ſaltē
neſciam⁹: vt h̄ felicior ſit expectatio q̃ illic
adeptio ſūmi boni: quãdo h̄ ęterna vita cō
ſeq̄nda expectat: ibi aūt beata ſ; nō ęterna
q̃nq̃ amittēda cognoſcit. Si aūt dicūt ne-
minē poſſe ad illã beatitudinē ꝑuenire: niſi
hos circuit⁹ vbi beatitudo ⁊ miſeria viciſ-
ſim alternãt: in hui⁹ vitę eruditione cogno
uerit: quō ergo fatēt q̃to plus quiſq̃ ama
uerit deū: tanto eū facili⁹ ad beatitudinem
ꝑuenturū: qui ea docēt: quib⁹ amor ipē tor
peſcat? Nã quis nō remiſſius ⁊ tepidius
amet eū quē ſe cogitat neceſſario deſertuꝝ
⁊ cōtra eius veritatē ſapientiãq̃ ſenſurū: ⁊
hoc cū ad ei⁹ plenã ꝓ ſua capacitate noti-
ciã: beatitudinis ꝑfectione ꝑuenerit: quan
do nec hoīeʒ amicū poſſit quiſq̃ amare fi-
deliter cui ſe futuꝝ nouit inimicū? Sʒ abſit
vt vera ſint q̃ nobis minant verã miſeriaʒ
nunq̃ finiēdam: ſ; interpoſitione falſę bea-
titudinis ſępe ac ſine fine rumpēdã. Quid
eniʒ illa beatitudine falſi⁹ atq̃ fallaci⁹: vbi
nos futuros miſeros: aut in tanta veritatis
luce neſciam⁹: aut in ſūma fęlicitatis arce
timeam⁹? Si eni futuraʒ ibi calamitatē ig-
noraturi ſum⁹: peritior eſt hic noſtra miſe-
ria: vbi futuram beatitudineʒ nouim⁹. Si
aūt nos illic clades imminēs nō latebit: bea
tius tēpora tranſigit aīa miſera: q̃b⁹ trãſac
tis ad beatitudinē ſubleuet: q̃ beata q̃b⁹
trãſactis i miſeriã reuoluat. Atq̃ ita ſpes
noſtrę infęlicitatis ē fęlix: ⁊ fęlicitatis infę-
lix. Vñ fit: vt q: hic mala ꝑſentia patimur
vbi metuim⁹ imminētia: veri⁹ ſꝑ miſeri q̃ bea
ti aliquãdo eſſe poſſim⁹. Sʒ quoniã h̄ fal-
ſa ſūt clamãte pietate: cōuincēte veritate:
illa enim nobis veraciter promittitur vera
fęlicitas cui⁹ erit ſemper retinenda: ⁊ nulla
infęlicitate rūpenda certa ſecuritas: viam
rectã ſeq̄ntes quę nobis ē xp̄s: eo duce ac
ſaluatore a vano ⁊ inepto impioꝝ circuitu
iter fidei mentēq̃ auertam⁹. Si eni de iſtis
circuitib⁹: ⁊ ſine ceſſatione alternãtib⁹ itio-
nibuſ ⁊ reditionib⁹ animaruʒ: porphyrius
platonic⁹ ſuoruʒ opinionē ſequi noluit ſi-
ue ipſius rei vanitate ꝑmotus: ſiue iã tēpo
ra xp̄iana reuerit⁹: ⁊ qđ in libro decimo cō
memoraui: dicere maluit: animã ꝓpt cog-
noſcēda mala traditã mundo: vt ab eis li-
berata atq̃ purgata: cū ad patrē redierit:
nihil vlteri⁹ tale patiat: q̃tomagis nos iſtã
inimicã xp̄ianę fidei falſitatem deteſtari ac
deuitare debem⁹? His aūt circuitib⁹ eua-
cuatis atq̃ fruſtratis: nulla neceſſitas nos
cōpellet ideo putare nō habere initiū tem
poris ex q̃ eſſe ceperit genus hūanū: q: ne-
ſcio ꝑ q̃s circuit⁹ nihil ſit in rebus noui: qđ
nō ⁊ antea certis interuallis temporꝝ fuerit
⁊ poſtea ſit futurū. Si eni liberat aīa nō re
ditura ad miſerias: ſicut nunq̃ antea libe
rata eſt: fit in illa aliq̄d qđ antea nunq̃ fa-
ctum eſt: ⁊ hoc quidē valde magnū: id ē q̃
nunq̃ ei deſinat ęterna fęlicitas. Si autem
in natura immortali fit tanta nouitas: nul-
lo repetita nullo repetenda circuitu: cur i
reb⁹ mortalib⁹ fieri non poſſe cōtendit? Si
dicūt non fieri in anima beatitudinis noui
tatem: quoniã ad eam reuertit: in qua ſem
per fuit: ipſa certe liberatio noua fit: cuʒ de
miſeria liberatur: in qua nunq̃ fuit: ⁊ ipſa
miſerię nouitas in ea facta ē q̃ nunq̃ fuit.
Hęc aūt nouitas ſi nō in rebus quę diui-
na prouidentia gubernant ordine venit ſ;
caſu potius euenit: vbi ſunt illi determina-
ti: dimenſiq̃ circuitus: in quib⁹ nulla noua
fiunt: ſed repetunt eadē q̃ fuerunt? Si aūt
⁊ hęc nouitas ab ordinatione diuinę ꝓui-
dētię nō excludit: ſiue elata ſit aīa: ſiue lap
ſa ſit: pōt fieri noua q̃ neq̃ ãtea facta ſunt:
nec tamē a reꝝ ordine aliena ſunt. Et ſi po-
tuit anima facere per imprudentiã ſibi no-
uaʒ miſeriã: quę nō eſſet improuiſa diuinę

prouidẽtię: vt hanc quoqꝫ in rerũ ordinẽ
includeret: et ab hac eã nõ improuide li-
beraret: qua tãdẽ temeritate humanę va
nitatis: audemꝰ negare diuinitatẽ facere
poſſe res nõ ſibi ſꝫ mũdo nouas q̃s neqꝫ
antea fecerit: neqꝫ vnq̃ꝫ habuerit improui
ſas? Si autẽ dicũt liberatas q̇dẽ aĩas ad
miſeriã nõ reuerſuras: ſꝫ cũ hoc fit in rebꝰ
nihil noui fieri: q̃m ſemꝑ alię atqꝫ alię li-
beratę ſũt: ⁊ liberãt̃: ⁊ liberabũt̃: hoc cer-
te ꝯcedũt: ſi ita eſt nouas aĩas fieri: q̇bus
fit ⁊ noua miſeria: ⁊ noua liberatio. Nã ſi
antiquas eas dicũt eſſe ⁊ retrorſũ ſempi-
ternas: ⁊ ex q̇bꝰ quotidie noui fiãt hoĩes:
de quoꝝ corꝑibꝰ ſi ſapiẽter vixerint ita li-
berẽt̃ vt nũq̃ꝫ ad miſerias reuoluãt̃: ꝯſe-
quẽter dictum ſũt infinitas. Quãtuslibet
nanqꝫ finitus numerus fuiſſet aĩaꝝ: infi-
nitis retro ſęclis ſufficere nõ valeret: vt ex
illo ſemꝑ fierent hoĩes quoꝝ eſſent aĩę ab
iſta ſemꝑ mortalitate liberãdę: nunq̃ꝫ ad
eã deinceps redituræ. Nec vllo mõ expli
cabũt quõ in rebꝰ quas deo notas eſſe: co
ꝙ ſint infinitę: nõ volũt infinitꝰ ſit numerꝰ
aĩaꝝ. Quapropt̃ q̃m circuitꝰ illi iã explo-
ſi ſunt: quibꝰ ad eaſdẽ miſerias neceſſa-
rio putabat̃ aĩa reditura: quid reſtat con
uenientꝰ pietati: q̃ꝫ credere nõ eſſe impoſſi
bile deo: et ea quę nũq̃ꝫ fecerit noua face-
re: et ineffabili pręſciẽtia volũtatẽ muta-
bilem non habere? Porro autẽ vtrũ ani
marum liberatarũ nec vlterius ad miſe-
rias rediturarꝫ: numerus poſſit ſemꝑ au-
geri: ipſi viderint qui de rerũ infinitate co
hibẽda: tam ſubtiliter diſputãt: nos vero
ratiocinationẽ nr̃am ex vtroqꝫ latere ter-
minamꝰ. Si eni põt: quid cauſe eſt vt ne-
get̃ creari potuiſſe qd̃ nunq̃ꝫ antea crea-
tũ eſſꝫ: ſi liberataꝝ aĩaꝝ numerus q̇ nũq̃ꝫ
antea fuit: nõ ſolũ factꝰ eſt ſemel: ſꝫ nunq̃ꝫ
fieri deſinet? Si aũt oportet vt certus ſit li
berataꝝ aliq̇s numerus aĩaꝝ: quę ad mi-
ſeriã nunq̃ꝫ redeãt: neqꝫ iſte numerus vl-
teriꝰ augeat̃: etiã ipſe ſine dubio quicũqꝫ
erit añ vtiqꝫ nũq̃ꝫ fuit. Qui ꝓfecto creſce
re ⁊ ad ſuę quãtitat̃ terminũ ꝑuenire: ſi-
ne aliquo non poſſet initio. Quod initiũ
q̃m antea nũq̃ꝫ fuit: hoc ergo vt eſſꝫ: crea
tus eſt hõ: añ quẽ nullus fuit. Ca. XXI

Hac igit̃ queſtione difficillima ꝓpter
eternitatẽ dei noua creãtis ſine no-
uitate aliq̃ volũtat̃ quãtũ potuimꝰ expli-
cata: nõ eſt arduũ videre multo fuiſſe me
lius qd̃ factũ eſt: vt ex vno hoĩe quẽ ꝑmũ
cõdidit: multiplicaret genus humanũ: q̃ꝫ
ſi id inchoaſſet a pluribꝰ. Nam cũ animã
tes alias ſolitarias et quodãmõ ſolua-
gas: id eſt quę ſolitudinẽ magis appetãt:
ſicuti ſũt aquilę: miluii: leones: lupi: ⁊ quę
cũqꝫ alia ita ſũt: alias vero gregales inſti
tuerit q̇ cõgregatę atqꝫ in gregibꝰ malint
viuere: vt ſũt colũbi: ſturni: cerui: dãmu-
lę: ⁊ cętera hmõi: vtrꝫqꝫ tñ genꝰ nõ ex ſin
gulis ꝓpagauit: ſꝫ plura ſimꝰ iuſſit exiſtere.
Hominẽ vo cuiꝰ naturã quodãmõ me-
diã inter angelos beſtiaſqꝫ cõdebat: vt ſi
creatori ſuo tanq̃ꝫ vero dño ſubditus pręcep-
tũ eius pia obediẽtia cuſtodiret: in cõ
ſortiũ trãſiret angelicũ ſine morte media:
btãm imortalitatẽ ſine vllo termino ꝯſecu
tus: ſi aũt dñm deũ ſuũ libera volũtate ſu
perbe atqꝫ inobediẽter vſus offenderet:
morti addictꝰ beſtialiter viueret: libidinis
ſeruꝰ: ęternoqꝫ poſt mortẽ ſupplicio deſti-
natꝰ: vnũ ac ſingulũ creauit: nõ vtiqꝫ ſolũ
ſine humana ſocietate deſerẽdũ: ſꝫ vt eo
mõ vehemẽtiꝰ ei cõmẽdaret̃ ipſiꝰ ſocietat̃
vnitas vinculũqꝫ cõcordię: ſi nõ tm̃ inter
ſe naturę ſimilitudine: verũ etiã cogna-
tiõis affectu hoĩes necterẽt̃: q̃n nec ipam
q̇dẽ feminã copulãdã viro ſic ipm̃ creare
illi placuit: ſꝫ ex ipſo vt oĩne ex hoĩe vno
diffunderet̃ genus humanũ. Capi. XXII

Nec ignorabat deꝰ hoĩem peccaturꝝ:
et morti iã obnoxiũ: morituros ꝓpa
gaturꝝ eoqꝫ ꝓgreſſuros peccati imanita-
te mortales: vt tutius atqꝫ capaciꝰ inter ſe
rõnalis volũtat̃ expertes beſtię ſui gene-
ris viuerẽt: quaꝝ ex aquis ⁊ terris pluri-
mũ pupllulauit exordiũ: q̃ꝫ hoĩes quorũ
genꝰ ex vno eſt ad cõmẽdandã cõcordiã
ꝓpagatũ. Neqꝫ eni vnq̃ꝫ inter ſe leones:
aut inter ſe dracones: qualia hoĩes bella
inter ſe geſſerũt. Sed ꝑuidebat etiã deus
grã ſua populũ pioꝝ in adoptionẽ vocã
dum remiſſiſqꝫ pctis iuſtificatũ ſpũ ſctõ:
ſctis ãgelis in eterna pace ſociãdũ: nouiſ
ſima inimica morte deſtructa cui ꝑplo eſ-
ſet huiꝰ rei ꝯſideratio ꝓfutura: ꝙ ex vno
homine deus ad cõmendãdũ hominibꝰ
q̃ꝫ ei grata ſit etiam in pluribus vnitas
genus inſtituiſſet humanũ. Capi. XXIII

Fecit ergo deꝰ hoĩem ad imaginẽ et Gene. i
ſimilitudinẽ ſuã. Talem quippe illi
aĩam creauit qua ꝑ rõnẽ atqꝫ intelligẽtiã
oĩbꝰ eſſet pſtantior aĩalibꝰ terreſtribꝰ et
natatilibꝰ ⁊ volatilibꝰ: quę mẽtẽ hmõi nõ
haberent. Et cum virũ terreno formaſſet

ex puluere:eiq̄; aīam qualē dixi:ſiue quā
iam fecerat ſufflādo īdidiſſet: ſiue poti⁹
ſufflando feciſſet:eūq̄; flatū quē ſufflādo
fecit(nā q̄d eſt aliud ſufflare q̄̄ flatū face-
re)aīam hoīs eſſe voluiſſet: etiā cōiugē il- Gene.2
li in adiutoriū generandi ex ei⁹ latere oſſe
detracto fecit vt deus. Neq̄; enī hec car-
nali ꝯſuetudine cogitāda ſūt: vt videre ſo
lem⁹ opifices ex materia q̄cunq̄; terrena
corꝑalib⁹ membris q̄ artis induſtria po-
tuerunt fabricātes: man⁹ dei potētia dei
eſt:q̄ etiā viſibilia īuiſibilit̄ operat̄. Sed
hec fabuloſa poti⁹ q̄̄ vera eſſe arbitrāt̄ q̄
virtutē ac ſapiētiā dei q̄ nouit ꝛ pōt etiā ſi
ne ſeminibus ipſa certa facere ſemina: ex
his vſitatiſ ꝛ quotidianis metiunt̄ opib⁹:
ea v̄o q̄ ꝑmit⁹ inſtituta ſūt: q̄m nō noueſt
īfideliter cogitāt:q̄ſi nō hec ipſa q̄ noueſt
de hūanis ꝯceptib⁹ atq̄; partub⁹:ſi etiā in-
expertis narrarent̄ incredibiliora viderēt̄:
q̄̄uis ꝛ ea ipā pleriq̄; mag. nature corꝑa-
lib⁹ cauſis q̄̄ opib⁹ diuine mētis aſſignēt.

In hoc ca. tangit opinionem platōis in thimeo q̄ pōit homines creatos a dō. ceteraq̄; alia creata eſſe a dijs minoribus q̄ creati ſunt ab ip̄o dō.

Ca.XXIIII.

SEd cū his nullū nobis
eſt in his libris negociū:qui diuinā
mēte facere vel curare iſta nō credūt. Illi
aūt q̄ platoni ſuo credūt: nō ab illo ſūmo
deo q̄ fabricat⁹ eſt mūdū:ſ; ab alijs mino
rib⁹ q̄s q̄dē ipſe creauerit:ꝑmiſſu ſiue iuſ-
ſu eius aīalia facta eſſe cūcta mortalia:in
q̄b⁹ hō p̄cipuū dijſq̄; ipſis cognitū tene-
ret locū:ſi ſupſtitiōe careāt:q̄ querūt vn̄
iuſte videant̄ ſacra ꝛ ſacrificia facere:q̄ſi cō
ditorib⁹ ſuis:facile carebūt etiā hui⁹ opi-
natiōis errore. Neq̄; enī fas eſt vllius na
ture q̄ualib; minime mortaliſq̄; creatorē
ſuum niſi deū credere ac dicere:ꝛ anteq̄̄
poſſit intelligi. Angeli aūt q̄s illi deos li-
bēti⁹ appellāt: etiā ſi adhibēt vel iuſſi vel
ꝑmiſſi opatiōnē ſuā rebus que gignūt̄ in
mūdo:tn̄ nō eos dicim⁹ creatores aīalū:
q̄̄ nec agricolas frugum atq̄; arborū.

Ca.XXV

CUm enī alia ſit ſpecies q̄
adhibet̄ extrinſecus cuicūq̄; mate-
rie corꝑali: ſic operāt̄ hoīes figuli ꝛ fabri
atq̄; id genus opifices qui etiā pingūt et
effingūt formas ſimiles corꝑib⁹ aīalium:
alia v̄o q̄ intrinſec⁹ efficiētes cauſas hn̄t
de ſecreto ꝛ occulto nature viuēt. atq̄; in
telligētis arbitrio: que nō ſolū naturales
corꝑm ſpecies: verū etiā ipſas animātū
aīas dū nō ſint facit:ſup̄dicta illa ſpecieſ
artificib⁹ q̄buſq̄; tribuat̄. Hec aūt altera
n̄ niſi vni artifici creatori ꝛ ꝯditori deo:q̄
mūdū ip; ꝛ āgelos ſine vllo mūdo:ꝛ ſine
vllis angelis fecit. Ab illa enī vi diuina q̄
oīm reꝝ diuiſiua:ꝛ vt ita dicā effectiua ē:
q̄ fieri neſcit ſ; facere:a q̄ accepit ſpeciē cū
mūdus fieret ꝛ rotūditas celi ꝛ rotūditas
ſolis:eadē vi diuina ꝛ effectiua q̄ fieri ne-
ſcit ſ; facere: accepit ſpeciē rotūditas ocu
li ꝛ rotūditas pomi:et cetere figure natu-
rales q̄s videm⁹ in reb⁹ q̄buſq̄; naſcētib⁹
nō extrinſecus adhiberi: ſ; intima creato
ris potētia:qui dixit:celū ꝛ terrā ego im- Iere.23
pleo:et cuius ſapiētia eſt q̄ attingit a fine Sapiē.8
vſq̄; ad finē fortit̄: et diſponit oīa ſuauit̄.
Proinde facti ꝑmit⁹ angeli ſi hmōi mini-
ſteriū p̄buerūt creatori cetera faciēti: ne-
ſcio: nec tribuere illis audeo qd̄ forte nō
pn̄t:nec debeo derogare qd̄ pn̄t. Creatio
nē tn̄ cōditionēq̄; oīum naturaꝝ: q̄ fit:vt
oīno nature ſint eis quoq̄; fauētib⁹ nō
faciētib⁹:illi deo tribuo cui ſe etiā ipſi de-
bere qd̄ ſūt: cū grāꝝ actiōe nouerūt. Nō
ſolū igit̄ agricolas nō dicim⁹ fructuū quo
rūq̄; creatores:cū legam⁹: Neq̄; q̄ plātat j.Corinth.3
eſt aliq̄d neq̄; q̄ rigat: ſ; q̄ incremētū dat
deus: ſ; ne ipām q̄dē terrā q̄̄uis mr̄ oīm
fecūda videat̄:q̄ germinib⁹ erūpētia pro
mouet:ꝛ fixa radicib⁹ ꝯtinet:cū ibidē le-
gam⁹: De⁹ illi dat corpus: quō voluerit: j.Corinth.15
ꝛ vnicuiq̄; ſeminū ꝓpriū corpus. Ita nec
feminaꝝ ſui puerperij creatricē appellare
debem⁹: ſ; poti⁹ illū q̄ cuidā ſuo famulo
dixit: priuſq̄̄ te formarē in vtero noui te. Hiere.j
Et q̄̄uis aīa ſic vel ſic affecta p̄gnātis va
leat aliq̄b⁹ velut induere q̄litatib⁹ fetū:ſic
de virgis variatis fecit iacob vt pecora Gene.30
colore vario gignerēt̄:natura tn̄ illa q̄ gi-
gnit̄:tā ipā nō fecit:q̄̄ nec ipā ſe fec. Que
libet igit̄ corꝑales vl' ſeminales cauſe gi-
gnēdis reb⁹ adhibeāt̄:ſiue opatiōib⁹ an-
geloꝝ aut hoīm aut quorūq̄; aīalū: ſiue
mariū feminarūq̄; mixtiōib⁹: quelibet
etiā deſideria motuſve aīe mrīs valeant
aliq̄d lineamētoꝝ aut coloꝝ aſpergere:te-
neris mollibuſq̄; cōceptib⁹: ipſas oīno
naturas q̄ ſic vel ſic in ſuo genere afficiā-
tur nō facit niſi ſūm⁹ de⁹:cui⁹ occulta potē
tia cuncta penetrās incōmutabili p̄ntia
facit eſſe q̄cq̄d aliq̄ mō ē: in q̄ātūcūq̄; ē:
q; niſi faciēte illo vt tale vl' tale eſſet:pror
ſus eſſe nō poſſet. Quapropt̄ ſi in illa ſpe
cie quā forinſecuſ corꝑalib⁹ artifices reb⁹
imponūt: vrbē romā et vrbē alexandriā
nō fabros ꝛ architectos:ſ; reges quoꝝ vo
lūtate: ꝯſilio ꝛ imperio fabricate ſūt: iſtā
romulū: illam alexādrū habuiſſe dicim⁹

cōditores:quāto poťꝰ nō niſi deū debemꝰ ꝯditorē dicere naturarū:q̄ neq̄ȝ ex ea materia facit aliq̄d:quā ipſe nō fecerit:nec operarios hȝ niſi q̄s ipſe creauerit: ⁊ ſi potentiā ſuā:vt ita dicā:fabricatoriā rebꝰ ſubtrahat: ita nō erūt ſicut añq̄ȝ fierēt nō fuerūt. Sȝ añ dico:eternitate nō tp̄e. Quis eni aliꝰ creator eſt tempoꝝ:niſi qui fecit ea quoꝝ motibus currerēt tempora. ¶ Capi. XXVI

Capi. XXVI ¶ Ita ſane plato ⁊c̄. In hoc ca. tangit opiniones platōis et porphyrii, de qbꝰ etiā plenius tractauit i libro .x. ſupra.

Ita ſane plato minores ⁊ a ſūmo deo factos deos effectores eē voluit aialiū ceteroꝝ: vt imortalē ptē ab ipſo ſumerēt: ipſi vō mortalē attexerent. Proinde aiaꝝ nr̄aꝝ eos creatores eē noluit ſꝫ corpm. Vñ qm̄ porphyrius ꝓpter aie purgationē dicit om̄e corpus fugiēdū:ſimulq̄ȝ cū ſuo platone aliiſq̄ȝ platonicis ſentit eos q̄ imoderate ac inhoneſte vixerint: ꝓpter luēdas penas ad corpa redire mortalia. Plato q̄dē etiā beſtiaꝝ:porphyriꝰ tātūmō ad hoim:ſequit̄ eos vt dicāt deos iſtos q̄s a nobis volūt: q̄ſi parētes ⁊ ꝯditores nr̄os coli: nihil eſſe aliud q̄ȝ fabros cōpedū carcerūue nr̄oꝝ: nec inſtitutores ſꝫ incluſores alligatoreſq̄ȝ nr̄os ergaſtulis erūnoſis ⁊ grauiſſimis vinculis. Aut ḡ deſināt platonici penas aiaꝝ ex iſtis corpibꝰ cōminari:aut eos nob̄ deos colēdos non p̄dicēt:q̄ꝝ in nobis opationē vt quātū poſſumꝰ fugiamꝰ ⁊ euadamꝰ hortant̄:cū tñ ſit vtrūq̄ȝ falſiſſimū. Nā neq̄ȝ ita luūt penas aie cū ad iſtam vitā penalē denuo reuoluūt̄: ⁊ oīm viuētiū ſiue in celo ſiue in terra:nll̄s eſt ꝯditor niſi a q̄ facta ſunt celū ⁊ terra. Nā ſi nll̄a cauſa eſt viuēdi in h̄ corpe niſi ꝓpter pēdēda ſupplicia: quō dic̄ idē plato aliter mūdū fieri nō potuiſſe pulcherrimū atq̄ȝ optimū niſi oīm aialiū id eſt imortaliū ⁊ mortaliū generibꝰ impleret̄: Si aūt nr̄a inſtitutio q̄ vl̄ mortales ꝯditi ſumꝰ diuinū munꝰ eſt: quō pena ē ad iſta corpa id ē ad diuina bñficia remeare: Et ſi deus qō aſſidue plato cōmemorat ſicut vniuerſi mūdi:ita cūctoꝝ aialiū ſpecieſ eterna intelligētia ꝯtinebat:quō nō ipſe cūcta ꝯdebat: An aliquoꝝ eē artifex nollet:q̄ꝝ efficiēdoꝝ artē ineffabilis eiꝰ et ineffabilit̄ laudabilis mēs haberet: Merito igit̄ vera ē religio:q̄ mūdi vniuerſi eū aialiū quoq̄ȝ vniuerſorū hoc eſt ⁊ aiaꝝ ⁊ corpm ꝯditorē agnoſcat et p̄dicat. In qbꝰ terrenis p̄cipuus ab illo ad eiꝰ imaginē hō ꝓpter eā cauſā quā dixi: ⁊ ſi q̄ forte alia maior latet factꝰ eſt vnꝰ:ſꝫ nō relicꝰ ſolus. Nihil eni eſt q̄ h̄ genꝰ tā diſcordioſuȝ vitio: tā ſociale natura. Neq̄ȝ commodius ꝯtra vitiū diſcordie vel cauēdū cū nōdū exiſteret: vel ſanādū cū extitiſſet natura loqueret̄ hūana: q̄ȝ recordationē illiꝰ parētis quē ꝓpterea deꝰ creare voluit vnū de q̄ multitudo ꝓpagaret̄: vt hac admonitione etiā in multis concors vnitas ſeruaret̄. Qꝫ vō femina illi ex eiꝰ latere facta eſt: etiā hinc ſat̄ ſignificatū eſt q̄ȝ cara mariti ⁊ vxoris debeat eſſe ꝯiūctio. Hec opa dei ꝓpterea ſūt vtiq̄ȝ inuſitata:qꝛ p̄ma. Qui aūt iſta nō credūt:nulla facta ꝓdigia dn̄t credere. Neq̄ȝ eni ⁊ ipſa ſi vſitato nature curriculo gignerēt̄:ꝓdigia dicerēt̄. Quid aūt tā ſub gubernatiōe diuine ꝓuidētie q̄uis eoꝝ cā lateat:q̄ȝ monſtra gignūt̄: Ait q̄dā pſalmꝰ ſacer. Venite ⁊ videte opa dn̄i:que poſuit ꝓdigia ſup terrā. Cur ergo ex latere viri femina facta ſit:⁊ hoc primū quodāmō ꝓdigium: quid p̄figurauerit alio loco quantū me deus adiuuerit dicam. ¶ Capi. XXVII

Gene. 2

Ps̄. 45

Nunc qm̄ liber iſte claudēdus ē: in h̄ p̄mo hoie q̄ p̄mitꝰ factꝰ eſt: nōdū q̄dē ſm euidētiā: iā tñ ſm dei p̄ſciētiā exortas fuiſſe exiſtimemꝰ in genere hūano ſocietates tanq̄ȝ ciuitates duas. Ex illo eni futuri erāt hoies: alii malis angelis in ſupplicio: alii boniſ in p̄mio ſociādi: q̄uis occulto dei iudicio: ſꝫ tñ iuſto. Cū eni ſcp̄tū ſit: Vniuerſe vie dn̄i miſericordia ⁊ veritas: nec iniuſta eiꝰ gr̄a: nec crudelis pōt eſſe iuſticia.

Ps̄. 24

¶ Explicitus eſt liber duodecimus.
¶ Incipiunt capitula libri tredecimi.

i De lapſu primoꝝ hominū per quem eſt contracta mortalitas.
ii De ea morte q̄ aie ſp̄ vtcūq̄ȝ victure accidere pt̄: ⁊ ea cui corpꝰ obnoxiū ē
iii Utrū mors q̄ p pctm̄ p̄moꝝ hoim in om̄es hoies ptrāſiit etiā ſctis pena
iiii Cur ab his q̄ p gr̄aȝ regene   pcti ſit. ratiōis ſūt abſoluti a pctō: nō aufe
v Qꝫ ſic iniq̄   rat̄ mors .i. pena pcti. male vtunt̄ lege q̄ bona eſt: ita iuſti bene vtunt̄ morte q̄ mala eſt.
vi De generalis mortis malo: quo anime ⁊ corpis ſocietas ſeparat̄.
vii De morte quā nō regenerati per chriſti confeſſionē ſuſcipiunt.
viii Qꝫ in ſctis p̄me mortis ꝓ veritate ſuſceptio: ſecūde ſit mortis abſolutio.
ix Tempus mortis q̄ vite ſenſus auferṫ in moriētibꝰ an in mortuis eſſe dicē
x De vita mortaliū q̄ mors   dū eſt. potius q̄ȝ vita dicēda eſt.

xj An q̄ſq̄ꝫ ſit ⁊ viuēſ poſſit eē ⁊ mortu⁹
xij Quā mortē p̄mis hoīb⁹ deus ſi mā-
datū ei⁹ trāſgrederet̄ fuerit cōmi-
xiij Preuaricatio p̄moꝝ hoīm: (nat⁹
quam primā ſenſerit penam.
xiiij Qualis hō ſit factus a deo:⁊ in quā
ſortē deciderit ſue volūtatis arbitrio
xv Q͛ adam peccās p̄us reliq̄rit deū: q̄ꝫ
relinq̄ret̄ a dō: ⁊ p̄mā fuiſſe aīe mor
xvj De p̄hīs q̄ aīe (tē a deo receſſiſſe.
ſep̄atione a corpe nō putāt eſſe pe
nalē: cū plato inducat ſūmū deū
minorib⁹ p̄mittētē: q̄ꝫ nūq̄ꝫ ſint cor
xvij Contra eos q̄ aſſe (porib⁹ exuēdi.
runt terrena corpa incorruptibilia
xviij De terrenis (fieri eterna nō poſſe.
corpib⁹ q̄ p̄hi affirmāt in celeſtib⁹
eē nō poſſe: q͛ qđ terrenū ē natura
li pondere vocet̄ ad terrā.
xix Cōtra eoꝝ dogmata: q̄ p̄mos hoīes
ſi nō peccaſſent imortales futuros
xx Q͛ caro ſctōꝝ q̄ (fuiſſe nō credūt.
nūc requieſcit in ſpe: in meliorē recu-
perāda ſit q̄litatē q̄ꝫ fuit p̄moꝝ ho-
xxj De p̄adiſo in q̄ pri (minū añ pctm
mi homies fuerāt: q̄ꝫ recte poſſit ſi-
gnificatiōe eius ſpirituale aliquid
intelligi: ſalua veritate narratiōis
hiſtorice de corporali loco.
xxij De corpib⁹ ſctōꝝ poſt reſurrectionē
q̄ ſic ſpiritalia erūt vt nō in ſpm̄ ca
xxiij Quid intelligēdū ſit de (ro v̄tat̄.
corpe aīali ⁊ de corpe ſpiritali vt q̄
moriūt̄ i adā: q̄ v̄o viuificāt̄ in xp̄o
xxiiij Qualit̄ accipiēda ſit vel illa inſuffla
tio in q̄ p̄m⁹ hō fact⁹ eſt in aīam vi
uētē: vel illa quā dn̄s fecit: dicēs:
accipite ſpiritū ſanctū.

Incipit liber tredecimus. Capi. i

Er-
tio
decimo
lib. p̄n-
cipalis
intētio
auguſti
ni verſa
tur circa
lapſum
p̄mi ho
minis
⁊ origi-
nē mor
tis.

Xpeditis de nr̄i ſeculi
exortu: ⁊ de initio gene-
ris hūani difficillimis
queſtiōib⁹: nūc iā de la-
pſu p̄mi hoīs imo p̄mo
rum hoīm: et de origine
ac p̄pagine mortis hūa
ne diſputationē a nobis inſtitutā reꝝ ordo
depoſcit. Nō eni eo mō q̄ angelos ꝯdide-
rat de⁹ ita ꝯdidit ⁊ hoīes: vt etiā ſi peccaſ-
ſent mori omnino nō poſſent: ſꝫ ita vt ꝑfun-
ctos obediētie munere: ſine interuētu mor
tis angelica imortalitas ⁊ btā eternitas ſe-
queret̄: inobediētes aūt mors plecteret dā
natiōe iuſtiſſima: qđ etiā in libro ſuperiore
Sed de ipſo gene- Ca. ii (iā dixim⁹.
re mort̄ video mihi paulo diligētius
diſſerēdū. Q͛uis eni humana aīa veracit̄
imortalis p̄hibeat̄: habꝫ tn̄ quādā etiā ipa
mortē ſuā. Nā ideo dicit̄ imortalis: q͛ mō
quodā quātulocūq̄ꝫ nō deſinit viuere atq̄ꝫ
ſentire. Corp⁹ aūt ideo ē mortale: q̄m a vi-
ta quā hꝫ deſeri p̄t: nec ꝑ ſeipm̄ aliq̄ten⁹ vi-
uit. Mors igit̄ aīe fit cū eā deſerit de⁹: ſic
corpis cū id deſerit aīa. Ergo vtriuſq̄ꝫ rei
id eſt toti⁹ hoīs mors ē: cū aīa a deo deſerta
deſerit corp⁹. Ita.n. nec ex dō viuit ipa: nec
corpus ex aīa. Huiōi aūt toti⁹ hoīs mortē
illa ſequit̄: quā ſecūdā mortē diuinoꝝ elo-
quioꝝ appellat auctoritas. Hāc ſaluator ſi
gnificauit: vbi ait. Eū timete q̄ hꝫ p̄tātē et Math. 10
corpus ⁊ aīam ꝑdere in gehēnā. Qđ cū n̄ Luc. 12
antea fiat q̄ꝫ cū aīa corpi ſic fuerit copula-
ta: vt nulla direptiōe ſeparent̄: mirū videri
p̄t quō corpus ea morte dicat̄ occidi: q̄ nō
ab aīa deſerit̄: ſꝫ aīatū ſentiēſq̄ꝫ cruciat̄. Nā
illa pena vltima ac ſempiterna: de qua ſuo
loco diligēti⁹ diſſerēdū eſt: recte mors aīe
dicit̄: q͛ nō viuit ex deo: mors aūt corpis q̄
nam mō: cū viuat ex aīa. Nō eni aliter p̄nt
ipa corpalia q̄ poſt reſurrectionē futura ſūt
ſentire tormēta. An q͛ vita q̄liſcūq̄ꝫ aliqđ
bonū eſt: dolor aūt malū: iō nec viuere cor
pus dicēdū eſt in q̄ aīa nō viuēdi cā eſt ſꝫ
dolēdi. Viuit itaq̄ꝫ aīa ex deo: cū viuit bn̄.
nō eni p̄ōt bn̄ viuere niſi deō operāte in ſe
qđ bonū ē. Viuit aūt corpus ex aīa: cū aīa
viuit in corpe: ſeu viuit ipa ſeu nō viuat ex
deo. Impioꝝ nāq̄ꝫ in corpib⁹ vita: nō aīaꝝ
ſꝫ corpm̄ vita eſt: quā p̄nt eis aīe etiā mor-
tue: i. eſt a deo deſerte: quātulacūq̄ꝫ p̄pria
vita ex q̄ etiā imortales ſūt nō deſiſtēte ꝯfer
re. Verū in dānatiōe nouiſſima q̄uis hō
ſentire nō deſinat: tn̄ q͛ ſenſus ipe nec vo-
luptate ſuauis nec quiete ſalubris: ſꝫ dolore
penalis ē: nō imerito mors ē poti⁹ appella-
ta q̄ꝫ vita. Ideo aūt ſecūda: q͛ poſt illā pri
mā ē q̄ fit coherētiū direptio naturaꝝ: ſiue
dei ⁊ aīe: ſiue aīe ⁊ corpis. De p̄ma igit̄ cor
poris morte dici p̄t: q̄ꝫ bonis bona ſit: ma-
lis mala. Secūda v̄o ſine dubio ſicut nulloꝝ
bonoꝝ eſt: ita nulli bona. Ca. iii
Non aūt diſſimulāda naſcit̄ queſtio:
vtꝝ reuera mors q̄ ſepant̄ aīa ⁊ corpus bo
nis ſit bona. Quia ſi ita ē: quō poterit obti
nere q̄ꝫ etiā ipſa ſit pena pctī: Hāc eni p̄mi
hoīes niſi peccauiſſent: ꝑpeſſi vtiq̄ꝫ nō fuiſ
ſent. Quo igit̄ pacto bona eē poſſit bonis:

que accidere nõ poſſet niſi malis? Sʒ rurſus
ſi nõ niſi malis poſſet accidere: nõ deberet bo
nis bona eē: ſʒ nulla. Cur enī eēt vlla pena: in
q̄b⁹ nõ eſſent vlla puniēda? Quapropt̄ fatē-
dū ē: p̄mos q̄dē hoīes ita fuiſſe inſtitutos: vt
ſi nõ peccauiſſent nullū mort̄ experirēt gen⁹:
ſʒ eoſdē p̄mos pctōres ita fuiſſe multatos: vt
etiā q̄cq̄d eoꝝ ſtirpe eēt exortū: eadē pena te-
nerēt obnoxiū. Nõ enī aliud ex eis q̄̄ qd̄ ipſi
fuerāt naſcerēt. ꝓ magnitudine q̄ppe culpe il-
lius naturā dānatio mutauit in peius: vt qd̄
penalit̄ p̄ceſſit in peccātib⁹ homib⁹ p̄mis: etiā
naturalit̄ ſequerēt in naſcētib⁹ ceteris. Neqʒ
enī hō ita ex hoīe: ſicut hō ex puluere. Puluis
nāqʒ hoī faciēdo materies fuit: hō aūt hoī gi-
gnēdo parēs. Proinde qd̄ eſt terra: nõ h̄ eſt
caro: q̄uis ex terra facta ſit caro. Qd̄ eſt aūt
parēs hō: h̄ eſt ⁊ proles hō. In p̄mo igit̄ hoīe
ꝑ feminā in ꝓgeniē trāſiturū vniuerſū genus
humanū fuit: qn̄ illa ꝯiugū copula diuinā ſen
tentiā ſue dānatiōis excepit. Et q hō fact⁹ eſt
nõ cū crearēt ſʒ cū peccaret vt punirēt: h̄ ge-
nuit: quātū q̄dē attinet ad pctī ⁊ mortis origi
nem. Non enī ad infantilē hebetudinē ⁊ infir
mitatē animi ⁊ corpis: quam videm⁹ in par-
uulis peccato vel pena ille redactus eſt: que
deus voluit eſſe tāq̄̄ p̄mordia catuloꝝ: quoꝝ
parētes in beſtialē vitā morteq̄ʒ deiecerat: ſicut
Ps. 48 ſcriptū eſt. Homo cū in honore eſſet nõ intel
lexit: cõparat⁹ eſt pecorib⁹ nõ intelligētib⁹: et
ſimilis fact⁹ eſt illis. Niſi q infantes infirmio
res etiā cernim⁹ in vſu motuqʒ mēbroꝝ: ⁊ ſen
ſu appetēdi atqʒ vitādi: q̄̄ ſūt alioꝝ tenerrimi
fetus aīaliū: tāq̄ʒ ſe tāto attollat excellēt⁹ ſup̄
cetera aīantia vis humana: quāto magis im-
petū ſuū velut ſagitta cū arcus extēdit̄ retror
ſum reducta diſtulerit. Non ḡ ad iſta infanti-
lia rudimēta p̄ſumptiōe illicita ⁊ dānatiōe iu
ſta ꝓlapſus vel impulſus eſt p̄m⁹ hō: ſʒ hacte
nus in eo natura humana vitiata atqʒ muta-
ta eſt: vt repugnātē paterēt in mēbris inobe-
diētiā ꝯcupiſcēdi: ⁊ ob id obſtringerēt neceſſi
tate moriēdi: atqʒ ita id qd̄ vitio penaqʒ fact⁹
eſt: id eſt obnoxios pctō mortiqʒ generaret.
A q̄ pctī vinculo: ſi per mediatoris xp̄i grām
ſoluūt̄ infantes: hanc ſolā mortē ꝑpeti pñt: q̄
aīam ſeiūgit a corpe: in ſecūdā vō illā ſine fi-
ne penalē liberati a pctī obligatiōe nõ trāſeūt.
SI quē vō mouet cur vel ipſam Ca. IIII
patiant̄: ſi et ipa pctī pena eſt quoꝝ per
grām reat⁹ abolet̄: iā iſta q̄ſtio in alio nr̄o ope
qd̄ ſcp̄ſim⁹ de baptiſmo puuloꝝ tractata ⁊ ab
ſoluta eſt: vbi dictū eſt: ad hoc relinq̄ aīe ex-
perimentū ſeparatiōis a corpe: q̄uis ablato iā
criminis nexu: qm̄ ſi regeneratiōis ſacramētū
cõtinuo ſeq̄rēt imortalitas corpis: ipſa fides
eneruarēt: q̄ tunc eſt fides: qn̄ expectat̄ in ſpe
qd̄ in re nondū videt̄. Fidei autē robore atqʒ
certamie in maiorib⁹ dūtaxat etatib⁹ etiā mor
tis fuerat ſupandus timor: qd̄ in ſctis marty-
rib⁹ maxie eminuit: cui⁹ ꝓfecto certaminis eēt
nlla victoria: nlla glia: qꝛ nec ipm̄ oīno poſſʒ
eē certamē: ſi poſt lauacꝝ regeneratiōis iā ſcti
non poſſent mortē ꝑpeti corpalē. Cū puulis
aūt baptizādis q̄s nõ ad xp̄i grām ꝓpterea po
ti⁹ curreret: ne a corpe ſoluerēt? Atqʒ ita nõ in
uiſibili p̄mio ꝓbarēt fides: ſʒ iā nec fides eēt:
ꝯfeſtim ſui opis q̄rēdo ⁊ ſumēdo mercedē.
Nūc vō maiore et mirabiliore grā ſaluatoris
in vſus iuſticie: pctī pena ꝯuerſa eſt. Tūc enī
dictū ē hoī: morieris ſi peccaueris: nūc dicit̄
martyri: morere ne pecces. Tunc dictū eſt: ſi
mādatū trāſgreſſi fueritis morte moriemini:
nūc dicit̄: ſi mortē recuſaueris mādatū trāſgre
diemi. Qd̄ tūc timēdū fuerat vt nõ peccarēt:
nunc ſuſcipiēdū eſt ne peccet̄. Sic per ineffa-
bilē dei miſericordiā et ipa pena vitioꝝ trāſit
in arma v̄tutis: ⁊ fit iuſti meritū etiā ſuppliciū
pctōris. Tūc enī mors ē acq̄ſita peccādo: nūc
implet̄ iuſticia moriēdo. Verū h̄ in ſctis mar-
tyrib⁹ q̄b⁹ alterutꝝ a ꝑſecutore ꝓponit̄: vt aut
deſerāt fidē aut ſufferāt mortē. Juſti enī ma-
lūt credēdo ꝑpeti: qd̄ ſūt p̄mi iniq̄ nõ credēdo
ꝑpeſſi. Niſi enī peccaſſēt illi nõ morerēt̄: pec-
cabūt aūt iſti niſi moriant̄. Mortui ſūt ergo
illi quia peccauerūt: non peccāt iſti quia mo-
riunt̄. Factū eſt per illorū culpā vt venirēt in
penā: fit ꝑ iſtoꝝ penā ne veniat̄ in culpā: nõ qꝛ
mors bonū aliqd̄ facta eſt q̄ ātea malū fuit: ſʒ
tantā de⁹ fidei p̄ſtitit grām: vt mors quā vite
ꝯſtat eē ꝯtrariā: inſtrumētū fieret ꝑ qd̄ trāſirēt
APoſtolus enī cū vellet Ca. V in vitā.
oſtēdere quātū pctm̄ grā nõ ſubueniēte ad
nocēdū valeret: etiā ipaʒ legē q̄ ꝓhibet pctm̄
nõ dubitauit dicere v̄tutē eē pctī. Acule⁹ inq̄t i. Corinth. 15
mort̄ ē pctm̄: v̄tus aūt pctī lex. Veriſſime oī-
no. Auget enī ꝓhibitio deſideriū opis illiciti:
qn̄ iuſticia nõ ſic diligit̄: vt peccādi cupiditas
ei⁹ dilectiōe vincat̄. Vt aūt diligat̄ ⁊ delectet
vera iuſticia: nõ niſi diuina ſubuenit grā. Sʒ ne
ꝓpterea lex putarēt malū: qm̄ v̄t⁹ ē dicta pctī:
ideo ipe alio loco v̄ſās hmōi q̄ſtionē: ita inq̄t.
Lex q̄dē ſctā: ⁊ mādatū iuſtū ⁊ ſāctū ⁊ bonū. Roma. 7
Qd̄ ḡ bonū inq̄t mihi factū ē mors? Abſit. Sʒ
pctm̄ vt appareat pctm̄ ꝑ bonū mihi opatū ē
mortē: vt fiat ſup̄ modū peccās pctm̄ ꝑ man-
datū. Sup̄ modū dixit: qꝛ etiā p̄uaricatio ad
ditur: cū peccādi aucta libidine etiā lex ipſa

cõtemnit. Cur h̄ cõmemorãdũ putauerimꝰ:
Quia ſcʒ ſic lex nõ ē malũ qñ auget peccãtũ
cõcupiſcẽtiã: ita nec mors bonũ eſt qñ auget
patiẽtũ gloriã: cũ vel illa ꝓ iniq̃tate deſerit ⁊
efficit ꝑuaricatores: vl'iſta ꝓ veritate ſuſcipit
et efficit martyres. Ac ꝑ h̄ lex q̃dē bona ē: qꝛ
ꝓhibitio ē pctī: mors aũt mala: qꝛ ſtipẽdiũ ē
pctī. Sʒ queãdmodũ iniuſti male vtũt: ñ tm̃
malis verũ etiã bonis: ita iuſti bñ nõ tm̃ bo-
nis ſʒ etiã malis. Hinc fit vt ⁊ mali male lege
vtant: q̃uis ſit lex bonũ: et boni bñ moriãt:
q̃uis ſit mors malũ. Capi. VI

QUaꝓpt qđ attinet ad corꝑis mortẽ:
id eſt ſeꝑationẽ aīe a corꝑe cum eam patiunt
q̇ morientes appellant: nulli bona ē. Habet eni
aſperũ ſenſũ ⁊ ꝯtra naturã: vis ipſa q̇ vtrũq̃
diuellit qđ fuerat in viuẽte ꝯiũctũ atq̃ ꝯſer-
tũ q̃diu moratur: donec ōis adimat ſenſus: q̇
ex ipō inerat aīe carniſq̃ cõplexu. Quã totã
moleſtiã nõnũq̃ vnꝰ ictus corꝑis vel aīe ra-
ptus intercipit: nec eã ſentiri ꝑueniẽte celeri-
tate ꝑmittit. Quicq̇d tñ illud ē in morientibꝰ:
qđ cũ graui ſenſu adimit ſenſũ: pie fideliterq̃
tolerãdo auget meritũ patiẽtia: nõ aufert vo-
cabulũ pene: ita cum ex hoīs primi ꝑpetuata
ꝓpagine ꝓculdubio ſit mors pena naſcẽtis:
tñ ſi ꝓ pietate iuſticiaq̃ pẽdat: fit gl'ia rena-
ſcẽtī: ⁊ cũ ſit mors pctī retributio: aliqñ impe-
trat vt nihil retribuat pctō. Ca. VII

NAm q̇cũq̃ etiã nõ ꝑcepto regenerationis
lauacro: ꝓ xp̄i ꝯfeſſione moriũt: tñ eis valet
ad dimittẽda pctã: quãtũ ſi ablueret ſacro fõ
Joh.3 te baptiſmatꝭ. Qui eni dixit: niſi q̇s renatꝰ fue
rit ex aqua ⁊ ſpũ ſctō ñ intrabit in regnũ celo-
rũ: alia ſentẽtia iſtos fecit exceptos: vbi ñ minꝰ
Math.10 generaliter dixit. Qui me ꝯfeſſus fuerit coram
hoībꝰ: ꝯfitebor ⁊ ego eũ corã prē meo q̇ in ce-
Math.16 lis ē. Et alio loco. Qui ꝑdiderit aīaʒ ſuã ꝓpt
Ps.115 me: inueniet eã. Hinc ē qđ ſcriptũ ē. Precioſa
in ꝯſpectu dñi mors ſctōꝝ eiꝰ. Quid eni ꝓcio
ſius q̃ mors: ꝑ quã fit vt etiã delicta oīa dimit
tant: ⁊ merita cumulatiꝰ augeant. Neq̃ eni tãti
ſũt meriti: q̇ cũ mortẽ differre ñ poſſent bapti
ſati ſunt: deletiſq̃ oībꝰ pctīs ex hac vita emi-
grarũt: quãti ſũt hi q̇ mortẽ differre cũ poſſẽt
iō ñ diſtulerũt: qꝛ maluerũt xp̄m ꝯfitẽdo finire
hãc vitã: q̃ cũ negãdo ad eiꝰ baptiſmũ ꝑueni
re. Qđ vtiq̃ ſi feciſſent: etiã hoc eis in illo la-
uacro dimitteret: qđ timore mortꝭ negauerãt
xp̄m: in q̊ lauacro etiã illis facinꝰ tã imane di-
miſſũ eſt q̇ occiderãt xp̄m. Sʒ qñ in abũdãtia
Joh.3 grē ſpūs illiꝰ q̇ vbi vult ſpirat: tm̃ xp̄m amare
poſſẽt: vt eũ in tãto vitę diſcrimie ſub tãta ſpe
venię negare ñ poſſẽt: Mors igit ꝓcioſa ſctō
rũ: q̇bꝰ cũ tãta grã eſt ꝑmiſſa ⁊ ꝓrogata mors
xp̄i: vt ad eũ acq̇rẽdũ ſuã ñ cũctaret impẽde-
re aīam: in eos vſus redactũ eē mõſtrauit: qđ
ad penã peccãti ãtea fuerat ꝯſtitutũ: vt inde
iuſticie fructꝰ vberior naſceret. Mors ḡ ñ iō
bonũ videri debʒ qꝛ in tãtã vtilitatẽ nõ vi ſua
ſʒ diuina opitulatiõe ꝯuerſa ē: vt q̇ tũc metuẽ-
da ꝓpoſita ē: ne pctm̃ cõmitteret: nũc ſuſcipiẽ-
da ꝓponit vt pctm̃ ñ cõmittat: cõmiſſũq̃ de-
leat: magneq̃ victorie debita iuſticie palma

SI eni diligẽtiꝰ ꝯſide- Ca. VIII reddat.
remꝰ: etiã cũ q̇ſq̃ ꝓ veritate fidelit ⁊ lau
dabilit morit: mors cauet. Ideo q̇ppe aliq̇d
eiꝰ ſuſcipit ne tota cõtingat: et ſecũda inſuꝑ q̇
nũq̃ finiat accedat. Suſcipit eni aīe a corꝑe
ſeꝑatio: ne deo ab aīa ſeꝑato: etiã ipa ſeꝑet a
corꝑe: ac ſic totꝰ hoīs ꝑma morte cõpleta: ſe-
cunda excipiat ſempiterna. Quocirca mors
q̇dē ut dixi: cũ eã morientes patiũt: cũq̃ in eis
vt moriant facit: nemini bona eſt: ſʒ laudabilit
tolerat ꝓ tenẽdo vel adipiſcẽdo bono. Cum
vero in ea ſũt q̇ iã mortui nũcupãt: nõ abſur-
de dicit: et malis mala: ⁊ bonis bona. In re-
quie eni ſũt aīe pioꝝ a corꝑe ſeꝑatę: impioꝝ
aũt penas luũt donec iſtaꝝ ad eternã vitã: il-
laꝝ vo ad eternã mortẽ q̇ ſecũda dicit corꝑa

SEd id tp̄s quo Ca. IX reuiuiſcãt.
aīe a corꝑe ſeꝑate aut in bonis ſunt aut
in malis: vtrũ poſt mortẽ potius an in morte
dicendũ eſt: Si eni poſt mortẽ eſt: iã nõ ipſa
mors q̇ trãſacta atq̃ ꝑterita eſt: ſʒ poſtea vita
ꝑſens aīe ſiue bona ſeu mala eſt. Mors autẽ
tũc eis mala erat: qñ erat: h̄ eſt qñ eã patiebã
tur cũ morerent: qm̃ grauis ⁊ moleſtus eis in-
erat ſenſus: q̇ malo bñ vtunt boni. Peracta
autẽ mors: quo nã mõ vel bona vel mala eſt:
q̇ iã nõ ē: Porro ſi adhuc diligẽtiꝰ attẽdamꝰ:
nec illa mors eē apparebit: cuiꝰ grauẽ ac mo-
leſtũ in morientibꝰ diximꝰ ſenſũ. Quãdiu eni
ſentiũt adhuc vtiq̃ viuũt: ⁊ ſi adhuc viuũt añ
mortẽ q̃ in morte potiꝰ eſſe dicẽdi ſũt: qꝛ illa
cũ venerit: aufert oēm corꝑis ſenſũ: q̇ ea ꝓpin
quãte moleſtus ē. Ac ꝑ h̄ quõ morientes dica
mus eos q̇ nõdũ mortui ſũt: ſʒ imminẽte morte
iã extrema ⁊ mortifera afflictiõe iactant: expli-
care difficile ē: etiã ſi recte iſti appellant moriẽ-
tes: qꝛ cũ mors q̇ iã imminet aduenerit: nõ mo-
rientes ſʒ mortui nũcupant. Nullus ē ḡ moriẽs
niſi viuẽs: qm̃ cũ in tãta ē extremitate vitę in
quãta ſũt quos agere aīam dicimꝰ: ꝓfecto q̇
nõdũ aīa caruit adhuc viuit. Idẽ ipſe igit ſit
et moriẽs ē ⁊ viuẽs: ſʒ morti accedẽs vita de-
cedẽs: adhuc tñ in vita: qꝛ ineſt aīa corꝑi: nõ
dũ aũt ī morte: qꝛ nõdũ abſceſſit a corꝑe. Sʒ

ſi cū abceſſerit: nec tūc ī morte ſ3 poſt mortē po
tius erit: qñ ſit in morte qs dixerit? Nā neq3 vl
lus moriēs erit ſi moriēs ꝛ viuēs ſiƚ eē nllˀs pt.
Quādiu qppe aīa in corpe ē: nō poſſumꝰ nega
re viuētē. Aut ſi moriēs potiꝰ dicēdus ē in cuiꝰ
iā corpe agiƚ vt moriaƚ: nec ſiƚ qſq3 pt eē viuēs
et moriēs: qñ ſit viuēs neſcio. Ca. X.

EX quo enī qſq3 in iſto corpe morituro eē
ceperit: nunq3 in eo nō agitur vt mors veniat.
Hoc enī agit eiꝰ mutabilitas toto tpe vite hu
ius: ſi tamē vita dicēda eſt: vt veniaƚ in mortē.
Nemo qppe eſt q nō ei poſt annū ſit q3 añ an
nū fuit: et cras q3 hodie: ꝛ hodie q3 heri: ꝛ pau
lopoſt q3 nūc: ꝛ nūc q3 pauloante morti ꝓpin
quior: qm qcqd tpis viuiƚ: de ſpatio viuēdi de
miƚ: ꝛ quotidie fit minus minuſq3 qđ reſtat: vt
oīno nihil ſit aliud tps vite huiꝰ q3 curſus ad
mortē. In q nemo vel paululū ſtare vƚ aliquā
to tardius ire ꝑmittiƚ: ſ3 oēs vrgenƚ pari motu:
nec diuerſo impellūƚ acceſſu. Neq3 enī cui vi
ta breuior fuit: celerius diē duxit: q3 ille cui lō
gior: ſ3 cū equaliƚ ꝛ eq̄lia momēta raperēƚ am
bobꝰ: alter habuit ꝓpius: alter remotiꝰ: q ñ im
pari velocitate ambo currebāt. Aliud eſt autē
amplius vie ꝑegiſſe: aliud tardius ambulaſſe.
Qui ergo vſq3 ad mortē ꝓductiora ſpacia tē
poris agit: non lentius pergit: ſed plus itine
ris cōficit. Porro ſi ex illo quiſq3 incipit mori:
h̄ ē eē in morte: ex q in illo agi ceperit: ipa morſ
id ē vite detractio: qꝛ cū detrahēdo finita fue
rit: poſt mortē iā erit ñ in morte: ꝓfecto ex q eē
incipit in h̄ corpe in morte ē. Quid enī aliđ die
bꝰ: horis: momētiſq3 ſingulis agiƚ: donec ea cō
ſūmata mors q agebaƚ impleaƚ: ꝛ incipiat iam
tps eē poſt mortē: qđ cū vita detraherēƚ erat in
morte. Nūq3 igiƚ in vita hō ē: ex q eſt in corpe
iſto moriēte potiꝰ q3 viuēte: ſi ꝛ in vita ꝛ in mor
te ſimul ñ pōt eē. An potiꝰ ꝛ in vita ꝛ in morte
ſimul ē: in vita ſc3 in q viuit: donec tota detra
hatur: in morte aūt quia iam moritur: cui vita
detrahitur? Si enī nō eſt in vita: quid eſt quod
detrahiƚ donec eius fiat ꝑfecta cōſumptio? Si
aūt ñ eſt in morte: qđ ē vite ipa detractio? Nō
enī fruſtra cum vita fuerit corpi tota detracta:
poſt mortē iā diciƚ: niſi qꝛ mors erat cū detra
herēƚ. Nā ſi ea detracta ñ ē hō in morte ſ3 poſt
mortē: qñ niſi cū detrahiƚ erit in morte. Ca. XI

SI aūt abſurdū ē vt hoīem añq3 ad mor
tē ꝑueniat: iā eē dicamꝰ in morte: cui enī
ꝓpinquat ꝑagēdo vite ſue tpa: ſi iā in illa ē: ma
xime qꝛ nimis ē inſolēs: vt ſiƚ ꝛ viuēs eē dicaƚ
et moriēs: cū vigilās ꝛ dormiēs ſiƚ eſſe ñ poſſit:
querēdū ē qñ erit moriēs? Etenī añq3 mors ve
niat nō ē moriēs ſ3 viuēs: cū vo mors venerit:
mortuꝰ erit ñ moriēs. Illud ḡ ē adhuc añ mor
tem: hoc iā poſt mortē. Qñ ḡ in morte? Tunc
enī eſt moriēs vt quēadmodū tria ſūt cū dici
mꝰ añ mortē: in morte ꝛ poſt mortē: ita tria ſin
gulis ſingl̄a: viuēs: moriēs: mortuuſq3 reddā
tur. Qñ itaq3 ſit moriēs id ē in morte: vbi neq3
ſit viuēs qđ ē añ mortē: neq3 mortuꝰ qđ ē poſt
mortē: ſ3 moriēs id ē in morte: difficillime diffi
niƚ. Quādiu qppe eſt aīa in corpe: maxime ſi
etiā ſenſus adſit: ꝓculdubio viuit hō q cōſtat
ex aīa ꝛ corpe: ac ꝑ hoc adhuc añ mortē nō in
morte eſſe dicēdus ē. Cū vo aīa abſceſſerit om
nemq3 abſtulerit corporis ſenſū: iam poſt mortē
mortuuſq3 ꝓhibeƚ. Perit igiƚ inƚ vtrūq3: quo
moriēs vel in morte ſit: qm ſi adhuc viuit an
te mortē eſt: ſi viuere deſiſtit: iā poſt mortē eſt.
Nunq3 ḡ moriēs: id ē in morte eſſe cōprehēdi
tur. Ita etiā in trāſcurſu tpm querit ꝑſens nec
inueniƚ: qꝛ ſine vllo ſpatio eſt ꝑ qđ trāſiƚ ex fu
turo in ꝑteritū. Rōne ḡ vidēdū ē: ne iſta rōne
mors corꝑalis nllā eē dicaƚ? Si enī ē: qñ eſt: q
in nullo ꝛ in qua vllus eſſe nō pōt: qñ qdē ſi vi
uiƚ adhuc nō ē: qꝛ hoc añ mortē nō in morte: ſi
aūt viuere iā ceſſatū eſt: iā nō eſt: qꝛ ꝛ hoc poſt
mortē eſt: nō in morte? S3 rurſus ſi nulla mors
eſt: añ qđ vel poſt qđ eſt: qđ diciƚ añ mortē vel
poſt mortē? Nā ꝛ hoc inaniƚ diciƚ ſi mors nllā
eſt. Atq3 vtinā in paradiſo bñ viuēdo egiſſe
mus: vt re vera nulla eēt mors. Nūc aūt nō ſo
lū eſt: verū etiā tā moleſta eſt: vt nec vlla expli
cari locutiōe poſſit: nec vlla rōne vitari. Loq
mur ḡ ſ꜄m ꝯſuetudinē: nō enī aliter debemꝰ: et
dicamꝰ añ mortē: ꝑuſq3 mors accedat: ſic ſcri
ptū eſt. Ante mortē non laudes hoīem quēq3. Ecc. xi
Dicamꝰ etiā cū acceſſerit: poſt mortē illius vel
illiꝰ factū ē illud vƚ illud. Dicamꝰ ꝛ de ꝑñti tpe
vt poſſumꝰ velut cū ita loqmur: moriēs ille te
ſtatꝰ eſt: ꝛ illis atq3 illis: illud atq3 illud moriēs
dereliquit: q3uis h̄ niſi viuens oīno facere nō
poſſet: et potius hoc ante mortē fecerit non in
morte. Loquamur etiam ſicut loquiƚ ſcriptura
diuina: q mortuos quoq3 nō poſt mortē ſed in
morte eſſe nō dubitat dicere. Hinc enī ē illud.
Qm nō ē in morte q memor ſit tui. Donec enī Ps. 6
reuiuiſcāt recte eſſe diciƚ in morte: ſic in ſom
no eſſe qſq3 donec euigilet diciƚ. Quis in ſom
no poſitos dicamꝰ dormiētes: nō tñ eo mō poſ
ſumꝰ dicere eos q iā ſūt mortui moriētes. Nō
enim adhuc moriūƚ: q quātū attinet ad corpo
ris mortē: de q nūc diſſerimꝰ: iā ſunt a corpibꝰ
ſeꝑati. S3 h̄ eſt: qđ dixi explicari aliq locutiōe
nō poſſe: quo nā mō vel moriētes dicāƚ viuere:
vel iā mortui etiā poſt mortē adhuc eē dicāƚ in
morte? Quō enī poſt mortē ſi adhuc in morte?

pſertim cũ eos nec morientes dicam⁹: ſicuti eos
q̄ in ſomno ſũt dicim⁹ dormiẽtes: ⁊ q̄ in lãguo-
re lãguẽtes: ⁊ q̄ in dolore vtiq̄ dolẽtes: ⁊ q̄ in
vita viuẽtes. At v̓o mortui pu̇ſq̄ reſurgãt eſſe
dicũt in morte: nec tñ pñt appellari moriẽtes.
Vñ ñ importune neq̄ incõgrue arbitror acci-
diſſe: ⁊ ſi ñ hũana induſtria: iudicio fortaſſe di
uino: vt h̓ v̓bũ qđ ē morit̄ in latina lingua: nec
grãmatici declinare potuerit ea regula q̄ cete-
ra talia declinãt̄. Nãq̄ ab eo qđ eſt orit̄ fit ver-
bũ p̄teriti tp̄is ort⁹ ē: ⁊ ſi q̄ ſilia ſũt q̄ ꝑ tp̄is p̄teri
ti ꝑticipia declinãt̄. Ab eo v̓o qđ ē morit̄ ſi q̄ra
m⁹ p̄teriti tp̄is v̓bũ: rñderi ſolet mortuus ē: u.
lr̃a geminata. Sic eni dr̄ mortuus: quõ fatuus:
ardu⁹: cardu⁹: ꝯſpicuus: ⁊ ſi q̄ ſilia: q̄ ñ ſũt p̄te-
riti tp̄is: ſ; q̄m noīa ſũt ſine tp̄e declinãt̄. Illud
aũt q̄ſi vt declinet̄ qđ declinari ñ p̄t: ꝓ ꝑticipio
p̄teriti tp̄is ponit̄ nomẽ. Cõueniẽter itaq̄ ſctm̃
ē: vt queadmodũ id qđ ſignificat ñ p̄t agẽdo:
ita ip̄m v̓bũ declinari loq̄ndo ñ poſſet. Agi tñ
p̄t in adiutorio gr̃e redẽptoris nr̃i: vt ſaltẽ ſecũ
dã mortẽ declinare poſſim⁹. Illa eni ē grauior
⁊ oīm maloꝝ peſſima q̄ ñ fit ſeꝑatiõe aīe ⁊ cor-
poris: ſ; in eternã penã pot⁹ vtriuſq̄ cõplexu.
Ibi ecõtrario ñ erũt hoīes añ mortẽ atq̄ poſt
mortẽ: ſ; ſp̄ in morte: ac ꝑ h̓ nũq̄ viuẽtes nũq̄
mortui ſ; ſine fine moriẽtes. Nunq̄ eni erit hoī
peius in morte: q̄ vbi erit mors ip̄a ſine morte.

Qvm ḡ requirit̄ quã mortẽ de⁹ p̄mis **Ca. XII**
hoīb⁹ fuerit cõminat⁹ ſi ab eo mãdatũ
trãſgrederent̄ acceptũ: nec obediẽtiã cuſtodi-
rẽt: vtrũ aīe: an corporis: an toti⁹ hoīs: an illã q̄ ſe
cũda dr̄: rñdẽdũ ē oẽs. P̄ria eni ꝯſtat ex dua
b⁹: ſcđa ex oīb⁹ tota. Sic eni vniuerſa terra ex
mltis t̄ris: ⁊ vniuerſa eccl̃ia ex mltis ꝯſtat eccle
ſijs: ſic vniuerſa mors ex oīb⁹ ꝯſtat: q̄m p̄ma ex
duab⁹: vna aīe altera corporis: vt ſit p̄ma totius
hoīs mors: cũ aīa ſine deo: ⁊ ſine corpe ad tp̄s
penas luit: ſcđa v̓o vbi aīa ſine deo cũ corpe pe
nas eternas luit. Qñ ḡ dixit de⁹ p̄mo illi homi
Gene. 2 quẽ in ꝑadiſo ꝯſtituerat: de cibo vetito: q̄cũq̄
die ederitis ex eo: morte moriemini: ñ tm̃ p̄me
mortis ꝑtẽ p̄orẽ vbi aīa ꝑuat̄ deo: nec tm̃ poſte-
riorẽ vbi corp⁹ ꝑuat̄ aīa: nec ſolũ ip̄aꝫ totã pri-
mã vbi aīa ⁊ a deo ⁊ a corpe ſeꝑata punit̄: ſed
q̄cq̄d mortis ē vſq̄ ad nouiſſimã q̄ ſcđa dr̄: q̄ eſt
nulla poſterior: cõminatio illa cõpleta eſt.

Nam poſtea q̄ p̄cepti facta trãſ **Ca. XIII**
greſſio ē: ꝯfeſtim gr̃a deſerẽte diuina: de
corꝑm ſuoꝝ nuditate ꝯfuſi ſũt: vñ etiã folijs fi-
culneis: q̄ forte a ꝑturbatis p̄mũ cõperta ſũt: pu
dẽda texerũt: q̄ p̄us eadẽ mẽbra erãt: ſ; pudẽda
ñ erãt. Senſerũt eni nouũ motũ inobediẽtis carnis
ſue: tanq̄ reciprocã penã inobediẽtie ſue. Iã

q̄ppe aīa libertate in ꝑuerſuꝫ ꝓpria delectata: et
deo dedignata ſuire: p̄ſtino corporis ſuitio de
ſtituebat̄. Et q2 ſuꝑiorẽ dñm ſuo arbitrio deſe-
ruerat: inferiorẽ famulũ ad ſuũ arbitriũ ñ tene-
bat: nec oīmõ hẽbat ſbditã carnẽ ſicut ſp̄ hr̃e po-
tuiſſet ſi deo ſbdita ip̄a mãſiſſet. Tũc ḡ caro ce Gal. 5
pit ꝯcupiſcere aduerſus ſp̄m: ⁊ ſp̄us aduerſus
carnẽ: cũ q̄ ꝯtrouerſia nati ſum⁹: trahẽtes origi
nẽ mortis in mẽbris nr̃is: vitiatãq̄ naturã ꝯtẽtio
nẽ ei⁹ ſiue victoriã d̓ p̄ma ꝑuaricatiõe geſtãtes.

Deus eni creauit hoīem rectũ: **Ca. XIIII** Eccle. 7
naturaꝝ auctor: ñ vtiq̄ vitioꝝ: ſ; ſpõte de
prauat⁹: iuſteq̄ dãnat⁹: deprauatos dãnatoſq̄
generauit. Oẽs eni fuim⁹ in illo vno: q̄ñ oẽs il
le vn⁹ corrupit: q̄ ꝑ feminã lapſus ē in pctm̃: q̄
d̓ illo facta ē añ pctm̃. Nõdũ erat nob̄ ſingulari
creata ⁊ diſtributa forma in q̄ ſingli viueremus:
ſ; iã natura erat ſeminalis ex q̄ ꝓpagaremur: q̄
ſcꝫ ꝓpt̄ pctm̃ vitiata: ⁊ vinculo mortis obſtricta
iuſteq̄ dãnata: ñ alteri⁹ ꝯditiõis hõ ex hoīe na
ſceret̄: ac ꝑ hoc a liberi arbitrij malo vſu ſeries
hui⁹ calamitatis exorta ē: q̄ hũanũ gen⁹ origine
deprauata velut radice corrupta vſq̄ ad ſcđe
mortis exitũ q̄ nõ hꝫ finẽ: ſolis eis exceptis q̄ ꝑ
gr̃am dei liberãt̄ miſeriaꝝ ꝯnexione ꝑducit.

Quãobrẽ etiã in eo qđ dictũ eſt: **Ca. XV**
morte moriemini: q̄m nõ ē dictũ mortib⁹: Gene. 2
eã ſolã intelligam⁹ q̄ fit cũ aīa deſerit̄ ſua vita:
qđ illi de⁹ ē: ñ eni deſerta ē vt deſereret: ſ; vt de-
ſereret̄ deſeruit. Ad malũ q̄ppe ei⁹ prior ē volũ
tas ei⁹: ad bonũ v̓o ei⁹ prior ē volũtas creato-
ris ei⁹: ſiue vt eã faceret q̄ nulla erat: ſiue vt re-
ficiat que lapſa perierat: etiã ſi hãc intelligam⁹
deum denũciaſſe mortẽ: in eo qđ ait: Qua die Gene. 2
ederitis ex illo morte moriemini: tãq̄ diceret: q̄
die me deſerueritis ꝑ inobediẽtiã: deſerã vos ꝑ
iuſticiã: ꝑfecto in ea morte etiã cetere denũcia
te ſunt q̄ ꝓculdubio fuerãt ſecuture. Nã in eo
q2 inobediẽs mot⁹ in carne ex motu aīe inobe
diẽtis exort⁹ eſt: ꝓpt̄ quẽ pudẽda texerũt: ſenſa ē
mors vna: in q̄ deſeruit aīam de⁹: ea ſignifica-
ta ē v̓bis ei⁹: q̄ñ timore deambulãtis ſeſe abſcõ-
dẽti hoī dixit: adam vbi es: nõ vtiq̄ ignorãdo Gene. 3
q̄rẽs: ſ; increpãdo admonẽs: vt attẽderet vbi
eẽt in q̄ ñ eẽt de⁹. Cũ v̓o iã corp⁹ aīa ip̄a deſe-
ruit etate corruptũ ⁊ ſenectute ꝯfectũ: venit in
experimẽtũ mors altera: de q̄ de⁹ pctm̃ adhuc
puniẽs hoī dixerat: terra es ⁊ in terrã ibis: vt Gene. 3
ex his duab⁹ mors illa p̄mo q̄ toti⁹ hoīs eſt cõ-
pleret̄: quã ſcđa in vltimo ſeq̄t̄: niſi hõ ꝑ gr̃am
dei liberet̄. Neq̄ eni corp⁹ qđ de t̄ra ē rediret
in t̄rã: niſi ſua morte: q̄ illi accidit cũ deſerit̄ ſua
vita id eſt aīa. Vñ cõſtat int̄ xp̄ianos veracit̄
catholicam tenentes fidem: etiam ip̄ſam mo-

bis corpis mortē: non lege nature (ꝗ nullā
mortē hoī deus fecit) ſꝫ merito inflictā eſſe
pctī: qm̄ pctm̄ vindicās deus: dixit hoī in
Gene.3 quo tūc oēs eram⁹: terra es: ⁊ in terrā ibis.

SEd pſbi ꝯtra quoꝝ calūnias Ca.XVI
defendim⁹ ciuitatē dei: hͦ eſt ei⁹ eccle-
ſiā: ſapiēter ſibi videt̄ irridere: ꝙ dicim⁹ aīe
a corpe ſepationē inter penas ei⁹ eſſe depu
tādā: qꝛ videlicꝫ ei⁹ pfectā btitudinē tūc il
li fieri exiſtimāt cū oīni ꝑſus corpe exuta
ad deū ſimplex ⁊ ſola ⁊ quodāmō nuda re
dierit. Ubi ſi nihil ꝗ iſta refelleret opinio in
eoꝝ lrīs inuenirē: operoſius mihi diſputā-
dū eſſet: quo demōſtrarē nō corpus eſſe aīe
ſꝫ corruptibile corpus onerosū. Unn̄ illud ē
qd̄ de ſcripturis nr̄is in ſupiori libro cōme
Sap.9 morauim⁹. Corpus eni corruptibile aggra
uat animā. Addēdo vtiqꝫ corruptibile nō
ꝗlicūqꝫ corpe: ſꝫ ꝗle factū ē ex pctō ꝯſequē
te vindicta animā ꝓhibuit aggrauari. Qd̄
etiā ſi non addidiſſet nihil aliud intelligere
deberem⁹. Sꝫ cū aptiſſime plato deos a ſū
mo deo factos hr̄e imortalia corpa ꝑdicet:
eiſqꝫ ipm̄ deū a ꝗ facti ſunt: inducat ꝓ ma-
gno bñficio pollicentē: ꝙ in eternū cū ſuis
corpib⁹ pmanebunt: nec ab eis vlla morte
ſoluet̄: qd̄ eſt ꝙ iſti ad exagitādā xpianā fi-
dē fingūt ſe neſcire qd̄ ſciūt: aut etiā ſibi re-
pugnātes aduerſum ſeipſos dicere malūt:
dū nobis non deſinā̄t ꝯtradicere? Nempe
platonis hec vba ſūt ſicͭ ea cicero in latinū
vertit: qb⁹ inducit ſūmū deū: deos ꝗs fecit
alloquētē ⁊ dicētē. Uos ꝗ ſub mortalitatis
fato orti eſtis attēdite: quoꝝ opeꝝ ego pa-
rēs effectorqꝫ ſum. Hec ſunt indiſſolubilia
nutu meo: ꝗꝗ oīe colligatū ſolui pt: ſed
haud ꝗꝗ bonū eſt: rōne iunctū diſſoluere
velle. Sꝫ qm̄ eſtis orti mortales: vos qdē
eſſe ⁊ indiſſolubiles nō poteſtis. Nec vnꝗꝫ
tn̄ diſſoluemini: neqꝫ vos vlla mortis fata
perimēt: nec erunt valētiora ꝗꝫ ꝯſiliū meū:
ꝙ maius ē vinculū ad ppetuitatē vrām: ꝗꝫ
illa qb⁹ eſtis tūc cū gignebamini colligati.
Ecce deos plato dicit ⁊ corpis aīeqꝫ colli-
gatiōe mortales: ⁊ tn̄ imortales dei a ꝗ fa-
cti ſūt volūtate atqꝫ ꝯſilio. Si ḡ aīe pena ē
in ꝗlicūqꝫ corpe colligari: qd̄ eſt ꝙ eos ali-
quotiēs de⁹ tāqꝫ ſollicitos ne forte moriāt
id ē diſſoluāt a corpe: de ſua facit imortali-
tate ſecuros: nō ꝓpt̄ eoꝝ naturā ꝗ ſit cōpa
cta: nō ſimplex: ſꝫ ꝓpt̄ ſuā inuictiſſimā volū
tatē: ꝗ potēs eſt facere vt nec orta occidāt:
nec ꝯnexa ſoluāt: ſꝫ incorruptibilit̄ ꝑſeue-
rēt. Et hͦ qdē vtꝝ plato veꝝ de ſiderib⁹ di-

Plato in thimeo. Nota ꝙ thimeus platonis ꝑmo fuit trāſlat⁹ a cicerone vt hͦ dicit̄. ſecundo ab iſocrate. ꝗ tranſlatio cōmuniſ habet̄ ꝗꝫ pria. Uerba aūt dei ad deos a ſe creatos ꝗ hͦ ſm ciceronem ponūt̄ in tranſlatiōe ſecūda ponūt̄ ſic. Dij deoꝝ ꝗrum pꝛ opifex ꝗꝫ ſum ego vos via natura diſ

cat: alia queſtio eſt. Neqꝫ eni ei ꝯtinuo ꝯce
dēdū eſt: globos iſtos luminū ſiue orbicu-
los luce corporea ſup terras: ſeu die ſeu no
cte fulgētes: ſuis ꝗbuſdā ꝓprijs animis vi
uere eiſqꝫ intellectualib⁹ ⁊ btīs: qd̄ etiā de
ipſo vniuerſo mūdo tāqꝫ vno aīali maximo
ꝗ cūcta cetera ꝯtineret aīalia inſtāter affir-
mat. Sꝫ hec vt dixi alia queſtio ē: quā nūc
diſcutiēdā nō ſuſcepim⁹: hoc tn̄ ꝯtra iſtos
cōmemorādū putaui ꝗ ſe platonicos voca
ri vel eē gloriāt̄: cui⁹ ſupbia nois erubeſcūt
eſſe xpiani: ne cōmune illis cū vulgo voca
bulū vilē faciat palliatoꝝ: tāto mag̃ inflatā
quāto mag̃ exiguā paucitatē: ⁊ ꝗrētes qd̄
in doctrina xpiana rephēdāt exagitāt eter-
nitatē corpm: tāqꝫ hec ſint inter ſe ꝯtraria:
vt ⁊ btitudinē querām⁹ aīe: et eā ſp eſſe ve-
lim⁹ in corpe velut erūnoſo vinculo colliga
tā: cū eoꝝ auctor ⁊ mag̃r plato donū a deo
ſūmo dijs factis ab illo dicat eſſe cōceſſuꝫ
ne aliqñ moriant̄ id eſt a corpib⁹ quib⁹ eos
cōnexuit diſſoluātur.

Capi.XVII

COntēdūt etiā iſti terreſtria corpa ſem
piterna eſſe nō poſſe: cū ipſā vniuerſā
terrā dei ſui nō qdē ſūmi ſꝫ tn̄ magni: id ē to
tū hui⁹ mūdi mēbrū in medio poſitū ⁊ ſem
piternū eſſe nō dubitēt. Cū ḡ deus ille ſū-
m⁹ fecerit eis alterū quē putāt deū id ē iſtū
mūdū: ceteris dijs ꝗ infra eū ſūt pferendū:
eū deniqꝫ exiſtimāt eſſe animatē aīa ſcꝫ ſicͭ
aſſerūt rōnali vel intellectuali: in tā magna
mole corpis ei⁹ incluſa: ipſiuſqꝫ corpis tāqꝫ
mēbra locis ſuis poſita atqꝫ digeſta: ꝗttuor
ꝯſtituerit elemēta: ꝗꝝ iūcturā: ⁊ ne vnꝗꝫ de⁹
eoꝝ tā magn⁹ moriat̄: indiſſolubilē ac ſem-
piternā velint: qd̄ cauſe ē: vt in corpe maio
ris aīantis tāqꝫ mediū mēbrū eterna ſit ter
ra: ⁊ alioꝝ aīantiū terreſtriū corpa ſi de⁹ ſicͭ
illud velit eterna eſſe nō poſſit: Sꝫ terre ſi-
quiūt terra reddēda ē: vn̄ aīaliū terreſtria
ſūpta ſūt corpa: ex ꝗ fit inquiūt vt ea ſit ne
ceſſe diſſolui et emori: et eo mō terre ſtabili
ac ſempiterne vn̄ fuerant ſūpta reſtitui. Si
ꝗs hͦ etiā ꝺ igne ſimilit̄ affirmet: ⁊ dicat red
dēda eſſe vniuerſo igni corpa ꝗ inde ſūpta
ſunt vt celeſtia fierēt aīalia: nōne imortali
tas quā talib⁹ dijs velut deo ſūmo loquēte
ꝓmiſit plato tāqꝫ violēta diſputatōis hui⁹
intercidit? An ibi ꝓpterea nō fit qꝛ deus nō
vult: cui⁹ volūtatē vt ait plato nl̄la vis vin
cat? Quid ḡ ꝓhibet vt hͦ etiā de terreſtrib⁹
corpib⁹ de⁹ poſſit efficere: qñqdē vt nec ea ꝗ
orta ſūt occidāt: nec ea ꝗ ſūt iuncta ſoluāt̄:
nec ea ꝗ ſūt ex elemēt̄ ſūpta reddāt̄: atqꝫ vt

ſolubiles. mea autē voluntate indiſſolubiles. volūtas autē mea maior ē nex⁹.

Ca.XVIII

COntēdūt ⁊c. in hoc ca. ex ꝟbis platonis ſup poſitis arguit ꝙ de⁹ pōt ſua voluntate facere corp⁹ hoīſ indiſſolubile. Et nō cōtrarietatē int̄ platonē et porphyrium. porphyrius aſſerit oē corp⁹ fugiendū vt aīa poſſit eē btā. plato aūt ꝗ platōici dicūt deos hr̄e beatiſſimas aīas. eternis tn̄ corporib⁹ alligatas. ſic mundus quē dicūt iouem. hꝫ aīas p oīa elementa diffuſam ſm numeros muſicos. ꝗ ſūt vnuſ duo tres ꝗtuor. viij. ix. xxvij. qm̄ in hiſ inueniunt̄ oēs ſymphonie muſice. et ꝗre: patꝫ legēti ſecūdū librū macrobij ſup ſomnium ſcipiōis ⁊c

ale in corporib⁹ ↄstitute nec vnq̄ȝ ea deſe-
rãt: ⁊ cū eis imortalitate ac ſempiterna btī-
tudine ꝑfruãt̄; poſſe deū facere ↄfitet̄ pla-
to: Cur ğ nō poſſit vt nec terreſtria moriãt̄:
An deus nō eſt potēs quouſq̄ xp̄iani cre-
dūt: ſȝ q̄uſq̄ platonici volūt? Nimirū q̄ppe
ↄſiliū dei ⁊ poteſtatē potuerūt ph̄i: nec po-
tuerūt noſſe ꝓphete: cū pot⁹ ecōtrario dei
ꝓphetas ad enūciãdū eius quãtū dignat⁹
eſt volūtatē ſp̄ūs ei⁹ docuerit: ph̄os aūt in
ea cognoſcēda ↄiectura humana decepe-
rit. Verū nō vſq̄ adeo decipi debuerūt: nō
ſolū ignorãtia: verū etiã ꝑuicacia: vt ⁊ ſibi
aptiſſime refraget̄ magnis diſputationū vi-
ribus aſſerētes: aīe vt beata eſſe poſſit non
terrenū tm̄ ſed oē corpus eſſe fugiēdū: et
terreſtres deos rurſus dicētes hr̄e btīſſimaſ
aīas: ⁊ tm̄ terreniſ corꝑib⁹ alligataſ: celeſtes
vō deos ignea cōpage ligatos. Jouis aūt
ipſius aīam quē mūdū iſtū volūt: oīb⁹ oīni-
no corporeis elemētis q̄b⁹ hec tãta moles
a terra in celū ſurgit incluſã. Hãc eni aīam
plato ab intimo terre medio: qd̄ geometre
centrū vocãt: ꝑ oēs ꝑtes ei⁹ vſq̄ ad celi ſū-
ma ⁊ extrema diffundi ⁊ extēdi ꝑ numeros
muſicos opinat̄: vt ſit iſte mūdus aīal ma-
ximū: btīſſimū: ſempiternū: cui⁹ aīa ⁊ ꝑfe-
ctã ſapiētie felicitatē teneret: ⁊ corp⁹ ꝓpriū
nō relinq̄ret: cuiuſq̄ corpus ⁊ in eternū ex
illa viueret: ⁊ cã q̄uis n̄ ſimplex ſ̄ tot corpo-
rib⁹ tãtiſq̄ cōpactū hebetare atq̄ tardare
nō poſſet. Cū igit̄ ſuſpitiōib⁹ ſuis iſta ꝑmit-
tãt: cur nolūt credere diuina volūtate atq̄
potētia imortalia corꝑa fieri poſſe terrena:
in q̄b⁹ aīe nll'a ab eis morte ſeꝑate: nll'is eo-
rū onerib⁹ aggrauate: ſempiterne: ac felicit̄
viuãt: qd̄ deos ſuos poſſe aſſerūt in corꝑi-
bus igneis: iouēq̄ ip̄m eoꝝ regē in oīb⁹ cor-
poreiſ elemētis? Nã ſi aīa vt btã ſit corpus
eſt oē fugiēdū: fugiant dij eoꝝ de globis
ſiderū: fugiat iuppiter de celo ⁊ terra: aut ſi
nō poſſunt miſeri iudicet̄. Sȝ neutꝝ iſti vo-
lūt: q̄ neq̄ a corꝑib⁹ ſeꝑationē audēt dare
dijs ſuis: ne illos mortales colere videat̄:
nec btītudinis ꝑuationē ne infelices eoſ eē
fateat̄. Nō ğ ad btītudinē ↄſequēdã oīa fu-
giēda ſunt corꝑa: ſȝ corruptibilia: moleſta:
grauia: moribūda: nō q̄lia fecit ꝑmis hoīb⁹
bonitas dei: ſȝ q̄lia eſſe cōpulit pcc̄i pena.

Capi. XVIII
Sed tne- ceſſe eſt &c. In

Sed neceē ē inquiūt vt ter (Ca. XVIII
rena corꝑa naturale pōdus vel in ter-
ra teneat vel cogat ad terrã: et iō in celo eē
nō pn̄t. Primi q̄dē illi hoīes in terra erant
nemoroſa atq̄ fructuoſa: q̄ ꝑadiſi nomē ob-
tinuit. Sȝ q2 ⁊ ad h̄ r̄ndēdū ē vel ꝓpter xp̄i
corpus cū q̄ aſcēdit in celū: vel ꝓpter ſctōꝝ
q̄lia in reſurrectiōe futura ſūt: intueãt̄ pau-
lo attētius pōdera ipſa terrena. Si eni ars
humana efficit vt ex metallis q̄ in aquis po-
ſita ↄtinuo ſubmergūt̄: q̄buſdã modiſ vaſa
fabricata etiã natare poſſint: quãto credi-
bili⁹ ⁊ efficacius occult⁹ aliq̄s modus oꝑa-
tiōis dei: cui⁹ oīpotētiſſima volūtate plato
dicē: nec orta interire nec colligata poſſe diſ-
ſolui: cū multo mirabili⁹ incorporea corpo-
reiſ: q̄ȝ q̄cūq̄ corꝑa corꝑib⁹ q̄buſcūq̄ copu-
let̄: ꝑt molib⁹ p̄ſtare terrenis: vt nll'o in ima
pōdere deprimãt̄: ipſiſq̄ animis ꝑfectiſſime
btīs: vt q̄uis terrena tm̄ incorruptibilia iã
corꝑa vbi volūt ponãt: ⁊ q̄ volūt agãt ſitu
motuq̄ facillimo? An vō ſi h̄ angeli faciūt:
et q̄libet aīalia terreſtria rapiãt vn̄ libet cō-
ſtituãtq̄ vbi libet: aut eos ſine labore non
poſſe: aut onera ſentire credēdū eſt? Cur ğ
ſctōꝝ ꝑfectos ⁊ beatos diuino munere ſpi-
rit⁹ ſine vlla difficultate poſſe ferre q̄ volue-
rint ⁊ ſiſtere vbi voluerint ſua corꝑa nō cre-
dam⁹? Nã cū terrenorū corꝑm ſic onera in
geſtãdo ſentire cōſueuim⁹: quãto maior eſt
quãtitas: tanto maior ſit et grauitas: ita vt
plura pōdo q̄ȝ pauciora plus ꝑmãt: tm̄ mē-
bra ſue carnis leuiora portat aīa cū in ſani-
tate robuſta ſūt: q̄ȝ in lãguore cū macra ſūt.
Et cū alijs geſtãtib⁹ oneroſior ſit ſan⁹ ⁊ va-
lidus q̄ȝ exilis et morbidus: ipſe tm̄ ad ſuū
corpus mouēdū atq̄ portãdū agilior ē: cū
in bona valitudine plus hȝ molis q̄ȝ cū in
peſte vel in fame minime roboris. Tm̄ va-
let in hn̄dis etiã terrenis corꝑib⁹ q̄uis ad-
huc corruptibilib⁹ atq̄ mortalib⁹ nō quãti-
tatis pōdus: ſȝ tēꝑatiōis modus. Et q̄s
verbis explicat quantū diſtat inter p̄ſentē
quã dicim⁹ ſanitatē: et imortalitatē futurã?
Nō itaq̄ n̄ram fidē redarguãt ph̄i de pōde-
rib⁹ corꝑm. Nolo eni q̄rere cur non credãt
terrenū poſſe eſſe corpus in celo: cum terra
vniuerſa libret̄ in nihilo. Fortaſſis eni de
ipſo medio mūdi loco eo q̄ in eū coeãt q̄q̄
grauiora: etiã argumētatio veriſimilior ha-
beat̄. Jllō dico: ſi dij minores q̄b⁹ int̄ aīa-
lia terreſtria cetera etiã hominē faciendū
b commiſit plato: potuerūt ſic dicit ab igne
remouere vrendi q̄litatē: lucēdi relinquere
q̄ ꝑ oculos emicaret: ita ne deo ſūmo ↄce-
dere dubitabim⁹: cui⁹ ille volūtati ꝑtātiq̄
ne moriant̄ ↄceſſit q̄ orta ſint: et tã diuerſa
tã diſſimilia id eſt corporea et incorporea
ſibimet connexa: nulla poſſint diſſolutiōe

b ca. allegat d oīpotē-
tiſſima dei vo-
luntate qd̄ dic
plato i thimeo
vbi ſup. ca. pri-
mo. b Cōmi-
ſit pla-
to &c.
Hic di-
cit q̄ ip-
ſe plato
dic mi-
nores
deoſ poſ-
ſe remo-
uere ab
igne vrē-
di q̄lita-
tē ⁊ re-
linque-
re ei lu-
cēdi po-
teſtatē.
Sȝ vbi
h̄ dicat
non aſ-
ſignat.

ſciūgit: vt de carne hoīs cui donat īmorta
litatē: corruptionē auferat: naturā relin-
quat: cōgruētiā figure mēbrorūq; retine-
at: detrahat pōderis tarditatē. Sz de fide
reſurrectiōis mortuoꝝ: et de corpibꝰ eoꝝ
immortalibꝰ diligētꝰ ſi deus voluerit in
fine huius operis differēdū eſt. Ca. XIX

Nunc de corpibꝰ primoꝝ hoīum qd̄
institutumꝰ explicemꝰ: qm̄ nec mors
iſta q̄ bona phibet bonis: nec tm̄ paucis
intelligētibꝰ ſiue credētibꝰ: ſz oībꝰ nota ē
q̄ fit aīe a corpe ſeparatio: q̄ certe corpus
animātis qd̄ euidenter viuebat euidēter
emorit: eis potuiſſz accidere: niſi pctī me
ritū ſequeret. Licet enī iuſtoꝝ ac pioꝝ aīe
defunctoꝝ ꝙ in requie viuāt dubitare fas
nō ſit: vſq; adeo tm̄ eis meliꝰ eſſet cū ſuis
corpibꝰ bn̄ valētibꝰ viuere: vt etiā illi qui
oīm mō eſſe ſine corpe btīſſimū exiſtimāt
hāc opinionē ſuā ſentētia repugnāte cō-
uincāt. Neq; enī q̄ſq; audebit illoꝝ ſapiē
tes hoīes ſiue morituros ſiue iā mortuos
id ē aut carētes corpibꝰ: aut corpa relictu
ros: dijs imortalibꝰ anteponere: qbꝰ deꝰ
ſummꝰ apud platonē munꝰ ingēs indiſſo-
lubilē ſcz vitā id ē eternū cū ſuis corpibꝰ
cōſortiū pollicet. Optime autē cū hoībꝰ
agi arbitrat idē plato: ſi tm̄ hāc vitā pie iu
ſteq; pegerint: vt a ſuis corpibꝰ ſepati: in
ipoꝝ deoꝝ q̄ ſua corpa nūq̄ deſerūt reci-
piāt ſinū: Scilicz imemores ſupa: vt cō- Eneid.6
uexa reuiſāt: Rurſus: ⁊ incipiāt in corpa
velle reuerti: Qd̄ virgilius ex platonico
dogmate dixiſſe laudat. Ita quippe aīas
mortaliū nec in ſuis corpibꝰ ſp eſſe poſſe
exiſtimat: ſed mortis neceſſitate diſſolui:
nec ſine corpibꝰ durare ꝑpetuo: ſz alter-
nantibꝰ vicibꝰ indeſinēter viuos ex mor-
tuis: et ex viuis mortuos fieri putat: vt a
ceteris hoībꝰ h̄ videāt differre ſapiētes:
ꝙ poſt mortē ſuā ferūtur ad ſidera: vt ali
quāto diutius in aſtro ſibi ꝯgruo q̄ſq; re-
quieſcat: atq; inde rurſus miſerie priſtine
oblitꝰ: ⁊ cupiditate hn̄di corpis victus: re
deat ad labores erūnaſq; mortaliū. Illi
vo q̄ ſtultā duxerūt vitā: ad corpa ſuis me
ritis debita ſiue hoīm ſiue beſtiaꝝ de ꝓxi
mo reuoluāt. In hac itaq; duriſſima ꝯdi
tiōe ꝯſtituit etiā bonas atq; ſapiētes aīas
qbꝰ nō talia corpa diſtributa ſunt: cū qbꝰ
ſp atq; imortalit viuerēt: vt neq; in corpi
bus ꝑmanere: neq; ſine his poſſint in eter
na puritate durare. De q̄ platonico do-
gmate iā in libris ſupioribꝰ diximꝰ: xpia-
no tpe erubuiſſe porphyriū: ⁊ nō ſolū ab
hūanis animis remouiſſe corpa beſtiaꝝ:
verū etiā ſapiētiū aīas ita voluiſſe de cor
poreis nexibꝰ liberari: vt corpus oīne fu-
giētes beate apud patrē ſine fine teneāt.
Itaq; ne a xp̄o vinci videret vitā ſanctis
pollicēte ꝑpetuā: etiā ipſe purgatas aīas
ſine vllo ad miſerias priſtinas reditu: in
eterna felicitate ꝯſtituit. Et vt xp̄o aduer
ſaret: reſurrectōez incorruptibiliū corpm
negās: nō ſolū ſine terrenis: ſed ſine vllis
oīno corpibꝰ eas aſſeruit in ſempiternū
eſſe victuras. Nec tm̄ iſte q̄licūq; opinio-
ne ꝑcepit ſaltē ne dijs corporatꝭ religiōis
obſequio ſubderet. Quid ita: niſi qꝛ eas
q̄uis nulli corpi ſociatas: nō credidit il-
lis eſſe meliores? Quapropt ſi nō aude-
būt iſti ſicut eos auſuros eſſe nō arbitror
dijs btīſſimis ⁊ tm̄ in eternis corpibꝰ ꝯſti-
tutis hūanas aīas āponere: cur eis vi-
det abſurdū qd̄ fides xp̄iana ꝑdicat: ⁊ pri
mos hoīes ita fuiſſe cōditos vt ſi nō pec-
caſſent: nulla morte a ſuis corpibꝰ ſoluerē
tur: ſz ꝓ meritis obediētie cuſtodite imor
talitati donati: cū eis viuerēt in eternū: ⁊
talia ſanctos in reſurrectōe habituros ea
ipſa in qbꝰ hic laborauerūt corpa: vt nec
eoꝝ carni aliq̄d corruptiōis vel difficulta
tis: nec eorū btītudini aliquid doloris et
infelicitatis poſſit accidere? Capi. XX

Proinde nūc ſctoꝝ aīe defunctorū
ideo non hn̄t grauē mortē q̄ ſepate
ſūt a corpibꝰ ſuis: qꝛ caro eorū requieſcit
in ſpe: q̄ſlibz ſine vllo iā ſenſu ꝯtumelias
accepiſſe videāt. Nō enī ſic platoni viſū
eſt: corpa obliuione deſiderāt: ſz potius
qꝛ meminerūt q̄d ſibi ab eo ſit ꝓmiſſuz q̄
neminē fallit: q̄ eis etiā de capilloꝝ ſuorū
integritate ſecuritatē dedit: reſurrectionē
corpm in qbꝰ multa dura ꝑpeſſi ſūt: nihil
in eis vlterius tale ſenſuri deſiderabilit ⁊
patiēter expectant. Si enī carnē ſuā non
oderāt qn̄ eā ſue mētī infirmitate reſiſtētē
ſpiritali iure coercebant: quāto magis eā
diligūt etiā ipam ſpiritalē futurā: Sic enī
ſpūs carni ſeruiēs nō incōgrue carnalis:
ita caro ſpiritui ſeruiēs recte appellat ſpi-
ritalis: nō ꝙ in ſpm̄ ꝯuertet ſic nōnulli pu
tāt: ex eo qd̄ ſcriptū eſt. Seminat corpus
aīale: reſurget corpꝰ ſpiritale: ſꝫ qꝛ ſpiritui
ſūma ⁊ mirabili obtēpandi facilitate ſub-
detur: vſq; ad implendā imortalitatꝭ in-
diſſolubilis ſecuriſſimā voluntatē: omni
moleſtie ſenſu: omni incorruptibilitate ⁊

Dicit ꝙ nō eſt ſic platoni viſum eſt vt patz ex verſibus virgilianis iam ſupra in ca. xix. poſitis ꝙ corpora obliuiōe deſiderāt.

j. Cori th. 15

tarditate detracta. Non ſolū enī non erit
tale quale nūc eſt in quauis optima vali-
tudine: ſʒ nec tale qđ ē quale fuit in ꝑmis
homib⁹ ante peccatū. Qui licet morituri
nō eſſent niſi peccaſſent: alimētis tamē vt
hoīeſ vtebāt: nōdū ſpūalia ſʒ adhuc aīa-
lia corpa terrena geſtantes. Que licet ſe-
nio ſi veteraſcerēt vt neceſſitate ꝑducerē-
tur ad mortē: q̄ ſtat⁹ eis de ligno vite qđ ē
in medio paradiſi cū arbore vetita ſimul
erat: mirabili dei grā ꝑſtabat: tñ ⁊ alios ſu-
mebāt cibos ꝑter vnā arborē q̄ fuerat in-
terdicta: nō q꞉ ipſa erat malū ſʒ ꝓpter cō-
mēdādū pure ⁊ ſimplic̄ obediētie bonū:
q̄ magna vtus ē rōnalis creature ſub crea
tore dño ꝯſtitute. Nā vbi nullū malū tan
gebat: ꝑfecto ſi ꝓhibitū tāgeret: ſola in-
obediētia peccabat. Alebāt ḡ aliis q̄ ſu-
mebāt: ne aīalia corpa moleſtie aliqđ eſu
riēdo ac ſitiēdo ſentirēt. De ligno aūt vite
ꝓpterea guſtabat: ne mors eis vndecūqꝫ
ſubreperet: vel ſenectute ꝯfecta decurſis
tpm ſpatiis interirēt: tāqꝫ cetera eſſent ali
mēto illud ſacramēto: vt ſic fuiſſe accipia
tur lignū vite in paradiſo corpali: ſicut in
ſpūali hoc eſt intelligibili ꝑadiſo ſapien
Prouerb. 3 tia dei: de qua ſcriptū eſt. Lignū vite eſt
amplectētibus eam. Capi. XXI

[v] Unde nōnulli totū illū ꝑadiſum vbi
ꝑmi hoīes parētes generiſ humani
ſctē ſcripture veritate fuiſſe narrāt: ad in-
telligibilia referūt: arboreſqꝫ illas ⁊ ligna
fructifera in vtutes vite moreſqꝫ ꝯuertūt
tāqꝫ viſibilia et corpalia illa nō fuerint: ſʒ
intelligibiliū ſignificādoꝝ cauſa eo mō di
cta vel ſcripta ſint. Quaſi ꝓpterea nō po
tuerit eſſe paradiſus corpalis: q꞉ pōt etiā
ſpūalis intelligi: tanqꝫ ideo non fuerint
due mulieres agar ⁊ ſara: ⁊ ex illis duo filii
Gal. 4 abrae: vn⁹ de ancilla ali⁹ de libera: q꞉ duo
teſtamēta in eis figurata dic̄ aplus: aut iō
de nulla petra moyſe ꝑcutiēte aqua deflu
xerit: q꞉ ꝑt illic figurata ſignificatiōe etiā
j. Corinth. 10 xp̄s intelligi: eodē aplo dicēte: petra aūt
erat xp̄s. Nemo itaqꝫ prohibet intelligi
ꝑadiſū vitā bonoꝝ: quattuor ei⁹ flumina
quattuor vtutes: prudētiā: fortitudinē: tē
perātiā: atqꝫ iuſticiā: ⁊ ligna ei⁹ oēs vtiles
diſciplinas: ⁊ lignoꝝ fruct⁹ mores pioꝝ: ⁊
lignū vite ipam bonoꝝ oīm matrē ſapiē-
tiam: ⁊ lignū ſciētie boni ⁊ mali: trāſgreſſi
mādati experimētū. Penā eni pctorib⁹
bene vtiqꝫ qm̄ iuſte ꝯſtituit de⁹: ſʒ nō bo-
no ſuo experit hō. Poſſūt hec etiā in ec-
cleſia intelligi: vt ea meli⁹ accipiam⁹ tāqꝫ
ꝓphetica indicia ꝑcedētia futuroꝝ. Pa-
radiſū ſcʒ ipſam eccleſiā: ſicut de illa legi
tur in cāticocāticoꝝ: quattuor aūt ꝑadiſi
flumina q̄ttuor euāgelia: ligna fructifera
ſctōs: fruct⁹ autē eoꝝ opa eoꝝ: lignū vite
ſctm̄ ſctōꝝ vtiqꝫ xp̄m: lignū ſciētie boni ⁊
mali ꝓpriū volūtat̄ arbitriū. Nec ſeipſo
qppe hō diuina volūtate cōtēpta: niſi ꝑni
cioſe vti pt: atqꝫ ita diſcit qđ interſit: vtrū
inhereat cōmunib⁹ bonis: an ꝓprio dele
ctet. Se qppe amās donat ſibi. vt inde ti-
morib⁹: merorib⁹ſqꝫ cōplet⁹ cantet i pſal-
mo: ſi tñ mala ſua ſentit: Ad meipm aīa Ps. 41
mea turbata ē: correctuſqꝫ iā dicat: Forti Ps. 58
tudiēʒ meā ad te cuſtodiā. Hec ⁊ ſi q̄ alia
cōmodius dici pñt de intelligēdo ſpūa
lif ꝑadiſo: nemine ꝓhibēte dicāt: dū tñ ⁊
hiſtorie veritas fideliſſima reꝝ geſtaꝝ nar
ratiōe cōmēdata credatur. Capi. XXII

[c] Corpora ḡ iuſtoꝝ q̄ in reſurrectione
futura ſūt: neqꝫ vllo ligno indigebūt
q̄ fiat vt nllo morbo vl' ſenectute inuetera
ta moriāt: neqꝫ vllis aliis corpalib⁹ alimē
tis qb⁹ eſuriēdi ac ſitiēdi q̄liſcūqꝫ mole-
ſtia deuitet: qm̄ certo ⁊ oīni mō inuiolabi
li munere imortalitat̄ induēt: vt non niſi
velint poſſibilitate nō neceſſitate veſcāt.
Qđ āgeli q̄ʒ viſibilit ⁊ tractabilit apparē
tes: nō q꞉ indigebāt: ſʒ q꞉ volebāt ⁊ pote
rant: vt hoīb⁹ ꝯgruerēt ſui miniſterii q̄dā
hūanitate fecerūt. Neqꝫ eni in phātaſma
te āgelos ediſſe credēdū ē: qñ eos hoīes
hoſpitio ſuſceperūt: qꝫuis vtrū āgeli eſſent
ignorātib⁹ ꝯſimili nob indigētia veſci vide
rent. Vñ eſt qđ ait āgelus in libro tobie:
Videbatis me māducare: ſʒ viſu vr̄o vide Tobie. 12
batis: id eſt neceſſitate reficiēdi corpis ſic
vos facitis me cibū ſumere putabat. Sʒ
ſi forte đ āgelis aliud credibili⁹ diſputari
pt: certe fides xp̄iana de ipo ſaluatore nō
dubitat: qđ etiā poſt reſurrectōēʒ iā q̄dē i
ſpūali carne: ſʒ tñ vera: cibū ac potū cū
diſcipulis ſumpſit. Nō eni ptās ſʒ egeſtas
edendi ac bibēdi talib⁹ corpib⁹ aufert.
Vñ ⁊ ſpūalia erūt: nō q꞉ corpa eē deſiſtēt:
ſʒ q꞉ ſpū viuificāte ſubſiſtent. Ca. XXIII

[n] Nam ſic corpa iſta q̄ hñt aīam viuētē:
nondū ſpm̄ viuificātē aīalia dicūt:
corpa: nec tñ aīe ſūt ſʒ corpa: ita illa ſpūa-
lia vocāt corpa. Abſit tñ vt ſpūs ea cre
dam⁹ futura: ſʒ corpa carnis habitura ſub
ſiſtētiā: ſʒ nullā tarditatē: corruptionēqꝫ
carnalē: ſpū viuificāte paſſura. Tūc iam

nõ terrenus ſ; celeſtis hõ erit: nõ q2 corpuſ
qd̃ de terra factũ eſt nõ ipm̃ erit: ſ; q2 dono
celeſti iã tale erit: vt etiã celo incolẽdo non
amiſſa natura ſed mutata q̃litate ꝯueniat.
j. Corinth. j5 Primus autẽ hõ de terra terren⁹ in animã
viuẽtẽ factus eſt: nõ in ſpm̃ viuificãtẽ: qd̃
ei per obedẽtię meritũ ſeruabaẗ. Ideo cor
pus eius qd̃ cibo ac potu egebat: ne fame
afficereẗ ac ſiti: ⁊ nõ imortalitate illa abſo-
luta atq3 indiſſolubili: ſ; ligno vitę a mortis
neceſſitate ꝓhibebaẗ: atq3 in iuuẽtutis flo-
re retinebaẗ: nõ ſpiritale ſed animale fuiſſe
non dubiũ eſt: nequaq̃3 tñ moriturũ: niſi in
dei p̃dicẽtis minãtiſq3 ſentẽtiã delinquẽdo
corruiſſet. Et alimẽtis q̃dẽ etiã extra padi-
ſum nõ negatis: a ligno tñ vitę ꝓhibit⁹ tar
dius eſſet tp̃e vetuſtateq3 finiendus: in ea
dũtaxat vita: quã in corp̃e licet animali do
nec ſpiritale obediẽtię merito fieret: poſſet
in paradiſo niſi peccaſſet habere ꝑpetuã.
Quapropẗ etiã ſi mortẽ iſtã manifeſtã qua
fit animę a corp̃e ſeparatio intelligam⁹ ſimul
Gene. 2 ſignificatã: in eo qd̃ deus dixerat: qua die
ederitis ex illo morte moriemini: non ideo
debet abſurdũ videri: q2 nõ eo prorſus die
a corp̃e ſũt ſoluti quo cibũ interdictũ mor-
tiferũq3 ſumpſerũt. Eo q̃ppe die mutata in
deterius vitiataq3 natura: atq3 a ligno vitę
ſeparatiõe iuſtiſſima: mortis in eis etiã corpa
lis neceſſitas facta ẽ: cũ qua nos neceſſita-
te nati ſum⁹. Propẗ qd̃ aplus nõ ait: cor-
Roma. 8 pus q̃dẽ moriturũ eſt ꝓpter petm̃: ſ; ait cor
pus q̃dẽ mortuũ eſt ꝓpter petm̃: ſpũs autẽ
vita eſt ꝓpter iuſticiã. Deinde ſubiũgit. Si
autẽ ſpũs eius q̃ ſuſcitauit xp̃m a mortuis
habitat in vobis: q̃ ſuſcitauit xp̃m a mortu
is viuificabit ⁊ mortalia corpa vr̃a: ꝑ inha
bitãtẽ ſpm̃ eius in vobis. Tunc ḡ erit cor-
pus in ſpũm viuificãtẽ: qd̃ nũc eſt in aiam
viuẽtẽ: et tñ mortuũ dicit aplus: q2 iã mo-
riẽdi neceſſitate cõſtrictũ eſt. Tunc aũt ita
erat in aiam viuẽtẽ: q̃uis nõ in ſpm̃ viuifi
cãtẽ: vt tñ mortuũ dici recte nõ poſſ3: q2 ni-
ſi ꝑpetratiõe peti neceſſitatẽ moriẽdi habe
Gene. 3 re nõ poſſet. Cum v̂o deus ⁊ dicẽdo: adam
vbi es: mortẽ ſignificauerit aię: q̃ facta eſt il
Ibidem. lo deſerẽte: et dicẽdo: terra es: et in terram
ibis: mortẽ ſignificauerit corpis q̃ illi fit aia
decedẽte: ꝓpterea de morte ſecũda nihil di
xiſſe credẽdũ eſt: q2 occultã eſſe voluit pro-
pter diſpẽſationẽ teſtamẽti noui: vbi ſecũ-
da mors apertiſſime declaraẗ: vt prius iſta
mors p̃ma q̃ cõmunis eſt om̃ib⁹ ꝓdereẗ ex
illo veniſſe petõ qd̃ in vno cõmune factum

eſt om̃ib⁹: mors v̂o ſecũda nõ vtiq3 cõmu
nis eſt om̃ib⁹ ꝓpter eos q̃ ſm̃ ꝓpoſitũ voca
ti ſũt ſcti: quos añ p̃ſciuit ⁊ p̃deſtinauit: ſicͭ
ait aplus: cõformes fieri imagini filij ſui: vt Roma. 8
ſit ipſe p̃mogenit⁹ in m̃ltis fratrib⁹: quos a
ſecunda morte ꝑ mediatorẽ dei gr̃a libera-
uit. In corp̃e ḡ aiali p̃mũ hoiem factũ: ſic
aplus loquiẗ. Volẽs eni ab ſpiritali qd̃ in
reſurrectiõe futurũ eſt ſ; qd̃ nũc ẽ aiale diſ-
cernere: ſeminaẗ inquit in corruptiõe: ſur- j. Corinth. j5
get in incorruptiõe: ſeminaẗ in cõtumelia:
ſurget in gl̃ia: ſeminaẗ in infirmitate: ſurget
in v̂tute: ſeminaẗ corpus aiale: ſurget cor-
pus ſpiritale. Deinde vt ſ; ꝓbaret: ſi eſt in- Ibidem.
quit corpus aiale: ẽ ⁊ ſpiritale. Et vt q̃d eẽt
corpus aiale oñderet: ſic inquit ſcriptũ eſt:
fact⁹ ẽ p̃m⁹ hõ in aiam viuẽtẽ. Iſto igiẗ mõ Gene. 2
voluit oñdere q̃d ſit corp⁹ aiale: q̃uis ſcri-
ptura nõ dixerit de p̃mo hoie q̃ ẽ appellat⁹
adã: qñ illi aia flatu dei creata eſt: ⁊ fact⁹
eſt hõ in corp̃e aiali: ſ; fact⁹ eſt hõ in aiam
viuẽtẽ. In eo ḡ qd̃ ſcriptũ ẽ: fact⁹ ẽ p̃m⁹ hõ Ibidem.
in aiam viuẽtẽ: voluit apl̃s intelligi corpuſ
hois aiale. Spiritale aũt queadmodũ in-
telligẽdũ eſſet: oñdit addendo. Nouiſſim⁹ j. Corinth. j5
aũt adã in ſpm̃ viuificãtẽ: ꝓculdubio xp̃m
ſignificãs: q̃ iã ex mortuis ita reſurrexit: vt
mori om̃ino deinceps nõ poſſit. Deiñ ſeq̃ẗ
et diĉ. S3 nõ p̃mũ qd̃ ſpiritale eſt: ſ; qd̃ aia-
le: poſtea ſpiritale: vbi multo apertius de-
clarauit ſe aiale corpus inſinuaſſe in eo qd̃
ſcriptũ eſt: factũ eſſe p̃mũ hoiem in aiam vi Gene. 2
uentẽ: ſpiritalẽ autẽ in eo qd̃ ait: nouiſſim⁹
adam in ſpm̃ viuificãtẽ. Prius eſt eni aia-
le corpus: quale habuit p̃mus adam q̃uis
nõ moriturũ niſi peccaſſet: quale nũc habe
mus et nos hacten⁹ eius mutata vitiataq3
natura: quatenuſ in illo poſtea q̃3 peccauit
effectũ eſt: vnde haberet iã moriẽdi neceſſi
tatẽ: quale ꝓ nobis etiã xp̃s habere digna
tus eſt: nõ quidẽ neceſſitate ſ; p̃tãte: poſtea
vero ſpiritale quale iã p̃ceſſit in xp̃o tãq3 in
capite nr̃o: ſecuturũ eſt aũt in mẽbris eius
vltima reſurrectiõe mortuoꝝ. Adiũgit de-
inde aplus: duoꝝ iſtoꝝ hoim euidẽtiſſimã
differẽtiã dicẽs. Primus hõ de terra terre j. Corinth. j5
nus: ſecũdus hõ de celo celeſtis. Qualis
terrenus: tales ⁊ terreni: qualis celeſtis: ta-
les ⁊ celeſtes. Et quomõ induim⁹ imaginẽ
terreni: induam⁹ et imaginẽ eius q̃ de celo
eſt. Hoc aplus ita poſuit: vt nũc quidẽ in
nobis ſm̃ ſacramẽtũ regeneratiõis fiat: ſicͭ
alibi diĉ. Quotquot in xp̃o baptiſati eſtis Gal. 3
xp̃m induiſtis: re aũt ipa tũc ꝑficieẗ: cũ ⁊ in

nobis qđ eſt aiale naſcēdo: ſpiritale factū
fuerit reſurgēdo. Ut eni eiuſdē vbis vtar:
Roma.8 ſpe ſalui facti ſum⁹. Induim⁹ aūt imaginē
terreni hominis ꝓpagatiōe ꝑuaricatiōis ⁊
mortis: quā nobis intulit generatio: ſ; in-
duim⁹ imaginē celeſtis hois gr̄a indulgen
tię vitęq; ꝑpetuę: qđ nobis ꝓſtat regenera-
tio: nō niſi ꝑ mediatorē dei et hoim hoiem
xp̄m ieſum: quē celeſtē hoiem vult intelli-
gi: q̄ꝛ de celo venit: vt terrenę mortalitatis
corpe veſtiret̄: qđ celeſti imortalitate veſti-
ret. Celeſtes vero ideo appellat et alios: q̄ꝛ
fiunt ꝑ gratiā mēbra eius: vt cū illis ſit vn⁹
xp̄us velut caput ⁊ corpus. Hoc in eadē
i.Corinth.15 ep̄la euidēti⁹ ita ponit. Per hoiem mors:
et ꝑ hoiem reſurrectio mortuoꝝ. Sicut eni
in adam om̄es moriunt̄: ita ⁊ in xp̄o om̄es
viuificabunt̄. Iam vtiq; in corpe ſpiritali
qđ erit in ſpūm viuificātē: nō q̄ꝛ om̄es qui in
adam moriunt̄ mēbra erunt xp̄i: ex illis eni
multo plures ſecūda in ęternū morte ple-
ctent̄: ſ; ideo dictū eſt om̄es atq; om̄es: q̄ꝛ
ſicut nemo corpe aiali niſi in adam morit̄:
ita nemo corpe ſpiritali niſi in xp̄o viuifica
tur. Proinde nequaq; putandū eſt nos in
reſurrectiōe tale corpus habituros: quale
habuit hō ꝑmus ante pctm̄: neq; illud qđ
i.Corinth.15 dictū eſt: qualis terren⁹ tales et terreni: ſm̄
illud intelligēdū eſt qđ factū ē admiſſione
pcti. Nō eni exiſtimādū ē eū ꝑuſq; peccaſſ;
ſpiritale corpus habuiſſe: et pcti merito in
aiale mutatū. Ut eni hoc putet̄ parū atten
Ibidem. dunt̄ tanti verba doctoris q̄ ait. Si eſt cor-
pus aiale: eſt et ſpiritale: ſicut ſcriptum eſt.
Prim⁹ hō adam fact⁹ eſt in aiam viuētē: ſe
cūdus hō in ſpūm viuificantē. Nunqđ hoc
poſt pctm̄ factū eſt: cū ſit iſta hois ꝑma cō-
ditio: de q̄ beatiſſim⁹ ap̄ls ad corpus aiale
mōſtrādū h̄ teſtimoniū legis aſſūpſerat.

Uide ⁊ illud parū ꝯſide- Ca. XXIIII
rare qbuſdā viſum eſt: in eo qđ legit̄:
Gene.2 Inſpirauit deus in faciē hois ſpūm vitę ⁊ fa
ctus eſt hō in aiam viuētē: nō tūc aiam pri
mo hoi datā: ſ; eā q̄ iā inerat ſpū ſctō viuifi
catā. Mouet eni eos: q̄ dn̄s ieſus poſtea
q̄ reſurrexit a mortuis inſufflauit: dicēs di
Ioh.20 ſcipl'is ſuiſ. Accipite ſpūm ſctm̄. Unde tale
aliqđ exiſtimāt factū q̄le tūc factū eſt: q̄ſi et
hic ſecut⁹ euāgeliſta dixerit: et facti ſunt in
aiam viuētē. Qđ q̄dē ſi dictū eſſet hoc in-
telligerem⁹: q̄ aiaꝝ q̄dā vita ſit ſpūs dei: ſi-
ne quo aię rōnales mortuę deputāde ſūt:
q̄uis eaꝝ p̄ſētia viuere corpa videāt̄. Sed
nō ita factū q̄ñ eſt ꝯditus hō: ſatis ip̄a libri

verba teſtant̄: q̄ ita ſe habent. Et formauit Gene.2
deus hoiem puluerē de terra. Qđ q̄dā pla
nius interp̄tādū putātes dixerūt. Et finxit
deus hoiem de limo terrę: q̄m ſuperius di-
ctum fuerat: fons aūt aſcēdebat de terra et Ibidem.
irrigabat omnē faciē terrę: vt ex hoc limus
intelligēdus videret̄ humore ſc; terraq; cō
cretus. Ubi eni hoc dictū eſt: continuo ſe-
quitur: et formauit deus hoiem puluerē de Ibidem.
terra: ſicut gręci codices habēt: vn̄ in lati-
nam linguā ſcriptura ip̄a ꝯuerſa eſt. Siue
autē formauit ſiue finxit q̄s dicere voluerit
qđ grece dicit̄ eplaſten: ad rē nihil intereſt:
magis tn̄ ꝓprie dicit̄: finxit. Sed ambigui-
tas viſa eſt deuitāda eis q̄ formauit dicere
maluerūt: eo q̄ in latina lingua illud mag'
obtinuit ꝯſuetudo: vt hi dicāt̄ fingere q̄ ali
q̄d mēdacio ſimulāte cōponūt. Hunc igit̄
formatū hoiem de terrę puluere ſiue limo.
Erat eni puluis humect⁹: hūc inquā vt ex
ꝓſſius dicā ſic ſcriptura locuta eſt: puluerē
de terra: aiale corpus factū eſſe docet ap̄ls
cū aiam accepit. Et factus eſt iſte hō in ani Ibidem.
mā viuētē: id ē format⁹ iſte puluis fact⁹ ē in
aiam viuētē. Iam inquiūt habebat aiam:
alioquin nō appellaret̄ hō: q̄m hō nō ē cor-
pus ſolū vel aia ſola: ſ; q̄ ex aia cōſtat ⁊ cor
pore. Hoc quidē verū eſt q̄ nō totus hō ſ;
pars melior hois aia eſt: nec totus hō cor-
pus: ſ; inferior hois ps eſt: ſ; cū eſt vtrūq;
ꝯiunctū: ſimul hab; hois nomē: qđ tn̄ ⁊ ſin
gula nō amittūt: etiā cū de ſingulis loqui-
mur. Quis eni dicere ꝓhibet quotidiani
q̄dā lege ſermonis: hō ille defunctus eſt: et
nūc in requie eſt vel in pęnis: cū de aia ſola
poſſit hoc dici: ⁊ illo aut illo loco hō ille ſe-
pult⁹ eſt: cū hoc niſi de ſolo corpe nō poſſit
intelligi? An dictum ſūt ſic loqui ſcripturā
non ſolere diuinā? Immo v̄o illa ita nobis
in hoc atteſtat̄: vt etiā cū duo iſta cōiuncta
ſunt: ⁊ viuit hō: tn̄ etiā ſingula hois voca-
bulo appellet: aiam ſc; interiorē hoiem: cor
pus vero exteriorē hoiem vocās: tāq; duo
ſint hoies: cū ſimul vtrūq; ſit hō vn⁹. S; in
telligēdū eſt ſm̄ quid dicat̄ hō ad imaginē
dei: ⁊ terra hō atq; iturus in terrā. Illud eni
ſm̄ aiam rōnalē dicit̄: qualē deus inſufflā-
do: vl' ſi cōmodius dicit̄ inſpirādo indidit
hoi: id eſt hois corpi: hoc autē ſm̄ corpus
qualē hoiem deus finxit ex puluere: cui da
ta eſt anima vt fieret corpus aiale: id eſt hō
in aiam viuētē. Quapropt̄ in eo qđ dn̄s fe
cit: q̄ñ inſufflauit dicēſ: Accipite ſpūm ſctm̄: Ioh.20
nimirū hoc intelligi voluit q̄ ſpūs ſctūs nō

tātū ſit pr̄is: vez̄ etiā vnigeniti ipſius ſpūs.
Idē ipe quippe ſpūs eſt pr̄is ⁊ filij: cū quo
eſt trinitas pater et filius ⁊ ſpūs ſctūs: non
creatura ſ; creator. Neq; eni flatus ille cor
poreus de carnis ore procedēs ſubſtantia
erat ſpūs ſancti atq; natura: ſ; potius ſigni
ficatio qua intelligerem⁹ vt dixi ſpm̄ ſctm̄
pr̄i eſſe filioq; cōmunē: q2 nō ſunt eis ſingu
lis ſinguli: ſ; vnus amboz̄ eſt. Semp autē
iſte ſpūs in ſcripturis ſanctis greco voca-
bulo pneuma dicit: ſicut eū ⁊ hoc loco dn̄s
appellauit: qn̄ eū corp̱alis ſui oris flatus ſi-
gnificās diſcipl'is ſuis dedit: ⁊ locis om̄ib⁹
diuinoz̄ eloquioz̄ nō mihi aliter vnq̄ nū-
cupat⁹ occurrit. Hic v̇o vbi legit: et finxit
deus hoīem puluerē de terra: et inſufflauit
ſiue inſpirauit in faciē eius ſpm̄ vitę: nō ait
grecus pneuma qd̄ ſolet dici ſpūs ſctūs ſ;
pnoen: qd̄ nomē in creatura q̄ȝ in creatore
frequēti⁹ legit: vnde nōnulli etiā latini pro
pter differētiā: hoc vocabulū nō ſpm̄ ſ; fla-
tum appellare maluerūt. Hoc eni ⁊ in gre-
Eſaie. 42 co: etiā illo loco apud Eſaiam: vbi deus di
cit: Omnē flatum ego feci: oēm aīam ſine
dubitatione ſignificat. Quod itaq; grece
pnoen dicit: nr̄i aliqn̄ flatum: aliqn̄ ſpūm:
aliqn̄ inſpirationē vel aſpirationem: aliqn̄
etiā animū interp̄tati ſunt. Pneuma vero
nūq̄ niſi ſpm̄: ſiue hoīs: de quo ait aplus:
j. Corinth. 2 Quis eni ſcit hoīm quę ſūt hoīs niſi ſpūs
hoīs qui in ipſo eſt. Siue pecoris: ſicut in
Eccl'e. 3 ſalomonis libro ſcriptū ē: Quis ſcit ſi ſpūs
hoīs aſcēdat ſurſum in cęlū: et ſpūs peco-
ris deſcēdat deorſuz in terrā. Siue iſtū cor-
poreū q̄ etiā ventus dicit: nā ei⁹ hoc nomē
Pſal. 148 eſt vbi in pſalmo canitur. Ignis: grando:
nix: glacies: ſpūs tempeſtat'. Siue iam nō
creatū ſ; creatorē: ſicut eſt de quo dicit dn̄s
Joh. 20 in euāgelio. Accipite ſpm̄ ſctm̄: eū in cor-
poreo ſui oris ſignificans flatu. Et vbi ait.
Matth. 28 Ite baptiſate oēs gētes in noīe pr̄is ⁊ filij ⁊
ſpūs ſancti: vbi ipſa trinitas excellētiſſime
et euidētiſſime cōmēdata eſt. Et vbi legit:
Joh. 4 De⁹ ſpūs ē. Et alijs plurimis ſacraz̄ lr̄az̄
locis. In his q̄ppe omib⁹ teſtimonijs ſcri-
pturaz̄ quātū ad grecos attinet nō pnoen
vidim⁹ ſcriptū eſſe ſ; pneuma: quātū autē
ad latinos nō flatum ſ; ſpm̄. Quapropt̄ in
Gene. 2 eo qd̄ ſcriptū ē: inſpirauit: vel ſi mag' p̄prie
dicēdū eſt: inſufflauit in faciē ei⁹ ſpm̄ vitę:
ſi grecus nō pnoen ſicut ibi legit ſ; pneuma
poſuiſſet: nec ſic eſſet cōſequēs vt creatorē
ſpm̄: qui p̄prie dicit in trinitate ſpūs ſctūs
intelligere cogeremur: qn̄ q̄dē pneuma vt

dictū eſt: nō ſolū de creatore ſ; etiā de crea
tura dici ſolere manifeſtū ē. Sz cū dixiſſet
inquiūt ſpm̄: nō adderet vitę: niſi illū ſpm̄
ſctm̄ vellet intelligi. Et cū dixiſſet: fact⁹ eſt Gene. 2
hō in animā: nō adderet viuētē: niſi aīa vi-
tam ſignificaret: quę illi diuinit⁹ impartit
dono ſpūs dei. Cum eni viuat aīa inquiūt
p̄prio ſuę vitę mō: quid opus erat addere
viuētē: niſi vt ea vita intelligeret quę illi p̱
ſpm̄ ſctm̄ dat. Hoc q̄d eſt aliud niſi diligē-
ter p̄ humana ſuſpitiōe cōtēdere: ⁊ ſcriptu
ras ſctās non intelligēter attendere. Quid
eni magnū erat nō ire lōgius: ſ; in eodē li-
bro ipſo paulo ſuperius legere: producat Gene. 1
terra aīam viuētē: qn̄ animātia terreſtria cū
cta creata ſunt. Deinde aliquātis interpo-
ſitis in eodē tn̄ ipo libro: q̄d magnū erat ad
uertere qd̄ ſcriptū eſt: et om̄ia q̄ habēt ſpm̄ Gene. 7
vitę: et om̄is q̄ erat ſup̱ aridam mortu⁹ eſt:
cū inſinuaret om̄ia quę viuebāt in terra pe
riſſe diluuio. Si ergo ⁊ aīam viuētē et ſpm̄
vitę etiaz in pecorib⁹ inuenim⁹: ſicut loqui
diuina ſcriptura ɔſueuit: ⁊ cū hoc quoq; lo
co vbi legit: om̄ia q̄ habēt ſpm̄ vitę: nō grę
cus pneuma: ſ; pnoen dixit: cur non dici-
mus: q̄d opus erat vt adderet viuētē cū aīa
niſi viuat eſſet nō poſſit. Aut q̄d opus erat
vt adderet vitę: cū dixiſſet ſpm̄. Sed intel-
ligim⁹ ſpūm vitę: et aīam viuētē ſcripturā
ſuo more dixiſſe: cū aīalia: id ē corp̱a aīata
vellet intelligi: qb⁹ ineſſet p̱ aīam p̱ſpicuus
iſte etiā corp̱is ſenſus. In hoīs aūt ɔditiōe
obliuiſcimur quēadmodū loqui ſcriptura
cōſueuerit: cū ſuo prorſus more locuta ſit:
quo inſinuaret hoīem etiā rōnali aīa acce-
pta: quā nō ſic aliarū carniū aquis et terra
p̄ducētib⁹: ſ; deo flante creatā voluit intel
ligi: ſic tn̄ factū vt in corp̱e aīali qd̄ fit aīa in
eo viuēte ſic illa aīalia viueret: de quib⁹ di
xit: p̄ducat terra aīam viuētē: et q̄ itidē di- Gene. 1
xit habuiſſe in ſe ſpm̄ vitę: vbi etiā in gręco
nō dixit pneuma ſ; pnoen: non vtiq; ſpūm
ſctm̄: ſ; eoz̄ aīaz tali exprimēs noīe. Sz eni
dei flatus inquiunt dei ore exiſſe intelligit:
quē ſi animā crediderim⁹: cōſequēs erit vt
euſdē fateamur eſſe ſubſtātię: parēq; illi⁹
ſapiētię q̄ dicit: Ego ex ore altiſſimi p̄diui. Eccl. 24
Nō q̄dē dixit ſapiētia ore dei efflatā ſe fuiſ-
ſe: ſ; ex ei⁹ ore p̄diſſe. Sic aūt nos poſſum⁹:
nō de nr̄a natura qua hoīes ſum⁹: ſ; de iſto
aere circūfuſo quē ſpirādo ac reſpirādo du
cim⁹ ac reducim⁹ flatuz facere cū ſufflam⁹:
ita om̄ipotēs de⁹ nō de ſua natura: neq; de
ſubiacēti creatura: ſed etiā de nihilo potuit

facere flatum: quē corꝑi hoīs inſerēdo in-
ſpiraſſe vel inſufflaſſe ꝯuenientiſſime dictus
eſt: incorporeus incorporeū: ſꝫ inmutabilis
mutabilē: qꝛ nō creatus creatū. Uerūtñ vt
ſciāt iſti q̄ de ſcripturis loqui volūt: et ſcri-
pturaꝝ locutiōes nō aduertūt: nō hoc ſolū
dici exire ex ore dei: qđ eſt ęqualis eiuſdēq̧
naturę: audiāt vel legāt qđ deo dicēte ſcri-
Apoc.3 ptū eſt: qm̄ tepidus es: et neq̧ calidus ne-
q̧ frigidus incipiā te euomere ex ore meo.
Nulla itaq̧ cauſa eſt: cur aptiſſime loquēti
reſiſtam⁹ aplo: vbi ab ſpiritali corꝑe corꝑ⁹
aīale diſcernens: id eſt ab illo in quo futuri
j.Corinth.15 ſumus: hoc in quo nūc ſum⁹: ait. Seminaꝶ
corpus animale: ſurget corpus ſpiritale: ſi
eſt corpus animale eſt ⁊ ſpiritale: ſicut ſcri-
ptuꝫ eſt: factus eſt ꝑmus hō adam in aīam
viuētē: nouiſſim⁹ adā in ſpm̄ viuificātē: ſꝫ
nō ꝑmū qđ ſpiritale eſt: ſꝫ qđ aīale: poſtea
qđ ſpiritale. Prim⁹ hō de terra terren⁹: ſe-
cūdus hō de celo celeſtis. Qualis terren⁹
tales ⁊ terreni: ⁊ qualis celeſtis tales ⁊ cele
ſtes: ⁊ quō induim⁹ imaginē terreni: indua
mus ⁊ imaginē eius q̄ de celo eſt. De quib⁹
oīb⁹ aplicis verbis ſuperius locuti ſum⁹.
Corpus igitur aīale in quo primū hominē
adam factū eſſe dicit aplus: ſic erat factuꝫ:
nō vt mori oīno nō poſſet: ſꝫ vt nō more-
retur niſi hō peccaſſet. Nam illud qđ ſpū
viuificāte ſpiritale erit ⁊ imortale mori om-
nino nō poterit: ſicut aīa creata eſt imorta-
lis: que licet pctō mortua ꝓhibeaꝶ carens
quadā vita ſua. hoc eſt dei ſpū: quo etiā ſa-
piēter ⁊ beate viuere poterat: tñ ꝓpria qua
dam licet miſera vita ſua nō deſinit viuere:
qꝛ imortalis eſt creata. Sicut etiā deſerto-
res angeli licet ſm modū quēdā mortui ſūt
peccādo: qꝛ fontē vitę deſeruerūt qui deus
eſt: qui nō peccādo ſapiēter beateq̧ pote-
rāt viuere: tñ nō ſic mori potuerūt vt oīno
deſiſterēt viuere atq̧ ſentire: qm̄ imortales
creati ſunt: atq̧ ita in ſecūdā mortē poſt vl
timū ꝑcipitabunꝶ iudiciū: vt nec illic vita
careāꝶ: qn̄quidē etiā ſenſu cū in dolorib⁹ fu
turi ſūt nō carebūt. Sꝫ hoīes ad dei gratiā
ꝑtinētes ciues ſctōꝝ angeloꝝ in beata vita
manentiū: ita ſpiritalib⁹ corꝑib⁹ induētur:
vt neq̧ peccent amplius neq̧ moriaꝶ: ea
tñ imortalitate veſtiti: q̄ ſicut angeloꝝ nec
pctō poſſit auferri: natura qdē manēte car-
nis ſꝫ nulla oīno carnali corruptibilitate
vel tarditate remanēte. Sequiꝶ aūt queſtio
neceſſario ptractāda: et dño deo veritatis
adiuuāte ſoluenda. Si libido mēbroꝝ in-
obediētiū ex pctō inobediētię in illis ꝑmis
hominibus cū illos diuina grā deſeruiſſet
exorta ē: vnde in ſuā nuditatē oculos ape-
ruerūt: id eſt eā curioſius aduerterūt: et qꝛ
impudēs motus voluptatis arbitrio reſiſte
bat pudēda texerūt: quomō eſſēt filios pro
pagaturi ſi vt creati fuerāt ſine ꝑuaricatiōe
māſiſſent. Sꝫ qꝛ et liber iſte claudēdus eſt:
nec tāta iſta queſtio in ſermonis anguſtias
coartanda: in eū qui ſequiꝶ cōmodiore diſ
putatione differatur.

Explicitus eſt liber tredecimus.

Incipiūt capitula libri decimiquarti.

j Per inobediētiā ꝑmi hoīs in ſecū-
dę mortꝭ ꝑpetuitatē ruituros fuiſ
ſe multos niſi dei grā liberaret.
ij De vita carnali q̄ nō ex corꝑis tm̄ ſ
etiā ex animi ſit intelligēda vitijs.
iij Peccati cauſam ex aīa nō ex car-
ne ꝓdiſſe: et corruptionē ex pctō
ꝯtractā nō pctm̄ eē ſ penā. (uere
iiij Quid ſit ſm hoīem q̄ due ſm deū vi-
v Qꝛ de corꝑis aīeq̧ natura tolerabi
lior q̄dē platonicoꝝ q̄ꝫ manicheo-
rū ſit opinio: ſ ⁊ ipi reprobāꝶ: qm̄
vitioꝝ cās naturę carnis aſcribūt
vj De qualitate volūtatꝭ humanę ſub
cui⁹ iudicio affectiōes animi aut
praue habenꝶ aut recte.
vij Amorē et delectationē indifferēter
et in bono et in malo apud ſacras
litteras inueniri.
viij De tribus perturbationib⁹ quas in
animo ſapientis ſtoici eſſe volue-
runt: excluſis dolore ſiue triſticia
quā vtus animi ſentire nō debeat
ix De ꝑturbatōib⁹ animi: quaꝝ affe-
ctus rectos habet vita iuſtorū.
x An ꝑmos hoīes in ꝑadiſo ꝯſtitutoſ
nullis ꝑturbatōib⁹ priuſq̄ꝫ deliq̄-
runt affectos fuiſſe credēdū ſit.
xj De lapſu primi hominis in quo be
ne cōdita natura eſt: nec poteſt ni
xij De quali- (ſi a ſuo auctore repari
tate ꝑmi hoīs peccati admiſſi.
xiij Qꝛ in ꝑuaricatōe adę ad opus ma
lum mala pręceſſit voluntas.
xiiij De ſuperbia trāſgreſſiōis que ipſa
fuit trāſgreſſione deterior.
xv De iuſticia retributiōis: quā primi
hoīes ꝓ ſua inobediētia receperūt
xvj De libidinis malo cuius nomē cū

multis vitijs ɔgruat: ꝓprie tñ mo
tibus obſcenis corpis aſcribiť.
xvij Be nuditate pmoꝝ hoim quã poſt
pctm̃ turpẽ pudẽdãq; viderũt.
xviij Be pudore ɔcubit⁹ nõ ſolũ vulga-
xix Qꝛ ptes irę atq; (ri ſ etiã ɔiugali.
libidinis tã vitioſe mouẽť: vt eas
ncẽe ſit frenis ſapię cohiberi q̃ in
illa añ pctm̃ naťe ſanitate ñ fueřt.
xx Be vaniſſima turpitudine cynicoꝝ
xxj Be bñdictiõe mltiplicãde fęcũdita
tis hũanę añ pctm̃ quã ꝑuarica-
tio ñ adimeret ⁊ cui libidinis mor-
xxij Be copula ɔiugali (b⁹ acceſſerit.
a deo pmit⁹ inſtituta atq; bñdicta.
xxiij An etiã in ꝑadiſo generãdũ fuiſſet
ſi nemo peccaſſet: vel vtrũ ɔ̃ actũ
libidinis pugnatura illic fuiſſ; ca
xxiiij Qꝛ inſontes hoies (dino caſtitatĩ
⁊ merito obediẽtię in ꝑadiſo ꝑma
nẽtes ita genitalib⁹ mẽbris fuiſſẽt
vſuri ad generationẽ prolis: ſicut
cęteris ad arbitriũ volũtatis.
xxv Be vera btitudine quã tpalis vita
xxvj Qꝛ fęlicitas in ꝑadi- (nõ obtinet.
ſo viuẽtiũ: ſine erubeſcẽdo appeti
tu generãdi officiũ credẽda ſit im-
xxvij Be peccatorib⁹ (plere potuiſſet
et angelis ⁊ hominib⁹ quoꝝ ꝑuer-
ſitas nõ ꝑturbat ꝓuidẽtiã dei.
xxviij Be qualitate duarũ ciuitatũ terre-
nę atq; cęleſtis.

Incipit liber decimusquartus. Ca. I

Primus iam in ſuperio rib⁹ libris ad humanũ gen⁹ nõ ſolũ naturę ſi- militudine ſociãdũ: ve rum etiã quadã cogna tionis neceſſitudine in vnitatẽ cõcordẽ pacis vinculoq; colligãdũ: ex hoie vno deũ vo- luiſſe hoies inſtituere: neq; hoc gen⁹ fuiſſe in ſingulis q̃buſq; moriturũ: niſi duo primi quoꝝ creat⁹ eſt vnus ex nullo: alter ex illo: id inobediẽtia meruiſſent: a quib⁹ admiſſũ eſt tã grãde pctm̃: vt in deterius eo natura mutareť hũana: etiã in poſteros obligatõe pcti et mortĩ neceſſitate trãſmiſſa. Mortis aũt regnũ in hoies vſq;adeo dñatũ eſt: vt omes in ſecũdã quoq; mortẽ cui⁹ nllš eſt fi nis: pena debita ꝑcipites ageret: niſi inde quoſdã indebita dei gr̃a liberaret: ac ꝑ hoc factũ eſt vt cũ tot tãteq; gẽtes ꝑ terraꝝ or- bem diuerſis ritibus moribuſq; viuentes: multiplici linguaꝝ: armoꝝ: veſtiũ: ſint va- rietate diſtincte: nõ tñ amplius q̃ꝫ duo q̃dã genera humanę ſocietatis exiſterẽt: q̃s ciui tates duas ſ̃m ſcripturas nr̃as merito ap- pellare poſſum⁹. Una quippe eſt hoim ſ̃m carnẽ: altera ſ̃m ſpũm viuere in ſui cuiuſq; generis pace volẽtiũ: ⁊ cũ id qđ expetũt aſ- ſequũť in ſui cuiuſq; generis pace viuẽtiũ.

Primus iã in ſupi oribus ⁊c. In h. xiiij. libro eſt intẽtio ꝑncipa lis au- guſtini agere d̃ ortu du arũ ciui- tatũ ſpe cialiť in genere hũano et illaꝝ ciuita- tũ qua- litate.

Prius ergo videndũ eſt q̃d ſit Ca. II ſ̃m carnẽ: q̃d ſ̃m ſpm̃ viuere. Quiſq̃s eni hoc qđ dixim⁹ ꝑma fronte inſpicit: vel nõ recolẽs vel min⁹ aduertẽs: quẽadmo- dũ ſcripturę ſanctę loquanť: poteſt putare ph̃os quidẽ epicureos ſ̃m carnẽ viuere: qꝛ ſummũ bonũ hois in corpis voluptate po ſuerũt: et ſi q̃ alij ſunt: q̃ quoquo mõ corpis bonũ ſummũ bonũ eſſe hois opinati ſunt: et omẽ eorũ vulgus q̃ nõ aliquo dogmate vel eo mõ ph̃anť: ſꝫ procliues ad libidinẽ: niſi ex voluptatib⁹ q̃s corporeis ſenſib⁹ ca- piũt: gaudere neſciũt. Stoicos aũt q̃ ſum- mũ bonũ hois in animo ponũt ſ̃m ſpm̃ vi uere: qꝛ et hois animus quid eſt niſi ſpũs? Sꝫ ſicut loquiť ſcriptura diuina: ſ̃m carnẽ viuere vtriq; mõſtranť. Carnẽ q̃ppe appel- lat non ſoluꝫ corpus terreni atq; mortalis animãtis: veluti cũ dicit: nõ omis caro ea- dem caro: ſ alia q̃dẽ hois: alia aũt caro pe coris: alia volucrũ: alia piſciũ: ſ alijs mltis modis ſignificatiõe hui⁹ nois vtiť: inter q̃s varios locutiõis modos: ſępe etiã ipm̃ ho minẽ: id ẽ naturã hois carnẽ nũcupat: mõ locutiõis a pte totũ: q̃le eſt: ex opib⁹ legis nõ iuſtificabiť omis caro. Quid eni hic vo luit intelligi: niſi omes hoies? Qđ aptius paulopoſt ait. In lege nemo iuſtificabiť. Et ad galathas. Sciẽtes aũt qꝛ nõ iuſtifi- cabiť hõ ex opib⁹ legis. Scđm h̃ intelligiť: Et verbũ caro factũ eſt: id eſt hõ. Qđ non recte accipiẽtes q̃dã putauerũt xp̃o huma nam aiam defuiſſe. Sic eni a toto pars ac- cipiť: vbi marię magdalenę verba in euã- gelio leguntť dicẽtis. Tulerũt dñm meũ: et neſcio vbi poſuerũt eũ: cũ de ſola xp̃i carne loq̃reť: quã ꝑfecto ſepultã de monumẽto putabat ablatã: ita ⁊ a pte totũ carne noia- ta intelligiť hõ: ſic ea ſunt q̃ ſup̃ cõmemora uim⁹. Cum igiť mltis modis quos ꝑſcruta ri ⁊ colligere lõgũ ẽ: diuina ſcriptura nũcu pet carnẽ: q̃d ſit ſ̃m carnẽ viuere: qđ ꝑfecto

Capitulum II Prius ergo ⁊c. In h. ca. dicit q̄ epicurei poſuerũt ſũmũ bo- nũ in volu ptate cor- poris ⁊ ſtoi ci i animo. De opini one tñ epi curi ſcri- bit ſeneca i epl̃a q̃dã ad luciliũ q̃ incipit. Clarũ cõ- diſcipulũ iſto mõ. apud epi- curũ duo bona ſũt. ex q̃b⁹ ſũ- muꝫ illud bonũ bea titq; cõpo niť. vt cor p⁹ ſine do lore ani- muſq; ſine ꝑturbatio ne ſit.

1. Corinth. 15

Roma. 3

Gal. 2

Joh. 1

Joh. 20

malum eſt: cum ipſa carnis natura non ſit
maluꝫ vt indagare poſſimus: inſpiciamus
diligēter illū locū ep̄le pauli apl̄i: quā ſcri-
Gal. 5 pſit ad galathas: vbi ait. Manifeſta autē
ſūt opa carnis: q̄ ſūt fornicatiōes: imūdi-
cię: luxurie: idoloꝝ ſeruit⁹: veneficia: inimi
citię: ꝯtentiōes: ęmulatiōes: animoſitates:
diſſenſiones: hereſes: inuidię: ebrietates:
cōmeſſatiōes: et his ſimilia: q̄ p̄dico vobis
ſicut predixi: qm̄ qui talia agunt regnū dei
nō poſſidebūt. Iſte tot⁹ ep̄le aplice locus
quātū ad rē p̄ſentē ſatis eſſe videbit̄ ꝯſide-
ratus poterit hāc diſſoluere queſtionē q̄d
ſit ſm carnē viuere. In opib⁹ nāq; carnis
q̄ manifeſta eē dixit: eaq; cōmemorata dā-
nauit: nō illa tātū inuenim⁹ q̄ ad volupta-
tē ptinēt carnis: ſicut ſunt fornicatiōes: im-
mūdicię: luxurię: ebrietates: cōmeſſatōes:
verū etiam illa quib⁹ animi vitia demon-
ſtrant̄ a voluptate carnis aliena. Quis eni
ſeruitutē q̄ idolis exhibet̄: veneficia: inimi
citias: cōtentiōes: ęmulatiōes: animoſita-
tes: diſſenſiones: hereſes: inuidias: nō po-
tius intelligat animi vitia eſſe q̄ꝫ carnis? qn̄
quidē fieri pōt: vt ꝓpter idolatriā vel here-
ſis alicui⁹ errorē a voluptatib⁹ carnis tem-
peret̄: et tm̄ etiā tūc hō q̄uis carnis libidi-
nes ꝯtinere atq; cohibere videat̄: ſm carnē
viuere: hac aplica auctoritate ꝯuincit̄: ⁊ in
eo q̄ abſtinet a voluptatib⁹ carnis dānabi
lia opa carnis agere demōſtrat̄? Quis ini-
micitias nō in animo habeat: aut q̄s ita lo-
quat̄: vt inimico ſuo vel quē putat inimicū
dicat malā carnē ac nō potius malū animū
habes aduerſum me? Poſtremo ſicut car-
nalitates: vt ita dicā: ſi q̄s audiſſet nō dubi
taret carni tribuere: ita nemo dubitat ani-
moſitates ad animū pertinere. Cur ḡ hec
I. Thi. 2 oīa et his ſimilia: doctor gentiū in fide ⁊
veritate opa carnis appellat: niſi q̄ eo lo-
cutiōis mō quo totū ſignificat̄ a parte: ipm̄
hoiem vult noīe carnis intelligi? Ca. III

Quod ſi quiſq; dicit carnē cauſaꝫ eſſe
in malis morib⁹ quorūcūq; vitioꝝ: eo q̄
aīa carne affecta ſic viuit: pfecto nō vniuer
Sap. 9 ſam hoīs naturā diligēter aduertit. Nā cor
pus q̄dē corruptibile aggrauat aīam. Vn̄
2. Cor. 4 etiā idē aplus agēs de hoc corruptibili cor
pore de quo pauloante dixerat: ⁊ ſi exterior
2. Cor. 5 hō nr̄ corrūpit̄: ſcim⁹ inquit q̄ ſi terrena no
ſtra dom⁹ hui⁹ habitatōis diſſoluat̄ q̄ ędifi
catione habem⁹ a deo domū nō manufa-
ctā ęternā in celis. Etenī in hoc ingemiſci-
mus habitaculū nr̄m qd̄ de cęlo eſt ſupin-
dui cupiētes: ſi tm̄ induti nō nudi inuenia-
mur. Etenī q̄ꝫdiu ſumus in hac habitatiōe
ingemiſcim⁹ grauati eo q̄ nolum⁹ expoliari
ſ ſupueſtiri. vt abſorbeat̄ mortale a vita: et
aggrauamur igit̄ corruptibili corpe: ⁊ ipſiuſ
aggrauatiōis cauſā nō naturā ſubſtātiāq;
corpis ſꝫ eius corruptionē ſciētes nolum⁹
corpe expoliari ſ eius imortalitate ſupueſti
ri. Et tūc ergo erit corpus ſ q̄ corruptibile
non erit: nō grauabit. Aggrauat ergo nūc Sap. 9
aīam corpus corruptibile: ⁊ deprimit terre
na inhabitatio ſenſum multa cogitātē. Ve
rūtn̄ q̄ oīa aię mala ex corpe putāt accidiſ-
ſe in errore ſunt. Quis eni virgilius plato-
nicā videat̄ luculētis verſib⁹ explicare ſetē-
tiā dicēs. Igneus eſt ollis vigor et cęleſtis
origo Seminib⁹: quātum nō noxia corpa
tardāt. Terreniq; hebetāt artuſ moribūda
q; mēbra. Omneſq; illas notiſſimas quat-
tuor animi pturbatiōes: cupiditatē: timo-
rem: lęticiā triſticiā: q̄ſi origines oīm pctōꝝ
atq; vitioꝝ volēs intelligi: ex corpe accide
re ſubiūgat ⁊ dicat. Hinc metuūt cupiūtq;
dolēt gaudētq;: nec auras Suſpiciūt: clau
ſe tenebris et carcere cęco. Tn̄ aliter ſe hꝫ
fides nr̄a. Nā corruptio corpis que aggra
uat aīam nō pcti p̄mi eſt cauſa ſꝫ pena: nec
caro corruptibilis aīam peccatricē: ſed aīa
peccatrix fecit eſſe corruptibilē carnē. Ex q̄
corruptiōe carnis licet exiſtant q̄dā incita
mēta vitioꝝ et ipa deſideria vitioſa: nō tn̄
oīa vitę inique vitia tribuēda ſunt carni:
ne ab his oīb⁹ purgem⁹ diabolū: q̄ nō ha
bet carnē. Et ſi eni diabolus fornicator vel
ebrioſus vel ſi q̄d hui⁹ mali eſt qd̄ ad car-
nis ptinet voluptates nō p̄t dici cū ſit etiā
taliū pctōꝝ ſuaſor et inſtigator occult⁹: eſt
tm̄ maxime ſupbus atq; inuidus. Que illū
vitioſitas ſic obtinuit: vt ꝓpter hāc eſſet in
carcerib⁹ caliginoſi hui⁹ aeris ęterno ſup-
plicio deſtinat⁹. Hec aūt vitia que tenēt in
diabolo p̄ncipatū carni tribuit aplus quā
certū eſt diabolū nō habere. Dic̄ eni inimi Gal. 5
citias: ꝯtentiōes: ęmulatōes: animoſitateſ:
inuidias opa eſſe carnis: quoꝝ oīm maloꝝ
caput atq; origo ſupbia eſt: q̄ ſine carne re-
gnat in diabolo. Quis aūt illo eſt inimici-
tior ſetis? Quis aduerſus eos cōtētioſior:
aioſior ⁊ magi ęmuluſ atq; inuidus inuenit̄?
Et h̄ oīa cū habeat ſine carne: quō ſūt iſta
opa carnis: niſi q̄ opa ſunt hoīs: quē ſicut
dixi noīe carnis appellat? Nō eni habēdo
carnē quā nō hꝫ diabolus: ſ viuēdo ſm ſe-
ipm̄ hoc ē ſm hoiem fact⁹ eſt hō ſimilis dia

Ponit verſus virgilij vj. ęneidos ex ꝑmētēſ opinionē platonicā. q̄ dicit oīa mala aię ex corpore cōtigiſſe. vnde dic. Igne⁹ eſt ollis. more antiquorꝫ comicoruꝫ ponit olliſ ꝓ illis. vigor ⁊ cęleſtis origo Semib⁹ ⁊ illō in tātū faciunt quātuꝫ nō tardāt noxia corpora Terreniq; hebetant art⁹ moribundaque mēbra. Hinc metuūt cupiūtq; dolēt gaudētq; id eſt habēt

Eneid. 6.

Ibidem.

mor paſſiones cōtrahūt a corpe necꝫ auras Reſpiciūt clauſe tenebrꝭ et carcere ceco.

bolo: qꝛ ⁊ ille ſm ſeipm̄ viuere voluit qñ in
veritate nō ſtetit: vt nō de dei ſꝫ de ſuo mē
daciū loquereť: q nō ſolū mēdax verū etiā
mēdacij pater eſt. Primꝰ eſt qͥppe mētitus:
et a quo petm̄ ab illo cepit eſſe mēdaciū.

Capi. IIII

Cum ergo viuit hō ſm homi
nem nō ſm deū ſimilis eſt diabolo: qꝛ
nec angelo ſm angelū ſed ſm deū viuēdū
fuit vt ſtaret in veritate: ⁊ veritatē illius nō
de ſuo mēdaciū loquereť. Nam et de hoīe
Roma.3 alio loco idē aplus ait. Si autē veritas dei
in meo mēdacio abūdauit. Meū dixit mē
daciū: veritatē dei. Cum itaqꝫ viuit hō ſm
veritatē: non viuit ſm ſeipm̄: ſꝫ ſm deum.
Ioh.14 Deus ē enī q dixit: ego ſum veritas. Cū vo
viuit ſm ſeipm̄: hoc eſt ſm hoīem non ſm
deum: pfecto ſm mēdaciū viuit: nō qꝛ hō
ipſe mēdaciū eſt: cū ſit eiꝰ auctor et creator
deus: q nō eſt vtiqꝫ auctor creatorqꝫ mēda
cij: ſed qꝛ hō ita factus eſt rectus: vt nō ſm
ſeipm̄ ſꝫ ſm eū a quo factus eſt viueret: id
eſt illius potius ꝙ̄ ſuā faceret volūtatē: nō
aūt ita viuere quēadmodū eſt factus vt vi
ueret: hoc eſt mēdaciū. Btūs qͥppe vult eē
etiā non ſic viuēdo vt poſſit eſſe. Quid eſt
hac volūtate mēdacius? Vñ nō fruſtra dici
pōt omne petm̄ eſſe mendaciū. Non enī fit
petm̄ niſi ea volūtate qua volumꝰ vt bene
ſit nobis: vel nolumꝰ vt male ſit nob. Ergo
mēdaciū eſt qđ cum fiat vt bene ſit nobis:
hinc potiꝰ male eſt nobis. vel cū fiat vt me
lius ſit nobis: hinc potius peius eſt nobis.
Vñ hoc? niſi qꝛ de deo pōt bene eē hoī quē
delinquēdo deſerit: nō de ſeipo ſm quē vi
uēdo delinquit? Qđ itaqꝫ diximꝰ hinc exti
tiſſe ciuitates duas diuerſas inť ſe atqꝫ cō
trarias: ꝙ alij ſm carnē: alij ſm ſpm̄ viue
rēt: pt etiā iſto mō dici: ꝙ alij ſm hoīeꝫ alij
ſm deū viuāt. Aptiſſime qͥppe paulus ad co
j.Cor.3 rinthios dic. Cū enī inť vos ſint emulatio
et cōtētio: nōne carnales eſtis ⁊ ſm hoīem
ambulatis? Qđ ergo eſt ambulare ſm ho
minē hoc eſt ſm hoīem viuere: qđ a carne
id eſt a pte hoīs minore intelligit hō. Eoſ
dē ipſos qͥppe dixit ſupius animales: quos
j.Cor.2 poſtea carnales: ita loquēs. Quis enī ſcit
inquit hoīm q ſunt hoīs: niſi ſpūs hoīs qui
in ipſo eſt? Sic et q dei ſunt nemo ſcit niſi
ſpūs dei. Nos aūt inquit nō ſpm̄ huiꝰ mū
di accepimꝰ ſꝫ ſpm̄ qui ex deo eſt: vt ſciamꝰ
que a deo donata ſunt nobis: que ⁊ loqui
mur: nō in ſapiētie humane doctis verbis:
ſꝫ docti ſpū: ſpiritualibꝰ ſpiritualia cōparā
tes. Animalis aūt nō pcipit que ſunt ſpūs
dei: ſtulticia eſt enī illi. Talibꝰ igiť id eſt aīa
libꝰ paulpoſt dicit. Et ego fratres nō potui j.Cor.3
loqui vobis qͥſi ſpiritualibꝰ: ſꝫ qͥſi carnali
bus. Et illud et hoc eodē loquēdi mō intel
ligiť: id eſt a pte totū. Et ab aīa nanqꝫ et a
carne q ſunt ptes hoīs pōt totū ſignificari
qđ eſt hō: atqꝫ ita nō eſt aliud aīalis hō ali
ud carnalis: ſꝫ idē ipm̄ eſt vtrūqꝫ: id eſt ſm
hoīem viuēs hō. Sicut ⁊ nō aliud ꝙ̄ hoīes
ſignificāť: ſiue vbi legiť: ex opibꝰ legis non Roma.3
iuſtificať oīs caro: ſiue quod ſcriptū eſt.
Septuagintaquinqꝫ aīe deſcēderūt cū ia Gene.46
cob in egyptū: et ibi enī p omnē carnē om
nis hō: ⁊ ibi p ſeptuaginquinqꝫ aīas ſeptu
agintaquinqꝫ hoīes intelligūť. Et qđ di
ctū eſt. Nō in ſapiētie humane doctis ver j.Cor.2
bis: potuit dici: nō in ſapiētie carnaliſ: ſicut
qđ dictuꝫ eſt ſm hoīem ambulatis: potuit
dici: ſm carnem. Magis aūt hoc apparuit
in his q ſubiūxit. Cū enī qͥs dicat: ego ſum j.Cor.3
pauli: alius autē ego apollo: nōne hoīes
eſtis? Qđ dicebat aīales eſtis: et carnales
eſtis: expreſſius dixit hoīes eſtis: qđ eſt ſm
hoīem viuitis: nō ſm deū: ſm quē ſi viue
retis dij eſſetis.

Capi. V

Non igiť opus eſt in petis vitijſqꝫ no
ſtris ad creatoris iniuriaꝫ carnis accuſare
naturā: q in genere atqꝫ ordie ſuo bona ē:
ſꝫ deſerto creatore bono: viuere ſm creatū
bonū non eſt bonū: ſiue qͥſqꝫ ſm carnē ſiue
ſm aīam: ſiue ſm totū hoīem q ꝯſtat ex aīa
et carne: vñ ⁊ noīe ſolius aīe: ⁊ noīe ſolius
carnis ſignificari pōt: eligat viuere. Nā q
velut ſūmū bonū laudat aīe naturā ⁊ tāqꝫ
malū naturā carnis accuſat: pfecto ⁊ aīaꝫ
carnaliť appetit: ⁊ carnē carnaliť fugit: qm̄
id vanitate ſentit humana: nō veritate diui
na: Non quidē platonici ſic manichei deſi
piūt: vt tāqꝫ mali naturā terrena corpa de
teſtenť: cū oīa elemēta qbꝰ iſte mūdus vi
ſibilis ꝯtrectabiliſqꝫ cōpactꝰ eſt: qͥlitateſqꝫ
eoꝝ deo artifici tribuāt. Veruntñ ex terre
nis artubus moribūdiſqꝫ mēbris ſic affici
aīas opināť: vt hinc eis ſint morbi cupidi
tatū ⁊ timoꝝ ⁊ leticie ſiue triſticie: qbꝰ quat
tuor vel ptrubationibꝰ vt cicero appellat: ſcꝫ in libris de finibꝰ bonoꝝ et maloꝝ.
vel paſſionibꝰ vt pleriqꝫ verbū e verbo gre
co exprimūt: oīs humanoꝝ moꝝ vitioſi
tas ꝯtineť. Qđ ſi ita eſt: quid eſt qđ eneas Nota ꝙ eneas ductus ad infernū et inde ad cāpos elyſios vt videret patreſ ſuū ꝯ q̄ iuuit a
apud virgiliū cū audiſſet a pr̄e apud infe
ros aīas rurſus ad corpa redituras: hanc
opinionē mirať exclamās: O pr̄ an ne ali
qͥs ad celū hinc ire putandū eſt Sublimes
aīas: iterūqꝫ ad tarda reuerti Corpa: q luc

p̄ie vt fingit virgilius. vi. eneidos. O p̄i: an ne aliquas ꝛc̄. vt in textu.

miſeris tam dira cupido? Nunq̄d nam hec
tam dira cupido ex terrenis artub⁹ moribū
diſq; mēbris adhuc ineſt aiaꝝ illi p̄dicatiſſi
me puritati? Nonne ab hmōi corporeis vt
dicit peſtibus om̄ib⁹ eas aſſerit eſſe purga-
tas: cū rurſus incipiūt in corpa velle reuer
ti? Unde colligit̄ etiā ſi ita ſe haberet: quod
eſt om̄ino vaniſſimū: viciſſim alternās in-
ceſſabiliter euntiū atq; redeūtiū aiaꝝ mun
datio ꝛ inquinatio: nō potuiſſe veraciter di
ci omnes culpabiles atq; vitioſos motus
aiaꝝ eis ex terrenis corpib⁹ inoleſcere. Si
quidē ſm̄ ipos illa vt locutor nobilis ait: di
ra cupido: vſq; adeo ñ ē ex corpe: vt ab om
ni corporea peſte purgatā: ꝛ extra om̄e cor
pus aiam cōſtitutā: ipſam cōpellat eſſe in
corpe. Un̄ etiā illis fatētib⁹ nō ex carne tm̄
afficit̄ aia vt cupiat: metuat: letet̄: ꝛ triſtet̄:
verū etiā ex ſeipſa his pōt motib⁹ agitari.

Sȝ virgilius.

Intereſt aūt qualis ſit volū- Ca. VI
tas hoīs: q2 ſi pūerſa ē: pūerſos habe
bit hos motus: ſi aūt recta eſt: non ſolū in-
culpabiles: verū etiā laudabiles erūt. Uo
luntas eſt q̄ppe in om̄ib⁹: imo omnes nihil
aliud q̄ʒ volūtates ſunt. Nam q̄d eſt cupi-
ditas ꝛ leticia: niſi volūtas in coꝝ cōſenſio
nem que volum⁹? Et q̄d eſt metus atq; tri-
ſticia niſi voluntas in diſſenſionē ab his q̄
nolum⁹? Sȝ cū cōſentim⁹ appetēdo ea que
volum⁹: cupiditas: cū aūt cōſentim⁹ fruē-
do his que volum⁹ leticia vocat̄. Itēq; cū
diſſentim⁹ ab eo quod accidere nolum⁹ ta-
lis volūtas metus eſt: cū aūt diſſentim⁹ ab
eo qđ nolētib⁹ accidit: talis volūtas triſti-
cia eſt. Et om̄ino p̄ varietate rerū que appe
tunt̄ atq; fugiunt̄: ſicut allicit̄ vel offendit̄
volūtas hoīs: ita in hos vel illos affectus
mutat̄ et vertit̄. Quapropt̄ hō qui ſm̄ deū
non ſm̄ hoīem viuit: oportet vt ſit amator
boni: vñ fit ꝯſequēs vt malū oderit. Et qm̄
nemo natura: ſȝ q̄ſquis malus eſt: vitio ma
lus eſt: p̄fectū odiū debet malis q̄ ſm̄ deuȝ
viuit: vt nec p̄pter vitiū oderit hoīem: nec
amet vitiū p̄p̄t hoīem: ſ; oderit vitiū: amet
hoīem. Sanato eni vitio: totum qđ ama-
re: nihil aūt qđ debeat odiſſe remanebit.

Nam cuius p̄poſitū eſt ama- Ca. VII
re deū: ꝛ nō ſm̄ hoīem: ſ; ſm̄ deū ama
re proximū ſicut etiā ſeipm̄: p̄culdubio p̄pter
hunc amorē dicit̄ volūtatis bone: que vſi-
tati⁹ in ſcripturis ſacris caritas appellat̄: ſȝ
amor quoq; ſm̄ eaſdē ſacras litteras dicit̄.
Nam et amatorē boni dicit ap̄lus eſſe de-
bere: quē regēdo populo p̄cipit eligendū.

Et ipſe dñs petrū ap̄lum interrogās: cū di Ioh. 21
xiſſet: diligis me plus his: ille reſpōdit: dñe
tu ſcis quia amo te. Et iterū dñs queſiuit:
nō vtrū amaret ſ; vtrū diligeret eū petrus.
at ille reſpondit ei iterū: dñe tu ſcis q2 amo
te. Tertia vero interrogatione et ipſe ieſus
non ait: diligis me ſ; amas me: vbi ſecutus
ait euangeliſta. Contriſtatus eſt petrus q2
dixit ei tertio amas me: cum dñs non ter-
tio ſ; ſemel dixerit amas me: bis aūt dixerit
diligis me. Unde intelligim⁹: q2 cum dice-
bat dñs diligis me: nihil aliud dicebat q̄ʒ
amas me. Petrus autē nō mutauit huius Ibidem.
vnius rei verbū: ſed etiā tertio dñe inquit:
tu om̄ia ſcis: tu ſcis q2 amo te. Hoc p̄pte-
rea cōmemorandū putaui: q2 nōnulli arbi
trant̄ aliud eſſe dilectionē ſiue caritatē: ali-
ud amorē. Dicunt eni dilectionē accipien
dam eſſe in bono: amorē in malo. Sic autē
nec ipſos auctores ſecularū litterarū locu
tos eſſe certiſſimū eſt. Sȝ viderint p̄hi vtrū
vl̄ qua ratiōe iſta diſcernāt. Amorē tm̄ eos
in bonis reb⁹: ꝛ erga ipm̄ deū magnipēde-
re libri coꝝ ſatis loquūt̄. Sȝ ſcripturas reli
gionis nr̄e: quarū auctoritatē ceteris qui-
buſq; litteris anteponim⁹: nō aliud dicere
amorē: aliud dilectionē vl̄ caritatē inſinuā
dum fuit. Nā ꝛ amorē in bono dici iā oſtē-
dim⁹. Sed ne q̄s exiſtimet amorē quidē et
in bono ꝛ in malo: dilectionē aūt nō niſi in
bono eſſe dicēdā: illud attēdat qđ in pſal-
mo ſcriptū ē. Qui aūt diligit iniq̄tatē odit Ps. 10
animā ſuā. Et illud ap̄li ioānis. Si q̄s dile j. Ioh. 2
xerit mundū: non eſt dilectio patris in eo.
Ecce vno loco dilectio ꝛ in bono ꝛ in ma-
lo. Amorē aūt in malo: q2 in bono iā oſten
dim⁹ ne quiſq; flagitet: legat qđ ſcriptū ē.
Erūt eni hoīes ſeipſos amātes: amatores 2. Thi. 3
vtiq; pecunie. Recta itaq; volūtas eſt bo-
nus amor: et volūtas pūerſa malus amor.
Amor ḡ inhians habere qđ amat: cupidi-
tas eſt: id aūt habēs eoq; fruēs: leticia. Fu
giēs qđ ei aduerſat̄: timor ē: idq; ſi accide-
rit ſentiēs: triſticia eſt. Proinde mala ſunt
iſta: ſi malus eſt amor: bona ſi bon⁹. qđ di-
cimus: de ſcripturis p̄bem⁹. Concupiſcit Phil. 1
ap̄lus diſſolui et eſſe cū xp̄o: et: concupiuit Ps. 118
anima mea deſiderare iudicia tua in omni
tpe. Uel ſi accōmodatius dicit̄: deſidera-
uit anima mea cōcupiſcere iudicia tua. Et
cōcupiſcētia ſapientie perducit ad regnū. Sap. 6
Hoc tm̄ loquēdi obtinuit cōſuetudo: vt ſi
cupiditas vel ꝯcupiſcētia dicatur: nec ad-
dat̄ cui⁹ rei ſit: nō niſi in malo poſſit intelli-

gi. Leticia apud pſalmiſtā in bo-
Pš. 31 no eſt. Letamini in dño ⁊ exultate
Pš. 4 iuſti: et: dediſti leticiā i corde meo:
Pš. 15 et adimplebis me leticia cū vultu
tuo. Timor in bono ē apud aplm
Phil. 2 vbi ait: Cū timore ⁊ tremore vrām
Roma. 11 ipſoꝝ ſalutē opamini. et noli altū
2. Cor. 11 ſapere ſꝫ time. et timeo aūt ne ſicut
ſerpēs euā ſeduxit aſtutia ſua: ſic ⁊
vrę mētes corrūpāt̄ a caſtitate q̄ ē
ſcꝫ in li. de fi. in xp̄o. De triſticia vero quā cice-
bo. ⁊ ma. ro magis ęgritudinē appellat: do-
Eneid. 6 lorē autē virgilius: vbi ait. Dolēt
ſcꝫ cicero. gaudētq;: ſed ideo maluit triſticiā
dicere: q: ęgritudo vel dolor vſita-
tius in corporib⁹ dicit̄: ſcrupulo-
ſior queſtio eſt vtrū inueniri poſ-
ſit in bono.

Capi. VIII

Quās enī greci appellant eu-
pathias: latine autē cicero
conſtantias nominauit: ſtoici tres
eſſe voluerūt pro trib⁹ perturba-
tionib⁹ in animo ſapientis: pro cu-
piditate volūtatē: pro leticia gau-
diū: pro metu cautionē: pro ęgri-
tudine vō vel dolore quā nos vi-
tandę ambiguitat̄ gratia triſticiā
maluimus dicere: negauerūt eſſe
poſſe aliquid in animo ſapientis.
Voluntas quippe inquiūt appetit
bonū quod facit ſapiēs. Gaudiū
de bono adepto eſt: qđ vbiq; adi-
piſcit̄ ſapiens. Cautio deuitat ma-
lum quod debet ſapiēs deuitare.
Triſticia porro quia de malo eſt
quod iam accidit. nullū autē ma-
lum exiſtimāt poſſe accidere ſapiē-
ti: nihil in eius animo pro illa eſſe
poſſe dixerūt. Sic ergo illi loquū-
tur: vt velle: gaudere: cauere: ne-
gent niſi ſapientē: ſtultum autē nō
niſi cupere: lętari: metuere: cōtri-
ſtari. Et illas tres eſſe cōſtantias.
has autē quattuor perturbatiōes
ſm ciceronem: ſm plurimos autē
paſſiones. Gręce autē ille tres ſi-
cut dixi appellantur eupathie: iſte
autē quattuor pathe. Hęc locutio
vtrum ſcripturis ſanctis cōgruat:
cum quererē quantū potui: diligē-
ter illud inueni qđ ait propheta:
non eſt gaudere impijs dicit dñs:
tanq̄ impij lętari poſſint poti⁹ q̄
gaudere de malis: quia gaudium

ꝓprie bonoꝝ et pioꝝ eſt. Item il-
lud in euāgelio. Quęcūq; vultis
vt faciant vobis homines: hęc et
vos facite illis: ita dictū videtur
tanq̄ nemo poſſit aliqđ male vel
turpiter velle ſed cupere. Deniq;
ꝓpter ꝯſuetudinē locutiōis nōnul-
li interp̄tes addiderūt bona: et ita
interp̄tati ſunt. Quęcunq; vultis
vt faciāt vobis hoīes bona. Ca-
uendū enī putāt ne quiſq̄ inhone-
ſta velit ſibi fieri ab hominib⁹: vt
de turpiorib⁹ taceā certe luxurio-
ſa cōuiuia: in quib⁹ ſeipē et ſi illis
faciat ſimilia hoc p̄ceptū exiſtimet
impleturū. Sed in greco euāgelio
vñ in latinū trāſlatū ē nō legit̄ bo-
na: ſꝫ quęcūq; vultis vt faciāt vo-
bis hoīes: hęc et facite illis: credo
ꝓpterea q: in eo q̄ dixit vultis: iā
voluit intelligi bona: nō enī ait cu-
pitis ſꝫ vultis. Nō tñ ſp̄ his ꝓprie-
tatib⁹ locutio nr̄a frenāda eſt: ſꝫ in-
terdū his vtendū eſt. Et cū legim⁹
eos quoꝝ auctoritati reſultare fas
nō eſt: ibi ſūt intelligēde vbi rect⁹
ſenſus aliū exitū nō pōt inuenire:
ſicut iſta ſunt: quę exēpli gr̄a par-
tim ex ꝓpheta: partim ex euāgelio
cōmemorauim⁹. Quis enī neſcit
impios exultari leticia? Et tamen
non eſt gaudere impijs dicit dñs.
Unde: niſi quia gaudere aliud eſt
quādo ꝓprie ſignateq; hoc verbū
ponitur? Item quis negauerit nō
recte p̄cipi hoīb⁹: vt quęcūq; ſibi
ab alijs fieri cupiūt: hęc eis et ipſi
faciāt: ne ſe inuicē turpitudine illi-
cite voluptatis oblectent: et tamē
ſaluberrimū veriſſimūq; p̄ceptum
eſt: quęcūq; vultis vt faciāt vobiſ
hoīes: eadē et vos facite illis. Et
hoc vñ: niſi q: hoc loco mō quo-
dā ꝓprio volūtas poſita ē: quę in
malo accipi n̄ p̄t? Locutiōe vō vſi-
tatiore quā frequētāt maxie ꝯſue-
tudo ſmonis: n̄ vtiq; diceret̄: noli
velle mētiri oē mēdaciū: niſi eēt ⁊
volūtaſ mala a cui⁹ p̄uitate illa di-
ſtinguit̄ quā p̄dicauerūt āgeli dicē-
tes: pax in terra hoīb⁹ bonę volū-
tat̄. Nā ex abūdātia additū ē bo-
nę: ſi eē nō p̄t niſi bona. Quid aūt
magnū in caritat̄ laudib⁹ dixiſſet

Math. 7

Ca. VIII

Quas enī greci ⁊c. Nota ad intellectū hoꝝ q̄ hic dicunt̄ q̄ ſtoici po-ſuerūt nullā de quattuor paſſionib⁹ q̄s cicero vo-cat ptur-bationes. vt ſup pa-tuit cade-re in ſapiē-tem. has paſſiones vocat hic cupidita-tem et leti-ciā. metū et triſticiā quę grece pathe di-cunt̄. Sꝫ loco iſtaꝝ triū paſ-ſionū po-ſuerūt tres q̄litates. quas gre-ci eupa-thia id eſt paſſiones vocāt. Ci-cero vo-cat ꝯſtan-tias. hanc p̄imā vo-cant volu-ptatē loco cupidita-tis. loco lę-ticię gau-diū. loco metus vel timoris cau-tionē. tri-ſticiā aūt nec aliquā cōſtantiā loco eius poſuerūt cadere in ſapientē.

Eccl. 7

Luc. 2

apl'us q nō gaudeat ſup iniquita
te: niſi q: ita malignitas gaudet:
Nā et apud auctores ſecularium lit
terarum talis iſtorum verborum indifferē-
b tia reperit. Ait enim cicero orator
ampliſſim⁹. Cupio p̄res cōſcripti
vos eſſe clemētes. Quia hoc v̄bū
in bono poſuit: qs tā pu'erſe doct⁹
exiſtat: q̄ nō eū cupio ſ volo poti⁹
c dicere debuiſſe cōtendat? Porro
apud terentiū flagitioſus adoleſ-
ſcēs inſana flagrās cupidine: ni-
hil volo aliud inquit niſi philome
nā. Quā voluntatē fuiſſe libidinē
r̄ſioq̄ ibi ſerui eius ſenioris indu
cit ſatis indicat. Ait nāq; dn̄o ſuo.
Quāto ſatius eſt te id dare operā
quo iſtū amorē ex animo amoue-
as tuo: q̄ id loqui quo magis libi
d do fruſtra accendat tua. Gaudiū
v̄o eos et in malo poſuiſſe ille ipſe
virgilian⁹ teſtis eſt v̄ſus: vbi has
q̄ttuor perturbatiōes ſūma breuita-
te cōplexus ē. Hinc metuūt cupi-
ūtq; dolēt gaudētq;. Dixit etiam
idē auctor. Mala mētis gaudia.
Proinde volūt: cauēt: timēt: gau
dent et boni et mali. Atq; vt eadē
alijs verbis enūciem⁹: cupiunt: ti
mēt: letāt & boni & mali. Sed illi bn̄
iſti male: ſicut hoib⁹ ſeu recta ſeu
peruerſa volūtas eſt. Ipſa q̄z triſti-
cia pro qua ſtoici nihil in animo ſa-
piētis inueniri poſſe putauerūt: re-
perit in bono: & maxie apud nr̄os.
Nā laudat apl'us corinthios q cō
triſtati fuerunt ſm deū. Sed fortaſſe
qs dixerit illis apl'm fuiſſe congratu-
latū q cōtriſtati fuerūt penitēdo:
q̄lis triſticia niſi eorū q̄ peccauerūt
eſſe nō pōt. Ita eni dicit. Uideo
q ep'la illa et ſi ad horā contriſtauit
vos: nunc v̄o gaudeo nō q: cōtri-
ſtati eſtis: ſ q: contriſtati eſtis ad pe
nitētiam. Contriſtati eni eſtis ſm
deū: vt in nullo detrimētū patia-
mini ex nobis. Que eni ſm deum
eſt triſticia: penitentiam in ſalutem
operatur: mundi autem triſticia
mortē operat. Ecce eni idipm ſm
deū cōtriſtari: quātā pfecit in no-
bis induſtriā. Ac p hoc poſſūt ſtoici
pro ſuis ptib⁹ r̄ndere: ad hoc vide-
ri vtilē eſſe triſticiā vt peccaſſe pe-
niteat: in animo aūt ſapiētis ideo
eſſe nō poſſe: q: nec pctm̄ in eū ca
dit cuius penitētia cōtriſtaret: nec
vllum aliud malū qd̄ perpetiēdo et
c ſentiēdo ſit triſtis. Nā & alcibiadē
ferūt: ſi me de noīe hoīs mēoria nō
fallit: cū ſibi btūs videret: ſocrate
diſputāte: & ei q̄ miſer eēt qm ſtul
tus eēt demōſtrāte: fleuiſſe. Huic
ergo ſtulticie fuit cauſa etiā huius
vtilis optādeq; triſticie: qua hō eē
ſe dolet: qd̄ eſſe non debet. Stoici
aūt nō ſtultū ſ ſapiētē aiunt triſtē
eſſe non poſſe. Capi. IX

V Erum his pbis qd̄ ad iſtam
queſtionē de animi perturbatōib⁹
attinet iam r̄ndim⁹ in nono huius
operis libro: oſtēdētes eos nō tam
de rebus q̄ de verbis cupidiores
eſſe contentiōis q̄ veritatis. Apud
nos aūt iuxta ſcripturas ſacras ſa
namq; doctrinā ciues ſcē ciuitatis
dei in hui⁹ vite peregrinatiōe ſm
deū viuētes: metuūt: cupiūtq;: do
lent: gaudētq;. Et quia rectus eſt
amor eorū: iſtas omēs affectiōes
rectas habēt. Metuūt penā eter-
nā: cupiūt vitā eternā: dolēt in re
q: ipſi in ſemetipſis adhuc ingemi
ſcūt adoptionē expectātes redem
ptionē corporis ſui. Gaudēt in ſpe:
q: fiet ſermo q̄ ſcript⁹ ē. Abſorpta ē
mors in victoria. Itē metuūt pec-
care: cupiunt pſeuerare: dolent in
pctīs: gaudēt in opib⁹ bonis. Ut
enim metuāt peccare: audiāt: qm
abūdabit iniq̄tas: refrigeſcet cari-
tas multorū. Ut cupiāt pſeuerare
audiāt qd̄ ſcriptū eſt. Qui pſeue-
rauerit vſq; in finē: hic ſalu⁹ erit.
Ut doleāt in pctīs: audiāt: ſi dixe
rim⁹ q: pctm̄ nō habem⁹: noſipſos
ſeducim⁹ & veritas in nobis nō eſt.
Ut gaudeāt in opib⁹ bonis: audi
ant: hilarem datorē diligit deus.
Itē ſicuti ſe infirmitas eorū firmi-
taſq; habuerit: metuūt tēptari: cu
piunt tēptari: dolēt in tēptatōib⁹
gaudēt in tēptatōib⁹. Ut eni me-
tuāt tēptari: audiūt. Si qs preoccu-
patus fuerit in aliquo delicto: vos
qui ſpūales eſtis inſtruite hmōi
in ſpiritu māſuetudinis: intendēs
teipm ne et tu tempteris. Ut autē

j.Cor.13 Eſt eni de
malo qd̄
tā accidit.
ſ ſapienti
cui accidit
Tullius li.j cautio cō-
inuectiuarum. tra malus
nō pt̄ ſm
eos malū
accidere.
b Ait eni
Terentius cicero &c.
in andria. Oſtēdēs
aūt augu-
ſtin⁹ noīa
paſſionum
accipi i bo
no exēpli-
ficat p̄mo
de cupidi
tate indu-
cēs aucto
ritatē tul-
lij lib.j. in
uectiuarū
in catilina
rio vbi di
cit. cupio
Eneid.6 p̄res cōſcri
pti vos eē
clemētes.
c Porro
apud terē
tium &c.
Itē q vo
luptas ac
cipiat in
malo. que
nomē eſt
cōſtantie
quam loco
cupidita-
tis ponūt
2.Cor.7 ſtoici ca-
dere in ſa-
piētē. pro
bat indu-
cēs illū te
rētii qd̄ in
Ibidem. pſona libi
dinoſi ado
leſcētis di
in andria.
nihil aliō
volo niſi
philome-
nā. nomē
ē cuiuſdā
meretricis
voluptatē
ſ p libidi
ne accipi
probat ex
r̄ſiōe ſer-
ui. qui ibi
birria vo-
cat dicēs.
quāto ſati
us ē te &c.
q̄ illud lo
qui q̄ ma-
gis libido
fruſtra ac
cēdat tua
d Gau-
diū v̄o &c.
Ut etiam
gaudiū in
malo pōa
tur pbat
ex v̄ſu vir
gilij. vj.
eneidos.
vbi dicit.
Hinc me-
tuūt cupi
ūtq;. do
lent. gau-
dentq;. et
boeci⁹ li.
p̄mo d' cō
ſolatiōe.
hortās fu
gere has
paſſiones
dic. Gau-
dia pelle.
pelle timo
rem. e
Nā et al-
cibiadē &c.
De alcibi
ade legit
apud dio- 1.Cor.15
genē laer-
ciū in vita
ſocratis.
Et plutar
cū in vita Matth.24
alcibiadis
Dūc alci-
biadē qui Matth.10
diſciplus
ſocratis fu-
it. vocat
euſebius 1.Ioh.1
i chronicis
alcibiadē
ſocraticū. 2.Cor.9
q̄ alcibia-
des fuit tē
pore arta-
xerxis re-
gis perſarum.
q̄ in libro
heſter per Gal.6
totū dicit
aſſuerus.

cupiāt tēptari: audiāt quēdā virū forte ciui
Pſ.25 tati dei dicētē. Proba me dñe ⁊ tēpta me:
vre renes meos ⁊ cor meū. Ut doleāt in tē
ptatiōibꝰ: videant petrū flentē. Ut gaudeāt
Jac.j in tēptatiōibꝰ: audiūt iacobū dicētē. Omne
gaudiū exiſtimate fratres mei: cū in tēpta-
tiōes varias incideritis. Nō ſolū aūt ꝓpter
ſemetipſos his mouent̄ affectibꝰ: verū etiā
ꝓpter eoſ quos liberari cupiūt: ⁊ ne pereāt
metuūt: ⁊ dolēt ſi pereūt: ⁊ gaudēt ſi liberāt̄
2.Cor.j2 Illū q̄ppe optimū ⁊ fortiſſimū virū q̄ in ſu-
is infirmitatibꝰ gloriat̄: vt eū potiſſimū cō-
memoremꝰ: quē in eccleſia xp̄i ex gētibꝰ in-
j.Thi.2 uenimꝰ: doctorē gentiū in fide et veritate:
j.Cor.j5 qui ⁊ plus omībꝰ ſuis coaplis laborauit: et
pluribꝰ eplis ꝓplos dei: nō eos tm̄ qui p̄ntes
ab illo videbant̄: verū etiā illos qui futuri
ꝓuidebāt̄ inſtruxit: illū inquā verū athletā
xp̄i doctum ab illo: vnctū de illo: crucifixū
cū illo: glorioſum in illo: in theatro huiꝰ mū
j.Cor.4 di cui ſpectaculū factus eſt: et angelis ⁊ ho
minibꝰ legitime magno agone certantē: et
Phil.3 palmā ſupne vocatiōis in anteriora ſectan
Roma.j2 tem: oculis fidei libētiſſime ſpectāt: gaude-
2.Cor.7 re cū gaudētibꝰ: flere cū flentibꝰ: foris ha-
Phil.j bētē pugnas: intus timores: cupiētē diſſol
Roma.j ui ⁊ eſſe cū xp̄o: deſiderātē videre romanos
vt aliquē fructum habeat in illis ſicut et in
2.Cor.jj ceteris gētibꝰ: emulantē corinthios: et ipſa
emulatiōe metuētē ne seducāt̄ eoꝝ mētes a
Roma.9 caſtitate q̄ in xp̄o eſt: magnā triſticiā ⁊ cōti-
nuū dolorē cordis de iſraelitis habentē: ꝙ
ignorātes dei iuſticiā ⁊ ſuā volētes ꝯſtitue
2.Cor.j2 re iuſticie dei nō eſſent ſubiecti: nec ſolū do
lorē: veꝝ etiā luctū ſuū denūctiātē q̄buſdā
qui an̄ peccauerūt ⁊ nō egerūt penitētiā ſu
per imūdicia ⁊ fornicatōibꝰ ſuis. Hi motꝰ:
hi affectus de amore boni ⁊ de ſctā caritate
veniētes ſi vitia vocāda ſunt: ſinamꝰ vt ea
q̄ vere vitia ſunt virtutes vocēt̄. Sʒ cū re-
ctā rōnē ſequāt̄ iſte affectiōes qn̄ vbi opor
tet adhibēt̄: quis eas tūc morbidas ſeu vi-
tioſas paſſiones audeat dicere? Quobrem
etiā ipe dñs in forma ſerui agere vitā digna
tus humanā: ſʒ nullū habēs oīno pctm̄: ad-
hibuit eas vbi adhibendas eſſe iudicauit.
Neqʒ enī in quo verū erat hoīs corpus et
verus hoīs animꝰ: falſus erat humanꝰ affe
Marc.3 ctus. Cū ergo eiꝰ in euāgelio iſta referūt̄ ꝙ
ſup duricia cordis iudeoꝝ cū ira cōtriſtatꝰ
Joh.jj ſit: ꝙ dixerit: gaudeo ꝓpt̄ vos vt credatis:
Ibidem. ꝙ lazarū reſuſcitaturus etiā lachrymas fu-
Luc.22 derit: ꝙ cōcupiuerit cū diſcipulis ſuis man-
Matth.26 ducare paſca: ꝙ ꝓpinquāte paſſione triſtis

fuerit anima eius vſqʒ ad mortē: non falſo
vtiqʒ referūt̄. Uerꝫ ille hos motus certe diſ
pēſatiōis grā: ita cū voluit ſuſcepit animo
humano: vt cū voluit factus eſt hō. Pro-
inde qḋ fatēdū eſt: etiā cū rectas ⁊ ſm̄ deū
habemꝰ has affectiōes: huiꝰ vite ſunt nō il-
lius quā futurā ſperamꝰ: ⁊ ſepe illis etiā in-
uiti cedimꝰ. Itaqʒ aliqn̄ q̄uis nō culpabili
cupiditate ſʒ laudabili caritate moueamur
etiā dum nolumꝰ flemꝰ. Habemꝰ ergo eas
ex humane ꝯditiōis infirmitate: nō aūt ita
dñs ieſus: cuius ⁊ infirmitas fuit ex ptāte.
Sʒ dū vite huius infirmitatē gerimꝰ ſi eas
omnino nullas habeamꝰ: tūc potꝰ nō recte
viuimꝰ. Uitupabat enī ⁊ deteſtabat̄ aplus 2.Thi.3
quoſdā quos etiā eſſe dixit ſine affectione.
Illos etiā culpauit ſacer pſalmꝰ: de quibꝰ
ait. Suſtinui qui ſimul ꝯtriſtaret̄ ⁊ nō fuit. Pſ.68
Nam omnino nō dolere dū ſumꝰ in hoc lo-
co miſerie: ꝑfecto ſicut quidā etiā apud ſe
culi huiꝰ litteratos ſenſit ⁊ dixit: nō ſine ma
gna mercede cōtingit imanitatis in animo
ſtuporis in corpe. Quocirca illa q̄ apathia
grece dicit̄: que ſi latine poſſet impaſſibili-
tas diceret̄: ſi ita intelligenda eſt: in animo
quippe nō in corpe accipit̄: vt ſine his affe-
ctiōibꝰ viuat̄: que cōtra rōnē accidūt men-
temqʒ ꝑturbāt: bona plane ⁊ maxime optā
da eſt: ſʒ nec ipa huius eſt vite. Nō enī qua
liūcūqʒ hoīm vox eſt ſʒ maxime pioꝝ mul-
tumqʒ iuſtoꝝ atqʒ ſctōꝝ: ſi dixerimꝰ qm̄ pec j.Joh.j
catū nō habemꝰ: nosipſos seducimꝰ ⁊ veri
tas in nobis nō eſt. Tūc itaqʒ apathia iſta
erit: qn̄ pctm̄ in hoīe nullū erit. Nūc vō ſa
tis bn̄ viuit̄ ſine crimine: ſine pctō aūt q̄ ſe
viuere exiſtimat: nō id agit vt pctm̄ n̄ habe
at ſʒ vt veniā nō accipiat. Porro ſi apathia
illa dicēda ē cū animū ꝯtingere oīno nō pt
vllus affectus: quis hūc ſtuporē nō omībꝰ
vitijs iudicet eſſe peiorē? Poteſt ergo non
abſurde dici ꝑfectā beatitudinē ſine ſtimu
lo timoris et ſine vlla triſticia futurā. Non
ibi aūt futurū amorē gaudiūqʒ quis dixe-
rit: niſi omnimō a veritate ſecluſus? Si autē
apathia illa eſt: vbi nec metꝰ vllus exterret
nec angit dolor: auerſanda eſt in hac vita:
ſi recte hoc ē ſm̄ deū viuere volumꝰ. In illa
vero btā q̄ ſempiterna ꝓmittit̄ timor plane
ſupandus ē. Timor nāqʒ ille de q̄ dicit aplꝰs j.Joh.4
ioānes: timor nō ē in caritate ſʒ ꝑfecta cari-
tas foras mittit timorē: q2 timor pena3 hʒ:
q̄ aūt timet n̄ ē ꝑfectꝰ in caritate: n̄ eſt eiꝰ ge
neris timor cuiꝰ ille q̄ timebat aplꝰs paulus 2.Cor.jj
ne corinthij ſerpētina ſeducerētur aſtutia:

hūc enī timorē habet caritas: imo nō habe
bit niſi caritas: ſ; illi⁹ eſt generis timor q̄ nō
eſt in caritate: de quo ⁊ ip̄e ap̄ls paulus ait.
Roma.8 Nō enī accepiſtis ſpm̄ ſeruitutis iterū in ti
Pſ.18 more. Timor vō iſte caſtus p̄manēs in ſe
culū ſecli: ſi erit ⁊ in futuro ſclo: nā alio mō
nō pōt intelligi p̄manere in ſclm ſcli: nō erit
timor exterrēs a malo qd̄ accidere pōt: ſ; te
nēs in bono qd̄ amitti nō pōt. Ubi enī bo
ni adepti amor imutabilis eſt: p̄fecto ſi di
ci pōt: mali cauendi timor ſecurus eſt. Ti
moris quippe caſti noīe ea voluntas ſignifi
cata eſt: q̄ nos neceſſe erit nolle peccare: et
nō ſollicitudine infirmitatis ne forte pecce
mus: ſ; trāquillitate caritatis cauere pctm̄.
Aut ſi nulli⁹ oīno generis timor eſſe pote
rit: in illa certiſſima ſecuritate p̄petuoꝝ feli
ciūq; gaudioꝝ: ſic dictū ē: timor dn̄i caſtus
p̄manēs in ſclm ſcli: queadmodū dictū ē:
Pſ.9 patiētia pauperꝝ nō p̄ibit in eternū. Neq;
enī eterna erit ipſa patiētia q̄ neceſſaria nō
eſt niſi vbi tolerāda ſunt mala: ſ; eternū erit
quo per patiētiā p̄uenit. Ita fortaſſe timor
caſtus in ſclm ſcli dictus eſt p̄manēs: q: id
p̄manebit quo timor ip̄e p̄ducit. Que cum
ita ſint: qm̄ recta vita dicēda eſt: q̄ p̄uenie
dū ſit ad beatā: oēs affect⁹ iſtos vita recta
rectos hab;: p̄uerſa p̄uerſos. Beata vō ea
deq; eterna amorē habebit ⁊ gaudiū: nō ſo
lū rectū verū etiā iā certū: timorē aūt et do
lorē nullū. Unde iā apparet vtcūq; q̄les eſſe
debeāt in hac p̄egrinatiōe ciues ciuitatꝭ dei:
viuētes ſm ſpm̄ nō ſm carnē: hoc ē ſm deū
nō ſm hoīem: ⁊ q̄les in illa quo tēdūt imor
talitate futuri ſint. Ciuitas porro hoc eſt ſo
cietas impioꝝ: nō ſm deū ſ; ſm hoīem viuē
tiū: et in ipſo cultu falſe ɔtēptuq; vere diui
nitatꝭ doctrinas hoīm demonūue ſectātiū:
his affectib⁹ prauis tāq; morbis ⁊ p̄turba
tiōib⁹ quatit. Et ſi quoſ ciues hab; q̄ mode
rari tales mot⁹ ⁊ eos q̄ſi tēperare videāt: ſic
impietate ſup̄ba elati ſūt: vt hoc ip̄o ſint in
eis maiores timores: quo minores dolo
res. Et ſi nōnulli tāto imaniore quāto rario
re vanitate hoc in ſeipſis adamauerint: vt
nullo proſus erigāt ⁊ excitēt: nullo flectāt
atq; inclinēt affectu: hūanitatē totā potius
amittūt: q̄ verā aſſequant trāquillitatē.
Non enī q: durum aliqd ideo rectū: aut q:
ſtupidū eſt: ideo ſanū. Capi. X

Sed vtrū p̄m⁹ hō vel p̄mi hoīes (duo
rum erat q̄ppe cōiugiū) habebāt iſtos affe
ctus in corpe aiali ante pctm̄ q̄les in corpe
ſpūali nō habebim⁹ oīni purgato finitoq;
pctō: non imerito querit. Si enī habebāt:
quō erāt beati in illo memorabili beatitu
dinis loco id eſt in p̄adiſo? Quis tādē ab
ſolute dici btūs pōt: q̄ timore afficit vel do
lore? Quid aūt timere vel dolere poterant
illi hoīes in tātoꝝ tāta affluētia bonoꝝ: vbi
nec mors metuebat: nec vlla corpis mala
valitudo: nec aberat quicq̄ qd̄ bona volū
tas adipiſceret: nec inerat qd̄ carnem ani
mūue hoīs felicit viuētꝭ offenderet? Amor
erat inp̄turbat⁹ in deū: atq; inter ſe ɔiugiū
fida ⁊ ſincera ſocietate viuētium: et ex hoc
amore grāde gaudiū: nō deſiſtēte qd̄ ama
batur ad fruēdū. Erat deuitatio trāquilla
pcti: q̄ manēte nullū oīno aliunde malū
qd̄ cōtriſtaret irruebat. An forte cupiebāt
p̄hibitū lignū ad veſcēdū ɔtingere: ſ; mori
metuebāt: ac p̄ hoc ⁊ cupiditas ⁊ metus iā
tūc illos hoīes etiā in illo p̄turbabat loco?
Abſit vt hoc exiſtimem⁹ fuiſſe: vbi nullum
erat oīno pctm̄. Neq; enī nullū pctm̄ eſt: ea
q̄ lex dei p̄hibet ɔcupiſcere: atq; ab his q̄ſ
abſtinere timore pene non amore iuſticie.
Abſit inquā vt ante oīe pctm̄ iā ibi fuerit
tale pctm̄: vt hoc de ligno admitterēt qd̄ de
muliere dn̄s ait. Si qs viderit mulierē ad Math.5
cōcupiſcēdā eā: iā mechatus eſt eā in cor
de ſuo. Q̄ igit felices erāt p̄mi hoīes: ⁊ nul
lis agitabant p̄turbatiōib⁹ animoꝝ: nullis
corpm̄ ledebāt incōmodis: tā felix vniuer
ſa ſocietas eſſet humana: ſi nec illi malū qd̄
etiā in poſteros traijcerēt: nec quiſq; ex eo
rum ſtirpe iniqtatē cōmitteret q̄ dānationē
reciperet. Atq; iſta p̄manēte felicitate: do
nec p̄ illā benedictionē q̄ dictū eſt: creſcite Gene.1
et multiplicamini: p̄deſtinatoꝝ ſctoꝝ nu
merus cōpleret: alia maior daret q̄ beatiſſi
mis angelis data eſt: vbi iā eſſet certa ſecu
ritas peccaturū neminē eſſe neminēq; mo
riturū: et talis eſſet vita ſctoꝝ poſt nullū la
boris ⁊ doloris mortꝭ experimētū: q̄lis erit
poſt hec oīa in incorruptiōe corpm̄ red
dita reſurrectiōe mortuoꝝ. Capi. XI

Sed q: deus cuncta preſciuit: et ideo
hoīem quoq; peccaturū ignorare nō
potuit: ſm id qd̄ p̄ſciuit atq; diſpoſuit ciui
tatē ſanctā eā debem⁹ aſſerere: nō ſm illud
qd̄ in nr̄am cognitionē p̄uenire nō potuit:
q: in dei diſpoſitiōe nō fuit. Nō enī hō pctō
ſuo diuinū potuit p̄turbare cōſiliū q̄ſi deū
qd̄ ſtatuerat mutare cōpulerit: cū de⁹ p̄ſciē
do vtrūq; p̄uenerit: id ē: ⁊ hō quē bonū cre
auit: q̄ malus eēt futur⁹: et qd̄ boni etiā ſic
de illo eēt ip̄e factur⁹. De⁹ enī ⁊ ſi dī ſtatuta

mutare: vſi tropica locutione in ſcripturis
ſanctis etiã penituiſſe legit͂ deũ: iuxta id di
cit͂ ꝙ hõ ſperauerat vel naturaliũ cauſarũ
ordo geſtabat: nõ iuxta id qđ ſe omnipotẽs
Eccs.7 facturũ eſſe pſciuerat. Fecit itaqꝫ deus ſicut
ſcriptũ eſt hoiem rectũ: ac ꝑ hoc volũtatis
bone. Nõ eni rectus eſſet: bonã nõ habẽs
volũtatẽ. Bona igit͂ volũtas opus eſt dei:
cũ ea quippe ab illo fact⁹ eſt hõ. Mala vo
volũtas pma: qm̃ omnia mala opera pceſſit
in hoie: defectus poti⁹ fuit quidã ab opere
dei ad ſua opa ꝙ̃ opus vllũ. Et ideo mala
opera qꝛ ſm ſe nõ ſm deũ vt eoꝝ operum
tanꝙ̃ fructuũ maloꝝ volũtas ipſa eſſet ve-
lut arbor mala: aut ipſe hõ inquantũ male
volũtatis. Porro mala volũtas ꝙ̃uis nõ
ſit ſm naturã ſꝫ cõtra naturã: qꝛ vitiũ eſt: tñ
eius nature eſt cuius eſt vitiũ: qđ niſi in na
tura nõ põt eſſe: ſed in ea quã creauit ex ni-
hilo: nõ quã genuit creator de ſemetipſo: ſi
cut genuit verbũ ꝑ qđ facta ſũt oĩa. Quia
et ſi de terre puluere deus finxit hominẽ: ea
dem terra omniſqꝫ terrena materies omnino
de nihilo eſt: animãqꝫ de nihilo factã dedit
corpi cũ factus eſt hõ. Uſqꝫ adeo aũt ma-
la vincunt͂ a bonis: vt ꝙ̃uis ſinãtur eſſe ad
demõſtrandũ ꝙ̃ poſſit et ipſis bene vti iu-
ſticia ꝓuidẽtiſſima creatoris: bona tñ ſine
malis eſſe poſſunt: ſicut deus ipſe verus et
ſumm⁹: ſicut omnis ſup iſtũ caliginoſũ aerẽ
celeſtis inuiſibilis viſibiliſqꝫ creatura: mala
vero niſi in bonis eſſe nõ poſſunt: qꝛ nature
in quib⁹ ſunt inquãtũ nature ſunt: vtiqꝫ bo
ne ſunt. Detrahit͂ porro malũ: nõ aliq̃ na-
tura que acceſſerat: vel vlla eius parte ſub-
lata: ſꝫ ea que vitiata ac deprauata fuerat
ſanata atqꝫ correcta. Arbitriũ igit͂ volũta-
tis tunc eſt vere liberũ: cũ vitijs peccatiſqꝫ
nõ ſeruit. Tale datũ eſt a deo: qđ amiſſum
ꝓprio vitio: niſi a quo dari potuit reddi nõ
Joh.8 põt. Unde veritas dicit. Si vos filius libe
rauerit: tũc vere liberi eritis. Idipm eſt: ac
ſi diceret. Si vos filius ſaluos fecerit: tunc
vere ſalui eritis. Inde ꝙ̃ppe liberator: vn-
de ſaluator. Uiuebat itaqꝫ hõ ſm deum in
paradiſo: et corporali et ſpiritali. Neqꝫ eni
erat padiſus corpalis ꝓpt͂ corporis bona: et
ꝓpt͂ mẽtis nõ erat ſpiritalis. Aut vero erat
ſpiritalis: quo ꝑ interiores: ⁊ nõ erat corpa
lis quo ꝑ exteriores ſenſus hõ frueret͂. Erat
plane vtrũqꝫ: ꝓpter vtrũqꝫ. Poſtea vo ꝙ̃
ſuperbus ille angelus ac ꝑ hoc inuidus: ꝑ
eandẽ ſuperbiã a deo ad ſemetipm cõuer-
ſus: ⁊ quodã quaſi tyrãnico faſtu gaudere
de ſubditis ꝙ̃ eſſe ſubditus eligẽs: de ſpiri
tali padiſo cecidit: de cui⁹ lapſu ſociorũqꝫ
eius qui ex angelis dei angeli ei⁹ effecti ſũt:
in libris vndecimo ⁊ duodecimo hui⁹ ope
ris ſatis quantũ potui diſputaui: male ſua-
ſa verſutia in hois ſenſum ſerpere affectãs:
cui vtiqꝫ ſtanti qm̃ ipſe ceciderat inuide-
bat: colubrũ in padiſo corpali: vbi cũ duo
bus illis hominib⁹ maſculo ⁊ femina aialia
etiã terreſtria cetera ſubdita ⁊ innoxia ver-
ſabant͂: animal ſcꝫ lubricũ et tortuoſis am-
fractib⁹ mobile: operi ſuo cõgruũ ꝑ quẽ lo-
queret͂ elegit: eoqꝫ ꝑ angelicã pſentiã pre-
ſtantioreqꝫ naturam: ſpiritali nequitia ſibi
ſubiecto et tanꝙ̃ inſtrumẽto abutẽs falla-
cia ſermocinatus eſt femine a parte ſcꝫ infe
riore illi⁹ humane copule incipiẽs: vt gra-
datim ꝑueniret ad totũ: nõ exiſtimãs viruꝫ
facile credulũ: nec errãdo poſſe decipi: ſed
dum alieno cedit errori. Sicut enim aaron Exo.32
errãti populo ad idolũ fabricãdũ nõ cõſen
ſit inductus ſꝫ ceſſit obſtrictus: nec ſalomo 2.Reg.ij
nem credibile eſt errore putaſſe idolis eſſe
ſeruiẽdũ ſed blandicijs femineis ad illa ſa-
crilegia fuiſſe cõpulſuꝫ: ita credẽdũ eſt illũ
virũ ſue femine vni vnũ: hominẽ homini:
coniugẽ cõiugi: ad dei legẽ trãſgrediendã:
nõ tanꝙ̃ verũ loquẽti crediddiſſe ſeductũ: ſꝫ
ſociali neceſſitudine paruiſſe. Non eni fru-
ſtra dixit aplus: adam nõ eſt ſeductus: mu j.Thi.2
lier autẽ ſeducta eſt: niſi qꝛ illa qđ ei ſerpẽs
locutus eſt tanꝙ̃ verũ eſſet accepit: ille au-
tem ab vnico noluit cõſortio dirimi: nec in
cõmunione pcti: nec ideo minus reus: ſed
ſciẽs prudẽſqꝫ peccauit. Uñ et aplȝ nõ ait
nõ peccauit: ſꝫ nõ eſt ſeductus. Nam vtiqꝫ
ipm peccaſſe oñdit vbi dic͂: per vnũ hoiem Roma.5
intrauit pctm̃ in mũdũ: ⁊ paulopoſt aperti
us in ſimilitudinẽ inquit puaricatõis ade.
Hos autẽ ſeductos intelligi voluit: qui id
qđ faciũt nõ putãt eſſe pctm̃: ille aũt ſciuit.
Alioquin quõ verũ erit. Adam nõ eſt ſedu- j.Thi.2
ctus. Sed inexpertus diuine ſeueritatis in
eo falli potuit vt veniale crederet eſſe com-
miſſum. Ac ꝑ hoc in eo qdẽ qꝛ mulier ſedu
cta eſt: nõ eſt ille ſeductus: ſꝫ eũ fefellit: quõ
fuerat iudicandũ qđ erat dicturus: mulier Gene.3
quã dediſti mihi ſociã: ipſa mihi dedit ⁊ mã
ducaui. Quid ḡ opus ẽ plurib⁹? Et ſi cre-
dẽdo nõ ſũt ambo decepti: peccãdo tñ am
bo capti ſunt ⁊ diaboli laqueis implicati.

Si quẽ vero mouet cur alijs Ca.XII
pctis ſic natura non mutet͂ humana:
queadmodũ illa duoꝝ pmoꝝ hoim puari-

catiõe mutata eſt: vt tãtę corruptiõi quãtã
videm⁹ atq; ſentim⁹: et p hãc ſubiaceret et
morti: ac tot et tãtis tanq; inter ſe cõtrarijs
ꝑturbaret̃ ⁊ fluctuaret affectib⁹: q̃lis in pa-
diſo añ pctm̃ licet in corpe eſſ; aialis vtiq;
nõ fuit: ſi q̃s hoc moueť: vt dixi: nõ ideo de
bet exiſtimare leue ac paruũ fuiſſe illud cõ-
miſſuȝ: q̃ in eſca factũ eſt: nõ q̃dẽ mala nec
noxia niſi q̃ ꝓhibita. Neq; eni quicq; ma
li deus in illo tãtę felicitatis padiſo crearet
atq; plantaret. Sȝ obediẽtia cõmẽdata eſt
in p̃cepto: q̃ virtuſ in creatura rõnali mater
quodãmõ eſt oĩm cuſtoſq; virtutũ: q̃ñ q̃dẽ
ſic facta eſt vt ei ſubditã eſſe ſit vtile: perni
cioſum aũt ſuã nõ eius a quo creata eſt fa-
cere volũtatẽ. Hoc itaq; de vno cibi gene
re nõ edẽdo: vbi alioꝝ tãta copia ſubiace-
bat: tam leue p̃ceptũ ad obſeruãdũ tã bre-
ue ad memoriã retinẽdũ: vbi p̃ſertim nõdũ
voluntati cupiditas reſiſtebat: qđ de pęna
trãſgreſſiõis poſtea ſubſecutũ eſt: tãto ma-
iore iniuſticia violatũ eſt: quanto faciliore
poſſet obſeruãtia cuſtodiri. Capi. XIII

IN occulto aũt mali eſſe ceperũt: vt in
apertam inobediẽtiã laberent̃. Non
eni ad malum opus ꝑuenireť: niſi p̃ceſſiſſet
mala volũtas. Porro malę volũtatis ini-
Eccl.10 tium q̃d potuit eſſe niſi ſuperbia? Initium
eni oĩs pcti ſuperbia eſt. Quid eſt aũt ſu
perbia: niſi ꝑuerſę celſitudinis appetitus?
Peruerſa enim celſitudo eſt: deſerto eo cui
debet anim⁹ inhęrere: principiũ ſibi quo-
dãmõ fieri atq; eſſe. Principiũ hoc fit cũ ſi
bi nimis placet. Sibi v̇o ita placet: cũ ab il
lo bono imutabili deficit: qđ ei magis pla-
cere debuit q̃ȝ ipſe ſibi. Spõtaneus eſt aũt
iſte defectus: q̃ñ ſi volũtas in amore ſupe
rioris imutabilis boni a quo illuſtrabať vt
videret: et accendebať vt amaret: ſtabilis
permaneret: nõ inde ad ſibi placẽdũ auer-
teretur: ⁊ ex hoc tenebreſceret ⁊ frigeſceret:
vt vel illa verum crederet dixiſſe ſerpentẽ:
vel ille dei mãdato vxoris p̃poneret volũ-
tateȝ: putaretq; ſe venialiť trãſgreſſorẽ eſſe
p̃cepti: ſi vitę ſuę ſociã nõ deſereret etiã in
ſocietate pcti. Nõ ẽ malũ opus factũ eſt:
id ẽ illa trãſgreſſio: vt cibo ꝓhibito veſcerẽ-
tur: niſi ab eis factũ eẽt q̃ mali iã erãt. Neq;
eni fieret ille fructus malus niſi ab arbore
mala. Vt aũt eẽt arbor mala ꝯtra naturã fa
ctũ eſt: q̃ niſi vitio volũtatis qđ ꝯtra natu
ram eſt: nõ vtiq; fieret: ſed vitio deprauari
niſi ex nihilo facta natura non poſſet. Ac
per hoc vt natura ſit: ex eo habet q̃ a deo fa
cta eſt: vt autem ab eo q̃ facta eſt deficiat:
ex hoc q̃ de nihilo facta eſt. Nec ſic defi-
cit hõ vt oĩno nihil eſſet: ſed vt inclinat⁹
ad ſeipm̃ minus eſſet q̃ȝ erat: cũ ei qui ſum-
me eſt inhęrebat. Relicto itaq; deo eſſe in
ſemetipo hoc eſt ſibi placere nõ iã nihil eſſe
eſt: ſed nihilo ꝓpinquare. Vñ ſupbi ſm̃ ſcri
pturas ſctãs alio noĩe appellanť ſibi placẽ-
tes. Bonũ eſt eni ſurſum habere cor: non
tñ ad ſeipm̃ qđ eſt ſupbię: ſȝ ad dñm qđ eſt
obediẽtię: quę niſi humiliũ nõ põt eſſe. Eſt
igiť aliq̃d humilitatis miro mõ qđ ſurſum
faciat cor: et eſt aliq̃d elatiõis qđ deorſum
faciat cor. Hoc quidẽ q̃ſi ꝯtrariũ videť: vt
elatio ſit deorſum: ⁊ humilitas ſurſum. Sȝ
pia humilitas facit ſubditũ ſuperiori: nihil
eſt aũt ſupius deo: ⁊ ideo exaltat humilitas
quę facit ſubditũ deo. Elatio aũt q̃ in vitio
eſt: eo ipo q̃ reſpuit ſubiectionẽ cadit ab il-
lo quo nõ eſt quicq; ſupius: ⁊ ex hoc erit in
ferius: ⁊ fit qđ ſcriptũ eſt: Deieciſti eos dũ Ps.72
extollerẽť. Non eni ait cuȝ elati fuiſſent: vt
prius extollerẽť: ⁊ poſtea deijcerẽť: ſȝ cũ ex
tollerenť: tũc deiecti ſũt. Ipm̃ q̃ppe extolli
iã deijci ẽ. Quapropť q̃ nũc in ciuitate dei
et ciuitati dei in hoc ſeculo peregrinãti ma
xime cõmẽdať humilitas: ⁊ in ei⁹ rege q̃ eſt
xp̃s maxime p̃dicať: cõtrariũq; huic virtu-
ti elatiõis vitiũ: in ei⁹ aduerſario q̃ ẽ diabo-
lus maxime dñari ſacris lr̃is edoceť. Pro
fecto iſta eſt magna differẽtia q̃ ciuitas vñ
loquimur vtraq; diſcerniť: vna ſcȝ ſocietas
pioꝝ hoĩm: altera impioꝝ: ſingula queq;
cũ angelis ad ſe ꝑtinentib⁹: in quib⁹ p̃ceſſit
hac amor dei: hac amor ſui. Manifeſto ẽ
apertoq; pctõ: vbi factũ eſt qđ de⁹ fieri pro
hibuerat: diabolus hoĩem nõ decepiſſet: ni
ſi iã ille ſibiipſi placere cepiſſet. Hinc eni ⁊
delectauit qđ dictũ ẽ: eritis ſicut dij: qđ me Gene.3
lius eſſe poſſent ſũmo veroq; p̃ncipio cohę
rẽdo p obediẽtiã: nõ ſuũ ſibi exiſtẽdo p̃nci
piũ p ſupbiã. Dij eni creati nõ ſua virtute
ſȝ dei veri ꝑticipatiõe ſũt dij: plus aũt hõ
appetẽdo min⁹ ẽ: q̃ dũ ſibi ſufficere diligit:
ab illo qui ei vere ſufficit: defecit. Illud ita-
q; malũ quo cũ ſibi hõ placet tãq; ⁊ ipſe ſit
lumẽ auertiť ab eo lumine: qđ ei ſi placet et
ipe fit lumẽ. Illud inquã malũ p̃ceſſerat in
abdito: vt ſequereť hoc malũ qđ ꝑpetratũ
eſt in aperto. Verum eſt eni qđ ſcriptũ eſt.
Ante ruinã exaltatur cor: et ante gloriam Prouerb.16
humiliatur. Illa prorſus ruina quę fit in
occulto: precedit ruinam quę fit in manife-
ſto: dum illa ruina eſſe non putatur. Quis

enī exaltationē ruinā putat: cū iā ſit ibi defe
ctus: quo ē relict⁹ excelſus. Quis aūt ruinā
eſſe nō videat: qn̄ fit mādati euidēs atq̄ in
dubitata trāſgreſſio. Propt̄ hoc de⁹ illud
ꝓhibuit: qđ cū eſſet admiſſū nulla defendi
poſſꝫ imaginatiōe iuſticie. Et iō audeo di-
cere: ſupbis eē vtile cadere in aliqđ apertū
manifeſtūq̄ pctm̄: vn̄ ſibi diſpliceāt: q̄ iā ſi
Matth. 26 bi placēdo ceciderāt. Salubri⁹ enī petrus
ſibi diſplicuit quando fleuit: q̄ ſibi placuit
Ps. 82 qn̄ p̄ſumpſit. Hoc dicit ⁊ ſacer pſalm⁹. Im
ple facies eorū ignominia: et querēt nomē
tuū dn̄e: id eſt vt tu eis placeas querentib⁹
nomē tuū: q̄ ſibi placauerāt querēdo ſuū.

Sed eſt peior dānabiliorq̄ Ca. XIIII
ſuperbia: qua etiā in pctīs manifeſtis
ſuffugiū excuſatiōis inquirit̄: ſicut illi p̄mi
Gene. 3 hoīes: quoꝝ et illa dixit: ſerpēs ſeduxit me
et māducaui: ⁊ ille dixit mulier quā dediſti
mihi hec mihi dedit de ligno et edi. Nuſq̄
hic ſonat petitio venie: nuſq̄ imploratio
Gene. 4 medicine. Nā licet iſti nō ſicut cayn qđ cō
miſerūt negēt: adhuc tn̄ ſuperbia querit in
aliū referre qđ ꝑperā fecit ſupbia mulie-
ris in ſerpentē: ſupbia viri in mulierē. Sed
accuſatio potius q̄ excuſatio vera eſt: vbi
mādati diuini eſt aperta trāſgreſſio. Neq̄
enī hoc ꝓpterea nō fecerūt: qꝛ id mulier ſer
pente ſuadēte: vir muliere impartiēte cōmi
ſit: quaſi quicq̄ deo cui vel crederet̄ vel ce
deretur anteponendū fuit. Capi. XV

Quia ḡ cōtēpt⁹ eſt de⁹ iubēs q̄ hoīem
creauerat: q̄ ad ſuā imaginē eum fece
rat: q̄ ceteris aīalib⁹ p̄poſuerat: q̄ in p̄adiſo
ꝯſtituerat: q̄ rerū oīm copiā ſalutiſq̄ p̄ſtite
rat: q̄ p̄ceptis nec plurib⁹ nec grandib⁹ nec
difficilib⁹ onerauerat: ſ; vno breuiſſimo at-
q̄ leuiſſimo ad obediētie ſalubritatē admi
niculat⁹ fuerat: q̄ ſup eā creaturā: cui libe-
ra ſeruit⁹ expediret ſe eē dn̄m cōmonebat:
iuſta dānatio ſubſecuta eſt: taliſq̄ dānatio
vt hō q̄ cuſtodiēdo mādatū futurus fuerat
etiā carne ſpiritalis: fieret etiā mēte carna-
lis: ⁊ qꝛ ſupbia ſibi placuerat: dei iuſticia ſi
bi donaret̄: ne ſic affectabat in ſua eēt oīm-
modo p̄tāte: ſ; a ſeipo quoq̄ diſſentiēs: ſub
illo cui peccādo conſenſit: ꝓ libertate quā
cōcupiuerat durā miſerāq̄ ageret ſeruitu-
tem: mortuus ſpū volēs: et corp̄e moritu-
rus inuitus: deſertor eterne vite: etiā eterna
niſi gratia liberaret morte dānat⁹. Quiſq̄
hmōi dānationē vel nimiā vel iniuſtā pu-
tat: metiri ꝑfecto neſcit: quāta fuerit iniq̄-
tas in peccādo: vbi tāta erat nō peccādi fa
cilitas. Sicut enī abrae nō īmerito magna Gene. 22
obediētia p̄dicat̄: qꝛ vt occideret filiū res
difficillima ē imperata: ita ⁊ in p̄adiſo tāto
maior inobediētia fuit: quāto id qđ p̄ceptū
eſt nullius difficultatis fuit. Et ſicut obe-
diētia ſecūdi hoīs eo p̄dicabilior quo fa- Phil. 2.
ctus eſt obediēs vſq̄ ad mortē: ita inobe-
diētia p̄mi hoīs eo deteſtabilior quo fact⁹ ē
inobediēs vſq̄ ad mortē. Ubi enī magna
eſt inobediētie pena ꝓpoſita: et res a crea-
tore facilis imperata: quis nā ſatis explicet
quantū malū ſit non obedire in re facili: et
tāte p̄tātis imperio: ⁊ tāto terrēti ſupplicio.
Deniq̄ vt breuiter dicat̄ in illius pctī pe-
na: qd̄ inobediētie: niſi inobediētia retribu
ta ē. Nam q̄ hoīs eſt alia miſeria niſi aduer
ſus eū ipm̄ inobediētia eius ipſius: vt qm̄
noluit qđ potuit: qđ nō pōt velit. In para
diſo enī etiā ſi nō oīa poterat ante pctm̄:
quicq̄d tn̄ non poterat nō volebat: et ideo
poterat oīa q̄ volebat. Nūc vō ſic in eius
ſtirpe cognoſcim⁹: ⁊ diuina ſcriptura teſta-
tur: hō vanitati ſimilis fact⁹ eſt. Quis enī Ps. 143
enumerat q̄ multa que non pōt velit: dum
ſibi ipſe id eſt volūtati eius: ipe anim⁹ eius:
eoq̄ inferior caro eius nō obtēperat. Ipſo
nāq̄ inuito: ⁊ anim⁹ plerūq̄ turbat̄: ⁊ caro
dolet: ⁊ veteraſcit et morit̄: et quicq̄d aliud
patimur qđ nō pateremur inuiti: ſi volūta-
ti nr̄e nr̄a natura oīmō atq̄ ex oīb⁹ par
tibus obediret. At enī aliq̄d caro patitur:
quo ſeruire nō ſinitur. Quid intereſt vnde:
dum tamē per iuſticiam dominātis dei cui
ſubditi ſeruire noluim⁹: caro nr̄a que no-
bis ſubdita fuerat nō ſeruiēdo moleſta ſit:
q̄uis nos deo non ſeruiēdo moleſti nobis
potuerim⁹ eſſe nō illi. Neq̄ enī ſic ille nr̄o
vt nos ſeruitio corporis indigem⁹: et ideo
nr̄a eſt qđ p̄cipim⁹: nō illius pena qđ feci-
mus. Dolores porro q̄ dicunt̄ carnis: aīe
ſūt in carne et ex carne. Quid enī caro per
ſeipſā ſine aīa: vel dolet vel ꝯcupiſcit. Sꝫ
cū ꝯcupiſcere caro dicit̄ vel dolere: aut ipe
hō eſt ſicut diſſeruim⁹: aut aliq̄d aīe qđ car
nis afficit paſſio: vel aſpera vt faciat dolo-
rem: vel lenis vt voluptatē. Sꝫ dolor car-
nis tātūmō offenſio eſt aīe ex carne ⁊ q̄daꝫ
ab ei⁹ paſſione diſſenſio: ſicuti anime dolor
que triſticia nuncupat̄: diſſenſio eſt ab his
q̄ nobis nolētib⁹ acciderūt. Sꝫ triſticiā ple-
rūq̄ p̄cedit met⁹: q̄ ⁊ ipe in aīa eſt nō in car
ne. Dolorē aūt carnis nō p̄cedit vllus q̄ſi
metus carnis: q̄ an̄ dolorē in carne ſentiat̄.
Voluptatē vō p̄cedit appetit⁹ q̄dā q̄ ſentit̄

in carne q̃ſi cupiditas eiꝰ: ſicut fames et ſitis:
et ea q̃ in genitalibꝰ vſitatius libido nomi/
naꝛ: cũ hoc ſit generale vocabulũ oĩs cu
piditatis. Nã ⁊ ipſam irã nihil aliud eſſe ꝗ̃
vleiſcẽdi libidinẽ veteres diffinierũt: ꝗ̃uis
nõnunꝗ̃ hõ vbi vindicte nullus ẽ ſenſus:
etiã rebꝰ inanimis iraſcaꝛ: vt male ſcribẽtẽ
ſtilum collidat: vel calamũ frangat iratus.
Ueꝝ ⁊ iſta licet irrationabilioꝛ: tñ q̃dã vlei
ſcẽdi libido eſt: ⁊ neſcio qua vt ita dixerim
quaſi vmbra retributiõis: vt q̃ mala faciũt
mala patiãꝛ. Eſt igiꝛ libido vleiſcẽdi q̃ ira
diciꝛ: eſt libido habẽdi pecuniã que aua/
ricia: eſt libido quomodocũq₃ vincendi q̃
peruicatia: eſt libido gloriãdi que iactãtia
nuncupaꝛ. Sunt multe varieq₃ libidines:
quaꝝ nõnulle habẽt etiã vocabula ꝓpria:
quedã vero nõ habẽt. Quis eni facile di/
xerit: quid vocetur libido dominãdi: quã
tñ plurimũ valere in tyrãnoꝝ animis etiã
ciuilia bella teſtantur. Capi. XVI

Cum igiꝛ ſint multarũ libidines rerũ:
tamẽ cum libido diciꝛ: neq₃ cuius rei
libido ſit addiꝛ: non fere aſſolet animo oc/
currere niſi illa qua obſcene partes corpis
excitanꝛ. Hec aũt ſibi nõ ſolũ totũ corpus
nec ſolũ extrinſecus: verũ etiã intrinſecus
vendicat: totũq₃ cõmouet hominẽ animi ſi
mul affectu cũ carnis appetitu cõiũcto atq₃
ꝑmixto: vt ea voluptas ſequaꝛ qua maioꝛ
in corpis voluptatibꝰ nulla eſt: ita vt mo/
mento ipſo tpis quo ad eius ꝑueniꝛ extre/
mũ: pene oĩs acies ⁊ q̃ſi vigilia cogitatio
nis obruaꝛ. Quis aũt amicus ſapiẽtie ſan
ctoꝝq₃ gaudioꝝ: cõiugalẽ agẽs vitã: ſ₃ ſicut
1. Theſſa. 4 aplˢ monuit: ſciẽs vas ſuũ poſſidere in ſan
ctificatiõe ⁊ honore: nõ in morbo deſiderij
ſicut ⁊ gẽtes q̃ ignorãt deũ: nõ mallet ſi poſſ₃
ſine hac libidine filios ꝓcreare: vt etiam in
hoc ſerẽde prolis officio: ſic eiꝰ mẽti ea q̃ ad
h̃ opus creata ſũt: queãdmodũ cetera ſuis
queq₃ opibꝰ diſtributa mẽbra ſuirẽt: nutu
volũtat᷑ acta: nõ eſtu libidinis incitata: S₃
neq₃ ipſi amatores huiꝰ voluptatis: ſiue ad
cõcubitꝰ cõiugales: ſiue ad imũdicias fla/
gitioꝝ cũ voluerint cõmouẽꝛ: ſ₃ aliqñ mo/
tus ille importunꝰ eſt nullo poſcente: aliqñ
aũt deſtituit inhiantẽ: ⁊ cũ in animo cõcu/
piſcẽtia ferueat: friget in corpe: atq₃ ita mi/
rũ in modũ nõ ſolũ generãdi volũtati: veꝝ
etiã laſciuiẽdi libidini libido nõ ſeruit: ⁊ cũ
tota plerũq₃ mẽti cohibẽti aduerſeꝛ nõnũ/
ꝗ̃ et aduerſus ſeipſam diuidiꝛ: cõmotoq₃
animo in cõmouẽdo corpe ſeipã nõ ſequiꝛ.

Merito huius libidinis Ca. XVII
maxime pudet: merito ⁊ ipa mẽbra
q̃ ſuo quodã vt ita dixerim iure: nõ oĩmodo
ad arbitriũ nrm mouẽꝛ: aut nõ mouẽꝛ: pu/
dẽda diciũꝛ: qḋ ante pctm hoĩs nõ fuerũt.
Nã ſic ſcriptũ eſt: nudi erãt ⁊ nõ ꝯfundebã Gene. 2
tur: nõ ꝙ eis ſua nuditas eſſet incognita: ſ₃
turpis nuditas nõdũ erat: q₂ nõdũ libido
mẽbra illa ꝑter arbitriũ cõmouebat: nõdũ
ad hoĩs inobediẽtiã redarguẽdã ſua inobe
diẽtia caro quodãmõ teſtimoniũ perhibe/
bat. Neq₃ eni ceci creati erant vt imperitũ
vulgus opinaꝛ: qñquidẽ ⁊ ille vidit aĩalia Ibidem.
q̃bꝰ nõia impoſuit: et de illa legiꝛ: vidit mu Gene. 3
lier q₂ bonũ ẽ lignũ in eſcã: ⁊ q₂ placet ocu
lis ad vidẽdũ. Patebãt ꝗ̃ oculi eoꝝ: ſ₃ ad
hoc nõ erãt aperti: hoc eſt nõ attẽti: vt co/
gnoſcerẽt q̃d eis indumẽto grẽ ꝑſtareꝛ: qñ
mẽbra eoꝝ volũtati repugnare neſciebãt.
Qua gr̃a remota: vt pena reciproca inobe
diẽtia plectereꝛ: extitit in motu corpis q̃dã
impudẽs nouitas: vñ eẽt indecẽs nuditaſ:
et fecit attẽtos reddiditq₃ ꝯfuſos. Hinc ẽ ꝙ
poſteaꝗ̃ mãdatũ dei aperta trãſgreſſione
violarũt: ſcriptũ eſt de illis. Et aperti ſunt Gene. 3
oculi amboꝝ ⁊ cognouerũt q₂ nudi erãt: et
conſuerũt folia fici et fecerũt ſibi campe/
ſtria. Aperti ſunt inquit oculi amboꝝ: non
ad vidẽdũ: nã ⁊ antea videbãt: ſ₃ ad diſcer
nẽdũ inter bonũ quod amiſerãt: ⁊ malũ in
quo ceciderãt. Uñ ⁊ ipm lignũ eo ꝙ iſtã fa
ceret dinoſcẽtiã: ſi ad veſcẽdũ cõtra vetitũ
tãgereꝛ: ex ea re nom̃ accepit: vt appellareꝛ
lignũ ſciẽtie boni ⁊ mali. Experta eni mor/
bi moleſtia: euidẽtioꝛ fit etiã iocũditas ſani
tatis. Cognouerũt ꝗ̃ q₂ nudi erant: nudati
ſc₃ ea gr̃a qua fiebat vt nuditaſ corpis nul
la eos lege peccati mẽti eoꝝ repugnãte cõ/
funderet. Hoc itaq₃ cognouerũt qḋ felicíꝰ
ignorarẽt: ſi deo credẽtes ⁊ obediẽtes non
cõmitterẽt quod eos cogeret experiri: infi/
delitas ⁊ inobediẽtia q̃d noceret. Proinde,
ꝯfuſi inobediẽtia carnis ſue tanꝗ̃ teſte pe/
na inobediẽtie ſue: ꝯſuerũt folia fici: ⁊ fece Gene. 3
rũt ſibi campeſtria: id ẽ ſuccinctoria geni/
taliũ. Nã quidã interꝑtes ſuccinctoria po/
ſuerũt. Porro aũt cãpeſtria latinũ quidem
verbum eſt: ſed ex eo dictũ ꝙ iuuenes qui
nudi exercebanꝛ in campo pudẽda operie
bant: vnde q̃ ita ſuccincti ſunt cãpeſtratos
vulgus appellat. Qḋ itaq₃ aduerſus dãna
tã culpã inobediẽtie volũtatẽ libido inobe/
diẽꝛ mouebat: verecũdia pudẽter tegebat.
Ex hoc oẽs gẽtes qm̃ ab illa ſtirpe pro/

create ſunt: vſqȝ adeo tenēt inſitū pudēda
velare: vt quidā barbari illas corpori par/
tes nec in balneis nudas habeāt: ſed cum
earū tegumētis lauāt. Per opacas q̄ȝ indie
ſolitudines: cū quidā nudi philoſophent:
vn̄ gymnoſophiſte nominant: adhibēt tn̄
genitalib⁹ tegumenta: quib⁹ p cetera mem
bro⁊ū carent. ¶ Ca. XVIII.

Opus vo ip̄m qđ libidīe tali pagit:
ſolū in quibuſqȝ ſtupri vbi latebre ad ſu b
terfugiēda hūana iudicia reqrunt: ve⁊ eti
am i vſu ſcorto⁊ quā terrena ciuitas licitā
turpitudinē fecit: q̄uis id agat qđ eius ci/
uitatis nulla lex vīdicat: deuitat tn̄ publicū
etiā pmiſſa atqȝ impunita libido ꝯſpectū:
⁊ verecūdia naturali habēt ꝓuiſum lupa/
naria ip̄a ſecretū: faciliuſqȝ potuit ipudici/
tia nō habere vincula ꝓhibitiōis q̄ȝ impu/
dētia remouere latibula illi⁹ feditatis. Sȝ
hāc etiā ipi turpes turpitudinē vocāt: cui⁹
lȝ ſint amatores: oſtētatores eſſe nō audēt.
Quid ꝯcubit⁹ cōiugalis: q̄ ſcđm matrimo
nialiū pſcripta tabula⁊ pcreādo⁊ fit cā li/
bero⁊: Nōne ⁊ ip̄e q̄uis ſit licit⁹ et honeſt⁹:
remotū ab arbitris cubile ꝯqrit: Nōne oēs
famulos atqȝ ip̄os etiā paranymphos ⁊ q̄ſ
cūqȝ igredi q̄libet neceſſitudo pmiſerat an̄
mittit foras: q̄ȝ vel blādiri cōiunx ꝯiugi in/
cipiat: Et qm̄ ſic ait etiā quidā romani ma
xim⁹ auctor eloquij: oīa recte facta in luce
ſe collocari volūt: id eſt appetūt ſciri: hoc re
cte factū ſic appetit ſciri vt tn̄ erubeſcat vi/
deri. Quis em̄ neſcit vt filij ꝓcreētur: quid
inter ſe cōiuges agant: qn̄ quidē vt id agat
tāta celebritate ducūtur vxores: ⁊ tn̄ cum
agit vn̄ filij naſcant: nec ipi filij ſi q̄ inde iā
nati ſūt teſtes fieri pmittūt: Sic em̄ hoc re/
cte factū ad ſui noticiā lucē appetit aīo⁊:
vt tn̄ refugiat oculo⁊. Unde hoc: niſi q: ſic
gerit quod deceat ex natura: vt etiā quod
pudeat comitet ex pena: ¶ Ca. XIX

Hinc eſt q̄ ⁊ illi philoſophi q̄ veritati
ppius acceſſerūt: irā atqȝ libidinē vi
tioſas animi ptes eſſe cōfeſſi ſunt: eo q̄ tur
bide atqȝ inordinate mouerētur ad ea etiā
q̄ ſapiētia ppetrari vetat: ac p hoc op⁹ ha/
bere moderatrice mente atqȝ rōe. Quā par
tē animi tertiā velut in arce q̄dā ad iſtas
regendas ꝓhibēt collocatā: vt illa imperā/
te iſtis ſeruientib⁹ poſſit in hoīe iuſticia ex
oī animi pte ꝯſeruari. He igit ptes q̄s ⁊ in
hoīe ſapiēte ac tpante fatent eſſe vitioſas:
vt eas ab his reb⁹ ad q̄s iniuſte mouēt: mēs
cōpeſcendo ⁊ cohibendo refrenet ac reuo/
cet: atqȝ ad ea pmittat que ſapiētie lege cō
ceſſa ſūt: ſicut irā ad exercendā iuſtā coer
tionē: ſicut libidinē ad ꝓpagāde ꝓlis offici
um: he inqȝ ptes in padiſo ante pctm̄ viti/
oſe nō erāt. Nō em̄ cōtra rectā voluntatē
ad aliq̄d mouebant: vn̄ neceſſe eſſet eas ra
tionis tanq̄ȝ frenis regētib⁹ abſtinere. Nā
q̄ nunc ita mouētur ⁊ ab eis qui tpanter ⁊
iuſte ⁊ pie viuūt: alias facili⁹: alias difficili
us tn̄ cohibēdo ⁊ refrenando modificant:
nō eſt vtiqȝ ſanitas ex natura: ſed languor
ex culpa. Q: autē ire opa aliarūqȝ affectio
nū in q̄buſqȝ dictis atqȝ factis nō ſic abſcō
dit verecūdia vt opa libidinis q̄ fiūt geni
talib⁹ mēbris: q̄d cauſe eſt: niſi q: in ceteris
mēbra corpis nō ip̄e affectiōes ſȝ cū eis cō
ſenſerit volūtas mouet: q̄ in vſu eo⁊ oīno
dn̄ant: Nā q̄ſquis verbū emittit iratus vl'
etiā queq̄ȝ pcutit: nō poſſet hoc facere niſi
lingua ⁊ man⁹ iubēte quodāmō volūtate
mouerent: q̄ mēbra etiā cū ira nulla ē mo/
uent eadē volūtate. At vero genitales cor
poris ptes ita libido ſuo iuri quodāmō mā/
cipauit: vt moueri nō valeāt ſi ipa defuerit
⁊ niſi ipſa vel vltro vel excitata ſurrexerit.
Hoc ē qđ pudet: hoc ē qđ intuentiū oculos
erubeſcēdo deuitat: magiſqȝ fert hō ſpectā
tiū multitudinē qn̄ iniuſte iraſcit hoī: q̄ȝ vl'
vni⁹ aſpectū qn̄ iuſte miſcetur vxori.

Hoc illi canini phi: hoc ē ¶ Ca. XX
cynici nō viderūt: pferētes ꝯtra hūa
nā verecūdiā: q̄d aliud q̄ȝ caninā: hoc ē im
mūdā impudētēqȝ ſententiā: vt ſcȝ qm̄ iu/
ſtū ē qđ fit cū vxore: palā n̄ pudeat id age
re: nec in vico nec platea q̄libet cōiugalem
cōcubitū deuitare. Uicit tn̄ pudor natura
lis opinionem ei⁹ erroris. Nā ⁊ ſi ꝓhibent
hoc aliqn̄ gloriabundū feciſſe diogenē: ita
putātē ſectā ſuā nobiliorem futuram: ſi in
hoīm memoriā inſignior ei⁹ ipudētia fige/
ret: poſtea tn̄ a cynicis fieri ceſſatū ē: pluſqȝ
valuit pudor vt erubeſcerēt hoīes hoīb⁹:
q̄ȝ error vt hoīes canib⁹ eſſe ſimiles affecta
rēt. Un̄ ⁊ illū vl' illos q̄ hoc feciſſe referunt
poti⁹ arbitror cōcumbētiū mot⁹ dediſſe ocu
lis hoīm neſciētiū q̄d ſub pallio gererent: q̄ȝ
hūano pmēte ꝯſpectu potuiſſe illā pagi vo
lūtatē. Ibi em̄ phi n̄ erubeſcebāt videri ſe
velle cōcūbere: vbi libido ipſa erubeſceret
ſurgere. Et nūc videm⁹ adhuc eē phos cy
nicos. Hi em̄ ſunt q̄ nō ſolū amiciunt pal/
lio: verū etiā clauā ferunt: nemo tn̄ eo⁊ au
det hoc facere: quod ſi aliq̄ auſi eſſent: vt
nō dicā ictib⁹ lapidātiū: certe ꝯſpuētiū ſa/

ſuis obruerent. Pudet igit huiꝰ libidinis
humanā ſine vlla dubitatōe naturā: ꝛ meri-
to pudet. In eiꝰ quippe inobediētia q̄ geni
talia corporis mēbra ſolis ſuis motibꝰ ſub
didit ꝛ poteſtate volūtatis eripuit: ſatꝭ oñ-
dit q̄d ſit hoīs illi p̄me inobediētie retribu
tū: qđ in ea pte maxime oportuit apparere
qua generat ipa natura: que illo prio ꝛ ma
gno in deteriꝰ eſt mutata peccato: a cuius
nexu nullus eruit: niſi id qđ cū oēs in vno
eſſent in cōem pniciē ppetratū eſt: ꝛ dei iu
ſticia vindicatū: dei gr̄a in ſingulis expiet.

Ca. XXI

Abſit itaq vt credamꝰ il
los cōiuges in paradiſo cōſtitutos p
hanc libidinē de qua erubeſcēdo eadē mē
bra texerūt: impleturos fuiſſe: qđ in ſua be
Geñ.j nedictione deꝰ dixit. Creſcite ꝛ multiplica
mini: ꝛ implete terrā. Poſt peccatū quippe
orta eſt hec libido: poſt peccatū eā natura
nō impudēs amiſſa poteſtate cui corpꝰ ex
omni pte ſeruiebat: ſenſit: attēdit: erubuit:
operuit. Illa vero bn̄dictio nuptiarū vt cō-
iugati creſcerēt ꝛ multiplicarētur ꝛ iplerēt
terrā: q̄uis ꝛ in delinquētibꝰ māſerit: tn̄ an
teq̄ delinquerēt data eſt vt cognoſcerēt p
creationē filiorū ad gloriā cōnubij nō ad
penā ptinere peccati. Sed nūc hoīes pfec
to illius q̄ fuit in paradiſo felicitatis ignari
niſi p hoc qđ experti ſunt: id ē p libidinē de
qua videmꝰ ipam etiā honeſtatē erubeſce-
re nuptiarū nō potuiſſe gigni filios opinan
tur: alij ſcripturas diuinas: vbi legit poſt pec
catū puduiſſe nuditatis ꝛ pudēda eſſe con
tecta prſus nō accipiētes ſ; infideliter irri-
dētes: alij vero q̄uis eas accipiāt ꝛ hono
Geñ.j rēt: illud tamē qđ dictū eſt: creſcite ꝛ multi
plicamini: nō ſm carnalē fecunditatē vo-
lūt intelligi: quia ꝛ ſm animā legit tale ali-
Pš.j37 quid dictū. Multiplicabis in aīa mea vir
tutē: vt id qđ in geneſi ſequit: ꝛ iplete terrā
ꝛ dn̄amini eiꝰ: terrā intelligāt carnē quā p̄-
ſentia ſua implet aīa eius q̄ maxie dn̄at cū
in virtute multiplicat. Carnales aūt fetus
ſine libidine q̄ poſt pctm̄ exorta: inſpecta:
cōfuſa: velata eſt: nec tūc naſci potuiſſe: ſic
neq nō pn̄t: nec in paradiſo futuros fuiſſe
ſed foris ſicut ꝛ factū eſt. Nam poſtea q̄ in-
de dimiſſi ſunt ad gignēdos filios coierūt:
coſq genuerūt.

Ca. XXII

Nos aūt nullo modo dubitamꝰ ſecū-
dū bn̄dictionē dei creſcere ꝛ multipli
cari ꝛ implere terrā donū eſſe nuptiarū q̄s
deus añ peccatū hoīs ab initio conſtituit:
creādo maſculū ꝛ feminā: qui ſexꝰ euidēs
vtiq in carne eſt. Huic quippe opi dei etiā
benedictio ipa ſubiūcta eſt. Nā cū ſcriptu
ra dixiſſet: maſculū ꝛ feminā fecit eos: cōti Geñ.j
nuo ſubdidit: ꝛ bn̄dixit eis deꝰ dicēs. Creſ Geñ.j
cite ꝛ multiplicamini ꝛ iplete terrā: ꝛ dn̄a-
mini eiꝰ: ꝛ cetera. Que omnia q̄q̄ ñ incō-
ueniēter poſſint etiā ad intellectū ſpiritalē
referri: maſculū tn̄ ꝛ feminā nō ſic ſimile ali
quid etiā in hoīe vno intelligi pōt: q: vide
licet i eo aliud eſt qđ regit: aliud qđ regit:
ſ; ſicut euidētiſſime apparet i diuerſi ſexus
corpibꝰ maſculū ꝛ feminā ita creatos: vt p
lē generādo creſcerēt ꝛ mltiplicarēt, ꝛ iple-
rēt terrā. Cui ſniē tā euidēti magne abſur-
ditatis ē reluctari. Neq eñ d ſpū q̄ iperat
ꝛ carne q̄ obtēpat: aut de aīo rationali q̄ re
git: ꝛ irratiōali cupiditate q̄ regit: aut d vir
tute ↄtēplatiua q̄ excellit: ꝛ de actiua q̄ ſub
dit: aut de intellectu mētis ꝛ ſenſu corpis:
ſ; aperte de vinculo cōiugali quo inuicē ſi-
bi vterq ſexus obſtringit dn̄s interrogatꝰ Math.j9
vtrū liceret q̄cunq cauſa dimittere vxorē:
qm̄ ppter duriciā cordis iſraelitarū moyſes
dari libellū repudij pmiſit: rn̄dit atq ait.
Nō legiſtis: q: q̄ fecit hoīez ab initio maſcu
lū ꝛ feminā fecit eos: ꝛ dixit. Propter h di
mittet hō prēm ꝛ matrē ꝛ adherebit vxori
ſue: ꝛ erūt duo in carne vna. Itaq iam nō
ſūt duo ſ; vna caro. Qđ ergo deꝰ ↄiūxit ho
mo nō ſepet. Certū eſt igit maſculū ꝛ femi-
nā ita primitꝰ inſtitutos: vt nunc hoīes du
os diuerſi ſexus videmꝰ ꝛ nouimus. Unū
aūt dici: vel ppter ↄiunctionē vl ppter ori
ginē femine: q̄ de maſculi latere creata eſt.
Nā ꝛ aplus p hoc p̄mū qđ deo inſtituente Ephe.5
pceſſit exemplū: ſingulos quoſq admonet
vt viri vxores ſuas diligāt.

Ca. XXIII

Quiſquis autē dicit nō fuiſſe coituros
nec generaturos niſi peccaſſēt: q̄d di
cit niſi ppter numeroſitatē ſanctorū neceſſa
riū hoīs fuiſſe pctm̄: Si eñ nō peccādo ſo
li remanerēt: q: ſic putāt niſi peccaſſēt gene
rare nō poſſent: pfecto vt nō ſoli duo iuſti
hoīes poſſent eſſe ſ; multi: neceſſariū pctm̄
fuit. Qđ ſi credere abſurdū ē: illud potius
eſt credendū q ſanctorū numerꝰ quātꝰ cō-
plēde illi ſufficit beatiſſime ciuitati: tantus
exiſteret ꝛ ſi nemo peccaſſet: q̄ntꝰ nūc p dei
grām de multitudine colligit pctōrū q̄uſq
filij huiꝰ ſeculi generāt ꝛ generātur. Et iō il
le nuptie digne felicitate padiſi ſi peccatū
nō fuiſſet: ꝛ diligēdā plē gignerēt: ꝛ puden
dā libidinē nō haberēt. Sz quō id fieri poſ
ſet: nūc nō ē q̄ demōſtret exēplo. Nec ideo

tñ incredibile debet videri etiã illud vnũ ſi
ne iſta libidīe volũtati potuiſſe ſeruire: cui
tot mēbra nũc ſeruiunt. At vero manus ⁊
pedes mouem⁹ cum volum⁹ ad ea que his
mēbris agēda ſunt ſine vllo reniſu tãta fa-
cilitate quãta ⁊ in nobis ⁊ in alijs videm⁹
maxīe in artificib⁹ quorũcq̃ opeꝝ corꝑaliũ:
vbi ad exercēdã infirmiorē tardiorēq̃ na-
turã agilior acceſſit induſtria: ⁊ non credi-
mus ad op⁹ generatiōis filioꝝ ſi libido nō
fuiſſet: q̄ peccato inobediētie retributa eſt:
obediēter hoībus ad volũtatis nutũ ſimili
ter vt cetera potuiſſe illa membra ſeruire?
Tull⁹ in li. de repub. Nōne cicero in libris ꝺ̄ republica cũ de im
pioꝝ differētia diſputaret: ⁊ hui⁹ rei ſimili-
tudinē ex natura hoīs aſſumeret: vt filijs
dixit īperari corꝑis mēbris ꝓpter obediēdi
facilitatē: vitioſas vero animi ꝑtes vt ſer-
uos aſperiore imꝑio coerceri. Et vtiq̃ or-
dine naturali anim⁹ anteponit corꝑi: et tñ
ipſe anim⁹ imperat corpori facilius q̃ ſibi.
Verũtñ hec libido de q̄ nunc diſſerim⁹ eo
magis erubeſcēda exiſtit: quo anim⁹ in ea
nec ſibi efficaciter imꝑat vt oīno nō libeat:
nec oīmō corꝑi vt pudēda mēbra volũtas
potiuſq̃ libido cōmoueat. Qđ ſi ita eſſet:
pudēda nō eēnt. Nũc vero pudet animū
reſiſti ſibi a corꝑe: qđ ei natura inferiore ſb
iectũ ē. In alijs q̄ppe affectiōib⁹ cũ ſibi reſi
ſtit iō min⁹ pudet: q2 cũ a ſe ipſo vincit: ipſe
ſe vincit: ⁊ ſi inordinate atq̃ vitioſe: q2 ex
his ꝑtib⁹ q̄ rōni ſubijci debent: tñ a partib⁹
ſuis ac ꝑ hoc vt dictũ ē a ſeipſo vincit. Nã
cũ ordiate ſe anim⁹ vincit vt irrōnales mo
tus eius mēti rationiq̃ ſubdant: ſi tñ ⁊ illa
deo ſubdita ē laudis atq̃ virtutis ē. Min⁹
tñ pudet cũ ſibi anim⁹ ex vitioſis ſuis ꝑti-
bus nō obtēꝑat: q̃ cũ ei corp⁹ qđ alteꝝ ab
illo atq̃ īfra illũ ē: ⁊ cui⁹ ſine illo vlla natu
ra nō viuit: volēti iubētiq̃ nō cedit. Sꝫ cũ
alia mēbra retinent voluntatis imꝑio: ſine
quib⁹ illa q̄ ꝯtra volũtatē libidine ꝯcitant
id qđ appetũt implere nō pñt: pudicitia cu
ſtoditur: nō amiſſa: ſꝫ nō ꝑmiſſa delectatiōe
peccati. Hũc reniſuꝫ: hãc repugnãtiã: hãc vo
lũtatis ⁊ libidinis rixã: vel certe ad volũta
tis ſufficiētiã libidinis indulgētiã: ꝓculdu
bio niſi culpabilis inobediētia penali ino-
bediētia plecteret: in ꝑadiſo nuptie nō ha
berent: ſed volũtati membra illa vt cetera
cũcta ſeruirēt. Ita genitale aruũ vas in hoc
op⁹ creatũ ſeminaret: vt nũc terrã man⁹: ⁊
qđ mō de hac re nobis volētib⁹ diligētius
diſputare verecũdia reſiſtit: ⁊ cōpellit veni

am honore ꝑfato a pudicis aurib⁹ poſcere
cur id fieret nulla cã eēt: ſꝫ in oīa q̄ de huiuſ
modi mēbris ſenſũ cogitãtis attingerēt: ſi-
ne vllo timore obſcenitatis liber ſermo fer
retur: nec ipſa verba eſſent que vocarentur
obſcena: ſꝫ quicq̄d inde diceret: tã honeſtũ
eēt q̃ de alijs cũ loq̄mur corporis ꝑtibus.
Quiſq̃ ergo ad has litteras impudic⁹ ac-
cedit: culpã refugiat nō naturã: facta deno
tet ſue turpitudinis nō verba nr̄e neceſſita
tis. In quib⁹ mihi facillime pudic⁹ ⁊ religi
oſus lector vel auditor ignoſcit: donec infi
delitatē refellã: nō de fide reꝝ inexꝑtaruꝫ:
ſꝫ de ſenſu exꝑtarũ argumētantē. Legit eñ
hec ſine offenſiōe qui nō exhorret apl̄m hor- Roma. I
rēda feminaꝝ flagicia repꝛehēdentē: que im
mutauerũt naturalē vſũ in eũ vſum q̄ ē cō
tra naturã: ꝑcipue q2 nos nō dãnabilē ob-
ſcenitatē nũc ſic̄ ille cōmemoram⁹ atq̃ repꝛ
hendim⁹: ſꝫ in explicãdis quãtũ poſſumus
hũane generatiōis effectib⁹: verba tñ ſicut
ille obſcena deuitam⁹. Ca. XXIIII

Seminaret igit ꝓlē vir: ſuſciperet femia
genitalib⁹ mēbris: qñ id op⁹ eēt ⁊ q̄ntũ op⁹
eſſet volũtate mota nō libidīe ꝯcitata. Nec̄
eñ ea ſola mēbra mouem⁹ ad nutũ q̄ com
pacta articulata ſūt oſſib⁹: ſic̄ pedes ⁊ man⁹ ⁊
digitos: veꝝ etiã illa q̄ mollib⁹ remiſſa ſũt
neruis cũ volum⁹ mouem⁹ agitãdo: ⁊ por
rigendo ꝓducim⁹: ⁊ torquendo flectim⁹: ⁊
ꝯſtringēdo duram⁹: ſicut ea ſũt q̄ in ore ac
facie quantũ pōt volũtas mouet. Pulmo
nes deniq̃ ipſi oīm medullaꝝ molliſſimi ac
viſcerũ ⁊ ob hoc antro pectoris cōmuniti
ad ſpiritũ ducēdũ ac remittēdum vocēq̃
emittendã ſeu modificãdã: ſic̄ folles fabro
rũ vel organorũ: flãtis: reſpirãtis: loquētis:
clamãtis: cantãtis ſeruiũt volũtati. Omit
to qđ aīalibus q̄buſdã naturaliter inſitũ ē
vt tegmē quo corp⁹ omne veſtit ſi q̄d in q̄-
cunq̃ loco ei⁹ ſenſerit abigēdũ: ibi tm̄ mo-
ueãt vbi ſentiũt: nec ſolũ inſidētes muſcas
veꝝ etiã herētes haſtas cutis tremore diſ-
cutiãt. Nunq̄d q2 id nō pōt homo: iō crea
tor quib⁹ voluit animãtib⁹ donare nō po-
tuit? Sic ergo ⁊ ipſe homo potuit obediētiã
etiã inferioꝝ habere mēbrorũ: quã ſua ino
bediētia ꝑdidit. Nec̄ eñ deo difficile fuit
ſic illũ cōdere vt in ei⁹ carne etiã illud non
niſi ei⁹ volũtate moueret: qđ nũc niſi libidi
ne nō mouet. Nã ⁊ hoīm quorũdã naturas
nouim⁹ multũ ceteris diſpares ⁊ ipſa rarita
te mirabiles: nōnulla vt volũt de corpore
ſuo facientiũ: q̄ alij nullo mō pñt: ⁊ audita

vix credūt. Sūt eñ qui ⁊ aures moueant
vel ſingulas vel ambas ſimul. Sūt qui to-
tā ceſariē capite īmoto quātū capilli occu
pāt deponūt ad frōtē: reuocātq̄ cū volūt.
Sunt qui eoꝝ q̄ vorauerunt incredibiliter
plurima ⁊ varia paululū ꝑcordijs ↄtrecta
tis: tanq̄ de ſaculo qđ placuerit integerri-
mū ꝓferūt. Quidā voces auiū pecorūq̄
⁊ alioꝝ quoꝝlibet hoīm ſic imitātˀ atq̄ ex
primūt: vt niſi videātˀ diſcerni oīno nō poſ
ſint. Nonnulli ab imo ſine pudore vllo ita
numeroſos ꝑ arbitrio ſonitꝰ edūt: vt ex il-
la etiā parte cātare videantˀ. Ipe ſum exꝑ-
tus: ſudare hoīez ſolere cū vellet. Notū eſt
quoſdā flere cū volūt: atq̄ vbertim lachry
mas fundere. Iā illud multo eſt incredibi
liꝰ qđ pleriq̄ fratres memoria recētiſſima
expti ſunt. Preſbyter fuit quidā noīe reſti
tutus in parochia calamenſis eccliē: qñ ei
placebat: rogabatˀ aūt vt hoc faceret ab eis
qui rē mirabilē corā ſcire cupiebāt: ad imi
tandas q̄ſi lamētantis cuiuſlibet hoīs vo-
ces ita ſe auferebat a ſēſibꝰ: ⁊ iacebat ſimil-
limꝰ mortuo vt nō ſolū vellicātes atq̄ pū-
gentes minime ſentiret: ſ; aliqñ etiā ſi igne
vreretˀ admoto: ſine vllo doloris ſenſu niſi
poſtmodū ex vulnere: nō aūt obnitendo ſ;
nō ſentiēdo nō mouere corpus eo ꝓbabatˀ
qđ tanq̄ in defuncto nullꝰ inueniebatˀ an-
helitus: hominū tñ voces ſi clarius loque
rentˀ: tanq̄ de longinquo ſe audiſſe poſtea
referebat. Cū itaq̄ corpꝰ etiā nūc quibuſ-
dā licet in carne corruptibili hāc erūnoſā
ducētibꝰ vitā: ita in pleriſq̄ motionibꝰ ⁊ af
fectionibꝰ extra vſitatū nature modū mira
biliter ſeruiat: qđ cauſe ē vt nō credamꝰ añ
inobediētię peccatū corruptiōiſq̄ ſupplici
um ad ꝓpagandā ꝓlē ſine vlla libidine ſer
uire volūtati hūanę humana mēbra potu
iſſe: Donatꝰ eſt itaq̄ homo ſibi: q2 deſeru-
it deū placēdo ſibi: ⁊ nō obediens deo: nō
potuit obedire nec ſibi. Hinc euidens mi-
ſeria ē qua hō ñ viuit vt vult. Nā ſi vt vel
let viueret: beatū ſe putaret: ſ; nec ſic tñ eēt
ſi turpiter viueret.

Ca. XXV

Q Vanq̄ ſi diligētiꝰ attendamꝰ niſi be-
atꝰ nō viuit vt vult: ⁊ nullꝰ beatꝰ niſi
iuſtus. Sʒ etiā ipe iuſtus nō viuit vt vult:
niſi eo ꝑuenerit vbi mori: falli: offēdi: oīno
nō poſſit: eiq̄ ſit certum ita ſꝑ futurꝫ. Hoc
eñ natura expedit: nec plene atq̄ ꝑfecte be
ata erit: niſi adepta qđ expedit. Nūc vero
q̄s hoīm pōt vt vult viuere: qñ ipm viuere
nō eſt in poteſtate? Viuere eñ vult: mori
cogitur. Quō ergo viuit vt vult: qui nō vi
uit q̄diu vult? Qđ ſi mori voluerit: quo-
mō pōt vt vult viuere: q̄ nō vult viuere: ⁊
ſi iō mori velit: nō quo nolit viuere: ſed vt
pꝰ mortē meliꝰ poſſit viuere. Nō dū ergo
vt vult viuit: ſ; cū ad id quod vult morien
do ꝑuenerit. Verūetiā viuit vt vult: qm̄ ſe
extorſit ſibi q̄ imperauit ſibi nō velle qđ ñ
pōt: atq̄ hoc velle qđ poteſt: ſicut ait teren
tiꝰ. Quoniā nō pōt id fieri qđ vis: id velis
quod poſſis: nō tñ ideo beatꝰ eſt: q2 patiē-
ter miſer eſt. Beata quippe vita ſi nō ama-
tur: nō habetˀ. Porro ſi amatˀ ⁊ habetˀ: ce-
terˀ oībus rebꝰ excellētius neceſſe ē ametˀ:
qm̄ ꝓpter hanc amādum eſt q̄cquid aliud
amatˀ. Porro ſi tantū amatˀ quantū amari
digna eſt: nō eñ beatꝰ eſt a quo ipa beata
vita nō amatˀ vt digna eſt: fieri non pōt: vt
eā q̄ ſic amat nō ęternā velit. Tūc igitˀ bea
ta erit: qñ erit ęterna.

Ca. XXVI

V Iuebat itaq̄ homo in paradiſo ſicut
volebat: q̄diu hoc volebat qđ deus
iuſſerat. Viuebat fruēs deo ex quo bono
erat bonꝰ: viuebat ſine vlla egeſtate: ita ſꝑ
viuere habēs in poteſtate. Cibꝰ aderat ne
eſuriret: potus: ne ſitiret: lignū vitę ne illū
ſenecta diſſolueret: nihil corruptiōiſ in cor
pore vel ex corpe vllas moleſtias vllis eiꝰ
ſenſibus ingerebat. Nullus intrinſecꝰ mor
bus: nullus ictꝰ metuebatˀ extrinſecꝰ. Sū-
ma in carne ſanitas: in aīo tāta tranquilli-
tas: ſicut in paradiſo nullus ęſtꝰ aut frigꝰ:
ſic in eiꝰ habitatore nulla ex cupiditate vˀl
timore accedebat bonę volūtatis offenſio.
Nihil oīno triſte: nihil erat inaniter lętum:
gaudiū verū ꝑpetuebatˀ ex deo: in quē fla
grabat caritas ex corde puro ⁊ cōſcientia
bona: ⁊ fide nō ficta: atq̄ inter ſe cōiugū fi
da ex honeſto amore ſocietas: cōcors mē-
tis corpiſq̄ vigilia ⁊ mādati ſine labore cu
ſtodia. Nō laſſitudo fatigabat ocioſū: nō
ſomnꝰ ꝑmebat inuitū. In tāta facilitate re
rum ⁊ fęlicitate hoīm: abſit vt ſuſpicemur
nō potuiſſe ꝓlē ſeri ſine libidinis morbo:
ſed eo volūtatˀ nutu mouerentˀ illa mēbra
quo cętera: ⁊ ſine ardorˀ illecebroſo ſtimu-
lo cū trāquillitate animi ⁊ corpis nulla cor
ruptiōe integritatˀ infunderetˀ gremio ma-
ritus vxoris. Neq̄ eñ q2 experientia ꝓba
ri nō poteſt: ideo credendū nō eſt: quādo
illas corporis partes nō ageret turbidus
calor: ſed ſpōtanea poteſtas ſicut opꝰ eſſet
adhiberet: ita nunc potuiſſe vtero cōiugis
ſalua itegritate fęminei genitalˀ virile ſemē

Hic ponit auctoritates terē tij q̄ habetur ī andria ⁊ eſt xᵒ bus bir rie ad carinū: qñ non pōt fieri quod vis: id velˀ qđ poſſis.

i. Thi.

immitti: ſicut nunc põt eadẽ integritate ſal
ua ex vtero virginis fluxus mẽſtrui cruoris
emitti. Eadẽ quippe via poſſet illud inijci:
qua hoc põt eijci. Ut eñ ad pariendũ nõ
doloris gemit⁹ ſꝫ maturitatis impulſus fe-
minea viſcera relaxaret: ſic ad fetandum ꝛ
cõcipiendũ nõ libidinis appetitus: ſed vo
lũtari⁹ vſus naturã vtrãqꝫ cõiũgeret. De
rebus eñ loquimur nũc pudendis: ꝛ ideo
q̃uis anteq̃ eaꝝ puderet quales eſſe potu
iſſent coniiciamus vt poſſum⁹: tñ neceſſe
eſt vt noſtra diſputatio magis freneť ea: q̃
nos reuocat verecundia: q̃ eloquẽtia quę
nobis parũ ſuppetit adiuuet. Nã cum id
quod dico nec ipſi experti fuerunt qui experiri
potuerũt: qm̃ pꝛeoccupante peccato exiliũ
de paradiſo ante meruerũt: q̃ ſibi in opere
ſerẽdę ppaginis tranquillo arbitrio ↄuení
rent: quõ nunc cũ iſta cõmemorantur ſen-
ſib⁹ occurrit hũanis: niſi experiẽtia libidi-
nis turbide nõ cõiectura placide volunta
tis. Hinc eſt q̃ impedit loquentẽ pudoꝛ: ꝛ
ſi nõ deficiat ratio cogitantẽ. Uerũtamen
oĩpotẽti deo ſũmo: ac ſũme bono creatori
oĩm naturarũ: voluntatũ aũt bonaꝝ adiu
tori ac remuneratori: malaꝝ autẽ relictori
ꝛ dãnatori: vtrarũqꝫ oꝛdinatori: nõ defuit
vtiqꝫ ↄſiliũ quo certũ numerũ ciuiũ in ſua
ſapiẽtia pdeſtinatũ etiã ex dãnato genere
hũano ſuę ciuitatiſ ipleret: nõ eos iã meritiſ:
qñ q̃dẽ vniuerſa maſſa tãq̃ viciata radice
dãnata eſt: ſed gratia diſcernẽs: ꝛ liberatiſ
nõ ſolũ de ſeipſis: verũ etiã de nõ liberatiſ
quid eis largiať oſtendẽs. Non eñ debita
ſꝫ gratuita bonitate tunc ſe quiſqꝫ agnoſcit
erutũ malis: cum ab eorũ hominũ ↄſoꝛtio
fit immunis: cũ quib⁹ illi iuſta eſſet pena cõ-
munis. Cur ergo nõ crearet de⁹ quos pec
caturos eſſe pſciuit: qm̃ quidẽ in eis ꝛ ex eiſ
ꝛ quid eorũ culpa mereretur ꝛ quid ſua gra
tia donaretur poſſet oſtẽdere: nec ſub illo cre
atore ac diſpoſitore pueria inoꝛdinatio de-
linquẽtiũ rectũ puerteret oꝛdinem reꝝ:

¶ Ca. XXVII

PRoinde peccatores ꝛ
Ps. 110 angeli ꝛ hoĩes nihil agũt q̃ impediant
magna opera dñi exquiſita in oẽs volũta-
tes ei⁹. Qm̃ qui prouidẽter atqꝫ oĩpotẽter
ſua cuiqꝫ diſtribuit: nõ ſolũ bonis verũ eti
am malis bene vti nouit. Ac p hoc pter
meritũ pme male voluntatis ita damnato
atqꝫ obdurato angelo malo vt iam bonã
voluntatẽ vlterius nõ haberet: bene vtẽs
deus: cur nõ pmitteret vt ab illo prim⁹ ho
mo qui rectus hoc eſt bonę volũtatis crea
tus fuerat tẽptaretur: quãdo q̃dẽ ſic erat
inſtitut⁹ vt ſi de adiutorio dei fideret bon⁹
homo malũ angelũ vinceret: ſi aũt creato
rem atqꝫ adiutorẽ deũ ſuperbe ſibi placen
do deſereret vinceretur: meritũ bonũ habẽs i
adiuta diuinitus volũtate recta: malũ ve-
ro i deſerente deũ volũtate peruerſa: quia
ꝛ ipm̃ fidere de adiutorio dei non quidem
poſſet ſine adiutorio dei: nec tamẽ ideo ab
his diuinę gratię beneficiis ſibi placẽdo re
cedere nõ habebat in poteſtate. Nã ſicut
in hac carne viuere ſine adiumẽtis alimen
toꝝ in poteſtate nõ eſt: nõ aũt in ea viuere
in poteſtate eſt: qđ faciũt qui ſeipſos necãt:
ita bene i ea viuere ſine adiutorio dei etiã
in paradiſo nõ erat in poteſtate: erat aũt in
poteſtate male viuere: ſꝫ beatitudine nõ p-
manſura: ꝛ pena iuſtiſſima ſecutura. Cũ igi
tur hui⁹ futuri caſus hũani deus non eſſet
ignar⁹: cur eũ nõ fineret inuidi angeli ma-
lignitate tẽptari: nullo modo quidẽ quod
vinceretur incert⁹: ſed nihilominus pſcius qđ
ab eius ſemine adiuto ſua gratia idẽ ipſe di
abolus fuerat ſanctoꝝ gloria maiore vin-
cẽdus. Ita factũ eſt vt nec deũ aliquid fu
turoꝝ lateret: nec pſciẽdo quenq̃ peccare
cõpelleret: ꝛ quid eſſet inter pꝛopꝛiam cu-
iuſqꝫ pſumptionẽ ꝛ ſuã tuitionẽ: angelice ꝛ
humanę ratiõali creaturę ↄſequẽti experiẽ
tia demõſtraret. Quis eñ audeat credere
aut dicere vt neqꝫ angelus neqꝫ homo ca-
deret in dei poteſtate nõ fuiſſe: Sꝫ hoc eo-
rũ poteſtati maluit nõ auferre: atqꝫ ita ꝛ q̃n
tũ mali eoꝝ ſupbia ꝛ quãtũ boni ſua gra
tia valeret oſtendere. ¶ Ca. XXVIII

FEcerũt itaqꝫ ciuitates duas amores
duo: terrenã: ſcilicet amoꝛ ſui vſqꝫ ad cõtẽ
ptũ dei: celeſtẽ vero amoꝛ dei: vſqꝫ ad cõ-
temptũ ſui. Deniqꝫ illa in ſeipſa: hęc in do
mino gloriatur. Illa eñ q̃rit ab hoĩbus glo-
riã: huic aũt deus ↄſciẽtię teſtis maxima ẽ
gloria: Illa i gloria ſua exaltat caput ſuũ:
hęc dicit deo ſuo: gloria mea ꝛ exaltãs ca- Ps. 3
put meũ. Illi in principib⁹ eius: vel in eis
quas ſubiugat nationib⁹ dominãdi libido
dominatur: in hac ſeruiũt inuicẽ in carita-
te: ꝛ ppoſiti cõſulendo: ꝛ ſubditi obtẽperã-
do. Illa in ſuis potentib⁹ diligit virtutẽ ſu
am: hęc dicit deo ſuo: diligã te domine vir Ps. 17
tus mea. Ideoqꝫ in illa ſapientes ei⁹ ſcđm
homines viuentes aut corporis aut animi
ſui bona aut vtriuſqꝫ ſectati ſunt: aut q̃ po
tuerũt cognoſcere deũ: non vt deũ honora Roma. j
uerũt vł gratias egerunt: ſed euanuerũt in

cogitationib⁹ ſuis: ⁊ obſcuratū eſt inſipiēs cor eoꝝ: dicētes. n. ſe eē ſapiētes: id ē dñante ſibi ſupbia in ſua ſapiētia ſeſe extollētes ſtulti facti ſunt: ⁊ īmutauerūt gloriā incorruptibilis dei in ſimilitudinē imaginis corruptibilis hoīs: ⁊ volucrū: ⁊ quadrupedū ⁊ ſerpētiū. Ad huiuſcemōi eñ ſimulachra adorāda vel duces ꝑſoꝝ vl' ſectatores fu-
Roma. j erūt ⁊ coluerūt atq ſeruierūt creaturę potius q̄ creatori qui eſt bñdict⁹ in ſecula. In hac aūt nulla eſt hoīs ſapientia niſi pietas qua recte colit̄ ver⁹ de⁹: id expectans premiū in ſocietate ſanctoꝝ: nō ſolū hoīm ve-
i. Cor. 15 rū etiā ⁊ āgeloꝝ: vt ſit de⁹ oīa in oīb⁹. amē.

Explicit⁹ eſt liber decimuſquart⁹.

Incipiūt capl'a libri quindecimi.

i De duob⁹ ordinib⁹ generatiōis humanę in diuerſos fines ab initio ꝓcurrentis.
ii De filijs carnis ⁊ filijs ꝓmiſſiōis.
iii De ſterilitate ſarę quā dei gr̄a fecūdauit.
iiii De terrenę ciuitatis ꝯcertatione vel pace.
v De pmo terrenę ciuitatis auctore fratricida cui⁹ ipietati romanę vrbis cōditor germani cede rńderit.
vi De lāguorib⁹ quos ex pena peccati etiā ciues ciuitatis dei in hui⁹ vitę ꝑegrinatione patiunt̄: ⁊ a quib⁹ deo medēte ſanātur.
vii De cauſa ⁊ pertinacia ſceler' cayn quē a facinore cōcepto nec dei ſermo reuocauit.
viii Quę rō fuerit vt cayn inter ꝑncipia gener' humani ꝯderet ciuitatē.
ix De lōga vita hoīm quę fuit ante diluuiū: ⁊ de ampliore humanorum corpoꝝ forma.
x De differentia qua inter hebręos ⁊ noſtros codices videnť annoꝝ numeri diſſonare.
xi De ānis matuſalē: cui⁹ ętas q̄ttuordeci ānis videť diluuiū excedere.
xii De opinione eoꝝ qui ꝑmorū tēporum hoīes taz longeuos q̄ ſcribit̄ fuiſſe nō credūt.
xiii. An in dinumeratiōe annoꝝ hebręoꝝ magis q̄ ſeptuaginta interptū ſit ſequēda auctoritas.
xiiii De ꝑilitate ānoꝝ q̄ iiſdē q̄bus nūc ſpacijs ⁊ in ꝑorib⁹ ſecul' ꝯcurrerit.
xv An credibile ſit: ꝑmi ſeculi viros vſq ad cā ętatē qua filios generaſſe referuntur a cōcubitu cōtinuiſſe.
xvj De iure ꝯiugioꝝ: q diſſiliter a ſubſeq̄ntib⁹ matronis habuerit ꝑrima cōnubia.
xvij De duob⁹ ex vno genitore ꝓcreatis patrib⁹ atq ꝑncipib⁹.
xviij Quid ſignatū ſit i abel ⁊ ſeth ⁊ enos qd̄ apparet ad xp̄m ⁊ corp⁹ ei⁹ id ē eccl'iam ꝑtinere.
xix De ſignificatiōe q̄ in enoch trāſlatione mōſtrat̄.
xx De eo q cayn ſucceſſio i octaua ab adā generatiōe claudit̄: ⁊ i poſter' ab eodē pře adā noe decim⁹ īuenit̄
xxj Qua rōne ꝯmemorato enoch q̄ fuit fili⁹ cayn: toti⁹ generatiōis ei⁹ vſq ad diluuium ſit ꝯtinuata narratio cōmemorato aūt enos q̄ fuit filius ſeth ad conditionis hūanę ꝑncipium ſit rediturū.
xxij De lapſu filioꝝ dei aliēigenaꝝ mlierū amore captoꝝ: vñ ⁊ oēs except̄ octo hoīb⁹ diluuio ꝑire meruerit.
xxiij An credendū ſit angelos ſubſtātię ſpiritalis amore ſpecioſaꝝ mulieꝝ captos eorūdē iniſſe ꝯiugia: ex q̄bus gigātes ſunt creati.
xxiiij Quomō intelligendū ſit q eis q̄ diluuio ꝑdēdi erāt dñs dixerit: erūt dies eoꝝ centū viginti anni.
xxv De ira dei q̄ incōmutabilē trāquillitatē nulla inflāmatione ꝑturbat.
xxvj Q arca quā noe iuſſus eſt facere in oībus xp̄m eccl'iamq ſignificet.
xxvij De arca atq diluuio: nec illis eſſe ꝯſentiendū q̄ ſolā hiſtoriā recipiūt ſine allegorica ſignificatiōe: nec illis qui ſolas figuras defendūt: repudiata hiſtorica veritate

Incipit liber quindecimus.

Ca. I

De felicitate paradiſi vl' de ipo paradiſo: ⁊ de vita ibi primoꝝ hoīm eorūq peccato: atq ſupplicio: multi multa ſenſerunt: multa dixerūt: multa litteris mandauerunt. Nos quoq ſ̄m ſcripturas ſacras vel quod in eis legimus vel quod ex eis intelligere potuimus: earum cōgruentes auctoritati: de his rebus in ſuperioribus libris dixim⁹. Enucleatius autē ſi iſta q̄rantur multiplices atq multimodas pariunt diſputatiōes q̄ plurib⁹ inſerēdę ſunt volu-

De felicitate paradiſi vl' ⁊c. In hoc quinto decimo libro incipit auguſtin⁹ agere d̄ ꝓgreſ-

ſu dua- rũ ciui tatum ita ꝙ in lib. iſto agit de ꝓgreſ- ſu ꝑmę rat? q eſt ab adã vſ qꝫ ad di luuiũ.

minib⁹ ꝗꝫ ħ op⁹ tempuſqꝫ depoſcit. Quod
nõ ita largũ habem⁹ vt in omnib⁹ quę poſ
ſũt requirere ocioſi ⁊ ſcrupuloſi: paratioreſ
ad interrogandu3: ꝗꝫ capatiores ad intelli
gendũ: nos oporteat imorari. Arbitror tñ
ſatis nos iam feciſſe magnis ⁊ difficillimis
q̃ſtionib⁹ de initio vel mũdi vel aĩę: vel ip
ſius gener. hũani: qꝺ in duo genera diſtri-
buim⁹: vnũ eoꝝ qui ſcḋm hominẽ alterũ eo-
rum qui ſcḋm deũ viuũt. Quas etiã myſtice
appellam⁹ ciuitates duas: hoc ẽ duas ſoci
etates hoim: quaꝝ eſt vna quę ꝑdeſtinata
eſt in ęternũ regnare cũ deo: altera ęternu3
ſupplicíũ ſubire cũ diabolo. Sed iſte finis
eſt eaꝝ de quo poſt loquẽdũ eſt. Nũc autẽ
qm̃ de exortu eaꝝ: ſiue in angelis quorum
numerus ignorat̃ a nobis: ſiue in duobus
ꝑmis hoibus ſatis dictũ eſt: iã mihi videt̃
earu3 aggrediẽdus excurſus: ex q̃ illi duo
generare cepert donec hoies generare ceſ-
ſabũt. Hoc eñ vniuerſũ tꝑus ſiue ſeculũ
in q̃ cedũt moriẽtes: ſuccedũtqꝫ naſcẽtes:
iſtaꝝ duarũ ciuitatũ de quib⁹ diſputamus
Geñ. 4 excurſus eſt. Nat⁹ eſt igit̃ ꝑor cayn ex illis
duob⁹ generis hũani parẽtib⁹: ptinens ad
hominũ ciuitatẽ. Poſterior abel ad ciuita
j. Cor. 15 tam dei. Sic eñ in vno hoie qꝺ dixit apl's
expimur: q2 nõ ꝑmũ qꝺ ſpiritale eſt: ſed qꝺ
animale: poſtea ſpiritale: vnde vnuſquiſqꝫ
qm̃ ex dãnata ꝓpagine exorit̃: primo ſic ne
ceſſe eſt ex adã malus atqꝫ carnalis ꝙ ſi in
xp̃m renaſcendo ꝓfecerit: poſt bonus ⁊ ſpi
ritalis: ſic in vniuerſo genere hũano cũ pri
mũ duę iſtę ceperũt naſcendo atqꝫ morien
do ꝓcurrere ciuitates: prior ẽ natus ciuis
hui⁹ ſeculi: poſterior aũt iſto ꝑegrin⁹ in ſę-
culo ⁊ ptinẽs ad ciuitatẽ dei: grã ꝑdeſtina
tus: gratia elect⁹: gratia ꝑegrin⁹ deorſum:
gratia ciuis ſurſũ. Nã quantũ ad ipm atti-
net ex eadẽ maſſa orit̃ quę originaliter eſt
tota dãnata: ſ3 tãqꝫ figul⁹ de⁹. Hãc. n. ſimi
litudinẽ nõ impudẽter ſed prudẽter intro
Roma. 9 ducit aplus: ex eadẽ maſſa fecit aliud vas
in honorẽ: aliud in cõtumeliã. Prius autẽ
factũ eſt vas in cõtumeliã: poſt vero alteꝝ
in honorẽ: quia ⁊ in ipo vno ſicut iam dixi
hoie prius eſt reprobũ: vñ neceſſe eſt inci-
piam⁹: ⁊ vbi nõ eſt neceſſe vt remaneamus:
poſteri⁹ vero ꝓbũ quo ꝓficiẽtes veniam⁹:
⁊ q̃ ꝑueniẽtes maneam⁹. Proinde nõ q̃dẽ
oĩs hõ malus erit bon⁹: nemo tñ erit bon⁹
qui nõ erat malus: ſ3 quãto quiſqꝫ citi⁹ mu
tatur in meli⁹: hoc in ſe facit noĩari qꝺ apꝑ
hẽdit celeri⁹: ⁊ poſteriore coopit vocabulũ

prius. Scriptũ eſt itaqꝫ de cayn qꝺ cõdi- Geñ. 4
dit ciuitatẽ. Abel aũt tanqꝫ ꝑegrinus non
cõdidit: ſuꝑna eſt eñ ſanctorum ciuitas:
ꝗꝫuis hic pariat ciues: in quib⁹ ꝑegrinatur
donec regni eius temp⁹ adueniat: cũ con-
gregatura eſt omnes in ſuis corporibus re
ſurgẽtes: qñ eis ꝓmiſſum dabit̃ regnũ: vbi
cũ ſuo principe rege ſeculoꝝ ſine vllo tem-
poris fine regnabũt. Ca. ii

V Mbra ſane quędã ciuitatis hui⁹: et
imago ꝓphetica ei ſignificandę poti⁹
ꝗꝫ ꝑſentãdę ſeruiuit in terris: q̃ eam tẽpore
demõſtrari oportebat: ⁊ dicta eſt etiã ipa ci
uitas ſancta merito ſignificantis imaginis
nõ expſſe ſicut futura eſt veritatis. De hac
imagine ſeruiẽte: ⁊ de illa quã ſignificat li-
bera ciuitate: ſic aplus ad galathas loqui- Gal. 4
tur: Dicite mihi inquit ſub lege volẽtes eẽ
legẽ nõ audiſtis? Scriptũ eſt eñ ꝙ abraa3
duos filios habuit: vnũ de ancilla: ⁊ vnu3
de libera. Sed ille quidẽ qui de ancilla ſcḋm
carnẽ natus eſt: q̃ aũt de libera ꝑ repromiſ
ſione3: quę ſunt in allegoria. Hęc eñ ſunt
duo teſtamẽta: vnũ quidẽ a monte ſina in
ſeruitutẽ generãſ q̃ eſt agar. Sina eñ mõs
eſt in arabia: qui cõiunct⁹ eſt huic q̃ nunc
eſt hieruſale3: ſeruit eñ cũ filijs ſuis. Quę
aũt ſurſu3 ẽ hieruſalẽ libera eſt: q̃ eſt mr̃ no Eſa. 54
ſtra. Scriptũ eſt eñ: Lętare ſterilis quę nõ
paris: erũpe ⁊ exclama q̃ nõ ꝑturis: quoni
am multi filij deſerte magis ꝗꝫ ei⁹ q̃ habet
virũ. Nos aũt fratres ſcḋm iſaac ꝓmiſſiõis
filij ſum⁹. S3 ſic tũc q̃ ſcḋm carnẽ nat⁹ fuerat
ꝑſequebat̃ eũ qui ſcḋm ſpiritũ: ita ⁊ nũc. S3
q̃d dicit ſcriptura: Eijce ancilla3 ⁊ filiũ ei⁹. Geñ. 21.
Nõ eñ heres erit fili⁹ ancillę cũ filio liberę.
Nos aũt fratres nõ ſum⁹ ancillę filij ſ3 libe
rę: q̃ libertate xp̃us nos liberauit. Hęc for-
ma intelligẽdi de apoſtolica auctoritate de
ſcendẽs locũ nobis apit: quẽadmodũ ſcꝑ
turas duoꝝ teſtamẽtoꝝ veteris ⁊ noui acci
pere debeam⁹. Pars eñ quędã terrenę ci
uitat. imago celeſt. ciuitat. effecta ẽ: nõ ſe
ſignificãdo: ſ3 alterã: ⁊ iõ ſeruiẽs. Neqꝫ eñ
ꝓpt̃ ſeipam ſ3 ꝓpt̃ aliã ſignificãdã ẽ inſtitu
ta: ꝑcedẽte alia ſignificatione ⁊ ipa ꝑfigu
rãs ꝑfigurata ẽ. Nãqꝫ agar ãcilla ſarę eiuſ
qꝫ fili⁹ imago q̃dã hui⁹ imaginis fuit. Et qm̃
trãſiturę erãt vmbrę luce veniẽte ideo dic
libera ſara q̃ ſignificabat liberã ciuitatẽ: cui
rurſus alio mõ ſignificãdę etiã illa vmbra
ſuiebat. Eijce ãcilla3 ⁊ filiũ ei⁹: nõ eñ heres Geñ. 21
erit fili⁹ ãcillę cũ filio meo iſaac: qꝺ ait apl's
cũ filio liberę. Inuenim⁹ ergo ĩ terrena ciuitate

duas formas: vnā ſuā p̄ ſe ītiā demonſtran-
tē: alterā celeſti ciuitati ſignificandę ſua p̄-
ſentia ſeruientē. Parit aūt ciues terrenę ci-
uitatꝭ pctō viciata natura: celeſtis vero ci-
uitatis ciues parit a pctō naturā liberans
grā: vñ illa vocanť vaſa irę: iſta vaſa miſeri-
cordię. Significatū eſt hoc etiā ī duobꝰ fi-
lijs abrae ꝙ vnꝰ de ancilla q̄ dicebať agar
ſm carnem natus eſt hyſmael: alter aūt de
ſara libera ſm promiſſionem natus yſaac.
Vterq̧ quidē de ſemine abrae: ſ; illū genu-
it demonſtrās ɔſuetudo naturā: iſtū vero
dedit ꝓmiſſio ſignificās gratiā. Ibi hūanꝰ
vſus oſtēdiť: hic diuinū bñficiū cōmēdať.

Capitulum III

Sara quippe ſterilis erat ⁊ deſperatiōe, plus ſaltē de ancilla ſua
Gen. 16 ɔcupiſcēs habere: qđ de ipſa nō ſe poſſe cer-
nebat: dedit eā fetandā viro: de quo pare-
re voluerat nec potuerat. Exegit itaq̧ etiā
ſic debitū de marito vtēs iure ſuo in vtero
alieno. Natꝰ eſt ergo hyſmael ſic naſcūtur
hoīes ɔmixtiōe ſexus vtriuſq̧ vſitata lege
nature. Ideo dictū eſt ſm carnē: nō ꝙ iſta
bñficia dei nō ſint aut nō illa opereť deus
Sap. 8 cuiꝰ opifex ſapiētia attingit ſicut ſcriptū ē:
a fine vſq̧ ad finē fortiť: ⁊ diſponit oīa ſua-
uiter: ſ; vbi ſignificandū fuerat dei donum
qđ ī debitū hoībus gratis gratia largireť:
ſic oportuit dari filiū quēadmodū naturę ñ
debebať excurſibꝰ. Negat enī natura iā fi-
lios tali cōmixtiōi maris ⁊ feminę q̄lis eſſe
poterat abrae ⁊ ſarę in illa iā ętate etiā mu-
lieris accedēte ſterilitate q̄ nec tunc parere
potuit: qñ nō ętas fęcūditati ſ; ętati fęcūdi-
tas defuit. Qđ ergo naturę ſic affectę fruc-
tus poſteritatis nō debebať: ſignificat qđ
natura generis hūani pctō viciata: ac p̄ h̄
iure dānata: nihil verę felicitatis ī poſterū
merebať. Recte igitur ſignificat yſaac p̄ re-
promiſſionē natus filios grę: ciues ciuitatꝭ
liberę: ſocios pacis ęternę: vbi ſit nō amor
ꝓprię ac p̄uatę quodāmō voluntatis: ſed
cōmuni eodēq̧ īmutabili bono gaudens
atq̧ ex multꝭ vnū cor faciēs: id ē pfecte fac-
ta cōcors obediētia caritatis.

Capitulum IIII

Terrena porro ciuitas q̄ ſempiterna ñ
erit: neq̧ enī cū in extremo ſupplicio
dānata fuerit iā ciuitas erit: h̄ habet bonū
ſuū cuius ſocietate letať: qualis eſſe de ta-
libꝰ rebus leticia poteſt. Et qñ nō eſt tale
bonū vt nullas anguſtias faciat amatori-
bus ſuis: ið ciuitas iſta aduerſus ſeipſam
plerūq̧ diuidiť litigādo: bellādo atq̧ pu-
gnādo ⁊ aut mortiferas aut certe mortaleſ
victorias requirēdo. Nā ex quacūq̧ ſui pte
aduerſus alterā ſui ptē bellādo ſurrexerit:
quęrit eſſe victrix gentiū cū ſit captiua viti-
orū. Et ſi quidē cū vicerit ſuperbius extolliť
etiā ſic mortifera. Si vo ɔditiōem cogitās
caſuſq̧ cōes magis q̄ accidere poſſunt ad-
uerſis angiť: q̄ eis quę ꝓuenerit ſcdis rebꝰ
inflať: tantūmō mortalis ē iſta victoria. Ne-
q̧ enī ſemp dñari poterit pmanēdo eis q̄s
potuerit ſubiugare vincēdo. Nō aūt recte
dicunť ea bona nō eſſe q̄ cōcupiſcit hec ci-
uitas: qñ eſt ⁊ ipſa in ſuo genere hūano me-
lior. Cōcupiſcit enī terrenā quandā p reb꜔
infimis pacē: ad eā nāq̧ deſiderat puenī-
re bellādo. Qm̄ ſi vicerit ⁊ qui reſiſtat ñ fu-
erit: pax erit quā nō habebāt ptes inuicē ad-
uerſantes: ⁊ p his rebꝰ q̄s ſil' habere nō po-
terāt infelici egeſtate certātes. Hāc pacē
requirūt laborioſa bella: hāc adipiſciť quę
putať glorioſa victoria. Qñ aūt vincūt q̄
cauſa iuſtiore pugnabāt q̄s dubitet gratu-
landā eſſe victoriā ⁊ ꝓueniſſe optabilē pa-
cē: Hec bona ſunt: et ſine dubio dei dona
ſūt. Sȝ ſi neglectis melioribꝰ q̄ ad ſupernā
ptinēt ciuitatē: vbi erit victoria in ęterna ⁊
ſūma pace ſecura: bona iſta ſic ɔcupiſcāť:
vt vel ſola eſſe credanť: vel his q̄ meliora
credunť amplꝰ diligātur: neceſſe ē miſeria
ɔſequať ⁊ q̄ inerat augeať.

Capitulum V

Primꝰ itaq̧ fuit terrenę ciuitatis ɔdi- Gen. 4
tor fratricida: nā ſuū fratrē ciuē ciui-
tatꝭ ęternę ī hac terra pegrinantē: inuidētia
victus occidit. Vñ mirādū nō eſt ꝙ tanto
pꝰ in ea ciuitate ɔdenda q̄ fuerat huiꝰ ter-
renę ciuitatis de q̄ loquimur caput futura
⁊ tā multis gentibꝰ regnatura: huic primo
exēplo: ⁊ vt greci appellāt archetypo q̄daȝ
ſui generꝭ imago reſpōdit. Naȝ ⁊ illic ſicut
ipm facinꝰ quidā poeta ɔmemorauit illoꝝ.
Fraťno pmi maduerūt ſanguine muri. Sic
enī ɔdita eſt roma: qñ occiſū remū a fratre
romulo romana teſtatur hiſtoria: niſi ꝙ iſti
terrenę ciuitatis ambo ciues erāt: ⁊ ambo
gliam de romanę reipublicę inſtitutiōe q̄re-
bant. Sȝ ambo eā tantā quātā ſi vnꝰ eſſet
habere nō poterāt. Qui enī volebat dñan-
do gloriari: minꝰ vtiq̧ dñareť: ſi eius ptās
viuo ɔſorte minuereť. Vt ergo totā dñati-
onē haberet vnꝰ: ablatꝰ eſt ſocius: ⁊ ſcelere
creuit in peiꝰ: quod innocētia minus eſſet
in meliꝰ. Hi aūt fratres cayn ⁊ abel nō ha-
bebāt ābo inť ſe ſimilē reꝝ terrenaꝝ cupidi-
tatē: nec in h̄ alter alteri inuidit qđ dñatus
eius fieret anguſtior: qui alteꝝ occidit: ſi

ambo dn̄arent. Abel quippe nō q̄rebat dn̄a-
tionē in ea ciuitate q̄ cōdebat a fratre: ſ3 inui
dētia illa diabolica qua inuidēt bonis ma
li: nulla alia cā eſt niſi q2 illi boni ſūt: illi ma
li. Nullo eīn mō fit minor accedente ſeu p-
manēte cōſorte poſſeſſio bonitatꝭ: imo poſ
ſeſſio bonitatꝭ tāto fit latior q̄nto cōcordior
eā indiuidua ſocioꝝ poſſidet caritas. Nō
habebit deniq3 iſtā poſſeſſionē q̄ eā nolue-
rit habere cōem: ꝛ tāto eā repiet ampliorē:
quāto ampli⁹ ibi potuerit amare cōſortē. Il
lud igiꝭ qđ inter remū ꝛ romulū exortū eſt:
queādmodū aduerſus ſeipā3 terrena ciui-
tas diuidaꝭ oñdit: qđ aūt inter cayn ꝛ abel:
inter duas ipās ciuitates dei ꝛ hoim inimi
citias demōſtrauit. Pugnāt ḡ int ſe mali ꝛ
mali. Itē pugnāt inter ſe boni ꝛ mali. Bo
ni vero ꝛ boni ſi pfecti ſūt inter ſe pugnare
nō pñt. Proficiētes aūt nōdum pfecti: ita
poſſūt: vt bon⁹ q̄ſq3 ex ea pte pugnet cōtra
Gal. 5 alteꝝ: q̄ etiā ꝯ ſemetipm̄. Et in vno q̄ppe ho
mine caro ꝯcupiſcit aduerſus ſpiritū: ꝛ ſpi
rit⁹ aduerſus carnē. Cōcupiſcētia ḡ ſpirita
lis ꝯtra alteri⁹ pōt pugnare carnalē: vel cō
cupiſcētia carnalis ꝯtra alterius ſpūalē3:
ſicut inter ſe pugnāt boni ꝛ mali: vel certe ipē
ꝯcupiſcētię carnales inter ſe duoꝝ bonoꝝ
nondū vtiq3 pfectoꝝ: ſicut inter ſe pugnāt
mali ꝛ mali: donec eoꝝ q̄ curanꝭ ad vltimā
victoriā ſanitas pducaꝭ. Ca. VI

LAnguor ē q̄ppe iſte: id ē illa inobediē
tia: de q̄ in libro q̄rtodecimo diſſerui
mus: pmę inobediētię ſuppliciū: ꝛ idō nō na
tura ſ3 vitiū ē: ꝓpter qđ dr̄ pficiētib⁹ bonis
Gal. 6 ꝛ ex fide in hac pegrinatiōe viuētib⁹. Inui
cē onera vra portate: ꝛ ſic adimplebitis le-
1. Theſſa. 5 gē xpi. Itē3 alibi dicitꝭ. Corripite inq̄etos:
ꝯſolamini puſillanimes: ſuſcipite īfirmos:
patiētes eſtote ad oēs. Videte ne q̄ſ malū
Gal. 6 ꝓ malo alicui reddat. Itē alio loco. Si p-
occupat⁹ fuerit homo in aliq̄ delicto: vos q̄
ſpirituales eſtis inſtruite hmōi in ſpū mānſue
tudinis: intendēs teipm̄ ne ꝛ tu tēpteris. Et
Ephe. 4 alibi. Sol nō occidat ſup iracūdiā veſtrā.
Math. 18 Et in euāgelio. Si peccauerit in te frater tu
us: corripe eū inter te ꝛ ipm̄ ſolū. Itē de pec
catis in q̄b⁹ multoꝝ caueꝭ offenſio ſic apl's
1. Thi. 5 dicit: Peccātes corā oibus argue vt ꝛ ce-
teri timorē habeāt. Propꝭ hoc ꝛ de venia
Hebre. 12 inuicē3 dāda multa pcipiūt: ꝛ magna cura
ꝓpter tenēdā pacē: ſine q̄ nemo poterit vi-
Math. 18 dere deū vbi ille terror ē: qñ iubeꝭ ſeru⁹ de
cē miliū talentoꝝ reddere debita q̄ illi fue-
rāt relaxata: q2 debitū denarioꝝ centū cō
ſeruo ſuo nō relaxauit. Qua ſimilitudine
ꝓpoſita dn̄s ieſus adiecit at3 ait. Sic ꝛ vo Ibidem
bis faciet paꝭ veſter celeſtꝭ ſi nō dimiſeritꝭ
vnuſquiſq3 fratri ſuo de cordibus veſtris.
Hoc mō curanꝭ ciues ciuitatis dei in hac
terra pegrinātes ꝛ paci ſupnę patrię ſuſpi
rātes. Spūs aūt ſanct⁹ opatur intrinſec⁹:
vt valeat aliq̄d medicina q̄ adhibeꝭ extrin
ſec⁹. Alioquin etiā ſi de⁹ ipē vtens creatu-
ra ſibi ſubdita in aliq̄ ſpecie hūana ſenſus
alloquaꝭ humanos: ſiue iſtos corpis ſiue il
los q̄s iſtis ſimillimos habem⁹ in ſōnis: nec in
teriore gr̄a mētē regat at3 agat: nihil ꝓdeſt
hōi oīs pdicatio veritatis. Facit aūt hoc de⁹
a vaſꝭ miſericordię: irę vaſa diſcernēs: diſ-
penſatione q̄ ipā nouit multū occulta: ſ3 tñ
iuſta. Ipſo q̄ppe adiuuāte mirabilib⁹ ꝛ la-
tētib⁹ modis: cū pctm̄ qđ habitat in mēbrꝭ
nr̄is qđ ſic pctm̄ eſt: vt ſit etiā pena peccati
ſicut apl's pcipit: Nō regnet pctm̄ in nr̄o Roma. 6
mortali corpe ad obediēdū deſiderijs ei⁹:
nec ei mēbra nr̄a velut iniq̄tatis arma exhi
beam⁹: ꝯuertiꝭ ad mētē ñ ſibi ad mala deo
regēte conſentientē ꝛ eā regēs trāquillius
nūc habebit poſtea ſanitatē pfectā: atq3 im
mortalitate pcepta homo ſine vllo pctō in
eterna pace regnabit. Ca. VII

SEd hoc ipm̄ qđ ſicut potuim⁹ expoſu
imus cu3 de⁹ locut⁹ eſſet ad cayn eo
mō quo primis hoib⁹ p creaturā ſubiectā
velut eoꝝ ſoci⁹ forma ꝯgrua loquebaꝭ: qđ
ei pfuit: Nōne ꝯceptū ſcelus i necādo fra-
tre etiā poſt verbū diuię admonitiōis iple
uit: Nā cū ſacrificia diſcreuiſſet amboꝝ in
illi⁹ reſpiciēs hui⁹ deſpiciēs: qđ nō dubitā
dū eſt potuiſſe cognoſci ſigno aliq̄ atteſtā-
te viſibili: ꝛ hoc idō feciſſet de⁹: q2 mala erāt
opa eius: fratris vero ei⁹ bona: cōtriſtat⁹ ē
cayn valde ꝛ ꝯcidit facies ei⁹. Sic eīn ſcp- Geñ. 4
tū eſt. Et dixit dn̄s ad cayn. Quare triſtis
fact⁹ es: ꝛ q̄re ꝯcidit facies tua: Nōne ſi re
cte offeras: recte aūt nō diuidas: ſtatim in
forib⁹ pctm̄ aderit: Peccaſti: q̄ſce: ad te
eīn cōuerſio ei⁹: ꝛ tu dn̄aberis illi⁹. In hac
admonitione quam deus protulit ad cayn
illud q̄dē qđ dictū ē: nōne ſi recte offeras:
recte aūt nō diuidas: peccaſti: q2 nō elucet
cur vl' vn̄ ſit dictū: multos ſēſus pepit ei⁹ ob
ſcuritas cū diuinaꝝ ſcpturaꝝ q̄ſq3 tractatoꝝ
ſcdm̄ fidei regulā id conaꝭ exponere. Rec
te quippe offerꝭ ſacrificiū cū offerꝭ deo vo.
cui vni tantūmō ſacrificādū ē. Nō aūt rec
te diuidiꝭ: dū nō diſcernūꝭ recte vl' loca vl'
tpa: vl' res ipē que offerunꝭ: vel qui offert:

vel cui offerꝛ: vel hi quibꝰ ad veſcendū diſ
tribuiꝛ qđ oblatū eſt: vt diuiſionem intelli
gamꝰ ƀ diſcretionē: ſiue cū offertur vbi nō
oportet: aut qđ non ibi ſʒ alibi oportet: ſiue
cū offerꝛ qñ nō oportet: aut qđ nō tūc ſʒ ali
as oportet. Siue cū id offertur qđ nuſq̄ꝫ ꝛ
nunq̄ꝫ penitꝰ debuit: ſiue cuʒ electiora ſibi
eiuſdē generis rerū tenet homo q̄ꝫ ſunt ea
q̄ offert deo: ſiue cū eiꝰ rei q̄ oblata eſt fit ꝑ-
ticeps ꝓphanꝰ aut q̄libet quē fas nō ē fieri.
In q̄ꝝ aūt boꝝ deo diſplicuerit cayn facile
nō pōt inueniri. Sʒ qm̄ ioannes apoſtolꝰ
I. Ioh. 3 cū de his fratribꝰ loquereꝛ: non ſicut cayn
inquit qui ex maligno erat ꝛ occidit fratrē
ſuū: ꝛ cuiꝰ rei gratia occidit euʒ q2 opera il
liꝰ maligna fuerūt: fratris aūt eiꝰ iuſta: daꝛ
intelligi ꝓpterea deū nō reſpexiſſe in mune
ra eiꝰ: q2 hoc ipō male diuidebat: dās deo
aliquid ſuū: ſibi aūt ſeipm̄. Qđ omnes fa-
ciūt qui nō dei ſʒ ſuā ſectātes voluntatē: id
eſt nō recto ſʒ ꝑuerſo corde viuētes offerūt
deo tm̄ munus quo putāt eū redimi: vt eo
rū nō opituleꝛ ſanandis prauis cupiditati
bus: ſʒ explēdis. Et hoc ē ꝓpriū terrenę ci-
uitatis deū vel deos colere: quibꝰ adiuuā
tibꝰ regnet in victorijs ꝛ pace terrena: ñ ca
ritate ꝯſulēdi: ſʒ dñandi cupiditate. Boni
q̄ppe ad hoc vtunꝛ mūdo vt fruāꝛ deo: ma
li aūt ꝯtra: vt fruanꝛ mūdo vti volūt deo:
q̄ tm̄ eū vel eſſe vel res hūanas curare iam
credūt. Sūt eīm multo deteriores q̄ nec ƀ
quidem credūt. Cognito itaq̄ꝫ cayn ꝙ ſuꝑ
eiꝰ germani ſacrificiū nec ſuꝑ ſuū reſpexe-
rat deꝰ: vtiq̄ꝫ fratrē bonuʒ mutatꝰ imitari:
nō elatꝰ debuit emulari. Sʒ q2 ꝯtriſtatꝰ eſt
ꝛ ꝯcidit vultus eiꝰ: hoc peccatū maxime ar
guit deus triſticiā de alteriꝰ bonitate: ꝛ hoc
fratris. Hoc quippe arguēdo interro gauit
Geñ. 4 dicens. Quare ꝯtriſtatꝰ es: ꝛ quare ꝯcidit
facies tua: Quia eīm fratri iuidebat: deꝰ vi
debat: ꝛ ƀ arguebat. Nā hominibꝰ quibꝰ
abſcōditū ē coꝛ alteriꝰ: eſſe poſſʒ ābiguū: ꝛ
ꝓrſus incertū: vtrū illa triſticia malignita-
tē ſuā in q̄ ſe deo diſplicuiſſe didicerat: an
fratris doluerit bonitatē: q̄ deo placuit cū
in ſacrificiū eiꝰ aſpexit. Sed rōnē deꝰ red-
dēs cur eiꝰ oblationē accipe noluerit vt ſi-
bi ipē potiꝰ merito q̄ꝫ ei imerito frater diſpli
ceret: cū eēt iniuſtꝰ nō recte diuidēdo: ƀ eſt
nō recte viuēdo ꝛ indignꝰ cuiꝰ approbareꝛ
oblatio q̄ꝫ eſſet iniuſtioꝛ ꝙ fratrē iuſtū gra-
tis odiſſet oſtendit. Nō tm̄ eū dimittens ſi-
ne mandato ſancto iuſto ꝛ bono. Quieſce
inq̄t: ad te eīm ꝯuerſio eiꝰ: ꝛ tu dñaberis illi-
us. Nunq̄d fratris: Abſit. Cuius igiꝛ niſi
peccati: Dixerat eīm. Peccaſti: tm̄ deinde
addidit. Quieſce: ad te eīm ꝯuerſio eiꝰ: et
tu dñaberis illius. Pōt quidē ita intelligi
ad ipm̄ hoieʒ ꝯuerſionē eſſe debere peti: vt
nulli alij q̄ꝫ ſibi ſciat tribuere debere ꝙ pec
cat. Hec ē eīm ſalubris penitētię medicina
ꝛ venię petitio nō incōgrua: vt vbi ait: ad
te eīm ꝯuerſio eiꝰ: ñ ſubaudiaꝛ erit ſʒ ſit ꝑcipi
endū videlicet: nō ꝑdicēdū mō. Tūc eīm dña
biꝛ quiſq̄ꝫ pctō ſi id ſibi nō defendēdo ꝓpo
ſuerit: ſʒ penitendo ſubiecerit. Alioq̄n ꝛ illi
ſeruiet dñanti: ſi patrociniū adhibuerit ac
cidenti. Sʒ vt pctm̄ intelligaꝛ ꝯcupiſcētia
ipa carnalis de q̄ dicit aplus: caro eīm ꝯcu Gal. 5
piſcit aduerſus ſpiritū: in cuiꝰ carnis fruc-
tibꝰ ꝛ inuidia cōmemoraꝛ: qua vtiq̄ꝫ cayn
ſtimulabaꝛ ꝛ accēdebaꝛ in fratris exitium:
bñ ſubaudiꝛ erit: id ē ad te eīm cōuerſio eiꝰ
erit ꝛ tu dñaberis illiꝰ. Cū eīm cōmota fue-
rit ꝑs ipa carnalis quā pctm̄ appellat aplꝰs
vbi dicit: non ego opoꝛ illud: ſʒ qđ habitat Roma. 7
in me pctm̄: quā ꝑteʒ animi etiā pħi dicūt
eſſe vitioſam: nō q̄ mentē debeat trahere: ſʒ
cui mēs debeat impare: eāq̄ꝫ ab illicitis ope
ribꝰ rōne cohibere: cuʒ ergo cōmota fuerit
ad aliquid ꝑperā cōmittēdū ſi acq̄eſcaꝛ ꝛ
obtempeꝛ dicenti aplō: Ne exhibeatis mē Roma. 6
bra veſtra arma iniq̄tatis pctō: ad mētem
domita ꝛ victa ꝯuertiꝛ: vt ſubdita rō domi
neꝛ: hoc ꝑcepit deꝰ huic qui facibꝰ inuidię
inflāmabaꝛ in fratrē: ꝛ quē debebat imitari
cupiebat auferre. Quieſce inq̄t: id ē manꝰ
a ſcelere ꝯtine. Nō regnet pctm̄ ī tuo mor
tali corꝑe ad obediēdū deſiderijs eiꝰ: nec
exhibeas mēbra tua iniq̄tatis arma pecca
to. Ad te eīm ꝯuerſio eiꝰ: dū nō adiuuatur
relaxādo ſʒ quieſcēdo frenaꝛ. Et tu dñabe
ris illius: vt cū forinſecꝰ nō ꝑmittitur opa-
ri: ſub poteſtate mētis regētis ꝛ beniuolētiꝰ
aſſueſcat etiā intrinſecꝰ nō moueri. Dictū
eſt tale aliq̄d in eodē diuio libro: ꝛ đ mulie
re: qñ poſt pctm̄ deo interrogāte atq̄ꝫ iudi
cāte dānationis ſentētias acceperūt: in ſer
pente diabolꝰ: ꝛ in ſeipis illa ꝛ maritꝰ. Cuʒ Geñ. 3
eīm dixiſſet ei: multiplicās multiplicabo tri
ſticias tuas ꝛ gemitū tuū: ꝛ ī triſticijs pies
filios: deinde addidit: ꝛ ad virū tuū ꝯuer-
ſio tua ꝛ ipē dñabitur tui. Qđ dictū eſt ad
cayn de peccato vel de vitioſa carnis ꝯcu
piſcētia: ƀ iſto in loco đ peccatrice fęmina:
vbi intelligēdū eſt virū ad regendā vxorē
aīo carnē regēti ſimilē eē oportere. Propē
quod dicit aplus. Qui diligit vxorē ſuam Ephe. 5

ſeipm diligit. Nemo eñ vnq̄ carnē ſuam
odio habuit. Sanāda ſunt eñ hec ſic nr̄a:
nō ſicut aliena dānāda. Sed illud dei pce
ptū: cayn ſicut puaricator accepit. Inua
leſcēte q̄ppe inuidētie vitio: fratrē inſidiat⁹
occidit. Talis erat terrene ɔditor ciuitat̄.
Quō aūt ſignificauerit etiā cayn iudeos a
quib⁹ xp̄us occiſus eſt paſtor ouiū hoīm:
quē paſtor ouiū pecoꝝ pfigurabat abel: q:
in allegoria ꝓphetica res eſt: parco nūc di
cere: ⁊ quedā hinc aduerſus fauſtū mani
cheū dixiſſe me recolo. Ca. VIII

Gen̄. 4 Nunc aūt defendēda videt̄ mihi hiſto
ria: ne ſit ſcriptura incredibilis q̄ dic̄
edificatā ab vno hoīe ciuitatē: eo tpe quo
nō pluſq̄ viri q̄ttuor vel poti⁹ tres poſtea
q̄ fratrē frater occidit fuiſſe videtur in ter
ra: id eſt prim⁹ hō pater oīm ⁊ ipe cayn ⁊ ei
us fili⁹ enoch: ex cui⁹ noīe ipa ciuitas nun
cupata eſt. Sꝫ hoc q̄s mouet: parū cōſide
rant nō oēs homines q̄ tunc eſſe potuerūt:
ſcptorē ſacre huius hiſtorie neceſſe habuiſ
ſe noīare: ſꝫ eos ſolos quos operis ſuſcepti
ratio poſtulabat. Propoſitū quippe ſcpto
ris illi⁹ fuit p quē ſpirit⁹ ſanct⁹ id agebat: p
ſucceſſiōes certaꝝ generationū ex vno ho
mine ꝓpagataꝝ puenire ad abraā: ac dein
de ex ei⁹ ſemine ad ppl̄m dei: in q̄ diſtincto
a ceteris gētib⁹ pfiguraretur: ⁊ pnunciarē
tur oīa q̄ de ciuitate cui⁹ eternū erit regnū:
et de rege eius eodēq̄ cōditore xp̄o in ſpū
puidebātur eſſe futura: ita vt nec de altera
ſocietate hominū taceret̄ quā terrenā dici
mus ciuitatē quantū ei cōmemorāde ſatis
eſſet: vt ciuitas dei etiā ſue aduerſarie com
paratiōe clareſcat. Cū igit̄ ſcriptura diuia
vbi ⁊ numerū annoꝝ quos illi hoīes vixe
rūt cōmemorat ita includat: vt dicat de il
lo de quo loquebat̄: ⁊ genuit filios ⁊ filias:
⁊ fuerūt omnes dies illius vel illi⁹ quos vi
xit anni tot ⁊ mortuus ē: nūquid q: eoſdē
filios ⁊ filias nō noīat: ideo intelligere non
debem⁹ p tam multos annos quib⁹ tūc in
ſeculi hui⁹ prima etate viuebāt naſci potu
iſſe plurimos hoīes: quoꝝ cetib⁹ cōdi poſ
ſent etiā plurime ciuitates: Sꝫ ptinuit ad
deū quo iſta inſpirante cōſcripta ſunt: has
duas ſocietates ſuis diuerſis generatiōib⁹
pmit⁹ digerere atq̄ diſtinguere vt ſeorſum
hoīm ħ ē ſcd̄m hoīeꝫ viuētiū: ſeorſū aūt fili
orū dei id ē hoīm ſcd̄m deū viuētiū genera
tiōes ɔtexerent̄ vſq̄ ad diluuiū: vbi ābaꝝ
ſocietatū diſcretio concretioq̄ narrāt̄: diſ
cretio q̄dē q ambaꝝ ſepatim generatiōes

cōmemorant̄ vni⁹ fratricide cayn: alterius
autē q̄ vocabat̄ ſeth. Nat⁹ quippe fuerat ⁊
ipe de adā ꝓ illo quē frater occidit. Cōcre
tio aūt q: bonis in deteri⁹ declinātib⁹ tales
vniuerſi facti fuerāt vt diluuio delerent̄: ex
cepto vno iuſto cui nomē erat noe: et eius Gen̄. 5
cōiuge ⁊ trib⁹ filijs totidēq̄ nurib⁹: qui ho
mines octo ex illa oīm vaſtatiōe mortaliū
p arcā euadere meruerūt. Qd̄ igit̄ ſcriptū Gen̄. 4
eſt: ⁊ cognouit cayn vxorē ſuā: ⁊ ɔcipiens
pepit enoch: ⁊ erat edificās ciuitatē i noīe
filij ſui enoch: nō eſt quidē ɔſequēs vt iſtū
pmū filium genuiſſe credat̄. Neq̄ eñ ħ ex
eo putādū ē q: dict⁹ ē ɔgnouiſſe vxorē ſuā
q̄ſi tūc ſe illi pmit⁹ ɔcūbēdo miſcuiſſet. Nā
⁊ de ipo patre oīm adā nō tūc ſolū hoc dic
tū eſt qñ ɔcept⁹ eſt cayn quē pmogenitum
videt̄ habuiſſe: verū etiā poſteri⁹ eadē ſcri
ptura: cognouit inquit adā vxorē ſuam: ⁊
concepit ⁊ pepit filiū: ⁊ noīauit nomen illi⁹
ſeth. Vñ intelligit̄ ita ſolere illā ſcripturam
loq̄: q̄uis nō ſemp: cū in ea legit̄ factos ho
minū fuiſſe ɔcept⁹: nō tñ ſolū cū primū ſibi
ſex⁹ vterq̄ miſceret̄. Nec illud neceſſario ē
argumēto vt pmogenitū patri exiſtimem⁹
enoch q ei⁹ noīe illa ciuitas nūcupata eſt.
Nō eñ ab re ē vt ꝓpt̄ aliquā cāꝫ cū ⁊ alios
hēet diligeret eū p̄ ceter̄ ampli⁹. Neq̄ eñ
⁊ iudas pmogenit⁹ fuit: a q̄ ⁊ iudea cogno
miata ē ⁊ iudei. Sed etiā ſi ɔditori ciuitat̄
illi⁹ iſte fili⁹ pm⁹ eſt nat⁹: nō iō putādū ē tūc
a p̄re ɔdite ciuitati nomen eius ipoſitū qñ
nat⁹ eſt: q: nec ɔſtitui tunc ab vno poterat
ciuitas: que nihil eſt aliud q̄ hominū mul
titudo aliq̄ ſocietat̄ vinculo colligata: ſed
cū illi⁹ hoīs familia tāta numeroſitate cre
ſceret vt haberet iaꝫ ppl̄i quātitatē: tūc po
tuit vtiq̄ fieri vt ⁊ cōſtitueret: ⁊ nomē pmo
geniti ſui cōſtitute imponeret ciuitati. Tā
lōga quippe vita illoꝝ hoīm fuit vt illic me
moratoꝝ quoꝝ ⁊ anni taciti nō ſūt: qui mi
nimū vixit ante diluuiū: ad ſeptingentos
quinq̄ginta perueniret. Nam plures nōgen
tos annos etiā trāſierunt: q̄uis nemo ad
mille peruenerit. Quis itaq̄ dubitauerit per
vni⁹ hoīs etatē tm̄ multiplicari potuiſſe ge
nus hūanū vt eſſet vñ ɔſtitueret̄: nō vna ſꝫ
plurime ciuitates. Qd̄ ex ħ cōijci facillime
pt: q: ex vno abraā nō multo ampli⁹ q̄drin
gētis annis numeroſitas hebree gētis tan
ta pcreata eſt: vt in exitu eiuſdē populi ex Exo. 12
egypto ſexcenta milia hoīm fuiſſe referant̄
bellice iuuētut̄: vt omittam⁹ gētē ydume
orū nō ptinentē ad ppl̄m iſrael: quā genuit

frater ei⁹ eſau nepos abrae: ⁊ alias gentes
natas ex ſemine ipſius abrae: nō ꝑ ſaraꝫ cō
iugem ꝓcreatas. Ca. IX

Quāobrem nullus prudens rex exiſti
mator dubitauerit: cayn nō ſolū aliq̄: verū
etiā magnā potuiſſe cōdere ciuitatē: qm̄ in
tā longū tp̄us ꝓtendebat vita mortaliuꝫ:
niſi forte infideliū quiſpiā ex ipa numeroſi
tate annoꝝ nobis ingerat q̄ſtionē: qua vi
xiſſe tūc hoīes ſcriptū ē in auctoritatib⁹ no
ſtris: ⁊ hoc neget eē credēdū. Ita q̄ppe nō
credūt etiā magnitudines corpꝝ lōge am
pliores tunc fuiſſe q̄ nunc ſunt. Unde et
nobiliſſim⁹ eoꝝ poeta virgili⁹: de ingenti la
pide quē in agroꝝ limite īfixū vir fortē illo
rum tēpoꝝ pugnās ⁊ rapuit ⁊ cucurrit ⁊ in
torſit ⁊ imiſit: Vix illū īquit lecti bis ſex cer
uice ſubirēt. Qualia nūc hoīm ꝓducit cor
pora tellus: Significās maiora tūc corpa
ꝓducere ſolere tellurē. Quātomagis igit
temporib⁹ recentiorib⁹ mūdi: ante illud no
bile diffamatūq̄ diluuiū: Sed de corporū
magnitudine pleruq̄ incredulos nudata
ꝑ vetuſtatē ſiue ꝑ vim fluminū varioſq̄ ca
ſus ſepulchra ꝯuincūt: vbi apparuerūt vel
vnde ceciderūt īcredibilis magnitudinis
oſſa mortuoꝝ. Vidi ipe non ſolus ſꝫ aliqui
mecū in vticēſi littore molarē hoīs dentē tā
ingentē: vt ſi in nr̄orū dentiū modulos mi
nutatim ꝯcideret: centū nobis videret fa
cere potuiſſe. Sed illū gigantis alicui⁹ fuiſ
ſe crediderim⁹. Nā p̄ter qd̓ erāt oīm mlt̄o
maiora q̄ noſtra tūc corpa: gigātes longe
ceterī anteibāt. Sic alijs deinde noſtriſq̄
tēporib⁹ rari quidē: ſꝫ nunq̄ ferme defuerit
qui modū alioꝝ plurimū excederent. Pli
ni⁹ ſcd̓s doctiſſim⁹ hō: q̄ntomagis magiſq̄
p̄terit ſeculi excurſus: minora corpa natu
ram ferre teſtat. Quod etiā homeꝝ cōme
morat ſepe carmine fuiſſe ꝯqueſtū: nō h̄ ve
lut poetica figmēta deridēs: ſꝫ ita hiſtoricā
fidē tanq̄ miraculoꝝ naturaliū ſcriptor aſ
ſumēs. Verū vt dixi antiquoꝝ magnitudi
nes corporū inuenta pleruq̄ oſſa qm̄ diu
turna ſunt: etiā multo poſteriorib⁹ ſeculis
ꝓdunt. Annorū aūt numeroſitas cuiuſq̄
hoīs q̄ tēporib⁹ illis fuit: nullis nūc talib⁹
documētis venire in expimētū p̄t. Nec tñ
iō fides ſacre huic hiſtorie derogāda eſt: c⁹
tāto ipudēti⁹ narrata nō credim⁹: q̄nto im
plen certi⁹ p̄nūciata ꝯſpicim⁹. Dic tñ etiā
idē plini⁹ eē adhuc gētē vbi ducētos ānos
viuit. Si ḡ hūanaꝝ vitaruꝫ diuturnitates
q̄s expti nō ſum⁹: hodie habere credunt in

Hic memorāſ d̓ magnitudine lapidis quē turnuſ arreptū iecit contra eneaꝫ induc̄ v̄ſuſ virgilij lib. xij. ene. vide verſus in textu quorū hec eſt ſententia: bis ſex lecti id ē duodecim homines electi habētes ſcꝫ corpa qualia nūc ꝓducit telluſ vix ſubirent ceruiceꝫ portādo illum ſcꝫ lapidem.

Hic pliniuſ multa mirāda de natura reꝝ ſcpſit

Hic dicit de homero qui conqueſtus fuit de minoratione corporū humanorū ſm ꝓceſſum temporis.

cognita nobis loca: cur nō habuiſſe credā
tur ⁊ ipa: An vero ē credibile alicui eē qd̓
hic nō eſt: ⁊ incredibile eſt aliquādo fuiſſe
qd̓ nunc nō eſt: Ca. X

Quocirca ⁊ ſi int̄ hebreos ⁊ nr̄os codi
ces d̓ ipo numero annoꝝ nōnulla videt eē
diſtātia: qd̓ ignoro qua rōe ſit factū: nō tñ
tanta ē vt illos hoīes tā longeuos fuiſſe diſ
ſentiāt. Nā ipe homo prim⁹ adā anteq̄ gi Geñ. 5
gneret filiū qui appellat⁹ ē ſeth: ducētos tri
ginta annos vixiſſe repit in codicib⁹ nr̄is:
in hebreis aūt centū triginta ꝓhibet. Sed
poſtea q̄ eū genuit ſeptingentos vixiſſe le
git in nr̄is: octingentos vero in illis. Atq̄
ita in vtriſq̄ vniuerſitatis ſūma ꝯcordat.
Ac deinde ꝑ ꝯſequētes generatiōes anteq̄
gignat qui gigni cōmemorat: min⁹ vixiſſe
apud hebreos pater ei⁹ inuenit cētū ānos:
ſꝫ poſtea q̄ ē genit⁹ idem ipſe centū minus
q̄ in hebreis inueniuntur in nr̄is. Atq̄ ita
hic ⁊ inde vtriuſq̄ vniuerſitas ꝯſonat. In
ſexta aūt generatiōe nuſq̄ vtriq̄ codices
diſcrepāt. In ſeptia vero vbi ille q̄ nat⁹ eſt
enoch nō mortu⁹ ſꝫ q̄ deo placuerit trāſla
tus eē narrat: eadē diſſonātia ē q̄ in ſuperi
orib⁹ quinq̄ de cētū annis anteq̄ gigneret
eū q̄ ibi cōmemorat⁹ ē filiū: atq̄ ita ī ſūma
ſimul cōſonantia. Vixit eñ annos anteq̄
trāſferret ſm vtroſq̄ codices. ccc. lxv. Oc
taua generatio habet quidē nōnullā diuer
ſitatē: ſꝫ minoreꝫ ac diſſimilē ceteris. Ma
tuſaleꝫ quippe quē genuit enoch anteq̄ gi
gneret euꝫ qui in ipo ordine ſequit: ſm he
breos nō centū min⁹: ſed. xx. ampli⁹ vixit
ānos. Qui rurſus ī nr̄is poſteaq̄ eum ge
nuit repiunt additi: ⁊ in vtriſq̄ ſibi ſūma
vniuerſi numeri occurrit. In ſola nona ge
neratiōe id eſt in annis lamech filij matu
ſalē: patris aūt noe ſūma vniuerſitatis diſ
crepat: ſꝫ non plurimū. Viginti eñ ⁊ quat
tuor annos pl⁹ vixiſſe ī hebreis q̄ in nr̄is
codicib⁹ inuenit. Nā anteq̄ gigneret filiū
qui vocat⁹ ē noe: ſex min⁹ habet in hebreis
q̄ in nr̄is: poſtea vō q̄ eum genuerit. xxx.
ampli⁹ in eiſdē q̄ in noſtris. Unde ſex illis
detractis reſtāt. xxiiij: vt dictū ē. Ca. XI

De hac aūt diſcrepantiā hebreoꝝ co
dicū atq̄ noſtrorū exorit illa famoſiſ
ſima queſtio: vbi matuſalē. xiiij. annos vi
xiſſe poſt diluuiū cōputat: cū ſcriptura ex
omnib⁹ qui in terra tunc fuerāt ſolos octo
hoīes in arca exitiū cōmemoret euaſiſſe di
luuiū: in quib⁹ matuſalē ñ fuit. Secūm codi
ces eñ nr̄os matuſalē priuſq̄ gigneret illū

quē vocauit lamech: vixit annos centū ſe-
xagintaſeptē: deinde ipe lamech anteq̄ ex illo
natꝰ eēt noe: vixit annoſ cētū octogītaocto
qui ſimul ſūt trecēti quinq̄gintaq̄nq̄. His
addunt ſexcēti noe: quoto eiꝰ āno diluuiū
factū ē: q̄ ſūt nōgēti quinq̄gintaquinq̄ ex
quo matuſalē natꝰ eſt vſq̄ ad annū dilu-
uij. Oēs aūt āni vite matuſalē nōgēti ſexa
gintanouē cōputant: q̄ cū vixiſſet annos
cētū ſexagintaſeptē ⁊ genuiſſet filiū q̄ ē ap-
pellatus lamech: poſt eū genitū vixit ānos
octingētos duos: q̄ oēs vt diximꝰ nongēti
ſexagintanouē ſūt. Un̄ detractis nongen
tiſ q̄nquagintaquinq̄ ab ortu matuſalē vſ-
q̄ ad diluuiū remanēt q̄ttuordecim: q̄bus
vixiſſe credit poſt diluuiū: ꝓpter qd̄ nōnul
li n̄ ⁊ ſi eū in terra vbi omnē carnē quā viue
re in aquis natura nō ſinit cōſtat fuiſſe de-
letā: cū patre ſuo q̄ trāſlatus fuerat aliq̄ntū
fuiſſe: atq̄ ibi donec diluuiū ꝑteriret vixiſſe
arbitrant: nolētes derogare fidē codicibꝰ
q̄s in auctoritatē celebriorē ſuſcepit eccl'ia
⁊ credentes iudeorū potiꝰ q̄ iſtos nō habe
re qd̄ verū eſt. Nō eni admittunt q̄ magis
hic eſſe potuerit error interptū q̄ in ea lin
gua eſſe falſū vn̄ in noſtrā ꝑ grecā ſcriptu-
ra ipſa tranſlata eſt. Sꝫ inquiūt nō eſſe cre
dibile .lxx. interpretes: qui vno ſimul tem-
pore vnoq̄ ſenſu interptati ſūt errare potu
iſſe: aut vbi nihil eoꝝ intererat voluiſſe mē
tiri: iudeos vō dum nobis inuidēt q̄ lex et
ꝓphe ad nos interptādo trāſierūt: mutaſſe
q̄dā in codicibus ſuis vt in nr̄is minueret
auctoritas. Hanc opinionē vel ſuſpitionē
accipiat q̄ſq̄ vt putauerit: certū eſt tn̄ non
vixiſſe matuſalē poſt diluuiū: ſꝫ eodē anno
fuiſſe defunctū: ſi verū eſt qd̄ de numero
annorū in hebreis codicibꝰ inuenit. De il
lis aūt ſeptuaginta interptibꝰ q̄d mihi vide
atur ſuo loco diligētiꝰ inſerēdū ē: cū ad ipa
tpa q̄ſtū neceſſitas huiꝰ operis poſtulat cō
memorāda adiuuāte dn̄o venerimꝰ. Pre
ſēti. n. ſufficit q̄ſtioni ſcd̄m vtroſq̄ codices
tā lōgas habuiſſe vitas illiꝰ eui homines:
vt poſſet etate viriꝰ qui de duobꝰ q̄s ſolos
terra tunc habuit parētibꝰ ꝑmus ē natꝰ ad
cōſtituendā etiā ciuitatē multiplicari genꝰ
humanum. Ca. xii

Nec. n. vllo mō audiendi ſūt q̄ putāt
aliter annos illis tpibꝰ cōputatos: id eſt tā
te breuitatis vt vnus ānus noſter decē il-
los habuiſſe credat. Quapropter inquiūt
cū audierit q̄ſq̄ vel legerit nōgētos annos
queq̄ vixiſſe: debet intelligere nonaginta.
Decē quippe illi anni vnꝰ annꝰ ē noſter: et
decē noſtri cētū illi fuerūt. Ac ꝑ hoc vt pu
tāt vigintinouē annorū fuit adā quādo genu
it ſeth: ⁊ ipe ſeth viginti habebat ⁊ ſex men
ſes q̄n ex illo natus eſt enos: quoſ appellat
ſcriptura ducētos ⁊ quinq̄ annos. Quo-
niā ſicut iſti ſuſpicant quoꝝ exponimꝰ opi
nionē: vnū annū qualē nūc habemꝰ in de-
cem partes illi diuidebant: ⁊ eaſdem par-
tes annos vocabant. Quarum partium
habet vna q̄dratū ſenariū: eo q̄ deꝰ ſex di Exo. 20
ebus perfecerit opera ſua: vt in ſeptimo re
q̄eſceret. De q̄ re in libro vndecio ſicut po
tui diſputaui. Sexies aūt ſeni q̄ numerꝰ q̄-
dratū ſenariū facit: trigintaſex dies ſūt: q̄
multiplicati decies ad trecentos ſexaginta
ꝑueniūt id ē ad duodecim mēſes lunares.
Propter quinq̄ dies eni reliquos q̄bꝰ ſo-
laris annꝰ implet ⁊ diei q̄drātē ꝓpter quē
q̄ter ductū eo anno q̄ biſextū vocāt vnus
dies adijcit: addebant a veteribus poſtea
dies vt occurreret numerꝰ annorū: q̄s dieſ
romani interkalares vocabāt. Proinde eti
am enos quē genuit ſeth decē ⁊ nouē age-
bat annos q̄n ex illo natꝰ eſt filiꝰ eiꝰ caynā:
q̄s annos dicit ſcriptura cētū nonaginta.
Et deinceps ꝑ oēs generationes in q̄bꝰ ho
minū anni cōmemorant ān diluuiū: nullꝰ
fere in noſtris codicibꝰ inuenit q̄ cū eſſet cē
tū annoꝝ vel infra vel etiā cētū viginti aut
nō multo ampliꝰ genuerit filiū: ſed q̄ mini-
ma etate genuerūt annoꝝ cētū ſexaginta: ⁊
qd̄ excurrit fuiſſe referunt: q̄ nemo inqui-
unt decē annorū hō pōt gignere filios: qui
numeruſ centū appellabāt anni ab illis ho
minibꝰ: ſed in annis ſedecim: ē matura pu
bertas ⁊ ꝓli iā idonea ꝓcreande: q̄s centū
⁊ ſexaginta ānos illa tēpora nuncupabāt.
Ut aūt aliter ānū tūc fuiſſe cōputatū nō ſit
incredibile: adijciūt qd̄ apud pleroſq̄ ſcp-
tores hiſtorie repit egyptios habuiſſe an-
nū q̄ttuor mēſiū acarnanas ſex mēſiū: laui
nios tredecim mēſiū. Piniꝰ ſcd̄us cū cō- Nota plinium de modo cōputādi annos.
memoraſſꝫ relatū fuiſſe in litteris quēdā vi
xiſſe cētū q̄nq̄gintaduos ānos: aliū decē
amplius: alios ducētorū annoꝝ habuiſſe
vitā: alios trecētoꝝ: q̄ſdā ad q̄ngētoſ: ali
os ad ſexcentos: nōnullos ad octingētos
etiā ꝑueniſſe: hec oia ꝓpt initia tpm accidiſſe
arbitratꝰ ē: alij q̄ppe inq̄t eſtate determina-
bāt annū ⁊ alterī hyeme: alij q̄drīptitis tpi
bꝰ ſicut arcades inq̄t: q̄rū anni trimēſes fu-
erūt. Adiecit etiā aliq̄n egyptios q̄rū ꝑuoſ
annos q̄ternorū mēſiū fuiſſe ſupradiximꝰ:

lunęq; ſine eoꝝ limitaſſe ānū. Itaq; apud
eos inq̄t ⁊ ſingla milia ānoꝝ vixiſſe ꝓdūt.
His velut ꝓbabilib⁹ argumētis q̄dā nō de
ſtruētes ſidē ſacrę hui⁹ hiſtorię ſ; aſtruere ni
tētes: ne ſit incredibile ꝙ tā mltos ānos vi
xiſſe referūt antiq̄: ꝑſuaſerūt ſibi nec ſe ſua-
dere impudēt̄ exiſtimāt tā exiguū ſpaciū
tꝑis tūc annū vocatū: vt illi decē ſint vnus
noſter: ⁊ decē nr̄i cētū illoꝝ. Hoc aūt falſiſ
ſimū eſſe documēto euidētiſſimo oſtēdit̄.
Qð añq̄ faciā: n̄ mihi tacēdū videt̄: q̄ cre
dibilioꝛ poſſit eſſe ſuſpitio. Poteram⁹ cer-
te hāc aſſeuerationē ex hebręis codicib⁹ re
darguere atq; cōuincere: vbi adā nō ducē
toꝝ triginta: ſ; cētū triginta annoꝝ fuiſſe re
perit̄ qñ tertiū genuit filiū: qui anni ſi tre-
decim nr̄i ſūt: ꝓculdubio p̄mū genuit quā-
do duodecim vel nō multo ampli⁹ ānoꝝ
fuit. Quis pōt hac ętate generare vſitata
iſta nobiſq; notiſſima lege naturę? Sz hūc
omittam⁹ q̄ fortaſſe etiā qñ creat⁹ ē potuit.
Nō eñ eū tā puū q̄ infātes nr̄i ſūt factū fuiſ
ſe credibile ē. Seth fili⁹ ei⁹ nō ducētoꝝ q̄n
q; ſic nos legim⁹: ſ; cētū q̄nq; fuit qñ genuit
enos: ac ꝑ h̄ ſcd̄m iſtos nōdū habebat vn-
decim annos ętatis. Quid dicā de caynā
ei⁹ filio: q̄ cū apud nos cētū ſeptuaginta re
periat̄ annoꝝ apud hebręos ſeptuaginta
legit̄ fuiſſe qñ genuit malalehel? Quis ge-
nerat homo ſeptēnis: ſi tūc anni ſeptuagin
ta nūcupabant̄ q̄ ſeptē fuerūt? Ca. xiii

Sed cū h̄ dixero: cōtinuo referet̄ illud
iudęoꝝ eſſe mēdaciū: de q̄ ſupi⁹ ſatis
actū ē. Nā ſeptuagīta interp̄tes laudabili
ter celebratos viros potuiſſe mētiri diffici-
le ē. Ubi ſi q̄rā q̄d ſit credibili⁹: iudęoꝝ gē
tē tā lōge lateq; diffuſā: in h̄ cōſcribēdum
mēdaciū vno cōſilio cōſpirare potuiſſe: et
dū alijs inuideant auctoritatē ſibi abſtu-
liſſe veritatē: an ſeptuaginta hoīes q̄ etiā
ipi iudęi erant in vno loco poſitos qñ rex
egypti ptolemę⁹ eos ad h̄ op⁹ aſciuerat: ip
ſam veritatē gētib⁹ alienigenis inuidiſſe: ⁊
cōmunicato iſtud tūc feciſſe ꝯſilio: q̄s non
videat q̄d ꝓcliui⁹ faciliuſq; credat̄? Sz ab
ſit vt prudēs q̄ſpiā: vel iudęos cuiuſlibz ꝑ
uerſitatis atq; malicię tm̄ potuiſſe credat i
codicib⁹ tam multis ⁊ tā longe lateq; diſp-
ſis: vel ſeptuaginta illos memorabiles vi-
ros h̄ de inuidenda gentib⁹ veritate vnum
cōmunicaſſe ꝯſiliū. Credibili⁹ ergo q̄s dix
erit: cū p̄mū de bibliotheca ptolemęi de-
ſcribi iſta ceperūt: tūc aliq̄d tale fieri potu-
iſſe in codice vno: ſcz p̄mitu⁹ inde deſcrip-

De ſeptuaginta interp̄tibus et ptolemeo philadelpho euſebi⁹ ſcpſit i chronicis. P⁹ ptolemeū filiū lagi regnauit in egypto ptolemeus philadelph⁹ annis. xxxviij. H̄ iudęos q̄ in egypto erant liberos eē p̄mi ſit. ⁊ vaſa eleazaro pōtifici hieroſolimoꝝ votiua trāſmittēs diuinas ſcripturas i grecā vocē de hebrea lingua ꝑ lxx. interp̄tes trāſferri curauit q̄s i alexandria bibliotheca habuit q̄s etiā ſibi ex oī genere lr̄aturę comparauit.

to vñ tā latius emanaret: vbi potuit q̄dem
accidere etiā ſcriptoris error. Sz h̄ in illa
q̄ſtiōe de vita matuſalē n̄ abſurdū ē ſuſpica
ri: ⁊ in illo alio vbi ſupantib⁹ viginti q̄ttuoꝛ
annis ſūma nō cōuenit. In his aūt in q̄b⁹
continuat̄ ipſi⁹ mēdoſitatis ſimilitudo ita
vt añ genitū filiū q̄ ordini inſerit̄ alibi ſuꝑ-
ſint centū anni alibi deſint: poſt genitū aūt
vbi deerāt ſuꝑſint vbi ſuperāt deſint: vt ſū
ma cōueniat: ⁊ hoc in p̄ma: ſecūda: tertia:
q̄rta: quinta: ſexta: ſeptimaq; generatione
inuenit̄: videt̄ habere q̄ndā ſi dici pōt er-
roꝛ ipſe cōſtantiā: nec caſū redolet: ſed idu
ſtriā. Itaq; illa diuerſitas numeroꝝ alit̄ ſe
habētiū in codicib⁹ grecis ⁊ latinis: alit̄ in
hebręis vbi nō ē iſta de cētū annis pri⁹ ad
ditis: ⁊ poſtea detractꝭ ꝑ tot generatōes ꝯti
nuata paritas: nec malicię iudęoꝝ: nec
diligētię vel prudētię ſeptuaginta interp̄-
tū: ſ; ſcriptoris tribuat̄ errori: q̄ de bibliothe
ca ſupradicti regis codicē deſcribēdū p̄ri-
mus accepit. Nā etiā nūc vbi numeri non
faciūt intentū ad aliq̄d qð facile poſſit in-
telligi: vel quod appareat vtiliter diſci: et
negligenter deſcribuntur: et negligentius
emendantur. Quis eniz exiſtimet ſibi eſſe
diſcēdū q̄t milia hoīm tribus iſrael ſingula
tim hr̄e potuerīt: qñ ꝓdeſſe aliq̄d n̄ putat̄:
et q̄tus q̄ſq; hominū eſt: cui ꝓfūditas vti
litatis hui⁹ appareat? Hic v̄o vbi ꝑ tot cō-
textas generationes centū anni alibi aſſūt
alibi deſūt: ⁊ poſt natū q̄ cōmemorandus
fuerat filiū deſūt vbi affuerūt: aſſūt vbi de
fuerūt: vt ſūma cōcordet: nimirū cū vellet
ꝑſuadere q̄ h̄ fecit: ideo numeroſiſſimos an
nos vixiſſe antiq̄s ꝙ eos breuiſſimos nū-
cupabant: ⁊ hoc de maturitate pubertatis
qua idonea filij gignerentur conaret̄ oſten
dere: atq; ideo in illis centū annis decē no
ſtros inſinuādos putaret incredulis: ne ho
mines tamdiu vixiſſe recipe in fidē nollēt:
addidit cētū vbi gignēdis filijs habilē nō
inuenit ętatē: eoſdēq; poſt genitos filios vt
congrueret ſūma detraxit. Sic q̄ppe voluit
credibiles facere idoneaꝝ generandę plis
ꝯueniētias ętatū: vt tn̄ numero nō frauda-
ret vniuerſas ętates viuētū ſinguloꝝ. Qð
aūt in ſexta generatione id nō fec̄: h̄ ipſū ē
qð magꝭ mouet illū ideo feciſſe cū res quā
dicim⁹ poſtulauit: q꞉ nō fec̄ vbi nō poſtula
uit. Inuenit nāq; in eadē generatōe apud
hebręos vixiſſe iareth añq̄ genuiſſz enoch
centum ſexagintaduos annos: q̄ ſcd̄m illā
rōnē breuiū annoꝝ fiūt anni ſedecim ⁊ ali-

quid minꝰ q̄ꝫ mēſes duo: q̄ iā etas apta ē
ad gignēdū: ⁊ iō addere cētū ānos breues
vt nr̄i vigintiſex fierent neceſſe nō fuit: nec
poſt natū enoch eoſ detrahere q̄s nō addi
derat añ natū. Sic factū ē: vt hinc nulla eſ
ſet inter codices vtroſqꝫ varietas. Sꝫ rur-
ſus mouet cur ī octaua generatōe añq̄ꝫ de
matuſalē naſcerek lamech: cū apō hebreoſ
legāk cētū .lxxxij. āni: vigintiduo anni mi
nus inueniūk in codicibꝰ nr̄is: vbi potiꝰ ad
di cētū ſolēt: ⁊ poſt genitū lamech cōplēdā
reſtituūk ad ſūmā q̄ in codicibꝰ vtriſqꝫ non
diſcrepat. Si em̄ cētū ſeptuaginta ānos ꝓ
pter pubertatis maturitatē: decē ⁊ ſeptē vo
lebat intelligi: ſic nihil addere: ita nihil de
trahere iā debebat: qꝛ inuenerat etatē ido-
neā generationi filiorū. ꝓpter quā in alijs
cētū ānos vbi eā nō inueniebat: addebat.
Hoc aūt de viginti ānis merito putaremꝰ
cauſa mendoſitatis accidere potuiſſe: niſi
eos ſic priꝰ detraxerat reſtituere poſtea cu-
raret: vt ſūme cōueniret integritas. An for
te aſtutiꝰ factū exiſtimādū ē: vt illa q̄ centū
anni priꝰ ſolēt adijci: ⁊ poſtea detrahi oc-
cultarek induſtria: cuꝫ ⁊ illic vbi neceſſe nō
fuerat nō q̄dē de cētū annis: verūtn̄ de q̄ꝫ-
tocūqꝫ numero priꝰ detracto poſt reddito
tale q̄d fieret. Sꝫ quomodolibet iſtud acci
piak: ſiue credak ita eſſe factū: ſiue nō cre-
datur: ſiue poſtremo ita ſiue non ita ſit: re-
cte fieri nullomō dubitauerim vt cū diuer-
ſū aliq̄d in vtriſqꝫ codicibꝰ inuenik: qn̄ q̄dē
ad fidē rerū geſtaꝝ vtrūqꝫ eſſe nō pōt verū
ei lingue potiꝰ credak vn̄ ē in aliā ꝑ interp-
tes facta trāſlatio. Nā in q̄buſdā etiā codi
cibꝰ grecis tribꝰ: ⁊ vno latino: ⁊ vno etiam
ſyro int̄ ſe ꝯſentiētibꝰ inuētꝰ ē matuſalē ſex
annis añ diluuiū fuiſſe defunctꝰ. C. XIIII

Nunc iā videamꝰ q̄ nā mō euidēt poſ-
ſit oſtēdi n̄ tā breues vt illi decē vnꝰ
eēt noſter: ſ tāte ꝓlixitatis annos q̄ꝫte nūc
habemꝰ q̄s vtiqꝫ circuitꝰ ꝯficit ſolis in illoꝝ
Gen.7 hoim vita ꝓlixiſſima cōputatos. Sexcēte
ſimo nēpe anno vite noe: ſcriptū ē factū eē
diluuiū. Cur ḡ ibi legik: ⁊ aq̄ diluuij facta ē
ſup terrā ſexcēteſimo anno vite noe: ſecūdi
mēſis ſeptima: ⁊ viceſima die mēſis: ſi annꝰ
ille minimꝰ q̄les decē faciūt vnū nr̄m trigi
taſex dies habebat: Tā illꝰ q̄ppe annꝰ ſi an
tiquo more h̄ nomē accepit: aut nō habet
mēſes: aut mēſis eiꝰ ē triduū: vt habeat du
odecim mēſes. Quō igik h̄ dictū ē ſexcēte-
ſimo anno ſcd̄i menſis ſeptima ⁊ viceſima
die mēſiſ: niſi qꝛ tales q̄les nūc ſūt etiā tūc
erant mēſes: Nā q̄ pacto aliter viceſimo et
ſeptimo die ſcd̄i mēſis diceret ceptū eē di-
luuiū. Deinde poſtea in fine diluuij ita le-
gik: ⁊ ſedit arca in mēſe ſeptīo ſeptīa ⁊ vice Gen.8
ſima die mēſis ſup mōtes ararach. Aqua
aūt minuebak vſqꝫ ad vndecimū mēſē: in
vndecimo aūt mēſe pīma die mēſis apparu
erūt capita mōtiū. Si igik tales mēſeſ erāt:
tales ꝑfecto ⁊ anni erāt q̄les nūc habemꝰ.
Mēſes q̄ppe illi triduani viginti ⁊ ſeptem
dies habere non poterāt. Aut ſi ꝑs triceſi
ma tridui tūc appellabāk dies: vt oim ꝓpor
tiones minuāk: ḡ nec toto q̄triduo nr̄o fa-
ctū ē illud tā grāde diluuiū qō mēorak fa-
ctū q̄draginta diebꝰ ⁊ q̄draginta noctibꝰ.
Quis hāc abſurditatē ⁊ vanitatem ferat.
Proinde remoueak h̄ error q̄ ꝯiectura falſa
ita vult aſtruere ſcripturaꝝ nr̄aꝝ fidē vt ali
bi deſtruat. Prorſus tātꝰ etiā tūc dies fuit
q̄ꝫtꝰ ⁊ nūc ē: quē viginti ⁊ q̄ttuor hore diur
no curriculo nocturnoqꝫ termināt. Tātꝰ
mēſis q̄ꝫtus ⁊ nūc eſt: quē luna cepta ⁊ fini
ta ꝯcluſit. Tantꝰ annꝰ q̄ꝫtus ⁊ nūc ē: quē
duodecim mēſes lunares additis ꝓpt̄ cur
ſū ſolarē q̄nqꝫ diebꝰ ⁊ q̄drāte conſūmant.
Tantꝰ anni ſexcēteſimi vite noe ſcd̄s erat
mēſis: eiuſqꝫ mēſis viceſimꝰ ⁊ ſeptimꝰ dieſ
qn̄ cepit eſſe diluuiū: in q̄ dies quadragin-
ta cōtinuate ingētes pluuie memorāk. qui
dies n̄ binas ac paulo ampliꝰ horas habe
bāt: ſ vicenas ⁊ q̄ternas die noctuqꝫ trāſa
ctas. Ac ꝑ h̄ tā magnos annos vixerūt illi
antiq̄ vſqꝫ ampliꝰ q̄ꝫ nōgētos: q̄ꝫtos poſtea Gen.25
vixit abraā cētū ſeptuagintaq̄nqꝫ: ⁊ pꝰ euꝫ Gen.35
filiꝰ eiꝰ iſaac cētū octoginta: ⁊ filiꝰ eiꝰ iacob
ꝓpe cētū q̄nq̄gīta: ⁊ q̄ꝫtos int̄poſita aliq̄ꝫta
etate moyſes cētū viginti: ⁊ q̄ꝫtos etiā nūc Deut.34
viuūt hoies ſeptuaginta vel octoginta vel
nō multo ampliꝰ: de q̄bꝰ etiā dictū ē. Et am Ps.89
pliꝰ eoꝝ labor ⁊ dolor. Illa vō numeroꝝ va
rietas q̄ int̄ codices hebreos inuenik ⁊ no-
ſtros: neqꝫ de hac āntiq̄rū lōgeuitate diſſen-
tit: ⁊ ſi q̄d habet ita diuerſū vt verū eē vtrū
qꝫ nō poſſit: reꝝ geſtaꝝ fides ab ea lingua
repetēda ē: ex q̄ interp̄tatū eſt qō habemꝰ.
Que facultas cū volētibꝰ vbiqꝫ gētiū pre
ſto ſit: nō tn̄ vacat qꝫ ſeptuaginta interp̄tes
in plurimis q̄ diuerſa dicere videnk: ex he-
breis codicibꝰ emēdare auſus ē nemo. Nō
eni ē illa diuerſitas putata mēdoſitas: nec
ego vllo mō putādū exiſtimo. Sꝫ vbi n̄ eſt
ſcriptoris error: aliq̄d eos diuino ſpū vbi
ſenſus eēt cōſentaneꝰ ꝟitati ⁊ p̄dicās veri-
tatē: nō interp̄tātiū more: ſ ꝓphetantiū li-

bertate aliter dicere voluiſſe credẽdum ẽ.
Eſt merito nõ ſolũ hebreis: verũ etiã ipſis
cũ adhibet teſtimonia de ſcripturis vti apo
ſtolica fuerit auctoritas. Sꝫ hic me oppoꝛ
tuniore loco ſi deꝰ adiuuerit ꝓmiſi diligẽ-
tiꝰ locuturũ: nũc qđ inſtat expediã. Nõ eni
ambigẽdũ ẽ ab hoĩe q̃ ex ꝑmo hoĩe natꝰ ẽ
pꝛimꝰ qñ tãdiu viuebãt potuiſſe ꝯſtitui ci-
uitatẽ ſane terrenam nõ illã q̃ dicit̃ ciuitas
dei: de q̃ vt ſcriberemꝰ laboꝛẽ tãti huiꝰ ope
ris in manꝰ ſuſpſimꝰ. Ca. XV

Placet ꝙ aliq̃s. Ita ne credẽdũ ẽ homi
nẽ filios inceſſant̃ generaturũ: nec ha
bẽtẽ ꝓpoſitũ ꝯtinẽtię cẽtũ ⁊ ampliꝰ: vel ſe-
cũdũ hebręos nõ multo minꝰ id ẽ octogin
ta. lxx. lx. annos a concũbendi ope vaca-
uiſſe: aut ſi non vacaret: nihil ꝓlis gignere
potuiſſe: Hęc q̃ſtio duobus modis ſoluit̃.
Aut eni tãto ſerioꝛ fuit ꝓpoꝛtiõe pubertas
q̃to vitę totiꝰ maioꝛ ãnoſitas: aut qđ magꝭ
video eſſe credibile: nõ hic ꝑmogeniti filij
cõmẽoꝛati ſũt: ſꝫ q̃s ſucceſſiõis oꝛdo poſce
bat: vt ꝑueniret̃ ad noe: a q̃ rurſꝰ ad abra
am videmꝰ eſſe ꝑuentũ: ac deinde vſq; ad
certũ articulũ tp̃is: q̃tũ opoꝛtebat ſignari
etiã generatiõibꝰ cõmemoꝛatis curſũ gloꝛi
oſiſſime ciuitatis in h̃ mũdo ꝑegrinãtis et
ſupnã patriã requirẽtis. Qđ eni negari nõ
põt: pꝛioꝛ oĩm cayn ex cõiũctione maris et
feminę natus ẽ. Neq; eni illo nato dixiſſet
Gene. 4 adã qđ dixiſſe legit̃. Acq̃ſiui hoĩeꝫ ꝑ deuꝫ
niſi illis duobꝰ ipſe fuiſſet hõ naſcẽdo ad-
Ibidem. ditꝰ ꝑmꝰ. Hunc ſecutꝰ abel quẽ maioꝛ frat̃
occidit ꝑfigurationẽ q̃daꝫ ꝑegrinãtis ciui
tatꝭ dei ꝙ eſſet ab impijs ⁊ q̃dãmõ terrige-
nis id ẽ terrenã originẽ diligẽtibꝰ: ⁊ terrenę
ciuitatꝭ terrena felicitate gaudẽtibꝰ: ꝑſecu
tiones iniq̃s paſſura pꝛimus oñdit. Sꝫ q̃t
annoꝝ erat adã cũ eos genuit nõ apparet.
Exinde digerũt̃ generatiões alię de cayn:
alię de illo quẽ genuit adã in eiꝰ ſucceſſio-
ne quẽ frat̃ occidit: ⁊ appellauit nomẽ illiuſ
Gene. 4 ſeth: dicẽſ vt ſcriptũ ẽ. Suſcitauit eni mihi
deꝰ ſemẽ aliud ꝓ abel quem occidit cayn.
Cũ itaq; iſtę duę ſeries generationuꝫ vna
de ſeth altera de cayn: has duas de q̃bus
agimus diſtinctis oꝛdinibꝰ inſinuẽt ciuita
tes: vnã cęleſtẽ in terris ꝑegrinãtẽ: alteraꝫ
terrenaꝫ terrenis tanq̃ ſola ſit gaudijs in-
hęrẽtẽ vel inhiantẽ: nullꝰ de ꝓgenie cayn
cũ dinumerata ſit ꝯnumerato adã vſq; ad
octauã generationẽ: q̃t annoꝝ fuiſſet expſ-
ſus ẽ qñ genuit eũ q̃ cõmemoꝛat̃ poſt euꝫ.
Noluit eni ſpũs dei in terrenę ciuitatis ge
nerationibꝰ tp̃a notare añ diluuiũ: ſꝫ in cę-
leſtis maluit: tanq̃ eſſent memoꝛia dignio-
res. Poꝛro auteꝫ ſeth quãdo natus ẽ non
q̃dẽ taciti ſũt anni pr̃is eiꝰ ſꝫ iã genuerat ali
os: ⁊ vtruꝫ ſolos cayn ⁊ abel: affirmare q̃s
audeat: No eni q2 ſoli noĩati ſũt ꝓpter oꝛ-
dines generationũ q̃s cõmemoꝛare opoꝛ-
tebat: iõ ꝯſequẽs videri debet ſolos fuiſſe
tũc generatos ex adã. Cum eni ſilẽtio co-
optis oĩm noĩbꝰ cęteroꝝ legat̃ eũ genuiſſe
filios ⁊ filias: q̃ta fuerit iſta ꝓles eiꝰ q̃s pſu
mat aſſerere: ſi culpã temeritatꝭ euitat: Po
tuit q̃ppe adã diuinitꝰ admonitꝰ dicere po
ſtea q̃ ſeth natꝰ ẽ: ſuſcitauit eñi mihi deꝰ ſe
mẽ aliđ ꝓ abel: qñ talis erat futurꝰ q̃ ipleret
illiꝰ ſãctitatẽ: nõ ꝙ ipſe ꝑoꝛ poſt eũ tp̃is oꝛ-
Gene. 5 dine naſceret̃. Deinde qđ ſcp̃tũ ẽ: vixit au
tẽ ſeth q̃nq; ⁊ ducẽtos annos: vel ſcđm he
bręos quinq; ⁊ cẽtũ ãnos ⁊ genuit enos: q̃s
poſſit niſi incõſideratꝰ aſſeuerare hũc eius
ꝑmogenitũ fuiſſe: vt admirãtes merito req̃
ramꝰ: quõ ꝑ tot annos immunis fuerit a ꝯnu
bio ſine vllo ꝓpoſito cõtinẽtię: vł nõ genu
erit ꝯiugatꝰ qñ q̃dẽ etiã de ipſo legit̃ ⁊ ge-
nuit filios ⁊ filias: ⁊ fuerũt oẽs dies ſeth du-
odecim ⁊ nõgẽti anni ⁊ moꝛtuꝰ ẽ: Atq; ita
deinceps q̃rũ anni cõmemoꝛãt̃: nec filios
filiaſq; genuiſſe reticẽt̃. Ac ꝑ h̃ nõ apparet
oĩno: vtrũ q̃ noĩat̃ genitꝰ: ipſe fuerit ꝑmoge
nitus: imo vero qm̃ credibile non eſt pr̃es il
los ętate tam lõga aut impubes fuiſſe: aut
ꝯiugibꝰ caruiſſe vel fętibꝰ: nec illos eoꝝ fi-
lios ꝑmos eiſ natos fuiſſe credibile ẽ. Sed
cũ ſacrę ſcp̃toꝛ hiſtoꝛię ad oꝛtũ vitã q; noe
cuiꝰ tp̃e diluuiũ factũ ẽ ꝑ ſucceſſiones ge-
nerationũ notatis tp̃ibꝰ intẽderet ꝑuenire
eas vtiq; cõmemoꝛauit: nõ q̃ ꝑmis ſuis pa
rẽtibꝰ fuerint: ſꝫ q̃ in ꝓpagationis oꝛdine ve
nerint. Exempli gr̃a: q̃ id fiat apertiꝰ aliq̃d
interponaꝫ: vñ nullꝰ ãbigat fieri potuiſſe qđ
Math. 1 dico. Euãgeliſta mathęꝰ generationẽ dñi-
cę carnis ꝑ ſeriem parẽtũ volẽs cõmẽdare
memoꝛię: oꝛdines a pr̃e abraã atq; ad da-
uid ꝑmitꝰ vt ꝑueniret intẽdẽs: abraaꝫ inq̃t
genuit iſaac: cur nõ dixit hyſmael quẽ ꝑmi
tus genuit: Iſaac auteꝫ inq̃t genuit iacob.
Cur nõ dixit eſau: q̃ eiꝰ ꝑmogenitꝰ fuit: Qꝛ
ſcꝫ ꝑ illos ad dauid ꝑuenire nõ poſſet. De
inde ſeq̃t̃. Iacob aũt genuit iudã ⁊ fratres
eiꝰ. Nũq̃d iudas ꝑmogenitꝰ fuit: Iudaſ in
q̃t genuit phares ⁊ zara. Nec iſtoꝝ gemi-
noꝝ aliq̃s fuit ꝑmogenitꝰ iudę ſꝫ añ illos iã
tres genuerat. Eos itaq; tenuit ĩ oꝛdĩe ge-
nerationũ: ꝑ q̃s ad dauid atq; inde q̃ intẽ-

derat ꝑueniret. Ex q̄ intelligi pōt veteres
q̄ꝫ hoīes añ diluuiū ñ ꝓmogenitos: ſ; eos
fuiſſe cōmemoratos: ꝑ quos ſuccedētium
ordo generationū ad noe patriarchā du-
ceret: ne ſerie pubertat' illoꝝ obſcure ꝛ nō
neceſſaria q̄ſtio nos fatiget. ¶ Ca.XVI

35.q.i. Cum igit gen' hūanū: poſt primā co-
pulā viri facti ex puluere: ꝛ ꝯiug' ei'
ex viri latere marū feminarūq; cōiūctiōe
opus haberet vt gignendo multiplicaret:
nec eſſent vlli hoīes niſi q̄ ex illis duob' na
ti fuiſſent: viri ſorores ſuas cōiuges acce-
perūt. Quod ꝓfecto q̄to ē āntiqui' cōpellē
te neceſſitate: tāto poſtea factū ē dānabili'
religione ꝓhibēte. Habita ē enī rō rectiſſi-
ma caritatis: vt homīes q̄bus eēt vtilis at
q; honeſta concordia: diuerſarū neceſſitu
dinū vinculis necterent: nec vnus in vna
multas haberet ſ; ſingule ſpargerent in ſin
gulos ac ſic ad ſocialē vitā diligēti' colligā
dā: plurime plurimos obtinerent. Pater
quippe ꝛ ſocer duarū ſunt neceſſitudinum
noīa. Ut ergo aliū q̄ſq; habeat patrē: aliū
ſocerum: numeroſius ſe caritas porrigit.
Utrūq; aūt vnus adā eſſe cogebat: ꝛ filijſ
ꝛ filiab' ſuis qñ fratres ſororeſq; cōnubio
iungebāt. Sic ꝛ eua vxor ei' vtriuſq; ſexui fi
liorū fuit ꝛ ſocrus ꝛ mater. Que ſi due fe-
mine fuiſſent: mater altera ꝛ ſocrus altera:
copioſius ſe ſociabilis dilectio colligaret.
Ipſa deniq; iā ſoror q̄ etiā vxor fiebat: du
as tenebat vna neceſſitudines: quib' ꝑ ſin
gulas diſtributis vt altera eſſet ſoror: alte
ra vxor: hominū numero ſocialis ꝓpinq̄-
tas augeret. Sꝫ h̄ vñ fieret tūc nō erat: qñ
niſi fratres ꝛ ſorores ex illis duobus ꝑmis
nulli hoīes erant. Fieri ergo debuit qñ po
tuit: vt exiſtēte copia vñ ducerent vxores
q̄ nō erāt iam ſorores. Et non ſolū illud vt
fieret nulla neceſſitas eſſet. verū etiā ſi fie-
ret nefas eſſet. Nam ſi nepotes ꝑmorū ho
minū q̄ iā cōſobrinas poterāt accipere cō
iuges ſororib' matrimonio iungerēt: nō iā
due ſ; tres in hoīe vno neceſſitudines fie-
rent: q̄ ꝓpter caritatē numeroſiore ꝓpinq̄-
tate nectēdā: diſſeminari ꝑ ſingulos ſingu
le debuerūt. Eſſet enī vn' homo filijs ſuis
fratri ſcilicet ſororiq; cōiugib' ꝛ pater ꝛ ſo
cer et auunculus: ita ꝛ vxor eius: eiſdem
coniugib' filijs: ꝛ mater ꝛ amita: ꝛ ſocrus.
Ideoq; inter ſe filij coꝝ nō ſolū eſſēt fratres
atq; cōiuges: verū etiā ꝯſobrini: q2 ꝛ fratꝝ
filij. Omnes aūt iſte neceſſitudines q̄ vni
homini tres hoīes ꝯnectebāt nouē conne-
cterēt: ſi eſſent in ſingulis ſingule: vt vnus
homo haberet alterā ſororē alterā vxorē:
alterā ꝯſobrinā: alteꝝ pr̄eꝫ: et alteꝝ auūcu
lū: alteꝝ ſoceꝝ: alterā matrē: alterā amitā:
alterā ſocꝝ: atq; ita ſe ñ i paucitate coarta
tū: ſ; lati' atq; numeroſi' ꝓpinquitatib' cre
bris vinculū ſociale diffunderet. Qd' hūa
no genere creſcēte ꝛ mltiplicato: etiā inter
ipſos deorū multoꝝ falſorūq; cultores ſic
obſeruari cernim': vt etiā ſi ꝑuerſis legib'
ꝑmittant fraterna cōiugia: melior tamē cō
ſuetudo ipſam malit exhorrere licentiā. Et
cū ſorores accipe in matrimoniū ꝑmis hu
mani generis tꝑib' oīno licuerit: ſic aduer
ſet: quaſi nūq; licere potuerit. Ad hūanuꝫ
enī ſenſuꝫ: vel alliciendū vel offendendū:
mos valet plurimū. Qui cuꝫ in hac cauſa
moderationē icōcupiſcētie cohercear: euꝫ
deſignari atq; corrūpi merito eſſe nefariuꝫ
iudicat. Si enī iniquū ē auiditate poſſidē
di trāſgredi limitē agroꝝ: q̄to ē iniqui' libi
dine cōcūbendi ſubuertere limitem morū:
Expti aūt ſum' in cōnubijs ꝯſobrinaꝝ eti
am noſtris tꝑib' ꝓpter graduꝫ ꝓpinquita
tis fraterno gradui ꝓximū q; raro per mo-
res fiebat: qd' fieri ꝑ legeſ licebat: q2 id nec
diuina ꝓhibuit: nec nōdū ꝓhibuerat lex hu
mana. Uerūtamē factū etiā licitū ꝓpter vi
cinitatē horrebat illicitū: ꝛ qd' fiebat cū cō-
ſobrina: pene cū ſorore fieri videbat: q2 et
ipſi int' ſe ꝓpter tā ꝓpinquā cōſanguinita
tē fratres vocant: ꝛ pene germani ſūt. Fuit
aūt antiq̄s patrib' religioſe cure: ne ipſa ꝓ
pinquitas ſe paulatim ꝓpaginū ordinib'
dirimēs longi' abiret ꝛ ꝓpinq̄tas eſſe deſi
ſteret: eā nōdū longe poſitā rurſus matri-
monij vinculo colligare: ꝛ quodāmodo re
uocare fugienteꝫ. Uñ iā pleno hoīb' orbe
terraꝝ: nō quideꝫ ſorores ex patre vel ma-
tre. vel ex ambob' ſuis parentib' natas: ſ;
tñ amabāt de ſuo genere ducere vxores.
Uerūtñ q̄s dubitet honeſti' h̄ tꝑe etiā ꝯſo
brinarū ꝓhibita eē cōiugia: ñ ſolū ſcd̄m ea
q̄ diſputauim' ꝓpter multiplicādas affini
tates ne habeat duas neceſſitudines vna
ꝑſona cuꝫ due poſſint eas habere ꝛ nūer'
ꝓpinquitatis augeri: ſ; etiā q2 neſcio quō
ineſt hūane verecūdie q̄ddā naturale atq;
laudabile: vt cui debet cauſa ꝓpinq̄tatis
verecūdū honorē ab ea ꝯtineat q̄uis gene
ratricē tñ libidinē de q̄ erubeſcere videm'
ꝛ ipſaꝫ pudicitiā cōiugalē. Copulatio igit
maris ꝛ femine q̄tū attinet ad gen' morta
liū q̄ddā ſeminariū eſt ciuitatis: ſ; terrena

ciuitas generatione tantūmō: cęleſtis aūt
etiā regeneratione opus habet: vt noxam
generationis euadat. Utrū aūt aliqđ fue-
rit: vel ſi fuit quale fuerit corꝑale atqꝫ viſi-
Geñ.j7 bile regenerationis ſignū ante diluuiū: ſicͤ
abrahę circūciſio poſtea ē imꝑata: ſacra hi-
ſtoria tacet. Sacrificaſſe tñ deo etiaꝫ illos
antiquiſſimos hoīes nō tacet: qđ ⁊ in duo
Geñ.8 bus primis fratrib⁹ claruit: ⁊ noe poſt dilu
uiū cū de arca fuiſſet egreſſus hoſtias deo
legiť imolaſſe. De q̄ re in ꝑcedētib⁹ libris
iā diximꝰ nō ob aliud demones arrogātes
ſibi diuinitatē deoſqꝫ ſe credi cupiētes ſibi ex
petere ſacrificiū: ⁊ gaudere huiuſmodi ho
noꝛib⁹: niſi qꝛ verū ſacrificiū vero deo de-
beri ſciunt. Ca. XVII

Cum ergo eſſet adaꝫ vtriuſqꝫ generis
pater: id ē ⁊ cui⁹ ſeries ad terrenā ⁊ cui⁹ ſe-
ries ad cęleſtē ꝑtinet ciuitatē: occiſo abel
atqꝫ in eius interfectione cōmēdato mira-
bili ſacramēto: facti ſūt duo patres ſingu-
loꝝ generū cayn ⁊ ſeth: in quoꝝ filijs q̄s
cōmemorari oportebat: duaꝝ iſtaꝝ ciuita
tū in genere mortaliū euidenti⁹ indicia cla
Geñ.4 re ceperūt. Cayn quippe genuit enoch ī cu
ius noīe condidit ciuitatē terrenā: ſcꝫ non
ꝑegrinantē in hoc mūdo: ſed in ei⁹ tꝑali pa
ce ac fęlicitate q̄ſcētē. Cayn aūt interꝑta-
tur poſſeſſio: vnde dictuꝫ ē qñ natuſ ē: ſiue
Geñ.4 a patre: ſiue a matre ei⁹. Acquiſiui hoīem
ꝑ deū. Enoch vō interꝑtať dedicatio: hic
eñi dedicať terrena ciuitas vbi condiť qm̄
hic habet euꝫ quē intendit ⁊ appetit finem.
Porro ille ſeth reſurrectio iterꝑtať: ⁊ enos
fili⁹ eius interꝑtať homo: nō ſicut adā. Et
ipſum eñ nomē interꝑtať homo: ſed cōe
ꝑhibeť eſſe in illa lingua id ē hebręa maſ-
Geñ.5 culo ⁊ feminę. Nā ſic de illo ſcriptū ē. Ma
ſculū ⁊ feminaꝫ fecit eos: ⁊ benedixit illos:
⁊ cognominauit nomē eoꝝ adaꝫ. Uñ non
ambigiť ſic appellatā fuiſſe feminā euā ꝓ-
prio nomine: vt tñ adā qđ interꝑtať hō no
mē eſſet amboꝝ. Enos aūt ſic interꝑtať
homo vt h̄ nō poſſe feminā nuncupari ꝑi-
ti lingue illi⁹ aſſeuerent: tanq̄ fili⁹ reſurre-
ctionis: vbi nō nubēt: neqꝫ vxores ducēt.
Nō eñi erit ibi generatio: cū illud ꝑduxe-
rit regeneratio. Quare ⁊ hoc nō incaſſum
notādū arbitroꝛ: qꝛ in his generatiōib⁹ q̄ ꝓ
pagať ex illo qui ē appellat⁹ ſeth: cū genu
iſſe filios filiaſqꝫ dicať: nulla ibi genita no-
minatim femina expſſa ē. In his aūt q̄ pro
pagāť ex cayn: in ipſo fine q̄uſqꝫ ꝓtēdūť
nouiſſima femina genita noīať. Sic enim
legitur. Matuſael genuit lamech: et ſūpſit Geñ.4
ſibi lamech duas vxores: nomē vni ada: ⁊
nomē ſcdę ſella. Et peperit ada iabel. Hic
erat pater habitātū in tabernaculis pecu-
rarioꝝ. Et nomē fratris ei⁹ iubal: hic fuit q̄
oſtendit pſalteriū ⁊ citharā. Sella aūt pe-
perit ⁊ ipſa tubalcaym ⁊ erat erarius ⁊ mal
leatoꝛ ęramēti ⁊ ferri. Soroꝛ āt tubalcaym
noema. Huc vſqꝫ porrectę ſūt oēs genera
tiones cayn: q̄ ſūt oēs ab adā octo ānume
rato ipſo adā: ſeptē ſcꝫ vſqꝫ ad lamech qui
duarū maritus vxoꝝ fuit: ⁊ octaua ē gene
ratio in filijs ei⁹ in quib⁹ cōmemorať et fę-
mina. Ubi elegāť ſignificatū ē terrenā ciui
tē vſqꝫ in ſui finē carnales habiturā gene-
ratiōnes: q̄ mariū feminarūqꝫ cōiunctione
ꝓueniunt. Uñ ⁊ ipſe qđ ꝑter eas nuſq̄ re-
periť ante diluuiū: noīb⁹ ꝓprijs exꝑmunť
vxores illi⁹ hoīs q̄ nominať hic nouiſſim⁹
pater. Sicut aūt cayn qui interꝑtať poſſeſ
ſio: terrenę cōditoꝛ ciuitatis: ⁊ filius ei⁹ in
cui⁹ noīe condita ē enoch qui interꝑtať de
dicatio: indicat iſtā ciuitatē ⁊ initiū ⁊ fineꝫ
habere terrenū. vbi nihil ſperať ampli⁹ q̄
qđ ī hoc ſeculo cerni pt: ita ſeth qui interꝑ
tať reſurrectio cū ſit generationū ſeoꝛſū cō
memorataꝝ pater: quid de filio eius ſacra
hiſtoria dicat intuendū ē. Ca. XVIII

Et ſeth inquit natus ē filius: ⁊ nomi- Geñ.4
nauit nomen eius enos. Hic ſpera-
uit inuocare nomen domini dei. Nempe
clamat atteſtatio veritatis. In ſpe igiť vi-
uit homo fili⁹ reſurrectionis: in ſpe viuit q̄
diu ꝑegrinať hic ciuitas dei q̄ gigniť ex fi-
de reſurrectionis chriſti. Ex duob⁹ nāqꝫ il
lis hoīb⁹ abel qui interꝑtať luct⁹ ⁊ ei⁹ fratre
ſeth qui interꝑtať reſurrectio: moꝛſ xp̄i ⁊ vi
ta ei⁹ ex mortuis figurať. Ex q̄ fide gigniť
hic ciuitas dei id ē hō q̄ ſperauit inuocare
nomē dñi dei. Spe eñi ſalui facti ſum⁹ ait Roma.8
ap̄lus. Spes aūt q̄ videť nō eſt ſpes. Qđ
eñi videt q̄s. quid ſperat? Si aūt qđ nō vi
dem⁹ ſperam⁹: ꝑ patiētiā expectam⁹. Naꝫ
q̄s vacare h̄ exiſtimet ab altitudine ſacra-
menti? Nunq̄d eñi abel nō ſperauit inuoca
re nomē dñi dei: cui⁹ ſacrificiū ſcriptura tā
acceptū deo fuiſſe cōmemorat? Nunq̄d ip
ſe ſeth nō ſperauit inuocare nomē dñi dei:
de q̄ dictū ē: ſuſcitauit eñi mihi de⁹ ſemen Geñ.4
aliud ꝓ abel? Cur ergo huic ꝓprie tribuiť
qđ pioꝝ oīm intelligiť eſſe cōmune: niſi qꝛ
oportebat in eo q̄ de patre generationū in
melioꝛē partē: h̄ ē ſupnę ciuitatis ſeparatū
ꝑm⁹ cōmemorať exoꝛt⁹: ꝑfigurari hoīeꝫ id

eſt hominū ſocietatē: q̄ nō ſcd̄m vires terre
ne felicitatis ſed ſcd̄m deū viuit in ſpe feli-
citatis eterne? Nec dictuʒ eſt: hic ſperauit
in dominū deū: aut hic inuocauit nomen
dn̄i dei: ſed hic ſperauit inq̄t inuocare no-
mē dn̄i dei. Quid ſibi h̄ vult ſperauit inuo
care: niſi q2 ꝓphetia eſt exorturū ꝑplm qui
ſcd̄m electionē gratie inuocaret nomē dn̄i
Roma.10 dei: hoc eſt qḋ ꝑ aliū ꝓphetā dictū ē aplus
de h̄ populo intelligit ad dei gratiā ꝑtinere.
Johel.2 Et erit om̄is quicūqȝ inuocauerit nomen
dn̄i ſalu⁹ erit. Hoc eni ipſū qḋ dicit: ⁊ noīa
uit nomē ei⁹ enos qḋ interp̄tat homo: ac
deinde addit: hic ſperauit inuocare nomē
dn̄i dei: ſatis oſtēdit ꝙ nō in ſeipſo ſpē po-
Hiere.17 nere debeat homo. Maledict⁹ eni oīs ſic
alibi legit: q̄ ſpē ſuā ponit in hoīe: ac ꝑ hoc
in ſeyt ſit ciuiſ alteri⁹ ciuitati: q̄ n̄ ſolū ſcd̄m
filiuʒ cayn dedicat: hoc tpe h̄ eſt mortalis
hui⁹ ſeculi labēte tranſcurſu: ſ in illa imor-
talitate beatitudinis ſempiterne. Ca. XIX

Nam ⁊ iſta ꝓgago cui⁹ eſt pater ſeth:
in ea generatione hʒ dedicatōis no
mē q̄ ſeptima ē ex adā annumerato adā: ſe
ptim⁹ eni ab illo natus ē enoch q̄ interp̄tat
Gen.5 dedicatio: ſed ipē eſt ille tranſlat⁹ q̄ placuit
deo: ⁊ inſigni numero in ordine generatio
nū: q̄ ſabbatū cōſecratū eſt: ſeptim⁹ ſcʒ ab
adam. Ab ipſo aūt patre iſtarū generatio-
nū que diſcernunt a ꝓpagine cayn: id ē a
ſeth ſext⁹ eſt: quoto die factus eſt homo: et
cōſūmauit deus om̄ia opa ſua. Sʒ huius
enoch trāſlatio noſtre dedicationis ē p̄fi-
gurata dilatio. Que q̄deʒ iā facta ē in xp̄o
capite noſtro: qui ſic reſurrexit vt nō mori
atur vlteri⁹: ſed etiā ipē tranſlat⁹ ē. Reſtat
aūt altera dedicatio vniuerſe dom⁹ cuius
ipſe xp̄s eſt fundamentū: que differt in fi-
nē: quādo erit omniū reſurrectio nō mori
turorū ampli⁹. Siue aūt dom⁹ dei dicat: ſi
ue templū dei: ſiue ciuitas dei: id ipſuʒ eſt.
nec abhorret a latini eloquij cōſuetudine.
Nā ⁊ virgili⁹ imperioſiſſimā ciuitatē domuʒ
appellat aſſaraci: romanos volēs intelligi
qui de aſſaraco ꝑ troianos originē ducūt:
⁊ domū enee eoſdē ipōs: q2 eo duce troia-
ni cū italiā veniſſent: ab eis cōdita eſt ro-
ma. Imitat⁹ nāqȝ eſt poeta ille ſacras lr̄as
in quib⁹ dicit domus iacob iam ingēs po-
pulus hebreorū. Ca. XX

Virgili⁹ imperioſiſſimā ciuitatē ſcʒ romā appellat domū aſſaraci. ſ. li. j. eneid. vt plenius patet ſup li. v. capi. xij. vbi ea q̄ h̄ ſcribūt ſatis patent.

Dicet aliquis. Si hoc intēdebat ſcrip
tor hui⁹ hiſtorie in cōmemorādis ge
nerationib⁹ ex adā ꝑ filiū eius ſeth vt ꝑ il-
las ꝑueniret ad noe: ſub q̄ factū ē diluuiū:
a quo rurſus cōtexeret ordo naſcētiū q̄ ꝑ-
ueniret ad abraaʒ: a q̄ matheus euāgeliſta Math.1
incipit generationes quib⁹ ad xp̄m ꝑuenit
eternū regeʒ ciuitatis dei: quid intēdebat
in generationib⁹ ex cayn: et q̄ eas ꝑducere
volebat? Reſpondet: vſqȝ ad diluuium q̄
totū genus illud terrene ciuitatis abſump
tū eſt: ſed repatū ex filijs noe. Neqȝ eni de-
eſſe poterit h̄ terrena ciuitas ſocietaſqȝ ho
minū ſcd̄m hoīem viuētū vſqȝ ad hui⁹ ſe-
culi finem. De quo dn̄s ait. Filij hui⁹ ſecu Luc.20
li generāt ⁊ generant. Ciuitatē vero dei ꝑe
grinantē in hoc ſeculo regeneratio ꝑducit
ad alterū ſeculum: cuius filij nec generant
nec generant. Hic ergo generari ⁊ genera
re ciuitati vtriqȝ cōmune ē: qūuis dei ciui-
tas habeat etiam hic multa ciuiuʒ milia q̄
ab ope generandi ſe abſtinent: ſed habet
etiā illa ciues nōnullos iſti ſimileſ ex imita
tione quadā licet errātes. Ad eā nanqȝ ꝑ-
tinent etiā qui deuiātes ab hui⁹ fide diuer
ſas hereſes cōdiderūt. Scd̄m hominē qp-
pe viuūt: non ſcd̄m deū. Et indoꝝ gymno
ſophiſte qui nudi ꝑhibent philoſophari in
ſolitudinib⁹ indie ciues ei⁹ ſūt: ⁊ a generā-
do ſe cohibent. Nō eni ē h̄ bonū: niſi cū fit
ſcd̄m fidē ſūmi boni qui de⁹ ē. Hoc tn̄ ne-
mo feciſſe an̄ diluuiū repit: qn̄ quidē etiaʒ
ipſe enoch ſeptim⁹ ab adā q̄ tranſlat⁹ refer
tur eſſe nō mortu⁹: genuit filios ⁊ filias an̄-
q̄ trāſferret: in quib⁹ fuit matuſalē: ꝑ queʒ
generationū memorādaꝝ ordo trāſcurrit.
Cur ergo tanta paucitas ſucceſſionū com
memorat in generationib⁹ ex cayn: ſi eas
vſqȝ ad diluuiū ꝑduci oportebat: nec erat
diuturna etas ꝑueniens pubertatē que cē
tū vel amplius ānos vacaret a fetib⁹? Nā
ſi nō intēdebat auctor libri hui⁹ aliquē ad
quē neceſſario ꝑduceret ſeriē generatōnū
ſic in illis q̄ veniūt de ſemie ſeth intēdebāt
ꝑuenire ad noe a quo rurſus ordo neceſſa
rius ſequeret: quid opus erat p̄termittere
p̄mogenitos filios vt ꝑueniret ad lamech
in cui⁹ filijs finit illa cōnexio octaua gene-
ratione ſcʒ ex adā: ſeptima ex cayn: q̄ſi eēt
inde aliq̄d deinceps cōnectēdū vn̄ ꝑueni
ret vel ad iſraeliticū populū in q̄ celeſti ci-
uitati etiā terrena hieruſalē figurā ꝓpheti-
cā prebuit. vel ad xp̄m ſcd̄m carnē q̄ ē ſup Roma.9
oīa de⁹ benedict⁹ in ſecula: ſupne hieruſa-
lē fabricator atqȝ regenerator: cū tota ꝓge
nies cayn diluuio ſit deleta: vn̄ videri pōt
in eodeʒ ordine generationū p̄mogenitos
fuiſſe cōmemoratos. Cur g̃ tā pauci ſunt?

Non enim vſq̃ ad diluuiū tot eſſe potuerūt: nō vacātib⁹ vſq̃ ad cētenariā pubertatē patrib⁹ ab officio generādi: ſi nō erat tūc ꝓportione lōgeuitatis illi⁹ etiā ſera pubertas. Et eni ꝑ ęque triginta annorū fuerint cum filios generare ceperūt: octies triceni q̄ñ octo ſūt generationes cū adā ⁊ cū eis q̄s genuit lamech ducēti ⁊ q̄draginta ſunt anni. Num itaq̃ toto deinde tp̄e vſq̃ ad diluuiū nō generauerūt? Qua tādē cauſa q̄ h̄ ſcripſit: generationes cōmemorare noluit q̄ ſequūt? Nā ex adā vſq̃ ad diluuiū cōputāt anni ſm̄ codices nr̄os duo milia ducēti ſexagintaduo: ſcdm̄ hebręos autē mille ſexcēti q̄nq̄gintaſex. Ut ergo iſtū numerū minorē credam⁹ eſſe veriorē: de mille ſexcētis quinq̄gintaſex annis: ducēti q̄draginta detrahant: nūq̄d credibile ē per mille q̄dringētos ⁊ qd̄ excurrit annos q̄ reſtant vſq̃ ad diluuiū: ꝓgeniē cayn a generationib⁹ vacare potuiſſe? Sȝ q̄ ex hoc mouet meminerit cū q̄rerē quō credēdū ſit antiq̄s illos hoīes ꝑ tam multos annos a gignēdis filijs ceſſare potuiſſe: duob⁹ modis iſtā ſolutā eſſe q̄ſtionē: aut de ſera pubertate ꝓportione tā lōgę vitę: aut de filijs q̄ cōmemorant in generationib⁹ ꝙ nō fuerint ꝑ ꝑmogeniti: ſ; hi ꝓpter quos ad eū quē intēdebat auctor libri poterat ꝑuenire: ſicut ad noe i generatiōib⁹ ſeth. Proinde i generationib⁹ cayn ſi nō occurrit q̄ deberet intendi ad quē ꝑtermiſſis primogenitis ꝑ eos q̄ cōmēorati ſūt ꝑueniri oportebat: ſera pubtas intelligēda reſtabit: vt aliq̄nto p⁹ cētū annos puberes habileſq̃ ad gignēdū facti fuerint: vt ordo generationū ꝑ primogenitos curreret ⁊ vſq̃ ad diluuiū ad nūerū annorū tātę quātitatis occurreret. Quis fieri poſſit: vt ꝓpt̄ aliquā ſecretiorē cauſā q̄ me latet vſq̃ ad lamech ⁊ ei⁹ filios generationū ꝑueniente cōtextu cōmendaret h̄ ciuitas quā dicim⁹ eſſe terrenā: ac deinde

Geñ.4 ceſſaret ſcriptor libri cōmēorare ceteras: q̄ vſq̃ ad diluuiū eē potuerīt. Pōt ⁊ illa eſſe cauſa cur nō ordo generationū ꝑ ꝑmogenitos duceret: vt neceſſe nō ſit in illis hoībus tā ſerā credere pubertatē: ꝙ ſcȝ eadē ciuitas quā cayn in noīe enoch filij ſui cōdidit longe lateq̃ regnare potuerit: ⁊ reges habere nō ſimul plures: ſ; ſuis ętatib⁹ ſingulos: quos genuiſſent ſibi ſucceſſuros q̄cunq̃ regnaſſent. Horū regū prim⁹ eſſe potuit ipſe cayn. ſcd̄s fili⁹ ei⁹ enoch: in cuius nomine vbi regnaret cōdita ē ciuitas. tertius irad quē genuit enoch. q̄rtus manihel quē genuit irad. q̄nt⁹ matuſael quē genuit manihel. ſextus lamech quē genuit matuſael: qui ē ſeptim⁹ ad adam ꝑ cayn. Nō autē erat cōſequēs: vt ꝑmogeniti in regnū regnātibus ſuccederent patrib⁹: ſ; quos regnandi meritū ꝓpter virtutē terrenę vtilē ciuitati: vel ſors aliq̄ reperiret: vel ille potiſſimū ſuccederet patri hęreditario q̄daȝ iure regnandi: quē p̄ ceteris filijs dilexiſſet. Potuit aūt viuēte adhuc lamech atq̃ regnāte fieri diluuiū: vt ipſū cum alijs omīb⁹ hominib⁹ exceptis q̄ in arca fuerūt quē ꝑderet inueniret. Neq̃ eni mirandū ē: ſi varia quātitate numeroſitatis annorū interpoſita: ꝑ tā longā ętatē ab adā vſq̃ ad diluuiū nō ęqualis numeri generationes habuit vtraq̃ ꝓgenies: ſed ꝑ cayn ſeptē: per ſeth autē decē. ſeptimus ē eni: vt iaȝ dixi: ab adā vſq̃ lamech. decim⁹ noe: ⁊ ideo nō vnus fili⁹ lamech: ſicut in ceteris ſupius: ſ; plures cōmemorati ſunt: q̄ȝ incertū fuerat q̄s ei fuiſſet mortuo ſucceſſurus: ſi regnādi tp̄s inter ipſū ⁊ diluuiū remāſiſſet. Sȝ quoq̄ mō ſe habeat ſiue ꝑ ꝑmogenitos ſiue per reges ex cayn generationū ordo decurrēs illud mihi nullo pacto p̄tereūdū ſilentio videt: ꝙ cū lamech ſeptim⁹ ab adā fuiſſet iuētus: tot ei⁹ ānumerati ſūt filij: donec vndenari⁹ numer⁹ impleret: q̄ ſignificat peccatū. Addunt eni tres filij: ⁊ vna filia. Uxores aūt aliud pñt ſignificare: nō h̄ qd̄ nūc cōmēdandū videt. Nūc eni de generationib⁹ loq̄mur. ille vero vñ ſint genitę tacitū eſt. Qm̄ ergo lex denario numero p̄dicat: vñ eſt memorabilis ille decalogus: ꝓfecto numer⁹ vndenari⁹: q̄ñ tranſgredit denariū tranſgreſſione legis: ac ꝑ h̄ peccatū ſignificat. Hinc ē ꝙ i tabernaculo teſtimonij qd̄ erat in itinere ꝑpl̄i dei: velut templū ambulatoriū: vndecim vela cilicina fieri p̄cepta ſūt. In cilicio q̄ppe recordatio ē peccatorū: ꝓpter hedos ad ſiniſtrū futuros: q̄ȝ ꝯfitētes in cilicio ꝓſternimur tāq̄ȝ dicētes qd̄ in pſalmo ſcriptū ē: peccatū meū aū me eſt ſp̄. Ps̄.50 Progenies ergo ex adā ꝑ cayn ſceleratū vndenario numero finit: q̄ peccatū ſignificat: ⁊ ip̄e numer⁹ a femina claudit a q̄ ſexu initiū factū ē peccati: ꝑ qd̄ oēs morimur Eccl̄i.25 Cōmiſſū ē aūt vt ⁊ voluptas carnis q̄ ſpiritui reſiſteret: ſeq̄ret. Nā ⁊ ip̄a filia lamech noema voluptas interp̄tat. Per ſeth āt ab adā vſq̃ ad noe denari⁹ inſinuat legitim⁹ numer⁹. Cui noe tres adijciūt filij: vñ vno

lapſo duo bñdicunt a patre. vt remoto re-
probo ⁊ reprobatis filijs ad numerum ad-
ditis: etiã duodenarius numerus intime
tur: qui ⁊ in patriarcharũ ⁊ in apoſtolorum
numero inſignis ẽ ꝓpter ſeptenarij ptes: al
terã ꝑ alterã multiplicatas. Nã ter quater
ni vel q̃ter terni ipſũ faciũt. His ita ſe ha-
bẽtib⁹ video cõſiderãdũ ⁊ cõmemorãduz
iſta vtraq; ꝓgenies q̃ diſtinctis generatio
nib⁹ duas inſinuat ciuitates: vnã terrige-
narũ: alteraz regeneratorũ: quõ poſtea ſic
cõmixta fuerit atq; cõfuſa: vt vniuerſũ ge
nus hũanũ exceptis octo hominib⁹ perire
mereret diluuio. ¶ Ca. XXI

PRimo aũt intuendũ ẽ queadmodũ
cũ ex cayn generationes enumerarent: cõ
memorato ante ceteros poſteros ei⁹ illo in
cui⁹ noie ꝯdita ẽ citas. i. enoch: cõtexti ſũt
ceteri vſq; ad illũ finẽ de quo locut⁹ ſũ: do
nec illud gen⁹ atq; illa vniuerſa ꝓpago di
luuio deleret: cũ vo fili⁹ ſeth vn⁹ cõmẽora
tus fuiſſet enos: nõdũ vſq; ad diluuiũ ad-
ditis ceteris: articul⁹ quidẽ interponit et
Geñ. 5 dicit. Hic liber natiuitatis hoim: q̃ die fec
deus adã ad imaginẽ dei fecit illũ: maſcu-
lũ ⁊ feminã fecit eos: ⁊ bñdixit illos: ⁊ cog
minauit nomẽ eorũ adã: q̃ die fec illos. Qd
mihi videt ad h̃ interpoſitũ: vt hinc rurſus
inciperet ab ipſo adaz dinũeratio tpm quaz
voluit facere q̃ h̃ ſcripſit in ciuitate terrena
tanq; eã deus ſic cõmemoraret vt nõ cõ-
putaret. Sz quare hinc redit ad iſtaz reca-
pitulationẽ poſteaq; cõmemoratus ẽ fili⁹
ſeth hõ q̃ ſperauit inuocare nomẽ dñi dei:
niſi q2 ſic oportebat iſtas duas ꝓponere ci
uitates: vnã ꝑ homicidã vſq; ad homici-
Geñ. 4 dam: nã ⁊ lamech duab⁹ vxorib⁹ ſuis ſeſe
ꝑpetraſſe homicidiũ ꝯfitet: alterã ꝑ eũ qui
ſperauit inuocare nomẽ dñi dei: Hoc ẽ q̃p
pe in h̃ mundo ꝑegrinãtis ciuitatis dei to
tũ atq; ſũmũ in hac mortalitate negocium
qd ꝑ vnũ hominẽ quez ſane occiſi reſurre-
ctio genuit: cõmendandũ fuit. Hõ q̃ppe il
le vn⁹ toti⁹ ſupne ciuitatis eſt vnitas: non-
dũ quidẽ cõpleta: ſ3 ꝓmiſſa iſta ꝓphetica p̃
figuratione cõplẽda. Fili⁹ ergo cayn h̃ ẽ fi
lius poſſeſſionis: cui⁹ niſi terrene ciuitatis
habeat nomẽ in ciuitate terrena q̃ in ei⁹ no
mine cõdita ẽ: De his ẽ eni: de q̃b⁹ cantat
Ps̃. 48 in pſalmo. Inuocabũt noĩa eorũ in terr̃ ip
ſorũ: ꝓpt qd ſeq̃t eos qd in alio pſalmo ſcp
Ps̃. 72 tũ ẽ. Dñe in ciuitate tua imaginẽ eoruz ad
nihilũ rediges. Fili⁹ aũt ſeth: h̃ eſt filius re
ſurrectionis: ſperet inuocare nomẽ dñi dei
Eam q̃ppe ſocietatẽ hoim p̃figurat q̃ dicit.

Ego aũt ſicut oliua fructifera in domo dei Ps̃. 51
ſperaui i miſericordia dei. Vanas aũt glo
rias famoſi in terra nois nõ requirat. Bea Ps̃. 39
tus eni vir cui⁹ eſt nomen dñi ſpes eius: et
nõ reſpexit in vanitates ⁊ inſanias falſas.
Propoſitis itaq; duab⁹ ciuitatib⁹ vna i re
bu⁹ ſeculi: altera in ſpe dei: tanq; ex cõmu
ni q̃ apta ẽ in adã ianua mortalitatis egreſ
ſis vt ꝑcurrant ⁊ diſcurrãt ad diſcretos ꝓ
prios et debitos fines: incipit dinumera-
tio tpm in qua ⁊ alie generatiões adijciũt
facta recapitulatione ex adã: ex cui⁹ origie
dãnata: veluti maſſa vna merite dãnatiõi
tradita: fecit deus alia in cõtumeliaz vaſa Roma. 9
ire: alia in honorez vaſa miſericordie: illis
reddẽs qd debet in pena: iſtis donãs qd ñ
debet in gratia: vt ex ipſa etiaz cõparatiõe
vaſorũ ire ſuperna ciuitas diſcat q̃ ꝑegri-
nat in terris: ñ fidere libertate arbitrij ſui:
ſ3 ſperet inuocare nomẽ dñi dei. qm volun
tas in natura q̃ facta ẽ bona a bono deo: ſ3
mutabiliſ ab imutabili: ex nihilo ab eo q̃ ẽ:
⁊ a bono põt declinare vt faciat malũ: qd
fit libero arbitrio: ⁊ a malo vt faciat bonũ:
qd nõ fit ſine diuino adiutorio. ¶ Ca. XXII

HOc itaq; libero voluntatis arbitrio
generatione humana progrediẽte at
q; creſcente: facta ẽ ꝑmixtio ⁊ iniq̃tate ꝑti-
cipata quedã vtriuſq; ꝯfuſio ciuitatis: qd
malũ a ſexu femineo cauſã rurſus inuenit:
nõ q̃dẽ illo modo q̃ ab initio. Nõ eni cuiuſ
q; etiã tũc fallacia ſeducte ille femine ꝑſua
ſerũt peccatũ viris: ſed ab initio q̃ prauis
morib⁹ fuerãt in terrena ciuitate. id ẽ in ter
rigenarũ ſocietate: amate ſunt a filijs dei.
ciuib⁹ ſcilicet ꝑegrinãtis in h̃ ſeculo alteri⁹ ci
uitatiſ: ꝓpter pulchritudinẽ corpuz: qd bo
nũ dei quidẽ donuz ẽ: ſ3 ꝓpterea id largit
etiã malis: ne magnũ bonũ videat bonis.
Deſerto itaq; magno bono ⁊ bonorũ ꝓprio
lapſ⁹ ẽ fact⁹ ad bonũ minimũ: nõ bonis ꝓ
priũ: ſ3 boniſ maliſq; cõe: ac ſic filij dei: fili
arũ hoim amore ſũt capti: atq; vt eis ꝯiugi
b⁹ fruerẽt in amorẽ ſocietatis frigenẽ deflux
erũt: deſta pietate quã in ſancta ſocietate
ſuabãt. Sic. n. corpis pulchritudo a deo q̃
dẽ factũ: ſ3 tpale carnale iſimũ bonũ: male
amat p⁹poſito deo eterno: in eterno ſempiterno
bono: quẽ admodũ iuſticia deſerta ⁊ aurũ
amat ab auari: nullo peccato auri ſ3 hois:
ita ſe h3 ois creatra. Cũ eni bona ſit: ⁊ bene
poteſt amari ⁊ male: bene ſcilicet ordĩe cu-
ſtodito: male aũt ordine perturbato. Qd
in laude quidã creatoris breuiter verſibuſ
dixit. Hec tua ſunt: bona ſũt: q2 tu bonus

iſta creaſti. Nil noſtrū eſt in eis: niſi ꝙ pec
cam⁹ amantes. Ordine neglecto ꝑ te: qđ
cōdit abs te. Creator aūt ſi veraciter ame
tur: hoc ē ſi ipſe nō aliud ꝑ illo qđ nō ē ipſe
amet: male amari nō pōt. Nā ⁊ amor ipſe
ordinate amādus ē q̄ bene amat qđ aman
duꝫ eſt: vt bene ſit in nobis virtus q̄ viuit
bene. Vñ mihi videt: ꝙ diffinitio breuis ⁊
vera virtutis ordo eſt amoris: ꝓpter qđ in
ſancto cāticocāticoꝝ cātat ſpōſa xpi: ciui-
Cañ. 2 tas dei. Ordinate in me caritateꝫ. Huius
igit caritatis: h̄ eſt dilectionis ⁊ amoris or
dine ꝑturbato: deū filij dei neglexerūt: ⁊ fi-
lias hoim dilexerūt. Quib⁹ duob⁹ noībuſ
ſatis ciuitas vtraqꝫ diſcernit. Neqꝫ eni ⁊ il
li nō erāt filij hoim ꝑ naturā: ſ3 aliud nomē
habere ceperāt ꝑ gratiā. Nā ⁊ i eadē ſcrip
tura vbi dicti ſunt dilexiſſe filias hoim filij
dei: idē dicti ſūt etiam angeli dei. Vñ illos
multi putāt nō hoies fuiſſe ſ3 angelos. Ca.
Quaz q̄ſtionē nos trāſeunter XXIII
cōmemoratā in tertio hui⁹ operis li-
bro reliquim⁹ inſolutā. Utrū poſſint ange
li cū ſpirit⁹ ſint corꝑaliter coire cū feminis.
Pš. 103 Scriptū ē eni. Qui facit angelos ſuos ſpi
ritus. id ē eos q̄ natura ſpirit⁹ ſunt facit eſſe
angelos ſuos iniūgendo eis officiū nūciā
di. Qui eni grece dr̄ angelos: qđ nomē la
tina declinatōe angel⁹ ꝑhibet: latina lĩgua
nūcius interꝑtat. Sꝫ vtrū eoꝝ corꝑa con-
Ibidem. ſequenter adiūxerit dicēdo ⁊ miſtros ſuoſ
ignē ardentē: an ꝙ caritate tanqꝫ igne ſpi-
ritali feruere debeant miniſtri eiuſ: ambi-
guum eſt: apparuiſſe tamē hominib⁹ ange-
los in talib⁹ corꝑib⁹ ꝙ nō ſolū videri: veꝝ
etiā tāgi poſſent: eadē veriſſima ſcriptura
teſtat. Et quoniā creberrima fama ē multi
qꝫ ſe exꝑtos: vel ab eis q̄ experti eſſent: de
quoꝝ fide dubitandū nō ē audiſſe cōfir-
māt: ſiluanos ⁊ faunos: q̄s vulgo incuboſ
vocant improbos ſepe extitiſſe mulierib⁹:
⁊ eaꝝ appetiſſe ac ꝑegiſſe cōcubitū: ⁊ quoſ
dā demones q̄s duſios galli nūcupāt hāc
aſſidue immunditiā ⁊ temptare ⁊ efficere:
pluresqꝫ taleſqꝫ aſſeuerāt: vt hoc negare ipu
dentię videat. Nō hinc aliquid audeo te-
mere diffinire: vtrū aliq̄ ſpirit⁹ elemēto ae-
reo corꝑati ſūt: nā hoc elemētū etiā cū agi
tatur flabello ſenſu corꝑiſ tactuqꝫ ſentitur:
poſſint etiā hanc pati libidinē: vt quomo-
do pñt ſentiētib⁹ feminis miſceant. Dei tñ
angelos ſanctos nullo modo illo tꝑe ſic la
bi potuiſſe crediderim: nec de his dixiſſe
2. Petri. 2 apoſtolū petrū. Si eni deus angelis peccā
tibus nō pepercit: ſ3 carcerib⁹ caliginis in-
feri retrudens tradidit in iudicio punien-
dos reſeruari: ſed poti⁹ de illis q̄ primum
apoſtatātes a deo cū diabolo principe ſuo
ceciderunt qui primū hominē ꝑ inuidiam
ſerpentina fraude decepit. Angelos autē
fuiſſe etiā dei homines nuncupatos: eadē
ſcriptura ſancta locupletiſſima teſtis ē. Nā
⁊ de iohanne ſcriptū eſt. Ecce mitto ange- Math. 11
lum meū añ faciē tuā q̄ ꝑparabit viaꝫ tuā.
Et malachias ꝓpheta ꝓpria q̄daꝫ id ē ſibi
ꝓprie impartita gratia dictus ē angelus.
Verū hoc mouet quoſdā ꝙ ex illis q̄ dicti
ſunt angeli dei: ⁊ ex mulierib⁹ quas ama-
uerunt: nō quaſi homines generis nr̄i: ſed
gigantes legim⁹ eſſe natos: quaſi vero cor
pora hominū modū noſtrū longe excedē-
tia: qđ etiā ſupra cōmemoraui: nō etiā no-
ſtris tēporibus nata ſint. Nōne ante pau-
cos annos cuꝫ romanę vrbis qđ a gothis
factū eſt: appropinq̄ret excidiuꝫ: romę fuit
femina cū ſuo patre ⁊ ſua matre: q̄ corpore
quodāmodo gigāteo lōge ceteris ꝑmine-
ret: Ad quā viſendā mirabilis fiebat vſqꝫ
quaqꝫ ꝯcurſus. Et hoc erat maxime admi
rationi ꝙ ambo parētes eius nec ſaltē tam
longi hoies erant q̄ꝫ lōgiſſimos videre cō-
ſueuim⁹. Potuerūt ergo gigantes naſci et
priuſqꝫ filij dei q̄ ⁊ angeli dei dicti ſunt: fili
abus hominū hoc ē ſcđm hominē viuētiū
miſcerent: filij ſcꝫ ſeth filiab⁹ cayn. Nam ⁊
canonica ſcriptura ſic loquit: in q̄ libro h̄
legim⁹: cuius verba iſta ſūt. Et factū ē po- Gen. 6
ſtqꝫ ceperūt homines multi fieri ſuꝑ terrā:
⁊ filię natę ſunt illis: videntes angeli dei fi
lias hoim q2 bonę ſunt ſūpſerunt ſibi vxo
res ex omnib⁹ q̄s elegerāt. Et dixit dñs de
us. Nō ꝑmanebit ſpiritus me⁹ in homib⁹
his in ęternū: ꝓpter qđ caro ſunt. Erūt au
tē dies eoꝝ centū viginti anni. Gigantes
aūt erāt ſuꝑ terrā in diebus illis. Et poſt il
lud cū intrarēt filij dei ad filias hominū: ⁊
generabāt ſibi: illi erāt gigātes a ſeculo ho
mies noiati. Hec libri vba diuini ſatiſ indi
cāt iā illis dieb⁹ fuiſſe gigātes ſuꝑ terrā: q̄n
filij dei accepert vxores filias hoim: cū eaſ
amarēt bōaſ. i. pulchras. Cōſuetudo q̄ppe
ſcꝑture hui⁹ ē: etiā ſpecioſos corꝑe: bonos
vocare. Sꝫ ⁊ poſtqꝫ h̄ factū ē: nati ſūt gigā
tes. Sic eni ait: Gigantes aūt erāt ſuꝑ ter Gen. 6
rā in dieb⁹ illis. Et p⁹ illud: cū intrarēt filij
dei ad filias hoim. Ergo ⁊ añ in illis dieb⁹
⁊ p⁹ illud. Quod aūt ait: ⁊ generabāt ſibi:
ſatis oſtendit ꝙ prius anteqꝫ ſic caderent

filij dei: deo generabant nō ſibi: id eſt non
dominā̄te ſibi libidine coeūdi: ſ; ſeruiēte of
ficio ꝓpagandi: nō familiā faſt⁹ ſui: ſ; ciues
ciuitatis dei: q̄b⁹ annūciauerāt tāq̄ āgeli
dei vt ponerēt in deo ſpē ſuā ſilēs illi⁹ q̄ na
tus ē de ſeth fili⁹ reſurrectionis: ⁊ ſperauit
inuocare nomen dñi dei: in q̄ ſpe eſſent cū
ſuis poſteris coheredes eternoꝝ bonoꝝ: ⁊
ſub deo patre fratres filioꝝ. Nō aūt illos
ita fuiſſe angelos dei vt hoīes nō eſſent ſic
q̄dā putāt: ſ; hoīes ꝓculdubio fuiſſe ſcrip
tura ipſa ſine vlla ambiguitate declarat.
Cū eni ꝑmiſſū eſſet ꝙ vidētes angeli dei fi
lias hoīm q: bone ſunt: ſūpſerūt ſibi vxo
res ex oīb⁹ q̄s elegerāt: mox adiūctū ē: Et
Geñ.6 dixit dñs de⁹. Nō permanebit ſpūs me⁹ in
hominib⁹ his in eternū: ꝓpter q̄d caro ſūt.
Spirit⁹ dei q̄ppe fuerūt facti angeli dei: et
filij dei: ſ; declinādo ad inferiora: hoīes di
cunt̄ noīe nature: nō gratie: dicunt̄ ⁊ caro
deſertores ſpūs: ⁊ deſerendo deſerti. Et ſe
ptuaginta q̄dē interp̄tes ⁊ angelos dei di
xerūt iſtos ⁊ filios dei: q̄d q̄dā etiā nō oēs
codices habēt. nā quidā niſi filios dei: nō
habēt. Aquila aūt quē interp̄tē iudei cete
ris anponūt: nō āgelos dei nec filios dei:
ſ; filios deoꝝ interp̄tat⁹ ē. Utrūq̄ aūt ve
rū eſt. Nā ⁊ filij dei erāt: ſub q̄ patre ſuoꝝ
patrū etiā fratres erāt: filij deoꝝ: quoniā
a dijs geniti erāt: cū quibus etiam ipſi dij
Ps.81 erāt: iuxta illud pſalmi. Ego dixi dij eſtis:
⁊ filij excelſi oēs. Merito eni credūt̄ ſeptu
aginta interp̄tes accepiſſe ꝓpheticū ſpiri
tū: vt ſi q̄d ei⁹ auctoritate mutarēt atq̄ alit̄
q̄ erat q̄d interp̄tabant̄ dicerēt: neq̄ h̄ di
uinitus eſſe dictū dubitaret̄. Quis hoc in
hebreo eſſe ꝓhibeat̄ ambiguū: vt ⁊ filij dei
⁊ filij deoꝝ poſſet interp̄tari. Omittamus
igit̄ eaꝝ ſcripturarū fabulas q̄ apocriphe
nuncupāt̄: eo ꝙ eaꝝ occulta origo nō cla
ruit patrib⁹: a quib⁹ vſq̄ ad nos auctoritas
veraciū ſcripturarū certiſſima ⁊ notiſſima
ſucceſſione ꝑuenit. In his aūt apocriphis
⁊ ſi inueniat̄ aliq̄ veritas: tñ ꝓpter multa fal
ſa nulla ē canonica auctoritas. Scripſiſſe
q̄dē nōnulla diuina enoch illū ſeptimū ab
adā negare nō poſſum⁹: cū hoc in ep̄la ca
nonica iudas apoſtol⁹ dicat. S; ſi fruſtra
nō ſunt in eo canone ſcripturaꝝ q̄ ſeruaba
tur in templo hebrei populi ſuccedētiū di
ligentia ſacerdotū: Cur aūt h̄ niſi q: ob an
tiq̄tatē ſuſpecte fidei iudicata ſūt: nec vtꝝ
hec eſſent q̄ ille ſcripſiſſet poterat inueniri:
nō talib⁹ ꝓferētib⁹ q̄ ea ꝑ ſeriē ſucceſſiōis

repirent̄ rite ſeruaſſe. Unā illa q̄ ſub ei⁹ no
mine ꝓferūt̄: etiā cōtinēt iſtas de gigātib⁹
fabulas: ꝙ nō habuerīt hoīes patres: recte
a prudentib⁹ iudicant̄ nō ipſi⁹ eſſe creden
da: ſicut multa ſub noīb⁹ ⁊ alioꝝ ꝓphetarū:
⁊ recētiora ſub nominib⁹ apoſtoloꝝ ab he
reticis ꝓferunt̄: q̄ omnia ſub nomine apo
criphorum ab auctoritate canonica dili
genti examinatione remota ſūt. Igit̄ ſcd̄m
ſcripturas canonicas hebreas atq̄ xp̄ia
nas: multos gigantes añ diluuiū fuiſſe du
biū nō ē: ⁊ hos fuiſſe ciues terrigene ſocie
tatis hominū: dei aūt filios q̄ ſcd̄m carnē
de ſeth ꝓpagati ſunt in hāc ſocietatē deſer
ta iuſticia declinaſſe. Nec mirādū ē ꝙ etiā
de ipſis gigātes naſci potuerūt. Neq̄ eniȝ
oēs gigātes fuerīt: ſ; magis multi vtiq̄ tūc fu
erunt: q̄ poſt diluuiū tp̄ib⁹ ceteris. Quos
propterea creare placuit creatori: vt etiā
hinc oſtēderet̄ nō ſolū pulchritudines: ve
rū etiā magnitudines ⁊ fortitudīes corpo
rū nō magnipēdendas eſſe ſapiēti: qui ſpi
ritalibus atq̄ īmortalib⁹ longe melioribus
atq̄ firmiorib⁹ ⁊ bonorū ꝓprijs: nō bono
rū maloꝝq̄ cōmunib⁹ beatificat̄ bonis.
Quā rē alius ꝓpheta cōmendans ait. Ibi Baruch.3
fuerūt gigantes illi noīati: qui abinitio fue
runt ſtaturoſi: ſcientes prelīū. Nō hos ele
git domin⁹: nec viam ſcientie dedit illis: ſ;
interierunt: q: non habuerūt ſcientiā: pe
rierunt ꝓpter incōſiderātiā.

Ca. XXIIII

Quod autē dixit deus: erunt dies eo Geñ.6
rū centū viginti anni. Non ſic accipi
endū eſt: quaſi ꝑnunciatū ſit poſt hec ho
mines centū viginti annos viuēdo nō trāſ
gredi: cū ⁊ poſt diluuiū etiam quingentos
exceſſiſſe inueniam⁹. Sed intelligendū eſt
hoc deū dixiſſe: cum circa finē quingētorū
annorū eſſet noe id ē quadringētos octogi
ta vite annos ageret: quos more ſuo ſcrip
tura quingētos vocat: noīe toti⁹ maximā
p artē plerūq̄ ſignificans: ſexcēteſimo q̄p
pe anno vite noe: ſcd̄o menſe factū eſt di
luuiū: ac ſic centū viginti anni ꝑdicti ſūt fu
turi vite hominū periturorū: quibus tranſa
ctis diluuio deleret̄. Nec fruſtra credit̄ ſic
factū eſſe diluuiū: iam nō inuentis in terra
qui nō erant digni tali morte defungi: q̄ in
impios vindicatū eſt: nō ꝙ hic quicq̄ bo
nis quādoq̄ morituris tale gen⁹ mortis fa
ciat aliquid ꝙ eis poſſit obeſſe poſt mortē.
Uerūtamē nullus eoꝝ a diluuio mortu⁹ ē
q̄s de ſemie ſeth ꝓpagatos ſancta ſcripta
cōmemorat. Sic aūt diuinit⁹ diluuij cauſa

Gen. 6 narrat̃. Uidens inq̄t dn̄s deꝰ q꞉ multipli-
catę ſūt malicię hoīm ſup terrā: ⁊ ꝙ vnuſ-
quiſqꝫ cogitat in corde ſuo diligēt̃ ſup ma-
ligna oēs dies: cogitauit q꞉ fecit hominē
ſup terrā ⁊ recogitauit ⁊ dixit deꝰ. Delebo
hoīem quē feci a facie terrę ab homīe vſqꝫ
ad pecꝰ: ⁊ a repentibꝰ vſqꝫ ad volatilia cę-
li: q꞉ iratꝰ ſū quoniā feci eos. Ca. XXV

Ira dei nō ꝑturbatio animi eiꝰ eſt: ſꝫ
iudiciū q̄ irrogat̃ pęna peccato. Co-
gitatio vero eiꝰ: ⁊ recogitatio mutādaꝝ re-
rū ē imutabilis rō. Neqꝫ eni ſic hoīem ita
deū cuiuſqꝫ facti ſui penitet: cuiꝰ ē de oībꝰ
oīno rebꝰ tā fixa ſnīa q̄ꝫ certa ꝑſcientia. Sꝫ
ſi nō vtat̃ ſcripẗa talibꝰ v̇bis: nō ſe q̄daꝫmo
do familiariꝰ inſinuabit oīm generi hoīm
q̄bus vult eſſe cōſultū: vt ⁊ terreat ſupbien
tes: ⁊ excitet negligētes: ⁊ exerceat q̄rētes:
⁊ alat intelligētes. Qd̄ nō faceret ſi non ſe
pꝛiꝰ inclinaret: ⁊ q̄dāmodo deſcēderet ad
iacentes. Qd̄ aūt etiā interitū oīm aīaliū
terrenoꝝ volatiliūqꝫ denūciat: magnitudi
nē futurę cladis effat̃: nō animātibꝰ rōnis
expertibꝰ: tanqꝫ et ipſa peccauerint minat̃
interitū. Ca. XXVI

Iam vero ꝙ noe homini iuſto: ⁊ ſicut
de illo ſcptura veridica loq̄t̃ in ſua genera
tiōe ꝑfecto: nō vtiqꝫ ſic ꝑficiēdi ſunt ciues
ciuitatis dei in illa imoꝛtalitate q̄ ęquabūt̃
angelis dei: ſꝫ ſicut eſſe poſſunt in hac pere
grinatione ꝑfecti: impat deꝰ vt arcā faciat
Gen. in q̄ cū ſuis id ē vxoꝛe filijs ⁊ nuribꝰ ⁊ cum
aīalibꝰ q̄ ad illū ex dei p̄cepto in arcā igreſ
ſa ſūt liberaret̃ a diluuij vaſtitate: ꝓculdu
bio figura ē ꝑegrināt̃ in h̄ ſęculo ciuitat̃ dei
hoc ē eccleſię q̄ fit ſalua ꝑ lignū in q̄ pepen
j. Thi. 2 dit mediatoꝛ dei ⁊ hominū: hō xp̄s ieſus.
Nā ⁊ mēſurę ipſę lōgitudinis altitudīs la-
titudiniſqꝫ eiꝰ ſignificāt coꝛpꝰ hūanū in cu
ius veritate ad hoīes p̄nūciatꝰ ē vētꝰ et
venit. Hūani q̄ppe coꝛpis lōgitudo a ver-
tice vſqꝫ ad veſtigia ſexies tātū habet q̄ꝫ la
titudo q̄ ē ab vno latere ad alterū latꝰ: ⁊ de
cies tātū q̄ꝫ altitudo: cuiꝰ altitudinis mēſu
ra ē i latere a doꝛſo vſqꝫ ad vētrē: velut ſi ia
cētē hoīeꝫ metiar̃ ſupinū ſeu ꝓnū: ſexieſ tm̄
longus eſt a capite vſqꝫ ad pedes: q̄ꝫ latꝰ a
dextra in ſiniſtrā: vel a ſiniſtra in dexteraꝫ:
⁊ decies q̄ꝫ altꝰ a terra. Un̄ facta ē arca tre
centoꝝ in lōgitudine cubitoꝝ: ⁊ quīq̄gīta
in latitudīe: ⁊ triginta in altitudine. Et qd̄
oſtiū in latere accepit: ꝑfecto illud ē vulnꝰ
q̄n latꝰ crucifixi lācea ꝑfoꝛatū ē. Hac q̄ppe
ad illū veniētes ingrediūt̃: q꞉ inde ſacram̄
ta manarūt q̄bꝰ credētes initiāt̃. Et qd̄ de
lignis q̄dratis fieri iubet̃: vndiqꝫ ſtabilē vi
tā ſanctoꝝ ſignificat. Quacūqꝫ eni verteꝛ
q̄dratū ſtabit. Et cętera q̄ in eiuſdē arcę cō
ſtructione dicūt̃: eccleſiaſticaꝝ ſigna ſūt re
rū. Sꝫ eam nūc proſequi lōgū ē: ⁊ h̄ iā feci
mus in ope: qd̄ aduerſus fauſtū manicheū
ſcripſimꝰ: negātē in libꝛis hebꝛęoꝝ aliq̄d de
xp̄o eſſe ꝓphatū. Et fieri q̄dē pōt vt ⁊ nob̄
q̄ſpiā ⁊ aliꝰ alio exponat h̄ aptiꝰ: dū tm̄ ea q̄
dicūt̃ ad hāc de q̄ loq̄mur dei ciuitatē in h̄
ſęculo maligno tanqꝫ in diluuio ꝑegrinātē
oīa referant̃: ſi ab eiꝰ ſenſu q̄ iſta cōſcripſit
nō vult lōge aberrare q̄ exponit. Exempli
gratia: velut ſi q̄ſpiam qd̄ hic ſcriptum eſt
arcę inferioꝛa bicamerata ⁊ tricamerata fa
cies ea: nō ꝙ ego in illo ope dixi velit intelli
gi: quia ex omnibꝰ gentibꝰ eccleſia cōgre-
gat̃: bicameratā dictam ꝓpter duo genera
hominū circūciſionē ſcilicet ⁊ pꝛeputiū: q̄ſ
apoſtolus ⁊ alio mō dicit iudęos ⁊ gręcoſ.
Tricamerataꝫ vero eo ꝙ oēs gentes de Roma. 5
tribꝰ filijs noe poſt diluuiū repatę ſūt: ſꝫ ali
ud dicat aliq̄d quod a fidei regula non ſit
alienū. Nā quoniā nō ſolū in inferioꝛibus
manſiones habere arcā voluit: verū etiam
in ſupioꝛibꝰ: ⁊ hęc dixit bicamerata: ⁊ in ſu
pioꝛibꝰ ſupioꝛū: ⁊ hęc appellauit tricamera
ta: vt ab imo ſurſū verſus tertia cōſurgeret
habitatio: poſſunt hęc intelligi ⁊ illa tria q̄
cōmendat apoſtolus: fides: ſpes: caritas: j. Cor. 13
poſſunt etiā multo conuenientius tres illę
vbertates euāgelicę: tricena: ſexagena. cē
tena: vt in infimo habitet pudicitia ꝯiuga-
lis: ſupꝛa vidualis: atqꝫ hac ſuperioꝛ virgi
nalis: ⁊ ſi quid meliꝰ ſcd̄m fidē ciuitatis hu
ius intelligi ⁊ dici pōt. Hoc etiā de cęteris
q̄ hic exponēda ſūt dixerim: q꞉ ⁊ ſi nō vno
diſſerunt̃ modo: ad vnā tamē catholicę fi-
dei cōcoꝛdiā reuocanda ſūt. Ca. XXVII

Non tamen quiſqꝫ putare debet: aut
fruſtra hęc eſſe cōſcripta: aut tantū-
modo rerū geſtarū veritatē: ſine vllis alle-
goricis ſignificationibꝰ hic eſſe q̄rēdā: aut
ecōtrario hęc oīno geſta nō eſſe: ſꝫ ſolas
eſſe verboꝝ figuras: aut q̄cquid illud ē: ne
quaqꝫ ad ꝓphiam eccleſię ꝑtinere. Quis
eni niſi mente ꝑuerſus inaniter ſcriptos eſ-
ſe cōtendat libꝛos ꝑ annoꝝ milia tanta re-
ligione: ⁊ tam oꝛdinate ſucceſſionis obſer-
uātia cuſtoditos: aut ſolas res geſtas illic
intuēdas: vbi certe vt alia omittā: ſi nume
roſitas animalium cogebat arcę tanta ꝯfi-
eri magnitudinē imūda bina: ⁊ mūda ſep-

tena intromitti aīalia: q̇d cogebat cuȝ ęq̄li
numero poſſent vtraqȝ ſeruari? Aut vero
deus qui ꝓpter reparanduȝ genus ſeruanda
p̄cepit: eo mō illa q̄ inſtituerat reſtituere ſi
valebat? Qui v̇o nō eſſe geſta: ſ; ſolas reꝝ
ſignificādaꝝ figuras eē cōtēdūt: p̄mū opi
nāt̄ tā magnū fieri nō potuiſſe diluuiuȝ: vt
Geñ.7 altiſſimos mōtes quīdecim cubitis aq̄ cre-
ſcēdo trāſcēderet: ꝓpter olympi v̇ticē mō-
tis: ſup̄ quā ꝓhibent̄ nubes nō poſſe cōſcē
dere: ꝙ tā ſublimis q̄ȝ celum ſit vt nō ibi ſit
aer iſte craſſior: vbi venti nebulę imbreſqȝ
gignūt̄: nec attēdūt oīm elemētoꝝ craſſiſſi
mā terrā ibi eē potuiſſe. An forte negāt eē
terrā verticē mōtis? Cur igit̄ vſqȝ ad illa cę
li ſpacia terris exaltari licuiſſe: ⁊ aq̄s exal-
tari nō licuiſſe ꝯtēdūt: cū iſti mēſores ⁊ pē-
ſores elemētoꝝ aq̄s terris ꝓhibeāt ſupiores
atqȝ leuiores? Quid itaqȝ rōnis afferūt: q̄-
re terra grauior ⁊ inferior locū cęli trāq̄llio
ris inuaſerit ꝑ volumina tot annoꝝ: ⁊ aq̄ le-
uior ac ſupior ꝑmiſſa nō ſit h̄ facere: ſalteȝ
ad tēp⁹ exiguū? Dicūt etiā nō potuiſſe ca-
pere arcę illi⁹ q̄ntitatē aīaliū genera tā mul
ta in vtroqȝ ſexu: bina de imūdis: ſeptena
de mūdis. Qui mihi videt̄ nō cōputare ni
ſi trecēta cubita lōgitudinis: ⁊ latitudīs q̄n
q̄ginta: triginta altitudīs: nec cogitare ali
ud tantuȝ eſſe in ſuperiorib⁹: itemqȝ aliud
tantū in ſuperiorib⁹ ſupiorū: ac ꝑ h̄ ter du
cta illa cubita fieri nōgēta ꝑ longū: centuȝ
q̄nq̄ginta ꝑ latū: nonaginta ꝑ altū. Si aūt
cogitem⁹ qḋ origenes nō ineleganť aſtrux
it: moyſen ſcȝ hoīeȝ dei eruditū: ſicut ſcp̄tū
ē: oī ſapiētia ęgyptioꝝ q̄ geometricā dilex-
erūt: geometrica cubita ſignificare potuiſ-
ſe: vbi vnū q̄ȝtū ſex nr̄a valere aſſueuerāt:
q̄s nō videat q̄ȝtū reꝝ capere potuit illa mag
nitudo? Nā illud qḋ diſputāt tātę magni-
tudinis arcā nō potuiſſe cōpingi ineptiſſi-
me calūniant̄: cū ſciāt imēſas vrbes fuiſſe
ꝯſtructas: nec attēdūt cētū ānos q̄b⁹ arca
illa ē fabricata: niſi forte lapis lapidi adhę
rere pōt ſola calce ꝯiūct⁹: vt mur⁹ ꝑ tot mi
lia circūagat̄: ⁊ lignū ligno per ſuſtudines
epiros clauos glutē bituminis nō pōt ad
hęrere vt fabricaret̄ arca: nō curuis ſ; rect
lineis lōge lateqȝ porrecta: quā null⁹ i mare
mittat conat⁹ hoīm: ſ; leuet vnda cū vene-
rit naturali ordine pōdeꝝ: magiſqȝ diuina
ꝓuidētia q̄ȝ hūana prudētia natātē guber
net: ne incurrat vbicūqȝ naufragium. Qḋ
aūt ſcrupuloſiſſime q̄ri ſolet de minutiſſimis
beſtiolis nō ſolū q̄les ſūt mures ⁊ ſtelliōes
veꝝ etiā q̄les locuſtę ſcarabei: muſcę deni
qȝ ⁊ pulices: vtrū nō amplioris numeri in
arca illa fuerit: q̄ȝ q̄ ē definit⁹: cū h̄ impera
ret de⁹: p̄us admonēdi ſūt q̄s h̄ mouēt: ſic
accipiēdū eē qḋ dictū ē: q̄ reptāt ſup̄ terrā
vt neceſſe nō fuerit ꝯſeruari in arca q̄ pn̄t i
aquis viuere: nō ſolū merſa ſicut piſces: ve
rū etiā ſupnatātia: ſicut multę alites. Dein
de cū dicit̄: maſcul⁹ ⁊ femina erūt: ꝑfecto in
telligit̄ ad reparandū gen⁹ dici: ac ꝑ h̄ nec il-
la neceſſe fuerat ibi eſſe q̄ pn̄t ſine ꝯcubitu
de q̄buſqȝ reb⁹ vel reꝝ corruptionib⁹ naſci
vel ſi fuerūt ſicut in domib⁹ eſſe ꝯſueuerūt
ſine vllo numero definito eſſe potuiſſe: aut
ſi myſteriū ſacratiſſimū qḋ agebat̄: ⁊ tantę
rei figura etiā in veritate facti aliter nō poſ
ſet impleri: niſi vt oīa ibi certo illo numero
eſſent q̄ viuere in aquis natura ꝓhibēte nō
poſſent: nō fuit iſta cura illi⁹ hoīs: vel illoꝝ
hoīnū: ſed diuina. Nō eniȝ ea noe capta
intromittebat: ſ; venientia ⁊ intrantia ꝑmit-
tebat. Ad h̄ eni valet qḋ dictum ē: intra- Geñ.6
būt ad te: nō ſcilicet hoīs actu: ſ; dei nutu:
ita ſane vt ſi illic fuiſſe credēda ſint: q̄ ſexu
carēt. Preſcriptū ē eni atqȝ definitū: ma-
ſcul⁹ ⁊ femina erūt. Alia ſūt q̄ppe q̄ de q̄buſ-
qȝ reb⁹ ſine cōcubitu ita naſcunt̄ vt poſtea
ꝯcūbāt ⁊ generēt ſicut muſcę: alia v̇o in q̄-
b⁹ nihil ſit mar̄ ⁊ femię ſicͭ apes. Ea porro
q̄ ſic hn̄t ſexū vt nō habeāt fętuȝ ſicͭ muli et
mulę: mirū ſi ibi fuerunt: ac nō potī⁹ paren
tes eoꝝ ibi fuiſſe ſuffecerit: eq̄nuȝ videlicet
atqȝ aſininū gen⁹: ⁊ ſi aliq̄ alia ſūt q̄ cōmix
tione diuerſi gener̄ gen⁹ aliqḋ gignūt. Sȝ
⁊ ſi h̄ ad myſteriū ꝑtinebāt: ibi erat. Habȝ
eni ⁊ h̄ gen⁹ maſculū ⁊ feminā. Solet etiaȝ
mouere nōnullos genera eſcarū q̄ illic hr̄e
poterāt aīalia q̄ nō niſi carne veſci putant̄
vtrū p̄ter numerū ibi fuerint ſine trāſgreſſi-
one mādati q̄ alioꝝ alēdoꝝ neceſſitas illic
coegiſſet includi: an v̇o qḋ potī⁹ ē credēdū
p̄ter carnes aliq̄ alimēta eſſe potuerūt: q̄ oī
bus conuenirēt. Nouimus enim q̄ȝ mul-
ta aīalia quib⁹ caro cibus eſt frugibus po
miſqȝ veſcant̄ ⁊ maxie fico atqȝ caſtaneis.
Quid ergo mirū ſi vir ille ſapiēs ⁊ iuſt⁹ eti
am diuinit⁹ admonit⁹: q̇d cuiqȝ cōgrueret
ſine carnib⁹ aptā cuiqȝ generi alimoniā p̄-
parauit ⁊ recōdidit? Quid ē aūt q̄ veſci nō
cogeret fames? aut q̇d nō ſuaue ac ſalubre
facere poſſet de⁹ q̄ etiā vt ſine cibo viuerēt
diuina facilitate donaret: niſi vt paſcerent̄
etiā h̄ iplēdę figurę tāti myſterij ꝯueniret?
Nō aūt ad ꝑfigurādam eccleſiā ꝑtinere tā

multiplicia reꝝ ſigna geſtaꝝ: niſi fuerit ꝯtē
tioſus: nemo pmittit̃ opinari. Jã enĩ gētes
ita eccleſiã repleuerũt: mũdiqꝫ ⁊ imũdi do
nec certũ pueniat̃ ad finē: ita eius vnitatis
q̃dã cõpagine cõtinent̃: vt ex hoc vno ma
nifeſtiſſimo etiã de ceteris q̃ obſcuriꝰ aliq̃n
to dicta ſũt: ⁊ difficiliꝰ agnoſci queũt: dubi
tari fas nõ ſit. Que cũ ita ſint: ſic nec inani
ter iſta eſſe ꝯſcripta putare q̃ſq̃ʒ vel durus
audebit: nec nihil ſignificare cũ geſta ſint:
nec ſola dicta eē ſignificatiua nõ facta: nec
aliena eſſe ab eccleſia ſignificãda ꝓbabilit̃
dici põt: ſꝫ magis credēduꝫ ē ⁊ ſapiēter eſſe
memorię lr̃iſqꝫ mãdata ⁊ geſta eſſe ⁊ ſignifi
care aliq̃d: ⁊ ipſũ aliquid ad ꝑfigurãdã ec-
cleſiã ꝑtinere. Jã vſqꝫ ad hũc articulũ per
ductus liber iſte claudēdus ē: vt ambaruꝫ
ciuitatũ curſus terrenę ſcꝫ ⁊ ſcd̃m hominē
viuētis: ⁊ cęleſtis ſcd̃m deũ poſt diluuiũ: ⁊
deinceps in rebꝰ ꝯſeq̃ntibꝰ requirat̃.

Explicitus eſt liber quindecimus.
Incipiũt capitula libri. xvj.

i An poſt diluuiũ a noe vſqꝫ ad abra
am aliquę familię ſecũdũ deũ vi-
uentiũ reperiant̃.

ij Quid in filijs noe ꝓphetice fuerit ꝑ
figuratũ.

iij De generationibꝰ triũ filioꝝ noe.

iiij De diuerſitate linguaꝝ principioqꝫ
babylonis.

v De deſcenſione dñi ad ꝯfundēdaꝫ
linguã ędificantiũ turrim.

vj Qualis intelligēda ſit locutio q̃ deꝰ
angelis loquit̃.

vij An oĩne beſtiaꝝ genꝰ etiã remotiſſi-
me a terris inſule ex eo numero ac
ceperunt: q̃ in arca diluuij inũda-
tione ſeruatꝰ ē.

viij An ex ꝓpagine adã vel filioꝝ noe q̃
dã genera hoim mõſtruoſa ꝓdie-

ix An inferiorē ꝑtē terrę q̃ nr̃ę ha (rint
bitationi ꝯtraria ē antipodas ha-
bere credenduꝫ ſit.

x De generatione ſemi: in cuiꝰ ꝓgenie
tendens ad abraã ciuitatis dei or
do dirigit̃.

xj Or ea ꝑmitus lingua in vſu hoim fu
erit q̃ poſtea hebręa ab heber noie
nũcupata ē: ⁊ in cuiꝰ familia remã
ſit cũ diuerſitas eēt facta linguaꝝ.

xij De articulo tp̃is in abraaꝫ: a q̃ ſan-
ctę ſucceſſiõis nouꝰ ordo ꝯtexit̃.

xiij Que rõ feciſſe videat̃: vt in trãſmi-
gratiõe thare q̃ chaldęos deſerēs
in meſopotamiã trãſiuit: nulla filij
eiꝰ nachor facta ſit mentio.

xiiij De annis thare q̃ in charra vitę tē-
pus impleuit.

xv De tp̃e ꝓmiſſionis abraę: q̃ ſcd̃m ꝓ-
ceptũ dei exiuit de charra.

xvj De ordine ⁊ q̃litate ꝓmiſſionuꝫ dei
q̃ ad abraã factę ſunt.

xvij De tribꝰ excellētioribꝰ gētiũ regnis
q̃rũ id ē aſſyrioruꝫ iã abraaꝫ ſubli
miꝰ eminebat.

xviij De iterato alloquio dei ad abraam
quo ei ⁊ ſemini eiuſ chanaan terra
promittit̃.

xix De ſarę pudicitia in ęgypto ꝑ dñm
cuſtodita: quã abraã ñ vxorē ſuã
eſſe dixerat: ſꝫ ſororē.

xx De ſeceſſione loth ⁊ abraę: quę illis
ſalua caritate cõplacuit.

xxj De tertia ꝓmiſſione dei q̃ terrã cha
naan abraę ⁊ ſemini eiꝰ in ꝑpetuũ

xxij De ſupatis ab abraã ho (pollicet̃.
ſtibꝰ ſodomoꝝ: qñ loth de captiui
tate eripuit: ⁊ a melchiſedech ſa-
cerdote bñdictꝰ ē.

xxiij De verbo dñi ad abraã: q̃ ei ꝓmit-
tit̃ ſcd̃m multitudinē ſtellaꝝ multi
plicãda poſteritas: qđ credēs iuſti
ficatꝰ ē adhuc in ꝑputio cõſtitutꝰ.

xxiiij De ſignificatione ſacrificij qđ abra
am offerre ꝑceptꝰ ē: cũ popoſciſſet
vt de his q̃ crederet doceret̃.

xxv De agar ancilla ſarę quã eadē ſara
abraę voluit eſſe cõcubinã.

xxvj De teſtificatione ad abraã: q̃ eideꝫ
ſeni ⁊ ſterili ſara filiũ ſpopõdit: pa
trēqꝫ eũ gentiũ ſtatuit ⁊ ꝓmiſſi fi-
des ſacramēto circũciſionis obſig

xxvij De maſculo q̃ ſi octauo die ñ (nat̃.
fuerit circũciſus perit aĩa eiꝰ: q̣ꝛ te
ſtamentũ dei diſſipauit.

xxviij De cõmutatione noim abrę ⁊ ſarai
q̃ cũ ob viniꝰ ſterilitatē ob vtriuſqꝫ
aũt ſenectutē generare nõ poſſent
muniꝰ fecũditatis adepti ſũt.

xxix De tribꝰ viris vel angelis: in q̃bus
ad quercũ mãbre apparuiſſe abraę
dñs manifeſtat̃.

xxx De loth a ſodomis liberato: atqꝫ eiſ
deꝫ cęleſti igne cõſũptis ⁊ de abi-
melech cuius cõcupiſcētia caſtita
ti ſarę nocere nõ potuit

xxxi De iſaac ſcđm ꝓmiſſionē nato: cuius nomē ex riſu vtriuſq̄ parentis eſt inditū.
xxxii De obedientia ⁊ fide abrae: q̄ p oblationē imolandi filij ꝓbatus ē: ⁊ de morte ſare.
xxxiii De rebecca nepte nachor: quam iſaac accepit vxorē.
xxxiiii Quid intelligēdū ſit in eo ꝙ abraam pꝰ mortē ſare accepit vxoreʒ
xxxv De geminis adhuc in vtero rebecce matriſ incluſis: q̄d indicauerit diuina reſpōſio. (ceturam.
xxxvi De oraculo ⁊ bñdictiōe quā iſaac nō aliter q̄ȝ pater ipiꝰ merito eiuſdē ac dilectione accepit.
xxxvii De his que i eſau ⁊ iacob myſtice prefigurantur.
xxxviii De miſſiōe iacob in meſopotamiā ad accipiēdā vxorē ⁊ de viſione quā in itinere ſomniauit ⁊ de q̄tuor ipiꝰ feminis cū vnā petiſſet
xxxix Que ratio fuerit vt etiā iſrael cognominaret. (vxorē.
xl Quō iacob cum ſeptuagintaq̄nq̄ aiabꝰ egyptū narret ingreſſus cū pleriq̄ ex eiſ qui cōmemorāt tpe poſterior ſūt geniti.
xli De benedictione quā in iudā filiū ſuū ꝓmiſit.
xlii De filijs ioſeph q̄s iacob ꝓphetica manuū ſuaruʒ trāſmutatione benedixit.
xliii De tpibꝰ moyſi ⁊ ieſu naue ac iudicum: atq̄ exinde regū: q̄rū qui dē ſaul p̄mus ē: ſ; dauid p̄cipuuſ ⁊ ſacramēto habet ⁊ merito.

In hoc ſexto decimo libro agit de ꝓgreſſu ciuitat' dei p duas etates. q̄rū p̄ma a diluuio vſq̄ ad abraaʒ ſecūda ab abraā vſq̄ ad dauid. Tangit ēt aliq̄ de ciuitate diaboli. ſ; ponit ɔtinuationē ꝓgreſſus eius vſq̄ ad libruʒ xviij.

Incipit liber. xvj. Ca. i

Poſt diluuiū ꝓcurrētis ſacte veſtigia ciuitatis vtrū cōtinuata ſint: an intercurrētibꝰ impietatis interrupta tpibꝰ: ita vt nullus hominū veri vniꝰ dei cultor exiſteret: ad liq̄dū ſcripturis loquētibus inuenire difficile ē: ꝓpterea q: in canonicis libris poſt noe: qui cū cōiuge ac cū tribꝰ filijs: totidēq̄ nuribꝰ ſuiſ meruit p arcā a vaſtatione diluuij liberari: nō inuenimꝰ vſq̄ ad abraaʒ cuiuſq̄ȝ pietatem euidēti diuino eloquio p̄dicatā: niſi ꝙ noe duos filios ſuos ſem ⁊ iaphet ꝓphetica benedictione cōmendat: intuēs ⁊ p̄uidēs q̄d longe fuerat poſt futurū. Vñ factuʒ eſt etiam illud: vt filiū ſuū mediuʒ: hoc eſt p̄mogenito minorē: vltimoq̄ maiorē q̄ peccauerat in p̄reʒ: nō in ipſo ſ; in filio eiꝰ ſuo nepote malediceret his verbis: Maledictꝰ chanaan puer: famulus erit fratribꝰ ſuis. Chanaan porro natꝰ fuerat ex chā: q̄ patris dormiētis nec texerat: ſ; potiꝰ ꝓdiderat nuditatē. Vñ ⁊ ɔſecutꝰ adiūgit bñdictionē duoꝝ maximi ⁊ minimi filiorū dicens. Bñdictꝰ dñs deꝰ ſem: ⁊ erit chanaan puer illiꝰ: letificet deꝰ iaphet: ⁊ habitet in domibꝰ ſem: ſicē ipa eiuſdē noe ⁊ vinee plātatio: ⁊ ex eiꝰ fructu inebriatio: ⁊ dormiētis nudatio ⁊ q̄ ibi cetera facta atq̄ cōſcripta ſūt: ꝓpheticis ſūt grauidata ſenſibꝰ ⁊ velata tegminibꝰ. Ca. ij Gen. 9 / Ibidem.

Sed nūc reꝝ effectu iā in poſteris ɔſecuto q̄ opta fuerāt: ſatis apta ſūt. Quis eni h̄ diligēt ⁊ intelligēt aduertēs: n̄ agnoſcat in xp̄o: Sem q̄ppe de cuiꝰ ſemine natꝰ ē xp̄s: interp̄tat noiatꝰ. Quid aūt nominatiꝰ xp̄o: cuiꝰ nomē vbiq̄ iā fragrat: ita vt in cāticocāticoꝝ etiā ipſa p̄cinēte ꝓphetia vnguēto cōpet effuſo: In cuiꝰ domibꝰ id ē eccleſijs habitat gētiū latitudo. Nā iaphet latitudo interp̄tat. Chā porro q̄ itep̄tat callidꝰ: mediꝰ noe filiꝰ tāq̄ ſe ab vtroq̄ diſcernēs: ⁊ int̄ vtrūq̄ remanēs: nec in primitijs iſraelitaꝝ nec in plenitudine gētiuʒ: q̄d ſignificat niſi hereticorū genꝰ callidū: n̄ ſpū ſapiētie ſ; ſpū verſipellis aſtutie q̄ ſolēt hereticoꝝ feruere p̄cordia ⁊ paceʒ ꝑturbare ſanctoꝝ: Sʒ h̄ in vſū cedūt ꝓficiētū iuxta illud apl̄i. Oportet hereſes eſſe vt ꝓbati manifeſti fiāt in vobis. Vñ etiā ſcriptū ē. Filiꝰ eruditꝰ ſapiēs erit: imprudēte aūt miniſtro vtet. Multa q̄ppe ad fidē catholicam ꝑtinentia: duʒ hereticorū callida inq̄etudine exagitant: vt aduerſus eos defendi poſſint: ⁊ cōſiderāt diligētiꝰ ⁊ intelligūt clariꝰ ⁊ inſtantiꝰ p̄dicāt: ⁊ ab aduerſario mota q̄ſtio diſcēdi exiſtit occaſio: q̄uis nō ſoluʒ q̄ ſūt apertiſſime ſepati: veꝝ etiā oēs q̄ i xp̄iāo vocabulo gloriāt: ⁊ ꝑdite viuūt: nō abſurde p̄ſt videri medio noe filio figurati. paſſionē q̄ppe xp̄i q̄ illiꝰ hois nuditate ſignificata ē: ⁊ annūciant ꝓfitēdo ⁊ male agēdo exhonorāt. De talibꝰ ergo dictū ē. Ex fructibꝰ eorū cognoſcetis eos. Jō chaʒ in filio ſuo maledictꝰ ē tāq̄ i fructu ſuo: id ē i ope ſuo. Vñ ɔuenient ⁊ ipe filiꝰ eiꝰ chanaan iterp̄tat motꝰ eoꝝ: qđ aliđ q̄d eſt q̄ȝ opꝰ eorū: Sem vo ⁊ iaphet tāq̄ circūciſio ⁊ p̄putiū: vl' ſic

Cant. i / i. Cor. xi / Math. 7

alio modo eos appellat apoſtolus iudei et
greci: ſ; vocati ⁊ iuſtificati: cognita quoq̄-
mō nuditate pr̄is q̄ ſignificabaṫ paſſio re-
Gen̄.9 dēptoris: ſumentes veſtimētū: poſuerūt ſu
pra dorſa ſua: et intrauerūt auerſi: ⁊ opue-
rūt nuditatē patris ſui: nec viderūt qđ refe
rēdo texerūt. Quodā eni modo in paſſiōe
xp̄i: ⁊ qđ ꝑ nobis factū ē honoram⁹: ⁊ iude
orū facin⁹ auerſamur. Veſtimentū ſigni-
cat ſacramētū: dorſū memoriā p̄teritoꝝ:
q: paſſionē xp̄i eo ſcʒ iam tp̄e q̄ habitet ia-
phet in domib⁹ ſem: ⁊ malus frater in me-
dio eoꝝ trāſactā celebrat eccliaꝫ nō adhuc
ꝓſpectat futurā. Sed malus frater in filio
ſuo: hoc ē in op̄e ſuo: puer id ē ſeru⁹ ē fratꝝ
bonorū: cū ad exercitationem patiētię vel
ad ꝓfectuꝫ ſapientię ſcienter vtuntᷣ malis
Phil.j boni. Sunt eni teſte apoſtolo q̄ xp̄m annū
ciant nō caſte: ſed ſiue occaſione inq̄t ſiue
veritate chriſtus annūcietᷣ in hoc gaudeo:
ſ; ⁊ gaudebo. Ipſe quippe plantauit vine
Eſa.5 am: de qua dicit ꝓpheta. Vinea domini ſa
baoth domus iſrael eſt: ⁊ bibit de vino ei⁹.
Math.20 Siue ille calix hic intelligatᷣ d̄ q̄ dicit. Po-
Math.26 teſtiſ bibere calicē quē ego bibitur⁹ ſū: ⁊ pr̄
ſi fieri pōt trāſeat a me calix iſte: q̄ ſuā ſine
dubio ſiḡficat paſſionē: ſiue q: vinū fruct⁹
ē vineę: h̄ poti⁹ illo ſignificatū ē qđ ex ipa
vinea: h̄ ē ex genere iſraelitaꝝ carnē ꝑ nob
⁊ ſanguinē vt pati poſſet aſſūpſit: ⁊ inebria
tus ē. id ē paſſus ē ⁊ nudat⁹ ē. Ibi nāq̄ꝫ nu
data ē id ē apparuit ei⁹ infirmitas: de q̄ dic̄
2.Corin.13 apoſtolus. Et ſi crucifix⁹ ē ex infirmitate.
j.Cori.j Vn̄ itē dicit. Infirmū dei: forti⁹ ē hoib⁹. ⁊
ſtultū dei ſapiēti⁹ ē hoib⁹. Qđ vo cū dictū
Gen̄.9 eſſet ⁊ nudat⁹ ē: addidit ſcriptura in domo
ſua: elegāter oſtēdit: q̄ a ſuę carnis gente ⁊
domeſticꝰ ſanguinis ſui vtiq̄ꝫ iudeis fuerat
crucē morteq̄ꝫ paſſur⁹. Hanc paſſionē xp̄i
foris in ſono tm̄ vocis reprobi annūciant.
Nō eni qđ annūciāt intelligūt. Probi aūt
i interiori hoie habēt tā grāde myſteriū at-
q̄ꝫ honorāt intus in corde infirmū ⁊ ſtultū
dei: q: forti⁹ ē ⁊ ſapiēti⁹ hoib⁹. Hui⁹ rei fi-
Gen̄.9 gura ē q̄ chā exiēs h̄ nūciauit foris: ſem ve
ro ⁊ iaphet vt h̄ velarēt id ē honorarent in
greſſi ſūt h̄ ē interi⁹ id egerūt. Hęc ſcripturę
ſecreta diuię īdagam⁹ vt poſſum⁹: ali⁹ alio
magiſ min⁹ ve ꝯgruētᷣ: veꝝtn̄ fideliter. certū
tenētes nō ea ſine aliq̄ p̄figuratione futuro
rū geſta atq̄ꝫ cōſcripta: neq̄ꝫ niſi ad xp̄m et
ei⁹ eccleſiā q̄ ciuitas dei ē eſſe referēda: cui⁹
ab initio generꝭ hūai n̄ defuit p̄dicatō quā
ꝑ oīa videm⁹ ipleri. Bn̄dictis igitᷣ duob⁹
filijs noe: atq̄ꝫ vno in medio eorū maledi-
cto: deinceps vſq̄ꝫ ad abraā de iuſtoꝝ aliq̄
rū q̄ pie deū colerēt cōmemoratiōe ſilentium
ē ꝑ annos ampli⁹ q̄ꝫ mille. Nec eos defuiſ
ſe crederim: ſ; ſi oēs cōmēorarētᷣ nimis lon
gū fieret: ⁊ eſſꝫ h̄ magis hiſtorica diligētia
q̄ꝫ ꝓphetica ꝓuidentia. Illa itaq̄ꝫ exequitᷣ
lraꝝ ſacrarū ſcriptoꝛ iſtaꝝ: vel poti⁹ ꝑ euꝫ
dei ſp̄ūs: q̄b⁹ nō ſolū narrentᷣ p̄terita: verū
etiā p̄nūcientᷣ futura: quę tn̄ ꝑtinēt ad ciui
tatē dei: q: ⁊ de hoib⁹ q̄ n̄ ſūt ciues ei⁹ q̄cq̄d
hic dicitᷣ ad h̄ dicitᷣ vt illa ex cōꝑatione cō
traria vel ꝓficiat vl' emineat. Nō ſane oīa q̄
geſta narrantᷣ aliq̄d etiā ſignificare putāda
ſūt: ſ; ꝓpter illa q̄ aliq̄d ſignificāt: etiaꝫ ea q̄
nihil ſiḡficāt attexūtᷣ. Solo eni vomere ter
ra ꝓſcinditᷣ: ſ; vt h̄ fieri poſſit etiā cętera ara
tri mēbra ſūt neceſſaria. Et ſoli nerui in ci-
thara atq̄ꝫ huiuſmodi vaſis muſicis aptā-
tur ad cantū: ſ; vt aptari poſſint inſūt ⁊ cę-
tera in cōpaginib⁹ organoꝝ q̄ nō ꝑcutiūtᷣ a
canētib⁹: ſ; ea q̄ ꝑcuſſa reſonāt his ꝯnectū
tur. Ita in ꝓphetica hiſtoria dicuntᷣ ⁊ aliq̄
q̄ nihil ſignificāt ſ; quib⁹ adhereāt q̄ ſigni
ficāt ⁊ q̄dāmō religētᷣ. Ca. III

Generationes ergo filiorū noe deinceps
intuēde: ⁊ qđ de his dicēdū videtᷣ at
texēdū ē huic opi q̄ ciuitatis vtriuſq̄ꝫ terre
nę ſcʒ ⁊ celeſtis ꝑ tp̄a ꝓcurſus oſtēditᷣ. Ce-
pte ſūt aūt cōmēorari a minimo filio q̄ vo-
cat⁹ ē iaphet: cui⁹ filij octo nomiati ſūt: ne-
potes aūt ſeptē de duob⁹ filijs eius: tres ex
vno q̄ttuor ex altero. Fiūt itaq̄ꝫ oēſ q̄ndeci
Filij aūt chā h̄ ē medij filij noe q̄ttuor: ⁊ ne
potes q̄nq̄ꝫ ex vno ei⁹ filio: ꝓnepotes duo
ex nepote vno: fit eorū ſūma vndeci. Qui
bus enumeratis: reditᷣ tanq̄ꝫ ad caput ⁊ di
citᷣ. Chus aūt genuit nemroth: hic cepit eē
gigas ſuꝑ terram. Hic erat gigas venatoꝛ
ꝯ dn̄m deuꝫ. Proptᷣ h̄ dicūt: ſic nēroth gi
gas venatoꝛ ꝯ dn̄m. Et factū ē initiū regni
ei⁹ babylō: oreg. archad: ⁊ chalāne in tra
ſennaar. De terra illa exijt aſſur: ⁊ edifica
uit niniuē: ⁊ hyoboth ciutatē: ⁊ caleth: ⁊ da
ſem inter mediuꝫ niniueſ ⁊ caleth: h̄ ciuitaſ
magna. Iſte porro chus pater gigātis nē-
roth p̄m⁹ noiat⁹ ē in filijs cham: cui⁹ quin-
q̄ꝫ filij iam fuerāt cōputati ⁊ nepotes duo.
Sꝫ iſtū gigantē: aut poſt nepotes ſuos na-
tos genuit: aut qđ ē credibili⁹ ſeorſum de il
lo propter ei⁹ eminentiā ſcriptura locuta ē
quando q̄deꝫ ⁊ regnū ei⁹ cōmemoratū eſt.
Cui⁹ initiū erat illa nobiliſſima babylon ci
uitas: et quę iuxta cōmemorate ſūt ſiue ci-

Dilatauit Nin⁹ beli fili⁹ ⁊c. de initio regni aſſyriorū: expſſe ꝯſonat cum alijs hiſtoriogꝛ phis cum dicit ninū fuiſſe filium beli.

¶ Deinde ibi. Aſſur autē vñ aſſyrū nō fuit i filijs cham ſ; in filijs ſem. q̄ fuit pmo genit⁹ noe: apparet d̄ ꝓgenie ſem exortos fuiſſe qui poſtea regnū gigātis illi⁹ obtinuerūt: ⁊ inde ꝓceſſerunt atq; alias ciuitates obtinuerūt quarū prima appellata eſt a nino niniue. Et q̄ vidēt q; belus p̄r nini nō fuerit fili⁹ nēroth. ſ; aliꝯ de ꝓgenie aſſur q̄uis aliter i aliq̄b⁹ chronicis anno tetur.

uitates ſiue regiones. Qđ v̄o dictū ē đ tra
illa. i. đ t̄ra ſēnaar q̄ ꝑtinebat ad regnū nē
roth exiſſe aſſur ⁊ ędificaſſe niniuen ⁊ alias
q̄s ꝯtexuit ciuitates: lōge poſtea factū eſt:
qđ ex hac occaſiōe ꝑſtrinxit: ꝓpter nobili
tatē regni aſſyrioꝝ: qđ mirabilit̄ dilatauit
ninus beli fili⁹ ꝯditoꝛ niniue ciuitatis ma
gne: cui⁹ ciuitatis nomē ex illi⁹ noīe deriua
tū eſt: vt a nino niniue vocaret̄. Aſſur aūt
vñ aſſyrij nō fuit i filijs chā medij filij noe:
ſ; in filijs ſem repit̄ q̄ fuit noe maxim⁹ filius
Vñ apparet de ꝓgenie ſem exortos fuiſſe
q̄ poſtea regnū gigātis illi⁹ obtinerēt ⁊ inde
ꝓcederēt atq; alias ꝯderēt ciuitates: qua
rū pma eſt a nino appellata niniue. Hinc
redit̄ ad aliū filiū cham: q̄ vocabat̄ meſra
im. ⁊ cōmemorāt̄ q̄s genuit: nō tā q; ſingu
los hoīes: ſ; natōes ſeptē. Et đ ſexta velut
đ ſexto filio gēs cōmemorat̄ exijſſe q̄ appel
lat̄ philiſtijm: vñ ſūt octo. Inde iteruz ad
chanaan redit̄ in q̄ medi⁹ noe fili⁹ maledi
ctus eſt cham: ⁊ q̄s genuit vndeci noiant̄.
Deinde vſq; ad q̄s fines puenerint cōme
morat̄ q̄buſdā ciuitatib⁹ dicit̄. Ac p ħ fili
is ac nepotib⁹ cōputat̄ de ꝓgenie cham:
trigintaun⁹ geniti referunt̄. Reſtat cōme
morare filios ſem maximi filij noe. Ad eū
quippe ğdatim generationū iſtaꝝ puenit a
minimo exorta narratio. Sʒ vñ incipiunt
cōmemorari filij ſem: habet q̄ddā obſcuri
tatis: qđ expoſitiōe illuſtrādū eſt: q: ⁊ mul
tū ad rem ꝑtinet quā requirim⁹. Sic eñ le
git̄. Et ſem nat⁹ eſt etiā ipi patri oīm filioꝝ
heber fratri iaphet maiori. Ordo v̄boꝝ ē:
Et ſem nat⁹ eſt heber: q̄ ſem p̄r ē oīm filioꝝ
ſuoꝝ. Sem ğ p̄riarchā intelligi voluit oīm
q̄ de ſtirpe ei⁹ exorti ſūt q̄s cōmemoratur⁹
eſt: ſiue ſint filij ſiue ſint nepotes ⁊ ꝓnepo
tes: ⁊ deinceps īndē exorti. Nō ſane iſtum
heber genuit ſem: ſ; ab illo q̄nt⁹ in ꝓgenito
ruz ſerie repit̄. Sem quippe int̄ alios filios
genuit arfaxat: arfaxat genuit caynā: cay
nan genuit ſala: ſala genuit heber. Nō ita
q; fruſtra ipe pm⁹ noiat⁹ eſt in ꝓgenie ve
niēte de ſem: ⁊ p̄lat⁹ eſt etiā filijs cū ſit q̄nt⁹
nepos: niſi q: veꝝ ē qđ tradit̄ ex illo hebrę
os eē cognoiatos tā q; hebereos: cū ⁊ alia
poſſit eſſe opinio vt ex abraā tan q; abraei
dicti eſſe videant̄. Sʒ nimiꝝ ħ veruʒ eſt q;
ex heber heberei appellati ſunt: ac deinde
vna detracta lr̄a hebręi: quā linguā ſolus
iſrael pp̄ls potuit obtinere: in q̄ dei ciuitas
⁊ in ſanctis pegrinata eſt: ⁊ in oībus ſacra

mēto adūbrata. Igit̄ filij ſem p̄i⁹ ſex nomi
nant̄: deinde ex vno eoꝝ nati ſūt quattuoꝛ
nepotes ei⁹. Itemq; alter filioꝝ ſem genu
it ei⁹ nepotē: atq; ex illo itidē ꝓnepos na
tus eſt: atq; inde abnepos q̄ eſt heber. Ge
nuit aūt heber duos filios: quoꝝ vnū ap
pellauit phalech: qđ interp̄tatur diuidēs.
Deinde ſcp̄tura ſbiūgēs: rationē q; huius Gen. x
nois reddēs: q: in dieb⁹ inq̄t ei⁹ diuiſa eſt
terra. Hoc aūt quid ſit: poſtea apparebit.
Ali⁹ v̄o q̄ nat⁹ eſt ex heber genuit duode
cim filios: ac p ħ ſūt oēs ꝓgeniti de ſem
vigiti ⁊ ſeptē. In ſūma igit̄ oēs ꝓgeniti đ
trib⁹ filijs noe. i. q̄ndecim de iaphet: ⁊ tri
gitaunus de cham: vigintiſeptē de ſem: ſi
unt ſeptuagita ⁊ tres. Deinde ſeq̄t̄ ſcriptu
ra dicēs. Hi filij ſem in tribub⁹ ſuis ſcđm Gen. x
linguas ſuas: in regionib⁹ ſuis ⁊ ingētib⁹
ſuis: Itē q; de oīb⁹: hę inq̄t trib⁹ filioꝝ noe Ibidē
ſcđm generatōes eoꝝ: ⁊ ſcđm gētes eoruʒ.
Ab his diſperſę ſūt inſulę gētū ſup terraʒ
poſt diluuiū. Vñ colligit̄ ſeptuagintatres
vl̄ poti⁹ qđ poſtea demōſtrabit̄: ſeptuagin
taduas gētes tūc fuiſſe: nō hoīes. Nā ⁊ pri
us cū fuiſſent cōmemorati filij iaphet: ita
ꝯcluſū eſt. Ex his ſegregatę ſūt inſulę gen
tiū in terra ſua: vnuſq̄ſq; ſcđm linguā ſuaʒ
in tribub⁹ ſuis ⁊ i gētib⁹ ſuis. Iā v̄o i filijs
cham q̄dā loco apti⁹ gentes cōmemoratę
ſūt: ſic ſupi⁹ oñdi. Meſraim genuit eos q̄ Gen. x
dicūt̄ ludin: ⁊ eodē mō cęterę vſq; ad ſeptē
gētes. Et enūerat̄ oīb⁹ poſtea ꝯcludens:
hi filij cham inq̄t i tribub⁹ ſuis: ſcđm lin
guas ſuas i regiōib⁹ ſuis ⁊ i gētibus ſuis.
Propterea ğ multoꝝ filij nō ſūt cōmemora
ti: q: gētib⁹ alijs naſcēdo acceſſerūt: ipi aūt
gētes facere nequiuerūt. Nā q̄ alia cā exti
tit vt cū filij iaphet octo enumerent̄. ex du
obus eoꝝ tm̄ filij nati cōmemorant̄: ⁊ cum
filij cham q̄ttuoꝛ noient̄: ex trib⁹ tm̄ q̄ nati
ſūt adijciūt̄: ⁊ cū filij ſem noient̄ ſex: duoꝝ
tm̄ poſteritas attexit̄. Nūq̄d cęteri ſine fili
is remāſerūt? Abſit ħ credere: ſ; gētes ꝓpt̄
q̄s cōmemorari digni eſſent nō vtiq; fece
rūt: q: ſic naſcebant̄ alijs gētib⁹ addebāt̄.

¶ Ca. IIII

Qum ğ in ſuis linguis
iſtę gētes fuiſſe referant̄. redit tm̄ ad il
lud tp̄s narratio q̄ñ vna lingua oīm fuit: ⁊
inde iā exponit q̄d acciderit vt linguaꝝ di
uerſitas naſceret̄. Et erat inq̄t oīs t̄ra labi Gen. xi
um vnū ⁊ vox vna oīb⁹. Et factū ē cū mo
uerent̄ ipi ab oriēte inuenerūt campū i ter
ra ſennaar ⁊ habitauerūt ibi. Et dixit ho

mo ꝓximo ſuo: Venite faciamꝰ lateres: et
coquamꝰ illos igni. Et facti ſũt illis lateres
in lapidẽ: ⁊ bitumẽ erat illis lutũ: ⁊ dixerũt:
Venite ędificemꝰ nobiſmetipis ciuitatẽ ⁊
turrim cuiꝰ caput erit vſq₃ ad celũ ⁊ facia-
mꝰ nobꝭ nomẽ anteq̃ diſpergamur in faciẽ
oĩs terrę. Et deſcẽdit dñs deꝰ videre ciuita-
tem ⁊ turrim quã ędificauerũt filij hoĩm. Et
dixit dñs deꝰ. Ecce genꝰ vnũ ⁊ labiũ vnũ
oĩm: ⁊ hoc inchoauerũt facere ⁊ nũc nõ defici
ent ex illis oĩa q̃ conati fuerint facere: veni
te ⁊ deſcẽdẽtes ↄfundamꝰ ibi linguã eorũ:
vt nõ audiat vnuſq̇ſq₃ vocẽ ꝓximi ſui. Et
diſpſit eos dñs inde ſup faciẽ oĩs terrę: ⁊ ceſ
ſauerũt ędificãtes ciuitatẽ ⁊ turrĩ. Propter
hoc appellatũ eſt nomẽ illiꝰ ↄfuſio: qꝛ ibi ↄfu
dit dñs labiũ oĩs terrę: ⁊ inde diſperſit illos
dñs deꝰ ſup faciẽ oĩs terrę. Iſta ciuitas q̃ ap
pellata ẽ ↄfuſio: ipa ẽ babylon: cuiꝰ mirabi
lẽ ↄſtructionẽ gentiũ etiã cõmendat hiſto-
ria. Babylon q̇ppe interptaṫ ↄfuſio. Vñ
colligiṫ gigantẽ illũ nẽroth fuiſſe illiꝰ ↄdito
rẽ. qꝺ ſupiꝰ breuiṫ fuerat intimatũ: vbi cũ
Geñ.10 de illo ſcptura loq̃reṫ: ait. Initiũ regni eiuſ
fuit babylon. i. q̃ ciuitatũ ceterarũ gereret
pncipatũ: vbi eẽt tãq₃ ĩ metropoli habita-
culũ regni: q̃uiſ pfecta nõ fuerit vſq₃ ĩ tãtũ
modũ q̃ntũ ſupba cogitabat ipietaſ. Nã
nimia diſponebaṫ altitudo q̃ dicta ẽ vſq₃ ĩ
cęlũ: ſiue vniꝰ turris eiꝰ quã pcipuã molie
banṫ inṫ alias: ſiue oĩm turriũ q̃ p nũerũ ſin
gularẽ ita ſignificate ſũt: vt diciṫ miles et ĩ
telliguntur milia miliũ: vt rana ⁊ locuſta.
Sic eñ appellata eſt multitudo ranarum
et locuſtarũ ĩ plagĩ q̇bꝰ ęgyptij pcuſſi ſunt
p moyſen. Quid aũt factura fuerat huma
na ⁊ vana pſumptio? Quę ſi cuiuſlibet et
q̃tũlibet in cęlũ aduerſus deũ altitudinẽ
molis extolleret: qñ mõtes trãſcẽderet vni
uerſos: qñ ſpaciũ nebuloſi aeris huiꝰ eua-
deret? Quid deniq₃ noceret deo q̃ntacũq₃
vł ſpirtalꝭ vł corpalis elatio? Tutam ve-
rãq₃ ĩ cęlũ viã moliṫ hũilitas: ſurſũ leuãs
cor ad dñm nõ ↄ dñm: ſicꝰ dictꝰ ẽ gigas iſte
venator ↄ dñm. Qꝺ nõ intelligẽtes nõnul
li ãbiguo gręco decepti ſũt: vt nõ inṫpreta
renṫ ↄ dñm ſꝫ an̄ dñm. Enantion q̇ppe ⁊ an̄
⁊ ↄ ſignificat. Hoc. n. v̇bũ ẽ etiã ĩ pſalmo.
Ps.94 Et plorẽmꝰ an̄ dñm q̇ fecit nos. Et hoc v̇bũ ẽ
etiã ĩ libro iob vbi ſcptũ ẽ. In furorẽ erupi
ſti ↄ dñm. Sic ergo intelligẽdꝰ ẽ gigas iſte ve-
nator ↄ dñm. Quid aũt hoc ſignificaṫ hoc no-
mine qꝺ eſt venator niſi aĩaliũ terrigenarũ

deceptor: oppſſor: extinctor? Erigebat ergo cũ
ſuis pplis turrẽ ↄ dñm: q̇ ẽ impia ſignifica-
ta ſupbia. Merito aũt malꝰ puniṫ affectus
etiã cui ñ ſuccedit effectꝰ. Genꝰ vo ipm pę
nę q̃le fuit? Qm̃. n. dñatio impãtꝭ ĩ lingua
eſt: ibi dãnata ẽ ſupbia: vt non intelligereṫ
iubẽs homĩ: q̇ noluit ĩtelligere vt obediret
deo iubẽti. Sic illa ↄſpiratio diſſoluta eſt:
cũ q̇ſq₃ ab eo quẽ nõ intelligebat abſcede-
ret: nec ſe niſi ei cũ q̇ loq̇ poterat aggrega-
ret: ⁊ p linguas diuiſę ſũt gẽtes: diſpſeq₃ p
terras: ſicut deo placuit: q̇ hoc modis occultis
nobiſq₃ incõphenſibilibꝰ fecit. Ca. V
Q Vod eñ ſcptũ eſt. Et deſcendit dñs Geñ.11
videre ciuitatẽ ⁊ turrĩ quã ędificaue
rũt filij hoĩm: hoc ẽ nõ filij dei: ſꝫ illa ſocietas
ſcꝺm hoĩem viuẽs quã terenã dicimꝰ ciui-
tatẽ. Nõ loco moueṫ deꝰ: q̇ ſemp vbiq₃ eſt
totꝰ: ſꝫ deſcẽdere diciṫ: cũ aliq̇d faciṫ in terra
qꝺ pter vſitatũ naturę curſũ mirabiliter fa
ctũ pſentiã q̃dãmõ eiꝰ oñdat. Nec vidẽdo
diſcit ad tps q̇ nunq₃ põt aliq̇d ignorare: ſꝫ
ad tps videre ⁊ cognoſcere diciṫ: qꝺ vide-
ri ⁊ cognoſci facit. Nõ ſic ergo videbaṫ illa ci-
uitas quõ eã deꝰ videri fecit: qñ ſibi q̃tum
diſpliceret oſtẽdit. Quãuis poſſit intelligi
deꝰ ad illã ciuitatẽ deſcẽdiſſe: qꝛ deſcẽderũt
angeli eiꝰ ĩ q̇bꝰ habitat: vt qꝺ adiũctũ eſt: ⁊
dixit dñs deꝰ: ecce genꝰ vnũ ⁊ labiũ vnũ Geñ.11
oĩm ⁊ cętera: ac deinde additũ: venite ⁊ de
ſcẽdẽtes ↄfundamꝰ ibi linguã eorũ: recapi-
tulatio ſit demõſtrãs quẽadmodũ factum
ſit qꝺ dictũ fuerat: deſcẽdit dñs. Si eñ iã
deſcẽderat: q̇d ſibi vult: venite ⁊ deſcẽden
tes ↄfundamꝰ ibi linguã eorũ: qꝺ intelligiṫ
angelis dictũ: niſi qꝛ p angelos deſcende-
bat: q̇ ĩ angelis deſcẽdẽtibꝰ erat? Et bñ nõ
ait: venite ⁊ deſcẽdẽtes ↄfundite: ſꝫ ↄfũda-
mꝰ ibi linguã eorũ: oñdẽs ita ſe opari p mi-
niſtros ſuos: vt ſint etiã ipi coopatores dei
ſicꝰ aplꝰs dicit. Dei eñ ſumus coopatij. I.Cor.3
P Oterat ⁊ illud qñ factꝰ eſt Ca. VI
nõ de angelis intelligi qꝺ dictũ eſt: Geñ.1
faciamꝰ hoĩem: qꝛ nõ dixit faciã. Sꝫ qꝛ ſe-
quiṫ: ad imaginẽ nr̃am: nefas eſt credere
ad imaginẽ angelorũ hoĩem factũ: aut ean
dẽ eſſe imaginẽ angelorũ ⁊ dei. Et iꝺ recte
illic intelligiṫ pluralitas trinitatꝭ. Quę tñ
trinitas qꝛ vnꝰ eſt deꝰ: etiã cũ dixiſſet facia
mꝰ: ⁊ fecit ĩquit deꝰ hoĩem ad imaginẽ dei: Geñ.1
nõ dixit fecerũt dij: aut ad imaginẽ deorũ.
Poterat et hoc eadẽ intelligi trinitas: tanq₃
pꝛ dixerit ad filiũ et ſpiritũ ſanctũ: venite ⁊ Geñ.11

deſcēdētes ↄfundam⁹ ibi linguā eoꝝ:ſi ali
q̄d eēt qḋ angelos ꝓhiberet intelligi:q̄b⁹
potī⁹ ↄuenit venire ad deū motib⁹ ſanctis
ſ3 ē cogitationib⁹ pijs:q̄b⁹ ab eis ↄſulit̄ in-
cōmutabil̄ veritas tāq̄ȝ lex ęt̄na i illa eorū
curia ſupna. Neq̄ȝ eīn ſibiip̄i ſūt veritas:ſ3
creatricī pticipes veritatī:ad illā mouētur
tanq̄ȝ ad fontē vitę. vt qḋ nō hn̄t ex ſeip̄is
capiāt ex ip̄a:ꝛ iḋ eoꝝ ſtabilis ē iſte motus
q̄ veniūt:q nō recedūt. Nec ſic loq̄t̄ angel̄
de⁹ quō nos inuicē loq̄mur nob̄ vl̄ deo vl̄
angelis vl̄ ip̄i āgeli nob̄:ſiue p illos de⁹ no
bis:ſ3 ineffabili ſuo mō. Nob̄ aūt ſ3 indica
tur nr̄o mō. Dei q̄ppe ſublimioꝛ an̄ ſuum fa
ctū locutio:ip̄i⁹ ſui facti eſt imutabil̄ ratio
q̄ nō habet ſonū ſtrepentē atq̄ȝ trāſeuntē:ſ3
vim ſempit̄ne manentē:ꝛ tp̄alit̄ op̄antem.
Hac loq̄t̄ angel̄ ſācti:nob̄ aūt alit̄ lōge po
ſitis. Qn̄ aūt etiā nos aliq̄d tale locutiōis
inf̄ioꝛib⁹ aurib⁹ capim⁹:angelis ꝓpinqua
m⁹. Nō itaq̄ȝ mihi aſſidue reddēda ē ratio
i ſ3 op̄e de locutiōib⁹ dei. Aut eīn veritas
incōmutabil̄ p ſeip̄am ineffabilit̄ loq̄t̄:ra-
tionalis creaturę mētib⁹:aut p mutabilem
creaturam loq̄t̄:ſiue ſp̄ūalib⁹ imaginibus
nr̄o ſpiritui:ſiue coꝛpalib⁹ vocib⁹ coꝛpis
ſenſui. Illud ſane qḋ dictū ē:ꝛ nūc nō defi
cient ex illis oīa q̄ conati fuerit facere:non
dictū ē ↄfirmādo:ſ3 tanq̄ȝ int̄rogādo:ſicut
ſolet a cōminātib⁹ dici:quēadmodū ait q̄-
dā. Nō arma expediēt:totaq̄ȝ ex vrbe ſe-
q̄ntur:Sic ḡ accipiēdū ē tāq̄ȝ dixerit. Nō
ne oīa deficiēt ex ill̄ q̄ conati fuerit facere:
S3 ſi ita dicat̄:nō exp̄mit cōminantē. Verū
ꝓpt̄ tarduſculos adiecim⁹ p̄ticulā.i.ne:vt
diceremꝰ nōne:qm̄ vocē p̄nūciāt̄ ſcribere
nō poſſum⁹ p ne nō ꝛ p ni niſi ſcribere ſolem⁹
Ex illis igit̄ trib⁹ hoīb⁹ noe filijs ſeptuagi
ta tres:vl̄ poti⁹ vt ratio declarata ē:ſeptu-
agintaduę gētes totidēq̄ȝ linguę p t̄ras eē
ceperūt:q̄ creſcēdo:ꝛ inſulas impleuerūt.
Auct⁹ eſt aūt nūer⁹ gentiū mlt̄o ampli⁹ q̄ȝ
linguaꝝ. Nā ꝛ in africa barbaras gētes in
vna lingua plimas nouim⁹:ꝛ hoīes q̄dem
mlt̄iplicato genere hūano ad inſulas inha
bitādas nauigio trāſire potuiſſe quis am-
bigat:

Inducit exemplū Virgilii de eo q̄ cōminādo int̄rogat ponēs verſus ei⁹ li. iiij. eneidos:nūc arma expediēt cē. ꝛ fuerūt v̄ba didonis volentis detinere eneā et claſſes ei⁹ ne diſcederet a carthagine.

Ca. VII

SEd q̄ſtio de oī genere beſtiaꝝ ē q̄ ſ3
cura hoīm nō ſūt:vl̄ ſicuti ranę non
naſcāt̄ ex t̄ra:ſ3 ſola cōmixtiōe marī ꝛ femi
ne ꝓpagant̄ ſic lupi ꝛ hmōi cętera:quō p⁹
diluuiū ea quę i arca nō erant cūcta dele-
ta ſūt:etiā i inſulis eſſe potuerint:ſi regata
nō ſūt:niſi ex his q̄ꝝ genera in vtroq̄ȝ ſexu
arca ſuauit. Poſſūt q̄dē credi ad inſulas
natādo trāſiſſe:ſ3 ꝓximas. Sūt aūt q̄dam
tā longe poſitę a ↄtinentib⁹ terrī:vt ad eas
nl̄la videat̄ natare potuiſſe beſtiarum. Oꝛ
ſi hoīes eas captas ſecū aduexerīt ꝛ eo mō
vbi habitabāt eaꝝ genera inſtituerīt:venā-
di ſtudio fieri potuiſſe icredibile nō ē:q̄uis
iuſſu dei ſiue p̄miſſu etiā op̄e āgeloꝝ negā-
dū nō ſit potuiſſe trāſferri. Si vō e t̄ra exoꝛ
tę ſūt ſcd̄m originē p̄mā:qn̄ dixit de⁹:pdu Gen. i
cat terra aīaȝ viuaȝ:multo clari⁹ apparet nō
tam repandoꝝ aīaliū cauſa q̄ȝ figurādarū
variaꝝ gentiū ꝓpter eccleſię ſacramētuȝ in
arca fuiſſe oīa genera:ſi i inſulis quo trā
ſire nō poſſēt multa aīalia terra ꝓduxit

Ca. VIII.

QUeritur etiā vtꝝ ex
filijs noe vel poti⁹ ex illo vno homi-
ne vnde etiā ip̄i extiterūt:ꝓpagata eſſe cre
dēdū ſit q̄dā mōſtruoſa hoīm genera q̄ gē-
tiū narrat hiſtoꝛia:ſicē ꝑhibēt̄ q̄dā vnū ha-
bere oculū i frōte media:quibuſdā plātas
v̄ſas eē p⁹ crura:q̄buſdā vtriuſq̄ȝ ſex⁹ eſſe
nāȝ:ꝛ dextrā māmā virilē ſiniſtrā muliebꝛē
vicibuſq̄ȝ alt̄nis coeūdo ꝛ gignere ꝛ pare-
re:alijs oꝛa nō eē:eoſq̄ȝ p nares tātūmodo
ſuſcepto ꝛ emiſſo halitu viuere:alios ſta-
tura eſſe cubitales:q̄s pygmeos a cubito
gręci vocāt:alibi q̄nquēnes ↄcip̄e feminas
ꝛ octauū a natiuitate annum nō excedere.
Itē ferūt eē gentē vbi ſingula crura i pedi-
bus hn̄t:nec poplitē flectūt:ꝛ ſūt mirabilī
celeritatī q̄s ſciopodas vocāt:q̄ p eſtuȝ in
t̄ra iacētes reſupini vmbra ſe pedum ꝓte-
gāt:q̄ſdā ſine ceruice oc̄los hēe in humerī
ꝛ cętera hoīm vl̄ q̄ſi hoīm genera q̄ in mari
tima platea carthaginis muſiuo picta ſūt:
ex librī deprompta velut curioſioꝛis hiſto
rię. Quid dicā de cynocephalis:quoꝝ ca
nina capita atq̄ȝ ip̄e latrat⁹ magis beſtias
q̄ȝ hoīes ↄfitet̄:S3 oīa genera hoīm q̄ di-
cunt̄ eē:eſſe credere nō eſt neceſſe. Verū q̄ſ
q̄s vſpiā naſcit̄ hō.i.aīal rōnale ꝛ moꝛtale:
quālibet nr̄is iuſitatā ſenſib⁹ gerat coꝛpis
formā ſeu coloꝛē ſiue motū ſiue ſonū ſiue
quālibet vim:q̄libet p̄te:q̄libet q̄litate na-
turę:ex illo ꝓtoplaſto vno originē duce-
re nl̄ls fideliū dubitauerit. Apparet tn̄ q̄d
i plib⁹ natura obtinuerit:ꝛ quid ſit ip̄a ra-
ritate mirabile. Qualis aūt ratio reddit̄ d̄
mōſtruoſis apḋ nos hoīm p̄tib⁹ talis d̄ mō
ſtruoſis q̄buſdā gētib⁹ reddi pōt. De⁹ eni
creatoꝛ ē oīm:q̄ vbi ꝛ qn̄ creari q̄d opteat

vł oportuerit ipſe nouit: ſciēs vniuerſitatis pulchritudinē: q̄ꝝ ꝑtiū vł ſimilitudine vł diuerſitate ↄtexat. Sꝫ q̄ totū iſpicere nō pōt: tanq̄ꝫ deformitate ꝑtꝫ offendit: q̄m cui cōgruat ⁊ q̄ referat ignorat. Pluribꝰ q̄ꝫ q̄nis digitꝫ i manibꝰ ⁊ pedibꝰ naſci hoīes nouimꝰ: ⁊ h̄ leuior ē q̄ꝫ illa diſtātia: ſꝫ tñ abſit vt q̄s ita deſipiat vt exiſtimet i nūero hūanorū digitoꝝ erraſſe creatorē: q̄uis neſciens cur h̄ fecerit. Ita etſi maior diuerſitas oriatur: ſcit ille q̄d egerit: cuiꝰ opa iuſte nemo rephēdit. Apud hipponē natꝰ ē homo q̄ſi lunatas hn̄s plātas: ⁊ i eis binos tm̄mō digitos: ſiles ⁊ manꝰ. Si aliq̄ gēs talꝫ eſſet illi curioſe atq̄ꝫ mirabili adderet hiſtorię. Nū igit iſtū ꝓpter h̄ negabimꝰ ex vno illo q̄ ꝑmꝰ creatꝰ eſt eē ꝓpagatū? Androgeni q̄s etiā hermaphroditos nūcupāt q̄uis admodū rari ſint: difficile ē tñ vt tpibꝰ deſint i q̄bꝰ ſic vterq̄ꝫ ſexꝰ apparet: vt ex q̄ potiꝰ debeāt accipe nomē icertū ſit: a meliore tñ h̄ eſt a maſculino vt appellaret loq̄ndi ↄſuetudo ꝑualuit. Nā nemo vnq̄ꝫ ādrogenas aut hermaphroditas nūcupauit. Ante annos aliq̄t nr̄a certe mēoria i oriēte duplex hō natꝰ eſt ſupioribꝰ mēbris: inferioribus ſimplex. Nā duo ꝫ erāt capita: duo pectora q̄ttuor manꝰ: vēter aūt vnꝰ: ⁊ pedes duo ſicut vni homi: ⁊ tā diu vixit: vt multos ad eū vidēdū fama ↄtraheret. Quis aūt oēs cōmemorare poſſit hūanos fetꝰ lōge diſſimiles his: ex q̄bꝰ eos natos eſſe certiſſimū ē? Sic ḡ h̄ ex illo vno negari nō pōt originē ducere: ita q̄cūq̄ꝫ gētes i diuerſitatibꝰ corpoꝝ ab vſitato naturę curſu quē plēs ⁊ ꝓpe oēs tenēt: velut exorbitaſſe tradūt: ſi definitiōe illa includūt vt rōnalia aīalia ſint atq̄ꝫ mortalia: ab eodē ipſo vno ꝑmo patre oīm ſtirpē trahere ↄfitēdū eſt: ſi tñ v̇a ſūt q̄ de illaꝝ nationū varietate: ⁊ tāta int ſe atq̄ꝫ nobiſcū diuerſitate tradūt. Nā ⁊ ſimias ⁊ cercophythecos ⁊ ſpingas ſi neſciremus nō hoīes eſſe ſꝫ beſtias: poſſent illi hiſtorici de ſua curioſitate gloriātes: velut gētes aliq̄s hoīm nob̄ ipunita vanitate mētiri. Sed ſi hoīes ſūt de q̄bꝰ illa mira ↄſcpta ſūt: q̄d ſi ꝓpterea deꝰ voluit etiā nōnullas gētes ita creare: ne i his mōſtris q̄ apd̄ nos ptꝫ ex hominibꝰ naſci: eiꝰ ſapiam q̄ naturā fingit humanā: velut artē cuiuſpiā minꝰ ꝑfecti opificis putaremꝰ erraſſe? Nō itaq̄ꝫ nob̄ videri abſurdū debet: vt queādmodū i ſingulꝫ q̄buſq̄ꝫ gētibꝰ q̄dā mōſtra ſunt hoīm: ita in vniuerſo genere hūano q̄dam mōſtra ſūt gētiū. Quapropꝫ vt iſtā q̄ſtionē pedetentim cauteq̄ꝫ ↄcludā: aut illa aut alia q̄ de q̄buſdā gētibꝰ ſcpta ſūt: oīno nulla ſūt: aut ſi ſūt: hoīes nō ſūt: aut ex adā ſūt ſi hoīes ſūt.

Quod v̇o ⁊ antipodas eſſe ¶ Ca. IX

fabulant. i. hoīes a ↄtria pte terrę vbi ſol orit q̄n occidit nobis aduerſa pedibꝰ nr̄is calcare veſtigia nulla rōne credēdū eſt. Neq̄ꝫ h̄ vlla hiſtorica cognitōe didiciſſe ſe affirmāt: ſꝫ q̄ſi ratiocinādo ↄiectāt: eo q̄ꝫ intra ↄuexa celi tra ſuſpēſa ſit: eundēq̄ꝫ locū mūdꝰ habeat: ⁊ īfimū ⁊ mediū: ⁊ ex h̄ opinant alterā trę ꝑtē q̄ infra ē habitatiōe hominū carere nō poſſe. Nec attēdūt etiā ſi figura ↄglobata ⁊ rotūda mūdꝰ eſſe credatur ſiue aliq̄ ratiōe mōſtret: nō tñ eſſe ↄſequēs: vt etiā ex illa ꝑte ab aq̄ꝝ ↄgerie nuda ſit tra. Deinde etiā ſi nuda ſit: neq̄ꝫ hoc ſtatim necē ē vt hoīes habeat: q̄m nullo mō ſcptura iſta mētit: q̄ narratis ꝑteritꝫ facit fidē: eo q̄ꝫ eiꝰ ꝑdicta cōplent. Nimiſq̄ꝫ abſurdū eſt vt dicat aliq̄s hoīes ex hac in illā ꝑtē oceani imēſitate traiecta nauigare ac ꝑuenire potuiſſe: vt etiā illic ex vno illo ꝑmo hoīe genꝰ inſtitueret hūanū. Quapropter int illos tūc hoīm ꝑplos q̄ ꝑ ſeptuaginta duas gētes: ⁊ totidē linguas colligūt fuiſſe diuiſi: q̄ramꝰ ſi poſſumꝰ iuenire illā i tris ꝑegrinantē ciuitatē dei q̄ vſq̄ꝫ ad diluuiū arcāq̄ꝫ ꝑducta ē: atq̄ꝫ i filijs noe ꝑ eoꝝ bn̄dictiōes ꝑſeueraſſe mōſtrat: maxie i maxio q̄ ē appellatꝰ ſem: q̄n q̄dē iaphet ita bn̄dictꝰ ē vt in eiuſdē fratris ſui domibꝰ habitaret.

Tenēda ē igit ſeries genera- ¶ Ca. X

tionū ab ipſo ſem: vt ipſa oñdat pꝰ diluuiū ciuitatē dei: ſicꝫ eā ſeries generationū ab illo q̄ ē appellatꝰ ſeth oñdebat añ diluuium. Propter h̄ igit ſcptura diuina cū trenā ciuitatē i babylone: h̄ ē in ↄfuſione eſſe monſtraſſet: ad patriarchā ſem recapitulādo reuertit: ⁊ ordit inde generatiōes vſq̄ꝫ ad abraā: cōmemorato etiā nūero annorū q̄nto q̄ſq̄ꝫ ad hāc ſeriē ꝑtinentē filiū genuiſſet q̄ntoq̄ꝫ vixiſſet. Ubi certe agnoſcēdū eſt q̄d añ ꝓmiſerā vt appeat q̄re ſit dictū de filijs heber nomē illiꝰ phalech: q̄ i diebꝰ eiꝰ diuiſa ē tra. Geñ. 10 Quid eñ aliud intelligēdū eſt trā eē diuiſā: niſi diuerſitatē linguarū? Omiſſis igit ceterꝫ filijs ſem: ad hāc rē nō ꝑtinētibꝰ illi ↄnectūt i ordine generationū ꝑ q̄s poſſit ad abraā ꝑueniri: ſicꝫ illi ↄnectebant añ diluuiū ꝑ q̄s ꝑuenitur ad noe: ge-

nerationibꝰ q̄ ꝓpagate ſūt ex illo adā filio
q̄ appellatꝰ eſt ſeth. Sic ḡ icipit generatio-
Gen̄.11 nū iſta ɔtertio: ⁊ he generatōes ſem. Sem
filiꝰ noe cētū erat annoꝝ cū genuit arfaxat
ſcd̄o āno pꝰ diluuiū. Et vixit ſem poſtq̄ ge
nuit arfaxat q̄ngētos ānos: ⁊ genuit filios
⁊ filias: ⁊ mortuꝰ eſt. Sic exeq̄t ceteros di-
cēs: quoto q̄ſq̄ āno vite ſue filiū genuerit
ad iſtū generationū ordinē ptinentē: q̄ ptē
dit ad abraā: ⁊ q̄t ānos poſtmodū vixerit:
intimās eū filios filiaſq̄ genuiſſe: vt intelli
gamꝰ vnde potuerint ppl̄i accreſcere: ne in
paucꝭ q̄ cōmemorant hoibꝰ occupati pue-
riliter heſitemꝰ: vn̄ tāta ſpacia t̄raꝝ atq̄ re
gnoꝝ repleri potuerit de genere ſem maxīe
ꝓpter aſſyrioꝝ regnū: vn̄ ninꝰ ille oriētali-
um dn̄ator vſq̄q̄ ppl̄oꝝ ingēti ꝓſperita-
te regñt ⁊ latiſſimū ac fūdatiſſimū regnuꝫ
qđ diuturno tp̄e ducerent ſuis poſterꝭ ꝓpa-
gauit. Sꝫ nos ne diutiꝰ q̄ opꝰ ē imoremur
nō q̄t ānos q̄ſq̄ i iſta generationū ſerie vi-
xerit ſ; quoto āno vite ſue genuerit filiū: h̄
ordie mēorādū tātūmō ponimꝰ vt ⁊ nūeꝝ
ānoꝝ a tranſacto diluuio vſq̄ ad abraam
colligamꝰ: ⁊ p̄ter illa i q̄bꝰ nos cogit nēcitas
imorari: breuit̄ alia curſim q̄ tāgamꝰ. Se-
cūdo igit̄ āno pꝰ diluuiū ſem cū eēt cētum
ānoꝝ genuit arfaxat. Arfaxat aūt cuꝫ eſſet
cētū trigitaq̄nq̄ ānoꝝ genuit caynā. Qui
cū eēt cētū trigita ānoꝝ genuit ſala. Por-
ro etiā ipe ſala totidē ānoꝝ erat q̄n genuit
heber. Cētū vo ⁊ triginta et q̄ttuor agebat
ānos heber cū genuit phalech: i cuiꝰ diebꝰ
diuiſa ē t̄ra. Ipe aūt phalech vixit cētūtri-
gita ānos ⁊ genuit ragau. Et ragau cētū ⁊
trigitaduos ⁊ genuit ſeruch. Et ſeruch cē-
tū trigita ⁊ genuit nachor. Et nachor ſeptu
agintanouē: ⁊ genuit tharā. Thara aūt ſe
Gen̄.17 ptuagita: ⁊ genuit abrā: quē poſtea deꝰ mu
tato vocablo vocauit abraā. Fiūt itaq̄ āni
a diluuio vſq̄ ad abraā mille ſeptuagita ⁊
duo ſcd̄m vulgatā editionē: h̄ ē interp̄tum
lxxij. In hebreis aūt codicibꝰ lōge paucio
res ānos ꝓhibēt iueniri: de q̄bꝰ rōnem aut
nullā aut difficillimā reddūt. Cū ḡ q̄rimꝰ
i illꝭ ſeptuagitaduabꝰ gētibꝰ ciuitatē dei: nō
poſſumꝰ affirmare illo tp̄e q̄ erat illꝭ labium
vnū. i. loq̄la vna: tūc iā genꝰ hūanū aliena
tū fuiſſe a cultu veri dei: ita vt i ſolis iſtꝭ ge
neratiōibꝰ pietas vera remaneret: q̄ deſcē-
dūt de ſemie ſem ꝑ arfaxat ⁊ tēdūt ad abra
am: ſ; ab illa ſupbia edificāde turrꝭ vſq̄ ad
celū q̄ ipa ſignificat̄ elatio t̄rena appuit ci
uitas: h̄ ē ſocietas ipioꝝ. Utrū itaq̄ an̄ noe
fuerit: an latuerit: an potiꝰ vtraq̄ ꝑ māſerit
pia. ſ. i duobꝰ filijs noe q̄ bn̄dicti ſūt eoꝝ-
q̄ poſterꝭ: ipia vo i eo q̄ maledictꝰ eſt atq̄
eiꝰ ꝓgenie vbi etiā exortꝰ ē gigas venator
ɔ dn̄m nō ē dijudicatio facilꝭ. Fortaſſis eīn
qđ ꝑfecto credibiliꝰ ē: ⁊ i filijs duoꝝ illorū
iā tūc an̄q̄ babylonia cepiſſet inſtitui: fue-
rūt ɔtēptores dei: ⁊ i filijs cham cultores dei
vtrūq̄ tn̄ hoim genꝰ t̄ris nūq̄ defuiſſe cre
dēdū ē. Siq̄dē ⁊ qn̄ dictū ē: oēs declinaue Ps̄.13
rūt ſil' iutiles facti ſūt nō ē q̄ faciat bonū nō
eſt vſq̄ ad vnū: i vtroq̄ pſalmo vbi h̄ ver
ba ſūt: ⁊ h̄ legūt̄. Nōne cog̃ſcēt oēs q̄ opāt̄ Ibidē
iniq̄tatē: q̄ deuorāt plebē meā i cibo panis.
Erat ḡ etiā tūc ppl's dei. vn̄ illō qđ dictum
eſt: nō ē qui faciat bonū: nō ē vſq̄ ad vnū:
de filijs hoim dictū ē: nō de filijs dei. Naꝫ
p̄miſſū ē. Deꝰ de celo ꝓſpexit ſup filios ho
minū: vt videret ſi ē intelligēs aut req̄rens
deū. Ac deinde illa ſbiūcta q̄ oēs filios ho
minū. i. ad ciuitatē ptinētes q̄ viuit ſcd̄ꝫ ho
minē ⁊ nō ſcd̄m deū: reprobos eē demon-
ſtrat.

Ca. XI

QUāobrē ſi lingua
vna cū eēt oim nō iō filij peſtilētie de
fuerūt: nā ⁊ an̄ diluuiū vna erat lingua: et
tn̄ oēs p̄ter vnā noe iuſti domū deleri dilu Gen̄.7
uio meruerūt: ita qn̄ merito elationꝭ ipietatꝭ
gētes linguaꝝ diuerſitate punite atq̄ diui
ſe ſūt: ⁊ ciuitas ipioꝝ ɔfuſiōis nomē acce-
pit: h̄ ē appellata ē babylō: nō defuit domꝰ
heber vbi ea q̄ ātea fuit oim ligua remane-
ret. Un̄ ſic. ſ. mēoraui cū cepiſſet enūerari
filij ſem: q̄ ſinglꝭ gētes ſinglas ꝓcreauit: p̄mꝰ Gen̄.10
ē cōmēoratꝰ heber cū ſit abnepos ipiꝰ: h̄ eſt
ab illo q̄ntꝰ iueniat̄ exortꝰ. Quia ḡ i eiꝰ fa-
milia remāſit h̄ ligua diuiſis ꝑ alias liguas
ceterꝭ gētibꝰ: q̄ ligua priꝰ hūano generi n̄ i-
merito credit̄ fuiſſe cōis: ideo deinceps he
brea ē nūcupata. Tūc eīn opꝰ erat eā diſti
gui ab alijs linguis noie ꝓpo: ſic alie q̄ꝫ vo
cate ſūt noibꝰ ꝓprijs. Qn̄ aūt erat vna ni-
hil aliud q̄ hūana lingua vl' hūana locu-
tio vocabat̄: q̄ ſola vniuerſū genꝰ hominū
loq̄bat̄. Dixerit aliq̄s. Si i diebꝰ phalech Gen̄.10
filij heber diuiſa ē t̄ra ꝑ linguas. i. hoies q̄
tūc erāt i t̄ra: ex eiꝰ noie potius debuit ap-
pellari lingua illa q̄ fuit oibꝰ an̄ cōis. Sꝫ in
telligēdū ē ipm heber ꝓpterea tale nomen
ipoſuiſſe filio ſuo vt vocaret̄ phalech qđ i-
terp̄tat̄ diuiſio: q̄ tūc ei natꝰ ē: qn̄ ꝑ liguas
t̄ra diuiſa ē. i. ipo tp̄e: vt h̄ ſit qđ dictuꝫ eſt.
In diebꝰ eiꝰ diuiſa ē terra. Nā niſi adhuc Ibidē

heber viueret qn̄ linguaꝝ facta eſt multitu
do: nō ex eiꝰ noīe nomen acciperet lingua: q̄
apd̄ illū potuit ꝑmanere. Et iō credēda eſt
ipa fuiſſe ꝑma illa cōis: qm̄ de pena veīt il
la mlt̄plicatio mutatioq̄ʒ linguaꝝ. et vti/
q̄ʒ ꝑter hāc penā eſſe debuit pp̄ls dei. Nec
fruſtra linguā iſtā ħ eſt quā tenuit abꝛaaʒ:
nec in oēs filios ſuos trāſmittere potuit: ſʒ i
eos tm̄ q̄ ꝓpagati ꝑ iacob: ⁊ inſigniꝰ atq̄ʒ
eminētiꝰ in dei pp̄lm coaleſcētes: dei teſta/
mēta ⁊ ſtirpē xp̄i habere potuerūt. Nec he
ber ipe eandē linguā in vniuerſaʒ ꝓgeniē
ſuā refudit: ſʒ in eā tm̄ cuiꝰ generationes ꝑdu
cunť ad abꝛaā. Quapropter etiā ſi nō eui/
denter expꝛſſuʒ eſt fuiſſe aliqd̄ piū genꝰ ho/
minū qn̄ ab ipīs babylonia cōdebať: nec
ad ħ valuit ħ obſcuritas vt q̄rentī frauda/
reť: ſʒ potiꝰ vt exerceret intētio. Cū em̄ legi
tur vnā fuiſſe linguā ꝑmitꝰ oim̄: ⁊ an̄ oēs fi/
lios ſem cōmendať heber: cuiꝰ ab illo q̄n
tus oꝛdať: ⁊ hebꝛea vocať lingua: quā pa/
triarchaꝝ ⁊ ꝓphetaꝝ nō ſolū in ſermonibꝰ
ſuis: veꝝ etiā in lr̄is ſacr̄ cuſtodiuit aucto
ritas. Profecto itaq̄ʒ cū q̄riť i diuiſiōe lin/
guaꝝ: vbi lingua illa remanere potuerit: q̄
fuit an̄ cōis: q̄ ſine vlla dubitatōe vbi remā
ſit: nō ibi fuit illa pena q̄ facta eſt mutatiōe
linguaꝝ: quid aliud occurrit niſi q̄ i hmōi
gēte remāſit a cuius noīe nomē accepit: et
ħ iuſticię gētis huiꝰ nō pūm apparuiſſe ve/
ſtigiū: q̄ cū alię gētes plecterenť mutatiōe
linguaꝝ: ad iſtā nō ꝑuenit tale ſuppliciuʒ.
Sʒ ſi adhuc illud mouet: quō potuerūt ſin
gulas gētes facere heber ⁊ filiꝰ eiꝰ phalech:
ſi vna lingua ꝑmāſit ambobꝰ. Et certe vna
eſt hebꝛea gens ex heber ꝓpagata vſq̄ʒ ad
abꝛaā: ⁊ ꝑ eū deinceps donec magnꝰ fieret
pp̄ls iſrael. Quō igiť oēs filij q̄ cōmemora
ti ſūt triū filioꝝ noe fecerūt ſinglas gētes:
ſi heber ⁊ phalech ſingulas nō fecerūt: Ni
mirū illud eſt ꝓbabiliꝰ: q̄ gigas ille nēroth
fecerit etiā ipe gentē ſuā: ſʒ ꝓpter excellen/
tiam dn̄ationis ⁊ corꝑis ſeorſum eminenti
us noiatꝰ eſt: vt maneat nūerꝰ ſeptuaginta
duaꝝ gentiū atq̄ʒ linguaꝝ. Phalech autē
ꝓpterea cōmemoratꝰ eſt: nō q̄ gentē fece/
rit. nā eadē ipa eſt eiꝰ gēs hebꝛea eademq̄ʒ
lingua: ſʒ ꝓpter tp̄s inſigne qd̄ in diebꝰ eiꝰ
terra diuiſa ē. Nec mouere nos debet: quō
potuerit gigas nēroth ad illd̄ tp̄s ętatis oc
currere: q̄ babylon ↄdita eſt ⁊ ↄfuſio facta
linguaꝝ: atq̄ʒ ex hac diuiſio gētiū. Nō em̄
q̄ʒ heber ſextꝰ ē a noe: ille aūt q̄rtꝰ: iō nō po

tuerūt ad idē tp̄s ↄuenire viuēdo. Hoc em̄
ↄtigit cū plꝰ viuerēt vbi pauciores ſūt ge/
neratiōes: minꝰ vbi plēs: aut ſeriꝰ nati eēnt
vbi pauciores: maturiꝰ vbi plēs. Sane in/
telligendū eſt: qn̄ ťra diuiſa eſt: nō ſolū iaʒ
natos fuiſſe cęteros filios filioꝝ noe: q̄ cō/
memoranť patres gentiū: ſʒ etiā eiꝰ ętatī fu
iſſe: vt iā vniuerſi familias haberēt ſuas: q̄
digne fuiſſent noībꝰ gētiū. vn̄ nequaq̄ʒ pu
tandū q̄ eo fuerint oꝛdine geniti q̄ cōme/
morati leguntť. Alioq̄n duodeci filij iectan Gen̄.jo
qui erat filiꝰ aliꝰ heber frater phalech quō
potuerūt iā gētes facere: ſi pꝰ phalech fra/
trem ſuū iectan natꝰ eſt: ſicut poſt eū cōme Gen̄.jo
moratꝰ eſt qn̄ quidē tp̄e q̄ natꝰ eſt phalech
diuiſa ē terra: Proinde intelligēdū ē pꝛio
rē quidē phalech noīatū: ſʒ lōge poſt fratrē
ſuū iectan fuiſſe natū: cuiꝰ iectan duodeciʒ
filij tā grādes iā familias haberēt: vt in lin
guas ꝓpꝛias diuidi poſſēt. Sic em̄ potuit
pꝛioꝛ cōmēoꝛari q̄ erat ętate poſterioꝛ: quē
admodū priꝰ cōmemorati ſunt ex tribus fi
lijs noe ꝓcreati filij iaphet q̄ erat minꝰ eo/
rū: deinde filij cham qui erat mediꝰ: poſtre
mo filij ſem q̄ erat ꝑmꝰ ⁊ maximꝰ. Illaꝝ au
tem gentiū vocabula ꝑtim manſerunt: ita
vt hodie appareat vn̄ fuerint deriuata: ſicͭ
ex aſſur aſſyrij: ⁊ ex heber hebꝛei: ꝑtim tp̄is
vetuſtate mutata ſūt: ita vt vix homīes do
ctiſſimi āntiquiſſimas hiſtoꝛias ꝑſcrutātes:
nec oim̄ ſʒ aliquātaꝝ ex iſtī oꝛigines gentiū
potuerit reꝑire. Nā q̄ ex filio chā q̄ voca/
bať meſraim ęgyptij ꝑhibenť exoꝛti nulla
ħ reſonat oꝛigo vocabuli: ſicͭ nec ęthiopuʒ
q̄ dicūť ad eū filiū cham ꝑtinere: qui chus
appellatꝰ eſt. Et ſi oīa ↄſidereť: plura muta
ta q̄ʒ manētia noīa apparēt. Ca. XII

Nunc iā videamꝰ ꝓcurſū ciuitatī dei
etiā ab illo articlo tp̄is q̄ factꝰ ē i pa
tre abꝛaā: vn̄ incipit eē noticia eiꝰ euidēti/
oꝛ: ⁊ vbi clarioꝛa leguntť ꝓmiſſa diuina q̄
nūc in xp̄o videmꝰ impleri. Sicͭ ḡ ſcꝑtura Gen̄.jj
ſancta indicāte didicimꝰ: i regiōe chaldęo
rū natꝰ eſt abꝛaā: q̄ ťra ad regnuʒ ꝑtinebat
aſſyrioꝝ. Apd̄ chaldęos aūt iā etiā tūc ſu/
ꝑſtitiōes ipie ꝑualebāt: quēadmodū ꝑ cę
teras gētes. Vna igiť thare domꝰ erat: de q̄
natꝰ eſt abꝛaā: in q̄ vniꝰ veri dei cultꝰ ⁊ q̄n
tū credibile ē: in q̄ iā ſola etiā hebꝛea lī̄gua
remanſerat: q̄uis ⁊ ipſe ſicͭ iaʒ manifeſtioꝛ
dei pp̄ls in ęgypto: ita in meſopotamia ſer/
uiſſe dījs alienis ieſu naue narrante referť: Joſue.24
cęteris ex ꝓgenie illiꝰ heber i linguas pau

latim alias ⁊ in natiões alias poſterĩ deſu
Gen. 7 entibꝰ. Proinde ſic ꝑ aq̃ꝝ diluuiū vna do
mus noe remāſerat ad reparādū genꝰ hu-
manū: ſic ī diluuio mltaꝝ ſupſtitionū ꝑuni
uerſuꝫ mūdū vna remāſerat domꝰ thare: ī
q̄ cuſtodita eſt plātatio ciuitatꝭ dei. Deni-
q̃ ſic illic enūeratis ſup̄ generatiōibus ab
adā vſq̃ ad noe ſil' cū annoꝝ nūerꝭ: ⁊ expo
ſita diluuij cā: priꝰ q̄̃ deꝰ inciperet de arca fa
Gen. 6 bricāda loq̄ ad noe dicit: he aūt generatio
nes noe: ita ⁊ h̄ enūeratꝭ generatiōibꝰ ab il
lo q̄ eſt appellatꝰ ſem filio noe vſq̃ ad abra
am. deinde inſignis articulꝰ ſiliter ponit: vt
Gen. 11 dicat: he ſūt generatiōes thare. Thare ge
nuit abrā ⁊ nachor ⁊ aram: ⁊ aram genuit
loth. Et mortuꝰ ē aram corā thare p̄re ſuo
ī t̃ra ī q̄ natꝰ ē ī regiōe chaldeoꝝ. Et ſūpſe
rūt abrā ⁊ nachor ſibi vxores: nomē muli-
eris abram ſarai: ⁊ nomē mulieris nachor
melcha: filia aram. Iſte arā pater melche
fuit ⁊ pater ieſche: q̄ ieſcha credit ipſa eſſe
etiam ſara vxor abrae. Ca. XIII

Gen. 11 DEinde narrat queadmodū thare cū
ſuis regionē reliq̄rit chaldeoꝝ ⁊ ve-
nerit in meſopotamiā: ⁊ habitauerit ī char
rā. Tacet aūt de vno filio eiꝰ: q̄ vocabatur
nachor: tanq̃ eū nō duxerit ſecū. Nam ita
narrat. Et ſūpſit thare abrā filium ſuum: ⁊
loth filiū arā filiū filij ſui: ⁊ ſarai nurū ſuā.
vxorē abrā filij ſui: ⁊ duxit illos de regiōe
chaldeoꝝ vt iret ī terrā chanaan: ⁊ venit ī
charrā ⁊ habitauit ibi. Nuſq̃ h̄ noiatꝰ eſt
nachor: ⁊ vxor eiꝰ melcha. Sed inuenimus
Gen. 24 poſtea cū ſuū ſuū mitteret abraā ad acci-
piēdā vxorē filio ſuo iſaac: ita ſcptū. Et ac
cepit puer decē camelos de camelis do-
mini ſui: ⁊ de oībꝰ bonis dn̄i ſui ſecū: ⁊ ex-
urgēs ꝓfectꝰ eſt in meſopotamiā in ciuita-
tam nachor. Iſto ⁊ alijs ſacre hꝰ hiſtorie te
ſtimonijs oſ̄dit etiam nachor frater abrae
exiſſe d̄ regiōe chaldeoꝝ: ſedeſq̃ ꝯſtituiſſe
ī meſopotamia: vbi cū patre ſuo habitaue
rat abraā. Cur ḡ ſcriptura eū nō cōmēora-
uit: qn̄ ex gēte chaldeoꝝ cū ſuis ꝓfectꝰ eſt
thare ⁊ habitauit ī meſopotamia: vbi non
ſolū abraā filꝰ eiꝰ: verū etiā ſara nurꝰ eius ⁊
loth nepos eiꝰ cōmemorant ꝙ eos duxerit
ſecū: Cur putamꝰ: niſi forte qd̄ a paterna et
fraterna pietate deſciuerat: ⁊ ſupſtitioni ad-
heſerat chaldeoꝝ: ⁊ poſtea inde: ſiue peni-
tēdo: ſiue ꝑſecutiōeꝫ paſſus ꝙ ſuſpectꝰ ha-
Judith. 5 beret: ⁊ ipe emigrauit: In libro eīn q̄ iſcribit
iudith: cū q̄reret holofernes hoſtis iſraeli-
taꝝ: q̄ nā illa gēs eēt: vtꝝ aduerſus eā bel-
lādū fuiſſet: ſic ei rn̄dit achior dux amoni-
taꝝ. Audiat dn̄s nr̄ vbū ex ore pueri ſui: ⁊
referā tibi veritatē d̄ ꝑplo q̄ hitat iux̄ mōtanā
hāc: ⁊ n̄ exibit mēdaciū d̄ ore ſui tui. Hec
eīn ꝓgēies ꝑplī ē chaldeoꝝ ⁊ ātea hitauerūt
meſopotamiā: qꝛ noluerūt ſeq̄ deos patrū
ſuoꝝ: q̄ fuerūt ī t̃ra chaldeoꝝ glorioſi: ſꝫ de
clinauerūt d̄ via parentū ſuoꝝ: ⁊ adorauerūt
deū celi quē cognouerūt: ⁊ ꝓiecerūt eos a fa
cie deoꝝ ſuoꝝ: ⁊ fugerūt in meſopotamiā: ⁊
hitauerūt ibi dies mltos. Dixitq̃ illis deꝰ
eoꝝ vt exirēt de habitatiōe ſua: ⁊ irēt ī t̃raꝫ
chanaā: ⁊ habitarēt illic: ⁊ cetera q̄ narrat
achior āmonites. Vn̄ manifeſtū eſt domū
thare ꝑſecutionē paſſaꝫ fuiſſe a chadeis ꝓ
vera pietate: q̄ vnꝰ ⁊ verꝰ ab eis colebatur deꝰ.

Ca. XIIII

DEfuncto aūt thare ī
meſopotamia vbi vixiſſe ꝑhibet du Gen. 11
centos q̄nq̃ ānos: iā incipiūt īdicari facte
ad abraā ꝓmiſſiōes dei: q ita ſcptū eſt. Et
fuerūt dies thare ī charra q̄nq̃ ⁊ ducēti āni
⁊ mortuus eſt in charra. Non ſic aūt acci-
piendū eſt: q̄ſi oēs hos dies ibi egerit: ſꝫ qꝛ
oēs dies vite ſue q̄ fuerūt āni ducēti q̄nq̃ ibi
cōpleuerit: alioq̄n neſciret q̄t ānos vixerit
thare ī charra: qm̄ nō legit quoto āno vite
ſue ī charrā venerit: ⁊ abſurdū ē exiſtiare ī
iſta ſerie generationū vbi diligent cōmēo-
rat q̄t ānos q̄ſq̃ vixerit: hꝰ ſolꝰ nūerū an-
noꝝ vite nō cōmēdatū eē memorie. Qd̄ eīn
q̄rūdā q̄s eadē ſcptura cōmēorat tacentur
āni nō ſūt ī h̄ ordie: ī q̄ꝝ tpoꝝ dinūeratio ꝑ
ceſſiōe gignētiū ⁊ gēitoꝝ ſucceſſiōe ꝯtexit.
Iſte aūt ordo q̄ dirigit ab adā vſq̃ ad noe
⁊ inde vſq̃ ad abraā: ſine nūero ānoꝝ vite
ſue neminē ꝯtinet. Ca. XV.

QUod vero cōmēorata morte thare pa
tris abraā deīnd̄ legit: ⁊ dixit dn̄s ad abraā. Gen. 12
Exi d̄ t̃ra tua: ⁊ de cognatione tua ⁊ domo pa
tris tui: ⁊ cetera: n̄ qꝛ h̄ ſeq̄t ī ſmōe libri: h̄ etiā
ī reꝝ geſtaꝝ tpe ſeq̄ exiſtimādū ē. Erit q̄p-
pe ſi ita eſt īdiſſolubilꝭ queſtio. Poſt h̄ eīn
verba dei: q̄ ad abraā facta ſunt: ſcriptura
ſic loquit. Et exijt abraā queadmoduꝫ lo- Ibidē
cutꝰ eſt illi dn̄s: ⁊ abijt cū illo loth. Abraaꝫ
aūt erat q̄nq̃ ⁊ ſeptuagita ānoꝝ cuꝫ exiret
ex charra. Quō pōt h̄ verū eē: ſi pꝰ mortem
patris ſui exijt de charra: Cū eīn eēt thare
ſeptuagita ānorū ſic ſup̄ intimatū ē genuit
abraā. Cui nūero additꝭ ſeptuagitaq̄nq̃
ānis q̄s agebat abraā qn̄ egreſſus ē d̄ char
ra: fiunt anni centum ⁊ quadragintaq̄nq̃.

Tot igiꝛ̄ ānoꝝ erat thare: qñ exijt abraā de
illa meſopotamię ciuitate. Agebat eñ annū
ętatꝭ ſuę ſeptuageſimūq̄ntū: ac ꝑ h̄ pr̄ ei⁹ q̄
eū ſeptuageſimo āno ſuo genuerat agebat
vt dictū eſt centeſimū ⁊ q̄drageſimū ⁊ q̄n-
Gen.ij tū ānū. Nō ḡ inde p⁹ mortē pr̄is .i. p⁹ ducē
tos q̄nq₃ ānos q̄b⁹ pr̄ ei⁹ vixit egreſſus ē: ſ₃
ān⁹ de illo loco ꝓgreſſiōis ei⁹ qm̄ ipſi⁹ ſe-
ptuageſimuſq̄nt⁹ erat ꝓculdubio pr̄is ei⁹ q̄
eū ſeptuageſimo ſuo āno genuerat: cēteſi-
mus q̄drageſimuſq̄nt⁹ fuiſſe colligiꝛ̄. Ac ꝑ
h̄ itelligēdū ē more ſuo ſcr̄pturā rediſſe ad
tp̄s qḋ iā narratio illa trāſierat: ſicꝰ ſup̄i⁹ cū
filios filioꝝ noe cōmemoraſſet: dixit illos
fuiſſe i linguis ⁊ i gētib⁹ ſuis: ⁊ tñ poſtea q̄ſi
Gen.ij h̄ etiā i ordie ſeq̄reꝛ̄ tꝑoꝝ: ⁊ erat inquit oīs
t̄ra labiū vnū: ⁊ vox vna oīb⁹. Quō ḡ ſc̄d₃
ſuas gētes: ⁊ ſcōm ſuas liguas erāt: ſi vna
erat oīb⁹: niſi q2 ad illḋ qḋ iā trāſierat reca
pitulādo ē reuerſa narratio: Sic ḡ ⁊ h̄ cū₃
Gen.ij dictū eēt: ⁊ fuerīt dies thare i charra q̄nq₃ ⁊
ducēti āni ⁊ mortu⁹ ē thare i charra. Dein
de ſcr̄ptura redeūdo ad id qḋ iō p̄mſerat
vt pri⁹ de thare id qḋ ichoatū fuerat cōple
Gen.xij reꝛ̄: ⁊ dixit inq̄t dn̄s ad abraā: exi ḋ t̄ra tua
⁊ cetera. P⁹ q̄ dei v̄ba ſubiūgiꝛ̄. Et exijt ab
raā: queadmodū locut⁹ ē illi dn̄s: ⁊ abijt cū
illo loth. Abraā aūt erat q̄nq₃ ⁊ ſeptuagin
ta ānoꝝ cū exijt ex charra. Tūc itaq₃ h̄ fa-
ctū ē qñ pr̄ ei⁹ cēteſimū q̄drageſimū ⁊ q̄ntū
ānū agebat ętatꝭ. Tūc eñ fuit h⁹ ſeptuage
ſim⁹ ⁊ q̄nt⁹ ān⁹. Soluta ē aūt q̄ſtio iſta ⁊ ali
ter vt ſeptuagītaq̄nq₃ āni abrae qñ egreſ-
ſuſ ē ḋ charra ex illo cōputareꝛ̄: ex q̄ ḋ igne
chaldeoꝝ libat⁹ ē nō ex q̄ nat⁹ eſt: tāq₃ tūc
Act.7 poti⁹ nat⁹ bn̄d⁹ ſit. S₃ beat⁹ ſtephan⁹ i acti
b⁹ apl̄oꝝ cū iſta narraret: de⁹ inq̄t glīe ap-
puit abrae pr̄i nr̄o: cū eſſet i meſopotamia
Gen.xij p⁹q₃ hitaret i charra. Et ait ad illū. Exi de
t̄ra tua: ⁊ ḋ cognatione tua: ⁊ ḋ domo pr̄is
tui: ⁊ veni i t̄rā quā tibi demonſtrabo. Se
cūdū h̄ v̄ba ſtephani nō p⁹ mortē pr̄is ei⁹
locut⁹ ē de⁹ abrae: q̄ vtiq₃ i charra mortu⁹
eſt: vbi cū illo ⁊ ipſe fili⁹ habitauit: ſ₃ priuſq₃
hitaret i eadē ciuitate iā tñ cū eēt i meſopo
tamia. Iā ḡ exierat a chaldeis. Qḋ itaq₃
Act.7 adiūgit ſtephan⁹: tūc abraā egreſſ⁹ ē ḋ t̄ra
chaldeoꝝ ⁊ hitauit i charra: nō demōſtrat
ꝙ ſit factū poſtea q₃ locut⁹ ē illi de⁹. Neq₃
eñ p⁹ illa dei v̄ba egreſſus ē ḋ t̄ra chalde-
oꝝ: cū dicat ei locutū deū eſſe i meſopota-
mia: ſ₃ ad totū illḋ tp̄s ꝑtinet qḋ ait: tūc .i.
ex q̄ egreſſ⁹ ē a chaldeis: ⁊ habitauit i char
ra. Itē qḋ ſeq̄ꝛ̄: ⁊ inde poſtq₃ mortu⁹ ē paꝛ̄ Act.7
ei⁹ collocauit illū i t̄ra hac i q̄ vos nūc ha-
bitatꝭ ⁊ pr̄es veſtri: nō ait poſtq₃ mortu⁹ eſt
paꝛ̄ ei⁹ exijt de charra: ſ₃ inde poſtq₃ mortu
us ē paꝛ̄ ei⁹ h̄ eū collocauit. Intelligēdū ē
igiꝛ̄ locutū deū fuiſſe cū abraā cū eēt i me-
ſopotamia pri⁹ q₃ hitaret in charra: ſ₃ eū in
charrā ꝑueniſſe cū pr̄e retēto apud ſe p̄ce-
pto dei: ⁊ inde exiſſe ſeptuageſimo et q̄nto
ſuo: pr̄is aūt ſui cēteſimo q̄drageſimoq̄nto
āno. Collocationē v̄o ei⁹ i t̄ra chanaan nō
ꝓfectionē ḋ charra poſtq₃ mortē pr̄is ei⁹ fa
ctā eē dicꝭ: q2 iā mortu⁹ erat paꝛ̄ ei⁹: qñ emit
t̄rā cui⁹ ibi iā ſuę rei cepit eē poſſeſſor. Qḋ
aūt iā i meſopotamia ꝯſtituto: ſ₃ ē iā egreſſo
de t̄ra chaldeoꝝ dixit de⁹: exi ḋ t̄ra tua: ⁊ ḋ Gen.xij
cognatiōe tua: ⁊ ḋ domo pr̄is tui: nō vt cor
pus inde eijceret qḋ iam fecerat: ſ₃ vt aīam
auelleret ḋr. Nō eñ exierat ide aīo ſ₃ ſpe re
deūdi ⁊ deſiderio tenebaꝛ̄: q̄ ſpes ⁊ deſide
riū deo iubēte ac iuuāte ⁊ illo obediēte fue
rat āputāda. Nō ſane icredibiliꝛ̄ exiſtimaꝛ̄
cū poſtea ſecut⁹ eſſet nachor prēm ſuū: tūc
abraā p̄ceptū dn̄i ipleuiſſe: vt cū ſara ꝯiu-
ge ſua ⁊ loth filio fratrꝭ ſui exiret ḋ charra.

Iam ꝯſiderādę ſūt ꝓmiſſio- Ca. XVI
nes dei facte ad abraā. In his eñ ap-
tiora dei nr̄i ieſu xp̄i h̄ ē dei veri oracła ap-
parere cepēꝛ̄ ḋ ꝑplo pioꝝ quē ꝓphetica p̄
nūciauit auctas: haꝝ p̄ma ita legiꝛ̄. Et di- Gen.xij
xit dn̄s ad abraā. Exi ḋ t̄ra tua: ⁊ ḋ cogna
tiōe tua: ⁊ ḋ domo pr̄is tui ⁊ vade i t̄rā quā
tibi demōſtrauero: ⁊ faciā te i gētē magnā:
⁊ bn̄dicā te ⁊ magnificabo nomen tuum: ⁊
eris bn̄dict⁹: ⁊ bn̄dicā bn̄dicētes te: ⁊ ma-
ledicā maledicentes te: ⁊ bn̄dicenꝛ̄ i te oēs
trib⁹ t̄rę. Aduertēdū ē igiꝛ̄ duas res ꝓmiſ
ſas abrae: vnā .ſ. ꝙ t̄rā chanaā poſſeſſurū
fuerat ſemē ei⁹: qḋ ſignificaꝛ̄ vbi dictū eſt: Gen.xij
vade i t̄rā quā tibi ḋmōſtrauero: ⁊ faciā te
i gētē magnā. aliā v̄o lōge p̄ſtātiorē nō de
carnali ſ₃ ḋ ſpūali ſemie: ꝑ qḋ pr̄ ē nō vni
us gētꝭ iſraelitice: ſ₃ oīm gētū q̄ fidei ei⁹ ve
ſtigia ꝯſequūtur. qḋ ꝓmitti cepit his v̄bis
⁊ bn̄dicenꝛ̄ in te oēs trib⁹ t̄rę. Hāc ꝓmiſſi-
onē factā arbitraꝛ̄ euſebi⁹ ſeptuageſimoq̄n
to anno ętatis abrae: tanq₃ mox vt facta ē
de charra exierit abraā: qm̄ ſcripture ꝯtra-
dici nō poteſt vbi legiꝛ̄. Abraā₃ erat q̄nq₃
⁊ ſeptuaginta annoꝝ cū exijt ḋ charra. S₃
ſi eo anno facta eſt iſta ꝓmiſſio: iā vtiq₃ in
charra cū pr̄e ſuo demorabaꝛ̄ abraā. Neq₃
eñ inde exire poſſet: niſi pri⁹ ibi habitaſſet.

Act. 7

Nūquid nā ergo ꝯtradi-
cit̄ ſtephano dicēti: de⁹ glo
riȩ appͣuit abrae patri nr̄o
cū eēt in meſopotamia pri
us ꝗ̄ habitaret in charra:
Sʒ itelligendū eſt. ꝙ eodē
āno facta ſūt oīa: ⁊ dei ꝓ-
miſſio āteꝗ̄ i charra habi-
taret abraā: ⁊ i charra ha-
bitatio ei⁹: ⁊ inde ꝓfectio:
nō ſolū q̄ꝛ euſebi⁹ i chroni
cis ab āno h⁹ ꝓmiſſiōis cō
putat ⁊ oñdit poſt q̄drigē-
tos: ⁊ trigita ānos exitū eē
de ȩgypto qñ lex data eſt:
veꝝ etiā q̄ꝛ id cōmemorat
aplus paul⁹. Ca. XVII

P Er idem tp̄s eminen
tia regna erāt gētiū:
i quib⁹ t̄rigenaꝝ ciuitas h̄
eſt ſocietas hoim ſcd̄m ho
minē viuentū ſub dñatu
angeloꝝ deſertoꝝ inſigni⁹
excellebat: regna videlicet
tria ſycioniorū: ȩgyptioꝝ:
aſſyrioꝝ. Sʒ aſſyrioꝝ mlt̄-
to erat potēti⁹ atq̄ ſblimi⁹.
Nā rex ille nin⁹ beli filius
excepta idia: vniuerſe aſiȩ
ꝑplos ſbiugauerat. Aſiaʒ
vero dico: nō illā ꝑteʒ q̄ h⁹
maioris aſiȩ vna ꝓuīcia ē:
h̄ eā q̄ vniuerſa aſia nūcu-
b paẗ: quā q̄dā i alterā duaꝝ
pleriq̄ aūt i tertiā toti⁹ or-
bis ꝑtem poſuerūt: vt ſint
oēs: aſia: europa: ⁊ africa:
qđ nōnulli ȩq̄li diuiſiōe fe
rūt. Nāq̄ iſta q̄ aſia nūcu
paẗ a meridie ꝑ orientē vſ-
q̄ in ſeptētrionē ꝑueit: eu-
ropa vͦo a ſeptētriōe vſq̄
ad occid ētē: atq̄ ide afri-
ca ab occidēte vſq̄ ad me
ridiē. Vñ videnẗ orbē di-
midiū duȩ tenere: europa
⁊ africa: aliđ vͦo dimiduꝫ
ſola aſia. Sʒ ideo illȩ duȩ
ꝑtes factȩ ſūt: q̄ꝛ inẗ vtrā-
q̄ ab oceano ingrediẗ: q̄c-
quid aquaꝝ terras influit
⁊ ab hoc mare magnū no-
bis facit. Quapropter ſi i

duas ꝑtes orbē diuidas oriēt̄ ⁊ occidēt̄: aſia
erit i vna: i altera vͦo europa ⁊ africa. Vñ obrē
vnū triū regnoꝝ q̄ tūc ꝑcellebāt r̄gnū. ſ. ſycio-
nioꝝ nō erat ſub aſſyriȷs q̄ꝛ i europa erat. Egy
ptioꝝ aūt quō eis nō ſbiacebat a q̄b⁹ tota aſia
tenebaẗ: ſolis indis vt ꝑhibeẗ except̄. In aſy
ria igiẗ ꝓualuerat dñatus ipiȩ ciuitatis: h⁹ ca-
put erat illa babylon: cui⁹ t̄rigenȩ ciuitatis no
mē aptiſſimū ē. i. ꝯfuſio. Ibi aūt nin⁹ r̄gnabat
poſt mortē pr̄is ſui beli: qui ꝑm⁹ illic regnaue-
rat ſexagita q̄nq̄ ānos. Fili⁹ vͦo eius ninus q̄
defūcto pr̄e ſucceſſit in regnū: quinq̄gīnta du-
os regnauit ānos: ⁊ habebat i regno quadra-
gita tres ānos qñ nat⁹ ē abraā: q̄ erat ann⁹ cir-
citer milleſim⁹ ducēteſim⁹ añ ꝯditā romā: ve-
luti alterā i occidēte babyloniā. Ca. XVIII

E Greſſus eſt ḡ abraā de charra ſeptuage-
ſimoquinto āno ȩtat̄ ſuȩ: cēteſimo auteʒ
q̄dragesimo ⁊ q̄nto pr̄is ſui: cū loth filio fratris
ſui: ⁊ ſara ꝯiuge ſua: ⁊ ꝑrexit i t̄rā chanaā: ⁊ ꝑ-
ueit vſq̄ ad sychē vbi rurſ⁹ accepit diuinū ora
culū: de q̄ ita ſcp̄tū eſt. Et appͣuit dñs abraȩ: ⁊ Gen. 12
dixit illi. Semi tuo dabo t̄rā hāc. Nihil h̄ de il-
lo ſemine ei ꝓmiſſū eſt in q̄ pater fact⁹ ē omniū
gentiū: h̄ de illo ſolo de q̄ paẗ eſt vni⁹ iſraeliticȩ
gētis. Ab h̄ eñ ſemine terra illa poſſeſſa eſt.

D Einde ȩdificato ibi altari: ⁊ in Ca. XIX Gen. 12
uocato deo: abraā ꝓfectus eſt inde: ⁊ ha
bitauit in heremo: atq̄ inde ire in ȩgyptum fa
mis neceſſitate cōpulſus eſt: vbi vxorē ſuā di-
xit ſororē ſuā nihil mētit⁹. Erat eñ ⁊ hoc q̄ꝛ ꝓ-
ꝓinq̄ erat ſanguīe: ſicut etiā loth eadē ꝓꝓinq̄-
tate cū fratris ei⁹ eſſet fili⁹ frater ei⁹ eſt dictus.
Itaq̄ vxorē tacuit nō negauit: ꝯiugis tuendā
pudicitiā cōmittēs deo: ⁊ hūanas inſidias ca-
uēs vt hō: qm̄ ſi ꝑiculū quantū cauere poterat
nō caueret: magis tēptaret deuʒ ꝗ̄ ſperaret in
deo. De qua re ꝯtra calūniantē fauſtuʒ mani-
cheū multa dixim⁹. Deniq̄ factū ē: qđ de do-
mino ꝑſūpſit abraā. Nam pharao rex ȩgypti
qui eā ſibi vxorē acceperat: grauiter afflictus
marito reddidit. Vbi abſit vt credam⁹ alieno
ꝯcubitu fuiſſe pollutā: q̄ꝛ mlt̄o eſt credibili⁹ h̄
pharaonē facere afflictionib⁹ magnis nō fuiſ-
ſe permiſſum. Ca. XX

R Euerſo igiẗ abraā ex ȩgypto i locū vñ ve Gen. 13
nerat: tūc loth frat̄r fili⁹ ab illo in terrā ſo
domoꝝ ſalua caritate diſceſſit. Diuites q̄ppe
facti erāt: paſtoreſq̄ mltos pecoꝝ hr̄e ceperāt:
quib⁹ inter ſe rixantibus: eo modo familiaruꝫ
ſuaꝝ pugnātē diſcordiā vitauerunt. Poterat
q̄ppe hinc vt ſūt hūana ⁊ inẗ ipos aliq̄ rixa cō-
ſurgere. Proinde h̄ malū ꝑcauēt̄ abraȩ ver-

p P Er ideʒ tp̄s
⁊c̄. In hoc
Gal. 3 ca. vult aug⁹ q̄
tp̄e ꝓmiſſiōis fa
ctȩ ꝑ abraȩ: excel-
lebāt tria regna
ſcʒ ȩgyptioꝝ qđ
erat antiquus qđ
incepit in tp̄e ſa-
ruch apđ q̄s ꝑ re
gnauit zoneſ. Aſ-
ſyrioꝝ qđ icepit
tp̄e nachor vbi ꝑ
regnauit belus.
Sycionioꝝ vbi
ꝑ regñuit egiale⁹.
Regnū ȩgyptio
rū cum eēt i aſia
quā ſibi totā ſub
iugauit excepta
india nin⁹ fili⁹ be
li erat ſub regno
aſſyrioꝝ: h̄ nō re-
gnū ſycioniorū.
q̄ꝛ nō i aſia h̄ eu-
ropa erat. Syci-
onia eñ q̄ ⁊ egia
lea q̄dam ꝑs grȩ
ciȩ erat. b
Quā q̄dā in alte-
rā ⁊c̄. Nota ꝙ di
cit q̄ſdā diuiſiſſe
orbē i tres ꝑtes:
q̄dā i duas ꝑtes
ſic atteſtaẗ ſalu-
ſti⁹ i iugurthino
mag̅ approbās
illos q̄ diuiſerūt
in duas ꝑtes ori-
entis ⁊ occidētis
Quare aūt pars
occidētis diuidi
tur aſſig̅t aug⁹ ra
tionem propter
egreſſū aq̄rū de
oceano in africā
mare facientium
mediterraneū.

ba iſta ſūt ad loth. Nō ſit rixa int̄ me ⁊ te: ⁊ int̄
paſtores meos: ⁊ paſtores tuos: q̄ꝛ hoīes nos
frēs ſum⁹. Nōne ecce tota terra an̄ te ē: Diſce
de a me. Si tu in ſiniſtrā: ego ī dextrā: vl̄ ſi tu ī
dextraꝫ ego in ſiniſtrā. Hinc fortaſſis effecta ē
int̄ hoīes pacifica ꝯſuetudo vt qn̄ t̄renoꝝ ali-
q̄d ꝑtiendū eſt: maioꝛ diuidat: minoꝛ eligat.
Geñ.13 Cum ḡ digreſſi eēnt ſeparatimq̄ Ca. XXI
habitarēt abraā ⁊ loth nccītate ſuſtētāde
familię: nō fęditate diſcordię: ⁊ abraam in t̄ra
chanaan. loth aūt eſſet in ſodomis: oraclō ter-
tio dn̄s dixit ad abraā. Reſpiciēs ocul̄ tuis vi
de a loco in quo nūc tu es ad aquilonē: ⁊ afri-
cū ⁊ orientē: ⁊ mare: q̄ꝛ oēm t̄rā quaꝫ tu vides
tibi dabo ⁊ ſemini tuo vſq̄ in ſcl̄m: ⁊ faciam ſe
mē tuū tāq̄ᷓ harenā t̄rę. Si pōt aliq̄s dinume-
rare harenā t̄rę: ⁊ ſemen tuū dinūerabit̄. Sur-
gēs ꝑambula terrā in lōgitudinē ei⁹ ⁊ ī latitudi
nē ei⁹: q̄ꝛ tibi dabo eā. In hac ꝓmiſſiōe vtruꝫ
ſit etiā illa q̄ paī fact⁹ eſt oīm gētiū: nō euident̄
apparet. Pōt eñ videri ad h̄ ꝑtinere: ⁊ faciaꝫ
ſemē tuū tāq̄ᷓ harenā t̄rę q̄ͦ ea locutiōe dictū
eſt quā greci dicūt hyꝑbolen. q̄ vtiq̄ tropica ē
nō ꝓpria. Quo tn̄ mō vt ceteꝛ̄ tropis vti ſole-
re ſcpturā nll̄s q̄ eā didicit ambigit. Iſte auteꝫ
trop⁹. i. mod⁹ locutionis fit: qn̄ id q̄ͦ dicit̄ lon
ge ē ampli⁹ q̄ᷓ q̄ͦ eo dicto ſignificat̄. Quis eñ
nō videat q̄ᷓ ſit incōꝑabilr̄ amplioꝛ harenę nu
mer⁹ q̄ᷓ pōt eē oīm hoīm ab ipō adam vſq̄ ad
t̄minū ſecl̄i: Quāto ḡ magl̄ q̄ᷓ ſemē abrae: nō
ſolū q̄ͦ ꝑtinet ad iſraeliticā gētē: veꝝ etiā q̄ͦ ē
⁊ futurū ē: ſcd̄m imitationē fidei toto orbe ter-
raꝝ ī oīb⁹ gentib⁹: Q̄ͦ ſemē. ſ. abrae in cōpati
one mltitudis ipioꝝ ꝑfecto ī paucl̄ ē: q̄ᷓuis et
ipi pauci faciāt inūerabilē mltitudinē ſuā q̄ ſi-
gnificata ē ſm hyꝑbolē ꝑ harenā terrę. Sane
iſta mltitudo q̄ ꝓmittit̄ abrae: nō deo ē inūera
bilis: ſ₃ hoīb⁹: deo aūt nec harena t̄re. Proin-
de q̄ꝛ nō tm̄ gēs iſraelitica: ſ₃ vniuerſum ſemen
abrae vbi ē expſſa ꝓmiſſio: nō ſcd̄m carnē: ſed
ſcd̄ꝫ ſpiritū plimoꝝ filioꝝ: ꝯgruēti⁹ harenę ml-
titudini cōꝑat̄: pōt h̄ intelligi vt iteret̄ pri⁹ fa-
cta ꝓmiſſio. Sꝫ iō dixim⁹ q̄ nō euidenter ap-
pareat: q̄ꝛ ⁊ illi⁹ gēt̄ vni⁹ mltitudo: q̄ ſcd̄ꝫ carnē
nata eſt ex abraā: ꝑ ei⁹ nepotē iacob intātū cre
uit vt pene oēs ꝑtes orbis ipleuerit. Et iō po-
tuit ⁊ ipa ſcd̄m hyꝑbolē harenę mltitudini cō-
pari: q̄ꝛ ⁊ h̄ ſola inūera ē homi mltitudo: terrā
certe illā ſolā ſignificatā q̄ appellata eſt chana-
an nemo ambigit. Sꝫ q̄ͦ dictū ē: tibi dabo eā
Geñ.13 ⁊ ſemi tuo vſq̄ ī ſeculuꝫ pōt mouere nōnll̄os
ſi vſq̄ in ſecl̄m itelligāt ī eternū. Si aūt ī ſecu-
lū h̄ loco ſic accipiāt queādmoduꝫ fideliter te-

nem⁹ initiū futuri ſecl̄i a fine p̄ſentis ordiri:
nihil eos mouebit: q̄ꝛ ⁊ ſi expulſi ſūt iſraelitę
de hieroſolymis: manēt tn̄ in alijs ciuitatib⁹
t̄rę chanaā: ⁊ vſq̄ ī finē manebūt: ⁊ vniuer-
ſa t̄ra illa cū a xp̄ianis ihabitat̄: etiā ipm̄ ſe-
men eſt abrae. Ca. XXII.
Geñ.13 Hoc reſpōſo ꝓmiſſiōis accepto mig-
rauit abraā: ⁊ māſit ī alio eiuſdē t̄rę lo-
co. i. iuxta quercū manbre quę erat ebron.
Geñ.14 Deinde ab hoſtib⁹ q̄ ſodomis irruerāt: cuꝫ
q̄nq̄ reges aduerſus q̄ttuoꝛ bellū gererēt: ⁊
victl̄ ſodomitl̄ etiā loth capt⁹ eēt: liberauit eū
abraā adductl̄ ſecū ī p̄liū trecētl̄ decē ⁊ octo
v̄naclis ſuis: ⁊ victoriā fec̄ ꝯ regib⁹ ſodomo
rū: nihilq̄ ſpolioꝝ auferre voluit: cū rex cui
vicerat obtuliſſet. Sꝫ plane tūc bn̄dict⁹ ē a
Heb.7 melchiſedech q̄ erat ſacerdos dei excelſi: de
q̄ ī epl̄a q̄ iſcribit̄ ad hebręos: quā plēs apl̄i
pauli eē dicūt: q̄dā v̄o negāt: mlta ⁊ magna
ꝯſcp̄ta ſt̄. Ibi q̄ppe p̄mū apparuit ſacrificiū
q̄ͦ nūc a xp̄ianis offert̄ deo toto orbe t̄raꝝ:
ipletq̄ illō q̄ͦ lōge p⁹ h̄ factū ꝑ ꝓphetā dici
tur ad xp̄m: q̄ fuerat adhuc ventur⁹ ī carneꝫ.
Ps̄.109 Tu es ſacerdos ī et̄nū ſcd̄m ordinē melchi
ſedech. Nō. ſ. ſcd̄m ordinē aarō: q̄ ordo fue
rat auferēd⁹: illuceſcētib⁹ reb⁹ q̄ illis vmbris
prenotabantur. Ca. XXIII
Geñ.15 Et iā tūc factū eſt v̄bū dn̄i ad abraā ī
viſu. Qui cū ei ꝓtectionē: mercedēq̄
ꝓmitteret valde mltā: ille ꝯ poſteritate ſolli
cit⁹ q̄ndā eliezer v̄naclm ſuū futuꝝ ſibi dixit
heredē: ꝯtinuoq̄ illi ꝓmiſſus ē heres: nō il-
le v̄nacul⁹: ſ₃ q̄ ꝯ ipō abraā fuerat exiturus:
rurſuſq̄ ſemē inūerabile nō ſic harena t̄rę ſ₃
ſic ſtellę celi: vbi mihi magl̄ videt̄ ꝓmiſſa po
ſteritas celeſti felicitate ſblimis. Nā q̄ntum
ad mltitudinē ꝑtinet: q̄d ſūt ſtellę celi ad ha
renā t̄re: niſi q̄s ⁊ iſtā cōꝑatiōeꝫ intātū eē ſi-
milē dicat: inq̄ntū etiā ſtellę dinūerari n̄ va
lēt: Quia nec oēs eas vidīri poſſe credēdū ē
Nā q̄nto q̄ſq̄ acuti⁹ ituet̄: tāto plēs videt.
Vn̄ ⁊ acerrime cernētib⁹ aliq̄s occltas eſſe
merito eſtimat̄: exceptl̄ eis ſiderib⁹ q̄ ī alia ꝑ
te orb̄ a nob̄ remotiſſima oriri ⁊ occidere ꝑ-
hibent̄. Poſtremo q̄cūq̄ vniuerſū ſtellarū
nūerū cōprehēdiſſe ⁊ ꝯſcp̄ſiſſe iactant̄: ſicut
arat⁹ vl̄ eudoxi⁹ vl̄ ſiq̄ alij ſūt: eos libri hui⁹
ꝯtēnit auctas. Hic ſane illa ſnīa ponit̄ cui⁹
apl̄us meminit ꝓpter dei grām cōmendan-
Roma.4 dam. Credidit abraā deo ⁊ deputatū eſt illi
ad iuſticiā: ne circūciſio gloriaret̄: genteſq̄
icircūciſas ad fidē xp̄i nollet admitti. Hoc
eñ qn̄ factum eſt: vt credēti abrae deputa-

reť fideſ ad iuſticiā: nōdū fuerat circūciſ⁹.
IN eodē viſu cū loq̄reť ei ¶ Ca. XXIIII
deꝰ etiā h̄ ait ad illū. Ego deꝰ q̄ te edu
Geñ. 15 xi de regiōe chaldeoꝝ: vt dem tibi trā hāc
vt heres eiꝰ ſis. Ubi cū inťrogaſſet abraaʒ
ſcd̄m q̄d ſciret: ꝙ heres eius erit: dixit illi
Ibidē deus. Accipe mihi iuuēcā trimā. ⁊ capraʒ
trimā ⁊ arietē trimū: ⁊ turturē ⁊ columbā.
Accepit aūt ille h̄ oīa: ⁊ diuiſit illa media:
⁊ poſuit ea ꝯ faciē alteꝝ alťi. Aues aūt nō
diuiſit: ⁊ deſcēdeřt ſic ſcptū ē: aueſ: ⁊ ſedeřt
ſup corpa q̄ diuiſa erāt: ⁊ ꝯſedit illꝭ abraā.
Circa ſolis aūt occaſuʒ pauor irruit ſuper
abraā: ⁊ ecce timor tenebroſꝰ magnꝰ icidit
Act. 7 ei: ⁊ dictū ē ad abraā. Sciēdo ſcias: qꝛ pe
Geñ. 15 grinū erit ſemē tuū i ťra nō ꝓpa: ⁊ in ſuitu
tē redigēt eos: ⁊ affligēt eos q̄drigētꝭ ānis:
gētē aūt cui ſuierit iudicabo ego. Poſt h̄ vō
exibūt huc cū ſuppellectili mlta. Tu autē
ibis ad pr̄es tuos cū pace: nutritꝰ i ſenecta
bona. Quarta vō generatiōe conuertent
ſe huc. Nōdū eñ ipleta ſūt pctā amorreo
rū vſq; adhuc. Cū aūt iā ſol erat ad occa
ſuʒ facta ē flāma: ⁊ ecce fornax fumabūda
⁊ lāpades ignis q̄ ptrāſierūt p media diui
ſa illa. In die illa diſpoſuit dñs deus teſta
mentū ad abraā dicēs. Semini tuo dabo
terrā hāc: a flumie egypti: vſq; ad flumen
magnum eufraten: ceneos: ⁊ cenezeos: et
cethmoneos: ⁊ cetheos: ⁊ pherezeos: ⁊ ra
phaim: ⁊ amorreos: ⁊ chananeos: ⁊ eueos
⁊ gergeſeos ⁊ iebuſeos. Hec oīa i viſu fa
cta diuinitꝰ atq; dicta ſūt: de q̄bꝰ ſingulis
enucleate diſſerere longū ē: ⁊ itentionē opꝫ
ris hꝰ excedit. Qð ḡ ſatꝭ ē noſſe debemꝰ:
poſteaq̄ dictū ē credidiſſe abraā deo: ⁊ de
putatū eē illi ad iuſticiā: nō eū i fide defeciſ
ſe vt diceret: dñator dñe ſcd̄m q̄d ſciaʒ: ꝙ
heres eiꝰ ero. Terre q̄ppe illiꝰ ꝓmiſſa erat
hereditaſ. Nō eñ ait: vñ ſciā q̄ſi adhuc nō
crederet: ſꝫ ait ſcd̄m q̄d ſciam: vt ei rei quā
crediderat aliq̄ ſilitudo adhibereť q̄ eiꝰ mo
dꝰ agnoſcereť. Sicut nō eſt v̄ginis marie diſ
Luc. 1 fidētia: ꝙ ait: quō fiet iſtud qm̄ virū nō co
gnoſco: Qð eñ futurū eſſe certa erat: mo
dū q̄ fieret iquirebat. Et h̄ cū q̄ſiſſet: audi
uit. Spūs ſanctꝰ ſupueniet i te ⁊ v̄tꝰ altiſſi
mi obūbrabit tibi. Deniq; ⁊ h̄ ſilitudo da
ta eſt ð tribꝰ aīalibꝰ iuuēca: capra: ⁊ ariete:
et duabus volucribꝰ turture et colūba: vt
ſcd̄m h̄ futuꝝ ſciret: qð futuꝝ eē iā nō am
bigeret. Siue ḡ p iuuencam ſignificata ſit
plebs poſita ſb iugo legis: per caprā eadē
plebs etiā peccatrix futura: p arieteʒ eadē
plebs etiā regnatura: q̄ aīalia ꝓpterea tri
ma dicūť qꝛ cū ſint inſignes articuli tpoꝝ
ab adā vſq; ad noe: ⁊ inde vſq; ad abraaʒ
⁊ inde vſq; ad dauid q̄ reprobato ſaule p̄
mꝰ i regno gētis iſraelitice eſt dñi volūtate
fundatꝰ: i h̄ ordie tertio q̄ tendiť ex abraaʒ
vſq; ad dauid tāq; tertiā etatē gereſ ille po
pulꝰ adoleuit: ſiue aliq̄d aliud ꝯueniētius
iſta ſignificēt: nllō tñ mō dubitauerim ſpi
ritales i ea typos ꝑfiguratos additamēto
turturꝭ ⁊ colūbe. Et iō dictū eſt. Aues aūt Geñ. 15
nō diuiſit: qm̄ carnales inť ſe diuidūť: ſpi
ritales aūt nllō mō: ſiue a negocioſis ꝯuer
ſatiōibꝰ hoīm ſe remoueāt ſic turť: ſiue inť
illas degāt ſicut colūba. Utraq; tñ auis ē
ſimplex ⁊ inoxia: ſignificās ⁊ i illo iſraeliti
co pplō cui ťra illa dāda erat: futuroſ iďui
duos filios ꝓmiſſiōis ⁊ heredes regni i eť
na felicitate māſuros. Aues aūt deſcēdē
tes ſup corpa q̄ diuiſa erāt: ñ boni aliq̄d ſꝫ
ſpūs idicāt aerꝭ hꝰ: paſtū q̄ndā ſuū de car
naliū diuiſiōe q̄rētes. Qð aūt illis ꝯſedit
abraā: ſignificat etiā inť illaſ carnaliū diui
ſiōes ſpūales eē nō nllos v̄o vſq; i finē ſe Geñ. 15
culi ꝑſeueraturos fideleſ. Et circa ſolis oc
caſū ꝙ pauor irruit i abraā. et timor tene
broſꝰ magnꝰ: ſignificat circa hꝰ ſecłi finem
magnā ꝑturbatiōnē ac tribulatiōnē futu
rā fideliū: ð q̄ dñſ dixit i euāgelio. Erit eñ Math. 24
tūc tribulatio magͣ: q̄lis non fuit ab initio.
Qð vō dictū eſt ad abraā: ſciēdo ſcies qꝛ Geñ. 15
pegrinū erit ſemē tuū i ťra nō ꝓpria: et i ſer
uitutē redigēt eos et affligēt eos q̄dringē
tis ānis. ð pplō iſrꝭ q̄ fuerat i egypto ſuitu
rus aptiſſime ꝓphetatū ē. Nō ꝙ i eadē ſui
tute ſb egyptijs affligētibꝰ q̄dringētos an
nos ille pplꝯ fuerat pacturꝰ: ſꝫ i ipis q̄drin
gētꝭ ānis ꝓnūciatū ē h̄ futuꝝ. Queadmo Geñ. 11
dū eñ ſcptū ē ð thare pr̄e abrae: et fueřt di
es thare i charra q̄nq; et ducēti āni: nō q̄a
ibi oēs acti ſūt: ſꝫ qꝛ ibi cōpleti ſūt: ita et h̄
ꝓpterea inťpoſitū ē: ⁊ i ſuitutē redigēt eos
et affligēt eos q̄dringētꝭ ānis: qm̄ iſte nūe
rus i eadē afflictiōe cōpletꝰ ē: nō qꝛ ibi vni
uerſꝰ ꝑfectꝰ eſt. Quadrigēti ſane dicūť āni
ꝓpť nūeri plenitudinē: q̄uis aliq̄nto āpli
us ſint: ſiue ex h̄ tpe cōputēť q̄ iſta ꝓmitte
bāť abrae: ſiue ex q̄ natꝰ ē iſaac ꝓpť ſemen
abrae: ð q̄ iſta ꝑdicūť. Cōputāť. n. ſic ſupꝰ
iā diximꝰ ab āno ſeptuageſio ⁊ q̄nto abrae
q̄ñ ad eū factā ē ꝓmiſſio vſq; ad exitū
iſrꝭ ex egypto q̄dringenti et triginta anni.

Gal. 3 quoꝝ apłus ita meminit. Hoc autē inquit
testamentum cōfirmatū a deo ꝙ post qua-
dringētos ⁊ trigīta ānos facta est lex: nō i-
firmat ad euacuādā ꝓmissionē. Jam ḡ isti
quadringēti ⁊ triginta āni: quadringēti po
terāt nūcupari: q2 nō sunt multo amplius.
Quāto magis cū aliq̄t iā ex isto nūero pre-
terissent: qñ illa in visu demōstrata ⁊ dicta
sūt abrae: vł qñ isaac nat' est cētenario pa
tri suo: a pma ꝓmissiōe p' vigintiq̄nq3 an-
nos cū iā ex istis q̄dringēti ⁊ triginta q̄drin
gēti ⁊ q̄nq3 remanerēt: qs de' q̄dringentos
voluit noiare: ⁊ cetera q̄ sequūt in vbis p-
nūciātis dei: null' dubitauerit ad israeliti-
Gen. 15 cū ppłm ptinere. Qd vo adiūgit: cū aūt sol
erat ad occasū flāma facta ē: ⁊ ecce fornax
fumabūda ⁊ lampades ignis q̄ trāsierūt p
media diuisa illa: significat iā in fine seculi
p ignē iudicādos esse carnales. Sicut eni
afflictio ciuitatis dei qualis antea nunq3
fuit q̄ sub antixpo futura sperat significat
tenebroso timore abrae circa solis occasū
id est ꝓpinq̄nte iā fine seculi: sic ad solis oc
casū .i. ad ipm iā3 finē seculi significat isto
igne dies iudicij dirimēs carnales p ignē3
saluādos: ⁊ in igne dānandos. Deinde te-
stamētū factū ad abraā terrā chanaā pro-
prie manifestat ⁊ noiat in ea vndecim gen
tes a flumie egypti vsq3 ad flumē magnu3
eufratē. Nō ḡ a flumie magno egypti h̄ ē
nilo: s3 a puo qd diuidit int egyptū ⁊ pale-
stinā: vbi ē ciuitas rhinocoruta. Ca. XXV

Gen. 16 Iam hinc tpa ꝯsequūtur filioꝝ abrae
vnius de agar ancilla: alteri' de sara
libera: de quib' in libro supiore iā diximus
Qd aūt attinet ad rem gesta3 nullo mō est
īferēdū ō hac ꝯcubina crimē abrae. Usus
est ea quippe ad generādā plē: nō ad explē
dam libidinē: nec insultās: s3 poti' obediēs
ꝯiugi q̄ sue sterilitati credidit esse solatiū: si
fecūdū ancille vteꝝ qñ natura nō poterat
volūtate faceret suū: ⁊ eo iure q̄ dic aplus
I. Cor. 7. similiter: ⁊ vir nō hab3 potestatē corpis sui
s3 mlier: vtens mulier ad piendū ex altera:
qd nō poterat ex seipsa. Nulla ē h̄ cupido
lasciuie: nulla neq̄cie turpitudo. Ab vxore
cā plis ancilla marito tradit: a marito cau
sa plis accipit: ab vtroq3 nō culpe luxus:
s3 nature fruct' exquirit. Denique cū ancilla
ḡuida dñe sterili supbiret: ⁊ h̄ sara suspitio
ne muliebri viro poti' imputaret: etiam ibi
demōstrauit abraā nō se amatorē suū: sed
liberū fuisse genitorē: ⁊ in agar sare cōiugi
pudicitiā custodisse: nec volūtatē suā: s3 vo
lūtatē illi' ipleuisse: accepisse nec petijsse:
accessisse ñ hesisse: semiasse nec amasse. Ait
eni. Ecce ancilla tua i manibus tuis vtere Gen. 16
ea quō tibi placuerit. O virū viriliṫ vten-
tem femīs: ꝯiuge temperāter: ancilla obtē
perāter: nulla intēperāter. Ca. XXVI

Post hec nat' est hysmael ex agar i q̄
putari posset impletū qd ei ꝓmissum
fuerat: cū sibi vnaculū suū adoptare volu
isset dicēte deo: Nō erit heres tu' h̄: sed q̄
exiet de te: ille erit heres tu'. Hoc ḡ ꝓmis- Gen. 17
sum ne in ancille filio putaret impletū iam
cū eēt annoꝝ nonagīta ⁊ nouē apparuit ei
deus ⁊ dixit illi. Ego sū de': place in ꝯspe-
ctu meo: ⁊ esto sine q̄rela: ⁊ ponā testamētū
meū inter me ⁊ inter te: ⁊ iplebo te valde.
Et pcidit abraā in faciē suā: ⁊ locut' est illi
de' dicēs. Ecce ego ⁊ ecce testamētū meū
tecū: ⁊ eris pater multitudinis gētiū: ⁊ nō
appellabit adhuc nomē tuū abrā: s3 erit no
men tuū abraā: q2 patrē mltarū gentiū po
sui te: ⁊ augebo te valde: ⁊ ponā te i gētes: ⁊
reges ex te exibūt: ⁊ statuā testamētū meū i-
ter me ⁊ te: ⁊ inter semē tuum p' te i gene-
rationes eoꝝ in testamētū eternū vt sim ti
bi de': ⁊ semini tuo p' te: Et dabo tibi ⁊ se-
mini tuo post te tra3 in qua incola es: oēm
terrā chanaan in possessionē eternā: ⁊ ero
illi deus. Et dixit de' ad abraā. Tu aūt te
stamentū meū ꝯseruabis: tu ⁊ semē tuū p'
te i generatiōes suas. Et h̄ ē testamētū meū
qd ꝯseruabitis int me ⁊ vos ⁊ inter semen
tuū p' te in generatiōes suas. Circūcidet
oē vestrū masculinū ⁊ circūcidemi i car-
ne pputij vestri: ⁊ erit in signū testamēti in-
ter me ⁊ vos. Et puer octo dieꝝ circūcide
tur: ⁊ vestrū oē masculinū in ꝓgenies ve
stras. Uernacul' ⁊ emptici' ab omni filio
alienigena q̄ nō est de semie tuo: circūcisio
ne circūcidet: ⁊ vernacul' dom' tue ⁊ em-
pticius. Et erit testamētū meū in carne ve
stra in testamētū eternū: ⁊ q̄ nō fuerit circū
cisus mascul' q̄ nō circūcidet carnē pputij
sui octauo die: interibit aīa illa de genere
ei' q2 testamētum meū dissipauit: Et dixit
de' ad abraā. Sarai vxor tua nō appella-
bit nomē ei' sarai: sed sara erit nomē eius.
Benedicā aūt illā: ⁊ dabo tibi ex ea filiu3
⁊ bñdicā illū: ⁊ erit in nationes: ⁊ reges gē
tiū ex eo erūt. Et pcidit abraā sup faciem Gen. 17
suā: ⁊ risit. Et dixit in aīo suo dicēs. Si mi
hi centū annos hñti nascet filius: ⁊ si sara

annoꝝ nonagīta pięt: Dixit aūt abraā ad deū: hyſmael hic viuat in ꝯſpectu tuo. Dixit aūt de⁹ ad abraā. Jta. Ecce ſara vxor tua pariet tibi filiū: ⁊ vocabis nomē ei⁹ yſaac: ⁊ ſtatuā teſtamentū meū ad illū in teſtamētū ęternū: vt ſim illi de⁹ ⁊ ſemini ei⁹ poſt illū. De hyſmahel aūt: ecce audiui te. Ecce bn̄dixi eū ⁊ amplificabo ⁊ multiplicabo illū valde. Duodeci gētes generabit ⁊ dabo illū in gentē magnā. Teſtamētum autē meū ſtatuā ad iſaac: quē pięt tibi ſara i tpe hoc ad annū ſequētē. Hic aptiora ꝓmiſſa ſūt de vocatiōe gentium iſaac id ē in filio ꝓmiſſiōiſ: quo ſignificat grā nō natura: qꝛ de ſene ⁊ anu ſterili ꝓmittit fili⁹. Cū ſit eñ ⁊ naturalē ꝓcreationis excurſū de⁹ operet: vbi tñ euidēs op⁹ dei eſt vitiata: ⁊ ceſſante natura: ibi euidenti⁹ intelligit grā. Et qꝛ h nō p generationē ſ̄ p regeneratiōeꝫ futurū erat iō nūc impata ē circūciſio: qn̄ de ſara ꝓmiſſus ē fili⁹: ⁊ q̄ oēs nō ſolū filios: verū etiā ſeruos vnaculos: ⁊ ēpticios circūcidi iubet: ad omnes iſtā gratiā ptinere teſtat. Quid eñ aliud circūciſio ſignificat q̄ vetuſtate exuta naturā renouatā: Et qd aliō q̄ xp̄m octau⁹ dieſ: q̄ hebdomada cōpleta h ē p⁹ ſabbatū reſurrexit: Parētū mutāt ⁊ noia: oia reſonāt nouitatē ⁊ in teſtamēto veteri obūbratū intelligit nouū. Quid eſt eñ qō dr̄ teſtamētū vetus: niſi occultatio noui: Et qd eſt aliud q̄ dicit nouū niſi veteris reuelatio: Riſus abraę exultatio eſt gratulātis: nō irriſio diffidētis. Verba q̄ꝫ ei⁹ illa in aīo ſuo ſi mihi centū ānos habēti naſcet fili⁹: ⁊ ſi ſara ānoꝝ nonaginta pięt: nō ſūt dubitātis: ſ̄ admirātis. Si quē vero
Geñ.j7 mouet qō dictū ē: ⁊ dabo tibi ⁊ ſemini tuo p⁹ te terrā in q̄ tu incola es: oēm terrā chanaā i poſſeſſionē ęternā: quō accipiat iple tū: ſiue adhuc expectet iplendū: cū poſſeſſio q̄cūq̄ terrena ęterna cuilibet gēti eē nō poſſit: ſciat ęternū a nr̄is interptari qō grę ci appellant aeonon: qō a ſęculo deriuatū eſt. Aeon quippe grece ſeculū nūcupat: ſ̄ nō ſūt auſi latini h dicere ſeculare: ne lōge in aliud mitterēt ſenſū. Secularia q̄ppe dicunt multa q̄ in h ſeculo ſic agūt: vt breui etiā tēpe trāſeant. Aeonon aūt qd dr̄: aut nō hꝫ finē aut vſq̄ in hui⁹ ſeculi tēdit finē.

Geñ.j7 Ite pōt mouere: quō Ca.XXVII
intelligi oporteat qō h dictū ē. Maſculus q̄ nō circūcidet carnē pputij ſui octauo die: iteribit aīa illa de genere ſuo qꝛ teſtamētū meū diſſipauit. Cū h nulla culpa ſit paruuli cui⁹ dixit aīaꝫ pituraā: nec ipe diſſipauerit teſtamētū dei: ſ̄ maiores q̄ euꝫ circūcidere nō curarāt: niſi qꝛ etiā puuli: nō ſm̄ ſuę vitę ꝓprietatē ſ̄ ſm̄ cōem generis hūani originē oēs in illo vno teſtamētū dei diſſipauerāt: in q̄ oēs peccauerūt: Multa q̄ppe appellant teſtamēta dei except' illis duob⁹ magnis vetere ⁊ nouo: qō licet cuiq̄ legendo ꝯgnoſcere. Teſtamētū aūt pmū qō fac
tuꝫ ē ad hoīeꝫ pmū: ꝑfecto illud ē. Qua Geñ.2
die ederitis morte moriemini. Vn̄ ſcriptuꝫ
eſt in libro q̄ eccliaſtic⁹ appellat. Oīs caro Eccl.j4
ſicut veſtis veteraſcet. Teſtatū ḡ eſt a ſeculo morte mori eos q̄ tranſgrediunt pcepta dei. Cū eñ lex euidētior poſtea data ſit: et
dicat apls: vbi aūt nō ē lex nec puaricatio Roma.4
q̄ pacto qō legit in pſalmo verꝫ eſt: puarica Ps.j18
tores eſtimaui oēs peccatores terrę: niſi qꝛ oēs legis alicui⁹ puaricatę ſunt rei: q̄ aliq̄ peccato tenet obſtricti: Quobrē ſi etiā paruuli qō vera fides habet naſcunt: nō ꝓprie ſ̄ originaliter peccatores: vn̄ illis gratiā remiſſiōis petōꝝ neceſſariā ꝯfitemur: ꝑfecto eo mō quo ſūt petōres: etiā puaricatores legis illi⁹ q̄ in paradiſo data ē agnoſcunt:
vt verꝫ ſit vtrūq̄ qō ſcptuꝫ eſt: ⁊ puaricato Ps.j18
res eſtimaui oēs petōres terrę: ⁊ vbi lex nō Roma.4
eſt: nec puaricatio. Ac p hoc qꝛ circūciſio ſignū regeneratiōis fuit: nō īmerito puulū ꝓpter originale peccatū q̄ pmum dei diſſipatū eſt teſtamētuꝫ generatio diſperdet: niſi regeneratio liberet. Sꝫ intelligēda ſūt h diuia verba: tāq̄ dictuꝫ ſit. Qui nō fuerit regenerat⁹ interibit aīa illa de genere eius: qꝛ teſtamētuꝫ meū diſſipauit: qn̄ in adā cū oībus etiā ipe peccauit. Si eñ dixiſſet qꝛ h teſtamētuꝫ meū diſſipauit: nō niſi de iſta circūciſiōe intelligi cogeret. Nunc vo qm̄ nō expſſit cuiuſmōi teſtamētuꝫ puul⁹ diſſipauerit: liberꝫ ē intelligere de illo teſtamēto dictum: cui⁹ diſſipatio ptinere poſſit ad puuluꝫ. Si autē quiſq̄ h nō niſi de iſta circūciſione dictum eē ꝯtendit: qō in ea teſtamētum dei qui nō ē circūciſus diſſipauerit puulus: q̄rat locutiōis aliquē moduꝫ q̄ nō abſurde poſſit itelligi: iō diſſipaſſe teſtamētum: qꝛ lꝫ nō ab illo: tñ in illo ē diſſipatum. Verꝫ ſic q̄ꝫ aīaduertēduꝫ eſt nulla in ſe negligētia ſua iuſte interire incircūciſi aīam puuli niſi originalis obligatiōe peccati.

Acta igit ꝓmiſſiōe tā Ca.XXVIII
magna: tanq̄ dilucida ad abraā: cui euidētiſſime dictū eſt: patrē multaꝝ gentiū
poſui te: ⁊ augebo te valde: ⁊ ponam te in Geñ.j7 Roma.4

C

gentes: ⁊ reges exibūt ex te: et dabo tibi ex
ſara filiū: ⁊ benedicā illū: ⁊ erit in natiões.
⁊ reges gētiū ex eo erūt: quā ꝓmiſſionē nūc
in xp̄o cernim⁹ reddi: ex illo deinceps illi cō
iuges nō vocāt in ſcripturiſ ſic antea voca
bant abrā ⁊ ſarai: ſꝫ ſicut nos eos ab initio
vocauim⁹: qm̄ ſic iā vocant ab oīb⁹ abraā
Geñ.17 ⁊ ſara. Cur aūt mutatū ſit nomē abrae red
dita eſt rō: qꝛ patrē inquit multaꝝ gētiū po
ſui te. Hoc ḡ ſignificare intelligēdū ē abra
am. Abraā vero qḋ ante vocabat interp̄
tat pater excelſus. De noīe aūt mutato ſa
re nō eſt reddita rō. Sꝫ ſicut aūt q̇ ſcripſerūt
interp̄tatiões noīm hebreoꝝ q̄ his litteris
ſacris ꝯtinent: ſarai interp̄tat p̄nceps mea.
Heb.11 Sara aūt virt⁹. Vn̄ ſcriptū ē in ep̄la ad he
breos: fide ⁊ ip̄a ſara virtutem accepit ad
emiſſionē ſeminis. Ambo aūt ſenes erant:
ſicut ſcp̄tura teſtat. ſed illa etiā ſterilis ⁊ li
quore mēſtruo iā deſtituta: ꝓpť qḋ iā pare
re ñ poſſet: etiā ſi ſterilis nō fuiſſet. Porro
ſi femina ita ſit ꝓuectioris etatis: vt ei ſolita
mulieꝝ adhuc fluāt: de iuuene parere pōt:
de ſeniore non pōt: q̄uis adhuc poſſit ille
ſenior: ſꝫ de adoleſcētula gignere. Sic abra
am poſt mortē ſare de cethura potuit: qꝛ vi
uidā ei⁹ inuenit etatē. Hoc ergo ē qḋ miꝝ
Ibidem cōmēdat ap̄ſus: ⁊ ad hoc dicit abrae iā fu
iſſe corpus emortuū: qm̄ nō ex oī femina: ſꝫ
ex ea cui eſſet adhuc aliqḋ pariendi tp̄us ex
tremū generare: ip̄e in illa etate adhuc poſ
ſet. Ad aliquid em̄ emortuū corp⁹ ei⁹ intel
ligere debem⁹ nō ad oīa. Nā ſenect⁹ viui
nō iā cadauer eſt mortui. Quis etiā ſic ſol
ui ſoleat iſta q̄ſtio: qḋ de cethura poſtea ge
nuit abraā: qꝛ donū gignēdi q̄ a dño acce
pit etiā poſt obitū māſit vxoris. Sꝫ ꝓpterea
mihi videt illa quā ſecuti ſum⁹ hui⁹ queſti
onis ſolutio p̄ferēda: qꝛ centenari⁹ quidē
ſenex: ſꝫ tp̄is noſtri ꝰ nulla pōt femīa gigne
re: nō tūc quidē qm̄ adhuc tā diu viuebāt
vt centū anni nōdū facerēt hoīes decrepi
te ſenectutis. Ca. XXIX

Geñ.18 ITē deus apparuit abrae ad quercū
mābre in trib⁹ viris: q̄s dubitandū nō eſt
angelos fuiſſe: q̄uis quidā exiſtimēt vnū
in eis fuiſſe dñm xp̄m: aſſerētes eū etiā añ
indumentū carnis fuiſſe viſibilē. Eſſe q̇dē
diuine p̄tātis inuiſibilis incorp̄alis incō
mutabiliſq̄ nature: ſine vlla ſui imutatiōe
etiā mortalib⁹ aſpectib⁹ apparere: nō ꝑ id
qḋ eſt: ſꝫ ꝑ aliq̇d qḋ ſibi ſubditū eſt. Quid
aūt illi ſubditū nō ē? Verūtñ ſi ꝓpterea cō
firmāt hoꝝ triū aliquē fuiſſe xp̄m: quia cū

tres vidiſſet ad dñm ſingularit ē locutus:
ſic em̄ ſcp̄tū eſt: ⁊ ecce tres viri ſtabant ſuꝑ Geñ.18
eū: ⁊ vidēs ꝓcurrit obuiam illis ab oſtio
tabernaculi ſui: ⁊ adorauit ſuꝑ ťrā: ⁊ dixit:
Dñe ſi iueni grāꝫ añ te: ⁊ cetera: cur ñ etiā
illud aduertūt: duos ex eis veniſſe vt ſodo
mitē delerent: cū adhuc abraā ad vnū loq
ret dñm appellās: ⁊ intercedēs: ne ſimul iu
ſtū cū ip̄o i ſodomis ꝑderet. Illos aūt du Geñ.19
os ſic ſuſcepit loth vt etiā ip̄e i colloq̇o ſuo
cū illis ſingulariter dñm appellaret. Nā cū
eis pluraliter dixiſſet: ecce dñi declinate in
domū pueri vr̄i: ⁊ cetera q̄ ibi dicūt: poſtea
tñ ita legit. Et tenuerūt angeli manū ei⁹ et Ibidem
manū vxoris ei⁹: ⁊ manus duaꝝ filiarū ei⁹
eo qḋ dñs parceret illi. Et factū ē mox vt
eduxerūt illū foras: dixerūt: ſaluā fac aīā
tuā: ne reſpexeris retro: nec ſteteris in tota
regiōe: i mōte ſaluū te fac: ne qñ cōp̄hēda
ris: dixit aūt loth ad illos: Oro dñe: qꝛ iue
nit puer tu⁹ miſericordiā añ te: ⁊ q̄ ſequūt
Deinde p⁹ h̄ v̄ba ſingulariter illi reſpōdit
dñs: cū in duob⁹ angelis eēt dicēs: Ecce mi
ſert⁹ ſū faciē tuā: ⁊ cetera. Vn̄ multo ē cre
dibili⁹ q̄ ⁊ abraā in trib⁹ ⁊ loth in duobus
viris dñm agnoſcebāt: cui ꝑ ſingularē nu
merū loq̇bant: etiā cū eos hoīes eſſe arbi
trarent. Neq̄ em̄ aliā ob cām ſic eos ſuſce
perūt: vt tanq̄ mortalib⁹ ⁊ hūana refectio
ne indigentibus miniſtrarēt. Sꝫ erat ꝑfecto
aliq̇d quo ita excellebāt: lꝫ tanq̄ hoīes: vt
in eis eē dñm: ſic eſſe aſſolet in ꝓphetis: hi
q̄ hoſpitalitatē illis exhibebāt: dubitare nō
poſſent: atq̄ iō ⁊ ip̄os aliqñ pluraliter: vt
dños: aliqñ ſingulariť: vt i eis dñm appella
bāt. Angelos aūt fuiſſe ſcp̄tura teſtat: nec
ſolū i hoc geneſis libro: vbi h̄ geſta narrā
tur: veꝝ etiā in ep̄la ad hebreos vbi cū ho
ſpitalitas laudaret: ꝑ hāc etiā inq̇t q̇dā ne Heb.13
ſciētes hoſpitio receperūt angelos. Per il
los igit tres viros: cū rurſus fili⁹ iſaac de
ſara ꝓmitteret abrae diuinit⁹ datū ē etiā
tale reſpōſū vt diceret: abraā erit i magnā
gentē ⁊ multā: ⁊ bñdicent in eo oēs gētes
terre. Et h̄ duo illa breuiſſime pleniſſimeq̄
ꝓmiſſa ſunt: gēs iſrael ſm carnē: ⁊ omnes
gentes ſm fidem. Ca. XXX

POſt hāc ꝓmiſſionē liberato de ſodo
mis loth ⁊ veniēte igneo imbre de celo: to
ta illa regio impie ciuitatis in cinerē v̄ſa ē:
vbi ſtupra in maſculos in tantā ꝯſuetudi
nē cōualuerāt: quantā leges ſolēt alioꝝ fa
ctoꝝ p̄bere licentiā. Verū ⁊ hoc eoꝝ ſuppli
ciū: ſpecimen futuri iudicij diuini fuit. Nā

ad q̄d ptinet: qđ ꝓhibiti ſūt q̄ liberabāt ab
angelis retroſpicere: niſi q2 nō ē animo re-
deundū ad veterē vitā: qua p grāz regene
rationis exuimur: ſi vltimū iudiciū euade-
Geñ.19 re cogitamus. Deniqꝫ vxor loth vbi reſpe
xit remāſit: ⁊ in ſalē ꝯuerſa hoībus fidelibꝰ
quoddā pſtitit ꝯdimētū: quo ſapiāt aliq̄d
Geñ.20 vnde illud caueat exemplū. Inde rurſus
abraā fecit in geraris apud regē ciuitatꝭ il-
lius abimelech qđ in egypto de ꝯiuge fece
rat eiqꝫ intacta ſimiliter reddita ē. Ubi ſane
abraā obiurgāti ſe regi cur tacuiſſet vxorē:
ſororēqꝫ dixiſſet: aperiēs q̄d timuerit: etiā
hoc addidit: etenī vere ſoror mea eſt de pa
tre: ſʒ nō de matre: q2 de pr̄e ſuo ſoror erat
abrae: de quo propinqua eiꝰ erat. Tante
aūt pulchritudinis fuit vt etiam in illa eta-
te poſſet adamari. Ca.XXXI

Geñ.21 Poſt hec natꝰ eſt abrae ſcḋm ꝓmiſſiōē
dei: de ſara filiꝰ: cūqꝫ noīauit iſaac: qđ inter-
ptat riſus. Riſerat enī ⁊ pater qñ ei ꝓmiſ-
ſus eſt admirās in gaudio: riſerat ⁊ mr̄: qñ
p illos tres viros iter ꝓmiſſus ē: dubitās
in gaudio: q̄uis exprobrāte āgelo q riſus
ille etiā ſi gaudij fuit: tñ plene fidei ñ fuit.
Poſt ab eodē angelo in fide etiā ꝯfirmata
eſt. Ex hoc ḡ puer nomē accepit. Nā q ri-
ſus ille nō ad irridendū opprobriū: ſʒ ad ce
lebrādū gaudiū ptinebat: nato iſaac: ⁊ eo
noīe vocato: ſara mōſtrauit. Ait q̄ppe. Ri
ſum mihi fecit deꝰ: quicūqꝫ enī audierit cō
gaudebit mihi. Sʒ poſt aliquātū tp̄us an-
Gal.4 cilla de domo eijcit cū filio ſuo: ⁊ duo illa
ſcḋm aplm̄ teſtamēta ſignificant vetꝰ ⁊ nouū:
vbi ſara illiꝰ ſupne hieruſalē hoc ē ciuitatꝭ
dei figurā gerit. Ca.XXXII

Geñ.22 Inter hec q̄ oīa cōmemorare nimiſ lō
gū eſt: tēptat abraā de imolando di-
lectiſſimo filio ſuo iſaac: vt pia eiꝰ obedien
tia ꝓbaret: ſeculis in noticiā ꝓferēda non
deo. Neqꝫ enī oīs eſt culpāda tēptatio: q2
⁊ gratulāda ē qua fit ꝓbatio. Et plerunqꝫ
aliter animꝰ hūanꝰ ſibiipſi innoteſcere non
pōt: niſi vires ſuas ſibi nō vbo: ſʒ experimen
to tēptatiōe q̄dāmō interrogante rn̄deat:
vbi ſi dei munꝰ agnouerit: tūc pius eſt: tūc
ſolidat firmitate gratie: nō inflat inanitate
iactātie. Nunqꝫ ſane crederet abraā q2 vic
timis deꝰ delectaret hūanis: q̄uis diuino
intonāte p̄cepto obediēdū ſit: nō diſputā-
dū: verūtamen abraā ꝯfeſtim filiū cū fuiſ-
ſet imolatus: reſurrecturū credidiſſe laudā
dus eſt. Dixerat nāqꝫ illi deus: cū de ancil
la ⁊ filio eius foras eijciendis voluntatem
cōiugis nollet iplere: in iſaac vocabit tibi Geñ.21
ſemē. Et certe ibi ſequit ac dicit. Filiū aūt
ancille huius in magnā gentē faciā quia ſe
men tuū ē. Quō ergo dictū eſt: in iſaac vo
cabit tibi ſemē: cū ⁊ hyſmaelē deꝰ ſemē eiꝰ
vocauerit? Exponēs aūt aplś q̄d ſit in iſa- Roma.9
ac vocabit tibi ſemē: id ē inquit nō qui filij
carnis hi filij dei ſʒ filij ꝓmiſſiōis deputant
in ſemine. Ac p hoc filij ꝓmiſſionis vt ſint
ſemē abrae: in iſaac vocant: hoc ē in xp̄m
vocante grā ꝯgregant. Hāc ergo ꝓmiſſio
nē pater piꝰ fideliter tenēs: q2 p hūc oporte
bat impleri quē deꝰ iubebat occidi: nō he-
ſitauit: q ſibi reddi poterat imolatꝰ: q̄ dari
poterat nō ſperatꝰ. Sic intellectū ē ⁊ in epi
ſtola ad hebreos: ⁊ ſic expoſitū. Fide inq̄t
p̄ceſſit abraā in iſaac tēptatus: ⁊ vnicū ob
tulit q̄ ꝓmiſſiōes ſuſcepit: ad quē dictū ē:
in iſaac vocabit tibi ſemē: cogitās q2 et ex
mortuis excitare pōt deꝰ. Proinde addi-
dit. Pro hoc etiā cū ⁊ in ſimilitudinē ad-
duxit. Cuiꝰ ſimilitudinē: niſi illiꝰ de quo di
cit idē aplus: qui ꝓprio filio nō pepcit ſʒ ꝓ Roma.8
nobis oībꝰ tradidit illū? Propterea ⁊ iſa-
ac: ſic dñs crucē ſuā: ita ſibi ligna ad victi-
me locū quibꝰ fuerat imponēdus ipe por-
tauit. Poſtremo q2 iſaac occidi nō oporte
bat: poſtea q̄ ē pater eū ferire ꝓhibitꝰ: q̄s
erat ille aries: quo imolato impletū ē ſigni
ficatiuo ſanguine ſacrificiū? Nempe qñ eū
vidit abraā cornibꝰ in frutice tenebatur.
Quis ḡ illo figurabat: niſi ieſus xp̄s añq̄
imolaret ſpinis iudaicꝭ coronatꝰ? Sʒ diui
na p angelū vba potiꝰ audiamꝰ. Ait q̄ppe
ſcp̄tura. Et extēdit abraā manū ſuā ſume- Geñ.22
re macherā: vt occideret filiū ſuū. Et voca
uit illū angelꝰ dñi de celo: ⁊ dixit. Abraā:
Ille aūt dixit: Ecce ego. Et dixit: Ne inij-
ciaſ manū tuā ſup puerū: neqꝫ facias illi q̄c
q̄. Nūc enī ſciui q2 times deū tuū: ⁊ nō pe
perciſti filio tuo dilecto ꝓpter me. Nūc ſci
ui dictū ē: nūc ſcire feci. Neqꝫ enī ſʒ nōdūʒ
ſciebat deꝰ. Deinde ariete illo imolato ꝓ
iſaac filio ſuo: vocauit vt legit abraam no
men loci illius dñs vidit: vt dicat hodie in
mōte dñs apparuit. Sicut dictū eſt nūc ſci
ui: ꝓ eo qđ eſt nūc ſcire feci: ita hic dñs vi-
dit: ꝓ eo qđ eſt dñs apparuit: hoc eſt vide
ri ſe fecit. Et vocauit angelꝰ dñi abraā ſcḋo Geñ.22
de celo dicēs. Per memetipm̄ iuraui dicit
dñs: ꝓpter qđ feciſti vbū hoc: ⁊ nō peperci-
ſti filio tuo dilecto ꝓpter me: niſi bñdicens
bñdicā tibi: ⁊ multiplicās multiplicabo ſe
men tuū ſicut ſtellas celi: ⁊ tanq̄ arenā que

eſt iuxta labiū mar̃. Et hereditate poſſide
bit ſemē tuū ciuitates aduerſarioꝝ ſuoꝝ: ⁊
bñdicent in ſemine tuo oēs gētes terre: q̄ꝛ
obaudiſti vocē meā. Hoc mō eſt illa de vo
catiōe gentiū in ſemīe abrae poſt holocau
ſtū q̄ ſignificat᷑ eſt xp̄us: etiā iuratione dei
firmata ꝓmiſſio. Sepe eñ ꝓmiſerat: ſ͛ nū
q̄ȝ iurauerat. Quid aūt eſt dei vi veraciſq;
iuratio: niſi ꝓmiſſi ꝯfirmatio ⁊ infideliū q̄-
Geñ.25 dā increpatio? Poſt h̄ ſara mortua ē: cen-
teſimo ⁊ viceſimo ⁊ ſeptimo anno vite ſue:
cēteſimo aūt ⁊ triceſimoſeptīo viri ſui. De
cē q̄ppe annis eā p̄cedebat etate: ſic ip̄e q̄ñ
Geñ.17 ſibi ex illa ꝓmiſſus eſt fili᷒ ait. Si mihi an-
noꝝ centū naſcet᷑ filius: ⁊ ſi ſara annoꝝ no
nagita pieť? Tūc emit agrū abraā: in q̄ ſe-
peliuit vxorē. Tūc ergo ſ͛m narrationē ſte
phani in terra illa ē collocat᷑: q̄ñ cepit ibi
eſſe poſſeſſor: p᷒ mortē ſcȝ p̄ris ſui: q̄ colli-
git᷑ añ bienniū fuiſſe defūct᷑. Ca. XXXIII

DEinde rebeccā neptē nachor patrui
ſui: cū annoꝝ q̄draginta eēt iſaac du
xit vxorē: cēteſimo ſcȝ ⁊ quadrageſimo an-
no vite patris ſui: triēnio poſt mortē m̄ris
ſue. Ut aūt illā duceret: q̄ñ ab ei᷒ patre in
meſopotamiā ſeru᷒ miſſus ē: quid aliud de
Geñ.24 mōſtratū ē: cū eidē ſeruo dixit abraā. Po-
ne manū tuā ſub femore meo ⁊ adiurabo
te ꝑ dñm deū celi ⁊ dñm terre vt nō ſumas
filio meo iſaac vxorē de filiab᷒ chananeoꝝ
niſi dñm deum celi ⁊ dñm terre in carne q̄
ex illo femore trahebat᷑ fuiſſe venturꝝ. Nū-
quid h̄ parua ſunt p̄nūciata indicia veritať
q̄ cōpleri videm᷒ in xp̄o. Ca. XXVIII

Geñ.25 QUid aūt ſibi vult ꝙ abraā poſt mor-
tē ſare cethurā duxit vxorē? Ubi ab-
ſit vt incōtinentiā ſuſpicemur: p̄ſertim in il
la iā etate: ⁊ in illa fidei ſanctitate. An ad-
huc ꝓcreādi filij q̄rebant᷑: cū iā deo ꝓmit-
tēte tanta multiplicatio filioꝝ ex iſaac per
ſtellas celi ⁊ harenā terre fide ꝓbatiſſima
teneret᷑? Sȝ ꝑfecto ſi agar ⁊ hyſmael docto
re ap̄lo ſignificauerūt carnales veteꝝ teſta
menti: cur non etiā cethura ⁊ filij ei᷒ ſignifi
cent carnales q̄ ſe ad teſtamentū nouū exi
ſtimāt ꝑtinere? Ambe q̄ppe ⁊ vxores abrae
⁊ ꝯcubine ſunt appellate. Sara vero nūq̄ȝ
dicta eſt abrae ꝯcubina ſ͛ vxor tm̄. Nam ⁊
Geñ.16 q̄ñ data eſt agar abrae: ita ſcriptū ē. Et ap
p̄hendit ſarai vxor abrā agar egyptiaȝ an
cillā ſuaȝ poſt decē annos ꝙ̄ habitauerat
abrā in terra chanaā: ⁊ dedit eā abraȝ viro
ſuo vxorē. De cethura aūt quā poſt obitū
Geñ.25 ſare accepit ſic legit᷑. Adijciens aūt abraā

ſūpſit vxorē: cui nomē cethura. Ecce am-
be dicunt᷑ vxores abrae: ambe porro ꝯcu-
bine fuiſſe reꝑiunt᷑: poſtea dicēte ſcp̄tura. Geñ.25
Dedit aūt abraā oēm cenſū ſuū iſaac filio
ſuo: ⁊ filijs ꝯcubinaꝝ ſuarū dedit abraam
dona: ⁊ diuiſit eos ab iſaac filio ſuo adhuc
ſe viuo: ad oriētē in terra oriētis. Habēt ḡ
nōnulla munera filij ꝯcubinaꝝ ī plaga ori
ent̃ ſ͛ nō ꝑueniēt ad regnū ꝓmiſſū: nec he-
retici: nec iudei carnales: q̄ꝛ p̄ter iſaac nul-
lus ē heres: ⁊ nō qui filij carnis hi filij dei:
ſ͛ filij ꝓmiſſionis deputant᷑ in ſemīe: d̄ q̄ di
ctū eſt. In iſaac vocabit᷑ tibi ſemen. Neq; Geñ.21
eñ video cur etiā cethura p᷒ vxoris mortē
ducta: niſi ꝓpter hoc myſteriū dicta ſit ꝯcu
bina. Sȝ q̄ſquis hec nō vult in iſtis ſignifi
catiōib᷒ accipe: nō calūniet᷑ abrae. Quid
eñ ſi ⁊ h̄ ꝓuiſū eſt ꝯtra hereticos futuros
ſcd̄aꝝ aduerſarios nuptiaꝝ: vt in ip̄o p̄re
multaꝝ gentiū p᷒ obitū ꝯiugis iterū ꝯiuga
ri demōſtraret᷑ non eſſe peccatū? Et mortu Geñ.25
us ē abraā cū eſſet annoꝝ cētū ſeptuagita
q̄nq;. Annoꝝ ḡ ſeptuagitaq̄nq; iſaac filiū
dereliq̄t: quē cētenari᷒ genuit. Ca. XXXV

IAm ex hoc queādmodū ꝑ poſteros
abrae ciuitať dei ꝓcurrāt tp̄a videa-
mus. A primo igit᷑ anno vite iſaac vſq; ad
ſexageſimū q̄ ei nati ſūt filij: illd̄ memora-
bile ē qd̄ cū illi deū rogāti vt pareret vxor
ei᷒ q̄ ſterilis erat: ꝯceſſiſſet dñs qd̄ petebat
atq; haberet illa ꝯceptū: geſtiebāt gemini
adhuc ī vtero ei᷒ incluſi. Qua moleſtia cū
angeret᷑: dñm interrogauit: accepitq; reſpō
Geñ.25 ſū. Due gētes in vtero tuo ſunt: ⁊ duo p̄pli Geñ.25
de vētre tuo ſeparabunt᷑: ⁊ p̄plus p̄p̄lm ſu-
ꝑabit: ⁊ maior ſeruiet minori. Qd̄ paulus
ap̄lus magnū vult intelligi gr̄e documētū:
q̄ꝛ nōdū illis natis: nec aliq̄d agētibus bo Roma.9
ni ſeu mali ſine vllis bonis meritis eligitur
minor: maiore reprobato: q̄ñ ꝓculdubio
quātū attinet ad originale pc̄m ambo pa
res erāt: quātū aūt ad ꝓpriū nulli᷒ eoꝝ vl
lū erat. Sȝ nūc de hac re dicere aliq̄d lati᷒
inſtituti operꝭ rō nō ſinit: vñ ⁊ in alijs iam
multa diximus. Qd̄ aūt dictū eſt: maior ſer- Geñ.25
uiet minori: nemo fere nr̄oꝝ alit᷑ intellexit:
q̄ȝ maiorē p̄p̄lm iudeoꝝ: minori p̄p̄lo xp̄ia-
no ſeruiturꝝ. Et reuera q̄uis ī gente hydu
meoꝝ q̄ nata ē d̄ maiore: cui duo noīa erāt
naȝ ⁊ eſau vocabat᷑ ⁊ edom: vñ hydumei:
hoc videri poſſit impletū: q̄ꝛ poſtea ſupan-
da fuerat a p̄p̄lo q̄ ort᷒ ē ex minore: id ē iſra-
elitico: eiq; fuerat futura ſubiecta: tñ in ali
quid mai᷒ intentā fuiſſe iſtā ꝓphetiaȝ: qua

Gen.25 dictũ ẽ:ꝓplus ꝓplm ſupabit:⁊ maior ſerui-
et minori:cõueniẽti⁹ credit: Et quid ẽ hoc
niſi qḋ in iudeis ⁊ xp̄ianis euident ĩplet.

Accepit etiã iſaac ora- Ca.XXXVI
culũ tale q̃le aliq̃tiẽs pat ei⁹ accepat.
Gen.26 De q̃ oraculo ſic ſcriptũ ẽ. Facta eſt aũt fa
mes ſup terrã ꝑter famẽ q̃ prius facta eſt in
tp̄e abrae. Abijt aũt iſaac ad abimelech re
gẽ philiſtinoꝝ in gerara. Apparuit aũt illi
dñs ⁊ dixit. Noli deſcẽdere in egyptũ:ha-
bita aũt in terra quã tibi dixero: ⁊ ĩcole in
terra hac ⁊ ego ero tecũ et bñdicã te. Tibi
eñi ⁊ ſemini tuo dabo oẽm terrã hãc:⁊ ſta-
tuã iuramẽtũ meũ qḋ iuraui abrae pr̃i tuo
⁊ multiplicabo ſemẽ tuũ tanq̃ ſtellas celi:
⁊ dabo ſemini tuo oẽm t̃raꝫ hãc:⁊ bñdicẽt
in ſemĩe tuo oẽs gẽtes terre:ꝓ eo ꝙ obau-
diuit abraã pr̃ tu⁹ vocẽ meaꝫ:⁊ cuſtodiuit
ꝑcepta mea: ⁊ mãdata mea ⁊ iuſtificatiões
meas: ⁊ legitima mea. Iſte patriarcha nec
vxorẽ habuit aliã nec aliquã ↄcubinã: ſed
poſteritate duoꝝ geminoꝝ ex vno ↄcubi-
tu ꝓcreatoꝝ ↄtent⁹ fuit. Timuit ſane etiaꝫ
ip̄e piculũ de pulchritudĩe ↄiugis cũ habi
taret inter alienos:fecitq̃ qḋ pater vt eã ſo
rorẽ diceret:taceretq̃ vxorẽ. Erat eñi ei ꝓ
pinqua:⁊ paterno ⁊ mr̃no ſanguine: ſ etiã
ip̄a ab alienigenis cognito ꝙ vxor ei⁹ eſſet
manſit intacta. Nec iō tñ iſtũ pr̃i ei⁹ ꝑferre
debem⁹:q2 iſte nullã feminã ꝑter vnã ↄiu-
gem nouerat. Erãt eñi ꝓculdubio paterne
fidei ⁊ obediẽtie merita potiora: itãtũ vt
ꝓpter illũ dicat de⁹: huic ſe facere bona q̃
Gen.26 fecit. Bñdicent inquit in ſemĩe tuo oẽs gẽ
tes terre:ꝓ eo ꝙ obaudiuit abraã pater tu
us vocẽ meam ⁊ cuſtodiuit ꝑcepta mea: ⁊
mãdata mea:⁊ iuſtificatiões meas:⁊ legi-
tima mea. Et alio rurſus oraculo. Ego ſuꝫ
inquit de⁹ abraã pr̃is tui:noli timere: tecũ
eñi ſũ.⁊ bñdixi te ⁊ multiplicabo ſemẽ tuũ
ꝓpter abraã prẽꝫ tuũ: Vt intelligam⁹ q̃ ca
ſte abraã fecerit:qḋ hoib⁹ ĩpudicis ⁊ neq̃-
cie ſue de ſcripturiſ ſctis patrocinia reqren
tib⁹ videt feciſſe libidine. Deinde vt etiã ſ
nouerim⁹:nõ ex bonis ſingulis inter ſe ho-
mines cõpare:ſ in vnoq̃ꝫ cõſiderem⁹ vni-
uerſa. Fieri eñi põt vt habeat aliq̃d in vita
⁊ morib⁹ q̃ſpiã quo ſupet aliũ:idq̃ ſit lõge
ꝑſtabili⁹ q̃ ẽ illud vnde ab alio ſupat. Ac
ꝑ hoc ſolo dei veroq̃ iudicio:cũ cõtinẽtia
ↄiugio ꝑferat: melior tñ eſt hõ fidelis ↄiu-
gatus:q̃ cõtinẽs infidelis. Sꝫ ↄtinẽs infi
delis hõ nõ ſolũ min⁹ laudãdus ẽ:q2 ſe cõ
tinet dũ nõ credat: verũ etiã multo magiſ vi
tupandus:q2 ſi credit cũ ſe ↄtineat. Cõſti
tuam⁹ q̃ ambos bonoſ:etiã ſic ꝑfecto meli
or ẽ ↄiugat⁹ fideliſſim⁹ ⁊ obediẽtiſſim⁹ deo:
q̃ ↄtinẽs minoris fidei:minoriſq̃ obediẽ-
tie. Si vero paria ſint cetera: ↄtinentẽ ↄiu
gato ꝑferre q̃s ambigat. Ca.XXXVII

Nati igit iſaac filij eſau et iacob parit
creſcũt. Primat⁹ maiorꝭ tranſfũdit
in minorẽ ex pacto ⁊ placito inter illos: eo Gen.25
ꝙ lẽticulã quẽ cibũ minor parauerat: ma-
ior ĩmoderati⁹ ↄcupiuit:eoq̃ ꝑcio ꝑmoge
nita ſua:fratri iuratiõe ĩterpoſita vẽdidit.
Ubi diſcam⁹ in veſcendo nõ cibi genere:ſ
auiditate ĩmodeſta quẽq̃ culpãdũ. Seneſ- Gen.27
cit iſaac:eiuſq̃ oculis ꝑ ſenectã viſus au-
fert. Uult bñdicere filiũ maiorẽ:⁊ ꝓ illo ne
ſciẽs bñdic minorẽ:ꝓ fratre maiore q̃ erat
piloſus ſe patris manib⁹ ſubponẽtẽ:hedi
nis ſibi pelliculꝭ coaptatiſ: velut aliena pctã
portãtẽ. Iſte dolus iacob ne putaret frau
dulẽtus dolus:⁊ in eo magne rei myſteriũ
q̃reret ſupi⁹ dixit ſcptura. Et erat eſau hõ Gen.25
ſciẽs venari agreſtis:iacob aũt hõ ſimplex
habitãs domũ. Hoc nr̃i q̃dã interp̄tati ſũt
ſine dolo. Siue aũt ſine dolo:ſiue ſimplex:
ſiue poti⁹ ſine fictiõe dicat qḋ ẽ grece apla
ſtos:q̃s ẽ in iſta bñdictiõe ꝑcipiẽda dolus
hoĩs ſine dolo? Quis ẽ dolus ſimplicꝭ:q̃ fi
ctio nõ mẽtientꝭ:niſi ꝓfundũ myſteriũ veri
tatis? Ipa aũt bñdictio q̃lis eſt? Ecce inq̃t Gen.27
odor filij mei tanq̃ odor agri pleni quẽ bñ
dixit dñs. Et det tibi dñs de rore celi: ⁊ de
vbertate terre:multitudinẽ frumẽti ⁊ vini:
⁊ ſeruiãt tibi gẽtes:⁊ adorẽt te ꝑncipes:⁊ ſi
as dñs fratris tui ⁊ adorabũt te filij patris
tui. Qui maledixerit te: maledict⁹ erit: ⁊ q̃
bñdixerit te bñdictionib⁹ repleat. Bñdic
tio igit iacob:ꝑdicatio xp̄i ẽ in oibus genti
bus. Hoc facto igit lex ⁊ ꝓphetia ẽ iſaac.
Et ꝑ os iudeoꝝ xp̄s ab illa bñdicit velut a
neſciẽte: q2 in ea ab eis ip̄e neſcit. Odore
nois xp̄i:ſic ager mũdus ĩplet:ei⁹ ẽ bñdic-
tio d̃ rore celi:ſ ẽ de v̄boꝝ pluuia diuioꝝ:
⁊ d̃ vbertate terre:ſ ẽ d̃ ↄgregatiõe ꝓploꝝ:
ei⁹ eſt ⁊ multitudo frumẽti ⁊ vini:ſ ẽ multi
tũdo quã colligit frumẽtũ ⁊ vinũ ĩ ſacramẽ
to corpis ⁊ ſanguinis ei⁹. Ei ſeruiũt gẽtes:
ip̄m adorãt ꝑncipes. Ip̄e eſt dñs fratrꝭ ſui
q2 ꝓpl̄s ei⁹ dñat iudeis. Ip̄m adorant filij
pr̃is ei⁹:ſ ẽ filij abrae ſm fidẽ:q2 ⁊ ip̄e fili⁹
ẽ abrae ſm carnẽ. Ip̄m q̃ maledixerit ma-
ledict⁹: ⁊ q̃ bñdixerit bñdict⁹ ẽ. Xp̄s ĩquã
nr̃ etiã ex ore iudeoꝝ q̃uis errãtiũ:ſ tñ le-
gẽ ꝓphetaſq̃ cãtãtiũ bñdicit: id ẽ v̾aciter

dicit̃: ⁊ aliꝰ bñdici putat̃ qui ab eis erranti
bus expectat̃. Ecce bñdictiões ꝓmissã pe
tẽte maiore expauescit isaac ⁊ aliũ ꝓ alio se
bñdixisse agnoscit. Mirat̃ ⁊ quis nã ille sit
ꝑcũctat̃: nec tñ se deceptũ esse ꝯquerit̃: im
mo ꝯfestim reuelato sibi intꝰ in corde mag
no sacramẽto deuitat idignatiõnẽ: ꝯfirmat
bñdictiões. Quis ẽ inquit venatꝰ est mihi
venationẽ: ⁊ intulit mihi: ⁊ mãducaui ex oĩ
bus añq̃ tu venires: ⁊ bñdixi eũ ⁊ sit bñdi
ctꝰ: Quis nõ h̃ maledictionẽ potiꝰ expec
taret irati: si h̃ nõ sup̃na inspiratiõe: s̃ terre
no more gererẽt̃: O res gestas: s̃ ꝓphetice
gestas: in terra s̃ celitꝰ: ꝑ hoĩes s̃ diuinitꝰ.
Si excutiant̃ singula tantis fecũda myste
rijs: multa sũt iplẽda volumia: s̃ huic opi
modus moderate imponẽdus: nos in alia
festinare cõpellit. Ca. XXXVIII

Geñ. 28 Mittit iacob a parentibꝰ in mesopota
miã vt ibi ducat vxorẽ. Patris mittẽ
tis hec verba sũt. Nõ accipies vxorẽ ex fili
abus chananeoꝝ: surgẽs fuge i mesopota
miã in domũ bathuel patris matris tue: ⁊ su
me tibi inde vxorẽ de filiabꝰ laban fratris
mr̃is tue. Deꝰ aũt meꝰ bñdicat me: ⁊ auge
at te: ⁊ multiplicet te: ⁊ eris in ꝯgregatiões
gẽtiũ: ⁊ det tibi bñdictiõem abraã pr̃is tui:
⁊ tibi ⁊ semini tuo pꝰ te: vt heres fias terre
incolatꝰ tui quã dedit deꝰ abrae. Hic iã in
telligimꝰ segregatũ semen iacob ab alio se
Geñ. 21 mine isaac qd̃ factũ ẽ ꝑ esau. Qñ eñ dictũ
est in isaac vocabit̃ tibi semẽ: ptinẽs vtiq̃
semẽ ad ciuitatẽ dei: sepatũ est inde aliud
semen abrae qd̃ erat in ancille filio: qd̃ fu
turũ erat in filijs cethure. Sed adhuc erat
ambiguũ de duobꝰ geminis filijs isaac: an
ad vtrũq̃: an ad vnũ eoꝝ illa bñdictio pti
neret. Et si ad vnũ: q̃s nã eẽt illoꝝ: qd̃ nũc
declaratũ est: cũ ꝓphetice a pr̃e bñdicit̃ ia
Geñ. 28 cob: ⁊ dicit̃ ei. Et eris in ꝯgregatiões gen
tiũ: et det tibi bñdictionẽ abrae patris tui.
Geñ. 28 Pergẽs itaq̃ in mesopotamiã iacob: in sõ
nis accepit oraculũ de q̃ sic scriptũ est. Et
exijt iacob a puteo iuratiõis ⁊ profectꝰ ẽ in
charrã: ⁊ inde vẽit i locũ ⁊ dormiuit ibi: ꝑc
ciderat eñ sol: et sũpsit ex lapidibꝰ loci: et
posuit ad caput suũ: et dormiuit in loco il
lo ⁊ sõniauit. Et ecce scala stabilita sup ter
rã cuiꝰ caput ptingebat ad celũ et ãgeli dei
ascẽdebãt et descẽdebãt ꝑ illã: et dñs incũ
bebat sup eã. Et dixit. Ego sũ deꝰ abraã
pr̃is tui: et deꝰ isaac: noli timere: terram in
qua dormis sup eã: tibi dabo illã: et semini
tuo: et erit semẽ tuũ sicut harena terre: ⁊ di

latabit̃ sup mare: ⁊ in africũ: ⁊ in aq̃lonẽ: ⁊
ad oriẽtẽ: ⁊ bñdicent̃ in te oẽs tribꝰ terre: ⁊
in semie tuo. Et ecce ego sũ tecũ custodiẽs
te i oĩ via quacũq̃ ibis: ⁊ reducã te i terrã
hãc: q2 nõ te derelinquã donec faciã oĩa q̃
tecũ locutꝰ sum. Et resurrexit iacob de som
no suo ⁊ dixit. Quia dñs ẽ in loco h̃ ⁊ ego
nesciebam. Et timuit: ⁊ dixit. Q̃ terribilis Ibidem
locus h̃: non est h̃ nisi domus dei ⁊ hec por
ta ẽ celi. Et surrexit iacob ⁊ sumpsit lapidẽ
quẽ supposuit capiti suo: ⁊ statuit illum in
titulũ: ⁊ supfudit oleũ in cacumine eius: ⁊
vocauit nomẽ loci illiꝰ domꝰ dei. Hoc ad
ꝓphetiã ptinet: nec more idolatrie lapidẽ
pfudit oleo iacob: velut faciẽs illũ deũ: ne
q̃ eñ adorauit eundẽ lapidẽ: vel ei sacrifi
cauit: s̃ qñ xp̃i nomẽ a chrismate ẽ: id ẽ ab
vnctiõe: ꝑfecto figuratũ ẽ hic aliq̃d qd̃ ad
magnũ ptineat sacramẽtũ. Scalã vero istã
intelligit ipe saluator nobis in memoriã re
uocare in euãgelio: vbi cũ dixisset d̃ natha
naele: ecce vere israelita in q̃ dolus nõ ẽ: q2 Joh. j
israel viderat istã visionẽ: ipe ẽ eñ iacob:
eodẽ loco ait. Amẽ amẽ dico vobis: vide Ibidem
bitis celũ aptũ: ⁊ angelos dei ascẽdẽtes ⁊ de
scẽdentes sup filiũ hois. Perrexit ẽ iacob
in mesopotamiã: vt inde acciperet vxorẽ.
Vñ aũt illi accident q̃ttuor habere femias
de quibꝰ duodeci filios: ⁊ vnã filiã ꝓcrea
uit: cũ eaꝝ nullã ꝯcupisceret illicite: diuia
scptura idicat. Ad vnã q̃ppe accipiẽdã ve
nerat: sed cũ illi altera ꝓ altera supposita fu
isset: nec ipaꝫ dimisit: q̃ nesciẽs vsus fuerat
in nocte: ne ludibrio eã videret̃ habuisse: ⁊
ex eo tp̃e qñ m̃tiplicãde posteritat̃ cã plu
res vxores lex nulla prohibebat. Accepit
etiã illã cui vni iã futuri ꝯiugij fidẽ fecerat.
Que cũ eẽt sterilis: ancillã suã d̃ q̃ filios ip Geñ. 30
sa susciperet marito dedit. Qd̃ etiã maior
soror eiꝰ q̃uis pepisset imitata: qñ m̃ltipli
care plẽ cupiebat: effecit. Nullã igit̃ iacob
legit̃ petijsse pt̃ vnã: nec vsus plurimis nisi
gignẽde ꝓlis officio cõiugali iure seruato:
vt neq̃ h̃ faceret nisi vxores eiꝰ id fieri fla
gitassent: q̃ corpis viri sui habebant legi
timã potestatẽ. Ca. XXXIX

Genuit ẽ duodeci filios ⁊ vnã filiã ex Geñ. 29. ⁊ 30
q̃ttuor mulieribꝰ. Deinde ingressus est in Geñ. 46
egyptũ ꝑ filiũ suũ ioseph q̃ vẽditꝰ ab mu
dẽtibꝰ fratribꝰ eoq̃ pductꝰ fuit: atq̃ ibidẽ
sublimatꝰ. Jacob aũt etiã israel sic paulo
añ dixi vocabat̃: qd̃ nomẽ magis pplus ex
illo pereatꝰ obtinuit. Hoc aũt nomẽ illi ab
angelo ipositũ est q̃ cũ illo fuerat in itinere

de meſopotamia redeūte luctat⁹: typū xpi
euidētiſſime gerēſ. Nā qḋ ei ꝓualuit iacob
vtiq̧ volenti vt myſteriū figuraret: ſignifi
cat paſſiōem xpi. vbi viſi ſunt ei ꝓualere iu
dei. Et tñ bñdictionē ab eodē angelo quē
ſupauerat ipetrauit: ac ſic hui⁹ nōis impoſi
tio bñdictio fuit. Interpˀtaꝭ aūt iſrl' vidēs
Gen. 32 deū: qḋ erit i fine pmiū oīm ſctōꝝ. Tetigit
porro illi idē angel⁹ veluti ꝓualēti latitudi
nē femoris: eūq̧ iſto mō claudū reddidit.
Erat itaq̧ vn⁹ atq̧ idē iacob ⁊ bñdictus ⁊
claudus: bñdict⁹ in eis q̄ in xpm ex eodem
ꝓplo crediderūt: atq̧ i infidelib⁹ claud⁹. Nā
femoris latitudo gener' ē multitudo. Plu
res q̄ppe ſūt in ea ſtirpe de quib⁹ ꝓphetice
ꝓdictū ē: ⁊ claudicauerūt a ſemitis ſuis.

Gen. 46 Ingreſſi itaq̧ referunꝭ in ¶ Ca. XL.
egyptū ſil' cū ipſo iacob ſeptuaginta
q̄nq̧ hoīes ānumerato ipſo cū filijs ſuis. In
q̄ numero duę tantū femię cōmemorātur:
vna filia: nept' altera. Sꝫ res diligēt' ↄſide
rata nō indicat ꝙ tant⁹ numer⁹ fuerit in ꝓ
genie iacob: die vel āno q̄ ingreſſus ē egy
ptū. Cōmemorati ſūt q̄ppe in eis etiā ꝓne
potes ioſeph q̄ nullo mō iam tūc eſſe potu
erūt: qm̄ tūc cētū trigīta ānoꝝ erat iacob:
fili⁹ vero ei⁹ ioſeph trigītanouē: quē cū ac
cepiſſe triceſimo anno ſuo vel ampli⁹ ↄſtet
vxorē: quō potuit ꝑ nouē annos habere ꝓ
nepotes ḋ filijs q̄s ex eadē vxore ſuſcepit?
Cū igiꝭ nec filios haberēt effrē ⁊ manaſſes
filij ioſeph: ſ eos pueros infra q̄ nouēnes
iacob egyptū ingreſſus inuenerit: q̄ pacto
eoꝝ nō ſolū filij ſ etiā nepoteſ in illis ſeptu
agintaquinq̧ numerāꝭ: q̄ tūc egyptū ingreſ
ſi ſūt cū iacob? Nā cōmemoraꝭ ibi machir
fili⁹ manaſſe nepoſ ioſeph: ⁊ eiuſdē machir
fili⁹: id ē galaad nepos manaſſe ꝓnepos
ioſeph: ibi eſt ⁊ quē genuit effrē alter fili⁹ io
ſeph: id ē vtalaam nepos ioſeph: ibi ē ⁊ ba
reth fili⁹ ipſius vtalae: id ē nepos effrem ꝓ
nepos ioſeph: q̄ nullo mō eſſe potuerūt qm̄
iacob in egyptū venit: ⁊ filios ioſeph nepo
tes ſuos: quos iſtoꝝ miores q̄ nouē ānoꝝ
pueros inuenit. Sꝫ nimiꝝ introit⁹ iacob in
egyptū: qm̄ cū i ſeptuagītaq̄nq̧ hoīb⁹ ſcp
tura cōmemorat: nō vn⁹ dies vl' vn⁹ ann⁹:
ſ totū illud ē tp̄s q̄diu vixit ioſeph ꝑ quē
factū eſt vt intrarēt. Naꝫ de ipſo ioſeph ea
Gen. 50 dē ſcptura ſic loquiꝭ. Et habitauit ioſeph
in egypto ipſe ⁊ frēs ei⁹: ⁊ oīs cohabitatio
pr̄is ei⁹: ⁊ vixit ānos centū ⁊ decē ⁊ vidit io
ſeph filioſ manaſſes ⁊ effrē vſq̧ i tertiā gnā
tionē. Ipſe ē ille ꝓnepos ei⁹ ab effrē terti⁹:

Generationē q̄ppe tertiā dic̄ filiū: nepotē:
⁊ ꝓnepotē. Deinde ſeq̄ꝭ. Et filij machir fi Gen. 50
lij manaſſe: nati ſūt ſup̄ femora ioſeph. Et
illic ille ipe eſt nepos manaſſe: ꝓnepos io
ſeph. Sꝫ pluraliter appellati ſūt ſicut ſcptu
ra ↄſueuit: q̄ vnā q̄ꝫ filiā iacob filias nūcu
pauit: ſic̄ in latinę linguę ↄſuetudine liberi
dicūꝭ pl'aliter filij: etiā ſi nō ſint vno ampli
us. Cur ḡ ipſius ioſeph ꝓdiceꝭ felicitas: q̄z
videre potuit ꝓnepotes: q̄ nllō mō putādi
ſūt iā fuiſſe triceſimonono āno ꝑaui ſui io
ſeph: qm̄ ad eū in egyptū iacob pr̄ ei⁹ adue
nit: Illḋ aūt ē qḋ fallit min⁹ iſta diligēt' in
tuētes: qm̄ ſcriptū eſt: h̄ aūt nōia filioꝝ iſra Gen. 46
el q̄ intrauerūt i egyptū ſil' cū iacob pr̄e ſuo.
Hoc eñ dictū eſt q̄z ſimul cū illo cōputāꝭ
ſeptuagītaq̄nq̧: nō q̄z ſimul iam erāt oēs
qm̄ egyptū ingreſſus ē ipſe: ſed vt dixi totū
tp̄s habeꝭ ei⁹ ingreſſus quo vixit ioſeph ꝑ
quē ei⁹ videꝭ ingreſſus. ¶ Ca. XLI.

Sicꝭ ꝓpter ꝓplm̄ xp̄ianū i q̄ dei ciuitas
peregrinaꝭ in terr': ſi carnē xpi i abraę ſemię
requiram⁹: remotis ↄcubinaꝝ filijs occurrit
iſaac: ſi in ſemię iſaac: remoto eſau q̄ ē etiā
edom occurrit iacob q̄ eſt ⁊ iſrael: ſi i ſemi
ne iſrael ipſius remot' ceter' occurrit iudas
q̄z de tribu iuda exortus ē xp̄s. Ac ꝑ h̄ cū Math. j
in egypto moritur⁹ iſrael filios ſuos bñdi
ceret: quēadmodū iudā ꝓphetice bñdixe
rit audiam⁹. Iuda inq̄t te laudabūt fratreſ Gen. 49
tui. Man⁹ tuę ſup̄ dorſū inimicoꝝ tuorū:
te adorabūt filij pr̄is tui. Catul⁹ leonis iu
das: ex germinatione fili mi aſcēdiſti: recū
bēs dormiſti vt leo ⁊ vt catulus leonis: q̄s
ſuſcitabit eū? Nō deficiet pnceps ex iuda:
⁊ dux de femorib⁹ ei⁹: donec veniāt q̄ repo
ſita ſunt ei: ⁊ ipe erit expectatio gentiū: alli
gās ad vitē pullū ſuū: ⁊ cilicio pullū aſinę
ſuę. Lauabit in vino ſtolā ſuā: ⁊ in ſanguie
vuę amictū ſuuꝫ. Fului oculi ei⁹ a vino: et
dētes cādidiores lacte. Expoſui h̄ aduer
ſus manicheū fauſtū diſputās: ⁊ ſat' eē ar
bitror: quātū veritas ꝓphetię hui⁹ elucet.
Ubi ⁊ mors xpi ꝓdicta ē verbo dormitiōis
⁊ nō neceſſitas ſ ptās i mortē nōie leonis.
Quā ptātē in euāgelio ipe ꝓdicat dicens.
Poteſtatē habeo ponēdi animā meam: et Joh. 10
ptātē habeo iterū ſumēdi eā. Nemo eā tol
lit a me: ſ ego eā pono a meme ipſo ⁊ iteruꝫ
ſumo eā. Sic leo fremuit: ſic qḋ dixit imple
uit. Ad eā nāq̧ ꝑtinet poteſtatē qḋ ḋ reſur
rectiōe ei⁹ adiūctū ē: q̄s ſuſcitabit eū: hoc ē Gen. 49
q̄z null⁹ hoīm niſi ſeipe ſuſcitauit: q̄ etiā de
corpe ſuo dixit. Soluite templū hoc: ⁊ in Joh. 2

triduo reſuſcitabo illō. Ipm aūt gen⁹ mor
tis hoc ē ſblimitas crucis ī vno v̄bo intelli
git: qḋ aut aſcēdiſti. Qḋ vero addidit recū
bēs dormiſti: euāgeliſta exponit vbi dicit:
Joh.16 ꝛ inclinato capite tradidit ſpiritū. Aut cer
te ſepultura ei⁹ agnoſcit in q̄ recubuit dor
miēs: ꝛ vnde illū null⁹ hoim ſicut ꝓphete
aliq̄s: vel ſicut ipe alios ſuſcitauit: ſ; ſic a ſō
no ipe ſurrexit. Stola porro ei⁹ quā lauat
in vino: id ē mūdat a peccat̄ ī ſanguie ſuo
cui⁹ ſanguinis ſacramētuꝫ baptiſati ſciūt:
vn̄ ꝛ adiūgit: ꝛ in ſanguie vue amictū ſuū:
q̄d eſt niſi eccl'ia? Et fului oculi eius a vino
ſpirituales ei⁹ inebriati poculo ei⁹. De q̄ ca-
nit pſalm⁹: Et calix tu⁹ inebriās q̄ꝫ p̄clarus
Ps̄.22 eſt. Et dētes ei⁹ cādidiores lacte: qḋ potāt
Heb.5 apud apl'm puuli: v̄ba ſcꝫ nutriētia: nōdū
idonei ſolido cibo. Ipſe igit eſt in q̄ repoſi
ta erāt ꝓmiſſa iude q̄ donec veniret nunq̄ꝫ
p̄ncipes hoc ē reges iſrl' ab illa ſtirpe defue
rūt: Et ipe expectatio gentiū: qḋ clari⁹ ē vi
dēdo q̄ꝫ ſit exponendo. Ca. XLII

Sicut aūt duo iſaac filij eſau ꝛ iacob
figurā p̄buerūt duoꝝ p̄p̄lorū in iude-
is ꝛ xp̄ianis: q̄ꝫuis qḋ ad carnis ꝓpagineꝫ
ꝑtinet: nec iudei venerūt ex ſemie eſau ſed
idumei nec xp̄iane gētes de iacob: ſ; poti⁹
Gen.25 iudei. Ad h̄ eni tantū figura valuit qḋ dic
tū ē: maior ſeruiet minori: ita factū ē etiā in
Gen.48 duob⁹ filijs ioſeph. Nā maior geſſit typuꝫ
iudeoꝝ: xp̄ianoꝝ aūt minor. Quos cū bn̄
diceret iacob: manū dexterā ponēs ſup mi
norē: quē habebat ad ſiniſtrā: ſiniſtrā vero
ſup maiorē quē habebat ad dexterā: graue
viſū ē p̄ri eoꝝ: ꝛ admonuit patrē velut cor
rigēs ei⁹ errorē: ꝛ q̄s nā eoꝝ eſſet maior oſ̄-
dēs. At ille mutare man⁹ noluit: ſed dixit.
Scio fili mi ſcio. Et h̄ erit in p̄p̄lm: ꝛ h̄ exal-
tabit: ſ; frat ei⁹ mior maior illo erit: ꝛ ſemen
ei⁹ erit in multitudinē gētiū. Etiā h̄ duo il-
la ꝓmiſſa demōſtrāt: nā ille in p̄p̄lm: iſte in
mltitudinē gētiū erit. Quid euidēti⁹ q̄ꝫ his
duab⁹ ꝓmiſſiōib⁹ ꝯtineri p̄p̄lm iſraelitaruꝫ
orbēq̄ꝫ terrarū in ſemine abrae: illū ſm car
nem iſtū ſm fidē. Ca. XLIII

Gen.49 Defūcto iacob: defūcto etiā ioſeph: ꝑ
reliq̄s centū q̄draginta q̄tuor ānos donec
exiret d̄ terra egypti ī modū incredibilē il-
la gēs creuit etiā tātis attrita ꝑſecutiōib⁹:
vt quodā tp̄e nati maſculi necarent: cū mi
rantes egyptios nimia p̄p̄li illi⁹ incremēta
terrerēt. Tūc moyſes ſubtract⁹ furto truci
Exo.2 datorib⁹ puuloꝝ: ad domū regiā igētia pi-
cula ꝑ eū deo p̄parāte ꝑuenit: nutrituſq̄ꝫ ꝛ
adoptat⁹ a filia pharaōis: qḋ nomē ī egyp
to oim regū fuit in tantū ꝑuenit viꝝ: vt ipe
illā gētē mirabilit̄ mltiplicatā: ex duriſſimo
ꝛ ġuiſſimo qḋ ibi ferebat iugo ſuitut̄ extra
heret: imo ꝑ eū de⁹ q̄ h̄ ꝓmiſerat abrae. Pri
us q̄ppe exinde ī terrā madiā fugiſſe refert
qḋ cū iſraelitā defēderet egyptiū occiderat
ꝛ territ⁹ fugerēt poſtea diuinitus miſſus in Exo.7.8
ptāte ſpūs dei ſupauit reſiſtētes pharaōis 9.10
magos. Tūc ꝑ eū egyptijs illate ſūt deceꝫ
memorabiles plage: cū dimittere p̄p̄lm dei
nollēt: aqua ī ſanguineꝫ verſa: rane ꝛ ſcyni
fes: cynomia: mors pecoꝝ: vlcera: grādo:
locuſta: tenebre: mors p̄mogenitoꝝ. Ad ex
tremū iſraelitas q̄s plagis tot tātiſq̄ꝫ ꝑfrac
ti tandē aliqn̄ dimiſerāt egyptij: ī mari ru-
bro dū ꝑſequūt extincti ſūt. Illis q̄ppe ab-
eūtib⁹ diuiſū mare viā fec: hos aūt inſeq̄n-
tes: in ſe rediēs vnda ſubmerſit. Deinde ꝑ
annos q̄draginta duce moyſe dei p̄p̄lus ꝑ
deſertū act⁹ eſt: qn̄ tabernaculū teſtimonij
nūcupatū ē: vbi de⁹ ſacrificijs futura p̄nū
ciātib⁹ colebat: cū ſcꝫ iaꝫ data lex fuiſſet in
mōte multū terribiliter. Atteſtabat eni eui
dentiſſima mirabilib⁹ ſignis: vocibuſq̄ꝫ di
uinitas: qḋ factū ē mox vt exitū eſt d̄ egyp
to ꝛ in deſerto p̄p̄ls eē cepit: q̄nquageſimo
die p⁹ celebratū paſca ꝑ ouis imolatiōeꝫ q̄
vſq̄ꝫ adeo typus xp̄i ē: p̄nunciās eū ꝑ vic-
timā paſſiōis: de h̄ mūdo trāſituꝝ ad p̄reꝫ.
Paſca quippe hebrea lingua trāſit⁹ interp̄
tat: vt iā cū reuelaret teſtamētū nouū po-
ſtea q̄ꝫ paſca nr̄m imolat⁹ eſt xp̄s: q̄nq̄geſi-
mo die veniret de celo ſpūs ſanct⁹: q̄ dict⁹
eſt in euāgelio digitus dei: vt recordatio- Luc.ij
nem noſtrā in p̄mi p̄figurati facti memoriā
reuocaret: qꝛ et legis ille tabule digito dei
ſcripte referunt. Defuncto ḡ moyſe: p̄p̄lm Joſue.j
rexit ieſus naue: ꝛ in terrā ꝓmiſſionis intro
duxit: eāq̄ꝫ p̄p̄lo diuiſit. Ab his duob⁹ mi-
rabilib⁹ ducib⁹ bella etiā ꝓſperrime ac mi-
rabiliter geſta ſūt deo ꝯteſtāte: nō tā ꝓpter
merita hebrei p̄p̄li: q̄ꝫ ꝓpt pctā eaꝝ q̄ debel
labant gētiū: illas eis ꝓueniſſe victorias.
Poſt iſtos duces: iudices fuere iā in terra
ꝓmiſſiōis p̄p̄lo collocato vt inciperet interi
reddi abrae p̄ma ꝓmiſſio d̄ gēte vna: id eſt
hebrea ꝛ de terra chanaan: nondū de oib⁹
gentib⁹ ꝛ toto orbe terraꝝ: qḋ xp̄i aduent⁹
in carne: ꝛ nō veteri legis obſeruationes: ſ;
euāgelij fides fuerat ipletura. Cui⁹ rei p̄fi-
guratio facta ē: qḋ nō moyſes q̄ legē p̄p̄lo
accepat ī mōte ſyna: ſ; ieſus cui etiā nomē
deo p̄cipiētē mutatū fuerat vt ieſus voca-

reꝝ: ꝓplm in terrã ꝓmiſſiõis itroduxit. Tēpi
rib⁹ aũt iudicũ ſicut ſe habebãt et peccata
ꝑpli ⁊ miſericordia dei: alternauert ꝓſpera
⁊ aduerſa belloꝝ. Jnde ventũ ē ad regum
j. Reg. jo tp̃a. Quorũ p̃m⁹ regnauit ſaul: q̃ reproba
to: ⁊ bellica clade ꝓſtrato: eiuſq; ſtirpe reie
cta: ne inde reges orirēt: dauid ſucceſſit in
regnũ: cui⁹ marie xp̃s dictus eſt fili⁹. Jn q̃
articulus quidã fact⁹ eſt: ⁊ exordiũ quodã
mõ iuuentutꝭ ꝑpli dei: cui⁹ generis quędã
velut adoleſcentia ducebatꝛ ab ipſo abraã
Math. j vſq; ad hunc dauid. Neq; eñ fruſtra ma
the⁹ euãgeliſta ſic generatiões cõmemora
uit vt ſꝫ p̃mũ intuallũ q̃ttuordeci generati
onib⁹ cõmẽdaret ab abraã ſcilicet vſq; ad
dauid. Ab adoleſcẽtia q̃ppe incipit homo
poſſe generare: ꝓpterea generationũ ſeriẽ
ab abraã ſũpſit exordiũ: q̃ etiã pater gẽtiũ
cõſtitut⁹ eſt: qñ mutatũ nomẽ accepit. Añ
hũc ergo velut pueritia fuit huius generis
ꝑpli dei: a noe vſq; ad ip̃m abraã: ⁊ ideo p̃
ma lingua inuẽta eſt: id ē hebręa. A pueri
tia nanq; homo incipit loq̃ p⁹ infantiam: q̃
hinc appellata ē qđ fari nõ põt. Quã ꝑfec
to ętatẽ primã demergit obliuio: ſicut ętas
prima generꝭ hũani ē deleta diluuio. Quo
tus eñ q̃ſq; eſt: q̃ ſuã recordetꝛ infantiam:
Qꝛobrẽ in iſto ꝓcurſu ciuitatꝭ dei ſicut ſu
perior vnã eãdẽq; p̃mã: ita duas ętates ſecũ
dã ⁊ tertiã liber iſte ꝯtineat: in q̃ tertia ꝓpt
Gen. js vaccã trimã: caprã trimã: arietẽ trimuꝫ: ⁊
ĩpoſitũ ē legis iugũ: ⁊ apparuit abũdantia
peccãtoꝝ: ⁊ regni terreni ſurrexit exordiũ: vbi
nõ defuerũt viri ſpirituales quoꝝ in turtu
re ⁊ colũba figuratũ eſt ſacramẽtum.

Explicit⁹ eſt liber decimuſſextus.

Jncipiũt capl̃a libri decimiſeptimi.

i De temporibus ꝓphetaꝝ.
ij Quo tempe ſit impleta ꝓmiſſio dei de terra chanaã: quã in poſſeſſio nẽ etiã iſrael carnalis accepit.
iij De tripartitis ſignificationibus ꝓphetaꝝ: quę nũc ad terrenã: nunc ad cęleſtem hieruſalẽ: nunc auteꝫ ad vtrãq; referuntꝛ.
iiij De pfigurata cõmutatiõe iſraelitici regni ⁊ ſacerdotij: ⁊ de his quę antea mater ſamuelis pſonam gerens eccl̃ię ꝓphetauit.
v De his quę ad hely ſacerdoteꝫ homo dei ꝓphetice locut⁹ eſt ſignificans ſacerdotiũ qđ ſꝫm aaron inſtitutũ fuerat auferendũ.
vi De iudaico ſacerdotio et regno: q̃ cũ i ęt̃nũ dicãtꝛ ſtatuta ñ pmanẽt: vt alia itelligãtꝛ q̃ ſpõdentꝛ ęterna.
vij De diruptiõe regni iſraelitici: qua pfiguratur ppetua diuiſio iſraelis ſpiritalis ab iſraele carnali.
viij De ꝓmiſſionib⁹ ad dauid in filio eius: quę nullatenus in ſalomone ſꝫ pleniſſime inueniuntꝛ in chriſto.
ix Q̃ ſilis in pſalmo octogeſimoocta uo ſit ꝓphetia de xp̃o: his q̃ in regnoꝝ librꝭ nathã ꝓphãte ꝓmittũtꝛ.
x Q̃ diuerſa acta ſint in regno terrenę hieruſalẽ: ab his q̃ ꝓmiſerat de⁹ vt intelligeretꝛ ꝓmiſſiõis v̇itas ad alteri⁹ regꝭ ⁊ regni gl̃iam ptinere.
xi De ſbſtãtia ꝑpli dei: q̃ ꝑ ſucceſſiõeꝫ carnis i xp̃o ē: q̃ ſolus eruẽdi animã ſuã ab inferis habuit ptãtem.
xij Ad quorũ pſonã ptinere intelligenda ſit flagitatio ꝓmiſſorũ: de quibus in pſalmo dicitꝛ: vbi ſunt miſericordię tuę antiq̃ dñe.
xiij An ꝓmiſſę pacꝭ v̇itas illis tp̃ib⁹ poſſit aſcribi: q̃ ſꝫ ſalomone fluxerit.
xiiij De ſtudio dauid in poſitione pſal(morꝝ.
xv An oĩa q̃ in pſalmis de xp̃o (moꝝ. ⁊ eccleſia ꝓphetantꝛ: ad cõtextum hui⁹ opis coaptãda ſint.
xvj De his q̃ i quadrageſimoq̃rto pſalmo ad xp̃m ⁊ eccl̃iaꝫ ptinẽtia: aut aperte dicuntꝛ aut tropice.
xvij De his q̃ ad ſacerdotiũ xp̃i in pſalmo cẽteſimonono: ⁊ đ his q̃ i pſalmo vigeſimop̃mo ad paſſiõeꝫ ipſi⁹ (ſpectãt.
xviij. De pſalmo tertio ⁊ đ q̃dra(ſpectãt. geſimo ⁊ de q̃ndecimo ⁊ de ſexageſimoſeptimo in quib⁹ mors ⁊ reſurrectio dñi ꝓphetantur.
xix De pſalmo ſexageſimooctauo in q̃ iudęoruꝫ pertinax infidelitas de(claratꝛ.
xx De regno ac merito dauid (claratꝛ. ⁊ đ filio ipſius ſalomõe: eaq; ꝓphetia q̃ ad xp̃m ptinẽs inuenitꝛ: vł in eis librꝭ q̃ ſcp̃tis ipſius copulantꝛ: vel in eis q̃s ipſius eē nõ dubiũ ē.
xxj De regibus poſt ſalomoneꝫ: ſiue in iuda ſiue in iſrael.
xxij De hieroboã q̃ ipietate idolatrię ſꝫ ditũ ſibi ꝑplm ꝓphanauit: i q̃ tñ ñ deſtitit de⁹ ⁊ ꝓphetias iſpirare: ⁊ multos ſꝫ idolatrię crimĩe cuſtodire.

xxiij De vario vtriuſq regni hebreorū
ſtatu: donec ambo ppl̃i ī captiuita
tē diuerſo tpe ducerent̄ reuocato
poſtea iuda ī regnū ſuū: qd̃ nouiſ
ſime in romanoꝝ trāſijt ptātem.

xxiiij De pphetis q̄ vel apud iudeos po
ſtremi fuerūt: vel q̄s circa tp̄s nati/
uitat̄ xp̄i euāgelica pdit hiſtoria.

Incipit liber. xvij. Ca. I

Ca. I
Romiſſiones ꝛc. In decioſeptimo libro ītertio ꝑncipal̃ aug̃. eſt de pgreſſu ciuitat̄ dei ſm duas etates q̄rum ꝑma eſt a rege dauid vſq ad tranſmigratione. Secda autē etas ē a trāſmigratōe vſq ad xp̄m.

Promiſſiones dei q̄ facte
ſūt ad abraā cui⁹ ſemini ꝛ
gentē iſraeliticā ſm carnē
ꝛ oēs gentes deberi ſm fi
dē: deo pollicēte didicim⁹
quēadmodū cōpleāt̄: ꝛ p
ordinē tpm pcurrēs dei ciuitas indicauit.
Qm̄ ḡ ſupioris libri vſq ad regnū dauid
fact⁹ eſt finis: nūc ab eodē regno quātū ſuſ
cepto opi ſufficere videt̄: cetera q̄ ſequunt̄
attingam⁹. Hoc itaq temp⁹ ex q̄ ſanct⁹ ſa
muel pphetare cepit: ꝛ deinceps donec po
pul⁹ iſrael captiu⁹ in babyloniā duceret̄:
Hiere. 25 atq inde ſm ſcti hieremie ꝓphetiā p⁹ ſep/
tuaginta ānos reuerſis iſraelit̄ dei dom⁹ in
ſtauraret̄: totū tp̄s eſt pphetaꝝ. Quis eīm
ꝛ ip̄m noe patriarchā in cui⁹ dieb⁹ vniuer/
ſa terra diluuio deleta ſit: ꝛ alios ſupra ꝛ in
fra vſq ad hoc tp̄s q̄ reges in dei pp̄lo eſſe
ceperūt: ꝓpter q̄dā p eos futura ſiue quoq̄
mō ſignificata ſiue p̄dicta q̄ ptinent ad ci/
uitatē dei regnūq celoꝝ: nō imerito poſſu/
mus appellare pphetas: p̄ſertim q: nō nul
los eorū id expſſi⁹ legim⁹ nūcupatos: ſicut
abraā: ſicut moyſen: tn̄ dies pphetaꝝ p̄ci/
pue maxieq hi dicti ſūt: ex q̄ cepit pphare
j. Reg. 10 ſamuel: q̄ ꝛ ſaulē p̄us: ꝛ eo reprobato ip̄m
j. Reg. 16 dauid deo p̄cipiēte vnxit in regē: de cui⁹ ce
teri ſtirpe ſuccederēt: quouſq illos ſucce/
dere ſic oporteret. Que igit̄ a pphetis ſūt
p̄dicta de xp̄o cū moriēdo decedētib⁹: ꝛ na
ſcendo ſuccedētib⁹ ſuis mēbris ciuitas dei
p iſta curreret tpa: ſi oia velim cōmemora/
re in imenſū pgit̄. Primū q: ip̄a ſcptura q̄
p ordinē reges eorūq facta ꝛ euenta dige/
rēs videt̄ tanq hiſtorica diligētia reb⁹ ge
ſtis occupata eē narrādis: ſi adiuuāte dei
ſpū ꝯſiderata tractet̄ vl̄ magis vel certe nō
min⁹ p̄nūciādis futuri q̄ p̄terit̄ enūciādis
inuenit̄ intēta. Et h̄ pſcrutādo indagare
ac diſſerēdo mōſtrare: q̄ ſit opoſū atq pli
xū: ꝛ q̄ multis indigeat voluminib⁹: q̄s ig
norat q̄ hec vl̄ mediocrit̄ cogitat: Deinde
q: ea ip̄a q̄ ad pphetiā nō ambigit̄ ptinere:
ita ſūt mixta de xp̄o regnoq celoꝝ q̄ ciuitas
dei ē: vt ad h̄ apiendū maior ſit diſputatio
neceſſaria: q̄ h⁹ opis mod⁹ flagitat. Pro/
inde ita ſi potuero ſtilo moderabor meo vt
huic opi in dei volūtate pagēdo: nec ea q̄
ſupſūt dicā: nec ea q̄ ſatis ſunt p̄termittā.

In p̄cedēte libro dixim⁹ ab Ca. II
initio abraā pmiſſionū dei duas res
fuiſſe pmiſſas: vnā ſcȝ qd̃ terrā chanaā poſ
ſeſſurū foret ſemē ei⁹: qd̃ ſignificat vbi dic/
tū ē: vade ī terrā quā tibi demōſtrauero et Gen. 12
faciā te ī gentē magnā: aliā vero lōge p̄ſtā
tiorē: nō de carnali: ſȝ de ſpūali ſemie p qd̃
pat̄ ē: nō vni⁹ gētis iſraelitice ſȝ oim gētiū:
q̄ fidei ei⁹ veſtigia ꝯſequūt̄. Qd̃ pmitti ce/
pit his v̇bis. Et bn̄dicent̄ in te oēs trib⁹ ter
re. Et deinceps alijs multis admodū teſti
monijs h̄ duo pmiſſa eē mōſtrauim⁹. Erat
igit̄ iā ī terra pmiſſiōis aliud ſemē abrae. i.
pp̄ls iſrl̄ ſm carnē: atq ibi nō ſolū tenēdo
ac poſſidēdo ciuitates aduerſarioꝝ: veruȝ
etiā reges habēdo regnare iā cepāt: ipleti
de ip̄o pp̄lo pmiſſiōib⁹ dei magna iā ex pte
nō ſolū q̄ ī illis trib⁹ p̄rib⁹ abraā: iſaac: ꝛ ia
cob: q̄buſcūq dictis vel ſignis aut figuris
tpib⁹ eoꝝ facte ſūt: veꝝ etiā q̄ p ip̄m moyſē
p quē pp̄ls idē d̄ ſuitute egyptiaca liberat⁹
ꝛ p quē cūcta p̄terita reuelata ſūt tpib⁹ ei⁹
cuȝ pp̄lm p heremū duceret facte fuerant.
Neq aūt p inſignē ducē ieſuȝ naue p quē
pp̄ls ille in pmiſſiōis iduct⁹ ē terrā: q̄ expu
gnatis gētib⁹ eā duodeci tribub⁹ quib⁹ de⁹
iuſſerat diuiſit ꝛ mortu⁹ ē: neq poſt illū to
to tpe iudicū ipleta fuerat pmiſſio dei d̄ ter
ra chanaā qd̃ a flumie egypti vſq ad flu/
mē magnū eufraten pp̄ls ille dn̄aret̄: nec tn̄
adhuc pphetabat̄ futuꝝ: ſȝ expectabat̄ im
plendū. Impletū eſt aūt p dauid ꝛ ei⁹ filiū
ſalomonē: cui⁹ regnū tāto quāto pmiſſū fu
erat ſpacio dilatatū eſt. Vniuerſos q̄ppe il
los ſubdiderūt: tributarioſq fecerūt. Sic igit̄
in terra pmiſſiōis ſm carnē: h̄ ē ī terra cha
naā ſb his regib⁹ ſemē abrae fuerat ꝯſtitu/
tū: vt nihil deinde ſupeēt q̄ t̄rena illa dei p/
miſſio cōpleret̄: niſi vt in eadē terra quātū
ad pſperitatē attinet tpalē: p poſteritatis
ſucceſſiōeȝ ī ꝯcuſſo ſtatu vſq ad mortal̄ ſe
culi hui⁹ terminū gēs pmaneret hebrea: ſi
dn̄i dei ſui legib⁹ obediret: Sȝ qm̄ de⁹ noue
rat h̄ eā n̄ eē facturā: vſus ē etiā tpalib⁹ pe
niſ ad exercēdos ī ea paucos fideles ſuos:
ꝛ admonēdos q̄ poſtea futuri erāt ī oib⁹ gē
tib⁹ q̄s p eos admōeri ꝯgtebat: ī q̄b⁹ alterā

ꝑmiſſionē reuelato nouo teſtamēto p incar
natione xp̄i fuerat impletur⁹. ¶Ca.III

QVocirca ſicut oracula illa diuina ad
abraā iſaac τ iacob: τ quecūqꝫ alia ſig
na vel dicta ꝓphetica in ſacr. lr̄is pcedenti
bus facta ſunt: ita etiā cetere ab iſto regū
tꝑe ꝓphetie ptī ptinēt ad gētē carnis abrae
ptim vero ad illud ſemē illi⁹ in q̄ bn̄dicunt
oēs gētes coheredes xp̄i p teſtamētū nouū:
ad poſſidendā vitā eternā regnūqꝫ celoꝝ.
Gal. 4 Partim ḡ ad ancillā q̄ i ſeruitutē generat:
id ē terrenā hieruſalē: que huit cū filijs ſuis:
partī vero ad liberā ciuitatē dei id eſt verā
hieruſalē τ eternā in celis: cui⁹ filij oēs ſm
deū viuētes pegrināt in terris: ſ ſunt in eis
q̄dā q ad vtrāqꝫ ptinere intelligūt: ad āncil
lā ꝓprie: ad liberā figurate. Triptita itaqꝫ
repiunt eloq̄a ꝓphetarū: ſiquidē aliq̄ ſunt
ad terrenā hieruſalē ſpectantia: aliq̄ ad ce
leſtē: nōnulla ad vtrāqꝫ. Exēplis video ꝓ
2. Reg. 12 bandū eē qd dico. Miſſus ē nathā ꝓpha
a deo q regē dauid argueret de pctō graui:
τ ea q̄ cōſecuta ſunt mala futura pdiceret.
Hec atqꝫ hmōi ſiue publice: id ē ꝓ ſalute
vel vtilitate ꝓpli: ſiue priuati: cū ꝓ ſuis q̄ſqꝫ
reb⁹ diuina ꝓmererēt eloq̄a: quibus ꝓ vſu
tꝑalis vite futuri aliqd agnoſcerēt: ad ter
renā ciuitatē ptinuiſſe qs ābigat? Ubi aūt
Hiere. 31 legit ecce dies veniūt dic dn̄s: τ ꝯſūmabo
domui iſrael τ domui iuda teſtamētū nouū:
nō ſm teſtamentū qd diſpoſui prib⁹ eorū
in die q̄ apphendi manū eoꝝ: vt educerē
eos de terra egypti: qm̄ ipi nō ꝑmāſert i te
ſtamēto meo: τ ego neglexi eos dic dn̄s: qꝛ
hoc ē teſtamētū meū qd ꝯſtituā domui iſra
el poſt dies illos dicit dn̄s: dabo leges me
as in mētē eoꝝ τ ſup corda eoꝝ ſcribā eas:
τ videbo eos: τ ero illis in deū: τ ipi erunt
mihi in plebē: hieruſalē ſine dubio ſupna
ꝓphetat: cui⁹ de⁹ ipe pmīū ē: eūqꝫ habere
atqꝫ ipius eſſe ſūmū illi eſt atqꝫ totū bonū:
Ad vtrāqꝫ vo ptinet h ipm qd hieruſalem
dicit dei ciuitas: τ in ea ꝓphetat futura do
mus dei: eaqꝫ ꝓphetia videt ipleri cū ſalo
mon rex edificat illud nobiliſſimū tēplum.
Hec eni τ in terrena hieruſalē ſm hiſtoriā
ꝯtigerūt: τ celeſtis hieruſalē figure fuerūt.
Qd gen⁹ ꝓphetie ex vtroqꝫ veluti cōpac
tū atqꝫ cōmixtū in libr. veterib⁹ canonicis
qb⁹ reꝝ geſtaꝝ narratiōes ꝯtinēt: valet plu
rimū mltūqꝫ exercuit τ exercet igenia ſcru
tantiū lr̄as ſacras: vt qd hiſtorice pdictū
cōpletūqꝫ legit in ſemine abrae ſm carnē:
etiā in ſemie abrae ſm fidē qd iplendū al
legorice ſignificet inq̄rat: intātū vt qbuſdā
viſū ſit nihil eē in eiſdē libris vel pnūciatū
τ effectū vel nō effectū qͦuis pnūciatū: qd
nō inſinuet aliqd ad ſupnā ciuitatē dei ei
uſqꝫ filios in hac vita pegrinos: figurata ſi
gnificatiōe referendū. Sꝫ ſi hoc ita ē: iā bi
ptita nō triptita erūt eloq̄a ꝓphaꝝ: vel po
ti⁹ illaꝝ ſcpturaꝝ oīm q veteris iſtrumēti
appellatiōe cēſent: nihil iam erit illic qd ad
hieruſalē terrenā tm̄ ptineat: ſi quicqd ibi
de illa vel ꝑpt illā dr̄ atqꝫ cōplet: ſignificat
aliqd qd etiā ad hieruſalē celeſtē allegori
ca pfiguratione referat: ſ erūt ſola duo ge
nera: vnū qd ad hieruſalē liberā: alteꝝ qd
ad vtrāqꝫ ptineat. Mihi aūt ſic multū vi
dent errare q nullas res geſtas i eo genere
lr̄aꝝ aliqd aliud pter id qd eo mō geſte ſūt
ſignificare arbitrāt: ita multū audere: q ꝑ
ſus ibi oīa ſignificatiōib⁹ allegoric. inuolu
ta eē ꝯtendūt. Ideo triptita ſ biptita eē di
xi. Hoc .n. exiſtimo: nō tm̄ culpās eos q po
tuerunt illic de q̄cūqꝫ re geſta ſenſū intelligē
tie ſpiritalis exculpere: ſeruata pmit⁹ dūta
xat hiſtorie veritate. Ceteꝝ q ita dicunt vt
reb⁹ hūanit⁹ ſeu diuinit⁹ geſt. ſiue gerēdis
ꝯuenire nō poſſint: qs fidel dubitet nō eſſe
inanit dicta? Quis ea n ad intelligētiā ſpi
ritalē reuocet ſi poſſit: aut ab eo qui pōt re
uocāda eſſe fateat? ¶Ca.IIII

PRocurſus igit ciuitatis dei: vbi pue
nit ad regū tpa: qn̄ dauid ſaule reprobato
ita regnū pmi⁹ obtinuit: vt ei⁹ deinde poſte
ri in terrena hieruſalē diuturna ſucceſſiōe
regnarēt: dedit figurā rei geſte: ſignificans
atqꝫ pnūciās: qꝫ nō ē ptereūdū ſilētio: de re
rū mutatiōe futuraꝝ qd attinet ad duo te
ſtamēta vet⁹ τ nouū: vbi ſacerdotiū regnū
qꝫ mutatū eſt p ſacerdotē eundēqꝫ regē no
uū ac ſempiternū: q eſt xp̄s ieſus. Nam et
hely ſacerdote reprobato: ſubſtitut⁹ in dei
miniſteriū ſamuel ſimul officio funct⁹ ſacer
dotis τ iudic.: τ ſaule abiecto rex dauid fū
datus in regno: hoc qd dico figurauerūt.
Mater qꝫ ipa ſamuelis anna q pri⁹ fuit ſte
rilis τ poſteriore fecūditate letata ē: ꝓphe
tare aliud nō videt: cū cōgratulatiōez ſuā
dn̄o fundit exultās: qn̄ q dē eūdē pueꝝ na
tū: τ ablactatū deo reddidit: eadē pietate
q vouerat. Dicit eni: Cōfirmatū ē cor meū i 1. Reg. 2
dn̄o: τ exaltatū ē cor meū i deo meo. Dila
tatū ē ſup inimicos meos os meū: letata ſū
i ſalutari tuo: qm̄ n ē ſctūs ſic dn̄s: τ n ē iu
ſtus ſicut de⁹ nr̄: nō eſt ſanct⁹ pter te: nolite
gloriari: τ nolite loq̄ excelſa: neqꝫ ꝓcedat

magniloquiū de ore veſtro: qm̄ de⁹ ſciētiarꝫ
dn̄s: ⁊ de⁹ ꝑparās adinuētiones ſuas. Ar-
cū potētiū fecit infirmū: ⁊ īfirmi ꝑcincti ſūt
virtute. Pleni panib⁹ minorati ſūt: ⁊ eſuri
entes trāſierūt terrā. Quia ſterilis pepit ſe
j. Regl. 2 ptē: ⁊ multa in alijs infirmata ē. Dn̄s mor
tificat ⁊ viuificat: deducit ad īferos ⁊ reduc̄.
Dn̄s paupē fac̄ ⁊ ditat: hūiliat ⁊ ſblimat.
Pſ. 112 Suſcitat a terra paupē: ⁊ de ſtercore erigit
inopē: vt collocet eū cū potētib⁹ ppli: ⁊ ſedē
glorie hereditatē dās eis: dās votū vouē
ti ⁊ bn̄dicens annos iuſti: qm̄ nō in virtute
potēs ē vir. Dn̄s infirmū fac̄ aduerſarium
Hiere. 9 ſuū: dn̄s ſctūs. Nō glorieꝭ prudēs i prudē
tia ſua: ⁊ nō glorieꝭ potēs i potētia ſua: ⁊ n̄
glorieꝭ diues in diuitijs ſuis: ſ3 in h̄ glorieꝭ
q̄ gloriaꝭ: itelligere ⁊ ſcire dn̄m ⁊ facere iu-
j. Regl. 2 diciū ⁊ iuſticiā i medio terre. Dn̄s aſcēdit
in celos ⁊ tonuit: ipſe iudicabit extrema terre
q2 iuſt⁹ eſt: ⁊ dat virtutē regib⁹ nr̄is: ⁊ exal
tauit cornu xp̄i ſui. Ita ne v̄ba h̄ vni⁹ puta
būꝭ eē muliercule: de nato ſibi filio gratulā
tis? Tantū ne mēs hoim a luce veritat̄ auer
ſa ē: vt n̄ ſētiat ſupgredi modū femīe hui⁹
dicta q̄ fudit? Porro q̄ reb⁹ ipſis q̄ iā cepe-
rūt etiā ⁊ in hac terrena pegrinatiōe cōpleri
ꝯueniēter moueꝭ: nōne intēdit ⁊ aſpicit et
agnoſcit p hāc mulierē cui⁹ etiā nomē: id ē
anna q̄ grā ei⁹ interpꝛtaꝭ: ipā3 religionē xp̄i-
anā: ipā3 ciuitatē dei c⁹ rex ē ⁊ ꝯditor xp̄s:
ipā3 poſtremo dei grām ꝓphetico ſpū ſic lo
cutā: a q̄ ſupbi alienanꝭ vt cadāt: q̄ hūileſ
iplenꝭ vt ſurgāt: qḋ marie hymn⁹ iſte pſo-
nuit? Niſi q̄ſq3 forte dictur⁹ eſt nihil iſtā ꝓ-
phetaſſe mulierē: ſ3 deū tantūmō ꝓpꝭ filiu3
quē ꝓcata ipetrauit exultāti ꝑdicatiōe lau
j. Regl. 2 daſſe? Quid ḡ ſibi vult qḋ ait: Arcū potē-
tiū fecit infirmū: ⁊ īfirmi ꝑcincti ſūt v̄tute:
pleni panib⁹ mīorati ſūt: ⁊ eſuriētes trāſierūt
terrā: ⁊ ſterilis pepit ſeptē: ⁊ multa i filijs in
firmata ē? Nūquid ſeptē ipſa pepererat: q̄uiſ
ſterilis fuerit? Unicū habebat qn̄ iſta dice
bat: ſ3 nec poſtea ſeptē pepit ſiue ſex: q̄bus
ſeptim⁹ eſſet ipſe ſamuel: ſ3 tres mares ⁊ du
as feminas. Deinde i illo pplo cū adhuc ne
mo regnaret qḋ i extremo poſuit: dat v̄tu-
tē regib⁹ nr̄is ⁊ exaltauit cornu xp̄i ſui: vn̄
dicebat ſi nō ꝓphetabat? Dicat ḡ eccleſia
xp̄i: ciuitas regis magni: grā plena: ꝓle fe-
cūda: dicat qḋ tāto an̄ de ſe ꝓphatū p os
hui⁹ pie matr̄ agnoſcit. Cōfirmatū eſt cor
j. Regl. 2 meū in dn̄o: ⁊ exaltatū ē cornu meū in deo
meo. Uere ꝯfirmatū ē cor: ⁊ cornu v̄e exal
tatū quia nō in ſe: ſ3 in dn̄o deo ſuo. Dila-

tatū eſt ſup inimicos meos os meū: q2 ⁊ in
anguſtijs pſſurarꝫ ſermo dei nō ē alligat⁹:
nec in ꝑconib⁹ alligatis. Letata ſu3 inq̄t in
ſalutari tuo: xp̄s eſt ipſe ieſus: quē ſimeō ſi-
cut in euāgelio legiꝭ: ſenex āplectēs puulū Luc. 2
agnoſcēs magnū: nunc dimitt̄ inq̄t dn̄e ſer
uū tuū in pace: qm̄ viderūt oculi mei ſalu-
tare tuū. Dicat itaq3 eccleſia: Letata ſum
in ſalutari tuo: qm̄ nō ē ſanct⁹ ſicut dn̄s: ⁊
nō ē iuſt⁹ ſicut de⁹ nr̄: tanq3 ſanctus ⁊ ſcifi-
cans ⁊ iuſt⁹ ⁊ iuſtificās: nō ē ſctūs ꝑter te:
q2 nemo fit niſi abs te. Deniq3 ſequiꝭ. No j. Regl. 2
lite gloriari ſupbe: ⁊ nolite loq̄ excelſa: neq3
exeat magniloquiū de ore veſtro: qm̄ deus
ſciētiarꝫ dn̄ſ ipſe: ⁊ nemo ſcit qḋ ipſe ſcit: qm̄ Gal. 6
qui putat ſe aliq̄d eē cū nihil ſit: ſcipm̄ ſedu
cit. Hec dicuntur aduerſarijs ciuitatis dei
ad babyloniā ꝑtinētib⁹: de ſua virtute pſu
mētib⁹: in ſe nō in dn̄o gloriātib⁹: ex quib⁹
ſūt etiā carnales iſraelite terrene hieruſalē
ciues terrigene: q̄ vt dicit apl̄s: ignorātes Roma. 9
dei iuſticiā: id ē quā dat hoībus de⁹ q̄ ſol⁹
eſt iuſtus: ⁊ iuſtificās: ⁊ ſuā volētes ꝯſtitu-
ere: id ē velut a ſe ſibi paratā: nō ab illo im
ptitā: iuſticie dei nō ſunt ſubiecti. Itaq3 q2
ſupbi ſe de ſuo putātes: nō de dei poſſe pla
cere deo: q̄ eſt de⁹ ſciētiarꝫ: atq3 iō ⁊ arbiter
ꝯſciētiarū: ibi vidēs cogitatiōes hoim qm̄
vane ſūt: ſi hoim ſūt: ⁊ ab illo nō ſūt. Et ꝑ- j. Regl. 2
parās inquit adinuētiōes ſuas. Quas ad
inuētiōes putamus: niſi vt ſupbi cadāt: et
hūiles ſurgāt? Has q̄ppe adinuētiōes exe
quiꝭ dicēs. Arc⁹ potentiū infirmat⁹ eſt: et
infirmi ꝑcincti ſunt v̄tute. Infirmat⁹ eſt ar
cus: id eſt intentio eoꝝ: q̄ ta3 potentes ſibi
videnꝭ vt ſine dei dono atq3 adiutorio hu
mana ſufficiētia diuina poſſint implere mā
data: ⁊ ꝑcingūꝭ virtute: quoꝝ interna vox
eſt: miſerere mei dn̄e qm̄ infirm⁹ ſum. Ple Pſ. 6
ni panib⁹ inquit minorati ſunt: ⁊ eſuriētes
trāſierūt terrā. Qui ſūt intelligēdi pleni pa
nib⁹: niſi ijdē ipſi q̄ſi potētes: id ē iſraelite:
quibus credita ſūt eloq̄a dei. Sz in eo pplo
ancille filij minorati ſūt: quo verbo minus
q̄dē latine: bn̄ tn̄ expſſum ē: q2 ex maiorib⁹
minores facti ſūt: q2 ⁊ in ipſis panib⁹: id eſt
diuinis eloquijs q̄ iſraelite ſoli tūc ex oīb⁹
gentib⁹ acceperūt: terrena ſapiūt. Gentes
aūt quib⁹ lex illa nō erat data: poſtea q̄3 p
nouū teſtamentū ad eloquia illa venerūt:
⁊ multū eſuriendo terram trāſierunt: q2 in
eis nō terrena: ſ3 celeſtia ſapuerūt. Et h̄ ve
lut q̄reretur cauſa cur factum ſit: quia ſteri j. Regl. 2
lis inquit peperit ſeptem: et multa in filijs

infirmata eſt. Hic totũ qđ ꝓphetabat' elu-
xit agnoſcẽtib⁹ numeꝝ ſeptenariũ q̄ ē vni-
Apoc.j uerſe eccl'ie ſignificata pfectio. Propt' qđ
⁊ ioãnes apl'us ad ſeptẽ ſcribit eccl'ias: co
mõ ſe oſtẽdẽs ad vni⁹ plenitudinẽ ſcribere
Prouer.9 Et in puerbijs ſalomõis h̄ antea pfigurãs
ſapiẽtia inq̄t edificauit ſibi domũ: ⁊ ſuffil-
ſit colũnas ſeptẽ. Steril' eñi erat in oĩb⁹ gẽ
tibus dei ciuitas: anteq̄ iſte fet⁹ p quẽ eaꝫ
factã fecũdã cernim⁹ oriret'. Cernim⁹ etiã
q̄ multa i filijs erat nũc infirmatã hieruſalẽ
t'renã qm̃ q̄cũq̄ filij libere i ea erãt: virtus
erãt ei⁹. Nũc vo ibi qm̃ littera ē: ⁊ ſpũs nõ
j.Reg.2 eſt: amiſſa virtute infirmata ē. Dñs morti-
ficat ⁊ viuificat: mortificauit illaꝫ q̄ multa
erat i filijs: ⁊ viuificauit hãc ſterilẽ q̄ pepit
ſeptẽ. Quis cõmodi⁹ poſſit intelligi eoſdẽ
viuificare q̄s mortificauerit. Id eñi velut
repetiuit addẽdo: deducit ad inferos ⁊ re-
Colo.3 ducit. Quib⁹ eñi dicit apl'us: ſi mortui eſt'
cũ xp̄o q̄ ſurſũ ſunt q̄rite vbi xp̄s eſt in dex
tera dei ſedẽs: ſalubriter vtiq̄ mortificant'
a dño. Quib⁹ adiũgit. Que ſurſũ ſũt ſapi
te nõ q̄ ſup terrã: vt ipi ſint illi q̄ eſuriẽtes
trãſierũt terrã. Mortui eñi eſt' inq̄t. Ecce
quõ ſalubriter mortificat de⁹. Deinde ſeq
tur. Et vita vr̃a abſcõdita eſt cũ xp̄o i deo.
Ecce quõ eoſdẽ ipos viuificat de⁹. Sꝫ nũ
quid eoſdẽ deduxit ad inferos et reduxit:
Hoc vtrũq̄ ſine ꝯtrouerſia fideliũ in illo
poti⁹ videt' impletũ: capite ſcꝫ nr̃o: cũ quo
Roma.8 vitã noſtrã i deo apl's dixit abſcõditã. Nã
q̄ ꝓprio filio nõ pepcit: ſ; p nobis oĩb⁹ tra-
didit eũ: iſto mõ vtiq̄ mortificauit eũ. Et
q: reſuſcitauit eũ a mortuis: eundẽ rurſus
viuificauit. Et q: i ꝓphetia vox ei⁹ agnoſci
Pſ.15 tur: nõ derelinq̄s aĩam meã in iferno: eũdẽ
deduxit ad inferos ⁊ reduxit. Hac ei⁹ pau
j.Reg.2 ptate ditati ſum⁹. Dñs eñi pauperes fac' ⁊
ditat. Nã q̄d hoc ſit vt ſciamus: qđ ſequit'
audiam⁹. Hũiliat ⁊ exaltat: vtiq̄ ſupbos
hũiliat: ⁊ hũiles exaltat. Qđ.n. alibi legit':
Iac.4 de⁹ ſuperbis reſiſtit hũilib⁹ aũt dat gratiã:
j.Pe.5 hoc tot⁹ hꝫ ſermo hui⁹: cui⁹ nomẽ interp̄ta
j.Reg.2 tur gr̃a ei⁹. Iam vo qđ adiũgit': ſuſcitat a
terra paupeꝫ: de illo meli⁹ q̄ de illo intelli-
2.Cor.8 go: q̄ ꝓpter nos fact⁹ ē paup cũ diues eẽt:
vt ei⁹ paupertate ſic paulo añ dictũ ē ditare-
mur. Ipm eñi d' t'ra ſuſcitauit tã cito vt ca-
ro ei⁹ ñ videret corruptionẽ. Nec illud ab
illo alienabo qđ additũ ē: ⁊ de ſtercore eri
git iopẽ. Inops q̄ppe idẽ ē qđ paup. Ster
cus vo vñ erect⁹ ē rectiſſime intelligũt' pſe
cutores iudei: in q̄rũ numero cũ ſe dixiſſet
apl's eccl'iaꝫ pſecutũ: q̄ mihi inq̄t fuerũt lu- Phil.3
cra: h̄ ꝓpter xp̄m dãna eẽ duxi: nec ſolũ de
trimẽta: veꝝ etiã ſtercora exiſtimaui eẽ: vt
xp̄m lucrifacerẽ. De terra g̃ ſuſcitat⁹ ē ſup̄
oẽs diuites ille paup: ⁊ de illo ſtercore ere
ct⁹ ē ſupra oẽs opulẽtos ille inops: vt ſede
at cũ potẽtib⁹ ppl'i: quib⁹ ait. Sedebit' ſup Math.19
duodeci ſedes. Et ſedẽ gl'ie hereditatẽ dãs
eis. Dixerãt.n. potẽtes illi. Ecce nos dimi
ſim⁹ oĩa: ⁊ ſecuti ſum⁹ te: h̄ votũ potẽtiſſimi
vouerãt. Sꝫ vñ h̄ eis: niſi ab illo d' q̄ h̄ ꝯti-
nuo dictũ eſt: dãs votũ vouẽti: Alioq̄n ex
illis eẽnt potẽtib⁹: quoꝝ infirmat⁹ eſt arc⁹:
dans inq̄t votũ vouẽti. Nõ eñi dño quiſq̄ j.Reg.2
q̄cq̄ ratuꝫ voueret: niſi q̄ ab illo acciperet
qđ voueret. Sequit'. Et bñdixit ãnos iuſti
vt cũ illo ſcꝫ ſine fine viuat: cui dictũ eſt: ⁊
anni tui nõ deficiẽt. Ibi eñi ſtãt ãni: h̄ autẽ
trãſeũt imo peũt: anteq̄ eñi veniãt nõ ſũt:
cũ aũt venerit ñ erũt: q: cũ ſuo fine veniũt.
Hoꝝ aũt duũ id ē dãs votũ vouẽti: ⁊ bñ-
dicẽs annos iuſti: vnũ ē qđ facim⁹: alteruꝫ
qđ ſumim⁹. Sꝫ hoc alterũ deo largitore nõ
ſumit': niſi cũ ipo adiutore pmũ illud effici
tur: q: nõ in virtute potẽs eſt vir. Dñs in- Ibidem
firmũ faciet aduerſariũ ei⁹: illũ ſcꝫ qui hõi
vouẽti inuidet ⁊ reſiſtit: ne valeat implere
qđ vouit. Põt ex ãbiguo greco intelligi: ⁊
aduerſariũ ſuũ. Cũ eñi dñs poſſidere nos
ceperit: pfecto aduerſari⁹ q̄ nr̃ fuerat ipiuſ
fit: ⁊ vincet' a nobis ſ; ñ i virib⁹ nr̃is: q: nõ
in v'tute ſua potẽs ē vir. Dñs g̃ infirmũ fa
ciet aduerſariũ ſuuꝫ: dñs ſc̃tis vt vincatur
a ſanctis: quos dñs ſanct⁹ ſanctoꝝ efficit
ſc̃os. Ac p hoc nõ gloriet' prudens in pru Hiere.9
dẽtia ſua: ⁊ nõ gloriet' potẽs i ſua potẽtia: ⁊
nõ gloriet' diues in diuitijs ſuis: ſ; in h̄ glo
riet' qui gloriat': intelligere ⁊ ſcire dñm: ⁊ fa
cere iudiciũ ⁊ iuſticiã in medio terre. Non
parua ex pte intelligit ⁊ ſcit dñm: q̄ itelligit
⁊ ſcit etiã hoc a dño ſibi dari: vt intelligat
⁊ ſciat dñm. Quid eñi habes ait apoſtol⁹ j.Cor.j
quod non accepiſti: Si aũt ⁊ accepiſti: q̄d
gloriaris q̄ſi nõ acceperis: id ē quaſi a teipo
tibi ſit vñ glorians: Facit aũt iudiciũ ⁊ iu-
ſticiã: qui recte viuit. Recte aũt viuit: qui
obtempat pcipiẽti deo: ⁊ finis pcepti: id ē j.Thi.j
ad qđ refert' pceptũ: caritas ē de corde pu
ro ⁊ conſcientia bona: ⁊ fide nõ ficta. Por j.Ioh.4
ro iſta caritas ſic ioannes apl's teſtatur ex
deo eſt. Facere igit' iudiciũ ⁊ iuſticiã ex deo
eſt. Sꝫ q̄d ē i medio terre: Neq̄.n. ñ debẽt
facere iudiciũ ⁊ iuſticiã q̄ habitant in extre
mis terre q̄s h̄ dixerit: Cur g̃ additũ eſt in

medio terrę? Qđ si nō adderet: ꝛ tantūmō
diceret: facere iudiciū ꝛ iusticiā: magꝫ hͦ p̄-
ceptū ad vtrosq̄ hoīes ꝑtineret: ꝛ mediter
raneos: ꝛ maritimos. Sꝫ ne q̄sq̄ putaret:
p⁹ finē vitę q̄ in hͦ agit corpe supesse tp̄s iu
diciū iusticiāq̄ faciēdi: quę cū eēt in carne
nō fecit: ꝛ sic diuinū euadi posse iudiciū: in
medio terrę mihi videt dictū: cū q̄sq̄ viuit
in corpe. In hac quippe vita suā terrā q̄sq̄
circūfert: quā moriēte hoīe recipit terra cō
munis resurgēti vtiq̄ reditura. Proinde ī
medio terrę: id ē cū aīa nostra isto terreno
clauditur corpe: faciēdū est iudicium et iusti
ciā: qđ nobis ꝓsit in posterꝫ qn̄ recipiet q̄sq̄
sm̄ ea q̄ ꝑ corpus gessit: siue bonū siue ma
2.Cor.5 lū. Per corp⁹ quippe ibi dixit apl̄s: ꝑ tp̄us
q̄ vixit in corpe. Non enī si quis maligna
mēte atq̄ ipa cogitatiōe blasphemet: neq̄
id vllis mēbris corpis opet: iō nō erit re⁹:
q: id nō motu corpis gessit: cū hoc ꝑ illō tē
pus gesserit: q̄ gessit ꝛ corp⁹. Isto mō ꝯgru
enter intelligi pōt etiā illud qđ ī psalmo le-
Ps̄.73 git. De⁹ aūt rex nr̄ ante secula: opat⁹ est sa
lutē ī medio terrę: vt dn̄s iesus accipiat de
us nr̄ q̄ ē an̄ secula: q: ꝑ ipm̄ facta sūt secu-
la: opat⁹ ē salutē nr̄am in medio terrę: cum
Joh.j. v̄bū caro factū ē: ꝛ terreno habitauit ī cor
pore. Deinde postea q̄ ꝓphetatū ē in his
v̄bis ānę: quō gloriari debeat q̄ gloriat nō
in se vtiq̄: sꝫ in dn̄o ꝓpter retributionē q̄ in
j.Reg.2 die iudicij futura ē: dn̄s inq̄t ascēdit in cę-
los ꝛ tonuit: ipe iudicabit extrema terrę q:
iust⁹ ē. Prorsus ordinē tenuit cōfessiōis sā
ctę. Ascēdit enī ī cęlū dn̄s xp̄s ꝛ inde vē
turus ē ad viuos ꝛ mortuos iudicandos.
Ephe.4 Nā q̄s ascēdit sicut dic apl̄s: nisi q̄ ꝛ descē
dit in iferiores ptes terrę? Qui descēdit ipe
est ꝛ q̄ ascendit sup oēs cęlos: vt adimpleret
oīa. Per nubes ergͦ suas tonuit: q̄s spū scō
cū ascēdisset impleuit: De q̄b⁹ ancillę hieru-
salē: hͦ ē igrate vineę cōminat⁹ ē ap̄o esaiā
Esa.5 ꝓphetā: ne pluāt sup eā imbrē. Sic aūt di
ctū ē: ipe iudicabit extrema terrę: ac si dice
ret: etiā extrema t̄rę. Nō. n. alias t̄rę ptes nō
iudicabit: q̄ oēs hoīes ꝓculdubio iudica-
bit. Sꝫ meli⁹ itelligūt extrema t̄rę extrēma
hoīs: qm̄ nō iudicabunt q̄ in melius vel de
teri⁹ medio tpe cōmutāt: sꝫ ī q̄b⁹ extrēis inuē
Math.10 tus fuerit q̄ iudicabit. Propt qđ dictū est
Qui ꝑseuerauerit vsq̄ in finē: hͦ salu⁹ erit.
Qui ergͦ ꝑseuerant facit iudiciū ꝛ iusticiam
in medio terrę: nō dānabit cū iudicabū
tur extrema terrę. Et dat inq̄t v̄tutē regib⁹
j.Reg.2 nr̄is vt nō eos iudicādo cōdēnet. Dat eis

v̄tutē: q̄ carnē sicut reges regāt: ꝛ ī illo mū
dū q̄ ꝓpter eos fudit sanguinē vincāt. Et
exaltabit cornu xp̄i sui. Quō xp̄us exalta-
bit cornu xp̄i sui: de quo enī supdictuꝫ est:
dn̄s ascēdit ī cęlos: ꝛ intellect⁹ ē dn̄s xp̄s:
ipse sic hic dr̄: exaltabit cornu xp̄i sui: q̄ est
xp̄s. Xp̄s ergͦ xp̄i sui cornu exaltabit. i. vni-
uscuiusq̄ fidelis sui: sic ista ipa in p̄ncipio
hui⁹ hymni ait: exaltatū ē cornu meū ī deo
meo. Oēs q̄ppe vnctos ei⁹ chrismate: rec-
te xp̄os possum⁹ dicere: qđ tn̄ totuꝫ cū suo
capite corp⁹ vn⁹ est xp̄s. Hęc āna ꝓpha-
uit samuelis scī viri mater multūq̄ lauda-
ri. In q̄ quidē tūc figurata ē mutatio vete
ris sacerdotij: ꝛ nunc impleta qn̄ infirma-
ta est: q̄ multa erat ī filijs: vt nouū haberet
in xp̄o sacerdotiū sterilis q̄ pepit septē.

Sed hoc euidenti⁹ ad ipm̄ Ca. V
Hely sacerdotē missus loquit hō dei:
cui⁹ quidē nomen tacet: sꝫ intelligit officio
ministerioq̄ suo sine dubitatione ꝓpheta.
Sic enī scptū ē. Et venit hō dei ad hely: ꝛ j.Reg.2
dixit. Hęc dic dn̄s: Reuelans reuelat⁹ sū
ad domū patr̄ tui cū eēnt ī terra ęgypti ser
ui in domo pharaonis: ꝛ elegi domū patr̄
tui ex oībus sceptris israel mihi sacerdotio
fungi: vt ascenderēt ad altare meū: ꝛ incē-
derēt incensū: ꝛ portarēt ephoth: ꝛ dedi do
mui pr̄is tui oīa que sūt ignis filiorꝫ israel
in escā. Et vt q̄d respexisti in incēsū meū et
in sacrificiū meū impudēti oculo ꝛ glorifi-
casti filios tuos sup me: bn̄dicere p̄mitias
oīs sacrificij in israel in ꝯspectu meo? Pro Ibidem
pter hoc hęc dicit domin⁹ deus israel. Di
xi: dom⁹ tua ꝛ dom⁹ patris tui trāsibūt co
rā me vsq̄ in ęternū. Et nūc hęc dicit dn̄s
Nequaq̄: sꝫ glorificātes me glorificabo: et
qui spnit me spernet. Ecce dies veniūt: et
exterminabo semē tuū: ꝛ semē dom⁹ patris
tui: ꝛ nō erit tibi senior ī domo mea oībus
dieb⁹: ꝛ virꝫ extminabo tibi ab altari meo:
vt deficiant oculi eius: defluat aīa eius: ꝛ
oīs qui supent dom⁹ tuę decidat in gladio
virorꝫ. Et hoc tibi signuꝫ quod veniet sup
duos filios tuos ophni ꝛ phinees. Una
die morient ambo. Et suscitabo mihi sacer
dotē fidelē: qui oīa quę in corde meo ꝛ in
aīa mea sunt faciet: ꝛ ędificabo ei domuꝫ
fidelē: ꝛ trāsibit corā xp̄o meo oīb⁹ dieb⁹. j.Reg.2
Et erit q̄ supent in domo tua veniet adora
re ei obolo argēti dicēs: Iacta me ī vnā ꝑ
tē sacerdotij tui manducare panē. Nō est
vt dicat istā ꝓplexiā vbi sacerdotij veteris
tāta mā̄ifestatiōe p̄nūciata mutatio ē: ī sa-

muele fuiſſe cōpletā. Quāq̄ eīm nō eēt de
alia tribu ſamuel: q̄ꝫ q̄ ꝯſtituta fuerat a do
mino vt ſeruiret altari: tñ ñ erat ḋ filijs aarō
c⁹ ꝓgenies fuerat deputata: vt īn fierēt ſa
cerdotes: ac ꝑ hoc in ea q̄ꝫ re geſta: eadeꝫ
mutatio q̄ ꝑ xp̄m ieſū futura fuerat adum-
brata ē: ⁊ ad vet⁹ teſtamētū ꝓprie: figurate
v̄o ꝑtinebat ad nouū: ꝓphetia tā̄ ſctō etiā̄
ip̄o q̄ꝫ v̄bo: id ſcꝫ facto ſignificās: qḋ v̄bo
2. Reg. 15 ad bely ſacerdotē dictū eſt ꝑ ꝓphetā. Naꝫ
fuerūt poſtea ſacerdotes ex genere aaron
ſicꝫ ſadoch ⁊ abiathar regnāte dauid: ⁊ alij
deīceps: añq̄ꝫ tp̄s veniret: quo iſta q̄ de ſa
cerdotio mutādo tāto añ p̄dicta ſūt: effici
ꝑ xp̄m oportebat. Quis aūt nūc fideli ocu
lo h̄ intuēs nō videat eſſe cōpleta: qñ q̄dē
nullū tabernaculū: nullū tēplū: nullū alta-
re: nullū ſacrificiū: ⁊ iō nec vllus ſacerdos
remāſit iudeis: quib⁹ vt de ſemīe aaron or
dinaret̄ i dei fuerat lege mādatuꝫ. Qḋ ⁊ h̄
j. Reg. 2 cōmemoratū eſt illo dicēte ꝓpħa: Hec dic̄
dñs de⁹ iſrl̄: dixi: dom⁹ tua ⁊ dom⁹ p̄ris tui
trāſibūt corā̄ me: vſq̄ꝫ i eternū. Et nūc dic̄
dñs. Nequaq̄ꝫ: ſ; glorificātes me glorifica
bo: ⁊ q̄ me ſpnit ſpnet̄. Qḋ eīm noīat domū
p̄ris ei⁹: nō eū de ꝓrimo p̄re dicere: ſ; ḋ illo
aaron q̄ p̄m⁹ ſacerdos ē inſtitut⁹: de cui⁹ ꝓ
genie ceteri ſeq̄rēt̄: ſupiora demōſtrāt: vbi
j. Reg. 2 ait. Reuelat⁹ ſū ad domū p̄ris tui cū eēnt
in terra egypti ſerui in domo pharaōis: et
elegi domū p̄ris tui ex oībus ſceptrī iſrael
mihi ſacerdotio fūgi. Quis p̄r fuit hui⁹ i il
la egyptia ſuitute: vñ cū liberati fuiſſēt ele
ct⁹ ē ad ſacerdotiū: niſi aaron: De hui⁹ ḡ
ſtirpe iſto loco dixit futuꝝ fuiſſe: vt nō eēnt
vlteri⁹ ſacerdotes. Qḋ iaꝫ videm⁹ īpletū.
Vigilet fides: p̄ſto ſunt res: cernunt̄: tenēt̄
j. Reg. 2 ⁊ videre volentiū oculis ingerunt̄. Ecce i-
quit dies veniūt: ⁊ extermiābo ſemē tuū: ⁊
ſemē dom⁹ patrī tui: ⁊ nō erit tibi ſenior in
domo mea oībus diebus: ⁊ virū extermia
bo tibi ab altari meo: vt deficiāt oculi eius
⁊ defluat aīa eius. Ecce dies q̄ p̄nunciati
ſūt iā venerūt. Null⁹ ſacerdos eſt ſ̄m ordi
nē aaron. Et quicūq̄ꝫ ex ei⁹ genere ē homo
cū videt ſacrificiū xp̄ianoꝝ toto orbe pol-
lere: ſibi aūt honorem illum magnum eſſe
ſubtractū: deficiunt oculi ei⁹: ⁊ defluit aīa
ei⁹ tabe merorī. Prope aūt ad hui⁹ domū
bely cui hec dicebant̄ qḋ ſequit̄ ꝑtinet: et
Ibidem oīſ q̄ ſuperit dom⁹ tue decidet i gladio viro
rū. Et h̄ tibi ſignū qḋ veniet ſuꝑ duos fili-
os tuos ophni ⁊ phinees. Die vno mori-
ent̄ ambo. Hoc ḡ ſignū factū eſt mutandi

ſacerdotij ḋ domo hui⁹: q̄ ſigno ſignificatū
eſt mutādū ſacerdotiū dom⁹ aarō. Mors
quippe filioꝝ hui⁹ ſignificauit mortē nō ho
minū ſ; ip̄ius ſacerdotij de filijs aarō. Qḋ
aūt ſequit̄: ad illū iaꝫ ꝑtinet ſacerdotē cui⁹
figurā geſſit huic ſuccedēdo ſamuel. Pro
inde q̄ ſequūt̄: ḋ xp̄o ieſu noui teſtamēti v̄o
ſacerdote dicunt̄. Et ſuſcitabo mihi ſacer- Ibidem
dotē fidelē: q̄ oīa q̄ in corde meo ⁊ q̄ in aīa
mea ſunt faciat: et edificabo ei domuꝫ fide
lē: ip̄a ē eťna ⁊ ſupna hieruſalē. Et trāſibit
inq̄t corā̄ xp̄o meo oībus dieb⁹. Tranſibit
dixit ꝯuerſabit̄: ſicut ſup̄ius dixerat de do
Ibidem mo aaron: dixi: dom⁹ tua ⁊ dom⁹ patris tui
trāſibūt corā̄ me in eternū. Qḋ aūt ait: co-
rā̄ xp̄o meo trāſibit: de ip̄a domo vtiq̄ꝫ in
telligēdū eſt: nō de illo ſacerdote q̄ ē xp̄us
ipſe mediator atq̄ꝫ ſaluator. Dom⁹ ḡ eius
corā̄ illo trāſibit. Pōt ⁊ trāſibit intelligi de
morte ad vitā: oībus dieb⁹ quib⁹ ꝑagit̄ vſ
q̄ꝫ in finē ſeculi hui⁹ iſta mortalis. Qḋ aūt
ait de⁹: qui oīa q̄ in corde meo ⁊ que in aīa
mea ſūt faciat: ñ arbitremur habere aīam
deū cū ſit ꝯditor aīe: ſ; ita hoc de deo tropi
ce nō ꝓprie dicit̄: ſicꝫ man⁹ ⁊ pedes: ⁊ alia
corporis mēbra. Et ne ſcd̄m h̄ credat̄ hō in
carnis hui⁹ effigie fact⁹ ad imaginē dei ad
Ps. 16 dunt̄ ⁊ ale q̄s vtiq̄ꝫ nō habet hō ⁊ dr̄ deo ſb̄
vmbra alaꝝ tuarū ꝓtege me: vt intelligāt
hoīes de illa ineffabili natura: nō ꝓprijs ſ;
trāſlatis reꝝ vocabulis iſta dici. Qḋ vero
j. Reg. 2 adiūgit̄: ⁊ erit q̄ ſuperit in domo tua veniet
adorare ei: nō ꝓprie de domo dicit̄ hui⁹ he
ly: ſ; illi⁹ aaron: de qua vſq̄ꝫ ad aduētū ieſu
xp̄i hoīes remāſerūt: de q̄ genere etiā̄ nunc
vſq̄ꝫ nō deſūt. Nā de illa domo hui⁹ hely
iā ſupdictū erat: ⁊ oīs q̄ ſuperit dom⁹ tue:
decidet in gladio viroꝝ. Quō ḡ hic v̄e di-
ci potuit ⁊ erit q̄ ſuperit in domo tua veni-
et adorare ei: ſi illud eſt veꝝ qḋ vltore gla-
dio nemo inde ſupererit: niſi q̄ꝛ illos intel-
ligi voluit qui ꝑtinēt ad ſtirpē: ſed illius to
tius ſacerdotij ſ̄m ordineꝫ aaron? Ergo ſi
de illis eſt p̄deſtinatis reliquijs de quibus
Esa. 10 ali⁹ ꝓpheta dixit: reliquie ſalue fiet̄: vnde
⁊ apl̄us: ſic ergo inq̄t: ⁊ in hoc tp̄e reliq̄e ꝑ
electionē gr̄e ſalue facte ſūt: q̄ꝛ de talib⁹ re-
liq̄is bñ itelligit̄ eē de q̄ dictū ē: q̄ ſuperit in
domo tua: ꝑfecto credit i xp̄m: ſicut tp̄ib⁹
aplo̅ꝝ ex ip̄a gēte plurimi crediderūt: neq̄ꝫ
nūc deſūt: q̄ lꝫ rariſſime tñ credāt: ⁊ iplet̄ in
eo qḋ h̄ iſte hō dei ꝯtinuo ſecutus adiūxit:
Veiet adorare ei obolo argēti: cui adorare
niſi illi ſūmo ſacerdoti: q̄ ⁊ de⁹ ē. Neq̄ꝫ eīm

tū illo ſacerdotio ſm ordinē aaron: ad hoc
veniebāt hoīes ad templū vł altare dei: vt
ſacerdotē adorarēt. Quid ē aūt ꝙ ait obo
lo argēti: niſi breuitate vbi fidei de q̄ cōme
Roma. 9 morat aplͣs dictū: vbū ꝯſūmās ⁊ breuiās
faciet dñs ſup terrā: Argentū aūt ꝓ eloquio
Pſ. 11 poni pſalmꝰ teſtis eſt: vbi canit: Eloquia
dñi eloq̄a caſta: argentū igne examinatū.
Quid ergo dicit iſte: q̄ venit adorare ſacer-
1. Reg. 2 doti dei ⁊ ſacerdoti deo: Iacta me in ptē
ſacerdotij tui: mādu care panē. Nolo i pa-
trū meoꝝ collocari honore q̄ nullus eſt: ia-
Pſ. 83 cta me in ptē ſacerdotij tui. Elegi eñ abie
ctus eē i domo dñi: q̄lecūq; ⁊ q̄ntulūcūq;
mēbrū eſſe cupio ſecerdotij tui. Sacerdo-
tiū q̄ppe hic ipam plebē dicit: cuiꝰ plebis il
1. Thi. 2 le ſacerdos eſt mediator dei ⁊ hoīm homo
1. Pe. 2 xps ieſus. Cui plebi dicit aplͣs petrꝰ. Plebs
ſancta: regale ſacerdotiū. Quis nōnulli:
ſacrificij tui ſint īterp̄tati nō ſacerdotij tui
qd̄ nihilominꝰ eundē ſignificat ppl'm xpia-
1. Cor. 10 nū. Vñ dicit aplus paulus: Unus panis
Roma. 12 vnū corpꝰ multi ſumꝰ. Et itez: Exhibeatis
inq̄t corpa veſtra hoſtiā viuam. Qd̄ ḡ ad
didit mādu care panem: etiā ipm ſacrificij
genꝰ elegāter exp̄ſſit. De q̄ dicit ſacerdos
Ioh. 6 ipe: Panis quē ego dedero caro mea ē ꝓ
ſeculi vita: ipm ē ſacrificiū nō ſm ordinem
aaron: ſ; ſm ordinē melchiſedech: q̄ legit i-
telligat. Breuis itaq; eſt iſta ꝯfeſſio: ⁊ ſalu
1. Reg. 2 briter hūilis q̄ dicit. Iacta me in ptē ſacer-
dotij tui: mādu care panē: ipe ē obolus ar-
gēti: q: ⁊ breue ē ⁊ eloquiū dñi eſt: habitāt
in corde credētis. Quia eñ dixerat ſupiꝰ
dediſſe ſe domui aarō cibos de victimis ve
Ibidem teris teſtamēti vbi ait: dedi domui pr̄is tui
oīa q̄ ſunt filioꝝ iſrael in eſcā. Hec quippe
fuerāt ſacrificia iudeoꝝ: iō hic dixit mādu
care panē: qd̄ eſt in nouo teſtamēto ſacrifi
cium xpianoꝝ.

Ca. VI

Cum igit ħ tanta tūc altitudine p̄nun
ciata ſint: q̄nta nūc māifeſtatiōe clareſcūt:
nō fruſtra tñ moueri q̄ſpiaz pōt ac dicere.
Quō cōfidimꝰ ꝯuenire oīa q̄ in libris illis
vētura p̄dicta ſūt: ſi hoc ipm qd̄ ibi diuini
1. Reg. 2 tus dictū ē: domꝰ tua ⁊ domꝰ pr̄is tui trāſi
būt corā me in eternū: effectū habere nō po
tuit: q̄ñ videmꝰ illud ſacerdotiū fuiſſe mu
tatū: ⁊ qd̄ illi domui ꝓmiſſū eſt: nec ſpera-
ri aliq̄ñ cōplendū: q: illud qd̄ ei reprobato
mutatoq; ſuccedit: hoc potiꝰ p̄dicat eternū.
Hoc qui dicit nōdū intelligit: aut nō reco
lit etiā ipm ſm ordinē aaron ſacerdotium:
tanq̄ʒ vmbrā futuri eterni ſacerdotij ꝯſtitu
tū: ac ꝑ hoc q̄ñ ei eternitas ꝓmiſſa ē: nō ipi
vmbre ac figure: ſ; ei qd̄ ꝑ ipam adumbra-
bat figurabatq; ꝓmiſſū eſt. Sz ne putaret
ipa vmbra manſura: iō etiā mutatio eiꝰ de
buit ꝓphetari. Regnū quoq; iſto mō etiā
ſaulis ipius q̄ certe reprobatꝰ atq; reiectꝰ
eſt futuri regni erat vmbra i eternitate mā-
ſuri. Oleū quippe illud q̄ vnctꝰ eſt: ⁊ ab eo
chriſmate chriſtꝰ eſt dictꝰ: myſtice accipiē-
dū ⁊ magnū ſacramentū intelligēdū ē: qd̄
in eo tm̄ venceratꝰ ē ipe dauid: vt percuſſo
corde pauitauerit q̄ñ in tenebroſo occulta
tus antro: q̄ etiā ſaul vrgente ītrauerat ne-
ceſſitate nature: exiguā ꝑticulā veſtis eius
retrorſū latēter abſcidit vt haberet vñ mō-
ſtraret: quō ei pepercerit cū poſſet occidere:
atq; ita ſuſpitionē de animo eiꝰ qua ſanctū
dauid putās inimicū ſuū vehemēter pſeq̄-
bat auferret. Ne itaq; reꝰ eſſet tanti ſacra-
mēti in ſaule violati: q: vel indumētū eius
ſicut attrectauit extimuit. Ita eñ ſcptūz ē:
Et ꝑcuſſit cor dauid ſuꝑ eū: q: abſtulit pē 1. Reg. 24
nulā chlamydis eiꝰ. Uiri aūt q̄ cū illo erāt
⁊ vt ſaulē in manꝰ ſuas traditū interimeret
ſuadebant: nō mihi inquit cōtingat a dño
ſi fecero ħ vbū dño meo xpo dñi: īferre ma
nū meā ſuꝑ euz: q: xps dñi eſt. Huic ergo
vmbre futuri nō ꝓpter ipam: ſ; ꝓpter illud
qd̄ p̄figurabat tanta veneratio exhibebat.
Vñ ⁊ illud qd̄ ait ſauli ſamuel: q̄ñ non ſer 1. Reg. 13
uaſti mandatū meū qd̄ mādauit tibi dñs:
quēadmodū nūc parauerat dñs regnū tu
um vſq; in eternū ſuꝑ iſrael: ⁊ nūc regnum
tuū nō ſtabit tibi: ⁊ q̄ret dñs nūc ſibi hoīez
ſm cor ſuū: ⁊ mandabit ei dñs eſſe in p̄nci-
pē ſuꝑ ppl'm ſuū: q: nō cuſtodiſti q̄ manda
uit tibi dñs: nō ſic accipiēduz eſt: ac ſi ipm
ſaulē deꝰ in eternū p̄parauerit regnaturū:
⁊ hoc poſtea noluerit ſeruare peccāti: neq;
eñ eū peccaturū eē neſciebat: ſ; p̄parauerat
regnū eiꝰ: in quo figura regni eſſet eterni.
Ideo addidit. Et nūc regnū tuū nō ſtabit Ibidem
tibi. Stetit ergo ⁊ ſtabit: qd̄ in illo ſignifica
tū ē: ſ; ñ huic ſtabit: q: ñ i eternū ipe fuerat
regnaturꝰ: nec ꝓgenies eiꝰ vt ſaltē ꝑ poſte
ros altero alteri ſuccedēte videret impleri
qd̄ dictū eſt i eternū. Et q̄ret inquit dñs ſi- Ibidem
bi hoīem ſiue dauid: ſiue ipm mediatorē ſi
gnificās teſtamēti noui q̄ figurabat in chri
ſmate etiā q̄ vnctꝰ ē ipe dauid ⁊ ꝓgenies ei
us. Nō aūt q̄ſi neſciat vbi ſit: ita deꝰ ſibi ho
minē q̄rit: ſ; ꝑ hoīez more hoīm loquit: q̄ et
ſic loquēdo nos q̄rit. Non ſolū eñ deo prī
verū etiā ipi q̄z vnigenito eiꝰ q̄ venit q̄rere

quod perierat: vſqꝫ adeo iã eram⁹ noti: vt
in ipſo eſſem⁹ electi ante ꝯſtitutionẽ mũdi.
Quęret ſibi ergo dixit pro eo: ac ſi diceret
quẽ ſuũ eſſe iã nouit: ſibi eſſe familiarẽ alijs
oſtẽdet. Vñ in latina lingua hoc verbũ ſcꝫ
querit accipit ꝓpoſitionẽ: et acquirit dicit:
qd̕ ſatis apertũ eſt q̇d ſignificet. Quãqꝫ ⁊ ſi
ne additamẽto ꝓpoſitõis querere intelliga
tur acq̇rere: ex quo lucra vocãt ⁊ queſtus.

Rurſus peccauit ſaul per in- Ca. VII
obedientiã: et rurſus ſamuel ait illi in
verbo dñi. Quia ſpreuiſti verbũ dñi: ſpre- i. Reg. 15
uit te dñs vt nõ ſis rex ſup iſrael. Et rurſus
ꝓ eodẽ pctõ cũ id ꝯfiteret ſaul: ⁊ veniã pca
ret rogaretqꝫ ſamuelẽ vt reuerteret cũ illo
ad placãdũ deũ: nõ reuertar inquit tecũ qꝛ
ſpreuiſti verbũ dñi: et ſpernit te dñs ne ſis
rex ſup iſrael. Et ꝯuertit ſamuel faciẽ ſuã vt
abiret: ⁊ tenuit ſaul pennulã diploidis ei⁹:
et dirupit eam: et dixit ad eũ ſamuel. Di-
rupit dñs regnũ iſrael de manu tua hodie: Ibidem.
et dabit ꝓximo tuo bono ſup te: et diuidet
iſrael in duo: et non ꝯuertet neqꝫ penitebit
eũ: qm̃ nõ eſt ſicut hõ vt peniteat eũ: ipſe mi
natur ⁊ permanet. Iſte cui dicit: ſpreuit te
dñs vt nõ ſis rex ſup iſrael: ⁊ dirupit dñs re
gnũ ab iſrael de manu tua hodie: q̇dragin
ta annos regnauit ſup iſrael: tãto ſcꝫ ſpatio
tpis: quãto ⁊ ipſe dauid: ⁊ audiuit hoc ꝑmo
tpe regni ſui: vt intelligam⁹ ideo dictũ: qꝛ
nlľs de ſtirpe ei⁹ fuerat regnaturus: ⁊ reſpi
ciam⁹ ad ſtirpẽ dauid: vñ exort⁹ eſt ſm car
nẽ mediator dei ⁊ hoim hõ xp̃s ieſus. Non i. Thi. 2
aũt habꝫ ſcriptura qd̕ in pleriſqꝫ latinis co
dicib⁹ legit. Dirũpet dñs regnuꝫ iſrael de
manu tua: ſꝫ ſicut a nobis poſitũ eſt inuẽtũ
in grecis: dirupit dñs regnum ab iſrael de
manu tua: vt intelligat de manu tua quod
eſt ab iſrael. Populi ergo iſrael ꝑſonã figu
rate gerebat hõ iſte: q̇ ꝑplus regnuꝫ fuerat
amiſſurus: xp̃o ieſu dño nr̃o ꝑ nouũ teſta-
mẽtũ nõ carnaliter ſꝫ ſpiritalit regnaturo.
De quo cũ dicit: ⁊ dabit illud ꝓximo tuo:
ad carnis cognationẽ id refert. Ex iſrľ eni
xp̃s ſm carnẽ: vñ et ſaul. Qd̕ vero additũ
eſt: bono ſup te: põt q̇dem intelligi meliori
te. Nam ⁊ q̇dã ſic ſunt interꝑtati: ſed meli⁹
ſic accipit bono ſup te: vt qꝛ ille bon⁹ eſt: iõ
ſit ſup te: iuxta illud aliud ꝓpheticũ. Do- Pã. 109
nec ponã oĩes inimicos tuos ſub pedib⁹
tuis. In q̇b⁹ eſt ⁊ iſrael: cui ſuo ꝑſecutori re
gnũ abſtulit xp̃s. Quis fuerit illic ⁊ iſrľ in
quo dolus nõ erat: quoddã quaſi frumẽtũ
illaꝝ paleaꝝ. Nã vtiqꝫ inde erãt apľi: inde
tot martyres: quoꝝ prior eſt ſtephanus: in-
de tot eccliſię q̃s apľs paulus cõmemorat
in ꝯuerſione eius magnificãtes deũ. De q̄
re nõ dubito intelligẽdũ eſſe qd̕ ſequit: ⁊ di
uidet iſrael in duo: in iſrael ſcꝫ inimicũ xp̃i
et iſrael adherẽtẽ xp̃o: in iſrael ad ancillã: ⁊
iſrael ad liberã ꝑtinẽtẽ. Nã iſta duo genera
ꝑmũ ſimul erãt velut abraã adhuc adhere-
ret ancillę: donec ſterilis per dei gratiã fe-
cũdata clamaret: eijce ancillã et filiũ eius. Gene. 21
Propt pctm̃ q̇dẽ ſalomonis regnãte filio 3. Reg. 2
eius roboã ſcim⁹ iſrael in duo fuiſſe diuiſũ
atqꝫ ita ꝑſeueraſſe habẽtib⁹ ſingulis ꝑtib⁹
reges ſuos: donec illa gens tota a chaldęis
eſſet ingẽti vaſtatõe ſubuerſa atqꝫ trãſlata.
Sꝫ hoc q̇d ad ſaulẽ: cũ ſi tale aliq̇d cõminã
dũ eſſet ipſi dauid fuerit potius cõminãdũ
cui⁹ erat filius ſalomõ: Poſtremo nũc int
ſe gens hebręa diuiſa nõ eſt: ſꝫ indifferẽter
in eiuſdẽ erroris ſocietate diſperſa ꝑ terras.
Diuiſio vero illa quã deus ſub ꝑſona ſau-
lis: illius regni ⁊ ꝑplĩ figurã gerẽtis: eidem
regno ꝑplõqꝫ minatus eſt: ęterna atqꝫ imu
tabilis ſignificata eſt ꝑ hoc qd̕ adiũctũ eſt:
et nõ ꝯuertet neqꝫ penitebit eũ: qm̃ nõ ẽ ſic i. Reg. 15
hõ vt peniteat euꝫ. Ipſe minat ⁊ ꝑmanet:
id eſt hõ minat ⁊ nõ ꝑmanet. Nõ aũt deus
quẽ non penitet ſicut hoiem. Vbi eni legit
qd̕ peniteat eũ mutatio rerũ ſignificat: imu
tabili ꝑſciẽtia manẽte diuina. Vbi ergo nõ
penitere dicit: nõ mutare intelligit. Pror-
ſus inſolubilẽ videm⁹ ꝑ hęc verba prolatã
diuinitus fuiſſe ſentẽtiam: de iſta diuiſione
populi iſrael ⁊ oĩno perpetuã. Quicũqꝫ
eni ad xp̃m trãſierũt vel trãſeũt vl trãſibũt
inde: erant inde ſm dei ꝑſcientiã: non ſm
generis humani vnam eandemqꝫ naturã.
Prorſus quicunqꝫ ex iſraelitis adherẽtes
xp̃o ꝑſeuerãt in illo: nũqꝫ erũt cũ eis iſraeli
tis q̇ eius inimici vſqꝫ in finẽ vitę hui⁹ eſſe
perſiſtunt: ſed in diuiſione q̇ hic ꝑnunciata
eſt ꝑpetuo manebũt. Nihil eni ꝓdeſt teſta Gal. 4
mentũ vetus de mõte ſyna in ſeruitutẽ ge-
nerans niſi qꝛ teſtimoniũ ꝑhibet teſtamẽto
nouo. Alioquin q̃diu legit moyſes: vela 2. Cor. 3
mẽ ſup corda coꝝ poſitũ eſt. Cũ aũt quiſqꝫ
inde tranſiret ad xp̃um: auferet velamen.
Tranſeuntiũ quippe intẽtio ipſa mutat de
vetere ad nouũ: vt nõ iã quiſqꝫ intẽdat ac-
cipere carnalẽ ſed ſpiritalẽ fęlicitatẽ. Pro- i. Reg. 7
pter qd̕ ipſe magnus ꝓpheta ſamuel anteqꝫ
vnxiſſet regeꝫ ſaul: q̃ exclamauit ad dñm
ꝓ iſrael: ⁊ exaudiuit eũ: ⁊ cũ offerret holo-
cauſtum accedẽtib⁹ alienigenis ad pugnã

contra populum dei: tonuit dñs ſuper eos
et confuſi ſunt: et offenderunt coram iſrael
atq; ſuperati ſunt: aſſumpſit lapidem vnũ
et ſtatuit illũ inter maſphat nouam ⁊ vete-
rem: et vocauit nomen eius abnezer: quod
j. Reg. 7 eſt latine lapis adiutorij: et dixit. Uſq; huc
adiuuit nos dñs. Maſphat interpretatur
intentio. Lapis ille adiutorij medietas eſt
ſaluatoris: ꝑ quẽ tranſeũdũ eſt a maſphat
vetere ad nouã: id eſt ab intentiõe qua ex-
pectabatur in carnali regno beatitudo fal-
ſa carnalis: ad intentionẽ qua ꝑ nouũ teſta
mẽtum expectat̃ in regno celoꝝ beatitudo
veriſſima ſpiritalis: qua qm̃ nihil eſt meliꝰ:
Huc uſq; adiuuat deus. Ca. VIII
Jam nũc video eſſe monſtrãdũ: quid
ipſi dauid qui ſauli ſucceſſit in regnũ: cuiꝰ
mutatione finalis illa mutatio figurata eſt
ꝓpter quã diuinitꝰ cũcta dicta: cũcta ꝯſcri
pta ſunt: deus ꝓmiſerit: qđ ad rem de qua
agimꝰ ꝑtinet. Cum regi dauid multa ꝓſpe-
2. Reg. 7 ra ꝓueniſſent: cogitauit facere deo domũ
templũ illud ſcʒ excellentiſſime diffamatũ:
qđ a rege ſalomone filio eius poſtea fabri-
catũ eſt. Hoc eo cogitante: factũ eſt verbũ
dñi ad nathan ꝓphetã: qđ pferret ad regẽ.
Ubi cũ deus dixiſſet: qđ nõ ab ipſo dauid
ſibi edificaret̃ domꝰ: neq; ꝑ tãtũ tp̃s ſe mã-
daſſe cuiq; in ꝑplo ſuo vt ſibi fieret domus
cedrina: et nũc inquit hec dices ſeruo meo
2. Reg. 7 dauid: hec dicit dñs omnipotens. Acce-
pi te de ouili ouiũ vt eſſes in ducẽ ſup ꝑplm
meũ iſrl̃: ⁊ erã tecũ in oibꝰ q̃bꝰ ingredieba-
ris: ⁊ exterminaui om̃es inimicos tuos a fa
cie tua: ⁊ feci te noiatũ ſm̃ nomẽ magnorũ
qui ſunt ſup terrã. Et ponã locũ ꝑplo meo
iſrael: ⁊ plãtabo illũ: ⁊ inhabitabit ſeorſuʒ:
et nõ ſollicitꝰ erit vltra: et nõ apponet filius
iniq̃tatis humiliare eũ: ſicut ab initio a diebꝰ
quibꝰ ꝯſtitui iudices ſup ꝑplm meũ iſrael: ⁊
requiẽ tibi dabo ab om̃ibꝰ inimicis tuis: et
nũciauit tibi dñs qm̃ domũ edificabis ipſi.
Et erit cũ impleti fuerint dies tui: dormies
Ibidem. cũ prib' tuis: et ſuſcitabo ſemẽ tuũ poſt te:
qui erit de ventre tuo: ⁊ ꝓparabo regnũ eiꝰ:
hic edificabit mihi domũ nomini meo: ⁊ di
rigã thronũ illiꝰ vſq; in eternũ. Ego ero illi
in patrẽ: ⁊ ipſe erit mihi in filiũ. Et ſi venerit
iniq̃tas eiꝰ redarguã illũ in virga viroꝝ: ⁊
in tactibꝰ filioꝝ hoium: miſericordiã autẽ
meã nõ amouẽã ab eo ſicut amoui a quibꝰ
amoui faciẽ meã: ⁊ fidelis erit domꝰ eiꝰ: ⁊ re
gnũ eiꝰ erit vſq; in eternũ corã me: ⁊ thronꝰ
eiꝰ erit erectꝰ vſq; in eternũ. Hãc ḡ tã grãdẽ

ꝓmiſſionẽ q̃ putat in ſalomone fuiſſe cõple
tam multũ errat. Attẽdit eni qđ dictũ eſt:
hic edificabit mihi domũ: qm̃ ſalomõ tẽplũ
illud nobile ſtruxit: ⁊ nõ attẽdit: fidelis erit
domꝰ eiꝰ: ⁊ regnũ eiꝰ vſq; in eternũ corã me.
Attẽdat ḡ ⁊ aſpiciat ſalomõis domũ plenã 3. Reg. 11
mulieribꝰ alienigenis colẽtibꝰ deos falſos: ⁊
ipſm ab eis regẽ aliqñ ſapiẽtẽ in eãdẽ idola
triã ſeductũ atq; deiectũ: ⁊ nõ audeat exiſti
mare deũ vel hoc ꝓmiſiſſe mẽdacit̃: vel ta-
lem ſalomonẽ domũq; eiꝰ futurã nõ potuiſ
ſe pſcire. Nõ hinc aũt deberemꝰ ambigere:
nec ſi nõ in xp̃o dño nr̃o: q̃ factꝰ eſt ex ſemi- Roma. 1
ne dauid ſm̃ carnẽ: iã videremꝰ iſta cõple-
ri: ne vane atq; inaniter hic aliũ aliquẽ re-
quiramꝰ: ſicut carnales iudei. Nam et ipſi
vſq; adeo filiũ quẽ loco iſto regi dauid pro
miſſum legũt: intelligũt nõ fuiſſe ſalomonẽ
vt eo qui ꝓmiſſus eſt tãta iã manifeſtatiõe
declarato: adhuc mirabili cecitate aliũ ſpe
rare ſe dicãt. Facta ẽ quidẽ nõnulla imago
rei future etiã in ſalomone: in eo qđ tẽpluʒ
edificauit ⁊ pacẽ habuit ſm̃ nomẽ ſuũ: ſalo
mon quippe pacificus ẽ latine: ⁊ in exordio
regni ſui mirabiliter laudabilis fuit: ſ; eadẽ
ſua pſona ꝑ vmbrã futuri p̃nunciabat etiã
ipſe xp̃e xp̃m dñm nr̃m nõ exhibebat. Unñ
q̃dã de illo ita ſcr̃pta ſũt: q̃ſi de ipſo ita p̃dicta
ſint: dũ ſcriptura ſctã etiã rebꝰ geſtis ꝓphe-
tans: quodãmõ in eo figurã deliniat futuro
rum. Nã p̃ter libros diuine hiſtorie vbi re-
gnaſſe narratur: pſalmus etiam. lxxj. deus Ps. 71
iudiciũ tuũ: titulo nois eius inſcriptus eſt.
In quo tã multa dicũt̃ que om̃ino ei ꝯue-
nire ñ poſſunt: dño aũt xp̃o aptiſſima pſpi
cuitate ꝯueniũt: vt euidẽter appareat: q̃ in
illo figura qualiſcũq; adumbrata ſit: in iſto
aũt ipſa veritas pſentata. Notũ eſt eni q̃bꝰ
terminis regnũ ꝯcluſuʒ fuerat ſalomonis:
et tñ in eo pſalmo legit̃ vt alia taceã: domi- Ibidem.
nabit̃ a mari vſq; ad mare: ⁊ a flumine vſq;
ad terminos orbis terre. Qđ in xp̃o vide-
mus impleri: a flumine q̃ppe dñandi ſum-
pſit exordium: vbi baptiʒatus a ioanne eo
mõſtrãte cepit agnoſci a diſcipulis: q̃ eũ nõ
ſolũ magiſtrum: verũ etiã dñm appellaue-
rũt. Nec ob aliud viuẽte adhuc pře ſuo da
uid regnare ſalomõ cepit: qđ nulli eoꝝ regũ
cõtigit: niſi vt hinc quoq; ſatis eluceat nõ
eſſe ipſm quẽ ꝓphetia iſta pſignat: que ad
eiꝰ prem loquit̃ dicẽs. Et erit cũ impleti fue 2. Reg. 7
rint dies tui: ⁊ dormies cuʒ prib': tuis ſuſ-
citabo ſemẽ tuũ poſt te q̃ erit de vẽtre tuo:
et ꝓparabo regnũ illiꝰ. Quõ ḡ ꝓpter id qđ

ſeqͥt:hic edificabit mihi domũ: iſte ſalomõ pu
tabit̃ ꝓbatᵘ:⁊ ñ potiᵘ ꝓpt̃ id qđ ꝑcedit:cũ im
pleti fuerint dies tui:⁊ dormies cũ pr̃ibᵘ tuis:
ſuſcitabo ſemẽ tuũ poſt te:alius pacificus in-
telligit̃ eſſe ꝓmiſſus:qui nõ añ ſicut iſte:ſ; poſt
mortẽ dauid ꝑnũciatus eſt ſuſcitãdus:Quã
libet eñi lõgo interpoſito tp̃e ieſus xp̃s vene-
rit:ꝓculdubio poſt mortẽ regis dauid: cui ſic
eſt ꝓmiſſus eũ venire oportebat:qui edifica-
ret domũ dño:nõ de lignis ⁊ lapidibᵘ:ſ; de ho
minibᵘ qualẽ illum edificare gaudemᵘ. Huic
eñi domui dicit ap̃lus: hoc eſt fidelibus xp̃i.
j.Cor.3 Tẽplũ eñi dei ſctm̃ eſt qđ eſtis vos. Ca.IX

PRopter qđ et in pſalmo octogeſimo et
octauo:cuius eſt titulus:intellectus ip̃i
ethan iſraelite: cõmemorãt̃ ꝓmiſſiones dei fa
cte regi dauid: et iſtis q̃ in libro regnorũ ſunt
Ps̃.88 poſita:quedã ſibi ſimilia dicũt̃:ſicut ẽ: Jura-
ui dauid ſeruo meo vſq; in eternũ ꝑparabo ſe
Jbidem. men tuũ. Et iterũ. Tũc locutus es in aſpectu
Jbidem. filijs tuis:et dixiſti. Poſui adiutoriũ ſup po-
tentẽ: et exaltaui electũ de ꝑp̃lo meo. Jnueni
dauid ſeruũ meũ: ⁊ in oleo ſctõ meo vnxi eũ.
Manᵘ eñi mea auxiliabit̃ ei: et brachiũ meũ
ꝯfortabit eũ. Nihil ꝓficiet inimicus in eo:⁊ fi
lius iniq̃tatis nõ apponet nocere ei. Et conci-
dam a facie ipſius inimicos eiᵘ:et eos q̃ ode-
rũt eũ fugabo. Et veritas mea ⁊ miſeĩa mea
cũ ipſo: et in noĩe meo exaltabit̃ cornu eiᵘ. Et
ponã in mari manũ eiᵘ:et in fluminibᵘ dexte-
ram eius. Jpſe inuocabit me:pater meᵘ es tu
deus ⁊ ſuſceptor ſalutis mee. Et ego ꝑmoge-
nitũ ponã illũ: excelſuȝ apud reges terre. Jn
eternũ ſeruabo illi miſeĩam meã: et teſtamẽ-
tum meũ fidele ipſi. Et ponã in ſeĩm ſeĩi ſemẽ
eiᵘ:et thronũ eiᵘ ſic dies celi. Que oĩa de dño
ieſu intelligũt̃ ſub noĩe dauid: ꝓpt̃ formã ſer-
ui quã de ſemine dauid idẽ mediator aſſum-
pſit ex virgine. Continuo etiã dicit̃ de peĩs fi
liorꝫ eiᵘ tale aliq̃d:q̃le in regnorꝫ libro poſitũ ẽ:
et q̃ſi de ſalomone ꝓcliuius accipit̃. Jbi nãq;
2.Reg.7 h̃ eſt in regnorꝫ libro: et ſi venerit inquit iniq̃-
tas eius redarguã illũ in virga virorꝫ:⁊ in ta-
ctibᵘ filiorꝫ hoim̃:miſeĩam aũt meã nõ amo-
ueã ab eo:tactibᵘ ſignificãs plagas correptio
j.Para.16 nis. Vñ illud eſt. Ne tetigeritis xp̃os meos.
Qđ q̃d eſt aliud q̃; ne leſeritis: Jn pſalmo võ
cũ ageret tãq; de dauid: vt quiddã eiuſmodi
Ps̃.88 etiã ibi diceret:Si dereliquerint inquit filij eiᵘ
legẽ meã:⁊ in iudicijs meiſ nõ ambulauerint:
ſi iuſticias meas ꝓphanauerint: et mandata
mea nõ cuſtodierint: viſitabo in virga iniq̃ta-
tes eorũ:⁊ in flagellis delicta eorũ: miſeĩam
aũt meã nõ diſpergã ab eo. Non dixit ab eis

cũ loqueret̃ de filijs eiᵘ nõ de ip̃o: ſ; dixit ab
eo:qđ bene intellectũ tandẽ valet. Nõ eñi
xp̃i ipſius q̃ eſt caput eccleſie poſſent inue-
niri vlla peĩã q̃ opus eſſet humanis corre-
ptionibᵘ ſeruata miſeĩa diuinitᵘ coerceri:
ſ; in eiᵘ corꝑe ac mẽbris qđ ꝑp̃ls eiᵘ ẽ. Jdeo
in libro regnorꝫ iniq̃tas eius dicit̃: in pſal-
mo aũt filiorꝫ eius: vt intelligamᵘ de ip̃o di
ci quodãmõ qđ de eius corꝑe dicit̃: ꝓpter
qđ etiã ip̃e de celo cũ corpus eiᵘ qđ ſũt fide
les eius ſaulus ꝑſequeret̃: ſaule inquit ſau Act.9
le q̃d me ꝑſequeris: Deinde in ꝯſequẽtibᵘ
pſalmi:neq; nocebo inquit in veritate mea Ps̃.88
neq; ꝓphanabo teſtamẽtũ meũ:⁊ que ꝓce
dunt de labijs meis nõ reprobabo. Semel
iuraui in ſctõ meo: ſi dauid mentiar: id eſt
nequaq; dauid mẽtiar. Solet eñi ſic loqui
ſcp̃tura. Quid aũt nõ mentiat̃ adiũgit ⁊ di
cit. Semẽ eius in eternũ manebit:et ſedes
eiᵘ ſic ſol in cõſpectu meo:et ſic luna ꝑfecta
in eternũ:⁊ teſtis in celo fidelis. Ca.X

POſt hec tãte ꝓmiſſionis validiſſima
firmamẽta ne putaret̃ in ſalomone cõ
pleta:tanq; id ſperaretur:nec inueniret̃:tu Ps̃.88
vero inquit repuliſti:et ad nihilũ deduxiſti
dñe. Hoc q̃ppe factũ eſt de regno ſalomo-
nis in poſteris eiᵘ vſq; ad euerſionẽ ipſius
terrene hierlm̃ q̃ regni eiuſdẽ ſedes fuit: et
maxime ipſius tẽpli labẽ qđ fuerat a ſalo-
mone conſtructũ. Sed ne ob hoc putaret̃
deus contra ſua ꝓmiſſa feciſſe: cõtinuo ſub
iecit. Diſtuliſti xp̃m tuũ. Non eſt ergo ille
ſalomon:ſ; nec ip̃e dauid:ſi dilatus eſt xp̃s
dñi. Cum eñi chriſti dicerent̃ oĩes reges
myſtico illo chriſmate ꝯſecrati:nõ ſolũ a re
ge dauid ⁊ deinceps:ſed ab illo etiã ſaule:
qui ꝑp̃lo eidẽ rex ꝑmᵘ eſt vnctus: ip̃e q̃ppe
dauid eũ xp̃um dñi appellat: erat tñ vnus
verus xp̃s cuiᵘ illi figurã ꝓphetica vnctio
ne geſtabãt: qui ⁊ ſm̃ opinionẽ hoim̃ q̃ eũ
putabãt in dauid vel in ſalomone intelligẽ
dum differebat̃ in lõgũ:ſm̃ aũt diſpoſitio-
nẽ dei venturus ſuo tp̃e parabat̃. Jnterea
dum ille differt̃: q̃d factũ ſit de regno terre
ne hierlm̃ vbi ſperabat̃ vtiq; regnaturus:
ſecutus iſte pſalmᵘ adiũxit atq; ait. Euerti Ps̃.88
ſti teſtamẽtũ ſerui tui: ꝓphanaſti in terra ſan
ctitatẽ eiᵘ. Deſtruxiſti oĩes macerias eiᵘ:
poſuiſti munitiões eiuſ in formidinẽ. Diri
puerũt eũ oĩes trãſeũtes viã:factᵘ eſt op-
probriũ vicinis ſuis. Exaltaſti dexterã ini- Jbidem.
micorꝫ eius: iocũdaſti oĩes inimicos eiᵘ.
Auertiſti adiutoriũ gladij eiᵘ:⁊ nõ es opi-
tulatus ei in bello. Diſſoluiſti eũ ab emũ-

Ibidem. dationē:ſedē eius in terram colliſiſti. Mi-
nuiſti dies ſedis ei⁹: ꝯfudiſti eū in ꝯfuſiōe.
Hec oīa venerūt ſup ancillā hierlm: in q̄
regnauerūt nōnulli etiā filij libere regnū il-
lud tenētes in diſpēſatiōe tpali: regnū aūt
celeſtis hierlm cui⁹ erāt filij in vera fide ha
bentes: et in vero xp̄o ſperātes. Quō autē
iſta venerint ſup illud regnū: index eſt rerū
geſtarū ſi legat̃ hiſtoria. Capi. XI

Poſt hec aūt iſta ꝓphetata ad p̄cādū
deū ꝓpheta ꝯuertit: ſ3 ⁊ ipa p̄catio ꝓpheta-
Ps. 88 tio eſt. Uſq3quo dn̄e auertis in finē: ſub-
audit̃ faciē tuā3. Uel ſic alibi dicit̃. Uſq3 q̄
auertis faciē a me? Nam ideo quidā codi-
ces hic nō habēt auertis ſ3 auerteris: quā q̄3
poſſit intelligi auertis miſericordiā tuā quā
ꝓmiſiſti dauid. Qō aūt dixit in finē: q̄d eſt
niſi vſq3 in finē? Qui finis intelligēdus eſt
vltimū tp̄s: qn̄ in xp̄m ieſum etiā illa gens
eſt creditura: ante quē finē illa fieri oporte-
bat: q̄ ſuperius erūnoſa defleuit. Propter
Ibidem. que ⁊ hic ſequit̃. Exardeſcet ſicut ignis ira
tua: memēto q̄ eſt mea ſubſtātia. Nihil hic
melius q̄3 ipſe ieſus intelligit̃ ſubſtātia ꝓpli
Ibidem. eius ex quo natura eſt carnis eius. Nō eni
vane inquit ꝯſtituiſti oēs filios hoīm. Ni
ſi eni eſſet vnus filius hoīs ſubſtātia iſrl' ꝑ
quē filiu3 hoīs liberarent̃ multi filij hoīm:
vani vtiq3 cōſtituti eſſent oēs filij hoīm.
Nunc vero oīs quidē humana natura ꝑ
pctm̄ p̄mi hoīs in vanitatē de veritate col-
Ps. 143 lapſa eſt: ꝓpter qō dicit ali⁹ pſalm⁹. Homo
vanitati ſimilis factus eſt: dies eius velut
vmbra p̄tereūt. S3 nō vane deus cōſtituit
oēs filios hoīm: q2 et multos a vanitate
liberat ꝑ mediatorē ieſum: ⁊ quos liberan-
dos nō eſſe p̄ſciuit ad vtilitatē liberādoꝝ: ⁊
cōparatione duaꝝ inter ſe a ꝯtrario ciuita-
tū: nō vtiq3 vane i totius rōnalis creature
pulcherrima atq3 iuſtiſſima ordinatōe ꝯſti
Ps. 88 tuit. Deinde ſequit̃. Quis eſt hō q̄ viuet ⁊
nō videbit mortē: eruet aīam ſuā de manu
inferi? Quis ē iſte niſi de ſbſtātia illa iſrl' ex
ſemine dauid xp̄s ieſus? De quo dic̄ ap̄ls.
Roma. 6 q̄ ſurgēs a mortuis iā n̄ morit̃: ⁊ mors ei vl-
tra non dn̄abit̃. Sic eni viuit ⁊ nō videbit
mortē vt tn̄ mortu⁹ fuerit: ſ3 aīam ſuā erue-
rit de manu inferi: q2 ꝓpt̃ quorūdā ſoluēda
pctōꝝ vincula ad inferna deſcēderat. Eruit
Joh. 10 aūt ꝑtāte illa: de qua in euāgelio dic̄. Pote
ſtatē habeo ponēdi aīam meā: ⁊ ꝑtātē ha-
beo iterū ſumēdi eam Capi. XII

Sed cetera pſalmi huius que ita ſe ha
Ps. 88 bet: vbi ſunt miſeratiōes tue antique dn̄e:
q̄s iuraſti dauid in veritate tua: memēto dn̄e
opprobrij ſeruoꝝ tuorū qō ꝯtinui in ſinu meo
multarū gentiū quod exprobrauerūt inimici
tui dn̄e quod exprobrauerūt cōmutationem
xp̄i tui: vtrū ex ꝑſona dicta ſint illorū iſraeli-
taꝝ q̄ deſiderabāt reddi ſibi ꝓmiſſionē q̄ facta
ē ad dauid: an poti⁹ ad xp̄ianoꝝ q̄ nō ſm̄ car
nē: ſ3 ſm̄ ſpm̄ ſunt iſraelitate: merito queri pt.
Dicta ſunt q̄ppe iſta: vel ſcripta tp̄e quo fuit
ethan: de cui⁹ noīe titulū iſte pſalm⁹ accepit:
et idē tp̄s regni dauid fuit: ac ꝑ hoc nō dicere Ibidem.
tur: vbi ſunt miſeratiōes tue antique dn̄e: q̄s
iuraſti dauid in veritate tua: niſi eoꝝ ꝑſonā in
ſe ꝓpheta trāſfiguraret qui longe poſtea futu-
ri erant: quib⁹ hoc tp̄us eſſet antiquū qn̄ regi
dauid iſta ꝓmiſſa ſunt. Pōt aūt intelligi di-
ctū hoc eſſe ꝓpter mltas gētes qn̄ ꝑſequebāt
xp̄ianos: ꝓphetā exprobraſſe illis paſſionē xp̄i
quā ſcriptura cōmutationē vocat: qm̄ moriē-
do imortalis eſt factus. Pōt ⁊ cōmutatio xp̄i
ſm̄ hoc accipi exprobrata iſraelitis: q2 cū eoꝝ
ſperaret̃ futurus: fact⁹ eſt gētiū: ⁊ h' eis nūc ex
probrabāt mlte gētes q̄ crediderūt in eū ꝑ no
uū teſtamētū: illis in vetuſtate remanētib⁹: vt
ideo dicat̃: memēto dn̄e opprobrij ſeruoꝝ tuo Ps. 88
rum: q2 nō eos obliuiſcēte ſ3 potius miſerāte
dn̄o: ⁊ ipſi poſt hoc opprobriū crediturī ſunt.
S3 ille quē prius poſui ꝯueniētior ſenſus mi-
hi videt̃. Inimicis eni xp̄i quib⁹ exprobrat̃ q̄
eos ad gētes trāſiēs reliquerit xp̄s: incōgrue
vox iſta coaptat̃: memēto dn̄e opprobrij ſer- Ubi s.
uoꝝ tuoꝝ: nō eni ſerui dei vocādi ſunt tales iu
dei: ſ3 eis verba iſta cōpetūt: q̄ cū graues hu-
militates ꝑſecutionū ꝓ xp̄i noīe paterēt̃: recor
dari potuerunt excelſum regnū ſemini dauid
fuiſſe ꝓmiſſum: ⁊ ei⁹ deſiderio dicere nō deſpe
rādo ſ3 petēdo: querēdo: pulſando: vbi ſunt Ibidem.
miſeratiōes tue antique dn̄e q̄s iuraſti dauid
in veritate tua: memēto dn̄e opprobrij ſeruoꝝ Ibidem.
tuoꝝ qō ꝯtinui in ſinu meo multaꝝ gētiū: hoc
eſt in interiorib⁹ meis patiēter ptuli: qō expro
brauerunt inimici tui dn̄e: qō exprobrauerūt
cōmutationē xp̄i tui: nō eā putātes cōmuta-
tionē: ſ3 ꝯſūmationē. Quid ē aūt memēto dn̄e
niſi vt miſerearis: ⁊ ꝓ tolerata patiēter hūilita
te mea: reddas celſitudinē quā iuraſti dauid
in veritate tua? Si autē iudeis aſſignem⁹ hec
verba: illi ſerui dei talia dicere potuerūt q̄ ex-
pugnata terrena hierlm: anteq̄3 ieſus xp̄s hu-
manitus naſceret̃ in captiuitatē ducti ſunt in-
telligētes cōmutationē xp̄i: q2 ſc3 nō ꝑ eū ter-
rena carnaliſq3 felicitas q̄lis paucis annis re-
gis ſalomonis apparuit: ſ3 celeſtis ac ſpirita-
lis eſſet fidelit̃ expectāda: quā tūc ignorās in-

fidelitas gētiū: cū dei ppl'm exultabat atq̃
insultabat esse captiuū: qd aliud q̄ xp̄i cō-
mutationē ſʒ ſciētib⁹ neſciēs exprobrabat?
Et ideo qd ſequit̄ vbi pſalm⁹ iſte cōcludit:
Ps.88 Bn̄dictio dn̄i in eternū: fiat fiat: vniuerſo
pplo dei ad celeſtē hierl'm ptinēti: ſiue in illis
q̄ latebāt in teſtamēto veteri an̄q̄ reuelaret̄
nouū: ſiue in his q̄ iam teſtamēto nouo re-
uelato manifeſte ptinere cernūt̄ ad xp̄m: ſa
tis congruit. Bn̄dictio q̄ppe dn̄i in ſemine
dauid: nō ad aliqd tp̄s q̄lis dieb⁹ ſalomo-
nis apparuit: ſʒ in eternū ſperāda ē: in qua
certiſſima ſpe dicit̄: fiat fiat. Illius eni ſpei
ē cōfirmatio vbi hui⁹ iteratio. Hoc ergo in
telligēs dauid ait in ſecūdo regnoꝝ libro:
2.Reg.7 vn̄ ad iſtū pſalmū digreſſi ſum⁹. Et locut⁹
es p domo ſerui tui in lōginquū. Ideo aūt
poſt paululū ait. Nunc incipe ꝛ bn̄dic do-
mū ſerui tui vſq̃ in eternū et cetera: qꝛ tūc
genitur⁹ erat filiū: ex q̄ pgenies ei⁹ ducere-
tur ad xp̄m: p quē futura erat dom⁹ ei⁹ eter-
na eademq̃ dom⁹ dei. Domus eni dauid
pter gen⁹ dauid: dom⁹ aūt dei eadē ꝛ ipa
pter tēplū dei: de hominib⁹ factū: nō de la
pidib⁹: vbi habitet in eternū ppls cū deo et
in deo ſuo: ꝛ deus cū pplo atq̃ in pplo ſuo:
ita vt deus ſit implēs ppl'm ſuū: ꝛ ppl's ple-
nus deo ſuo: cū deus erit oīa in oīb⁹:
ipe in pace pmiū: q̄ virt⁹ in bello. Ideo cū
in verbis nathan dictū ſit: ꝛ enūciauit tibi
dn̄s qm̄ domū edificabis ipſi: poſtea dictū
Ibidem. eſt in verbis dauid: qm̄ tu dn̄s oīpotēs
deus iſrl': reuelaſti aurē ſerui tui dicēs: do-
mū edificabo tibi. Hanc eni domū et nos
edificam⁹ bene viuēdo: ꝛ deus vt bn̄ viua-
Ps.126 m⁹ opitulādo. Quia niſi dn̄s edificauerit
domū: inuanū laborabūt edificātes eam.
Cuius dom⁹ cū venerit vltima dedicatio
tūc fiet illud qd hic p nathan locut⁹ eſt de⁹
2.Reg.7 dicēs. Et ponā locū pplo meo iſrl': ꝛ plāta-
bo illū ꝛ inhabitabit ſeorſum: et nō ſollicit⁹
erit vltra: ꝛ nō apponet fili⁹ iniq̃tatis humi
liare eū: ſicut ab initio a dieb⁹ quib⁹ cſtitui
iudices ſup ppl'm meū iſrl'. Ca. XIII

Hoc tam magnū bonū q̄ſquis in hoc
ſclo ꝛ in hac terra ſperat: inſipient̄ ſapit. An
q̄ſpiaʒ putabit in pace regni ſalomonis id
eē cōpletū? Pacē q̄ppe illa ſcriptura in vm
bra futuri: excellēti pdicatōe cōmēdat. Sʒ
huic ſuſpitiōi vigilāter occurſum eſt: cū po
2.Reg.7 ſtea q̄ dictū eſt: nō apponet filius iniq̃tatis
humiliare eū: cōtinuo ſubiūctū eſt: ſic ab ini
tio a dieb⁹ quib⁹ cſtitui iudices ſup ppl'm
meū iſrl'. Iudices naq̃ priuſq̃ reges ibi eē

cepiſſent ſup illū ppl'm fuerāt cōſtituti: ex quo
terrā pmiſſionis accepit. Et vtiq̃ humiliabat
eū fili⁹ iniq̃tatis: hoc eſt hoſtis alienigena: p in
terualla tp̄m quib⁹ legūt̄ paces alternaſſe cū
bellis: ꝛ inueniūt̄ illic pacis tp̄a pliora q̄ ſa
lomō habuit: q̄ .xl. regnauit ānos. Nā ſub eo Judic.3
iudice qui appellat⁹ eſt aioth .lxxx. anni pacis
fuerunt. Abſit ergo vt ſalomonis tp̄a in hac
pmiſſione pdicta eſſe credāt̄: mltominꝰ itaq̃
cuiuſlibet regis alteri⁹. Nō eni q̄ſq̃ eoꝝ in tā
ta quanta ille pace regnauit: nec vnq̄ oīno
gens illa ita regnū tenuit vt ſollicita nō fuerit
ne hoſtib⁹ ſbderet̄: qꝛ in tāta mutabilitate reꝝ
humanaꝝ nulli aliqn̄ pplo ↄceſſa eſt tāta ſecu
ritas: vt huic vite hoſtiles n̄ formidaret incur
ſus. Locus ergo iſte q̄ pmittit̄ tā pacate ac ſe
cure habitatiōis etern⁹ eſt: eterniſq̃ debet̄ in
matre hierl'm libera: vbi erit veraciter pplus
iſrl': hoc eni nomē interptat̄ vidēs deū. Cuius
pmij deſiderio pia p fidē vita in hac erūnoſa
peregrinatiōe ducēda eſt. Ca. XIIII

Procurrēte igit̄ p tp̄a ciuitate dei: pmo
in vmbra futuri in terrena ſcʒ hierl'm regnauit
dauid. Erat aūt dauid vir in cātic' erudit⁹: q̄
armoniā muſicā nō vulgari voluptate: ſʒ fideli
volūtate dilexerat: eaq̃ deo ſuo q̄ verus ē de⁹
myſtica rei magne figuratiōe ſeruiēs: et diuer
ſoꝝ noie ſonoꝝ rōnabilis moderatuſq̃ cōcen
tus: ↄcordi varietate cōpactā bn̄ ordinate ci
uitat' inſinuat vnitatē. Deniq̃ oīs fere pphe
tia eius in pſalmis eſt: quos centū quinqua-
ginta liber ↄtinet quē pſalmoꝝ vocam⁹. In q̄
b⁹ nōnlli volūt eos ſolos factos eē a dauid q̄
ei⁹ noie inſcripti ſunt. Sunt itē q̄ putāt nō ab
eo factos: niſi q̄ pnotāt̄ ipſius dauid: q̄ vero
hn̄t in titulis ipi dauid: ab alijs factos: pſone
ipius fuiſſe coaptatos. Que opinio voce euā
gelica ſaluatoꝛ' ipius refutat̄ vbi ait: q̄ ipe da Math.22
uid in ſpū xp̄m dixerit eē ſuū dn̄m: qm̄ pſalm⁹
cēteſimuſnon⁹ ſic icipit. Dixit dn̄s dn̄o meo: Ps.109
ſede a dextris meis. Donec ponā inimicos
tuos: ſcabellū pedū tuoꝝ. Et certe idē pſal-
m⁹ n̄ hʒ in titulo ipius dauid: ſʒ ipi dauid: ſic
plurimi. Mibi aūt credibili⁹ videt̄ exiſtimare
q̄ oēs illos cētū ꝛ quinq̄ginta pſalmos ei⁹ opi
tribuūt: eūq̃ aliq̃s pnotaſſe etiā noib⁹ alioꝝ:
aliq̄d qd ad rē ptineat figurātib⁹: ceteros aūt
nulli⁹ hoīs nomē in titulis hīe voluiſſe: ſic ei
varietat' hui⁹ diſpoſitionē q̄uis latebroſam:
nō tn̄ inanē dn̄s inſpirauit. Nec mouere deb;
ad h̄ nō credēdū qd nōnlloꝝ noīa pphetaꝝ q̄
lōge poſt dauid regis tp̄a fuerūt: q̄buſdā pſal
mis in eo libro legūt̄ inſcpta: ꝛ q̄ ibi dicūt̄: ve-
lut ab eis dici videt̄. Neq̃ eni nō potuit pro-

ꝓpheticus ſpūs ꝓphanti regi dauid h̄ etiā futu
roꝝ ꝓphaꝝ noīa reuelare: vt rex aliq̄d qḋ eoꝝ
ꝑſone cōuenire ꝓphetice cātaret: ſic rex ioſias
exorturus et regnaturꝰ poſt ānos amplius q̄ꝫ
trecentos cuidā ꝓphete q̄ etiā facta eiꝰ futura
ꝓdixit: cū ſuo noīe reuelatꝰ eſt. Ca. XV

NUnc iā expectari a me video vt h̄ loco
libri huiꝰ apiā q̄d in pſalmis dauid ḋ dn̄o ieſu
xp̄o vl' eiꝰ eccl'ia ꝓphauerit. Ego aūt vt h̄ n̄ ita
faciā: ſic videt̄ ipa expectatio poſtulare: q̄ꝫuis
iā in vno fecerim copia q̄ꝫ inopia magis im-
pedior. Omīa eni ponere vitādę ꝓlixitatꝭ cā
ꝓhibeor: vereor aūt ne cū aliq̄ elegero: multis
q̄ ea nouerūt: videar magꝭ neceſſaria p̄teriſſe.
Deinde q: teſtimoniū qḋ ꝓfert̄: de ꝯtextione
totiꝰ pſalmi debet hr̄e ſuffragiū: vt certe nihil
ſit qḋ ei refraget̄ ſi nō oīa ſuffragāt̄: ne more
cētonū ad rē quā voluīꝰ tāq̄ꝫ verſiculos de-
cerpe videamur: velut ḋ retrogrado carmīe:
qḋ n̄ de re illa ſ; de alia lōgeq̄ꝫ diuerſa reperiat̄
eſſe ꝯſcriptū. Hoc aūt vt in quocūq̄ꝫ pſalmo
poſſit oñdi: exponēdus ē totꝰ. Qḋ quāti opis
ſit: ⁊ alioꝝ ⁊ nr̄a volumina in q̄bꝰ h̄ fecimꝰ ſa-
tis indicāt. Legat q̄ illa q̄ voluerit ⁊ potuerit ⁊
inueniet quot ⁊ quāta rex dauid idēq̄ꝫ ꝓpha
ḋ xp̄o ⁊ eiꝰ eccl'ia ꝓphauerit: ḋ rege ſc; ⁊ ciuita
te quā ꝯdidit. Ca. XVI

QUalib; eni ḋ re ꝓprie ſint: atq̄ꝫ manifeſte ꝓphe
ticę locutiōes: neceē eſt vt eis etia; tropice mi-
ſceant̄: q̄ maxie ꝓpt̄ tardiores ingerūt doctori
bus laborioſu; diſputādi exponēdiq̄ꝫ nego-
ciū: q̄dā tn̄ xp̄m ⁊ eccleſiā ipſa p̄ma facie mox
vt dicunt̄ oñdūt: ⁊ ſi ex ocio reſtāt exponēda
quę in eis minꝰ intelligūt̄: q̄le illud eſt in eodē
Ps. 44 pſalmoꝝ libro. Eructauit cor meū v̄bū bonū:
dico ego opa mea regi. Lingua mea calamus
ſcribe: velocit̄ ſcribētis. Specioſus forma p̄ fi
lijs hoim: diffuſa ē gr̄a in labijs tuis: ꝓpterea
bn̄dixit te deus in eternū. Accingere gladiū
tuū circa femur tuū potētiſſime. Specie tua ⁊
pulchritudie tua: intēde ꝓſpe ꝓcede ⁊ regna.
Propt̄ v̄itatē ⁊ māſuetudinē ⁊ iuſticiā: ⁊ de-
ducet te mirabiliter dextera tua. Sagittę tuę
acutę: potētiſſime. Ppl'i tui ſub cadēt: in cor-
da inimicoꝝ regꝭ. Sedes tua deꝰ in ſcl'oꝝ ſcl'a:
v̄ga directōis v̄ga regni tui. Dilexiſti iuſticiā
⁊ odio habuiſti iniq̄tatē: ꝓpt̄ea vnxit te deꝰ deꝰ
tuꝰ oleo exultatiōis p̄ ꝑticipibꝰ tuis. Mirrha
⁊ gutta ⁊ caſia a veſtimētꝭ tuis a domibꝰ ebur-
neis: ex q̄bꝰ delectauerūt te filię regū in hono
re tuo. Quis nō h̄ xp̄m quē p̄dicamꝰ ⁊ in quē
credimꝰ quālibet ſit tardus agnoſcat: cū au-
diat deū cuiꝰ ſedes eſt in ſcl'a ſcl'oꝝ: ⁊ vnctū a
deo vtiq̄ꝫ ſicē vngit deꝰ: nō viſibili ſed ſpūali
atq̄ꝫ intelligibili chriſmate: Quis eni tam ru-
dis eſt in hac religiōe: vel tā ſurdus aduer
ſus eiꝰ famā lōge lateq̄ꝫ diffuſam: vt xp̄m a
chriſmate: h̄ eſt ab vnctiōe appellatū eē nō
nouerit: Agnito aūt rege xp̄o: iā cętera q̄ h̄
tropice dicta ſūt: quō ſit ſpecioſus forma p̄
filijs hoim: q̄dā tāto magis amāda atq̄ꝫ mi
rāda: quāto minꝰ corpea pulchritudie: q̄s
gladius eiꝰ: quę ſagittę ⁊ cętera: iſto mō nō
ꝓprie ſ; tropice poſita: iā ſubditꝰ ei q̄ regnat:
propt̄ veritatē et manſuetudinē ⁊ iuſticiā
inquirat ex ocio. Deinde aſpiciat eiꝰ eccle
ſiā tanto viro ſuo ſpirituali ꝯnubio ⁊ diuino
amore ꝯiunctā: de q̄ dicit̄ in his q̄ ſequūt̄.
Aſtitit regina a dextris tuis: in veſtitu deau Ps. 44
rato circūamicta varietate. Audi filia ⁊ vi
de: ⁊ inclina aurē tuā. Et obliuiſcere ꝑplm
tuum: ⁊ domū pr̄is tui. Qm̄ cōcupiuit rex
ſpeciē tuā: qm̄ ipſe eſt dn̄s deꝰ tuꝰ. Et ado-
rabūt eū filij tyri in muneribꝰ: vultū tuū de
p̄cabūt̄ oēs diuites plebis. Omīs gl'ia
eiꝰ filię regis intrinſecus in fimbrijs aureis
circūamicta varietate. Afferent̄ regi virgi-
nes poſt eā: ꝓxime eiꝰ afferent̄ tibi. Afferen
tur in lęticia ⁊ exultatiōe: adducēt̄ in tēplū
regis. Pro pr̄ibꝰ tuis nati ſunt tibi filij: cō-
ſtitues eos principes ſup omnē terrā. Me
mores erūt noīs tui dn̄e: in omī generatōe
et ꝓgenie. Propterea ppl'i ꝯfitebunt̄ tibi in
ęternū: ⁊ in ſcl'm ſcl'i. Non opinor quēq̄ꝫ ita
deſipere: vt hic aliquā mulierculā p̄dicari
credat atq̄ꝫ deſcribi: ꝯiugē videlicet illiꝰ cui
dictū eſt. Sedes tua deꝰ in ſcl'a ſcl'oꝝ: virga Ps. 44
directiōis virga regni tui. Dilexiſti iuſticiā
et odio habuiſti iniq̄tate;: ꝓpterea vnxit te
deꝰ deꝰ tuꝰ oleo exultatōis p̄ ꝑticipibꝰ tuis:
xp̄m vtiq̄ꝫ p̄ xp̄ianis. Hi ſunt eni ꝑticipes
eiꝰ: ex quoꝝ in oībꝰ gētibꝰ vnitate atq̄ꝫ cō
cordia fit iſta regina: ſic ⁊ in alio pſalmo de
illa dicit̄. Ciuitas regꝭ magni. Ipſa ē ſyon Ps. 47
ſpūalit̄. Qḋ nomē latine interp̄tatū ſpe-
culatio eſt. Speculat̄ eni futuri ſcl'i magnū
bonū: qm̄ illuc dirigit̄ eiꝰ intētio. Ipſa ē ⁊
hierl'm eodē mō ſpūalit̄: vn̄ multa iā dixi-
mus: eius inimica eſt ciuitas diaboli ba-
bylon: q̄ ꝯfuſio interp̄tat̄. Ex qua tn̄ baby-
lone regina iſta in omniū gentium genera-
tiōe liberat̄: et a peſſimo rege ad optimū re
gē: id ē a diabolo trāſit ad xp̄m. Propt̄ qḋ
ei dicit̄. Obliuiſcere ꝑplm tuū ⁊ domū pr̄is Ps. 44
tui. Cuius ciuitatꝭ impie portio ſūt iſraeli-
te ſola carne nō fide: inimici etiā ipi magni
regꝭ huiꝰ eiuſq̄ꝫ reginę. Ad ipos eni veniēs
et ab eis xp̄s occiſus: magꝭ alioꝝ factꝰ eſt
q̄s nō vidit in carne. Vn̄ ꝑ cuiuſdā pſalmi
ꝓphetiā dic ipe rex nr̄. Erues me de ꝯtradi Ps. 17

ctionibꝰ ꝑpli: cõſtitues me in caput gentiũ.
Pplſ quē nõ cognoui ſuiuit mihi: in audi
tu auris obediuit mihi. Pplſ ḡ iſte gentiũ
quē nõ cognouit xp̃s p̄ñtia corꝑali: in quē
tñ xp̃um ſibi annunciatũ credit: vt merito
de illo diceretur: in obauditu auris obedi-
uit mihi: q2 fides ex auditu eſt: iſte inquam
pplſ additꝰ veris ⁊ carne ⁊ fide iſraelitis: ci
uitas eſt dei: q̄ ipm quoqꝫ ſꝫm carnē peperit
xp̃m: qñ in ſolis illis iſraelitꝰ fuit. Inde q̄p-
pe erat v̄go maria: in q̄ carnē xp̃s vt hõ eēt
aſſumpſit. De q̄ ciuitate pſalmꝰ alius ait.
Mater ſyon dicet hõ: ⁊ hõ factꝰ eſt in ea: ⁊ Ps.86
ipſe fundauit eã altiſſimꝰ. Quis eſt altiſſi-
mus niſi deꝰ? Et ꝑ h̄ xp̃us deꝰ anteqꝫ in illa
ciuitate ꝑ mariã fieret hõ: ipſe in p̄tiarchis ⁊
ꝓphetꝭ fundauit eã. Cũ igiꝭ huic regine ci-
uitati dei: tãto añ dictũ ſit ꝑ ꝓphetiã ꝙ iã vi
demꝰ impletũ: ꝓ p̄rĭbꝰ tuis nati ſũt tibi filij:
ꝯſtitues eos p̄ncipes ſuꝑ omnē terrã: ex fi-
lijs q̄ppe eiꝰ ꝑ omnē terrã ſũt p̄poſiti p̄nci
pes cũ ꝯfiteanꝭ ei ꝑpli ꝯcurrētes ad eã ꝯfeſ
ſione laudis eterne in ſctm ſcli: ꝓculdubio
q̄cq̄d h̄ tropicis locutiõibꝰ ſubobſcure di-
ctũ eſt q̄quo mõ intelligaꝭ: debꝫ his rebus
manifeſtiſſimis cõuenire. Ca. XVII

Sicut etiã in illo pſalmo vbi ſacerdos
xp̃s quēadmodũ hic rex aptiſſime p̄dicaꝭ.
Dixit dñs dño meo: ſede a dextris meis. Ps.109
Donec ponã inimicos tuos ſcabellũ pedũ
tuoꝝ. Sedere xp̃s ad dexterã dei p̄ris credi
tur ñ videꝭ: eiꝰ etiã inimicos poni ſb̄ pedibꝰ
eiꝰ nõdũ apparet. Id igiꝭ apparebit in fine:
nũc h̄ v̄e crediꝭ: pꝰ videbiꝭ. Verꝫ h̄ qḋ ſeqꝭ
Virgã v̄tutis tue emittet dñs ex ſyon: dña
re in medio inimicoꝝ tuoꝝ: ita claꝝ ē vt nõ
ſolũ infideliꝭ ⁊ infeliciꝭ: ſꝫ etiã impudēꝭ ne-
geꝭ. Et ipi q̄ppe fatēꝭ inimici ex ſyon miſſã
fuiſſe legē xp̃i: qḋ nunc euãgeliũ nos voca
mꝰ: ⁊ eã virgã v̄tutis eiꝰ agnoſcimꝰ. Dñari
v̄o eũ in medio inimicoꝝ ſuoꝝ: ijdē ipi inꭍ
q̄s dñaꭍ dētibꝰ ſuis frēdēdo ⁊ tabeſcēdo ⁊
nihil aduerſus eũ valēdo teſtanꭍ. Deiñ qḋ
paulopoſt diĉ. Iurauit dñs ⁊ nõ penitebit Ps.109
eum: quibꝰ verbis imutabile futurũ eſſe ſi-
gnificat qḋ adiũgiꭍ: tu es ſacerdos in eter-
num ſꝫm ordinē melchiſedech: ex eo ꝙ iam
nuſqꝫ eſt ſacerdotiũ et ſacrificiũ ſꝫm ordinꝫ
aaron: ⁊ vbiqꝫ offerꭍ ſub ſacerdote xp̃o: qḋ
ꝓtulit melchiſedech qñ bñdixit abraã: q̄s
ambigere ꝑmittiꭍ: de q̄ ⁊ iſta dicanꭍ? Ad h̄
itaqꝫ manifeſta referũꭍ q̄ paulo obſcuriꝰ in
eodē pſalmo poſita ſũt q̄ quõ recte itelligãꭍ
in nr̃is iã popularibꝰ ſmonibꝰ notũ fecimꝰ.
Sic et in illo vbi humilitatem paſſionis ſue
ꝑ ꝓphetiã xp̃s eloquiꭍ dicēs. Foderũt manꝰ Ps.21
meas ⁊ pedes meos: dinumerauerũt oïa oſſa
mea. Ipi v̄o ꝯſiderauerũt ⁊ inſpexerũt me. Qui
bus vtiqꝫ v̄bis in cruce corpus ſignificauit ex
tentũ: manibꝰ pedibuſqꝫ ꝯfixis: ⁊ clauoꝝ trãſ-
uerberatiõe ꝯfoſſis: eoqꝫ mõ ſe ſpectaculũ ꝯſi
derãtibꝰ et ꝯſpiciētibꝰ p̄buiſſe: Addens etiã:
Diuiſerũt ſibi veſtimēta mea: ⁊ ſuꝑ veſtē meã mi Ps.21
ſerũt ſortē. Que ꝓphetia quēadmodũ impleta
ſit: euãgelica narrat hiſtoria. Tunc ꝑfecto et Matth.27
alia recte intelliguñꭍ q̄ ibi minꝰ apte dicta ſũt:
cũ ꝯgruũt his q̄ tãta manifeſtatiõe claruerũt:
p̄ſertim cũ ⁊ illa q̄ ñ trãſacta credimꝰ: ſꝫ p̄ñtia
ꝯtuemur: ſic in eodē pſalmo legũꭍ: tãto añ p̄di
cta: ita nũc exhibita iã toto orbe teraꝝ cernũꭍ.
Ibi eñi paulopoſt diciꭍ. Cõmemorabũꭍ ⁊ ad Ps.21
dñm ꝯuertēꭍ vniuerſe fines terre: ⁊ adorabũt
in ꝯſpectu eius omnes patrie gentiũ: qñ dñi
ē regnũ: ⁊ ipſe dñabiꭍ gētiũ. Ca. XVIII

De reſurrectiõe quoqꝫ eiꝰ: nequaqꝫ pſal-
moꝝ oracula tacuerũt. Nam q̄d eſt aliud qḋ
in pſalmo tertio ex ꝑſona eiꝰ caniꭍ. Ego dor- Ps.3
miui ⁊ ſomnũ cepi: et exurrexi qñ dñs ſuſce-
pit me? An forte q̄ſqꝫ ita deſipiat: vt credat ve
lut aliq̄d magnũ nob̄ indagare voluiſſe pro-
phetã: ꝙ dormierit: et exurrexerit: niſi ſomnꝰ
iſte mors eſſet: ⁊ euigilatio reſurrectio: quã de
xp̃o ſic oportuit ꝓphari? Nam ⁊ in. xl. pſalmo
manifeſtius id oñdiꭍ: vbi ex ꝑſona eiuſdē me
diatoris more ſolito tãqꝫ p̄terita narrãꭍ q̄ futu
ra ꝓphabãꭍ: qñ q̄ v̄entura erãt iã in p̄deſtina-
tiõe ⁊ p̄ſciētia dei velut facta erãt q2 certa erãt.
Inimici inquit mei dixerũt mala mihi qñ mo Ps.40
rieꭍ ⁊ peribit nomē eius: ⁊ ſi ingrediebaꭍ vt vi
deret vana locutũ eſt cor eius: cõgregauit ini
quitatē ſibi: egrediebaꭍ foras et loq̄baꭍ ſimul
in vnum: aduerſuꝫ me ſuſurrabãt omnes ini-
mici mei: aduerſuꝫ me cogitabãt mala mihi:
v̄bũ iniquũ depoſuerũt aduerſuꝫ me: nũq̄d q̄
dormit non adijciet vt reſurgat? Hec certe ita
poſita ſunt v̄ba: vt nihil aliud dixiſſe intelli-
gaꭍ: qꝫ ſi diceret. Nũq̄d q̄ moriꭍ: non adijciet
vt reuiuiſcat? Supiora q̄ppe demõſtrãt mortē
ipiꝰ cogitaſſe ⁊ diſpoſuiſſe inimicos eiꝰ: ⁊ hoc
actũ eſſe ꝑ eũ q̄ ingrediebaꭍ vt videret: ⁊ egre
diebaꭍ vt ꝓderet. Cui aũt hic nõ occurrat ex
diſciplo eiꝰ factꝰ traditor iudas? Quia ḡ factu
ri erãt qḋ moliebãꭍ .i. occiſuri erãt eũ: oñdēs
illos vana malicia fruſtra occiſuros reſurrectu
rũ: ſic adiecit hũc verſũ: velut diceret. Quid
agitis vani? Qḋ v̄m eſt ſcelus: meꝰ ſomnus
erit. Nunq̄d qui dormit nõ adijciet vt reſur- Ps.40
gat? Et tamē tã magnũ nefas non impune fa-
cturos conſequentibus indicat verſibus di-
cens. Eteni homo pacis mee in quo ſperaui: Ibidem.

q̄ edebat panes meos ampliauit ſup me calca
neū ſuū: h̄ ē ↄculcauit me. Tu aūt inq̄t dñe mi
ſerere mei ⁊ reſuſcita me: ⁊ reddā illis. Quis
h̄ iā neget q̄ iudeos poſt paſſionē reſurrectio-
nēq̧ xp̄i de ſedib⁹ ſuis bellica ſtrage ⁊ excidio
fundit⁹ eradicatos videt: Occiſus eni ab eis
reſurrexit ⁊ reddidit eis interim tēpaneā diſci-
plinā: excepto q̄ nō correctis ſeruat qñ viuos
⁊ mortuos iudicabit. Nam dñs ip̄e ieſus iſtū
ip̄m traditorē ſuū ꝑ panē porrectū oſtendens
ap̄lis: hūc etiā verſum pſalmi hui⁹ cōmemora
Io. 13 uit: et in ſe dixit impletū: Qui edebat panes
meos ampliauit ſup me calcaneū ſuum. Qđ
aūt ait in quo ſperaui: nō cōgruit capiti ſ; cor
pori. Neq̧ eni neſciebat eū ipſe ſaluator: de q̄
aū iā dixerat: vn⁹ ex vobis diabolus ē: ſ; ſolet
in ſe membrorū ſuorū trāſferre ꝑſonā: ⁊ ſibi tri-
buere qđ eſt illorū: q: caput ⁊ corpus vnus eſt
Matth. 25 xp̄s. Vñ illud eſt in euāgelio. Eſuriui ⁊ dedi-
ſtis mihi manducare. Qđ exponens ait. Qñ
vni ex minimis meis feciſtis: mihi feciſtis. Se
itaq̧ dixit ſperaſſe: qđ tūc ſperauerūt de iuda
diſcipuli ei⁹: qñ eſt cōnumerat⁹ ap̄lis. Iudei
aūt xp̄m quē ſperant: moriturū eſſe nō ſperāt.
Ideo quē lex ⁊ ꝓphete annūciauerūt: nr̄m eē
non putāt: ſ; neſcio quē ſuū quē ſibi alienū a
mortis paſſione ↄfingūt. Ideo mirabili vani
tate atq̧ cecitate verba q̄ poſuim⁹: nō mortē ⁊
reſurrectionē ſ; ſomnū et euigilationē ſignifi-
care cōtendūt. S; clamat eis etiā pſalm⁹. xv.
Ps. 15 Propter hoc iocūditatū eſt cor meū: ⁊ exulta
uit lingua mea: inſuꝑ ⁊ caro mea requieſcet in
ſpe: qm̄ nō derelinques aiam meā in inferno:
nec dabis ſanctū tuum videre corruptionē.
Quis in ea ſpe diceret requieuiſſe carnē ſuā
vt nō derelicta aīa ſua in inferno: ſed cito ad
eā redeūte reuiuiſceret ne corrūperet: ſicut ca
dauera corrūpi ſolēt: niſi q̄ die tertio reſurre-
xit: Qđ vtiq̧ dicere nō pōt de ꝓpheta ⁊ rege
Ps. 67 dauid. Clamat et. lxvij. pſalm⁹. Deus nr̄ de⁹
ſaluos faciēdi: ⁊ dñi dñi exitus mort̄. Quid
aperti⁹ diceret: Deus eni ſaluos faciēdi dñs
ē ieſus: q̄ interp̄tat ſaluator ſiue ſalutaris. Nā
rō nois hui⁹ hec reddita eſt: qñ priuſq̧ ex vir
Matth. 1 gine naſceret: dictū eſt: paries filiū ⁊ vocabis
nomē eius ieſum: ip̄e eni ſaluū faciet ꝑplm̄ ſuū
a pctīs eorū. In quorū pctōr remiſſionē qm̄
ſanguis ei⁹ effuſus eſt: nō vtiq̧ oportuit eū de
hac vita exitus alios habere q̧ mortis. Ideo
Ps. 67 cū dictū eēt: deus nr̄ deus ſaluos faciēdi: ↄti-
nuo ſubiūctū ē: ⁊ dñi dñi exitus mort̄: vt oñ-
deret moriēdo ſaluos eſſe facturus. Sed mi-
rando dictum eſt: ⁊ dñi: tanq̧ diceret. Talis
eſt iſta vita mortalium: vt nec ipſe dñs aliter

ab illa exiret: niſi per mortē. Ca. XIX

Sed vt iudei tā manifeſtis hui⁹ ꝓphe-
tie teſtimonijs: etiā reb⁹ ad effectū tā
clarū certūq̧ ꝑductis oīno nō credāt: ꝑfe
cto in eis illđ implet qđ in eo pſalmo q̄ hūc
ſequit ſcriptū ē. Cū eni et illic ex ꝑſona xp̄i
q̄ ad ei⁹ paſſiōē ꝑtinēt ꝓphetice diceret: cō
memoratū eſt qđ in euāgelio patuit. Dede Ps. 68
rūt in eſcā meā fel: ⁊ in ſiti mea potū mihi de
derūt acetū. Et velut poſt tale ↄuiuiū epu
laſq̧ ſibi huiuſcemodi exhibitas: mox intu
lit. Fiat mēſa eorū corā ip̄is in muſcipulā: ⁊
in retributionē ⁊ in ſcādalū: obſcuret oculi
eorū ne videāt: ⁊ dorſum eorū ſꝑ incurua: et
cetera: q̄ nō optādo ſūt dicta: ſ; optādi ſpe
cie ꝓphetādo p̄dicta. Quid ḡ miruz ſi hec
manifeſta nō vidēt: quorū oculi ſunt obſcu
rati ne videāt: Quid mirū ſi celeſtia nō ſuſ
cipiūt: q̄ vt in terrena ſint ꝓni dorſū eorū ſꝑ
incuruū eſt: His eni v̇bis trāſlatis a corpe
vitia ſignificāt animorū. Iſta de pſalmis h̄
eſt de ꝓphetia regis dauid ſatis dicta ſint:
vt aliquis modus ſit. Ignoſcāt aūt q̄ h̄ le-
gūt: ⁊ cūcta illa nouerūt: ⁊ de his q̄ fortaſſe
firmiora me p̄termiſiſſe vel intelligūt vł exi
ſtimant: non querātur. Capi. XX

Regnauit aūt dauid in terrena hierlm̄:
fili⁹ celeſtis hierlm̄: diuino multū teſtimonio
p̄dicat⁹: q: ⁊ delicta ei⁹ tāta pietate ſupata
ſunt ꝑ ſaluberrimā penitēdi humilitatē: vt
ꝓrſus inter eos ſit: de q̄b⁹ ip̄e ait. Beati quorū Ps. 31
remiſſe ſunt iniq̄tates: et q̄rū tecta ſunt pctā
Poſt hūc regnauit eidē ꝑplo vniuerſo ſalo
mon ei⁹ filius: q̄ vt ſupradictū ē: p̄re ſuo vi-
uēte cepit regnare. Hic bonis initijs: ma-
los exitus habuit. Quippe ſecūde res q̄ ſa
piētū aīos fatigāt: magł huic obfuerūt q̧
ꝓfuit ip̄a ſapiētia: etiā nūc ⁊ deinceps me-
morabilis: ⁊ tūc lōge lateq̧ laudata. Pro-
phetaſſe etiā ipſe reperit in ſuis libris: q̄ tres
recepti ſunt in auctoritatē canonicā: ꝓuer-
bia eccleſiaſtes: ⁊ cāticū cāticorū. Alij vero
duo q̄rū vn⁹ ſapiētia: alter eccleſiaſticus dī:
ꝓpter eloquij nōnullā ſilitudinē vt ſalomo
nis dicant obtinuit ↄſuetudo. Nō aūt eſſe
ip̄i⁹ nō dubitāt doctiores: eos tn̄ in auctori
tatē maxie occidētalis antiquit⁹ recepit ec-
cleſia: q̄rū in vno q̄ appellat ſapiētia ſalomo
nis: paſſio xp̄i apertiſſime ꝓphetat. Impij
q̄ppe interfectores ei⁹ cōmemorāt dicētes.
Circūueniam⁹ iuſtū qm̄ inſuauis ē nob̄: et Sap. 2
ↄtrari⁹ ē opib⁹ nr̄is: ⁊ improperat nob̄ pctā
legis: ⁊ infamat in nos pctā diſcipline nr̄e.
Promittit ſcientiā dei ſe habere: ⁊ filiū dei

ſe noīat. Factꝰ eſt nobis in traductionē co-
gitationū nr̄aꝝ: grauis etiā nobis eſt ad vi-
dendū: qm̄ diſſimilis eſt alijs vita illius: et
immutatę vię eiꝰ. Tanq̄ nugaces eſtimati
ſumꝰ ab illo: ⁊ abſtinet ſe a vijs nr̄is q̄ſi ab
imūdicijs. Prefert nouiſſima iuſtoꝝ: ⁊ glo
riaṫ patrē ſe deū habere. Videamꝰ ergo ſi
ſermones illius veri ſunt: ⁊ tēptemꝰ q̄ ven-
tura ſunt illi: ⁊ ſciemꝰ q̄ erūt nouiſſima illiꝰ.
Si eni iuſtus eſt filius dei ſuſcipiet illū: ⁊ li-
Ibidem. berauit eū de manu cōtrarioꝝ. Contume-
lia ⁊ tormēto interrogemꝰ illū: vt ſciamꝰ re-
uerētiā illiꝰ ⁊ ꝓbemꝰ patiētiā ipſius. Mor
te turpiſſima cōdenemꝰ illū: erit eni ei reſpe
ctus in ſermonibꝰ illiꝰ. Hec cogitauerūt et
errauerūt: excęcauit eni illos malicia ipoꝝ.
In eccleſiaſtico aūt fides gētiū futura p̄di
Ecci.36 ciṫ iſto mō. Miſerere nr̄i dn̄ator deus oīm:
et immitte timorē tuū ſup oēs gētes: extol-
le manū tuā ſup gētes alienas: ⁊ videāt po
tētiā tuā: vt ſicut corā illis ſctificatꝰ es in no-
bis: ita coraꝫ nobis magnificeris in illis: et
agnoſcāt te ſm̄ qḋ et nos agnouimꝰ te: q̄a
nō eſt deus p̄ter te dn̄e. Hanc ſub optādi ⁊
p̄cādi ſpecie ꝓphetiā ꝑ ieſum xp̄m videmꝰ
impletā: ſ aduerſus cōtradictores nō tāta
auctoritate ꝓferunṫ: q̄ ſcripta nō ſunt in ca
none iudęoꝝ. In tribꝰ vero illis quos ſalo
monis eſſe ꝯſtat ⁊ iudęi canonicos hn̄t: vt
oſtēdaṫ ad xp̄m ⁊ eccleſiā ꝑtinere qḋ in eis
eiuſmodi repeiṫ operoſa diſputatio neceſ-
ſaria ē: q̄ nos vltra q̄ꝫ oportet ſi nūc adhibe
tur extēdit. Tamē qḋ in ꝓuerbijs legiṫ vi-
Prouer.j ros impios dixiſſe: abſcōdamꝰ in terra vi-
rum iuſtum iniuſte: abſorbeamꝰ vero eum
tanq̄ infernus viuētē: et auferamꝰ eiꝰ me-
moriā de terra: poſſeſſionē eiꝰ p̄cioſam app
hendamꝰ: non ita obſcurū eſt vt de xp̄o et
poſſeſſione eiꝰ eccleſia ſine laborioſa expo-
ſitiōe nō poſſit intelligi: tale q̄ppe aliqḋ etiā
dn̄s ipſe ieſus ꝑ euāgelicā parabolā oſtē-
Matth.21 dit dixiſſe malos colonos. Hic eſt eni he-
res: venite occidamꝰ eū: ⁊ nr̄a erit heredi-
tas. Itēq̄ illḋ in eodē libro qḋ iā an̄ ꝯſtrin
ximꝰ cū ageremꝰ ḋ ſterili q̄ peperit ſeptē: nō
niſi de xp̄o ⁊ eccleſia mox vt fuerit p̄nūcia-
tū cōſueuit intelligi ab eis: q̄ xp̄m ſapiētiā
Prouer.9 dei eſſe nouerūt. Sapientia ędificauit ſibi
domū: et ſuffulſit colūnas ſeptē: imolauit
ſuas victimas: miſcuit in cratere vinū ſuū:
et parauit menſam ſuā. Miſit ſeruos ſuos
ꝯuocās cū excellēti p̄dicatiōe ad craterē
dicens. Quis eſt inſipiēs: diuertat ad me.
Et inopibus ſenſu dixit. Venite ⁊ māduca
te de panibꝰ meis: et bibite vinū qḋ miſcui
vobis. Hic certe agnoſcimꝰ dei ſapientiā:
hoc eſt verbū pr̄i coęternū: in vtero virgi-
nali domū ſibi ędificaſſe corpus humanū:
et huic tanq̄ capiti mēbra eccleſiā ſubiūxiſ
ſe: martyrū victimas imolaſſe: mēſam in vi
no ⁊ panibꝰ p̄paraſſe: vbi apparet etiā ad ſa
cerdotiū ſm̄ ordinē melchiſedech: inſipiē- Ps.109
tes ⁊ inopes ſenſu vocaſſe: q̄ꝛ ſicut dicit aplꝰs:
infirma huiꝰ mūdi elegit deꝰ vt cōfunderet j.Cor.j
fortia. Quibꝰ etiā tn̄ infirmis qḋ ſeqṫ dicit. Prouer.9
Derelinq̄te inſipiētiā vt viuatis: ⁊ q̄rite pru
dentiā vt habeatis vitā. Participē aūt fie
ri mēſe illius ip̄m eſt incipere habere vitā.
Nā ⁊ in alio libro q̄ vocaṫ eccleſiaſtes vbi
ait: nō eſt bonū hoi niſi q̄ mādūcabit ⁊ bi- Eccs.5
bet. Quid credibiliꝰ dicere intelligiṫ q̄ꝫ qḋ
ad ꝑticipationē mēſe huiꝰ ꝑtinet quā ⁊ ſa-
cerdos ipſe mediator teſtamēti noui exhibet
ſm̄ ordinē melchiſedech: ḋ corpe ⁊ ſangui
ne ſuo: Id eni ſacrificiū ſucceſſit oībꝰ il-
lis ſacrificijs veteris teſtamēti q̄ imolabāṫ
in vmbra futuri: ꝓpter qḋ etiā vocē illā in
pſalmo triceſimo ⁊ nono eiuſdē mediatoris
ꝑ ꝓphetiā loquētis agnoſcimꝰ: Sacrificiū ⁊ Ps.39
oblationē noluiſti: corpus aūt ꝑfeciſti mi-
hi: q̄ꝛ ꝓ illis oībꝰ ſacrificijs et oblatiōibꝰ
corpus eiꝰ offerṫ: ⁊ ꝑticipantibꝰ miniſtraṫ.
Nā iſtū eccleſiaſten in hac ſentētia mādu-
candi ⁊ bibēdi quā ſępe repetit plurimūq̄
cōmēdat: nō ſapere carnales epulas volu-
ptatis: ſatis illud oſtēdit: vbi ait. Melius Eccs.7
eſt ire in domū luctus: q̄ꝫ ire in domū potꝰ.
Et paulopoſt. Cor inquit ſapiētū in domo
luctus: ⁊ cor inſipientiū in domo epularū.
Sꝫ illud magis cōmemorādū exiſtimo de
hoc libro qḋ ꝑtinet ad ciuitates duas: vnā
diaboli et alterā xp̄i: et earū reges diabolū
et xp̄um. Ve tibi terra inquit cuiꝰ rex ado- Eccs.10
leſcēs: ⁊ p̄ncipes tui mane comedūt. Bea
ta tu terra cuius rex tuꝰ filius ingenuoꝝ: et
p̄ncipes tui in tp̄e comedūt: in fortitudine
et nō in cōfuſione. Adoleſcētē dixit diabo-
lum ꝓpter ſtulticiā et ſupbiā ⁊ temeritatē ⁊
petulātiā: cęteraq̄ vitia q̄ huic ętati aſſo-
lent abūdare: xp̄m aūt filiū ingenuoꝝ: ſctō
rum ſcꝫ patriarchaꝝ: ꝑtinentiū ad liberā ci
uitatē: ex quibꝰ eſt in carne ꝓgenitꝰ. Prin
cipes illiꝰ ciuitatis mane māducātes id eſt
ante horā cōgruā: q̄ꝛ nō expectāt opportu-
nā q̄ vera ē in futuro ſclo felicitatē: feſtināṫ
beari huiꝰ ſcli celebritate cupiētes. Prin-
cipes aūt ciuitatis xp̄i tp̄s n̄ fallacis btitudi
nis patienṫ expectāt. Hoc ait in fortitudie

et non in cōfuſione: q꞉ nō eos fallit ſpes de
Roma. 5 q̄ dicit apl̄us: Spes aūt nō ꝯfundit. Dicit
Pš. 24 ⁊ pſalmꝰ: Eteni q̄ te expectāt nō cōfundēt.
Jam vero canticū canticoꝝ ſpiritalis q̄dā
ſctōꝝ eſt voluptas mētiū: in cōiugio illiꝰ re
gis et reginę ciuitat̄: qḋ ē xp̄s ⁊ eccl̄ia. Sꝫ
hęcvoluptas allegoricis tegminibꝰ inuolu
ta ē: vt deſiderēt ardētiꝰ: videatq̄ iocūdiꝰ:
⁊ appareat ſpōſus cui dicit̄ in eodē cātico:
ęq̄tas dilexit te: ⁊ ſpōſa quę ibi audit: cari
tas in delicijs tuis. Tacite mlta trāſimꝰ: cu
ra huiꝰ operis terminādi. Ca. XXI
Ceteri poſt ſalomonē reges hebręorū
vix inueniūt̄ ꝑ aliq̄ ęnigmata dictoꝝ ſuoꝝ
reruꝫue geſtaꝝ: qḋ ad xp̄m ⁊ eccl̄iaꝫ ꝑtineat
ꝓphetaſſe: ſiue in iudęa ſiue in iſrl̄. Sic eni
appellatę ſunt illiꝰ pp̄li ꝑtes: ex q̄ ꝓpter ſalo
monis offenſam tp̄e filij eiꝰ roboā q̄ pr̄i ſuc
ceſſit i regnū: deo vindicāte diuiſus ē. Pro
inde tribus decē q̄s accepit hieroboā ſeruꝰ
ſalomonis rex eiꝰ in ſamaria ꝯſtitutꝰ: ꝓprie
vocabāt̄ iſrl̄: q̄uis h̄ vniuerſi pp̄li illiꝰ no
mē eēt. Duabꝰ v̄o tribubꝰ iude ſcꝫ ⁊ benia
min: q̄ ꝓpter dauid ne penitꝰ regnū ſtirpis
eiꝰ fuiſſꝫ eradicatū: remāſerāt ſubiacētes ci
uitati hierl̄m: iude nomē fuit: q꞉ ipa erat tri
bus vnde dauid: Beniamin vero tribus
altera ad idem regnū de quibus dixi perti
nēs erat: vnde fuit ſaul rex an̄ dauid. Sꝫ ſi
mul iſtę duę tribꝰ vt dictū eſt iuda vocabāt
et hoc noīe diſcernebāt̄ ab iſrl̄: qḋ appella
bant̄ ꝓprie decē tribꝰ hn̄tes ſuū regē. Nā tri
bus leui q̄m ſacerdotalis fuit: dei nō regū
ſuicio mācipata: tertiadecima numeraba
tur. Joſeph q̄ppe vnꝰ ex duodecim filijs iſrl̄
nō vnā ſic ceteri ſingulas ſꝫ duas tribꝰ fec:
effrem ⁊ manaſſen. Verūtn̄ etiā tribus leui
ad regnū hieroſolymitanū ꝑtinebat maḡ:
vbi erat dei tēplū cui ſeruiebat. Diuiſo igit̄
pp̄lo: p̄mꝰ regnauit in hierl̄m roboā rex iu
da filius ſalomonis: ⁊ in ſamaria hieroboā
3. Reg. 12 rex iſrl̄ ſeruꝰ ſalomonis. Et cū voluiſſet ro
boā tāq̄ tyrānidē diuiſę illiꝰ ꝑtis bello ꝑſe
qui: ꝓhibitꝰ ē pp̄ls pugnare cū fratribꝰ ſuis:
dicēte deo ꝑ ꝓphetā ſe hoc feciſſe. Vn̄ ap
paruit nullū in ea re: vel regis iſrl̄: vel pp̄li
fuiſſe pctm̄: ſꝫ volūtatē dei vindicātis im
pletā fuiſſe. Qua cognita: ꝑs vtraq̄ inter
ſe pacata cōquieuit: nō eni religionis: ſꝫ re
gni fuerat facta diuiſio. Ca. XXII
Verū rex iſrael hieroboā mente ꝑuerſa
nō credens deo: quē veracē ꝓmiſſo ſibi re
gno datoq̄ ꝓbauerat: timuit ne veniendo
ad templū dei qḋ erat in hierl̄m: q̄ ſm̄ diui

nā legē ſacrificādi cā vniuerſę illi gēti veniē
dū fuit ſeducerēt ab eo pp̄ls: ⁊ ſtirpe dauid
tanq̄ regio ſemini redderet: inſtituit ido
latriā in regno ſuo: ⁊ pp̄lm̄ dei ſecū ſimula
chroruꝫ cultu obſtrictū nefanda impietate
decepit: nec tn̄ oīmino ceſſauit deus: nō ſo
lum illū regem: verū etiā ſucceſſores: ⁊ im
pietatis imitatores pplimq̄ ipm̄ arguere ꝑ
ꝓphetas. Nā ibi extiterūt ⁊ magni illi inſi
gneſq̄ ꝓphete: q̄ etiā mirabilia mlta fecerūt:
helias: ⁊ heliſeus diſcipl̄s eiꝰ. Etiā ibi dicē
te helia: dn̄e ꝓphetas tuos occiderūt alta 3. Reg. 19
ria tua ſuffoderūt: ⁊ ego relictꝰ ſum ſolus: ⁊
quęrūt aīam meā. Rn̄ſum eſt illic eē ſeptē
milia viroꝝ: q̄ nō curuauerūt genua an̄ baal.
Tēq̄ in regno iuda ꝑtinē Ca. XXIII
te ad hierl̄m etiā ſuccedētiū regū tp̄i
bus nō defuerūt ꝓphete: ſicut deo place
bat eos mittere: vel ad p̄nūciādū qḋ opus
erat: vel ad corripiēda pctā p̄cipiēdāq̄ iu
ſticiā. Nam ⁊ illic ⁊ ſi lōge minꝰ q̄ in iſrl̄: tn̄
extiterūt reges q̄ ſuis impietatibꝰ deū gra
uiter offenderēt: ⁊ moderatis flagellis cum
pp̄lo ſimili plecterēt. Pioꝝ ſane regū meri
ta ibi nō parua laudāt. In iſrael aūt reges
alios magis: alios minus: oēs tn̄ repro
bos legimꝰ. Vtraq̄ igit̄ ꝑs ſicut iubebat di
uina ꝓuidētia vel ſinebat: varijs ⁊ erigebāt
ꝓſperitatibꝰ: ⁊ aduerſitatibꝰ p̄mebāt: et ſic
affligebāt: nō ſolū externis: verū etiā int̄ ſe
ciuilibus bellis: vt certis exiſtētibꝰ cauſis:
miſericordia dei vl̄ ira pateſceret donec eiꝰ
indignatōe creſcēte vniuerſa gēs illa a chal
dęis debellātibꝰ nō ſolū ſubuerterēt in ſedi
bus ſuis: ſꝫ etiā ex maria ſui ꝑte trāſferrēt in
terras aſſyrioꝝ: prius illa ꝑs q̄ vocabat̄ iſrl̄
in tribubꝰ decē: poſtea v̄o etiā iudas euer
ſa hierl̄m ⁊ tēplo illo nobiliſſimo: in q̄bꝰ ter
ris ꝑ annos. lxx. captiuū egit ociū: poſt q̄s
inde dimiſſa tēplū qḋ euerſuꝫ fuerat inſtau
rauit: ⁊ q̄uis plurimi eiꝰ in alienigenaꝝ de
gerēt terris: nō habuit tn̄ deinceps duas re
gni ꝑtes et duos diuerſos in ſingulis ꝑtibꝰ
reges: ſꝫ in hierl̄m p̄nceps eoꝝ vnꝰ eoꝝ erat:
atq̄ ad dei tēplū qḋ ibi erat oēs vndiq̄
vbicūq̄ eſſent ⁊ vn̄cūq̄ poſſent ꝑ certa tp̄a
veniebāt. Sꝫ nec tūc eis hoſtes ex alijs gē
tibꝰ expugnatores defuerūt. Nam etiā ro
manoꝝ iam tributarios eos xp̄s inuenit.
Ex quo aūt illo tp̄e ex q̄ re Ca. XXIIII
dierunt de babylonia: poſt malachiā
aggeū ⁊ zachariā q̄ tūc ꝓphetauerūt et eſ
drā: nō habuerūt ꝓphetas vſq̄ ad ſaluato
ris aduētū: niſi aliū zachariā patrē ioānis

et helisabeth eiꝰ vxorē: xp̄i natiuitate iā ꝓpri
Luc. 2 ma: ⁊ eo iā nato symeonē senē: ⁊ annam vi
duā iāqꝫ grādeuā: ⁊ ip̄m ioannē nouissimū
q̄ iuuenis iā iuuenē xp̄m nō q̄dē futuꝝ p̄di
xit: sꝫ tñ incognitū ꝓphetica cognitiōe mō
Math. ii strauit: ꝓpter qḋ ip̄e dñs ait. Lex ⁊ ꝓphete
vsqꝫ ad ioannē. Sꝫ istoꝝ quinqꝫ ꝓphetatio
ex euāgelio nobis nota est: vbi ⁊ ip̄a virgo
mr̄ dñi añ ioannē ꝓphetasse inuenit. Sed
hāc istoꝝ ꝓphetiā iudei reprobi ñ accipiūt:
acceperūt aūt q̄ ex eis inumerabiles euāge
lio crediderūt. Tūc eni vere israel diuisus
est in duo: diuisione illa q̄ ꝑ samuelē ꝓphe
tā sauli regi est imutabilis p̄nūciata: mala
chiā vo aggeū zachariā ⁊ esdrā: etiā iudei
reprobi in auctoritatē canonicā receptos
nouissimos habeāt. Sūt eni ⁊ sc̄pta coꝝ sic
alioꝝ q̄ in magna mltitudie ꝓphārt ꝑpauci
et sc̄pserūt q̄ auctoritatē canonis obtinerēt.
De q̄ꝝ p̄dictis q̄ ad xp̄m ecclesiāqꝫ eiꝰ ꝑti
nēt: nōnulla mihi in h̄ ope video esse ponē
da: qḋ cōmodius fiet adiuuāte dño sequē
ti libro: ne hūc tā ꝓlixū vlteriꝰ onerem̄.

Explicitus est liber decimusseptimus

Incipiūt capitula libri decimioctaui

i De his q̄ vsqꝫ ad tp̄a saluatoris. x.
et. vij. voluminibꝰ disputata sūt.
ij De terrene ciuitatꝭ regibꝰ atqꝫ tp̄i
bꝰ: q̄bꝰ ab exortu abrae sc̄toꝝ tp̄a
iij Quibꝰ re (supputata ꝯueniūt:
gnātibꝰ apud assyrios atqꝫ sicyo
nios abrae cētenario isaac de pro
missione sit natꝰ: vel ip̄i isaac sexa
genario esau ⁊ iacob gemini de re
iiij De tempori (becca sint editi.
bus iacob ⁊ filij eius ioseph.
v De api rege argiuoꝝ quē egyptij se
raphin noīatū diuino honore co
vj Quo regnante apud (luerunt.
argiuos quoue apud assyrios ia
cob in egypto mortuus sit.
vij Quoꝝ regū tp̄e ioseph ī egypto de
viij Quoꝝ regū etate moy (functꝰ ē
ses natꝰ sit: ⁊ quoꝝ demū iisdē tp̄i
ix Qñ athenie (bꝰ sit orta religio.
sium ciuitas sit cōdita: ⁊ quā cau
sam nois eius varro ꝑhibeat.
x Quid varro tradat de nūcupatiōe
ariopagi ⁊ ḋ diluuio deucalionis
xj Quo tp̄e moyses ꝑplm̄ dei de egy
pto eduxerit et iesu naue qui eidē
successit q̄ꝝ regū etate sit mortuꝰ.
xij De sacris falsoꝝ deoꝝ: q̄ reges gre
cie illis tp̄ibꝰ instituerūt: q̄ ab exi
tu israel de egypto vsqꝫ ad obitū
xiij Qua (iesu naue dinumerant.
liū fabulaꝝ figmēta exorta sint eo
tp̄e q̄ hebreis iudices p̄esse ceperūt
xiiij De theologis poetis.
xv De occasu regni argiuorū: quo tp̄e
apud laurentes picus saturni fili
us regnū patris p̄mꝰ accepit.
xvj De diomede post troie excidiuꝫ in
deos relato cuius socij traditi sūt
in volucres esse conuersi.
xvij De incredibilibꝰ hominū cōmuta
tionibꝰ quid varro crediderit.
xviij Quid credēdū sit de trāsformatiōi
bus q̄ arte demonū hoibꝰ videnẗ
xix Qꝫ eo tp̄e eneas in ita (accidere
liā venerit q̄ lapidoth iudex presi
xx De successione (debat hebreis.
ordinis regni apḋ isrl̄itas post iu
xxj De regibꝰ latij: q̄ꝝ p̄mꝰ (dices.
eneas ⁊ duodecimꝰ auētinꝰ dij fa
xxij Qꝫ eo tp̄e roma sit cōdi (cti sunt.
ta quo regnū assyrioꝝ intercidit q̄
ezechias regnauit in iudea.
xxiij De sibylla erythrea: q̄ inter alias si
byllas cognoscit̄ de xp̄o euidētia
xxiiij Qꝫ regnāte ro (multa cecinisse.
mulo septē sapiētes claruerint. q̄
tp̄e decē tribꝰ q̄ isrl̄ dicebāt in ca
ptiuitatē a chaldeis ducte sūt: idē
qꝫ romulus mortuꝰ diuino hono
xxv Qui p̄hi emicuerint (re donatꝰ est
regnāte apḋ romanos tarquinio
prisco: apḋ hebreos zedechia cū
hierlm̄ capta est tēplūqꝫ subuersū
xxvj Qꝫ eo tp̄e q̄ impletis. lxx. annis iu
deoꝝ ē resoluta captiuitas: roma
ni q̄ꝫ a dñatu sūt regio liberati.
xxvij De tp̄ibꝰ ꝓphaꝝ q̄ꝝ oracula hn̄t in
libris: quiqꝫ tūc de vocatiōe gētiū
multa cecinerūt: qñ romanoꝝ re
gnum cepit: assyriorūqꝫ defecit.
xxviij De his que ad euāgeliū xp̄i ꝑtinēt
q̄d osee ⁊ amos ꝓphetauerint.
xxix Que ab esaia de christo et ecclesia
sint predicta.
xxx Que micheas et ionas ⁊ iohel no
uo testamēto ꝯgruētia ꝓphāuerit.
xxxj Que in abdia in naum ⁊ abachuc
de salute mūdi in xp̄o p̄nūciata re
xxxij De ꝓphetia que in orō (periāt
ne abachuc ⁊ cantico cōtinet.

xxxiij De chriſto ⁊ vocatõe gentiū: que hieremias ⁊ ſophonias prophetico ſpiritu ſunt prefati.
xxxiiij De ꝓphetia danielis ⁊ ezechielis que in xp̄m eccleſiāq; cõcordat.
xxxv De triū ꝓphetarū vaticinio id eſt aggei: zacharie ⁊ malachie.
xxxvj De eſdra ⁊ machabeoꝝ libris.
xxxvij Qꝫ ꝓphetica auctoritas omi origine gẽtilis phie inueniat̄ antiqoꝛ.
xxxviij Qꝫ quedā ſanctorū ſcripta eccleſiaſticus canon ꝓpter nimiā non receperit vetuſtatē: ne ꝑ occaſionem eoꝝ falſa veris insererētur.
xxxix De hebraicis litteris que nūq̄ⷽ in ſue lingue ꝓprietate nõ fuerūt.
xl De egyptiorū mendaciſſima vanitate: que antiquitati ſciētie ſue centūmilia aſcribit annorū.
xlj De philoſophicaꝝ opinionū diſſenſionib⁹: et canonicarū apud eccleſiā cõcordia ſcripturarū:
xlij Qua diſpenſatõe prouidētie dei ſcripture ſacre veteris teſtamēti ex hebreo in grecū eloquiū tranſlate ſint: vt vniuerſis gentibus innoteſceret.
xliij De auctoritate .lxx. interpretatū: q̄ ſaluo honore hebraice lingue omibus ſit interptib⁹ pferēda.
xliiij Quid intelligēdū ſit de niniuitaꝝ excidio: cuius denūciatio in hebreo .xl. dieꝝ ſpatio tēdit̄ in .lxx. aūt tridui breuitate ↄcludit̄.
xlv Qꝫ poſt inſtaurationē tēpli ꝓphas iudei hre deſtiterīt: ⁊ exinde vſq; ad natiuitatē xp̄i ↄtinuis aduerſitatib⁹ ſint afflicti vt ꝓbaret̄ alterius templi edificationē ꝓpheticis vocibus fuiſſe ꝓmiſſam.
xlvj De ortu ſaluatoris nr̄i ſm qꝺ verbum caro factū eſt: et de diſperſione iudeoꝝ per omes gẽtes ſicut fuerat ꝓphetatū.
xlvij An ante tp̄a xp̄i aliqui fuerint extra iſraeliticū genus: qui ad celeſtis ciuitatis ↄſortiū ptinerēt.
xlviij Prophetiā aggei q̄ dixit maiorē futurā gloriā domus dei q̄ṁ pmū fuiſſet nõ in reedificatiõe templi ſꝫ in eccleſia xp̄i eſſe cõpletā.
xlix De incerta multiplicatiõe eccleſie: qua in hoc ſeculo multi reprobi miſcētur electis.
l De predicatiõe euāgelij: que per paſſiones predicantiū clarioꝛ et potentioꝛ facta eſt.
lj Qꝫ etiam per hereticoꝝ diſſenſiones fides catholica roboret̄.
lij An credendū ſit qꝺ quidā putāt impletis .x. pſecutionib⁹ que fuerunt: nullā ſupeſſe pter vndecimā: q̄ in ipo antixp̄i tp̄e ſit futura
liij De tp̄e nouiſſime pſecutiõis occulto.
liiij De ſtultiſſimo mēdacio paganoꝝ: quo xp̄ianā religionē nõ vltra trecentoꝝ .lx. quinq; annoꝝ mēſurā ſpatiū eſſe finxerūt.

Incipit liber decimuſoctauus. Ca. I

DE ciuitatū duarū quarum dei vna: ſeculi hui⁹ eſt altera: in qua nūc ē quātū ad hoim genus ptinet etiā iſta peregrina exortu et ꝓcurſu et debitis finibus me ſcripturū eſſe ꝓmiſi: cū prius inimicos ciuitatis dei q̄ cõditori eius xp̄o deos ſuos preferunt: ⁊ liuore ſibi pniciosiſſimo atrociter inuidēt xp̄ianis: quātū me adiuuaret ei⁹ grā refelliſſem: qꝺ voluminib⁹ decē priorib⁹ feci. De hac vero mea quā mõ cõmemoraui tripertita ꝓmiſſione: decimū ſequētib⁹ quattuoꝛ libris ambaꝝ eſt digeſtus exoꝛt⁹. Deinde ꝓcurſus ab hoie pmo vſq; ad diluuiū libro vno: q̄ eſt hui⁹ opis quintuſdecimus: atq; inde vſq; ad abraā: rurſus ambe ſic in tp̄ib⁹: ita ⁊ in nr̄is lr̄is cucurrerūt. Sꝫ a patre abraā vſq; ad regū tp̄s iſraelitaꝝ: vbi .xvj. volumē abſoluim⁹: ⁊ inde vſq; ad ipſius in carne ſaluatoris aduētū quouſq; decimuſſeptim⁹ liber tēdit̄: ſola videt̄ in medio ſtilo cucurriſſe dei ciuitas: cū in hoc ſclo nõ ſola cucurrerit: ſꝫ ambe vtiq; in genere humano ſicut ab initio ſimul ſuo ꝓcurſu tp̄a variauerint. Verꝫ hoc ideo feci: vt prius ex quo apertiores dei ꝓmiſſiones eſſe ceperūt vſq; ad ei⁹ ex virgine natiuitatē: in quo fuerāt q̄ pmo ꝓmittebāt̄ implēda: ſine interpolatione a cõtrario alterius ciuitatis iſta q̄ dei eſt ꝓcurrēs diſtincti⁹ appareret: q̄uis vſq; ad reuelationē teſtamēti noui: nõ in lumine: ſꝫ in vmbra cucurrerit. Nūc ḡ qꝺ intermiſerā video eſſe faciendū: vt ex abrae tp̄ib⁹ quõ etiā illa cucurrerit quantū ſatis videt̄ attingam: vt ambe inter ſe poſſint cõſideratiõe legentium cõparari.

De ciuitatū duarū ⁊c. In hoc decimooctauo li. pricipalis intentio auguſtini eſt continuare ꝓgreſſum duarū ciuitatum vſq; ad incarnationem chriſti ponēs ſimul ꝓphetias de chriſto ⁊ eccleſia.

Capitulū. ij

Societas igiť vſq̄quaq̄ mor-
talium diffuſa per terras: ⁊ in
locorum quātiſlibet diuerſitatib⁹
vnius tñ eiuſdēq̄ nature: quadā
cōmuniōe diſtictas: vtilitates et
cupiditates ſuas q̄buſq̄ ſectātib⁹
duꝫ id qḋ appetiť: aut nemini: aut
nō oib⁹ ſufficit: qꝛ nō eſt idipm ad
uerſum ſeipam plerū̄q̄ diuidiť: et
pars ptem q̄ pualet opprimit. Vi-
ctrici em̄ victa ſuccūbit: dn̄ationi
ſcꝫ vel etiā libertati: qualēcū̄q̄ pa
cē pferēs ac ſalutem: ita vt magne
fuerint admirationi: q̄ pire q̄ ſer-
uire maluerūt. Nā in oib⁹ fere gē-
tibus quodāmō vox nature iſta p
ſonuit: vt ſubiugari victorib⁹ mal
lēt: quib⁹ contigit vinci: q̄ bellica
omnifaria vaſtatiōe deleri. Hinc
factū eſt vt nō ſine dei ꝓuidentia
in cui⁹ ptāte eſt vt quiſq̄ bello aut
ſubiugeť: aut ſbiuget: quidā eēnt
regnis pditi: quidā regnantib⁹ ſb
diti: ſꝫ inť pliima regna terrarū in q̄
terrene vtilitatis vel cupiditatꝭ eſt
diuiſa ſocietaſ: quā ciuitatē mūdi
hui⁹ vniuerſali vocabulo nuncu-
pam⁹: duo regna cernim⁹ lōge ce
teris ꝓueniſſe clariora: aſſyrioruꝫ
primū: deinde romanoꝝ: vt tpib⁹
ita locis inť ſe ordinata atq̄ diſti-
cta. Nā q̄ mō illud pri⁹: hoc poſte
rius eo mō: illud in oriente: hoc in
occidēte ſurrexit. Denīq̄ in illius
fine h⁹ initiū ꝯſeſtum fuit. Regna
cetera ceteroſq̄ reges: velut appē
a dices iſtoꝝ dixerim. Ninus ḡ iaꝫ
ſcḋs rex erat aſſyrioꝝ qui pr̄i ſuo
belo ſucceſſerat regni illi⁹ pmo re-
gi: qñ in terra chaldeoꝝ nat⁹ ē ab-
b raā. Erāt aūt tpe illo regnū ſicyo-
nioꝝ admodū puū: a q̄ ille vnde-
cū̄q̄ doctiſſim⁹ marc⁹ varro ſcri-
bēs de gēte ppl̄i romani: velut an
tiquo tpe exorſus ē. Ab his enim
ſicyonioꝝ regib⁹ ad atheniēſes p
uenit: a quib⁹ ad latinos: inde ad
romanos. Sꝫ añ ꝯditā romā i cō-
paratiōe regni aſſyrioꝝ: pexigua
iſta mēorant: Quis athenienſes i
c grecia plimū claruiſſe fateāť etiaꝫ
ſaluſti⁹ roman⁹ hiſtoric⁹: plus tñ
fama q̄ re ipa. Nā loquēs de illis
athenienſiū inquit res geſte ſicuti
ego exiſtimo ſatis ample magnifi
ceq̄ fuerē: Verū aliq̄nto miores
tñ q̄ fama feruť. Sꝫ qꝛ ꝓuenere
ibi ſcriptoꝝ magna ingenia: p ter
raꝝ orbē athenienſiū facta ꝓ maxi
mis celebrāť: Ita eoꝝ qui fecere
vr⁹ tāta hr̄: q̄ntū eā vb potuere ex
tollere pclara igēia. Accedit huic
ciuitati nō pua etiam lr̄is ⁊ phis
glia: qḋ ibi potiſſimū talia ſtudia
viguerūt. Nā q̄ntū attinet ad im-
periū: nullū mai⁹ pmis tpib⁹ q̄ aſ
ſyrioꝝ fuit: nec tā lōge lateq̄ dif-
fuſum. Quippe vbi nin⁹ rex beli fi
lius vniuerſaꝫ aſiā q̄ totius orbis
ad nūeꝝ ptiuꝫ tertia diciť: ad ma-
d gnitudinē vo dimidia repiť: uſq̄
ad libye fines ſbegiſſe tradiť. So
lis q̄ppe indis in ptib⁹ orientis non
e dn̄abať: q̄s tñ eo defuncto ſemirā
mis vxor ei⁹ eſt aggreſſa bellādo.
Ita factū eſt vt q̄cū̄q̄ in illis t'ris
ppl̄i ſiue reges erāt: aſſyrioꝝ regno
ditioniq̄ parerēt: ⁊ q̄cq̄d impare-
tur efficerēt. Abraam igiť in eo re
gno apḋ chaldeos: nini tpib⁹ na-
tus eſt. Sꝫ qm̄ res grece hiſtorie
mlto ſūt nobis q̄ aſſyrie notiores
⁊ p grecos ad latinos: ac deinde
ad romanoſ q̄ etiā ipi latini ſūt: tē
poꝝ ſeriē deduxerūt: qui gentē po
puli romani in originis ei⁹ antiq̄-
tate rimati ſunt: ob h̄ debem⁹ vbi
op⁹ eſt aſſyrios memorare reges:
vt appeat quēadmodū babylōia
q̄ſi pma roma: cū pegria in h̄ mū-
do dei citate ꝓcurrat. Res aūt q̄ſ
ꝓpter cōpatiōnē ciuitatis vtriuſ-
q̄ trene. ſ. ⁊ celeſtis huic opi optꝫ
inſerere: magnis ex grecꝭ ⁊ latiniſ:
vbi ipa roma quaſi ſcḋa babylo-
nia ē: debem⁹ aſſumere. Qñ ergo
natus eſt abraaꝫ ſcḋi reges erant:
apud aſſyrios ninus: apḋ ſicyoni
os cecrops. Primi auteꝫ: illic bel
lus: hic agialeus fuerūt. Cū vero
egreſſo abraam de babylonia ꝓ-
miſit ei deus ex illo magnam gen
tem futuram: et in eius ſemine om
f nium gentium benedictionem: aſ
ſyrij quartum regem habebāt: ſi-

a Ninus ḡ ⁊c. de belo ⁊ nino pmis regibus aſſyrioꝝ dictū eſt ſupra libro xvj. ca. iij ⁊ libro eodez. capl. xvij. b Erat aūt tpe illo ⁊c. Nō de regno ſicyoniorūꝫ de Marco varrōe q̄ nō ſolū de reb⁹ diuiſ ſed ⁊ d' origie romane gentis q̄ſi a pnci pio ſcpſit c Fateatur etiaꝫ ⁊c. Saluſti⁹ i catilinario. d Vſq̄ ad libye fineſ ⁊c. ſ. q̄ ē ꝓuicia africe ꝯtinua aſie. e Semiramis vxor ei⁹ ⁊c. de ſemirami de ſcribit iuſtin⁹ in abbreuiatiōe trogi pompeij libro p: q nin⁹ dum deficientē a ſe vrbeꝫ egypti oppugnabat ictu ſagitte interijt relicto filio ipubere ⁊ vxore ſemirami de: q̄ neq̄ vernaturo filio auſa tradere ipiuꝫ: nec ipa tractare. ſumſat ſe ꝓ vxore puerū nini. ꝓ femina filiū nā ⁊ ſtatura mediocris ⁊ vox gracilꝭ pariť ⁊ lineamētoꝝ q̄litas matris ⁊ filij ſiliſ. Sic pmiſ initiis ſexum puer mentita credita eſt. his nō ꝯtenta exq̄ſitos p virū regni ťmioſ tuerit: ethiopiā q̄ꝫ iperio addidit: indis bellū intulit q̄ pter illaꝫ ⁊ alexandrum magnum nemo itrauit. Magnas etiā res alias geſſit q̄rū āplitudie vſq̄ ad indiam ſupatā cē putat: q̄ ſic fateť: qm̄ q̄ hacten⁹ ſitaſſet ſe ipaꝫ ꝓdebat: nec h̄ illi dignitatē regni ademit ſꝫ admiratiōnē auxit q mlier n̄ mō feminas v'tute: ſꝫ etiaꝫ viros anteiret. f Aſſyrij q̄rtum regē habebāt ſcꝫ ninum vel niniaꝫ filiaꝫ nini ⁊ ſemiramidis. ꝓ

E

g cyōnij quintū. Apud illoſ
eñ regnabat filiꝰ nini poſt
b matrē ſemiramidē: q̄ ab
illo īterfecta ꝓhibet: auſa fi
liū mater inceſtare ꝯcubi
i tu. Hanc putāt nōnulli cō
didiſſe babylonē: quā qui
dem potuit iſtaurare. Qn̄
aūt vł quō ꝯdita fuerit: in
ſextodecimo libro diximꝰ.
Filiū porro nini ⁊ ſemira
midis q̄ matri ſucceſſit i re
gnum: quidā etiā ipm ni
nū: quidam vͦo deriuato a
patre vocabulo niniā vo
cāt. Sicyonioꝝ aūt regnū
tūc tenebat telexion. Quo
regnāte vſq; adeo ibi mi
k tia ⁊ leta tpa fuerūt: ut eū
defunctū velut deum cole
rēt ſacrificādo ⁊ ludos ce
lebrādo: q̄s ei p̄miꝰ inſti
tutos ferunt. Ca. III.

His tpibꝰ etiā iſa
ac ex ꝓmiſſiōe dei na
tus ē centenario patri filꝰ
abrae de ſara ꝯiuge q̄ ſteri
lis ⁊ anꝰ iā ſpem ꝓlis ami
a ſerat. Tūnc ⁊ aſſyriis q̄ntꝰ
erat rex arabꝰ. Ipſi vͦo iſa
ac ſexagenario nati ſūt filij
gemini eſau et iacob: q̄s ei
rebecca vxoꝛ pepit auo eo
rū abraā adhuc viuēte: et
centū ſexagita etatꝭ ānos
agēte. Qui expletis centū
lxxv. ānis defūctꝰ ē. regnā
tibꝰ apud aſſyrios xerxe il
lo āntiquioꝛe: q̄ etiā baleus
b vocabat ⁊ apd̄ ſicyonios
thyriacho quē quidā thy
rimachū ſcribūt ſeptimis
c regibꝰ. Regnum aūt argi
uoꝝ ſit cū abrae nepotibꝰ
ortū eſt vbi p̄mꝰ regnauit
inachꝰ. Sane qd̄ ptereun
d dū nō fuit: etiā apd̄ ſepul
chꝛū ſeptimi ſui regꝭ thyri
achi ſacrificare ſicyonios
ſolere varro r̄fert. Regnā
tibꝰ porro octauis regibꝰ
e armāmitre aſſyrioꝝ leucip
po ſicyonioꝝ: ⁊ p̄mo argi
uoꝝ inacho. deꝰ locutꝰ eſt
ad iſaac: atq; ipi ēt eadē
q̄ p̄ri eiꝰ duo illa ꝓmiſit: ſe
mini. ſ. eiꝰ terrā chanaā: et
in eiꝰ ſemie benedictionē
cūctaꝝ gētiū: h̄ ipa ꝓmiſ
ſa ſūt etiā filio eius nepoti
abrae: q̄ eſt appellatꝰ p̄mo
f iacob p̄ſt iſrael: cū iā bel
g lonꝰ rex nonus aſſyriis: et
phoroneꝰ inachi filꝰ ſcd̄s
regnaret argiuis: leucippo
adhuc apud ſicyonios ꝑ
manēte. His tpibꝰ grecia
ſb̄ phoroneo argolico r̄ge
legū ⁊ iudicioꝝ quibuſdā
clarioꝛ facta eſt inſtitutis.
h phegous tn̄ fratꝛ hꝰ phoro
nei iunioꝛ: cū eēt mortuus
ad eiꝰ ſepulchꝛū tēplū ē cō
ſtitutū in q̄ coleret vt deꝰ:
⁊ ei boues imolarent: cre
do honoꝛe tāto idō dignū
putarūt: q2 in regni ſui pte
pater q̄ppe loca ambobus
diſtribuerat: in q̄bꝰ eo viuē
te regnarēt: iſte ſacella cō
ſtituerat ad colēdos deos
⁊ docuerat obſuari tpa ꝑ
mēſes atq; ānos: q̄d eoꝝ
q̄tenꝰ metirent atq; nūera
rent. Hec in eo noua mirā
tes rudes adhuc homies
moꝛte ſubita deū eē factū
ſiue opinati ſūt: ſiue volue
i runt. Nā ⁊ Io filia inachi
fuiſſe ꝓhibet: q̄ poſtea iſis
appellata: vt magͣ dea cul
ta eſt in egypto: q̄uis alij
ſcribāt eam ex ethiopia in
egyptū veniſſe reginā: ⁊ q̄

tertio eñ rege cōputat ſemiramis. g Sicyonij q̄ntū
⁊c. Europi eñ regi ſcd̄o ſucceſſit tertiꝰ telexinus: quartꝰ
apis. q̄ntus telexion vt pꝫ infra. b Que ab illo inter
fecta ⁊c. Refert iuſtinus vbi ſup̄ q̄ ſemiramis ad poſtre
mū cū ꝯcubitū filij petiſſet ab eodē interfecta eſt. duos ⁊
xxx. ānos regno poti
ta eſt: vn̄ ⁊ hic dicit:
a filio interfecta ꝓhi
bet: auſa filiū īceſta
re ꝯcubitu. i Hāc
putāt nōnulli ⁊c. pu
ta iuſtinꝰ q̄ libro p̄ ſic
ait: ſemiramis baby
loniā ꝯdidit: murūq;
vrbi cocto latere cir
cūdedit. k Ut eū
defunctū ⁊c. Qd̄ aūt
hic dicit de moꝛte te
lexiōis ⁊ deificatiōe
eiꝰ a varrōe puto ac
ceptū quē dixi ſupꝛa
ſcripſiſſe de regno ſi
cyonioꝝ ⁊ de regibꝰ.
Ca. III.
a b His tpibus
⁊c. ibi tūc ⁊ aſ
ſyriis quintꝰ erat ara
bus puto vitio ſcptoꝝ
rū ſic ſcptum nō eñ
arabꝰ q̄ntꝰ rex erat:
ſ; arius cuiꝰ anno de
cimo natus eſt iſaac
vt patet ex chꝛonicis
euſebij. Regn̄it autē
arius annis. xxx. cui
Gen. 21 ſucceſſit rex ſextꝰ ara
bꝰ regnās ānis. xl. cꝰ
anno q̄nto exiſte iſa
ac. xxv. annoꝝ tēpta
uit deꝰ abraam. huic
aūt ſucceſſit. vij. rex
xerxes cuiꝰ tpe moꝛ
tuus eſt abraā vt di
cit hic. b Et apd̄
ſicyonios ⁊c. De re
gibꝰ ſicyonioꝝ nota
q̄ telexion: qui erat
rex q̄ntꝰ ſucceſſit egi
oꝛꝰ rex ſextꝰ: cui ſuc
ceſſit thyrimachus
rex. vij. vt h̄ dicit: cu
ius anno. xix. xerxis
vero. xv. moꝛtuꝰ eſt
abraā. c Regnū
aūt argiuoꝝ ſimꝭ cū
abrae nepotibꝰ. ſ. Ia
cob ⁊ eſau exoꝛtū eſt
iſaac ſexagenario ex
iſtente. vbi pꝛimo re
gnauit inachiꝰ a quo
fluuiꝰ argiuoꝝ credi
tur inachꝰ appellatus
Regnauit aūt annis
q̄nq̄gita. d Etiā
apud ſepulchꝛū ⁊c.
de ſacrificio ad ſepłchꝛū thyrimachi h̄ expſſe allegat
varronē. e Armamitre ⁊c. Nō q̄ armamitres poſt
xerxen regn̄it ānis. xxxviij. cuiꝰ āno decimo. p̄ xͦo āno
leucippi regꝭ qui regnauit ānis. xliij. ſicyonijs. inachi
xͦo regis argiuoꝝ. xl. iſaac iā cēteſimū annū agēte lo
cutꝰ ē deꝰ ad iſa
ac. f Cū iā bel
lonꝰ ⁊c. nō q̄ bel
lonꝰ regnauit aſ
ſyriis ānis. xxxv.
cuiꝰ āno. iij. pho
ronei q̄ꝫ filij ina
chi regis argiuo
rū. xxv. leucippi
xͦo regis ſicyoni
oꝝ. xxxj. facta ē
pꝛomiſſio dei ad
iacob. i via xͦſus
meſopotamiā:
cū eēt ānoꝝ. lxxj
g Et phorone
us ⁊c. Phoro
nei tpe grecia le
gū ⁊ iudicioꝝ q̄
buſdā clarioꝛ eſt
facta iſtitutꝭ. Di
cit aūt magiſter
i hiſtoꝛijs q̄ pho
roneꝰ filꝰ inachi
rudibꝰ grecie p̄
mus leges dedit
⁊ ſub iudice cau
ſas agi cōſtituit.
locūq; iudici de
ſtinatū. foꝝ a ſuo
noīe appellauit.
h Phegous tn̄
⁊c. Qd̄ h̄ dicit d̄
phegoo fr̄e pho
ronei q̄ ad eiꝰ dei
ficationē videt
ſumptū a varro
ne. i Nam et
Io. De iſi q̄ Io
filia inachi fuit:
r̄fert magiſter q̄
in egyptū naui
gauit ⁊ q̄ſdā litte
rarū apices egy
ptiis dedit d̄ agri
cultura etiā eos
inſta docuit: vn̄
Io cū diceretur
ab eo dicta ē iſis
qd̄ in lingua eoꝝ
ſonat terrā: de cu
ius deificatiōe ⁊
foꝛma ſimulachꝛi
eiꝰ ac pena ſi q̄s
eā hoīem diceret:
qd̄ h̄ dr̄ ſumptū
eſtimo de varro
ne qd̄ euidētꝰ in
fra patebit.

¶ Capl'm IIII
R Eg-
nāti
bꝰ ⁊c. In
h̄ ca. nota
ꝙ bellono
aſſyriorū
regi nono
ſucceſſit
baleus. x.
regnans.
liij. annis.
cuiꝰ anno
xvij. meſa
pi ſcḋo no-
Geñ. 35 ni reg. ſi-
cyōioꝝ q̄
regnuit an-
nis. xlvij.
āno. xxvij
decio ſcḋo
apis reg.
argiuorū
Geñ. 37 q̄ regnauit
anis. xxxv
mortuꝰ ē
iſaac.

Geñ. 41

late iuſteq̀ꝫ impauerit: eiſq̀ꝫ multa cōmoda ⁊ lr̄as iſtituerit: hūc honorē illi habitū eē diuinū: poſtea q̄ȝ ibi mortua ē: ⁊ tantū honorē vt capitali crimie reꝰ exiſteret: ſi q̄s eā fuiſſe hoiem diceret. ¶ Ca. IIII

a R Egnātibꝰ aſſyriorū decimo rege baleo: ⁊ ſicyōioꝝ nono meſappo q̄ etiā cephiſos a q̄buſdā tradit: ſi tn̄ duuꝫ noim hō vnꝰ fuit ac nō potiꝰ alterū ꝓ altero putauerūt fuiſſe hoiem: qui i ſuis poſuerūt ſcptis alteꝝ nomē: cum rex arguoꝝ tertiꝰ apis eſſet: mortuus ē iſaac ānoꝝ centū octuagita: ⁊ reliquit geminos ſuos ānoꝝ centuꝫ ⁊ viginti: quoꝝ mīoꝛ iacob ptinēs ad ciuitatē dei de q̄ ſcribimꝰ: maiore vtiq̀ꝫ reprobato: hr̄bat duodecim filios: quoꝝ illū q̄ vocabatur ioſeph mercatoribꝰ in egyptū trāſeūtibꝰ fratres eiꝰ adhuc iſaac auo eoꝝ viuēte vēdiderāt. Stetit aūt an̄ pharaonē ioſeph qn̄ ex humilitate quā ptulit ſblimatꝰ eſt cū trigita eēt ānoꝝ: qn̄ ſomnia reg. diuine intꝑtatꝰ: ꝑnunciauit ſeptē vbertatis annos futuros: quoꝝ abundantiā ꝑpollentē cōſeq̄ntes alij ſeptē ſteriles fuerāt ꝯſūpturi: ⁊ ob h̄ eū rex ꝑfecerat egypto: de carcere liberatū: q̄ eū ꝯiecerat itegritas caſtitatis: quā fortr̄ ſuāſ male amāti dn̄e: ⁊ male credulo dn̄o mētiture: veſte etiam derelicta: de manibꝰ attrahētis aufugiēs: nō cōſenſit ad ſtuprū. Scḋo aūt āno ſeptē ānoꝝ ſterliū: iacob in egyptū cū ſuis oibꝰ venit ad filiuꝫ: agens ānos centū ⁊ trigita: ſic īterrogāti regi ip̄e rn̄dit: cū ioſeph ageret triginta ⁊ nouē: ad triginta ſcꝫ quos agebat qn̄ a rege honoratꝰ eſt additi ſeptē vbertatis ānis ⁊ duobꝰ famis. ¶ Ca. V

a b H Is tp̄ibꝰ rex argiuoꝝ apis nauibꝰ trāſuectꝰ in egyptuꝫ cū ibi mortuꝰ fuiſſet: factꝰ ē ſerapiſ oīm maximꝰ egyptioꝝ deꝰ. Nois aūt hꝰ cur nō apis etiā poſt mortē ſꝫ ſerapis appellatꝰ ſit: facillimā rationeꝫ varro reddidit: q̄ꝛ eīn arca in qua mortuꝰ ponit ꝙ oēs iaꝫ ſarcophagū vocāt: ſoros dr̄ grece: ⁊ ibi eū venerari ſepulcū cepert priuſq̀ꝫ tēplū eiꝰ eēt extructum: velut ſoroſapiſ: vl' ſorapis ꝑmo: deinde vna lr̄a vt fieri aſſolet cōmutata ſerapis dictꝰ eſt. Conſtitutū ē etiā de illo vt q̄ſq̄s eū hoinem dixiſſet fuiſſe capitalē penderet penā. Et qm̄ fere i oibꝰ tēplis vbi colebāt iſis ⁊ ſerapis: erat etiā ſimulachꝝ qḋ digito labijs impſſo admonere videret vt ſilētiū fieret: h̄ ſignificare idē varro exiſtimat: vt hoies eos fuiſſe taceret. Ille autem bos quē mirabili varietate decepta egyptꝰ i honorē eiꝰ delitijs affluētibꝰ alebat: qm̄ eū ſine ſarcophago viuū venerabant: apis non ſerapis vocabat: Quo boue mortuo qm̄ q̄rebat ⁊ repiebat vitulus coloris eiuſdē: h̄ ē albis q̄buſdā maculis ſiliter inſignitꝰ: miꝝ ⁊ q̄ddā diuinitus ſibi ꝓcuratū eē credebāt. Nō eīn magnū erat demonibꝰ ad eos decipiēdos phātaſiā talis tauri quā ſola cernerēt oſtētare vacce ꝯcipienti atq̀ꝫ ꝑgnāti vn̄ libido mr̄is attraheret qḋ i eiꝰ fetu iā corꝑaliter appareret: ſic iacob de v̄gis variatis vt oues ⁊ capre varie naſcerētur effecit. Qḋ eīn hoies coloribꝰ ⁊ corꝑibꝰ veris: h̄ demōes figuris fictis facillime pn̄t aīalibꝰ ꝯcipiētibus exhibere. ¶ Ca. VI

a A Pis ḡ rex nō egyptioꝝ: ſꝫ arguioꝝ mortuꝰ eſt in egypto. Huic filiꝰ argꝰ ſucceſſit i regnū: ex cuiꝰ noie argi ⁊ ex h̄ argiui appellati ſūt. Supioribꝰ aūt regibꝰ nondū vl' locꝰ vl' gēs hr̄bat h̄ nomen. Hoc regnāte apḋ argiuos ⁊ apḋ ſicyōios eracho: apḋ aſſyrios vo adhuc manēte baleo: mortuꝰ ē iacob i egypto ānoꝝ cētūq̄dragita ſeptē: cū moritur ꝰ filios ſuos ⁊ nepotes ex ioſeph bn̄dixiſſet: xp̄mq̀ꝫ apertiſſime ꝓphetaſſet dicēs i bn̄dictiōe iude: nō deficiet ꝑnceps ex iuda ⁊ dux de femoribꝰ eiꝰ: donec veniāt q̄ repoſita ſūt ei: ⁊ ip̄e erit expectatio gētiū. Regnāte aūt argo: cepit vti frugibus grecia et hr̄e ſegetes i agricultura: delatis aliūde ſemibꝰ. b Argꝰ q̄ꝫ pꝰ obitū deꝰ hr̄i cepit: tēplo ⁊ ſacrificijs ho

¶ Ca. V
b H Is tem
poribꝰ ⁊c.
In h̄ ca.
qḋ de ſera
pi di ⁊ iſi
videtur a
varrōe ac
ceptum.
de api bo
ue egyp-
tio refert
pliniꝰ qui
teſtatur ſe
eū vidiſſe
ꝙ erat q̄-
daꝫ taurꝰ
q̄ ex ipro-
uiſo egre-
diebat de
flumie ni-
li hn̄s i de

xtro hūe-
ro ſignuꝫ
cādidū in
modū lu-
ne corni-
culate: ad
quē cū ſta
ti ꝯfluerēt
egyptij cū
omni ge-
nere mu-
ſicoꝝ pſal
lētes: ele-
uabat in
aera ſup
eos: ⁊ tan
q̄ȝ balans
ferebat: ⁊
ad motuꝫ
⁊ ſtationē
ipſius mo
uebant in
t̄ra ſacer-
dotes vel
ſtabāt.

¶ Ca. VI
a A Pis
ergo
rex ⁊c. In
h̄ ca. nota
ꝙ argꝰ ar
guioꝝ rex Geñ. 50
q̄rtus re-
gnauit an
niſ. lxx. cu
ius anno
ſecūdo: ſe
ptio ſcḋo
erachi deci
mi reg. ſi-
cyoniorū
qui regna
uit. xlvi.
āniſ: balei
ſcḋo aſſyri
oꝝ: xliij.
āno mor-
tuꝰ eſt ia-
cob. clxvij
ānoꝝ. ¶ b
Argꝰ q̄ꝫ
pꝰ obituꝫ
⁊c. Quod
dr̄ de dei-
ficatione
argi ⁊ cu-
iuſdā alte
rius noie
homogyri
acceptuꝫ
eſtimo a
varrone.

a Re. Ca. VIII
Regnātib⁹ ⁊c. In
h ca. nota ꝙ baleo re
gi aſſyrioꝝ ſucceſſit
alchados. xj. regnās
xxxij. annis. alchadi
xj. regi aſſyrioꝝ ſuc
ceſſit. xij. hermaſcus
regnās ānis. xxx. cui⁹
āno. xiiij. plemineꝰ re
gis ſicyonioꝝ. xj. qui
regnūit ānis. xl. anno
xv. argi xo regis argi
uoꝝ de q̄ pdictū ē an
no. lvj. mortu⁹ eſt io
ſeph. cx. annoꝝ.

Ca. VIII
c Cum ꝗ regna
ret ⁊c. In h ca.
nō ꝙ hermaſco. xij.
regi aſſyrioꝝ ſucceſ
ſit mathale⁹: xiij. re
gnās ānis. xxx. Ma
thaleo xo ſucceſſit
rex ſaphr⁹. vel ſper⁹
vt i chronicis ānota
tur regnās ānis. xx.
cui⁹ āno. xviij. ſicyo
nioꝝ orthopoli duo
decimi q̄ ⁊ regnauit
ānis. lxiij. āno. xxxj.
criaſi xo q̄ qnt⁹ erat
Exo. 2 argiuoꝝ regnūit ānis
lvj. cui⁹ āno. xliij. na
tus eſt moyſes. No
ta regnātib⁹ mēorati
regib⁹ fuiſſe pmethe
um: ⁊ tñ in chronicis
iuenit pmotheū fu
iſſe tpe alchade regis
aſſyrioꝝ: alchas xo
circa tpa vitia manu
chei regis aſſyrioꝝ.
b In qb⁹ criaſi regi
ꝯiux ⁊c. Qd aūt hic
dicit de deificatione
melancomice vxoris
criaſi ⁊ phorbe regis
⁊ iaſi filij triope ⁊ ſte
neli noni regis credo
ſicut in pcedētib⁹ ac
ceptum a varrone.
c Et phorbas filius
⁊c. Nota ꝙ poſt cria
ſum phorbas rex. vj.
regūit argiuis. xxxv.
ānis p⁹ quē triopas
rex ſeptimus annis
xlvj. cui ſucceſſit cro
thopbus argiuoꝝ

norat⁹. Qui honor eo re
gnāte ⁊ añ illū dclat⁹ ē ho
mini puato ⁊ fulmīato cui
dā homogyro eo ꝙ prim⁹
ad aratrū boues iunxerit.
a Regnātib⁹ Ca. VII
Aſſyrioꝝ duodecimo
hermaſco ⁊ vndecio ſicyo
nioꝝ plemineo ⁊ argis ad
huc manēte argo: mortu⁹
eſt ioſeph i egypto: ānorū
centū ⁊ decē. Poſt c⁹ mor
tē pp̄ls dei mirabiliter cre
ſcēs māſit i egypto centū
q̄dragintaq̄nq3 ānos trā
quille p̄i⁹ donec morerent
qb⁹ ioſeph not⁹ fuit. Dein
de qz iudebat icremēti ei⁹
eratq3 ſuſpect⁹ q̄uſq3 inde
libaret pſecutōib⁹ afflige
bat inſeri: int q̄s tñ diuit⁹
fecūdata multiplicatōe cre
ſcebat ⁊ laborib⁹ pmebat i
tolerabil' ſuitut'. In aſſy
ria vo ⁊ grecia p idē tps re
gna eadem pmanebāt.
Cum ꝗ regnaret Ca. VIII
Aſſyrijs q̄tuſdecim⁹ ſa
phr⁹ ⁊ ſicyonijs duodeci
m⁹ orthopol⁹: ⁊ criaſ⁹ qnt⁹
argiuis: nat⁹ eſt in egypto
moyſes p quē pp̄ls dei de
ſuitute egyptia liberat⁹ ē:
in q̄ eū ad deſiderādū ſui
creatoris auxiliū ſic exer
ceri optebat. Regnantib⁹
mēoratis regib⁹ fuiſſe a q̄
buſdā credit pmethe⁹ quē
ppterea ferūt de luto for
maſſe hoies: qz optim⁹ ſa
piētie doctor fuiſſe phibet:
nec tñ oñdit q̄ ei⁹ tpib⁹ fue
rint ſapiētes. Frater ei⁹ at
las: magn⁹ fuiſſe aſtrolog⁹
dicit: vñ occaſionē fabu
la iuenit: vt eū celū porta
re pfingeret: q̄uis mōs ei⁹
noie nūcupet: cui⁹ altitudi
ne poti⁹ celi portatio i opi
nionē vulgi veniſſe videa
tur. Multa q̄3 alia ex illis i
grecia tpib⁹ pfingi fabulo
ſa ceperūt: h vſq3 ad cecro

pem regem athenienſiū3:
quo regnāte eadē ciuitas
etiā tale nomē accepit: ⁊ q̄
regnāte de⁹ p moyſen edu
xit ex egypto pp̄lm ſuū: re
lati ſūt in deoꝝ nūerū ali
qui mortui ceca ⁊ vana cō
ſuetudie: ac ſupſtitōe gre
b coꝝ. In qūb⁹ criaſi regis
c ꝯiux melācomice ēt phor
bas fili⁹ coꝝ q̄ poſt patre3
rex argiuoꝝ ſextus fuit: et
ſeptimi regis triope filius ia
ſus: ⁊ rex non⁹ ſtenelas ſi
ue ſtenele⁹ ſiue ſtenel⁹: va
rie quippe i diuerſis aucto
rib⁹ iuenit. His tpib⁹ etiā
d mercuri⁹ fuiſſe phibet ne
pos atlātis ex maia filia ei⁹
qd vulgatiores etiā līe pſo
nāt. Multaꝝ aūt artiū pit⁹
claruit: q̄s ⁊ hoib⁹ tradi
dit: q̄ merito eū poſt mortē
deū eſſe voluerūt: ſiue etiā
e crediderūt: Poſterior fuiſ
ſe hercules dicit: ad ea tñ
tpa ptinēs argiuoꝝ: q̄uis
nōnulli eum mercurio pre
ferāt tpe: q̄s falli exiſtimo.
ſed q̄libet tpe nati ſint: cō
ſtat int hiſtoricos graues
qui h antiq̄ līis mādauerūt
ambos hoies fuiſſe: ⁊ qd
mortalibus ad iſtam vitā
cōmodius ducendam be
neficia multa ptulerint: ho
nores ab eis meruiſſe diui
f nos. Minerua vero lōge
his antiqor. Nā tpib⁹ ogy
gij ad locū q̄ tritonis dicit:
vginali ferit appuiſſe etā
te. vnde ⁊ tritonia nuncu
pata eſt multoꝝ ſane opum
iuētrix: ⁊ tāto pclui⁹ dea
credita: quāto mi⁹ origo
ei⁹ inotuit. Qd eñ de ca
pite iouis nata canit: poe
tis ⁊ fabulis: nō hiſtorie re
b⁹ ꝙ geſtis ē applicādū: q̄
q̄s ogygi⁹ ipe qñ fuerit cui⁹
tpib⁹ etiā diluuiū magnū
factū ē: nō illud maximu3
in q̄ nulli hoies euaſerunt

rex octau⁹ q̄ reg
uit ānis. xxi. q̄ vi
dei diui iaſus: ſ
iaſus fili⁹ triope
nō fuit rex: ſ cro
thopho ſucceſſit
rex non⁹ ſtelenus
ānis. xj. regnās.
d Mercuri⁹ fu
iſſe ⁊c. nō ꝙ mer
curi⁹ de q̄ h loqt
fuit tpe phorbe
regis argiuoꝝ ſm
chronicas cōes.
e Poſterior fu
iſſe hercules ⁊c.
hercules vt āno
tat in chronicis
claruit tpe trio
pe ſeptimi regis
argiuorum: Hic
hercules cu3 an
theo rege libye
paleſtra decertās
cū pcepiſſet eum
quotieſcūq3 terre
appropinq̄ret for
tiore3 reſurgere:
ſuſpenſū a tra te
nēs necauit. f
Minerua vo lō
ge his antiquior
⁊c. Nā fuit tpe
ogygij regis. de
cui⁹ tpe aliter ſen
tit varro alit eu
ſebi⁹: ⁊ aliter hie
ronym⁹: vt ſatis
patet infra. Vbi
nō ꝙ ſi varro vt
h dr poſuit dilu
uiu3 ogygij. ccc.
ānis añq3 ponat
ab euſebio: ſeqt
ꝙ illō diluuium
ſm varronē fuit
tpe nini regis aſſy
rioꝝ: ponit eñ h
diluuiū ſm euſe
biū fuiſſe. xlviij.
āno phoronei re
gis argiuoꝝ ſcōi
q̄ fuit ducēteſim⁹
ſexageſim⁹ ānus
tertie etatis q̄ ince
pit a natiuitate
abrae. Vt aūt ha
beant. ccc. āni ad
dēdi ſūt. xl. anni
ad natiuitatē ab
rae qui incipient
cōputari a tertio
anno nini regis
cuius. xliij. anno
Geñ. 7 natus eſt abraā.

g ¶ Regnā-
te athenien-
ſibus cecro-
pe ⁊c. Nota
ꝙ cecrops ce
pit regnare
athenis ter-
tio anno ſpe
rati. xvj. re-
gis aſſyrioꝝ
moyſe tunc
agēte etatis
ſue. cccv. an-
num.

niſi qui in arca eſſe potuerūt: qđ gētiū nec
greca nec latina nouit hiſtoria: ſed tñ ma-
ius ꝗ̃ poſtea tempore deucalionis fuit: in-
ter ſcriptores hiſtorię nō ꝯuenit. Nam var
ro inde exorſus eſt librū. cuiꝰ mentionē ſu-
perius feci: ⁊ nihil ſibi ex quo ꝑueniat ad
res romanas ꝓponit antiquiꝰ ꝗ̃ ogygij di
luuiū: hoc eſt ogygij factū tꝑibus. Noſtri
aūt qui chronicā ſcripſerūt: ꝑus euſebius
poſt hieronymꝰ: qui vtiq; ꝑcedentes aliq̄s
hiſtoricos in hac opinione ſecuti ſūt: poſt
ānos ampliꝰ ꝗ̃ trecentos iā ſcđo arguoꝝ
phoroneo rege regnāte: ogygij diluuiū fu-
iſſe cōmemorāt. Sed quolibet tꝑe fuerit:
g iā tñ minerua tanq̄ dea colebat̄: regnante
athenienſibꝰ cecrope: ſub q̄ rege etiā ipam
vel inſtauratā ferūt: vel ꝯditā ciuitatem.

Ca. IX

a ¶ Nam vt athene ⁊c. In h
ca. nota var
ronē de no-
mie athena-
rum.

a Nam vt athene vocarent̄ qđ · Ca. IX
certe nomē a minerua eſt quę grece
athena dicit̄: hāc cauſā varro indicat. Cū
apꝑuiſſet illic repente oliuę arbor: ⁊ alio lo
co aqua erupiſſet: regē ꝓdigia iſta mouerīt
Et miſit ad apollinē delphicū ſciſcitatum
quid intelligēdū eſſet: quidue faciēdū. Il-
le reſpondit: qđ olea mineruā ſignificaret:
vnda neptunū: ⁊ qđ eſſet in ciuiū poteſta-
te: ex cuius noie potiꝰ duoꝝ deoꝝ quoꝝ ſi
gna illa eſſent ciuitas vocaretur. Iſto ce-
crops oraculo accepto ciues oēs vtriuſq;
ſexuſ: mos eñ eis tūc in eiſdē locis erat vt
etiā femine publicꝭ ꝯſultatiōibꝰ intereſſent:
ad ferēdū ſuffragiū ꝯuocauit. Cōſulta igit̄
multitudine mares ꝓ neptuno: femine ꝓ
minerua tulere ſentētias. Et q2 vna plus ē
inuēta feminaꝝ: minerua vicit. Tunc ne-
ptunus iratꝰ marinis fluctibꝰ exęſtuātibꝰ
terras athenienſiū populatꝰ eſt: qm̄ ſpar-
gere latius quolibet aquas difficile demo
nibꝰ nō eſt: cuiꝰ vt iracundia placaret̄: tri-
plici ſupplicio dicit idē auctor ab athenien
ſibus affectas eſſe mulieres: vt nulla vlteriꝰ
ferrēt ſuffragia: vt nullꝰ naſcentiū maternū
nomē acciperet: vt ne quis eas atheneas
vocaret. Ita illa ciuitas mater ac nutrix
liberaliū doctrinarū: ⁊ tot tantorūq; philo
ſophoꝝ: qua nihil habuit grecia clariꝰ atq;
nobiliꝰ: ludificātibꝰ demonibꝰ de lite deoꝝ
ſuoꝝ maris ⁊ feminę: ⁊ de victoria per fe-
minas feminę athenas nomen accepit: ⁊ a
victo leſa: ipam victricis victoriaꝫ punire
cōpulſa ē: plus aquaſ neptuni ꝗ̃ minerue
arma formidās. Nā in mulieribꝰ q̄ ſic pu-
nite ſūt: ⁊ minerua quę vicerat victa ē: nec

affuit ſuffragatricibꝰ ſuis vt ſuffragiorum
deinceps ꝑdita ꝑtāte ⁊ alienat̄ filijs a no
minibꝰ matrū: atheneas ſaltē vocari lice-
ret: ⁊ eius deę mereri vocabuluꝫ quā viri
dei victricē fecerant ferēdo ſuffragiū: de q̄
ſatis apparet q̄ ⁊ quāta huic dici poſſent:
niſi ſermo ad alia ꝓperaret. ¶ Ca. X

a At tamen marcus varro nō vult fabu
loſis aduerſus deos fidē adhibere fi-
gmētis: ne de maieſtatis eoꝝ dignitate in-
dignū aliquid ſentiat: Et iđo nec areopa-
gon vbi cū athenienſibꝰ paulꝰ aplš diſpu Act. 17
tauit: ex quo loco areopagite appellati ſūt
curiales vrbis eiuſdē: vult inde accepiſſe
nomē: ꝙ mars q̄ grece ares dicit̄: cū homi
cidij crimine reus fieret: iudicātibꝰ duode
cim dijs in eo pago ſex ſentētijs abſolutuſ
eſt: ⁊ q2 vbi paris nūeri ſententię fuiſſent:
ꝑponi abſolutio damnatiōi ſolebat. Sꝫ ꝯ
iſtā q̄ multo eſt ampliꝰ celebrata opinionē
aliā quandā ꝺ obſcuraꝝ noticia lraꝝ cau
ſam nois huius conat̄ aſtruere ne areopa
gon athenienſes de noie martis ⁊ pagi q̄ſi
martis pagū nominaſſe credant̄: in iniuri
am videlicet numinū a quibꝰ litigia vel iu
dicia exiſtimat aliena: non minus h qđ de
marte dicit̄ falſuꝫ eſſe aſſeuerans: ꝗ̃ illud
b qđ dē tribꝰ deabꝰ iunone. ſ. ⁊ minerua ⁊ ve
nere: q̄ ꝓ malo aureo adipiſcēdo apud iu-
dicē paridē de pulchritudinis excellentia
certaſſe narrant̄: ⁊ ad placādos ludis de-
os qui delectant̄: ſeu veris ſeu falſis iſtis
criminibus ſuis: inter theatricos plauſus
cantant̄ atq; ſaltant̄. Hęc varro nō credi
dit: ne deoꝝ nature ſeu moribꝰ credat icō
grua: ⁊ tñ nō fabuloſaꝫ: ſꝫ hiſtoricā rationē
ꝺ athenaꝝ vocabulo reddēs tātā neptuni
⁊ minerue litē ſuis litteris inſerit: de cuius
noie potiꝰ illa ciuitas vocaret̄: vt cū ꝓdi-
gioꝝ oſtentatiōe ꝯtenderēt inter eos iudi-
care nec apollo cōſultꝰ auderet: ſꝫ ad deo-
rum iurgiū finiendū: ſicut mēorataꝝ triuꝫ
deaꝝ ad paridē iuppiter: ita ⁊ iſte ad homi
nes mitteret. vbi vinceret minerua ſuffra-
gijs: ⁊ in pena ſuaꝝ ſuffragatricū vinceret̄:
q̄ in aduerſarijs ſuis viris obtinere athe-
nas potuit: ⁊ amicas ſuas femias athene-
as hre non potuit. His tꝑibꝰ vt varro ſcri
pſit regnāte athenienſibꝰ cranao ſucceſſo-
re cecropiſ: vt aūt nři euſebiꝰ ⁊ hieronymꝰ
c adhuc eodē cecrope ꝑmanēte diluuiū fu-
it: qđ appellatū ē deucaliōis: eo ꝙ ipſe re-
gnabat in eaꝝ terraꝝ ꝑtibus vbi maxime

¶ Ca. X
a ¶ At tamē marcꝰ varro ⁊c. di-
cit ꝙ varro
de noie areo
pagi non aſ-
ſentit cauſę
quā aſſignat
h augꝰ q2 fa-
buloſa ē ſed
conat̄ aſſig-
re aliā quaꝫ
tñ h non po-
nit. b ¶ De
tribꝰ deabꝰ
⁊c. Itē de li-
te triū deaꝝ
ꝓ pomo au
reo ⁊ iudicio
paridis no-
ta ſuꝑ libro
ꝑmo ca. iij.
c ¶ Diluuiū
fuit ⁊c. de di
luuio deuca
liōis qđ ſcđm
euſebium fu
it āno cecro-
pis. xxxj. qđ
varro ponit
fuiſſe tꝑe ſuc
ceſſoris eiꝰ.

Ca.XI
e Duxit
ꝗ moy
ſes ꝛc. In h
ca. notat ꝙ
cecrops re
gnauit athe
nis annis.l.
cuiꝰ āno. xl.
eduxit moy
ſes populuz
de egypto.
viij. vo an
no aſtatadiſ
regis aſſyri
oꝛuz.q.xvij.
rex regnauit
annis.xl.an
no vo. xviij
Marati re
gis ſicyonio
j.Corī.15 rum qui rex
xiiij. regna
uit ānis.xx.
anno vo tri
opꝫ argiuo
rū regis.xv.
de h rege di
ctū eſt ſupra
Deutero.34 ca. viij. b
Qui cum
pplm ꝛc. In
eo ꝙ dicī: io
ſue rexiſſe po
pulū. xxvij.
Joſue.j annis ſequi
tur euſebiū.
beda vo nō
attribuit niſi
xxvj. cuius
cauſam po
ſuimꝰ aliaſ i
chronicī. c
Amiuita ꝛc.
Joſue.24 aſtatade ꝛgi
aſſyrioꝝ ſuc
ceſſit. xviij.
amiuita reg
nans annis.
xlv. cuiꝰ āno
xxxiij. mor
tuꝰ eſt ioſue.
Coꝛace vo
ꝛgī ſicyonio
rū qui ſucce
dens ethipe
to regnauit
annis. xxx.
anno. xx. da
nai regis ar
giuoꝝ deci
mi: qui ſucce
dēs ſcquolo
regnauit an
nis. l. anno.

factū eſt. Hoc aūt diluuiū neq
ꝙ ad egyptū atqꝫ ad eiꝰ vicinia
peruenit. Ca.XI

e Duxit ergo moyſes ex egy
pto populū dei: nouiſſimo
tpe cecropis athenienſiū regis
cū apud aſſyrios regnaret aſta
tades apud ſicyonios maratus
apud argiuos triopas. Educto
aūt pplo in mōte ſyna diuinitus
acceptā tradidit legē: qꝺ vetus
dicī teſtamētū: qꝛ ꝓmiſſiones
terrenas habet: ꝛ ꝑ ieſū xp̄m fu
turū fuerat teſtamentū nouū: q̄
regnū celoꝝ ꝓmitterer. Hunc
em̄ ordinē ſeruari opoꝛtebat: ſi
cut in vno quoqꝫ hoīe qui ī deū
proficit: id agiī quod ait apl's
vt nō ſit priꝰ qꝺ ſpiritale eſt: ſed
qꝺ aīale: poſtea ſpiritale: qm̄ ſic
dicit ꝛ verū eſt: primꝰ homo de
terra terrenꝰ: ſcꝺs homo de ce
lo celeſtiſ. Rexit aūt pplm moy
ſes ꝑ annos quadraginta in de
ſerto ꝛ mortuꝰ eſt annoꝝ centuz
ꝛ viginti: cū xp̄m etiā ipſe ꝓphe
taſſet ꝑ figuras obſeruationum
carnalium in tabernaculo ꝛ ſa
cerdotio ꝛ ſacrificijs alijſqꝫ my
ſticis plurimiſqꝫ mādatī. Moy
ſi ſucceſſit ieſus naue: ꝛ in terra
ꝓmiſſionis introductum pplm
collocauit: ex auctoritate diui
na: debellatis gentibus a quibꝰ
b eadem loca tenebanī. Qui cuz
populū rexiſſet poſt mortē moy
ſi viginti ꝛ ſeptem annos etiam
ipſe defunctus eſt: regnāte apꝺ
c aſſyrios octauodecimo amiui
ta apud ſicyonios ſextodecimo
coꝛace apꝺ argiuos decimo da
nao: apud athenienſes quarto
erichthonio.

Capitulum.XII

p Er hec tempora id eſt ab
exitu iſrael ex egypto vſqꝫ
ad mortem ieſu naue per quem
populus idem terram repromiſ
ſionis accepit: ſacra ſunt inſtitu
ta dijs falſis a regibus grecie: q̄
memoriam diluuij ꝛ ab eo libe
rationis hominum vitēqꝫ tunc
erumnoſe modo ad alta: mō ad
plana migrantiuz ſolemni
celebritate reuocarunt.
Nam ꝛ lupcoꝝ ꝑ ſacrā vi
am aſcenſum atqꝫ deſcen
ſuz ſic interp̄tantur: vt ab
eis ſignificari dicant ho
mines qui propter aque
inundationem ſūma mon
tium petiuerunt: et rur
ſus eadē reſidente ad ima
b redierunt. His tempori
bus dionyſium qui eti
am liberpater dictus eſt:
ꝛ poſt mortem deus habi
tus: vitem ferunt oſtendiſ
ſe in attica fra hoſpiti ſuo.
Tunc apollini delphico
c inſtitūti ſūt ludi muſici: vt
placaretur ira eiꝰ: qua pu
tabant afflictas eſſe ſterili
b tate grecie regiōes qꝛ nō
defenderunt templū eius:
qꝺ rex danaus cuz eaſdez
terras bello inuaſiſſet in
cendit. Hos aūt ludos vt
inſtituerent: oꝛaculo ſunt
eius admoniti. In attica
vo rex erichthōiꝰ ei ludos
primus inſtituit: nec ei tm̄
ſ etiā mineruę: vbi pmiuz
victoribus oleum poneba
tur: quod eius fructus in
uentricē mineruā ſicut vi
ni liberuz tradūt: Per eos
annos a rege xantho cre
tenſiuz cuius apud alios
aliud nomen inuenimꝰ: ra
pta ꝓhibetur europa: ꝛ in
c de geniti rhādamātus: ſar
pedon: ꝛ minoſ: quos ma
gis ex eadem muliere fili
os iouis eſſe vulgatuz eſt.
Sed talium deoꝛum cul
toꝛes illud quod de rege
cretenſium diximus hiſto
ricę veritati: hoc autez qꝺ
de ioue poetę cantant: the
atra concrepāt: populi ce
lebrant: vanitati deputāt
fabularum: vt eſſet vnde
ludi fierent placandis nu
minibus etiam falſis coꝛū
criminibꝰ: His tempoꝛibꝰ

xxix. erychthonij
vo regī athenienſi
um q̄rti ſuccedens
amphytriōi regna
uit. l. ānis āno. xliij.

p Er hec tem
poꝛa ꝛc. hic
agiī de ſacris luper
coꝝ inſtitutis ī me
moriaz diluuij ſub
deucalione. Sunt
autē luperci ſacerdo
tes panis: cuius ſa
cra lupca dicunī. ꝛ
locꝰ vbi celebrabāī
lupca. b His tē
poꝛibus dionyſiuz
ꝛc. de dionyſio quī
ꝛ liberpater dī: dicī
magiſter in hiſtori
is ipm eſſe qui bac
chus dicīꝰ eſt. q̄ vt
hē cōdidit q̄ argos
dicīī: alij dicūt dio
nyſiuz deucalionis
filiū ī atticā veniſſe
ꝛ vitem inueniſſe ꝛ
hoſpiti ſuo ſcema
ſco oſtendiſſe ꝛ pel
lem capre eius filio
ꝯtuliſſe. c In
ſtituti ſunt ludi ꝛc.
Qꝺ hic dicīī de in
ſtitutione ludorum
apollinis de q̄ non
legi alibi credo ac
ceptū a varrone ſicē
alia ꝑtinentia ad ſa
cra deoꝝ. d Nō
defēderint templū
ꝛc. Qꝺ dicit tēpluz
apollinis incenſuz
anno regni danaī.
xxij. a danao ī chro
nicī ānotaī a ꝓhla
geteo incenſū. Po
teſt aūt eſſe ꝙ ꝓhla
geteꝰ illud incendit
miniſterio ſ danaꝰ
impio. c Rha
damantꝰ ſarpedon
ꝛc. Qꝺ dicit filios
iouis eſſe vulgatū
eſt. Nota ꝙ fingit
ouidius libꝛo. ij. de
tranſfoꝛmatis iouē
ſub ſpecie tauri eu
ropā tranſportaſſe
in cretā ꝛ hoſ de ea
filios genuiſſe. Sꝫ
verꝰ eſt eos fuiſſe

f hercules in tyria clarꝰ habebatur. Sed nimirū aliꝰ non ille de quo ſupra locuti ſumus. Secretiore quippe hiſtoria plures fuiſſe dicūtur et liberi patres ꝛ hercules. Hunc ſane herculem cuius ingentia duodecim facta numerant: inter que antei afri necem non commemorāt ꝙ ea res ad alterum herculez pertinet: in oeta mōte a ſe ipſo incēſum produnt ſuis litteris: cum ea virtute qua monſtra ſubegerat: morbum tamen quo languebat ſuſtinere non poſſet. g Illo tempore vel rex vel potius tyrannus buſiris ſuis diis ſuos hoſpites imolabat: quem filium perhibent fuiſſe neptūi: ex matre libya filia epaphi. Verum non credatur hoc ſtuprum perpetraſſe neptunꝰ ne dii accuſentur: ſed poetis ꝛ theatris iſta tribuantur: vt ſit vnde placētur. h Erichthonii regis athenienſium: cuius nouiſſimis annis ieſu naue mortuus reperitur: vulcanus ꝛ minerua parētes fuiſſe dicunt. Sz quoniam mineruam virginem volunt: in amborum contentione vulcanum cōmotum effudiſſe aiunt ſemen in terrā: atqꝫ inde homini nato ob eam cauſam tale inditū nomen. Greca enī lingua erix cōtētio chthon terra eſt: ex quibus duobꝰ compoſitum vocabulum eſt erichthonius. Verū qđ fatendum eſt refellunt ꝛ a ſuis diis repellunt iſta doctiores: qui hanc opinionem fabuloſam hinc exortam ferūt: quia in templo vulcani et minerue quod ambo vnū habebant athenis expoſitus inuentus eſt puer dracone inuolutus: qui eum ſignificauit magnum futurū: et propter hoc commune templum cum eſſent parētes eius ignoti vulcani ꝛ minerue dictuz eſſe filium: nominis tamē eius originem: fabula illa potius ꝙ̄ iſta deſignat hiſtoria. Sed quid ad nos hoc: cum iſti in veracibus libris homines inſtruāt religioſos: illos in fallacibus ludis demones delectet impuros. Quos tamē illi religioſi tanꝙ̄ deus colunt. Et cum de illis hec negāt ab omni eos crimine purgare non poſſunt: quoniā ludos eis poſcentibus exhibent vbi turpiter aguntur: que velut ſapienter negātur: et his falſis ac turpibus diis placant: vbi etiā ſi fabula cantat tam hominum crimen ꝙ̄ numinum falſum: delectari tamē falſo crimine crimen eſt.

Capitulum. XIII

a Verū poſt mortem ieſu naue populꝰ dei iudices habuit: qbus temporibus alt̄nauerūt apud eos: ꝛ humilitates laborū pro eorum peccatis: et ꝓſperitates conſolationum propter miſerationem dei. a His temporibus fabule ficte ſunt de triptolemo: qui iubente cerere anguibus portatus alitibus indigentibus terris frumenta volando ꝯtulerit. b De minotauro ꝙ beſtia fuerit incluſa labyrintho: quo cuz in-

filios xāthi regis cretenſium ꝗ alio nomine dictus ē aſterꝰ. f Hercules in tyria ꝛc. Quod dicit hercule ꝙ inter .xii. eius ingentia facta necem antei nō numerauit qꝛ ea res ad aliuz ptinet herculez de quo patet ſupra ca. viii. Vez ouidius libro .ix. de tranſformatis. ꝛ boetius li. iiii. de ꝯſolatione inter īgentia facta herculis computant necem antei. De hoc etiā hercule ſeneca duas tragedias ſcripſit: vnaz de hercule furēte in qua docetur quomō furia agitatꝰ vxorē et filios occidit. Aliam de hercule etheo: in q̄ docetur quomodo morbo peſtilētie vexatus ſeipſum pyre ardenti imiſerit.

g Illo tēpe vel rex ꝛc. De buſiri tyrāno nō ꝙ hercules euz interfecit: vñ ouidiꝰ li. ix. de trāſformatis hoc primo ponit inter ingentia facta herculis dicēs. Ergo ego fedantē peregrino tēpla cruore buſiri domui. h Erichthonii regis ꝛc. Deinde agēs de noīe erichthonii ꝛ generatione eiꝰ nunc fabuloſe nūc hiſtorice ſcḋm varronez allegat. hoc ſcḋm qđ ī hiſtoriis dr̄ primꝰ quadrigam duxit in greciā.

Capitulum. XIII. a Verū poſt mortem ꝛc. ibi. Fabule ficte ꝛc. Ponit fabulas ꝺ triptolemo q̄s ponit plenius ouidiꝰ de trāſformatis li. v. iſto mō qꝛ ceres cū iunxiſſet in currū duos angues ꝛ immiſiſſet in vrbē athenienſium ad triptolemū cū cuiꝰ patre hoſpitata erat: iuſſit eū data ſemina ſpargere vbiꝙ̄ ꝑ terras: qui cum vectꝰ curru veniſſet i ſcythiā portās dona cereris: inuidēs ei rex ſcytharū voluit eum occidere dormientez ſed ceres mutauit regem in lyncem ꝛ excitatum triptolemū iuſſit currū ꝑ aera agitare. b De minotauro ꝛc. de minotauro in pte ſeneca tāgit de hippolito carmine ſcḋo. Piſyphe enim vxor minois: q̄ fingitur filia ſolis frequētans ſiluas: vidit ibi taurū pulcherrimuz quē neptunus dedit regi minoi ad ſacrificanduz: ſed pepcit ei rex ob pulchritudinē eius: hūc vidēs vxor eius adamauit eum: cōpreſſaqꝫ eſt ab eo: ꝛ cōcepit pepitqꝫ ſemibouē ꝛ ſemiuirū: quē vocauit minotaurū. Cū autē ex hoc monſtro creuiſſet opprobriū generꝭ ſcḋm ouidiuz libro vi. de trāſformatis: minos accerſito dedalo fecit hoc mōſtrū includi in domo: cuiꝰ egreſſus erat ita inextricabilis

traſſent homines inextrica
bili errore inde exire nō po
c terāt. De centauris ꝙ eq̄rū
hominumq̄ fuerit natura
d coniuncti. De cerbero: ꝙ
ſit triceps inferorū canis.
e De phrixo ⁊ helle eius ſo/
rore ꝙ vecti ariete volaue
f rūt. De gorgone ꝙ fuerit
crinita ſerpentibꝰ: ⁊ aſpici
entes conuertebat in lapi/
g des. De bellerophonte:
ꝙ equo pennis volante ſit
vectus: qui equꝰ pegaſus
h dictus eſt. De amphione
ꝙ cithare ſuauitate lapi/
des mulſerit et attraxerit.
i De fabro dedalo ⁊ icaro
filio ꝙ ſibi coaptatis pen/
k nis volauerint. De edipo
qui monſtrū q̄dd̄aʒ quod
ſpinga dicebatur hūana
facie quadrupes ſoluta q̄
ab illa ꝓponi ſolebat ve/
lut inſolubili queſtiōe: ſuo
ꝑicipicio perire cōpulerit.
l De anteo quē necauit her
cules ꝙ filiꝰ terre fuerit: ꝓ
pter qd̄ cadēs i trā fortior

ſoleret aſſurgere. Et ſi qua
forte alia ꝑtermiſi. He fa/
bule ad bellum vſq̄ tro/
ianū: vbi ſcḋm librū mar/
cus varro de ꝑp̄li romani
gēte finit: ex occaſiōe hiſto
riaꝝ: que res varaciter ge
ſtas ꝯtinēt: ita ſūt ingenijs
hoim ficte: vt non ſint op/
probrijs numinum affixe.
Porro aūt quicūq̄ fiuxe-
m runt a ioue ad ſtupꝝ rāptū
pulcherrimū puerꝝ gany/
medē: qd̄ nefas rex tanta/
lus fec̄: ⁊ ioui fabulā tribu
n it: vel danaes ꝑ imbrē au/
reū appetiſſe ꝯcubitū: vbi
intelligit pudicitia mulie/
ris auro fuiſſe corrupta q̄
illis tꝑibꝰ vl̄ facta vel ficta
ſūt: aut facta ab alijs ⁊ ficta
de ioue: dici nō pōt q̄ntuʒ
mali de hoim ꝑſumpſerūt
cordibꝰ: ꝙ poſſent iſta pa/
tiēter ferre mendacia: q̄ tñ
etiā libēter amplexi ſunt: q̄
vtiq̄ q̄nto deuotiꝰ iouē co
lūt: tāto eos q̄ h̄ de illo di
cere auſi ſūt ſeueriꝰ punire

vt nō poſſet vel ꝑueniri ad monſtrū vel rediri ad exitum. Et hanc domū vocauit labyrinthū: q2 erat laborioſa ad intrandū. c De centauris ⁊c̄. Tertia fabula ē de centauris q̄ talis ē. q2 fingit̄ ixionē velle ꝯcubuiſſe cū iunone que interpoſuit nubē in quā cū ixion ſemē effudiſſet: nati ſūt centauri: qui ex media ꝑte ſūt hoies ⁊ ex media ſūt equi: ⁊ dicti ſūt centauri a nūero q2 centū erant ⁊ ab aura q2 veloces erant. Huius fabule occaſio fuit: q2 ixion rex theſſalie ꝑmo parauit eq̄tes armatos numero centū: quos vt vidit ruſtica multitudo putauit vnuʒ aīal eē ex equo ⁊ homine ſedente ſuꝑ euʒ. d De cerbero ꝙ ſit ⁊c̄. fabula eſt d̄ cerbero qui fingit̄ hr̄e tria capita: ⁊ eſt canis ſeruans ianuam inferni quē hercules cuʒ deſcendiſſet ad infernū vinctuʒ triplici catena adamātina: vt fingit ouidius libro. vij de trāſformat̄. traxit ad ſupoſ. Fingit̄ cerberus triceps ꝓpter tres etates infantiaʒ iuuentutem: ⁊ ſenectuteʒ ꝑ quas homo ad mortē detrahit̄.

e De phrixo ⁊ helle ⁊c̄. fabula de phrixo ⁊ helle ſorore ſua qui fingunt̄ vecti ariete volante. i. nauem depictā ſigno arietis aſcēdētes: velociter nouerce inſidias effugerunt: ſed naufragiū paſſi ſūt phrixoq̄ euadente ad terrā: helle ſubmerſa eſt: ⁊ mari nomen dedit q2 vocauit helleſpontū. f De gorgone ⁊c̄. fabula de gorgone de qua fingit ouidiꝰ libro. iiij. d̄ trāſformatis ꝙ erat clariſſima forma ⁊ capillis capitis ꝑcipue ornata: ſed neptunus in templo minerue concubuit cū ea: vñ irata minerua capillos eius mutauit in angues. Finguntur aūt tres ſorores fuiſſe gorgones dicte quarū nomina fuerunt: ſthenio: euryale ⁊ meduſa. De meduſa fingūtur que dicta ſunt. Erant aūt iſte tres hn̄tes vnū oculū: quia fingebat̄ ꝙ erant vnius forme ⁊ pulchritudinis: quarum tanta erat pulchritudo vt ſpectatores ſuos redderēt īmobiles ⁊ ideo fingunt̄ eos ꝯuertiſſe in lapides. g De bellerophonte ⁊c̄. fabula de bellerophonte de quo dicit paꝑ. ꝙ bellerophon equus pennatus fingit̄ qui ⁊ pegaſus dicit̄: ꝙ hic patet falſum: cū hic dicat̄ pegaſus fuiſſe equꝰ bellerophontis. Fingit̄ aūt bellerophon domuiſſe chimerā que fingit̄ beſtia triplex: leo in ꝑte anteriori: capra in medio: ⁊ draco in fine: cuius fictionē exponens iſidorus etymologiaꝝ libro. xj. ca. penl̄. dicit. Dicūt q̄dam phiſiologi chimerā nō animal: ſed montē ſicilie eſſe: quē aiunt quibuſdā locis leones ⁊ capras nutrientē: q̄buſdam ardentē: ⁊ quibuſdā loc̄ plenū ſerpentibꝰ. Hūc montē bellerophon habitabilē fecit cuiꝰ equus alatus ꝓpter velocitatē fingit̄ pegaſus: de quo dicit ouidius libro. iiij. de trāſformatis. ꝙ cuʒ ꝑſeus amputaſſet caput dormientis gorgonis ex ſanguie diſtillāte in terrā natꝰ eſt iſte equꝰ qui dicitur pegaſꝰ. h De amphione ⁊c̄. fabula de amphione de quo fingit̄ ꝙ muros thebanos cōſtruxit attrahendo ad muros eius lapides ſuauitate cithare eius. i De fabro dedalo ⁊c̄. fabula de dedalo quā ponit ouidius li. viij. de trāſformatis dicens ꝙ dedalus pertesus exilij ſui i creta cū nō pateret ſibi via nec ꝑ terrā nec ꝑ mare redeūdi ad patriaʒ ſuā: fecit ſibi ⁊ filio ſuo alas coniungēdo radices pennaꝝ in cera: dicēs filio ſuo vt ſequeretur: nō nimis alte volādo: nec nimis penes infima: ſʒ mediocrē viā tenēdo: q̄ pr̄is dicto nō ꝯtētus delectatꝰ volatu in altū ꝯſcēdens appropinquauit ſoli: cuiꝰ calore liquefacta cera pennas ꝑdidit: ſicq̄ cadēs in mare nomen ei dedit vt icariū diceret̄. k De edipo ⁊c̄. fabula eſt de edipo. Ubi nota ꝙ ſpinx vl̄ ſpinga vt hic dicit̄ fingitur fuiſſe monſtrū habēs faciē humanā: ⁊ habitās in concauitate rupis iminētis mari: ⁊ quibuſdaʒ nauigātibꝰ ꝑ mare ꝓponebat enigma: vtpote oſidens nūc ſe bipedem: nūc quadrupedē queſiuit quale aīal eſſet. quicūq̄ aūt nō ſoluebāt queſtionē ꝑimebant̄: nauigās autē quodā tꝑe edipus ſoluit enigma ſibi ꝓpoſitū ⁊ interfecit monſtrū ꝓiecitq̄ in mare. l De anteo ⁊c̄. fabula eſt de anteo qui genitꝰ mr̄e ſua quotiēs ſuꝑ terrā cadebat fortior reſurgebat quem necauit hercules: vt ſupra ca. viij. patet. m Raptū pulcherrimū puerꝝ ⁊c̄. de raptu ganymedis facto ſcḋm veritatē a rege tātalo q̄ tribuit fabulas ioui vt pꝫ. x. libro de transformatis. ⁊. ſuꝑ li. iiij. ca. xxv. n Uel danaes ꝑ imbrē ⁊c̄. de danae cognita a ioue ſub ſpecie imbris aurei de q̄ ſupra libro. iiij. ca. xxv. patet. de q̄ ⁊ ouidius libro. iiij. de trāſformatis loq̄ns de ꝑſeo dic̄: quē pluuio danae ꝯceꝑat auro. o His tꝑibꝰ latona peꝑit ⁊c̄. d̄ latona

debueru̅t. Nu̅c vo non so
lu̅ eis qui ista finxeru̅t ira
ti no̅ su̅t: ſ; niſi talia figme̅ta
etiā in theatriſ agere̅t ipos
deos poti⁹ iratos hr̄e timu
o eru̅t. His tpib⁹ latona pe
perit apolline̅: no̅ illu̅ cui⁹
oracula solere ꝯsuli supiuſ
loquebamur: ſ; illu̅ que̅ cu̅
hercule feru̅t admeti regꝭ
arme̅ta pauiſſe: qui tn̄ ſic e̅
deus credit⁹ vt plurimi ac
pene om̄s vnu̅ eundemq;
apolline̅ fuiſſe opinentur.
p Tunc ⁊ liberpater bella
uit i india quo multas ha
buit in exercitu feminas:
q̄ bacche appellate su̅t: no̅
tā v̄tute nobiles: q̄ȝ furore
Aliqui ſane ⁊ victu; ſcri
bu̅t istu̅ liberu̅ ⁊ vinctu̅: no̅
nulli ⁊ occiſu; in pugna a
pſeo: nec vbi fuerit ſepul
tus tace̅t: ⁊ tn̄ ei⁹ velut dei
noie p imu̅dos demones
bacchanalia ſacra: vel po
tius ſacrilegia ſu̅t instituta
De quoꝝ rabioſa turpitu
dine poſt tā multos ānos
ſic ſenat⁹ erubuit: vt in vr
be romana eſſe ꝓhiberet.
q Per ea tpa perſe⁹ ⁊ vxor
ei⁹ andromeda poſtea q̄ȝ
ſunt mortui: ſic eos in celu̅
receptos eſſe crediderunt
vt imagines eorum ſtellis
deſignare: eoru̅q; appella
re noib⁹ no̅ erubeſcerent.
nec timerent. Ca. XIIII

P Er ide̅ tpis interual
lu̅ extiterunt poete: q̄
etiā theologi dicerent: qm̄
de dijs carmina faciebant
ſ; talibus dijs qui quālib;
magni hoies: tn̄ hoies fue
ru̅t: aut mu̅di huius quem
verus deus fecit eleme̅ta.

Su̅t au̅t in principatibus
⁊ poteſtatib⁹ ꝑ voluntate
creatoris. ⁊ no̅ ſuis meritꝭ
ordinati: ⁊ ſiquid de vno
vero deo inter multa va
na ⁊ falſa cecinerunt co
lendo: cu̅ illo alios qui dij
non ſunt: eiſq; exhibendo
famulatu̅ qui vni tm̄ debe
tur deo: no̅ ei vtriq; rite ſer
uiert: nec a fabuloſo deoꝝ
ſuoꝝ dedecore etia; ipſi ſe
abſtinere potuert. Ex q̄ꝝ
nu̅ero fuiſſe ꝓhibe̅t orphe
us: muſeus: linus. Veru;
iſti theologi deos coluerūt
no̅ ꝓ dijs culti ſunt: q̄uis
orpheum neſcio quo̅ infer
nis ſacris vel potius ſacri
legijſ p̄ficere ſoleat ciuitaſ
b impioꝝ. Vxor autem regis
athamantis que vocabat
Io: ⁊ ei⁹ fili⁹ melicertes p̄
cipitio ſpontaneo in mari
perierunt: ⁊ opinione ho
minu̅ in deos relati ſu̅t: ſic
⁊ alij hoies eoꝝ tpm inter
c quos fuerunt caſtor ⁊ pol
lux. Illam ſane melicerte
matre̅ leucothea̅ greci: ma
tutam latini vocauerunt:
vtriq; tn̄ puta̅tes deam.

Capitulum. XV

P Er eā tpa regnu̅ fini
tu̅ eſt argiuoꝝ: tranſ
latu̅ ad micenas: vn̄ fuit
agamemnon ⁊ exortu; eſt
b regnum laurentu̅: vbi ſa
turni filius picus regnum
primus accepit: iudicante
apud hebreos femina del
bora: ſed per illam dei ſpi
ritus id agebat: nā et pro
phetiſſa erat: cui⁹ ꝓphetia
mīn⁹ apta eſt q̄ȝ vt poſſim⁹
eā ſine diuturna expoſitio
ne d̄ xp̄o demōſtrare ꝓlatā

que genuerat gemellos apolline̅ ⁊ dianā: vt patet p
ouidiu̅. vj. de tra̅ſformatis: q̄ ⁊ iſtu̅ apolline̅ captum
amore filie regꝭ admeti ei ſeruiſſe fingit in ſpecie paſto
ris: vn̄ ad hu̅c apolline̅ que̅ deu̅ ee̅ ponu̅t dirige̅s oui
dius. ij. de tra̅ſformatis ſermone̅ dicit. Tps erat quo
te paſtoria pellis
Texit: onuſq; fu
it bacul⁹ ſilueſtre
oliue. p Tu̅c
⁊ liberpat ⁊c. iſte
liberpater d̄ quo
hic fit mentio vi
det ali⁹ fuiſſe ab
illo libopr̄e que;
ſupra. ca. xj. vo
cauit dionyſiu;:
quia ille ſm̄ ali
quos fuit te̅pore
moyſi iſte autem
fuit tpe aioth iu
dicis iſrl̄. cui⁹ ſa
cra cu; ab aliq̄b⁹
no̅ recipere̅t gra
uiter vindicatu̅ i
eos fingit ouidi⁹
v̄ſus fine̅ tertij li
bri. ⁊ in p̄ncipio
libri. iiij. de tranſ
formatis: vbi pri
mo ponit exe̅plu̅
de pentheo q̄ co̅
uerſus i apru̅ di
lacerat⁹ eſt a bac
chis infere̅te ei p̄
mu̅ violentiā ma
tre ſua. q Per
ea tpa pſeus ⁊c.
de pſeo filio iouiſ
ex danae: nota q̄
andromedā alli
gatā ſaxo i mari
liberauit: interfe
cto monſtro ma
rino quod voluit
eā iuadere. ⁊ du
xit eā poſtea vxo
re̅ q̄ poſt morte;
ſtellificati ſu̅t: vn̄
de pſeo dicit ſe
neca i primo car
mine tragedie de
hercule furente:
perſeuſq; ſtellas
habeat aureas.

Ca. XIIII

P Er ide̅ te
poris ⁊c.
In h̄ ca. fit me̅tio
d̄ trib⁹ poetꝭ the
ologicis orpheo
muſeo: ⁊ lino: q̄ꝝ
orphe⁹ fingit de
ſcendiſſe ad infer
nu̅ ꝓ repete̅da vxore ſua eurydice quā rapuerat ditꝭ rex
inferni que̅ inta̅tu̅ placauit ſuauitate cithare ſue q̄ vxo
rem ſuā ei ꝯceſſit: ea ꝯditione q̄ no̅ reſpiceret ea; quoad
uſq; exiret infernu̅: ſ; no̅ ſeruauit ꝯditione̅: ꝓpter q̄d ꝑdi
dit vxore̅ ſuā: ⁊ forte ꝓpter hāc cām p̄ficit ſacris que ex
hibent dijs inferni.
b Vxor au̅t regis
⁊c. De rege athamā
te ⁊ vxore eius ione
fingit ouidi⁹ li. iiij. de
tranſformatis q̄ ob
cultu̅ bacchi irata co̅
tra eos iuno euoca
uit vnā d̄ furijs infer
ni: q̄ rege̅ ⁊ vxore̅ ei⁹
vertit in furia;: ita q̄
rex athamas filiu̅ ſu
um learchu̅ occidit:
vxor v̄o cu̅ alio filio
melicerta fugiens de
rupe quadā p̄cipita
uit ſe i mare: quā dei
ficauit neptun⁹ inter
pellatus a venere: ⁊
Io facta dea voca
ta e̅ leucothea. ſ. gre
ce: latine v̄o vt h̄ di
cit matuta. i. aurora
vel matutina. c
Caſtor ⁊ pollux ⁊c.
Caſtor ⁊ pollux fr̄es
era̅t helene q̄ naui in
ſeq̄ntes eā: vt ea; re
ducere̅t ſubmerſi ſu̅t
⁊ in deos tra̅ſlati ſu̅t
vt p;; p darete̅ phry
gium.

Capitulum. XV

P Er ea tpa re
gnu̅ ⁊c. hic no
ta q̄ ānotat i chroni
cis acriſio vltio rege
argiuoꝝ inffecto a p
ſeo tra̅ſlatu̅ ee̅ regnu̅
ad micenas iudican
tib⁹ tu̅c iſrl̄ delbora
⁊ barach: vbi primo
regnauit pſeus ānis
vij. ſc̄do erichthe⁹ an
niſ. xliij. tertio regna
uerūt atre⁹ ⁊ thieſteſ
ānis. lx. quarto re
gnauit agamēnon fi
li⁹ atrei ānis. xxxv. d̄
h̄ fit mentio h̄. Cepit
au̅t regre agmēnon.
xxiij. āno: thola. b
Saturni fil̄ ⁊c. No
ta q̄ h̄ dicit apd̄ lau
re̅tes p̄mo regnaſſe
picu̅: Teſtat au̅t be
da ⁊ eutropi⁹ q̄ an
picu̅ reguauert ian⁹

p̄mo apud ianiculū:
ſcđo ſaturn⁹ q̄ vrbeʒ
ꝯdidit q̄ ſaturnia di-
cta eſt: cui⁹ apparent
adhuc ruinę. c Et
terti⁹ lāpares ⁊c. no-
ta ꝙ lampares. xxiij.
rex aſſyrioꝝ: cepit re-
gnare āno mūdi. lxx-
viij. ⁊ regnauit ānis.
xxx. d Is genus
indocile ⁊c. Inducit
verſus virgilij lib. viij.
eneidos ď ſaturno ꝓ-
bās ex his ꝙ ſaturn⁹
regnāuit in italia q̄ eam
regionē vocari fecit la-
tiū. Vñ dicit ſcʒ ſatur-
nus. gen⁹ indocile. i.
hoīes rudes ⁊ īcōpo
Eneid. 8 ſiti. ⁊ diſperſi in mon-
tib⁹ altis: more. ſ. agre-
ſtiū aīaliū: cōpoſuit
id eſt ad cōpoſitionē
moꝝ reduxit legeſq̄
dedit: latiūq̄ vocari
maluit: his q̄m latu-
iſſet in oris ſub quo
fingūt aurea ſecla. ſi-
cut eīn auꝝ pfert cę-
teris metallis: ſic ętas
ſub ſaturno q̄ ad vitę
inocentiā pfert cęte-
ris ętatib⁹: vt ex de-
ſcriptione q̄tuoꝛ ęta-
tū patʒ p ouidiū libro
p̄mo de trāſformat.

Ca. XVI

c Troia vero euer-
ſa ⁊c. Hic nota ꝙ
troia euerſa fuit ſm
euſebiū q̄ ſequit interp-
tationē. lxx. interptū
tertio anno abdō: tñ
videtur aliis ꝙ āno.
xxxviij. iepte. b
Regnāte iam latino
fauni ⁊c. dicit latinū
filiū fauni: ſʒ iuſtinus
libro. xliij. dicit eum
ſtupro grauatū vel ge-
neratū. c Et ad
ꝓpria remeātes ⁊c.
Nota ꝙ pallas irata
aiaci oilei perſeque-
bat argiuos redeun-
tes de bello troiano.
vñ claſſem eoꝝ com-
buſſit ⁊ eos ſūmerſit
pōto: vñ virgili⁹ p̄mo
eneidos inducit iuno-
nē dicentē pallas ne
exurere claſſem argi-
uum atq̄ ipſos potu-
it ſūmergere ponto.

Iā ergo regnabant laurē-
tes vtiq̄ in italia: ex quib⁹
euidentioꝛ ducit origo ro-
mana poſt grecos: ⁊ tñ ad
huc regnū aſſyrioꝝ per
manebat: vbi erat rex vice
c ſimus ⁊ tertius lampares
cū primus laurentū picus
eſſe cepiſſet. De huius pi-
ci patre ſaturno viderint
quid ſentiant taliū deoꝝ
cultores: qui eū negant ho
minem fuiſſe: de quo ⁊ alij
ſcripſerunt: ꝙ ante picum
filium ſuū in italia ipſe re-
gnauerit: ⁊ virgilius notioꝛi
d b⁹ lřis dicit. Is gen⁹ indo
cile: ⁊ diſperſuʒ montibus
altis Cōpoſuit: legeſq̄ de
dit: latiumq̄ vocari Ma
luit: his quoniam latuiſſet
tutus i oris. Aurea quę p-
hibent illo ſub rege fuere
Secula. Sed hęc poetica
opinent eſſe figmēta: ⁊ pi-
ci patrē ſtercen potius fuiſ
ſe aſſeuerent: a quo periti
ſimo agricola inuentū fe-
rūt: vt fimo animaliū agri
fęcundarent: quod ab ei⁹
nomine ſtercus dictuʒ eſt.
vnde ⁊ hunc quidam ſter-
cutiū vocatū ferūt. Qua-
libet aūt ex cauſa eū ſatur-
num appellare voluerint:
certuʒ eſt tñ hūc fuiſſe ſter
cen ſiue ſtercutiū quē me-
rito agriculturę fecerūt de
um. Picū quoq̄ ſimiliter
eius filium in talium deoꝝ
numerū receperunt: queʒ
p̄clarū augurē ⁊ belligera
torē fuiſſe aſſerūt. Picus
faunū genuit laurentū re-
gem ſcđm: etiā iſte deꝰ il
lis ſiluestris fuit. Hos añ
troianū bellū diuinos ho-
nores mortuis hominibus
detulerunt. Ca. XVI

a Troia vero euerſa: ⁊ ex
cidio illo vſq̄quaq̄
cātato pueriſq̄ notiſſimo:
qđ et magnitudine ſui et
ſcriptoꝝ excellentibus lin
guis inſigniter diffamatū
atq̄ vulgatuʒ eſt: geſtūq̄
b regnāte iam latino fauni fi
lio ex quo latinoꝝ regnuʒ
dici cepit: laurentūq̄ dici
ceſſauit: greci victores de
letam troiā derelinquētes
c et ad ꝓpria remeantes: di
uerſis ⁊ horrēdis cladib⁹
dilacerati atq̄ ꝯtriti ſunt:
⁊ tñ etiā ex eis deoꝝ ſuoꝝ
numerū auxerunt. Naʒ et
diomedē fecerūt deū: quē
pena diuinit⁹ irrogata p-
hibent ad ſuos nō reuertiſ
ſe: eiuſq̄ ſocios i volucreſ
fuiſſe ꝯuerſos: nō fabulo-
ſo poeticoq̄ mēdacio: ſed
hiſtorica atteſtatione con-
firmant: quibus nec deus
vt putant factuſ: humanā
reuocare naturam: vel ipſe
potuit: vel certe a ioue ſuo
rege tanq̄ cęlicola nouiti⁹
impetrauit. Quinetiā tē-
plū ei⁹ eſſe aiunt in inſula
diomedea: nō longe a mō
te gargano qui eſt in apu-
lia: ⁊ hoc templū circūuo-
lare atq̄ incolere has ali-
tes tam mirabili obſequio
vt roſtrum aqua impleant
⁊ aſpergāt: ⁊ eo ſi greci ve
nerint: vel grecoꝝ ſtirpe ꝓ
geniti: non ſolum quietas
eſſe: verum ⁊ ſup aduola-
re: ſi autem alienigenas vi
derint ſubuolare et capita
eoꝝ tanq̄ grauibus ictib⁹
vt etiā p̄imant vulnerare.
Nā duris ⁊ grādib⁹ roſtriſ
ſatis ad hęc p̄lia phibent
armatę.

Capitulū. XVII

a b De varro vt aſtruat
cōmemorat alia non
minus icredibilia ď maga
illa famoſiſſima circe: q̄ ſo
cioſ quoq̄ vlyxis mutauit
in beſtias: ⁊ de arcadib⁹ q̄
ſorte ducti tranſnatabant
q̄dam ſtagnum: atq̄ ibi

viri⁹ ob irā ⁊ furi
as aiac oilei: ob
hāc turbationeʒ
nō potuit diome
des reuerti ad ſu
os: ſʒ dū nō com-
paruit putat⁹ eſt
trāſlat⁹ ad deos.
Que aūt de eius
deificatiōe ⁊ con
uerſiōe ſocioꝝ
ſuoꝝ in volucres
dicūt. hʒ aſſūpſit
aug⁹ ex libris var
ronis: vt patʒ i p̄n
cipio ca. ſeqñtis.
Has aues dicit ſo
lin⁹ libro. iij. nuſ-
q̄ inueniri niſi in
inſula illa: q̄s dicit
in forma ſimiles
fulicę: coloꝛ ineſt
cādid⁹: oculi ignei
oꝛa dētata ⁊ ꝑſa(?)
ꝑſona his q̄ hic di
cunt adiungit.

Ca. XVI

a b De varro
vt aſtruat
⁊c. Hic nota de mu
tatiōe ſocioꝝ vly
xis ſic refert oui-
dius libro. xiiij.
ď trāſformat: ꝙ
cū vlyxes in naui
ſua appropinquit
inſule in q̄ habi-
tauit circe: p̄mi-
ſit tres de ſocijs
ſuis. ſ. machareū
pollucē: ⁊ eurilo
cū: q̄ꝝ p̄mi duo
potātes de pocu
lo ſibi allato con-
uerſi ſūt i ſues ter
ti⁹ euriloc⁹ euaſit
q̄ nō bibit vlyxes
aūt inſtruct⁹ a mer
curio et accepto
flore albo introi-
uit ad circen: quē

offerentē pocula re pulit: ⁊ vo lentē ꝟga miſcere ca pillos ſtri cto enſe deterruit. exinde pa ce facta et fide acce pta: rece ptus eſt i thalamū ⁊ ꝓ dote ↄiugij re ſtitutionē ſocioꝝ pe tijt ⁊ obti nuit.

b Deo ſuo liceo ⁊c. nō ꝙ pan deus lupoꝝ dicit̄ ⁊ ideo co gnoiant̄ lyteuſ ⁊ ſa cerdotes eiꝰ ex hoc cognomē lupci acce perūt ⁊c.

Capitulum XVIII

a Sed de iſta ⁊c. h diligēter notādꝰ eſt modꝰ poſ ſibilitatis quē ponit augꝰ i trāſ formatio nibꝰ hoiꝫ ⁊ beſtiaꝝ q̄ a minuſ ſtudioſis videt̄ diffi cilis ad i telligēdū.

ↄuertabant̄ in lupos: ⁊ cū ſimili bus feris ꝑ illiꝰ regiōis deſerta vi uebāt. Si vo carne nō veſcerent̄ hūana: rurſus poſt nouēꝫ annos eodē renatato ſtagno reformabāt̄ i hoies. Deniqꝫ etiā noiati expſſit quēdā demenetū cuꝫ guſtaſſet de ſacrificio: qđ arcades imolato pu
b ero deo ſuo lyceo facere ſolēt: i lu pū fuiſſe mutatū: ⁊ anno decimo i figurā ꝓpriā reſtitutū ad pugilla tū ſeſe exercuiſſe: ⁊ olympiaco vi ciſſe certamine. Nec idē ꝓpter ali ud arbitrat̄ ab hiſtoricis in arca dia tale nomē affictū panilyceo ⁊ iouilyceo: niſi ꝓpter hāc in lupoſ hoim mutationē: qđ ea niſi vi di uina fieri nō putarēt. Lupus eniꝫ grece lycos dicit̄: vn̄ lycei nomē apparet inflexū. Romanos etiā lupcos: ex illoꝝ myſterioꝝ veluti ſemine dicit exortos. Ca. XVIII
a Sed de iſta tāta ludificatiōe demonū: nos quid dicamꝰ qꝛ hec legēt fortaſſis ⁊ expectant quid chriſtiani agere debeant qn̄ int̄ idola gentiū miracula fieri aſ ſerunt: Et quid dicemꝰ: niſi de me dio babylonis eſſe fugiēdū: Qđ p̄ceptū ꝓpheticū ita ſpiritaliter in telligit̄: vt de huiꝰ ſeculi ciuitate q̄ ꝓfecto ⁊ angeloꝝ ⁊ hominū ſocie tas impioꝝ ē: fidei paſſibuſ q̄ ꝑ di lectionē opat̄: in deū viuū ꝓficiē do fugiamꝰ. Quāto quippe i hec ima ptātē demonū maiorē vide mus: tāto tenaciꝰ mediatori eſt in herēdū: ꝑ quē de imis ad ſūma cō ſcēdimꝰ. Si eī dixerimꝰ ea nō eſſe credēda: nō deſunt etiā nūc q̄ eiuſ modi q̄daꝫ vel certiſſima audiſſe: vl̄ etiā expertos ſe eē aſſeuerēt. Nā ⁊ nos cū eſſemꝰ in italia: audieba mus talia de quadā regiōe illarū ptiū vbi ſtabularias mulieres im butas his malis artibꝰ: i caſeo da re ſolere dicebāt: quibus vellent vel poſſent viatoribꝰ vn̄ i iumēta ilico verterent̄: ⁊ neceſſaria queqꝫ portarēt: poſtqꝫ ꝑfuncta opa iteꝝ ad ſe redirent: nec tn̄ in eis men tem fieri beſtialē: ſed rationalē hu manāqꝫ ſeruari: ſic apuleius in li bris quos aſini aurei titulo inſcpſit: ſibi ipſi accidiſſe: vt accepto veneno humano ani mo ꝑmanēte aſinꝰ fieret: aut indicauit aut finxit. Hec vel falſa ſūt: vl̄ taꝫ inuſitata vt merito nō credant̄. Firmiſſime tn̄ creden dū eſt omnipotentē deū omnia poſſe face re que voluerit: ſiue iudicādo ſiue ꝓſtādo: nec demōes aliquid opari ſcđꝫ nature ſue potentiā: qꝛ ⁊ ipa angelica creatura eſt licꝫ ꝓprio ſit vitio maligna: niſi qđ ille ꝑmiſe rit: cuius iudicia occulta ſunt mlta: iniuſta nulla. Nec ſane demōes naturas creāt: ſi aliquid tale faciūt de qualibꝰ fact̄ iſta ver titur queſtio: ſed ſpecietenus q̄ a vero deo ſūt creata cōmutāt: vt videant̄ eſſe qđ non ſunt. Modo itaqꝫ ſolū animū: ſꝫ nec cor pus quidē vlla ratione crediderim demo nū arte vel poteſtate in mēbra vel lineamē ta beſtialia veraciter poſſe ↄuerti: ſꝫ phāta ſticū hois qđ etiā cogitādo ſiue ſomniādo ꝑ rerū innumerabiliū genera variat̄: ⁊ cum corpꝰ nō ſit: corpoꝝ tn̄ ſiles mira celeritate formas capit: ſopit̄ aut oppſſis corporeis hois ſenſibꝰ: ad alioꝝ ſenſuū neſcio quo in effabili mō figura corpea poſſe ꝑduci: ita vt corpa ipa hoim alicubi iaceāt: viuentia q̄dē ſꝫ mlto grauiꝰ atqꝫ vehemētiꝰ q̄ʒ ſom no ſuis ſenſibꝰ obſerat̄. Phātaſticū autē illud veluti corpatū in alicuiꝰ aīalis effigie apparet ſenſibus alienis: taliſqꝫ etiā ſibi hō eſſe videt̄ ſic̄ talis ſibi videri poſſet in ſom nis ⁊ portare onera: q̄ onera ſi vera ſūt cor pora: portant̄ a demonibꝰ vt illudat̄ homi nibus: ptim vera onerū corpora: ptim iu mentoꝝ falſa cernētibꝰ. Nā quidā noie p ſtantiꝰ prī ſuo ↄtigiſſe indicabat. vt vene nū illō ꝑ caſeū in domo ſua ſumeret: ⁊ iace ret in lecto ſuo q̄ſi dormiēs: q̄ tn̄ nullo mō poterat excitari. Poſt aliq̄t aūt dies cū ve lut euigilaſſe dicebat: ⁊ q̄ſi ſomnia narraſſe que paſſus eſt: caballū ſe ſcꝫ factuꝫ: anno nā inter alia iumēta baiulaſſe militibꝰ que dicit̄ retica qm̄ ad retias deportauit. Qđ ita vt narrauit factū fuiſſe compꝑtū eſt: que tn̄ ei ſua ſomnia videbant̄. Indicauit ⁊ ali ud ſe domui ſue ꝑ noctē anq̄ʒ requieſceret vi diſſe veniētē ad ſe q̄ndam phm ſibi notiſſi mū ſibiqꝫ expoſuiſſe nōnulla platonica q̄ an tea rogatꝰ exponere noluiſſet. Et cū ab eo dē pho q̄ſitū fuiſſet: cur in domo eiꝰ feceri t qđ i domo ſua petēti negauerat: nō feci inq̄t: ſꝫ me feciſſe ſomniaui. Ac ꝑ h alteri ꝑ ima ginē phātaſticā exhibitū ē vigilāti: qđ alt̄

Ca. XIX

a Eo tpe ⁊c. H nota ꝙ meneſt⁹. xij rex atheniēſiū erat q̄ eodem āno q̄ troia euerſa ē mortu⁹ ē. polynphides ſicyonioꝝ rex. xxiiij. erat cuius anno. xxix. euerſa eſt troia. Antanis ſiue regis aſſyrioꝝ. xxvj. Que hic vocat lapidon: nos abdon dicimus: cuius anno tertio ponit troiā euerſam: quod aliquibus factū videt āno. xxviij. iepte. Itez nota ꝙ videt aug⁹. hic diſcordare ab euſebio: ſm quē apd athenienſes mortuo latino regnauit. xij. ōmophō vñ nō tm ſicyonioꝝ ſ; ⁊ athenienſiuz rex mutat⁹ eſt. Cū autez dic eneā regnaſſe tpe ſanſonis: h dic ſequendo euſebiū q̄ i ānorū ānotatione ſequit in ſtatione. lxx. Sequentes aūt ānotationes ānoꝝ ſm trāſlatiōez hierony. ponūt eneā cepiſſe regnare p̄ anno ab hely. b Sz ⁊ eneā qm ⁊c. qd dr de deificatiōe enee patz ſ. li. x. ca. v. c Sabini eīn ⁊c. De xantho ſiue rege ſabinoꝝ nō legi alibi: ſ; puto hoc acceptū de libris varronis. d Per idē tpſ codr⁹ ⁊c. De codro atheniēſiū rege refert iuſtin⁹ li. ij. ꝙ erāt int athenienſes ⁊ dorēſes q̄s h dicit pelopōnēſes ſiltates veteri offēſe: q̄s vindicaturi bello dorēſes: de euētu pli oracula ꝯſuluerūt. ⁊ riſuz eſt ipos ſupiores fore niſi regē athenienſiū occidiſſent. Cū puētū eēt ad bellū militib⁹ aū oia cuſtodia regi pcipit: atheniēſium eo tpe rex codr⁹ erat: q̄ ⁊ riſo dei ⁊ pcepti hoſtiū cognitis: pmutato regli habitu pānoſis ſarmenti col

vidit i ſomnis. Hec ad nos
nō quibuſcunqȝ qualibus
credere putarem⁹ indignū
ſ; eis referētib⁹ puenerunt
quos nobis nō exiſtimare
mus fuiſſe mētitos. Pro-
inde ꝙ hoīes dicunt: man
datūqȝ ē līis a diis vel po-
tius demonib⁹ arcades in
lupos ſolere cōuerti: ⁊ ꝙ
carmib⁹ circe ſocios mu-
tauit vlyxis: ſecūdū iſtum
modū mihi videt fieri po-
tuiſſe qd dixi: ſi tn factū ē.
Diomedeas aūt volucreſ
qn quidē genus earꝝ p ſuc
ceſſionē ꝓpaginis durare
phibet: nō mutatis hoib⁹
factas: ſ; ſubtractis credo
fuiſſe ſuppoſitas: ſicē cerua
ꝓ iphigenia regis agamē-
nonis filia. Neqȝ enim de
mōib⁹ iudicio dei pmiſſis
hmōi pſtigia difficilia eſſe
poſſunt: ſed quia illa vgo
poſtea viua repta eſt: ſup-
poſitam ꝓ illa ceruam eſſe
facile cognitum eſt. Socij
vo diomedis qz nuſqȝ ſb-
ito comparuerūt: ⁊ poſtea
nullo loco apparuerunt p-
dentib⁹ eos vltorib⁹ ange
lis malis: ⁊ ꝓ eis aues oc-
culte ex alijs locis vbi ē h
gen⁹ auiū ad ea loca pdu-
cte ſūt: ac repēte ſuppoſite
iō credūt eſſe cōuerſi. Qd
aūt diomedis in templum
aquā roſtrl afferūt ⁊ aſper
gunt: ⁊ ꝙ blandiunt greci
genis: atqȝ alienigenas p-
ſequunt: mirandū nō eſt ſi
eri demonū inſtinctu: quo
rū intereſt. i. ad quos ꝑſua
dere ptinet deū factū eſſe
diomedez ad decipiēdos
homies: vt falſos deos cū
veri dei iniuria multos co
lant: ⁊ hominibus mortuiſ
qui nec cum viuerent vere
vixerunt: templis: altarib⁹
ſacrificijs: ſacerdotibus:
que omnia cum recta ſunt
non niſi vni deo viuo ⁊ ve
ro debentur inſeruiant.

Capitulū. XIX

a Eo tēpore poſt captaz
troiam atqȝ deletā ene
as cum viginti nauib⁹: q-
bus portabantur reliquie
troianoꝝ in italiā venit: re
gnante ibi latino: ⁊ apud
athenienſes meneſtheo:
apud ſicyonios polynphi
de: apud aſſyrios antane:
apd hebreos aūt iudex la
pidon fuit. Mortuo autē
latino regnauit eneas tri-
bus annis eiſdez in ſupra-
dictis locis manentib⁹ re-
gibus: niſi ꝙ ſicyonioꝝ
iam pelaſgus erat: ⁊ hebre
orum iudex ſanſon. Qui
cuz mirabiliter fortis eſſet
b putatus eſt hercules. Sed
et eneam quoniam quan-
do mortuus eſt nō compa
ruit deū ſibi fecerūt latini.
c Sabini etiā regem ſuū pri
mum xanthum: ſiue vt ali
qui appellāt xanthū retu-
d lerunt in deos. Per idem
tempus codrus rex athe-
nienſium pelopōnenſibus
euiſdem hoſtibus ciuitatl
ſe interficiendum ignotus
obiecit. Et factū eſt. Hoc
modo eum pdicant patri-
am liberaſſe. Reſponſum
eñ acceperant pelopōnē-
ſes tunc demum ſe ſupera
turos: ſi eorum regem non
occidiſſent. Fefellit ḡ eos
habitu pauperis apparen
do: et in ſuam necem piur
gia ꝓuocando. Unde ait
virgiliuſ. Et iurgia codri.
Hunc athenienſes tanqȝ
deum ſacrificiorum hono-
e re coluerunt. Quarto lati
norum rege ſiluio enee fi-
lio: non de creuſa de qua
fuit aſcani⁹ qui tertius ibi
regnauit: ſed de lauinia la
tini filia quē poſthumū e-
f neaſ dr habuiſſe. Aſſyrioꝝ

lo īpoſitis: caſtra hoſtiū īgreditur vbi in turba obſiſtentium a milite quē falce ꝓuulnerauerat haſta int ficit. Cognito regis interitu dorēſes ſine plio diſcedūt atqȝ athenienſes virtute ducis ꝓ ſalute pātrie morti ſe offerentis bello liberant: de hoc dic h: p idez tpſ codr⁹ ⁊c. allegās ad hīlld virgilij in buccolicis egloga. v. Et iurgia codri ⁊c. e Quarto latinoꝝ ⁊c. Nō de regib⁹ latinoꝝ ꝙ p̄mus fuit latin⁹: ſcd9s eneas: terti⁹ aſcani⁹ q̄ ⁊ iuli⁹ quez genuit eneas ex creuſa vxore troiana: quart⁹ erat ſiluius poſthum⁹: q̄ ſilui⁹ dict⁹ ē: qz i ſilua caſualit natus ē: a q̄ ⁊ ſuccedētes reges cognominati ſūt ſiluij: dict⁹ ē ⁊ poſthum⁹: qz p⁹ mortez pris nat⁹ ē: hūc gēuit eneas ex lauinia filia latini. f Aſſyrioꝝ ⁊c. Nota ꝙ iſte rex aſſyrioꝝ quē vocat eneū i chronicis vocat thime⁹ cui⁹ āno. vij. defunct⁹ ē ſpeuſippus vltim⁹ rex ſicyonioꝝ: q̄ āno incepit melāth⁹ regnare athenienſib⁹: q̄ dr h. xvj. ⁊ erat pr codri. qd aūt h dicit fuiſſe tpe hely ꝯſonant cū euſebio. alij tñ q̄ in annotatione ānoꝝ ſequūt trāſlationē hieronymi dicūt hoc fuiſſe tpe ſanſonis.

Judic. 4

Virgili⁹ in buco.

Ca. XX
a M Or eiſdẽ
⁊c. In h̃
ca. forſan ↄſonat
cũ euſebio: tñ ſe-
q̃ntes tranſlatio
nẽ hieronymi po
nũt ſaulẽ regna-
re cepiſſe. xxix.
anno dorculi qui
erat. xxx. rex aſſy
rior̃: regnantib⁹
apud latinos. v.
rege a latio enea
ſiluio ⁊ apđ athe
nienſes codro.
b Dauid ſucceſ
ſit ⁊c. Nota etiã
q̃ hic vult ſauleȝ
regnaſſe. xl. ãnis
cũ dic̃ dauid ſuc-
ceſſit p⁹ annos a
ſaulis impio. xl.
anno. cum tñ eu-
ſebius non aſcri-
bat ei niſi annos
xx. ⁊ l'ra regũ tan
tũ duos. c
Cui⁹ tp̄e ⁊c. q̃d dic̃
tp̄e ſalomõis al-
bã ↄditã mirũ vi
det̃: q̃r ſm titum
liuiũ alba ↄdita
eſt. xxx. ãno ab in
3. Reg. 2 itio regni enee et
a ↄditiõe lauinij
ab aſcanio. Cum
igit̃ i p̄cedẽti ca-
pit'lo dicat aug⁹
q̃ aſcani⁹ regna-
uerit ante ſiluiuȝ
oportet q̃ alba con
dita fuerit añq̃
ſilui⁹ regñret. Cũ
aũt vt h̃ dr̃ ſilui⁹
regnauerit tp̄e hely
ↄdita eſt alba añ
illud tp̄s q̃ hely
ponit̃ ↄtempora
neus regni eius:
cũ quo nõ ſtat q̃
ↄdita fuerit alba
tp̄e ſalomonis: d
ↄditiõe aũt albe
ab aſcanio cõſo-
nat tit⁹ liuius eu
tropi⁹ ⁊ oẽs chro
nographi quos
ego vidi.

aũt viceſimo ⁊ nono eneo
⁊ melãtho athenienſiũ ſe-
ptodecimo: iudice aũt he-
breorũ hely ſacerdote: re
gnũ ſicyonior̃ ↄſumptuȝ
eſt: qđ p̄ annos nongẽtos
quinquagīta ⁊ nouẽ tradi
tur fuiſſe porrectum.
a M Or eiſdẽ p̄ Ca. XX
Nlõga tpa mẽorata re-
gnatib⁹ iſraelitar̃ regnuȝ
finito tp̄e iudicũ a ſaule re
ge ſumpſit exordiuȝ: quo
tp̄e fuit ſamuel pp̄ha. Ab
illo igit̃ tp̄e hi reges lati-
nor̃ eſſe ceperũt: quos co
gnominabant ſiluios: ab
eo qui filius enee p̄mus
dictus eſt ſiluius: ceteris
ſubſecutis ⁊ ꝓpria noīa im
ponebant: ⁊ hoc nõ defuit
cognomitũ: ſicut longe po
ſtea ceſares cognoīati ſũt
qui ſucceſſerũt ceſari Iu-
lio. Reprobato aũt ſaule
ne quiſq̃ ex eius ſtirpe re-
b gnaret: eoq̃ defuncto dã-
uid ſucceſſit in regnũ poſt
ãnos a ſaulis ip̄io q̃dragi
ta. Tũc athenieſes habe-
re deinde reges poſt codri
interitũ deſtiterũt: ⁊ magi-
ſtratus h̄re ceperũt admi-
niſtrãde reipublice. Poſt
dauid qui etiam ipe ſexa-
ginta regnauit ãnos: filius
eius ſalomõ rex iſraelitar̃
fuit: q̃ templũ illud nobiliſ
ſimũ dei hieroſolymitanũ
c condidit. Cui⁹ tp̄e apđ la
tinos ↄdita ẽ alba: ex qua
deinceps nõ latinor̃: ſʒ al-
banorũ reges appellari in
codẽ tñ latio ceperũt. Salo
moni aũt ſucceſſit fili⁹ ei⁹
roboã: ſb quo i duo regna
pp̄l's ille diuiſus eſt: ⁊ ſin-
gule ptes ſuos ſingulos re
ges h̄re ceperũt. Ca. XXI
L Atinũ poſt eneã quẽ
deũ fecerãt. xj. reges
habuit: q̃r null⁹ de⁹ factus
eſt. Auẽtin⁹ aũt qui duo-
decimo loco eneã ſequit̃:
cũ eſſet ꝓſtrat⁹ in bello: et
ſepultus in eo mõte q̃ etiã
nũc eius noīe nũcupat̃: de
orum taliũ quales ſibi faci
ebant nũero eſt additus.
Alij ſane noluerũt eũ in ꝑ
lio ſcribere occiſum: ſʒ non
cõparuiſſe dixerũt: nec ex ei⁹
vocabulo appellatũ mon-
tem: ſʒ ab aduentu auiũ di
ctũ eẽ auẽtinũ. Poſt hũc
nõ eſt de⁹ fact⁹ in latio ni-
ſi romul⁹ ↄditor rome. In
ter iſtũ aũt ⁊ illũ regeſ repi
unt̃ duo: quor̃ p̄m⁹ eſt vt
virgiliano eũ v̄ſu eloquar
Proxim⁹ ille ꝓcas troiane
b glia gentis. Cui⁹ tp̄e q̃r iã
quodãmodo roma ꝑturie
batur: illud oĩm regnoruȝ
maximũ aſſyrior̃ finẽ tan-
te diuturnitatis accepit.
Ad medos quippe trãſla-
c tũ eſt poſt ãnos ferme mil-
le trecẽtos q̃nq̃: vt etiã be
li qui ninum genuit: ⁊ illic
puo ↄtentus imp̄io p̄rim⁹
d rex fuit: tpa cõputet̃. Pro-
cas aũt regnauit añ amu-
liũ. Porro amuli⁹ fratris
ſui numitoris filiã rheã no
mine q̃ etiaȝ ilia vocabat̃
romuli matrẽ veſtalẽȝ vir-
ginẽ fecerat: quã volũt de
marte geminos cõcepiſſe:
iſto mõ ſtuprũ ei⁹ honorã-
tes vel excuſantes: ⁊ adhi
bentes argumentũ qđ in-
fantes expoſitos lupa nu-
triuerit. Hoc eñ genus be
ſtie ad martẽ exiſtimãt ꝑti
nere: vt videlicet ideo lu-
pa credat̃ admouiſſe vbe-
ra paruulis: quia filios do
mini ſui martis agnouit:
q̃uis ñ deſint qui dicãt cũ
expoſiti vagiẽtes iacerent
a neſcio q̃ p̄muȝ meretrice
fuiſſe collectos: ⁊ p̄mas ei⁹
ſuxiſſe mãmillas. Meretri
ces ãt lupas vocabãt: vñ
etiã nũc turpia loca ear̃ lu

Ca. XXI
a L Atinũ poſt ene
am ⁊c. h̃ dic̃ q̃
latin. i. latior̃ regnũ
vel albanor̃ habuiſ-
ſe poſt eneã. xj. reges
quor̃ nll's de⁹ fact⁹ ẽ
quor̃ p̄m⁹ erat aſca-
nius: ſcđus ſilui⁹ po-
ſthum⁹: terti⁹ eneas
ſilui⁹: q̃rtus latin⁹ ſil
uius: quint⁹ alba ſil-
ui⁹: ſext⁹ apis ſm ti-
tũ liuiũ. ſm eucriſiũ
euſip⁹ vel anſemus.
ſeptim⁹ apis. octau⁹
carpetic⁹. non⁹ tybe-
rius: decim⁹ agrippa
vndecim⁹ arem⁹: p⁹
quẽ duodecim⁹ auẽ-
tin⁹ regnauit: de q̃ dicit Eneid. 7
q̃ ſm aliq̃s deor̃ nu
mero aſcript⁹ eſt: p⁹
hũc p̄mo regnauit
ꝓcas de quo allegat
v̄ſũ virgilij. vij. enei
dos. p̄rim⁹ ille ꝓcas
troiane gloria gẽtis.
b Cui⁹ tp̄e ⁊c. dicit
aug⁹ t̃minatũ regnũ
aſſyrior̃ ⁊ tranſlatuȝ
ad medos regnante
ꝓca. Sed ſm alios
chronographoſ ãno
tatur hec tranſlatio
facta anno. xxvj. auẽ
tini. c Poſt ãnos
ferme ⁊c. hic dicit re-
gnum aſſyriorũ du-
raſſe. M. ccc. v. ãnis
computando ab ini-
tio regni beli. Com-
putando vero ab ini-
tio regni nini fuerũt
ſm bedam anni. M.
ccxl. d Procas
autem ⁊c. Nota etiã
q̃ poſt procã regna-
uit amulius expulſo
ſm titum liuium nu-
mitore fratre ei⁹ ma-
iore: cui⁹ etiam om-
nem p̄olem maſculi
nã occidit amuli⁹: fi-
liã v̄o ei⁹ rheaȝ: vt ei
ſpem p̄lis adimeret
v̄ginẽ veſtalẽ fec̃ vt
h̃ dr̃: ⁊ ſm titũ liuiuȝ
ab vrbe ↄdita lib. j.
cõpreſſa veſtal' ad a-
q̃s geminũ ꝑtum cũ
edidiſſet ſeu ita rata:
ſeu q̃r de⁹ auctor cl'pe
honeſtior erat martẽ
ꝑcepte ſtirpis patrẽ.

nuncupat: vñ dicit hic quã volunt de matre geminos rc. Refert etiã idẽ tit⁹ liui⁹ qd etiã tenet fama: cũ fluctuantẽ alueũ quo expositi erãt pueri tenuis in sicco aqua destituisset: lupã sitientẽ ex mõtib⁹ q̃ circa sũt ad puerilẽ vagitũ cursũ flexisse eã adeo initẽ sbmissas infantib⁹ pbuisse mãmas: vt lingua lãbẽtes pueros magister regij pecoris inuenerit. Vñ r h dic r ad h adhibẽtes. s. q erant filij mart argumẽtũ q infantes expositos lupa nutrierit. Scdʒ vo titũ liuiũ vbi supferẽ a faustulo: sic eñ vocat mgr regij pecoris ad stabula laurentios pueros educãdos datos: sũt qui laurẽtiã vulgato corpore. scʒ q meretrix erat lupã vocatã putãt: inde locuʒ fabule ac miraclo datũ: vñ dicit hic: quis nõ desint. e Qui eos i aquã pijci crudeliter iusserat rc. sm titũ liuiũ nec dij nec hoies aut ipam vginẽ vestalẽ aut stirpẽ a crudelitate regia vẽdicabant: sed sacerdos. s. rhea vl' ilia vincta in custodiã dat: pueros i pfluentẽ aquã mitti iubet. f Amulio successit rc. nota q amulio successit in regnum frater ei⁹ numitor. Romul⁹ eniʒ sm titũ liuiuʒ iussis certo tpe ad regiã venire pastorib⁹ r ad regẽ amuliũ impetum fac: r a domo numitoris alia cõpata manu rem⁹ adiuuat ita regẽ obtrũcant. Numitor postq̃ ppetrata cede iuuenes ad se pgere vidit gratulãtes extẽplo aduocato cõsilio scelera i se fratr originẽ nepotũ vt geniti: vt educati: vt cogniti eẽnt: cedẽ deinceps tyrãni seq eius auctorẽ ondit. Iuuenes p ptionem ingressi amuliũ regẽ salutãt ita numitori re pmissa romulũ remũq cupido cepit in his locis vbi expositi educatiq erãt vrbis cõdẽde. s. rome de qua hic dicit. Numitoris pmo ãno cõdita est roma. cui⁹ terminos describẽs solinus libro pmo dic q incipit a silua q̃ est area apollinis et ad supcilium scalarũ cari habet tminũ vbi faustuli erat tuguriũ. Ca. XXII

panaria nũcupãt. Et eos postea ad faustulũ puenisse pastorẽ: atq ab eius acca vxore nutritos: q̃q si ad e arguẽdũ hoiẽ regẽ: q eos in aquã pijci crudelit iusserat: eis infantib⁹ p q̃s tãta ciuitas cõdẽda fuerat d aq̃ diuinit⁹ liberatis: p lactantẽ ferã deus voluit sbueni f re qd mir est. Amulio successit i regnũ latiale frater ei⁹ numitor au⁹ romuli: cuius numitoris pmo ãno cõdita ẽ roma: ac p h cũ suo deinceps id est romulo nepote regnauit. Ca. XXII

a Nam altissima tũc cõdita ẽ ciuitas roma velut altera babylõ r velut prioris filia babylonis p quã deo placuit orbẽ debellare terrarũ: r in vnã societatem reipublice legumq pductũ lõge lateq pacare. Erãt eñ iam ppli validi r fortes: r armis gẽtes exercitate q̃ nõ facile cederent r quas opus esset ingentibus periculis r vastatione vtrinq nõ pua: atq horrẽdo labore supare. Naʒ qñ a regnũ assyrioꝝ totaʒ pene asiã subiugauit: licet bellãdo sit factum: nõ tñ multuʒ asperi r difficilib⁹ bellis fieri potuit: q rudes adhuc ad resistẽdum gẽtes erãt: nec tã multe vl' tam magne. b Siquidẽ post illud maximum atq vniuersale diluuiũ: cũ in arca noe octo soli hoies euaserũt: anni non multo ampli⁹ q̃ mille trãsierant: qñ ninus asiam totam excepta india subiugauit. Roma vo tot gentes orientis et occidentis quas imperio romano sbditas cernimus: non ea celeritate ac facilitate perdomuit: quoniam paulatim i crescendo robustas eas r bellicosas quaquauersum c dilatabatur inuenit. Tẽpore igitur quo roma condita est: populus israel habebat in terra promissiõis annos septingẽtos decem r octo. Ex quibus viginti septẽ ptinent ad iesum naue: de inde ad tps iudicũ trecẽti viginti nouẽ. Ex quo aũt ibi reges esse ceperant anni erant trecẽti sexaginta duo. Et rex tunc erat in iuda cui⁹ nomẽ erat achaʒ vel sicut alij putant qui ei successit ezechias: quẽ quidẽ cõstat optimum r pijssimũ regeꝝ romuli regnasse tẽporibus. In ea vero his tempoꝝ hebraici populi parte q̃ appellabat israel regnare ceperat osee. Ca. XXIII

a Eodem tempore nonnulli sibyllã erythreã vaticinataʒ ferũt. Sibyllas aũt varro pdit plures fuisse nõ vnam.

a Nam altissima tũc cõdita rc. hic nota q inquãtũ dic q regnũ assyrioꝝ totaʒ fere asiã subiugauit: h factũ est p ninũ regẽ assyrioꝝ scdm: vt patʒ sup libro. ij. b Siqdẽ p⁹ illud rc. Qd dic de diluuio vsq ad hãc sbiugationẽ trãsisse ãnos. M. itelligẽdũ ẽ sm trãslationeʒ. lxx. sm. n. trãslatõʒ hiero. ñ i uenitur a diluuio vsq ad natiuitatẽ abrae nisi tantũ anni. ccxcij. d quib⁹ subtractis xxxij. ãnis q̃bus hec sbiugatio annotat i chronic pcessisse natiuitatẽ abrae remanẽt a diluuio vsq ad hanc subiugationẽ asie factã p ninũ tantum anni. cclviij. c Tẽpore igit quo rc. cõputatiõe ãnoꝝ quã ponit: sequit trãslationẽ. lxx. sicut in pcedẽtib⁹: sm vo trãslationem hieronymi nõ dicũt filij israel habitasse i terra pmissiõis añ vrbẽ cõditã nisi sexcẽtis nonagintaset annis: q iosue cui⁹ annos scriptura nõ determiat ascribuntur ãni. xxvj sm iosephum. r eos qui sequunt translationẽ hieronymi. Iudicibus aũt. xij. quorũ vnus erat samson. cccxix. vt patet per magistrũ in historij quib⁹ additis. xl. annis heli: r. xij. samuelis: habent. ccclj. ab initio vo regum sequẽdo cõputationẽ cõcinque sauli. xx. annos attribuit vsq ad primuʒ annum achaʒ. sm translationẽ hieronymi non inueniuntur nisi anni. cccxxxix. qui faciunt sexcentos nonaginta annos: tamen in chronicis nostris non concordamus cum ista computatione ãnorum pter rationes ibi positas quas recitare nimis esset plixum. Ca. XXIIII

Gen. 7

a Eodẽ tpe rc. In h ca. agit de sibylla erythrea: r est notabile capitlm nec indiget expositione,

Hęc ſane erythrea ſibylla q̄dā de xp̄o ma-
nifeſta ↄſcp̄ſit. quę etiā nos pri⁹ i latina lin
gua v̄ſibus male latinis ⁊ nō ſtantib⁹ legi-
m⁹: ꝑneſcio cui⁹ interp̄tis iperitiā ſicut p⁹
cognouim⁹. Nā vir clariſſim⁹ flactian⁹ qui
etiā ꝓcōſul fuit hō faciliime facūdię multę
q̄ꝫ doctrinę: cū de xp̄o colloqueremur: grę
cū nobis codicē ꝓtulit: carmia eſſe dicēs
ſibyllę erythreę vbi oſ̄dit quodā loco i ca
pitib⁹ v̄ſuū ordinē lr̄aꝝ ita ſe hn̄tē: vt hec i
eo v̄ba legerēt. Jeſus xp̄os: theu hyos ſo
ter: qd̄ ē latine: ieſus xp̄s dei fili⁹ ſaluator.
Hi aūt v̄ſus q̄ꝝ p̄me lr̄e iſtū ſenſū quē dixi
mus reddūt: ſic eos q̄dā latin⁹ extantibus
v̄ſib⁹ eſt interp̄tat⁹ hec ↄtinent.
Judicij ſignū tellus ſudore madeſcet.
E celo rex adueniet ꝑ ſęcla futurus.
Scilicet in carnē p̄ſens vt iudicet orbē.
Vn̄ deū cernēt incredulus atq̄ꝫ fidelis.
Celſuꝫ cū ſctis: ęui iā termino in ipſo.
Sic aię cū carne aderūt: q̄s iudicet ipſe.
Cū iacet incult⁹ dēſis in vepꝛib⁹ orbis.
Reijciēt ſimulachra viri: cūctā q̄ꝫ gazam.
Exuret terras ignis: pontūq̄ꝫ polūq̄ꝫ
Inq̄rens: tetri portas effriget auerni.
Sanctoꝝ ſ3 eīn cūcte lux libera carni
Tradēt: ſontes ęterna flāma cremabit.
Occultos act⁹ retegēs: tūc q̄ſq̄ꝫ loquet̄
Secreta: atq̄ꝫ de⁹ reſerabit pectora luci.
Tūc erit ⁊ luct⁹: ſtridebūt dentib⁹ om̄es.
Eripit̄ ſolis iubar: ⁊ chor⁹ interit aſtris.
Soluet̄ cęlū: lūaris ſplēdor obibit.
Deijciet colles: valles extollet ab imo.
Nō erit in reb⁹ hoim ſublime vel altum.
Iā ęquāt̄ cāpis mōtes ⁊ cerula ponti.
Oia ceſſabūt: tellus ↄfracta ꝑibit.
Sic ꝑiter fontes torrent̄: flumiaq̄ꝫ igni.
Et tuba tūc ſonitū triſtē dimittet ab alto
Orbe: gemēs facin⁹ miſeꝝ variosq̄ꝫ labores
Tartareūq̄ꝫ chaos mōſtrabit t̄ra dehiſcēs.
Et corā h̄ dn̄o reges ſiſtent̄ ad vnū.
Recidet e cęlo: ignisq̄ꝫ ⁊ ſulphuris amnis.
In his latinis v̄ſib⁹ de gręco vtcūq̄ꝫ trāſ
latis ibi nō potuit ille ſenſus occurrere qui
cū fit lr̄e que ſūt in eoꝝ capitib⁹ ↄnectunt̄:
vbi. y. lr̄a in gręco poſita eſt: q2 nō potue-
rūt latina v̄ba inueniri q̄ ab eadē lr̄a inci-
perēt: ⁊ ſententię ↄuenirēt. Hi aūt ſūt v̄ſus
tres: q̄ntus ⁊ octauuſdecimus et nonuſde-
cim⁹. Deinde lr̄as q̄ ſunt in capitibus om
niū v̄ſuū ↄnectētes: hoꝝ triū q̄ ſc̄pte ſūt nō
legam⁹: ſ3 ꝓ eis. y. lr̄am tā͞q̄ꝫ in eiſdē locis
ip̄a ſit poſita recordemur: ⁊ exp̄mit̄ in q̄nq̄ꝫ
v̄bis: ieſus xp̄s dei fili⁹ ſaluator: ſ3 cū gręcę
h̄ dicit̄ nō latine. Et ſūt v̄ſus viginti ⁊ ſeptē:
q̄ numer⁹ q̄drātū ternariū ſolidum reddit.
Tria eīn ter ducta fiūt nouē. Et ip̄a nouē3
ſi ter ducant̄ vt ex lato in altū figura ↄſur-
gat: ad viginti ⁊ ſeptē ꝑueniūt. Hoꝝ auteꝫ
gręcoꝝ q̄nq̄ꝫ v̄boꝝ q̄ ſūt: ieſus xp̄os theu.
hyos. ſoter: qd̄ eſt latine: ieſus xp̄s dei fili⁹
ſaluator: ſi p̄mas lr̄as iūgas erit ichthys
id eſt piſcı̄: i q̄ noīe myſtice itelligit̄ xp̄s: eo
ꝙ in h⁹ mortalitatis abyſſo: velut i aquaꝝ
ꝓfunditate viu⁹: hoc eſt ſine peccato eē po
tuerit. Hęc āt ſibylla ſiue erythrea: ſiue vt
q̄dā magis credūt cumana: ita nihil habet
in toto carmie ſuo cui⁹ exigua iſta ꝑticula
eſt ꝙ ad deoꝝ falſoꝝ ſiue fictoꝝ cultuꝫ ꝑti-
neat: q̄nimo ita etiā ↄ̄ eos ⁊ ↄ̄ cultores eoꝝ
loquit̄: vt in eoꝝ nūero deputāda videat̄:
q̄ ꝑtinēt ad ciuitatē dei. Inſerit etiā lactan
tius opi ſuo q̄dā de xp̄o vaticinia ſibyllę:
q̄uis nō exprimat cui⁹. Sꝫ q̄ ſigillatim ip̄e
poſuit: ego arbitrat⁹ ſū ↄiūctim eſſe ponē-
da: tan͞q̄ꝫ vnū ſit ꝓlixū: q̄ ille plura cōmē-
rauit ⁊ breuia. In man⁹ iniq̄s inq̄t infide-
liū poſtea veniet: ⁊ dabūt deo alapas ma-
nib⁹ iceſtis: ⁊ impurato ore expuēt venena
tos ſputos. Dabit v̄o ad v̄bera ſimplicit̄
ſanct dorſum. ⁊ colaphos accipiens tace-
bit: ne q̄s agnoſcat qd̄ v̄bū vl̄ vn̄ venit vt
inferis loq̄t: ⁊ corona ſpinea coronet̄. Ad
cibū aūt fel: ⁊ ad ſitim acetū dederūt: in ho-
ſpitalitate hāc mōſtrabūt mēſam. Ip̄a eīn
iſipiēs gēs tuū deū nō intellexiſti: ludēteꝫ
mortaliū mētib⁹: ſ3 ſpinis coronaſti: ⁊ hor-
ridū fel miſcuiſti. Tēpli v̄o velū ſcindet̄: et medio die nox erit tenebroſa nimis in tri- Math. 27
b⁹ horis: ⁊ morte moriet̄ trib⁹ dieb⁹ ſomno
ſuſcepto. Et tūc ab inferis regreſſus ad lu
cē lętā veniet: p̄m⁹ reſurrectiōis principio
reuocat⁹ oſtenſo. Iſta lactanti⁹ carptim ꝑ
iterualla diſputatōis ſuę: ſicut ea poſcere
videbant̄: q̄ ꝓbare intenderat: adhibuit te
ſtimonia ſibyllina: q̄ nos nihil interponen
tes: ſ3 i vnā ſeriē ↄnexa ponētes: ſol⁹ capiti-
bus: ſi tn̄ ſcp̄tores deinceps ea ſeruare nō
negligāt: diſtiguēda curauim⁹. Nōnulli ſa-
ne erythreā ſibyllā n̄ romuli ſ3 belli troiani
tp̄e fuiſſe ſcripſerūt.

Ca. XXIIII

Capitulū XXIIII

Eo de romulo ⁊c̄. In h̄ ca. dicit thaletem mileſium vnū de ſeptē ſapiētibus tempore romuli fuiſſe

Eodē romulo regnāte thales mileſi-
us fuiſſe ꝑhibet̄: vnus e ſeptē ſapiē-
tib⁹: q̄ p⁹ theologos poetas in q̄b⁹ orphe⁹
maxie oim nobilitat⁹ eſt: ſophos appellat⁹
eſt: qd̄ eſt latine ſapiēs. Per idē tp̄s decē3

quorum tn̄ fama ſci
pue fuiſſe nōt. cxliij.
annis poſt vrbē ꝯdi
tam. Sꝫ q̄uis fama
eoꝝ tūc ꝑcelleret nō
tn̄ oportet ꝙ ꝯtēpo
ranei fuerint: ſꝫ ꝙ eo
rū auctoritas ꝑ cete
ris tūc cepit eē famo
ſa: q̄uis aliter videa
tur ex h̄ ꝙ narrat va
leri⁹ maxim⁹ li. iiij. d̄
moderatiōe: de men
ſa aurea inuenta a pi
ſcatorib⁹ quā oblā
tā thaleti mileſio ipe
renuit ⁊ tandē ꝑ alioſ
quiq̄ꝫ refutatā obla
ta eſt ſoloni qui ſacra
uit eam apollini ex q̄
videt̄ eos ꝯtēpora
neos fuiſſe. b
Mortuū romulum
⁊c. De morte romu
li ⁊ quō putat⁹ eſt de
us dictū eſt ſup̄ li. ij.
ca. xv. c Ut cice
ro magnis ⁊c. Nota
de cicerone qui ea q̄
hic dicuntur videtur
dixiſſe in libris de re
publica vbi ⁊ memo
rat de eclipſi que in
morte romuli ꝯtigit.
d Regnauit d̄inde
⁊c. Succeſſit aūt vt
hic dicit̄ romulo nu
ma pompili⁹ qui vt
narrat tit⁹ liui⁹ pluri
mū ſacris deoꝝ inſti
tuēdis idulſit: vt ipe
i ſpeciali ꝓſequitur.
Propter qd̄ dicit h̄
aug⁹ ꝙ illā. ſ. roma
nam ciuitatē putaue
rat numeroſitate de
orum ꝑfecto falſorū
muniendā. e Hoc
regnāte ⁊c. Nota ꝙ
dicit hic de initio re
gni manaſſe qui ce
pit regnare vt anno
tauim⁹ i chronicꝭ an
no nūc. viij. f Sa
miā fuiſſe. Sibylla
ſamia apud quoſdā
putat̄ fuiſſe ꝯtempo
ranea pythagore.

trib⁹ que in diuiſione pplī
vocati ſunt iſrael: debella
te a chaldeis ⁊ i eas terras
captiue ducte ſūt: remanē
tib⁹ in iudea trā duab⁹ illiſ
tribub⁹ que noīe iude vo
cabant̄: ſedē q̄ꝫ regni habe
b bāt hieruſalē. Mortuū ro
mulū cū ⁊ ipē nō cōparu
iſſet: i deos qd̄ ⁊ vulgo no
tiſſimū ē: retulere romani.
qd̄ vſq̄ꝫ adeo iam fieri de
ſierat: nec poſtea niſi adu
lādo nō errādo factū ē tē
c porib⁹ ceſaꝝ: vt cicero ma
gnis romuli laudib⁹ tribu
at: qd̄ nō rudib⁹ ⁊ indoctꝭ
tpib⁹: qñ facile hoīes falle
bant̄: ſꝫ iā expolitis ⁊ eru
ditis meruit hos hono
res: quāuis nōdū efferbue
rat ac pullulauerat phi
loſophoꝝ ſubtilis ⁊ acuta
loquacitas. Sꝫ etiā ſi po
ſteriora tempora deos ho
mines mortuos nō inſtitu
erūt: tn̄ ab antiquis inſtitu
tos colere vt deos: ⁊ habe
re nō deſtiterunt: quin eti
am ſimulachris que vete
res nō habebāt auxerunt
vane atq̄ꝫ impie ſupſtitio
nis illecebrā: id efficiētib⁹
imundis in coꝝ corde de
monib⁹: ꝑ fallacia q̄ꝫ ora
cula decipientib⁹ vt fabu
loſa etiam crimina deoꝝ: q̄
iā vrbaniore ſeculo nō fin
gebantur: ꝑ ludos tn̄ i eo
rūdē falſoꝝ numinū obſe
d quiū turpiter agerent̄. Re
gnauit deinde numa poſt
romulū. qui cū illam ciui
tatem putauerit deoꝝ ꝑfe
cto falſoꝝ nūeroſitate mu
niendā: in eandē turbā re
ferri mortu⁹ ipe nō meruit
tanq̄ꝫ ita putatus ſit celuꝫ
multitudine numinū cōſti
paſſe: vt locū ibi repire nō
e poſſet. Hōc regnāte rome
⁊ apud hebreos i initio re
gni manaſſe a quo impio

rege ꝓpheta Eſaias phi
f betur occiſus: ſamiā fuiſſe
ſibyllam ferūt. Ca. XXV
a Regnānte vero apud
hebreos ſedechia: et
apud romanos tarquinio
priſco: q̄ ſucceſſerat anco
marcio: duct⁹ eſt captiuus
in babyloniā popul⁹ iude
oꝝ euerſa hierlm̄ ⁊ templo
illo a ſalomone ꝯſtructo.
Increpātes eñ eos ꝓphe
te de iniquitatib⁹ ⁊ ipieta
tib⁹ ſuis: hec eis ventura
ꝑdixerant: maxie hieremi
as qui etiā numerū defini
b uit annoꝝ. Eō tpe pittac⁹
mityleneus alius e ſeptem
ſapientibus fuiſſe ꝑhibet̄.
Et quinq̄ꝫ ceteros qui vt
ſeptē numerent̄: thaleti quē
ſupra cōmemorauimus: ⁊
huic pittaco adduntur: eo
tempore fuiſſe ſcribit euſe
bius: quo captiuus dei po
pulus in babylonia tene
batur. Hi ſunt autē: ſolon
athenienſis: chilon lacede
monius: periander corin
thius: cleobolus lydius:
bias prieneus. Omnes hi
ſeptem appellati ſapiētes
poſt poetas theologoſ cla
ruerunt: quia genera vite
quedam laudabilia ꝑſta
bant hominibus ceteris: ⁊
moꝝ nonnulla precepta
ſententiarum breuitate cō
plexi ſunt. Nihil autē mo
numentoꝝ quod ad litte
ras attinet poſterꝭ relique
c runt: niſi quod ſolon quaſ
dam leges athenienſibus
dediſſe ꝑhibetur. Thales
vero phyſicus fuit: ⁊ ſuoꝝ
dogmatū libros reliquit.
Eo captiuitatꝭ iudaice tē
d pore ⁊ anaximāder: ⁊ ana
e ximenes: et xenophanes
phyſici claruerunt. Tunc
f et pythagoras ex quo ce
perunt appellari philoſo
phi. Ca. XXVI

Capi. XXV
a Regnāte ve
ro apō ⁊c.
In hoc ca. dicꝭ ꝙ
regnāte tarq̄nio
priſco duct⁹ eſt
ppl̄s iudeoꝝ i ba
bylōiā qd̄ i chro
nicis nr̄is innuē
do trāſlatiōi hie
ronymi. ex dictiſ
bede ānotauim⁹
ꝯtigiſſe. iiij. āno
regis ſeruij tulli
qui imediate ſuc
ceſſit tarq̄nio pri
ſco. b Eodēꝫ
tpe pittacus ⁊c.
Conſequēter cō
memorat. vij. ſa
piētes q̄s euſebi
us vult fuiſſe tpe
captiuatiōis q̄
uis vt videt̄ no
lit eos fuiſſe ꝯtē
poraneos: De q̄
dictū eſt ca. pri
mo. c Niſi ꝙ
ſolon ⁊c. dic ꝙ ſo
lon leges dedit
athenienſib⁹ pro
quib⁹ miſerūt ali
qñ romāi. vt pa
tet ꝑ titū liuiū de
vrbis origine li
bro. iij. ⁊ ex eis
extraxerūt leges
xij. tabularum.
d Anaximan
der ⁊c. Nota vt
ptꝫ ſupra. li. viij.
anaximander di
ſcipul⁹ erat thale
tis mileſij: anaxi
menes xo diſci
pul⁹ anaximādri
e Xenophanes
⁊c. De xenopha
ne nihil mihi qd̄
legerim occurrit
niſi ꝙ ſcpſit d̄ eo
cicero libro ꝑ de
natura deoꝝ di
cēs: xenophāes
mēte adiūcta oē
p̄terea qd̄ eēt īfi
nitū deū voluit
eē. f Pytha
goraſ fuit tpe cā
byſ q̄ ſucceſſit cy
ro. Ex dictꝭ etiā
ſolini videt̄ fuiſſe
tpe bruti q̄ p̄m⁹
ꝯſul erat p⁹ reges
exactos ⁊ expul
ſos.

Per idē temp⁹ ꝛc. In h̄ ca. qđ đ: dilatū ē op⁹ vſq; ad dariū intelligendum eſt de dario filio iſtaſpiſ q̄ cepit regnare pſis anno ab vrbe cōdita xxxiij. ¶ b Per ideʒ tpſ. ſcilicʒ q̄ impedita ē edificatio templi. etiam illa geſta ſūt q̄ ſcripta ſūt in libro iudith ſcʒ tpe cābyſis ſecūdi regꝭ pſaruʒ q̄ ꝛ ibi đ nabuchodonoſoꝛ. ¶ c Sb dario ḡ rege pſaꝝ. ſ. ānis lxx. impletis ꝛc. nota q̄ pm⁹ rex romanoꝝ fuit romulus ſcđus numa. terti⁹ tullus. q̄rtus ancuſ q̄nt⁹ priſcus tarquini⁹. ſextuſ ſerui⁹ tullus. ſeptim⁹ tarquini⁹ ſupb⁹ de cuius expulſiōe patet ſup lib. iij. ca. xv.

Cap. XXVII

Tempora igiꝭ ꝛc. in h̄ ca. nota q̄ procas

Per idē tps cyrus rex pſaruʒ q̄ etiā chaldeis ꝛ aſſyrijs imꝑabat: relaxata aliq̄nta captiuitate iudeoꝝ: q̄nquaginta milia hominū ex eis ad iſtaurādū tēplū regredi fecit. A quib⁹ tantū pma cepta fundamina ꝛ altare ꝯſtructuʒ ē: Incurſātib⁹ aūt hoſtib⁹ nequaq̄̄ ꝓgredi edificādo valuerūt: a dilatū b q; opus ē vſq; ad dariuʒ. Per idē tps etiā illa ſūt geſta q̄ cōſcripta ſūt in libro iudith: quē ſane i canone ſcripturarum iudei nō rece‑ c piſſe dicūꝭ. Sub dario ergo rege pſarū impletis ſeptuaginta annis q̄s hieremias ꝓpheta p̄dixerat: reddita ē iudeis ſoluta captiuitate libertas: regnāte romanoꝝ ſeptimo rege tarq̄nio. Quo expulſo etiam ipi a regū ſuorum dn̄atione liberi eſſe ceperūt. Vſq; ad h̄ tēp⁹ ꝓphetas habuit popul⁹ iſrael: qui cum multi fuerint: paucoꝝ ꝛ apud iudeos: ꝛ apud nos canonica ſcripta retinentur. De q̄b⁹ me aliq̄ poſiturum ꝓmiſi in h̄ libro cum claudere ſupioꝛē: qđ iā video eſſe faciendū.

¶ Ca. XXVII

a Tempora igiꝭ eoꝝ vt poſſimus aduertere: in anteriora paululum recurramꝰ. In capite libri oſee ꝓphete q̄ prim⁹ in duodecim ponīꝭ: ita ſcriptū ē. Verbū dn̄i qđ factū ē ad oſee in dieb⁹ ozie: ionathā: ꝛ achaʒ: ꝛ ezechie regū iuda. Amos q̄ʒ in dieb⁹ ozie regis ꝓphetaſſe ſe ſcribit. Addit etiā hieroboā regē iſrael q̄ ꝑ eoſdem dies fuit. Nec nō eſaias fili⁹ amos ſiue ſupradicti ꝓphe: ſiue qđ magis ꝑbibeꝭ alteri⁹: q̄ n̄ ꝓpheta eodē nomine vocabaꝭ: eoſdē reges q̄ttuoꝛ q̄s poſuit oſee i capite libri ſui ponit: q̄rū diebus ſe ꝓphetaſſe ploq̄tur. Micheas etiā eadē ſue ꝓphetie cōmemorat tpa poſt dies oſee. Nā tres q̄ ſequūꭥ reges noiat: q̄s ꝛ oſee noiauit. Ioathā ꝛ achaʒ ꝛ ezechiā. Hi ſūt q̄s eodē tpe ſimul ꝓphetaſſe ex eorum lr̄is inueniꭥ. His adiūgiꭥ ionas eodeʒ ozia rege regnāte ꝛ iohel: cū iā regnaret ioathan q̄ ſucceſſit ozie. Sʒ iſtorū ꝓphetaꝝ duorū tpa in chronicis nō in eorū libris potuimꝰ inuenire: qm̄ de ſuis dieb⁹ tacēt. Tēdūꭥ aūt hi dies a rege latinoꝝ proca ſiue ſupiore auētino vſq; ad regeʒ romulū iā romanū: vel etiaʒ vſq; ad regni pmordia ſucceſſoris ei⁹ nume pōpilij. Ezechias q̄ppe rex iuda ad ei⁹ tpa vſq; regnauit: ac ꝑ h̄ ꝑ ea tpa iſti velut fōtes ꝓphetie pariter erupert: qn̄ regnū defecꭥ aſſyrioruʒ: cepitq; romanoꝝ: vt ſcʒ queadmodū regni aſſyrioꝝ pmo tpe extitit abraam cui ꝓmiſſiones aptiſſime fierēt in eius ſemine bn̄dictionis oīm gentiuʒ: ita in occidentalis babylonis exordio: q̄ futurat xp̄s imperāte regnatur⁹: in q̄ implerenꭥ illa ꝓmiſſa oracula ꝓphetarū nō ſolū loquentiū verūetiaʒ ſcribentiū in tante rei future teſtimoniū ſoluerenꭥ. Cū eni ꝓphete nunq̄ fere defuiſſent populo iſrael ex q̄ ibi reges eē ceperūt: in vſū tm̄modo eorū fuere: nō gentium. Quādo autēʒ ſcriptura manifeſtius ꝓphetica cōdebaꭥ que gētibus q̄nq; ꝓdeſſet: tūc oportebat incipere: quādo cōdebaꭥ hec ciuitas q̄ gentibus imperaret.

¶ Ca. XXVIII

Osee igiꭥ ꝓpheta q̄ꝗ̄ to ꝓfūdius quidē loquiꭥ: tāto operoſi⁹ penetraꭥ. Sʒ aliquid inde ſumenduʒ eſt: ꝛ hic ex noſtra ꝓmiſſione ponendū. Et erit inq̄t in loco quo dictū ē eis: nō popul⁹ meus vos: vocabūꭥ ꝛ ipſi filij dei viui. Hoc teſtimoniū ꝓpheticuʒ de vocatione populi gentiū: q̄ prius nō ꝑtinebat ad deū: etiā apoſtoli itellexerūt. Et q̄ ipe q̄ʒ populus gentiuʒ ſpiritaliter eſt in filijs abrae: ac ꝑ hoc recte diciꭥ iſrael: ꝓpterea ſequiꭥ ꝛ dicit. Et cōgregabunꭥ filij iuda: ꝛ filij iſrael in idipſum: ꝛ ponent ſibi principatum vnū: ꝛ aſcēdūt a terra. Hoc ſi adhuc velimus exponere: eloquij ꝓphetici obtūdeꭥ ſapoꝛ. Recolaꭥ tn̄ lapis ille angularis: et duo illi parietes: vnus ex iudeis: alter ex gentib⁹: ille nomine filioꝝ iuda: iſte nomine filiorū iſrael: eidē vni principatui ſuo in idipſū innitentes: ꝛ aſcēdētes agnoſcanꭥ i terra

fili⁹ auētini auus romuli cepit regnare āno. xv ozie regis iuda. cui⁹ tpe ceperūt pmo ꝓphare ꝓphe illi q̄ nō tm̄ populo proprio. ſ̄ etiam gentib⁹ ſaluteʒ ꝓphabāt. Nō q̄ regnū aſſyrioꝝ defecit āno. xxviij. regis auētini.

Hiere. 25

Oſee. j

Amos. j

Michee. j

Oſee. j

Ibidem

Iſtos aũt carnaliter iſraelitas: qui nũc no
lũt credere in xp̄m poſtea credituros. id ē
filios eorũ: nã vtiq; iſti in ſuũ locũ moriē-
Oſee.3 do trãſibũt: idē ꝓpheta teſtat̄ dicēs. Quo
niã dieb⁹ multis ſedebũt filij iſrael ſine re-
ge: ſine principe: ſine ſacrificio: ſine altari:
ſine ſacerdotio. ſine manifeſtatiõib⁹. Quis n̄
videat nũc ſine iſt' ee iudeos: Sʒ qd adiũ
Ibidem gat audiam⁹. Et poſtea inqt reuertent̄ filij
iſrael ꝛ inquirēt dñm deũ ſuũ: ꝛ dauid re-
gē ſuũ: ꝛ ſtupeſcēt in dño ꝛ in bonis ipſi⁹ i
nouiſſimis dieb⁹. Nihil ē iſta ꝓpheta ma
nifeſti⁹: q̄ dauid regis nomine ſignificatus
Roma.j intelligit̄ xp̄s: qꝛ factus ē ſic dicit ap̄lus ex
ſemine dauid ſecũdũ carnē. Prenũciauit
iſte ꝓpheta etiã tertia die xp̄i reſurrectiõeʒ
futurã: ſicut eã ꝓphetica altitudine prenu
Oſee.6 ciari oportebat: vbi ait. Sanabit nos poſt
biduũ: ꝛ i die tertio reſurgem⁹. Scd̄m hoc
Colo.3 eni nobis dicit ap̄lus. Si ↄſurrexiſtis cuʒ
xp̄o: q̄ ſurſuʒ ſũt querite. Amos q̄ʒ de reb⁹
Amos.4 talib⁹ ſic ꝓphetat: Prepara inqt te vt inuo
ces deũ tuũ iſrael: qꝛ ecce ego firmãs toni
truũ: ꝛ creans ſp̄m: ꝛ annũcians in hoi-
Amos.9 bus xp̄m ſuũ. Et in alio loco: In illa die in
quit reſuſcitabo tabernaculũ dauid qd̄ ce
cidit: ꝛ redificabo q̄ ceciderũt ei⁹ ꝛ deſtru
cta ei⁹ reſuſcitabo: ꝛ redificabo ea ſic di-
es ſeculi: ita vt exquirãt me reſidui homi-
nũ: ꝛ om̄es gentes in quib⁹ inuocatũ ē no
mē meũ ſup eos: dicit dñs faciens hec.

ESaias ꝓpheta nõ eſt in li- Ca. XXIX
bro duodecim ꝓphetarũ: q̄ ꝓpterea
dicunt̄ minores: qꝛ ſermones eoꝝ ſunt bre
ues: in eorũ cõparatione q̄ maiores idõ vo-
cant̄: qꝛ plura volumina cõdiderũt. Ex q̄-
bus eſt hic eſaias: quē ꝓpter eadē ꝓphe-
tie tp̄a ſubiungo ſupradictis duob⁹. Eſa-
ias ergo inter illa q̄ iniq̄ arguit: ꝛ iuſta p̄ci
pit: ꝛ peccatori populo mala futura p̄dixit
etiã de xp̄o ꝛ eccleſia: h̄ ē de rege ꝛ ea quã
cõdidit ciuitate: multo plura q̄ȝ ceteri pro
phetauit: ita vt a quibuſdam euãgeliſta q̄ȝ
ꝓpheta potius diceret̄. Sʒ ꝓpter rationē
opis terminãdi: vnũ de multis h̄ loco po-
Eſa.52 nã. Ex pſona quippe dei patris loquēs: ec
ce inqt intelliget puer me⁹: exaltabit̄ ꝛ glo
riabit̄ valde. Quēadmodũ ſtupeſcent ſup
te multi: ita gloria priuabit̄ ab hoib⁹ ſpeci
es tua: ꝛ gloria tua ab hominib⁹: ita mira-
bunt̄ gentes multe ſup eũ: ꝛ ↄtinebũt reges
os ſuũ: qm̄ quib⁹ nõ eſt ãnũciatũ de illo vi
Eſa.53 debũt ꝛ q̄ nõ audierũt intelligēt. Domine
q̄s credidit auditui noſtro: ꝛ brachiuʒ dñi
cui reuelatũ eſt: Anũciabimus coram illo
vt infirm⁹: vt radix in terra ſitiēti: nõ ē ſpe
cies illi neq; gloria: ꝛ vidim⁹ eũ ꝛ nõ habe
bat ſpeciē neq; decorē: ſ; ſpecies ei⁹ ſine ho
nore deficiens p̄ omnib⁹ homib⁹: Homo
in plaga poſitus: ꝛ ſciens ferre infirmitatē:
qm̄ auerſa ē facies eius: inhonorat⁹ ē: nec
magni exiſtimat⁹ ē. Hic peccata nr̄a por-
tat: ꝛ ꝓ nobis dolet: ꝛ nos exiſtimauim⁹ il-
lum eſſe in dolore ꝛ in plaga ꝛ in afflictiõe
Ipſe aũt vulnerat⁹ ē propter iniq̄tates no Ibidem.
ſtras: ꝛ infirmat⁹ ē ꝓpter peccata nr̄a. Eru
ditio pacis noſtre in eo: liuore eius nos ſa
nati ſum⁹. Om̄es vt oues errauim⁹: hõ a
via ſua errauit: ꝛ dominus tradidit illũ ꝓ
peccatis noſtris: ꝛ ipſe propter qd̄ afflict⁹
eſt: nõ aperuit os. Ut ouiſ ad imolãdũ du Ibidem.
ctus eſt: ꝛ vt agnus añ eũ qui ſe tõderet ſi-
ne voce: ſic nõ aperuit os ſuũ. In humili-
tate q̄ppe iudiciuʒ ei⁹ ſublatũ ē: generatio-
nem ei⁹ quis enarrabit: Quoniã tollet̄ de
terra vita ei⁹. Ab iniquitatib⁹ populi mei
duct⁹ ē ad morteʒ: ꝛ dabo malignos ꝓ ſe-
pultura ei⁹ ꝛ diuites ꝓ morte ſua: qm̄ iniq̄
tatē n̄ fec̄: nec dol⁹ inuēt⁹ ē in ore ſuo: ꝛ dñs
vult purgare eũ de plaga. Si dederitis ꝓ
peccato animã veſtrã: videbitis ſemē lõge
uum: ꝛ dñs vult auferre a dolore animã ei
us: oſtēdere ibi lucem: ꝛ formare intellectũ
iuſtificare iuſtũ: bñ ſeruientē plurib⁹ ꝛ pec-
cata eorũ ipſe portauit. Propterea ipe he
reditabit plures: ꝛ fortiũ diuidet ſpolia: ꝓ
pter qd̄ tradita ē ad mortē anima ei⁹: ꝛ in-
ter iniquos eſtimatus ē: ꝛ ipſe peccata mul
torũ portabit: ꝛ propter peccata eorũ tra-
ditus eſt. Hec de xp̄o. Iã vero de eccleſia
qd̄ ſequit̄ audiamus. Letare ſterilis inquit Eſa.54
q̄ nõ paris: erumpe ꝛ exclama que nõ ptu-
ris: qm̄ multi filij deſerte magis q̄ȝ ei⁹ que
habet virũ. Dilata locũ tabernaculi tui: ꝛ
palos caulaꝝ tuarũ fige. Noli parcere: ꝓ-
longa funiculos tuos: ꝛ palos tuos cõfor-
ta. Adhuc in dexterã ꝛ ſiniſtrã ꝑtem exten
de. ꝛ ſemē tuũ hereditabit gentes: ꝛ ciuita-
tes deſertas inhabitabis. Ne timeas qm̄
ↄfuſa es: neq; reuerearis: qꝛ exprobrata es
quoniam confuſionē eternã obliuiſceris: ꝛ
opprobrij viduitatis tue n̄ eris memor: qm̄
dñs faciens te: dñs ſabaoth nomē ei⁹: ꝛ q̄
eruit te ipe deus iſrael vniuerſe terre voca
tur ꝛ cetera. Uerũ iſta ſint ſatis: ꝛ in eis ſũt
exponēda nõnulla. Sed ſufficere arbitror
que ita ſunt aperta: vt etiaʒ inimici intelli-
gere cogant̄ inuiti. Ca. XXX.

Micheas propheta xp̄m in figura po⸗
nens cuiuſdā magni mõtis hec loq̄
Michee.4 tur: Erit ĩ nouiſſimis dieb⁹ manifeſt⁹ mõs
dom⁹ dñi: ꝑparat⁹ ſup vertices mõtiũ: ⁊ ex
altabit̄ ſup colles: ⁊ feſtinabũt ad eum ple
bes: ⁊ gẽtes multe ibũt ⁊ dicẽt. Venite aſ⸗
cẽdam⁹ ad montẽ dñi ⁊ in domũ dei iacob
⁊ oſtẽdet nobis viã ſuã: et ibim⁹ in ſemitis
ei⁹: qꝛ ex ſyon ꝓcedet lex: ⁊ verbum dñi de
hieruſalẽ: ⁊ iudicabit int̄ plebeſ multas: et
redarguet gẽtes potẽtes vſq꜄ in lõginquũ.
Predicẽs iſte ꝓpha: ⁊ locũ ĩ q̄ nat⁹ ẽ xp̄s:
Michee.5 ⁊ tu inq̄t bethleẽ dom⁹ effrata neq̄q꜄ mĩma
es vt ſis ĩ milib⁹ iude: ex te mihi ꝓdiet dux
vt ſit ĩ ꝑncipẽ iſrael: ⁊ egreſſ⁹ ei⁹ ab initio:
⁊ ex diebus eternitatis: ꝓpterea dabit eos
vſq꜄ ad tp̄s q̄ ꝑturẽs pariet: ⁊ reſidui frẽs
ei⁹ cõuertẽt̄ ad filios iſrael: ⁊ ſtabit ⁊ vide⸗
bit: ⁊ paſcet gregẽ ſuũ in v̇tute dñi: ⁊ in ho
nore nois dñi dei ſui erũt: qm̄ nũc magni⸗
ficabit̄ vſq꜄ ad ſũmũ terre. Jonas aũt pro
pheta nõ tã ſermone xp̄m q꜄ ſua q̄dã paſſi
one ꝓphetauit: ꝑfecto aptius q꜄ ſi ei⁹ mor
tẽ ⁊ reſurrectionẽ voce clamaret. Ut q̄d.n.
Jone.2 except⁹ ẽ vẽtre belui no ⁊ die tertio reddi⸗
t⁹. niſi vt ſignificaret xp̄m de ꝓfũdo iſerni
die tertio rediturũ? Johel oĩa q̄ ꝓphetat
miſtis v̇bis cõpellit exponi: vt q̄ ꝑtinẽt ad
Act.2 xp̄m ⁊ eccleſiã dilucеſcãt. Unũ tñ qδ etiã
apli cõmemorauerũt qñ in ꝯgregatos cre
dẽtes ſpũs ſanct⁹ ſicut a xp̄o ꝓmiſſus fue
Johel.2 rat deſup v̇enit: nõ ꝑtermittã. Et erit inq̄t
poſt h̄: ⁊ effũdã de ſpũ meo ſup omnẽ car⸗
nẽ: ⁊ ꝓphetabũt filij vr̄i ⁊ filie vr̄e: ⁊ ſenioreſ
veſtri ſomnia ſomniabũt ⁊ iuuenes veſtri
viſa videbũt: ⁊ q̄dẽ in ſeruos meoſ: ⁊ ancil
las meas: in illis dieb⁹ effundã de ſpiritu
meo. Ca.XXXI

Tres ꝓphete de minorib⁹ abdias:
naũ: ⁊ abachuc: nec ſua tp̄a dicũt ipi: nec
in chronicis euſebij ⁊ hieronymi qñ ꝓphe
tauerint inuenit̄. Abdias quidẽ poſit⁹ eſt
ab eis cũ michea: ſ3 nõ eo loco vbi notant̄
tp̄a: qñ micheã ꝓphetaſſe ex ei⁹ lr̄is cõſtat
qδ errore negligenter deſcribẽtiũ laboreſ
alienoſ exiſtimo cõtigiſſe. Duos v̇o alios
cõmemoratos ĩ codicib⁹ chronicoꝝ q̄s ha
buim⁹ ñ potuim⁹ ĩuenire. tñ q꜄ ĩ canõe ꝯti
nẽt̄: nec ipi optet ꝑtereãt̄ a nob̄. Abdias
q꜄tũ ad ſcripturã ei⁹ attinet oĩm breuiſſi⸗
m⁹ ꝓphetaꝝ aduerſ⁹ ydumeã gẽtẽ loq̄t̄. ſ.
eſau vn⁹ ex duob⁹ gemis filijs iſaac nepo⸗
tib⁹ abrae: maioris illi⁹ reprobati. Porro
ſi hydumeã mõ locutiõis q̄ intelligit̄ a pte
totũ accipiamus poſitã eſſe ꝓ gentib⁹: de
xp̄o agnoſcere poſſum⁹ qδ ait inter cetera
In mõtẽ aũt ſyon erit ſalus ⁊ erit ſanctũ. Abdie.j
Et paulopoſt in fine ipſi⁹ ꝓphetie: ⁊ aſcen
dent inq̄t ſaluati ex monte ſyon: vt defen⸗ Ibidem.
dãt mõtẽ eſau ⁊ erit dño regnũ. Apparet
q̄ppe id eſſe cõpletũ: cum ſaluati ex monte
ſyon: id ẽ ex iudea credentes in xp̄m q̄ ꝑci
pue agnoſcunt̄ apli: aſcẽderũt vt defẽde⸗
rent nomẽ eſau. Quõ defẽderũt: niſi ꝑ euã
gelij ꝑdicationẽ ſaluos faciẽdo eos q̄ cre⸗
diderũt vt eruerent̄ de ꝑtãte tenebraꝝ: et
trãſferrent̄ in regnũ dei? Quos ꝯſequẽt̄ ex
ꝑſſit addẽdo: ⁊ erit dño regnũ. Mõs enĩ Ibidem.
ſyon iudeã ſignificat: vbi futura ꝑdicta eſt
ſalus ⁊ ſanctũ qδ ẽ xp̄s ieſus. Mons vero
eſau hydumea ẽ ꝑ quã ſignificata ẽ eccl̄ia
gẽtiũ quã defenderũt ſicut expoſui ſalua⸗
ti de mõte ſyon vt eſſet dño regnum. Hoc
obſcurũ erat anq꜄ fieret: ſ3 factũ q̄s nõ fide
lis agnoſcat? Naum v̇o ꝓpheta: imo ꝑ illũ Naum.j
de⁹: exterminabo inq̄t ſculptilia ⁊ cõflati⸗
lia ponã ſculpturã tuã: q꜄ ecce veloces ſu⸗
per mõtes pedes euãgelizãtis ⁊ ãnũciãtis
pacẽ. Celebra iuda dies feſtoſ tuoſ: redde
vota tua: q꜄ iã nõ adijciẽt vltra: vt trãſeãt
in vetuſtatẽ: cõſũmatũ ẽ: cõſũptũ ẽ: abla⸗
tũ ẽ. Aſcẽdit q̄ inſufflat in faciẽ tuã: eri⸗ Naum.2
piens te ex tribulatione. Quis aſcenderit
ab inferis: ⁊ inſufflauerit in faciẽ iude: h̄ ẽ
iudeorum diſcipulorum ſpũm recolit ſanc
tũ: q̄ meminit euãgeliũ. Ad nouũ enĩ teſta
mẽtũ ꝑtinẽt: q̄rũ dies feſti ita ſpiritaliter in
nouant̄ vt in vetuſtatẽ trãſire nõ poſſint.
Porro ꝑ euãgeliũ exterminata ſculptibi⸗
lia ⁊ ꝯflatilia: id ẽ idola deoꝝ falſorũ: ⁊ ob
liuioni tanq꜄ ſepulture tradita iã videm⁹:
⁊ hãc etiã in hac re ꝓphetiã cõpletã eſſe
cognoſcim⁹. Abachuc de q̄ alio q꜄ de chri⸗
ſti aduẽtu qui futurus erat intelligitur di⸗
cere? Et reſpõdit dñs ad me ⁊ dixit. Scri⸗ Abac.2
be viſũ apte in buxo: vt aſſequat̄ q̄ legit ea
q꜄ adhuc viſio ad tp̄s: ⁊ orietur in fine: ⁊ nõ
in vacuũ ibit: ſi tardauerit ſuſtine eũ: q꜄
veniens veniet: ⁊ nõ morabit̄. Ca.XXXII

In oratiõe ãt ſua cũ cãtico: cui niſi xp̄o
dño dicit? Dñe audiui auditionẽ tuã Abac.3
⁊ timui: dñe cõſideraui opa tua ⁊ expaui.
quid.n. h̄ ẽ: niſi ꝑcognite noue ac repẽtine
ſalutis hoĩm ineffabilis admiratio? In me
dio duoꝝ aĩaliũ cognoſceris: q̄d ẽ niſi aut
in medio duorũ teſtamẽtoꝝ: aut in medio
duoꝝ latronũ: aut in medio moyſi ⁊ helie Math.17
cum eo in mõte ſermocinãtium? Quod ap⸗

ꝑpiquāt anni cognſceris: i aduētū tpis oſtē
deris: h̄ qꝛ ꝑ ſe patet nō ē exponēduꝫ. Qđ
vero ſeq̄t exponēduꝫ: in eo dum cōturba-
ta fuerit aīa mea: i ira miſericordię memoꝛ
eris: q̄d eſt niſi ꝙ iudęos i ſe trāſfigurauit
đ q̄ꝝ gēte fuit: q̄ cū magna ira turbati cruci
figerēt xp̄m: ille miſericordię memoꝛ dixit.
Luc.23 p̄r ignoſce illis: qꝛ neſciūt q̄d faciūt. Deus
de theman veniet: ꝛ ſanct⁹ de mōte vmbro
ſo: ꝛ cōdenſo. Qđ h̄ dictū ē de themā ve-
niet: alij īterp̄tati ſūt ab auſtro vl' ab africo
ꝑ qđ ſignificat meridies: id ē feruoꝛ caritatis
ꝛ ſplēdoꝛ veritatis. Mōtē vero vmbroſuꝫ
atq; cōdenſū: q̄uis multis modis poſſit i-
telligi: libēti⁹ acceperim ſcripturaꝝ altitu-
dinē diuinarū: q̄b⁹ ꝓphetat⁹ ē xp̄s. Mul-
ta ibi q̄ppe vmbroſa atq; cōdenſa ſūt q̄ mē-
tē quęrētis exerceāt. Inde aūt venit: cum
ibi eū q̄ itelligit iuenit. Operuit cęlos vir-
tus ei⁹: ꝛ laudis ei⁹ plena ē terra: q̄d ē niſi
Ps.107 qđ etiā in pſalmo dicit: exaltare ſuꝑ cęlos
de⁹: ꝛ ſuꝑ om̄ēꝫ terrā gloria tua. Splēdoꝛ
ei⁹ vt lumē erit: q̄d ē niſi fama ei⁹ credētes
illumiabit. Cornua in manib⁹ ei⁹ ſūt: q̄d ē
niſi tropheū crucis. Et poſuit caritatē firmā
fortitudinis ſuę: nec exponēdū ē. Añ faciē
ei⁹ ibit verbū: ꝛ ꝓdiet in campū p⁹ pedes
ei⁹: q̄d ē niſi ꝙ ꝛ antea q̄ꝫ huc veniret p̄nū-
ciat⁹ ē: ꝛ poſtea q̄ꝫ hinc reuerſus ē annūci-
atus ē. Stetit ꝛ terra cōmota ē: q̄d ē niſi ꝙ
ſtetit ad ſubueniēdū: ꝛ terra cōmota eſt ad
Abac.3 credēdū. Reſpexit ꝛ tabuerūt gētes: h̄ eſt
miſert⁹ ē: ꝛ fecit pplos penitētes. Contriti
ſūt mōtes violētia: h̄ ē vim faciētib⁹ mira-
culis: elatorū cōtrita ē ſuꝑbia. Defluxerūt
colles ęternales: h̄ ē humiliati ſūt ad tps:
vt erigerent in ęternū. Ingreſſus ęternos
ei⁹ ꝓ laborib⁹ vidi: h̄ ē: nō ſine mercede ęt-
nitatis laboreꝫ caritatis aſpexi. Taberna-
cula ęthiopū expaueſcēt: ꝛ tabnacula ter-
rę madiā: h̄ ē gētes repente ꝑterritę nūcio
mirabiliū tuoꝝ: etiā q̄ nō ſūt in iure roma-
no: erūt in pplo xp̄iano. Nūq̄d in flumib⁹
irat⁹ es dñe: aut in flumib⁹ furoꝛ tu⁹: vel i
Joh.3 mari impet⁹ tu⁹. Hoc iō dictū ē: qꝛ nō ve-
nit nūc ꝛ iudicet mūdū: ſꝫ vt ſaluet mūdus
Abac.3 ꝑ ipſū. Qui aſcēdes ſuꝑ eq̄s tuos: ꝛ eq̄ta-
tio tua ſalus: h̄ ē euāgeliſtę tui portabūt te
qꝛ regūt a te: ꝛ euāgeliū tuū ſal⁹ ē eis q̄ cre-
Ibidem. dūt in te. Intēdēs intēdes arcū tuū ſuper
ſceptra: dicit dñs: h̄ ē cōminaberis iudici
um tuū etiaꝫ regib⁹ terrę. Flumib⁹ ſcindet
terra: h̄ ē in fluētib⁹ ſermonib⁹ p̄dicātiū te
Johel.2 aperient ad ꝯfitendū hominū corda: q̄b⁹ di-

ctū ē: ſcindite corda vr̄a: ꝛ nō veſtimenta
vr̄a. Quid eſt videbunt te ꝛ dolebūt ppl̄i
niſi vt lugendo ſint beati. Quid eſt: diſper-
gens aquas inceſſu: niſi ambulādo in eis
qui te vſq̄quaq; annunciant: hac atq; il-
lac diſpergis fluenta doctrinę. Quid eſt:
abyſſus dedit vocem ſuā. An ꝓfunditas
cordis hūani q̄d ei videret expſſit. Altitu-
do phātaſię ſuę tanq̄ꝫ verſus ſuꝑioris ē ex-
poſitio: altitudo eni ē abyſſus. Qđ aūt ait
phātaſię ſuę: ſubaudiēdū ē vocē dedit: h̄ ē
qđ diximus q̄d ei videret expſſit. Phātaſia
q̄ppe viſio ē quā nō tenuit: nō operuit: ſꝫ cō-
fitēdo eructauit. Eleuat⁹ ē ſol ꝛ luna ſtetit
i ordine ſuo: h̄ ē aſcēdit xp̄s in cęlū: ꝛ ordi-
nata ē eccleſia ſub rege ſuo. In lucē iacula
tua ibūt: h̄ ē nō in occultū: ſꝫ in manifeſtuꝫ
verba tua mittēt. In ſplendorē coruſcati-
onis armoꝝ tuoꝝ: ſubaudiēdū eſt: iacula
tua ibūt. Dixerat eni ſuis. Quę dico vob̄ Matth.10
in tenebris dicite in lumine. In commina-
tione minorabis terrā: id ē cōminādo hu-
miliabis hoīes. Et in furore decies gētes:
qꝛ eos q̄ ſe exaltāt vindicādo collides. Ex- Abac.3
iſti i ſalutē ppl̄i tui vt ſaluos faceres xp̄os
tuos: miſiſti in capita iniquoꝝ mortē: ni-
hil hoꝝ ē exponēdū. Excitaſti vincula vſ-
q; ad collū. Et bona h̄ pñt intelligi vincu-
la ſapientię: vt iciāt pedes in cōpedes ei-
us: ꝛ collū in torquē ei⁹. Precidiſti in ſtu-
pore mētis: ſubaudiamus vincula. Exci-
tauit eni bona: ꝑcidit mala. De q̄b⁹ ei dici-
tur: dirupiſti vincula mea: ꝛ h̄ in ſtupore Ps.115
mētis: id ē mirabilit̄. Capita potētiū mo-
uebūt in ea: ſcꝫ admiratione. Ad aperient
morſus ſuos: ſicut edēs pauꝑ in abſcōſo.
Potētes eni q̄dā iudęoꝝ veniebāt ad do-
minū facta ei⁹ ꝛ verba mirati: ꝛ eſurientes
panē doctrinę māducabāt abſcōſe ꝓpter
metū iudęorū: ſic eos ꝓdidit euāgeliū. Et Joh.12
immiſiſti in mare eq̄s tuos turbātes aq̄s mul-
tas: q̄ nihil ſūt aliud q̄ꝫ ppl̄i multi. Nō eni
alij timore ꝯuerterēt alij furore ꝑſeq̄rēt: ni-
ſi oēs turbarēt. Obſeruaui ꝛ expauit vēter
me⁹ a voce orōis labioꝝ meoꝝ. Et itrouit
tremoꝛ in oſſa mea: ꝛ ſubt⁹ me turbata eſt
habitudo mea. Intendit in ea q̄ dicebat ꝛ
ipſe ſua in orōne ē ꝑterrit⁹. quā ꝓphetice ſū-
debat: ꝛ in q̄ futura cernebat. Turbatꝰ eni
pplis multis vidit imminētes eccleſię tribu-
lationes: ꝯtinuoq; ſe mēbrū ei⁹ agnouit at-
q; ait. Requieſcā in die tribulationis: tan-
q̄ꝫ ad eos ꝑtinēs q̄ ſūt ſpe gaudentes: i tri-
Roma.12 bulatione patiētes. Ut aſcendā inquit ad

populú pegrinationis meę. Recedés vti-
q̄ȝ a pplo maligno carnalis cognatóis meę
nó pegrinante in hac terra neq̄ȝ ſupná pa-
triá reqrēte: qm̄ ſic⁹ inq̄t nó afferet fruct⁹: ⁊
nó erūt natiuitates in vineis: mētieť opus
oliuę: ⁊ cápi nó faciēt eſcá. Defecerunt ab
eſca oues: ⁊ nó ſupſunt in p̄ſepib⁹ boues.
Vidit eā gētē q̄ xp̄m fuerat occiſura: vber
tatē copiarū ſpiritaliū pdituram: q̄s p terre-
ná fecūditatē more ꝓphetico figurauit. Et
qꝛ irá dei talē ꝓpt̄ea paſſa ē illa gēs qꝛ dei
Roma. jo ignorās iuſticiam ſuá volūt ꝯſtituere: iſte
ꝯtinuo: ego aūt inq̄t in dn̄o exultabo: gau
debo i deo ſalutari meo: dn̄e de⁹ virt⁹ mea
ſtatuit pedes meos in ꝯſūmationē: ſup ex
celſa imponet me vt vincá in cātico ei⁹ ſcȝ
illo cātico: de q̄ ſilia q̄dā dicūť in pſalmo.
Ps. 39 Statuit ſupra petrā pedes meos: ⁊ direxit
greſſus meos ⁊ imiſit in os meū cāticū no
uū: hymnū deo nr̄o. Ipſe ḡ vicit in cātico
2. Cor. jo dn̄i q̄ placet in ei⁹ laude nó ſua: vt q̄ gloria
tur in dn̄o glorieť. Meli⁹ autē mihi videť
q̄dā codices hr̄e: gaudebo in deo ieſu meo
q̄ȝ hi q̄ volētes id latine ponere nomē ipſū
nó poſuerūt: qđ ē nobis amiciti⁹ ⁊ dulci⁹
nominare. ℭ Ca. XXXIII

Hb Ieremias ꝓpheta de maiorib⁹ ē ſic
⁊ eſaias: nó de minorib⁹ ſicut ceteri de q̄rū
Hiere. j ſcript̄ nónulla iá poſui. Prophetauit aūt
regnāte ioſia i hierlm ⁊ apud romanos an
co marcio: iá ꝓpinq̄nte captiuitate iudeoꝝ.
Tetēdit aūt ꝓphetiā ſuá vſq̄ȝ ad q̄ntū mē-
ſem captiuitatis: ſicut in eius lr̄is inueniť.
Sophonias aūt vn⁹ de minorib⁹ adiūgiť
Soph. j ei. Ná ⁊ ipſe in dieb⁹ ioſie ꝓphetaſſe ſe dic
ſ̄ q̄uſq̄ȝ nó dicit. Prophetauit ḡ hieremias
nó ſolū anci marcij verū etiá tarq̄nij priſci
tpib⁹: quē romani habuerūt q̄ntū regē. Ip
ſe eni qñ ē illa captiuitas facta regnare iaȝ
ceperat. Prophetās aūt de xp̄o hieremias
Treń. 4 ſpūs inq̄t oris nr̄i dn̄s xp̄s capt⁹ ē in pecca
tis nr̄is: ſic breuiť oſtēdēs ⁊ dn̄m nr̄m xp̄m
Baruch. 3 ⁊ paſſum eē ꝓ nobis. Itē alio loco. h̄ deus
me⁹ inq̄t: ⁊ non eſtimabiť alter ad eū: q̄ in-
uenit oēm viá prudētię: ⁊ dedit eam iacob
puero ſuo: ⁊ iſrl̄ dilecto ſuo. poſt h̄ in t̄ris
viſus ē: ⁊ cū homib⁹ cóuerſat⁹ ē. Hoc teſti
moniū q̄dā nó hieremie ſ̄ ſcribę ei⁹ attribu
unt: q̄ vocabať baruch: ſ̄ hieremie celebra
tius habeť. Rurſus idē ꝓpheta de ip̄o: ec
Hiere. 23 ce inq̄t dies veniūt ait dn̄s: ⁊ ſuſcitabo da
uid germē iuſtum: ⁊ regnabit rex ⁊ ſapiens
erit: ⁊ faciet iudiciū ⁊ iuſticiam in terra. In
dieb⁹ illis ſaluabiť iuda: ⁊ iſrael habitabit
cófidēter ⁊ h̄ ē nomē qđ vocabūt eū: dn̄s
iuſt⁹ noſter. De vocatione aūt gentiū quę
futura fuerat ⁊ eā nūc impletá cernim⁹: ſic
locut⁹ ē: Dn̄e de⁹ me⁹ ⁊ refugiū meū in die Hiere. j6
malorū: ad te gētes veniēt ab extremo ter-
rę ⁊ dicēt. Vere mēdacia coluerūt patres
noſtri: ſimulachra: ⁊ non eſt in eis vtilitas.
Quia vero nó erāt eū agnituri iudei a q̄b⁹
eū ⁊ occidi oportebat: ſic idē ꝓpheta ſigni
ficat: Graue cor p oía ⁊ hó ē: ⁊ q̄s coḡſcet
eū: Hui⁹ ē etiá illud qđ in libro ſeptimode
cimo poſui de teſtamēto nouo: cui⁹ eſt me
diator xp̄s. ipſe q̄ppe hieremias ait. Ecce Hiere. 3j
dies veniūt dicit dn̄s: ⁊ cóſūmabo ſup do
mū iacob teſtamētū nouū: ⁊ cetera q̄ ibi le-
gūť. Sophonię aūt ꝓphetę q̄ cū hieremia
ꝓphetabat: hęc p̄dicta interim de xp̄o inť
poná. Expecta me dicit dn̄s in die reſurre Soph. 3
ctionis meę in futurū: qꝛ iudiciū meū vt có
gregē gentes ⁊ colligá regna. Et iterū: hor
ribilis inq̄t dn̄s ſup eos: ⁊ exťminabit oēs
deos terrę: ⁊ adorabit euȝ vir de loco ſuo:
oēs inſulę gentiū: Et paulopoſt: tunc inq̄t
tranſuertā in populos linguá: ⁊ ꝓgenies ei⁹
vt oēs inuocent nomē dn̄i: ⁊ ſeruiant ei ſ̄b
vno iugo: a finib⁹ fluminū ęthiopię afferēt
mihi hoſtias: in illo die non cóſunderis ex
om̄ib⁹ adinuentionib⁹ tuis q̄s impie egiſti
cótra me: qꝛ tūc auferaȝ abs te prauitates
iniurię tuę: ⁊ iá nó adijcies vt magnificerť
ſup montē ſanctū meū: ⁊ ſubrelinquá in te
populū manſuetū ⁊ humileȝ: ⁊ verebūť in
nomie dn̄i: q̄ reliqui fuerint iſrael. Hę ſunt
reliquię de q̄b⁹ alibi ꝓphetať: qđ aplus eti
am cómemorat. Si fuerit nūer⁹ filiorū iſra Eſa. jo
el ſicut harena maris: reliquię ſaluę fient.
Hę q̄ppe in chriſtū illius gētis reliquię cre
diderunt. ℭ Ca. XXXIIII

In ipſa porro captiuitate babylonię
daniel ⁊ ezechiel ꝓphetauerūt prius alij. ſ.
duo ex ꝓphis maiorib⁹. Quorū daniel eti
am tps q̄ ventur⁹ fuerat xp̄s atq̄ȝ paſſurus
numero definiuit annorū: qđ longū ē com
putando móſtrare: ⁊ ab alijs factitatuȝ eſt
añ nos. De ptāte vero ei⁹ ⁊ gloria ſic locu-
tus ē. Videbá inq̄t in viſu noctę: ⁊ ecce cū Dan. 7
nubib⁹ celi fili⁹ homis veniens erat: ⁊ vſ-
q̄ȝ ad vetuſtū dierū ꝑuenit: i cóſpectu eius
p̄latus ē: ⁊ ipſi dat⁹ ē p̄ncipat⁹ ⁊ honor ⁊ re
gnū: ⁊ oēs populi: trib⁹ ⁊ lingue ipi ſeruiēt
Poteſtas ei⁹ ptās ꝑpetua q̄ nó tráſibit: et
regnū ei⁹ qđ nó corrūpeť. Ezechiel q̄ȝ mo
re ꝓphetico p dauid xp̄m ſignificās: qꝛ car
nē de dauid ſemine aſſūpſit: ꝓpter quá for

mā ſerui q̄ factꝰ ē homo etiā ſeruꝰ dei dicit
idē dei filius: ſic eū ꝓphetādo ꝑnūciat ex
Ezech.34 ꝑſona dei patris. Et ſuſcitabo inq̄t ſuꝑ pe
cora mea paſtorē vnū q̄ paſcat ea: ſeruum
meū dauid: ⁊ ip̄e paſcet ea: ⁊ ip̄e erit his in
paſtorē. Ego aūt dn̄s ero eis i deū ⁊ ſeruꝰ
meꝰ dauid pnceps in medio eorū: ego dn̄s
Ibidē.37 locutꝰ ſum. Et alio loco. Et rex inq̄t vnus
erit oībꝰ imperās: ⁊ nō erūt vltra due gen-
tes: nec diuident ampliꝰ in duo regna: ne-
q̄ pollueńt vltra in idolis ſuis: ⁊ abomina
tionibꝰ ſuis: ⁊ in cunctis iniq̄tatibꝰ ſuis: et
ſaluos eos faciā de vniuerſis ſedibꝰ ſuis i
q̄bꝰ peccauerūt: ⁊ mūdabo eos ⁊ erūt mihi
ꝓplus: ⁊ ego ero illis deꝰ: ⁊ ſeruus meꝰ rex
dauid ſuꝑ eos: ⁊ paſtor vnꝰ erit oīm eorū.

Reſtāt tres minores ꝓphe C.XXXV
q̄ ꝓphetauerūt in fine captiuitatis:
aggeꝰ: zachariaſ: malachias. Quorū agge
us xp̄m ⁊ eccleſiā hac aptiꝰ breuitate ꝓphe
Aggei.2 tat. Hec dicit dn̄s exercituū. Adhuc vnū
modicū: ⁊ ego cōmouebo celū ⁊ terram et
mare ⁊ aridā: ⁊ mouebo oēs gētes: ⁊ veni-
et deſideratꝰ cūctis gentibꝰ. Hec ꝓphetia
ꝑtim iā cōpleta cernit: ꝑtim ſperat in fine
cōplēda. Mouit eni celū angelorū ⁊ ſide-
rū teſtimonio: q̄n incarnatꝰ ē xp̄s. Mouit
terrā ingēti miraculo de ipſo virginis par-
tu. Mouit mare ⁊ aridam ⁊ in inſulis ⁊ in
orbe toto xp̄s ānūciat. Ita moueri om̄es
gentes videmus ad fidē. Iā vero qđ ſeq̄t:
Ibidem ⁊ veniet deſideratꝰ cūctis gētibꝰ: de nouiſ-
ſimo eiꝰ expectat aduētu. Ut eni deſidera
tus eēt ⁊ expectādꝰ cūctis gētibꝰ: priꝰ opor
tuit eū dilectū eſſe credētibꝰ. Zacharias đ
xp̄o ⁊ ecclīa: exulta inq̄t valde filia ſyon: iu
Zacha.9 bila filia hierlm: ecce rex tuꝰ veniet tibi iuſtꝰ
⁊ ſaluator: ip̄e pauꝑ ⁊ aſcēdens ſuꝑ aſinū:
⁊ ſuꝑ pullū filiū aſine: ⁊ ptās eiꝰ a mari vſ-
q̄ ad mare: ⁊ a flumibꝰ vſq̄ ad fines terre
Hoc q̄n factū ſit: vt dn̄s xp̄s i itinere iumē
Matth.21 to huiꝰ generis vteret in euāgelio legit: vbi
⁊ hec prophetia cōmemoratur ex parte: q̄n
tum illi loco ſufficere viſum eſt. Alio loco
ad ipſum xp̄m in ſpū ꝓphetie loquens de
Zacha.9 remiſſione peccatorū ꝑ eiꝰ ſanguinē: tu q̄z
inquit i ſanguine teſtamēti tui emiſiſti vin
ctos tuos de lacu in q̄ nō ē aqua. Quid ꝑ
hūc lacū velit intelligi: poſſūt diuerſa ſenti
ri etiā ſcđm rectā fidē: Mihi tñ videt non
eo ſignificari meliꝰ niſi humane miſerie ꝓ
ſiccā ꝓfūditatē q̄dāmodo ⁊ ſterilē. vbi nō
ſūt fluenta iuſticie: ſꝫ iniq̄tatis lutū. De h
Ps.39 q̄ppe lacu etiam in pſalmo dicit. Et eduxit
me de lacu miſerie: ⁊ de luto limi. Malach-
ias ꝓphetās eccleſiā quā ꝑ xp̄m iā cerni-
mus ꝓpagatā: iudeis apertiſſime dicit ex ꝑ-
ſona dei. Nō ē mihi volūtas i vobis: ⁊ mu Malach.1
nus nō ſuſcipiā de manu vr̄a. Ab ortu eni
ſolis vſq̄ ad occaſū magnū ē nomē meū i
gētibꝰ: ⁊ in oī loco ſacrificabit ⁊ offeret no-
mini meo oblatio mūda: q2 magnū nomē
meū in gētibꝰ dicit dn̄s. Hoc ſacrificiū ꝑ
ſacerdotiū xp̄i ſcđm ordinē melchiſedech
cū in omni loco a ſolis ortu vſq̄ ad occaſū
deo iā videamꝰ offerri: ſacrificiū aūt iude
orū q̄bꝰ dictū ē: nō ē mihi volūtas in vob
nec accipiā de manibꝰ vr̄is munꝰ: ceſſaſſe
negare non pñt: q̄ adhuc expectant alium
xp̄m: cū h qđ ꝓphetatū legūt ⁊ impletū vi
dēt: impleri nō potuerit niſi ꝑ ipſū: Dicit
eni paulopoſt de ip̄o ex ꝑſona dei. Teſta- Malach.2
mētū meū erit cū eo vite ⁊ pacis: ⁊ dedi ei
timorē vt me timeret: ⁊ a facie noīs mei re-
uereret. Lex veritatis erit in ore ipſiꝰ in pa
ce dirigēs ambulabit mecū: ⁊ multos con
uertet ab iniq̄tate: q̄n labia ſacerdotis cu-
ſtodiēt ſciētiā ⁊ legē inquirēt ex ore eiꝰ: q̄n
angelꝰ dn̄i oīpotētis ē. Nec mirandū ē: q2
oīpotentis dei angelꝰ dictꝰ ē xp̄s ieſus. Si
cut eni ſeruus ꝓpter formā ſerui: in q̄ venit
ad hoīes: ſic ⁊ angelus ꝓpter euāgeliū qđ
nūciauit hoībꝰ. Nā ⁊ ſi grece iſta ita iterp-
temur: ⁊ euāgeliū bona nunciatio ē: ⁊ an-
gelus nūcius. De ipſo q̄ppe iterū dicit. Ec Malach.3
ce mittā angelū meū: ⁊ ꝓſpiciet viā añ fa-
ciē meā: ⁊ ſbito veniet i tēplū ſuū dn̄s quē
vos querītis ⁊ angelꝰ teſtamēti quem vos
vultis. Ecce veniet dicit dn̄s deꝰ oīpotēs
⁊ q̄s ſuſtinebit diē introitꝰ eiꝰ: aut q̄s ſiſtet
in aſpectu eiꝰ: Hoc loco ⁊ ꝑmū et ſecūdū
xp̄i ꝑnūciauit aduētū. Primū ſcꝫ de q̄ ait:
et ſubito veniet in templū ſuū dn̄s id eſt in
carnē ſuā: de q̄ dicit in euangelio: ſoluite tē Joh.2
plū h et i triduo reſuſcitabo illđ. Scđm vo
vbi ait. Ecce venit dicit dn̄s om̄ipotēs et
q̄s ſuſtinebit diem introitꝰ eiꝰ: aut q̄s ſiſtet
in aſpectu eiꝰ: Qđ aūt dixit dn̄s quē vos Malach.3
querītis: et angelus teſtamēti quē vos vul
tis: ſignificauit vtiq̄ etiā iudeos ſcđm ſcri
pturas q̄s legunt xp̄m q̄rere et velle. Sed
multi eorū quē q̄ſierūt et voluerūt: veniſſe
n agnouerūt: excecati in cordibꝰ ſuis ꝑcedē
tibꝰ meritꝭ ſuis. Qđ ſane h noīat teſtamētū
vel ſupra vbi ait: teſtamētū meū erit cū eo:
vel h vbi eū dixit angelū teſtamēti: nouū
ꝓculdubio teſtamētum debemꝰ accipere:
vbi ſempiterna: nō vetꝰ vbi tꝑalia ſūt pro-

miſſa: q̃ ꝓ magno ħ habẽtes plurimi infir-
mi ⁊ deo vero taliũ rerũ mercede ſeruiẽtes
qñ vidẽt impios abũdare turbãt. Propt
qđ idẽ ꝓpheta: vt noui teſtamẽti btitudi-
nẽ eternã q̃ nõ dabit niſi bonis: diſtingue-
ret a veteris terrena felicitate q̃ plerũq; da
Ibidem. tur ⁊ malis: ingrauaſtis inq̃t ſup me verba
vr̃a dicit dñs ⁊ dixiſtis: in q̃ detraxim⁹ de
te. Dixiſtis: van⁹ eſt oĩs q̃ ſeruit deo: ⁊ q̃d
plus nob̃ q; cuſtodiuim⁹ obſeruatiões ei⁹:
⁊ q; ambulauim⁹ ſupplicãtes añ faciẽ dñi
oĩpotẽtis: Et nũc nos beatificam⁹ alienos
⁊ reedificant oẽs q̃ faciũt iniq̃: ⁊ aduerſati
ſũt deo: ⁊ ſalui facti ſũt. ħ oblocuti ſũt q̃ ti-
mebãt dñm: vnuſq̃ſq; ad ꝓximũ ſuũ: ⁊ ani
maduertit dñs ⁊ audiuit: ⁊ ſcripſit libꝛ me
morie in cõſpectu ſuo eis q̃ timẽt dñm: ⁊ re
uerent nomen eius: Per iſtum librũ ſig-
nificatũ ẽ teſtamẽtũ nouũ. Deniq; qđ ſeq̃t
Ibidem. audiam⁹. Et erũt mihi dicit dñs oĩpotens
in die quã ego facio in acq̃ſitionez: ⁊ eligã
eos ſic hõ eligit filiũ ſuũ ſuiẽtẽ ſibi: ⁊ ↄuer
timi ⁊ videbit int iuſtũ ⁊ iniuſtũ: ⁊ int ſuie
Malach. 4 tẽ deo et ñ ſuiẽtẽ. Qm̃ ecce dies veniet ar
dẽs ſicut cliban⁹ et cõcremabit eos: et erũt
oẽs alienigene: et oẽs faciẽtes iniq̃tatẽ ſic
ſtipula: et icẽdet illos dies q̃ adueniet: dic
dñs oĩpotẽs: et nõ derelinquet eoꝝ ra
dix neq; ſarmẽtũ: et orit vobis timẽtibus
nomẽ meũ ſol iuſticie: et ſanitas in pẽnis ei
us: et exibitis: et exultabitis ſicut vituli ex
vinculis reſoluti et conculcabitis iniq̃s et
erũt cinis ſub pedib⁹ veſtris i die in q̃ ego
facio: dicit dñs oĩpotẽs. Hic ẽ q̃ dicit di
es iudicij de q̃ ſuo loco ſi de⁹ voluerit loq̃-
mur vberi⁹.

Ca. XXXVI

Poſt hos tres ꝓphetas aggeũ: zach-
ariã: malachiã: p idẽ tp̃s liberationis
ppl̃i ex babylonica ſeruitute: ſcripſit etiaz
eſdras q̃ magis rerũ geſtaꝝ ſcriptor ẽ habi
t⁹ q̃ ꝓpha: ſicuti ẽ lib q̃ appellat heſter: cu
ius res geſta in laudẽ dei nõ lõge ab his tẽ
porib⁹ inuenit: niſi forte eſdras in eo xp̃m
3. Eſdre. 3 ꝓphetaſſe intelligẽd⁹ ẽ: qđ int iuuenes q̃ſ-
dã orta q̃ſtione: q̃d ampli⁹ valeret in reb⁹:
cũ reges vn⁹ dixiſſet: alter vinũ: terti⁹ muli
eres q̃ plerũq; regib⁹ imperarẽt: idẽ tñ ter-
tius veritatẽ ſup oĩa demõſtrauit eſſe victri
Joh. 14 cẽ. Cõſulto aũt euãgelio xp̃m cognoſcim⁹
eẽ veritatẽ. Ab ħ tp̃e apud iudeos reſtituto
tẽplo nõ reges ſ; p̃ncipes fuerũt vſq; ad ari-
ſtobuluz: q̃rũ ſupputatio tp̃m ñ in ſcripturꝭ
ſanctꝭ q̃ canonice appellãt: ſ; i alijs inuenit

in q̃b⁹ ſũt et machabeoꝝ
libri: q̃s ñ iudei ſ; eccl̃ia ꝓ
canonicis h; : ꝓpt q̃rũdã
martyꝝ paſſiones vehem̃
tes atq; mirabiles: q̃ añq;
xp̃s veniſſet in carnẽ: vſq;
ad mortẽ ꝓ dei lege certa-
uerũt: et mala grauiſſima at
q; horribilia ptulerũt. Ca.

Tempe igit XXXVII
Tnroꝝ ꝓphetarũ q̃rũ
tã ſcripta ad noticiaz fere
oĩm gẽtiũ puenerũt: phi gẽ
tiũ nõdũ erãt: q̃ ħ etiã no
a mine vocarent: qđ cẽpit a
ſamio pythagora q̃ eo tp̃e
q̃ iudeoꝝ ſoluta eſt capti-
uitas cepit excellere atq;
cognoſci. Multo ẽ magꝭ
ceteri phi poſt ꝓphetas re
periũt fuiſſe. Nã ipe ſocra
tes atheniẽſis mgr̃ oĩm q̃
tũc maxime claruerunt: te
nens in ea pte q̃ moralis
vel actiua dicit p̃ncipatũ:
b poſt eſdrã in chronicis in-
uenit. Nõ multo p⁹ etiam
c plãto nat⁹ eſt qui lõge ce-
teros ſocratis diſcipulos
anteiret. Quib⁹ ſi addam⁹
etiam ſuperiores qui non
dum philoſophi vocabã-
tur: ſeptem ſcilicet ſapien-
tes: ac deinde phyſicos q̃
d thãleti ſucceſſerunt in per
ſcrutanda natura rerũ ſtu
e diũ eius imitati anaximã
drũ ſcilicet et anaximenẽ
et anaxagoram alioſq; nõ
f nullos anteq; pythago-
ras primus philoſophiã
profiteretur: nec illi ꝓphe
tas noſtros vel vniuerſos
temporũ antiquitate p̃ce-
dunt: quãdo quidem tha-
les p⁹ quẽ ceteri fuerũt re-
gnante romulo eminuiſſe
fertur: quando de fontib⁹
iſrael in eis litteris que to-
to orbe manarent ꝓphe-
tie flumẽ erupit. Soli igit
g illi theologi poete orphe⁹
lin⁹: muſe⁹: ⁊ ſiq̃s ali⁹ apđ

a Tempe igit p-
ophetaꝝ ⁊c. In
h ca. ibi. qđ cepit a ſa
mio ⁊c. Nota de py-
thagora ſamio q̃ fuit
princeps phoꝝ ge-
neris italici vt patet
p aug. libro. viij. Fu
it aũt vt beda anno-
tat tp̃e cambyſis ſcz.
cclxiij. anno p⁹ euer-
ſionẽ hierlm.
b Poſt eſdrã ⁊c. de
eſdra videt ſm ea q̃
annotãt in chronicis
q̃ fuit circa p̃ncipiuz
regni artaxerxis ſep
timi regis cuius an-
no ſeptimo ſm bedã
primo die ſcz menſis
p̃mi eſdras ſacerdos
⁊ ſcriba legis dei aſcẽ
dit de babylone cum
ep̃lis regis ⁊ p̃ma die
menſis quinti venit
hieruſalez. Artaxer-
xis vero anno. iiij na
tus eſt ſocrates. ſed
xxv. anno eiuſdẽ ſm
euſebiũ ſermone plu
rimo celebratus. quo
anno mortuus eſt ar
taxerxes poſt quem
immediate regnauit
dari⁹ nothus rex pſa
rum octauus.
c Poſt etiaz plato
⁊c. Plato vero nat⁹
eſt. iiij. anno. hui⁹ da
rij ſm euſebium.
d Qui thaleti ⁊c.
de thalete mileſio di
ctũ eſt ſupra ca. xxiiij
e Anaximãdũ ⁊c.
De anaximandro ⁊
anaximene dictũ eſt
ſ cap. xxv. Anaxago
ras auditor fuit ana-
ximenis tp̃ib⁹ cyri vt
i chronicꝭ annotat.
f Anteq; pythago
ras ⁊c. De pythago-
ro dictum eſt ſupra
capitulo. xxv.
g Theologi poete
⁊c. De poetis tribus
theologicꝭ orpheo. ⁊
muſeo. lino vult aug⁹
q̃ fuerit p⁹ moyſen ſ;
añ tp̃a ꝓphaꝝ. ſm. n.
magiſtruz i hiſtorijs
fuerũt tp̃e gedeõis.
muſe⁹ aũt diſcipulus
orphi. linus xo mgr
herculis.

b Iſis por
ro inachi q̄ ē
Inach⁹ pri
m⁹ argiuoꝝ
rex regnare
cepit.lx.āno
etatis iſaac.
Cui⁹ filia iſis
xl.āno etatis
iacob ī egyp
tū nauigās
vt ānotaꝉ a
qbuſdā q̄ſdā
tradidit eis
lr̄aꝝ apices.

grecos fuit: his ꝓphetis hebreis q̄rū ſcrip
ta in auctē habem⁹: annis reperiūtꝉ poꝛes. i
Sꝫ nec ipi veꝝ theologū nr̄m moyſen qui
vnū veꝝ deū veraciter p̄dicauit: cui⁹ nunc
ſcripta in auctātis canone p̄ma ſūt tp̄e p̄ꝛe
uenerūt: ac p h̄ q̄ntū ad grecos attinet in
q̄ lingua lr̄e hui⁹ ſeculi maxime floꝛuerunt
nihil habēt vñ ſapiētiā ſuā iactēt: q̄ religi-
one nr̄a vbi vera ſapiētia ē: ſi nō ſupioꝛ ſal
tē videaꝉ antiquioꝛ. Uerū qđ fatēdū ē: nō
q̄dē in grecia ſ; in barbaris gētib⁹ ſicꝫ iā in
egypto fuerat añ moyſen nōnulla doctria
q̄ illoꝝ ſapiētia diceretꝉ: alioq̄n ñ ſcp̄tū eēt
Act. 7 in libꝛis ſanctis: moyſen eruditū fuiſſe omi
Exo. 2 ſapiētia egyptioꝝ: tūc vtiq; qñ ibi nat⁹ ē ꝛ
a filia pharaonis adoptat⁹ atq; nutrit⁹ etiā
liberalit̄ educat⁹ eſt. Sꝫ nec ſapiētia egy-
ptioꝝ ſapiētiā ꝓphetarū nr̄oꝝ tp̄e añcede
re potuit: qñ q̄dē ꝛ abraā ꝓpheta fuit. Qđ
aūt ſapiētie eſſe potuit in egypto: añq; eis
iſis quā moꝛtuā tanq; deā magnā colēdā
b putauerīt lr̄as traderet? Iſis poꝛro inachi
filia fuiſſe ꝓdiꝉ: q̄ p̄m⁹ regnare cepit argi-
uis. qñ abꝛae iā nepotes reperiūtꝉ exorti.

Iam vo ſi lōge antiq̄ora Ca. XXXVIII
repetā: ꝛ añ illud grande diluuiū nō
Gen. 7 erat vtiq; noe p̄riarcha: quē ꝓphetā q̄ꝫ nō
īmerito dixerim. Si q̄dē ipa arca quā fec̄:
ꝛ in q̄ cū ſuis euaſit: ꝓphetia nr̄oꝝ tp̄m fu
Iude. j it. Quid enoch ſeptim⁹ ab adā? Nōne eti-
am in canonica ep̄la ap̄li iude ꝓphetaſſe
p̄dicaꝉ: q̄rū ſcripta vt apud iudeos ꝛ apđ
nos in auctoꝛitate nō eſſent: nimia fec̄ anti
q̄tas: ꝓpter qđ videbanꝉ habēda eē ſuſpe
cta: ne ꝓferenꝉ falſa ꝓ veris. Nā ꝛ ꝓferūtꝉ
q̄dā q̄ ipſoꝝ eſſe dicūtꝉ ab eis q̄ ꝓ ſuo ſenſu
paſſim qđ volūt credūt. Sꝫ ea caſtitas ca-
nonis nō recepit: nō qđ eoꝝ hominū q̄ deo
placuerīt reprobeꝉ auctās: ſ; q̄ iſta eē non
credātꝉ ipſoꝝ. Nec mirū debet videri q̄ ſu
ſpecta habētꝉ q̄ ſub tāte antiq̄tatis noīe ꝓ
ferūtꝉ: qñ quidē in ipa hiſtoꝛia regū iude
ꝛ regū iſrael q̄ res geſtas cōtinet: de q̄b⁹ ei-
dē ſcripture canonice credim⁹: cōmemorā
tur plurima q̄ ibi ñ explicātꝉ: ꝛ in libꝛis alijs
inueniri dicūtꝉ q̄s ꝓphete ſcripſerūt: ꝛ ali-
cubi eoꝝ q̄ꝫ ꝓphetarū noīa nō tacētꝉ: nec
tñ inueniunꝉ in canone quē ꝑplus dei reci
pit. Cui⁹ rei fateoꝛ cām me latet: niſi qđ ex-
iſtimo etiā ipſos q̄b⁹ ea q̄ in auctē religiōis
eē deberēt ſanct⁹ vtiq; ſpūs reuelabat: alia
ſicut homies hiſtoꝛica diligētia: alia ſicut
prophetas inſpiratione diuina ſcribere

potuiſſe atq; h̄ ita fuiſſe diſtincta:
vt illa tanq; ipis: iſta vo tanq; deo
per ipſos loq̄nti iudicarētꝉ eſſe tri-
buēda: ac ſic illa ptineret ad vber-
tatē cognitionis: h̄ ad religiōis au-
ctoꝛitatē: in q̄ auctē cuſtodiꝉ canon.
p̄ter quē ſi q̄ iā etiā ſub noīe veroꝝ
ꝓphetarū ſcripta ꝓferūtꝉ: nec ad ip
ſā copiā ſciētie valēt. qm̄ vtrū eoꝝ
ſint q̄rū eſſe dicūtꝉ incertū ē: ꝛ ob h̄
eis nō adhibeꝉ fides: maxime his ī
q̄b⁹ etiā ꝯ fidē libꝛoꝝ canonicoꝝ q̄
dā legūtꝉ: ꝑꝉ qđ ea ꝓrſus illoꝝ nō
eſſe apparet. Ca. XXXIX

Non itaq; credēdū ē: q̄ nōnl
li arbitrātꝉ hebꝛeā tm̄ linguā ꝑ illū
q̄ vocabaꝉ heber: vñ hebꝛeoꝝ voca
bulū ē fuiſſe ſuatā: atq; īde peruenꝉ
ſe ad abraā: hebꝛeas āt lr̄as a lege
cepiſſe q̄ data ē ꝑ moyſen: ſ; poti⁹ ꝑ
illā ſucceſſionē patrū: mēoꝛatā lin-
guā cū ſuis lr̄is cuſtoditā. Deniq;
moyſes in ꝑplo dei cōſtituit q̄ docē
dis lr̄is p̄eſſent: p̄uſq; diuine legis
vllas lr̄as noſſēt. Hos appellat ſcp̄
tura grāmatō. iſagogos q̄ latine di-
ci p̄nt lr̄aꝝ inductoꝛes vel introdu
ctoꝛes eo q̄ eas inducāt. id ē intro-
ducāt q̄dāmō in coꝛda diſcētū: vl
in eas poti⁹ ipſos q̄s docēt. Nulla
igiꝉ gēs de antiq̄tate ſapiētie ſue ſu
per p̄riarchas ꝛ ꝓphetas nr̄os q̄b⁹
inerat diuina ſapiētia vlla ſevanita
te iniq̄ iactauerit: qñ nec egypt⁹ iue
niꝉ q̄ ſolet falſo ꝛ inaniter de ſuarū
doctrinarū antiq̄tate gloꝛiari: q̄licū-
q; ſapiētia ſua p̄riarchaꝝ nr̄oꝝ tp̄e
p̄ueniſſe ſapiētiā. Neq; eni q̄ſq; di-
cere audebit mirabiliū diſciplinaꝝ
eos ꝑitiſſimos fuiſſe añq; lr̄as noſ-
a ſent. id ē añq; iſis eō veniſſet eaſq;
ibi docuiſſet. Ipſa poꝛro eoꝝ me-
moꝛabilis doctria q̄ appellata ē ſa-
piētia: q̄đ erat niſi maxime aſtrono
mia: ꝛ ſi q̄đ aliud taliū diſciplinarū
magꝭ ad exercēda ingenia: q̄ ad il
luminādas vā ſapiētia mētes vale
re ſolet? Nā qđ attinet ad phiā q̄ ſe
docere aliq̄d ꝓfiteꝉ vñ fiant hoies
b bti circa tp̄a mercurij quē trimegi
ſtū vocauerūt: ī illis t̄ris eiuſmodi
ſtudia claruerīt. Lōge q̄dē añ ſapiē
tes q; phōs habuit grecia ſ; tñ poſt

a Hic
fit men
tio ꝺ iſi
filia ina
chi ꝺ q̄
dictum
ē ſ̄ ca.
xxxvij.

b De
mercu-
rio auo
ꝛ ꝺ mer
curio ei
uſ nepo
te pater
ſ̄ li. viij
caplo.
xxvi.
Dic au
tem hu
go floꝛ
acenſis
q̄ iſte ſe
cūdus
mercu-
ri⁹ ſuc-
ceſſit a-
mulio
q̄ erat
ſucceſ-
ſoꝛ pla
tonis.

a Pro metheus et atlantes fratreſ ſuus ꝗdã annotant fuiſſe.iiij. anno nati tatꝭ moyſi aliq̃ tñ ꝓmetheum dicũt fuiſſe circa.lij.ãnũ ducat⁹ ioſeph.

abraã ⁊ iſaac ⁊ iacob ⁊ ioſeph: nimirũ etiã poſt ipm moyſẽ. Eo q̃ppe tpe q̃ moyſes nat⁹ ẽ fuiſſe repit atlas ille magn⁹ aſtrologus ꝓmethei frater maternus: auus mercurij maioris: cuius nepos fuit trimegiſtus ille mercuri⁹. Ca. XL.

Fruſtra itaqꝫ vaniſſima pſũptione garriũt quidã dicẽtes ex q̃ rõnẽ ſiderũ cõprehẽdit egyptus ampli⁹ q̃ꝫ cẽtũ annoꝝ milia numerari. In q̃b⁹ eni libris iſtum numeꝝ collegerũt: q̃ nõ multũ añ annoꝝ duo milia lřas mgřa iſide didicerũt. Nõ.n. paru⁹ auctor ẽ i hiſtoria varro q̃ h̃ ꝓdidit: qḋ a litteraꝝ etiã diuinaꝝ ṽitate nõ diſſonat. Cũ eni ab ipo pmo hoĩe q̃ eſt appellat⁹ adã: nõdũ ſex milia annoꝝ cõpleanť: quomodo nõ iſti ridẽdi potius q̃ꝫ refellẽdi ſunt: qui de ſpacio temporũ tam diuerſa ⁊ huic explorate ṽitati tã ꝯ̃ria pſuadere conãť: Cui eni narrãti meli⁹ pterita credim⁹: q̃ꝫ q̃ etiã futura pdixerit: q̃ pſentia iã videm⁹: Naꝫ ⁊ ipa hiſtoricoꝝ inter ſe diſſonãtia copiaꝫ nob̃ pbet vt eis poti⁹ credere debeam⁹ q̃ diuinę quã tenem⁹ non repugnãt hiſtorię. Porro auteꝫ ciues impie ciuitatis diffuſi vſqꝫquaqꝫ p terras cũ legũt doctiſſimos homĩes quoꝝ nullius cõtẽnenda videať auctoritas: inter ſe de re reb⁹ geſtꝭ ab ętatꝭ nr̃ę mẽoria remotiſſimiſ diſcrepãtes: cui poti⁹ credere debeãt ñ inueniũt. Nos vero in nr̃ę religionis hiſtoria fulti auctoritate diuina: quicq̃d ei reſiſtit nõ dubitam⁹ eſſe falſiſſimũ: quomõlibet ſeſe habeant cętera i ſecularib⁹ lřis: q̃ ſiue vera ſeu falſa ſint: nihil momẽti afferũt: quo recte beateqꝫ viuam⁹. Ca. XLI.

Ca. XL. Fruſtra itaqꝫ ⁊c. In h̃ ca. i ducit dictũ eorum qui poſuerũt centũ milia ãnorum trãſiſſe p⁹q̃ꝫ egyptii rõnẽ ſideruꝫ cõprehenderẽt. moderati⁹ tñ locut⁹ eſt martian⁹ in prologo aſtronomię ſuę quę rariſſimę inueniť ponẽs ſapiẽtiaꝫ viguiſſe i egypto. xl. M. annorũ. hãc fictionem reprobat auguſ. ex teſtimõio varronis q̃ poſt litteras iuẽtas ab iſiде añ q̃s ſapientes eſſe ñ poterãt põit duo milia ãnoꝝ.

Vt aũt cognitionẽ omittam⁹ hiſtorię ipſi pħi a quib⁹ ad iſta progreſſi ſum⁹ qui nõ videnť laboraſſe in ſtudijs ſuis niſi vt inuenirẽt q̃modo viuẽdũ eſſet accõmodate ad beatitudinẽ capeſcẽdam: cur diſſẽſerũt ⁊ a mgřis diſcipuli ⁊ inť ſe cõdiſcipuli niſi quia vt homĩes hũanis ſenſib⁹ ⁊ hũanis rõcinationib⁹ iſta q̃ſierũt: Ubi q̃ꝫuis eſſe potuerit ⁊ ſtudiuꝫ gloriandi quo quiſqꝫ alio ſapiẽtior ⁊ acutior videri cupit: nec ſententię quodãmõ adduct⁹ alienę ſ̃ ſui dogmatꝭ ⁊ opinionis inuẽtor: tñ vt nõnullos vel etiã plurimos eoꝝ fuiſſe ꝯcedã q̃s a ſuis doctorib⁹ vel diſcẽdi ſocijs: amor ṽitatis abrupẽrit: vt ꝓ ea certarẽt quaꝫ veritatem putarẽt: ſiue illa eẽt ſiue nõ eſſet: cũ aiunt quo vel qua ad btitudinem pueniať: hũana ſe porrigit infelicitas: ſi diuia nõ ducit auctas. Deniqꝫ auctores noſtri in q̃b⁹ nõ fruſtra ſacraꝝ litteraꝝ figiť ⁊ terminať canõ: abſit vt inter ſe aliq̃ ratione diſſentiãt. Ũñ nõ immerito cũ illa ſcriberẽt eis deũ vꝉ p eos locutũ: ñ pauci i ſcholis atqꝫ gymnaſijs litigioſiſ diſputatiõib⁹ garruli: ſ̃ i agrꝭ atqꝫ i vrbib⁹ cũ doctꝭ atqꝫ indoctꝭ: tot tãtiqꝫ ppli crediderũt. Ipſi ſane pauci eſſe debuerũt: ne multitudine vileſceret: qḋ caꝝ religiõe eſſe opteret. nec tñ ita pauci: vt eorũ ñ ſit mirãda ꝯſenſio. Neqꝫ eñi in mltitudine pħoꝝ q̃ labore etiã litterario monimẽta ſuoꝝ dogmatũ reliquerũt: facile q̃s inueuerit: inter q̃s cuncta quę ſenſere cõueniant: qḋ oſtẽdere hoc opere lõgũ ẽ. Quis aũt ſectę cuiuſlibꝫ auctor ſic ẽ in hac demonicula ciuitate approbat⁹: vt cęteri improbarẽť q̃ aduerſa ⁊ diuerſa ſenſerũt:
a Nõne apud athenas ⁊ epicurei clarebant aſſerentes res humanas ad deorũ curã nõ ptinere: ⁊ ſtoici q̃ cõtraria ſentiẽtes eaſ regi atqꝫ muniri dijs adiutorib⁹ atqꝫ tutorib⁹ diſpu
b tabant: Ũñ miror cur anaxagoras reus fact⁹ ſit qꝛ ſoleꝫ eſſe dixit lapidem ardentem negãs vtiqꝫ deum: cum in eadem ciuitate gloria floruerit epicur⁹ vixeritqꝫ ſecurus: non ſolũ ſolem: vel vllũ ſiderũ deuꝫ eſſe nõ credẽs: ſ̃ nec iouẽ: nec vllũ deoꝝ oĩno in mũdo habitare cõtẽdens: ſ̃ ad quẽ pces hoim ſupplicatõeſqꝫ
c pueniãt. Nõne ibi ariſtipp⁹ i voluptate corpis ſũmũ bonũ ponens: ibi antiſthenes ṽtute animi poti⁹ hoĩeꝫ fieri beatũ aſſeuerãs: duo philoſophi nobiles ⁊ ambo ſocratici in taꝫ diuerſis atqꝫ inť ſe cõtrarijs finib⁹ vitę ſummam locãtes: quorum etiam ille fugiendã: iſte adminiſtrãdã

a Nota q̃ epicurei negãt res hũanas ptinere ad curã deoꝝ ⁊ q̃mõ huiuſ oppoſituꝫ ꝓbãt ſtoici. vt patꝫ i libro tullij de natura deorũ. ꝺ h̃ magꝭ patꝫ ꝯ̃ li. v. ca. ix.

b Anaxagoras ſꝫ euſebium fuit tẽpore darij ñ lij itaſpis de cuius morte nõ vidi aliud q̃ꝫ h̃ dicit niſi q̃ boeti⁹ dicꝭ eũ periſſe veneno pmo li. de ꝯſol.

c De ariſtippo ⁊ antiſthene qḋ h̃ dicit ẽt ſup lib. viij. ca. iij patꝫ i lřa. Sed addit h̃ eoꝝ cõem opiniõeꝫ de ſapiente quem voluit ariſtippuſ curã reipblicę fugere. et antiſthenes voluit eũ illaꝫ adminiſtrare.

ſapiēti dicebat eē rēpublicā: et ad
ſuā qſqȝ ſectā ſectādā diſciplos cō-
gregabat: Nēpe palā in ꝯſpicua et
notiſſima porticu in gymnaſijs: in-
hortulis: in locis publicis ac ꝑuatꝭ
cateruatim ꝓ ſua qſqȝ opinione cer
tabāt: Alij aſſerētes vnū: alij innūe
rabiles mūdos. ipm aūt vnum: alij
ortū eē: alij vero initiū nō hr̄e: alij
īteriturū: alij ſꝑ futurū: alij mēte di
uina: alij fortuitu ꝛ caſib⁹ agi. Alij
īmortales eē aīas: alij mortaleſ: ꝛ q̄
īmortales: alij reuolui ī beſtiaſ: alij
nequaq̄ꝫ. q̄ v̇o mortales: alij mor ī-
terire poſt corp⁹: alij viuere etiā po
ſtea vl̄ paululū vel diuti⁹: nō tñ ſꝑ.
Alij cōſtituētes in corpe finē boni:
alij in aīo alij in vtroqȝ: alij extrinſe
cus poſita etiā bona ad aīam ꝛ cor
pus addētes: alij ſenſib⁹ corpis ſꝑ:
alij nō ſꝑ: alij putātes nūq̄ꝫ eſſe cre
dēdū. Has ꝛ alias pene innumera
biles diſſenſiones pħorū: qs vnq̄ꝫ
ꝑplus: qs ſenat⁹: q̄ ptās vl̄ dignitas
publica impie ciuitatꝭ dījudicādaſ
ꝛ alias ꝓbādas ac recipiēdas: ali-
as īprobādas repudiādaſqȝ cura-
uit: ac nō paſſim ſine vllo iudicio cō
fuſeqȝ habuit in gremio ſuo tot con
trouerſias hoim diſſidētium: nō de
agrꝭ ꝛ domib⁹ vl̄ q̄cūqȝ pecuniaria
rōne: ſ; de his reb⁹ qb⁹ aut miſere vi
uitꝰ aut beate: vbi ꝛ ſi aliq̄ vera di-
cebātꝰ: eadē ꝛ falſa ꝑſus licētia di-
cebātꝰ: vt nō fruſtra talis ciuitas myſti
cū vocabulū babylonis acceperit.
Babylō q̄ppe interꝑtatꝰ ꝯfuſio: qḋ
nos iā dixiſſe meminim⁹. Nec intꝰ
ēſt diabolo regi ei⁹: q̄ꝫ ꝯtrarijs intꝰ
ſe rixētꝰ erroꝛib⁹: qs merito mlt̄e va-
rieqȝ īpietatis ꝑiter poſſidet. At v̇o
gēs illa: ille ꝑplus: illa ciuitaſ: illa reſ-
publica: illi iſraelite: quib⁹ credita
ſūt eloq̄a dei: nullo modo pſeudo
ꝓphetas cū veris prophetis pari
licētia cōfuderūt: ſ; cōcordes intꝰ ſe
atqȝ in nllo diſſētiētes: ſacrarū lr̄arū
veraces ab eis agnoſcebātꝰ ꝛ tenebātꝰ
auctores. Ipſi eis erāt pħi: h̄ ē ama
tores ſapiētie: ipſi ſapiētes: ipi theo
logi: ipi ꝓphete: ipſi doctores pro-
bitatꝭ atqȝ pietatis. Quicūqȝ ſcd̄m
illos ſapuit ꝛ vixit: nō ſcd̄m hoies ſ;
ſcd̄m deum q̄ ꝑ eos locut⁹ ē ſapuit ꝛ vixit.
Ibi ſi ꝓhibitū eſt ſacrilegiū: de⁹ ꝓhibuit.
Si dictū ē honora patrē tuū ꝛ matrē tuam
de⁹ iuſſit. Si dictū ē nō mechaberꝭ: no homi
cidiū facies: nō furaberis: ꝛ cetera hmōi:
nō h̄ ora hūana: ſ; oracula diuina fuderūt.
Quicq̄d pħi q̄dē intꝰ falſa q̄ opinati ſūt ve
rū videre potuerūt: ꝛ laborioſis diſputati
onib⁹ pſuadere moliti ſūt: qḋ mūdū iſtū fe
cerit de⁹: eūqȝ ipe ꝓuidētiſſim⁹ adminiſtret:
de honeſtate v̇tutū: de amore p̄rie: de fide
amicitie: de bonis operib⁹: atqȝ oīb⁹ ad mo
res ꝓbos ꝑtinētib⁹ reb⁹: q̄ꝫuis neſcientes
ad quē finē ꝛ q̄ nā mō eſſent: iſta oīa referē
da ſūt ꝓpheticis h̄ ē diuinis vocib⁹: q̄ꝫuis
ꝑ hoies in illa ciuitate ꝑplo cōmēdata ſūt:
nō argumētationū cōcertationib⁹ inculca
ta: vt nō hois ingeniū: ſ; dei eloquiū ꝯtēp-
nere formidaret: q̄ illa cognoſceret. Ca.

XLII

Has ſacras lr̄as etiā vn⁹ ptole
meorū regū egypti noſſe ſtuduit ꝛ hr̄e.
Nā p⁹ alexādri macedonis q̄ etiā magnuſ
cognomiat⁹ ē mirificētiſſimā minimeqȝ di
uturnā potētiā q̄ vniuerſā aſiam: imo pe-
ne totū orbē: ꝑtim vi ꝛ armis: ꝑtim terrore
ſubegerat: qn̄ intꝰ cet̄a oriētis regna etiā iu
deā igreſſ⁹ obtinuit: eo mortuo comiteſ ei⁹
cū regnū illud ampliſſimū nō pacifice intꝰ
ſe poſſeſſuri diuiſiſſent: vl̄ poti⁹ diſſipaſſēt
bellis oīa vaſtaturi: ptolemei⁹ reges hr̄e ce
pit egypt⁹. Quorū p̄m⁹ lagi fili⁹: multos ex
iudea captiuos in egyptū trāſtulit. Huic
aūt ſuccedēs ali⁹ ptolemeꝰ q̄ ē appellatus
philadelph⁹: oēs qs ille adduxerat ſubiu-
gatos liberos redire ꝑmiſit: inſuꝑ ꝛ dona
regia in tēplū dei miſit: petiuitqȝ ab eleaza
ro tūc pōtifice dari ſibi ſcripturas qs ꝓfe-
cto audierat fama p̄dicāte diuinaſ: ꝛ iō cō
cupiuerat hr̄e in bibliotheca quā nobiliſſi
mā fecerat. Has ei cū idē pontifex miſiſſet
hebreas: p⁹ etiā ille interp̄tes poſtulauit: ꝛ
dati ſūt ei ſeptuagintaduo de ſinglis duode
cim tribub⁹ ſeni hoies: ligue vtriuſqȝ do-
ctiſſimi: hebree ſcȝ atqȝ grece. Quorū intꝰ-
p̄tatio vt ſeptuagita vocetꝰ: iā obtinuit cō-
ſuetudo. Tradiṫ ſane tā mirabilē ac ſtupē
dū planeqȝ diuinū in eorū v̇bis fuiſſe ꝯſen
ſū: vt cū ad h̄ op⁹ ſeꝑatim ſinguli ſederint
ita eni eorū fidē ptolemeo regi placuit ex-
plorare in nullo v̇bo qḋ idē ſignificaret et
tātūdē valeret: et in v̇borū ordine alter ab
alt̄o diſcreparet: ſ; tanq̄ꝫ vnus eſſet interp̄ſ
ita qḋ oēs interp̄tati ſūt: vnū erat: qm̄ re-

Itē h̄ dicit. alij aſſerētes vnū mūdū ſcȝ vt plato. Alij inūera-bileſ vt ana ximāder. vt vult etiā au-guſtin⁹ lib. viij. capi. ij. Alij v̇o or-tū eē vt pla-to. Alij vero initiū nō hr̄e vt ariſtoteleſ Alij mēte di uina vt pla-to. Alij fortu itu ꝛ caſibus agi vt anaxi māder. Alij mortaleſ eē aīas vt epi-curei. Alij ī-mortales vt platonic. alij reuolui ī be ſtias vt py-tagoras. alij nequaq̄ꝫ vt porphyrius. De his aūt q̄ ponūt ani mas viuere p⁹ corpus ꝑ tps aliqḋ nō tñ ſꝑ nō me mi me legiſ ſe. Alij ī cor pore cōſtitu entes finem boni vt ari-ſtipp⁹. Alij in aīo vt āti ſthenes. alij in vtroqȝ vt epicurus. vt ptȝ ꝑ ſenecā ep̄lā. xiij. ad lucillū. Alij ſenſibus cor poris ſꝑ vt ſtoici q̄ non poſuerūt co gnitionē all am a ſenſiti ua. alij nō ſꝑ

vt cōiter tenetur. Alij nūq̄ꝫ eē putan-tes credē-dū. ſicut illi q̄ non diſ cernūt in ter ſōnū ꝛ vigiliā.

Has ſa-cras lr̄as ꝛc. In h̄ ca. nō vn⁹ ptolemeo rū. ſ. ſcd̄s Primus erat ptole me⁹ filius lagi. ſcd̄s ptolemeꝰ philadel-ph⁹. Iſti dicti ſunt regeſ egy ptij vl̄ ale xādrini q̄ diuiſo re gno alxā dri ī mul tos intꝰ ce teros po-tiores e-rant.

uera ſpūs erat vn⁹ in omnib⁹. Et ideo tam
mirabile dei mun⁹ acceperāt: vt illarū ſcri
pturarū nō tanꝗ̄ humanaꝝ: ſed ſicut erāt
tanꝗ̄ diuinarū etiam iſto mō cōmendaret̄
auctoritas: crediturꝭ qn̄ꝙ gentib⁹ profu-
tura: quod iā videm⁹ effectū. Ca. XLIII

Nam cū fuerint ⁊ alij interptes qui ex
hebrea lingua in grecā ſacra illa elo-
quia trāſtulerunt: ſicut aquila ſymmach⁹
theodotion: ſicut etiā illa ē interptatio cui⁹
auctor nō apparet: ⁊ ob h̄ ſine noīe interp̄-
tis quinta editio nuncupat̄: hanc tn̄ q̄ ſep-
tuaginta ē tāꝗ̄ ſola eſſet: ſic recepit eccl̄ia
eaꝗ̄ vtunt̄ greci populi xp̄iani: quorū ple
riꝗ̄ vtrū alia ſit aliq̄ ignorāt. Ex hac ſeptu
ginta interp̄tatione etiā in latinā linguā in
terp̄tatū ē: qđ eccleſie latine tenēt: q̄uis n̄
defuerit tp̄ibus noſtris p̄ſbyter hieronym⁹
hō doctiſſim⁹ ⁊ omniū triū linguarū perit⁹
qui nō ex greco ſ; ex hebreo in latinū eloq̄-
um eaſdē ſcripturas ꝯuerterit. Sꝫ ei⁹ tātī
lr̄arū laborē q̄uis iudei fateant̄ eſſe vera-
cē: ſeptuaginta vero interp̄tes in multis er
raſſe cōtendant: tn̄ eccleſie chriſti tot hoīm
auctoritati ab eleazaro tūc pontifice ad h̄
tantū opus electorū: neminē iudicāt prefe
rēdū: q2 ⁊ ſi nō ī eis vn⁹ apparuiſſet ſpirit⁹
ſine dubitatione diuin⁹: ſ; inter ſe verba in
terp̄tationis ſue: ſeptuagīta docti more ho
minū cōtuliſſent: vt qđ placuiſſet oīb⁹ h̄
maneret: nullus eis vn⁹ interpres debuit
anteponi. Cū vero tn̄ in eis ſignū diuini-
tatis apparuit: ꝑfecto q̄ſquis ali⁹ illaꝝ ſcri
pturarū ex hebrea ī quālibet aliā liguā in-
terpres ē verax. aut cōgruit illis ſeptuagin
ta interp̄tib⁹: aut ſi cōgruere nō videtur: al
titudo ibi ꝓphetica eē credēda ē. Spūs. n.
q̄ ī ꝓphetis erat qn̄ illa dixerūt: idē ipe erat
etiā in ſeptuaginta viris: qn̄ illa interp̄tati
ſūt. Qui ꝑfecto auctoritate diuina ⁊ aliđ
dicere potuit: tanꝗ̄ ꝓpheta ille vtrūꝗ̄ dix
iſſet: q2 vtrūꝗ̄ idē ſpūs diceret: ⁊ h̄ ipſū ali
ter: vt ſi nō eadē verba: idē tn̄ ſenſus bn̄ in
telligētib⁹ diluceſceret: ⁊ aliq̄d p̄termittere
⁊ aliquid addere etiā vt hinc oſtēderet̄ nō
hūanā fuiſſe in illo ope ſeruitutē: quā ver-
bis debebat interpres: ſ; diuinā poti⁹ p̄tātē
q̄ mētē replebat ⁊ regebat interp̄tis. Non-
nulli aūt codices grecos interp̄tationis ſe
ptuagīta ⁊ ex hebreis codicib⁹ emēdādos
putarūt: nec tn̄ auſi ſunt detrahere qđ he-
brei nō habebāt: ⁊ ſeptuaginta poſuerūt:
ſ; tantūmodo addiderunt q̄ in hebreis in-
uenta. apud ſeptuaginta nō erāt: eaꝗ̄ ſig-
nis quibuſdā in ſtellaꝝ modū factis: ad ca
pita eorūdē verſuū notauerūt: q̄ ſigna aſte
riſcos vocāt. Illa vero q̄ nō habēt hebrei
habent aūt ſeptuaginta: ſimiliter ad capi-
ta verſuū iacētib⁹ virgulis ſicut ſcribūt̄ vn
cie ſigñerūt: et m̄lti codices greci has notaſ
habētes vſꝗ̄quaꝗ̄ diffuſi ſūt ⁊ latini. Que
autem nō p̄termiſſa vel addita ſ; aliter di-
cta ſūt: ſiue aliū ſenſū faciāt etiā ipſum nō
abhorrētē ſiue alio mō eundē ſenſū expli-
care monſtrēt̄: niſi vtriſꝗ̄ codicib⁹ inſpect̄
nequeūt reꝑiri. Sic igit̄ vt oꝑtet nihil aliđ
intueamur in ſcripturis illis niſi q̄d ꝑ hoīeſ
dixerit dei ſpūs: q̄cquid ē ī hebreis cōdici
b⁹ ⁊ nō ē apud interp̄tes ſeptuaginta: no-
luit h̄ ꝑ iſtos ſ; ꝑ illos ꝓphetas dei ſpirit⁹
dicere. Quicq̄d vero ē apud ſeptuaginta
in hebreis aūt codicib⁹ nō ē: per iſtos ma
luit: q̄ ꝑ illos idē ſpūs dicere: ſic oſtēdens
vtroſꝗ̄ fuiſſe ꝓphetas. Iſto enī mō alia ꝑ
eſaiā alia ꝑ hieremiā alia ꝑ aliū atꝗ̄ aliū ꝓ
phetā: vel alit̄ eadē ꝑ hūc ac ꝑ illū dixit vt
voluit. Quicq̄d porro apud vtroſꝗ̄ inue-
nit̄: ꝑ vtroſꝗ̄ dicere voluit vnus atꝗ̄ idē
ſpūs: ſ; ita vt illi p̄cederēt ꝓphetādo: iſti ſe
q̄rent̄ ꝓphetice illos interp̄tādo: q2 ſicut ī
illis vera ⁊ cōcordātia dicētib⁹ vn⁹ pacis
ſpūs fuit: ſic ⁊ in iſtis nō ſecū cōferētib⁹ et
tn̄ tanꝗ̄ vno ore cūcta interp̄tātib⁹: idē ſpi
rit⁹ vnus apparuit. Ca. XLIIII

Sed ait aliq̄s: Quō ſciā q̄d ionas ꝓ-
pheta dixerit niniuitis: vtrū triduū ⁊
niniue euertet̄ an q̄dragīta dies? Quis. n.
nō videat n̄ potuiſſe vtrūꝗ̄ tūc dici a ꝓphe
ta q̄ miſſ⁹ fuerat terrere cōminatiōe īminē
tis exitij ciuitatē? Cui ſi tertio die fuerat fu
tur⁹ interit⁹: nō vtiꝗ̄ q̄dragesimo die. Si
aūt q̄dragesimo: nō vtiꝗ̄ tertio. Si ḡ a me
q̄rit̄ q̄d hoꝝ ionas dixerit: h̄ puto poti⁹ qđ Ione. 3
legit̄ ī hebreo: q̄dragīta dieſ ⁊ niniue ſ;uer
tet̄. Septuagīta q̄ppe lōge poſteri⁹ interp̄-
tati aliud dicere potuerūt: qđ tn̄ ad rē ꝑtine
ret: ⁊ in vnū eūdēꝗ̄ ſenſū: q̄uis ſub altera
ſignificatiōe ꝯcurreret: admoneretꝗ̄ lecto
rē vtraꝗ̄ auctātate non ſpreta ab hiſtoria ſe
ſe attollere: ad ea reqrēda ꝓpt̄ q̄ ſignifican
da hiſtoria ipa ꝯſcripta ē. Geſta ſūt q̄ppe il
la ī niniue ciuitate: ſ; aliq̄d etiā ſignificaue
runt quod modū illius ciuitatis excedat:
ſicut geſtum eſt: q̄ ipſe propheta in ventre Ione. 2
ceti triduo fuit: ⁊ tamē aliuꝫ ſignificauit in
ꝓfundū inferni triduo futurū: q̄ dn̄s ē oīm
prophetarum. Quapropter ſi per illam ci
uitatem recte accipitur eccleſia gentium:

prophetice ſiguratur: euerſa ſcꝫ ꝑ penitenti-
am: vt qualis fuerat iaꝫ nō eſſet: hoc qm̄ ꝑ
xp̄m factū eſt in eccleſia gentiū: cuius illa ni-
niue figurā gerebat: ſiue ꝑ q̄draginta dies
ſiue ꝑ triduū: idē ipſe ſignificatus eſt xp̄s: per
q̄draginta ſcꝫ qꝛ tot dies pegit cū diſcipu-
lis ſuis poſt reſurrectionē ſuā: ⁊ aſcēdit i ce-
lū: ꝑ triduū vero qꝛ die tertio reſurrexit: tā
q̄ꝫ lectorē nihil aliud q̄ꝫ hiſtorie rerū geſta-
rū inherere cupiētē: de ſomno excitauerunt
ſeptuaginta interp̄tes: iidēq̄ꝫ ꝓphete: ad ꝑ
ſcrutandā altitudinē ꝓphetie: ⁊ quodāmō
dixerunt: in quadraginta diebus ipſū quere
in q̄ ⁊ triduum poteris inuenire: illud in aſ-
cēſione: hoc in eius reſurrectione reperies.
Propter qđ vtroq̄ꝫ numero ſignificari cō-
uenientiſſime potuit: quorū vnū ꝑ ionā ꝓ-
phetā: alterū ꝑ ſeptuaginta interp̄tū ꝓphe-
tiā: tamē vnus atq̄ꝫ idē ſpūs dixit. Longi-
tudinē fugio: vt nō hec ꝑ multa demōſtrarē
in q̄bus ab hebraica veritate putantur ſeptu-
aginta interp̄tes diſcrepare: ⁊ bene intelle-
cti inueniuntur eſſe cōcordes. Unde etiā ego ꝑ
meo modulo veſtigia ſequēs apoſtolorū:
qꝛ ⁊ ipſi ex vtriſq̄ꝫ: id ē ex hebreis: ⁊ ex ſep-
tuaginta teſtimonia ꝓphetica poſuerunt:
vtraq̄ꝫ auctoritate vtendū putaui: qm̄ vtra-
q̄ꝫ vna atq̄ꝫ diuina ē. Sꝫ iā que reſtāt vt poſ-
ſumus exequamur. Ca. XLV

Poſtea q̄ꝫ gens iudea cepit nō habe-
re prophetas: ꝓculdubio deterior fa-
cta eſt: eo ſcꝫ tp̄e quo ſe ſperabat inſtaura-
to templo poſt captiuitatē q̄ fuit in babylo-
nia futurā eſſe meliorē. Sic q̄ppe intellige-
bat populus ille carnalis qđ p̄nunciatū ē
ꝑ aggeū ꝓphetaꝫ dicētē. Magna erit glo-
Aggei. 2 ria domus iſtius nouiſſime pluſq̄ꝫ prime.
Qđ de nouo teſtamēto dictū eſſe paulo ſu-
perius demōſtrauit: vbi ait apte chriſtū pro-
mittens: et mouebo omnes gentes: ⁊ ve-
Ibidem. niet deſideratus cūctis gentibus. Quo loco
ſeptuaginta interp̄tes aliū ſenſū magiſ cor-
pori q̄ꝫ capiti: hoc ē magis eccleſie q̄ꝫ xp̄o cō-
uenientē ꝓphetica auctoritate dixerunt.
Uenient q̄ electa ſūt domini de cunctis gē-
tibus: id eſt hoīes de quibus ipſe ieſus in euan-
Math. 20 gelio: multi inquit vocati: pauci vero electi.
Talibus eni electis gētiū: domus dei edificatur
ꝑ teſtamētū nouū lapidibus viuis: lōge glo-
rioſior q̄ꝫ tēplū illud fuit qđ a rege ſalomo-
ne cōſtructū ē: ⁊ poſt captiuitatē inſtaura-
tū. Propter hoc ergo nec ꝓphas ex illo tp̄e
habuit illa gēs: ſꝫ multis cladibus afflicta ē
ab alienigenis regibus ipſiſq̄ꝫ romanis: ne

hanc aggei ꝓphetiā in illa inſtau-
ratione templi opinaretur impletā.
a Nō multo eni poſt adueniēte ale-
xandro ſubiugata ē: qm̄ ⁊ ſi nulla
facta eſt vaſtatio quoniam nō ſūt
auſi ei reſiſtere: ⁊ iđ placatū facilli-
me ſubditi receperūt: non erat tn̄
gloria tāta domus illius: q̄ꝫta fuit i
ſuorū regū libera poteſtate. Ho-
ſtias ſane alexāder imolauit in dei
templo: nō ad eius cultū vera pieta-
te cōuerſus: ſꝫ impia vanitate cuꝫ
diis eū falſis colendū putās. De-
inde ptolemeus lagi filius qđ ſu-
pra cōmemoraui: poſt alexādri mor-
tē captiuos inde in egyptū trāſtu-
lit: quos eius ſucceſſor ptolemeus
philadelphus beniuolētiſſime inde
dimiſit: ꝑ quē factū ē qđ pauloan-
narraui: vt ſeptuaginta interp̄tuꝫ
ſcripturas haberemus. Deinde cō-
triti ſūt bellis: q̄ i machabeorꝫ li-
bris explicatur. Poſt hec capti a re-
ge alexandrie ptolemeo q̄ eſt ap-
pellatus ephiphanes: inde ab an-
tiocho rege ſyrie multis ⁊ grauiſ-
ſimis malis ad idola colēda com-
pulſi: templūq̄ꝫ ipſū repletū ſacri-
legis ſupſtitionibus gentiū qđ ta-
mē dux eorū ſtrenuiſſimus iudas
q̄ etiā machabeus dictus eſt antiochi
ducibus pulſis: ab omni illa idola-
trie cōtaminatione mūdauit. Nō
aūt multopoſt alchimus quidaꝫ ꝑ 2. Machab. 14
ambitionē cū a genere ſacerdota-
li eſſet alienus: qđ nefas erat: ponti-
fex factus ē. Hinc iaꝫ poſt annos
ferme quinq̄ginta: in quibus eis tn̄
pax nō fuit: q̄ꝫuis aliq̄ ⁊ proſpere
geſſerunt: primus apud eos ariſto-
bolus aſſūpto diademate: et rex
⁊ pontifex factus ē. Antea q̄ppe ex q̄
de babylonie captiuitate reuerſi
ſunt templūq̄ꝫ inſtauratū ē: nō re-
ges ſꝫ duces vel principes habue-
runt: q̄ꝫuis ⁊ qui rex eſt poſſit dici
p̄nceps a principatu imperādi: ⁊
dux eo q̄ ſit ductor exercitus: ſꝫ nō
cōtinuo quicunq̄ꝫ principes vel
duces ſūt: etiā reges dici poſſūt:
qđ iſte ariſtobolus fuit. Cui ſucceſ-
ſit alexāder etiā ipſe rex ⁊ pōtifex
qui crudeliter in ſuos regnaſſe tra-
ditur. Poſt hunc vxor eius alexadra

a Alexā-
der vt an-
notatur i
chronicis
ſubiugauit
iudeā an-
no ab vr-
be cōdita
cccccxii q̄
fuit annus.
clxxxviii.
a ſc̄do an-
no darii ſi-
lii itaſpis
q̄ anno li-
cētiati ſūt
iudei vt ꝓ-
ſeq̄rētur edi-
ficationē
templi ad
cōplemē-
tū. fuit āt
hic annus ab
vrbe cō-
dita. ccxx
iiii. cōputā-
do ab edi-
ficatiōe ⁊
completi-
one mu-
rorū ciui-
tatis. fuit
annus q̄ ſb-
iugata eſt
iudea a vi-
ceſimo an-
no arta-
xerxiſ q̄ li-
cētiatus ne-
emias ce-
pat repa-
re muros
ciuitatis.
c. iii. Reli-
qua q̄ di-
cuntur in hoc
ca. patent
īueniri ma-
giſtruꝫ in
hiſtoriis.

regina iudeoꝝ fuit: ex cuius deinceps tp̄e
mala ſūt eos ſecuta grauiora. Filij quippe
huiꝰ alexādrę ariſtobolus et hyrcanus int̄
ſe de imperio dimicantes: vires aduerſus
iſraeliticā gētē ꝓuocauere romanas. Hyr
canus nāqꝫ ab eis cōtra fratrē popoſcit au
xiliū. Tunc iā roma ſubiugauerat afrycā ⁊
greciā: lateqꝫ etiam alijs orbis ptibꝰ impe-
rās: tāqꝫ ſeipam ferre n̄ valēs: ſe ſuaqꝫ quo-
dāmō magnitudine fregerat. Peruenerat
q̄ppe ad ſeditiōes domeſticas graues: atqꝫ
inde ad bella ſocialia: moxqꝫ ciuilia: tn̄qꝫ
ſe cōminuerat atqꝫ attriuerat: vt ei mutan-
dus reipublicę ſtatꝰ: quo regeret̄ regibꝰ im-
mineret. Pompeius ergo ppl̄i romani pre-
clariſſimꝰ princeps iudeā cum exercitu in-
greſſus ciuitatē capit: templū reſerat nō de
uotione ſupplicis ſꝫ iure victoris: et ad ſctā
ſctōꝝ quo niſi ſummū ſacerdotē nō licebat
intrare nō vt venerator ſꝫ vt ꝓphanator ac
cedit. Confirmatoqꝫ hyrcani pōtificatu: et
ſubiugatę gēti impoſito cuſtode antipatro:
quos tūc ꝓcuratores vocabāt: vinctū ſecū
ariſtobolū ducit. Et ex illo die iudei etiā tri
butarij romanorum eſſe ceperunt. Poſtea
caſſius etiā tēplū expoliauit. Deinde poſt
paucos annos etiā herodē alienigenā re-
Danh. 2 gē habere meruerūt: quo regnāte natus eſt
xp̄s. Jam enī venerat plenitudo tp̄is ſigni
ficata ꝓphetico ſpū per os p̄triarchę iacob:
Gene. 49 vbi ait. Non deficiet p̄nceps ex iuda neqꝫ
dux de femoribꝰ eius: donec veniat cui re-
poſitū eſt: ⁊ ipſe erit expectatio gentiū. Nō
ergo defuit iudeoꝝ p̄nceps ex iudeis: vſqꝫ
ad iſtū herodē quē primū acceperūt alieni
genā regē. Tempus ergo erat vt veniret il
le cui repoſitū erat: qḋ nouo ꝓmiſſuꝫ eſt te
ſtamēto: vt ip̄e eſſet expectatio gētiū. Fieri
aūt nō poſſet vt expectarēt gētes eū ventu
rū ſicut eū cernimꝰ expectari vt veniat: ad
faciendū iudicium in claritate potētię: niſi
prius in eū crederēt cū venit ad patiēdū iu
iudiciū in hūilitate patiētię. Ca. XLVI

Regnāte ergo herode in iudea: apud
romāos aūt iā mutato reipublicę ſta
tu: imperāte ceſare auguſto: ⁊ ꝑ eū orbe ter
rę pacato natꝰ eſt xp̄s ſc̄m p̄cedentē ꝓphe-
tiaꝫ in bethlehē iudę: hō manifeſtus ex hoīe
virgine: deus occultꝰ ex deo p̄re. Sic enim
Eſa. 7 ꝓpheta p̄dixerat. Ecce virgo in vtero ac-
cipiet ⁊ pariet filiū: ⁊ vocabit̄ nomē eiꝰ ema
nuel: qḋ eſt interp̄tatū nobiſcū deus. Qui
vt ſe cōmēdaret deū miracula multa fecit:
ex quibꝰ q̄dā quātū ad eū p̄dicandū ſatis

viſum eſt eſſe ſcriptura euāgelica continet.
Quorū p̄mū eſt ꝙ tā mirabiliter natus eſt:
vltimū aūt ꝙ cū ſuo reſuſcitato a mortuis
corpe aſcēdit in celū. Judei aūt q̄ eū occi-
derūt: ⁊ in eū credere noluerūt: qꝛ oporte-
bat eū mori ⁊ reſurgere: vaſtati infelicius a
romanis funditusqꝫ a ſuo regno vbi iā eis
alienigene dn̄abant̄ eradicati ſunt: diſper-
ſiqꝫ ꝑ terras. Qn̄ quidē vbiqꝫ nō deſunt: ꝑ
ſcp̄turas ſuas teſtimonio nobis ſunt: pro-
phetias nos nō finxiſſe de xp̄o: quas plu-
rimi eoꝝ ꝯſiderātes: ⁊ an̄ paſſionē: ⁊ maxi-
me poſt eiꝰ reſurrectionē crediderūt in eū:
de quibꝰ p̄dictū eſt: Si fuerit numerus filio Eſa. 10
rum iſrael ſicut arena maris: reliquię ſaluę
fient. Ceteri vero excecati ſunt. de q̄bꝰ p̄di
ctū ē: Fiat mēſa eoꝝ corā ipſis in laqueū: ⁊ Pſ̄. 68
in retributionē ⁊ in ſcādalū. Obſcuret̄ ocu Ibidem.
li eoꝝ ne videāt: ⁊ dorſum eoꝝ ſꝑ incurua.
Proinde cū ſcripturis nr̄is nō credūt: cō-
plent̄ in eis ſuę quas ceci legunt: niſi forte
q̄s dixerit illas ꝓphetias xp̄ianos finxiſſe
de xp̄o: quę ſibyllę noīe: vel alioꝝ ꝓferunt̄:
ſi quę ſunt quę nō ꝑtinēt ad ppl̄m iudeoꝝ.
Nobis quidē ille ſufficiūt: quę de nr̄oꝝ ini
micoꝝ codicibꝰ ꝓferūt̄: q̄s agnoſcimꝰ ꝓpt̄
hoc teſtimoniū qḋ nobis inuiti ꝓhibēt eoſ-
dē codices habēdo atqꝫ ſeruādo: ꝑ omēs
gentes etiā ipſos eſſe diſperſos: quaq̄uer-
ſuꝫ xp̄i eccleſia dilatat̄. Nā ꝓphetia in pſal
mis quos etiā legunt de hac re p̄miſſa eſt.
vbi ſcriptū eſt. Deus meꝰ miſericordia eiꝰ Pſ̄. 58
p̄ueniet me. Deus meꝰ demonſtrauit mihi
de inimicis meis. Ne occideris eos neq̄n
obliuiſcant̄ legē tuā. Diſperge illos in vir-
tute tua. Demōſtrauit g̃ deus eccleſię in eiꝰ
inimicis iudeis grām miſ̄cdię ſuę: qm̄ ſicut
dicit ap̄ls: delictū illoꝝ ſalus eſt in gētibꝰ. Roma. 11
Et ideo nō eos occidit: id eſt nō in eis per-
didit ꝙ ſūt iudei: quāqꝫ a romanis fuerint
deuicti ⁊ oppreſſi: ne obliti legē dei: ad h̄ de
quo agiṁ teſtimoniū nihil valeret. Ideo
parū fuit vt diceret: ne occideris eos neq̄n Pſ̄. 58
obliuiſcant̄ legem tuā: niſi etiā adderet: di-
ſperge illos: qm̄ ſi cum iſto teſtimonio ſcri-
pturaꝝ in ſua tm̄mō terra n̄ vbiqꝫ eēnt: ꝑfe
cto eccleſia q̄ vbiqꝫ eſt: eos ꝓphetiaꝝ q̄ de
xp̄o p̄miſſę ſunt teſtes in omībꝰ gentibꝰ hr̄e
Uapropter Ca. XLVII nō poſſet.
Quiſquis alienigena id eſt nō ex iſrl̄ pro
genitus: nec ab illo ppl̄o in canone ſacrarū
lr̄arū receptꝰ legit̄ aliq̄d ꝓphetaſſe de xp̄o: ſi
in noſtrā noticiā venit aut venerit: ad cu-
mulum a nobis cōmemorari poteſt: non ꝙ

neceſſarius etiã ſi deſit: ſed q2 nõ incõgrue
credit̃ fuiſſe ⁊ in alijs gẽtib⁹ hoĩes qb⁹ hoc
myſteriũ reuelatũ eſt: ⁊ qui hoc etiã p̃dice-
re impulſi ſunt: ſiue ꝑticipes eiuſdẽ grẽ fue
rint ſiue expertes: ſ; ꝑ malos angelos do-
cti ſunt: quos p̃ſentẽ xp̃um quẽ iudei non
agnoſcebãt ſcim⁹ fuiſſe ꝯfeſſos. Nec ipſos
iudeos exiſtimo audere cõtendere neminẽ
ꝑtinuiſſe ad deũ p̃ter iſraelitas: ex quo ꝓpa
gatio iſrl' cepit eſſe: reprobato ei⁹ fratre ma
iore. Pp̃ls eni reuera qui ꝓprie dei pp̃ls di
ceret̃: nlľs aliuſ fuit. Homines aũt quoſdã
nõ terrena: ſ; celeſti ſocietate ad veros iſrae
litas ſuperne ciues patrie ꝑtinẽtes etiã in
alijs gentib⁹ fuiſſe negare nõ p̃nt: qm̃ ſi ne-
gant: facillime cõuincũt̃: de ſctõ ⁊ mirabili
viro iob: qui nec indigena nec ꝓſelitus id
eſt aduena pp̃li iſrael fuit: ſ; ex gẽte hydu-
mea genus ducẽs: ibi ortus: ibidẽ mortu⁹
eſt: q̃ diuino ſic laudat̃ eloquio: vt qd̃ ad iu
ſticiã pietatẽq; attinet: etiã nlľs ei hõ ſuoꝝ
tp̃m coequet̃. Que tp̃a eius q̃uis nõ inue
niamus in chronicis: colligim⁹ tñ ex libro
eius quẽ ꝓ ſui merito iſraelite in auctorita
tem canonicã receperũt: tertia generatiõe
poſteriorẽ fuiſſe q̃; iſrael. Diuinit⁹ aũt ꝓui
ſum fuiſſe non dubito: vt ex hoc vno ſcire-
mus etiã ꝑ alias gentes eſſe potuiſſe: q̃ ſm̃
deum vixerũt: eiq; placuerũt: ꝑtinẽtes ad
ſpũtalẽ hieroſolymã. Qd̃ nemini ꝯceſſu;
fuiſſe credẽdũ ẽ: niſi cui diuinit⁹ reuelatus
I. Thi. 2 eſt vnus mediator dei et hoim homo xp̃us
ieſus q̃ venturus in carne: ſic antiq̃s ſanctꝭ
p̃nũciabat̃ queadmodũ nobis veniſſe nũ-
ciatus eſt: vt vna eadẽq; fides ꝑ ip̃m oẽs
in dei ciuitatẽ: in domũ dei: in dei templũ:
p̃deſtinatos ꝑducat ad deũ. S; quecunq;
alioꝝ ꝓphetie de dei ꝑ xp̃m ieſum grã ꝓfe-
runt̃: poſſunt putari a xp̃ianis eſſe cõficte.
Ideo nihil ẽ firmius ad ꝯuincẽdos quoſli
bet alienos ſi de hac re cõtenderint: nr̃oſq;
fulciendos ſi recte ſapuerint: q̃; vt diuina
p̃dicta de xp̃o ea ꝓferãtur que in iudeoꝝ
ſcripta ſunt codicib⁹. Quib⁹ auulſis de ſe-
dibus ꝓprijs: et ꝓpter hoc teſtimoniũ toto
orbe diſperſis: xp̃i vſq;quaq; creuit eccl'ia.

Ca. XLVIII

Hec domus dei maio-
ris eſt glorie: q̃; fuerat illa p̃ma lignis
et lapidib⁹ ceteriſq; p̃cioſis rebus metal-
Aggei. 2 liſq; ꝯſtructa. Nõ itaq; aggei ꝓpheta in tẽ
pli illi⁹ inſtauratiõe cõpleta eſt. Ex quo eni
inſtauratũ eſt: nunq; oñdit̃ habuiſſe tantã
gloriã quãtam habuit tp̃e ſalomonis: imo
potius oñdit̃ p̃mũ ceſſatiõe ꝓphetie fuiſſe
domus illius gloriã diminutã: deinde ip̃i⁹
gẽtis cladib⁹ tãtis vſq; ad vltimũ excidiũ
qd̃ factũ eſt a romanis: ſicut ea q̃ ſupra ſũt
cõmemorata teſtant̃. Hec autẽ domus ad
nouũ ꝑtinẽs teſtamẽtũ tãto vtiq; maioris
eſt glorie: quãto meliores ſũt lapides viui-
qb⁹ credẽtib⁹ renouatiſq; ꝯſtruit̃. S; ideo
ꝑ inſtaurationẽ tẽpli illi⁹ ſignificata ẽ: q2 ip
ſa renouatio illi⁹ edificij ſignificat eloquio
ꝓphetico alteꝝ teſtamẽtũ qd̃ appellat̃ nouũ.
Qd̃ ḡ deus dixit ꝑ memoratũ ꝓphetã: ⁊ da Aggei. 2
bo pacẽ in loco iſto: ꝑ ſignificãtẽ locũ ille q̃
eo ſignificat̃ intelligẽdus eſt: vt q2 illo loco
inſtaurato ſignificata eſt eccleſia que fue-
rat edificãda ꝑ xp̃um: nihil accipiat̃ qd̃ di-
ctũ eſt: dabo pacẽ in loco iſto: niſi dabo pa
cẽ in loco quẽ ſignificat locus iſte: q2 quo-
dãmõ oĩa ſignificãtia videt̃ eaꝝ rerũ q̃s
ſignificãt ſuſtinere ꝑſonas: ſicut dictũ ẽ ab
aplo: petra erat xp̃us: qm̃ petra illa de qua I. Cor. 10
hoc dictũ eſt: ſignificabat vtiq; xp̃m. Ma-
ior eſt itaq; gloria dom⁹ illius noui teſtamẽ
ti: q̃; dom⁹ prioris veteris teſtamẽti: et tũc
apparebit maior cũ dedicabit̃. Tũc eni ve
niet deſiderat⁹ cũctis gẽtib⁹: ſic legit̃ in he-
breo. Nam p̃m⁹ eius aduẽtus nõdũ erat de
ſiderat⁹ oĩb⁹ gẽtib⁹. Nõ eni quẽ debebãt
deſiderare ſciebãt: in quem nõ crediderãt.
Tunc etiã ſm̃ ſeptuaginta interp̃tes: q2 et
ipſe ꝓpheticus ſenſus eſt: venient q̃ electa
ſunt dñi de cũctis gentib⁹. Tunc eni vere
non veniẽt niſi electa de quib⁹ dicit ap̃lus:
ſic elegit nos in ipſo añ mũdi cõſtitutionẽ. Eph. 1
Ipſe q̃ppe architectus q̃ dixit: multi ſũt vo Math. 20
cati pauci vo electi: nõ de his dixit q̃ vocati
ſic venerũt vt de ꝯuiuio ꝓijcerent̃: ſ; de ele-
ctis demõſtraturus eſt edificatã domũ: q̃
nullã deinceps formidabit ruinã. Nũc aũt
⁊ hi qñ replẽt eccleſias quos tanq; in aera
ventilatio ſeꝑabit: non apparet tãta gloria
dom⁹ hui⁹: quãta tũc apparebit: qñ q̃ſquis
ibi erit: ſemper erit.

Ca. XLIX

In hoc ergo maligno ſeclo in his die-
bus malis vbi ꝑ humilitatẽ p̃ſentẽ futuraꝫ
cõparat eccleſie celſitudinẽ: ⁊ timoꝝ ſtimu
lis: doloꝝ tormẽtis: laboꝝ moleſtijs: tẽpta
tionũ periculis erudit̃: ſola ſpe gaudẽs qñ
ſane gaudet: multi reprobi miſcẽt̃ bonis: ⁊
vtriq; tanq; in ſagenã euãgelicã colligũt̃: ⁊
in hoc mũdo tanq; in mari vtriq; incluſi re
tibus indiſcrete natant: donec ꝑueniat̃ ad
littus vbi mali ſegregent̃ a bonis: et in bo-
nis tanq; in tẽplo ſuo ſit deus oĩa in oĩ
bus. Proinde vocem nũc agnoſcim⁹ eius

impleri: qui loquebat̄ in pſalmo atq̄ dice-
Pſ.39 bat. Annūciaui ⁊ locut⁹ ſum: multiplicati
ſunt ſup̄ numerū. Hoc fit nūc: ex quo p̄mū
per os p̄curſoris ſui ioānis: deinde per os
Math.3.et.4 ꝓpriū annūciauit: et locut⁹ eſt dicēs. Agi-
te penitētiā: appropinquabit eni regnū ce-
lorū. Elegit diſcipl'os quos ⁊ apl'os noia-
Matth.10 uit: humiliter natos: inhonoratos: illittera-
tos: vt quicquid magnū eēnt ⁊ facerēt: ipſe
in eis eſſet ⁊ faceret. Habuit inter eos vnū
quo malo vtens bene: et ſue paſſionis diſ-
poſitū impleret: et eccleſie ſue tolerandoꝝ
maloꝝ p̄beret exēplū. Seminato quātū p̄
eius oportebat p̄ſentiā corp̄alē ſctō euāge
lio: paſſus eſt: mortu⁹ eſt: reſurrexit: paſſio-
ne oñdēs quid ſuſtinere ꝓ veritate: reſur-
rectione quid ſperare in eternitate debea-
mus: excepta altitudine ſacramēti qua ſan
guis eius in remiſſionē peccatoꝝ fuſus eſt.
Act.1 Cōuerſatus eſt in terra quadraginta dies
cū diſcpl'is ſuis: atq̄ ipſis vidētib⁹ aſcēdit
in celū: ⁊ poſt dies decē ꝓmiſſuꝫ ſpm̄ ſctm̄
miſit p̄ris ſui: cuius aduenictis in eos qui
crediderāt: tūc ſignū erat maximū ⁊ maxi-
me neceſſariū: vt vnuſquiſq̄ eoꝝ linguis
oīm gentiū loquereť: ita ſignificās vnitatē
catholice eccleſie p̄ oēs gētes futurā: ac
ſic linguis oībus locuturā. Ca. L
Eſa.2 DEinde ſm̄ illā ꝓphetiaꝫ. Ex ſyon lex
prodiet: et verbū dn̄i de hierlm̄: et ſm̄ ipſi⁹
dn̄i xp̄i p̄dicta: vbi poſt reſurrectionē ſtu-
pentib⁹ cū diſcipulis ſuis aperuit ſenſum:
vt intelligerēt ſcripturas: ⁊ dixit eis: q̄m ſic
Luc.2 ſcriptū eſt: et ſic oportebat chriſtum pati et
reſurgere a mortuis tertio die: et predicari
in noīe eius penitētiā ⁊ remiſſionē pctōꝝ p̄
oēs gentes: incipiētib⁹ ab hierlm̄. Et vbi
rurſus eis de aduētu eius nouiſſimo requi
Act.1 rentib⁹ reſpōdit atq̄ ait. Non eſt veſtrū ſci
re tp̄a vel momēta que pater poſuit in ſua
poteſtate: ſꝫ accipietis virtutē ſpūs ſancti
ſupuenientis in vos: ⁊ eritis mihi teſtes in
hieruſalē: ⁊ in tota iudea ⁊ ſamaria: et vſq̄
in fines terre. Primū ſe ab hierlm̄ diffudit
eccleſia: et cū in iudea atq̄ ſamaria pluri-
mi credidiſſent: ⁊ in alias gentes ſeminatū
eſt: eis annūciātib⁹ euāgeliū: quos ipſe ſi-
cut luminaria: coaptauerat verbo et accē-
Matth.10 derat ſpiritu ſctō. Dixerat eni eis. Nolite ti
mere eos qui corpus occidūt: animā auteꝫ
nō p̄nt occidere. Qui vt frigidi timore nō
eēnt: igne caritať ardebāt. Deniq̄ p̄ ipſos
non ſolū qui eum ante paſſionē et poſt re-
ſurrectionē ſuā viderant et audierāt: verū
etiā ⁊ poſt obitū eoꝝ p̄ poſteros eorū inter
horrēdas p̄ſecutiōes: et varios cruciatus:
ac funera martyꝝ: p̄dicatū ē toto orbe euā Marc.vlti
geliū: ꝯteſtāte dn̄o ſignis ⁊ oſtētis ⁊ varijs
virtutib⁹: ⁊ ſpūs ſācti munerib⁹: vt p̄pli gē-
tium credētes in eū qui pro eoꝝ redēptiōe
crucifixus eſt: xp̄iano amore venerarentur
ſanguinē martyrū: quē diabolico furore fu
derunt: ipſiq̄ reges quoꝝ legib⁹ vaſtabať
eccleſia: ei⁹ nomini ſalubriť ſubdereť: q̄d d̄
terra crudeliť auferre conati ſunt: et falſos
deoſ inciperēt p̄ſequi: quoꝝ cauſa cultores
dei veri fuerāt antea p̄ſecuti. Ca. LI
VIdens aūt diabolus tēpla demonū
deſeri: ⁊ ad nomē liberātis mediatoris curre
re gen⁹ humanū: hereticos mouit q̄ ſub vo
cabulo xp̄iano doctrine reſiſterent xp̄iane:
q̄ſi poſſent indifferēter ſine vlla correptiōe
haberi in ciuitate dei: ſicut ciuitas cōfuſio-
nis indifferēter habuit ph'os inter ſe diuer-
ſa ⁊ aduerſa ſentiētes. Qui ergo in eccleſia
xp̄i morbidū aliq̄d prauūq̄ ſapiūt: ſi corre
pti vt ſanū rectūq̄ ſapiāt reſiſtūt cōtuma-
citer: ſuaq̄ peſtifera et mortifera dogmata
emēdare nolūt ſꝫ defenſare p̄ſiſtūt: heretici
fiunt: ⁊ foras exeūtes habenť in exercētib⁹
inimicis: etiā ſic q̄ppiā veris illis catholicis
mēbris xp̄i malo ſuo p̄ſunt. Dum eni deus
vtitur ⁊ malis bene: ⁊ diligētib⁹ eum oīa Roma.8
cooperanť in bonū: inimici oēs eccleſie:
quolibet errore cecenť vel malicia depra-
uenť: ſi accipiūt p̄tāteꝫ corp̄aliter affligēdi
exercēt eius patiētiā: ſi tm̄mō male ſentiē-
do aduerſanť: exercēt eius ſapiētiā: vt aūt
etiā inimici diligāť: exercēt eius beniuolē-
tiam: aut etiā beneficētiā: ſiue ſuadibili do
ctrina cū eis agať: ſiue terribili diſciplina.
Ac p̄ hoc diabolus p̄nceps impie ciuitať
aduerſus peregrinātē in hoc mūdo ciuita-
tē dei vaſa ꝓpria cōmouēdo: nihil ei noce-
re p̄mittiť: cui ꝓculdubio ⁊ rebus ꝓſperis
cōſolatio vt nō frangať aduerſis: et rebus
aduerſis exercitatio vt nō corrūpať ꝓſpe-
ris: p̄ diuinā ꝓuidētiā ꝓcurať: atq̄ ita tēpe
rať vtrūq̄ ab alterutro: vt in pſalmo illā vo
cē ñ aliūde cognoſcam⁹ exortā. Scd̄m mul Pſ.93
titudinē doloꝝ meoꝝ in corde meo: cōſola
tiōes tue iocūdauerūt aiam meā. Hinc eſt
et illud apl'i: Spe gaudētes in tribulatiōe Roma.12
patiētes. Nā ⁊ id q̄d ait idē doctor: quicū- 2.Thi.3
q̄ volūt in xp̄o pie viuere: p̄ſecutionē pati
unť: nullis putandū eſt deeſſe poſſe tp̄ib⁹:
q̄r ⁊ cū ab eis q̄ foris ſunt nō ſeuiētib⁹ vide
tur eſſe trāquillitas: ⁊ reuera eſt: plurimūq̄

cõſolatiõis aufert maxime infirmis: non tñ
deſunt: imo multi ſunt intus q̃ corda pie vi
uentiũ ſuis perditis moribꝰ cruciãt: qm̃ p
eos blaſphemat xp̃ianũ ⁊ catholicũ nomẽ.
Q̃d quãto carius eſt eis q̃ volũt pie viue-
re in xp̃o: tãtomagis dolẽt q̃d p malos in-
tus poſitos fit vt minꝰ q̃ pioꝝ mẽtes deſi-
derãt diligat. Ipi q̃z heretici cũ xp̃ianũ co
gitãt habere nomẽ: et ſacramẽta xp̃iana: ⁊
ſcp̃turas ⁊ ꝓfeſſionẽ: magnũ dolorẽ faciũt
in cordibꝰ pioꝝ: q2 ⁊ multi volẽtes eſſe xp̃ia
ni ꝓpter eoꝝ diſſenſiones heſitare cogũt: ⁊
multi maledici etiã in his inueniũt mate-
riam blaſphemãdi xp̃ianũ nomen: q2 ⁊ ipſi
quoquo mõ xp̃iani appellãt. His atq̃ hu-
iuſmodi prauis moribꝰ ⁊ erroribꝰ hoim pſe
cutionẽ patiunt q̃ volũt in xp̃o pie viuere:
etiã nullo infeſtãte neq̃ vexãte corpꝰ illoꝝ.
Patiũt q̃ppe hãc pſecutionẽ nõ in corpibꝰ
Ps. 93 ſ in cordibꝰ. Vñ illa vox ẽ: ſm m̃ltitudinẽ
doloꝝ meoꝝ in corde meo. Non eni ait in
corpe meo. Sz rurſus qm̃ cogitãt imutabi
2. Thi. 2 lia diuina ꝓmiſſa: ⁊ q̃d ait ap̃ls: nouit dñs
q̃ ſunt eiꝰ: q̃s eni p̃ſciuit ⁊ p̃deſtinauit ↄfor-
mes fieri imaginis filij ſui: ex eis perire nullꝰ
Ps. 93 p̃t: ideo ſeq̃t in illo pſalmo: cõſolatiões tuę
iocũdauerũt aiam meã. Dolor autẽ ipſe q̃
fit in cordibꝰ pioꝝ quos pſequũtur mores
xp̃ianoꝝ maloꝝ ſiue falſoꝝ ꝓdeſt dolẽtibꝰ:
qm̃ de caritate deſcẽdit: q̃ eos perire nolũt:
nec impedire ſalutẽ alioꝝ. Deniq̃ magnę
ↄſolatiões fiunt etiã de correctiõibꝰ eoꝝ q̃
pioꝝ aias tãta iocũditate pfundũt: quãtis
doloribꝰ de ſua perditiõe cruciauerãt. Sic
in hoc ſclo in his diebꝰ malis nõ ſolũ a tpe
Gene. 4 corpalis p̃ñtię xp̃i et ap̃loꝝ eius: ſz ab ipſo
abel quẽ p̃mũ iuſtũ impius frater occidit: ⁊
deinceps vſq̃ ad huius ſcli finẽ: inter pſecu
tiones mundi ⁊ cõſolatiões dei: peregrinã-
do procurrit eccleſia. Capi. LII

Capi. LII Proinde nec illud quidẽ temere pu-
to eſſe dicẽdũ ſiue credẽdũ: q̃d nõnullis vi
ſum eſt vel videt: nõ amplius eccleſiã ſuaz
paſſurã pſecutiões vſq̃ ad tẽpus antixp̃i:
q̃ q iam paſſa eſt id eſt decem: ⁊ vndecima
eadẽq̃ ſit ab antichriſto nouiſſima. Pri-
mam quippe cõputãt a nerone: ſecundã a
domiciano: tertiã a traiano: quartã ab an-
tonino: quintã a ſeuero: ſextã a maximino:
ſeptimã a decio: octauã a valeriano: nonã
ab aureliano: decimã a diocleciano ⁊ maxi
miano. Plagas eni egyptioꝝ qm̃ decẽ fue
rũt anteq̃ inde exire inciperet pp̃ls dei: pu-
tãt ad hũc intellectũ eſſe referẽdas: vt no-
uiſſima antixp̃i pſecutio ſi
milis videat vndecimę pla
gę q̃ egyptij dũ hoſtilit p-
ſequerẽt hebreos: in mari
rubro pp̃lo dei p ſiccũ trãſ-
eunte perierũt. Sz ego illa
re geſta in egypto iſtas p-
ſecutiões ꝓphetice ſignifi
catas eẽ nõ arbitror: q̃uis
ab eis q̃ hoc putãt exquiſi
te et ingenioſe illa ſingula
his ſingulis cõpata videã
tur: nõ ꝓphetico ſpũ ſz cõ
iectura mẽtis hũanę: q̃ ali
qñ ad veruz p̃ueniũt: aliqñ
fallit. Quid eni q̃ hoc ſen-
tiũt dicturi ſunt de pſecu-
tiõe q̃ ipſe dñs crucifixus
ẽ: In q̃ eã ſũt numero po-
ſituri: Si aũt hac excepta
exiſtimãt cõputandũ tãq̃
illę numerãdę ſint: quę ad
corpus ptinẽt: ñ qua ipm
caput eſt appetitũ et occi-
ſum: quid agẽt de illa quę
poſtea q̃ xp̃s aſcẽdit in cę
lũ hieroſolymis facta eſt:
vbi btũs ſtephanus lapi- Act. 7
datus eſt: vbi iacobus fra Act. 12
ter ioannis gladio trucida
tꝰ eſt: vbi ap̃ls petrus vt oc Ibidem.
cideret incluſus eſt: ⁊ p an
gelũ liberatus: vbi fugati
atq̃ diſperſi de hieroſoly-
mis fratres: vbi ſaulus q̃ Act. 9
poſtea paulus ap̃lus factꝰ
eſt vaſtabat eccleſiaz: vbi
ipſe quoq̃ iã fidẽ quã pſe-
quebat euãgelizãs qualia
faciebat ẽ paſſus: ſiue p iu
deã ſiue p alias gẽtes qua
cũq̃ xp̃m feruẽtiſſime p̃ę
b dicabat: Cũr ĝ eis a nero-
ne videt ordiẽdũ cũ ad ne
ronis tp̃a int̃ atrociſſimas
pſecutiões de q̃bꝰ nimis lõ
gum eſt cũcta dicere eccle
ſia creſcẽdo p̃uenerit: Q̃d
ſi a regibus factas perſe-
cutiones in numero exiſti-
mãt eſſe debere: rex fuit he
rodes qui etiã poſt aſcen-
ſum domini grauiſſimã fe-
cit. Deinde quid reſpõdẽt

Proin- de nec illud q̃dẽ ⁊c. In hoc ca. nota q rufi-
nus et euſe- bius in eccle ſiaſtica hiſto ria. ⁊ oroſius
li. vij. de or- meſta mũdi numerũ pſe- cutionũ q̃s paſſa ẽ eccle-
ſia nitũt p̃ci- ſe ad denariũ ſm numerũ plaga-
rũ egypti reducere q̃s tñ in h articulo
nõ approbat augꝰ. b Cur ĝ eis a ne-
rone ⁊c. De nerone q̃dẽ q̃ quintꝰ ab au-
guſto impauit ſcri- bit oroſius vbi ſup
q p̃mꝰ rome xp̃ia- nos ſupplicijs ⁊ mor
tibꝰ affecit ac p oẽs ꝓuincias pari pſe-
cutione excruciari impauit. ipſiuſq̃ no-
mẽ extirpare cona- tus. btiſſimos xp̃i
ap̃los petrũ cruce. paulũ gladio occi-
dit. De domicia- no q̃ nonꝰ ab augu
ſto impauit ſcribit q p oẽs gradus ſce
lerũ creuit vt cõfir- matiſſimã toto or-
be xp̃i eccleſiã datis vbiq̃ crudeliſſime
pſecutionis edictis cõuellere auderet.
Hic in tãtam ꝓla- pſus eſt inſaniã vt
dñm ſe ac deũ voca ri ſcribi coliq̃ iuſſe-
rit. De traiano xᵒ q̃ vndecimꝰ ab
auguſto imperauit ſcribit q in pſecutio
ne xp̃iani nois erro re deceptꝰ tertius a
nerone cum paſſim itcceptos cogi ad
ſacrificandũ idolis ac detrahẽtes inter
fici iuſſiſſet plurimi interficerẽt. polini-
q̃ ſecũdi q̃ inter cę- teros iudices pſecu
toꝝ datus fuerat re- latu admonitꝰ ho-
mines eos ꝓpt ↄfeſ- ſionẽ xp̃i ⁊ honeſta
ↄuenticula nihil cõ- trariũ romanis le-
gibꝰ facere. fiducia ſane innocẽtis ↄfeſ-
ſionis nemini mor- tẽ grauẽ formidolo
ſamq̃ inferri reſcri- ptis ilico leuioribꝰ
tẽperauit edictum. De marco an-
tonio impatore de- cimoq̃rto ab augu-
ſto ſcribit. q pſecu- tiões xp̃ianoꝝ gra-

c etiã dẽ iuliano: quẽ nõ numerãt in decẽ? An ipſe nõ eſt eccleſiã ꝑſecutꝰ: q̃ xpianos liberales lr̃as docere d ac diſcere vetuit? Sub q̃ valentinianꝰ maior q̃ poſt eũ tertius imꝑator fuit: fidei xpianẽ cõfeſſor extitit: militiaqꝫ priuatus eſt. Ut omittã q̃ apud antiochiã facere ceperat: niſi vnꝰ fideliſſimi ⁊ cõſtãtiſſimi iuuenis q̃ cũ multis vt torquerent̃ apphenſis ꝑ totũ diẽ ꝑmus eſt tortus: inter vngulas cruciatuſqꝫ pſallentis: libertatẽ atqꝫ hylaritatẽ miratus exhorruiſſet: et in ceteris deformius erube e ſcere timuiſſet. Poſtremo nr̃a memoria valẽs ſupradicti valẽtiniani frater arrianus: nõne magna ꝑſecutiõe per orientis ꝑtes catholicã vaſtauit eccleſiã? Quale eſt aũt nõ ꝯſiderare eccleſiã per totũ mũduꝫ fructificãtẽ atqꝫ creſcentẽ: poſſe in aliquibꝰ gẽtibꝰ ꝑſecutionẽ pati a regibꝰ: ⁊ q̃n in alijs nõ patit̃. Niſi forte nõ eſt ꝑſecutio cõputãda: q̃n rex gothorũ in ipſa gothia ꝑſecutus eſt xpianos crudelitate mirabili: cũ ibi nõ eſſent niſi catholici: q̃ꝝ plurimi martyrio coronati ſũt: ſicut a q̃buſdã fratribꝰ q̃ tunc illic pueri fuerãt et ſe iſta vidiſſe incunctãter recordabantur audiuimus? Quid mõ in perſide? Nõne ita in xpianos ferbuit ꝑſecutio: ſi tñ iã quieuit: vt fugiẽtes inde nonnulli vſqꝫ ad romana oppida ꝑuenirent? Hec atqꝫ hmõi mihi cogitãti: nõ videt̃ eſſe diffiniendus numerus ꝑſecutionũ quibꝰ exerceri oportet eccleſiã. Sed rurſus affirmare aliquas futuras a regibus ꝑter illam nouiſſimam de qua nullus ambigit xpianus: nõ minoris ẽ temeritatis. Itaqꝫ hoc in medio relinquamꝰ: neutrã partem queſtionis huius aſtruẽtes: ſiue deſtruẽtes: ſed tantũmõ ab affirmãdi quodlibet horum audacẽ ꝑſumptionẽ reuocãtes.

Ca. LIII

Illam ſane nouiſſimã ꝑſecutionẽ que ab antixpo futura eſt: ꝑſentia ſua ipſe extinguet ieſus. Sic eñi ſcriptum eſt: ꝙ euꝫ interficiet ſpiritu oris ſui: et euacuabit illuminatiõe preſentie ſue. 2. Theſſa. 2 Hic queri ſolet: quando iſtõ erit: importune omnino. Si eñi hoc nob̃ noſſe prodeſſet: a quo melius q̃ꝫ ab ipſo deo magiſtro interrogãtibꝰ diſcipulis di-

nes. quarta iã poſt neronẽ vice in aſia et in gallia eius ꝓcepto extiterũt multiqꝫ ſctõꝝ martyrio coronati ſũt. De ſeuero aũt imperatore. xvij. ab auguſto ſcribit ꝙ quintus poſt neronẽ ꝑſecutiõe xpianos cruciauit. pluriminqꝫ ſctõꝝ ꝑ diuerſas ꝓuincias martyrio coronati ſunt. De maximo xvo imꝑatore. xxij. ab auguſto ſcribit ꝙ ꝑſecutiões in xpianos ſextus poſt neronẽ exercuit. De decio qui xxv. imꝑauit ab auguſto ſcribit ꝙ ipſe cõtinuo in q̃ etiaꝫ ſe ob hᷣ philippũ interfeciſſe docuit ad ꝑſequẽdos interficiẽdoſqꝫ xpianos. vij. poſt neronẽ feralia diſpſit edicta plurimoſqꝫ ſctõrum ad coronas xpi de ſuis cruciatibꝰ miſit. De valeriano cũ galieno q̃. xxvij. imperabãt ab auguſto ſcribit ꝙ mox vt arripuit imperiũ. viij. a nerone adigi ꝑ tormenta xpianos ad idolatriã negãteſqꝫ interfici iuſſit. De aureliano q̃. xxix imꝑauit ab auguſto ſcribit ꝙ nouiſſime ꝑſecutiones aduerſus xpianos. ix. a nerone decreuit. De diocleciano ⁊ maximiano q̃. xxxiij. imperabant ab auguſto ſcribit ꝙ dioclecianus in oriẽte. maximianus herculius in occidẽte vaſtari eccl̃ias affligi interficiqꝫ xpianos decimo poſt neronẽ loco ꝓceperũt. q̃ ꝑſecutio omibꝰ fere ante actis diuturnior atqꝫ immanior fuit. nã ꝑ decẽ annos incendijs eccleſiaꝝ ꝑſecutionibꝰ innocẽtiũ. cedibꝰ martyrũ inceſſanter acta eſt. c De iuliano ⁊c. De iuliano vero q̃. xxxvj. imꝑauit ab auguſto ſcribit ꝙ xpianã religionẽ arte potiꝰ q̃ꝫ ꝑtãte inſecutus vt xpi fides negaret̃ ⁊ idolorũ cultus reciperet̃ honoribꝰ magis prouocare q̃ꝫ tormẽtis cogere ſtuduit. apto tñ ꝓcepit edicto ne xpianus docẽdarũ artiũ liberaliũ ꝓfeſſor eſſet. Bellũ vero aduerſus parthos parãs cũ romanas vires cõtractas ad deſtinatã ſecũ traheret ꝑditionẽ. xpianorũ ſanguinẽ dijs ſuis deuouit palã ꝑſecuturus eccleſiã. ſi victoriã adipiſci potuiſſet. Nã ⁊ amphitheatrũ in hieroſolymis extruxit. in quo reuerſus a parthis ipos monachos oẽſqꝫ loci eiꝰ ſctõs beſtijs arce ſeniorib' obijceret. ſpectaretqꝫ laniãdoſ. d Sub q̃ valẽtinianꝰ ⁊c. De valẽtiniano aũt d q̃ hᷣ ſcribit ꝙ cũ xpianꝰ integra fide ſacramẽtũ militie gereret ſb iuliano auguſto tribunꝰ ſcutariorꝫ iuſſus ab imꝑatore ſacrilego. aut imolare dijs aut militia excedere. fidelit̃ ſciẽs grauiora eſſe iudicia dei. ⁊ meliora ꝓmiſſa ſpõte diſceſſit. ita parua interiecta mora interfecto iuliano ac mox iouiniano mortuo q̃ ꝓ xpi noĩe amiſerat tribunatũ retribuẽte xpo in loco ꝑſecutoris ſui accepit imperiũ ⁊ imꝑauit. 38. ab auguſto. e Poſtremo nr̃a memo. ⁊c. De valẽte valẽtiniani fratre q̃ poſt fratrẽ xxxix. imꝑauit ab auguſto ſic ſcribit oroſiꝰ viuẽte fratre in ſocietatẽ imꝑij aſſũptꝰ eſt ab eudoxio epõ arriani dogmatis aſſertore baptiſatꝰ ⁊ ꝑſuaſus in ſeuiſſimaꝫ hereſim declinauit. ⁊ malignã inſectationẽ diu texit ne voluptati ꝑtãtẽ admiſceret q̃ adhuc viuẽtis fratris auctoritate compreſſus eſt. Sed eo mortuo cum etiã impie agere potuiſſe nõ erubeſceret ilico effrenata libera audacia legẽ dedit vt monachi hoc eſt xpiani qui ad vnuꝫ fidei opus dimiſſa ſeculariũ rerũ multimoda actione ſe redigũt ad militiã cogerẽtur. vaſtas illas egypti tũc ſolitudines arenaſqꝫ diffuſas apud quas ꝓpter ſitum ac ſterilitatẽ periculoſiſſimaſqꝫ ſerpentiũ abundãtiã ꝯuerſatio humana nõ eſſet. magna habitantũ monachorum multitudo cõpleuerat. tribuni ac milites miſſi ſunt qui ſanctos ac veros dei milites alio nomine perſecutionis abſtraherẽt. Interfecta ſunt ibi multa agmina ſanctorum. Tangit autẽ auguſtinꝰ duas particulares eccleſie perſecutiões que ſuo tempore contigerũt. vna in gothia alia in perſida. de quibus alibi nuſqꝫ legi.

cereť: Non enĩ ſiluerũt inde apud eũ: ſed a
Act. j pñte queſierũt dicẽtes. Domine: ſi hoc
in tꝑe repſentabis regnũ iſrael? At ille: nõ
eſt inquit vr̃m noſſe tꝑa q̃ pater in ſua po-
ſuit pt̃ate. Nõ vtiqꝫ illi de hora vel die vel
anno ſ; de tꝑe interrogauerãt: qñ illud ac-
cepere reſpõſu;. Fruſtra igit̃ annos q̃ huic
ſeclo remanẽt cõputare ac diffinire cona-
mur: cũ h̃ ſcire n̄ eẽ nr̃m ex ore veritat̃ audia
mꝰ. Quos tñ alij quadringẽtos: alij quin-
gẽtos: alij etiã mille ab aſcenſione dñi vſqꝫ
ad eius vltimũ aduentũ cõpleri poſſe dixe
runt. Queadmodũ aũt quiſqꝫ eoꝝ aſtruat
opinionẽ ſuã: longũ eſt demõſtrare: ⁊ nõ ne
ceſſariũ. Coniecturis q̃ppe vtũtur huma-
nis: nõ ab eis certũ aliq̃d de ſcripture cano
nice auctoritate profert̃. Omniũ vͦo de hac
re calculãtiũ digitoſ reſoluit: ⁊ quieſcere iu
Act. j bet ille qui dic̃: Non eſt vr̃m ſcire tꝑa q̃ pa-
ter in ſua poſuit pt̃ate. Sed hec qꝛ euãgeli-
ca ſententia eſt: mirum eſt non ea repreſſos
fuiſſe deoꝝ multoꝝ falſorũqꝫ cultores: quo
minꝰ fingerẽt demonũ reſpõſis quos tãqꝫ
deos colũt diffinitũ eſſe: quãto tꝑe manſura
eſſet religio xp̃iana. Cum enĩ viderent nec
tot tantiſqꝫ ꝑſecutiõibꝰ eã potuiſſe cõſumi:
ſed his potius mira incrementa ſumpſiſſe:
excogitauerũt neſcio quos verſus grecos
tãqꝫ ꝯſulẽti cuidã diuino oraculo effuſos:
vbi xp̃m quidẽ ab huiꝰ tanqꝫ ſacrilegi cri-
mine faciũt innocentẽ: petrũ aũt maleficia
feciſſe ſubiungũt: vt coleret̃ xp̃i nomen per
trecentos ſexagintaquinqꝫ annos: deinde
completo memorato numero annorũ: ſine
mora ſumeret finẽ. O hoim corda docto-
rũ: o ingenia litterata digna credere iſta de
xp̃o q̃ credere nõ vultis in xp̃m: qꝫ eiꝰ diſci
pulus petrus ab eo magicas artes nõ didi
cerit: ſ; ab ipo inocẽte tñ eiꝰ diſcipl̃s malefi
cus fuerit: nomẽqꝫ illiꝰ q̃ ſuũ coli maluerit
magicis artibꝰ ſuis: magnis laboribꝰ ⁊ pe-
riculis ſuis: poſtremo etiã effuſione ſangui
nis ſui. Si petrus maleficus fecit vt xp̃um
ſic diligeret mũdus: q̃d fecit innocẽs xp̃us
vt eũ ſic diligeret petrus? Reſpõdeãt igit̃
ſibiipſi: et ſi pñt intelligãt illa ſuperna gr̃a
factũ eſſe vt ꝓpter eternã vitã xp̃m dilige-
ret mũdus: qua gratia factũ eſt vt ꝓpt̃ eter
nã vitã ab illo accipiẽdã: et vſqꝫ ad tꝑanã
mortẽ ꝓ illo patiẽdã xp̃m diligeret petrus.
Deinde iſti dij qui ſunt q̃ pñt iſta pdicere:
nec poſſũt auertere ita ſuccũbẽtes vni ma-
lefico: et vni ſceleri magico: quo puer vt di
cunt anniculus occiſus ⁊ dilaniatus ⁊ ritu

Hic fit mentio de oraculo quodã a dijs ꝑ magicas artes obtẽto ⁊ exprimebat̃ verſibꝰ grecis q̃s nõ ponit. qꝛ ſolebãt tales dij metrice reſpondere. vt plurimũ patet in reſpõſis apollinis. Continebat̃ aũt in h̃ oraculo qꝫ fides xp̃i quã petrus ꝑ maleficiũ induxerat duraret tãtũ. ccc. lxv annis ſm̃ numerum dierum in anno ſolari.

nefario ſepultus eſt: vt ſectã ſibi aduerſa-
riã tã prolixo tꝑe cõualeſcere: tot tãtarũqꝫ
ꝑſecutionũ horrẽdas crudelitates nõ reſi-
ſtendo ſed patiẽdo ſuperare: et ad ſuoꝝ ſi-
mulachroꝝ templorũ ſacrorum oraculorũ
euerſionẽ ꝑuenire ꝑmitterẽt? Quis poſtre-
mo eſt deus nõ noſter vtiqꝫ ſed ipſorũ: qui
vel illectus tãto ſcelere vl' impulſus eſt iſta
pſtare? Non enĩ alicui demoni hoc aſcribit̃
ſed dicunt illi verſus: hec petrum arte ma-
gica diffiniſſe. Talẽ deũ hñt: q̃ xp̃m nõ hñt.

Hec atqꝫ hmõi multa colli- Ca. LIIII
gerẽ: ſi nondũ annus iſte trãſiſſet quẽ
diuinatio ficta ꝓmiſit: et decepta vanitas
credidit. Cum vero ex quo nois xp̃i cultus
ꝑ eius in carne pñtiã et ꝑ apl̃os inſtitutꝰ
eſt añ aliquot ãnos: anni trecẽti ſexaginta-
quinqꝫ cõpleti ſint: q̃d aliud querimꝰ vn-
de iſta falſitas refellat̃? Ut enĩ in xp̃i natiui
tate huius rei nõ ponamꝰ initiũ: qꝛ infans
et puer diſcipulos nõ habebat: tñ qñ habe
re cepit ꝓculdubio tũc innotuit ꝑ eius cor-
poralem pñtiã doctrina ⁊ religio xp̃iana:
id eſt poſtea q̃ in fluuio iordane miniſte-
rio ioãnis eſt baptizatus. Propter hoc enĩ
de illo ꝓphetia illa ꝓceſſerat: Dominabit̃ a Ps. 71
mari vſqꝫ ad mare ⁊ a flumine vſqꝫ ad ter-
minos orbis terre: ſ; qñ priuſqꝫ paſſus eſ-
ſet: et reſurrexiſſet a mortuis: nondũ fides
omibꝰ fuerat diffinita: in reſurrectione quip
pe chriſti diffinita eſt. Nam ſic apl̃s paulus
athenienſibꝰ loquit̃ dicẽs. Iam nũc annũ Act. 17
ciat hominibꝰ: omnes vbiqꝫ agere penitẽ-
tiã: eo qꝫ ſtatuit diẽ iudicare orbẽ in equita
te in viro quo diffiniuit fidẽ omibꝰ reſuſci-
tans illũ a mortuis: melius in hac queſtio-
ne ſoluenda inde initiũ ſumimꝰ: pſertim qꝛ
tunc datus eſt etiã ſpũs ſctũs: ſicut eũ dari
poſt reſurrectionẽ xp̃i oportebat in ea ciui-
tate ex qua debuit incipe lex ſecũda: hoc ẽ
teſtamentũ nouũ. Prima enĩ data fuit lex
in mõte ſyna ꝑ moyſen: qđ teſtamẽtũ vocat̃
vetus. De hac aũt que ꝑ xp̃um dãda erat: Eſa. 2
pdictũ eſt. Ex ſyon lex prodiet: et verbum
dñi ex hierlm̃. Unde ⁊ ipſe ꝑ omes gentes
dixit pdicari oportere in noĩe ſuo peniten-
tiam: ſed tñ incipiẽtibꝰ ab hierlm̃. Ibi ergo
exortus eſt huius nois cultus: vt in xp̃um
ieſum qui crucifixus fuerat ⁊ reſurrexerat:
crederet̃. Ubi hec fides tã inſignibꝰ initijs
incanduit: vt aliquot hoim milia in xp̃i no-
mine mirabili alacritate cõuerſa: venditis
ſuis rebus vt egenis diſtribuerẽt: ꝓpoſito
ſctõ ⁊ ardentiſſima caritate ad paupertatẽ

a Item dicit hic q̄ mortu⁹ ē xp̄s duobus geminis.i. gemellis fratrib⁹ ꝯſulib⁹ q̄z h̄ n̄ ponit nomina. nec mihi occurrunt. Fuit aūt hic annus xviij. tyberij q̄ erat ſm̄ computationē oroſij. 789. ab vrbe cōdita.

b Item in cōmunib⁹ chronicis n̄ vidi poſt tēpora imꝑatoꝝ annotationē ꝯſulū. ſ; tā tū annotātur āni imperatoꝝ ſm̄ q̄s cōputando terminati ſunt trecētiſexagintaquinq; anni ſecūdo āno imperij arcadij ⁊ honorij qui fratres exiſtētes ſil' imꝑauerūt. Miſſus ē q̄ppe ſpūs ſcūs. xviij anno tyberij ceſaris a q̄ termino declarat aug⁹ cōputationē. 365. ānoꝝ cōputādā. fuit autē ann⁹ xviij. tyberij ceſaris 785. ab

Act. 5

volūtariā perueniret: atq; inter fremētes et ſanguinē ſitiētes iudeos ſe vſq; ad mortē pro veritate certare: nō armata potētia: ſed potētiore potētia ꝑpararet. Hoc ſi nullis magicis artib⁹ factū eſt: cur credere dubitāt eadē virtute diuina ꝑ totū mūdū idē fieri potuiſſe qua hic factuꝫ eſt? Si autē vt in hieroſolymis: ſic ad cultū hui⁹ noīs xp̄i accēderetur tāta hoīm multitudo que illū in cruce vel fixerat prenſum vel riſerat fixuꝫ: iam maleficiū illud fecerat petrus: ex ipſo anno querendū eſt qn̄ trecenti ſexagintaquinq; cōpleti ſint. a Mortuus ē ergo chriſtus duob⁹ geminis cōſulibus octauo kalendas aprilis. Reſurrexit tertia die: ſic apoſtoli ſui etiā ſenſibus ꝓbauerūt. Deinde poſt quadraginta dies aſcendit in celū: poſt decē dies id eſt quinquageſimo poſt ſuam reſurrectionē die miſit ſpiritum ſanctū. Tunc tria milia hominū apoſtolis eū predicātib⁹ crediderūt. Tunc itaq; nomīs illius cultus exortus eſt ſicut nos credimus ⁊ veritas habet: efficacia ſpirit⁹ ſancti. Sicut aūt finxit vanitas impia vel putauit: magicis artib⁹ petri. Paulopoſt etiā ſigno mirabili facto: quando ad verbū ipſius petri quidā mendicus ab vtero matris ita claudus vt ab alijs portaret: et ad portā tēpli vbi ſtipeꝫ peteret poneret: in nomine ieſu chriſti ſaluus exiliuit: quinq; milia hominū crediderūt. Ac deīn de alijs atq; alijs acceſſib⁹ credentiū creuit eccleſia. Ac per hoc colligit etiā dies ex quo annus ipſe ſumpſit initium: ſcꝫ quādo miſſus eſt ſpiritus ſctūs: id ē per idus maias. b Numeratis ꝓinde cōſulib⁹: trecenti ſexagintaquinq; anni reperiūtur impleti: per eaſdem idus maias: cōſulatu honorij et eutiani. Porro ſequēti anno cum ſociū accepiſſet honorius cōſulem manlium theodorum: quādo iam ſm̄ illud oraculum demonum aut figmentum hominum nulla eſſe debuit religio chriſtiana: quid per alias terrarū partes forſitan factuꝫ ſit: non fuit neceſſe ꝑquirere. Interim q̄d ſcim⁹ in ciuitate notiſſima ⁊ eminētiſſima carthagine africe gaudētius ⁊ iouius comites imꝑatoris honorij quartodecimo kalendas aprilis falſorum deorū templa euerterūt: et ſimulachra fregerunt. Ex quo vſq; ad hoc tempus per triginta ferme annos quis nō videat quantū creuerit cultus nominis chriſti: preſertim poſtea q̄ multi eoꝝ chriſtiani facti ſunt: qui tanq̄ vera illa diuinatione reuocabant a fide: eāq; cōpleto eodem annorū numero inanē irridēdamq; viderūt? Nos ergo qui ſum⁹ vocamurq; chriſtiani: non in petrum credim⁹: ſed in quē credidit petrus: petri de chriſto edificati ſermonib⁹ non carminibus veneficiis: nec decepti maleficijs: ſ; beneficijs ei⁹ adiuti. Ille petri magiſter chriſtus in doctrina que ad vitam ducit eternā: ipſe eſt magiſter noſter. Sed aliquādo iam claudam⁹ hūc librū: hucuſq; diſſerētes: et quātū ſatis viſum eſt demonſtrātes: quis nam ſit duarū ciuitatum celeſtis atq; terrene ab initio vſq; in finē permixtarū mortalis excurſus. Quarum illa que terrena ē fecit ſibi quos voluit: vl' vndecūq; vel etiam ex hominib⁹ falſos deos: quibus ſacrificando ſeruiret. Illa autē celeſtis que peregrinat in terra: falſos deos non facit: ſed a vero deo ipſa fit: cuius verum ſacrificium ipſa ſit. Ambe tamen temporalibus: vel bonis vtuntur pariter vel magis pariter affligūtur: diuerſa fide: diuerſa ſpe: diuerſo amore: donec vltimo iudicio ſeparent: ⁊ percipiat vnaqueq; ſuū finem: cuius nullus eſt finis. De quibus ambarū finibus deinceps diſſerendū eſt.

Explicitus eſt liber decimuſoctauus.

vrbe cōditā q̄b⁹ additis. ccc.lxv. ānis fiūt. M.c.l. Arcadius aūtē et honorius ceperūt imꝑare ſm̄ oroſiū anno ab vrbe cōdita. M.c.xlix. Et ita patet ſecūdo anno arcadij ⁊ honorij cōpleri M.c.l. ānos et ꝑ ꝯſ̄s āni. 365. a miſſione ſpūs ſācti. tūc cōpleti ſūt ꝯſulib⁹ exiſtib⁹ q̄ hic noīati ſunt. tertio vero āno arcadij et honorij factū eſt apud carthagineꝫ q̄d h̄ ꝑ comites gaudētiū ⁊ iouiū ſb cōſulib⁹ mālio et theodoro dī eſſe factū. Regnauerūt autē arcadius ⁊ honorius ſil' annis. xij. a q̄b⁹ ſbtractis trib⁹ remanēt nouē q̄b⁹ additis. xxj. de regno theodoſij qui regnauit. xlij. fiūt xxx. anni ab anno. iij. arcadij et honorij. de q̄b⁹ dicit ſic. ex quo vſq; ad h̄ tp̄s ꝑ. xxx. ferme ānos.

Incipiũt capitula libri deciminoni.

i Qꝫ in q̃ſtione quã de finib⁹ bonoꝝ et maloꝝ ph̃ica diſputatio ventilauit: ducẽtas octoginta ⁊ octo ſectas eſſe marcus varro ꝓſpexerit.
ii Quomõ remotis oĩb⁹ differẽtijs que nõ ſecte ſʒ queſtiões ſũt: ad tripartitã ſũmi boni diffinitionẽ varro ꝑueniat: q̃ꝝ tñ vna ſit eligẽda.
iii De tribus ſectis ſũmũ hoĩs bonuʒ querẽtib⁹ quã eligẽdã varro diffiniat: ſequẽs veteris academie antiocho auctore ſententiã.
iiii De ſummo bono et ſũmo malo q̃d xp̃iani ſentiãt cõtra ph̃os: q̃ ſummum bonũ in ſe ſibi eſſe dixerũt.
v De ſociali vita: que cũ maxime expetenda ſit multis offenſionib⁹ ſepe ſubuertitur.
vi De errore humanoruʒ iudiciorum cum veritas latet.
vii De diuerſitate linguarũ qua ſocietas hominũ dirimiť: et de miſeria bellorũ etiã que iuſta dicũtur.
viii Qꝫ amicitia bonorũ ſecura eſſe nõ poſſit: dum a periculis preſentis vite trepidari neceſſe ſit.
ix De amicitia ſanctoruʒ angelorum que homini in hoc mũdo nõ põt eſſe manifeſta ꝓpter fallaciã demonũ: in quos inciderũt qui multos ſibi deos colẽdos putauerũt.
x Quis fructus ſanctis de ſuperata hui⁹ vite temptatiõe pariatur.
xi De btitudine pacis eterne: in qua ſanctis finis eſt id eſt vera ꝑfectio
xii Qꝫ etiam bellantiũ ſeuicia oĩeſq3 hominũ inquietudines ad pacis finem cupiãt ꝑuenire: ſine cuius appetitu nulla natura ſit.
xiii De pace vniuerſali: que inter quaſlibet ꝑturbatiões priuari non poteſt lege nature: dum ſub iuſto iudice ad id quiſq3 peruenit ordinatione quod meruit volũtate.
xiiii De ordine ac lege: ſiue celeſti ſiue terrena: per quam ſocietati humane etiam dominãdo conſulitur et conſulẽdo ſeruitur.
xv De libertate naturali: ⁊ de ſeruitute cui⁹ p̃ma cã pctĩ ẽ: qua hõ male volũtatis etiã ſi nõ eſt mãcipiũ alteri⁹ hoĩs ſeru⁹ eſt ꝓprie libidinis
xvi De equo iure dominãdi.
xvii Vñ celeſtis ſocietaſ cũ terrena ciuitate pacẽ habeat: ⁊ vñ diſcordiã.
xviii Qꝫ diuerſa ſit academie noua ambiguitas a cõſtãtia fidei xp̃iane.
xix De habitu ⁊ morib⁹ ppl̃i xp̃iani.
xx Qꝫ ciues ſanctorum in huius vite tempore ſpe beati ſint.
xxi An ſm̃ diffinitiones ſcipionis que in dialogo ciceronis ſũt: vnq̃3 fuerit romana reſpublica.
xxii An verus ſit deus cui chriſtiani ſeruiunt cui ſoli debeat ſacrificari.
xxiii Que porphyrius dicat oraculis deorum reſponſa de chriſto.
xxiiii Qua diffinitiõe ꝯſtet ppl̃i ⁊ reipublice nũcupationẽ recte ſibi ñ ſolũ romanos: ſʒ etiã regna alia vẽdicare.
xxv Qꝫ nõ poſſint ibi vere eſſe virtutes: vbi nõ eſt vera religio.
xxvi De pace ppl̃i alienati a deo: q̃ vtiť ad pietatẽ ppl̃s dei: dũ in h̃ ꝑegrinus eſt mũdo.
xxvii De pace ſeruiẽtiũ deo: cui⁹ ꝑfecta trãquillitas in hac tp̃ali vita nõ põt apprehẽdi.
xxviii In quẽ finẽ vẽtur⁹ ſit exit⁹ impioꝝ.

Incipit liber. xix. Ca. i

Quoniã de ciuitatis vtriuſq3 terrene ſcʒ et celeſtis debitis finibus deinceps mihi video diſputandũ: prius exponẽda ſunt quãta operis huius terminandi ratio patiť argumẽta mortaliũ: q̃b⁹ ſibiipſi beatitudinẽ facere in hui⁹ vite infelicitate moliti ſunt: vt ab eoꝝ reb⁹ vanis: ſpes nr̃a q̃d differat quã deus nobis dedit: ⁊ res ipa: hoc eſt vera beatitudo quaʒ dabit: nõ tãtũ auctoritate diuina: ſʒ indubitata etiã ratiõe qualẽ ꝓpter infideles poſſum⁹ adhibere clareſcat. De finib⁹ enĩ bonorũ ⁊ maloꝝ multa et multipliciter inter ſe ph̃i diſputarũt. Quã queſtionẽ maxima intentiõe verſantes inuenire conati ſũt quid efficiat hominẽ btm̃. Illud enĩ eſt finis boni nr̃i: ꝓpť qđ appetẽda ſunt cetera: ipm̃ aũt ꝓpť ſeipm̃: ⁊ illud finis mali ꝓpter quod vitãda ſunt cetera: ipum autẽ ꝓpter ſeipm̃. Finem

Quoniaʒ de ciuitatis ⁊c. In hoc xix. libro de ciuitate dei expletis his que ad ortũ et progreſſum ciuitatum duaꝝ ꝑtinẽt. incipit auguſtin⁹ agere de earũ finib⁹ in libris quattuor ſeq̃ntib⁹. In quoꝝ p̃mo reprobatis falſis opinionib⁹ de iſtis finib⁹ docet finẽ ciuitatis dei eẽ vitã eternã. finẽ vero ciuitatis diaboli eẽ mortem eternã.

ergo boni nunc dicimus: non quo cōſuma
tur vt non ſit: ſed quo perficiatur vt plenum
ſit: et finē mali nō quo eſſe deſinat: ſȝ quo-
uſq; nocēdo ꝑducat. Fines itaq; iſti ſunt:
ſummū bonū: ⁊ ſūmū malū. De qb⁹ inue-
niēdis atq; ita in hac vita ſūmo bono adi-
piſcēdo: vitādo aūt ſummo malo: multū ſi
cut dixi laborauerūt: q̄ ſtudiū ſapientię in
hui⁹ ſeculi vanitate ꝓfeſſi ſunt: nec tū eos
q̄uis diuerſis errātes modis: naturę limes
in tātū ab itinere veritatis deuiare ꝑmiſit:
b vt non alij in animo: alij in corpore: alij in
vtroq; fines bonorū ponerēt ⁊ maloꝝ. Ex
qua tripartita velut generaliū diſtributiōe
ſectarū: marcus varro in libro de ph̄ia tam
multā dogmatū varietatē diligēter ⁊ ſubti-
liter ſcrutat⁹ aduertit: vt ad. cc. lxxxviij. ſe
ctas: nō q̄ iā eſſent: ſȝ q̄ eē poſſent: adhibēs
quaſdā differētias facillime ꝑueniret. Qd̄
vt breuiter oſtēdā: inde oportet incipiā q̄
ipſe aduertit et poſuit in libro memorato.
Quattuor eſſe q̄dā q̄ hoīes ſine mgr̄o: ſine
vllo doctrinę adminiculo: ſine induſtria vl̄
arte viuēdi q̄ virtus dicit̄ ⁊ ꝓculdubio di-
cit̄: velut naturaliter appetūt: aut volupta-
tem qua delectabilit̄ mouet̄ corporis ſenſus:
aut quietē qua fit vt nullā moleſtiā quiſq;
corporis patiat̄: aut vtrāq; quā tū vno noīe
voluptat̄ epicurus appellat: aut vniuerſa
liter ꝑma naturę: in q̄b⁹ ⁊ hęc ſunt ⁊ alia: vl̄
in corꝑe vt mēbroꝝ integritas ⁊ ſalus atq;
incolumitas eius: vel in animo vt ſunt ea q̄
vel parua vel magna in hoīm reperiūt̄ in-
genijs. Hęc igit̄ quattuor id eſt voluptas:
quies: vtrunq;: ꝑma naturę: ita ſunt in no-
bis vt vel virtus quā poſtea doctrina inſe-
rit: ꝓpter hęc appetēda ſit: aut iſta ꝓpt̄ vir-
tutē: aut vtraq; ꝓpter ſeipſam: ac ꝑ hoc fiūt
hinc duodecim ſectę. Per hāc enī rōnē ſin
gule triplicant̄: qd̄ cū in vno demōſtraue-
ro: difficile n̄ erit id in ceteris inuenire. Cū
ergo voluptas corporis: animi virtuti aut
ſubdit̄ aut prefert̄ aut iungit̄ tripartita va-
riat̄ diuerſitate ſectaꝝ. Subdit̄ aūt virtuti:
qn̄ in vſum virtutis aſſumit̄. Pertinet q̄p-
pe ad virtutis officiū: ⁊ viuere patrię: ⁊ ꝓpt̄
patriā filios ꝓcreare: quoꝝ neutrū fieri pōt
ſine corporis voluptate. Nā ſine illa nec ci-
bus nec potus ſumit̄ vt viuat̄: nec concū-
bit̄ vt generatio ꝓpaget̄. Cum vō ꝑfert̄ vir
tuti: ipſa appetit̄ ꝓpter ſeipſam. Virtus aūt
aſſumēda credit̄ ꝓpter illam: id eſt vt nihil
virtus agat: niſi ad cōſequēdā vel ꝯſeruā-
dam corporis voluptatē: q̄ vita deformis eſt

b Dicit̄ q̄ alij in animo ſcȝ antiſthenes. alij in corpore ſicut ariſtippuſ. alij in vtroq; ſcȝ epicureus finem ponerēt bonoꝝ et malorū vt ſup̄ lib. xviij. cap̄. xlj. patet. Quō iſtę tres ſectę multiplicatę ſunt vel multiplicari potuerīt in. 288. oſtendit ꝑ marcum varronē. ⁊ patēt ⁊c̄.

q̄dē: q̄ppe vbi virtus ſeruit dn̄ę voluptati:
q̄uis nullo mō hęc dicēda ſit virtus. Sed
tamē etiā iſta horribilis turpitudo habuit
quoſdā ph̄os patronos ⁊ defenſores ſuos.
Virtuti porro voluptas iūgit̄: qn̄ neutra ea
rum ꝓpter alteram: ſed ꝓpter ſeipſas ambę
appetunt̄. Quapropter ſicut voluptas vel
ſubdita vel ꝑlata vel iuncta virtuti tres ſe-
ctas facit: ita quies: ita vtraq;: ita ꝑma na-
turę alias ternas inueniūtur efficere. Pro
varietate q̄ppe hūanaꝝ opinionū v̄tuti ali-
qn̄ ſubdūt̄: aliqn̄ ꝑferūt̄: aliqn̄ iūgūt̄: ac ſic
ad duodenariū ſectaꝝ numeꝝ ꝑueniť. Sȝ
iſte q̄ȝ numerus duplicat̄ adhibita vna dif
ferētia: ſocialis videlicet vitę: qm̄ q̄ſq̄s ſe-
ctat̄ aliquā iſtaꝝ duodecim ſectaꝝ: ꝑfecto
aut ꝓpter ſe tantū id agit: aut etiā ꝓpter ſo
ciū: cui debet hoc velle qd̄ ſibi. Quocirca
duodecim ſunt eoꝝ q̄ ꝓpter ſe tātūmō vnā-
quāq; tenendā putāt: et alię duodecim eo-
rū qui nō ſolū ꝓpter ſe ſi q̄d velint philoſo-
phandū eſſe decernūt: ſed etiā ꝓpter alios
quorū bonū appetūt ſic ſuū. Hę autē ſectę
xxiiij. iterum geminant̄ addita differētia ex
academicis nouis: ⁊ fiunt. xlviij. Illaꝝ q̄p
pe. xxiiij. vnāquāq; ſectaꝝ pōt quiſq; ſic te
nere ac defendere vt certā: quēadmodū de
fenderūt ſtoici q̄ hoīs bonū quo btūs eſſet
in animi tātūmō virtute ꝯſiſteret. Poſt eſt
alius vt incertā: ſicut defenderūt academi
ci noui: qd̄ eis etſi nō certū: tū veriſimile vi
debat̄. Viginti quattuor ergo fiunt ꝑ eos q̄
eas velut certas ꝓpt̄ veritatē: et alię. xxiiij.
per eos q̄ eaſdē velut incertas ꝓpter veri ſi
militudinē ſequēdas putāt. Rurſus: quia
vnāquāq; iſtarū. xlviij. ſectarū pōt q̄ſq; ſe-
q̄ habitu ceteroꝝ ph̄oꝝ. Itemq; pōt alius
habitu cynicorū: ex hac etiā differētia du-
plicant̄: et. xcvj. fiunt. Deinde q2 eaꝝ ſin-
gulas quaſq; ita tueri hoīes poſſūt atq; ſe-
ctari: vt aut ocioſam diligāt vitā: ſicut hi q̄
tantūmō ſtudijs doctrinę vacare voluerūt
atq; valuerūt: aut negocioſam: ſicut hi qui
cū philoſopharent̄ tū adminiſtratiōe rei-
publicę: regēdiſq; rebus humanis occupa
tiſſimi fuerūt: aut ex vtroq; genere tempera
tā: ſic hi q̄ partim erudito ocio: ꝑtim neceſ-
ſario negocio: alternātia vitę ſuę tp̄a tribue
runt. Propt̄ has differētias pōt etiā tripli
cari numerus iſte ſectaꝝ: et ad. cc. lxxxviij.
ꝑduci. Hęc de varronis libro quātū potui
breuit̄ ac dilucide poſui ſentētias ei⁹ meis
c explicās verbis. Quōmō aūt refutatis cę-
teris vnā eligat quā vult eſſe academicoꝝ

c Nō q̄ dic̄ a platone inſtitutos vſq; ad polemones. platoni aūt immediate ſucceſſit ſpeuſippus

academiā te nens ꝗ̄ mor⸗tuo ſucceſſit ʒenocrates. ʒenocrati au tem ſucceſſit polemo. vñ dicͣ hic. ꝗ̄ ab illo ſcꝫ plato ne quartus ſcholā tenu⸗it eius. pole⸗moni aūt ar⸗ceſilaus. qui noue acade⸗mie dicit au ctoꝛ fuiſſe.

veterū: quos a platone inſtitutos vſqꝫ ad polemonem: qui ab illo quartus eius ſcho lam tenuit que academia dicta ē habuiſſe certa dogmata vult videri: ⁊ ob hoc diſtin guit ab academicis nouis qb⁹ incerta ſunt oīa: qꝺ phie gen⁹ ab arceſilao cepit ſuc⸗ceſſoꝛe polemonis: eāqꝫ ſectā id eſt veterū academicoꝝ ſic dubitatiōe: ita oīm erroꝛe carere arbitreꝛ: longū eſt ꝑ oīa demōſtra re: nec tñ oīm ex pte res omittēda eſt. Re⸗mouet ergo prius illas oēs differētias: q̄ numerū mltiplicauere sectaꝝ: quas ideo re mouēdas putat: qꝛ nō in eis eſt finis boni. Neqꝫ eni exiſtimat vllā phie ſectā eſſe dicē dā: q̄ nō in eo diſtet a ceteris ꝙ diuerſos ha beat fines bonoꝝ ⁊ maloꝝ: qñ quidē nulla eſt hoī cauſa philoſophādi: niſi vt btūs ſit. Qꝺ aūt btm̄ facit ipſe eſt finis boni. Nulla eſt igit cauſa philoſophādi: niſi finis boni. Q̄obrē q̄ nullū boni finē ſectat: nlla phie ſecta dicēda eſt. Cum ḡ querit de ſociali vi ta: vtrū ſit tenenda ſapiēti vt ſummū bonū quo fit hō beatus ita velit ⁊ curet amici ſui quēadmodū ſuū: an ſue tm̄mō btitudinis cā faciat q̄cq̄d facit: nō de ipſo ſūmo bono q̄ſtio ē: ſꝫ de aſſumēdo vł nō aſſumēdo ſocio ad hui⁹ ꝑticipationē boni: nō ꝓpt̄ ſeipm̄ ſꝫ ꝓpter eūdē ſociū vt eius bono ita gaudeat: ſic gaudet ſuo. Itē cū q̄rit de academicis nouis quib⁹ incerta ſūt oīa: vtꝝ ita ſint res habende in qb⁹ philoſophādū eſt: an ſicut alijs phis placuit certas eas habere debea mus: nō querit q̄d in boni fine ſectādū ſit: ſꝫ de ipſius boni veritate qꝺ videt ſectādū: vtrū ſit nec ne dubitādū: hoc eſt: vt id pla⸗nius eloquar: vtꝝ ita ſectādū ſit: vt q̄ ſecta tur dicat eē veꝝ: an ita vt q̄ ſectat dicat veꝝ ſibi videri: etiā ſi forte ſit falſum: tñ vterqꝫ ſe ctet vnū atqꝫ idē bonū. In illa eni differē⸗tia q̄ adhibet ex habitu ⁊ ꝯſuetudine cyni⸗coꝝ: nō querit quiſnā ſit finis boni: ſꝫ vtrū in illo habitu ⁊ cōſuetudine ſit viuēdū ei q̄ verū ſectat bonū: quodlibꝫ ei verū videat eſſe atqꝫ ſectādū. Deniqꝫ fuerūt q̄ cū diuer ſa ſequerēt bona finalia: alij virtutē: alij vo luptatē: eūdē tñ habitū ⁊ ꝯſuetudinē tene⸗bant: ex quo cynici appellabant. Ita illud q̄cq̄d eſt vñ phi cynici diſcernūt a ceteris ad eligēdū ac tenēdū bonū quo bti fierēt: vtiqꝫ nl valebat. Nā ſi aliq̄d ad h̄ intereſſꝫ ꝓfecto idē habit⁹ eūdē finē ſequi cogeret: ⁊ diuerſus habit⁹ eūdē ſequi finē nō ſineret.

In tribus quoqꝫ illis vite ge⸗neribus⁹: vno ſcꝫ nō ſegniter ſꝫ in ꝯtēpla tione vel inquiſitiōe veritatis ocioſo: altero in gerēdis reb⁹ humanis negocioſo: tertio ex vtroqꝫ genere tēperato: cū querit q̄d ho rum ſit potius eligēdū: nō finis boni habet ꝯtrouerſiā: ſed q̄d hoꝝ triū difficultatē vel facilitatē afferat ad ꝯſequēdū vel retinen⸗dū finē boni: id in iſta queſtione verſat. Fi nis eni boni: cū ad eū quiſqꝫ ꝑuenerit: ꝓti⸗nus btm̄ facit. In ocio autē litterato vel in negocio publico vel qñ vtrūqꝫ vicib⁹ agit: non ꝯtinuo quiſqꝫ btūs eſt. Multi q̄ppe in quolibet hoꝝ triū pñt viuere: et in appetē⸗do boni finē quo fit hō btūs errare. Alia ē igit queſtio de finib⁹ bonoꝝ ⁊ maloꝝ: que vnamq̄mqꝫ phoꝝ ſectā facit: et alie ſunt que ſtiōes de ſociali vita: de cūctatiōe academi coꝝ: de veſtitu ⁊ victu cynicoꝝ: de trib⁹ vi te generib⁹ ocioſo: actuoſo: ex vtroqꝫ modi ficato: quoꝝ nulla eſt in qua de bonoꝝ et maloꝝ finib⁹ diſputat. Proinde qm̄ mar⸗cus varro has q̄ttuoꝛ adhibēs differētias id eſt ex vita ſociali: ex academicis nouis: ex cynicis: ex iſto vite genere tripartito: ad ſectas. cc. lxxxviij. ꝑuenit: et ſi que alie pñt ſimilit adijci: remotis eis oīb⁹ qm̄ de ſe⸗ctādo ſummo bono: nullā inferūt queſtio⸗nē: et ideo ſecte nec ſunt nec vocāde ſūt ad illas duodecim: in qb⁹ querit q̄d ſit bonuꝫ hoīs: quo aſſecuto fit btūs: vt ex eis vnā ve ram ceteras falſas oſtēdat eſſe reuertit. Nā remoto illo tripartito genere vite: due ꝑtes hui⁹ numeri detrahūt: et ſecte. xcvj. rema⸗nent. Remota vͦ differētia ex cynicis ad⸗dita: ad dimidiū redigūtur et. xlviij. fiunt. Auferamus etiaꝫ qꝺ ex academicis nouis adhibitū ē: rurſus dimidia pars remanet: id eſt. xxiiij. De ſociali quoqꝫ vita qꝺ ac⸗ceſſerat ſimilter auferat ⁊ duodecim ſunt re lique: quas iſta differentia vt. xxiiij. fierent duplicauerat. De his ergo duodecim nihil dici pōt: cur ſecte nō ſint habēde. Nihil q̄p pe aliud in eis querit q̄ꝫ finis bonoꝝ ⁊ ma⸗loꝝ. Inuētis aūt bonoꝝ finib⁹: ꝓfecto ecō trario ſunt maloꝝ. Hec aūt vt ita fiant duo decim ſecte: illa quattuoꝛ triplicātur volu⸗ptas: quies: vtrūqꝫ: et ꝑma nature: que pri migenia varro vocat. Hec q̄ppe q̄ttuoꝛ dū ſingulatim virtuti aliqñ ſubdūt vt nō ꝓpter ſeipſa ſꝫ ꝓpter officiū virtutis appetēda vi⸗deātur: aliquādo p̄ferunt vt nō ꝓpter ſeipā ſed ꝓpter hec adipiſcenda vel cōſeruanda neceſſaria virtus putetur: aliquādo iungū tur vt propter ſeipſa et virtus et iſta appe⸗tenda credantur: quaternarium numerum

Ca. II

triplum reddũt: ⁊ ad duodecim ſectas ꝑue
niũt. Ex illis aũt quattuor rebꝰ varro tres
tollit: voluptatẽ ſcꝫ ⁊ quietẽ: ⁊ vtrũq;: nõ ꝙ
eas improbet: ſꝫ ꝙ ꝑmigenia illa nature et
voluptatẽ in ſe habeãt ⁊ quietẽ. Quid er-
go opus eſt ex his duabus tria q̃dã facere:
duo ſcꝫ dum ſingilatim appetũt voluptas
aut quies: ⁊ tertiũ cum ambe ſimul: q̃ñ q̃dẽ
ꝑma nature: ⁊ ipſas ⁊ ꝑter ipſas alia multa
cõtineãt. De tribꝰ ergo ſectis ei placet dili
genter eſſe tractãdũ q̃ nã ſit potiꝰ eligẽda.
Non enĩ verã pluſq; vnã vera ratio eẽ per
mittit: ſiue in his tribus ſit ſiue alicubi alibi
qḋ poſt videbimꝰ. Interim de his tribꝰ quõ
vnã varro eligat quãtũ breuit̃ apteq; poſ-
ſumꝰ diſſeramꝰ. Iſte nẽpe tres ſecte ita fiũt
cũ vel ꝑma nature ꝓpter virtutẽ: vel virtuſ
ꝓpter ꝑma nature: vel vtraq; id ẽ ⁊ virtus
et ꝑma nature ꝓpter ſeipſa ſũt expetẽda.

Quid ergo iſtoꝝ triũ ſit verũ | C. I. III
atq; ſectandũ: iſto mõ ꝑſuadere co-
natur. Primũ q: ſũmũ bonũ in ꝑhia nõ ar
boris: nõ pecoris: nõ dei ſꝫ hoĩs querit̃: q̃d
ſit ipſe hõ querendũ putat. Sentit q̃ppe in
eiꝰ natura duo eſſe quedã: corpus ⁊ aĩam:
et hoꝝ quidẽ duũ melius eſſe aĩam: lõgeq;
ꝑſtabilius oĩno nõ dubitat. Sꝫ vtrũ aĩa
ſola ſit hõ: vt ita ſit ei corpus tanq̃ equus
equiti querẽdũ putat. Eques enĩ nõ hõ et
equus: ſꝫ ſolus hõ eſt: ideo tñ eques dicit̃
ꝙ aliq̃ mõ ſe habeat ad equũ. An corpus
ſolũ ſit hõ aliq̃ mõ ſe hñs ad aĩam ſicͭ pocu
lum ad potionẽ: non enĩ calix et potio quã
ꝯtinet calix ſimul dicit̃ poculũ ſꝫ calix ſoluſ:
ideo tñ ꝙ potioni cõtinẽde ſit accõmoda-
tus. An vͦ nec aĩa ſola: nec ſolũ corpus ſꝫ
ſimul vtrũq; ſit hõ: cuius pars ſit vna ſiue
aĩa ſiue corpus: ille aũt totus ex vtroq; cõ-
ſtet vt hõ ſit: ſicͭ duos equos iũctos bigas
vocamꝰ: quoꝝ ſiue dexter ſiue ſiniſter pars
ſit bigarũ: vnũ vero eoꝝ quoquo mõ ſe ha
beat ad alteꝝ bigas nõ dicimꝰ: ſed ambos
ſimul. Hoꝝ aũt triũ hoc eligit tertiũ: homi
nemq; nec aĩam ſolã: nec ſolũ corpus: ſed
aĩam ſimul ⁊ corpus eẽ arbitrat̃. Proinde
ſummũ bonũ hoĩs quo fit btũs: ex vtriuſq;
rei bonis conſtare dicit: et aĩe ſcꝫ ⁊ corꝑis.
Ac ꝑ hoc ꝑma illa nature ꝓpter ſeipſa exi-
ſtimat eẽ appetẽda: ipſamq; virtutẽ quã do
ctrina inſerit velut artẽ viuẽdi q̃ in aĩe bo-
nis eſt: excellẽtiſſimũ bonũ. Quapropt̃ ea
dem virtus id eſt ars agende vite cũ acce-
perit ꝑma nature que ſine illa erãt: ſꝫ tñ erãt
etiam qñ eis doctrina adhuc deerat: oĩa
ꝓpter ſeipſam appetit: ſimulq; etiã ſeipſam:
oĩbuſq; ſimul ⁊ ſeipſa vtit̃ eo fine vt om-
nibus delectet̃ atq; ꝑfruat̃: mag᷑ minuſq;:
vt queq; inter ſe maiora atq; minora ſunt:
tñ oĩbꝰ gaudẽs: ⁊ quedã minora ſi neceſ-
ſitas poſtulat: ꝓpter maiora vel adipiſcẽ-
da vel tenẽda ꝯtemnẽs. Omniũ aũt bono
rum vel animi vel corꝑis nihil ſibi virtus
oĩno ꝑponat. Hec enĩ bene vtit̃ ⁊ ſeipſa ⁊
ceteris que hoĩem faciũt btm̃ bonis. Ubi
vero ipſa nõ eſt: quãlibꝫ mlta ſint bona: nõ
bona eius ſũt cuiꝰ ſũt: ac ꝑ hoc nec eius iã
bona dicẽda ſunt: cũ male vtẽdi vtilia eſſe
nõ pñt. Hec ergo vita hoĩs que virtute et
aliis animi ⁊ corꝑis bonis ſine quibꝰ virtuſ
eſſe non põt fruit̃: btã eſſe dicit̃. Si vero et
aliis ſine quibꝰ eſſe virtus põt vel vllis vel
pluribꝰ: beatior. Si autẽ prorſus oĩbꝰ vt
nullũ oĩno bonũ deſit: vel animi vel cor-
poris: beatiſſima. Non enĩ hoc eſt vita qḋ
virtus: q̃m nõ oĩs vita: ſꝫ ſapiẽs vita vir
tus eſt: ⁊ tñ q̃liſcunq; vita ſine vlla virtute
põt eſſe: virtus vͦ ſine vlla vita nõ põt eẽ.
Hoc ⁊ de memoria dixerim atq; ratiõe: ⁊ ſi
q̃d aliud tale ẽ in hoĩe. Sũt enĩ hec ⁊ añ do
ctrinã: ſine his aũt nõ poteſt eſſe vlla doctri
na: ac ꝑ hoc nec virtus q̃ vtiq; diſcit̃. Be-
ne aũt currere: pulchrũ eſſe corꝑe viribꝰ in-
gentibꝰ ꝑualere: ⁊ cetera hmõi talia ſũt: vt
et virtus ſine his eſſe poſſit: ⁊ ipſa ſine vir-
tute bona ſunt: tñ ⁊ ſcḋm iſtos etiã ipſa ꝓpter
ſeipſam diligit̃ virtus: vtiturq; illis ⁊ fruit̃: ſi
cut virtutẽ decet. Hanc vitã btãm etiã ſo-
cialẽ ꝑhibẽt eẽ: q̃ amicoꝝ bona ꝓpter ſeipſa
diligat ſicͭ ſua: eiſq; ꝓpter ſeipſos hoc velit
qḋ ſibi: ſiue in domo ſint ſicͭ cõiunx ⁊ liberi
⁊ quicũq; domeſtici: ſiue in loco vbi domꝰ
eiꝰ eſt ſicuti eſt vrbs: vt ſunt hi q̃ ciues vo-
cant̃: ſiue in orbe toto: vt ſũt gẽtes q̃s ei ſo-
cietas humana cõiungit: ſiue in ipſo mũdo
q̃ cẽſet̃ noĩe celi ⁊ terre: ſicͭ eẽ dicũt deos q̃s
volũt amicos eſſe hoĩ ſapiẽti: quos nos fa-
miliarius angelos dicimꝰ. De bonoꝝ autẽ
et ꝯtrario maloꝝ finibꝰ negãt vllo mõ eẽ
dubitãdũ: ⁊ hãc inter ſe ⁊ nouos academi-
cos affirmãt eſſe diſtantiã: nec eoꝝ intereſt
quicq̃ ſiue cynico: ſiue alio quolibet habi-
tu et victu: in his finibus quos veros pu-
a tant qualit̃ quiſq; philoſophet̃. Ex tribus
porro illis vite generibꝰ: ocioſo: actuoſo: ⁊
quod ex vtroq; cõpoſitũ eſt: hoc tertiũ ſibi
placere aſſeuerãt. Hoc ſenſiſſe atq; docuiſ-
ſe academicos veteres varro aſſerit: au-
ctore antiocho magiſtro ciceronis et ſuo:

a Augꝰ ꝓſe
quẽs opinio
nẽ marci var
ronis dicͭ ꝙ
aſſerit varro
veteres aca-
demicos h̃ ſẽ
ſiſſe allegãs
ad h̃ quendã
noĩe antio-
chuꝫ q̃ ſuus
erat mgr̃ et
ciceroĩs quẽ
tñ cicero ma
gis videt̃ vel
le ſtoicuꝫ q̃
veterẽ acade
micũ. vñ in
li. q̃ ap̃ dñe
de academiĩſ
erat ꝑmꝰ. in-
ducit lucillũ
h̃ v̾ba dicẽ-
tẽ. Cũ hera-
ditũ ſtudio-
ſe audirẽ cõ-
tra antiochũ
differentẽ et
antiochũ cõ-
tra academi-
cos. dedi an-
tiocho ope-
rã diligentiꝰ
vt cauſaꝫ ex
eo totam co-
gnoſcerẽ. Et
li. j. de natu-
ra deoꝝ indu
cit cottaꝫ de
antiocho ſic
dicẽtẽ. Anti-
ocho ſtoici a
peripatetici
re continere
videt̃ verbis
diſcrepare.

quē ſane cicero in pluribus fuiſſe ſtoicū q̄3
veterē academicū vult videri. Sed q̄d ad
nos: q̄ potius de reb⁹ ipſis iudicare debe-
mus q̄3 ꝓ magno de hominib⁹ q̄d q̄ſq3 ſen-
ſerit ſcire.

Capi. IIII

SI ergo quę-
rat a nobis q̄d ciuitas dei de his ſin-
gulis interrogata reſpōdeat: ac p̄mū de fini
bus bonoꝝ malorūq3 q̄d ſentiat: reſpōde-
bit ęternā vitā eſſe ſummū bonū: ęternā vo
mortē ſummū malū: ꝓpter illā ꝓinde adipi
ſcēdā: iſtāq3 vitādā: recte nobis eſſe viuē-
Abac. 2 dum. Propter qȯ ſcriptū eſt. Juſtus ex fi-
de viuit. Q̄m neq3 bonū nr̄m iam videm⁹:
vn̄ oportet vt credēdo queram⁹: neq3 ip̄m
recte viuere nobis ex nobis eſt: niſi credē-
tes adiuuet ⁊ orātes q̄ ⁊ ipſam fidē dedit q̄
nos ab illo adiuuandos eſſe credam⁹. Jlli
aūt q̄ in iſta vita fines bonoꝝ et maloꝝ eſſe
putauerūt: ſiue in corpe ſiue in anima ſiue
in vtroq3 ponētes ſummū bonū: atq3 vt id
explicatius eloquar: ſiue in voluptate: ſiue
in virtute: ſiue in vtraq3: ſiue in quiete: ſiue
in virtute: ſiue in vtraq3: ſiue in voluptate
ſil̄ ⁊ quiete: ſiue in v̇tute: ſiue in vtriſq3: ſiue
in p̄mis naturę: ſiue in v̇tute: ſiue in vtriſq3:
hinc bt̄i eſſe: et a ſeipſis bt̄i fieri mira vani-
tate volueſt. Jrriſit hos veritas ꝑ ꝓphetā
Ps. 95 dicentē. Nouit dn̄s cogitatiōes hoim: q̄m
vanę ſūt. Uel ſic h̄ teſtimoniū poſuit apl̄s
j. Cor. 3 paulus: dn̄s nouit cogitatōes ſapiētū: q̄m
vanę ſunt. Quis eni ſufficit quātouis elo-
quētię flumine vitę hui⁹ miſerias explicare?
Quam lamētat⁹ eſt cicero in cōſolatiōe de
morte filię ſic potuit. S3 quātū eſt qȯ potu
it? Ea q̄ppe quę dicūt p̄ma naturę: q̄n: vbi:
quō: tam bene ſe habere in hac vita p̄nt: vt
non ſub incertis caſib⁹ fluctuēt? Quis eni
dolor ꝯtrarius voluptati: q̄ inquietudo cō-
traria quieti: in corpus cadere ſapiētis nō
pōt? Membroꝝ certe amputatio vel mem
broꝝ debilitas: hoīs expugnat incolumita-
tem: deformitas pulchritudinē: inbecillitas
ſanitatē: vires laſſitudo: mobilitatē torpor
aut tarditas. Et q̄d hoꝝ eſt: qȯ nequeat in
carnē ſapiētis irruere? Status quoq3 corpis
atq3 mot⁹ cū decētes atq3 ꝯgruētes ſunt: in-
ter naturę p̄ma numerāt. S3 q̄d ſi aliq̄ ma-
la valitudo mēbra tremore ꝯcutiat? Quid
ſi vſq3 ad ponēdas in terrā man⁹ dorſi ſpi-
na curuet et hoiem quodāmō quadrupe-
dem faciat? Nōne omnē ſtatuēdi corpis et
mouēdi ſpeciē decuſq3 ꝑuertet? Quid ipſius
animi primigenia quę appellant bona: vbi
duo p̄ma ponūt ꝓpter cōprehēſionē perce
ptionēq3 veritatis ſenſum ⁊ intellectū? S3
q̄lis quantuſcūq3 ſenſus remanet: vt ſi alia
taceā fiat hō ſurdus ⁊ cęcus? Ratio vero ⁊
intelligentia quo recedat: vbi ſopit: ſi aliq̄
morbo efficiat inſanus? Phrenetici multa
abſurda cū dicūt vel faciūt plerūq3 a bono
ſuo ꝓpoſito et morib⁹ aliena imo ſuo bono
ꝓpoſito moribuſq3 cōtraria: ſiue illa cogite
mus: ſiue illa videamus: ſi digne conſide-
remus: lachrymas tenere vix poſſum⁹: aut
forte nec poſſum⁹. Quid dicā de his q̄ de-
monū patiunt incurſus? Ubi habēt abſcō
ditā vel obrutā intelligētiā ſuā q̄n ſ̄m ſuā
volūtatē ⁊ aīa eoꝝ et corpe malign⁹ vtitur
ſp̄us? Et q̄s confidit hoc malū in hac vita
euenire nō poſſe ſapiēti? Deinde ꝑceptio
veritatis in hac carne q̄lis aut quāta eſt: q̄n
ſicut legim⁹ in veraci libro ſapiētię: corpus Sap. 9
corruptibile aggrauat aīam: ⁊ deprimit ter
rena inhabitatio ſenſum multa cogitātem?
Jmpetus porro vel actiōis appetit⁹ ſi hoc
mō recte latine appellāt eā quā gręci vocāt
hormen: q2 ⁊ ipſam p̄mis naturę deputant
bonis: nōne ipe eſt quo gerūt etiā inſanoꝝ
illi miſerabiles mot⁹: ⁊ facta q̄ horrem⁹ q̄n
ꝑuertit ſenſus: rōq3 ſopit? Porro ipſa vir-
tus q̄ nō eſt int̄ p̄ma naturę q̄m eis poſtea
doctrina introducēte ſupuenit: cū ſibi bo-
noꝝ culmē vendicet humanoꝝ: q̄d hic agit
niſi ꝑpetua bella cū vitijs: nec exteriorib⁹:
ſed interiorib⁹: nec alienis: ſ3 plane nr̄is et
ꝓprijs: maxime illa q̄ gręce ſophroſine: lati
ne tēperātia noiat: q̄ carnales frenant libi-
dines: ne in queq3 flagicia mētē ꝯſentientē
trahāt? Neq3 eni nullū eſt vitiū: cū ſic dicit
apl̄s: caro ꝯcupiſcit aduerſus ſp̄m: cui vi- Gal. 5
tio ꝯtraria virtus ē: ſic idē dic: ſp̄us ꝯcupi-
ſcit aduerſus carnē. Hęc eni inq̄t ſibi inui-
cē aduerſant: vt ñ ea q̄ vult faciat. Quid
aūt facere volum⁹ cū ꝑfici volum⁹ finē ſūmi
boni: niſi vt caro aduerſus ſp̄m nō ꝯcupi-
ſcat: nec ſit in nobis hoc vitiū ꝯtra qȯ ſp̄us
ꝯcupiſcat? Quod in hac vita q̄uis velim⁹
q̄m facere nō valem⁹: id ſaltē in adiutorio
dei faciam⁹: ne carni cōcupiſcēti aduerſus
ſp̄m: ſp̄ū ſuccūbēte cedam⁹: et ad ꝑpetrā-
dum pctm̄ nr̄a cōſenſione ꝑtrahamur. Ab
ſit ergo quādiu in hoc bello inteſtino ſu-
mus: iā nos beatitudinē ad quā vincendo
volum⁹ ꝑuenire: adeptos eſſe credam⁹. Et
q̄s eſt vſq3 adeo ſapiēs vt cōtra libidines
nullū habeat omnino cōflictum? Quid illa
v̇tus q̄ prudētia dr̄: nōne tota vigilātia ſua
bona diſcernit a malis: vt in illis appetēdis

iſtiſqꝫ vitandis error nullus obrepat? Ac
ꝑ hoc et ipſa nos in malis: vel mala in no-
bis eſſe teſtat̃. Ipſa eni͂ docet nos malū ēē
ad peccādū ꝯſentire: bonūqꝫ ēē ad peccā-
dū nō cōſentire libidini. Illud tn̄ malū cui
nos nō ꝯſentire prudētia docet: facit tem-
perantia. Nec prudētia nec tēperātia oīno
vel imprudentiā vel intēperātiā tollit huic
vite. Quid iuſticia: cuiꝰ munus ē ſua cuiqꝫ
tribuere? Unde fit in ipſo hoīe q̇dā iuſtus
ordo nature: vt aīa ſubdat̃ deo: ⁊ aīe caro:
ac ꝑ hoc deo ⁊ aīa ⁊ caro. Nōne demōſtrat
in eo ſe adhuc opē laborare potiꝰ: q̄ꝫ in hu-
ius operis iā fine requieſcere? Tanto qͥppe
minus aīa ſubdit̃ deo: quanto minꝰ deū in
ipſis ſuis cogitatiōibꝰ ꝯcipit: ⁊ tāto minus
aīe ſubdit̃ caro: quāto magis aduerſus ſpi
ritum ꝯcupiſcit. Quādiu ergo nobis ineſt
hec infirmitas: hec peſtis: hic lāguor: quō
nos iā ſaluos: etſi nōdū ſaluos: quō iā bea
tos illa finali beatitudīe dicere audebimꝰ?
Iam vero illa virtus cuiꝰ eſt nomē fortitu-
do in quātacunqꝫ ſapiētia euidētiſſima te-
ſtis eſt humanoꝝ maloꝝ q̄ cōpellit̃ patiē-
tia tolerare. Que mala ſtoici phi miror q̄
fronte mala nō eſſe ꝯtēdāt: q̇bus fatēt̃ ſi tā-
ta fuerint vt ea ſapiēs vel nō poſſit: vel nō
debeat ſuſtinere: cogi eū mortē ſibimet in-
ferre: atqꝫ ex hac vita emigrare. Tātus au
tē ſupbie ſtupor eſt in his hominibꝰ hic ſe
habere finē boni et a ſeipſis fieri btōs putā
tibus vt ſapiēs eoꝝ hoc eſt qualē mirabili
vanitate deſcribūt: etiam ſi cecet̃ obſurde-
ſcat: obmuteſcat: mēbris debilitet̃: dolori-
bus crucietur: et ſi quid aliud taliū maloꝝ di
ci aut cogitari pōt incidat in eum: quo ſibi
mortē cogat̃ inferre: hāc in his malis vitā
ꝯſtitutā eos n̄ pudeat btām vocare. O btā
vita: q̄ vt finiat̃ mortis querit auxiliū. Si
btā eſt: maneat̃ in ea. Si vō ꝓpter iſta ma-
la fugit̃ ab ea quō eſt btā: aut quō iſta non
ſunt mala q̄ vincūt fortitudinis bonū: ean-
demqꝫ fortitudinē nō ſolū ſibi cedere: verū
etiā delyrare cōpellūt: vt ⁊ eādē vitā dicāt
beatā: ⁊ ꝑſuadeāt eſſe fugiēdā? Quis vſqꝫ
adeo cecus eſt vt non videat ꝙ ſi btā eſſet
fugiēda nō eſſet: ſꝫ ſi ꝓpter infirmitatis pō-
dus qua p̄mit̃ hāc fugiēdā fatēt̃. Quid igi
tur cauſe eſt: cur nō etiā miſerā fracta ſup-
bie ceruice fateant̃? Utrū obſecro cato ille
patiētia: an potiꝰ impatiētia ſe peremit? Non
eni͂ hoc feciſſꝫ: niſi victoriā ceſaris impatiē-
ter tuliſſꝫ. Ubi eſt fortitudo? Nempe ceſſit:
nēpe ſuccubuit: nēpe vſqꝫ adeo ſupata eſt:

Hic fit mē-
tio de cato
ne q̄ ſeipm̄
interfecit
apō vticā.
zelabat.n.

vt vitā beatā derelinqueret: deſereret: ac fu-
geret. An nō erat iam beata? Miſera ergo
erat. Quō igit̃ mala nō erāt: q̄ vitā miſerā
fugiendāqꝫ faciebāt? Quaꝓpt̃ etiā ipſi q̄
mala iſta ēē cōfeſſi ſūt ſicut peripatetici: ſic
veteres academici: quorū ſectā varro de-
fendit: tolerabilius quidē loquūt̃: ſꝫ eoꝝ q̄ꝫ
mirus ē error ꝙ in his malis: etſi tā grauia
ſint vt morte fugiēda ſint ab ipſo ſibimet il-
lata q̄ h̄ patit̃ vitā beatā tn̄ ēē ꝯtēdūt. Ma
la ſunt inquit tormēta atqꝫ cruciatꝰ corpis:
et tāto ſunt peiora: quāto potuerunt ēē ma
iora: q̇bꝰ vt careas ex hac vita fugiēdū eſt.
Qua vita obſecro? Hac inquit q̄ tātis ag-
grauat̃ malis. Certe ergo beata eſt in eiſdē
ipſis malis: ꝓpter q̄ dicis eſſe fugiendā: an
ideo beatā dicis: q2 licet tibi ab his malis
morte diſcedere? Quid ſi g̃ in eis aliquo iu
dicio diuino tenereris: nec ꝑmittereris mo
ri: nec vnqꝫ ſine illis eſſe ſinereris? Nempe
tūc ſaltē miſerā talē diceres vitā. Non igit̃
ꝓpterea miſera nō eſt: q2 cito relinquet̃: qn̄
q̇dē ſi ſempiterna ſit: etiā abs teipſo miſera
iudicabit̃. Non itaqꝫ ꝓpterea qm̄ breuis ē
nulla miſeira debet videri: aut qd̄ eſt abſur
dius q2 breuis miſeria eſt: ideo etiā beatitu
do appellari. Magna vis eſt in eis malis q̄
cogūt hoīem ſm̄ ipſos etiā ſapiētē ſibimet
auferre qd̄ hō eſt: cum dicāt: et verū dicāt:
hanc eſſe nature p̄mā quodāmō ⁊ maximā
virtutē. vt hō cōciliet̃ deo: ⁊ ꝓpterea mor-
tem naturalit̃ fugiat: ita ſibi amicus vt eſſe
ſe animal: et in hac cōiunctiōe corpis atqꝫ
anime viuere velit vehementerqꝫ appetat.
Magna vis eſt in eis malis quibꝰ iſte natu
re vincit̃ ſenſus: quo mors oīmō omībꝰ
viribꝰ conatibuſqꝫ vitatur: et ita vincit̃: vt
q̄ vitabat̃ optet̃: appetat̃: etſi n̄ potuerit ali-
unde ꝯtingere: ab ipō hoīe ſibimet inferat̃.
Magna eſt vis in eis malis que fortitudi-
ne faciūt homicidā: ſi tn̄ adhuc dicēda eſt
fortitudo: q̄ ita his malis vincit̃: vt hoīem
quē ſicut virtus regēdū tuēdūqꝫ ſuſcepit: n̄
mō nō poſſit ꝑ patiētiā cuſtodire: ſed ipſa
inſup cogat̃ occidere. Debet q̇dē etiā mor-
tem ſapiēs ferre patiēter: ſꝫ q̄ accidit aliū-
de. Scdm̄ iſtos aūt ſi eā ſibiipſe inferre cō-
pellit̃: ꝑfecto fatēdū eſt eis nō ſolū mala: ſꝫ
intolerabilia etiā mala eſſe q̄ hoc eū ꝑpetra
re cōpellūt. Uita igit̃ que iſtoꝝ tā magnoꝝ
tam grauiūqꝫ malorū: aut p̄mit̃ oneribus:
aut ſubiacet caſibꝰ: nullo mō btā diceret̃: ſi
hoīes q̄ h̄ dicūt ſic victi malis ingraueſcēti
bꝰ: cū ſibi ingerūt mortē: cedūt infelicitati:

partes pom
peij cōtra iu
liū ceſareꝫ q̄
victo pōpe-
io et occiſo.
romā ingreſ-
ſus dictator
et ꝯſul appel-
latꝰ eſt. dein
de in africaꝫ
tranſiēs quo
cato fugerat
omes pom-
peij duces
debellauit ⁊
nepotes. qui
bus auditis
cato apō vti-
cam ciuitatē
africe exiſtēs
interfecit ſe-
ipſum.

ita victi certis rōnib⁹: cū querūt beatā vitā dignarent̄ cedere veritati: ⁊ nō sibi putarēt in ista mortalitate fine sūmi esse boni gaudendū: vbi virtutes ipse qb⁹ hic certe nihil melius atq̃ vtilius in hoīe reperit̄: quanto maiora sunt adiutoria contra vim squalorū: laborꝝ: dolorꝝ: tāto fideliora testimonia miseriarꝝ. Si enim vere virtutes sunt: q̄ nisi in eis qb⁹ vera inest pietas esse nō possunt: nō se ꝓfitent̄ hoc posse vt nullas miserias patiāt̄ hoīes in qb⁹ sunt. Neq̃ eni mendaces sunt vere virtutes vt hoc ꝓfiteāt̄: sꝫ vt vita humana q̄ tot ⁊ tātis hui⁹ sc̄li malis eē cogit̄ misera: spe futuri sc̄li sit btā: sicut ⁊ salua. Quō eni btā est: q̄ nōdū salua est? Vñ et aplus paulus: nō de hominib⁹ imprudētib⁹: inpatiētib⁹: intēperātib⁹ ⁊ iniqs: sꝫ de his q̄ ḃm verā pietatē viuerēt: ⁊ ideo virtu-
Roma. 8 tes quas habent veras haberent: ait. Spe eni salui facti sum⁹. Spes aūt q̄ videt̄ nō ē spes. Qō eni quis videt qd sperat? Si aūt qō nō videm⁹ speram⁹: per patiētiā expectam⁹. Sicut ergo spe salui: ita spe beati facti sum⁹: ⁊ sic salutē: ita beatitudinē nō iā tenem⁹ p̄sentē: ſꝫ expectam⁹ futurā: ⁊ hoc per patiētiā: q: in malis sum⁹: que patiēter tolerare debem⁹: donec ad illa veniam⁹ bona: vbi oīa erunt quib⁹ ineffabiliter delectemur: nihil erit aūt qō iā tolerare debeam⁹. Talis salus que in futuro erit sc̄lo: ipsa erit etiam finalis beatitudo. Quā beatitudinē isti phi qñ nō videtes nolūt credere: hic sibi conant̄ falsissimā fabricare: quāto superbiore: tāto mēdaciore virtute.

Capi. V

Quod aūt socialē vitā volūt esse sapiētes: nos multo amplius approbam⁹. Nam vnde ista dei ciuitas de qua hui⁹ operis ecce iā vnde nonūdecimū librū versamus in manibus: vel inchoaret̄ exortu vel progrederet̄ excursu vel apphenderet debitos fines: si non esset socialis vita sctōꝝ. Sꝫ in hui⁹ mortalitatis erūna: quot ⁊ quātis abūdet malis societas humana: qs enumerare valeāt? qs existimare sufficiat? Audiant apud comicos suos: hoīem cū sensu
Terētius in adelphis. atq̃ ꝯsensu oīum hoīm dicere. Duxi vxorem: quā ibi miseriā vidi: nati filij: alia cu-
Terētius in eunucho. ra. Quid indē illa q̄ in amore vitia cōmemorat idē terētius. Iniurie: suspitiōes: inimicitie: bellū: pax rursus? Nōne res humanas vbiq̃ impleuerūt? Nōne hec ⁊ in amicorum honestis amorib⁹ plerūq̃ ꝯtingūt? Nōne his vsq̃quaq̃ plene sunt res humane: vbi iniurias: suspitiōes: inimicitias: bellum: mala certa sentim⁹: pacē vero incertū bonū: qm̄ corda coꝝ cū qb⁹ eā tenere volumus ignoram⁹: etsi nosse hodie possemus: q̄lia cras futura eēnt vtiq̃ nescirem⁹? Qui porro inter se amicitiores solēt esse vel debēt: q̄ qui vna etiā cōtinet̄ domo? Et tñ qs inde securus ē: cū tāta sepe mala ex eoꝝ occult̄ insidijs extiterint: tāto amariora quāto pax dulcior fuit: que vera putata est: cū astutissime fingeret̄? Propter qō oīum pectora sic attingit vt cogat in gemitū: qō ait tullius. Nulle sunt occultiores insidie: q̄ Tullius in lib. de amicitia.
he q̄ latēt in simulatōe officij: aut in aliquo necessitudinis noīe. Nā eū qui palā est aduersarius facile cauēdo vitare possis. Hoc vero occultū intestinū ac domesticū malū nō solū extitit: verꝝ etiā opprimit añq̄ ꝓspicere atq̃ explorare potueris. Propter qō etiā diuina vox illa: ⁊ inimici hoīs domesti- Michee. 7
ci ei⁹: cū magno dolore cordis audit̄: q: ⁊ si qsq̃ tā fortis sit: vt equo animo pferat: vel tā vigilās vt ꝓuido ꝯsilio caueat: q̄ aduersus eū molit̄ amicitia simlata: eoꝝ tñ hoīm pfidoꝝ mala cū eos eē pessimos experit̄: si ipse bon⁹ est grauit̄ excrucietur nc̄ce ē: siue semper mali fuerint: ⁊ se bonos finxerit: siue in istā maliciā ex bonitate mutati sint. Si ḡ dom⁹ cōmune ꝑfugiū in his malis humani generis tuta nō est: qd ciuitas q̄ quāto maior ē tāto forū eius litib⁹ ciuilibus ⁊ criminalib⁹ plenū: etiā si quiescāt nō solū turbulēte: verū etiā sepius ⁊ cruēte seditiōes ac bella ciuilia: a quoꝝ euētib⁹ sunt aliqñ libere ciuitates: a periculis nunq̄.

Ca. VI

Quid ipsa iudicia hoīm de hominib⁹ q̄ ciuitatib⁹ etiā quātalibet pace manētib⁹ deesse nō possunt: q̄lia putam⁹ esse: q̄ misera: q̄ dolēda: qñ qdē hi iudicāt q̄ ꝯsciētias eoꝝ de qb⁹ iudicāt cernere nequeūt? Vñ sepe cogūt̄ tormētꝯ innocētū testiū ad alienā causā ptinētē querere veritatē. Quid cū in sua causa quisq̃ torquet̄: et cū querit̄ vtrū sit nocēs cruciat̄: et innocēs luit ꝓ incerto scelere certissimas penas: nō q: illud cōmisisse detegit̄: sꝫ q: nō cōmisisse nescit̄. Ac ꝑ hoc ignorantia iudicis plerūq̃ est calamitas innocētis. Sꝫ qō ē intolerabilius: magisq̃ plāgēdū rigādūq̃ si fieri posset fontibus lachrymarū: cum ꝓpterea iudex torqueat accusatū: ne occidat nesciēs inocētē fit ꝑ ignorātie miseriā: vt et tortū ⁊ inocētē occidat: quē ne inocētē occideret torserat. Si eni ḃm istoꝝ sapientiā delegerit ex hac vita fugere quā diuti⁹ illa sustinere torm-

ta: q̄ non cõmiſit: cõmiſiſſe ſe dicit. Quo
dãnato et occiſo: vtrũ nocētē aut innocētē
iudex occiderit adhuc neſcit: quē ne inno-
cētem neſciens occideret: torſit: ac per hoc
innocentē et vt ſciret torſit: et dum neſciret
occidit. In his tenebris vite ſocialis: ſede-
bit iudex ille ſapiens: an non audebit? Se-
debit ille plane. Conſtringit enim eum: et
ad hoc officium pertrahit humana ſocie-
tas: quã deſerere nefas ducit. Hoc enĩ ne-
fas eē nõ ducit: q̄ teſtes innocētes in cau-
ſis torquētur alienis: q̄ hi q̃ arguũt vi do-
loris plerũq; ſupati et de ſe falſa ꝯfeſſi etiã
puniunt innocētes: cũ iã torti fuerint inno
cētes. Q̄ etſi nõ morte puniãt: in ipſis vel
ex ipſis tormētĩ plerũq; moriũt. Q̄ aliqñ
et ipſi q̃ arguũt: hũane ſocietati fortaſſe ne
crimina impunita ſint ꝓdeſſe cupiētes: et
mētiētib' teſtib' reoq; ipſo ꝯtra tormēta du
rãte imaniter nec fatēte: ꝓbare q̄ obijciũt
nõ valētes q̄uis vera obiecerint: a iudice
neſciēte damnãt. Hec tot ⁊ tãta mala nõ de
putat eſſe pctã. Nõ enĩ hec facit ſapiēs iu-
dex nocēdi volũtate ſ; neceſſitate neſciēdi:
et tñ q̄ cogit humana ſocietas: neceſſitate
etiã iudicãdi. Hec eſt ergo quã dicim' mi-
ſeria certe hoīs: etſi nõ malicia ſapiētĩ. An
ṽo neceſſitate neſciēdi atq; iudicandi tor-
queat inſontes: punit inſontes: ⁊ par ē illi
q̄ nõ eſt reus: ſi nõ ſit inſup ⁊ btũs? Quã-
to ꝯſideratius ⁊ hoīe dign' ⁊ hoīem agno
ſcit in iſta neceſſitate eãq; miſeriã in ſe odit
Ps.24 et ſi pie ſapit: clamat ad deũ. De neceſſita-
tibus meis erue me domine. Ca. VII

POſt ciuitatē vel vrbē ſequit orbis ter
re: in quo tertiũ gradũ ponũt ſocieta
tis hũane: incipiētes a domo atq; inde ad
vrbē: deĩ ad orbē terre ꝓgrediēdo veniē-
tes. Qui vtiq; ſicut aquaꝝ cõgeries: quanto
maior eſt: tanto periculis plenior. In quo
p̃mũ linguaꝝ diuerſitas: hoīem alienat ab
hoīe. Nã ſi duo ſibimet inuicē fiant obuiã:
neq; p̄terire ſ; ſimul eē aliq̃ neceſſitate cogã
tur: quoꝝ neuter nouit linguã alterius: faci
lius ſibi aīalia muta etiã diuerſi generis: q̄
illi cũ ſint hoīes ambo ſociãt. Qñ enĩ que
ſentiũt inter ſe cõmunicare nõ pñt ꝓpter ſo
lam linguaꝝ diuerſitatē: nihil ꝓdeſt ad ꝯſo
ciãdos hoīes tãta ſimilitudo nature: ita vt
libētius hõ ſit cũ cane ſuo q̄ cũ hoīe alie-
no. At enĩ opa data eſt vt imperioſa ciui-
tas non ſolũ iugũ: verũ etiã linguã ſuã do-
mitis gētibus p pacē ſocietatis imponeret:
p quã non deeſſet: imo ⁊ abũdaret etiã in-
terptatũ copia. Verũ eſt. Sz hoc q̄ multis
et q̄ grãdib' bellis quãta ſtrage hoīm: quã
ta effuſione hũani ſanguinis cõparatũ eſt:
quib' trãſactis nõ eſt tñ eoꝝdē maloꝝ fini-
ta miſeria. Quis enĩ nõ defuerint neq; ho
ſtes deſint et extere natiões ꝯtra quas ſem
per bella geſta ſunt ⁊ gerunt: tñ etiã ipſa im
perij latitudo peperit peioris generis bella
ſocialia ſcz atq; ciuilia quib' miſerabilius
quatit gen' humanũ: ſiue cũ belligerat vt
aliqñ cõquieſcãt: ſiue cum timet ne rurſus
exurgãt. Quoꝝ maloꝝ multas ⁊ multipli-
ces clades duras ⁊ diras neceſſitates: ſi vt
dignũ eſt eloqui velim: quãq; nequaq; ſi-
cut res poſtulat poſſim: q̃s erit prolixe diſ-
putatõis modus? Sz ſapiēs inquiũt iuſta
bella geſturus eſt. Quaſi nõ ſi ſe hoīem me
minit: multomagis dolebit iuſtoꝝ neceſſita
tes ſibi extitiſſe belloꝝ: q̄ niſi iuſta eſſent: ei
gerēda nõ eſſent: ac p hoc ſapiēti nulla bel
la eēnt. Iniq̃tas enĩ ptĩ aduerſe iuſta bella
ingerit gerenda ſapiēti. Que iniq̃tas vtiq;
hoī eſt dolēda: q̄ hoīum eſt: ⁊ ſi nulla ex ea
bellãdi neceſſitas naſceret. Hec itaq; ma-
la tã magna: tã horrēda: tã ſeua: q̃ſquis cũ
dolore cõſiderat: miſeriã neceſſe eſt fateat.
Quiſq̃s aũt vel patit ea ſine animi dolore
vel cogitat: mlto vtiq; miſerius: ideo ſe pu
tat btũm: q̄ ⁊ humanũ perdidit ſenſum.

S Ia aũt nõ cõtingat quedã Ca. VIII
ignorãtia ſimilis demētie: q̃ tñ in hu-
ius vite miſera cõditiõe ſepe ꝯtingit: vt cre
dat vel amicus eſſe q̃ inimicus eſt: vel ini-
micus q̃ amicus eſt: q̃d nos cõſolat in hac
humana ſocietate errorib' erũniſq; pleniſſi
ma: niſi fides nõ ficta ⁊ mutua dilectio ve-
roꝝ bonorũq; amicoꝝ: quos quãto plu-
res et in locis plurib' habem': tãto lõgius
latiuſq; metuim': ne q̃d eis ꝯtingat mali de
tãtis maloꝝ aggerib' huī' ſcli. Non enĩ tã-
tummõ ſolliciti ſum': ne fame: ne bellis: ne
morbis: ne captiuitatib' affligãt: ne in ea-
dē ſuitute talia patiãtur: q̄lia nec cogitare
ſufficim': verũ etiã vbi timor eſt mlto ama-
rior ne in pfidiã: maliciã: nequiciãq; mutē-
tur. Et qñ iſta ꝯtingũt: tãto vtiq; plura quã
to illi ſunt plures: ⁊ in plurib' locis ⁊ in no-
ſtrã noticiã ꝓferũt: q̃b' cor nrm flagris vra
tur: q̃s pt niſi q̃ talia ſentit aduertere? Mor
tuos q̃ppe audire mallem': q̄uis et hoc ſi-
ne dolore non poſſemus audire. Quorum
enĩ nos vita ꝓpter amicitie ſpecialis ſola-
cia delectabat: vnde fieri poteſt vt eorum
mors nullam nobis ingerat meſtitudinē?

Quã qui ꝓhibet: ꝓhibeat ſi põt amica colloquia: interdicat amicabilẽ ſocietatẽ: vel intercidat affectũ oĩm humanaꝝ neceſſitudinum: vincula mẽtis inuitis: inuiti ſtupore dirũpat: aut ſi eis vtẽdũ ceſſeat: vt nulla ex eis animũ dulcedo pfundat. Quod ſi fieri nllõ mõ pt: etiã h quo pacto futuꝝ ẽ: vt ei⁹ nob amara mors nõ ſit cui⁹ dulcis eſt vita? Hinc eſt eni ꝛ luctus q̇dã in humano corde quaſi vulnus aut vlcus: cui ſanãdo adhibenẽ officioſe cõſolatiões. Non eni ꝓpterea nõ eſt qđ ſaneẽ: qm̃ quãto eſt anim⁹ melior: tãto in eo citius faciliuſq; ſanaẽ. Cum igiẽ etiaʒ de cariſſimoꝝ mortibus: maxime quorũ ſunt humanę ſocietati officia neceſſaria: nũc mitius: nũc aſperius affligaẽ vita mortaliũ: mortuos tñ eos quos diligim⁹ q̇uis a fide vel a bonis moribus lapſos: hoc eſt in ipa aĩa mortuos: audire ſeu viderem mallem⁹. Qua ingẽti materia maloꝝ plena ẽ terra: ꝓpter qđ ſcriptũ eſt. Nunq̇d nõ

Job.7 tẽptatio eſt vita humana ſup terrã? Et ꝓpẽ

Matth.j8 qđ ipſe dñs ait. Ue mũdo ab ſcãdalis. Et

Matth.24 iterũ. Qm̃ abũdauit inquit iniq̇tas: refrigeſcet caritas multoꝝ. Ex quo fit vt bonis amicis mortuis gratulemur: ꝛ tñ mors eorũ nos cõtriſtet: ipſa nos certius conſoleẽ: quãtum malis caruerũt quib⁹ in hac vita etiã boni hoĩes vel cõteruntẽ vel deprauãẽ: vel in vtroq; periclitanẽ. Ca.IX

In ſocietate vero ſctõꝝ angeloꝝ quã phi illi qui nobis deos amicos eſſe voluerunt quarto ↄſtituerũt loco velut ad mundũ venientes ab orbe terrarũ: vt ſic quodãmõ cõplecterẽ ꝛ cęlũ: nullo mõ quidẽ metuim⁹: ne tales amici vel morte nos ſua vel deprauatiõe cõtriſtent. Sʒ qꝛ nobis nõ ea qua hoĩes familiaritate miſcenẽ: qđ etiã

2.Cor.jj ipm ad erũnas hui⁹ ꝑtinet vitę: ꝛ aliqñ ſathanas ſicut legim⁹ trãſfigurat ſe in angelũ lucis ad temptãdũ eos quos ita vel erudiri opus eſt vel decipi iuſtuʒ eſt: magna dei miſericordia neceſſaria eſt: ne quiſq̃ cũ bonos angelos amicos ſe habere putat: habeat malos demones amicos fictos: eoſq; tanto nocẽtiores: quãto aſtutiores ac fallaciores patiaẽ inimicos. Et cui magna iſta dei miſericordia neceſſaria eſt: niſi magnę humanę miſerię: quę ignorãtia tanta pmiẽtur: vt facile iſtoꝝ ſimulatõe fallaẽ? Et illos quidẽ phos in impia ciuitate: qui deos ſibi amicos eſſe dixerũt: in demones malignos incidiſſe certiſſimũ eſt: quib⁹ tota ipa ciuitas ſubdiẽ: ęternũ cũ eis habitura ſupplicium.

pliciũ. Ex eoꝝ quippe ſacris vel potius ſacrilegijs quib⁹ eos colẽdos: et ex ludis immũdiſſimis: vbi eoꝝ crimina celebrãẽ: quibus eos placandos putauerũt: eiſdẽ ipſis auctoribus et exactorib⁹ talium tantoꝝq; dedecoꝝ: ſatis ab eis qui colãẽ apertũ eſt.

Sed neq; ſancti ꝛ fideles vni⁹ Ca.X veri dei ſũmiq; cultores: ab eoꝝ fallacijs ꝛ multiformi temptatiõe ſecuri ſunt. In hoc eni loco infirmitatis ꝛ dieb⁹ malignis: etiaʒ iſta ſollicitudo nõ eſt inutilis: vt illa ſecuritas vbi pax pleniſſima atq; certiſſima ẽ: deſiderio feruẽtiore quęraẽ. Ibi eni erũt naturę munera: hoc eſt quę naturę noſtrę ab oĩm naturaꝝ creatore donanẽ: non ſolũ bona: verũ etiã ſempiterna: nõ ſolũ in animo qui ſanabiẽ ꝑ ſapientiã: verũ etiã in corpe qđ reſurrectiõe renouabiẽ. Ibi virtutes nõ cõtra vlla vitia vel mala quęcũq; certãtes: ſed habẽtes victorię pmiũ ęternã pacem: quã nullus aduerſarius inquietet. Ipſa eſt eni beatitudo finalis: ipa pfectionis finis: qui ↄſumentẽ nõ habet finẽ. Hic aũt dicimur beati: quãdo pacem habem⁹: quãtulacũq; hic haberi põt in vita bona. Sed hęc beatitudo illi quam finalẽ dicim⁹ beatudini cõparata: ꝓrſus miſeria reperitur. Hanc ergo pacẽ qualis hic poteſt eſſe mortales hoĩes in rebus mortalib⁹ qñ habem⁹ ſi recte viuim⁹ bonis ei⁹ recte vtiẽ virtus: qñ vero eã nõ habem⁹: etiã malis quę homo patiẽ bene vtiẽ virtus. Sʒ tũc eſt vera virtus: qñ ꝛ oĩa bona quib⁹ bene vtiẽ et q̇cq̇d in bono vſu bonoꝝ ꝛ maloꝝ facit: ꝛ ſeipam ad eũ finẽ refert vbi nob talis ꝛ tãta pax erit: qua melioꝛ ꝛ maioꝛ eſſe nõ poſſit.

Quapropẽ poſſum⁹ dicere fi Ca.XI nes bonoꝝ nroꝝ eſſe pacẽ: ſicut ęternam diximus vitã: pſertim qꝛ ipi ciuitati dei de qua nobis eſt iſta operoſiſſima diſputatio in ſancto diciẽ pſalmo. Lauda hieruſalẽ dñm: lauda deũ tuũ ſyon. Qm̃ cõfortauit ſeras portaꝝ tuarũ: bñdixit filios tuos in te. Qui poſuit fines tuos pacẽ. Qm̃ cõfirmate fuerũt ſere portaꝝ ei⁹: iã in illã nullus intrabit: nec ab illa vllus exibit. Ac ꝑ h fines ei⁹ eã debem⁹ hic intelligere pacẽ: quã volum⁹ demõſtrare finalẽ. Nã ꝛ ipius ciuitatis myſticũ nomẽ id eſt hierlm: qđ vt añ iã dixim⁹ viſio pacis interꝑtaẽ. Sʒ qm̃ pacis nomẽ etiã in his rebus mortalib⁹ frequẽtaẽ: vbi vtiq; nõ eſt vita ęterna: ꝓpterea finẽ ciuitatis hui⁹ vbi erit ſummũ bonũ eius: ęternã vitã maluim⁹ cõmemorare: q̃

Ps.j47

Roma. 6 pacē. De q̄ fine apoſtolus ait. Nunc vero
liberati a pctō: ſerui aūt facti deo: habetis
fructū vr̄m i ſctificationē: finē vo vitā eter
nā. Sꝫ rurſuſ q: vita eterna ab eis q̄ famili
aritatē nō habēt cū ſcripturiſ ſctis: pōt acci
pi etiā maloꝝ vita: vel ſm̄ q̄ſdā etiā ph̄os
ꝓpter aīe imortalitatē: vel etiā ſm̄ fidē no
ſtrā ꝓpter penas interminabiles impioꝝ:
q̄ vtiq̄ꝫ in eternū cruciari nō poterunt niſi
etiā vixerint in eternū: ꝑfecto finis ciuita-
tis hui⁹ in q̄ ſūmū habebit bonū: vl' pax in
vita eterna: vel vita eterna in pace dicēd⁹
eſt: vt facili⁹ ab hoibus poſſit intelligi. Tā
tū eſt em̄ pacis bonū: vt etiā in reb⁹ terre-
nis atq̄ꝫ mortalib⁹ nihil grati⁹ ſoleat audi-
ri: nihil deſiderabili⁹ ꝯcupiſci: nihil poſtre
mo poſſit meli⁹ inueniri. De q̄ ſi aliquāto
diuti⁹ loq̄ voluerim⁹: nō erim⁹ quātū arbi-
troꝛ oneroſi legētib⁹: ⁊ ꝓpt' finē ciuitat' hu
ius de q̄ nobis ſermo ē: ⁊ ꝓpter ipſam dulce
dinē pacis q̄ oibus cara eſt. Ca. XII

Quod em̄ quiſq̄ꝫ mecū res humanas
naturāq̄ꝫ cōem vtcūq̄ꝫ intuet' agnoſ-
cit. Sicut em̄ nemo ē q̄ gaudere nolit: ita ne-
mo ē q̄ pacē habere nolit. Qñquidē ⁊ ipſi
q̄ bella volūt: nihil aliud q̄ꝫ vincere volūt:
ad glorioſā ergo pacē bellādo cupiūt ꝑue-
nire. Nā q̄d eſt aliud victoria: niſi ſbiectio
repugnantiū? Qđ cū factū fuerit: pax erit.
Pacis igit' intētione gerunt' ⁊ bella: ab his
etiā q̄ virtutē bellicā ſtudent exercere iperan
do atq̄ꝫ pugnādo. Vñ pacē ꝯſtat belli eſſe
optabilē finē. Omnis em̄ homo etiā belli-
gerādo pacē req̄rit: nemo aūt bellū pacifi
cādo. Nā ⁊ illi q̄ pacē in q̄ ſūt ꝑturbare vo
lūt nō pacē oderūt: ſꝫ eā ꝑ arbitrio ſuo cu-
piūt cōmutari. Nō ḡ vt ſit pax nolūt: ſꝫ vt
ea ſit quā volūt. Deniq̄ꝫ ⁊ ſi ꝑ ſeditionē ſe
ab alijs ſepauerint: cū eis ipis ꝯſpiratis vl'
cōiuratis ſuis: niſi q̄lemcūq̄ꝫ pacis ſpeciē
teneant: nō efficiūt qđ intendūt. Proinde
latrones ipi vt vehemēti⁹ ⁊ tuti⁹ infeſti ſint
paci ceteroꝝ: pacē volūt habere ſocioꝝ.
Sꝫ etſi vnus ſit tā ꝑpollēs virib⁹ ⁊ ꝯſcius:
ita cauēs vt nulli ſocio ſe cōmittat: ſoluſq̄ꝫ
inſidiās ⁊ ꝑualēs quib⁹ potuerit oppſſis ⁊
extinctis ꝑdas agat: cū eis certe q̄s occide
re nō pōt: ⁊ quos vult latere qđ facit: q̄lem
cūq̄ꝫ vmbrā pacis tenet. In domo aūt ſua
cū vxore: cū filijs: ⁊ ſi quos alios illic habet
ſtudet ꝑfecto eſſe pacatus: eis q̄ppe ad nu
tū obtemꝑantib⁹ ſine dubio delectat'. Nā
⁊ ſi non fiat: indignat': corripit: vindicat: ⁊
dom⁹ ſue pacē ſi ita neceſſe ſit etiā ſeuiēdo
cōponit: quā ſentit eſſe nō poſſe:
niſi cuidā ꝑncipio qđ ipe in domo
ſua eſt: cetera in eadē domeſtica
ſocietate ſubiecta ſint. Ideoq̄ꝫ ſi
offerret' ei ſeruit⁹ pluriū: vel ciuita
tis vel gētis: ita vt ſic ei ſeruirent
quēadmodū ſibi domu ſue ſeruire
volebat: nō ſe iā latronē latebris
ꝯderet: ſꝫ regē ꝯſpicuū ſblimaret:
cū eadē i illo cupiditas ⁊ malicia
ꝑmaneret. Pacē itaq̄ꝫ cū ſuiſ om
nes habere cupiunt: q̄s ad ſuū ar
bitriū volūt viuere. Nā ⁊ cū qui-
bus bellū gerūt ſuos facere ſi poſ
ſūt volūt: eiſq̄ꝫ ſubiectis leges ſue
a pacis imponere. Sed faciamus
aliquē qualē canit poetica ⁊ fabu
loſa narratio. Quē fortaſſe ꝓpter
ipſam inſociabilē feritatē ſemiho-
minē: q̄ꝫ hoiem dicere maluerūt.
Cuius ergo hui⁹ regnū dire ſpelū
ce fuerit ſolitudo: tāq̄ꝫ malicia fue
rit ſingularis: vt ex hac ei nomen
inuentū ſit: nā malus grece cacos
dicit': qđ ille vocabat': vt nulla cō
iunx ei blande ferret: referretq̄ꝫ ſer
monem: nullis filijs vel alluderet
ꝑuulis: vel grādiuſculis imꝑaret:
nullo amici colloquio frueret': nec
vulcani prīs: q̄ vel hunc tantū nō
parū felicioꝛ fuit: q: tale monſtrū
ipe non genuit: nihil cuiq̄ꝫ daret:
ſꝫ a q̄ poſſet quicq̄d vellet ⁊ quan-
tū ⁊ qñ poſſet: ⁊ quātū vellet aufer
ret. Tamē in ipa ſua ſpelunca ſoli
taria cui⁹ vt deſcribit' Sēꝑ recēti
Cede tepebat hum⁹: nihil aliđ q̄ꝫ
pacē volebat. In q̄ nemo illi mole
ſt⁹ eſſet: nec ei⁹ q̄etē vis vlli⁹ terroꝛ
q̄ꝫ turbaret. Cū corꝑe ſuo deniq̄ꝫ
pacē habere cupiebat: ⁊ q̄ntū ha-
bebat: tm̄ illi bñ erat. Qñ q̄dē mē-
bris obtēperātib⁹ iꝑabat: ⁊ vt ſuā
mortalitatē aduerſū ſe ex indigen
tia rebellātem: ac ſeditionē famis
ad diſſociandā atq̄ꝫ excludēdā de
corpore aīam ꝯcitantē: quāta poſ
ſet feſtinatione pacaret. rapiebat:
necabat: vorabat: ⁊ q̄uis imanis
ac ferus: paci tm̄ ſue vite ac ſalut'
imaniter ac ferocit' cōſulebat. Ac
ꝑ hoc ſi pacē quā in ſua ſpelunca
atq̄ꝫ in ſe ipo habere ſatagebat: cū
alijs etiā habere vellet: nec mal⁹:

a Nota q' fingit' q̄dā mōſtrū fuiſſe cuomens ignē ꝑ os noie cac⁹. manebat aūt i auētino mōte ſpoliās et occidens homies ⁊ furto plurimū idulgens. De caco ſcribit Virgili⁹ eneidos libro. viij. iſto mō. Hic ſpelūca fuit vaſto ſb mora receſſu Semihominiſ caci facieſ quā dira tegebat. Sol' in acceſſaꝫ radijs ſeꝑq̄ꝫ recenti Cede tepebat hum⁹ foribus affixa ſupbis Ora virū triſti pendebat pallida tabo. Huic mōſtro vulcanus erat pater iſtius atros. Ore vomēſ igneſ magna ſe mole ferebat.

h

nec monſtrũ: nec ſemihomo vocaretur. Aut ſi eius corporis forma: et atrocũ ignium vomitus ab eo deterrebat hominũ ſocietatẽ: forte non nocẽdi cupiditate: ſʒ viuẽdi neceſſitate ſeuiebat. Verũ iſte nõ fuerit vel qđ magis credendũ eſt: talis nõ fuerit qualiſ vanitate poetica deſcribit. b Niſi eñi nimis accuſaretur cacus: parũ hercules laudaretur. Talis ergo homo: ſiue ſemihomo meli⁹ vt dixi creditur nõ fuiſſe: ſicut multa figmẽta poetarũ. Ipſe eñi ſeuiſſime fere: vnde ille partẽ habuit feritatis: nã ꝛ ſemiferus dict⁹ eſt: genus ꝓpriũ quadã pace cuſtodiuit coeũdo: gignẽdo pariendo: fetus fouẽdo: atqꝫ nutriẽdo: cũ ſint plereqꝫ inſociabileſ ꝛ ſoliuage: nõ ſcilicet vt oues: cerui: colũbe: ſturni: apes: ſed vt leones: vulpes: aquile: noctue. Que eñi tigris nõ filijs ſuis mitis imurmurat: ꝛ pacata feritate blandit̃? Quis miluus ꝛ quantũlibet ſolitari⁹ rapinis circũuolet: nõ ꝯiugium copulat: nidũ cõgerit: oua cõfouet: pullos alit: ꝛ quaſi cuʒ ſua matrefamilias ſocietatẽ domeſticam quãta poteſt pace cõſeruat? Quãtomagiſ homo fert̃ quodam modo nature ſue legib⁹: ad ineundã ſocietatẽ paceqꝫ cũ hoĩbus qñtũ in ipſo eſt oĩbus obtinendã: cuʒ etiã mali ꝓ pace ſuoꝝ belligerent: oĩeſqꝫ ſi poſſent ſuos facere velint: vt vni cuncti ꝛ cuncta deſeruiãt: quo pacto niſi vt in eius pacẽ vel amando: vel timendo cõſentiãt? Sic eñi ſuperbia peruerſe deũ imitatur. Deũ nanqꝫ odit cũ ſuis ſocijs nõ equalitatẽ ſub illo: ſʒ imponere vult ſocijs dñationẽ ſuã ꝓ illo. Odit ergo iuſtã pacẽ dei: ꝛ amat iniquã pacẽ ſuam. Non amare tñ qualẽcũqꝫ pacẽ nullo mõ poteſt. Nullũ quippe vitiũ ita contra naturã eſt q̃ꝫ vt nature deleat etiã extrema veſtigia. Itaqꝫ paceʒ iniquorũ in paci cõparatiõe iuſtoꝝ: ille videt: nec pacẽ eſſe dicendã: qui nouit ꝓponere recta prauis: ꝛ ordinata ꝑuerſis. Qđ aũt etiam peruerſũ ẽ: hoc neceſſe eſt vt in aliq̃ ꝛ ex aliqua: ꝛ cũ aliqua rerũ ꝑte pacatum ſit: in quib⁹ eſt: vel ex quib⁹ cõſtat. Alioquin nihil eſſet oĩno. Velut ſi quiſqꝫ capite deorſũ pendeat: ꝑuerſus eſt vtiqꝫ ſitus corporis: et ordo mẽbrorũ: q2 id qđ deſuꝑ eſſe natura poſtulat: ſubt⁹ eſt: ꝛ qđ illa ſubter vult eſſe: deſuꝑ factũ eſt. Cõturbabit carnis pacem iſta ꝑuerſitas: ꝛ ideo ẽ moleſta. Verũtamẽ anima corpi ſuo pacata eſt: ꝛ ꝓ eius ſalute ſatagit: ꝛ ideo eſt qui doleat. Que ſi moleſtijs eius excluſa diſceſſerit q̃ꝫdiu mẽbroꝝ manet cõpago nõ ẽ ſine quadã ꝑtiũ pace qđ remanet: ꝛ ideo adhuc ẽ qui pẽdeat: et q terrenũ corpus in terrã nitit̃ ꝛ vinculo q̃ ſuſpẽſũ eſt renitit̃: in ſue paci ordinẽ tẽdit: ꝛ locũ quo requieſcat quodãmõ ponderis voce poſcit: iãqꝫ exanime ſine vllo ſenſu: a pace tñ naturali ſui ordinis non recedit: vel cũ tenet eã: vel cũ fertur ad eã. Si eniʒ adhibeant̃ medicamẽta atqꝫ curatio: que formã cadaueri diſſolui dilabiqꝫ nõ ſinat: adhuc pax quedã ꝑtes partib⁹ iungit: totãqꝫ molẽ applicat terreno ꝛ cõuenienti: ac ꝑ hoc loco pacato. Si aũt nulla adhibeat̃ cura cõdiendi ſed naturali curſui relinquatur: tãdiu quaſi tumultuat̃ diſſidentib⁹ exhalationibus ꝛ noſtro incõuenientib⁹ ſenſui. Id eñi eſt q in putore ſentitur: donec mũdi conueniat elementis: ꝛ in eoꝝ paceʒ ꝑticulatiʒ paulatimqꝫ diſcedat. Nullo mõ tamen inde aliquid legibus ſũmi illius creatoris ordinatoriſqꝫ ſubtrahit̃: a quo pax vniuerſitatis adminiſtratur. Quia ꝛ ſi de cadauere maioris animantis animalia minuta naſcant̃: eadem lege creatoris queqꝫ corpuſcula in ſalutis pace ſuis animalib⁹ ſeruiũt: Et ſi mortuoꝝ carnes ab alijs animalib⁹ deuorent̃: eaſdẽ leges ꝑ cuncta diffuſas ad ſalutẽ generis cuiuſqꝫ mortaliuʒ cõgrua cõgruis pacificãtes quaquauerſũ trahantur: ꝛ rebus q̃buſcũqꝫ iungant̃: ꝛ in res quaſlibet conuertantur ꝛ cõmutentur inueniunt.

Ca. XIII

Pax itaqꝫ corporis ẽ ordinata tẽperatura ꝑtium. Pax anime irrationalis: ordinata requies appetitionũ. Pax anime rationalis: ordinata cognitiõis actiõiſqꝫ cõſenſio. Pax corporis ꝛ anime: ordinata vita ꝛ ſalus animãtis. Pax hoĩs mortalis ẽ dei imortalis ordinata in fide ſub eterna lege obediẽtia. Pax hoim: ordinata concordia. Pax domus: ordinata imperãdi atqꝫ obediẽdi ꝯcordia cohabitãtiũ. Pax ciuitat̃: ordinata imperãdi atqꝫ obediẽdi

b Narrat virgili⁹ vbi ſuꝑ ſcilʒ. viij. eneid. q cũ veniret hercules de hiſpania interfecto tergoriõe rege hiſpanie ducẽs armenta bouʒ: iſte cacus q̃ttuor tauros ac totidẽ iuuẽca furatuſ ẽ: ꝛ ne furtuʒ ſuum pateret: traxit illoſ boueſ per caudas in antrũ ſuũ vt ſi apparerent veſtigia niſi retrouerſa: hercules autẽ quereſ armẽta ſua ꝓximo deluſus tandẽ ꝑ mugitũ tauri vnius deꝑhẽdit furtuʒ ꝛ extrahẽſ cacum de ſpelunca ſua interfecit eũ ꝛc.

cõcordia ciuiũ. Pax cęleſtis ciuitatis: or-
dinatiſſima ⁊ cõcordiſſima ſocietas fruẽdi
deo: ⁊ inuicẽ vidẽdi deũ. Pax omniũ rex
tranquillitas ordinis. Ordo eſt pariũ diſ-
pariũq; rerũ ſua cuiq; loca diſtribuens diſ
poſitio. Proinde miſeri inquantũ miſeri:
vtiq; in pace nõ ſunt. Trãquillitate quidẽ
ordinis carẽt: vbi ꝑturbatio nulla eſt. Ve-
rũtamẽ quia merito iuſteq; miſeri ſũt: in ea
ꝗ̃ ipſa ſua miſeria ꝑter ordinẽ eſſe nõ poſ-
ſunt. Nõ quidẽ cõiuncti beatis: ſed ab eis
tñ ordinis lege ſeiuncti. Qui cũ ſine ꝑtur-
batiõe nõ ſint: rebus quib⁹ ſunt q̃ntacũq;
ꝯgruẽtia coaptãtur. Ac ꝑ hoc ẽ in eis ordi
nis nõnulla trãquillitas: ineſt ergo nõnul-
la pax. Verũ ideo miſeri ſunt: q2 ⁊ ſi in aliq̃
ſecuritate nõ dolent: non tñ ibi ſunt vbi ſe
curi eſſe ac dolere nõ debeãt. Miſeriores
aũt ſi pax eis cũ ipſa lege nõ eſt: qua natu-
ralis ordo adminiſtrat. Cuʒ aũt dolent ex
qua parte dolẽt: pacis ꝑturbatio facta eſt.
In illa vero adhuc pax eſt: in qua nec do-
lor vrit nec cõpago ipſa diſſoluit. Sicut er-
go eſt quędã vita ſine dolore: dolor aũt ſi-
ne aliqua vita eſſe nõ põt: ſic eſt pax q̃dam
ſine vllo bello: belluʒ vero eſſe ſine aliqua
pace nõ põt: nõ ſcd̃m id qđ bellũ eſt: ſ; ſcḿ
id qđ ab eis vł in eis geritur: q̃ aliq̃ naturę
ſunt: qđ nullo mõ eſſent ſi nõ qualicũq; pa
ce ſubſiſterẽt. Qua ꝓpter natura eſt in qua
nullũ malũ eſt: vel etiã in qua nullũ põt eſ
ſe malũ. Eſſe aũt natura ĩ qua nullũ bonũ
ſit nõ põt. Proinde nec ipſius diaboli na-
tura inquãtũ natura ẽ malũ eſt: ſ; ꝑuerſitaſ
Job. 8 eã malã facit. Itaq; in veritate nõ ſtetit: ſ;
veritatis iudiciũ non euaſit: q2 in ordinis
trãquillitate nõ manſit: nec ideo tñ a pote-
ſtate ordinatoris effugit. Bonũ dei qđ illi
eſt in natura: nõ eũ ſubtrahit iuſticię dei: q̃
ordinat in pęna: nec ibi deus bonũ inſeq̃-
tur qđ creauit: ſ; malum quod ille cõmiſit.
Neq; eñ totũ aufert qđ naturę dedit: ſed
aliq̃d adimit: aliquid relinquit: vt ſit q̃ do-
leat qđ adimit: ⁊ ipſe dolor teſtimoniũ ẽ bo
ni adẽpti: ⁊ boni relicti. Niſi eñ bonũ reli
ctũ eſſet: bonũ amiſſũ dolere nõ poſſet. Nã
qui peccat peior eſt: ſi lętat in dãno ęquita
tis. Qui vero cruciatur: ſi inde nihil acqui
rat boni: dolet damnũ ſalutis. Et qm̃ ęqui
tas ac ſalus vtrũq; bonũ eſt: boniq; amiſſi
one dolendũ eſt poti⁹ ꝙ̃ lętandũ: ſi tñ non
ſit cõpenſatio melioris. Melior ẽ aũt ani-
mi ęquitas ꝙ̃ corporis ſanitas. Profecto
ꝯuenienti⁹ iniuſtus dolet in ſupplicio: ꝙ̃ lę-
tatus eſt in delicto. Sicut ergo lęticia deſer
ti boni in peccato teſtis eſt volũtatis malę
ita dolor amiſſi boni in ſupplicio teſtis ẽ na
turę bonę. Qui eñ dolet amiſſam naturę
ſuę pacẽ ex aliquib⁹ reliquijs pacis id do-
let: quib⁹ fit: vt ſibi amica natura ſit. Hoc
aũt ĩ extremo ſupplicio recte fit: vt iniqui ⁊
impij naturaliũ bonoꝝ dãna in cruciatib⁹
defleant ſentiẽtes eoꝝ ablatorẽ iuſtiſſimuʒ
deũ: quẽ ꝯtempſerũt benigniſſimũ largito
rẽ. Deus ergo naturarũ oĩm ſapiẽtiſſimus
ꝯditor ⁊ iuſtiſſimus ordinator: qui terreno
rũ ornamentoꝝ maximũ inſtituit mortale
genus hũanuʒ: dedit hominib⁹ quędã bo
na huic vitę ꝯgrua: id ẽ pacẽ temporalẽ ꝓ
modulo mortalis vitę: in ipſa ſalute ⁊ inco-
lumitate ac ſocietate ſui generiſ: ⁊ quęq; hu
ic paci vel tuendę vel recuꝑãdę neceſſaria
ſunt: ſicut ea q̃ apte ac cõueniẽter adiacẽt
ſenſib⁹: lux iſta viſibiliſ: aurę ſpirabiles: aq̃
potabiles: ⁊ q̃cquid ad alendũ vel tegẽdũ
curandũ ornandũq; corp⁹ cõgruit: eo pa-
cto ęquiſſimo: vt q̃cũq; mortalis talib⁹ bo
nis paci mortaliũ accõmodatł recte vſus
fuerit: accipiat ãpliora atq; meliora: ipſam
ſcilicet imortalitatis pacẽ: eiq; cõuenientẽ
gloriã ⁊ honorẽ in vitã ęternã ad fruendũ
deo: ⁊ ꝓximo in deo: q̃ aũt ꝑperã: id ẽ iniu
ſte: nec illa accipiat ⁊ h̃ amittat. Ca. XIIII

OMnis igitur vſus rerũ temporalium
refertur ad fructum terrenę pacis in
ciuitate terrena: in cęleſti autem ciuitate
refertur ad fructum pacł ęternę. Quapro-
pter ſi irrationalia eſſem⁹ animantia: nihil
appeterem⁹ pręter ordinatã tẽꝑaturã par-
tiũ corporis: ⁊ requiẽ appetitionũ: nihil er-
go pręter quietẽ carnis ⁊ copiã voluptatũ
vt pax corꝑis ꝓdeſſet paci animę. Si eniʒ
deſit pax corporis impedit etiã rationalis
pax animę: quia requiẽ appetitionum cõſe
qui ñ põt. Vtrũq; aũt ſimul ei⁹ paci ꝓdeſt
quã inter ſe habẽt anima ⁊ corpus: id ẽ or-
dinatę vitę ac ſalutis. Sicut eñ pacẽ cor-
poris amare ſe oſtendũt aĩantia cũ fugiũt
dolorẽ: ⁊ pacẽ aĩę cũ ꝓpter explẽdas indi
gẽtias appetitionẽ voluptatũ ꝯſequũt: ita
mortẽ fugiẽdo ſatis indicãt quãtuʒ diligãt
pacẽ: qua ſibi ꝯciliant anima ⁊ corp⁹. Sʒ
q2 hõi rõnalis anima ineſt: totũ hoc quod
habet cõmune cum beſtijs ſubdit paci aĩę
rationalis vt mẽte aliquid ꝯtemplet: ⁊ ſcḿ
hoc aliq̃d agat: vt ſit ei ordinata cognitio-
nis actioniſq; cõſenſio: quã pacẽ rationał
animę dixeram⁹. Ad hoc eniʒ velle debet

nec dolore moleſtari: nec deſiderio ꝑturba
ri. nec morte diſſolui vt aliqd vtile cogno-
ſcat: ⁊ ſcdm eã cognitionẽ: vitã moreſq; cõ
ponat. Sed ne ipo ſtudio cognitionis ꝓpt
humanę mentis infirmitatẽ in peſtẽ alicu
ius erroris incurrat opus habet magiſterio
diuino cui certius obtemperet ⁊ adiutorio
2. Cor. 5 vt liber obtemperet. Et qm quãdiu eſt in
iſto mortali corpe: ꝑegrinatur a dño: per fi
dem ambulat nõ ꝑ ſpeciẽ: ac ꝑ hoc omnẽ
pacẽ vel corporis vel animę vel ſimul cor-
poris ⁊ animę refert ad illã pacẽ quę homi
ni mortali ẽ cũ deo imortali: vt ei ſit ordina
ta in fide ſub ęterna lege obediẽtia. Iã ve
ro quia duo pcipua pcepta: hẽ dilectionẽ
dei ⁊ dilectionẽ ꝓximi: docet magiſter de⁹:
in quib⁹ tria iuenit hõ q̃ diligat: deũ: ſeipm:
⁊ ꝓximũ: atq; ille in ſe diligendo nõ errat
q̃ diligit deũ: ꝯſequẽs eſt vt etiã ꝓximo ad
diligendũ deũ ꝯſulat: quẽ iubetur ſicut ſe-
ipſũ diligere. Sic vxori: ſic filijs: ſic domeſti
cis: ſic ceteris quib⁹ potuerit hominibus:
et hoc ſibi a ꝓximo ſi forte indiget conſuli
velit: ac ꝑ hoc erit pacat⁹: quãtũ in ipo eſt
omni hõi: pace hoim: id eſt ordinata ꝯcor
dia: cui⁹ hic ordo eſt. Primũ vt nulli noce
at: deinde vt etiã ꝓſit cui potuerit. Primi
tus ergo ineſt ei ſuoꝝ cura: ad eos q̃ppe ha
bet opportuniorẽ faciliorẽq; aditũ ꝯſulen
di: vel naturę ordine: vel ipſius ſocietatis
1. Thi. 5 hũanę. Unde aplus dicit: Quiſq̃s aũt ſu-
is ⁊ maxime domeſticis nõ ꝓuidet: fidem
denegat: ⁊ eſt infideli deterior. Hinc itaq;
etiã pax domeſtica orit: id eſt ordinata im
ꝑandi obediẽdiq; ꝯcordia cohabitantiũ.
Imꝑant enĩ qui ꝯſulũt: ſicut vir vxori: pa-
rentes filijs: ⁊ dñi ſeruis. Obediũt aũt qui
bus cõſulit ſicut mulieres maritis: filij pa-
rentib⁹: ſerui dñis. Sed in domo iuſti viuẽ
tis ex fide: ⁊ adhuc ab illa cęleſti ciuitate ꝑ
egrinãtis: etiã qui imꝑant ſeruiũt eis quib⁹
vident imꝑare. Neq; enim dñandi cupidi
tate imperãt: ſed officio ꝯſulẽdi: nec princi
pandi ſuperbia: ſꝫ ꝓuidẽdi miſericordia.

Ca. XV

Hoc naturalis ordo pꝛe-
ſcribit: ita de⁹ hominẽ ꝯdidit. Nam
Gen. 1 dominet inquit piſciũ maris: ⁊ volatilium
cęli: ⁊ oĩm repẽtiũ q̃ repunt ſup terrã. Ra
tionalẽ factũ ad imaginẽ ſuã: noluit niſi ir-
rationalib⁹ dñari: nõ hoiem hõi: ſed hoiẽ
pecori. Inde pmi iuſti paſtores pecoꝝ ma
gis q̃ reges hoim cõſtituti ſunt: vt etiã ſic
inſinuaret deus qd poſtulet ordo creatura
rũ: ⁊ qd exigat meritũ peccatoꝝ. Cõditio

quippe ſeruitutis iure intelligit impoſita pec
catori. Proinde nuſq; ſcripturarũ legim⁹
ſeruũ: anteq; hoc vocabulo noe iuſt⁹ pec Gen. 9
catũ filij vindicaret. Nomẽ itaq; iſtud cul
pa meruit: nõ natura. Origo aũt vocabu-
li ſeruoꝝ in latina lingua inde credit duc
ta: q̄ hi qui iure belli poſſent occidi: a vic-
torib⁹ cũ ſeruabant: ſerui fiebãt: a ſeruãdo
appellati: qd etiã ipm ſine peccati merito
non eſt. Nã ⁊ cũ iuſtũ gerit bellũ: ꝓ pecca
to econtrario dimicat: et oĩs victoria cum
etiã malis prouenit diuino iudicio victos
hũiliat: vel emendãs peccata vel puniẽs.
Teſtis eſt homo dei Daniel cũ in captiui Dan. 9
tate poſit⁹ peccata ſua ⁊ peccata ppli ſui cõ
fitet deo: ⁊ hãc eſſe cauſam illi⁹ captiuitatis
pio dolore teſtatur. Prima ergo ſeruitutis
cauſa peccatũ eſt: vt homo hõi cõditionis
vinculo ſubderet: qd nõ fit niſi deo iudicã
te: apud quẽ nõ eſt iniq̃tas: ⁊ nouit diuer-
ſas pęnas meritis diſtribuere delinquẽtiũ.
Sicut aũt ſupern⁹ dñs dicit: oĩs qui facit Joh. 8
pctm ſeru⁹ eſt peccati: ac ꝑ hoc multi q̃dẽ
religioſi dñis iniquis: nõ tñ liberis ſeruiũt:
a quo enĩ quis deuict⁹ eſt: huic ⁊ ſeru⁹ ad- 2. Pe. 2
dictus ẽ. Et vtiq; fęlicius ſeruit homini q̃
libidini: cum ſęuiſſimo dñatu vaſtet corda
mortaliũ: vt alias omittã: libido ipa dñan
di. Hoibus aũt illo paci ordine: q̃ alijs alij
ſubiecti ſũt: ſicut ꝓdeſt hũilitas ſeruiẽtib⁹:
ita nocet ſupbia dñantib⁹. Nullus aũt na-
tura in qua pꝛius de⁹ hoiem ꝯdidit: ſeruus
eſt hois: aut peccati. Verũ ⁊ pęnalis ſerui
tus ea lege ordinat: qua naturalẽ ordinem
ꝯſeruari iubet: ꝑturbari vetat: q: ſi contra
eã legẽ nõ eſſet factũ: nihil eſſet pęnali ſer
uitute coercendũ. Ideoq; apoſtol⁹ etiã ſer Ephe. 6
uos monet ſubditos eſſe dñis ſuis: ⁊ ex aĩo
cis cũ bona voluntate ſeruire: vt ſcilicet ſi
nõ poſſunt a dñis liberi fieri: ſuã ſeruitutẽ
ipi q̃dãmodo liberã faciant: nõ timore ſub
dolo: ſꝫ fideli dilectiõe ſeruiẽdo: donec trã-
ſeat iniquitas: et euacuetur omnis princi-
patus ⁊ poteſtas humana: ⁊ ſit deus oĩa in
omnibus.

Ca. XVI

Quocirca etiã ſi habuerũt ſeruos iuſti
patres nři: ſic quidẽ adminiſtrabãt dome-
ſticã pacẽ: vt ſcdm hęc tẽporalia bona: fili
oꝝ ſortẽ a ſeruoꝝ ꝯditione diſtinguerẽt:
ad deũ autẽ colendũ in q̃ ęterna bona ſpe
rãda ſũt: oĩbus dom⁹ ſuę mẽbris pari dile
ctiõe ꝯſulerẽt. Qd naturalis ordo ita pſcri
bit: vt nomẽ patrũfamilias hinc exortũ ſit
⁊ tã late vulgatũ: vt inique etiã dñantes ſe

ſe gaudeāt appellari. Qui aūt veri patreſfa
milias ſunt: omnib⁹ in familia ſua tanq̄ fi-
lijs ad colendū ⁊ ꝓmerendū deū cōſulūt:
deſiderātes atq̄ optantes venire ad cele-
ſtem domū vbi neceſſariū nō ſit officiū im-
perandi mortalib⁹: quia neceſſariū nō erit
officium cōſulendi iam in illa īmortalitate
felicib⁹. Quo donec veniat: magis debēt
patres ꝙ dn̄ant q̄ ſerui tolerare ꝙ ſerui-
unt. Si quis aūt in domo ꝑ inobedientiam
domeſtice paci aduerſatur: corripiat: ver
bo ſeu verbere: ſeu q̄libet alio genere pe-
ne iuſto atq̄ licito: quātū ſocietas hūana
concedit ꝓ eius qui corripitur vtilitate: vt
paci vnde diſſilierat coaptetur. Sicut eñ
nō eſt beneficentie adiuuando efficere vt
bonū quod maius eſt amittatur: ita nō eſt
innocētie parcendo ſinere: vt in malū gra-
uius incidatur. Pertinet ergo ad innocen
tis officiū non ſolū nemini malum inferre:
verum etiā cohibere a peccato vel punire
peccatū: vt aut ipe qui plectit corrigatur
experimēto aut alij terreant exēplo. Quia
igitur omnis domus initiū ſiue particula
debet eſſe ciuitatis: omne aūt initiū ad ali-
quē ſui generis finē: ⁊ omnis pars ad vni-
uerſi cuius pars eſt integritatē refertur: ſa-
tis apparet eſſe cōſequens vt ad pacē ciui-
cam pax domeſtica referatur: id eſt ordina
ta imperādi obediendiq̄ ꝯcordia cohabi-
tantiū: referatur ad ordinatā imperādi obe
diendiq̄ concordiam ciuiū. Ita fit: vt ex
lege ciuitatis p̄cepta ſumere patrēfamilias
oporteat: quib⁹ domū ſuam ſic regat: vt ſit
paci accōmodata ciuitatꝭ. Ca.XVII

Sed domus hominū qui non viuunt
ex fide: pacē terrenam ex huius tem-
poralis vite rebus cōmodiſq̄ ſectat. Bo-
mus aūt hominū ex fide viuētiū: expectat
ea que in futurū eterna ꝓmiſſa ſunt: terre-
niſq̄ rebus ac temporalib⁹ tanq̄ ꝑegrina
vtit: nō quibus capiat ⁊ auertat quo ten-
dit in deū: ſed quibus ſuſtentet: ad facili-
us toleranda: minimeq̄ augēda onera cor
Cap.9 poris corruptibilis: quod aggrauat aīam.
Idcirco rerū vite huic mortali neceſſaria-
rū vtriſq̄ hominib⁹ fidelibus ⁊ infidelib⁹
⁊ vtriq̄ domui cōmunis eſt vſus: ſed finis
vtendi cuiq̄ ſuus ꝓprius multūq̄ diuer-
ſus. Ita etiā terrena ciuitas que non viuit
ex fide terrenā pacem appetit: in eaq̄ defi-
git imꝑandi obediēdiq̄ concordiā ciuiū:
vt ſit eis de rebus ad mortalē vitā ꝑtinen-
tibus humanaꝝ quedā cōpoſitio volunta

tū. Ciuitas aūt celeſtis vl' poti⁹ pars eius:
q̄ in hac mortalitate ꝑegrinat ⁊ viuit ex fi-
de etiā iſta pace neceſſe eſt vtat: donec ipa
cui talis pax neceſſaria eſt mortalitas trāſe
at. Ac ꝑ h̄ dū apud terrenā ciuitatē: velut
captiuā vitā ſue ꝑegrinationis agit: iam ꝓ
miſſione redēptionis ⁊ dono ſpiritali tāq̄
pignore accepto: legib⁹ terrene ciuitatis q̄
bus hec adminiſtrant que ſuſtentāde mor
tali vite accōmodata ſunt: obtemꝑare non
dubitat. Ut qm̄ cōis ē ipa mortalitas: ſer-
uetur in reb⁹ ad eā pertinentib⁹ inter ciui-
tatē vtrāq̄ ꝯcordia. Uerū quia terrena ci-
uitas habuit quoſdā ſuos ſapientes: q̄s di
uina improbat diſciplina: qui vl' ſuſpicati
vel decepti a demōib⁹ crederēt multos de
os ꝯciliādos eſſe reb⁹ hūanis: atq̄ eorum
diuerſa quodāmō officia diuerſa ſubdita
ꝑtinere: ad aliū corp⁹: ad aliū animū. inq̄
ipo corpe: ad aliū caput: ad aliū ceruicē: ⁊
cetera ſingula ad ſingulos. Similr̄ in aīo:
ad alium ingenium: ad aliū doctrinā: ad
alium irā: ad aliū concupiſcētiā. inq̄ ipis
reb⁹ vite adiacentib⁹: ad aliū pecus: ad ali
um triticum: ad aliū viniū: ad aliū oleū: ad
aliū ſiluas: ad aliū nūmos: ad aliū nauiga
tionē: ad aliū bella atq̄ victorias: ad aliū
cōiugia: ad aliū partū ac fecunditatē: ⁊ ad
alios alia cetera. Celeſtis aūt ciuitas vnū
deū ſolū colendū noſcet: eiq̄ tantūmō ſer-
uiēdū ſeruitute illa que grece latria dicit:
⁊ nō niſi deo debet: fideli pietate cenſeret:
factū ē vt religiōis leges cū eterna ciuitate
nō poſſet habere cōes: ꝓpq̄ his ab ea diſſē
tire haberet neceſſe: atq̄ oneri eſſe diuerſa
ſentientibus: eorūq̄ iras ⁊ odia ⁊ perſecu
tionū impetus ſuſtinere: niſi cū animos ad
uerſantiū aliquādo terrore ſue multitudi-
nis: ⁊ ſp diuino adiutorio ꝓpulſaret. Hec
ergo celeſtis ciuitas dū ꝑegrinat in terra:
ex omnib⁹ gentibus ciues euocat: atq̄ in
omnib⁹ linguis ꝑegrinā colligit ſocietatē:
nō curās quicq̄d in morib⁹: legib⁹ inſtitu-
tiſq̄ diuerſū eſt: quib⁹ pax terrena vel con
quirit vel tenetur: nihil eoꝝ reſcindēs vel
deſtruēs: imo etiā ſeruās ac ſeq̄ns: qḋ licet
diuerſū ſit in diuerſis nationib⁹: ad vnū ta
mē eundēq̄ finē terrene pacis intenditur:
ſi religionē qua vnus ſūmus ⁊ ver⁹ deus
colēdus docet nō ipedit. Utit etiā ergo ce
leſtis ciuitas in hac ſua ꝑegrinatione pace
terrena: ⁊ de rebus ad mortalē hominis na
turam ꝑtinentib⁹: hūanaꝝ voluntatū con
poſitionē quantū ſalua pietate ac religiōe

cōcedit: tuetur atq̄ appetit: eamq̄ terrenā
pacē refert ad celeſtē pacē: que vere ita pax
eſt: vt ratiōalis dūtaxat creature ſola pax
habēda atq̄ dicenda ſit: ordinatiſſima ſci-
licet et cōcordiſſima ſocietas fruēdi deo et
inuicē in deo: quo cū ventū fuerit: non erit
vita mortalis: ſed plane certeq̄ vitalis: nec
Sap. 9 corpus animale qd̄ dū corrūpitur aggra-
uat animā: ſed ſpiritale ſine vlla indigētia
ex oī pte ſubditū volūtati. Hanc pacē dū
pegrinat i fide hȝ: atq̄ ex hac fide iuſte vi
uit: cū ad illā pacē adipiſcēdā refert q̄cq̄d
bonaꝝ actionū gerit erga deū et primū: qm̄
vita ciuitatis vtiq̄ ſocialis ē. Ca. XVIII

q Uod aūt attinet ad illā differentiam
quā de academicis nouis varro ad-
hibuit: quib⁹ incerta ſunt oīa: oīno ciuitas
dei talē dubitationē tanq̄ dementiā deteſta
tur habēs de rebus quas mēte atq̄ ratiōe
cōprehēdit: etiā ſi paruā ꝓpter corpus cor
ruptibile qd̄ aggrauat animā: qm̄ ſicut dicit
j. Cor. xiij apoſtolus ex pte ſcim⁹: tamē certiſſimā ſci-
entiā: creditq̄ ſenſib⁹ in rei cuiuſq̄ euiden
tia quibus p corpus anim⁹ vtitur: qm̄ miſe
rabili⁹ fallitur qui nunq̄ putat eis eſſe cre-
dendū: credit etiā ſcripturis ſanctis: et ve-
terib⁹ et nouis q̄s canonicas appellamus:
Abac. 2 vnde fides ipa ↄcepta eſt: ex q̄ iuſtus viuit
p quā ſine dubitatione ambulam⁹ q̄diu p
egrinamur a dn̄o: qua ſalua atq̄ certa de
quibuſdā rebus quas neq̄ ſenſu neq̄ rati
one pcepimus: neq̄ nobis p ſcripturā ca-
nonicā claruerūt: nec p teſtes quib⁹ nō cre
dere abſurdū eſt in noſtrā noticiam puene
rūt: ſine iuſta rephenſione dubitamus.

n Ihil ſane ad iſtā ptinet Ca. XIX
ciuitatē quo habitu vel more viuēdi
ſi nō eſt ↄtra diuina pcepta: iſtā fidē qua p
uenitur ad deū quiſq̄ ſectetur: vnde ipos
q̄ȝ phos qn̄ xp̄iani fiūt: nō habitū vel ↄſue
tudinē victus: q̄ nihil impedit religionē: ſȝ
falſa dogmata pmutare cōpellit. Unā illaȝ
quā varro adhibuit ex cynicis differentiā:
ſi nihil turpiter atq̄ intempāter agat oīno
nō curat. Ex tribus vero illi⁹ vite generib⁹
ocioſo: actuoſo: et ex vtroq̄ cōpoſito: q̄uiſ
ſalua fide quiſq̄ poſſit in quolibet eorū vi
tam ducere: et ad ſempiterna premia perue
nire: intereſt tamen quid amore teneat ve-
ritatis: q̄d officio caritatis impendat. Nec
ſic quiſq̄ debet eſſe ocioſus: vt i eodē ocio
vtilitatē nō cogitet pximi: nec ſic actuoſus
vt cōtemplationē nō requirat dei. In ocio
nō iners vacatio delectare debet: ſȝ aut in-
quiſitio aut inuētio veritatis: vt in ea quiſq̄
pficiat: et qd̄ inuenerit teneat: et alteri nō in
uideat. In actione vero nō amādus ē ho-
nor in hac vita ſiue potentia: qm̄ oīa vana
ſub ſole: ſȝ opus ipm̄ qd̄ p eundē honorem
vel potētiā fit: ſi recte atq̄ vtiliter fit: id ē vt
valeat ad eā ſalutē ſubditoꝝ q̄ ſcd̄m deū ē:
vnde iā ſupius diſputauim⁹. Propter qd̄
ait aplus: Qui epiſcopatū deſiderat: bonū j. Thi. 3.
op⁹ deſiderat. Exponere voluit q̄d ſit epiſ
copatus: q2 nomen eſt operis nō honoris.
Grecū eſt enim atq̄ inde ductū vocabulū:
q2 ille q̄ pficit: eis quib⁹ pficitur ſupinten-
dit: curā eoꝝ ſcilicet gerens. Epi q̄ppe ſuper:
ſcopos vero intētio ē. Ergo epiſcopin gre
ce: ſi velim⁹: latine ſupintēdere poſſum⁹ di
cere: vt intelligat nō ſe eſſe epiſcopū: qui p
eſſe dilexerit: nō pdeſſe. Itaq̄ a ſtudio co-
gnoſcēde veritatis nemo phibetur: qd̄ ad
laudabile ptinet ociū. Locus vero ſupior
ſine quo regi pp̄ls nō poteſt: et ſi ita teneat
atq̄ adminiſtret vt decet: tn̄ indecēter ap-
petitur. Quobrē: ociū ſanctū querit caritas
veritatis: negociū iuſtū ſuſcipit neceſſitas
caritatis. Quā ſarcinā ſi nullus iponit: p-
cipiēde atq̄ intuēde vacandū eſt veritati.
Si aūt imponit: ſuſcipiēda eſt ꝓpter carita
tis neceſſitatē. Sed nec ſic omninō verita
tis delectatio deſerenda eſt: ne ſubtrahat
illa ſuauitas: et opprimat iſta neceſſitas.

q Uaobrem ſūmū bonū ci Ca. XX
uitatis dei: cū ſit eterna pax atq̄ pfe-
cta: nō p quā mortales trāſeant naſcendo
atq̄ moriēdo: ſȝ in qua imortales maneant
nihil aduerſi oīmodo patiendo: quis eſt q̄
illā vitā vel beatiſſimā neget: vel in ei⁹ cō-
paratiōe iſtā que hic agit quātūlibet animi
et corporis externarūq̄ reꝝ bonis plena ſit:
nō miſerrimā iudicet? Quā tn̄ quicūq̄ ſic
habet vt eius vſū referat ad illi⁹ finē quem
diligit ardētiſſime: ac fideliſſime ſperat: nō
abſurde dici etiā nūc beatus poteſt: ſpe il-
la poti⁹ q̄ re iſta. Res vero iſta ſine ſpe il-
la: beatitudo falſa et magna miſeria ē. Nō
enī veris animi bonis vtit: qm̄ nō eſt vera
ſapiētia q̄ intentionē ſuā in his q̄ prudēter
diſcernit gerit fortiter: cohibet tēpanter iu-
ſteq̄ diſtribuit: non in illū dirigit finē: vbi j. Cor. xv
erit deus oīa in oībus eternitate certa atq̄
pace pfecta. Ca. XXI

q Uapropter nūc eſt loc⁹: vt q̄ potero In hoc caplo
breuit ac dilucide expediā qd̄ in ſcd̄o hui⁹ q̄ dicunt de
opis libro me demōſtratuꝝ eſſe pmiſi: ſecū cicerone et
dū definitiōes quib⁹ apud ciceronē vtitur ſcipione vi-
de. ſ. lib. ij. ca. ix.

ſcipio in libris de republica: nunq̃ rempu
blicā fuiſſe romanā. Breuiter eñ rē publi/
cā definit eſſe rē ppli. Que definitio ſi vera
eſt: nunq̃ fuit romana reſpublica: qꝛ nūq̃
fuit res ppli: quā definitionē voluit eſſe rei
publice. Populū eñ eſſe definiuit cetum
multitudinis: iuris cōſenſu ꝛ vtilitatis cō/
munione ſociatū. Quid aūt dicat iuris cō
ſenſū: diſputādo explicat: ꝑ hoc oſtendēs
geri ſine iuſticia nō poſſe rēpublicam. Ubi
ergo iuſticia vera non eſt: nec ius pōt eſſe:
qð eñ iure fit: ꝓfecto iuſte fit. Qð autē fit
iniuſte nec iure fieri pōt. Non eñ iura di/
cenda ſūt vel putāda iniqua hoim̄ ꝯſtitu/
ta: cū illud etiā ipi ius eſſe dicāt qð de iuſti
cie fonte manauerit: falſūq; eſſe qð a qui/
buſdā nō recte ſentientib' dici ſolet: id eſſe
ius qð ei qui plus pōt vtile eſt. Quocirca
vbi nō eſt vera iuſticia: iuris ꝯſenſu ſocia/
tus cet' hoim̄ nō pōt eſſe: ꝛ ideo nec pplus
iuxta illā ſcipionis vel ciceronis definitio/
nem. Et ſi nō ppls: nec res populi: ſꝫ qualiſ
cūq; multitudinis q̄ populi noīe digna nō
eſt: ac ꝑ hoc ſi reſpublica res ppli eſt: ꝛ po/
pulus nō ē: qui ꝯſenſu nō ſociatus ē iuris.
Nō eſt aūt ius vbi nulla iuſticia ē: ꝓculdu
bio colligiť: vbi iuſticia nō eſt: nō eſſe rēpu
blicā. Juſticia porro ea virt' eſt: q̄ ſua cui
q; diſtribuit. Que igiť iuſticia eſt hoīs que
ipm̄ hoīem deo vero tollit: ꝛ imūdis demo
nib' ſubdit? Hoc nō eſt ſua cuiq; diſtribue
re? An qui fundū aufert ei' a quo empt' ē:
ꝛ tradit ei qui nihil habet in eo iuris: iniuſt'
eſt: ꝛ q̄ ſeipm̄ aufert dñanti deo a q̄ factus
eſt ꝛ malignis ſeruit ſpiritib' iuſtus ē? Diſ/
putať certe acerrime atq; fortiſſime in eiſdē
ipis ð republica libris aduerſus iniuſticiā
ꝓ iuſticia. Et qm̄ cū prius ageretť ꝓ iniuſti
cie ꝑtib' cōtra iuſticiā: ꝛ diceretť niſi ꝑ iniu
ſticiā rempublicā ſtare augeriq; nō poſſe:
hoc veluti validiſſimū poſitū erat iniuſtū
eē: vt hoīes hoībus dñantib' ſeruiāt: quā
tñ iniuſticiā niſi ſequať imperioſa ciuitas: cu
ius eſt magna reſpublica: nō eā poſſe ꝓuin
tijſ imparare. Reſpōſū eſt a parte iuſticie iō
iuſtū eſſe ꝙ talib' hominib' ſit vtilis ſerui/
tus: ꝛ ꝓ vtilitate eoꝝ fieri cū recte aliquid
fit: id ē cū improbiſ auferť iniuriaꝝ licētia:
ꝛ domiti ſe melius habebunt: q̄ȝ indomiti
ſe habuerūt. Subditūq; eſt vt iſta ratio fir
mareť: veluti a natura ſumptū nobile exē/
plū atq; dictū eſt. Cur igiť deus homini:
animus impat corpori: ratio libidini: cete/
riſq; vitioſis animi ꝑtibus? Plane hoc ex/
emplo ſatis edoctū eſt: quibuſdā eſſe vtilē
ſeruitutem: ꝛ deo quidē vt ſeruiatur vtile
eē hominib'. Seruiēs aūt deo animus rec
te imperat corpori: inq; ipo animo rō dño
deo ſubdita recte imperat libidini: vitijſq;
ceteris. Quapropter vbi homo deo nō ſer
uit q̄d in eo putādū ē eſſe iuſticie: qñquidē
deo nō ſeruiēs nullo modo pt̄ iuſte anim'
corpori: aut humana ratio vitijs impera/
re? Et ſi in homine tali nō eſt vlla iuſticia:
ꝓculdubio nec in hominū cetu qui ex hoī/
bus talibus cōſtat. Non eſt hic ergo iuris
ille cōſenſus qui hominū multitudinē po/
pulū facit: cuius res diciť eſſe reſpublica.
Nam de vtilitate quid dicā: cuius etiā cō
munione ſociatus cetus hoim̄ ſicut ſeſe ha
bet iſta definitio popul' nūcupať: Quis
eñ ſi diligenter attendas: nec vtilitas ſit
vlla viuentiū qui viuunt impie: ſicut viuit
omnis qui nō ſeruit deo: ſeruitq; demoni/
bus: tantomagis impijs: q̄nto magis ſibi
cū ſint immundiſſimi ſpirit': tanq̄ȝ dijs ſacri
ficari volūt. Tñ qð ð iuris ꝯſenſu diximꝰ:
ſatis eſſe arbitror: vnde appareat ꝑ hāc de
finitionē nō eſſe populū: cuius reſpublica
eſſe dicať in quo iuſticia non eſt. Si eñ di
cūt nō ſpiritibus imundis ſed dijs bonis
atq; ſanctis in ſua republica ſeruiſſe roma
nos: nunq̄d eadē totiēs repetēda ſūt: que
iā ſatis imo vltra q̄ȝ ſatis eſt diximꝰ. Quis
eñ ad hunc locū ꝑ ſuꝑiores hui' operis li/
bros ꝑuenit: qui dubitare adhuc poſſit ma
lis ꝛ impuris demonib' ſeruiſſe romanos
niſi vel nimiū ſtolidus vel impudētiſſime
ꝯtentioſus? Sꝫ vt taceā q̄les ſunt q̄s ſacri/
ficijs colebāt: in lege veri dei ſcriptū ē. Sa
crificās dijs eradicabiť: niſi dño tm̄. Nec
bonis igiť: nec malis dijs ſacrificare volu
it: q̄ h̄ cū tāta cōminatiōe ꝑcepit. ¶ Ca. XXII

Sed reſponderi pōt. Quis iſte de' eſt
aut vnde dign' ꝓbatur cui deberent
obtēꝑare romani vt nullū deorū p̄ter ipm̄
colerēt ſacrificijs? Magne cecitatis eſt ad
huc q̄rere quis iſte ſit de'. Ipe ē de': cuius
ꝓphete p̄dixerūt iſta que cernim'. Ipe eſt
deus a quo reſpōſū accepit abraā in ſemie
tuo bñdicenť omnes gētes. Quod in xp̄o
fieri qui ſm̄ carnē de illo ſemine exort' eſt:
id eſt ipi qui remanſerūt hui' noīs inimici
velint nolint ve cognoſcūt. Ipe eſt de' cu
ius diuinus ſpūs ꝑ eos locutus eſt: quorū
p̄dicta atq; cōpleta ꝑ eccleſiā quā videm'
toto orbe diffuſā: in libris ſuꝑiorib' poſui.
Ipe ē de' quē varro doctiſſim' romanoꝝ

Sed rñ/deri ꝛc. In h ca. nota ꝙ dicit de varrone. ibi. Ipe ē de' quē varro doctiſſi/m' romanoꝝ iouē putat: vñ ſupl. iiij. aug' ð vero ꝛ ſūmo deo agēs dic. Hūc etiā credit varro ab his coli q vnū ſum/mū deū ꝛ ſolū ſine ſi/mulachro colunt.

Exo. 22

Gen. 22

b ¶ Deū magnum ⁊c. Itē dic̄ porphyri us ꝯfitet͂ pꝫ. ſ. li. x. ca. xxiij. Quis non dubito mō loquat͂ de deo vocā do eū plu ralit͂ pn̄ci pia puta ꝑt pſali tates pſo narū: vt ibidē expſ ſius pꝫ.

iouem putat: Quis neſciens quid
loquatur. Quod tū ideo comme
morandū putaui: qm̄ vir tante ſci
entię: nec nullū iſtum deum potu
it eſtimare nec vilem. Hūc eni eū
eſſe credidit: quē ſummū putauit
deū. Poſtremo ipſe eſt deus quē
doctiſſimus phoꝝ: quis xp̄iano
rum acerrimus inimicus: etiā per
b coꝝ oracula quos deos putat: de
um magnū porphyrius ꝯfitet͂.

Capitulū XXIIII

N Am in libris ¶ Ca. XXIIII
quos theologion phias appel
lat: in quibus exequit͂ atq; ꝯſcri
bit rerū ad philoſophiā ptinētiū:
velut diuina reſpōſa vt ipa verba
eius quēadmoduꝫ ex lingua gre
ca in latinā interptata ſunt ponā.
b Interroganti inquit quē deū pla
cādo reuocare poſſit vxorē ſuā a
xp̄ianiſmo. Hęc ait verſib⁹ apol
lo. Deinde verba velut apollinis
iſta ſūt. Forte magis poteris in aq̄
impreſſis l̄ris ſcribere: aut inflans
pennas leues p aera vt auis vola
re: q̄ ſemel pollute reuoces impię
vxoris ſēſum. Pergat quomodo
vult inanib⁹ fallacijs pſeuerās: ⁊
lamentationib⁹ falaciſſimis mor
tuū deū cantans: quem iudicib⁹
recta ſentientib⁹ pditū: peſſima in
ſpecioſis ferro vincta mors inter
fecit. Deinde p⁹ hos verſus apol
linis qui nō ſtante metro latine in
terptati ſunt: ſubiūxit atq; ait. In
his quidem terguerſationeꝫ irre
mediabilis ſententię coꝝ māifeſta
uit dicēs. Qm̄ iudei ſuſcipiūt deū
magis q̄ iſti. Ecce vt decolorās
xp̄m iudeos pꝓpoſuit xp̄ianis: con
fitēs q̄ iudei ſuſcipiant deū. Sic
eni expoſuit verſus apollinis vbi
a iudicib⁹ recta ſentientib⁹ xp̄um
dicit occiſuꝫ: tanq̄ illis iuſte iudi
cātib⁹ merito ſit ille punit⁹. Vide
rit quid d̄ xp̄o vates mēdax apolli
nis dixerit atq; iſte crediderit: aut
fortaſſe vatē quod nō dixit dixiſſe
iſte ipſe cōfinxerit: q̄ ſibi coſtet: vel
ipa oracula inter ſe faciat cōueni
re poſtea videbim⁹. Hic tamē iu
deos tanq̄ dei ſuſceptores recte
dicit iudicaſſe de xp̄o: q̄ eū morte
peſſima excruciandū eſſe cenſue
rint: Deus itaq; iudeoꝝ cui phi
bet teſtimonū: audiendus fuit ſic
dicens. Sacrificās dijs eradica
bit͂: niſi dn̄o tantū. Sed ad mani
feſtiora veniam⁹: ⁊ audiamus q̄
magnū deū dicat eſſe iudeorum.
c Itē ad ea q̄ interrogauit apollinē
quid melius: verbū: ſiue ratio an
lex. Reſpōdit inquit verſib⁹ hęc
dicens. At deinde ſubiecit apolli
nis verſus: in quibus ⁊ iſti ſūt: vt
quantū ſatis eſt inde decerpam.
In deū verum inquit generatorē:
et in regeꝫ ante omnia quē tremit
celū ⁊ terra atq; mare: ⁊ infernorū
abdita: ⁊ ipa numina p horreſcūt:
quoꝝ lex eſt pater quē valde ſanc
ti honorant hebręi. Tali oraculo
dei ſui apollinis: porphyrius taꝫ
magnū deū dixit eē hebręorū: vt
deū ⁊ ipa numina phorreſcāt. Cū
ergo deus iſte dixerit: ſacrificans
dijs eradicabit͂: miror q̄ ipſe por
phyrius non phorruerit: ⁊ ſacri
ficans dijs eradicari nō formida
uerit. Dicit etiā bona philoſoph⁹
iſte de xp̄o: quaſi oblitus illius de
qua pauloante locuti ſum⁹ cōtu
melię ſuę: aut quaſi in ſomnis dij
eius maledixerint xp̄o: ⁊ euigilā
tes eū bonū eſſe cognouerint: dig
neq; laudauerint. Deniq; tanq̄
mirabile aliquid atq; incredibile
prolaturus: pręter opinionem in
quit profecto quibuſdam videat͂
eſſe qd̄ dicturi ſumus. Chriſtum
eni dij piiſſimū ꝓnunciauerunt: ⁊
immortalē factū: ⁊ cum bona pre
dicatione eius meminerūt. Chri
ſtianos autē pollutos inquit ⁊ cō
taminatos: ⁊ errore implicatos eſ
ſe dicunt: ⁊ multis talibus aduer
ſus eos blaſphemijs vtuntur. De
inde ſubijcit: velut deorū oracula
d blaſphemantiū xp̄ianos. Et poſt
hęc: de chriſto aūt inquit interro
gantib⁹ ſi eſt deus: ait hecate: quo
niā quidē immortalis anima poſt
corpus vt inſidit noſti: a ſapiētia
aūt abſciſa erat ſemp: viri pietate
pręſtantiſſimi eſt illa anima: hanc
colūt alieni a veritate. Deinde p⁹
v̄ba ei⁹ q̄ſi oraculi ſui ipſe ꝯtexēs.
Piiſſimū igit͂ viꝝ inquit eū dixit:

Capitulū XXIIII N Am in li. br. ⁊c. In hoc ca. ad ꝯfirmādū dicta por phyrij alle gat libruꝫ ei⁹ dictuꝫ theologi on: q̄ aut nuſq̄ aut raro inue nitur. ¶ b Introgā ti inq̄t ⁊c. Nota q̄ porphyri us vxorē habuit xp̄ianam quā volu it magicis artib⁹ re uocare a xp̄ianiſmo vn̄ ꝯſulu it apollinē vt h̄ dr̄: p̄ mū oraculū qd̄ hic ponit͂ eſt

planū. ¶ c Itē ad ea q̄ ⁊c. Hic ponit ſecū dū oraculū. Introgauit eni porphyri us apollinem quid meli⁹: ver bū vel rō ſub quib⁹ noīb⁹ intelligitur pn̄cipiuꝫ qd̄ nos di cim⁹ filiū: an lex: ſb̄ q̄ noīe intelligitur pn̄cipiū: qd̄ tā pla tonici q̄ nos dici muſ pręꝫ: pfert aūt apollo pa trē: vt pꝫ ex verbis ei⁹. ¶ d Et p⁹ hęc ⁊c. De cō mēdatiōe xp̄i ponit tertiū ora culum qd̄ erat heca tes. ¶ Eſt aūt heca te ipa pro ſerpina q̄ fingit͂ dea iferni quā ſb̄ noīe he cates inuo cāt magi. Dicta eſt aūt heca te ab heca ton grece qd̄ ē cētū latine: q2 menelauſ marit⁹ he lenę placauit eam centū victimis: vel q2 fingit͂ q̄ inſepul tos nō recipit in infernuꝫ an̄ cētū ānos.

Exo. 22

Exo. 22

⁊ eius animam ſicut ⁊ aliorũ pi-
orũ poſt obitum immortalitate
donatã: ⁊ hanc colere xpianos
errãtes. Interrogãtibꝰ aũt inqͭt
cur ergo dãnatus ẽ: oraculo re-
ſpondit dea. Corpus quidẽ de-
bilitantibꝰ tormẽtis ſemꝑ oppo-
ſitũ ẽ: anima aũt piorꝫ cęleſti ſe-
di iſidet. Illa vero aĩa alijs ani
mabus fataliter dedit: quibꝰ fa
ta nõ annuerunt deorꝫ optinere
dona: neqꝫ habere iouis imorta
lis agnitionẽ errore implicari.
Propterea ğ dijs exoſi: qꝛ qui-
bus fato nõ fuit noſſe deum: nec
dona a dijs accipe: his fataliter
dedit iſte errorẽ implicari. Ipſe
vero piꝰ ⁊ in cęlũ ſicut pij inceſ-
ſit. Itaqꝫ hũc quidẽ nõ blaſphe
mabis: miraberis aũt hoim de-
mẽtiã: ex eo in eis facile ꝑcepiſqꝫ
piculuꝫ. Quis ita ſtultus eſt: vt
nõ intelligat aut ab hoĩe callido
eoqꝫ chriſtianis inimiciſſimo: h̃
oracula fuiſſe conficta: aut cõſi-
lio ſimili ab impuris demonibꝰ
iſta fuiſſe reſpõſa: vt ſcilicet qm̃
laudãt xpm̃, ꝓpterea credant̃ ve
raciť vituparе chriſtianos: atqꝫ
ita ſi poſſint intercludant viã ſa
lutꝭ ęternę in qua fit quiſqꝫ xpia
nus. Suę quippe nocẽdi aſtutię
milleformi ſentiũt nõ eſſe cõtra-
riũ ſi credatur eis laudantibus
xpm̃: dum tñ credat̃ etiã vitupe
rantibꝰ xpianos: vt eũ qui vtrũ
qꝫ crediderit talẽ xp̃i faciãt lau-
datorem ne velit eſſe chriſtianꝰ.
Ac ſic qͣuis ab illo laudatꝰ: ab
iſtorꝫ tñ demonũ dñatu eum nõ
liberet xp̃us: preſertĩ qꝛ ita lau
dant xpm̃ vt quiſqꝫ in eũ talem
crediderit qualis ab eis ꝑdicat̃
xpianus verꝰ nõ ſit: ſed fotinia-
nus hereticus: qui tantũmõ ho
minẽ non etiã deũ nouerit xpm̃
⁊ ideo ꝑ eũ ſaluus eſſe nõ poſſit:
nec iſtorꝫ mendaciloquoruꝫ de-
monũ laqueos vitare vel ſolue-
re. Nos aũt neqꝫ apollinẽ vitu-
perantẽ chriſtum: neqꝫ hecaten
poſſumꝰ approbare laudanteꝫ.
Ille quippe tanqͣ iniquũ xp̃um
vult credi queꝫ a iudicibꝰ recta

ſentientibꝰ dicit eſſe occiſuꝫ: iſta
hominẽ pijſſimũ: ſed hoiem tan
tũ. Una eſt tñ ⁊ illius ⁊ huiꝰ in-
tentio: vt nolunt homines eẽ xpi
anos: quia niſi xpiani erunt: ab
eorꝫ erui poteſtate nõ poterunt.
Iſte vero phus: vel potiꝰ qͥ tali
bus aduerſus xpianos qͣſi ora-
culiſ credũt: ꝓus faciãt ſi poſſũt
vt inter ſe de ipõ xp̃o hecate atꝫ
apollo ꝯcordẽt: eũqꝫ aut ambo
vituperẽt aut ambo collaudẽt.
Quod ſi facere potuiſſẽt: nihil-
ominꝰ nos ⁊ vituꝑatores ⁊ lau-
datores xpi: fallaces demones
vitaremus. Cũ vero eorũ deus
⁊ dea inter ſe de xp̃o: ille vitupe
rando: iſta laudãdo diſſentiãt:
ꝓfecto eis blaſphemantibꝰ xpi-
anos nõ credũt homines: ſi rec
te ipſi ſentiãt. Sane chriſtũ lau-
dãs vł porphyriꝰ vel hecate: cũ
dicant euꝫ ipm̃ dediſſe fataliter
chriſtianis: vt implicarẽtur erro
re: cauſas tñ eiuſdẽ ſicut putat
pandit erroꝛ̃. Quas anteqͣ ex
verbis eius exponã: priꝰ quero
ſi fataliter dedit chriſtꝰ xpianis
erroris implicationẽ: vtruꝫ vo-
lens: an nolens dederit. Si vo-
lẽs quõ iuſtꝰ: ſi nolẽs quõ btũs:
Sed iam cauſas ipſiꝰ audiamꝰ
erroris. Sunt inquit ſpũs terre
ni minimi loco terreno quodaꝫ
malorũ demonuꝫ poteſtate ſub
iecti. Ab his ſapientes hebręo-
rũ quorũ vnus iſte etiã ieſus fu
it ſicut audiſtis diuina apollinis
oracula quę ſuperius dicta ſũt:
ab his ergo hebręi demonibus
peſſimis ⁊ minoribꝰ ſpiritibus
vetabant religioſos: ⁊ ipis vaca
re ꝓhibebant: venerari aũt ma-
gis cęleſtes deos: amplius autẽ
venerari deuꝫ patrem. Hec au
tem inquit ⁊ dij pręcipiunt: ⁊ in
ſuperioribus oſtendimus quẽ-
admodũ animaduertere ad de-
um monent: ⁊ illuꝫ colere vbiqꝫ
vituperant. Verꝫ indocti ⁊ ipię
naturę quibus vere fatũ non cõ
ceſſit a dijs dona obtinere: neqꝫ
hr̃e iouis imortalis notionẽ: nõ
audiẽtes et deos ⁊ diuioſ viros:

Verba huiꝰ oraculi aliqͣn tulũ ſunt obſcura. Et rñ dit dea ſciłꝫ hecate: corpus qͥdẽ debilitantibus tormẽtis ſꝑ ⁊ ſi ipſi ſꝫ iĩ pijs ẽ oppoſitũ: ſꝫ a pte aię ẽ differẽtia. Vñ dic. Aĩa aũt piorũ cęleſti ſedi inſidet. Non igitur xp̃s ⁊ ſi punitus ẽ in corpore qḋ cõe eſt pijs ⁊ impijs dãnatꝰ eſt: qꝛ aĩa eiꝰ ſic ⁊ aliorꝫ piorꝫ cęleſti ſedi inſidet: ⁊ qͣſi qͥreret. Cur igiť aię aliorũ xpianorũ a xp̃o inſtructe nõ reſident tali ſede: Rñdit dicẽs. Illa aĩa ſcꝫ xpi implicari errore dedit aliiſ aĩabꝰ xpianorꝫ ⁊ h̃ fataliť: qͣſi dicat nõ ſpõte ⁊ ꝓpria volũtate hoc dedit alijs: ſꝫ fato ĩpellẽte: fuit ergo xp̃us ſine culpa: et iõ tanqͣ piꝰ ſm̃ aĩam eſt ĩ cęleſti ſede ſꝫ illę ſũt quibus fata nõ ãnueřt. i. nõ cõceſſeřt obtinere dona deorũ: neqꝫ hr̃e cognitionẽ iouis imortalis: ꝓpterea igitur dijſ exoſi ſcꝫ xpiani ſũt: qͥbus fato nõ fuit. i. ex fa-

to ꝑmiſſũ ſit noſſe deum: nec dõa a dijſ accipe his fataliter dedit iſte ſcꝫ xp̃ſ errore implicari. Ipſe vero piꝰ qꝛ h̃ nõ ſpõte ſꝫ fataliť fecͭ et iõ inceſſit. i. acceſſit in cęlũ ſicut pij. Itaqꝫ hunc ſcꝫ xpm̃ nõ blaſphemabis. Pꝰ hec iqͭt. De xp̃o intrrogãtibꝰ ait hecate: qm̃ quidẽ imortaliſ aĩa. ſ. hũana pꝰ corpꝰ vt icedit noſti: qꝛ qͣuiſqꝫ plene purgata ſit ſm̃ porphyriũ vt ptꝫ ex ꝑcedẽtibꝰ ſꝫ reuertiť ad pr̃eꝫ ſꝫ reuoluiť in noua corpa: vñ dicit. A ſapiẽtia aũt abſciſa ſcꝫ qꝛ non purgata plene ſꝑ errat ſcꝫ redeũdo ad corpa: qͣntũ ꝑo ad animã xpi ſbiũgit dicens. Viri pietate pſtãtiſſimi ẽ iſta anima qͥ ſcꝫ xpi ẽ: hãc colũt ſcꝫ xpiani: aliena a ſe ꝟitate ſcꝫ exũte. Interrogãtibꝰ aũt ⁊c. Deinde pꝰ verba porphyrij annectit: quartũ oraculũ: interrogãtibꝰ inqͭt: cur dãnatus ẽ oraculo reſpondit ⁊c.

deos quidẽ oẽs recuſauerit: ꝓhibitos aũt
demones non ſolum nullis odijs inſequi
ſed etiam reuereri delegerũt. Deum auteꝫ
ſimulantes ſe colere: ea ſola ꝑ que de⁹ ado
ratur nõ agũt. Nã deus quidẽ vtpote oĩm
pater nullius indiget: ſed nobis eſt bñ: cuꝫ
eũ ꝑ iuſticiã ⁊ caſtitatẽ aliaſqꝫ v̾tutes ado-
ramus: ipſam vitã precẽ ad ipm̃ faciẽtes ꝑ
imitationẽ ⁊ inq̄ſitionẽ de ipo. Inq̄ſitio. n.
purgat inq̄t: imitatio deificat affectionẽ ad
ipm̃ opãdo. Bene quidẽ p̄dicauit deũ pa
trẽ: ⁊ qb⁹ ſit colẽdus morib⁹ dixit. Quib⁹
p̄ceptis ꝓphetici libri pleni ſunt hebreoꝝ:
qñ ſanctoꝝ vita ſiue vituparꝫ ſiue laudat.
Sed in xp̄ianis tantũ errat: aut tm̃ calum-
niat quantũ volũt demones quos opinat
deos quaſi cuiquã difficile ſit recolere que
turpia: q̃ dedecora erga deoꝝ obſeqũ in the
atris agebant ⁊ tẽplis: ⁊ attendere q̃ legã-
tur: dicantur: audiant in eccleſijs: vel deo
vero quid offerat: ⁊ hinc intelligere vbi edi
ficiũ ⁊ vbi ruina ſit moꝝ. Quis autẽ huic
dixit vel inſpirauit: niſi diabolic⁹ ſpũs taꝫ
vanũ aptumqꝫ mendaciũ ꝙ demones ab
hebreis coli ꝓhibitos reuererent pot⁹ q̃
oderint xp̄iani? Sed de⁹ ille quẽ coluerũt
ſapiẽtes hebreoꝝ: etiã celeſtib⁹ ſanctis an-
gelis ⁊ virtutib⁹ dei q̃s beatiſſimos tanq̃
ciues in hac nr̃a ꝑegrinatiõe mortali vene
ramur ⁊ amam⁹: ſacrificari vetat: intonãs
in lege ſua quã dedit pp̄lo ſuo hebreo ⁊ val
Exo.22 de minaciter intulit dicẽs. Sacrificãs dijs
eradicabit. Et ne q̃ſqꝫ putaret demõibus
peſſimis terreniſqꝫ ſpiritib⁹ q̃s iſte dicit mi
nimos vel minores: ne ſacrificetur eſſe pre
ceptũ: quia ⁊ ipi in ſcripturis ſanctis dicti
ſunt dij: nõ hebreoꝝ ſed gentiũ: quod eui
Ps.95 denter in pſalmo. lxxxxv. interpretes po-
ſuerũt dicentes: quoniã omnes dij gentiũ
demonia. Ne quis ḡ putaret iſtis q̃dẽ de-
monib⁹ ꝓhibitũ eẽ: celeſtib⁹ aũt vel oibus
vel aliquib⁹ ſacrificari eſſe ꝑmiſſũ: mox ad
didit: niſi dño ſoli: id eſt niſi dño tantũ: ne
forte i eo ꝙ ait dño ſoli: dñm ſolẽ credat eẽ
quiſpiã cui ſacrificãdum putat. Quod nõ
ita eſſe intelligendũ in ſcripturis grecis facil
lime reperitur. Deus igit hebreoꝝ cui tam
magnũ tãtus etiã iſte phus ꝑhibet teſtimo
niũ: legẽ dedit ſuo pp̄lo hebreo: hebreo ſer
mone cõſcriptã: nõ obſcurã ⁊ incognitaꝫ:
ſed omnib⁹ iam gẽtib⁹ diffamatã: in qua le
Exo.22 ge ſcp̄tũ ẽ. Sacrificãs dijs eradicabit niſi
dño tm̃. Quid opus eſt in hac ei⁹ lege: ei-
uſqꝫ ꝓphis de hac re multa ꝑquirere: imo-
nõ ꝑquirere? Nõ eñ obſtruſa vl' rara ſunt
ſed apta ⁊ crebra colligere: ⁊ in hac diſpu-
tatiõe mea ponere: quibus luce clarius ap
paret: nulli oino niſi tantũ ſibi: deũ verũ et
ſũmũ voluiſſe ſacrificari. Ecce hoc vnum
breuiter: imo grãditer: minaciter: ſꝫ veracit
dictũ ab illo deo: quẽ tam excellẽter coruꝫ
doctiſſimi p̄dicãt: audiatur: timeat: imple-
atur: ne inobediẽtes eradicatio cõſequat.
Sacrificans inq̄t dijs eradicabit: niſi dño Ubi s.
tantũ: nõ quo rei egeat alicuius: ſed quia
nobis expedit vt res eius ſimus. Huic eñ
canit in ſacris litteris hebreoꝝ. Dixi dño Ps.15
deus me⁹ es tu: qm̃ bonoꝝ meoꝝ nõ eges.
Huius aũt p̄clariſſimũ atqꝫ optimũ ſacrifi
ciũ nos ipi ſumus. Hec eſt ciuitas ei⁹: cu-
ius rei myſteriũ celebram⁹ oblationib⁹ no
ſtris que fidelib⁹ note ſunt: ſicut in libris p̄
cedentib⁹ diſputauim⁹. Ceſſaturas eñ vi-
ctimas quas in vmbra futuri offerebãt iu-
dei: ⁊ vnũ ſacrificiũ gentes a ſolis ortu vſ-
qꝫ ad occaſum: ſicut iam fieri cernimus ob
laturas per ꝓphetas hebreos oracula in
crepuere diuina. Ex quib⁹ quantũ ſatis vi
ſum eſt nõnulla ꝓtulim⁹ ⁊ iã huic iã operi
aſperſimus. Quapropter vbi nõ eſt iſta iu
ſticia vt ſcd̃m ſuã gratiam ciuitati obediẽti
deus imꝑet vnus ⁊ ſũmus: ne cuiqꝫ ſacrifi
cet niſi tantũ ſibi: ⁊ ꝑ hoc in omnibus hõi-
bus ad eandẽ ciuitatẽ ꝑtinentib⁹ atqꝫ obe
diẽtib⁹ deo animus etiã corpori atqꝫ ratio
vitijs ordine legitimo fideliter imperet: vt
quẽadmodũ iuſtus vnus: ita cetus popu-
luſqꝫ iuſtoꝝ viuat ex fide que operat ꝑ di-
lectionẽ qua homo diligit deũ: ſicut diligẽ
dus eſt deus ⁊ proximũ ſicut ſemetipſum.
Ubi ergo nõ eſt iſta iuſticia: ꝓfecto nõ eſt
cetus hominũ iuris ꝯſenſu: ⁊ vtilitatis cõ-
munione ſociat⁹. Quod ſi nõ eſt: vtiqꝫ po
pulus nõ ẽ: ſi vera eſt hec populi diffinitio:
ergo nec reſpublica eſt: q2 res pp̄li non eſt:
vbi ipe pp̄lus nõ eſt.

Ca. XXIIII.

Si autẽ populus non iſto: ſed alio de
finitur modo: velut ſi dicatur: popul⁹
eſt cetus multitudinis rationalis reꝝ q̃s
diligit cõcordi cõmunione ſociatus: profe
cto vt videat qualiſ quiſqꝫ populus ſit: iſta
ſunt intuenda que diligit. Quecũqꝫ tñ di-
ligat ſi cet⁹ eſt multitudinis nõ pecoꝝ ſꝫ ra
tionaliũ creaturarũ: ⁊ eoꝝ que diligit com
munione cõcordi ſociatus eſt: nõ abſurde
populus nũcupat: tãto vtiqꝫ melior: q̃nto
in meliorib⁹: tãtoqꝫ deterior: q̃nto ẽ in dete
rioribus cõcors. Scd̃m iſtã definitionem

noſtrã romanꝰ populus:ꝓpłus eſt:⁊ res eiꝰ
ſine dubitatiõe reſpublica. Quid aũt pri-
mis tẽporibꝰ ſuis q̃due ſequentibꝰ ꝓpłus il
le dixerit:⁊ quibus moribꝰ ad cruẽtiſſimas
ſeditiões atq inde ad ſocialia:atq ciuilia
bella ꝑueniẽs:ipam ꝯcordiã q̃ ſalus eſt q̃-
dãmodo ꝓpłi rupit atq corrupit:teſtat̃ hi-
ſtoria:de qua in p̃cedẽtibꝰ libris multa po
ſuimꝰ. Nec ideo tñ vel ipm nõ eſſe ꝓplm:vł
eius rẽ dixerim nõ eſſe rempublicã ꝙ̃diu
manet q̃liſcunq multitudinis rõnalis cetꝰ
reꝝ quas diligit ꝯcordi cõmunione ſocia-
tus. Qḋ aũt de iſto ꝓpło:⁊ de iſta republi-
ca dixi:hoc ḋ atheniẽſium: vel quorũcũq
grecoꝝ vel egyptioꝝ: hoc ḋ illa priore baby
lone aſſyrioꝝ qñ in rebus ſuis publicis im
peria vel ꝑua:vel magna tenuerũt: ⁊ ḋ alia
q̃cunq aliaꝝ gentiũ:intelligar dixiſſe atq
ſenſiſſe. Generaliter q̃ppe ciuitas impiorũ
cui nõ imꝑat deꝰ obediẽdi ſibi vt ſacrificiũ
nõ offerat niſi tantũmõ ſibi: ⁊ ꝑ hoc in illa
⁊ animꝰ corꝑi ratioq vitijs recte ac fidelit̃
imꝑet:caret iuſticię veritate. Ca.XXV

Q Ualibet eñ videat̃ animꝰ corpori:⁊
rõ vitijs laudabiliter ĩꝑare:ſi tñ deo
animus ⁊ ratio ipa nõ ſeruit:ſicut ſibi ſerui
endũ eſſe ipe deus p̃cepit: nullo mõ corꝑi
vitijſq recte imꝑat. Naꝫ q̃lis corꝑis atq
vitioꝝ põt ẽ mens dña: veri dei neſcia: nec
eiꝰ imperio ſubiugata:ſ; vitioſiſſimis demo
nibꝰ corrũpentibꝰ ꝓſtituta: Proinde vir-
tutes quas ſibi habere videt̃: ꝑ quas ĩꝑat
corpori ⁊ vitijs:ad quodlibet adipiſcẽdũ:
vel tenendũ:retulerit niſi ad deuꝫ etiã ipſa
vitia ſũt potiꝰ ꝙ̃ virtutes. Nam licet a qui
buſdã tũc verę ⁊ honeſtę putent̃ eſſe virtu
tes cũ ad ſeipſas referunt̃:nec ꝓpt̃ aliud ex
petunt̃ tũc etiã inflatę ac ſuꝑbę ſũt: ⁊ ideo
nõ virtutes ſed vitia iudicãda ſunt. Sicut
eñ nõ eſt a carne ſed ſuꝑ carnem qḋ carnẽ
facit viuere:ſic nõ eſt ab hoĩe ſed ſuꝑ hoĩeꝫ
qḋ hoĩem facit beate viuere:nec ſolũ homi
nẽ:ſ; etiã quãlibet ꝑtãteꝫ virtutẽq celeſtẽ:

Q Uocirca vt vita carnis Ca.XXVI
aĩa ẽ:ita beata vita hoĩs deꝰ eſt. De
Pſ.143 quo dicũt ſacrę litterę hebręoꝝ. Beatꝰ po
pulus cuiꝰ eſt dñs deꝰ ipſius. Miſer igitur
ꝓpłus ab iſto alienatꝰ deo: diligit tamẽ ipe
etiã quãdã pacẽ ſuã nõ improbandã:quã
quidẽ nõ habebit in fine:qui nõ ea bñ vtit̃
ante finẽ. Hãc aũt vt interim habeat ĩ hac
vita nr̃a etiã intereſt: qm̃ ꝙ̃diu ꝑmixtę ſũt
ambę ciuitates:vtimur ⁊ nos pace baby-
lonis:ex q̃ ita ꝑ fidẽ dei populꝰ liberat̃: vt
apud hanc interim ꝑegrinetur. Propter
quod ⁊ apoſtolus admonuit eccłiã vt ora j.Thi.2
ret ꝓ regibus eius atq ſublimibꝰ addens
⁊ dicens: vt quietam ⁊ tranquillã vitã aga
mus cũ omni pietate ⁊ caritate. Et ꝓpheta
hieremias cũ populo veteri dei venturam
p̃nunciaret captiuitatẽ: ⁊ diuinitus imꝑa-
ret: vt obedienter in babyloniã irent: deo
ſuo etiã iſta patientia ſeruiẽtes:monuit et
ipe vt oraret ꝓ illa dicens:quia in pace ei- Hiere.29
us eſt pax nr̃a. Utiq interim tꝑalis pax q̃
bonis maliſq cõmunis eſt. Ca.XXVII

P Ax aũt noſtra ꝓpria: ⁊ hic eſt cũ deo
per fidẽ: ⁊ in eternũ erit cũ illo ꝑ ſpe-
ciem. Sed hic ſiue illa ꝯmunis:ſiue noſtra
ꝓpria talis eſt pax: vt ſolatiũ miſerię ſit po
tius ꝙ̃ beatitudinis gaudiuꝫ. Ipa q̃ꝫ nr̃a
iuſticia ꝙ̃uis vera ſit ꝓpter veri boni fineꝫ
ad quẽ refertur: tñ tanta eſt in hac vita vt
potiꝰ peccatoꝝ remiſſiõe cõſtet: ꝙ̃ ꝑfectio-
ne virtutũ. Teſtis eſt oratio totius ciuitat̃
dei:quę ꝑegrinatur in terris. Per oĩa quip
pe mẽbra ſua clamat ad deum: dimitte no Math.6
bis debita noſtra:ſicut ⁊ nos dimittimꝰ de
bitoribus noſtris. Nec ꝓ eis eſt efficax hęc Iac.2
oratio:quoꝝ fides ſine operibꝰ mortua eſt:
ſed ꝓ eis quoꝝ fides ꝑ dilectionem opera
tur. Quia eñ deo quidẽ ſubdita:in hac ta
men cõditione mortali: ⁊ corpore corrupti Sap.9
bili:quod aggrauat animã :nõ perfecte vi
tijs ratio imꝑat:ideo neceſſaria eſt iuſtit̃ ta-
lis oratio. Nam ꝑfecto ꝙ̃ꝙ̃ imperetur:ne
quaq ſine ꝯflictu vitijs imꝑatur. Et vtiq
aliquid ſubrepit in hoc loco infirmitat̃ eti
am bene cõfligenti:ſiue hoſtibus talibꝰ vi-
ctis ſubditiſq dñanti. vnde ſi nõ facili ope
ratione: certe labili locutione aut volatili
cogitatione peccetur. Et ideo ꝙ̃diu vitijs
imꝑatur:plena pax nõ eſt: quia et illa quę
reſiſtunt ꝑiculoſo debellant̃ prelio: ⁊ illa q̃
victa ſunt nonduꝫ ſecuro triũphant̃ ocio:
ſed adhuc ſollicito p̃munt̃ imperio. In hiſ
ergo temptationibꝰ: de quibꝰ omnibꝰ in di
uinis eloquijs breuiter dictũ eſt: nũq̇d nõ Iob.7
tẽptatio eſt vita hũana ſuꝑ terraꝫ:quis ita
viuere ſe p̃ſumat vt dicendo deo : dimitte Math.6
nobis debita noſtra: nõ neceſſe habeat niſi
homo elatus. Nec vero magnus ſed infla
tus ac tumidus:cui per iuſticiã reſiſtit qui
gratiã largitur humilibus. Propter quod
ſcriptũ eſt. Deus ſuperbis reſiſtit: hũilibꝰ Iac.4
aũt dat gratiã. Hic itaq in vnoq̃ꝫ fideli iu j.Pe.5
ſticia eſt: vt obediẽti deꝰ hoĩ :animꝰ corꝑi:
ratio aũt vitijs etiã repugnãtibus imperet

vel ſubigēdo: vel reſiſtēdo: atq̄ vt ab ipſo deo petat̃: ꝛ meritorū gratia ꝛ venia delictorū: ac de acceptis bonis gratiaꝝ actio ꝑſoluat̃. In illa vero pace finali quo referēda: ꝛ cui⁹ adipiſcēdę cauſa habēda eſt iſta iuſticia quoniā ſanata imortalitate atq̄ incorruptione natura vitia non habebit: nec vnicuiq̄ noſtrū ab alio vel a ſeipo quicq̄ repugnabit: nō opus erit vt ratio vitijs q̄ nulla erūt imperet: ſꝫ impabit deus hōi: animus corpori: tantaq̄ obediēdi ibi erit ſuauitas ꝛ facilitas: quāta viuēdi regnandiq̄ felicitas. Et hꝫ illic in oībus ꝯibus atq̄ in ſingul' ęternū erit: ęternūq̄ eſſe certū erit: ꝛ ideo pax beatitudinis hui⁹: vel beatitudo pacis hui⁹ ſūmū bonū erit. Ca. XXVIII

E c Orū aūt qui nō ꝑtinēt ad iſtā ciuitatem dei: erit ꝛ ecōtrario miſeria ſempiterna: q̄ etiā ſecūda mors dicit̃: q꞉ nec aīa ibi viuere dicenda ē: quę a vita dei alienata erit: nec corpus qđ ęternis dolorib⁹ ſubiacebit. Ac ꝑ hoc ideo durior iſta ſecunda mors erit: q꞉ finiri morte non poterit. Sed qm̄ ſicut miſeria btītudini ꝛ mors vitę: ita bellū paci videt̃ eſſe ꝯtrariū: merito querit̃ ſicut pax i bonoꝝ finib⁹ ꝑ̄dicata ē atq̄ laudata: qđ vel quale bellū in finib⁹ malorūꝫ ecōtrario poſſit itelligi. Veꝝ qui hoc q̄rit: attēdat q̄d in bello noxiū ꝑnitioſūq̄ ſit: et videbit nihil aliud eſſe int̃ ſe q̄ reꝝ aduerſitatē atq̄ cōflictū. Qđ igit̃ bellū grauius ꝛ amari⁹ cogitari pōt: q̄ vbi voluntas ſic aduerſa eſt paſſioni: ꝛ paſſio volūtati: vt nullius eaꝝ victoria tales inimicitię finiant̃: ꝛ vbi ſic ꝯfligit cū ipa natura corpis vis doloris: vt neutrū alteri cedat: Hic eĩ qm̄ cōtingit iſte cōflict⁹: aut dolor vincit: ꝛ ſenſuꝫ mors adimit: aut natura vincit: ꝛ dolorē ſanitas tollit. Ibi aūt ꝛ dolor ꝑmanet vt affligat: ꝛ natura ꝑdurat vt ſentiat: q꞉ vtrūq̄ iō nō deficit ne pęna deficiat. Ad hos aūt fines bonoꝝ ꝛ malorum: illos expetēdos: iſtos cauēdos: qm̄ ꝑ iudiciū trāſibūt ad illos boni: ad iſtos mali: ꝺ hꝫ iudicio q̄ntū de⁹ donauerit in ꝯſeq̄nti volumīe diſputabo.

Explicit⁹ eſt liber decimuſnonus.

Incipiūt capl'a libri viceſimi.

i Or q̄uis omni tempe deus iudicet in hoc tñ libro de nouiſſimo eius iudicio ſit ꝓprie diſputandū.

ij De varietate reꝝ humanaꝝ cui nō pōt dici deeſſe iudiciuꝫ dei: q̄uis nequeat inueſtigari.

iij Quid in libro eccleſiaſten ſalomon de his q̄ in hac vita ꝛ bonis ꝛ malis ſunt cōmunia diſputauit.

iiij Or ad differenduꝫ de nouiſſimo iudicio dei: noui ꝑ̄mū teſtamti: ac deinde veter' teſtimōia ꝓlatur⁹ ſit.

v Quibus ſententijs dñi ſaluatoris diuinū iudiciū futurum in fine ſeculi declaretur.

vj Que ſit prima reſurrectio: q̄ ſecunda.

vij De duab⁹ reſurrectiōib⁹ ꝛ de mille annis quid in apocalypſi ioānis ſcriptū ſit: ꝛ quid de eis rationabiliter ſentiant̃.

viij De alligatione ꝛ ſolutione diaboli.

ix Quid ſit regnū ſanctoꝝ cū chriſto ꝑ mille annos: ꝛ in quo diſcernat̃ a regno ęterno.

x Quid reſpondendū ſit eis q̄ putāt reſurrectionē ad ſola corpa nō etiam ad animas ꝑtinere.

xj De gog ꝛ magog: q̄s ad ꝑſequēdaꝫ eccleſiā dei ſolut⁹ ꝓpe finem ſeculi diabolus incitabit.

xij An ad vltimū ſuppliciū ꝑtineat impioꝝ quod deſcēdiſſe ignis de cęlo ꝛ eoſdē comediſſe memorat̃.

xiij. An ante tēpus ꝑſecutionis antixp̄i mille anni annumerādi ſint.

xiiij De dānatiōe diaboli cū ſuis ꝛ per recapitulationē de reſurrectione corporū oīm mortuorū: ꝛ de iudicio vltimę retributiōis.

xv Qui ſunt mortui quos ad iudiciuꝫ exhibuit mare: vl' quos mors ꝛ inferi reddiderūt.

xvj De cęlo nouo ꝛ terra noua.

xvij De eccleſię glorificatione ſine fine poſt mortē.

xviij Quid apl's petr⁹ de nouiſſimo dei iudicio ꝑ̄dicare docuerit mortuoꝝ.

xix Quid apl's paul⁹ theſſalonicēſib⁹ ſcpſerit: ꝛ ꝺ manifeſtatiōe antixp̄i cui⁹ tp̄s dies dñi ſubſequet̃.

xx Quid idē apl's i ꝑ̄ma ad eoſdē ep̄l'a ꝺ reſurrectiōe mortuoꝝ docuerit.

xxj Quid eſaias ꝓpheta de mortuoruꝫ reſurrectione ꝛ retributione iudicij ſit locutus.

xxij Qualis futura ſit egreſſio ſanctoruꝫ ad videndas pęnas maloꝝ.

xxiij. Quid ꝓbauerit daniel ꝺ ꝑſecutiōe

antixp̄i: ⁊ de iudicio dei regnoq̄ꝫ ſanctorum.
xxiiij In pſalmis dauidicꝭ q̄ de fine ſeculi huiꝰ ⁊ q̄ de nouiſſimo dei iudicio ꝓphetantur.
xxv De ꝓphetia malachie q̄ dei iudiciū vltimū declarat̄: ⁊ quorū dicit̄ per purificatorias penas facieñda mū (datio.
xxvj De ſacrificijs q̄ ſancti offe rēt deo ſic placitura: quō in diebꝰ priſtinis ⁊ annis ꝑoribꝰ placuerit.
xxvij De ſepatione bonoꝛuꝫ ⁊ maloꝛuꝫ: per quā nouiſſimi iudicij diſcretio declaratur.
xxviij De lege moyſi ſpiritaliter intelligēda: ne dannabilia murmura carnalis ſenſus incurrat.
xxix De aduētu helie añ iudiciū cuiꝰ p̄dicatiōe ſcripturaꝝ ſecreta reſerāte iudei cōuertent̄ ad xp̄m.
xxx Q̄ꝛ in libris veteris teſtamenti cum deus legit̄ iudicaturus: nō euidēter xp̄i ꝑſona monſtret̄: ſꝫ ex q̄buſdā teſtimonijs vbi dn̄s deꝰ loquit̄ nō dubie appareat q̄ ipe ſit xp̄s.

Incipit liber. XX. Ca. I

Ca. I De die vltimi iudicij et declarato qui ſūt fines veritatꝭ, terrene ⁊ celeſtis ꝑſeq̄t̄ de ꝯditionibus boꝝ finiū ꝑmo ageſ ō mō perueniendi ad hos fines. ſc̄do declarando cōditiones bonorū finiū libris ſeq̄ntibꝰ ſcꝫ libro. xxj. ⁊ xxij. q̄ꝛ āt modꝰ perueniendi ad hos fines ē ꝑ iudiciuꝫ ge

De die vltimi iudicij dei qd̄ ipe donauerit locuturi: eūq̄ꝫ aſſerturi aduerſꝰ impios ⁊ incredulos: tāq̄ꝫ in edificij fundamēto ꝑus ponere teſtimonia diuina debemꝰ. Quibꝰ q̄ nolūt credere: hūanis raciūculis falſis atq̄ꝫ fallacibꝰ ꝯtrauenire conāt̄ ad h̄ vt aut aliō ſignificare cōtendāt qd̄ adhibet̄ teſtimoniū de litteris ſacris: aut om̄ino diuinitꝰ eſſe dictū negēt. Nā nullū exiſtimo eſſe mortaliū: q̄ cū ea ſicut dicta ſūt intellexerit: ⁊ a ſūmo ac vero deo ꝑ animas ſanctas dicta eē crediderit: nō eis cedat atq̄ꝫ ꝯſentiat: ſiue id ēt oꝛe fateat̄: ſiue aliq̄ vitio fateri erubeſcat aut metuat: vl̄ ēt ꝑuicatia ſimillima iſanie. id qd̄ falſū eē nouit aut credit: etiā cōtentioſiſſime defendere moliat̄. Qd̄ ḡ in ꝯfeſſione ac ꝓfeſſione tenet om̄is eccleſia dei veri: xp̄m de celo eſſe vētuꝝ ad viuos ac mortuos iudicandos: hunc diuini iudicij vltimū diē dicimus id ē nouiſſimū tempꝰ. Nam ꝑ quot dies h̄ iudiciū tēdat̄ incertū ē: ſed ſcripturarū moꝛe ſanctarū diē poni ſolere ꝓ tēpore: nemo q̄ illas litteraſ quālibet negligent̄ legerit neſcit. Ideo aūt cū diē iudicij dei dicimus adijcimꝰ vltimū vel nouiſſimū: q̄ꝛ ⁊ nunc iudicat: ⁊ ab hūani generis initio iudicauit: dimittens de paradiſo ⁊ a ligno vite ſeparās primos hoīes peccati magni ꝑpetratoꝛes: imo etiā q̄ñ angelis peccantibus nō pepcit: quorū p̄nceps hoīes a ſeipſo ſubuerſos in vidēdo ſubuertit: ꝓculdubio iudicauit. Nec ſine illiꝰ alto iuſtoq̄ꝫ iudicio: ⁊ in h̄ aereo celo ⁊ in terris ⁊ demonū ⁊ hominū miſerrima vita ē erroꝛibꝰ erūniſq̄ꝫ pleniſſima. Verū ⁊ ſi nemo peccaſſet n̄ ſine bono rectoq̄ꝫ iudicio deꝰ vniuerſā rōnalē creaturā ꝑſeuerātiſſīe ſibi dn̄o ſuo coherētē i et̄na btītudine retineret. Iudicat etiā n̄ ſolū vniuerſalit̄ de genere demonū atq̄ꝫ hoīm vt miſeri ſint ꝓpter primoꝝ meritū peccatorū: ſed etiā de ſingulorū operibꝰ ꝓprijs que gerūt arbitrio volūtatis. Nam ⁊ demones ne torqueant̄ ꝑcant̄: nec vtiq̄ꝫ iniuſte vel parcit̄ eis: vel ꝓ ſua quiq̄ꝫ iprobitate torquent̄. Et hoīes plerūq̄ꝫ aperte: plerūq̄ꝫ occulte luūt ꝓ ſuis factis diuinitꝰ penas ſiue in hac vita: ſiue poſt moꝛtē: q̄ꝫuis nullus hoīm agat recte niſi diuino adiuuet̄ auxilio. Nullus demonū aut hominū agat inique niſi diuino eodēq̄ꝫ iuſtiſſimo dei iudicio ꝑmittat̄. Sicut enī ait apl̄s nō ē iniquitas apud deū. Et ſicut ipe alibi dicit. Inſcrutabilia ſūt iudicia dei: ⁊ inueſtigabiles vie eiꝰ. Nō igit̄ in hoc libro de illis ꝑmis: nec d̄ iſtis medijs dei iudicijs: ſꝫ de ipſo nouiſſimo iudicio q̄ꝫtum ipſe tribuerit diſputabo: quādo chriſtus de celo vēturus ē viuos iudicaturꝰ ⁊ mortuos. Iſte quippe dies iudicij proprie vocatur: eo q̄ nullus ibi erit imperite querele locus: cur iniuſtꝰ ille ſit felix: ⁊ cur iuſtꝰ ille infelix. Oim̄ namq̄ꝫ tūc non niſi bonorū vera ⁊ pleniſſima felicitas. ⁊ oim̄ nō niſi malorū digna et ſūma infelicitas apparebit. Ca. II

Nunc aūt ⁊ mala equo animo ferre diſcimus q̄ patiunt̄ ⁊ boni: ⁊ bona non magnipendere q̄ adipiſcunt̄ ⁊ mali. Ac ꝑ h̄ etiā in his rebꝰ in quibꝰ nō apparet diuina iuſticia: ſalutaris ē diuina doctrīa. Neſcimus enī quo iudicio dei bonꝰ ille ſit pauper: malus ille ſit diues. iſte gaudeat queꝫ

[Right margin:] generale iō in h̄ ſpecialiter agit de illo iudicio oſtēdēs diem illum indicij venturū eſſe.

[Right margin:] Roma. 9
Roma. ij

I

ꝓ ſuis ꝑditis morib⁹ cruciari debuiſſe me-
rorib⁹ arbitramur: ↄtriſtet̃ ille quē vita lau
dabilis gaudere debuiſſe perſuadet: exeat
de iudicio nō ſolū inult⁹: verū etiā dānat⁹
innocens: aut iniq̃tate iudicis preſſus: aut
falſis obrutus teſtimonijs. Ecōtrario ſcele
ſtus aduerſari⁹ ei⁹ nō ſolū impunitus: veꝝ
etiā vindicatus inſultet: impi⁹ optime va-
leat: pius languore tabeſcat. Latrocinent̃
ſuauiſſimi iuuenes: ꝛ q̃ nec verbo quē̃q̃ le
dere potuerūt: diuerſa morborū atrocita-
te affligant̃: infantes vtiles reb⁹ hūanis im
matura morte rapiãt̃: ꝛ qui vident̃ nec na-
ſci debuiſſe: diutiſſime inſuꝑ viuant: plen⁹
criminib⁹ ſublimet̃ honorib⁹: ꝛ hominē ſi-
ne querela tenebre ignobilitatis abſcōdāt
ꝛ cetera huiuſmodi que q̃s colligit: q̃s enu
merat? Que ſi haberēt in ip̃a velut abſurdi
Ps.j43 tate cōſtantiā: vt in hac vita in q̃ homo (ſic
ſacer pſalmus eloq̃t̃) vanitati ſimilis fact⁹
eſt: ꝛ dies ei⁹ velut vmbra p̄tereūt: non niſi
mali adipiſcerent̃ tranſitoria bona iſta at-
q̃ terrena: nec niſi boni talia paterēt̃ mala
poſſet h̄ referri ad iudiciū iuſtū dei: vel eti-
am benignū: vt q̃ nō erant aſſecuturi bona
eterna q̃ faciūt beatos: his t̄palib⁹ vel deci
perent̃ ꝓ malicia ſua: vel ꝓ dei miſericor-
dia cōſolarent̃ bonis: ꝛ qui nō erāt paſſuri
eterna tormenta: t̄palib⁹ vel ꝓ ſuis quibuſ
cū̃q̃ vl' ꝯtuliſcū̃q̃ peccatis affligerent̃: vl'
ꝓpter implendas virtutes exercerent̃ ma-
lis. Nunc vero qñ nō ſolū in malo ſunt bo
ni: ꝛ in bono mali qđ videt̃ iniuſtū: verum
etiā plerū̃q̃ ꝛ malis mala eueniūt ꝛ bonis
Roma.jj bona ꝓueniūt: magis inſcrutabilia ſūt iu-
dicia dei ꝛ inueſtigabiles vie illius. Quis
ḡ neſciam⁹ quo iudicio de⁹ iſta vel faciat
vel fieri ſinat: apud quē ſūma virt⁹ ē et ſum
ma ſapientia: ſūma q̃ iuſticia: nulla infirmi
tas: nulla temeritas: nulla iniquitas: ſalu-
briter tamē diſcim⁹ nō magnipēdere ſeu bo-
na ſeu mala q̃ videm⁹ eē bonis maliſq̃ cō-
munia: ꝛ illa bona q̃rere q̃ bonoꝝ: atq̃ illa
mala maxie fugere que ꝓpria ſūt maloꝝ.
Cū vero ad illud dei iudiciū venerim⁹ cui⁹
t̄ps iā ꝓprie dicit̃ dies iudicij: ꝛ aliqñ dies
dn̄i nūcupat̃: nō ſolū q̃cū̃q̃ tūc iudicabūt̃
veꝝ etiā q̃cū̃q̃ ab initio iudicata: ꝛ quecū-
q̃ vſq̃ ad illud temp⁹ adhuc iudicāda ſūt
apparebūt eſſe iuſtiſſima. Ubi hoc q̃ꝫ ma-
nifeſtabit̃: q̃ꝫ iuſto iudicio dei fiat: vt nunc
tā multa ac pene oīa iuſta iudicia dei: ſen-
ſus menteſq̃ mortaliū lateant: cuꝫ tñ i hac
re pioꝝ fidē nō lateat iuſtū eſſe quod latet.

Ca. III

Nempe ſalomō ſapiētiſſim⁹
rex iſrael q̃ regnauit in hieruſalē: libꝝ
qui vocat̃ eccleſiaſtes: ꝛ a iudeis quoq̃ ha
bet̃ in ſacrarū canone litterarū: ſic exorſus
eſt. Uanitas vanitatū dixit eccliaſtes: va- Ecc͠s.j
nitas vanitatum: ꝛ omnia vanitas. Que
homini abundantia: ex omni labore ſuo q̃
laborat ſub ſole? Et cum ex hac ſententia
cōnecteret cetera: cōmemorans erūnas er
roreſq̃ vite hui⁹: ꝛ euaneſcētes interea tem
poꝝ lapſus: vbi nihil ſolidū: nihil ſtabile re
tinet̃: in ea reruꝫ vanitate ſub ſole: illud eti
am deplorat quodāmodo ꝙ cū ſit abūdā-
tia ſapiētie ſuper inſipientiā: ſicut ē abūdā
tia lucis ſuꝑ tenebras ſapiētiſq̃ oculi ſint
in capite ipſi⁹ ꝛ ſtultus i tenebris ambulet:
vn⁹ tamen incurſus incurrat omnib⁹ vtiq̃
in hac vita q̃ ſub ſole agit̃: ſignificās vide-
licet ea mala que bonis ꝛ malis videm⁹ eſ-
ſe cōmunia. Dicit etiā illud ꝙ ꝛ boni pati-
ant̃ mala tanq̃ mali ſint: ꝛ mali tanq̃ boni
ſint adipiſcant̃ bona: ita loq̃ns. Eſt inquit Ecc͠s.8
vanitas que facta eſt ſuꝑ terrā: q: ſūt iuſti
ſuper quos venit quaſi factū impiorum: ꝛ
ſunt impij ſuꝑ quos venit ſicut factū iuſto
rū. Dixi qm̄ hoc q̃ꝫ ē vanitas. In hac va
nitate cui ꝯtum ſatis viſū ē: intimādū totū
iſtum librū vir ſapiētiſſim⁹ deputauit: non
vtiq̃ ob aliud: niſi vt eā vitā deſideremus
que vanitatē non habet ſub hoc ſole: ſ; ve-
ritatē ſub illo qui fecit hūc ſolem. In hac ḡ
vanitate: nunquid niſi iuſto dei rectoq̃ iu
dicio ſimilis eidē vanitati fact⁹ vaneſceret
homo. In diebus tamē vanitatis ſue: int̃-
eſt plurimū vtrū reſiſtat an obtemperet veri-
tati: ꝛ vtrū ſit expers vere pietatis an ꝑti-
ceps: nō ꝓpter vite hui⁹ vel bona acquirē
da: vel mala vitanda vaneſcēdo tranſeun
tia: ſed ꝓpter futurū iudiciū ꝑ quod erunt
ꝛ bonis bona ꝛ malis mala: ſine fine man-
ſura. Deniq̃ iſte ſapiēs hunc libꝝ ſic ↄclu
ſit vt diceret. Deum time ꝛ mandata eius Ecc͠s.j2
cuſtodi: hoc eſt omnis homo: quia omne
hoc opus deus adducet in iudiciū in om̄i
deſpecto: ſiue bonuꝫ ſiue malū. Quid bre
ui⁹: verius ſalubrius dici potuit? Deuꝫ in
quit time: ꝛ mandata ei⁹ cuſtodi: q: hoc eſt
omnis homo. Quicū̃q̃ eni eſt hoc: eſt cu-
ſtos vtiq̃ mandatorū dei: quoniā qui hoc
nō eſt: nihil eſt. Non eniꝫ ad veritatis ima
ginē reformat̃: remanens in ſilitudine va-
nitatis. Quia omne hoc opus. id eſt qđ ab
homine fit in hac vita: ſiue bonū ſiue malū
de⁹ adducet in iudiciuꝫ. In om̄i deſpecto

id eſt in omni etiã qui cõtemptibilis hic vi
det:ꝛ ideo nec videt:qm̃ de⁹ ꝛ ipſũ videt:
nec eũ deſpicit:nec eum cũ iudicat pterit.
Ui⁹ itaqꝫ vltimi iudicij dei Ca. IIII
h testimõia de ſcptur. ſanctis q̃ ponere
inſtitui:prius eligẽda ſũt de libris teſtamẽ
ti noui:poſtea de veteris. Quis eni vete-
ra priora ſint tempore: noua tamẽ antepo
nẽda ſunt dignitate:qm̃ illa vetera pconia
ſũt nouoꝝ. Noua igit ponẽda ſũt prius:
que vt firmius probemus:aſſumũt ꝛ vete
ra. In veterib⁹ habent lex ꝛ ꝓphete: in no
uis euãgeliũ ꝛ apoſtolice lr̃e. Ait aũt apo
Roma.3 ſtol⁹. Per legẽ eni cognitio peccati. Nũc
aũt ſine lege iuſticia dei manifeſta ẽ:teſtifi-
cata p legẽ ꝛ ꝓphetas:iuſticia aũt dei p fi-
dem ieſu xp̃i in oẽs q̃ credũt in eũ. Hec au
tẽ iuſticia dei ad nouũ ptinet teſtamẽtuꝫ:ꝛ
teſtimoniũ habet a veterib⁹ libris:h̃ ẽ a le-
ge et ꝓphetis. Prius igit ipſa cauſa ponẽ
da ẽ:ꝛ poſtea teſtes introducẽdi. Hunc et
ipſe ieſus xp̃s ordinẽ ſeruandũ eẽ demon-
Math.13 ſtrãs:ſcriba inquit eruditus in regno dei:ſi
milis ẽ viro patrifamilias pferenti de the-
ſauro ſuo noua ꝛ vetera. Non dixit vetera
ꝛ noua:qđ vtiqꝫ dixiſſet: niſi maluiſſet me
ritoꝝ ordinẽ ſeruare q̃ tempoꝝ. Ca. V
E Rgo ipſe ſaluator cũ obiurgaret ci-
uitates in quib⁹ magnas virtutes fe
cerat neqꝫ crediderãt:ꝛ eis alienigenas ãn
Math.11 teponeret: verũtamẽ inq̃t dico vobis:tyro
ꝛ ſydoni remiſſius erit in die iudicij q̃ vo-
Ibidem. bis. Et paulopoſt alteri ciuitati:Amẽ inq̃t
dico tibi:q: terre ſodomoꝝ remiſſi⁹ erit in
die iudicij q̃ tibi. Hic euidẽtiſſime pdicat
Math.12 diẽ iudicij eſſe venturũ. Et alio loco: viri ni
niuite inq̃t ſurgẽt in iudicio cũ generatiõe
iſta:ꝛ cõdẽnabũt eam:q: penitentiã egerũt
in pdicatione ione. Et ecce pluſq̃ iona h̃.
Ibidem. Regina auſtri ſurget in iudicio cũ genera
tione iſta ꝛ cõdemnabit eã:q: venit a fini-
b⁹ terre audire ſapientiã ſalomonis: et ec-
ce pluſq̃ ſalomõ h̃. Duas hoc loco res di-
ſcimus ꝛ venturũ eſſe iudiciũ ꝛ cũ mortuo
rũ reſurrectione venturũ. De niniuitis.n.
ꝛ regina auſtri qñ h̃ dicebat de mortuis ſi
ne dubio loquebat:q̃s tñ in die iudicij re-
ſurrecturos eſſe pdixit. Nec ideo dixit cõ-
dẽnabũt:q: ꝛ ipſi iudicabũt:ſed q: ex ipſo-
rũ cõpatione iſti merito dãnabant. Rur-
ſus alio loco:cũ de hominũ bonoꝝ ꝛ ma-
loꝝ nũc pmixtione:poſtea ſepatione: que
vtiqꝫ in die iudicij futura ẽ loqueret: adhi
buit ſimilitudineꝫ de tritico ſeminato ꝛ ſup
ſeminatis zizanijs:eãqꝫ ſuis exponẽs diſci
pulis. Qui ſeminat inq̃t bonũ ſemen ẽ fili⁹ Math.13.
hominis:ager aũt ẽ h̃ mũdus:bonuꝫ vero
ſemen hi ſunt filij regni:zizania autẽ hi filij
ſũt nequã. Inimicus aũt qui ſeminauit ea:ẽ
diabolus. Meſſis aũt cõſũmatio ẽ ſeculi:
meſſores vero angeli ſũt. Sicut ergo colli-
gunt zizania ꝛ igni cõburunt. ſic erit in cõ-
ſũmatione ſeculi. Mittet filius homĩs an- Ibidem.
gelos ſuos: ꝛ colligent de regno ſuo om̃ia
ſcãdala:ꝛ eos q̃ faciũt iniquitatẽ: ꝛ mittẽt
eos in caminuꝫ ignis:ibi erit flet⁹ ꝛ ſtridor
dentiũ: Tũc iuſti fulgebũt ſicut ſol in reg- Ibidem.
no patris eoꝝ. Qui habet aures audiẽdi
audiat. Hic quidẽ iudiciũ vel dieꝫ iudicij
nõ nominauit:ſ; multo eũ clari⁹ ipſis rebus
expſſit:ꝛ in fine ſeculi futurũ eſſe predixit.
Itẽ diſcipulis ſuis: Amẽ inq̃t dico vobis Math.19.
q̃ vos qui ſecuti eſtis me: in regeneratiõe
cũ ſederit filius hominis in ſede maieſtat.
ſue:ſedebitis ꝛ vos ſup ſedes duodeci iu-
dicantes duodecim trib⁹ iſrael. Hic diſci
mus cũ ſuis diſcipulis iudicaturuꝫ ieſum.
Unde ꝛ alibi iudeis dixit. Si ego i beelze- Luc.11
bub eijcio demonia: filij veſtri in quo eijci
unt? Ideo ipſi iudices veſtri erũt. Hec qm̃
ſup duodeci ſedes ſeſſuros eẽ ait duodeci
ſolos homines cũ ipſo iudicaturos puta-
re debemus? Duodenario q̃ppe numero:
vniuerſa quedã ſignificata ẽ iudicantium
multitudo ꝓpter duas ptes numeri ſepte-
narij: quo ſignificat plerũqꝫ vniuerſitas.
que due ptes.id ẽ tria ꝛ quattuor:altera p
alterã mltiplicate duodeciꝫ faciũt. Nã q̃t
tuor ter:ꝛ tria q̃ter duodeci ſũt: et ſi q̃ alia
huius duodenarij numeri q̃ ad hoc valeat
ratio repitur. Alioquin quoniã in locuꝫ iu Act.1
de traditoris apoſtolũ mathiã legim⁹ ordi
natuꝫ. Apoſtol⁹ paulus q̃ plus illis omni 1.Cor.15
bus laborauit vbi ad iudicãdũ ſedeat nõ
habebit:qui pfecto cũ alijs ſanctis ad nu
merũ iudicuꝫ ſe ptinere demõſtrat:cũ dic:
Neſcitis q: angelos iudicabim⁹? De ipſis 1.Cor.6
quoqꝫ iudicãdis in hoc numero duodena
rio ſilis cauſa ẽ. Nõ eni q: dictũ: Iudican Math.19
tes duodeci trib⁹ iſrael: trib⁹ leui q̃ ẽt tredeci
ma eſt ab eis iudicãda nõ erit:aut ſolum il
lũ ꝓplm:nõ etiã ceteras gẽtes iudicabunt?
Qđ autẽ ait in regeneratione: pculdubio
mortuoꝝ reſurrectionẽ:noĩe voluit regene
rationis itelligi. Sic eni caro nr̃a regenera
bit p incorruptionẽ: quẽadmodũ ẽ aĩa no
ſtra regenerata p fidẽ. Multa ptereo:q̃ de
vltimo iudicio ita dici vident vt diligẽter

cõſiderata repiãť ambigua. vel magis ad
aliud ptinẽtia: ſiue ſcȝ ad eũ ſaluatoris ad
uentũ q̃ p totũ hoc tps in eccłia ſua venit:
hoc ẽ in mẽbris ſuis: pticulariť atq̧ pau-
latim: qm̃ tota corp⁹ ẽ ei⁹: ſiue ad excidiũ
terrene hieruſalẽ: q: ⁊ de illo cum loquitur
plerumq̧ ſic loquitur tanq̃ de fine ſeculi:
atq̧ de illo die iudicij nouiſſimo ⁊ mag̃ lo
quať: ita vt dinoſci nõ poſſit om̃ino: niſi ea
q̃ apud tres euãgeliſtas: matheũ: marcũ ⁊
lucã: de hac re ſimiliť dicta ſũt inter ſe oĩa
cõferanť. Quedã q̃ppe alter obſcuri⁹ alter
explicat plani⁹: vt ea q̃ ad vnã rẽ ptinẽtia
dicunť: appareat vñ dicanť. Qd̃ facere vt
cũq̧ curaui in q̃dã epła quã reſcripſi ad be
ate memorie viruȝ eſychiũ ſalonitane vrb
epiſcopũ: cui⁹ epłe titulus ẽ de fine ſeculi.
Proinde iã illud hic dicaȝ qd̃ in euãgelio
ſcd̃m matheũ de ſepatione bonoꝝ ⁊ malo-
rũ legiť p iudiciũ p̃ſentiſſimũ atq̧ nouiſſi-
Math.25 mũ xpi. Cuȝ aũt venerit inq̃t filius homis
in maieſtate ſua: ⁊ omnes angeli cum eo:
tũc ſedebit ſup ſedẽ maieſtatis ſue. Et cõgre
gabunť añ cuȝ omnes gẽtes: ⁊ ſepabit eos
abinuicẽ: ſicut paſtor ſegregat oues ab he
dis. Et ſtatuet oues q̃dẽ a dextris ſuis: he
Ibidem. dos aũt a ſiniſtris. Tũc dicet rex his qui a
dextris ei⁹ erũt. Venite bñdicti patris mei
poſſidete paratũ vobis regnũ a cõſtitutõe
mundi. Eſuriui eñi: ⁊ dediſtis mihi mãdu
care. Sitiui: ⁊ dediſtis mihi bibere. Hoſ-
pes eram: ⁊ collegiſtis me. Nudus: ⁊ coo-
peruiſtis me. Infirm⁹: et viſitaſtis me. In
Ibidem. carcere eraȝ: ⁊ veniſtis ad me. Tunc reſpõ
debũt ei iuſti dicentes. Domine: quando
vidimus te eſuriẽtẽ ⁊ pauim⁹: Sitientẽ: et
dedim⁹ tibi potũ: Quãdo aũt te vidimus
hoſpitẽ: ⁊ colligim⁹ te: Aut nudũ: ⁊ coopui
mus te: Aut qñ te vidimus infirmũ: aut in
carcere: ⁊ venim⁹ ad te: Et reſpondẽs rex
dicet illis. Amẽ dico vobis: q̃diu vni feci
Ibidem. ſtis de his fratrib⁹ meis minimis: mihi fe-
ciſtis. Tunc dicet ⁊ his qui a ſiniſtris eius
erũt. Diſcedite a me maledicti in ignẽ eter
nũ: q̃ paratus ẽ diabolo ⁊ angelis ei⁹. De-
inde ſimiliter etiã his enumerat: qd̃ illa nõ
fecerint q̃ dextros feciſſe mẽorait: Similiťq̧
interrogãtib⁹ qñ eũ viderint in horũ indi-
gẽtia ꝯſtitutũ: ⁊ qd̃ minimis ſuis nõ factũ
ẽ: ſibi factũ nõ fuiſſe reſpõdet: Sermonẽq̧
cõcludẽs: ⁊ hi inq̃t i ſuppliciũ eternũ ibũt
iuſti aũt in vitã eternã. Joãnes vero euã-
geliſta aptiſſime narrat eũ in reſurrectione
mortuorũ futurũ p̃dixiſſe iudiciũ. Cũ eniȝ

dixiſſet: neq̧ eniȝ pater iudicat quẽq̧ ſ; iu- Joh.5
dicium omne dedit filio: vt omnes hono-
rificent filium: ſicut honorificant patrem: q̃
non honorificat filium nõ honorificat pa-
trẽ q̃ miſit illũ: protin⁹ addidit. Amẽ amen Ibidem.
dico vobis q: qui verbũ meũ audit ⁊ cre-
dit ei q̃ me miſit: hȝ vitã eternã: ⁊ in iudiciũ
nõ veniet: ſed tranſiet a morte i vitã. Ecce
hic dixit etiã fideles ſuos i iudiciũ nõ veni
re. Quõ ergo p iudiciũ ſepabũť a malis: ⁊
ad eius dextrã ſtabũt: niſi q: hoc loco iudi
ciũ ꝓ dãnatione poſuit: In tale quippe iu-
diciuȝ nõ venient: qui audiũt verbũ ei⁹: et
credunt ei q̃ miſit illũ. Ca. VI

Deinde adiungit ⁊ dicit. Amen amen Joh.5
dico vobis: q: venit hora: ⁊ nunc eſt
qñ mortui audient vocẽ filij dei: ⁊ q̃ audie
rint viuent. Sicut eñi pater habet vitã in
ſemetipſo: ſic dedit ⁊ filio habere vitã in ſe
metipſo. Nõdum de ſcdã reſurrectione id
eſt corporũ loquiť q̃ in fine futura ẽ: ſed de
prima q̃ nũc ẽ. Hãc quippe vt diſtingueret
ait. Venit hora et nunc ẽ. Nõ aũt iſta cor- Ibidem.
porũ: ſed animarũ ẽ. Habent eñi et anime
mortẽ ſuã in ipietate atq̧ peccatis. Scd̃m
quã mortẽ mortui ſũt: de quib⁹ idẽ domin⁹
ait. Sine mortuos ſepelire mortuos ſuos: Math.8
vt ſcȝ in aĩa mortui: in corpe mortuos ſepe
lirent. Propter iſtos ergo impietate ⁊ ini-
q̃tate in anima mortuos: venit inquit ho- Joh.5
ra ⁊ nũc eſt quando mortui audient voceȝ
filij dei: ⁊ q̃ audierint viuent. Qui audie-
rint dixit: qui obedierint: qui crediderint ⁊
vſq̧ in finẽ pſeuerauerint. Nec fecit h̃ vllã
differentiã bonorũ ⁊ malorũ. Omnib⁹ eñi
bonũ eſt audire vocẽ ei⁹: et viuere ad vitã
pietatis ex impietatis morte tranſeundo.
De qua morte ait apłs paulus: Ergo oẽs 2.Cor.5
mortui ſũt: et ꝓ omnib⁹ mortuus ẽ vn⁹: vt
q̃ viuũt iam nõ ſibi viuãt: ſed ei qui ꝓ ipis
mortuus ẽ ⁊ reſurrexit. Omnes itaq̧ mor-
tui ſunt in peccatis: nemine ꝓrſus excep-
to: ſiue originalib⁹ ſiue etiã volũtate addi-
tis: vel ignorãdo vel ſciendo nec faciendo
qd̃ iuſtũ ẽ: et ꝓ oib⁹ viuis mortuis: viuus
mortuus ẽ vn⁹. id ẽ nullũ habẽs oĩno pec-
catũ: vt q̃ p remiſſionẽ peccatorũ viuũt: iã
nõ ſibi viuãt: ſ; ei q̃ ꝓ omnib⁹ mortu⁹ ẽ ꝓpť
peccata noſtra: et reſurrexit ꝓpter iuſtifica
tionẽ noſtrã: vt credentes in eũ q̃ iuſtificat Roma.4
impiũ: ex pietate iuſtificati: tanq̃ ex morte
viuificati ad primã reſurrectionẽ q̃ nunc ẽ
animarũ ptinere poſſumus. Ad hanc eniȝ
primã nõ pertinẽt niſi qui beati erũt in eter

nū: ad ſecūdā vero de qua mox locuturꝰ
ē: ⁊ beatos ꝑtinere docebit ⁊ miſeros. Iſta
ē miſericordię: illa iudicij. Propter qꝺ̄ in
Pſ.100 pſalmo ſcꝑtū ē: Miſericordiā ⁊ iudiciū cā
tabo tibi dn̄e. De q̄ iudicio ↄſeq̄nter adiū
Ioh.5 xit atqꝫ ait. Et ꝑtātem dedit ei iudiciū fa-
cere: qꝛ filiꝰ hoīs ē. Hic oſtēdit ꝙ in ea car
ne veniet iudicaturꝰ in q̄ venerat iudican-
Ibidem. dus. Ad h̄ eni ait: qm̄ filiꝰ hoīs ē. Ac dein
Ibidem. de ſubiungens vnde agimus: Nolite inq̄t
mirari hoc quod dixi: quia veniet hora ī q̄
oēs qui in monumentis ſunt: audiēt vocē
filij dei: ⁊ procedēt qui bona fecerunt in re
ſurrectionē vitę: qui vero mala egerūt in re
ſurrectionē iudicij. Hoc ē illud iudiciū qꝺ̄
pauloan̄ ſicut nūc ꝓ dānatione poſuerat
Ibidem. dicēs: q̄ verbū meū audit ⁊ credit ei q̄ miſit
me hꝫ vitā ęternā: ⁊ in iudiciū nō veniet: ſ
tranſiet a morte in vitam: id eſt pertinēdo
ad primam reſurrectionem qua nūc tranſi
tur a morte animarū ad vitam virtutuꝫ: in
Ibidem. dānationē n̄ veniet: quā ſignificauit appella
tōe iudicij: ſicut etiā in h̄ loco vbi ait. Qui
v̄o mala egerīt i reſurrectōnē iudicij. i. dāna
tionis. Reſurgat ergo in prima: q̄ nō vult
Ibidem. i ſcđa reſurrectiōe dānari. Venit ḡ hora ⁊
nūc ē: qn̄ mortui audiēt vocē filij dei: ⁊ qui
audierit viuēt: id ē i dānationē nō veniēt:
q̄ ſcđa mors dicit: in quā ſcđaꝫ mortē poſt
ſcđam q̄ corpoꝝ futura ē reſurrectionē pci
pitabunt q̄ in prima q̄ animaꝝ eſt nō reſur
gūt. Veniet eni hora vbi nō ait ⁊ nūc ē: qꝛ
in fine ſeculi erit: h̄ ē in vltimo ⁊ maximo iu
dicio dei qn̄ oēs q̄ i monumētꝭ ſūt audiēt
vocē eiꝰ ⁊ ꝓcedēt. Nō dixit quēadmoduꝫ
in prima: ⁊ q̄ audierint viuēt: nō eni oēs vi
uent: ea ſcꝫ vita q̄ qm̄ beata ē: ſola vita di-
cēda ē. Nā vtiqꝫ nō ſine q̄licūqꝫ vita poſ-
ſent audire ⁊ de monumētis reſurgēte car-
ne ꝓcedere. Quare aūt nō oēs viuēt: in eo
Ibidem. qꝺ̄ ſequit docet. Qui bona inq̄t fecerūt in
reſurrectionē vitę: q̄ v̄o mala egerīt in reſur
rectionē iudicij. Hi ſūt q̄ nō viuēt: qꝛ ſcđa
morte moriēt. Mala q̄ppe egerūt: qm̄ ma
le vixerūt: male aūt vixerūt: qꝛ in prima q̄
nūc ē aīaꝝ reſurrectione nō reuixerūt: aut
in eo ꝙ reuixerāt nō in finē vſqꝫ manſerūt.
Sic ergo duę ſūt regenerationes: de q̄bus
iā ſup̄ locutꝰ ſū: vna q̄ ſcđm fidē ē q̄ nūc fit
ꝑ baptiſmū: alia ſcđm carnē q̄ fiet in eiꝰ in-
corruptione atqꝫ īmortalitate ꝑ iudicium
magnū atqꝫ nouiſſimū: ita ſūt ⁊ reſurrectio
nes duę: vna prima q̄ nūc ē ⁊ aīarū ē: q̄ ve
nire nō ꝑmittit in mortē ſcđaꝫ: alia ſcđa q̄
nūc nō ē ſ̄ i ſęculi fine futura ē: nec aīarū ſ̄
corporū ē: q̄ ꝑ vltimū iudiciū alios mittet
in ſcđam mortē: alios in eā vitā q̄ nō habꝫ
mortē. Ca. VII

De his duabꝰ reſurrectionibꝰ idē ioā
nes euangeliſta in eo libro q̄ dicit apoca-
lypſis eo mō locutꝰ ē: vt earū prima a q̄buſ
dā noſtrꝭ nō intellecta: etiā in q̄ſdā redicu-
las fabulas verteret. Ait q̄ppe in libro me
morato ioannes aplus. Et vidi angelū de- Apoc.20
ſcendentē de cęlo habentē clauē abyſſi: et
catenā in manu ſua: ⁊ tenuit draconeꝫ illū
ſerpentē antiquū q̄ cognominatꝰ ē diabolꝰ
⁊ ſathanas: ⁊ alligauit illū mille ānis: ⁊ mi
ſit illū in abyſſū ⁊ clauſit: ⁊ ſignauit ſuꝑ eū
vt nō ſeduceret iā gētes: donec finiant mil
le anni: poſt hęc oportet eū ſolui breui tꝑe
Et vidi ſedes ⁊ ſedētes ſuꝑ eas: ⁊ iudiciū Ibidem.
datū ē illis: et aīas occiſoꝝ ꝓpter teſtimo-
niū ieſu: et ꝓpter verbū dei. Et ſi q̄ n̄ ado-
rauerūt beſtiā nec imaginē eiꝰ: nec accepe
runt inſcriptionē in frōte aut in manu ſua
et regnauerūt cū ieſu mille annis: reliq̄ eo-
rum nō vixerunt donec finiant mille anni.
Hęc reſurrectio prima ē. Beatꝰ ⁊ ſanctꝰ ē Ibidem.
q̄ habet in hac prima reſurrectione ꝑtem.
In iſtis ſcđa mors nō habet poteſtatē: ſed
erunt ſacerdotes dei ⁊ xp̄i: et regnabūt cuꝫ
eo mille ānis. Qui ꝓpter hęc huiꝰ libri ver
ba primā reſurrectionē futurā ſuſpicati ſūt
corporalē: inter cetera maxime numero an
noꝝ mille ꝑmoti ſunt tanq̄ꝫ oporteret i ſan
ctis eōmodo velut tanti tꝑis fieri ſabba-
tiſmum: vacationē ſcꝫ ſanctā poſt labores
annorū ſex miliū: ex quo creatꝰ eſt homo: ⁊
magni illius peccati merito in huiꝰ morta-
litatꝭ erūnas d̄ paradiſi fęlicitate dimiſſus
ē: vt qm̄ ſcꝑtū ē: vnꝰ dies apud dn̄m ſicut 2. Petri.3
mille āni: et mille āni ſicut dies vnꝰ: ſex an
norū milibꝰ tanq̄ꝫ ſex diebꝰ impletis: ſequa
tur velut ſabbati ſeptimꝰ in annis mille po
ſtremis: ad hoc ſcꝫ ſabbatū celebrandum
reſurgentibꝰ ſanctis. Quę opinio eſſet vt-
cunqꝫ tolerabilis: ſi aliq̄ delitię ſpiritales i
illo ſabbato affuture ſanctiſ ꝑ dn̄i pręſenti
am crederēt. Nam etiaꝫ nos hoc opinati
fuimꝰ aliquādo. Sꝫ cū eos q̄ tūc reſurrexe
rint dicāt imoderatiſſimis carnalibꝰ epuliſ
vacaturos: in quibꝰ cibus ſit tantꝰ ac potꝰ
vt nō ſolū nullā modeſtiā teneāt ſ̄ moduꝫ
q̄ꝫ ipſiꝰ incredulitas excedāt: nullo mō iſta
ꝑ̄t niſi a carnalibꝰ credi. Hi āt q̄ ſpiritaleſ
ſunt iſtos iſta credētes chiliaſtes appellāt
gręco vocabulo: qꝺ̄ verbuꝫ e verbo expri-

mẽtes nos poſſum⁹ miliarios nũcupare.
Eos aũt longũ ẽ refellere ad ſingula: ſ; po
tius queadmodũ ſcriptura hęc accipiẽda
ſit: iã debem⁹ oñdere. Ait ipẽ dñs nr̃ ihs
Math.12 xp̃s. Nemo pt introire ĩ domũ fortis: ⁊ va
ſa eius eripe niſi prius alligauerit fortem.
diabolũ volẽs intelligi fortẽ: qꝛ ipẽ genus
hũanũ potuit tenere captiuũ: vaſa vero ei
us q̃ fuerat erepturꝰ: fideles ſuos futuros:
q̃s ille ĩ diuerſis peccatis atq; impietatib⁹
poſſidebat. Ut ergo alligaret̃ h̃ fortis: ꝓp/
terea vidit iſte aplũs in apocalypſi ange/
Apoc.20 lũ deſcẽdẽtẽ de cęlo: habẽtẽ clauẽ abyſſi:
Ibidem. ⁊ catenã in manu ſua. Et tenuit inq̃t draco
nẽ illũ ſerpentẽ antiquũ q̃ cognoiat⁹ ẽ di
abolus ⁊ ſathanas: ⁊ alligauit eũ mille an/
nis: h̃ ẽ ei⁹ ptãtẽ ab eis ſeducẽdis ac poſſi
dendis q̃ fuerãt liberãdi cohibuit atq; fre/
nauit. Mille aũt anni: duobuſ modis pñt
q̃tũ mihi occurrit intelligi: aut qꝛ ĩ vltimis
annis mille iſta res agit̃: id ẽ ſexto annorũ
miliario tanq; ſexto die: cui⁹ nũc ſpacia po
ſteriora voluunt̃: ſecuturo deinde ſabbato
qd̃ nõ habet veſpaꝫ: requiẽ ſcꝫ ſanctorũ q̃
nõ habet finẽ: vt hui⁹ miliarij tanq; dei no
uiſſimã partẽ q̃ remanebit vſq; ad terminũ
ſeculi: mille annos appellauerit: eo loquẽ/
di mõ q̃ ps ſignificat̃ a toto: aut certe mille
annos ꝓ annis oĩb⁹ hui⁹ ſeculi poſuit: vt
pfecto numero notaret̃ ipa tpiſ plenitudo.
Millenari⁹ eñi numerus denarij numeri q̃
dratũ ſolidũ reddit. Decẽ q̃ppe decies du
cta: fiũt centuꝫ: que iã figura q̃drata: ſ; pla
na ẽ. Ut aũt in altitudine ſurgat ⁊ ſolida fi
at: ruſ⁹ cẽtũ decies m̃tiplicat̃ ⁊ mille fiũt.
Porro ſi cẽtuꝫ ipa aliq̃ mõ ꝓ vniuerſitate
aliqñ ponant̃: q̃le illud ẽ qd̃ dñs oĩa ſua di
mittenti ⁊ eũ ſequẽti ꝓmiſit dicẽs: accipiet
in h̃ ſeculo cẽtuplũ: qd̃ exponens q̃dãmõ
2.Cori.6 aplũs ait: q̃ſi nihil habẽtes: ⁊ oĩa poſſidẽ/
tes: qꝛ ⁊ añ iã dictũ ẽ: fidelis hoĩs tot⁹ mũ
dus diuitiarũ ẽ: q̃to magis mille ꝓ vniuer
ſitate ponunt̃: vbi ẽ ſoliditas ipſi⁹ denarię
q̃draturę. Unñ nec illud meli⁹ itelligit̃: qd̃ ĩ
Ps.104 pſalmo legit̃. Memor fuit ĩ ſeculũ teſtamẽ
ti ſui: verbi qd̃ mandauit in mille generati/
Apoc.20 ones: id ẽ in oẽs. Et miſit illũ inq̃t in abyſ/
ſum: vtiq; diabolũ miſit in abyſſuꝫ. Quo
noĩe ſignificata ẽ multitudo innumerabiliſ
impiorꝫ q̃rũ in malignitate aduerſus eccle
ſiã dei multa ꝓfunda ſũt corda: non qꝛ ibi
diabolus añ nõ erat: ſ; ideo dicit̃ illuc miſ/
ſus: qꝛ excluſus a credẽtib⁹ plus cepit im/
pios poſſidere. Plus nãq; poſſidet̃ a dia/

bolo q̃ nõ ſolũ alienat⁹ eſt a deo: verũ etiã Ibidem.
gratis odit ſeruiẽtes deo. Et clauſit inq̃t: ⁊
ſignauit ſup eũ: vt iã nõ ſeduceret gentes:
donec finiant̃ mille anni. Clauſit ſup eũ di
ctũ ẽ: interdixit ei ne poſſit exire: id ẽ vetitũ
trãſgredi. Signauit aũt qd̃ addidit ſignifi
caſſe mihi videt̃: qd̃ occultũ eſſe voluit qui
ptineãt ad ptẽ diaboli: ⁊ q̃ ñ ptineãt. Hoc
q̃ppe in ſeculo iſto ꝓrſus latet: qꝛ ⁊ q̃ videt̃
ſtare vtrũ ſit caſur⁹: ⁊ q̃ videt̃ iacere vtrũ ſit
ſurrectur⁹ incertũ ẽ. Ab eis aũt gentib⁹ ſe/
ducẽdis hui⁹ interdicti vinculo ⁊ clauſtro
diabol⁹ ꝓhibet̃ atq; cohibet̃: q̃s ptinẽtes
ad xp̃m ſeducebat antea: vel tenebat. Haſ Ephe.1
eñi de⁹ elegit añ mũdi cõſtitutionẽ: eruere Colo.1
de ptãte tenebraꝝ ⁊ trãſferre in regnuꝫ filij
claritatis ſuę: ſicut aplũs ait. Nã ſeducere
illũ gẽtes etiã nũc: ⁊ ſecũ trahere in ęternã
penã: ſ; nõ pdeſtinatas in ęternã vitã q̃s fi/
delis ignorat? Nec moueat qd̃ ſępe diabo
lus ſeducit etiã illos: qui iam regenerati in
xp̃o: vias ingrediũt̃ dei. Nouit eniꝫ dñs q̃ 2.Thi.2
ſũt eius: ex his in ęternã dãnationẽ nemi/
nẽ ille ſeducit. Sic enim nouit eos dñs: vt
de⁹: quẽ nihil latet etiã futuroꝝ: nõ vt hõ q̃
hoĩem ad pñs videt: ſ; tñ videt cui⁹ cor nõ
videt: q̃lis aũt poſtea ſit futur⁹: nec ſeipſuꝫ
videt. Ad h̃ ergo ligat⁹ ẽ diabol⁹ ⁊ incluſ⁹
in abyſſo: vt iã nõ ſeducat gẽtes: ex q̃b⁹ cõ
ſtat eccleſia q̃s antea ſeductos tenebat an
teq; eſſet eccl̃ia. Nec eñi dictũ ẽ: vt ñ ſedu/ Apoc.20
ceret aliquẽ: ſ; vt nõ ſeduceret inq̃t iã gẽtes
in q̃b⁹ eccleſiã ꝓculdubio voluit intelligi.
Donec finiãt̃ mille anni: id ẽ aut qd̃ rema Ibidem.
net de ſexto die q̃ cõſtat ex mille annis: aut
oẽs anni q̃b⁹ deinceps h̃ ſeculũ pagenduꝫ
ẽ. Nec ſic accipiendũ ẽ qd̃ ait: vt nõ ſedu/ Ibidem.
ceret gẽtes donec finiant̃ mille anni: q̃ſi po
ſtea ſeductur⁹ ſit eas dũtaxat gentes ex q̃/
bus pdeſtinata cõſtat eccleſia: a q̃b⁹ ſedu/
cendis illo ẽ vinculo clauſtroq; ꝓhibitus.
Sꝫ aut illa locutiõe dictũ ẽ q̃ in ſcptur̃ ali/
quotiẽs inuenit̃: q̃lis ẽ in pſalmo: ſicut ocu Ps.122
li nr̃i ad dñm deũ nr̃m donec miſereat̃ nr̃i
Neq; eñi cũ miſert⁹ fuerit: nõ erũt oculi ſer
uoꝝ ei⁹ ad dñm deũ ſuũ. Aut certe iſte eſt
ordo verboꝝ. Et clauſit ⁊ ſignauit ſup euꝫ Apoc.20
donec finiãt̃ mille anni. Qd̃ vero interpo
ſuit vt nõ ſeduceret iã gẽtes: ita ſe habꝫ: vt
ab hui⁹ ordinis cõnexione ſit liberũ: ⁊ ſeor
ſũ intelligendũ velut ſi poſt adderet̃: vt ſic
ſe haberet tota ſñia. Et clauſit ⁊ ſignauit
ſup eũ donec finiant̃ mille anni vt nõ ſedu
ceret iã gẽtes: id ẽ ideo clauſit donec finiãt̃

mille anni: vt iam nõ ſeduceret gentes.
Apoc. 20 POſt h̄ inq̈t oportet eũ ſolui Ca. VIII
breui tp̄e. Si h̄ ē diabolo ligari ⁊ in-
cludi: eccleſiã ñ poſſe ſeducere: h̄ ğ erit ſo
lutio eiuſ vt poſſit. Abſit. Nũq̄ȝ eni ab illo
eccl̄ia ſeducet̄ p̄deſtinata ⁊ electa añ mũdi
2. Thi. 2 cõſtitutionē: de q̄ dictuȝ ē: nouit dñs q̄ ſũt
ei⁹: ⁊ tñ h̄ erit eccl̄ia illo tp̄e etiã q̄ ſolued⁹ ē
diabol⁹: ſic ex q̄ ē inſtituta h̄ fuit ⁊ erat om
ni tp̄e: in ſuis vtiq̄ȝ q̄ ſuccedũt naſcẽdo mo
Apoc. 20 rientib⁹. Nã paulopoſt dic: q̄ ſolut⁹ diabol⁹
ſeducet has gẽtes toto orbe terraꝝ: ac tra
het in bellũ aduerſus eã: quorũ hoſtiũ nu-
Ibidem mer⁹ erit vt arena maris. Et aſcẽderũt in-
q̄t ſup terrę latitudinē: ⁊ cinxerũt caſtra ſã-
ctoꝝ: ⁊ dilectã ciuitatē: ⁊ deſcẽdit ignis de
cęlo a deo ⁊ comedit eos: ⁊ diabol⁹ q̄ ſedu
cebat eos miſſ⁹ ē in ſtagnũ ignis ⁊ ſulphu
ris vbi ē ⁊ beſtia ⁊ pſeudo ꝓphete: ⁊ crucia
bunt̄ die ac nocte in ſęcula ſęculorũ. Sȝ h̄
iã ad iudiciũ nouiſſimũ ꝑtinet qd̄ nũc ꝓpt̄
ea cõmemorãdũ putaui ne q̄s exiſtimet co
ipo tp̄e quo q̄ ſoluet̄ diabol⁹ in hac terra ec
cleſiã nõ futurã: illo h̄ eã vel nõ inueniẽte cũ
fuerit ſolut⁹: vel abſumẽte: cũ fuerit pſecu-
tus. Nõ itaq̄ȝ p totũ h̄ tp̄s qd̄ liber iſte cõ-
plectit̄ a p̄mo ſcȝ aduẽtu xp̄i vſq̄ȝ in ſęcu-
li finē q̄ erit ſcd̄s ei⁹ aduẽtus: ita diabolus
alligat̄: vt ei⁹ h̄ ipſa ſit alligatio: p h̄ interual
lũ qd̄ mille annoꝝ numero appellat nõ ſe-
ducere eccleſiã: qñ q̄dē illã nec ſolut⁹ vtiq̄ȝ
ſeductur⁹ ē. Nã ꝑfecto ſi ei⁹ alligatio ē nõ
poſſe ſeducere ſiue nõ ꝑmitti: q̄d erit ſolui:
niſi poſſe ſeducere ſiue ꝑmitti. Qd̄ abſit vt
fiat. Sȝ alligatio diaboli ē nõ ꝑmitti exer-
cere totã tẽptationē quã põt vel vi vel do-
lo ad ſeducẽdos hoies in ꝑteȝ ſuã cogẽdo
violẽter: fraudulẽterve fallẽdo. Qd̄ ſi per-
mitteret̄ in tam lõgo tp̄e: ⁊ tãta infirmitate
multorũ: plurimos tales q̄les de⁹ id ꝑpeti
nõ vult: ⁊ fideles deijceret ⁊ ne crederẽt im
pediret. Qd̄ ne faceret: alligat⁹ ē. Tũc aũt
ſoluet̄: qñ ⁊ breue tp̄s erit. Nã trib⁹ annis
⁊ ſex mẽſib⁹ legit̄ totis ſuis ſuorũq̄ȝ virib⁹
ſęuitur⁹: ⁊ tales erũt cũ q̄b⁹ ei belligerãdũ
ē: vt vinci tãto ei⁹ ipetu inſidijſq̄ȝ ñ poſſint
Si aũt nũq̄ȝ ſolueret̄ minuſ appareret eius
maligna potẽtia: min⁹ ſanctę ciuitat̄ fideliſ
ſima patiẽtia ꝓbaret̄: min⁹ deniq̄ȝ ꝑſpice-
retur: q̄ȝ magno eius malo tam bene fuerit
vſus oĩpotens deus qui eum nec omni-
no abſtulit a temptatione ſanctoruȝ: q̄ȝuis
ab eoꝝ interiorib⁹ hoib⁹ vbi in deũ credit̄:
foras miſſũ: vt forinſec⁹ ei⁹ oppugnatiõe ꝓ
ficerẽt ⁊ in eis q̄ ſũt ex ꝑte ipſi⁹ alligauit: ne
q̄ȝtã poſſet effundẽdo ⁊ exercẽdo maliciaȝ
innumerabiles infirmos: ex q̄b⁹ eccleſiam
multiplicari ⁊ impleri oportebat: alios cre
dituros: alios iam credẽtes a fide pietatis
hos deterreret: hos frãgeret. Et ſoluet̄ i
fine: vt q̄ȝ fortē aduerſariũ dei ciuitas ſupa
uerit: cũ ingẽti gloria ſui redẽptoris: adiu-
toris liberatoris aſpiciat. In eoꝝ ſane qui
tũc futuri ſũt ſanctoꝝ atq̄ȝ fideliũ cõpara-
tione q̄d ſum⁹ nos? Qñ q̄dē ad illos ꝓbã-
dos tant⁹ ſoluet̄ inimic⁹: cũ q̄ nos ligato tã-
tis ꝑiculis dimicam⁹: q̄ȝuis ⁊ h̄ tp̄is inter-
uallo: q̄ſdã milites xp̄i tã prudẽtes ⁊ forteſ
fuiſſe atq̄ȝ eſſe nõ dubiũ ē: vt etiam ſi tũc in
iſta mortalitate viuerẽt: qñ ille ſoluet̄: oẽs
inſidias ei⁹ atq̄ȝ impet⁹ ⁊ cauerẽt prũdẽtiſ-
ſime ⁊ patientiſſime ſuſtinerẽt. Hęc aũt al-
ligatio diaboli nõ ſolũ facta ē ex q̄ cepit ec
cleſia p̄ter iudęã terrã in nationeſ alias: ali
aſq̄ȝ dilatari: ſ ēt nũc fit ⁊ fiet vſq̄ȝ ad t̄minũ
ſęculi q̄ ſoluẽdus ē: q̄ ⁊ nũc hoies ab infi-
delitate in q̄ ipſe eos poſſidebat cõuertunt̄
ad fidē: ⁊ vſq̄ȝ in illũ finē ſine dubio cõuer
tent̄. Et vtiq̄ȝ vnicuiq̄ȝ fideliũ iſte fortĭ tũc
alligat̄: qñ ab illo tanq̄ȝ vas ei⁹ eripit̄: ⁊ ab
yſſus vbi incluſus ē nõ in eis cõſũpta ē qñ
ſũt mortui: q̄ tũc erãt qñ eſſe cepit incluſus
ſ ſucceſſerũt eis alij naſcẽdo atq̄ȝ ſuccedũt
donec finiat̄ h̄ ſęculũ q̄ oderint xp̄ianos: i
quoꝝ q̄tidie velut in abyſſo cęcis ⁊ ꝓfun-
dis cordib⁹ includat̄. Utrũ aũt etiã illis vl
timis trib⁹ annis ⁊ mẽſib⁹ ſex: qñ ſolut⁹ to
tis virib⁹ ſęuiturus ē aliq̄s in q̄ non fuerat ſit
acceſſur⁹ ad fidē nõnulla q̄ſtio ē. Quõ eni
ſtabit qd̄ dictuȝ ē: q̄s intrat in domũ fortis Math. 12
vt vaſa ei⁹ eripiat niſi pri⁹ alligauerit fortē
ſi etiã ſoluto eripiunt̄: Ac p h̄ cogere vide-
tur iſta ſentẽtia vt credam⁹ illo licet exiguo
tp̄e neminē acceſſurũ eē populo xp̄iano: ſ
cũ eis q̄ iã xp̄iani repti fuerint diabolũ pu-
gnaturũ: ex quib⁹ etiã ſi aliq̄ victi ſecuti eũ
fuerint: nõ eos ad p̄deſtinatũ filioꝝ dei nu
merũ ꝑtinere. Neq̄ȝ eni fruſtra idē ioañes
ap̄lus q̄ ⁊ hãc apocalypſim ſcripſit: i ep̄la
ſua de q̄buſdã dixit. Ex nobis exierũt: ſ ñ i. Ioh. 2
erãt ex nobis. Nã ſi fuiſſent ex nobis ꝑmã
ſiſſent vtiq̄ȝ nobiſcũ. Sȝ q̄d fiet de puulis?
Nimiũ q̄ppe incredibile ē: nullos iã natos
⁊ ñdũ baptizatos: p̄occupari xp̄ianoꝝ fili
os illo tp̄e infantes: nullos etiã ipſis naſci
iã dieb⁹: aut ſi erũt nõ eos a parentib⁹ ſuis
vſq̄ȝ ad lauacrũ regenerationis mõ q̄cũq̄ȝ
ꝑduci. Qd̄ ſi fiet: quo pacto ſoluto iã dia-

bolo vaſa iſta eripient in cuiꝰ domū nemo in
trat vt vaſa eiꝰ eripiat niſi ṗus alligauerit euʒ
Immo vero id potiꝰ eſſe credēdū: nec qui ca
dāt de ecctia nec q̄ accedāt ad eccleſiā illo tē
poꝛe defuturos: ſʒ ꝑfecto tam foꝛtes erunt
ꝛ parentes ꝓ baptizādis puulis ſuis: ꝛ hi q̄ tūc
pꝛimitus credituri ſūt: vt illū foꝛtē vincāt etiā
nō ligatū: id ē homībꝰ qualibʒ antea nūq̄ꝫ vl'
artibꝰ inſidiantē vel vrgentē viribꝰ: ꝛ vigilan
ter intelligant: ꝛ tolerāter ferāt: ac ſi illi etiā n̄
ligato eripiant. Nec ideo falſa erit euāgelica
Math.12 illa ſentētia: q̄s intrat in domū foꝛtis vt vaſa
eiꝰ eripiat niſi priꝰ alligauerit foꝛtē. Scđm .n.
ſentētię eiꝰ veritatē: oꝛdo iſte ſeruatꝰ ē: vt pꝛiꝰ
alligaret foꝛtis: ereptiſq̄ꝫ vaſis eiꝰ lōge lateq̄ꝫ
in oīmbꝰ gentibꝰ ex firmis ꝛ infirmis ita mul
tiplicaret eccleſia: vt ex ipa rerū diuinitꝰ p̄di
ctarū ꝛ impletarū robuſtiſſima fide etiā ſolu
Math.24 to vaſa poſſet auferre. Sicut enī fatēdū ē mul
toꝛū refrigeſcere caritatē cū abundat iniq̄tas
etiā inuſitatis maximiſq̄ꝫ ꝑſecutiōibꝰ atq̄ꝫ fal
lacijs diaboli iā ſoluti eos q̄ in libro vitę ſcꝑ
ti nō ſūt eſſe multos ceſſuros: hinc cogitāduʒ
ē nō ſolū q̄s bonos fideles illud tp̄s inueniet
ſʒ nōnullos etiā q̄ foris adhuc erūt adiuuante
dei gratia ꝑ cōſiderationē ſcripturarū: in q̄bꝰ
ꝛ alia ꝛ finis ipe p̄nunciatꝰ ē: queʒ venire iam
ſentiūt: ad credendū qđ nō credebāt futuros
eſſe firmioꝛes: ꝛ ad vincēdū etiā nō ligatū dia
bolū foꝛtioꝛes. Qđ ſi ita erūt ꝓpterea p̄ceſſiſ
ſe credēda ē eiꝰ alligatio: vt ꝛ ligati ꝛ ſoluti ex
Math.12 poliatio ſequeret: q̄m de hac re dictū ē: q̄s in
trabit in domum foꝛtis vt vaſa eiꝰ eripiat niſi
ṗus alligauerit foꝛtē. Ca. IX

Interea dū mille annis ligatꝰ ē diabolꝰ:
ſancti dei regnāt cū xp̄o etiā ipſiꝰ mille
annis eiſdē ſine dubio: ꝛ eodē mō intelligen
dis: id ē iſto iā tp̄e pꝛioꝛis eiꝰ aduentꝰ. Exce
pto q̄ppe illo regno de q̄ i fine dicturꝰ ē: venite
Math.25 bn̄dicti p̄ris mei poſſidete paratū vob̄ regnū.
Niſi enī alio aliq̄ mō lōge q̄dē impari iā nūc
regnarēt cū illo ſancti eiꝰ q̄bꝰ ait: ecce ego vo
biſcū ſū vſq̄ꝫ in cōſūmationē ſeculi: ꝓfecto n̄
etiā nūc diceret eccleſia regnū eiꝰ regnū ve cę
Math.13 loꝛū. Nā vtiq̄ꝫ iſto tp̄e in regno dei erudit ſcri
ba ille q̄ ꝓfert de theſauro ſuo noua ꝛ vetera
de q̄ ſupꝛa locuti ſumꝰ. Et de ecctia collectu
ri ſunt zizania meſſoꝛes illi q̄ ꝑmiſit cū tritico
ſimul creſcere vſq̄ꝫ ad meſſem. Qđ exponēs
Ibidem. ait. Meſſis ē finis ſeculi: meſſoꝛes aūt angeli
ſūt. Sicut ḡ colligūt zizania ꝛ igni cōburunt
ſic erit in cōſūmatione ſeculi. Mittet filiꝰ ho
minis angelos ſuos: ꝛ colligēt de regno eiuſ
oīa ſcādala. Nūq̄d de regno illo: vbi nłła ſūt
ſcandala? De iſto ergo regno eiꝰ qđ eſt ec
cleſia hic colligent. Itē dicit. Qui ſoluerit Math.5.
vnuʒ de mādatis iſtis minimis ꝛ docuerit
ſic hoīes: minimꝰ vocabit in regno cęloꝝ.
q̄ āt fecerit ꝛ ſic docuerit magnꝰ vocabit i
regno cęloꝝ. Vtrūq̄ꝫ dic̄ i regno cęloꝝ: ꝛ q̄
n̄ fac̄ mādata q̄ docet: h̄ ē .n. ſoluere: n̄ ſua
re: nō facere: ꝛ illū q̄ fac̄ ꝛ ſic docʒ: ſʒ iſtū mi
nimū: illū magnū. Et cōtinuo ſecutꝰ adiū
git. Dico enī vob̄ q: niſi abūdauerit iuſti Ibidem.
cia vr̄a ſuꝑ ſcribaꝝ ꝛ phariſeoꝝ: id ē ſuꝑ iu
ſticiā eoꝛum q̄ ſoluūt qđ docēt. De ſcribis
enī ꝛ phariſeis dicit alio loco: q̄m dicūt et
nō faciunt. Niſi ergo ſuꝑ eos abūdauerit
iuſticia veſtra: id ē vt vos nō ſoluatis ſʒ fa
ciatis potiꝰ qđ docetis: nō intrabitis inq̄t
in regnū cęloꝛū. Alio mō igit intelligēduʒ
ē regnū cęloꝛū: vbi ambo ſūt: ꝛ ille ſcʒ q̄ ſol
uit qđ docet: ꝛ ille q̄ facit: ſʒ ille minimꝰ: iſte
magnꝰ: Alio mō aūt regnū cęloꝛū dicit: q̄
nō intrat niſi ille q̄ facit. Ac ꝑ h̄ vbi vtrūq̄ꝫ
genꝰ ē ec cl̄ia ē q̄lis nūc ē. Vbi aūt illud ſo
lū erit eccleſia ē: q̄lis tūc erit q̄n malus i ea
nō erit. Ergo ecctia ꝛ nūc ē regnū xp̄i regnū
q̄ꝫ cęloꝝ. Regnāt itaq̄ꝫ cū illo etiā nūc ſā
cti eiꝰ: aliter quidē q̄ꝫ tūc regnabūt: nec tn̄
cū illo regnāt zizania: q̄uis in ecctia cū tri
tico creſcāt. Regnāt enī cū illo q̄ faciūt qđ
Colo.3 aplus ait. Si cōſurrexiſtis cū xp̄o q̄ ſurſuʒ
ſūt ſapite vbi xp̄s ē in dextera dei ſedēs: q̄
ſurſū ſūt q̄rite: nō q̄ ſuꝑ terrā. De q̄libꝰ itē
dicit: qđ eoꝝ ꝯuerſatio ſit in cęlis. Poſtre Phil.3
mo regnāt cū illo q̄ eo mō ſūt in regno eius
vt ſint etiā ipi regnū eiꝰ. Quō aūt ſūt reg
nū xp̄i: q̄ vt alia taceā: q̄uis ibi ſint donec
colligant in fine ſeculi de regno eiꝰ oīa ſcā
dala: tn̄ illic ſua quęrūt non q̄ ieſu xp̄i? De
h̄ ergo regno militię i q̄ adhuc cū hoſte cō
fligit: ꝛ aliq̄n repugnat repugnātibꝰ vitijs
aliq̄n cedētibꝰ imperat donec veniat ad il
lud pacatiſſimū regnū vbi ſine hoſte regna
bit. Et de hac p̄ma reſurrectione q̄ nūc eſt
liber iſte ſic loq̄t. Cū enī dixiſſet alligari di Apoc.20
abolū mille annis ꝛ poſtea ſolui breui tp̄e:
mox recapitulando q̄d in iſtis mille annis
agat eccleſia vel agat in ea: ꝛ vidi inq̄t ſe Ibidem.
des ꝛ ſedētes ſuper eas et iudiciuʒ datum
eſt. Nō hoc putanduʒ ē de vltimo iudicio
dici: ſʒ ſedes p̄poſitoꝝ: ꝛ ipſi p̄poſiti itelligē
di ſūt: ꝑ q̄s nūc ecctia gubnat. Iudiciū au
tē dictū: nullū meliꝰ accipiēdū videt: q̄ id
qđ dictum ē: que ligaueritis in terra ligata
erunt ꝛ in cęlo: ꝛ q̄ ſolueritis in terra: ſolu Math.18
ta erūt ꝛ in cęlo. Vn̄ aplś. Quid enī mihi j.Coꝛ.5

Apoc.20 ē inquit de his q̄ foris ſūt iudicare? Nōne
de his q̄ intus ſūt vos iudicatis? Et ait̄ in
quit occiſoꝝ ꝓpter teſtimoniū ieſu: ⁊ ꝓpter
verbū dei: ſubaudit̄ q̄ð poſtea dicturꝰ ē: ⁊
regnauerūt cū ieſu mille ānis: ait̄ ſcȝ mar-
tyrū nōdū ſibi corporibꝰ ſuis redditis: ne
ꝙ enī pioꝝ animę mortuorū ſepant̄ ab ec-
cleſia: q̄ etiā nunc ē regnū xp̄i. Alioq̄n nec
ad altare dei fieret eorū memoria in cōmu
nione corporis xp̄i: nec aliquid ꝓdeſſet ad
eiꝰ in ꝑiculis baptiſmū currere: ne ſine illo
finiat̄ h̄ vita: nec ad recōciliationē ſi forte
ꝑ penitentiā malāve ꝯſcientiā q̄ſꝙ ab co-
dē corpe ſepatus ē. Cur enī fiūt iſta: niſi q̄ꝛ
fideles etiaȝ defuncti mēbra eiꝰ ſūt? Quis
ḡ cū ſuis corpibꝰ nōdū ſūt: iā tn̄ eoꝝ aię re
gnant cū illo: dū iſti mille anni decurrunt.
Apoc.14 Vn̄ i h̄ eodē libro ⁊ alibi legit̄. Beati mor
tui q̄ i dn̄o moriūt̄: amodo iā etiā dic̄ ſpūs
vt req̄eſcāt a laboribꝰ ſuis: nā opa eoꝝ ſe-
quūt̄ illos. Regnat itaꝙ cū xp̄o nūc p̄mū
eccl̄ia in viuis ⁊ mortuis. Propterea enīȝ
ſic̄ dic̄ apl̄s: mortuꝰ ē xp̄s: vt ⁊ viuoꝝ ⁊ mor
tuoꝝ dominet̄. Sȝ ideo tantūmō martyrū
aīas cōmemorauit: q̄ꝛ ipſi p̄cipue regnant
mortui q̄vſꝙ ad mortē ꝓ vitate certauerīt.
Sȝ a pte totū etiā cęteros mortuos intelli-
gimꝰ ptinētes ad eccleſiā q̄ð ē regnuȝ xp̄i.
Apoc.20 Q̄ð vero ſequit̄: ⁊ ſi q̄ nō adorauerīt beſti-
am nec imaginē eiꝰ: nec acceperint inſcrip
tionē i frōte: aut in manu ſua: ſimilit̄ ⁊ de vi
uis ⁊ mortuis debemus accipere. Quę ſit
porro iſta beſtia: q̄uis ſit diligētiꝰ inq̄rēdū
nō tn̄ abhorret a fide recta vt ipſa impia ci
uitas intelligat̄ ⁊ ꝑplus infideliū cōtrariuſ
populo fideli ⁊ ciuitati dei. Imago vero ei
us ſimulatio eius mihi videtur in eis vide
licet hominibꝰ: q̄ velut fidē ꝓfitent̄: ⁊ infi-
deliter viuūt. Fingūt enī ſe eſſe q̄ð nō ſunt:
vocant̄ꝙ nō veraci effigie: ſ; fallaci imagi
ne xp̄iani. Ad eandē nāꝙ beſtiā ptinēt nō
ſolū apti inimici nōis xp̄i: ⁊ eiꝰ glorioſiſſi-
Math.13 mę ciuitatis: ſ; etiā zizania q̄ de regno eius
q̄ð ē eccleſia in fine ſęculi colligēda ſūt. Et
q̄ ſūt q̄ beſtiā nō adorāt nec imaginē eiꝰ: ni
2.Cor.6 ſi q̄ faciūt q̄ð ait aplus: ne ſitis iugū ducen
tes cū infidelibꝰ? Nō adorāt enī: id ē non
ꝯſentiūt: n̄ ſubijciūt̄: neꝙ accipiūt inſcrip
tionē: notā ſcȝ criminis in frōte ꝓpter ꝓfeſſi
onē in manu ꝓpt̄ opationes. Ab his ḡ ma
lis alieni ſiue adhuc i iſta mortali carne vi
uētes: ſiue defuncti regnāt cū xp̄o: iā nunc
q̄dāmodo huic tp̄i cōgruo ꝑ totū h̄ inter-
uallū q̄ð numero mille ſignificat̄ annoruȝ.

Reliq̄ eoꝝ inq̄t nō vixerūt: hora enī nūc ē Ioh.5
cū mortui audiūt vocē filij dei: ⁊ q̄ audierit
viuēt. Reliq̄ vero eorū nō viuēt. Q̄ð ve-
ro ſubdidit: donec finiant̄ mille anni: intel Apoc.20
ligēdū ē q̄ꝛ eo tp̄e nō vixerūt q̄ viuere debu
erūt ad vitā ſcȝ de morte trāſeūdo. Et ideo
cū dies venerit q̄ fiet ⁊ corpoꝝ reſurrectio
nō ad vitā de monumētis ꝓcedēt: ſ; ad iu
diciū: ad dānationē ſcȝ q̄ ſcd̄a mors dicit̄.
Donec enī finiant̄ mille anni q̄cūꝙ nō vi-
xerit: id ē iſto toto tp̄e q̄ agit̄ p̄ma reſurre-
ctio nō audierit vocē filij dei: ⁊ ad vitaȝ de
morte nō trāſierit: ꝑfecto i ſcd̄a reſurrecti-
one q̄ carnis ē: in mortē ſcd̄aȝ cū ipſa car-
ne trāſibit. Sequit̄ enī ⁊ dicit. Hęc reſurre
ctio prima ē. Beatꝰ ⁊ ſanctꝰ q̄ habet i hac Apoc.20
prima reſurrectione ptē: id ē p̄nceps eiꝰ ē.
Ipſe ē aūt p̄nceps eiꝰ q̄ nō ſoluȝ a morte q̄
in peccatis ē reuiuiſcit: verū etiā in eo q̄ꝛ re
uixerit ꝑmanet. In iſtis inq̄t ſcd̄a mors nō
habet poteſtatē. Habet aūt in reliq̄s de q̄- Ibidem.
bus ſupiꝰ ait: reliq̄ eoꝝ nō vixerūt donec fi
niant̄ mille anni: q̄m̄ iſto toto tp̄is interual
lo q̄ð mille annos vocat q̄ſtuncūꝙ in eo
q̄ſꝙ eorū vixit in corpe nō reuixit a morte
in q̄ cū tenebat impietas: vt ſic reuiuiſcen-
do p̄mę reſurrectionis p̄nceps fieret: atꝙ
in eo ptātē ſcd̄a mors nō haberet. Ca.x

Sūnt q̄ putāt reſurrectionē dici n̄ poſ
ſe niſi corporū: ideo iſtā q̄ȝ in corpi-
bus primā futurā eſſe contendūt. Quorū
enī eſt inquiūt cadere: eorum eē reſurgere:
Cadunt autē corpora moriendo: naȝ a ca
dendo cadauera nūcupant̄. Nō ergo ani-
marū inquiunt reſurrectio poteſt eſſe: ſ; cor
porū. Sed quid cōtra apoſtolū dicūt: qui
eā reſurrectionem appellat? Nam ſcd̄m in-
teriorem: non ſcd̄m exteriorem hominē vti
ꝙ reſurrexerant: quibꝰ ait. Si reſurrexiſtiſ Colo.3
cū chriſto: quę ſurſum ſūt ſapite. Quē ſen-
ſum ſub verbis alijs alibi poſuit dicēs. Vt
quēadmodum xp̄s a mortuis reſurrexit ꝑ Roma.6
gloriā p̄ris: ſic ⁊ nos in nouitate vitę ābu
lemꝰ. Hinc ē ⁊ illud. Surge q̄ dormis ⁊ ex- Ephe.5
urge a mortuis ⁊ illuminabit te xp̄s. Q̄ð au
teȝ dicūt nō poſſe reſurgere niſi qui cadūt:
⁊ ideo putant reſurrectionē ad corpora nō
ad animas ptinere: q̄ꝛ corporū eſt cadere
cur nō audiunt: nō recedatis ab illo ne ca
datis: ⁊ ſuo dn̄o ſtat: aut cadit: ⁊ q̄ putat ſe Roma.14
ſtare videat ne cadat? Puto enī q̄ꝛ in ani- j.Cor.10
ma nō i corpe caſus iſte cauēdus ē. Si igi-
tur cadentiuȝ ē reſurrectio: cadūt aūt ⁊ ani
mę: ꝑfecto ⁊ aīas reſurgere cōfitendū eſt.

Apoc.20 Qđ aũt cũ dixiſſet: in iſtis ſcđa mors nõ ha-
Ibidem. bet ꝑtãtem: adiunxit atq; ait: ſꝫ erunt ſacerdo-
tes dei ⁊ xp̃i: ⁊ regnabũt cũ eo mille annis: nõ
vtiq; de ſolis ep̃is ⁊ pꝛ̃ſbyteris dictũ ẽ q̃ ꝓprie
iã vocãt in eccl̃ia ſacerdotes: ſꝫ ſic om̃es xp̃ia
nos dicimꝰ ꝓpt̃ myſticũ chriſma: ſic oẽs ſacer
dotes qm̃ mẽbra ſũt vniꝰ illiꝰ ſacerdotis. De
j. Petri.2 q̃bꝰ ap̃lus petrus: plebs inq̃t ſancta regale ſa
cerdotiũ. Sane licet breuit̃ atq; tranſeũter in
ſinuauit deũ eſſe xp̃m: dicẽdo ſacerdotes dei
⁊ xp̃i: hoc ẽ p̃ris ⁊ filij: ꝗuiſ ꝓpter formã ſerui
Ps̃.109 ſicut filiꝰ hoĩs: ita etiã ſacerdos xp̃s effectus
ſit i eternũ: ſcđm ordinẽ melchiſedech. De q̃
re in hoc ope nõ ſemel diximꝰ. Ca.XI

Apoc.20 ET cũ finiti fuerint inq̃t mille anni: ſolue
tur ſathanas đ cuſtodia ſua: ⁊ exibit ad
ſeducendas nationes q̃ ſũt in q̃tuoꝛ angulis
terre gog ⁊ magog: ⁊ trahet eos in bellũ q̃ruꝫ
numerꝰ ẽ vt harena maris. Ad hoc ergo tũc
ſeducet: vt in hoc bellũ trahat. Nã ⁊ antea mo-
dis q̃bꝰ poterat: ꝑ mala multa ⁊ varia ſeduce
bat. Exibit aũt dictũ ẽ: in apertã ꝑſecutionẽ: de
latebris erũpet odioꝛũ. Hec enim erit nouiſ-
ſima ꝑſecutio nouiſſimo iminẽte iudicio: quã
ſancta eccleſia toto terrarũ oꝛbe patiet̃: vni-
uerſa ſcꝫ ciuitas xp̃i: ab vniuerſa diaboli ciui
tate ꝯtacũq; erit vtraq; ſup terrã. Gẽtes q̃p
pe iſte q̃s appellat gog ⁊ magog: nõ ſic ſũt acci
piẽde tãq̃ ſint aliq̃ mali in aliq̃ p̃te terraꝝ bar
bari cõſtituti: ſiue qđ quidã ſuſpicant̃ getas
⁊ maſſagetas ꝓpter l̃ras hoꝛũ noĩm p̃mas: ſi
ue aliq̃s alios alienigenas: ⁊ a romano iure
ſeiunctos. Toto nãq; oꝛbe terrarũ ſignificati
Apoc.20 ſũt iſti eſſe cũ dictũ ẽ: nationes q̃ ſũt in q̃tuoꝛ
angulis terre eaſq; eſſe ſubiecit gog ⁊ magog
Quoꝛũ interp̃tationẽ noĩm eẽ cõperimꝰ gog
tectũ: magog detectũ: tanq̃ domꝰ: ⁊ ip̃e q̃ ꝓ-
cedit de domo. Gentes igit̃ ſunt in q̃bus dia
bolũ velut in abyſſo ſupius intelligebamus
incluſũ: ⁊ ip̃e de illis quodãmõ ſeſe offerẽs et
ꝓcedẽs vt ille ſint tectũ: ipſe detectuꝫ. Si aũt
vtrũq; referamus ad gẽtes: nõ vnũ hoꝛũ ad
illas: alterũ ad diabolũ: ⁊ tectũ ip̃e ſũt gẽtes:
q2 i eis nũc includit̃: ⁊ q̃dãmõ tegit̃ inimicus
antiquus: ⁊ detectuꝫ ipſe erunt quado in ap-
tũ odiũ de operto erupture ſũt. Qđ vero ait:
Ibidem. ⁊ deſcenderũt ſup terre latitudinẽ: ⁊ cinxerũt
caſtra ſanctoꝛũ ⁊ dilectã ciuitatẽ: nõ vtiq; ad
vnũ locuꝫ veniſſe: vel venturi eſſe ſignificati
ſunt: quaſi aliq̃ vno loco futura ſint caſtra ſan
ctoꝛũ ⁊ dilecta ciuitas cum hec nõ ſit niſi xp̃i
eccleſia toto terraruꝫ oꝛbe diffuſa: ac per hoc
vbicunq; tunc erit que in omnibus gentibꝰ
erit: quod ſignificatum eſt nomine latitudi-
nis terre: ibi erũt caſtra ſanctoꝛum: ibi erit
dilecta deo ciuitas eiꝰ: ibi ab omnibꝰ ini-
micis ſuis: q2 ⁊ ip̃i in oĩbꝰ gẽtibꝰ cũ illa erũt
ꝑſecutõnis illiꝰ imanitate cinget̃: hoc ẽ in an
guſtia tribulationis artabit̃: vrgebit̃: ꝯclu-
det̃: nec militiã ſuã deſeret: que vocabulo
ẽ appellata caſtroꝝ. Ca.XII

QVod vero ait: ⁊ deſcẽdet ignis de ce- Ibidem.
lo ⁊ comedet eos: nõ extremũ putan
dũ ẽ id eſſe ſuppliciũ: qđ erit cũ dicet̃: diſce Math.25
dite a me maledicti i ignẽ eternũ. Tũc q̃p-
pe in ignẽ mittent̃ ip̃i: nõ ignis de celo ve-
niet ſup ipſos. Hic aũt bñ itelligit̃ ignis de
celo de ipſa firmitate ſanctoꝛũ q̃ nõ ceſſuri
ſũt ſeuiẽtibꝰ: vt eoꝝ faciãt volũtatẽ. Firma
mẽtũ eni ẽ celũ: cuiꝰ firmitate illi cruciabũ-
tur ardẽtiſſimo zelo: qm̃ nõ potuerũt attra
here in partes antixp̃i ſanctos xp̃i. Et ipſe
erit ignis q̃ comedet eos ⁊ hoc a deo: q2 dei
munere inſuꝑabiles ſũt ſancti: vñ excruci
abunt̃ inimici. Sicut enim zelus in bono
poſituꝫ ẽ vbi legitur: zelus domus tue co- Ps̃.68
medit me: ita ecõtrario in malo vbi dicit̃:
zelus occupauit plebẽ ineruditã. Et nunc
ignis ꝯrius comedet: vt nũc vtiq; excepto
ſcꝫ vltimu illiꝰ igne iudicij. Aut ſi ipſã pla-
gã qua ꝑcutiẽdi ſũt eccleſie ꝑſecutores ve
niẽte iã xp̃o: q̃s viuẽtes inueniet ſup terrã:
qñ interficiet ãtixp̃m ſpiritu oris ſui: ignẽ ap Eſa.ij
pellauit deſcendẽtẽ de celo: eoſq; comedẽ
tẽ. Neq; hoc vltimũ ſuppliciũ erit impioꝛũ: ſꝫ
illud qđ facta coꝛpoꝛũ reſurrectione paſſu
ri ſunt. Ca.XIII

HEc ꝑſecutio nouiſſima q̃ futura ẽ ab
antixp̃o ſicut iã diximꝰ q2 ⁊ in hoc libro ſupꝰ
⁊ apud danielẽ ꝓphetã poſitũ ẽ: tribꝰ ãnis
⁊ ſex mẽſibꝰ erit. Qđ tp̃s ꝗuis exiguũ vtꝝ
ad mille annos ꝑtineat. q̃bꝰ ⁊ diabolũ liga
tũ dicit: ⁊ ſanctos regnare cũ xp̃o: an eiſdẽ
annis hoc ꝑuũ ſpaciuꝫ ſubaddat̃: atq; ſit ex
tra merito ambigit̃: q2 ſi dixerimꝰ ad eoſdẽ
annos hoc ꝑtinere: nõ tanto tp̃e ſꝫ ꝓlixiore
cũ xp̃o regnũ ſanctoꝛuꝫ reperiet̃ extẽdi: q̃
diabolꝰ alligari. Profecto eni ſãcti cũ ſuo
rege etiã i ip̃a p̃cipue ꝑſecutione regnabũt
mala tãta vincẽtes: qñ iã diabolꝰ nõ erit al-
ligatꝰ: vt eos ꝑſeq̃ oĩbꝰ viribꝰ poſſit. Quõ Apoc.20
ğ iſta ſcṗtura eiſdẽ mille ãnis vtraq; defini
nat: diaboli. ſ. alligationẽ: regnũq; ſancto
rũ: cuꝫ trium annoꝛuꝫ ⁊ ſex menſiuꝫ interual
lo p̃us deſinat alligatio diaboli: q̃ regnuꝫ
ſãctoꝝ i his mille ãnis cũ xp̃o: Si aũt dixe
rimꝰ ꝑuũ ꝑſecutiõis huiꝰ hoc ſpaciũ nõ cõpu
tãdũ in mille annis: ſed eis impletis poſtꝰ

adĳciēdū: vt ꝓprie poſſit intelligi qđ cū di
Apoc.20 Ibidem. xiſſet: ſacerdotes dei ⁊ xp̄i regnabūt cū eo
mille ānis: adiecerit: ⁊ cū finiti fuerit mille
āni ſoluet̄ ſathanas đ cuſtodia ſua: iſto. n.
mō ⁊ regnū ſanctorū ⁊ vinculū diaboli ſi-
mul ceſſatura eſſe ſignificat: vt deinde pſe-
cutionis illi⁹ tps nec ad ſanctoꝝ regnum:
nec ad cuſtodiā ſathanę: q̄rū vtrūqꝫ in mil
le annis ē ptinere: ſ; ſupadditū ⁊ extra cō-
putādū eſſe credat̄: cogemur fateri ſanctoſ
in illa pſecutione regnaturos non eſſe cuꝫ
xp̄o. Sꝫ q̄s audeat dicere: tūc cū illo nō re
gnatura ſua mēbra q̄n ei maxie atqꝫ fortiſ
ſime coherebūt: ⁊ q̄ tpe q̄to erit acrior ipe
tus belli: tanto maior gloria nō cedētī: tā-
to dēſior corona martyrij: Aut ſi ꝓpter tri
bulationes q̄s paſſuri ſūt nō dicēdi ſūt re-
gnaturi: cōſequēs erit vt etiā ſupiorib⁹ die
b⁹ in eiſdē mille annis q̄cūqꝫ tribulabūt̄ ſā
ctoꝝ eo ipſo tpe tribulationis ſuę cū xp̄o ñ
Ibidem. regnaſſe dicant̄: ac p hoc ⁊ illi q̄rū aīas au
ctor libri hui⁹ vidiſſe ſe ſcribit occiſoꝝ ꝓpt̄
teſtimoniū ieſu: ⁊ ꝓpter verbū dei: nō reg-
nabāt cū xp̄o q̄n patiebant̄ pſecutioneꝫ: et
ipſi regnū xp̄i nō erāt: q̄s xp̄s excellēti⁹ poſ
ſidebat. Abſurdiſſimū id q̄dē ē ⁊ omnino
aduerſandū. Sꝫ certe aīę victrices glorio
ſiſſimorū martyrū: omnib⁹ dolorib⁹ ac la-
borib⁹ ſupatis atqꝫ finitis: poſteaq̄ mor-
talia mēbra poſuerūt: cū xp̄o vtiqꝫ regna-
uerūt ⁊ regnāt: donec finiāt̄ mille anni: vt
poſtea receptis etiā corpib⁹ iaꝫ īmortalib⁹
regnēt. Proinde ī trib⁹ illis ānis atqꝫ dimi
dio aīę occiſorū ꝓ ei⁹ martyrio ⁊ q̄ tūc an-
tea de corporib⁹ exierūt: ⁊ q̄ ipſa nouiſſima
pſecutione ſūt exiturę: regnabūt cū illo do
nec finiat̄ mortale ſeculū: ⁊ ad illud regnū
vbi morſ nō erit trāſeat̄. Quocirca cū xp̄o
regnātiū ſanctoꝝ: plures āni erūt q̄ vincu
li diaboli atqꝫ cuſtodię: q2 illi cuꝫ ſuo rege
dei filio iā diabolo nō ligato etiā p tres il-
los ānos ac ſemiſſeꝫ regnabūt. Remanet
Ibidem. igit̄ vt cum audimuſ: ſacerdotes dei ⁊ xp̄i
regnabūt cū eo mille annis: ⁊ cū finiti fue-
rint mille anni ſoluet̄ ſathanas de cuſtodia
ſua: aut nō regni hui⁹ ſanctoꝝ intelligam⁹
ānos mille finiri: ſ; vinculi diaboli atqꝫ cu
ſtodię: vt annos mille: id ē annos oēs ſuis
quoſqꝫ horis diuerſis ac proprijs prolixi-
tatib⁹ finiēdos: ampliores ſanctorū regno
breuioreſ diaboli vinculo: aut certe q̄rū tri
um annoꝝ ⁊ ſex mēſiū breuiſſimū ſpaciū ē
cōputari voluiſſe credat̄: ſiue qđ minus ſa
thanę vinculū: ſiue qđ ampli⁹ videt̄ regnū
habere ſanctorū: ſicut de q̄dringentis an-
nis in ſextodecimo hui⁹ opis volumine di
ſputaui: q̄n plus aliq̄ erāt: ⁊ tamen q̄drin-
gēti ſūt nuncupati: et talia ſepe reperiūt̄ in
litteris ſacris ſi q̄s aduertat. Ca. XIIII

Poſt hāc aūt cōmemorationē nouiſſi
me pſecutionis: breuiter cōplectit̄ to
tū qđ vltimo iā iudicio diabol⁹: ⁊ cū ſuo iā
pncipe ciūtas inimica paſſura ē. Dic eni: et Apoc.20
diabol⁹ q̄ ſeducebat eos miſſus ē ī ſtagnū
ignis ⁊ ſulphuris q̄ ⁊ beſtia ⁊ pſeudo ꝓphe
tę excruciabūt̄ die ac nocte ī ſecula ſeculo
rū. Beſtiā bñ intelligi ipſaꝫ ipiā ciuitatē:
ſup iā dixim⁹. Pſeudo v̊o ꝓpheta ei⁹ aut
antixp̄ſ ē: aut imago illa: id ē figmētū illud
de q̄ ibi locuti ſum⁹. Poſt h̄ ipſū nouiſſimū
iudiciū: qđ erit in ſcđa reſurrectione mor-
tuorū q̄ corpoꝝ ē: recapitulādo narrat: q̄-
modo fuerit ſibi reuelatū: et vidi inq̄t thro Ibidem.
nū magnū ⁊ candidū ⁊ ſedentē ſup eum: ⁊
ab ei⁹ facie fugit cęlū ⁊ terra: et locus eoꝝ
ñ ē inuent⁹. Nō ait: vidi thronuꝫ magnū ⁊
candidū ⁊ ſedentē ſup eū: ⁊ ab ei⁹ facie fu-
git cęlū ⁊ terra: q̄n nō tunc factū ē: id ē an
teq̄ eſſet de viuis et mortuis iudicatū: ſed
eū ſe vidiſſe dixit in throno ſedentē: a cui⁹
facie fugit cęlū et terra: ſ; poſtea. Peracto
q̄ppe iudicio tūc eſſe deſinet h̄ cęlū ⁊ h̄ ter-
ra: q̄n incipiet eſſe cęlū nouū ⁊ terra noua.
Mutatiōe itaqꝫ rerū nō omnimodo ī interi
tū tranſibit h̄ mūdus. Vñ et apl̄s ait. Prę i.Cor.7
terit eni figura hui⁹ mūdi: volo vos ſine ſol
licitudine eſſe. Figura ergo pterit: nō natu
ra. Cū ergo ſe ioannes vidiſſe dixiſſet ſedē
tē ſup thronū: a cui⁹ facie qđ poſtea futuꝝ
eſt: fugit cęlū et terra: et vidi inq̄t mortuos Apoc.20
magnos et puſillos et apti ſūt libri: et aliuſ
liber apt⁹ ē q̄ ē vitę vniuſcuiuſqꝫ: et iudica
ti ſūt mortui ex ipis ſcptūris libroꝝ ſcđꝫ fa
cta ſua. Libros dixit eſſe aptos: et librū de
q̄ cuiuſmōi ſit nō tacuit: q̄ ē inq̄t vitę vniuſ
cuiuſqꝫ. Ergo illi libri q̄ſ pore loco poſuit:
itelligēdi ſūt ſācti et vetereſ ⁊ noui: vt ī illiſ
oſtēderet̄ q̄ de⁹ fieri ſua mādata iuſſiſſet: in
illo aūt q̄ ē vitę vniuſcuiuſqꝫ: q̄d hoꝝ q̄ſqꝫ
nō feciſſet ſiue feciſſꝫ. Qui liber ſi carnalit̄
cogitet̄: q̄s ei⁹ magnitudinē aut lōgitudinē
valeat eſtimare: Aut q̄to tpe legi poterit
lib in q̄ ſcriptę ſūt vniuerſę vitę vniuerſoꝝ:
An tāt⁹ angeloꝝ numer⁹ aderit: q̄t⁹ homi
nū erit: vt et vitā ſuā quiſqꝫ ab angelo ſibi
adhibito audiat recitari: Non ergo vnus
liber erit omnium: ſed ſinguli ſingulorum.
Scriptura vero iſta vnū volēs intelligi: et

Apoc.20 aliꝰ inqͭ liber apertus ē. Quedā igit̄ vis eſt
intelligēda diuina: q̄ fiet vt cuiq; opa ſua
vel bona vel mala cūcta in memoriā reuo
cent̄ ⁊ mētis intuitu mira celeritate cernā-
tur: vt accuſet: vel excuſet ſciētia cōſciētiā
atq; ita ī ſimul ⁊ oēs ⁊ ſinguli iudicēt̄. Que
nimirū vis diuina: libri nomē accepit. In
ea quippe quodāmō legit̄ q̄cquid a facien
te recolit̄. Ut aūt oñdat q̄ mortui ſint iudi
cādi. i. puſilli cū magnis recapitulādo dic
tāq; ad id rediēs qꝺ p̄terierat: potuiſve di
Ibidem. ſtulerat. Et exhibuit mare mortuos q̄ in eo
erāt: ⁊ mors ⁊ infernus reddiderūt mortu-
os q̄s in ſe habebāt. Hoc ꝓculdubio priꝰ
factū ē q̄ eſſent mortui iudicati: ⁊ tñ illud
priꝰ dictū ē. Hoc ḡ ē qꝺ dixi recapitulādo
eū ad id rediſſe qꝺ intermiſerat. Hūc autē
ordinem tenuit atq; vt explicaret̄ ipe ordo
cōmodius etiā de iudicatis mortuis: qꝺ
iā dixerat ſuo repetiuit loco. Cū eni dixiſſz
⁊ exhibuit mare mortuos q̄ ī eo erāt ⁊ mors
⁊ infernꝰ reddiderūt mortuos q̄s in ſe ha-
bebāt mox addidit qꝺ pauloañ poſuerat.
Ibidem. Et iudicati ſūt ſinguli ſcꝺꝫ facta ſua. Hoc
eſt eni qꝺ ſupra dixerat. ⁊ iudicati ſūt mor
tui ſcꝺm facta ſua. Ca. XV

Sed q̄ ſūt mortui q̄s exhibuit mare q̄
in eo erāt? Neq; eni q̄ in mari moriunt̄ non
ſūt in inferno: aut corpa eorū ſeruant̄ ī ma
ri: aut qꝺ ē abſurdiꝰ mare habebat bonos
mortuos ⁊ infernꝰ malos. Quis h̄ putaue-
rit? Sed ꝑfecto cōuenient̄ q̄dā h̄ loco: ma-
re ꝓ iſto ſeculo poſitū accipiūt. Cū ḡ ⁊ q̄s
hic inueniet xp̄s in corpe cōſtitutos ſimul
ſignificaret cū eis q̄ reſurrecturi ſūt iudicā-
dos: ēt ipſos mortuos appellauit ⁊ bonos
Colo.3 q̄bꝰ dicit̄. Mortui eni eſtis ⁊ vita vr̄a ab-
ſcōdita ē cū xp̄o in deo: ⁊ malos de quibꝰ
Math.8 dicit̄: ſine mortuos ſepelire mortuos ſuos.
Poſſūt mortui etiā dici ꝓpt̄ h̄: ꝙ mortalia ge
Roma.8 rūt corpa. Uñ apl's: corpꝰ q̄dē inqͭ mortu
um ē ꝓpter peccatū: ſpūs aūt vita ē ꝓpter
iuſticiā: vtrūq; in hoīe viuēte atq; in h̄ cor
pore cōſtituto eſſe demōſtrās: ⁊ corpꝰ mor
tuū: ⁊ ſpiritū vitā. Nec tamē dixit corpus
mortale: ſꝫ mortuū: q̄uis eadē paulopoſt
etiā mortalia corpa ſicut vſitatiꝰ vocāt ap
pellet. Hos ḡ mortuos exhibuit mare q̄ ī
eo erāt. id ē exhibuit hoīes h̄ ſeculū q̄cūq;
Apoc.20 in eo erāt q̄ nōdū obierāt. Et mors ⁊ infer-
nus inqͭ reddiderunt mortuos q̄s in ſe ha
bebāt. Mare exhibuit: q2 ſi q̄ inuenti ſunt
affuerūt. Mors vero ⁊ infernꝰ reddiderūt
q̄ꝫ vite de q̄ iā exierāt reuocarūt. Nec fru
ſtra fortaſſe non ſatis fuit vt diceret: mors
aut infernꝰ: ſꝫ vtrūq; dictū ē. Mors ꝓpter
bonos: q̄ tantūmō mortē ꝑpeti potuerunt
nō ⁊ infernū: infernꝰ aūt ꝓpter malos: q̄ eti
am penas apud inferos pendūt. Si enim
nō abſurde credi videt̄ antiq̄s etiā ſanctos
q̄ vēturi xp̄i tenuerūt fidē: locis q̄dē a tor-
mētis impiorꝫ remotiſſimis: ſꝫ apud inferos
fuiſſe donec eos inde ſanguis xp̄i: ⁊ ad ea
loca deſcēſus erueret: ꝑfecto deinceps bo
ni fideles effuſo illo p̄cio iā redēpti: ꝓrſus
inferos neſciūt: donec etiā recepꝰ corpibꝰ
bona recipiāt q̄ merēt̄. Cū āt dixiſſꝫ ⁊ iudi Ibidem.
cati ſūt ſinguli ſcꝺm facta ſua: breuit̄ ſbiecē
quēadmodū fuerint iudicati. Et mors ⁊ in- Ibidem.
fernꝰ inqͭ miſſi ſūt in ſtagnū ignis: his noi-
bus ſignificās diabolū: q̄m mortꝰ ē auctor
et infernarū penarū vniuerſamq; ſimul de
monū ſocietatē. Hoc ē eni qꝺ ſup̄ euidēti
us p̄ocupādo iā dixerat: ⁊ diabolus q̄ ſe- Ibidem.
ducebat eos: miſſus ē in ſtagnū ignis ⁊ ſul
phuris. Qꝺ ibi vero obſcuriꝰ adiunxerat
dicēs: ꝙ ⁊ beſtia ⁊ pſeudo ꝓpheta: h̄ aptiꝰ: Ibidem.
⁊ q̄ nō ſūt inuēti inqͭ ī libro vite ſcpti: miſſi
ſūt in ſtagnū ignis. Nondū liber iſte cōme
morat: ne obliuione fallat̄: ſꝫ p̄deſtinationē
ſignificat eorꝫ q̄bꝰ eterna dabit̄ vita. Neq;
eni neſcit eos deꝰ: ⁊ in h̄ libro legit vt ſciat:
ſꝫ potiꝰ ip̄a eiꝰ p̄ſcientia de illis q̄ falli ñ pōt
liber ē vite: in q̄ ſūt ſcripti: id ē p̄cogniti.

Finito aūt iudicio q̄ p̄nū Ca. XVI
ciauit iudicādos malos: reſtat vt eti
am de bonis dicat. Iam eni explicauit qꝺ
breuiter a dño dictū ē. Ibūt iſti in ſuppli Math.25
um eternū: ſeq̄t̄ vt explicet qꝺ etiā ibi cōne
ctit̄: iuſti aūt in vitā eternā. Et vidi inqͭ ce Apoc.21
lū nouū ⁊ t̄rā nouā. Nā primū celū ⁊ terra
p̄ma receſſerāt: ⁊ mare iā ñ ē. Iſto fiet ordie
qꝺ ſupiꝰ p̄ocupādo iā dixit: vidiſſe ſe ſup Apoc.20
thronū ſedētē: a cuiꝰ facie fugit celū ⁊ t̄ra.
Iudicatꝭ q̄ppe his q̄ ſcpti nō ſūt in libro vi
te: ⁊ in eternū ignē miſſis: q̄ ignis cuiuſmo
di: ⁊ in q̄ mūdi vel rerū p̄te futurꝰ ſit: hoīez
ſcire arbitror neminē niſi forte cui ſpiritus
diuinꝰ oſtendit. Tūc figura huius mundi j.Cor.7
mundanorū ignium ꝯflagratione p̄teribit:
ſicut factū ē mūdanarꝫ aq̄rū inūdatione dilu Gen.7
uij. Illa itaq; vt dixi ꝯflagratiōe mūdana
elemētorū corruptibiliū q̄litates q̄ corpibꝰ
nr̄is corruptibilibꝰ ꝯgruebāt: ardēdo peni
tus interibūt: atq; ip̄a ſbſtātia eas q̄litates
habebit que corporibus immortalibus mi
rabili mutatōe cōueniūt. vt ſcꝫ mūdꝰ ī me-
lius innouatus: apte accomodet̄ hominibus

etiã carne in meliꝰ innouatis. Qđ aũt ait.
Apoc.21 Et mare iã nõ ē: vtrũ maximo illo ardore
ſiccet: an ⁊ ipſũ vertat in melius nõ facile
dixerim. Celũ q̃ppe nouũ ⁊ terrã nouã fu-
turã legimus. De mari aũt nouo aliq̃d me
vſpiã legiſſe nõ recolo: niſi qđ in h eodē li-
Apoc.4 bro repit: tanq̃ mare vitreũ ſimile cryſtal
lo. Sz tũc nõ de iſto fine ſeculi loq̃bat: nec
ꝓprie dixiſſe videt mare: ſꝫ tanq̃ mare. Q̃-
uis ⁊ nunc ſic clamat ꝓphetica locutio ꝓ-
prijs verbis tranſlata miſcere: ac ſi quodã
Apoc.21 mõ velare qđ dicit: potuit de illo mari di-
Apoc.20 cere. Et mare iã nõ ē: đ q̃ ſupra dixerat. Et
exhibuit mare mortuos qui in eo erãt. Iaʒ
eni tũc nõ erit h ſeculũ: vita mortaliũ: tur-
bulentũ ⁊ procelloſuʒ: qđ maris noīe figu-
rauit. Ca. XVII

Apoc.21 ET ciuitatē inquit magnã hieruſalem
nouã vidi deſcendentē de celo a deo apta
tã: q̃ſi nouã nuptam ornatã marito ſuo. Et
audiui vocē magnã de throno dicētē. Ec
ce tabernaculũ dei cũ homibꝰ ⁊ habitabit
cum eis: ⁊ ipi erunt ꝑplus eiꝰ: ⁊ ipſe deꝰ erit
cũ eis. Et abſterget ab oculis eorũ omneʒ
lachrymã: ⁊ morſ iã ñ erit: neq; luctꝰ: neq;
clamor: ſꝫ nec vllus dolor: q2 priora abiert
Et dixit q̃ ſedit in throno. Ecce noua facio
oĩa. De celo deſcendere iſta ciuitas dicit:
Esa.44 q̃m celeſtis eſt gratia q̃ deꝰ eã fecit. Prop-
ter qđ ei dicit etiã ꝑ eſaiaʒ. Ego ſũ dominꝰ
faciēs te. Et de celo quidē ab initio ſui de
ſcēdit: ex q̃ ꝑ huiꝰ ſeculi tempus: gratia dei
deſup veniente ꝑ lauacrũ regenerationis
in ſpũ ſancto miſſo de celo: ſubinde ciues
eiꝰ accreſcũt. Sz ꝑ iudicium dei qđ erit no
uiſſimũ ꝑ eius filiũ ieſuʒ xp̃m: tanta eius ⁊
tam noua de dei munere claritas appare-
bit: vt nulla remaneãt vetuſtatis veſtigia:
q̃ñ quidē ⁊ corpora ad incorruptionē atq;
imortalitatē nouã ex vetere corruptione at
q; mortalitate tranſibũt. Nã hoc de iſto tē
pore accipe quo regnant cũ rege ſuo mille
ãnis impudētie nimie mihi videt: cũ aper
Apoc.21 tiſſime dicat. Abſterget deuſ omnē lachry
mã ab ocl'is eoꝝ: ⁊ morſ iã ñ erit neq; luctꝰ
neq; clamor: ſꝫ nec vllus erit dolor. Quis
enim tam ſit abſurdus: ⁊ obſtinatiſſima
cõtentione veſanus: q̃ audeat affirmare in
huius mortalitatis erũnis: nõ dico popu-
lũ ſanctũ: ſed vnũquēq; ſanctoruʒ q̃ hanc
vel ducat vel ducturꝰ ſit vel duxerit vitã:
nullas habētem lachrymas et dolores: cũ
potiꝰ q̃to quiſq; ē ſanctior: ⁊ deſiderij ſan-
cti plenior: tanto ſit eius in orando fletus
vberior: An non eſt vox ciuitatis ſuperne
hieruſalem que dicit. Facte ſunt mihi la- Ps.41
chryme mee panes die ac nocte. Et laua- Ps.6
bo per ſingulas noctes lectum meum: la-
chrymis meis ſtratum meuʒ rigabo. Et ge Ps.37
mitus meꝰ nõ ē abſconditus a te. Et dolor Ps.38
meus renouatꝰ eſt. Aut vero nõ eiꝰ filij ſũt 2.Cor.5
q̃ ingemiſcũt grauati: in q̃ nolũt expoliari
ſꝫ ſupueſtiri vt abſorbeat mortale h a vita:
Nõne ipſi ſũt q̃ primitias habētes ſpũs in Roma.8
ſemetipſis ingemiſcũt: adoptionē expectã
tes redēptioneʒ corpis ſui: An ipſe apl'us
paulus nõ erat ſupnus hieroſolymitanꝰ vl'
nõ multomagis h erat: q̃ñ ꝓ iſraeliticis fra Roma.9
tribus carnalibꝰ ſuis triſticia illi erat mag-
na ⁊ continuꝰ dolor cordi eius: Q̃ñ autem
mors non erit in iſto tēpore: niſi q̃ñ dicet:
Vbi eſt mors ꝯtentio tua: vbi ē mors acu- 1.Cor.15
leus tuꝰ: Aculeus aũt mortis: ē peccatuʒ.
Qđ tũc vtiq; ñ erit q̃ñ dicet: vbi ē: nũc v̇o
nõ quilibet infimꝰ illiꝰ ciuitatis: ſꝫ idem ipe
ioannes in ep̃la ſua clamat: Si dixerimus 1.Ioh.1
q2 peccatũ nõ habemꝰ nosipos ſeducimꝰ
⁊ veritas in nobis non ē. Et in h q̃dē libro
cuiꝰ nomē ē apocalypſis: obſcure mlta di
cunt vt mētē legētis exerceant: ⁊ pauca in
eo ſũt: ex q̃rũ manifeſtatione indagent ce-
tera cũ labore: maxime q2 ſic eadeʒ multis
modis repetit: vt alia atq; alia dicere vide
atur: cũ aliť atq; aliter h ipſa dicere inueſti
get. Verũ in his verbis vbi ait. Abſterget Apoc.21
deꝰ omnē lachrymã ab oculiſ eorũ: ⁊ morſ
iã ñ erit: neq; luctꝰ: neq; clamor: ſꝫ nec vllꝰ
dolor: tãta luce dicta ſunt de ſeculo futuro
⁊ imortalitate atq; eternitate ſanctorũ. Tũc
eni ſolũ atq; ibi ſolũ iſta nõ erũt vt nl'la de
beamꝰ in l'ris ſacris q̃rere vel legere mani-
feſta: ſi h putauerimꝰ obſcura. Ca. XVIII

NVnc iã videamꝰ q̃d etiã apl's petrus
de h iudicio ſcripſerit. Veniēt inq̃t i 2.Petri.3
nouiſſimo dierum illuſione illudētes: ſcđʒ
ꝓprias ꝯcupiſcētias ſuas eũtes ⁊ dicētes.
Vbi eſt ꝓmiſſũ p̃ſentie ipiꝰ: Ex q̃ eni p̄res
dormierũt: ſic oĩa ꝑſeuerãt ab initio creatu
re. Latet eni illos h volētes q2 celi erãt oli
⁊ t̃ra de aq̃: ⁊ ꝑ aquã ꝯſtituta dei v̈bo ꝑ quē
q̃ tũc erat mũdus aq̃ inũdatꝰ deperijt. Qui
aũt nũc ſunt celi ⁊ terra: eodē v̈bo repoſiti
ſũt igni reſeruãdi in diē iudicij ⁊ ꝑditionis
hoim ipioꝝ. Hoc vnũ v̇o ñ lateat vos frēs Ibidem.
cariſſimi: q2 vnꝰ dies apđ dñm ſic mille ãni
⁊ mille ãni ſic dies vnꝰ. nõ tardat dñs ꝓmiſ
ſum ſuũ: ſic q̃dã tardantē exiſtimãt: ſꝫ patiē
ter fert ꝓpt̃ nos: nolēs aliquē ꝑire: ſꝫ oēs

2. Petri. 3 in penitētiā cōuerti. Ueniet aūt dies dñi
vt fur: in quo celi magno impetu tranſcur-
rent: elemēta aūt ardentia reſoluent: ⁊ ter-
ra ⁊ q̄ in ipſa ſūt opa exurent. His ḡ omni-
b⁹ pereuntib⁹: q̄les oportet eſſe vos in ſanctis
cōuerſationib⁹ expectātes: ⁊ ꝓperātes ad
pſentiā diei dñi: p quā celi ardētes ſoluēt
Ibidem. ⁊ elemēta ignis ardore decoquēt. Nouos
vero celos ⁊ terrā nouā ſcđm ꝓmiſſa ipſi⁹
expectam⁹: in quib⁹ iuſticia inhabitat. Ni-
hil hic dixit de reſurrectione mortuoꝝ: ſed
ſane de pditione mundi hui⁹ ſatis: vbi eti-
am cōmemorās factū an̄ diluuiū: videt ad
monuiſſe quodāmō: q̄tenus in fine hui⁹ ſe-
culi mundū iſtū periturū eſſe credam⁹. Nā
⁊ illo tpe periſſe dixit: qui tūc erat mundum
nec ſolū orbē terre: verū etiā celos q̄s vti
q̄ iſtos aereos intelligim⁹: quorū locū ac
ſpaciū: tūc aqua creſcēdo ſupauerat. Er-
go tot⁹ aut pene totus aer iſte vētoſus: qđ
celum vel potius celos vocat: ſ iſtos vtiq̄
imos nō illos ſupmos: vbi ſol ⁊ luna ⁊ ſide
ra cōſtituta ſūt: ɔuerſus fuerat in humidā
qualitatē: atq̄ h̄ modo cū terra perierat: cu-
ius terre vtiq̄ prior facies fuerat deleta di
Ibidem. luuio. Qui aūt nūc ſūt inq̄t celi ⁊ terra: eo-
dē verbo repoſiti ſūt: igni reſeruādi in diē
iudicij ⁊ pditionis hoīm impiorū. Proin-
de q̄ celi ⁊ q̄ terra. id ē qui mūdus ꝓ eo mū
do qui diluuio perijt ex eadē aqua repoſi-
tus ē: ipſe igni nouiſſimo reſeruat in diē iu
dicij ⁊ pditionis hoīm impiorū. Nā ⁊ ho-
minū propter magnā q̄ndā cōmutationē
nō dubitat dicere pditionē futuram: cū ta
mē eoꝝ q̄uis in eternis penis ſit manſura
natura. Querat forſitā aliq̄s: ſi poſt factū
iudiciū iſte mundus ardebit anteq̄ ꝓ illo
celū nouū ⁊ terra noua reponāt: eo ipſo tē
pore cōflagratiōis eius: vbi erūt ſancti cū
eos habētes corpa in aliquo corpali loco
eſſe neceſſe ſit: poſſum⁹ reſpōdere futuros
eos eſſe in ſuperiorib⁹ partib⁹: quo ita nō aſ-
cēdet flamma illius incēdij quēadmodū
necunda diluuij. Talia quippe illis inerūt
corpa: vt illic ſint vbi eſſe voluerint: ſ nec
ignē cōflagrationis illi⁹ ptimeſcūt imorta
les atq̄ incorruptibiles facti: ſicut virorū
Dan. 3 triū corruptibilia corpa atq̄ mortalia: i ca
mino ardenti viuere illeſa potuerūt. Ca. XIX

Multas tn̄ euāgelicas apl̄icaſq̄
ſentētias: de diuino iſto iudicio no-
uiſſimo video mihi eſſe ptereūdas: ne h̄ vo
lumē in nimiā longitudinē ꝓuoluat: ſ nul
lo mō ē pretereūdus apl̄us paulus q̄ ſcri-
2. Theſſa. 2 bēs ad theſſalonicēſes: rogamus inq̄t voſ
fratres p aduentū dñi noſtri ieſu xp̄i: ⁊ nr̄e
ɔgregationis in ipſū: vt nō cito moueami
ni mēte neq̄ terreamini: neq̄ p ſpūm: neq̄
p verbū: neq̄ p ep̄lam tanq̄ p nos miſſam
q̄ſi inſtet dies dñi. Ne q̄s vos ſeducat vl-
lo mō: q̄m niſi venerit refuga p̄miū: ⁊ reue-
lat⁹ fuerit homo peccati filius interit⁹ q̄ ad
uerſat: ⁊ ſuperextollit ſupra oīne qđ dicit de⁹
aut qđ colit: ita vt i templo dei ſedeat oſtē-
tans ſe tanq̄ ſit deus. Nō retinetis in me-
moria qđ adhuc cū eſſem apud vos h̄ di-
cebā vobis? Et nūc quid detineat ſcitis: vt
reueleť in ſuo tpe. Iā eni myſteriū iniqui
tatis operat: tantū qui modo tenet teneat
donec de medio fiat. Et tunc reuelabit ini Ibidem.
quus ille: quē dñs ieſus interficiet ſpiritu
oris ſui: ⁊ euacuabit illuminatione pſentie
ſue: eū cui⁹ eſt preſentia ſcđm opationē ſa-
thane in oīni virtute ⁊ ſignis ⁊ ꝓdigijs mē
dacij: ⁊ in omni ſeductione iniquitatis his
qui pereūt: ꝓ eo q̄ dilectionē veritatis nō
receperunt vt ſalui fierēt. Et ideo mittet il- Ibidem.
lis deus operationē erroris vt credant mē
dacio: ⁊ iudicētur oīnes qui nō crediderūt
veritati: ſed conſenſerunt iniquitati. Nulli
dubium eſt eū de antixp̄o iſta dixiſſe dieq̄
iudicij. Hunc eni appellat diē dñi non eſſe
venturū: niſi ille prior venerit quē refugā
vocat vtiq̄ a dño deo. Qđ ſi de omnibus
impijs merito dici pōt: q̄to magis de iſto?
Sꝫ in q̄ dei tēplo vt de⁹ ſit ſeſſurus incertū
ē: vtrū in illa ruina tēpli qđ a ſalomone re-
ge ɔſtructū ē: an vero in eccleſia. Nō eni
templū alicui⁹ idoli aut demonis: templū
dei apl̄us diceret. Un̄ nōnulli nō ipſū pn-
cipē ſ vniuerſū quodāmō corpus ei⁹ id eſt
ad eū ptinentē hominū multitudinē ſimul
cū ipſo ſuo principe: hoc loco intelligi an-
tixp̄m volūt: rectiuſq̄ putāt etiā latine dici
ſicut in greco ē: nō in templo dei: ſed in tē-
plū dei ſedeat: tanq̄ ipſe ſit templū dei qđ
ē eccl̄ia: ſicut dicim⁹ ſedet in amicū. id eſt
velut amic⁹: vel ſi q̄d aliud iſto locutionis
genere dici ſolet. Qđ aūt ait: ⁊ nūc q̄d de- Ibidem.
tineat ſcitis. id ē q̄d ſit in mora: q̄ cā ſit dila
tionis ei⁹ vt reueleť in ſuo tpe ſcitis: q̄m ſci
re illos dixit: apte h̄ dicere noluit. Et iđ noſ
q̄ neſcim⁹ qđ illi ſciebāt: puenire cū labore
ad id qđ ſenſit apl̄s cupim⁹: nec valemus:
preſertim quia ⁊ illa que addidit: hūc ſen-
ſum faciunt obſcuriorem. Nam q̄d ē. Iā Ibidem.
eni myſteriū iniq̄tat. opat: tm̄ q̄ mō tenet te
neat: donec đ medio fiat: ⁊ tūc reuelabit ille

iniquus? Ego proꝛſus quid dixerit: me fa
teoꝛ ignoꝛare. Suſpitiões tñ hominũ q̃s
vel audire vel legere de hac re potui: non
tacebo. Quidã putãt h̄ de impio dictũ fu
iſſe romano. ⁊ ꝓpterea paulũ aplm̄ non id
apte ſcribere voluiſſe: ne calũniã videlꝫ in
curreret: qꝺ romano imperio male optaue
2. Theſſa. 2 rit cũ ſperaret̃ eternũ: vt h̄ qꝺ dixit: iã enim
myſteriũ iniq̃tatis opat̃: neronẽ voluerit i
telligi: cui⁹ iã facta velut antixp̄i videbant̃.
Vñ nõnulli ip̄m reſurrecturũ ⁊ futurũ anti
xp̄m ſuſpicant̃. Alij vero nec occiſũ putãt
ſ; ſubtractũ poti⁹ vt putaret̃ occiſus: ⁊ viuũ
occultari i vigoꝛe ipſi⁹ etatꝭ in q̃ fuit cũ cre
deret̃ extinct⁹: donec ſuo t̄pe reuelet̃: ⁊ reſti
tuat̃ in regnũ. Sꝫ multũ mihi mira ē h̄ opi
Ibidem. nantiũ tanta p̄ſũptio. Illud tñ qꝺ ait apl̄s
tantũ q̃ mõ tenet teneat donec de medio fi
at: nõ abſurde de ip̄o romano imperio cre
dit̃ dictũ: tanq̃ʒ dictũ ſit. Tantũ q̃ mõ im
perat imperet: donec de medio fiat: id eſt de
medio tollat̃. Et tũc reuelabit̃ iniqu⁹ quem
ſignificari antixp̄m nulli⁹ ambigit. Alij vo
⁊ qꝺ ait: q̃d detineat ſcitꝭ: ⁊ myſteriũ opat̃
iniq̃tatis: nõ putãt dictũ niſi de malis ⁊ fi
ctis qui ſũt in eccl̃ia: donec ꝑueniat ad tã
tũ numerũ q̃ antixp̄o magnũ ppl̄m faciat:
⁊ h̄ eſſe myſteriũ iniquitatis. q̄ꝛ videt̃ oc
cultũ. Hoꝛtari aũt apl̄m fideles vt in fide
2. Theſſa. 2 quã tenẽt tenaciter ꝑſeuerẽt dicẽdo: tñ q̃
mõ tenet teneat donec de medio fiat: h̄ eſt
donec exeat de medio eccleſie myſterium
iniq̃tatis qꝺ nũc occultũ ē. Ad ipſũ enim
myſteriũ ꝑtinere arbitrãt̃: qꝺ ait i ep̄l̃a ſua
i. Ioh. 2 ioannes euãgeliſta. Pueri nouiſſima ho
ra ē: ⁊ ſicut audiſtis qꝺ antixp̄s ſit ventur⁹
nũc aũt antixp̄i multi facti ſũt. Vñ cogno
ſcim⁹: ꝙ nouiſſima ſit hoꝛa. Ex nobis exi
erũt: ſed nõ erant ex nobis. Qꝺ ſi fuiſſent
ex nobiſ: ꝑmanſiſſent vtiq̃ʒ nobiſcũ. Sicut
ergo añ finẽ in hac hoꝛa inquiũt quã ioan
nes nouiſſimã dicit: exierũt multi heretici
de medio eccl̃ie: q̃s multos dicit antixp̄os:
ita oẽs tũc inde exibũt: q̃ ñ ad xp̄m: ſ; ad il
lũ nouiſſimũ antixp̄m ꝑtinebũt: ⁊ tũc reue
labitur: Alij⁹ ergo ſic: alius aũt ſic apl̄i ob
ſcura v̄ba ꝯiectat: qꝺ tñ eũ dixiſſe ñ dubiũ
ē: nõ veniet ad viuos ⁊ mortuos iudican
dos xp̄s: niſi pri⁹ venerit ad ſeducẽdos in
anima mortuos aduerſari⁹ ei⁹ antixp̄s: q̃ʒ
uis ad occultũ iã iudiciũ dei ꝑtineat: ꝙ ab
2. Theſſa. 2. illo ſeducerẽt̃. Preſentia q̃ppe ei⁹ erit ſicut
dictũ ē ſcd̃m operationẽ ſathane: in oĩ vir
tute ⁊ ſignis ⁊ ꝓdigijs mẽdacij: ⁊ in oĩ ſe
ductione iniquitatis his qui pereũt. Tũc Apoc. 20
eni ſoluet̃ ſathanas: ⁊ ꝑ illũ antixp̄m i oĩ
ſua virtute mirabiliter q̃dẽ: ſ; mẽdacit̃ opa
bitur. Qꝺ ſolet ambigi: vtrũ ꝓpterea di
cta ſint ſigna ⁊ ꝓdigia mẽdacij q̃ñ moꝛta
les ſenſus ꝑ phãtaſmata deceptur⁹ eſt: vt
qꝺ ñ facit facere videat̃. An q̄ꝛ illa ipſa eti
am ſi erũt vera ꝓdigia ad mendaciũ ꝑtra
hẽt crediturós: nõ ea potuiſſe niſi diuinit⁹
fieri virtute diaboli creſcẽte maxime q̃ñ tã
tã q̃ʒtã nunq̃ʒ habuit acceperit poteſtatẽ.
Nõ eni q̃ñ de celo ignis cecidit: ⁊ tantã fa Iob. i
miliã cũ tantis gregib⁹ pecoꝛũ ſancti iob
vno impetu abſũpſit: ⁊ turbo irruens ⁊ do Ibidem.
mũ deijciens filios ei⁹ occidit phãtaſmata
fuerũt: q̃ tamẽ fuerũt opera ſathane cui de⁹
dederat hãc poteſtatẽ. Propter q̃d hoꝛũ
ergo dicta ſint ꝓdigia ⁊ ſigna mẽdacij: tũc
potius apparebit. Sꝫ ꝓpter qꝺlibet hoꝝ di
ctũ ſit: ſeducẽt̃ eis ſignis atq̃ʒ ꝓdigijs q̃ ſe
duci merebũt̃: ꝓ eo qꝺ dilectionẽ veritatꝭ 2. Theſſa. 2
inquit nõ receperũt vt ſalui fierẽt. Nec du
bitauit apl̄s addere ⁊ dicere. Ideo mittet Ibidem.
illis de⁹ opationẽ erroꝛis: vt credãt mẽda
cio. Deus eni mittet: q̄ꝛ deus diabolũ face
re ꝑmittit iſta iuſto ipſi⁹ iudicio: q̃ʒuis faci
at ille iniquo malignoq̃ʒ ꝯſilio. Vt iudicẽt̃
inq̃t oẽs qui nõ crediderũt veritati: ſ; ꝯſen
ſerũt iniquitati. Proinde iudicati ſeducẽt̃
et seducti iudicabunt̃: ſ; iudicati ſeducent̃
illiſ iudicijs dei occulte iuſtis iuſte occulte
quibus ab initio peccati rationalis creatu
re nunq̃ʒ iudicare ceſſauit. Seducti aũt iu
dicabunt̃ nouiſſimo manifeſtoq̃ʒ iudicio ꝑ
chriſtũ ieſum iuſtiſſime iudicaturũ: iniuſtiſ
ſime iudicatũ. Ca. XX

SEd hic apl̄us tacuit de reſurrectione
mortuoꝛũ. Ad eoſdẽ aũt ſcribẽs in
ep̄l̃a p̄ima: nolumus inquit ignoꝛare vos i. Theſſa. 4
fratres de doꝛmientib⁹: vt nõ cõtriſtemini
ſicut ⁊ ceteri qui ſpem nõ habent. Nam ſi
credim⁹ ꝙ ieſus moꝛtuus ē ⁊ reſurrexit: ita
⁊ de⁹ eos qui doꝛmierũt ꝑ ieſũ adducet cũ
eo. Hoc eni vobis dicim⁹ in verbo domi
ni: q̄ꝛ nos viuẽtes q̃ reliq̃ ſum⁹ in aduentu
dñi nõ ꝑueniem⁹ eos q̃ añ doꝛmierũt: q̃ñ
ip̄e dñs in iuſſu: ⁊ in voce archãgeli: ⁊ in tu
ba dei deſcẽdet de celo: ⁊ moꝛtui q̃ in xp̄o
ſũt reſurgẽt p̄imi. Deinde nos viuẽtes q̃
reliq̃ ſum⁹ ſimul cũ illis rapiemur in nubi
b⁹ obuiã xp̄o in aera: ⁊ ſic ſp̄ cũ dño erim⁹.
Hec verba apl̄ica reſurrectionẽ moꝛtuoꝝ
futurã: q̃ñ veniet dñs xp̄s vtiq̃ʒ ad viuos
⁊ moꝛtuos iudicãdos: ꝑclariſſime oñdũt.

Sed queri ſolet: vtrū illi quos hic viuētes
inuēturus eſt xp̄s: quorū pſonā in ſe atq̄
illos q̄ tūc ſecū viuebāt trāſfigurabat apo
ſtolus: nūq̄ oīno morituri ſint: an ipſo tpīſ
puncto quo cū reſurgētib9 rapiēt in nubi-
bus obuiam xp̄o in aera: ad imortalitatē
p mortē mira celeritate trāſibūt. Neq̄ enī
dicēdū ē fieri nō poſſe vt dū p aera in ſubli
me portant: in illo ſpacio ⁊ moriant: ⁊ reui
j. Theſſa. 4 uiſcant. Qđ enī ait: ⁊ ita ſp cū dn̄o erim9:
nō ſic accipiēdū ē: tāq̄ i aere nos dixerit
ſp cū dn̄o eē mānſuros: q2 nec ipſe vtiq̄ ibi
manebit: q̄ veniēs tranſiturus ē. Venienti
q̄ppe ibit obuiā: nō manēti: ſ3 ita cū dn̄o eri
mus: id ē ſic erim9 ſp habētes corpa ſempi
t̄na: vbicūq̄ cū illo fuerim9. Ad hūc autē
ſenſū q̄ exiſtimam9 etiā illos q̄s h viuos in
uenturus ē dn̄s in ipſo paruo ſpacio ⁊ paſ
ſuroſ mortē ⁊ accepturos imortalitatē: ipe
aplus nos videt vrgere vbi dic: in xp̄o oēſ
viuificabunt: cū alio loco de ipſa loquens
j. Cor. 15 reſurrectione corporū dicat: tu qđ ſemias
nō viuificat niſi pri9 moriat. Quō igit q̄s
viuentes h xp̄s inueniet p imortalitatē in
illo viuificabunt: ⁊ ſi ñ moriant: cū videa
m9 pp̄t h eſſe dictū: tu qđ ſemias nō viuifi
cat: niſi priuſ moriat. Aut ſi recte ñ dicim9
ſeminari: niſi ea corpora hoīm q̄ moriēdo
q̄quo modo cōuertunt in terrā: ſicut ſe ſe
hʒ etiā in illa trāſgreſſorē patrē generis hu
Geñ. 3 mani diuinit9 plata ſnīa: terra es ⁊ in ter-
rā ibis: fatēdū ē iſtos q̄s nōdū de corpib9
egreſſos cum veniet xp̄s inueniet: ⁊ iſtis
verbis apli: ⁊ illis de geneſi nō teneri: q̄m
ſurſū in nubib9 rapti nō vtiq̄ ſeminant: q2
nec eūt in terrā nec redeūt: ſiue nullā pror
ſus experiant mortē: ſiue paululū in aere
moriant. Sʒ aliud rurſus occurrit: qđ idē
dicit aplus cū de reſurrectione corpor ad
j. Cor. 15 corinthios loq̄retur. Oēs reſurgem9: vel
ſic alij codices habēt: oēs dormiem9. Cū
ergo nec reſurrectio fieri poſſit niſi mors p
ceſſerit: nec dormitionē poſſum9 illo loco
intelligere niſi mortē: quō oēs vel dormiēt
vl reſurgēt ſi tā multi quos in corpore inuē
tur9 ē xp̄s: nec dormiēt nec reſurgēt. Si g̃
j. Theſſa. 4 ſanctos q̄ reperient xp̄o veniēte viuētes: et
iq̄ i obuiā rapiet: crediderim9 i eodē raptu
de moralib9 corpib9 exituros: ⁊ ad eadem
mox imortalia redituros nullas in verbis
apli patiemur anguſtias: ſiue vbi dicit: tu
j. Cor. 15 qđ ſemias ñ viuificat niſi prius moriat: ſiue
Ibidem. vbi dicit: oēs reſurgem9 aut oēs dormiem9
q2 nec illi p imortalitatem viuificabūt: niſi
quālibet paululū tñ ante moriant: ac per
hoc ⁊ a reſurrectione nō erūt alieni quam
dormitio precedit q̄uis breuiſſima: non
tñ nulla. Cur aūt nobis incredibile videat
illā multitudinē corpor i aere q̄dāmō ſemi-
nari: atq̄ ibi ptin9 imortaliter atq̄ incor-
ruptibiliter reuiuiſcere: cū credam9 q2 idē
ipe apls alibi aptiſſime dic: i ictu oculi futu Ibidem.
rā reſurrectionē ⁊ i mēbra ſine fine victura
tanta facilitate: tantaq̄ ineſtimabili velo-
citate rediturum: antiq̄ſſimorū cadauerū
puluerē? Nec ab illa ſententia qua homini Geñ. 3
dictū ē: t̄ra es ⁊ i terrā ibiſ: futuros illos eē
ſanctos arbitremur imunes: ſi eorū moriē-
tium in terra nō recedēt corpa: ſed ſicut in
ipſo raptu morient: ita et reſurgēt dū ferū-
tur in aera. In terram quippe ibis. id eſt in
hoc ibis amiſſa vita quod eras anteq̄ ſu-
meres vitam. id eſt hoc eris exanimis qđ
eras anteq̄ eſſes animatus. Terre quippe
inſufflauit deus in faciem flatum vite: cū
factus eſſet homo in animā viuā. Tanq̄
diceret. Terra es animata quod non eras
terra eris exanimis ſicut eras: Qđ ſūt ⁊ añ
q̄ putreſcant oīa corpa mortuorū. qđ erūt
⁊ illa ſi morient vbicūq̄ moriant cum vita
carebūt: quā cōtinuo receptura ſūt. Sic g̃
ibūt in terrā: q̄ñ ex viuis hoībus terra erūt
quēadmodū it in cinerem qđ fit cinis: it in
vetuſtatē qđ fit vetus: it in teſtā: qđ ex lu-
to fit teſta: ⁊ alia areſcētia ſic loq̄mur: Quō
aūt ſit futurū qđ nunc p nr̄e ratiuncule vi
rib9 vtcunq̄ conijcimus: tunc poti9 erit vt
noſſe poſſim9. Reſurrectionē q̄ppe mortu
or futurā eē in carne: q̄ñ xp̄s vētur9 eſt vi
uos iudicaturus ⁊ mortuos: oportet ſi xp̄i
ani eſſe volum9 vt credam9. Sed non ideo
de hac re inanis eſt fides noſtra: ſi quēad-
modū futura ſit pfecte cōprehēdere nō va
lemus. Verū iam ſicut pmiſim9 de h iudi-
dicio dei nouiſſimo etiā pphetici veteres
libri q̄d pnunciauerint: q̄tū ſatis eſſe vide
bitur debem9 oſtēdere. Que ſicut arbitror
nō tāta mora neceſſe erit tractari ⁊ exponi
ſi iſtis que pmiſimus lector curauerit adiu
uari.

Ca. XXI

Propheta eſaias: reſurgēt inq̄t mor- Eſa. 26
tui: ⁊ reſurgēt q̄ in ſepulchris erāt: ⁊ letabū
tur oēs q̄ ſunt in terra. Ros enī qui abs te
ē: ſanitas illis ē: terra vero impiorū cadet.
Totum iſtud superi9 ad reſurrectionē ptī-
net beatorū. Quod aūt ait: terra vero im-
piorū cadet: bene intelligit dictū: corpora
vero impiorū ruina dānationis excipiet.

Jam vero ſi de bonoꝛuꝫ reſurrectione qͦ
dictū ē diligētius ⁊ diſtincti⁹ velim⁹ intue-
Ibidē ri: ad ꝑmā referendū eſt qͦ dictū eſt: reſur-
Ibidē gēt moꝛtui: ad ſcdaꝫ vͦo qͦ ſeqꝛ: ⁊ reſurgēt
q̄ in ſepulchꝛis erāt. Jā etſi illos inq̄ramus
ſanctos q̄s h̄ viuos inuētur⁹ eſt dn̄s: eis cō
Ibidē grue deputabiꝛ qͦ adiūxit: ⁊ letabunꝛ oēs
qui ſūt in terra: ros eni q̄ abs te eſt: ſanitas
illis ē. Sanitatē loco iſto imoꝛtalitatem re
ctiſſime accipim⁹. Ea nāq; ē pleniſſima ſa-
nitas q̄ nō reficiꝛ alimētꝭ tāq; quotidianis
medicamētis. Jtē de iudicij die ſpem ꝑus
dās bonis deinde t̄rēs malos: idē ꝓpheta
Eſa.66 ſic loq̄ꝛ. Hec dic̄ dn̄s: Ecce ego declinabo
i eos vt flumē pacꝭ: ⁊ vt toꝛrēs inūdās glo
riā gentiū. Filij eoꝝ ſup hūeros poꝛtabunꝛ
Ibidē ⁊ ſup genua ꝯſolabunꝛ. Quemadmodū ſi
quē maꝛ ꝯſoleꝛ: ita ego vos ꝯſolaboꝛ: ⁊ in
hieruſalē ꝯſolabimini: ⁊ videbitꝭ: ⁊ gaude
bit coꝛ veſtrū: ⁊ oſſa veſtra ſic herba exoꝛi-
Ibidē enꝛ. Et cognoſceꝛ man⁹ dn̄i colentib⁹ euꝫ:
⁊ cōminabiꝛ ꝯtumacib⁹. Ecce eni dn̄s vt
ignis veniet: ⁊ vt tēpeſtas curr⁹ ei⁹: redde-
re in indigñtiōe vindictā: ⁊ vaſtationē i flā-
Ibidē ma ignis. Jn igne eni dn̄i iudicabiꝛ omnis
terra: ⁊ in gladio eius omniſ caro: multiq;
vulnerati erunt a dn̄o. Jn bonoꝝ ꝓmiſſio
ne ſe declinare dicit vt flumen pacis: quod
ꝑfecto abūdantiam pacis illius debemus
accipe: q̄ maioꝛ eē nō poſſit. Hac vtiq; i fi-
ne rigabimur: de q̄ in p̄cedēti libro abūdā-
ter locuti ſum⁹. Hoc flumē ſe i eos declina
re dic̄: qb⁹ tantā beatitudinē polliceꝛ: vt in
telligam⁹ i illi⁹ felicitatꝭ regiōe q̄ i celis eſt
h̄ flumie oia ſatiari. Sꝫ qꝛ ⁊ t̄renis coꝛpoꝛi
b⁹ pax icoꝛruptiōis atq; imoꝛtalitatꝭ vim
influet: ideo declinare ſe dicit h̄ flumen: vt
de ſupnis quodāmodo etiā inferioꝛa ꝑfun
Gal.4 dat: ⁊ hoies eq̄les angelis reddat. Hieru-
ſalē q̄ꝫ nō illā q̄ ſeruit cū filijs ſuis: ſ; liberā
matrē nr̄aꝫ intelligam⁹: ſcd̄m apl'm eternā
in celis: vbi poſt laboꝛes erūnaꝝ curarūq;
moꝛtaliū ꝯſolabimur: tāq; puuli ei⁹ in hu-
meris genibuſq; poꝛtati. Rudes eni nos
⁊ nouos blādiſſimis adiutoꝛijs inſolita no
bis illa beatitudo ſuſcipiet: vbi videbim⁹ ⁊
gaudebit coꝛ noſtꝝ. Nec expſſit q̄d videbi
m⁹. Sꝫ q̄d niſi deū: vt ipleaꝛ i nobis ꝓmiſ-
Math.5 ſum euāgelicuꝫ: beati mūdo coꝛde: qm̄ ipi
deū videbūt. Et oia illa q̄ nūc nō videm⁹:
credētes aūt ea ꝓ modulo capacitatꝭ hu-
mane lōge min⁹ q̄ ſūt atq; incōꝑabiliꝛ co-
Eſa.66 gitam⁹: ⁊ videbitꝭ inq̄t: ⁊ gaudebit coꝛ ve-

ſtrū. Hic creditꝭ: ibi videbitꝭ. Sꝫ qm̄ dixit:
⁊ gaudebit coꝛ veſtrū: ne putarem⁹ illa bo
na hieruſalē ad noſtꝝ tātūmodo ſpiritū ꝑ-
tinere: ⁊ oſſa inq̄t vr̄a vt herba exoꝛiēꝛ: vbi Ibidē
reſurrectionē coꝛpoꝝ ſtrinxit: velut qͦ nō
dixerat reddēs. Neq; eni cū viderim⁹ fiet:
ſ; cū fuerit facta videbim⁹. Nā ⁊ d̄ celo no
uo ac t̄ra noua iā ſup̄ dixerat: dū ea q̄ ſan-
ctis ꝓmittūꝛ i fine ſepe ac mltiformiter di-
cent. Erit inq̄t celū nouū ⁊ t̄ra noua: ⁊ nō Eſa.65
erūt mēoꝛes p̄oꝝ: nec aſcēdēt i coꝛ ipoꝝ: ſ;
leticiā ⁊ exultationem inuenient in ea. Ecce Ibidē
ego faciā hierl'm exultationē ⁊ ꝓpl'm meuꝫ
leticiā: ⁊ exultabo i hierl'm: ⁊ letaboꝛ i ꝓplo
meo: ⁊ vltra nō audieꝛ i illa vox flet⁹: ⁊ ce-
tera: q̄ q̄dā ad illos carnales mille ānos re
ferre conāꝛ: Locutiōes aūt tropice ꝓprijs
ꝓphetico moꝛe miſcenꝛ: vt ad itellectū ſpi
ritalē intentio ſobꝛia cū q̄dā vtili ac ſalu-
bꝛi laboꝛe ꝑueniat. Pigricia vͦo carnalis
vel inerudite vel inexercitate traditas mē-
tis ꝯtēta lr̄e ſufficie: nihil putat interi⁹ req̄
rendū: Hec de ꝓpheticꝭ v̄bis q̄ an̄ iſtū lo-
cū ſcp̄ta ſūt: ſatꝭ dixerim⁹. Jn hoc aūt loco
vn̄ ad illa digreſſi ſumus cū dixiſſet: ⁊ oſſa Eſa.66
veſtra vt herba exoꝛienꝛ: vt reſurrectioneꝫ
q̄dē carnis: ſ; tn̄ bonoꝝ ſe nūc cōmēoꝛare
mōſtraret adiūxit: ⁊ cog̃ſceꝛ man⁹ dn̄i colē Ibidē
tib⁹ eū. Quid ē h̄ niſi man⁹ dn̄i diſtinguē-
tis cultoꝛes ſuos a ꝯtēptoꝛib⁹ ſuis: De q̄-
b⁹ ſeq̄ntia ꝯtexēs: ⁊ cōminabiꝛ inq̄t ꝯtuma Ibidē
cib⁹: ſiue vt ait ali⁹ iterpꝛes: incredulꝭ. Nec
tūc cōminabiꝛ: ſ; q̄ nūc dicūꝛ minaciꝛ: tūc Ibidē
efficaciter iplebūꝛ. Ecce eni inquit dn̄s vt
ignis veniet: ⁊ vt tēpeſcas curr⁹ ei⁹: redde
re in indignatione vindictā: ⁊ vaſtationē i
flāma igniſ. Jn igne eni dn̄i iudicabiꝛ ois
t̄ra ⁊ i gladio ei⁹ ois caro: mltiq; vulnerati
erūt a dn̄o: ſiue igne ſiue tēpeſtate: ſiue gla
dio: penā iudicij ſignificat: qn̄ q̄dē ipm do
minū q̄ſi ignē dic̄ eē vētuꝝ eis ꝑfecto q̄bus
penalis erit ei⁹ aduēt⁹. Curr⁹ vͦo ei⁹ q̄ plu-
raliꝛ dicti ſūt: angelica miniſteria nō icōue
nienter acipim⁹. Qͦ aūt ait oēm t̄rā ⁊ om
nē carnē in ei⁹ igne ⁊ i gladio iudicari: nō
etiā h̄ ſpirtales itelligam⁹ ⁊ ſanctos: ſ; t̄re-
nos atq; carnales: d̄ q̄b⁹ dictū ē: q̄ t̄rena ſa Phil.3
piūt ⁊ ſape ſcd̄m carnē moꝛs ē: ⁊ q̄les oīno
caro appellāꝛ a dn̄o vbi dic̄: nō ꝑmanebit Gen.6
ſpūs me⁹ i hoib⁹ iſtꝭ: qm̄ caro ſūt. Qͦ vͦo
h̄ poſitum ē: mlti vulnerati erūt a dn̄o: iſto Eſa.66
vulnere fiet moꝛs ſcd̄a. Pōt q̄dē ⁊ ignis ⁊
gladi⁹ ⁊ vuln⁹ accipi i bono. Naꝫ ⁊ ignem Luc.12

Act.2 dñs velle ſe dixit mittere ĩ mũdũ: ꝛ viſe ſũt
illis lingue diuiſe velut ignis q̃ſi veñt ſpũs
Math.10 ſanct⁹: ꝛ nõ veni inq̃t idẽ dñs pacẽ mittere
Hebr.4 ĩ t'rã: ſ; gladiũ. Et ſmonẽ dei dic̃ ſcriptura
gladiũ bis acutũ ꝓpter aciẽ geminã teſta-
Cant.4 mẽtoꝝ duũ: ꝛ ĩ cãticocãticoꝝ caritate ſe di
cit ſancta eccl'ia vulneratã velut amoꝛ' im
petu ſagittatã. Sz h̃ cũ legim⁹ vl' audimus
vltorẽ dñm eẽ vẽtuꝝ: quẽadmodũ h̃ itelli-
gẽda ſint claꝝ eſt. Deinde breuit' cõmemo
ratis eis q̃ ꝑ h̃ iudiciũ ꝯſumẽt' ſ'b figura ci-
boꝝ ĩ lege veteri vetitoꝝ: a q̃b⁹ ſe nõ abſti-
nuerũt: pctõres ĩpioſq; ſignificãs: recapitu-
lat ab initio grãm noui teſtamẽti: ex primo
ſaluatoris aduẽtu vſq; ad vltimũ iudiciũ
de q̃ nũc agim⁹: ꝑducẽs finiẽſq; ſmonem.
Narrat nãq; dñm dicere ſe venire vt ꝯgre
get oẽs gẽtes: eaſq; vẽturas: ꝛ viſuras glo
Roma.5 riã ei⁹. Oẽs eñi ſic dic̃ apl'us peccauerũt: ꝛ
Eſa.66 egẽt gl'ia dei. Et relictuꝝ ſe dicit ſuꝑ eos ſi
gna: q̃ vtiq; mirãtes credãt ĩ eũ: ꝛ emiſſurũ
ex illis ſaluatos ĩ gẽtes diuerſas: ꝛ ĩ lõgin-
q̃s inſulas: q̃ nõ audierũt nomẽ ei⁹: neq; vi
derũt gl'iam ei⁹: ꝛ ãnũciaturos gl'iaz ei⁹ in
gẽtibus: ꝛ addituros fratres iſtoꝝ quibus
loq̃bat' id eſt ĩ fide ſ'b deo p̃re frẽs iſraelita
Ibidẽ rũ electoꝝ. Adducturos aũt ex oĩb⁹ gẽtib⁹
mun⁹ dño in iumẽt' ꝛ vehicul': q̃ iumẽta et
vehicula bene intelligũt' adiutoria eẽ diui
na: ꝑ cuiuſq; gener' miniſteria dei vl' ange
lica vel hũana: in ciuitatẽ ſanctã hieruſalẽ
q̃ nũc ĩ ſanct' fidelib⁹ ẽ diffuſa ꝑ t'ras. Ubi
eñi diuinit⁹ adiuuant': ibi credũt: ꝛ vbi cre
dũt ibi veniũt. Cõꝑauit aũt dñs illos tan-
q̃ ꝑ ſſitudinẽ filijs iſrael: offerẽtib⁹ ei ſuas
hoſtias: cũ pſalmis in domo ei⁹: qd̃ vbiq;
Ibidẽ iã facit eccl'ia: ꝛ ꝓmiſit ab ipis ſe acceptuꝝ
ſibi ſacerdotes ꝛ leuitas: qd̃ nihilomin⁹ fi-
eri nũc videm⁹. Nõ eñi ex genere carnis ꝛ
ſanguinis ſic erat ꝓmũ ſcd̃m ordinẽ aaron
ſ; ſic opt'ebat in teſtamẽto nouo: vbi ſcd̃m
ordinẽ melchiſedech ſũm⁹ ſacerdos ẽ xp̃s:
ꝓ cuiuſq; merito qd̃ in eo gr̃a diuina ꝯtu-
lerit: ſacerdotes ꝛ leuitas elegit: ſic nũc vi-
dem⁹: q̃ nõ iſto noĩe q̃ ſepe aſſequũt' idigni
ſ; ea q̃ nõ eſt bonis maliſq; cõis ſanctitate
penſandi ſũt. Hec cũ de iſta q̃ nũc impti'
eccl'ie ꝑſpicua nobiſq; notiſſima dei miſera
tiõe dixiſſet: ꝓmiſit ꝛ fines ad q̃s ꝑ vltimũ
iudiciũ facta bonoꝝ maloꝝũq; diſcretione
Ibidẽ venient' dicẽs ꝑ ꝓphetã: vl' de dño dicẽs ipe
ꝓpheta. Quõ eñi celũ nouũ ꝛ terra noua
manebit corã me dicit dominus: ſic ſtabit
ſemẽ veſtrũ: ꝛ nomẽ veſtrũ: ꝛ erit mẽſis ex
mẽſe: ꝛ ſabbatũ ex ſabbato: ꝛ veniet oĩs ca
ro in ꝯſpectu meo adorare me ĩ hierl'm dic̃
dñs: ꝛ egredient' ꝛ videbũt mẽbra hoĩm q̃
ꝑuaricati ſũt in me. Uermis eoꝝ nõ morie Ibidẽ
tur: ꝛ ignis eoꝝ nõ extinguet': ꝛ erunt viſui
omni carni. Ad h̃ iſte ꝓph'a terminauit li-
brũ: ad qd̃ terminabit' ſecl'm. Quidã ſane
nõ interp̃tati ſũt mẽbra hoĩm: ſ; cadauera
viroꝝ: ꝑ cadauera ſignificãtes ſeuientem
corpoꝝ penam: cũ ꝗuis cadauer niſi caro ex
animis nõ ſoleat nuncupari: illa vͦ aĩata
erũt corpa: Alioq̃n nl'la poterũt ſentire tor
mẽta: niſi forte q: mortuoꝝ erunt corpa id
eſt eoꝝ q̃ in ſcd̃az mortẽ cadẽt: iõ nõ abſur
de etiã cadauera dici poſſũt. Uñ eſt ꝛ illd̃
quod ab eodẽ ꝓpheta dictũ iã ſuꝑ poſui.
Eſa.26 Terra vͦ impioꝝ cadet. Quis aũt nõ vi-
deat a cadẽdo eſſe appellata cadauera: Ui
roꝝ aũt ꝓ eo poſuiſſe illos interp̃tes qd̃ ho
minũ ẽ manifeſtũ eſt. Neq; eñi q̃ſq; dictu-
rus eſt ꝑuaricatrices feĩas in illo ſuppli-
cio nõ futuras: ſ; ex potiore p̃ſertim de quo
femina facta eſt vterq; ſexus accipit'. Uerũ
qd̃ ad rẽ maxiẽ ꝑtinet: cũ ꝛ in bonis dicit':
Eſa.66 veniet oĩs caro: q: ex oĩ genere hoĩm ꝓpl's
ille ꝯſtabit: Nõ eñi oẽs hoĩes ibi erũt q̃ſi ĩ
penis pl'es erũt: ſ; vt dicere ceperã cũ et in
bonis caro: ꝛ in malis mẽbra vl' cadauera
noĩant': ꝓfecto poſt reſurrectionem carnis
cui⁹ fides his reꝝ vocabulis oĩno firmat': il
lud qd̃ boni ꝛ mali ſuis finib⁹ dirimunt': fu
turꝝ eſſe iudiciũ declarat'. Ca. XXII

Sed quõ egredient' boni ad videndas Ibidẽ
penas maloꝝ: Nunq̃d corporis
motu beatas illas relicturi ſedes: ꝛ ad lo-
ca penalia ꝑrecturi: vt maloꝝ tormẽta con
ſpiciãt p̃ſentia corꝑali: Abſit: ſ; egredietur
ꝑ ſcientiã. Hoc eñi verbo ſignificatũ ẽ eos
qui cruciabunt' extra futuros. Propter qd̃ Math.8
ꝛ dñs ea loca tenebras exteriores vocat: q̃
bus ꝯtrari⁹ eſt ille ingreſſus d̃ quo dicit' ſer
Math.25 uo bono. Intra in gaudiũ dñi tui: nec illic
mali putent' igredi vt ſciant': ſ; ad alios po
tius velut egredi ꝑ ſcientiã. q̃ eos cognitu
ri ſũt boni: q: id qd̃ extra eſt: cogniturí ſũt.
Qui eñi erũt in penis: q̃d agat' int⁹ in gau
dio dñi neſciẽt: q̃ vero erunt in illo gaudio
quid agat' foris in illis tenebris exteriorib⁹
Eſa.66 ſcient. Ideo dictũ eſt egredient': q: eos etiã
q̃ foris ab eis erũt vtiq; nõ latebũt. Si eñi h̃
ꝓph'e nõdũ facta noſſe potuerũt ꝑ h̃ q' erat
de⁹ quãtulũcũq; ĩ eoꝝ mortaliũ mẽtibus:

quõ imortales ſancti iã facta tũc neſciẽt:
j.Cor.15 cũ deus erit oĩa in oib⁹? Stabit ergo in illa
beatitudĩe ſanctoꝝ ſemẽ ⁊ nomẽ: ſemẽ ſcʒ
j.Joh.3 de quo ioãnes ait: ⁊ ſemẽ ei⁹ in ipo manet:
Eſaie.56 nomẽ vo de quo ꝑ hũc eſaiã dictũ eſt: no-
Ibidẽ.66 mẽ eternuʒ dabo eis. Et erit eis menſis ex
menſe: ⁊ ſabbatũ ex ſabbato: tanq̃ luna ex
luna: ⁊ reqes ex requie: quoruʒ vtruq̃ ipſi
erũt: cũ ex his vmbris veterib⁹ ⁊ tpalibus
in illa lumĩa noua ac ſempiterna trãſibũt.
In penis aũt maloꝝ ⁊ extinguibil' ignis: ⁊
viuaciſſim⁹ vmis: ab alijs atq̃ alijs alit at
q̃ alit ẽ expoſit⁹. Alij q̃ppe vtruq̃ ad corp⁹
alij vtruq̃ ad aiaʒ retulert: alij ꝓpe ad cor
pus ignẽ: vermẽ vo tropice ad animã: qd
credibili⁹ eſſe videt. Sʒ nũc de hac differẽ
tia nõ eſt hui⁹ tpis diſputare. De iudicio
nanq̃ vltimo q̃ fiet direptio bonoꝝ ⁊ malo
rũ: h volumen implere ſuſcepim⁹: de ipis
vo pmijs ⁊ penis: alias diligenti⁹ differen
dũ eſt. Ca.XXIII

Daniel de h vltimo iudicio ſic ꝓphe
tat vt antixpm pri⁹ q̃ʒ ventuꝝ eſſe p
nũciet: atq̃ ad eternũ regnũ ſanctoꝝ pdu-
cat narrationẽ ſuã. Cũ eni viſiõe ꝓphetica
q̃ttuor beſtias ſignificãtes q̃ttuor regna vi
diſſet: ipmq̃ quartũ a quodã rege ſupatuʒ
q̃ antixpus agnoſcit: ⁊ poſt hec eternũ re-
Dan.7 gnũ filij hois q̃ intelligit xps: horruit inq̃t
ſpũs me⁹: ego daniel in hebetudine mea ⁊
viſus capitis mei ↄturbabãt me. Et acceſ
ſi inq̃t ad vnũ de aſtãtib⁹ ⁊ veritatẽ quere-
bã ab eo de his oib⁹: ⁊ dixit mihi veritatẽ.
Deinde qd audierit ab illo atq̃ de oibus
his q̃ſiuit: tanq̃ eo ſibi exponẽte ſic loquit.
Ibidẽ He q̃ttuor beſtie ſũt magna q̃ttuor rgna q̃
ſurgẽt in terra: q̃ auferẽt ⁊ accipiẽt regnuʒ
ſancti altiſſimi: ⁊ obtinebũt illud vſq̃ i ſe-
Ibidẽ culũ: ⁊ vſq̃ in ſeculũ ſecloꝝ: Et q̃rebã inq̃t
diligẽter de beſtia q̃rta q̃ erat differẽs pre
omni beſtia terribilis ampli⁹: dentes eius
ferrei ⁊ vngues ei⁹ erei: mãducãs ⁊ cõmi-
nuens ⁊ reliq̃ pedib⁹ ſuis ↄculcãs: ⁊ de cor
nib⁹ ei⁹ decẽ q̃ erãt in capite ei⁹: ⁊ de alte-
ro quod aſcẽdit et excuſſit de priorib⁹ tria
cornua: in quo erant oculi: et os loquens
magna: ⁊ viſus eius maior ceteris. Vide-
bam: ⁊ cornu illd faciebat belluʒ cũ ſanct:
⁊ ꝑualebat ad ipos: donec venit vetuſtus
dieꝝ: ⁊ regnũ dedit ſanctis altiſſimi: ⁊ tps
ꝑuenit: ⁊ regnũ obtinuerũt ſancti. Hoc da
niel q̃ſiſſe ſe dixit. Deinde qd audierit con
tinuo ſubiũgens: ⁊ dixit inquit id eſt ille a
quo queſierat reſpõdit ⁊ dixit. Beſtia q̃r- Ibidẽ
ta quartũ regnũ erit in terra qd preualebit
omnib⁹ regnis: ⁊ mãducabit oẽm terrã: et
ↄculcabit eã ⁊ ↄcidet: Et decẽ cornua ei⁹:
decẽ reges ſurgẽt: ⁊ poſt eos ſurget alt⁹ q̃
ſupabit ſuis malis oẽs q̃ ãn eũ fuert: ⁊ tres
reges humiliabit: ⁊ verba aduerſus altiſſi-
mũ loquet: ⁊ ſanctos altiſſimi ↄteret. Et ſu
ſpicabit mutare tpa ⁊ legẽ: ⁊ dabit in ma-
nu ei⁹ vſq̃ ad tps ⁊ tpa ⁊ dimidiũ tpis. Et
iudiciũ ſedebit: et pncipatũ remouebit ad
exterminandũ et pdendũ vſq̃ in finem: et
regnũ et poteſtas: et magnitudo regũ q̃ ſb
omni celo ſũt: data eſt ſanctis altiſſimi. Et Ibidẽ
regnũ ei⁹ regnũ ſempit'nũ: et oẽs pncipat⁹
ipi ſeruiẽt ⁊ obaudiẽt. Hucuſq̃ inq̃t finis
ſermõis. Ego daniel multum cogitatiões
mee ↄturbabãt me: ⁊ forma mea imutata ẽ
ſup me: ⁊ vbũ i corde meo ↄſuaui. Quat-
tuor illa regna expoſuerũt quidã aſſyrioꝝ
ꝑſarũ macedonũ ⁊ romanoꝝ. Quã vo cõ
ueniẽter id fecerint: qui noſſe deſiderant le
gãt p̄ſbyteri hieronymi librũ in danielẽ ſa
tis erudite diligenterq̃ ↄſcriptũ: Antixpi
tñ aduerſus eccliaʒ ſeuiſſimũ regnũ ſed ex
iguo ſpacio tpis ſuſtinendũ donec dei vlti
mo iudicio regnũ ſancti accipiãt ſempiter-
nũ: q̃ vl' dormitãs h legit dubitare nõ ſinit
Dan.7 Tps quippe ⁊ tpa ⁊ dimidiũ tpis: ãnũ vnũ
eſſe: ⁊ duos et dimidiũ: ac ꝑ hoc tres an-
nos ⁊ ſemiſſem: etiã nũero dieꝝ poſteri⁹ po
ſito diluceſſit: aliqñ in ſcpturis ac menſiuʒ
numero declarat. Vident eni tpa indefi-
nite hic dicta lingua latina: ſʒ ꝑ dualem nu
merũ dicta ſunt quẽ latini nõ habent. Sic
aũt greci: ita hũc dicunt habere et hebrei.
Sic ergo dicta ſũt tpa: tanq̃ dicerent duo
tpa. Vereri me ſane fateor ne in decẽ regi-
bus q̃s tanq̃ decẽ hoies videt inuẽturus
antixps forte fallamur: atq̃ ita ille iopina-
tus adueniat: nõ exiſtẽtib⁹ tot regib⁹ in or-
be romano. Quid eni ſi numero iſto dena
rio: vniuerſitas regũ ſignificata ẽ: poſt q̃s
ille ventur⁹ ẽ: ſicut millenario: cẽtenario: ſepte
nario ſignificat plerũq̃ vniuerſitas: ⁊ alijs
atq̃ alijs numeris q̃s nũc cõmemorare nõ
eſt neceſſe. Alio loco idẽ daniel. Et erit in- Dan.12
quit tps tribulatiõis q̃lis nõ fuit ex q̃ nata
eſt gẽs ſup terrã: vſq̃ ad tpus illud. Et in
tpe illo ſaluabit ppls tu⁹: oĩs qui inuẽt fue
rit ſcptus in libro vite. Et multi dormienti Ibidẽ
um i t're aggere exurgent: hi i vitã eťnaʒ: et
hi in opprobriũ ⁊ in ↄfuſionẽ eternã. Et in-

telligētes fulgebūt ſicut claritas firmamēti:
⁊ ex iuſtꝭ mlti ſicͭ ſtelle in ſecula. Et adhuc
Ioh.5 ſniꝫ illi euāgelice ē loc⁹ ille ſilim⁹ de reſur-
rectiōe dūtaxat mortuoꝝ corpoꝝ. Nā qui
illic dicti ſūt eſſe in monumētis: ipi h̄ dor-
miētes i t̄re aggere: vl̄ ſicͭ alij interp̄tati ſūt
i terre puluere. Et ſicͭ ibi ꝓcedet dictū eſt:
ita h̄ exurgēt. Sicuti ibi q̄ bona fecerūt i re
ſurrectionē vite: q̄ aūt mala egerūt in reſur
ctionē iudicij: ita ⁊ iſto loco: hi in vitā eter
nā: ⁊ hi in opprobriū ⁊ in ꝯfuſionē eternā.
Nō aūt diuerſū putet̄: qḋ cū ibi poſitū ſit:
omnes q̄ ſūt in monumētꝭ: h̄ nō ait ꝓphe-
ta oēs: ſ; mlti dormiētiū in t̄re aggere. Po
nit eñ aliqñ ſcriptura ꝓ oib⁹ mltos. Propte
Gen.17 rea ⁊ abrae dictū ē. Patrē mltaꝝ gētiū po
Gen.22 ſui te. Cui tñ ⁊ alio loco: i ſemie inq̄t tuo be
nedicent̄ oēs gētes. De tali aūt reſurrecti-
one: huic q̄ʒ ipi ꝓphe danieli paulopoſt di
Dan.12 cit̄. Et tu veni ⁊ requieſce: adhuc eñ dies in
cōpletionē ꝯſūmatiōis ⁊ requieſces ⁊ reſur
ges i ſorte tua i fine dieꝝ. Ca. XXIIII

Multa de iudicio nouiſſimo dicunt̄ i
pſalmis: ſ; eoꝝ plura trāſeūter ⁊ ſtri
ctim. Hoc tñ qḋ de fine hui⁹ ſecli aptiſſime
dictū eſt ibi: neq̄q̄ ſilētio p̄teribo. Princi-
Ps.101 pio t̄rā tu fūdaſti dñe: ⁊ opa manuū tuarū
ſūt celi. Ipi pibūt tu aūt pmaneb: ⁊ oēs ſicͭ
veſtimētū veteraſcēt: ⁊ ſicͭ opertoriuʒ mutab
eos ⁊ mutabunt̄: tu aūt idē ipe es: ⁊ āni tui
ñ deficiēt. Quid ē h̄ qḋ porphyri⁹ cū pieta
ſcʒ in li. q̄ ſibi ph- tē laudaret hebreoꝝ: q̄ magn⁹ ⁊ ver⁹ ⁊ ipis
ilologion appel- numinib⁹ t̄rib. lis ab eis colit̄ de⁹: xpianos
lat. ſ. li. xix. ca. ob h̄ arguit maxīe ſtulticie: etiaʒ ex oracul̄
xxiij. deoꝝ ſuoꝝ qḋ iſtū mūdū dicūt eſſe peritu-
rū: Ecce in litteris pietatꝭ hebreoꝝ dicitur
deo queʒ ꝯfitēte tāto philoſopho: etiā ipſa
Ps.101 numia phorreſcūt: opa manuum tuaꝝ ſūt
celi: ipi pibūt. Nūqḋ qñ celi pibūt: mūdus
cui⁹ ijdē celi ſupior ps eſt ⁊ tutior nō pibit:
Si h̄ ſnia ioui diſplicet: cuius vt ſcribit iſte
phus velut grauioris auctoritatꝭ oraculo
in xpianoꝝ credulitate culpat̄: cur nō ſilr̄
ſapiaʒ tanq̄ ſtulticiā culpat hebreoꝝ: i q̄ꝝ
libris piſſimis inenit̄: Porro ſi i illa ſapia
iudeoruʒ q̄ porphyrio tā mltū placet vt eā
deoꝝ q̄ʒ ſuoꝝ vocib⁹ p̄dicet: legit̄ celos eē
pituros: cur vſq̄ adeo vana ē iſta fallacia:
vt i fide xpanoꝝ vl̄ int̄ cetera vel p̄ ceteris
h̄ deteſtēt̄: qḋ i ea pitur⁹ credit̄ mūd⁹: quo
vtiq̄ niſi peūte: celi nō p̄nt pire: Et in l̄ris
quidē ſacrꝭ q̄ ꝓprie nr̄e ſūt: nō hebreis no-
biſq̄ cōes: id eſt in euāgelicꝭ ⁊ apoſtolicis

libris legit̄: p̄terit figura hui⁹ mūdi: i.Cor.7
Legit̄ mūd⁹ trāſit: legit̄ celū ⁊ terra i.Ioh.2
trāſibūt. Sʒ puto ꝙ p̄tit: trāſit: trāſ Luc.21
ibūt: aliqñ miti⁹ dicta ſūt q̄ pibūt.
In epl̄a q̄ʒ petri apl̄i: vbi aq̄ mūda 2.Pe.3
tus q̄ tūc erat piſſe dict⁹ eſt mund⁹:
ſatꝭ claꝝ ē: ⁊ q̄ ps mūdi a toto ſigni-
ficata ē: ⁊ q̄ten⁹ piſſe dicta ſit: ⁊ q̄ ce
li repoſiti igni reſeruādi in diē iudi-
cij ⁊ pditiōis hoim impioꝝ. Et i eo
ꝙ paulopoſt ait: veniet dies dñi vt Ibidē
fur: i q̄ celi magno ipetu trāſcurrēt:
elemēta aūt ardētia reſoluent̄: ⁊ t̄ra
⁊ q̄ i ipa ſūt opa exurent̄: ac deinde
ſbiecit: his oib⁹ peūtib⁹ q̄les optet Ibidē
vos eē: p̄nt illi celi itelligi pituri q̄s
dixit repoſitos igni reſuādos: ⁊ ea
elemēta accipi arſura q̄ in hac ima
mūdi pte ſbſiſtūt ꝓcelloſa ⁊ turbu-
lēta: in q̄ eoſdē celos dixit eē repoſi
tos: ſaluis illis ſupiorib⁹ ⁊ i ſua inte
gritate manētib⁹: in q̄ꝝ firmamēto
ſūt ſidera ꝯſtituta. Naʒ ⁊ illud qḋ
ſcptū eſt: ſtellas de celo eſſe caſuras Math.24
ꝓpt̄ qḋ pōt mlto ꝓbabili⁹ ⁊ aliter i-
telligi: magꝭ oñdit māſuros eē illos
celos: ſi tñ ſtelle inde caſure ſūt: vel
cum tropica ſit locutio: qḋ ē credi-
bili⁹: vl̄ in iſto imo celo futuꝝ ſit vti
q̄ mirabili⁹ q̄ nūc ſit: Vñ ⁊ illa v̄gi
liana Stella facē ducēs: mlta cū lu
ce cucurrit: et idea ſe cōdidit ſilua.
Hoc aūt qḋ de pſalmo cōmēoraui
nullū celoꝝ videt̄ relinq̄re: qḋ pitu
rū eē nō dixerit. Vbi eñ dicit̄: opa
manuuʒ tuaꝝ ſunt celi: ipi pibūt: q̄
nullū eoꝝ ab ope dei: tam nullum
eoꝝ a pditione ſecernit̄. Nō eñ di-
gnabunt̄ de petri apl̄i locutiōe quē
vehementer oderunt: hebreoꝝ de-
fendere pietatē: deoꝝ ſuoꝝ oraclis
approbatā: vt ſaltē ne tot⁹ mūd⁹ pi-
tur⁹ eē credat̄: ſic a toto ps accipiat̄
i eo qḋ dictuʒ ē: Ipſi pibunt: cū ſo-
li celi infimi pituri ſint: quemadmo
dū in apoſtolica illa epl̄a a toto ps
accipit̄ ꝙ diluuio piſſe dict⁹ ē mūd⁹
q̄uis ſola ei⁹ cuʒ ſuis celis ps ima
pierit. Sʒ q: h̄ vt dixi nō dignabūt̄
ne vel apl̄i petri approbēt ſenſū: vel
tantū ꝯcedant ꝯflagrationi nouiſſi
me: quantū dicim⁹ valuiſſe diluuiū
qui nullis aquis: nullis flāmis: to-

Hic mētiō-
nē fac de ſtella
v̄giliana breui
ter mēorās qḋ
v̄gili⁹ ſecūdo
eneidos narrat Ps.101
ſ. quō ſbuerſa
troia ⁊ anchiſe
p̄re orāte deos
i ſignū pcis ex-
audite fact⁹ eſt
ſubitus fragor
tonitrui ē celo
lapſa p vmbras
ſtella faceʒ du-
cēs mlta cū lu-
ce cucurrit: illā
ſūmā ſuplaten Ibidē
teq̄ culmia te- 2.Pe.3
cti cernim⁹ id-
ea darā ſe ꝯde-
re ſilua. Verba
ſūt h̄ enee nar-
rantis de bello
troiano.

tũ genꝰ hũanũ ꝑire poſſe ↄtendũt. Reſtat
vt dicãt: q̄ ꝓpterea dij eoꝝ hebreã ſapiam
laudauerũt: q꞉ iſtũ pſalmũ nõ legerãt. In
pſalmo etiã q̃dragesimonono: de iudicio
Ps̃.49 dei nouiſſimo intelligiꝭ dictũ. Deꝰ manife
ſte veniet: deꝰ noſter ⁊ nõ ſilebit. Ignis in
ↄſpectu eiꝰ ardebit: ⁊ in circuitu eiꝰ tempe-
ſtas valida. Aduocabit celũ deſurſũ: ⁊ t̃rã
diſcernere ꝑplm ſuũ. Cõgregate illi iuſtos
eiꝰ: q̃ diſponũt teſtamẽtũ eiꝰ ſup ſacrificia.
Hoc nos de dño nr̃o ieſu xp̃o intelligimꝰ:
quẽ de celo ſperamꝰ eſſe vẽturꝝ: ad viuos ⁊
mortuos iudicãdos. Manifeſtꝰ eñ veniet
inꝭ iuſtos ⁊ iniuſtos iudicaturꝰ iuſte: q̃ priꝰ
veit occltꝰ: ab iniuſt̄ iudicãdꝰ iniuſte. Ipe in
quã manifeſtꝰ veniet ⁊ nõ ſilebit: id eſt ĩ vo
ce iudicis euidẽs apparebit: q̃ priꝰ cũ veniſ
Eſa.53 ſet occultꝰ añ iudicẽ ſiluit: qñ ſicut ouis ad
imolandũ ductꝰ eſt: ⁊ ſicut agnꝰ coraꝫ ton-
dẽte ſe fuit ſine voce. Quẽadmodũ de illo
ꝑ eſaiã legimꝰ ꝓphetatũ: ⁊ in euãgelio vi-
demus impletũ. De igne v̇o ⁊ tẽpeſtate cũ
in eſaię ꝓphetia tale aliq̃d tractaremꝰ quõ
cẽnt h̄ intelligẽda iã diximꝰ. Qd̓ v̇o dictũ
Ps̃.49 eſt: aduocabit celũ ſurſuꝫ: qm̃ ſancti ⁊ iuſti
recte celuꝫ appellãꝭ: nimirꝝ h̄ ẽ qd̓ ait apl̓s:
I.Theſſa.4 ſil̓ cũ ill̓ rapiemur ĩ nubibꝰ obuiã xp̃o ĩ aera
Nã ſcd̓ꝫ lr̃e ſupficiẽ: quõ ſurſũ aduocaꝭ ce
lũ: q̃ſi poſſit eẽ niſi ſurſũ: Qd̓ ãt adiũctũ ẽ:
Ps̃.49 ⁊ t̃rã diſcernere ꝑplm ſuũ: ſi tantũmodo ſb̄
audiaꝭ aduocabit: id ẽ aduocabit t̃rã: nec
ſb̄audiaꝭ ſurſũ: hũc vid̓z hr̃e ſenſũ: ſanctũ:
rectũ: fidelẽ: vt celũ itelligaꝭ ĩ eis q̃ cuꝫ illo
ſũt iudicaturi: t̃rã ĩ eiſ q̃ iudicãdi ſũt: vt ad
uocabit celũ ſurſũ: nõ h̄ itelligamꝰ rapiet ĩ
aera: ſ; ĩ iudiciarias ſedes eriget. Põt ⁊ il-
Ps̃.49 lud itelligi. Aduocabit celũ ſurſũ: aduoca
bit ãgelos ĩ ſupnis ⁊ excelſ̄ locl̓: cũ q̃bꝰ de-
ſcẽdat ad faciẽdũ iudiciũ: aduocabit ⁊ t̃rã
id eſt hoĩes in t̃ra vtiq; iudicãdos. Si aũt
vtrũq; ſb̄audiẽdũ eſt: cũ dicit: ⁊ terrã id ẽ
aduocabit ⁊ ſurſũ: vt iſte ſit ſenſus: aduo-
cabit celũ ſurſũ: ⁊ terrã aduocabit ſurſuꝫ:
I.Theſſa.4 nihil meliꝰ itelligi exiſtimo q̃ȝ hoĩes q̃ rapiẽ
tur obuiam xp̃o in aera: ſ; celũ dictũ ꝓpter
aĩas: terrã ꝓpter corpa. Diſcernere porro
ꝑplm ſuũ: q̃d eſt niſi ꝑ iudicium ſepare bo-
Math.25 nos a malis: tanq̃ȝ oues ab hedis: Deinde
Ps̃.49 ↄuerſio ſmonis ad angelos facta eſt. Cõ-
gregate illi iuſtos eiꝰ. Profecto eñ per an
gelicũ miniſteriũ tãta res pagenda eſt. Si
aũt querimus: q̃s iuſtos ei ↄgregaturi ſũt
Ibidẽ angeli: q̃ diſponũt inq̃t teſtamẽtũ eius ſup

ſacrificia. Hęc eſt oĩs vita iuſtoꝝ: diſpone
re teſtamẽtũ dei ſup ſacrificia. Aut eñ opa
miſericordię ſũt ſup ſacrificia id eſt ſacrifi-
cijs ꝑponẽda: iuxta ſñiam dei dicẽt̄: miſe Oſee.6
ſericordiã magꝭ volo q̃ȝ ſacrificiũ: aut ſi ſu
per ſacrificia: ĩ ſacrificijs intelligiꝭ dictum:
quõ ſup t̃rã fieri dicaꝭ qd̓ fit vtiq; in t̃ra: ꝓ
fecto ipa opa miſericordię ſũt ſacrificia q̃-
bus placeꝭ deo: ſic in libro hꝰ opis decimo
me diſſeruiſſe iã reminiſcor: ĩ q̃bꝰ opibꝰ diſ
ponũt iuſti teſtamẽtũ dei: q꞉ ꝓpter ꝓmiſſi-
ones q̃ nouo eiꝰ teſtamẽto ↄtineꝭ hec faci
unt. Vñ ↄgregat̄ ſibi iuſtis ſuis: ⁊ ad ſuaꝫ
dexterã ↄſtituẽt: nouiſſimo vtiq; iudicio di
cturus eſt xp̃us. Venite bñdicti p̃ris mei: Math.25
poſſidete paratũ vobis regnũ a ↄſtitutiõe
mũdi. Eſuriui eñ ⁊ dediſt̄ mihi mãduca-
re: ⁊ cetera q̃ ibi ꝓferunꭲ de bonoꝝ opibus
bonis ⁊ eoꝝ p̃mijs ſempiternus ꝑ vltimam
ſententiam iudicantis. Ca.XXV

p Rophеta malachiel ſiue malachias
q̃ ⁊ angelus dictus eſt: q̃ etiã eſdras
ſacerdos cuiꝰ alia ĩ canone ſcripta recepta
ſunt: ab aliquibꝰ crediꭲ: nã de illo hãc eſſe
hebreoꝝ opinionẽ dic̄ hieronymꝰ: iudiciũ
nouiſſimũ ꝓphetat dicẽs. Ecce venit dic̄ Malach.3
dñs oĩpotẽs. Et q̃s ſuſtiebit diẽ itroitꝰ eiꝰ:
Aut q̃s ferre poterit vt aſpiciat euꝫ: Quia
ipe igrediꭲ q̃ſi ignis ↄflatorij: ⁊ q̃ſi herba la
uãtiũ. Et ſedebit ↄflãs: ⁊ emũdãs ſic aurũ
⁊ ſic argẽtũ: ⁊ emũdabit filios leui. Et fun-
det eos ſic auꝝ ⁊ argẽtũ: ⁊ erũt dño offerẽ-
tes hoſtias ĩ iuſticia. Et placebit dño ſacri
ficiũ iuda ⁊ hierl̃m ſic diebꝰ priſtinis: ⁊ ſic
ãnis p̓oribꝰ. Et accedã ad vos ĩ iudicio: ⁊ Ibidẽ
ero teſt̄ velox ſup maleficos ⁊ ſup adulte-
roſ ⁊ ſup eos q̃ iurãt ĩ noĩe meo mẽdaciꭲ: ⁊
q̃ fraudãt mercedẽ mercẽnario: ⁊ opp̓mũt
ꝑ potentiã viduas: ⁊ ꝑcutiũt pupillos: ⁊ ꝑ
uertũt iudiciũ aduenę: ⁊ q̃ nõ timẽt me dic̄
dominꝰ oĩpotẽs. Qm̃ ego dñs deꝰ veſter:
⁊ nõ mutor. Ex his q̃ dicta ſũt videꭲ euidẽ
tius apparere in illo iudicio quaſdã quorũ
dã purgatorias penas futuraſ. Vbi eñ di
ciꭲ: q̃s ſuſtinebit diẽ introitꝰ eiꝰ: aut q̃s fer- Ibidẽ
re potit vt aſpiciat eũ: q꞉ ipe ingrediꭲ q̃ſi
ignis ↄflatorij: ⁊ quaſi herba lauãtiũ: ⁊ ſe-
debit ↄflãs ⁊ emũdãs ſicut auꝝ ⁊ ſic argen
tuꝫ: ⁊ emũdabit filios leui: ⁊ fundet eos ſi-
cut auꝝ ⁊ argẽtũ: q̃d aliud intelligẽdũ ẽ:
Dicit tale aliq̃d ⁊ eſaiaſ. Lauabit dñs ſor- Eſa.4
des filioꝝ ⁊ filiaꝝ ſyon: ⁊ ſanguinẽ emũda
bit de medio eoruꝫ ſpiritu iudicij: ⁊ ſpiritu

cōbuſtiōis. Niſi forte ſic eos dicenduȝ eſt
emūdari a ſordibꝰ: ⁊ eliquari quodāmodo
cū ab eis mali ꝑ penale iudiciū ſepant̄: vt
illoꝝ ſegregatio atq̧ dānatio purgatio ſit
iſtoꝝ: qꝛ ſine taliū de cętero cōmixtione vi/
Malach.3 cturi ſūt. Sȝ cū dic̄: ⁊ emūdabit filios leui:
⁊ fundet eos ſic auꝝ ⁊ argentū: ⁊ erūt dn̄o
offerētes hoſtias in iuſticia: ⁊ placebit do/
mino ſacrificiuȝ iuda ⁊ hierlm̄: vtiq̧ oſ̄dit
eos ipos q̄ emūdabunt̄: deinceps in ſacri/
ficijs iuſticię dn̄o eē placituros: ac ꝑ h̄ ipſi
a ſua iniuſticia mūdabūt̄: i q̄ dn̄o hoſtię diſ/
plicebāt. Porro i plena ꝑfectaq̧ iuſticia
cū mūdati fuerit ipi erūt. Quid em̄ acce/
ptius deo tales offerūt q̄ ſeipos? Veꝝ iſta
q̄ſtio de purgatorijs penis vt diligētꝰ ptra
ctet̄: in tp̄s aliud differēda ē. Filios aūt le/
ui ⁊ iudā ⁊ hierlm̄ ipam dei eccliam debe/
mꝰ accipe: ⁊ nō ex hebręis tm̄: ſȝ ex alijs etiā
gētibꝰ ꝯgregatā: nec talē q̄lis nūc eſt: vbi ſi
i.Ioh.i dixerimꝰ qꝛ pctm̄ nō habemꝰ: nos ipos ſe/
ducimꝰ: ⁊ vitas i nob̄ nō ē: ſȝ q̄lis tūc erit ve
lut area ꝑ vētilationē: ita ꝑ iudiciū purga/
ta nouiſſimū: eis q̄ȝ igne mūdatis quibꝰ ta
lis mūdatio neceſſaria ē: ita vt nll's oīno ſit
q̄ offerat ſacrificiū ꝓ peccatꝭ ſuis. Oēs em̄
q̄ ſic offerūt ꝑfecto i peccatis ſūt: ꝓ qbꝰ di
mittēdis offerūt: vt cū obtulerint: acceptū
q̧ deo fuerit: tūc dimittant̄. ¶ Ca. XXVI

Volens aūt deꝰ oſ̄dere ciuitatē ſuam
tūc in iſta ꝯſuetudīe nō futuraȝ: dixit
filios leui oblaturos hoſtias i iuſticia. Nō
ḡ in pctō ac ꝑ h̄ nō ꝓ pctō. Vn̄ intelligi po
Malach.3 teſt i eo qđ ſecutꝰ adiūxit atq̧ ait: Et place
bit dn̄o ſacrificiū iuda ⁊ hierlm̄ ſic diebꝰ p/
ſtinis: ⁊ ſic ānis porībꝰ: fruſtra ſibi iudęos
ſcd̄m legē veterꝭ teſtamti ſacrificioꝝ ſuorū
p̄terita tp̄a polliceri. Nō em̄ tūc i iuſticia ſȝ
in peccatis hoſtias offerebāt: qn̄ ꝓ pecca/
tis p̄cipue ac primitus offerebāt vſq̧ adeo
vt ſacerdos ipe quē debemꝰ vtiq̧ credere
cęteris fuiſſe iuſtiorē ſcd̄m dei mādatū: ſo/
let primuȝ ꝓ ſuis offerre peccatis: deindę
ꝓ populi. Quapropt̄ exponere nos oportet
Ibidē quō ſit accipiēdū qđ dictū eſt: ſic diebꝰ pri
ſtinis: ⁊ ſic ānis porībꝰ. Fortaſſis em̄ tp̄s il
lud cōmēorat: q̄ p̄mi hoīes i paradiſo fue/
rūt. Tūc em̄ puri atq̧ integri ab omni ſor/
de ac labe peccati: ſeipos deo mūdiſſimas
hoſtias offerebāt. Ceteꝝ ex q̄ cōmiſſe pua/
ricationis cā inde dimiſſi ſūt: atq̧ hūana i
eis natura dānata eſt: excepto vno media/
tore: ⁊ pꝰ lauacrū regenerationis quibuſq̧

adhuc puul̄t: nemo mūdꝰ a ſorde: ſic ſcptū
ē nec īfās cuiꝰ ē vita viiꝰ diei ſup trā. Qđ
ſi r̄ndet̄: etiaȝ eos merito dici poſſe offerre
hoſtias i iuſticia: q̄ offerūt i fide. Iuſtꝰ eniȝ Abac.2
ex fide viuit: q̄uis ſeipm̄ ſeducat: ſi dixerit
ſe peccatū nō h̄re: ⁊ iđ non dicat: qꝛ ex fide
viuit: nūq̄d dicturꝰ ē q̄ſpiā hꝰ fidei tp̄s illi
fini eſſe coequādū: qn̄ igni iudicij nouiſſi/
mi mūdabūt̄: qui offerūt hoſtias i iuſticia?
Ac ꝑ h̄ qn̄ pꝰ talē mūdationē nullū pecca
tū iuſtos habituros eſſe credendū eſt: ꝑfe/
cto illđ tp̄s q̄ntū attinet ad ñ h̄re pctm̄ nlli
tpi cōpandū ē niſi qn̄ p̄mi hoīes i paradi/
ſo an̄ p̄uaricationē innocētiſſima fęlicitate
vixerīt. Recte itaq̧ intelligit̄ h̄ ſignificatū
eſſe: cū dictū ē: ſic diebꝰ p̄ſtinis ⁊ ſic ānis p/ Malach.3
orībꝰ. Nā ⁊ ꝑ eſaiā poſtea q̄ cęlū nouuȝ et
trā noua ꝓmiſſa eſt: int̄ cętera q̄ ibi đ ſctō/
rū btitudine ꝑ allegorias ⁊ ęnigmata exe/
quit̄: qbꝰ expoſitiōeȝ ꝯgruā reddere nos ꝓ
hibuit vitāde lōgitudinis cura: ſcd̄m dies Eſa.65
inq̄t ligni vitę erūt dies ppl̄i mei. Quis aūt
ſacras lr̄as attigit ⁊ ignorat vbi deꝰ plāta/ Gen̄.2
uerit lignū vitę: a cuiꝰ cibo ſepatis illis ho
minibus qn̄ eos ſua de paradiſo eiecit ini/
q̄tas: eidē ligno circūpoſita eſt ignea terri/
biliſq̧ cuſtodia. Qđ ſi q̄ſq̧ illos dies ligni Eſa.65
vitę q̄s cōmēorauit ꝓpheta eſaias: iſtos q̄
nūc agūt̄ ecclie xp̄i dies eſſe cōtēdit ipm̄q̧
xp̄m lignū vitę ꝓphetice dictū: qꝛ ipe ē ſa/
pientia dei: de q̄ ſalomon ait: lignū vitę eſt Prouer.3
oībꝰ amplectētibꝰ eā: nec ānos egiſſe aliq̄s
in paradiſo illos p̄mos hoīes vn̄ tā cito eie
cti ſūt: vt nullū ibi gignerēt filium: ⁊ iđ non
poſſe illđ tp̄s intelligi in eo qđ dictū eſt: ſic Malach.3
diebꝰ p̄ſtinis: ⁊ ſic annis priorībꝰ: iſtaȝ p̄te/
reo q̄ſtionē: ne cogar qđ ꝓlixū ē cūcta di/
ſcutere: vt aliq̄d hoꝝ veritas manifeſta cō
firmet. Video q̄ppe alteꝝ ſenſū: ne dies p̄/
ſtinos ⁊ ānos p̄ores: carnaliū ſacrificioꝝ
nob̄ ꝓ magno mūere ꝑ ꝓph̄am ꝓmiſſos fu
iſſe credamꝰ: Hoſtię nāq̧ illę veteris legis
quę de pecoribus imaculatis: ac ſine vllo
ꝓrſus vitio iubebātur offerri: ſignificabāt
hoīes ſctōs q̄lis ſolus inuētus eſt xp̄us ſine
vllo oīno pctō. Proinde qꝛ poſt iudiciuȝ
cū fuerit etiā igne mūdati: q̄ eiuſmodi mū/
datiōe ſūt digni: ⁊ i oībꝰ ſanctꝭ nullū inueni
etur oīno pctm̄: atq̧ ita ſeipos offerēt i iu/
ſticia: vt tales hoſtię oīno imaculate: ac ſi/
ne vllo vitio ſint future: erūt ꝑfecto ſic pri/
ſtinis diebꝰ: ⁊ ſic ānis priorībꝰ: qn̄ i vmbra
huiꝰ rei future mūdiſſime offerebāt̄ hoſtie.

Hec erit nãqꝫ mūdicia tūc i imoꝛtali carne
ac mēte ſctõꝝ: q̄ figurabãt in illaꝝ coꝛꝑib⁹
beſtiaꝝ. Deinde ꝓpter eoſ q̄ nõ mūdatiõe:
Ibidē ſꝫ dãnatiõe ſūt digni: ⁊ accedã inq̄t ad vos
in iudicium ⁊ ero teſtis velox ſuper maleſi
cos ⁊ ſup adulteros: ⁊ cetera: quibus dã-
Ibidē nabilib⁹ enūeratis criminib⁹ addidit: q̄m
ego dñs de⁹ veſter ⁊ nõ mutoꝛ. Tãqꝫ dice
ret. Cū vos mutauerit ⁊ in deteri⁹ culpa ve
ſtra: ⁊ in meli⁹ gr̄a mea: ego nõ mutoꝛ. Te-
ſtē vo ſe dicit futuꝝ: qꝛ in iudicio ſuo nõ in
diget teſtib⁹. Eūqꝫ velocē: ſiue qꝛ repēte vē
tur⁹ eſt: eritqꝫ iudiciū ip̄o inopinato ei⁹ ad-
uētu celerrimū: qđ tardiſſimū putabãt: ſi-
ue qꝛ ip̄as ꝯuincet ſine vlla ſmonis ꝓlixi-
Sap. j. tate ꝯſciētias. In cogitatiõib⁹ eius ſic ſcri
Roma. 2 ptū ē: impij interrogatio erit. Et ap̄ls. Co-
gitatiõib⁹ inq̄t accuſantib⁹: vl' etiã excuſan
tib⁹ in die qua iudicabit deus occulta ho-
minū: ſcđm euãgeliū meū p̄ ieſuz xp̄m. Eti
am ſic ꝗ̄ dñs futur⁹ teſtꝭ intelligend⁹ eſt ve
lox: cū ſine moꝛa reuocatur⁹ ē i mēoꝛiã vñ
ꝯuincat puniatqꝫ ꝯſciētiam. Ca. XXVII

Illud etiã qđ aliđ agēs in octauode-
cimo libro ex iſto ꝓp̄ha poſui: ad iu-
Malach. 5 diciū nouiſſimū ptinet: vbi ait. Erūt mihi
dicit dñs oīpotēs in die i q̄ ego facio i ac-
quiſitionē: ⁊ eligã eos ſic elegit hõ filiū ſuū
q̄ ſeruit ei: ⁊ ꝯuertar ⁊ videbitꝭ q̄d ſit int iu-
ſtū ⁊ impiū: ⁊ inter ſeruientē deo ⁊ eū q̄ nõ
Malach. 4 ſeruit ei: qꝛ ecce dies venit ardēs ſicut cli-
ban⁹: ⁊ cõburet eos: et erūt oēs alienigene
⁊ vniuerſi q̄ faciūt iniquitatē ſtipula: ⁊ ſuc-
cēdet eos dies veniēs dicit dñs oīpotēs:
Ibidē ⁊ nõ relinq̄t in eis radix neqꝫ ram⁹. Et oꝛie
tur vobis q̄ timetꝭ nomē meū ſol iuſticie: et
ſanitas in pēnis ei⁹: et egrediemi et ſalietis
ſic vituli de vinculis relaxati: ⁊ ꝯculcabitis
iniq̄s: ⁊ erūt cinis ſb̄ pedib⁹ vr̄is: dicit do-
min⁹ oīpotēs. Hec diſtãtia p̄miorū atqꝫ
penaꝝ iuſtos dirimēs ab iniuſtꝭ: que ſb̄ iſto
ſole i hui⁹ vite vanitate ñ cernit̃: q̄n ſb̄ illo
ſole iuſticie in ill⁹ vite manifeſtatiõe clare-
bit. Tūc ꝑfecto erit iudiciū: q̄le nūqꝫ fuit.

Capitulū. XXVIII

Quod vero ſubiungit idez propheta:
Ibidē O mementote legis moyſi ſerui mei quaꝫ
mandaui ei in oreb ad omnē iſrael p̄cepta
⁊ iudicia: oportune cõmemoꝛat: p⁹ ſꝫ decla
ratū tam magnū futuꝝ inter obſeruatores
legis contemptoreſqꝫ diſcrimen: ſimul etiã
vt diſcant legem ſpiritaliter intelligere: et
inueniant in ea xp̄m: p̄ quem iudicem faci-
enda eſt inter bonos ⁊ malos ip̄a diſcretio
Non eniz fruſtra idem dominus ait iude-
is. Si crederetis moyſi: crederetis ⁊ mihi. Joh. 5
De me eniz ille ſcripſit. Carnaliter quippe
accipiendo legem: ⁊ eius promiſſa terrena
rerum celeſtium figuraꝫ eſſe neſcientes: in
illa murmura coꝛruerunt: vt dicere aude-
rēt. Vanus eſt qui ſeruit deo. Et quid am Malach. 3
plius: quia cuſtodiuimus mandata eius:
⁊ quia ambulauimus ſupplices ante facieꝫ
domini omnipotentis: Et nunc nos bea-
tos dicimus alienos: ⁊ edificant omnes q̄
faciunt iniquitatem. Quibus eorum ver-
bis quodãmodo propheta compulſus eſt
nouiſſimū prenunciare iudicium: vbi mali
nec ſaltem falſo ſint beati: ſed aptiſſime ap-
pareant miſerrimi: et boni nulla tempoꝛali
ſaltem miſeria laboꝛent: ſed clara ac ſempi
terna beatitudine perfruant̃. Dixerat q̄p-
pe iſtoꝛum talia quedam verba etiaꝫ ſupi-
us dicentiū. Omnis qui facit malū bonuſ Malach. 2
eſt in conſpectu dñi: ⁊ tales ei placent. Ad
hec inquã contra deum murmura ꝑuene-
runt: legem moyſi carnaliter accipiendo:
Unde ⁊ ille i pſalmo. lxxij. pene cõmotos Ps. 72
dicit fuiſſe pedes ſuos: ⁊ effuſos greſſus ſu
os vtiqꝫ in lapſū: quia zelauit in peccatori
bus pacem peccatoꝛum intuens: ita vt int
cetera diceret. Quõ ſciuit deus: ⁊ ſi eſt ſci- Ibidē
entia i altiſſimo: Diceret etiam. Nunquid
vane iuſtificaui coꝛ meū: ⁊ laui int innocē-
tes man⁹ meas: Ut aūt ſolueret hãc diffi-
cillimã queſtionē: q̄ fit cū vident̃ boni eſſe
miſeri: ⁊ felices mali: ſꝫ inq̄t laboꝛ eſt añ me Ibidē
donec introeã in ſanctuariū dei: ⁊ intelligã
i nouiſſimo. In nouiſſimo q̄ppe iudicio nõ
ſic erit: ſꝫ apta iniq̄ꝝ miſeria ⁊ apta felicita-
te iuſtoꝝ lõge q̄ꝫ nūc eſt aliud apparebit.

Cum aūt admonuiſſet: Ca. XXIX
vt meminiſſet legis moyſi: q̄m p̄eui-
debat eos mlto adhuc tp̄e nõ eã ſpiritalit̃
ſicut opoꝛtuerat accepturos: ꝯtinuo ſubiecit
Ecce ego mittã vobis heliã theſbitē ante- Malach. 4
q̄ꝫ veniat dies dñi magn⁹ ⁊ illuſtris: qui cõ
uertet coꝛ patris ad filiū: ⁊ coꝛ hoīs ad ꝓxi
mū ſuū: ne foꝛte veniens ꝑcutiam terrã pe
nit⁹. Per hūc heliã magnū mirabilēqꝫ pro
phetã expoſita ſibi lege: vltīo tp̄e añ iudici
um iudeos in xp̄m veꝝ: id eſt in xp̄m noſtꝝ
eſſe credituros: celeberrimū eſt in ſermoni
buſ: coꝛdibuſqꝫ fideliū. Ipſe q̄ppe añ aduē
tū iudicꝭ ſaluatoꝛis non imerito ſperat̃ eſſe
vētur⁹ q̄ etiã nūc viuere nõ imerito credit̃.

14.Reg.2 Curru nãq; igneo raptꝰ eſt de rebꝰ hũanis:
qḋ euidẽtiſſime ſancta ſcriptura teſtaẗ. Cũ
venerit ḡ exponẽdo legẽ ſpiritaliẗ: quã nẽ
Malach.4 iudei carnaliẗ ſapiũt: ↄuertet coꝛ pr̃is ad fi
liũ: id ẽ coꝛ patrũ ad filios. Singlarẽ quip
pe ꝓ nũero plurali interp̃tes.lxx.poſuerũt.
Et ẽ ſenſus vt etiã filij ſic intelligãt legẽ id
eſt iudei: queadmodũ p̃res eã intellexerũt
id ẽ ꝓphete in quibꝰ erat ⁊ ip̃e moyſes. Sic
enĩ coꝛ patrũ ↄuerteẗ ad filios: cũ itelligen
tia patrũ ꝑduceẗ ad itelligẽtiã filioꝝ: ⁊ coꝛ
filioꝝ ad p̃res eoꝝ: dũ in id qḋ ſenſerũt illi
Ibidẽ ↄſentiãt ⁊ iſti. Ubi ⁊.lxx.dixerũt: ⁊ coꝛ hoĩs
ad ꝓximũ ſuũ. Sũt enĩ inẗ ſe valde ꝓximi
p̃res ⁊ filij. Quãq; i v̓b ſeptuagīta iterp̃tũ
q̃ ꝓphetice iterp̃tati ſũt: põt ſenſꝰ aliꝰ idẽq;
lectiõi ↄgruẽs iueniri: vt itelligaẗ helias coꝛ
dei p̃ris ↄuerſurꝰ ad filiũ: nõ vtiq; agendo
vt paẗ diligat filiũ: ſꝫ docẽdo qḋ pater dili-
gat filiũ: vt ⁊ iudei quẽ priꝰ oderãt: diligãt
eũdẽ q̃ nr̃ ẽ xp̃ſ. Iudeis enĩ nũc auerſũ coꝛ
hꝫ deꝰ a xp̃o nr̃o: qꝛ ñ putãt eũ deũ eẽ neq;
dei filiũ. Eis ḡ tunc coꝛ eiꝰ ↄuerteẗ ad filiũ:
cũ ipi ↄuerſo corde didicerit dilectiõꝫ p̃ris
Ibidẽ i filiũ. Qḋ v̓o ſeq̃ẗ: ⁊ coꝛ hoĩs ad ꝓximũ ſu
um: id ẽ ↄuertet helias coꝛ hoĩs ad ꝓximũ
ſuũ: q̃d meliꝰ itelligiẗ: q̃ꝫ coꝛ hoĩs ad homi
nẽ xp̃m: Cuꝫ enĩ ſit i forma dei deꝰ noſter:
formã ſerui accipiẽs: eſſe dignatꝰ ẽ etiã ꝓxi
mus noſter. Hec ḡ faciet helias: ne forte i
q̃t veniã: ⁊ ꝑcutiã terrã penitꝰ. Terra ſunt
enĩ q̃ t̃rena ſapiunt: ſic iudei carnales vſq;
nũc: ex q̃ vitio ↄ̃ deuꝫ murmura illa vene-
Malach.3 runt: quia mali ei placẽt: ⁊ vanus eſt q̃ ſer-
uit deo. Ca.XXX

Multa alia ſunt ſcripturaꝝ teſtimonia
diuinaꝝ de nouiſſimo iudicio dei: q̃ ſi
oĩa colligã nimis longũ erit. Satis ḡ ſit: q̄
⁊ nouis ⁊ veteribꝰ lr̃is ſacr̃. h̓ ꝓnũciatũ eẽ
ꝓbauimꝰ: ꝑ xp̃m futuꝝ eſſe iudiciũ: id ẽ iu
dicẽ xp̃m de celo eẽ vẽtuꝝ: nõ tam veteri-
bus q̃ꝫ nouis euidenter exp̃ſſum: ꝓpterea
quia cum ibi dicitur: dñs deus eſſe ventu-
rus vel dñm deuꝫ diciẗ eſſe ventuꝝ: nõ cõ-
ſeq̃nter intelligiẗ xp̃s: dñs enĩ deꝰ: ⁊ pater
eſt ⁊ filiꝰ ⁊ ſpiritꝰ ſanctꝰ: neq; h̓ tñ inteſtatũ
relinq̃re nos optet. Primo itaq; demõſtrã
dũ eſt: queadmodũ ieſus xp̃us tanq̃ dñs
deus loq̃tur in ꝓpheticis libris ⁊ tñ ieſus
xp̃s euidẽter appareat: vt ⁊ qñ ſic nõ appa-
ret. ⁊ tñ ad illḋ vltimũ iudiciũ dñs deꝰ di-
ciẗ eſſe venturꝰ: poſſit ieſus xp̃s itelligi. Eſt
locꝰ apḋ eſaiã ꝓphetã: q̃ h̓ qḋ dico euiden
ter oñdit. Deꝰ enĩ ꝑ ꝓphetã: audi me inq̃t Eſa.48
iacob ⁊ iſrael quẽ ego voco: Ego ſum p̄mꝰ
⁊ ego in ſempiternũ: manus mea fundauit
t̃rã: ⁊ dextera mea firmauit celũ. Uocabo
eos ⁊ ſtabũt ſil̃: ⁊ ↄgregabunẗ oẽs ⁊ audi-
ent. Quis eis enũciauit h̓: Diligẽs te: feci
volũtatẽ tuã ſup̲ babylonẽ vt auferrẽ ſemẽ
chaldeoꝝ. Et locutꝰ ſũ: ⁊ ego vocaui: ad-
duxi eũ: ⁊ ꝓſperã feci viã eiꝰ. Accedite ad
me: ⁊ audite h̓. Nõ a p̄ncipio locutꝰ ſuꝫ in
abſcõdito: qñ fiebãt ibi erã. Et nũc dñs de
us miſit me: ⁊ ſp̃s eiꝰ. Nempe ip̃e eſt q̃ lo-
q̃baẗ ſic dñs deus: nec tñ intelligereẗ ieſus
xp̃s niſi addidiſſet: ⁊ nũc dñs deꝰ miſit me
⁊ ſp̃s eiꝰ. Hoc enĩ dixit ſcḋm formã ſerui
de re futura vtẽs p̃teriti tp̃is v̓bo: queãd-
modũ apḋ eundẽ ꝓphetã legiẗ: ſic ouis ad Eſa.53
imolãdũ ductꝰ ẽ. Nõ enĩ ait duceẗ: ſꝫ ꝓ eo
qḋ futuꝝ erat p̃teriti tp̃is v̓bũ poſuit. Et aſ
ſidue ꝓphetia ſic loq̃ẗ. Eſt ⁊ aliꝰ locꝰ apḋ
zachariã q̃ h̓ euidẽter oſtẽdit: qḋ oĩpoten-
tem miſit oĩpotens. Quis quẽ: niſi deꝰ pa-
ter: deũ filiũ: Nã ⁊ ita ſcriptuꝫ eſt. Hec dic Zacha.2
dñs oĩpotẽs. Poſt gloriã miſit me ſup̲ gẽ-
tes: q̃ ſpoliauerũt vos: qꝛ qui tetigerit vos
q̃ſi q̃ tãgit pupillã oculi eiꝰ. Ecce ego infe-
rã manũ meã ſup̲ eos: ⁊ erũt ſpolia his qui
ſeruierãt eis: ⁊ cognoſcet̃. qꝛ dñs omnipo-
tens miſit me. Ecce dicit dñs oĩpotens: a
dño oĩpotente ſe miſſuꝫ. Quis h̓ audeat i-
telligere niſi xp̃m loq̃ntẽ. ſcꝫ ouibꝰ q̃ ꝑierãt
domꝰ iſrael: Ait nanq; in euãgelio. Nõ ſũ Math.15
miſſus niſi ad oues q̃ ꝑierũt domus iſrael:
quas h̓ cõparauit pupille oculi dei: ꝓpter
excellẽtiſſimũ dilectionis affectuꝫ: ex q̃ ge-
nere ouiũ: etiã ipi apoſtoli fuerũt. Sꝫ poſt
gloriã reſurrectiõis vtiq; ſue: q̃ ãteq; fieret
ait euãgeliſta ioãnes: nõdũ erat ſp̃s datꝰ Ioh.7
qꝛ ieſus nõdũ fuerat glorificatꝰ: etiã ſup̲ gẽ
tes miſſꝰ ẽ i ap̃lis ſuis: ac ſic ipletũ eſt qḋ i
pſalmo legiẗ. Erues me de ↄ̃dictiõibꝰ ꝑpli: Ps.17
ↄſtitues me i caput gẽtiũ: vt q̃ ſpoliauerãt
iſraelitas: q̃buſq; iſraelite ſeruierãt: qñ ſũt gẽ
tibꝰ ſbditi: nõ viciſſiꝫ eodẽ mõ ſpoliarenẗ: ſꝫ
ipi ſpolia fierẽt iſraelitaꝝ. Hoc enĩ apoſto
lis ꝓmiſerat dicẽs: Faciaꝫ vos piſcatores Math.4
hoim. Et vni eoꝝ: ex h̓ iam inq̃t hoĩes eris Luc.5
capiẽs. Spolia ḡ fiẽt: ſꝫ in bonũ tanq̃ ere-
pta vaſa illi forti. ſꝫ fortius alligato. Iteꝫ ꝑ
eundẽ ꝓphetã dñs loquẽs: ⁊ erit inq̃t i die Zacha.12
illa: querã auferre oẽs gẽtes que veniũt
ↄtra hieruſalẽ: ⁊ effundã ſup̲ domũ dauid
⁊ ſup̲ habitatores hieruſalẽ ſpirituꝫ gratie

⁊ miſericordię: ⁊ aſpicient ad me ꝓ eo qđ i-
ſultauerũt: ⁊ plãgẽt ſuꝑ eo planctũ q̃ſi ſuꝑ
cariſſimũ: ⁊ dolebũt dolere quaſi ſuꝑ vni-
genitũ. Nũquid niſi dei eſt auferre oẽs gẽ
tes inimicas ſanctę ciuitat̃ hierlm: q̃ venĩũt
ↄ eã: id ẽ ↄrie ſũt ei: Ɫ ſic alij ſũt iterꝑtati:
venĩũt ſuꝑ eã: id ẽ vt eã ſibi ſbijciãt: aut ſu
ꝑ domũ dauid effũdere: ⁊ ſuꝑ habitatores
eiuſdez ciuitat̃ ſpiritũ grẽ ⁊ miſcdię: Hoc
vtiq; dei eſt: ⁊ ex ꝑſona dei dr̃ ꝑ ꝓphetã: et
tñ hũc deũ hec tã mag̃ ⁊ tã diuina facientẽ
ſeſe xp̃s oñdit: adiũgẽdo atq; dicẽdo. Et
Ibidẽ aſpiciẽt ad me ꝓ eo ꝙ inſultauerũt: ⁊ plã-
gẽt ſuꝑ eo planctũ q̃ſi ſuꝑ cariſſimũ ſiue di
lectũ: ⁊ dolebũt dolore quaſi ſuꝑ vnigeni-
tũ. Penitebit quippe in die illa iudeos eti
am eos q̃ accepturi ſũt ſpiritũ grẽ ⁊ miſeri-
cordię: ꝙ in ei⁹ paſſiõe inſultauerũt xp̃o cũ
ad eũ aſpexerint in ſua maieſtate venientẽ
eũq; eſſe cognouerint quẽ pri⁹ humilẽ i ſu-
is parẽtib⁹ illuſerũt: quãuis ⁊ ipi parẽtes
eoꝝ tãte illi⁹ impietat̃ auctores reſurgẽtes
videbũt eũ: ſ; puniẽdi iã nõ adhuc corrigẽ
di. Nõ itaq; h̃ loco ipi intelligẽdi ſunt: vbi
Ibidẽ dictũ eſt: ⁊ effundã ſuꝑ domũ dauid: ⁊ ſuꝑ
habitatores hieruſalẽ ſpiritũ grẽ ⁊ miſeri-
cordię: ⁊ aſpiciẽt ad me ꝓ eo ꝙ iſultauerũt:
ſ; tñ d̃ illoꝝ ſtirpe veniẽtes: qui ꝑ heliã illo
tp̃e ſũt credituri. Sꝫ ſic dixim⁹ iudeis: vos
occidiſtis xp̃m q̃uis h̃ parẽtes eoꝝ fecerit
ſic ⁊ iſti ſe dolebũt feciſſe quodãmõ: qđ fe-
cerũt illi ex quoꝝ ſtirpe deſcẽdũt. Quãuis
ḡ accepto ſpiritu grẽ ⁊ miſericordię iam fi-
deles nõ dãnabũt cũ impijs parentibus ſuis
dolebũt tñ tanq̃ ipi fecerint qđ ab illis fa-
ctũ eſt. Nõ igit̃ dolebũt reatu criminis: ſ; pie
tatis affectu. Sane vbi dixerũt. lxx. interꝑ
tes: ⁊ aſpiciẽt ad me ꝓ eo ꝙ inſultauerũt:
Ibidẽ ſic interꝑtatum eſt ex hebręo: ⁊ aſpiciẽt ad
me quẽ ↄfixerũt. Quo q̃dẽ v̇bo euidẽtius
xp̃us apparet crucifixus: Sꝫ illa inſultatio
quã. lxx. ponere maluerũt: ei⁹ vniuerſę nõ
defuit paſſiõi. Nã ⁊ detẽto: ⁊ alligato: ⁊ ad
iudicato: ⁊ opprobrio ignominoſę veſt̃ in-
duto: ⁊ ſpinis coronato: ⁊ calamo i capite
ꝑcuſſo: ⁊ irridẽter fixis genib⁹ adorato: et
crucẽ ſuã portãti: ⁊ in ligno iam pendenti:
vtiq; inſultauerũt. Proinde interꝑtationẽ
nõ ſeq̃ntes vnã: ſ; vtrãq; iungẽtes. cũ ⁊ in-
ſultauerũt: ⁊ ↄfixerũt legim⁹: plenius veri-
tatẽ dñicę paſſiõis agnoſcim⁹. Cũ ergo in
ꝓpheticis litteris ad nouiſſimũ iudiciũ fa
ciendũ de⁹ legit̃ eſſe vẽtur⁹: ⁊ ſi ei⁹ alia di-
ſtinctio nõ ponat̃: tãtũmõ ꝓpter ipm̃ iudi-
ciũ xp̃s dꝫ itelligi: q: ⁊ ſi ipe pr̃ iudicabit:
ꝑ aduẽtũ tñ filij hõis iudicabit. Nã et ipſe
ꝑ ſuę p̃ſentię manifeſtationẽ nõ iudicabit
quẽq;: ſ; omẽ iudiciũ dedit filio. Qui ma- Ioh. 5
nifeſtabit̃ hõ iudicatur⁹: ſicut hõ eſt iudica
tus. Quis eſt eñ ali⁹: de quo itẽ de⁹ loqui
tur ꝑ eſaiã ſb̃ noĩe iacob ⁊ iſrael: de cui⁹ ſe-
mine corp⁹ accepit: Qđ ita ſcriptũ eſt. Ia Eſaie. 42
cob puer me⁹: ſuſcipiã illũ: iſrael dilect⁹ me
us: aſſumpſit eũ aĩa mea: dedi ſpiritũ meũ
in illũ: iudiciũ gẽtib⁹ ꝓferet. Nõ clamabit:
neq; ceſſabit: neq; audiet̃ foris vox ei⁹. Ca
lamũ quaſſatũ nõ ↄteret: ⁊ linũ fumãs nõ
extinguet: ſ; in veritate ꝓferet iudiciũ. Re
fulgebit ⁊ nõ ↄfringet̃ donec ponet i t̃ra iu
diciũ: ⁊ in noĩe ei⁹ gẽtes ſperabunt: In he-
bręo nõ legit̃ iacob ⁊ iſrael. Sed qđ ibi le-
git̃ ſeruus me⁹: nimirũ. lxx. interꝑtes volẽ-
tes admonere q̃ten⁹ id accipiendum ſit: q:
ſcꝫ ꝓpter formã ſerui dictũ eſt in qua ſe al-
tiſſim⁹ hũilimũ p̃buit: ipi⁹ hõis nomẽ ad eũ
ſignificandũ poſuerũt: de cui⁹ genere eadẽ
ſerui forma ſuſcepta eſt. Dat⁹ eſt in eũ ſpi- Math. 3
rit⁹ ſanct⁹ qđ ⁊ in colũbę ſpecie euãgelio te
ſte mõſtratũ eſt. Iudiciũ gẽtib⁹ ꝓtulit: q̇a
p̃nũciauit futurũ: qđ gẽtib⁹ erat occultuꝫ.
Mãſuetudine nõ clamauit: nec tñ in p̃di-
canda veritate ceſſauit. Sꝫ non eſt audita
foris vox ei⁹: nec audiet̃: qñ quidẽ ab eis q̃
foris ab ei⁹ corpe p̃ciſi ſũt: nõ illi obeditur:
ipſoſq; ſuos ꝑſecutores iudęos q̃ calamo
q̃ſſato ꝑdita itegritate ⁊ lino fumãti amiſſo
lumĩe cõpati ſũt: nõ ↄtriuit: nõ extinxit: q̇a
pepcit eis: q̃ nõdũ venerat eos iudicare: ſ;
ab eis iudicari. In veritate ſane iudicium
protulit: p̃dicẽs eis quando puniẽdi eẽnt Math. 17
ſi in ſua malignitate ꝑſiſterent. Refulſit in
mõte facies ei⁹: id ẽ i orbe fama ei⁹: nec cõ
fract⁹ ſiue ↄtrit⁹ ẽ: q: neq; i ſe: neq; in eccl̃ia
ſua vt eſſe deſiſteret ꝑſecutorib⁹ ceſſit. Et iõ
nõ ẽ factũ nec fiet qđ inimici ei⁹ dixerũt: vł di
cũt: qñ morietur ⁊ ꝑibit nomẽ ei⁹: donec po- Ps. 40
nat i t̃ra iudiciũ. Ecce manifeſtũ eſt qđ ab
ſcõditũ q̃rebam⁹. Hoc eñ ẽ nouiſſimũ iu-
diciũ: qđ ponet in t̃ra cũ venerit ipe de cę-
lo. De q̃ iã videm⁹ ipletũ qđ h̃ vltimũ po-
ſitũ eſt: ⁊ i noĩe ei⁹ gentes ſperabũt. Per h̃ Eſaie. 42
certe qđ negari nõ põt: etiã illđ credat̃ qđ
ipudẽt̃ negat̃. Quis eñ ſperaret ꝙ etiã hi
q̃ nolũt adhuc credere i xp̃m: iã nobiſcũ vi
dẽt: ⁊ qm̃ negare ñ p̃nt: dẽtib⁹ ſuis frendẽt Ps. 111
et tabeſcũt: Quis inq̃ ſperaret gẽtes i xp̃i

noīe ſperaturas eē: qñ tenebaƚ: ligabaƚ: ce
debaƚ: illudebaƚ: ꝛ crucifigebaƚ: qñ ꝛ ipi di
ſcipuli ſpem ꝑdiderāt quā in illo habere iā
cepāt: Qḋ tūc vix vn⁹ latro ſꝑrauit i cru
ce: nūc ſperāt gētes lōge lateꝗ diffuſe. Et
ne i ęternū moriāƚ: ipa in qua ille mortu⁹
eſt cruce ſignaƚ. Null⁹ igiƚ vł negat vł du
bitat ꝑ ieſū xp̄m tale quale iſtꝭ ſacris litterꝭ
ꝓnunciaƚ futuꝝ eſſe nouiſſimū iudiciū: niſi
qui eiſdē litteris neſcio qua incredula ani
moſitate ſeu cęcitate nō credit: q̄ iam veri
tatē ſuā orbi demōſtrauere terraꝝ. In illo
itaꝗ iudicio vel circa illud iudicium: has
res didicim⁹ eſſe futuras. Heliā theſbiten
fidē iudęoꝝ: antixp̄m ꝑſecutuꝝ: xp̄m iudi
caturū: mortuoꝝ reſurrectōꝫ bonoꝝ: malo
rūꝗ direptiōeꝫ: mūdi ꝯflagratiōeꝫ eiuſdē
ꝗ renouatōeꝫ. Quę oīa q̄dē vētura eē cre
dendū eſt. Sꝫ q̄b⁹ modis: ꝛ q̄ ordine veni
ant: magꝭ tūc docebit reꝝ experientia: q̄ꝫ nūc
valet ꝯſequi ad ꝑfectū hoīm intelligentia.
Exiſtimo tñ eo q̄ a me cōmemorata ſūt or
dine eſſe vētura. Duo nobis ad h̄ op⁹ ꝑti
nētes reliqui ſūt libri: vt adiuuante dño ꝓ
miſſa cōpleam⁹: quoꝝ ꝓm⁹ erit de maloꝝ
ſupplicio: ali⁹ de felicitate iuſtoꝝ. In quib⁹
maxie ſiċ de⁹ dictauerit argumēta refelleƚ
hūana: q̄ ꝯ ꝓdicta ac ꝓmiſſa diuina ſapiē
ter ſibi miſeri reddere videƚ: ꝛ ſalubꝛꝭ fidei
nutrimēta velut falſa ꝛ ridēda ꝯtēnūt. Qui
v̄o ſcd̄m deū ſapiūt: oīa q̄ incredibilia vi
deƚ hoīb⁹: ꝛ tñ ſcṗturꝭ ſanctꝭ quaꝝ iā vitas
mltis modis aſſerta ē ꝯtineƚ: maximū ar
gumētū tenēt veracē dei oīpotētiā: quē cer
tū nullo mō habēt in eis potuiſſe mētiri: ꝛ
poſſe facere qḋ impoſſibile eſt infideli.

Explicit liber viceſimus.

Incipiūt tituli in librū. xxj.

i Be ordine diſputatiōis q̄ pri⁹ diſſe
rendū eſt de ꝑpetuo ſupplicio dā
natorū cum diabolo: q̄ꝫ de ęterna
felicitate ſanctoꝝ.
ij An poſſint corpa i ꝯſtiōe ignis eē ꝑ
iij An ꝯſeq̄ns ſit vt corpo (petua.
reū dolorē ſequaƚ carnis interit⁹.
iiij De naturalib⁹ exēplis quoꝝ ꝯſide
ratio doceat poſſe inter cruciatus
viuētia corpa ꝑmanere.
v Quāta ſint q̄ nō recte q̄ant agnoſci
ꝛ tñ eadem eſſe nō ſit ambiguum.
vj Q nō oīa miracła nālia ſunt: ſꝫ ple
raꝗ hūano igenio modificata ple
raꝗ aūt demonū arte compoſita.
vij Q i reb⁹ miris ſūma credēdi ratio
ſit oīpotentia creatoris.
viij Nō eſſe ꝯ naturā cū in aliq̄ re cuius
natura inotuit aliq̄d ab eo qḋ erat
notū incipit eſſe diuerſuꝫ.
ix De gehēna ꝛ ęt̄naꝝ q̄litate pęnaꝝ.
x An ignis gehēnał ſi corpalis ē poſ
ſit malignos ſpūs. i. demōes icor
poreos tactu ſuo adurere.
xj An h̄ ratio iuſticię hēat vt nō ſint ex
tēſiora pęnaꝝ tpa q̄ꝫ fuerit pctōꝝ.
xij De magnitudīe ꝑuaricatōis ꝓme
ob quā ęt̄na pęna oīb⁹ debeaƚ: q̄
extra grām̄ fuerint ſaluatoris.
xiij. Cōtra opinionē coꝝ q̄ putāt crimio
ſis ſupplicia p⁹ mortē cā purgatōiſ
xiiij De pęnis tp̄alib⁹ iſti (adhiberi.
us vitę q̄b⁹ ſbiecta ē hūana ꝯditio
xv Q oē op⁹ ḡtię dei eruētꝭ nos de ꝓ
fūditate veterꝭ mali: ad futuri ſecli
xv Sub q̄b⁹ ḡrę legi (ꝑtineat nouitatē
b⁹ oēs regeneratoꝝ hēanƚ ętates.
xvij. De his q̄ putāt nlłoꝝ hoīm pęnas i
xviij De his q̄ nouiſ (ęt̄nū eē māſuraſ.
ſimo iudicio ꝓpƚ inƚceſſiōes ſctōꝝ
neminē hoīm putāt eē dānandū.
xix De his q̄ ipunitatē oīm pctōꝝ ꝓmit
tūt etiā hęreticꝭ ꝓpƚ ꝑticipationē
xx De his q̄ nō oīb⁹: ſꝫ (corpis xp̄i.
eis tñ q̄ apḋ catholicos ſꝫ regene
rati etiā ſi poſtea i mlta crimia erro
reſꝗ ꝓrupint idulgētiā pollicēƚ.
xxj De his q̄ eos q̄ ꝑmanēt i catholica
fide etiaꝫ ſi peſſime vixerint: et ob
hoc vri meruerint: tamen propter
fidei fūdamētū ſaluādos eē defini
xxij De his q̄ putāt ea crimia q̄ (unt.
inƚ elemoſynaꝝ opa cōmittūƚ: ad
dānationis iudiciū nō vocari.
xxiij. Cōtra opinionē coꝝ q̄ dicūt nec di
aboli nec hoīm maloꝝ ꝑpetua fu
xxiiij Cōtra coꝝ ſenſū q̄ (tura ſupplicia.
i iudicio dei oīb⁹ reis ꝓpter ſctōꝝ
ꝓces putāt eē ꝑcendū.
xxv An hi q̄ inƚ hęreticos baptizati ſūt
ꝛ deteriores poſtea male viuendo
facti ſunt: vel hi qui apḋ catholi
cos renati ad hęreſes aut ſciſmata
trāſierī: vel hi q̄ a catholicis apḋ
quos renati ſūt nō recedentes cri

minoſe viuere ꝯſtiterūt: poſſint ꝑ-
uilegio ſacramētoꝝ remiſſionē ęter
ni ſperare ſupplicij.
xxvj Quid ſit ī fundamēto hr̄e xp̄m ꝛ q̄-
b⁹ ſpōdeat ſal⁹ q̄ſi ꝑ ignis vſturā.
xxvij Cōtra eoꝝ ꝑſuaſionē qui putāt ſibi
nō obfutura pctā: in quib⁹ cū ele-
moſynas facerēt ꝑſtiterūt.

Incipit liber. XXI Ca. I

Ca. I — a Hic vi-ceſimo p̄ lib. incipit agere de ꝯdi-tionib⁹ finiū vtriuſq̄ ciui-tat̄ dei ꝛ dia-boli. Et pri-mo agit de pena eterna dānatoꝝ in libro iſto: et libro ſeq̄nti de eterna feli-citate bono-rum.

Cum ꝑ ieſū xp̄m dn̄m no-
ſtrū iudicē viuorum atq̄
mortuorū ad debitos fi-
nes ambę ꝑuenerint ciui-
tates: quaꝝ vna eſt dei: al
tera diaboli: cuiuſmodi
ſuppliciū ſit futurū diaboli ꝛ oīm ad eū ꝑti
nentiū ī h̄ libro nobis q̄ntū ope diuina va
lebim⁹ diligēti⁹ diſputādū eſt. Jdō aūt hūc
tenere ordinē malui vt poſtea diſſerā de feli
citate ſanctoꝝ: qm̄ vtrūq̄ cū corꝑib⁹ erit:
ꝛ incredibili⁹ videt̄ eſſe ī ęternis corpa du-
rare cruciatib⁹: q̄ꝫ ſine dolore vllo ī ęterna
beatitudīe ꝑmanere. Ac ꝑ hoc cū illam pę
nā nō debere eſſe incredibilē demōſtraue-
ro: adiuuabit me plurimū vt mlto facilius
omī carēs moleſtia īmortalitaſ corꝑiſ ī ſan
ctis futura credat̄. Nec a diuinis ordo iſte
abhorret eloquijs: vbi aliq̄n quidē bonoꝝ
Joh.5 beatitudo pri⁹ ponit̄: vt eſt illud: qui bona
fecerūt in reſurrectionē vitę: qui aūt mala
egerūt ī reſurrectionē iudicij: ſ; aliq̄n ꝛ po-
Math.13 ſteri⁹: vt ē: mittet fili⁹ hoīs angelos ſuos: ꝛ
colligēt de regno ei⁹ oīa ſcādala: ꝛ mittent
in caminū ignis ardētis: illic erit flet⁹ ꝛ ſtri
dor dentiū: tūc iuſti fulgebūt ſicͤ ſol ī regno
Math.25 patris ſui. ꝛ illō: ſic ibūt iniuſti in ſuppliciū
ęternū: iuſti aūt ī vitā ęternā. Et ī ꝓphetiſ:
qō cōmēorare lōgū eſt: nūc ille: nūc iſte or-
do ſi q̄s īſpiciat īuenit̄. Sꝫ ego iſtū q̄ cauſa
elegerim dixi. Ca. II

Quid igit̄ oſ̄dam: vn̄ ꝯuincant̄ incre
duli poſſe humana corpa aīata atq̄
viuentia: nō ſolū nūq̄ꝫ morte diſſolui: ſ; in
ęt̄noꝝ q̄ꝫ ignū durare tormēt̄. Nolūt eñ
h̄ ad oīpotent̄ nos referre potentiā: ſ; aliq̄
exēplo ꝑſuaderi ſibi flagitāt. Quib⁹ ſi re-
ſpōdebim⁹ eſſe aīalia ꝑfecto corruptibilia
q: mortalia: q̄ tm̄ ī medijs ignib⁹ viuāt: nō-
nullū etiā gen⁹ vmiū in aquaꝝ calidaꝝ ſca
turigine reꝑiri quaꝝ feruoreꝫ nemo impu-
ne ꝯtrectat: illos aūt nō ſolū ſine vlla ſui le
ſiōe ibi eſſe: ſ; extra eē nō poſſe: aut nolunt
credere ſi oſ̄dere nō valem⁹: aut ſi valueri
m⁹: ſuiſ ocl̄is demōſtrare res ipaſ: ſiue ꝑ te
ſtes idoneos edocere: nō ſat̄ h̄ eē ad exem
plū rei de q̄ q̄ſtio eſt: eadē infidelitate ꝯten
dēt: q: h̄ aīalia: nec ſemꝑ viuūt: ꝛ ī illis fer
uorib⁹ ſine dolorib⁹ viuūt: ſue q̄ppe naturę
ꝯuenientib⁹ vegetant̄: illis nō cruciant̄ ele
mētis: q̄ſi nō īcredibili⁹ ſit vegetari: q̄ꝫ cru-
ciari talib⁹ reb⁹. Mirabile eſt eñ dolere in
ignib⁹ ꝛ tn̄ viuere: ſ; mirabilib⁹ viuere ī igni
b⁹ nec dolere. Si aūt h̄ credit̄: cur nō ꝛ illō.

Sed nullū ē inquiunt corp⁹ qō Ca. III
dolere poſſit: nec poſſit mori. Et hoc
vn̄ ſcim⁹? Nā de corꝑib⁹ q̄s cert⁹ eſt demo
nū vtrū in eis doleant q̄n ſe affligi magnis
cruciatib⁹ ꝯfitent̄? Qr ſi reſpōdet̄: terrenuꝫ
corp⁹ ſolidū ſcꝫ atq̄ ꝯſpicuū nullū eſſe: at-
q̄ vt vno poti⁹ noīe id explicē nullā eē car
nē q̄ dolere poſſit moriq̄ nō poſſit: q̄d alid̄
dicit̄ niſi qō ſenſu corꝑis hoīes ꝛ expientia
collegerūt? Nullā nāq̄ carnē niſi mortaleꝫ
ſciūt. Et h̄ eſt eoꝝ tota ratō: vt qō expti nō
ſūt: nequaq̄ꝫ eſſe poſſe arbitrent̄. Nā cuiuſ
rationis eſt dolorē facere mort̄ argumētū:
cū vitę poti⁹ ſit indiciū? Et ſi eñ q̄rim⁹ vtꝝ
ſemꝑ poſſit viuere: certū tn̄ eſt viuere oē
qō dolet: doloreq̄ꝫ oēm niſi in reuiuēte eſſe
nō poſſe. Neceſſe ē ḡ vt viuat dolēſ: nō eſt
neceſſe vt occidat dolor: q: nec corpa iſta
mortalia: ꝛ vtiq̄ moritura oīs dolor occi-
dit. Ut aūt dolor aliq̄s poſſit occidere: illa
cā ē: qm̄ ſic ē aīa ꝯnexa huic corꝑi vt ſūmiſ
dolorib⁹ cedat atq̄ diſcedat: qm̄ ꝛ ipa cō-
pago mēbroꝝ atq̄ vitaliū ſic īfirma eſt: vt
eā videlꝫ q̄ magnū vl̄ ſūmū dolorē fac̄ n̄ va
leat ſuſtinere. Tūc autē tali corꝑi aīa: ꝛ eo
ꝯnectet̄ mō: vt illō vinclm̄ ſicͤ nll̄a tꝑis lōgi
tudīe ſoluit̄: ita nll̄o dolore rūpat̄. Proin-
de etiā ſi caro nūc talis nll̄a ē q̄ ſenſū dolo-
ris ꝑpeti poſſit: morteq̄ꝫ n̄ poſſit: erit tn̄ tūc
tal̄ caro q̄lis nūc n̄ ē: ſicͤ tal̄ erit ꝛ mors q̄lis
nūc n̄ ē. Nō eñ nll̄a ſ; ſempit̄na mors erit:
q̄ñ nec viuere aīa poterit deū nō hn̄do: nec
dolorib⁹ corꝑis carere moriendo. Prima
mors aīaꝫ nolētē pellit d̄ corꝑe: ſcd̄a mors
aīaꝫ nolētē tenet ī corꝑe. Ab vtraq̄ morte
cōiter id hr̄: vt qō nō vult aīa: d̄ ſuo corꝑe
patiat̄. Attēdūt aūt iſti ꝯdictores nll̄aꝫ eē
nūc carnē q̄ dolorē pati poſſit: morteq̄ꝫ nō
poſſit: ꝛ n̄ attēdūt eē tn̄ aliq̄d tale qō corꝑe
mai⁹ ſit. Jpe q̄ppe aīm⁹ c⁹ ꝑſentia corp⁹ vi-
uit ꝛ regit̄: ꝛ dolorē pati pōt: ꝛ mori nō pōt
Ecce īuēta res ē: q̄ cū ſenſū dolor̄ habeat:

ĩmortalis eſt: hoc igit̃ erit tũc etiã in corporib⁹ dãnatoꝝ: qð nũc eſſe ſcim⁹ in animis oĩm. Si aũt ꝯſideremus diligenti⁹: dolor qui dicit̃ corporiſ: magis ad animã ptinet. Aĩe eĩn eſt dolere nõ corpis: etiã qñ ei dolẽdi cauſa exiſtit a corpe: cũ in eo loco dolet: vbi lędit̃ corpus. Sicut ergo dicim⁹ corpa ſentientia: ⁊ corpa viuentia cũ ab aĩa ſit corpis ſenſus ⁊ vita: ita et corpora dicim⁹ dolẽtia: cũ dolor corporis niſi ab anima eſſe nõ poſſit. Dolet itaq3 aĩa cũ corpe in eo loco ei⁹ vbi aliquid ꝯtingit vt doleat. Dolet ⁊ ſola q̃uis ſit ĩ corpore cũ aliq̃ cã etiã iuiſibilit̃ triſt' ẽ ipa ĩ corpe incolumi. Dolet etiã nõ ĩ corpe ꝯſtituta. Nã vtiq3 dolebat diues ille apud inferos: qñ dicebat: crucior in hac flãma. Corpuſ aũt nec exaĩe dolet: nec aĩatũ ſine aĩa dolet. Si g̃ a dolore argumẽtũ recte ſumeret̃ ad mortẽ vt iõ mori poſſit accidere q2 potuit accidere ⁊ dolor: magi' ad aĩa3 ptineret mori ad quã magi' ptĩet ⁊ dolere. Cũ v̇o illa q̃ magis dolere põt nõ poſſit mori: q̇d momẽti aufert cur illa corpa qm̃ futura ſũt in dolorib⁹: iõ etiã moritura eẽ credam⁹? Dixerũt q̇dã platonici ex t̃renis corporib⁹ moribũdiſq3 mẽbris eſſe animę ⁊ metuere: ⁊ cupe: ⁊ dolere atq3 gaudere. Vñ v̇gili⁹: Hinc inq̇t id eſt ex moribũdis t̃renis corpis membris: metuũt cupiũtq3 dolẽt gaudẽtq3. Sȝ ꝯuicim⁹ eos in duodecimo h⁹ opis libro habere animas ſcd̃m ipos ab omni etiã corporis labe purgatas: dirã cupiditatẽ qua rurſus incipiũt in corpa velle reuerti. Ubi aũt põt eſſe cupiditas: ꝑfecto etiã dolor poteſt. Fruſtrata q̇ppe cupiditaſ: ſiue ñ ꝑueniẽdo quo tẽdebat: ſiue amittẽdo q̃ ꝑuenerat: vertit̃ in dolorem. Quapropter ſi aĩa q̃ vel ſola: vel maxĩe dolet: habet tñ quãdã pro ſuo mõ ĩmortalitatẽ ſuã: non ideo mori poterunt illa corpa q2 dolebunt. Poſtremo ſi corpa faciunt vt aĩe doleãt: cur eis dolorẽ poſſũt: mortẽ v̇o inferre nõ poſſũt: niſi q2 ꝯſequẽs nõ eſt: vt mortez faciat qð dolorẽ fac̃? Cur ergo ĩcredibile eſt ita ignẽ illis corporib⁹ dolorẽ poſſe inferre nõ mortẽ: ſicut ipa corpa dolere aĩas faciunt: quas tñ nõ ideo mori cogunt? Nõ eſt ergo neceſſariũ future mortis argumentũ dolor.

Quapropter Ca. IIII

Sicut ſcripſerũt q̇ naturas aĩaliũ curioſius indagarũt: ſalamãdra in ignib⁹ viuit. Et q̇uidã notiſſimi ſicilie mõtes: qui tãta diuturnitate tẽpori' atq3 vetuſtate vſq3 nũc et deinceps flãmis ęſtuãt at3 integri ꝑſeuerãt: ſatis idonei teſtes ſũt nõ oĩe qð ardet abſumi. Et aĩa iudicat: non oĩe qð dolere põt: poſſe etiam mori. Quid adhuc a nobis rez poſcunt̃ exẽpla: quib⁹ doceam⁹ nõ eſſe incredibile vt hoĩm corpora ſempit̃no ſupplicio punitorũ: ⁊ in igne aĩam nõ amittãt: et ſine detrimẽto ardeãt: ⁊ ſine interitu doleãt? Habebit eĩn tunc iſta carnis ſubſtãtia q̃litate3 ſuã ab illo inditã: qui tã miras ⁊ varias tot rebus indidit quas vidẽm⁹: vt eas q2 multe ſũt nõ miremur. Quis eĩn niſi deus creator oĩm dedit carni pauõis mortui ne putreſceret? Qð cũ auditu incredibile videret̃: euenit vt apð chartaginẽ nobis cocta apponeret̃ hęc auis. De cuius pectore pulpaꝝ q̃ntũ viſũ ẽ decerptũ ſeruare iuſſim⁹. Qð p⁹ dieꝝ tm̃ ſpaciũ quãto alia caro quęcũq3 cocta putreſceret, platũ atq3 oblatũ: nihil nr̃m offendit olfactũ: Itẽq3 repoſitũ eſt p⁹ dies ampli⁹ q̃3 triginta: idẽ qð erat inuentũ eſt. Idẽq3 p⁹ annum: niſi qð aliq̃ntũ corpulentię ſiccioris ⁊ ꝯtractiori' fuit. Quis paleę dedit vel tam frigidã vim vt obrutas niues ſeruet: vel tã feruida3 vt poma ĩmatura maturet? De ipſo igne mira q̇s explicet: quo queq3 aduſta nigreſcũt cu3 ipſe ſit lucidus: et pene oĩa q̃ ambit

Luc. 16

Hic ponit opinionẽ platonicorũ de quattuor paſſioib⁹ ſeu ꝑturbatioĩbuſ quę eſt ſupra poſita. li. xiiij. ca. iii. q̃s confirmauit v̇ſib⁹ v̇gilij. vj. eneidoſ q̇rũ vnũ h̃ ponit cu3 dicit: hic metuunt cupiũtq3. Qð autẽ dicitur in xij. huius opiſ vitiũ videt̃ ſcriptoriſ: nõ eĩn in. xj.

Eneid. 6

Ibidẽ

ſ i. xiiij. lib. ca. v. fac̃ qð h̃ dicit̃ Rurſus ⁊ incipiant in corpa velle reuerti õ v̇gilio. vj. eneidos ſũptum eſt.

Ca. IIII

a q Uapropterẽ. In h̃ ca. probat ꝑ exẽpla naturalia q̃ corpa viuentia pñt inter cruciatus ꝑmanere: ⁊ dicit. Salamãdra ĩ ignib⁹ viuit: d̃ q̃ dicit iſidorus etymologiaru3 li. xij. ca. iiij. Salamãdra vocata q̃ ꝯ̃ incẽdia valeat. Iſta ꝯ̃ incẽdia repugnãs: ignes ſola animalium extiguit. viuit eĩn ĩ medijs flãmis ſine dolore ⁊ cõſumptiõe. et nõ ſolũ non vrit̃: ſ3 extinguit incẽdiũ. Itẽ nota q̃ntum ad h̃ qð dic̃. b Et quidã mõteſ notiſſimi ſicilie q̃ tãta ⁊c̃. Scribit eĩn iſidorus etymologiaꝝ libro. xiiij. ca. de inſulis: q̃ ſicilia cauernis ⁊ fiſtulis penetrabilib⁹ ventis et ſulphure plena ſit: vñ ⁊ ibi ethne mõtes eſtuãt incẽdia. de q̃ ⁊ infra. ca. de mõtib⁹ dicit Cõſtat autẽ

hunc mō/teſq; eth/naȝ ab ea pte q̄ eu/rus ⁊ afri cus flant hr̄e ſpelū caſ plenaſ ſulphure ⁊ vſq; ad mare de/ductas q̄ ſpelūce re cipiētes i ſe fluctus vētū cau/ſāt: q̄ agi/tatus ignē gignit ex ſulphure: vn̄ fit q videt̄ incē diū. Iteȝ capſo de inſulis ſi/cilie dicit. Eolie iſu/le ſicilie appellate ab eolo hypōe fi/lio. Eolie iſule ⁊ vul cane vocā tur q ⁊ ip ſe ſic eth/na ardeāt ⁊c.

⁊ lābit colore pulcherrim⁹ decolo
rat: atq; ex pruna fulgida carbo/
nē tetrrimū reddit? Neq; id quaſi
reglarit diffinitū ē. Nā ecōtrario
lapides igne cādēte pcocti: et ipi
ſiūt cādidi: ⁊ q̄uis ille magl rube
at: illi albido colore niteſcant: cō/
gruit tn̄ illi luci qd̄ albū ē: ſicē nigꝝ
tenebris. Cū itaq; ignis in lignis
ardeat vt lapides coq̄t: 9rios hȝ ſi
in 9trariis reb⁹ effect⁹. Et ſi eni la
pides ⁊ ligna diuerſa ſūt: 9traria
tn̄ nō ſunt: ſicut albū ⁊ nigrū q̄ruȝ
in lapidib⁹ vnū facit: alterū in lig
nis: claros illos clarificās: h̄ ob/
fuſcās: cū in illis deficeret niſi in
iſtis viueret. Quid in carbonib⁹?
Nōne mirāda res ē: ⁊ tāta infirmi
tas vt ictu leuiſſimo frangant̄: pſ/
ſu facillimo cōterant̄: ⁊ tāta firmi/
tas: vt nullo humore corrūpant̄:
nulla ętate vincant̄: vſq; adeo vt
eos ſubſternere ſoleāt: qui limites
figūt: ad cōuincēdū litigatorē: qſ/
quis poſt q̄ntalibet tēpa extiterit:
fixūq; limitem non eſſe contende
rit: Quis eos in terra humida in/
foſſoſ: vbi ligna putreſcerēt tādiu
durare icorruptibilit̄ poſſe niſi re
rū ille corruptor ignis effeciat? In
tueamur etiā miraculū calcis: ex/
cepto eo de q̄ iā ſatis diximus qd̄
igne cādeſcat q̄ alia tetra reddūt:
etiā occultiſſime ab igne ignē 9ci
pit? Cūq; iā gleba tāgētib⁹ frigi/
da ſit: ignē tā latēter huat vt nulli
nr̄o ſēſui pſus appareat: h̄ cōpt⁹
expimēto etiā dū nō apparet: ſcia
tur ineſſe ſopit⁹. Propter qd̄ eaȝ
calcē viuā loquimur: velut ipē ig
nis latēs aīa ſit inuiſibilis: viſibilis
corpis. Iā vero q̄mirū eſt qd̄ cū
extinguit̄: tunc accendit̄? Vt eni
occulto igne careat aq̄ ei infūdit̄:
aqua ve pfundit̄: ⁊ cū ante ſit fri/
gida inde ferueſcit: vn̄ feruētia cū
cta frigeſcūt. Velut expirāte ergo
illa gleba: diſcedēs ignis qui late
bat apparet: ac dein̄ tanq̄ mortua
ſic frigida ē: vt adiecta vnda n̄ ſit
arſura: ⁊ quā calcē vocabam⁹ vi/
uā vocemus extinctā. Quid ē qd̄
huic miraculo addi poſſe videat̄?
Et tn̄ addit̄. Nā ſi non adhibeas

aquā h̄ oleū qd̄ magis fomes ē ignis: nulla
eius pfuſione ferueſcit. Hoc miraculū ſi d̄
aliquo indico lapide legerem⁹ ſiue audire/
mus: ⁊ in nr̄m expimētū venire nō poſſet:
pfecto aut mēdaciū putaremus: aut certe
grādit̄ miraremur. Quaꝝ vero reꝝ an̄ no/
ſtros oculos q̄tidiana documēta verſant̄
non genere min⁹ mirabili h̄ ipa aſſiduitate
vileſcūt: ita vt ex ipa india q̄ remota ē parſ
orbis a nobis deſierim⁹ nōnulla mirari: q̄
ad nos potuerūt mirāda pduci. Adamātē
lapidem multi apud nos habent: ⁊ maxi/
me aurifices inſignitoreſq; gemmarū: qui
lapis nec ferro nec igni nec alia vi vlla phi
bet̄ pterq̄ hircino ſanguine vinci. Sȝ q̄ eū
habēt atq; nouerūt: nūquid ita mirant̄: vt
hi quib⁹ pmū potētia ei⁹ oñdit̄? Quib⁹ aūt
nō oñdit̄: fortaſſe non credūt: aut ſi credūt
inexpta mirant̄: ⁊ ſi 9tigerit expiri: adhuc
quidē mirant̄ inſolita: h̄ aſſiduitas expiēdi
paulati ſbtrahit admiratiōis incitamētuȝ.
Magnetē lapidē nouim⁹: mirabilē ferri eē
raptorē: qd̄ cū primū vidi: vehemēt̄ inhor
rui. Quippe cernebā a lapide ferreū anu/
lū raptū atq; ſuſpēſuȝ: deinde cū tanq̄ fer/
ro qd̄ rapuerat vim dediſſet ſuam cōemq;
feciſſet: idē q̄ȝ anul⁹ admot⁹ eſt alteri: ſūq;
ſuſpēdit: atȝ vt ille prior lapidi: ſic alter anu
luſ priori anulo coherebat. Acceſſit illi eodē
mō tertius: acceſſit ⁊ quart⁹. Iamq; ſibi p
mutua 9nexis circulis nō implicatoꝝ itrin
ſec⁹ h̄ extrinſec⁹ adherentiū: q̄ſi catena pe/
pēderat anuloꝝ. Quis iſtā vim lapidis nō
ſtuperet q̄ illi nō ſolū inerat: verū etiā p tot
ſuſpēſa trāſibat: et inuiſibilib⁹ ea vinculis
ſubligabat: Sȝ multo eſt mirabili⁹ qd̄ a fr̄e
⁊ coepiſcopo meo ſeuero milleuitano d̄ iſto
lapide cognoui. Seipum nāq; vidiſſe nar
rauit: quēadmodū bathanus quōdam co
mes africę cū apud eū cōuiuaret̄ epiſcop⁹
eūdē ptulerit lapidē: ⁊ tenuerit ſub argēto
ferrūq; ſup argentū poſuerit: deinde ſicē ſb
ter mouebat manū q̄ lapidē tenebat: ita fer
rū deſup mouebat̄: atq; argento medio ni
hilq; patiēte: cōcitatiſſimo curſu ac recur/
ſu infra lapis ab hoīe: ſup̄ ferrū rapiebat̄ a
lapide. Dixi qd̄ ipē 9ſpexi: dixi qd̄ ab illo
audiui: cui tanq̄ ipē viderī credidi. Quid
etiā de iſto magnete legerim: dicā: q̄n iux/
ta eū ponit̄ adamas nō rapit ferrū: ⁊ ſi iam
rapuerat vt ei appropiq̄uerit mox remittit.
India mittit hos lapides. Sȝ ⁊ ſi eos nos
cognitos iā deſiſtim⁹ admirari: q̄ntomagl
illi a qb⁹ veniūt: ſi eos facillimos habēt: ſic

a v ¶ Verũ ñ
hoĩes ⁊c̃. ibi
Agrigẽtinũ
⁊c̃. Nõ qđ
h̃ dĩ de ſale
agrigentino
īuenit ī ſoli-
no vbi ait đ
ſicilia ⁊ his
q̃ in ea ſunt.
b ¶ Apud
garamãtes
⁊c̃. De fõtis
apud gara-
mãteſ: qđ h̃
dĩ ſcribit ſo-
lin⁹ agẽs de
garamãtica
regione q̃ ẽ
in africa. ¶ c
In epiro ⁊c̃
De fonte in
epiro ſcribit
iſidorus lib.
xiij. capitulo
de aquis.
d ¶ Aſbeſtõ
⁊c̃. De lapi-
de aſbeſton
qđ h̃ dĩ ſcri-
bit ſolin⁹ a-
gẽs đ tertio
ſinu europe
ca. v. iſtius
p̃t̃. Scribit
etiã qđ h̃ dĩ
de ficu ęgyp
tiaca agẽs đ
egypto ⁊ de
his q̃ i ea ſt̃.
e ¶ Poma
ī fra ⁊c̃. De
pomis etiaȝ
ſodomoruȝ
ſcribit ſolin⁹
qđ h̃ dĩ agẽſ
de iudea et
his q̃ i ea ſũt
f ¶ Pyritẽ
lapi. ⁊c̃. De
lapidib⁹ py-
rite ⁊ ſelini-
te ſcribit iſi-
dor⁹ etymo
logiaꝝ libro
xvj. ca. x. et
xj. g ¶ In
cappadocia
⁊c̃. De ꝯcep
tib⁹ eq̃rũ in
cappadocia
ſcribit ſolin⁹
qđ h̃ dĩ agẽſ
de cappado-
cia ⁊ hiſ q̃ in

forſitã h̃ñt vt nos calcẽ: quã mi
ro mõ aq̃ ferueſcẽtẽ q̃ ſolet igniſ
extigui: ⁊ oleo nõ ferueſcẽtẽ q̃ ſo
let igniſ accẽdi: q: ĩ ꝓ̃ptu nob̃
eſt ñ miramur? ¶ Ca. v
v Verũ ñ hoĩes īſideles q̃b⁹
cu diuina vel p̃terita vel futura
miracl'a p̃dicam⁹ q̃ illis experien-
da nõ valem⁹ oñdere: rõnẽ a no
bis eaꝝ flagitãt reꝝ: quã qm̃ nõ
poſſum⁹ reddere: excedũt eñ vi
res mẽtis hũanę: exiſtimãt falſa
eẽ q̃ dicim⁹: ipi de tot mirabilib⁹
reb⁹ q̃s vl' videre poſſum⁹ vl' vi
dem⁹ deberent reddere rõnem.
Qđ ſi fieri ab hoĩe ñ poſſe vide
rit: fatẽdũ ẽ eiſ ñ iõ aliq̃d nõ fuiſ
ſe vel futuꝝ nõ eſſe: q: ratio nõ
põt reddi: q̃ñquideȝ ſunt iſta de
q̃b⁹ ſiłr nõ põt. Nõ itaq; ꝑgo ꝑ
plurima q̃ mãdata ſũt lr̃is: ñ ge
ſta atq; trãſacta: ſ; i loc' q̃buſq;
manẽtia: q̃ ſi quiſq; ire voluerit
⁊ potuerit: vtrũ v̓a ſint explora
bit. Sȝ pauca cõmemoro. Agri
a gẽtinũ ſicilię ſalẽ ꝑhibẽt cũ fu
erit admot⁹ igni velut ĩ aq̃ fluc-
ſcẽ: cũ v̓o ipi aq̃ adiũgit velut in
b igne crepitare. Apđ garamãteſ
q̃ndã fontẽ ferł eẽ tã frigidũ die
bus vt nõ bibał: tã feruidũ noc
c tib⁹ vt nõ tangał. In ẽpiro aliũ
fontẽ in q̃ faces vt in ceteris ex-
tinguũł accẽſę: ſ; nõ vt in ceteri
d accẽdunł extinctę. Aſbẽſton ar
cadię lapideȝ ꝓpterea ſic voca-
ri: qđ accẽſus ſemel iã nõ poſſit
extingui. Lignũ cuiuſdaȝ ficus
ęgyptię nõ vt ligna cetera ĩ aq̃s
natare ſ; mergi: ⁊ qđ ẽ mirabili⁹
cum in imo aliq̃diu fuerit: inde
ad aq̃ ſupficiẽ rurſus emergere
qñ madefactũ debuit humoris
e põdere p̃grauari. Poma in terra
ſodomoꝝ gigni q̃dẽ: ⁊ ad mãtu
ritatis faciẽ ꝑuenire: ſ; morſu p̃ſ
ſu ve tẽptata: in fumũ ac fauillã
corio fatiſcẽte vaneſcere. Py-
f ritẽn lapidẽ ꝑſicũ tenẽtis manũ
ſi vehemẽti⁹ p̃mał adurere: ꝓp̃
qđ ab igne nomẽ accepit. In ea
dẽ ꝑſide gigni etiã lapidẽ ſelini
tẽ: cui⁹ interiorẽ cãdorẽ cũ luna
g creſcere atq; deficere. In cãppa

docia etiam vento equas concipere: eoſ-
b deq; fęt⁹ nõ ampli⁹ triennio viuere. Tilõn
indię inſulã eo p̃ferri ceteris terris qđ oĩs
arbor q̃ in ea gignił nunq; nudał tegmine
folioꝝ. De his atq; alijs inumerabilib⁹ mi
rabilibuſq; hiſtoria ñ factoꝝ et tranſactoꝝ
ſ; manentiũ locoꝝ tenet: mihi autem aliud
agẽti ea ꝓſequi nimis longuȝ eſt. Reddãt
rõnem ſi poſſunt infideles iſti qui nolũt di
uinis litteris credere: q̃d aliud q̃; nõ putã-
tes eas eſſe diuinas: eo qđ res habeãt icre
dibiles: ſicuti hoc ẽ vnde nũc agim⁹? Non
eñ admittit inquiunt vlla ratio: vt caro ar-
deat nec abſumał. doleat: neq; moriał. ra
tiocinatores videlicet magni q̃ de oĩb⁹ re-
bus q̃s eſſe mirabiles cõſtat poſſint redde
re rõnẽ. Reddãt ꝟ rõnẽ de his quę pauca
poſuim⁹: q̃ ꝓculdubio ſi eſſe neſcirẽt et ea
futura eſſe dicerem⁹: multo min⁹ crederẽt
q̃; q̃ nũc dicentib⁹ nobis nolũt credere ali
q̃ñ eſſe venturũ: q̃s eñ eoꝝ nob̃ crederet ſi
quẽadmodũ dicim⁹ futura hoĩm viua cor
pora q̃ ſꝑ arſura atq; dolitura nec tñ aliq̃ñ
moritura ſint: ita dicerem⁹ in futuro ſeculo
futurũ ſalẽ quẽ faceret ignis velut in aqua
flueſcere: eundẽq; faceret aq̃ velut in igne
crepitare: aut futuꝝ fontẽ cui⁹ aqua ĩ refri-
gerio noctis ſic ardeat vt nõ poſſit tãgi: in
ęſtib⁹ vero diei ſic algeat vt bibi nõ poſſit:
aut futuꝝ lapidẽ vel eũ qui ſuo calore ma-
nũ ꝯſtringẽtis adureret: vl' eũ q̃ vndecũq;
accenſus extingui oĩno nõ poſſet: ⁊ cetera
q̃ p̃termiſſis alijs innumeri cõmemorãda
interim dixi. Hęc ꝟ in illo ſeculo qđ futu-
rũ eſt ſi dicerem⁹ futura: nobiſq; increduli
reſpõderent: ſi vultis vt ea credam⁹: de ſin
gulis reddite rationẽ. Nos nõ poſſe ꝯfite-
remur: eo q̃ iſtis ⁊ ſimilib⁹ dei miris opib⁹
infirma mortaliũ ratiocinatio vincitur: fi-
xã tñ apud nos eſſe rationẽ nõ ſine ratione
oĩpotentẽ facere: vñ anim⁹ hũanus infir-
mus rõnem nõ poteſt reddere: ⁊ in multis
quidẽ reb⁹ incertũ nobis eẽ q̃d velit: illud
tñ eſſe certiſſimũ nihil eoꝝ illi eſſe ĩpoſſibile
quęcũq; voluerit: eiq; nos credere p̃dicẽti
quẽ neq; impotẽtẽ: neq; mẽtientẽ poſſum⁹
credere. Hi tñ fidei rep̃henſores: exacto-
reſq; rõnis: q̃d ad iſta reſpõdent de q̃bus
rõ reddi ab hoĩe nõ põt: ⁊ tñ ſũt: ⁊ ipiſ rõni
naturę videnł eſſe ꝯtraria? Quę ſi futura
eſſe dicerem⁹: ſiłr a nobis ſicut eoꝝ q̃ fu
tura eſſe dicim⁹ ab infidelib⁹ rõ poſceręł:
ac ꝑ hoc cuȝ in talib⁹ opib⁹ dei deficiat rõ
cordis ⁊ ſermonis hũani: ſicut iſta nõ ideo

ea ſũt.
b ¶ Ti-
lon in-
dię ⁊c̃.
De ar-
borib⁹
etiam ⁊
tiloſ in-
ſula in-
dię ſcri
bit ſoli-
n⁹ agẽſ
đ india
⁊ đ his
q̃ ſunt
in ea ⁊c̃

nō ſūt: ſic nō ideo etiā illa ſi erūt: qm̄ ratio
de vtriſq; ab hoīe nō pōt reddi. ¶ Ca. VI

HIc forte rn̄deāt: ꝓrſus itaq; nec iſta
ſunt: nec iſta credim⁹: falſa de his di-
cta: falſa cōſcripta ſūt: ⁊ adijciāt ratiocinā
tes atq; dicētes. Si talia credēda ſūt credi
te ⁊ vos qđ in eiſdē litteris eſt relatū fuiſſe
vel eſſe q̄ddā veneri phanū: atq; ibi cāde
labrū: ⁊ in eo lucernā ſub diuo ſic ardentē:
vt eā nulla tēpeſtas null⁹ imber extingue-
ret. Vn̄ ſicut ille lapiſ: ita iſta lychnoſ aſbe
ſtos id ē lucerna inextinguibilis noīata ē.
Qđ ꝓpterea poterunt dicere vt rn̄dendi
nobis anguſtias ingerāt: q̄ ſi dixerim⁹ nō
eſſe credēdū: ſcp̄ta illa miraculoꝝ infirma-
bim⁹: ſi aūt credēdū eē ꝯſēſerim⁹: ꝯfirmabi
mus numia paganoꝝ. Sȝ nos ſicut iā in li
bro duodeuigeſimo hui⁹ opis dixi: nō ha-
bem⁹ neceſſe oīa credere: q̄ hiſtoria ꝯtinet
gētiū: cū ⁊ ipi inter ſe hiſtorici ſicut ait var-
ro quaſi data opa: ⁊ q̄ſi ex induſtria ꝑmul
ta diſſentiāt: ſed ea ſi volum⁹ credim⁹ que
nō aduerſant libꝛis: quib⁹ nō dubitamus
oportere nos credere. De his aūt miracu-
loꝝ locꝭ: nobis ad ea q̄ futura pſuadere in-
credulis volum⁹: ſatis illa ſufficiāt: q̄ nos
q̄ȝ poſſum⁹ expiri: ⁊ eoꝝ teſtes idoneos nō
difficile ē iuenire. De iſto aūt phāo veneri
⁊ lucerna inextinguibili: nō ſolū in nullas
coartamur āguſtias: verū etiā latitudinis
nobi cāp⁹ apit. Addidim⁹ eni ad iſtā lucer
nā inextinguibilē: ⁊ hūanaꝝ ⁊ magicaꝝ: id
eſt ꝑ hoīes demonicaꝝ artiū: ⁊ ipoꝝ ꝑ ſeip
ſos demonū multa miracula. Que ſi nega
re voluerim⁹ eidē ipi cui credim⁹ ſacraꝝ lit
terarū aduerſabimur veritati. Aut ergo in
lucerna illa mechanicū aliq̄d de lapidē aſ-
beſto ars hūana molita eſt: aut arte magi-
ca factū ē qđ hoīes illo mirarent in tēplo:
aut demon q̄ſpiā ſb̄ noīe veneris tāta ſe ef
ficacia p̄ſentauit: vt hoc ibi ꝓdigiū ⁊ appa
reret hoībus ⁊ diuti⁹ ꝑmaneret. Illiciunt
aūt demōes ad inhabitādum ꝑ creaturas
q̄s non ipi ſ; de⁹ ꝯdidit delectabilib⁹ ꝓ ſua
diuerſitate diuerſis: nō vt aīalia cibis: ſ; vt
ſp̄us ſignis: q̄ cuiuſq; delectationi ꝯgruūt
ꝑ varia genera lapidū: herbaꝝ: lignoꝝ: aīa
liū: carminū: rituū. Vt aūt illiciant ab hōi
bus prius eos ipi aſtutiſſima calliditate ſe
ducūt: vel inſpirādo eoꝝ cordib⁹ virus oc
cultū: vl' etiā fallacib⁹ amicitijs apparēdo:
eorūq; paucos diſcipulos ſuos faciūt plu
rimorūq; doctores. Neq; eni potuit niſi ꝑ
mū ipis docētib⁹ diſci: q̄d quiſq; illoꝝ ap-
petat: q̄d exhorreat: quo inuitet
numīe vl' cogat: vn̄ magice artes
earūq; artifices extiterūt. Maxi-
me aūt poſſidēt corda mortaliuȝ:
q̄ potiſſimū poſſeſſione gloriant:
cū ſe trāſfigurāt in angelos lucis.
Sūt ꝗ facta eoꝝ plurima: q̄ quā-
tomagꝭ mirabilia ꝯfitemur: tanto
cauti⁹ vitare debem⁹. Sȝ hec vn̄
nūc agimus: nobis etiā ipa ꝓfici-
unt. Si eni hec imundi demones
poſſūt: quanto potētiores ſancti
angeli: quāto potētior his oībus
deus: q̄ tātoꝝ miraculoꝝ effecto-
reſ etiā ipos āgelos fecit. Q̄obrē
ſi tot ⁊ tāta tāq; mirifica: q̄ mecha
nemata appellāt: dei creatura vtē
tibus hūanis artib⁹ fiunt: vt ea q̄
neſciūt opinent eē diuina: vn̄ fac
tū eſt vt in q̄dā tēplo lapidib⁹ ma
gnetib⁹ i ſolo ⁊ i camera ꝓportiōe
magnitudinis poſitis ſimulachrū
ferreū aeris illi⁹ medio int' vtrūq;
lapidē ignorantib⁹ q̄d ſurſū eſſet
ac deorſū q̄ſi numinis ptāte pēde
ret: q̄le aliq̄d etiam in illa lucerna
veneris de lapide aſbeſto ab arti
fice fieri potuiſſe iā diximus ſi ma
goꝝ opa q̄s nr̄a ſcriptura venefi-
cos: ⁊ incātatores vocat: intantū
demones extollere potuerīt: vt cō
gruere hoīm ſenſib⁹ ſibi nobil' poe
ta videret: de quadā femina q̄ tali
a arte polleret dicēs: Hec ſe carmi
nib⁹ ꝓmittit ſoluere mētes: Quaſ
velit: aſt alijſ duraſ immittere curaſ
Siſtere aquā fluuijs ⁊ vtere ſide-
ra retro: Nocturnoſq; ciet manes
mugire videb Sub pedib⁹ terrā:
⁊ deſcendere mōtib⁹ ornos: Quā
tomagꝭ deus potēs ē facere q̄ infi-
delib⁹ ſūt icredibilia: ſ; illi⁹ facilia
poteſtati: qm̄ quidē ipe lapidū ali
arūq; vim rerū ⁊ hoīm ingenia q̄
ea miris vtunt modis: āgelicaſq;
naturas oīb⁹ terrenis potētiores
aīantib⁹ cōdidit vniuerſa mirabi
lia: mirabili vincēte vtute: ⁊ ope-
rādi: iubēdi: ſinendiq; ſapientia:
vtēs oīb⁹ tā mirabilit' q̄ȝ creauit:

CUr itaq; facere nō ¶ Ca. VII
poſſit de⁹ vt ⁊ reſurgāt cor-
pora mortuoꝝ ⁊ igne eterno cru-
cient corpa dānatoꝝ: q̄ fecit mū-

a ¶ Hic ponit verſus vergilij deſcribēt ptātem ſibyle in arte magica et habent eneid. li. iiij. ¶ Hec ſe carminibus ꝓmittit ſoluere mētes: id eſt liberare mētes hoīm a cura ⁊ ſollicitudine q̄s velit. i. ꝓ libito ſuo aſt alijs duras immittere curaſ. Siſtere aquam fluuijs. ſ. promittit ꝯtra nalē decurſū ⁊ vtere ſidera retro. ſ. ꝓmittit: nocturnoſq; ciet. id eſt euocabit maneſ id ē deos mortuoꝝ q̄s dic nocturnos: quia ſolēt apparere d̄ nocte: i q̄ꝝ aſcēſu de iferno: mugire videb terrā ſ; pedib⁹. i. ſonare ad modū mugit⁹ et videb mō tib⁹. i. de mōtib⁹ de ſcēdere ornos. i. arbores q̄ſ dā ſic vocataſ ⁊ nominatas.

2. Cor. xj

dū in celo: in terra: in aere: in aq̄s: innume
rabilib⁹ miraculis plenū: cū ſit oībus q̄buſ
plenus ē ꝓculdubio mai⁹ ⁊ excellētius etiā
ipſe mūdus miraculū. Sȝ iſti cū q̄b⁹ vel cō
tra q̄s agim⁹: q̄ ⁊ deū eſſe credūt a q̄ factus
eſt mūdus: ⁊ deos ab illo factos p̄ q̄s ab il
lo adminiſtrat̄ hic mūdus: ⁊ miraculoꝝ ef-
fectrices ſiue ſpōtaneoꝝ: ſiue cultu ⁊ ritu q̄
libet impetratoꝝ: ſiue etiā magicoꝝ mūda
nas vel nō negāt vel inſup̄ ⁊ p̄dicāt ptātes
qn̄ eis reꝝ vim mirabilē ꝓponim⁹ aliaꝝ: q̄
nec aīalia ſūt rōnalia nec vlla ratiōe p̄diti
ſpūs: ſic ſunt ea quoꝝ pauca cōmemorauī
mus: reſpōdere aſſolēt. Uis ē iſta nature:
natura eoꝝ ſic ſe habet: ꝓpriaꝝ iſte ſūt effi-
cacie naturaꝝ. Tota itaq̄ rō ē cur agrigē-
tinū ſalē flāma fluere faciat: aqua crepita-
re: q2 hec ē natura ei⁹. At hoc eē poti⁹ ꝯtra
naturā videt̄ q̄ nō igni ſ3 aq̄ dedit ſalē ſolue
re: torrere aūt igni nō aque. Sȝ iſta iquiūt
ſalis hui⁹ naturalis ē vis: vt his ꝯtraria pa
tiatur. Hec igit̄ ratio reddit̄: ⁊ de illo fonte
garamātico vbi vna vena friget dieb⁹: noc
tib⁹ feruet: vi vtraq̄ moleſta tangentibus.
Hec ⁊ de illo alio: q̄ cū ſit ꝯtrectātib⁹ frigi-
dus: ⁊ facē ſicut alij fontes extinguat accē
ſā: diſſimiliter tn̄ atq̄ mirabiliter idē ipſe ac
cendit extinctā. Hec ⁊ de lapide albeſto q̄
cū ignē nullū habeat ꝓpriū: accepto tn̄ ſic
ardet alieno: vt nō poſſit extingui. Hec de
ceteri q̄ piget retexere quib⁹ l3 vis inſolita
ꝯtra naturā ineſſe videat̄: alia tn̄ de illis nō
reddit̄ rō: niſi vt dicat̄ hāc eoꝝ eſſe naturā.
Breuis ſane iſta eſt rō fateor: ſufficiēſq̄ re
ſpōſio. Sȝ cū deus auctor ſit naturaꝝ oīm
cur volūt fortiorē nos reddere rōnē: qn̄ ali
q̄d velut īpoſſibile nolūt credere: eiſq̄ red
ditionē rationis poſcētib⁹ r̄ndemus hāc eſ
ſe voluntatē oīpotentis dei: qui certe non
ob aliud vocat̄ oīpotens: niſi qm̄ quicq̄d
vult pōt: qui potuit creare tā multa q̄ ſi nō
oſtēderent̄: aut a credēdis hodieq̄ teſtib⁹
dicerent̄: ꝑfecto īpoſſibilia putarēt̄: nō ſo-
lū q̄ ignotiſſima apud nos: verū etiā q̄ no-
tiſſima poſui. Illa eīn̄ q̄ apud nos p̄ter eoſ
quoꝝ de his libros legim⁹ nō habēt teſtē:
⁊ ab eis ꝯſcripta ſūt q̄ nō ſunt diuinit⁹ doc
ti atq̄ hūanitus falli forte potuerunt: licet
cuiq̄ ſine recta rep̄hēſiōe nō credere. Nā
nec ego volo temere credi cuncta q̄ poſui:
q2 nec a meipſo ita credunt̄ tāq̄ nulla de il
lis ſit in mea cogitatiōe dubitatio: except̄
his q̄ vl̄ ipſe ſū expertus: ⁊ cuiuis facile eſt ex
ꝑiri: ſicut de calce q̄ꝛ feruet ī aq̄: ⁊ in oleo fri
gida ē. De magnete lapide: q̄ꝛ neſcio q̄ ſor
bitiōe inſenſibili ſtipulā nō moueat ⁊ ferrū
rapiat. De carne nō putreſcēte pauonis cū
putruerit ⁊ caro platonis. de palea ſic frigē
te vt flueſcere niuē nō ſinat: ſic calēte vt ma
tureſcere poma cōpellat. de igne fulgido q̄ꝛ
ſcd̄m ſuū fulgorē lapides coquēdo cādifi-
cet: ⁊ ꝯ eundē ſuū fulgorē vrēdo plurima
obfuſcet. Tale ē q̄ꝛ ⁊ nigre macule offūdūt̄
ex oleo ſplēdido: ſimilit̄ nigre linee de can
dido imp̄munt̄ argēto. De carbonib⁹ etiā
q̄ accedēte igne ſic vertant̄ in ꝯtrariū: vt
d̄ lignis pulcherrimis tetri: fragileſq̄ d̄ du
ris: īputribiles de putribilib⁹ fiāt. Hec ipſa
q̄dā cū multi: quedā cū oībus noui: ⁊ alia
plurima q̄ huic libro inſerere lōgū fuit. De
his aūt q̄ poſui nō expta ſ3 lecta: p̄ter de fon
te illo vbi faces extinguunt̄ ardētes ⁊ accē
dunt̄ extincte. ⁊ de pomis terre ſodomorū
forinſec⁹ q̄ſi maturis itrinſec⁹ fumeis: nec
teſtes aliq̄s idoneos a quib⁹ vtrū vera eſ-
ſent audire potui vl̄ reꝑire. Et illū q̄dē fon
tē nō inueni q̄ in epiro vidiſſe ſe dicerent: ſ3
q̄ in gallia ſimilē noſſēt nō lōge a garciano
poli ciuitate. De fructib⁹ aūt ſodomitaruȝ
arboꝝ nō tantū littere fidedigne indicant:
verū etiā tā multi ſe loquūt̄ expertos: vt hic
dubitare nō poſſim. Cetera vero ſic habeo
vt neq̄ affirmāda neq̄ negāda decreuerī:
ſ3 ideo etiā ipſa poſui: qm̄ apd̄ eoꝝ ꝯtra q̄s
agimus hiſtoricos legi: vt oſtēderē qualia
multa: multiq̄ illoꝝ nulla reddita rōne: in
ſuoꝝ litteratoꝝ ſcripta litteris credāt: q̄ no
bis credere qn̄ id q̄d eoꝝ expientiā ſenſuq̄
trāſgredit̄ oīpotētē deū dicim⁹ eſſe facturꝝ
nec ī hac reddita rōne dignāt̄. Nā q̄ meli-
or ⁊ validior rō de reb⁹ talib⁹ reddit̄: q̄ꝫ cū
oīpotēs ea poſſe facere ꝓhibet̄: ⁊ factur⁹ d̄r
q̄ p̄nūciaſſe ibi legit̄: vbi alia multa p̄nūci-
auit: q̄ feciſſe monſtrat̄. Ipſe q̄ppe faciet: q2
ſe facturꝝ eē p̄dixit: q̄ impoſſibilia eſſe putā
tur: q̄ ꝓmiſit ⁊ fecit vt ab incredulis genti-
bus incredibilia crederētur. Ca. VIII

Sed Iā aūt ꝓpterea r̄ndēt ſe nō credere q̄
d̄ hūanis ſp̄ arſuris nec vnq̄ moritu
ris corporib⁹ dicim⁹: q2 hūanoꝝ corporū
naturā nouim⁹ lōge alit̄ iſtitutā: vn̄ nec il-
la rō hinc reddi p̄t: q̄ de illis naturī mirabi-
lib⁹ reddebat̄: vt dici poſſit: vis iſta nālis
eſt: rei hui⁹ iſta natura ē: qm̄ ſcim⁹ hūane
carnis iſtā nō eē naturā. Habem⁹ q̄dem q̄ꝛ
r̄ndeam⁹ d̄ lr̄is ſacris: hāc ipſam ſcȝ hūanā
carnē alit̄ inſtitutā fuiſſe an̄ pc̄m: id eſt vt
poſſȝ nūq̄ ꝑpeti mortē: aliter aūt p⁹ pc̄m

qualis in crũna hui⁹ mortalitatis
inotuit vt ppetez vitã tenere non
poſſit. Sic ğ aliter q̃ꝫ nobis nota
eſt: inſtituet in reſurrectiõe mortu
oꝝ. Sꝫ qm̃ iſtis nõ credũt litteris
vbi legit q̃lis in paradiſo vixerit
homo: quãtũcũq̃ꝫ fuerit a neceſſi
tate mortis alien⁹: quibus vtiq̃ꝫ ſi
crederẽt: nõ cũ illis de pena dãna
toꝝ q̃ futura eſt opoſius agerem⁹
de litteris eoꝝ q̃ doctiſſimi apud
illos fuerũt aliq̃d pferendũ eſt: q̃
appareat poſſe fieri vt aliter ſe ha
beãt queq̃ꝫ res q̃ꝫ pri⁹ in reb⁹ inno
tuerãt ſue determinatiõe nature.

a Eſt in marci varronis libri: quoꝝ
inſcriptio ẽ d̃ gẽte ppli romani: qd̃
eiſdez verbis quib⁹ ibi legit ꝛ hic
ponã. In celo inq̃t mirabile exti
tit portentũ. Nã ſtellã veneris no
biliſſimã: plautus veſperuginem
homer⁹ heſperõ appellat pulcher
rimã dicẽs: caſtor ſcribit tm̃ portẽ
tũ extitiſſe vt mutaret colorẽ: ma
gnitudinẽ: figurã: curſũ: qd̃ factũ
ita neq̃ꝫ ãtea neq̃ꝫ poſtea ſit. Sic
h̃ factũ ogygio rege dicebãt adra
ſtus cyzicen⁹ ꝛ dion neapolites
mathematici nobiles. Hoc certe
varro tant⁹ auctor portẽtũ nõ ap
pellaret niſi eſſe ↄtra naturã vide
ret. Omnia q̃ppe portẽta ↄtra na
turã dicim⁹ eſſe: ſ; nõ ſunt. Quõ ẽ
em̃ cõtra naturã qd̃ dei fit volũta
te: cũ volũtas tanti vtiq̃ꝫ ↄditoris
cõdite rei cuiuſq̃ꝫ natura ſit: Por
tentũ ergo fit nõ cõtra naturã: ſed
ↄ quam ẽ nota natura. Quis aũt
portẽtoꝝ numerat multitudinẽ: q̃
hiſtoria gentiũ ↄtinet: Sꝫ nũc in
hoc vno attendam⁹ qd̃ ad rẽ de q̃
agimus ptinet. Quid ita diſpoſi
tũ ẽ ab auctore nature celi ꝛ terre
queãdmodũ curſuſ ordinatiſſim⁹
ſiderũ: Quid tã rat. legib⁹ fixiſq̃ꝫ
firmatũ: Et tm̃ qm̃ ille voluit q̃ ſum
mo regit impio ac ptãte qd̃ cõdi
dit: ſtella p̃ ceteris magnitudine
ac ſplẽdore notiſſima: colorẽ: ma
gnitudinẽ: figurã: ꝛ qd̃ eſt mirabi
lius: ſui curſus ordinẽ legẽq̃ꝫ mu
tauit. Turbauit pfecto tũc ſi vlli
iaꝫ fuerũt q̃ canones aſtrologoꝝ:
q̃s velut inerrabili cõputatiõe de
pteritis ac futuris aſtroꝝ motib⁹
ↄſcriptos habent: q̃s canones ſe
quẽdo auſi ſunt dicere: h̃ qd̃ de lu
cifero ↄtigit: nec antea nec poſtea
ↄtigiſſe. Nos aũt in diuinis libris
legim⁹ etiã ſolẽ ipm̃ ꝛ ſtetiſſe cũ h̃
a dño deo petiuiſſet vir ſanctus ie
ſus naue: donec ceptũ pliũ victo
ria terminaret: ꝛ retrorſum rediſſe
vt regi ezechie quindeci anni ad
viuendũ additi: hoc etiã pdigio
pmiſſioni dei ſignificaret adiunc
to. Sꝫ iſta q̃ꝫ miracula q̃ meritis
ſcim⁹ ↄceſſa ſanctoꝝ: qm̃ credunt
iſti facta: magicis artib⁹ tribuũt.

b Vñ illud ẽ qd̃ ſupius cõmemora
ui dixiſſe virgilium: Siſtere aquã
fluuijs: ꝛ vertere ſidera retro. Nã
ꝛ fluuiuꝫ ſtetiſſe ſupius inferiuſq̃ꝫ
fluxiſſe: cuꝫ pplus dei ductore ſup
memorato ieſu naue viã carpet: ꝛ
helia pphetã trãſeunte: ac poſtea
diſcipulo ei⁹ heliſeo id eẽ factũ in
ſacris lr̃is legim⁹: ꝛ retrouerſũ fu
iſſe maximũ ſid⁹ regnãte ezechia
modo cõmemorauim⁹. Qd̃ vero
de lucifero varro ſcp̃ſit nõ eſt illic
dictũ alicui hoĩ petẽti id fuiſſe cõ
ceſſũ. Nõ ğ de noticia naturaruꝫ
caliginẽ ſibi faciãt infideles quaſi
nõ poſſit in aliq̃ re diuinit⁹ fieri ali
ud q̃ꝫ in ei⁹ natura p humanã ſuã
experientiã cognouerit: q̃uis ꝛ ipa
q̃ in reꝝ natura oĩbus nota ſũt nõ
min⁹ mira ſint: eſſentq̃ꝫ ſtupenda
ↄſiderãtib⁹ cũctis: ſi ſolerẽt hoĩes
mirari niſi rara. Quis em̃ cõſulta
rõne nõ videat in hoĩm innumera
bili numeroſitate: ꝛ tãta nature ſi
militudine: valde ꝛ mirabiliter ſic
habere ſingulos ſingulas facies:
vt niſi inter ſe ſimiles eẽnt nõ diſ
cernerent eoꝝ ſpẽs ab aĩalib⁹ ce
teris: ꝛ rurſus niſi inter ſe diſſimi
les eẽnt nõ diſcernerẽt ſinguli ab
hoĩbus ceteris: Quos ğ ſimiles
ↄfitemur: eoſdẽ diſſimiles inueni
mus. Sed mirabilior eſt ↄſidera
tiõ diſſimilitudinis: qm̃ ſimilitudi
nẽ iuſtius videt expoſcere natura
cõis. Et tm̃ qm̃ q̃ ſunt rara: ipa ſũt
mira: multo em̃ amplius admira
mur qm̃ duos ita ſimiles repimus
vt in eis diſcernendis aut ſignũ aut

a Hic po nit narra tionẽ var ronis de ſtella vene ri ſque ali qñ eſt ſtel la matuti na: aliqñ veſptina. ꝛ hꝫ noĩa quinq̃ꝫ q̃ ponunt h̃ xſu: Lu cifer: auro ra: venus heſper he ſperus. Idẽ dicit plaut⁹ veſ peruginẽ ꝛ p heſpe ro dic ho merus he ſperõ mo re greco. Ogygius fuit rex il le ſub quo diluuium ſecũdum ſcꝫ ptic lare conti git i acha ia,

b Cũ h̃ allegat vgiliũ xſuꝫ et de po mis ſodo moꝝ vide ſup̃ ca. v. de t̃ra hac ſcribit ſoli nus agẽs de iudea ꝛ de his q̃ in ea ſunt dicẽs: lon go ab hie roſolymiſ receſſu triſ tis ſinus panditur quẽ de ce lo tactum teſtat hu m⁹ nigra ꝛ i cinerẽ reſoluta vbi duo oppida ſẽ vnũ ſodo mũ noia tũ: alterũ gomorra apõ q̃ hr̃ pomũ ha bẽs ſpeci em matu ritat. mũ di tm̃ n̄ pt: naꝫ fuligi nẽ intrin ſec⁹ fauil lariã iclu dit quam ãbitio tñ extreme cut. cohi bet: q̃ vel tactu leui preſſa fu mũ exha lat ꝛ fatiſ cit in va gũ puluc rem.

Joſue. 10
4. Reg. 20
Eneid. 4.
Joſue. 3

frequēter errem⁹. Sȝ qđ dixi ſcriptū a var-
rone: licet eoꝝ ſit hiſtoric⁹ ideoqȝ doctiſſim⁹
fortaſſe vere factū eſſe nō credūt: aut qꝛ nō
diu māſit alius eiuſdē ſiderꝭ curſus: ſꝫ redi-
tū eſt ad ſolitū: minus iſto mouentur exem
plo. Habeāt ğ aliud qđ etiam nunc poſſit
oſtēdi: eiſqȝ puto debere ſufficere q̄ cōmo-
ueāꝛ: cū aliud aduerterint in aliq̄ inſtitutio
ne naturę: eāqȝ ſibi notiſſimā fecerit: nō ſe
inde deo debere p̄ſcribere: q̄ſi eā nō poſſit
in lōge aliud q̄ȝ eis cognita ē vertere atqȝ
mutare. Terra ſodomoꝝ ñ fuit ita vtiqȝ vt
nūc eſt: ſꝫ iacebat ſimili ceteriꝭ facie: eadēqȝ
vel etiā vberiore fecūditate pollebat. Nā
dei paradiſo in diuinis eloquijs cōpata ē.
Hęc poſtea q̄ȝ tacta de celo eſt: ſicut illoꝝ q̄ȝ
atteſtaꝛ hiſtoria: ⁊ nunc ab eis q̄ venīūt ad
loca illa ꝯſpiciꝛ: ꝓdigioſa fuligine horrori
eſt: ⁊ poma ei⁹ interiorē fauillā mēdaci ſup
ficie maturitatꝭ includūt. Ecce nō erat taꝉ:
⁊ talis eſt. Ecce a ꝯditore naturaꝝ: natura
ei⁹ in hāc fediſſimā diuerſitatē mirabili mu
tatiōe ꝯuerſa ē. Et qđ poſt tā lōgū accidit
tp̄s tā longo tp̄e pſeuerat. Sicut ğ nō fuit
impoſſibile deo q̄s voluit inſtituere: ſic ei
nō eſt ipoſſibile in quicq̄d voluerit q̄s inſti
tuit mutare naturas. Vn̄ illoꝝ q̄ȝ miracu-
loꝝ multitudo ſilueſcit: q̄ monſtra: oſtēta:
portēta: ꝓdigia nūcupāꝛ. Que recolere ⁊
cōmemorare ſi velī: hui⁹ opis q̄s erit finis?
Mōſtra ſane dicta ꝓhibēt a mōſtrādo qđ
aliq̄d ſignificādo demonſtrēt. Et oſtenta
ab oſtēdendo. ⁊ portēta a portēdendo. id
eſt p̄oſtēdēdo: ⁊ ꝓdigia qđ porro dicāt: id
eſt futura p̄dicāt. Sȝ viderint eoꝝ ꝯiecto-
res: quō ex eis ſiue fallāꝛ: ſiue iſtinctu ſpiri
tuū: quib⁹ cura ē tali pena dignos animos
hoim noxię curioſitatꝭ retib⁹ implicare: eti
am vera p̄dicāt: ſiue multa dicēdo aliq̄n in
aliq̄d veritatis incurrant. Nob tn̄ iſta q̄ ve
lut ꝯtra naturā fiūt: ⁊ cōtra naturā fieri di-
cunꝛ: q̄ more hoim locutus ē aplus dicen-
Roma.ij do: ꝯtra naturā in olea inſitū oleaſtꝝ factū
eē ꝑticipē pinguedinis oleę: ⁊ mōſtra: oſtē
ta: portēta: ꝓdigia nūcupanꝛ: ſꝫ mōſtrare
dꝫ: ſꝫ oſtēdere vł p̄oſtēdere: ſꝫ p̄dicere qđ fa
cturus ſit de⁹: q̄ de corꝑib⁹ hoim ſe p̄nūcia
uit eſſe facturū: nulla impediēte difficulta-
te: nulla p̄ſcribēte lege naturę. Quō aūt p-
nunciauerit: ſatis in libro ſupiore docuiſſe
me exiſtimo: decerpēdo de ſcripturis ſanc
tis ⁊ nouis ⁊ veteribus nō quidem omnia
ad hoc ꝑtinētia: ſed que ſufficere huic opi
iudicaui.

Ca. IX

QUod igiꝛ de ſempiterno ſupplicio dā
natoꝝ ꝑ ſuū ꝓphetā deus dixit: fiet
oino fiet: vermis eoꝝ ñ morieꝛ: ⁊ ignis eoꝝ Eſa.66
nō extingueꝛ. Ad hoc eīn vehemēti⁹ cōmē
dandū: etiā dñs ieſus cū mēbra q̄ hoiem
ſcādalizāt: pro his hoibus poneret: q̄s vt
ſua mēbra dextera q̄s diligit: eaqȝ p̄ciperet
amputari: Bonū ē inquit tibi debilē intro Mar.9
ire in vitā ęt̄nā: q̄ȝ duas man⁹ habentē ire
in gehennā: in ignē inextinguibilē: vbi ver
miſ eoꝝ ñ moriꝛ: ⁊ ignis eoꝝ ñ extiguiꝛ. Si
militer de pede. Bonū ē tibi inq̄t claudum Ibidem
introire in vitā eternā: q̄ȝ duos pedes ha-
bētē mitti in gehēnā ignis inextinguibilis:
vbi vermis eoꝝ nō moriꝛ ⁊ ignis nō extin-
guiꝛ. Nō aliter ait ⁊ de oculo. Bonū ē tibi Ibidem
inquit luſcū introire in regnū dei: q̄ȝ duos
oculos habentē mitti in gehēnā ignis: vbi
vermiſ eoꝝ nō moriꝛ: ⁊ ignis nō extinguiꝛ.
Nō cū piguit vno loco eadē verba ter di-
cere: quē nō terreat iſta repetitio: ⁊ illi⁹ pe-
nę cōminatio tā vehemēs ore diuio. Utrū
aūt hoꝝ ignem ſcȝ atqȝ vermē qui volunt
ad animę penas nō ad corpis ꝑtinere: di-
cūt etiā vri dolore cū ſero atqȝ infructuoſe
penitētes eos q̄ fuerint a regno dei ſepati: ⁊
iō ignē ꝓ iſto dolore vrēte nō incōgrue po
ni potuiſſe ꝯtēdūt. Vn̄ illō apli eſt: Quis 2.Cor.ij
ſcādalizaꝛ ⁊ ego nō vror. Eūdē etiā dolorē
vermē putāt intelligēdū eē. Nā ſcptū ē in-
quiūt: Sicut tinea veſtimētū ⁊ vermis lig- Prouer.25
nū: ſicut meror excruciat cor viri. Qui vo
penas ⁊ aię ⁊ corpis ī illo ſupplicio futuraſ
eē nō dubitāt: igne vri corp⁹: animā aūt ro
di quodāmō verme meroris affirmāt. Qđ
⁊ ſi credibili⁹ dicitꝛ: qꝛ vtiqȝ abſurdū eſt: ibi
dolorē aut corpis aut aię defuturꝝ: ego tn̄
facili⁹ eſtimo vt ad corp⁹ dicā vtrūqȝ ꝑtine
re q̄ȝ neutrū: ⁊ ideo tātū in illis diuinę ſcp-
turę verbis animi dolorē: quō ꝯſequēs eē
intelligiꝛ: etiā ſi nō dicaꝛ: vt corpe ſic dolē
te: anim⁹ q̄ȝ ſterili penitētia crucieꝛ. Legiꝛ
q̄ppe ⁊ in veterib⁹ ſcripturis vindicta car- Eccī.7
nis impij ignis ⁊ vermis. Potuit breuius
dici: vindicta impij. Cur ğ dictū eſt carnis i
pij: niſi qꝛ vtrūqȝ: id ē ⁊ ignis ⁊ vermis: pe
na erit carnis: Aut ſi vindictā carnis ꝓpte
rea dicere voluit: qꝛ hoc ī hoie vindicabiꝛ
q ſcđm carnē vixerit. Propter hoc eīn ve
niet in mortē ſcđam: quā ſignificauit apl̄s
dicēs: Si eīn ſm carnē vixeritꝭ moriemini. Roma.8
Eligat q̄ſqȝ qđ placet aut ignē tribuere cor
pori: aīo vermē: hoc ꝓprie: illud tropice:
aut vtrūqȝ ꝓprie corpi. Iā eīn ſatis ſupius

diſputaui poſſe aīalia etiā in ignibꝰ viuere
in vſtiōe ſine ꝯſūptione: in dolore ſine mor
te: ꝑ miraculū oīpotentiſſimi creatoris: cui ß
poſſibile eſſe q̄ negat a q̄ ſit q̄cquid ī naturꝭ
oībus miraꝛ ignorat. Ipſe eñ eſt deꝰ q̄ oīa
in hoc mūdo magna ⁊ ꝑua miracula q̄ cō-
memorauimꝰ: etiā icōꝑabilr plura q̄ n̄ cō-
memorauimꝰ fecit: eadēqꝫ ipſo mūdo atqꝫ
oīm maxīo miraculo incluſit. Eligat ḡ vnū
e duobꝰ q̄ſqꝫ qd̄ placet: vtrū ⁊ vermē ⁊ ig-
nē ad corpꝰ ꝓprie: an ad animū trāſlato a
corꝑalibus ad incorꝑalia vocabulo exiſti-
met ꝑtinere. Quid aūt hoꝝ veꝝ ſit res ipſa
expeditꝰ indicabit: q̄n erit ſciētia tāta ſanc
toꝝ: vt eis cognoſcēdaꝝ illaꝝ penaꝝ neceſ
ſaria nō ſit experiētia: ß ea que tūc erit plena
atqꝫ ꝑfecta: ad hoc eñ ſciendū ſapiētia ſo-
j.Cor.j3 la ſufficiat. Nūc eñ ex ꝑte ſcimꝰ: donec ve
niat qd̄ ꝑfectū ē: dū tñ nullo mō illa corꝑa
talia futura eſſe credamꝰ vt nullis ab igne
afficiantur doloribꝰ. Ca.x

HIc occurrit querere: ſi nō erit ignis in
corꝑalis ſicut ē animi dolor: ß corꝑalis tac
tu noxiꝰ: vt eo poſſint corꝑa cruciari: quō
ī eo erit etiā pena ſpirituū malignoꝝ. Idē
q̄ppe ignis erit ſupplicio ſcꝫ hoīm attributꝰ
Math.25 ⁊ demonū: dicēte xp̄o. Diſcedite a me ma
ledicti in ignē eternū q̄ paratꝰ eſt diabolo ⁊
angelis eiꝰ: niſi q2 ſunt q̄dā ſua etiā demo-
nibꝰ corꝑa ſicut doctis hoībus viſū eſt: ex
iſto aere craſſo atqꝫ humido cuiꝰ impulſus
vēto flāte ſentiꝛ? Qd̄ genꝰ elementi ſi nihil
igne ꝑpeti poſſet: nō vreret feruefactꝰ ī bal
neis. Et eñ vrat ꝓr vriꝛ: facitqꝫ qd̄ patiꝛ.
Si aūt quiſqꝫ nulla habere corꝑa demōes
aſſeuerat: nō eſt d̄ hac re aut laborādū ope
roſa inquiſitiōe: aut ꝯtentioſa diſputatiōe
certādū. Cur eñ non dicamꝰ: q̄uis miris
tñ veris modis etiā ſpūs incorporeos eē ⁊
pena corꝑalꝛ ignis affligi: ſi ſpūs hoīm etiā
ipi ꝓfecto icorporei: ⁊ nūc potuerūt inclu-
di corꝑalibꝰ mēbris ⁊ tūc poterūt corporū
ſuoꝝ vinculis inſolubiliter alligari. Adhe
rebūt ḡ ſi eis nlla ſūt corꝑa ſpūs demonū:
imo ſpiritꝰ demones: lꝫ incorporei corpo-
reis ignibꝰ cruciādi: nō vt ignes ipi quibꝰ
adherebūt eoꝝ iūctura inſpirenꝛ ⁊ aīalia fi
ant q̄ ꝯſtēt ſpū ⁊ corꝑe: ß vt dixi miris ⁊ in-
effabilibꝰ modis adherēdo accipientes ex
ignibꝰ penā n̄ dātes ignibꝰ vitā q2 ⁊ iſte ali
us modus q̄ corporibꝰ adherēt ſpūs ⁊ aīa
lia fiūt oīno mirꝰ eſt: nec cōꝑhendi ab hoīe
pōt: ⁊ hoc ipſe hō eſt. Dicerē q̄dē ſic arſurꝰ
ſine vllo ſuo corꝑe ſpūs: ſicut ardebat apud
inferos ille diues q̄n dicebat: crucior ī hac Luc.j6
flāma: niſi ꝯueniēter reſpōderi cernerē ta-
lē fuiſſe illā flāmā: quales oculi q̄s leuauit
⁊ lazaꝝ vidit: q̄lis lingua cui humorē exi-
guū deſiderauit infundi: q̄lis digitus laza
ri de q̄ id ſibi fieri poſtulauit: vbi tñ erāt ſi-
ne corporibꝰ aīe. Sic ergo incorꝑalis ⁊ il-
la flāma q̄ exarſit ⁊ illa guttula quā popoſ-
cit: q̄lia etiā ſūt viſa dormientiū: ſiue in ex-
taſi cernētiū res incorꝑales habētes tñ ſili-
tudinē corporꝝ. Nā ⁊ ipſe hō cū ſpū nō cor
pore ſit ī talibꝰ viſis: ita ſe tñ tc̄ ſilēꝫ ſuo cor
pori videt: vt diſcernere oīno n̄ poſſit. Aut
v̄o gehenna illa qd̄ etiā ſtagnū ignis ⁊ ſul-
phuris dictū ē: corporeꝰ ignis erit: ⁊ crucia-
bit corꝑa dānatoꝝ: aut ⁊ hoīm ⁊ demonū:
ſolida hoīm: aerea demonū: aut tm̄ hoīm
corꝑa cū ſpiritibꝰ: demones aūt ſpūs ſine
corꝑibꝰ herētes ſumēdo penā: nō imꝑtiē-
do vitā corꝑalibꝰ ignibꝰ. Vnꝰ q̄ppe vtriſqꝫ Eſa.j
ignis erit: ſicut veritas dixit. Ca.XI

HIc aūt quidā coꝝ cōtra q̄s defendi-
mus ciuitatē dei iniuſtū putāt: vt ꝓ
peccatis q̄uislibet magnis: ꝑuo lꝫ tꝑe ꝑpetratꝛ
penā quiſqꝫ dānetꝛ eterna: q̄ſi vllius id vn-
q̄ iuſticia legis attēdat vt tāta mora tēpis
q̄ſqꝫ puniaꝛ: quāta mora tēpis vn̄ puniretꝛ
admiſit. Octo genera penaꝝ in legibꝰ eſſe
ſcribit tulliꝰ: damnū: vincula: verbera: ta-
lionē: ignominiā: exiliū: mortē: ſeruitutē.
Quid hoꝝ eſt qd̄ in breue tēpus ꝓ cuiuſqꝫ
peccati celeritate coarteꝛ vt tāta vindiceꝛ
morula q̄nta deꝑhendiꝛ ꝑpetratū niſi for-
te talio? Id eñ ait vt hoc patiaꝛ quiſqꝫ qd̄
fecit. Vñ illud ē legis: oculū ꝓ oculo: dentē Exo.2j
ꝓ dente. Fieri eñ pōt: vt tā breui tꝑe q̄ſqꝫ
amittat oculū ſeueritate vindicte: q̄ē tulit
ipſe alteri iꝓbitate peccati. Porro aūt ſi alie
ne femie oſculū iſixū rōnis ſit verbere vin-
dicare: nōne q̄ illud pūcto tēporis fecerit
incōꝑabili horaꝝ ſpacio verberaꝛ: ⁊ ſuaui
tas voluptatis exigue diuturno dolore pu
niꝛ? Quid ī vinculis? Nūq̄d ibi tā diu q̄ſqꝫ
iudicādus ē eſſe debere: q̄ diu fecit vñ me
ruit alligari: cū iuſtiſſime annoſas penas
ſeruꝰ in cōpedibꝰ pēdat: q̄ v̄bo aut ictu ce
lerrime trāſeūte vl̄ laceſſiuit dñm vl̄ plaga
uit. Iā v̄o dānū: ignomia: exiliū ⁊ ſeruitꝰ:
cū plerūqꝫ ſic infliguntꝛ vt nulla venia rela
xenꝛ: nōne ꝓ huiꝰ vite mō ſimilia penis vi
denꝛ eternis? Ideo q̄ppe eterna eſſe nō pñt
q2 nec ipſa vita q̄ his plectitur porrigiꝛ in
eternū: ⁊ tñ peccata q̄ vindicātur longiſſi-
mi tēporis penis: breuiſſimo tempore ꝑpe-

Ca. XI
HIc
aūt
⁊c. In
hoc ca.
dicit oc
to gnā
penaꝝ
in legi-
bus eē
vt ſcri-
bit tulli
us.

trant: nec quiſq̄ extitit qui cēſeret
tā cito nocentiū finiēda eē tormē
ta ꝙ̄ cito factū ē vel homicidiū vl̄
adulteriū vel ſacrilegiū vel q̄dli/
bet aliud ſcelus: nō tp̄is lōgitudi
ne: ſ̄ iniq̄tatis ⁊ ipietatis magnitu
dine metiēdū. Qui vō ꝓ aliq̄ grā
di crimīe morte mulctat̄: nūquid
mora q̄ occidit̄ q̄ ꝑbreuis eſt: eius
ſuppliciū leges exiſtimant: ⁊ nō ꝙ
eū i ſēpitnū auferūt ď ſocietate vi
uētiū? Qď ē āt ď iſta ciuitate mor
tali hoīes ſupplicio p̄me mortis: h̄
eſt de illa ciuitate īmortali hoīes
ſupplicio ſcďe mortis auferre. Si/
cut em̄ nō efficiūt leges huiꝰ ciuita
tis vt in eā q̄ſq̄ reuocet̄ occiſus:
ſic nec illiꝰ leges ciuitatl̄ admittūt
vt ad eiꝰ q̄s vltra bñitudinē reuo/
cet̄ ęternā ſcďa morte damnatus.
Quō ḡ verū ē inquiunt id qď ait
xp̄s veſter: i q̄ menſura menſi fueritl̄
in ea remetiet̄ vob̄: ſi tēpale pctm̄
ſupplicio punit̄ ęterno? Nec atten
dūt nō ꝓpter ęq̄le tp̄is ſpaciū: ſ̄ ꝓ
pter viciſſitudinē mali: id ē vt qui
mala fecerit: mala patiat̄: eandez
dictā fuiſſe mēſurā: ꝙ̄uis h̄ in ea
re ꝓprie poſſit accipi: de q̄ dñs cū
hoc diceret loquebat̄: id ē de iudi
cijs ⁊ cōdēnationibꝰ. Proinde q̄
iudicat ⁊ ꝯdēnat iiuſte: ſi iudicat̄
⁊ ꝯdēnat̄ iuſte: in eadē mēſura re/
cipit: ꝙ̄uis nō hoc qď dedit. Iu/
dicio em̄ fecit: iudicio patit̄. Q̄z
uis fecerit dānatiōem qď iīquū ē:
patit̄ dānationē qď iuſtū eſt.

Sed pena ęterna iō   Ca. XII

dura ⁊ iniuſta ſenſibꝰ videt̄
hūanis: q᷑ in hac infirmitate mori
bundoꝝ ſenſuū deeſt ille ſenſus al
tiſſime puriſſimeq̄ ſapiētię: q̄ ſen/
tiri poſſit quātū nefas in illa p̄ma
p̄uaricatiōe cōmiſſum ſit. Quāto
em̄ magl̄ hō fruebat̄ deo: tāto ma
iore ipietate dereliq̄t deū: ⁊ factus
eſt malo dignꝰ ęterno: q̄ hoc i ſe ꝑ
emit bonū: qď eē poſſet in ęternū.
Hinc eſt vniuerſa generis hūani
maſſa dānata: qm̄ q̄ hoc p̄mitꝰ ad
miſit cuz ea q̄ in illo fuerat radica
ta ſua ſtirpe punitꝰ eſt: vt nullꝰ ab
hoc iuſto debitoq̄ ſupplicio: niſi
miſcďia ⁊ i debita grā liberet̄: atq̄
ita diſpertiatur genus hūanuz: vt
in quibuſdā demōſtretur q̄d vale/
at miſericors gratia: ⁊ in cęterl̄ q̄d
iuſta vindicta. Neq̄ em̄ vtrunq̄
demōſtraret̄ i oībus: q᷑ ſi omnes
remanerēt in pęnis iuſtę dānatio/
nis: in nullo appareret miſericors
grā redimentis: rurſum ſi oēs a te
nebris trāſferent̄ in lucē: in nullo
appareret ſeueritas vltiōis. In q̄
ꝓpterea mlto plures ꝙ̄ in illa ſūt:
vt ſic oſtendat̄ q̄d oībus deberet̄.
Qď ſi oībꝰ redderet̄: iuſticia vin/
dicantis iuſte nemo rep̄henderet.
Quia vō tā multi exinde liberāt̄:
eſt vñ agāt̄ maxime grē gratuito
muneri liberātis.   Ca. XIII

Platonici quidē ꝙ̄uis ipuni/
ta nulla velint eſſe peccata:
tm̄ oēs pęnas emēdationi adhibe
ri putāt: vel hūanis inflictas legi
bus vel diuinis: ſiue in hac vita ſi
ue poſt mortē: ſi aūt parcatur hic
cuiq̄: aut ita plectat̄ vt hic nō cor
rigat̄. Hinc ē marōis illa ſentētia
vbi cū dixiſſet de terrenis corpibꝰ
moribūdiſq̄ mēbris: ꝙ aīe Hinc
metuūt cupiūtq̄ dolēt gaudētq̄
nec auras Suſpiciūt: clauſe tene
bris ⁊ carcere cęco. Secutꝰ adiū
xit atq̄ ait. Qui ⁊ ſup̄mo cū lumi
ne vita relinq̄t: id eſt cū die nouiſ/
ſimo reliq̄t eas iſta vita. Nō tm̄ in/
quit oē malū miſeris: nec funditꝰ
oēs Corporeę excedūt peſtes: pe
nituſq̄ neceſſe ē. Multa diu ꝯcre
ta modis inoleſcere miris. Ergo
exercent̄ pęnis: veterūq̄ malorū
Supplicia expendūt: alię pādunt̄
inanes Suſpenſę ad vētos: alijs
ſ̄b gurgite vaſto Infectū eluit̄ ſce
lus: aut exurit̄ igni. Qui hoc opi/
nant̄: nullas pęnas niſi purgato/
rias volūt eſſe poſt mortē: vt qm̄
terrl̄ ſupiora ſūt elemēta: aq̄: aer:
ignis: ex aliqua iſtoruz mundet̄ ꝑ
expiatorias pęnas: qď terrena cō
tagione ꝯtractū eſt. Aer q̄ppe ac/
cipitur in eo ꝙ ait: ſuſpēſe ad ven
tos. Aqua in eo ꝙ ait ſub gurgite
vaſto. Ignis aūt ſuo noīe expſſus
eſt: cuz dixit: aut exurit̄ igni. Nos
vero etiā in hac quidē mortali vi
ta eē quaſdā pęnas purgatorias

Luc. 6

Platonici quidez ⁊c. In h̄ ca. ſcribit v̄ſus virgilij. vi. eneid. vbi cū iduxiſſet anchiſen infor mātē filiū ſuū eneā: quō aīe afficerētur quattuor paſſiōibꝰ ex corpe dicendo: hinc metuūt: cupiuntq̄ dolent gaudētq̄: nec auras Suſpiciunt clauſe tenebris et carcere ceco: ꝯſeq̄nter adiungit anchiſe v̄ba informātis filiū de pęnis q̄s patiunt̄ aīę poſt mortē dicēs: qui ⁊ ſup̄mo cū lumine vita reliquit: q̄ſi diceret nō ſolum patiunt̄ h̄ aīę in corpore ſ̄ et cū vita ſup̄mo lumine relinq̄t corpa: tm̄ inquit ſcʒ anchiſes nō oē malū: nec oēs peſtes corporę cōtractę funditꝰ excedūt a miſerl̄: id ē a miſerl̄ aīabus recedūt penitꝰ: neceſſeq̄ penitus ē multa ꝯcreta: id ē mala indurata: ⁊ ex corpe mirl̄ inoleſcere modis: ḡ ſcʒ vt hoc fiat exercētur ſcʒ anime pęnis maloꝝ: q̄ veterū ſcʒ cōmiſſoꝝ in corpore ſupplicia expendūt: id eſt exoluūt: ⁊ hoc iſto modo: q᷑ de animabus alię pandunt̄. id ē exponūtur ſuſpenſę ad vētos inanes alijs ſcʒ eis eluitur ſcelꝰ infectum ſub gurgite vaſto aut exuritur igni.

cōfitemur:non quib⁹ affliguntur:
quorū vita vel nō inde ſit melior:
vł poti⁹ inde ſit peior:ſed illis ſūt
purgatorie qui eis coerciti corri-
gunť. Cetere oēs pene ſiue tpařie
ſiue ſempiterne:ſic vnuſqſqꝫ diui-
na ꝓuidētia tractādus ē:iferunť:
vel ꝓ pctis ſiue pteritis: ſiue in q̃-
bus adhuc viuit ille q̃ plectiť: vel
ꝓ exercēdis declarādiſqꝫ vtutib⁹:
ꝑ hoīes ꝛ angelos:ſeu bonos:ſeu
malos. Nam ꝛ qſqꝫ mali aliq̃d al
teri⁹ iprobitate vel errore patiať:
peccat quidē hō q̃ vel ignorātia:
vel iniuſticia cuiqꝫ mali aliq̃d fac:
ſ₃ nō peccat deus q̃ iuſto ꝗuis oc
culto iudicio fieri ſinit. S₃ tēpo-
rarias penas alij in hac vita tm̄:
alij poſt mortē:alij ꝛ nūc ꝛ tūc: ve
rūtamen an̄ iudiciū illud ſeueriſſi
mū nouiſſimūqꝫ patiunť. Nō aūt
oēs veniūt in ſempiternas penas
q̃ poſt illud iudiciū his ſūt future:
q̃ poſt mortē ſuſtinēt tpales. Na₃
q̃buſdā q̄ in iſto ñ remittiť:remit-
ti in futuro ſeculo:id ē ne futuri ſe
culi eterno ſupplicio puniant: ia₃
ſupradiximus. Ca.XIIII

Ariſſimi ſūt autē q̃ nullas in
hac vita:ſ₃ tm̄ poſtea penas
luūt. Fuiſſe tm̄ aliq̃s q̃ vſqꝫ ad de
crepitā ſenectutē ne leuiſſimā qui
dē febriculā₃ ſenſerint: q̃etāqꝫ du
xerint vitā ꝛ ipi nouimus ꝛ audi-
uim⁹. Q̄q̄ꝫ vita ipa mortaliū tota
pena ſit q: tota tēptatio eſt: ſic ſa-
cre littere ꝑſonāt: vbi ſcriptu₃ eſt.
Nūq̃d nō tēptatio eſt vita hūana Job.7
ſup terrā: Nō eīn ꝑua pena eſt ip
ſa inſipiētia vel impitia que vſqꝫ
adeo fugienda merito iudicať: vt
ꝑ penas doloribus plenas: pueri
cogānť queqꝫ artificia vel lr̃as di
ſcere: ipſūqꝫ diſcere ad qđ penis
adigūť tā penale ē eis vt nōnūq̃ꝫ
ipas penas ꝑ q̃s cōpelluņť diſce-
re:malint ferre q̄ꝫ diſcere. Quis
autē nō exhorreat ꝛ mori eligat:ſi
ei ꝓponať aut mors ꝑpetiēda:aut
rurſus infantia: Que quidē non
a riſu: ſed a fletu ordiť hāc luce₃:
q̃ quid maloꝝ ingreſſa ſit neſciēs
a ꝓphetat quodāmodo. Solu₃ qñ
nat⁹ eſt ferūt riſiſſe ₃oroaſtrē: nec

a Hic dicit Solū qñ nat⁹ ē ferūt riſiſſe ₃oroaſtren regē bactrianorū: de quo ſcribit ſolinus i pte q̃ agit de hoīe capitulo de q̃buſdā inuſitať. Ita qꝫ vnū nouimus ea hora riſiſſe q̃ natus eſt ſc₃ ₃oroaſtren: maioꝝ optimaꝝ artium ꝑitiſſimū: ꝗuis ſ₃ nō portēderet ille riſus: ſ₃ poti⁹ malū ꝓpť artiū magicarū inuētionē vt ſ₃ annotat aug᷒. De iſto ₃oroaſtre ſcribit oroſi⁹ lib. ꝑ: q̄ nin⁹ rex aſſyrioꝝ ſbactraſia et deuictis ſcythiſ nouiſſime ₃oroaſtrē bactrianoru₃ regē eūdē qꝫ vt ferť magice artis reptorē pugna oppſſum interfecit: vnde dicit ſ₃. A nino quippe rege aſſyriorū cu₃ eēt ipe rex bactrianoꝝ.

ei boni aliquid monſtruoſus riſus ille por
tendit. Nam magicaꝝ artiu₃ fuiſſe ꝑhibeť
inuētor:q̃ quidē illi:nec ad pſentis vite va
nā felicitatē ꝯtra ſuos inimicos ꝓdeſſe po
tuerť. A nino q̃ppe rege aſſyrioꝝ cū eēt ipe
bactrianoꝝ rex:bello ſupatus ē. Prorſus
qđ ſcp̄tū ē: graue iugū ſup filios adā a die Eccli.40
exitus de vētre mr̄is coꝝ vſqꝫ in diē ſepul-
ture in matrē oīm: vſqꝫ adeo impleri neceſ
ſe ē: vt ipi paruuli ꝑ lauacꝝ regenerationis:
ab originalis peccati:q̃ ſolo tenebanť vin-
culo iā ſoluti:mala multa patiētes:nōnulli
ꝛ incurſus ſpirituū malignoꝝ aliqñ patiā-
tur. Que quidē paſſio abſit vt eis obſit:ſi
hanc vitā in illa etate etiā ipſa paſſione in-
grauaſcēte:ꝛ animā de corpore excludēte
finierint. Ca.XV

Verūtamē in graui iugo qđ poſitū eſt Ubi.s
ſup filios adā a die exitus de vētre matris
coꝝ vſqꝫ in diē ſepulture:in matrē oīm:eti
am hoc mediū miſerabile repiť: vt ſobrij ſi
mus atqꝫ intelligam⁹ hāc vitā de pctō illo
nimis nefario qđ in paradiſo ꝑpetratū eſt Gen.3
factā nobis eē penalē: totūqꝫ qđ nobiſcu₃
agiť ꝑ teſtamentū nouū nō ꝑtinere niſi ad
noui ſeculi hereditatē nouā: vt h̄ pignore
accepto illō cui⁹ hoc ē pign⁹ ſuo tpe ꝯſeq̃-
mur. Nūc aūt ābulem⁹ in ſpe ꝛ ꝓficiētes d̄
die in diē:ſpū facta carnis mortificemus. Roma.8
Nouit eīn dn̄s q̃ ſunt ei⁹:ꝛ q̄tquot ſpū dei 2.Thi.2
aguńť:hi filij dei ſūt:ſ₃ gr̄a nō natura. Uni Roma.8
cus eīn natura dei fili⁹: ꝓpter nos miſcďia
factus ē fili⁹ hoīs: vt nos natura filij hoīs
filij dei ꝑ illū gr̄a fierem⁹. Manens quippe
ille imutabilis naturā nr̄am in qua nos ſuſ
cipet ſuſcepit a nobis: ꝛ tenax diuinitatis
ſue:nr̄e infirmitatis ꝑticeps fact⁹ ē: vt nos
in meli⁹ cōmutati q̄ peccatores mortaleſqꝫ
ſum⁹: ei⁹ imortalitatł ꝛ iuſticie ꝑticipatiōe
amittam⁹:ꝛ qđ in natura nr̄a bonū fecit:i-
pleti ſūmo bono in ei⁹ nature bonitate ſer-
uem⁹. Sicut eīn ꝑ vnū hoīem peccāte₃: in Roma.5
hoc tā graue malū deuenim⁹: ita ꝑ vnum
hoīe₃ eūdēqꝫ deū iuſtificātē: ad illud bonū
tā ſblime veniem⁹. Nec quiſq̃ꝫ ſe debet ab
iſto ad illū trāſiſſe ꝯfidere: niſi cū ibi fuerit
vbi temptatio nulla erit: niſi pacē tenuerit
quā belli hui⁹ in q̃ caro ꝯcupiſcit aduerſus Gal.5
ſpm̄:ꝛ ſpūs aduerſus carnē:multł ꝛ varijs
certaminib⁹ q̃rit. Hoc aūt bellū nūq̄ꝫ vllū
eſſet:ſi natura hūana ꝑ liberꝝ arbitriū i rec
titudie in q̃ facta ē ꝑſtitiſſet. Nūc vō q̃ pa-
cē felix cū deo hr̄e noluit ſecū pugnat infelix
ꝛ hoc q̄₃ cū malū ſit miſerabile:melius ē tm̄

q̄ꝫ priora vitę huꝰ. Melius q̄ppe ꝯfligitur
cū vitijs: q̄ꝫ cū ſine vlla cōflictione dn̄ant.
Melius ē inquā bellū cū ſpe ęternę pacꝭ
q̄ꝫ ſine vlla liberatiōis cogitatione captiui
tas. Cupimꝰ quidē etiā hoc bello carere: ⁊
ad capeſcendā ordinatiſſimā pacē: vbi fir
miſſima ſtabilitate potioribꝰ īferiora ſb̄dā
tur: igne diuini amoris accēdimur. Sed ſi
qđ abſit alibi tanti boni ſp̄s nulla eēt: mal
le debuimꝰ in hꝰ ꝯflictatiōis moleſtia rema
nere: ꝙ vitijs in nos dn̄ationē non eis reſi
ſtendo ꝑmittere. Ca. XVI

Verū tanta ē dei miſcđia in vaſa miſe
ricordię quę p̄parauit ī gloriā: vt etiā p̄ma
hoīs ętas id ē infātia q̄ ſine vllo reniſu ſub
iacet carni: ⁊ ſcđa quę pueritia nuncupaꝛ:
vbi nondū rō ſuſcepit hāc pugnā: ⁊ fere ſb
oībꝰ vitioſis delectatiōibꝰ iacet: qꝛ licet iā
fari valeat ⁊ ideo īfātiā trāſiſſe videaꝛ: nō-
dū in ea ē p̄cepti capax infirmitas mētis: ſi
ſacramēta mediatoꝛꝭ accepit: etiā ſi hāc in
eis annis vitā finiat: trāſlata ſcꝫ a ptāte te-
nebraꝝ in regnū xp̄i: nō ſolū penis nō p̄pa
reꝛ ęternis: ſꝫ ne vlla quidē pꝰ mortē purga
toria tormēta patiaꝛ. Sufficit eīn ſola ſpiri
talis regeneratio: ne pꝰ mortē obſit qđ car
nalis generatio cū morte ꝯtraxit. Cum au
tē ventū fuerit ad ętatē q̄ p̄ceptū iā capit:
⁊ ſubdi pōt legis imperio: ſuſcipiendū ē bel-
lū ꝯtra vitia: ⁊ gerendū acriter ne ad dāna
bilia pctā ꝑducat. Et ſi q̄dē nōdū victoria
rū ꝯſuetudīe roborata ſūt faciliꝰ vincūtur
⁊ cedūt: ſin aūt vincere atqꝫ imperare ꝯſue-
uerūt: laborioſa difficultate ſupanꝛ. Neqꝫ
eīn id fit veraciꝛ atqꝫ ſinceriꝛ: niſi vera delecta
tione iuſticię. Hoc ē aūt in fide xp̄i. Nā ſi
lex iubēs aſſit ⁊ ſp̄us iuuās deſit: ꝑ ipam ꝓ
hibitionē deſiderio creſcente atqꝫ vincēte
pctī etiā reatus p̄uaricatiōis accedit: vt n̄
nūqꝫ ſint aptiſſima vitia: q̄ alijs vitijs vin-
cunꝛ occultis: q̄ꝫ putanꝛ eē v̄tutes in q̄bꝰ
regnat ſupbia: ⁊ q̄dā ſibi placēdi altitudo
ruinoſa. Tūc itaqꝫ victa vitia deputanda
I. Thi. 2 ſūt: cū dei amore vincunꝛ: quē niſi deꝰ ipſe
nō donat: nec aliter niſi ꝑ mediatorē dei ⁊
hoīm hoīem xp̄m ieſum: q̄ factꝰ eſt ꝑticeps
mortalitatꝭ nr̄ę: vt nos ꝑticipes faceret di-
uinitatꝭ ſuę. Pauciſſimi aūt ſūt tātę fęlici-
tatꝭ: vt ab ipa ineūte adoleſcētia nulla dā-
nabilia pctā cōmittāt: vel in flagitijs: vel
in facinoribꝰ: vel in nefarię cuiuſqꝫ īpietatꝭ
errore: ſed magna ſp̄us largitate opprimāt
quicq̄d ī eis poſſet carnali delectatiōe dn̄a
ri. Plurimi vero p̄cepto legis accepto cū

prius victi fuerint p̄ualētibꝰ vitijs ⁊ p̄uari
catores effecti: tūc ad gratiam ꝯfugiūt ad-
iuuantē qua fiant ⁊ amariꝰ penitēdo: ⁊ ve-
hementiꝰ pugnādo: p̄us deo ſubdita: atqꝫ
ita carni p̄poſita mēte victores. Quiſquis
igiꝛ cupit penas euadere ſempiternas nō
ſolū baptizeꝛ: verū etiā iuſtificeꝛ in xp̄o: ac
ſic vere trāſeat a diabolo ad xp̄m. Purga
toriaſ aūt penas nullas futuras opineꝛ: niſi
an̄ illđ vltimū tremēdūqꝫ iudiciū. Nequa-
q̄ꝫ tn̄ negandū ē: etiā ipm ęternū ignē ꝓ di
uerſitate meritoꝝ q̄uis maloꝝ: alijs leuio-
rē: alijs futuꝝ eſſe grauiorē: ſiue ipius vis
atqꝫ ardor ꝓ pena digna cuiuſqꝫ varieꝛ: ſi
ue ipſe ęqualiter ardeat: ſꝫ nō ęquali mole-
ſtia ſentiatur. Ca. XVII

Nunc iā cū miſericordibꝰ nr̄is agēdū
eſſe video: ⁊ pacifice diſputandū: q̄ vel oī
bus illis hoībꝰ q̄s iuſtiſſimꝰ iudex dignos
gehēnę ſupplicio iudicabit: vel q̄buſdā eo-
rū nolūt credere penā ſempiternā futurā:
ſꝫ poſt certi tpis metas ꝓ cuiuſqꝫ pctī quā-
titate lōgioris ſiue breuioris eoſ inde exiſti
māt liberādos. Qua in re miſericordior ꝑ
fecto fuit origenes: qui ⁊ ipm diabolū atqꝫ
angelos eiꝰ poſt grauiora ꝓ meritis ⁊ diu-
turniora ſupplicia ex illis cruciatibꝰ eruen-
dos atqꝫ ſociādos ſanctꝭ angelis credidit.
Sꝫ illū ⁊ ꝓpter h̄: ⁊ ꝓpꝛ alia nōnulla: ⁊ ma
xime ꝓpter alternātes ſine ceſſatōne btīu
dines ⁊ miſerias: ⁊ ſtatutꝭ ſeculoꝝ interual
lis: ab iſtis ad illas: atqꝫ ab illis ad iſtas
itꝰ ac reditꝰ interminabiles nō īmerito re-
probauit eccl̄ia: qꝛ ⁊ hoc ꝙ miſericors vi-
debaꝛ amiſit: faciēdo ſctīs veras miſerias
quibꝰ penas luerēt: ⁊ falſas btītudines in
q̄bꝰ verū ac ſecurū hoc ē ſine timore certū
ſempit̄ni boni gaudiū nō haberēt. Longe
aūt aliꝛ iſtoꝝ miſericordia hūano errat af-
fectu: q̄ hoīm illo iudicio dānatorū miſeri-
as tp̄ales: oīm vero q̄ vel citiꝰ vel tardiꝰ li-
beranꝛ ęternā fęlicitatē putāt. Quę ſn̄ia ſi
ꝓpterea bona ⁊ vera qꝛ miſericors ē: tāto
erit melior ⁊ verior quāto miſericordior fu
erit. Extendaꝛ ergo ac ꝓfundaꝛ fons huiꝰ
miſericordię vſqꝫ ad dānatos angelos: ſal
tē poſt multa atqꝫ ꝓlixa quātūlibet ſęcula
liberādos. Cur vſqꝫ ad vniuerſam naturā
manat hūanā: ⁊ cū ad āgelicā ventū fuerit
mox areſcit? Nō audent tn̄ ſe vlterius miſe
rādo porrigere: ⁊ ad liberationē ipius q̄ꝫ
diaboli ꝑuenire. Verū ſi aliquis audeat:
vincit nēpe iſtos: ⁊ tn̄ tāto īueniꝛ errare de
formius: ⁊ cōtra recta dei verba ꝑuerſius

quãto ſibi videt̃ ſentire clementius.

S Unt etiã q̃les ĩ collocuti Ca. XVIII
onib⁹ nr̃is ipe ſũ expt⁹: q̃ cũ venerari
videant̃ ſc̃pturas ſctãs: morib⁹ improbãdi
ſunt: ⁊ agendo cãm ſuam multo maiorẽ q̃z
iſti miſc̃diam deo tribuũt erga hũanuz ge-
nus. Dicũt em̃ de malis ⁊ infidelib⁹ hoĩb⁹
diuinitus quidẽ verũ p̃dictũ eſſe qd̃ digni
ſũt: ſꝫ cũ ad iudiciũ ventũ fuerit miſc̃diam
eẽ ſupaturã. Donabit em̃ eos inquiũt mi-
ſericors de⁹ p̃cibus ⁊ interceſſiõib⁹ ſctõruz
ſuoꝝ. Si em̃ orabãt ꝓ illis qñ eos patiebã
tur inimicos: q̃nto mag̃ qñ videbũt hũiles
ſupplicesq̃ꝫ ꝓſtratos: Neqꝫ em̃ credẽduz ẽ
aiũt tũc amiſſuros ſanctos viſcera miſc̃diȩ
cũ fuerint pleniſſimȩ ac p̃fectiſſimȩ ſancti-
tatis: vt qui tũc orabãt ꝓ inimicis ſuis qñ
⁊ ipi ſine pctõ nõ erant: tũc nõ orent ꝓ ſup
plicib⁹ ſuis qñ nullũ ceperit habere pctm̃.
Aut vero de⁹ tũc eos nõ exaudiet tot ⁊ tã-
tos filios ſuos: qñ ĩ tãta eoꝝ ſanctitate nul
lũ inueniet orationis impedimentũ: Teſti
moniũ v̇o pſalmi: ⁊ illi quidẽ qui p̃mittũt
infideles atqꝫ ĩpios hoĩes ſaltem lõgo tp̃e
cruciari: ⁊ poſtea de malis oĩbus eruꝫ: ſꝫ ma
Pſ̃.76 gis iſti ꝓ ſe dicũt eſſe vbi legit̃: nũquid ob
liuiſcet̃ miſereri de⁹: aut ꝯtinebit in ira ſua
miſeratiões ſuas: Ira ei⁹ ẽ inq̃ũt vt oẽs in
digni btĩtudine ſempiterna: ipõ iudicante
puniant̃ ſupplicio ſempit̃no. Sꝫ ſi vel lon-
gũ vel ꝓrſus vllũ eſſe p̃miſerit: ꝓfecto vt
poſſit hoc fieri ꝯtinebit in ira ſua miſeratio
nes ſuas: qd̃ eũ pſalm⁹ nõ dicit eẽ factuꝝ.
Non em̃ ait affirmãdo cõtinebit ſꝫ negatio
nẽ lꝫ ĩt̃rogatiõe ponẽs: cũ an ꝯtinebit int̃-
rogat: minuꝝ oñdit: q̃ꝫ ñ diu miſeratiões ſu
as ĩ ira ꝯtineat. Sic g̃ iſti volũt iudicij dei
cõminationẽ ñ eẽ mẽdacẽ q̃uis ſit neminẽ
Jone.3 dãnatur⁹ queadmodũ ei⁹ cõminationẽ q̃
dixit euerſurũ ſe eſſe niniuẽ ciuitatẽ: mẽda
cem nõ poſſum⁹ dicere: ⁊ tñ nõ factũ eſt in-
quiũt: qd̃ ſine vlla cõditione p̃dixit. Non
em̃ ait niniue euertetur ſi nõ egerint penitẽ
tiam ſeqꝫ correxerint: ſꝫ hoc nõ addito p̃nũ
ciauit futurã euerſionẽ illi⁹ ciuitatis. Quã
cõminationẽ ꝓpterea veracẽ putãt: q̃ꝫ hoc
p̃dixit deus qd̃ vere digni erãt pati: q̃uis
hoc nõ eſſet ipe factur⁹. Nã ⁊ ſi penitẽtib⁹
pepcit inquiũt: vtiqꝫ illos penitẽtiã nõ ig
norabat acturos: ⁊ tñ abſolute ac definite
eoꝝ euerſionẽ futurã eſſe p̃dixit. Hoc ergo
erat inquiũt in v̇itate ſeueritatis: qua erãt
digni: ſꝫ in rõne miſeratiõiſ nõ erat: quã nõ
ꝯtinuit in ira ſua vt ab ea pena ſupplicibuſ
pceret: quã fuerat contumacib⁹ cõminat⁹.
Si ergo tũc pepcit aiunt: qñ ſanctũ ſuũ ꝓ- Jone.4
phetã fuerat parcẽdo cõtriſtatur⁹: quanto
magis tũc miſerabili⁹ ſupplicãtib⁹ pcet: qñ
vt parcat oẽs ſancti eius orabũt: Sꝫ ſꝫ qd̃
ipi ſuis cordib⁹ ſuſpicãtur: ideo putãt ſcri-
pturas tacuiſſe diuĩas: vt multi ſe corrigãt:
vel ꝓlixaꝝ vel ęternaruꝫ timore pęnaꝝ: et
ſunt qui poſſint orare ꝓ eis qui ſe nõ corre-
xerint: nec tamẽ opinant̃ omnimõ id eloq̃a
diuina tacuiſſe. Nã quo ptinet inq̃unt: qd̃
ſcriptũ ẽ: q̃z multa multitudo dulcedinis Pſ̃.50
tuȩ dñe: quã abſcõdiſti metuẽtib⁹ te: niſi vt
intelligam⁹ ꝓpter timorẽ fuiſſe abſcõditaꝫ
miſc̃diȩ diuinȩ tã multã ſecretãqꝫ dulcedi-
nẽ: Addũt etiã ꝓpterea dixiſſe apl̃m: cõclu Roma.ij
ſit em̃ de⁹ oẽs in infidelitate: vt oĩb⁹ miſere
at̃: quo ſignificaret qd̃ ab illo nemo dãna-
bit̃. Nec iſti tñ q̃ hoc ſentiũt: hãc opinionẽ
ſuã vſqꝫ ad liberationẽ: vel nullã dãnatio-
nẽ diaboli: atqꝫ angeloꝝ ei⁹ extendũt. Hu
mana q̃ppe circa ſolos hoĩes mouent̃ miſe
ricordia: ⁊ cãm maxĩe agũt ſuã p̃ generalẽ
in gen⁹ hũanũ q̃ſi dei miſeratiõem ĩpunita
tẽ falſã ſuis p̃ditis morib⁹ pollicẽtes: ac p̃
hoc ſupabũt eos in p̃dicãda dei miſc̃dia:
q̃ hãc ĩpunitatẽ etiã p̃ncipi demonũ ⁊ eius
ſatellitib⁹ pollicentur. Ca. XIX
Jt ſũt alij ab ęterno ſupplicio libera-
tionẽ nec ipis ſaltẽ oĩbus hoĩb⁹ ꝓmit
tẽtes ſꝫ tantũmõ xp̃i baptiſmate ablutis: q̃
p̃ticipes fiũt corpis ei⁹ quõlibet vixerint:
in quacũqꝫ hereſi vel impietate fuerint: ꝓ- Joh.6
pter illud qd̃ ait ieſus: hic ẽ panis q̃ de cę-
lo deſcẽdit: vt ſi q̃s ex ipõ mãducauerit nõ
moriatur. Ego ſum panis viuus: q̃ de cęlo
deſcẽdi. Si q̃s mãducauerit ex hoc pane:
viuet in ęternũ. Ab ęterna ergo morte inq̃
unt neceſſe eſt iſtos erui: ⁊ ad vitã ęternaꝫ
quandoqꝫ p̃duci. Ca. XX
Jt ẽ ſunt qui hoc nec oĩbus habẽtib⁹
baptiſmatis xp̃i ⁊ ei⁹ corpis ſacramẽ
tũ: ſꝫ ſolis catholicis q̃uis male viuẽtibus
pollicent̃: q̃ꝫ nõ ſolũ ſacramẽto ſꝫ re ipa mã
ducauert̃ corp⁹ xp̃i ĩ ipõ ei⁹ corpe ꝯſtituti.
De q̃ dic̃ aplus: vn⁹ panis: vnũ corp⁹ mul j.Cor.jo
ti ſum⁹: vt etiã ſi poſtea in aliquã hereſim:
vel etiã in gentiliũ idolatriã lapſi fuerint:
tñ q̃ꝫ in corpe xp̃i: id ẽ in eccl̃ia catholica
ſũpſerũt baptiſmũ xp̃i: ⁊ mãducauert̃ cor-
pus xp̃i nõ moriant̃ in ęternũ: ſꝫ vitã q̃ñqꝫ
ꝯſequant̃ ęternã: atqꝫ illa oĩs ĩpietas quã-
to maior fuerit nõ eis valeat ad ęternitatẽ:
ſꝫ ad diuturnitatẽ magnitudinẽqꝫ pęnaꝝ.

Sunt aũt qui ꝓpter id ¶ Ca.XXI
Math.10 qđ ſcptũ eſt: qui ꝑſeuerauerit vſqȝ in
finẽ hic ſalu⁹ erit: nõ niſi in eccl'ia catholica
ꝑſeuerãtib⁹ ꝗuis in ea male viuẽtib⁹ hoc
ꝓmittũt ꝑ ignẽ videlicet ſaluandis merito
i. Cor. 3 fundamẽti: de q̃ ait apl's. Fundamẽtũ eñ
aliud nemo põt ponere ꝑter id qđ poſitum
eſt: qđ eſt xp̃s ieſus. Si qs aũt ẽdificauerit
ſup fundamẽtũ hoc aurũ: argentũ: lapides
ꝑcioſos: ligna: fenũ ſtipulã: vniuſcuiuſqȝ
op⁹ manifeſtabit. Dies eñ dñi declarabit:
qm̃ in igne reuelabit: ⁊ vniuſcuiuſqȝ opus
Ibidem q̃le ſit ignis ꝓbabit. Si cui⁹ opus ꝑmãſerit
qđ ſupẽdificauit mercedẽ accipiet. Si cu
ius aũt op⁹ arſerit: dãnũ patiet: ipe aũt ſal⁹
erit: ſic tñ q̃ſi ꝑ ignẽ. Dicũt ğ cuiuſlibet vi
tẽ catholicũ xp̃ianũ xp̃m hr̃e in fũdamẽto:
qđ fundamẽtũ nulla hereſis habet: a corꝑis
ei⁹ vnitate ꝑciſa. Et ideo ꝓpter hoc funda
mẽtũ etiã ſi malẽ vitẽ fuerit catholic⁹ xp̃ia
nus: velut q̃ ſupẽdificauerit ligna: fenũ: ſti
pulã: putãt eũ ſaluũ fieri ꝑ ignẽ: id ẽ p⁹ pẽ
nas ignis illi⁹ liberari: quo igne in vltimo
iudicio punient mali. ¶ Ca.XXII

Comperi aũt etiã q̃ſdã putare eos tñ
mõ arſuros illi⁹ ẽternitate ſupplicij: q̃
ꝓ peccatis ſuis facere dignas elemoſynas
Jac.2 neglexerũt: iuxta illud apl'i iacobi: iudiciũ
aũt ſine miſcďia fiet illi q̃ nõ fec̃ miſericor
diã. Qui ğ fecerit inq̃ũt: ꝗuis mores i me
li⁹ non mutauerit: ꝫ inter ipas ſuas elemo
ſynas nefarie ac nequiter vixerit: iudiciũ
illi cũ miſericordia futurũ ẽ: vt aut nulla dã
natione plectat: aut p⁹ aliqđ tp̃s ſiue ꝑuũ
ſiue ꝓlixũ ab illa dãnatiõe liberet. Jđ iudi
cẽ ipm viuoꝝ atqȝ mortuoꝝ noluiſſe exiſti
mãt aliud cõmemorare ſe eſſe dicturũ: ſiue
dextrl' quib⁹ eſt vitã datur⁹ ẽternã: ſiue ſini
ſtris quos ẽterno ſupplicio dãnatur⁹: niſi
elemoſynas ſiue factas: ſiue nõ factas. Ad
hoc ꝑtinere aũt: ⁊ in oratiõe dñica q̃tidia
Math.6 nã poſtulationẽ: dimitte nobis debita nr̃a:
ſicut ⁊ nos dimittim⁹ debitoribus noſtris.
Quiſqs eñ illi qui in eũ peccauit dimittit
ignoſcẽdo peccatũ: ꝓculdubio elemoſynã
facit. Quã rẽ dñs ipe ſic cõmẽdauit vt di
Ibidem ceret. Si eñ dimiſerit' pctã hoibus: dimit
tet vobis ⁊ pater veſter pctã vr̃a. Si autẽ
nõ dimiſerit' hoib⁹: neqȝ pater veſter q̃ in
cẽlis ẽ dimittet vobis. Ergo ⁊ ad h̄ genus
Jac.2 elemoſynaꝝ ꝑtinẽ qđ ait apl's iacob⁹: iudi
ciũ futuꝝ ſine miſericordia ei q̃ nõ fec̃ mi
ſericordiã. Nec dixit dñs iquiũt magna vl'
ꝑua: ꝫ dimittet vobis pr̃ veſter pctã vr̃a: ſi
⁊ vos dimiſeritis hoibus. Ac ꝑ hoc putãt
etiã eis q̃ ꝑdite vixerint donec claudãt diẽ
vitẽ hui⁹ extremũ: ꝑ hãc orationẽ q̃liacũqȝ
⁊ quãtacũqȝ fuerint oĩa q̃tidie pctã dimit
ti: ſicut ipa q̃tidie freq̃ntat oratio: ſi hoc tã
tũmõ cuſtodire meminerit: vt qñ ab eis ve
niã petũt qui eos pctõ q̃licunqȝ leſerũt: ex
corde dimittãt. Cũ ad h̄ oĩa deo donãte ri
dero: liber iſte claudẽdus ẽ. ¶ Ca.XXIII

At primũ q̃ri oportet atqȝ cognoſci:
cur eccl'ia ferre nequerit hoim diſpu
tationẽ: diabolo etiã poſt maximas ⁊ diu
turniſſimas pẽnas: purgationẽ vl' indulgẽ
tiã pollicentẽ. Neqȝ eñ tot ſancti ⁊ ſacri ve
terib⁹ ac nouis litteris eruditi: mũdationẽ
⁊ regni cẽloꝝ btĩtudinẽ poſt q̃liacũqȝ ⁊ q̃n
tacũqȝ ſupplicia: q̃libuſcũqȝ ⁊ q̃ntiſcũqȝ an
gelis inuiderũt: ꝫ poti⁹ viderũt diuinã va
cuari vel infirmari nõ poſſe ſentẽtiã: quã ſe
dñs ꝑnũciauit i iudicio ꝓlaturũ atqȝ dictu
rũ. Diſcedite a me maledicti in ignem ẽter Math.25
nũ: q̃ parat⁹ eſt diabolo ⁊ angelis ei⁹. Sic
q̃ppe oſtẽdit ẽterno igne diabolũ ⁊ angelos
eius arſuros: ⁊ qđ ſcriptũ ẽ in apocalypſi:
diabol⁹ q̃ ſeducebat eos: miſſus eſt in ſtag Apoc.20
nũ ignis ⁊ ſulphuris: q̃ ⁊ beſtia ⁊ pſeudo ꝓ
phetẽ cruciabunt die ac nocte in ſẽcula ſẽ
culoꝝ. Qđ ibi dictũ ẽ ẽternũ: hic dictũ eſt
in ſẽcula ſẽculoꝝ. Quib⁹ v̄bis nihil ſcptu
ra diuia ſignificare ꝯſueuit: niſi qđ finẽ nõ
habet tp̃is. Q̃obrẽ ꝓrſus nec alia cã nec
iuſtior nec manifeſtior inueniri põt: cur ve
riſſima ꝑtãte teneat fixũ ⁊ imobile nullum
regreſſũ ad iuſticiã vitãqȝ ſanctoꝝ diabo
lum ⁊ angelos eius habituros: niſi qȝ ſcri
ptura q̃ neminẽ fallit dicit eis deũ nõ pep 2.Pe.2
ciſſe: ⁊ ſic ab illo eẽ inẽ ipios ꝑdãnatos: vt
carcerib⁹ caliginis inferni retruſi traderẽt
ſeruãdi: atqȝ vltimo iudicio puniendi: qñ
eos ẽternus ignis accipiet vbi cruciabunt
in ſẽcula ſẽcłoꝝ. Qđ ſi ita eſt: quõ ab hui⁹
ẽternitate pẽnẽ: vel vniuerſi vel q̃dã hoies
poſt q̃ntũlibet tp̃is ſubtrahent ac nõ ſtatiȝ
eneruabit fides qua credit ſempiternũ dẽ
monũ futuꝝ eſſe ſuppliciũ? Si eñ quib⁹ di Math.25
cet: diſcedite a me maledicti i ignẽ ẽternũ
q̃ parat⁹ eſt diabolo ⁊ angelis ei⁹: vel vni
uerſi vel aliqui eoꝝ nõ ſemꝑ ibi erũt: quid
cauſe ẽ cur diabolus ⁊ angeli ei⁹ ſemꝑ ibi
futuri eſſe credant. An forte dei ſentẽtia q̃
in malos ⁊ angelos ⁊ hoies ꝓferet in ange
los vera erit: in hoies falſa? Ita plane hoc
erit ſi non qđ deus dixit ꝫ qđ ſuſpicant ho
mines plus valebit. Qđ fieri qȝ non põt:

nō argumētari aduerſus deū: ſʒ diuino po
tius dū tp̄s eſt debēt parere p̄cepto: q ſem
piterno cupiunt carere ſupplicio. Deinde
quale eſt ęternū ſuppliciuȝ ꝓ igne diuturni
tp̄is exiſtimare: ⁊ vitā ęternā credere ſine fi
ne: cū xp̄s in eodē ipſo loco: in vna eademq́ȝ
Ibidem. ſentētia dixerit vtrūq́ȝ cōplexus: ſic: ibunt
iſti in ſuppliciū ęternū: iuſti aūt in vitā ęter
nā. Si vtrūq́ȝ ęternū: ꝑfecto aut vtrūq́ȝ cū
fine diuturnū: aut vtrūq́ȝ ſine fine ꝑpetuū
debet intelligi: par pari enim relata ſunt:
hinc ſuppliciū ęternū: inde vita ęterna. Di
cere aūt in hoc vno eodēq́ȝ ſenſu: vita ęter
na ſine fine erit: ſuppliciū ęternū finē habe
bit: multū abſurdū eſt. Vn̄ q̄a vita ęterna
ſctōꝝ ſine fine erit: ſuppliciū quoq́ȝ ęternuȝ
q̄bꝯ erit: finē ꝓculdubio nō habebit.

Hoc aūt et aduerſus eos Ca. XXIII
valet q ſuas agētes cauſas cōtra dei
venire verba velut miſc̄dia maiore conāt:
vt iō videlicet vera ſint: q̄ꝛ ea q dixit hoīes
eſſe paſſuros pati digni ſunt: nō q̄ꝛ paſſuri
ſunt. Donabit enī eos inquiūt p̄cibꝯ ſctōꝝ
ſuoꝝ: etiā tūc tāto magis orātiū ꝓ inimicis
ſuis: quāto ſunt vtiq́ȝ ſanctiores: eorūq́ȝ ef
ficacior eſt o͛ro: ⁊ exauditiōe dei dignior: iā
nullū habētiū oīno pctm̄. Cur ergo eadē
ꝑfectiſſima ſanctitate ⁊ cūcta impetrare va
lētibꝯ mūdiſſimis ⁊ miſericordiſſimis p̄cibꝯ
etiā ꝓ angelis nō orabūt: q̄bꝯ paratꝯ eſt ignis
ęternꝯ: vt deus ſentētiā ſuā mitiget: ⁊ refle
ctat in melius: eoſq́ȝ ab illo igne faciat alie
nos. An erit forſitā quiſq́ȝ q ⁊ hoc futurum
eſſe p̄ſumat affirmās etiā ſctōs angelos ſi
mul cū ſanctis hoībꝯ q tūc ęquales erūt an
gelis dei: ꝓ dānādis ⁊ angelis ⁊ hoībꝯ ora
turos: vt miſc̄dia nō patiāť qḋ veritate pa
ti mereť. qḋ nemo ſane fidei dixit: nemo di
cturus eſt. Alioquin nulla cauſa eſt: cur nō
etiā nūc ꝓ diabulo ⁊ angelis eiꝯ oret ecclīa:
quā mgr̄ deus ꝓ inimicis ſuis iuſſit orare.
Hęc igiť cauſa q fit vt nūc eccleſia nō oret
ꝓ malis āgelis q̄s ſuos eē nouit inimicos:
eadē ipa cauſa ē q fiet vt in illo tūc iudicio
etiam ꝓ hoībꝯ ęterno igne cruciādis q̄uis
ꝑfecta ſit ſanctitate nō oret. Nūc enī ꝓpte
rea ꝓ eis orat q̄s in genere humano habet
inimicos: q̄ꝛ tp̄s ē penitētię fructuoſę. Nā
q̄d maxie ꝓ eis orat: niſi vt det illis deus:
2. Thi. 2 ſic dicit apl̄s penitētiā: et reſipiſcāt de dia
boli laqueis: a quo captiui teneť: ſc̄m ipſius
volūtatē. Deniq́ȝ ſi de aliq̄bꝯ ita ecclīa cer
ta eſſet: vt q ſūt illi etiā noſſet: q licet adhuc
in hac vita ſint ꝯſtituti: tn̄ p̄deſtinati ſunt in
ęternū ignē ire cū diabolo: tam ꝓ eis non
oraret: q̄ȝ nec ꝓ ipſo. Sed q̄ꝛ de nullo certa
eſt: orat ꝓ oībꝯ dūtaxat hoībꝯ inimicis
ſuis in hoc corpe ꝯſtitutis: nec tn̄ ꝓ oībꝯ
exaudiť. Pro his enī ſolis exaudiť: qui ⁊ ſi
aduerſanť ecclię: ita tn̄ ſūt p̄deſtinati vt ꝓ
eis exaudiať eccleſia: ⁊ filij efficiāť eccleſię.
Si q aūt vſq́ȝ ad mortē habebūt cor impę
nitēs: nec ex inimicis ꝯuerteť in filios: nū
q̄d iā ꝓ eis id ē ꝓ taliū defunctoꝝ ſpiritibꝯ
orat eccleſia. Cur ita: niſi q̄ꝛ iā in p̄te diabo
li cōputāť: q dū eēnt in corpe: nō ſūt trāſla
ti ad xp̄um. Eadē itaq́ȝ cauſa ē cur nō ore
tur tūc ꝓ hoībꝯ ęterno igne puniēdis: q cā
eſt vt neq́ȝ nūc neq́ȝ tūc oreť ꝓ angelis ma
lis: q indē cauſa eſt: vt q̄uis ꝓ hoībꝯ nūc
viuis oreť etiā malis: tn̄ iā nec nūc oreť ꝓ in
fidelibꝯ impijſq́ȝ defunctis. Nā ꝓ defunctis
q̄buſdā: vel ipius eccleſię vel quorūdā pio
rum exaudiť o͛ro: ſʒ ꝓ his quoꝝ in xp̄o rege
neratoꝝ: nec vſq́ȝ adeo vita in corpe male
geſta ē vt tali miſc̄dia iudiceť digni nō eē:
nec vſq́ȝ adeo bn̄ vt talē miſc̄diam repiāť
neceſſariā nō hr̄e. Sic etiā facta reſurrectio
ne mortuoꝝ nō deerūt q̄bꝯ poſt pęnas quaſ
patiunť ſpūs mortuoꝝ: impartiať miſc̄dia
vt in ignē non mittanť ęternū. Neq́ȝ enī de Matth. 12
q̄buſdā veraciť diceret qḋ nō eis remittať
neq́ȝ in h̄ ſclo neq́ȝ in futuro: niſi eſſent q̄bꝯ
⁊ ſi n̄ in iſto tn̄ remitteret in futuro. Sʒ cū di
ctū fuerit a iudice viuoꝝ atq́ȝ mortuoꝝ: ve Matth. 25
nite bn̄dicti p̄ris mei poſſidete patū vobis
regnū a ꝯſtitutiōe mūdi: et alijs ecōtrario:
diſcedite a me maledicti in ignem ęternū q Ibidem.
paratꝯ eſt diabolo ⁊ angelis eiꝯ: et ibūt iſti in
ſuppliciū ęternū: iuſti aūt in vitā ęternā: ni
mie p̄ſumptiōis ē dicere cuiq́ȝ eorū ęternū
ſuppliciū nō futurū q̄s deꝯ ituros in ſuppli
ciū dixit ęternū: ⁊ ꝑ huiꝯ p̄ſumptiōis ꝑſua
ſionē facere: vt de ipſa q̄ȝ vita: vel deſpereť
vel dubiteť ęterna. Nemo itaq́ȝ ſic intelli
gat pſalmū canētē. Nūq̄d obliuiſceť miſe Ps. 76
reri deꝯ: aut ꝯtinebit in ira ſua miſeratiōes
ſuas: vt opineť de hoībꝯ bonis verā: de ma
lis falſam: aut de bonis hoībꝯ ⁊ malis ange
lis verā: de malis aūt hoībꝯ falſam dei eſſe
ſentētiā. Hoc enī qḋ ait pſalmꝯ: ad vaſa mi
ſc̄dię ptinet: ⁊ ad ipos filios ꝓmiſſiōis: q̄ꝝ
erat vnꝯ etiā ipe ꝓpha. Qui cū dixiſſet: nū
q̄d obliuiſceť miſereri deus: aut ꝯtinebit in
ira ſua miſeratiōes ſuas: cōtinuo ſubiecit.
Et dixi: nūc cepi: hęc ē imutatio dextere ex Ibidem.
celſi. Expoſuit ꝑfecto q̄d dixerit: nūq̄d cō
tinebit in ira ſua miſeratiōes ſuas. Ira enī

Ps.j43 dei eſt etiã iſta vita mortalis: vbi hõ vanita
ti ſimilis fact⁹ ẽ: ⁊ dies ei⁹ velut vmbra pte-
reũt. In q̃ tñ ira nõ obliuiſcit̃ miſereri de⁹:
Math.5 faciẽdo ſolẽ ſuũ oriri ſup bonos ⁊ malos ⁊
pluendo ſuper iuſtos ⁊ iniuſtos: ac ſic non
ꝯtinet in ira ſua miſeratioes ſuas: maxieq̃
Ps.76 in eo qđ expſſit h pſalm⁹ dicẽdo: nũc cepi.
Hec eſt immutatio dextere excelſi: qm̃ in hac
ipa coꝝ erũnoſa vita q̃ ira dei eſt: vaſa mi-
ſcdie mutat in melius: q̃uis adhuc in hui⁹
corruptõis miſeria maneat ira eius: qꝛ nec
in ipa ira ſua ꝯtinet miſeratiões ſuaſ. Cũ ẽ
iſto mõ cõpleat̃ diuini illi⁹ cãtici veritas: n
eſt eã neceſſe etiã illic intelligi: vbi nõ ptinẽ
tes ad ciuitatẽ dei ſempiterno ſupplicio pu
niẽt. Sꝫ qb⁹ placet iſtã ſentẽtiã vſq̃ ad illa
impioꝝ tormẽta protẽdere: ſaltẽ ſic intelli-
gant: vt manẽte in eis ira dei que eterno ẽſt
pnũciata ſupplicio: nõ ꝯtineat deus in hac
ira ſua miſeratiões ſuas: ⁊ faciat eos nõ tã
ta quãta digni ſunt penaꝝ atrocitate crucia
ri: vt eas penas: vel nunq̃ ſubeant: vel ali
qñ finiãt: ſꝫ vt eas mitiores q̃ merita ſunt
eoꝝ leuioreſq̃ patiãt̃. Sic eni ⁊ ira dei ma-
nebit: ⁊ in ipſa ira ſua miſeratiões ſuas nõ
cõtinebit. Qđ q̃dẽ nõ ideo ꝯfirmo: qm̃ nõ
reſiſto. Ceterũ eos q̃ putãt minaciter poti⁹
Math.25 q̃ veracit̃ dictũ: diſcedite a me maledicti
Ibidem. in ignẽ eternũ: et ibunt iſti in ſuppliciũ eter-
Eſa.66 nũ: ⁊ cruciabũt̃ in ſcl'a ſcl'oꝝ: et vermis eoꝝ
non moriet̃ ⁊ ignis non extinguet̃: et cete-
ra hmõi: nõ tã ego q̃ ipſa ſcriptura diuina
planiſſime atq̃ pleniſſime redarguit ac re-
Ione.3 fellit. Niniuite q̃ppe in hac vita egerũt peni
tẽtiã: ⁊ ideo fructuoſam velut in h agro ſe-
Ps.j25 minãtes in q̃ deus voluit cũ lachrymis ſe-
minari qđ poſtea cũ leticia meteret̃. Et tñ
q̃s negabit qđ dñs pdixit in eis fuiſſe cõ-
pletũ: niſi parꝝ aduertat queadmodũ pctõ-
res deus nõ ſolũ iratus: verũ etiã miſerat⁹
euertat? Euertunt̃ eni pctõres duob⁹ mo-
Gene.j9 dis: aut ſicut ſodomite vt p pctis ſuis ipſi
Ione.3 hoies puniãt̃: aut ſic niniuite: vt ipſa hoim
pctã penitẽdo deſtruãt̃. Factũ eſt ẽ qđ pdi
xit de⁹. Euerſa eſt eni niniue q̃ mala erat: ⁊
bona edificata ẽ q̃ nõ erat. Stãtib⁹ eni meni
bus atq̃ domib⁹: euerſa ẽ ciuitas in pditis
Ibidem.4 morib⁹: ac ſic q̃uis pphã fuerit cõtriſtat⁹:
qꝛ nõ eſt factũ qđ illi homies timuerũt illo
pphetãtẽ vẽturũ: factũ eſt tñ qđ fuerat deo
pſciẽte pdictũ: qm̃ nouerat q̃ pdixit quõ in
melius eſſet implẽdũ. Ut aũt nouerint iſti
in pũerſum miſericordes q̃ ptineat qđ ſcri-
Ps.30 ptũ eſt: q̃ multa multitudo dulcedinis tue

dñe: quã abſcõdiſti timentib⁹ te: legãt ⁊ qđ
ſequit̃: pfeciſti aũt ſperãtib⁹ in te. Quid eſt Ibidem.
abſcõdiſti timentib⁹: pfeciſti ſperãtib⁹? niſi
qꝛ illis q̃ timore penaꝝ ſuaꝝ ſuã volũt iuſti
ciã ꝯſtituere q̃ in lege eſt: nõ eſt iuſticia dei
dulcis qꝛ neſciũt eã? Nõ eni guſtauerũt eã.
In ſe nãq̃ ſperãt nõ in ipſo: ⁊ ideo eis ab-
ſcõdit̃ multitudo dulcedinis dei: qm̃ timẽt
q̃dẽ deũ: ſꝫ illo timore ſeruili q̃ nõ eſt in ca-
ritate: qꝛ pfecta caritas foras mittit timorẽ. j.Ioh.4
Ideo ſperantib⁹ in eũ pficit dulcedinẽ ſuã
inſpirando eis caritatẽ ſuã: vt timore caſto
nõ quẽ caritas foras mittit: ſed pmanẽte in
ſclm ſcli cũ gloriãt̃ in dño glorient̃. Iuſticia j.Cor.j
q̃ppe dei xp̃s eſt: q̃ fact⁹ eſt nobis: ſicut dicit
aplus: ſapiẽtia a deo: ⁊ iuſticia: ⁊ ſanctifica
tio: ⁊ redemptio: vt quẽdmodũ ſcriptũ eſt:
q̃ gloriat̃ in dño gloriet̃. Hanc dei iuſticiã Hiere.9
quã donat grã ſine meritis: neſciũt illi q̃ ſuã
iuſticiã volũt cõſtituere: et ideo iuſticie dei
qui xp̃s eſt nõ ſũt ſubiecti. In q̃ iuſticia eſt
mlta multitudo dulcedinis dei: pp̃ter quã
dicit̃ in pſalmo. Guſtate et videte q̃ dul- Ps.33
cis eſt dñs. Et hãc q̃dẽ in hac pegrinatiõe
guſtantes nõ ad ſatietatẽ ſumẽtes eſurim⁹
eã poti⁹ ac ſitim⁹: vt ea poſtea ſaturemur
cũ videbim⁹ eũ ſicuti eſt: ⁊ implebit̃ qđ ſcri
ptũ ẽ: ſaturabor cũ manifeſtabit̃ glĩa tua. Ps.j6
Ita pficit xp̃s multã multitudinẽ dulcedi-
nis ſue ſperãtib⁹ in eũ. Porro aũt ſi eã quã
illi putãt dulcedinẽ ſuã deus abſcõdit timẽ
tib⁹ eũ: q̃ nõ eſt impios dãnaturus: vt h ne
ſciẽtes: et dãnari timẽtes recte viuãt: ac ſic
poſſint eſſe q̃ orẽt p nõ recte viuẽtib⁹: quõ
eam pficit ſperãtib⁹ in eũ: qñ quidẽ ſic ſom
niãt p hãc dulcedinẽ nõ dãnaturus eſt eos
qui nõ ſperãt in eũ? Illa igit̃ eius dulcedo
querat̃ quã pficit ſperantib⁹ in eũ: nõ quã
pficere putat̃ cõtẽnentib⁹ ⁊ blaſphemãtib⁹
eũ. Fruſtra itaq̃ hõ poſit⁹ in h corpe occul
toꝝ iudicioꝝ dei ſibi noticiã arrogare pſu-
mit. Illud q̃z aplicũ: cõcluſit eni deus om Roma.jj
nes in infidelitate vt omib⁹ miſereat̃: nõ iõ
dictũ eſt q̃ neminẽ ſit dãnaturus: ſꝫ ſupe-
rius apparet vnde ſit dictũ. Nam cũ de iu-
deis poſtea crediturs aplus loqueret̃ ad
gentes: ad q̃s vtiq̃ iam credẽtes ſcribebat
epl'as: ſicut eni vos inquit aliqñ nõ credi- Ibidem.
diſtis deo: nũc aũt miſcdiam cõſecuti eſtis
in illoꝝ incredulitate: ſic ⁊ hi non credide-
runt in veſtra miſcdia: vt et ipſi miſcdiam
cõſequant̃. Deinde ſubiecit: vnde iſti ſibi
errãdo blandiũtur atq̃ ait. Concluſit eni Roma.jj
deus omes in infidelitate: vt omib⁹ miſe-

reatur. Quos om̃es niſi de ꝗbus loqueba
tur tanq̃ dicẽs: ⁊ vos ⁊ illos. Deus ergo ⁊
Roma. 8 gentiles ⁊ iudeos quos ꝓſciuit ⁊ ꝑdeſtina-
uit ꝯformes fieri imaginis filij ſui: om̃es in
infidelitate cõcluſit: vt de amaritudine in-
fidelitatis ſue penitẽdo cõfuſi: ⁊ ad dulce-
dinem miſc̃dię dei credẽdo cõuerſi: clama-
Ps̃. 30 rent illud in pſalmo: q̃ mlta multitudo dul
cedinis tuę dñe quã abſcõdiſti timẽtib⁹ te:
ꝑfeciſti aũt ſperãtib⁹ nõ in ſe: ſ; in te. Om-
niũ itaq̃ miſeref vaſoꝝ miſc̃dię. Quid eſt
omniũ? Et eoꝝ ſc; quos ex gẽtib⁹: et eoꝝ
quos ex iudeis ꝑdeſtinauit: vocauit: iuſtifi
cauit: glorificauit: nõ omniũ hoim̃: ſed iſto
rum oim̃ neminẽ dãnaturus. Ca. XXV

Sed iã reſpõdeam⁹ etiã illis q̃ nõ ſolũ
diabolo et angelis eius ſicut nec iſti:
ſed ne ipſis q̃dẽ om̃ib⁹ hominib⁹ liberatio
nẽ ab eterno igne ꝓmittũt: verũ eis tãtũ q̃
xp̃i baptiſmate abluti: ⁊ corporis eius ⁊ ſan-
guinis participes facti ſunt: quomodolib;
vixerint: in quacunq̃ hereſi vel impietate
fuerint. Sed cõtradicit eis ap̃lus dicens.
Gal. 5 Manifeſta aũt ſũt opa carnis: que ſũt for-
nicatio: imũdicia: luxuria: idoloꝝ ſeruitus:
veneficia: inimicitię: cõtẽtiões: emulatio-
nes: aioſitates: diſſẽſiões: hereſes: inuidię:
ebrietates: comeſſatiões: ⁊ his ſilia: q̃ ꝑdi-
co vob̃ ſic̃ ꝑdixi: qm̃ q̃ talia agũt regnũ dei
nõ poſſidebũt. Hęc ꝓfecto ap̃lica falſa eſt
ſentẽtia: ſi tales poſt quãtalib; tp̃a liberati
regnũ dei poſſidebũt. S; qm̃ falſa nõ eſt:
ꝓfecto regnũ dei nõ poſſidebũt. Et ſi in re
gni dei poſſeſſione nũq̃ erũt eterno ſuppli-
cio tenebunf: qm̃ nõ eſt locus medius vbi
nõ ſit in ſupplicio q̃ illo nõ fuerit cõſtitutus
Joh. 6 in regno. Q̃obrẽ qd̃ ait dñs ieſus: hic eſt
panis qui de celo deſcẽdit: ſi quis ex ipſo
mãducauerit nõ morief: ego ſum panis vi-
uus q̃ de celo deſcẽdi: ſi q̃s mãducauerit ex
hoc pane viuet in eternũ: quõ ſit accipien-
dum merito querif. Et ab iſtis quidẽ quib⁹
nũc reſpõdem⁹ hũc intellectũ auferũt illi:
quib⁹ deinde reſpõdẽdũ eſt. Hi ſunt aũt q̃
hãc liberationẽ nec om̃ib⁹ habẽtib⁹ ſacra-
mẽtũ baptiſmatis et corporis xp̃i: ſ; ſolis ca-
tholicis q̃uis male viuẽtib⁹ pollicẽf: q̃ nõ
ſolũ inquiũt ſacramẽto: ſ; re ipſa mãduca-
uerũt corpus xp̃i: in ipſo ſc; eius corpe cõ-
j. Cor. 10 ſtituti. De quo corpe ait ap̃lus. Unus pa-
nis: vnũ corpus multi ſum⁹. Qui ergo ẽ in
eius corporis vnitate: id eſt in xp̃ianoꝝ cõpa
ge mẽbroꝝ: cuius corporis ſacramẽtũ fideleſ
cõmunicãtes de altari ſumere cõſueuerũt:

ipſe vere dicendus eſt manducare corpus
xp̃i: et bibere ſanguinẽ xp̃i. Ac ꝑ hoc here-
tici ⁊ ſciſmatici ab huius vnitate corporis ſe-
parati: poſſunt idẽ ꝑcipere ſacramẽtũ: ſed
nõ ſibi vtile: imo vero etiã noxiũ: quo iudi
cenf grauius: q̃ vel tardius liberenf. Non
ſunt enĩ in eo vinculo pacis: qd̃ in illo ex-
primif ſacramẽto. Sed rurſus etiã iſti qui
recte intelligũt non dicendũ eũ mãducare
corpus xp̃i: qui in corpe nõ eſt xp̃i: nõ recte
ꝓmittũt eis qui vel in hereſim vel etiam in
gentiliũ ſuperſtitionẽ ex illius corporis vnita
te labunf: liberationẽ; q̃nq̃ ab eterni igne
ſupplicij. primo q: debẽt attẽdere q̃ ſit into
lerabile atq̃ a ſana doctrina nimis deuium
vt multi ac pene om̃es qui hereſes impias
cõdiderint exeũtes de catholica ecclia: ⁊ fa
cti ſunt hereſiarchę meliores habeãt cau-
ſas q̃ hi q̃ nunq̃ fuerũt catholici: cũ in eo-
rum laqueos incidiſſent: ſi illos hereſiar-
chas hoc facit liberare a ſupplicio ſempiter
no: q: in catholica eccliſia baptizati ſunt: ⁊
ſacramẽtũ corporis xp̃i in vero xp̃i corpe pri
mitus acceperũt: cũ peior vtiq̃ ſit deſertor
fidei: ⁊ ex deſertore oppugnator ei⁹ effectus:
q̃ ille q̃ nõ deſeruit quã nunq̃ tenuit. De-
inde q: et his occurrit ap̃lus eadẽq̃ verba
ꝓferẽs: ⁊ enumeratis illis carnis opib⁹ ea- Gal. 5
dem veritate ꝑdicẽs: qm̃ qui talia agũt re-
gnũ dei nõ poſſidebũt. Unde nec illi in per
ditis ⁊ dãnabilib⁹ morib⁹ debẽt eſſe ſecuri
q̃ vſq̃ in finẽ q̃dẽ velut in cõmuniõe ecclię
catholicę ꝑſeuerãt intuentes qd̃ dictũ eſt: Matth. 10
q̃ ꝑſeuerauerit vſq̃ in finẽ hic ſaluus erit: ⁊
ꝑ vitę iniq̃tatẽ ipſam viã iuſticię qd̃ eis xp̃s
eſt deſerũt ſiue fornicãdo: ſiue alias imũdi-
cias flagicioꝝ: quas nec ap̃lus exprimere
voluit in ſuo corpe ꝑpetrãdo: ſiue turpitu-
dine luxurię diffluẽdo: ſiue aliq̃d aliud eo-
rum agẽdo: de quib⁹ ait: qm̃ qui talia agũt: Gal. 5
regnũ dei nõ poſſidebũt. Ac ꝑ hoc quicũ-
q̃ agunt talia: niſi in ſempiterno ſupplicio
nõ erũt: q: in dei regno eſſe nõ poterũt. In
his enĩ ꝑſeuerãdo vſq̃ in huius vitę finẽ:
nõ vtiq̃ dicẽdi ſunt in xp̃o ꝑſeueraſſe vſq̃
in finẽ: q: in xp̃o ꝑſeuerare eſt: in eius fide
ꝑſeuerare. Quę fides vt eam definit idem Gal. 5
ap̃lus: per dilectionẽ operaf. Dilectio aũt Roma. 13
ſicut idẽ alibi dicit: malũ nõ operaf. Nec iſti
duo ergo dicendi ſunt manducare corpus
xp̃i: qm̃ nec in mẽbris cõputandi ſunt xp̃i.
Ut enĩ alia taceã: non poſſunt ſimul eſſe et
membra xp̃i: et mẽbra meretricis. Deniq̃
ipſe dicẽs: Qui manducat carnẽ meam: et Joh. 6

bibit ſanguinē meū: in me manet: et ego in
eo: oſtēdit q̄d ſit nō ſacramētotenus: ſꝫ re-
uera corpus xp̄i mādu care: et eius ſangui-
neꝫ bibere: hoc eſt eni in xp̄o manere: vt in
illo maneat ⁊ xp̄s. Sic eni hoc dixit: tanq̄
diceret. Qui nō in me manet: ⁊ in q̄ ego nō
maneo: nō ſe dicat aut exiſtimet mādu care
corpus meū aut bibere ſanguinē meū. Nō
itaq̄ manēt in xp̄o: qui nō ſūt mēbra eius.
Non ſunt aūt mēbra xp̄i: q̄ ſe faciūt mēbra
meretricis: niſi malū illud penitēdo eē deſti
terint: ⁊ ad h̄ bonū recōciliatōe redierint.

S Ed habēt inquiūt xp̄ia- **Ca. XXVI**
ni catholici in fundamēto xp̄m: a cui⁹
veritate nō receſſerūt: tāetſi huic fundamē
to ſupedificauerūt quālibet peſſimā vitā:
velut ligna: fenum: ſtipulā. Recta itaq̄ fi-
des ꝑ quā xp̄s eſt fundamētū: q̄uis cū dā-
no: qm̄ illa que ſupedificata ſunt exurent̄:
tn̄ poterit eos q̄nq̄ ab illius ignis ꝑpetui-
tate ſaluare. Reſpōdeat ergo eis breuiter
Jac. 2 aplus iacobus. Si quis dicat ſe fidē habe
re: opera aūt nō habeat: nunq̄d poterit fi-
des ſaluare eū? Et quis eſt inquiūt de quo
j. Cor. 5 dicit apl's paulus. Ipſe aūt ſaluus erit: ſic
tn̄ quaſi per ignē. Simul quis iſte ſit inqui-
ram⁹: hunc tn̄ nō eſſe certiſſimū eſt: ne duo
rum aploꝝ ſentētias mittam⁹ in rixam. Si
vnus dicit etiā ſi mala opera quis habue-
rit: ſaluabit eum fides per ignē: aliꝰ aūt ſi
opera nō habeat: nūquid poterit fides ſal-
uare eum? Inueniem⁹ ergo qui poſſit ſalua
ri per ignē: ſi prius inuenerim⁹ quid ſit ha-
bere in fundamēto xp̄m. Quod vt de ipſa
ſimilitudine quātotius aduertam⁹: nihil in
edificio preponit̄ fundamento. Quiſquis
itaq̄ ſic habet in corde xp̄m: vt ei terrena ⁊
tp̄alia: nec ea que licita ſunt atq̄ conceſſa
preponat: fundamētū habet xp̄m. Si autē
preponit: et ſi videat̄ habere fidē xp̄i: non
eſt tn̄ in eo fundamētū xp̄us: cui talia pre-
ponunt̄: quāto magis ſi ſalutaria precepta
contēnēs cōmittat illicita etiā nō ꝑpoſuiſſe
xp̄m: ſꝫ poſtpoſuiſſe cōuincit̄: quē poſt ha-
buit imperātē ſiue cōcedētē: dū cōtra eius
imperata ſiue cōceſſa ſuā per flagicia dele-
j. Cor. 6 git explere libidinē. Si q̄s itaq̄ xp̄ianus di
ligit meretricē: eiq̄ adherens vnū corpus
efficit̄: iā fundamētū nō habet xp̄m. Si q̄s
aūt diligit vxorē ſuā: ſi ſm̄ xp̄m: q̄s ei dubi
tet in fundamēto eſſe xp̄m? Si vero ſm̄ hoc
j. Theſſa. 4 ſeculū: ſi carnaliter: ſi in morbo cōcupiſcē-
tiarū ſicut ⁊ gentes que ignorāt deū: etiam
hoc ſm̄ veniā cōcedit aplus: imo per aplm̄

xp̄s. Poteſt ergo ⁊ iſte habere in fundamē
to xp̄m. Si eni nihil ei talis affectiōis volu
ptatiſq̄ ꝓponat: q̄uis ſupedificet ligna: fe
num: ſtipulā: xp̄s ē fundamētū: ꝓpter hoc j. Cor. 5
ſaluus erit per ignē. Delitias quippe hmōi
amoreſq̄ terrenos: ꝓpter coniugalē quidē
copulā non dānabiles tribulationis ignis
exuret: ad quē ignem ꝑtinēt: ⁊ orbitates et
quecūq̄ calamites que auferūt hec. Ac ꝑ
hoc ei qui edificauit: erit edificatio iſta dā-
noſa: q2 nō habebit qđ ſupedificauit: et eo-
ruꝫ amiſſione cruciabit̄: quib⁹ fruēdo vtiq̄
letabat̄. Sed per hunc ignē ſaluus erit me
rito fundamēti: quia et ſi vtrū id an xp̄um
haberet mallet a perſecutore ꝓponeret̄: ſe
mallet xp̄m habere q̄ iſta liberrime ꝯfite-
retur. Vide in apli verbis hominē edificā-
tem ſup fundamētū hoc aurum: argentū:
lapides ꝓcioſos: qui ſine vxore eſt inquit: j. Cor. 7
cogit et que ſunt dei: quomō placeat deo.
Vide aliū edificātē ligna: fenum: ſtipulā:
Qui aūt matrimonio iunctus eſt inquit co Ibidem.
gitat q̄ ſūt mūdi: quō placeat vxori. Vni-
uſcuiuſq̄ op⁹ q̄le ſit manifeſtabit̄: dies eni
dn̄i declarabit. Dies vtiq̄ ire: dies tribulati
onis: qm̄ in igne inq̄t reuelabit̄. Eādēq̄ tri
bulationē ignē vocat: ſic alibi legit̄. Vaſa Ecci. 27
figuli probat fornax: et hoīes iuſtos tēpta-
tio tribulatiōis. Et vniuſcuiuſq̄ opus qua j. Cor. 5
le ſit ignis probabit. Si cuius opus ꝑmā-
ſerit: permanet enim quod quiſq̄ cogitat
que ſunt dei quō placeat deo: qđ ſupedifi-
cauit: mercedē accipiet: id eſt vnde cogita
uit hoc ſumet. Si cui⁹ aūt opus arſerit: dā- Ibidem.
nū patiet̄: qm̄ quod dilexerat nō habebit.
Ipſe aūt ſaluus erit: q2 eum nulla tribula-
tio ab illius fundamēti ſtabilitate ſemouit:
ſic tn̄ quaſi per ignē. Quod eni ſine illicię-
te amore nō habuit: ſine vrente dolore nō
perdit. Ecce quantū mihi videt̄ inuentus
eſt ignis qui nullū eoruꝫ dānet: ſed vnum
ditet: alteruꝫ dānificet: ambos probet. Si
autē ignē illū iſto loco voluerim⁹ accipere:
de quo dn̄s dic̄ ſiniſtris: diſcedite a me ma Math. 25
ledicti in ignē eternū: vt in eis etiaꝫ iſti eſſe
credātur: qui edificant ſup fundamentū li- j. Cor. 5
gna: fenum: ſtipulā: eoſq̄ ex illo igne poſt
tempus pro malis meritis impartitū libe-
ret boni meritū fundamēti: q̄d arbitramur
dexteros quib⁹ dicet̄: venite benedicti pa- Math. 25
tris mei poſſidete paratū vobis regnū: ni-
ſi eos qui ſupedificauerūt ſup fundamētū j. Cor. 5
aurū: argentū: lapides ꝓcioſos? Sꝫ in illū
ignē de quo dictū eſt: ſic tn̄ quaſi per ignē: Ibidem.

ſi hoc modo eſt intelligēdus: vtriq₃ mittē-
di ſūt ⁊ dextri ſcʒ ⁊ ſiniſtri. Illo quippe igne
j. Corī. 3 vtriq₃ probādi ſunt: de quo dictū eſt. Dies
enī dñi declarabit qm̄ in igne reuelabit᷑: et
vniuſcuiuſq₃ opus quale ſit ignis ꝓbabit.
Si ergo vtrūq₃ probabit ignis: vbi ſi cuius
opus ꝑmanſerit. id eſt nō fuerit igne ꝯſum
ptum: qđ ſupēdificauit mercedē accipiat:
ſi cuius autem opus arſerit damnū patiat᷑:
profecto nō eſt ille ipſe ęternus ignis. In il
lum enī ſoli ſiniſtri nouiſſima et ꝑpetua dā-
natione mittētur: iſte autē dextros probat.
Sed alius eorū ſic probat: vt ędificiū qđ
ſuꝑ xp̄um fundamētū ab eis inuenerit eſſe
conſtructū: non exurat atq₃ cōſumat: alios
autē aliter. id eſt vt qđ ſupēdificauerūt ar-
deat damnūq₃ inde patiātur: ſalui fiant au
tē: qm̄ xp̄m in fundamētū ſtabiliter poſitū
precellēti caritate tenuerūt. Si autē ſalui
fient: ꝓfecto et ad dexterā ſtabūt: et cū cę-
Matth. 25 teris audiēt: venite benedicti pr̄is mei poſ-
ſidete paratū vobis regnū: nō ad ſiniſtrā
vbi illi erunt qui ſalui non erūt: et ideo au-
Ibidem. dient: diſcedite a me maledicti in ignē ęter
num. Nemo quippe ab illo igne ſaluabit᷑:
Eſa. 66 q₂ in ſuppliciū ęternū ibunt illi omnes: vbi
vermis eorū non morie᷑: et ignis nō extin-
Apoc. 20 gue᷑: quo cruciabūt᷑ die ac nocte in ſęcula
ſęculorū. Poſt iſtius ſane corꝑis mortē: do
nec ad illum veniat᷑ qui poſt reſurrectionē
corꝑm futurus eſt dānatiōis ⁊ renumera-
tionis vltimꝰ dies: ſi hoc tēporis interuallo
ſpūs defunctorū eiuſmodi ignē dicunt᷑ per
peti quē nō ſentiāt illi qui nō habuerūt ta-
les mores ⁊ amores in huiꝰ corꝑis vita: vt
eorū ligna: ⁊ fęnum: ⁊ ſtipula cōſumat᷑: alij
vero ſentiāt qui eiuſmodi ſecū ędificia por
tauerunt: ſiue ibi tantū: ſiue hic et ibi: ſiue
ideo hic vt nō ibi: ſcłaria q̄uis a dānatiōe
venialia cōcremantē ignē trāſitorię tribu-
latiōis inueniāt: non redarguo: q₂ forſitan
verū eſt. Poteſt quippe ad iſtā tribulatio-
nē ꝑtinere etiā ipſa mors carnis q̄ de pecca
ti primi ꝑpetratiōe cōcepta ē: ⁊ ſm̄ cuiuſq₃
ędificiū tēpore ſuo ab vnoquoq₃ ſuſcepta:
poſſunt ⁊ ꝑſecutiōes eccleſię quibꝰ marty-
res coronati ſunt: et quas patiunt᷑ quicūq₃
xp̄iani: ꝓbant vtraq₃ ędificia velut ignis:
et alia conſumūt cum ipſis ędificatoribꝰ: ſi
xp̄m in eis nō inueniūt fundamētū: alia ſi-
ne ipſis ſi inueniūt: q₂ licet cum dāno ſalui
erunt ipſi nō cōſumētur ꝓpter xp̄i videlicet
meritū in fundamēto reperti qui manet in
Matth. 24 ęternū. Erit etiā in fine ſęculi tribulatio tē-
pore antixp̄i: qualis nunq₃ antea fuit: quia
multa erūt tunc ędificia ſiue aurea ſiue fę-
nea ſuꝑ optimū fundamētū quod eſt xp̄us
ieſus: vt ignis ille ꝓbet vtraq₃: ⁊ đ alijs gau
diū de alijs inferat dānū: neutros tñ ꝑdat
in quibꝰ hęc inueniet ꝓpter ſtabile funda-
mentū. Quicūq₃ aūt nō dico vxorē cuius
etiā cōmixtione carnis ad carnalē vtit᷑ vo-
luptatē: ſʒ ipſa quę ab huiuſmodi delecta-
tiōibꝰ aliena ſunt nomia pietatis humano
more carnaliter diligendo xp̄o anteponit:
non eū habet in fundamēto: et ideo nō per
ignē ſaluus erit: ſed ſaluus non erit: q₂ eſſe
cū ſaluatore nō poterit: q̄ de hac re apertiſ-
ſime loquēs ait. Qui amat patrē aut matrē Matth. 10
pluſq₃ me: nō eſt me dignus: ⁊ qui amat fi-
lium aut filiam ſuꝑ me: nō eſt me dignus.
Verū qui has neceſſitudines ſic amat car-
naliter: vt tñ eas xp̄o dño nō ꝓponat: ma-
litq₃ ipſis carere q̄ xp̄o ſi ad hūc fuerit arti-
culū tēptatiōis adductus per ignē ſaluus
erit: q₂ ex earuʒ amiſſione tantū neceſſe eſt
vrat dolor: quantū hęſerat amor. Porro
qui patrē: matrē: filios filiaſq₃ ſm̄ xp̄m dile
xerit vt ad eius regnū obtinendū: eiq₃ co-
hęrendū illis cōſulat: vel hoc in eis diligat
q̄ mēbra ſunt xp̄i: abſit vt iſta dilectio repe
riatur in lignis: fęno: et ſtipula cōſumēda:
ſʒ ꝓrſus ędificio aureo: argēteo: gēmeoq₃
deputabit᷑. Quomō aūt pōt eos plus ama
re q̄ xp̄m: quos amat vtiq₃ ꝓpter xp̄m.

Reſtat eis reſpōdere qui Ca. XXVII
dicunt ęterno igne illos tantūmō ar-
ſuros qui ꝓ peccatis ſuis facere dignas ele
moſynas negligūt: ꝓpter illud qđ ait apł's
iacobus. Judiciū aūt ſine miſericordia illi Jac. 2
qui nō fecit miſericordiā. Qui ergo fecit in
quiūt: q̄uis nō correxerit perditos mores:
ſed nefarie ac nequiter inter ipſas ſuas ele-
moſynas vixerit: cuʒ miſcōia illi futurū eſt
iudiciū: vt aut nō dānet᷑ oīno: aut poſt
aliquod tp̄s a dānatiōe nouiſſima liberet᷑.
Nec ob aliud exiſtimāt xp̄m de ſolo delictu
atq₃ neglectu elemoſynarū diſcretionē inter
dextros ⁊ ſiniſtros eſſe facturū: quorū alios
in regnū: alios in ſuppliciū mittet ęternū.
Et aūt quotidiana ſibi opinent᷑ quę facere
oīno nō ceſſant: qualiacūq₃ ⁊ quātacūq₃
ſint ꝑ elemoſynas dimitti poſſe pctā: orōnē
quā docuit ipſe dñs: ⁊ ſuffragatricē ſibi ad-
hibere conant᷑ et teſtē. Sicut enī nullus eſt
inquiūt dies quo a xp̄ianis hęc oratio nō
dicat᷑: ita nullū eſt quotidianū qualecunq₃
peccatū quod per illā nō dimittat᷑: cū dica-

Matth.6 mus: dimitte nobis debita noſtra: ſi quod
Ibidem. ſequit facere curem⁹: ſicut ⁊ nos dimittim⁹
debitorib⁹ nr̄is. Non enī ait dn̄s inquiūt:
ſi dimiſerit peccata hominib⁹: dimittet vo
bis pater veſter quotidiana parua pctā: ſ3
dimittet vobis inquit pctā veſtra. Qualia
cunq3 ergo vel quātacūq3 ſint: etiā ſi quoti
die ꝑpetrent: nec ab eis vita diſcedat in me
lius cōmutata: per elemoſynā venia nō ne
gata remitti ſibi poſſe preſumūt. Sed bene
ꝙ iſti dignas ꝓ peccatis cōmonēt elemoſy
nas eſſe faciēdas: qm̄ ſi dicerēt qualeſcūq3
elemoſynas pro peccatis et quotidianis ⁊
magnis: ⁊ quātacunq3 ſcelerū ꝯſuetudine
miſericordiā poſſe impetrare diuinā: vt ea
quotidiana remiſſio ſequeret: viderēt rem
ſe dicere abſurdā atq3 ridiculā. Sic enī co
gerent fateri fieri poſſe: vt opulētiſſim⁹ ho
mo decem nūmulis diurnis in elemoſynas
impēſis: homicidia: ⁊ adulteria: ⁊ nefaria
queq3 facta redimeret. Quod ſi abſurdiſſi
mum ⁊ inſaniſſimū eſt dicere: ꝓfecto ſi que
rat: que digne ſint ꝓ peccatis elemoſyne:
Matth.3 de quib⁹ etiā xp̄i ꝑcurſor ille dicebat: faci
te ergo fructus dignos penitētie: ꝓculdu
bio non inueniētur eas facere: qui vitā ſuā
vſq3 ad mortē quotidianoꝝ criminū ꝑpe
tratiōe confodiūt. Primū q2 in auferēdis
rebus alienis longe plura diripiūt: ex qui
bus ꝑexigua pauperib⁹ largiēdo xp̄um ſe
ad hoc paſcere exiſtimāt: vt licentiā malefa
ctorū ab illo ſe emiſſe vel quotidie potius
emere credētes: ſecuri dānabilia tanta cō
mittāt. Qui ſi ꝓ vno ſcelere om̄ia ſua diſtri
buerēt indigētib⁹ mēbris xp̄i: niſi deſiſterēt
j.Cor.13 a talib⁹ factis: habēdo caritatē que nō agit
perperā: aliq̄d eis ꝓdeſſe non poſſet. Qui
ergo dignas pro ſuis peccatis elemoſynas
facit: prius eas facere incipiat a ſeipſo. In
dignū eſt enī vt in ſe non faciat qui facit in
Matth.22 proximū cū audiat dicentē dn̄m: Diliges
proximū tuū: tanq3 teipſm. Itemq3 audiat.
Ecci.30 Miſerere anime tue placēs deo. Hanc er
go elemoſynā. id eſt vt deo placeat nō fa
ciens anime ſue: quō dignas pro peccatis
ſuis elemoſynas facere dicendus eſt: Ad
Ecci.14 hoc enī ⁊ illud ſcriptū eſt. Qui ſibi malign⁹
eſt: cui bon⁹ erit: Oratiōes q̇ppe adiuuant
elemoſyne. Et vtiq3 intuēdū eſt qđ legim⁹.
Ibidē.21 Fili peccaſti: nō adiicias iterū: ⁊ de ꝑteritis
tuis deprecare vt dimittant tibi. Propter
hoc ergo elemoſyne faciēde ſunt: vt cū de
ꝑteritis peccatis deprecamur: exaudiamur:
nō vt in eis ꝑſeuerātes licētiā malefaciēdi
nos ꝑ elemoſynas cōparare credam⁹. Ideo
autē dn̄s et dextris elemoſynas ab eis fa
ctas: ⁊ ſiniſtris nō factas ſe imputatuꝝ eſſe
ꝓdixit: vt hinc oſtēderet quātū valeāt ele
moſyne ad priora delēda: nō ad ꝑpetua im
pune cōmittēda pctā. Tales aūt elemoſy
nas nō dicēdi ſunt facere: q̄ vitā nolūt a cō
ſuetudine ſcelerū in meli⁹ cōmutare. Quia
et in hoc ꝙ ait: qn̄ vni ex minimis meis nō fe Matth.25
ciſtis mihi nō feciſtis: oſtēdit eos non face
re etiā qn̄ ſe facere exiſtimāt. Si enī xp̄iano
eſurienti panem tanq3 xp̄o darēt: ꝓfecto ſi
bi panē iuſticie quod ipſe xp̄s eſt nō nega
rent: qm̄ deus nō cui detur: ſed quo animo
detur attēdit. Qui ergo xp̄m diligit in xp̄ia
no: hoc animo ei porrigit elemoſynā3 quo
accedit ad xp̄m: nō quo vult recedere impu
nitus a xp̄o. Tanto enī magis quiſq3 deſe
rit xp̄m: quāto magis diligit qđ improbat
xp̄us. Nam q̇d cuiq3 ꝓdeſt qđ baptizat: ſi
nō iuſtificat: Nonne qui dixit: niſi quis re Joh.3
natus fuerit ex aqua et ſpiritu ſctō nō intra
bit in regnū dei: ipſe etiā dixit: niſi abunda Matth.5
uerit iuſticia veſtra ſup ſcribarū ⁊ phariſeo
rum: nō intrabitis in regnū celoꝝ: Cur il
lud timēdo multi curāt baptizari: ⁊ hoc nō
timendo: nō multi curant iuſtificari: Sicut Ibidem.
ergo non dicit fratri ſuo fatue: qui cu3 hoc
dicit: non ipſi fraternitati ſed peccato eius
infenſus ē: alioquin reus erit gehēne ignis:
ita ecōtrario: qui porrigit elemoſynā xp̄ia
no: nō xp̄iano porrigit: qui nō in eo diligit
xp̄um: non autē diligit xp̄m: qui iuſtificari
recuſat a xp̄o. Et quēadmodū ſi quis ꝑoc
cupat⁹ fuerit in aliquo delicto: vt fratri ſuo
dicat fatue. id eſt nō eius peccatū volēs au
ferre cōuiciet iniuſticie: parū eſt illi ad hoc
redimendū elemoſynas facere: niſi etiā qđ
ibi ſequit remediū recōciliatiōis adiūgat.
Ibi enī ſequit. Si ergo offers munus tuū Ibidem.
ad altare: ⁊ ibi recordat⁹ fueris q2 frater tu⁹
hab3 aliq̄d aduerſum te: relinque ibi mun⁹
tuū ante altare ⁊ vade prius recōciliare fra
tri tuo: ⁊ tūc veniēs offeres munus tuū: ita
parū eſt elemoſynas quātaſlib3 facere pro
quocūq3 ſcelere: ⁊ in ꝯſuetudie ſcelerū per
manere. Oratio vero quotidiana quā do
cuit ipſe dn̄s: vnde et dn̄ica nuncupat: de
let ꝓde3 quotidiana pctā cū quotidie dici
tur: dimitte nobis debita nr̄a: qn̄ id quod Matth.6
ſequit: nō ſolū dicit: ſed etiā fit: ſicut ⁊ nos
dimittim⁹ debitorib⁹ noſtris. Sed q2 fiunt
pctā ideo dicit: non vt ideo fiant q2 dicit.
Per hanc enim voluit ſaluator oſtēdere:

quantūlibet iuſte in huiꝰ vitę caligine atqꝫ
infirmitate viuamꝰ: nō nobis deeſſe pecca-
ta pro quibꝰ dimittēdis debeamꝰ orare: et
eis qui in nos peccāt: vt et nobis ignoſcat
ignoſcere. Non itaqꝫ ꝓpterea dñs ait. Si
Ibidem. dimiſeritis peccata hominibꝰ: dimittet vo-
bis ⁊ pater veſter pctā veſtra vt de hac ora
tiōe cōfiſi: ſecuri quotidiana ſcelera facere-
mus: vel potētia qua nō timeremꝰ hoīum
leges: vel aſtutia qua ipſos hoīes fallere-
mus: ſꝫ vt per illā diſceremꝰ: nō putare nos
eſſe ſine peccatis: etiaꝫ ſi a criminibꝰ eſſemꝰ
immunes: ſicut etiā legis veteris ſacerdo-
tes hoc ipſm deus de ſacrificijs admonuit:
q̄ iuſſit eos pͥmū ꝓ ſuis: deinde ꝓ populi of-
ferre peccatis. Nam etiā ipa verba tāti ma
giſtri ⁊ dñi nr̄i vigilāter intuēda ſunt. Non
Matth. 6 eni ait: ſi dimiſeritis peccata hominibꝰ: et
pater veſter dimittet vobis qualiacūqꝫ pec
cata: ſꝫ ait pctā veſtra. Quotidianā quippe
orationē docebat: ⁊ iuſtificatis vtiqꝫ diſci-
pulis loquebat. Quid eſt ergo pctā vr̄a: ni
ſi pctā ſine quibꝰ nec vos eſtis: qui iuſtifi-
cati et ſanctificati eſtis? Ubi ergo illi qui ꝑ
hāc orationē occaſionē ꝑpetrādoꝝ quoti-
die ſcelerū querūt: dicunt dñm ſignificaſſe
etiā magna peccata: qm̄ nō dixit: dimittet
vobis pctā parua: ſꝫ pctā vr̄a? Ibi nos ꝯſi-
derātes qualibꝰ loquebat: ⁊ audiētes dictū
pctā veſtra: nihil aliud debemꝰ exiſtimare
q̄ parua: qm̄ talium iam nō erant magna.
Uerūtn̄ nec ipſa magna a quibꝰ omnino mu
tatis in melius moribꝰ recedēdū eſt: dimit-
Ibidem. tunt orātibꝰ: niſi fiat quod ibi dicit: ſicut et
nos dimittimꝰ debitoribꝰ noſtris. Si eni mi
nima peccata ſine quibꝰ nō eſt etiā vita iu-
ſtoꝝ: aliter nō remittunt: quāto magis mul
tis ⁊ magnis criminibꝰ inuoluti: etiam ſi ea
ꝑpetrare iam deſināt: nullā indulgētiā cō-
ſequunt: ſi ad remittēdū alijs: quod in eos
quiſqꝫ peccauerit: inexorabiles fuerint: cū
dicat dñs: ſi autē nō dimiſeritis hominibꝰ
peccata neqꝫ pater veſter dimittet vobis?
Ad hoc eni valet ꝙ etiā iacobus apl's ait:
Iac. 2 Iudiciū futuꝝ ſine miſericordia illi qui nō
Matth. j8 fecit miſericordiā. Uenire quippe debet in
mētē etiā ſeruus ille: cui debitori dñs ſuus
relaxauit decem milia talentoꝝ: quę poſtea
iuſſit vt redderet: qꝛ ipſe nō miſertus ꝯſerui
ſui qui ei debebat centū denarios. In his
ergo qui filij ſunt ꝓmiſſionis ⁊ vaſa miſcḋię
valet qḋ ait idē apl's: ꝯſequēter adiungēs:
Ibidem. ſuperexaltat aūt miſcḋia iudiciū. Qm̄ ⁊ illi iu
ſti q̄ tāta ſanctitate vixerūt: vt alios quoqꝫ

recipiāt in tabernacula ęterna: quibꝰ amici Luc. j6
facti ſunt de māmona iniquitatis: vt tales
eſſent: miſcḋia liberati ſunt ab eo qui iuſtifi
cat impiū: imputās mercedē ſm̄ gratiā: nō
ſm̄ debitū. In eoꝝ quippe numero eſt apl's
qui dicit: miſericordiā cōſecutus ſum: vt fi j. Cor. 7
delis eſſem. Illi autē qui recipiunt a talibꝰ
in tabernacula ęterna: fatēdū eſt qḋ nō ſunt
his moribꝰ ꝑditi vt eis liberādis ſine ſuffra
gio ſanctoꝝ ſua poſſit vita ſufficere: ac per
hoc multo ampliꝰ in eis ſuperexaltat miſcḋia
iudiciū. Nec tn̄ ideo putādus eſt quiſqꝫ ſce
leratiſſimus nequaqꝫ vita vel bona vel to-
lerabiliore mutatus: recipi in tabernacula
ęterna: qm̄ obſecutus eſt ſanctis de māmo-
na iniqtatis. id eſt de pecunia vel diuitijs
q̄ male fuerant acquiſitę: aut etiā ſi bene nō
tn̄ veris: ſꝫ quas iniquitas putat eſſe diui-
tias: qm̄ neſcit quę ſint verę diuitię: quibꝰ
illi abundāt: qui et alios recipiūt in ęterna
tabernacula. Et itaqꝫ quidē vitę modus:
nec tam male vt his qui eā viuūt nihil pro-
ſit ad capeſcēdū regnū cęlorū largitas ele-
moſynarū: quibꝰ etiā iuſtorū ſuſtentat in-
opia: ⁊ fiunt amici qui in tabernacula ęter-
na ſuſcipiāt: nec tam bone vt ad tantā bea
titudinē adipiſcēdā eis ipa ſufficiat: niſi eo
rū meritis quos amicos fecerint miſcḋiam
cōſequant. Mirari aūt ſoleo etiā apud vir
giliū iſtā dñi reperiri ſententiā: vbi ait. Fa- Luc. j6
cite vobis amicos de māmona iniquitatꝭ:
vt ⁊ ipi recipiāt vos in tabernacula ęterna.
Cui eſt ⁊ illa ſimillima: Qui recipit ꝓphe- Matth. j0
tā in noīe ꝓphetę: mercedē ꝓphę accipiet:
et qui recipit iuſtū in noīe iuſti: mercedē iu-
ſti accipiet. Nam cuꝫ elyſios cāpos poeta
ille deſcriberet: vbi putāt habitare animas
ſctōꝝ: nō ſolū ibi poſuit eos qui ꝓprijs me-
ritis ad illas ſedes ꝑuenire potuerunt: ſed
adiecit atqꝫ ait. Quiqꝫ ſui memores alios Eneid. 6
fecere merēdo. id eſt qui ꝓmeruerūt alios:
eoſqꝫ ſui memores ꝓmerēdo fecerūt. Proꝛ
ſus tanqꝫ eis diceret: qḋ frequētat ore xpia
no cū ſe cuiqꝫ ſanctorū humilis quiſqꝫ cō-
mēdat ⁊ dicit: memor mei eſto: atqꝫ vt id eē
poſſit ꝓmerēdo efficit. Sꝫ quis iſte ſit mo-
dus: et quę ſint ipſa pctā quę ita impediūt
ꝑuentionē ad regnū dei: vt tn̄ ſctōꝝ amico
rum meritis impetrēt indulgentiā: difficilli
mum eſt inuenire: periculoſiſſimū definire.
Ego certe vſqꝫ ad hoc tp̄us cū inde ſatage
rem: ad eorū indaginē ꝑuenire non potui.
Et fortaſſis ꝓpterea latēt: ne ſtudiū ꝓficiē
di ad oīa pctā cauenda pigreſcat. Qm̄

ſi ſcirent̃ que vel qualia ſint delicta pro qui
bus etiã permanētib⁹: nec ꝓfectu vite me-
lioris aſſūptis interceſſio ſit inquirēda et
ſperāda iuſtorū: ei ſecura ſe obuolueret hu
mana ſegnicies: nec euolui talib⁹ implica-
mētis vllius virtutis expeditiōe curaret: ſꝫ
tantūmō quereret aliorꝫ meritis liberari:
quos amicos ſibi de mãmona iniquitatis
elemoſynarū largitiōe feciſſet. Nunc vero
dū venialis iniquitas etiã ſi ꝑſeueret igno-
ratur modus: ꝓfecto ⁊ ſtudium in meliora
ꝓficiēdi orãdo: et inſtando vigilãtius ad-
hibet̃: ⁊ faciēdi de mamona iniquitatis ſan
ctos amicos cura non ſpernit̃. Verū iſta li
beratio que fit ſiue ſuis quibuſq̧ orōnib⁹ ſi
ue intercedētib⁹ ſanctis id agit vt in ignem
quiſq̧ nō mittatur eternū: non vt cū fuerit
miſſus poſt quãtūcunq̧ inde tp̄us eruat̃.

Luc. 8 Nam ⁊ illi qui putãt ſic intelligēdū eſſe qđ
ſcriptū eſt: afferre terram bonã: vberem fru
ctum: aliam tricenū: aliam ſexagenū: aliã
centenū: vt ſancti pro ſuorꝫ diuerſitate me-
ritorū: alij tricenos hoīes liberēt: alij ſexa-
genos: alij centenos: hoc in die iudicij fu-
turū ſuſpicari ſolent: nō poſt iudiciū. Qua
opinione quidē cū videret hoīes impuni-
tatē ſibi ꝑuerſiſſime pollicētes: eo ꝙ oēs
iſto mō ad liberationē ꝑtinere poſſe videã
tur: elegãtiſſime reſpondiſſe perhibet̃: bene
potius eſſe viuēdū: vt inter eos quiſq̧ repe
riat̃ qui ꝓ alijs interceſſuri ſunt liberãdis:
ne tam pauci ſint: vt cito ad numerū ſuum
vel tricenū: vel ſexagenū: vł centenū: vno-
quoq̧ eorū ꝑueniente: multi remaneãt qui
erui iã de penis illorū interceſſione nō poſ-
ſint: et in eis inueniat̃ q̄ſquis ſibi ſpem fru-
ctus alieni temeritate vaniſſima pollicet̃.
Hec me reſpōdiſſe illis ſuffecerit: qui ſacra
rum lrãꝝ quas cōmunes habem⁹ auctorita
tem nō ſpernūt: ſꝫ eas male intelligēdo nō
qđ ille loquūtur: ſꝫ hoc potius putãt futurꝫ
eſſe qđ ipi volūt. Hac itaq̧ reſpōſione red
dita: librū ſicut ꝓmiſim⁹ terminam⁹.

Explicitus eſt liber viceſimuſprim⁹.
Incipiūt ca. libri viceſimiſecundi.

i De conditiōe angelorꝫ et hoīum.
ij De eterna dei ⁊ incōmutabili eius
voluntate.
iij De ꝓmiſſiōe eterne beatitudīs ſan
ctorꝫ: ⁊ ꝑpetuis ſupplicijs impiorꝫ
iiij Contra ſapiētes mundi qui putant
terrena hoīm corpa ad celeſte ha-
bitaculū nō poſſe trãſferri.
v De reſurrectione carnis: quã quidã
mundo credētes non credūt.
vj Qꝫ roma ꝯditorē ſuū romulū diligē
do deū fecerit: eccłia aūt xp̄m dñm
vij Qꝫ vt mū- (credēdo dilexit.
dus in xp̄m crederet virtutis fuerit
diuine nō ꝑſuaſionis humane.
viij De miraculis q̄ vt mūdus in xp̄um
crederet facta ſūt: ⁊ fieri mūdo cre-
ix Qꝫ vniuer- (dente nō deſinūt.
ſa miracula q̄ ꝑ martyres in xp̄i no
mine fiunt ei fidei teſtimoniū ferãt:
qua in xp̄m martyres crediderūt.
x Quãto dign⁹ honorant̃ martyres q̄
ideo multa mira obtinent vt deus
verus colat̃: q̄ꝫ demones q̄ ob hoc
quedã faciūt: vt ipi dij eſſe credãt̃.
xj Cōtra platonicos: q̄ đ naturalib⁹ ele
mētorꝫ pōderib⁹ argumētant̃ terre-
nū corpus in celo eſſe nō poſſe.
xij Cōtra calūnias infideliū: qb⁹ xp̄ianos
đ credita carnis reſurrectōe irridēt
xiij An abortiui nō ꝑtineãt ad reſurre-
ctionē: ſi ꝑtinēt ad numerꝫ mortuorꝫ
xiiij An infãtes in ea ſint reſurrecturi ha-
bitudine corꝑis: quã habituri erãt
xv An ad dñici corꝑis (etatł acceſſu
modū oīum mortuorꝫ reſurrectura
xvj Qualis intelligēda ſit (ſint corꝑa
ꝯformatio ſctōꝝ ad imaginē filij dei
xvij An in ſuo ſexu reſuſcitãda atq̧ mã-
ſura ſint corꝑa feminaꝝ mortuaꝝ.
xviij De viro ꝑfecto. i. xp̄o et corꝑe eius:
id eſt eccłia q̄ eſt ipſius plenitudo.
xix Qꝫ oīa vitia corꝑis q̄ in hac vita hu
mano ꝯtraria ſunt decori: in reſurre
ctiōe nō ſint futura: vbi manēte na
turali ſubſtãtia in vnã pulchritudi
nē ⁊ qualitas cōcurret ⁊ quãtitas.
xx Qꝫ in reſurrectiōe mortuorū natura
corꝑm q̄buſlibꝫ modis diſſipatorꝫ
in integrū vndecūq̧ reuocãda ſit.
xxj De nouitate corꝑis ſpiritalis in quã
xxij De miſerijs (ſctōꝝ caro mutabit̃.
ac malis q̄b⁹ humanū gen⁹ merito
ꝑme ꝑuaricatōis obnoxiū eſt: ⁊ a q̄
bus nemo niſi ꝑ xp̄i grãm liberat̃.
xxiij De his q̄ ꝑter illa mala q̄ bonis ma-
liſq̧ cōmunia ſūt ad iuſtorꝫ laborē
xxiiij De bonis q̄b⁹ etiã (ſpecialit̃ ꝑtinēt
hanc vitã dãnatōi obnoxã creator
xxv De ꝑuicacia quorūdã: (impleuit
q̄ reſurrectōe carnis quã ſic ꝑdictū
eſt totus mūdus credit impugnãt.

xxvi Quõ porphyrij diffinitio qua beatis animis putat corpus omne fugiēdū ipſius platonis ſentētia deſtruat: q̄ dicit ſummū deū dijs promiſiſſe: vt nunq̄ corpib⁹ exuerent.
xxvij De cōtrarijs diffinitiōib⁹ platonis atq̄ porphyrij: in quib⁹ ſi vterq̄ alteri crederet a veritate neuter deuiaret.
xxviij Quid ad verā reſurrectionis fidē vel plato vel labeo vel etiam varro conferre potuerint ſi opiniones eorum in vnam ſententiā cōueniſſent.
xxix De qualitate viſionis: qua in futuro ſeculo ſancti deū videbūt.
xxx De eterna felicitate ciuitat̄ dei ſabbatoq̄ perpetuo.

Incipit liber viceſimuſſecūdus. Ca. I

Ca. I. Sicut in primo lib. ⁊c. In hoc viceſimo ſecūdo lib. agit aug⁹ de fine ciuitatis dei que eſt eterna angeloꝝ et hoīum beatitudo.

Sicut in proximo libro ſuperiori promiſimus: huius totius operis vltimus diſputationē de ciuitate dei eternaq̄ beatitudine ꝯtinebit. Que nō ꝓpter etatis per multa ſecula longitudinē tamē quantācūq̄ finiendā eternitatis nomē accepit: ſʒ quēadmodū ſcriptū eſt in euāgelio: regni eius nō erit finis. (Lu. c. j) Nec ita vt alijs moriēdo decedētibus: alijs ſuccedētibus oriendo: ſpecies in ea ꝑpetuitatis appareat: ſicut in arbore que perenni fronde veſtit: eadē videt viriditas ꝑmanere: dū labentib⁹ ⁊ cadētib⁹ folijs: ſubinde alia que naſcūt faciē cōſeruāt opacitatis: ſed omnes in ea ciues imortales erūt: adipiſcētib⁹ ⁊ hominib⁹ qđ nunq̄ ſancti angeli perdiderūt. Faciet hoc deus omnipotētiſſim⁹ eius cōditor. Promiſit enim nec mentiri pōt: ⁊ quib⁹ fidē hinc quoq̄ faceret ꝙ multa ſua ⁊ nō ꝓmiſſa et ꝓmiſſa iā fecit. Ipſe eſt eni qui in principio condidit mūdū: plenū bonis omib⁹ viſibilib⁹ atq̄ intelligibilib⁹ rebus: in quo nihil melius inſtituit q̄ ſpūs: quib⁹ intelligentiā dedit: ⁊ ſue cōtemplatiōis habiles capaceſq̄ ſui preſtitit: atq̄ vna ſocietate deuinxit: quā ſanctā ⁊ ſupernā dicim⁹ ciuitatē. In qua reſideāt: in qua ſuſtētent beatiq̄ ſint. Deus aūt ipe illis eſt: tanq̄ vita victuſq̄ cōmunis. Qui liberū arbitriū eidē intellectuali nature tribuit tale: vt ſi vellet deſerere deū: beatitudinem ſcʒ ſuā cōtinua miſeria eſſet ſecutura. Qui cū pſciret angelos quoſdā p elatonē qua ipſi ſibi ad beatā vitam ſufficere vellēt tanti boni deſertores futuros: nō eis ademit hanc poteſtatē: potētius et melius eſſe iudicās etiaʒ de malis benefacere: q̄ mala eſſe nō ſinere. Que omnino nulla eſſent: niſi natura mutabilis q̄uis bona et a ſummo deo atq̄ incōmutabili bono qui bona oīa cōdidit inſtituta: peccādo mala ea ſibi ipſa feciſſʒ: quo etiā peccato ſuo teſte cōuincit: bonā ꝯditā ſe eē naturā. Niſi eni magnū ⁊ ipſa: licet non equali conditori bonū eſſet: profecto deſertio dei tanq̄ luminis ſui: malum eius eſſe nō poſſet. Nam ſicut cecitas oculi vitiū eſt: ⁊ idem ipm indicat ad lumē videndū oculū eſſe creatū: ac per hoc etiā ipſo vitio ſuo excellētius oſtēdit ceteris mēbris mēbrū capax luminis: nō eni alia cauſa eſſet vitiū eius carere lumine: ita natura que fruebatur deo: optimā ſe inſtitutā docet etiā ipſo vitio: quo ideo miſera eſt: quia nō fruitur deo: qui caſum angeloꝝ volūtarium iuſtiſſima pena ſempiterne infelicitatis obſtruxit: atq̄ in eo ſummo bono ꝑmanentib⁹ ceteris: vt de ſua ſine fine permāſione certi eſſent: tanq̄ ipſius premiū permāſionis dedit. Qui fecit hominē ipm etiā rectum (Eccl. 7) cū eodē libero arbitrio terrenū quidē animal: ſed celo dignū: ſi ſuo coheret auctori: miſeria ſimiliter ſi eū deſereret ſecutura: qualis nature hmōi cōueniret. Quē ſimiliter cū p̄uaricatiōe legis dei per dei deſertionē peccaturū eſſe pſciret: nec illi ademit liberi arbitrij poteſtatē: ſimul p̄uidens qđ boni de malo eius eſſet ipſe facturus: q̄ de mortali ꝓgenie merito iuſteq̄ damnata tantū populū ꝓpter gratiā ſuaʒ colligit: vt inde ſuppleat et inſtauret partem que lapſa eſt angeloꝝ: ac ſic illa dilecta ⁊ ſuperna ciuitas nō fraudet ſuoꝝ numero ciuiū: quin etiā fortaſſis ⁊ vberiore letet. Multa enim fiunt a malis quidē cōtra volūtatē dei: ſed tante eſt ille ſapiētie: tanteq̄ virtutis: vt in eos exitus ſiue fines: quos bonos ⁊ iuſtos ipſe pſciuit: tendāt omia que volūtati eius vident aduerſa. Ac per hoc cū deus mutare dicit volūtatē: vt quib⁹ lenis erat: verbi gr̄a: reddat iratus: illi potius q̄ ipe mutant et eū quodāmō mutatū in his que patiunt inueniūt: ſicut mutat ſol oculis ſautiatis: ⁊ aſper quodāmō ex miti ⁊ ex delectabili moleſtus efficit: cū ipe apud ſeipm maneat idē q̄ fuit. Dicit etiā voluntas dei quā facit in cordib⁹ obedētiū mādatis eius: de qua dicit apl's: deus eſt eni qui operat in nobis et (Phil. 2)

velle. Sicut enī iuſticia dei nō ſolū qua ipſe
iuſtus eſt dicit: ſed illa etiā quā in hoīe qui
ab illo iuſtificatur facit: ſic et lex eius vo-
cat que potius eſt hoīum ſed ab ipſo data
hominibꝰ. Nam vtiqꝫ hoīes erāt quibꝰ ait
Joh.8 ieſus: In lege vr̄a ſcriptū eſt: cū alio loco
Ps.36 legamꝰ: lex dei eius in corde ipſius. Scd̄m
hanc volūtatē quā deus operat in homini
bus etiā velle dicere: qd̄ ipſe nō vult: ſʒ ſuos
id volentes facit: ſicut dicit cognouiſſe: qd̄
vt cognoſceret facit: a quibus ignorabat.
Gal.4 Neqꝫ enī dicēte apl̄o: nunc aūt cognoſcē-
tes deū: imo cogniti a deo: fas eſt vt creda-
mus ꝙ eos tunc cognouerit deus: ꝓcogni-
tos ante cōſtitutionē mūdi: ſed tūc cogno-
uiſſe dictꝰ eſt: ꝙ tūc vt cognoſceret effecit.
De his locutionū modis: iam ⁊ in ſuperio
ribꝰ libris memini diſputatū. Scd̄m hanc
ergo volūtatē qua deū velle dicimꝰ quod
alios efficit velle: a quibꝰ neſciunt futura:
multa vult: nec facit. Capi.II

Multa enim volūt fieri ſancti eius ab
illo inſpirata ſancta voluntate: nec fiunt: ſi
cut orant pro quibuſdā pie ſancteqꝫ: et qd̄
orāt nō facit: cū ipſe in eis hanc orādi vo-
lūtatē ſancto ſpū ſuo fecerit: ac per hoc qn̄
ſm̄ dn̄i voluntatē orant ſancti vt quiſqꝫ ſit
ſaluus: poſſumꝰ illo mō locutionis dicere:
vult deus ⁊ nō facit: vt ipſum dicamꝰ vel-
le: qui vt velint iſti: facit. Scd̄m illam vero
volūtatē ſuā que cū eius ꝑſcientia ſempi-
Ps.134 terna eſt: ꝑfecto in celo ⁊ in terra oīa que
cunqꝫ voluit: nō ſolū p̄terita vel preſentia:
ſed etiā futura iam fecit. Uerum anteqꝫ ve
niat tempus quo voluit vt fieret quod ante
tp̄a vniuerſa preſciuit atqꝫ diſpoſuit: dici-
mus fiet qn̄ deus voluerit. Si aūt nō ſolū
tp̄s quo futurū eſt: verū etiā vtrū futurū ſit
ignoramꝰ: dicimꝰ fiet: ſi deꝰ voluerit: nō qꝛ
deus nouā volūtatē quā nō habuit tūc ha
bebit: ſed qꝛ id qd̄ ex eternitate in eius imu
tabili ꝑparatū ē volūtate: tūc erit. Ca.III

Quapropter vt cetera tam multa pre-
terea: ſicut nūc in xp̄o videmꝰ impleri
Gene.22 qd̄ ꝓmiſit abrae dicēs. In ſemine tuo be-
nedicent omnes gentes: ita qd̄ eidē ſemini
eius promiſit implebit: vbi ait per ꝓphetā:
Eſa.26 reſurgēt qui erāt in monumētis. Et qd̄ ait:
Ibidē.65 erit celū nouū ⁊ terra noua: ⁊ nō erunt me-
mores priorū: nec aſcēdēt in cor ipſorū: ſed
leticiā ⁊ exultationē inuenient in ea. Et ecce
ego faciā hierl̄m exultationē ⁊ populū meū
in leticiā: ⁊ exultabo in hierl̄m: ⁊ letabor in
populo meo: ⁊ vltra nō audiet in ea vox fle
tus. Et per aliū ꝓphetā qd̄ p̄nunciauit di-
cens eidē ꝓphete. In tp̄e illo ſaluabit po- Dan.12
pulus tuus oīs q̄ inuētus fuerit ſcriptꝰ in
libro: ⁊ multi dormiētiū in terre puluere: ſi-
ue vt quidā interp̄tati ſunt aggere exurgēt:
hi in vitā eternā: ⁊ hi in opprobriū ⁊ in cō-
fuſionē eternā. Et alio loco ꝑ eundē ꝓphe-
tam. Et accipiēt regnū ſancti altiſſimi: ⁊ ob Dan.7
tinebūt illud vſqꝫ in ſclm̄: ⁊ vſqꝫ in ſcl̄a ſclo
rum. Et paulo poſt. Regnū inquit eius re Ibidem.
gnū ſempiternū. Et alia que ad hoc ꝑtinē-
tia in libro viceſimo poſui: ſiue que nō po-
ſui: ⁊ tn̄ in eiſdē litteris ſcripta ſunt. Uenient
et hec ſic ⁊ iſta venerūt: q̄ increduli nō puta In li. theo
bat eſſe ventura. Idē q̄ppe deus vtraqꝫ ꝓmi logion. vt
ſit: vtraqꝫ ventura eſſe p̄dixit: quē phorre- etiā patet
ſcunt numina paganorū: teſte etiā porphy ſup lib. xix
rio nobiliſſimo ph̄o ipſorū. Ca.IIII ca. xxiij.

Sed videlicet hoīes docti atqꝫ ſapiē- In hoc
tes cōtra vim tante auctoritatis que oīa ca. nō ꝺ di
genera hoīm ſicut tanto ante p̄dixit in hoc ctis cicero
credēdū ſperādūqꝫ cōuertit: acute ſibi ar- nis in li. iij
gumētari videt aduerſus corꝑm reſurrectio de republi
nē ⁊ dicere: qd̄ in tertio de republica libro a ca q̄ ad dei
cicerone cōmemoratū eſt. Nam cū herculē ficationes
et romulū ex hominibꝰ deos eſſe factos aſ- romuli. de
ſeueraret: quorū nō corꝑa inquit ſunt in ce- q̄ vide ſup
lum elata: neqꝫ enī natura pateret vt id qd̄ lib. iij. ca.
eſſet de terra niſi in terra maneret. Hec eſt xv. et li. ij. ca. xv.
magna ratio ſapiētū: quorū dn̄s nouit co- j. Cor.5
gitatōes: qn̄ vane ſunt. Si enī anime tā-
tūmō eſſemꝰ. id eſt ſine vllo corꝑe ſpūs ⁊ in
celo habitātes terrena aīalia neſciremꝰ: no
biſqꝫ futurū eſſe diceret: vt terrenis corꝑi-
bus animādis quodā vinculo mirabili ne-
cteremur: nōne multo fortius argumētare-
mur id credere recuſantes: ⁊ diceremꝰ na-
turā nō pati vt res incorꝑea ligamēto cor-
poreo vinciret? Et tn̄ plena ē terra vegetā-
tibꝰ animis quibꝰ hec mēbra terrena miro
mō ſūt cōnexa ⁊ implicita. Cur ḡ eodē vo-
lēte deo qui fecit hoc animal nō poterit ter
renū corpus in celeſte corpus attolli: ſi ani
mus oīa hec terrena trāſcendēs per hoc
etiā celeſti corꝑe preſtabilior terreno corꝑi
potuit illigari? An terrena particula tā exi-
gua potuit aliq̄d celeſti corꝑe melius apud
ſe tenere: vt ſenſum haberet ⁊ vitā: ⁊ eā ſen
tientē atqꝫ viuētē dedignabit celū ſuſcipe-
re: aut ſuſceptā nō poterit ſuſtinere cū de re
ſentiat ⁊ viuat iſta meliore: qꝫ ē corpꝰ oīe
celeſte? Sʒ iō nūc n̄ fit: qꝛ nōdū ē tp̄s q̄ id
fieri voluit. Quid hoc qd̄ ꝓuidētia dei multo
mirabiliꝰ: qꝫ illud qd̄ ab iſtis n̄ credit fecit.

Cur enī nō vehemētius admirā̄t incorpo-
reos animos: celeſti corpe potiores terre-
nis alligari corpib⁹: q̄3 corpa licet terrena
ſedib⁹ q̄uis celeſtib⁹ tn̄ corporeis ſublima
ri: niſi q2 hoc videre ꝯſueuim⁹: ⁊ hoc ſum⁹:
illud vero nōdū ſum⁹: nec aliqñ adhuc vi-
dim⁹? Nā ꝑfecto ſobria rōne cōſulta mira-
bilioris eſſe diuini operis reperiꝫ incorpali
bus corpalia quodāmō attexere: quālibet
diuerſa: q2 illa celeſtia: iſta terreſtria: tn̄ cor
pora et corpora copulari. Ca. V

S Ed hoc incredibile fuerit aliqñ. Ecce
iā credidit mūdus ſublatū terrenū xp̄i cor-
pus in celū: reſurrectionē carnis ⁊ aſcēſio-
nē in ſupernas ſedes: pauciſſimis remanē-
tib⁹ atq3 ſtupētib⁹: vel doctis vel indoctis:
iā crediderūt docti ⁊ indocti. Si rem credi
bilē crediderūt: videāt q̄3 ſint ſtolidi q̄ non
credūt. Si aūt res incredibilis credita eſt:
etiā hoc vtiq3 incredibile eſt: ſic creditū eſſe
qḋ incredibile eſt. Hec igiꝫ duo incredibi-
lia: reſurrectionē ſc3 nr̄i corporis in eternū: ⁊
rem tā incredibilē mūdū eſſe crediturū: idē
deus anteq̄3 vel vnū horū fieret ambo fu-
tura eſſe p̄dixit. Vnū duoꝝ incredibiliū iā
factū eſſe videm⁹: vt qḋ erat incredibile cre
deret mūdus: cur id qḋ reliquū eſt deſpera
tur: vt etiā hoc veniat qḋ incredibile credi
dit mūdus: ſicut iā venit qḋ ſimiliꝫ incredi
bile fuit: vt rem tā incredibilē crederet mū-
dus: qñ q̄dē hoc vtrūq3 incredibile: quoꝝ
videm⁹ vnū: alteꝝ credim⁹: in eiſdē litteris
p̄dictū ſit: ꝑ quas credidit mūdus? Et ipſe
modus quo mundus credidit ſi cōſideretur:
incredibilior inuenitur. Ineruditos liberali-
bus diſciplinis ⁊ om̄ino quātū ad iſtoꝝ do
ctrinas attinet impolitos: nō peritos grā-
matica: nō armatos dialectica: nō rhetori-
ca inflatos: piſcatores xp̄us cū retib⁹ fidei — Math. 4
ad mare hui⁹ ſeculi pauciſſimos miſit: atq3
ita ex om̄i genere tā m̄ltos piſces: ⁊ tāto mi
rabiliores: quāto rariores etiā ipſos ph̄os
cepit. Duobus illis incredibilib⁹ ſi placet:
imo q2 placere debet addam⁹ hoc tertiū.
Iam ergo tria ſunt incredibilia: que tn̄ fa-
cta ſunt. Incredibile eſt enī xp̄m reſurrexiſ
ſe in carne: et in celū aſcēdiſſe cū carne. In
credibile eſt mūdū rem tā incredibilē credi
diſſe. Incredibile ē: hoīes ignobiles: infir-
mos: pauciſſimos: imperitos: rem tā incre-
dibilē: tā efficaciter mūdo: ⁊ in illo etiā do-
ctis ꝑſuadere potuiſſe. Horū triū incredi-
biliū primū nolūt iſti cū quib⁹ agim⁹ crede
re: ſecundū coguntur et cernere qḋ nō inue-
niunt vnde ſit factū: ſi nō credūt tertiū. Re
ſurrectio certe xp̄i ⁊ in celū cū carne in qua
reſurrexit aſcēſio: toto iam mūdo p̄dicatur et
creditur: ſi credibilis non eſt: vnde toto ter-
rarū orbe iam credita eſt? Sed multi nobi-
les: ſublimes: docti: etiā ſe vidiſſe dixerūt:
et quod viderūt diffamare curarūt: eis mū
dum credidiſſe nō mirū eſt: ſ3 iſtos adhuc
credere nolle perdurū eſt. Si autē vt verū
eſt paucis: obſcuris: minimis: indoctis: eā
ſe vidiſſe dicentib⁹ ⁊ ſcribētib⁹ credidit mū
dus: cur pauci obſtinatiſſimi q̄ remanſerūt
ipſi mūdo iā credēti adhuc vſq3 nō credūt?
Qui ꝓpterea numero exiguo: ignobiliū:
infirmoꝝ: imperitoꝝ hoīm credidit: q2 in tā
cōtemptibilib⁹ teſtib⁹ multo mirabilius di
uinitas ſeipſa perſuaſit. Eloquia nāq3 per-
ſuadētiū q̄ dicebāt: mira fuerūt facta: non
verba. Qui enī xp̄m in carne reſurrexiſſe ⁊
cū illa in celū aſcēdiſſe nō viderāt: id ſe vi-
diſſe narrātib⁹ nō loquētib⁹ tātū: ſ3 etiā mi
rifica facientib⁹ ſigna credebāt. Homines — Act. 2
quippe quos vnius vel vt multū duarū lin
guaꝝ fuiſſe nouerāt: repēte linguis oīm gē
tiū loquētes mirabiliꝫ audiebāt. Claudū — Ibidem. 3
ab vberib⁹ mr̄is ad eorū verbū in xp̄i noīe
poſt quadraginta annos incolumē ꝯſtitiſ-
ſe. Sudaria de corpib⁹ eoꝝ ablata ſanādis — Ibidem. 19
ꝓfuiſſe languētib⁹: in via qua fuerūt trāſi- — Ibidem. 5
turi poſitos in ordine innumerabiles mor-
bis varijs laborātes: vt ambulātiū ſup eos
vmbra trāſiret ꝯtinuo ſalutē ſolere recipe-
re: ⁊ alia m̄lta ſtupēda in xp̄i noīe ꝑ eos fa-
cta ſūt ſigna: poſtremo etiā mortuos reſur-
rexiſſe cernebāt. Que ſi vt leguntur geſta eſſe
cōcedūt: ecce tot incredibilia trib⁹ illis in-
credibilib⁹ addim⁹. Et vt credatur vnū incre
dibile: qḋ de carnis reſurrectiōe atq3 in ce-
lum aſcēſione dicitur: multoꝝ incredibiliū te
ſtimonia tāta cōgerim⁹: et nōdū ad creden
dum abhorrēda duricia incredulos flecti-
mus. Si vero ꝑ ap̄los xp̄i vt eis crederetur re
ſurrectionē: atq3 aſcenſionē p̄dicantib⁹ xp̄i
etiā iſta miracula facta eſſe nō credūt: hoc — Capl. VI
nobis vnum grande miraculū ſufficit: ꝙ ea
terraꝝ orbis ſine vllis miraculis credidit.

Ca. VI

R Ecōlamus etiā hoc loco
illud qḋ de romuli credita diuinitate
tullius admiratur. Verba eius vt ſcripta ſūt
inſeram. Magis eſt inquit in romulo ad-
mirādū qḋ ceteri qui dij ex hominib⁹ facti
eſſe dicuntur minus eruditis hoīum ſeculis
fuerunt: vt fingēdi ꝓclinior eſſet ratio cum
imperiti facile ad credendū impellerētur.

Recolam⁹ etiā ⁊c. In hoc ca. dicit ꝙ de romuli credita diuinitate tullius admiratur ſc3 in lib. tertio d̄ re publica.

b ¶ Ann⁹ ſexcēt. an nis ⁊c. pu to vitium ſcptor̄ ⁊c. Sm eni eu tropiū. ci cero cōſu latū geſſit āno ab vr be cōdita ſexcenteſi mooctua geſimono no ¶ Ro mulus au tē mortu⁹ eſt vel ad deos trāſ latus ſm eūdē āno ab vrbe cō dita. xxxix quib⁹ ſub tract⁹ a ſex cētis octu agintano uē rema nēt ſexcē taquinq̄ ginta. qui ſunt plu res ſexcē tis ſed mi nus ſepti gentis.

c ¶ Per multis an nis ante fuiſſe ho merū qꝫ romulū. Fuit eni homerus ſm eutro piū tēpo re agrippe ſiluij reg albanoꝝ. cui ſucceſ ſit areniuſ ſiluius re gnans an nis. xix. cui ſucceſ ſit auentī nus ſilui us annis. xxxviij. re gnās. cui ſucceſſit procas ſil uius reg nans an nis. xxij.

b Romuli aūt etatē minus bis ſex
cētis ānis iā inueteratis lr̄is: atqꝫ do
ctrinis oīmqꝫ illo antiquo ex incul
ta hoīm vita errore ſublato fuiſſe
cernim⁹. Et paulopoſt de eodē ro
mulo ita loquit̄: qđ ad hūc ptinet
ſenſū. Ex quo intelligi pōt inquit
c p̄multis annis añ homerū fuiſ
ſe qꝫ romulū: vt iā doctis hoīb⁹ ac
tpib⁹ ipis eruditis ad fingēdū vix
qcqꝫ eēt loci. Antiq̄tas eni recepit
fabulas: fictas etiā nōnūqꝫ incōdi
te. Hec etas aūt iā exculta p̄ſerti
eludēs oīe qđ fieri nō pt reſpuit.
Un⁹ e numero doctiſſimoꝝ hoim
idēqꝫ eloquētiſſim⁹ oīum marcus
tullius cicero: ꝓpterea dicit diuini
tatē romuli mirabiliter creditā: q̄
erudita iā tp̄a fuerūt q̄ falſitatē nō
reciperēt fabularū. Quis autē ro
mulū deū niſi roma credidit: atqꝫ
id parua ⁊ incipiēs: Tū deinde po
ſteris ſeruare fuerat neceſſe qđ ac
ceperāt a maiorib⁹: vt cū iſta ſup
ſtitiōe in lacte quodāmō mr̄is ebi
bita creſceret ciuitas: atqꝫ ad tam
magnū p̄ueniret imperiū vt ex ei⁹
faſtigio velut ex altiore quodā lo
co alias quoqꝫ gentes qb⁹ dn̄aret̄
hac ſua opinione p̄funderet: vt nō
q̄dē crederēt: ſꝫ tn̄ dicerēt deū ro
mulū: ne ciuitatē cui ſeruiebant de
d cōditore ei⁹ offenderēt: aliter eam
noiando qꝫ roma: q̄ id non amore
q̄dē hui⁹ erroris: ſꝫ cū amoris er
rore crediderat. Xpus aūt quāqꝫ
ſit celeſtis ⁊ ſempiterne cōditor ci
uitatis: nō tn̄ eū qm̄ ab illo cōdita
eſt deū credidit: ſꝫ ideo poti⁹ eſt cō
dēda: q: credidit. Roma ꝯditorē
ſuū iā cōſtructa ⁊ dedicata: tanqꝫ
deū coluit in tēplo: hec aūt hierlm
cōditorē ſuū deū xp̄um: vt cōſtrui
poſſꝫ ⁊ dedicari poſuit in fidei fun
damētū. Illa illū amādo eſſe deū
credidit: iſta iſtū deū eſſe credēdo
amauit. Sic ergo p̄ceſſit vn̄ ama
ret illa: ⁊ de amato iam libēter etiā
falſuꝫ bonū crederet: ita p̄ceſſit vn̄
iſta crederet: vt recta fide nō teme
re qđ falſum: ſꝫ qđ verū erat ama
ret. Exceptis eni tot ⁊ tātis mira
culis que pſuaſerūt deū eſſe xp̄m:
ꝓphetie quoqꝫ diuine fidedigniſ
ſime p̄ceſſerūt: q̄ in illo nō ſic a prī
bus adhuc credūt̄ implēde: ſꝫ iā a
toto mūdo demōſtrātur implete.
De romulo autē q: cōdidit romā
in eaqꝫ regnauit: auditur legitur:
non quia factuꝫ eſt qđ ante fuiſſet
ꝓphetatū: ſꝫ q: ſit recept⁹ in deos
creditū tenēt lr̄e: non factū docēt.
Nullis q̄ppe rerū mirabiliū ſignis
e id ei vere ꝓueniſſe mōſtrat̄. Lupa
q̄ppe illa fratrū duoꝝ nutrix: qđ vi
det̄ quaſi magnū extitiſſe portētū:
quale aut quātū eſt ad demōſtrā
dū deū: Certe eni etſi nō meretrix
fuit lupa illa ſed beſtia: cū fratrib⁹
portentū cōmune fuerit ambob⁹:
frater tn̄ ei⁹ nō habet̄ deus. Quis
autē ꝓhibitus eſt aut romulū: aut
herculē: aut alios tales homines
deos dicere: ⁊ mori maluit qꝫ non
dicere: Aut vero aliqua gentiū co
leret inter deos ſuos romulū: niſi
romani nois met⁹ cogeret: Quis
porro enumeret qꝫ multi quātali
bet ſeuicia crudelitatis occidi: qꝫ
xp̄m deū negare maluerūt: Pro
inde metus qualibꝫ leuis indigna
tionis q̄ ab animis romanoꝝ ſi nō
fieret poſſe putabat̄ exiſtere cōpel
lebat aliqs ciuitates poſitas ſub
iure romano tanqꝫ deū colere ro
mulū: a xp̄o aūt deo nō ſolū colē
do: verū etiā cōfitēdo tātā p orbē
terre martyrū multitudinē metus
vllus aut terror reuocare non po
tuit: blādicie nulle: ꝓmiſſio nulla
demouit: ſꝫ nec facultatū violēta
ſubtractio: nec acerbitas vniuerſa
rū variarūqꝫ penaꝝ: ⁊ ipſius mor
tis q̄ plus ceteris formidat̄. Necqꝫ
tūc ciuitas xp̄i qꝫuis adhuc p̄egri
naret̄ in terr: ⁊ haberet tn̄ magno
rū agmina ꝑploꝝ aduerſus impi
os p̄ſecutores ſuos ꝓ tp̄ali ſalute
pugnauit: ſꝫ poti⁹ vt obtineret eter
nā nō repugnauit. Ligabāt̄: inclu
debāt̄: cedebāt̄: torquebāt̄: vrebā
tur: laniabāt̄: trucidabāt̄: ⁊ multipli
cabāt̄. Nō erat eis ꝓ ſalute pugna
re: niſi ſalutē ꝓ ſaluatore cōtēne
re. Scio in libro ciceronis tertio
niſi fallor de republica diſputari:
nullū bellū ſuſcipi a ciuitate opti
ma: niſi aut pro fide: aut ꝓ ſalute.

huic ſuc ceſſit amu lius. cui⁹ anno. vij. natus eſt romulus. et ſic p̄ceſ ſit home rus romu lum p an nos. lxxxij

d ¶ Item quod dic aliter no minando qꝫ romani q̄ romani colebāt eū ſub no mine qui rini. ſꝫ gē tes alie ſb nomie ro muli.

e ¶ Lupa quippe il la fratruꝫ duoꝝ nu trix ⁊c. pa tet ſup li bro. xviij. capi. xxij.

Quid autē dicat ꝓ ſalute: vel intelligi quā
ſalutē velit: alio loco demōſtrās: ſʒ his pe-
nis inquit quas etiā ſtultiſſimi ſentiūt ege-
ſtate: exilio: vinculis: verberib⁹: elabunt̄ ſe
pe ꝑuati: oblata mortis celeritate. Ciuita-
tib⁹ aūt mors ipſa pena eſt: q̄ videt̄ a pena
ſingulos vindicare. Debet enī ꝯſtituta ſic
eſſe ciuitas: vt eterna ſit. Itaq; nullus inte-
ritus ē reipublice naturalis vt hoīs in quo
mors nō mō neceſſaria eſt: verū etiā optā-
da pſepe. Ciuitas aūt cū tollit̄: delet̄: extin
guitur: ſimile eſt quodāmō vt magnis par-
ua conferam⁹: ac ſi om̄is hic mūdus inte-
reat ⁊ ꝯcidat. Hoc ideo dixit cicero: q: mū
dū n̄ interiturū cū platonicis ſentit. Cōſtat
ergo eū ꝓ ea ſalute bellū voluiſſe ſuſcipi a
ciuitate: qua fit vt maneat hic ciuitas ſic̄ di
cit eterna: ꝙuis morietib⁹ et naſcētib⁹ ſin-
gulis: ſic̄ ꝑhēnis eſt opacitas olee vel lauri
atq; hmōi ceteraꝝ arborū ſingulorū lapſu
ortuq; folioꝝ. Mors q̄ppe vt dicit nō hoīm
ſinguloꝝ ſʒ vniuerſe pena eſt ciuitatis: q̄ a
pena plerūq; ſingulos vindicat. Unde me
rito querit̄ vtrū recte fecerint ſaguntini q̄ṅ
vniuerſaʒ ſuā ciuitatē interire maluerūt: q̄ꝫ
fidē frāgere: qua cū ipſa romana republica
tenebant̄. In quo ſuo facto laudāt̄ ab oīb⁹
terrene reipublice ciuib⁹. Sed hi quō huic
diſputatiōi poſſent obedire nō video: vbi
dicit̄ nullū ſuſcipiēdū eſſe bellū: niſi aut ꝓ
fide: aut ꝓ ſalute. Nec dicit̄: ſi in vnū ſimul
periculū: ita duo iſta ꝯcurrerint vt teneri al
terū ſine alterius amiſſione nō poſſit: q̄d ſit
poti⁹ eligēdū. Profecto enī ſagūtini ſi ſalu
tē eligerēt: fides eis fuerat deſerēda. Si fi-
des tenēda: amittēda vtiq; ſalus ſic̄ ⁊ factū
eſt. Salus aūt ciuitat̄ dei talis ē: vt cū fide
ac ꝑ fidē teneri: vel poti⁹ acquiri poſſit: fide
aūt ꝑdita ad eā q̄ſq; venire nō poſſit. Que
cogitatio firmiſſimi ac patiētiſſimi cordis:
tot ac tātos martyres fecit: qualē ne vnum
quidē habuit: vel habere potuit: q̄ꝰ eſt de⁹
creditus romulus.

Unde merito q̄rit̄ vtrū recte fecerit ſaguntini ⁊c. vide ſupra libro tertio capitulo. xx

Capi. VII.

Sed valde ridiculū eſt: de romuli falſa
diuinitate cū de xp̄o loquimur facere mētio
nē. Uerūtū cū ſexcētis ferme annis ante ci
ceronē romulus fuerit: atq; illa etas iā fuiſ-
ſe doctrinis dicat̄ exculta: vt q̄d fieri nō pōt
om̄e eludēs reſpueret: quāto mag̃ poſt ſex
cētos annos ipſius tp̄e ciceronis maxieq;
poſtea ſub auguſto atq; tyberio eruditiori
bus vtiq; tp̄ibus reſurrectionē carnis xp̄i:
atq; in celos aſcēſionē: tāq; id q̄d fieri n̄ pt:
mens humana ferre nō poſſet: eludēſq; ab
aurib⁹ cordibuſq; reſpueret: niſi eā fieri po
tuiſſe: atq; factū eſſe diuinitas ipſius verita
tis vel veritas diuinitatis ⁊ cōſtātia mira-
culoꝝ ſigna mōſtrarēt: vt terrētib⁹ ⁊ ꝯtradi
cētib⁹ tā multis tamq; magnis pſecutiōib⁹
ꝓcedēs in xp̄o: deinde ad nouū ſclm̄ in ce-
teris ſecutura reſurrectio atq; imortalitas
carnis et fideliſſime crederet̄ ⁊ ꝑdicaret̄ in-
trepide: ⁊ ꝑ orbē terre pullulatura fecūdiuſ
cū in martyrū ſanguine ſereret̄. Legebant̄
enī ꝓconia ꝓcedētiū ꝓphaꝝ: ꝯcurrebāt oſ-
ta virtutū: ⁊ pſuadebat̄ veritas noua ꝯſue
tudini: nō ꝯtraria rōni: donec orbis terre q̄
pſequebat̄ furore: pſeq̄ret̄ fide.

Ca. VIII

Cur inquiūt nūc illa miracula q̄ ꝑdi-
catis facta eſſe nō fiunt? Poſſem q̄dē
dicere neceſſaria fuiſſe priuſq̄ȝ crederet mū
dus: ad hoc vt crederet mūdus. Quiſquis
adhuc prodigia vt credat inquirit: magnū
eſt ipſe prodigium qui mūdo credēte non
credit. Uerū hoc ideo dicunt: vt nec tunc
illa miracula facta fuiſſe credant̄. Ūn ergo
tanta fide xp̄s vſq;quaq; cantat̄ in celū cū
carne ſublat⁹? Ūn tp̄ib⁹ eruditis: ⁊ om̄e q̄d
fieri nō pōt reſpuētib⁹: ſine vllis miraculis
nimiū mirabiliter incredibilia credidit mū
dus? An forte credibilia fuiſſe: ⁊ ideo credi
ta eſſe dicturi ſunt? Cur ḡ ipſi nō credunt?
Breuis eſt igit̄ nr̄a cōplexio. Aut incredi-
bili rei q̄ nō videbat̄: alia incredibilia que
tn̄ fiebāt et videbant̄ fecerūt fidē: aut certe
ita credibilis: vt nullis quibus pſuaderet̄
miraculis indigeret: iſtoꝝ nimiā redarguit
infidelitatē. Hoc ad refellēdos vaniſſimos
dixerim. Nā facta eſſe multa miracula q̄ at
teſtarent̄ illi vni grādi ſalubriq; miraculo q̄
xp̄s in celū cū carne in qua reſurrexit aſcē-
dit: negare nō poſſum⁹. In eiſdē q̄ppe ve-
raciſſimis libris cūcta ꝯſcripta ſunt: ⁊ q̄ fa-
cta ſunt: ⁊ ꝓpter q̄d credēdū facta ſūt. Hec
vt fidē facerēt innotuerūt: hec ꝑ fidē quā fe
cerūt mlto clarius innoteſcūt. Legūt̄ q̄ppe
in ꝑplis vt credāt̄ nec in ꝑplis tn̄: niſi credi-
ta legerēt̄. Nā etiā nūc fiūt miracula in ei⁹
nōie: ſiue ꝑ ſacramēta ei⁹ ſiue ꝑ orōnes: vel
memorias ſctōꝝ ei⁹: ſʒ nō eadē claritate il-
luſtrāt̄: vt tāta quāta illa gloria diffament̄.
Canon quippe ſacrarū litterarū quē diffa-
matū eſſe oportebat illa facit vbiq; recitari
et memorie cunctorū inherere pplorū: hec
autē vbicunq; fiunt ibi ſciuntur: vix a tota
ipſa ciuitate vel quocūq; cōmanētiū loco.
Nam plerūq; etiā ibi pauciſſimi ſciūt: igno
rātib⁹ ceteris: maxime ſi magna ſit ciuitas:

et qñ alibi aliiſqȝ narrāt: nō tāta ea cōmē-
dat auctoritas vt ſine difficultate vel dubi
tatiōe credāt: q̄buis xp̄ianis fidelib⁹ a fide-
lib⁹ indicēt. Miraculū qꝺ mediolani fcm̄
eſt cū illic eſſem⁹ qñ illuminat⁹ eſt cecus ad
multoꝝ noticiā potuit ꝑuenire: qꝛ ⁊ grādis
eſt ciuitas: ⁊ ibi erat tūc imꝑator: et imēſo
ꝑp̄lo teſte res geſta eſt: cōcurrēte ad corpa
martyꝝ protaſii ⁊ geruaſii. Que cū laterēt
et penit⁹ neſcirent: ep̄o ambroſio ꝑ ſomniū
reuelata reperta ſunt: vbi cecus ille depul-
ſis veterib⁹ tenebris diē vidit. Apud car-
thaginē aūt q̄s nouit p̄ter admodū paucif-
ſimos ſalutē q̄ facta eſt innocētio ex aduo-
cato vicarie p̄fecture: vbi nos interfuim⁹ ⁊
oculis aſpexim⁹ nr̄is: Venientes eni de trāſ-
marinis me: ⁊ fratrē meū alipiū: nōdū q̄dē
clericos ſȝ iā deo ſeruiētes: vt erat cū tota
domo ſua religioſiſſim⁹ ipſe ſuſceperat: et
apud eū tūc habitabam⁹: curabat a medi-
cis ꝓpter fiſtulas q̄s inumeroſas atqȝ ꝑple-
xas habuit in poſteriore atqȝ ima corporis
ꝑte. Iā ſecuerāt eū ⁊ artis ſue cetera medi-
camētis agebāt. Paſſus aūt fuerat in ſecti
one illa: et diuturnos et acerbos dolores.
Sȝ vn⁹ inter multos ſinus fefellerat medi-
cos: atqȝ ita latuerat: vt eū nō tāgerēt: quē
ferro aperire deberēt. Deniqȝ ſanatis omi-
bus q̄ aperta curabāt: iſte remāſerat ſolus:
cui fruſtra impēdebat labor. Quas moras
ille ſuſpectas habēs: multūqȝ formidās ne
iterū ſecaret: qꝺ ei p̄dixerat alius medicus
domeſticus ei⁹ quē nō admiſerāt illi: vt ſal-
tem videret cū p̄mū ſectus eſt quō id face-
rent: iratuſqȝ illū domo abiecerat: vixqȝ re-
ceperat: erupit atqȝ ait. Iterum me ſecturi
eſtis: Ad illius quē noluiſtis eē p̄ñtē verba
vēturus ſum. Irridere illi medicū imperi-
tū ceperūt: metūqȝ hoīs bonis v̄bis ꝓmiſ-
ſionibuſqȝ lenire. Preterierūt ⁊ alii dies plu
rimi: nihilqȝ ꝓficiebat oē qꝺ fiebat: Medi
ci tñ in ſua pollicitatiōe ꝑſiſtebāt: n̄ ſe illū ſi-
nū ferro: ſȝ medicamētis eē clauſuros. Ad-
hibuerūt et aliū grādeuū iam medicū: ſa-
tiſqȝ in illa arte laudatū. Adhuc eni viue-
bat: ammoniū dico: q̄ loco inſpecto idē qꝺ
illi coꝝ diligētia peritiaqȝ ꝓmiſit. Cui⁹ ille
factus auctoritate ſecurus: domeſtico ſuo
medico q̄ futurā p̄dixerat aliā ſectionē face
ta hilaritate: velut iā ſaluus illuſit. Quid
plura: Poſtea tot dies inaniter cōſumpti
trāſierūt: vt feſſi atqȝ ꝯfuſi faterēt eū niſi fer
ro nullo mō poſſe ſanari. Expauit: expal-
luit: nimio timore turbat⁹: atqȝ vbi ſe colle-
git: fariqȝ potuit: abire illos iuſſit: et ad ſe
ampli⁹ nō accedere imꝑauit: nec aliud oc-
currit fatigato lachrymis et illa iā neceſſita
te ꝯſtricto niſi vt adhiberet alexādrinū quē
dā q̄ tunc chirurgus mirabilis habebat: vt
ipſe faceret qꝺ ab illis fieri nolebat iratus.
Sed poſtea q̄ȝ venit ille: laboreſqȝ illorū in
cicatrib⁹ ſicut artifex vidit: boni viri functus
officio: ꝑſuaſit hoī: vt illi poti⁹ q̄ in eo tm̄ la-
borauerūt quātum ipſe inſpiciēs mirabat
curatiōis ſue fine fruerent: adiiciens q̄ re
uera niſi ſectus eēt ſalu⁹ eē nō poſſet. Sed
valde abhorrere a ſuis morib⁹: vt hoībus
quoꝝ artificioſiſſimā operā: induſtriā: dili-
gētiā admirās in cicatricib⁹ ei⁹ videret: ꝓpt
exiguū qꝺ remāſit: palmā tāti laboris au-
ferret. Redditi ſunt animo ei⁹: ⁊ placuit vt
eodē alexādrino aſſiſtēte ipſi ſinū illū ferro
q̄ iā cōſenſu oīm aliter inſanabilis putabat
aperirēt. Que res dilata ē in ꝯſequētē diē.
Sȝ cū abiſſent illi: ex merore nimio dn̄i tā-
tus eſt in domo illa exort⁹ dolor: vt tāqȝ fu-
neris plāctus vix cōprimeret a nobiſ. Viſi
tabāt eū quotidie ſcti viri: ep̄s tūc vzalēſis
btē memorie ſaturnin⁹ et p̄ſbyter geloſus:
ac diaconi carthaginenſis eccleſie. In q̄b⁹
erat: ⁊ ex q̄b⁹ ſolus ē: nūc in reb⁹ humanis
iā ep̄s cū honore a nobis debito noīandus
aurelius: cū q̄ recordātes mirabilia opera
dei: de hac re ſepe collocuti ſum⁹: eūqȝ val
de meminiſſe qꝺ cōmemoram⁹ inuenim⁹.
Qui cū eū ſicut ſolebant veſpere viſitarēt:
rogauit eos miſerabilib⁹ lachrymis: vt ma
ne dignarent eſſe p̄ñtes ſuo funeri poti⁹ q̄ȝ
dolori. Tantus eni eū met⁹ ex priorib⁹ in-
uaſerat penis: vt ſe inter medicoꝝ man⁹ nō
dubitaret eē moriturū. Conſolati ſunt eū il
li et hortati vt in deo fideret: eiuſqȝ volūta-
tē viriliter ferret. Inde ad oīonē ingreſſi ſu
m⁹. Ubi nobis ex more genua figētib⁹ atqȝ
incūbētib⁹ terre: ille ſe ita proiecit tāqȝ fuiſ-
ſet aliq̄ impellēte grauiter proſtrat⁹: ⁊ cepit
orare. Quib⁹ modis: q̄ affectu: q̄ motu ani
mi: q̄ fluuio lachrymaꝝ: q̄b⁹ gemitib⁹ atqȝ
ſingultib⁹ ſuccutiētib⁹ oīa mēbra ei⁹ ⁊ pene
interludētib⁹ ſpm̄: q̄s vllis explicet v̄bis:
Utꝝ orarēt alii: nec in h̄ coꝝ auerteret intē
tio: neſciebā. Ego tñ ꝓrſus orare nil pote-
rā: h̄ tm̄mō breuit̄ in corde meo dixi. Dn̄e
q̄s tuoꝝ p̄ces exaudis: ſi has nō exaudis:
Nihil eni mihi videbat addi iā poſſe: niſi
vt expiraret orādo. Surrexim⁹: et accepta
ab ep̄o benedictiōe diſceſſim⁹: rogante illo
vt mane adeſſent: illiſqȝ vt equo animo eēt

hortātibꝰ. Illuxit dies q̄ metuebat̄: aderāt
ſerui dei ſicē ſe affuturos eſſe ꝓmiſerāt. In-
greſſi ſūt medici: parāt̄ oīa q̄ hora illa po
ſcebat: tremēda ferramēta ꝓferunt̄: attoni-
tis ſuſpēſiſq̄ oībꝰ. Eis aūt quoꝝ erat ma
ior auctoritas defectū animi eius ꝯſolādo
erigētibꝰ ad manꝰ ſecturi mēbra in lectulo
cōponunt̄: ſoluunt̄ nodi ligamētoꝝ: nuda
tur locus: inſpicit medicus: et ſecandū illū
ſinū armatꝰ atq̄ intētus inquirit. Scrutat̄
oculis: digitiſq̄ ꝯtrectat. Temptat deniq̄
modis oībꝰ: inuenit firmiſſimā cicatricē.
Iam illa leticię laus atq̄ graꝝ actio miſe-
ricordi ⁊ oīpotēti deo q̄ fuſa eſt ore oium
lachrymātibꝰ gaudijs: nō eſt cōmittenda
meis vbis: cogitet̄ potiꝰ q̄ȝ dicat̄. In eadē
carthagine innocētia religioſiſſima femina
de ꝑmarijs ipſius ciuitatis in mamilla can-
crum habebat: rem ſicē medici dicūt nullis
medicamētis ſanabilē. Aut ergo ꝑſcidi ſo-
let ⁊ a corꝑe ſeꝑari mēbrū vbi naſcit̄: aut vt
aliquāto hō quietꝰ viuat fomētis eſt peſtis
mitigāda frequētibꝰ. Nā vt inde mortē quā
tūlibet tardius affuturā ꝯfidamꝰ ſm̄ hippo
cratis vt fert̄ ſentētiā: oīno eſt omittēda cu
ratio. Hoc illa a perito medico et ſuę do-
mui familiariſſimo acceperat: ⁊ ad ſolū deū
ſe orando cōuerterat: admonet̄ in ſomnis
appropinquāte paſcha: vt in pte feminarū
obſeruāti ad baptiſteriū: quęcūq̄ illi bapti
ſata ꝑmitꝰ occurriſſet: ſignaret ei locū ſigno
crucis xpi. fecit: et ꝯfeſtim ſanitas ſecuta ē.
Medicus ſane q̄ ei dixerat vt nihil curati-
onis adhiberet ſi paulo diutiꝰ vellet viue-
re: cū inſpexiſſet eā poſtea ⁊ ſaniſſimā cōpe
riſſet quā ꝑus hr̄e illud malū tali inſpectōe
cognouerat: q̄ſiuit ab ea vehemēter q̄d ad-
hibuiſſet curatiōis: cupiēs quātū intelligi
dat̄ noſſe medicamētū: q̄ hippocratis defi-
nitio vinceret̄. Cūq̄ ab ea q̄d factū eēt au-
diſſet: voce velut cōtēnentis ⁊ vultu: ita vt
illa metueret ne aliq̄d ꝯtumelioſum verbū
ꝓferret in xp̄m: religioſa vrbanitate r̄ndiſſe
fertur: putabā inquit magnū aliq̄d te mihi
fuiſſe dicturā. Atq̄ illa iam exhorreſcēte:
mox addidit. Quid grāde fecit xp̄s ſanare
Job.11 cancrū: qui quatriduanū mortuū ſuſcita-
uit. Hoc ḡ cū audiſſem ⁊ vehemēter ſtoma
charer: in illa ciuitate atq̄ in illa ꝑſona nō
vtiq̄ obſcura factū tā ingēs miraculū ſic la
tere: hinc eā ⁊ admonēdā ⁊ pene obiurgā-
dā putaui. Quę cū mihi r̄ndiſſ; nō ſe inde
tacuiſſe: q̄ſiui ab eis q̄s forte tūc matronas
amiciſſimas ſecū habebat: vtrū hoc antea
ſciſſent. Rn̄derūt ſe oīno neſciſſe. Ecce
inquā quō nō taces: vt nec iſte audiāt: q̄ ti
bi tāta familiaritate iūgūt̄? Et q̄r breuit̄ ab
ea q̄ſiuerā: feci vt illis audientibꝰ multiſq̄
mirātibꝰ ⁊ glorificātibꝰ deū: totū ex ordine
quēadmodū geſtū fuerit indicaret. Medi-
cū quēdā podagricū in eadē vrbe: q̄ cū de
diſſet nomē ad baptiſmū: ⁊ ꝑdie q̄ȝ bapti-
zaret̄ in ſomnis a pueris nigris curatis q̄s
intelligebat demones eſſe: baptizari eodē
āno ꝓhibitꝰ fuiſſet: eiſq̄ nō obtēperās etiā
ꝯculcātibꝰ pedes eius in dolorē acerrimū
q̄lē nūq̄ȝ expertꝰ eſt ęſtuaſſet: magiſq̄ eos
vincens lauacro regeneratiōis vt vouerat
ablui nō diſtuliſſet: in baptiſmate ip̄o nō ſo
lū dolore q̄ vltra ſolitū cruciabat̄: veꝝ etiā
podagra caruiſſe: nec ampliꝰ poſtea q̄ȝdiu
vixiſſet pedes doluiſſe quis nouit? Nos tn̄
nouimꝰ ⁊ pauciſſimi fratres ad q̄s id potuit
ꝑuenire e vicino. Quidā curubitanꝰ nō ſo
lū a paralyſi verū etiā ab informi pondere
genitaliū cū baptizaret̄ ſaluꝰ effectꝰ eſt: ⁊ li-
beratꝰ vtraq̄ moleſtia: tāq̄ȝ mali nihil ha-
buiſſet in corꝑe: de fonte regeneratiōis aſcē
dit. Quis h̄ pter curubitani nouit: et pter
rariſſimos aliq̄s q̄ h̄ vbicūq̄ audire potue
rūt? Nos aūt cū h̄ cōperiſſemꝰ iubēte ſctō
ep̄o aurelio etiā vt veniret carthaginē feci-
mus: q̄ȝuis a talibꝰ ꝑus audierimꝰ: de q̄ꝝ fi
de dubitare non poſſemꝰ. Vir tribunitius
heſperius q̄ apud nos eſt: habet in territo-
rio fuſſalēſi fundū zubedi appellatū: vbi cū
afflictiōe aīaliū ⁊ ſeruoꝝ ſuoꝝ: domū ſuam
ſpirituū malignoꝝ vim noxiā ꝑpeti cōpe-
riſſet: rogauit n̄ros me abſente p̄ſbyteros:
vt aliq̄s eoꝝ illo ꝑgeret: cuiꝰ orōnibꝰ cede-
rēt. Perrexit vnꝰ: obtulit ibi ſacrificiū cor-
poris xp̄i: orās quātū potuit vt ceſſaret illa
vexatio: deoq̄ ꝓtinꝰ miſerāte ceſſauit. Ac
ceperat aūt ab amico ſuo terrā ſctām de hie
roſolymis allatā: vbi ſepultꝰ xp̄s die tertio
reſurrexit: eāq̄ ſuſpēderat in cubiculo ſuo:
ne q̄d mali etiā ip̄e pateret̄. At vbi domꝰ eiꝰ
ab illa infeſtatiōe purgata eſt: q̄d de illa ter
rā fieret cogitabat: quā diutiꝰ in cubiculo
ſuo reuerētię cā hr̄e nolebat. Forte accidit
vt ego ⁊ collega tūc meꝰ ep̄s ſyncēſis eccle
ſię maximinꝰ in ꝓximo eſſemꝰ: vt veniremꝰ
rogauit: ⁊ venimꝰ. Cūq̄ nobis oīa retuliſſ;
etiā hoc petiuit vt infoderet̄ alicubi: atq̄ ibi
orationum locus fieret: vbi etiam poſſent
chriſtiani ad celebranda quę dei ſunt con-
gregari. Non reſtitimus: factum eſt. Erat
ibi iuuenis paralyticus ruſticanꝰ: qui hoc

audito petiuit a parẽtib⁹ ſuis: vt illũ ad eũ
locũ ſctũ nõ cũctanť afferrẽt. Quo cũ fuiſ-
ſet allatus orauit: atqꝫ inde ꝯtinuo pedib⁹
ſuis ſanuſ abſceſſit. Victoriana villa dicit:
que ab hippone regio mīn⁹ triginta milib⁹
abeſt. Memoria martyrũ ibi eſt mediola-
nenſiũ geruaſij et protaſij: portatus eſt illo
quidã adoleſcẽs: qui cũ die medio tẽpore
eſtatis equũ ablueret in fluminis gurgite:
demonẽ incurrit. Ibi cuꝫ iaceret vel morti
proxim⁹ vel ſimillim⁹ mortuo: ad veſperti-
nos illuc hymnos ⁊ orõnes cũ ãcillis ſuis:
et quibuſdã ſanctimonialib⁹ ex more dña
poſſeſſiõis intrauit: atqꝫ hymnos cãtare ce
perũt. Qua voce ille quaſi ꝑcuſſus: excuſ-
ſus eſt: ⁊ cũ terribili fremitu altare cõprehẽ
ſum mouere nõ audẽs: ſiue nõ valẽs: tãqꝫ
eo fuerit alligat⁹ aut affixus tenebat: et cũ
grandi eiulatu parci ſibi rogans: cõfitebať
vbi adoleſcẽtẽ: et qñ ⁊ quõ inuaſerit. Po-
ſtremo ſe exiturũ eſſe denũcians: mẽbra ei⁹
ſingula noiabat: que ſe amputaturũ exiẽs
minabať: atqꝫ inter hec verba diſceſſit ab
hoie. Sꝫ oculus ei⁹ in maxillã fuſus tenui
venula ab interiore quaſi radice pende-
bat: totũqꝫ eius mediũ qꝺ nigellũ fuerat al
bicauerat. Quo viſo q̃ aderãt: cõcurrerãt
aũt etiã alij vocib⁹ eius acciti: ⁊ ſe omẽs in
orõnẽ ꝓ illo ſtrauerãt: quis cuꝫ ſana mẽte
ſtare gauderẽt: rurſus tñ ꝓpter oculũ eius
cõtriſtati: medicũ querẽdũ eẽ dicebãt. Ibi
maritus ſororis eius q̃ cum illo detulerat:
potẽs eſt inquit deus ſctõꝝ orõnib⁹ q̃ fuga
uit demonẽ lumẽ ei reddere. Tũc ſic potuit
oculũ lapſum atqꝫ pendẽtẽ loco ſuo reuo-
catũ ligauit orario: nec niſi poſt ſeptẽ dies
putauit eſſe ſoluẽdũ. Qꝺ cũ feciſſet: ſaniſſi
mũ inuenit. Sanati ſunt illic ⁊ alij: de qui-
bus dicere longũ eſt. Hipponẽſem quãdã
virginẽ ſcio cũ ſe oleo ꝑunxiſſet cui pro illa
orãs pſbyter inſtillauerat lachrymas ſuaſ:
mox a demonio fuiſſe ſanatã. Scio etiã epi
ſcopũ ſemel ꝓ adoleſcẽte quem a demonio
correptuꝫ vidit oraſſe: illũqꝫ ilico demone
caruiſſe. Erat q̃dã ſenex florẽtius hippone-
ſis nr̃ hõ religioſus ⁊ paup: q̃ ſartorĩ ſe arte
paſcebat: caſulã ꝑdiderat: ⁊ vñ ſibi emeret
nõ habebat: ad. xx. martyres q̃ꝝ memoria
apud nos ẽ celeberrima: clara voce vt veſti
reť orauit. Audierũt eũ adoleſcẽtes q̃ forte
aderãt irriſores: eũqꝫ diſcedẽtẽ exagitãtes
ꝓſeq̃bãť: q̃ſi q̃ a martyrib⁹ q̃nquagenos fol
les vñ veſtimentũ emeret petiuiſſet. At ille
tacitus ambulãs eiectũ grandẽ piſcẽ palpi
tantẽ vidit in littore: eũqꝫ illis fauẽtib⁹ atqꝫ
adiuuãtib⁹ apphẽdit: ⁊ cuidã coco cartoſo
noie bene xp̃iano ad coquinã cõditariã: in
dicãs q̃d geſtũ ſit: tricẽtis follib⁹ vendidit:
lanã cõparare inde diſponẽs vt vxor eius
quõ poſſꝫ ei quo induereť efficeret. Sꝫ co-
cus cõſcidẽs piſcẽ anulũ aureũ in vẽtricu-
lo eius inuenit: moxqꝫ miſeratiõe flexus et
religione ꝑterritus: hoi eũ reddidit dicẽs.
Ecce quõ te. xx. martyres veſtierť. Ad aq̃s
tibilitanas ep̃o afferẽte. ꝓiecto reliq̃as mar
tyris glorioſiſſimi ſtephani: ad ei⁹ mẽoriã: ve-
niebãt magne mltitudinis ꝯcurſus ⁊ occur
ſus. Ibi ceca mulier vt ad ep̃m portãtẽ pi-
gnora ſacra duceret orauit: flores q̃s fere-
bat dedit: recepit: oculis admouit: ꝓtinus
vidit. Stupẽtib⁹ cũctis q̃ aderãt: ꝑibat ex-
ultãs: viã carpẽs: ⁊ vie ducẽ vlterius nõ re
quirẽs. Memorati memoriã martyrĩ q̃ po
ſita ẽ in caſtello ſynicẽſi qꝺ hipponẽſi colo-
nie vicinũ eſt: eiuſdẽ loci lucillus ep̃s ꝓplo
ꝑcedẽte atqꝫ ſequẽte in manu portabat: fi-
ſtula cui⁹ moleſtia iã diu laborauerat: ⁊ fa-
miliariſſimi ſui medici q̃ eã ſecaret opꝑiebať
man⁹ illius pie ſarcine vectatiõe: vbi ſctãs
attigit reliq̃as repẽte ſanata ẽ. Nã deinceps
eã in ſuo corꝑe ñ inuenit. Eucharius pſby
ter ex hiſpania calame habitans veteri mor
bo calculi laborabat: ꝑ mẽoriã ſupꝺicti ſcti
martyris quã poſſidi⁹ illo aduexit ep̃us:
ſalu⁹ fact⁹ eſt. Idẽ ipſe poſtea morbo alio
ꝑualeſcẽte mortuus ſic iacebat: vt ei iã pol
lices ligareť: opitulatiõe memorati marty-
ris cũ de memoria ei⁹ reportata fuiſſꝫ: ⁊ ſup
iacẽtis corpus miſſa ipſius pſbyteri tunica
ſuſcitat⁹ eſt. Fuit ibi vir in ordine ſuo ꝑma-
rius noie marcialis: euo iã grauis: ⁊ multũ
a religione abhorrẽs xp̃iana. Habebat ſa-
ne fidelẽ filiã: ⁊ generũ eodẽ anno baptiza-
tũ. Qui cũ eũ egrotãtẽ mltis ⁊ magnis ꝑci
bus ⁊ lachrymis rogarẽt vt xp̃ianus fieret:
ꝓrſus abnuit: eoſqꝫ a ſe turbida indignatõ
ne ſubmouit. Viſum eſt genero ei⁹ vt iret ad
memoriã ſancti ſtephani: ⁊ illic ꝓ eo quãtũ
poſſet oraret vt de⁹ illi daret mentẽ bonã q̃
credere ñ differret in xp̃m. Fecit hoc ingẽti
gemitu et fletu: et ſinceriter ardẽte pietatis
affectu. Deinde abſcedens aliq̃d de altari
florũ qꝺ occurrit tulit: eiqꝫ cũ iã nox eẽt ad
caput poſuit. Tunc dormitũ eſt: et ecce añ
diluculũ clamat vt ad ep̃m curreret: q̃ me-
cũ forte tũc erat apud hipponẽ. Cũ vero eũ
audiſſet abſentẽ: venire pſbyteros poſtula
uit. Venerũt: et ſtati credere ſe dixit: admi

rantibꝰ atq̃ꝫ gaudentibꝰ oībꝰ baptiſatꝰ eſt.
Act. 7 Hoc q̃diu vixit in ore habebat: chriſte ac
cipe ſpiritū meū: cū h̄ v̄ba btiſſimi ſtepha-
ni qn̄ lapidatꝰ ē a iudeis vltia fuiſſe neſci-
ret: q̄ huic q̄ꝫ vltia fuerit. Nā ñ mlto pꝰ etiā
ipe defūctꝰ ē. Sanati ſūt illic ꝑ eundē mar
tyrem etiaꝫ tres podagrici: duo ciues: pe-
grinꝰ vnꝰ. Sꝫ ciues oīmodo: pegrinꝰ aūt ꝑ
reuelationē q̄d adhiberet: qn̄ doleret audi
uit: ⁊ cū h̄ feciſſit: dolor ꝯtinuo ꝯq̄euit. An
durꝰ nomē ē fundi: vbi eccl'ia ē ⁊ ī ea mēo-
ria ſtephani martyr'. Puer q̄ndā ꝑuulꝰ
cū ī area luderet: exorbitantes boues q̄ ve
hiculū trahebāt rota obtriuerit: ⁊ ꝯfeſti pal
pitauit expirans. Hūc mr̄ arreptū ad ean
dē mēoriā poſuit: ⁊ nō ſolū reuixit: verꝫ etiā
illeſus apparuit. Sanctimonial' q̄dā in vici-
na poſſeſſiōe q̄ caſpaliana dicit': cū egritu-
dine laboraret ac deſperaret': ad eādē me-
moriā tunica eiꝰ allata eſt: q̄ anq̄ꝫ reuocare
tur illa defuncta ē. Hac tn̄ tunica operue-
rūt cadauer eiꝰ ꝑentes: ⁊ recepto ſpū ſalua
facta eſt. Apd̄ hipponē baſſus q̄daꝫ ſyrus
ad mēoriā eiuſdē martyris orabat ꝓ egro-
tāte ⁊ ꝑiclitāte filia: eoq̄ꝫ ſecū veſtē eiꝰ detu
lerat: cū ecce pueri de domo cucurrerit: q̄ ei
mortuā nūciarēt. Sꝫ cū orāte illo ab amic'
eiꝰ exciperēt': ꝓhibuerūt eos illi dicere: ne ꝑ
publicū plangeret'. Qui cū domū rediſſet
iā ſuorꝫ eiulatibꝰ ꝑſonātē: ⁊ veſtē filię quaꝫ
ferebat ſuꝑ eā ꝓieciſſet: rurſus reddita eſt
vitę. Rurſus ibidē apd̄ nos hyrenei cuiuſ
dā collectarij filꝰ ęgritudine extinctus eſt.
Cūq̄ꝫ corpꝰ iaceret exaīe atq̄ꝫ alijs gemēti
bꝰ ⁊ plāgētibꝰ exequię pararent': amicorūꝫ
eiꝰ q̄dā int' aliorꝫ cōſolantiū v̄ba ſuggeſſit:
vt eiuſdē martyr' oleo corpꝰ ꝑungeret'. Fa
ctū eſt: ⁊ reuixit. Itēq̄ꝫ apd̄ nos vir tribuni
tius eleuſinꝰ ſuꝑ mēoriā martyꝝ q̄ ī ſubur-
bano eiꝰ eſt: egritudīe exaīatū poſuit infan
tulū filiū ſuū: ⁊ pꝰ orōēꝫ quā mlt' cū lachry
mis ibi fudit: viuētē leuauit. Quid faciaꝫ?
Urget hꝰ opis iplēda ꝓmiſſio: vt nō h̄ poſ
ſim oīa cōmēorare q̄ ſcio: ⁊ ꝓculdubio ple
riq̄ꝫ nr̄orꝫ cū h̄ legēt: dolebūt me tā mlta p̄-
termiſiſſe: q̄ vtiq̄ꝫ mecū ſciūt. Quos iā nūc
vt ignoſcāt rogo: ⁊ cogitēt q̄ꝫ prolixi labo-
ris ſit facere: qd̄ me h̄ ñ facere ſuſcepti ope
ris neceſſitas cogit. Si eñ miracl'a ſanita-
tū vt alia taceā: ea tantūmodo velim ſcribe
re: q̄ ꝑ hūc martyrē id eſt glorioſiſſimū ſte-
phanū facta ſūt in colonia calamēſi ⁊ ī nr̄a
plurimi ꝯficiēdi ſūt libri: nec tn̄ oīa colligi

potuerīt: ſꝫ tn̄ d̄ q̄bꝰ libelli dati ſūt: q̄ recita-
rent' ī ꝑplis. Id nāq̄ꝫ fieri voluimꝰ: cū vide
remꝰ antiq̄s ſilia diuinaꝝ ſigna v̄tutū etiaꝫ
nr̄is tp̄ibꝰ freq̄ntari: ⁊ ea nō debere mltorū
noticię deꝑire. Nōdū eſt aūt bienniū ex q̄
apd̄ hipponē regiū cepit eē iſta memoria: ⁊
mltis qd̄ nob' certiſſimū eſt nō dat' libellis
de his q̄ mirabiliter facta ſūt: illi ipſi q̄ dati
ſūt ad ſeptuagita ferme nūerꝝ ꝑuenerāt: qn̄
iſta ꝯſcripſi. Calame v̄o vbi ⁊ ipa memoria
priꝰ eē cepit: ⁊ crebriꝰ dant': incōꝑabili mlt-
titudine ſuꝑāt. Uzali etiā q̄ colonia vtice
vicina eſt: mlta p̄clara ꝑ eundē martyrē fa
cta cognouimꝰ: cuiꝰ ibi mēoria lōge priuſ-
q̄ꝫ apud nos ab ep̄o euodio ꝯſtituta ē: ſꝫ li-
bellorꝫ dādorꝫ ibi ꝯſuetudo nō ē: vel potiꝰ
nō fuit: nā fortaſſe nūc eſſe iā cepit. Cū eñ
nuꝑ illic eſſemꝰ: petroniā clariſſimā feminā
q̄ ibi mirabilit' ex magno atq̄ꝫ diuturno ī q̄
medicorꝫ adiutoria cūcta defecerāt lāguo
re ſanata eſt: hortati ſumꝰ volēte ſuꝑdicti
loci ep̄o vt libellū daret q̄ recitaret' in ꝑplo:
⁊ obedientiſſime paruit. In q̄ poſuit etiā qd̄
h̄ reticere nō poſſuꝫ: q̄uis ad ea q̄ h̄ opꝰ vr
gēt feſtinare cōpellar. A q̄daꝫ iudęo dixit
ſibi fuiſſe ꝑſuaſū vt anulū capillatio vincu
lo inſereret: q̄ ſub oī veſte ad nuda corpis
cingeret': q̄ anulꝰ hr̄et ſb̄ gemma lapidē in
renibꝰ inuētū bouis. Hoc alligata quaſi re
medio: ad ſancti martyr' limina veniebat.
Sꝫ ꝓfecta a carthagine cū in ꝯfinio flumi
nis bagrade ī ſua poſſeſſiōe manſiſſet: ſur-
gēs vt iter ꝑageret: an̄ pedes ſuos illū iacē
tē anulū vidit: ⁊ capillatiā ꝫonā q̄ fuerat al
ligatꝰ: mirata tēptauit. Quā cuꝫ oīno ſuis
nodis firmiſſimiſ: ſic erat cōperiſſet aſtrictā
crepuiſſe atq̄ꝫ exiliſſe anulū ſuſpicata eſt.
Qui etiā ipe cū itegerrimꝰ fuiſſet iuētꝰ: fu-
turę ſalut' q̄dāmō pignꝰ de tāto miraculo
ſe accepiſſe p̄ſumpſit: atq̄ꝫ illō vinculū ſol-
uēs: ſil' cū eodē anulo ꝓiecit ī flumē. Non
credūt h̄ q̄ etiā dn̄m nr̄m ieſū xp̄m ꝑ itegra Joh. 20
v̄ginalia mr̄is enixū: ⁊ ad diſciplos ſuos
hoſtijs clauſis igreſſū fuiſſe nō credūt. Sꝫ
h̄ certe q̄rāt: ⁊ ſi verꝫ iuenerit illa credant.
Clariſſima femia ē: nobilit' nata: nobiliter
nupta: carthagine habitabat: ampla ciui-
tas: ampla ꝑſona: rē q̄rētes: latere nō ſinūt
Martyr certe ipe q̄ ipetrāte illa ſanata ē: i
filiū ꝑmanētis v̄ginis credidit: i eū q̄ hoſti
is clauſis ad diſciplos ingreſſus eſt credi-
dit. Poſtremo ꝓpt' qd̄ oīa iſta dicūt' a no
bis: in eū q̄ aſcēdit ī celū cū carne ī q̄ reſur-

rexerat credidit: ꝛ ideo ꝑ eũ tãta fiũt: q2 ꝓ iſta
fide aĩam poſuit. Fiũt ḡ etiã nũc multa mira
cula: eodẽ deo faciẽte ꝑ q̄s vult: ꝛ queãd/
modũ vult: q ꝛ illa q̄ legim⁹ fec: ſed iſta nec
ſiliter inoteſcũt: neq3 vt nõ excidãt aio: q̄ſi
clara mẽorię crebra lectiõe tendũt. Nã3 et
vbi diligẽtia ẽ: q̄ nũc apd̄ nos eſſe cępit: vt
libelli eoꝝ q̄ bñficia ꝑcipiũt recitent in po
pulo: ſemel ħ audiũt q̄ affũt: pleriq3 non aſ/
ſunt: vt nec illi q̄ affuerunt p⁹ aliq̄t dies qδ
audierĩt mẽte retineãt: ꝛ vix q̄ſq3 repiat illo
rũ q̄ ei quẽ non affuiſſe cognouerit indicet
qδ audiuit. Unũ eſt apd̄ nos factũ nõ ma/
ius q̄3 illa q̄ dixi: ħ tã clarũ atq3 illuſtre mi/
raculũ: vt nullũ arbitrer eſſe hipponenſiũ
q̄ ħ vl nõ viderit: vel didicerit: nullũ q̄ ob/
liuiſci vlla ratione potuerit. Decẽ q̄dẽ fra
tres ſũt q̄ꝝ ſeptẽ ſũt mares: tres feminę: de cę/
ſarea cappadocię ſuoꝝ ciuiũ nõ ignobiles:
maledicto mrīs recẽti prīs eoꝝ obitu deſti
tutę q̄ iniuriã ſibi ab eis factã acerbiſſime tu
lit: tali pena ſũt diuinit⁹ coerciti: vt horribi
liter quaterent oẽs tremore mẽbroꝝ. In q̄
fędiſſima ſpecie oc̄los ſuoꝝ ciuiũ nõ feren
tes: q̄quauerſũ cuiq3 ire viſũ eſt: toto pene
vagabãt orbe romano. Ex his eñ ad nos
venerũt duo: frater ꝛ ſoror: paul⁹ et palla/
dia: multis aliis loc̄ miſeria diffamãte iã co
gniti. Venerũt aũt añ paſca ferme dies q̄n
decim ꝛ eccliã3 q̄tidie ingrediẽtes i ea me/
moriã glioſiſſimi martyris ſtephani freq̄n/
tabãt: orãtes vt iã ſibi placaret de⁹: ꝛ ſalutẽ
p̄ſtinã redderet. Et illic: ꝛ q̄cunq3 ibãt: cõ/
uertebãt i ſe ciuitat̄ aſpectũ. Nõnulli q̄ eos
alibi viderãt cãmq3 tremor̄ eoꝝ nouerãt
aliis et cuicũq3 poterãt idicabãt. Venit ꝛ
paſca: atq3 ipo die dñico mane cũ iam fre/
q̄ns ppl̄s p̄ſens eſſet: ꝛ loci ſancti cãcellos
vbi martyrũ erat idẽ iuuenis orãs teneret:
repẽte ꝓſtrat⁹ eſt: ꝛ dormiẽti ſimillim⁹ iacu
it: nõ tñ tremẽs ſicut etiã ꝑ ſomnũ ſolebat:
ſtupẽtib⁹ q̄ aderãt atq3 aliis pauẽtib⁹: aliis
dolẽtib⁹: cũ eũ q̄dã vellẽt erigere: nõnulli
ꝓhibuerũt: ħ poti⁹ exitũ expectãdũ eſſe di/
xerũt. Et ecce ſurrexit ꝛ nõ tremebat qm̄ ſa/
nat⁹ erat: ꝛ ſtabat icolumis intuẽs intuen/
tes. Quiſ ḡ intuẽtiũ ſe tenuit a laudib⁹ dei.
Clamãtiũ gratulãtiũq3 vocib⁹ ecclia vſq3
quaq3 cõpleta eſt. Inde ad me currit: vbi
ſedebã iã ꝓceſſur⁹. Irruit alt q̄ſq3 poſt al/
terũ: oĩs poſterior quaſi nouũ qδ alt⁹ prius
dixerat nũciãtes. Meq3 gaudẽte: ꝛ apud
me deo grãs agẽte: ingredit etiã ipe cũ plu
rib⁹: inclinat ad genua mea: erigit ad oſcu
lũ meũ. Procedim⁹ ad ppl̄m: plena erat ec
cleſia: ꝑſonabat vocib⁹ gaudioꝝ: deo gra/
tias: deo laudes: nemĩe tacẽte: hinc atq3 in/
de clamãtiũ. Salutaui ppl̄m: ꝛ rurſus eadẽ
feruẽtiore voce clamabãt. Facto tandẽ ſi/
lẽtio ſcp̄turaꝝ diuinaꝝ ſũt lecta ſolemnia.
Ubi aũt vẽtũ eſt ad mei ſmonis locũ: dixi
pauca pro tp̄e: ꝛ ꝓ illi⁹ iocunditate leticię.
Magl̄ eñ eos in ope diuino: q̄ndã dei elo
quẽtiã nõ audire: ħ ↄſiderare ꝑmiſi. Nobi/
ſcũ hõ prãdit: ꝛ diligẽter nobis oẽm ſuę ac
maternę fraternęq3 calamitat̄ indicauit hi
ſtoriã. Seq̄nti itaq3 die p⁹ ſmonẽ redditũ:
narratiõis ei⁹ libellũ in craſtinũ pplo reci/
tandũ ꝓmiſi. Qδ cũ ex dñico paſcę die ter
tio fieret i ḡdib⁹ exedre in q̄ de ſuꝑiore loq̄
bar loco: feci ſtare ambos fratres: cũ eoꝝ
legeret libell⁹. Intuebat ppl̄s vniuerſus ſe/
xus vtriuſq3 vnũ ſtantẽ ſine deformi motu:
alterã mẽbris oib⁹ ↄtremẽtẽ. Et q̄ ipm nõ
viderãt: q̄d i eo diuinę miſericordię factũ3
eſſet in ei⁹ ſorore cernebãt. Uidebãt eñ q̄d
i illo gratulãdũ: q̄d ꝓ illa eſſet orandũ. In
ter hęc recitato eoꝝ libello: de ↄſpectu ppl̄i
abire eos p̄cepi: ꝛ de tota ipa cã aliq̄nto di
ligẽtius cęperã diſputare: cum ecce me diſ
putãte voces alię de mẽoria martyris no/
uę gratulatiõis audiũt. Cõuerſi ſũt eo qui
me audiebãt: cęperũtq3 ↄcurrere. Illa enim
vbi de gradib⁹ deſcendit in q̄b⁹ ſteterat ad
ſanctũ martyrẽ orare ꝑrexerat. Quę mox
vt cãcellos attigit collapſa ſilr velut frater
ei⁹ p⁹ ſomnũ ſana ſurrexit. Dũ ḡ require/
rem⁹ q̄d factũ fuerit: vñ ille ſtrepit⁹ let⁹ ex/
titerit: ingreſſi ſũt cũ illa in baſilicã vbi era
mus adducẽtes eã ſanã de martyris loco.
Tũ vo tãt⁹ ab vtroq3 ſexu admiratiõis cla
mor exort⁹ eſt: vt vox ↄtinuata cũ lachry/
mis nõ videret poſſe finiri. Perducta ẽ ad
eũ locũ vbi pauloante ſteterat tremẽs. Ex
ultabãt eã ſilem fratri factã cui doluerãt re
mãſiſſe diſſimilẽ. Et nõdũ fuſas p̄ces ſuas
ꝓ illa: iã tñ p̄uiã volũtatẽ tã cito exauditã
eſſe cernebãt. Exultabant i dei laudẽ vo/
ce ſine v̄bis tãto ſonitu: quantũ aures nr̄ę
ferre vix poſſent. Quid erat i cordib⁹ exul
tãtiũ: niſi fides xp̄i: ꝓ q̄ ſtephani ſãguis ef/
fuſus eſt?

Ca. IX

(c) Cui niſi huic fidei atteſtant iſta mira/
cula: i q̄ p̄dicat xp̄s reſurrexiſſe i car/
ne: ꝛ in celũ aſcẽdiſſe cũ carne? Nam et ipi
martyres h⁹ fidei martyres. id ẽ h⁹ fidei te/

ſtes fuerūt: huic fidei teſtimoniū ꝑhibē-
tes: mūdū inimiciſſimū ⁊ crudeliſſimū ꝑtu-
lerūt: eūq; nō repugnādo: ſ; moriēdo vice-
rūt. Pro iſta fide mortui ſūt: q̄ h̄ a dn̄o im-
petrare poſſūt: ꝓpter cui⁹ nomē occiſi ſūt.
Pro hac fide ꝑceſſit eoꝝ mira patiētia: vt
i his miraclis tāta iſta potētia ſeq̄ret̄. Nā ſi
carnis i ęt̄nū reſurrectō: vl' nō ꝑuēit i xp̄o:
vl' nō vētura ē ſic ꝑnūciat̄ a xp̄o: vl' ſic prę-
nūciata ē a ꝓphet̄: a q̄b⁹ ꝑnūciat⁹ ē xp̄us:
quare martyres tanta ꝑn̄t: q̄ ꝓ ea fide q̄ h̄
reſurrectio ꝑdicat̄ occiſi ſūt: Siue eñ de⁹
ip̄e ꝑ ſeip̄m miro mō q̄ res tꝑales opat̄ ęter-
nus: ſiue ꝑ ſuos miniſtros iſta faciat: et eadē
ip̄a q̄ ꝑ miniſtros fac̄: ſiue q̄dā faciat etiā per
martyꝝ ſp̄ūs: ſic ꝑ hoīes adhuc i corꝑe cō-
ſtitutos: ſiue oīa iſta ꝑ angelos q̄b⁹ iuiſibi-
liter: imutabilit̄ ⁊ incorꝑaliter iꝑerat: opet̄
vt q̄ ꝑ martyres fieri dicunt̄ eis orātib⁹ tm̄
⁊ impetrātib⁹ nō etiā opātib⁹ fiāt: ſiue alia
iſtis ſiue alia ill' modis: q̄ nllo mō cōp̄rehē-
di a mortalib⁹ ꝑn̄t: ei ꝑfecto atteſtant̄ h̄ fi-
dei i q̄ carnis i ęt̄nū reſurrectio ꝑdicatur.

Hic forte dicturi ſūt etiā deos Ca. X
ſuos aliq̄ mira feciſſe. Bn̄ ſi iā icipi-
unt deos ſuos nr̄is mortuis hoīb⁹ cōꝑare
adijciūt etiā ſe hr̄e deos ex hoīb⁹ mortuis
ſic herculē: ſic romulū: ſic alios mltos q̄s i
deoꝝ nūeꝝ receptos opināt̄: Sȝ nob̄ mar-
tyres nō ſūt dij: q2 vnū eundēq; deū ⁊ no-
ſtrū ſcim⁹ ⁊ martyrū: nec tn̄ miraculis q̄ ꝑ
memoriā nr̄oꝝ martyꝝ fiūt: vllo mō cōpa-
rāda ſūt miracl'a: q̄ facta ꝑ tēpla ꝑhibent̄ il-
Exo. 8 loꝝ. Veꝝ ſi q̄ ſimilia videt̄: ſic a moyſe ma-
gi pharaonis: ſic eoꝝ dij victi ſūt a marty-
rib⁹ nr̄is. Fecer̄t aūt illa demones eo faſtu
iꝑante ſuꝑbię: q̄ eoꝝ dij eē voluer̄t. Faciūt
aūt iſta martyres: vl' poti⁹ de⁹: vl' orantib⁹
aut cooꝑantibus eis vt fides illa ꝓficiat: q̄
eos nō deos eē nr̄os: ſ; vnū deū hr̄e nobi-
ſcū credam⁹. Deniq; illi talib⁹ dijs ſuis: et
tēpla ędificauer̄t: ⁊ ſtatuerūt aras: ⁊ ſacer-
dotes iſtituer̄t: ⁊ ſacrificia fecer̄t. Nos aūt
martyrib⁹ nr̄is nō tēpla ſic dijs: ſ; memori-
as ſic hoīb⁹ mortuis q̄ꝝ apd̄ deū viuūt ſpi-
rit⁹ fabricam⁹: nec ibi erigim⁹ altaria in q̄-
b⁹ ſacrificem⁹ martyrib⁹: ſ; vni deo: ⁊ mar-
tyꝝ: ⁊ nr̄o ſacrificiū imolam⁹: ad qd̄ ſacrifi-
ciū ſic hoīes dei q̄ mūdū i ei⁹ ꝯfeſſiōe vice-
rūt ſuo loco ⁊ ordīe noīant̄: non tn̄ a ſacer-
dote q̄ ſacrificat iuocāt̄. Deo q̄ppe nō ip̄is
ſacrificat: q̄uis i mēoria ſacrificet eoꝝ: q̄a
dei ſacerdos eſt nō illoꝝ. Ip̄m v̄o ſacrifici-

um corp⁹ ē xp̄i: qd̄ nō offert̄ ip̄is: q2 h̄ ſūt ⁊
ip̄i. Quib⁹ igit̄ poti⁹ credendū eſt miracu-
la faciētib⁹: eiſ ne q̄ ſeip̄os volūt haberi de-
os ab his q̄b⁹ ea faciūt: an eis q̄ vt in deū
credat̄ qd̄ ⁊ xp̄s eſt: faciunt q̄cq̄d mirabile
faciūt: Eiſ ne q̄ ſacra ſua etiā crimina ſua eē
voluerūt: an eis q̄ nec laudes ſuas volunt
eſſe ſacra ſua: ſed totū qd̄ veracit̄ laudant̄
ad ei⁹ gl'iam ꝓficere in q̄ laudant̄: In dn̄o
q̄ppe laudant̄ aię eoꝝ. Credam⁹ ḡ eis et ve-
ra dicētib⁹: ⁊ mira faciētib⁹. Dicēdo enim
vera paſſi ſunt: vt poſſent facere mira. In
eis veris ē ꝑcipuū qd̄ xp̄s reſurrexit a mor-
tuis ⁊ imortalitatē reſurrectiōis in ſua car-
ne ꝑm⁹ oſ̄dit: quā nob̄ affuturā: vl' in ꝑnci-
pio noui ſęcl'i vl' i h⁹ fine ꝓmiſit. Ca. XI

Contra qd̄ magnū dei donū ratioci-
natores iſti q̄ꝝ cogitatiōes nouit do- Ps̄. 93
min⁹: qm̄ vane ſūt: de pōderib⁹ elemētoꝝ ar-
gumētant̄: qm̄ ſcȝ mḡro platone didicer̄t a In h̄
mūdi duo corꝑa maxia atq; poſtrema du- cap. nota
ob⁹ medijs: aere ſcȝ ⁊ aq̄ eſſe copulata atq; q᷑ dic̄ ma-
ꝯiūcta. Ac ꝑ h̄ inquit qm̄ t̄ra ab hinc ſur- giſtro pla
ſum v̄ſus eſt ꝑma. ſcd̄a aq̄ ſuꝑ t̄raȝ: tertius tone didi
aer ſuꝑ aquā: q̄rtū ſuꝑ aera cęlū: nō pōt eē cerunt ſcȝ
terrenū corp⁹ i cęlo. Momētis eñ ꝓprijs i thimeo.
vt ordinē ſuū teneāt: ſingl'a elemēta librāt̄.
Ecce q̄libet argumētl' oipotētię dei hūana
ꝯdicit infirmitas: quam poſſidet vanitas.
Quid ḡ faciūt i aere t̄rena tot corꝑa: cū a
t̄ra ſit aer terti⁹: Niſi forte q̄ ꝑ plumaꝝ ⁊ pē-
naꝝ leuitatē donauit auiū t̄renis corpori-
b⁹ vt portēt̄ i aere: imortalib⁹ fact' corꝑib⁹
hoīm nō poterit donare v̄tutē q̄ etiā i ſum-
mo cęlo valeāt habitare: Aialia quoq; ter-
rena q̄ volare nō ꝑn̄t: in q̄b⁹ ⁊ hoīes ſūt: ſic
ſb̄ aq̄ piſces q̄ ſūt aq̄ꝝ aialia: ita ſb̄ t̄ra vi-
uere debuer̄t. Cur ḡ nō ſaltē de ſcd̄o id ē d̄
aq̄s: ſ; d̄ elemēto tertio t̄renū aial carpit hāc
vitā: Quare cū ꝑtineat ad t̄rā i ſcd̄o qd̄ ſu-
ꝑ t̄rā eſt elemēto viuere ſe cogat̄: ꝯtinuo ſuf-
focat̄: ⁊ vt viuat viuit i tertio: An errat hic
ordo elemētoꝝ: vl' poti⁹ nō i natura reꝝ: ſ; i
iſtoꝝ argumētatiōib⁹ deficit: Omitto dice-
rē qd̄ iā in tertiodecio libro dixi: q̄ mlta ḡ-
uia t̄rena ſint corꝑa ſic plūbū: ⁊ formā tn̄
ab artifice accipiāt q̄ natare valeāt ſuꝑ a-
quā: ⁊ vt accipiat q̄litatē corp⁹ hūanū qua
ferri i cęlū ⁊ eē poſſit i cęlo oipotēti artifici
ꝯdicit̄: Iā v̄o ꝯ illd̄ qd̄ iā dixi ſupius etiā
iſtū ꝯſiderātes atq; tractātes elemētoꝝ or-
dinē q̄ ꝯfidūt ñ iueniūt oīmō quid dicāt.
Sic ē eñ hic ſurſū v̄ſus t̄ra ꝑma: aq̄ ſcd̄a:

b ¶ Nā ⁊ ari-
ſtoteles quī-
tū corp⁹ di-
xit eē ſcȝ ani-
mā eē: cre-
dibile ē tem-
pore augu-
ſtini h̄ opina-
tū eē de ari-
ſtotele non-
dū trāſlatis
ſufficient' li-
bris ei⁹ aut
diuulgatis:
patet aūt ex
libris ei⁹ de
anima ꝙ ani-
mā non cor-
pus ſ; actus
corporis eē
voluit. ¶ c
Nā int' ma-
gna ⁊c̄. Hic
ponit narra-
tionē varro-
nis de virgi-
ne veſtali q̄
portauit a-
quā i cribro
quā ⁊ valeri-
us narrat li-
bro. viij. ca.
p̄mo: vt p;
ſup libro. x.
ca. xvj.

terti⁹ aer: q̄rtū celū: vt ſup oīa ſit
b aiē natura. Nā ⁊ ariſtoteles q̄n-
tū corpus eā dixit eē ⁊ plato nul
lū. Si q̄ntū eēt: certe ſupi⁹ eēt ce
teris. Cū v̄o nullū ē: multomagis
ſupat oīa. In t̄reno ḡ q̄d fac̄ cor-
pore: In hac mole: q̄d agit ſubti-
lior oīb⁹: In h̄ pōdere: q̄d agit le-
uior oīb⁹: In hac tarditate: quid
agit celerior oīb⁹: Ita ne p̄ h⁹ tam
excellētis nature meritū nō pote-
rit effici: vt corp⁹ ei⁹ leuet' in celū:
et cū valeat nūc natura corpoꝝ
terrenoꝝ deprimere aīas deorſū:
aliq̄ mō ⁊ aiē leuare ſurſum t̄rena
corpa nō valebūt: Iā ſi ad eoꝝ
miracl'a veniam⁹ q̄ facta a diīs ſu
is opponūt martyrib⁹ nr̄is: nōne
etiā ipa p̄ nobis facere: ⁊ nob̄ re-
c pient' oīno ꝓficere: Nā int' mag
miracula deoꝝ ſuoꝝ: ꝓfecto ma-
gnū illō ē qō varro cōmēorat: ve-
ſtalē v̄ginē cū piclitaret' falſa ſuſ-
picione de ſtupro: cribꝝ iplēſſe aq̄
de tyberi: ⁊ ad ſuos iudices nul-
la ei⁹ pte ſtillante portaſſe. Quis
aque pondus ſup cribꝝ tenuit:
Quis tot cauernis patētib⁹ nihil
inde i t̄rā cadere pmiſit: Reſpon
ſuri ſūt: Aliqs de⁹: aut aliquis de
mon. Si de⁹: nūquid maior ē deo
q̄ fec̄ hūc mūdū: Si demon: nun-
q̄d potentior ē angelo q̄ deo ſuit
a q̄ factus ē mūd⁹: Si ḡ de⁹ mior:
vel angel⁹: vl' demon potuit pon
dus humidi elemēti ſic ſuſpēdere
vt aquaꝝ videat' mutata fuiſſe na
tura: ita ne deus oīpotēs qui ipſa
creauit elemēta t̄reno corpi graue
pōdus auferre no poterit: vt i eo-
dē elemēto habitet viuificatū cor-
pus in q̄ voluerit viuificās ſpūs:
Deinde cū aerē mediū ponāt int'
ignē deſup: ⁊ aquā ſubter: q̄d eſt
qō cū int' aquam ⁊ aquā: ⁊ inter
aquā ⁊ terrā ſepe iuenim⁹: Quid
eñ volūt eē aquoſas nubes: int'
quas et maria aer medi⁹ reperit':
Quo nā queſo elemētoꝝ ponde-
re atq; ordie efficit': vt torrētes vi
olentiſſimi atq; vndoſiſſimi añq;
ſb aere i terris currāt: ſup aera in
nubib⁹ pendeāt: Cur deniq; aer

eſt medi⁹ inter ſūma celi ⁊ ima terraꝝ quā-
quauerſū orbis extēdit': ſi locus ei⁹ int' ce-
lū ⁊ aquas ſic̄ aquaꝝ inter ipm ⁊ terras eſt
ꝯſtitut⁹: Poſtremo ſi ita eſt elemētoꝝ ordo
diſpoſit⁹ vt ſ̄m platonē duob⁹ mediīs. id ē
aere ⁊ aqua: duo extrema. id eſt ignis ⁊ ter
ra iungant': celūq; obtineat ille ſūmū locū:
hec aūt imi velut fundaminis mūdi: ⁊ iō i
celo eē nō pōt terra: cur eſt ipe ignis i ter-
ra: Secūdū hāc q̄ppe rationē: ita iſta duo
elemēta in locis ꝓpriīs: imo ac ſūmo terra
⁊ ignis eē debuerūt: vt quēadmodū no-
lunt in ſūmo eē poſſe qō imi eſt: ita nec in
imo poſſet eē qō ſūmi ē. Sicut ḡ nullā pu
tāt vel eē vel futurā eē terre pticulā i ce-
lo: ita nullā pticulā videre debuim⁹ ignis i
terra. Nūc v̄o nō ſolū in terris: verū etiam
ſub terris ita ē: vt eū eructēt v̄tices mōtiū
p̄ter qō in vſib⁹ hoīm ⁊ eē ignē in t̄ra: ⁊ eū
naſci videm⁹ ex t̄ra. Q̄nquidē ⁊ de lignis
⁊ de lapidib⁹ naſcit' q̄ ſūt corpa ſine dubi-
tatione t̄rena. Sȝ ille inquīt ignis eſt tran-
quillus: pur⁹: inoxi⁹: ſempitern⁹. iſte autē
turbidus: fumeus: corruptibilis atq; cor-
ruptor. Nec tñ corrūpit mōtes in q̄b⁹ iugit'
eſtuat cauernaſq; terraꝝ. Verū eſto: ſit illi
iſte diſſiīs vt t̄renis habitationib⁹ ꝯgruat.
Cur ḡ nolūt vt credam⁹ naturā corpoꝝ t̄re
noꝝ aliq̄n incorruptibilē factā celo ꝯueni-
entē futurā: ſicut nūc ignis corruptibil' his
ꝯuenit terris: Nihil igit' afferūt ex pōderi-
bus atq; ordine elemētoꝝ: vn̄ oīpotēti deo
quo minus faciat corpa nr̄a talia vt etiam
in celo poſſint habitare pſcribāt. ¶ Ca. xiii

SEd ſcrupuloſiſſime querere: ⁊ fidem
qua credim⁹ reſurrecturā carnē: ita
querēdo aſſolēt irridere: vtrū fetus abor-
tiui reſurgāt. Et qm̄ dn̄s ait: amē dico vo- Luc. 21
bis capillus capit' veſtri nō pibit: vtrū ſta
tura ⁊ robur equalia futura ſint oīb⁹ an di
uerſe corpoꝝ q̄ntitates. Si eñ eq̄litas cor
poꝝ erit: vn̄ habebūt qō h̄ nō habuerūt in
mole corpis illi abortiui ſi reſurgent ⁊ ipſi:
aut ſi nō reſurgēt q; nec nati ſunt: h̄ effuſi ē
Eandē queſtionē de puulis v̄ſant: vn̄ illis
mēſura corpis quā nūc defuiſſe videmus
accedat cū i hac etate moriunt': Neq; enī
dicturi ſum⁹ eos nō reſurrecturos q̄ nō ſo-
lū generationis: veꝝ etiā regenerationis ca
paces ſūt. Deinde interrogāt: quēadmodū
ipa eq̄litas habitura ſit. Si eñ tam magni
⁊ tā longi erūt oēs q̄ fuerunt q̄cūq; h̄ fuerīt
maximi atq; longiſſimi: non ſolū d̄ puulis

Sex i ublineo

ſ; ⁊ de pluribus magnis q̄rūt vñ illis acceſ
ſuꝝ ſit qḋ h̄ defuit: ſi h̄ quiſq; recipiet qḋ h̄
Ephe. 4 habuit. Si aūt quod ait ap̄ls: occurſuros
nos oēs in menſurā etatis plenitudis xpi:
Ro. 8 ⁊ illud alteꝝ: q̄s p̄deſtinauit ꝯformes fieri
imaginis filij ſui: ſic itelligēdū eſt: vt ſtatu-
ra ⁊ mod⁹ xpi corpis oīm q̄ i regno ei⁹ erūt
humanoꝝ corpoꝝ ſit futur⁹: multis erit inq̄-
unt de magnitudine ⁊ lōgitudine corporꝰ
Luc. 2j detrahēdū. Et vbi iā erit: capill⁹ capitꝰ ve
ſtri nō pibit: ſi de ipa corpis q̄ntitate tā mul-
tū pibit: Quis ⁊ de ipis capillis poſſit in-
quiri: vtꝝ redeat q̄cquid tōdētib⁹ decidit.
Qḋ ſi rediturū eſt: q̄s nō exhorreat illā de
formitatē? Nā h̄ ⁊ de vnguib⁹ videt̄ neceſ
ſario ſecutuꝝ vt redeat tā multū ꝙ corpo-
ris curatura deſecuit. Et vbi erit dec⁹: qḋ
certe mai⁹ ꝙ i iſta eē corruptiōe potuit: in
illa iā imortalitate eē debebit: Si aūt nō re
Vbi. ſ. dibit: ḡ pibit: quō ḡ inquiunt: capill⁹ capi-
tis veſtri nō pibit? De macie q̄z vl' pingue-
dine ſilr̄ diſputāt. Nā ſi eq̄les oēs erūt: nō
vtiq; alij macri: alij pingueſ erūt. Accedet
ḡ alijs aliq̄d: alijs minuet̄. Ac p h̄ non qḋ
erat recipiendū: ſ; alicubi addēdum eſt qḋ
nō fuit: ⁊ alicubi pdendū qḋ fuit. De ipſis
etiā corruptionib⁹ ⁊ dilapſiōib⁹ corporum
mortuoꝝ: cū aliḋ vtat̄ in puluerē: in auras
aliud exhalet̄: ſiue q̄s beſtie: ſiue q̄s ignis
abſumat: naufragio vl' q̄buſcūq; aq̄s ita q̄-
dē pereāt vt eoꝝ carnes in humorē putre-
do diſſoluat: nō mediocriter pmouet̄: atq;
oīa iſta recolligi i carnē ⁊ reintegrari poſſe
nō credūt: Cōſectant̄ etiā q̄ſdā feditates ⁊
vitia ſiue accidāt ſiue naſcant̄: vbi ⁊ mon-
ſtroſos pt⁹ cū horrore atq; irriſiōe cōmēo-
rāt ⁊ req̄rūt q̄ nā cuiuſq; deformitatꝰ reſur-
rectio ſit futura. Si em̄ nihil tale redire in
corp⁹ hois dixerim⁹: reſpōſionē nr̄am ꝯ lo
cis vulneꝝ cū q̄bus dn̄m nr̄m xp̄m reſurre
xiſſe pdicam⁹: ſe ꝯfutaturoſ eē p̄ſumūt. Sȝ
int̄ h̄ oīa q̄ſtio difficillima illa ꝓponit̄: in c⁹
carnē reditura ſit caro: q̄ corp⁹ alteri⁹ vſcē
tis humana viſcera fame cōpellēte nutrit̄.
In carnē q̄ppe ꝯuerſa eſt ei⁹ q̄ talibus vixit
alimētꝰ: ⁊ ea q̄ macies oñderat: detrimenta
Qḋ h̄ tangit de opinione platōis ⁊ porphyrij q̄ ad ruolutionē aīaꝝ pleni⁹ ptz. ſ. li. x. ca. xxx. ſuppleuit. Vtꝝ ḡ h̄ illi redeat homi c⁹ caro
pri⁹ fuit: an illi poti⁹ c⁹ poſtea facta eſt? ad h̄
pcūctant̄ vt fidē reſurrectiōis illudāt ac ſic
aīe hūane aut alternantes: ſic ait plato ve-
ras infelicitates falſaſq; ꝓmittāt beatitudi
nes: aut poſt multas itidē p diuerſa corpa
reuolutiōes: aliq̄n tn̄ eā ſic dic porphyrius
finire miſerias: ⁊ ad eas nūq; redire fatean
tur: nō tn̄ corp⁹ hn̄do imortale: ſ; corp⁹ om
ne fugiēdo. Ca. xiii

[A] H ſ; h̄ ḡ q̄ ab eoꝝ pte ꝯtria me digeren
te mihi videt̄ oppoſita: miſericordia
dei meis niſib⁹ opē ferente reſpōdeā. Ab-
ortiuos fet⁹ q̄ cū iā vixiſſent i vtero ibi ſunt
mortui reſurrecturos: vt affirmare ita ne-
gare nō audeo: q̄uis nō videā quō ad eos
nō ptineat reſurrectio mortuoꝝ: ſi non exi-
mūt̄ de nūero mortuoꝝ. Aut em̄ nō omēs
mortui reſurgēt: ⁊ erūt aliq̄ hūanę aīę ſine
corporib⁹ i eternū: q̄ corpa hūana: q̄uis i-
tra viſcera mr̄na geſtarūt: aut ſi oēs aīę hu
manę recipiāt reſurgentia ſua corpa q̄ ha-
buerūt vbicūq; viuētia ⁊ moriētia reliq̄rūt:
nō iuenio queādmodū dicā ad reſurrectio
nē ñ ptinere mortuoꝝ: q̄ſcūq; mortuoſ etiā
in vterꝰ matrū. Sȝ vtrūlibet ꝯ his q̄ſq; ſen
tiat qḋ de iā natꝰ infantib⁹ dixerim⁹: h̄ etiā
ꝯ illis intelligēdū eſt ſi reſurgēt. Ca. xiiii

[Q] Uid ḡ de infantib⁹ dicturi ſum⁹: niſi
q: nō i ea reſurrecturi ſūt corpis ex
iguitate q̄ mortui: Sȝ qḋ eis tardi⁹ acceſſu
rū erat tpe: hoc ſūt illo dei ope miro atq; ce
lerrimo recepturi. In ſnia q̄ppe dn̄i vbi ait:
capill⁹ capitis veſtri nō pibit: dictū eſt non Luc. 2j
defuturū eē qḋ fuit: nō aūt negatū eſt affu-
turū eſſe qḋ defuit. Defuit aūt infanti mor-
tuo pfecta q̄ntitas ſui corpiſ. Perfecto q̄p
pe infanti: deeſt vtiq; pfectio magnitudis
corpalis: q̄ cū acceſſerit iam ſtatura lōgior
eſſe nō poſſit. Hūc pfectiōis modū ſic hn̄t
omēs: vt cū illo ꝯcipiant̄ atq; naſcant̄: ſed
hn̄t in rōne non mole: ſicut ipa iam mēbra
oīa ſūt latēter i ſemie: cū etiaȝ natꝰ nōnulla
adhuc deſint: ſic dētes: ac ſi q̄d eiuſmodi.
In q̄ ratione vniuſcuiuſq; materia indita
corpali: iā q̄damō: vt ita dicā: inatū eē vi
det̄: qḋ nōdū eſt: imo qḋ latet: ſ; acceſſu tē-
poris erit vl' poti⁹ apparebit. In h̄ ḡ ifans
iā breuis aut long⁹ eſt: q̄ breuis lōguſve fu
tur⁹ eſt. Scḋm hāc rationē ꝓfecto in reſur
rectione corpis detrimēta corpis nō time-
m⁹: q: ⁊ ſi eq̄litas futura eēt oīm: ita vt oēs
vſq; ad gigāteas magnitudies pueniret:
ne illi q̄ maximi fuerūt min⁹ haberēt aliq̄d
i ſtatura qḋ eis ꝯ ſniaȝ xp̄i piret: q̄ dixit nec
capillū capitꝰ eē pituꝝ: creatori vtiq; q̄ cre Vbi. ſ.
auit cūcta ex nihilo: quō deeſſe poſſet: vñ
adderet qḋ addēdū eē mir⁹ artifex noſſet.

[S] I vtiq; xp̄s in ea men- Ca. xv
ſura corpis in qua mortu⁹ eſt reſurre-

xit: nefas eſt dicere: cū reſurrectionis om-
niū tp̄s venerit acceſſurā corpi ei⁹ eam ma
gnitudinē quā nō habuit: qm̄ i ea diſcipul'
i qua illis erat not⁹ apparuit vt lōgiſſimis
fieri poſſit equalis. Si aūt dixerim⁹ ad do-
minici corpis modū etiā quorūq3 maiora
corpa redigēda: pibit de mltoꝝ corporib⁹
Ubi.ſ. plimū: cū ipe nec capillū pituꝝ eſſe pmiſe-
rit. Reſtat ḡ vt ſuā recipiat q̄ſq3 meſuram:
quā vel habuit in iuuētute etiā3 ſi ſenex eſt
mortu⁹ vel fuerat habitur⁹ ſi ante eſt defū
Ephe.4 ct⁹. Atq3 illud qđ cōmēorauit aplūs đ mē-
ſura etatis plenitudinis xp̄i: aut ,pp̄ter aliđ
intelligam⁹ dictū eſſe: id eſt vt illi capiti in
pplis chriſtianis accedēte oim pfectiōe mē
broꝝ etatꝫ ei⁹ mēſura cōpleat: aut ſi h̄ de re
ſurrectiōe corpoꝝ dictū eſt: ſic accipiamuſ
dictū: vt nec vltra nec ifra iuuenilē forma3
rſurgāt corpa mortuoꝝ: ſ; i ea etate ⁊ robo
reviſq3 ad quā xp̄m h̄ puenīſſe cognouim⁹.
Circa trigita q̄ppe ānos diffinierūt eſſe eti-
am ſecli h⁹ doctiſſimi hoies iuuētutē. Que
cū fuerit ſpatio ,pprio t̄miata: inde iā hoie3
in detrimēta vergere grauioris ac ſenilis eta
tis: ⁊ iō nō eſſe dictū in menſurā corpis: vl'
i mēſurā ſtature: ſ; in mēſurā etatꝫ plenitu-
dinis xp̄i. Ca.XVI

Roma.8 Illud etiā qđ ait p̄deſtinatos fieri cō-
formes imaginis filij dei: pōt ⁊ ſcđm
interiorē hoiem intelligi. Uñ nobis alio lo
Ibidē.12 co dic̄: Nolite ɔformari huic ſeclo: ſ; refor-
mamī in nouitate mētis veſtre. Ubi ḡ re-
formamur: ne conformemur huic ſeclo: ibi
cōformamur dei filio. Pōt ⁊ ſic accipi: vt
quēadmodu3 ille nob̄ mortalitate: ita nos
illi efficiamur imortalitate cōformes: qđ q̄
dē ⁊ ad ipām reſurrectionē corpoꝝ ptinet.
Si aūt etiā in his v̄bis qua forma reſurre-
ctura ſint corpa ſum⁹ admoniti: ſic illa mē-
ſura: ita ⁊ iſta ɔformatio nō quātitatꝫ itelli
gēda eſt: ſ; etatꝫ. Reſurgēt itaq3 oēs tā ma
gni corpe: q̄3 vel erāt: vel futuri erant i iu-
uenili etate: q̄uis nihil oberit etiā ſi erit in
fantilis vel ſenilis corporis forma: vbi nec
mētis nec ipi⁹ corpis vlla remanebit infir-
mitas. Uñ etiā ſi q̄s in eo corpis mō i quo
defunct⁹ eſt reſurrecturū vnūquēq3 cōten-
dit: nō eſt cū illo laborioſa ɔtradictiōe pu-
gnandū. Ca.XVII

Ephe.4 Nonnulli ,pp̄ter h̄ qđ dictum eſt: do-
nec occurram⁹ oēs in virū pfectū: in
Roma.8 mēſurā etatis plenitudinis xp̄i: ⁊ ɔformes
imaginis filij dei: nec in ſexu femineo reſur
recturas feminas credūt: ſ; in virili oēs ai-
unt: qm̄ de⁹ ſolū virū fecit ex limo: feminā
ex viro. S; mihi meli⁹ ſape videnť q̄ vtrū-
q3 ſexū reſurrecturꝫ eſſe nō dubitāt. Nō eñ
libido ibi erit: q̄ ɔfuſionis eſt cā. Nā priuſ- Geñ.2
q̄3 peccaſſent nudi erant: ⁊ nō ɔfundeban-
tur vir ⁊ femia. Corporib⁹ ḡ illis vitia de-
trahenť: natura ſeruabiť. Nō eſt aūt vitiu3
ſexus femine⁹ ſed natura: q̄ tūc q̄dē ⁊ a cō-
cubitu ⁊ a ptu imunis erit: erūt tñ membra
feminea nō accōmodata vſui veteri ſ; deco
ri nouo: q̄ nō alliciať aſpiciētis ɔcupiſcen-
tia q̄ nulla erit: ſ; dei laudetur ſapiētia atq3
clemētia: q̄ ⁊ qđ non erat fecit: ⁊ liberauit a
corruptiōe qđ fecit. Ut eñ in exordio ge- Ibidē
neris hūani de latere viri dormiētis coſta
detracta femina fieret: xp̄m ⁊ eccliā3 tali fa
cto iā tūc ,pp̄hetari oportebat. Sopor q̄p-
pe ille viri mors erat xp̄i: cui⁹ exanimis in Ioh.19
cruce pēdentꝫ lat⁹ lācea pforatum eſt: atq3
inde ſanguis ⁊ aqua ,pfluxit: q̄ ſacramēta
eſſe nouim⁹ q̄b⁹ edificať ecclia. Nā h̄ etia3
v̄bo ſcptura vſa eſt. vbi nō legiť formauit Geñ.2
aut finxit: ſ; edificauit eā in mulierē. Uñ et Ephe.4
apl's edificationē dicit corpis xp̄i qđ eſt ec
cleſia. Creatura eſt ḡ dei femina ſic vir: ſed
vt de viro fieret vnitas cōmendata eſt. Ut
aūt illo mō fieret xp̄s vt dictū eſt: ⁊ ecclia fi
gurata eſt. Qui ḡ vtrūq3 ſexū iſtituit: vtrū
q3 reſtituet. Deniq3 ⁊ ipe ieſus infrogatus Mar.12
a ſaduceis q̄ negabāt reſurrectionē: cui⁹ ſe
ptē fratrū erit vxor quā ſinguli habuerť: dū
q̄ſq3 eoꝝ vellet defuncti ſemē ſic lex pcepe-
rat excitare: erratis inq̄t neſciētes ſcpturaſ
neq3 v̄tutē dei. Et cū apt⁹ loc⁹ eſſet vt dice
ret: đ qua eñ me infrogatꝫ vir erit: ip ſa nō
mulier: nō h̄ dixit: ſ; dixit: i reſurrectiōe eñ
neq3 nubēt neq3 vxores ducēt: ſ; ſūt ſic an-
geli dei i celo. Equales vtiq3 āgelis imor-
talitate ac felicitate nō carne: ſic nec reſur-
rectiōe q̄ n̄ idiguerť āgeli: qm̄ nec mori po
tuerūt. Nuptias ḡ dn̄s futuras negauit eē
in reſurrectiōe nō femias: ⁊ ibi negauit vbi
talis q̄ſtio v̄tebať: vt eā negato ſexu mulie
bri celeriore facilitate diſſolueret: ſi eū ibi p̄
noſceret nō futurꝫ: imo etiā futurū eē firma
uit dicēdo: nō nubēt: qđ ad femias ptinet:
neq3 vxores ducēt: qđ ad viros. Erūt ḡ q̄
vel nubere h̄ ſolent: vl' ducere vxores: ſed
ibi h̄ nō facient. Ca.XVIII

Ephe.4 Prouinde qđ ait apl's occurſuros nos
oēs in viꝝ pfectū: totuſq3 ipi⁹ circū-
ſtātiam lectiōis ɔſiderare debem⁹: q̄ ita ſe

Ibidē habet. Qui deſcēdit inq̄t ipſe ē: ⁊ q̄ aſcēdit
ſuꝑ oēs celos: vt adimpleret oīa. Et ipſe
dedit q̄ſdā q̄dē apoſtolos: quoſdā aūt pro
phetas: quoſdā vo euāgeliſtas: q̄ſdā autē
paſtores ⁊ doctores ad ꝯſūmatiōez ſancto
rū: in opꝰ miniſterij: i edificatiōez corporis
Ibidē xp̄i: donec occurramꝰ oēs i vnitatē fidei: ⁊
agnitionē filij dei: in viꝝ ꝑfectū: in mēſurā
etatis plenitudinis xp̄i: vt vltra nō ſimus
ꝑuuli lactati ⁊ circūlati omni vēto doctri-
ne: in illuſiōe hoim: in aſtutiā ad machina
Ibidē tionē erroris. Veritatē aūt faciētes in cari
tate augeamur in illo ꝑ oīa q̄ eſt caput xp̄s
ex quo totū corpꝰ ꝯnexū ⁊ cōpactū ꝑ oēm
tactū ſbminiſtratiōis ſcd̄m opationē i mē-
ſurā vniuſcuiuſq̄ ptī. incremētū corpis fac
in edificationē ſui in caritate. Ecce qui eſt
vir ꝑfectꝰ caput ⁊ corpꝰ qd̄ ꝯſtat oibꝰ mē-
bris q̄ ſuo tpe cōplebuſ. Quotidie tn̄ eidē
corpi accedūt: dū edificaſ eccia: cui dicit:
j. Cor. 12 vos aūt eſtī corpꝰ xp̄i ⁊ mēbra. Et alibi: ꝓ
Colo. j corpe inq̄t eius quod ē eccſia. Itēq̄ alibi.
j. Cor. 10 Vnꝰ panis: vnū corpꝰ multi ſumꝰ. De cuiꝰ
Ephe. 4 corpis edificatiōe: ⁊ hic dictū eſt: ad cōſu-
mationē ſanctoꝝ in opꝰ miniſterij: in edifi-
cationē corpis xp̄i. Ac deinde ſubiectū ē:
Ibidē vn̄ nūc agimꝰ: donec occurramꝰ oēs i vni-
tatē fidei ⁊ agnitionē filij dei: in virū perfe
ctū in menſuraz etatis plenitudinis xp̄i: et
cetera: donec eadē mēſura in quo corpore
Ibidē intelligēda eēt oſn̄deret dicēs. Augeamur
in illo ꝑ oīa q̄ eſt caput xp̄us: ex quo totuz
corpꝰ ꝯnexū ⁊ cōpactū ꝑ oēm tactū ſubmi
niſtrationis ſcd̄m opationē in menſurā vni
uſcuiuſq̄ ptis. Sic ḡ eſt menſura vniuſcu-
iuſq̄ partis: ita totiꝰ corpis qd̄ oibꝰ ſuis pti
bus ꝯſtat. Eſt vtiq̄ mēſura plenitudis de
Ibidē qua dictū ē. In mēſurā etatī plenitudinis
xp̄i. Quā plenitudinē etiā illo cōmēorauit
Ephe. j loco: vbi ait de xp̄o. Et ipm̄ dedit caput ſu
per oēm eccliam q̄ eſt corpꝰ eiꝰ: plenitudo
eiꝰ: q̄ oia in oibꝰ adimplet. Veꝝ ſi h̄ ad re-
ſurrectiōis formā in qua erit vnuſq̄ſq̄ refe
rendū eſſet: q̄d nos īpediret: noīato viro
intelligere ⁊ feminā: vt viꝝ ꝓ hoīe poſituz
acciperemꝰ: ſicut in eo quod dictū eſt: bea
Pſ. 111 tus vir qui timet dominuz: vtiq̄ ibi ſunt ⁊
femine que timent dominū.

Capitulū. XIX

Quid iā reſpōdeā de capillis atq̄ vn
guibus: Semel quippe intellecto ita
nihil ꝑiturū eſſe de corpore: vt deforme ni
hil ſit in corꝑe: ſimul intelligitur ea que for
me factura fuerant enormitatē maſſe ipi ac
ceſſura eſſe nō locis: in quibꝰ mēbroꝝ for-
ma turpeſ: velut ſi de limo vas fieret: quod
rurſus in eundē limū redactū totū de toto
iterū fieret: nō eſſet neceſſe vt illa ꝑs limi q̄
in anſa fuerat ad anſam rediret: aut q̄ fun-
dū fecerat ipſa rurſus faceret fundū: dū ta
mē totū reuerteretur in totū: id eſt totꝰ ille
limus in totū vas: nulla ſui ꝑdita pte reme
aret. Quapropter ſi capilli totiēs tonſi vn
gueſve deſecti ad loca ſua deformiſ rede-
unt: nec tn̄ cuiq̄ reſurgenti ꝑibūt: q2 i ean-
dem carnē: vt quēcūq̄ ibi locū corpis te-
neant: ſeruata partiuz cōgruentia materie
mutabilitate vteſ. Quis quod ait dn̄s:
Luc. 21 capillus capitis veſtri nō ꝑibit: nō de lon-
gitudine: ſed de numero capillorum dictū
multo aptius poſſit intelligi. Vn̄ ⁊ alibi dic:
Ibidē. 12 capilli capitis veſtri nūerati ſunt. Neq̄ h̄
ideo dixerim: ꝙ aliq̄d exiſtimē corpori cui
q̄ periturū quod naturaliter inerat: ſed qd̄
deforme natū fuerat: nō vtiq̄ ob aliud: niſi
vt hinc quoq̄ oſtenderet: q̄ ſit penalis cō
ditio iſta mortaliū: ſic eſſe rediturū: vt ſer-
uata integritate ſubſtātie ſola ſubſtātie de-
formitas pereat. Si eīn ſtatuaz pōt artifex
homo quā ꝓpter aliquā cauſam deformez
fecerat: cōflare ⁊ pulcherrimā reddere: ita
vt nihil inde ſbſtantie: ſed ſola deformitas
pereat: ac ſi quid in illa figura priore inde-
center extabat: nec parilitati partium con-
gruebat: non de toto vn̄ fecerat amputare
atq̄ ſeparare: ſed ita conſpergere vniuer-
ſo atq̄ miſcere: vt nec feditatez faciat: nec
minuat quantitatē: quid de omnipotēti ar
tifice ſentiēdū eſt: Ergo ne poterit quaſq̄
deformitates humanoꝝ corpoꝝ nō modo
vſitatas: veꝝ etiā raras atq̄ monſtruoſas
que huic miſere vite cōgruunt: abhorrent
aūt ab illa futura felicitate ſanctoꝝ ſic au-
ferre aut perdere: vt quecūq̄ eaꝝ faciūt:
⁊ ſi naturalia tn̄ indecora excremēta ſbſtā-
tie corporalis nulla eius diminutione tol-
lantur: Ac per hoc non eſt macris pingui-
bus ſve metuendū: ne ibi etiā tales ſint: qua
les ſi poſſent: nec hic eſſe voluiſſent. Om-
nis eīn corporis pulchritudo eſt ꝑtium cō
gruentia cū quadā coloris ſuauitate. Ubi
autem non eſt ꝑtium cōgruentia: aut ideo
quid offendit quia paruū e: aut ideo quia
parū: aut ideo quia nimiū. Proinde nul-
la erit deformitas quā facit incongruentia
partiū: vbi ⁊ que parua ſunt corrigentur: ⁊

qḋ minꝰ ē ꝗ̃ decet: vñ creatoꝛ nouit: inde
ſupplebit: ⁊ qḋ plꝰ eſt ꝗ̃ decet: materię ſer-
uata itegritate detrahet. Coloꝛ̃ poꝛro ſua
Math. xiij. uitas q̃nta erit: vbi iuſti fulgebũt ſic̃ ſol i re
gno patrꝭ ſui. Que claritas i xp̄i coꝛpe cũ
reſurrexit ab oclis diſcipłoꝝ potꝰ abſcōdi
ta fuiſſe: ꝗ̃ defuiſſe credēda ē. Non eni eã
ferret hũanus atq̧ infirmꝰ aſpectus: quã
do ille a ſuis ita deberet attēdi: vt poſſet ag
noſci. Quo ꝑtinuit etiã vt contrectãtibus
oſtēderet ſuoꝝ vulnerũ cicatrices: vt etiaꝫ
cibũ potũq̧ ſumeret: nō alimētoꝝ indigē-
tia: ſ; ea q̄ et h̄ poterat ꝑtāte. Cuꝫ aũt aliq̄d
non videt̃ q̄uis aſſit a qbꝰ alia q̄ ꝑiter aſ
ſũt videnť: ſic̃ illaꝫ claritatē dicimꝰ affuiſſe
nō viſã: a qbꝰ alia videbãtur: aoꝛaſia grece
dicit̃: qḋ nr̄i iterp̄tes latīe dicere ñ valētes:
Gen. xix i libꝛo geneſeos cęcitatē iterp̄tati ſũt. Hac
eni paſſi ſũt ſodomitę qñ q̄rebãt oſtiũ iuſti
viri: nec poterãt iuenire. Que ſi cęcitas fu
iſſet qua fit vt nihil poſſit videri: non oſtiũ
qua ingrederent̃: ⁊ duces itineris a quibuſ
inde abducerent̃ inq̄rerēt. Ca. XX

Neſcio quo aũt mō ſic afficimur amo
re martyꝝ beatoꝝ vt velimꝰ i illo re-
gno in eoꝝ coꝛpoꝛibꝰ videre vulneꝝ cica-
tricesq: q̄ ꝓ xp̄i noīe ꝑtulerũt: ⁊ foꝛtaſſe vide
bimꝰ. Nō eni defoꝛmitas i eis: ſ; dignitas
erit: ⁊ q̄dã q̄uis in coꝛpoꝛe nō coꝛꝑis: ſ; v̄-
tutis pulchritudo fulgebit. Nec iō tñ ſi ali-
qua martyribꝰ amputata ⁊ ablata ſũt mē-
bꝛa: ſine ipis mēbꝛis erũt i r̄ſurrectiōe moꝛ
Luc. xxi tuoꝝ: q̄bus dictũ eſt: capillꝰ capitꝭ veſtri ñ
ꝑibit. Sed ſi h̄ decebit in illo nouo ſęculo:
vt indicia glorioſoꝝ vulneꝝ i illa imoꝛtali
carne cernant̃: vbi mēbꝛa vt p̄ciderent̃ ꝑ-
cuſſa vł ſecta ſũt ibi cicatrices: ſ; tñ eiſdem
mēbꝛis redditis nō ꝑditis apparebũt. Om-
nis itaq̧ oīa q̄ acciderũt coꝛꝑi vitia tũc nō
erũt: nō ſũt tñ deputãda vel appellãda vi-
tia ſ; v̄tutꝭ idicia. Abſit aũt vt ad reſuſcitã-
da coꝛꝑa vitęq̧ reddēda nō poſſit oīpotē-
tia creatoꝛꝭ oīa reuocare q̄ vł beſtia vł ignis
abſumpſit: vł q̄cq̄d i puluerē cinerēve col-
lapſũ: vł i hũoꝛē ſolutũ: vł in auras eſt ex-
halatũ. Abſit vt ſinꝰ vllus ſecretũq̧ natu-
rę ita recipiat aliq̄d ſubtractuꝫ ſenſibꝰ nr̄is:
vt oīm creatoꝛis aut lateat cognitionē: aut
Hic po effugiat ꝑtātē. Deũ certe volēs ſic̃ poterat
nit diffini- diffinire cicero: tãtꝰ auctoꝛ ipoꝝ: mēs q̄dã
tionē tul- inq̄t eſt ſoluta ⁊ libera: ſecreta ab oī ꝯcretio
lij de deo ne moꝛtali: oīa ſentiēs ⁊ mouēs: ipaq̧ p̄di
quę colli- ta motu ſempit̃no. Hoc aũt repit in doctri
gi pōt ex
bis q̄ ſpar

nis magnoꝝ phoꝝ. Vt igit̃ ſcḋꝫ ipos loq̄r: ſim i li. iij
quō aliq̄d vł latet oīa ſentiētē: vł irreuoca de natura
bilit̃ fugit oīa mouētē? Vñ iã etiã q̄ſtio illa deoꝝ di-
ſoluēda ē: q̄ difficilioꝛ videt̃ cęteris: vbi q̄ri citur vbi
tur cũ caro moꝛtui hoīs etiã alterꝰ fit viuē inducit lu
tis caro: cui potꝰ eoꝝ i reſurrectiōe redda cilluꝫ bal-
tur. Si eni q̄ſpiã ꝯfectꝰ fame atq̧ cōpulſus bũ defen-
veſcat̃ cadaueribꝰ hoīm: qḋ malũ aliq̄tiēs dentē ra-
accidiſſe: ⁊ vetꝰ teſtat̃ hiſtoꝛia: ⁊ nr̄oꝝ tem tionē deo
poꝝ iſelicia expꝛimẽta docuerũt. Nō q̄ſq̄ veri ruꝫ cōtra
dica rōe ꝯtēdet: totũ digeſtũ fuiſſe ꝑ imos cottã.
meatꝰ: nihilq̧ inde i eiꝰ carne mutatũ atq̧
ꝯuerſũ: cũ ipa macies q̄ fuit ⁊ nō ē: ſatꝭ idi-
cet q̄ illis eſcis detrimēta ſuppleta ſint. Iã
itaq̧ aliq̄ pauloante p̄miſi q̄ ad iſtũ q̄ꝫ no-
dũ ſoluēdũ valere debebũt. Quicq̄d eniꝫ
carniũ exhauſit fames: vtiq̧ i auras eſt ex
halatũ: vñ dixīmꝰ oīpotētē deũ poſſe reuo
care qḋ fugit. Reddet̃ ḡ caro illa hoī: i q̄
eē caro hũana p̄mꝰ cepit. Ab illo q̄ppe al
tero tanq̧ mutuo ſũpta deputanda ē: q̄ ſic̃
ęs alienuꝫ reddēda eſt vñ ſũpta eſt. Sua
v̄o illi quē fames exinanierat: ab eo q̄ po-
teſt etiã exhalata reuocare reddet̃. Quis
etſi oībꝰ ꝑiſſet modis: nec vlla eiꝰ materies
in vllis naturę latebꝛꝭ remãſiſſet: vñ vellet
eã repararet oīpotēs. Sꝫ ꝓpter ſniam ve-
ritatis qua dictũ eſt: capillus capitꝭ veſtri Luc. xxi
nō ꝑibit: abſurdũ eſt vt putemꝰ: cũ capillꝰ
hoīs ꝑire nō poſſit: tãtas carnes fame de-
paſtas atq̧ ꝯſũptas ꝑire potuiſſe. Quibꝰ
oībꝰ ꝓ nr̄o modulo ꝯſideratis atq̧ tracta-
tis: h̄ ſũma ꝯficit̃: vt in reſurrectiōe carnis
in ęternũ eas mēſuras habeat coꝛpoꝝ ma
gnitudo quas habebat ꝑficiēdę: ſiue perfe
ctę cuiuſq̧ indita coꝛpoꝛi ratio iuuētutis:
in mēbꝛoꝝ q̄ꝫ oīm modulis cōgruo deco-
re ꝯuato. Qḋ decꝰ vt ꝯuet̃: ſi aliq̄d demptũ
fuerit indecenti alicui granditati in ꝑte ali
qua ꝯſtitutę qḋ ꝑ totũ ſpargat̃: vt neq̧ id
pereat ⁊ ꝯgruētia ꝑtiũ vbiq̧ teneat̃: nō eſt
abſurdũ vt aliq̄d inde etiaꝫ ſtaturę coꝛꝑis
addi poſſe credamꝰ: cũ oībꝰ ꝑtibꝰ vt deco-
rē cuſtodiãt id diſtribuit̃: qḋ ſi enoꝛmiter i
vna eſſet: vtiq̧ nō deceret. Aut ſi cōtendit̃
in ea quēq̧ ſtatura coꝛꝑis reſurrectuꝝ eſſe
in q̄ defunctꝰ ē: nō pugnaciter reſiſtēdũ eſt
tantũ abſit omnis deformitas: oīs infirmi-
tas: oīs tarditas: omniſq̧ coꝛruptio: etſi q̄d
aliud illud nō decet regnũ in quo reſurre-
ctionis ⁊ ꝓmiſſionis filij ęquales erũt an-
gelis dei: ſi nō coꝛpoꝛe: nō ętate: certe feli-
citate. Capitulũ. XXI

RÉſtituet̃ ğ ꝛ quicq̃d de corporib⁹ vi-
uis vł p⁹ mortẽ de cadaueri b⁹ periit:
ꝛ ſił cũ eo qđ in ſepulchris remãſit: in ſpiri-
talis corpis nouitatẽ ex aĩalis corpis vetu
ſtate mutatũ reſurget incorruptiõe atq̃ i-
mortalitate veſtitũ. Sꝫ etſi vel caſu aliquo
graui vel inimicoꝝ imanitate totũ penitus
ↄterat̃ in puluerẽ: atq̃ i auras: vł i aq̃s diſ
perſũ q̃ntũ fieri pt nuſq̃ eẽ ſinat̃ oĩno nllo
mõ ſbtrahi poterit oĩpotẽtię creatori: ſꝫ ca
Luc.21 pill⁹ in eo capit̃ nõ pibit. Erit ğ ſpiritui ſb
dita caro ſpiritalis: ſꝫ tñ caro nõ ſpirit⁹: ſicͭ
carni ſbditus fuit ſpũs ipe carnalis: ſed tñ
ſpirit⁹ nõ caro. Cui⁹ rei habem⁹ expimẽtũ
in nr̃ę pęnę deformitate. Nõ eñ ſcđm car-
nẽ: ſꝫ vtiq̃ ſcđm ſpiritũ carnales erãt: q̃bus
j.Cor.3 ait apl̃s. Nõ potui vob loqui q̃ſi ſpiritalib⁹
ſꝫ q̃ſi carnalib⁹. Et hõ ſpiritalis ſic i hac vi-
ta dicit̃: vt tñ corpe adhuc carnalis ſit: ꝛ vi
Roma.7 deat aliã legẽ in mẽbris ſuis: repu gnãtem
legi mẽtis ſuę. Erit aũt etiaꝫ corp⁹ ſpiritale
cuꝫ eadẽ caro ſic reſurrexerit: vt fiat quod
j.Cor.15 ſcptũ eſt. Semiat̃ corp⁹ aĩale: reſurget ſpi-
ritale. Que ſit aũt ꝛ q̃ magna ſpiritał cor-
poris gr̃a: q̃ nõdũ venit in expimentũ: ve-
reor ne temerariũ ſit omne qđ de illa pfert̃
eloquiũ. Verũtñ q2 ſpei nr̃ę gaudiũ ppter
dei laudẽ nõ eſt tacendũ: ꝛ de itimi arden-
Ps.25 tis ſancti amoris medullis dictũ ẽ: dñe di-
lexi decorẽ dom⁹ tuę: de donis ei⁹ q̃ in hac
erũnoſiſſima vita bonis maliſq̃ largit̃: ipo
adiuuãte coniiciam⁹ vt poſſum⁹: q̃ntũ ſit il
lud qđ nõdũ expti vtiq̃ digne eloq̃ nõ va
Eccs.7 lemus. Omitto eñ q̃ fecit hoiem rectuꝫ:
Gen.2 omitto vitã illã duoꝝ ↄiugũ i paradiſi fecũ
ditate felicẽ: q̃ tã breuis fuit: vt ad naſcẽ-
tiũ ſenſũ nec ipa puenerit in hac quã noui
m⁹ i q̃ adhuc ſum⁹: cui⁹ tẽptatiões imo quã
totã tẽptationẽ q̃diu in ea ſum⁹ q̃ntũlibet
pficiam⁹ ppeti nõ deſinim⁹: q̃ ſunt indicia
circa gen⁹ hũanũ bonitatł dei: quis poterit
explicare?

Capitulũ. XXII

IAm qđ ad p̃mã originẽ ptinet omni
um mortalium pgeniẽ fuiſſe dãna-
tã: ſꝫ ipa vita ſi vita dicẽda eſt: tot ꝛ tãt̃ ma
lis plena teſtat̃. Quid eñ aliud idicat hor
rẽda q̃dã pfunditas ignorãtię ex q̃ omnis
error exiſtit: q̃ oẽs filios adam tenebroſo q̃
dã ſinu ſuſcipit: vt hõ ab illo liberari ſine la
bore: dolere: timore nõ poſſit? Quid amor
ipe tot rez vanaꝝ atq̃ noxiaꝝ: ꝛ ex ſꝫ mor-
daces curę: pturbatiões: merores: formidi
nes: inſana gaudia: diſcordię: lites: bella:
inſidię: iracũdię: inimicitię: fallacia: adula-
tio: fraus: furtũ: rapina: pfidia: ſupbia: ãbi
tio: inuidẽtia: homicidia: pricidia: crudeli-
tas: ſeuitia: neq̃cia: luxuria: petulãtia: ipu-
dẽtia: ipudicitia: fornicationes: adulteria:
inceſta: ꝛ ↄ naturã vtriuſq̃ ſexus tot ſtupra
atq̃ imũdicię: q̃s turpe ẽ etiã dicere: ſacri-
legia: hereſes: blaſphemię: piuria: oppreſſi
ones inocentiũ: calũnię: circũuentiões: p-
uaricatiões: falſa teſtimonia: iniqua iudi-
cia: violẽtia: latrocinia: ꝛ q̃cq̃d taliũ malo-
rũ in mentẽ nõ venit: ꝛ tamẽ de vita iſta ho
minũ nõ recedit. Verꝫ hęc hoim ſũt malo-
rũ: ab illa tñ erroris ꝛ puerſi amoris radice
venientia: cũ qua oĩs fili⁹ adã naſcit̃. Naꝫ
quis ignorat cũ quãta ignorãtia veritatis
q̃ iaꝫ i infantib⁹ manifeſta eſt: ꝛ cũ q̃nta ab-
undantia vanę cupiditatis q̃ in pueris in-
cipit apparere homo veniat in hãc vitã: ita
vt ſi dimittat̃ viuere vt velit: ꝛ facere quic-
quid velit: in hęc facinora ꝛ flagicia q̃ cõ-
memoraui: ꝛ q̃ cõmemorare non potui: vel
cũcta: vel mlta pueniat̃. Sed diuina guber
nationę nõ omnimõ deſerẽte damnatos: ꝛ
deo nõ ↄtinẽte in ira ſua miſeratiões ſuas:
in ipſis ſenſib⁹ generis humani phibitio ꝛ
eruditio ↄtra iſtas cũ quib⁹ naſcimur tene
bras vigilãt: ꝛ ↄ hos impet⁹ opponunt̃: ple
ne tñ etiam laborũ ꝛ dolorũ. Quid eñ ſibi
volũt multimodę formidines q̃ cohiben-
dis puuloꝝ vanitatib⁹ adhibet̃? Quid pe
dagogi: q̃d mgr̃i: q̃d ferulę: q̃d lora: quid
virgę: q̃d diſciplina illa q̃ ſcriptura ſancta
dicit: dilecti filij latera eſſe tundẽda: ne cre Eccl.30
ſcat indomit⁹: domariq̃ iã durus aut vix
poſſit: aut fortaſſe nec poſſit. Quid igit̃ agi
tur his penis oĩb⁹ niſi vt debellet̃ ipitia: et
praua cupiditas refrenet̃: cũ q̃b⁹ malis i ſꝫ
ſeculo viuim⁹. Quid eſt eñ q̃ cum labore
meminim⁹: ſine labore obliuiſcimur: cũ la-
bore diſcim⁹: ſine labore neſcim⁹: cũ labo-
re ſtrenui: ſine labore inertes ſum⁹. None
hinc apparet in quo velut põdere ſuo pcli
uis ꝛ pna ſit vitioſa natura: ꝛ q̃nta ope vt
hic liberet̃ indigeat. Deſidia: ſegnicies: pi-
gritia: negligẽtia vitia ſũt vtiq̃ quib⁹ labor
fugit̃: cũ labor ipe etiã q̃ eſt vtilis pena ſit.
Sꝫ pter puerilcs penas ſine quib⁹ diſci nõ
põt qđ maiores volũt: qui vix aliquid vti
liter volũt: quot ꝛ quantis penis gen⁹ agi-
tetur humanũ: q̃ non ad maliciã nequiciã
q̃ iniquoꝝ: ſed ad ↄditionẽ ptinent miſe-
riamq̃ cõmunẽ: quis vllo ſermõe digerit?

quis vlla cogitatione cōphēdit: quantꝰ
eſt metꝰ: q̄nta calamitas ab orbitatibꝰ atq̄
luctu: a dānis ⁊ dānationibꝰ: a deceptioni
bꝰ ⁊ mēdacijs hoīm: a ſuſpitiōibꝰ falſis: ab
oībꝰ violētis facinoribꝰ ⁊ ſcelerībꝰ alienis:
q̄ñq̄dē ab eis: ⁊ dep̄datio: ⁊ captiuitas: et
vincla: ⁊ carceres: ⁊ exilia: ⁊ cruciatꝰ: ⁊ am
putatō mēbroꝝ: ⁊ p̄uatio ſenſuū: ⁊ opp̄ſſio
corporꝭ: ad obſcenā libidinē opp̄mētꝭ ex
plēdā: ⁊ alia mlta horrēda ſepe cōtingunt:
Quid ab inūerſꝭ caſibꝰ q̄ foriſecꝰ corpi for
midāt: eſtibꝰ ⁊ frigoribꝰ tēpeſtatibꝰ imbri
bꝰ: alluuiōibꝰ: coruſcatiōe: tonitru: grādie
fulmīe: motibꝰ: hiatibuſq̄ t̄raꝝ: opp̄ſſiōibꝰ
ruinaꝝ: ab offenſiōe ⁊ pauore: vꝉ etiā mali
cia iumētoꝝ: a tot venenis fruticū: aq̄ꝝ: au
raꝝ: beſtiaꝝ: ac feraꝝ: vꝉ tm̄modo moleſt
is: vꝉ etiā mortiferꝭ morſibꝰ: a rabie q̄ ꝯtin
git ex rabido cane: vt etiā blanda ⁊ amica
ſuo dn̄o beſtia nōnūq̄ vehemētiꝰ ⁊ amariꝰ
q̄ leones draconeſq̄ metuat̄: faciatq̄ ho
minē quē forte ꝯtaminauerit ꝯtagiōe peſti
fera ita rabioſu3 vt a parētibꝰ: ꝯiuge: filijs:
peiꝰ oi beſtia formidet̄: Que mala patiunt̄
nauigātes: Que t̄rena itinera gradientes:
Quis ambulat vbicūq̄ nō iopinatꝭ ſbia
cens caſibꝰ: De foro q̄dā rediēs domū ſa
nis pedibꝰ ſuis cecidit: pedē fregit: ⁊ ex il
lo vlnere finiuit hāc vitā. Quid videt̄ ſedē
I. Reg. 4 te ſecuriꝰ: De ſella i q̄ ſedebat cecidit hely
ſacerdos: ⁊ mortuꝰ eſt. Agricole imo vero
oēs hoīes q̄t ⁊ q̄ntos a celo ⁊ t̄ra: vꝉ a p̄ni
cioſis aīalibꝰ caſus metuūt agroꝝ fructibꝰ:
Solēt tn̄ de frumētis tādē collectꝭ ⁊ recon
ditꝭ eē ſecuri. Sz q̄buſdā q̄d nouimꝰ p̄uen
tū optimū frumētoꝝ fluuiꝰ iprouiſus fugi
entibꝰ hoībꝰ de horreis eiecit atq̄ abſtulit.
Cōtra milleformes demonū icurſus: q̄s i
nocētia ſua fidit: q̄ñq̄de3 ne q̄s fideret etiā
p̄uulos baptiſatos q̄bꝰ certe nihil ē inocē
tius aliq̄ñ ſic vexāt vt i eis maxie deo ſinē
te iſta mōſtret̄ hꝰ vite flēda calamitas: ⁊ al
teriꝰ deſiderāda felicitas: Iā vo de ip̄o cor
pore tot exiſtūt morboꝝ mala: vt nec libꝛi
medicoꝝ cūcta cōp̄hēſa ſint: in q̄ꝝ pluribꝰ
ac pene oībꝰ etiā ip̄a adiumēta ⁊ medicamē
ta tormēta ſūt: vt hoīes a penaꝝ exitio: pe
nali eruant̄ auxilio. Nōne ad h̄ p̄duxit ſiti
entes hoīes ardor imanis: vt vrinā q̄3 hu
manā vꝉ etiā ſuā biberēt: Nōne ad hoc fa
mes vt a carnibꝰ hoīm abſtinere ſe nō poſ
ſent: nec iuētos hoīes mortuos: ſꝫ p̄pt̄ h̄ a
4. Reg. 6 ſe occiſos: nec q̄ſlibet alienos: veꝝ etiā fili

os: m̄res icredibili crudelitate quā rabida
eſuries faciebat abſumerēt: Ipe poſtremo
ſomnꝰ q̄ p̄prie q̄etꝭ nomē accepit: q̄s v̄bis
explicet ſepe ſomnioꝝ viſis q̄ ſit inq̄etꝰ: et
q̄ magnis lic3 falſaꝝ reꝝ terroribꝰ: q̄s ita ex
hibet ⁊ quodāmō exp̄mit: vt a veris eas diſ
cernere neq̄amꝰ: aīam miſerā ſenſuſq̄ per
turbet: Qua falſitate viſoꝝ etiā vigilātes i
q̄buſdā morƀ ⁊ venenis miſerabiliꝰ agitāt̄:
q̄uis multimoda varietate fallacie hoīes
etiā ſanos maligni demōes nōnunq̄ deci
piāt: talibꝰ viſis etiā ſi eos p̄ h̄ ad ſua tradu
cere nō potuerit: ſenſus tn̄ eoꝝ ſolo appeti
tu q̄litercūq̄ p̄ſuadēte falſitatis illudant.
Ab hꝰ tā miſere quaſi q̄buſdā inferis vite:
nō liberat niſi grā ſaluatoris xp̄i dei ac dn̄i
nr̄i. Hoc eñ nomen eſt ip̄e ieſus: interp̄tat̄
quippe ſaluator: maxie ne poſt hāc miſeri
or ac ſempiterna ſuſcipiat: nō vita: ſꝫ mors.
Nā in iſta q̄uis ſint p̄fecta ⁊ p̄ ſanctos cu
rationū magna ſolatia: tn̄ ideo nō ſemp̄ eti
am ip̄a bn̄ficia tribuunt̄ petentibꝰ: ne p̄pt̄
hoc religio q̄rat̄: que p̄pter aliam magis
vbi mala nō erūt omnino vlla q̄renda eſt.
Et ad h̄ meliores quoſq̄ in his malis ad
iuuat gratia: vt quanto fideliore: tāto for
tiore corde tolerent̄: ad quā rem etia3 phi
loſophiam p̄deſſe dicunt docti huiꝰ ſeculi
quā dij quibuſdā paucis vt ait tulliꝰ vera3
dederūt. Nec hoībꝰ inquit ab his: ante da
tum eſt donū maius: aut potuit vllū dari.
vſq̄ adeo et ipſi contra quos agimꝰ quo
quo mō cōpulſi ſunt in habēda nō quacū
q̄ ſed vera philoſophia diuinā gratiā con
fiteri. Porro ſi paucis diuinitꝰ datū eſt ve
re philoſophie ꝯtra miſerias huiꝰ vite vni
cum auxiliū: ſatis ⁊ hinc apparet humanū
genus ad luēdas miſeriaꝝ penas eē dāna
tū. Sic aūt h̄ vt fatent̄ nullū diuinū maius
eſt donū: ſic a nllō deo dari credēdū eſt: ni
ſi ab illo q̄ ⁊ ipi q̄ mltos deos colūt: nullu3
dicūt eſſe maiorē. Ca. XXIII.

Qd̄ h̄ dicitur ſumptū eſt ex lib. ij. tullij d̄ natura deoꝝ.

Preter h̄ aūt mala huiꝰ vite bonis ma
luſq̄ cōmunia: hn̄t i ea iuſti etiā p̄pri
os q̄ſda3 labores ſuos q̄bꝰ aduerſus vitia
militāt: ⁊ i taliū p̄lioꝝ tēptatiōibꝰ p̄iculiſq̄
v̄ſant̄. Aliq̄ñ eñ ꝯcitatiꝰ: aliq̄ñ remiſſius:
Gal. 5 nō tn̄ deſinit caro ꝯcupiſcere aduerſꝰ ſp̄m:
⁊ ſp̄us aduerſus carnē: vt nō ea q̄ volumꝰ
faciamꝰ: oē3 malā ꝯcupiſcētiā ꝯſumēdo: ſꝫ
eā nob̄ q̄ntū diuinitꝰ adiuti poſſumꝰ ñ ei ꝯſē
tiēdo ſb̄damꝰ: vigilijs ꝯtinuis excubātes:
ne opiō v̄iſilis fallat: ne d̄cipiat ſmo v̄ſutꝰ:

ne ſe tenebre alicuiꝰ erroris offundãt: ne qđ
bonũ eſt malũ: aut qđ malũ ẽ bonũ eẽ cre-
dat: ne ab his q̃ agẽda ſũt metꝰ reuocet: ne
Ephe. 4 ĩ ea q̃ agẽda nõ ſũt cupido p̃cipitet: ne ſup
iracũdiã ſol occidat: ne inimicitie ꝓuocent
ad retributiõez mali ꝓ malo: ne abſorbeat
inhoneſta vł ĩmoderata triſticia: ne ingrati
endoꝝ bñficioꝝ: ingerat mẽs ingrata torpo-
rẽ: ne maledicis rumoribꝰ bona ↄſciẽtia fati
get: ne temeraria ſuſpitio nr̃a decipiat: ne
Roma. 6 aliena de nobis falſa nos frãgat: ne regnet
pctm̃ ĩ nr̃o mortali corpe ad obediẽdũ de-
Ibidẽ ſiderijs eiꝰ: ne mẽbra nr̃a exhibeãt iniq̃tatis
arma pctõ: ne ocłs ſeq̃t ↄcupiſcẽtiã: ne vin
dicãdi cupiditas vincat: ne in eo qđ male
delectat vł viſio vł cogitatio demoret: ne
ĩprobũ aut ĩdecẽs v̾bũ libenter audiat: ne
fiat qđ nõ licet etiã ſi libet: ne ĩ h̾ bello labo
rũ p̃icloꝝq̧ pleniſſimo: vł de viribus nr̃is
ſperet faciẽda victoria: vł viribꝰ nr̃is nr̃a
j. Cor. j5 facta tribuat. ſ3 eiꝰ grẽ de q̃ ait apłs: Grãs
aũt deo q̃ dat nob̃ victoriã p̾ dñm nr̃m ie-
Roma. 8 ſum xp̃m. Qui ꝛ alio loco. In his inq̃t om
nibꝰ ſupuincimꝰ p̾ eũ q̃ dilexit nos. Scia-
mꝰ tñ q̃ntalibet v̾tute p̃liandi vitijs repug
nemꝰ vł etiã vitia ſuperemꝰ vł ſbiugemꝰ q̃
diu ſumꝰ ĩ h̾ corpe: nob̃ deeſſe nõ poſſe: vñ
Math. 6 dicamꝰ deo: dimitte nos debita nr̃a. In il
lo aũt regno vbi ſemp̾ cũ corporibꝰ imorta
libꝰ erimꝰ: nec p̃lia nob̃ erũt vlla: nec debi-
ta: q̃ nuſq̧ ꝛ nũq̧ eẽnt ſi natura nr̃a ſic re-
cta creata ẽ p̾maneret. Ac p̾ h̾ etiam nr̃ iſte
ↄflictꝰ in q̃ p̃iclitamur: ꝛ de q̃ nos victoria
nouiſſima cupimꝰ liberari ad vite huiꝰ ma
la p̾tinet quã tot tãtoꝝq̧ teſtimonio malo
rũ ꝓbauimꝰ eſſe dãnatã. Ca. XXIIII

Iam nũc ↄſiderãdũ ẽ hãc ipaȝ miſeri
am generis hũani in q̃ laudat iuſticia
punientis: q̃libet ꝛ q̃ multis impleuerit bonis
eiuſdẽ bonitas cũcta q̃ creauit adminiſtrãtis.
Primũ bñdictiõez illam quã ꝓtulerat añ
Geñ. j pctm̃ dicens: Creſcite ꝛ multiplicamini ꝛ re-
plete t̾rã: nec pꝰ pctm̃ voluit inhibere. mã-
ſitq̧ ĩ ſtirpe dãnata donata fecũditas: nec
illã vi mirabilẽ ſeminũ: imo etiã mirabilio
rẽ q̃ efficiũt ꝛ ſemia iditã corp̾ibꝰ hũanis: ꝛ
q̃dãmõ iteꝝ tã pcti vitiuȝ potuit auferre: q̃
nob̃ ipacta ẽ etiã ncẽitas mortis: ſed vtrũq̧
ſic currit iſto q̃ſi fluuio atq̧ torrẽte generis
hũani: malũ qđ a p̾ente trahit: ꝛ bonuȝ qđ
a creãte tribuit. In origiali malo duo ſũt:
pctm̃ atq̧ ſuppliciũ. In origiali bono alia
duo: ꝓpagatio ꝛ ↄformatio. S3 q̃ntuȝ ad

p̾ſentẽ p̾tinet intẽtionẽ nr̃am: de malis quoꝝ
vnũ de nr̃a venit audacia. id ẽ pctm̃: alterũ
de iudicio dei. id ẽ ſuppliciũ: iã ſatis diximꝰ.
Nũc d̾ bonis dei q̃ ipi quoq̧ vitiate dãna
teq̧ nature ↄtulit ſiue vſq̧ nũc ↄfert dicere
iſtitui. Neq̧ eñ dãnãdo aut totũ abſtulit
qđ dederat: alioq̄n nec eẽt oĩno: aut remo-
uit a ſua p̃tãte etiã cũ diabolo penalis ſbdi-
dit: cuȝ nec ip̃m diabolũ a ſuo alienauerit
ĩperio: q̃nq̃dẽ vt ipiꝰ q̧ȝ diaboli natura ſbſi
ſtat: ille fac q̃ ſũme ẽ: ꝛ fac eẽ q̃cq̃d aliq̃ mõ
eſt. Duũ igit illoꝝ q̃ diximꝰ bona etiã ĩ na-
tura pctõ vitiata ſuppliciouq̧ dãnata de bo
nitatis eiꝰ quodã velut fonte manare ꝓ-
pagationẽ: in p̾imis mũdi op̾ibꝰ bñdictio
ne largitꝰ eſt: a quibꝰ op̾ibꝰ die ſeptimo re- Geñ. 2
quieuit. Cõformatio v̾o in illo eiꝰ eſt ope: q̃
uſq̧ nũc op̾at. Efficacẽ quippe potẽtiã ſuã
ſi rebus ſubtrahat: nec progredi poterũt ꝛ
ſuis dimẽſis motibꝰ p̾agere tp̃a: nec ꝓrſus
in eo q̄ create ſunt aliquatenꝰ p̾manebũt.
Sic ergo creauit hoĩem deus: vt illi adde-
ret fertilitatẽ quandã qua hoĩes alios pro
pagaret: ↄgenerãs eis ipaȝ etiã ꝓpagandi
poſſibilitatẽ: non neceſſitatẽ. Quibꝰ tñ vo
luit hominibꝰ abſtulit eã deus ꝛ ſteriles fu
erunt: nõ tñ generi humano abſtulit ſemel
datã p̾imis duobꝰ ↄiugibꝰ benedictioneȝ
generãdi. Hec ergo ꝓpagatio q̃uis pctõ
ablata nõ fuerit: non tñ etiam ipſa talis eſt Pſ̃. 48
qualis fuiſſet ſi nemo peccaſſet. Ex q̃ enim
homo in honore poſitꝰ: poſtea q̧ȝ deliq̃t cõ
paratꝰ eſt pecoribꝰ ſimiliter generat. Nõ in
eo tñ penitꝰ extincta eſt q̃dã velut ſcintilla
rõis in q̃ factꝰ eſt ad imaginẽ dei. Huic aũt
ꝓpagationi ſi ↄformatio nõ adhiberet: nec
ipa in ſui generis formas modoſq̧ ꝓcede
ret. Si eñ nõ ↄcubuiſſent hoĩes ꝛ nihilomi-
nus deꝰ vellet iplere t̾ras hoĩbꝰ: quõ crea-
uit vnũ ſine cõmixtiõe maris ꝛ femine: ſic
poſſet omnes: cõcũbentes v̾o niſi illo cre-
ante generantes eſſe nõ poſſunt. Sic ergo
ait apoſtolꝰ de inſtitutione ſpiritali qua ho j. Cor. 3
mo ad pietatẽ iuſticiãq̧ format. neq̧ q̃ plã
tat eſt aliquid: neq̧ qui rigat: ſed qui incre
mentũ dat deꝰ. Ita etiã hic dici poteſt: nec
qui cõcumbit: nec q̃ ſeminat ẽ aliq̃d: ſed q̃
format deꝰ. Nec mater q̃ ↄceptũ portat ꝛ p̾-
tũ nutrit eſt aliq̃d: ſ3 q̃ incrementũ dat deꝰ.
Ipe namq̧ op̾atione q̃ nũc vſq̧ op̾at facit
vt numeros ſuos explicent ſemina: ꝛ a qui
buſdam latentibꝰ atq̧ inuiſibilibꝰ inuolu-
cris in formas viſibiles huiꝰ qđ aſpicimus

decorē euoluāt. Ipſe incorporeā corporeā ꝙ naturā: illā ꝓpoſitā: iſtā ſbiectā miriſ modis copulās ⁊ ꝯnectēs: animantē fac. Qđ opus eiꝰ tam magnū ⁊ mirabile eſt: vt non ſolū in hoīe qđ eſt aīal rationale ⁊ ex h̄ cunctis terrenis animātibꝰ excellētiꝰ atqȝ pſtātius: ſ in qlibet minutiſſima muſcula bn̄ cōſideranti: ſtuporē mētis ingerat: laudemqȝ pariat creatoris. Ipſe itaqȝ aīe hūane mentem dedit: vbi rō ⁊ intelligētia in infante ſopita eſt quodāmō qſi nulla ſit: excitāda ſcȝ atqȝ exercēda etatis acceſſu: qua ſit ſciētie capax atqȝ doctrine ⁊ habilꝰ pceptiōi vītatꝰ et amoris boni. Qua capacitate hauriat ſapientiā ṽtutibuſqȝ ſit pdita: quibꝰ prudēter: fortiter: temperāter: ⁊ iuſte aduerſus errores ⁊ cetera ingenerata vitia dimicet: eaqȝ nulliꝰ rei deſiderio niſi boni illiꝰ ſūmi atqȝ incōmutabilis vincat. Qđ ⁊ ſi nō faciat ipa taliū bonoꝝ capacitas in natura rationali diuinitꝰ inſtituta: qntū ſit boni: ꝙ mirabile opꝰ oīpotētis: qs cōpetenter effatur aut cogitat? Preter eīn artes bn̄ viuēdi: et ad imortalē pueniēdi felicitatē que ṽtutes vocanꝰ: ⁊ ſola dei grā q in chriſto eſt: filijs ꝓmiſſiōis regniqȝ donanꝰ: nōne humano ingenio tot tātęqȝ artes ſūt inuēte: ⁊ exercitate: ptim neceſſarie ptim volūtarie. Et tā excellēs vis mētis atqȝ rōis: i his etiā rebꝰ quas ſupfluas: imo ⁊ pidoſas pnitioſaſqȝ appetit: qntū bonū habeat i natura: vn̄ iſta potuit vl inuenire vel diſcere: vel exercere teſtaꝰ? Veſtimentoꝝ ⁊ edificioꝝ ad opa ꝙ mirabilia: ꝙ ſtupēda induſtria humana puenerit: q in agricultura: q in nauigatione ꝓfecerit: q in fabricatione quoꝝqȝ vaſoꝝ vel etiā ſtatuaꝝ ⁊ picturaꝝ varietate excogitauerit ⁊ impleuerit: q in theatris mirabilia ſpectātibꝰ: audientibꝰ: incredibilia facienda ⁊ exhibēda molita ſit: in capiēdis: occidēdis: domādis: irrationalibꝰ aīantibꝰ: q ⁊ qnta repit: aduerſꝰ ipos hoīes tot genenera venenoꝝ: tot armoꝝ: tot machinamētoꝝ: ⁊ ꝓ ſalute mortali tuenda atqȝ repaꝝda qt medicamēta atqȝ adiumēta cōprehēderit: ꝓ voluptate fauciū: qt ꝯdimēta ⁊ gule ircitamēta reperit: ad iudicādas ⁊ ſuadēdas cogitatiōes ꝙ mltitudinē varietatēqȝ ſignoꝝ: vbi pcipuū locū ṽba ⁊ lr̄e tenēt: ad delectādos aīos qs elocutiōis ornatus: ꝙ diuerſoꝝ carminū copiā: ad mulcēdas aures quot organa muſica: qs cantilene modos excogitauerit: qntā peritiā dimēſionum atqȝ nūeroꝝ: meatuſqȝ ⁊ ordīes ſiderū qnta ſagacitate cōprehēderit: ꝙ mlta reꝝ mūdanaruȝ cogitata cognitiōe ſe impleuerit: qs poſſit eloq: maxīe ſi velimꝰ nō aceruatī cūcta ꝯgerere: ſ in ſingulꝰ imorari? In ipis poſtremo erroribꝰ ⁊ falſitatibꝰ defendēdis: ꝙ magna claruerint ingenia philoſophoꝝ atqȝ hereticoꝝ: qs extimare ſufficiat? Loqmur eīn nūc de natura mētis hūane qua iſta vita mortalꝰ ornaꝰ: nō de fide atqȝ itinere veritatis q illa imortalis acquirꝰ. Huiꝰ tātę nature ꝯditor cū ſit vtiqȝ deꝰ verꝰ ⁊ ſūmus: ipo cūcta q fecit adminiſtrāte: ⁊ ſummā ptātem: ſūmāqȝ hn̄te iuſticiā: nunqȝ ꝓfecto in has miſerias decidiſſet: atqȝ ex his pter eos ſolos q liberabunꝰ in eternas eſſet itura: niſi nimis grāde peccatū in hoīe primo de quo ceteri exorti ſūt pceſſiſſet. Iam ṽo i ipo corpe qꝰuis nob ſit cū beluis mortalitate cōmune: mltiſqȝ eaꝝ repiaꝰ infirmius: qnta dei bonitas: quāta ꝓuidētia tanti creatoris apparet? Nōne ita ſūt in eo loca ſenſuū: ⁊ cetera mēbra diſpoſita: ſpecieſqȝ ipa ac figura ⁊ ſtatura totius corpis ita modificata: vt ad miſteriuȝ aīe rationalis ſe indicet factū? Nō eīn vt animalia rationis expertia ꝓna eē videmꝰ in trā: ita creatꝰ eſt hō: ſ erecta in celū corpis forma admonet eū q ſurſū ſūt ſape. Porro mira mobilitas q lingue ac manibꝰ attributa eſt ad loquendū ⁊ ſcribēdū apta atqȝ ꝯueniens: et ad opa artiū plurimarū officioꝝqȝ cōplēda: nōne ſatis oſtendit quali aīe vt ſeruiret tale ſit corpꝰ adiūctū? Quāqȝ ⁊ detractaꝰ neceſſitatibꝰ opandi: ita oīm ptiū ꝯgruentia nūeroſa ſit: ⁊ pulchra ſibi parilitate reſpōdeat: vt neſcias vtꝝ in ea ꝯdenda maior ſit vtilitatis habita rō: ꝙ decoris. Certe eīn nihil creatū videmꝰ in corpe vtilitatis cauſa: qđ nō habeat etiā decorꝰ locū. Plꝰ aūt nobis id appareret: ſi nūeros mēſuraꝝ quibꝰ inter ſe cuncta ꝯnexa ſūt ⁊ coaptata noſſemꝰ: qs forſitā data opa in his q foris eminēt humana poſſet iueſtigare ſollertia. Que ṽo tecta ſūt atqȝ a nr̄is remota ꝯſpectibꝰ ſicē tāta pplexitas venaruȝ atqȝ neruoꝝ ⁊ viſcerū ſecreta vitaliuȝ iuenire nllꝰ pōt. Quia etſi medicoꝝ diligētia nōnulla crudelis qs anatomicos appellāt laniauit corpa mortuoꝝ: ſiue etiā int manꝰ ſecantis ⁊ pſcrutātꝰ morientiū: atqȝ in carnibꝰ hūanis ſatis inhūane abdita cūcta rimata eſt: vt qđ: ⁊ quomō: ⁊ quibꝰ locis curādū eſſet

addiſceret: numeros tñ de qb⁹ loquor: q̄-
b⁹ coaptatio q̄ armõia grece dr̄ tãq̄ cuiuſ
dã organi extriſec⁹ atꝫ intriſec⁹ tot⁹ corpis
ꝯſtat. Quid dicã: nemo valuit inuenire: q̄s
nemo auſus eſt q̄rere: ꝙ ſi noti eſſe potuiſ-
ſent: interioribus q̄ꝫ viſcerib⁹ q̄ nullũ oſtẽ
tant dec⁹ ita delectaret pulchritudo ratio-
nis vt oĩm forme apparẽti q̄ oculis placet
ipſi⁹ mentis q̄ oculis vtit̄ ꝑferret arbitrio.
Sũt vero q̄dã ita poſita in corpe vt tm̃mo
do decorẽ habeãt nõ etiaꝫ vſũ: ſicut hꝫ pe-
ct⁹ virile mamillas: ſicut facies barbã: quã
nõ eſſe munimẽto ſꝫ virili ornamẽto: indicãt
pure facies feminaꝝ: q̄s vtiq̄ infirmiores
muniri tuti⁹ ꝯueniret. Si ḡ nullũ mẽbrũ ẽ i
his q̄dẽ cõſpicuis vñ ambigit nemo ꝙ ita
ſit alicui opi accõmodatũ: vt nõ etiã ſit de
corũ: ſũt aũt nõnulla q̄rũ ſolũ decus ⁊ nul
lus ẽ vſus: puto facile intelligi in cõditiõe
corpis dignitatẽ neceſſitati fuiſſe ꝑlatam.
Trãſitura ẽ q̄ppe neceſſitas tempuſq̄ ven
turũ: qñ ſola inuicẽ pulchritudine ſine vlla
libidine ꝑfruamur: qḋ maxime ad laudem
referẽduꝫ ẽ cõditoris: cui dicit̄ in pſalmo.
Ps̄.103 Cõfeſſionẽ ⁊ decorẽ induiſti. Iã cetera pul
chritudo ⁊ vtilitas creature q̄ homi licet in
iſtos labores miſeriaſq̄ ꝓiecto atq̄ dam-
nato: ſpectãda atq̄ ſumẽda diuina largi-
tate cõceſſa ẽ. Quo ſmone pōt ẽnumari: in
celi ⁊ terre ⁊ maris multimoda ⁊ varia pul
chritudine etiaꝫ ipſi⁹ lucis tãta copia: tãq̄
mirabili ſpecie: in ſole ac luna ⁊ ſiderib⁹ in
opacitatib⁹ nemoꝝ: in colorib⁹ ⁊ odorib⁹
floꝝ: in diuerſitate ac multitudine volucꝝ
garrulaꝝ atq̄ pictaꝝ: i multiformi ſpecie tot
tãtarũq̄ animãtiũ: quoꝝ illa pl⁹ hñt admi
ratõis q̄ molis minimũ: pl⁹ eni formicula
rũ ⁊ apicularũ opa ſtupem⁹ q̄ꝫ imenſa cor-
pora balenaꝝ: i ipſi⁹ q̄ꝫ maris tã grãdi ſpe
ctaculo: cũ ſeſe diuerſis colorib⁹ induit ve
lut veſtib⁹: ⁊ aliqñ viride atq̄ hoc multis mo
dis: aliqñ purpureũ: aliqñ ceruleum ẽ: Q̄
porro delectabilit̄ ſpectat̄ etiã qñ cũ q̄ tur-
bat̄ ⁊ fit inde maior ſuauitas: q̄ ſic demul
cet intuentẽ: vt nõ iaceat ⁊ q̄tiat nauigãtẽ:
Quid ciboꝝ vſq̄ quaq̄ copia cõtra famẽ:
quid ſapoꝝ diuerſitas contra faſtidiũ na-
ture: diffuſa diuinit⁹ non cocoꝝ arte ac la-
bore queſita: quãta in multis rebus tuen-
de ac recuperande ſalutiſ auxilia: Q̄ gra-
ta viciſſitudo diei alternãtis ⁊ noctis: au-
raꝝ q̄ꝫ blãda tẽperies: In fruticib⁹ ⁊ peco
rib⁹ indumẽtorũ cõficiendoꝝ q̄ta materi
es: Oĩa cõmemorare q̄s poſſit: Hec autẽ
ſola que a me velut in quedã aggerẽ ſunt
coartata: ſi vellẽ velut colligata inuolucra
ſoluere atq̄ diſcutere: q̄ta mihi mora eſſet
in ſingulis q̄b⁹ plurima cõtinent̄: Et hec om
nia miſerorũ ſunt damnatorũq̄ ſolacia: ſi
ꝑmia beatorũ. Que igit̄ illa ſũt: ſi tot ac ta
lia ⁊ tãta ſũt iſta: Quid dabit eis quos ꝑ-
deſtinauit ad vitam: qui hec dedit eis quos
predeſtinauit ad mortem: Que bona in il
la beata vita faciet eos ſumere: pro q̄b⁹ in
hac miſeria vnigenitũ ſuũ filiũ voluit vſq̄
ad mortẽ mala tanta ꝑferre: Vñ aplus de
ipſis in illud regnũ ꝑdeſtinatis loq̄ns: q̄ ꝓ Roma.8
ꝓprio inq̄t filio non pepercit: ſꝫ ꝓ nob oĩbus
tradidit eũ: quõ nõ etiã cũ illo oĩa nob do
nauit: Cũ hec ꝓmiſſio cõplebit̄: q̄d erimus:
quales erim⁹: que bona i illo regno accep
turi ſum⁹: quãdo quidẽ xp̄o moriẽte ꝓ nob
tale iã pignus accepim⁹: Qualis erit ſpũs
hoĩs: nullũ oĩno habens vitiũ: nec ſub q̄ ia
ceat: nec cui cedat: nec ꝯtra qḋ ſaltẽ lauda
biliter dimicet: pacatiſſima virtute ꝑfect⁹.
Reꝝ ibi oĩm q̄nta: q̄ꝫ ſpecioſa: q̄ꝫ certa ſci
entia ſine errore aliq̄ vel labore: vbi dei ſa-
pientia de ipſo ſuo fonte potabit̄: cũ ſũma
felicitate: ſine vlla difficultate: Quale erit
corp⁹ qḋ omnimodo ſpiritui ſubditũ: ⁊ eo
ſufficienter viuificatũ nullis alimonijs in-
digebit: Nõ eni aĩale: ſꝫ ſpirituale erit: ha-
bes q̄dẽ carnis: ſed ſine vlla carnali corru-
ptione ſubſtãtiã. Ca. XXV

Verũ de animi bonis quib⁹ poſt hãc
vitã beatiſſim⁹ ꝑfruet̄: nõ a nobis diſ
ſentiũt ph̄i nobiles: q̄ de carnis reſurrectio
ne cõtendũt. Hãc q̄ntũ poſſunt negãt: ſed
credẽtes multi negãtes pauciſſimos reliq̄
rũt: ⁊ ad chriſtũ q̄ hoc qḋ iſtis videt̄ abſur
dum in ſua reſurrectione mõſtrauit: fideli
corde cõuerſi ſũt: docti ⁊ indocti: ſapiẽtes
mũdi ⁊ iſipiẽtes. Hoc eni credidit mũd⁹
qḋ predixit de⁹: q̄ etiã hoc predixit qḋ hãc rẽ
mundus fuerat creditur⁹. Neq̄ enim petri
maleficijs eã cũ laude credẽtiũ tanto ante
ꝓnũciare cõpulſus ẽ. Ille ẽ eni de⁹: quẽ ſic
iã dixi aliquotiẽs nec cõmẽorare me piget
cõfitẽte porphyrio: atq̄ id oraculis deorũ
ſuorũ ꝓbare cupiente: ipa numina ꝑhorre
ſcunt. Quẽ ſic laudauit: vt eũ ⁊ deũ pr̄em
⁊ regẽ vocaret. Abſit eni vt ſic intelligẽda
ſint q̄ ꝑdixit: quõ voluſt hi q̄ hoc cũ mundo
nõ crediderũt: qḋ mundũ crediturũ eſſe ꝑ
dixit. Cur eni nõ poti⁹ ita ſicut crediturus
tanto añ ꝑdictus ẽ mundus: nõ ſicut pau-
ciſſimi garriunt q̄ cuꝫ hoc mũdo qḋ creditur⁹

In hoc capitulo mẽtionẽ fac de dicto porphyrij i libro q̄ theologiõ ds qḋ ẽ lib. xix. ca. xx iij. ⁊ i li. ca. iij. prꝫ

predictus ē credere noluerūt? Si eni ꝓpte
rea dicūt alio modo eſſe credēda: ne ſi dix
erint vana eſſe ꝯſcripta: iniuriā faciant illi
deo cui tā magnū ꝑhibent teſtimoniū: tā
tā ꝓrſus ei vel etiā grauiorē faciūt iniuriaꝫ
ſi alit̃ dicūt eſſe intelligēda nō ſicut mūduſ
ea credidit quē crediturū ipſe laudauit:
ipſe ꝓmiſit: ipſe cōpleuit. Cur eni non pōt
facere vt reſurgat caro ⁊ viuat in ęternuꝫ?
An ꝓpterea credēdū nō ē id eū eſſe factu-
rū: q: malū ē atq̧ indignū deo? Sꝫ de om-
nipotētia ei⁹ q̄ tot ⁊ tanta fac̃ incredibilia:
iā multa dixim⁹: ſi volūt inuenire qđ om-
nipotēs nō pōt: habēt: ꝓrſus ego dicam:
mētiri nō pōt. Credam⁹ ergo qđ pōt: non
credēdo qđ nō pōt. Nō itaq̧ credētes ꝙ
mentiri poſſit: credāt eſſe facturū qđ ſe fa-
cturū eſſe ꝓmiſit. Et ſic credāt ſic id credi-
dit mūdus quē crediturū eſſe ꝑdixit: queꝫ
crediturū eſſe laudauit: quē crediturū eſſe
ꝓmiſit: quē crediſſe iā oſtēdit. Hoc aūt
malū eſſe vñ demōſtrauit? Nō erit illic vlla
corruptio: qđ ē corpis maluꝫ. De ordine
elemētoꝝ iā diſputauim⁹: de alijs hominū
cōiecturis ſatis dixim⁹: q̄ta ſit futura i cor
pore incorruptibili facilitas mot⁹: de pſen
tis bonę valitudinis temperamēto q̄ vtiq̧
nullo modo illi comparāda eſt imortalita-
ti: in libro tredecimo ſatis vt opinor oſten-
dim⁹. Legāt ſupiora operis huius q̄ vel ſi
legerūt: vel nolūt recolere qđ legerunt.

Hic dic̃ quod porphyri⁹ ait. ſcꝫ in libro đ regreſſu anime. vt patꝫ ſup lib. x. ca. xxix.

Sed porphyri⁹ ait inquiūt C. XXVI
vt beata ſit aīa: corp⁹ oē eſſe fugiē
duꝫ. Nihil ḡ ꝓdeſt q: icorruptibile dixim⁹
futurum corpus: ſi anima beata nō erit ni-
ſi corpus omne effugerit. Sꝫ iā ⁊ hinc in li
bro memorato q̄ntum oportuit diſputaui:
veruꝫ h̄ vnū inde tñ cōmemorabo. Emē

Plato in thimeo.

det libros ſuos iſtoꝝ oīm magiſter plato: ⁊
dicat corā deos vt beati ſint ſua corpa fu-
gituros: id ē eſſe morituros q̄s in cęleſtib⁹
corpib⁹ dixit incluſos. Quib⁹ tñ de⁹ a q̄ fa
cti ſunt q̄ poſſent eſſe ſecuri: imortalitateꝫ.
id ē in eiſdē corpib⁹ ęternā ꝑmanſionē: nō
coꝝ natura id habēte: ſ; ſuo ꝯſilio ꝑualēte
ꝓmiſit. Ubi etiā euertit illud qđ dicūt: q̄m
ē impoſſibile: ideo reſurrectionē carnis nō
eſſe credēdā. Apertiſſime q̄ppe iuxta eūdē
philoſophū: vbi dijs a ſe factis ꝓmiſit de⁹
nō factus imortalitatē: qđ impoſſibile ē ſe
dixit eſſe facturū. Sic eni eū locutū narrat
plato: quoniā eſtis orti inq̄t imortales eſſe
⁊ diſſolubiles nō poteſtis. Nō tñ diſſolue
mini: neq̧ vos vlla mortꝭ fata ꝑimēt: nec
erūt valētiora q̄ꝫ cōſiliū meū: qđ mai⁹ ē vin
culū ad ꝑpetuitatē veſtrā: q̄ꝫ illa q̄b⁹ eſtis
colligati. Si nō ſolū abſurdi: ſ; ſurdi nō ſūt
q̄ hęc audiūt: nō vtiq̧ dubitāt dijs factis
ab illo deo q̄ eos fecit ſcđm platonē: qđ eſt
impoſſibile fuiſſe ꝓmiſſū. Qui eni dic̃ voſ
q̄dē imortales eſſe nō poteſtis: ſ; mea volū
tate imortales eritꝭ: q̄d aliud dicit q̄ꝫ id qđ
fieri nō pōt: me faciente tñ eritis? Ille igit̃
carnē incorruptibilē imortalē ſpūalē re-
ſuſcitabit: q̄ iuxta platonē id qđ impoſſibi-
le ē ſe facturū eſſe ꝓmiſit. Quid adhuc qđ
ꝓmiſit de⁹ ꝙ deo ꝓmittēti credidit mūd⁹
q̄ etiā ipſe ꝓmiſſus ē creditur⁹: eſſe impoſſi
bile clamāt: quādo q̄dē nos deū q̄ etiā ſe-
cundū platonē facit impoſſibilia: id factu
rū eſſe clamam⁹. Nō ergo vt beatę ſint ani
mę corp⁹ ē omne fugiēdū: ſ; corp⁹ incorru-
ptibile recipiēdū. Et in quo cōuenientius
incorruptibili corpe letabūt: q̄ꝫ in q̄ corru
ptibili gemuerūt? Sic eni nō in eis erit illa
dira cupiditas quā poſuit ex platone vir-
gili⁹ vbi ait. Rurſus et incipiant in corpa
velle reuerti. Sic inq̧ cupiditatē reuertē- Eneiđ. 6
di ad corpa nō habebūt: cū corpa in q̄ re-
uerti cupiūt ſecū habebūt: ⁊ ſic habebunt:
vt nunq̧ nō habeant: nunq̧ ea ꝓrſus vel
ad exiguū q̄ſlibet tp̄s vlla morte deponāt.

Singula q̄dā dixerūt pla C. XXVII
to atq̧ porphyriuſ: q̄ ſi int̃ ſe cōica-
re potuiſſēt: facti eēnt fortaſſe xp̄iani. Pla
to dixit ſine corpib⁹ aīas in ęternū eſſe nō
poſſe. Ideo eni dixit: etiā ſapiētū aīas p⁹
q̄ſlibet lōgū temp⁹: tñ ad corpa redituras.
Porphyri⁹ autē dixit aīam purgatiſſimaꝫ
cū redierit ad patrē: ad hęc mala mūdi nū
q̄ꝫ eſſe redituram. Ac p h̄ qđ verū vidit pla-
to ſi dediſſet porphyrio etiā iuſtorū atq̧ ſa
piētū purgatiſſimas aīas ad hūana cor-
pora redituras: rurſus qđ verū vidit por-
phyri⁹ ſi dediſſet platoni nunq̧ redituras
ad miſerias corruptibilis corpis aīas ſan-
ctas: vt nō ſinguli h̄ ſingula: ſ; ambo vt ſin
guli vtrūq̧ dicerēt: puto ꝙ viderent eē iaꝫ
cōſequēs vt ⁊ redirēt aīę ad corpa: ⁊ talia
reciperēt corpa in q̄b⁹ beate atq̧ imortalit̃
viuerēt: Q̄m ſcđꝫ platonē etiā ſāctę aīę ad
hūana corpa redibūt: ſcđm porphyriū ad
mala mūdi hui⁹ ſanctę aīę nō redibūt. Di
cat itaq̧ cū platone porphyri⁹ redibūt ad
corpora: dicat plato cū porphyrio nō redi
būt ad mala: ⁊ ad ea corpa redire cōſenti-
ent: in q̄b⁹ nulla mala patiant̃. Hęc itaq̧
non erūt niſi illa q̄ ꝓmiſit de⁹: btās aīas in

In h̄ ca. cōfert dicta platonis in thimeo cum dict̃ porphyrij i libro de regreſſu aię

Ca. XX
VIII
Non
nul
li ⁊c̃. In h
ca. no. q
vt patꝫ ex
macrobio
ſup ſōniū
ſcipionis
plato ſcri
bēs libꝛoſ
de repub
lica i fine
ad aſtruē
daꝫ imoꝛ
talitatem
aīe narrat
quēdā mi
liteꝫ noīe
her in bel
lo occiſuꝫ
⁊ a moꝛtu
is ſuſci
tatū ac de
ſtatu eius
poſt moꝛ
tē ac imoꝛ
talitate a
nimarum
mlta nar
raſſe. hāc
fabulā vt
ait macro
bi⁹: cicero
licet ab in
doctis q̄ſi
veri cōſci
us ipē do
lebat irri
ſā exēplū
ſtolide re
ꝑhēſioniſ
vitāſ exci
tari narra
turū ꝙ̄ re
miniſcere
maluit. vn̄
induc̄i fi
ne in libro
viij. de re
pblica coꝛ
nelium ſci
pionē per
ſōniuꝫ in
ſtructum
eſſe a p̄re
ſcipione
africāo de
imoꝛtali
tate aīe.
b Labeo
etiam ⁊c̄.
Cōſequē
ter cōme

eternū cū ſua eterna carne factu
rus. Hoc eni q̄tū exiſtimo iā faci
le nob̄ ꝯcederēt ambo: vt q̄ faterē
tur ad imoꝛtalia coꝛpa redituras
aīas eē ſanctoꝝ: ad ſua illas redi
re ꝑmitterēt: in q̄b⁹ mala hui⁹ ſecu
li ꝑtulerūt: in q̄b⁹ deū vt his maliſ
carerēt pie fideliꝛꝙ coluerūt. C.
Nonnulli noſtrū ꝓ XXVIII
a pter q̄dā p̄clariſſimū loq̄ndi
geñ⁹: ⁊ ꝓpter nōnulla q̄ veraciter
ſenſit: amātes platonē dicūt eū ali
q̄d ſimile nob̄ etiā de moꝛtuoꝝ re
ſurrectione ſenſiſſe. Qd̄ q̄dē ſic tā
git in libꝛis de republica tulli⁹: vt
eū luſiſſe poti⁹ ꝙ̄ ꝙ id verꝫ eſſet af
firmādo dicere voluiſſe. Inducit
eni hoīeꝫ reuixiſſe: ⁊ narraſſe q̄dā
q̄ platonicis diſputationib⁹ con
b gruebāt. Labeo etiam duos dicit
vno die fuiſſe defunctos ⁊ occur
riſſe iuicē i q̄dā cōpito: deinde ad
coꝛpa ſua iuſſos fuiſſe remeare: et
ꝯſtituiſſe inť ſe amicos ſe eē victu
ros: atꝙ ita eē factū donec poſt
ea moꝛerenť. Sꝫ iſti auctores talē
reſurrectionē coꝛpis factam fuiſſe
narrarūt: q̄les fuerūt eoꝝ q̄s reſur
rexiſſe nouim⁹: ⁊ huic q̄dē reddi
tos vite: ſꝫ nō eo mō vt ñ moꝛerēť
c vlteri⁹. Mirābili⁹ aūt q̄dā mar
cus varro ponit in libꝛis q̄s ꝯſcri
pſit de gēte ppl̄i romani: cui⁹ puta
ui v̄ba ipſa ponēda. Genethliaci
q̄dā ſcp̄ſerūt inq̄t eē in renaſcēdis
hoīb⁹ quā appellāt palingeneſian
greci hāc ſcripſerūt ꝯfici in annis
nūero q̄drigētis q̄dragita: vt idē
coꝛp⁹ ⁊ eadē aīa q̄ fuerat cōiūcta
in hoīe aliq̄ñ: eadē rurſus redeāt
in cōiūctionē. Iſte varro q̄dē ſiue
illi genethliaci neſcio q̄: ñ eni noīa
eoꝝ ꝓdidit q̄rū cōmemorauit ſen
tentiā: aliq̄d dixerūt qd̄ licet falſū
ſit: cū eni ſemel ad eadeꝫ coꝛpa q̄
geſſerūt aīe redierīt: nūꝙ̄ ea p⁹ ea
ſūt relicture: tñ mlta illi⁹ impoſſi
bilitas q̄ contra nos iſti garriunt
argumēta cōuellit ⁊ deſtruit. Qui
eni h̄ ſentiūt ſiue ſenſerūt: non eis
viſū ē fieri nō poſſe: vt dilapſa ca
dauera in auras: in puluerē: in ci
nerē: in hūoꝛes: i coꝛpa veſcētiuꝫ
beſtiarū: vel ipſoꝝ q̄ꝫ hoīm: ad id
rurſus redeant qd̄ fuerūt. Qua ꝓ
pter plato ⁊ poꝛphyri⁹: vel potiuſ
q̄cūꝙ illos diligūt ⁊ adhuc viuūt
ſi nobis cōſentiūt: etiam ſanctas
aīas ad coꝛpa redituras: ſicut ait
plato: nec tamē ad mala vlla redi
turas: ſic ait poꝛphyri⁹: vt ex his
fiat cōſequēs qd̄ fides p̄dicat xp̄i
ana: talia coꝛpa recepturas i qui
bus ſine vllo malo in eternū felici
ter viuant. Aſſumāt etiā de h̄ var
rone vt ad eadē coꝛpa redeāt i q̄
bus antea fuerūt: ⁊ apud eos to
ta queſtio de carnis in eternum re
ſurrectione ſoluet. Ca. XXIX
Nunc iā q̄d acturi ſint in coꝛ
pꝛib⁹ imoꝛtalib⁹ atꝙ ſpirita
lib⁹ ſancti: nō adhuc eoꝝ carne
carnaliter: ſꝫ ſpiritaliter iā viuēte:
q̄tū dn̄s dignať adiuuare videa
mus. Et illa q̄dē actio: vel potius
quies atꝙ ociū quale futurū ſit: ſi
verū velim dicere neſcio. Nō eni
hoc vnꝙ̄ ꝑ ſenſus coꝛpis vidi. Si
aūt h̄ mēte: id intelligentia vidiſſe
me dicā: q̄tū eſt aut q̄d eſt noſtra
intelligentia ad illaꝫ excellentiaꝫ:
Ibi ē eni pax dei: q̄ ſicut ait ap̄ls
ſupat omnē intellectum: quē niſi
noſtrū: aut foꝛtaſſe etiaꝫ oīm ſan
ctoꝝ angeloꝝ: Nō eni ⁊ dei. Si
ergo ſancti in dei pace victuri ſūt:
ꝓfecto in ea pace victuri ſūt: q̄ ſu
pat oēm itellectū. Quā ꝙ nr̄m q̄
dē ſupat ñ ē dubiū. Si āt ſupat et
angeloꝝ: vt nec ipſos excepiſſe
videať qui ait oēm intellectū: ſe
cūdū h̄ dictū eſſe debem⁹ accipe
re: qꝛ pacē dei q̄ ipſe de⁹ pacat⁹ ē
ſicut nouit de⁹: nō eā nos ſic poſ
ſum⁹ noſſe: nec vlli angeli. Supat
itaꝙ omnē intellectū: nō dubium
p̄ter ſuū. Sꝫ qꝛ ⁊ nos ꝓ mō noſtro
pacis ei⁹ ꝑticipes facti: ſūmā i no
bis atꝙ inter nos ⁊ cū ipo pacem
q̄tū nr̄m ſūmū ē obtiebim⁹. Iſto
mō ꝓ ſuo mō ſciūt eā ſācti āgeli:
hoīes aūt nūc lōge infra q̄tūlibet
ꝓfectu mētis excellāt. Cōſiderā
dum ē eni q̄ntus vir dicebat: Ex
parte ſcim⁹ ⁊ ex pte ꝓphetam⁹: do
nec veniat qd̄ ꝑfectū ē. et videm⁹
nūc ꝑ ſpeculū in enigmate: tūc au
tē facie ad faciē. Sic iā vidēt ſan

moꝛat de
labeōe q̄
ſcriptoꝛ e
rat rex di
uinaꝝ.
c Mira
bili⁹ āt ⁊c̄
Deinde
qd̄ narrat
varro de
reditu ani
maruꝫ ad
coꝛpa ea
dē p⁹ cer
tū nume
rū annoꝝ
cōfert cuꝫ
dictis pla
tōiſ ⁊ poꝛ
phyrij oñ
dens quō
q̄libꝫ eoꝝ
in aliq̄ cō
uenit cuꝫ
vera fide
reſurrecti
onis futu
re ad eter
naꝫ btitu
dinē. Ad
quaꝫ nos
ꝑducat q̄
ſiñ fine vi
uit et reg
nat bn̄di
ct⁹ in ſecu
la ſecloꝝ.
Amen.

Phil. 4

I. Coꝛ. 13

cti angeli:q̄ etiā noſtri angeli dicti ſunt: qꝛ
eruti de ptāte tenebrarum:ꝛ accepto ſpūs
pignore trāſlati ad regnuȝ xp̄i:ad eos an-
gelos iā cepimus ptinere: cū q̄bus nobis
erit ſancta atq̄ dulciſſima de q̄ iā tot libroſ
ſcripſim⁹ dei ciuitas ip̄a cōmunis. Sic ſūt
ergo angeli noſtri q̄ ſūt angeli dei:queād-
modū xp̄s dei xp̄s eſt noſter. Dei ſūt:quia
deū nō reliquerūt:noſtri ſūt:qꝛ ſuos ciues
Math.18 nos habere ceperūt. Dixit autē dn̄s ieſus.
Uidete ne cōtēnatis vnū de puſillis iſtis.
Dico eni vobis:qꝛ angeli eoꝝ i celis ſp̄ vi
dent faciē pr̄is mei q̄ in celis ē. Sic ḡ illi vi
dent:ita ꝛ nos viſuri ſum⁹:ſ̄ nōdū ita vide
i.Cori.13 m⁹. Propt̄ qd̄ ait ap̄ſtus qd̄ paulo an̄ dixi:
videm⁹ nūc p̄ ſpeculū i enigmate: tūc aūt
facie ad faciē. Premiū itaq̄ fidei nobis vi
i.Joh.3 ſio iſta ſeruat̄:de q̄ ꝛ ioanneſ ap̄ſtus loq̄ns:
cū apparuerit inq̄t ſilēs ei erim⁹:qm̄ videbi
m⁹ eū ſicuti ē. Facies aūt dei māifeſtatio
ei⁹ itelligēda ē:n̄ aliqd̄ tale mēbroꝝ q̄le noſ
habem⁹ i corpe: atq̄ iſto noie nūcupam⁹.
Quapropt̄ cū ex me q̄rit̄ q̄d acturi ſint ſan
cti i illo corpe ſpirituali:n̄ dico q̄ iā video:ſ̄
Ps.115 dico q̄ credo: ſcd̄m illud qd̄ in pſalmo le-
go:credidi ꝑpter qd̄ locut⁹ ſū. Dico itaq̄
q̄ viſuri ſint deū in ipſo corpe:ſed vtrū per
ipſū ſicut p̄ corp⁹ nūc videm⁹ ſolem:lunā:
ſtellas:mare ac terrā:ꝛ q̄ ſunt in ea:nō p̄ua
queſtio ē. Durū eſt eni dicere qd̄ ſancti ta-
lia corpa tūc habebūt vt nō poſſint oculoſ
claudere atq̄ ap̄ire cū velit. Duri⁹ aūt q̄
ibi deū quiſq̄s oculos clauſerit nō videbit.
4.Regū.5 Si eni ꝑpheta heliſeus puerū ſuū giezi ab
ſens corpe vidit accipiētē munera q̄ dedit
ei naamā ſyr⁹:queȝ ꝑpheta memorat⁹ a le-
pre deformitate mūdauerat: qd̄ ſeruus ne
q̄ dn̄o ſuo nō vidēte latenter ſe feciſſe pu-
tauerat:q̄tomagis in illo corpe ſpirituali vi
debūt ſancti oīa:nō ſolū ſi oculos claudāt:
verū etiā vn̄ ſūt corpe abſentes: Tūc eniȝ
i.Cori.13 erit p̄fectuȝ illud de q̄ loquēs ap̄ſtus:ex p̄te
inquit ſcimus ꝛ ex p̄te ꝑphetam⁹:cū auteȝ
venerit qd̄ p̄fectū ē:qd̄ ex p̄te ē euacuabit̄.
Deinde vt quō poſſet aliq̄ ſimilitudine oſ̄
deret:q̄tū ab illa q̄ futura ē diſtet h̄ vita :n̄
q̄liūcunq̄ hoim: verū etiā q̄ p̄cipua h̄ ſan-
Ibidem ctitate ſūt p̄diti :cū eſſeȝ inq̄t paruulus:q̄ſi
p̄uulus ſapiebaȝ:q̄ſi paruulus loquebar:
q̄ſi paruulus cogitabā:cū aūt fact⁹ ſuȝ vir
euacuaui ea q̄ paruuli erāt. Uidem⁹ nunc
p̄ ſpeculū in enigmate:tūc aūt facie ad fa-
ciē. Nunc ſcio ex p̄te:tūc aūt cognoſcā ſic

ꝛ ego cognit⁹ ſū. Si ḡ in hac vita vbi ho-
minū mirabiliū ꝑphetia ita comp̄anda eſt
illi vite q̄ſi paruuli ad iuuenē: vidit tn̄ heli 4.Regū.5
ſeus accipiētē munera ſeruū ſuum vbi ipſe
nō erat:ita ne cū venerit qd̄ p̄fectū eſt: nec
iā corpus corruptibile aggrauabit aiam:
ſ̄ icorruptibile nihil impediet:illi ſancti ad
ea q̄ videnda ſūt oculis corporeis quibus
heliſeus abſens ad ſeruū ſuū videndū nō
indiguit: indigebūt: Nā ſcd̄m interp̄tes ſe
ptuaginta iſta ſūt ad giezi verba ꝑphete.
Nōne cor meū tecū erat qn̄ cōuerſus ē vir Ibidem
de curru in obuiā tibi:ꝛ accepiſti pecuniā
ꝛ cetera: Sicut autē ex hebreo interp̄tat⁹ ē
p̄ſbyter hieronym⁹: nōne cor meuȝ inq̄t in Ibidem
p̄ſenti erat:qn̄ reuerſus eſt hō de curru ſuo
in occurſū tuū: Corde ſuo ergo ſe dixit h̄ vi
diſſe ꝑpheta:adiuto quidē mirabilit̄ nul-
lo dubitante diuinitus. Sȝ q̄to amplius
tūc oēs munere iſto abundabūt: cuȝ deus i.Cori.15
erit oīa in omib⁹: Habebūt tn̄ etiā illi ocu-
li corporei officiū ſuū ꝛ i loco ſuo erūt: vte
turq̄ ille ſpūs p̄ ſpirituale corp⁹. Neq̄ eni ꝛ
ille ꝑpheta:qꝛ non eis indiguit vt videret
abſentē:nō eis vſus ē ad vidēda p̄ſentia:
q̄ tn̄ ſpiritu videre poſſet etiā ſi illos claude
ret:ſicut vidit abſentia: vbi cuȝ eis ipſe nō
erat. Abſit ergo vt dicam⁹ illos ſanctos in
illa vita deū clauſis oculis n̄ viſuros: quē
ſpiritu ſp̄ videbūt. Sȝ vtrū videbūt ꝛ p̄ ocu
los corpis cū eos aptos habebūt:inde q̄-
ſtio eſt. Si eni tn̄ potuerūt in corpe ſpiritua
li eo mō: vtiq̄ etiā ipſi oculi ſpiritaleſ: q̄tū
poſſūt iſti quales nūc habem⁹: p̄culdubio
p̄ eos deus videri nō poterit: lōge itaq̄ al
teri⁹ erūt potentie ſi p̄ eos videbit̄ incorpo
rea illa natura q̄ nō cōtinet̄ loco:ſed vbiq̄
tota eſt. Nō eni qꝛ dicim⁹ deū ꝛ in celo eſſe
ꝛ in terra:ipſe q̄ppe ait p̄ ꝑphetā:celū ꝛ t'rā Hiere.23
ego implebo:aliā p̄te dicturi ſum⁹ eū i celo
habere:ꝛ in terra aliā:ſ̄ totus in celo ē:tot⁹
in terra:n̄ alternis t̄pib⁹:ſ̄ vtrūq̄ ſimul:qd̄
nulla natura corporalis pōt. Uis itaq̄ p̄-
pollētior oculoꝝ erit illoꝝ n̄ vt acuti⁹ vide
ant q̄ q̄dā p̄hibent̄ videre ſerpētes vel aq̄le.
Q̄ntalibet eni acrimonia cernēdi eadeȝ q̄ȝ
aialia nihil aliud pn̄t videre q̄ corpa:ſ̄ vt
videāt ꝛ icorpalia. Et fortaſſe iſta virt⁹ ma
gna cernēdi data fuerit ad horā:etiā i iſto
mortali corpe oculis ſancti viri iob: qn̄ ait
ad deū. In obauditu auris obaudiebā te Job.42
p̄us:nūc aūt oculus me⁹ videt te: ꝑpterea
deſpexi memetipſū ꝛ diſtabui ꝛ exiſtimaui

me terrā et cinerē. Quis h̄ nihil ꝓhibebat
oculum cordis intelligi: de q̄bꝰ oculis ait
Ephe.j aplus: illuminatos oculos habere cordis
veſtri. Ipſis aūt videri deū cū videbit: xp̄i
anus ambigit nemo q̄ fideliter accipit: q̄d
Matth.5 ait deꝰ ille magiſter: Beati mundo corde:
q̄m ipſi deū videbūt. Sz vtrū etiā corpali
bus oculis ibi videat: h̄ in iſta q̄ſtione ver
Luc.3 ſanꝰ. Illud eni q̄d ſcriptū ē: ⁊ videbit ois
caro ſalutare dei: ſine vllius nodo difficul
tatis ſic intelligi pōt: ac ſi dictū fuerit: ⁊ vi-
debit ois homo xp̄m dei: q̄ vtiq3 in corpore
viſus ē ⁊ in corpe videbit: q̄m viuos ⁊ mor
tuos iudicabit. Q̄d aūt ipſe ſit ſalutare dei
multa ſūt ⁊ alia teſtimonia ſcripturaꝝ. Sz
euidētiꝰ venerādi illiꝰ ſenis ſimeonis ver-
ba declarant. Qui cū infantē xp̄m accepiſ
Luc.2. ſet in manꝰ ſuas: nūc inq̄t dimittis ſeruum
tuū dñe: ſcd̄m verbū tuū in pace: q̄m vide
rūt ocli mei ſalutare tuū. Illud etiā q̄d ait
ſupra memoratꝰ iob: ſicut in exemplaribꝰ
Job.j9 q̄ ex hebreo ſunt inueniūt: ⁊ in carne mea vi
debo deū: reſurrectionē q̄dē carnis ſine du
bio ꝓphetauit: nō tñ dixit p carnē meam.
Q̄d q̄dē ſi dixiſſz: poſſet deꝰ xp̄s itelligi: q̄
p carnē i carne videbit. Nūc vo pt ⁊ ſic ac
cipi: In carne mea videbo deū ſaluatorē
meū: ac ſi dixiſſz: In carne mea ero cū vi-
i.Cor.i3 debo deū. Et illō q̄d ait apl's: facie ad faciē:
ñ cogit vt deū p hāc faciē corpalē: vbi ſūt
ocli corpales nos viſuros eē credamꝰ: quē
ſpū ſine intermiſſione videbimꝰ. Niſi eniz
eēt etiā iterioris hoīs facies: ñ diceret idē
2.Cor.3 aplus. Nos aūt reuelata facie gloriaz dñi
ſpeculātes: in eādē imaginē trāſformamur
de gloria in gloriā: tāq3 ad dñi ſpūm. Nec
Ps.33 aliter intelligimꝰ q̄d in pſalmo canit: Acce
dite ad euz ⁊ illuminamini: ⁊ facies veſtre
nō erubeſcent. Fide q̄ppe acceditur ad deū:
quā cordis conſtat eſſe non corporis. Sz q̄r
ſpiritale corpus neſcimꝰ: q̄ntos habebit ac
ceſſus: de re q̄ppe inexꝑta loq̄mur: vbi aliq̄
q̄ aliter intelligi nequeāt diuinaꝝ ſcriptura
rū ñ occurrit: h̄ ſuccurrit auctoritas: neceſ
ſe ē vt ꝯtingat in nobis q̄d legit in libro ſa
Sap.9 pientie. Cogitationes mortaliū timide: et
incerte ꝓuidētie noſtre. Ratiocinatio q̄p
pe illa phōrū qua diſputāt ita mētis aſpe-
ctu intelligibilia videri: ⁊ ſenſu corporis ſen-
ſibilia: id ē corpalia: vt nec intelligibilia p
corpus: nec corpalia p ſeipſā mens valeat
intueri: h̄ poſſet nobis eſſe certiſſima: ꝑfe-
cto certū eſſet p oculos corporis etiā ſpirita-
les nullo modo poſſe videri deū. Sz iſtam

ratiocinationem ⁊ vera ratio et: ꝓphetica
irridet auctoritas. Quis eni ita ſit auerſus
a vero: vt dicere audeat deuz corpalia iſta
neſcire: Nunq̄d ergo corpus habet: p cuiꝰ
oculos ea poſſit addiſcere: Deinde q̄d de
ꝓpheta heliſeo pauloante diximꝰ: nōne ſa
tis indicat etiā ſpū non p corpus corpalia
poſſe cerni: Q̄n eni ſeruꝰ ille munera acce- 4.Regū.5
pit: vtiq3 corpalit geſtū ē: q̄d tñ ꝓpheta ñ
p corpus: h̄ p ſpiritū vidit. Sic ergo cōſtat
videri corpa ſpiritu: q̄d ſi tāta erit potētia
ſpiritalis corporis vt corpe videat ⁊ ſpiritꝰ: Job.4
Spūs eni ē deꝰ. Deinde vitā q̄dē ſuā q̄ nūc
viuit i corpe: ⁊ h̄ terrena mēbra vegetat fa
citq3 viuētia: interiore ſenſu quiſq3 nō per
corporeos oculos nouit: alioꝝ vero vitas
cū ſint inuiſibiles p corpꝰ videt. Nā vñ vi
uētia diſcernimꝰ a non viuentibꝰ corpora
niſi corpora ſimul vitaſq3 videamꝰ: quas
niſi per corpus videre non poſſumus: Vi
tas aūt ſine corporibꝰ: corporeis oculis ñ
videmꝰ. Quāobrē fieri pōt: valdeq3 credi
bile eſt ſic nos eſſe viſuros mundana tunc
corpora celi noui ⁊ terre noue: vt deū vbi-
q3 p̄ſentē: ⁊ vniuerſa etiā corpalia guber-
nantē: p corpa q̄ geſtabimꝰ ⁊ q̄ cōſpiciemꝰ
quaq̄uerſū oculos duxerimꝰ: clariſſima ꝑ-
ſpicuitate videamꝰ: nō ſicut nūc inuiſibilia Roma.j.
dei p ea q̄ facta ſunt intellecta cōſpiciunt
p ſpeculū i enigmate ⁊ ex pte: vbi plꝰ i nob̄ i.Cor.i3
valet fides q̄ credimus: q̄ rerū corpalium
ſpecies quā p oculos cernimus corpales.
Sz ſicut hoīes inter quos viuētes: motuſ-
q3 vitales exercētes viuimꝰ: mox vt aſpici
mus nō credimꝰ viuere h̄ videmꝰ: cū eorū
vitā ſine corpibꝰ videre neq̄amꝰ quā tñ in
eis p corpa remota omī ambiguitate con-
ſpicimꝰ: ita quacūq3 ſpiritalia illa lumina
corpoꝝ noſtroꝝ circūferemꝰ: incorporeuz
deū oīa regentē etiā p corpa cōtuebimur.
Aut ergo p illos oculos ſic videbit deus
vt aliq̄d habeant in tāta excellētia menti ſi
mile q̄ ⁊ incorporea natura cernat: q̄d vlliſ
exemplis ſine ſcripturarū teſtimonijs diui
naꝝ vel difficile vel impoſſibile ē oſtēdere:
Aut q̄d ē ad intelligēdū faciliꝰ: ita deꝰ nob̄
erit notus atq3 cōſpicuus: vt videat ſpiri-
tu a ſingulis nobis in ſinglis nobis: videa
tur ab altero in altero: videat in ſeipſo: vi-
deat in celo nouo: ⁊ in terra noua: atq3 in
omī q̄ tūc fuerit creatura: videat ⁊ p corpa
in omni corpe quocunq3 fuerint ſpiritalis
corporis oculi acie ꝑueniente directi: pate-
bunt etiā cogitationes noſtre inuicem no-

bis. Tūc enī implebit qđ aplš cū dixiſſet:
j.Cor. 4 nolite añ tempus iudicare quicq̄: mox ad
didit: donec veniat dñs: ⁊ illuminet abſcō
dita tenebrar̄: ⁊ manifeſtet cogitationes
cordis: ⁊ tūc laus erit vnicuiq̄ a deo.

Quāta erit illa felicitas vbi Ca. XXX
nullū erit malū: nullū latebit bonū:
i.Cor. 15 vacabit dei laudib⁹: q̄ erit oīa in oīb⁹. Nā
q̄d aliud aget vbi neq̄ vlla deſidia ceſſabi
tur: neq̄ vlla indigentia laborabit: neſcio.
Admoneor etiā ſctō cātico vbi lego vł au
Ps. 83 dio: bti q̄ habitāt i domo tua dñe: i ſcl'a ſe
culor̄ laudabunt te. Oīa mēbra ⁊ viſcera
icorruptibil' corpis q̄ nūc videm⁹ p vſ⁹ ne
ceſſitatł varios ⁊ mot⁹ diſtributa: qm̄ tūc nō
erit ipa neceſſitas: ſ; plena: certa: ſecura: ſē
piťna felicitas: pficiēt laudib⁹ dei. Oēs q̄p
pe illi ō q̄b⁹ iā ſū locut⁹: q̄ nūc latēt harmo
nie corpalis numeri nō latebūt itrinſec⁹: ⁊
extrinſec⁹ p corpis cūcta diſpoſiti: ⁊ cū ce
terł rebus q̄ ibi magne atq̄ mirabiles vide
buntur: rōnales mētes in tāti artific' laude
rōnabilis pulchritudinis delectatiōe ſucce
dēt. Qui mot⁹ illic taliū corpū ſint futuri
temere definire nō audeo qđ excogitare n̄
valeo: tñ ⁊ mot⁹ ⁊ ſtat⁹ ſic ipa ſpecies decē
erit: quicūq̄ erit vbi qđ nō decebit nō erit.
Certe vbi volet ſpirit⁹: ibi ptin⁹ erit corp⁹:
nec volet aliq̄d ſpūs: qđ nec ſpm̄ poſſit de
cere nec corp⁹. Vera ibi gl'a erit vbi laudā
tis: nec errore quiſq̄: nec adulatione lau
dabit. Ver⁹ honor q̄ nulli negabit digno:
nlli deferet indigno: ſ; nec ad eū ābiget vll⁹
indign⁹: vbi null⁹ pmittet eſſe niſi dignus.
Vera pax ibi ē: vbi nihil aduerſi: nec a ſe
ipo nec ab alio q̄ſq̄ patiet. Premiū vtutł
erit ipe q̄ virtutē dedit: eiq̄ ſeipſū q̄ meli⁹
⁊ mai⁹ nihil poſſit eſſe pmiſit. Quid eſt enī
Hiere. 31. aliud qđ p pphetā dixit: ero illorū de⁹: et
ipſi erūt mihi plebs: niſi ego ero vn̄ ſatiet:
ego ero quecūq̄ ab oīb⁹ honeſte deſide
rent: et vita ⁊ ſal⁹: ⁊ vict⁹: ⁊ copia: ⁊ gloria:
⁊ honor: ⁊ pax ⁊ oīa bona: Sic enī ⁊ illō re
j.Cor. 15 cte itelligit: qđ ait aplš: vt ſit de⁹ oīa i oīb⁹.
Ipe finis erit deſiderior̄ nr̄orū: q̄ ſine fine
videbit: ſine faſtidio amabit: ſine fatigatio
ne laudabit. Hoc mun⁹: hic effect⁹: h; act⁹
pfecto erit omnib⁹: ſicipſa vita eterna cō
munis. Ceterū q̄ futuri ſint p meritis pmi
orū etiā gradus honorū atq̄ gloriarū: q̄s
ē idone⁹ cogitare: q̄to magis dicere? Qđ
tñ futuri ſint: nō ē ambigendū. Atq̄ id eti
am beata ciuitas illa magnū in ſe bonū vi
debit: q̄ nulli ſupiori vllus inferior inuide

bit: ſicut nūc nō inuident archangelis an
geli ceteri: tam nolet eſſe vnuſq̄ſq̄ qđ non
accepit: q̄uis ſit pacatiſſimo cōcordie vin
culo ei q̄ accepit obſtrict⁹: q̄ nec in corpe
vult oculus eſſe q̄ ē digit⁹: cū mēbrū vtrū
q̄ cōtineat totius carnis pacata cōpago.
Sic itaq̄ habebit donū ali⁹ alio min⁹: vt h;
q̄ donū habeat: ne velit ampli⁹. Nec iō li
ber̄ arbitriū n̄ habebūt: q̄ peccata eos de
lectare nō poterūt. Magis q̄ppe erit liber̄
a delectatiōe peccādi vſq̄ ad delectatōnē
nō peccādi indeclinabilē libertatē. Nā pri
mū liberū arbitriū qđ homini datū ē qn̄ p
mū creatus ē rect⁹: potuit nō peccare: ſ; po
tuit ⁊ peccare: hoc aūt nouiſſimū eo potē
tius erit: q̄ peccare nō poterit. Verū h; q̄
dei mūere: nō ſue poſſibilitate nature. Ali
ud ē enī eſſe deū: aliud pticipē dei. De⁹ na
tura peccare nō pōt: ptlceps vero dei ab il
lo accipit vt peccare nō poſſit. Seruandi
aūt gradus erāt diuini muneris: vt pmum
daret liberū arbitriū q̄ n̄ peccare poſſet ho
mo: nouiſſimū q̄ peccare nō poſſet: atq̄ il
lud ad compandū meritū: h; ad recipiēdū
pmiū ptineret. Sz q̄ peccauit iſta natura
cū peccare potuit: largiore gratia liberat:
vt ad eā pducat libertatē: i qua peccare n̄
poſſit. Sicut enī pma imortalitas fuit: quā
peccādo adā pdidit: poſſe nō mori: nouiſ
ſima erit nō poſſe mori: ita primū liberū ar
bitriū poſſe nō peccare: nouiſſimū n̄ poſſe
peccare. Sic enī erit inamiſſibilis volūtas
pietatis ⁊ eq̄tatis: quō ⁊ felicitatis. Nam
vtiq̄ peccādo: nec pietatē nec felicitatē te
nuim⁹: voluntatem vero felicitatis: nec p
dita felicitate pdidim⁹. Certe de⁹ ipſe nun
q̄d q̄ peccare nō pōt: ideo liber̄ arbitriū
hře negādus ē? Erit ḡ illi⁹ ciuitatis ⁊ vna i
oīb⁹: ⁊ inſepabilis in ſingulis volūtas libe
ra: ab oī malo liberata: ⁊ impleta oīni bo
no: fruens indeficienter eťnorū iocūditate
gaudiorū: oblita culparū: oblita penarū:
nec tñ iō ſue liberatiōis oblita: vt liberato
ri ſuo ſit ingrata. Q̄ntum ḡ attinet ad ſciē
tiā rōnalē: memor pteritor̄ etiā malor̄ ſuo
rū: q̄tū aūt ad expientis ſenſū: pr̄ſus ime
mor. Nā ⁊ pitiſſim⁹ medic⁹: ſic arte ſciunt:
oēs fere morbos corpił nouit. Sic aūt cor
pore ſentiūt: plurimos neſcit: q̄s ipe n̄ paſ
ſus ē. Vt ḡ ſciētie malor̄ due ſūt: vna q̄ po
tētiā mētis nō latēt: altera q̄ expientis ſen
ſib⁹ inherēt: aliter q̄ppe ſciūt oīa vitia p ſa
piētie doctrinā: aliter p inſipiētis peſſimā
vitā: ita et obliuiones malor̄ due ſūt. Al

ter ea nãq̄ꝫ obliuiſcit̃ eruditꝰ ⁊ doctus: alit̃
expt⁹ ⁊ paſſus. Ille ſi pitiaʒ negligat: iſte
ſi miſeria careat. Scdʒ hãc obliuionẽ quã
poſteriore loco poſui: ñ erũt mẽores ſancti
ꝓteritoꝝ maloꝝ. Carebũt eñi oibꝰ mal̃: ita
vt penitꝰ deleant̃ de ſenſibꝰ coꝝ. Ea tñ po-
tẽtia ſcientię q̃ magna in eis erit: ñ ſolũ ſua
ꝓterita: ſꝫ etiã dãnatorũ eos ſempiterna mi
ſeria nõ latebit. Alioqñ ſi ſe fuiſſe miſeros
Ps̃.88 neſcituri ſunt: quõ ſicͭ ait pſalmꝰ: miſericor-
dias dñi inęternũ cãtabũt: Quo cãtico in
gloriã gratię xp̄i: cuiꝰ ſanguine liberati ſu-
mus: nihil erit ꝑfecto illi iocundius ciuita
Ps̃.45 ti. Ibi ꝑficiet̃: vacate ⁊ videte qm̃ ego ſum
deꝰ. Qđ erit vere maximũ ſabbatũ nõ ha-
bens veſpam: qđ cõmendauit dñs in pri-
Gen̄.2 mis opibꝰ mundi: vbi legit̃: ⁊ requieuit deꝰ
ĩ die ſeptĩo ab oibꝰ opibꝰ ſuis q̃ fec̃: ⁊ bñdi
xit deꝰ diẽ ſeptimũ: et ſanctificauit eũ: q꞉ in
eo requieuit ab omnibꝰ operibꝰ ſuis: q̃ in-
choauit deꝰ facere. Dies eñi ſeptimꝰ etiaʒ
noſipſi erimꝰ: qñ eiꝰ fuerimꝰ benedictione
⁊ ſanctificatione pleni atq̄ꝫ refecti. Ibi va-
cãtes videbimꝰ qm̃ ipſe ẽ deꝰ: qđ nob̃ noſ-
ipſi eſſe voluimꝰ qñ ab illo cecidimꝰ: audi
Gen̄.3 entes a ſeductore: Erit̃ ſicut dij: ⁊ recedẽ-
tes a vero deo: q̃ faciẽte dij eſſemꝰ eiꝰ ꝑtici
patione non deſertione. Quid eñi ſine illo
fecimꝰ: niſi q꞉ in ira eiꝰ defecimꝰ: A q̃ refe-
cti: ⁊ gratia maiore ꝑfecti: vacabimꝰ in ęter
nũ: videntes q꞉ ipſe ẽ deꝰ: q̃ pleni erimus
1.Corĩ.15 qñ ipſe erit oĩa in omnibꝰ. Nã ⁊ ipſa opera
bona noſtra qñ ipſius potiꝰ intelligunt̃ eẽ
q̃ꝫ noſtra: tũc nobis ad hͦ ſabbatũ adipiſcẽ
dũ imputant̃: q꞉ ſi nobis ea tribuerimꝰ: ſer
Leui.23 uilia erũt: cũ de ſabbato dicat̃: omne opuſ
ſuile ĩ eo nõ facieẗ. Propt̃ qđ ⁊ ꝑ ezechie
Ezech.20 lẽ ꝓphetã dicit̃. Et ſabbata mea dedi eis ĩ
ſignũ inter me ⁊ inter eos: vt ſcirent q꞉ ego
dñs qui ſanctifico eos. Hoc ꝑfecte tũc ſci-
Ps̃.45 emus: qñ ꝑfecte vacabimꝰ: ⁊ ꝑfecte videbi
mus q꞉ ipſe eſt deꝰ: Ipſe etiã numerꝰ ętatũ
velut dierũ: ſi ſcđm eos articulos tp̄is cõ-
putent̃: q̃ in ſcripturis ſanctis vident̃ expſ
ſi: iſte ſabbatiſmꝰ euidentiuſ apparebit: qm̃
ſeptimus inuenit̃: vt pͥma ętas tanq̄ꝫ dies
primꝰ ſit ab adã vſq̄ꝫ ad diluuiũ. Scđa in-
de vſq̄ꝫ ad abraã: nõ equalitate temporuʒ
ſꝫ numero generationũ. Denas q̃ppe habe
Math.j re reperiunt̃. Hinc iã ſicut matheꝰ euange
liſta determinat: tres ętates vſq̄ꝫ ad xp̄i ſꝫ
ſequũt̃ aduentũ: quę ſingulę denis ⁊ q̃ter-
nis generationibꝰ explicant̃. Ab abraã vſ
q̄ꝫ ad dauid vna: altera inde vſq̄ꝫ ad tranſ

migrationẽ in babyloniaʒ: tertia inde vſq̄ꝫ
ad xp̄i carnalẽ natiuitatẽ. Fiũt itaq̄ꝫ oẽs
quinq̄ꝫ. Sexta nunc agit̃: nullo generatio-
nũ numero metiẽda: ꝓpter id qđ dictũ ẽ:
Nõ ẽ veſtrũ ſcire tp̄a: q̃ pr̃ poſuit in ſua po Act.j
teſtate. Poſt hanc tanq̄ꝫ in die ſeptimo re-
quieſcet deus: cũ eundẽ ſeptimũ diẽ quod Gen̄.2
nos erimꝰ in ſeipſo deo faciet requieſcere.
De iſtis porro ętatibus ſingulis nunc dili
genter longum eſt diſputare. Hęc tamen
ſeptima erit ſabbatum: cuius finis nõ erit
veſpera: ſꝫ dominicus dies velut octauus
ęternus: qui chriſti reſurrectione ſacratus
eſt: ęternã non ſolum ſpũs: verꝫ etiam cor
poris requiem pfigurans. Ibi vacabimuſ
⁊ videbimus: videbimꝰ ⁊ amabimꝰ: ama-
bimus ⁊ laudabimꝰ. Ecce qđ erit in fine ſi
ne fine. Nam quis alius noſter ẽ finis: niſi
peruenire ad regnum cuius nullus ẽ finis:
Uideor mihi debitũ ingentis huiꝰ operis
adiuuante dño reddidiſſe: Quibꝰ parum
vel quibꝰ nimiũ ẽ: mihi ignoſcant: Quibꝰ
aũt ſatis eſt: non mihi: ſed deo mecuʒ gra-
tias cõgratulãtes agant. Gloria ⁊ honor
patri ⁊ filio ⁊ ſpiritui ſancto: oĩpotẽti deo
in excelſis in ſecula ſeculorũ Amen.

Hoc opus exactũ diuina arte Ioannis
Amerbacenſis: lector vbiq̄ꝫ legas.
Inuenis in textu gloſis ſeu margine mirꝫ:
Quo merito gaudet vrbs Baſilea decꝰ.

Anno ſalutiferi virginalis partus octo-
geſimonono ſupra milleſimũ quaterq̄ꝫ cen
teſimũ Idibus februarijs.

Incipit tabula fratris nicolai triueth ordinis predicatorū ſacre pagine pfeſſoris. tam ſup textu ꝙ̄ cōmento feliciter.

Adytus quid eſt. li. i. ca. iiij.
Ager publicus quid ſit. li. ij. ca. xxi.
Agricola ⁊ miles idem. li. iij. ca. x.
Academicoꝝ opinio de incertitudine. li. iiij. ca. xxx.
Academicorū duo genera. lib. viij. ca. xij
Achaia regio. li. iij. ca. xi.
Achilles orit. li. iij. ca. xxv.
Affligi cur pmittant boni. li. i. ca. viij.
Amulius occidens fratres maſculos parū proficit. li. iij. ca. iiij.
Amulꝰ regnat. et ibi de rhea matre romuli virgine veſtali. li. xviij. ca. xxij.
Amicicia quō cognoſcit. li. iij. ca. xv.
Alba ciuitas deſtruit ⁊ quid ē. li. iij. ca. xi. ⁊. xiiij.
Alaricus romā capit: gallias p ſedibꝰ accipit. & ſtillico comes valētie cōtradicit. in plogo.
Aſbeſton lapis. li. xxi. ca. v.
Alexander paris. li. iij. ca. iij.
Alexander magnus. li. iij. ca. iiij.
Anima gracchi mortē fratri denunciat. li. ij. ca. xxi.
Animarum triplex gradus ⁊ ꝙ mundus habet tres animas. li. vij. ca. xxiij.
Anime ⁊ de earū locis: opinio. li. x. ca. ix.
Anime parentū quō colūt. li. i. ca. iij.
Anime quō reuoluant: oipinio. li. x. ca. xxx.
Animarū immortalitas. li. xxij. ca. xxviij.
Andraga ciuis aquileie ſe ſubmergit. lib. v. ca. xxvi
Anaxagoras quid dicit de ſuis poſſeſſionibꝰ deſertis. li. viij. ca. ij.
Anaxagoras veneno occidit: p eo qd dicit ſolē lapidē ardentē: eo ꝙ athenienſes ſolem p deo colebant li. viij. ca. ij.
Angeli ſibi ſacrificari nolūt. demones ſic. li. x. ca. vij
Anaximenes pl9 claret. Et ibidē de anaximandro li. viij. ca. ij.
Anſer cuſtos euigilans a romanis colit: ⁊ canes muti quō puniunt. li. ij. ca. xxij.
Anguis bonū auſpiciū. li. ij. ca. xxiiij.
Antoniꝰ imperiū orientis ſuſcepit. li. iij. ca. xxx.
Antonij mores. li. iij. ca. xxx.
Antonius in vindictā occiſi ceſaris ſenatū pſcribit ⁊ ciceronē occidit. li. iij. ca. xxx.
Antonius victus ab octauiano ſeipſuꝫ occidit. li. iij. ca. xxx
Andromache priꝰ nupta pyrrho tādē ſuo dat. li. iij (ca. xiij
Amphitheatrū quid eſt. li. iij. ca. xiiij.
Amphion cum cithara facit muros. li. xviij. ca. xiij.
Anteus de terra natus reſumit vires queꝫ hercules necat eleuādo. li. xviij. ca. xiij. ⁊. li. xviij. ca. viij.
Antiochus rex. li. iij. ca. xi.
Apis bos egypti ⁊ chorea ſacerdotuꝫ. li. xviij. ca. v.
Apius plebei filiā iudicat vt corrūpat. li. ij. ca. xviij
Apuleij libri. li. iiij. ca. ij.
Apuleij multe laudes. li. viij. ca. xij
Apuleius cōuertit in aſinū. li. viij. ca. xix.
Apollo ſeruit admeto amore filie. li. vi. ca. v.
Apollo plorat. ⁊ cauſa reddit. li. iij. ca. xi.
Apollinis oraculū dictū pyrrho. Et ibi no. quō tullius oracula ſua rephendit. li. iij. ca. xvij.
Apollo fit paſtor. li. xviij. ca. xiij.
Apollinis q̄druplex oraclm de xpo. lib. xix. ca. xxiij.
Arion delphino vehit. li. i. ca. xiiij.
Archimedes ſyracuſa capta intētus geometrice: occidit. li. i. ca. vi.
Aruſpices quid ſunt. li. ij. ca. xxiiij.
Argentea vaſa einens rufinus pellit a cōſulatu. li. v ca. xviij.
Argus ⁊ homogyrus deificant. li. xviij. ca. vi.
Arbores mirabiles. li. xxi. ca. v.
Arbogaſtes ⁊ eugenius vincunt a theodoſio. lib. v. (ca. xxvi
Ariſtoteles pipateticus. li. viij. ca. xij.
Ariſtipus laute viuens ſe excuſat. li. viij. ca. iij.
Antiſthenes oīa vendit audito ſocrate. ibidē.
Ataulphus rex gothus romaꝫ capit ⁊ tandē barchinone morit. in plogo.
Aſylū qd ē. ⁊ quō nō tuet fugientes. li. i. ca. iiij.
Aſylū romuli impunitatē donat. li. ij. ca. xvij
Aſſyrioꝝ regnū ꝙtū durauit. li. iiij. ca. vi.
Aſſyrioꝝ regnū quō ad medos trāſfert. li. iiij. ca. vij
Aſcribi nō vult alteri aliqs laudē ſuā. li. viij. ca. ij.
Athene nominant. li. xviij. ca. ix.
Athamas ⁊ Jo a iunone puniunt. lib. xviij. ca. xiiij
Atys ſe caſtrat. li. ij. ca. iiij. ⁊. li. vi. ca. vij.
Item de eodem. li. vij. ca. xxv.
Attalus aſie rex. regnū ſuū legat romanis. li. ij. ca. xxi. ⁊. li. iij. ca. xi.
Auguſtinus quo tpe claret. li. iiij. ca. vij.
Auguſtini ⁊ hieronymi diſcordia de verſibꝰ virgilij li. x. ca. xxvij.
Augurium ⁊ auſpiciū quid ſunt. li. iiij. ca. xxix.
Auguriū vulturum. li. ij. ca. xiij.
Aurora dea. li. xviij. ca. xiij.
Auguriū quō pbat in cote diuiſa. li. x. ca. xvi.
Auguria tria. li. iij. ca. xxi. Et ibi nota quō augures habebant aues.
Bacchus in femore patris pficit. li. vi. ca. v.
Bacchinalia phibent. ⁊ de nocturna turpitudine. li. vi. ca. ix.
Bellum ſeruituti carthaginenſes pponūt ⁊ vincūt. li. i. ca. xv.
Bella ciuilia incipiunt. li. ij. ca. xxij
Bella ſocialia quid ſunt. li. ij. ca. xxij. ⁊. li. iij. ca. xxiij vbi nota quō oriunt. (xiij.
Bellū facit hoſtilꝰ ſolū occaſione exercitū. li. iij. ca.
Bellū punicū. li. ij. ca. xviij. ⁊. li. iij. ca. xix.
Bella romanoꝝ contra antiochū philippum et alios. li. iij. ca. xxi.
Bellum ſeruile gladiatorū. li. iij. ca. xxvi.
Bellū ſeruile ſicilie. ibidem.
Bellū mithridaticum. li. iij. ca. xxij.
Bellantes non ſentiunt terremotū. lib. iij. ca. xix.
Bellerophon chimera. ⁊ pegaſus. li. xviij. ca. xiij.
Bellona dea. li. ij. ca. xxiiij. ⁊. li. iij. ca. xiij.
Berecyntia dea quales ſacerdotes hꝫ. lib. ij. ca. iiij.
Berecyntia quō parit. cynocephalū. li. ij. ca. xiiij.
Blaſphemia ⁊ murmur populi ɔtra xpm pter verbi captionem. in prologo. (xvi.
Bruti fraus erga collatinū. li. ij. ca. xvij. ⁊. li. iij. ca.
Brutus ꝓprios filios morte punit. li. iij. ca. xvi
Brutꝰ interficit. ibidē. Et no. ꝙ fuit primꝰ ɔſul.
Buſyris gigas ſuos hoſpites imolat. lib. vij. ca. xix
Bebius marianus manibꝰ lacerat. lib. iij. ca. xxvij.
Capitoliū p anſeres liberat a gallis. li. ij. ca. xxij
Capitoliū traxit nomē ſcꝫ a capite inuento. li. iij. ca. xij.
Capitoliū quō p filiā capit a ſabinis. lib. iij. ca. xiij.
Capitoliū a ſeruis ⁊ exulibꝰ occupat. li. iij. ca. xvij

Et ibi no. de morte herdonij ducis.
Carbo cōſul.li.ij.ca.xxij.
Carbo quō in ſtercoꝛibꝰ occidit.li.iij.ca.xxviij
Carmen inuenit in ſacris.li.i.ca.xxx.
Carmē lyricū quid eſt.li.v.ca.xiij.
Camilla occidit de quo diana dolet.li.iij.ca.xi.
Camilli reuocatio gloꝛia ⁊ moꝛs.li.ij.ca.xviij.
Camilli exiliū.li.ij.ca.xvij.
Carthago quō ſubuertit.li.i.ca.xxx.⁊.lib.iij.ca.xxi.
Carthaginis imperiū.li.iij.ca.xix.
Carthaginenſes pueros imolāt.li.vij.ca.xix.
Carthaginis magnitudo deſcribit.li.iij.ca.xxi.
Carthaginēſiū ignē ſbeuntiū ↄſtātia.lib.iij.ca.xxi.
Capricoꝛnꝰ ⁊ capꝛa iouē nutriunt.li.vi.ca.vij
Captiuos deus nō deſerit.li.i.ca.xiiij.
Caſtitas lucrecię cōmendat.li.i.ca.xix.
Caſtoꝛ ⁊ pollux.li.viij.ca.v.
Candidati qui erant.li.v.ca.xij.
Canes puniunt q̄ nō latrāt.li.ij.ca.xxij.
Catilina q̄s fuerit.Et ibi de lra ꝑ noīe.li.i.ca.v.
Catilina ⁊ eiꝰ ſcelera deſcribūt.Et quō occidit.li.ij.
ca.xxiij.Et ibidē de conſtantia ſuoꝛū.
Cacus monſtrū occidit ab hercule.vbi de bobus re
trouerſis.li.xix.ca.xij.
Catones plures fuerūt.li.i.ca.xxiij.
Cato ſe occidit ⁊ medicamētuȝ manu tollit.ibidem.
Cato exercitū ꝑ arenas ⁊ ſpētes ducit.lib.v.ca.xxv
Cato heres belloꝝ ciuiliū mille nauibꝰ vtit.ibidem.
Cato vticenſis.li.v.ca.xij.
Cato aliꝰ ſe occidit q̄rtane tedio.li.i.ca.xxiij.
Catulus ſe in carcere perimit.li.iij.ca.xxvij.
Ceſaris ⁊ catonis laudes ⁊ cōpatio.li.v.ca.xij.
Ceſar auguſtus ⁊ eiꝰ bella ciuilia.li.iij.ca.xxx.
Ceſar auguſtus pꝛimo anthoniū impugnat.poſtea
ſoroꝛē ſuā cū oꝛiētali imperio ſibi dat.ibidē.
Ceſaris clementia.li.v.ca.xxi.
Cenſoꝛ iudex moꝛū.li.i.ca.xxiij.
Celū diuiſum in duo: ardet.li.x.ca.xvi.
Cerberus quare triceps.li.xviij.ca.xiij.
Certitudo nulla ſcḋm academicos.li.iiij.ca.xxx.
Ciuis ſociuſq̄ romanus quid eſt.li.v.ca.xvij.
Cyri natiuitas mirabilis ⁊ ꝓmotio.li.iiij.ca.vij.
Circuli q̄dratura inuenit ab archimenide.li.i.ca.vi.
Circus q̄d ē.li.ij.ca.xxiij.vide de ludis circēſibꝰ.
Cynocephalus quid eſt.li.ij.ca.xiij.
Cōſiliū iuſtū ꝑfert regulus ꝓpꝛię vtilitati.li.i.ca.xv.
Chilo phꝰus.li.iiij.ca.xiij.
Cōſules pꝛimo creant.li.ij.ca.xvij.⁊.li.iij.ca.xv.
Conſus cōſilioꝝ deus cui facit romulus ludos circē
ſes.li.ij.ca.xvij.
Codrus ꝑ exercitu moꝛit.li.xviij.ca.xix.
Conſtantia carbilinoꝛū in loco aſſignato moꝛientiū
li.ij.ca.xxiij.⁊.li.iij.ca.xxx.
De carthaginēſibus ⁊ ſaguntinis ignē intrantibꝰ.
De mucio ſe cōburēte. De catone ſe occidēte.
De regulo ad moꝛtē redeunte. De codro vt moꝛiat
habitū mutāte ⁊ ↄſilia.vide in locis ſuis.
Colonus ⁊ colonia quid ſunt.li.x.ca.i.
Colere quot ſignificat.ibidē. (li.v.ca.xxi.
Conſtātinꝰ pꝛimꝰ impatoꝛ cōſtatinopolim ędificat
Cōſtantinus maxētiū vincit.li.v.ca.xxv
Comedia quid eſt.li.ij.ca.viij.
Compatio decē plagaꝝ ęgypti ⁊ romanoꝛū calami
tatum.li.x.ca.viij. (xviij.ca.liij.
Itē ad decē pſecutiones eccłię ꝑ decē impatores.li.
Compitū quid eſt.li.vij.ca.xxi.
Cōminant magi ſoli ⁊ iſidi.li.x.ca.xi.
Contemptus gloꝛię ⁊ quō vitupabilis eſt in pꝛinci
pe.li.v.ca.xix. Ubi nota de nerone.
Coꝛuſcatio ⁊ diluuiū ciuitates ſubuertit.li.iiij.ca.ij.
Conſtellationis hoꝛa.li.v.ca.v.⁊.vij.
Concoꝛdię templū ędificat.li.iij.ca.xxv.
Concio quid eſt.li.iij.ca.xxiiij.
Concio q̄ interrūpit lucꝰ a druſo iniuriat.li.iij.ca.
Controuerſia phoꝝ.li.xviij.ca.xvi. (xxvi.
Claudia dūs exoꝛatis nauē berecyntię trahit.lib.x
Coꝛonę triūphales.li.ij.ca.xxiiij. (ca.xvi
Crater quid eſt.li.i.ca.iiij.
Crateres quid ſunt.lib.iiij.ca.ij. (xxvi
Craſſus cōſul gallos ⁊ germanos occidit.lib.iij.ca.
Crudelis gēs q̄ capitibꝰ cruētis ꝑ cyphis vtit.ibidē
Craſſi quō a fimbꝛia lacerāt.li.iij.ca.xxvij.
Cribꝛū continet aquā.li.x.ca.xvi.
Curtij decij ⁊ ſceuole cōſtantia.li.iiij.ca.xx.Et quō
idem curtiꝰ foueam intrat.
Curia hoſtilia quid ē.lib.iij.ca.xxvij.
Cumani greci.li.iij.ca.xi.
Deucalionis filiꝰ fuit in bello troiano.li.i.ca.ij.
Delphinus poꝛtat arionē.li.i.ca.xiiij.
Decēuiri quō cōſtituunt.li.ij.ca.xvi.
Item quō pellunt.li.ij.ca.xviij.
Decij duo quō ſe inferis deuouēt ꝑ exercitu.lib.iiij
Demones inuicē pugnant.li.ij.ca.xxv. (ca.xx.
Demones quō mouent animū.li.iij.ca.xvij.
Demon diſtinguit in cacodemonē ⁊ calodemoneȝ.
li.vi.ca.iij.
Demonis riſum factū iuliano.li.iiij.ca.xxix.
Demones quō diſtinguunt ſm phos.li.ix.ca.i.
Itē quid ſunt ſm apuleiū.li.ix.ca.iij.
Demones ſm q̄rūdā erroꝛeȝ ſunt medij inter nos ⁊
deū ſibiq̄ vota noſtra pſitant.li.ix.ca.xi.
Demones ſcḋȝ hermetē ſūt aię moꝛtuoꝝ.li.viij.ca.
Demones quō ſanant ifirmos.li.iij.ca.xvij. (xxvi
Dedali labyrinthū.li.xviij.ca.xiij.
Quō dedalus ⁊ icarus volāt.ibidem.
Deridet iupiter ęſculapiꝰ ⁊ apollo.li.iij.ca.xvij.
Dea ſegecia.li.v.ca.xxi. Dea cloacina.li.iiij.ca.viij
Dea diana ⁊ lucina.li.iiij.ca.xi.
Dea opis.li.iiij.ca.xi. Dea victoꝛia.li.iiij.ca.xiiij.
Dea iniquitas.li.iiij.ca.xv.
Dea quies quę foris ſtat.li.iiij.ca.xvi.
Dea murcea.ibidē. Dea felicitas.li.iiij.ca.xviij.
Dea foꝛtuna.ibidē. Dea virtus.li.iiij.ca.xx.
Dea fides.ibidē. Dea rubigo.li.iiij.ca.xxi.
Dea iuuentas.li.iiij.ca.xxiij.
Dea pecunia.li.iiij.ca.xxiiij.
Dea floꝛa ⁊ ludi eius.li.ij.ca.xxvij.
Dea pudicicia ⁊ turpitudo eiꝰ.ibidē.
Dea iſis idē q̄ꝺ io.li.viij.ca.xxvij.
Dea theatrica.li.vi.ca.vij. Dea meretrix.ibidem
Dea partūda.li.vi.ca.ix. Dea mena.li.vij.ca.ij.
Dea rumina.li.vij.ca.xi.
Deę populonia fulgoꝛa ⁊ diua rumina.li.vi.ca.x.
Deę abeona ⁊ adeona.li.vij.ca.iij.
Deę patelena ⁊ volutina.lib.vij.ca.xi.
Deę ſalacia ⁊ venilia.li.vij.ca.xxij.
Deoꝛū triū nomē ⁊ cauſa.li.ij.ca.xv.
Deoꝛuȝ diſtinctio ⁊ differentia.li.i.ca.iiij.⁊.li.ij.ca.
Deoꝝ multiplicatio.li.iij.ca.xij. (iiij.ꝑ totuȝ.
Deoꝝ cōtrouerſia.li.iiij.ca.xxx.
Deoꝝ cōtrarioꝛū templa.lib.iiij.ca.xxiij.
Deus teleſion.li.xviij.ca.ij. (ca.vi.
Deꝰ phegous.ibi. Deꝰ argꝰ ⁊ homogyrꝰ.li.xviij.
Dea melancomice.li.xviij.ca.viij.

Deus vagitanus.li.iiij.ca.viij.
Dea lacturcia.ibidem.
Deus picus.li.iiij.ca.xxiij.
Deus faunus.ibidem.
Deus ianus.ibidem.
Deus tyberinus.ibidem.
Deus terminus.ibidem.
Deus ſūmanus.ibidem.
Deus ſiluanus.li.vi.ca.ix.
Deus ſine animo.lib.vi.ca.x.
Deus nodotus.li.iiij.ca.viij.
Deus ꝙ videri pōt ab hoīe.li.ix.ca.xvi.
Deus quid eſt.opinio.li.viij.ca.v.
Deus ſocratis ꝙ ē demon.li.viij.ca.xxvij.
Deus quō deſcribit a porphyrio.li.x.ca.xxiij.
Dij certi ⁊ incerti.li.vi.ca.iij.
Dij nociui.li.ij.ca.xi.
Dij mali.li.ij.ca.xiiij.
Dij fugitiui.li.iij.ca.xi.
Dij peregrini.li.ij.ca.xiiij.
Dij penates quid ſūt.li.i.ca.iij.
Dij epulones.li.vi.ca.vij. Itē.li.iij.ca.xx.
Dij ſelecti quare dicunt.li.vij.ca.ij.
Dij ſelecti viginti.lib.vij.ca.ij. Et quō vnus deus multorū ſupplet defectus.eo.li.ca.xxix.
Dij ſcenici.li.viij.ca.xiij.
Dij an habeant corpa.li.vi.ca.v.
Dij duo colunt ab aſſyrijs.li.iiij.ca.vij.
Dij cur hūaniter figurant.li.vij.ca.v.
Dij ſub formis varijs latitant.li.vi.ca.x.
Dij reuertunt lauiniū.li.x.ca.xvi.
Dij timor ⁊ pallor.li.iiij.ca.xxiij.
Dij aurinus ɋrinus argentinus.li.iiij.ca.xxi.
Dij vitūnus ⁊ ſentinus.li.vij.ca.ij.
Dij altor ruſor tellus tellumon.li.vij.ca.xxiij.
Dij eſculanus ⁊ argentinus.li.vij.ca.xi.
Dictatoris poteſtas.lib.iij.ca.xvij.
Dictatoris ⁊ cōſulis differētia.li.v.ca.xviij.
Dionides pirata.li.iiij.ca.iiij.
Diluuiū ogygij ⁊ deucalionis.lib.xviij.ca.viij.⁊.x.
Diomedes tradit eneę palladiū.li.i.ca.v.
Diomedie aues.li.xviij.ca.xvi.
Diogenes vti vxoribꝰ publice docet.li.viij.ca.ij.
Diana vrbana.li.vi.ca.vij.
Diſciplina ꝗrū diligēda.li.i.ca.xxiij.
Diſcordia dea.li.iij.ca.xxv.
Diſcordia in vrbe poſt tarquiniū.li.ij.ca.xviij.
Ditis dicit a ditari.li.iij.ca.xviij.
Domicianus primo bonus.tandez patris ⁊ fratris ſua iniquitate delet memoriā.li.v.ca.xxi.
Domicianus deū ſe dici iubet.li.v.ca.xxi.⁊.li.xiiij.ca.lij.
Druſus ſuꝑbus quomodo ſenatū ad ſe vult venire.li.iij.ca.xxvi.
Dux quid debet facere.li.iij.ca.xix.
Eneas a ꝓditione troię nō excuſat.li.i.ca.iij.
Eneas regnat.li.iij.ca.xi.
Emathia ⁊ theſſalia idē ſunt.li.iij.ca.xiij.
Eneas deificat ⁊ dicit iuppiter indiges.lib.viij.ca.v
Egeria nympha dicit vxor nume.li.vij.ca.xxxv.
Egeria dea.li.ij.ca.xvi.
Eſchynes ſeipſū ſocrati donat.li.ij.ca.x.
Elephātes capiunt.li.i.ca.xv.
Elephantes igne vincunt.li.iij.ca.xvij.
Elephātes frigore moriunt.li.iij.ca.xix.
Eclipſis in morte romuli.li.iij.ca.xv.
Ediles ⁊ eorū officia.li.ij.ca.xxvij.
Enninus poeta.li.ij.ca.xxi.
Emilius frumentū in fame miniſtrans petit regnus ⁊ ideo occidit.li.iij.ca.xvij.
Eudemones id ē boni demones.li.ix.ca.xiij.
Epicuri.li.viij.ca.i.
Epicuriorū ⁊ ſtoicorū cōtrouerſia.lib.viij.ca.viij
Epictetus ſeruus ph̄s.li.ix.ca.iiij.
Epirus ꝓuincia grecie.li.iij.ca.xvij.
Equa parit leporē.li.x.ca.xvi.
Equę impregnant a vento.li.xxi.ca.v.
Error apuleij.li.viij.ca.xv.
Error hermetis.li.viij.ca.xxiij.
Erariū quō reimplet.li.iij.ca.xix. Et ibi no.ꝗ̄ modicū ſibi quiſqȝ ſenator retinet.
Erichthoniꝰ quadrigā inuenit.li.xviij.ca.xij.
Eſculapius de epidauro ⁊ ſerpēs cū eo defert.li.iij.ca.xij.
Eſculapius morit.li.iij.ca.xvij.
Eunuchus ſe fingens virginē corrūpit exemplo iouis.li.ij.ca.vij.
Exules ⁊ ſerui capitoliū inuadūt.li.iij.ca.xvij.
Fabriciꝰ pauꝑ cōſul pyrrhi ꝓmiſſa cōtēpſit.li.v.ca.xviij.
Fati diſtinctio.⁊ de fato p totū.li.v.ca.i
Fatū dicit cōnexio cauſarū.li.v.ca.viij.
Fatū quō mouet volūtatē ſm chryſippū.li.v.ca.x.
Fatū erga geminos.li.v.ca.ij.⁊.vi.
Fati neceſſitas a ſeneca ſupponit.li.v.ca.viij.
Fata tria ⁊ eorū nomina.li.v.ca.i.
Faſcinatio quid eſt.li.vij.ca.xxi.
Facete.id eſt iocoſe.li.vij.ca.i.
Fames ita artat romanos ꝙ aliqui ſe ſubmergunt.li.iij.ca.xvij.
Februarius quare ſic dicit. Et ibi nota de aiabus mortuorū.li.vij.ca.vij.
Felicitas muta dicit.li.iiij.ca.xix.
Feciales quid ſunt.li.v.ca.xxij.
Felicitas quō diuerſi in diuerſis ponūt eam.li.viij.ca.viij.
Phaethon quid eſt.li.iiij.ca.ij.
Filios deorū ſe plurimi credi volūt vt timeāt.li.iij capi.iiij.
Filias ſuccedere ꝓhibet lex volſconia.li.iij.ca.xxi.
Fimbria ſceuolā accuſat de telo nō ſatis recepto.li.iij.ca.xxviij.
Fimbria ſyllanus craſſos lacerat.li.iij.ca.xxvij
Fimbria marianus ſe occidit.li.iij.ca.vij.
Flaminis quis erat ritꝰ.li.ij.ca.iiij.
Flaminis dialis ritꝰ mirabilis.lib.ij.ca.xv. Et no.ibi de tribꝰ flaminibꝰ.
Flamē merula ſe i aris iouis occidit.li.iij.ca.xxvij.
Fuluius occidit ⁊ caput gracchi a ſuo familiari auro emitur.li.iij.ca.xxiiij.
Fluuius igneus.li.iiij.ca.ij.
Fortunę imago ceca.li.iiij.ca.xviij.
Fortuna dea quō habuit malā fortunā.li.vij.ca.iij
Fortūę mlīebris ſimulachꝝ ⁊ quō loqt.li.iiij.ca.xix
Phoroneus forū ⁊ iudicia cōſtituit.lib.xviij.ca.iij.
Fugiētes ad eccl'ias ſaluāt.in ꝓlogo.⁊.li.i.ca.i.
Fugientes ad templa pereunt.li.i.ca.ij.
Ficus egypti.li.xxi.ca.v.
Fulmen iouis curſoribꝰ dat.li.v.ca.xxvi.
Furie tres.li.iij.ca.xiij.
Frater fratris mortē morte redimit.li.viij.ca.v.
Frater fratrē ſe occidiſſe ſe cognoſcēs in bello ciuili ſeipſū occidit.li.ij.ca.xxv.
Frui t' odei ſummū bonum.li.viij.ca.viij.

Gadis vbi eſt.li.v.ca.xiij.
Galli vincũt a decio inferis ſe vouente.li.iiij.
capi.xx.
Galli ſacerdotes quid ſunt.li.ij.ca.iiij.ꝛ.vij. Et.lib.
vij.ca.xxiiij.ꝛ.xxv.ꝛ.xxvi.
Galli capiũt romã ſ ꝑ auariciã fugant.li.ij.ca.xxij.
Galli roma capta armatos occidũt ſ inermib⁹ par-
cunt ꝛ ſenatores honorãt.li.iij.ca.xxix.
Galli ſenatores occidunt dũ a papyrio vn⁹ gallus ꝑ
cutit.ibidem.
Galli cũ brẽno.li.ij.ca.xxij.
Gallia tranſalpina idẽ qḋ lombardia.li.v.ca.xij.
Gallogreci qd ſũt ꝛ de luxuria aſiatica.li.iij.ca.xxj.
Ganymedes quõ rapit.li.ij.ca.vij.ꝛ.li.iiij.ca.xv.et
li.vij.ca.xxvj.
Germani quare dicunt.li.ij.ca.xiij.
Getulia vbi eſt.li.iij.ca.xv.
Gladiatores quid erãt.li.iij.ca.xiiij.
Gothi capiũt romã ꝛ in multis parcũt.in ꝓlogo.
Gothi vouent dijs ſuis ſanguinẽ romanoꝝ.ibidẽ
Gothi nõ xpiani in montib⁹ pereũt.ibidẽ.
Gothi in flumine regẽ ſuũ ſepeliũt ꝛ captiuos occi-
dunt.in prologo.
Gothi romanis pacificant ꝛ ſe pati leges non poſſe
aſſerunt.in prologo.
Gorgona monſtrũ.li.xviij.ca.xiij. (xxi.
Gracchi ſeditioſi pro lege agraria occidunt.li.ij.ca.
Gracchi agros hoſtiũ male diuidentes puniunt.li.
Gratianus impat ꝛ theodoſio im (iij.ca.xxiiij
periũ condiuidit.li.v.ca.xxv.
Grãdo romãos bis liberat ab hãnibale.li.iij.ca.xx.
Hannibal intrat italiã vincit ꝛ anulos carthagi-
nem mittit.li.iij.ca.xix.
Hãnibal timẽs romanos veneno ſe peremit.lib.iij.
ca.xxj.
Haſtrubal dux penoꝝ.li.iij.ca.xix.
Harpagus ꝓpriũ filiũ comedit.li.iiij.ca.vij.
Herculeſ quo tpe extiterit.ꝛ quõ regẽ libye eleuãdo
vincit.li.xviij.capi.viij.
Hercules furit ꝛ buſirim occidit.lib.xviij.ca.xij.et
li.ij.ca.xiij.
Hercules rex theban⁹ quõ ex carmentis oraculo ab
euandro ſalutat.li.viij.ca.v.
Hercules luſit taxillis.li.vi.ca.vij.
Hermes de verbo pfecto.li.viij.ca.xxvij.
Helles ꝛ phrixus nauigant.li.xviij.ca.xiij.
Hermes fuit nepos mercurij ꝛ atlantis.li.viij.ca.xx
Hecates dea.li.xix.ca.xxiij. (vi.
Hethna mons.li.xxi.ca.iiij.
Hermes trimegiſt⁹ dicit homines facere deos.ꝛ de-
ſtructionẽ idoloꝝ deplorat.li.viij.ca.xxiij.
Heroes lares ꝛ genij quid ſunt.li.vij.ca.vj.
Hyrcus erat pmiũ tragedoꝝ.li.ij.ca.viij.
Hiſtriones pmiant a grecis etiam maledicẽtes.a ro
manis non.li.ij.ca.x.
Homerus quo tpe fuerit.li.iij.ca.ij.
Hoſtie nigre ꝛ ara ſubterranea.li.iij.ca.xviij.
Hoies ſcḋm apuleiũ cõuertunt in demones.lib.ix.
capi.xi.
Hoim ꝛ deoꝝ triplex diſtinctio.li.ix.ca.viij.
Horati⁹ ſororẽ flẽtem occidit.li.iij.ca.xiiij.
Humilitatis cõmendatio.li.ix.ca.xx.
Ianus regnãs ſaturnũ ſibi aſſociat.li.iij.ca.ix.
Iani templũ quid ſignat.ibidẽ. (xxix.
Ian⁹ q̄re ſit bifrons.ꝛ ibi de ianitore.li.vij.ca.viij.
Ianuarius.li.iiij.ca.xxiij.
Ignẽ eternũ virgo non nutriẽs cõcremat.lib.ij.ca.
Ignis eternus extinguit.li.iij.ca.xviij.
Idolũ pendens in aere.li.xxi.ca.vi.
Ignẽ ſubeunt volũtarie ſaguntini.li.iij.ca.xx.
Hydromantia cũ demone apparẽte dat nume cultũ
deoꝝ.li.vij.ca.xxxv.
Ignẽ ſubeunt carthaginẽſes.li.iij.ca.xxi.
Imago terre quõ colebat.ꝛ de turpitudinib⁹ eius.
li.vij.ca.xxiiij.
Ingratitudo romanoꝝ cõtra ſcipionẽ.li.iij.ca.xxi.
Itẽ ingratitudo romanoꝝ.li.ij.ca.xvij.
Intercapedo ꝛ diſpeſcere quid ſunt.li.ix.ca.xij.
Innocenter viuere periculũ.li.iij.ca.xvi.
Imperiũ creſcit.li.ij.ca.xviij.ꝛ ibi nota q̄ſto tempo
re cõualuit.
Imperiũ remanere cui debeat pugnant tres cũ tri
bus.li.iij.ca.xiiij.
Imperij augmẽtũ.li.iiij.ca.iij.
Imperio romano nunq̄ totus orbis ſubiectus exti
tit.li.v.ca.xxv.
Imperiũ ꝛ latrociniũ idem.li.iiij.ca.v.
Imperij romani termin⁹ eufrates.li.iiij.ca.xxix.
Imperatores qui auxerũt imperiũ nominant.lib.
iiij.ca.xxix.
Imperij augmẽtũ cur datũ ẽ romanis.lib.v.ca.xij.
Iouis nuncius ad ſyllã.li.ij.ca.xxiiij.
Iouis oĩa plena.li.iiij.ca.x.ꝛ.li.vij.ca.ix.
Iouis crimina ꝛ raptus.li.iiij.ca.xxv.vbi multa
Iouis ꝓpheria de romanis ſm virgiliũ.li.v.ca.xij.
Iouis nutrix capra.li.vi.ca.vij.
Iouis nomina multimoda.li.vij.ca.xi.
Iupiter quid fuit.li.ij.ca.vij.
Iupiter q̄ ſit oĩs deus opinio.li.iiij.ca.xi.
Iupiter in forma arietis.li.vi.ca.x.
Iupiter fulminans cõſenſũ deoꝝ requirit.li.iiij.ca.
Iupiter mens mundi.li.vij.ca.ix. (xxiij.
Iupiter anima mundi.li.vij.ca.xiij. (ix.
Iupiter abſcondit ꝛ lapis loco ipſius deuoratur.li.
vij.ca.ix. (xxvij.
Io regina egypti ꝓ dea colit dicta iſis.li.viij.capi.
Indignatio cõtra manuz quia alium occiderat.lib.
iiij.ca.xx.
Inſule generant de nouo.li.iiij.ca.ij.
Iulianus apoſtata.li.v.ca.xxi.
Iulianus idem homines immolat.li.iiij.ca.xxix.et
occidit.
Iuliani pſecutio ꝛ quõ phiaz docere chriſtianos ꝓ
hibet.li.xviij.ca.lij.
Iulius ceſar fili⁹ veneris credit.li.iij.ca.iij.
Item de eo.li.iij.ca.xxx.
Iulius ꝛ pompeius pugnant.li.iij.ca.xiij.
Iulij ceſaris benignitas ꝛ de ei⁹ morte ꝛ quare occi
ditur.li.iij.ca.xxx.
Iuramẽtũ quõ ſeruat a regulo.li.i.ca.xv.
Iuramentũ ꝛ fides tpe nume.li.ij.ca.xvi.
Iuramẽtũ factũ romanis qualiter ſeruat a ſagunti-
Iurant leges.iuramentũ vt ſer- (nis.li.iij.xx.
uet lycurgus exulat.li.ij.ca.xvi.
Iuno troianis indignat ꝓpter paridis iudiciuz.lib.
iij.ca.xiij.
Iuno romanis placat.li.iij.ca.xiij.
Iuno interduca dicit.li.vij.ca.iij.
Iuno ꝛ tellus vident idem.li.iiij.ca.x.
Iuno dicit virtutibus inimica.ꝛ q̄re.li.x.ca.xxi.

Italia grecia magna dicit̃.li.vij.ca.ij.
Iſidis ſimulachrū ⁊ deificatio.li.xviij.ca.iij.
LAtium ciuitas.li.vij.ca.iiij.
Labeonis opinio de dijs.li.viij.ca.xiij.
Itē de labeone.li.ij.ca.xj.
Lachrymās marcellus ſyracuſe ñ pepcit.li.i.ca.vi.
Latona filia cęi gigātis.li.vij.ca.xvj.
Latona dea.li.iij.ca.xvij.
Latinorū regnū orit̃.li.iij.ca.xj.
Latini ſermonis penuria.li.x.ca.i.
Latria quid eſt.ibidem.
Laomedon quō piuriū incurrit.li.iij.ca.ij.
Itē quō laomedon occidit̃.li.iij.ca.vij.
Lapis capitolij quid erat.li.iij.ca.xv.
Laudis ↄtēpt⁹ rephēdit̃ in pncipe.li.v.ca.xix.
Lectiſternia ſiūt dijs.li.iij.ca.xvij.
Legiones diſponunt̃ in vrbe.li.ij.ca.xxiiij.
Leges ſolonis ab athenis portant̃ romam.li.ij.ca.xvi.⁊.li.iij.ca.xvij.
Leges ſeueriores dimittunt̃.li.ij.ca.xvi.
Leges.duodecim tabularū.ibidem.
Leges accipit lycurgus ab apolline delphico ut ait li.ij.ca.xvj.
Lemures larue lares quid ſunt.li.ix.ca.xi.
Lycurgus amore legū ſuarū exulat.li.ij.ca.xvi.
Itē lycurgus legiſlator.li.x.ca.xiij.
Liberi ritus cū mēbro virili.li.vij.ca.xxi.
Item de liberopatre.li.xviij.ca.xiij.
Liber feſti de pūnicis imperio ſubiectis.lib.v.ca.i.
Libri varronis.li.vi.ca.ij.⁊.li.vij.ca.xvij.
Libri nume reperiunt̃ a foſſorib⁹.li.vij.ca.xxxiiij.
Librū trāſcribēs punit̃ parricidio.li.iiij.ca.xxxi.
Locuſte mirabiles ⁊ de peſtilētia.li.iij.ca.xxxi.
Locutio dei.li.ix.ca.xvi.
Lucerna inextinguibilis.li.xxi.ca.vi.
Lucina dea.li.iiij.ca.xi.⁊.xxi.
Lucretia caſta ſeipſā occidit.li.i.ca.xix.
Itē de eadē.li.ij.ca.xvij.⁊.li.iij.ca.xv.
Ludi funebres.li.viij.ca.xxvi.
Ludi ſcenici ⁊ theatrales qđ ſūt ⁊ quō inſtituti.li.i.ca.xxxi.Itē.li.ij.ca.iiij.⁊.viij.
Itē de iſtorū ludorū tpe.li.iij.ca.xviij.
Ludi circenſes.li.i.ca.xxxij.⁊.li.ij.ca.xvij.
Ludi vbi fiebant.li.iij.ca.xiiij.
Ludi nocturni plutonici.li.iij.ca.xviij.
Ludi ſcenici ⁊ circenſes ⁊ ludorū differentia ⁊ de ioue apparente.li.iiij.ca.xxvi.
Luna deponit̃ vt deſpumet.li.x.ca.xvi.
Lupa nutrit romulū.li.xviij.ca.xxj.
Luperci.⁊ ſacra eorū.lib.xviij.ca.xij.⁊.xvij.
MArij tres ciuilia bella gerūt.li.ij.ca.xxij.
Marius ſenior vultu terret ſpiculatorē.ibidē.
Et ibi vide quō marice dee cōmittit̃.lib.ij.ca.xxij et.xxiij.
Marij ſenioris ignobilis mirabis fortuna.lib.ij.ca.(xxiij.
Mari⁹ ſolus ſepties fuit cōſul.li.v.ca.xxi.
Marij alteri⁹ bellū cū ſylla vbi occidit̃.lib.iij.capi.(xxviij.
Mare ardet.lib.x.ca.xvi.
Mare tyrrhenū ⁊ ioniū quid ſunt.li.i.ca.iij.
Marcus camillus exulat.li.ij.ca.xvij.
Marcellus ſyracuſam capit.li.i.ca.vi.
Marcellin⁹.a mario occidit̃.li.j.ca.i.
Mala pene ſunt in deū reducēda.li.v.ca.x.
Magice artis duo genera.li.x.ca.ix.
Mage cuiuſdā potētia.li.x.ca.xvi.
Martis ſignificatio.li.v.ca.i.
Magice artis dānatio.li.viij.ca.xix.
Magiſtratus quid ſunt.li.ij.ca.xviij.
Martyres dicunt̃ heroes.li.x.ca.xxi.
Martyres colendi ſūt loco idolorū.li.viij.ca.xxvi.
Mathematici reprehēdunt̃.li.v.ca.vij.
Mater peſſimiuncta quō ⁊ q̄re defert̃ in vrbē.et de multis ei⁹ noibus.li.j.ca.xxx.
Mater ſcipionis nō adorat̃.li.ij.ca.v.
Mancinus cū numātinis turpe fedus iniuit ꝑ eis ligat⁹ tradit̃.⁊ ibi ō trib⁹ augurijs ↄ eū.li.iij.ca.xxi.
Magnitudo corporū modernorū.li.xv.ca.ix.
Manes quid ſūt.li.ix.ca.xi.
Marentij crudelitas.li.iiij.ca.xxxi.
Maximus imperat.li.v.ca.xxv.
Marci⁹ pncipiū anni a q̄ december decimus.li.vij.(ca.vij.
Mercuri⁹ cū capite canis.li.ij.ca.xiiij.
Mercuri⁹ quare ſic dicit̃.li.iiij.ca.xxi.
Mercuri⁹ qđ ē ſermo.⁊ opiniones de marte.⁊ mercurio.li.vij.ca.xiiij.
Mercuri⁹ ⁊ eſculapi⁹ colūt̃.li.viij.ca.xxvi.
Mercurij qđ fuerūt.ibidem.
Medicina ſylle modū exceſſit.li.iij.ca.xxvij
Medorū regnū q̄tū durauit.li.iiij.ca.vij.
Mediū duplex.li.ix.ca.xv.
Menſtruus ſanguis.li.vij.ca.iij.
Meretrix rome ꝓ dea colit̃.li.vi.ca.vij.
Metius a tullo in duo diuidit̃ ꝓpter inconſtātiam.(li.iij.ca.xiiij.
Metellus exulat.li.iij.ca.xxvi.
Metelli ꝓſperitas deſcribit̃.li.ij.ca.xxiij.
Metellus pontifex deos ab igne eripiēs excecatur li.iij.ca.xviij.
Melancomice deificat̃.li.xviij.ca.viij.
Menſa aurea piſcat̃.li.xviij.ca.xxiiij.
Miſericordia quid ſit.li.ix.ca.v
Myſteria quid ſūt.li.iiij.ca.xxxi.
Myſteria deorū occultant̃.⁊ quare.ibidē.
Miracula demonū multa.li.x.ca.xvi.
Mimi ſenes.li.vi.ca.x.
Miles pōpeian⁹ qui in bello ciuili ignoranter frēm occiderat ſeipſū occidit.li.ij.ca.xxv.
Minotauri fabula.li.xviij.ca.xiij.Et ibi de tauro a marte ꝓ ſacrificio dato a minoe reſeruato.
Mithridates pōti ⁊ armenie rex nicomedem regno priuat.⁊ ciues romanos occidit.li.iij.ca.xxij.
Monſtra.li.x.ca.xvi.
Molliū ⁊ abſciſorū turpitudo.li.vi.ca.vij.
Itē de mollibus.li.vij.ca.xxvi.
Mores inquirunt̃ ⁊ leges.li.iij.ca.xvij.
Mortuis ſacrificauerūt multi.li.viij.ca.xxvi.
Mucij ſceuole cōſtantia corā porſenna.li.iiij.ca.xx
Mulierū venenū decoquentiū malicia.li.iij.ca.xvij
Muliebria pati quid eſt.li.vij.ca.xxvij.
NEctanibus ⁊ natiuitas alexandri.li.v.ca.v.
Neceſſitas triplex deſcribit̃.li.v.ca.x.
Neuius poeta.li.ij.ca.ix.
Neptunus ⁊ pluto.li.ij.ca.xv.
Neronis iniquitates.li.v.ca.xix.
Nigidius ⁊ varro doctiſſimi.li.v.ca.iij.
Nymphe quid ſūt.li.iij.ca.xij.
Ninus rex.li.iiij.ca.vi.
Nomē ꝓ littera quicq̄ neſcit̃.li.i.ca.v.
Nomē troianū nocet enee.li.iij.ca.xiij.
Nomē celās archimedes occidit̃.li.i.ca.vi.
Nomina regū romanorū.li.iij.ca.xv.

Nominis ſilitudo tarquinio nocuit.li.ij.ca.xvij.
Noyn quid ē.li.ij.ca.xiiij.
Nola capit.li.i.ca.x.
Numa pacē ⁊ leges cōdidit.li.iij.ca.ix.
Numa leges ⁊ timorē deorū neceſſaria iudicat. lib.
Numa res diuinas ordinat.li.ij.ca.xv. (ij.ca.xvj.
Numitor regnat.li.xviij.ca.xxij.
Numerus tpm ab egyptijs ſupputat.lib.xij.ca.x. ⁊ li.xviij.ca.xj.
Numeri quadri cōmēdant.li.xij.ca.xviij.
Occidentiū ſe pena ſm poetas.li.i.ca.xix.
Occidit ſeipſū theobrot⁹ legēs platonē deſiderio future vite.li.j.ca.xxij.
Occidūt ſeipſos multi.ſcz cato merula flamines nero ⁊ mari⁹ iunior. ⁊ alij multi. vide in locis ſuis.
Occultorū pſcrutator repſhēdit.li.iiij.ca.xxxi.
Octauiani mores.li.v.ca.xxj.
Obſoletus quid eſt.li.ij.ca.xxj.
Ode quid ſunt.li.ij.ca.viij.
Orcus diſpater ⁊ pluto idē.li.vij.ca.xvj (vi.ca.x
Oſiris maritus iſidis dilacerat⁹ querit ⁊ inuenit.li.
Hoſtilius fulmiat.li.iij.ca.xv. Et no.q ille nihil putabat minus regiū q̄ſ ſacris aim dare
Orpheus cantās vxorē recuperat.lib.xviij.ca.xiiij.
Oraculū de duratione fidei.li.xviij.ca.liiij.
Pax vni⁹ anni ſolū.li.iij.ca.ix.
Pallas ⁊ berecyntia quō lauant.li.ij.ca.iiij.
Palladiū qō imperiū comitabat ab vlyxe furto ſurripitur.li.i.ca.ij.
Palladiū qd eſt ⁊ quō inuenit.ibidē.
Palladiū quō ab igne eripit.li.iij.ca.xviij.
Pantheon qd eſt.li.ij.ca.iiij.
Pathos quid ſignificat.li.ix.ca.iiij.
Panthus ſacerdos palladij.li.i.ca.iij.
Paulinus epſ ſe vendit vt filiū vidue redimat.lib.j
Paupertas reguli.li.j.ca.xxiiij. (ca.x.
Paupertas lucij valerij conſularis.lib.v.ca.xviij.
Paup ⁊ agricola quinti⁹ eligit dictator q post victoriā redit ad opa.li.v.ca.xviij.
Paſſiones ſi ſūt in demonib⁹.li.ix.ca.v. Et ibi vide de ſtoicis.
Pallas gigas ⁊ eius magnitudo lucerna ⁊ plaga deſcribit.li.iij.ca.xj. Et ibi de lucerna inextinguibili.
Patres plebē opprimūt.li.ij.ca.xviij. ⁊ li.iij.ca.xvi
Pecunia cū iano ⁊ naue.li.vij.ca.iiij.
Perſarū ⁊ aſſyriorū regnū idē.li.v.ca.xij. Itē q̄tus durauit.li.iiij.ca.vij.
Itē ſucceſſio regū.li.v.ca.xij.
Perſeus andromedā liberat.li.xviij.ca.xiij.
Perſecutiōes ecclīe decē p decē impatores. li.xviij ca.liij.
Perſecutio tpe auguſtini.ibidē.
Peleus iaſonē mittit.li.iij.ca.vij.
Peſtis horrenda.li.iij.ca.xvij.
Preneſtini oēs occidunt.li.iij.ca.xxviij.
Pericles eloquens.li.ij.ca.ix.
Pythagoras p deo colit ⁊ vñ fuit.li.viij.ca.ij.
Item idē ſe phm nominat.li.viij.ca.j.
Philoſophi qui caueri debeant.li.viij.ca.iiij.
Philoſophantiū duo genera athenis ionicū ⁊ italicum.li.viij.ca.ij.
Phos domicianus a roma pellit.li.ix.ca.iiij.
Pyrrhi duo.li.v.ca.xviij.
Pyrrhus priamū occidit.li.j.ca.ij.
Idē anime patris ſacrificat.li.viij.ca.xxvj.
Pyrrhus romanos vincit ⁊ ſe victum ab eis aſſerit. li.iij.ca.xvij.
Philippus macedonie rex.li.iij.ca.xj. (ca.liij.
Plage egypti ⁊ pſecutōes eccleſie compant.li.xviij
Placida vxor athaulphi ipm romanis pacificat.in prologo.
Platonis libri occaſio fuerūt mortis theobroti ⁊ catonis.li.j.ca.xxij. ⁊ xxiij. (xxj.
Plato quō poetaſ excludit.li.ij.ca.xiiij. ⁊ li.viij.ca.
Platonis vita ⁊ quō in eo nouenari⁹ numer⁹ cōmēdatur.li.ij.ca.xv.
Platonis ort⁹ a virgine ſcdm q̄ſdā ⁊ a ſapiētib⁹. ⁊ d mō quē tenet in libris ſuis.li.viij.ca.iiij.
Platonis etas ſm nouenariū ⁊ vtrū viderit ſacram ſcripturā. ⁊ de dictis ei⁹ ex libris ſacris. ⁊ q̄r vocat deū theon qō eſt ens.li.viij.ca.xj.
Plato timēs infamiā ſacrificat.li.viij.ca.ix.
Plato ariſtoteli pfert ⁊ vnacū diſcipulis ſuis cōmēdatur.li.viij.ca.xij. (ioannis.li.x.ca.xxix.
Platonis libro inuenit auguſtin⁹ pncipiū euangelij
Platonici lrīs aureis ſcribi volunt ioannis euāgelium. ſed porphyrius phibet.li.x.ca.xxx
Plautus poeta.li.ij.ca.ix.
Plotin⁹ et porphyri⁹ quid de trinitate ſentiūt.li.x ca.xxiij.
Plinius ſecūdus cōmēdatur ⁊ homerus. li.xv.ca.ix
Plotinus quomodo aſſimulat platoni.li.ix.ca.x.
Plotini notabile verbū. fugiēdū ē ad clariſſimā patriā.li.ix.ca.xvj.et ibi nota de ſilitudie dei
Plutois ara.li.iij ca.xviij.
Porcus cum facie humana.li.x.ca.xvj.
Pollionis filius nat⁹ ridet.li.x.ca.xxvij.
Poetarū officiū quid ē.li.ij.ca.vij.et.li.vj.ca.viij.
Poete maledicūt.li.ij.ca.ix.
Poete a platone fugantur.li.ij.ca.xiiij.
Poetice fictiones arguūtur.li.vj.ca.v.
Poete naturalibus preferūtur.li.vj.ca.vj.
Poetria oīs q a ſcītate ſumit originē.li.vij.ca.xxvj
Porſenna rex piuratos timēs dimittit obſidionē.li.iiij.ca.xx. Item de eo.li.ij.ca.xviij.
Procas rex albanorū.li.iij.ca.iiij. (occidit.ibidē
Pōpei⁹ magn⁹ vicit.li.iij.ca.xiij. Itē idē in egypto
Pomū aureū ⁊ eius expoſitio.li.vij.ca.xv.
Poma ſodome.li.xxj.ca.v. ⁊ viij.
Pomum diſcordie veneri datur.li.prio.ca.iij.
Priamus centum habuit filios.li.prio.ca.ij. (.ix.
Priapus idē qō beelphegor.li.ij.ca.xiiij. ⁊ li.vj.ca
Proſtitutō filiarū locrēſiū ut vicerēt regioēs deuo-
Pretexta qd ē.li.iiij.ca.xj. (uet veneri.li.iiij.ca.x
Prouincie oriētales quo tpe imperio adiuncte ſunt
Prouincia quid eſt.li.ij.ca.xix. (.li.iiij.ca.xxix.
Proſerpine raptus hiſtoria.li.vij ca.xx.
Prouidētia et fatum quō differunt.li.v.ca.prio
Prouidētia dei qualit regna diſponit.li.v.ca.xj.
Prodigiū de hiatu in quē curt⁹ iſilijt.li.iiij.ca.xx.
Prodigia multa et ſtupēda.li.x.ca.xvj.
Prodigia contra mancinum.li.iij.ca.xxi.
Prodigia mlta narrat auguſtin⁹ in lrā.li.iij.ca.xxiij
Prodigia ſtupēda d boue. ⁊ puero i vtero loq̄ntib⁹ de puerſiōe mlierū i viros. de pluuijs mirabilib⁹. d ethna: lapidib⁹: lipar̄ea ⁊ locuſt. libro.iij.ca.xxxj
Protheus deus mutabilis .li.x.ca.x.
Proletarij qd ſūt ⁊ quō fiūt milites.li.iij.ca.xxij.
Pronuba quid eſt.li.iij.ca.xiij.
Puer cum capite elephantis.li.x.ca.xvi.
Pueri quare caſtrabātur a regibus.li.vi.ca.x.

Pudenda oſtēdētes pſis matronę ipſos victores fa
ciunt.lib.iiij.ca.vij.
Punicū bellū quid eſt.li.i.ca.xv.
Radagaiſus gothus rex infidelis in ꝓlogo.
Regnoꝝ diſpoſitio ꝛ datio ad deū ptinet.lib.
v.ca.xi.ꝛ.xxi.
Remuria ſūt feſta romuli.li.ix.ca.xj.
Religioſus vnde dicit.li.x.ca.iiij.
Religio reuerētiā parit.ibidē.
Regulus quō iuramentū ſeruat ꝛ quō ꝓ republica
ſe tradit ꝛ quō crudeliter vigilādo occiditur.lib.i.
ca.xv.
Rempublicā quō dilexerūt multi: ſicut regulus cur
tius decij codrus ꝛc. vide in loc ſuis. Et de ſenato
rib⁹ bona ſua erario deferētib⁹.li.iij.ca.xix.
Rhea romuli mater.li.iij.ca.iiij.
Itē quō viua defodit.li.iij.ca.v.
Rem⁹ occidit.ꝛ ibi de augurio vulturū.li.ij.ca.xiiij
Reges vnde dicti ſunt.li.iij.ca.x.
Reges vrbe pelluntur ꝓpter lucretiam.li.ij.ca.xvij.et
Roma ɔdit.li.xviij.ca.xxij. (xviij
Roma capit a vandalis.li.i.ca.x.
Itē roma capit a gothis in ꝓlogo.
Itē roma capit a gallis.lib.ij.ca.xvij.ꝛ.xxij.ꝛ.li.iij.
capl.xxix.
Romanoꝝ cōmēdatio per iouē.ꝛ verſus virgilij.li.
v.ca.xij.
Romāoꝝ ꝛ gētiliū virtutes ſcire ꝓdeſt xp̄ianis.ibidē
Romanoꝝ turpe fedus cū ſamnitib⁹ vbi ſponſores
dedunt.li.v.ca.xxij.
Romani excuſant a bellis.li.iij.ca.x.
Romani quō decepti ꝛ cōcluſi ſupantur a ſamnitib⁹
ꝛ quō turpiter paciſcētes ſub ligno ponūt.lib.iij.
ca.xvij.
Romani gallos exorāt ꝗ vincunt ab eis.ibidem.
Romanos inficit gallogrecorū luxus.vbi nota quō
galli naturaliter ſunt delicioſi.li.iij.ca.xxj.
Romul⁹ ꝛ rem⁹ generant.li.ij.ca.xv.ꝛ.li.iij.ca.iij.
Romuli feſta ꝛ ei⁹ deificatio.li.ij.ca.xv.
Romul⁹ quō fit rex pauper ꝛ latronū.li.ij.ca.xvij.
Romuli bella multa.ibidē.
Romuli mortis opinio.li.iij.ca.xv.
Roſtra quid ſunt.li.iij.ca.xxvij.
Ruſticus ꝓ filijs morientib⁹ ſe offert.li.iij.ca.xviij.
Ruſtici paſtores ſimul cōfligētes ſb ſpecie appellati
onis tarqniū regē occidūt.li.iij.ca.xv.
Sabine rapiunt in ludis circenſib⁹.li.ij.ca.xvij.
ꝛ.li.iij.ca.xiij.
Sabbatū in multis religionib⁹ obſeruat ꝛ a ſeneca
deridet.li.vi.ca.xi.
Sacrificiū quō ſoli deo fit.li.x.ca.iiij.
Sacrificium quid eſt.li.x.ca.vi.
Sacra cereris.li.vi.ca.vij.
Sacra multoꝝ deoꝝ ponunt.li.vi.ca.vij.
Sacella ꝛ edes quō differūt.li.vi.ca.iij.
Sacrificās pulullus ꝑcepit filiū inhumatū dimitti
li.v.ca.xviij.
Saluſti⁹ ꝛ virgili⁹ quo tpe darēt.li.v.ca.xij.
Saluſtij eloquētia cōmēdat.li.ij.ca.xviij.
Sacerdotes berecyntię ſe caſtrant ꝛ galli ſeu corībā
tes dicūt ꝛ muliebria patiūt.li.ij.ca.iiij. (ca.xvij
Samnites ī forma paſtorū decipiūt romanos.li.iij
Saguntū deſtruit ab hānibale ꝛ de ſaguntinoꝝ fi
delitate ꝛ cōſtantia ꝙ ignē ſubeūt.li.iij.ca.xx.
Sardanapalus ſeipſū incendit.li.ij.ca.xx.
Saturnus quō regnat.li.vij.cā.ix.
Saturni tpa ꝛ iuſticia.li.v.ca.xviij.
Saturnus ꝛ ſua ꝓgenies.li.iiij.ca.x.
Saturnus filios deuorat.li.iiij.ca.xxvij
Saturni crudelitas.li.iij.ca.xxvi. (ca.xix.
Saturni imaginis expoſitiones rephendunt.li.vij
Saturnus docens agricultură a ruſticis de⁹ credit
Sceuola pontifex.li.iiij.ca.xxvij. (ibidem.
Scena quid eſt.li.ij.ca.iiij.
Scenica quid ſunt.li.ij.ca.xiiij.
Scenici pmiant.li.i.ca.xxxi.ꝛ.li.ij.ca.iiij.
Scipio naſica cōſuluit carthaginē nō deleri.li.j.ca.
Itē de ei⁹ matre.li.ij.ca.v. (xxx.
Itē quō vir optim⁹ iudicat⁹ ē in receptione deę.li.
j.capi.xxx.
Scipio african⁹ ſomniat.li.ij.ca.ix.
Scipiones plures fuerūt.li.x.ca.xxj.ꝛ.li.iij.ca.xxj.
vbi de aſiatico.
Scipionis pugna cū hānibale pax ꝛ victoria ꝛ na
uium incenſio.li.iij.ca.xxj.
Scipio quō ingrate exulat ꝛ morit.ꝛ de eius epita
phio.ibidem. (ca.xxj.
Scipionis ortus mirabilis ꝛ auguriū anguis.li.iij.
Scipiōis eiuſdē mira ad tēplū iouis deuotio.ibidē
Scipio ſtricto gladio cōpellit rēpublicā non deſeri.
Scutū veneris.li.v.ca.xij. (li.iij.ca.xix.
Seneca deos deridet.li.vj.ca.x.
Semiramis virū ſe fingēs impat ꝗ filiū cognoſcēs
occidit ab eodē.li.xviij.ca.ij.
Serpens mirabilis.li.iij.ca.xij.ꝛ.li.x.ca.xvi.
Seruꝰ rex roman⁹ a tarqnio ſupbo occidit.ꝛ ei⁹ fi
lia ſupra patris corpus tranſit.li.iij.ca.xv.
Separās hoſtes ſupat eos.li.iij.ca.xiiij.
Sepultura an ꝓficiat ꝛ error gētiliū de inſepultis
lib.i.ca.xij.
Securitas ne inſolētiā pariat cōſulit carthago non
deleri.li.i.ca.xxx.
Sibylle libri.li.vi.ca.iij.ꝛ.lib.x.ca.xvi.ꝛ.li.ij.ca.xx
iiij.ꝛ.li.iij.ca.xij. Vbi nota de anu libros venales
offerēte tarquinio.li.iij.ca.xij.
Sibylle quot fuerunt.li.iij.ca.xij.
Sibylla erythrea.li.xviij.ca.xxiij.
Sibylla ſamia.li.xviij.ca.xxiiij.
Itē ſibylle magica.li.xxi.ca.vi.
Septē ſapientes.li.viij.ca.ij.ꝛ.li.xviij.ca.xxv.
Salamādra.li.xxi.ca.iiij.
Selinites.li.xxi.ca.v.
Sylle ɔſulat⁹ cōtra mithridatē vadit marios occi
dit ꝛ crudeliter in vrbe impat.li.ij.ca.xxij.
Sylle infidelitas ꝛ quō occidit legiones ꝛ preneſti
nos.li.iij.ca.xxviij. (rit.li.ij.ca.xxij.
Sylle mores ꝛ quō ꝑ iracūdia vomēs ſanguinē mo
Sylle tyrānides ꝛ victoria cōtra archelaū ꝛ mithri
datē regem ponti.li.ij.ca.xxiiij.
Sylla fingit deos ſibi loqui.ibidē.
Sylle crudelitas.li.ij.ca.xxiiij.
Sinon apud troianos fugitiuū ſe fingit.lib.i.ca.ij.
Sympho quid ſit.ꝛ Symphoniaci qui dicant.li.ij
ca.iiij.ꝛ.xxvi.
Sol cū luna pugnat.li.x.ca.xvi.
Solon daret.li.ij.ca.xvi.
Suffragiū quid eſt.li.iij.ca.ij.
Subiugatio quō fiebat ſub ligno.li.iij.ca.xvij.
Subijciamur vni vel alteri parum intereſt.li.v.ca.
xvij.

Simulachrū nullū ioui.li.iiij.ca.ix.
Simulachra nulla diis veris.ibidē.
Socrates primo moralē phiam inuenit.li.viij.ca.iij.Et ibi de deo ⁊ de demōio ſocratis. ⁊ quō apollo ipſum ſapiētiſſimū iudicat.
Socrates veneno moriē qꝛ deos execraē.ibidē.
Statua aurea.li.iiij.ca.xv.
Stoicoꝝ ⁊ ꝑipateticoꝝ differentia.li.ix.ca.iiij.
Supſticio qd ē.li.iiij.ca.xxx.
Stella circūfulget anchiſen.li.xx.ca.xxiiij.
Spinga mōſtrū ab edippo ſoluto enigmate occidiē.li.xviij.ca.xiij.
Thales phus gloriā ſuā de inuētione ſolis alteri nō vult aſcribi.li.viij.ca.ij.
Tarētini cū rōnis pugnāt.li.iij.ca.xvij.⁊.xviij.
Tarētū oppugnaē a fabio.li.j.ca.vj.
Tarētini naues romanoꝝ capiūt.li.iij.ca.xvij.
Tacius a romulo recipiē cōſors regni.⁊ quō occiditur.li.iij.ca.xiij.
Tarqnius collatinꝰ vrbe pelliē ꝓpter nomē.li.ij.ca.xvij.⁊.li.iij.ca.xvj.
Tarqniꝰ ſupbꝰ ꝓpter filiū expelliē.li.ij.ca.xvij.
Tabule mortis.li.iij.ca.xxviij.
Taciturnitas requiriē a diis.li.iiij.ca.xxxj.
Thelete qd ſint.li.iiij.ca.xxxj.⁊.li.x.ca.xxiij.
Templū honoris ⁊ virtutis.li.vi.ca.xij.
Templa idoloꝝ affugiētibꝰ nō pcē.li.j.ca.ij.
Tēplū iouis nobiliſſimū fit a romulo.li.iij.ca.xij.
Templū timoris ⁊ palloris.li.iiij.ca.xxiij.
Theatrū qd ē.li.j.ca.xxxj.⁊.li.iij.ca.xiiij.
Theſſalia ⁊ emathia idē.li.iij.ca.xiij.
Tempus regū romanoꝝ.li.iij.ca.xv.
Terra tellus tellumo quō differūt.li.iiij.ca.x.
Theodorus a lyſimacho crucifixus de inſepultura nō curat. Ibi nota verbū.li.i.ca.xij.
Titus liuiꝰ ⁊ eiꝰ libri.li.ij.ca.xxiiij.
Titani deos impugnāt.li.iiij.ca.xxx.
Titi mores venia ⁊ liberalitas.li.v.ca.xxj.
Tyrāni qd in bono ſignāt.li.v.ca.xix.
Tilos inſula.li.xxj.ca.v.
Theodoſij fidelitas erga fratrē gratiani.li.v.capl.xxv. Itē ō eiꝰ victoria ꝯtra andragatiū.⁊ arbogaſten.li.v.ca.xxvj.
Theodoſiꝰ publice penitēs ⁊ recōciliaē ab ambroſio.li.v.ca.xxvj.
Theologia triplex.li.vj.ca.v.
Theologia poetica qr hꝫ noia.li.vj.ca.vij.
Theologia ciuilis qr hꝫ ptes. Ibidē.
Temele qd eſt.li.vj.ca.vij.
Theon idē ē qd ens.li.viij.ca.xj.
Theurgie ꝯmēdatio a porphyrio.li.x.ca.ix.⁊.xxvij
Torquatus filiū occidit trāgreſſorē mādati licet viciſſet.li.j.ca.xxiij.
Torquatus qre diciē.li.v.ca.xviij.
Teſtamēti noui ⁊ veteris diſtinctio.li.xvi.ca.xxvi.⁊.li.xvi.ca.iiij.
Toga qd ē.li.v.ca.xij.
Trinitas quō ſentiē a porphyrio ⁊ plotino.li.x.ca.xxiij.
Triūphus qd ē.li.iiij.ca.xviij.
Tribuni qd ſūt.li.ij.ca.xvij.et.xviij.
Triūuiri quid ſūt.li.ij.ca.xxj.
Tragedia quid ē.li.ij.ca.viij.
Trāſformatio hoīm in beſtias.li.xviij.ca.xviij.
Traianꝰ cū pluribꝰ aliis.li.xviij.ca.lij.
Triptolemꝰ a lynce occidi tēptaē.lib.xviij.ca.xiij.
Troia qd fuit.li.j.ca.iij.⁊.iiij.⁊.li.iij.ca.ij.
Troia a trois diciē.li.iij.ca.xj.
Troia deſtruiē ⁊ cōſtruiē.li.iij.ca.vij.
Trogus ⁊ iuſtinꝰ cōtēporanei.li.iiij.ca.vi.
Tullij ciceronis mos in libris ſuis ⁊ eiꝰ redargutio de auguriis.li.iiij.ca.xxx.
Tulliꝰ idē q̄ tpe fuerit.li.vj.ca.i.
Tullij eiuſdē error de ꝓſciētia diuina.li.v.ca.ix.
Tulliꝰ occidiē qꝛ fuerat pōpeio ꝯtrariꝰ.li.ij.ca.xxj.
Itē de eodē li.iij.ca.xxx.vbi de pōpilij iniqtate quē tulliꝰ liberauerat
Tullij mortis cā.li.iij.ca.xxx.
Turba.quid ē.li.iij.ca.xvij.
Thyrimachi ad ſepulchrū ſacrificaē.li.xviij.ca.iij.
Valentinianꝰ laqueo ſuſpēſus inuētus mortuꝰ li.v.ca.xxvi.
Valēs imparor arrianꝰ cōcremaē a gothis.li.v.ca.xxvj.
Varro qs ⁊ q̄ tpe fuerit.li.iij.ca.iiij.
Et quid de diis ſenſerit.li.vi.ca.j.
Varro diciē acutiſſimꝰ ⁊ doctiſſimꝰ.lib.vj.ca.vi.⁊ li.vij.ca.v.
Veneres tres.li.iiij.ca.x.
Veneris cultus.li.iij.ca.xxxj.
Venꝰ verticordia vbi de ſulpitia ſanctiſſima.li.iiij.ca.x.
Itē venꝰ quō fit mater enee.li.iij.ca.iij.
Venꝰ q̄ qn̄qꝫ ſumiē ꝓ luna.li.vij.ca.xv.
Venꝰ quō troianos diligit.li.iij.ca.xiij.
Veſpaſiani mores.li.v.ca.xxj.
Veſta qn̄qꝫ diciē terra qn̄qꝫ ignis.li.iiij.ca.x.
Veſte q̄ ignis diciē virgines ſeruiūt.⁊ eiꝰ ritꝰ deſcribitur.li.iiij.ca.x.
Veſta dea ignē eternū habet ⁊ quō cremaē non nutriēs eū.li.ij.ca.xxix.
Vebiū capiē.li.ij.ca.xvij.
Vinciūē romani nimis crudeliter victos ꝑmentes li.j.ca.xv.
Victor filiꝰ ꝓ trāſgreſſione mandati occidiē a torqto.li.j.ca.xxiij.
Vigilia occidiē regulꝰ.li.j.ca.xv.
Virginū veſtaliū ritꝰ.li.iij.ca.v.
Virgo veſtalis aquā in cribro portat.li.x.ca.xvi.
Virgo veſtalis rhea viua infodiē.li.iij.ca.iiij.
Virgo nō nutriēs ignē cremaē.li.ij.ca.xxix.
Virtutes mirabiles qrūdā romanoꝝ.li.v.ca.viij.
Vire tres ſub figura triū dearū.li.iij.ca.xxv.
Volones ſerui pugnādo libertatē emūt.li.iij.ca.xix
Et nota de capitibꝰ hoſtiū ſm ritū.
Volūtas dei potentiſſima.li.xiij.ca.xviij.
Vlyxis ſocioꝝ mutatio.li.xviij.ca.xvij.
Vrna quid ē.li.j.ca.xij.
Votū mirabile alteriꝰ ꝓ altero.li.iiij.ca.xx.
Vulcanie inſule ardētes.li.xxi.ca.iiij.
Vulcanꝰ veneris filiꝰ.li.iiij.ca.x.
Vxoribꝰ publice vtēdū ſm diogenē.li.viij.ca.ij.
Vxores mediantes fedus inter romanos ⁊ ſabinos faciunt.li.iij.ca.xiij.
Xenocrates phs floret ⁊ quō iuramēto eiꝰ pcē ⁊ ſe tacuiſſe nūqꝫ penituiſſe dixit.li.viij.ca.xij
Xeno phs.li.ix.ca.iiij.
Zoroaſtres rex bactrie ſtati riſit vt natꝰ.ipſū zo ninꝰ rex aſſirioꝝ occidit.li.xxi.ca.xiiij.in fine.

Explicita eſt tabula.